Digitized by Google

9. 2. 174
9. H. 2
Digitized by Google

Digitized by Google

R. P. F.
ANACLETI
REIFFENSTUEL
THEOLOGIA
MORALIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOLOGIA MORALIS
BREVI SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSA,
A T Q U E
JUXTA SACROS CANONES,

Et noviſſima Decreta Summorum Pontificum diverſas Propoſitiones damnantium, ac probatiſſimos Auctores, ſuccinctè reſolvens omnes Materias Morales.

A U C T O R E

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL

Ordinis Minorum S. Franciſci Reformat. Provinciæ Bavariæ Ex-Cuſtode, ac Lectore Jubilato.

Poſt Editionem ſecundam Germanicam

EDITIO QUARTA VENETA

Mendis purgata, & Additionibus illuſtrata.

VENETIIS, M.DCCX.

Apud Antonium Bortoli.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTORI
BENEVOLO.

QUa par eſt reverentia & humilitate tuis, *Lector Benevole, non tam faventibus, quàm frequentibus oculis aſpiciendum, revidendumque, ſeſe offert iſtud Theologiæ Moralis, brevi, ſimulque clara methodo comprehenſæ Opuſculum. Ejus intentio, finiſque eſt, & tuam, & Proximorum promovere ſalutem; addat Divina Bonitas deſideratum Votis ſucceſſum. Quoniam verò in librorum delectu nihil gratius accidere ſolet, quàm ſi concurrant ſimul ſuccincta brevitas, ſcriptorum claritas, rerumque atque doctrinarum univerſitas, & ad omnem uſum expedita utilitas: hæc eadem præſens Opuſculum per ſingula exhibere ſtuduit, tibique favere, atque utinam! & ſatisfacere. Cæterùm, ut intentum ſuum aſſequeretur feliciùs, ſelegit Authores probatiſſimos, Sententias probabiliores, magiſque fundatas (non tamen ſilendo probabiles) Concluſioneſque aut ſolidis rationibus, aut ipſis SS. Canonum Authoritatibus (queis & Theologia Moralis, & recta vivendi ratio ſeſe Deo jubente ſubmittere, atque obſequi tenentur) fortiter ſtabilivit. Adduntur Decreta Summorum Pontificum noviſſima, & ubi cavenda in docendo ſcandaloſitas, aut timenda in practicando temeritas, Propoſitiones damnatæ propriis locis fideliter inſeruntur. Marginalia à latere apponuntur brevia, in quibus veluti Iliadem in nuce, totam materiarum ſeriem, ſcopumque conſpicere valeas. Ut autem minori cum labore ſingula reperire liceat, hinc Elenchus Tractatuum, Diſtinctionum, & Quæſtionum, illinc Index materiarum Alphabeticus inſerviet locupletiſſimus. Numeroſitatem Objectionum adhibere diſuaſit ipſamet Theologiæ Moralis Methodus paſſim recepta, brevitaſque in fronte promiſſa; nonnullæ tamen majoris claritatis gratia nonnunquam apponuntur: alias, ſi forſan alicubi deſideres, eluere, ſuppleréque poterunt vel rationes adductæ, vel SS. Canones, Legeſque allegatæ. Tuum penes hæc, Lector Benevole, ſit judicium: nam omnia, quæcumque ſequuntur meliori ſint ſubmiſſa judicio, atque in primis humilimè ſubjecta Cenſuræ S. R. E. utpotè quæ,* diſponente Domino, cunctorum Fidelium Mater eſt & Magiſtra, *cap. Damnamus. De Summa Trinitate, & Fide Catholica.*

Digitized by Google

LICENTIA, & APPROBATIO ORDINIS.

FRater Carolus Franciſcus de Vareſio Ordinis Minorum Strict. Obſervantia S. P. N. Franciſci Lector Emeritus, Supremæ & Univerſalis Inquiſitionis Qualificator, ac Ciſmontanæ Familiæ Obſervantium & Reformatorum Commiſſarius Generalis, & Servus. Dilecto nobis in Chriſto P. Fr. Anacleto Reiffenſtuel, Lectori Jubilato, SS. Canonum Actuali, ac Ex-Definitori noſtræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Salutem.

Cùm juxta Apoſtolicas, Noſtrique Ordinis Conſtitutiones reviſum, & approbatum fuerit Volumen quoddam à te nuper editum, cujus titulus eſt. Theologia Moralis. Tenore præſentium ad ſalutaris obedientiæ meritum facultatem tibi impertimur, quatenus ſervatis ſervandis illud Typis mandare valeas. Datis Romæ die 26. Maii 1691.

Fr. CAROLUS FRANCISCUS
de Vareſio, Commiſſarius Generalis.

FACULTAS
Admodùm Reverendi Patris Miniſtri Provincialis.

CUm Theologia Canonico-Moralis à R. P Anacleto Reiffenſtuel, Ord. Min S. Frãciſci Reformatorum, Almę noſtrę Provincię Bavarię Ex-Diffinitore, Lectore Jubilato, & SS. Canonũ Actuali compoſita, à duobus Theologis ſit reviſa, & approbata plurimumq; recommendata, & omnia, quę in editione Librorum de jure ſunt ſervanda, ſint obſervata; tenore pręſentium Facultatẽ impertior, ut hoc laudatiſſimum Opus Theologicum pro utilitate publica Typis mandari poſſit. Actum Monachii 11. Feb. Anno 1692.

Fr. BENNO MAYR, Lector
Jubilatus, & Almæ Provinciæ Bavariæ Miniſter Provincialis.

CENSURA THEOLOGICA.

SUum *Moralis Theologiæ* Opus R. P. Anacletus Reiffenſtuel, noſtrę Provincię Ex-Diffinitor, Lector Jubilatus, & Sacrorum Canonum Actualis Ordinarius, ita Catholicæ Fidei ac bonis moribus conformavit, ita ſolidis ac fundamentalibus doctrinis ſtabilivit, ita notabilibus atque utilibus diſtinctionibus illuſtravit; ita præclaris quæſtionibus, chategoricis concluſionibus, ac prolixis compendiis integravit, ut Numero, & Muneri eximii Theologi ac Canoniſtæ ſimul ſatisfeciſſe videatur Ita cenſeo, ex mandato Superiorum, Friſingæ, die 3. Febr. Anno 1692.

F FORTUNATUS HUEBER
Totius Ord. S. Franciſci, & Provinciæ Bavariæ Pater, Lector, & Concionator Generalis, p. t. Guardianus Loci.

THeologiam Moralem *Univerſam*, brevi, ſimulque clara methodo comprehenſam, atque juxta SS. Canones, & noviſſima Decreta Summorũ Pontificum, diverſas Propoſitiones damnantium, ac probatiſſimos Authores, ſuccinctè reſolventem omnes Materias Morales, *à R. P. Anacleto Reiffenſtuel, Ord. Min S. Franciſci Reform. Almę Provincię Bavarię S. Antonii de Padua Ex-Definitore, Lectore Jubilato, & SS Canonũ Actuali induſtriosè ſolideque elaboratam, ex mandato Superiorum ſolerter revidi, revidendoq; deprehendi, id omne, quod ab Authore promittitur in titulo, exactè ſervari in progreſſu, videlicet doctrinæ brevitatem, claritatem cum SS Canonum allegatione, & circumſpecta ad noviſſima Decreta Pontificum attentione.* *Quare cum hęc* Theologia Moralis *non tantùm nihil Orthodoxę Fidei aut bonis moribus contrarium, ſed plurima Reipublicę Litterariæ proficua, Curatoribuſque animarum neceſſaria contineat, illam vel ob ipſos etiam frequentiſſimos textus Juris (quorum peritia Authorem summè commendat) juris publici ut fiat, digniſſimam cenſeo. Dabam in Conventu S. P. Franciſci Stigmatizati, Friſingę. Anno 1692. 3. Februarii.*

F. FLORIDUS MOSMILER,
Ord. Min. S. Franciſci Reform. Provinciæ Bavariæ SS. Theologiæ Lector.

PRO-

Digitized by Google

PROPOSITIONES
A SUMMIS PONTIFICIBUS
INNOCENTIO X.
ALEXANDRO VII.
INNOCENTIO XI.
ALEXANDRO VIII.
Et
INNOCENTIO XII.
Damnatæ.

DECRETUM INNOCENTII X.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus ſervorum Dei.

Univerſis Chriſti fidelibus ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

CUM occaſione Impreſſionis Libri, cui Titulus, *Auguſtinus Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, pręſertim in Gallis controverſia ſuper quinque ex illis, Complures Galliarum Epiſcopi apud nos inſtiterunt, ut eaſdem Propoſitiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perſpicuam ferremus ſententiam.

Tenor verò præfatarum Propoſitionum eſt prout ſequitur.

PRima: Aliqua Dei præcepta Hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundum pręſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia, deeſt quoque illis Gratia, qua poſſibilia fiant.

Secunda: Interiori Gratię in ſtatu Naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

Tertia: Ad merendum, & demerendum in ſtatu Naturæ lapſę non requiritur in homine libertas è neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione.

Quarta: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant Hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.

Quinta: Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omninò hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſiduè pulſant, illa in primis cordi eſt, ut Eccleſia Dei Nobis ex Alto commiſſa, purgatis pravarum opinionū erroribus, tuto militare, & tanquam Navis in tranquillo Mari, ſedatis omnium tempeſtatus fluctibus, ac procellis, ſecurè navigare, & ad optatum ſalutis Portum pervenire poſſit:

Pro rei gravitate, coram aliquibus S.R.E. Cardinalibus ad id ſpecialiter ſæpius congregatis è pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, eaſdem quinque Propoſitiones, ut ſupra nobis oblatas, fecimus ſingillatim diligenter examinari, eorumque ſuffragia, tum voce, tum ſcripto relata maturatè conſideravimus, eoſdemque magiſtros, variis coram nobis actis Congregationibus, prolixè ſuper eiſdem, ac ſuper earum qualibet diſſerentes audivimus.

Cum autem ab initio hujuſcemodi diſcuſſionis ad Divinum implorandum Auxilium multorum Chriſti fidelium preces, tum privatim, tùm publicè indixiſſemus, poſtmodum iteratis eiſdem ferventiùs, ac per Nos ſollicitè implorata Sancti Spiritus aſſiſtentia,

tia, tandem Divino Numine favente, ad infraſcriptam devenimus declarationem, & Definitionem.

Primam prædictarum Propoſitionum: Aliqua Dei præcepta Hominibus Juſtis volentibus & conantibus, ſecundum præſentes, quas habent Vires, ſunt impoſſibilia, deeſt quoque illis Gratia, qua poſſibilia fiant, Temerariam, Impiam, Blaſphemam, Anathemate damnatam, & Hęreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam: Interiori Gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ numquàm reſiſtitur: Hęreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in Homine libertas neceſſitate; ſed ſufficit libertas à Coactione: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ Interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam Gratiam eſſe, cui poſſet humana Voluntas reſiſtere, vel obtemperare: Falſam & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintam: Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omninò hominibus mortuum eſſe, aut Sanguinem fudiſſe; Falſam, Temerariam, Scandaloſam, & intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat Prædeſtinatorum mortuus ſit: Impiam, Blaſphemam, Contumelioſam, Divinæ Pietati derogantem, & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus, ne de dictis Propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliàs præſumant, quàm in hac præſenti noſtra Declaratione, & Definitione continetur ſub cenſuris, & pœnis contra Hæreticos & eorum fautores in jure expreſſis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis, necnon Hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut Contradictores, & Rebelles quoſcumque per cenſuras, & pænas prædictas, cæteraque juris, & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachii ſæcularis, omninò coerceant, & compeſcant.

Non intendentes tamen per hanc Declarationem, & Definitionem ſuper prædictis quinque Propoſitionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Janſenii. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo tertio, pridie Kal. Junii, Pontificatus Noſtri Anno Nono.

HI. DATARIUS.

G. Gualterius.
P. Ciampinus.

Anno à Nativitatis D N. JESU Chriſti Milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo tertio indictione ſexta, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. INNOCENTII *Divina Providentia Papæ X. Anno ejus Nono, die verò nona Menſis Junii ſupradicta Conſtitutio affixa, & publicata fuit in Eccleſia Lateranen. ac Baſilica Principis Apoſtolorum de Urbe, necnon Cancellariæ Apoſtolicæ valvis, ac in acie Campi Floræ per me Hieronymum Maſcellam Sanctiſſimi D. N. Papæ Curſorem.*

Pro Domino Mag. Curſorum P. Paulus Deſiderius Curſor.

DECRETUM PRIMUM

ALEXANDRI VII.

Feria V. die 24. Sept. 1665.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolicę Montis Quirinalis, coram Sanctiſſ. D. N. D. Alexandro *Divina Providentia* Papa VII. *ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.*

SAnctiſſimus D N. audivit non ſine magno animi ſui mærore, complures opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire, & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiàm in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omnino ab Euangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo umquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema Veritas Deus, cujus verba in æternum per-

Digitized by Google

permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu verius perverti contingeret, idem SS. D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa; lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Paſtorali ſollicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſeriò commiſit. Qui tantum negotium ſtrenuè aggreſſi, eique ſedulo incumbentes, & maturè diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſingillatim expoſuerunt.

PROPOSITIONES.

1. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, Anno 1629. 18. Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Eminentiſſ. Cardinalium, viſa & tolerata eſt.

4. Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.

5. Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.

6. Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denuntiandus.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ ſollicitationis eſt, Si ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.

8. Duplicatū ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus, ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

9. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.

10 Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & Sacrificium unum offerre; neque etiam eſt contra fidelitatem, etiam ſi promittam promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium quòd pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.

12 Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuę Confeſſionis, qui confitentur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.

14 Qui facit Confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15 Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16 Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17 Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit: uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

18 Licet interficere falſum accuſatorem falſos teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria authoritate uxorē in adulterio deprehenſā.

20 Reſtitutio à Pio V. impoſita beneficiatis non recitantibus non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam judicis, eò quòd ſit pœna.

21 Habens Capellaniam collativam aut quodvis aliud beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.

22 Non eſt contra juſtitiam, beneficia non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Fran-

23 Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter; niſi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24 Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ; ideoque ſufficit dicere in Confeſſione ſe procuraſſe pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens, commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica, tanquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non reſpiciat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium propoſitionum examini cura, & ſtudium impenderetur, interea idem Sanctiſſimus re maturè conſiderata ſtatuit & decrevit, prædictas propoſitiones & unamquamque ipſarum, ut minimum tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicunque illas aut conjunctim aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè publicè aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis ac ſtatus etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Not.

Locus ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D.N J. Chriſti *milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo quinto indict. 3 die verò 2. menſis Octob. Pontificatus autem* SS. D.N. Alexandri *divina providentia* PP. VII. *anno ſecundo ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellaria Apoſtolica, ac in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis urbis per me Carolum Melanum ejuſdem Sanctiſſ.* D. N. & *Sanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.*

Romæ Typis Rev. Camer. Apoſt. 1665.

DECRETUM SECUNDUM ALEXANDRI VII.

Feria 5. die 18. Martii 1666.

In Congregatione generali ſanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram ſanctiſ. D.N.D. Alexandro *divina providentia* Papa VII. *ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, a ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.*

SAnctiſſimus D. N. poſt latum decretum die xxiv. Septemb. proximè elapſi, quo viginti octo Propoſitiones damnatæ fuerunt, examinatis ſedulò & accuratè uſque ad hanc diem infraſcriptis aliis, quadrageſimum quintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos & Reverendiſſimos DD. Cardinales adverſus hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſingillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

PROPOSITIONES.

29 In die Jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comedit, non frangit jejunium.

30 Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31 Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32 Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in quadrageſima obliget.

33 Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque Eleemoſynas, quas antea beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.

34 In die Palmarum recitans officium Pa-

Paſchale, ſatisfacit præcepto.

35 Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino.

36 Regulares poſſunt in foro conſcientię uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expresſè revocata per Concilium Trid.

37 Indulgentiæ conceſſæ regularibus,& revocatę à Paulo V. hodie ſunt revalidatę.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti, ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium non præceptum.

39 Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore cōfitebitur.

40 Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41 Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii vulgo *regalo*, dum deficiente illa, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42 Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43 Annuum legatū pro anima relictum, non durat plus quam per decem annos.

44 Quoad forum conſcientiæ reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45 Libri prohibiti, donec expurgentur, poſſunt retineri, uſque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit, prædictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum, tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat ac prohibet; ita ut quicunque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunq; etiam dignitate fulgente, niſi à protempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctę obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis & ſtatus etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Ioannes Lupus S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Notarius.

Loco ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. Jeſu Chriſti *milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto, Indictione quarta, die verò* 23. *menſis Martii, Pontificatus autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris &* D. N. D. Alexandri *divina providentia* Papę VII. *anno undecimo ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Principis Apoſtolorum, Cancellarię Apoſtolicę, ac in acie Campi Florę, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per me Carolum Molinum, ejuſdem Sanctiſs.* D. N. *Papę & Sanctiſſ. Inquiſitionis Curſorem.*

Romæ Typis Rev. Camer. Apoſt. 1666.

DECRETUM PRIMUM INNOCENTII XI.

Feria 5. Die 2. Martii 1679.

In Congregatione generali ſanctę Romanę & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Vaticano coram Sanctiſſimo N. D. D. Innocentio *divina Providētia* Papa XI. *ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis* DD. *S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.*

SAnctiſſimus D. N. Innoc. Pap XI. prædictus ovium ſibi à Deo creditarum ſaluti ſedulo incūbēs, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innoxiis à fel. record. Alexand. VII. Prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas propoſitiones, partim ex diverſis, vel libris, vel theſibus, ſeu ſcriptis excerptas & partim noviter adinventas Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulò accuratè ſæpiùs diſcuſſis, eorumdem Eminentiſſimorum Cardinalium & Theologorum votis per Sanctitatem ſuam auditis, Idem Sanctiſſimus D. N. re poſtea maturè conſiderata ſtatuit, & decrevit pro nunc ſequentes propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſa, eſſe

eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas ſua per hoc Decretum alias propoſitiones in ipſo non expreſſas, & Sanctitati ſuæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

PROPOSITIONES.

1. Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

2. Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excuſabitur infidelis nõ credens, ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.

8. Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum modò non obſit valetudini, quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Pręceptum proximum diligendi ſatiſfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12. Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris; non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15. Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.

16. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale & ſecundum ſe.

17 Satis eſt, actũ fidei ſemel in vita elicere

18. Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo & fidei glorioſum conſulo; tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.

19. Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſe ipſo ſit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

20. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habeat ſupernaturalem.

21. Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis; imò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

22. Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex teſtimonio Creaturarum, ſimilivè motivo ad juſtificationem ſufficit.

24. Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

25. Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26. Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec eſt perjurus.

27. Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa.

28. Qui mediante cõmendatione, vel munere ad magiſtratum, vel officium publicum promotus eſt, poterit cũ reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu vel ad intentionem exigentis, quia

tene-

tenetur fateri crimen occultum!.

29. Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramẽtorum adminiſtrationem ſimulandi.

30. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit, idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31. Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

32. Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.

33. Licitum eſt tam hæredi, quam legatario contra injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in Cathedram, & Præbendam contra eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere cum paritur, ac conſequenter dicendũ erit, in nullo abortu homicidiũ committi.

36. Permiſſum eſt furari, non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem illius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, cum contractu retrovenditionis præviè inito cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretioſior ſit numerãda & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniã præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortẽ à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari

42. Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam eſt juſtitia debitum.

43. Quidni nonniſi veniale ſit, detrahentis authoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere.

44. Probabile eſt non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed dũtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali aut econtra.

46. Et in quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituali: immò etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſicut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, niſi quos digniores!, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint ad Eccleſias promovent, Concilium, vel primò videtur per hos digniores non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparativo pro poſitivo, vel ſecùndò locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos: vel tandem loquitur, quando ſit concurſus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem ſecũdum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malã, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non eſt Unde ſi Deus eam non interdixiſſet ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

50. Copula cum conjugata, conſentiente marito non eſt adulterium, adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum.

51. Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti puta ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito, ſi adſit cõtemptus.

53. Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas ejus partes, imò quatuor ſimul à diverſis celebrantibus audit.

54. Qui non poteſt recitare Matutinum,

** &

& Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ ſatiſfit per ſacrilegam Domini manducationẽ.

56. Frequens Confeſſio, & communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

57. Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modò honeſtam.

58. Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinẽ.

59. Licet ſacramentaliter abſolvere immediatè tantum confeſſos ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v g. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis ac indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.

61. Poteſt aliquando abſolvi qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, qu inimò directè & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62. Proxima occaſio peccandi non eſt ſugienda quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

63. Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.

64. Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

65. Sufficit illa myſteria ſemel crediſſe.

Quicunque autem cujuſvis conditionis, ſtatus & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de iis diſputativè publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, niſi pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub in terminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Tandem ut ab injurioſis contentionibus Doctores, Scholaſtici, aut alii quicumque impoſterum ſe abſtineant, & ut paci, & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute ſanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quàm in Theſibus, Diſputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, nec non à quibuſcunque convitiis contra eas Propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde contravertuntur, donec à S. Sede recognitæ ſuper iiſdem propoſitionibus judicium proferatur.

Franciſcus Richard. S. Romanæ, & univerſalis Inquiſ Notar.

Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. Jeſu Chriſti 1679. *Indictione 2., die verò 4 menſis Martii, Pontificatus autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris, &* D. N. D. Innocentii *divina Providentia Papæ XI. anno tertio ſupra dictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis urbis per me Franciſcum Perinum ejuſdem Sanctiſſ. D.N. & Sanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.*

Romæ Typis Rev. Camer. Apoſt. 1679.

DECRETUM II
INNOCENTII XI.
CIRCA
COMMUNIONEM
QUOTIDIANAM.

Cum ad aures Sanctiſſimi D N. fide dignorum teſtimonio pervenerit, in quibuſdam Diœceſibus vigere uſum quotidianæ Communionis, etiam in feria ſexta Paraſceve, & ſimul affirmari eandem quotidianam Communionem præceptam eſſe à jure Divino, quin etiam in illius adminiſtratione aliquos abuſus inoleviſſe, videlicet, quod aliqui, non in Eccleſia, ſed in privatis Oratoriis, & Domi, imò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota ſumant Sacroſanctã Euchariſtiam quam argẽtea theca incluſam in crumena, aut ſecretò illis deferunt Sacerdotes

Sæ-

Sæculares, aut Regulares; aliiq; in Communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores ſolito, ac tandem quis cõfiteatur peccata venialia ſimplici Sacerdoti non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctiſſimus conſideranda commiſerit Sac. Congregationi Cardinaliũ Conc. Tridentini Interpretum eadem Sac. Congregatio prævia matura diſcuſſione ſuper prędictis unanimi ſententia ità cenſuit: Etſi frequens, quotidianuſve Sacroſanctæ Euchariſtiæ uſus à SS. Patribus fuerit ſemper in Eccleſia probatus; nunquam tamen, aut ſæpiùs illam percipiendi, aut ab ea abſtinendi, certus ſingulis menſibus, aut hebdomadis die ſtatuerunt, quod nec Concilium Tridentinum præſcripſit, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, nihil pręcipiens, quid cuperet tantùm indicavit, cùm inquit: Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut ſingulis Miſſis fideles adſtantes Sacramẽtali Euchariſtię perceptione communicarẽt; Idq; non immeritò, multiplices enim ſunt conſcientiarum receſſus, variæ ob negocia ſpiritus alienationes, multæ è contra gratiæ, & Dei dona parvulis conceſſa: quę cum humanis oculis ſcrutari non poſſimus, nihil certè de cujuſq; dignitate, atque integritate, & conſequenter de frequẽtiori aut quotidiano vitalis panis eſu poteſt conſtitui. Et propterea quod ad negociatores ipſos attinet, frequens ad Sacram alimoniã percipiendam acceſſus, Confeſſariorum ſecreta cordis explorantiũ judicio eſt relinquendus, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentiæ fructu; & ad pietatem proceſſu Laicis negociatoribus, & Conjugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt. In Conjugatis autem hoc ampliùs animadvertent, cùm B. Apoſtolus nolit eos invicem fraudari, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut vacent orationi, eos ſeriò admoneant, tãto magis ob Sacratiſſimæ Euchariſtiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad Cæleſtium Epularum Communionem eſſe conveniendum. In hoc igitur Paſtorum diligentia potiſſimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacrę Communionis ſumptione unica pręcepti formula aliqui deterreantur, aut ſumendi dies generaliter conſtituantur, ſed magis quid ſingulis permittendum per ſe, aut Parochos, ſeù Confeſſarios ſibi decernẽdum putet; Illudque omninò provideat, ut nemo à Sacro Convivio ſeù frequenter, ſeù quotidiè acceſſerit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unuſquiſque dignè pro devotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici Corporis ſuavitatem deguſtet. Itidem Moniales quotidiè Sacram Communionẽ petentes admonendę erunt, ut in diebus ex earũ Ordinis inſtituto præſtitutis communicent; Si quę verò puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ità incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confeſſariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis conſtitutum haberi, ut cum fideles ad Sanctiſſimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint ſtatim de magna ad illud ſumendum præparatione orationem habeant, generatimque oſtendat, eos qui ad frequentiorem, aut quotidianam ſalutiferi cibi ſumptionem devoto ſtudio excitantur, debere, ſivè Laici negotiatores ſint, ſive Conjugati, ſive quicunque alii ſuam agnoſcere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini judicii formidine diſcant cęleſtem menſã, in qua Chriſtus eſt, revereri; Et ſi quãdo ſe minus paratos ſenſerint, ab ea abſtinere, ſeq; ad majorem præparationem accingere. Epiſcopi autem, in quorum Dięceſibus viget hujuſmodi devotio erga Sanctiſſimum Sacramẽtum pro illa gratias Deo agant, eamque ipſi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio poſtulari ſibi maximè perſuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtuteſque, ac dona in ſumentibus augeantur: Quod abundè continget, ſi ii, qui devoto hujuſmodi ſtudio, divina præſtante gratia tenentur, ſeque Sacratiſſimo Pane frequentiùs refici cupiunt, ſuas vires expendere, ſeque probare cum timore, & charitate aſſueverint: Quibus Chriſtum Dominum, qui ſe fidelibus manducandum, & ſe pretium in morte tradidit, atque in cæleſti Regno ſe præmium eſt daturus, precatur Sacra Congregatio, ut ſuam opem ad dignam præparationem, & ſumptionem largiatur. Porrò Epiſcopi, & Parochi, ſeù Confeſſarii redarguant aſſerentes Communionem quotidianam eſſe de jure divino, doceant in Eccleſia, ſeù Oratoriis privatis, ex diſpenſatione, ſeù Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis ſumẽ-

dam Sanctiſſimam Euchariſtiam, nec eam ullo modo deferendam in Crumena, aut ſecreto ad exiſtentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam ſuſcipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, ſi ab Eccleſia deferatur, publicè, & cum pompa juxtà formam Ritualis Romani: Si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa Communionem in feria ſexta Paraſceve, Miſſalis Rubricæ, & Eccleſiæ Romanæ uſus ſerventur; Inſuper admoneant nulli tradendas plures Euchariſtiæ formas, ſeù particulas, neque grandiores, ſed conſuetas. Non permittant, ut venialium confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti, non appobato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confeſſarii etiam Regulares, aut quicunque alii Sacerdotes fecùs egerit, ſciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros eſſe, neque defuturam Epiſcoporum, & Ordinariorum juſtam, ac rigoroſam animadverſionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jeſu, facultate ipſis Epiſcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apoſtolicam ſpecialitèr attributa.

Et facta de præmiſſis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præſens Decretum Typis dari, ac publicari voluit In quorum &c. Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiep. Brancacius Epiſc. Viterbien. Secr.

Die 15. menſis Februarii 1679. *ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem ad valvas Curię, & in acie Campi Florę, ut moris eſt per me Ægidium Felicem SS. D. N. PP. Curſorem. Pro D. Magiſtro Curſorum Gregorius Scoggius Apoſt. Curſ.*

DECRETUM.

ALEXANDRI VIII.

Feria V. Die 7. Decemb. 1690.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis, coram SS. D. N. D. Alexandro *divina providentia* Papa VIII. *ac Emin. & Rever.* DD. S. R. E. *Cardinalibus, in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus inquiſitoribus, à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.*

SAnctiſſimus D.N. ALEXANDER divina Providentia Papa VIII. prædictus: Pro Paſtorali cura Ovium à Chriſto Domino ſibi commiſſa de earum ſalute ſollicitus, ut inoffenſo gradu per rectas ſemitas poſſint incedere, & paſcua nimium pernicioſa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius ſupra triginta Propoſitionum examen pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis ac Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus inquiſitoribus commiſit, qui tantum negotium diligenter aggreſſi, eique ſedulò ac pluries incumbentes, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſigillatim detulerunt.

PROPOSITIONES.

1 In ſtatu naturæ ipſæ ad peccatum mortale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali, & voluntate Adami peccatis.

2 Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat à peccato formali.

3 Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.

4. Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis Electis, ſed pro omnibus, & ſolis Fidelibus.

5 Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt à Chriſto influxum, adeoque hinc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam, inermem, ſine omni gratia ſufficienti.

6 Gratia ſufficiens ſtatui noſtro, non tam utilis, quam pernicioſa eſt, ſic ut proinde merito poſſimus petere à gratia ſufficienti, *Libera nos Domine.*

7 Omnis humana actio deliberata, eſt Dei dilectio, vel mundi; ſi Dei, charitas Patris eſt, ſi mundi, concupiſcentia carnis hoc eſt, mala eſt.

8 Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare.

9 Revera peccat, qui odio habet peccatū merè

Digitized by Google

merè ob ejus turpitudinem & diſconvenientiam cum natura, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

10. Intentio qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, merè ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta nec Deo placens.

11. Omne quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides divina ſed humana.

13. Quiſquis etiam æternę mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ Dei, propter ſe non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

16. Ordinem prȩmittendi ſatisfactionem abſolutioni, induxit non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio natura rei idipſum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox abſolvendi ordo pœnitentiæ eſt inverſus.

18. Conſuetudo moderna quod adminiſtrationem Sacramenti pęnitentię, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu ſed abuſu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confeſſiones apud Religioſos factæ, plerȩque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidę.

21. Parochianus, poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione, ob quęſtum ſeu lucrum ſubſidii temporalis.

22. Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prętendunt, antequam condignam de delictis ſuis pęnitentiam egerint.

23. Similiter attendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat à Beata Virgine Maria in die Purificationis ſuæ per duos pullos Columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccatis, ſufficienter teſtantur, quod indiguerit Purificatione, & quod Filius, qui offerebatur etiam macula Matris maculatus eſſet ſecundùm verba legis.

25. Dei Patris ſimulacrum nefas eſt Chriſtiano in templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana eſt.

27. Valuit aliquando Baptiſmum ſub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* prætermiſſis illis, *Ego te baptizo*.

28. Valet Baptiſmus collatus à Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus verò in corde ſuo apud ſe reſolvit, *Non intendo, quod facit Eccleſia*.

29. Futilis & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere & docere non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti* eſt ſubreptitia.

Quibus maturè conſideratis idem Sanctiſſimus ſtatuit & decrevit 31. ſupradictas Propoſitiones tanquam temerarias, ſcandaloſas, malè ſonantes, injurioſas, Hæreſi proximas, Hæreſim ſapientes, erroneas, Schiſmaticas, & Hæreticas reſpectivè eſſe damnandas & prohibendas, ſicut eas damnat & prohibet, ita ut quicumque illas ut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam diſputativè, publicè aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidit in Excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas ſua per hoc decretum alias Propoſitiones in majori numero ultra ſupradictas 31. jam

exhibitas, & in hoc decreto non expreſſas approbare.

Alexander Speronus S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Not.

Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D.N.Jeſu Chriſti *milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo, indict.*13. *die* 20. *Decemb. Pontificatus autem* SS.D.N. Alexandri *divina Providentia* PP. VIII. *anno ſecundo ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Palatii S. Officii, in acie campi Floræ, ac aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per Franciſcum Perinum* SS.D N.PP. *& SS. Inquiſitionis Curſorem.*

Joannes Baptiſta de Comitibus. Mag. Curſ.

SANCTISS. D. N.

D. INNOCENTII

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ XII.

Damnatio, & prohibitio Libri Pariſiis anno 1697. impreſſi, cui titulus -- *Explication des Maximes des Saints ſur la vie interieure &c.*

INNOCENTIUS

PAPA XII.

Ad Perpetuam rei Memoriam.

CUm aliàs ad Apoſtolatus Noſtri notitiam pervenerit in lucem prodiiſſe librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des maximes des Saints ſur la vie interieure, par Meſſire François de Salignac Fenelon, Archeveque Duc de Cambray Precepteur de Meſſeigneurs les Ducs de Bourgogne, d'Anjou, & de Berry. A Paris chez Pierre Aubouin, Pierre Emery, Charle Clouſier* 1697. Ingens verò ſubinde de non ſana libri hujuſmodi doctrina excitatus in Gallis rumor adeò percrebuerit, ut opportunam Paſtoralis vigilantiæ noſtræ opem afflagitaverit. Nos eundem Librum nonnullis ex venerabilibus Fratribus Noſtris S.R.E. Cardinalibus, aliiſque in Sacra Theologia Magiſtris, maturè ut rei gravitas poſtulare videbatur, examinandum commiſſibus. Porro hi, mandatis obſequentes, poſtquam in quamplurimis Cōgregationibus varias propoſitiones ex eodem libro exceptas diuturno, accuratoque examine diſcuſſerant, quid ſuper earum ſingulis ſibi videretur, tam voce, quàm ſcripto Nobis expoſuetunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram nobis deſuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magiſtrorum Sententiis, Dominici Gregis Nobis ab Æterno Paſtore crediti periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes. Motu proprio, ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione Noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, librum prædictum ubicumque & quocunque alio idiomate, ſeu quavis editione, auc verſione hucuſque impreſſum, aut in poſterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, & uſu fideles ſenſim in errores ab Eccleſia Catholica jam damnatos induci poſſent, ac inſuper tanquam continentem propoſitiones ſive in obvio earum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temeraria, ſcandaloſa, malè ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi perniciolas ac etiam erroneas reſpectivè, tenore præſentium damnamus, & reprobamus, ipſiuſque libri impreſſionem, deſcriptionem, lectionem, retentionem, & uſum omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus etiam ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione dignis, ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto abſque alia declaratione incurrenda, interdicimus, & prohibemus. Volentes, & Apoſtolica auctoritate mandantes, ut quicumque ſupradictum librum penes ſe habuerint, illum ſtatim, atque præſentes litteræ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus tradere, ac conſignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque. Cæterum Propoſitiones in dicto libro contentæ, quas Apoſtolici cenſura judicii ſicut præmittitur, conſigendas duximus, ex Gallico idiomate in latinum verſæ, ſunt tenoris, qui ſequitur, videlicet.

1. Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt Charitas pura, & ſine ulla admixtione

ne motivi proprii intereſſe. Neque timor pœnarum, neque deſiderium remuneratio-num habent amplius in eo partẽ. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.

2 In ſtatu Vitæ Contemplativę, ſeu unitivę amittitur omne motivum intereſſatum timoris, & ſpei.

3 Id quod eſt eſſentiale in directione Animę eſt non aliud facere, quàm ſequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & ſubtilitate. Oportet ſe intra hos limites continere, ut ſinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, niſi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire Cor huic Verbo, quod adeò durum eſt Animabus adhuc ſibimet affixis, & adeò poteſt illas ſcandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4 In ſtatu ſanctę indifferentiæ Anima non habet amplius deſideria voluntaria, & deliberata propter ſuum intereſſe, exceptis iis ocaſionibus, in quibus toti ſuę gratię fideliter non cooperatur.

5 In eodem ſtatu ſanctę indifferentię nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut ſimus perfecti, & beati propter intereſſe proprium, ſed omnem perfectionem, ac beatitudinẽ volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res iſtas impreſſione ſuę gratię.

6 In hoc ſanctę differentiæ ſtatu nolumus ampliùs ſalutem, ut ſalutem propriam ut liberationem æternam, ut mercedem noſtrorum meritorum, ut noſtrum intereſſe omnium maximum; ſed eam volumus voluntate plena, ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipſe vult, & quam nos vult velle propter ipſum.

7 Derelictio non eſt niſi abnegatio, ſeu ſui ipſius renuntiatio, quam Jeſus Chriſtus à nobis in Evangelio requirit poſtquam externa omnia reliquerimus. Iſta noſtri ipſorum abnegatio non eſt, niſi quoad intereſſe proprium. Extremæ probationes, in quibus hęc abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio exerceri debet, ſunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo Perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam æternum.

8 Omnia Sacrificia, quæ fieri ſolent ab Animabus quam maximè diſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem ſunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In uno extremarum probationum caſu hoc Sacrificium fit ab quo modo abſolutum.

9 In extremis probationibus poteſt animę invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, & quę non eſt intimus conſcientię fundus ſe juſtè reprobatam eſſe à Deo.

10 Tunc Anima diviſa è ſemetipſa expirat cum Chriſto in Cruce dicens. Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me. In hac involuntaria impreſſione deſperationis conficit Sacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

11 In hoc ſtatu Anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, id eſt in ſuis actibus directis, & intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium diſintereſſatum promiſſionum.

12 Director tunc poteſt huic Animæ permittere, ut ſimpliciter acquieſcat jacturæ ſui proprii intereſſe, & juſtæ condemnationi, quam ſibi à Deo indictam credit.

13 Inferior Chriſti pars in Cruce non communicavit Superiori ſuas involuntarias perturbationes.

14 In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam ſeparatio partis Superioris Animę ab inferiori. In iſta ſeparatione actus partis inferioris manant ex omninò cęca, & involuntaria perturbatione; Nam totum quod eſt voluntarium, & intellectuale, eſt partis ſuperioris.

15 Meditatio conſtat diſcurſivis actibus, qui à ſe invicem facilè diſtinguuntur. Iſta compoſitio actuum diſcurſivorum, & reflexorum eſt propria exercitio amoris intereſſati.

16 Datur Status Contemplationis adeò ſublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, itaut quoties Anima actu orat, ſua Oratio ſit Contemplativa, non diſcurſiva. Tunc non ampliùs indiget redire ad meditationem, ejuſque actus methodicos.

17 Animæ Contemplativę privantur intuitu diſtincto, ſenſibilis, & reflexo Jeſu Chriſti duobus temporibus diverſis. Primò. In fervore naſcente earum contemplationis. Secundò, Anima amittit intuitum Jeſu Chriſti in extremis probationibus.

18 In Statu paſſivo -- exercentur omnes virtutes, diſtinctæ, non cogitando quòd ſint virtutes in quolibet momento aliud non cogitatur, quàm facere id, quod Deus vult, & amor Zelotypus ſimul efficit, nè quis ampliùs ſibi virtutem velit, necunquam

Digitized by Google

quam ſit adeò virtute prçditus, quam cum virtuti ampliùs affixus non eſt.

19 Poteſt dici in hoc ſenſu, quod Anima paſſiva, & diſintereſſata nec ipſum amorem vult ampliùs, quatenus eſt ſua perfectio, & ſua felicitas, ſed ſolùm quatenùs eſt id, quod Deus à nobis vult.

20 In confitendo debent Animç transformatç ſua peccata deteſtari, & condemnare ſe, & deſiderare remiſſionem ſuorum peccatorum, non ut propriam purificationē, & liberationem, ſed ut tem, quam Deus vult, & vult nos velle propter ſuam gloriā.

21 Sancti Myſtici excluſerunt à ſtatu Animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22 Quamvis hçc doctrina (*de puro Amore*) eſſet pura, & ſimplex perfectio Evangelica in univerſa traditione deſignata, antiqui Paſtores non proponebant paſſim multitudini Juſtorum, niſi exercitia amoris intereſſati eorum gratiç porportionatç.

23 Purus amor ipſe ſolus conſtituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii ſunt.

Non intendimus tamen per expreſſam propoſitionum hujuſmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem prçſentes literç omnibus faciliùs innoteſcant, nec quiſquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate prçfata decernimus, ut illç ad valvas Baſilicç Principis Apoſtolorum, ac Cancellariç Apoſtolicç, nec non Curiç generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Florç de Urbe per aliquem ex Curſoribus Noſtris, ut moris eſt, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; itaut ſic publicatç omnes, & ſingulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter notificatç, & intimatç fuiſſent: Utque ipſarum præſentium litterarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonç in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tàm in judicio, quàm extra illud ubique locorum habeatur, quç ipſis prçſentibus haberetur, ſi forent exhibitç, vel oſtenſç. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris die xii. Martii M.DC.XCIX. Pontificatus Noſtri Anno Octavo.

I. F. CARD. ALBANUS.

Anno à Nativitate D. N. I.C. 1699. Indict. 7. die vero 13. menſis Martii, Pontificatus autem SS. in Chriſto Patris, & D.N.D. Innoc. Divina Providentia PP. XII. Anno ejus Octavo ſupradictum Breve affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicç Principis Apoſtolorum, Magnç Curiæ Innocentianæ, in Acie Campi Florç, ac aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Franciſcum Perinum ejuſdem Sanctiſſimi D. N. Papç Curſorem.

Sebaſtianus Vaſellus Mag. Curſ.

ELEN-

ELENCHUS
TRACTATUUM, DISTINCTIONUM, ET QUÆSTIONUM.

TRACTATUS I.
De actibus humanis & Conſcientia:
DISTINCTIO PRIMA.
De voluntario, & Involuntario.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Voluntarium. Fol. 2.
II. Quando effectus, veluti indirectè, & in cauſa voluntarius, imputetur ad culpā. 3
III. Quo tēpore peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, indirectè ſeu in cauſa dumtaxat voluntarium, contrahatur. 5
IV. An Violentia, Metus & Concupiſcentia cauſent Involuntarium. 7
V. Quotuplex ſit Ignorantia, & an cauſet Involuntarium. 9

DISTINCTIO SECUNDA.
De natura actus Humani ſeu Moralis, & variis ipſum concernentibus.

Quæſtio I. Quid ſit actus Humanus ſeu Moralis. Fol. 12
II. Unde actus Humani deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem. 13
III. Quomodo malitia, & prçſertim bonitas debeat eſſe volita, ut eā Actus Humanus deſumat ex objecto, & circumſtantiis. 16
IV. De bonitate, vel malitia Actus Humani. 18
V. An detur Actus indifferens. 20
VI. Quid requiratur, ut actus Humani boni ſint meritorii vitæ æternæ. 22

DISTINCTIO TERTIA.
De Conſcientia ut Regula Actuum Humanorum.

Quæſt. I. De natura & diviſione Conſcientiæ ut ſic: ubi & de Conſcientia recta ſeu certa. Fol. 24
II. De conſcientia erronea, ejuſque obligatione. 25
III. De Conſcientia dubia, ejuſque obligatione. 28
IV. De Conſcientia probabili, & an ipſam licitè ſequi poſſimus. 31
§. I. Quid ſit Conſcientia, & Opinio probabilis. ibid.
§. II. An ſit licitum ſequi ſententiam probabilem, etiam in concurſu probabilioris & tutioris. 34
§. III. Inferuntur Corollaria de Miniſtro Sacramentorum, Medico, Judice, Advocato. 37
Quæſt. V. De Conſcientia ſcrupuloſa, ejuſque ſignis, & remediis contra ſcrupulos. 40

TRACTATUS II.
De Legibus.
DISTINCTIO PRIMA.
De Natura Legum

Quæſt. I. Quid, & quotuplex ſit Lex. F. 43
II. De conditionibus Legis; ejuſque differentia à ſimplici Præcepto. 45
III. De promulgatione ad Legē requiſita. 46
IV. De acceptione Legum. 49
V. Quænam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam poſſint præcipi, vel prohiberi. 51

DISTINCTIO SECUNDA.
De obligatione Legum.

Quæſt. I. De obligatione Legis Veteris, ejuſque ceſſatione. F. 53
II. De Obligatione Legis novæ, ſeu Evangelicæ, ejuſque perfectione. 55
III. De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ. 57
IV. De Legibus Pænalibus, earumque obligatione. 59

DISTINCTIO TERTIA.
De Subiecto Obligationis Legum.

Quæſt. I. Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliiſque Eccleſiaſticis. F. 62
II. An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legislator teneatur propriis. 64
III. An Peregrini obligentur Legibus, & Conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt. 66
IV. Reſolvuntur varia Quçſita quoad Peregrinos. 68
V. Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præceptis Legum. 70

DISTINCTIO QUARTA.
De Interpretatione, Diſpenſatione ac Revocatione Legum.

Quçſt. I. De Interpretatione Legum; ubi & de Epicheja. Fol. 72
II. De Diſpenſatione Legum, & variis ipſam concernentibus. 74

III. De

III. De Revocatione Legum. 77.
IV. Quomodo Leges tollantur per contrariam conſuetudinem?

TRACTATUS III.
De Peccatis.

DISTINCTIO PRIMA.
De Diverſitate, & Diſtinctione Peccatorum.

Quæſt. I. Qua ratione Peccatum dividatur? Fol. 81.
II. Quid ſit peccatum actuale, & quæ ejus cauſa. 83.
III. De Peccato Habituali. 86.
IV. Unde deſumenda ſit Diſtinctio ſpecifica moralis Peccatorum. 88.
V. Unde deſumatur Diſtinctio numerica mortalis peccatorum. 90.

DISTINCTIO SECUNDA.
De Peccato Mortali & Veniali.

Quæſtio I. De natura, conditionibus, & ſignis Peccati mortalis, ac venialis. F. 93.
II. Quibus de cauſis Peccatum ex genere mortale, fiat per accidens veniale, & econtra. 95.
III. Quibus modis remittantur Peccata venialia, ubi & de Sacramentalibus. 97

DISTINCTIO TERTIA.
De Septem Peccatis Capitalibus.

Quæſt. I. De Superbia, & variis eam concernentibus. F. 100.
II. De Avaritia, & Filiabus ejus. 102.
III. De Luxuria, & Filiabus ejus. 102.
IV. De Invidia, ejuſque Filiabus. 104
V. De Ira, & Filiabus ejus. ibid.
VI. De Gula, & Filiabus ejus. 105.
VII. De Acedia, & Filiabus ejus. 108.

TRACTATUS. IV.
De Virtutibus Theologicis.

DISTINCTIO PRIMA.
De Virtutibus Theologicis generatim.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit tum Virtus ut ſic, tum Theologica? Fol. 110.
II. De perfectione, & ceſſatione Virtutum Theologicarũ, & an habeant mediũ. 112.

DISTINCTIO SECUNDA.
De Fide.

Quæſt. I. Quid ſit Fides, & quod objectum ejus. F. 114
II. Quænam puncta Fidei ſint neceſſariò explicitè credenda? 117
III. Quo tempore obligentur Fideles ad eliciendum actum Fidei. 120.
IV. Quæ ſit obligatio exteriùs confitendi, & profitendi Fidem? 123

DISTINCTIO TERTIA.
De ecclesia Libris Canonicis, & traditionibus.

Quæſt. I. De vera Chriſti Eccleſia. F. 125.
II. Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti? 128
III. De Sacra Scriptura, ſeu Libris Canonicis. 131
IV. De multiplici Senſu, Obſcuritate, atque Interpretatione Sacræ Scripturæ. 134
V. De Traditionibus. 136
VI. Quænam ſit totius Fidei reſolutio? 137

DISTINCTIO QUARTA.
De Vitiis Fidei oppoſitis.

Quæſtio. I. Quotuplex, & quam grave peccatum ſit infidelitas? Fol. 139.
II. Quid requiratur ad formalem & Perfectam Hæreſin? 141
III. De conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hęreſin latam requiſitis, ejuſque abſolutione. 143
IV. De Apoſtaſia, Lectione Librorum prohibitorum, & Diſputatione cum Hæreticis. 146

DISTINCTIO QUINTA.
De Spe, atque oppoſitis Vitiis.

Quæſt. I. De Spe Theologica ejuſque obligatione. Fol. 148.
II. De Vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione ſcilicet, ac Præſumptione. 150

DISTINCTIO SEXTA.
De Charitate, ejuſque obligatione.

Quęſt. I. Quid ſit Charitas, & quę ejus obligatio? Fol. 152
II. De Diletione inimicorum. 155
III. De multiplicibus actibus Charitatis. 158.
IV. De pręcepto dandi Eleemoſynam. 159
V. De Correctione fraterna. 161

DISTINCTIO SEPTIMA.
De Vitiis Charitati oppoſitis.

Quęſtio I. De odio DEI, & proximi. Fol. 163.
II. De Scandalo. 165
III. De Diſcordia, Contentione, & Schiſmate. 168
IV. De bello, & variis ipſum concernentibus. 169

TRACTATUS V.
De Religione, & Vitiis oppoſitis.

DISTINCTIO PRIMA.
De Virtute Religionis, & variis ejus actibus.

Quęſtio I. De natura, objecto, & pręſtantia virtutis Religionis. Fol. 172
II. De variis actibus virtutis religionis. 174
III. De Adoratione Deo dubita. 176
IV. De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum. 178
V. De Oratione, & conditionibus ad ipſam requiſitis. 181

DI-

DISTINCTIO SECUNDA.
De Vitiis Religionis oppoſitis per exceſſum.

Quæſtio I. Quid ſit ſuperſtio, & quæ ſpecies ejus? Fol.134
II. De Idolatria. 186
III. De Divinatione, variiſque ejus ſpeciebus, & gravitate. ibid.
IV. De Vana Obſervantia, ejuſque ſpeciebus, & gravitate. 189
V. De Magia, & Maleficio, aliiſque huc attinentibus. 191

DISTINCTIO TERTIA.
De Vitiis Religioni oppoſitis per defectum.

Quæſtio I. De Tentatione Dei. F 194
II. De Sacrilegio, & quale ſit peccatum. 196
III. De Simonia. 197
IV. Solvuntur alia dubia circa ſimoniam, ejuſque pœnas. 201
V. De Blaſphemia. 205

TRACTATUS VI.
De Horis Canonicis, Juramento, & Voto.

DISTINCTIO PRIMA.
De Horis Canonicis.

Quæſtio I. Quid ſint, & quo Jure obligent Horæ Canonicæ. Fol.208
II. Quinam teneantur recitare Horas Canonicas. 210
III. Quanta ſit obligatio recitandi Horas Canonicas. 213
IV. Quænam intentio, & attentio requiratur ad recitationem Horarum Canonicarum. 216
V. De Integritate, Continuatione, Ordine & qualitate, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ. 218
VI. De Loco & tempore, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ. 221
VII. De cauſis excuſantibus à recitatione Horarum Canonicarum. 222

DISTINCTIO SECUNDA.
De Juramento.

Quæſtio I. Quid & quotuplex ſit juramentum. Fol.225
II. De Conditionibus ad Juramentum requiſitis. 227
III. Solvuntur diverſa Dubia Juramentum concernentia. 231

DISTINCTIO TERTIA.
De Voto.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Votum. Fol.233
II. Quæ ſit obligatio Voti. 235
III. De Ceſſatione, Commutatione, & irritatione Votorum. 237
IV. De Poteſtate diſpenſandi in Votis. 240

TRACTATUS VII.
De Juſtitia & Jure, cæteriſque Virtutibus Cardinalibus.

DISTINCTIO PRIMA.
De Virtutibus Cardinalibus.

Quæſt. I. De Prudĕtia, ejuſq; partibus. F.244
II. De Vitiis Prudentiæ oppoſitis. 246
III. De Juſtitia, & variis ipſam concernentibus, *Remiſſivè*. 248
IV. De Tĕperătia, & annexis virtutibus. ib.
V. De Fortitudine, ejuſque partibus & oppoſitis Vitiis. 249
VI. Quæ requirantur ad Martyrium. 250

DISTINCTIO SECUNDA.
De Virtute Juſtitiæ, ac Jure generatim.

Quæſtio I. Quid ſit Juſtitia, & quæ Virtutes eidem annexæ. Fol.254
II. De Diviſione Juſtitiæ in Commutativam, & diſtributivam. 256
III. Quid, & quotuplex ſit Jus? Ubi & de actione reali, & perſonali. 257

DISTINCTIO TERTIA.
De ſpeciebus juris in re.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Dominium. Fol.260
II. Quid ſit Uſusfructus. 261
III. De Uſu juris, & variis ipſum concernentibus. 262
IV. Quid, & quotuplex ſit profeſſio, & quæ ejus privilegia. 263

DISTINCTIO QUARTA.
De Objecto, & ſubjecto capaci Dominii.

Quæſtio I. Quænam cadant ſub objectum Dominii. Fol 265
II. De peculio Filii familias, nec non & Bonis Uxoris. 266
III. De Bonis, & Dominio Clericorum Beneficiariorum. 268
IV. De Dominio Religioſorum. 273

DISTINCTIO QUINTA.
De Acquiſitione Dominii.

Quæſt. I. De modis generatim acquirendi rerum Dominium, Boniſque incertis, ac Theſauris inventis. Fol.274
II. De Venatione, & Piſcatione, ac variis ipſam concernentibus. 277
III. De aliis modis acquirendi rerum Dominium Jure Gentium. 279

DISTINCTIO SEXTA.
De Præſcriptione & Uſucapione.

Quæſt. I. Cur lex Præſcriptionis ſeu Uſucapionis ſit introducta, & an valeat in Foro Conſcientiæ. Fol.281
II. Quæ Conditiones requirantur ad Præſcriptionem. 283
III. Quantũ temporis requiratur ad Uſucapio-

pionem ſeu Præſcriptionem complendam. 287

TRACTATUS VIII.

De Contractibus.

DISTINCTIO PRIMA.

De Contractibus in genere.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Contractus. Fol 287

II. Qualis conſenſus requiratur ad valorem Contractuum. 289

III. Quinam contrahere poſſint. 290

IV. De Reſtitutione in integrum, & quibus competat. 293

DISTINCTIO SECUNDA.

De Contractibus gratuitis.

Quæſtio I. De Promiſſione, ejuſque obligatione. Fol.194

II. De Donatione, & variis ipſam attinentibus. 296

III. Quid ſit commodatum, Precarium, & Depoſitum. 298

IV. Ex qua culpa teneatur Commodatarius Depoſitarius, & hujuſmodi ſi res commodata, depoſitata, &c. apud ipſum pereat. 298

DISTINCTIO TERTIA.

De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Teſtamentum, & quæ ejus requiſita. F.302

II. An Teſtamentum non privilegiatum in foro Conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolemnitates Juris Civilis. 304

III. De Teſtamentis ad pias cauſas, aliiſque privilegiatis. 306

IV. An omnes, præſertim Religioſi, eorumque Novitii, teſtari poſſint. 308

V. An Clerici Sæculares Beneficiarii valeant teſtari. 310

VI. De Codicillis, Legatis, & Fideicommiſſis. 313

VII. De Inſtitutione Hæredum, Falcidia, Trebellianica, & Succeſſionibus ab inteſtato. 314

DISTINCTIO QUARTA.

De Contractibus Onerofis.

Quæſt. I. De Mutuo, & variis ipſum concernentibus. F. 316

II. Quid ſit uſura, & quo jure prohibita. 317.

III. An Pactum remutuandi &c. Contractus Mohatra, & Montes pietatis contineant Uſuram. 320

IV. An aliqui Tituli excuſẽt ab uſura. 322

V. De Pignore, & Hypotheca; ubi & de Antichriſi, & pacto Legis Commiſſoriæ. 325

VI. De Cenſibus, & an ſint liciti. 326

VII. Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an licitum. 328

VIII. De Emptione & Venditione. 330

IX. De Ludo, & Sponſionibus. 332

X. De Contractu ſocietatis. 341

TRACTATUS IX.

De Præceptis Decalogi ubi & de Reſtitutione.

DISTINCTIO PRIMA.

De Preceptis Decalogi in genere, ac primis tribus in ſpecie.

Quæſt. I. Quid generatim cenſendum ſit de Præceptis Decalogi, eorumque obligatione. Fol.342

II. Quænam ſub Primo, & ſecundo Præcepto Decalogi contineantur. 345

III. De Tertio Præcepto Decalogi, ejuſque obligatione. 347

DITINCTIO SECUNDA.

De Quarto Precepto Decalogi.

Quæſt. I. Quæ ſit obligatio Filiorum erga Parentes. Fol. 348

II. De obligatione Parentũ erga Filios. 348

III. De obligatione Subditorum erga Superiores, & è contra. 350

DISTINCTIO TERTIA.

De Quinto Precepto Decalogi.

Quæſt. I. Quænam Quinto Pręcepto Decalogi prohibeantur. 352

II. Quodnam Homicidiũ ſit prohibitũ. 353

III. De Homicidiis ſpecialem malitiam continentibus. 356

IV. De Reſtitutione ratione injuſti Homicidii, vel Mutilationis. 359

DISTINCTIO QUARTA.

De Sexto Precepto Decalogi.

Quęſt. I. De Caſtitate, & oppoſito vitio Luxuriæ, ac utriuſque ſpeciebus. F.360

II. De Fornicatione, Adulterio, & Stupro. 362

III. De obligatione reſtitutionis ratione ſtupri, & Adulterii. 364

IV. De Inceſtu, & Raptu. 366

V. De prima ſpecie Peccati contra naturam, quę eſt Mollities. 368

VI. De cæteris ſpeciebus peccati contra naturam. 370

VII. De Impudicitia, hoc eſt, de oſculis, tactibus, aſpectibuſq; impudicis, & an detur levitas materię in re venerea. 371

DISTINCTIO QUINTA.

De Septimo Pręcepto Decalogi.

Quęſt. I. Quid ſit furtum, & quę quantitas ad Furtum mortale ſufficiat. F.375

II. De minutis, ac domeſticorũ Furtis. 378

III. De Cooperantibus ad Furtum, vel injuſtam Damnificationem. 381

IV. De

Digitized by Google

IV. De Reſtitutione, atqeu ordine in ipſa ſervanda, circa Bona Fortunæ? 384
V. Ex qua culpa oriatur obligatio Reſtitutionis ratione damni dati ? 387
VI. De cauſis excuſantibus à Reſtitutione, vel omnino, vel ad tempus? 390

DISTINCTIO SEXTA.
De Octavo Precepto Decalogi.

Quæſtio I. De Detractione, & variis ipſam concernentibus? F.395
II. De Contumelia? 368
III. De Convito, Imperio, Maledicto, Irriſione, Suſurratione, ac Libello famoſo. 399
IV. Quibus modis Fama, vel Honor injuſtè ablatus reſarciri poſſit, ac debeat? 400
V. De Cauſis excuſantibus à Reſtitutione Famæ, & Honoris? 401
VI. De Judicio temerario, Suſpicione, & Dubitatione? 403

DISTINCTIO SEPTIMA.
De Nono, & Decimo Precepto Decalogi.

Quæſt. I. Quænam Nono, & Decimo Precepto Decalogi prohibeantur? F.405
II. De Delectationibus moroſis, & Deſideriis illicitis? 407

PARS ALTERA.
TRACTATUS X.
De Precepto Eccleſiæ.

DISTINCTIO PRIMA.
De Primo, & Secundo Precepto Eccleſiæ ſive, De Feſtis

Quæſtio I. Quænam generatim Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ injungantur? Fol. 411
II. Quæ opera diebus Feſtis prohibita ſint? 413
III. Qua cauſæ excuſent exercentes Opera prohibita diebus Feſtis. 416
IV. Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtis. 418
V. Quæ cauſæ excuſent à Præcepto audiendi Miſſam. 419

DISTINCTIO SECUNDA.
De Tertio Precepto Eccleſiæ; ſive, De Jejunio.

Quæſtio I. Quid ſit Jejunium & quę ejus requiſita. F 421
II. Solvuntur varia Dubia circa tres Jejunii conditiones. 423
II. Quę ſit obligatio Jejunii. 427
IV. Quę cauſæ à Jejunio excuſent. 430

DISTINCTIO TERTIA.
De Quarto & Quinto Precepto Eccleſiæ ſive De Annua Confeſſione & Communione Paſchali.

Quęſt. I. Quid ſit, & quo jure, ac quando obliget Confeſſio Sacramentalis. F.435
II. Quomodo præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obliget? 437
III. An, & quę ſit obligatio Juris tũ Divini, tũ Eccleſiaſtici; ſumẽdi Euchariſtiã. 439
IV. Varia Quæſita circa ſumptionem Sacramenti Euchariſtæ ſolvuntur? 440
V. Quid ſit ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana? 443

TRACTATUS XI.
De Beneficiis Eccleſiaſticis, Jure Patronatus, & Decimis.

DISTINCTIO PRIMA.
De Beneficiis Eccleſiaſticis, eorumq; Collatione.

Quæſt. I. Quid, & quotuplex ſit Beneficium Eccleſiaſticum. F.445
II. De collatione Beneficiorum? 447
III. Quinam Beneficia liberè conferre poſſint? 449
IV. Quibus conferenda ſint Beneficia; ubi & de Conditionibus ex parte eorum requiſitis? 451
V. Quæ ſint obligationes beneficiorum. 455

DISTINCTIO SECUNDA.
De Incompatibilitate, Renunciatione, & Permutatione Beneficiorum.

Quæſtio I. Quæ Beneficia ſint incompatibilia, vel compatibilia? F.458
II. Quæ ſint pœnæ recipientium plura Beneficia incompatibilia? 460
III. Quid, & quotuplex ſit Renunciatio Beneficiorum, & ex quibus cauſis fieri poſſit. 462
IV. An ſit licita Reſignatio Beneficii in favorem tertii, vel reſervata annua Penſione. 464
V. An, & quomodo poſſit fieri Permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum? 465

DISTINCTIO TERTIA.
De Jure patronatus.

Quæſt. I. Quid ſit Jus patronatus, & quomodo acquiratur? F.467
II. Quotuplex Jus patronatus, & quo modo Eccleſiaſticum differat à Laicali. 470
III. De jure præſentandi, aliiſque juribus Patrono competentibus. 473

DISTINCTIO QUARTA.
De Decimis.

Quæſt. I. Quid ſint Decimæ, Primitiæ, & Oblationes. F.476
II. Quo jure, & ex quibus rebus ſolvendæ ſint Decimæ. 477
III. Quibus ſolvendæ ſint Decimæ. 478
IV. Quibus modis eximatur quis à præſtatione Decimarum. 481

TRACTATUS XII.
De Immunitate Eccleſiaſtica, & Indulgentiis.

DI-

DISTINCTIO PRIMA.
De Immunitate Eccleſiaſtica ut ſic ejuſque Speciebus.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Immunitas Eccleſiaſtica, & quo jure conſtituta? Fol. 484.
II. In quibus conſiſtat Immunitas localis, ſive Eccleſiarum? 486
III. De Immunitate reali & perſonali. 487

DISTINCTIO SECUNDA.
De Jure Aſylorum.

Quæſtio I. Quo jure, quibuſque locis competat privilegium Aſyli? F.490
II. Quæ perſonæ gaudeant jure Aſyli Eccleſiaſtici? 493
II. Quæ crimina non gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica? 495
IV. De commodis Immunitatis Eccleſiaſticæ, pœniſque eã violantium, ac modo extrahendi Reos criminũ exceptorũ? 498

DISTINCTIO TERTIA.
De Indulgentiis.

Quæſtio I. Quid ſit Theſaurus Eccleſiæ? Fol. 501.
II. Quid, & quotuplex ſit Indulgentia? 503
III. De Poteſtate concedendi Indulgentias, & Conditionibus ad earum valorem requiſitis? 505
IV. De Subjecto Indulgentiarum capaci, & quomodo proſint Defunctis? 507
V. Variæ Dubia circa Indulgentias breviter ſolvuntur? 509
VI. Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, ac de novo Regularibus conceſſæ fuerint? 512
VII. De Suffragiis? 513
VIII. De Jubilęo, & variis ipſum concernentibus? 516
IX. De Facultate abſolvendi à reſervatis tempore Jubilæi? 522

TRACTATUS XIII
De Cenſuris, ac Irregularitate aliiſq; Pœnis Can.

DISTINCTIO PRIMA.
De Cenſuris, & Pœnis Canonicis in genere.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica? F. 526
II. Ob quam cauſam Cenſurę ferri poſſint? 527
III. An Ignorantia, metus, vel aliud quidpiã excuſet ab incurrenda Cenſura? 530
IV. Quid, & quotuplex ſit Pœna Canonica? ubi & de Depoſitione, Degradatione, & Infamia? 534

DISTINCTIO SECUNDA.
De excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Excommunicatio? F 536
II. Qui ſint effectus Excommunicationis majoris? 538
III. Quinam Excommunicati, & in quibus caſibus ſint vitandi? 543
IV. De nonnullis Excommunicationibus in particulari? 545
V. De Suſpenſione, & variis ipſam attinentibus? 549
VI. Quid, & quotuplex Interdictum, & qualis effectus ipſius? 551

DISTINCTIO TERTIA.
De Irregularitate.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Irregularitas? ubi varia ipſam attinentia. F. 554
II. De Irregularitatibus ex delicto provenientibus? 556
III. De Irregularitatibus ex defectu? 558
IV. De Irregularitate ex homicidio, vel mutilatione? 559
V. Quis poſſit diſpenſare in Irregularitatibus? 565

TRACTATUS XIV.
De Sacramentis.

DISTINCTIO PRIMA.
De Natura Sacramentorum in genere.

Quæſtio I. Quid, & quot ſint Sacramenta novæ Legis? F.568
II. De Materia, & Forma Sacramentorum? 571
III. Quænam Intentio ex parte Miniſtri, ac Recipientis, requiratur ad valorem Sacramentotum? 575
IV. Quænam ex parte Miniſtri requiratur ad legitimam Sacramentorum adminiſtrationem? 576

DISTINCTIO SECUNDA.
De Effectibus, ac Neceſſitate Sacramentorum.

Quæſtio I. An, & quomodo Sacramenta conferant gratiam? F.579
II. An omnia Sacramenta conferant primam gratiam, aut æqualem inęqualiter diſpoſitis? 582
III. Qualis requiratur diſpoſitio ad fructuosè recipienda Sacramenta, & præſertim SS. Euchariſtiam? 584
IV. De charactere; ubi & de Sacramentis cum Fictione ſuſceptis? 587
V. An, & quomodo ſingula Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem? 589

DISTINCTIO TERTIA.
De Baptiſmo, & Confirmatione.

Quæſtio I. Quid ſit Baptiſmus, & quo tempore inſtitutus; quæque ejus obligatio? Fol. 592

II. Quæ

II. Quæ ſit mate ria Baptiſmi , qualiſqu requiratur ablutio baptizandi. 593
III. De Forma Sacramenti Baptiſmi. 595
IV. De Miniſtro, & quibuſdam aliis Baptiſmum concernentibus ? 597
V. De Sacramento Confirmationis ? 598

DISTINCTIO QUARTA.

De Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Quæſt. I. De Natura , Inſtitutione, ac Unitate Sacramenti Euchariſtiæ. Fol. 600
I. De Materia Sacramenti Euchariſtiæ , ubi præcipuè de Pane. 602
III. De Vino , ceu materia Conſecrationis Calicis. 604
IV. De Aqua vino conſecrando apponenda ? 605
V. De Forma Conſecrationis Euchar. 606
VI. De reali præſentia Chriſti in Euchariſtia. 608
VII. De Neceſſitate ſumendi Euchariſtiam ſub alterutra Specie : ubi & de ejus Effectibus. 610

DISTINCTIO QUINTA.

De Sacrificio Miſſæ.

Quæſtio I. De natura Sacrificii in genere. Fol. 612.
II De Miſſa , & qua ratione in ea offeratur verum Sacrificium ? 614
III. Qui ſint offerentes Miſſæ Sacrificium & in quo conſiſtat eſſentia ipſius ? 618
IV. De Effectibus Sacrificii Miſſæ. 620
V. Quantus ſit valor Sacrificii Miſſæ ? 622
VI. Pro quibus poſſit offerri Sacrificium Miſſæ ? 624
VII. De applicatione Miſſæ. 626
VIII. De obligatione celebrandi Miſsã, quã ex variis Titulis habent Sacerdotes ? 628
IX. De Tempore celebrandi Miſſam. 632
X. Quo in loco ſit celebranda Miſſa ? Ubi de violatione Eccleſiæ. 634
XI. De aliis notabilibus Dubiis circa Sacrificium Miſſæ. 636

DISTINCTIO SEXTA.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Quæſtio I. De inſtitutione , natura , & neceſſitate Sacramenti Pœnitentiæ. F. 639
II. De Materia Sacramenti Pęnitentię. 640
III. De forma Sacramenti Pęnitentię. 642
IV. De Contritione , ſeu Pænitentia virtute , quæ eſt prima pars materialis Sacramenti Pænitentiæ ? 645

DISTINCTIO SEPTIMA.

De Confeſſione , quæ eſt altera Pars materialis Sacramenti Pænitentiæ.

Quæſt I. Quæ Conditiones requirantur ad Confeſſionem Sacramentalem ? 650
II. Quomodo Confeſſio debeat eſſe integra ? 654
III. De neceſſitate confitendi Circumſtantias aggravantes , Peccata dubia &c. & præmittendi examen conſcientiæ. 657
IV. An abſolvendus ſit Moribundus , qui ampliùs confiteri non poteſt ? 661

DISTINCTIO OCTAVA.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

Quæſtio I. Quis ſit Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ , & quomodo indigeat Juriſdictione ? Fol. 664
II. De Probitate, Scientia , & Prudentia Confeſſarii ? 666
III. De Interrogationibus à Confeſſario faciendis ? 669
IV. Quid agendum Confeſſario circa conſtitutos in Occaſione proxima peccandi , recidivos , & laborantes quadam ignorantia. 671
V. De Denunciatione Confeſſariorũ ſollicitantium Pęnitentes ad iohoneſta. 674

DISTINCTIO NONA.

De Caſibus Reſervatis, & Sigillo Confeſſionis.

Quæſtio I. Quid ſit Reſervatio Caſuum , & à quo fieri poſſit ? 678
II. De abſolutione à Caſibus Reſervatis in & extra Articulum mortis ? 679
III. De Sigillo Confeſſionis ? 681

DISTINCTIO DECIMA.

De Satisfactione , ut tertia Parte Sacramenti Pœnitentiæ.

Quæſtio I De Satisfactione Sacramentali , ejuſque acceptione impletione ? F. 684
II. Quænam opera pro Pœnitentia Sacramentali injungenda ſint. 687

DISTINCTIO UNDECIMA.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

Quæſtio I. Quæ ſit materia , & forma Sacramenti Extremæ Unctionis. F. 690
II. De effectibus , Subjecto, & iterabilitate Sacramenti Extremæ Unctionis. 692

DISTINCTIO DUODECIMA.

De Sacramento Ordinis.

Quæſtio I. Quid , & quot ſint ordines ? ubi & de prima Tonſura. 695
II. De Materia, & Forma, & Officiis , ſingulorum Ordinum ? 698
III. De Ætate, & Qualitatibus Ordinandorum ? 702
IV. De Miniſtro Sacramenti Ordiois ? 705
V. Solvuntur varia Quæſita circa Sacramentum Ordinis ? 707

DISTINCTIO DECIMATERTIA.

De Sacramento Matrimonii.

Quæſtio I. Quid , & quotuplex ſit Matrimonium ,

monium, & quæ bona ipſius? F.707
II. De materia, forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii? 709
III. An, & qualis conſenſus requiratur ad valorem Matrimonii. 711
IV. Utrum ſit licita Pluralitas Uxorum. 714
V. De Indiſſolubilitate Matrimonii. 716
VI. De Cohabitatione, & onere Debiti Conjugalis. 719
XII. De Divortio. 724
DISTINCTIO DECIMAQUARTA.
De Impedimento Matrimonii.
Quæſtio I. A quo poſſint ſtatui impedimenta Matrimonii. F. 727
II. Quę ſint impedimenta merè impedientia Matrimonii. 728
III. De Sponſalibus, eorumque obligatione, & Diſſolutione. 730
IV. De Impedimentis dirimentibus Matrimonii. 734
§. I. De Impedimento Erroris. ibid.
§. II. De Impedimento Conditionis? 735
§. III. De Impedimento Violentiæ. 730
§. IV. De Impedimento impotentiæ. ib.
§. V. De Impedimento Ligaminis. 738
§. VI De Impedimento Ordinis. ibid.
§. VII. De Impedimento Voti. ibid.
§. VIII. De Impedimento Diſparitatis Cultus. 739
§. IX De Impedimento Criminis. 740
§. X. De Impedimento Cognationis, tum Carnalis, tum Spiritualis, ac Legalis. 742
§ XI. De Impedimento Affinitatis. 746
§. XII. De Impedimento Juſtitiæ publicæ Honeſtatis. 748
§. XIII. De Præſentis Parochi, ac duorum Tertium. 749
§. XIV. Solvuntur varia Dubia circa Præſentiam Parochi ac Teſtium. 751
§. XV. De Impedimento Raptus. 754
Quæſtio V. De Diſpenſatione impedimentorum Matrimonii. 755
Appendix, continens modum legendi, & ſcribendi Citationes Utriuſque Juris. 759.

THEO-

THEOLOGIÆ MORALIS

BREVI SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSÆ

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS, ET CONSCIENTIA.

1. QUoniam à DEO, Authore & Conditore ſuo, homo ad ſupernaturalem Beatitudinem ordinatus eſſe dignoſcitur, in primis neceſſe eſt media illa inveſtigare, quibus ad præparatam ſibi æternam Beatitudinem pervenire, Deumque tanquam ultimum Finem ſuum apprehendere valeat. Cùm igitur juxta illud Davidicum Pſalm. 36. *Declina à malo & fac bonum*, alia ratione id fieri nequeat, niſi per exercitationem actuum bonorum, fugamque malorum: hinc in præſenti utiliſſimo, omnibuſque, præſertim Confeſſariis, ſcitu ſummè neceſſario Tractatu, quem *De Actibus Humanis & Conſcientia* inſcribuntur, ea conſideranda occurrunt, quibus homo in ſuis actionibus ita poſſit dirigi, imò & alios dirigere, ut tandem exercitatione bonorum actuum, fugaque malorum præparatam ſibi Gloriam æternam conſequi mereatur. *Finis ultimus hominis.*

Digitized by Google

DISTINCTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Voluntarium?

Voluntarium accipitur tripliciter.

2. CONCL. I. Voluntarium generatim tribus modis accipitur. Et primò quidem *Voluntarium* illud dicitur, quod fit abſque obligatione præcepti: ſic Religioſi præter Officium Divinum quandoque dicuntur recitare quaſdam preces voluntarias, id eſt, abſque obligatione dicendas. Verùm de Voluntario taliter accepto hîc non loquimur. Secundò *Voluntarium* ſumitur latiſſimè, prout idem eſt, ac *Spontaneum*: quomodo omne illud dicitur Voluntarium, quod neque vi, neque ignorantia fit, procedit tamen ab aliquo principio intrinſeco cum prævia cognitione. Vel clariùs, Voluntarium, prout coincidit cum Spontaneo, dicitur illud, quod procedit à potentia appetitiva ex prævia cognitione objecti. Et hoc modo Voluntarium convenit brutis, utpotè quæ agunt ſpontè ex inclinatione appetitus ſenſitivi, prævia cognitione ſenſitiva. Sed & de Voluntario tam largè accepto, ac prout etiam convenit brutis, hîc ſermo non eſt.

Voluntarium ſtrictè, quid?

3. Tertio modo *Voluntarium* ſumitur ſtrictè, ac prout illud derivatur à voluntate, & competit ſoli Naturæ rationali habenti voluntatem. Et hoc modo Voluntarium dicitur illud, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione intellectiva. Dicitur, *quod procedit à voluntate*: quia aliud eſt Voluntarium, aliud verò Volitum: nam pluvia, vel ſerenitas opportuna, eſt quidem ab agricola volita; non tamen ipſi voluntaria; utpotè cùm non procedat dicta pluvia, vel ſerenitas, ab ejus voluntate tanquam effectu ipſius; quamvis ſit objectum ſuæ voluntatis, ſeu volitum ab ipſa. Et de Voluntario taliter accepto loquimur in præſenti.

Voluntarium ſtrictè, dividitur in perfectè, & imperfectum.

4. CONCL. II. Voluntarium hoc tertio modo ſumptum variè dividitur; & primò quidem in perfectè Voluntarium, & in Voluntarium imperfectè. *Voluntarium perfectè* dicitur illud, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione perfecta, ſeu deliberata objecti; quomodo peccatum, præſertim mortale, debet eſſe voluntarium. *Voluntarium imperfectum* econtrà eſt explicandum: quomodo motus voluntatis primi cenſentur voluntarii, ſeu potiùs ſemi voluntarii, eò quòd procedant à cognitione imperfecta, ſeu indeliberata.

Directum & indirectum.

5. Deinde Voluntarium dividitur in directum, & indirectum. *Voluntarium directum*, ſeu directè Voluntarium dicitur illud, quod per ſe ac poſitivè procedit à voluntate, in quantùm agens eſt: quo modo actus voluntatis ſive eliciti, ſive imperati, cenſentur eſſe voluntarii. *Indirectè* verò illud dicitur *Voluntarium*, quod procedit à voluntate, in quantùm non agit, cùm tamen agere poſſet, ac (loquendo de Voluntario culpabili) etiam deberet: ſic ſubmerſio navis cenſetur gubernatori ejus indirectè voluntaria, quando deſiſtit à gubernaculo, mediante quo potuiſſet, ac debuiſſet impedire ſubmerſionem navis.

Et quomodo exerceatur?

6. Ex quo patet, Voluntarium directè exerceri per actum poſitivum voluntatis, Voluntarium verò indirectè per omiſſionem actus, quem quis non ſolùm potuit, ſed (ſi ſit ſermo

mo

Digitized by Google

mo de culpabili voluntario) debuit habere. Siquidem tunc ſolùm effectus cenſetur indirectè, ſimulque culpabiliter voluntarius, quando quis non agit, cùm tamen poſſit & debeat agere: ſi enim gubernator navis non poſſit navem dirigere, vel quis alius adſit, cui gubernatio navis non eſt commiſſa, non imputabitur ei ſubmerſio ipſius. Veruntamen notanter additum fuit, *indirectè, ſimulque culpabiliter voluntarius*: ſimpliciter enim & abſolutè ad voluntarium ſufficit, ut quis deliberatè omittat opus, quod facere ſeu non omittere poterat: neque ad hoc requiritur præceptum, ſeu obligatio faciendi id, quod omittitur; quamvis ejuſmodi obligatio requiratur, ut omiſſio illa ſit culpabilis, & peccaminoſa. Guiliel. Herinex *par. 2. Summæ Theologiæ, Tract. 2. diſp. 1. n. 19.* & alii.

Voluntarii ſecundùm ſe, & in ſua cauſa.

7. Ulteriùs Voluntarium dividitur in Voluntarium ſecundùm ſe, & in Voluntarium in ſua cauſa; ſive (ut in alii loquuntur) in formaliter Voluntarium, & in virtualiter Voluntarium. *Voluntarium ſecundùm ſe* (quod & *Voluntarium formale* nuncupatur) dicitur illud, quod à voluntate ex proprio ac formali propoſito fit, ac dependet: ſic eſt voluntaria præſens lectio. *Voluntarium in ſua cauſa* (quod & *virtuale* appellatur) illud cenſetur, quod non in ſe, ſed ſolùm in ſua cauſa cuipiam eſt voluntarium, in quantùm voluntas, etſi non intendat effectum, vult tamen cauſam illius effectus, unde & hic ſaltem virtualiter, ſeu in ſua cauſa cenſetur eſſe voluntarius: ſic illi, qui voluntariè ſe inebriat, cenſentur eſſe voluntariæ, ſaltem virtualiter, rixæ illæ, vel blaſphemiæ, quas in tali ebrietate committit, ſi priùs novit, in ebrietate ſe ſolere rixari, vel blaſphemare.

Voluntarium interpretativum.

8. Huc additur *Voluntarium interpretativum*, eſtque illud, quod adeſſe præſumitur, ſeu interpretatur ex aliquo ſigno extrinſeco, poſitivo vel negativo: ſic in Foro externo, *Qui tacet, conſentire videtur*, juxta Reg. 47. Juris in 6. Similiter Religioſus ſuo Superiore abſente, & urgente neceſſitate, rationabiliter ac honeſtè quandoque quidpiam agit ex conſenſu ejus interpretativo, ſive rationabiliter præſumpto, dum ex aliis actibus prudenter interpretatur, & præſumit, Superiorem ſuum, ſi interrogaretur, in talibus circumſtantiis haud futurum invitum. Et hoc poſterius aliqui appellant *Voluntarium interpretativum conditionatum* Superioris. Nihilominùs *Voluntarium interpretativum*, præſertim in malam partem acceptum, non rarò confunditur cum *Voluntario indirecto*, & in cauſa: & ſic juxtà ſatis communem modum loquendi, ſi quis projiciat ſagittam ad occidendam feram præviſo periculo occidendi hominem, ſi ſequatur homicidium, cenſetur occiſio iſthæc hominis eidem voluntaria in ſua cauſa, indirectè, atque interpretativè, quamvis non fuerit intenta & directè volita.

QUÆSTIO II.

Quando effectus, veluti indirectè & in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam?

Quæ requirantur, ut effectus veluti in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam?

9. CONCL. I. Ad hoc, ut effectus virtualiter atque in cauſa cenſeatur eſſe voluntarius, & cuipiam imputetur ad culpam, omninò requiritur, quod operans adverterit periculum ſecuturi effectus ad poſitionem illius cauſæ. Ità communis. Ratio eſt, quià ſi quis nullam de effectu ſecuturo habuit advertentiam, tunc talis effectus nullo modo foret præviſus, ac proindè neutiquam voluntarius, ſed potiùs ex naturali inadvertentia proveniens: nam juxta illud tritum Philoſophorum, *Nihil eſt volitum, quin præcognitum*.

Corollaria

10. Infertur proindè I. Quòd quamvis effectus illi pravi, qui frequenter accidunt in ebrietate, voluntariè ſe inebriantibus imputentur ad culpam, eò quod potuerint

prævideri, ac proindè ſint voluntarii ſaltem virtualiter & in ſua cauſa: nihilominùs illi eventus, qui rarò contingunt, nec fuerunt prævisi, ad culpam non imputentur. Et hac de cauſa S. Auguſtinus *lib.* 22. *cap.* 44. *contra Fauſtum*, excuſat ipſum Loth ab inceſtu, quem ebrius admiſit, ut legitur Gen. *cap.* 19. eò quod non præviderit, inceſtum ex ejus ebrietate ſecuturum.

Loth, quomodo excuſetur ab inceſtu?

Alia corollaria.

11. Infertur II. Circumſtantias invincibiliter ignoratas, non imputari ad culpam, quia non fuerunt prævisæ in cauſa. Sic Jacob Patriarcha non peccavit ingrediendo ad Liam Gen. 29. quia bona fide credebat, ſe ingredi ad Rachel conjugem ſuam. Econtra verò ſequitur, eum, qui ſcienter & voluntariè occidit mulierem gravidam, cenſeri etiam occidere infantem, licèt hoc expreſsè non intendat. Ratio eſt: quia mortem infantis ſecuturam prævidere poterat ac debebat, hoc ipſo, quòd ſciebat, fœminam illam eſſe gravidam: & idem fit in aliis hujuſmodi.

Quæ excuſare ſoleant, ne effectus pravus, veluti in cauſa voluntarius imputetur.

12. Concl. II. Nihilominùs ſola advertentia effectus pravi ex actione libera ſecuturi non ſemper ſufficit, ut is cuipiam imputetur ad culpam, & hoc tunc verificatur, quando ejuſmodi actio cæteroquin licita eſt, & neceſſaria, vel utilis; ſimulque effectus ille pravus non intenditur, neque in eo habetur complacentia. Ita Doctores communiter, quos refert, & ſequitur Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. diſp.* 45. *n.* 4. Ratio eſt; quia effectus per accidens, ac præter intentionem ſubſecutus non imputatur ei, qui jus ſuum proſequitur.

Corollaria

13. Infertur proinde cum Doctoribus communiter, quod expertus ſe pollui equitatione, tamen abſque periculo conſenſus, non teneatur pedeſter incedere, & ab æquitatione deſiſtere. Ratio eſt: quia equitatio eſt res utilis, neque cauſa per ſe & ſuaptè natura talis effectus pravi ſeu fœditatis. Infertur ulteriùs, quoties pollutio ſequitur præter intentionem ex cauſa aliqua neceſſaria, vel utili corpori; ut eſt cibus, & potus moderatus, aut animæ, ut orare, ſtudere; vel utili aliis, prout eſt audire Confeſſiones, &c. nullam eſſe culpam, non deſiſtere à cauſa iſta quamvis inde præter intentionem prævideatur pollutio ſecutura: Ratio, præter hactenus dicta, ulterior eſt: quia talis patitur pollutionem potiùs, quàm agit.

Explicatur amplius Concluſio.

14. Dicitur notanter in Concluſione, *quando talis actio cæteroquin eſt licita, & neceſſaria, vel utilis*. Siquidem quando abſque urgente neceſſitate exercetur actio ex ſua natura turpis, & per ſe tendens ad procurandam ejuſmodi fœditatem, ut ſunt tactus impudici, &c. tunc non vitare ejuſmodi cauſas, eſt peccatum mortale, & cenſetur ipſamet pollutio eſſe voluntaria in ſua cauſa: & ſervata proportione idem dicendum de ſimilibus. Additur etiam in Concluſione, *ſimulque effectus ille pravus non intenditur, &c.* Nam ſi effectus talis pravus, ut puta pollutio, ab aliquo intenderetur, vel quis in ea ſubſequente deliberatè delectaretur, ſibique complaceret in ea, certum eſt, committi peccatum ratione hujus pravæ intentionis, vel complacentiæ.

Quando imputetur effectus, veluti indirectè voluntarius.

15. CONCL. III. Ad hoc ut effectus ad liberam omiſſionem alicujus actus conſequens cuipiam imputetur ad culpam, veluti indirectè voluntarius, præter advertentiam illius effectus pravi ex ſua omiſſione ſecuturi, requiruntur inſuper tres aliæ conditiones; videlicet, quod poſſit agere, agendoque illum effectum impedire, & non agat, & tamen teneatur agere. Ita D. Thomas 1. 2. *quæſt.* 6. *art.* 3. & communis. Ratio primæ conditionis eſt: quia nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt, ſiquidem *nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, juxta Reg. 6. Juris in 6. Ratio ſecundæ conditionis, quòd nempe quis non agat, cùm agere poſſit, patet ex eo: quia in omiſſione talis actus conſiſtit ratio Voluntarii indirecti. Ratio tandem tertiæ conditionis, quod quis teneatur agere, patet ex eo: quia niſi hoc

re-

Digitized by Google

requireretur, Deo (quod abſit) imputarentur omnia peccata totius Mundi, cum potuiſſet ea impedire non creando genus humanum, vel aliis modis, quamvis ut Auctor naturæ, atque univerſorum Dominus, id facere nō teneantur. Similiter ſubmerſio v.g. navis imputaretur illi, cui navis gubernatio non fuit commiſſa, ac proinde tempore naufragii non fuit præſens; quod utique eſt abſurdum.

Quando quis cenſeatur teneri ad tollendā cauſam peccati.

16. Quæres, quandonam quis cenſeatur teneri ad tollendam cauſam peccati, vel impediendum malum, ita ut hoc facere intermittenti cenſeatur ſubſequens effectus malus fuiſſe indirectè voluntarius, ac proinde ad peccatum imputetur? Reſp. Id attendi debere ex variis præceptis obligantibus. Quandoque enim quis tenetur ad hoc ex præcepto Juſtitiæ, quia videlicet ex officio ad ejuſmodi malum impediendū eſt obligatus, quo modo gubernator, cui cura navis eſt commiſſa, tenetur pro viribus impedire navis ſubmerſionem: & ſimiliter Prælatus ſubditorum peccata. Quandoque autem ejuſmodi obligatio conſurgit ſolùm ex præcepto Charitatis, quo quilibet tenetur proximo ſuo in certis caſibus: quandoque verò ex præcepto alterius Virtutis, prout in ſingulis Præceptorum materiis paſſim ſolent explicare Theologi.

QUÆSTIO III.

Quo tempore Peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, indirectè ſeu in cauſa duntaxat voluntarium, contrahatur?

Peccatū cōmiſſionis, & omiſſionis quid?

17. ADvertendum, per *Peccatum commiſſionis* intelligi illud, quod fit contra aliquod præceptum negativum, ſeu quidpiam fieri prohibens, ut eſt furtum, adulterium, homicidium, quæ pugnant contra illa præcepta Decalogi: *Non furtum facies: Non mœchaberis: Non occides, &c. Peccatum omiſſionis* econtra eſt illud, quod fit contra præceptum affirmativum, ſed quidpiam fieri præcipiens: ut eſt omiſſio Miſſæ die Feſto audiendæ, & ſic de aliis loquendo. Hoc prænotato.

Senſus propoſitæ Quæſtionis declaratur exemplis.

18. Senſus hujus Quæſtionis eſt, quo tempore incurratur Peccatum commiſſionis, vel omiſſionis, indirectè, & in cauſa duntaxat voluntarium. Ut ſi quis ante ebrietatem benè prævideat, ſe in ebrietate commiſſurum homicidium, vel adulterium, & nihilominus ſcienter ſe inebriet uſque ad privationem uſus rationis, ſicque committat homicidium, vel adulterium: Quæſtio remanet, an talis peccet peccato homicidii, vel adulterii eo tempore, quo ſcienter dedit cauſam per ebrietatem tali peccato, vel potius tunc, quādo in ebrietate actualiter committit homicidium, vel adulterium. Et ratio dubitandi eſt: quia tempore actualis homicidii, vel adulterii, ipſe per ebrietatem privatus eſt uſu rationis, uti ſupponitur, ergo non videtur pro eo tempore poſſe actualiter peccare.

Aliud exemplum de dante alteri venenum

19. Similiter, ſi quis ſcienter dedit alteri venenum, non niſi poſt aliquot hebdomadas mortem allaturum, rurſum quæritur, an talis peccet peccato homicidii pro eo tempore, quo dedit venenum, vel potius pro tunc, quando actualiter ſequitur homicidium, ſeu mors proximi. Et ratio dubitandi eſt: quia ille, qui dedit venenum, poteſt jam de peccato ſuo eſſe contritus tempore actualis mortis ſubſecutæ, ac velle mortem proximi impedire, nec tamen amplius poſſe: atqui nemo videtur poſſe actualiter peccare in eo, quod vitare non poteſt.

Et de dormiëte, donec ſequatur omiſſio Miſſæ; ac de Clerico projiciëte Breviarium in mare.

20. Inſuper, ſi aliquis manè voluntariè ſe inebriet, benè prævidens ſecuturam omiſſionem Sacri audiendi die Feſto; vel tamdiu dormiat, aut tergiverſetur domi, prævidendo periculum non audiendi Sacrum die Feſto, donec tandem actualiter ſequatur omiſſio Sacri; aut ſi Sacerdos navigaturus voluntariè projiciat Breviarium in mare, optimè prævidens, inde ſe reddi impotentem ad recitandum Breviarium per multos dies, & hujuſmodi. Quæritur, inquam, quo tempore tales peccent? an videlicet ſo-

Digitized by Google

ſolum pro tunc, quando ſcienter dederunt cauſam tali omiſſioni, vel an inſuper peccent adveniente illo tempore, quo currit præceptum audiendi Miſſam, aut recitandi Breviarium, non obſtante, quod tunc talis amplius Miſſam audire, vel Breviarium recitare non poſſit? Et hoc idem de innumeris aliis caſibus quæri poteſt.

Reſolutio Quæſtionis. 21. CONCL. I. In his, & ſimilibus caſibus, Peccatum commiſſionis, aut etiam omiſſionis indirectè vel in cauſa duntaxat voluntarium, contrahitur mox in ipſa appoſitione cauſæ, vel impedimenti, quæ fuit in libera hominis poteſtate, non autem amplius tempore ſubſequenti, quo ſequitur v. g. mors alterius veneno cauſata, aut omiſſio Sacri, vel recitationis Breviarii, ſi tunc reverà adfuit impotentia impediendi mortem alterius, vel Sacrum audiendi, &c. Ita Scotus 2. *diſt.* 42. Maſtrius *lib* 2. *Sent. diſp.* 6. *nu.* 132. eſtque communis ſententia Doctorum, paucis exceptis. Ratio hujus Concluſionis deſumitur imprimis ex rationibus dubitãdi proximè allatis. Accedit, quod tempore appoſitionis cauſæ mortis proximi per porrectum venenum, jam fit volitum homicidium ſaltem virtualiter, & in ſua cauſa, ſi ſimiliter tempore appoſitionis impedimenti audiendi Miſſam die Feſto, vel recitandi Breviarium, omiſſio hujus etiam indirectè, ac in ſua cauſa jam eſt volita: ergo tunc contrahitur tale peccatum, ſive commiſſionis, ſive omiſſionis, non autem tempore ſubſequenti, ſi reverà tunc adſit impotentia ad actum prohibitum, actualis v. g. homicidii ſubſequentis, impediendi, vel actum præceptum Miſſæ audiendæ ponendi.

Notabilis declaratio Concluſionis. 22. Dicitur notanter, *ſi tunc reverà adſit impotentia impediendi mortem alterius, &c.* Siquidem certum eſt apud omnes, atque indubitatum, ſi tunc ſit in libertate ac poteſtate hominis, adhuc impedire actum prohibitum, v. grat. homicidium veneno porrecto cauſatum, nec tamen impediat, etiam tempore actualis mortis proximi ſubſecutæ committi, vel potius continuari & conſummari peccatum homicidii; cum adſit libertas ſufficiens, atque voluntarium, ad contrahendum peccatum etiam pro eo tempore. Et ſimiliter, ſi tempore præcepti audiendi Miſſam adſit adhuc poteſtas & libertas, ipſam audiendi, & tamen quis eam audire negligat, etiam tunc committitur peccatum omiſſionis externæ: ſiquidem tunc prava voluntas omittendi actum præceptum, opere externo conſummatur, ac perficitur. Cæterum data Concluſio loquitur in caſu veræ impotentiæ, actum prohibitum ex poſtfacto impediendi; vel actum præceptum ponendi, & ait, tunc ejuſmodi peccatum contrahi duntaxat in ipſa appoſitione cauſæ vel impedimenti, utpote quæ fuit in hominis poteſtate.

23. Nec obſtat, quod quando quis poſuit impedimentum audiendi v. g. Miſſam, nondum currebat præceptum Miſſæ audiendæ, ac proinde non videatur poſſe pro tunc tale peccatum omiſſionis Miſſæ contrahi. Reſp. enim, quod licèt tunc præceptum non obligarit ad ponendum actum auditionis Miſſæ, obligat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi talem actum pro tempore debito, hoc enim præcepto non ſolum præcipitur ipſa auditio Miſſæ, ſed etiam, ne voluntariè & abſque legitima ratione ponatur cauſa impeditiva illius, ſicuti ſimiliter præceptum non occidendi hominem, nedum prohibet actuale homicidium; ſed etiam, ne ponatur probabilis cauſa ipſius. Et per hoc patet ad rationes dubitandi, ab initio Quæſtionis propoſitas. *Solvitur objectio.*

24. Dices. Ut Actus prohibitus, vel omiſſio actus præcepti, ſit formaliter peccatum, ſufficit voluntarium indirectum: aut in cauſa, ergo illud etiam tempore ſubſequenti contrahitur. Conſequentia probatur. Tum quia jam adeſt ſufficiens voluntarium, videlicet indirectum, aut in cau- *Alia objectio, ejuſq; ſolutio.*

cauſa. Tum quia tunc completur, ſivè conſummatur peccatum actualis v.g. omiſſionis Miſſæ, aut homicidii veneno cauſati. Tùm tandem, quia alioquin non eſſet neceſſe, confiteri tales actus externos, aut omiſſiones ex priori data cauſa neceſſariò ſubſecutas, & in ſe non liberas; quod videtur abſurdum, & contra Decretum Alexandri VII. ejuſque Propoſitionem 25. Reſp. negando conſequentiam. Ad ejus primam probationem dicitur, adeſſe quidem ſufficiens voluntarium, ut peccatum formaliter contrahatur pro tempore appoſitionis cauſæ, ſivè impedimenti, utpotè quæ fuit in libera hominis poteſtate: non autem pro tempore ſubſequenti, ſi tunc reverà (uti ſupponit Concluſio) adfuit impotentia ponendi actum præceptum, vel impediendi actum prohibitum. Ad alteram probationem claritatis gratia diſtinguitur aſſumptum: completur, ſive conſummatur tunc peccatum actualis v. g. omiſſionis Miſſæ, vel homicidii veneno cauſati, duntaxat phyſicè, ſive in genere entis, conceditur: completur etiam moraliter, ſivè in genere moris, negatur; eo quòd tunc omiſſio actus præcepti, vel eventus actus prohibiti, non ampliùs ſubſit libertati, ac poteſtati hominis, ſicque ſecundùm ſe non ſit capax malitiæ moralis. Ad ultimam probationem reſpondetur, in tali caſu per ſe loquendo ſatis quidem eſſe, ſi in Confeſſione ſufficienter explicetur ejuſmodi libera poſitio cauſæ, ſive impedimenti, utpotè quæ ſola ſupponitur fuiſſe in libertate, ſivè poteſtate hominis: per accidens tamen, ſivè quia alioquin non ſufficienter explicaretur illa libera poſitio cauſæ, aut impedimenti, ſivè ob annexam Cenſuram, vel reſervationem actus opere externo conſummati, etiam quandòque requiri, ut explicetur ipſemet actus externus. Porrò Decretum Alexandri VII. loquitur de peccato externo, quod tempore actualis commiſſionis ſubeſt poteſtati, ac libertati hominis, ut ſuo loco (a) dicetur.

25. CONCL. II. Nihilominùs ad incurrendas pœnas, vel inhabilitates, quæ ſivè Jure Eccleſiaſtico, ſive Civili, in perpetrantes certa crimina ſunt ſtatutæ, regulariter loquẽdo non ſufficit ſola appoſitio cauſæ talis criminis, ſed requiritur, ut tale crimen opere externo conſummetur. Ita Doctores communiter. Sic v.g. ſi quis alteri machinetur mortem veneno porrecto, quamvis mortaliter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, ſi alterius mors actualis non ſubſequatur. Similiter qui conatur percutere Clericum, ſi ipſum, utpotè aufugientem, non percuſſerit actualiter, non incurrit excommunicationem latam in percuſſores Clericorum: idem ſit in aliis ſimilibus. Ratio horum generalis eſt: quia leges pœnales ſunt ſtrictè interpretandæ; ſimulque earum verba debent intelligi cum effectu, arg. *c. Hac autem verba. de pœnit. diſt.* 1. juncta Gloſſa *ibidem*: nam ſola voluntas, ſeù conatus non ſolet per Leges humanas puniri ſine effectu, niſi ſecùs in ipſamet Lege exprimatur; prout exprimitur loquendo de crimine læſæ Majeſtatis, *l. Quiſvis C. Ad legem Juliam Majeſtatis*; & notat communis Theologorum, & Canoniſtarum.

(a) Trac. 1. Diſt. 2. num. 30.

Pœnę, vel inhabilitates perpetrantiũ peccatum cauſa duntaxat voluntariũ, quãdo incurrantur?

QUÆSTIO IV.

An Violentia, Metus, & Concupiſcentia cauſent Involuntarium.

26 ADvertendum, quòd Involuntarium dividatur in Involuntarium ſimpliciter, & in Involuntarium duntaxat ſecundùm quid. *Involuntarium ſimpliciter* dicitur illud, quod voluntas ſimpliciter & abſolutè, ſeù independenter ab omni conditione non vult, atque omninò reſpuit. *Involuntarium ſecundum quid* dicitur illud, quod quidem aliquo modo eſt involuntarium, ſimul tamen ratione alicujus additæ conditionis eſt voluntarium: ſic projectio

Involuntarium aliud ſimpliciter, aliud ſecundùm quid.

mercium in mari tempore periculi naufragii, eſt involuntaria ſecundùm quid; quia naufragus non libenter illas projicit, imò libentiùs ſervaret, ſi poſſet abſque periculo vitæ, nihilominùs tamen in tali neceſſitate conſtitutus vult eas projicere ad ſervandam vitam. Unde patet, Involuntarium ſecundum quid ſemper habere adjunctum aliquid de Voluntario. Hoc prænotato ſit

Violentia cauſat involuntarium ſimpliciter.

27. CONCL. I. Violentia cauſat Involuntarium ſimpliciter. Ita certa, & communis Doctorum. Ratio eſt: quia violentum dicitur illud, quod fit contra naturam atque intrinſecam inclinationem rei, cui tribuitur. Sic v. g. patitur homo violentiam, quando vi detinetur in loco, unde libenter exiret, aut quando membra ipſius externa contra ſuam voluntatem ab aliquo alio moventur. Hinc ſi Tyrannus cujuſpiam manus violenter moveret ad ſacrificandum Idolo thus, talis non peccaret. nam ejuſmodi actio foret ipſi ſimpliciter involuntaria.

Metus nō cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tãtum ſecundum quid.

28. CONCL. II. Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid: ac proinde id, quod metu fit, eſt ſimpliciter & abſolutè voluntarium, involuntarium autem tantum ſecundum quid. Ita D. Thomas 1. 2. *quæſt. 6. art. 6.* & conſentiunt non ſolum omnes Theologi, ſed etiam Juriſtæ. Sic projectio mercium in mare eſt ſimpliciter voluntaria tempore tempeſtatis, propter timorem naufragii, cujus ſperatur eſſe impeditiva, non obſtante, quod ipſa ſecundum quid, id eſt, prout conſideratur ſecundum ſe, atque extra hunc caſum neceſſitatis, ſit involuntaria. Hinc etiam, qui metu mortis ſacrificat Idolo, aut aliud malum perpetrat, coram Deo reus eſt peccati, quia adeſt ſufficiens voluntarium, & propter nullum malum evitandum licitum eſt committere peccatum. Et hinc Juriſtæ dicere ſolent; *Coacta voluntas, eſt voluntas* arg. *c. Merito* 15. *quæſt.* 1. & habet Gloſſa *ibidem*.

Pro nullo metu debet quis peccare.

29. Cæterum licèt *pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere* ut dicitur *c. Sacris. De iis, quæ vi metuſque cauſa, &c.* eo quòd peccatum ſit omnium malorum graviſſimum propter offenſam DEI, utpote infiniti Boni, quam continet. Nihilominus Leges humanæ poſitivæ quandoque ceſſant obligare in caſu magni periculi ſeu damni, quod rationabiliter timetur ſecuturum, prout patet in præcepto Eccleſiaſtico jejunii, quod non obligat cum probabili periculo, ſeu metu ſecuturæ infirmitatis, de quo alibi. (b)

(b) Trac. 2. diſt. 2. q. 3.

Pacta, contractus &c. metu initi, regulariter valent.

30 Ex data Concluſione ulterius ſequitur, quod Pacta, Contractus, Tranſactiones, Renunciationes, & conſimiles actus quamvis fiant ex metu gravi, atque injuſtè incuſſo, regulariter ſint validi, tam pro Foro externo, quam conſcientiæ, prout repoſt Gloſſam *cap. Super hoc.* ℣. *Reſignationis de Renunciat.* tenet Enricus Pirhing. *tit. De iis, quæ vi metuſve cauſa fiunt num.* 10. & Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. diſp.* 8. *nu.* 4. & communior aliorum, paucis exceptis, quia videlicet, quod ex metu fit, ſimpliciter eſt voluntarium. Verum tamen eſt, quod, ea quæ per metum gravem atque injuſtè incuſſum fiunt, ita ſuadente æquitate, ſint per ſententiam Judicis reſcindenda, unde *cap.* 2. *eod.* inquit Pontifex, *Quæ metu & vi fiunt de jure debent in irritum revocari*. Quinimo dantur aliqui Contractus, ut Matrimonium, Sponſalia, Profeſſio Religioſa, &c. qui ob metum gravem, & injuſtè incuſſum, (c) ipſo jure irriti ſunt, ratione quorum notanter additum fuit, *regulariter loquendo*.

(c) De hoc Tra. 8. diſt. 1. nu. 18. & ſeqq.

Metus gravis, ſeu cadens in conſtantē virum, & levis quid?

31. Porrò metus gravis (qui etiam dicitur *Metus cadens in conſtantem virum*) ille eſt, quem vir conſtans, & fortis, prudenter & rationabiliter concipit. Et ad hujuſmodi metum, ſecundum Doctorem Subtilem *in* 4. *diſt.* 29. *qu. un.* & alios communiter, duæ requiruntur conditiones. Prima eſt, quod malum, de quo eſt metus, ſit grave; hujus autem mali gravitas attendi debet ex natura mali in ſe, ut

eſt

Digitized by Google

eſt v. g. mors, captivitas, carcer, mutilatio enormis, ſtuprum, & ejuſmodi; non autem ex vana & non fundata æſtimatione patientis, ſeu metuentis, qui poſſet alioquin leviſſimum malum tanquam grave apprehendere. Secunda conditio ad metum gravem requiſita eſt, quod ejuſmodi grave malum certò immineat; hoc eſt, ut non levi æſtimatione, ſed certitudinaliter, ſaltem certitudine ſufficienti in actibus humanis, judicetur eventurum. Quòd ſi alterutra harum conditionum deficiat, cenſebitur Metus levis.

Concupiſcētia antecedens minuit voluntarium.

32. CONCL. III. Concupiſcentia, prout eſt paſſio, ſeu motus appetitus ſenſitivi proſequentis bonum delectabile, aut fugientis malum; cujuſmodi ſunt amor, deſiderium, ſpes, gaudium, ira: Hujuſmodi, inquam, Concupiſcentia, ſeu paſſio, ſi ſit antecedens, ſemper minuit voluntarium, ſeu volibilitatem actus, ad quem impellit; & conſequenter minuit etiam virtutis meritum, aut culpæ reatum. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 77. *art.* 6. *&* 7. & communis Theologorum. Ratio primæ partis eſt: quia per Concupiſcentiam, ſeu paſſionem antecedentem intelligitur ea, quæ in appetitu ſenſitivo naturaliter exurgens, omnem voluntatis deliberationem prævenit, eamque trahit, ſeu inclinat atque excitat, ad eliciendum actum amoris, iræ, &c. Atqui talia minuunt voluntarium; cum illud voluntati magis ſit voluntarium, ad quod ipſa ſemetipſam movet, quàm id, ad quod voluntas ab aliquo alio movetur, & quaſi impellitur.

Non item Concupiſcentia conſequēs.

33. Dicitur notanter, *Concupiſcentia, ſeu paſſio antecedens*. Nam ſecùs eſt dicendum de Concupiſcentia, ſeu paſſione conſequenti, quam videlicet quis voluntate propria excitat in appetitu ſuo ſenſitivo, ut inde promptiùs in objectum feratur: putà, ſi quis in ſe excitet magnum deſiderium vini, ut intemperantiùs ac delectabiliùs bibere poſſit; aut econtrà, loquendo de operibus virtuoſis, ſi quis in ſe excitet magnum miſericordiæ erga pauperes affectum, quo magis impellatur ad ſubveniendum pauperibus, & hujuſmodi. Nam loquendo de tali paſſione conſequenti, noſtram voluntatem, fatentur omnes, eam non ſolùm non minuere, ſed etiam augere voluntarium. Ratio eſt: quia ex magnitudine affectus voluntatis provenit, ut in appetitu ſenſitivo ſimilis affectus excitetur.

Peccatum ex infirmitate, ignorantia, & malitia.

34. Confirmantur hactenus dicta ex illa communi Theologorum doctrina, qua juxta triplicem radicem ſuam, peccatum diſtinguunt in peccatum ex infirmitate, ex malitia, & ex ignorantia. Et addunt Doctores, peccatum ex mera malitia gravius eſſe, quàm peccatum ex infirmitate: atqui peccans ex infirmitate, peccat occaſionaliter ex inclinatione Concupiſcentiæ antecedentis, ſeu appetitus ſenſitivi, cui voluntas nata eſt condelectari; ergo

Paſſio poteſt omnino tollere voluntarium.

Notant etiam Doctores, poſse accidere, quòd quandoque paſſio omnino tollat voluntarium: quia poteſt dari paſſio aliqua vehementiſſima; quæ aufert judicium rationis, prout nonnunquam contingit ex melancholia, vel alia cauſa naturali, imò interdum aliqui propter iram, vel amorem inordinatum inſaniunt: atqui ſine uſu ac judicio rationis non conſiſtit libertas, neque ratio voluntarii liberi; ergo. Verùm regulariter hoc non contingit, ſed habent locum dicta in Concluſione.

QUÆSTIO V.

Quotuplex ſit Ignorantia, & an cauſet Involuntarium.

Ignorantia, quid?

35 ADvertendum, quòd Ignorantia propriè dicta differat à ſimplici negatione ſcientiæ; talis enim negatio ſcientiæ datur etiam in lapide. Ignorantia verò importat privationem illius ſcientiæ, quam quis poſset habere; undè ſolùm earum rerum propriè dicimur habere Ignorantiam, quas pro tali ſtatu ac tem-

tempore ſcire poſſemus, & non ſcimus.

Quæ ignorant homines ſunt in duplici differentia, 36. Porrò ea, quæ ignorant homines, ſunt in duplici differentia. Aliqua enim tenetur quis ſcire prout omnes tenentur communiter ſcire principaliores Articulos Fidei, & univerſaliora Juris præcepta; ſinguli autem, ea quæ ad proprium cujuſque ſtatum, vel officium ſpectant. Quædam verò ſunt, quæ licèt quis ſcire poſſit, non tamen tenetur ea ſcire: uti ſunt pleræque doctrinæ Philoſophicæ, Geometricæ, Arithmeticæ, &c. His prænotatis ſit

Ignorantia variè dividitur 37. CONCL. I. Ignorantia propriè dicta, ſeu quæ importat privationem talium rerum, quarum notitiam quis habere poteſt, variè dividitur. Ita communis, idque patet inductione; Siquidem omiſſis aliis diviſionibus, ſcitu minùs utilibus, Ignorantia dividitur imprimis in Ignorantiam ſimplicis privationis, & in ignorantiam pravæ diſpoſitionis.

Ignorantia ſimplicis privationis, & pravæ diſpoſitionis. *Ignorantia ſimplicis privationis* eſt carentia ſcientiæ, ſeu cognitionis alicujus, cujus quis fuiſſet capax pro tali tempore, & ſtatu: ut ſi quis adultus, & rationis compos, neſciat ea, quæ ſcire potuiſſet. *Ignorantia pravæ diſpoſitionis* eſt poſitiva deceptio, & contrarius veritati error: & talis v. g. datur in Judæis, Hæreticis, & Paganis, qui non ſolùm alicujus veritatis, præſertim ſupernaturalis, cognitionem non habent, ſed inſuper erroneè judicant rem aliter eſſe, ac reverà eſt.

Ignorantia juris & facti, 38. Ignorantiæ alia celebris diviſio eſt in Ignorantiam juris, & facti. *Ignorantia juris* eſt, cùm quis ignorat legem, ſeu aliquid eſſe prohibitum aut præceptum: v. g. ſi quis neſciat, die Veneris eſſe prohibitam comeſtionem carnis, aut ſi quis neſciat, percuſſioni Clerici eſſe annexam excommunicationem, tunc talis dicitur habere Ignorantiam juris. *Ignorantia facti* eſt, ſi quis ignoret factum ipſum eſſe prohibitum, quod tamen reverà illicitum eſt, ac prohibitum: ut ſi quis occidat hominem, putans eſſe feram; talis enim ignorat, hic & nunc a ſe fieri actum prohibitum, nempe homicidium, non obſtante, quod alioquin ſciat, homicidium eſſe prohibitum. Idem accidit, ſi quis neſciat carnem eſſe, quam comedit die Jejunii, vel ſi non recogitet, eſſe diem Jejunii. Et hoc ultimum exemplum ideo hìc apponitur, quia oblivio, & inconſideratio, etiam nomine Ignorantiæ comprehenditur.

39. Rurſus Ignorantia dividitur in antecedentem, & concomitantem, & conſequentem. *Ignorantia antecedens, concomitans, & conſequens* *Ignorantia antecedens* eſt illa, quæ antecedit omnem voluntatem, non ſolum explicitam, ſed etiam implicitam; ac proinde nullo modo voluntaria eſt, nec directè, nec indirectè. *Ignorantia concomitans* eſt ea, quæ concomitanter ſe habet ad actum voluntatis noſtræ; id eſt, quando ignorantia habetur de eo, quod agitur, tamen etiamſi ſciretur, nihilominus ageretur, ſic fieret, cum quis vellet quidem occidere hoſtem, ſed ignorans eum occidit, putans, ſe occidere feram. Tandem *Ignorantia conſequens* dicitur illa, quæ conſequitur aliquo modo voluntatem noſtram, vel explicitam, vel ſaltem implicitam, directam vel indirectam, & hinc Ignorantia conſequens cenſetur eſſe voluntaria, imo etiam culpabilis, ſi verſetur circa rem ſcitu neceſſariam.

40. Ignorantia ulterius dividitur in vincibilem, & invincibilem. *Ignorantia invincibilis, & vincibilis* *Ignorantia invincibilis* dicitur ea, quæ diligentia humana impediri non potuit: ſeu (ut alii loquuntur) quæ morali diligentia ſuperari ac tolli nequivit, eo quod nunquam in mentem venerit dubitare, aut cogitare de oppoſito, vel etiamſi in mentem venit, tamen adhibita diligenti inquiſitione ignorantia illa depelli, & veritatis cognitio acquiri non potuit, & hujuſmodi Ignorantia invincibilis re ipſa eſt Ignorantia antecedens, de qua proximè dictum. *Ignorantia vincibilis* ea eſt, quæ morali diligentia ſuperari, ac tolli, & oppoſita ſcientia acquiri potuiſſet, ac debuiſſet, & hujuſmodi Ignorantia vincibilis in

re

Digitized by Google

re coincidit cum Ignorantia conſequente.

Ignorãtia craſſa, & affectata, quæ?

41. Rurſus Ignorantia vincibilis, ſeu conſequens, juxta quod conſequitur voluntatem noſtram vel directè, dum ſcilicet quis data opera vult ignorare, vel indirectè, quatenus non curat ſcire ea, quæ ſcire deberet, dividitur in affectatam, & in craſſam ſeu ſupinam. *Ignorantia craſſa, ſeu ſupina* dicitur illa, qua quis non curat ſcire ea, quæ communiter homines ſui ſtatus, & conditionis ſciunt. *Ignorantia affectata* vocatur ea, cum quis data operâ vult ignorare, & non inquirere veritatem, ſive ob diſcendi tædium ac pigritiam, ſive ut ratione talis ignorantiæ circa legis obligationem habitæ vel excuſationem aliquam mereatur à tranſgreſſione legis, vel liberius ac ſine remorſu conſcientiæ peccare poſſit. Juxta quod de talibus Job *cap.* 21. legitur: *Qui dixerunt Deo, Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus*. Et Pſal. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret*.

Ignorãtia antecedẽs cauſat involuntarium ſimpliciter.

42. CONCL. II. Ignorantia antecedens, ſeu invincibilis, cauſat involuntarium ſimpliciter. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia hujuſmodi ignorantia nec directè, nec indirectè eſt voluntaria, immò opus ex illa procedens non fieret, ſi ignorantia illa non adeſſet. Patet hoc in eo, qui occidit hominem, putans eſſe feram; nam is nullatenus hominem occideret, ſi talis ignorantia non adeſſet. Et hinc factum ex tali ignorantia, cum homini nullo modo ſit voluntarium, non imputatur ad peccatum.

Concomitans facit non voluntarium.

43. CONCL. III. Ignorantia concomitans non quidem cauſat poſitivè involuntarium, facit tamen non voluntarium. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia poſitivè involuntarium dicit aliquid voluntati diſplicens: atque occiſio ſui inimici, quem quis occidit, putans eſſe feram, non diſplicet voluntati, imo occidiſſet nihilominus, ſi ſciviſſet, eum eſſe ſuum inimicum; ergo nec eſt ipſi involuntarium. Quia verò nihil eſt volitum, quin præcognitum, hinc Ignorantia concomitans reddit talem occiſionem non voluntariam.

Cõſequens cauſat voluntarium ſaltem indirectè & in ſua cauſa.

44. CONCL. IV. Ignorantia conſequens ſeu vincibilis, ſive affectata illa ſit, ſive craſſa & ſupina, non cauſat involuntarium, ſed voluntarium, ſaltem indirectè, & in ſua cauſa; ac proinde factum ex tali Ignorantia vincibili, ſeu conſequente procedens, eſt ſimpliciter voluntarium, ſaltem indirectè. Ita rurſum communis Theologorum. Ratio eſt: quia ipſamet Ignorantia vincibilis, ſeu conſequens, eſt ſimpliciter voluntaria, vel directè, ſi eſt affectata, vel ſaltem indirectè, ſi eſt craſſa & ſupina, ut patet ex earum explicationibus ſupra allatis; ergo etiam factum ex tali Ignorantia non eſt involuntarium, imò ſimpliciter voluntarium, ſaltem indirectè, ſive in ſua cauſa.

Regula generalis prædictorum.

45. Cæterùm pro complemento hactenus dictorum, Nota generaliter, dum dictum eſt, factum ex Ignorantia eſſe involuntarium, ſive ſimpliciter, ſive ſecundum quid: illud intelligendum eſſe de objecto ſecundum eam rationem tantùm, ſecundum quam ipſum fuit ignoratum, non autem in quantum ipſum fuit cognitum, ut advertunt omnes Doctores. Hinc ſi quis occidens alterum, ſciat quidem ipſum eſſe hominem, neſciat tamen eſſe Patrem ſuum, vel Sacerdotem; factum ex tali Ignorantia erit quidem involuntarium operanti, in quantum eſt Parricidium, vel Sacrilegium; non verò, in quantum eſt Homicidium: & ſic loquendo de ſimilibus.

Digitized by Google

DISTINCTIO II.

De natura Actus Humani ſeu Moralis, & variis ipſum concernentibus.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Actus Humanus, ſeu Moralis.

Actus humanus & Actus hominis, differentia.

1. ADvertendum I. Quod recepto Theologorum ſtylo non ſit idem *Actus Humanus*, & *Actus Hominis*: omnis enim actio ab homine quomodocunque elicita, etiamſi ſit merè naturalis, ut nutritio, augmentatio, &c. aut facta abſque advertentia ſeu deliberatione, ut dum quis pedem aut manum movet, vel barbam fricat aliis intentus, poteſt dici actio ſeu *Actio hominis*: *Actus* autem *humani* propriè dicuntur actiones illæ, quæ ex voluntate deliberata procedunt, Hinc Doctor Subtilis 2. *diſt.* 41. *q. un.* optimè eos appellavit *Actus non humanos*, qui procedunt ex ſola imaginatione, & non ex libero arbitrio impellente.

Actus humanus hic ſumitur pro morali licèt alioquin differant.

2. Advertendum II. quod in propoſito Actus humanus communiter ſoleat à Doctoribus ſumi pro Actu morali, & cum eo converti, non obſtante, quod in rigore loquendo latius patere videatur Actus humanus, quam moralis, ſiquidem actus illi, quos non rarò eliciunt pueri, liberè quidem, ſed ante cognitionem boni, & mali moralis virtutis nimirum ac vitii (ut dum ex apprehenſione, & cognitione ſolius commodi, vel incommodi naturalis, deliberatè eligunt unum objectum præ alio, v.g. ſaccarum præ ſale) poſſunt quidem dici *Actus humani*, ſed non in rigore loquendo *Actus morales*. Verum his non obſtantibus, ac reſtringendo & ſumendo Actum humanum prout coincidit cum morali, ſit

Actus humanus ſeu moralis, quid?

3. CONCLUS. I. *Actus humanus*, ſeu moralis ut ſic, bene definitur quòd ſit Actus voluntatis liber: elicitus cum advertentia rationis ad aliquam regulam noſtrorum actuum in ordine ad ultimum finem noſtrum. Hæc Concluſio in re eſt communis, & probatur declarando ſingulas ejus particulas. Dicitur in primis; *Actus voluntatis liber*: quia ad Actum humanum ſeu moralem omnino requiritur, quod ſit liber, id eſt, quod liberè procedat à voluntate ex delectu operante; libertas enim actus, eſt fundamentum totius generis moris, & per conſequens boni vel mali moralis, etiam quoad malitiam venialem. Et additur, *elicitus cum advertentia rationis*: quia Actus moralis non ſolum debet procedere à voluntate quomodocunque, ſed operante cũ advertentia rationis, ita videlicet, ut ratio ſeu intellectus advertat, quid agatur. Et defectu hujus conditionis actus illi, qui procedunt ex ſola imaginatione, utpotè inadvertenter fricare barbam, &c. non ſunt propriè loquendo morales, eo quod non eliciantur cum advertentia rationis.

Quomodo debeat fieri ad regulam noſtrorũ actuum?

4. Dicitur ulterius; *ad aliquam Regulam noſtrorum actuum*. Quod intelligendum de Regula, vel præcipiente; vel conſulente, vel permittente, vel prohibente, ut ſic ſub Actu morali generaliter ſumpto comprehendamus non ſolum actus morales bonos, qui nobis ſunt præcepti, vel ſaltem ſub conſilio propoſiti, ſed etiam indifferentes nobis permiſſos (de quibus infra *Quæſt.* 5.) atque inſuper actus moraliter malos, ſeu peccaminoſos; qui per Regulam noſtrorum actuum nobis ſunt prohibiti. Et defectu hujus conditionis, à ratione Actus moralis excluduntur illi, qui eliciuntur à pueris ante uſum rationis. Additur tandem, *in ordine ad ultimum Finem no-*

Digitized by Google

noſtrum, ad quem per actus noſtros moraliter bonos accedimus, per malos verò ab eodem recedimus.

Regula morum alia remota, alia proxima.

5. Quæres autem, quænam ſit illa Regula morum, à qua per acceſſum, vel receſſum derivatur moralitas in Actus humanos; Respond. cum D. Thoma 1.2. *quæſt*, 19. *artic.* 4. & communi Theologorum, ejuſmodi Regulam eſſe duplicem, remotam videlicet, & proximam. *Regula morum*, ſeu actionum noſtrarum moralium *remota*, eſt Lex extrinſeca nobis præſcribens, quidnam ſecundùm rectam rationem ſit agendum, vel fugiendum: de qua in Tractatu II. qui eſt *De legibus*, dicetur, *Regula proxima* actionum noſtrarum (quam Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. appellat *Regulam intrinſecam*) eſt ipſummet dictamen rectæ rationis, ſeu conſcientiæ noſtræ; proximè nobis dictans, quidnam ſit conforme vel difforme legi extrinſecæ, ac proinde bonum vel malum, faciendum vel omittendum. Et de hac proxima Regula morum fuſiùs agetur in ſequenti Diſtinctione, quæ erit *De conſcientia*.

QUÆSTIO II.

Vnde Actus Humani deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem.

Actio voluntatis alii eliciti, alii imperati.

6. ADvertendum I. Quòd Actus voluntatis alii ſunt eliciti, alii imperati. *Actus voluntatis eliciti* dicûtur illi, qui ab ipſamet voluntate eliciuntur, ſeu immediatè producuntur: uti ſunt actus volitionis, nolitionis ac hujuſmodi. *Actus imperati* voluntatis ſunt illi, qui ex imperio ipſius voluntatis producuntur, uti ſi voluntas imperet potentiæ locomotivæ, ut pergat in Eccleſiam, talis ambulatio ex imperio voluntatis procedens dicitur Actus voluntatis imperatus & idem dicendum de Actibus ipſius intellectus, aut aliarum potentiarum, ex imperio voluntatis procedentibus. Imò notant Doctores, voluntatem etiam ſibi ipſi poſſe imperare actus, v. gr. deteſtationem de peccato commiſſo; ut proinde ſint aliqui actus à voluntate eliciti, & ſimul ab eadem imperati. Unde autem tales actus voluntatis, ſivè eliciti, ſivè imperati, ſuam deſumant bonitatem, vel malitiam moralem, quæſtio remanet,

Bonitas naturalis, & moralis in actibus noſtris, quæ?

7. Advertendum II. Quòd in actibus noſtris duplex Bonitas conſiderari poſſit, una naturalis, alia moralis. *Bonitas naturalis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ in entitate actus naturaliter requiruntur: ſic v. gratia cantus benè conſonans, ac juxtà regulas Muſices factus, dicitur naturaliter bonus, quamvis forſan ſit laſcivus, & moraliter malus. *Bonitas moralis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ actui humano ſecundùm rectam rationem convenire debent. E contra verò *malitia moralis* conſiſtit in defectu omnium, vel ſaltem alicujus, eorum, quæ actui humano ſecundùm rectam rationem convenire debent: ſiquidem, ut poſt D. Dionyſium *lib. de Divinis nominibus, ca.* 4. notant Doctores, *Bonum ex integra cauſa, malum verò ex quolibet defectu*.

Bonum triplex, delectabile, utile, & honeſtum.

8. Advertendum III. Quod Bonum communiter triplex aſſignetur, videlicet Bonum utile, Bonum delectabile, ac Bonum honeſtum. Ex his *Bonum delectabile* dicitur illud, quod operanti affert delectabilitatem ut eſt cibus, vel potus. *Bonum utile* verò, quod affert utilitatem; ut ſunt divitiæ hujus Mundi. Et certum eſt, in hujuſmodi duplici Bono nō conſiſtere bonitatem moralem actus humani cùm ſæpiùs id, quod nobis utile, aut delectabile accidit, ſit lege Divina prohibitum; ut patet in furto, quod furanti affert utilitatem, ac innumeris aliis. Tandem *Bonum honeſtum* idem eſt, ac moraliter bonum, eſtque illud, quod eſt ſecundùm rectam rationem; id eſt, quod eſt conforme dicta-

Digitized by Google

dictamini rectæ rationis, ſeu conſcientiæ noſtræ proponentis nobis, quidnam ſit conſentaneum legi extrinſecæ, ſive Divinæ, ſeu humanæ, ac proinde moraliter bonum vel malum, proſequendum vel fugiendum, &c. Et proſequendo hujuſmodi Bonum honeſtum, dicitur quis bene ſeu virtuosè operari, ac propterea eſſe dignus laude atque præmio: qui verò ſecùs agit, dicitur malè ſeù vitiosè agere, atque eſſe dignus vituperio & ſupplicio. His prænotatis ſit

Bonitas vel malitia Actus moralis ex triplici capite deſumitur.

9. CONCL. I. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex triplici capite deſumitur, videlicet ex objecto, ex fine extrinſeco, qui dicitur *Finis operantis*, & denique ex aliis circumſtantiis. Ita Doctor ſubtilis *in* 2. *diſt.* 40. eſtque in re communis Theologorũ. Quæ quidem Concluſio ſic intelligenda eſt, quòd ad bonitatem Actus moralis, ſive humani, debeat concurrere & bonitas objecti, & bonitas finis extrinſeci, & bonitas omnium circumſtantiarum; ità videlicèr, ut in nullo horum ſit aliqua turpitudo moralis, ad malitiam autem Actus humani ſufficiat malitia uniuſcujuſque prædictorum trium. Ratio eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum verò ex quolibet defectu, ut jam ſuprà dictum eſt *n.7.*

Bonitas vel malitia ex objecto deſumpta, eſt primaria & eſſentialis actui; alia eſt accidentalis & ſecundaria.

10. CONCL. II. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex objecto deſumpta, eſt primaria & eſſentialis actui in genere moris ſpectato: deſumpta verò ex circumſtantiis quà talibus (ſub his etiam comprehendendo finem extrinſecum, ſeu intentionem operantis) eſt accidentalis & ſecundaria. Ita Scotus *quæſt.* 4. *Prologi*, cum ſuis, & aliis Theologis pluribus. Declaratur Concluſio exemplis. Sic furtum in genere moris ſpectatum ſumit ſuam primariam malitiam ab objecto, ſeu re aliena, eò quòd repugnet dari furtum, ſi res ablata non ſit aliena; ac proinde talis malitia ex objecto deſumpta, dicitur furto in genere moris ſpectato eſſe eſſentialis. Quod ſi verò quis furetur ea ſimul intentione, ut poſſit fornicari, aut gulæ indulgere, tunc hæc malitia ex prava iſta intentione, ſeu fine extrinſeco deſumpta, erit furto accidentalis, quia poteſt adeſſe vel abeſſe, ſalva furti malitia eſſentiali; eritque ſimul ſecundaria, utpotè cum jam aliam malitiam furto eſſentialem ſupponat.

Circumſtantiæ quandoque tribuunt actui primam ſpeciem bonitatis, vel malitiæ moralis.

11. Dicitur notanter in poſteriori parte Concluſionis, *deſumpto verò ex circumſtantiis quà talibus*. Fatendum quippe eſt, circumſtantias quandoque tribuere actui etiam primam, atque eſſentialem bonitatis, vel malitiæ ſpeciem: in eo tamen caſu ipſæ deſinunt eſſe circumſtantiæ in genere moris reſpectu talis actus (non obſtante, quod maneant ejuſdem circumſtantiæ in eſſe naturæ) ſed induunt rationem objecti, prout rectè notat Doctor Subtilis *loc. cit.* Sic fit, dum quis actionem ex ſe indifferentem, putà Studium, elicit ad honorem DEI, vel actionem bonam ob finem pravum, dando v. g. eleemoſynam ob vanam gloriam; in his enim caſibus ejuſmodi finis extrinſecus, ſeu intentio bona aut mala, confert actui primam omninò ſpeciem bonitatis vel malitiæ, ut potè cùm nullam aliam priorem, ſeu præexiſtentem ſupponat; Studium quippe ex ſe eſt opus indifferens, bonitas verò eleemoſynæ ob illum pravum finem vanæ gloriæ corrumpitur, & ceſſat in tali actu.

Sola bonitas intentionis non ſufficit ad tollendam malitiam medii pravi.

12. CONCL. III. Sola intentio bona, ſeu bonitas finis extrinſeci, diminuit quidem malitiam medii pravi, ipſa tamen non ſufficit ad malitiam medii pravi omninò tollendam; imò potiùs totum opus eſt ſimpliciter malum. Ità communis. Sic v. g. mendacium officioſum non deſinit eſſe mendacium, eo quòd per illud neceſſitati proximi ſubveniatur: quinimò, ut inquit D. Auguſtinus *lib. contra mendacium*, *c.* 32. *etiam ad ſempiternam ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio*. Similitèr, ſi quis furetur animo dandi ex re furtiva eleemoſynam, non per hoc excuſatur à malitia furti, non obſtante, quod ejus malitia per hoc aliqualiter minuatur: ſiquidem

Digitized by Google

dem ut habetur *Rom. cap.* 3. non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Ratio horum generalis eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum verò ex quolibet defectu; ergo ſi medium eſt malum, integra actio vitiabitur, atque evadet mala.

Oculus ſimplex quis?

13. Objicitur nihilominùs contra hanc tertiam Concluſionem. Matt. *cap.* 6. dixit Chriſtus Dominus: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit*: ubi per oculum denotatur intentio, ſecundùm SS. Patres & Doctores paſſim; ergo ſi intentio, ſeu finis bonus eſt, totum etiam opus erit bonum. Reſp. negando conſequentiam: quia ut benè notat D. Bernardus *lib. de Praecepto & Diſpenſatione* (ubi hoc dubium ex profeſſo tractat) non eſt oculus ſimplex, niſi cum recta intentione etiam opus ſit rectum: enim, ut intentio ſit bona, non ſolùm finis bonus intendi debet, ſed etiam benè, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali.

Intentio judicat omnes *quomodo intelligendum?*

14. Objicitur ulteriùs. Juxtà illud tritiſſimum axioma *Intentio judicat omnes*; ergo ſiquis bona intentione proximo ſubveniendi facit mendacium officioſum, vel leve furtum, non videtur peccare. Probatur conſequentia ex S. Auguſtino, *in Præfatione ad Pſalm.* 31. ſic dicente: *Non valde attendas, quid homo faciat, ſed quid, cùm facit, aſpiciat*; ergo. Reſpond. negando conſequentiam: nam axioma illud intelligi debet juxtà proximè dicta ex S. Bernardo: neque enim intentio eſt bona, niſi finis bonus intendatur & ſimul benè, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali. Ad S. Auguſtinum dicitur, eundem velle duntaxat, quòd ad operis honeſtatem requiratur, ut agens aſpiciat ad bonum virtutis, illud attendendo, atque volendo; & non opus ex ſe bonum, atque ante oculos humanos excellens, faciat ob pravum finem vanæ gloriæ, aut hujuſmodi, ne alioquin juſtum quidem faciat, ſed non juſtè. Neutiquam autem vult S. Auguſtinus *loc. cit.* ex ſola bonitate finis deſumi bonitatem actus moralis; cùm bonum debeat eſſe ex integra cauſa, malum verò ſit ex quolibet defectu. Hinc, ut legitur 1. *Reg. cap.* 14. Saul Rex plurimùm reprehenſus fuit, eò quòd quædam ſpolia ex cæde Amalec contra Dei præceptum reſervaverit, licèt id fecerit ob honeſtum finem; nempe ut ex iiſdem ſpoliis Deo in ſignum gratitudinis ſacrificaret, atque hoſtias offerret.

Nunquam licitum eſt facere malum culpæ cum ordinatione ad finè bonum.

15. Objicitur tertiò. Ex duobus malis minus eſt eligendum, *can. Duo mala, &c. Nervi diſt.* 13. ergo, ſi v.g. mendacium occurrit dicendum, ut vitentur graviora facinora, illud erit licitum. Reſp. negando conſequentiam: nam quamvis ex duobus malis minus ſit eligendum, quando eorum alterum neceſſariò eſt faciendum; uti patet quotidie in Civilibus, nec non & Phyſicis, ubi Chirurgi ſecant infirmo manum, ut vitam ejus ſervent: nunquam tamen eſt faciendum aliquod malum culpæ cum ordinatione ad aliquem finem bonum. Si quidem malum culpæ eſt gravius omni malo pœnæ, ac proinde nunquam licitè poteſt eligi pro quocunque malo pœnæ vitando: unde, ut inquit Apoſtolus ad Rom. 3. *Eorum damnatio juſta eſt, qui dicunt: Faciamus malum, ut eveniant bona.*

Culpa vacat, eligere ex duobus id, quod minus malum de ſe foret, ſi unum neceſſariò eligendum ſit.

16. Urgebis. Ergo ſaltem minus malum culpæ poteſt licitè eligi ad fugiendum majus malum culpæ. Reſp. negando ſequelam, vel potiùs ſuppoſitum ejus: nam ſi tanta occurrat neceſſitas, ut ex duobus, quorum alioquin quodlibet eſſet peccatum, neceſſariò unum mihi ſit eligendum, debebit quidem eligi id, quod cæteroquin minus foret, illud tamen reverà tunc non habebit rationem peccati, ſed vacabit omni culpa; prout cum D. Auguſtino, *lib. contra mendacium, cap.* 18. notat communis Theologorum. Sic quando die Dominico debebo vel omittere auditionem Miſſæ, vel domi relinquere infirmum ſolitarium cum periculo vitæ ejus, eò quod non habeam alium, qui intereà decumbenti inſerviat; tunc teneor eligere omiſ-

omiſſionem Miſſæ (nam minùs obligat præceptum Eccleſiaſticum de Miſſa audienda, quàm præceptum naturale de ſubveniendo proximo extremè indigenti) quamvis ipſa in tali caſu mihi ad culpam nullatenus imputetur.

Nova inſtantia, & notabilis ſolutio ipſius.

17. Inſtabis. Ergo pariter, ſi poſſum meo mendacio impedire graviora alterius peccata, potero licitè mentiri, neque mentiendo peccabo; quia ex duobus malis minus eligerē? Reſp. negando ſequelam: aliud enim eſt, ex duobus malis, quorum unum neceſſariò eſt eligendum, minus eligere, juxtà dicta *num. præced.* aliud verò, facere malum culpæ (nam mentiri eſt intrinſecè malum) cum ordinatione ad vitandum majus peccatum alterius, quod alter liberè, non verò neceſſariò, commiſſurus putatur, de quo *num.* 15. Et gravius longè mihi malum eſt, proprio peccato me coinquinare, quàm ſine culpa mea alterius peccatum permittere, fortè non futurum. Et certè (ut optimè S. Auguſtinus, *lib. contra mendacium*, *cap.* 9. ſolvens hoc dubium notavit) ſi hanc peccatis aperuimus viam, ut committamus minora, ne alii committant majora, lato limite, imò nullo limite cuncta intrabunt atque regnabunt, dum profectò & furtis noſtris ſtupra cavebuntur aliena, &c. & non ſolùm minora pro majoribus, ſed etiam (loquendo de maximis peccatis) pauciora peccata pro pluribus licita eſſe invenientur, quod abſit.

QUÆSTIO III.

Quomodo malitia, & præſertim bonitas debet eſſe volita, ut eam Actus Humanus deſumat ex objecto & circumſtantiis.

Ad malitiam actus contrahendam non eſt neceſſe, ut ea ſit directè volita, &c.

18. CONCL. I. Ad hoc, ut Actus moralis de ſumat ſuam malitiam ex objecto aut circumſtantiis, non requiritur ut malitia ipſius ſit directè volita, & intenta, ſed ſufficit advertere aliquo modo, actum eſſe malum: Undè ad contrahendam malitiam ſufficit quodcunque voluntarium, ſive directum, ſive indirectum, ac virtuale. Ita omnes Doctores, & ratio eſt; quia bonum eſt ex integra cauſa, malum verò ex quolibet defectu, prout poſt D. Dionyſium *cit. lib. de Divinis Nomin. cap.* 4. ſentit communis Doctorum.

Corollarium notabile.

19. Infertur proinde, quamvis operans directè malitiam nolit, ipſique turpitudo actus diſpliceat, nihilominùs hoc ipſo, quòd actum illum facit, cui adjunctam eſſe malitiam advertit, eum peccare. Ratio eſt; quia licèt diſpliceat malitia, non tamen diſplicet efficaciter; ac proin ipſa malitia ſaltem indirectè, & in ſua cauſa, ſeu (ut alii loquuntur) interpretativè, eſt ipſi voluntaria, quod ſufficit ad malitiam actus. Et hoc quidem eſt certum, in eoque conveniunt Doctores paſſim: major autem difficultas eſt de bonitate actus, & quomodo ea debeat eſſe volita, ut ipſam actus deſumat ex objecto. & circumſtantiis.

Ad bonitatem moralem actus ex objecto deſumendam requiritur ut hæc ſit directè volita.

20. CONCL. II. Ut actus deſumat bonitatem moralem ex objecto, non ſufficit voluntarium indirectum, ſeu interpretativum honeſtatis, ſed requiritur, ut hæc ſit præcognita, & directè volita: unde ſi quis faciat objectivè bonum, ſeu honeſtum, nulla habita ratione honeſtatis ipſius, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum; puta ſi quis faciat actum juſtitiæ in contractibus humanis ex intentione ſolius lucri, vel reddat alteri quod ſuum eſt ex ſolo metu humano, neutiquam curando, quòd hoc ſit honeſtum, Deoque placitum, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum: licèt enim talis juſtum facere dici poſſit, non tamen juſtè. Ita Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. eſtque communis aliorum, paucis exceptis.

Licèt neceſſe non ſit, ut ea appetatur tanquam objectum formale & motivum

21. CONCL. III. Nihilominùs ad contrahendam bonitatem ex objectò non eſt neceſſe, ut honeſtas ejus appetatur tanquam objectum formale & motivum, ſeu ratio formaliter appetendi; ſatis quippè eſt, eam cognoſci

gnoſci ſimùlque intendi, etiam ſi talis honeſtas non ametur propter ſe, nec ſit ratio motiva actus, ſed aliqua alia bonitas, dummodò nulla apponatur mala intentio, aut alia prava circumſtantia. Ita Barthol. Maſtrius *in 2. ſent. diſp. 5. n. 195.* eſtque communior Doctorum. Sic enim, qui dat (fortè juſſu Confeſſarii) eleemoſynam in ſatisfactionem ſuorum peccatorum, non ſolùm elicit actum Pænitentiæ, ſed etiam actum Miſericordiæ, non obſtante, quòd in tali caſu motivum formale eliciendi actum illum eleemoſynæ ſit honeſtas Pœnitentiæ. Et hoc procedit de bonitate ex objecto deſumpta, & cui nulla prava circumſtantia admiſcetur.

Ut actus bonitatem moralem deſumat ex fine extrinſeco, & circumſtantiis quid requiratur?

22. CONCL. IV. Loquendo tamen de fine extrinſeco, & nonnullis circumſtantiis aliis, debet quandoque honeſtas amari propter ſeipſam, ſeù formaliter intendi, ut actus illam honeſtatem contrahat. Ita Scot. *Quodlib.* 18. §. *de primo.* Maſtrius *cit. diſp. 5. n.* 199. & videtur communis inter DD. Probatur, ſimulque declaratur Concluſio, nam in primis bonitas finis operantis (qui dicitur *Finis extrinſecus*) eſt omninò extrinſeca, & accidentalis actui; ergo ſi ipſa non ſit ratio motiva agendi, actuique ex intentione agentis data opera non conjungatur, nequaquam poterit actus eam fini extrinſeco honeſtatem participare. Sic v. g. quia jejunium ultrà honeſtatem Tēperantię, quę ipſi ex objecto competit poteſt ex intentione bona, ſeu fine extrinſeco operantis, aliam quoque accidentalem honeſtatem participare (nimirum Pœnitentiæ, ſi fiat in ſatisfactionem peccatorum; Religionis, ſi fiat ob cultum Dei) ut jejunium etiam hujuſmodi honeſtates participet, neceſſe eſt, quòd hæ per ſe intendantur ab operante: & idem fit in ſimilibus.

Quid obſervandū circa objecta indifferentia?

23. Deinde etiam in objectis indifferentibus, ut actus honeſtatem cujuſpiam virtutis participet ex fine extrinſeco, ſeu bona intentione operantis, neceſſe eſt, operantem moveri ab honeſtate illius finis extrinſeci ſeu virtutis. Sic, ut actus comeſtionis, ſtudii, dormitionis, &c. qui ex ſe indifferens eſt, acquirat bonitatem Obedientiæ erga Deum, volentem, quod tempore congruo moderatè comedamus, dormiamus, ſtudeamus, aut alia ejuſmodi opera exerceamus, neceſſe eſt, ut hujuſmodi honeſtas virtutis Obedientiæ erga Deum intendatur, & propter eum appetatur, alioquin enim actus ille nullam bonitatem virtutis Obedientiæ contrahet, ſed remanebit in ſua indifferentia. Idem dicendū de aliis ſimilibus.

Sufficit cognoſci & amari honeſtatem implicitè.

24. CONCL. V. Verumtamen dicta in præmiſſis Concluſionibus, ubi habetur, quòd honeſtas debeat cognoſci, & amari, aut etiam per ſe intendi, non ſic intelligenda ſunt, quaſi exigatur reflexio cognitionis, vel volitionis circa honeſtatem objecti, aut circumſtantiarum, ſufficit enim modo aliquo implicito, aut æquivalenti cognoſci, & appeti honeſtatem illam apprehendendo v. g. objectum ut laudabile, ut dignum præmio, ut placitum Deo, ut commendatum à viris probis; vel in ſpeciali, ut opus Juſtitiæ, Charitatis, Obedientiæ, &c. ſicque illud volendo. Hinc Chriſtus Matth. c. 10. inquit: *Quicunque potum dederit uni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine Diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

Bona intentio noſtris actionibus præfigenda cur?

25. Quæres, quid ſit ſentiendum de bona intentione noſtris operibus præfigenda? Reſp. I. Cur Libri Aſcetici adeò commendent bonam intentionem, ratio deſumitur ex dictis, ne videlicet alioquin juſtum quidem operemur, ſed non juſtè, ſimulque negligamus innumeras occaſiones benè agendi, atque promerendi, augmentum gratiæ & gloriæ cœleſtis, quas continuo habere poſſumus conſtitui in ſtatu gratiæ, dummodò ex bona intentione, puta Amoris Dei, aliarumque Virtutum ſupernaturalium, eliciamus actiones noſtras, ſivè ex objecto bonas, ſivè indifferentes.

Commendatur bona intētio manè facta & an ſufficiat?

26. Ubi quidem in primis commendatur propoſitum initio diei conceptum, ob Dei Amorem omnia agendi ad ipſius perennem gloriam: ſed quia

quia hujuſmodi intentio generalis non videtur poſſe virtualiter permanere; atque influere in omnes actiones totius diei, hinc eam interdiu renovandam, atque peculiaribus actionibus noſtris præfigendam, monet Jeremias Drexelius *lib. 1. Amuſſis, c. 5. §. 4.* citans D. Thomam, alioſque. Et hæc etiam fuit expreſſa mens D. Bonaventuræ *lib. 2. diſt. 41. art. 1. q. 3. ad 6.* ubi ad hoc ut actio aliqua ſit meritoria, requirit talem relationem ad Deum, *non qua quis in generali refert ad Deum omnia opera diei, vel anni, ſed qua quis refert aliquod opus ad Deum, ita quod opus ſequens directam habeat ad opus primum ordinationem, & conſequentiam*: cujuſmodi relationem in Deum, alii appellant *Intentionẽ virtualem*. Concordat Doctor Subtilis *2. diſt. 41. q. un.* ubi ait: *Non videtur minor relatio* (in Deũ) *ſufficere ad meritũ, quam relatio virtualis.*

Sufficit ad meritum intentio virtualis, & quæ ſa ſit? 27. Reſp. II. Nihilominùs ſufficere ad meritum intentionem, ſeu relationem virtualem in Deum, fatentur tum citati, tum alii Doctores. Dicitur autem intentio virtualis, quæ licèt actu jam præterierit, manet tamen in virtute ſua, & talis tunc cenſetur haberi, quando operans virtute actualis intentionis priùs habitæ facit omnia, quæ facit, tanquam ex radice, ita quod illa intentio actualis fuerit principium ordinatium ad omnes illos actus ſequentes. Exemplum hujus, propoſito noſtro accomodatiſſimum, ponit Scotus *4. diſt. 6. q. 6.* ubi ait; *Hoc modo intendens ire ad ſanctum Jacobum, ex intentione hujus finis ordinat multa alia neceſſaria ad illum finem, exequens autem illa ordinata, non ſemper cogitat de ſancto Jacobo, nec de reverentia ejus. Dico tamen, quod ſemper meretur, quia vel habet intentionem eorum, quæ ſunt ad finem illum, cujus eſt illa prima intentio, vel habet actus aliquos ſequentes ex illis intentionibus*, in quibus proindè virtualiter continuatur illa prima intentio eundi ad ſanctum Jacobum non obſtante, quòd interveniant aliqui actus diſtrahentes. Similia habet ſanctus Bonaventura *loc. cit.* hinc inferens *de viris Religioſis, qui in principio ex charitate devoverunt portare Religionis onus: quidquid enim* (inquit) *faciunt, quod ad ſua Religionis obſervantiam ſpectat, ex prima, intentione eſt eis meritorium ad ſalutem, niſi fortè (quod abſit) contraria intentio ſuperveniat: in aliis autem, quæ ad Religionem non ſpectant, ſecus eſt, quia illa intentio non ſe extendit ad alia.* Hinc quoad ſimilia erit renovanda intentio, ne maneant in ſua indifferentia, & abſque merito: quamvis admodum ſit conſultum, meritorium, Deoque gratum, eandem etiam quoad reliquos actus iterare, tum ad debitum DEO ſervitium eò exquiſitiùs ferventiùſque præſtandum, tum ad augendos internos virtutum actus, & participandam multiplicem bonitatem extrinſecam.

QUÆSTIO IV.

De bonitate, vel malitia Actus externi.

28. CONCL. I. Bonitas, aut malitia Actus moralis, per ſe primò ineſt actui voluntatis interno, atque elicito: in aliis autem actibus exterioribus, ac imperatis, uti ſunt actus intellectus, atque actus potentiarum ſenſitivarum, & membrorum exteriorum, non niſi ſecundariò & participativè, id eſt, dependenter ab actu exteriori voluntatis, reperitur bonitas, vel malitia moralis. Ita Doctor noſter *2. diſt. 42. q. 2.* & alii. Ratio eſt: quia cauſa prima eliciendi actum liberum, ſicque operandi bonum, aut peccandi, eſt voluntas; ergo etiam bonitas actus, vel malitia peccati, primariò erit in actu voluntatis, in actibus autem aliarum potentiarum ſolùm ſecundariò, & dependenter ab actu voluntatis ejuſque libertate. *Bonitas, vel malitia moralis, per ſe primò ineſt actui volútatis interno.*

29. CONCL. II. Actus externus, regulariter loquendo, addit aliquid bonitatis vel malitiæ actui exteriori, ſaltem caſualiter, vel occaſionaliter. Hæc Concluſio ſic prolata, eſt certa inter Theologos. Ratio eſt: quia dum ponitur Actus exterior, occaſione *Actus externus, ſaltem occaſionaliter, addit bonitatẽ, & c. interno.*

ejus

Digitized by Google

ejus regulariter loquendo intenditur, aut diutiùs continuatur interior; ergo vera eſt Concluſio, quòd nimirum occaſione Actus exterioris & cauſaliter, regulariter addatur nova bonitas vel malitia actui interno, utpotè qui occaſione Actus externi ſolet intendi, vel diutiùs continuari. Et hoc ipſum docet experientia: Sic qui re ipſa Martyrium patitur, regulariter loquendo plùs meretur, quàm qui illud ſolummodò efficaciter exoptat; dum enim re ipſa patitur Martyrium, occaſione exterioris paſſionis elicit plures novos intenſiores actus internos voluntatis, quibus Martyrium ob Dei amorem acceptat, & tolerat. Similiter, dum quis actu ipſo fornicatur, hic actus exterior reddit utique affectum internum fornicandi intenſiorem, quàm anteà fuerat; ut taceantur aliæ pravæ cupiditates, occaſione talis actus externi pravi in homine ſubſequentes. Et hoc quidem eſt certum; & à Doctoribus communiter conceſſum: an autem ipſemet Actus exterior ſecundùm ſe addat ſpecialem bonitatem, vel malitiam actui interno, inter Theologos plurimum celebris eſt quæſtio, ad quam breviter reſpondendo ſit.

Habet etiam diſtinctam bonitatē, vel malitiam moralem ab interno.

30. CONCL. III. Actus exterior habet etiam bonitatem, vel malitiam moralem propriam, diſtinctam ab ea, quam habet Actus interior voluntatis elicitus; ac proindè ſimpliciter loquendo, actus exterior ſuperaddit ſpecialem bonitatem, vel malitiam actui interiori. Ita Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. cum omnibus ſuis, quamvis multi alii Theologi teneant oppoſitum. Probatur Concluſio in primis auctoritate D. Auguſtini *lib.* 13. *de Trinit. c.* 5. dicentis: *Mala voluntate vel ſola quilibet miſer efficitur, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur.* Hinc Gloſſa *ſuper illud Exodi* 20. *Non mœchaberis*, inquit, *Qui opus adjicit voluntati, iniquitatem addit iniquitati.* Probatur eadem Concluſio ratione: Si actus externus non ſuperadderet ſpecialem malitiam actui interno malo, ſequeretur, actum externum non eſſe neceſſariò confitendum, ſufficeret enim ſolùm actum internum efficacem occidendi v.g. vel adulterandi, confiteri: conſequens eſt abſurdum, & contra Decretum Alexandri VII. anno 1665. ſequentem inter alias propoſitionem, ordine 25. damnantis: *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens, Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.* Probatur ſequela: quia juxtà ſententiam oppoſitam actus externus, v.g. fornicationis, non habet ſpecialem malitiam ab interiori; ergo hoc ſolo explicato in confeſſione, jam tota malitia ſui peccati explicaretur: & conſequenter, cùm hoc dici nequeat, erit admittenda Concluſio.

31. Confirmatur Concluſio. Tum quia Deus ipſemet ſpecialibus præceptis prohibere dignatus eſt Actum internum, & externum peccati; ut patet ex eo, quòd Sexto præcepto Decalogi expreſsè prohibuerit adulterium, & Nono pravam concupiſcentiam, ſeu voluntatem adulterandi; ergo aliam agnovit malitiam in actu externo, quàm interno, alioquin fruſtrà multiplicarentur ejuſmodi præcepta. *Hoc ampliùs probatur.* Tum quia plures Leges, tam Canonicæ, quàm Civiles, puniunt actus externos, non tamen internos (non obſtante, quòd hi in Foro externo legitimè probentur, putà per propriam confeſſionem) ut patet in excommunicatione annexa hæreſi formali externæ, non internæ: aut percuſſioni actuali Clerici, non autem voluntati hunc percutiendi, ac hujuſmodi. Tùm quia actus externi ſunt verè liberi, haud obſtante, quòd libertatem participent à voluntate, ejuſque imperio: ergo etiam ſunt boni vel mali; prout ſubſtant imperio voluntatis; & quidem diſtincta bonitate vel malitia, non minùs, ac habent diverſam libertatem. Nam, ut ſubtiliter argumentatur Scotus *loc. cit.* voluntas utrique Actui diſtinctam, & propriam communicat libertatem, dum actui interno communicat libertatem ut eliciens, qui proin eſt immediatè vo-

luntarius; exteriori verò communicat libertatem ut imperans, qui proindè (ne quoad propoſitum dicatur ſe habere, ſicut inſtrumentum inanimatum manu artificis motum) eſt ſaltem participativè liber, ac mediatè voluntarius.

Voluntas reputatur pro facto, quomodo.

32. Objicitur tamen contra hanc Concluſionem, afferendo plures SS. Patrum Auctoritates, ac præſertim illam D. Bernardi, *Epiſt.*77. dicentis: *Legimus, qui viderit mulierem ad concupiſcendum, jam mæchatus eſt in corde ſuo. Quid planius, quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit neceſſitas.* Hæc ille. Reſp. Senſum talium locutionum eſſe, quòd voluntas pro facto reputetur quoad culpam & reatum in malo, non verò quoad quantitatem culpæ: uterque enim peccat mortaliter, tam adulterans, quàm concupiſcens adulterium; ſed ille graviùs, utpotè iniquitatem addens iniquitati.

Exemplũ Viduæ mittentis duo minuta in munera Dei, declaratur.

33. Quòd ſi quis inſtet. Juxtà illud commune adagium, *Voluntas pro facto reputatur, ubi facultas operis deeſt* unde etiam Chriſtus Lucæ *cap.*21. Viduam pauperem, quæ miſit duo minuta in gazophylacium Templi, prætulit aliis, qui multam miſerunt; ergo. Reſp. dictum illud, *Voluntas pro facto reputatur, &c.* verum eſſe, quantùm ad ſufficientiam ad ſalutem, præmiumque ſubſtantiale in cœlis conſequendum, non verò, quantùm ad præmii excellentiam, majoremque actus bonitatem. Nec urget exemplum Viduæ pauperis, cùm in illo caſu cætera non fuerint paria; nam Vidua illa pauper miſit duo minuta ex majori fervore & charitate, quàm cæteri, qui plùs mittebant: hi enim, ut Chriſtus Dominus ibi atteſtatur, ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei, illa verò omnem victum ſuum, quem habuit, miſit.

Actus interior, & exterior an ſint duo peccata.

34. Quæres, an actus interior, & exterior ſint unum, vel duo peccata? Reſp. Quantùm attinet ad praxin, ſufficit in confeſſione explicare actum externum deliberatè perpetratum, v.g. ſe furatum eſſe toties ſummam gravem; hoc ipſo enim indicatur etiam interna voluntas furandi, à qua derivatur malitia peccati in actum externum. Non autem ſufficit ei, qui actum internum, ſivè propoſitum peccandi opere externo complevit, ſolùm actum internum explicare, ſed tenetur etiam explicare actum externum, propter dicta *num.* 30. Et hæc eſt certa, atque omnimodis tenenda, præſertim poſt Decretum Alexandri VII. ibidem allegatum. Nec obſtat, quòd circumſtantiæ peccatorum aggravantes, juxtà multos Doctores non ſint neceſſariò explicandæ in Confeſſione. Reſpondetur enim, peccatum externum etiam ſpecie morali differre ab interno; cùm prima & generica peccatorum diviſio ſit in peccata cordis, oris, & operis: unde & aliud moraliter eſt, voluntas occidendi hominem; & aliud, actualis occiſio hominis.

Id amplius declaratur.

35. Num autem actus exterior & interior ſint unum vel duo peccata, eò quòd habeant duplicem malitiam diſtinctam, eſt Quæſtio magis Theologica, & ſpeculativa. Poteſt tamen breviter dici, quòd licèt actus exterior & interior ſint duo peccata partialia, quatenus uterque actus in ſe ipſo formaliter conſideratus habet propriam ſuam malitiam: nihilominùs tamen ſint unum peccatum totale, quatenus ſunt ad invicem ſubordinati, & naturaliter connexi: nam actus exterior naturaliter ſubordinatur interiori, à quo pendet in ſuo eſſe, & viciſſim actus interior pendet ab exteriori, tanquam ab objecto, & ultimo ſuo complemento.

QUÆSTIO V.

An detur Actus Indifferens?

Actus indifferens quid?

36. ADvertendum, quòd per *Actum indifferentem* in propoſito intelligatur ille, qui nec bonus eſt, nec malus in genere moris; ac proin neque ſpeciali laude & præmio

dignus

dignus, neque vituperio aut ſupplicio. Undè Actus indifferens mediat inter actum moraliter bonum, & inter actum moraliter malum, ſeu peccaminoſum.

Certū eſt dari actus indifferētes ob defectum deliberationis.

37. CONCL. I. Certum eſt, plures dari actus etiam in individuo, qui nec boni ſunt, nec mali, propter inadvertentiam, & defectum actualis deliberationis, ac proindè hac ratione indifferentes; uti ſunt, ex inadvertentia & imaginatione quadam movere manum, fricare barbam, levare feſtucam, &c. & præſertim innumeri tales dantur in pueris. Et tales Actus indifferentes dari, admittit pariter Doctor Angelicus 1. 2. *q.* 18. *art.* 9. de iis autem non eſſe quæſtionem inter Theologos, notat Scotus *in* 2. *diſt.* 41. *ante ſolutionem argumentorum*, cùm defectu deliberationis non ſint Actus humani, ſed extra genus moris. Igitur loquendo de Actibus humanis liberè, & cum advertentia rationis elicitis, ſit

Dantur inſuper Actus humani indifferētes.

38. CONCL. II. Dantur inſuper Actus humani indifferentes, qui nec boni, nec mali ſunt in genere moris, etiamſi liberè & cum advertentia rationis eliciantur. Ita Doctor ſubtilis *cit. diſt.* 41. D. Bonaventura 2. *diſt.* 41. *art.* 1. *quæſt.* 3. Alenſis, & quamplures Theologi, quamvis etiam non pauci oppoſitum teneant. Probatur Concluſio in primis auctoritate S. Hieronymi *Epiſt.* 89. *ad S. Auguſtinum* ſic ſcribentis: *Bonum eſt continentia, malum luxuria: inter utrumque indifferēs eſt ambulare, manibus capitis purgamenta projicere, ſputis rheumata facere: hoc nec bonum, nec malum eſt; ſive enim feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam habebis, nec injuſtitiam.* Hæc ille. Confirmatur. Quia nulla datur obligatio referendi quemcunque actum in finem honeſtum; ergo poteſt dari Actus indifferens. Probatur aſſumptum: tum quia nullibi legitur talis obligatio, ſimulque ea admodùm foret dura & difficilis naturæ humanæ, ejuſque fragilitati, propter innumera hujus vitæ impedimenta, occupationes, atque diſtractiones. Tum quia alioquin actus ex objecto indifferentes, & in bonum finem non relati, utputa moderatè comedere, ambulare, purgamenta è naribus projicere, &c. non facta alia bona intentione, forent hoc ipſo mali, & peccata ſaltem venialia, ac proinde eſſent materia ſufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, & Confeſſionis: hoc autem eſt contra praxim prudentum Confeſſariorum, & communem ſenſum Fidelium, ergo.

An homo teneatur omnem actum dirigere in finem honeſtum?

39. Objicitur tamen afferendo præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ. Tenetur homo quemcunque actum ex deliberatione procedentem dirigere in finem honeſtum; ergo nequit dari Actus indifferens, ſed erit vel bonus, ſi dirigatur in finem honeſtum, vel malus ſi non dirigatur. Probatur antecedens, quia tenemur diligere Deum ex toto corde, & ex tota anima noſtra, Matth. 22. cum concordantiis, atqui hoc præceptum non obſervat is qui ſcienter ac deliberatè exercet actum indifferentem abſque ulteriori relatione in Deum. Reſp. Negando antecedens, id namque videtur eſſe contra communem ſenſum hominum; vix enim ullus eſt, qui quando lavat faciem, aut exſpuit, aliaque ſimilia opera ex ſe indifferentia exercet, cogitet, ſe teneri ad apponendum ſemper bonum finem, non obſtante, quod valdè conſultum, ſimulque meritorium, & laudabiliſſimum ſit ipſum apponere. Ad probationem antecedentis dicitur, præcepto diligendi Deum ſuper omnia, in hac vita ſatisfieri certis actibus poſitivis ſupernaturalibus, & abſtinentia ab actibus dilectioni Dei oppoſitis, ſimulque obſervatione mandatorum Dei, juxta illud Salvatoris Joan. 14. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.*

QUÆSTIO VI.

Quid requiratur, ut Actus Humani boni ſint meritorii vitæ æternæ?

Meritum quid?

40 ADvertendum I. Meritum, ut ſic bene definiri, dicendo *Meritum eſt actus laudabilis, exigens aliquo modo collationem præmii*. Dicitur, *actus laudabilis*: quia per actus peccaminoſos non meremur præmiũ ſed potiùs ſupplicium. Simulque per hoc indicatur, quòd actus meritorius debeat eſſe liber, & moraliter bonus; nam per ea, quæ naturaliter & neceſſariò eveniunt, nec laudem meremur, nec vituperium.

Meritum de condigno, & Meritum de congruo quid?

41. Advertendum II. Meritum ut ſic communiter dividi à Theologis in Meritum de condigno, quod propriè & abſolutè meritum dicitur; & in Meritum de congruo, quod dicitur meritum ſecundum quid duntaxat, & cum addito ly, *de congruo*. *Meritum de condigno* generatim illud eſt, quod habet condignitatem & æqualitatem cum præmio: in quo ſenſu loquendo de Merito de condigno vitæ æternæ, dicitur Sapient. 3. *Quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos ſe*. Et Apocal. 3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt*, & alibi. *Meritum de congruo* illud dicitur, cui licèt deſit talis condignitas & æqualitas, adhuc tamen congruum eſt, ut ex liberalitate remunerantis conferatur ipſi aliquod præmium. Et juxta hæc poteſt Actus moraliter bonus dividi in Actum meritorium de condigno, & de congruo: quod ut clariùs intelligatur ſit

Ad meritũ de condigno, ex parte operantis requiritur Status viæ, & Status gratiæ.

42. CONCL. I. Ad Meritum de condigno vitæ æternæ, præter bonitatem moralem ipſius actus requiritur inſuper ex parte operantis Status viæ, & Status gratiæ ſanctificantis; ac proindè ad actum bonum de condigno meritorium vitæ æternæ, hæc duo requiruntur neceſſariò. Ita certa, & communis Theologorum.

43. Ubi ſciendum, quòd per *Statum viæ* intelligatur decurſus vitæ præſentis, juxta phraſim Sacræ Scripturæ, quæ præſentem vitam appellat peregrinationem 2. *Corinth.* 5. ibi: *Quoniam dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino*, & alibi. Per *Statum gratiæ* verò intelligitur ſtatus gratiæ habitualis, ſeu ſanctificantis; id eſt, quòd quis ſit conſtitutus in gratia ſanctificante, per quam homo de facto fit amicus Dei, ejuſque filius adoptivus, & dignus vita æterna. Et in tali Statu gratiæ de facto nullus eſt, quicunque habet peccatum mortale, ſive originale, ſive actuale nondum remiſſum; nam gratia habitualis, & peccatum de facto repugnant, ſicut lux & tenebræ. Hoc prænotato probatur prima pars Concluſionis, quòd nempè Status viæ requiratur ad Meritum de condigno vitæ æternæ. Sic enim 2. *Corinth.* 6. dicitur: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*. Et Joann. 9. *Venit nox* (id eſt, mors) *quando nemo poteſt operari*; intellige, meritoriè. *Status viæ, & Status gratiæ, quid?*

Sancti in cælis ſibi nihil ampliùs merentur, nec Damnati demerentur.

44. Infertur proindè, quòd Sancti in cœlis defectu hujus conditionis (id eſt, quia non ampliùs ſunt viatores) per intenſiſſimos actus amoris Dei nihil ampliùs ſibi mereantur; quamvis poſſint pro nobis intercedere, ſuaque interceſſione quidpiam nobis impetrare à Domino Deo. Similiter Animæ in purgatorio nihil ampliùs merentur in ordine ad augmentum gratiæ, & gloriæ cœleſtis, per tolerantiam ſuarum pœnarum, quamvis ſatisfacere, ſeu potiùs ſatis pati poſſint pro ſuis peccatis. Et econtrà Damnati in inferno, licèt continuò blaſphement Deum, non promerentur novum ſupplicium (eò quòd ampliùs non ſint viatores) ſed pro peccatis in hac vita commiſſis duntaxat æternaliter torquentur.

Requiri Statum gratiæ ad Meritum de condigno, probatur.

45. Altera pars Concluſionis, quòd nempè ad Meritum de condigno requiratur Status gratiæ, eſt etiam certa inter Catholicos. Ratio eſt, quia propter impedimentum peccati mortalis nullus poteſt de condigno mereri vitam æternam; peccatori enim non debetur vita, ſed mors juxtà illud

Rom.

Digitized by Google

Corollarium. Rom. 6. *Stipendia peccati mors*. Accedit, quod quis per peccatum mortale conſtituatur inimicus Dei, ac proinde hoc ipſo ſit indignus amicitia, doniſque ipſius, præſertim ſupernaturalibus. Hinc ſequitur, quod peccator, quamdiu perſiſtit in ſtatu peccati mortalis, per eleemoſynas & alia opera bona tunc temporis peracta, nullum promereatur augmentum gloriæ cœleſtis, neque aliud donum ſupernaturale de condigno: quamvis non idcircò ejuſmodi bona opera ſint protſus inutilia, propter dicenda in ſecunda Concluſione.

Opera bona viva, mortificata, & mortua declarantur. 46. Et conformiter dictis Opera moraliter bona a Theologis communiter dividuntur in Opera mortua, & mortificata, & viva. *Opera bona viva*, ſunt opera moraliter bona in ſtatu gratiæ facta, quæque per nullum peccatum mortale ſubſequens mortificantur. *Opera mortificata*, ſunt opera moraliter bona, quæ quidem fuerunt facta in ſtatu gratiæ, adhuc tamen per peccatum mortale ſubſequens mortificantur; id eſt, impediuntur, ne habeant ſuum valorem promerendi vitam æternam ſtante ejuſmodi peccato mortali. Cæterum ſi homo per veram pœnitentiam denuo juſtificetur, tunc hujuſmodi merita bonorum operum per peccatum mortale mortificatorum iterum in hominis juſtificatione reviviſcunt, id eſt, recuperant ſuum priſtinum valorem promerendi vitam æternam in cœlis. *Opera bona mortua* dicuntur ea, quæ fiunt in ſtatu peccati mortalis; peccatum enim mortale eſt mors animæ. Et talia nunquam reviviſcunt in ordine ad meritum vitæ æternæ quondam in cœlis conſequendum, eo quod illud, quod nunquam antea vixit, nequeat impoſterum reviviſcere.

47. CONCL. II. His tamen non obſtantibus, Opera bona in ſtatu peccati mortalis facta non ſunt penitus inutilia, nec idcircò ab homine intermittenda. Ita omnes Doctores Catholici. Ratio eſt, quia in primis hujuſmodi Opera bona ſunt meritoria, ſaltem de congruo, quarundam gratiarum actualium, ſeu auxiliorum ſupernaturalium, quibus ejuſmodi homo facilius perducitur, atque excitatur ad agendam veram pœnitentiam de peccatis, ut ſic juſtificetur, & in ſtatum gratiæ reſtituatur. Deinde ſolent ejuſmodi homines per Dei miſericordiam præſervari a nonnullis periculis labendi in peccata graviora; aut clementer protegi, ne toties labantur, & ſic in altera vita gravius puniri non mereantur. Tertio hujuſmodi homines ſenſim aſſuefiunt exercitio bonorum operum, ac deinde facilius de peccatis commiſſis agunt pœnitentiam, & poſtmodum in ſtatum gratiæ reſtituti conſtantiùs perſiſtunt in continuandis, agendiſque aliis bonis operibus. *Opera bona mortua, ſeu in ſtatu peccati mortalis facta ad quid proſint?*

48. Et hujuſmodi effectus bonorum operum licèt in ſtatu peccati mortalis peractorum, certè non ſunt modici; quamvis omnibus viribus cuique ſit allaborandum, ut Divina gratia adjuvante vel nunquam labatur in peccatum mortale, vel ſi per fragilitatem humanam ceciderit, citius per veram pœnitentiam reſurgat, ſicque bona opera ſua evadant meritoria de condigno augmenti gratiæ ſanctificantis, & vitæ æternæ, cum ſempiterno fructu in Cœlis quondam recipiendo. *Corollarium.*

DISTINCTIO III.

De Conſcientia ut Regula Actuum Humanorum.

QUÆSTIO I.

De natura, & diviſione Conſcientiæ ut ſic, ubi & de Conſcientia recta, & certa.

Cõſcītia unde ſit dicta ?

(a)diſt.2. n.5.

1. Conſcientia, quæ eſt regula proxima actionum humanarum, juxta dicta ſuperius (a) ſumitur hìc pro judicio practico intellectus, proponente quidpiam homini ut bonum vel malum moraliter, ac proinde proſequendum vel fugiendum; ipſe enim actus intellectus practici, quo judicat aliquid eſſe bonum, vel malum, aut indifferens in genere moris, vocatur *Conſcientia*. Dicitur autem *Conſcientia*, quaſi *Cordis ſcientia*, ut advertit D. Bernardus *lib. de Conſcientia, c. 8.* & partim ſe extendit ad opera noſtra præterita, ea vel accuſando tanquam malè facta, & dicitur *Remorſus Conſcientiæ*, vel cõmendando tanquam benè facta, & appellatur ab Apoſtolo 2. Corint. 1. *Teſtimonium conſcientiæ noſtræ:* partim verò reſpicit opera inſtantia ſeu futura dictandò, quæ agenda ſint tanquam bona ſeu honeſta, quæque omittenda tanquam turpia ſeu inhoneſta, & dicitur alio nomine *Dictamen rectæ rationis*,

Remorſus conſcientiæ; & Teſtimonium ejus quid?

Cõſcītia quid?

2. CONCL. I. *Conſcientia* eſt actus intellectus practici, judicantis aliquid hìc & nunc agendum eſſe vel fuiſſe tanquam bonum honeſtum, aut fugiendum eſſe, vel fuiſſe tanquam turpe & inhoneſtum. Ita Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 2.* quæ definitio in re eſt communis, quamvis Conſcientia quandoque etiam accipiatur pro habitu intellectus, id eſt, pro habituali dictamine intellectus, quo cognoſcitur hìc & nunc operationem faciendam, eſſe bonam, aut malam moraliter.

Dividitur in quinque membra.

3. CONCL. II. Conſcientia hactenus explicata communiter dividitur in quinque membra, ſcilicet in Conſcientiam rectam, erroneam ſeu falſam, dubiam, probabilem ſeu opinativam, & ſcrupuloſam. Ratio hujus diviſionis eſt, quia Conſcientia nihil aliud eſt, niſi judicium practicum intellectus, dictans, quid hìc & nunc à nobis ſit agendum, vel non agendum, juxta regulas morum extrinſecas, atqui intellectus ſit judicando, quandoque eſt certus in ſuo judicio, & dicitur *Conſcientia recta*, ſeu certa, aliquando errat, & dicitur *Conſcientia erronea*: quandoque probabiliter judicat, & vocatur *Cõſcientia probabilis*, ſeu opinativa: interdum verò dubitat, ac neutri parti determinatum præbet aſſenſum, & eſt *Conſcientia dubia*: & tandem quandoque ſcrupulus agitatur, & dicitur *Conſcientia ſcrupuloſa*. Loquendo nunc de altera parte Quæſtionis, ſit

Conſcientia recta quid?

4. CONCL. III. *Conſcientia recta*, ſeu (ut alii loquuntur) certa & vera; rectè definitur, quod ſit dictamen verum intellectus, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, quod faciendum eſt, eſſe bonum vel malum. Ita in re communis. Et quidem, ſi hujuſmodi dictamen practicum intellectus ſit rectum, ac verum tam ſpeculativa, quam practica veritate, tunc hujuſmodi Conſcientia dicitur omnimodè recta, ſeu vera. Si autem ſit rectum, ſeu verum veritate duntaxat practica, non autem ſpeculativa, tunc hujuſmodi Conſcientia dicitur ſolum practicè vera, quæ diviſio Conſcientiæ rectæ ut intelligatur

Veritas duplex ſpeculativa & practica.

5. Notandum, quod *Veritas ſpeculativa* ſit veritas ſimpliciter & abſolutè ſumpta, prout objectum eſt in re: & hoc modo illud duntaxat judicium

cium intellectus eſt verum, quod eſt conforme objecto, ut ſe habet a parte rei, id eſt, quod ita judicat de objecto, prout ipſum revera ſe habet à parte rei. *Veritas practica* dicitur illa, quæ fundatur in prudenti, ac firma exiſtimatione rei, ex gravibus motivis orta.

Conſcientia recta duplex.

6. Hinc infertur, quod *Conſcientia tam practicè, quam ſpeculativè recta* ſit dictamen intellectus, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, aliquid hic & nunc eſſe honeſtum, ac proinde proſequendum, quod revera à parte rei honeſtum eſt: prout fit in innumeris actibus bonis atque honeſtis, qui ut tales proponuntur ab intellectu voluntati, atque reverà à parte rei ſunt honeſti. *Conſcientia ſolum practicè recta*, eſt dictamen verum veritate duntaxat practica, id eſt, deſumptum ex prudentibus motivis, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, hoc eſſe honeſtum & faciendum, quod tamen revera a parte rei non eſt tale. Exemplum hujus habemus Gen. *cap.* 29. cum Jacob Patriarcha optima fide, & conſcientia recta, ad Liam acceſſit, ita ſecum diſcurrens: *Honeſtum eſt, accedere ad propriam uxorem: hæc eſt mea uxor* (uti prudenter arbitrari debebat Jacob, cum non niſi temere de mala fide Labani, ſupponentis ſibi pro Rachele, Liam, ſuſpicari potuiſſet) *ergo honeſtum eſt, ad hanc accedere*: quod tamen a parte rei non erat, cum Lia pro tunc non fuerit ejus legitima uxor, ſed Rachel.

Quomodo differat à probabili?

7. Porrò cùm in definitione Conſcientiæ rectæ additur, *abſque ulla formidine de oppoſito*, per hanc particulam Conſcientia recta ſeu certa differt à Conſcientia probabili, utpote quæ non habetur ſine ulla formidine de oppoſito; prout ex dicendis infra *qu.* 4. patebit.

Quanta ſit obligatio Conſcientiæ rectæ?

8. Quæres, quanta ſit obligatio Conſcientiæ rectæ ſeu certæ, quidpiam præcipientis, aut prohibentis? Reſp. certum eſſe, Conſcientiam rectam ſeu certam adeo obligare hominem ut is delinquat atque peccet, niſi illam in operando ſequatur, quando præſcribit aliquid ut faciendum vel fugiendum ſub præcepto, & non tantum ſub conſilio. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia voluntas peccat, ſi in operatione non ſequatur ſuam regulam proximam; atqui Conſcientia, præſertim recta, eſt regula proxima voluntatis operantis, ſeu actionum ejus; ergo peccat voluntas, niſi Conſcientiam rectè præcipientem, aut prohibentem, in operando ſequatur. Dicitur autem in reſponſione, *& non tantum ſub conſilio*; Quia ſi Conſcientia recta quidpiam duntaxar proponat agendum per modum conſilii, non autem præcepti, ſicuti non obligamur ſub peccato ad adimplendã omnia conſilia (quamvis eadem ſequi ſit melius, & conſultius) ita nec ſub peccato tenemur ſequi Conſcientiam rectam, quidpiam ſub conſilio duntaxat proponentem, ut certum eſt.

QUÆSTIO II.

De Conſcientia erronea, ejuſque obligatione.

Conſcientia erronea, quid?

9. CONCL. I. *Cònſcientia erronea* eſt illa, quæ dictat aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum, quod reverà tale non eſt, abſque fundamento probabili. Et dicitur, *abſque fundamento probabili*, ad differentiam Cònſcientiæ probabilis, quæ quandoque etiam dictat aliquid eſſe honeſtum ſeu licitum, quod a parte rei eſt inhoneſtum ac illicitum; & tamen quia id colligit ex motivis probabilibus, non dicitur Conſcientia erronea, ſed probabilis.

10. Si quæratur, an Conſcientia practicè duntaxat recta, poſſit dici erronea, nec ne? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 1. *Theolog. Moral. n.* 14. hanc eſſe quæſtionem de nomine, nam hujuſmodi Conſcientia poteſt dici & recta, & erronea, ſub diverſo tamen reſpectu. Recta quidem reſpectu voluntatis, quia prudenter eam dirigit, quantum ſatis eſt, ut ipſa non peccet; & hæc dicitur *rectitudo practica.* At reſpe-

pectu objecti poteſt dici erronea, quia re ipſa errat circa objectum putans eſſe honeſtum, quod tamen a parte rei tale non eſt.

Conſcientia erronea invincibilis, & vincibilis, quid?

11. CONCL. II. Conſcientia erronea dividitur in invincibilem, & vincibilem. Ita communis. *Conſcientia erronea invincibilis* eſt, cujus error adhibita diligentia morali vinci, ſeu vitari non potuit, ideoque nec voluntarius eſt, nec ad culpam imputatur, talis fuit in Jacob Patriarcha accedente ad Liam. *Cōſcientia erronea vincibilis* eſt, cujus error, moraliter loquendo, vitari potuit, & debuit, ac proinde indirectè voluntarius, atque culpabilis exiſtit. Unde colligitur, hanc diviſionem Conſcientiæ erroneæ in invincibilem ac vincibilem, multum coincidere cum diviſione ignorantiæ in invincibilem & vincibilem, de qua ſuperius (b) etenim prior procedit ex ignorantia invincibili, poſterior autem ex vincibili.

(b) diſt. 1. q. 5. n. 40.

Cōſcientia erronea quæcunq; obligat negativè, &c.

12. CONCL. III. Conſcientia erronea quæcunque, ſive vincibilis ſit, ſive invincibilis, præcipiens aliquid ut agendum vel fugiendum, obligat negativè, ne videlicet contra eam operemur; ac proinde operari contra ejuſmodi Conſcientiam erroneam nondum depoſitam, ſemper eſt peccatum. Ita certa, & communis, Theologorum. Nam juxta illud Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide* (id eſt ex dictamine conſcientiæ) *peccatum eſt*. Et, ut inquit Innocentius III. *c. Litteras, de Reſtit. ſpoliat. Quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.* Accedit ratio: quia voluntas operans contra Conſcientiam erroneam, verè conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit. Nec obſtat, quod Conſcientia illa ſit erronea. Nam hoc ipſo, quod error ejus non cognoſcatur, agere contra ipſam eſt peccatum, ita enim Conſcientia illa proponit in apprehenſione operantis, objectum eſſe faciendum aut fugiendum, ac ſi re ipſa ſic ſe haberet.

Corollaria ex dictis.

13. Ex dictis infertur, quod putans eſſe jejunium de præcepto, quando nō eſt, peccet contra Temperantiam, ſi non jejunet, niſi Conſcientiam ſuam erroneam, melius inveſtigando veritatem, deponat. Similiter, ſi quis erroneè putet, mentiri officiosè in tali caſu eſſe peccatum mortale, ac nihilominus mentiatur, peccat mortaliter, quamvis cæteroquin tale mendacium ſit ſolum veniale. Inſuper ſequitur, quod operans contra Conſcientiam erroneam, ſive vincibilem, ſive invincibilem, peccet in ea ſpecie peccati, & contra illam virtutem, ſicuti intellectus falsò judicat: v.g. in prædictis duobus caſibus prior peccat cōtra virtutem Temperantiæ, alter in ſpecie mendacii mortalis. Item ſi quis erroneè exiſtimet, ſe peccaturum mortaliter, operando contra hanc Conſcientiam erroneam, peccabit mortaliter, ſi venialiter, venialiter; quod ſi Conſcientia dictet peccatum in genere, non deſcendendo ad aliquam ſpeciem ejus, erit peccatum in genere, & ad nullam particularem peccati ſpeciem pertinebit. Siquidem tota malitiæ hujus ratio conſiſtit in hoc, quod quis operetur contra dictamen ſuæ Conſcientiæ, ergo talis & tanta erit malitia, qualem & quantam Conſcientia dictat.

Actio debet eſſe libera, ut quis peccet agendo contra conſcientiam erroneam.

14. Notandum tamen cum Sanch. *lib.1. in Decalogum cap. 11. n. 3.* & aliis, ad hoc, ut quis contra Conſcientiam erroneam agendo peccet neceſſarium eſſe, ut actio ipſius ſit libera. Hinc ſi quis in carcere v.g. conſtitutus exiſtimet, ſe peccare Miſſam non audiendo, non ideo peccat, ſimiliter non delinquit ſcrupuloſus, cum involuntarias ſuas paſſiones, aut in oratione diſtractiones, peccata eſſe arbitratur. Ratio eſt clara: quia ad omne peccatum requiritur libertas.

Ad hanc nō ſufficit ſolus ſcrupulus.

15. Adde etiam cum Navarro *in Manuali, Præludio 9. n. 9.* & Doctoribus communiter, quod ad hujuſmodi Conſcientiam erroneam inducendam non ſufficiat ſolus ſcrupulus in genere, vel in particulari. Hinc ſi quis faciat opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licèt angatur ſcrupulo aliquo in contrarium; quia ſcrupulo-

ſus,

Digitized by Google

ſus; quamvis aliquo modo angatur, ac vereatur hîc latere peccatum, non tamen determinatè ſic judicat, imò potiùs oppoſitum credit eſſe verũ. Quod ſi tandem Cõſcientia erronea ſit duntaxat conſulens, vel permittens, ſicut non eſt peccatum agere contra conſilium, ita nec foret peccatum agere contra iſtam Conſcientiam.

Conſcientia invincibiliter errans, obligat etiã poſitivè. 16. CONCL. IV. Conſcientia invincibiliter errans, præcipiens aliquid ut agendum aut fugiendum, non ſolùm obligat negativè, ne ſcilicet contra eam operemur, juxta proximè dicta: ſed obligat etiam poſitivè, ut ipſam ſequamur, ut proinde quis peccet niſi dictamen illius in operando ſequatur. Ita Scotus 2. *in Reportatis, diſt.* 39. Maſtrius *diſp.* 1. *Theol. Moral. n.* 19. & communis Theologorum. Ratio eſt: quia ex quo Conſcientia eſt invincibiliter errans, taliter, ut nulla morali diligentia vinci ac deponi poſſit, ita ipſa ſe habet in prudenti ac inculpabili æſtimatione operantis, ac ſi eſſet ſimpliciter, & abſolutè recta; ergo tenetur quis eam ſequi, non minùs, ac Conſcientiam rectam ſeu certam.

Corollariũ 17. Infertur proindè, quòd ſi quis mentiatur ad liberandum proximum è periculo vitæ, ob Conſcientiam invincibiliter errantem putans, ſe ex miſericordia ad id teneri, is actum bonum faciat; & ſi non mentiatur, peccet contra virtutem Miſericordiæ. Dicitur notanter, *ob Conſcientiam invincibilitèr errantem putans, &c.* nam ſi Conſcientia illa erronea fuiſſet vincibilis, aliud eſſet dicendum, juxta Concluſionem ſequentem.

Conſcientia vincibiliter errans obligat, ut eam deponamus, &c. 18. CONCL. V. Econtrà Conſcientia vincibiliter duntaxat errans, proponens aliquid ut præceptum, quòd reverà prohibitum eſt, aut econtrà, non ſolùm non obligat poſitivè, ut eam ſequamur, ſed neque licitè ipſam ſequi poſſumus; obligat tamen, ut eam deponamus. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia ex una parte agere contra Conſcientiam erroneam, eſt peccatum, ut patet ex dictis *num.* 12. ex altera verò parte Conſcientia talis erronea, utpote vincibilis, non excuſat à peccato; ergo qui eam ſequitur, reverà peccat, & qui contra eam necdum depoſitam operatur, etiam peccat.

19. Supereſt proindè, quòd quis obligetur ad deponendam Conſcientiã ſuam erroneam vincibilem. Et hæc quidem obligatio tanta eſt; ut in ejuſmodi caſu, ſtante tali Conſcientia erronea vincibili, quamcunque randem partem quis elegerit, ſit peccaturus: nam ſi facit id, quod reverà à lege præceptum eſt, operabitur contra Conſcientiam ſuam oppoſitum dictantem; ſin minùs, ſed ſequatur dictamen Conſcientiæ ſuæ, peccabit contra legem, à qua non abſolvitur per errorem ſuæ Conſcientiæ, utpotè merè vincibilem & culpabilem. *Alioquin peccabit operans, quamcũq; partem elegerit*

20. Nec dicas, poſse hominem in tali occaſione, conſtitui, ut non poſſit ſuam Conſcientiam vincibiliter errantem deponere; prout v. g. contingeret, ſi aliùs non adſit, à quo poſſit conſilium petere, reique veritatem ediſcere, ipſe verò ſemetipſum adjuvare non valeat. *Reſp.* enim cum Maſtrio *diſp.* 1. *Theol. Mor. n.* 34. & aliis, in hujuſmodi caſibus Conſcientiam illam reverà reddi invincibilem, ſiquidem qui illam habet, non poteſt hîc & nunc eam ſuperare atque deponere, ac proindè ſequendo illam nõ peccabit, prout dictum eſt *n.* 16. loquendo de Conſcientia invincibiliter errante. *Solvitur inſtantia.*

21. Quòd ſi quis quærat, quomodo Conſcientia erronea ſit deponenda. *Reſp.* Quando Cõſcientia erronea eſt vincibilis, eam facilè deponi poſse; dummodò quis debitã adhibeat diligentiam in inveſtigando rei veritatem, illudque attentiùs conſideret, in quo ſe falli ſuſpicatur, diſcurrendo ex primis principiis practicis ad ſuum errorem agnoſcendum. Idem & quidem faciliùs fieri poteſt, adhibendo conſilium prudentioris, juxta illud Prov. 13. *Qui agunt omnia cũ cõſilio, reguntur ſapientia.* Et Eccleſiaſtici 32. *Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.* Cæterùm Conſcientia erronea invincibilis, hoc ipſo, quòd ſit invin- *Conſcientia erronea, quomodo ſit deponẽda.*

vin-

vincibilis, moraliter deponi nequit: nam ad libitum, & ſine ulla ratione, non niſi temerè deponeretur.

Notabilis objectio, & quomodo Lex Divina nullum reddat perplexum

22. Objicies contra IV. & V. Concluſionem ſimul. Lex Divina nullum reddit perplexum: atqui hoc fieret, ſi Conſcientia erronea ſive vincibilis, ſive invincibilis, ſemper obligat et negativè, ne ſcilicet voluntas contra ipſam agat; ergo Conſcientia erronea non ſic obligat. Major eſt certa, & ab omnibus conceſſa: quia Lex Divina nunquam facit, quòd homo neceſſariò peccet, ita ut peccatum evadere non poſſit, nam hoc ipſo jam non committeretur peccatum defectu libertatis; minor verò probatur: poteſt enim quis ex Conſcientia erronea exiſtimare, utramque partem contradictionis eſſe peccatum, prout fieret ſi quis die Feſto aſſiſtens moribundo exiſtimaret, eſſe peccatum mortale, tali die omittere auditionem Sacri, ac viciſſim eſſe peccatum mortale in tali extrema neceſſitate deſerere moribundum; ergo. Ad hanc objectionem ſatis notabilem, & quę variè proponi, atque urgeri poteſt. Reſp. conceſſa majori, negando minorem, ejuſque probationis conſequētiam: nam ſi ejuſmodi Conſcientia erronea ſit vincibilis, tenetur homo eandem deponere juxtà proximè dicta, & tunc alterutrum eligere, quod judicat hic & nunc eſſe faciendum; videlicet (loquendo de præmiſſo caſu) audire Miſſam, ſi adſint alii, qui commodè poſſunt moribundo aſſiſtere, atque inſervire, vel, ſi hi non adſint, omittere Miſſam, & moribundo aſſiſtere, ob rationes mox dicendas.

Quid agendum, quando utraque contradictionis pars putatur eſſe peccatum.

23. Quod ſi verò Conſcientia erronea ſit invincibilis, & talis, quam deponere quis nequeat diſcurrendo per prima principia practica, vel petendo conſilium à Doctoribus; tunc tenetur homo in ejuſmodi caſu conſtitutus eligere illud, quod ſibi minus malum apparet, & hoc faciendo non peccabit, *arg. c. Duo mala diſt.* 13. *& c. juravit David.* 22. *q.* 4. At verò, ſi eligat illud, quod gravius peccatum eſſe judicaverit, peccati reus erit; ut communiter notant Doctores. Ratio eſt: quia omne peccatum non ex neceſſitate, ſed ex libertate admittitur; ergo cùm hìc & nunc (juxtà datam hypotheſim) neceſſariò ſit unum eligendum ab homine, non libertate, ſed neceſſitate eligit minus, ſieque non peccet: peccaret autem eligendo majus, quia poteſt exceſſum malitiæ ejus vitare eligendo id, quod ſibi minus peccatum apparet.

Quid, ſi quis neſciat diſcernere, ubi ſit minus malū.

24. Si autem in tali caſu conſtitutus diſcernere, atque judicare ex perplexitate, aut alia cauſa non poſſit, quodnam illorum ſit minus malum ſive peccatum, ſed in utroque actu parem apprehendat malitiam, homo ille non peccabit, quidquid egerit ex utroque; quia nemo peccat neceſſitate. Exemplum hujus proximè præmiſſum eſt. Aliud cum Laymano *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 4. *n.* 4. addi poteſt de Parocho: nam ſi Parochus ad Eccleſiam Feſto die veniens, ſacrificaturus pro populo, recordetur ſe jejunum non eſſe, nec alius Sacerdos tunc accerſiri poſſit: qui celebret (in quo caſu Parochus videtur perplexus; ſi enim celebrem, cogitat ipſe, peccabo adversùs reverentiam Sacramenti, propter legem Eccleſiæ, ſi autem non celebrem, peccabo contra legem Charitatis, propter ſcandalum populi) profectò in tali caſu, ſi ſcandalum aliter evitari non poteſt, ut ſupponitur, Parochus celebrare deberet; cùm lex Eccleſiaſtica cedat majori legi Charitatis naturalis: ſi tamen hanc ipſam veritatem præ inopinata perturbatione perſpicere nequeat, nec alium habeat, à quo edoceatur, non peccabit Parochus, licèt Sacrificio abſtineat cum ſcandalo populi.

QUÆSTIO III.

De Conſcientia dubia, ejuſque obligatione.

Conſcientia dubia quid?

25. CONCL. I. Per *Conſcientiā dubiam* intelligitur ea, quæ neutri parti determinatum præſtat aſſenſum, ſed anceps manet inter utramque v. g. an ſit hoc licitum, vel non licitum;

citum; peccatum, nec ne? Unde Dubium in præſenti accipitur propriè, nempe pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppoſitas hæret ſuſpenſus, adeò quòd neutri determinatum præbeat aſſenſum.

Dividitur variè juxta variam Dubii diviſionem.

26. CONCL. II. Conſcientia dubia variè dividitur, juxtà variam ſcilicet Dubii diviſionem. Hinc, quia dubium in primis dividitur in practicum, & ſpeculativum; etiam Conſcientia dubia communiter dividitur in Conſcientiam practicè dubiam, & ſpeculativè dubiam. *Dubium ſpeculativum* dicitur illud, quando dubitatur de aliquo, non quærendo directè de praxi, ſeu actione humana, num ea licita ſit nec ne, ſed de quodam alio, an ita ſe habeat, nec ne; v.g. ſi dubito, utrum Baptiſmus collatus in nomine Chriſti tantùm, ſit validus; utrum tali die ſit jejunium, nec ne; utrum fundus, quem poſſideo, verè ſit meus; utrum votum caſtitatis emiſerim; utrum matrimonium, quod contraxi, ſit validum; utrum bellum, in quo milito, ſit juſtum. Hæc enim omnia, & alia his ſimilia, ſpectant ad Dubium ſpeculativum, quia in ipſis directè ac immediatè non quæritur de praxi, ſeu actione humana, an ea ſit licita nec ne, ſed de quodam alio, ut patet; non obſtante, quòd ex tali Dubio ſpeculativo multa poſtmodùm Dubia practica oriri poſſint. Et juxtà hoc *Conſcientia ſpeculativè dubia* eſt intelligenda, quòd nempe ſit ea, quæ dubitat de aliquo, non tamen quærendo directè ac immediatè de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit nec ne; ſed de aliquo alio; ut ſit in allatis exemplis.

Dubium ſpeculativum, & — *Conſcientia ſpeculativè dubia, quid?*

Dubium practicum &

27. *Dubium practicum* eſt, quando dubitatur de operatione; id eſt, Practicum dubium dicitur illud, in quo directè quæritur de ipſa praxi, ſeu actione humana, num ea in talibus circumſtantiis ſit licita, nec ne? v.g. an hodie tenear jejunare, an ſim obligatus hac die audire Miſſam, vel confiteri? an tenear reſtituere fundum, quem habeo, &c. Et huic Dubio practico correſpondet *Cõſcientia practicè dubia*; eſtque illa, quæ dubitat immediatè de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit, nec ne; prout ſit in allatis exemplis, & aliis hujuſmodi.

Conſcientia practicè dubia, quid?

Dubium practicum duplex, generale.

28. Dubium practicum ſubdividitur à nonnullis Theologis in generale, & particulare. *Dubium practicum generale* ſeu univerſale, dicitur illud, quando dubitatur in genere, an hæc, vel illa actio ſit licita; v.g. an per ſe loquendo liceat ad Beneficium Eccleſiaſticum eligere minùs dignum relicto digniore: an liceat die Feſto bellare, piſcari, pingere, &c. *Dubium practicum particulare* (quod propriè practicum, ſeu practicè practicum appellatur) cenſetur illud, quando in particulari dubitatur, utrum hîc & nunc licita ſit talis actio, nec ne; v.g. an hodie excuſer à jejunio ob certas circumſtantias, nempe ob aliqualem infirmitatem, iter, labores ſuſceptos, &c. Et juxtà hoc etiã Conſcientia practicè dubia ſubdividi poteſt.

Et particulare ſeu practicè practicum.

Dubium poſitivum & negativum, ac

29. Dubium ulteriùs à Theologis ſubdividitur in poſitivum, & negativum. *Dubium poſitivum* tunc cõtingit, quando quis habet pro utraque parte judicium probabile; quòd aliquid ſit, & etiam quòd non ſit. Et juxtà hoc tunc dicitur *Conſcientia* noſtra *poſitivè dubia*, quando pro utraque parte occurrunt rationes æquè probabiles, adeò ut intellectus in neutram partem judicium ſuum inclinet, ſed videns rei difficultatem, ac rationes utrinque pugnantes, in ſuo judicio maneat ſuſpenſus. *Dubium negativum* eſt quando quis pro neutra parte habet rationes probabiles, & ſic remanet ſuſpenſus neque affirmando, neque negando, quòd talis actus ſit licitus, aut illicitus. Et hoc modo etiam *Conſcientia negativè dubia* eſt explicanda.

Conſcientia poſitivè, & negativè dubia, quid?

Cum Cõſcientia practicè dubia illicitum eſt operari.

30. CONCL. III. Cum Conſcientia verè practicè dubia ſemper eſt illicitum operari; id eſt ſemper eſt peccatum, operari ſtante Conſcientia verè ac propriè practicè dubia, qua nempe quis dubitat, an in particulari illud ſit peccatum, nec ne quod operatur.

Ita

Ita Scotus *quæſt. 2. Prologi, in fine, & in 4. diſt. 30. q. 1. §. Dico ergo*; eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia qui operatur cum dubio propriè practico, ſeu (ut altiloquuntur) practicè practico, manifeſtè ſe exponit periculo peccandi; ergo etiam peccat, juxtà illud Eccli. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*. Confirmatur Concluſio ex illo Rom. 4. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: atqui illud, quod fit cum Conſcientia practicè dubia, non eſt ex fide, id eſt, ex dictamine Conſcientiæ, ergo eſt peccatum.

Et operãs cũ ea peccat pro qualitate dubii,

31. CONCL. IV. Operans cum Conſcientia practicè dubia, peccat pro qualitate dubii, & in ea ſpecie peccati, de qua dubitat: ita ut ſi dubitet, an peccet mortaliter, agendo mortaliter peccet; & venialiter, peccet venialiter; ſi dubitet, an in ſpecie furti delinquat, operando, malitiam furti contrahit, & ſic loquendo de aliis. Ita rurſum Scotus *loc. cit.* & communiter Doctores. Ratio eſt: quia operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo tranſgrediendi præceptum tale vel tale, & peccandi in ea ſpecie peccati, de qua dubitat; ergo etiam malitiam ejus contrahit. Probatur Conſequentia: quia juxtà illud allegatum, *Qui amat periculum, peribit in illo*: atqui talis exponit ſe periculo peccandi in tali ſpecie peccati; ergo operando cum tali periculo perit in ipſo, id eſt, peccat in tali ſpecie peccati. Et hoc DD. paſſim extendunt ad caſum, quo cuipiam in confuſo proponitur aliquod opus peccaminoſum à Conſcientia, ſub dubio tamen, an ſit mortale vel veniale, nam exequens tale opus ſtante illo dubio practico (ſermo eſt de dubio propriè practico, & non de ſimplici anxietate, vel ſcrupulo) peccat mortaliter, quia operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo peccandi mortaliter. Concordant in ſimili dicta ſuperiùs *n.* 13. de Conſcientia erronea.

Loquẽdo tamen de dubio propriè practico.

32. Additur notanter, *ſermo eſt de dubio propriè practico, &c.* Nam dicta in hac utraque concluſione intelligenda ſunt de vero, & propriè dicto dubio practico; id eſt, de tali, quo quis verè ac in particulari dubitat, an hoc vel illud ſit peccatum mortale vel veniale, ita quòd habeat verum judicium ſuſpenſum, neque illud deponat. Nam ſi quis non verè dubitet, ſed ſolum patiatur quoſdã timores, anxietates, aut ſcrupulos, qui ſæpè etiam hominem nolentem affligunt, non peccabit operando contra illos; præſertim ſi hoc faciat ex ratione aliqua probabili, vel ſequendo conſilium Confeſſarii, aut aliorum doctorum, prout magis dicetur infrà *quæſt.* 5. agendo de conſcientia ſcrupuloſa.

Cum conſcientia ſolum ſpeculativè dubia ſeu practicè depoſita, nõ eſt illicitum operari

33. CONCL. V. Nihilominùs operari cum Conſcientia ſolùm ſpeculativè dubia, non ſemper eſt peccatum: etenim ſi tale dubium ex rationabili fundamento practicè deponatur, peccatum non eſt facere aliquid, vel omittere cum dubio ſpeculativo. Ita Doctor noſter *in 4. diſt. 30. q. 1.* eſtque rurſum communis Doctorum. Ratio eſt: quia regula noſtrarũ actionum non eſt notitia ſpeculativa, quæ in ſola objecti veritate cognoſcenda conſiſtit, ſed practica quę omnium circumſtantiarum qualitatem, & conditionem perpendit: atqui objectum, quod ſecundùm ſe & ſpeculativè conſideratum apparet dubium, accedentibus certis circumſtantiis poteſt reddi practicè certum, quòd liceat; ergo.

Declaratur hoc exemplis.

34. Declaratur Concluſio exemplis. Sic in primis, ſi quis dubitet ſpeculativè, an res, quam poſſidet, ſit ſua necne, non obſtante ejuſmodi dubio ſpeculativo poteſt practicè judicare, ſibi defactò licitum eſſe rem illam retinere, eò quòd in dubio melior ſit cõditio poſſidentis: ſicque licitè, & abſque peccato rem illam retinebit. Similiter Sacerdos ægrotus, qui conſiderata qualitate morbi ſui ſpeculativè dubitat, an ſibi liceat à Divini Officii recitatione abſtinere, accedente Medici vel Confeſſarii conſilio practicè eſt certus, id ſibi licere: unde depoſito practicè illo dubio ſuo, non peccabit omittendo Divinum Officium. Inſuper miles, ſi ſpeculativè dubitet de juſtitia belli, poteſt hoc dubium

pra-

Digitized by Google

practicè deponere, atque ad mandatum ſui Principis vel Ducis in eo militare, eò quòd in dubiis ſtandum ſit judicio Superiorum, ſimulque ſibi à ſuo Principe hìc & nunc pugna præcipiatur: & taliter deponens dubium ſuum ſpeculativum, non peccabit militando. Idem dicendum de innumeris aliis caſibus.

In dubiis tutior pars eſt eligenda quomodo?

35. Quæres, quomodo ſit intelligendum illud commune dictum, *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, prout deſumitur ex Jure Canonico *cap. Juvenis de Sponſalib. & c. ad Audientiam, de Homicidio*, & alibi. Reſp. I. Per hoc axioma non intendi, quod in omni materia, omnique dubio, etiam merè ſpeculativo, ſemper ſit eligenda tutior pars, nam dubium ſpeculativum poteſt ex rationabili fundamento practicè deponi, ſicque ceſſat dubium: quia non eſt in dubio, qui probabilius rationibus flectitur ad unam partem. Sylveſter *verſ. Opinio q.* 1. Quinimò in certis materiis poſſumus etiam eligere partem minus tutam relicta tutiore, prout ex profeſſo dicetur *quæſt. ſequenti.* Reſp. II. eum Ludov. Engel. *tit. de Voto n.* 3. & aliis, hanc regulam plerumque eſſe tantùm de cõſilio, & non de præcepto, niſi quis in dubio practico perſeveret, neque ad ejus depoſitionem ſeſe reſolvere poſſit: tunc enim non licet agere cum tali conſcientia practicè dubia, ſed debet eligi pars tutior, juxtà dicta *num.* 30. *&* 31. Alii reſpondent, dictum illud procedere in dubio negativo, ac propriè dicto, quando nimirum pro neutra parte adſunt ullæ rationes, vel ſaltem non ſufficientes, cur unam præ altera amplecti debeamus, ſecùs autem eſſe in dubiis poſitivis, quando utriuſque ſunt rationes probabiles. Et hac ratione pro nunc poteſt reſponderi ad citatos textus Juris: nam exactior illorum capitulorum explicatio ſpectat ad interpretes Juris Canonici.

Corollaria practica.

36. Ex hactenus dictis infertur, ſi quis dubitat, utrum aliqua actio ſit peccatum nec ne, videt autem, omittendo talem actionem nullatenus ſe peccaturum, quod is teneatur perſeverante tali dubio abſtinere ab illa actione, alioquin enim peccaret. Quòd ſi verò Conſcientia dubia exiſtat de utraque contradictionis parte, ita ut quis dubitet, an ipſa actio ſit peccatum, aut potiùs ejus omiſſio, tunc tutior pars ſic debet eligi, quòd dubitans adhibeat diligentiam, quan. poteſt, ad dubium prudenter deponendum, petendo videlicet conſilium à doctoribus, vel ex ſe diſcurrendo, Deumque rogando, ut ſe dignetur illuminare: hoc enim eſt tutius, utpotè cùm in depoſitione talis Conſcientiæ dubię nullum ſubſit periculum peccandi: benè tamen in executione aut omiſſione actus durante tali dubio. Si autem adhibitis præfatis mediis pro neutra parte poſſit quis dubium deponere, eligat illam partem, in qua minus mali ſibi apparet, quia hæc cenſebitur tutior in tali caſu juxtà illud commune dictum (& habetur can. *Duo mala*, & can. *Nervi diſt.* 13.) *Ex duobus malis minus eſt eligendum*, & tunc aliquis non peccabit eligendo minus malum.

QUÆSTIO IV.

De Conſcientia probabili, & an ipſam licitè ſequi poſſimus.

37. PRæſens Quęſtio eſt una ex utiliſſimis, imò & nobiliſſimis, quæ occurrunt in Tractatu de Actibus Humanis: quia verò ipſa ob ſui nobilitatem, ſimulque copiam materiarum, longiori indiget diſcuſſione, ne ejus prolixitas pariat confuſionem, expedit, ut eam in Paragraphos dividamus.

§. I.

Quid ſit Conſcientia, & Opinio probabilis.

Conſcientia probabilis, quid?

38. CONCL. I. *Conſcientia probabilis*, quæ etiam *opinativa* dicitur, eſt judicium practicum intellectus, quo quis ex gravi, licèt non penitùs certo fundamento, aſſentit & adhæret uni parti determinatæ, ſed cum

for-

formidine de oppoſito. Ita in re communis. Differt in primis à Conſcientia *certa* ſeu recta, quod hæc relinquat intellectum certum de una parte contradictionis; non autem Conſcientia probabilis, utpotè quæ habetur cum formidine de oppoſito. Differt etiam à Conſcientia *dubia*, utpotè quæ neutri parti determinatum præbet aſſenſum, ſed manet anceps ac ſuſpenſa intra utramque contradictionis partem; non ſic Conſcientia probabilis, utpotè quæ determinatè aſſentit uni parti ex fundamento probabili, licèt cum formidine de oppoſito.

Eſt cum formidine de oppoſito

39. Dicitur notanter, *licèt cum formidine de oppoſito*: nam cùm illud fundamentum non ſit omninò evidens, ſed probabile tantùm, poteſt ipſi ſubeſſe falſum. Cæterùm per hanc formidinem de oppoſito tollitur quidem firmitas aſſenſus, non autem ejus determinatio: adhuc enim intellectus determinatè aſſentit uni parti, & quidem ex gravi fundamento, licèt non adeò firmiter, prout fit in Conſcientia recta. Quòd ſi verò intellectus in re morali formet judicium circa honeſtatem, malitiam, aut indifferentiam actus, vel objecti, duntaxat ex levi, vel etiam nullo fundamento, ea non erit Conſcientia probabilis, ſed improbabilis & temeraria.

Diverſitas ſententiarum in dijudicando quæ Opinio ſit probabilis.

40. Quantùm attinet ad alteram partem Quæſtionis, neceſſariò prorſus præmittendam, eò quòd Conſcientia probabilis ſequatur ad Opinionem probabilem, ſicut aſſenſus Concluſionis ad aſſenſum Præmiſſarum: quænam in ſpecie Opinio cenſeri debeat probabilis, prout ſecernitur ab improbabili, hoc opus, hic labor eſt: quot enim capita, tot ſententiæ, & qui alicujus opinionis aſſertor eſt, illi veram probabilitatem aſſignat. Quinimò jamjam cruda illa quorundam aſſertio cœpit in auribus prurire, quòd unius aut alterius Auctoris dictum fundet Opinionem probabilem. Sed quoniam hæc doctrina periculoſa ſanè fuit, non immeritò eandem Sedes Apoſtolica rejiciendam cenſuit, dum Alexander VII. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 27. damnavit: *Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.* Hac itaque propoſitione dimiſſa, ſit

Opinio probabilis, quæ.

41. CONCL. II. *Opinio probabilis* generatim illa cenſetur, quæ gravi nititur fundamento, licèt non penitùs certo, ſimulque nullam contra ſe habet rationem convincentem. Ita communior modus loquendi Doctorum: neque diſſentit Ariſtoteles 1. *Top. c.* 1. ubi ait: *Probabilia ſunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, vel ſapientibus omnibus, aut plurimis.* Præſertim autem ad hoc, ut Opinio cenſeri poſſit probabilis, requiritur, quòd non ſit contra Sacram Scripturam, Definitionem Sanctæ Matris Eccleſiæ, Traditiones Sanctorum Patrum, aut unanimem Doctorum conſenſum; nam Opinio in aliquo horum deficiens, non tam opinio cenſeri debet, quàm Hæreſis, vel Error, aut Temeritas.

Opinio probabilis probabilitate intrinſeca vel extrinſeca quid?

42. Cæterùm quia grave illud fundamentum, cui Opinio probabilis innititur, duplex eſſe poteſt, intrinſecum videlicet, atque in ipſa rei natura, effectibus, & circumſtantiis ipſius deſumptum, & extrinſecum; nempe ex magna Doctorum eam tenentium auctoritate depromptum: hinc dupliciter poterit Opinio quædam operanti eſſe probabilis, ſcilicet vel probabilitate intrinſeca, vel probabilitate ſaltem extrinſeca. *Opinio probabilis probabilitate intrinſeca* dicitur illa, cujus probabilitas habetur ex ratione: id eſt, ex principiis intrinſecis talis propoſitionis, qualia ſunt cauſæ, vel effectus ipſius, aut definitio, vel circumſtantiæ, aut quid ſimile. *Opinio probabilis probabilitate extrinſeca* cenſetur ea, quæ habetur ab auctoritate, id eſt, à gravitate, atque prudentia Doctorum eam tenentium: qualis potiſſimum habet locum reſpectu Idiotarum, & hominum minus peritorum, qui rationes in-

intrinſecas examinare, atque de ipſis judicium ferre non poſſunt, quibus proindè ad prudenter & rationabiliter, ſicque ad probabiliter operandum, ſufficit, ſi à Viro docto, prudenti, pioque intelligant, hoc ſibi licere. Quinimò etiam apud Virum doctum quandoque auctoritatem alicujus Doctoris valdè periti, & timoratæ conſcientiæ, majoris eſſe ponderis, quàm eſſet ratio aliqua veriſimilis cæteroquin ad probabilitatem ſufficiens, inter alios notat Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 9. n. 8.* cùm authoritas tanti Doctoris, & qui rem maturè examinaſſe, probèque intelligere cenſetur, non ſit leve fundamentum.

Eſt alia magis, alia minùs probabilis, & tuta.

43. Inſuper quia fundamentum illud, cui innititur Opinio probabilis, poteſt eſſe majus & minus; ſeu magis minuſque grave; hinc ſequitur, inter Opiniones probabiles dari latitudinem: Ex his enim alia eſt probabilior, quæ videlicet firmiori fulcitur fundamento, efficacioribuſque firmatur rationibus; alia minùs probabilis, quæ licèt habeat fundamentum ad probabilitatem ſufficiens, non tamen tam firmum, ut altera Opinio. Tutior autem Opinio dicitur ea, in qua minus periculum peccandi reperitur: & poteſt bene accidere, quòd Opinio aliqua ſit tutior, non tamen probabilior, imò minùs probabilis. Exemplum ſit in ea Quæſtione, an ſurripiens, rem proximi in extrema neceſſitate, teneatur ad reſtitutionem, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerit: nam in hoc caſu tutius erit reſtituere, quia reſtituendo nequit committi peccatum: nihilominùs oppoſita ſententia, negans obligationem reſtituendi, eſt probabilior, eò quòd jure poli in extrema neceſſitate ſint omnia communia.

Per probabilitatem quantumvis tenuem quid intelligatur.

44. Quæres, quid intelligatur per *Probabilitatem quantumvis tenuem*, de qua loquitur Propoſitio noviſſimè damnata ab Innocentio XI. eſtque ordine 3. & ſic ſonat: *Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus ſemper prudenter agimus.* Reſp. I. Hæc Propoſitio damnatur à Pontifice, *ſicut jacet*, prout in principio ſui Decreti monet idem Pontifex: unde cum primis rejecta eſt ſententia, quæ indefinitè, atque in omni caſu & materia, licitam eſſe ſequelam Opinionis probabilis aſſerit.

Sententia Raymundi Lumbier.

45. Reſp. II. Quænam ſit Opinio tenuiter probabilis, atque in citato Decreto damnata, variant Doctores. Et quidem Raymundus Lumbier *tom. 3. Summæ, an. 1737.* diſtinguit duplex genus Opinionum probabilium, eò quòd aliæ ſint certò probabiles, & aliæ ſint probabiliter probabiles; & addit, per Opiniones tenuiter probabiles in citato Decreto intelligi eas, quæ ſolùm ſunt probabiliter probabiles: id ipſum ſentit Emmanuel de Filguera *in Lucerna Decretali, in expoſit. 3. Propoſit. Innocentii XI.* Et hi Authores per Opinionem certò probabilem volunt intelligi eam, quæ eſt intrinſeca ex fundamentis, quibus innititur; vel ex Doctoribus, ſi exiſtat extrinſeca, qui eam tuentur, imo & ex contrariis eam probabilem vocantibus: unde talis Opinio certitudinem tribuit ſive eam ſequenti, ſive conſulenti, quòd ſit probabilis. Probabilitas probabiliter talis duntaxat deſumitur communiter ex paucis Doctoribus eam Opinioni tribuentibus, ſed ab aliis plerumque probabilis non cenſetur: & addunt, quòd ejuſmodi Opinioni probabiliter tali nefas ſit adhærere, quia ex ea nequit aliquis prudenter certum dictamen concipere ad operandum, ſed tantùm dubium.

Sent. Joannis de Cardenas.

46. E contrà Joannes de Cardenas, *in Criſi Theologica, ad Propoſitionẽ III. Innocentii XI. cap. 5. n. 34.* ait; quòd opinio tenuiter probabilis, quæque in dicto Decreto damnatur, non ſit ea, quæ eſt probabiliter probabilis (qui enim format judicium probabile de probabilitate Opinionis, non habet dubium practicum de illa, ſed potiùs judicium reflexum certum) ſed illa, quæ quamvis habeat probabili-

bilitatem apparentem, plures tam n Viri ſapientes dubitant de ejus probabilitate. Sive ea (inquit) cenſetur opinio tenuiter probabilis, de cujus probabilitate merito dubitatur: unde Opinio tenuis probabilitatis in idem recidit, ac Opinio dubiæ probabilitatis, quando autem dubitatur de probabilitate, intervenit dubium practicum, in quo tutior pars eſt amplectenda. Plura de his citatus Cardenas; nobis in progreſſu non eſt ſermo de Opinionibus tenuiter duntaxat probabilibus.

§. II.

An ſit licitum ſequi Sententiam probabilem in concurſu probabilioris & tutioris?

Quæſtiones aliæ verſantes circa honeſtatem actus, aliæ circa Materiā facti quæ?

47. ADvertendum, quod quantum ad propoſitum, aliæ Quæſtiones verſentur circa honeſtatem actus, quæ ſolet vocari *Materia juris*; & aliæ circa naturam, conditionem ſeu validitatem actus, quæ dici ſolet *Materia facti*, ut notat Maſtrius 2. *Sentent. diſp.* 5. *n.* 142. *& in Theolog. Mor. diſp.* 1. *nu.* 73. *Quæſtiones circa honeſtatē actus verſantes* dicūtur illæ, in quibus quæritur, an hæc vel illa actio ſit licita & honeſta, ita ut abſque peccato fieri poſſit: puta, an vir ſexagenarius teneatur ad jejunium Eccleſiaſticum? an Clericus voluntariè diſtractus ſub recitatione Horarum Canonicarum, ſatisfaciat? an in die Feſto licitum ſit pingere? ac hujuſmodi. *Quæſtiones verſantes circa validitatem, naturam, ſeu conditionem actus*, hoc eſt, circa Materiam facti, cenſentur illæ, in quibus de aliquo horum quæritur; puta, utrum Baptiſmus aqua roſacea collatus ſit validus? utrum hæc, vel illa medicina ſit infirmo profutura? an hæc pars litigantium in Judicio habeat juſtam cauſam? in quarum prima quæritur de validitate actus ſive Baptiſmi, in ſecunda de natura ſeu virtute medicinæ; & in tertia de conditione cauſæ.

48. Eſt autem inter Quæſtiones prioris & poſterioris generis, notabile diſcrimen; ſi quidem honeſtas actus proximè dependet totaliter a prudenti judicio operantis, cui ſi actus eſt confo mis, hoc ipſo bonus eſt ac honeſtus, ſi difformis malus. Ratio eſt: quia Conſcientia eſt proxima regula actionum humanarum, per quam voluntati, quæ de ſe eſt potentia cæca, dictatur, quid ſit agendum vel fugiendum: unde ſit, quod ſi actus eſt conformis Conſcientiæ practicè rectæ, licèt forſan invincibiliter erranti, adhuc talis actus non ſit formaliter peccatum, neque imputetur ad culpam. *Notabile diſcrimen inter utraſque.*

49. Secus eſt de Quæſtionibus poſterioris generis, ſeu quæ verſantur circa Materiam facti, etenim actus non deſumit ſuam naturam, conditionem, aut validitatem ex judicio noſtri intellectus, quantumvis prudenti, ſed vel ex natura ſua intrinſeca, vel ex ordinatione aut inſtitutione extrinſeca alterius. Sic enim medicina, ſi a parte rei & ex intrinſeca natura ſua non eſt proficua, ſed nociva, nil proderit infirmo, imo ipſum occidet, non obſtante judicio probabili Medici, exiſtimantis eam profuturam. Similiter cauſa litigantis in Judicio non eſt juſta ex eo, quia eam Judex probabiliter cenſet juſtam, ſed quia ipſa a parte rei, & ſecundum Legum ordinationem talis eſt. Sic pariter Baptiſmus aqua roſacea collatus non valebit ob probabile judicium Miniſtri, arbitrantis ipſum valiturum, ſi revera talis non eſt ex inſtitutione Chriſti. Et hinc non mirandum, quod diverſo modo de his, ac de prioribus in progreſſu ſimus locuturi: nam ſequendo Sententiam probabilem circa honeſtatem actus, nullum incurritur periculum alicujus peccati, vel alterius damni, ſecus accidit in Materia facti, ubi ex ſequela Opinionis minus probabilis relicta probabiliori ac tutiori incurritur magnum periculum nocumenti in bonis animæ, corporis aut fortunæ, proximo inferendi, ſi forſan à parte rei Opi- *Quod amplius declaratur.*

Opinio illa non ſubſiſteret. His prænotatis ſit

Licitum eſt, in rebus moralibus ſeſe conformare cõſcientiæ verè probabili.

50. CONCL. I. Poteſt homo in rebus moralibus, & actionibus humanis, licitè ſe ſe conformare Conſcientiæ ſeu Opinioni verè probabili. Hæc Concluſio ſic abſolutè prolata, ac præſcindendo à quacunque probabilitate Opinionis oppoſitæ, eſt fermè omnium Theologorum, imò & Juriſperitorum, prout fatetur Proſper Fagnanus *in cap. Ne innitaris num.* 45. *de Conſtitut.* quamvis ipſe poſtmodùm contrariam ſententiam teneat. Ratio eſt: quia, ut aliquis licitè & honeſtè operetur, ſufficit, quòd quis regulam rectæ rationis ſequatur: ſed hoc fit ſequendo Sententiam verè probabilem; hæc etenim non ex levi, ſed gravi fundamento authoritatis, vel rationis conducitur, ergo. Confirmatur: quia, cùm in moralibus haberi ſemper non poſſit omnimoda certitudo per rei evidentiam, conſequenter ſufficit certitudo ex probabilibus deſumpta, alioquin enim vix quidquam rectè ageretur, propter incertitudinem rerum practicarum. Hinc Alexander Papa VIII. die 7. Decembris, 1690. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem ordine 3. non immeritò damnavit: *Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.*

Fruſtra poſt factũ inquiritur ſent. probabilis.

51. Objicies tamen: Judicium probabile propter formidinem, quam habet intrinſecùs infixam, non eſt certum, ergo neque poteſt habere moralem certitudinem, & conſequenter neque eſſe regula recta noſtrarum actionum. Reſp. antecedens eſſe verum ſpeculativè, non autem practicè, prout in ſimili dictum eſt ſuprà *n.* 33. *& ſeq.* de Dubio ſpeculativo, & practico: hinc taliter diſtincto antecedente, negatur conſequentia. Solùm hic vitandus quorumdam abuſus, qui poſt actum jam perpetratum ad medendum remorſibus Conſcientiæ ſuæ ſtudent Caſibus, ut inveniant fundamenta & opiniones Doctorum probabiles, quę ſuo deſiderio faveant. Hoc enim (ut loquitur Herinex *diſp.* 4. *de Conſcientia quæſt.* 3. *n.* 25.) planè eſt medicinam ſperare poſt mortem: nam attendendum eſt dictamen Conſcientiæ antecedentis, quod direxit operationem, non aliud ſubſequens, utpotè quod actum jam præteritum practicè nequaquàm dirigit.

Ex propoſitionibus æquè probabilibus, & circa honeſtatẽ actus verſantibus poteſt eligi qualibet pro libitu.

52. CONCL. II. Inſuper, quando duæ occurrunt Opiniones æquè probabiles circa honeſtatem actus verſantes, licitum erit eligere eam, quam quis maluerit. Ità communior Doctorum, præſertim Theologorum, contra Fagnanum *loc. cit. n.* 121. *& ſeqq.* Ratio deſumitur tum ex dictis *n.* 50. Tum ex eo: quia quando utraque opinio eſt æque probabilis (non enim repugnat, quòd intellectus humanus ex diverſis principiis, atque rationibus hinc inde applicatis, judicet utramque contradictionis partem æquè probabilem) non eſt major ratio; cur quis unam potius ſequi teneatur, quàm alteram; ergo liberum erit eligere, quam maluerit. Nec obſtat, quod alterutra contradictionis pars à parte rei ſit falſa. Quia hoc ipſo, quòd ejus falſitas determinatè non cognoſcatur, neque moraliter cognoſci poſſit, ea etiam per errorem electa non violaretur formaliter præceptum aliquod, etſi materialiter contra illud ageretur; quod ſtante ejuſmodi Conſcientia verè probabili, culpa vacat ob rationes dictas.

Imò & opinio verè quidem, ſed minùs probabilis relicta pro babiliori, & tutiori

53. CONCL. III. Loquendo de actibus quantũ ad eorum honeſtatem ſpectatis, etiam in concurſu probabilioris & tutioris licitè poteſt eligi Opinio vere quidem ſed minùs probabilis minùſq; tuta; quamvis hoc non ſemper expediat. Ità communior Theologorum, præſertim Recentiorum, etſi Canoniſtæ, atque non pauci alii teneant contrarium. Ratio eſt. Tum quia; qui juxtà Opinionem verè probabilem operatur, non temerè, ſed prudenter operatur; ergo non peccat, cùm honeſtas actus proximè dependeat a prudenti judicio operantis. Tum quia, loquendo de actibus quantùm ad eorum honeſtatem ſpectatis, qui ſe conformat dictamini Conſcientiæ verè probabilis: non exponit ſe ulli periculo inferendi aliquod nocu-

Digitized by Google

mentum, ſive ſibi, ſive proximo, ex dictis *n. 48. & ſeqq.* Tum quia Summi quoque Pontifices quandoque ſecuti ſunt Opinionem probabilem, relicta probabiliori, ac tutiori, prout inter alios refert Bernardus Sannig. *tom. 1. Scholæ Theologicæ. tr. 7. diſt. 5. q. n. 7.* rectè *n. 4.* præmittens, hanc Sententiam non eſſe revocatam per noviſſimum Decretum Innocentii XI. 2. Martii, 1697. emanatum. Et hoc ipſum patet ex verbis citati Decreti; partim quia circa initium ipſius Pontifex expreſsè declarat, ſe damnare propoſitiones ibi contentas, *ſicut jacent*: partim quia prima & tertia propoſitio, quæ ad propoſitum præ cæteris faciunt, loquuntur generatim, atque etiam in Sacramentis, vel de Opinionibus *quantumvis tenuis probabilitatis*, quales abſit defendere, ut ſuprà *n. 40. & 44. & ſeqq.* notatur.

Quamvis id non ſemper expediat.

154. Additur notanter in Concluſione, *quamvis id non ſemper expediat*. Tum quia non omnia, quæ licent, ſemper expediunt, juxtà illud D. Apoſtoli 1. Corinth. 6. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.* Tum quia, ut Doctor Subtilis *in 3. diſt. 25. §. 1. ſed hic occurrunt*, rectè monet, *In moralibus quando ſunt altercationes de aliquo peccato, quando primò eſt mortale, ut ſi unus peritus in ſciẽtia dicat, quod non licet ſit mercari, & alius dicat, quòd licet, tutius eſt non procedere ſic, nec ſic, ſed expectare, quouſque veritas pateat.* Hæc ille, per ly, *tutius eſt*, hanc partem optimè conſulens, ſed eam ſub obligationis vinculo non concludens. Adde etiam, quod præmiſſa Cõcluſio locum habere non poſſit quoad propoſitiones circa Myſteria FideDivina credenda formatas. Ratio hujus eſt: quia Concluſio ſolùm loquitur de propoſitionibus verè probabilibus: atqui concurſu alterius jam cognitę ut probabilioris, nunquam poteſt habere rationem propoſitionis verè probabilis: prout infrà ſuo loco (c) dicetur.

Neque locum habeat quoad propoſitiones de Fide.

(c) Trac. 4. diſt. 2. n 30.

Confeſſarius debet conformare opinioni pænitentis verè probabili.

55. CONCL. IV. Confeſſarius tenetur conformare ſe quoad Judicium Sacramentale opinioni pœnitentis, ſi ejus opinio verè probabilis ſit, etiam contra propriam opinionem; & conſequenter, ſi pænitens bona fide ſequatur ſententiam, quæ a probatis Auctoribus tanquam tuta & probabilis defenditur, Confeſſarius verò eam ſpeculativè improbabilem cenſeat, tenetur is, depoſito ac relicto proprio judicio, beneficium abſolutionis eidem impendere. Ità Sanchez *lib. 3. in Decal. c. 9. n. 27. & ſeq.* & communior Doctorum, & favet Scotus *4. diſt. 15. q. 1. §. ex hoc dico*, volens, hoc obſervandum à Confeſſario in imponenda pœnitentia. Ratio eſt: quia audita Sacramentali Confeſſione, non poteſt Confeſſarius negare abſolutionem pœnitenti ritè diſpoſito, nullumque peccati obicem ponenti: atqui pœnitens ſequendo opinionem verè probabilem non peccat, ac proindè (niſi aliud obſtet) rectè eſt diſpoſitus; ergo non poteſt ipſi abſolutio denegari. Hinc Layman *lib. 1. tr. 1. c. 5. n. 10.* ſic loquitur. *Reprehendenda eſt quorundam Confeſſariorum conſuetudo, qui veriti pænitentem contra propriam Sententiam abſolvere, eundem ad alium Confeſſarium ablegant, qui oppoſitam opinionem probabilem tenet: ſi enim ille alter abſolvere poteſt, cur non & tu poſſis? aut cur tua ſpeculativa perſuaſio pænitenti obeſſe debeat?*

Præmiſſa doctrina non habet locum in quæſtionibus circa materiam facti verſantibus.

56. CONCL. V. Etſi in quęſtionibus de honeſtate actus præmiſſa doctrina locum habeat, aliter tamen eſt diſcurrendum loquendo de materia facti, & quantùm attinet ad Quęſtiones de natura, conditione, aut valore actus; prout inter alia ſuadet diverſitas utriuſque ſuprà *n. 48. & 49.* inſinuata. Dicendum proindè cum communiſſima, & receptiſſima Doctorum ſententia (quidquid unus, vel alter fruſtrà reclamet) in materia facti non eſſe licitum, ſequi Sententiam minùs probabilem minuſque tutam in concurſu probabilioris ac tutioris. Ratio eſt: quia nemo poteſt extra caſum neceſſitatis tutò, ac licitè ſeſe exponere gravi periculo inferendi magnum damnum proximo: atqui in materia facti ſequens opinionem minùs probabilem in concurſu probabilioris ac tutioris, exponere ſe gravi

pe-

Digitized by Google

periculo inferendi magnum damnum proximo, & quidem extra caſum neceſſitatis, utpotè cùm juxtà hypotheſin tali periculo facilè poſſit occurrere eligendo opinionem probabiliorem & tutiorem; ergo id non licet. Major patet ex præcepto Charitatis de diligendo proximo, ſicut ſeipſum. Minor probatur inductione. Sic enim Sacerdos in adminiſtratione Sacramentorum adhibens materiam vel formam dubiam, minùſque probabilem & tutam, cùm poſſit adhibere certam aut tutiorem, exponeret ſine ulla prorſus neceſſitate non ſolùm periculo invaliditatis ipſum Sacramentum, ſed etiam recipientem periculo non habendi fructum Sacramenti, cum diſpendio æternę ſalutis, ſi fortè ſua Sententia minùs probabilis à parte rei falſa eſſet. Similiter Medicus adhibendo medicamina minùs tuta, probabilioribus ac tutioribus, quæ poſſet adhibere, relictis, ponit infirmum in periculo perdendę ſanitatis; aut etiam vitæ, cum irreparabili damno. Item Judex, adiudicans cauſam parti minùs probabilem ſententiam habenti in Jure, exponeret ſe periculo inferendi grave damnum in bonis fortunę alteri parti litigantium probabiliorem ſententiam habenti. Siquidem ad evitanda iſta damna proximo impendentia, nihil prorſus juvat probabile iudicium operantis.

§. III.

Inferuntur corollaria de Miniſtro Sacramentorum, Medico, Iudice, Advocato.

Tres aureæ Regulæ Scoti à Miniſtro Sacramentorum obſervandæ.

QUantùm igitur attinet in primis ad Miniſtrum Sacramentorum, ſunt eidem obſervandæ, ac præ oculis jugiter habendæ, tres illæ aureæ Regulæ, quas Doctor Subtilis *in 4. diſt. 3. q. 2. §. Tertio de forma verſ. Circa iſtum.* adducit, & ſequuntur alii communiter. Prima eſt: *Si poſſibilitas adeſt, via tutiſſima eſt eligenda.* Secũda: *Si nõ adeſt poſſibilitas, via tutiſſimæ proxima eſt tenenda.* Tertia eſt iſta: *Ceſſante impoſſibilitate cautè eſt ſupplendum, quod impoſſibilitas prohibebat.* Unde Baptiſmus v. g. in materia, vel forma dubia collatus denuò ſub conditione iterandus eſt, ut dicitur in Jure Canonico, *c. De quibus, de Baptiſmo.*

Non licet ſequi Opinionẽ probabilẽ de valore Sacramenti, relicta tutiore.

58. Unde jure meritò noviſſimè ab Innocentio XI. damnata eſt, & tanquam ſcãdaloſa, & in praxi pernicioſa prohibita ſequens Propoſitio, ordine 1. *Non eſſe illicitũ in Sacramẽtis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrẽdi. Hinc ſententia probabili utendũ non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.* Hæc, inquam, Propoſitio eſt damnata; ac proinde hactenus dicta, præſertim circa materiam Sacramentorum, magis confirmantur.

Dictę Regulę Scoti etiam obſervandæ à Medico, & Iudice.

59. Licèt autem ſupradictas tres Regulas Doctor noſter ex profeſſo tradiderit obſervandas circa Sacramentorum materiam, & formam ab eorum Miniſtro, ſeu ſpirituali Medico animæ: oportet nihilominùs eaſdem (ſervata tamen proportione) etiam obſervari à vero Medico in curandis ægritudinibus hominis, atque etiam à Judice in ferendis ſententiis.

Quid obſervãdum à Medico in curãdo infirmo?

60. Quantùm igitur attinet ad Medicum, notant communiter Doctores Medicum in curando infirmo debere ſequi ſententias certas, ſi adſint, relictis incertis ac dubiis. Hinc, ut notat Layman *loc. cit. num. 15.* citans plures alios, etſi probabilis opinio ſit, medicamentum infirmo profuturum eſſe, non ideò ſequitur probabile eſſe, quòd liceat Medico, tale medicamentum dubium adhibere: quin potiùs, cùm agatur de periculo corporis, ſecurior via eſt eligenda. Quare Medici, & Chyrurgi, debent ſequi ſententias certas & ſecuras, ſi ſuppetant, rejectis incertis ac dubiis: graviterque peccat Medicus, ſi experiendi tantum cauſa inexplorata medicamenta, certis dimiſſis, infirmo adhibeat, ejuſque ſanitatem & vitam hac ratione gravi periculo exponat. Quòd ſi certa curatio non occurrat tenetur Medicus ſectari

ea, quæ probabiliora judicat, poſthabitis opinionibus minùs probabilibus. Si verò nulla medicamenta ſuppetant niſi dubia & periculoſa, tunc prudenter examinandum erit, hinc quidem vis ac periculum morbi, illinc verò tam ſpes ſanandi, quàm timor & periculum nocendi: & quidem ſi Medicus intelligat, certò moriturum infirmum, niſi medicamentum adhibeatur, non carens quidem periculo accelerandæ mortis, junctum tamen cum probabili ſpe conferendæ ſanitatis, adhibere poterit.

Quid agendum Judici in judicando.

61. Quantùm tandem attinet ad Judicem, etiam communiter notant Doctores, quòd Judex teneatur judicare ſecundùm ſententiam, quæ inſpectis allegationibus & probationibus probabilior eſt, Jurique conformior: nam Judicis officium eſt, partibus litigantibus ſententiam dicere ſecundùm merita cauſæ. Unde cavenda eſt Doctrina nonnullorum Theologorum, olim volentium, ſi circa propoſitam controverſiam contrariæ ſint opiniones probabiles de jure, poſſe Judicem relicta probabiliore judicare ſecundùm alteram minùs probabilem. Quinimò hæc ſententia modò eſt expreſsè rejecta ab Innocentio XI. qui damnavit ſequentem, ordine 2. Propoſitionem: *Probabiliter exiſtimo, judicē poſſe judicare juxtà opinionē etiam minus probabilem.*

Præſertim quando litigātes habent pro ſe Opiniones æque probabiles.

62 Similiter cavenda eſt illa nonnullorum Theologorum ſententia, qui volebant, quando utraque opinio eſt æquè probabilis, integrum eſſe Judici, quam maluerit opinionem eligere, & ſecundùm eam judicare, imò ceſſante ſcandalo nunc ſecundùm unam, nunc ſecundùm aliam. Cavendum, inquam, eſt ab hujuſmodi ſententia: quis enim non videat, ab æquitate alienum eſſe, ſi duo ęquale jus habent, Judicem, quem oportet eſſe Juris Interpretem, Iuſtitiæque Adminiſtrum, uni eorum totum adjudicare, alteri abjudicare? Unde non immeritò Alexander VII. inter alias etiam ſequentem, ordine 26. Propoſitionem damnavit. *Quando litigātes habet pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorē uniusprę alio.* Igitur in tali caſu, ſi poſt cauſæ accuratam diſcuſſionem neutra litigantium pars, inſpectis allegatis, de facto, aut de jure ſuperare videatur, debebit Judex vel arbitros partium conſenſu ſtatuere, vel compoſitionem ſuadere, imò etiam imperare, ſi caſus nimiùm ſit intricatus, cauſaque diutiùs jam protracta, vel denique cuilibet dimidium juris, aut rei, de qua lis eſt, adjudicare.

Quid dicendum de Advocatis?

63. Quæres, An id quod proximè de Iudice dictum eſt, ſimiliter de Advocato ſit ſentiendum? Reſp. negativè, prout tenet communior Doctorum, præter Fagnanum *loc. cit. n.* 381. 387. *ac ſeqq.* & quoſdam alios. Ratio eſt: quia Advocati officium non eſt definite, ſive jus dicere inter partes contendentes, ſed uni parti litigantium aſſiſtere, atque patrocinium afferre: cùm igitur, quotieſcunque cauſa dubia ſeu controverſa eſt, permittatur parti litem cum adverſario conteſtari, atque propoſitis juribus & rationibus ſuis ſententiam Judicis dirimentis exſpectare, conſequenter, ſi Advocatus cauſam clientuli non manifeſtè iniquam, ſed probabilem judicet, licitè ejus patrocinium ſuſcipit, etſi cauſam adverſarii probabiliorem, & faciliùs obtinendam arbitretur. Imò fieri poteſt, atque nonnunquam, ut pars illa, quæ à principio minùs probabilis apparebat, in progreſſu litis probabilior evadat.

Quadam obligationes Advocatorum.

64. Notant tamen Doctores, quòd Advocatus, cauſam dubiam ſuſcipiens, ad aliqua ſit obligatus. Et primò quidem, ut ante omnia diligenter inſpiciat cauſæ ſibi propoſitæ æquitatem, aut probabilitatem; & ſi injuſtam comperiat, nullo modo ejus patrocinium ſuſcipiat. Ratio eſt: quia alioquin peccaret cooperando ad malum. Secundò, ut poſt diligentem totius cauſæ conſiderationem ſincerè aperiat clienti, quantam probabilitatem, vel ſpem obtinendæ victoriæ

ctoriæ habeat: alioquin enim, ſi falſa opinione, aut ſpe inani victoriæ clientem detineat, ac ſumptibus fruſtra faciendis involvat, ad compenſationem damni ei obligatur. Tertio, ut Advocatus, qui cauſæ dubiæ patrocinium ſuſcipit, paratus ſit quamprimùm deſiſtere, & clienti ſuo ſignificare, ſi in progreſſu litis ejus iniquitatem manifeſtè deprehenderit: non tamen, ut notat D. Thomas 2. 2. *quæſt. 71. art.* 3. debet eam prodere, ut ſcilicet, aliam partem juvet, vel ſecreta ſuæ cauſæ alteri parti reveler, ſed debet cauſam deſerere, vel eum, cujus cauſam agit, inducere ad cedendum, vel ad componendum ſine adverſarii damno.

Solvitur objectiones.

65. Objicies I. contra hactenus dicta. Ad prudenter operandum ſufficit certitudo moralis, non enim tenemur ſemper habere ſummam rei certitudinem, ſed ſufficit moralis, atqui ſimiliter Sacerdos, Medicus, & Judex habet certitudinem moralem; quod non peccet, nullumque damnum proximo inferat, eo ipſo, quòd pro ſe habeant ſententiam verè probabilem; ergo. Reſp. negando minorem, loquendo de caſu, quo ejuſmodi Opinio probabilis circa Materiam facti habetur in concurſu probabilioris, ac tutioris. Tunc enim Medicus v. g. non eſt moraliter certus de procuranda ſanitate infirmi, ſi neglecto tutiori ac probabiliori pharmaco, quod hìc & nunc adhibere poſſet, adhibet aliud minùs tutum, minuſque probabile: neque etiam habet pro ſe ſententiam verè probabilem, quod id licitè facere poſſit, tum ob grave periculum nocumenti infirmo inferendi, tum ob communem ſententiam Doctorum, id licitè fieri negantium.

In Medicina, & Jure, quomodo dentur Opiniones probabiles?

66. Dices. Si hoc eſt verum, ergo in Medicina, in Jure, in Sacramentorum adminiſtratione nulla dabitur Opinio probabilis; quia nemini unquam ea licebit uti: atqui hoc eſt abſurdum; ergo. Reſp. ejuſmodi Opiniones in concurſu alterius Opinionis probabilioris, ac tutioris, dici ſolùm probabiles ſpeculativè, non autem practicè. Ratio eſt: quia non poſſumus ex ipſis formare judicium practicum, quod dictet, hìc & nunc eſſe licitum, abſque ulla neceſſitate omittere viam certam, vel ſaltem tutiorem, & eligere cum gravi periculo damni proximo inferendi aliam minùs certam, minuſque tutam. Interim tamen ſpeculativè etiam in Medicina, Jure, & Sacramentorum adminiſtratione, dantur Opiniones probabiles quas licebit & expediet ſequi in caſu neceſſitatis, & quando Opinio probabilior hic & nunc practicari nequit, juxtà tres illas aureas Regulas ſuprà *n.* 57. ex Doctore Subtili allatas.

Differentia inter Judicem, & Advocatum, atque officia utriuſque.

67. Objicies II. contra dicta *nu.* 63. Judex tenetur ex officio ferre ſententiam pro parte probabiliori: ergo & Advocatus poterit ſolùm defendere cauſam magis probabilem: alioquin enim defendendo cauſam minùs probabilem, induceret Judicem ad aliquid iniquum, nempe ad ferendam ſententiam, quam is licitè ferre non poſſet. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem: quia Judicis officium eſt definire, ac jus dicere inter partes litigantes; ſicque cauſa ritè priùs diſcuſſa, tenetur ex officio pro parte probabiliori ſtare, ſententiamque ferre. Secùs dicendum de Advocato, cujus officium non eſt definire, atque jus inter partes dicere: ſed tantum parti uni aſſiſtere, atque (ſuppoſitis jam cautelis) patrocinium ferre, donec lis per definitivam Judicis ſententiam fuerit deciſa. Neque idcircò Advocatus cenſetur inducere Judicem ad aliquid iniquum: nam ſolum conatur oſtendere, partem ſui clientuli (prout nonnunquam in progreſſu litis apparet) eſſe veriorem, ſive probabiliorem; non autem vult, ut ſtante minori probabilitate talis cauſæ, pro ea feratur ſententia deffinitiva.

Bellum inferre, & litem judicialem movere.

68. Urgebis. Cujus cauſa exiſtit minùs probabilis, non poteſt alteri bellum inferre; ergo neque litem judicialem ipſi movere, & conſequen-

Digitized by Google

ter neque Advocatus tali cauſæ patrocinari. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem. Siquidem per litem judicialiter motam fit ſolùm inquiſitio veritatis, utri parti reverà plus juris competat: ſimulque hujus deciſio relinquitur Judici, cujus eſt, utriuſque partis fundamenta penitùs expendere, ac poſteà litem ſententia deffinitiva decidere. Econtrà illatio belli, eſt ipſamet ſententiæ executio; unde ſupponit, ſententiam eſſe latam, vel ſaltem debere ferri in favorem ejus, qui bellum infert: cujus autem jus eſt minùs probabile, non debet ſententia pro illo, ſed potiùs contra illam ferri, ac proinde is alteri bellum licitè inferre non poteſt.

QUÆSTIO V.

De Conſcientia ſcrupuloſa, ejuſque ſignis, & remediis contra ſcrupulos.

Conſcientia ſcrupuloſa, & ſcrupulus quid?

69. Conſcientia ſcrupuloſa dicitur talis à *Scrupulis*. Porrò *Scrupulus* eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor atque anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi reverà non eſt. Unde *Conſcientia ſcrupuloſa* importat inanem apprehenſionem ex frivolis ortam rationibus, qua quis ſuſpicatur aliquid eſſe peccatum, quod non eſt.

Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ, quæ,

70. Signa autem ſcrupuloſæ Conſcientiæ ſunt potiſſimum ſequentia, I. Pertinacia judicii, qua ſcrupuloſi homines Doctoris, aut ſui Confeſſarii conſiliis non acquieſcunt: unde varios conſulunt, & fatigant, & tamen nullius judicio ſtant, niſi ſuo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconſtantia, v.g. in horis Canonicis aliquando decies mutant judicium, num hunc vel illum Verſiculum dixerint, imò nonnunquam contra proprium judicium, quòd tale quid agere non ſit peccatum, adhuc ſunt inquieti, timentque, ne fortè peccent, vel peccaverint. III. Perturbatè agere, & cæco quodam modo in externis actionibus procedere; & hoc quidem malum ex prioribus deſcendit. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, & contra Sapientum, imò & contra proprium judicium eſſe inquietum. His accedit ultimum Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſignum, ſi nempe Confeſſarius judicat, talem eſſe ſcrupuloſum, juxtà hactenus dicta. In particulari autem ſigna Scrupuli hìc & nunc præſentis, ſunt ſequentia duo in primis, ſi per illum experiaris te nimirum angi, & turbari, deinde ſi aliàs expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento. Ita diſcurrit inter alios Hermanus Buſembaum, *in Medulla Theolog. Moral. lib. 1. tract. 1. cap. 3.*

Quæ ſit origo ſcrupulorum.

71. Quæritur I. Quæ ſit origo Conſcientiæ ſcrupuloſæ, & Scrupulorum. Reſp. cum Doctoribus paſſim, origines & cauſas Scrupulorum eſſe potiſſimùm ſequentes. I. Eſt ignorantia: qui enim ignorantes ſunt, quibuſvis facilè moventur, ac decipiuntur. II. Cerebri, & imaginationis debilitas. III. Complexio frigida, & melancholica. IV. Immoderatus, & indiſcretus fervor. V. Nimius timor ſervilis; & hic enim animam tremulam, & trepidantem facit. VI. Conſuetudo, ſeu converſatio cum Scrupuloſis. VII. Tentatio diabolica. Et tandem VIII. cauſa Scrupulorum, eſt permiſſio Dei, qui quandoque ſingulari ſua providentia ſuperbiam noſtram à ſcrupulis depaſci permittit, vel in fornace Scrupulorum nos purgat, noſtramque fidelitatem probat.

An ſit licitum operari contra Conſcientiam ſcrupuloſam?

72. Quæritur II. An ſit licitum operari contra Conſcientiam ſcrupuloſam? Reſp. cum communi Doctorum, affirmativè. Ratio eſt clara: quia Conſcientia ſcrupuloſa nititur ſolùm levibus atque frivolis rationibus, ac proindè ejus judicium eſt imperfectum atque imprudens; ergo licitè ac laudabiliter ipſi reſiſtitur.

Solvitur objectio ſcrupuloſorum.

73. Nec dicatur I. cum Scrupuloſis. Juxtà illud commune dictum: In

In dubiis tutior pars eſt eligenda; ergo Reſp. enim, axioma iſtud loqui de Dubio propriè dicto, non autem de mero ac inani Scrupulo, qui importat inanem ſuſpicionem ex levibus cauſis ortam, qua quis putat eſſe peccatum, quod reverà non eſt. Porrò quomodò vulgatum hoc axioma ſit intelligendum, habetur ſuperius *num.* 35.

Alia ſcrupuloſorum inſtantia diluitur.

74. Nec dicatur II. Ad licitè operandum neceſſariò requiritur judicium intellectus ſaltem probabile de honeſtate operis: atqui ſtante Scrupulo deeſt tale judicium intellectus: ergo eo ſtante non eſt licitum operari contra Scrupulum. Reſp. quippe negando minorem: nam Scrupulus verus, quantumcumque urgeat, minimè tollit aſſenſum partis contrariæ, ſeu judicium intellectus de ipſo: quòd ſi verò tollat determinatum aſſenſum alterius partis, jam non erit ampliùs Scrupulus, ſed verum Dubium, ut rectè notat Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. c.* 10. *n.* 80. ac proinde cum ipſo procedendum foret juxtà dicta ſuperiùs *quæſt.* 3. Unde cum Conſcientia ſcrupuloſa facilè tranſire poſſit in Conſcientiam vincibiliter erroneam, vel dubiam, colligere licet, quàm miſer & periculoſus ſit ſtatus hominis verè ſcrupuloſi.

Explicantur quædã authoritates.

75. Nec dicatur III. Secundùm illud D. Gregorii, ac refertur can. 4. diſt. 5. *Bonarum mentium eſt ibi culpam timere, ut culpam non eſt*. Et illud Proverb. 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*, & alibi, ergò bene fit, ſi quis eſt ſcrupuloſus. Reſp. enim negando conſequentiam; hujuſmodi ſiquidem authoritates loquuntur de Conſcientia timorata vera, & rationabili; non autem de Conſcientia inaniter ſcrupuloſa, & plurimùm cor affligente. Sed occaſione hujus

Diſcrimẽ inter Timoratos timore Dei, & inter ſcrupuloſos quale.

76. Quæritur ulteriùs, quale ſit diſcrimen inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupuloſos? Reſp. cum Petro Maſchantio *tom.* 1. *Tribunalis, tr.* 5. *tit.* 6. *quæſt.* 2. & aliis, plures paſſim aſſignari differentias; cæteris tamen clarior eſt ea, quæ deſumitur ab effectibus. Effectus enim Timoris Dei in timoratis, ſunt puritas & firmitas cordis, vigilantia & ſollicitudo ſine anxietate, apprehenſio mali ſine turbatione, pœnitentia cum ſpe & amore conſervandæ juſtitiæ, & injuſtitiæ vindicandæ propter Deum omnis juſtitiæ Fontem. Hinc Timorati timore Divino, ob amorem Dei, atque obſervantiam mandatorum ipſius, etiam verbum otioſum refugiunt; ſimulque imperturbati, ſtabiles & conſtantes incedunt viam mandatorum Dei, & cum cordis tranquillitate cuſtodiæ ſuæ invigilant, atque abſque turbatione ad Deũ ſuſpirant.

Mala Scrupuloſorum.

77. E contra verò res ſe habet in Scrupuloſis: primò enim timor Scrupuloſorum plenus eſt impuritate, atque inconſtantia mentis. Deinde tantùm abeſt, ut Scrupuloſi in ſollicitudinem alacrem ac vigilantiam cordis exeant, ut potius in anxietatem, puſillanimitatem, tepiditatem, ac tædium omnis boni devolvantur: ſimulque apprehenſio mali fit in ipſis cum turbatione totius hominis, ita ut nec ſeipſos capiant, imò quodam mentis delirio fatiſcant. Omittuntur alia plura diſcrimina, & mala Conſcientiæ ſcrupuloſæ.

Remedia contra ſcrupulos, qualia.

78. Quæritur ultimò, Quænam ſint remedia contra Scrupulos? Reſp. in primis ſaluberrimum contra Scrupulos remedium eſſe, Scrupulos contemnere: cùm enim hi ex frivolis concipiantur rationibus, hinc tali inanitate perpenſa, jure meritò contemnuntur, & licitè contra eos quis operatur. Quia tamen Scrupuloſus non ſemper ſemetipſum juvare poteſt, tunc alterum utiliſſimum remedium eſt, ut ſcrupulos depoſito proprio judicio, & non obſtantibus ſuis rationibus, per omnia ſe ſubmittat judicio, & verbo pii ac prudentis Viri, aut Confeſſarii; cùm manifeſtum ſit, Deum non plùs exigere à tali perſona afflicta. Confeſſarius autem ſit in ſuis reſponſionibus reſolutus, & ne ſcrupulus ſcrupulo inducatur, abſtinendum eſt à multis diſcurſibus & pro-

probationibus, cùm in illis frequenter non deſit materia novorum ſcrupulorum; ſed urgendus eſt Scrupuloſus, ut ſimpliciter credat Confeſſario. Et hæc duo ſunt præcipua remedia contra ſcrupulos, quamvis plura alia à Doctoribus afferantur.

Conſilium pro ſcrupuloſis, qui ſua conſcientia curam habent.

79. Cæteris tamen dimiſſis, conſulit Vaſquez 1. 2. *diſp.* 67. *cap.* 2. loquendo de illis Scrupuloſis, qui ſimul conſcientiæ ſuæ curam habent, quòd Confeſſarius, ſi ſemel cognoſcat talem ſcrupulis agitari, ei tale conſilium præbeat, ſuadeatque, ut nihil putet eſſe mortale, niſi quod manifeſtè & abſque formidine videatur ipſi eſſe mortale. Imò verò interdum poteſt aliquis adeò eſſe ſcrupuloſus, ut niſi jurare poſſit, illud eſſe mortale, credere non debeat mortale eſſe.

Quid de nimium ſcrupuloſis circa peccata præterita, & parùm ſollicitis circa futura?

80. Difficilius remedium adhibetur illis Scrupuloſis, qui ſunt nimium ſcrupuloſi circa præterita peccata, de futuris autem parùm ſunt ſolliciti. Præcipuum autem remedium pro talibus eſſe ſolet, ut frequenter ad Sacramentum Confeſſionis accedant, ſicque cautiores efficiantur in cavendis futuris peccatis; de cætero autem remediis ſuprà dictis utantur. Porrò ſi aliqui verè judicentur ſcrupuloſi, etiamſi non ſint adeò cauti in evitandis futuris peccatis, non eſt cum illis ita ſeverè agendum, ſicut cum aliis, qui ſcrupuloſi non ſunt: quamvis ſimul attendere debeant Scrupuloſi, ne manifeſtè declinent ad alterum extremum, & prætextu ſcrupulorum evitandorum nimiam ſibi licentiam uſurpent; & interdum pro ſcrupulis vera, & manifeſtè recta conſcientiæ dictamina contemnant, magnas trabes feſtucas reputent, & quaſi pulices camelos deglutiant. Unde in hiſce ſcrupulis curandis Confeſſarius magna conſideratione ſtatus Pœnitentis, prudentia, atque diſcretione procedere debet,

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS SECUNDUS
De Legibus.

Ratio ordinis. 1. SIcuti Conſcientia eſt actuum humanorum regula, proxima tamen ſeù intrinſeca; ita & Lex eſt eorundem extrinſeca ſeu remota regula, cui, ut actiones noſtræ morales rectè fiant, conformandæ ſunt. Quare Tractatus de Legibus ad Theologiam Moralem ex profeſſo pertinere dignoſcitur: nam quamvis Juriſconſulti Leges pertractent, id equidem faciunt diverſa planè ratione, videlicet in ordine ad Forum externum, pacemque Reipublicæ, ac Juſtitiam politicam procurandam, & conſervandam; cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus ſunt regulæ extrinſecæ ſeu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis ſit agendum aut fugiendum, præceptum vel prohibitum, oſtendentes, quatenus ſic hominem ſibi obſequentem ad Finem ultimum, quò tendit, æternamque ſalutem dirigant, atque perducant.

DISTINCTIO PRIMA.
De Natura Legum.

QUÆSTIO I.
Quid, & quotuplex ſit Lex.

Lex, unde ſic dicatur? 2. VT à nominis etymologia ordiamur, *Lex* dicitur a *legendo*, eò quòd leges ſolebant olim in publicis tabulis ſcribi, & populo legendæ proponi, ut ſentit Iſidorus *lib. 2. Etymol. c.10. Sive Lex* dicitur à *ligando*, eò quòd homines legibus ligentur, ſeu obligentur ad aliquid præſtandum, vel omittendum, ut inter alios vult Doctor noſter *4. diſt. 15. q. 2. art. 1.*

Varia legis nomina. 3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus* vocatur, eo quòd definiat ac præſcribat, quod iuſtum eſt: Sic dicimus Jus Naturale, Jus Divinum, Jus Civile, ac Eccleſiaſticum; quamvis ſtrictiùs loquendo inter legem, & jus detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur c. Jus generale. Diſt. 1. *Jus generale nomen eſt; lex autèm juris eſt ſpecies.* Aliquando Lex dicitur *Statutum*, eo quòd ſit ſtabilis atque firma. *Et an lex differat à jure?* Quandoque etiam dicitur *Conſtitutio*, quia illam procedere ſolet plurium conſilium, & conſenſus quidpiam conſtituentium, ſeu ſimul ſtatuentium. Quamvis verò Legis nomen latè ſumptum quamcunque regulam, ſeu agendorum normam ſignificet; quo ſenſu etiam regulæ Grammatices, & aliarum artium, ſolent vocari Leges: propriè tamen loquendo, & quan-

quantum ad propoſitum, Lex aliud non eſt, quàm regula quædam actionum humanarum, ſecundùm quam vel ad benè agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur, ut ſic in genere moris benè ac honeſtè agere inveniamur. Et taliter agendo de Lege, ſit

Lex, quid. 4. CONCL. I. Lex eſt recta agendorum ratio; à publica poteſtate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuò obligandi; ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in re Doctores communiter, quamvis alii aliis verbis legem deſcribendo utantur; prout Herinex *diſp.* 1. *de Legib.* *q.* 1. ait: Lex nihil eſt aliud, quàm regula ab eo, qui poteſtatem habet, ordinata, obligans creaturam rationalem, ut illi ſe conformet; nam hujuſmodi definitiones in re conveniunt, earumque particulæ magis patebunt ex dicendis.

Variæ legis diviſiones. 5. CONCL. II. Lex ut ſic immediatè dividitur in naturalem, & poſitivam: ex quibus Lex poſitiva ſubdividitur in Divinam, & humanam: & Divina iterùm dividitur in Novam, & Veterem, humanam verò in Jus Gentium, Eccleſiaſticum, & Civile.

Lex naturalis, 6. *Lex naturalis* (quam alii *Jus naturale* appellant) dicitur ea, quæ non ex libera alicujus Legiſlatoris voluntate impoſita eſt, ſed congenita nobis cum ipſa natura, & ab hac profluens. Porrò hujuſmodi Legem naturalem dari in nobis, eſt de fide certum: ſic enim lumen naturæ nobis dictat, non eſſe furandum, non occidendum, non falſum teſtimonium dicendum, & hujuſmodi, Hinc D. Paulus *Rom.* c. 2. inquit, *Gentes, quæ legem non habent* (ſcriptam videlicet) *naturaliter, ea quæ legis ſunt, faciunt.* Et infra: *Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*, & alibi.

Et poſitiva, quid, & quomodo differant? 7. *Lex poſitiva* (ſive *jus poſitivum*) eſt, & dicitur illa, quæ ex libera Dei, vel hominis, voluntate pendet. Et dicitur *Lex poſitiva*, quia à Superiore non ex quâ ſi neceſſitate, ac intrinſeca exigentia objecti, ſed liberè & contingenter ponitur. Differt autem à Lege naturali, quod hæc ſit invariabilis, illa verò variabilis. Deindè, quod Lex poſitiva ex libera Legiſlatoris voluntate procedat: non item Lex naturalis, utpotè quæ ex intrinſeca exigentia objecti provenit. Inſuper differunt in eo, quòd illa, quæ jure naturæ ſunt prohibita, ideò prohibita ſint, quia in ſe mala: quæ autem Jure poſitivo prohibentur, ideo ſunt mala, quia prohibita: ſic enim comeſtio pomi vetiti in paradiſo ideò fuit mala & peccaminoſa, quia prohibita erat à Deo.

8. *Lex poſitiva Divina* eſt, quę à Deo Opt. Max. in tempore lata, & condita eſt. Et hæc ſubdividitur in Legem veterem, quam pro tempore veteris Teſtamenti Deus ipſe condidit, de multis diſponendo, quæ ad Jus naturale non ſpectant; ut fuerunt lex Circumciſionis, lex Agni paſchalis, & plurimæ aliæ leges circa Cæremonialia, & Judicialia veteris Teſtamenti. Et in Legem novam, ſeu Evangelicam, quam Chriſtus Dominus, Deus ſimulque homo inſtituit, atque in novo Teſtamento obſervari mandavit; prout ampliùs patet ex Sacra Scriptura, *Lex poſitiva Divina, duplex.*

9. Lex poſitiva humana eſt, quæ immediatè fertur ab homine. Unde & *Jus Humanum* dicitur; & ſubdividitur in Jus Gentium, Jus Civile, & Jus Eccleſiaſticum. *Jus Gentium* eſt lex humana, quam omnes populi, & variæ gentes inter ſe ſervare debent: ut eſt conſuetudo recipiendi Legatos ſub lege immunitatis ac ſecuritatis, libertas commerciorum inter gentes non inimicas, jus belli fundatum in poteſtate illa, quam una Reſpublica vel Monarchia ſuprema habet ad puniendam, vindicandam, atque reparandam injuriam ſibi ab altera illatam. hæc enim, & alia hujuſmodi cùm ſint plurimum conſona Legi naturali, omnium populorum conſenſu ſunt recepta & conſtituta; ac proinde dicuntur eſſe de Iure Gentium. *Lex poſitiva humana quotuplex. Jus Gentium.*

10. *Ius Civile*, ſeu *Lex Civilis* dicitur ea,

ea, quæ ad civium politicam gubernationem, atque ad temporalia jura tuenda, ipſamque Rempublicam in pace & juſtitia conſervandam ordinatur. Unde hujuſmodi Leges Civiles circa ordinanda bona temporalia præcipuè verſantur; quia non omnium Nationum idem ſunt ſenſus & inclinationes (nam & *diverſitatem corporum*, *diverſitas ſæpè ſequitur animorum* C. Quia diverſitatem, de Conceſſ. Præbend.) hinc non eſt unum idemque Jus Civile apud omnes gentes, ſed variatur pro varietate locorum, temporum, perſonarum, aliarumque circumſtantiarum. Et tales Leges Civiles ſunt, quæ in Jure Civili continentur; item eæ, quæ dicuntur *Leges municipales*, quas quælibet Civitas ſibi conſtituit.

Leges Eccleſiaſticæ ſeu Canonicæ.

11. *Leges* tandem *Eccleſiaſticæ* (quæ alio nomine *Leges Canonicæ* appellantur) ſunt illæ, quæ pro rectâ gubernatione Eccleſiæ, atque ad ſpiritualem animarum profectum, vel à Summo Pontifice, vel ab aliis Prælatis atque Magiſtratibus Eccleſiaſticis legitimè conduntur: Et tales ſunt, quæ tum in Jure Canonico continentur, tum à Conciliis Generalibus, Provincialibus, Synodalibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitima authoritate feruntur.

QUÆSTIO II.

De conditionibus Legis, ejuſque differentia à ſimplici Præcepto.

Legis encomia.

12. Cum optima ſit lex, ſi rectè feratur, atque cuſtodiatur, utpotè quæ pravam concupiſcentiam hominum, ſeu (ut loquitur Gregorius IX in Proœmio Decretalium) *effrenatam cupiditatem*, *ſui prodigam*, *pacis æmulam*, *matrem litium*, *materiam jurgiorum reprimere ſatagit*: hinc ſummè neceſſarium eſt ejuſdem conditiones ritè cognoſcere. Et quidem Iſidorus, relatus *can. 2. diſt.* 4. eaſdem paucis complectitur, dicendo: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundùm naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem, loco temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate cōſcripta*. Hæc ille. Breviùs tamen omnes neceſſariæ Legis conditiones continentur in ejus definitione *num.* 4. allata, ubi dicitur: Lex eſt recta agendorum ratio, à publica poteſtate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuò obligandi, &c.

Legis conditiones generatim, quæ?

Lex debet eſſe recta agēdorum ratio.

13. I. Igitur ad Legem requiritur, ut ſit *recta agendorum ratio*; ſivè, ut ait citatus Iſidorus, quòd ſit honeſta, juſta, poſſibilis, &c. Siquidem lex injuſta non eſt abſolutè dicenda *Lex*, ſed ſolùm cum addito, *Lex iniqua*: & ſi conſtet, eam eſſe talem, non tenentur eidem ſubditi obedire. Unde de hujuſmodi lege injuſta hîc non agitur, ſed tantùm de juſta.

Ad eam requiritur authoritas in Legiſlatore.

14. II. Ad rationem Legis requiritur legitima authoritas legem ferendi in Legiſlatore; quæ conditio indicatur in ſuprà poſita definitione per ly, *à publica poteſtate*. Porrò hujuſmodi poteſtatem condendi leges, & quidem univerſim, habet Deus ter Opt. Max. Deindè loquendo de legibus poſitivis humanis, eaſdem poteſt ferre Summus Pontifex in materia ſpirituali, & concernente animarum ſalutem, rectamque Eccleſiæ gubernationem, pro toto Orbe Chriſtiano: quia ipſi, tanquam ſuo in terris Vicario, commiſit Chriſtus Dominus in B. Petro Apoſtolo omnium ſuarum Ovium curam, ut habetur *Matt.16. & Joan.21.* Quin etiam alii Prælati Eccleſiaſtici inferiores, ut Epiſcopi, poſſunt leges quaſdam ferre, quæ tamen ſolùm aſtringunt proprii Territorii ſubditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro ſuo Regno, aliique Principes ac Magiſtratus ſæculares pro ſuis ſubditis leges ferre poſſunt, juxtà quod propria cujuſque Poteſtas ac juriſdictio ſe extendit.

Ejuſque legitima promulgatio.

15. III. Ad rationem legis requiritur legitima ejuſdem promulgatio, quæ conditio in data definitiòne le-

gis

Digitized by Google

gis denotatur per ly, *communitati denuntiata*, ideſt, promulgata. Siquidem, ut habetur receptum inter Juriſconſultos dictum ex can. 3. diſt. 4. *Leges inſtituuntur, cùm promulgantur, firmantur, cùm moribus utentium approbantur*. Verùm de hac Legum promulgatione agetur ex profeſſo *Quæſt. ſeq.*

Et ut feratur cum voluntate obligandi ſubditos. 16. IV. Requiritur, ut Lex à ſuperiore feratur *cùm voluntate obligandi*; ideſt, quòd Legislator velit communitati quidpiam præcipere, eamque ad obſervantiam legis obligare: nam ſi Princeps tantùm quidpiam conſulat, aut à ſubditis fieri libenter ſe videre declararet, non autem clarè jubeat & præcipiat, lex non erit, ſed conſilium, aut beneplacitum Principis.

Lex quomodo debeat eſſe perpetua. 17. Tandem additur in allata definitione Legis ly, *perpetuò obligandi*. Per quam particulam denotatur, quòd lex debeat eſſe perpetua, ideſt, lata cùm voluntate ſubditos perpetuò obligandi. Ubi tamen perpetuitas legis non accipitur pro æternitate non habente principium nec finem (alioquin nulla daretur lex poſitiva) ſed accipitur pro duratione indefinita, quatenus lex debet ferri non pro uno duntaxat die, vel anno, ſed cum voluntate ſubditos perpetuò obligandi. Intellige, quantùm eſt ex prima intentione Legislatoris, & niſi lex poſtmodùm legitimè revocetur.

Lex quomodo differat à ſimplici præcepto. 18. Quæres, quomodo Lex differat à ſimplici Præcepto? Reſp. differre in pluribus. Nam in primis Præceptum ſimplex proximè ac immediatè fertur in perſonas ſingulares, eaſumque oſſibus adhæret, quocunque terrarum diſceſſerint: Lex verò cenſetur immediatè afficere locum, ſeù territorium Legislatoris, atque hinc in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire. Et idcircò fit, quòd leges territorii non obligent cives abſentes; è contra tamen præcepta ſuperiorum, v. g. Prælatorum Regularium, obligent ſubditos, ubicumque exiſtant: cùm eis competat juriſdictio in ſubditos, non ratione loci, ſed per ſe ac ratione perſonæ, propter Votum Obedientiæ.

19. Deinde Præceptum tendit ad perſonas ſingulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec tranſit ad ſucceſſores; quale eſt, ſi pater quidpiam præcipiat filio, Abbas Religioſo, Princeps huic vel illi ſubdito: Lex verò imponitur toti Communitati, & loquitur non tantùm ad præſentes, ſed etiam ad futuros; nam *Lex eſt commune præceptum*. L. 1. ff. de Legibus. Inſuper Præceptum exſpirit morte præcipientis, & abſque nova revocatione ceſſat ceſſante vita, aut officio præcipientis: Lex autem, & Statutum durat etiam poſt mortem Legislatoris, ſemperque vim ſuam habet, donec revocetur, aut per contrariam conſuetudinem legitimè abrogetur. Siquidem Leges ex natura ſua ſunt perpetuæ, non autem Præcepta ſimplicia, ſeu quæ non feruntur per modum conſtitutionis generalis. *Alia differentia utriuſq;*

QUÆSTIO III.

De Promulgatione ad Legem requiſita.

20. CONCL. I. Ut Lex in Conſcientia, & quod culpam vel pœnam obliget, certum eſt, requiri ejus publicationem, ſeu promulgationem. Ita communis, ac præſertim Doctor Subtilis 4. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 4. *art.* 2, ubi ex hoc infert, præceptum de recipiendo Baptiſmo in Lege Evangelica incæpiſſe Jeroſolymis primùm in die Pentecoſtes, quando ibidem per Apoſtolos poſt receptum Spiritum ſanctum ſolemniter promulgatum fuit. Ratio eſt: quia Lex eſt communis vivendi regula, ſivè commune præceptum, ergo omninò publicari debet, ut ab omnibus obſervari, & quilibet ſecundùm eam ſuas actiones inſtituere poſſit, prout lege jubente tenetur, & è contrà tranſgreſſor legis juxtà demeritum puniri valeat. Nam alioquin ignorantia meritò excuſaret ſubditum ab obſervantia legis: *Cur enim* (inquit Imperator, Auth. Ut *Ut Lex obliget in conſcientia, requiritur ejus promulgatio.*

factæ

factæ novæ conſtitutiones Collat. 5.) *culpabimus eos, qui poſitas noſtras ignoraverint conſtitutiones?*

Leges, an interdum extendantur ad præterita.

21. Nec obſtat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur, prout innuitur in Jure Canonico, *cap. ult. de Conſtitut.* ibi: *Cum leges & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, niſi nominatim in eis de præteritis caveatur:* in quo promptremo caſu videntur leges obligare pro tempore, quo necdum fuerunt publicatæ. Confirmari poteſt hæc inſtantia ex *Regulis Cancellariæ Apoſtolicæ*, quas ſinguli Summi Pontifices a principio ſui Regiminis circa Cauſas Beneficiales, & Judiciales facere, vel a ſuis Prædeceſſoribus factas renovare, augere, vel minuere ſolent, atque *etiam* (ita ſonat earundem Præfatio) *ex tunc licet nondum publicatas, & ſuo tempore duraturas, obſervari volunt*. Quinimò Sixtus V. in Conſtitutione *Cum frequenter* (& habetur num. 2. Bullarii Romani, *Conſtitut. 56. dicti Pontif.*) damnavit conjugia per Eunuchos, & Spadones non ſolum contrahenda, ſed etiam de facto jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit; & conſequenter Lex Pontificia videtur extendi poſſe etiam ad acta præterita, & obligare ante publicationem.

Et Regulæ Cancellariæ nondum publicatæ obligent?

Quid de Cōſtitut. Sixtina irritante matrimonia Eunuchorum de facto contracta.

Solutio præmiſſorum.

22. Reſpond. enim cum Lud. Engel, *tit. de Prebend. nu. 19.* & aliis, haſce & conſimiles leges, in quibus nominatim ſic cavetur, partim obligare quoad nullitatem actus in contrarium geſti, non verò quoad culpam, aut pœnam, de qua poſteriori obligatione duntaxat in propoſito eſt ſermo. Partim eas obligare in tantum, quod Judex circa talia negotia etiamnum pendentia (id eſt, nondum ſententialiter deciſa) teneatur ferre ſententiam conformiter tali legi de novo conditæ, prout per quoſcunque Judices fieri jubetur cit. Conſtitutione Sixti V. §. 3. atque circa prædictas Regulas in Cancellaria Apoſtolica obſervari debet.

23. Fatendum tamen, quod ad obligationem legis ſufficiat quævis promulgatio, ſive deinde ea fiat per ſcripturam in publico loco affixam, ſive voce præconis, ſiquidem ſcripturam ad ſubſtantiam legis non requiri, ſed voce etiam, aliovè ſigno eam communicari denuntiari poſſe, fatentur paſſim Doctores. Nec obſtant textus *can. 3. diſt. 1.* ibi: *Lex eſt conſtitutio ſcripta:* Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerumque lex in ſcripturam redigi ſolet, ut perpetua ejus memoria habeatur, perpetuiſque temporibus inviolata perſeveret; partim ad differentiam Juris conſuetudinarii, quod dicitur *Ius non ſcriptum*, prout habetur §. *Conſtat. Inſtit. de Iure naturali, gentium, & civili*.

Scriptura non eſt de ſubſtantia Legis.

24. CONCL. II. Leges Civiles à ſupremo Principe Imperii (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis latæ, ut ſubditos obligent, requiritur earundem promulgatio in ſingulis reſpectivè Provinciis: & ſi ſint latæ abſque alia temporis determinatione, non obligat, niſi primum poſt duos menſes à tempore promulgationis legis. Ita Theologi, & Juriſconſulti communiter. Ratio eſt: quia ita expreſsè conſtitutum eſt in Jure Civili; atque approbatum praxi & conſuetudine Sacri Romani Imperii, ſiquidem in Auth. *Vt factæ novæ conſtitutiones, &c. Collat. 5.* Rubrica Tituli abſolutè ſic loquitur. *Vt factæ novæ Conſtitutiones poſt inſinuationem earum poſt duos menſes valeant*.

Leges Imperatoris, qualem requirant promulgationem?

25. Solum nota cum Doctoribus paſſim, hanc Imperatoriam Conſtitutionem non habere locum in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum, quippe quorum juriſdictio eſt anguſtior. Unde per ſe loquendo, & niſi aliud in ipſamet Lege præſcribatur, aut de longa conſuetudine fuerit obſervatum, Statuta inferiorum Principum ſufficienter promulgantur unica ſolemni publicatione facta in Curia, aut præcipua Civitate: & tunc, ſi certum tempus expreſſum non habeant, obligant ſcien-

Quid de ſtatutis inferioris Principis.

tes

tes ſtatim, ignorantes autem poſt tempus arbitrarium, quo rationabiliter poteſt præſumi de ipſorum notitia, & quod poſt tale tempus non debuiſſent Conſtitutiones ignorare.

Lex Pontificia Romæ promulgata an illicò obliget pro toto Mundo.

26. CONCL. III. Etſi communior Doctorum ſentiat, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ in Curia, aliiſque locis conſuetis ſolemniter fuerit promulgata, quantum eſt ex ſe, ſive in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat, oppoſita tamen ſententia, requirens ad obligationem earum ſaltem pro Foro interno, ſeu conſcientiæ, promulgationem Conſtitutionum Pontificiarum in ſingulis Diœceſibus vel Provinciis, non eſt improbabilis. Hæc Concluſio ex propoſito ſic ponitur ob magnam ſententiarum, atque rationum varietatem, & plurimas inde deducendas conſequentias, quæ melius relinquuntur judicio Superiorum, utpote quibus in dubio ſubditi obedire tenentur.

Fundamenta ſententiæ affirmativæ

27. Ratio prioris, & communioris ſententiæ, quod nimirum ſola promulgatio Conſtitutionum Pontificiarum Romæ facta ſufficiat ad earum obligationem, deſumitur in primis ex Jure Canonico *cap.* 1. *de Poſtulat. Prælat.* ubi dicitur, quod *id ſolum ſufficit, ut ad conſtitutionem Pontificia obſervandam teneatur, qui noverit eam ſolemniter editam, aut publicè promulgatam*, atqui hoc jam fit, ſi Bulla Pontificia Romæ promulgatur, & de tali promulgatione cuipiam certo conſtet, ergo. Confirmatur hæc ſententia ex praxi, & ſtylo Curiæ Romanæ, ſiquidem in Curia Romana totius Orbis lites deciduntur juxta Conſtitutiones Pontificias Romæ publicatas, etiamſi alibi promulgatæ non ſint: hoc autem non videretur juſtum eſſe, & æquitati conſentaneum, ſi dictæ Conſtitutiones non obligarent ubique, haud obſtante, quod in aliis Provinciis non ſint publicatæ. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla, *In eminenti* (quæ habetur tom. 5. Bullarii Romani, *Conſtit.* 288. *dict. Pont.*) §. 12. expreſsè declaravit, ad obligationem illius Bullæ ſufficere ſolam publicationem Romæ factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri, ergo à pari idem dicendum de cæteris.

Corollarium pro hac ſent.

28. Ex hac ſententia, quam ſequitur communior Doctorum, ac præſertim Layman *lib.* 2. *Tract.* 4. *cap.* 2. *num.* 4. infert citatus Author, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ publicata eſt, quantum eſt ex parte ſui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Chriſtiano, cur autem quoad actum ſecundum (id eſt, ut re ipſa aliquis conſtringatur) non ſtatim omnes obliget, id ait non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, ſed ex defectu alicujus conditionis accidentalis, puta quia eam aliqui ignorant. Et ita communiter diſcurrunt Doctores hujus primæ ſententiæ.

Fundamenta ſententiæ negativæ, ab authoritate.

29. Altera verò pars Concluſionis, continens ſententiam Doctorum, aſſerentium, non ſufficere ſolam promulgationem Romæ factam, probatur in primis ab authoritate: ſiquidem ita ſentiunt Navarrus *cap.* 23. *Manualis num.* 44. Medina 1. 2. *quæſt.* 90. *art.* 4. & inſuper pro hac ſententia Azorius *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 3. *quæſt.* 3. ſed poſtea (ſecutus priorem ſententiam) citat Abbatem, Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, Sotum, & alios. Eandem ſententiam noviſſimè ſecutus eſt Petrus Marchantius *tom.* 2. *Tribunalis, tract.* 1. *tit.* 8. *quæſt.* 5. ipſamque ex profeſſo docet Bernardus Sannig. *tom.* 3. *Theologiæ, tract. de Legibus, diſtinct.* 3. *quæſt.* 6. atque probabile cenſet Pirhing. *titul. de Conſtitut. nu.* 31. & ſequitur Ludov. Engel, *tit. de Conſtitut. num.* 67. ubi etiam reſpondere conatur ad *cap.* 1. *de Poſtulat. Prælat.* pro favore prioris ſententiæ ſupra *n.* 27. allegatum.

Et ratione.

30. Fundamentum hujus poſterioris ſententiæ eſt, quia Pontifices volunt Jus Civile ſervari, ubicunque Jure Canonico nihil eſt ſpecialiter conſtitutum, juxta illud c. 1. De novi operis nuntiatione: *Sicut Leges non*

dedi-

Digitized by Google

dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonū Principum cōſtitutionibus adjuvantur: atqui circa modum promulgandi Leges Eccleſiaſticas, in Jure Canonico nihil habetur clarè conſtitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad Legum obligationem requirit, ut promulgentur in ſingulis Provinciis, juxtà dicta *n.* 24. Confirmatur: quia ipſimet ſummi Pontifices de facto in quibuſdam legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in ſingulis Provinciis & Diœceſibus, ut patet ex cap. cùm infirmitas de pœnit. & remiſſ. & Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Paſtoralis* (& habetur tom. 4. Bullarii Romani, *Conſtit.* 62. *dicti Pont.*) & alibi; ſed fruſtrà hoc fieri videretur, ſi generaliter, & abſq; alia ſpeciali declaratione (quod additur propter Bullam *num.* 27. citatam) Romanus Pontifex per legem Romæ promulgatam illicò totum Mundum obligare intenderet etiam pro Foro conſcientiæ; ergo.

Confirm. hæc ſent. 31. Confirmatur ſecundò, quia, ut eleganter diſcurrit Sannig. *loc. cit.* ipſamet lex Chriſti Domini non fuit ſufficienter Jeroſolimis in ipſo die Pentecoſtes pro toto Orbe promulgata, uti omnes concedunt; ergo neq; lex Pontificia Romæ duntaxat promulgata. Conſequentia tenet, niſi detur diſparitas. Undè (infert citatus Author) ex hac ſententia patet quomodo multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regnis, & Provinciis, non obligent de facto, cò quòd ab Ordinariis locorum aut ex negligentia aut aliis de cauſis gravibus, v.g. ob laicam poteſtatem, vel defectum finis legis, non fuerint debitè promulgatæ in ſuis Diœceſibus, juxtà Paparum voluntatem & mandatum; contra quas longa conſuetudo populi contraria invaluit, & vim contrariæ legis tandem obtinuit. Hactenùs ille.

In praxi quid obſervandũ. 32. Quantùm ad praxin attinet, in hac ſententiarum, & rationum varietate, ſubditis ſtandum in primis erit judicio Superiorum ſuorum, nam his in dubio obedire tenentur. Deinde attendenda eſt praxis, & conſuetudo locorum, utpote quæ eſt tantæ efficaciæ, ut non tantùm Jus dubium interpretari poſſit (nam *conſuetudo eſt optima legũ interpres*, c. Cùm dilectus de Conſuet. & *L.* 36. *ff. de Legibus*) ſed etiam legi cæteroquin manifeſtæ debito tempore derogare, *cap. ult. de Conſuetud.*

QUÆSTIO IV.

De Acceptatione Legum.

Legem acceptari, & uſu recipi, quid. 33. ADvertendum, quòd Lex poſt promulgationem debitè factam tunc cenſeatur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, ſcripto, aut alio ſigno, vel quando ipſam in caſu occurrente obſervat. Deinde dum Communitas legem obſervat, dicitur *Lex* etiam eſſe *uſu recepta*. Hoc prænotato ſit

Ad legem an requiratur acceptatio populi. 34. CONCL. I. Ad naturam, & intrinſecam conſtitutionem Legis humanæ non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & uſum Lex accidentaliter perficiatur, ſeu confirmetur. Ita communior Doctorum, hoc intelligentium tum de Lege Imperatoria, tum Pontificia. Ratio eſt: quia ſupremo Principi, utpura Summo Pontifici, aut Imperatori; neque voluntas, neque poteſtas deeſt ſubditos obligandi ad obſervantiam ſuæ legis. Non quidem voluntas, uti ſupponitur; eò, quòd velit condere novam legem. Neque deeſt poteſtas: quia Summo Pontifici in rebus ſpiritualem Eccleſiæ gubernationem concernentibus, tenentur obedire omnes Chriſtiani, tanquam Paſtori univerſali, Chriſtique in terris Vicario. In Imperatorem verò populus Lege aurea omnem poteſtatem contulit. *L.* 1. *ff. de Conſtitut. Principum.*

Leges firmantur, cùm moribus utentium cōprobantur quomodo, 35. Nec obſtat illud Gratiani can. 3. diſt. 4. *Leges inſtituuntur, cùm promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur*, Reſp. enim in primis textum hunc apertè ſtare pro Concluſione, dum concedit, leges jam

jam inſtitui per legitimam promulgationem, ac proindè ante earum acceptationem. Reſp. ulteriùs, illud, quod ſubjungitur, *Firmantur, cùm moribus utentium cõprobantur*, nõ de firmitate intrinſeca & ſubſtantiali intelligendum eſſe, utpotè quam leges jam ante earum acceptationem habent; ſed de quadam extrinſeca duntaxat & accidentali firmitate, quatenùs leges moribus utentium comprobatæ, non facilè ampliùs per contrariam legem, vel conſuetudinem abrogantur. Sive (ut loquitur Fagnanus *in c. Treguas. n. 49. de Tregu.*) leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem ſtabilitatis, non autem firmitatem authoritatis.

Si lex juſta eſt tenetur eã populus acceptare

36. CONCL. II. Si lex juſta eſt, tenetur eam populus acceptare ſub peccato: niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamen ſententia noviſſimè ab Alexandro VII. rejecta eſt, dum ab ipſo inter alias propoſitiones etiam ſequens, ordine 28. damnata fuit: *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.*

Niſi habeat juſtã cauſam non acceptandi; & quid tunc agẽdum.

37. Dicitur in Concluſione, *niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi.* Nam quando ſubeſt rationabilis cauſa à Principe veriſimiliter ignorata, ſecùs erit dicendum. Idem dic, quando ex circumſtantiis contraria Principis voluntas ſatis colligitur; prout v. g. præſumi poſſe videtur in lege valdè difficili, nimiumque dura & gravi, quòd Princeps non intendat ab initio abſolutè obligare; ſed ſolùm tentare populi ſenſum, & quomodo is tali legi ſeſe accommodet, ut juxta eum valeat poſtmodum Princeps legem vel plenè confirmare, vel relaxare, ac moderari. Intereà tamen populus in tali caſu non poteſt ſimpliciter rejicere legem, ſed debet ad Principem recurrere per remedium ſupplicationis pro ſublatione legis: qua ſtante ſupplicatione, licitum eſt populo ſuſpendere obligationem legis; prout in ſimili habetur *c. Si quando de Reſcriptis*, & notat Sannig. *Diſt. 3. de Legib. quæſt. 7. n. 4.* poſt Rodriquez Bonacinam, & alios.

Quid de ſingularibus quoad praxin?

38. Addit Layman *lib. 1. tract. 4. c. 3. n. 3.* quamvis Lex Pontificia ſpectata ſua natura, quantùm eſt de ſe, ſeu in actu primo, mox habeat vim obligandi ſubditos in toto Mundo: tamen quod attinet ad praxin, peccati damnandos non eſſe, neq; puniendos ſingulos è Communitate, ſi legem Pontificiam in ſua Diæceſi neque promulgatam, neque uſu receptam, ipſi quoque non obſervent; de quo plura citatus Author.

Peccant non recipientes, neque obſervantes juſtam legẽ, donec uſu contrario abrogata ſit

39. CONCL. III. Etſi primi, qui legem Pontificiam, vel Diæceſanam ritè latam, & ſufficienter promulgatam non receperunt, neque obſervarunt, peccaverint, niſi juſtam cauſam habuerint non acceptandi, ſucceſſores tamen eorum illam non obſervando ampliùs non peccant. Ita Pirhing, *tit. de Conſtit. n. 42.* & alii. Ratio eſt: quia, poſtquàm talis Lex longo tempore in Diœceſi non eſt unquam recepta, neque obſervata, exiſtimare poſſunt ſucceſſores, illam per non uſum, ac vi contrariæ conſuetudinis jam præſcriptæ abrogatam eſſe.

Cur multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus non obligent?

40. Et ex his patet (inquit Herinex *diſp. 3. de Legib. n. 117.*) quomodo multæ Leges, ac Bullæ Pontificiæ, in variis Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque publicatæ, neque acceptatæ fuerunt; vel quia defectu publicationis, & acceptationis, eſto ab initio culpabili tandem in perfectam deſuetudinem deſierunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quòd Ordinarii frequenter advertant, aut exiſtiment, ac ſæpè non ſine fundamento, Leges varias non congruere publicæ utilitati ſuarum Diœceſium ob inveteratas, & rationabiles earundem conſuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatim non graſſantur, imò vix noſcuntur. Interdum etiam Ordinarii ob poteſtatem Laicam non poſſunt exequi pro libitu ſuo mandata Apoſtoli-

Digitized by Google

ſtolica, donec tandem tractu temporis eadem abeant in deſuetudinem.

QUÆSTIO V.

Quænam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam poſſint præcipi, vel prohiberi.

Lege humana quę nam generatim præcipi poſſint.

41. CONCL. I. Lege humana, ſive Eccleſiaſtica, ſive Civili, poſſunt præcipi non ſolùm opera Juſtitiæ, ſed etiam aliarum virtutum, dummodò non ſint nimis ardua, atque difficilia. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia Legiſlator poteſt ejuſmodi actiones præcipere, quæ ſunt utiles bono communi, aut prohibere, ſi earum omiſſio Communitati expedire videatur: atqui non ſola opera Juſtitiæ, ſed etiam actus aliarum virtutum, expediunt quandoque bono communi, ergo.

Corollaria.

42. *Sic in primis Lege Eccleſiaſtica* præcipiuntur opera virtutis Temperantiæ, & Religionis, indicendo certum dierum jejunium, ac præcipiendo devotam Miſſæ auditionem diebus Feſtivis, & hujuſmodi, ut ſic populus Chriſtianus ad veri Dei cultum exercitetur, atque in bonis operibus exercendis ampliùs confirmetur. Deinde ob eandem rationem poſſunt lege humana præcipi aut prohiberi, actiones cæteroquin ex natura ſua indifferentes: prout prohibetur Chriſtianis deferre arma ad Infideles, item labor ſervilis diebus Feſtivis, & hujuſmodi.

Conſilia Evangelica, an poſſint præcipi?

43. Dicitur notanter in Concluſione, *dummodo non ſint nimis ardua, atque difficilia*: ſiquidem lex debet eſſe poſſibilis, & ſecundum naturam hominum, id eſt, humanæ conditioni accommodata. Et hinc Eccleſia non poteſt abſolutè præcipere actus conſiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuæ Caſtitatis, Paupertatis, atque Obedientiæ Religioſæ: hæc enim, licèt ex poſt facto rectè præcipiantur illis, qui ad eorum obſervantiam ſeſe priùs per votum ſolemne Profeſſionis Religioſæ voluntariè obligarunt, utpotè qui virtute ſui voti ad obſervantiam ipſorum jam obligantur, juxtà Pſalm. 75. *Vovete & reddite Domino Deo veſtro*, & alibi univerſaliter tamen, & ante ſpontaneam obligationem rationabiliter præcipi non poſſunt.

Materia legis prohibitoriæ quæ?

44. CONCL. II. Inſuper Legis prohibitoriæ materia ſunt omnia illa, quæ juſtitiæ, aliiſque virtutibus, quarum obſervatio Reipublicæ utilis eſt, ſimulque facilis: contrariantur. Ratio eſt, quia leges feruntur in bonum Communitatis, ergo juſtè prohibentur ea, quæ bono communi contrariantur.

Poteſt idē actus pluribus legibus præcipi.

45. CONCL. III. Poteſt idem actus pluribus legibus, & pluribus titulis præcipi, aut prohiberi; pura Lege naturali, divina, ac humana ſimul. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia nihil impedit, quo minùs idem actus pro meliori Juris Divini, aut naturalis obſervatione, vel declarationē Jure inſuper humano prohibeatur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non ſolùm Jure naturali ac Divino, ſed etiam Lege humana tum Eccleſiaſtica, tum Civili, ſub graviſſimis pœnis prohibetur: è contra verò honor debitus parentibus, aliiſque legitimis Superioribus, deferri mandatur.

Actus interni nequeunt lege humana præcipi.

46. CONCL. IV. Actus merè interni non poſſunt ulla Lege humana, ſivè Civili, ſivè Eccleſiaſtica, per ſe ac directè præcepi. Ita communior & probabilior Doctorum. Ratio eſt: quia ſolus Deus eſt ſecretorum cognitor, & judex; atque, ut dicitur Pſalm. 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* Hinc etiam 1. *Regum* 6. habetur: *Homo videt ea, quæ patent*; *Deus autem intuetur cor*. Confirmatur Concluſio. Siquidem *Eccleſia non judicat de occultis*, ut dicitur *cap. Sicut tuis, de Simonia*. & alibi. Et hac de cauſa Hæreſis, aut Simonia, vel Uſura mere mentalis: quamvis coram Deo ſint ex genere ſuo gravia peccata, nihilo-

hilominus pœnas juris non incurrunt, prout communiter docent tùm Theologi, tùm Canoniſtæ. Imò eſt vulgatum inter Juris conſultos dictum, & habetur can. Cogitationis de Pœnit. diſt. 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur*: intellige, ab homine, benè tamen à Deo, ut explicat Gloſſa ibidem.

Per ſe, & directè. 47. Notanter autem dictum eſt in Concluſione, ***actus merè interni per ſe, & directè non poſſunt præcipi lege humana***: nam per accidens, & concomitanter benè poſſunt ſic præcipi, ut mox dicetur. Hinc ſit

Benè tamen indirectè, & concomitanter. 48. CONCL. V. Prædictis tamen non obſtantibus, poſſunt actus aliqui interni Lege humana præcipi, vel prohiberi per accidens, ſeu indirectè & concomitanter, quatenus requiruntur ad moralem ſubſtantiam actuum externorum. Ita communior & probabilior Doctorum. Sic quippè Eccleſia præcipit diebus Feſtivis devotam auditionem Miſſæ; atque Confeſſionem Sacramentalem ſaltem ſemel in anno peragendam, ad quam utique illinc requiritur interior attentio, hinc autem dolor de peccatis. Similiter, cùm legitimus Superior Sacerdoti præcipit, ut Miſſam celebret, eamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptiſmi aut Pœnitentiæ adminiſtret, conſequenter etiam per accidens, ſeu indirectè & concomitanter præcipit, ut habeat internam intentionem ſacrificandi, Miſſamque applicandi, aut baptizandi, vel à peccatis pœnitentem abſolvendi: utpotè cùm ſine ea tales actus validè elici, atque moraliter ſubſiſtere non poſſint.

Ratio ulterior Concluſionis. 49. Ratio ulterior Concluſionis eſt; quia leges & præcepta homini imponuntur, ut ea humano modo impleat, non brutorum more; ergo ſicuti opus præceptum violari non poteſt, niſi per actum, vel omiſſionem humanam ac liberam, ita neque impleri, unde ſi quis ebrius, vel dormiens, die Feſto Miſſæ interſit, non ſatisfacit præcepto, quia ipſam non audit actu humano ac morali. Accedit, quòd in prædictis caſibus actus illi exteriores ſine ullo actu interiori, attentione ſcilicet vel intentione, forent mera ſimulatio, Deo & hominibus execrabilis.

50. Et hac ratione, nimirum ritè diſtinguendo, & concedendo, quòd Eccleſia poſſit quidem præcipere actus internos indirectè, & concomitanter ut conjunctos externis, non verò per ſe & directè; ſolvuntur plures objectiones, & inſtantiæ, quæ in præſenti materia fieri poſſunt. *Solutio objectionum.*

51. CONCL. VI. Quamvis Lege humana nunquam poſſit præcipi aliquid injuſtum, ac inhoneſtum, ſeu peccaminoſum; nihilominùs aliquando licitè permittuntur quædam injuſta, atque inhoneſta ad evitationem majoris mali, non quidem approbando minus malum tanquam licitum, ſed diſſimulando ejus pænam; Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis patet ex ipſa definitione Legis, alioquin enim ipſa foret iniqua, ſicque non obligaret. Ratio verò ſecundæ partis eſt: quia quando utrumque malum omni diligentia poſſibili per legem evitari non poteſt, locum habet illud vulgatum, *Ex duobus malis minus eſt eligendum*, non quidem approbando minus malum, ſed quatenùs utrumque impediri ampliùs non poteſt, minus eligendo tanquam medium ad evitandum majus malum. *Lege humana nunquam poteſt præcipi inhoneſtum, benè tamen permitti.*

DI-

DISTINCTIO II.

De Obligatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Obligatione Legis Veteris, ejuſque ceſſatione.

Præcepta veteris Legis alia moralia.

(a) Ut dicetur n. 11.

Alia cæremonialia.

Et alia judicialia.

1. ADvertendum cum communi Theologorum, quòd præcepta veteris Legis, ſeu Moſaicæ, fuerint in triplici differentia. Alia ſiquidem fuerunt *Præcepta moralia*, quæ ad motum diſciplinam ſpectabant, qualia ſunt, *Non occides*, *Non mœchaberis*, & hujuſmodi, quæ etiamnum remanſerunt, & obligant, non quatenùs Leges veteris Teſtamenti, ſed quatenùs ſunt Juris Naturalis. (a) Alia fuerunt *Præcepta cæremonialia*, quæ ad cultum Dei pertinebant, ac præſcribebant, quomodo, & quibus cæremoniis in veteri Teſtamento Deus fuerit colendùs, ut ſic populus Judaicus ad idololatriam propenſus, ab eadem retraheretur: ut Circumciſio, varii ritus Sacrificiorum, eſus Agni Paſchalis, & plura hujuſmodi, quæ paſſim in Veteri Teſtamento, ac præſertim in libris Moyſis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus conſtituebatur rebus ordo populi tum inter ſe, tum quoad communitatem, atque in exercendis judiciis obſervandus: hujuſmodi enim præcepta fuerunt veluti quædam juſtitiæ, inter homines illos obſervandæ, determinationes ad quas Judices populi Iſraelitici in deciſionibus occurrentium litium, atque cauſarum, attendere debuerunt.

Unde dicta diviſio deſumatur?

2. Porrò hæc triplex præceptorum veteris Legis diviſio clarè habetur *Deuteron. cap. 6.* ubi dicitur: *Hæc ſunt præcepta, & cæremoniæ, atque judicia*; qualia alibi ſæpiùs leguntur. Hinc D. Apoſtolus *Roman. 7.* loquens de Lege veteri, vocat illam *Mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum. Sanctum* quidem quod præcepta cæremonialia, utpotè quibus homo peculiariter ordinatur ad Deum, ejuſque cultum exequendum. *Juſtum* propter præcepta judicialia, quibus homo maximè ordinatur ad proximum, ut præbeat unicuique quod ſuum eſt. *Bonum* tandem propter præcepta moralia, quæ per ſe continent bonitatem atque honeſtatem, & ordinant hominem potiſſimùm ad ſe ipſum. Hoc prænotato ſit

Lex vetus obligabat ſolos Judæos per ſe loquendo.

3. CONCL. I. Lex vetus per ſe loquendo obligabat ſolos Judæos. Ita Herinex *diſp. 2. de Legibus, quæſt. 2. n. 15.* eſtque communis Theologorum. Ratio eſt: quia ad Judæos ſolos Lex illa dirigebatur, illiſque ſolis fuit promulgata, ut conſtat ex Sacra Scriptura paſſim: atqui lex non obligat niſi eos, ad quos dirigitur, & quibus injungitur; ergo.

An etiã obligarit Gentiles?

4. Dicitur, *per ſe loquendo*. Quia in primis liberum fuit aliis Nationibus, legem Moſaicam aſſumere, eamque profiteri per ſuſceptam Circumciſionem, hæc enim erat janua Legis veteris, eo fermè modo, quo de facto Baptiſmus eſt janua Legis Evangelicæ, ejuſque Sacramentorum. Deinde quamvis præcepta moralia non obligaverint Gentiles, in quantum erant per poſitivam Dei juſſionem in Lege Moſaica mediante Decalogo renovata, nihilominùs etiam Gentiles tenebantur ejuſmodi præcepta moralia obſervare, in quantùm erant Juris naturæ.

Ea ceſſavit introducta lege Evangelica.

5. CONCL. II. Lex vetus, ejuſque obligatio ceſſavit introducta Lege Evangelica. Iſta concluſio eſt de fide, & habetur *Actor. cap. 5.* ubi à ſanctis Apoſtolis in Concilio Jeroſolymitano congregatis, ex inſtinctu Spiritu Sancti decretum fuit, atque promulgatum, non ampliùs obligare Circumciſionem, aliaque Legalis

Digitized by Google

lis veteris ſeu Moſaicæ Legis. Idem patet ex tota Epiſtola D. Pauli ad Galatas; & alibi. Undè in jure Canonico, *Cap. Majores, de Baptiſmo*, habetur; *Abſit, ut in illam damnatã hæreſin incidamus, quæ perperam affirmabat Legem cum Evangelio, & Circumciſionem cum Baptiſmo ſervandam.*

Circumciſio & alia cæremonialia Legis veteris de facto ſunt illicita.

6. CONCL. III. Circumciſio, & alia Præcepta cæremonialia veteris Legis, de facto in Lege Evangelica non ſolùm penitus obligare ceſſarunt, ſed inſuper eorum obſervatio eſt prohibita, illicita, & mortifera, ſeu mortem animæ afferens. Ita omnes Catholici; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus *num. præc.* Accedit ratio: quia omnes cæremoniæ illæ fuerunt umbra & figura futurorum juxtà illud 1. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant eis:* fuerunt enim Cæremonialia principaliter, instituta ad præfiguranda Chriſti Myſteria ut futura, ejuſque tanquam Meſſiæ in Lege promiſſi adventum; ergo cùm ejuſmodi adventus, aliaque olim præfigurata Myſteria Chriſti jam fuerint completa, oportuit, ut & illæ cæremoniæ ceſſarent, ne alioquin ſignificando aliquid ut futurum, quod tamen reverà jam eſt factum, falſum ſignificarent.

Sed poſt Chriſti mortè per aliquod têpus fuerût licita.

7. Fatendum tamen eſt cum D. Auguſtino *Epiſt. 9. & 10. ad S. Hieronymum*, & Theologis communiter, quòd uſus atque obſervatio Legalium, ſeu Cæremonialium veteris Legis, etiam poſt Chriſti mortem, atque promulgationem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitus; modò in eis non collocaretur ulla ſpes ſalutis, neque ea obſervarentur, ut ſigna præfigurativa futurorum, Ratio eſt: quia ipſimet Apoſtoli ſæpiùs obſervarunt Legalia poſt Evangelium jam promulgatum; ergo eorum obſervatio fuit ad tempus licita, & non illicò mortifera, Antecedens patet: ſic enim *Actorum cap. 16.* S. Paulus legitur circumcidiſſe Timotheum; & *Actorum cap. 21.* idem S. Apoſtolus, de conſilio Seniorum, purificatus aſcendit in Templum. Congruentiam hujus optimam dedit D. Aug. *loc. cit.* ut videlicet Synagoga ſepeliretur cum honore, ſimulque Judæorum ſcandalum omne evitaretur; ſicque ipſi faciliùs poſſent ad Fidem Chriſti converti; dum advertebant ſuas cæremonias, utpotè pro tempore veteris Legis bonas, ſanctas, atque à Deo præceptas, non ita ſubitò abrogari, atque contemni, ſicut ritus Gentilium.

Et quamdiu?

8. Cæterùm ſucceſſu temporis, poſtquàm veritas Evangelii magis, magiſque Mundo illuxit, umbra Legis tandem omninò evanuit; adeò ut jam *Actorum cap. 15.* appelletur *Hæreſis Phariſæorum, qui crediderunt dicentes, quia oportet circumcidi, & præcipere quoque ſervare legem Moyſi.* Undè patet, jam illo tempore non ampliùs obligaſſe legem Moyſis. Quo autem tempore ea cœperit eſſe illicita, ejuſque obſervatio mortifera, variant Theologi; cùm illud ex ſacra Scriptura clare non conſter, & poſt dictum Concilium Jeroſolymitanum adhuc D. Paulus circumciderit Timotheum, atque ipſe purificatus aſcenderit in Templum, ut proximè dictum. Sunt, qui Legalium uſum volunt fuiſſe licitum uſque ad viginti quinque annos circiter poſt Chriſti paſſionem, & nonnulli ultrà: quamvis certum videatur, quòd ante mortem S. Ignatii Martyris, ac tertii poſt S. Petrum Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopi, res iſta jam fuerit per Eccleſiam deciſa, ut notat Bernardus Sannig. *Diſtin. 2. de Legibus, quæſt. 3. num. 9.*

Præcepta judicialia Legis veteris, quomodo ſint evacuata.

9. CONCL. IV. Præcepta judicialia veteris Legis per adventum ac mortem Chriſti, atque prædicationem Evangelii, fuerunt quidem evacuata, ita ut deſinerent vi illius Legis obligare; nihilominùs ob naturalem æquitatem poteſt eorum aliquorum obſervatio etiam nunc per Prælatos Eccleſiæ præcipi. Ita D. Th. 1. 2. q. 104. *art.* 3. & alii communiter.

Differentia inter cæremonialia, & judicialia Legis veteris.

10. Unde eſt differentia inter præcepta cæremonialia, & judicialia Legis

gis veteris. Nam cæremonialia adeò ſunt evacuata, ut non ſolùm ſint mortua, ſivè nullius ampliùs obligationis, aut utilitatis, ſed etiam mortifera, ita ut illicitum ſit ea obſervare tempore Legis Evangelicę, Judicialia verò, etſi non obligent tempore Legis gratiæ vi veteris Legis, imò nec obſervari poſſint ex obligatione ipſius, tamen ob eorundem convenientiam: & æquitatem naturalem, poſſunt etiam defacto abſque peccato obſervari, imò de novo præcipi per eos, quorum eſt condere leges, prout hoc in nonnullis eorum fieri, patet inductione. Sic in primis defacto ſolvuntur Decimæ Parochis, aliique Eccleſiæ Miniſtris, quia Jure naturali, ſimulque Divino, debetur neceſſaria ſuſtentatio Eccleſiæ Miniſtris, juxta illud Salvatoris, Matth. c. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et 1. Cor. 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* & alibi. Similiter, quamvis mulier poſt partum ſtatim poſſit ingredi Eccleſiam, nec teneatur abſtinere per certos dies ſecundum Legem Moſaicam, ſi tamen puerperæ ex veneratione voluerint aliquamdiù abſtinere, earum devotio admittitur in Jure Canonico *c. un. de Purificatione poſt partum*. Idem patet in pluribus ſimilibus paſſim occurrentibus.

Præcepta moralia ipſius obligant defacto, & quare?

11. CONCL. V. Præcepta moralia etiamnum obligant, non quidem vi veteris Legis, ſed quatenus ſunt Juris naturalis, aut in Lege Evangelica per Chriſtum denuò renovata. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis eſt: quia Lex vetus per Chriſti adventum, & mortem, fuit evacuata, (b) ergo vi ipſius præcepta moralia ampliùs non obligant. Ratio verò ſecundæ partis eſt: quia omnia Præcepta moralia veteris Legis reducuntur tum ad geminum Præceptum Dilectionis Dei & proximi, tum ad Præcepta Decalogi: hæc autem obligant de Jure naturali, ſimulque ſunt per Chriſtum renovata, ut habetur *Matth. c. 19. Marci 10. & Lucæ 18.* ergo.

(b) Ut dictum n. 5. & ſeq.

QUÆSTIO II.

De Obligatione Legis novæ, ſeu Evangelicæ, ejuſque perfectione.

Lex nova quibus nominibus appelletur.

12. ADvertendum, quòd Lex nova variis nominibus appelletur. Et primò quidem dicitur *Lex Evangelica*, eò quòd in quatuor Evangeliis, vel potiùs in quatuor libris unius Evangelii contineatur regiſtrata. Secundò dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris ſeu Moſaicæ, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Tertiò dicitur *Lex libertatis*, Jacob. c. 2. Item *Lex fidei*, Rom. c. 3. Et tandem *Lex gratiæ*, eò quòd non ſolùm gratiam multò copioſiorem conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Lege contigit; ſed inſuper contineat, & afferat omnis gratiæ Authorem Chriſtum Jeſum. His prænotatis ſit

Lex Evangelica à Chriſto lata eſt pro toto Mundo, & obligat etiam Judæos, ac Gentiles.

13. CONCL. I. Lex Evangelica à Chriſto Domino condita eſt, & lata pro toto Mundo, adeòque ad eam, atque ad ſuſcipiendum Baptiſmum obligantur etiam Judæi, & Gentiles. Ita omnes Theologi. Prima pars, quòd nempè Chriſtus ſit author legis Evangelicæ, deſumitur ex illo *Iſaiæ* 33. ubi de Meſſia venturo, ſeu Chriſto Domino propheticè prædicitur: *Dominus judex noſter, Dominus legiſer noſter.* Unde & in Evangelio paſſim, ac præſertim *Joan. c. 14.* Chriſtus de ſuis legibus ait: *Mandata mea ſervate.* Altera pars, quòd nempè Chriſtus legem Evangelicam tulerit non pro uno duntaxat populo, ſed pro univerſo Mundo, ipſemet expreſſit *Matth. c. ult.* præcipiens Apoſtolis: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, docentes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Ex Marci cap. ult. *Euntes in Mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Accedit ratio: quia Chriſtus fuit Redemptor totius Mundi, ergo & legiſlator, condendo pro omnibus leges, per quas ad ſanctificatio-

nem, vitamque æternam pervenirent.

Obligavit tamè primùm poſt ſui promulgationem.

14. CONCL. II. Nihilominùs lex Evangelica poſt factam ſui inſtitutionem non ſtatim obligavit omnes, ſed primùm, quando ſolemniter fuit promulgata. Et hæc quidem promulgatio Jeroſolymis contigit in die Pentecoſtes, qua Apoſtoli, accepto priùs Spiritu Sancto cœperunt ſolemniter prædicare Baptiſmum, ejuſque obligationem, dicentes: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*, Actorum cap. 2. In cæteris verò locis poſt menſem, vel annum, aut plures annos incœpit dicta obligatio, prout nimirum variis populis Evangelium Chriſti ſeriùs, aut citiùs ſolemnitèr, & Deo per miracula doctrinam Evangelicam confirmante promulgabatur. Ita Doctor Subtilis *in 4. diſt.* 3. *quæſt.* 4. cum aliis. Ratio hujus patet ex dictis *Diſt. præced. quæſt.* 2. *&* 3. ubi generatim dictum eſt, ad cujuſque legis obligationem requiri, quòd ſolemniter promulgetur.

Lex nova excedit veterem multis modis. I. Quia eſt facilior veteri.

15. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis modis excedit in dignitate, ſeu perfectione. Ita omnes Catholici; idque patet inductione, aſſignando ſpeciales Legis Evangelicæ prærogativas præ veteri, ſeu Moſaica. Nam Lex Moſaica fuit I. multò gravior Lege Evangelica. Hinc D. Petrus *Actor. c.* 15. dixit de lege veteri. *Quid tentatis imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus?* Non quòd Lex vetus abſolutè fuerit obſervatu impoſſibilis (Deus enim non præcepit impoſſibilia) ſed quia obſervatu fuit admodùm difficilis: quæ quidem difficultas oriebatur ex nimia præceptorum tum cæremonialium, tum judicialium numeroſitate, quorum aliqua ſatis erant difficilia. E contrà de Lege Evangelica ait Chriſtus, Matth. c. 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.*

Solvitur objectio.

16. Nec obſtat, quòd Chriſtus *Matth. c.* 5. multa ſuperaddiderit Decalogo, dum v.g. ad illud præceptum; *Non occides*, addidit, *Non iraſci*, & hujuſmodi. Reſp. enim cum D. Auguſtino *lib.* 19. *contra Fauſtum*, negando aſſumptum: Chriſtus enim nil ſuperaddidit, ſed tantùm explicavit meliùs Decalogum, reprobando expoſitionem antiquorum Phariſæorum. Adde, quòd in lege Evangelica ceſſarit obligatio cæremonialium, & judicialium veteris legis, etſi non moralium. (c)

(c) Juxtà dictaque præc.

II. Quia nunc conferuntur efficaciora auxilia gratiæ.

17. II. In Lege Evangelica conferuntur efficaciora, & copioſiora auxilia gratiæ ad ferendum onus legis, juſtitiamque operandam quàm in lege Moſaica. Ratio eſt: quia in legè Evangelica omnia ſeptem Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato dignè ſuſcipientibus, in lege Moſaica verò ſola Circumciſio conferebat gratiam (d) & quidem reſpectu gratiæ Baptiſmalis admodùm parvam. Inſuper in lege Evangelica, eò quod merita Chriſtiana ſint actu exhibita, Spiritus Sanctus abundè datur credentibus, in Moſaica verò, quia merita Chriſti tunc ſolùm erant prævisa, atque in futurum exhibenda, etiam menſura gratiæ dabatur modica.

(d) De hoc infrà tract. 14. diſt. 1. n. 12. & ſeqq.

III. Quia lex Evangelica per Filiũ Dei promulgata eſt, &c.

18. III. Lex Evangelica eſt dignior veteri: quia quamvis utramque Legem Deus condiderit; nihilominùs Moſaicam promulgavit per miniſterium Angelorum, Evangelicam verò per Filium ſuum unigenitum. Excedit prætereà, & differt in materia: nam Myſteria Sanctiſſimæ Trinitatis, Incarnationis, & Redemptionis noſtræ, in Lege veteri fuerunt multùm occultata, aut ſolùm præfigurata; quę tamen in Lege Evangelica ſunt revelata, & clariùs manifeſtata, aut jam actu exhibita. Omittuntur plures aliæ ſimiles Leges Evangelicæ prærogativæ præ veteri, ſeu Moſaica.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ?

Poteſtas legiſlativa alia Eccleſiaſtica, alia Civilis; quomodo differãt?

(e) Diſt. præc. n. 9. & 14.

19. SUpponendum hìc conformiter ſuperiùs (e) dictis, quòd Lex, ac poteſtas legiſlativa humana, alia ſit Eccleſiaſtica, alia Civilis. Differunt autem inter ſe variè. I. Ratione originis: quia poteſtas legiſlativa Eccleſiaſtica proximè, ac immediatè provenit à Deo; prout patet ex verbis Chriſti Matth. 16. *Tibi dabo claves regni Cœlorum*. Et Joan. 21. *Paſce oves meas*. Item Actorum 20. *Poſuit vos Spiritus ſanctus Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo*. E contrà verò poteſtas legiſlativa civilis immediate provenit ab hominibus, utpotè cùm populus per Legem auream contulerit in Regem, atque Imperatorem, totam ſuam poteſtatem, *L. 1. ff. de Conſtitut. Principum*: quamvis & hæc ſaltem mediatè ſit à Deo, juxtà illud Rom. 13. *Non eſt poteſtas, niſi à Deo*. II. Differunt ratione objecti, & finis: ſiquidem poteſtas legiſlativa Eccleſiaſtica per ſe, & directè, verſatur circà res ſpirituales, ad ſalutem animarum, & conſequendam vitam æternam ordinatas. Civilis verò poteſtas per ſe, ac directè, ſeu immediatè, tantùm reſpicit commoditatem, & tranquillam gubernationem Reipublicæ; quamvis mediatè, ac per accidens, etiam ſalutem animarum reſpicere poſſit, in quantùm vitia prohibet, ac punit. Undè ſequitur, quòd hæ duæ poteſtates, Civilis nempè & Eccleſiaſtica, propriis officiis, ac dignitatibus diſcretæ ſint; quamvis Eccleſiaſtica ob excellentiam objecti, & finis ſui, tantò præſtet Civili, quantò quæ ſunt ſpiritualia, præſtant corporalibus. His prænotatis ſit

Leges humanæ cū Eccleſiaſticę, tum Civiles obligãt in conſcientia, & ſub peccato.

20. CONCL. I. Leges humanæ juſtæ, ac legitimè promulgatæ, non ſolùm Eccleſiaſticæ, ſed etiam Civiles regulariter loquendo obligant in conſcientia, ita ut earum trangreſſio in materia gravi ſit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia juxtà quartum Præceptum Decalogi tenemur obedire non ſolùm parentibus, ſed etiam legitimis Superioribus noſtris, juſta præcipientibus. Accedit illud Apoſtoli, Rom. 13. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit*. Et mox infrà: *Subditi eſtote non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*, id eſt, non ſolùm metu pœnarum, ſed etiam, ne peccetis.

Solvitur objectio.

21. Quòd ſi quis objiciat. Poteſtas Civilis non poteſt infligere pœnam mortis æternæ, ergo neque ſub ea, ſive ſub peccato mortali reatum pœnæ æternæ inducente, quidpiam præcipere. Probatur conſequentia: quia ejuſdem eſt, ſub pœna quidpiam præcipere, & pœnam tranſgreſſoribus inferre poſſe, ne alioquin lex ſit inutilis. Reſp. negando conſequentiam, cum ſua probatione: nam ad hoc, ut poteſtas Civilis quidpiam in conſcientia obligans præcipere valeat, ſufficit poteſtas legiſlativa, quam habet à Deo, qui juſſit legitimis Superioribus juxta præcipientibus eſſe obediendum. Nec idcircò lex illa erit inutilis: nam pœnam mortis æternæ, tranſgreſſoribus impœnitentibus ſtatutam, ſufficit, quòd Dominus Deus juſtus Judex infligat; utpotè cujus mandatum ſimul violatur, & à quo etiam, ſaltem mediatè, provenit poteſtas legiſlativa Civilis, juxtà citatum illud Rom. 13. *Non eſt poteſtas, niſi à Deo: itaque qui reſiſtit poteſtati, Deo ordinationi reſiſtit*.

Id verum regulariter loquẽdo.

22. Dicitur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo*. Siquidem non omnes Leges humanas obligare in conſcientia, patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* ubi oſtendetur, dari leges aliquas merè pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam ſubeundam.

Lex humana obligat cum aperto vitæ periculo, quando eius obſer-

23. CONCL. II. Quando legis obſervatio eſt moraliter neceſſaria ad publicum bonum conſervandum, tunc lex humana poteſt obligare cum aperto vitæ periculo. Ità Herinex *diſp.*

venientia eſt neceſſaria ad bonum publicum cõſervandum.

diſp. 3. *de Legib. quæſt.* 3. eſtque communis. Ratio eſt: quia conſervatio boni communis omnino eſt præferenda bono vitæ privati hominis, ergo in tali caſu neceſſitatis poteſt ſuperior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare ſubditum ad obſervantiam legis cum periculo vitæ. Sic in primis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoſo permanere in ſtatione ſua cum aperto mortis diſcrimine. Similiter tempore peſtis tenetur Parochus, tùm vi officii ſui, tum præſertim accedente ſpeciali præcepto Epiſcopi, permanere in ſuo loco ad excipiendas peſtiferorum Confeſſiones, non obſtante manifeſto vitæ periculo. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus.

Vel quãdo ejus violatio cederet in contemptum fidei, aut Eccleſiaſticæ poteſtatis.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humanæ cederet in contemptum Fidei, aut Eccleſiaſticæ legis vel poteſtatis, tunc lex eſt ſervanda etiam cum periculo vitæ. Ita cit. Herinex cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic ſi quis ab Hæreticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore Quadrageſimæ in contemptum Eccleſiaſticæ legis, illique Hæretici minitentur mortem, niſi carnes comedat, potiùs ei moriendum foret, quàm ut in talibus circumſtantiis carnes comederet. Ratio eſt: quia violatio legis Eccleſiaſticæ in talibus circumſtantiis cederet in contemptum Fidei Catholicæ, poteſtatiſque Eccleſiaſticæ: & comedens carnes ad talem Hæreticorum inſtantiam, eorum ſectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipſo opere contemneret poteſtatem Eccleſiæ: hoc autem nullo modo licet, ſed eſt intrinſecè malum. Undè tali potiùs eſſet ſubeunda mors: quam ſi quis ex præfata cauſa oppeteret, reverà foret Martyr; (f) cùm moreretur ob confeſſionem Fidei Catholicæ, qua credimus, Eccleſiam à Chriſto accepiſſe poteſtatem certas leges Fidelibus imponendi.

(f) Vide Tract. 7. diſt. 1. n. 49. & 50.

Extra dictos duos

25. CONCL. IV. Extra præfatos caſus Lex humana, ſive Civilis, ſive Eccleſiaſtica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc *c.* 4. *de reg. juris*, dicitur: *Quod non eſt licitum in Lege, neceſſitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet eſſe ſecundùm naturam hominum; id eſt, conditioni humanæ accomodata: id autem non fieret, ſi leges humanæ ſemper obligarent cum periculo vitæ, etiam extra caſus ſuprà memoratos; ergo. Hinc

caſus non obligat cũ periculo vitæ, vel gravis incommodi.

Corollarium generale.

26. Infertur I. Quia dũo memorati caſus ſunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vitæ, amiſſionis membrorum, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius ſimilis gravis mali, quod conſiderata qualitate legis prudenter judicatur tale.

Aliud de infirmo, itinerante, &c.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui preſſus gravi infirmitate corporis, de conſilio Medicorum comedit carnes diebus jejunii, aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere feſſus, utitur ſecunda refectione: quia cum tanto incommodo corporali non obligat lex jejunii Eccleſiaſtici. Idem dicendum de iis, qui diebus Feſtivis remanent domi ad ejus cuſtodiam, nec audiunt Miſſam in locis, ubi unica Miſſa celebratur. Innumera ſimilia exempla paſſim occurrunt.

Quid liceat excommunicato vel irregulari occulto, ad vitandam infamiã?

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licitè ſe gerere tanquam nõ excommunicatum, in quantum hoc eſt neceſſarium ad vitandam infamiæ notam, aut ſimilis mali periculum; adeoque ſi non habet, à quo abſolvi poſſit, non teneri abſtinere à Divinis, vel (prævia tamen contritione) Sacramentorum adminiſtratione, aut ab eligendo, & hujuſmodi, ſi abſq; periculo infamiæ, aut alterius gravis mali abſtinere non poſſit. Similiter irregularis factus ob culpam occultam, poteſt celebrare, Ordines ſuſcipere, &c. ſi tam citò nequeat obtinere diſpenſationem, & abſque gravi nota, vel damno, non poſſit diutiùs abſtinere. Et ita de multis aliis eſt diſcurrendum, ut notat cit. Herinex cum communi.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO IV.

De Legibus Pœnalibus earumque obligatione.

Lex humana moralis, & pœnalis quid?

29. ADvertendum, quòd Lex humana, præter alias ſui diviſiones, communiter dividatur in moralem, ſeu abſolute obligatoriam, & in legem pœnalem. *Lex moralis*, ſeu abſolute obligatoria dicitur illa, quæ mores ſolùm dirigit, obligando ad actum aliquem eliciendum, vel omittendum, nullam verò pœnam tranſgreſſoribus expreſſe imponit: unde tunc pœna Judicis arbitrio imponi debet. *Lex pœnalis* è contrà dicitur illa, qua aliquid præcipitur, vel prohibetur ſub certa pœna tranſgreſſoribus conſtituta: cujuſmodi pœna poteſt eſſe multiplex nimirum vel ſpiritualis, ut Excommunicatio, Suſpenſio, &c. vel temporalis, ut confiſcatio bonorum, vel etiam corporalis, ut incarceratio, mutilatio, fuſtigatio, &c. Porrò Lex pœnalis rurſum dividitur in mere pœnalem, & mixtam, *Lex mixta* dicitur, quæ ad actum ſub culpa præſtandum, ſimulque ad certam pœnam tranſgreſſores obligat: & dicitur *Lex mixta*, quia eſt mixta ex morali, & pœnali: *Leges mere pœnales* appellantur eæ, quę ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam: & tales dari mox dicetur. Hinc ſit

Dantur leges aliquæ merè pœnales.

30. CONCL. I. Dantur Leges aliquæ pure pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam tranſgreſſoribus impoſitam. Ita communis Doctorum, & noviſſime ſequitur Chriſtoph. Haunoldus *tom. 1. de juſtitia & jure, tract. 1. cap. 1. controverſ. 5.* quamvis Sanchez *lib. 6. in Decalogum, cap. 4. num. 12.* velit, ejuſmodi ordinationes ad ſolam pœnam obligantes, non eſſe propriè leges. Ratio Concluſionis eſt: quia lex non obligat ultra mentem legiſlatoris. Unde in ſimili notant Doctores, quos citat, & ſequitur Layman *l. 1. tract. 4. cap. 14. num. 2.* quòd legiſlator circa materiam cæteroquin gravem poſſit obligare ſolùm ſub veniali; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, *arg. cap. ult. de præbendis*. Hinc dantur quædam Religioſorum Ordinum Statuta, quæ ad culpam, ſeu ſub peccato non obligant, ſed tantùm ad pœnam à Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnullæ Conſtitutiones Politicæ, circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturali adverſantur, eorum tamen intermiſſio confert ad tranquillum Reipublicæ ſtatum; v. g. Ne quis noctu ſine lumine ambulet, Ne certum veſtium ornatum portet, & hujuſmodi.

Solvitur objectio.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam juſte non poteſt à Superiore infligi pœna; nam pæna eſt noxæ vindicta; ergo. Reſp. enim negando conſequentiam: quia licèt in tranſgreſſione legis mere pænalis nulla interveniat culpa Theologica, ſeu quæ ſit peccatum coram Deo; nihilominùs interveniat culpa Politica, importans defectum contra laudabilem Reipublicæ, aut Ordinis Religioſi conſtitutionem, bonamque politiam, quæ proinde culpa meritò caſtigatur competenti pœna.

Quòd lex aliqua ſit merè pœnalis, pendet ex intentione legiſlatoris.

32. CONCL. II. Quòd Lex aliqua ſit mere pœnalis, non bene deſumitur ex ſola pęnæ adjectione; ſed id dependet ex intentione legiſlatoris, quæ tum ex verbis legis, tum ex ſubjecta materia, aliiſque circumſtantiis, prudenti judicio deſumenda eſt. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 108. *art.* 4. & alii communiter. Ratio eſt: quia in primis adjectio pœnæ ſpiritualis, v. g. Excommunicationis, Suſpenſionis, & hujuſmodi, potiùs indicat, legiſlatorem voluiſſe obligare ſub culpa; cùm tales pœnæ nonniſi ob culpam, ſeu peccatum, infligi ſoleant. Deinde loquendo etiam de pæna temporali, per ejus adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde ſequitur, quòd, quænam leges ſint mere pœnales, rectè non deſumatur ex adje-

ctione

Digitized by Google

ctione pœnæ; ſed hoc pendeat ex intentione legiſlatoris, utpotè à qua leges ſuam vim obligandi habent.

Dicta intentio legiſlatoris unde deſumenda.

33. Cæterùm ejuſmodi intentio legiſlatoris, ſi non clarè habeatur ex verbis legis, prudenti judicio tum ex ſubjecta materia, tum ex aliis circumſtantiis deſumenda erit: neque enim circa hoc certa, & generalis regula dari poteſt. Huc etiam multùm juvat conſuetudo, utpotè quę eſt optima legum interpres; ſiquidem per conſuetudinem ex lege pœnali mixta poſſe fieri purè pęnalem, ac ceſſante reatu conſcientiæ manere ſolam pęnam Fori externi, obſervat Suarez *lib.7.de Legibus.c.19.n.11.* & Layman. *lib.1.tract.4. cap.25. n. 12.* & ſequitur Ludov. Engel. *tit. de Conſuetud. n.17.* Qui addunt, id fortaſsè contingere in Legibus Civilibus imponentibus exactiones, aut prohibentibus venari, vel ligna ſcindere, ſive aliquid ex Regno extrahere: licèt enim in principio directivæ fuerint, nihilominùs potuerunt uſu fieri merè pęnales, & quaſi naturam mutare, quia non aliter ſunt receptæ.

Ad ſubeũdã pœnam ferendæ ſententiæ, non tenetur Reus ante ſententiã judicis condemnatoriam.

34. CONCL. III. Quotieſcunque Lex pęnalis imponit pænam primùm à Iudice infligendam, ſeu pænam ferendæ ſententiæ, certum eſt non obligati Reum ad ſubeundam, vel ſolvendam pænam ante ſententiam Judicis condemnatoriam: Ita communis. Neque enim Reus ad ampliùs tenetur, quàm lex ipſa imponit: hæc autem ſolùm imponit, ut Reus pænæ adjudicetur; quod ſpectat potiùs ad Judicem, quàm ipſummet Reum. Hinc infertur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus decernitur (quæ formula continet duntaxat pœnam ferendæ ſcientiæ) quòd is ante latam à Judice ſententiam poſſit validè, ac licitè, ſe gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum; ſicque exercere omnes actus ſui officii, aut Beneficii: quia reverà ante ſẽtentiam Judicis necdum incurrit ejuſmodi pænam, quamvis commiſerit crimen, quod excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus eſt per Judicem. Sed illicò pro hujus & ſequentium Concluſionum intelligentia

Pœna ipſo iure inflicta, ſeu lata ſent. & pœna ferendæ ſententię, quæ?

35. Quæres; quid ſit pæna ipſo jure inflicta, ſive latæ ſententiæ: & undè dignoſcatur, pænam eſſe ferendæ ſententiæ, vel potiùs ipſo jure latam? Reſp. I. Pæna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententiæ, dicitur illa, quæ poſito delicto ſtatim vi legis irrogatur, ut ſi in lege pænali dicatur, *Qui tale delictum commiſerit, ſit ipſo facto excõmunicatus, officio aut beneficio privatus, &c.* Pæna primùm per Iudicem juxtà præſcriptum legis infligenda vocatur illa, quam legiſlator comminatur delinquenti, nondum autem imponit, ſed primùm per ſententiam Iudicis imponendam ſtatuit: ut ſi dicatur, *Qui tale delictum commiſerit, privetur officio, excommunicetur, &c.* Et hęc alio nomine dicitur *Pæna ferendæ ſententiæ:* prior autem vocatur ſub aliis terminis: *Pæna latæ ſententiæ.*

Et quãdo pœna cenſeatur eſſe lata, vel ferendæ ſententiæ.

36. Reſp. II. Pæna cenſetur lata ipſo jure, ſeu eſſe latæ ſententiæ, quoties in lege pænali adhibentur hujuſmodi verba: *Ipſo facto, Ipſo iure, Mox, Ex tunc, &c. ſit excommunicatus, ſuſpenſus, vel privatus.* Inſuper eſt pæna latæ ſententiæ, ſi legiſlator ſibi, vel legi ſuæ adſcribat ſententiam, dicendo v. g. *Authoritate noſtra, Virtute hujus legis, ipſo jure ſubjaceat tali pænæ, &c.* Addit Herinex *diſp.3. de Legibus, nu.7.* idem eſſe dicendum, ſi lex utatur ſolo verbo indicativi modi, præſentis, aut præteriti temporis, v.g. *Excommunicamus, Suſpendimus, Excommunicationẽ ſe noverit incurriſſe, Sciat ſe eſſe excommunicatum*, & hujuſmodi.

Alia hujus regula.

37. Reſp. III. Si lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediatè ipſam pænam; ſed vel reatum pænæ, dicendo, *Qui hoc fecerit, reatum talis pænæ incurrat, Fiat reus talis pænæ;* vel ipſã actionẽ judicis, dicendo, *Excommunicetur, Suſpendatur, Privetur ſuo officio, aut beneficio, eſt excommunicandus, privandus, &c.* Hujuſmodi, inquam, formulæ ſolùm continent ſententiam ferendam, ſeu pę-

nam

nam infligendam à Judice. Ratio eſt; quia de tali pœna ferendæ ſententiæ poſſunt ejuſmodi verba commodè explicari; ergo etiam debent ſic explicari: ſiquidè *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, juxtà Regulam 49. Juris in 6. cum concordantiis.

Verba illa, ſit excommunicatus, anathema, &c. an contineant pœnam latæ ſent.

38. Reſp. IV. Num illa verba, *Sit excommunicatus, ſuſpẽſus, privatus officio, Sit anathema*, & hujuſmodi, nullo alio addito contineant pœnam latæ ſententiæ, nec ne, variant Doctores. Affirmant non pauci, eò quòd ejuſmodi verba imperativi modi afficiant immediatè ipſummet pœna. Oppoſitum nihilominus tenet Navarrus *cap.57. Manualis, n.12.* ubi ait, quòd hujuſmodi verba, *Sit excommunicatus* non denotent ſententiam latam, ſed ferendam, niſi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus variè; & inprimis authoritate Gloſſæ *ca.2. verſ. Sequeſtratus de Foro cõpetent.* Deinde quia verbum *ſit* eſt futuri temporis, & poteſt commode explicari per ly, *Fiat excommunicatus, &c.* unde per illud nõ fertur ſententia ipſo jure, niſi aliquid aliud addatur puta *ipſo jure, ipſo facto ſit excommunicatus, &c.* Tandem quia ſtante dubio mitior pars in pœnis eſt eligenda: atqui præfata verba ſunt dubia, ut patet ex allatis rationibus; atque ipſa Doctorum varietate ſentiendi; ergo.

Pœnæ latæ ſent. ſi non requirunt executionem externam ſtatim habent locũ in conſciẽtia.

39. CONCL. V. Loquendo nunc de pœnis latæ ſententiæ, ſi pœna ipſo jure impoſita aliam executionem externam nõ requirat, ſtatim ut factum illud, cui talis pœna ipſo jure annexa eſt committitur, habet ipſa locum in conſcientia. Ita Ludov. Engel, *tit. de Cõſtitut. n.43.* eſtque communior Doctorum. Et tales ſunt pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, & aliæ Cenſuræ Eccleſiaſticæ, item Irregularitates, impedimenta matrimonii, & hujuſmodi: nam tales pænas, ſi ſint latæ ſententiæ, ipſo facto, & ante omnem ſententiam judicis incurri, recepta praxis & uſus declaravit.

Secùs, quãdo pœna illa requirit executionem externam &c.

40. CONCL. VI. Si verò pænæ ipſo jure illatæ, etiam externam executionem requirant (veluti eſt amiſſio dominii, confiſcatio bonorum, privatio Beneficii, aut officii Eccleſiaſtici, & c. ipſo jure ſtatuta) tunc ulteriùs ad obligationem in conſcientia producendam requiritur ſententia declaratoria Judicis ſuper crimine admiſſo niſi lex in ſpecie addat clauſulam, *alia etiã declaratione nõ ſecuta.* Ita Engel. *loc. cit. n.43.* Layman. *lib.* [illegible] *c.5. n.6.* citans alios, & tenent Doctores paſſim. Deſumitur hoc ex *c. Cùm ſecundùm. de Hæreticis in 6.* ubi bona Hæreticorum ipſo jure confiſcantur & tamen ipſi non illicò in conſcientia obligantur bona ſua tradere fiſco: quin etiam dictæ cõfiſcationis executio, ſeu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante ſententiam declaratoriam Judicis Eccleſiaſtici ſuper crimine hæreſis admiſſo: ergo idem dicendum eſt de aliis ſimilibus pænis externam executionem requirentibus; *cùm de ſimilibus idem judicium ſit habendum* c. Inter corporalia de Tranſlat. Epiſcop.

Corollaria de beneficiario.

41. Ex hac Concluſione infertur cum Bonacina *diſp.1. de Legibus, quæſt. 1. punct.7. §.1. n.11.* & aliis, quòd Beneficiarius poſſit retinere Beneficium ſuum Eccleſiaſticum, donec declaretur per ſententiam Judicis, tale delictum ab ipſo eſſe commiſſum, propter quod privatus ſit ipſo jure ſuo Beneficio: niſi fortè in lege habeatur expreſſum; pænam impoſitam ſtatim in Foro conſcientiæ ſubeundam eſſe, ſeu illicò deberi ante ullam Judicis declarationem ſuper crimine admiſſo.

Diſparitas utriuſque caſus.

42. Quòd ſi quæras diſparitatem, cur pœnæ latæ ſententiæ, ſeu executionem externam non requirentes, incurrantur ipſo factoadmiſſi criminis ante omnem ſententiam Judicis, non verò aliæ requirentes externam executionem? Reſp. Doctores hanc diſparitatis rationem dare; quia priores ſunt pœnæ privativæ, quæ non indigent actione, ſed duntaxat ceſſatione; poſteriores autem ſunt pænę poſitivę, atque indigẽtes reali actione, ſeu executione. Cùm igitur naturæ humanæ foret admodùm grave, quin & contra-

trarium, quod quis delinquens teneatur in ſemetipſo exequi pœnam poſitivam, ſicque eſſe ſui ipſius & accuſator, & judex, & executor; ejuſmodi leges non cenſentur obligare in conſcientia antè ſententiam judicis; niſi ſecùs in eis exprimatur.

Inſtantia de inhabilitate ad beneficia, & an hæc poſtulet ſententiã judicis?

43. Fateor, quòd Sanchez *Lib. 9. de matrimonio, diſp. 30. n. 1. & 2.* hanc reſponſionem impugnet; eò quòd inhabilitas ad Beneficia Eccleſiaſtica; & ad ferendum ſuffragium, ſint pœnæ duntaxat privativæ, & tamen poſtulent ſententiam Judicis, prout volunt Sotus, Navarrus, Molina, & Ledeſma, quos citat. Verùm hæc doctrina non caret difficultate: nam inhabilitatem ad electionem activam, & paſſivam, incurri ante omnem ſententiam Judicis, cenſentur inter alios Suarez *l. 5. de Legibus, c. 9.* Engel. *loc. cit.* & Laym. *lib. 1. tr. 4. c. 15. n. 5.*

Quid dicendum de pænis corporis afflictivis?

44. CONCL. VII. Tandem loquendo de pœnis corporis afflictivis, tenetur quidem Reus per ſe ipſum exequi pœnam aliquam honeſtam, & non nimis acerbam, poſtquam per ſententiam Judicis ad ipſam fuit condemnatus, puta quòd pergat in carcerem, ſubeat abſtinentiam aliquam, vel moderatè ſe ipſum flagellet, prout moris eſt in quibuſdam Religionibus: nihilominùs nequit Reus obligari, ut graviores pœnas corporis, utputà mortis, mutilationis, &c. directè in ſemetipſo exequatur, ſed ſolùm, ut ipſas per miniſtros Juſtitiæ allatas patienter ſuſtineat. Ita communis.

Corollaria notabilia.

45. Unde paſſim notant Doctores quòd damnatus ad bibendum venenum parere non teneatur, item quod damnatus ad mortem inedia perferendam, poſſit licite comedere cibos ſibi clam allatos: quinimò quòd damnatus ad mortem, vel mutilationem, poſſit etiam poſt ſententiam Judicis fugere; ſi via effugiendi pateat. Ita Herinex *diſp. 5. de Legibus, quæſt. 3.* Engel. *ubi ſupra, n. 44.* Layman *loc. cit. n. 7. & ſeq.* qui tamen rectè addunt, quòd damnatus ad furcam, vel gladium, debeat collum præbere, aut ſcalam aſcendere, &c. nam hoc non eſt directe mortem inferre, ſed inferendam ſuſtinere, & per accidens ſolùm ac indirectè ad eam cooperari.

DISTINCTIO III.

De Subjecto Obligationis Legum.

QUÆSTIO I.

Quinam obligentur legibus Pontificiis, aliiſque Eccleſiaſticis?

Omnes fideles obligantur legibus Pōtificiis pro toto Orbe latis.

1. CONCL. I. Legibus Summi Pontificis in materia ſpirituali, & ſalutem animarum, rectamque Eccleſiæ gubernationem concernente, pro toto Orbe Chriſtiano legitimè latis, obligantur omnes Chriſti Fideles. Ita Catholici unanimiter. Ratio eſt: quia Chriſtus Dominus D. Petro; ejuſque legitimis Succeſſoribus Romanis Pontificibus, omnium ſuarum Ovium curam demandavit *Joan. n. 21.* trina vice eidem præcipiens. *Paſce oves meas.* Accedit illa generalis promiſſio eidem facta, Matth. c. 16. *Tibi dabo claves Regni Cœlorum, & quodcunque ligaveris ſuper terram erit ligatum & in cœlis*: nam ſub generali promiſſione continetur etiam poteſtas condendi juſtas leges, ut ſic Oves Chriſti ſecuriùs paſcantur.

Iiſdem obligantur etiam hæretici.

2. CONCL. II. Etiam Hæretici obligantur Legibus Pontificiis pro toto Orbe Chriſtiano latis. Ita communis Theologorum, adeò ut Lugo *diſp. 15. de Pœnitentia, ſect. 7. num. 147.* abſurdiſſimum eſſe dicat, ſi quis negaret. Hæreticos obligari Legibus Ec-

Eccleſiaſticis jejunii, abſtinentiæ à carnibus, Cenſuris contra eos latis, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia Hæretici per Baptiſmum jam ſunt ingreſſi Eccleſiam, ejuſque membra effecti; ergo obligantur legibus ejuſdem. Et certè, ſi ipſi non obligarentur Legibus Eccleſiaſticis, fruſtrà tot leges pœnales in Jure Canonico, aliiſque Conſtitutionibus Eccleſiaſticis, contra Hæreticos fuiſſent latæ.

Solvitur inſtantia. 3. Nec obſtat, quòd Hæretici reſiſtant Eccleſiæ, Summoque Pontifici, ac legibus ipſius. Reſp. enim, hoc neutiquam eos excuſare, cùm ex ſuo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, puta exemptionem à legibus. Quinimò Hæretici pertinaciter non obtemperantes legibus (quibus tamen de jure tenentur obedire) eò ampliùs peccant; *Cùm tantò ſint graviora peccata, quantò diutiùs infelicem animā detinent alligatam*, ut dicitur *in cap. ult. de conſuetud.* Hinc in forma. Reſp. diſtinguendo antecedens: Hæretici de facto reſiſtunt legibus Eccleſiæ, conceditur; de jure ipſis reſiſtunt ita ut bene in hoc agant, negatur antecedens & conſequentia.

Corollarium. 4. Ex hac Concluſione infertur cum Gobat *tract. 9. Theologiæ Experiment. num. 49. & ſeqq.* & communi aliorum, quando quidem Hæretici ſubſint Legibus Eccleſiaſticis, quòd eorum matrimonia contracta cum impedimento dirimente vi Juris Eccleſiaſtici, v. g. in tertio, aut quarto gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, ſint nulla & invalida: undè ſequitur, quòd ſi ad veram Fidem Catholicam convertantur; impetrata priùs legitima diſpenſatione, horum matrimonia ſint renovanda,

Judæi tamen, & Pagani, non obligantur legibus Eccleſiaſticis. 5. CONCL. III. Judæi, Sarraceni, atque Pagani, item Catechumeni necdum baptizati, non obligantur Legibus Eccleſiaſticis. Ita communior, contrà Innocentium, Hoſtienſem, & Fagnanum c. Canonum ſtatuta. n. 64. de Conſtitut. Ratio Concluſionis eſt: quia tales per Baptiſmi januam necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam, cui proindè ſubjecti non ſunt. Hinc in Jure Canonico *c. Gaudemus, de Divortiis* expreſsè dicitur; quòd Infideles, & Pagani, *Conſtitutionibus Canonicis non arctantur: quid enim ad nos ſecundùm Apoſtolum* (1. Corinth. 4.) *de his, qui foris* [illegible] *judicare?*

Corollaria. 6. Infertur proindè, tales [illegible] contrahere matrimonium cum impedimento dirimente Jure duntaxat Eccleſiaſtico: ut ſi contrahant in ſecundo, tertio, vel quarto gradu conſanguinitatis, aut affinitatis, & hujuſmodi. Infertur ulteriùs, Infideles non baptizatos; atque Catechumenos, non obligari lege Eccleſiaſtica de jejunando, aut habenda abſtinentia carnium certis diebus ab Eccleſia præſcriptis, & aliis hujuſmodi: ſiquidem tales necdum per Baptiſmum ingreſſi ſunt Eccleſiam, proindè ejus legibus non ſubjiciuntur.

Limitatio. 7. [illegible] tamen hoc primò, niſi hujuſ[illegible]es Eccleſiaſticæ contineant J[illegible]urale, vel Divinum; ut putà de non blaſphemando, non furando, & hujuſmodi: nam ad talium legum obſervantiam obligantur etiam Judæi, aliique Infideles, non quidem vi Legis Eccleſiaſticæ: ſed vi Juris naturalis, aut Divini,

Alia limitatio. 8. Limita ſecundò, niſi Judæi, aliive Infideles ſubſint Eccleſiæ in temporalibus; prout fit Romæ, & in nonnullis aliis locis: tunc enim ii tenentur obedire Papæ, aut alii Prælato Eccleſiaſtico quoad ea, quæ eorum ſtatum concernunt, non minùs, ac teneretur obedire legibus alterius Principis temporalis, ſi in ejus territorio moraretur.

Leges inferiorum prælatorum obligant ſolùm ſubditos proprii territorii. 9. CONCL. IV. Leges inferiorum Prælatorum Eccleſiaſticorum ſolùm adſtringunt ſubditos proprii ſui Territorii: & ſic Leges, ſeu Conſtitutiones in Concilio Provinciali editæ, obligant duntaxat ſubditos intra talem Provinciam exiſtentes; Statuta verò Epiſcoporum obligant tantùm ſubditos propriæ Diœceſis,

dum

lis veteris ſeu Moſaicæ Legis. Idem patet ex tota Epiſtola D. Pauli ad Galatas; & alibi. Undè in jure Canonico, *Cap. Majores, de Baptiſmo*, habetur; *Abſit, ut in illam damnatā hæreſin incidamus, quæ perperam affirmabat Legem cum Evangelio, & Circumciſionem cum Baptiſmo ſervandam.*

Circumciſio & alia cæremonialia Legis veteris de facto ſūt illicita.

6. CONCL. III. Circumciſio, & alia Præcepta cæremonialia veteris Legis, de facto in Lege Evangelica non ſolùm penitus obligare ceſſarunt, ſed inſuper eorum obſervatio eſt prohibita, illicita, & mortifera, ſeù mortem animæ afferens. Ita omnes Catholici; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus *num. præc.* Accedit ratio: quia omnes cæremoniæ illæ fuerunt umbra & figura futurorum juxtà illud 1. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant eis:* fuerunt enim Cæremonialia principaliter, inſtituta ad præfiguranda Chriſti Myſteria ut futura, ejuſque tanquam Meſſiæ in Lege promiſſi adventum; ergo cùm ejuſmodi adventus, aliaque olim præfigurata Myſteria Chriſti jam fuerint completa, oportuit, ut & illæ cæremoniæ ceſſarent, ne alioquin ſignificando aliquid ut futurum, quod tamen reverà jam eſt factum, falſum ſignificarent.

Sed poſt Chriſti mortē per aliquod tēpus fuerūt licita.

7. Fatendum tamen eſt cum D. Auguſtino *Epiſt. 9. & 10. ad S. Hieronymum*, & Theologis communiter, quòd uſus atque obſervatio Legalium, ſeu Cæremonialium veteris Legis, etiam poſt Chriſti mortem, atque promulgationem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitus; modò in eis non collocaretur ulla ſpes ſalutis, neque ea obſervarentur, ut ſigna præfigurativa futurorum. Ratio eſt: quia ipſimet Apoſtoli ſæpiùs obſervarunt Legalia poſt Evangelium jam promulgatum; ergo eorum obſervatio fuit ad tempus licita, & non illicò mortifera. Antecedens patet: ſic enim *Actorum cap. 16.* S. Paulus legitur circumcidiſſe Timotheum; & *Actorum cap. 21.* idem S. Apoſtolus, de conſilio Seniorum, purificatus aſcendit in Templum. Congruentiam hujus optimam dedit D. Aug. *loc. cit.* ut videlicet Synagoga ſepeliretur cum honore, ſimulque Judæorum ſcandalum omne evitaretur; ſicque ipſi faciliùs poſſent ad Fidem Chriſti converti; dum advertebant ſuas cæremonias, utpotè pro tempore veteris Legis bonas, ſanctas, atque à Deo præceptas, non ita ſubitò abrogari, atque contemni, ſicut ritus Gentilium.

Et quamdiu?

8. Cæterùm ſucceſſu temporis, poſtquàm veritas Evangelii magis, magiſque Mundo illuxit, umbra Legis tandem omninò evanuit; adeò ut jam *Actorum cap. 15.* appelletur *Hæreſis Phariſæorum, qui crediderunt dicentes, quia oportet circumcidi, & præcipere quoque ſervare legem Moyſi.* Undè patet, jam illo tempore non ampliùs obligaſſe legem Moyſis. Quo autem tempore ea cœperit eſſe illicita, ejuſque obſervatio mortifera, variant Theologi; cùm illud ex ſacra Scriptura clare non conſtet, & poſt dictum Concilium Jeroſolymitanum adhuc D. Paulus circumciderit Timotheum, atque ipſe purificatus aſcenderit in Templum, ut proximè dictum. Sunt, qui Legalium uſum volunt fuiſſe licitum uſque ad viginti quinque annos circiter poſt Chriſti paſſionem, & nonnulli ultrà: quamvis certum videatur, quòd ante mortem S. Ignatii Martyris, ac tertii poſt S. Petrum Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopi, res iſta jam fuerit per Eccleſiam deciſa, ut notat Bernardus Sannig. *Diſtin. 2. de Legibus, quæſt. 3. num. 9.*

Præcepta judicialia Legis veteris, quomodo ſint evacuata.

9. CONCL. IV. Præcepta judicialia veteris Legis per adventum ac mortem Chriſti, atque prædicationem Evangelii, fuerunt quidem evacuata, ita ut deſinerent vi illius Legis obligare; nihilominùs ob naturalem æquitatem poteſt eorum aliquorum obſervatio etiam nunc per Prælatos Eccleſiæ præcipi. Ita D. Th. 1. 2. q. 104. *art.* 3. & aliis communiter.

Differentia inter cæremonialia, & judicialia Legis veteris.

10. Unde eſt differentia inter præcepta cæremonialia, & judicialia Legis

gis

Digitized by Google

gis veteris. Nam cæremonialia adeò ſunt evacuata, ut non ſolùm ſint mortua, ſivè nullius ampliùs obligationis, aut utilitatis, ſed etiam mortifera, ita ut illicitum ſit ea obſervare tempore Legis Evangelicæ, Judicialia verò, etſi non obligent tempore Legis gratiæ vi veteris Legis, imò nec obſervari poſſint ex obligatione ipſius, tamen ob eorundem convenientiam & æquitatem naturalem, poſſunt etiam defacto abſque peccato obſervari, imò de novo præcipi per eos, quorum eſt condere leges, prout hoc in nonnullis eorum fieri, patet inductione. Sic in primis defacto ſolvuntur Decimæ Parochis, aliique Eccleſiæ Miniſtris, quia Jure naturali, ſimulque Divino, debetur neceſſaria ſuſtentatio Eccleſiæ Miniſtris, juxta illud Salvatoris, Matth. c. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et 1. Cor. 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* & alibi. Similiter, quamvis mulier poſt partum ſtatim poſſit ingredi Eccleſiam, nec teneatur abſtinere per certos dies ſecundum Legem Moſaicam, ſi tamen puerperæ ex veneratione voluerint aliquamdiù abſtinere, earum devotio admittitur in Jure Canonico *c. un. de Purificatione poſt partum*. Idem patet in pluribus ſimilibus paſſim occurrentibus.

Præcepta moralia ipſius obligant defacto, & quare?

11. CONCL. V. Præcepta moralia etiamnum obligant, non quidem vi veteris Legis, ſed quatenus ſunt Juris naturalis, aut in Lege Evangelica per Chriſtum denuò renovata. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis eſt: quia Lex vetus per Chriſti adventum, & mortem, fuit evacuata, (b) ergo vi ipſius præcepta moralia ampliùs non obligant. Ratio verò ſecundæ partis eſt: quia omnia Præcepta moralia veteris Legis reducuntur tum ad geminum Præceptum Dilectionis Dei & proximi, tum ad Præcepta Decalogi: hæc autem obligant de Jure naturali, ſimulque ſunt per Chriſtum renovata, ut habetur *Matth. c. 19. Marci 10. & Lucæ 18.* ergo.

(b) Ut dictum n. 5. & ſeq.

QUÆSTIO II.

De Obligatione Legis novæ, ſeu Evangelicæ, ejuſque perfectione.

Lex nova quibus nominibus appelletur.

12. ADvertendum, quòd Lex nova variis nominibus appelletur. Et primò quidem dicitur *Lex Evangelica*, eò quòd in quatuor Evangeliis, vel potiùs in quatuor libris unius Evangelii contineatur regiſtrata. Secundò dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris ſeu Moſaicæ, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Tertiò dicitur *Lex libertatis*, Jacob. c. 2. Item *Lex fidei*, Rom. c. 3. Et tandem *Lex gratiæ*, eò quòd non ſolùm gratiam multò copioſiorem conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Lege contigit; ſed inſuper contineat, & afferat omnis gratiæ Authorem Chriſtum Jeſum. His prænotatis ſit

Lex Evangelica à Chriſto lata eſt pro toto Mundo, & obligat etiam Judæos, ac Gentiles.

13. CONCL. I. Lex Evangelica à Chriſto Domino condita eſt, & lata pro toto Mundo, adeòque ad eam, atque ad ſuſcipiendum Baptiſmum obligantur etiam Judæi, & Gentiles. Ita omnes Theologi. Prima pars, quòd nempè Chriſtus ſit author legis Evangelicæ, deſumitur ex illo *Iſaiæ* 33. ubi de Meſſia venturo, ſeu Chriſto Domino prophetiçè prædicitur; *Dominus judex noſter, Dominus legifer noſter.* Unde & in Evangelio paſſim, ac præſertim *Joan. c. 14.* Chriſtus de ſuis legibus ait: *Mandata mea ſervate.* Altera pars, quòd nempè Chriſtus legem Evangelicam tulerit non pro uno duntaxat populo, ſed pro univerſo Mundo, ipſemet expreſſit *Matth. c. ult.* præcipiens Apoſtolis: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, docentes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Ex Marci cap. ult. *Euntes in Mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Accedit ratio: quia Chriſtus fuit Redemptor totius Mundi, ergo & legiſlator, condendo pro omnibus leges, per quas ad ſanctificatio-

Digitized by Google

nem, vitamque æternam pervenirent.

Obligavit tamè primùm poſt ſ ipromulgationem. 14. CONCL. II. Nihilominùs lex Evangelica poſt factam ſui inſtitutionem non ſtatim obligavit omnes, ſed primùm, quando ſolemniter fuit promulgata. Et hæc quidem promulgatio Jeroſolymis contigit in die Pentecoſtes, qua Apoſtoli, accepto priùs Spiritu Sancto cæperunt ſolemniter prædicare Baptiſmum, ejuſque obligationem, dicentes: *Pænitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*, Actorum cap. 2. In cæteris verò locis poſt menſem, vel annum, aut plures annos incæpit dicta obligatio, prout nimirum variis populis Evangelium Chriſti ſeriùs, aut citiùs ſolemnitèr, & Deo per miracula doctrinam Evangelicam confirmante promulgabatur. Ita Doctor Subtilis *in 4. diſt.* 3. *quæſt.* 4. cum aliis. Ratio hujus patet ex dictis *Diſt. præced. quæſt.* 2. & 3. ubi generatim dictum eſt, ad cujuſque legis obligationem requiri, quòd ſolemniter promulgetur.

Lex nova excedit veterem multis modis. I. Quia eſt facilior veteri. 15. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis modis excedit in dignitate, ſeu perfectione. Ita omnes Catholici; idque patet inductione, aſſignando ſpeciales Legis Evangelicæ prærogativas præ veteri, ſeu Moſaica. Nam Lex Moſaica fuit I. multò gravior Lege Evangelica. Hinc D. Petrus *Actor. c.* 15. dixit de lege veteri. *Quid tentatis imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod nempe nos, neque patres noſtri portare potuimus?* Non quòd Lex vetus abſolutè fuerit obſervatu impoſſibilis (Deus enim non præcepit impoſſibilia) ſed quia obſervatu fuit admodùm difficilis: quæ quidem difficultas oriebatur ex nimia præceptorum tum cæremonialium, tum judicialium numeroſitate, quorum aliqua ſatis erant difficilia. E contrà de Lege Evangelica ait Chriſtus, Matth. c. 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.*

Solvitur objectio. 16. Nec obſtat, quòd Chriſtus *Matth. c.* 5. multa ſuperaddiderit Decalogo, dum v.g. ad illud præceptum; *Non occides*, addidit, *Non iraſci*, & hujuſmodi. Reſp. enim cum D. Auguſtino *lib.* 19. *contra Fauſtum*, negando aſſumptum: Chriſtus enim nil ſuperaddidit, ſed tantùm explicavit meliùs Decalogum, reprobando expoſitionem antiquorum Phariſæorum. Adde, quòd in lege Evangelica ceſſarit obligatio cæremonialium, & judicialium veteris legis, etſi non moralium. (c)

(c) Juxtà dictaque præc.

II. Quia nunc conferuntur efficaciora auxilia gratiæ. 17. II. In Lege Evangelica conferuntur efficaciora, & copioſiora auxilia gratiæ ad ferendum onus legis, juſtitiamque operandam quàm in lege Moſaica. Ratio eſt: quia in legè Evangelica omnia ſeptem Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato dignè ſuſcipientibus, in lege Moſaica verò ſola Circumciſio conferebat gratiam (d) & quidem reſpectu gratiæ Baptiſmalis admodùm parvam. Inſuper in lege Evangelica, eò quod merita Chriſtiana ſint actu exhibita, Spiritus Sanctus abundè datur credentibus, in Moſaica verò, quia merita Chriſti tunc ſolùm erant prævisa, atque in futurum exhibenda, etiam menſura gratiæ dabatur modica.

(d) De hoc infrà tract. 14. diſt. 1. n. 12. & ſeqq.

III. Quia lex Evangelica per Filiû Dei promulgata eſt, &c. 18. III. Lex Evangelica eſt dignior veteri: quia quamvis utramque Legem Deus condiderit; nihilominùs Moſaicam promulgavit per miniſterium Angelorum, Evangelicam verò per Filium ſuum unigenitum. Excedit præterea, & differt in materia: nam Myſteria Sanctiſſimæ Trinitatis, Incarnationis, & Redemptionis noſtræ, in Lege veteri fuerunt multùm occultata, aut ſolùm præfigurata; quę tamen in Lege Evangelica ſunt revelata, & clariùs manifeſtata, aut jam actu exhibita. Omittuntur plures aliæ ſimiles Leges Evangelicæ prærogativæ præ veteri, ſeu Moſaica.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ?

Poteſtas legiſlativa alia Eccleſiaſtica, alia Civilis; quomodo differãt?

(e) Diſt. præc. n. 9. & 14.

19. Supponendum hìc conformiter ſuperiùs (e) dictis, quòd Lex, ac poteſtas legiſlativa humana, alia ſit Eccleſiaſtica, alia Civilis. Differunt autem inter ſe variè. I. Ratione originis: quia poteſtas legiſlativa Eccleſiaſtica proximè, ac immediatè provenit à Deo; prout patet ex verbis Chriſti Matth.16. *Tibi dabo claves regni Cœlorum*. Et Joan.21. *Paſce oves meas*. Item Actorum 20. *Poſuit vos Spiritus ſanctus Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo*. E contrà verò poteſtas legiſlativa civilis immediate provenit ab hominibus, utpotè cùm populus per Legem auream contulerit in Regem, atque Imperatorem, totam ſuam poteſtatem, *L.1.ff.de Conſtitut. Principum*: quamvis & hæc ſaltem mediatè ſirà Deo, juxtà illud Rom. 13. *Non eſt poteſtas, niſi à Deo*. II. Differunt ratione objecti, & finis: ſiquidem poteſtas legiſlativa Eccleſiaſtica per ſe, & directè, verſatur circà res ſpirituales, ad ſalutem animarum, & conſequendam vitam æternam ordinatas. Civilis verò poteſtas per ſe, ac directè, ſeu immediatè, tantùm reſpicit commoditatem, & tranquillam gubernationem Reipublicæ; quamvis mediatè, ac per accidens, etiam ſalutem animarum reſpicere poſſit, in quantùm vitia prohibet, ac punit. Undè ſequitur, quòd hæ duæ poteſtates, Civilis nempè & Eccleſiaſtica, propriis officiis, ac dignitatibus diſcretæ ſint; quamvis Eccleſiaſtica ob excellentiam objecti, & finis ſui, tantò præſtet Civili, quantò quæ ſunt ſpiritualia, præſtant corporalibus. His prænotatis ſit

Leges humanæ cũ Eccleſiaſticæ, tum Civiles obligãt in conſcientia, & ſub peccato.

20. CONCL. I. Leges humanæ juſtæ, ac legitimè promulgatæ, non ſolùm Eccleſiaſticæ, ſed etiam Civiles regulariter loquendo obligant in conſcientia, ita ut earum trangreſſio in materia gravi ſit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia juxtà quartum Præceptum, Decalogi tenemur obedire non ſolùm parentibus, ſed etiam legitimis Superioribus noſtris, juſta præcipientibus. Accedit illud Apoſtoli, Rom. 13. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit*. Et mox infrà: *Subditi eſtote non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*, id eſt, non ſolùm metu pœnarum, ſed etiam, ne peccetis.

Solvitur objectio.

21. Quòd ſi quis objiciat. Poteſtas Civilis non poteſt infligere pœnam mortis æternæ, ergo neque ſub ea, ſive ſub peccato mortali reatum pœnæ æternæ inducente, quidpiam præcipere. Probatur conſequentia: quia ejuſdem eſt, ſub pœna quidpiam præcipere, & pœnam tranſgreſſoribus inferre poſſe, ne alioquin lex ſit inutilis. Reſp. negando conſequentiam, cum ſua probatione: nam ad hoc, ut poteſtas Civilis quidpiam in conſcientia obligans præcipere valeat, ſufficit poteſtas legiſlativa, quam habet à Deo, qui juſſit legitimis Superioribus juxta præcipientibus eſſe obediendum. Nec idcircò lex illa erit inutilis: nam pœnam mortis æternæ, tranſgreſſoribus impœnitentibus ſtatutam, ſufficit, quòd Dominus Deus juſtus Judex infligat; utpotè cujus mandatum ſimul violatur, & à quo etiam, ſaltem mediatè, provenit poteſtas legiſlativa Civilis, juxtà citatum illud Rom. 13. *Non eſt poteſtas, niſi à Deo: itaque qui reſiſtit poteſtati, Deo ordinationi reſiſtit*.

Id verum regulariter loquẽdo.

22. Dicitur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo*. Siquidem non omnes Leges humanas obligare in conſcientia, patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* ubi oſtendetur, dari leges aliquas merè pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam ſubeundam.

Lex humana obligat cum aperto vitæ periculo, quando eius obſer-

23. CONCL. II. Quando legis obſervatio eſt moraliter neceſſaria ad publicum bonum conſervandum, tunc lex humana poteſt obligare cum aperto vitæ periculo. Ità Herinex

diſp.

vãntia eſt neceſſaria ad bonum publicum cõſervandum.

diſp. 3. *de Legib. quæſt.* 3. eſtque communis. Ratio eſt: quia conſervatio boni communis omnino eſt præferenda bono vitæ privati hominis, ergo in tali caſu neceſſitatis poteſt ſuperior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare ſubditum ad obſervantiam legis cum periculo vitæ. Sic in primis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoſo permanere in ſtatione ſua cum aperto mortis diſcrimine. Similiter tempore peſtis tenetur Parochus, tùm vi officii ſui, tum præſertim accedente ſpeciali præcepto Epiſcopi, permanere in ſuo loco ad excipiendas peſtiferorum Confeſſiones, non obſtante manifeſto vitæ periculo. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus.

Vel quãdo ejus violatio cederet in contemptum fidei, aut Eccleſiaſticę poteſtatis.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humanæ cederet in contemptum Fidei, aut Eccleſiaſticæ legis vel poteſtatis, tunc lex eſt ſervanda etiam cum periculo vitæ. Ita cit. Herinex cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic ſi quis ab Hæreticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore Quadrageſimæ in contemptum Eccleſiaſticæ legis, illique Hæretici minitentur mortem, niſi carnes comedat, potiùs ei moriendum foret, quàm ut in talibus circumſtantiis carnes comederet. Ratio eſt: quia violatio legis Eccleſiaſticæ in talibus circumſtantiis cederet in contemptum Fidei Catholicæ, poteſtatiſque Eccleſiaſticæ: & comedens carnes ad talem Hæreticorum inſtantiam, eorum ſectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipſo opere contemneret poteſtatem Eccleſiæ: hoc autem nullo modo licet, ſed eſt intrinſecè malum. Undè tali potiùs eſſet ſubeunda mors: quam ſi quis ex præfata cauſa oppeteret, reverà foret Martyr; (f) cùm moreretur ob confeſſionem Fidei Catholicæ, qua credimus, Eccleſiam à Chriſto accepiſſe poteſtatem certas leges Fidelibus imponendi.

(f) Vide Tract. 7. diſt. 1. n. 49. & 50.

Extra dictos duos

25. CONCL. IV. Extra præfatos caſus Lex humana, ſive Civilis, ſive Eccleſiaſtica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc *c.* 4. *de reg. juris*, dicitur: *Quod non eſt licitum in Lege, neceſſitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet eſſe ſecundùm naturam hominum; id eſt, conditioni humanæ accomodata: id autem non fieret, ſi leges humanæ ſemper obligarent cum periculo vitæ, etiam extra caſus ſuprà memoratos; ergo. Hinc

caſus non obligat cũ periculo vitæ, vel gravis incommodi.

Corollarium generale.

26. Infertur I. Quia dicto memorati caſus ſunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vitæ, amiſſionis membrorum, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius ſimilis gravis mali, quod conſiderata qualitate legis prudenter judicatur tale.

Aliud de infirmo, itinerante, &c.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui preſſus gravi infirmitate corporis, de conſilio Medicorum comedit carnes diebus jejunii, aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere feſſus, utitur ſecunda refectione: quia cum tanto incommodo corporali non obligat lex jejunii Eccleſiaſtici. Idem dicendum de iis, qui diebus Feſtivis remanent domi ad ejus cuſtodiam, nec audiunt Miſſam in locis, ubi unica Miſſa celebratur. Innumera ſimilia exempla paſſim occurrunt.

Quid liceat excõmunicato vel irregulari occulto, ad vitandam infamiã?

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licitè ſe gerere tanquam nõ excommunicatum, in quantum hoc eſt neceſſarium ad vitandam infamiæ notam, aut ſimilis mali periculum; adeoque ſi non habet, à quo abſolvi poſſit, non teneri abſtinere à Divinis, vel (prævia tamen contritione) Sacramentorum adminiſtratione, aut ab eligendo, & hujuſmodi, ſi abſq; periculo infamiæ, aut alterius gravis mali abſtinere non poſſit. Similiter irregularis factus ob culpam occultam, poteſt celebrare, Ordines ſuſcipere, &c. ſi tam citò nequeat obtinere diſpenſationem, & abſque gravi nota, vel damno, non poſſit diutiùs abſtinere. Et ita de multis aliis eſt diſcurrendum, ut notat cit. Herinex cum communi.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De Legibus Pœnalibus earumque obligatione.

Lex humana moralis, & pœnalis quid?

29. ADvertendum, quòd Lex humana, præter alias ſui diviſiones, communiter dividatur in moralem, ſeu abſolute obligatoriam, & in legem pœnalem. *Lex moralis*, ſeu obſolute obligatoria dicitur illa, quæ mores ſolùm dirigit, obligando ad actum aliquem eliciendum, vel omittendum, nullam verò pœnam tranſgreſſoribus expreſſe imponit: unde tunc pœna Judicis arbitrio imponi debet. *Lex pœnalis* è contrà dicitur illa, qua aliquid præcipitur, vel prohibetur ſub certa pœna tranſgreſſoribus conſtituta: cujuſmodi pœna poteſt eſſe multiplex nimirum vel ſpiritualis, ut Excommunicatio, Suſpenſio, &c. vel temporalis, ut confiſcatio bonorum, vel etiam corporalis, ut incarceratio, mutilatio, fuſtigatio, &c. Porrò Lex pœnalis rurſum dividitur in mere pœnalem, & mixtam, *Lex mixta* dicitur, quæ ad actum ſub culpa præſtandum, ſimulque ad certam pœnam tranſgreſſores obligat: & dicitur *Lex mixta*, quia eſt mixta ex morali, & pœnali: *Leges mere pœnales* appellantur eæ, quę ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam: & tales dati mox dicetur. Hinc ſit

Dantur leges aliquæ merè pœnales.

30. CONCL. I. Dantur Leges aliquæ pure pœnales; quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam tranſgreſſoribus impoſitam. Ita communis Doctorum, & noviſſime ſequitur Chriſtoph. Haunoldus *tom. 1. de juſtitia & jure, tract. 1. cap. 1. controverſ. 5.* quamvis Sanchez *lib. 6. in Decalogum, cap. 4. num. 12.* velit, ejuſmodi ordinationes ad ſolam pœnam obligantes, non eſſe propriè leges. Ratio Concluſionis eſt: quia lex non obligat ultra mentem legiſlatoris. Unde in ſimili notant Doctores, quos citat, & ſequitur Layman *l. 1. tract. 4. cap. 14. num. 2.* quòd legiſlator circa materiam cæteroquin gravem poſſit obligare ſolùm ſub veniali; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, *arg. cap. ult. de præbendis*. Hinc dantur quædam Religioſorum Ordinum Statuta, quæ ad culpam, ſeu ſub peccato non obligant, ſed tantùm ad pœnam à Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnullæ Conſtitutiones Politicæ, circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturali adverſantur, eorum tamen intermiſſio confert ad tranquillum Reipublicæ ſtatum; v. g. Ne quis noctu ſine lumine ambulet, Ne certum veſtium ornatum portet, & hujuſmodi.

Solvitur objectio.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam juſte non poteſt à Superiore infligi pœna; nam pæna eſt noxæ vindicta; ergo. Reſp. enim negando conſequentiam: quia licèt in tranſgreſſione legis mere pænalis nulla interveniat culpa Theologica, ſeu quæ ſit peccatum coram Deo; nihilominùs interveniat culpa Politica, importans defectum contra laudabilem Reipublicæ, aut Ordinis Religioſi conſtitutionem, bonamque politiam, quæ proinde culpa meritò caſtigatur competenti pœna.

Quòd lex aliqua ſit merè pœnalis, pendet ex intentione legiſlatoris.

32. CONCL. II. Quòd Lex aliqua ſit mere pœnalis, non bene deſumitur ex ſola pęnæ adjectione; ſed id dependet ex intentione legiſlatoris, quæ tum ex verbis legis, tum ex ſubjecta materia, aliiſque circumſtantiis, prudenti judicio deſumenda eſt. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 108. *art.* 4. & alii communiter. Ratio eſt: quia in primis adjectio pœnæ ſpiritualis, v. g. Excommunicationis, Suſpenſionis, & hujuſmodi, potiùs indicat, legiſlatorem voluiſſe obligare ſub culpa; cùm tales pœnæ nonniſi ob culpam, ſeu peccatum, infligi ſoleant, Deinde loquendo etiam de pœna temporali, per ejus adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde ſequitur, quòd, quænam leges ſint mere pœnales, rectè non deſumatur ex adjectione

ctione pœnæ; ſed hoc pendeat ex intentione legiſlatoris, utpotè à qua leges ſuam vim obligandi habent.

Dicta intentio legiſlatoris unde deſumenda. 33. Cæterùm ejuſmodi intentio legiſlatoris, ſi non clarè habeatur ex verbis legis, prudenti judicio tum ex ſubjecta materia, tum ex aliis circumſtantiis deſumenda erit: neque enim circa hoc certa, & generalis regula dari poteſt. Huc etiam multùm juvat conſuetudo, utpotè quę eſt optima legum interpres; ſiquidem per conſuetudinem ex lege pœnali mixta poſſe fieri purè pęnalem, ac ceſſante reatu conſcientiæ manere ſolam pęnam Fori externi, obſervat Suarez *lib. 7. de Legibus. c. 19. n. 11.* & Layman. *lib. 1. tract. 4. cap. 25. n. 12.* & ſequitur Ludov. Engel. *tit. de Conſuetud. n. 17.* Qui addunt, id fortaſsè contingere in Legibus Civilibus imponentibus exactiones, aut prohibentibus venari, vel ligna ſcindere, ſive aliquid ex Regno extrahere: licèt enim in principio directivæ fuerint, nihilominùs potuerunt uſu fieri merè pęnales, & quaſi naturam mutare, quia non aliter ſunt receptæ.

Ad ſubeundă pęnam ferendæ ſententiæ, non tenetur Reus ante ſententiă judicis condemnatoriam. 34. CONCL. III. Quotieſcunque Lex pęnalis imponit pænam primùm à Iudice infligendam, ſeu pænam ferendæ ſententiæ, certum eſt non obligari Reum ad ſubeundam, vel ſolvendam pænam ante ſententiam Judicis condemnatoriam: Ita communis. Neque enim Reus ad ampliùs tenetur, quàm lex ipſa imponit: hæc autem ſolum imponit, ut Reus pænæ adjudicetur; quod ſpectat potiùs ad Judicem, quàm ipſummet Reum. Hinc infertur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus decernitur (quæ formula continet duntaxat pœnam ferendæ ſcientiæ) quòd is ante latam à Judice ſententiam poſſit validè, ac licitè, ſe gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum: ſicque exercere omnes actus ſui officii, aut Beneficii: quia reverà ante ſĕtentiam Judicis necdum incurrit ejuſmodi pænam, quamvis commiſerit crimen, quod excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus eſt per Judicem. Sed illicò pro hujus & ſequentium Concluſionum intelligentia

Pœna ipſo iure inflicta, ſeu lata ſent. & pæna ferendæ ſententię, quæ? 35. Quæres; quid ſit pæna ipſo jure inflicta, ſive latæ ſententiæ: & undè dignoſcatur, pænam eſſe ferendæ ſententiæ, vel potiùs ipſo jure latam? Reſp. I. Pæna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententiæ, dicitur illa, quæ poſito delicto ſtatim vi legis irrogatur, ut ſi in lege pænali dicatur, *Qui tale delictum commiſerit, ſit ipſo facto excŏmunicatus, officio aut beneficio privatus, &c.* Pæna primùm per Iudicem juxtà præſcriptum legis infligenda vocatur illa, quam legiſlator comminatur delinquenti, nondum autem imponit, ſed primùm per ſententiam Iudicis imponendam ſtatuit: ut ſi dicatur, *Qui tale delictum commiſerit, privetur officio, excommunicetur, &c.* Et hęc alio nomine dicitur *Pæna ferendæ ſententiæ:* prior autem vocatur ſub aliis terminis: *Pæna latæ ſententiæ.*

Et quădo pœna cenſeatur eſſe latæ, vel ferendæ ſententiæ. 36. Reſp. II. Pæna cenſetur lata ipſo jure, ſeu eſſe latæ ſententiæ, quoties in lege pænali adhibentur hujuſmodi verba: *Ipſo facto, Ipſo iure, Mox, Ex tunc, &c. ſit excommunicatus, ſuſpenſus, vel privatus.* Inſuper eſt pæna latæ ſententiæ, ſi legiſlator ſibi, vel legi ſuæ adſcribat ſententiam, dicendo v. g. *Authoritate noſtra, Virtute hujus legis, ipſo jure ſubjaceat tali pænæ, &c.* Addit Herinex *diſp. 3. de Legibus, nu. 7.* idem eſſe dicendum, ſi lex utatur ſolo verbo indicativi modi, præſentis, aut præteriti temporis, v. g. *Excommunicamus, Suſpendimus, Excommunicationĕ ſe noverit incurriſſe, Sciat ſe eſſe excommunicatum*, & hujuſmodi.

Alia hujus regula. 37. Reſp. III. Si lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediatè ipſam pænam; ſed vel reatum pænæ, dicendo, *Qui hoc fecerit, reatum talis pænæ incurrat, Fiat reus talis pænæ*; vel ipsă actionĕ judicis, dicendo, *Excommunicetur, Suſpendatur, Privetur ſuo officio, aut beneficio, eſt excommunicandus, privandus, &c.* Hujuſmodi, inquam, formulæ ſolùm continent ſententiam ferendam, ſeu pę-

nam

nam infligendam à Judice. Ratio eſt; quia de tali pœna ferendæ ſententiæ poſſunt ejuſmodi verba commodè explicari; ergo etiam debent ſic explicari: ſiquidē *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, juxtà Regulam 49. Juris in 6. cum concordantiis.

Verba illa, ſit excommunicatus, anathema, &c. an contineant pœnam latæ ſent.

38. Reſp. IV. Num illa verba, *Sit excommunicatus, ſuſpēſus, privatus officio, Sit anathema*, & hujuſmodi, nullo alio addito contineant pœnam latæ ſententiæ, nec ne, variant Doctores. Affirmant non pauci, eò quòd ejuſmodi verba imperativi modi afficiant immediatè ipſum iner pœna. Oppoſitum nihilominus tenet Navarrus *cap.57. Manualis, n.12.* ubi ait, quòd hujuſmodi verba, *Sit excommunicatus* non denotent ſententiam latam, ſed ferendam, niſi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus variè; & inprimis authoritate Gloſſæ *ca.2. verſ. Sequeſtratus de Foro cōpetent.* Deinde quia verbum *ſit* eſt futuri temporis, & poteſt commodè explicari per ly, *Fiat excommunicatus, &c.* unde per illud nō fertur ſententia ipſo jure, niſi aliquid aliud addatur puta *ipſo jure, ipſo facto ſit excommunicatus, &c.* Tandem quia ſtante dubio mitior pars in pœnis eſt eligenda: atqui præfata verba ſunt dubia, ut patet ex allatis rationibus; atque ipſa Doctorum varietate ſentiendi; ergo.

Pœnæ latæ ſent. ſi non requirunt executionem externam ſtatim habent locū in conſciētia.

39. CONCL. V. Loquendo nunc de pœnis latæ ſententiæ, ſi pœna ipſo jure impoſita aliam executionem externam nō requirat, ſtatim ut factum illud, cui talis pœna ipſo jure annexa eſt committitur, habet ipſa locum in conſcientia. Ita Ludov. Engel, *tit. de Cōſtitut. n.43.* eſtque communior Doctorum. Et tales ſunt pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, & aliæ Cenſuræ Eccleſiaſticæ, item Irregularitates, impedimenta matrimonii, & hujuſmodi: nam tales pænas, ſi ſint latæ ſententiæ, ipſo facto, & ante omnem ſententiam judicis incurri, recepta praxis & uſus declaravit.

Secùs, quādo pœna illa requirit executionem externam &c.

40. CONCL. VI. Si verò pænæ ipſo jure illatæ, etiam externam executionem requirant (veluti eſt amiſſio dominii, confiſcatio bonorum, privatio Beneficii, aut officii Eccleſiaſtici, &c. ipſo jure ſtatuta) tunc ulteriùs ad obligationem in conſcientia producendam requiritur ſententia declaratoria Judicis ſuper crimine admiſſo niſi lex in ſpecie addat clauſulam, *alia etiā declaratione nō ſecuta.* Ita Engel. *loc. cit. n.43.* Layman. *lib.* [illegible] *tr.4. c.5. n.6.* citans alios, & tenent Doctores paſſim. Deſumitur hoc ex *c. Cùm ſecundùm. de Hæreticis in 6.* ubi bona Hæreticorum ipſo jure confiſcantur & tamen ipſi non illicò in conſcientia obligantur bona ſua tradere fiſco: quin etiam dictæ cōfiſcationis executio, ſeu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante ſententiam declaratoriam Judicis Eccleſiaſtici ſuper crimine hæreſis admiſſo: ergo idem dicendum eſt de aliis ſimilibus pænis externam executionem requirentibus; *cùm de ſimilibus idem judicium ſit habendum* c. Inter corporalia de Tranſlat. Epiſcop.

Corollaria de beneficiario.

41. Ex hac Concluſione infertur cum Bonacina *diſp.1. de Legibus, quæſt. 1. punct.7. §.1. n.11.* & aliis, quòd Beneficiarius poſſit retinere Beneficium ſuum Eccleſiaſticum, donec declaretur per ſententiam Judicis, tale delictum ab ipſo eſſe commiſſum, propter quod privatus ſit ipſo jure ſuo Beneficio: niſi fortè in lege habeatur expreſſum; pænam impoſitam ſtatim in Foro conſcientiæ ſubeundam eſſe, ſeu illicò deberi ante ullam Judicis declarationem ſuper crimine admiſſo.

Diſparitas utriuſque caſus.

42. Quòd ſi quæras diſparitatem, cur pœnæ latæ ſententiæ, ſeu executionem externam non requirentes, incurrantur ipſo facto admiſſi criminis ante omnem ſententiam Judicis, non verò aliæ requirentes externam executionem? Reſp. Doctores hanc diſparitatis rationem dare; quia priores ſunt pœnæ privativæ, quæ non indigent actione, ſed duntaxat ceſſatione; poſteriores autem ſunt pænę poſitivę, atque indigētes reali actione, ſeu executione. Cùm igitur naturæ humanæ foret admodùm grave, quin & con-

tra-

Eccleſiaſticis jejunii, abſtinentiæ à carnibus, Cenſuris contra eos latis, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia Hæretici per Baptiſmum jam ſunt ingreſſi Eccleſiam, ejuſque membra effecti; ergo obligantur legibus ejuſdem. Et certè, ſi ipſi non obligarentur Legibus Eccleſiaſticis, fruſtrà tot leges pœnales in Jure Canonico, aliiſque Conſtitutionibus Eccleſiaſticis, contra Hæreticos fuiſſent latæ.

Solvitur inſtantia. 3. Nec obſtat, quòd Hæretici reſiſtant Eccleſiæ, Summoque Pontifici, ac legibus ipſius. Reſp. enim, hoc neutiquam eos excuſare, cùm ex ſuo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, puta exemptionem à legibus. Quinimò Hæretici pertinaciter non obtemperantes legibus (quibus tamen de jure tenentur obedire) eò ampliùs peccant; *Cùm tantò ſint graviora peccata, quantò diutius infelicem animã detinent alligatam*, ut dicitur *in cap. ult. de conſuetud.* Hinc in forma. Reſp. diſtinguendo antecedens: Hæretici de facto reſiſtunt legibus Eccleſiæ, conceditur; de jure ipſis reſiſtunt ita ut bene in hoc agant, negatur antecedens & conſequentia.

Corollarium. 4. Ex hac Concluſione infertur cum Gobat *tract. 9. Theologiæ Experiment. num. 49. & ſeqq.* & communi aliorum, quando quidem Hæretici ſubſint Legibus Eccleſiaſticis, quòd eorum matrimonia contracta cum impedimento dirimente vi Juris Eccleſiaſtici, v. g. in tertio, aut quarto gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, ſint nulla & invalida: undè ſequitur, quòd ſi ad veram Fidem Catholicam convertantur; impetrata priùs legitima diſpenſatione, horum matrimonia ſint renovanda.

Judæi tamen, & Pagani, non obligantur legibus Eccleſiaſticis. 5. CONCL. III. Judæi, Sarraceni, atque Pagani, item Catechumeni necdum baptizati, non obligantur Legibus Eccleſiaſticis. Ita communior, contrà Innocentium, Hoſtienſem, & Fagnanum c. Canonum ſtatuta. n. 64. de Conſtitut. Ratio Concluſionis eſt: quia tales per Baptiſmi januam necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam, cui proindè ſubjecti non ſunt. Hinc in Jure Canonico *c. Gaudemus, de Divortiis* expreſsè dicitur; quòd Infideles, & Pagani, *Conſtitutionibus Canonicis non arctantur: quid enim ad nos ſecundùm Apoſtolum* (1. Corinth. 4.) *de his, qui for[illegible] judicare?*

Corollaria. 6. Infertur proindè, tal[illegible] valide contrahere matrimonium cum impedimento dirimente Jure duntaxat Eccleſiaſtico: ut ſi contrahant in ſecundo, tertio, vel quarto gradu conſanguinitatis, aut affinitatis, & hujuſmodi. Infertur ulteriùs, Infideles non baptizatos; atque Catechumenos, non obligari lege Eccleſiaſtica de jejunando, aut habenda abſtinentia carnium certis diebus ab Eccleſia præſcriptis, & aliis hujuſmodi: ſiquidem tales necdum per Baptiſmum ingreſſi ſunt Eccleſiam, proindè ejus legibus non ſubjiciuntur.

Limitatio. 7. [illegible] tamen hoc primò, niſi huju[illegible]es Eccleſiaſticæ contineant J[illegible]rale, vel Divinum; ut putà de non blaſphemando, non furando, & hujuſmodi: nam ad talium legum obſervantiam obligantur etiam Judæi, aliique Infideles, non quidem vi Legis Eccleſiaſticæ: ſed vi Juris naturalis, aut Divini.

Alia limitatio. 8. Limita ſecundò, niſi Judæi, aliive Infideles ſubſint Eccleſiæ in temporalibus; prout fit Romæ, & in nonnullis aliis locis: tunc enim ii tenentur obedire Papæ, aut alii Prælato Eccleſiaſtico quoad ea, quæ eorum ſtatum concernunt, non minùs, ac teneretur obedire legibus alterius Principis temporalis, ſi in ejus territorio morarentur.

Leges inferiorum prælatorum obligant ſolùm ſubditos proprii territorii. 9. CONCL. IV. Leges inferiorum Prælatorum Eccleſiaſticorum ſolùm adſtringunt ſubditos proprii ſui Territorii: & ſic Leges, ſeu Conſtitutiones in Concilio Provinciali editæ, obligant duntaxat ſubditos intra talem Provinciam exiſtentes; Statuta verò Epiſcoporum obligant tantùm ſubditos propriæ Diœceſis,

dum

dum intra ipſam exiſtunt: & ſic loquendo de aliis. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia ad obligationem legis neceſſaria eſt juriſdictio: atqui hæc deficit, ſi alter non ſit ſubditus legislatoris, aut extra ipſius Territorium exiſtat; ergo. Hinc ca[illegible]t. *de Conſtitut. in 6.* decernitur, [illegible] Epiſcopus per ſpeciale Statu[illegible] pœna excommunicationis quidpiam prohibuerit, v.g. furtum, ejuſmodi Statutum non obliget ſuos Diœceſanos extra ipſius Diœceſin actu exiſtentes, ac proindè hi, ſi extra illam Diœceſin delinquant, v.g. furtum committant, non incurrant excommunicationem. Siquidem *Extra territorium jus dicenti impunè non paretur*, prout ibidem ſubjungitur.

Religioſi exempti an teneantur legibus per Ordinarios locorum editis.

10. Quæres, an Religioſi auctoritate Apoſtolica ab Ordinariis locorum exempti, teneantur eorum legibus, ſeu Statutis; Reſp. I. Teneri in omnibus caſibus, qui in Jure ſunt expreſſi. Sic in Concilio Tridentin. *Seſſ. 25. cap. 12. de Regular.* [illegible]betur ſtatutum, ut Cenſuræ [illegible] dicta ab Ordinariis promul[illegible] mandante Epiſcopo, a Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque obſerventur. Item, ut Dies Feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus ſerventur. Tacentur alii ſimiles caſus, utpotè quorum notitia ſpecialiter Religioſis incumbit.

Idipſum ampliùs declaratur.

11. Reſp. II. Quamvis in aliis caſibus Religioſi exempti de jure non teneantur ad obſervantiam Statutorum Epiſcopalium, utpotè à quorum juriſdictione ſpecialiter ſunt exempti; nihilominùs ratione ſcandali evitandi quandoque tenentur Regulares exempti etiam ad obſervandas alias Conſtitutiones Synodales, & Statuta Epiſcopalia, dummodò Statui Religioſo non repugnent, ſimulque ſpectent ad communem obſervantiam, ac devotionem totius populi; prout rectè obſervat Sanchez *l.4. in Decalog. c.15. n.12.* Vaſquez, & alii. Hinc quando Lege Diœceſana præcipiuntur jejunia, populus valdè ſcandalizabitur, ſi viderit talia jejunia non obſervari à Religioſis illis, quos, utpotè vitæ auſterioris profeſſores, judicat ad hoc magis obligatos: unde reverà ratione talis ſcandali evitandi, tunc Jure naturæ tenebuntur Regulares exempti ad talia jejunia obſervanda.

QUÆSTIO II.

An Clerici obligentur Legibus Civilibus ac Legislator teneatur propriis.

In legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid.

12. ADvertendum, quòd in Legibus duplex vis obligandi diſtingui ſoleat, una directiva, alia coactiva. Ille dicitur à lege obligari vi directiva ad quidpiam agendum, vel omittendum qui in conſcientia, & ſub peccato tenetur ſervare talem legem: undè hujuſmodi obligatio eſt ſub culpa, ſive dein dicta obligatio proveniat ex vi ipſiuſmet legis, prout leges ſolent obligare ſubditos, ſivè aliundè, puta ex naturali æquitate, & dictamine rectæ rationis. Ille verò dicitur à lege obligari vi coactiva, qui tenetur ad obſervantiam ejus ex vi ipſius legis, aut poteſtatis legislativæ; ita ut ſit legi ſubjectus, & ſi eam non obſervaverit, ſubjaceat pœnis per legem taxatis, aut per legiſlatorem infligendis: undè hæc obligatio reſpicit pœnam tranſgreſſoribus incumbentem. Hic prænotatis, ſit

Leges, & ſtatuta laicorum non extenduntur ad Eccleſias, & Clericos niſi approbentur ab Eccleſia.

13. CONCL. I. Leges Civiles, ſeu Statuta Laicorum, non extenduntur ad Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas, earumque bona niſi ab Eccleſia approbentur. Hæc Concluſio habetur expreſsè in Jure Canonico variis in locis, ac præſertim cap.7. & 10. tit. de Conſtitut. Accedit ratio: quia Eccleſia, & perſonæ Eccleſiaſticæ (uti ſunt Clerici, atque Regulares) earumque bona, ſunt exempta à juriſdictione Principum ſæcularium: atqui lex non obligat eos, in quos legislator non habet juriſdictionem, ergo.

14. CONCL. II. His tamen non obſtan-

Digitized by Google

obſtantibus, ſi Leges Civiles expreſsè non diſponant de Eccleſiis, Clericis, eorumque bonis, ſed ob publicam utilitatem communiter quidpiam ſtatuant, neque repugnent Statui Clericali, aut Immunitati Eccleſiaſticæ, eiſdem etiam obligantur Clerici quoad vim directivam, licèt non quoad vim coactivam Ita Doctores paſſim. Ratio eſt, quia quamvis talis obligatio erga Clericos directè non poſſit provenire ex legibus Civilibus, ob defectum juriſdictionis in Clericos; ea tamen partim provenit ex naturali æquitate (nam *turpis eſt omnis pars ſuo univerſo non congruens*, c. Quæ contra. diſt. 8. ſimulque ad vitandum ſcandalum aliorum, atque ad conſervandam unitatem & pacem Reipublicæ; partim verò dicta obligatio provenit ex auctoritate Eccleſiæ. Nam ut dicitur cap. 1. De novi operis nunciat. *Sicut leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur*; illis videlicet, quæ communem concernunt Reipublicæ utilitatem, neque ſacris Canonibus, aut immunitati Eccleſiaſticæ repugnant.

Eiſdem tamen quandoq; obligatur Clerici quoad vim directivam.

Corollarium.

15. Infertur proindè, quòd Leges Civiles pretia rerum taxantes, vel mercium evectionem extra Provinciam prohibentes, aut certum modum ædificandi præſcribentes & hujuſmodi, etiam obligent Perſonas Eccleſiaſticas, ſaltem quoad vim directivam (alioquin enim magna in Republica oriretur difformitas, & confuſio) quamvis non quoad vim coactivam, ita ſcilicet, ut Clerici ſubjaceant pœnis per leges Civiles ſtatutis, aut per judices ſæculares puniri valeant; cùm ſint exempti ab eorum juriſdictione. Undè Clerici, ſi fuerint trangreſſores talium legum, oblata querela deferendi ſunt ad judices ſeu Prælatos ſuos Eccleſiaſticos ab eiſque perpenſa gravitate materiæ, & ſcandali ſuborti, pæna condigna affici debent, ſive ſtatuta per legem Civilem, ſive alia mitiore; prout notat Rodericus *tom. 1. qu. Regul.* q. 67. *art. 2. reg. 9.* Layman. *lib. 1. tr. 4. c. 3. n. 4.* & alii.

Non verò quoad vim coactivam.

16. CONCL. III. Quantùm nunc attinet ad alteram partem Quæſtionis, & loquendo in primis de talibus Legibus, quæ ab aliqua Republica, vel tota Communitate conduntur, nullum dubium eſt, quin iiſdem ſinguli ex tali Communitate obligentur: Sic quippè legibus à Magiſtratu latis, tenentur ſinguli Conſiliarii, & Statutis per Canonicos capitulariter conſtitutis, obligantur ſinguli Canonici in particulari; Ratio eſt clara; quia ſinguli Canonici, vel Conſiliarii, ſunt ſubditi reſpectu totius Capituli, vel Magiſtratus; ergo & obligantur legibus ipſius,

Legibus à Rep. latis tenentur ſinguli ex illa.

17. CONCL. IV. Loquendo verò de Legibus ab aliquo ſupremo Principe latis, & quidem de talibus, quæ Principem æquè ac ſubditos decent; Princeps ſeu Legiſlator, ceſſante rationabili cauſa excuſante, tenetur etiam propriis legibus vi directiva, non tamen vi coactiva. Ita communior DD. Ratio primæ partis, loquentis de vi directiva, eſt: Quia alioquin ſubditi ex libera tranſgreſſione propriæ legis per Legiſlatorem facta facilè ſcandalizarentur. Simulque jure de talibus dici poſſet illud Salvatoris, Matth. 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.* Hinc illud Catonis dictum: *Patere legem, quantum ipſe tuleris*, c. Cum omnes de Conſtit. Altera pars, quòd legiſlator non teneatur ſuis legibus vi coactiva, probatur ex eo; quia, ut quis teneatur legibus vi coactiva, debet poſſe cogi per ſuperiorem ad earum obſervantiam: & ſi ipſas non obſervaverit, puniri: atqui Princeps ſupremus, ſeu Legiſlator non recognoſcit ſuperiorem in terris, à quo poſſit cogi, vel puniri, à ſe ipſo autem nemo propriè cogitur; ergo.

Princeps ſupremus tenetur propriis legibus vi directiva, non coactiva.

18. Infertur proindè; quòd Papa non obligetur vi coactiva præcepto audiendi Miſſam, vel jejunandi diebus ſtatutis: quia non habet ſuperiorem in terris, à quo cogi poſſit ad talium

Digitized by Google

lium legum Eccleſiaſticarum obſervantiam, & ob earum tranſgreſſionem puniri: à ſemetipſo autem nemo propriè cogitur. Nihilominus tenetur Papa propriis legibus ſtatum ſuum æquè ac alios decentibus, vi directiva, adeò ut peccaret, ceſſante rationabili cauſa excuſante, non obſervando ejuſmodi leges Eccleſiaſticas, à ſe vel ſuis anteceſſoribus latas. Et idem dicendum de Imperatore reſpectu legum Imperialium æque perſonam Imperatoris decentium, & aliis hujuſmodi.

Declaratur Concluſio.

19. Dicitur notanter in Concluſione, *loquendo de talibus legibus, quæ Principem æquè ac ſubditos decent*. Siquidem certum eſt: Principem atque Legiſlatorem iis legibus nullatenus obligari, quæ ad ſubditos directè feruntur; & in Principem propriè non cadunt: quales leges ſunt, ne quis in civitate arma ferat, nè veſtibus auro intextis utatur, ut quilibet tributa aliaſque exactiones diligenter ſolvat & alia plura hujuſmodi: nam patet, tales leges Principi non convenire, neque ipſum aſtringere.

QUÆSTIO III.

An peregrini obligentur Legibus, & Conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt?

Peregrini tenentur legibus totius Eccleſiæ ubique locorum.

20. CElebris, & plurimùm practica Quæſtio eſt præſens nunc exactius declaranda propter quotidianorum caſuum emergentias. Et quidem, ut certa ab incertis ſeparentur, certum in primis eſt, legibus communibus totius Eccleſiæ ubique locorum teneri Peregrinos, & Advenas Chriſtianos; cùm ſemper ſubſint juriſdictioni Eccleſiæ, ubicunque exiſtant. Sic quilibet peregrinus tenetur ad jejunia Quadrageſimæ & Vigiliarum; atque ad audiendam Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque, quia hæc ſunt de præcepto totius Eccleſiæ.

21. Certum inſuper eſt, illum, qui migrat aliorſum fixurus ibidem domicilium, mox teneri legibus illius loci, cùm primùm incipit ibidem degere: nam ex tunc incipit eſſe incola illius loci. Sic conſtituens domicilium in Civitate Friſingenſi, mox tenetur ad ſervanda omnia Feſta particularia hujus loci, quæ ſunt de præcepto, quamvis primùm heri vel nudius tertius advenerit.

Tenentur etiam legibus particularibus locorum quamprimum ibi domicilium figunt;

22. Præterea ſi mora in aliquo loco ſit longior, utputà per hebdomadam, vel ſaltem per menſem ratione cujuſdam negotii expediendi, uſus communis docet, tales Peregrinos teneri ſeſe accommodare legibus, & conſuetudinibus loci, obſervando ſcilicet Feſta, vel jejunia de Præcepto illius loci. Ratio eſt: tum quia hoc exigit quies Reipublicæ, quæ aliàs ex diverſis hominum moribus perturbaretur; Tum quia habitatores ad tempus longius in aliquo loco acquirunt ibidem quaſi domicilium; nam quaſi domicilium dicitur locus, ubi quis per longius tempus moram trahit, abſque tamen animo ibidem perpetuò conſiſtendi. Quæſtio igitur remanet ſolùm de Advenis & Peregrinis, quia vel per talem locum tranſeunt, vel ibidem pro brevi dumtaxat tempore morantur abſque animo figendi domicilium, vel quaſi domicilium, & de his loquendo ſit

Si mora in aliquo loco ſit longior, tenentur peregrini ad ejus leges.

23. CONCL. I. Advenæ & Peregrini quoad contractus obligantur legibus locorum; per quæ tranſeunt, atque ibidem contrahunt. Hæc Concluſio eſt certa, & communis Doctorum; ac patet tum ex conſuetudine & communi ſenſu populorum, tum ex *cap. ult. de Foro compet.* ubi dicitur quòd *ratione contractus forum quis ſortitur*: atqui forum ſortiri, & legibus loci aſtringi, à pari procedunt. Similia habentur in Jure civili: unde loquendo de legibus contractuum, præſens Quæſtio non habet difficultatem.

Advenæ & peregrini quoad cõtractus tenentur legibus locorum.

24. Sic in primis tenentur Peregrini ſervare formam contractuum in tali loco præſcriptam. Similiter obligantur ad pretium ibidem taxatum, in emptione rerum perſolvendum, Inſuper ab iiſdem Advenis,

Corollaria.

ſeù

ſeu Peregrinis, debet ſolvi vectigal alicui contractui juſtè appoſitum: quia eſt onus contractus ibidem celebrati, & idem dicendum de ſimilibus.

An Advenæ, & Peregrini teneantur aliis particularib. locorum? variant DD.

25. CONCL. II. Quamvis multi Doctores probabiliter teneant, Peregrinos & Advenas non aſtringi peculiaribus legibus atque conſuetudinibus particularium locorum, per quæ tranſeunt, vel in quibus brevi duntaxat tempore per modum hoſpitii repetiuntur, ceſſante tamen ſcandalo, & quando eæ non obligant in proprio ſuo domicilio, prout ſub datis limitationibus docent Sanch. *lib.* 3. *de Matrim. diſp.* 18. & rurſum *lib.* 1. *in Decalog. c.* 12. *n.* 38. citans Sylveſtrum Toletum, Roſellam, Azorium, pluresque alios, quibus poſteà acceſſerunt Sannig. *diſt.* 3. *de Legib. q.* 8. *n.* 9. Tannerus, Bonacina, Diana, & Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 11. *n.* 4. inde inferens, quòd peregrinus veniens Auguſtam die S. Uldarici, qui eo loco Feſtus eſt, non teneatur (per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo) Miſſam audire, & à ſervilibus operibus abſtinere, licèt totum diem ibi manſurus ſit. Nihilominus oppoſita ſententia, quæ ejuſmodi obligationem admittit, eſt communior, ſimulque probabilior; eamque tenet Abbas *in cap. Conſilium, n.* 6. *de Obſerv. jejunior.* id probans ex textu illius Capituli, Hoſtienſis, Suar. Vaſq. Navarr. Ledeſma, Covarruv. Henriq. Palaus, Lezana, Herinex, & Maſtrius *diſput.* 2. *Theol. Moral. n.* 119. pro hac ſententia citans quamplures alios.

Sent. tamen affirmativa eſt probabilior.

Hujus multiplex probatio.

26. Ratio hujus poſterioris ſententiæ deſumitur in primis ex Jure Canonico, *can. Illa diſt.* 12. ubi ex S. Auguſt. *Epiſt.* 118. refertur ſententia D. Ambroſii, dicentis, *Cùm Romam venio, jejuno Sabbato, cum Mediolani ſum, non jejuno: ſic etiam tu, ad quam fortè Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuipiam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi*. Ubi Gloſſa. V. Societate, ait *quòd quilibet tenetur vivere ſecundum conſuetudinem illorum, inter quos verſatur, c. quæ contra, diſt.* 8. & *c. quiſquis diſt.* 41. *Unde verſus.*

Si fueris Romæ, Romano vivito more,
Et ſi ſis alibi vivito ſicut ibi.

Accedit ratio: quia leges immediatè cenſentur afficere locum, ſeu territorium legiſlatoris, atque hinc in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire, ut dictum ſuperiùs, (a) & notat Layman *loc. cit. cap.* 11. *num.* 1. & 2. poſt Suarez, & alios, ergo hoc ipſo, quod Peregrinus reperiatur in tali loco, tenetur legibus particularibus illius, ac cenſetur ſubditus domini illius territorii. Undè ſecundùm omnes Advena, non ſervans leges peculiares alicujus loci, poteſt à legiſlatore, ac Judice illius loci propter talium legum tranſgreſſionem puniri: & conſequenter ad eas obligatur.

(a) diſt. 1. n. 18.

Quid dicendum de legibus univerſalis Eccleſiæ, quando ipſa aliis, ſed nõ in propria patria ob. ligant?

27. CONCL. III. Loquendo nunc de Legibus univerſalis Eccleſiæ, Advenæ & Peregrini, licèt in loco diu moraturi non ſint, ſed tantùm tranſeant, obligantur communibus legibus & conſuetudinibus totius Eccleſiæ ibidem vigentibus, quamvis hæ in ipſorum patria ex ſpeciali privilegio, aut conſuetudine non obſerventur, neque obligent. Hæc Concluſio à fortiori procedit propter dicta *n. præced.* eſtque communis inter Doctores, paucis exceptis. Ratio ulterior eſt: quia jus commune univerſos ex natura ſua obligat, & ſi alicubi ratione ſpecialis privilegii, vel conſuetudinis contrariæ non obliget, id videtur eſſe privilegium locale, ſeu loco cohærens, non autem perſonale, ſeu ſequens perſonam, quocunque ierit. Accedit, quòd tales conſuetudines à Jure communi exorbitent: ſed quæ à Jure communi exorbitant, ſunt reſtringenda, juxtà *reg.* 28. *Iuris in* 6. cum concordantiis.

Corollarii de incolis regni Caſtellæ.

28. Infertur proindè cum Doctoribus paſſim, quòd Caſtellanus, (id eſt, incola regni Caſtellæ in Hiſpaniis, ubi de antiqua conſuetudine licitum eſt, diebus Sabbatinis comedere extremitates, & inteſtina animalium) dum per alienas regiones peregrinatur, peccet veſcendo extremitatibus ac inteſtinis illorum animalium

E 2 die-

diebus Sabbatis. Similiter Germani, dum tempore Quadrageſimæ, vel aliis diebus jejunalibus morantur in Italia tenentur abſtinere à lacticiniis juxtà conſuetudinem univerſalis Eccleſiæ ibidem etiamnum vigentem, non obſtante, quod in Germania licitus ſit uſus lacticiniorum (id eſt, lactis, butyri, caſei, & ovorum) diebus jejunalibus. Et idem dicendum de aliis ſimilibus.

Aliud de Germanis exiſtentibus in Italia.

Cõtraria nonnullorum refertur ſent.

29. Cæterùm quamvis hæc ſententia ſit valdè communis, ſimulque tutior & probabilior, ac proindè ordinariè in praxi tenenda, maximè ut evitetur occaſio omnis ſcandali: nihilominùs non deſunt Doctores aliqui oppoſitum tenentes cum Sanchez *lib. 3. de Matrimonio, diſput.* 18. *num.* 7. quorum ſententiam non omninò improbabilem cenſet Layman *tit. cap.* 12. *num.* 3. dummodò abſit omne periculum ſcandali: Unde propter authoritatem talium virorum Doctorum (inquit Ludov. Engel; *tit. de Conſtitut. num.* 30.) non auderem ſemper alicujus gravis peccati damnare eum, qui contrarium teneret, ſeu practicaret, præſertim accedente aliqua rationabili cauſa, v. gr. conſervandæ valetudinis, & remoto ſcandalo: ut ſi Germanus tempore Quadrageſimæ in Italia privatim comederet ova, caſeum, & alia lacticinia. Hæc ille.

Quid? contra dicendũ de legibus quæ vigẽt in patria, ſed non in loco, ubi quis hoſpitetur?

30. CONCL. IV. E contrà verò Advenæ, & Peregrini non tenentur præceptis Juris communis, etiam in ſua patria vigentibus, ſi hæc non ſint in uſu in loco, ubi permodum hoſpitii reperiuntur, aut morantur. Ita Doctores communiter. Ratio eſt, quia quilibet poteſt ſe accommodare rationabilibus conſuetudinibus locorum, in quibus exiſtit. Hinc infertur, quòd Germanus, ſi per Regnum Caſtellæ in Hiſpanis exiſtens tranſeat, poſſit ibidem diebus Sabbatinis licitè veſci extremitatibus & inteſtinis animalium, quibus ibidem veſci licitum eſt. Similiter Itali, dum hoſpitantur, aut morantur in Germania, licitò diebus jejunalibus comedunt lacticinia, non obſtante, quòd hæc in Italia ſint graviſſimè prohibita: & ſic loquendo de aliis. Ratio hujus ulterior eſt; quia nemo tenetur ad patriæ conſuetudines, dum ab ea abeſt; imò in hujuſmodi caſibus valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes, qui morantur in tali loco.

QUÆSTIO IV.

Reſolvuntur varia Quæſita quoad Peregrinos.

Occaſio movendi ſequentes quæſtiones.

31. ADvertendum, multa eſſe Feſta particularia locorum, quæ in una Diœceſi vel Parochia obligant ſub præcepto, in alia verò non obligant. Sic Feſtum S. Vvolfangi in Diœceſi Ratiſbonenſi, die 31. Octobris, eſt de præcepto, non verò in vicina Diœceſi Friſingenſi, undè in ipſa civitate Landiſhutana licitum eſt, hac die opera ſervilia exercere, cùm pertineat ad Diœceſin Frinſingenſem, non verò in ſuburbiis ultrà Iſaram; quia ſpectant ad Diœceſin Ratiſbonenſem. Et alia quàm plura exempla paſſim habentur in confinibus duarum Diœceſium, in ordine ad Feſta particularia dictarum Diœceſium.

Diſcrepãtia inter Calendarium novũ & antiquum.

32. Hoc idem contingit quoad Feſta & jejunia totius Eccleſiæ in illis locis, in quorum uno Calendarium Romanum novum, in altero verò vetus obſervatur: nam quamvis hæc duo Calendaria conveniant quoad dies Dominicos, nihilominùs quoad Feſta immobilia, unà cùm jejuniis prævijs diſcrepant decem diebus; quoad Quadrageſimam verò, ac Feſta mobilia Paſchatis, & Pentecoſtes, &c. quandoque concordant, quandoque pluribus hebdomadibus diſcrepant, Undè plures caſus formari poſſunt de iis, qui ab uno loco ad alium tranſeunt, an & quomodocunque teneantur ad hujuſmodi feſta, vel jejunia de præcepto obſervanda. Hoc prænotato.

33. Quæritur I. An, quando eſt Fe-

An extra Parochiã ubi eſt Feſtum, Parochiani poſſint alibi laborare?

Feſtum in una Parochia, in altera autem Parochia vicina non eſt, poſſint ſubditi Parochiæ, in qua eſt Feſtum de Præcepto, extra limites ſuæ Parochiæ laborare? Reſp. affirmativè, prout tenet Leſſius *lib. 4. de juſt. & jur. c. 2. num.* 55. Navarr. *cap.* 13. *Manualis num.* 5. & alii. Ratio eſt: quia Statuta, & conſuetudines locales, ſunt veluti loco affixæ; undè non ligant talia Feſta Parochianos, dum exiſtunt extra diſtrictum Parochiæ.

An etiam exire ad alibi laborandum?

34. Quinimò Navarrus *loc. cit.* aſſerit, poſſe rationabiliter teneri, eos, qui in Feſti vigilia, vel etiam ipſomet Feſto, à ſuo proprio loco in alium laborandi gratia exeunt, ubi Feſtum illud non obſervatur, juxtà rigorem Juris non peccare. Rationem dat: quia non laborant in loco, ubi eſt dies Feſtus. Accedit, quòd tales videantur uti jure ſuo. Verumtamen communiter homines magis timorati in tali caſu ſolent ſervare diem Feſtum, quamvis ſi ab aliquibus ſententia Navarri practicaretur, non eſſet ipſis formandus ſcrupulus peccati; præſertim, ſi priùs ante ſuum egreſſum audiant Miſſam, ut vult citatus Navarrus.

An talis manè exiens teneatur priùs Miſſam audire?

35. Quæritur II. An talis exiens è loco, ubi eſt Feſtum de præcepto teneatur audire ibidem Miſſam, ſi eodem die perveniat ad locum, ubi non eſt dies Feſtus? Affirmat Navarrus *cit. num.* 5. eò quòd dies Feſtus, ubi aliquem deprehendit, obliget eum ad ſui obſervantiam.

Negativa eſt valdè probabilis

36. Communior tamen, & valdè probabilis ſententia eſt, talem non teneri ad Sacrum in priori loco audiendum, dummodò eodem mane ſit venturus extra limites illius loci, ubi agitur dies Feſtus. Ratio eſt: quia quando præcipitur auditio Miſſæ, ſubintelligitur tacita conditio, ſi toto illo tempore, quo Miſſæ celebrantur, quis manſerit in loco diei Feſti, & conſequenter ſubditus præcepto: talis autem adhuc manè eſt extra fines illius Parochiæ Feſtum de præcepto celebrantis, prout ſupponitur: ergo.

Quando tenemur prævenire audiendo Miſſam?

37. Neque tenetur talis prævenire, audiendo Miſſam ante ſuum diſceſſum: quia tunc ſolùm tenemur prævenire, quando manente vi præcepti, ſeù noſtra ſubjectione, videmus nos poſteà fore impediendos; ut cùm quis manens in loco, ubi viget præceptum diei Feſti, videt ſe horis poſterioribus impeditum iri negotiorum cauſa, tenetur priùs audire Miſſam. Secùs eſt, quando intra tempus implendi præceptum deſinit eſſe ſubditus alicujus loci particularis, & reperitur extra limites illius prout argumentatur Leſſius *loc. cit. n.* 56.

An diſcedens à loco, ubi non eſt jejunium, perventurus tamen ad locum, ubi eſt jejunium, poſſit comedere carnem?

38. Quæritur III. An qui manè diſcedit ex oppido ubi non eſt jejunium, poſſit comedere carnes, quamvis veſperi, vel meridie ſit venturus ad locum, ubi eſt jejunium de præcepto? Reſpond. affirmativè, eò quòd in priori loco conſtitutus, nondum teneatur lege jejunii poſterioris loci. Non tamen è contrà poteſt quis in loco domicilii, ubi eſt jejunium, veſci carnibus, ſi inde manè diſcedat, perventurus ad locum, ubi non eſt jejunium. Ratio eſt: quia tenetur legibus proprii domicilii, quamdiù in eo reperitur.

Utrum teneatur abſolvere jejunium Quadrageſimale, qui pervenit ad locum, ubi illud iam eſt abſolutum?

39. Quæritur IV. Utrùm is, qui durante Quadrageſima negotiorum cauſa è loco proprii domicilii receſſit, ac venit in locum, ubi ob diſcrepantiam novi & veteris Calendarii Quadrageſima jam eſt peracta, teneatur eandem ibi perficere, & tamdiù abſtinere à carnibus, atque jejunare, donec compleatur tota Quadrageſima; Ratio dubitandi eſt: quia præceptum jejunii Quadrageſimalis eſt generale; ergo obligat ubique, & ubique impleri debet. Et hujuſmodi ſententia affirmativa utique eſt magis pia, tutior, ac proinde Catholicis omnibus in praxi ſuadenda.

Ceſſante fraude negativè reſpondetur.

40. Nihilominùs oppoſitum videtur probabiliùs, ſi loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii, ſed bona fide, v. g. negotiorum cauſa, ab uno loco in alium commigrarunt; præſertim cùm valdè difficile ſit, in con-

victu humano ſeorſim ab aliis ſervare jejunium, & cæteris omnibus a lege jejunii ſolutis, ac Feſta Paſchalia cum gaudio celebrantibus, adhuc jejunare, & Quadrageſimam continuare, prout tenet Leſſius ibidem *num.* 59. & Bonacina *diſputat.* 1. *de Legibus*, *quæſt.* 1. *punct.* 6. *n.* 64. cum aliis. Ratio generalis eſt: quia poteſt quis ſeſe moribus eorum, quibuſcum vivit, accommodare, juxta illud vulgatum, & ſuperiùs jam adductum.

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Et ſi ſis alibi, vivito ſicut ibi.

Quid, ſi in fraudem jejunii, inde diſcedat? 41. Dicitur notanter, *ſi loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii &c.* Siquidem, ut dicitur c. Sedes; & c. Ex tenore de Reſcript. *fraus & dolus alicui patrocinari non debet:* unde non caretet ſcrupulo peccati gravioris: ſi civis Landishutanus die 31. Octobris exiret ad ſuburbana civitatis ultra Iſaram, eo ſolum animo, ut ibi poſſet veſci carnibus (ſiquidem in Diœceſi Ratisbonenſi, ob ſolemnitatem S. Vvolfangi, principalis Patroni, hac die non eſt jejunium Vigiliæ omnium Sanctorum, ſed illud pridie anticipatur) quia hoc fieret in fraudem legis, ac jejunii Vigiliæ omnium Sanctorum totam Eccleſiam obligantis: quidquid cum nonnullis aliis contradicat Bonacina *loc. cit.* ea ratione permotus, quod talis videatur uti jure ſuo.

An e contra, qui jejunium jam peregit, teneatur rurſus jejunare? 42. Quæritur V. Utrum e contra is, qui explevit jejunium Quadrageſimæ, vel aliud, ſi venerit ad locum, ubi illud necdum eſt peractum (prout ſæpè fit itinerantibus ratione novi Calendarii non ubique recepti) teneatur ibidem rurſum a carnibus abſtinere, atque jejunare? Reſp. cum cit. Leſſio *n.* 51. & aliis, talem non teneri, quia præceptum illud jam implevit: Eccleſia verò neminem obligat ad duplex jejunium. Cavendum tamen, ne alii inde ſcandalizentur. Et hoc idem dicendum eſt de celebratione Feſtorum, ac ſimilibus aliis.

QUÆSTIO V.

Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præceptis Legum?

43. QUantum ad primam Quæſtionis partem attinet, advertendum eſt, quod in executione operis præcepti poſſimus duplicem habere intentionem; unam præſtandi opus, quod præcipitur, alteram ſatisfaciendi præcepto per tale opus. Hoc prænotato Quæſtio remanet, quænam ex his intentionibus requiratur ad ſatisfaciendum præceptis, ſeu legibus. *Intentio duplex hic diſtinguenda.*

44. CONCL. I. Ut præceptum adimpleatur, requiritur ad minimum intentio faciendi opus, quod præcipitur, ſic. v. g. ut quis ſatisfaciat præcepto Divini Officii perſolvendi, requiritur intentio recitandi Horas Canonicas, ſeu orandi; & non ſufficit earum recitatio facta ſolo animo ſtudendi, vel diſcendi. Ita Sanchez *lib.* 1. *Decal. cap.* 13. *num.* 2. Bonacina *diſp.* 1. *de Legibus*, *quæſt.* 1. *punct.* 10. *num.* 2. & alii. Ratio eſt, quia opera præcepta debent præſtari modo humano, non præſtantur autem humano modo, niſi adſit voluntas, & intentio eadem præſtandi, ſic enim recitatio Horarum Canonicarum facta recreationis, aut ſtudii cauſa, propriè non eſt oratio. Idem dicendum de eo, qui negotiorum cauſa, vel animo meditandi intrat in templum, nihil cogitans de Miſsa audienda, quæ interim celebratur, nam non cenſetur eam audiviſse, cum defuerit animus ipſam audiendi. *Ut impleatur præceptū, requiritur intentio faciendi opus.*

45. CONCL. II. Nihilominus ad ſatisfaciendum præcepto non requiritur intentio ſatisfaciendi præcepto, ſed ſufficit intentio præſtandi opus, quod præcipitur. Ita cit. Sanchez *num.* 9. Suarez, Herinex *diſp.* 3. *de Legib. num.* 80. & alii. Ratio eſt, quia lex humana tantum præcipit voluntariam operis executionem, non autem quaſi reflexam implendi præcepti intentionem. *Non tamen intentio ſatisfaciendi præcepto.*

46. In-

Corollaria. 46. Infertur proinde, quod ſi quis die Feſto Miſſam reverenter audiat, non recordatus eſſe diem Feſtum, is jam ſatisfaciat præcepto, ex communi Doctorum ſententia. Quinimò, licèt Miſſam die Feſto attentè audiens, habeat expreſſam intentionem tunc non ſatisfaciendi præcepto Eccleſiæ, ſed aliam poſteà Miſſam audiendi, adhuc is ſatisfecit, ita ut non teneatur poſtmodum aliam audire, prout notant cit. Authores, & Layman *cit. tract. 4. cap. 4. num. 7.* Suarez, & alii; quamvis nonnulli contrarium ſentiant. Et eadem ratio eſt de Horis Canonicis, quod ſcrupuloſis notandum eſt, qui cùm videntur ſibi inter orandum diſtracti, Officium vel partem Officii recitant cum propoſito poſtea repetendi, neque enim tales tenentur repetere Officium, præſertim ſi eorum diſtractio fuit involuntaria.

Oportet tamē mutare animum. 47. Fatendum tamen eſt, ſi quis in tali voluntate non ſatisfaciendi præcepto permanſerit, eum peccaturum ratione pravæ ſuæ intentionis; quam proinde tenetur deponere, animumque mutare; Similiter ſi quis in falſa perſuaſione maneat, quaſi præcepto non ſatisfecerit, peccabit ratione ſuæ conſcientiæ erroneæ, niſi vel animum mutet, aut errorem deponat, vel aliam Miſſam audiat, ſive Horas Canonicas repetat: & idem dicendum de ſimilibus aliis.

Poteſt quandoq; adimpleri præceptū per actum ex circūſtantia malum. 48. CONCL. III. Poteſt quandoque adimpleri præceptum per actum ex aliqua circumſtantia malum. Ita Bonacina *loc. cit. punct. 9. num. 1.* Suarez, Sanchez, & alii. Ratio eſt: quia talis adimplet ſubſtantiam præcepti, ergo etiam ſatisfacit præcepto, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut circumſtantiæ malæ. Idem probatur exemplis, ac inductione: ſic enim, qui jejunat ob vanam gloriam, aut ex affectu avaritiæ, ut parcat ſumptibus, jam ſatisfacit præcepto jejunii Eccleſiaſtici, cum abſtineat ab eſu carnium, & multiplici refectione. Similiter Sacerdos, qui Miſſam celebrat in ſtatu peccati mortalis, ſatisfacit & ſuæ obligationi, & præcepto audiendi Miſſam die Feſtivo, non obſtante, quod graviſſimè peccet: ſiquidem ponendo actum præceptum jam adimplet quis id, quod injungebatur, & conſequenter ſatisfacit etiam præcepto.

Solvitur objectio. 49. Nec obſtat, quod talis non adimpleat modum ac finem præcepti, qui eſt honorare Deum per actum præceptum. Reſp. enim, hoc neutiquam obſtare, quia modus non cadit ſub præcepto, dummodo non ſit de intrinſeca ratione actus præcepti. Et hoc idem dicendum de fine, juxta illud commune dictum Theologorum: *Finis præcepti non cadit ſub præcepto.*

Niſi modus ſit de intrinſeca ratione actus præcepti. 50. Additur tamen *niſi modus ſit de intrinſeca ratione actus præcepti*: nam quando modus eſt de intrinſeca ratione actus præcepti, nequit adimpleri præceptum non adimpleto modo. Sic ſacrilegè confitens, non ſatisfacit præcepto Paſchalis Confeſſionis, quia ad Sacramentum Pœnitentiæ, tanquam partes ipſius, neceſſariò debent concurrere contritio, & confeſſio omnium peccatorum. Similiter, ſi quis dormiens die Feſto aſſiſtat Miſſæ, neutiquam ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, quia ad devotam Miſſæ auditionem requiritur, ut quis aſſiſtat modo humano, ſeu cum advertentia rationis, quod in dormiente non fit. Idem accidit in ſimilibus caſibus.

Poteſt quandoq; uno actu ſatisfieri pluribus præceptis. 51. CONCL. IV. Poſſumus uno eodemque actu pluribus præceptis ſatisfacere, niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Ita Sanchez *loc. cit. cap. 14. num. 5.* Herinex *num. 58.* & alii. Patet hoc ex quotidiana praxi: ſic enim, qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis ſacri, ſimulque Beneficii Eccleſiaſtici, ſatisfacit una recitatione. Similiter quando Dominica, ac dies Feſtus de præcepto incidunt in eundem diem, non tenetur quis audire duas Miſſas. Inſuper qui vovit jejunare die Veneris, ſatisfacit unico jejunio, quamvis in eundem diem incidant

cidant Quatuor anni Tempora, vel Vigilia alicujus Sancti. Et hoc ipſum generaliter contingit in illis caſibus, quando obligatio plurium præceptorum cadit ſuper eandem materiam.

Fallit hoc in debitis juſtitiæ.

52. Dicitur notanter *niſi aliud colligatur ex mente præcipientis.* Sic enim in primis non poſſumus unica ſolutione ſatisfacere pluribus obligationibus, ſeu debitis Juſtitiæ, nam qui debet alteri ex duplici obligatione bis centum florenos, non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum. Ratio eſt: quia in debitis Juſtitiæ attenditur æqualitas rei ad rem, non poteſt autem unum centum eſſe æquale debitis plurium centum. Secùs eſt in debitis legalibus, utpotè in quibus attenditur mens & intentio legiſlatoris, quæ ſæpiùs ferri poteſt in unum idemque opus.

Quid de Pœnitentia Sacramentali?

53. Similiter, ſi cuipiam pro pœnitentia Sacramentali injungantur tria Roſaria, is non ſatisfacit recitando unicum Roſarium, quia circa hoc clara eſt intentio, & mens Confeſſarii præcipientis. Quinimo ſi Confeſſarius pro pœnitentia injungat auditionem Miſſæ, cenſetur (niſi oppoſitum aliundè colligatur) velle obligare ad aliam auditionem Miſſæ ab ea, quam quis die Feſto audire tenetur, ſecus, ſi imponat quotidianam auditionem Miſſæ, nam tunc ſatisfaceret pœnitens unica in Feſtis audita, quia hæc præſumitur fuiſſe intentio Confeſſarii; niſi is aliud expreſſiſſet.

An eodē tempore, per plures actus poſſit ſatisfieri pluribus præceptis.

54. CONCL. V. Inſuper poſſumus eodem tempore per diverſos actus ſatisfacere pluribus præceptis, quoties unus actus non impediat alium. Ita Sanchez, Bonacina, & alii paſſim. Ratio eſt, quia ille præcepto ſatisfacit, qui facit id, quod præceptum eſt: ſed quoties unus actus non impedit alium, poſſumus eodem tempore facere, quod pluribus præceptis eſt injunctum, ergo.

Corollarium.

55. Sic qui tempore Miſſæ recitat Horas Canonicas, ſatisfacit præcepto Miſſæ audiendi ratione diei Feſti, utpote quam devotè audit ſub ea recitando Horas Canonicas, ſimulque præcepto Officii Divini, utpotè quod devotè recitat, ſicque eodem tempore præſtat diverſos actus, quorum unus non impedit alterum. Et hæc limitatio idcircò additur, quia ſi unus actus exercitium alterius impediret, clarum eſt, non poſſe eodem tempore per diverſos actus pluribus præceptis ſatisfieri.

DISTINCTIO IV.

De Interpretatione, Diſpenſatione, ac Revocatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Interpretatione Legum: ubi & de Epicheja.

Interpretatio, quid?

1. INterpretatio aliud non eſt, quam verbi ſententiæ per aliud clarius explicatio, unde tunc fit Interpretatio legis, quando ipſa per alia verba clariora explicatur.

Interpretatio legum, duplex.

2. Cæterum *Interpretatio legum* generatim duplex eſt, una *neceſſaria*, ſeu *authentica*, cui nempe neceſſariò eſt acquieſcendum, & talis eſt illa, quam Princeps ſeu legiſlator, aut ejus ſucceſſor, in ſuis legibus dedit. De hac interpretatione intelligendum eſt illud, quod habetur *L. 11. C. de legibus*, juncto Summario ibidem: *Ejus eſt legem interpretari, cujus eſt condere* Et c. Inter alia. de Sent. excommunicat. ibi. *Vt undè jus prodiit, interpretatio quoque procedat*. Alia *Interpretatio legis* dicitur *doctrinalis*, ſcholaſtica,

Authentica & doctrinalis.

ſeu

ſeu magiſtralis: & talem poſſunt, ac ſolent dare Doctores, atque Authores diverſorum Librorum, quæ tamen probabilitatem duntaxat affert, non neceſſitatem: undè huic neceſſariò inhærendum non eſt, niſi ſit communis Doctorum conſenſus, ac alia meliora Juris fundamenta non ſuppetant. Porrò ut hujuſmodi Interpretatio doctrinalis meliùs fiat, pro ea ritè ordinanda communiter ſolent dari quædam regulæ. Hinc ſit

Hæc potiùs menti legiſlatoris, quàm verbis convenire debet.

3. CONCL. I. Interpretatio legum potiùs menti legiſlatoris, quam verbis convenire debet. Ita Doctores communiter: nam, ut dicitur l. Scire, ff. de Legibus: *Scire leges non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem*. Et Regul.88. Juris in 6. *Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem*.

Mens legiſlatoris unde præcipuè cognoſcatur?

4. Cæterùm mens legiſlatoris ex ratione in lege poſita præcipuè cognoſcitur. Hinc c. *Intelligentia. de Verb. ſignificat.* dicitur: *Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus*. Undè illud vulgatum: *Ratio legis eſt anima legis*.

Verba generalia generaliter intelligenda, quomodo?

5. CONCL. II. Verba generalia legis generaliter ſunt accipienda: ſive, Jus generaliter & indiſtinctè loquens, generaliter & indiſtinctè eſt intelligendum, niſi per aliud diſtinguatur. Ita rurſum Doctores communiter. Hinc illud receptiſſimum: *Ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus*, prout loquitur Summarium *l. De pretio ff. de Publiciana in rem actione*. Intellige, niſi jus illud per aliud diſtinguatur (quæ limitatio notanter in Concluſione additur) nam ſecùs eſt dicendum, quando una lex generalis per aliam ſpecialem aut per rationis ac circumſtantiarum diverſitatem diſtinguitur.

Lex pænalis, & odioſa, ſtrictè interpretanda.

6. CONCL. III. Lex pænalis, & omnis alia odioſa, in dubio ſtrictè interpretanda eſt, nec facilè extendenda ultra caſum & perſonas expreſſas. Ita unanimis Doctorum, ſiquidem juxta reg.15. Juris in 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Et reg.49. eod. *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda*. Dicitur notanter, *in dubio ſtrictè interpretanda eſt, &c.* Quia ſi verba legis pœnalis, aut alterius odioſæ, ejuſque mens adeò clara ſint, ut ſalva ratione recti ſermonis non poſſint aliam interpretationem habere, lex erit obſervanda, non obſtante, quod odioſa & durior appareat: prout inter alia deſumitur ex *l. Proſpexit, ff. Qui, & à quibus manumiſſio* ibi: *Quod quidem per quam durum eſt, ita lex ſcripta eſt*.

Unde verba ejus accipienda cum effectu.

7. Ex hac Concluſione inferunt Doctores, quod verba legis pænalis intelligi debeant cum effectu, *arg. c. Hæc autem verba. de pœnit. diſt.* 1. ibi: *Hæc autem verba cum effectu accipimus*. Sic excommunicationem in percuſſores Clericorum latam non incurrit, qui Clericum voluit percutere, ſed non potuit: quia voluntas, ſeu conatus, non punitur ſine effectu. Excipe tamen crimen læſæ Majeſtatis, *l. Quiſquis. C. Ad legem Juliam Majeſtatis*, & nonnulla alia crimina in Jure ſpecialiter expreſſa, ſiquidem quoad talia etiam ipſi conatui, ſeu voluntati in opus exterius prodeunti à Legibus Civilibus, & ſacris Canonibus, certæ pœnæ fuerunt decretæ, non obſtante, quod ea crimina non fuerint opere externo completa; idque factum eſt ob ſummam perniciem, quàm Reipublicæ inferre ſolent.

Limitatur in crimine læſæ Majeſtatis, &c.

Leges favorabiles amplè ſunt interpretandæ.

8. CONCL. IV. Leges favorabiles amplè ſunt interpretandæ, ſive, in materia favorabili verba accipi debent ſecundum amplam ſuam ſignificationem. Siquidem juxtà citatam reg. 15. juris in 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Intellige, niſi aliud exprimatur, vel appareat ex verbis legis, ſeu diſpoſitionis. Sic in materia odioſa nomine Clericorum non comprehenduntur Epiſcopi, *c. Quia periculoſum. de Sentent. excomm. in 6.* Neque Canonici, aut alii in Dignitate Eccleſiaſtica conſtituti, *arg. c. Sedes, de Reſcriptis in 6.* Neque Religioſi, *arg. Clem. I. De*

Nomine Clericorum & Populi, qui comprehendantur?

ſup-

Digitized by Google

ſupplend. neglig. Prælat. cum concordantiis: benè tamen in materia favorabili. Similiter ſub nomine Populi in materia pœnali non comprehenditur Clerus, ac proinde interdicto Populo non cenſetur interdictus Clerus, niſi ſecus fuerit expreſſum. *c. Si ſententia de Sent. excomm. in 6.* tamen in materia favorabili nomen Populi comprehendit non tantùm Sæculares, ſed etiam Clericos, ac Regulares. Idem dicendum de aliis ſimilibus. Quantum nunc attinet ad alteram Quæſtionis partem

Epicheja, quid? 9. Quæres, quid ſit Epicheja? Reſp. *Epicheja* eſt benigna legis interpretatio ſecundum æquum & bonum, declarans caſum aliquem particularem ex mente legislatoris ob ſuas circumſtantias ſpeciales ſub lege univerſaliter lata non eſſe comprehenſum. *Nam in omnibus cauſis potior debet eſſe ratio æquitatis, quàm ſtricti juris,* l. Placuit. C. de Judiciis.

Et quomodo differat ab interpretatione legis? 10. Differt autem Epicheja ab Interpretatione legis. Siquidem per hanc interpretamur verba legis, quando ſunt obſcura & ambigua: per Epichejam verò interpretamur mentem legislatoris, ubi conſtat de univerſali verborum ſenſu, dubitatur autem de mente legislatoris, utrum nempe is talem caſum particularem ob certas circumſtantias voluerit, vel potuerit, comprehendere ſub generali locutione legis.

Habet quãdoque locum. 11. Et quidem quandoque eſſe locum Epichejæ in caſu aliquo particulari ob certas circumſtantias concurrentes, communiter tenent Doctores. Ratio eſt: quia de iis, quæ fortè uno aliquo caſu accidere poſſunt, jura non conſtituuntur, *l. 4. & duabus ſeqq. ff. de Legibus.* Etenim legislator in lege ferenda communem ſpectat utilitatem, ac proinde ad id præſertim attendit, quod ut plurimùm accidere ſolet: ſed poſſunt aliqui caſus particulares occurrere, & quandoque fortuitò, in quibus lex illa generaliter lata deficiat, ita quidem, ut non ſolùm non obliget, ſed neque licitè ſervari poſſit; unde ipſa eſt tunc corrigenda per Epichejam. Sic enim, ſi lege Civili cautum ſit, ne tempore hoſtili portæ civitatis aperiantur, nihilominùs eæ per Epichejam poſſunt ac debent aperiri, ſi cives hoſtium impetum fugientes in civitatem ſe recipere volunt, & idem in plurimis aliis.

QUÆSTIO II.

De Diſpenſatione Legum, & variis ipſam concernentibus.

12. CONCL. I. *Diſpenſatio* eſt juris communis relaxatio facta cum cauſæ cognitione ab eo, qui jus habet diſpenſandi. Ita Gloſſa *c. Requiritis. 1. quæſt. 7.* & Doctores communiter. *Diſpenſatio, quid?*

13. CONCL. II. Papa poteſt diſpenſare in omni Jure Eccleſiaſtico, non autem in Lege Divina. Ita omnes Theologi. Ratio eſt: quia in primis legislator, vel ejus ſucceſſor, poteſt diſpenſare in propria lege; ſiquidem ejuſdem eſt ligare, & ſolvere. E contrà verò inferior non poteſt tollere, aut relaxare legem ſuperioris: atqui Papa, utpote homo, eſt inferior reſpectu Dei, ut patet. Et hic Papa nequit diſpenſare in præceptis Decalogi, ut v. g. furtum ſit licitum, aut perjurium, & hujuſmodi. *Papa diſpenſat in omni lege Eccleſiaſtica, non verò Divina.*

14. Quo tamen non obſtante, interdum in Lege Divina poſitiva habet locum interpretatio, quòd ea ob certas circumſtantias hic & nunc per ſe ipſam obligare ceſſet? quomodò Judæi interpretati ſunt, præceptum Divinum de Sabbato cuſtodiendo non obligare, ſed eis licitum eſſe pugnare, ſi ipſis die Sabbati pugna inferatur ab hoſtibus, ne alioquin citiùs diſperdantur à terra; ut legitur 1. *Machab. cap. 2. verſ. 41.* *Poteſt tamen legem Divinam interpretari.*

15. CONCL. III. Quilibet Legislator, aut ipſius Superior, vel Succeſſor in juriſdictione, poteſt cum ſuis ſubditis in lege propria diſpenſare. Ita communis. Ratio eſt: quia obligatio legis humanæ inducitur *Legislator ejuſq; ſucceſſor, diſpenſat in propria lege.*

tur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis, ergo etiam per ipſius voluntatem poteſt auferri, nam *Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur*, cap. 1. de Reg. Juris.

Inferior nequit diſpenſare in lege ſuperioris, niſi in certis caſibus, &c.

16. CONCL. IV. Inferior non poteſt diſpenſare in lege Superioris, niſi in certis caſibus ex permiſſione Juris, aut delegatione Superioris ſibi facta, vel expreſſo privilegio, aut legitima conſuetudine, cujuſmodi poteſtatem diſpenſandi obtinuerit. Ita certa, & communis, quia *lex Superioris per inferiorem tolli non poteſt*, ut dicitur *in Clem. Ne Romani, de Electione.*

Corollarium.

17. Infertur proinde, quod Epiſcopus in Jure communi, aut Lege Pontificia nequeat diſpenſare, niſi hujuſmodi poteſtas diſpenſare ſibi competat ex permiſſione Juris communis, vel delegatione Summi Pontificis, ſive ex privilegio, aut longæva conſuetudine. Quod notanter additur, quia ex hujuſmodi capitibus poſſunt Epiſcopi ex cauſa rationabili diſpenſare circa obſervationem Feſtorum, ac jejuniorum totius Eccleſiæ, & in pluribus caſibus, de quibus alii.

Diſpenſatio à legiſlatore conceſſa ſine cauſa, eſt valida.

18. CONCL. V. Diſpenſatio in lege humana, ſi concedatur ſine juſta cauſa a legiſlatore, vel ipſius Succeſſore, aut Superiore, valida eſt, ſed non licita. Ita Heripex *diſputat. 4. de Leg. quæſt. 1. num 14.* Bonacina *diſput. 1. de Legib. quæſt. 2. punct. 3.* Sanchez, Filliucius, aliique communiter, contra Vaſquez, & nonnullos alios, qui cujuſmodi diſpenſationem ajunt eſſe invalidam. Ratio primæ partis eſt, quia obligatio legis pendet a voluntate legiſlatoris: ergo ſi ipſe vult aliquem etiam ſine juſta cauſa, eximere ab obligatione legis, valebit ejuſmodi diſpenſatio, ſeu exemptio.

Sed non licita.

19. Altera verò pars ex eo patet. Tum quia cjuſmodi diſpenſatio non caret periculo ſcandali; tum quia diſpenſans ſine cauſa, imprudenter utitur ſua poteſtate & temerè eximit partem ab ordine totius corporis; nam *turpis eſt omnis pars ſuo univerſo non congruens*. c. Quæ contra diſt. 8.

An etiam peccet utens tali diſpenſatione?

20. Addunt multi Doctores, quod non ſolum peccet legiſlator ſine juſta cauſa in propria lege diſpenſans, ſed etiam qui talem diſpenſationem poſtulat, aut eadem utitur: quamvis, an tale peccatum ſit ex genere ſuo mortale, vel duntaxat veniale, iidem poſtmodum inter ſe varient, & plures velint per ſe loquendo, ac ſecluſo ſcandalo, id eſſe duntaxat peccatum veniale. Sed verius eſt, utentem tali diſpenſatione (ſub data limitatione) nullatenus peccare; quia per eam, utpotè validam, jam eſt exemptus a lege, ſimulque talis habet legitimam cauſam ſeſe cæteris non conformandi, videlicet diſpenſationem, prout notat cit. Herincx. *n.* 15. allegans Rodriquez, Navarrum, & alios.

Irrita eſt diſpenſatio conceſſa ſine juſta cauſa ab inferiore in lege ſuperioris.

21. CONCL. VI. Quod ſi verò Inferior ſine juſta cauſa diſpenſat in lege Superioris, v. g. Epiſcopus in Lege Pontificia, irrita eſt diſpenſatio. Ita communis. Ratio eſt; quia Inferior non habet poteſtatem diſpenſandi in lege Superioris, niſi quatenus ipſi à Superiore conceſſa eſt facultas diſpenſandi: atque non eſt veriſimile, Superiorem velle concedere, Inferiori poteſtatem diſpenſandi ſine juſta cauſa, cum hoc eſſet in præjudicium boni communis, ſimulque talis facultas adverſaretur fini legis.

Corollaria.

22. Infertur proinde I. Eum, cum quo Inferior diſpenſavit abſque juſta cauſa in lege Superioris, non poſſe uti diſpenſatione: nam diſpenſatio eſt invalida, & conſequenter ille, cum quo fuit diſpenſatum, non eſt exemptus ab obligatione legis.

Diſpenſatio ſubreptitiè obtenta non valet.

23. Infertur II. Etiam invalidam fore diſpenſationem a Summo Pontifice, vel ejus Delegato impetratam in Votis, ac Juramentis, ſi ejuſmodi diſpenſatio impetrata fuit per ſubreptionem, id eſt, narrata falſa cauſa, aut tacita veritate neceſſariò exprimenda. Ratio eſt, tum quia hic non intervenit juſta cauſa diſpenſandi,

cò

eò quòd cauſa illa non ſubſiſtat. Tum quia Deus Eccleſiæ Prælatis contulit ejuſmodi poteſtatem diſpenſandi in ædificationem, & non in deſtructionem, *2. Corinth. c. 13. v. 10.* Atqui hoc fieret, ſi ipſi abſque ulla cauſa poſſent in Votis, Iuramentis, & hujuſmodi diſpenſare; nam id non tam foret diſpenſare, quam diſſipare.

In diſpenſationibus cauſula, ſi preces veritate nitantur *vel exprimitur, vel ſubintelligitur.*

24. Et hac de cauſa, ſi Summus Pontifex cum aliquo diſpenſet ad factam præviam ejus ſupplicationem, ſolent communiter hujuſmodi clauſulæ in litteris diſpenſationis addi: *Si ita eſt, Si preces veritate nitantur.* Quinimò licèt tales clauſulæ expreſsè non apponantur, ſemper tamen tacitè intelliguntur; prout clarè habetur deciſum *cap. 2. de Reſcriptis.* Et hæc ſervata proportione ſunt intelligenda de aliis diſpenſationibus, quæ quandoque impetrantur ab inferioribus Prælatis Eccleſię, vel Legatis Summi Pontificis, aut (pro Foro conſcientiæ) à Confeſſariis tempore Iubilęi, ſive aliis habentibus poteſtatem diſpenſandi.

Quomodo Papa cenſeatur diſpenſare in votis, juramentis, &c. cùm tamen hęc obligent jure Divino?

25. Quæres, quomodo ſit intelligendum, Papam poſſe diſpenſare ex gravi cauſa in Votis, Juramentis, Matrimonio rato, & hujuſmodi, cum tamen obligatio Voti ac Juramenti ſit de Jure Divino, prout & Matrimonium Jure Divino eſt indiſſolubile, Papa autem in Jure Divino nequeat diſpenſare, juxta dicta. Reſp. in ſolutione hujus inſtantiæ Doctores variare. Nam in primis dicunt aliqui, quos ſequitur Fagnanus *in c. Dudum. nu. 24. de Elect.* in hujuſmodi caſibus Papam propriè non diſpenſare, ſed tantum declarare, ſeu interpretari, Jus Divinum ob aliquam neceſſitatem gravem, aut aliam circumſtantiam, in illo ſpeciali caſu non obligare, prout in ſimili *n. 14.* dictum eſt de Judæis interpretantibus præceptum Divinum quoad obſervationem Sabbati. Verùm hæc ſententia ex eo non placet: quia in diſpenſatione Votorum requiritur poteſtas juriſdictionis, ut conſtat ex praxi, atqui hæc non requiretur, ſi tantum interveniret interpretatio Juris Divini; cùm hæc ſolùm requirat prudentiam; cujus eſt actus; idemque liquet ex allato exemplo de Judæis, dictum præceptum Divinum abſque alia juriſdictione interpretantibus.

Reſponſio verior.

26. Alio modo reſpondet Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſput. 24. num. 5. & lib. 8. diſp. 6. num. 6.* cum aliis, docens, quòd duplex ſit Jus naturale Divinum: aliud abſolutum, ut de non fornicando, non mentiendo, & in hoc Pontifex nullo modo diſpenſat. Aliud fundatum in actu, vel contractu humano, ut Votum, Matrimonium ratum, & in hoc poteſt diſpenſare Papa in Jure Divino, tollendo hujus obligationem (Jus enim Divinum eſt, ut qui Votum habet, id impleat, & hoc ſemper manet) ſed diſpenſat tollendo obligationis fundamentum, quatenus Papa loco Dei remittit jus, vi Voti v. g. Deo acquiſitum, quo facto evaneſcit Juris Divini circa illud Votum obligatio. Et hoc ampliùs declarat Herinex *diſput. 1. de Legibus, q. 6. nu. 51.* Quia (inquit) in diſpenſatione Votorum tantum concurrit remiſſio partis, cui facta eſt promiſſio: Deus enim per ſuum in terris Vicarium remittit, ſeu condonat jus ſibi ex promiſſione acquiſitum: facta autem partis remiſſione ceſſat Voti, ſeu talis promiſſionis obligatio, quemadmodum etiam alia promiſſio, ſive contractus civilis, non obſtante, quod Jure naturæ obliget ad ſui impletionem, diſſolvitur, atque obligare ceſſat parte jus ſuum remittente. Concordant dicenda inferiùs (b) explicando conditiones in omni Juramento, & Voto, tacitè ſubintellectas, quarum tertia eſt hæc: *Niſi, in cujus gratiam & utilitatem juratum* (vel Votum factum) *eſt obligationem remittat*: hoc enim facto ceſſabit illius obligatio, cùm quilibet ſuo juri renunciare valeat.

(b) Trac. 6. diſt. 2. n. 23.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De Revocatione Legum.

Abrogatio Derogatio & Irritatio legis quid, & quomodo differãt?

27. NOtandum, quòd hæc tria inter ſe differant, videlicet Abrogatio legis, Derogatio legis, & Irritatio legis. *Abrogatio* quippe *legis* fit, quando lex totaliter caſſatur, & tollitur. *Derogatio legis* e contrà eſt, cùm lex ex parte ſolùm tollitur, quatenùs legiſlator unum, vel alterum legis articulum mutat, aut à generali conſtitutione certos caſus ſpeciales excipit; juxtà quod *l. Derogatur ff. de Verb. ſignif.* dicitur. *Derogatur legi, cùm pars detrahitur, abrogatur legi, cùm prorſus tollitur.* Tandem *Irritatio legis* fit, quando lex ab inferiori Magiſtratu conſtituta, auctoritate Superioris reſcinditur, ſeu irrita & nullius roboris eſſe declaratur: ut ſi leges ab Epiſcopo latæ auctoritate Summi Pontificis annullentur, ſeu irritentur.

Leges ſemel latæ poſſunt juſtis de cauſis revocari.

28. CONCL. I. Leges ſemel latæ poſſunt denuò juſtis de cauſis revocari; idque poteſt fieri tum per ipſum legiſlatorem, tum per ejus ſucceſſorem. Ita omnes Doctores, atque conſtat ex praxi: ſic enim multæ leges antiquiores tam in Jure Divino, quam Canonico reperiuntur, quæ fuerunt revocatæ per alios poſteriores, ut taceamus alias Conſtitutiones tum Pontificias, tum Imperiales, quæ juſtis de cauſis per Succeſſores fuerunt revocatæ.

Quæ ſint ejuſmodi juſtæ cauſæ.

29. Dicitur, *juſtis de cauſis.* Quia nonniſi gravi de cauſa leges, legitima auctoritate conditæ, ſunt immutandæ: ſiquidem novitates plerumque querelas, & diſcordias pariunt: ac proindè, uti *L. 3. de Conſtit. Princip.* notatur, *in rebus novis conſtituendis evidens eſſe utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt.* Porrò juſtæ cauſæ mutandi legem ſunt, ſi experientia teſte conſtet, legem aliquam, quæ a principio ſperabatur futura utilis, non expedire Reipublicæ: aut ſi quidem àprincipio fuerat utilis, poſtmodùm mutatis rerum circumſtantiis deſinat eſſe utilis, & communitati conveniens. Leges enim debent juxtà exigentiam locorum, temporum & conditionem perſonarum conſtitui: unde juxta horum diverſitatem nonnunquam variæ eduntur leges, atque etiam priores temperantur, ſupplentur, & corriguntur per poſteriores. Hinc illud vulgatum Canoniſtarum dictum: *Concorda tempora, & concordabis jura,* arg. *c. Si peccaverit, 2. q. 1.* juncta Gloſſa *c. Si Eccleſia, verſ. Temporibus 23. q. 4.*

Nova lex generaliter lata tollit priorem contrariam.

30. CONCL. II. Nova lex, ſeu Conſtitutio generalis Principis, tollit legem priorem contrariam, etiamſi de ipſa non faciat mentionem. Ita habetur expreſſum in Jure Canonico *cap. 1. de Conſtit. in 6.* Accedit ratio; quia Princeps non cenſetur ignorare legem communem priorem; ergo, dum novam ſtatuit contrariam, aliam ipſo facto revocare dignoſcitur.

Niſi prior ſit ſpecialiter loquens.

31. Cæterùm hæc Concluſio intelligenda eſt de lege priori generaliter lata. Nam in primis lex prior ſpecialiter loquens non tollitur per legem poſteriorem generaliter loquentem, ſed hæc per illam diſtinguitur, ſic v.g. leges generales de teſtamento editæ, non comprehendunt teſtamenta ad pias cauſas, aut teſtamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur ſpeciales leges: idem dicendum de aliis hujuſmodi.

An tollat conſuetudines, vel ſtatuta particularia locorum.

32. Inſuper ab hac generali doctrina ſunt excipiendæ rationabiles conſuetudines; & particularia Statuta locorum: ſiquidem per legem generaliter latam non cenſetur Papa, vel alius legiſlator, velle derogare particularibus locorum vel perſonarum Statutis, aut conſuetudinibus rationabilibus, neque eadem revocare, niſi id exprimat. Ita enim habetur expreſsè deciſum *cit. cap. 1. de Conſtit. in 6.* Quia talia particularia Statuta, & conſuetudines locorum, cenſetur legiſlator probabiliter ignorare; undè non videtur velle quidpiam ſtatuere de ipſis, niſi id exprimat. Dicitur notanter, *niſi id exprimat:* nam ſi legiſlator exprimat, velle ſe derogare etiam

par-

particularibus locorum conſuetudinibus, aut Statutis, reverà etiam iſtis derogatur. Id autem fit per hujuſmodi clauſuras in lege appoſitas. *Nulla obſtante conſuetudine contraria*: ſive, *Non obſtantibus quibuſcunque conſtitutionibus locorum*, aut hujuſmodi.

An & quando ceſſante cauſa legis, ceſſet ipſa lex?

33. Quæres, an ceſſante cauſa legis, lex quoque ipſa ceſſare videatur? Reſp. Ceſſante cauſa motiva ſeu finalis legis adæquata, ſive in totum, & reſpectu totius communitatis, ceſſat etiam obligatio legis, etiamſi non adſit aliud decretum, aut revocatio Principis. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia *ceſſante cauſa, ceſſat effectus* prout habetur *c. Cùm ceſſante de Appellat.* Accedit, quòd lex non obliget ultra mentem legiſlatoris: atqui legiſlator non præſumitur velle obligare ad obſervantiam legis, quando ceſſat cauſa motiva legis adæquata, ſeu in totum, ac reſpectu totius communitatis; quia tunc ceſſaret finis legis; ergo.

Declaratur, & limitatur data reſponſio.

34. Dicitur; *ceſſante cauſa motiva adæquata, ſive in totum.* Quia ſi ob plures cauſas motivas lex condita ſit, & una cauſa ceſſet manentibus cæteris, non ceſſat obligatio legis. Sic v.g. ceſſante una cauſa, propter quam impoſita ſunt tributa, non illicò ceſſat obligatio ſolvendi tributa, ſi aliæ cauſæ eorum perſeverent. Et additur, *& reſpectu totius communitatis*, quia ſecùs eſt dicendum, ſi cauſa legis ceſſet ſolummodò reſpectu particularis perſonæ, ſeu in caſu particulari. Ratio eſt; quia lex non reſpicit ſingulares tantummodò perſonas, ſed totam communitatem; ergo adhuc manet ejus obligatio, non obſtante, quòd cauſa ipſius reſpectu particularis perſonæ, vel cauſæ ceſſarit. Quinimò, quando dubitatur, utrum cauſa legis ceſſaverit in totum, & reſpectu totius communitatis, ac per conſequens, an ceſſaverit obligatio legis, nec ne, præſumendum erit in favorem legis, & quod adhuc obliget: ſiquidem in dubio melior eſt conditio poſſidentis: atqui in tali caſu lex poſſidet; cùm conſtet, legem latam eſſe, & dubitetur de ipſius ſublatione; ergo.

QUÆSTIO IV.

Quomodo Leges tollantur per contrariam Conſuetudinem.

Conſuetudo ſumitur dupliciter.

35. Conſuetudo aliis verbis dicitur *Ius non ſcriptum*, ad differentiam Legum, ſeu Conſtitutionum, quæ appellantur *Ius ſcriptum*. Porrò generatim Conſuetudo dupliciter ſumitur, primò pro ipſo uſu, ſeu frequentatis actibus alicujus communitatis, & à nonnullis appellatur *Conſuetudo facti*: ſecundò pro ipſomet jure, quod tandem ex ejuſmodi diuturno uſu, & frequentatis actibus naſcitur. Et hoc poſteriori modo *Conſuetudo* aliud non eſt, quàm jus quoddam moribus conſtitutum; quod pro lege ſuſcipitur: in qua acceptione ſermo nunc eſt de Conſuetudine.

Cōſuetudo triplex, præter legem, ſecundùm legem, & contra legem.

36. Conſuetudo generatim ſumpta dividitur tripliciter, nempè in eam, quæ eſt præter legem, ſecundùm legem, & contra legem. *Conſuetudo præter legem* (quæ & *juris conſtitutiva* dicitur) eſt illa, quæ reperitur in caſibus à Jure non deciſis: unde hujus Conſuetudinis vis eſt, conſtituere jus novum, ubi nulla lex poſita fuit. *Conſuetudo ſecundùm legem* eſt, quæ legem jam præexiſtentem ſupponit, eamque vel deducit in uſum, vel ſi ambigua eſt, interpretatur: & de hac loquitur illud commune dictum, *Conſuetudo eſt optima legum interpres*, cap. Cum dilectus, *de Conſuet. & l. 36. ff. de Legibus*. Tandem *Conſuetudo contra legem* (quæ & *Deſuetudo*, ſeu *Conſuetudo legi contraria* dicitur) eſt illa, qua lex vel uſu nunquam recepta fuit, vel jam recepta uſu contrario denuò tollitur, & abrogatur, & de hac præcipuè ſermo eſt in propoſito.

Lex humana poteſt tolli per conſuetudinē contrariā.

37. CONCL. I. Lex humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, dummodo ea ſit rationabilis, ac legitimè præſcripta. Ita omnes Doctores, & habetur expreſsè *cap. ult. de Conſuetudine*, cum concordantiis. Di-

ci-

rationabilem tamē & legitimè præſcriptam. citur notanter, *lex humana*; ſiquidem contra legem naturalem, ac Divinam, nulla currit conſuetudo, quæ potius dicenda eſſet corruptela; quinimò *tanto graviora ſunt peccata, quanto diutiùs infelicem animam detinent alligatam*, ut cit. cap. ultim. notatur. Hinc prava conſuetudo pejerandi, blaſphemandi, vel fornicandi, nunquam poteſt tollere legem Divinam de non pejerando, blaſphemando, aut fornicando.

Quæ conſuetudo cenſeatur rationabilis? 38. CONCL. II. Ea conſuetudo generatim loquendo cenſetur rationabilis, quæ nec Juri naturali, aut Divino adverſatur, neque Jure Canonico reprobatur, neque peccandi licentiam aut occaſionem præbet, neque alia ratione communi utilitati perniciosa eſt: quæ verò in aliquo horum deficit, cenſetur irrationabilis, & conſequenter, nunquam poteſt induci per actus legi contrarios. Ita Layman *lib.1. tract.4. c.24.* & alii.

Solvitur inſtantia. 39. Nec dicas. Omnis lex debet eſſe rationabilis, & juſta; ergo hoc ipſo quælibet conſuetudo legi contraria erit irrationabilis, atque injuſta. Reſp. negando conſequentiam: quia nihil impedit, quòd lex ſecundùm unam rationem, & in ordine ad certum finem ſeu reſpectum fuerit rationabilis, ſimulque conſuetudo eidem cōtrariam ſecundùm aliam rationem, ac ſub diverſo reſpectu ac fine, etiam ſit rationabilis: ſic enim duæ contrariæ leges ſolent pariter eſſe rationabiles, prout videre eſt in mutatione, ſeu revocatione legum.

Cōſuetudo quomodo dicatur legitimè præſcripta. 40. CONCL. III. Conſuetudo dicitur legitimè præſcripta in tantùm, quatenus tempore à legibus definito eſt continuata. Ita communis. Ratio eſt; quia conſuetudo legitimè præſcripta idem eſt, ac uſus longævus, ſeu longa conſuetudo prout patet ex *c. Cùm conſuetudinis & cap. ult. de Conſuet.* cum concordantiis. Quod ut magis intelligatur

Per conſuetudinē contrariā decennio 41. Quæres, quantum temporis requiratur, & ſufficiat, ut conſuetudo cenſeatur legitimè præſcripta, ita ut legem aboleat? Reſp. I. Ad conſuetudinem contra legem Civilem Principe ignorante inducendam requiritur, & ſufficit decennium. Ita communis. Ratio eſt: quia conſuetudo, ut deroget legi Civili, debet eſſe longa, quæ & ſufficit, *arg. L. 1. C. Quæ ſit longa conſuetudo*: atqui per longam cōſuetudinem intelligitur illa, quæ decennio duravit; nam decennium in jure vocatur longum tempus, *l. Super longi. C. de Præſcript.* ibi: *Super longi temporis præſcriptione, quæ ex decem annis introducitur.* *abrogatur lex Civilis*

An decennium pariter ſufficiat ad tollendam legem Canonicam? 42. Reſp. II. Loquendo de Legibus Eccleſiaſticis, ſeu Canonicis; quamvis multi Doctores diſtinguendum cenſeant inter legem receptam & nunquam receptam; & hanc quidem decennio per contrariam conſuetudinem tolli concedant, ad illam autem tollendam requiri quadraginta annos, aſſerant: ut volunt Ludov. Engel. *tit. de Conſuet.* 15. Layman. *lib. 1. tract.4. cap.3. num.4.* Navarrus, Zoeſius, & alii plures. Nihilominùs probabilius videtur, Jurique conformius non eſſe opus memorata diſtinctione, ſed generaliter ad abrogandam quancunque legem Eccleſiaſticam vi contrariæ conſuetudinis, rationabilis tamen, ſufficere decennium. Ita Leſſius *lib.2. de juſt. & jure, c.6.n.46.* Pithing. *tit. de Conſuetud. n.39.* Chriſtoph. Haunoldus *tract.1. c. 3. Controv.2. num.30.* Sannig. *diſt.4. de Legibus, q.1. nu.5.* & innuit Herinex *diſp.3. de Legibus, q.16. num.217.*

Probatur ſent. affirmativa. 43. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia ubi Jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus: ſed Jus nullibi diſtinguit inter legem Canonicam uſu receptam, & non receptam; ergo. Deinde cùm acceptatio populi non requiratur ad intrinſecam conſtitutionem legis humanæ, ut dictum eſt ſuperius (c) parùm refert, num lex Pontificia ſit aliquando recepta, nec ne; cùm utraque jam habeat ſuam intrinſecam, & ſubſtantialem firmitatem ac robur obligandi. Confirmatur eadem ſententia: quia non eſt inducenda diſcrepantia inter Jus Civile & Canonicum, ubi non habetur

(c) Diſt. 1. qu. 4. per tot.

tur

tur expreſſa diſpoſitio juris in contrarium *arg.c.1. De novi operis nunciat.* atqui ad abrogandam legem Civilem per contrariam conſuetudinem ſufficit decennium, ut dictum *num.* 41. & in jure Canonico quoad hoc non reperitur expreſſa diſpoſitio in contrarium; ergo.

Solvuntur objectiones. 44. Nec obſtat quòd *c. Auditis, de Præſcript. & cap. Cum Eccleſia, de Cauſa poſſeſſ. & alibi* ad præſcribendum contra bona, & jura Eccleſiaſtica requiratur ſpatium quadraginta annorum. Reſp. enim, ibi ſermonem eſſe de præſcriptione contra bona immobilia Eccleſiarum, atque earum jura, utpotè quæ ſunt inſtar bonorum immobilium; prout deſumitur ex ipſomet textu: non autem de præſcriptione contra leges Eccleſiaſticas, ſive Pontificias. Alioquin enim, cùm contra Romanam Eccleſiam non currat niſi ſola centenaria præſcriptio, *c. Cum vobis, de præſcript.* & alibi, leges Papales non niſi centenaria præſcriptione, ſeu conſuetudine in contrarium, abrogari poſſent; quod eſt contra communem Doctorum.

TRA-

TRACTATUS TERTIUS

De Peccatis.

Ratio ordinis. 1. POſteaquàm viſum eſt de Actibus Humanis generâtim, nec non & de Conſcientia, utpotè Regula proxima eorundem, ſimulque de Legibus, quæ ſunt Regula remota, atque extrinſeca ipſorum: meritò ſubjungitur præſens Tractatus de Peccatis, utpotè quæ fiunt per receſſum à memoratis actionum noſtrarum Regulis, ipſaque Lege Divina. Nam, ut inquit D. Ambroſius lib. de Paradiſo, cap. 8. *Quid eſt peccatum niſi prævaricatio legis Divinæ, & cæleſtium inobedientia præceptorum?* Prout idipſum ubetiùs declarabitur in progreſſu.

DISTINCTIO PRIMA.

De Diverſitate, & diſtinctione Peccatorum.

QUÆSTIO I.

Qua ratione peccatum dividatur.

Peccatum generaliſſimè. 2. NOn loquimur hìc de peccato generaliſſimè ſumpto, ac prout non ſolum reperitur in anima ſeu moribus, ſed etiam in arte & natura: in qua acceptione generaliſſima peccatum definitur à S. Auguſtino, *lib. 2. De conſenſu Evangeliſtarum*, *cap.* 4. dicendo: *Peccatum eſt tranſgreſſio legis*. In hoc enim ſenſu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in opere ſuo, illud non faciendo juxtà regulas artis, & vocatur *Peccatum artis*; ſicuti & natura tunc dicitur peccare in ſuis effectibus quando producit monſtra, & appellatur *Peccatum naturæ*. In propoſito non eſt ſermo de peccato artis, vel naturæ; ſed ſolum de peccato animi, ſeu in actibus moralibus commiſſo. *Peccatum artis, & naturæ.*

3. CONCL. I. Peccatum animi generatim aliud non eſt, quàm aliquid denominans naturam intellectualem Deo diſplicentem, inducenſque in anima reatum alicujus pœnæ; prout ampliùs explicabitur in ſequentibus. *Peccatum animi, quid?*

4. CONCL. II. Peccatum ut ſic variè dividitur. Patet hoc inductione. Nam I. Ratione diverſæ originis dividitur Peccatum in originale, & perſonale: ex quibus perſonale ſubdividitur in actuale, & habituale; & quorum utrumque denuò ſubdividitur in mortale, & veniale. *Peccatum ut ſic dividitur. I. Ratione diverſæ originis, in peccatum originale &*

5. *Peccatum originale* dicitur illud, quod trahitur à primo parente noſtro Adamo per carnalem propagationem: ſiquidem juxtà illud Apoſtoli Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors per-*

tranſiit, in quo omnes peccaverunt. Quod de peccato originali eſt accipiendum, prout communiter docent SS. Patres, & Theologi, ipſumque Concilium Trident. *Seſſ.* 5. *in Decreto de Peccato originali*.

Peccatū perſonale quid?

6. *Peccatum perſonale* eſt illud, quod à propria cujuſque voluntate contrahitur, atque à propria (ut ita dicam) cujuſque perſona committitur; unde & *Perſonale* appellatur. Et tale eſt quodlibet peccatum à nobis commiſſum, ſolo peccato originali excepto, utpote quod voluntate propria non commiſimus, ſed à primo parente noſtro Adamo commiſſum per naturalem propagationem ab eo derivatum contraximus. Quid nam autem ſit peccatum actuale & habituale, mortale & veniale, dicetur infrà fuſiùs in propriis Quæſtionibus.

II. Ratione objectorum, in Peccata carnalia, &c.

7. II. Ratione objectorum, circa quæ verſantur peccata, & à quibus actionem deſumunt ſuam ſpecificationem, dividuntur peccata in carnalia, & ſpiritualia, juxtà illud Apoſt. 2. Corinth. cap. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus*, & alibi. Porrò *Peccata carnalia* ſunt ea, quæ in concupiſcentia carnis, ſeu in inordinata delectatione carnali conſiſtunt: qualia ſunt. Gula, & Luxuria: & diverſæ peccatorum ſpecies ad hæc duo peccata reducibiles.

Peccata ſpiritualia, quæ?

8. *Peccata ſpiritualia* dicuntur ea, quæ in concupiſcentia ſeu inordinata delectatione ſpirituali perficiuntur, & conſummantur: qualia ſunt Superbia, inanis Gloria, & hujuſmodi. Immò D. Gregorius *lib.* 31. *Moral. cap.* 31. inquit, quòd Capitalium Vitiorum quinque ſunt ſpiritualia, videlicet Superbia, Invidia, Ira, Avaritia, & Acedia, duo verò carnalia, videlicet Gula ſeu ventris ingluvies, & Luxuria.

Avaritia cur numeretur inter peccata ſpiritualia?

9. Nec obſtat, quòd Avaritia verſetur circa objectum corporale, nempè circa pecunias; ac proinde non videatur eſſe Peccatum ſpirituale. Reſp. enim cum D. Thoma 1. 2. *q.* 72. *art.* 2. quamvis res, in qua delectatur avarus, corporale quoddam ſit, & quantum ad hoc connumerari poſſit Peccatis carnalibus; quia tamen ipſa delectatio non pertinet ad carnem, ſed ad ſpiritum, ideò S. Gregorius dixit, Avaritiam eſſe Peccatum ſpirituale: nam finis peccatorum carnalium eſt delectatio carnis.

III. Ratione legis violatæ, dividitur in peccatū commiſſionis, & omiſſionis, quid.

10. III. Ratione legis violatæ, Peccatum ut ſic dividitur in Peccatum commiſſionis, & omiſſionis. Per *Peccatum commiſſionis* intelligitur id, quod fit contra præceptum negativū, ſeu contra legem quidpiam fieri prohibentem: ut eſt Adulterium, Homicidium, & hujuſmodi; nam pugnant contra illa Præcepta Decalogi, *Non mœchaberis. Non occides*, &c. *Peccatum omiſſionis* econtrà dicitur illud, quo violatur præceptum affirmativum, ſive lex quidpiam fieri præcipiens: ut eſt omiſſio Miſſæ die Feſto, & hujuſmodi. Undè patet, quòd Peccatum commiſſionis opponatur præcepto negativo, Peccatum verò ommiſſionis præcepto affirmativo: ac proindè, quòd hæc Peccati diviſio deſumatur à lege, quæ violatur. Pro cujus clariori intellectu

Præceptū aliud affirmativum, & aliud negativum; & quomodo differant?

11. Notandum, quòd lex, ſeu præceptum aliud ſit affirmativum, aliud negativum. *Præceptum affirmativum* eſt, quo præcipitur, ut fiat aliquid certo tempore, quale eſt illud Decalogi, *Memẽto, ut diem Sabbati ſanctifices*. Item illud, *Honora patrem tuum, & matrem tuam*. Porrò *Præceptum negativum* eſt, quo prohibetur aliquid, ne fiat, ut illud, *Non mœchaberis*, *Non occides &c.* Eſt autem inter hujuſmodi præcepta, ſeu leges notabile diſcrimen: nam Præceptum affirmativum obligat quidem ſemper, ſed non pro ſemper, id eſt obligat non pro omni, ſed pro certo tantùm & determinato tempore: ſic enim non omni tempore, ſed ſolùm die Feſtivo tenemur audire Miſſam, item tenemur honorare parentes, tempore opportuno ipſis deferendo honorem eiſque ſuccurrendo in neceſſitate conſtitutis. E contrà Præceptum negativum obligat ſemper & pro ſemper, ſeu pro

omni

omni tempore: quia nullo prorſus tempore licitum eſt mœchari, aut abſque legitima authoritate occidere hominem.

IV. Ratione diverſa radicis, dividitur peccatum in peccatum ex ignorãtia. 12. IV. Ratione diverſæ radicis, ex qua procedit, dividitur peccatum in Peccatum ex ignorantia, ex paſſione, ac ex malitia. *Peccatum ex ignorantia* dicitur illud; quod ex ignorantia vincibili procedit. Dicitur, *ex ignorantia vincibili*: quia quod ex ignorantia invincibili fit, omninò involuntarium cenſetur, ac proinde peccatum non eſt. (a)

(a) Ut dictũ trac. 1. diſt. 1. n. 42. *Peccatum ex paſſione, ſeu infirmitate, & peccatum ex malitia quid?* 13. *Peccatum ex paſſione*, ſeu infirmitate eſt, quod ex gravi motione appetitus ſenſitivi originem ducit, trahentis voluntatem ad conſenſum; quale eſt, ſi quis gravi tentatione victus tandem ſuccumbit peccato. Et tale dicitur etiam *Peccatum ex infirmitate*, eò quòd ex infirmitate conditionis humanæ proveniat; cum naturale ſit voluntati, ut condelectetur motibus appetitus ſenſitivi, ob fomitem peccati ex peccato originali derelictum.

14. Tandem *Peccatum ex malitia* eſt, quod abſque ignorantia, vel paſſione quadam præcedente, committitur ex plena libertate, ſeu prava voluntate operantis, juxta illud Job c. 34. *Qui quaſi de induſtria receſſerunt à DEO*. Et hujuſmodi peccatum ex mera malitia commiſſum (cæteris paribus) eſt gravius, quàm Peccatum ex paſſione.

Peccatũ actuale quid? 15. Inter alias autem peccati diviſiones celebris eſt illa, qua Peccatum dividitur in actuale, & habituale; circa quam, quia plura occurrunt dicenda, hinc ea duabus ſequentibus Quæſtionibus expeditur, priùs tamen agendo de Peccato actuali, & poſteà de habituali.

QUÆSTIO II.

Quid ſit Peccatum actuale, & quæ ejus cauſa.

Peccatũ actuale, quid? 16. PEr Peccatum actuale intelligitur actualis tranſgreſſio legis Divinæ: undè tunc committitur peccatum actuale, quando actualiter violatur lex Divina, ſive deinde id contingat eliciendo actum à lege prohibitum, ſive omittendo præceptum. Tale peccatum actuale v. g. fit, dum quis actu mentitur, vel actu occidit hominem, aut actualiter omittit auditionem Miſſæ die Feſto. Et de hoc loquendo ſit

17. CONCL. I. *Peccatum actuale* benè definitur cum D. Auguſtino *lib. 22. contra Fauſtum, cap. 27.* dicendo: *Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.* Dicitur primò, *dictum, factum, vel concupitum*, ad indicandum triplex peccatum, videlicet cogitationis, oris, & operis. Dicitur ulteriùs, *contra legem Dei*: nam quamvis etiam detur tranſgreſſio legis humanæ ſive Eccleſiaſticæ, ſive Civilis: hæc tamen non aliter eſt peccatum, niſi quia eſt contra legem DEI volentis ac præcipientis, ut noſtris legitimis Superioribus quidpiam juſtè præcipientibus obediamus, prout patet ex Quarto Præcepto Decalogi, & alibi ſæpè. *Et quomodo definiatur?*

18. Si dicas objiciendo contra hanc Concluſionem: allata definitio non convenit peccato actuali omiſſionis; ergo non eſt bona. Probatur antecedens; quia omiſſio actus præcepti, v. g. auditionis Miſſæ die Feſto; nec eſt dictum, nec factum, nec concupitum contra legem Dei, ſed potiùs libera omnium trium omiſſio; ergo. Reſp. negando antecedens; ejuſque probationis conſequentiam: quia enim *affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus*, ut communiter notant Doctores, hinc in allata definitione ſub ly, *dictum, factum, &c.* etiam horum negationes intelliguntur, id eſt, *non dictum, non factum contra legem Dei*. *Solvit objectio.*

19. Pro reſolutione ſequentis Concluſionis notandum breviter, quod in peccato actuali commiſſionis duo cõſiderati poſſint, materiale ſcilicet & formale. *Materiale peccati* (quod alii *Subſtratum peccati* appellant) eſt ipſemet actus poſitivus hominis, quo perpetratur peccatum. *Formale* verò *In peccato actuali duo conſideranda, materiale ſcilicet & formale quid?*

peccati, eſt privatio, ſeu carentia rectitudinis debitæ ineſſe illi actui, quæ nempe rectitudo, ſeu conformitas ad legem Divinam, deberet hìc & nunc ineſſe actui humano, & non ineſt: & in hac carentia rectitudinis debitæ actui, conſiſtit ratio formalis peccati, ſeu peccatum formaliter ſumptum. Sic in peccato homicidii, materiale, ſeu ſubſtratum hujus peccati, eſt extenſio manus, ac elevatio gladii erga hominem occidendum: formale verò, eſt privatio debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quatenùs illa elevatio manus, percuſſioque fit contra prohibitionem legis Divinæ, volentis, ne homo injuſtè occidatur; ac proinde actus ille caret ſua debita rectitudine, ſeu conformitate ad legem Dei, quam habere debet quilibet actus humanus. Et hoc idem fit in aliis peccatis actualibus commiſſionis, ac ſuo modo etiam in peccatis omiſſionis: quo prænotato ſit

Peccatū actuale formaliter non conſiſtit in poſitivo, ſed Privativo.

20. CONCL. II. Peccatum actuale formaliter acceptum non conſiſtit in poſitivo, ſed privativo, id eſt, in carentia ſeu privatione debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam. Ita Doctor Subtilis *in 2. diſt. 37. q. 1.* cum ſuis (excepto Poncio) D. Bonaventura *in 2. diſt. 37. art. 2. q. 1.* Alenſi, & pluribus aliis, contra non paucos Theologos oppoſitum tenentes. Concluſio hæc ſequitur in primis ex præcedenti Notando. Accedit authoritas D. Auguſtini, qui ſuper illud Joannis, cap. 1. *Sine ipſo factum eſt nihil* per *Nihil* intelligit peccatum, atque ait: *Manifeſtum eſt, quia peccatum nihil eſt:* ergo hoc nequit conſiſtere in poſitivo. Probatur deinde Concluſio ratione: quia ſi peccatum formaliter conſiſteret in poſitivo, ſequeretur, quòd Deus per ſe & directè eſſet cauſa peccati: ſed conſequens eſt falſum; ergò. Probatur ſequela. Quia omne ens poſitivum per ſe & immediatè efficitur à Deo, utpote ſine cujus immediato concurſu nulla cauſa ſecunda poteſt operari; aut aliquid efficere, ut magis oſtendi ſolet in Philoſophia.

Alia ratio Concluſionis.

21. Confirmatur hoc ex definitione Peccati ſupra ex D. Auguſtino relata: nam in ea ly *dictum, factum, concupitum*, denotat materiale peccati, ly *contra legem Dei*, donat formale peccati; atqui eſſe contra legem Dei, importat aliquid privativum, videlicet carentiam debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet ineſſe actui humano, & non ineſt, ergo.

Solvitur inſtantia.

22. Nec dicas. Homicidium, Blaſphemia, & hujuſmodi, ſunt peccatum, ut patet: ſed Homicidium, Blaſphemia, &c. conſiſtunt in poſitivo, ergo peccatum conſiſtit in poſitivo. Reſp. enim diſtinguendo minorem: ſed Homicidium, Blaſphemia, &c. conſiſtunt in poſitivo, ſi ſumantur pro materiali, ſeu ſubſtrato peccati, conceditur, ſi ſumantur pro formali, negatur minor, & conſequentia. Sic enim conſiſtunt in privativo, nempe in privatione debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet ineſſe actui, & non ineſt: & hinc Homicidium in bello juſto, vel authoritate publica erga malefactores factum, non eſt peccatum, eò quòd hìc non interveniat illa privatio conformitatis ad legem, quamvis quoad cætera in juſta, & injuſta hominis occiſione, ſint omnia æqualia. Verùm de hoc plura in Theologia Speculativa.

Deus non eſt cauſa, & author peccati.

23. CONCL. III. Quamvis Peccatum aliquam cauſam habeat (eo ſaltem modo, quo privationes dicuntur habere cauſam) Deus tamen non eſt cauſa, & author peccati: Hæc Concluſio eſt de Fide certa, contra nonnullos Hæreticos. Ratio in primis eſt, quia peccatum, cùm ſit malum omnium maximum, quin & averſio à Deo tanquam ultimo Fine, repugnat infinitæ Sapientiæ, Juſtitiæ, & Bonitati Dei; unde is peccatum graviſſimè, & ſub interminatione æternæ damnationis prohibuit. Accedunt clariſſima Sacræ Scripturæ teſtimonia, ut Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Sap. 14. *Odio ſunt Deo impius, & impietas ejus,* & alibi ſæpè.

24. Nec

Deus cō-currit ad materiale peccati, non tamen ad ejus formale.

24. Nec obſtat I. Quòd Deus concurrat phyſicè, ac immediatè, ad ſubſtratum & materiale peccati, puta ad elevationem manus in actu homicidii. Reſp. enim; licèt Deus, tanquam cauſa prima, & univerſalis, concurrat poſitivè ad ſubſtratum ſeu materiale peccati, ut omnes fatentur; non tamen concurrit ad ipſius actus defectum, id eſt, ad privationem debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, in qua privatione conſiſtit ratio formalis peccati. Hanc enim Deus ſolùm permittit, quatenus hominem à rectæ rationis regula liberè deviantem non impedit, ne tollat ejus libertatem; ac proinde vi pacti ſui generalis ſinendo cauſas ſecundas motus ſuos agere, permittit defacto hominem agere, quidquid vult, quem tamen, ſi peccaverit, nec pænituerit, ſuo tempore ſeveriſſimè eſt judicaturus, ac puniturus.

Deus, quomodo dicatur hominem indurare, excæcare, &c.

25. Nec obſtat II. Quòd Deus in S. Scriptura quandoque legatur hominem indurare, excæcare, & hujuſmodi: ut Exodi 7. *Ego indurabo cor Pharaonis*. Iſaiæ 6. *Excæca cor populi hujus*, & alibi. Reſp. enim cum communi Theologorum, hujuſmodi S. Scripturæ loca non eſſe intelligenda de actione poſitiva, ita quòd Deus immittat errores, aut duritiam in cor peccatoris, ut explicant nonnulli Hæretici (hoc enim repugnat citatis, & aliis pluribus Sacræ Scripturæ teſtimoniis) ſed ea in primis quoad Deum eſſe intelligenda permiſſivè, ſive quatenùs is juſto ſuo judicio permittit peccata. Deus enim, partim ut ſalva remaneat homini peccatori ſua libertas, partim ut nonnunquam uno peccato liberè ab aliquo eliciendo puniat aliud, partim ut homines juſti per malos quandoque exerceantur, partim ob alia ſua imperſcrutabilia judicia, permittit homines malè agere, occaſione cujus hi ſubinde in peccatis magis indurantur, atque ad bonum faciendum excæcantur.

Alii modi; quibus dicitur Deus hominē indurare, excæcare, &c.

26. Deinde dicitur Deus hominem indurare, excæcare, &c. ſubtrahendo ſpecialiora gratiæ actualis auxilia. Deus enim juſto ſuo judicio, ac in pænam præſertim priorum peccatorum, ſubtrahit homini in peccatis inveterato, non quidem omnia, ſed ſolùm ſpecialia & uberiora gratiæ actualis auxilia, ſine quibus ille poſſet quidem benè agere, prævidetur tamen à Deo non benè operaturus, idque ob propriam ſuam malitiam, & perverſam voluntatem. Ulterius alio modo dicitur Deus excæcare hominem, occaſionaliter videlicet, ſive inſcrutabili ſuo judicio aliquid ponendo, vel removendo, ex cujus poſitione, vel remotione, ſumit homo ex propria malitia occaſionem peccandi: ut quando reſpiciens ad munera Abel, præbuit occaſionem Cain ad æmulationem, ipſumque fratricidium (nam hoc poſſe Deum facere, non quidem ex primaria intentione peccati, ſed aliis de cauſis, certum eſt, cùm etiam homo in certis caſibus licitè poſſit aliquid facere, vel omittere, non obſtante, quod prævideat proximum inde accepturum occaſionem peccandi) vel quando patienter & longanimiter fert iniquitates, qua patientia abutentes peccatores ſumunt majorem peccandi licentiam, ſicque dantur in reprobum ſenſum.

Cauſa propria & interna peccati eſt ſola voluntas creata.

27. CONCL. IV. Cauſa propria, & interior peccati; eſt ſola voluntas creata, deficiens à recta regula morum in operationibus liberis. Ita certa omnium. Ratio eſt, quia voluntas libera eſt debitrix, ut omnem actum ſuum, ſive elicitum, ſive imperatum, eliciat conformiter legi Divinæ, ergo hoc non faciendo peccat, ſicque eſt cauſa propria peccati.

Dantur etiā cauſæ externæ peccati, quæ?

28. Dicitur notanter, *cauſa propria, & interior peccati*. Nam dantur etiam cauſæ exteriores peccati, ex quibus in primis eſt Diabolus, qui incitando, & tentando homines, eſt cauſa moralis inductiva peccati. Accedunt Mundi, & Carnis illecebræ, ut patet: immò nonnunquam unus homo eſt alteri cauſa peccati;

præterea etiam potentiæ exteriores ſunt ſæpè voluntati cauſa, ſeu potiùs occaſio peccati. Adhuc tamen hæc omnia non ſufficiunt ad peccatum, niſi voluntas liberè conſentiat; & alioquin potiùs præbent homini juſto, atque in certamine conſtanti, anſam victoriæ, meritique, & augmenti gratiæ, & gloriæ cæleſtis.

Alia circa Peccatum actuale remiſſivè.

29. Alia plura, quæ concernunt Peccatum actuale, partim colligi poſſunt ex dictis ſuprà *tract. 1. Diſt. 2.* partim ampliùs patebunt ex dicendis, præſertim ubi agetur de *Peccato mortali, & veniali.*

QUÆSTIO III.

De Peccato Habituali.

Poſt actum peccati remanet aliquid in homine, undè is denominatur peccator.

30. Certum eſt apud omnes, & indubitatum, poſt actum peccati phyſicè jam præteritum, adhuc hominem manere peccatorem, atque adeò aliquid in eo relinqui, per quod in eſſe peccatoris conſtituitur, & à quo denominatur peccator, quouſque per veram pœnitentiam conſequatur remiſſionem ipſius. Patet hoc ex S. Scriptura paſſim, ut ex illo Lucæ 7. *Mulier, quæ erat in civitate peccatrix.* Matth. 9. *Publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum IESV.* Rom. 5. *Cùm adhuc peccatores eſſemus*, & alibi paſſim.

Quod in S. Scriptura dicitur, Macula.

31. Hoc autem, à quo poſt tranſactum actum peccati denominatur quis peccator, vocatur in S. Scriptura *Macula* ut Jeremiæ 2. *Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua.* Et Joſue cap. 22. *Vſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in vobis permanet.* Et Eccleſiaſtici 31. *Qui inventus eſt ſine macula*, & alibi. Undè homo poſtmodùm à tali Macula, per peccatum contracta, dicitur maculatus, pollutus, immundus, coinquinatus, & abominabilis coram Deo, ut ſæpiſſimè legitur in ſacris litteris; à qua Proinde Macula Regius Pſaltes petivit ablui, & mundari, dum Pſalm. 50. oravit, dicens: *Ampliùs lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* His prænotatis ſit

Peccatum habituale, quid?

32. CONCL. I. Peccatum habituale nihil aliud eſt, quàm peccatum actuale, cujus commiſſio phyſicè jam præteriit, moraliter tamen permanet. Ita in te Doctores omnes, prout benè notat Maſtrius *in 2. diſp. 6. num. 261.* licèt poſtmodùm multùm diſcrepent in aſſignando, quidnam ſit illud, ratione cujus peccatum phyſicè jam tranſactum cenſeatur adhuc moraliter permanere, & durare, quouſque per veram pænitentiam retractetur, ac deleatur.

Illud quà tale non addit novam malitiam.

33. CONCL. II. Peccatum habituale quà tale non addit novam malitiam ſupra illam, quæ fuit admiſſa in inſtanti commiſſionis actualis peccati, quæque moraliter permanere dicitur. Ita rurſum omnes Theologi, nemine diſcrepante. Hinc fit, quòd propter peccatum habituale præcisè, non mereatur homo majorem pænam, ac ſupplicium, quantumcunque illud duret, quàm fuerit promeritus in illo inſtanti ac momento, in quo actualiter peccavit.

Tamen per accidens, ſeu ratione alterius præcepti, quod violatur, quandoque novum peccatum committitur.

34. Dicitur notanter, *præcisè propter peccatum habituale.* Quia ſi occurrat tempus, quo urget Præceptum eliciendæ contritionis, amoris Dei, aut receptionis alicujus Sacramenti, & tunc homo negligat mediante contritione, aut digna Sacramenti receptione ſeſe reſtituere in ſtatu gratiæ, atque expellere peccatum habituale mortale, jam committet is novum peccatum mortale propter violationem hujus præcepti, ac proindè abſque dubio erit dignus majori pena. Verùm hoc contingit non vi ipſius peccati habitualis quà talis, ac præcisè ſumpti, ſed per accidens ratione alterius occurrentis præcepti, quod de novo violatur. Et hoc idem dicendum de eo, qui de peccato ſuo præterito habet novam complacentiam: ſiquidem per hanc committitur novum peccatum actuale. Cæterùm novo peccato actuali non ſuperveniente,

ſola

ſoli permanentia peccati habitualis non auget malitiam actus peccaminoſi præteriti, neque pœnam ipſi correſpondentem.

Poſt trãſactũ actum peccati mortalis plura eveniunt in homine quæ?

35. CONCL. III. Poſt tranſactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine peccante mortaliter. Primò enim is labitur in iram, atque inimicitiam Dei, cui æquè *odio ſunt impius, & impietas eius* ut dicitur *Sap.* 14. Secundò, privatur homo per peccatum mortale gratia habituali, ſeu ſanctificante: ſiquidem defacto gratia & peccatum ſunt incompoſſibilia, eo fermè modo, quo lux & tenebræ. Tertiò, remanet in homine reatus, ideſt, obligatio quædam ad pœnam ex actu peccaminoſo præterito contracta: ſtatim enim, ac homo peccat, obligatur is ad pœnam peccato ſuo correſpondentem, quouſque pœna illa ſoluta fuerit, ac remiſſa.

Reatus pœnæ, & reatus culpæ, quid?

36. Porrò Reatus iſte dupliciter poteſt conſiderari; primò, prout talis obligatio ad pœnam dicit ordinem ad Deum, qui propter peccatum commiſſum decernit homini pœnam ſuo peccato correſpondentem: & talis reatus, ſeu obligatio ad pœnam, dicitur *Reatus pœnæ*. Secundò, prout ejuſmodi obligatio ad pœnam reſpicit ipſum peccatum actuale præteritum, utpotè ex quo proximè contrahitur, illudque immediatè conſequitur, & talis Reatus, ſeu obligatio ad pœnam, prout reſpicit & proximè conſequitur ad ipſum actum peccati præcedentis, dicitur proprio nomine *Reatus culpæ*. Et in hoc reatu culpæ, juxta Doctorem Subtilem *in 4. diſt.* 14. *q.* 1. & Scotiſtas, conſiſtit formaliter Peccatum habituale; ideſt, ratione hujus Reatus culpæ cenſetur in homine peccatore, moraliter remanere peccatum ſuum actuale phyſicè jam præteritum, donec per veram pœnitentiam expietur, ipſaque gratia ſanctificans recuperetur.

Sent. Scotiſtarum.

Hæc ſent. nulli ſubjacet cenſuræ.

37. Dices. B. Pius V. in Bulla, quæ incipit, *Ex omnibus* (eſtque confirmata à Gregorio XIII. & Urbano VIII. in hujus Conſtitutione 289. quæ incipit, *In eminenti*, ac refertur tomo V. Bullarii Romani) inter alias Propoſitiones Michaelis Baji damnavit hanc, ordine 54. *In peccato duo ſunt, actus, & reatus; tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus ſive obligatio ad pœnam.* Atqui hæc videtur eſſe ipſiſſima ſententia ex Scoto nunc relata; ergo. Reſp. negando minorem: ſiquidem Bajus ille aſſerebat, tranſeunte actu peccati in peccatore nihil manere, niſi reatum, ſive obligationem, ſicque volebat, in ipſo etiam non remanere privationem gratiæ ſanctificantis, prout liquet ex ejus Propoſitione tum relata, num. 42. in qua negavit, juſtificationem hominis fieri per gratiam infuſam. E contra Scotus, & Scotiſtæ unanimiter fatentur, remanere in peccatoribus ejuſmodi privationem gratiæ ſanctificantis. Tacentur plures aliæ diſparitates, quæ legentibus citatam Bullam facilè patebunt; in qua ſimul §. 3. expreſſe notatur, quòd Propoſitiones illæ *in proprio verborum ſenſu, ab aſſertoribus intento*, damnentur.

Solvitur objectio.

38. Urgebis. Ergo peccatum habituale potius conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis, quàm in Reatu culpæ. Probatur ſequela. Peccatum habituale in eo formaliter conſiſtit, quod tollitur in juſtificatione: ſed in juſtificatione tollitur ipſa privatio gratiæ; ergo. Reſp. negando antecedens, ejuſque probationem majorem claritatis gratia diſtinguendo: Peccatum habituale in eo formaliter conſiſtit, quod per ſe primò tollitur in juſtificatione, conceditur: quod per ſe ſecundò duntaxat tollitur, negatur major: ſicque diſtincta minori negatur conſequentia. Nam quod per ſe primò tollitur in juſtificatione, ſunt ipſamet peccata phyſicè præterita, & moraliter adhuc permanentia: cenſentur autem moraliter permanere propter Reatum culpæ, non propter privationem gratiæ. Et hoc am-

Peccatũ habituale cur potius conſiſtat in reatu culpæ, quam privatione gratiæ?

ampliùs ex eo oſtenditur: tum quia hac ratione peccata venialia habitualiter permanent, ideſt, non propter privationem gratiæ (hanc enim non inducunt) ſed propter correſpondentem Reatum culpæ. Tum quia alioquin omnia peccata mortalia habitualia forent ejuſdem rationis ac ſpeciei non minùs ac privatio gratiæ eſt æqualis, ac ejuſmodi ſpeciei, in omnibus peccatoribus peccato mortali obnoxiis. Uberior de hoc diſputatio relinquitur Theologiæ Speculativæ.

QUÆSTIO IV.

Vnde deſumenda ſit Diſtinctio ſpecifica moralis Peccatorum?

Cur non ſit ſermo de diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum?

39. Ut ex Titulo Quæſtionis patet, in propoſito non eſt ſermo de Diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum, ideſt, de illa, qua peccata ſecundum ſuum eſſe materiale ab invicem diſtinguuntur (quæ diſtinctio deſumitur ab objectis, cùm generaliter actus diſtinguantur per objecta) ſed de Diſtinctione ſpecifica morali. Ratio eſt: quia hìc loquimur de diſtinctione ſpecifica peccatorum in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem, utpotè cùm juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *capit.* 5. *&* *can.* 7. & Theologos unanimiter, teneantur Fideles in Confeſſione peccata ſua explicare non ſolùm quoad numerum, ſed etiam quoad ſpeciem, ac circumſtantias peccati ſpeciem mutantes, ad hoc autem parum refert ſcire diſtinctionem, aut unitatem phyſicam peccatorum. Sic enim occiſio Laici, & Clerici, ſunt quidem phyſicè loquendo ejuſdem ſpeciei, non tamen moraliter, utpotè cùm occiſio Clerici ſuperaddat ſpecialem malitiam Sacrilegii, e contra verò furtum bovis, & furtum centum florenorum, phyſicè loquendo diſtinguuntur ſpecie, eo quòd habeant objecta ſpecie diverſa, & tamen moraliter ſunt peccata, & furta ejuſdem ſpeciei. Igitur loquendo de diſtinctione ſpecifica morali peccatorum, ac in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem, ſit

Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum omiſſionis, unde deſumatur?

40. CONCL. I. Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum omiſſionis, rectè deſumitur ex actibus debitis, quorum ſunt omiſſiones: atque ideò omiſſiones illæ ſunt peccata ſpecie diſtincta, quæ privant actibus debitis ſecundùm ſpeciem moraliter diſtinctis. Ita communiter Doctores, Sic v. g. omiſſio Miſſæ die Feſto audiendæ, diſtinguitur ſpecie ab omiſſione largitionis eleemoſynæ in caſu præcepto, quia ipſa Miſſæ auditio, atque elargitio eleemoſynæ, ſunt actus debiti ſpecie diſtincti. E contra omiſſio Miſſæ in die Dominico, & omiſſio Miſſæ in die feſto, non diſtinguuntur ſpecie moraliter, quia neque actus præceptus auditionis Miſſæ in prædictis diebus diſtinguitur ſpecie. Et in hoc conveniunt omnes: major autem difficultas eſt de peccatis commiſſionis, & unde deſumenda ſit eorum Diſtinctio ſpecifica moralis, de quibus loquendo ſit

Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum commiſſionis deſumitur per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes.

41. CONCL. II. Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum commiſſionis, deſumitur rectè per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines, quarum formaliter ſunt privationes. Ita Doctor noſter *in* 2. *diſt.* 37. *q.* 1. cum ſuis, & aliis, qui tenent peccatum actuale formaliter conſiſtere in privativo. Ratio eſt; quia univerſaliter privationes ſumunt ſuam ſpecificationem ab oppoſitis formis, ſic enim cæcitas, & tenebræ diſtinguuntur ſpecie ab invicem eò quòd oppoſitæ formæ, nempe lux & viſus, ſpecie diſtinguantur, ergo cùm peccatum commiſſionis formaliter conſiſtat in privativo, juxta dicta n. 20. ejuſdem Diſtinctio ſpecifica rectè deſumitur in ordine ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines, quarum eſt privatio.

Vel rectitudines, quarum ſunt formaliter privationes.

42. Dicitur notanter ſub disjunctione, *per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines*. Nam ad diſtinctionem ſpecificam moralem peccatorum ſufficit, ut vel diverſis ſpecie virtutibus opponatur, ut Furtū &

For-

Fornicatio, quorum prius oppoſitum eſt virtuti Juſtitiæ, alterum virtuti Caſtitatis, vel ſaltem ejdem virtuti ſecundùm aliam & aliam ſpecie rectitudinem, ut Avaritia, & Prodigalitas, quæ ſpecie differunt, non obſtante quòd opponantur eidem virtuti Liberalitatis, quia licèt Liberalitas ſit unica virtus formaliter & adæquata, includit tamen duplicem rectitudinem per reſpectum ad duo extrema, ideſt, duplex rationis dictamen, quorum uno prohibetur exceſſus, cui opponitur Prodigalitas, & altero defectus, cui opponitur Avaritia.

Ex ſola diverſitate præceptorum nõ ſemper rectè infertur diverſitas ſpecifica peccatorum. 43. CONCL. III. Ex ſola diverſitate præceptorum non ſemper rectè, ac ſufficienter colligitur ab extrinſeco diverſitas ſpecifica peccatorum. Ita communis. Ratio eſt, quia fieri poteſt, & ſæpè contingit, quod eadem res; & ex eodem motivo formali, tam præcepto Divino quam humano Eccleſiaſtico & Civili præcipiatur, aut prohibeatur, ſic enim furtum prohibetur tum Jure naturali, ac Divino, tum humano Eccleſiaſtico, & Civili, atqui ob hanc ſolam præceptorum diverſitatem furtum ſimplex non contrahit plures ſpecie malitias, ut omnes fatentur; ergo. Additur tamen in Concluſione, *non ſemper rectè colligitur*, propter mox dicenda: hinc ſit

Quando ex diverſitate præceptorum poſſit colligi diverſitas ſpecifica peccatorum? 44. CONCL. IV. Tunc ſolùm ex diverſitate præceptorum poteſt ab extrinſeco colligi diverſitas ſpecifica peccatorum, quando præcepta illa ſunt formaliter diverſa; ideſt, quando ſub diverſis motivis formalibus, ad diverſas virtutes, aut rectitudines ſpectantibus, quidpiam præcipiunt vel prohibent, ut v. g. quia datur præceptum Divinum prohibens furtum ſimpliciter ex motivo Juſtitiæ, & ſimul aliud præceptum Eccleſiaſticum prohibens furtum in loco ſacro ex motivo Religionis, hinc malitia furti in loco ſacro commiſſi, diſtinguitur ſpecie à malitia ſimplicis furti, & qui furatur in loco ſacro, duplicem committit malitiam ſpecie diſtinctam, injuſtitiæ ſcilicet, & ſacrilegii. Et idem fit in aliis ſimilibus, quæ prohibentur diverſis præceptis ex motivo diverſarum virtutum, vel rectitudinum.

45. Dicitur notanter in Concluſione, *colligi poteſt extrinſeco*. Nam ſuppoſita etiam ejuſmodi lege formaliter diverſa, adhuc peccata illa ſpecificantur intrinſecè penes diverſas illas virtutes, aut rectitudines ex quarum motivo quidpiam eſt præceptum, vel prohibitum, & quarum peccata illa ſunt privationes; ex diverſitate præceptorum verò dicta Diſtinctio ſolum colligitur ab extrinſeco. *Saltem ab extrinſeco.*

46. Ex dictis deducitur I. cum Vaſq. 1. 2. *diſp.* 97. *c.* 3. & aliis paſſim non eſſe plura ſpecie vel numero diſtincta peccata, in Confeſſione neceſſariò explicanda, cùm quis non jejunat in aliqua Vigilia incidente in Quadrageſimam, aut Quatuor anni Tempora. Item ſi quis non audiat Miſſam die Dominico, in quem ſimul incidit Feſtum alicujus Sancti. Ratio eſt, quia jejunium, quamvis in dicto caſu bis vel ter præcipiatur ab Eccleſia, adhuc tamen ſemper præcipitur ex eodem motivo virtutis Temperantiæ; unde quamvis detur duplex cauſa, ſeu duplex titulus malitiæ, nempè duplex præceptum Eccleſiæ, adhuc erit unica malitia, unumque peccatum. Idem dicendum de altero exemplo, ubi auditio Miſſæ præcipitur in utroque caſu ex motivo virtutis Religionis. *Unicum eſt peccatum, non jejunare die, quo duplex occurrit jejunium Eccleſiaſticum.*

47. Deducitur II. cum eodem Vaſquez, & aliis, ſecus eſſe dicendum de eo, qui Feria ſexta tenetur jejunare ex voto, is enim, ſi Feria ſexta, in quam ſimul incidit jejunium Eccleſiaſticum Vigiliæ, aut Quatuor Temporum, violet jejunium, peccabit duplici peccato, ſcilicet & contra virtutem Temperantiæ impoſitæ ratione præcepti Eccleſiaſtici, & contra virtutem Religionis ratione voti. *Secus, ſi ad alterũ quis teneatur ex voto.*

48. Deducitur III. quòd violatio Caſtitatis in Religioſo profeſſo, vel Clerico in ſacris Ordinibus conſtituto,

to, duplicem habeat malitiam ſpecie diſtinctam, ac neceſſariò in Confeſſione explicandam, nimirum Luxuriæ contra Temperantiam, ſeu Caſtitatem; & Sacrilegii, contra Religionem, quia motiva harum virtutum ſunt ſpecie diſtincta. E contrà Religioſus profeſſus, ſimulque in Sacris conſtitutus, non peccat nova ſpecie malitiæ propter duplex votum violatum, nempè votum Caſtitatis religioſæ, & votum Caſtitatis ſacro Ordini annexum: quia hæc vota non ſunt diſtinctæ ſpeciei; ſola autem præceptorum diverſitas non facit malitias ſpecie diſtinctas, niſi etiam ſint contra diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines. Undè ſufficit, quòd talis in Confeſſione dicat, ſe commiſiſſe fornicationem contra votum Caſtitatis; uti poſt Sanchez *Lib. 6. de Matrimon. diſput. 27. n. 27.* Bonacinam, & communiorem aliorum, contra Ledeſmam, notat Maſtrius *diſput. 14. Theol. Mor. n. 42.*

Violatio caſtitatis in Religioſo profeſſo vel Clerico in Sacris, continet duplicē ſpecie malitiam.

Non verò novam, ſi religioſus ſit ſimul in Sacris.

49. Secus foret, ſi votum, & juramentum, ſuper eadem re factum violetur, quia tunc erit diverſa ſpecie malitia, neceſſariò in Confeſſione explicanda. Sanchez ibidem *num. 26.* Etſi enim tam votum, quàm juramentum pertineant ad virtutem Religionis, adhuc tamen ſpectant ad ipſam ſub diverſa ratione, atque rectitudine: votum quidem, ob fidem datam Deo ſervandam; juramentum verò, ne Deus in teſtem falsò adducatur, quòd ſi verò violetur votum, ſæpius, aut etiam millies renovatum, committitur unicum nihilominùs peccatum: quia omnia ea vota eodem modo ad unam Religionis virtutem pertinent; ſimulque repetitio illa voti habet ſe, ſicut repetitum ejuſdem rei ab eodem Superiore præceptum. Et conformiter dictis reſolvi poterunt innumeri caſus.

Si votum & juramentum ſuper eadē re factum violetur, eſt duplex ſpecie malitia.

Quid ſi violetur votum ſæpiùs renovatum?

QUÆSTIO V.

Undè deſumatur diſtinctio numerica moralis Peccatorum?

50. Cum juxtà Sacrum Concilium Trid. *ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7.* & omnes Catholicos, in Sacramento Pœnitentiæ confiteri teneamur omnia, & ſingula Peccata mortalia, tam quoad ſpeciem, & circumſtantias peccati ſpeciem mutantes, quàm quoad numerum, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habetur: poſt explicatum modum dignoſcendi Diſtinctionem ſpecificam moralem, meritò ſubjungitur præſens Quæſtio de Diſtinctione numerica morali peccatorum. Et additur, *de Diſtinctione numerica morali.* Siquidem phyſicè loquendo concedunt omnes, quod multiplicentur peccata numero juxtà numericam multiplicationem actuum phyſicorum peccaminoſorum, quod tamen moraliter loquendo non ſemper fit: quia multi quandoque actus peccaminoſi phyſicè diſtincti, conſtituunt unum duntaxat numero peccatum moraliter loquendo; ut patet in eo, qui cogitat occidere ſuum inimicum, ac ea intentione quærit equum, præparat arma, accingit ſe itineri, ponit hoſti inſidias, & tandem ipſum actu occidit: hinc enim multos quidem habet actus illicitos phyſicè diſtinctos, moraliter tamen non niſi unum numero peccatum committit, ut patebit ex dicendis. Hoc prænotato ſit

Ratio ordinis quæſtionum.

Actus peccaminoſi phyſicè diſtincti, non ſemper diſtinguuntur moraliter.

51. CONCL. I. Loquendo de multiplicatione ſeu diſtinctione numerica peccatorum, tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia nullum eſt peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberatè procedit; ergo tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Sed mox

Tot ſunt peccata numero diſtincta quot ſunt actus peccaminoſi moraliter interrupti

25. Quæ-

Quandonam cenſeantur actus voluntatis moraliter interrumpi.

52. Quæritur, quandonam cenſeantur actus voluntatis moraliter interrumpi? Reſ. cum Maſtrio *diſp.* 15. *Theol. mor. n.* 66. & communi Doctorum. Toties cenſentur actus voluntatis moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perſeverant; id eſt, quoties nullus effectus aſſignari poteſt, in quo virtualiter prior ejuſmodi actus permanere cenſeatur. Id autem pluribus modis accidere ſolet. Et primò quidem actus peccaminoſus moraliter interrumpitur (ita ut nec formaliter, nec virtualiter permanere cenſeatur) per voluntatem contrariam; prout fatentur omnes. Sic enim actus prior omninò revocatur, & per conſequens etiam formaliter interrumpitur: prout fit, ſi quis de priore actu peccaminoſo agit pœnitentiam, aut dolet ipſum ſe perpetraſſe.

Id fit I. per voluntatem contrariã.

II. Per ceſſationẽ voluntariam ab actu.

53. Secundò interrumpitur moraliter actus pravus per ceſſationem ab actu illo voluntariam, & liberam: ut ſi quis ſemel ſuum in procurando peccatum quamvis irritum conatum peregit, & poſtmodum tædio, vel laſſitudine victus, ab illo conatu pravo deſiſtit ſine propoſito ulteriùs progrediendi, jam prior ille actus cenſetur moraliter interruptus; prout D. Petrus intra breve tempus hac de cauſa ter Chriſtum negaſſe dignoſcitur. Ratio eſt: quia talis cenſetur actum illum interpretativè revocare, hoc ipſo, quòd ab illo actu pravo ceſſet ſine propoſito ulteriùs pergendi.

III. Juxtà quoſdã etiam per ceſſationẽ involuntariã & naturalẽ

54. Tertiò; non pauci Doctores, inter quos eſt Vaſqu. 1. 2. *diſp.* 65. *c.* 3. tenent, etiam per ceſſationem involuntariam & naturalem, ſivè ea fiat per ſomnum, ſivè per diſtractionem ad alia, actum peccaminoſum moraliter interrumpi. Sed hæc ſententia patitur plures inſtantias, ac proindè nonnulli id relinquendum cenſent judicio prudentum: quia non in omnibus peccatis requiritur, ac ſufficit eadem unio, vel continuatio ad unitatem numericam moralem ipſorum: aut ſaltem dicta ſententia procedit ſolùm in peccatis internis, quæ ſola mente conſummantur, ut eſt peccatum odii, hæreſis, & hujuſmodi; non autem in peccatis, quæ opere externo perficiuntur, prout ampliùs patebit ex ſequentibus: undè ſit.

Sed hæc ſent. videtur limitanda.

Peccata interna, quæ ſolo animo perficiuntur, multiplicãtur numero, quoties actus ipſi renovantur.

55. CONCL. II. Peccata interna, quæ ſolo animo perficiuntur, ut Hæreſis, Odium Dei vel proximi, Delectatio venerea moroſa, & hujuſmodi, toties multiplicantur numero, quoties actus ipſe Internus peccati renovatur. Ita communis; & ratio eſt: quia quilibet talis actus internus in ſe eſt perfectus, & conſummatus; ſimulque poſterior actus nullam habet dependentiam vel connexionem cum priori. Ex qua doctrina Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *c.* 3. *n.* 3. infert, fieri poſſe, quòd idem homo mille peccata Odii, vel internæ Infidelitatis uno die committat. Quamvis plerumque impoſſibile ſit, internorum horum actuum, ſeu peccatorum numerum inire; ideòque ſatis ſit in Confeſſione motam temporis explicare, v. g. dicendo: *Integro anno perſtiti in inimicitia, & ſæpè, cùm inimici memoria occurrit, actus odii exercui, fermè in ſingulos dies, vel ſingulas hebdomadas*: hinc enim prudens Confeſſarius jam poterit formare judicium de ſtatu pœnitentis.

Peccata, quæ opere externo perficiuntur, quando multiplicentur numero?

56. CONCL. III. Peccata, quæ opere externo perficiuntur, toties numero multiplicantur, quoties actus ipſi exteriores peccatum illud conſummantes repetuntur. Ita Doctores communiter. Sic, qui plures homines ſucceſſivè occidit, plura committit homicidia numero diſtincta. Similiter ſi quis ſæpiùs fornicetur, quamvis eadem nocte, plura committit peccata Fornicationis numero diſtincta, atque in Confeſſionali explicanda. Ratio eſt: quia interveniunt duo actus mali, quorum unus ad alterum non ordinatur, nullamque cum ipſo habet connexionem; eò quod quilibet eorum in ſe ſit completus, & conſummatus actus.

57. Dicitur notanter I. *Plures homines ſucceſſivè occidit*. Nàm ſi quis

unico.

Unico actu occidens decem homines, committit unum numero peccatum.

unico actu decem, vel plures homines occidat, vel occidere velit, v.g. exploſione tormenti bellici vel ſtratagemate, unum numero peccatum committit, gravius tamen; uti tenent Suarez *p.3.to.4.diſp.42.ſect.5.n.* 33. Marchantius *to.1.Tribunalis,tract.3.tit.4.quæſt.2.concl.* 2. Navarrus, Layman, & alii, contra Azorium *p.1.l.2. Inſtitut.Mor. c.4.q.2.* Ratio eſt: quia hujuſmodi diſtinctio numerica objectorum, utputa plurium hominum, eſt tantùm materialis, cum actus, aut intentio occidendi, reſpicit illa omnia per modum unius objecti formalis, totalis & adæquati. Quamvis enim cæteroquin ſingula illa objecta poſſent actui dare completam malitiam, tamen ut conjunguntur, atque ab actu per modum unius reſpiciuntur, conſtituunt actui ſimul unam completam malitiam, majorem tamen: quam etiam quidam Doctores volunt eſſe in Confeſſione exprimendam.

Secùs, ſi id fiat pluribus actibus externis diſtinctis

58. Quòd ſi verò contingat, non uno eodemq; actu, ſed pluribus actibus externis ab invicem diſtinctis, decem homines ſucceſſivè occidi, tunc erunt decem peccata Homicidii numero diſtincta, propter rationem poſitam in Concluſione. Et quid hîc dicitur de Homicidio, pariter intelligendum de aliis peccatis opere externo conſummatis, utputà de Furtis, Blaſphemiis, Detractionibus, & hujuſmodi; nam auferens eodem actu res pluribus proprias, aut ſimul detrahens pluribus, vel blaſphemans omnes Sanctos, committit unum numero peccatum: ſecus, ſi id fiat pluribus actibus externis ab invicem diſtinctis.

Ampliatio dictorum ad alios caſus.

Quid dicêdum de actibus pravis incompletis, v.g. proximè præcedentibus, vel ſequêtibus fornicationem.

59. Dicitur II. *Actus exteriores peccatum conſummantes, ſeu completi.* Nam aliter eſt dicêdum de quibuſdam actibus incompletis, qui ſolent eſſe vel via ad actum pravum conſummandum, vel ipſum comitati: aut ejuſdem eſſe complementum: uti reſpectu peccati fornicationis ſolent eſſe delectatio inordinata circa tale peccatum, aſpectus, verba obſcœna, tactus impudici, & hujuſmodi, quæ vel ipſum opus pravum proximè præcedunt, vel comitantur, aut veluti conſuetæ appendices mox ſequuntur, ac explicato in Confeſſione ipſo pravo opere ſatis intelliguntur, & unum quodammodò cum ipſo opere cenſetur.

Vel occiſionem inimici.

60. Sic pariter, ſi quis volens occidere inimicum ſuum, etiam aliquot dierum itinere diſtantē (prout exemplificat Tannerus *to.2. diſp.4.q.2. n.61.* citans Navarrum, Valentiam; & alios) accipit arma, inſidet equo, vocat ſocios jam paratos ad occidendū, facit iter longum, ac interim animum occidendi ſæpius repetit, & ſomnum vel alia negotia interponit, tandem verò ponit inſidias, & actu occidit: cenſetur moraliter loquendo unum peccatum Homicidii conſummati perpetrare, eò tamen gravius, cæteris paribus quò diutiùs in tam pravo propoſito perſeveravit. Ratio eſt: quia prior prava voluntas in actione itineris, & aliis externis actibus ad finem illum ordinatis moraliter continuatur, & virtualiter perſeverat; & quamvis actus phyſicè multiplicentur, non tamen moraliter. Sicuti ergo, quæ plura ſunt in genere entis, una domus ſunt, ita actus illi in genere entis diſtincti, ſunt unum quid in genere moris, ſcilicet unum peccatum opere externo conſummatum, cùm ad hoc illi omnes ordinentur, tanquam actus incompleti ad completum.

Quid de ſæpiùs percutiente, blaſphemant, contumelias iterante, in eodē commotionis impetu.

61. His addes cum Doctoribus communiter, quòd is, qui eodem commotionis impetu eademque pugna vel contentione, alterum ſæpiùs percuſſit, vel contumeliâ repetita affecit, aut iteratò blaſphemavit, ſemel tantùm peccaſſe cenſeatur, ſaltem in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem: cenſetur enim moraliter loquendo eſſe unicus actus propter ordinem unitatis moralis, quem actus illi repetiti inter ſe habent. Secus dicendum, ſi per intervalla ad verberandum quis proximum aggreditur, convitiatur, aut Deum blaſphemat.

D I-

DISTINCIO II.

De Peccato Mortali, & Veniali.

QUÆSTIO I.

De natura, conditionibus, & ſignis Peccati mortalis, ac venialis.

Peccatum mortale quid?

1. CONCL. I. Per *Peccatum mortale* illud intelligitur, quod ita Deum offendit, ut in animam inducat privationem gratiæ ſanctificantis, & amicitiæ Divinæ (quæ privatio eſt mors animæ) & ſi quis in ea finaliter decedit, puniatur etiam pœna æterna: quæ eſt mors ſecunda. Et de hoc dicitur Sap. 16. *Homo per malitiam occidit animam ſuam*. Et Rom. 6. *Stipendia peccati, mors*. Qua de cauſa rectè Peccatum iſtud appellatur *mortale*.

Peccatum veniale quid?

2. *Peccatum veniale* econtrà illud dicitur, quod licèt Deum offendat, non tamen ita graviter, ut amicitiam cum Deo deſtruat, & inducat æternæ pœnæ reatum. Et dicitur *veniale* à venia, eò quòd faciliùs veniam conſequatur, & aliquo modo venia dignum ſit. Dei hoc intelligitur illud Proverb. 44. *Septies enim cadet juſtus*. Et Jacob. cap. 3. *In multis offendimus omnes*, & hujuſmodi.

Peccatum mortale, & veniale, in nonnullis conveniunt.

3. CONCL. II. Peccatum mortale, ac veniale, in nonnullis conveniunt, in pluribus tamen differunt. Et quidem conveniunt, in primis ex eo: quia non ſolùm peccatum mortale, ſed etiam veniale, eſt actus moraliter malus, Deo diſplicens, ipſumque offendens, ac proindè dignus ſupplicio ſibi correſpondente. Inſuper conveniunt. quia non ſolum peccatum mortale, ſed etiam veniale nequit eligi ad promovendam honeſtatem alterius finis, cùm juxta illud Apoſtoli, *Rom.* 3. non ſint facienda mala, ut eveniant bona. Tertiò conveniunt: quia utrumque peccatum eſt actus humanus moraliter malus, ac proindè requirens voluntarium, atque libertatem ſufficientem. Inſuper utrumque peccatum à ſola creatura rationali, non autem a Deo, vel brutis elici poteſt. Sunt & nonnulla alia, in quibus peccatum veniale ac mortale conveniunt, quæ hic omittuntur.

In pluribus tamen differunt

4. Econtrà verò differunt hæc duo: nam peccatum veniale longè faciliùs poteſt conſequi remiſſionem, quàm mortale: undè jure merito illud vocatur veniale à venia. Deinde, peccatum veniale non tollit vitam animæ, ſive gratiam ſanctificantem, neque excludit hominem ab amicitia Dei, neque privat ipſum in perpetuum viſione Dei, ac æterna beatitudine: bene tamen peccatum mortale. Tertiò, peccatum mortale virtualiter ac moraliter magis amat creaturam, quàm Deum; nam peccans mortaliter conſtituit ſibi ultimum finem in creatura, ſaltem virtualiter, ac interpretativè, quatenus per peccatum mortale convertitur ad creaturam, benè cognoſcens, quòd per illam converſionem ammittat conjunctionem cum Deo, & ab eo tanquam ultimo Fine ſuo ſeparetur: ſecùs ſit in peccato veniali. Alia diſcrimina inter utrumque peccatum patebunt ex ſequentibus Concluſionibus.

Ad quodcumque peccatum actuale tres requiruntur conditiones.

I. Ut ſit voluntarium.

5. CONCL. III. Ad contrahendum quodcunque peccatum actuale, ſive mortale, ſive veniale, tres requiruntur conditiones. Prima eſt, ut ſit voluntarium, id eſt, ut fiat à voluntate conſentiente. Et defectu hujus conditionis nullus actus eſt peccatum, qui non eſt voluntarius, ſive is ſit internus vel occultus, ut cogitationes contra Fidem, cogitationes blaſphemæ, motus carnis, etiamſi fiant uſque ad effuſionem ſeminis, dummodò non ſint voluntarii; ſive externus ac violentus, ut ſi cuipiam reluctanti manus

ele-

Digitized by Google

elevetur à Tyranno ad thus idolo incendendum, vel ſi ſtuprum virgini per vim inferatur. Hæc enim, & alia hujuſmodi, ſi ſint homini prorſus involuntaria, ejuſque voluntas in talia nullatenùs conſentiat, peccata non ſunt, imò potiùs occaſio victoriæ, & augmenti meriti ſupernaturalis. Undè D. Auguſtinus, *lib. De vera Religione, cap.* 4. ait: *Uſque adeò peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.*

II. Ut ſit liberum. 6. Altera conditio, ad contrahendum quodlibet peccatum requiſita, eſt, ut ſit liberum: id eſt, ut ſit in poteſtate voluntatis illud facere; vel non facere. Et defectu hujus conditionis excuſantur à peccato motus primò primi iræ, concupiſcentiæ, ac ſenſualitatis, qui præveniunt advertentiam & libertatem noſtram, item alii motus vehementiſſimi, quibus uſus rationis perturbatur, aut qui nobis dormientibus accidunt, vel contingunt omninò contra renitentiam noſtræ voluntatis.

III ut advertatur malitia peccati. 7. Tertia conditio eſt, ut advertatur malitia peccati. Et defectu hujus conditionis excuſatur à peccato, qui aliquo die non jejunat, nihil cogitans de jejunio in tali die; item qui lapidem projicit fortuitò, non videns periculum aliquod lædendi tranſeuntes, item qui celebrat contractum uſurarium, non advertens ipſum eſſe talem. Cæterùm hæc tria perfectiùs debent concurrere ad peccatum mortale, quàm veniale; ut mox ampliùs dicetur.

Ad peccatum mortale requiritur alia tria, quæ? 8. CONCL. IV. Tria inſuper ad peccatum mortale requiruntur, quorum ſi unum deſit, jam non ampliùs ſit peccatum mortale, ſed ad ſummum veniale. Primò enim, ex parte intellectus requiritur plena advertentia, & deliberatio. Secundò, ex parte voluntatis requiritur perfectus conſenſus. Et tertiò, ad peccatum mortale requiritur gravitas materiæ. Ita Doctores omnes, idque importat ipſa gravitas peccati mortalis, utpotè digni æterna damnatione.

9. CONCL. V. Quamvis advertentia ad peccatum mortale requiſita debeat eſſe plena, & perfecta; per firmum judicium intellectus de malitia actus, vel ſaltem de periculo ipſius, ut dictum eſt, nihilominùs ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena, ſeu imperfecta notitia, per imperfectum & ſemiplenũ judicium de malitia actus, vel periculo ipſius. Ita rurſum communis. Ratio diſcriminis inter peccatum mortale, & veniale, eſt, quòd hoc ſit levis duntaxat offenſa Dei, nec ſeparans hominem ab amicitia ipſius, ſicuti peccatum mortale, ergo etiam ſufficit minor advertentia, ac deliberatio, ad contrahendum peccatum veniale, quàm mortale. Sed occaſione hujus *Ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena intellectus.*

Quænam cenſeatur perfecta, advertentia & ſufficiens ad peccatum mortale? 10. Quæritur I. Quænam cenſeatur eſſe perfecta advertentia, & ſufficiens ad peccatum mortale? Reſp. I. Nullum eſt peccatum mortale in conſenſu voluntatis, niſi cogitatio aliqua præceſſerit (& quidem cogitatio expreſſa, quam vocant actualem) malitiæ mortalis: vel periculi, vel ſaltem expreſſa aliqua dubitatio. Ratio eſt; quia ſi nihil horum præceſſerit, cenſetur adfuiſſe naturalis inconſiderantia & oblivio malitiæ actus. Et hinc communiter Doctores eum excuſant à peccato, qui in die jejunii comedit carnes, nihil cogitans de præcepto ſeu die jejunii, & idem de aliis ſimilibus dicendum.

Et quandò imperfecta, ſeu ſemiplena? 11. Reſp. II. cum Sanchez *diſp.* 1. *in Decalogum, cap.* 1. *n.* 10. & aliis, quòd tunc plena deliberatio adſit, quando ratio perfectè animadvertit objectum malum quoad circumſtantias, quibus moveri poteſt ad illud excutiendum, ſemiplena autem & imperfecta, cùm quis ita animadvertit, aut animadvertere poteſt quadam præſenti cogitatione, ut poſſit quidem excutere malum illud, ſed non tam facilè, eò quòd nondum plenè cernat, in quonam, vel quali motu hæreat, prout ſolet accidere ſemidormientibus, ſeu illis, qui nondum plenè à ſomno excitati, pollutionis ſibi contingentis malitiam advertunt.

12. Quæritur II. Quomodo, quibuſ-

Signa qui bus in dubio diſcerni poſſit conſenſus perfectus ab imperfecto. buſve ex ſignis in dubio diſcernere poſſimus, an quis habuerit conſenſum perfectum, & ſufficientem ad peccatum mortale, vel imperfectum duntaxat, qui non ſufficit ad mortale? Reſp. cum Maſtrio *diſ.* 13. *Theol. Mor. nu.* 13. Bonacina, Reginaldo, & aliis, id ex ſequétibus regulis dignoſci poſſe. *Regula I.* I. Si homo advertens ad peccatum ita ſe cognoſcit eſſe animo diſpoſitum, ut quamvis illud facilè committere poſſet, non committeret; tunc ut plurimùm ſignum eſt, atque judicandum non adfuiſſe conſenſum deliberatum, & ſufficientem ad mortale. *Regula II.* II. Si dubitans ſit vir adeò bonæ & timoratæ conſcientiæ, ut peccatis diſſentire ſoleat, in dubio ut plurimùm judicandum eſt, eum non habuiſſe plenam advertentiam, & perfectum conſenſum; licèt aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiſerit. Secùs eſt dicendum de eo, qui frequenter tentationibus ſuccumbere conſuevit, hic enim in dubio putandus eſt conſenſiſſe perfectè. Ratio diſcriminis eſt: quia cum prior ſummo odio peccatum mortale proſequatur, ſi in illud plenè deliberatè, ac perfectè conſenſiſſet, facilè diſcerneret: econtrà verò, cùm poſterior illud pat viſfacıat, ſi minimè conſenſiſſet, nullum in ipſo ſuboriretur dubium. *Regula III.* III. Quando quis dubitat, an aliquid fecerit in ſomno an in vigilia, ſeu dum eſset ſui compos, vel potiùs dũ ebrietate aut phræneſi correptus fuit, non leve ſignum eſt, feciſſe ſeu voluiſse ſine plena advertentia & conſenſu: nam quæ cum plena advertentia & conſenſu fiunt, faciliimè cognoſcuntur facta fuiſse ratione plenè advertente, cùm rationis uſus liberam permittat homini de ſuis actionibus cognitionem, niſi fortè mora temporis aliquam induxerit oblivionem. *Regula IV.* Aliam, & ordine IV. regulam addit Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 1. *num.* 18. dicens: Quando motus pravus tempore ferè imperceptibili inſurgit, & paulò poſt quam primùm in mentem venit eum adverſari rationi, voluntas ipſum expellere curat, eſt ſignum, aut nullius, aut imperfecti conſenſus præſtiti.

QUÆSTIO II.

Quibus de cauſis Peccatum ex genere mortale, fiat per accidens veniale, & contra.

13. CONCL. I. Peccatum veniale triplex eſt; aliud enim eſt veniale ex ſuo genere & objecto, aliud ex parvitate materiæ, & aliud ex imperfectione actus. Ita communis. *Peccatũ ex genere ſuo veniale* dicitur illud quod verſatur circa objectum, quod per ſe, & abſolutè ſpectatum, eſt materia offenſæ levis, ut cogitatio vana, verbum otioſum, mendacium jocoſum, riſus immoderatus, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia talia ex objecto non habent gravem cum recta ratione, ac lege Dei repugnantiam: *Peccatũ veniale ex parvitate materiæ* dicitur illud, quod licèt ex genere ſuo eſſet mortale, v.g. furtum, ob levitatem tamen materiæ eſt veniale: ut eſt furtum unius oboli, aut alterius rei levis. Tandem *Peccatum veniale ex imperfectione actus* dicitur, quod fit veniale ex defectu perfectæ deliberationis, quamvis ex objecto foret mortale. Siquidem ad peccatum mortale requiritur plena deliberatio, ac perfectus conſenſus (b) undè ſi talis non adſit, actus ex genere ſuo mortalis, per accidens redditur venialis: uti ſunt ſubiti, ac non plenè deliberati motus odii, invidiæ, luxuriæ, ſuperbiæ, & hujuſmodi.

Peccatum veniale triplex eſt, videlicet Veniale ex genere ſuo.

Ex parvitate materia, &

Ex imperfectione actus.

(b) Juxta dicta n. 8.

14. CONCL. II. Peccatum mortale duplex eſt: aliud quidem mortale ex genere ſuo, aliud verò mortale ex accidente. Ita rurſum communis Doctorum. Porrò *Peccatũ mortale ex genere ſuo* dicitur illud, quod per ſe graviter lædit charitatem Dei, vel proximi, aut nos ipſos: & talia peccata ex genere ſuo mortalia ſunt omnia, quæ ſunt contra Virtutes Teologicas, item fermè omnia, quæ fiunt contra Præcepta Decalogi, dummodò

Peccatũ mortale duplex. Aliud tale ex genere ſuo.

ex-

excipias Mendacium jocoſum, unà cum ſimilibus: nam illud ex genere ſuo non eſt mortale, quamvis ſit contra octavum Præceptum Decalogi. *Peccatum mortale ex accidenti* dicitur, cùm actus aliquis cæteroquin venialis, aut etiam ex genere ſuo indifferens, fit per accidens mortalis: quod quomodo contingat, patebit ex dicendis. Hinc ulteriùs ſit

Aliud ex accidēti.

Peccatū ex genere mortale, tribus modis poteſt fieri veniale per accidens.

15. CONCL. III. Peccatum ex genere ſuo mortale, poteſt fieri veniale, per accidens tribus de cauſis. I. Si ex parte intellectus non adſit perfecta advertentia malitiæ: prout fit: ſi quis ex imperfecta advertentia rationis gravem vindictam proximo appetat: II. Ex parte voluntatis, ſi nempè non ad ſit perfectus conſenſus voluntatis: cujus ſigna ſunt, ſi quis valdè timidè, ac ſuſpensè, proceſſiſſe ſe meminit; vel ſi ſemidormiens fuit non plenè ſui compos, judicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi plenè vigilaſſet, & hujuſmodi, de quibus dictum *n.* 12. Tandem III. Peccatum mortale poteſt per accidens fieri veniale ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti: prout Furtum, quod ex genere ſuo eſt mortale, ratione parvitatis materiæ poteſt fieri veniale. Ratio horum omnium patet ex dictis ſuprà *num.* 8. eſtque certa, & communis inter Theologos.

Peccatū veniale, quomodo generatim fiat mortale per accidens?

16. CONCL. IV. Peccatum ex genere ſuo veniale, poteſt per accidens fieri mortale variis etiam modis; qui tamen omnes hac univerſali regula comprehenduntur, quòd tunc *Peccatum ex genere veniale fit per accidens mortale quando ſupervenit aliqua circumſtantia transferens illud ad ſpeciem peccati mortalis.* Ita certa, & communis Doctorum; & mox explicabitur ſeq. Concl. undè ſit

Iſtud fit I. ratione conſciētiæ erroneæ, vel dubiæ.

17. CONCL. V. Quinque præſertim de cauſis, ſeu modis, peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale. I. Ratione conſcientiæ erroneæ, vel dubiæ, quando videlicet committitur practicè dubitando, vel erroneè credendo, ſe facere peccatum mortale. Ratio hujus patet ex dictis

II. Ratione finis mortalis adjuncti.

18. II. Peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale ratione finis mortalis adjuncti, id eſt, quando intentio eſt mortalis: ut ſi quis faciat mendacium jocoſum, ut fœminam inducat ad fornicationem. Ratio eſt, quia, cùm finis mortalis intendatur, jam committitur peccatum mortale ratione hujus pravi finis. Cæterùm hoc non ita accipiendum eſt, quaſi tunc duplex peccatum committatur, unum mendacii mortalis, & alterum fornicationis deſideratæ, ac utrumque in Confeſſione ſit neceſſariò explicandum; ſatis enim eſt, illud malum deſiderium, utpotè ex quo tota malitia mortalis in id veniale derivatur, fateri in Confeſſione, prout notat Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 5. n. 7.* Nam ſecluſa malitia finis mortalis, mendacium illud manet veniale, quod non eſt neceſſariò confitendum; licèt optimum ſit, illud quoque fateri. Et idem dicendum de ſimilibus.

Et quomodo hoc intelligendum?

III. Ratione contemptus?

19. III. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione contemptus, id eſt, ſi tranſgreſſio aliqua, vel inobedientia de ſe venialis, committitur ex formali contemptu Legis, vel Legislatoris, hoc enim eſt peccatum Superbiæ conſummatæ, ac formalis inobedientia; & licèt materia legis obligantis ſub veniali ſit levis, contemptus tamen legis eſt gravis. Circa hoc notandum cum Doctore Angelico 2. 2. *q.* 186. *n.* 9. & aliis communiter, quòd tunc aliquis tranſgrediatur præceptum ex contemptu, quando voluntas ejus renuit ſubjici ordinationi legis, vel Regulæ ſui Ordinis, & ex hoc procedit ad faciendum aliquid contra legem, ſeu Regulam: id eſt, contemptus formalis tunc fit, quando contemptus præcepti eſt cauſa illius peccati committendi, atque ideò quis præceptum violat, quia ipſi, aut Superiori præcipienti ſubjici non vult. Quare contemptus formaliter, & directè tendit contra legis, ac Legislatoris ſuperioritatem; atque idcircò ex veniali reddit peccatum mortale,

Et quādo fiat trāſgreſſio legis ex contemptu

20. In-

Corollaria. 20. Infertur proindè I. quod peccare ex contemptu importet duo, nempè actum peccandi, & cauſam ejus: requiritur enim, ut quis peccet ex contemptu præcepti, id eſt, ideò, quia præceptum eſt. Infertur II. cum cit. D. Th. & aliis paſſim; quando quis propter aliquam cauſam particularem, v.g. ex concupiſcentia, vel ira, inducitur ad aliquid faciendum contra legem, vel Regulam, quod is non peccet ex contemptu, ſed ex aliqua alia cauſa, v.g. ex ira, concupiſcentia, vel prava conſuetudine, imò ſola prava conſuetudo peccandi non illicò arguit contemptum legis, quamvis frequentia peccati diſpoſitivè inducat ad contemptum, juxtà illud Prov. 18. *Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

IV. Ratione nimii affectus, volentis tranſgredi præceptum ſub mortali obligans. 21. IV. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione nimii affectus, id eſt, quando in veniali conſtituitur ultimus finis. Cæterùm ad hoc non ſatis eſt, quod committens veniale feratur nimis intenſo affectu in objectum ejus, ſed tunc illud evenit, quando quis eo affectu committit peccatum ex genere veniale, ut vellet illud committere etiam tranſgrediendo præceptum ſub mortali obligans. Sic fit, ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, verba otioſa, & hujuſmodi, ut malit die Feſto omittere Sacrum, quàm illis privari. Item ſi quis committat veniale cum ea animi præparatione, ut quamvis eſſet mortale peccatum, adhuc illud perpetraret. Hic tamen affectus non tantùm habitualis, ſed etiam actualis eſſe debet, ut peccatum mortale contrahatur: quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitus tantùm eſt paratus.

V. Ratione gravis ſcandali. 22. V. Veniale tranſit in mortale ratione gravis ſcādali, quod peccator ſecuturum prævidit, aut prævidere potuit ac debuit: ut ſi ex tali peccato veniali præbeas alteri directā occaſionē blaſphemandi, quia in tali caſu peccato veniali quidpiam ſuper additur graviter charitati proximi repugnans. Sed de hoc plura alibi (c) agendo de ſcandalo.

(c) Trac. diſt. 7. q. 2.

23. Addunt aliqui, quod veniale vel etiam opus indifferens, tranſeat in mortale ratione periculi proximi in mortale incidendi, quando nimirum quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod in peccatum mortale labitur, vel in proximum periculum peccandi mortaliter. *Addunt aliqui periculum proximum incidendi in mortale.*

24. Porrò periculum proximum peccandi mortaliter illud eſſe cenſetur, quòd ex ſuo genere frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit, vel ſi experimento conſtet, in hoc homine talem effectum habere, ut nunquam, vel fermè nunquam, ea utatur ſine novo peccato. Gobat. *tr. 7. Experim. n. 525. & ſeqq.* ac alii. Et iſtud quidam Authores moraliter determinant, hoc modo. Si quis, inquiunt, exiſtens in ejuſmodi occaſione decem vicibus, ſepties, aut ultrà in peccatum cadat, eſt occaſio proxima, unde in Confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cujus periculo ſe expoſuit, quia eodem peccati genere peccavit, juxtà illud Eccleſiaſt. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Verùm de hoc alibi. (d) *Periculum proximum peccandi mortaliter quod?*

(d) Tract. 14. diſt. 8. q. 3.

QUÆSTIO III.

Quibus modis remittantur Peccata venialia? ubi & de Sacramentalibus.

25. UT ex titulo Quæſtionis patet, non loquimur hìc de peccato mortali: nam quæ diſpoſitio ad ejuſdem remiſſionem requiratur, & quibus modis virtute contritionis perfectæ, aut dignæ receptionis Sacramentorum illud remittatur, dicetur ſuo loco. (e) Sed loquendo de peccatis venialibus ſit *Hìc non agitur de remiſſione peccati mortalis.*

(e) Tract. 14. diſt. 2. q. 2. & 3. ac diſt. 6. q. 3.

26. CONCL. I. Certum eſt, quòd peccata venialia non ſint materia neceſſaria Sacramenti Pœnitentiæ, ac proindè aliis etiam modis extra illud poſſint remitti. Ita omnes Catholici, & patet ex Concil. Trid. *Seſſ. 14. c. 5.* ubi dicitur: *Nam venialia quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam rectè & utili-* *Peccata venialia multis remediis extra Sacramentum Pœnitentiæ expiari poſſunt.*

Digitized by Google

utiliter, citraque omnem præſumptionem in Confeſſione dicantur, quòd piorum hominum uſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſunt. Hæc Concilium; ubi benè notandum ly, *multiſque aliis remediis expiari poſſunt.*

I. Per contritionem.

27. CONCL. II. Extra Sacramentum delentur peccata venialia in primis per Contritionem, & quidem omnia, quorum diſplicentiam continet, ſeu de quibus in genere ſaltem habetur Contritio. Ita communis Doctorum: ſiquidem Contritio perfecta ſufficit ad tollenda peccata mortalia, ergo multò magis ad venialia, ſi de illis habeatur. Solùm hic adde cum Suarezio *par. 3. tract. 4. diſp. 11. ſect. 3. n.7.* & aliis, quòd licèt quæcunque Contritio, etiam remiſſa, ſufficiat ad tollendam omnem culpam eorum peccatorum venialium, de quibus habetur, non tamen ſemper ſufficiat ad tollendam omnem pœnam eis correſpondentem: ad hoc enim requiritur major ſatisfactio pœnalis, niſi ſuppleatur per intenſiores actus Virtutum.

II. In homine juſto etiam per attritionem de illis conceptam.

28. CONCL. III. Peccata venialia extra Sacramenta, delentur in homine juſto etiam per Attritionem de eiſdem conceptam. Ita Suarez *loc. cit. n. 11.* Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. n. 82.* Tannerus, aliique, contra Vaſquez, & quoſdam Recentiores, in homine juſto ad deletionem peccati venialis extra Sacramentum requirentes Contritionem formalem, vel ſaltem virtualem. Ratio autem noſtræ Concluſionis eſt: quia peccata venialia non ſunt tam gravis offenſa Dei, ſicut mortalia, ergo etiam minor ſufficit ſatisfactio pro eorundem remiſſione, quàm pro remiſſione peccatorum mortalium.

III. Per actus aliarum virtutum, qui æquè placent Deo, &c.

29. CONCL. IV. Etiam per actus aliarum Virtutum, qui æquè placent Deo, ac veniale diſplicuit, delentur peccata venialia hominis juſti, ſi actus illi virtuoſi eliciantur in ordine ad deletionem peccati venialis, aut ſaltem a Deo ad talem finem acceptentur. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt. 21. q. 1. §. In iſta quæſtione.* Maſtrius *loc. cit. n. 83.* & alii. Ratio deſumitur in primis ex illa Salvatoris promiſſione, Lucæ c.6. *Dimittite, & dimittemini.* Et ſimilis promiſſio etiam de aliarum actibus Virtutum, ac præſertim Miſericordiæ, paſſim habetur in Scriptura Sacra. Accedit Concilium Trid. *loc. cit.* ubi ait, peccata venialia multis aliis remediis expiari poſſe.

IV. Per omnia Sacramẽta nova Legis ritè ſuſcepta.

30. CONCL. V. Peccata venialia remittuntur ex opere operato per omnia Sacramenta novæ Legis cum debita diſpoſitione ſuſcepta, dummodò ad ea nullus formalis, vel virtualis vigeat affectus. Ita Maſtrius ibidem *n. 85.* cum communi SS. Patrum, & Doctorum. Ratio eſt: quia omnia Sacramenta novæ Legis ſunt inſtituta à Chriſto Domino ad ſanctificandas animas noſtras ex opere operato, ſeu ex virtute Dominicæ Paſſionis, atque conferendam dignè ſuſcipientibus remiſſionem peccatorum.

Sacramẽtalia verò non remittunt venialia per ſe ac immediatè.

31. CONCL. VI. Sacramentalia verò, qualia ſunt Aſperſio Aquæ benedictæ, Manducatio panis benedicti, &c. non habent vim remittendi venialia ex ſe atque immediatè, ſed remotè ſolùm, & mediatè, quatenus propter fidem, & preces, atque ſuffragia Eccleſiæ, quæ in benedictione Aquæ luſtralis, & hujuſmodi orat, ut res illæ benedictæ conferant ad ſalutem mentis & corporis devotè recipientium, impetrat nobis à Deo auxilia gratiæ prævenientis, atque excitantis nos ad eliciendos actus bonos Pænitentiæ, vel aliarum virtutum, per ſe ſufficientes ad remiſſionem peccatorum venialium, ſimulque, quia ejuſmodi Sacramentalia propter Eccleſiæ preces juvant ad impetranda nobis alia Dei beneficia, v. g. dæmonis compreſſionem, præſervationem à peccandi periculis, & corporis ſanitatem. Ita Doctor Subtilis 4. *d. 21. q. 1.* D. Thomas, & communior Theologorum contra Azor. *p. 1. Inſtit. Moral. lib. 4. c. 11. q. 4.* & quoſdam alios. Ratio quoad primam partem

eſt:

eſt: quia hujuſmodi Sacramentalia non habent talem virtutem remittendi venialia ex inſtitutione Chriſti, utpotè de qua nullibi conſtat, ſicuti de virtute Sacramentorum. Eccleſia verò ex ſe hanc virtutem eiſdem dare nequit.

Sed remotè ſolùm, ac mediatè.

32. Secunda verò pars, quòd Sacramentalia ſaltem remotè (modo in Concluſione explicato) remittant venialia, probatur ex eo: quia Deus non ſinit Eccleſiæ preces omninò eſſe irritas, & inanes. Quamvis interim negari non poſſit, hunc effectum remiſſionis peccatorum venialium non eſſe omninò infallibilem; & hoc præcipuè propter exiguam fidem, ac devotionem recipientis, aut ejus indiſpoſitionem: alioquin certè aſperſio Aquæ benedictæ dormienti facta, conferret ipſi effectum remiſſionis peccatorum venialium, quòd nemo dicet. Sed occaſione hujus

Sacramentalia quid, & quot ſint?

33. Quæres, quid ſint Sacramentalia? Reſp. *Sacramentalia* nihil aliud ſunt, quàm res ſacræ, ſeu actiones aut remedia quædam ab Eccleſia inſtituta, quibus ſolent attribui effectus remiſſionis peccatorum venialium, modo proximè declarato. Communiter autem hujuſmodi Sacramentalia enumerantur ſex, ad quæ cætera reducuntur, & continentur ſequenti verſiculo:

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Inter ea numeratur oratio quotidiana Fidelium.

34. Per ly, *Orans*, denotatur quotidiana Oratio Fidelium, ac præſertim *Pater noſter*; de quo dicitur c. De quotidianis. de Pœnit. diſt. 3. *De quotidianis, brevioribus, levibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana Oratio Fidelium ſatisfacit; eorum eſt enim dicere, Pater noſter, qui es in Cœlis, &c. Delet omninò hæc Oratio minima & quotidiana peccata.* Huc reducitur Tunſio pectoris.

Aſperſio Aquæ benedictæ, &c.

35. Per ly, *Tinctus*, ſignificatur aſperſio Aquæ benedictæ; de qua *cap. Aquam. de Conſecr. diſt.* 3. ſic legitur: *Nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populum ſanctificabat, & mundabat; multo magis aqua ſale aſperſa, divinisque precibus ſacrata populum ſanctificat, atque mundat.* Huc reducitur Unctio cæremonialis in Regem, & ſimiles Unctiones; item impoſitio Cineris benedicti.

Manducatio panis benedicti.

36. Per ly, *Edens*, intelligunt aliqui dignam Sacroſanctæ Euchariſtiæ, imò cujuslibet Sacramenti ſuſceptionem. Verùm hoc non tam videtur ſpectare ad Sacramentalia, quàm ad ipſa Sacramenta: & hinc alii per ly, *Edens*, intelligunt devotam manducationem Panis benedicti, & hujuſmodi.

Confeſſio generalis.

37. Per ly, *Confeſſus*, communiter intelligitur Confeſſio generalis, quæ in hunc finem ab Eccleſia eſt inſtituta, ut dicatur in principio Miſſæ, atque ſub Prima, & Completorio.

Largitio eleemoſinæ.

38. Per ly, *Dans*, denotatur elargitio Eleemoſynæ, juxtà illud Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato liberat.* Daniel cap. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*, & alibi. Huc reducuntur alia Opera Miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia.

Et benedictio Epiſcopi, vel Abbatis conſecrati.

39. Tandem per ly, *Benedicens*, deſignatur Benedictio Epiſcopi, vel Abbatis conſecrati, alios benedicentis; prout explicat Bonacina *Tom.* 1. *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *ſect.* 2. *punct.* 2. citans plures alios, & tenet Gloſſa in Proœmio Sexti Decretalium. *verſ. Benedictionem*, ubi inquit: *Per benedictionem Prælati devotè ſuſceptam venialia remittuntur*: atque ad hoc allegat *cap. Dictum eſt. & c. Maledicam. & c. Intra.* 1. q. 1. quamvis non adeò clarè id habeant.

DISTINCTIO III.

De Septem Peccatis Capitalibus.

QUÆSTIO I.

De Superbia, & variis eam concernentibus.

Peccata capitalia ſunt ſeptem; & cur ſic appellantur?

1. Supponitur cum D. Gregorio *lib.*31. *Moral.c.*31. & communi Doctorum, ſeptem eſſe Peccata Capitalia: quæ ſunt, Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Ira, Gula, & Acedia. Et hæc dicuntur *Capitalia*, quoniam ab his alia peccata oriuntur, & inſtar capitis, quod influit in membra, ipſa influunt in alia peccata; ut inquit D. Gregorius *loc. cit.* Siquidem ex his ſeptem Capitalibus vitiis frequentiùs cætera peccata oriuntur, ſecundùm rationem cauſæ finalis: licèt nonnulla ex aliis cauſis interdum oriantur. Et quia Superbia vitiorum omnium mater eſt, ac regina (*in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio*, Tob.4.) de ea meritò ante alia Peccata capitalia tractatur.

Superbia, quid?

2. CONCL. I. *Superbia* eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ ſuper alios. Ita poſt Doctorem Subtilem 2. *diſt.*6. *quæſt.* 2. & alios, Maſtrius *diſp.*15. *Theol. Moral.n.*137. Dicitur, *excellentia ſuper alios*. Nam Superbia propriè dicta involvit affectum immoderatum excellentiæ ſuæ relatæ ad alios, quibus aliquis præeſſe cupit, aut antecellere: prout deſumitur ex ipſo nomine Superbiæ; etenim *ſuperbire* ſic dicitur à *ſuper*, & *ire*, quia nempè ſuperius ſuper alios, & ſuprà ſuam menſuram ire vult. In quo ſenſu D. Auguſtin. *lib.* 14. *de Civit. Dei*, *c.*3. ait: *Quid eſt ſuperbia, niſi perverſa celſitudinis appetitus?* Nec obſtat, quòd idem S. Auguſtinus *loc. cit. c.* 13. aſſerat, quòd ſibi placens immoderatè, ſit ſuperbus. Nam hoc rectè à Doctore noſtro ibidem explicatur de Superbia largè dicta (quàm alio nomine *Philautiam* vocant) cùm Superbia propriè accepta involvat relationem excellentiæ ſuper alios, ut dictum.

Superbia ſi ſit conſummata, eſt peccatum mortale.

3. CONCL. II. Superbia eſt peccatum mortale, ſi ſit conſummata, & perfecta; id eſt, ſi quis ita excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus ſubiici nolit. Ita certa, & communis Doctorum. Quinimò ejuſmodi Superbia conſummata, eſt peccatorum omnium graviſſimum: taliſque præcipuè datur in diabolo, ac peſſimis hominibus; eſtque radix omnium peccatorum, prout declarabitur *n.* 10.

Secus, ſi eſt imperfecta.

4. Dicitur notanter, *ſi ſit conſummata & perfecta*. Siquidem imperfecta tantùm Superbia, qua quis non renuens iis ſubiici, quibus debet, in ſuo duntaxat affectu ſeſe magnificat, eſt tantùm veniale Peccatum, ut docent paſſim Doctores: quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, ſeſe plus juſto efferre, non eſt adeò gravis inordinatio. Et quamvis Superbia ex genere ſuo ſit peccatum mortale, nihilominùs aliqui motus ipſius propter imperfectionem actus, aut alias circumſtantias, poſſunt eſſe veniales: foret tamen gravis inordinatio, adeòque peccatum mortale, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, vel cum complacentia in aliorum abjectione.

Plures ſunt Filiæ Superbiæ. quæ?

5. CONCL. II. Etſi plures ſoleant aſſignari Filiæ Superbiæ, ut Inobedientia, Jactantia, Hypocriſis, Contentio, Pertinacia, Diſcordia, Curioſitas; tres tamen ſunt præcipuæ, videlicet Vana gloria, Præſumptio, & Ambitio; quæ ideò dicuntur Filiæ Superbiæ, quatenùs ab ea originantur. Maſtrius *diſput.* 15. *Theol. Moral. n.*138. cum aliis.

6. CON-

Vanagloria, quid? 6. CONCL. III. *Vanagloria*, quæ eſt una ex præcipuis Filiabus Superbiæ, eſt cupiditas inanis gloriæ. Ratio eſt: quia vanus glorioſus vult propriæ manifeſtationem excellentiæ, ſive veræ, ſive fictæ; undè appetitus excellentiæ movet ad inanem gloriam, & ſic oritur ex Superbia, tanquam infœlix ſoboles ipſius.

Et quale peccatum. 7. Porrò Vanagloria eſt peccatum per ſe, ſeu ex genere ſuo tantùm veniale, ut docet D.Thomas 2. 2. *q.* 132. *art.* 3. eò quòd hoc vitium ex genere ſuo, & ſecundùm ſe ſpectatum, nec Deo, nec proximo, gravem inferat injuriam; Hinc concionari v. g. vel alias actiones ſacras facere ob vanam gloriam, eſt tantùm veniale peccatum. Quo tamen non obſtante, Vana gloria ſæpè fit peccatum mortale per accidens: idque vel ratione materiæ, ſi nimirum gloriatio ſit de re mortaliter mala; quia approbatio operis pravi, eandem cum illo ſpeciem habet: vel ratione notabilis damni proximo illati, ut ſi quis prorumpat in gravem ejuſdem contumeliam, qualis fuit jactantia Phariſæi, *Lucæ* 18. dicentis: *Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri: velut etiam hic publicanus*, aut hujuſmodi.

Præſumptio, quid & quale peccatū? 8. CONCL. IV. *Præſumptio* eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires, cum enim homo vult dicere, vel facere aliquid ſupra id, quod poteſt, dicitur *Præſumptuoſus*: eſt autem præſumptio communiter, ac ex genere ſuo, peccatum veniale: fit tamen per accidens mortale, ſi gravis injuria Deo, aut damnum proximo inferatur, v. g. ſi quis præſumat juriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis ſacri, Officium Medici, Advocati, Confeſſarii, &c. ſine debita peritia ſuſcipere; aut ſi quis aliquid præſumit cùm periculo probabili gravis damni proprii corporalis, vel ſpiritualis incurrendi, abſque juſta cauſa.

Ambitio, quid, & quale peccatum? 9. CONCL. V. *Ambitio*, quæ eſt una ex præcipuis Filiabus Superbiæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti: ut ſi ambias Beneficium, vel Officium, quo es indignus, eſt per ſe peccatum veniale: fit autem mortale, vel ratione materiæ, ex qua honor inordinatè petitur, vel ratione medii mortalis, per quod honor quæritur, vel ratione gravis damni, quod proximo infertur. Quòd ſi verò moderatè honor appetatur ob honeſtum finem, nullum erit peccatum, ſed actum Magnanimitatis.

Superbia, cur dicatur vitiū capitale? 10. Quæres, cur Superbia dicatur eſſe Vitium Capitale? Reſp. id intelligendum eſſe potiſſimùm de Superbia completa, quæ omnem humilitatem & ſubjectionem excludit: ut cùm quis in tantùm ſeſe extollit: ut nolit legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, eſſe ſubjectus. Hæc autem non tantùm eſt Vitium Capitale, ſed etiam regina, & mater omnium vitiorum juxtà D. Gregor. *lib.* 31. *Moral. c.* 31. idque cùm propter univerſalem ejus influentiam, quam habet in omnia vitia: tum quia ex eo quod quis renuat eſſe ſubjectus legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, aperitur porta latiſſima omnibus peccatis, legumque tranſgreſſionibus: Hinc Eccleſiaſtici 10. dicitur: *Initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & ſubvertet eum in finem.*

Quæ nam ſint remedia contra Superbia? 11. Quæres ulterius: quænam ſint remedia contra Superbiam? Reſp. cum communi Doctorum, eandem eſſe remedia Superbiæ, quæ Humilitatis adjumenta, de quibus fusè Libri Aſcetici. Tria tamen præcipuè ſunt remedia contra Superbiam à Doctore Angelico 2. 2. q. 162. *art.* 6. *ad* 1. aſſignata, ad quæ cætera reduci poſſunt. Primum, eſt conſideratio propriæ infirmitatis, juxtà illud Eccleſiaſtici 10. *Quid ſuperbis terra, & cinis?* Secundum, eſt conſideratio magnitudinis Divinæ ſecundùm illud, Job. 15. *Quid timet contra Deum ſpiritus tuus?* Tertium, eſt conſideratio imperfectionis propriorum bonorum, de quibus homo ſuperbit; juxta illud Iſ. 40. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus*

ejus quaſi flos agri. Et Iſaiæ 64. *Quaſi pannus menſtruatæ univerſa juſtitia noſtra*.

QUÆSTIO II.

De Avaritia, & Filiabus ejus.

Avaritia quid?

12. CONCL. I. *Avaritia* eſt immoderatus appetitus habendi pecunias, ſive poſſeſſiones. Ita in re communis. Dicitur, *immoderatus appetitus:* nam ſi ipſe ſit ordinatus, qualis fuit in Abraham, Jacob, & multis aliis, pecunias & poſſeſſiones copioſas ob debitum finem habentibus, peccatum non erit, juxtà illud Pſal. 61. *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Et additur, *habendi pecunias, ſive poſſeſſiones:* quia circa has, tanquam objectum ſuum, verſatur Avaritia. Quòd ſi verò fiat ſermo de immoderata cupiditate habendi voluptates, mundanam excellentiam, aut aliud ejuſmodi bonũ creatum, non erit propriè Avaritia, prout hæc eſt ſpeciale vitium.

Avaritia quale ſit peccatum.

13. CONCL. II. Avaritia, prout adverſatur Juſtitiæ, eſt ex genere ſuo peccatum mortale, quamvis per accidens poſſit fieri veniale propter imperfectionem actus, aut levitatem materiæ, ſicuti de furto dici ſolet. Prout verò Avaritia opponitur liberalitati, eſt peccatum ex genere ſuo veniale, niſi in tantum creſcat amor divitiarum, ut præferatur charitati Dei aut proximi, volens potiùs tranſgredi præceptum ſub mortali obligans, quàm largiri ſuas pecunias, dando v.g. eleemoſynam pauperi in extrema neceſſitate conſtituto. Ita D.Th. 2.2. *q.* 118. *art.* 4. & alii paſſim.

Ipſa rectiſſimè numeratur inter peccata capitalia cur?

14. CONCL. III. Avaritia rectiſſimè numeratur inter Vitia Capitalia. Ratio eſt: quia ex Avaritia, velut ex fonte & radice, multa alia peccata oriuntur, prout patet ex ſeptem Filiabus ejus mox enarrandis. Hinc 1. Timoth. 6. dicitur: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.* Sic etiam Eccleſiaſtici 10. dicitur: *Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam ſuam venalem habet.* Undè ad Coloſſ. 3. Avaritia appellatur *Simulacrorum ſervitus*, qualia paſſim habentur in Scriptura ſacra.

Filiæ Avaritiæ ſunt ſeptẽ nempè.

15. CONCL. IV. Filiæ Avaritiæ ſunt ſeptem, ac rectè recenſentur à D. Gregorio *cit. lib.* 31. *Moral. c.* 31. dum ait: *De avaritia proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obduratio cordis, oriuntur.* Ratio eſt: quia Avaritia excedit in duobus, videlicet in retinendo, & in acquirendo. Ut excedit in retinendo, parit *Obdurationem cordis*, claudens viſcera ſua ad preces pauperis. Ut verò excedit in acquirendo, ſic in affectu parit *Inquietudinem mentis*, ſeu ſupervacuas curas, queis avarus, ſemper in craſtinum ſollicitos, ſuperfluè agitatur: nam, ut dicit Eccleſiaſtes c. 5. *Avarus non implebitur pecunia.*

Obduratio cordis.

Inquietudo mentis.

16. Porrò in effectu inducit Avaritia ad alias quinque Filias. Nam interdum impellit, ut vim proximo quis inferat aliena rapiendo; uti faciunt fures & raptores: & ſic committitur *Violentia*. Interdum inducit ad committendum dolum, ut fit in contractibus illicitis; vel licitis malè exercitis. Qui dolus ſi committatur ſimplici verbo, erit *Fallacia:* ſi additum fuerit juramentum, erit *Perjurium*. At ſi dolus committatur in opere, vel id fiet circa rem aliquam, & erit *Fraus*, vel contra perſonam, & dicetur *Proditio*. Et ſic in omnibus ſunt ſeptem Filiæ Avaritiæ.

Violentia.

Fallacia.

Perjuriũ

Fraus, & Proditio.

QUÆSTIO III.

De Luxuria, & Filiabus ejus.

Luxuria, quid, & quale peccatum?

17. CONCL. I. *Luxuria* eſt inordinatus appetitus, vel uſus venereorum. Ita communis. Et hoc peccatum eſt ex genere ſuo mortale, ac inter vitia Intemperantiæ vel maximè exprobabile. Ejus ſeptem ſpecies rectè numerantur, videlicet Fornicatio, Adulterium, Inceſtum, Stuprum,

Ejus ſpecies, quæ?

prum, Raptus, Sacrilegium & Vitium contra naturam; quamvis nonnulli omittant unam, videlicet Sacrilegium. Verùm de Luxuria, ejuſque ſpeciebus, alibi, (a)

(a) Tac. 9. diſt. 4. per tot.

Luxuria rectè numeratur inter vitia capitalia.

18. CONCL. II. Luxuria rectè connumeratur inter ſeptem Vitia Capitalia. Ratio eſt: quia multa alia ex illa oriuntur, tum propter vehementiam delectationis venereæ, tum propter connaturalitatem hujuſmodi concupiſcentiæ; undè ex ejus appetitu procedit homo ad multa vitia perpetranda, prout nimiùm probat miſera ipſa experientia.

Ejus filiæ ſunt octo; nimirum.

19. CONCL. III. Filiæ Luxuriæ poſt S. Gregorium *cit. lib. 31. Moral. c. 31.* & communem Doctorum, convenienter numerantur octo; nempè Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconſiderantia, Inconſtantia, Amor ſui, Odium Dei, Affectus præſentis ſeculi, & Horror futuri ſæculi. Harum priores quatuor ſe tenent ex parte intellectus, ejuſque vires atque operationes valdè deordinant; aliæ quatuor ſe habent ex parte voluntatis, ipſiuſque deordinant operationes.

Cæcitas mentis.

20. *Cæcitas mentis*, quæ eſt prima Luxuriç Filia, facit quòd luxurioſus non apprehendat bonum & malum, ut ſunt. Hinc Danielis *cap. 13.* de tali dicitur: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum*. Videmus proindè, tales homines bona ſua cum Filio Prodigo, de quo *Lucæ c. 15.* diſſipare vivendo luxurioſè, & honorem parvipendere, ac multa alia ſibi inconvenientia facere. Et hoc exprimunt Pictores pingendo ſubinde Libidinem in forma puelli, velatos oculos habentis.

Præcipitatio.

21. *Præcipitatio* impedit actum intellectus ſeu rationis, qui eſt conſilium de iis, quæ agenda ſunt propter finem. Nam qui cæco amore agitantur abſque conſilio præcipitanter operantur, ſibique de rebus agendis conſulere nequeunt, ut eas dirigant ad debitum finem: & hinc ſæpè in varia mala labuntur, propter conſilii defectum.

Inconſideratia.

22. *Inconſiderantia* eſt tertia Luxuriæ Filia, quia per Luxuriam impeditur, ac deordinatur rectum rationis judicium de agendis: qui enim hac pice maculantur, inconſideratè agunt, quę proprium ſtatum & perſonam dedecent. Hinc Danielis *c. 13.* legitur de Senibus luxurioſis: *Everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum juſtorum*.

Inconſtantia.

23. *Inconſtantia* facit, quòd quis ex affectu voluptatum venerearum à piis propoſitis facilè deficiat. Nam homo ex impetu concupiſcentiæ impeditur, ne exequatur id, quod recta ratio faciendum eſſe dictavit; undè in omnibus ſuis decretis inconſtans apparet, eſtque hujuſmodi peccator difficilis curationis.

Amor ſui, & Odium Dei.

24. *Amor ſui* ac viciſſim *Odium Dei*, dicuntur Filiæ Luxuriæ, eò quòd luxurioſus homo ob voluptates ſeipſum facit finem ſuarum actionum, non Deum; imò laſcivus ſolet à rebus Divinis abhorrere, atque ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice. Undè patet, hæc duo deordinare voluntatem, ejuſque actum, quoad appetitum finis, ne ſcilicet debitum finem ultimum, qui eſt ſolus Deus, proſequatur.

Affectus præſentis ſæculi, &

25. *Affectus præſentis ſæculi*, & viciſſim *Horror futuri ſæculi*, ſunt etiam Filiæ Luxuriæ: amor enim voluptatum carnalium ita animum luxurioſi afficit ut ſubindè etiam Beatitudini æternæ paratus foret renuntiare, ſi præſentibus frui jugiter permitteretur, Et hinc oritur

Horror futuri ſæculi.

26. *Horror futuri ſæculi.* Quia luxurioſus, dum nimis carnalibus delectationibus detinetur, contemnit & faſtidit ſpirituales: & quia nimia detentio & perſeverantia in delectationibus & carnalitatibus hinc animum captivavit, illinc verò contemplatio gravitatis peccati cum terrore inferni cor affligit; mox ſequitur Horror futuri ſæculi; in tantùm quòd homo quandoque prolabatur in deſperationem. Ecce in quot laqueos incidunt qui in hoc turpiſſimo vitio habituantur.

QUÆSTIO IV.

De Invidia, ejuſque Filiabus.

Invidia quid?

27. CONCL. I. *Invidia* eſt triſtitia de bono proximi, prout proprium malum æſtimatur, & diminutivum proprii boni, ſeu propriæ gloriæ, ac excellentiæ. Hoc enim vitium eſt præcipuè de bonis, in quibus eſt gloria & honor; eſtque ad illos tantùm, quibus homo vult ſe æquare, vel præferre, non autem reſpectu multùm diſtantium; cùm nullus plebejus, v. g. homo, niſi inſanus, ſtudeat ſe æquare, vel præferre in gloria Regi, aut alteri multum excellentiori. Porrò per Invidiam volumus, & deſideramus, alium carere tali bono, quia per illud nos excellit. Undè propriè *Invidus* dicitur, qui triſtatur de bono alterius, putans indè propriam excellentiam diminui.

Corollaria.

28. Infertur proindè, quòd triſtari de bono alterius, non quia ipſe tale bonum habet, ſed quia nos tale bonum non habemus, non ſpectet ad peccatum invidiæ: nam hæc triſtitia propriè eſt zelus, & æmulatio; & ſi ſit de bonis honeſtis, eſt laudabilis, juxta illud 1. Corinth. 12. *Æmulamini chariſmata meliora*. Infertur ulteriùs, ſi quis triſtetur de bono alterius, in quantum imminet ſibi exindè periculum ejuſpiam nocumenti (ut putà ſi quis triſtetur de exaltatione ſui inimici, timens, nè ab ipſo poſteà lædatur) quòd talis triſtitia non ſit invidia, ſed magis effectus timoris; ut notat D. Thom. 2. 2. *q.* 36. *art.* 1. & ſequuntur alii.

Invidia, quale peccatum.

29. CONCL. II. Invidia eſt peccatum mortale ex genere ſuo, contrarium Charitati: quia Charitas gaudet de bono proximi, invidia verò triſtatur de bono proximi. Poteſt nihilominus invidia fieri peccatum veniale; tum ob imperfectionem conſenſus, & non plenam advertentiam; tum ob materiæ levitatem, uti pueris contingere conſuevit, qui de levibus aliorum puerorum bonis triſtitiam capere ſolent.

Invidia rectè connumeratur inter vitia capitalia.

30. CONCL. III. Invidia peccatum rectè inter Vitia Capitalia numeratur à S. Gregorio *ſæpè cit. lib.* 31. *Moral. cap.* 31. & communi Theologorum. Siquidem ex ipſa invidia, tanquam ex capite, multa alia peccata originem ducunt, uti patet ex quinque Filiabus ejus mox enarrandis; ac meritò tum à ſacra Scriptura, tum SS. Patribus graviſſimè perſtringitur.

Ejus filiæ ſunt quinque, nimirum.

31. CONCL. IV. Filiæ invidiæ rectè à S. Gregorio *loc. cit.* aſſignantur quinque; quæ ſunt, Odium, Suſurratio, Detractio, Exultatio in adverſis proximi, & Afflictio in proſperis ejus. Invidus namquè, dum de bono proximi triſtatur, putans indè ſuam excellentiam diminui, ob hanc triſtitiam tollendam movetur ad deſiderandum, quòd proximus illo bono careat, undè incipit ſuo conatu gloriam alterius diminuere; idque vel occultè, & tunc ſequitur *Suſurratio*; vel manifeſtè, & tunc ſequitur *Detractio*; Quod ſi conſequatur ſuam intentionem, gaudet de illius adverſitate: ſi verò non poteſt, affligitur de ipſius proſperitate, & hæc triſtitia ſi duret, poſteà generat *Odium*. De hoc peccato dicitur Sap. 2. *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.*

Suſurratio. Detractio Exultatio in adverſis proximi. Afflictio in proſperis ejus, & Odium.

QUÆSTIO V.

De Ira, & Filiabus ejus.

Ira, quid? Eſt bona, ſi modum non excedat.

32. CONCL. I. *Ira*, prout eſt unum ex peccatis Capitalibus eſt inordinatus appetitus vindictæ. Dicitur, *inordinatus*: nam ſi ordinatè appetatur vindicta, non eſt peccatum. Quinimò Ira, ſi præſcriptum rationis modum non excedat, bona eſt, & habet in homine eum locum, quem miles in Republica: nec immeritò dicitur *Satellitium rationis*, de qua intelligendum illud Pſalm. 4. *Iraſcimini, & nolite peccare*. Sic fit, ſi vindicta appetatur debito modo, puta exigente Ju-

Digitized by Google

Et Satellitium rationis.

ſtitia per miniſtros juſtitiæ. Similiter peccatum non eſt, ſi Superiores debito cum moderamine iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniunt.

Ira inordinata, qualis peccatum.

33. Quod ſi Ira modum à ratione præſcriptum non ſervet, adeòque ſit inordinata, jam erit peccatum. Et quidem, ſi Ira modum à ratione præſcriptum excedat ex parte objecti, expetendo ſcilicèt injuſtam vindictam v. g. ob cauſam non legitimam, aut majorem vindictam quàm oportet, vel abſque debita auctoritate Superioris exequendam, eſt ex genere ſuo peccatum mortale; quamvis per accidens ob imperfectionem actus, vel levitatem vindictæ appetitæ poſſit fieri veniale. Et de tali Ira, præſertim tendente ad vindictam mortis, intelligitur illud Salvatoris, Matth. 5. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Si verò Ira non ſervet præſcriptum à ratione modum duntaxat ex parte ipſius motus, tunc erit ex genere ſuo peccatum veniale; quamvis per accidens poſſit fieri mortale, utputa ratione affectus adjuncti; quo quis paratus exiſtat aliquid facere, quod eſt peccatum mortale.

Filiæ iræ ſunt ſex nempè.

34. CONCL. II. Filiæ Iræ communiter à Doctoribus cum cit. D. Gregor. *lib.* 31. *Moral. cap.* 31. ſex aſſignantur; quæ ſunt, Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Blaſphemia, Rixa.

Indignatio.

35. *Indignatio* eſt inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet, ſe indignè ab alio tractari. Eſt communiter veniale peccatum: imò ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, vel contemptum perſonæ gravem.

Tumor mentis.

36. *Tumor mentis* eſt, quo quis moroſè excogitat diverſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit. Quale ſit peccatum, judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur accedente ſufficienti deliberatione.

Clamor.

37. *Clamor* eſt, cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè & confusè effutiens. Eſt communiter peccatum veniale, niſi aliud addatur, utputa blaſphemia, vel contumelia; aut hujuſmodi.

Contumelia.

38. *Contumelia* eſt dictum, vel factum injurioſum, quo quis proximo præſenti palàm aliquod malum objicit; aut ejus honorem & exiſtimationem palàm violat. Eſt ex genere ſuo peccatum mortale, niſi levitas materiæ, aut imperfectio actus excuſet; de qua ampliùs alibi. (d)

(d) Trac. 9. diſt. 6. q. 2. per tot.

Blaſphemia.

39. *Blaſphemia* fit, cùm jactamus convitia in Deum, aut Sanctos: eſtque peccatum mortale, niſi inadvertentia, aut indeliberatio excuſet. De hac etiam ex profeſſo alibi. (e)

(e) Trac. 5. diſt. 5. q. 5. per tot.

Rixa.

40. *Rixa* tandem, ſi modum graviter non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales ſunt; ſecùs, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes.

QUÆSTIO VI.

De Gula & Filiabus ejus.

Gula, quid?

41. CONCL. I. *Gula* eſt inordinatus appetitus cibi, & potus. Ita in re communis. Sive, ut aliqui loquuntur, *Gula* eſt vitium in appetitione, & uſu cibi & potus, debitum modum excedens, delectationis gratia. Hoc autem fieri poteſt quinque modis, ſequenti verſiculo comprehenſis:

Committitur quinque modis.

Præproperè, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſè.

Præproperè edit quis, quando tempore jejunii ante horam comedendi fit comeſtio. *Lautè*, quando quis cibos nimis exquiſitos, ac delicatos, vult comedere, *Nimis*, quando plus juſto comeditur, *Ardenter*, ſi voraciter quis comedat. *Studioſè*, dum quis quærit cibos nimis accuratè præparatos.

Gula ut ſic dividitur in Comeſſationem, & Ebrietatem.

42. CONCL. II. Gula opponitur virtuti Temperantiæ, & Sobrietatis, atque ut ſic dividitur in Comeſſationem, & Ebrietatem, tanquam in duas ſpecies, quarum illa

in

Digitized by Google

in inordinato appetitu ſeu exceſſu ciborum, hæc verò in exceſſu potus committitur. De his dicitur ad Galat. 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis : quæ ſunt fornicatio , &c. ebrietates , comeſſationes , & his ſimilia , quæ prædico vobis : ſicut prædixi , quoniam qui talia agunt , regnum Dei non conſequentur.*

Eſt de ſe , ac ex genere ſuo , peccatum veniale.

43. CONCL. III. Tametſi vitium Gulæ inter Peccata Capitalia rectè numeretur, eò quòd plurium aliorum origo eſſe ſoleat : nihilominùs per ſe loquendo, atque ex genere ſuo, ea eſt peccatum veniale. Ita Sylveſter *verſ. Gula n. 2.* allegans mentem D. Thomæ pluribus in locis, Maſtrius *diſp. 15. Theol. Mor. num. 146.* Reginaldus *lib. 15. num.* 64. & alii. Ratio eſt : quia Gula præciſè ſumpta, & ſecluſis malitiis contra alias Virtutes pugnantibus, non repugnat graviter Charitati Dei, vel proximi. Undè ſi quis edat ante tempus, ſi nimis exquiſita, ſi plus juſto, ſi nimis voraciter ad modum canum, vel nimis exquiſitè præparata (qui ſunt quinque modi peccandi vitio Gulæ) per ſe loquendo non peccat mortaliter.

Nihilominùs per accidens fit mortale in pluribus caſibus.

44. Nihilominùs per accidens, & ob adjunctam malitiam aliis Virtutibus repugnantem, variis modis Gula fit peccatum mortale, atque juxtà allegatam ſententiam D. Apoſtoli, *ad Galat. 6.* inducit amiſſionem vitæ æternæ, idque in primis accidit ratione perverſæ voluntatis, quando ſcilicet in tali delectatione Gulæ conſtituitur finis ultimus ; juxtà quod de ſimilibus legitur ad Philipp. 3. *Quorum Deus venter eſt* : hac enim ratione generaliter ex peccato veniali fieri per accidens mortale, jam ſuprà (f) dictum eſt. Sic fit, quando homo adeò inhæret delectationibus ciborum, & potus, ut ob eas paratus ſit legem Dei graviter violare : putà, ſi quis ob id furetur, vel contractus faciat iniquos; ſi violet jejunia Eccleſiæ diebus prohibitis veſcendo carnibus, vel ſæpiùs comedendo, ſi non ſolvat creditoribus, ut opiparè victitet, ac hujuſmodi. Deindè Gula fit mortale peccatum ratione gravis nocumenti, ſi id homo corpori ſuo advertenter adfert. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus, ac præſertim in Ebrietate, quæ eſt altera ſpecies Gulæ ut ſic, & contradiſtincta à Comeſſatione, de qua proindè loquendo, ſit

(f) Diſt. 2. n. 21.

Ebrietas quid ?

45. CONCL. IV. *Ebrietas* eſt exceſſus in potu inebriante, cauſa voluptatis, donec uſus rationis adimatur. Ita in re Doctores communiter. Dicitur, *donec uſus rationis adimatur.* Siquidem malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ in eo conſiſtit, quòd quis tantùm ob voluptatem, aut ingluviem, advertenter ſe privet uſu rationis, & quidem violenter, ac modo innaturali rationem perturbando, ſeque privando proxima poteſtate utendi ratione ad omnem ſubitam neceſſitatem.

Differētia inter dormientē, & ebrium.

46. Et hoc ultimum notanter additur, ad excludendum ſomnum : nam etiam dormiens privatus exiſtit uſu rationis, ſed modo naturali ab Anctore naturæ inſtituto ad virum naturalium conſervationem, Simulque dormiens non ſimpliciter exiſtit privatus uſu rationis, quia excitatus à ſomno, quocumque tandem tempore, mox habet proximam poteſtatem utendi ratione ad omnem neceſſitatem : hoc autem ſecùs fit in plenè, ac perfectè ebrio, uti patet.

Ebrietas plena eſt ex genere ſuo peccatum mortale.

47. CONCL. V. Ebrietas plena & perfecta, qua prædicto modo uſus rationis plenè ſopitur, eſt ex genere ſuo peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt quia cenſetur gravis difformitas, magnumque malum, abjecta rationis poteſtate ad brutorum ſtoliditatem voluptatis cauſa ultrò ſe abjicere. Undè Ebrietas inter opera carnis, quæ excludunt à Regno Cœlorum, meritò connumeratur *cit. cap. 5. ad Galatas.*

Signa plenæ ebrietatis quæ?

48. Dicitur; *Ebrietas plena, & perfecta.* Nam ſi quis poſt potum adhuc diſcernere poſſit inter bonum, &

ma,

Digitized by Google

malum , licèt nonnullis phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet , pedes vacillent , oculi cernant duplicia , vel domus gyrari videatur , nondum eſt plena ebrietas; ideoque tantùm peccatum veniale , quamvis ex gravioribus , ſi deliberatè ſit peccatum . Leſſius *lib. 4. de juſt. & jure, c. 3. n. 30.* Bonacina *diſp. ult. in Decalogum, q. 2. punct. 1. n. 4.* & alii : qui ſimul pro ſigno Ebrietatis ponunt , ſi quis temulentus non advertat quid agat , & bonum à malo non diſcernat : adeòque ſequenti die non meminerit , quid pridiè fecerit ; dixerit , aut qua ratione domum venerit , &c. cùm aliàs talium ritè meminiſſe ſoleat.

Quando cenſeatur ebrietas voluntaria, ſitque peccatum mortale?

49. Cæterùm allata Concluſio intelligenda eſt , dummodò ejuſmodi ebrietas ſit voluntaria . Et hoc fit , quando quis ebrietatem intendit directè , vel ſaltem indirectè , nempè tantum bibendo , quantum poteſt , non curans , an ſequatur ebrietas , nec ne , vel quando quis advertit ſe inebriandum , ſi pergat potare , & nihilominùs non deſiſtit . Quòd ſi quis non prævideret periculum ebrietatis (prout accidit in ebrietate Noe , *Gen. 6.*) & ignorans fortitudinem potus vino circumventus fuit , aut in auram exiens vento turbatus , nec hoc prævidit : culpa vacat , ſaltem mortali.

Inebriare ſe cauſa recuperandæ ſanitatis, vel tuendæ vitæ, non eſt peccatum.

50. Inſuper Concluſio poſita duntaxat procedit , ſi ebrietas fiat cauſa voluptatis . Nam non eſſe peccatum , inebriare ſe ex præſcripto Medicorum , ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit in caſu quopiam extraordinario , tenent Sylveſter , Cajetanus, Toletus, Layman, & alii . Siquidem malitia ebrietatis in eo conſiſtit , quòd quis ſine juſta & gravi cauſa , tantum ob voluptatem , adeò ſe ingurgitet , donec uſu rationis privetur, ut notat Maſtrius *diſp. 15. Theol. Moral. n.* 147. In caſu autem poſito adeſt juſta cauſa reparandæ ſanitatis . Et ob eandem rationem non eſſe peccatum , ſi quis cogatur bibere intento enſe , alioquin interficiendus tenent Leſſius . Azorius , Reginaldus , & alii.

Comedentes, & bibentes ob ſolam voluptatem an peccent?

51. Quæres incidentaliter , an comedentes , & bibentes ob ſolam voluptatem captandam , peccent venialiter ? Ad hoc olim multi Doctores reſponderunt negativè : verùm eorum ſententia ampliùs teneri non poteſt , cùm ſit noviſſimè rejecta ab Innocentio XI. qui inter alias etiam ſequentem Propoſitionem, ordine 8. damnavit: *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum , modò non obſit valetudini , quia licitè poteſt appetitus naturalibus ſuis actibus frui .* Ubi tamen benè notandum ly , *ob ſolam voluptatem* : nam ſiquidem ſentiatur voluptas, verum tamen ob hanc ſolam quis non comedat, vel bibat, ſed ad conſervandam valetudinem, aut reſtaurandas vires , peccatum nullum committitur, cùm hic ſit finis à natura intentus moderatæ comeſtionis.

Gula eſt peccatum capitale cujus quinque ſunt filiæ nimirum

52. CONCL. VI. Gula meritò inter Peccata Capitalia connumeratur, eò quòd ſit mater plurium vitiorum , prout nimiùm probat (pro dolor !) ipſa experientia : præcipuè autem, teſte S. Gregorio *cit. c.* 31. quinque infælices gignit Filias, quæ ſunt , Hebetudo mentis , Immoderata lætitia, Multiloquium , Scurrilitas , & Spurcitia.

Hebetudo mentis.

53. *Hebetudo mentis*, ſeu Stupiditas conſiſtit in eo , quod non poſſit quis orare , aut alia hujuſmodi præſtare : Hæc fit mortalis tunc , quando quis inordinatè bibendo, vel comedendo, voluntariè redditur ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea , quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria , vel ad quæ ex officio , aut aliàs ſub gravi peccato quis tenetur.

Immoderata lætitia.

54. *Immoderata* , ſeu inepta *lætitia* hoc loco non quamvis inordinatam denotat lætitiam , qualis omne peccatum comitari ſolet ; ſed eam præcipuè , quæ movet ad cantiones obſcænas , actus turpes , ſaltus vel choreas inhoneſtas , &c. Et hujuſmodi immoderata lætitia fit mortale peccatum , quando eſt inducta ad

con-

conſenſum aut delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur.

Multiloquium.

55. Per *Multiloquium* peccatur juxtà illud Prov. 10. *In multiloquio non deerit peccatum*. Et quidem tunc peccat quis mortaliter per Multiloquium, quando illo utitur in gravem irreverentiam Dei, aut in tantùm eo delectatur, ut paratus ſit illud præferre impletioni alicujus præcepti ſub culpa mortali obligantis, alioquin verò, ac ex genere ſuo, eſt peccatum veniale.

Scurrilitas, & quomodo hæc differat à Stultiloquio.

56. *Scurrilitas* idem eſt, ac jocularitas quædam, proveniens ex defectu rationis, quæ ſicut non poteſt cohibere verba, ita non poteſt cohibere exteriores geſtus. De hac, ſicut & de Stultiloquio, fit mentio *Epheſ. cap.* 5. ubi etiam Scurrilitas apertè ſecernitur à Stultiloquio, dum dicitur: *Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet*. Differt autem Scurrilitas à Stultiloquio, quod Scurrilitas dicat quandam inhoneſtatem in verbis & geſtibus, v.g. Scurrilia dicere canere, vel alia hujuſmodi ad riſum excitandum agere. *Multiloquium* verò conſiſtit in ſuperfluitate verborum: quæ ſi proferantur abſque rectâ ratione, ſeu judicio intellectus, *Stultiloquium* erit. Porrò Scurrilitas per ſe, & ſecluſo ſcandalo, eſt peccatum veniale: foret tamen mortale, ſi fieret cauſa delectationis venereæ.

Et Multiloquio?

Et Spurcitia, ſeu Immunditia.

57. *Spurcitia* tandem ſeu *Immunditia*, attenditur ſecundùm inordinatam emiſſionem quarumcumque ſuperfluitatum, ſpecialiter verò quantùm ad emiſſionem ſeminis; & hæc ſi voluntaria ſit, eſt peccatum mortale. Tantum autem cibi vel potus capere, ut vomitus ſequatur, ſi uſus rationis non adimatur, per ſe loquendo non videtur peccatum mortale; ut notat communior, & probabilior Doctorum.

QUÆSTIO VII.

De Acedia, & Filiabus ejus.

Acedia quid?

58. CONCL. I. Acedia generatim denotat incuriam, negligentiam, & pigritiam quandam: in propoſito autem, & prout eſt ſeptimum peccatum Capitale, *Acedia* eſt faſtidium rerum ſpiritualium. Undè directè repugnat effectui Charitatis, qui eſt, gaudere de bono ſpirituali.

Acedia dupliciter accipitur I. generaliter.

59. Porrò Acedia ſumitur dupliciter; Primò generaliter, pro omni tædio, & torpore animi, bona facere negligentis: & hoc modo acedia non habet rationem ſpecialem vitii, quia omne vitium refugit ſpirituale bonum virtutis oppoſitæ, ut patet in luxurioſo, & guloſo, quorum prior triſtatur de bono Continentiæ, poſterior de bono Abſtinentiæ, illudque refugit, prout eſt laborioſum, aut corpori moleſtum, vel delectationis ejus impeditivum.

II. Specialiter, & quale peccatum ſit.

60. Secundò Acedia ſumitur ſpecialiter, ſeu prout eſt ſpeciale vitium, & conſiſtit in triſtitia de bono Divino, de quo alioquin Charitas gaudet: & hoc modo Acedia ex ſe, ac genere ſuo, eſt peccatum mortale, quia directè repugnat Charitati Dei, Priori autem modo, ſeu generaliter ſumpta Acedia, tunc demum eſt peccatum mortale, cùm propter eam committitur opus prohibitum, vel omittitur opus præceptum ſub mortali.

Acedia rectè ponitur inter vitia capitalia.

61. CONCL. II. Acedia, prout eſt triſtitia de ſpirituali bono eſt ſpeciale vitium, ac rectè à S. Gregorio *lib.* 31. *Moral. c.* 31. inter Vitia Capitalia numeratur, utpotè cum plura alia vitia oriantur ex ea ſecundùm rationem cauſæ finalis. Nam ſicut homines multa operantur propter delectationem, tum ut ipſam conſequantur, tum quia ex ejus impetu ad aliquid agendum permoventur ita etiam propter triſtitiam multa operantur, vel ut ipſum evitent, vel

quia

quia ejus pondere in aliqua mala agenda prorumpunt.

Acedia filia ſunt ſex, nempe 62. CONCL. III. Filiæ Acediæ meritò ſex enumerantur à S. Gregorio *loc. cit.* & aliis, quæ ſunt Malitia, Rancor, Puſillanimitas, Deſperatio, Torpor circa præcepta, ac Evagatio mentis circa ipſa.

Malitia. 63. *Malitia* non ſumitur hic, prout eſt genus omnium vitiorum; ſed accipitur ſpecialiter pro ea malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, vel impleviſſe id, ad quod tenebatur; aut qua contemnit Dei beneficia, v.g. deſiderando, ſe non fuiſſe natum, aut non agnoviſſe Chriſtum, &c. Eſt autem malitia ſic ſumpta ex genere ſuo mortale peccatum.

Rancor. 64. *Rancor* etiam non accipitur hic communiter pro odio; ſed pro quadam indignatione contra eos, qui ad ſpiritualia bona inducunt.

Puſillanimitas. 65. *Puſillanimitas* eſt reſpectu conſiliorum, qua nimirum homo Divina conſilia, quæ perfectionis ſunt, exequi non audet ex mero animi timore: utputà, ſi quis à jejuniis, Religione, & hujuſmodi virtutum actibus ſe ſubtrahit, ex timore deficiendi. Et hæc ex genere ſuo eſt veniale peccatum, niſi ratione voti, aut alia de cauſa quis ſit obligatus ad talia bona opera exequenda.

Deſperatio. 66. *Deſperatio*, intellige, conſequendæ æternæ beatitudinis, eſt peccatum mortale, quando cum conſenſu rationis pleno fit, ut eſt certum.

Torpor, & 67. *Torpor* eſt circa præcepta, quando ſcilicet homo negligit & omittit facere ea, quæ ſunt ex præcepto facienda. Alii verò per Torporem intelligunt eum, cùm bona opera non fiunt cum debito fervore.

Evagatio mentis. Huc ſpectat Curioſitas. 68. Tandem *Evagatio mentis* eſt, qua quis in exercitio operum ſpiritualium evagatur circa illicita, aut ſaltem impertinentia. Et hæc ſi fiat per cogitationem, diffundentem ſe ad cognitionem impertinentium, dicitur *Curioſitas*: ſi verò per locutionem, dicitur *Verboſitas*: & ſi per inquietudinem corporis, quando ſcilicet aliquis per inordinatos membrorum motus vagacitatem indicat mentis, tunc dicitur *Inquietudo*.

TRA-

TRACTATUS IV.

De Virtutibus Theologicis.

Juſtitia Chriſtiana involvit duo, quæ?

1. **I**Uſtitia Chriſtiana generatim duo involvit, fugam ſcilicet peccatorum, & actionem bonorum operum; juxtà quod dicitur Pſal. 36. *Declina à malo, & fac bonum*. Et Iſaiæ cap. 1. *Quieſcite agere perversè, diſcite benè facere*. Quia igitur præcedente Tractatu viſum eſt de Peccatis, ſupereſt, ut perſpecta peccatorum malitia, Virtutum excellentia, decor, & natura declaretur; atque earum in primis, quæ cæteras antecellunt, uti ſunt Virtutes Theologicę, ſic dictę, quia DEUM pro ſuo immediato objecto reſpiciunt. Porrò Tractatus de Virtutibus Theologicis celebris eſt, atque ob ſui utilitatem, ſimul ac neceſſitatem, non ſolùm in Theologia Speculativa, ſed etiam Morali communiter examinatur.

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Theologicis generatim.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit tum Virtus ut ſic, tum Theologica?

Virtutis nomen tavi accipitur.

2. **P**Ro clariori reſolutione præmittendum, quod nomen Virtutis latiſſimè ſpectatum varias habeat ſignificationes. Et in primis, quandoque Virtus accipitur pro quacunque perfectione, præſertim ea, quæ in vi ſeu facultate operandi conſiſtit. Sic *Pſalm.* 32. dicitur: *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Sic econtrà membra languida homines, dicuntur eſſe deſtituta omni virtute ſua. Deinde nomen Virtutis ſumitur nonnunquam pro effectu ſeu opere, quod per excellentem vim operativam attingitur, ſeu efficitur; ſic *Marci cap.* 6. dicitur de Chriſto: *Non poterat ibi virtutem ullam facere*. Sed hæ Virtutis acceptiones noſtro propoſito parùm deſerviunt. Tertiò igitur, & magis ad propoſitum, Virtus accipi ſolet, vel pro actu, ſive operatione moraliter bona: ut eſt actus Fidei, Spei, & Charitatis Divinæ; actus humilitatis, patientiæ, & hujuſmodi: in quo ſenſu D. Auguſtinus *lib.* 2. *De libero arbitrio, cap.* 19. dixit, *Virtutem eſſe bonum uſum liberi arbitrii*. Vel pro habitu, ſeu facilitate & promptitudine quadam, inclinante ad ejuſmodi bonam operationem: & hęc poſterior eſt magis propria Virtutis acceptio, de qua loquendo ſit *Et quomodo in propoſito?*

Virtus, quid?

3. CONCL. I. *Virtus generatim ſumpta, eſt habitus perficiens ſubſtantiam intellectualem, & ad bonam*

ope-

operationem inclinans. Ita in re communis Doctorum. Undè & Ariſtoteles 2. *Ethic. cap.* 6. dixit, quòd Virtus hominis aliud non ſit, quàm habitus, ex quo & bonus homo ipſe efficitur, & bonum ejus opus: ſive, ut verbis ejuſdem utamur, *Virtus eſt, quæ facit habentem, & opus ejus bonum*. Et in hoc ſenſu Virtus opponitur vitio, nam vitium reddit habentem malum, & opus ejus malum.

Sumitur magis propriè pro habitu.

4. Dicitur I. *habitus*. Quamvis enim Virtus quandoque ſumatur pro ipſomet actu virtuoſo, ut proximè dictum eſt; communiùs tamen, & magis propriè, accipitur pro habitu, ad eliciendos ejuſmodi actus bonos inclinante: neque enim illicò ſolet dici virtuoſus, temperans, vel manſuetus, &c. qui unum vel alterum actum virtutis temperantiæ, vel manſuetudinis elicuit, ſed qui ex actibus illis jam frequentatis acquiſivit habitum, ſive promptitudinem quandam ſic operandi. Dicitur II. *perficiens ſubſtantiam intellectualem*: quia Virtus propriè accepta non datur in brutis, aut rebus inanimatis, ſed in homine duntaxat, & Angelis, perfectiſſimè autem in DEO. Dicitur III. *& ad bonam operationem inclinans*: quia ſicut generaliter habitus inclinant ad actus ſibi correſpondentes promptè atque faciliter eliciendos, ita & virtus jam habituata, ſeu radicata in homine.

Virtus ut ſic tripliciter dividitur.

5. CONCL. II. Virtus generatim dividitur tripliciter, nimirum ex parte ſubjecti in Virtutes intellectuales & morales, ex diverſitate cauſæ efficientis in infuſas & acquiſitas, & ex diverſitate objecti in Theologicas & Morales. Ita communis, idque probatur inductione.

Virtutes intellectuales, & morales, quid?

6. In primis enim *Virtutes intellectuales* ſunt eæ, quæ intellectum, in quo ſubjectantur, perficiunt: & tales juxta Ariſtotelem 6. *Ethic. cap.* 3. ſunt quinque, videlicet Intellectus, Scientia, Sapientia, Ars, & Prudentia; nam hæ ſpectant ad intellectum, in eoque ſubjectantur: quibus addi poteſt Fides infuſa & Theologica, quam Philoſophus ignoravit. Verùm de his (dempta Prudentia, & Fide, de quibus infrà ſuo loco) meliùs agitur in Philoſophia. *Virtutes morales*, prout contra diſtinguuntur ab intellectualibus, dicuntur, quæ ſubjectantur in appetitu rationali (hoc eſt, in voluntate) & verſantur circa dirigendos mores, atque juxtà dictamen rectæ rationis moderantur, & dirigunt affectus animi noſtri. Et hujuſmodi Virtus moralis tum ab Ariſtotele 2. *Ethic. cap.* 6. & Doctore noſtro 3. *diſt.* 36. *quæſt. un.* §. *dicitur*, tum ab aliis paſſim, definitur dicendo: *Virtus eſt habitus electivus in mediocritate conſiſtens, quoad nos determinata ratione, prout definierit ſapiens.*

Virtutes infuſa & acquiſita dantur, & quid ſint?

7. Deinde dari Virtutes infuſas, & acquiſitas, patet ex eo: quia cùm Virtutes nobis à natura non inſint, imò defactò, ac poſt lapſum primi parentis noſtri Adæ, cogitationes hominum potiùs intentæ ſint ad malum ab adoleſcentia ſua; hinc duæ generatim ſunt cauſæ effectivæ Virtutum; videlicet DEUS per infuſionem earum, & proprium exercitium hominis; quo quilibet ſibi comparat quoſdam habitus virtuoſos. Proindè & juxtà hoc duplex principium effectivum, Virtutes ut ſic rectè dividuntur in infuſas, & acquiſitas. Et quidem *Virtutes infuſa* dicuntur eæ, quæ nobis à DEO immediatè infunduntur: ut ſunt habitus Fidei, Spei, & Charitatis, qui etiam parvulis in Sacramento Baptiſmalis divinitùs infunduntur, ut taceantur eæ virtutes, quæ Angelis, & primis noſtris Parentibus in ſua creatione à DEO infuſæ fuerunt. *Virtutes acquiſita* econtrà ſunt, quæ noſtra induſtria, noſtriſque frequentatis actibus comparantur, ſeu acquiruntur: ut ſunt habitus Temperantiæ, Manſuetudinis, & hujuſmodi, nam, ut inquiunt Philoſophi, *ex frequentatis actibus fit habitus*. Cæterùm de tertio membro latæ diviſionis in Virtutes Theologicas & Morales, mox ampliùs dicetur, hinc ſit

Virtus Theologica, quid?

8. CONCL. III. *Virtus Theologica* ut ſic rectè deſcribitur, dicendo: Virtus Theologica eſt virtus à DEO infu-

fuſa, cujus principalis actus tendit in DEUM tanquam objectum immediatum. Ita in re Doctores communiter. Dicitur in primis, *Virtus à DEO infuſa*: nam Virtutes Theologicæ, prout ſumuntur pro habitu, infunduntur homini à DEO in Sacramento Baptiſmi. Et additur, *cujus principalis actus tendit in DEUM*: quia non eſt neceſſe, ut omnis ejus actus immediatè tendat in DEUM; nam actus ille, quo quis credit propter revelationem Divinam, Mundum eſſe creatum in tempore, canem Tobiæ in hujus adventu moviſſe caudam ſuam, *Tobiæ cap.* 11. eſt quidem actus Fidei, non tamen tendit in DEUM immediatè. Sufficit proindè ad rationem Virtutis Theologicæ, quòd actus ejus principalis ſic immediatè tendat in DEUM, utpotè in quem credimus, quem conſequi ſperamus, quem ſuper omnia amamus.

Virtutes Theologicæ quomodo differāt à Moralibus?

9. Cæterùm per illa verba, *tanquam objectum immediatum*, aſſignatur differentia Virtutum Theologicarum à Moralibus, proveniens ex diverſitate objecti. Siquidem Virtutes Theologicæ habent pro ſuo immediato objecto DEUM, in quem earum actus principalis tendit tanquam in objectum terminativum *Quod*: ſecùs autem fit in Virtutibus Moralibus, putà in Religione, Temperantia, Miſericordia, & aliis hujuſmodi: nam hæ pro ſuo immediato objecto non habent DEUM, ſed vel cultum DEO exhibendum, vel paſſiones moderandas, aut miſeriam indigentium ſublevandam, &c. Quamvis & hæ ſaltem mediatè ac remotè tendant in Deum, propter quem tales actus boni eliciuntur.

Religio quomodo reſpiciat Deum?

10. Si dicas. Religio etiam immediatè reſpicit DEUM, utpotè cui defert cultum debitum, eumque honorare ſatagit, ergo. Reſp. claritatis gratia diſtinguendo antecedens. Religio reſpicit DEUM ut objectum immediatum, ac terminativum *Quod*, negatur, ut objectum *Cui*, conceditur antecedens, ſed negatur conſequentia. Quia Virtutes Theologicæ reſpiciunt DEUM ut objectum *Quod*; & quidem principaliter (nam actus principalis earum eſt, credere DEUM eſſe, ſperare DEUM conſequi in æterna beatitudine, DEUM ſuper omnia amare) Religio verò pro objecto *Quod* reſpicit cultum DEO deferendum, ipſum verò DEUM reſpicit dumtaxat ut objectum *Cui*, cui videlicet cultum illum deferre laborat.

Tres tantùm ſunt Virtutes Theologicæ.

11. CONCL. IV. Tres tantùm dantur Virtutes Theologicæ, videlicet Fides, Spes, & Charitas, & non plures. Ita omnes Theologi: nam prædictis tribus duntaxat convenit definitio Virtutis Theologicæ proximè allata. Hinc & Apoſtolus 1. *Corinth.* 13. has tres tantùm enumerat, dicens. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc*. Et Concilium Trid. *Seſſ.6. cap.7.* de his tribus ſolummodò mentionem facit, dum inquit: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per IESUM Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem.* Quo tamen non obſtante quælibet harum Virtutum Theologicarum diſtinguitur in habitualem, & actualem, per hanc intelligendo actuale exercitium, ſive actum ipſum Fidei, Spei, vel Charitatis, per illam verò habitum iſtarum Virtutum divinitùs nobis infuſum.

QUÆSTIO II.

De perfectione, & ceſſatione Virtutum Theologicarum, & an habeant medium?

Virtutes Theologicæ ſunt perfectiores Moralibus.

12. CONCL. I. Virtutes Theologicæ ſunt perfectiores omnibus Virtutibus Moralibus. Ita communis; nam Theologicæ habent perfectius objectum, videlicet ipſummet DEUM.

Inter Theologicas quæ ſit perfectior.

13. CONCL. II. Inter ipſaſmet Virtutes Theologicas omnium excellentiſſima eſt Charitas, deindè Spes; non obſtante, quòd ordine generationis Fides præcedat Spem, &

hæc

hæc Charitatem. Ita communis omnium, cum Doctore Angelico 1. 2. *q.62. art.4.* & deſumitur ex illo 1. Corinth. 13. *Nunc autẽ manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horũ eſt charitas.* Accedit ratio: quia Charitas nos perfectiùs conjungit DEO, quàm Fides, & Spes. Imò Charitas eſt mater omnium virtutum; ac ſine ea cæteræ virtutes non ſunt meritoriæ, nec proſunt de condigno ad vitam æternam, juxtà illud Apoſtoli 1. Cor. 13. *Et ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum: ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

Charitas amittitur per omne peccatum mortale, non Fides & Spes. 14. CONCL. III. Charitas amittitur quidem per quodlibet peccatum mortale, non tamen ſemper Fides & Spes. Ita omnes Theologi. Nam Charitas defactò eſt incompoſſibilis cum quolibet peccato mortali, ac per illud demeritoriè deſtruitur: habitus verò infuſus Fidei amittitur per oppoſitum actum Infidelitatis, & Spes per actum Deſperationis.

Ha tamẽ ſtic informes ſunt, & non vivæ. 15. CONCL. IV. Fides & Spes, quando in peccatoribus reperiuntur ſine Charitate, non obſtante, quòd in propria ſua ſpecie ſint perfectæ, nihilominùs ſunt informes, non vivæ, ac imperfectæ in tantùm, quia non perducunt ad beatitudinem. Ita Doctor Subtilis *in 3. diſt. 36. §. de tertio.* idque deſumitur tum ex verbis Apoſtoli 1. *Corinth.* 13. proximè relatis; tum ex illo *ad Galat.* 5. ubi dicitur: *In Chriſto IESV neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Et in hoc ſensu D. Auguſtinus *lib. 14. de Civitate DEI, c. 9.* ait: *Sic igitur fides eſt quidem ſine charitate, ſed non perfecta virtus.*

In Beatis manet Charitas, non Fides, & Spes. 16. CONCL. V. In Patria; ſeu in Statu gloriæ cœleſtis, non remanet in Beatis Fides & Spes, bene tamen Charitas. Ita omnes Doctores. Probatur hoc in primis de Fide: quia Fides eſt ſolùm de illis rebus, quæ non videtur; undè D. Auguſtinus *Serm. 37. De verbis Apoſtoli*, ait: *Quid eſt Fides? Credere, quod non vides.* Atqui Beati vident DEUM ſemper; ac intuitivè, ergo non poſſunt ampliùs in DEUM credere. Confirmatur. quia, ut inquit Apoſtolus 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, &c. Cùm autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* Probatur idem de Spe: quia, ut ait Apoſtolus Rom. 8. *Spes quæ videtur, non eſt ſpes. nam quod videt quis, quid ſperat?* Atqui Sancti in cœlis vident id, quod eſt objectum Spei, ſcilicet DEUM, eoque perfectè fruuntur; ergo amplius non ſperant. Quòd autem in Beatis maneat Charitas, certum eſt, juxtà illud 1. Corinth. 13. *Charitas nunquam excidit.* Undè Sancti in cœlis perfectiſſimè amant DEUM.

17. Quantùm attinet ad poſteriorem partem Quæſtionis, eſt præmittendum, quòd Virtutes variè poſſint intelligi conſiſtere in medio, videlicet formaliter & ſecundùm ſe, vel duntaxat materialiter. *Formaliter*, ac ſecundùm ſe, *virtus conſiſtit in medio*, quando ipſemet habitus inter duos extremos habitus vitioſos ſibi oppoſitos verſatur: prout Liberalitas mediat inter Avaritiam, & Prodigalitatem, nam quodlibet horum vitiorum extremè opponitur Liberalitati, Avaritia quidem per defectum, ſumptus etiam neceſſarios non faciendo; Prodigalitas verò per exceſſum, expendendo bona ſua in ſumptus non neceſſarios. *Materialiter* dicitur *virtus conſiſtere in medio*, quando ex una quidem parte contingit formaliter peccari contra illam virtutem, ex altera verò parte non ſic, ſed ſolum per oppoſitionem ad aliam virtutem ob certas rationes & circumſtantias; ſic Temperantia mediat inter Intemperantiam in cibo & potu, & inter Inediam, nam Inedia, per quam quis voluntariè ſe interficit, formaliter non opponitur Temperantiæ; ſed Charitati erga ſeipſum. *Virtutes conſiſtunt in medio, vel formaliter, vel tantùm materialiter.*

18. Alio adhuc modo Virtutes poſſunt intelligi habere medium, nem- *Et habẽt medium*

Digitized by Google

vel ex parte objecti, vel ſolùm ex parte actus. nempè vel ex parte objecti, vel ſolùm ex parte actus. Priori modo contingit, Virtutes habere medium, quando objectum actus virtuoſi ita requirit medium, ut neque certam menſuram ejus excedere, neque ab eadem deficere poſſit: ſic fit in virtute Temperantiæ, quæ ſalvatur in mediocritate cibi & potus ſumendi, ita ut neque plùs, neque minùs ſumatur, quàm exigit natura juxtà præſcriptum rectæ rationis. Poſteriori modo Virtus intelligitur habere medium, quando virtus non petit certum modum ex parte objecti obſervandum, benè tamen in actibus circa illud verſantibus, ne ſcilicet alio modo, quam oportet, exerceantur: ſic Amor DEI conſiſtit in medio; nam non poteſt excedere ex parte objecti (DEUS enim eſt dignus omni amore) benè tamen ex parte actus, volendo ſcilicet amorem DEI elicere illicito modo, v. g. occidendo ſeipſum.

Virtutes Theologicæ, an, & quomodo habeant medium? 19. CONCL. VI. Virtutes Theologicæ habent quidem ſuo modo medium, quod poſſunt, ac debent obſervare; non tamen habent medium ex parte objecti ſui formalis, ſed ſolum ex parte actus, ſive exercitii earum. Ita communis idque ſuadetur ex illo vulgato dicto: *Virtus conſiſtit in medio*. Hinc *Iſaiæ cap.* 38. dicitur. *Hæc eſt via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dexteram* (ſcilicet per exceſſum) *neque ad ſiniſtram*) nempè per defectum) qualia etiam habentur *Deuter.* 5. *& Proverb.* 4. Et D. Apoſtolus *Rom.* 12. generatim præcipit, *Non plùs ſapere, quàm oportet ſapere*. Accedit ratio: quia in exercitio Virtutum Theologicarum poteſt dari non ſolùm defectus; prout fit in omiſſione talium actuum tempore urgentis præcepti (ut taceamus vitia extremè oppoſita per defectum, nempè Infidelitatem, Deſperationem, & Odium DEI) ſed etiam exceſſus, ſi actus illi fiant modo indiſcreto, *& plùs quàm oportet, ſapere* volendo; prout fieret, ſeipſum ob amorem DEI putativum interficiendo, aut eidem immolando filium ſuum, prout olim fecerunt Gentiles.

DISTINCTIO II.

De Fide.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Fides, & quod objectum ejus?

Fidei nomen variè accipitur. 1. STylo receptiſſimo inter Virtutes Theologicas primo loco ponitur Fides, non quòd ea ſit dignior cæteris, ſed quia, ut inquit Concilium Trid. Seſſ. 6. cap. 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis*: quod intelligendum de Fide ſupernaturali, & Theologica. Siquidem generatim Fidei nomen variè ſumitur, quandoque pro fidelitate, ſeu veritate in ſervandis promiſſis: in quo ſenſu is dicitur ſervare fidem, qui ſtat ſuis promiſſis. Deindè, pro conſcientia, ſeu dictamine ejus: ſic accipitur Rom. 14. *Omne quod non eſt ex fide* (id eſt, quod eſt contra dictamen conſcientiæ) *peccatum eſt*. Quo modo etiam in Jure dicitur quis bonæ fidei poſſeſſor, qui bonâ côſcientia quidpiam poſſidet, credens illud eſſe ſuum. Tertiò, Fides quandoque ſumitur pro fiducia conſequendi rem deſideratam, aut promiſſam: prout accipitur Matth. 14. *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Et Jacobi cap. 1. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans*. Quamvis hunc locum multi Doctores non abſque fundamento accipiant de ipſo actu Fidei Theologicæ, ſeu aſſenſu credulitatis Divinarum promiſſionum, cujus effectus eſt prædicta fidu-

Digitized by Google

fiducia, juxtà illud Marci cap. 11. *Omnia, quæcunque petitis, credite quia accipietis*.

Aliæ Fidei acceptiones. 2. Rurſus aliquando Fides accipitur pro objecto fidei, juxtà illud Symboli S. Athanaſii; *Hæc eſt fides Catholica*, id eſt, articuli Fidei Catholicæ, ſeu objecta materialia ejus. Ultimò tandem, & propriè, ac quantum ad propoſitum, accipitur Fides pro Virtute intellectuali, & quidem Theologica, qua creditur aliquid propter authoritatem DEI illud revelantis. Et dicitur, *propter authoritatem DEI*: non enim hìc loquimur de Fide humana, qua aliquid creditur propter authoritatem hominum illud affirmantium, ſed ſermo eſt ſolummodò de Fide Divina, de qua Apoſtolus *ad Hebr.* 10. dicit: *Juſtus ex fide vivit*. His prænotatis ſit

Fides ſupernaturalis actualis, 3. CONCL. I. *Fides ſupernaturalis actualis* eſt actus ſupernaturalis, quo quis aſſentitur alicui propoſitioni ex eo, quia DEUS ipſam revelavit. Ita in re communis. Siquidem motivum Fidei actualis eſt veracitas DEI, quidpiam nobis revelantis: nam quia DEUS, qui nec fallere poteſt, nec falli, hoc aut illud hominibus revelare dignatus eſt, hinc fide Divina credimus, illud eſſe verum.

Et habitualis, quid? 4. CONCL. II. *Fides ſupernaturalis habitualis* eſt Virtus divinitùs nobis infuſa, & donum DEI, quo firmiter aſſentimus iis omnibus, quæ à DEO nobis revelata ſunt, quatenùs ſunt revelata. Ita communis Doctorum. Neque enim differt hæc definitio ab ea, quam affert S. Paulus Apoſtolus *ad Hebr.* 11. dicens: *Eſt autem fides, ſperandarum ſubſtantia rerũ, argumentum non apparentium.* Nam ly, *argumentum non apparentium*, indicat totam naturam Fidei in data definitione clariùs explicatam; *argumentum* enim idem eſt, ac firma adhæſio intellectus: ly, *non apparentium &c.* denotat, quòd talis firma & infallibilis adhæſio intellectus nitatur certitudini revelationis Divinæ, factæ de iis, quæ quidem nondum videmus, ſperamus tamen conſequi in cœlis. Undè additur, *ſperandarum ſubſtantia rerum* quibus verbis partim nobis indicatur primarium objectum Fidei, qui eſt DEUS, quemque piè vivendo in cœlis conſequi ſperamus; partim verò manifeſtatur quædam Fidei proprietas, utporè quæ debet eſſe certa & infallibilis, undè appellatur *ſubſtantia*: ſimùlque eſt fulcrum Spei Chriſtianæ, nam quæ ſperamus, fide Divina fiunt nobis certa.

Objectum materiale Fidei, quod? 5. CONCL. III. Objectum materiale primarium incomplexum Fidei, eſt ſolus DEUS, quamvis omnes aliæ à DEO nobis revelatæ propoſitiones ſpectent ad objectum materiale, minùs tamen principale, & complexum fidei Divinæ. Ita tutſum Theologi communiter. Ratio primæ partis eſt: quia, ut inquit D. Auguſtinus lib. 4. de Civitate DEI, cap. 20. *Fidei præcipuum officium eſt, ut credatur in verum DEUM.* Accedit, quod inter omnia credibilia omnium maximum, atque præſtantiſſimum, ſit ipſemet DEUS; utporè qui eſt Ens infinitum, & ſummè bonum, & ad cujus cognitionem omnia cætera credibilia referuntur: atqui hoc intelligitur per objectum primarium materiale Fidei; ergo. Hinc in Symbolo Apoſtolorum mox à principio dicitur: *Credo in DEUM &c.* & poſtmodùm pro clariori ejus cognitione cæteri Articuli ſubjunguntur.

Objectum Fidei complexum & incomplexum quid? 6. Altera pars ex eo patet; quia per objectum materiale Fidei intelligitur illud, quod eſt credendum fide Divina, præſertim quando per authoritatem Eccleſiæ nobis conſtat de tali revelatione à DEO facta; ergo etiam omne iſtud ſpectat ad objectum materiale. Et additur, *complexum*: nam per *Objectum Fidei complexum* intelligitur tota propoſitio objectiva divinitus revelata, cui aſſentimur mediante actu Fidei; per *incomplexum* verò intelligitur ſubjectum, & prædicatum talis propoſitionis divinitùs revelatæ.

Corollaria. 7. Infertur proindè, quòd ad objectum materiale Fidei ſpectet in pri-

mis DEUS, ejuſque exiſtentia, & Myſterium SS. Trinitatis. Deindè creatio Mundi, & Redemptio generis humani per Chriſtum facta. Inſuper quidquid in Sacra Scriptura, ſeu Libris Canonicis continetur, nam quamvis eorum aliqua parum videantur ad DEI cognitionem facere, ut, quòd canis Tobiæ caudam moverit, quòd Saul quæſierit aſinas, & hujuſmodi; nihilominùs quia & hæc à Spiritu S. in Sacris Litteris nobis ſunt revelata, pertinent ad objectum materiale, minùs tamen principalem Fidei, ſuntque credenda propter authoritatem Divinæ veritatis, ac revelationis. Inſuper ſpectant ad objectum materiale Fidei ea, quæ ex Traditione Apoſtolica nobis Eccleſia proponit credenda, ut dicetur inferiùs. (a)

(a) Diſt. 3. q. 5.

Objectum formale Fidei, eſt veracitas Dei.

8. CONCL. IV. Objectum formale & motivum Fidei ſupernaturalis, eſt prima & infallibilis veracitas Dei, ſeu veritas ejus in revelando. Ita Doctor Subtilis *Quæſt. 1. Prologi*, cum Scotiſtis, & multis aliis. Ratio eſt: quia ideò credimus fide Divina Articulis Fidei, quia DEUS eos nobis revelavit; & ideò credimus DEO revelanti, quia eſt prima veracitas: ergo veracitas DEI revelantis eſt ratio motiva fidei Divinæ, & conſequenter ejus objectum formale.

Plebei, quomodo credãt ob propoſitionem Concionatoris?

9. Nec dicas. Plurimi de plebe credunt articulis Fidei, non ex motivo veritatis DEI revelantis, ſed ob propoſitionem Concionatoris, vel Eccleſiæ Catholicæ: atqui hi eliciunt veros actus fidei Divinæ; ergo. Reſpondetur enim, diſtinguendo majorem: credunt articulis Fidei, ob ſolam propoſitionem Concionatoris, aut Eccleſiæ, negatur; credunt ob hanc, & ſimul implicitè apprehenſam revelationem veraciſſimam DEI, conceditur major: & eodem modo diſtincta minori, negatur conſequentia. Siquidem dum homines ſimpliciores credunt articulis Fidei, ſibi per Concionatores atque Eccleſiam propoſitis, ſimul apprehendunt, id à DEO fuiſſe revelatum, ob cujus infallibilem veracitatem credunt auditis, ac propoſitis ſibi per Eccleſiam & Concionatores. Nam, ut dicitur Rom. 1. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Et 1. Theſſ. 2. *Quoniam cùm accepiſſetis à nobis verbum auditus DEI, accepiſtis illud nõ ut verbum hominum, ſed, ſicut eſt verè, verbum DEI.* Occaſione cujus proinde

Evãgelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas, quomodo intelligendum.

10. Quæritur, quomodo ſit intelligendum illud dictum S. Auguſtini lib. contra epiſt. Fundamenti, cap. 5. *Ego verò Evãgelio nõ crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas.* Unde eſt communis praxis Fidelium, qui credunt, quidquid ſancta Mater Eccleſia credendum proponit? Reſp. hoc ex eo fieri, non quòd Eccleſiæ authoritas ſit objectum formale Fidei, ſeu ratio motiva credendi (hæc enim eſt ſola veracitas DEI, quidpiam revelantis) ſed quia Eccleſiæ authoritas eſt ratio nobis proponens, ſeu oſtendens objecta credendi. Nam per Eccleſiam proponuntur, ac exhibentur nobis illi Articuli, qui ſunt credendi; atque per ipſam ſive Libri Canonici Sacræ Scripturæ, ſive Traditiones Apoſtolicæ determinantur, atque declarantur, quòd ſint à DEO revelati, & à Spiritu Sancto dictati, vel à Chriſto oretenùs Apoſtolis traditi, atque per Apoſtolos poſteris: ſicque fit, quod hi potiùs, quàm alii per Hæreticos, vel apocryphos Libros jactitati, propter infallibilem veracitatem DEI fide Divina ſint à Fidelibus credendi. Quia igitur Spiritus ſanctus in negotio tanti momenti non ſinit Eccleſiam, dilectam ſuam Sponſam, errare, ſecuriſſimè, & abſque ullo erroris periculo creduntur propter DEI veracitatem, & fide Divina omnia ea, quæcunque Eccleſia nobis ſic credenda proponit. Et hoc innuunt citata S. Auguſtini verba; *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoveret authoritas*: prout clarè indicat ly, *commoveret*.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO II.

Quænam puncta Fidei ſint neceſſariò explicitè credenda?

Credere explicitè, & implicitè, quid?

11. ADvertendum cum communi Doctorum, dupliciter nos poſſe credere Articulis Fidei, nimirum explicitè, & implicitè. *Credere explicitè* idem eſt: quod diſtinctè & in particulari credere aliquod Myſterium Fidei; puta, quòd Deus ſit unus in eſſentia, & in perſonis trinus; quòd Chriſtus pro nobis ſit paſſus, &c. Undè *Fides explicita* dicitur: per quam res divinitus revelata, in ſe, & ſub propria ratione creditur; ut fit in allatis exemplis. *Implicitè* verò *credere* idem eſt, ae alicui propoſitioni Fidei aſſentiri confusè, in communi ſeu univerſali, quatenus virtualiter continetur in alia propoſitione, quam diſtinctè credimus; ut ſi quis credat, quidquid ſancta Mater Eccleſia credendum proponit; talis enim implicitè credit omnes Articulos Fidei. Hinc *Fides implicita* appellatur, per quam credimus res in univerſali, ſeu prout in aliqua alia propoſitione continentur.

Fides explicita, & implicita, quæ?

Salus animæ, prima, & ultimata.

12. Notandum ulteriùs, quòd duplex poſſit intelligi neceſſitas Fidei ad ſalutem animæ (ſive primam, quæ eſt gratia ſanctificans, ſive ultimatam; quæ eſt æterna gloria, ſeu viſio beatifica in cœlis) una medii ſeu finis, alia præcepti. *Neceſſitas medii*, ſeu finis, dicitur illa, qua quidpiam ita eſt neceſſarium ad finem; puta ad ſalutem animæ conſequendam, ut ſine eo, quamvis inculpabiliter omittatur, finis v. g. animæ ſalus, obtineri non poſſit: ſic in ſtatu Evangelii Baptiſmus eſt neceſſarius ad vitam æternam, quia ſine eo, etiam ex ignorantia invincibili, aut impotentia phyſica non ſuſcepto, ſalus æterna obtineri non poteſt; uti patet in parvulis in utero materno decedentibus. *Neceſſitas præcepti* dicitur ea, qua quidpiam ſub obligatione præcepti neceſſariò præſtandum eſt ad conſequendam ſalutem æternam, eò quòd alioquin quis tranſgrediendo præceptum mortaliter peccaret, niſi excuſet ignorantia, vel impotentia. Addunt Doctores tertium membrum, nempe *Neceſſitatem medii, & præcepti ſimul*: prout defactò adultis hominibus neceſſarius eſt Baptiſmus ad ſalutem, caſu quo poſſunt eum in re ſuſcipere. His prænotatis ſit

Neceſſitas medii, & neceſſitas præcepti, quid?

Fides tùm habitualis, tum actualis, quomodo neceſſaria ad ſalutem?

13. CONCL. I Fides non ſolùm habitualis, ſed & actualis, ſeu accepta pro ipſo actu credendi aliquod ſupernaturale objectum, fuit omnibus, uſum rationis habentibus, pro quocunque Statu neceſſaria ad gratiam, & æternam gloriam conſequendam, & quidem neceſſitate medii ſeu finis: adeò, ut, ea prætermiſſa, ſalus animæ obtineri nunquam poterit, nec poſſit, etiamſi inculpabiliter, ſeu ex ignorantia invincibili non habeatur. Ita communis Theologorum, & patet ex illo ad Hebr. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere DEO credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Quæ verba non ſolum de Fide habituali, quam ſolam ſuſcipiunt parvuli in Sacramento Baptiſmatis, ſed etiam de Fide actuali quorundam Myſteriorum quandoque ab adultis habenda, communiter intelliguntur à Doctoribus; idque ex ſe ipſis ſatis indicant. Hinc Innocentius XI. meritò inter alias propoſitiones ſequentem, ordine 16. damnavit; *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.*

Infantibus, non eſt neceſſaria Fides actualis.

14. Dicitur notanter, *omnibus hominibus uſum rationis habentibus.* Quia infantibus, ac perpetuò amentibus, non eſt neceſſaria Fides actualis, ſeu ſufficit habitualis, ideſt, habitus Fidei ſupernaturalis in Sacramento Baptiſmatis infuſus. Unde Concilium Trid. *Seſſ. 7. can. 13. de Baptiſmo*, ait: *Si quis dixerit, parvulos, eò quòd actum credendi non habent, ſuſcepto Baptiſmo inter fideles computandos nõ eſſe: ac proptereà præſtare, omitti eorum Baptiſma, quam eos nõ actu proprio credẽtes baptizari*

zari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.

Neceſſitas explicitè credendi aliquos Articulos, non eſt æqualis reſpectu omnium.

15. CONCL. II. Licèt omnes Fideles teneantur explicitè credere aliquos Articulos Fidei, hæc tamen neceſſitas non eſt æqualis reſpectu omnium. Ita Scotus 3. *diſt.* 25. *q.* 1. & alii. Ratio eſt: quia Majores Eccleſiæ, ut Prælati, & præſertim Epiſcopi, tenentur habere fidem magis explicitam Myſteriorum Fidei Catholicæ, utpotè qui ſubditos ſuos ex officio inſtruere tenentur de rebus Fidei. Minores verò, præſertim rudiores & ſimpliciores, de neceſſitate non tenentur omnes & ſingulos Articulos explicitè & diſtinctè credere, ſed ſufficit, principaliores credere explicitè (quinam autem hi ſint, mox dicetur) cæteros verò credere implicitè, ſeu in generali, credendo, quidquid Eccleſia credendum proponit.

Fides explicita de exiſtentia Dei, & ut Remuneratoris, requiritur neceſſitate medii.

16. CONCL. III. Fides explicita de exiſtentia veri DEI, & quod is ſit juſtus remunerator, decernens præmia juſtis, & improbis ſupplicia, omnibus adultis, uſumque rationis habentibus, eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. Ita communis Doctorum, & deſumitur ex citatis illis verbis Apoſtoli, Heb. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere DEO; credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Hinc Innocentius XI. meritò inter alias ſequentem, ordine. 22. Propoſitionem damnavit: *Non niſi fides unius DEI neceſſaria videtur neceſſitate, non autem explicita Remuneratoris.*

Idem affirmant multi de Myſterio SS. Trinitatis, & Incarnationis Verbi.

17. CONCL. IV. Inſuper multi Doctores volunt, neceſſariò eſſe explicitè credendum neceſſitate medii Myſterium SS. Trinitatis, nec non & Myſterium Incarnationis, nempe Filium DEI eſſe pro nobis incarnatum, Chriſtumq; eſſe verum DEUM & hominem. Ita ſentit Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 2. *nu.* 8. *& ſeqq.* citans pro hac ſententia D. Thomam, Gabrielem, Molinam, Valentiam; idemque tenent Maſtrius, Sannig, Filliucius, Baſſæus, aliique plures. Rationem dant: quia hæc duo Myſteria ſunt fundamentum totius noſtræ Salutis. Nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptiſmus, ſine quo nemo poteſt ſalvari: per Chriſtum verò ſumus ſalvati, atque redempti, ipſeque ſimul eſt verus Deus, verique Dei Filius, per quem creati ſumus.

Notabilis objectio ſolvitur.

18. Nec obſtat (inquiunt) quòd multi Gentiles, quin & adulti priùs in infantia baptizati, v. g. pueri in ſylvis enutriti, & paulò poſt acquiſitos annos diſcretionis morientes, aut muti & ſurdi à nativitate, invincibiliter ignorent hæc Myſteria, utpotè nunquam ſibi propoſita. Reſp. enim, tales non damnari propter peccatum Infidelitatis, ſed vel propter peccatum originale, vel propter alia peccata contra Legem Naturæ commiſſa. Quòd ſi verò quis eorum jam baptizatus nunquam mortaliter peccaverit, ad Divinam providentiam pertinet, ut vel ſpeciali lumine ſupernaturali interiùs illuſtretur, vel ab aliquo alio hæc Fidei Myſteria eidem proponantur, ut explicitè credere poſſit: prout in ſimili factum legitur Eunucho Reginæ Candacis, *Actor. cap.* 8. & Cornelio Centurioni, *Actor.* 10.

Dicta ſolutio propugnatur, & objectio retorquetur.

19. Neque hæc reſponſio cuipiam rara, vel voluntariè data videatur. Siquidem allata inſtantia non ſolùm urget contra ſententiam, admittentem, quòd explicitè credendum ſit neceſſitate medii Myſterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ; ſed ea etiam ſolvenda eſt ab omnibus Theologis, utpotè qui juxtà noviſſimum Decretum Innocentii XI. *num.* 16. allegatum, admittere tenentur, quòd Fides explicita *unius Dei ut Remuneratoris* ſit neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. Nam pariter quæritur; quomodo explicitè poſſit credere in Deum ut Remuneratorem, ſicque ſalvari mutus & ſurdus à nativitate, aut puer jam baptizatus, ſed poſt acquiſitos annos diſcretionis illicò moriens, qui de æterna retributione, atque de Deo, ut Remuneratore, invincibiliter nihil unquam audivit, imò (loquen-

quendo de illo ſurdo) neque audire potuit?

Cognitio, & fides ex puris naturalibus non juvat ad juſtificationem.

20. Nec juvat dicere, talia lumine naturali poſſe cognoſci. Nam (ſi non detur reſponſio proximè allata) contrà eſt: quia vel Deum ut Remuneratorem non licet naturali ratione cognoſcere, vel ſi hoc fieri poſſit (prout naturaliter poteſt cognoſci, atque demonſtrari exiſtentia Dei) tamen iſtud non ſufficit ad ſalutem, juxtà cit. Decretum Innocentii XI. in quo pariter ſequens, ordine 23. Propoſitio, damnata legitur: *Fides latè dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit.* Et meritò hæc Propoſitio eſt damnata: nam, ut loquitur Concilium Trid. Seſſ. 6. cap. 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamẽtum, & radix omnis juſtificationis*: atqui hujuſmodi initium, fundamentum & radix, nequit haberi ex puris naturalibus, quidquid olim contradixerint Pelagiani & Semipelagiani hæretici; ergo.

Aliud eſt, explicitè credere; aliud, explicitè ſcire Articulos Fidei.

21. Addunt tamen Auctores hujus ſententiæ, quòd aliud ſit, *explicitè credere* Articulos Fidei, & aliud, *explicitè ſcire*, ita ut quis interrogatus poſſit rationem reddere de prædictis Myſteriis Fidei; primum enim neceſſarium eſt neceſſitate medii, non ſecundum. Inſuper (inquiunt) ſufficit, hujuſmodi Articulos & Myſteria Fidei, cognoſcere ſaltem ſecundùm ſubſtantiam: imò ſi quis tam hebes ſit, ac obtuſus ingenio, ut non poſſit hos omnes Articulos capere ſecundùm ſubſtantiam, ſufficit, ſi ſaltem aſſenſum præbuerit hujuſmodi Articulis ad ſalutem neceſſariis, eoſque crediderit, dum ſibi proponebantur à Parocho, vel alio. Quia ſic jam tales explicitè credunt, licèt non explicitè ſciant illos, ita ut interrogati poſſint aptè reſpondere, & rationem reddere: hoc enim poſterius non eſt neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medii; ſed ſolùm neceſſitate præcepti, à qua tamen rudes excuſantur ratione ſuæ impotentiæ. Baſſæus V. *Fides I. num.* 11. cum aliis.

Non pauci tenent oppoſitam ſententiã.

22. Dicitur notanter in Concluſione, num. 17. data, *Inſuper multi Doctores volunt, &c.* Nam oppoſitam ſententiam, videlicet hæc duo Myſteria Fidei non eſſe neceſſariò credenda neceſſitate medii, ſed duntaxat neceſſitate præcepti, etiam non pauci tenent; ut Lugo *diſp.* 12. *de Fide, n.* 91. *& ſeqq.* citans Medinam, Vegam, Suarez, Turrianum, pluresque alios; eamque non minùs probabilem cenſet Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 8. & Herinex *diſp.* 7. *de Fide, n.* 49. Ratio horum eſt: quia neceſſitas illa medii poſt prædicationem Evangelii neque habetur clarè ex S. Scriptura, neque ex traditione Patrum, neque ex ratione; nam tam rationes, quàm teſtimonia SS. Scripturæ, atque Sanctorum Patrum, commodè intelliguntur de neceſſitate præcepti, non medii.

Quænam teneantur Fideles explicitè credere neceſſitate præcepti?

23. CONCL. V. Omnes Fideles, poſtquàm ad rationis uſum pervenerunt, tenentur neceſſitate præcepti explicitè credere, & ſaltem quoad ſubſtantiam ſeu craſſo modo ſcire Myſteria contenta in Symbolo Apoſtolorum, Orationem Dominicam, Sacramenta maximè neceſſaria, ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam; reliqua verò tunc, quando quis ea recepturus eſt, ut v. g. Matrimonium initurus; item Præcepta Decalogi. Ita Doctores communiter. Qua de cauſa omnes ejuſmodi Articuli, & materiæ, dicuntur *Prima Fidei rudimenta*, quæ in Catecheſibus & Concionibus publicè circumferuntur in Eccleſia, & omnibus proponuntur tanquam explicitè credenda, & ſcienda.

Doctrina notabilis quoadhoc.

24. Hoc tamen intellige, niſi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuſet: nam iſthæc neceſſitas, talia explicitè credendi & ſciendi, eſt præcepti duntaxat: unde poteſt excuſare impotentia, aut invincibilis ignorantia, non minùs, ac in aliis præceptis. Quod notandum pro hominibus agreſtibus, & hebetibus: quamvis & hi pro viribus ſint inſtruendi, ut præter primaria Fidei

Myſteria ſciant ſaltem ea, quæ ad dignam Sacramentorum receptionem ab ipſis peragendam, & ſtatus ſui conditionem obſervandam, requiruntur. Certè Innocentius XI. anno 1679. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 64. damnavit; *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiã, etiam culpabilem neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri IESV Chriſti.* Hactenus Propoſitio damnata.

QUÆSTIO III.

Quo tempore obligentur Fideles ad eliciendum actum Fidei?

Præceptum Fidei affirmativũ, & negativum, quid?

25. Conveniunt Doctores, præceptum Fidei duplex eſſe, unum affirmativum, aliud negativum. *Præceptum fidei affirmativum* importat, ut ea omnia, quæ à DEO ſunt revelata, atque ut talia nobis per Eccleſiam propoſita, credamus. *Negativum* eſt, ut Fidem nunquam negemus, neque diſſentiamus rebus Fidei, nec etiam erroneis dogmatibus Divinæ veritati contrariis, atque ab Eccleſia reprobatis fidem præſtemus. Quia igitur certum eſt inter Doctores, quòd præcepta negativa obligent ſemper & pro ſemper, hinc in nullo prorſus caſu, aut tempore, licitum eſt Fidem negare, aut falſum credere. E contrà verò, quia præcepta affirmativa obligant quidem ſemper, ſed non pro ſemper (id eſt, obligant ſolùm pro determinato tempore, ac in certis caſibus & circumſtantiis) hinc Quæſtio remanet, quandonam iſtud affirmativum Fidei præceptum obliget, ſive quonam tempore quis teneatur ad eliciendum actum Fidei, & quidem internum, nam de Confeſſione externa Fidei dicetur *Quæſt. ſeq.*

Obligatio eliciendi actũ Fidei,

26. Cæterum duplex conſiderari poteſt obligatio eliciendi actum internum Fidei (quod ſervata proportione pariter dicendum de obligatione eliciendi actum Spei, Charitatis, &c.) una per ſe & directè, altera verò indirectè & per accidens. Prior obligatio tunc cenſetur adeſſe, quando præceptum affirmativum Fidei (Spei, vel Charitatis, &c.) ex ſe ipſo, atque immediatè obligat, ita ut omittens tunc actum Fidei, contra hanc virtutem directè peccet. Indirectè ſeu per accidens dicitur obligare præceptum affirmativum Fidei, quando talis obligatio provenit ratione alterius præcepti obligatorii, quod obſervari non poteſt abſque actu Fidei: ut quando actus Fidei eſt medium neceſſarium ad implendum præceptum alteriùs virtutis, quod ſervari nequit, niſi præcedat actus Fidei.

Spei, &c. alia per ſe & directè, alia per accidens.

Datur præceptũ Divinum per ſe obligans quãdoque ad actumFidei.

27. CONCL. I. Datur præceptum Divinum per ſe obligans ad eliciendum quandoque actum internum Fidei. Ita communis Theologorum; atque deſumitur ex Sacra Scriptura paſſim, ut ex cap. 16. Marci, *n.* 29. *allegando*; & cap. 1. ad Roman. *juſtus autem ex fide vivit*. Ad Heb. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere DEO: credere enim oportet &c.* cum concordantiis. Hinc merito Alexander VII. hanc inter alias, ordine primam Propoſitionem, damnavit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Non ſufficit, actum Fidei tantummodò ſemel in vita elicere.

28. CONCL. II. Præceptum Divinum de eliciendo actu Fidei per vitæ decurſum ſæpius obligat, nec ſufficit actum Fidei tantummodò ſemel in vita elicere. Ita certa & communis; atque præter textus Sacræ Scripturæ proximè citatos, probatur ex illo 1. Corinth. 16. *Vigilate, ſtate in fide*. Et 1. Petri 5. *Cui* (diabolo) *reſiſtite fortes in fide*. Nam hujuſmodi vigilantia, reſiſtentia, & ſtatio in Fide, non ſalvatur propriè in ſolo habitu, ſed dicit actuale exercitium, ſimulque perſiſtentiam in ea cum frequentatione actuum. Hinc rectiſſimè Innocentius XI. damnavit ſequentem,

tem, ordine 17. Propoſitionem: *Satis eſt actus Fidei ſemel in vita elicere.* Item hanc ordine 65. *Sufficit illa Myſteria ſemel credidiſſe*; ubi ſermo eſt de Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti. Verùm deſcendendo magis ad particularia tempora dictæ obligationis, ſit

Primum tempus, quo præceptum Fidei obligat.

29. CONCL. III. Primum tempus, quo præceptum Fidei obligat, illud eſt, quando Fides cuipiam primitus ſufficienter proponitur; tunc enim præceptum hoc per ſe obligat ad eliciendum actum credendi. Ita communis: & colligitur ex illo Salvatoris, Marci cap. 16. *Euntes in Mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Quæ poſtrema verba gràvem obligationem denotant, cum nemo, niſi ob peccatum mortale, condemnetur. Sed occaſione hujus

Quando infidelibus adultis cenſeatur vera Fides ſufficienter propoſita?

30. Quæres, quandonam cenſeatur cuipiam vera Fides ſufficienter propoſita? Reſp. I. Loquendo de adultis infidelibus, tunc Fides cenſetur ipſis ſufficienter propoſita, ita ut non temerè aut imprudenter, ſed prudenter credant, & non credendo peccent contra præceptum Fidei, quando rationibus, ſignis ſive notis, aut etiam miraculis, aliiſque probationibus, accedente præſertim interiori lumine ſupernaturali, ita illis credibilia proponuntur Myſteria Fidei, ut recta ratio eiſdem dictet, noſtram Fidem eſſe veram, & contrariam Sectam eſſe falſam; juxtà quod dicitur Pſalm. 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.* (b) Et meritò Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 4. Propoſitionem damnavit: *Ab infidelitate excuſabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.*

(b) De hoc inferiùs Diſ. 3. n. 55. & ſeqq.

Circa myſteria Fidei non licet ſequi opinionem minus probabili relicta probabiliore, & cur?

31. Neque obſtat, quòd in aliis materiis moralibus quandoque liceat ſequi opinionem minus probabilem. Diſparitas enim eſt: quia in talibus non ſemper poteſt, adhibita etiam quacunque diligentia, certitudo, atque veritas ipſa deprehendi; benè tamen circa Myſteria de Fide credenda. Undè cognoſcens ex memoratis motivis, ſuam opinionem circa credenda de Fide minus probabilem exiſtere, aut accedente interiori lumine ſupernaturali tenetur probabiliorem, tutioremque partem ſequi, & credere; aut conſulendo doctiores, & Divinum auxilium ferventiùs implorando, veritatem Fidei Catholicæ ampliùs inveſtigare. Quòd ſi verò vel ex ſuperbia, vel ex inordinato terrenorum affectu, aut negligentia aliundè culpabili id facere intermiſerit, jam hoc ipſo ignorantia veræ Fidei erit vincibilis, atque culpabilis. Neque opinio illa, veritati Fidei contraria, reſpectu talis hominis poteſt reverà dici probabilis, eò quòd ſit deſtituta gravi fundamento: cum contra eam ſtet, ſeu militet ratio convincens, ex infallibili veracitate Dei revelantis deprompta, quam talis, cognita præſertim majori probabilitate aſſertionis Catholicæ, magis inveſtigare & potuiſſet, & debuiſſet, ac nihilominus hoc culpabiliter facere neglexit, haud obſtante, quod iſtud cognoverit eſſe negotium graviſſimum, & tangens totam æternitatem.

Quando pueri baptizati teneantur elicere actum Fidei?

32. Reſp. II. Loquendo de pueris inter Fideles educatis, tunc illi tenentur vi hujus præcepti elicere actum Fidei, quando rationis uſum conſecuti Myſteria Fidei audiunt, apprehenduntque, quòd illa credere ſit neceſſarium ad ſalutem. Unde ſi tunc non eliciant actum Fidei, peccant contra illud præceptum, niſi fortè per inadvertentiam excuſentur, aut actus Fidei notabiliter non differatur. Et hoc ultimum idcircò additur: quia ejuſmodi obligatio non eſt accipienda pro metaphyſico inſtanti, ſed morali; ita videlicet ut in re tanti momenti non fiat notabilis mora, arbitrio viri prudentis. Sanch. *lib. 2. in Decal. c. 1. n. 3. & ſeqq.* Herinex *diſp. 7. de Fide, q. 6. n. 76.* & alii.

33. CON-

Secundũ tempus quo præceptum fidei per ſe obligat.

33. CONCL. IV. Alterum tempus, quo præceptum Fidei per ſe obligat, tunc eſt, quando urget gravis tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit: tunc enim tempus eſt reſiſtendi contrariis actibus Fidei, ſeque in vera Fide muniendi. Idem dicendum, quando imminet periculum abnegandæ Fidei ex horrore tormentorum; idque ob rationem datam. Item, quando inſtat præceptum exteriùs confitendi Fidem: hanc enim debitè ac veraciter confiteri non poſſumus, niſi interior Fidei aſſenſus accedat. Herinex *num.* 77. Sanchez, Baſſæus *verſ. Fides I. n.* 16. & alii.

Tertium tempus dictæ obligationis.

34. CONCL. V. Inſuper per vitæ decurſum aliis quandoque temporibus urget præceptum eliciendi actum internum Fidei. Ita communis; atque deſumitur ex dictis *Concl. I. & II.* Veruntamen in aſſignando determinato tempore hujus obligationis, multum variant Authores:

Diverſa Doctorũ ſententiæ circa tempus, quo in vitæ decurſu tenemur elicere actum Fidei.

nam aliqui ſtatuunt tempus unius anni: ut Sanch. *loc. cit. n.* 3. poſt Ledeſmam. Alii aſſignant Feſta ſolemniora, in quibus celebrantur aliqua Myſteria Fidei, tunc enim dicunt, teneri nos virtute hujus præcepti elicere actum Fidei circa talia Myſteria. Quidam verò non improbabiliter aſſerunt, ſingulis diebus Dominicis adeſſe talem obligationem credendi; quorum ſententiæ favet Doctor Subtilis 3. *diſt.* 9. *q. un.* §. *de ſecundo*, dicens, *quòd Dominicis diebus ſaltem videatur adoratio aliqua neceſſariò exhibenda Deo.* Et tandem nonnulli cēlent, hoc committendum cujuſque arbitrio, dummodò actus internus credendi non nimium differatur; eò quòd tempus hujus obligationis nullibi clarè determinatum reperiatur.

Rariùs peccatur contra hoc præceptum Fidei cur?

35. Pro praxi tamen advertendum, quòd quamvis Fideles ſæpiùs in vita teneantur elicere actum internum Fidei, ut dictum eſt; nihilominus ipſi ob hoc non debeant reddi anxii & perplexi, quaſi non ſemper ſatisfeciſſent. Nam in primis plerumque excuſantur ratione ignorantiæ, vel inadvertentiæ hujus obligationis; eòque magis, quòd neque Doctores conveniant in determinatione temporis, quo urget dicta obligatio, contra quam proindè rariùs peccatur. Deindè practicè loquendo, ejuſmodi obligationi cenſetur ſatisfieri per actus Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum actuum bonorum, utpotè Spei, Charitatis Dei, Pœnitentiæ, Orationis, devotè recitationis Symboli, formatione ſigni Crucis, auditione Miſſæ, ac hujuſmodi. Herinex *loc. cit. num.* 76. Sannig *diſt.* 1. *de Fide, q.* 21. *n.* 3. & alii.

Quartum tempus, quo per accidens & indirectè obligamur ad actum Fidei.

36. CONCL. VI. Ulteriùs per accidens & indirectè obligatur quis ad internum actum Fidei eliciendum, quotieſcunque adeſt obligatio exercendi actum alterius virtutis præſupponentis actum Fidei. Ita certa, & communis. Ratio clara eſt: quia ſi quis obligetur ad exercitium alterius virtutis, hoc ipſo obligatur ad ponenda media ipſius, atque omne illud, ſine quo nequit haberi exercitium actus præcepti. Sic qui in certis circumſtantiis tenetur Contritionem elicere, tenetur pariter actum Fidei habere; non enim poteſt quis propter DEUM offenſum conteri de peccatis, niſi credat & DEUM eſſe, & ipſum pœnitentibus peccata remittere. Idem ſervata proportione dicendum in caſu, quo quis obligatur elicere actum Spei, vel Charitatis; aut Religionis &c. cùm & hi præſupponant actum Fidei.

Qualis Confeſſio tunc ſufficiat.

37. Dicitur in Concluſione, *per accidens, & indirectè*. Siquidem hæc Concluſio loquitur de illis caſibus, in quibus præceptum Fidei non obligat per ſe & directè, ſed duntaxat per accidens, quatenus homo aliundè tenetur elicere actum certæ virtutis, quem elicere nequit abſque præſuppoſito actu Fidei. Et hinc, qui in tali caſu non elicit actum illius alterius virtutis, v.g. non convertitur ad Deũ per veracem contritionem, ſatisfacit in Confeſſione, dicendo, *Se non eliciuſſe talem actum virtutis*, v.g. Contritionis, *cùm elicere tenetur*: nam

præ-

præceptum Fidei tunc per ſe non obligabat Baſſæus *V. Fides I. num.* 15. & alii.

Quintū tempus quo obligat præceptum Fidei, eſt articulus mortis.

38. CONCL. VII. Quintum & ultimum tempus, quo obligat hoc præceptum, eſt articulus mortis. Ita communis. Ratio eſt: quia tunc magis tenetur homo ſeſe munire adverſus tentationes diaboli, ſeque conjungere DEO, tanquam ultimo Fini, per actum Fidei, quæ eſt prima, & omnium reliquarum virtutum fundamentum, ac radix noſtræ juſtificationis. Et hinc præſertim moribundi excitandi ſunt ad eliciendos actus Fidei, aliarumque virtutum Theologicarum, nec non & Contritionis, prout paſſim monent Ritualia Diœceſana, aliique libri: idque tum ex eo, ut per exercitium harum præſtantiſſimarum virtutum homo moriturus ſeſe ampliùs conjungat DEO, tanquam ultimo Fini: tum quia hujuſmodi actus ſunt valdè meritorii, atque ad depellendas, ſuperandaſque tentationes diabolicas, tunc fortiùs urgentes, efficaciſſimi; tum quia præceptum Divinum de exercendis harum virtutum actibus maximè tunc obligare dignoſcitur.

Moribū. di ad actus virtutum Theologicarum maximè excitandi.

QUÆSTIO IV.

Quæ ſit obligatio exteriùs confitendi, & profitendi Fidem?

Actus Fidei, itē confeſſio & profeſſio Fidei, quomodo differant.

39. NOtandum, quod aſſenſus ſeu actus Fidei corde fiat, confeſſio autem Fidei præſtetur ore: juxta illud Apoſtoli ad Rom. cap. 10. *Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sicut autem exterior confeſſio Fidei fit verbis, ita profeſſio fit factis, aut rebus externis, v. g. veſtibus, vel aliis in ſignum illius aſſumptis.

Datur præceptū Divinum de non neganda Fide externè.

40. CONCL. I. Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externè. Ita eſt de Fide, atque in Concilio Romano ſub S. Cornelio Papa definitum contra hæreſin Elceſaitarum, dicentium, poſſe inſtante perſecutione negari Fidem exteriùs, dummodò ea corde retineatur. Sed Catholica veritas apertè deſumitur ex verbis Chriſti. Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Item 2. Timoth. cap. 2. *Si negaverimus eum, & ille negabit nos*, & alibi. Hoc ipſum confirmat exemplum tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt, quam Fidem exteriùs negare.

Etiam externa Fidei confeſſio quandoque eſt de præcepto.

41. CONCL. II. Etiam externa Fidei confeſſio pro aliquo tempore eſt de præcepto. Ita rurſum omnes Catholici. Patet hoc ex illis verbis Chriſti, Matth. 10. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*; & alibi.

Duplex neceſſitas externæ confeſſionis Fidei.

42. Dicitur notanter, *pro aliquo tempore*. Duplex enim eſt neceſſitas externæ confeſſionis Fidei in præmiſſis duabus Concluſionibus inſinuata: Una negativa, ſcilicet Fidem exteriùs non negandi: & hæc, cùm in præcepto negativo fundetur obligat ſemper & pro ſemper; nunquam enim licitum eſt, Fidem exteriùs negare, licet corde retineatur, juxtà dicta *n.* 40. Altera eſt affirmativa, videlicet Fidem exteriùs confitendi, ſive verbis, ſive factis: & hæc neceſſitas, quia fundatur in præcepto affirmativo, obligat quidem ſemper, non tamen pro ſemper, ſed pro aliquo determinato duntaxat tempore. Quale autem ſit hoc tempus, per ſequentes Concluſiones reſtat declarandum: hinc ſit

Quando obligemur ad externam Fidei cōfeſſionem?

43. CONCL. III. Tunc obligamur ad externam Fidei confeſſionem, quando per ejus omiſſionem ſubtraheretur honor debitus DEO, aut utilitas proximis impendenda. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. Unde ſi quis de Fide interrogatus taceret, & ex hoc crederetur, quod Fides non eſſet vera, aut alii per ejus taciturnitatem averterentur à Fide, peccatum fieret: nam in hujuſmodi caſibus obligat præceptum confitendi Fidem, cùm omiſſio talis confeſſionis foret contra honorem DEI, vel utilitatem proximi.

44. Se-

Caſus, in quibus neceſſe eſt Fidem occultare modo licito.

44. Secus eſt, quando ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla honori Divino injuria infertur, neque imminet detrimentum proximo, imò potiùs timetur turbatio Infidelium ſuboritura abſque alia utilitate Fidei, aut Fidelium: nam tunc non obligat præceptum affirmativum Fidei exteriùs confitendæ (etſi hanc negare nunquam liceat) neque eſt laudabile, in tali caſu Fidem publicè confiteri, imò neceſſe tunc eſt eam occultare modo licito. Undè ait Chriſtus Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras antè porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & canes converſi dirumpant vos.* Ita rectè obſervat Doctor Angelicus *loc. cit. ad* 3. & alii paſſim.

Varii modi Fidem licitè occultandi.

45. CONCL. IV. Extra caſum, quo propter honorem DEI, vel proximorum utilitatem urget præceptum affirmativum Fidei exteriùs confitendæ, licitè Fides occultatur variis modis. Et I. quidem tacendo, vel interrogantem, ſi fuerit privata perſona, ratione quadam congruenti eludendo. Additur notanter, *ſi fuerit privata perſona*: nam interrogatus de ſua Fide ab eo, qui publica authoritate fungitur, aut à Judice, tenetur ex præcepto affirmativo Fidei eam confiteri, etiamſi ex illa Fidei confeſſione ſibi mors impendeat: quia tunc redundat ingens honor DEI, & Fidei noſtræ. Nec obſtat, quod ſit ſecutura perturbatio Infidelium: hæc enim ob tantam utilitatem honoris Divini, Fideique Chriſtianæ, tunc eſt contemnenda. Hinc Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 16. damnavit; *Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo; tacere, ut peccaminoſum, per ſe non damno.*

Quando liceat eã occultare tacendo, vel non?

46. II. Poteſt licitè Fides occultari fugiendo. Siquidem licitum eſt homini Chriſtiano, tempore perſecutionis fugere, vel ſeſe occultare, ne cogatur de rebus Fidei reſpondere, ſicque poſſit periculum vitæ evadere: unde dixit Salvator, Matth. 23. *Cum perſequentur vos in Civitate iſta, fugite in aliam.* Accedit ratio: quia ſic fugiens non ſignificat, ſe non eſſe Chriſtianum, vel ſe negare Fidem; ſeu potiùs indicat contrarium, ſcilicet ſe nolle Fidem Chriſti negare, ac malle fugiendo periculum eam negandi evitare. Poteſt tamen contingere, quòd hujuſmodi fuga ob aliquas ſpeciales circumſtantias reddatur illicita, ſi nimirum ex tali fuga redundet periculum in honorem Dei, aut proximorum ſalutem, quod ſua præſentia evitaretur: ut ſi Epiſcopus, vel Parochus tempore perſecutionis fugiat, cùm tunc maximè illius opera & auxilio ſubditi indigeant; tenentur enim ex officio ſubditis ſuis conſulere in neceſſariis ad ſalutem. Undè Chriſtus Joan. cap. 10. ait. *Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis; mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit.*

Quando Fides poſſit, vel nõ poſſit, occultari fugiendo.

47. III. Licitum eſt occultare Fidem ſignis, quæ ex ſe ſunt indifferentia: non verò illis, quæ ad profitendam falſam Religionem inſtituta ſunt. Ita Maſtrius *diſput.* 10. *Theol. Moral. nu.* 12. & communis aliorum. Sic, ut alii taceantur, S. Sebaſtianus in Aula Diocletiani licitè occultavit Fidem ſub clamide miliari, ut Chriſtianos commodiùs adjuvare valeret. Similiter ſecluſo ſcandalo non eſt illicitum ingredi Templa hæreticorum, vel eorum Conciones audire curioſitatis gratia, cùm talis ingreſſus de ſe ſit indifferens. Item tranſiens per loca Infidelium, vel hæreticorum, poteſt diebus jejunii veſci carnibus metu mortis, carceris, vel amiſſionis bonorum; alioquin ſi deprehenderetur, incurrendæ: quia etiam eſus carnium ex ſe eſt indifferens, neque abſtinentia illa eſt introducta ab Eccleſia ad diſcernendos Catholicos ab hæreticis, nec urget præceptum jejunii Eccleſiaſtici cum tanto periculo mortis, aut hujuſmodi. Et idem dicendum de ſimilibus.

Licitum eſt, eam occultare ſignis ex ſe indifferentibus.

48. Hæc tamen intellige, niſi Princeps Infidelis, aut Hæreticus talia

præ-

Niſi ea præcipitetur in contemptum Fidei &c.

præcipetet in contemptum Fidei, vel ad profitendam falſam Sectam ſuam: quia tunc talia non licerent, cùm cederent in contemptum Fidei, aut legis Eccleſiaſticæ; undè potiùs cuidam moriendum eſſet, quàm comedere carnes, diebus prohibitis in contemptum Fidei, vel Eccleſiæ Catholicæ appoſitas. Similiter non liceret illis diebus comedere carnes ab Infidelibus, vel hæreticis appoſitas ad explorandum, an quis ſit Catholicus, ſi inde ſequeretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi ſcandalum, juxta dicta *num.* 43. atque docet cum aliis citatus Maſtrius *num.* 13. Undè Apoſtolus 1. *Corint.* 8. ait: *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.*

Et niſi ſint inſtituta ad profitendam falſam Religionem.

49. Additur notanter num. 47. *non verò illis, quæ ad profitendã falsã Religionem inſtituta ſunt.* Sic enim non eſt licitum, imò foret peccatum contra præceptum negativum Fidei, ſacrificare Idolis, vel coram illis genua flectere, aut imaginem inanium deorum ad collum geſtare, vel alias cæremonias, ſeu actiones facere, quæ ex ſua natura proteſtativæ ſunt falſæ religionis, etiamſi quis talia fictè faceret. Ratio eſt: quia tales actiones cultum ſuperſtitioſum intrinſecè continent, ſuntque ex ſua natura falſæ Religionis proteſtativæ; undè neque metu mortis licet eum cultum exteriùs exhibere, quantùmvis animo ficto.

Quid, ſi talia fiant per jocum, aut in Comœdiis.

50. Excipe, niſi id fiat per modum joci, aut repræſentationis; prout in Comœdiis fieri ſolet; hæc enim non eſt illicita, cùm non ſit falſæ fidei proteſtatio, ſed potiùs repræſentatio illius per modum irriſionis; idque aſpicientibus abundè pateat, uti ſupponitur.

Veſtibus infidelibus, quando ſit licitum uti?

51. Quæres, an licitum ſit Fideli, per Provincias Infidelium tranſeunti, illorum veſtibus uti ad occultandam Fidem cauſa mortis vitandæ? Reſp. ſolutionem patere ex hactenùs dictis: nam licitum eſt deferre habitum Infidelium, qui ab iſtis portatur ſine ullo Religionis intuitu, ſed ſolùm varius eſt pro diverſitate Nationum, & Provinciarum, prout paſſim in Anglia; atque aliis hæreticis Provinciis, eorum veſtibus utuntur Catholici. Idem etiam quandoque fit in Turcicis regnis.

Et quando non?

52. Secùs foret dicendum, neque liceret uti talibus Infidelium veſtibus, ſi eſſent per ipſorum Principes inſtitutæ ut ſignum ad eorum Sectam profitendam, nam tunc, qui talibus veſtibus ad profeſſionem falſæ Religionis deputatis uteretur, hoc ipſo talem Sectam vel Religionem exteriùs profiteretur, quod eſt contra præceptum negativum Fidei de non profitenda falſa Religione, neque neganda exteriùs vera Fide, ut dictum *num.* 40.

DISTINCTIO III.

De Eccleſia, Libris Canonicis, & Traditionibus.

QUÆSTIO I.

De vera Chriſti Eccleſia.

Eccleſia, quid?

1. NOmine Eccleſiæ, quantum ad propoſitum, communiter à Doctoribus Catholicis intelligitur certus hominum cœtus, ad veram Dei cognitionem & cultum, veramque Religionis ſocietatem divinitùs evocatus. Et Eccleſia ſub hac ratione generaliter ſumpta, dividitur in *Eccleſiam Triumphantem*, quæ Bea-

Digitized by Google

Dividi- tur in Triumphantem, Purgantem, & Militantem. Beatos in cœlis complectitur: *Purgantem*, quæ continet Animas Purgatorii: & *Militantem*, quæ Fideles in præſenti vita etiamnum cum hoſtibus humani generis militantes comprehendit. Nihilominùs adhuc triplex hæc Eccleſia propter unitatem Capitis ſui, quod eſt Chriſtus Dominus, cenſetur unica tantùm Eccleſia, tres ejuſmodi diverſas partes in ſe continens; juxta quod dicitur in Symbolo; *Credo in unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*.

Eccleſia Militans ſumitur dupliciter. 2. Cæterùm in præſenti potiſſimùm ſermo eſt de Eccleſia Militante. Et hæc rurſus dupliciter ſumitur; primò latè, ſeu univerſaliter pro cœtu omnium Fidelium ab initio mundi uſque ad finem ejus exiſtentium; quomodo loquitur S. Gregorius Papa Homil. 19. in Evang. *Univerſalis Eccleſia, ab Abel juſto uſq; ad ultimũ Electum, qui in fine Mundi naſciturus eſt*. Deindè, & quidem frequentiùs, Eccleſia ſumitur pro cœtu, ſeu congregatione omnium Chriſti Fidem atque doctrinam profitentium, quæ ſub uno & ſummo poſt Chriſtum Capite & Paſtore in terris gubernatur. Et hoc modo ſumimus Eccleſiam in propoſito: nam Eccleſia Dei, prout erat ſub veteri Teſtamento, ſeu tempore Legis Moſaicæ, proprio nomine *Synagoga* appellatur; juxtà quod ait Breviarium Romanum, *die 8. Maii*, de S. Michaele Archangelo: *Eum ut olim Synagoga Judæorum, ſic nunc cuſtodem & patronum, Dei veneratur Eccleſia*. *Synagoga, quæ?*

Vera Chriſti Eccleſia in terris eſt viſibilis. 3. CONCL. I. De fide eſt, veram Chriſti Eccleſiam in terris eſſe viſibilem: cujus quidem Caput primarium, ſed pro nunc inviſibile, eſt Chriſtus Dominus; poſt ejus verò diſceſſum Caput viſibile totius Eccleſiæ Militantis eſt Romanus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius. Ita omnes Catholici; quamvis hæretici hoc viſibile Caput Eccleſiæ communiter negent, ac multifariè impugnent, perpetuoque odio proſequantur, cùm videant, ab eodem ſuas hæreſes palàm confundi, condemnari, & profligari. Prior pars hujus Concluſionis, videlicet veram Chriſti Eccleſiam in terris eſſe viſibilem, probatur ex S. Scriptura contra Hæreticos. Et in primis illo Salvatoris Matth. 18. *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. Similiter S. Paulus ait, Actor. cap. 20. *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam DEI*. Et 1. Timoth. 3. inquit idem Apoſtolus: *Hæc tibi ſcribo, ut ſcias, quomodo oporteat te in Domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia DEI vivi*. Atqui nemo poteſt dicere Eccleſiæ, neque ſcire num alter eam audiverit, neque etiam poteſt quis regere Eccleſiam DEI, niſi ea ſit viſibilis, & ſciatur, quæ ſit illa Eccleſia, ergo.

4. Nec obſtat, quod objiciunt hæretici: Quidquid fide credimus, non eſt viſibile; ſed Eccleſiam fide credimus, juxta illud Symboli Apoſtolici, *Credo in ſanctam Eccleſiam Catholicã*: ergo ea non eſt viſibilis. Reſp. enim, in primis retorquendo argumentum! nam Chriſtus *Joann* 20. dixit: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti*: ergo in ſano ſenſu, quod videmus, credere poſſumus, dum videlicet aliud videmus, & aliud credimus, prout fit in propoſito. Reſp. itaque ſecundò, majorem eſſe veram duntaxat in hoc ſenſu, quòd ſub ea ratione, qua aliquid videtur, id ſub fidem non cadat, quamvis benè poſſit credi ſub alia ratione, ſub qua non videtur, ut probat exemplum S. Thomæ Apoſtoli. Sic in propoſito Eccleſia eſt viſibilis, in quantùm videntur homines eam conſtituentes, & auditur profeſſio Fidei, ac cernuntur ſacræ Cæremoniæ: quòd autem iſthæc conſtituant veram Chriſti Eccleſiam, hoc non videtur, ſed creditur, Deo id multipliciter atteſtante. *Solvitur objectio hæreticorum.*

5. Altera pars Concluſionis, quòd hujus veræ Eccleſiæ Caput primarium ſit Chriſtus, nemo Chriſtianorum eſt, qui neget, id ſiquidem expreſſiſſimè docet Apoſtolus *ad Epheſ. c. 5.* dicens: *Chriſtus eſt caput Eccleſiæ*. *Vera Eccleſiæ Caput inviſibile eſt Chriſtus.*

Et

Et rurſum Epheſ. capit. 1. *Et ipſum* (Chriſtũ) *dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius;* videlicet Corpus myſticum, cujus ipſe eſt Caput myſticum, & quidem ob ſuam ſupremam excellentiam, atque Divinitatem, primarium & principale. Ultima tandem pars, quæ eſt contra hæreticos, probatur ex eo quia quamvis Chriſtus in cœlis exiſtens maneat adhuc Caput Eccleſiæ inviſibile, quatenùs eandem adhuc gubernat, & regit, fovetque per internum influxum gratiarum ſupernaturalium: non tamen manet Caput viſibile Eccleſiæ Militantis, utpotè quam non ampliùs per ſemetipſum gubernat modo viſibili (prout olim fecerat in vita ſua) cùm nec ampliùs eidem Eccleſiæ Militanti ſit viſibiliter præſens. Undè ne Eccleſia ſua viſibilis careret Capite viſibili, Sanctum Petrumq; atque ejus legitimos Succeſſores, Summos videlicet Pontifices, conſtituit Caput Eccleſiæ viſibile, ſuumque in terris Vicarium; dicens eidem Petro poſt reſurrectionem ſuam trina vice, Joan. 20. *Paſce agnos meos. Paſce oves meas.* Idipſum patet ex aliis Sacræ Scripturæ locis, prout ampliùs oſtendunt Controverſiſtæ.

Viſibile Summus Pontifex.

6. Nec dicas, hinc ſequi, quòd Eccleſia ſit biceps, & conſequenter monſtruoſa. Negatur enim ſequela. Quia Chriſtus eſt Caput Eccleſiæ primarium, atque inviſibile; S. Petrus vero, ejuſque legitimi Succeſſores, ſunt Caput Eccleſiæ duntaxat ſecundarium & Vicarium, viſibile tamen, quod eſt primario ſubordinatum. Undè non ſequitur, quod Eccleſia ſit biceps; ſicuti neque Regnum quodcunque temporale cenſetur biceps, quod in abſentia ſui Regis gubernatur per Proregem, utpotè qui plenè ſubordinatur Regi, ipſiuſque vices duntaxat gerit, ac ejus nomine cuncta gubernat.

Nec tamen Eccleſia eſt biceps.

7. CONCL. II. Vera ac viſibilis Eccleſia ex ſpeciali promiſſione Chriſti, & aſſiſtentia Spiritus Sancti, non poteſt errare in Articulis Fidei, neque omninò deficere. Ita omnes Catholici, quamvis hæc Concluſio intelligenda ſit non de aliqua parte Eccleſiæ (nam certum eſt, aliquam partem Eccleſiæ, id eſt, nonnullos Chriſtianos, imò & aliquas partes Orbis Chriſtiani errare poſſe, & re ipſa quandoque erraſſe) ſed de tota & univerſali Eccleſia. Concluſio ſic explicata probatur ex illo Salvatoris, Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi nõ prævalebunt adversùs eam.* Item Matth. 28. promiſit Chriſtus Eccleſiæ perpetuam ſuam aſſiſtentiam, dicens: *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.* Et Joann. cap. 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Et 1. Timoth. 3. vocatur *Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentũ veritatis.* Atqui ſi Eccleſia univerſalis in Fide aliquando erraret, aut omninò deficeret, jam prævalerent adversùs eam portæ inferi, neque ipſa eſſet columna & firmamentum veritatis, neque aliæ dictæ Chriſti promiſſiones verificarentur; ergo.

Vera Eccleſia Chriſti non poteſt errare in articulis Fidei, neque deficere.

8. CONCL. III. Extra veram Chriſti Eccleſiam nemo poteſt ſalvari. Ita certum, eſtque deciſum in Concilio Generali, ſeu Lateranenſi ſub Innocentio III. atque refertur *cap. Firmiter. de Summa Trinitate,* ubi dicitur: *Una verò eſt Fidelium univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omninò ſalvatur.* Idque SS. Patres paſſim declarant exemplo Arcæ Noe, extra quam regnante diluvio nullus hominum mortem evaſerat; ac præſertim S. Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum Papam (& habetur *c. Quoniam vetuſto. 24. q. 1.*) ubi Cathedram S. Petri, ſeu Eccleſiam Catholicam Arcæ Noe comparans, ſubjungit: *Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio.*

Extra eã nemo ſalvatur.

9. Nec obſtat, quòd juxtà D. Ambroſium, aliosque Sanctos Patres, & Theologos, Catechumeni poſſint ſalvari, & multi ſalventur, qui tamen per Baptiſmum necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam Dei. Reſp. enim cum

Quid dicendũ de Catechumenis?

Sannig *Diſt.* 3. *de Fide*, *q.* 1. *n.* 6. & aliis, allatam Concluſionem eſſe intelligendam ſic, quòd nemo poſſit ſalvari extra Eccleſiam, id eſt, qui nec re , nec voto eſt in Eccleſia : Catechumeni autem , licèt per januam Baptiſmi actu recepti necdum ſint ingreſſi Eccleſiam , nihilominùs Voto jam ſunt in Eccleſia . Et hoc ſufficit ad ſalutem , non minùs, ac Baptiſmus in voto ſuſceptus; mediante quo , ſi deſit occaſio recipiendi Sacramentum Baptiſmi , poſſe hominem ſalvari , patet ex Concilio Trid. *Seſſ.* 6. *cap.* 4. ac pluribus locis Juris Canonici , & præſertim ex *cap. Veniens . de Presbyt. non baptizato* , ibi : *Cùm quis non ſolùm per Sacramentum fidei , ſed per fidem etiam Sacramenti efficiatur procul dubio membrum Chriſti .*

QUÆSTIO II.

Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti ?

Ratio præſentis quæſtionis.

10. SCiendum, quòd ab initio naſcentis Eccleſiæ jam diverſæ fuerint exortæ ſectæ & hæreſes, quarum quælibet prætendebat , apud ſe veram conſiſtere Eccleſiam , hocque ſignis , ſeu notis, ac ſymbolis quibusdam oſtendere conabantur . Ut igitur vera Eccleſia deprehendi , & à falſis ſectis dignoſci valeat , conſultò recurrendum eſt ad veras Eccleſiæ notas.

Notæ Eccleſiæ à modernis hæreticis aſſignatæ rejiciuntur.

11. Hæretici noſtri temporis ſatis communiter duas aſſignant Eccleſiæ notas , videlicèt veram & inconcuſſam prædicationem Evangelii , & ſincerum uſum Sacramentorum . Verùm hæc ſententia communiter rejicitur à Catholicis: ſiquidem notæ veræ Eccleſiæ debent ipſa eſſe notiores (generatim enim notæ debent eſſe notiores ea re, cujus ſunt notæ; quia aliàs non eſſent notæ , ſed ignotæ) ſimùlque aliis ſectis ſeu Eccleſiis falſis non communes , ut patet ; alioquin enim non ſufficienter diſcernerent veram Eccleſiam à falſa . Atqui ita accidit prædictis duabus notis : nam quælibet hæreticorum Secta ; tum Ariana , Sabelliana , tum Lutherana , Calviniana , Zvvingliana, & Anabaptiſtica &c. hactenus ſemper jactitavit, & adhuc jactitat , apud ſe eſſe veram prædicationem Evangelii uſumque ſincerum Sacramentorum (quod ipſum cum primis , atque veraciter de ſe affirmat S. Mater Eccleſia Catholica) hinc prædicta duo non poſſunt eſſe ſigna, ſymbola, notæque veræ Eccleſiæ Chriſti, ac proindè aliæ erunt inveſtigandæ. Undè ſit

Veræ notæ Eccleſiæ Chriſti ſunt quatuor, nempè.

12. CONCL. I. Veræ notæ Eccleſiæ Chriſti principaliter ſunt quatuor, videlicet quòd ea ſit UNA , SANCTA , CATHOLICA , ET APOSTOLICA . Ita omnes Catholici . Siquidem hæ quatuor notæ partim habentur in Symbolo Apoſtolorum, ubi dicitur, *Credo in Sanctã Eccleſiam Catholicam*: partim in Symbolo Niceno, & Conſtantinopolitano, in quo aliæ duæ clariùs ſunt expreſſæ, vel additæ; videlicet, quòd ſit *Una* (quæ particula tamen in Symbolo Apoſtolico ſufficienter jam continetur, dicendo in ſingulari, *Sanctam Eccleſiam*) & *Apoſtolica* , dicendo : CREDIMUS UNAM , SANCTAM , CATHOLICAM , ET APOSTOLICAM ECCLESIAM . Et hoc quidem Symbolum, utpotè in Concilio Generali Conſtantinopolitano Anno Domini 381. receptum, approbatur, & in SS. Miſſæ Sacrificio fermè quotidiè recitatur à tota Eccleſia univerſali , imò neque ab hæreticis noſtri temporis negatur: undè reſtant ſolùm prædictæ quatuor notæ explicandæ.

Quòd ſit Una.

13. Prima igitur Eccleſiæ nota eſt, quòd ſit UNA . *Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis*, 1. Corinth. 14. Cæterùm hæc Eccleſia unitas conſiſtit in primis in unitate Capitis , quatenus omnes in Eccleſiæ exiſtentes idem agnoſcunt Caput, tum inviſibile, ſive Chriſtum Dei Filium ; tum viſibile, ſive Summum Pontificem , Chriſti in terris Vicarium . Deindè in unitate & concordia doctrinæ, juxtè illud Hebr. 13. *Doctrinis variis, & pere-*

peregrinis nolite abduci. Et rurſum in unitate cultus Divini, & ritus Sacramentorum, quatenus idem apud omnes Sacrificium offeratur, æqualitas in cultu Divino obſervetur, atque eadem Sacramenta & cum iiſdem cæremoniis diſpenſentur. Et hanc trinam principalem unitatem, in vera Eccleſia Chriſti obſervandam, inſinuat D. Apoſtolus ex inſtinctu Spiritus Sancti, ſcribens ad Epheſ. c. 4. *Vnus Dominus, una fides, unum baptiſma*.

Sancta, 14. Secunda veræ Eccleſiæ nota eſt, quòd ſit SANCTA: juxtà quod loquitur Apoſtolus, *Epheſ.* 5. vocans *Eccleſiam glorioſam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit Sancta & immaculata*. Dicitur autem Eccleſia, quantùm ad propoſitum, præcipuè ex eo *Sancta*: quia profeſſio ejus & doctrina eſt ſancta, nihilque continens contra rectam rationem bonoſque mores, juxtà illud Pſalmi 18. *Lex Domini, immaculata, convertens animas, teſtimonium Domini fidele &c. Iuſtitiæ Domini rectæ*. Inſuper Eccleſia dicitur *Sancta*, quia à Viris Sanctiſſimis propagata ſemper fuit, & in ea plurimi eximiæ Sanctitatis Viri per cuncta ſemper ſæcula floruerunt & florent,

Catholica, 15. Tertia Eccleſiæ nota eſt, quòd ſit CATHOLICA, id eſt, univerſalis. Et quidem vera Eccleſia dicitur univerſalis, ſeu Catholica, in primis quoad locum, quatenus toto Orbe terrarum diffuſa eſt, juxtà illud Marc. 16. *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ*. Et Actorum cap. 1. *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem & in omni Iudea & Samaria, & uſque ad ultimum terræ*. Deinde vera Chriſti Eccleſia dicitur univerſalis, etiam ratione temporis, quia ſemper duravit, & nunquam deficiet, juxtà illud Matth. 16. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*. Et Matth. ult. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*; & conſequenter etiam ſemper manebunt Rectores Eccleſiæ, ſicque & ipſa Eccleſia perſeverabit uſque ad conſummationem ſæculi, finemque Mundi.

16. Quarta tandem veræ Eccleſiæ nota, eſt, quòd ſit APOSTOLICA. *Et Apoſtolica*. Porrò verà Eccleſia Chriſti dicitur *Apoſtolica*, tum quia in Apoſtolis initium habuit, ab eiſque per univerſum Orbem propagata eſt. Tum præſertim, quantùm ad propoſitum, quia in ea datur continua ſucceſſio Epiſcoporum ab Apoſtolis deducta uſque ad moderna tempora, qualem continuam, & non interruptam ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis uſque ad nos, nulla alia Congregatio habet præter Romanam Catholicam Eccleſiam. Hinc S. Auguſtinus, *contra Epiſt. Manichæi, c.* 4. inquit: *In Catholica Eccleſia tenet me ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt Reſurrectionem Dominus commendavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum*. Quænam autem ſit hæc ſucceſſio Sacerdotum, idem S. Auguſtinus *Epiſt.* 165. *ad Generoſum* declarat dicens *Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens* (numerat omnes Romanos Pontifices uſque ad ſua tempora) *Siricio Anaſtaſius: in hoc ordine ſucceſſionis nullus Donatiſta* (Lutheranus) *Epiſcopus invenitur*. Idem paſſim obſervant alii ſancti Patres, hac continuata ſucceſſione Epiſcoporum, tanquam efficaciſſimo argumento, ad oſtendendam contra hæreticos veram Eccleſiam, utentes.

17. CONCL. II. Hæ quatuor veræ Eccleſiæ Chriſti notæ conveniunt S. Romanæ Eccleſiæ, & nulli alii Sectæ. *Hæ quatuor notæ conveniũt ſoli Rom. Eccleſiæ*. Hæc Concluſio eſt rurſus omnium Catholicorum: & quia plurimùm ab ipſa dependet, oportet eam breviter per ſingulas partes probare.

18. Primò igitur S. Mater Eccleſia Romana (quam hæretici ex contemptu, & odio in Summum Pontificem, appellant *Papiſticam*) eſt *Vna*: *Ea eſt Una, & nulla alia Secta*. tum quia præter Chriſtum, Caput inviſibile veræ Eccleſiæ, agnoſcit unum Caput viſibile in terris, Papam videlicèt legitimum Petri Succeſſorem, Chriſtique in terris Vicarium:

rium : quod nulla alia Secta facit . Habet & unitatem atque concordiam veræ doctrinæ , cultus Divini , uſus Sacramentorum , ejuſdemque incruenti Sacrificii Miſſæ , per totum univerſum Orbem terrarum . Hoc autem nulli Sectæ hæreticorum competit , cùm neque habeant unitatem capitis viſibilis in terris ; neque conveniant in unitate doctrinæ , uſuque & numero Sacramentorum , ut palam eſt cuilibet terras hæreticorum vel parùm peragranti . Certè plerique eorum , qui ab hæreticis ad Catholicos , atque in gremium S. Matris Eccleſiæ redeunt , pro motivo ſuæ converſionis allegare ſolent diſcordiam ſuorum , concordiamque Catholicorum in doctrina Fidei , cultuque Divino . Huc quadrat illud S. Hieronymi *Epiſt.* 58. *ad Damaſum* , ubi ait : *Hinc in tres partes ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere me feſtinat , &c. Ego interim clamito : Si quis Cathedræ Petri jungitur , meus eſt . Meletius , Vitalis , atque Paulinus* (Lutherus , Calvinus , Zvvinglius &c.) *tibi hærere ſe dicunt , poſſem credere , ſi hoc unus aſſereret :* NUNC AUT DUO MENTIUNTUR , AUT OMNES .

Ea eſt Sancta .

19. Secundò Eccleſia Romana eſt *Sancta* ; tum propter Sanctitatem doctrinæ , quam perpetuò tradit , docens præcepta Dei eſſe obſervanda , &c. ubi econtrà Lutherani , aliique Sectatores aſſerunt , ea eſſe obſervatu impoſſibilia , & plura hujuſmodi . Tum propter Viros Sanctiſſimos , à quibus propagata , agnita , defenſa & propugnata ſemper fuit , puta SS. Apoſtolos , Sanctos Eccleſiæ Doctores , Auguſtinum , Hieronymum , Ambroſium , Gregorium , Bernardum ; Thomam Aquinatem , Bonaventuram , alioſque . Tum propter hos eoſdem , alioſque plurimos Viros Sanctitate vitæ conſpicuos , qui à tempore Apoſtolorum uſque nunc in Eccleſia Romana ſemper floruerunt , & adhuc florent , de quibus extant integri librorum Tomi : adeò , ut ſolus Ordo Seraphicus à tempore Lutheri numeret circiter quadraginta ſolenniter Canonizatos & Beatificatos , & quaſi innumeros alios vitæ ſanctitate , miraculiſque conſpicuos , ut taceamus cæteros Religiones , totamque Eccleſiam Catholicam . Ubi è contrà Lutherani , aliique hujus temporis Sectarii , neque unum è ſuis Sanctum , ſive vitæ Sanctitate & miraculorum gloria conſpicuum , aſſignare valent.

Ea eſt Catholica , non verò ulla Secta hæreticorum .

20. Tertiò S. Romanam Eccleſiam eſſe *Catholicam* , id eſt , toto Orbe terrarum nobis cognito diffuſam , clarum eſt : cùm non ſolùm in Europa , imò & in Aſia , & Africa , in medio gentis perverſæ Mahumeticæ , atque in ipſa America longè , latèque diffundatur : E contra Sectarii , ſive Lutherani , ſive Calviniſtæ , aut Anabaptiſtæ &c. non niſi in parva Germaniæ parte concluſi tenentur ; aut ſi aliqui eorum propter negotiationes , & lucra mundana , in Indiis Orientalibus , vel Occidentalibus de factò exiſtant , in comparatione ad Catholicos modicum ſanè locum occupant . Accedit , ipſos hæreticos extremè inter ſe diſtare , & quamlibet eorum Claſſem damnare alteram , veluti in fide aberrantem , ut proindè facta ſupputatione ſingulæ eorum Sectæ non niſi minimum locum obtineant . Undè hoc intelligentes ipſimet hæretici , nomen Catholicorum appropriatè attribuunt Romano-catholicis . Quod ipſum jam ſuo tempore factum , rectè notavit D. Auguſtinus *lib. de vera Religione c.7.* dicens. *Tenenda eſt nobis Chriſtiana Religio , & ejus Eccleſiæ communicatio , quæ Catholica eſt , & Catholica nominatur , non ſolum à ſuis , verum etiam ab omnibus inimicis : velint enim , nolintve , ipſi quoque hæretici , & ſchiſmatum alumni , quando non cum ſuis , ſed cum extraneis loquuntur , Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant , non enim poſſunt intelligi , niſi hoc eam nomine diſcernant , quo ab univerſo Orbe nuncupatur .* Hactenus , & ad propoſitum efficaciſſimè . D. Auguſtinus .

Notabile dictum quoad hoc D. Aug.

21. Quartò , Sanctam Romanam Ec-

Eadem eſt Apoſtolica.

Eccleſiam eſſe *Apoſtolicam*, ſive in ea dari continuam ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis uſque ad nos patet vel maximè in continua & nunquam interrupta ſucceſſione Romanorum Pontificum, à quibus alii Epiſcopi per totum terrarum Orbem ſemper fuerunt creati, & deſtinati, quod rurſum neque Lutheranæ, neque Calvinianæ, aut ulli Sectæ convenit, ut patet, cùm ante Lutheri tempora nullum appareat veſtigium talis ſucceſſionis; imò omnes Epiſcopatus modò ab hæreticis occupati, antehac fuerint ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubjecti, & incorporati.

Methodus breviſſima reducendi hæreticos ad Fidem Catholicam.

22. CONCL. III. Methodus breviſſima atque efficaciſſima, errantes animas, & hæretica pravitate ſeductas, reducendi ad Fidem Catholicam, eſt clarè proponere atque explicare eiſdem præmiſſas quatuor notas veræ Eccleſiæ Chriſti. Ita Controverſiſtæ. Et ratio eſt: quia datur ſolùm una Eccleſia Chriſti, non plures; ut conſtat ex Symbolo Apoſtolorum, in quo in ſingulari dicitur, *Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam*. Simulque illa vera Eccleſia Chriſti eſt infallibilis in ſuis dogmatibus, neque poteſt errare in Fide, idque ob infallibilem Chriſti promiſſionem, ut dictum *num.*7. ac proindè, quidquid ea proponit eſſe Fide Divina credendum, abſque ullo erroris periculo credere oportet propter veracitatem Dei talia revelantis, nobiſque per Eccleſiam ſuam proponentis. Cùm igitur ex ſuprà dictis quatuor Eccleſiæ notis pateat, Eccleſiam Romanam Catholicam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, utpotè cui ſoli competunt quatuor illæ notæ, non autem Sectæ Lutheri, Calvini, aut alii, jam ipſa in dogmatibus Fidei eſt infallibilis; & conſequenter cum ea ritè credunt Purgatorium, numerus ſeptenarius Sacramentorum, Miſſæ Sacrificium, & ſic diſcurrendo de cæteris Fidei Myſteriis.

QUÆSTIO III.

De Sacra Scriptura, ſeu Libris Canonicis.

Libri Canonici ſeu S. Script. qui?

23. CONCL. I. Numerus Librorum S. Scripturæ, qui & *Libri Canonici* appellantur, ille eſt quem ponit Sacrum atque Oecumenicum Concilium Trident. *Seſſ.*4. ubi Libros Canonicos ex unanimi totius Eccleſiæ conſenſu, & antiquiſſimorum Conciliorum veſtigiis inhærendo, recenſet, eoſque veluti à Spiritu ſancto dictatos recipit, ac veneratur, dum inter alia ſic habetur. *Sunt verò infrà ſcripti, Teſtamenti veteris, quinque libri Moyſi, id eſt, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Ioſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus & ſecundus, qui dicitur Neemias, Tobias, Iudith, Heſter, Iob, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticū Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores, id eſt, Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuch, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorū, primus & ſecundus. Novi Teſtamenti, quatuor Evangelia, ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem, Actus Apoſtolorum à Luca Evangeliſta conſcripti: quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Teſſalonicenſes, duæ ad Timotheum ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos. Petri Apoſtoli duæ, Ioānis Apoſtoli, tres Iacobi Apoſtoli una, Iudæ Apoſtoli una, & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Si quis autem Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi cōſueverunt, & in veteri vulgata latina editione habētur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit, anathema ſit.* Hactenus verbatim Concilium Tridentinum.

Numerus eorum in

24. Undè patet, Librum tertium & quartum Eſdræ, ſimulque librum

Eccleſia Catholica eſt antiquiſſimus. tertium Machabæorum non eſſe ex Libris Canonicis, quamvis in Bibliis communiter apponantur, ne penitùs pereant. Cæterum prædictus numerus Librorum Canonicorum Sacræ Scripturæ non eſt novus, quinimò eſt antiquiſſimus in Eccleſia Catholica, & receptiſſimus. Sic quippe S. Auguſtinus *l. 2. de Doctrina Chriſtiana cap.* 8. omnes & ſingulos præfatos Libros inter Canonicos reponit, atque enumerat. Similiter omnes illi Libri inter Canonicos recepti ſunt in Concilio Carthaginenſi (anno 397. celebrato) *cap.* 47. item in Concilio Romano primo ſub Gelaſio Papa anno 394. celebrato, atque in aliis ſubſequentibus Conciliis, & præſertim in Florentino in Decreto Unionis.

Solvitur objectio. 25. Nec obſtat, quòd olim de libro Tobiæ, Judith, & quibuſdam aliis fuerit controverſia inter Catholicos Doctores, eoſque quidam SS. Patres excluſerint è numero librorum Canonicorum. Reſp. enim, id contigiſſe ante definitionem Eccleſiæ, quando re adhuc dubia, & necdum per Eccleſiam definita, utraque pars probabiliter amplecti & teneri poterat; prout fieri ſolet in aliis materiis necdum ab Eccleſia definitis, & adhuc inter Catholicos Doctores controverſis. At poſt definitionem Eccleſiæ nullus Sanctus Pater, aut alius verè Catholicus, ullum ex præfatis Libris Canonicis rejecit.

Hunc vel illum librum eſſe Canonicum, unde conſtet. 26. CONCL. II. Hunc vel illum librum eſſe Canonicum, & habere authoritatem S. Scripturæ à Deo dictatæ, aliundè nobis non conſtat, quàm ex Traditione Majorum, & definitione Eccleſiæ. Ita omnes Catholici. Siquidem Eccleſiam in rebus Fidei ob ſpecialem aſſiſtentiam Spiritus ſancti errare non poſſe, jam (a) dictum eſt; ergo quidquid ipſa Fidelibus credendum, & tanquam librum à Spiritu ſancto dictatum eſſe proponit, pro tali indubiè recipiendum eſt. Accedit, quòd plura Evangelia ſub nomine diverſorum Apoſtolorum, ut Thomæ, Thaddæi, Andreæ, Bartholomæi, Barnabæ &c. fuerint conſcripta, de quibus fit mentio *c. Sancta Romana, diſtinct.* 15. ergo neceſſaria fuit authoritas Eccleſiæ, quæ inſiſtendo continuæ Traditioni ab Apoſtolis hauſtæ, atque à Spiritu ſancto peculiariter directa, hujuſmodi noxias & apocryphas Scripturas à veris diſcerneret, verumque Evangelium à Deo dictatum Fidelibus credendum proponeret. Et hinc rectiſſimè S. Auguſtinus *lib. contra Epiſtolam Manichei, cap.* 5. palàm proteſtatur, dicens: *Ego verò non crederem Evangelio, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas.* Et rurſus ibidem ait: *Evangelium Nazaræorum non admittam, quia non admittatur ab Eccleſia.*

(a) Suprà n. 7.

27. Veriſſimum quidem eſt, potuiſſe Deum pluribus aliis modis veram Fidem, verbumque ſuum, ſeu S. Scripturam manifeſtare hominibus, puta per ſemetipſum immediatè, vel per Angelos &c. Veruntamen ſicut olim Saulum (id eſt, Paulum Apoſtolum) & Cornelium Centurionem, & Eunuchum Reginæ Candacis, non per ſe, aut Angelos ſuos, in vera Fide erudire voluit, ſed per homines, videlicet per Ananiam, Petrum Apoſtolum, & Philippum, ut legitur in Actibus Apoſtolorum *cap.* 8. 9. *&* 10. Ita etiam ordinarium medium agnoſcendi veram Scripturam Sacram aliud eſſe noluit, quàm authoritatem Eccleſiæ Catholicæ, utpotè quæ teſte ipſomet Spiritu ſancto 1. Timoth. 3. *eſt columna & firmamentum veritatis.* Hinc jam à primordiis ſuis, orta circa obſervantiam Legalium diſſenſione, S. Mater Eccleſia, in Spiritu ſancto ex Apoſtolis, aliiſque Fidelibus legitimè congregata, *Actor. cap.* 15. determinavit, Gentiles ad fidem Chriſti converſos non obligari Lege Moſaica. *Declaratur ampliùs Concluſio.*

28. CONCL. III. Sacra Scriptura, in vulgata veteri Editione contenta, verè eſt authentica. Ita noviſſimè declaravit, & propter antiquiſſimũ Eccleſię uſum obſervari ſtatuit *Vulgata vetus Editio S. Scriptura eſt authentica.*

Con-

Concilium Trid. *Seſſ. 4. in Decr. de editione Librorum*, his verbis. *Inſuper eadem Sacroſancta Synodus ſtatuit, & declarat, ut hæc ipſa vetus, & vulgata editio, quæ longo tot ſeculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis Lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præſumat*. Hæc Concilium.

An in hac qualibet minima vocula ſit de Fide?

29. Num autem quælibet minima vocula, & particula Editionis vulgatæ, ſit de fide, variant Doctores. Affirmant Franciſcus Turrian. 2. 2. *diſp.* 2. 2. *dub.* 4. & quidam alii. Tum quia idem Concil. Trident. *cit. Seſſ.* 4. ait: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit, anathema ſit*: atqui etiam omnes voculæ ſunt partes. Tum quia alioquin tota Editio vulgata nutabit, ſi in ea quidpiam non canonicum, & quod non eſt de fide, contineri dicatur; nam, ut inquit D. Auguſtinus, Ep. 9. ad Hieronymum. *Sacra Scriptura quæ ad fidem poſteris edita eſt, admiſſa auctoritate mendacii tota dubia nutat, & fluctuat*.

Verior opinio.

30. Oppoſitam nihilominus ſententiam plures alii Theologi, & controverſiſtæ tenent, ut Bellarminus *lib. 2. de Verbo DEI, cap. 11.* Bernardinus Vetvveis, *in Speculo veræ Eccleſiæ, lib. 2. cap. 6. art. 4. num. 3.* Tannerus *tom. 3. diſp. 1. de Fide, quæſt. 5. num. 79.* Burghaber *Controverſ. 4. num. 16.* citans alios. Aſſerunt enim, quamvis Editio vulgata pro authentica ab omnibus habenda ſit, utpote quoad fieri potuit, pura & emendata, nihilque continens, quod ſit contra fidem Catholicam, & bonos mores; nihilominus eam necdum ita ab omnibus mendis purgatam eſſe, quin adhuc emendari poſſit, aut aliquibus in locis, ubi jam olim ejuſdem lectiones variabant, locus eſſe valet diſceptationi, & aliqua alia lectio et, quæ in vulgata Editione poſita eſt, ſubinde præferri. Ratio eſſe poteſt; quia hoc ipſum videtur inſinuare Præfatio Bibliis vulgatæ Editionis præfixa, dum ait: *Quam quidem* (Editionem vulgatam) *ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita cæteris omnibus, quæ ad hunc uſque diem prodierunt, emendatiorem puriorem que eſſe, minimè dubitatum*. Et infrà; *In hac tamen pervulgata lectione; ſicut nonulla conſultò mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſultò immutata relicta ſunt*.

Solvuntur objectiones.

31. Nec obſtat Concilium Trid. *loc. cit.* Quia loquitur de partibus, utputà capitulis, atque integris Libris, quorum nonnullos Hæretici, contra quos præcipue agit Concilium, rejecerunt; non autem de voculis, ſeu particulis. Idque ex eo ampliùs patet, quòd primùm poſt dictum Decretum Concilii Trid. Editio vulgata per Theologos à Sede Apoſtolica ad hoc deſtinatos fuerit reviſa, & in nonnullis emendata. Dictum autem D. Auguſtini procedit admiſſo ſemel in quapiam ſcriptura mendacio, quale nefas eſt admittere in Editione vulgata Bibliorum.

Lectio S. Scripturæ in lingua vulgari, juſtè eſt interdicta.

32. CONCL. IV. Lectio ſacræ ſcripturæ in lingua vulgari ſine Epiſcopi, aut Inquiſitoris licentia, juſtè fuit interdicta. Et hæc quidem prohibitio habetur in *Indice Librorũ prohibitorum Regula* 4. Ratio hujus prohibitionis ibidem affertur: quia experimento manifeſtum eſt, ſi ſacra Biblia vulgari lingua paſſim ſine diſcrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quàm utilitatis oriri. Siquidem S. Scriptura, ob altitudinem Myſteriorum ſupernaturalium, de quibus tractat, ac plurimas locutiones Propheticas, & allegoricas &c. non tam intellectu facilis & clara eſt, ut à quovis, etiam cæteroquin indocto homine, vel muliercula, ſtatim poſſit rectè intelligi, prout præſumptuosè jactitant Hæretici moderni. Sed de hoc plura *Quæſt. ſeq.*

Quid in Germania ad hoc?

33. Notat tamen Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. n. 8.* quòd hæc prohibitio non legendi Sacra Biblia vulgari idiomate in hiſce Regionibus noſtris recepta non ſit. Nam, ut inquit Nicolaus Serarius, *non puniuntur, ſed laudantur, qui in Germania noſtra, nulla disertè petita facultate, Biblia vulgata Eckii, vel Dietembergii legunt.* Verſio autem Germanica Lutheri, & aliorum hæreticorum, protſus interdicta eſt, utpotè peſtifera, ob multas admixtas depravationes, & falſas interpretationes.

QUÆSTIO IV.

De multiplici Senſu, Obſcuritate, atque Interpretatione Sacræ Scripturæ.

Senſus S. Scripturæ duplex litteralis, & myſticus.

34. CONCL. I. Generatim, ac prima ſui diviſione, Senſus ſacræ Scripturæ alius eſt litteralis, alius ſpiritualis ſeu myſticus. Ita communis. Et quidem *Senſus litteralis* eſt, quem verba ipſa immediatè ſignificant: prout v. g. hoc nomen *Ieruſalem* ſignificat civitatem Paleſtinæ, ac plurimæ hiſtoriæ in S. Scriptura contentæ litteraliter ſignificant res olim geſtas.

Senſus litteralis alius proprius, alius improprius.

35. Porrò Senſus iſte litteralis S. Scripturæ ſubdividitur in proprium, & in improprium ſeu figuratum. *Proprius* eſt, quem verba in propria ſua ſignificatione uſurpata immediatè ſignificant, prout fit, dum dicitur David eſt Rex, Jeruſalem capta, &c. *Senſus improprius, ſeu figuratus* eſt, quem verba impropriè ſeu figuratè accepta ſignificant: puta, quem habent per quandam Metaphoram, Metonomiam, Catechreſin, aut aliam Figuram Rhetoricam: quales locutiones figuratæ in Sac. Scriptura ſunt ſatis frequentes, ac præſertim in Prophetis, imò & alibi. Sic Chriſtus Dominus noſter dicitur Leo, Petra, Lapis angularis, Agnus, Vitis, &c. per ſimilitudinem quandam, ac metaphoram, non per proprietatem. Sic etiam Deus, qui tamen eſt puriſſimus Spiritus dicitur habere manus quatenus eſt Omnipotens; videre oculis, quatenus eſt Omniſcius: habere pedes, quia eſt ubique; iraſci, pœnitere, ac hujuſmodi, ob diverſos effectus ſuos.

Senſus myſticus, quis?

36. *Senſus myſticus, ſeu ſpiritualis S. Scripturæ* eſt ille, qui non ſignificatur per verba immediatè, ſed mediatè ſolùm, quatenus ſignificatur per res illas, quas verba immediatè ſignificant. Sic hiſtoria Agni Paſchalis, *Exodi c. 12.* relata, litteraliter ſignificat ritum Agni Paſchalis à Judæis olim immolandi, ſpiritualiter verò ſeu myſticè ſignificat Chriſtum pro ſalute totius Mundi in ara Crucis poſtmodum immolatum: idem videre eſt in aliis innumeris.

Eſt multiplex, ut

37. Cæterùm Senſus ſpiritualis, ſeu myſticus S. Scripturæ, rurſum dividitur in Allegoricum, Analogicum, & Tropologicum ſeu Moralem, juxta numerum videlicet trium Virtutum Theologicarum, quibus hi tres Senſus myſtici S. Scripturæ correſpondent: Siquidem *Senſus Allegoricus* correſpondet Fidei, & tunc habetur, quando verba S. Scripturæ præter ſenſum litteralem, quem habent, ſignificant aliquid pertinens ad fidem. *Senſus Anagogicus* correſpondet Spei; habetur que, quando verba præter ſenſum litteralem, quem continent, ſignificant aliquid pertinens ad vitam æternam, quam ſperamus. *Senſus* tandem *Tropologicus, ſeu Moralis* correſpondet Charitati; & habetur quando præter ſenſum litteralem verborum ſignificatur aliquid pertinens ad inſtructionem morum, ſeu opera Charitatis exercenda.

Senſus Allegoricus. Anagogicus, & Tropologicus ſeu Moralis.

Univerſim quatuor ſenſus S. Scripturæ.

38. Et conformiter dictis communiter a Doctoribus dicuntur eſſe quatuor Senſus S. Scripturæ, videlicet Litteralis, Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus ſeu Moralis, de quibus extant ſequentes duo verſiculi.

Littera geſta docet: quid credas, Allegoria.
Moralis, quid agas: quò tendas Anagogia.

Et hi quatuor Senſus commodè oſtédun-

duntur in nomine *Jeruſalem*: nam hæc vox Litteraliter ſignificat Urbem Paleſtinæ, Allegoricè Eccleſiam Militantem, Anagogicè Eccleſiam Triumphantem, & Tropologicè ſeù Moraliter quamcunque Animam fidelem. Iidem ſenſus, vel omnes, vel ſaltem aliqui, reperiuntur in Cæremoniis veteris Legis, Vaſibus Sanctuarii, & aliis hujuſmodi, quæ proindè variè exponuntur à SS. Patribus, & Doctoribus Eccleſiaſticis.

Et in ſingulis excellebant Eccleſiæ Doctores.

39. Notatum quoque eſt à Viris doctis juxtà hos quatuor ſenſus S. Scripturæ quatuor dati præcipuos Doctores Eccleſiæ, videlicet S. Hieronymum, S. Ambroſium, S. Auguſtinum, S. Gregorius Papam; & ſingulos in ſingulis S. Scripturæ ſenſibus principaliter excelluiſſe, Hieronymum in Litterali, Ambroſium in Allegolico, Auguſtinum in Anagogico, & Gregorium in Morali.

Quid ſenſus Accomodatitius S. Scripturæ?

40. Tacetur hìc Senſus Accommodatitius S. Scripturæ, quo videlicet dicta de uno, poſtmodum accommodantur alteri, ac de eo dicuntur: ſiquidem iſte propriè non eſt verus aliquis S. Scripturæ ſenſus, ſed potius traductio verborum S. Scripturæ à ſuo ſenſu ad alium, ab Authore Deo non intentum. Nihilominùs hic modus applicandi, ſeu accommodandi S. Scripturam, ſi cætera concurrant, malus non eſt, imò practicatur ab Eccleſia Catholica paſſim in Breviario, & Miſſali Romano, dum dicta de Abraham, Noe, & aliis Sanctis veteris Teſtamenti, accomodantur ad diverſos Sanctos novi Teſtamenti. Idem ſenſus Accomodatitius à SS. Patribus frequenter adhibetur in ſuis Libris, ac Homiliis, idemque in Concionibus frequens eſt, ac utiliſſimus; nam verba S. Scripturæ miram quandam gravitatem & energiam præſeferunt, ita ut ad perſuadendum ſint accommodatiſſima. Cavendum tamen, ne quavis occaſione verba S. Scripturæ accommodentur, ſeu applicentur ad profana, ſcurrilia, fabuloſa, & hujuſmodi, id enim nefas eſt, atque etiam in Concilio Trid. *Seſſ.* 4. graviter prohibitum.

S. Scriptura ſæpiùs eſt obſcura.

41. CONCL. II. Sacra Scriptura ſæpiùs eſt obſcura, neque eſt iam perſpicua, aperta, & intellectu facilis cuivis, etiam indocto homini vel mulieribus, quin indigeat vera & genuina interpretatione. Ita omnes Catholici Doctores contra Hæreticos. Ratio eſt: quia S. Scriptura tractat de ſummis & altiſſimis Fidei Myſteriis, rebuſque ſupernaturalibus, nempè de SS. Trinitate, Incarnatione Filii Dei, Sacramentis, Prædeſtinatione, & aliis hujuſmodi, captum humanum, niſi Fides adjuvet, longè ſuperantibus. Inſuper S. Scriptura continet plurimas locutiones allegoricas, & figuratas, imò non pauca, quæ primâ fronte videntur contraria; verba etiam ambigua, ac phraſes Hebraicas. Atqui talia non illicò poſſunt patere hominibus idiotis & indoctis, multò minus quibuſvis mulierculis. Alioquin certè SS. Patres, atque Eccleſiæ Doctores, fruſtrà tantum temporis conſumpſiſſent in ſtudio, & intelligentia S. Scripturæ.

Ipſamet Scriptura hoc teſtatur.

42. Confirmatur. Ipſamet S. Scriptura teſtatur, quædam in ea reperiri obſcura, & intellectu difficilia, quæ proindè indigent vera interpretatione. Hinc quippe Chriſtus, incipiens à Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur duobus Diſcipulis, euntibus in Emmaus, Scripturas, quæ de ipſo erant, *Luc.* 24. Similiter Chriſtus Dominus poſt ſuam glorioſam Reſurrectionem *aperuit illis* (id eſt, Diſcipulis ſuis) *ſenſum, ut intelligerent Scripturas*, Luc. c. 24. Atqui hoc non fuiſſet neceſſe, imò fruſtraneum, poſt tot prædicationes integro triennio ex ore Chriſti jam auditas, ſi S. Scriptura eſſet ex ſe prorſus clara, & cuilibet aperta, ut præſumptuosè jactitant Hæretici. Accedit, quod ipſemet Spiritus Sanctus per os D. Petri expreſsè teſtificetur, in S. Scriptura, & præſertim in Epiſtolis D. Pauli, eſſe quædam intellectu difficilia: ſic enim habetur 2. Petri, c. 3. *In quibus* (nempè Epiſtolis D. Pauli) *ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles*

depravant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Hæc ibi.

Interpretatio canonica S. Scripturæ pertinet ad Eccleſiam.

43. CONCL. III. Interpretatio canonica & infallibilis S. Scripturæ, verique ſenſus illius, ad Eccleſiam pertinet. Ita omnes Catholici: habeturque expreſsè in Concilio Triden. *Seſſ.* 4. hiſce verbis: *Quem* (ſenſum S. Scripturæ) *tenuit, & tenet ſancta Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione Scripturarum Sanctarum.* Undè dicitur Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*

Doctrinaliter eam interpretari quibus conveniat.

44. CONCL. IV. Interpretari S. Scripturam etiam doctrinaliter, non cuilibet convenit, ſed Viris duntaxat doctis & idoneis, ac præſertim iis, quibus id ex officio incumbit, utputa Eccleſiæ Doctoribus, Epiſcopis, & hujuſmodi. Ita communis. Ratio eſt: quia alioquin adeſſet manifeſtum periculum errandi in interpretatione S. Scripturæ, ſi hanc indocti paſſim & præſumptuosè attentarent. Accedit, quòd Deus in Eccleſia ſua voluerit obſervari hierarchiam, & ſub ordinationem ſubditorum erga Superiores, atque eſſe ordinem inter Doctores & diſcipulos, inter Paſtores & oves, ut alii doceant, alii diſcant, alii Scripturam interpretentur, alii alia officia exerceant. Undè *Epheſ.* 4. dicitur; *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum.* Et 1. Corinth. 12. *Nunquid omnes interpretantur?* Quaſi diceret, *non*, ſed illi ſolùm, quibus id ex officio incumbit, quique à Deo ad hoc electi ſunt.

QUÆSTIO V.

De Traditionibus.

Traditio, quid.

45. TRaditionis nomine intelligitur in propoſito doctrina quædam ad Religionem ſpectans: quæ tamen expreſsè in S. Scriptura non habetur; neque ex illa clarè deducitur, ſive dein hujuſmodi doctrina in Libris SS. Patrum ſcripta reperiatur, ſive non.

Eſt triplex, nempè Traditio Divina.

46. Dividitur autem Traditio in Divinam, Apoſtolicam, & Eccleſiaſticam. *Traditio Divina* (quæ & *Verbum Dei non ſcriptum* appellatur) ea eſt, quam Apoſtoli immediatè à Spiritu Sancto dictatam vel ex ore Chriſti acceperunt, quæque ab Apoſtolis promulgata, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervata, & quaſi de manu in manum ad noſtra uſque tempora tradita fuit: qualis traditio potiſſimùm habetur circa materiam & formam Sacramentorum, & alia hujuſmodi in Eccleſia Catholica perpetuò cuſtodita, quæ tamen in S. Scriptura expreſsè non habentur. *Traditio Apoſtolica* ſolet nonnunquam confundi cum Divina, eò quod hæc ab Apoſtolis promulgata fuerit: propriè autem Traditio Apoſtolica vocatur ea, quæ ab Apoſtolis inſtituta eſt cum aſſiſtentia Spiritus Sancti, nec tamen in S. Scriptura reperitur expreſſa, ut eſt jejunium Eccleſiaſticum, certis temporibus ab Apoſtolis inſtitutum. *Traditio* tandem *Eccleſiaſtica* dicitur, conſuetudo quædam antiqua ab Epiſcopis, vel populo fidei in Eccleſiam introducta. In præſenti ſermo eſt præcipuè de Traditionibus Divinis, ſeu Verbo Dei non ſcripto.

Apoſtolica.

Et Eccleſiaſtica?

Traditiones Divinæ ſunt admittendæ.

47. CONCL. I. Præter S. Scripturam ſunt admittendæ, & obſervandæ quædam Traditiones, ſeu Verbum Dei non ſcriptum. Ita omnes Catholici, eſtque noviſſimè definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 4. *in Decreto de Canonicis Scripturis.* Idem communiter probatur ex S. Scriptura, 2. *Theſſal.* 2. ubi Apoſtolus præcipit: dicens: *Itaque fratres ſtate, & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.* In quem locum S. Chryſoſtomus ita ſcribit: *Hinc patet, quod non omnia per Epiſtolam tradiderit, ſed multa etiam ſine litteris, eadem verò fide digna ſunt tam illa, quàm iſta.* Eodem modo

paſſim

paſſim loquuntur alii Sancti Patres.

Ipſa ſunt ejuſdem infallibilitatis, ad Verbum Dei ſcriptum.

48. CONCL. II. Traditiones Divinæ ſunt ejuſdem infallibilitatis & authoritatis, cujus eſt ipſum Verbum Dei ſcriptum. Ita rurſum omnes Catholici. Undè Tridentinum Concilium *cit. Seſſ.* 4. ſic ait. *Sacroſancta Synodus Traditiones tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tamquàm vel ore tenus à Chriſto, vel à Spiritu ſancto dictatas, & continuatâ ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervata pari pietatis affectu, ac reverentia ſuſcipit, & veneratur.* Accedit ratio: quia Verbum Dei, ſive ſcriptum, ſive non ſcriptum, eandem vim atque infallibilitatem habet; cum non ſolùm in ſcriptis, ſed & in verbis ſuis, Deus ſemper ſit infallibilis.

Regula dignoſcendi Traditiones Divinas.

49. CONCL. III. Regula dignoſcendi Traditiones Divinas ab Apoſtolis, vel Eccleſiaſticis, ex eo habetur, ſi Eccleſia ipſa judicet, hanc vel illam Traditionem eſſe Divinam: quod quidem patere poteſt vel ex definitione Eccleſiæ facta in Concilio Generali; aut per Summum Pontificem loquentem (ut ajunt) ex Cathedra; vel ſi unanimis conſenſus SS. Patrum, & Doctorum id teſtetur.

QUÆSTIO VI.

Quænam ſit totius Fidei Reſolutio?

Reſolvere Fidem, quid?

50. ADvertendum, quòd *Reſolvere Fidem* aliud non ſit, quàm ordine retrogrado ea quibus ad actum Fidei pervenimus, relegendo inveſtigare principium ſeu motivum primum, cui totius Fidei certitudo innititur. Quando enim interroganti redditur ultima ratio nos movens ad actum Fidei, & ad quem nulla alia nos movit, tunc Fides noſtra ultimò reſolvi dicitur, ac proindè ibidem ſtandum eſt, ne detur proceſſus in infinitum. Hoc prænotato ſit

Reſolutio Fidei à priori, fit in primâ veracitatem Dei nobis revelantis.

51. CONCL. I. Loquendo de Reſolutione Fidei in objectum ſuum formale, ſic fides Divina à priori & ultimatè reſolvitur in primam veritatem, ſeu veracitatem Dei nobis revelantis. Ita Doctor noſter *in* 3. *diſt.* 33. eſtque communis Theologorum. Ratio eſt: quia objectum formale, & motivum Fidei ſupernaturalis, eſt prima & infallibilis veracitas Dei, ſeu veritas ipſius in revelando, ut dictum ſuperius (b) & conſequenter in eam Fides Divina à priori ac ultimatè reſolvitur. Undè ſi quæras, cur credam Myſterium SS. Trinitatis? Reſp. Quia Deus hoc revelavit. Si rurſus quæras, cur credam Deo revelanti? Reſp. quia Deus eſt prima Veritas, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Et hìc datur ſtatus in aſſignanda ratione Fidei ſupernaturalis, & à priori.

(b) Diſt. 2. q. 1. num. 8.

An reſolvatur ultimatè in Deitatē.

52. Si dicas. Deus eſt prima veritas in revelando ratione Deitatis, ergo Fides ultimatè reſolvitur in Deitatem, utpotè ratione cujus competit Deo infallibilis veracitas. Reſp. negando conſequentiam, etſi enim veracitas reſolvatur in Deitatem tanquam in rationem eſſendi, non tamen reſolvitur in eam tanquam in rationem formalem credendi, hæc enim potiùs ſiſtit in ipſa veracitate, quia Fides non attendit, undè iſta veracitas Deo competit. Herinex *diſp.* 2. *de Fide q.* 3. *num.* 11. Vel dic cum aliis, diſtinguendo conſequens, ergo fides ultimatè reſolvitur in Deitatem materialiter, ſive in ſenſu reali, conceditur, formaliter, ſeu tanquam in rationem formalem credendi, negatur conſequentia.

Inſtantia de circulo proponitur.

53. Neque dicas, prius datam reſponſionem non ſufficere, cùm ulterius quæri poſſit; cur credam, hoc Myſterium SS. Trinitatis Deum revelaſſe? Neque reſpondere juvat (inquies) quia in ſancto Evangelio ſic ſcriptum habetur; nam urgetur, quærendo, cur potiùs credam Euangelio S. Matthæi &c. quàm Euangelio Nicodemi, vel Nazaræorum vel hujuſmodi? Quod ſi cùm Auguſtino *lib. contra Epiſtolam Manichæi, cap.* 5. dicam, Evangelio S. Matthæi credo, quia me Catholicæ Eccleſiæ illud amplectentis, atque à Deo revelatum eſſe atteſtantis, & veluti fide Divina cre-

Digitized by Google

credendum proponentis, commovet authoritas, non ſic Evangelio Nicodemi, vel Nazaræorum, aut aliis ejuſmodi ſcripturis, cùm non ſic ab Eccleſia admittantur. Rurſum urgebis, quærendo, cur credam Eccleſiæ? Et ſi hujus infallibilem authoritatem ex S. Evangelio probare quis conetur, replicabis, hic committi circulum vitioſum, probando S. Scripturam per authoritatem Eccleſiæ, & hujus authoritatem viciſſim probando per S. Scripturam.

Et ſolvitur. 54. Ad hanc inſtantiam, quæ in quacunque ſententia urget, Reſpondetur negando aſſumptum; vel potiùs ſuppoſitum totius diſcurſus: nam dum quæritur, cur credam, Deum hoc revelaſſe, non ampliùs petitur ratio à priori, ſeu cauſa formalis & motiva credendi Myſterium à Deo revelatum, ſed petitur ratio a poſteriori, ſeu quoad nos ipſius revelationis factæ. Porrò hæc duo, ut patet ex terminis, ſunt valdè diverſa; & primum quidem ſpectat ad Motivum formale Fidei, poſterius verò ad Motiva credibilitatis Fidei. Quod ut Melius intelligatur, ſit

Motiva credibilitatis Fidei quæ? 55. CONCL. II. *Motiva credibilitatis Fidei* dicuntur ea, propter quæ moraliter fit evidens, quòd Myſteria noſtræ Fidei ſint à Deo revelata, & conſequenter propter infallibilem ejus veracitatem credibilia: juxtà quod *Pſal.* 91. dicitur: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*. Porrò hujuſmodi Motiva Doctor noſter Subtilis *quæſt.* 2. *Prologi*, §. *Contra omnes iſtos* & ſeqq. ad octo capita aptè reducit, quæ ſunt, Prænunciatio Prophetica, Scripturarum concordia, Authoritas ſcribentium, diligentia recipientium, Rationabilitas contentorum, Irrationabilitas ſingulorum errorum, Eccleſiæ ſtabilitas, & Miraculorum claritas. Et propter hujuſmodi Motiva credibilitatis, Myſteria Fidei fiunt evidenter credibilia, hoc eſt evidenter digna, quòd credantur eſſe à Deo revelata, prout tradit Eccleſia Catholica.

56. Nec dicas Omnia iſta Motiva ſunt humana, nobiſque innoteſcunt mera fide humana, utputà per libros, narrationem ſeniorum, prædicationem Parochorum, vel dictamen rationis naturalis: atque Fides Divina reſolvitur in talia Motiva, ergo ſequitur, eam abſolvi in mera motiva humana, quod eſt abſurdum. Reſp. enim, quidquid ſit de majori, negando minorem: quia ipſa Fides Divina non reſolvitur in talia Motiva, tanquam rationem formalem & ultimatam credendi, ſed judicium duntaxat credibilitatis objecti Fidei. Nam quia Deus regulariter non loquitur immediatè nobis ſingulis, hinc aſſenſus Fidei ſupernaturalis ordinariè non fit, niſi prævia voce humana, qua quis priùs credit ſuo Prædicatori, vel eccleſiæ (quam per ſuprà dictas Notas veram eſſe eccleſiam Chriſti agnovit) proponenti Myſteria Fidei, atque teſtificanti, ea eſſe à Deo revelata, juxtà illud Rom. 10. *Fides ex auditu*. Hoc autem ſemel ſuppoſito, intellectus fidelis ac perſuaſus, talia eſſe à Deo revelata, totum ſe convertit in ipſius Dei veracitatem, ac propter iſtam unicè per actum Fidei ſupernaturalis aſſentitur Myſteriis veræ Fidei. *Fides non reſolvitur in motiva humana.*

57. Hoc ipſum ampliùs declaratur ex eo: quia actus Fidei ſupernaturalis non eſt merus actus intellectus, ſed ad eum etiam prærequiritur actus voluntatis, imperantis aſſenſum Fidei propter infallibilem veracitatem Dei revelantis. Siquidem actus Fidei Theologicæ ſunt liberi (alioquin enim meritorii non eſſent) ac proindè non præcisè conſiſtunt in actibus intellectus, quæ eſt potentia naturalis; ſed inſuper ad eos requiritur pia affectio ſupernaturalis voluntatis, qua iſthæc, propoſitis ſibi Myſterii divinitùs revelatis, ipſiſque Motivis credibilitatis Fidei, liberè cooperando Divinæ gratiæ excitanti, & adjuvantie, propter infallibilem veracitatem Dei revelantis firmiſſimè aſſentitur ejuſmodi Myſteriis, credendo vera eſſe, quæ Deus nobis revelare dignatus eſt. Quod ipſum apertiùs docet *Actus Fidei non eſt merus actus intellectus. Sed ad ipſum requiritur pia affectio voluntatis.*

docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 6. ibi: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati gratia Divina, & adjuti fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitùs revelata, & promiſſa ſunt.* Et hinc fit quòd audita eadem veræ Fidei prædicatione quidam credant, alii non: quia nimirum illi gratiæ Divinæ excitanti, & adjuvanti liberè cooperantes, ſuo intellectui imperant, ſimulque eliciunt actum Fidei ſupernaturalis, non verò cæteri.

Propoſitio damnata refertur, ac refutatur.

58. Huc facit noviſſimum Decretum Innocentii XI. inter alias Propoſitiones ſequentem, ordine 19. damnantis: *Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium:* Et meritò hæc Propoſitio damnatur, ſiquidem intellectus ex vi objecti propoſiti non neceſſitatur ad aſſenſum, niſi ubi adeſt evidentia veri: atqui in objectis Fidei non adeſt evidentia veri (nam *Fides, eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* Hebr. 11.) ergo ex vi ſolius objecti, intellectus nunquam neceſſitatur ad aſſenſum Fidei; & conſequenter ad hunc determinari debet per imperium voluntatis: quale imperium poteſt eſſe firmius: quàm ſint pondera rationum, propter infallibilem Dei revelantis veracitatem.

Aliæ duæ propoſitiones damnatæ quoad propoſitum.

59. Quantùm ad præſentem de Fide materiam, ſunt inſuper cavendæ aliæ duæ propoſitiones, itidem ab Innocentio XI. damnatæ, Earum prior, ordine 20. ſic ſonat: *Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.* Altera verò, ordine 21. ita docuit: *Aſſenſus Fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis; imò cùm formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.* Ambæ Propoſitiones, *ſicut jacent*, damnatæ ſunt, ac proin vitandæ.

DISTINCTIO IV.

De vitiis Fidei oppoſitis.

QUÆSTIO I.

Quotuplex, & quàm grave peccatum ſit Infidelitas.

Infidelitas alia poſitiva, alia negativa.

1. INfidelitas hìc ſumitur, prout eſt oppoſita Fidei Theologicæ. Et hæc generatim eſt duplex: una poſitiva, qua aliquid creditur contrarium Fidei, qualis eſt in Hæreticis, Judæis, ac Ethnicis adultis. Altera negativa, quæ eſt abſentia, vel carentia Fidei; qualis habetur ab ignorantibus Myſteria veræ fidei.

Culpabilis, & inculpabilis.

2. Utraque infidelitas ſubdividitur in culpabilem, atque inculpabilem: nam poteſt quis non tantùm vincibiliter & culpabiliter ignorare Myſteria fidei, aut credere erroneum in fide; ſed quandoque etiam invincibiliter, credendo erroneè aliquid à Deo eſſe revelatum, quod tamen tale non eſt, imò à parte rei exiſtit falſum, atque erroneum.

Infidelitas purè negativa, & privativa, quid.

3. Porrò ignorantia invincibilis Myſteriorum fidei, ſeu carentia involuntaria fidei, vocaturà Theologis *Infidelitas purè negativa*: qualis datur in iis, qui nihil unquam, de fide audierunt, ſive ſint parvuli, ſive adulti. Ignorantia autem vincibilis & voluntaria Myſteriorum fidei, appellatur *privativa*; nec aliud eſt quàm carentia fidei in eo, qui cùm poſſet, & deberet fidē habere audiendo prædicationem Evangelii, id negligit: quomodo ſolùm in adultis reperiri poteſt, eſtque ex genere ſuo, peccatum mortale, his prænotatis ſit

CON-

Species infidelitatis generatim ſunt tres, nempè

4. CONCL. I. Species infidelitatis generatim ſunt tres, videlicet Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis. Ita Theologi communiter; & cùm D. Thoma 2. 2. q. 10. *art.* 5. Unde & Eccleſia Catholica in die Paraſceves pro iſtis tribus tantum generibus Infidelium, nempè pro Hæreticis, Judæis, & Paganis, ſingillatim orare conſuevit. Accedit ratio: quia aut

Paganiſmus,

Infidelitas adverſatur veræ fidei nullo modo ſuſceptæ; & eſt *Paganiſmus*: aut adverſatur fidei ſuſceptæ ſolùm in figuris, & umbra veteris legis, nempe in Circumciſione, aliiſque cæremoniis Legis Moſaicæ, &

Judaiſmus, & Hæreſis.

eſt *Judaiſmus*, Aut adverſatur fidei in ſe formaliter ſuſceptæ, & eſt *Hæreſis*; vel ſi quis ad Paganiſmum, ſive Judaiſmum deficiat, appellatur proprio nomine *Apoſtaſia a fide*: quo modo Julianus Imperator, à Chriſtianis ad Ethnicos deficiens, dicitur *Julianus Apoſtata*.

Pagani, qui?

5. Igitur *Pagani* ſunt, qui ſentiunt contraria fidei Chriſtianæ, quam nullo modo profitentur: ut ſunt Idololatræ colentes plures deos, aut Idola ſua, item Turcæ, qui licèt unum Deum profiteantur, cœli, terræque Conditorem, negant tamen, & SS. Trinitatem, & Chriſtum, neque alias veritates fidei admittunt, ut à Chriſto revelatas, vel quatenus ad fidem Chriſtianam pertinent, ſed quatenus à Mahometh Pſeudo-propheta eas ac-

Judæi, &

ceperunt. *Judæi* dicuntur, qui etiamnum legem Moſaicam ad litteram obſervant circumcidendo ſe, ac alia Legalia (quæ fuerunt umbra futurorum, per Chriſtum jam completorum) ſuperſtitiosè cuſtodiendo, totumque novum Teſtamentum negãdo, ſperantes Chriſtum primùm venturum, utpote quem nedum veniſſe

Hæretici, qui;

pertinaciter credunt. *Hæretici* tandem vocantur, qui poſt receptum Sacramentum Baptiſmi pertinaciter ſentiunt, ſeu errant contra aliquam veritatem fidei Catholicæ: duo ſiquidem ad hæreſin formaliter ſumptam requiruntur, videlicet & error in intellectu contra aliquam veritatem fidei, & pertinacia in voluntate, ut magis dicitur *Quæſt. ſeqq.*

Quæ infidelitas ſit cæteris gravior?

6. CONCL. II. Quamquam extenſivè, ſeu ratione errorum materialium cum fidei pugnantium, gravior ſit Infidelitas Paganorum, quam Judæorum, & deinde gravior Judæorum, quàm Hæreticorum: nihilominùs intenſivè, ſeu loquendo quantùm ad rationem culpæ, gravior eſt Infidelitas Hæreticorum, quàm Judæorum, & horum quàm Paganorum. Ita Doctor Angelicus 2. 2. q. 10. *art.* 6. & Theologi communiter. Ratio primæ partis eſt; quia Gentiles ſeu Pagani, in pluribus articulis errant contra fidem, quàm Judæi; & hi in pluribus, quàm Hæretici, ut patet; quia Paganiſmus negat omnia divinitùs revelata, Judaiſmus ea ſolùm quæ ſunt novi Teſtamenti, Hæreſis autem aliquam horum. Atqui per Infidelitatem extenſivè graviorem intelligitur ea, quæ pluribus fidei articulis opponitur, ſeu quæ in pluribus errat contra veram fidem, ergo. Altera pars deſumitur ex *Epiſt.* 2. *S. Petri cap.* 2. ubi de Hæreticis, ſeu relapſis a fide, dicitur; *Facta ſunt eis poſteriora pejora prioribus: melius enim erat illis, non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionẽ retrorſum cõvertit.*

Infidelitas, an ſit peccatũ;

7. CONCL. III. Etſi Infidelitas merè negativa, qualis reperitur in iis, quibus vera fides nunquam fuit annuntiata, ſicque hanc inculpabiliter ignorant, propriè non ſit peccatum, ſed potiùs pœna peccati originalis, Infidelitas tamen poſitiva voluntaria, eſt graviſſimum peccatum. Ratio primę partis deſumitur ex defectu voluntarii ad peccatum requiſiti; unde Chriſtus *Joan.* 5. ait: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent*, videlicet Infidelitatis. Altera verò pars concluſionis, nempe Infidelitatem poſitivam eſſe graviſſimum peccatum, habetur ex S. Scriptura paſſim, ut Marci ult. *Qui verò non crediderit, condemnabitur.* Item Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus eſt*; & alibi.

Et quale;

8. Cæterum hoc peccatum incre-

du-

dulitatis, ſeu Infidelitatis poſitivę gravius eſt, quando eſt directè volitum per voluntatem repugnantem auditui Fidei, vel etiam audita, Fidemque contemnendo. Undè ex genere ſuo, ac per ſe loquendo, Infidelitas eſt gravius peccatum omnibus illis, quę contrariantur Virtutibus moralibus, puta furto, adulterio, homicidio, & hujuſmodi: quamvis per accidens, nempè propter imperfectionem actus, poſſit interdum Infidelitas eſſe minùs grave peccatum,

QUÆSTIO II.

Quid requiratur ad formalem & perfectam Hæreſin?

Hæreſis undè ſic dicatur. 9. ET ſi pręſens Quæſtio procedat de omnibus tribus Infidelitatis ſpeciebus, ſpecialiter tamen moveri ſolet de hæreſi, utpotè magis obvia, quamvis quę de hac dicuntur, ſuo modo locum habeant in aliis Infidelitatibus. Porrò Hæreſis eſt nomen græcum, & dicitur ſic ab electione; atque ex uſu Scriptorum Eccleſiaſticorum plerùmque accipitur in malam partem, nempè pro ea electione, qua ex arbitrio noſtro contra doctrinam Chriſti, & ſenſum S. Matris Eccleſiæ eligimus nobis, quid credere velimus.

Et quid ſit. 10. CONCL. I. *Hæreſis* eſt error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem Fidei Chriſtianæ, quam ſuſcepit ſeu profeſſus eſt: Ita in re communis Doctorum, & magis patebit ex dicendis. Solùm nota, ad Hæreſin requiri, ut quis Fidem Chriſti aliquando ſuſceperit per Sacramentum Baptiſmi, vel aliàs eandem publicè profeſſus ſit; alioquin enim error contra Fidem eſſet Paganiſmus, vel Judaiſmus. Catechumeni tamen, id eſt, in Chriſtum credentes, ſed nondum baptizati, ſi poſt ſuſceptam Chriſti Fidem ad hæreticos deficiant, coram Deo verè ſunt Hæretici, licèt non ſubjaceant pœnis ab Eccleſia contra Hæreticos latis eò quòd per Baptiſmum needum ſint ingreſſi in Eccleſiam. Pithing *tit. de Hæretic.* 3. & alii.

Ad hæreſin formaliter ſumptam requiritur & error in intellectu. 11. CONCL. II. Ad Hæreſin formaliter ſumptam duo inſimul requiruntur, nimirum & error in intellectu, & pertinacia in voluntate. Ita communis. Et quidem requiri errorem in intellectu, patet: quia Hæreſis eſt ſpecies Infidelitatis, hæc autem importat errorem in intellectu contra veram Fidem.

Corollarium. 12. Inferunt proindè Doctores, quòd ſi quis metu mortis, ſeu pœnarum neget exteriùs Fidem, aut aliquid Fidei contrarium affirmet abſque tamen interiori mentis aſſenſu (id eſt, non credendo id, quod ore profert) quamvis graviter peccet contra præceptum profitendi exteriùs Fidem, verè tamen & propriè coram Deo, & in Foro conſcientiæ non ſit hæreticus: quia Hæreſis eſſentialiter conſiſtit in interno judicio erroneo intellectus contra veram Fidem, quale hìc non adeſſe ſupponitur. Additur notanter, *coram Deo, & in Foro conſcientiæ*. Siquidem in Foro externo Eccleſiæ talis cenſetur hæreticus, atque ut hæreticus per Inquiſitores hæreticæ pravitatis meritò punitur: nam *Eccleſia non judicat de occultis*, c. Erubeſcant. diſt. 32. & c. Sicut tuis, de Simonia.

Et pertinacia in voluntate. 13. Quòd autem ſimul ad formalem & perfectam Hæreſin requiratur pertinacia in voluntate, fatentur paſſim Doctores. Undè D. Auguſtinus *Epiſt.* 162. ac refertur *can. Dixit Apoſtolus.* 13. q. 3. ſic ait: *Qui ſententiam ſuam quamvis falſam, atque perverſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autè cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati, cùm invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi*. Hæc ibi.

Hinc errans contra Fidem ſed paratus crede- 14. Inferunt rurſum Doctores, quòd errans contrà Fidem, ſimul tamen judicio Eccleſiæ ſeſe ſubmittens, paratus credere, quod ipſam credere intellexerit, non ſit hæreticus, quia in ſuo

ſuo errore non eſt pertinax. Idque deſumitur ex Jure Canonico, *cap. Damnamus. de Summa Trin.* ubi hac de cauſa Joachim Abbas non cenſetur hæreticus non obſtante, quòd docuerit ſententiam hæreticam ibidem damnatam: quia videlicet ſcripta ſua ſubmiſit judicio Sedis Apoſtolicæ, ſicque non fuit pertinax, ac proindè neque hæreticus, ſed erraticus, ut loquitur Fagnanus *ad cit. c. Damnamus. nu.* 26. Et hac de cauſa Scriptores Catholici cautè in principio, vel fine librorum ſuorum, ſolent apponere proteſtationem, qua omnia ſua dicta & ſcripta judicio & correctioni Sanctæ Eccleſiæ Catholicæ ſubjiciunt: per hoc ſiquidem evitant periculum hæreticæ pravitatis, etſi forſan in eorum ſcriptis, per inadvertentiam irrepens Doctrina ab Eccleſia damnata reperiretur. Fagnanus *loc. cit. num.* 23.

re quod credit Eccleſia, non eſt hæreticus.

Cautela Scriptorũ Catholicorum.

15. Quinimò addunt Doctores, quos citat, & ſequitur Pithing. *tit. de Hæreticis, nu.* 2. quòd ſi quis ignoret, etiam ex ignorantia mortaliter culpabili & craſſa, opinionem ſuam adverſari doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ, jam non ſit propriè hæreticus, neque Eccleſiaſticis Hæreticorum pœnis obnoxius. Rationem dant, quia deeſt pertinacia, quæ requirit ſcientiam, quòd contrarium teneatur ab univerſali Eccleſia Chriſti. Accedit, quòd peccatum hæreſis non ſit peccatum ignorantiæ, ſed peccatum infidelitatis poſitivæ: ad hanc autem requiritur, ut Myſteria Fidei cuipiam ſufficienter proponantur, (a)

Quid, ſi aliquis ignoret, opinionem ſuam adverſari ſenſui Eccleſiæ?

(a) Juxtà dicta dil. 2. n. 30.

16. CONCL. III. Pertinacia ad Hæreſim formalem requiſita non conſiſtit in hoc, quòd quis errorem ſuum acriter & moroſicus diu retineat, & pertinaciter tueatur: ſed in eo conſiſtit dicta pertinacia, quòd quis ſuum contra Fidem errorem retineat, poſtquam contrarium eſt ipſi ſufficienter propoſitum, ſive quando ſcit contrarium teneri a reliqua univerſali Chriſti Eccleſia, cui judicium ſuum vult præferre. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. n.* 24. eſtque in re communis. Ratio eſt: quia quilibet in rebus credendis tenetur ſe ſubjicere regulis ab Eccleſia præfixis, utpotè quæ eſt *columna & firmamentum veritatis.* 1. Timoth. 3. Igitur ſi quis hoc non fecerit, jam plus nimio & inordinatè adhæret errori ſuo, atque ideò pertinax in eo cenſeri debet.

Pertinacia ad hæreſin requiſita, in quo conſiſtat?

17. Infertur proinde, quòd ad hanc pertinaciam non requiratur major mora temporis, quam quæ requiritur ad hoc, ut cum plena advertentia poſſit quis judicare de veritate Fidei ſufficienter ſibi propoſita, & nihilominus ſuo velit judicio adhærere. Multò minùs requiritur prima, vel ſecunda correctio; quamvis hæc poſſit conducere ad plenè cognoſcendam latentem pertinaciam contra veritatem Fidei.

Corollarium.

18. CONCL. IV. Rectè proindè Hæretici dividuntur in formales, & in materiales tantum. *Formales Hæretici* dicuntur illi, qui cum pertinacia eligunt, vel ſequuntur ſententiam hæreticam contra definitionem Eccleſiæ; ſive id fiat lucri temporalis gratia, ſive intuitu vanæ gloriæ, vel odii, aut vindictæ. Et de his loquitur S. Auguſtinus *lib. de Fide Catholica*, atque refertur c. Firmiſſimè de Hæretic. *Firmiſſimè tene, & nullatenùs dubites, omnem hæreticum, vel ſchiſmaticum, cum diabolo & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum, niſi ante finè vitæ, Catholicæ fuerit incorporatus, & redintegratus Eccleſiæ.* Hæc ille.

Hæretici formales, &

19. *Hæretici materiales* (qui tamen juxta S. Auguſtinum *num.* 13 relatum *nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi*) dicuntur illi, qui non ex malo animo, aut pertinacia, ſed ex ſimplicitate, aut defectu debitæ informationis errant circa Fidem. Et horum multi ſunt in vulgo Hæreticorum: nam defectu pertinaciæ nemo eſt hæreticus formaliter, qui paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit veram Chriſti Eccleſiam contrarium tenere, vel ita diſpoſitus eſt ſaltem habitualiter, ut à ſuo errore diſcederet, ſi ſciret eum

Hæretici materiales, qui?

eſſe

eſſe verè Fidei contrarium. Maſtrius *loc. cit.* & alii.

Dubitans de Fide peccat peccato hæreſis.

20. Quæres, an dubitans de Fide ſufficienter ſibi propoſita committat Hæreſim? Reſp. I. Qui circa Fidei articulum, ſeu propoſitionem aliquam ſufficienter ſibi propoſitam de liberatè dubitat, peccat peccato hæreſis; cùm virtualiter judicet, ejuſmodi articulum Fidei habere incertam veritatem. Hinc Stephanus Papa, relatus *c. 1. de Hæreticis*, ait: *Dubius in fide, infidelis eſt*, ſive hæreticus.

Dummodo excipiatur natus inter hæreticos, donec ſufficienter inſtruatur.

21. Dicitur notanter, *circa articulum Fidei ſufficienter ſibi propoſitum*. Nam, ut cum aliis notat Layman *lib. 2. tract. 1. c. 13. n. 5.* hinc excipiendi ſunt illi, qui inter hæreticos nati & educati, Catholicam Religionem ignorant: his enim dubitare interim licet, donec inſtruantur, & argumenta ſeu motiva credibilitatis Fidei noſtræ ſufficienter & rectè apprehendant. Ratio eſt; quia talis dubitatio in iſtis non eſt conjuncta cum pertinacia. imò eam ordinant ad penetranda meliùs fundamenta Fidei Catholicæ: exemplo Beroenſium, qui audita prædicatione S. Pauli *ſuſceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent* ut legitur in Actibus Apoſtolorum, *cap. 17.*

Quid dicendum de involuntariis cogitationibus hæreticis?

22. Additur etiam, *deliberatè dubitat*: alioquin etiam ob defectum voluntatis peccatum non incurritur. Et hinc annotandum eſt, eximendum fore ſcrupulum iis, qui de Fide Catholica dubitare ſe putant, eò quòd hæreticæ aut blaſphemæ cogitationes ipſis occurrere ſoleant: cùm enim has ſeriò deteſtentur, & nunquam (uti ſupponitur) in animum venire exoptent, inſuper proteſtationem faciant eis nunquàm conſentiendi, non poſſunt culpæ imputari, ſed magis merendi apud DEUM occaſionem præbent.

Dubitans in Fide, an incurrat excommunicationem?

23. Reſp. II. An dubitans de Fide, ſuamque dubitationem ſigno exteriori ſufficienter manifeſtans præter peccatum mortale inſuper incurrat excommunicationem ipſo jure latam in Hæreticos, major eſt difficultas. Affirmant plerique in caſu, quando quis deliberatè dubitat, ſuamque dubitationem ſigno externo ſufficienter prodit, idque aſſerunt propter rationes *num.* 20. allatas. Negat Tannerus *tom. 3. diſp. 1. q. 8. n. 199.* poſt Sà, eò quòd talis hæreſin planè conſummatam & perfectam non habeat. Idem probabile cenſet Lud. Engel *in Collegio juris Canonici, tit. de Hæret. n.* 2. cum aliis.

QUÆSTIO III.

De conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hæreſin latam requiſitis, ejuſque abſolutione.

Inter alias hæreticorum pœnas prima eſt excommunicatio.

24. INter varias Hæreticorum pœnas, Jure tum Canonico, tum Civili contra eoſdem latas, de quibus fuſiùs agunt Juriſconſulti, maxima & prima eſt excommunicatio major: quam non quidem ipſo Jure Divino, ſed antiquiſſimo Jure Eccleſiaſtico incurrunt. Et licèt olim hæc excommunicatio non fuerit latæ ſententiæ; poſtmodùm tamen & ipſo jure incurrebatur tanquam cenſura latæ ſententiæ, & defactò eſt reſervata Summo Pontifici per Bullam Cœnæ Domini, ſic dictam, quia quotannis à Summo Pontifice promulgari ſolet in die Cœnæ Domini. His prænotatis ſit.

Ad excommunicationem ob hæreſin incurrendam quatuor conditiones requiruntur?

25. CONCL. I. Ad excommunicationem ob Hæreſin incurrendam ſequentes quatuor conditiones requiruntur. Prima, ut quis ſit hæreticus formalis: nam hæretici materiales duntaxat, ſicuti juxtà S. Auguſtinum ſuperiùs relatum, inter hæreticos deputandi non ſunt, ita neque excommunicationem in hæreticos formales latam incurrunt. Hinc tales à proprio Parocho poſſunt Sacramentaliter abſolvi: quamvis aliquarum Eccleſiarum conſuetudo exigat, ut tales etiam materiales hæretici mittantur ad.

ad eos qui ab hæreſi poteſtatem abſolvendi habent. Layman ibidem *c.* 13. *n.* 4. Pithing. *tit. de Hæreticis*, *n.* 16. & alii.

II. 26. Secunda conditio ad incurrendam dictam excommunicationem requiſita, eſt ut quis hæreſim internam ſignis externis manifeſtet: ſiquidem ob ſolam hæreſim mente conceptam non incurri excommunicationem, eò quòd Eccleſia non puniat actum merè internum, paſſim fatentur Theologi, ac proindè ab eadem poſſunt abſolvere quivis expoſiti confeſſarii. Sufficit autem ad incurrendam excommunicationem propter hæreſin, quòd hæc ſufficienter exprimatur ſigno exteriori quamvis occultiſſimo, ac nullo prorſus alio teſte præſente. Dicitur tamen, *ſufficienter exprimatur*, propter ſequentes conditiones.

III. 27. Tertia itaque conditio eſt, ut actio externa, per quam hæreſis interna manifeſtatur, ſit mortaliter peccaminoſa. Unde excommunicatus non eſt, qui hæreſin animo conceptam alteri manifeſtat conſilii petendi cauſa, vel ut ab eo meliùs inſtruatur: nam hujuſmodi manifeſtatio non eſt mala ſeu peccaminoſa, quinimò actus bonus, qui ab Eccleſia puniri non poteſt.

Et IV. Conditio. 28. Quarta tandem conditio eſt, ut aliquis hæreſin ſuam exteriùs manifeſtet animo eam aſſerendi, ſeu profitendi. Ratio eſt: quia excommunicatio lata eſt propter externum peccatum hæreſis, quale non eſt niſi illud, quod ab interna hæreſi informatur, dum quis eam exteriùs aſſerere, vel aſtruere intendit. Hinc ſi quis lapſus internè in hæreſin Lutheri, carnes comedat die ab Eccleſia interdicto ex mera voracitate ſeu gula, excommunicationem non incurrit: quia comedere carnes, ex ſe eſt res indifferens, ipſas verò manducare die jejunii, eſt peccatum gulæ, ob violatam legem Eccleſiaſticam, ex motivo Temperantiæ latam. Quòd ſi verò per talem carnium comeſtionem velit ſuam hæreſin internam exterius manifeſtare (quod ipſum ex aliis circumſtantiis, puta loci, temporis &c. determinandum erit) tunc excommunicationem in Hæreticos latam incurrit, quia hæreſin interiorem ſufficienter opere externo manifeſtat.

29. CONCL. II. Quamvis de Jure communi non poſſint Epiſcopi, multò minùs alii inferiores, abſolvere ab excommunicatione propter hæreſin contracta extra mortis articulum, ſeu periculum: ac ſecluſo privilegio ſpeciali, nihilominùs tale privilegium in partibus Germaniæ habent plerique Epiſcopi, poſſuntque talem poteſtatem quibuſdam aliis viris idoneis communicare. Prima pars, licèt ob textum Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 6. *de Reformat.* à nonnullis Doctoribus fuerit olim in dubium revocata, deſumitur ex terminis Bullæ Cœnæ Domini: in qua inter alia ſic dicitur: *Caterùm a prædictis ſententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi deſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolvi poſſit.* *De Jure communi nequeunt Epiſcopi abſolvere ab hæreſ.*

30. Nec obſtat, quòd hæc verba per quoſdam Auctores explicata fuerint de abſolutione ab hæreſi duntaxat publica. Reſp. enim, eorum ſententiam ampliùs ſuſtineri non poſſe, ob Decretum Alexandri VII. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 3. damnantis: *Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionē hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, Anno* 1629. 18. *Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium viſa & tolerata eſt.* Hactenus Propoſitio damnata. *Solvitur inſtantia.*

31. Altera verò pars patet ex praxi: ſiquidem, ut teſtatur Gobat *tract.* 7. *Theolog. experim. n.* 231. plerique Epiſcopi Germaniæ inter alias complures facultates ſpirituales, ad reiteratam ſupplicationem, à Sede Apoſtolica de quinquennio in quinquennium obtinere ſolent ſpecialem licen- *Tamen in Germania ſolent habere ſpecialem licentiam abſolvendi ab ea.*

licentiam abſolvendi ab hæreſi, quam & quibuſdam aliis viris idoneis valeant communicare. Unde in caſu emergente talis licentia (ſi aliunde à ſede Apoſtolica ſpecialiter non habeatur) erit petenda à Reverendiſſimo Domino Ordinario loci, vel ejus in Spiritualibus Vicario Generali.

In mortis articulo poteſt quilibet Sacerdos abſolvere ab hæreſis, & aliis caſibus, &c.

32. CONCL. III. In mortis articulo, vel etiam probabili periculo, poſſunt quilibet Confeſſarii (imo & Sacerdotes quicunque) abſolvere ab hæreſi, atque annexa excommunicatione, omnibuſque aliis caſibus Papæ reſervatis quoſlibet pœnitentes, dummodo de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo, cautionem, ſi opus fuerit, idoneam præſtiterint. Ita communis Doctorum: idque patet tum ex relatis verbis Bullæ Cœnæ Domini, ubi articulus mortis expreſsè excipitur: tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 7. ubi ſic habetur: *Verumtamen piè admodum in Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideò omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſunt.* Ita Concilium Tridentinum admodum providè pro ſalute animarum ſic diſponens. Ex quibus verbis S. Concilii tam amplis docet unanimis Doctorum; quòd quilibet etiam ſimplex Sacerdos, imò & Sacerdos degradatus, excommunicatus, irregularis, apoſtata, poſſit in mortis articulo abſolvere, ſi non adſit proprius Confeſſarius, Parochus, vel Epiſcopus.

At tunc ſimplex Sacerdos poſſit abſolvere præſente proprio Confeſſario.

33. Num autem præſente proprio Confeſſario, puta Epiſcopo, vel Parocho, poſſit ſimplex Sacerdos abſolvere in mortis articulo, variant Doctores. Negant multi, eò quòd prædicta facultas abſolvendi ſolùm videatur tunc conceſſa ſimplici Sacerdoti ob extremam moribundi neceſſitatem, quæ jam ceſſat, ſi adſit proprius Epiſcopus, vel Confeſſarius, aut Parochus. Et hæc ſententia in praxi meritò eſt obſervanda, ne ob defectum praxis, atq; uberioris ſcientiæ, contingat error per ſimplicem Sacerdotem cum periculo ſalutis æternæ morituri. Nihilominùs ſecluſo tali periculo poſſe tunc ſimplicem Sacerdotem abſolvere, non obſtante præſentia proprii Parochi, vel Confeſſarii, probabile cenſent multi alii Doctores; eò quòd Concilium Tridentinum *loc. cit.* loquatur indiſtinctè, quòd nulla ſit reſervatio in mortis articulo: atqui *ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus*, l. de pretio, ff. de Publiciana in rem actione.

Quis ſit modus recipiendi hæretices reſipiſcentes?

34. Quæres, quis ſit modus recipiendi Hæreticos reſipiſcentes? Reſp. I. Eos, qui à ſecta Lutheri, Calvini, vel alia recedere volunt, antequam ad profeſſionem Fidei, atque ad Sacram confeſſionem admittantur, in primis ſufficienter eſſe inſtruendos in neceſſariis Fidei Catholicæ. Alioquin enim multi fictè accedent ob timorem Magiſtratus ſæcularis, aliamve cauſam, nec diu in Fide Catholica permanebunt, ſed facilè in ſuos errores hæreticos relabentur; unde multa incommoda oriri poterunt. II. Hæreticus reſipiſcens debet abjurare hæreſin ſuam, prout ordinatur in Jure Canonico, *c. Siquis voluerit, & c. Saluberrimum.* 1. *q.* 7. Et hæc abjuratio communiter fit coram Sacerdote & teſtibus, faciendo publicam Profeſſionem Fidei, prout præſcribitur in Ritualibus Diœceſanis, aliiſque libris de hac materia tractantibus. Tandem III. peracta iſta Profeſſione Fidei, poſt præviam ſufficientem inſtructionem perficienda, reſipiſcens ab hæreſi admittitur ad Sacramentum Pœnitentiæ, & Communionis.

In praxi quid dicendum de abſolutione eorum, qui ſunt hæretici materialiter.

35. Porrò ſi talis reperiatur ſolùm fuiſſe materialiter hæreticus, aut ex quacunque cauſa non incurriſſe ſententiam excommunicationis latam in hæreticos, poterit abſolvi à quolibet Confeſſario approbato. Siquidem Summus Pontifex ordinariè nullum peccatum ſibi reſervat, niſi propter annexam excommunicationem ſibi reſervatam: undè ſublata iſta excommunicatione, vel ob igno-

tantiam, aut aliam cauſam non contracta, poteſt quilibet Confeſſarius ab hæreſi quoad culpam abſolvere. In praxi tamen attendere oportet conſuetudinem locorum, juxta quam tales etiam materiales hæretici mittuntur ad eos, qui poteſtatem abſolvendi ab hæreſi habent. (b) Quod ſi verò quis fuerit hæreticus formaliter, neque Confeſſarius poteſtatem abſolvendi ab excommunicatione propter hæreſin contracta habeat, tunc vel mittat pœnitentem ad eum, qui ſimili poteſtate pollet, vel ipſemet hanc licentiam per ſpeciales ſupplices literas ab Epiſcopo loci, ſeu ipſius Vicario Generali obtinere ſatagat: nam in hiſce partibus fermè omnes Epiſcopi ſpecialem habent facultatem abſolvendi ab hæreſi, quam etiam aliis Viris qualificatis delegare poſſunt. (c)

(b) Ut dictum n. 25. *Aut etiã formaliter?*

(c) Ut dictum n. 3.

QUÆSTIO IV.

De Apoſtaſia, Lectione Librorum prohibitorum, & Diſputatione cum Hæreticis.

Apoſtaſia à Fide, quid.

36. CONCL. I. *Apoſtaſia à fide*, eſt totalis diſceſſio à Fide Chriſtiana. Ita communis. Undè tunc propriè committitur Apoſtaſia à Fide, cùm quis non tantum in parte ſuſceptam Fidem Chriſtianam deſerit, ſed in totum; puta deficiendo ad Paganiſmum, prout fecit Julianus Apoſtata, vel ad Judaiſmum. Fatendum tamen, quod communiter etiam à Fide Catholica tranſiens ad Hæreticos, dicatur apoſtatare, ſed hæc locutio non eſt tam propria.

Apoſtaſia à Religione.

37. Dicitur, *Apoſtaſia à Fide*. Nam præter hanc eſt adhuc duplex Apoſtaſia, videlicet à Religione, & ab Ordine. *Apoſtaſia à Religione*, eſt criminoſa & mortifera receſſio ab Inſtituto Ordinis Religioſi ſine animo revertendi. Et rectè apponitur, *criminoſa receſſio*; nam qui cum licentia Prælati egreditur, v.g. tranſiens ad arctiorem Religionem, vel ejectus à Religione, aut ſecundùm Canones ad Epiſcopalem Dignitatem promotus, Apoſtata non eſt. Additur etiam, *ſine animo revertendi*: nam ſi quis ad tempus vagaretur ſine licentia Prælati, Fugitivus potiùs cenſetur, ſpectato Jure Communi, quàm Apoſtata, licèt juxta particulares quarundam Religionum Conſtitutiones etiam hi nomine Apoſtatarum quandoque comprehendantur, eorumque pœnis ſubjaceant, ut de Ordine FF. minorum obſervat Sanctorus de Melfi *in Statuta Generalia, cap. 2. Statuto 62.* Huc reducitur *Apoſtaſia à Conventu, vel habitu*; & fit, quando aliquis Religioſus ſine licentia Prælati recedit à Conventu, vel omninò habitum Regularem dimittit.

Vel Conventu.

Et Apoſtaſia ab Ordine, quid?

38. *Apoſtaſia ab Ordine* dicitur, cum quis in ſacris Ordinibus conſtitutus, puta Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos, ad ſtatum conjugii, vel laicalis converſationis, dimiſſo habitu Clericali, propria temeritate ſe transfert. Pœnæ talium Apoſtatarum præter peccatum mortale, quod incurrunt, plures ſunt in Jure Canonico ſtatutæ, de quibus alii.

Lectio librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, rectè prohibita.

39. CONCL. II. Lectio Librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, quando ex ea aliquod morale periculum ſubverſionis imminet, eſt indubiè Jure Divino naturali prohibita: hinc quia ejuſmodi periculum frequenter imminet, abſolutè loquendo, rectè S. Mater Eccleſia, lectionem Librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, prohibuit. Nam, ut dicitur 2. Timoth. cap. 2. *Sermo eorum ut cancer ſerpit:* undè eſt merito vitandus, atque per modum juſtæ cautelæ piè admodùm Eccleſia Catholica Fideles ab hujuſmodi venenoſis ſcriptis avertit.

Duplex circa eam prohibitio Eccleſiæ, una contenta in Bulla Cœnæ.

40. CONCL. III. Circa Lectionem librorum prohibitorum duplex defactò eſt conſideranda prohibitio Eccleſiæ. Una eſt contenta in Bulla Cœnæ Domini, in qua excommunicantur, excommunicatione Papæ reſervata. Hæreticorum libros hæreſin continentes, vel de Religione tra-

Digitized by Google

tractantes, ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ ſcienter legentes, retinentes, imprimentes, vel quomodolibet defendentes.

Sed excuſat parvitas materia, & quæ talis ſit?

41. Cæterùm hoc intelligendum eſt, niſi excuſet parvitas materiæ; ut eſt una pagina, etiam libri in folio impreſſi. Pirhing. *tit. de Hæreticis*, *num.* 20. citans alios. Imò plures Doctores cenſent, dictam excommunicationem non incurrit ab eo, qui ſecluſo alio ſubverſionis periculo legit Epiſtolam, Concionem, aliamve brevem Scripturam, etiam impreſſam, alicujus hæretici, atque hæreſin continentem: quia verba Bullæ Cœnæ in rigore intellecta loquuntur de libris, prædictæ autem Scripturæ non cenſentur vulgariter nomine libri, prout obſervat Herinex *diſp.* 9. *de Fide*, *quæſt.* 8. *num.* 86. & Sanchez *lib.* 2. *in Decal. cap.* 10. *num.* 29. Ideoque Catholici his in locis non faciunt ſibi ſcrupulum, ſi ſecluſo alio periculo legant Epiſtolam, vel Concionem quandam hæreticam, quam interdum ab amicis hæreticis accipiunt: quamvis, quia facilè venenum latentis hæreſis poteſt inficere corda incauta. Parochis & Confeſſariis meritò ſit invigilandum, ut talia evitentur.

Altera in Indice librorum prohibitorum.

42. Altera Eccleſiæ prohibitio circa Lectionem librorum, ob errores vel errorum ſuſpicionem prohibitorum, continetur in Indice Librorum prohibitorum, qui juſſu S. Concilii Tridentini; & authoritate SS. Pontificum editus eſt, & continet plures regulas. Et quidem virtute dicti Indicis Librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt, incurrunt excommunicationem, non tamen reſervatam Papæ, qui legunt libros ob errores vel errorum ſuſpicionem prohibitos; dicitur, *ubi is receptus* eſt: nam Indicem librorum prohibitorum quoad ſecundam Claſſem non eſſe in Germania receptum, aſſerunt multi Authores, ac præſertim Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *n.* 8.

43. CONCL. IV. Etſi licitum ſit Viris doctis, & quandoque neceſſarium, juſtam ob cauſam de rebus Fidei cum Infidelibus diſputare, id tamen non niſi debitis cum circumſtantiis eſt faciendum. Ita communis. Et quidem prima pars patet exemplo Chriſti, qui diſputavit cum Phariſæis, *Ioan. cap.* 8. & alibi. Similiter S. Stephanus diſputaſſe legitur cum Judæis. *Actor.* 6. Paulus cum Judæis & Græcis, *Actor.* 9. quod ipſum SS. Patres contra Hæreticos ſæpiùs feciſſe dignoſcuntur. Altera verò pars probatur inductione: in primis enim ad id ex parte diſputantis requiritur congrua ſcientia; quia viris indoctis de Fide diſputare non licet, ob periculum multos errores proferendi, cum jactura & dedecore Fidei Catholicæ, atque ſcandalo audientium.

Diſputare de rebus Fidei, quando licitum?

Laicis prohibitum eſt diſputare.

44. Secundò requiritur ex parte diſputantis, ne eidem ſit inhibita diſputatio lege aliqua poſitiva humana. Sic quippè in Jure Canonico, *cap.* 2. *de Hæret. in* 6. ſub pœna excommunicationis ferendæ ſententiæ, prohibetur laicis, *publicè vel privatim de Fide Catholica diſputare.* Notat tamen Herinex *diſp.* 9. *de Fide*, *quæſt.* 3. *num.* 34. poſt Coninch, & alios, præmiſſam legem ſeu prohibitionem, vel non eſſe uſu receptam, vel uſu contrario abrogatam in terris, in quibus Hæretici cum Catholicis permixti vivunt: quia paſſim ibidem cum hæreticis in privatis colloquiis diſputant laici, & ſæpè id neceſſarium eſt pro avertendo puſillorum ſcandalo, præſertim ubi propter perſecutiones hæreticorum Clerici non tolerantur.

Tertium Requiſitum &c.

45. Tertiò requiritur finis honeſtus, videlicet defenſio veræ Fidei, errorum confutatio, confirmatio Fidelium, Infidelium converſio, aut infirmorum confortatio. Item, ut ex tali diſputatione ſperare liceat utilitatem quandam & fructum: ſive in eo, cum quo ſit diſputatio, ſive in audentibus: alioquin enim diſputatio foret inutilis, aut ob pravum finem penitus illicita.

Catholicis an liceat comitari funera hæreticorum?

46. Quæres, an liceat Catholicis comitari funera Hæreticorum ad ſepulturam? Reſp. hîc opus eſſe diſtinctione, & quidem in locis, ubi prohibitum eſt Catholicis converſari cum Hæreticis ſub pœna excommunicationis palam eſt, non licere eorum funera comitari: alioquin enim quis ageret contra juſtam, gravemque prohibitionem. Econtrà verò in illis locis, ubi Catholici promiſcuè vivunt cum Hæreticis, & quotidiè ſine alia prohibitione cum eiſdem converſantur, licitum eſt Catholicis comitari funera Hæreticorum, ſi præcisè ſpectetur ſepultura. Ratio eſt: tum quia hîc ceſſat omne ſcandalum, ſimulque nulla eſt prohibitio in contrarium, uti ſupponitur. Tum quia ſepelire mortuos, ſecundùm ſe eſt opus bonum Miſericordiæ corporalis. Tum tandem, ut notat Layman *lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 4. circa finem*, talis comitatus, cognationis vel neceſſitudinis gratia præſtitus, potiùs ſpectat ad communionem politicam, non autem eſt approbatio hæreſis.

DISTINCTIO V.

De Spe, atque oppoſitis Vitiis.

QUÆSTIO I.

De Spe Theologica, ejuſque obligatione.

Spei variæ acceptiones.

1. OMiſſis aliis Spei acceptationibus, huc minùs attinentibus, Spei nomen aliquando ſumitur pro ipſa re ſperata, juxta illud D. Apoſtoli ad Titum 2. *Expectantes beatam ſpem*. Quandoque pro aliquo, in quo ſperatur, ſeu ſpes noſtra ponitur, prout accipitur Pſalm. 90. *Tu es Domine ſpes mea*. Magis tamen ad propoſitum, ſumitur Spes pro habitu, vel actu quodam voluntatis, expectantis bonum futurum, arduum item ac difficile. Quòd ſi bonum illud ſit naturale, ita ut viribus naturæ acquiri poſſit, erit ſpes humana: ſi verò ſupernaturale, ut bonum gratiæ & gloriæ cœleſtis, ad quod conſequendum opus eſt auxilio Dei, dicetur Spes Theologica ſeu Divina. Et de hac loquendo ſit

Spes Theologica, quid.

2. CONCL. I. *Spes Theologica* eſt virtus divinitùs infuſa, qua deſideramus conſequi Bonum infinitum, ex gratia & meritis in patria adipiſcendum. Ita deſumitur ex Doctore noſtro 3. *diſt.* 36. *q. un.* Nec in re differt ab illa vulgata definitione, qua dicitur: *Spes eſt virtus divinitus infuſa, per quā certa cum fiducia noſtra ſalutis, & æterna vita bona expectantur*: nam noſtræ ſalutis, & æternæ vitæ bona, primariò & principaliter conſiſtunt in conſecutione infiniti Boni, qui eſt Deus Ter. Opt. Max. ejuſque viſione & fruitione beatifica, quàm non niſi ex gratia Divina, & accedentibus meritis noſtris conſequimur.

Spes actualis.

3. Cæterùm Spes Theologica actualis eſt actus ſupernaturalis, quo deſideratur Bonum infinitum Deus: nam deſiderare idem eſt in re, ac ſperare æternam beatitudinem, ut notat Sannig *tom. 4. diſt. 4. q. 1. n. 7.* Porrò per Spem divinam, veluti anchoram fortiſſimam, firmantur Viatores ad obtinendum æternum beatitudinis Bonum in Cælis, quod priùs fide perceperunt: undè non immeritò à Magiſtro Sententiarum (id eſt, Petro Lombardo) *in 3. diſt.* 36. appellatur *Spes, certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus ſine meritis enim ſperare: nō ſpes, ſed præſumptio dici poteſt.*

Objectum materiale primarium Spei, eſt Deus.

4. CONCL. II. Objectū materiale primarium, ſeu principale Spei Theologicæ eſt Deus, ſeu conſecutio

Boni

Boni infiniti conſiſtens in viſione & fruitione beatifica Dei. Ita in re communis. Siquidem illud Spe Divina primariò ac immediatè ſperamus, ſeu conſequi deſideramus, quod nos perfectè beatificat; atqui hoc non præſtat, niſi Deus Ter Opt. Max. quatenus eodem in cælis cum Sanctis ſuis beatificè fruimur. Accedit, quod ſi Deus non eſſet objectum immediatum Spei ſupernaturalis, Spes non eſſet virtus Theologica; ſiquidem ad virtutem Theologicam requiritur, ut actus principalis ipſius tendat in Deum tanquam objectum immediatum. (a)

(a) Ut dictum Tract. 4. diſt. 1. n. 8. & ſeq.

Ad objectum materiale ſecundarium Spei quæ ſpectant.

5. CONCL. III. ad objectum materiale & ſecundarium Spei Theologicæ ſpectant omnia bona, tam ordinis ſupernaturalis, ut ſunt auxilia Divina, gratia ſanctificans, condonatio peccatorum, ac hujuſmodi, quam ordinis naturalis, quæ aliquo modo remotè conducunt ad attingendum objectum principale Spei, utputà panis quotidianus, &c. Ita communis. Siquidem ea omnia poſſunt ordinari ut media, vel proxima, vel ſaltem remota, ad attingendum objectum principale Spei, id eſt, Dominum Deum in æterna gloria beatificè poſſidendum.

Objectum formale Spei Theologicæ quid.

6. CONCL. IV. Objectum formale Spei Theologicæ eſt ipſamet bonitas Dei, quatenus nobis bonus eſt. Ita Doctor Subtilis *2. diſt. 26. q. un.* Tanner *tom. 3. diſp. 2. q. 1. n. 14.* citans D. Thomam, Suarez, & alios; Herinex *diſp. 10. de Spe, q. 1. n. 11.* Sannig. & alii: quamvis nonnulli diſſentiant, & præſertim illi, qui tenent, quòd objectum formale Spei, ſeu motivum ſperandi, ſit ſumma & infinita Dei promittentis Fidelitas, qui quod promiſit poteſt præſtare, quia omnipotens eſt, vult præſtare, quia benigniſſimus eſt: & certiſſimè præſtiturus eſt, quia fideliſſimus eſt: ut proindè (inquiunt) ſicuti objectum formale Fidei Theologicæ eſt infallibilis Veracitas, & Charitatis infinita Bonitas Dei, ſic Spei objectum formale ſit ſumma ejuſdem Fidelitas in ſervandis promiſſis. Sed quidquid ſit de hac Sententia, captu cæteroquin faciliori, ratio Concluſionis eſt: quia illud eſt objectum formale Spei, quod propriè movet ad appetitum, ſeu deſiderium objecti materialis: ſed talis ratio motiva eſt bonitas Dei, ut nobis bonus eſt, ſeu commodum affert; ergo. Minor ex eo patet: quia voluntas nihil appetit, niſi ſub ratione boni.

Solvitur inſtantia.

7. Nec obſtat, quod Deus ſub ratione Boni ſit objectum formale Charitatis. Reſp. enim, adhuc diſparitatem eſſe; quia Deus eſt objectum Charitatis ut eſt infinitè bonus in ſe, ſeu ut eſt ſummum Bonum propter ſe diligibile amore amicitiæ: Spei verò eſt Deus objectum formale, ut eſt bonus nobis, & diligibilis amore concupiſcentiæ. Duplex quippè à Theologis ſolet diſtingui amor Dei: unus amicitiæ, ſive (ut alii loquuntur) benevolentiæ, quo bona Deo volumus, quatenus ipſi ſunt bona. Alter concupiſcentiæ, quo Deo bona volumus, quatenus nobis ſunt bona: ut ſi Deum amamus, quia eſt nobis benignus, miſericors, &c. Additur notanter, *nobis* quia ſi Deus amatur, quatenus in ſe eſt bonus, miſericors, infinitè perfectus &c. erit amor amicitiæ, qui eſt proprius Charitatis Theologicæ; amor autem concupiſcentiæ, eſt proprium Spei Theologicæ, & imperfectior priori. Solùm adde cum Herinex *loc. cit. n. 10.* quod promiſſio Divina ſit conditio requiſita, ut poſſimus convenienter ſperare; non autem ratio formalis & motiva Spei Theologicæ.

Amor Dei duplex, amicitiæ ſcilicet, & concupiſcentiæ.

Spes Divina eſt infallibilis, quomodo.

8. CONCL. V. Etſi Spes Divina abſolutè loquendo ſit infallibilis, & certa, juxtà illud Rom. 5. *Spes autem non confundit*, & alibi; nihilominùs per accidens, & ex parte noſtra, ea poteſt eſſe incerta & fallax. Ita Filiuc. *tract. 22. n. 248.* & alii. Ratio eſt; quia Spes conſequendi vitam æternam ſupponit etiam noſtram cooperationem & merita: atqui de his non habemus certitudinem: nam, ut dicitur Eccleſiaſt. c. 9. *Sunt juſti, & opera eorum*

in manu Dei, & tamen neſcit homo, utrùm amore an odio dignus ſit. Et hinc fit, quòd ex parte noſtra Spes ſit incerta, imò quandoque vana & fallax, ob defectum noſtræ cooperationis; quamvis in ſeipſa propter infallibilem promiſſionem Dei ſit certiſſima: dummodò aliunde nihil deficiat.

Præcepti Spei aliud negativum, aliud affirmativum.

9. CONCL. VI. Certum eſt, extare præceptum Spei Divinæ: idque aliud eſt negativum, quo tenemur nunquam deſperare, neque præſumere, ac proinde obligat ſemper, & pro ſemper; aliud affirmativum, quo aliquoties per vitæ decurſum tenemur elicere actum Spei. Hinc quippè Pſ. 4. dicitur: *Sperate in Domino.* Et ad Titum c. 2. *Sobriè, juſtè, & piè vivamus in hoc ſæculo expectantes beatam ſpem*. Et ſimilia in S. Scriptura paſſim occurrunt: undè meritò Alexand. VII. hanc inter alias, ordine 1. Propoſitionem damnavit; *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorũ ad eas virtutes pertinentium*. Hæc Propoſitio eſt damnata.

Affirmativum, quando obliget per accidens.

10. CONCL. VII. Præceptum affirmativum Spei per accidens ſeu indirectè obligat, quoties obligat aliquod aliud præceptum, quod obſervari nequit abſque actu Spei Divinæ, ſaltem virtuali. Sic fit, quando urget præceptum agendi pœnitentiam de peccatis; nam veram pœnitentiam non poteſt quis agere, niſi ſaltem virtualiter ſperet, ſeſe veniam ſuorum peccatorum conſecuturum ex meritis Chriſti, Deique miſericordia, prout in ſimili dictum eſt ſuperiùs (b) de præcepto affirmativo Fidei.

(b) Diſt. 2. q. 3. n. 36. & 37

Et quando obliget per ſe & directè.

11. CONCL. VIII. Præceptum affirmativum Spei per ſe & directè obligat inprimis circa initium vitæ; quando videlicet quis ſufficienter inſtructus de rebus Fidei, ſeſe ad Deum convertere tenetur; juxtà illud Hebr. 11. *Accedentem ad Deum credere oportet, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Alterum tempus eſt finis vitæ, quando homo in extremo conſtitutus maximè in Deum ſperare tenetur, tum ob tentationes eo tempore ingruentes; tum etiam, quia tunc potiſſimum eò debemus intentionem dirigere, quò migrandum eſt, nempè ad Deum in æterna beatitudine æternaliter conſequendum. Obligat inſuper quandoque præceptum affirmativum Spei Divinæ ſub decurſu vitæ noſtræ; veruntamen hujuſmodi obligationi ſufficienter ſatisfit per actus Spei, qui concurrunt in exercitio aliarum virtutum: prout in ſimili dictum eſt ſuprà (c) fuſiùs declarando, quo tempore teneantur Fideles elicere actum Fidei Theologicæ, quæ (ſervata tamen proportione) huc erunt applicanda.

(c) cit. Diſt. 2. q. 3. per tot.

QUÆSTIO II.

De Vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione ſcilicet, ac Præſumptione.

Spei per defectum opponitur Deſperatio, per exceſſum Præſumptio.

12. Cum quælibet virtus ſuo modo conſiſtat in medio (d) hinc contra eam contingit peccari partim per defectum, partim per exceſſum. Idipſum videre licet in Spe Theologica, utpotè cui per defectum opponitur Deſperatio, per exceſſum autem Præſumptio, non quidem, ac ſi nimium poſſimus in Deo ſperare (Deus enim eſt infinitè bonus, omnipotens, fidelis, miſericors, &c. ac proindè ex parte objecti ſui formalis non poteſt fieri exceſſus contra Spem Theologicam) ſed ſolùm, quatenus ex parte actus, ſeu exercitii Spei Theologicæ, poteſt fieri exceſſus in quantum actus Spei exercetur modo indebito. Siquidem Spes Theologica includit judicium, & deſiderium conſequendi æternam beatitudinem modo debito, id eſt, ex meritis Chriſti, & accedente propria cooperatione: Deſperatio è contrà involvit judicium de ea nunquam conſequenda; Præſumptio verò includit judicium, ac deſiderium conſequendi æternam beatitudinem modo aliquo indebito, v. g. per ſolam fidem, vel ex puris naturalibus, aut vivendo ſceleratè, ut ampliùs in

(d) Ut dictum Diſt. 1. n. 17. & ſeq.

pro

progreſſu declarabitur, Hinc ſit

Deſperatio, in quo conſiſtat?

13. CONCL. I. Deſperatio opponitur virtuti Spei per defectum; & committitur, cùm quis deſperat, ſeſe remiſſionem peccatorum, & gloriam æternam eſſe conſecuturum, atque ideò omnem conatum eandem conſequendi intermittit. Duo ſiquidem in deſperatione interveniunt; primò judicium intellectus, quo quis judicat, ſibi nimis arduum, & impoſſibile eſſe conſequi beatitudinem. Secundò fuga voluntatis, qua quis refugit ſalutem tanquam obtineri impoſſibilem, atque ideò ab ejus procuratione ob difficultatem mediorum apprehenſam deſiſtit. Ita Maſtrius *diſp.*10.*Theol. Moral.num.*40.& alii: quamvis benè notet Herinex *diſput.* 10.*num.* 50. quod Deſperatio propriè ſit in ipſa voluntate, & actu ipſius, quo quis non vult ampliùs proſequi beatitudinem, aut media ad eam conſequendam opportuna adhibere; judicium verò illud, quo quis putat, ſe non ampliùs obtenturum beatitudinem, potiùs ſit aliquid prævium, atque inducens ad Deſperationem, non autem propriè Deſperatio.

Quale ſit peccatum.

14. CONCL. II. Deſperatio ex genere ſuo eſt peccatum mortale, atque inter cætera maximè periculoſum. Ratio eſt clara; quia Deſperatio directè opponitur Spei Theologicæ, & quia avertit hominem ab ultimo Fine ſuo, ſeu cœleſti beatitudine ſimulque media omnia ad hanc conſequendam abjicit, quis neget, eam eſſe maximè periculoſum peccatum? Unde Iſidor. *lib.* 2. *de Summo Bono*, *cap.* 14. ait: *Perpetrare flagitium, mors animæ eſt: deſperare autem, deſcendere in infernum.*

Quid agendum circa perſonas afflictas.

15. Hoc tamen intelligendum eſt de vera, & voluntaria Deſperatione: nam quandoque accidunt tentationes violentæ, afflictiones graves, & inconſolabiles mœſtitiæ, quibus interdum animæ cruciantur, ita ut omni Spe deſtitutæ videantur. De his autem non procedunt hactenus dicta; quia ſunt potius timores, & anguſtiæ excitatæ à diabolo; vel ex turbatione quadam, aut etiam complexione melancolica provenientes, abſque vero & deliberato conſenſu voluntatis. Super his tamen prudenter invigilare debent Confeſſarii, hujuſmodi afflictas perſonas in Domino paternè conſolando, eiſque oſtendendo, quòd talia culpa vacent, quamdiù voluntas eiſdem non conſentiat: ac proindè eaſdem adhortando, ut agnita propria infirmitate, atque demeritis, ſeſe projiciant in ſinum bonitatis & miſericordiæ Dei, meritaque Salutiferæ Paſſionis JESU Chriſti Domini noſtri; ſimulque non obſtantibus quibuſcunque afflictionibus, & mœſtitiis, bonum operari minimè deſiſtant.

Peccata in Spiritum S. quæ?

16. CONCL. III. Deſperatio rectè connumeratur inter peccata in Spiritum ſanctum, quæ communiter cum Magiſtros Sententiarum 2. *diſt.* 43. & D. Thoma 2.2. *quæſt.* 14. *art.* 2. ſex enumerantur; videlicet Deſperatio, Præſumptio, Impœnitentia, Obſtinatio, Impugnatio veritatis agnitæ, & fraternæ gratiæ Invidentia. Ita Doctores communiter: nam Deſperatio ipſam Dei oblatam munificentiam & gratiam, quæ Spiritui ſancto, ceu Fonti omnium bonorum, tribui peculiariter ſolet, ex malitia contemptim abjicit; juxtà quod impii dixerunt, Jeremiæ 18. *Deſperavimus: poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & unuſquiſque pravitatem cordis ſui mali faciemus.*

Inter ea cur numeretur Deſperatio?

Hæc poteſt conſiſtere cum, & ſine actu infidelitatis

17. CONCL. IV. Deſperatio poteſt conſiſtere ſine actu Infidelitatis, quamvis non ratò habeant annexam Infidelitatem. Ita Maſtrius *loc. cit. num.* 34. cum aliis. Ratio primæ partis eſt: quia poteſt quis actum Deſperationis elicere, quamvis non ſentiat aliquid contra Fidem: ut ſi quis credat quidem, Deum eſſe juſtum ac miſericordem, deſperet tamen ex eo, quia judicat ſalutem ſibi eſſe impoſſibilem ob ſuam pronitatem ad peccandum, & contrarietatem, quam in ſe expeitur ad benè agendum. Altera pars ex eo liquet;

quia Deſperatio facilè excæcat intellectum, ut quis credat, Deum non eſſe infinitè bonum, ac miſericordem. Undè Cain ob Abel occiſum à Deo correptus, deſperans, Deique miſericordiam negans, ait: *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Gen. 4. Et in hoc poſteriori ſenſu *(Deſperatio quid.)* Magiſter Sententiarum *loc. cit.* definit Deſperationem, dicendo: *Deſperatio eſt; qua quis diffidit penitus de bonitate Dei, æſtimans ſuam malitiam Divinæ bonitatis magnitudinem excedere.*

(Præſumptio quid.) 18. Quantum nunc attinet ad Præſumptionem, quæ eſt alterum peccatum Spei Divinæ oppoſitum per exceſſum, ea rectè definitur, dicendo: *Præſumptio eſt Spes obtinendi à Deo gratiam & gloriam æternam inordinatè* id eſt, aliter quàm Deus obtinendam ſtatuit. Et hujuſmodi præſumptionem eſſe peccatum ex genere ſuo mortale, atque unum ex ſex peccatis in Spiritum ſanctum, conveniunt Doctores.

19. Dupliciter autem peccatum Præſumptionis committi poteſt. *(Poteſt committi dupliciter)* Primò, cùm quis præſumit, ſe Divinam gratiam, aut æternam gloriam ex ſeipſo, & propriis naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe: quo modo Pelagiani, antiqui hæretici, & à D. Auguſtino acerrimè impugnati, præſumebant, ſe poſſe propriis viribus ſine ſupernaturali auxilio Dei omnia præcepta ſervare, & æternam beatitudinem mereri. Secundò contingit Præſumptio, quando è contrà quis præſumit, ſe ſola Dei miſericordia ac liberalitate, Chriſtique meritis, abſque propria Pœnitentia, & cooperatione per bona opera, beatitudinem vitamque æternam conſecuturum. Et talis erat Præſumptio Lutheranorum, aliorumque quorumdam Hæreticorum, qui per ſolam fidem in Chriſtum abſque aliis bonis operibus ſperarunt beatitudinem adipiſci, quam S. Concilium Trid. *Seſſ. 6. cap. 9.* appellat *inanem hæreticorum fiduciam*, & in progreſſu pluribus refutat.

DISTINCTIO VI.

De Charitate, ejuſque Obligatione.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Charitas, & quæ ejus obligatio?

(Charitas, & amor, generatim quid.) 1. CHaritatis nomen generatim quidem ſignificat idem, ac amor ſeu dilectio, plerumque tamen tum in S. Scriptura, tum à SS. Patribus ſumitur in bonam partem, nempè pro amore boni honeſti, ſeu bona voluntate; Amor autem indifferenter in bonam & malam partem accipitur, nempè vel pro amore Dei, vel Mundi, & pro amore tum honeſto, tum illicito & carnali. In præſenti igitur loquimur de charitate, prout eſt tertia virtus Theologica, & omnium aliarum virtutum præſtantiſſima, de qua Apoſtolus, 1. *Corinth.* 13. inquit; *Nunc autem manent fides, ſpes, Charitas; tria hæc: major autem horum eſt Charitas.*

(Charitas ut virtus Theologica, quid, & quod objectum ejus.) 2. CONCL. I. Charitas eſt virtus divinitùs infuſa, qua diligitur Deus propter ſe ſuper omnia, & proximus propter Deum. Ita in re communis. Porrò objectum materiale primarium charitatis eſt Deus, objectum verò ſecundarium ipſius eſt proximus noſter, & omnia alia honeſtè amabilia, ſeu quæ poſſunt ad gloriam Dei, ſicque propter ipſum amari; nam *univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus* Proverb. c. 16. Objectum formale Charitatis Dei, eſt ipſamet infinita Dei bonitas, qua ipſe in ſe bonus eſt, & amabilis amore amicitiæ, (a) ob hanc quippè bonitatem

(a) Juxta dicta Diſt. 5. n. 7.

tatem, velnti propter rationem formalem, atque motivã, Deus tanquam infinitum Bonum, eſt amandus ſuper omnia.

Deus quomodo appellatur charitas. 3. Dices. 1. Joan. cap. 4. dicitur: *Deus charitas eſt; & qui manet in charitate, in Deo manet*, ergo charitas non eſt virtus aliqua infuſa. Reſp. negando conſequentiam: etenim textus allegatus in primis eſt intelligendus cauſaliter, eo modo, quo Deus dicitur ſpes noſtra, patientia noſtra, juſtitia noſtra, & hujuſmodi, prout paſſim legitur in S. Scriptura. Deindè Deus dicitur eſſe charitas, eò quòd ſit eſſentialiter charitas increata; unde etiam Spiritus ſanctus appropriatè dicitur *Amor*. Hoc tamen non obſtante adhuc in hominibus juſtis datur charitas creata, qua ipſi ſuper omnia diligunt Deum propter ſe, ſeu infinitam bonitatem ſuam, & proximum propter Deum.

Præceptũ de diligendo Deum, partim affirmativum, partim negativum. 4. CONCL. II. Extat Præceptum de diligendo Deum ſuper omnia; idque partim eſt negativum, ne videlicet Deum odio habeamus, aut aliquid agamus, quod diſſolvat amicitiam noſtram cum Deo, peccando videlicet mortaliter, partim affirmativum, ut obſervemus mandata ejus. Ita unanimis Fidelium, & patet ex plurimis S. Scripturæ locis. Sic enim *Deuter. 6. & Matth. 22.* legitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & in tota anima tua, & in tota mẽte tua hoc eſt maximum, & primum mandatũ.* Item Joan. 14 *Qui habet mandata mea & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.* Et ſimilia plura occurrunt paſſim. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 1. Propoſitionem damnavit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Ei ſatisfit diligendo Deum ſuper omnia appretiativè. 5. CONCL. III. Præcepto diligendi Deum ſuper omnia, ſeu ex toto corde, ſatisfit diligendo efficaciter Deum ſuper omnia appretiativè. Ita communior Doctorum, paucis exceptis, qui volunt adeſſe obligationem diligendi Deum ſuper omnia etiam intenſivè. Cæterùm ut hæc concluſio melius intelligatur,

Deũ ſuper omnia amari intenſivè, & appretiativè, quid. 6. Notandum cum Scoto 3. *diſt.* 27. *q. un. §. Quãtùm ad illum*, & aliis, dupliciter poſſe Deum ſuper omnia amari, videlicet intenſivè, & appretiativè. Tunc Deus dicitur *ſuper omnia amari intenſivè*, quando actus amoris Dei eſt intenſior, ac vehementior omni alio amore. Tunc verò dicitur Deus *amari ſuper omnia appretiativè*, quãdo Deus magis æſtimatur, quàm omnes creaturæ, ita ut his omnibus præferatur, & nullius creaturæ timore, aut amore, velit quis Deum offendere Sic Chriſtus Matth. 10. ait; *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.* Et Paulus Rom. 8. *Nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Poteſt autem facilè contingere, ut quis magis intenſivè unum diligat, & ſimul aliud magis appretiativè: ſic enim mater magis intenſivè diligit filium parvulum, ſed magis appretiativè filium adultum, qui gubernat rem domeſticam; quia hunc magis æſtimat præ illo, quamvis alterum juniorem teneriori affectu amoris proſequatur. Hac terminorum explicatione præmiſſa.

Probatio Cõcluſionis. 7. Probatur Concluſio. Nam ſenſus præcepti de diligendo Deo ex toto corde, &c. eſt ut Deum diligamus ſuper omnia ita, ut nullius creaturæ amore velimus ejus præcepta tranſgredi, ipſumque mortaliter peccando offendere. Sic quippè 1. Joan. 2. dicitur: *Qui autem ſervat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt*. Accedit, quòd defactò nobis conſtare vix poſſit, quiſnam actus amoris ſit intenſior altero, quinimo plerumque parentes ſolent multùm intensè amare filios, & conjuges ſeſe mutuò: ergo, ſi magis intenſivè tenerentur amare Deum, forent in perpetuo periculo transgrediendi hoc præceptum, quod non eſt dicendum. Sufficit igitur, amare Deum appretiativè ſuper omnia, quatenus plus æſtimatur Deus cæteris omnibus, adeò ut nullius creaturæ amore velit quis Deum offendere.

8. CON-

Digitized by Google

Præcepiū diligendi Deum obligat ad frequens exercitium.

8. CONCL. IV. Præceptum diligendi Deum obligat ad frequens exercitium, ita ut actus amoris Dei non multò tempore omittatur. Deſumitur hoc ex magnitudine hujus præcepti, de quò Salvator ait, Matth. 22. *Hoc eſt maximum, & primum mandatum*: & conſequenter per vitæ decurſum ſæpiùs obligat.

Quo determinato tempore illud obliget.

9. Quo autem determinato tempore curat ejuſmodi obligatio, variant Doctores, quamvis conveniant paſſim in hoc, quod cenſeant obligare. I. Circa initium uſus rationis. II. Circa finem vitæ. III. Quando quis gravi urgetur tentatione, præſertim odii Dei cum periculo conſenſus, niſi ad Deum per actum amoris convertatur. IV. Tota vita ſæpiùs, ita videlicet, ut non multo tempore differendus ſit actus dilectionis Dei, eo fermè modo, quo ſuperiùs (b) determinatum eſt tempus, quo Fideles tenentur elicere actum Fidei Theologicæ. Hinc conformiter dictis ibidem *num.* 33. Doctor Subtilis 3. *diſt.* 27. *q. un.* §. *quantùm ad ſecundum*, dubitativè tamen, innuit, hoc præceptum urgere ſingulis diebus Dominicis, dum ait: *Quando autem ſit hoc* (ut quis teneatur habere actum dilectionis Dei) *fortè determinavit hoc illud præceptum divinum. Sanctifica Sabbatum, &c. & Eccleſia ſpecificavit quantùm ad Miſſam audiendam in die dominico, de conſec. diſt. 2. c. Miſſas*. Hæc ille. Solùm nota, ſequentes Propoſitiones eſſe vitandas; utpotè quas damnavit Innocentius XI. quarum prima, ordine 5. ſic habet. *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus*; Altera, ordine 6. talis eſt. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſè quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.* Ultima ordine 7. ita ſonat: *Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.* Omnes hæ tres Propoſitiones ſunt damnatæ, *ſicut jacent*, & meritò, ut probant authoritates S. Scripturæ *n.* 4. & 8. allegatæ.

(b) Diſt. 2. per tot.

Tres propoſitiones quoad hoc damnatæ.

10. CONCL. V. Ex charitate generatim tria nobis ſunt diligenda, videlicet Deus, Noſmetipſi, & Proximus. Patet hoc ex illo Matth. 10. *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum, ſicut teipſum*: nam hoc ipſo, quod mandatur, ut quis diligat proximum, ſicut ſeipſum, dilectio ſui ipſius non tantùm innuitur (quamvis, cùm hæc à natura ſatis dictetur, quinimò homine congenita exiſtat, expreſſiori præcepto opus non fuerit) ſed inſuper ipſa præfertur dilectione proximi.

Tria ſunt diligenda Deus, nos ipſi, & proximus.

11. Cæterùm in allato S. Scripturæ textu ly *ſicut* denotat ſimilitudinem, non æqualitatem, prout accipitur Matth. 5. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*; & alibi ſæpè. Hinc non jubemur diligere proximum, quantùm nos, ſed ſicut nos, hoc eſt, primo loco poſt Deum nos ipſos, deinde ad normam, & exemplar noſtræ dilectionis, proximum. Charitas enim inclinat potiùs in bonum ſui ſubjecti, quàm alicujus extranei, idque ob majorem conjunctionem, nam potior eſt unitas, quàm unio. Verùm ipſa dilectio proximi neceſſariò ſequitur ex præcepto diligendi Deum, prout notat Doctor Subtilis 3. *diſt.* 37. *q. un.* §. *contrà*: nam amans perfectè Deum, hoc ipſo debet velle, quod & proximus amet Deum quia proximum eſt quoddam bonum extrinſecum Dei, cujus gloria augetur per hoc, quòd proximus ipſum amet, eique ſerviat. Undè ad charitatem ſpectat, hæc & ſimilia bona deſiderare proximo propter Deum (quod etiam dicendum de bonis proximi corporalibus, aliiſque externis, quatenus conſiderantur ut cedentia ad gloriam Dei) quia ad eandem virtutem pertinet intentio finis, & electio mediorum. Hermex *p.* 3. *diſp.* 11. *q.* 4. & alii.

Præceptū diligendi proximū, quantum, & undè oriatur?

12. CONCL. VI. Præcepto diligendi proximum (quandò videlicet illud obligat in occaſionibus ſublevandæ neceſſitatis, aut deponendi odium, vel hujuſmodi) non ſatisfit per ſolos actus externos, ſed adeſt obligatio diligendi ipſum etiam per

Ei non ſatisfit per ſolos actus externos.

actus

actus internos & formales Dilectionis. Deſumitur hoc ex pluribus S. Scripturæ teſtimoniis: ut ex illo Matth. 22. & Luc. 20. *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*. Item 1. Jo. 4. *Chariſſimi, ſi Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrũ diligere*, ubi in ſequẽtibus plura quoad hoc. Undè Apoſtolus *Rom. cap.* 12. vult, ut ſit *dilectio ſine ſimulatione*, atqui ea, quæ exhiberetur actu exteriori, ſed abſque ullo actu interno dilectionis, non eſſet ſine ſimulatione; ergo. Et hinc Innocentius XI. ſequentes duas Propoſitiones damnavit, quarum prior ordine 10. ſic ſonat: *Non tenemur proximũ diligere actu interno & formali*. Altera verò, ordine 11. eſt talis: *Præcepto proximũ diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos*. Et meritò utraque eſt damnata; nam diligere, toties in S. Scriptura præceptum quoad proximum, importat etiam actum internum & formalem, ſuo tempore prodeuntem in opus externum, juxta illud 1. Jo. 3. *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed, opere, & veritate*, cum corcordantiis.

Debemus etiam diligere corpus noſtrum. 13. Addunt quoad præmiſſa Doctores cum S. Auguſtino *lib. 1. de Doctrina Chriſtiana, cap.* 23. etiã corpus proprium ex charitate eſſe diligendum, eò quòd poſſit participare æternam beatitudinem, poſtquàm fuerit reunitum animæ poſt generalem Reſurrectionem. Verùm hoc membrum ſufficienter jam includitur ſub dilectione ſui ipſius. Neque huic dilectioni corporis repugnat moderata, & rationabilis caſtigatio carnis; quinimò cùm ejuſmodi diſcreta carnis mortificatio ſit medium conſequendi æternam cum anima fœlicitatem, ea ſpectat ad verum corporis amorem, ſicut ad amorem filii diſciplina debita a dilectiſſimis parentibus impoſita.

An creatura irrationales ex charitate ſint diligendæ. 14. Quæres, an etiam creaturæ irrationales ex charitate ſint diligendæ? *Reſp.* cum D. Thoma 2. 2. *q.* 25. *art.* 3. & aliis paſſim, quamvis ex charitate poſſumus diligere creaturas irrationales, ſicut bona, quæ aliis ex charitate dilectis volumus, quatenus ſcilicet ex charitate volumus eas conſervari ad honorem Dei, & utilitatem noſtram, vel proximorum, juxta quod *Exodi* 23. præcepit Deus: *Si videris aſinũ odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cũ eo*. Nihilominus creaturæ irrationales non ſunt amandæ ſecundùm ſe, quaſi ipſis propter ſemetipſas, & abſque reſpectu ad honorem Dei, vel utilitatem noſtram, aut proximorum, velimus bonum, quia charitas fundatur ſuper communicatione beatitudinis æternæ, cujus creatura irrationalis capax non eſt: neque etiam ea eſt proximus noſter, ac proindè præceptum Dilectionis ad ipſam non extenditur.

QUÆSTIO II.

De Dilectione Inimicorum.

15. CONCL. I. Certum eſt, dari ſpeciale præceptum charitatis de inimicis diligendis. Ita omnes Catholici: ſic enim expreſsè præcepit Chriſtus Dominus, Matth. 5. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos*. Et hoc non eſſe conſilium duntaxat, ſed verum præceptum, eſt communis, & concors omnium Theologorum ſententia, prout notat Maſtrius *diſp.* 10. *Theolog. Mor. n.* 53. Accedit illud Levit. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo: ne quæras ultionem, nec memor eris injuriæ*. Et Proverb. 23. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit da ei bibere*: Item ad Rom. cap. 12. *Nulli malum pro malo reddentes &c.* Cæterùm Quæſtio potiſſimum remanet, ad quãnam ſe extendat iſthoc præceptum charitatis de diligendis inimicis; undè ſit *Datur ſpeciale Præceptũ de diligendis inimicis.*

16. CONCL. II. Ex ſpeciali præcepto charitatis ſunt inimicis exhibenda generalia ſigna dilectionis, quæ communiter omnibus ejuſdem ſtatus & conditionis hominibus præſtare ſolemus. Ita communis. Ratio eſt: quia talis negatio generalis ſigni- *Vt illius tenemur inimicis exhibere generalia ſigna dilectionis.*

ſigni dilectionis, ſeu excluſio ab eo, vindictæ cupiditatem indicat, quæ privatis eſt interdicta, juxta cit. text. *non quære ultionem*, & alibi.

Vindicta quibus interdicta.

17. Dicitur notanter, *quæ privatis eſt interdicta*. Nam alia ratio eſt in Parente, Prælato, aliiſque Superioribus, qui ſubditos in ſe peccantes à communibus beneficiis, aut amoris indiciis, correctionis gratia aliquandiù poſſunt excludere; quamvis ſi alter ſit emendatus, & ſufficienter correctus, ejuſmodi communia amoris indicia rurſum ſint exhibenda. Sic pater offenſus à filio, poteſt in locum pœnæ eidem negare reconciliationem: imò à domo ad tempus excludere, donec reſipiſcat, aut convenientem pœnam fuiſſe cenſeatur, exemplo Regis David, qui diù à facie ſua excluſit Abſalon filium ſuum, 2. *Reg.* 14.

Exempla de Dilectione inimicorum.

18. Ex præmiſſa Concluſione infertur primò cum Doctoribus paſſim, inimicum non eſſe excludendum à generali dilectione proximorum. Undè ſi quis communiter oret pro omnibus, excluſo inimico, peccat: quamvis enim ad orandum nullo præcepto teneatur, tamen eo ipſo quo pro omnibus orat, nequit tuta conſcientia inimicum excipere. Similiter qui omnibus pauperibus accurrentibus Eleemoſynam diſtribuit, peccat eam negando uni pauperi ſuo inimico. Idem multi extendunt ad caſum, quo quis pluribus ſimul occurrens, ſalutat omnes præter inimicum: quia in tali eventu videtur negare ſignum univerſale Charitatis, & videtur adeſſe notabilis contemptus, aut ſcandalum. Veruntamen etſi frequenter id accidat, nihilominùs Baſſæus v. *Charitas n.* 14. cum aliis Authoribus notat, benè ponderandam eſſe magnitudinem ſcandali, & intentionem perſonæ: ſi enim vel nullum, vel parvum ſit ſcandalum, idque fiat non ex odio, ſed in ſignificationem gravaminis accepti, ut alter deinceps caveat offenſam inferre, non videtur peccatum ſaltem mortale incurri.

Tenemur deponere odium, & internum rancorem erga inimicum.

19. Infertur II. Quemlibet obligari ad deponendum odium, atque internum rancorem erga inimicum, qui comitatur appetitum vindictæ; idque tum per textus S. Scripturæ n. 15. allegatos, tum ex illo *Matth.* 6. ubi Chriſtus nos in hunc modum orare præcepit. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Hinc idē Salvator noſter *Matth.* 18. dixit. *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis ſi nō remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Et hac ipſa de cauſa tenetur quis etiam cavere à ſignis quibuſdam propinquis, quæ gerunt probabilem ſuſpicionem rancoris; ut cùm quis nunquam vult loqui injurianti, vel cùm ei obviat, divertit, vel torvo vultu reſpicit, & hujuſmodi: nam ex talibus ſignis patet inimicitia, ſimulque oportet etiam *ab omni ſpecie mali abſtinere*. 1. Theſſ. 5. Hoc tamen limita, niſi ejuſmodi ſigna exteriora amicitiæ ad tempus negentur in juſtam punitionem, quam comitatur zelus juſtitiæ (c) vel niſi negentur ex eo, quia aliò quin timetur inimicus in ſua malitia futurus obſtinatior, aut provocandus ad aliud malum inferendum, ſive aliud inconveniens indè oriturū prævidetur. *Angelus v. diligere*, & alii.

(c) Ut dictum n. 17.

Eique veniam roganti remittere injuriam. Non item ſatisfactionem, vel damnum illatum.

20. Infertur III. Quòd proximo veniam ſincerè roganti teneamur remittere injuriam. Hinc quippè Chriſtus *Luc.* 17. præcepit, dicens: *Si peccaverit in te frater tuus, & pœnitentiā egerit, dimitte illi & ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi*, cum concordantiis. Non tamen idcircò ab offenſo neceſſariò remittenda eſt ſatisfactio pro injuria, vel damno ſibi illato; quinimò injuriam, vel damnum paſſus, poteſt petere debitam ſatisfactionem: & ſi alter hanc ultro præſtare nolit, etiam via Juris, intentando videlicet Actionem injuriarum, vel petendo reſtitutionem, ſeu recompenſationem damnorum illatorum, coram competenti Judice juſtam ſatisfactionem poſtulare. Ratio hujus eſt: tum quia licitum eſt cuilibet jus ſuum in judicio proſequi

(dum-

(dummodò hoc fiat ſecluſo omni pravo affectu, atque animo ſeſe vindicandi) hinc enim conſtituuntur Judices, tanquam publici Miniſtri juſtitiæ. Tum quia aliud eſt malevolentia, aliud offenſa, vel damnum illatum: illam quidem nunquam licitum eſt fovere, benè tamen pro hac debitam petere ſatisfactionem, vel damni dati recompenſationem.

Specialia ſigna dilectionis, an exhibenda inimicis.

21. CONCL. III. Specialia ſigna, & argumenta Dilectionis, inimicis exhibere, vel eoſdem peculiari benevolẽtia & dilectione proſequi conſilium eſt, non præceptum. Ita communis. Ratio eſt: quia non tenemur inimicos magis diligere, quàm alios proximos. Nihilominùs conſilii, & majoris perfectionis eſt, ita ſeſe propter Deum ſuperare, ut etiam ſingularem benevolentiam inimicis impendamus, exemplo Chriſti Domini, qui pro ſuis crucifixoribus oravit.

Corollaria.

22. Infertur proinde cum Laymano *lib.2.tract.* 3. *cap.* 4. & aliis, inimicum ægrotum invifere, mæſtum ſolari, hoſpitio recipere, obviam factum ſalutare, familiariter cum eo agere, ac hujuſmodi, per ſe loquendo, atque extra caſum neceſſitatis, aut ſcandali, non eſſe de præcepto: quia hæc ſunt ſpecialia amoris ſigna: quæ inimicis nemo tenetur exhibere; quamvis talibus ſpecialibus benevolentiæ ſignis exhibitis inimicos diligere, ſit opus Miſericordiæ ſpiritualis, & valdè meritorium.

Limitatur allata doctrina.

23. Additur notanter, *per ſe loquendo &c.* Nam ſecùs eſt, ſi cæteroquin ſequatur ſcandalum, aut inimicus in neceſſitate poſitus ejuſmodi benevolentia, vel auxilio ſpecialiter indigeat. Siquidem in primis quilibet tenetur ſcandalum, & ruinam proximi vitare, quoties poteſt abſque gravi ſuo detrimento. Undè peccat, ſi quis negando ſpecialiter ſigna amoris, quæ anteà præſtare ſolebat, majus erga ſe hominis odium, vel iram conciret. Idem dicendum, ſi ſperet, ſalutatione inimici, vel ſimili benevolentiæ ſigno animum ejus ſibi, ac Deo facilè reconciliandum, & nihilominùs ejuſmodi ſigna ſubtrahat. Layman *loc. cit.* Deinde ſi inimicus ſit in caſu neceſſitatis conſtitutus, urget illud, quod habetur Prov. cap. 25. & Rom. 10 *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* Hinc obſervant Doctores, quòd quilibet ſemper debeat animo paratus eſſe, ſpecialiter ſubvenire inimico, cùm is graviter indiguerit, & alter commodè potuerit.

Licitum tamen eſt odiſſe peccata inimici.

24. CONCL. IV. Licitum tamen eſt & honeſtum, in peccatoribus & inimicis odiſſe atque deteſtari peccatum, illudque per emendationem tollere, & optare, ut à Deo, ut à Superioribus puniatur. Ita Scotus *in* 3. *diſt.* 30. *q. un.* Maſtrius *diſp.* 10. *Theolog. Mor. num.* 55. & alii. Ratio eſt: quia ſic non habetur odio perſona inimici, quæ ad imaginem Dei formata eſt, & capax exiſtit æternæ beatitudinis; ſed potiùs ejus peccatum, quod tolli, & corrigi, atque puniri volumus. Undè, & Regius Pſaltes, *Pſal.* 108. exoptat, dicens: *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita ut non ſint*; id eſt, efficiatur, ne ampliùs ſint peccatores.

Atque de ejus punitione lætari.

25. Et hac ratione per Judices, ac publicos juſtitiæ Miniſtros rectiſſimè peccatores puniuntur, imò, & pro communi Reipublicæ tranquillitate, ut exigit juſtitia, ultimo quandoque ſupplicio afficiuntur. Atque eadem ratione licitum eſt, de ejuſmodi malefactorum punitione lætari, quatenus nimirum per eam tollitur malum peccati, & publicum Reipublicæ incommodum, & econtrà triſtari, ſi videmus peccatores proſperari. Aliud enim eſt, peccatum in proximo odiſſe, ejuſque punitionem, & correctionem optare, aliud verò, perſonam proximi odio habere, quæ ad imaginem Dei facta eſt, atque æternæ gloriæ capax exiſtit. Illud licitum eſt atque bonum, non autem iſtud.

QUÆSTIO III.

De multiplicibus actibus Charitatis.

Actus Charitatis, quis? 26. CONCL. I. Plures ſunt actus, vel potiùs effectus charitatis, videlicet Dilectio, Beneficentia, Gaudium, Pax, & Miſericordia: hujuſque rurſum alia ſunt opera corporalia, & alia ſpiritualia. Ita communis, & patet inductione.

Dilectio. 27. Primus igitur, ac præcipuus charitatis actus internus, eſt *Dilectio* qua alteri per Charitatem volumus bonum. Porrò huic interno actui charitatis, quatenus tendit ad proximum noſtrum, reſpondit actus aliquis externus, qui dicitur *Beneficentia*, *Beneficentia.* eſtque veluti executio ipſius dilectionis internæ: ſiquidem per Beneficentiam proximo re ipſa bonum tribuimus, quod ei volumus ex interno charitatis affectu, ſive dilectione. Hinc 1. Joan. cap. 3. dicitur, *Filioli, nō diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate*, id eſt, tum animo, tum externa exhibitione.

Gaudium 28. *Gaudium* non tam virtus eſt, quàm effectus virtutis, ſeu ipſius charitatis, nec aliud eſt, quàm quies animi in bono præſente, & poſſeſſo. Nam dum Deum ex charitate diligimus, mox lætamur de ipſius bonis, utputa de infinitis perfectionibus Divinis, de exaltatione nominis ſui, converſione Gentium, ac hujuſmodi; ac ſimiliter, ſi proximum veraciter diligimus, gaudemus de bonis ipſius, videlicet de converſione ejus à peccatis, de profectu in virtutibus, imo & de bonis aliis tum ſpiritualibus, tum temporalibus.

Pax, & 29. *Pax* ſimiliter eſt actus, ſeu potiùs effectus charitatis, juxta illud Apoſt. ad Galat. 5. *Fructus autem ſpiritus ſunt charitas* (id eſt, actus dilectionis internæ) *gaudium, pax &c.* Et Pſ. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Porrò Pax ſecūdùm D. Auguſtinum *lib. 3. de Civ. Dei, c. 13. eſt tranquillitas cordis*. Conſiſtit autem in hoc, quòd noſtra voluntas Divinæ voluntati cohæreat, ad eamque reliquas interiores appetitiones accommodet. Item in eo, quòd noſtras voluntas cum proximi voluntate concordet in iis, quæ ad ejus ſalutem æternamque beatitudinem pertinent.

30. *Miſericordia* eſt virtus proximè ex Charitate trahens originem, eaque inter virtutes proximum reſpicientes tenet principatum. *Miſericordia, quid?* Definitur autem à S. Auguſtino *lib. 9. de Civit. Dei, cap. 5.* quòd ſit *alienæ miſeriæ in corde noſtro compaſſio, qua ſi poſſimus, ſubvenire compellimur*. Duo quippè Miſericordia complectitur, videlicet dolorem illum, qui ex alieni mali conſideratione naſcitur, & actum virtutis, quo ſi poſſumus, alienæ miſeriæ ſubvenire conamur; quod ſit per opera Miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia. Huic veluti Miſericordiæ per exceſſum opponitur nimia cordis mollities, ſeu nimia indulgentia; per defectum verò cordis durities, atque crudelitas. *Huic vitia oppoſita*

31. CONCL. II. Opera Miſericordiæ rectè dividuntur in corporalia & ſpiritualia. Ita communis. Et quidem corporalia (ſic dicta, quia ad corpus referuntur, & circa illud exhibentur) ſunt ſeptem; videlicet; Eſurientes paſcere, ſitientibus potum dare, nudos operire, captivos redimere, ægrotos viſitare, peregrinos hoſpitio ſuſcipere, mortuos ſepelire. De quibus omnibus fit mentio *Matth. cap. 25.* atque extant plurimi alii textus S. Scripturæ paſſim occurrentes. & loquitur ille vulgatus verſiculus: *Opera miſericordiæ corporalia.*

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

32. Opera Miſericordiæ ſpiritualia, ſeu quæ ad animum referuntur, ſunt itidem ſeptem, videlicet, Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè conſulere, pro ſalute proximi orare, conſolari mæſtos, improborum injurias patienter ferre, aliorum offenſam remittere. Et de his loquitur alter vulgatus verſiculus, ſub ly *conſule* etiam *docere* complectens, dum habet. *Et ſpiritualia, quæ.*

Cōſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

33. Cæ-

Ex iis duo præcipuè examinātur à Theologis.

33. Cæterum dimiſſis aliis actibus charitatis, utpote de quibus minor eſt difficultas, Theologi potiſſimùm bina opera Miſericordiæ examinare ſolent, videlicet largitionem Eleemoſynæ, per quam pleraque opera Miſericordiæ corporalis exercentur, & Correctionem fraternam: undè de his, eorumque obligatione, ſpeciales Quæſtiones inſtituentur.

QUÆSTIO IV.

De præcepto dandi Eleemoſynam.

Eleemoſyna, quid?

34. ADvertē dum, quod *Eleemoſyna* generaliſſimè accepta communiter definiatur, quòd ſit alienæ miſeriæ ſublevatio. Et hoc modo Eleemoſyna tam latè patet, quàm latè ſeſe extendunt miſeriæ, quibus creatura rationalis eſt ſubjecta; ſicque Eleemoſyna complectitur ſub ſe omnia opera Miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia. Magis tamen ad propoſitum, Eleemoſyna accipitur pro opere Miſericordię corporali, eſtque opus, quo aliquid ex compaſſione propter Deum indigenti datur. Undè Eleemoſyna eſt actus externus virtutis Miſericordiæ; quatenus procedit ex motivo ſublevandi miſeriam proximi; quamvis etiam eſſe poſſit actus charitatis, ſi fiat ob amorem Dei.

Eleemoſyna quandoque eſt de præcepto.

35. CONCL. I. Eleemoſyna quandoque eſt in præcepto, tenemurque ſub peccato mortali aliquando per Eleemoſynam ſuccurrere proximo. Ita omnes Catholici. Patet id ex S. Scriptura, ut Eccleſiaſtici 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes*. Item Luc. 21. *Veruntamen quod ſupereſt date Eleemoſynam,* & alibi. Et quidem Eleemoſynam corporalem non tantùm ſub conſilio, ſed quandoque cadere ſub præcepto: patet ex illo Matth. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignē æternū: eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare &c.* Siquidem nullus dānatur ob omiſſionem conſilii, ſed ſolùm ob violationem præcepti.

Ad obligationem dandi Eleemoſynā duo concurrere debent, quę?

36. CONCL. II. Ad incurrendam obligationem dandi Eleemoſynam duo concurrere debent, videlicet quòd & accipiens in neceſſitate conſtitutus ſit, & dans habeat bona ſuperflua, undè dari poſſit Eleemoſynam: Ita Doctores paſſim. Idque deſumitur ex S. Scriptura clarè, ut ex illo, 1. Joan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mūdi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Et conſequenter, ut propter negatam Eleemoſynam perdatur Charitas Dei, ſeu gratia ſanctificans, requiritur, ut frater ſeu proximus noſter habeat neceſſitatem; ſimulque nos habeamus ſubſtantiam, ſeu media ſufficientia eum juvandi. Idem patet ex cit. verbis Matth. 25. *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi, &c.*

Corollarium.

37. Infertur proindè, ſi quis non habeat, undè det Eleemoſynam, eundem contra hoc præceptum non peccaturum: quia ad impoſſibile nemo obligatur. Similiter ſi quis habeat quidem bona plurima, ſed non adſit, qui habeat veram neceſſitatem, non tenebitur præcepto dandi Eleemoſynam. Sed mox reſtat difficultas, quæ neceſſitas proximi inducat obligationem dandi eidem Eleemoſynam, & quis cenſeatur habere bona ſuperflua ita ut obligetur de ipſis dare Eleemoſynam, ſuppoſita ſibique patefacta vera neceſſitate proximi.

Neceſſitas proximi triplex extrema, gravis, & communis.

38. Pro reſolutione hujus Quæſtionis neceſſariò eſt præmittendum quòd triplex poſſit intelligi neceſſitas proximi. Una extrema, cui ſi non ſuccurratur, proximi vita certò, vel probabiliter periclitabitur. Altera neceſſitas dicitur gravis, cui ſi non ſubveniatur, proximus vitam ægrè & difficulter conſervabit. Tertia neceſſitas eſt communis, & ordinaria, qualis eſt eorum, qui oſtiatim mendicare ſolent.

Bona ſuperflua naturæ, &

39. Deinde etiam dupliciter poteſt quis intelligi, habere ſuperflua bona. Primò quidem ſuperflua naturæ; qualia cenſentur ea, quæ non ſunt neceſſaria ad vitam ſuam, ſuorum-

Superflua ſtatui, quæ?

rumque ſuſtentandam, ſive deindè requirantur ad honeſtam conſervationem ſtatus ſui, ſive non. Secundò ſuperflua ſtatuit perſonæ: qualia bona cenſentur ea, quæ etiam non ſunt neceſſaria ad conditionem, ſeu ſtatum perſonæ conſervandum. Et hæc diſtinctio oſtenditur à contrario ſenſu: nam, ut ex terminis patet, Neceſſaria ad naturam dicuntur, quæ requiruntur præcisè ad vitam conſervandam. Neceſſaria ad ſtatum verò, quæ ad ſuum, ſuorumque ſtatum conſervandum requiruntur. Nunc ſit

Tempore neceſſitati extremæ proximi, danda eſt Eleemoſyna de ſuperfluis naturæ ſu præcepto,

40. CONCL. III. Tempore neceſſitatis extremæ, vel quaſi extremæ proximi, Eleemoſyna eſt danda ſub præcepto de ſuperfluis naturæ ſeu vitæ, quamvis ſint neceſſaria ſtatui perſonæ, maximè ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus; Ita communis; & certiſſimum aſſerit Joannes Cardenas, *ad Propoſit. 12. Innocentii XI. n. 9.* Et hoc quidem clarè deſumitur ex hactenùs citatis, aliiſque pluribus textibus Sacræ Scripturæ. Accedit ratio: quia ordine charitatis, per ſe loquendo, præferenda eſt vita proximi decentiæ ſtatus noſtri. Hinc S. Ambroſius, relatus *c. Paſce. diſt. 86.* ſic ait: *Paſce fame morientem: quiſquis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti.*

Limitatur hæc doctrina.

41. Dicitur, *maximè ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus.* Quia in primis ceſſat hæc obligatio, quando quis non poteſt ſuccurrere proximo, niſi cum plena everſione ſui ſtatus: tum quia charitas non obligat reſpectu proximi cum detrimento proprio reſpectivè gravi: tum etiam, quia utilius eſt Reipublicæ, Nobilem retinere ſtatum ſuum, quàm quòd privatus pauper vitam, alioquin ad breve tempus duraturam, non tam citò finiat, prout argumentatur Herinex *diſp. 12. q. 3. n. 46.* Deindè, nemo tenetur pauperi magnam dare quantitatem pecuniæ ad emendam exquiſitiſſimam medicinam ipſi neceſſariam, ſed ſufficit adhibere media communia. Layman *lib. 2. tract. 3. c. 6. n. 4.* Sà ℣. *Eleemoſyna, n. 4.* & aliis. Inſuper ceſſat iſthæc obligatio, ſi tibi conſtet, quòd ab alio juvandus ſit pauper: nam tunc is non cenſetur eſſe in extrema neceſſitate.

De ſuperfluis naturæ, & ſtatui danda eſt Eleemoſyna et iam gravè neceſſitatem patientibus.

42. CONCL. IV. Loquendo nunc de bonis ſuperfluis & naturæ, & ſtatui perſonæ, conveniunt Doctores, ex eiſdem dandam eſſe Eleemoſynam non ſolùm patientibus extremam, ſed etiam gravem duntaxat neceſſitatem. Hinc, ut omittantur citati Sacræ Scripturæ textus, S. Ambroſius *lib. 1. Officiorum, cap. 31.* ait *Grãdis culpa eſt, ſi ſciẽte te fidelis egeat ſi ſcias eũ fame laborare, ærumnam pati præſertim ſi mendicare erubeſcat.* Quibus poſtremis verbis eos indicat, qui honeſtis parentibus nati ſæpè graviore paupertate premuntur, dum publicè mendicare erubeſcunt: Et quia in nonnullorum ſententia vix ampliùs dabatur ſuperfluum ſtatui, ſicque præſens præceptum, dandi Eleemoſynam graviter indigentibus de ſuperfluis ſtatui, plurimùm enervabatur; jure meritiſſimo Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 12. Propoſitionem damnavit: *Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad Eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.*

In neceſſitate communi tenetur quis de bonis ſuperfluis naturæ & ſtatui dare eleemoſynam ſubveniali.

43. CONCL. V. Tandem loquendo de neceſſitate communi, utrum ex bonis ſuperfluis naturæ, & ſtatui perſonæ, ſit ſub præcepto, vel tãtùm de conſilio, danda Eleemoſyna pauperibus communem neceſſitatem patientibus, variant Doctores. Verùm communior & probabilior ſententia ait, adeſſe obligationem ſaltem ſub veniali: cum quilibet ex præcepto Charitatis teneatur ſubvenire proximo neceſſitatem patienti, ſi facilè poſſit.

Niſi ſubſit ratio negandi, & qua?

44. Intellige, niſi adſit ratio aliqua negandi: quia tunc nulla omninò culpa foret, negare Eleemoſynam. Porrò ejuſmodi juſta cauſa negandi Eleemoſynam pauperibus rogãtibus, inter alias cenſetur ea, ſi dives propoſitum habeat aliis pauperibus dandi, vel loco aut tempore opportuniori,

ſive

Digitized by Google

ſive paupetibus magis indigentibus. Quodſi verò abundãs divitiis omnes prorſus pauperes à ſe repellat, in malo planè ſtatu verſari videtur, utpotè cum divite Epulone omni Charitate Dei & proximi exutus, atque inordinato nimiùm amore divitiarum affectus, cum Chriſtus dicat Matth. 6. *non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ* Layman. *loc. cit. n.* 5. & alii.

QUÆSTIO V.

De Correctione fraterna.

Correctio proximi duplex, Judicialis, & Fraterna.

45. ADvertendum, quod Correctio proximi delinquentis duplex ſit: una judicialis, altera fraterna. *Judicialis* dicitur illa, quæ fit à poteſtate publica in bonum commune, id eſt, quando adhibetur remedium peccatis delinquentium à publicis Juſtitiæ Miniſtris, ſecundùm quod ea redundant in detrimentum boni communis. Et talis correctio eſt actus Juſtitiæ vindicativæ: verùm de ipſa in propoſito non eſt ſermo. *Correctio fraterna* dicitur ea, quæ adhibet remedium peccato, in quantùm eſt quoddam malum ipſius delinquentis. Et hæc eſt actus Miſericordiæ ſpiritualis, quo per convenientem ſermonem proximum à malo peccati avertere, & ad bonum honeſtum adducere conamur, juxtà illud Pſal. 140. *Corripiet me juſtus, & increpabit me*. De qua loquendo ſit

De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptũ.

46. CONCL. I. De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum, juxtà illud Salvatoris Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum* & alibi. Quinimò hoc præceptum non ſolùm eſt Divinum poſitivum, ſed etiam naturale, quo membra ejuſdem corporis ſe mutuò juvare tenentur, unde dicitur 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra*. Et generaliter in Lege Evangelica nullum præceptum Divinum continetur, quod non ſit Juris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide. D. Th. 1. 2. q. 108. *art.* 1. *&* 2. & alii.

Quod ex genere ſuo obligat ſub mortali.

47. CONCL. II. Præceptum hoc ex genere ſuo obligat ſub mortali. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. num.* 67. cum communi. Ratio eſt quia correctio fraterna fit ad lucrandum fratrem amiſſum per peccatum mortale, juxta cit. textum Matth. 18. *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*; & conſequenter hoc præceptum eſt de materia gravi. Accedit, quod præceptum Eleemoſynæ corporalis obliget quandoque ſub mortali; ergo multò magis correctio fraterna, utpotè Eleemoſyna ſpiritualis, per quam ſubvenitur neceſſitati ſpirituali proximi.

Quatuor conditiones requiruntur, ut hoc præceptum obliget, quæ.

48. Intellige tamen cum Baſſæo, *tom.* 1. *V. Correptio fraterna num.* 7. & aliis, quod hoc præceptum obliget, non quidem ſemper & pro ſemper (cùm ſit præceptum affirmativum) ſed duntaxat pro aliquo tempore, ſeu concurrentibus certis conditionibus. Inter has autem conditiones prima eſt, ut moraliter certus ſim de peccato proximi; alias enim nonniſi temerariè agerem, ipſum corripiendo. Secunda, ut ſit ſpes fructus, ſaltem probabilis, nam ſi nulla adſit ſpes fructus ex noſtra correctione ſecuturi, ſed magis appareat periculum ſecuturæ deteriorationis, aut aliorum malorum, ea erit omittenda, aut differenda in aliud tempus opportunius. Tertia conditio eſt, ut correptio commodè fieri poſſit. Et quarta, ut non adſit magis idoneus ad corripiendum, qui poſſit, ac velit hoc onus ſubire.

Hoc præceptũ obligat omnes magis tamen Superiores, quam ſubditos.

49. CONCL. III. Etſi hoc præceptum correctionis fraternæ generatim omnes obliget, tam ſubditos, quàm Superiores; ſtrictiùs tamen obligat Prælatos & Superiores, quibus aliorum cura incumbit. Ita Maſtrius *loc. cit. n.* 68. cum communi. Ratio primæ partis (quæ tamen intelligenda eſt concurrentibus præfatis quatuor conditionibus) patet ex illis generalibus verbis Chriſti, Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus*, cor-

corripe eum. Altera verò pars ex eo probatur: quia ſubditi tantùm ex Charitate tenentur corrigere proximum; Superiores verò non ſolum ex Charitate, ſed ſimul etiam ex Juſtitia, ac vi officii ſui.

Et hi rarò contra illud mortaliter peccant.

50. Quinimò in hominibus vulgaribus, qui non habent tantam authoritatem, neque tantam prudentiam ad corripiendum proximum, hoc præceptum non tam frequenter occurrit. Unde præceptum iſtud eſt amplè accipiendum, nec facilè credendum, timoratos homines mortaliter contra illud peccare, præſertim ſi non fuerint Superiores. Imò etiam concurrentibus ſuprà dictis quatuor conditionibus fieri poteſt, ut tantùm peccetur venialiter, ſi nempe omittatur correptio ex quadam puſillanimitate, verecunda, timore, aut trepiditate, qua quis reputat ſe minùs idoneum ad faciendam correctionem, vel non exiſtimat, ſe tam ſtrictè obligari ad eam faciendam.

In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo à Chriſto præſcriptus.

51. CONCL. IV. In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo, quem Chriſtus, explicando obligationem Legis Naturalis, præſcripſit *Matth.* 18. illis verbis: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum &c. Si autem non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos teſtes, ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*. Ratio hujus ſaluberrimæ conſtitutionis eſt, ut ſic conſulatur famæ proximi, & fraterna correctio fiat modo, quo poteſt, ſecretiori, ac peccatum ipſius abſque cauſa non manifeſtetur.

Caſus, in quibus nõ eſt neceſſe præmittere monitionem ſecretam.

52. Cæterum hoc ipſum intelligendum eſt regulariter loquendo, & concurrentibus certis conditionibus: undè in pluribus caſibus neceſſarium non eſt ſervare hunc ordinem, imò interdum non expedit eundem obſervare. Et ità in primis accidit, quando peccatum proximi fit publicum, hinc quippè dicitur 1. Timoth. 5. *Peccantes coram omnibus argue ut & cæteri timorem habeant*. Quod intelligitur de peccatis publicis: nam, ut loquitur S. Auguſtinus. *c. Quis aliquando §. Hæc ergo, de pænitent. diſt.* 1. relatus, *Publica noxa publico eget remedio*. Secundò, ſi ex prima admonitione ſecretò facienda non ſperetur aliquis fructus, quin potiùs timeantur lites, odia, diſſenſiones inde orituræ, aut quòd delinquens ſuum peccatum ſit confirmaturus, ceſſat obligatio eam faciendi: ſiquidem ad inutile, vel nocivum, nemo obligatur, ſimulque deficiente fine adæquato legis (qualis in propoſito eſt emendatio fratris, ejuſque ſpiritualis profectus) ceſſat ipſa lex. Tertiò, ſi peccatum proximi, quamvis occultum, ſciatur adhuc futurum, ſimulque vergat in perniciem Communitatis, ut eſt proditio patriæ, diſſeminatio hæreſum, aut hujuſmodi. Nam cùm talibus peccatis communiter privata monitione ſatis certò, & efficaciter, conſultum eſſe non videatur; imò potius perverſi homines, dum ſe deprehendendos vident, callidiùs ſuam nequitiam occultare ſoleant, ceſſat prævia ſecretæ monitionis obligatio, quia juxta ordinem Charitatis, ſpectatis omnibus circumſtantiis, major eſt habenda ratio boni communis, quàm privatæ famæ delinquentis.

Aliter corripiendus inferior, aliter æqualis, aliter Superior, quomodo?

53. CONCL. V. Nihilominùs urgente præfato præcepto aliter corripiendus eſt inferior, aliter æqualis, & aliter Superior. Ita certa, & communis Doctorum; & patet clarè ex S. Scriptura. Siquidem inferior plerumque priùs increpandus, & poſteà manſuetè hortandus eſt, monente Apoſtolo Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis.* Æqualis verò amicè commonendus eſt, juxta illud 2. Theſſal. 2. *Nolite quaſi inimicum reputare, ſed corripite ut fratrem.* Superior denique humiliter potiùs rogandus eſt, quàm redarguendus, ſecundum quod dicitur 1. Timoth. 3. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem.*

54. Præcipuè tamen cavendum, ne

Prælati Eccleſiæ in Concionibus non taxandi.

ne Prælati Eccleſiæ in publicis Concionibus taxentur coram plebecula: ex hoc enim nullus fructus ſperari poteſt, quin potiùs timenda eſt mentis amaricatio, plebis offenſio, & ſcandalum, ac vilipenſio Prælatorum. Hinc meritò in Clem. 1. de Privileg. *Religioſis in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub interminatione maledictionis æternæ diſtrictiùs inhibetur, ne in Sermonibus ſuis Eccleſiarum Prælatis detrahant.* Et S. Hieronymus *Epiſt. 4. ad Ruſticum*, relatus *c. Si clericatus* 16. q. 2. optimum omnibus relinquens exemplum, ait: *Non eſt humilitatis meæ neque menſuræ judicare de Clericis, & de miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quidpiam dicere: habeant illi ordinem, & gradum ſuum.*

DISTINCTIO VII.

De Vitiis Charitati oppoſitis.

QUÆSTIO I.

De Odio Dei, & Proximi.

Deus ſecundùm ſe nequit odio haberi, ſed ſolùm quoad effectus ſuos.

1. Advertendum, quòd Deus dupliciter conſiderari poſſit: primò ſecundùm ſe, ut eſt ſummum, ac infinitum Bonum; & ſic à nullo poteſt Deus odio haberi: nam ubi nulla eſt ratio mali, ibi nullus poteſt eſſe actus odii. Deindè poteſt Deus conſiderari quoad effectus ſuos, quatenùs ſcilicet punit peccatores, leges ac præcepta carni contraria poſuit, immittit calamitates hujus ſæculi diverſas, & tandem tranſgreſſores mandatorum ſuorum æternaliter cruciat in inferno, & hoc pacto dæmones, & nonnulli perverſi homines, Deum odio proſequuntur.

Odium Proximi duplex perſonæ ſeu Odiũ inimicitiæ, Et qualitatis,

2. Advertendum ulteriùs, quòd Odium proximi duplex eſſe poſſit. Unum dicitur *Odium perſonæ*, quo perſonæ cuipiam nobis diſplicenti malum volumus, quatenùs ipſi malum eſt: & hoc alio nomine dicitur *Odium inimicitiæ*. Alterum appellatur *Odium qualitatis*, quo perſonam averſamur duntaxat ſecundùm malum ipſi adjacens, quod nobis vel aliis contrarium eſt, non autem ſecundùm ſeipſam: & hoc vocant *Odium abominationis*. Layman *lib. 2. quæſt. 3. cap. 8. n. 1.* & alii.

Odium abominationis.

Odium Dei, quale peccatum?

3. CONCL. I. Odium Dei eſt peccatum graviſſimum Charitati oppoſitum, neque illud ob parvitatem materiæ poteſt fieri veniale. Ita Bonacina *diſp. 3. de Præceptis Decalogi, q. 4. punct. ult.* & alii. Ratio eſt: quia quodlibet odium in Deum repugnat ſummæ ejus Bonitati.

Odium Proximi eſt ex genere ſuo mortale.

4. CONCL. II. Odium proximi ex genere ſuo eſt peccatum mortale, oppoſitum Charitati. Ita communis. Ratio eſt quia ſicuti virtute Charitatis Deum, & proximum diligimus, ita actibus charitati oppoſitis homo Deum, & proximum deteſtatur; ergo & odium proximi eſt ex genere ſuo peccatum mortale, cùm opponatur excellentiſſimæ virtuti charitatis.

Poteſt per accidens fieri veniale.

5. Dicitur, *ex genere ſuo*. Siquidem odium proximi poteſt fieri veniale, tum ob imperfectum animi conſenſum, ſeu indeliberationem actus (quod etiam in odio Dei locum habet) tum ob parvitatem materiæ; ut ſi quis leve malum alicui optet aut ſi levem aliquam diſplicentiam, ſeu modicam averſionem habeat erga proximum: hic enim non peccat mortaliter. Idem dicendum, etiamſi quis faſtidium, indignationem, & quandam modicam averſionem concipiat erga eos, qui nobis ſpiritualia conſulunt, putà erga concionatores, confeſſarios, &c.

6. CONCL. III. Etſi interdum

Odium inimicitiæ ſemper illicitum, non ſic Odium abominationis licitum ſit, hominibus malis, ſive peccatoribus, ex odio abominationis, ſeu ob qualitates pravas ipſis adjunctas, optare malum, v.g. ut fur Reipublicæ noxius ſuſpendatur; non quidem hoc optando, quatenus malum ipſius eſt, ſed quatenus boni rationem habet, atque inde majora mala impediuntur (a) nihilominùs odium inimicitiæ, quo perſonam proximi odio habemus, Charitati ſemper adverſatur, ut dictum *Concl. præced.* Hine

(a) Ut dictum Diſt. 6. n.25.

Corollaria de Odio inimicitiæ, ſeu perſonæ. 7. Infertur I. Eum graviter peccare contra Charitatem, qui alicui magnum malum exoptat ex diſplicentia perſonæ, ſeu quatenus abſolutè ipſi malum eſt, non verò ob bonum ipſius vel alterius. Idem de eo dicendum, cui perſona alterius tanquam infeſta & odioſa diſplicet, ſicque ipſam non eſſe deſiderat, aut aliud grave malum ex animo precatur. Et hoc ipſum procedit de illo, qui gaudet de gravi malo proximi, quia ipſi malum eſt. Ratio eſt clara: quia hæc pertinent ad odium perſonæ, quod vocant *Odium inimicitiæ*.

Et Odio qualitatis perſonæ, quod vocant abominationis. 8. Infertur II. Secùs eſſe dicendum de eo, qui gaudet de malo alicujus, vel triſtatur de ipſius bono ex honeſto motivo. Sic quippè à peccato mortali excuſatur, qui de alicujus infirmitate, vel morte lætatur, eò quòd ſic non poſſit ampliùs nocere Communitati, aut ſibi eſſe occaſio peccandi. Similiter non peccat, qui triſtatur, Dignitates conferri indignis, impios exaltari, ſicque habere anſam ampliùs nocendi probis hominibus: quia hæc ſpectant ad odium qualitatis perſonæ, quod alio nomine *Odiũ abominationis* appellant. Quinimò Bonacina *loc. cit. num.* 7. hoc extendit ad matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd non habeat, unde eas vel ob deformitatem, vel ob inopiam, honeſtis nuptiis tradat.

Optare ſibi mortem à Deo, quando non ſit peccatum. 9. Inſuper paſſim Doctores à peccato excuſant eos, qui cum debita reſignatione in Divinam voluntatem, atque patientia (ſecùs, ſi fiat ex impatientia, aut deſperatione) ſibi à Deo mortem exoptant ad ſubterfugiendas multiplices miſerias hujus ſeculi. Et multò magis id dicendum, ſi tale deſiderium concipiatur ex metu Deum offendendi peccato mortali, aut ex deſiderio ipſum æternaliter videndi in æterna beatitudine: nam tale deſiderium paſſim à Libris Aſceticis commendatur tanquam bonum, laudabile, Deoque placens, juxtà illud Apoſtoli, Philipp. 1. *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſtò*.

Cavendæ quædam propoſitum quædam propoſitiones damnatæ. 10. Ne autem in præſenti materia laxentur habenæ malitiis hominum ob indiſcretas, imò ſcandaloſas quorundam illationes; meritò huic malo Sedes Apoſtolica providendum cenſuit, dum Innocentius XI. Anno 1679. ſequentes Propoſitiones, *ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas* (ita ſonat cenſura) *eſſe damnandas, & prohibendas ſtatuit, & decrevit*. Una, & ordine 13. ſic ſonat: *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum*. Ita Propoſitio damnata.

Ratio damnationis refertur. 11. Ratio hujus damnationis eſt, quia quamvis ordinatè, & ſalva Charitate fieri valeat, quòd quis ſivè ob bonum ſpirituale ipſius, vel alterius, aut propter bonum commune Reipublicæ, vel etiam ad evitandum ingens malum temporale, optet alteri mortem, vel aliquod temporale incommodum; prout notat tum Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 76. *art.* 1. *& in* 3. *diſt.* 10. *art.* 1. tum Doctor Subtilis *in* 3. *diſt.* 30. *q. un.* (ſic enim principalis intentio non fertur ad malum, ſed ad bonum ſpirituale ipſius vel alterius, vel ad bonum Communitatis, & ut alter nocere deſinat) Nihilominùs illicitum eſt, & Charitati repugnans, optare mortem proximo ob bonum temporale non neceſſarium, aut quodcunque etiam mo-

modicum: quia tale bonum cenſetur eſſe levioris momenti facta comparatione cum vita hominis, ut rectè notat Joan. Cardenas *in Criſi Theologica ad cit. Propoſitionem 13. Innocentii XI. cap. 3.*

Aliæ propoſitiones damnatæ. 12. Altera, & ordine 14. Propoſitio damnata, ſic ſonat: *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem, ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.* Similiter & ſequens Propoſitio, ordine 15. meritò eſt damnata: *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.* Hæ proindè Propoſitiones, tanquam damnatæ, erunt cavendæ, idque ob rationes *n. præc.* allatas, quæ fortiùs urgent in propoſito, ob amorem à filiis ſpecialiter debitum parentibus.

Maledictio, qualε peccatum ſit? 13. Quæres, quale peccatum ſit Maledictio, qua alicui homini malum imprecamur, v. g. ut fulmine, laqueo pereat, diabolus eum rapiat, &c. Reſp. I. Certum eſt, maledicere alicui ſeriò, & ex animo, eſſe ex genere ſuo peccatum mortale, quamvis ex inconſideratione actus, vel levitate materiæ, aut ſi non fiat ſeriò, ſed potiùs ad oſtendendam ſuam diſplicentiam, vel indignationem, poſſit eſſe veniale: putà, ſi parens filio, hera ancillæ malum imprecetur, non ex animo, ut ita eveniat, ſimulque id fiat abſque notabili honoris imminutione, uti poſt alios exemplificat Layman *loc. cit. cap. 8. n. 8.*

Et cui virtuti repugnet? 14. Reſp. II. Proximo ſine juſta cauſa ſeriò maledicere, ſeu malum optare Charitati repugnat, & ad peccatum Odii pertinet; interdum etiàm Juſtitiæ repugnat, & ad Contumeliam ſpectat. Ita communis. Exemplum prioris eſt: ſi quis cuipiam abſenti ex animo maledicat; nam hoc ſoli Charitati contrariatur. Exemplum poſterioris eſt: ſi quis ſeriò maledicat præſenti, ac in faciem ipſius, hoc enim inſuper continet Contumeliam, quia lædit honorem Proximi.

Invidia, & Acedia remiſſivè. 15. Solent hoc loco Doctores agere pariter de Invidia, & Acedia, utpotè quæ etiam ſunt peccata mortalia Charitati repugnantia. Verùm de iſtis jam dictum ſuperius (b) explicando ſeptem peccata Capitalia, inter quæ & hæc duo connumerantur.

(b) Trac. 3. diſt. 3. q. 4. & 7. per tot.

QUÆSTIO II.

De Scandalo.

16. CONCL. I. Scandalum rectè definitur, dicendo: *Scandalum* eſt dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ita communis. *Scandalum.* dicitur, *dictum, vel factum*: quia externa tantùm actio (ſubintellige quoque omiſſionem ejus) poteſt habere rationem Scandali, non autèm ſola cogitatio interna. Et additur, *minus rectum*: quia non ſolùm actio mala, ſed quæ tantum habet ſpeciem mali, poteſt habere rationem Scandali, ſi alteri occaſionem peccandi præbitura ſit.

Scandalum activum ſeu datum quid? Eſt ad hoc duplex. 17. CONCL. II. Ejuſmodi Scandalum dividitur in activum, & paſſivum. *Scandalum activum*, quod & datum appellant, eſt illud, cui proximè data definitio convenit, & de quo ex profeſſo loquimur. Et hoc rurſus duplex eſt: nam Scandalum activum aliud eſt proprium, ſeu per ſe tale, dum ſcilicet quis expreſſa intentione dat alteri occaſionem peccandi, hortando, inducendo, vel faciendo aliquid, quod per ſe eſt inductivum ad peccatum, & hoc dicitur *Peccatum ſpeciale Scandali*. Aliud eſt impropriè activum, ut fit, ſi quis ejuſmodi actionem exerceat, quæ ſuapte natura apta eſt alteri occaſionem peccati præbere, etſi hoc non intendat: ut ſi quis die jejunii carnes comedat coram talibus perſonis, quæ ſpectatis circumſtantiis poſſunt inde accipere occaſionem violandi præceptum Eccleſiæ, vel fidei jacturam faciendi.

Scandalum paſſivum generatim 18. *Scandalum paſſivum* generatim eſt ipſa ſpiritualis ruina proximi, in quam quis labitur occaſione ab alte-

alterius dicto , vel facto accepta . In propoſito tamen paſſivum accipitur, prout contra diſtinguitur ab activo , atque alio nomine dicitur *Scandalum acceptum*, ſeù *ſcandalum merè paſſivum* eſtque illud , cùm & præter intentionem operantis , & præter naturam , ſeu conditionem operis , alter ex eo peccandi occaſionem accipit . Et hoc ſubdividi poteſt in *Scandalum puſillorum* , quod ex hominis ignorantia , vel fragilitate provenit , & in *Scandalum Phariſæorum*, quod ex mera malitia alterius ortum habet , prout olim Phariſæi , propria malitia , & invidia erga Chriſtum excæcati , ex optimis ejus actionibus , miraculis , & doctrinis ſcandalizati ſunt , à quibus proindè *Scandalum Phariſaicum* appellatur .

Scandalum acceptum.

Subdividitur ſcandalum puſillorum , & Phariſaicum .

19. CONCL. III. Peccatum ſpeciale Scandali committitur , quoties quis dat , ſeu dare intendit alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis , ea nempè intentione aliquid dicendo , vel faciendo , ut ille peccet : & talis, qui alium inducit ad peccatum , intendens illius damnum ſpirituale , peccat duplici peccato , videlicet peccato ſpeciali Scandali , quod opponitur Charitati , & correctioni fraternæ , ſimulque eo peccato , quod ab altero committitur, ſeu ad quod induxit alterum . Ita Doctores communitèr . Ratio eſt: quia, qui ex intentione eſt cauſa peccati alterius , hoc ipſo vult illud peccatum , & conſequenter etiam ipſius eſt reus , & non ſolius peccati Scandali . Hinc talis non ſatisfacit in Confeſſione dicendo , ſe alterum ad peccatum induxiſſe , ſed tenetur inſuper exprimere ſpeciem peccati, ad quod induxit, utpotè vel directè , vel ſaltem indirectè & in ſua cauſa voliti .

Peccatum ſpeciale ſcandali, quando committatur ?

20. Advertendum tamen , non ſemper eſſe peccatum mortale , licèt quis expreſsè intendat ruinam proximi : quia ſi hoc ſit duntaxat peccatum veniale , utputà levis indignatio , ad quam quis proximum inducere intendit , erit tantùm peccatum veniale . Ratio eſt ; quia quantitas culpæ peccati Scandali ex ſolo proximi damno deſiderato penſanda eſt. Baſſæus V. *Scandalum n.6*.

Non ſemper eſt peccatum mortale .

21. CONCL. IV. Scandalum activum ex ſuo genere eſt peccatum mortale , quoties qui tenetur impedire occaſionem peccati proximi , abſtinendo ab opere illo , quod eſt occaſio Scandali, & non abſtinet , ſivè deindè intendat ruinam proximi , ſivè non . Ità communis , & ratio clara eſt : quia (ut ſupponitur) tenetur impedire occaſionem peccati proximi , & non impedit , undè locum habet illud Salvatoris . Matth. 18. *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit*. Additur notanter , *quoties tenetur impedire abſtinēdo &c. & non abſtinet*: quia non ſemper tenetur quis abſtinere, ut ampliùs declarabitur in ſequentibus .

Scandalum activum quādo, & quale peccatum ſit ?

22. CONCL. V. Licèt is , qui abſque ſufficienti & juſta cauſa facit opus indifferens (idem à potiori dicendum de opere ex ſe malo, ſeù peccaminoſo) quo credit alios abuſuros ad peccatum , cenſeatur cooperari peccato alieno , dando Scandalum activum, & conſequenter peccet nihilominùs ſi quis aliquid ex ſe indifferens faciat juſta intercedente cauſa , non peccat , quamvis ex eo alterum videat ſumpturum occaſionem peccandi , dummodò hoc nullatenus intendat . Ita Doctores paſſim . Ratio primæ partis eſt : quia quilibet tenetur, quantum commodè poteſt, præcavere , atque impedire peccatum proximi ; aliter enim faciendo cenſetur illud indirectè , ſivè in ſua cauſa velle . Altera verò pars ſuadetur ex eo : quia talis non cenſetur cooperari , neque velle peccatum alterius , ſed jure ſuo utendo illud duntaxat permittere .

Idipſum ampliùs oſtēditur.

23. Porrò juſta cauſa faciendi aliquid indifferens , quamvis eo credatur alter abuſurus, non ſolùm eſt grave damnum, quod quis pateretur abſtinendo à tali opere , verùm etiam quævis alia cauſa , quæ judicio viri prudentis juſta cenſetur . Nam non ſemper æqualis cauſa erit proportionata ad excuſandam miniſtrationem in-

Cauſa juſta faciēdi aliquid indifferēs, quo alter creditur abuſurus, quæ ?

Digitized by Google

indifferentium, cuipiam abuſuro factam: ſed quandoque major, vel minor requiritur cauſa, prout & illa indifferentia remotiùs, aut propinquiùs ad illum abuſum propinquant; vel etiam gravior, aut minùs gravis eſt obligatio illius virtutis, cui peccatum illud proximi hac occaſione committendum opponitur, uti notat. Sanchez *lib.* 1. *in Decalogum*, *c.*7. *n.* 12. cum aliis. Sic vendens ornamenta, vel fucos, quibus mulier jam parata abutetur, excuſari poteſt à peccato mortali, & ipſo non vendente alter venderet: quia vendere talia ex ſe eſt indifferens, ac remotè ſolùm dat anſam peccato; ſimulque ſubeſt proportionata cauſa vendendi; nam alioquin mercatori ſequeretur damnum notabile, cùm negando talia paſſim amitteret emptores. Et ob eandem cauſam excuſari poſſunt caupones vinum præbentes illis qui timetur ſe inebriaturi, vel præbentes cœnam eis, qui eandem in die jejunii petunt, item & famuli parantes menſam, aut menſæ inſervientes, vel cibos coquentes, quia hi non concurrunt ad potationem, vel comeſtionem, ut eſt inebriatio, vel fractio jejunii, ſed ut eſt quid deſerviens ad refectionem, quod non eſt intrinſecè malum, ſed indifferens.

Vitanda tamen Propoſitio damnata.

24. Econtra verò Innocentius XI. Jure ſequentem Propoſitionem, ordine 51. damnavit: *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprãdam virginem, & multoties eidem deſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis damni, puta ne a Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.* Et meritò hæc Propoſitio damnata, ſicque vitanda eſt, eò quod actiones illæ admodum propinquè ad peccatum accedant, imò ad id cooperentur, dum quis eas ſcienter exercet.

Scandalũ merè paſſivum in.

25. CONCL. VI. Scandalum merè paſſivum, ſeu acceptum ex noſtra operatione, quæ neque in ſe, neque in ſpecie externa illicita eſt, interdum permitti poteſt, interdum non. Ita Layman. *lib.* 2. *tract.* 3. *c.* 13. *n.* 8. cum aliis communiter. Ratio eſt: quia præceptum impediendi ſpiritualem ruinam proximi non permittendo Scandalum paſſivum, eſt præceptum affirmativum: hoc autem non ſemper obligat, ſed concurrentibus certis conditionibus.

terdum permitti poteſt, interdũ non

Quando non poſſit permitti?

26. Itaque Scandalum merè paſſivum permitti non poteſt, ſed debet impediri, quotieſcunque nulla ratio neceſſitatis, vel utilitatis propriè, aut alienæ cogit nos quidpiam agere, ex quo putamus alterum fore ſcandalizandum, ſeù ſumpturum occaſionem peccandi: quia lex Charitatis nos obligat impedire peccata proximi, non minùs, ac alia ejus damna, ſi facilè poſſumus. Econtra verò ob cauſam neceſſitatis, vel utilitatis, patet permitti Scandalum merè paſſivum: ac proinde, ſi urget neceſſitas, vel utilitas, licitè aliquid cæteroquin non malum fit à nobis, quamvis exinde alii ſumant Scandalum, ſeu occaſionem peccandi, Exempla nonnulla patent ex dictis *num.* 23.

Et quando poſſit?

An ex cauſa licitum ſit, petere ab alio talia, quæ non ſine peccato præſtiturus exiſtimatur.

27. Quinimò fas eſt ob juſtam cauſam neceſſitatis, ſeu utilitatis, petere ab altero talia, quæ rectè, & ſine peccato fieri poſſunt (notanter hoc additur, quia nunquam licet inducere alterum ad agendum id, quod ſine peccato fieri nequit) tametſi alter malè, & non ſine peccato hoc præſtiturus exiſtimetur. Sic licitè ab uſurario in caſu indigentiæ petitur mutuum, quamvis ille ſciatur uſuras exacturus, & ſic peccaturus. Similiter, ſi id neceſſitas poſtulet, poſſum ab Infideli juramentum exigere, licèt ſciam ipſum juraturum per falſos deos. Inſuper Parochianus poteſt à Parocho concubinario exigere, & recipere Sacramenta, quamvis timeat hunc non niſi cum peccato miniſtraturum. Ratio eſt: quia talia opera poſſunt licitè præſtari, nam poteſt Sacerdos præmiſſa, ſi velit, Confeſſione vel ſaltem Contritione, abſque ullo

Exempla, in quibus id licet.

QUÆSTIO III.

De multiplicibus actibus Charitatis.

Actus Charitatis, quis? 26. CONCL. I. Plures ſunt actus, vel potiùs effectus charitatis, videlicet Dilectio, Beneficentia, Gaudium, Pax, & Miſericordia: hujuſque rurſum alia ſunt opera corporalia, & alia ſpiritualia. Ita communis, & patet inductione.

Dilectio. 27. Primus igitur, ac præcipuus charitatis actus internus, eſt *Dilectio* qua alteri per Charitatem volumus bonum. Porrò huic interno actui charitatis, quatenus tendit ad proximum noſtrum, reſpondit actus aliquis externus, qui dicitur *Beneficentia*, *Beneficentia.* eſtque veluti executio ipſius dilectionis internæ: ſiquidem per Beneficentiam proximo re ipſa bonum tribuimus, quod ei volumus ex interno charitatis affectu, ſive dilectione. Hinc 1. Joan. cap. 3. dicitur, *Filioli, nō diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate*, id eſt, tum animo, tum externa exhibitione.

Gaudium 28. *Gaudium* non tam virtus eſt, quàm effectus virtutis, ſeu ipſius charitatis, nec aliud eſt, quàm quies animi in bono præſente, & poſſeſſo. Nam dum Deum ex charitate diligimus, mox lætamur de ipſius bonis, utputa de infinitis perfectionibus Divinis, de exaltatione nominis ſui, converſione Gentium, ac hujuſmodi; ac ſimiliter, ſi proximum veraciter diligimus, gaudemus de bonis ipſius, videlicet de converſione ejus à peccatis, de profectu in virtutibus, imo & de bonis aliis tum ſpiritualibus, tum temporalibus.

Pax, & 29. *Pax* ſimiliter eſt actus, ſeu potiùs effectus charitatis, juxta illud Apoſt. ad Galat. 5. *Fructus autem ſpiritus ſunt charitas* (id eſt, actus dilectionis internæ) *gaudium, pax &c.* Et Pſ. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Porrò Pax ſecūdùm D. Auguſtinum *lib. 3. de Civ. Dei, c. 13. eſt tranquillitas cordis.* Conſiſtit autem in hoc, quòd noſtra voluntas Divinæ voluntati cohæreat, ad eamque reliquas interiores appetitiones accommodet. Item in eo, quòd noſtras voluntas cum proximi voluntate concordet in iis, quæ ad ejus ſalutem æternamque beatitudinem pertinent.

Miſericordia, quid? 30. *Miſericordia* eſt virtus proximè ex Charitate trahens originem, eaque inter virtutes proximum reſpicientes tenet principatum. Definitur autem à S. Auguſtino *lib. 9. de Civit. Dei, cap. 5.* quòd ſit *aliena miſeria in corde noſtro compaſſio, qua ſi poſſimus, ſubvenire compellimur.* Duo quippè Miſericordia complectitur, videlicet dolorem illum, qui ex alieni mali conſideratione naſcitur, & actum virtutis, quo ſi poſſumus, alienæ miſeriæ ſubvenire conamur; quod fit per opera Miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia. Huic veluti Miſericordiæ per exceſſum opponitur nimia cordis mollities, ſeu nimia indulgentia; per defectum verò cordis durities, atque crudelitas. *Huic vitia oppoſita*

Opera miſericordiæ corporalia. 31. CONCL. II. Opera Miſericordiæ rectè dividuntur in corporalia & ſpiritualia. Ita communis. Et quidem corporalia (ſic dicta, quia ad corpus referuntur, & circa illud exhibentur) ſunt ſeptem; videlicet; Eſurientes paſcere, ſitientibus potum dare, nudos operire, captivos redimere, ægrotos viſitare, peregrinos hoſpitio ſuſcipere, mortuos ſepelire. De quibus omnibus fit mentio *Matth. cap. 25.* atque extant plurimi alii textus S. Scripturæ paſſim occurrentes. & loquitur ille vulgatus verſiculus:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Et ſpiritualia, quæ. 32. Opera Miſericordiæ ſpiritualia, ſeu quæ ad animum referuntur, ſunt itidem ſeptem, videlicet, Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè conſulere, pro ſalute proximi orare, conſolari mæſtos, improborum injurias patienter ferre, aliorum offenſam remittere. Et de his loquitur alter vulgatus verſiculus, ſub ly *conſule* etiam *docere* complectens, dum habet.

Cōſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

33. Ca-

Digitized by Google

Ex iis duo præcipuè examinā-tur à Theologis.

33. Cæterum dimiſſis aliis actibus charitatis, utpote de quibus minor eſt difficultas, Theologi poſtiſſimùm bina opera Miſericordiæ examinare ſolent, videlicet largitionem Eleemoſynæ, per quam pleraque opera Miſericordiæ corporalis exercentur, & Correctionem fraternam: undè de his, eorumque obligatione, ſpeciales Quæſtiones inſtituentur.

QUÆSTIO IV.

De præcepto dandi Eleemoſynam.

Eleemoſyna, quid?

34. ADvertē ſum, quod *Eleemoſyna* generaliſſimè accepta communiter definiatur, quòd ſit alienæ miſeriæ ſublevatio. Et hoc modo Eleemoſyna tam latè patet, quàm latè ſeſe extendunt miſeriæ, quibus creatura rationalis eſt ſubjecta; ſicque Eleemoſyna complectitur ſub ſe omnia opera Miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia. Magis tamen ad propoſitum, Eleemoſyna accipitur pro opere Miſericordiç corporali, eſtque opus, quo aliquid ex compaſſione propter Deum indigenti datur. Undè Eleemoſyna eſt actus externus virtutis Miſericordiæ; quatenus procedit ex motivo ſublevandi miſeriam proximi; quamvis etiam eſſe poſſit actus charitatis, ſi fiat ob amorem Dei.

Eleemoſyna quandoque eſt de præcepto.

35. CONCL. I. Eleemoſyna quandoque eſt in præcepto, tenemurque ſub peccato mortali aliquando per Eleemoſynam ſuccurrere proximo. Ita omnes Catholici. Patet id ex S. Scriptura, ut Eccleſiaſtici 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes.* Item Luc.21.*Veruntamen quod ſupereſt date Eleemoſynam,* & alibi. Et quidem Eleemoſynam corporalem non tantùm ſub conſilio, ſed quandoque cadere ſub præcepto: patet ex illo Matth.25. *Diſcedite à me maledicti in ignē æternū: eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare &c.* Siquidem nullus dānatur ob omiſſionem conſilii, ſed ſolùm ob violationem præcepti.

Ad obligationem dandi Eleemoſynā duo concurrere debent, quę?

36. CONCL. II. Ad incurrendam obligationem dandi Eleemoſynam duo concurrere debent, videlicet quòd & accipiens in neceſſitate conſtitutus ſit, & dans habeat bona ſuperflua, undè dari poſſit Eleemoſynam: Ita Doctores paſſim. Idque deſumitur ex S. Scriptura clarè, ut ex illo, 1. Joan.3. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mūdi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Et conſequenter, ut propter negatam Eleemoſynam perdatur Charitas Dei, ſeu gratia ſanctificans, requiritur, ut frater ſeu proximus noſter habeat neceſſitatem; ſimulque nos habeamus ſubſtantiam, ſeu media ſufficientia eum juvandi. Idem patet ex cit. verbis Matth.25. *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi, &c.*

Corollarium.

37. Infertur proindè, ſi quis non habeat, undè det Eleemoſynam, eundem contra hoc præceptum non peccaturum: quia ad impoſſibile nemo obligatur. Similiter ſi quis habeat quidem bona plurima, ſed non adſit, qui habeat veram neceſſitatem, non tenebitur præcepto dandi Eleemoſynam. Sed mox reſtat difficultas, quæ neceſſitas proximi inducat obligationem dandi eidem Eleemoſynam, & quis cenſeatur habere bona ſuperflua ita ut obligetur de ipſis dare Eleemoſynam, ſuppoſita ſibique patefacta vera neceſſitate proximi.

Neceſſitas proximi triplex extrema, gravis, & communis.

38. Pro reſolutione hujus Quæſtionis neceſſariò eſt præmittendum quòd triplex poſſit intelligi neceſſitas proximi. Una extrema, cui ſi non ſuccurratur, proximi vita certò, vel probabiliter periclitabitur. Altera neceſſitas dicitur gravis, cui ſi non ſubveniatur, proximus vitam ægrè & difficulter conſervabit. Tertia neceſſitas eſt communis, & ordinaria, qualis eſt eorum, qui oſtiatim mendicare ſolent.

Bona ſuperflua naturæ, &

39. Deinde etiam dupliciter poteſt quis intelligi, habere ſuperflua bona. Primò quidem ſuperflua naturæ; qualia cenſentur ea, quæ non ſunt neceſſaria ad vitam ſuam, ſuorum-

Superflua ſtatui, quæ?

rumque ſuſtentandam, ſive deindè requirantur ad honeſtam conſervationem ſtatus ſui, ſive non. Secundò ſuperflua ſtatuit perſonæ: qualia bona cenſentur ea, quæ etiam non ſunt neceſſaria ad conditionem, ſeu ſtatum perſonæ conſervandum. Et hæc diſtinctio oſtenditur à contrario ſenſu: nam, ut ex terminis patet, Neceſſaria ad naturam dicuntur, quæ requiruntur præcisè ad vitam conſervandam. Neceſſaria ad ſtatum verò, quæ ad ſuum, ſuorumque ſtatum conſervandum requiruntur. Nunc ſit

Tempore neceſſitati extremæ proximi, danda eſt Eleemoſyna de ſuperfluis naturæ ſub præcepto,

40. CONCL. III. Tempore neceſſitatis extremæ, vel quaſi extremæ proximi, Eleemoſyna eſt danda ſub præcepto de ſuperfluis naturæ ſeu vitæ, quamvis ſint neceſſaria ſtatui perſonæ, maximè ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus; Ita communis; & certiſſimum aſſerit Joannes Cardenas, *ad Propoſit.* 12. *Innocentii XI. n.* 9. Et hoc quidem clarè deſumitur ex hactenùs citatis, altiſque pluribus textibus Sacræ Scripturæ. Accedit ratio: quia ordine charitatis, per ſe loquendo, præferenda eſt vita proximi decentiæ ſtatus noſtri. Hinc S. Ambroſius, relatus *c. Paſce. diſt.* 86. ſic ait: *Paſce fame morientem: quiſquis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti.*

Limitatur hæc doctrina.

41. Dicitur, *maximè ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus.* Quia in primis ceſſat hæc obligatio, quando quis non poteſt ſuccurrere proximo, niſi cum plena everſione ſui ſtatus: tum quia charitas non obligat reſpectu proximi cum detrimento proprio reſpectivè gravi: tum etiam, quia utilius eſt Reipublicæ, Nobilem retinere ſtatum ſuum, quàm quòd privatus pauper vitam, alioquin ad breve tempus duraturam, non tam citò finiat, prout argumentatur Herinex *diſp.* 12. *q.* 3. *n.* 46. Deindè, nemo tenetur pauperi magnam dare quantitatem pecuniæ ad emendam exquiſitiſſimam medicinam ipſi neceſſariam, ſed ſufficit adhibere media communia. Layman *lib.* 2 *tract.* 3. *c.* 6. *n.* 4. Sà ℣. *Eleemoſyna*, *n.* 4. & aliis. Inſuper ceſſat iſthæc obligatio, ſi tibi conſtet, quòd ab alio juvandus ſit pauper: nam tunc is non cenſetur eſſe in extrema neceſſitate.

De ſuperfluis naturæ, & ſtatui danda eſt Eleemoſyna etiam gravè neceſſitatem patientibus.

42. CONCL. IV. Loquendo nunc de bonis ſuperfluis & naturæ, & ſtatui perſonæ, conveniunt Doctores, ex eiſdem dandam eſſe Eleemoſynam non ſolùm patientibus extremam, ſed etiam gravem duntaxat neceſſitatem. Hinc, ut omittantur citati Sacræ Scripturæ textus, S. Ambroſius *lib.* 1. *Officiorum*, *cap.* 31. ait: *Grãdis culpa eſt, ſi ſciẽte te fidelis egeat ſi ſcias cũ fame laborare, ærumnam pati præſertim ſi mendicare erubeſcat.* Quibus poſtremis verbis eos indicat, qui honeſtis parentibus nati ſæpè graviore paupertate premuntur, dum publicè mendicare erubeſcunt: Et quia in nonnullorum ſententia vix ampliùs dabatur ſuperfluum ſtatui, ſicque præſens præceptum, dandi Eleemoſynam graviter indigentibus de ſuperfluis ſtatui, plurimùm enervabatur; jure meritiſſimo Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 12. Propoſitionem damnavit: *Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad Eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.*

In neceſſitate communi tenetur quis de boni ſuperfluis naturæ & ſtatui dare eleemoſynam ſub veniali.

43. CONCL. V. Tandem loquendo de neceſſitate communi, utrum ex bonis ſuperfluis naturæ, & ſtatui perſonæ, ſit ſub præcepto, vel tãtùm de conſilio, danda Eleemoſyna pauperibus communem neceſſitatem patientibus, variant Doctores. Verùm communior & probabilior ſententia ait, adeſſe obligationem ſaltem ſub veniali: cum quilibet ex præcepto Charitatis teneatur ſubvenire proximo neceſſitatem patienti, ſi facilè poſſit.

Niſi ſubſit ratio negandi, & quæ?

44. Intellige, niſi adſit ratio aliqua negandi: quia tunc nulla omninò culpa foret, negare Eleemoſynam. Porrò ejuſmodi juſta cauſa negandi Eleemoſynam pauperibus rogãtibus, inter alias cenſetur ea, ſi dives propoſitum habeat aliis pauperibus dandi, vel loco aut tempore opportuniori,

ſive

ſive paupetibus magis indigentibus. Quodſi verò abundãs divitiis omnes prorſus pauperes à ſe repellat, in malo planè ſtatu verſari videtur, utpotè cum divite Epulone omni Charitate Dei & proximi exutus, atque inordinato nimiùm amore divitiarum affectus, cum Chriſtus dicat Matth. 6. *non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ* Layman. *loc. cit. n.* 5. & alii.

QUÆSTIO V.

De Correctione fraterna.

Correctio proximi duplex, Judicialis, & Fraterna.

45. ADvertendum, quod Correctio proximi delinquentis duplex ſit: una judicialis, altera fraterna. *Iudicialis* dicitur illa, quæ fit à poteſtate publica in bonum commune, id eſt, quando adhibetur remedium peccatis delinquentium à publicis Juſtitiæ Miniſtris, ſecundùm quod ea redundant in detrimentum boni communis. Et talis correctio eſt actus Juſtitiæ vindicativæ: verùm de ipſa in propoſito non eſt ſermo. *Correctio fraterna* dicitur ea, quæ adhibet remedium peccato, in quantùm eſt quoddam malum ipſius delinquentis. Et hæc eſt actus Miſericordiæ ſpiritualis, quo pet convenientem ſermonem proximum à malo peccati avertere, & ad bonum honeſtum adducere conamur, juxtà illud Pſal. 140. *Corripiet me juſtus, & increpabit me*. De qua loquendo ſit

De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum.

46. CONCL. I. De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum, juxtà illud Salvatoris Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum* & alibi. Quinimò hoc præceptum non ſolùm eſt Divinum poſitivum, ſed etiam naturale, quo membra ejuſdem corporis ſe mutuò juvare tenentur, unde dicitur 1. Corinth. 12. *Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra*. Et generaliter in Lege Evangelica nullum præceptum Divinum continetur, quod non ſit Juris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide. D. Th. 1. 2. q. 108. *art.* 1. *&* 2. & alii.

Quod ex genere ſuo obligat ſub mortali.

47. CONCL. II. Præceptum hoc ex genere ſuo obligat ſub mortali. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. num.* 67. cum communi. Ratio eſt quia correctio fraterna ſit ad lucrandum fratrem amiſſum per peccatum mortale, juxta cit. textum Matth. 18. *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*; & conſequenter hoc præceptum eſt de materia gravi. Accedit, quod præceptum Eleemoſynæ corporalis obliget quandoque ſub mortali; ergo multò magis correctio fraterna, utpotè Eleemoſyna ſpiritualis, per quam ſubvenitur neceſſitati ſpirituali proximi.

Quatuor conditiones requiruntur, ut hoc præceptum obliget, quæ.

48. Intellige tamen cum Baſſæo, *tom.* 1. *V. Correptio fraterna num.* 7. & aliis, quod hoc præceptum obliget, non quidem ſemper & pro ſemper (cùm ſit præceptum affirmativum) ſed duntaxat pro aliquo tempore, ſeù concurrentibus certis conditionibus. Inter has autem conditiones prima eſt, ut moraliter certus ſim de peccato proximi; alias enim nonniſi temetariè agerem, ipſum cotripiendo. Secunda, ut ſit ſpes fructus, ſaltem probabilis, nam ſi nulla adſit ſpes fructus ex noſtra correctione ſecuturi, ſed magis appareat periculum ſecuturæ deterioratíonis, aut aliorum malorum, ea erit omittenda, aut differenda in aliud tempus opportunius. Tertia conditio eſt, ut correptio commodè fieri poſſit. Et quarta, ut non adſit magis idoneus ad corripiendum, qui poſſit, ac velit hoc onus ſubire.

Hoc præcepti obligat omnes magis tamen Superiores, quam ſubditos.

49. CONCL. III. Etſi hoc præceptum correctionis fraternæ generatim omnes obliget, tam ſubditos, quàm Superiores; ſtrictiùs tamen obligat Prælatos & Superiores, quibus aliorum cuta incumbit. Ita Maſtrius *loc. cit. n.* 68. cum communi. Ratio primæ partis (quæ tamen intelligenda eſt concurrentibus præfatis quatuor conditionibus) patet ex illis generalibus verbis Chriſti, Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus*, cor-

corripe eum. Altera verò pars ex eo probatur: quia ſubditi tantùm ex Charitate tenentur corrigere proximum; Superiores verò non ſolum ex Charitate, ſed ſimul etiam ex Juſtitia, ac vi officii ſui.

Et hi rariùs contra illud mortaliter peccant.

50. Quinimò in hominibus vulgaribus, qui non habent tantam authoritatem, neque tantam prudentiam ad corripiendum proximum, hoc præceptum non tam frequenter occurrit. Unde præceptum iſtud eſt amplè accipiendum, nec facilè credendum, timoratos homines mortaliter contra illud peccare, præſertim ſi non fuerint Superiores. Imò etiam concurrentibus ſuprà dictis quatuor conditionibus fieri poteſt, ut tantùm peccetur venialiter, ſi nempe omittatur correptio ex quadam puſillanimitate, verecunda, timore, aut tepiditate, qua quis reputat ſe minùs idoneum ad faciendam correctionem, vel non exiſtimat, ſe tam ſtrictè obligari ad eam faciendam.

In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo à Chriſto præſcriptus.

51. CONCL. IV. In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo, quem Chriſtus, explicando obligationem Legis Naturalis, præſcripſit *Matth.* 18. illis verbis: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum &c. Si autem non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos teſtes, ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*. Ratio hujus ſaluberrimæ conſtitutionis eſt, ut ſic conſulatur famæ proximi, & fraterna correctio fiat modo, quo poteſt, ſecretiori, ac peccatum ipſius abſque cauſa non manifeſtetur.

Caſus, in quibus nō eſt neceſſe præmittere monitionem ſecretam.

52. Cæterum hoc ipſum intelligendum eſt regulariter loquendo, & concurrentibus certis conditionibus: undè in pluribus caſibus neceſſarium non eſt ſervare hunc ordinem, imò interdum non expedit eundem obſervare. Et ità in primis accidit, quando peccatum proximi ſit publicum, hinc quippè dicitur 1. Timoth. 5. *Peccantes coram omnibus argue ut & cæteri timorem habeant*. Quod intelligitur de peccatis publicis: nam, ut loquitur S. Auguſtinus. *c. Quis aliquando §. Hæc ergo, de pœnitent. diſt.* 1. relatus, *Publica noxa publico eget remedio*. Secundò, ſi ex prima admonitione ſecretò facienda non ſperetur aliquis fructus, quin potiùs timeantur lites, odia, diſſenſiones inde orituræ, aut quòd delinquens ſuum peccatum ſit confirmaturus, ceſſat obligatio eam faciendi: ſiquidem ad inutile, vel nocivum, nemo obligatur, ſimulque deficiente fine adæquato legis (qualis in propoſito eſt emendatio fratris, ejuſque ſpiritualis profectus) ceſſat ipſa lex. Tertiò, ſi peccatum proximi, quamvis occultum, ſciatur adhuc futurum, ſimulque vergat in perniciem Communitatis, ut eſt proditio patriæ, diſſeminatio hæreſum, aut hujuſmodi. Nam cùm talibus peccatis communiter privata monitione ſatis certò, & efficaciter, conſultum eſſe non videatur; imò potius perverſi homines, dum ſe deprehendendos vident, callidiùs ſuam nequitiam occultare ſoleant, ceſſat prævia ſecretæ monitionis obligatio, quia juxta ordinem Charitatis, ſpectatis omnibus circumſtantiis, major eſt habenda ratio boni communis, quàm privatæ famæ delinquentis.

Aliter corripiendus inferior, aliter æqualis, aliter Superior, quomodo?

53. CONCL. V. Nihilominùs urgente præfato præcepto aliter corripiendus eſt inferior, aliter æqualis, & aliter Superior. Ita certa, & communis Doctorum; & patet clarè ex S. Scriptura. Siquidem inferior plerumque priùs increpandus, & poſteà manſuetè hortandus eſt, monente Apoſtolo Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis.* Æqualis verò amicè commonendus eſt, juxta illud 2. Theſſal. 2. *Nolite quaſi inimicum reputare, ſed corripite ut fratrem.* Superior denique humiliter potiùs rogandus eſt, quàm redarguendus, ſecundum quod dicitur 1. Timoth. 3. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem.*

54. Præcipuè tamen cavendum,

ne

Prælati Eccleſiæ in Concionibus non taxandi.

ne Prælati Eccleſiæ in publicis Concionibus taxentur coram plebecula: ex hoc enim nullus fructus ſperari poteſt, quin potiùs timenda eſt mentis amaricatio, plebis offenſio, & ſcandalum, ac vilipenſio Prælatorum. Hinc meritò in Clem. 1. de Privileg. *Religioſis in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub interminatione maledictionis æternæ diſtrictiùs inhibetur, ne in Sermonibus ſuis Eccleſiarum Prælatis detrahant.* Et S. Hieronymus *Epiſt.* 4. *ad Ruſticum*, relatus *c. Si clericatus* 16. *q.* 2. optimum omnibus relinquens exemplum, ait: *Non eſt humilitatis meæ neque menſuræ judicare de Clericis, & de miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quidpiam dicere: habeant illi ordinem, & gradum ſuum.*

DISTINCTIO VII.

De Vitiis Charitati oppoſitis.

QUÆSTIO I.

De Odio Dei, & Proximi.

Deus ſecundùm ſe nequit odio haberi, ſed ſolùm quoad effectus ſuos.

1. Advertendum, quòd Deus dupliciter conſiderari poſſit: primò ſecundùm ſe, ut eſt ſummum, ac infinitum Bonum; & ſic à nullo poteſt Deus odio haberi: nam ubi nulla eſt ratio mali, ibi nullus poteſt eſſe actus odii. Deindè poteſt Deus conſiderari quoad effectus ſuos, quatenùs ſcilicet punit peccatores, leges ac præcepta carni contraria poſuit, immittit calamitates hujus ſæculi diverſas, & tandem tranſgreſſores mandatorum ſuorum æternaliter cruciat in inferno, & hoc pacto dæmones, & nonnulli perverſi homines, Deum odio proſequuntur.

Odium Proximi duplex perſonæ ſeu Odium inimicitiæ, Et qualitatis,

2. Advertendum ulteriùs, quòd Odium proximi duplex eſſe poſſit. Unum dicitur *Odium perſonæ*, quo perſonæ cuipiam nobis diſplicenti malum volumus, quatenùs ipſi malum eſt: & hoc alio nomine dicitur *Odium inimicitiæ*. Alterum appellatur *Odium qualitatis*, quo perſonam averſamur dumtaxat ſecundùm malum ipſi adjacens, quod nobis vel aliis contrarium eſt, non autem ſecundùm ſeipſam: & hoc vocant *Odium abominationis*. Layman *lib.* 2. *quæſt.* 3. *cap.* 8. *n.* 1. & alii.

Odium abominationis.

3. CONCL. I. Odium Dei eſt peccatum graviſſimum Charitati oppoſitum, neque illud ob parvitatem materiæ poteſt fieri veniale. Ita Bonacina *diſp.* 3. *de Præceptis Decalogi, q.* 4. *punct. ult.* & alii. Ratio eſt: quia quodlibet odium in Deum repugnat ſummæ ejus Bonitati.

Odium Dei, quale peccatum?

4. CONCL. II. Odium proximi ex genere ſuo eſt peccatum mortale, oppoſitum Charitati. Ita communis. Ratio eſt quia ſicuti virtute Charitatis Deum, & proximum diligimus, ita actibus charitati oppoſitis homo Deum, & proximum deteſtatur; ergo & odium proximi eſt ex genere ſuo peccatum mortale, cùm opponatur excellentiſſimæ virtuti charitatis.

Odium Proximi eſt ex genere ſuo mortale.

5. Dicitur, *ex genere ſuo*. Siquidem odium proximi poteſt fieri veniale, tum ob imperfectum animi conſenſum, ſeu indeliberationem actus (quod etiam in odio Dei locum habet) tum ob parvitatem materiæ; ut ſi quis leve malum alicui optet aut ſi levem aliquam diſplicentiam, ſeu modicam averſionem habeat erga proximum: hic enim non peccat mortaliter. Idem dicendum, etiamſi quis faſtidium, indignationem, & quandam modicam averſionem concipiat erga eos, qui nobis ſpiritualia conſulunt, putà erga concionatores, confeſſarios, &c.

Poteſt per accidens fieri veniale.

6. CONCL. III. Etſi interdum

L 2 lici-

Digitized by Google

Odium inimicitiæ ſemper illicitum, non ſic Odium abominationis.

licitum ſit, hominibus malis, ſive peccatoribus, ex odio abominationis, ſeu ob qualitates pravas ipſis adjunctas, optare malum, v.g. ut fur Reipublicæ noxius ſuſpendatur; non quidem hoc optando, quatenus malum ipſius eſt, ſed quatenus boni rationem habet, atque inde majora mala impediuntur (a) nihilominùs odium inimicitiæ, quo perſonam proximi odio habemus, Charitati ſemper adverſatur, ut dictum *Concl. preced.* Hinc

(a) Ut dictum Diſt. 6. n.25.

Corollaria de Odio inimicitiæ, ſeu perſonæ.

7. Infertur I. Eum graviter peccare contra Charitatem, qui alicui magnum malum exoptat ex diſplicentia perſonæ, ſeu quatenus abſolutè ipſi malum eſt, non verò ob bonum ipſius vel alterius. Idem de eo dicendum, cui perſona alterius tanquam infeſta & odioſa diſplicet, ſicque ipſam non eſſe deſiderat, aut aliud grave malum ex animo precatur. Et hoc ipſum procedit de illo, qui gaudet de gravi malo proximi, quia ipſi malum eſt. Ratio eſt clara: quia hæc pertinent ad odium perſonæ, quod vocant *Odium inimicitiæ*.

Et Odio qualitatis perſonæ, quod vocant abominationis.

8. Infertur II. Secùs eſſe dicendum de eo, qui gaudet de malo alicujus, vel triſtatur de ipſius bono ex honeſto motivo. Sic quippè à peccato mortali excuſatur, qui de alicujus infirmitate, vel morte lætatur, eò quòd ſic non poſſit ampliùs nocere Communitati, aut ſibi eſſe occaſio peccandi. Similiter non peccat, qui triſtatur, Dignitates conferri indignis, impios exaltari, ſicque habere anſam ampliùs nocendi probis hominibus: quia hæc ſpectant ad odium qualitatis perſonæ, quod alio nomine *Odiũ abominationis* appellant. Quinimò Bonacina *loc. cit. num.* 7. hoc extendit ad matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd non habeat, unde eas vel ob deformitatem, vel ob inopiam, honeſtis nuptiis tradat.

Optare ſibi mortem à Deo, quando non ſit peccatum.

9. Inſuper paſſim Doctores à peccato excuſant eos, qui cum debita reſignatione in Divinam voluntatem, atque patientia (ſecùs, ſi fiat ex impatientia, aut diſperatione) ſibi à Deo mortem exoptant ad ſubterfugiendas multiplices miſerias hujus ſeculi. Et multò magis id dicendum, ſi tale deſiderium concipiatur ex metu Deum offendendi peccato mortali, aut ex deſiderio ipſum æternaliter videndi in æterna beatitudine: nam tale deſiderium paſſim à Libris Aſceticis commendatur tanquam bonum, laudabile, Deoque placens, juxtà illud Apoſtoli, Philipp. 1. *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſtò.*

Cavendæ quoad propoſitum quædam propoſitiones damnatæ.

10. Ne autem in præſenti materia laxentur habenæ malitiis hominum ob indiſcretas, imò ſcandaloſas quorundam illationes; meritò huic malo Sedes Apoſtolica providendum cenſuit, dum Innocentius XI. Anno 1679. ſequentes Propoſitiones, *ſicut jacent, ut minimùm tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas* (ita ſonat cenſura) *eſſe damnandas, & prohibendas ſtatuit, & decrevit*. Una, & ordine 13. ſic ſonat: *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum*. Ita Propoſitio damnata.

Ratio damnationis refertur.

11. Ratio hujus damnationis eſt, quia quamvis ordinatè, & ſalva Charitate fieri valeat, quòd quis ſivè ob bonum ſpirituale ipſius, vel alterius, aut propter bonum commune Reipublicæ, vel etiam ad evitandum ingens malum temporale, optet alteri mortem, vel aliquod temporale incommodum; prout notat tum Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 76. *art.* 1. *& in* 3. *diſt.* 10. *art.* 1. tum Doctor Subtilis *in* 3. *diſt.* 30. *q. un.* (ſic enim principalis intentio non fertur ad malum, ſed ad bonum ſpirituale ipſius vel alterius, vel ad bonum Communitatis, & ut alter nocere deſinat) Nihilominùs illicitum eſt, & Charitati repugnans, optare mortem proximo ob bonum temporale non neceſſarium, aut quodcunque etiam mo-

modicum : quia tale bonum cenſetur eſſe levioris momenti facta comparatione cum vita hominis , ut rectè notat Joan. Cardenas *in Criſi Theologica ad cit. Propoſitionem* 13. *Innocentii XI. cap.* 3.

Aliæ propoſitiones damnatæ. 12. Altera, & ordine 14. Propoſitio damnata, ſic ſonat: *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris , non quidem , ut malum patris, ſed ut bonum cupientis , quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.* Similiter & ſequens Propoſitio, ordine 15. meritò eſt damnata : *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias indè ex hæreditate conſecutas.* Hæ proindè Propoſitiones, tanquam damnatæ, erunt cavendæ, idque ob rationes *n. præc.* allatas, quæ fortiùs urgent in propoſito, ob amorem à filiis ſpecialiter debitum parentibus.

Maledictio, quale peccatum ſit? 13. Quæres , quale peccatum ſit Maledictio , qua alicui homini malum imprecamur , v. g. ut fulmine , laqueo pereat , diabolus eum rapiat, &c. Reſp. I. Certum eſt , maledicere alicui ſeriò, & ex animo , eſſe ex genere ſuo peccatum mortale , quamvis ex inconſideratione actus , vel levitate materiæ , aut ſi non fiat ſeriò , ſed potiùs ad oſtendendam ſuam diſplicentiam, vel indignationem, poſſit eſſe veniale : putà , ſi parens filio , hera ancillæ malum imprecetur , non ex animo, ut ita eveniat, ſimulque id fiat abſque notabili honoris imminutione , uti poſt alios exemplificat Layman *loc. cit. cap.* 8. *n.* 8.

Et cui virtuti repugnet? 14. Reſp. II. Proximo ſine juſta cauſa ſeriò maledicere , ſeu malum optare Charitati repugnat , & ad peccatum Odii pertinet ; interdum etiàm Juſtitiæ repugnat , & ad Contumeliam ſpectat . Ita communis . Exemplum prioris eſt : ſi quis cuipiam abſenti ex animo maledicat ; nam hoc ſoli Charitati contrariatur . Exemplum poſterioris eſt : ſi quis ſeriò maledicat præſenti , ac in faciem ipſius , hoc enim inſuper continet Contumeliam , quia lædit honorem Proximi .

15. Solent hoc loco Doctores agere pariter de Invidia, & Acedia , utpotè quæ etiam ſunt peccata mortalia Charitati repugnantia. Verùm de iſtis jam dictum ſuperius (b) explicando ſeptem peccata Capitalia, inter quæ & hæc duo connumerantur. *Invidia , & Acedia remiſſivè.* (b) Trac. 3. diſt. 3. q. 4. & 7. per tot.

QUÆSTIO II.

De Scandalo.

16. CONCL. I. Scandalum rectè definitur, dicendo: *Scandalum* eſt dictum , vel factum minus rectum , præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis . Ita communis . dicitur, *dictum, vel factum*: quia externa tantùm actio (ſubintellige quoque omiſſionem ejus) poteſt habere rationem Scandali , non autem ſola cogitatio interna . Et additur , *minùs rectum*: quia non ſolùm actio mala , ſed quæ tantum habet ſpeciem mali , poteſt habere rationem Scandali , ſi alteri occaſionem peccandi præbitura ſit. *Scandalum.*

17. CONCL. II. Ejuſmodi Scandalum dividitur in activum , & paſſivum . *Scandalum activum* , quod & datum appellant , eſt illud, cui proximè data definitio convenit , & de quo ex profeſſo loquimur . Et hoc rurſus duplex eſt : nam Scandalum activum aliud eſt proprium , ſeu per ſe tale, dum ſcilicet quis expreſſa intentione dat alteri occaſionem peccandi, hortando, inducendo, vel faciendo aliquid, quod per ſe eſt inductivum ad peccatum, & hoc dicitur *Peccatum ſpeciale Scandali*. Aliud eſt impropriè activum, ut fit, ſi quis ejuſmodi actionem exerceat, quæ ſuapte natura apta eſt alteri occaſionem peccati præbere, etſi hoc non intendat: ut ſi quis die jejunii carnes comedat coram talibus perſonis , quæ ſpectatis circumſtantiis poſſunt inde accipere occaſionem violandi præceptum Eccleſiæ , vel fidei jacturam faciendi. *Scandalum activum ſeu datum quid? Eſt ad hoc duplex.*

18. *Scandalum paſſivum* generatim eſt ipſa ſpiritualis ruina proximi , in quam quis labitur occaſione ab alte- *Scandalū paſſivum generatim*

indifferentium, cuipiam abuſuro factam: ſed quandoque major, vel minor requiritur cauſa, prout & illa indifferentia remotiùs, aut propinquiùs ad illum abuſum propinquant; vel etiam gravior, aut minùs gravis eſt obligatio illius virtutis, cui peccatum illud proximi hac occaſione committendum opponitur, ut notat Sanchez *lib. 1. in Decalogum, c. 7. n. 12.* cum aliis. Sic vendens ornamenta, vel fucos, quibus mulier jam parata abutetur, excuſari poteſt à peccato mortali, & ipſo non vendente alter venderet: quia vendere talia ex ſe eſt indifferens, ac remotè ſolùm dat anſam peccato; ſimulque ſubeſt proportionata cauſa vendendi; nam alioquin mercatori ſequeretur damnum notabile, cùm negando talia paſſim amitteret emptores. Et ob eandem cauſam excuſari poſſunt caupones vinum præbentes illis qui timetur ſe inebriaturi, vel præbentes cœnam eis, qui eandem in die jejunii petunt, item & famuli parantes menſam, aut menſę inſervientes, vel cibos coquentes, quia hi non concurrunt ad potationem, vel comeſtionem, ut eſt inebriatio, vel fractio jejunii, ſed ut eſt quid deſerviens ad refectionem, quod non eſt intrinſecè malum, ſed indifferens.

Vitanda tamen Propoſitio damnata.

24. Econtra verò Innocentius XI. Jure ſequentem Propoſitionem, ordine 51. damnavit: *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem deſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis damni, puta ne a Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.* Et merito hæc Propoſitio damnata, ſicque vitanda eſt, eò quod actiones illæ admodum propinquè ad peccatum accedant, imò ad id cooperentur, dum quis eas ſcienter exercet.

Scandalū merè paſſivum interdum permitti poteſt, interdū non.

25. CONCL. VI. Scandalum merè paſſivum, ſeu acceptum ex noſtra operatione, quæ neque in ſe, neque in ſpecie externa illicita eſt, interdum permitti poteſt, interdum non. Ita Layman. *lib. 2. tract. 3. c. 13. n. 8.* cum aliis communiter. Ratio eſt: quia præceptum impediendi ſpiritualem ruinam proximi non permittendo Scandalum paſſivum, eſt præceptum affirmativum: hoc autem non ſemper obligat, ſed concurrentibus certis conditionibus.

Quando non poſſit permitti?

26. Itaque Scandalum merè paſſivum permitti non poteſt, ſed debet impediri, quotieſcunque nulla ratio neceſſitatis, vel utilitatis propriè, aut alienæ cogit nos quidpiam agere, ex quo putamus alterum fore ſcandalizandum, ſeu ſumpturum occaſionem peccandi: quia lex Charitatis nos obligat impedire peccata proximi, non minùs, ac alia ejus damna, ſi facilè poſſumus.

Et quando poſſit?

Econtra verò ob cauſam neceſſitatis, vel utilitatis, patet permitti Scandalum merè paſſivum: ac proinde, ſi urget neceſſitas, vel utilitas, licitè aliquid cæteroquin non malum fit à nobis, quamvis exinde alii ſumant Scandalum, ſeu occaſionem peccandi. Exempla nonnulla patent ex dictis *num. 23.*

An ex cauſa licitum ſit, petere ab alio talia, quæ non ſine peccato præſtiturus exiſtimatur.

27. Quinimò fas eſt ob juſtam cauſam neceſſitatis, ſeu utilitatis, petere ab altero talia, quæ rectè, & ſine peccato fieri poſſunt (notanter hoc additur, quia nunquam licet inducere alterum ad agendum id, quod ſine peccato fieri nequit) tametſi alter malè, & non ſine peccato hoc præſtiturus exiſtimetur. Sic licitè ab uſurario in caſu indigentiæ petitur mutuum, quamvis ille ſciatur uſuras exacturus, & ſic peccaturus. Similiter, ſi id neceſſitas poſtulet, poſſum ab Infideli juramentum exigere, licèt ſciam ipſum juraturum per falſos deos.

Exempla, in quibus id licet.

Inſuper Parochianus poteſt à Parocho concubinario exigere, & recipere Sacramenta, quamvis timeat hunc non niſi cum peccato miniſtraturum. Ratio eſt: quia talia opera poſſunt licitè præſtari, nam poteſt Sacerdos præmiſſa, ſi velit, Confeſſione vel ſaltem Contritione, abſque ullo pec-

peccato miniſtrare Sacramenta, alter jurare per Deum verum, ſi hunc agnoſcere velit, aut dare gratis mutuum: undè quia habeo juſtam cauſam exigendi, non pecco talia exigendo, ac permittendo eorum peccata.

Quid dicendum de Scandalo puſillorum & Phariſæorum?

28 CONCL. VII. Major tamen cauſa requiritur, ut permittatur Scandalum paſſivum ex infirmitate, aut ignorantia, quod vocant *Scandalum puſillorum*, quam requiratur ad permiſſionem Scandali Phariſaici, ſeu ex malitia. Ita communis. Unde notant Doctores, Scandali Phariſaici nullam plerumque habendam eſſe rationem; ſi autem prævideatur Scandalum ex ignorantia, vel fragilitate ſecuturum, plerumque eſſe condeſcendendum, aut præmittendam debitam inſtructionem, vel admonitionem.

QUÆSTIO I.

De Diſcordia, Contentione, & Schiſmate.

Diſcordia, quid?

29. CONCL. I. *Diſcordia* eſt diſſenſio voluntatum circa bonum, quod ex Charitate velle debemus, Ita D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 37. *art.* 1. & alii. Sicut enim concordia, & pax conſiſtit in conſenſione voluntatum, ita diſcordia in earum diſſenſione. De hac utraque extat vulgarum illud Proverbium: *Concordia res parvæ creſcunt, Diſcordia magnæ dilabuntur*. Dicitur in data definitione, *Diſſenſio voluntatum circa bonum*, nam diſcordia circa malum non eſt vitioſa, ſed laudabilis. Et additur, *quod ex Charitate velle debemus*: non enim eſt peccatum Diſcordiæ, diſſentire in bono, quod facere ex Charitate non tenemur, v. g. ſi ſocium rogantem, ut cum eo Religionem ingrediaris, aut peregrineris, ſequi recuſes.

Contentio, quid?

30. CONCL. II. *Contentio* eſt impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 2. *cap.* 11. cum aliis. Et hæc dupliciter fieri poteſt; nimirum vel ex intentione formali, quando ſcilicet quis agnitam veritatem impugnat: vel ex intentione virtuali, ſiquis doctrinam impugnet non curans ſive ea ſit vera, ſive falſa.

Contentio, quale peccatum?

31. Cæterum Contentio, ſeu veritatis impugnatio, eſt ex genere ſuo peccatum mortale (quamvis ob imperfectionem actus, vel parvitatem materiæ poſſit eſſe veniale) quia opponitur Charitati, & paci. Undè Apoſtolus *ad Galat.* 5. inter opera carnis, quæ excludunt a regno Cœlorum, enumerat *Contentiones*. Hoc tamen intellige de tali veritatis impugnatione, quæ ſeriò fit; nam ſi à Scholaſticis exercitii cauſa, aut ad explorandam alterius doctrinam, fiat cum debitis circumſtantiis, ea ſolet eſſe laudabilis.

Schiſma, quid?

32. CONCL. III. *Schiſma* eſt illicita diviſio, per inobedientiam ab unitate Eccleſiæ facta. Ita in re communis. Et ſenſus eſt, quod peccatum Schiſmatis committatur, quando quis ſeſe ſegregat ab unitate Eccleſiæ, prout ea eſt Corpus myſticum, ex diverſorum ſtatuum Fidelibus, tanquam membris inter ſe, & cum uno Capite Chriſto, ejuſque in terris Vicario connexis compoſitum.

Et quale peccatum?

33. Schiſma opponitur Charitati, qua tenemur diligere Corpus myſticum Eccleſiæ, ejuſque Caput viſibile, Chriſtique in terris Vicarium Romanum Pontificem. Unde D. Auguſt. in. *lib.* 1. *de Serm. Domini, cap.* 5. ait: *Ubi charitas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia, quam Charitatem ſi Schiſmatici haberent, non dilaniarent Corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.*

Schiſma aliud purum, aliud conjunctum cum hæreſi.

34. CONCL. IV. Schiſma ſubdividitur in purum, & conjunctum cum hæreſi. *Schiſma purum* non opponitur Fidei, ſed Charitati duntaxat & paci: ut ſi quis ex mera malitia abſtraheret ſe ab obedientia veri Romani Pontificis, & alteri adhæreret. *Schiſma conjunctum cum hæreſi* dicitur, quando inſuper negatur aliqua propoſitio Fidei, ut putà Primatus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, aut hujuſmodi. Et quidem Schiſma plerumque tandem tranſit in hæreſim, prout notatur

tatur *c. Inter hæreſin.* 24. q. 3. ibi: *Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt: cæterum nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſin, ut rectè ab Eccleſia receſſiſſe videantur.*

Quid faciendum tempore Schiſmatis, quando electi ſunt duo pontifices.

35. Quæres, quid faciendum ſit tempore Shiſmatis, quando electi ſunt duo Summi Pontifices? Reſp. I. Si ſit unus certus Papa, de quo prudenter dubitari non poteſt, ei erit adhærendum: & qui alteri favent, ſunt Schiſmatici.

36. Reſp. II. Si verò in tali caſu legitimus Papa ſit dubius, ita ut non poſſit prudenter cognoſci, nulli eſt adhærendum. Ita Suarez *diſp.* 12. *de Schiſmate, ſection.* 1. *n.* 11. Cajetanus, Sylveſter, Baſſæus, & alii. Ratio eſt: quia reverà tunc nemo ex illis duobus habet verum jus in Eccleſia acquiſitum. Accedit, quòd temerarium ſit, ac periculoſum, dubia habere pro certis.

Optima Practica in tali tempore.

37. Itaque unuſquiſque tunc ſe gerat, ut unum Eccleſiæ membrum, & Chriſto Capiti adhæreat, dubios ejus Vicarios habens pro dubiis, paratus uni certo adhærere, quando Eccleſiæ proviſum fuerit de certo: quod ſi contrarium fiat, Schiſma fovetur, & hac ex parte peccari poteſt. Intereà verò Chriſtiana Plebs ſatiſfaciet adhærendo ſuis Epiſcopis, Parochis, & Doctoribus Catholicis, ſemper parata adhærere illi Papæ, quem Eccleſia tanquam legitimum receperit. Et hæc ſententia Suarezii eſt tutior, & in praxi tenenda.

38. Nihilominùs Sayrus *in Theſauro lib.* 3. *cap.* 5. *numero* 22. & Trullench arbitrantur, quòd quamdiu cauſa eſt dubia, & duo vel plures contendunt de Papatu, ac ſe pro Summis Pontificibus gerunt; nec per Concilium Generale res eſt determinata, tam ipſi, quam ſequaces eorum à peccato excuſentur; dummodò parati ſint ad determinationem Concilii Papatu ſe abdicare, & ejuſdem Concilii determinationi, ac Decreto acquieſcere. Cæterùm prior Suarezii ſententia tutior eſt, & meritò tenenda. Baſſæus *Tom.* 2. *verſ. Schiſma*, *num.* 5. & alii.

QUÆSTIO IV.

De Bello, & variis ipſum concernentibus.

Ratio ordinis.

39. SOlent hoc loco paſſim Doctores agere de Bello, ſive quòd per ipſum Charitas plurimum lædatur, præſertim ſi eſt injuſtum; ſive quia finis Belli pax, & ſecuritas, *arg. c. Noli* 23. *qu.* 1. ibi: *Bellum geritur, ut pax acquiratur.* De quo proindè loquendo ſit

Bellum, quid, & quomodo differat à Seditione, & Rixa?

40. CONCL. I. *Bellum* eſt conflictus armorum, authoritate Principis Superiorem non recognoſcentis indictus. Ita communis. Differt autem à Seditione, & Rixa, quòd Bellum ſit multitudinis contra extraneos: *Seditio* multitudinis contra multitudinem ejuſdem Communitatis: *Rixa* verò paucorum, vel ſingulorum, contra paucos vel ſingulos.

Bellum ex natura ſua licitū eſt ſi debitas conditiones habeat.

41. CONCL. II. Bellum, ſi debitis conditionibus veſtitum ſit, ex natura ſua licitum eſt. Patet hoc ex innumeris Sacræ Scripturæ locis. Idque intelligendum eſt, ſive Bellum ſit merè defenſivum, utpotè quia Jure naturæ licitum eſt, vim vi repellere: ſive etiam offenſivum, quo ſumitur publica vindicta de gravibus injuriis, ſi aliundè congrua ſatisfactio obtineri nequeat.

Tres ad Bellū juſtum conditiones requiruntur, quæ?

42. CONCL. III. Ad Bellum juſtum tres præſertim requiruntur conditiones, videlicet authoritas legitima Principis Superiorem non recognoſcentis, juſta cauſa, & recta intentio. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *quæſtion.* 40. *artic.* 4. Et quidem ſi prima, vel ſecunda conditio deſit, Bellum non ſolùm Charitati, ſed etiam Juſtitiæ contrarium eſt cum onere reſtituendi damna illata: ſi autem deficiat ſola tertia conditio, id eſt, intentio recta, non eſt contrarium Juſtitiæ, ſed ſoli chari-

ritati. Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. n.* 107. & alii.

Poteſt dari Bellum ex utraq; parte juſtum formaliter, non autem materialiter.

43. CONCL. IV. Poteſt Bellum ex utraque parte eſſe juſtum formaliter, non tamen materialiter, Ita citatus Maſtrius *numero* 109. cum communi. Et quidem Bellum non poſſe ex utraque parte eſſe juſtum materialiter, ſeu à parte rei, ac per ſe loquendo, patet ex eo: quia realiter, & à parte rei, ſoli uni parti poteſt competere jus. Cæterùm quia ſæpè ob ignorantiam, vel diverſarum opinionum probabilitatem, hoc jus ignoratur, hinc per accidens ſeu formaliter accidere poteſt, Bellum ex utraque parte eſſe juſtum; prout ſimile quid ſæpe numero contingit in cauſis civilibus, ſive forenſibus.

Subditi in dubio de juſtitia belli, poſſunt ſuccurrere Principi.

44. CONCL. V. Subditi in dubio de juſtitia Belli, pro Principe ad Bellum eos vocante præſumere, eique parere, & militare poſſunt. Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 12. *num.* 8. cum aliis. Ratio eſt: quia in dubio quiſque tenetur obedire Principi, vel Superiori ſuo. Sufficit proindè, ut talibus ſubditis (idem dic de militibus conductitiis, ſi illis poſteà Bellum imperetur, de cujus juſtitia dubitant) manifeſtè non conſtet de injuſtitia Belli.

Quid dicendum de extraneis.

45. Cæterùm milites extranei, atque voluntarii, vocati ad Bellum, juſtitiæ cauſam magis examinare tenentur, & ſi de juſtitia Belli dubitent, ita ut in neutram partem prudenter aſſentiantur, plerumque militare non poſſunt: quia nulla cogente, aut excuſante obediendi neceſſitate, exponunt ſe periculo graviſſimæ ir inferendæ. Dicitur, *plerumque*. nam ſi quidem cauſa bellandi ſpeculativè apparet dubia, ſimul tamen præſumptio ſit, Principem cum Conſiliariis cauſam illam priùs diligenter examinaſſe, bonaque fide ad Bellum procedere; damnati non debent milites, etiam extranei; ſi eidem, depoſito practicè ſuo dubio, pro ſtipendio ſerviant. Layman *loc. cit.* cum aliis.

Vel paratis ſequi quodcunque Bellum.

46. Illud verò apud omnes in confeſſo eſt, milites, qui parati ſunt ſequi quemcunque ad Bellum vocantem, ſive juſtum ſit, ſive injuſtum, dummodo ſtipendium præbeat, verſari in malo ſtatu; & niſi propoſitum mutent, à Confeſſario abſolvi non poſſe. Layman ibidem. Baſſæus, *verſ. Bellum num.* 9. & alii.

In Bello juſto licitè occiduntur nocentes.

47. CONCL. VI. In Bello juſto licitè occiduntur omnes nocentes, ac rebelles, non ſolum in ipſo pugnæ congreſſu, ſed etiam poſt partam victoriam, ſi eorum mors ad vindicandam injuriam, & pacem atque ſecuritatem firmandam, neceſſaria videatur, niſi fortè ſub promiſſione vitæ ſeſe dederint, tunc enim pactum erit ſervandum. Ita Maſtrius *loc. cit.* cum communi. Additur tamen, *niſi fortè ſub promiſſione &c.* Nam ut dicitur cap. Noli 23. quæſt. 1. *Fides, quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt.*

Quid de Innocentibus.

48. Porrò Innocentes (quales de Jure naturæ ſunt pueri, ac mulieres: de Jure verò Eccleſiaſtico Religioſi, Clerici, peregrini, homines ſimplices ac ruſticani, idque ſecundùm juris præſumptionem, quamdiu contrarium de ipſis non oſtenditur, *arg. c. Innovamus, de Tregua & pace.*) Innocentes, inquam, per ſe atque ex intentione in Bello occidere nunquam licitum eſt: per accidens tamen, ac præter intentionem aliquando poſſunt occidi, ut puta ſi Bellum geri, vel victoria obtineri nequit, niſi innocentes unà cum nocentibus, quibus permixti ſunt, ſimul occidantur: prout accidit in arcium everſione, urbium expugnatione, &c. Nam tunc ratio boni communis præponderat privato.

In Bello juſto, cui acquirantur bona hoſtium.

49. CONCL. VII. In Bello juſto bona mobilia ab hoſtibus capta Jure Gentium fiunt occupantis, quod verum eſt, niſi conſuetudo, vel leges particulares locorum contrarium ſtatuant: Bona autem immobilia fiunt Principis, vel Reipublicæ juſtum Bellum indicentis. Ita communis; & patet ex §. *Item ea.* In-

Digitized by Google

Inſtit. de Rerum diviſione: ibi, *Ea, quæ ex hoſtibus capimus, Iure Gentium ſtatim noſtra ſunt*. Concordat textus *leg. Si quid bello, ff. de Captivis*, juncta Gloſſa ibidem, rectè hoc de rebus mobilibus intelligente. Quod ſi tamen alicubi vigeat lex particularis, vel conſuetudo, ut tota præda in communi reponatur, & ſingulis æqualiter dividatur, juxta illud Davidis Regis effatum 1. Reg. 30. *Æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter divident*: tunc ea omnimodis erit obſervanda.

50. Dicitur notanter, *in Bello juſto*. Nam capta ab hoſtibus in Bello injuſto, omnia ſunt obnoxia reſtitutioni, ut dictum *num.* 42. Plura de Bello dicere non juvat, ſi verum eſt illud Poetæ: *Quid de injuſto.*

Nulla ſalus Bello: pacem depoſcimus omnes.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS QUINTUS.

De Religione, & vitiis oppoſitis.

Utilitas præſentis Tractatus.

1. PRæſens de Religione Tractatus, & cuivis Catholico perutilis, & Confeſſariis ſcitu admodùm eſt neceſſarius: cùm enim ad Religionis virtutem pertineat, uni DEO debitam exhibere reverentiam & cultum, eademque inter alias virtutes Morales ſit excellentiſſima, utpotè proximiùs ad DEUM accedens in quantùm operatur ea, quæ directè & immediatè ordinantur in honorem divinum, hinc patet, quam utilis ſit cuilibet tantæ virtutis exactior notitia, ad perfectiorem illius exercitationem apprimè conducens.

DISTINCTIO PRIMA.

De Virtute Religionis, & variis ejus Actibus.

QUÆSTIO I.

De materia, objecto, & præſtantia virtutis Religionis.

Religio undè ſit dicta?

2. NOmen *Religionis* à *religando* dictum eſt, eò quia nos Omnipotenti Deo religet, ſeu aſtringat, juxtà illud D. Auguſtini, *lib. de vera Relig.* circa finem: *Religet nos Religio uni Omnipotenti Deo*. Quamvis alii aliam hujus nominis derivationem aſſignent, dum volunt, Religionem dici à *relegendo*, quòd ea, quæ ad cultum Divinum pertinent, ſæpiùs ſint animo relegenda, ſeu revolvenda: vel tandem à *religendo*, quòd per eam Deum, quem per peccatum rejecimus, rurſum eligamus, ſeu religamus.

Sumitur tripliciter.

3. Tripliciter autem ſumitur Religio. I. Pro virtute, qua debitum Deo cultum exhibemus. II. Pro formula cultus Divini omnibus communi, per quam mancipantur homines obſequio Divino, quantùm præcisè neceſſarium eſt ad ſalutem conſequendam: ſic dicitur Religio Chriſtiana, & Religio Catholica. III. Pro ſtatu Religioſo; nec aliud eſt, quàm Fidelium ad Chriſtianæ Charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus: in quo ſenſu dicitur *Religio Serafica*, *Religio S. Dominici*, &c. & ejus Profeſſores dicuntur *Religioſi*, & quandoque *Regulares*, à ſpeciali Regula, quam profitentur. In propoſito ſumitur Religio in prima duntaxat acceptione, ſeu quatenùs eſt virtus, prout inſcriptio præſentis Diſtinctionis, & Quæſtionis, ſatis indicat, ibi: *De Virtute Religionis*.

4. CONCL. I. *Religio* eſt virtus moralis, inclinans ad debitum cultum *Religio, quid?*

cum

tum DEO tanquam primo rerum omnium Principio exhibendum. Ita Lactantius *lib.4. Divin. Inſtit. cap.* 28. eſtque in re communis. Dicitur, *Virtus;* quæ particula ſtat loco generis. Et additur, *Moralis*, ad differentiam Virtutum Theologicarum, à quibus diſtinguitur.

Cultus & Honor differunt, quomodo?

5. Dicitur ulterius, ***ad debitum cultum*** &c. Ubi per cultum intelligitur honor, nō quidem quomodocunque, ſed cum quadam animi ſubmiſſione exhibitus, *Deo, tanquam primo rerum omnium Principio*, prout denotant verba ſequentia. Nam hujuſmodi ſubmiſſionem honor in genere non includit: quia honor exhibetur non ſolùm Superioribus, ſed etiam æqualibus, imò & inferioribus, juxta illud Apoſtoli Rom. 12. *Honore invicem prævenientes*. Honor quippè generatim nihil aliud eſt, quàm teſtimonium excellentiæ alterius; Cultus autem ulteriùs addit ſubmiſſionem unius ad alium. undè Deus honorat quidem Sanctos, non verò colit. Nos verò per virtutem Religionis non ſolùm abſolutè, ſeu nudè honoramus Deum, ipſius proteſtando excellentiam; ſed etiam colimus, proteſtando ſupremam ejus excellentiam, noſtramque ad ipſum ſubmiſſionem, tanquam ad primum rerum omnium Principium; utpotè cùm omnia producat, conſervet, atque gubernet infinita Sapientia, Bonitate, atque Potentia ſua.

Objectum Religionis quale?

6. CONCL. II. Objectum materiale atque immediatum Religionis, ſive *Objectū Quod* (utloquuntur Theologi) non eſt DEUS, ſed ipſemet debitus cultus Deo exhibendus; quamvis virtus Religionis remotè quodammodò, & indirectè, etiam Deum reſpiciat pro objecto, nempè pro *Objecto Cui*: id eſt, quem attingit per actus ſuos tanquam finem, ſeu cui debitum cultum exhibere ſtudet. Ita Leſſius *lib.2. de juſt. & jure cap.36. dubitat.* 2. Herinex *diſp.1. de Religione, quæſt.1.* eſtque in re communis. Ratio eſt: quia per hoc Religio differt à tribus Virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate, quòd hæ immediatè reſpiciant Deum, tanquam *Objectum Quod*, ſaltem primarium: ideòque immediatè nos conjungant Deo. Econtrà verò Religio reſpicit immediatè cultum Deo exhibendum, tanquam *Objectum Quod*, ipſum verò Deum tanquam *Objectum Cui*, ſeu mediante cultu, qui ei exhibetur. (a) Porrò Objectum formale Religionis vel eſt ipſa Divina excellentia: vel debitum in ea fundatum, indèque conſurgens honeſtas colendi Deum.

(a) Ut dictum Tr. 4. diſt. 1. n. 8. & 10.

Religio inter virtutes Morales præſtantiſſima.

7. CONCL. III. Etſi Virtutes Theologicæ ſint præſtantiores Religione, eò quòd immediatè attingant Deum, tamen inter Virtutes Morales Religio eſt omnium præſtantiſſima. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2.2. *q. 91. art. 6.* Ratio eſt quia excellentia virtutum deſumitur ex præſtantia objecti, ac modi illud attingendi: atqui Religio poſt Virtutes Theologicas (utpotè quę pro objecto immediato habent ipſummet Deum) habet objectum præſtantiſſimum, videlicet debitum cultum Deo exhibendum, ſimulque magis de propinquo accedit ad Deum, tanquam ultimum Finem noſtrum; ergo Minor probatur inductione: nam Miſericordia v.g. reſpicit pro objecto miſeriam proximi ſublevandam, Juſtitia jus ſuum cuilibet reddendum, & ſic loquendo de cæteris; At Religio reſpicit pro objecto cultum Deo exhibendum, ſicque propinquiùs attingit Deum.

A Religione poſſunt imperari actus virtutum Theologicarum, & aliarum omnium.

8. CONCL. IV. Nihilominùs actus Virtutum tum Theologicarum, tum aliarum omnium, poſſunt à virtute Religionis imperari, ſicque aliquo modo ad hanc ſpectare. Ita Herinex *loc. cit. nu.* 3. Baſſæus *to. 1. verſ. Religio 7. nu.* 5. & alii. Ratio eſt: quia omnes actus aliarum Virtutum poſſunt aſſumi ut medium colēdi Deum, atque ſupremam ejus excellentiam profitendi. Sic D. Auguſtinus *cap.* 3. *Enchiridii* ait, quòd *Deus colitur Fide, Spe, & Charitate*. Similiter D. Jacobus *in ſua Canonica cap.* 1. ait: ***Religio mūda & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos***

Digitized by Google

pillos, & viduas tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Hoc quippè verificatur ex eo, quatenus ex motivo colendi Deum, noſtramque erga eum ſubmiſſionem profitendi, tales Virtutum actus elicimus; qui proindè à virtute Religionis imperantur, ſeu cauſantur. Niſi dicere velis cum Leſſio *loc. cit. num.* 12. Religionem & cultum interdum ſumi generatim pro omni Virtutis officio, quo ordinamur ad Deum, ſicque accipi in citato S. Scripturæ textu.

QUÆSTIO II.

De variis actibus virtutis Religionis.

Religio generatim & propriè accepta. 9. ADvertendum, quòd quamvis Religio interdum ſumatur generatim pro omni actu virtuoſo, quo ad Deum ordinamur, eique obedire & placere ſtudemus (nam & hoc modo ſervire Deo, ſicque noſtram erga Deum ſubmiſſionem profiteri ſatagimus) propriè tamen illi ſint actus virtutis Religionis, atque ab ea proximè eliciantur, qui peculiariter continent noſtram erga Deum ſubjectionem, ſeu quibus propriè ſignificamus Divinam Excellentiam, & noſtram erga Deum ſubmiſſionem. Et de his loquendo, ſit

Actus Religionis univerſim quot. 10. CONCL. I. Actus Religionis univerſim ſunt undecim, videlicet Adoratio, Oratio, Devotio, Sacrificium, Oblatio, Primitiæ, Decimæ, Votum, Juramentum, Adjuratio, & Laus Dei. Ita Doctor Angelicus 2. 2. q. 82. & ſeqq. cum communi; & patebunt ſingula magis ex dicendis.

Alii ſunt interni, alii externi. 11. CONCL. II. Ex hujuſmodi actibus Religionis alii ſunt interni, alii externi. Horum priores ſunt, qui ſola mente interiùs perficiuntur; ut ſunt Devotio, & Oratio: datur enim & Oratio mentalis, ac proindè hæc non neceſſariò in opus externum prodit. Poſteriores ſunt, qui in opus externum prodeunt; ut ſunt Sacrificium, Oblationes, præſtatio Primitiarum, vel Decimarum, & hujuſmodi. Et de his omnibus ſingillatim agendo, ſit

12. CONCL. III. *Devotio*, ut eſt ſpecialis actus Religionis; nihil aliud eſt quàm interna quædam ſui ipſius ad cultum Divinum oblatio, ſeu traditio; rectè deſcribitur, dicendo. Devotio eſt actus voluntatis hominis offerentis ſeipſum Deo ad ſerviendum. Ita communis: nam *Devotio* dicitur à *devovendo*, ſeu ſe ad alicujus ſervitium totaliter obſtringendo. Undè & olim apud Gentiles *Devoti* dicebantur, qui ſeipſos Idolis devovebant in mortem. *Devotio ut eſt ſpecialis actus Religionis, quid?*

13. Dicitur notanter *Devotio, ut eſt ſpecialis actus Religionis.* Siquidem devotio quandoque ſumitur non pro actu peculiari, ſed pro ipſa pia affectione, ſeu promptitudine ad faciendum ea, quæ ſunt cultus Divini; ut ſunt Orationes, Laudes Dei, Sacrificium, &c. Qua ratione illi, qui promptè & ferventer talia affectant, & ſuperatis vani timoris, tergiverſationis & aliarum perturbationum difficultatibus, cum gaudio ſpirituali ſimilia præſtant, dicuntur *Devoti*: & meritò quia oſtendunt ſe Divino cultui & ſervitio eſſe totaliter addictos, & mancipatos. Hinc etiam nonnunquam illi, qui in ſæculo vivunt ſub obedientia & directione alicujus Patris Spiritualis *Devoti* appellantur; utpotè ſpecialiùs Dei ſervitio dedicati. *Devotionis largior acceptio.*

14. Porrò Devotionis hujus cauſa principalis eſt Spiritus ſanctus, intellectum illuminans, & voluntatem accendens: quamvis ex parte noſtra plurimùm ea foveatur, ex attenta & frequenti conſideratione Divinarum Perfectionum, Beneficiorum, Creationis, Conſervationis, Gubernationis, ac præſertim Redemptionis per Chriſtum factæ, atque viciſſim propriæ noſtræ indigentiæ & miſeriæ. Nam ex harum pia ruminatione oritur in nobis humilitas, & pia affectio totaliter nos Divino cultui & ſervitio mancipandi; ſicque immiſcent ſe di- *Devotionis cauſæ.*

ver-

verſi actus aliarum virtutum, præſertim Theologicarum.

Sacrificiū propriè quid? 15. CONCL. IV. *Sacrificium* propriè acceptum, ac prout eſt actu diſtinctus à cæteris actibus Religionis, eſt oblatio externa rei permanentis Deo exhibita, quia ſignificatur ſupremum Dominium atque excellentia Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, ſeu immutatione, Ita in re communis. Dicitur, *Oblatio externa*. Quia Sacrificium propriè dictum eſt actus Religionis, & quidem externus, conſiſtens in externa alicujus rei oblatione, prout in Veteri Lege factum legimus in immolatione bovum, arietum, vitulorum, hircorum, Agni Paſchalis, atque in effuſione diverſorum libaminum. Sed hæc omnia Sacrificia de facto in Lege Evangelica coadunata ſunt in uno tremendo, & incruento Miſſæ Sacrificio, de quo tamen plura ſuo loco (a) dicitur ulterius, *qua ſignificatur ſupremum Dominium Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum*. Siquidem in hoc conſiſtit ratio virtutis Religionis, quòd Deo debitum exhibeamus cultum cum noſtra erga ipſum ſubmiſſione. (b)

(a) Trac. 24. diſ. 5. per tot.

(b) Ut d. q. præc. n. 5.

Sacrificiū ſumitur quandoque largè. 16. Additur verò, *Sacrificium propriè acceptū, & prout eſt actus diſtinctus à cæteris actibus Religionis.* Siquidem largè ac impropriè loquendo, Sacrificium, quandoque accipitur pro quolibet opere bono; quod inſtar Sacrificii Deum placat, & conciliat, quo modo Contritio, Eleemoſyna, imò & quodvis opus juſtitiæ, non raro in S. Scriptura Sacrificium vocatur, ut Pſal. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus* Pſal. 4. *Sacrificate ſacrificiū juſtitiæ*. Et Pſal. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me*, & alibi. Verùm in hiſce textibus Sacrificium non accipitur propriè, ac prout eſt actus ſpecialis Religionis, ſed impropriè, atque largè pro quolibet actu bono in Deum relato

Oblatio latè, & propriè accepta quid? 17. CONCL. V. *Oblationis* nomen dupliciter ſumitur: I. Latè ſeu genericè, pro omni videlicet re ad cultum Divinum oblata, ſeù data: quo modo quaslibet oblationes ad Dei cultum factas, ipſas quoque Primitias atque Decimas comprehendit. II. Propriè, ac prout eſt ſpecialis actus Religionis, ſicque Oblatio accipitur pro ſpontaneis illis oblationibus, ſeu donis, quæ Fideles ob Dei cultum atque honorem ad Altare deferre ſolent, quales oblationes ad Templum, & Arcam Dei olim plurimas factas eſſe, conſtat ex S. Scriptura paſſim, taleſque etiam de factò tum ſub Miſſarum Solemniis, tum aliàs crebrò fieri videmus (c)

(c) Plura de his Trac. 11. diſt 4. n. 9. & ſeq.

Primitiæ quid? 18. CONCL. VI. *Primitiæ* vocantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, & arborum, Deo ut Largitori omnium bonorum in ſignum gratitudinis, noſtræque ſubjectionis oblati. Unde patet, oblationem Primitiarum eſſe ſpecialem actum virtutis Religionis, & quidem externum, cum non niſi per actualem primorum fructuum ad Dei cultum oblationem fiat. Cæterum in animalibus *Primitiæ* proprio nomine appellantur *Primogenita*.

Decimæ quid? 19 CONCL. VII. *Decimæ* rectè definiuntur, quòd ſint Pars decima omnium fructuum juſtè acquiſitorum, Deo in recognitionem univerſalis ſui Dominii debita, atque Eccleſiæ Miniſtris quotannis exolvenda. Ita in re communis & deſumitur ex *can. Decimas Deo.* 16. *quæſt.* 7. & *cap. Tua nobis de Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis Dominii, ſibi reddi præcepit ſuas eſſe decimas & primitias aſſeverans*, cum concordantiis. Verùm de Decimis, quin & Oblationibus ac Primitiis, ex profeſſo alibi. (d)

Adjuratio, quid? 20. CONCL. VIII. *Adjuratio* eſt rei ſacræ conteſtatio ad permovendum alterum. Ita communis. Sic 1. *Theſſal. cap. ult.* Apoſtolus petit, dicendo. *Adjuro vos per Dominum, ut legatur epiſtola hæc.* Itē *Matth.* 26. Princeps Sacerdotum adjuravit Chriſtum, dicendo: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, ſi tu es Chriſtus*, & alibi. Igitur Adjuratio debitè facta

(d) Trac. 11. Diſt. 4. q. 1. & ſeqq.

eſt

eſt actus Religionis, quia per Divini Nominis invocationem, vel alterius rei ſacræ reverentiam adjurando alterum, boni quidpiam ab eo obtinere contendimus; eſtque Deo gratiſſimum ſi reverentia & amore ſui quiſpiam adjuranti obſequatur, prout & Chriſtus illicò Principi Sacerdotum ſeſe adjuranti obſecutus fuit, dicendo manifeſtè veritatem, de qua interrogabatur.

Fit duobus modis. 21. Duobus autem modis Adjuratio fieri poteſt, videlicet præcipiendo, & deprecando. Exemplum prioris habetur in citatis verbis Apoſtoli *1.Theſſal. cap.ult.* Et hoc modo etiam adjurantur dæmones in Exorciſmis Eccleſiæ, eiſdem imperando, & hac Divini Nominis, atque rerum cœleſtium conteſtatione, terrorem incutiendo. Exemplum poſterioris habetur in precibus Eccleſiæ, per Chriſti adjurationem ſupplicantis exaudiri, dum in earum fine ſubjungere ſolet: *Per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum &c.* vel abſolutè, *Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Item & in Litaniis deprecari Deum, *Per Crucem & paſſionem, per mortem & ſepulturam* Chriſti Domini, ac hujuſmodi.

Laus Dei. 22. CONCL. IX. Cùm Laus præconium importet, ac propriè ſit populi de aliquo recta loquentis, prout explicat Calepinus: quid ſit Laus Dei, notum erit omnibus Laudes Divinas in Eccleſia quotidiè & audientibus, & perſonantibus; juxta illud Apoc.19. *Laudem dicite Deo noſtro omnes Sancti ejus, & qui timetis Deum, puſilli & magni.* Et Pſal.33. *Semper laus ejus in ore meo.* Quamvis Laus Dei, dum ſit à nobis Viatoribus, fermè ſemper Orationi miſceatur, ſicque ad hanc reduci poſſit, ut notat Leſſius *lib.2.cap.37.num.1.*

QUÆSTIO III.

De Adoratione Deo debita.

Adoratio quid? 23. Explicatis præcedenti Quæſtione nonnullis actibus virtutis Religionis, qui minori diſcuſſione indigere videbantur, pergendum ad reliquos (Juramento, & Voto ad ſpecialem Tractatum reſervato) ſingillatim explicandos. Et primo loco occurrit Adoratio, utpotè præſtantiſſimus Religionis actus, per quem reveremur ſupremam Dei Majeſtatem, noſque illi quanta poſſumus corporis, & animæ demiſſione ſubjicimus. Siquidem, ut inquit S. Damaſcenus Orat.1. de Imaginibus: *Adoratio eſt ſubmiſſionis nota*; id eſt, Adoratio eſt actus, quo quis alteri ſe ſubmittit in recognitionem ſuæ excellentiæ.

24. Quia verò varia ſunt excellentiarum genera, hinc pariter diverſæ diſtinguuntur Adorationum ſpecies. Et quidem in primis datur Adoratio merè Civilis, ſeu Politica; qualis exhiberi ſolet Regibus, Principibuſque, propter excellentiam ſui ſtatus, ſeu poteſtatis humanæ, quam præ aliis habent: quo modo paſſim in S. Scriptura leguntur quidam adoraſſe ſuos Reges; ut David 1.Reg.20. *Adoravit tertiò* Jonathan. *cadens pronus in terram.* Verùm de Adoratione merè Civili in propoſito non agitur, ſed ſolùm de Adoratione ſacra ſive religioſa, quæ cuipiam exhibetur ob excellentiam ſuam ſacram & ſupernaturalem. Et de hac loquendo, ſit *Adoratio merè civilis, ſeu politica. Et ſacra ſeu religioſa.*

Hujus tres ſunt ſpecies, nimirum Latria, 25. CONCL. I. Adorationis ſacræ ſeu religioſæ tres ſunt ſpecies, videlicet Latria, Hyperdulia, & Dulia. Ita communis Catholicorum. *Latria* juxtà receptum Theologorum ſenſum, ſignificat ſupremam & ſingularem illam Adorationem, quæ ſoli Deo propter ſummam atque infinitam ſuam excellentiam debetur: undè taliter deſcribi ſolet: Adoratio Latriæ eſt actus Religionis, quo quis alteri (ſcilicet Deo) ſeſe ſubmittit tanquam habenti ſupremam ſupra ſe excellentiam. Per *Hyperduliam* intelligitur Adoratio, ſeu cultus ille, qui exhibetur creaturæ cuipiam propter ſingulariſſimam ſuam excellentiam: & talis competit Beatiſſimæ Mariæ Virgini, propter excellentiam Maternitatis DEI, ac ſpecialiſſimam *Hyperdulia,*

San-

Digitized by Google

Sanctitatem, aliaque excellentiſſima dona ſua. Per *Duliam* verò communiter intelligitur cultus ille, qui debetur Sanctis propter ſupernaturalem excellentiam ſuæ ſanctitatis & gloriæ, quam habent in cœlis.

Et Dulia.

26. Et notandum eſt, quòd objectum Adorationis ſit duplex, formale ſcilicet & materiale. *Objectum formale* Adorationis eſt ratio ipſa, propter quam aliquid adoratur: cujuſmodi ratio adorandi ſemper eſt dignitas & excellentia reperta in perſona, quæ adoratur. *Objectum materiale* eſt ipſamet res, ſeu perſona adorata, in qua reperitur ejuſmodi excellentia. Sic cùm Chriſtum Dominum adoramus cultu Latriæ, ipſemet Chriſtus eſt objectum materiale Adorationis; Divinitas verò Chriſti, ejuſque ſuprema excellentia, eſt objectum formale ipſius.

Adorationis Objectum duplex, materiale & formale.

27. CONCL. II. DEO, totique Sanctiſſimæ Trinitati, ac cuilibet Perſonæ Divinæ, debetur cultus Latriæ. Ita certa, & indubitata omnium Catholicorum: cùm quælibet Perſona Divina ſit DEUS: DEO autem propter ſupremam ſuam in omnes excellentiam deberi cultum Latriæ, patet ex ipſa hujus nominis explicatione jam poſita.

Deo debetur Cultus Latriæ.

28. CONCL. III. Tres perſonæ Divinæ una Adoratione ſunt adorandæ; non quidem ſic hoc intelligendo, quaſi una non poſſit diſtinctè ab aliis adorari, ſed ſic, quòd aliæ duæ explicitè non excludantur. Ita communis Theologorum; ac præſertim Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Mor. n.* 18. Ratio prioris partis eſt: quia una eſt eſſentia, excellentia, Divinitas atque Majeſtas omnium trium Perſonarum Divinarum; & per conſequens una Adoratio debetur omnibus. Altera pars patet: quia ſicut unam Divinam Perſonam poſſumus diſtinctè concipere ab alia, ita & adorare, modò alteram explicitè non excludamus. Undè in Litaniis nunc Patrem, nunc Filium, nunc Spiritum ſanctum invocamus; & pleræque Orationes Eccleſiæ diriguntur modò ad Patrem, modò ad Filium, modò ad Spiritum ſanctum, quamvis interim cæteræ Perſonæ explicitè non excludantur. Impium enim, ac nefarium eſſet, alias excludere explicitè; quia licèt tres ſint Perſonæ SS. Trinitatis, una tamen omnium eſt Eſſentia, Divinitas atque Majeſtas. Hinc dum unam Perſonam SS. Trinitatis adoramus, ac invocamus, ſemper implicitè ad alias duas, ceu unum Deum, noſtra dirigitur adoratio, atque invocatio.

Tres Perſonæ Divinæ ſunt una Adoratione adorãdæ? quomodo.

29. CONCL. IV. Chriſtus eſt adorandus Adoratione Latriæ. Eſt de Fide. Ratio eſt, quia Chriſtus non ſolùm eſt homo, ſed etiam verus Deus, cui utique debetur cultus Latriæ. Nec obſtat, quòd Chriſtus ſimul includat naturam humanam, quæ non videtur poſſe adorari cultu Latriæ. Reſp. enim, hinc ſolùm ſequi, quòd natura humana non ſpectet ad objectum formale Adorationis, ſive quòd non ſit ratio formalis adorandi Chriſtum, utpote quæ eſt Divinitas ejus: non autem, quòd non ſpectet ad objectum materiale, ſeu *Quod* Adorationis, ut loquuntur Theologi. Nam, quia juxtà Symbolum S. Athanaſii, licèt Chriſtus ſit *Deus & homo, non duo tamen, ſed unus eſt Chriſtus*, etiam unica Adoratione Latriæ is adoratur: in qua tamen ratio formalis & motiva adorandi eſt Divinitas ejus; objectum verò materiale, ſeu *objectum Quod*, ac terminus adæquatus hujus Adorationis, eſt unus ac totus Chriſtus, verus Deus veruſque homo.

Chriſtus adoratur Cultu Latriæ.

30. CONCL. V. Etiam Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum eſt adorandum cultu Latriæ. Ita omnes Catholici: eſtque noviſſimè definitum in Concilio Trident. *Seſſ.* 13. *cap.* 5. *& can.* 6. ibi: *Si quis dixerit, in ſancto Euchariſtiæ Sacramento Chriſtũ unigenitum Dei Filium nõ eſſe cultu Latriæ, etiam externo adorandum, &c. vel non publicè, ut adoretur, populo proponendum, & ejus Adoratores eſſe idololatras, anathema ſit.* Ratio eſt: quia in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento adeſt, realiterque continetur Chri-

SS. Euchariſtiæ Sacramẽtum eſt adorandũ Cultu Latriæ.

Chriſtus Dominus, verus Deus, cultu Latriæ digniſſimus.

QUÆSTIO IV.

De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum.

Adoratio abſoluta, & reſpectiva, quid.

31. ADvertendum, quòd Adoratio alia ſit abſoluta, alia reſpectiva. Abſoluta convenit rei intellectuali, quæ per ſe honorabilis, atque adorabilis eſt: ſic Deus, ac Chriſtus cultu Latriæ abſolutè eſt adorandus. Unde *Adoratio abſoluta* illa eſt, qua quis colitur ob perfectionem, atque excellentiam ſibi intrinſecam. *Adoratio reſpectiva* verò, qua quis adoratur ſeu colitur propter excellentiam alterius, quam repræſentat, aut in ordine ad eam conſideratur: undè hæc convenit rebus etiam ratione carent ibus, utputa ſacris Imaginibus, quæ non propter ſe, ſed propter alium, quem repræſentant, honorantur. His notatis ſit

Sancti in cœlis adorantur Cultu Duliæ, & B. V. Maria Cultu Hyperduliæ abſoluto.

32. CONCL. I. Sancti cum Chriſto in cœlis regnantes, adorantur ſeu coluntur cultu Duliæ abſoluto, propter excellentiam ſuæ ſanctitatis & gloriæ: Beatiſſima Virgo MARIA verò cultu Hyperduliæ, tum ob perfectiſſimam atque excellentiſſimam ejus præ cunctis puris creaturis Sanctitatem & gloriam, tum ob ſingulariſſimam dignitatem Maternitatis DEI, qua verè nominatur, & eſt Mater DEI & Chriſti. Ita omnes Catholici.

Hic cultus eſt ſacer.

33. Et nota, hujuſmodi Adorationem ſeu cultum Sanctorum (qui duo termini apud Theologos inter ſe confunduntur; quamvis inter rudiores, ac præſertim in publicis Concionibus lingua germanica habitis, ly *Adorare*, cultum Latriæ Deo debitum, & ly *colere* ſeu *venerari*, cultum Sanctorum denotare ſoleat) eſſe cultum ſacrum & religioſum: quia objectum ejus formale, nempe excellentia Sanctitatis, gratiæ, & gloriæ, propter quam Sanctos, tanquam Dei Amicos veneramur, eſt aliquid ſacrum & ſupernaturale. Undè ſequitur, cultum Sanctis cum Chriſto in cœlo regnantibus exhibitum, ſpecie diſtingui à cultu merè civili & politico, qui hominibus, v.g. Regibus, Principibus &c. propter dignitatem ſui ſtatus, vel poteſtatem humanam dari ſolet.

SS. Reliquiæ, & Imagines, quomodo venerentur.

34. CONCL. II. Sacræ Reliquiæ; & Imagines Sanctorum, venerantur cultu Duliæ reſpectivo; Imagines autem Beatiſſimæ MARIÆ Virginis cultu Hyperduliæ reſpectivo; ac tandem Imagines Dei & Chriſti, item & Sacra Crux Chriſti, cultu Latriæ reſpectivo. Ita rurſum Catholici omnes. Et quidem loquendo de ſacris Reliquiis Sanctorum, in Concilio Trident. *Seſſ.* 25. *in Decreto de Invocatione Sanctorum &c.* ſic habetur ſtatutum: *Sanctorũ quoque Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & templum Spiritus ſancti, ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda & glorificanda, à Fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia à Deo hominibus præſtantur.* Hæc Concilium, exinde oppoſitum affirmantes denuò condemnans, prout jam pridem eos damnavit Eccleſia.

Verba notabilia Concil. Trid. circa cultum SS. Imaginum.

35. Loquendo nunc de cultu Sacrarum Imaginum, quas tum memoriæ gratia, atque ad recolenda Chriſti & Sanctorum geſta, tum ad impertiendum eiſdem honorem debitum atque venerationem retinendas eſſe, Fides Catholica, atque perpetua traditio Eccleſiæ docet, ſunt in primis bene notanda verba S. Concil. Triden. *loc. cit.* ſic ſtatuentis. *Imagines porrò Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem & reverentiam impertiendam non quòd credatur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ; vel quòd ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat à Gentibus; quæ in Idolis ſpẽ ſuam collocabant: ſed quoniam honor, qui eis exhibetur, refertur ad Prototypa, quæ illæ repræſentant,*

Digitized by Google

tant, ita ut per Imagines quas oſculamur & coram quibus caput operimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præſertim verò ſecundæ Nicænæ Synodi decretis contra Imaginum oppugnatores eſt ſancitum. Hæc Concilium, cui modo loquendi ubiq; nos oportet inſiſtere.

Imagines poſſunt dupliciter conſiderari quomodo.

36. Ulteriùs quoad hunc Sacrarum Imaginum cultum advertendum eſt cum Filliucio *tr.* 23. *de Religione, c.* 1. *num.* 27. & aliis, dupliciter Imagines conſiderari, ac venerari poſſe. Primò, quatenùs ſunt res quædam ſacræ, ſpectantes ad uſum Pietatis, & Religionis, quod eſt, conſiderare Imagines materialiter. Deindè, quatenùs ſunt Imagines, ac repræſentativæ Prototypi: quod eſt conſiderare Imagines formaliter. Si ergo conſiderentur Imagines primo modo, honorandæ ſunt tantùm ut res quædam ſacræ, prout etiam veſtes ſpectantes ad uſum Pietatis & Religionis, in veneratione habentur: ſi ſecundo modo, honorandæ ſunt ſicuti Prototypa, cultu tamen reſpectivo. Circa quod ultimum extat communiſſimum inter Doctores dictum; quòd ſi Prototypon adoretur adoratione Latriæ abſoluta, Imago ejus adoranda ſit adoratione Latriæ reſpectiva, ſi autem Prototypon adoratur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ abſoluta, Imago ejuſdem adoretur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ reſpectiva.

Objectio Hæreticorum contra Imagines diluitur.

37. Nec dicatur cum Hæreticis. *Exodi cap.* 20. habetur: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ in cœlo deſuper &c.* ergo uſus Imaginum eſt illicitus. Reſp. enim negando conſequentiam: nam loco citato, & in aliis hujuſmodi S. Scripturæ locis, non prohibentur Imagines abſolutè, vel quodcunque ſculptile, ſed ſolùm, ut non fiant ad adorandum ea. Undè *loc. cit.* mox ſubjungitur: *Non adorabis ea, neque coles:* eo videlicet modo, ſive cultu Divino, quo Gentiles adorabant communiter ſua Idola, deoſque alienos. Et certè, ſi Imaginum, aut cujuſcunque ſculpturæ uſus fuiſſet dictis verbis abſolutè prohibitus, Salomon peſſimè egiſſet; quòd in Templo Jeroſolymitano poſuerit duos Cherubim, 3. *Reg.* 6. Imò & Deus præcipiſſet contraria, dum Moyſi *num. c.* 21. præcepit, ut faceret Serpentem æneum: quod abſit dicere.

38. CONCL. III. Homines vitæ ſanctitate, vel Martyrii fama inſignes, quamdiu à Summo Pontifice vel Eccleſia, in numerum Sanctorum necdum ſunt relati, non poſſunt cultu publico & ſolemni honorari, benè tamen cultu privato. Ita Bellarminus *lib.* 1. *de Sanct. cap.* 10. Sanchez *l.* 2. *in Decalog. cap.* 43. *n.* 3. *& ſeq.* & alii communiter. Idque deſumitur ex *cap.* 1. *& ult. de Reliquiis & venerat. Sanct.* ubi prohibetur, aliquem publicè venerari pro Sancto abſque authoritate Romanæ Eccleſiæ, ſicque à ſenſu contrario privatus honor permittitur.

Homines Sancti necdum Canonizati non poſſunt cultu publico honorari, benè tamen privato.

39. Porrò per *Cultum privatum* intelligitur ille, qui non exhibetur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, neque nomine Eccleſiæ, ſed fit ex peculiari devotione colentis, ſive deinde talis cultus fiat privatim, ſivè publicè videntibus aliis. *Cultus* autem *publicus*, ſeu ſolemnis, non ideò dicitur talis, quòd coram aliis exhibeatur, ſed quia defertur nomine Eccleſiæ, & tanquam ab ea inſtitutus.

Cultus publicus, & privatus quis.

40. Hinc ſequitur I. Imaginem Sancti nondum Canonizati, neque Beatificati, poſſe in domibus noſtris depingi & retineri, licere pedes vel manus talium Sanctorum deoſculari, ipſorum veſtes accipere, Reliquias aſſervare, in eorum honorem jejunare, preces ad Deum fundere, &c. ſive alii hoc videant, ſive non, dummodò abſit ſcandalum. Ratio eſt: quia hujuſmodi cultus eſt privatus, & non fit nomine Eccleſiæ.

Corollaria de cultu privato.

41. Sequitur II. Non poſſe Epiſcopum in honorem Sancti necdum Canonizati diem Feſtum inſtituere: quia cultus publicus, qualis eſt celebratio Feſti, Sanctorum nondum Canonizatorum, reſervatus eſt

Corollaria de cultu publico.

Summo Pontifici, *cit. cap. 1. de Reliq. & venerat. Sanctorum*, Item non licet privatim, aut publicè, in Litaniis, vel Officio Divino, invocare Sanctum nondum Canonizatum: quia Litaniæ, & Divinum Officium, ſunt cultus, qui Sanctis exhibetur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, & nomine totius Eccleſiæ, Sanchez *loc. cit. n. 5.* Bonacina *diſp. 3. in Decalogum, quæſt. 1. num. 2.* cum aliis. Idem dicendum de SS. Miſſæ Sacrificio, ob eandem rationem: undè ſi à Fidelibus petatur celebratio Miſſæ in honorem alicujus Sancti necdum Canonizati, oportet celebrare Miſſam de Feſto vel Feria occurrente, & non propriam Miſſam, acceptam de communi cum memoria, & invocatione talis Sancti. Inſuper non licet necdum Canonizati Reliquias publicè venerandas proponere, ſive in Proceſſionibus circumferre, aut Altaria vel Templa ipſis dedicare: hujuſmodi quippe cultus pariter cenſetur publicus, ac proprius eorum, qui ab Eccleſia in Sanctorum numerum ſunt relati.

Limitatio prædictorum. 42. Veruntamen hoc intelligendum eſt, niſi vel ſpeciali indulto Apoſtolico proviſum fuerit: quomodo patet aliunde, non tarò hactenus pro certis locis unum vel alterum prædictorum, imò & ipſam celebrationem Divini Officii de nonnullis Sanctis conceſſam eſſe, abſque alia ſolemni eorum Canonizatione, vel Beatificatione. Vel niſi per antiquam Traditionem, aut univerſalem Eccleſiæ conſenſum, de cujuſpiam Sanctitate conſtet: nam hujuſmodi approbatio æquivalet Canonizationi, & antiquitus non requirebatur forma Canonizationis, quæ nunc in uſu eſt. Bonacina *cit. num. 2.* Sanchez *num. 11.* Suarez, ac alii, & concordant dicenda *num. ſeq. in fine*.

Forma Canonizationis, quæ nunc eſt, olim non requirebatur.

Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum, necdum Beatificatorum. 43. CONCL. IV. Imaginibus Defunctorum, qui cum bona Sanctitatis fama deceſſerunt, non poſſunt apponi Aureolæ, ſive Radii; neque ipſæ in Oratoriis, aut locis publicis exponi, donec à Sede Apoſtolica Beati declarentur; & ſi quæ appoſitæ ſunt, omninò amoveri debent. Ita Angelus Lantuſca *in Theatro Regularium, verſ. Beatificatio, n. 2.* idque patet ex Decreto Urbani VIII. quod incipit, *Sanctiſſimus* (& habetur tomo 4. Bullarii Romani, *Conſtit. 39. dicti Pontificis*) atque ex alia ſpeciali ejuſdem Conſtitutione, quæ incipit, *Cæleſtis Hieruſalem* (ac refertur in cit. Bullario, *Conſtit. 134. dicti Pont.*) ubi præfatus Pontifex, volens occurrere abuſibus, qui irrepſerunt in colendis quibuſdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defunctis, & necdum Canonizationis, vel Beatificationis honore ab Apoſtolica Sede inſignitis, ſub gravibus pœnis prohibuit, ne ejuſmodi hominum cum Sanctitatis, ſeu Martyrii fama (quantacunque illa ſit) defunctorum Imagines cum laureolis, radiis ſeu ſplendoribus, in Oratoriis, Eccleſiis, aliiſque locis publicis aut privatis apponantur, neve eorum geſta, miracula, revelationes, ſeu quæcunque beneficia, tanquam eorum interceſſionibus à Deo accepta, ſine recognitione & approbatione Ordinarii in libris enarrentur, & ne ad eorum ſepulchra Tabellæ, atque Imagines ex cera, argento, aliave materia confectæ, vel lampades appendantur. Ubi tamen illicò ſubjungens Summus Pontifex declarat, quod per ſupra ſcripta præjudicare in aliquo nolit, neque intendat iis, qui aut per communem Eccleſiæ conſenſum, vel immemorabilem temporis curſum, aut per Patrum Virorumque Sanctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii coluntur.

Declaratio dicti Decreti. 44. Quia verò poſtmodùm occaſione dicti Decreti à quibuſdam revocabatur in dubium, an Tabellas & Imagines, quas impoſterùm offerri contigerit, recipere, & anteà oblatas conſervare liceret? Eadem Sanctitas ſua, quæ tantummodò voluit occurrere abuſibus, qui irrepere videbantur, in alio Decreto (& refer-

tur in cit. Bullario, ad finem præallegatæ *Conſtitut.* 39. necnon & in cit. *Conſtitut.* 134.) declaravit, quod ſuæ intentionis nunquam fuerit prohibere oblationem, receptionemque Tabellarum, & Imaginum hujuſmodi: ita ut approbantibus Ordinariis in ſecreto aliquo, ſeorſum ab Eccleſia, loco cuſtodiri, ibidemque jam amota collocari, & aſſervari poſſint, ut ſi quando Dominus talium Virorum merita Beatificationis, ſeu Canonizationis honore in terris decorare voluerit; extent hujuſmodi Sanctitatis qualeſcunque probationes, Apoſtolicæ Sedis judicio tunc examinandæ.

QUÆSTIO V.

De Oratione, & conditionibus ad ipſam requiſitis.

Oratio variè accipitur. 45. ORatio quandoque ſumitur largè, videlicet pro quacunque actione bona, atque ex pia intentione procedente: in qua acceptione videtur intelligendum illud Lucæ 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere*. In quem textum Ven. Beda ait: *Semper orat, qui ſemper ſecundùm Deum operatur*. Deindè ſumitur Oratio magis propriè, nimirum pro quovis animi pio motu erga Deum: hoc modo capitur a S. Damaſceno *lib.3. de Fide, cap.* 24. dicente: quòd *Oratio ſit aſcenſus mentis in Deum*; & ſic comprehendit ſub ſe etiam illos pios motus intellectus & voluntatis, quibus Deum laudamus, benedicimus, atque pro acceptis beneficiis gratias agimus. Propriiſſimè tandem Oratio ſumitur pro petitione ſeu poſtulatione alicujus boni ad Deum facta; cujuſmodi petitionem ipſum ly *Orare*, ex primæva ſua inſtitutione importat.

Oratio propriiſſimè accepta quid. 46. CONCL. I. *Oratio*, propriiſſimè accepta, eſt rationabilis alicujus boni à Deo poſtulatio: ſive, eſt decentium à Deo petitio. Ita in re communis. Tria ſiquidem in oratione ſpectari poſſunt. I. Deſiderium noſtrum, quo bonum aliquod nobis, aliiſve conferri, vel malum averti cupimus. II. Hujus deſiderii practica quædam explicatio, qua Deum conamur inducere, ac permovere, ut id præſtet, pro quo rogamus. III. Collatio boni deſiderati, qualis ſit à Deo. Ipſa verò eſſentia orationis conſiſtit in ſecundo actu, nimirum in explicatione deſiderii noſtri per modum deprecationis, ſeu petitionis.

Oratio mentalis. 47. CONCL. II. Oratio rectè dividitur in mentalem & vocalem, ac rurſus in publicam & privatam. Ita communis. *Oratio, mentalis* eſt, quæ non voce, ſed mente formatur, exercendo videlicet interiores animæ potentias circa Deum, & Myſteria potiſſimum Fidei, cum interna & familiari ad Deum collocutione, variiſque piis affectibus voluntatis: prout fit in Meditatione; de qua D. Auguſtin. *lib. de Spiritu, & anima, c.* 60 ait: *Meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio devotionem, devotio verò perficit orationem.* *Vocalis* Cæterùm *Oratio vocalis* eſt, quæ formatur diſtinctis verbis ad extrà prolatis, exprimentibus pium internum deſiderium noſtrum ad Deum. Additur notanter, *exprimentibus pium internum deſiderium*. Nam hæc ſine ulla attentione, atque interiori affectu prolata, parum prodeſt, quin potiùs iram Dei provocat, juxtà illud vulgatum:

Si mens non orat, in vanum lingua laborat.

Publica, Et tales meritò reprehenduntur illis verbis: *Populus hic labiis me honorat; & cor autem eorum lõgè eſt à me*. Iſaiæ 29. & Matth. 15. *Oratio publica* dicitur, quæ nomine totius Fidelis populi per Miniſtros Eccleſiæ Deo offertur; ut fit in Miſſa, & Horis Canonicis: & *Privata, qua.* talis neceſſariò debet etiam eſſe vocalis. *Oratio privata* eſt, quam ſinguli privatim quocunque decẽti modo peragunt: de qua loquitur Apoſtolus 1. Timoth. 2. *Volo ergo viros orare in omni loco, &c.*

48. CONCL. III. Oratio aliqua

Oratio aliquo eſt præcepta. eſt præcepta à Deo, & adultis uſum rationis habentibus neceſſaria ad ſalutem. Ita communis, & patet ex S.Scriptura, orationem paſſim nobis inculcante: ut Coloſſ. 4. *Orationi inſtate, vigilantes in ea.* Item 1. Theſſ. ult. *Sine intermiſſione orate*, & alibi. Accedit ratio: quia auxilia Divinæ gratiæ, ſine quibus homo nequit conſequi ſalutem, communiter à Deo non conferuntur, niſi ad humiles preces noſtras, juxta illud Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis.*

Quibus temporibus urgeat præceptum orationis? 49. Porrò tempora neceſſariò orandi, ſeu quibus urget præceptum Orationis, aptè determinantur à Sannig *tract. de Relig. diſt.* 1. *q.* 3. & aliis, ut primò ſit neceſſitas orandi ad Deum tempore obligationis, quo peccator tenetur ſe reponere in ſtatum gratiæ. Deindè tempore gravis tentationis, quæ alio congruenti remedio repelli nequit. Rurſus tempore manifeſti periculi mortis, quam conſtitutus in illo ſubire debet. Quartò tempore gravis præſſuræ Reipublicæ, aut Proximi, quæ ſola Oratione aboleri poteſt. Et tandem, quotieſcunque aliquod auxilium Divinum ſpeciale neceſſarium eſt ad ſalutem ſpiritualem, vel corporalem. Atque, ut taceantur particulares obligationes Clericorum, aut Beneficiariorum ad perſolvendum Horas Canonicas, vel Confitentium ad implendam Pœnitentiam injunctam, haud deſunt Doctores, non excuſantes à peccato veniali eos, qui manè ac veſperi orare negligunt, tum Deo gratias debitas referendo pro receptis præterita die aut nocte beneficiis, tum ejus auxilium implorando pro evitandis inſtantibus periculis. Cæteri verò ſatis communiter fatentur, Orationem non poſſe intermitti ad longum tempus, utputà ad menſem, ut aliqui volunt ad octo dies. Hertnex *diſp.* 1. *de Relig. q.* 3. *n.* 19. & concordant dicta ſuperius *tract.* 4. *diſt.* 2. *quæſt.* 3.

50. CONCL. IV. Non modò bona ſpiritualia, ſed etiam temporalia, à Deo rectè poſtulantur, ita tamen, ut bona temporalia, v.g. ſanitas, longitudo vitæ, officia, divitiæ &c. non omninò abſolutè, ſed ſolùm ſub conditione, quatenus ad bonum ſalutaremque uſum, atque ad vitam æternam conſequendam proſunt, neque ſaluti animæ obſunt, rectè à Deo poſtulentur. Ita communis: & conſtat de Oratione Dominica, in qua juxtà Chriſti inſtructionem bona tum ſpiritualia, tum temporalia, poſtulantur. Quòd autem bona temporalia non abſolutè, ſed duntaxat ut conducentia ad vitam æternam, rectè poſtulentur à Deo per orationem, patet ex eo: quia non rarò ejuſmodi bona ſunt homini occaſio ruinæ ſpiritualis, ac protrahunt in peccatum, undè in hujuſmodi circumſtantiis, Deo optimè præcognitis, malè eadem abſolutè peterentur. *Quæ bona rectè per Orationem poſtulentur à Deo?*

51. CONCL. V. Oratio, ſi fiat cum debitis conditionibus, indubitatam, atque ex Chriſti promiſſione infallibilem habet efficaciam. Ita Sannig *loc. cit. n.* 6. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *c.* 1. & Theologi communiter cum D.Thoma 2. 2. *q.* 83. *art.* 15. *ad* 2. Habetur hoc clarè ex S. Scriptura, ac Chriſti promiſſione, dicentis, Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis.* Item Lucæ 11. *Omnis, qui petit, accipit.* Et rurſum Joan. 16. *Amen, amen dico vobis, ſi quis petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Atqui promiſſio Chriſti eſt infallibilis, ergo. *Oratio debitè facta habet infallibilem effectum.*

52. CONCL. VI. Conditiones, quibus concurrentibus ſemper aliquis impetrat, quod petit, quatuor ſunt: ut videlicet quis pro ſe petat neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeveranter. Ita Doctor Angelicus *loc. cit.* & alii. Et hæ quatuor conditiones continentur in præallegatis Salvatoris verbis, *Joan.* 16. Nam ly, *dabit vobis*, primam conditionem, ly, *ſi quid* ſecundam, ly, *in nomine meo*, tertiam, ac tandem ly, *petieritis*, quartam ſatis demonſtrat. *Sed quatuor ad hoc requiruntur conditiones.*

53. Prima itaque conditio eſt, ut *Oratio fiat pro ſeipſo*, non pro aliis, juxta doctrinam S. Auguſtini, *tract.* 102. *in Joannem*, dicentis: *Exaudiuntur* *I. Ut oratio fiat pro ſeipſo.*

tur omnes pro ſeipſis, non autem pro omnibus; unde non ſimpliciter dictum eſt, Dabit; ſed, Dabit vobis. Nam etſi pro aliis quoque ex charitate orare poſſimus, ac debeamus, juxtà illud Jacobi 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini; multùm enim valet oratio juſti aſſidua*. Ideò tamen difficilior impetratio cenſetur eſſe pro altero, quàm pro ſeipſo: quia, ut Deus conferat gratiam, ſeu donum, quod petitur, debet homo eſſe diſpoſitus ad recipiendum: quæ diſpoſitio non eſt in libera poteſtate orantis, ſi pro alio oret: benè tamen, quando orat pro ſeipſo. Quòd ſi perſona altera, pro qua oratur, ſit debitè diſpoſita, etiam orationem factam pro ipſo, cæteriſque veſtitam conditionibus, comprehendi ſub dicta Chriſti promiſſione, meritò cenſet Layman *loc.cit.n.*10.

II. Ut petātur neceſſaria ad ſalut.

54. Altera conditio eſt: ut *petantur ad ſalutem*, Nam, ut diſcurrit D. Auguſtin. loc.cit. *Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem ſalutis*: Et infrà, *quidquid autem aliud petitur, nihil petitur: non quia nulla omninò res eſt, ſed quia in tantæ rei comparatione, quidquid aliud concupiſcitur, nihil eſt*.

III. Ut Oratio ſit pia.

55. Tertia conditio eſt, ut *Oratio ſit pia*; videlicet actus virtutis Religionis, per quem homo ſe Deo, tanquam ſupremo Domino, ſubjicit. Ad hoc autem multùm conducit humilitas orantis; plena fides ſeu fiducia in Deum, opera Miſericordiæ, &c. juxta varios, & paſſim obvios textus S. Scripturæ. Ut verò is, qui orat, ſit in ſtatu gratiæ conſtitutus, tametſi ad impetrationem orationis, ſtantibus ſupradictis conditionibus, abſolutè non requiratur; ut patet ex oratione Publicani a Deo exauditi, cùm dixit Lucæ 18 *Deus propitius eſto mihi peccatori*: requiritur tamen ſtatus gratiæ ad meritum de condigno vitæ æternæ, atque augmenti gratiæ ſanctificantis. (c)

(c) Ut dictum Tract. 1. diſt. 2 n. 42. & 45

IV. Ut fiat perſeveranter.

56. Quarta eſt, ut *perſeveranter oremus*: id eſt, non ſtatim deſiſtamus ab oratione, ſi nos non exaudiri arbitremur, ſed iteratò, ſæpiùs, & inſtantèr petamus, ſecundùm illud Luc. 18. *Quoniam oportet ſemper orare, & non deficere*. Et Gloſſ. 5. *Orationi inſtate*. Etenim, ut S. Auguſtinus *Serm. 5. de Verb. Domini, cap. 5.* monet, ideò Deus tardiùs nonnunquam dat, quæ petimus, ut tandem ferventiùs, & perſeverantiùs orantes, plùs etiam impetremus, ac petimus. Quædam etiam non negantur, ſed ut congruo tempore dentur, differuntur.

Cauſa, cur multi petant, nec accipiant, quæ?

57. Ex dictis patet ad communem multorum hominum querelam, qui orant, & non accipiunt. Cauſa quippè eſt, cur multi non obtineant, quod petunt, quia nimirum conditiones præſcriptas non obſervant; ac præſertim bona temporalia petendo, eadem non ad debitum finem, ſive ſalutem animæ ſuæ referunt: juxtà illud Jacobi 4. *Petitis, & non accipitis, eò quod male petatis, & ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis*. Undè D. Baſilius, *Serm. de orando Deum*, inquit *Ideò quandoque petis, & non accipis, quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, vel leviter, vel non conferenda tibi, vel deſtitiſti*.

Preces noſtræ debitè factæ, nunquã ſunt irritæ etiam pro bonis temporalibus.

58. Imò dum cæteroquin debitè rogamus pro bonis temporalibus, v.g. moderatis divitiis, ſanitate, &c. quas nobis non expedire neſcimus, non idcircò irritæ erunt preces iſtæ: tum quia, ſi fiant in ſtatu gratiæ, ſunt meritoriæ gloriæ cœleſtis, & augmenti gratiæ: tum quia in tali caſu ordinariè loco ejuſmodi bonorum temporalium, v. g. ſanitatis, divitiarum, quæ Deus novit nobis magis fore nociva, ſicque miſericorditer negat, ſolet Deus debitè rogantibus conferre alia bona temporalia, vel ſaltem ſpiritualia ſpecialium auxiliorum gratiæ, magis profutura ad conſequendam vitam æternam. Audiatur Jeremias Drexelius *lib. 5. Heliotropii cap. 2.* dicens: *Certiſſimum eſt, nullas preces cum debita voluntatis reſignatione facta eſſe irritas, nullas omninò: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur*. Et S. Iſidorus in Sententiis. *Creber-*

rime non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem.

Cautela petentium bona temporalia. 59. Quod ſi verò abſque debita in Divinam voluntatem reſignatione, quin & *obſtinatè*, quidpiam à Deo extorquere contendamus, verendum, *nequod ut optimus Pater negavit, ut rigidus Judex permittat in noſtrum malum.* Ac proindè, *in omnibus omninò precibus illud Domini pro clauſula uſurpandum: Veruntamen non mea, ò Deus, ſed tua voluntas fiat*, prout devotiſſimè monet citatus Drexelius.

DISTINCTIO II.

De Vitiis Religioni oppoſitis per exceſſum.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Superſtitio, & quæ ſpecies ejus.

Religio conſiſtit in medio. 1. Sicut in cæteris Virtutibus, ita & in Religione vendicat ſibi locum illud vulgatum: *Virtus conſiſtit in medio.* Unde Poeta canit.

Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq; fines
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere virtus, Igitur contra Religionem poteſt peccari, tum per exceſſum, & nomine generico dicitur *Superſtitio*; tum per defectum, & vocatur *Irreligioſitas.* Utraque harum varias ſub ſe ſpecies complectitur. Et quidem ſub Irreligioſitate continentur ea vitia, quæ pertinent ad contemptum ſeu irreverentiam Dei, ac rerum ſacrarum; cujuſmodi ſunt Tentatio Dei, Sacrilegium, Simonia, Blaſphemia, Perjurium, ac Violatio Voti; de quibus ſingillatim dicetur, tum in ſequenti Diſtinctione, tum alibi propriis in locis. Superſtitio continet ſub ſe Idololatriam, Divinationem, vanam Obſervantiam, & Magiam, unà cùm aliis adhuc duabus Superſtitionis ſpeciebus, quæ contingunt ex parte cultus indebiti; de quibus omnibus in præſenti Diſtinctione, ordiendo à Superſtitione, ejuſque ſpeciebus in genere.

Quæ vitia eidem opponantur?

Superſtitio quid? 2. CONCL. I. Superſtitio in genere eſt falſa religio, ſeu vitioſus cultus veri aut falſi Numinis; ac rectè definitur, dicendo: *Superſtitio* eſt vitiũ Religioni oppoſitum ſecundùm exceſſum, quo quis Divinum cultum vel illi exhibet, cui non debet, vel eo modo, quo non debet. Ita in re communis; Et ſi enim vel maximè ſuperſtitio committatur in cultu falſorum deorum, tamen etiam in cultu veri Dei hoc vitium accidere poteſt: prout patet in Judæis defactò Legalia veteris Legis obſervantibus, & Hæreticis qui olim aquam pro vino, vel ſanguinem infantum in Euchariſtia offerebant, qui idcircò non Religioſi, ſed Superſtitioſi nuncupandi ſunt, quamvis vero Deo talia præſtiterint. Itaque ſuperſtitio utrumque complectitur, & cultum falſorum Deorum, & exceſſum in cultu veri Dei.

3. Neque dicas. Deus eſt dignus omni laude, cultu, ac reverentia; ergo non poteſt dari exceſſus in ejus cultu, neque peccari contra virtutem Religionis per exceſſum. Reſpond. enim (a) conceſſo antecedente, diſtinguendo conſequens: ergo non poteſt dari exceſſus ex parte objecti virtutis Religionis, id eſt, reſpectu Majeſtatis Divinæ, utpotè quæ digniſſima eſt omni honore, & cultu, conceditur: non poteſt dari exceſſus ex parte modi incongrui, aut cultus indebiti ratione rei cultæ, negatur conſequentia. Sicut enim v. g. Amor Dei ex parte objecti non habet medium, imò eò perfectior eſt, quò intenſiùs fertur in Deum utpotè objectum infinitè amabile: habet tamen medium ex parte actus, quia poteſt dari exceſſus in ejus exercitio, ſi nimirum *Contra Religionē quo modo poſſit peccari per exceſſum.* (a) Conformiter dictis Tract. 4. Diſt. 1. n. 19.

rum modo illicito Dei Amorem elicere velimus, nos v.g. interficiendo: ita & Religio ex parte objecti, quod eſt Divina Majeſtas, medium non habet, neque patitur exceſſum; benè tamen ex parte actus, uti fit, ſi verum Deum falſo, aut indebito cultu colamus, vel loco veri Dei falſum Numen adoremus.

Superſtitionis duæ ſunt ſpecies.

4. CONCL. II. Duæ ſunt ſpecies Superſtitionis, in quas ipſa immediatè dividitur, nempè Superſtitio ratione rei cultæ, quæ coli non deberet; & Superſtitio ratione cultus incongrui, dummodo indebito, ſeu convenienti verus Deus colitur. Ita communis, & patet ex proximè dictis. Porrò utraque hæc Superſtitionis ſpecies rurſum ſubdividitur; & hinc ſit

Una ratione rei cultæ, quæ coli non deberet, et quomodo hæc ſubdividatur?

5. CONCL. III. Superſtitio ratione rei cultæ, quæ coli non deberet, ſive Superſtitio ratione cultus falſi Numinis, ſubdividitur in Idololatriam, Divinationem, Obſervantiam ſuperſtitioſam, & Magiam. Ita Herinex *diſp.7. de Religione, n.3.* & communior; quamvis Filliucius *tom.2. tract.5. nu.4.* addat pro quinta ſpecie Maleficium: alii verò ad vanam ſeu ſuperſtitioſam Obſervantiam referant Magiam, & Maleficium; ac proindè tres duntaxat Superſtitionis ſpecies ex parte rei cultæ, quæ coli non deberet, aſſignent. Ratio Concluſionis eſt: quia vel diabolus honoratur ut Numen; & eſt Idololatria, vel colitur, ut aliquid occultum revelet; & eſt Divinatio: vel, ut dirigat in operando, & ſic eſt Superſtitio vanarum Obſervationum, aut Magia, ad quam reducitur Maleficium, prout ampliùs patebit ex dicendis.

Altera ratione Cultus incongrui, ejuſque ſubdiviſio.

6. CONCL. IV. Superſtitio ratione cultus incongrui, ſubdividitur in Superſtitionem cultus falſi, & Superſtitionem cultus ſuperflui. Ita D. Thomas 2.2. *qu.93. art.1.* & 2. cum communi: & patet inductione. Siquidem

Cultus falſus,

7. *Cultus falſus*, ſeu mendax dicitur, vel quia habet falſam ſignificationem: ut ſi quis defacto coleret Deum cæremoniis Judaicis, quæ ſignificant Chriſtum venturum. Vel quia imitatur quis falsè verum cultum: ut ſi quis falſis Miraculis veram doctrinam Chriſtianam confirmare velit, aut proponat falſas Reliquias: item ſi quis mutet materiam, vel formam Sacramentorum, animo colendi Deum, prout faciunt Hæretici noſtri temporis in Cœna ſua committentes Superſtitionem falſi cultus; non enim Chriſti inſtitutum, ſed ſuas inventiones pertinaciter ſequuntur. Inſuper ejuſmodi cultus poteſt eſſe falſus, ac mendax, falſitate ex parte ipſius colentis ſe tenente: ut dum quis DEUM colit tanquam publicus ab Eccleſia conſtitutus Miniſter, cùm commiſſionem ſeu poteſtatem nullam habeat, vel talem non habeat; puta ſi quis Sacrificium offerat, cùm Sacerdos non ſit, cujus exemplum habemus in Saule, 1. *Regum* 13. *quis, & quomodo accidat.*

Et quale peccatum.

8. Et quidem certum eſt, quòd hujuſmodi Superſtitio, atque omnes iſti Superſtitioſi, falſique cultus, ſint ex genere ſuo peccatum mortale. Tum quia gravis indè irreverentia à Deo infertur. Tum quia ſunt falſitates pernicioſæ, atque nonnunquam naſcuntur ex Infidelitate ac Hæreſi: uti fit in Ritibus ſuperſtitioſis Judæorum, & Hæreticorum. Tum tandem, quia prædicatione falſorum Miraculorum, nec non & falſarum Reliquiarum ſuppoſitione, obfuſcatur fides verorum, minorque reverentia & cultus eiſdem exhibetur: & hinc eos, qui prædicant falſa Miracula, vel incerta, excommunicari refert Navarrus *Cap.26. Manualis, num.*111. idque deſumitur ex Conſtitut.21. Leonis X. *Supernæ Majeſtatis*, & habetur tom.1. Bullarii Romani.

Cultus ſuperfluus, quis.

9. *Cultus ſuperfluus* è contrà dicitur ille, quando præter morem Eccleſiæ ponitur religio in quibuſdam circumſtantiis, vel rebus, in quibus non eſt ponenda: ut ſi quis Deum colere aggrediatur illis ritibus, modo, ſeu cæ-

remoniis, quæ neque ad ipſius Dei gloriam, neque ad ſpiritus excitandi devotionem inſerviunt, aut quæ ſunt contra ſtatuta, vel conſuetudinem Eccleſiæ; uti foret, in Miſſa ſæpiùs dicere Alleluja, plures Cruces facere, quàm ſit præſcriptum, in eadem tot vel taliter diſpoſitas candelas, & non plures adhibere, audire Miſſam à Sacerdote, qui nominatur Ioannes, aut hujuſmodi.

Et quale peccatum. 10. Cæterum Cultus iſte ſuperfluus, ſeu tales ritus ſuperſtitioſi, ſecluſo ſcandalo & Eccleſiæ contemptu, ſunt ordinariè tantùm peccata venialia, ut docent Cajetanus, Leſſius, Layman, Navarrus, Toletus, & alii. Quod intelligendum, niſi eſſet cultus non tantùm vanus, ſed etiam turpis, aut aliàs graviter in eodem excederet: nam tunc incurri peccatum mortale pro gravitate materiæ, certum eſt.

QUÆSTIO II.

De Idololatria.

Idololatria, quid? 11. CONCL. I. *Idololatria*, quæ eſt prima Superſtitionis ſpecies, & ex ſuo genere peccatum mortale graviſſimum, rectè deſcribitur, quòd ſit Servitus, quæ ſoli Deo debetur, exhibita alicui creaturæ. Ita in re communis. Dicitur, *Servitus*: quia per Idololatriam Idololatræ ſerviunt Idolis, cultum Latriæ, ſoli Deo debitum, illis impendendo: juxtà quod dicit Apoſtolus Rom. 1. *Serviunt creaturæ potius, quàm Creatori.*

Eſt peccatum graviſſimum. 12. Quòd autem Idololatria ſit peccatum mortale graviſſimum, patet ex eo: quia Idololatra per Idololatriæ peccatum, honorem Divinum, ipſamque Divinitatem, quantum in ſe eſt, transfert in creaturam; teſte Apoſtolo Rom. 1. *Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei ſimilitudinē corruptibilis imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium*; & alibi. Undè ſicut in Republica graviſſimum cenſeretur crimen læſæ Majeſtatis, honorem Regium, ipſamque Regiam Majeſtatem in alium, quàm legitimum Principem, ex plena ſcientia, quantùm in ſe eſt, transferre; ita & in propoſito graviſſimum crimen eſt læſæ Majeſtatis Divinæ, gloriam Dei in creaturam, ſeu Idolum transferre.

Idololatria metaphoricè accipitur pro omni peccato mortali. 13. Notandum tamen, quòd nomen Idololatriæ dupliciter accipiatur. Primò quidem propriè pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Deindè metaphoricè, pro omni peccato mortali, quo quis mortiferè inhæret creaturæ: quo modo *ad Philipp. cap. 5.* Avaritia vocatur *Idolorum ſervitus*. Et in hoc ſenſu S. Hieronymus *in cap. 2. Amos*, ait: *Avarus aurum, guloſus ventrem, libidinoſus venerem & Belphegor colit. Laſciva mulier, quæ cùm ſit in deliciis mortua eſt, adorat venereas voluptates.* Et meritò omne peccatum mortale ſub nomine Idololatriæ metaphoricè ſumptæ denotatur, cùm peccator per peccatum mortale voluntariè recedens à Deo, ut creaturæ adhæreat, cenſeatur pluris facere creaturam, quàm Deum: ac proindè illam habere loco Dei, hæcque ipſi eſſe inſtar Idoli.

Hic ſumitur propriè, nec tamen comprehendit cultum Sanctorum. 14 Sed hoc loco Idololatria propriè ſumitur pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Nec tamen idcircò cultus Sanctorum cum Chriſto in cœlis regnantium, aut Sacrarum Imaginum, erit Idololatria: nam illos non honoramus ut deos, ſed ut Amicos Dei; cohæredes Chriſti, noſtroſque apud Deum interceſſores; Imagines autem cultu duntaxat veneramur reſpectivo, ut jam dictum ſuperiùs. (b)

(b) Diſt. præc. Quæſt. 4. per tot.

QUÆSTIO III.

De Divinatione, variiſque ejus ſpeciebus, & gravitate.

Divinatio, quid? 15. CONCL. I. *Divinatio* (prout de ea hìc loquimur, eſtque ſpecies Superſtitionis) eſt inquiſitio de aliquo occulto, ope vel diſciplina dæmonis facta. Quomodo Divinatio paſſim accipitur in S. Scriptura, in qua ſoli illi vocantur *Divini*, qui ope dæ-

dæmonis divinant, ſeu futura aut incerta revelare nituntur. Etſi enim dæmones non poſſint certò cognoſcere futura, circa quæ potiſſimùm verſatur Divinatio (quamvis latiùs accepta etiam ad aliorum occultorum, v. g. theſaurorum abſconditorum inquiſitionem, ope dæmonis factam, ſe extendat) longè tamen plura dæmones de rebus futuris, aliiſque occultis cognoſcere poſſunt, quàm homines.

16. CONCL. II. Divinatio du… contingit, nimirum vel per …æmonis invocationem, …icitam. Ita certa, & com… his ulteriùs.

…ma Divinationis ſpecies, …ı diabolus expreſsè invoca… …ris modis contingit, prout … diabolus diverſimodè con… …iur conſultus reſpondet. Ali… …enim apud veteres Gentiles …batur per ſacrificia anima… … & diabolus reſpondebat per ſi… …nædam apparentia in extis ani… …ium, & vocatur *Haruſpicium*. Ali… …ndo conſulebantur per preces co… …ı Idolis profuſas, & ſolebat dæ… …on reſpondere per Idola; & dicitur *…raculum*. Aliquando conſulebatur …ı Pythonicis, vel Pythoniſſis, quos …ple poſſederat, quandoque id accidit …er varias adjurationes, figuras, unctiones, ſpecula aliqua ſigna per diabolum inſtituta, & media deteſtan…da, quæ Dominus Deus paſſim in S. Scriptura execratur. Et hanc Divinationis ſpeciem, in qua diabolus expreſsè invocatur, eſſe graviſſimum peccatum mortale, certum eſt, & indubitatum, eò quod importet conſortium, & ſocietatem cum dæmone, perpetuo & infenſiſſimo hoſte veri Dei. Et hac de cauſa rectè notant Doctores, ut Bonacina *diſp. 3. in Decalogum, q. 5. punct. 3. n. 17.* Herinex *cit. diſp. 7. n. 16.* & alii, non dari parvitatem materiæ à mortali excuſantem, ſi Divinatio ſeriò fiat.

…ta? …ria. [margin note, partly lost]

Divinatio per tacitam dæ- 18. Altera Divinationis ſpecies, … quæ continet tacitam & implicitam dæmonis invocationem, fit, cùm quis notitiam alicujus rei ex ſigno aliquo conſequi ſeriò confidit, quam illud naturaliter nullo modo indicare poteſt. Tunc enim Divinator talem notitiam à dæmone tacitè deſiderare convincitur, cùm certum ſit, ejuſmodi ſigna vanitatis a Deo inſtituta non eſſe. *monis invocationem, quæ?*

19. Hujuſmodi Divinationis, quæ fit per pactum implicitum, plures ſpecies recenſet D. Thomas 2. 2. q. 95. *art. 2. & ſeqq.* quem ſequuntur alii. *Ejus plures ſunt ſpecies.*

Prima eſt Divinatio per Aſtra, vocaturque *Aſtrologia judiciaria*, quæ ex aſpectu, ſitu, & motibus aſtrorum, eventus a libero arbitrio pendentes prædicit, vel præteritos aut præſentes occultos effectus revelat, v.g. Platonem tale conjugium celebraturum, eſſe authorem hujus furti, moriturum ruina ſuarum ædium, &c. Dicitur notanter, *eventus a libero arbitrio pendentes, &c.* Nam per hoc nullatenus reprobatur Aſtrologia naturalis, quæ ſitus & motus aſtrorum obſervantur atque ex iis colliguntur effectus purè naturales: ut eclypſes, pluviæ, ſiccitates, morbi animalium, peſtes, ſalubritates, &c. Hæc enim omninò licita eſt, & humano generi per quam utilis. *I. Aſtrologia judiciaria. Sed naturalis eſt licita.*

20. Secunda hujus Divinationis ſpecies eſt *Phyſiognomia*, per quam ex corporis, puta vultus, manuum &c. lineamentis liberè contingentes eventus, aut proſpera vel adverſa prædicuntur. Ejus partes ſunt *Metopoſcopia*, & *Chiromantia*: quarum prior ex facie hominis, frontiſque inſpectione, altera verò ex manuum lineamentis, quid cui eventurum ſit, divinat, ſeu prædicit: ut ſolent facere Cingari. Dicitur rurſum, *liberè contingentes eventus*, datur enim etiam Phyſiognomia, Metopoſcopia, & Chiromantia naturalis, per quam ex corporis & membrorum habitudine, vultus item ac manuum lineamentis, de corporis valetudine ac temperamento, conſequenter de hominis etiam ingenio, atque animi propenſione, nec non & de ſuperventuris morbis, morte vel ſanitate, prædictio aliqua vel conje- *II. Phyſiognomia. Metopoſcopia, & Chyromantia. Verùm naturalis licita eſt.*

ctura

Chriſtus Dominus, verus Deus, cultu Latriæ digniſſimus.

QUÆSTIO IV.

De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum.

Adoratio abſoluta, & reſpectiva, quid.

31. ADvertendum, quòd Adoratio alia ſit abſoluta, alia reſpectiva. Abſoluta convenit rei intellectuali, quæ per ſe honorabilis, atque adorabilis eſt: ſic Deus, ac Chriſtus cultu Latriæ abſolutè eſt adorandus. Unde *Adoratio abſoluta* illa eſt, qua quis colitur ;ob perfectionem, atque excellentiam ſibi intrinſecam. *Adoratio reſpectiva* verò, qua quis adoratur ſeu colitur propter excellentiam alterius, quam repræſentat, aut in ordine ad eam conſideratur: undè hæc convenit rebus etiam ratione carentibus, utputa ſacris Imaginibus, quæ non propter ſe, ſed propter alium, quem repræſentant, honorantur. His notatis ſit

Sancti in cœlis adorantur Cultu Duliç, & B. V. Maria Cultu Hyperduliæ abſoluto.

32. CONCL. I. Sancti cum Chriſto in cœlis regnantes, adorantur ſeu coluntur cultu Duliæ abſoluto, propter excellentiam ſuæ ſanctitatis & gloriæ: Beatiſſima Virgo MARIA verò cultu Hyperduliæ, tum ob perfectiſſimam atque excellentiſſimam ejus præ cunctis puris creaturis Sanctitatem & gloriam, tum ob ſingulariſſimam dignitatem Maternitatis DEI, qua verè nominatur, & eſt Mater DEI & Chriſti. Ita omnes Catholici.

Hic cultus eſt ſacer.

33. Et nota, hujuſmodi Adorationem ſeu cultum Sanctorum (qui duo termini apud Theologos inter ſe confunduntur; quamvis inter rudiores, ac præſertim in publicis Concionibus lingua germanica habitis, ly *Adorare*, cultum Latriæ Deo debitum, & ly *colere* ſeu *venerari*, cultum Sanctorum denotare ſoleat) eſſe cultum ſacrum & religioſum: quia objectum ejus formale, nempe excellentia Sanctitatis, gratiæ, & gloriæ, propter quam Sanctos, tanquam Dei Amicos veneramur, eſt aliquid ſacrum & ſupernaturale. Undè ſequitur, cultum Sanctis cum Chriſto in cœlo regnantibus exhibitum, ſpecie diſtingui à cultu merè civili & politico, qui hominibus, v.g. Regibus, Principibus &c. propter dignitatem ſui ſtatus, vel poteſtatem humanam dari ſolet.

SS. Reliquiæ, & Imagines, quomodo venerentur.

34. CONCL. II. Sacræ Reliquiæ; & Imagines Sanctorum, venerantur cultu Duliæ reſpectivo; Imagines autem Beatiſſimæ MARIÆ Virginis cultu Hyperduliæ reſpectivo; ac tandem Imagines Dei & Chriſti, item & Sacra Crux Chriſti, cultu Latriæ reſpectivo. Ita rurſum Catholici omnes. Et quidem loquendo de ſacris Reliquiis Sanctorum, in Concilio Trident. *Seſſ. 25. in Decreto de Invocatione Sanctorum &c.* ſic habetur ſtatutum: *Sanctorũ quoque Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & templum Spiritus ſancti, ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda & glorificanda, à Fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia à Deo hominibus præſtantur.* Hæc Concilium, exinde oppoſitum affirmantes denuò condemnans, prout jam pridem eos damnavit Eccleſia.

Verba notabilia Concil. Trid. circa cultum SS. Imaginum.

35. Loquendo nunc de cultu Sacrarum Imaginum, quas tum memoriæ gratia, atque ad recolenda Chriſti & Sanctorum geſta, tum ad impertiendum eiſdem honorem debitum atque venerationem retinendas eſſe, Fides Catholica, atque perpetua traditio Eccleſiæ docet, ſunt in primis bene notanda verba S. Concil. Triden. *loc. cit.* ſic ſtatuentis. *Imagines porrò Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem & reverentiam impertiendam non quòd credatur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ; vel quòd ab eis ſit aliquid petendum, vel quòd fiducia in Imaginibus ſit figenda, velut olim fiebat à Gentibus; quæ in Idolis ſpẽ ſuam collocabant: ſed quoniam honor, qui eis exhibetur, refertur ad Prototypa, quæ illæ repræſentant,*

tant, ita ut per Imagines quas oſculamur & coram quibus caput operimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præſertim verò ſecundæ Nicenæ Synodi decretis contra Imaginum oppugnatores eſt ſancitum. Hæc Concilium, cui modo loquendi ubiq; nos oportet inſiſtere.

Imagines poſſunt dupliciter conſiderari quomodo.

36. Ulteriùs quoad hunc Sacrarum Imaginum cultum advertendum eſt cum Filliucio *tr.* 23. *de Religione, c.* 1. *num.* 27. & aliis, dupliciter Imagines conſiderari, ac venerari poſſe. Primò, quatenùs ſunt res quædam ſacræ, ſpectantes ad uſum Pietatis, & Religionis, quod eſt, conſiderare Imagines materialiter. Deindè, quatenùs ſunt Imagines, ac repræſentativæ Prototypi: quod eſt conſiderare Imagines formaliter. Si ergo conſiderentur Imagines primo modo, honorandæ ſunt tantùm ut res quædam ſacræ, prout etiam veſtes ſpectantes ad uſum Pietatis & Religionis, in veneratione habentur: ſi ſecundo modo, honorandæ ſunt ſicuti Prototypa, cultu tamen reſpectivo. Circa quod ultimum extat communiſſimum inter Doctores dictum; quòd ſi Prototypon adoretur adoratione Latriæ abſoluta, Imago ejus adoranda ſit adoratione Latriæ reſpectiva, ſi autem Prototypon adoratur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ abſoluta, Imago ejuſdem adoretur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ reſpectiva.

Objectio Hæreticorum contra Imagines diluitur.

37. Nec dicatur cum Hæreticis. *Exodi cap.* 20. habetur: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ in cœlo deſuper &c.* ergo uſus Imaginum eſt illicitus. *Reſp.* enim negando conſequentiam; nam loco citato, & in aliis hujuſmodi S. Scripturæ locis, non prohibentur Imagines abſolutè, vel quodcunque ſculptile, ſed ſolùm, ut non fiant ad adorandum ea. Undè *loc. cit.* mox ſubjungitur: *Non adorabis ea, neque coles:* eo videlicet modo, ſive cultu Divino, quo Gentiles adorabant communiter ſua Idola, deoſque alienos. Et certè, ſi Imaginum, aut cujuſcunque ſculpturæ uſus fuiſſet dictis verbis abſolutè prohibitus, Salomon peſſimè egiſſet; quòd in Templo Jeroſolymitano poſuerit duos Cherubim, 3. *Reg.* 6. Imò & Deus præcipiſſet contraria, dum Moyſi *num. c.* 21. præcepit, ut faceret Serpentem æneum: quod abſit dicere.

Homines Sancti necdum Canonizati non poſſunt cultu publico honorari, benè tamen privato.

38. CONCL. III. Homines vitæ ſanctitate, vel Martyrii fama inſignes, quamdiu à Summo Pontifice vel Eccleſia, in numerum Sanctorum necdum ſunt relati, non poſſunt cultu publico & ſolemni honorari, benè tamen cultu privato. Ita Bellarminus *lib.* 1. *de Sanct. cap.* 10. Sanchez *l.* 2. *in Decalog. cap.* 43. *n.* 3. *& ſeq.* & alii communiter. Idque deſumitur ex *cap.* 1. *& ult. de Reliquiis & venerat. Sanct.* ubi prohibetur, aliquem publicè venerari pro Sancto abſque authoritate Romanæ Eccleſiæ, ſicque à ſenſu contrario privatus honor permittitur.

Cultus publicus, & privatus quis.

39. Porrò per *Cultum privatum* intelligitur ille, qui non exhibetur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, neque nomine Eccleſiæ, ſed fit ex peculiari devotione colentis, ſive deinde talis cultus fiat privatim, ſivè publicè videntibus aliis. *Cultus* autem *publicus*, ſeu ſolemnis, non ideò dicitur talis, quòd coram aliis exhibeatur, ſed quia defertur nomine Eccleſiæ, & tanquam ab ea inſtitutus.

Corollaria de cultu privato.

40. Hinc ſequitur I. Imaginem Sancti nondum Canonizati, neque Beatificati, poſſe in domibus noſtris depingi & retineri, licere pedes vel manus talium Sanctorum deoſculari, ipſorum veſtes accipere, Reliquias aſſervare, in eorum honorem jejunare, preces ad Deum fundere, &c. ſive alii hoc videant, ſive non, dummodò abſit ſcandalum. Ratio eſt: quia hujuſmodi cultus eſt privatus, & non fit nomine Eccleſiæ.

Corollaria de cultu publico.

41. Sequitur II. Non poſſe Epiſcopum in honorem Sancti necdum Canonizati diem Feſtum inſtituere: quia cultus publicus, qualis eſt celebratio Feſti, Sanctorum nondum Canonizatorum, reſervatus eſt

Digitized by Google

Summo Pontifici, *cit. cap. 1. de Reliq. & venerat. Sanctorum*, Item non licet privatim, aut publicè, in Litaniis, vel Officio Divino, invocare Sanctum nondum Canonizatum: quia Litaniæ, & Divinum Officium, ſunt cultus, qui Sanctis exhibetur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, & nomine totius Eccleſiæ, Sanchez *loc. cit. n. 5.* Bonacina *diſp. 3. in Decalogum, quæſt. 1. num. 2.* cum aliis. Idem dicendum de SS. Miſſæ Sacrificio, ob eandem rationem: undè ſi à Fidelibus petatur celebratio Miſſæ in honorem alicujus Sancti necdum Canonizati, oportet celebrare Miſſam de Feſto vel Feria occurrente, & non propriam Miſſam, acceptam de communi cum memoria, & invocatione talis Sancti. Inſuper non licet necdum Canonizati Reliquias publicè venerandas proponere, ſive in Proceſſionibus circumferre, aut Altaria vel Templa ipſis dedicare: hujuſmodi quippe cultus pariter cenſetur publicus, ac proprius eorum, qui ab Eccleſia in Sanctorum numerum ſunt relati.

Limitatio prædictorum.

42. Veruntamen hoc intelligendum eſt, niſi vel ſpeciali indulto Apoſtolico proviſum fuerit: quomodo patet aliunde, non rarò hactenus pro certis locis unum vel alterum prædictorum, imò & ipſam celebrationem Divini Officii de nonnullis Sanctis conceſſam eſſe, abſque alia ſolemni eorum Canonizatione, vel Beatificatione. Vel niſi per antiquam Traditionem, aut univerſalem Eccleſiæ conſenſum, de cujuſpiam Sanctitate conſtet: nam hujuſmodi approbatio æquivalet Canonizationi, & antiquitus non requirebatur forma Canonizationis, quæ nunc in uſu eſt. Bonacina *cit. num. 2.* Sanchez *num. 11.* Suarez, ac alii, & concordant dicenda *num. ſeq. in fine*.

Forma Canonizationis, quæ nunc eſt, olim non requirebatur.

Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum necdum Beatificatorum.

43. CONCL. IV. Imaginibus Defunctorum, qui cum bona Sanctitatis fama deceſſerunt, non poſſunt apponi Aureolæ, ſive Radii; neque ipſæ in Oratoriis, aut locis publicis exponi, donec à Sede Apoſtolica Beati declarentur; & ſi quæ appoſitæ ſunt, omninò amoveri debent. Ita Angelus Lantuſca *in Theatro Regularium, verſ. Beatificatio, n. 2.* idque patet ex Decreto Urbani VIII. quod incipit, *Sanctiſſimus* (& habetur tomo 4. Bullarii Romani, *Conſtit. 39. dicti Pontificis*) atque ex alia ſpeciali ejuſdem Conſtitutione, quæ incipit, *Cæleſtis Hieruſalem* (ac refertur in cit. Bullario, *Conſtit. 134. dicti Pont.*) ubi præfatus Pontifex, volens occurrere abuſibus, qui irrepſerunt in colendis quibuſdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defunctis, & necdum Canonizationis, vel Beatificationis honore ab Apoſtolica Sede inſignitis, ſub gravibus pœnis prohibuit, ne ejuſmodi hominum cum Sanctitatis, ſeu Martyrii fama (quantacunque illa ſit) defunctorum Imagines cum laureolis, radiis ſeu ſplendoribus, in Oratoriis, Eccleſiis, aliiſque locis publicis aut privatis apponantur, neve eorum geſta, miracula, revelationes, ſeu quæcunque beneficia, tanquam eorum interceſſionibus à Deo accepta, ſine recognitione & approbatione Ordinarii in libris enarrentur, & ne ad eorum ſepulchra Tabellæ, atque Imagines ex cera, argento, aliave materia confectæ, vel lampades appendantur. Ubi tamen illicò ſubjungens Summus Pontifex declarat, quod per ſupra ſcripta præjudicare in aliquo nolit, neque intendat iis, qui aut per communem Eccleſiæ conſenſum, vel immemorabilem temporis curſum, aut per Patrum Virorumque Sanctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii coluntur.

Declaratio dicti Decreti.

44. Quia verò poſtmodùm occaſione dicti Decreti à quibuſdam revocabatur in dubium, an Tabellas & Imagines, quas impoſterùm offerri contigerit, recipere, & anteà oblatas conſervare liceret? Eadem Sanctitas ſua, quæ tantummodò voluit occurrere abuſibus, qui irrepere videbantur, in alio Decreto (& refer-

tur in cit. Bullario, ad finem prællegatæ *Conſtitut.* 39. necnon & in cit. *Conſtitut.* 134.) declaravit, quod ſuæ intentionis nunquam fuerit prohibere oblationem, receptionemque Tabellarum, & Imaginum hujuſmodi: ita ut approbantibus Ordinariis in ſecreto aliquo, ſeorſum ab Eccleſia, loco cuſtodiri, ibidemque jam amota collocari, & aſſervari poſſint, ut ſi quando Dominus talium Virorum merita Beatificationis, ſeu Canonizationis honore in terris decorare voluerit; extent hujuſmodi Sanctitatis qualeſcunque probationes, Apoſtolicæ Sedis judicio tunc examinandæ.

QUÆSTIO V.

De Oratione, & conditionibus ad ipſam requiſitis.

Oratio variè accipitur. 45. ORatio quandoque ſumitur largè, videlicet pro quacunque actione bona, atque ex pia intentione procedente: in qua acceptione videtur intelligendum illud Lucæ 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* In quem textum Ven. Beda ait: *Semper orat, qui ſemper ſecundùm Deum operatur.* Deindè ſumitur Oratio magis propriè, nimirum pro quovis animi pio motu erga Deum: hoc modo capitur a S. Damaſceno *lib.* 3. *de Fide, cap.* 24. dicente: quòd *Oratio ſit aſcenſus mentis in Deum*; & ſic comprehendit ſub ſe etiam illos pios motus intellectus & voluntatis, quibus Deum laudamus, benedicimus, atque pro acceptis beneficiis gratias agimus. Propriiſſimè tandem Oratio ſumitur pro petitione ſeu poſtulatione alicujus boni ad Deum facta; cujuſmodi petitionem ipſum ly *Orare*, ex primæva ſua inſtitutione importat.

Oratio propriiſſimè accepta quid. 46. CONCL. I. *Oratio*, propriiſſimè accepta, eſt rationabilis alicujus boni à Deo poſtulatio: ſive, eſt decentium à Deo petitio. Ita in re communis. Tria ſiquidem in oratione ſpectari poſſunt. I. Deſiderium noſtrum, quo bonum aliquod nobis, aliiſve conferri, vel malum averti cupimus. II. Hujus deſiderii practica quædam explicatio, qua Deum conamur inducere, ac permovere, ut id præſtet, pro quo rogamus. III. Collatio boni deſiderati, qualis ſit à Deo. Ipſa verò eſſentia orationis conſiſtit in ſecundo actu, nimirum in explicatione deſiderii noſtri per modum deprecationis, ſeu petitionis.

47. CONCL. II. Oratio rectè dividitur in mentalem & vocalem, ac rurſus in publicam & privatam. *Oratio mentalis.* Ita communis. *Oratio, mentalis* eſt, quæ non voce, ſed mente formatur, exercendo videlicet interiores animæ potentias circa Deum, & Myſteria potiſſimum Fidei, cum interna & familiari ad Deum collocutione, variiſque piis affectibus voluntatis: prout fit in Meditatione; de qua D. Auguſtin. *lib. de Spiritu, & anima, c.* 60 ait: *Meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio devotionem, devotio verò perficit orationem.* Cæterùm *Oratio vocalis* eſt, quæ formatur diſtinctis verbis ad extrà prolatis, exprimentibus pium internum deſiderium noſtrum ad Deum. *Vocalis* Additur notanter, *exprimentibus pium internum deſiderium.* Nam hæc ſine ulla attentione, atque interiori affectu prolata, parum prodeſt, quin potiùs iram Dei provocat, juxtà illud vulgatum:

Si mens non orat, in vanum lingua laborat.

Et tales meritò reprehenduntur illis verbis: *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum lōgè eſt à me.* Iſaiæ 29. & Matth. 15. *Publica, &* *Oratio publica* dicitur, quæ nomine totius Fidelis populi per Miniſtros Eccleſiæ Deo offertur; ut fit in Miſſa, & Horis Canonicis: & talis neceſſariò debet etiam eſſe vocalis. *Privata, quæ.* *Oratio privata* eſt, quam ſinguli privatim quocunque decēti modo peragunt: de qua loquitur Apoſtolus 1. Timoth. 2. *Volo ergo viros orare in omni loco, &c.*

48. CONCL. III. Oratio aliqua eſt

Oratio aliquo eſt præcepta. eſt præcepta à Deo, & adultis uſum rationis habentibus neceſſaria ad ſalutem. Ita communis, & patet ex S.Scriptura, orationem paſſim nobis inculcante: ut Coloſſ. 4. *Orationis inſtate, vigilantes in ea.* Item 1. Theſſ. ult. *Sine intermiſſione orate*, & alibi. Accedit ratio: quia auxilia Divinæ gratiæ, ſine quibus homo nequit conſequi ſalutem, communiter à Deo non conferuntur, niſi ad humiles preces noſtras, juxta illud Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis.*

Quibus temporibus urgeat præceptum orationis? 49. Porrò tempora neceſſariò orandi, ſeu quibus urget præceptum Orationis, aptè determinantur à Sannig *tract. de Relig. diſt.* 1. *q.* 3. & aliis, ut primò ſit neceſſitas orandi ad Deum tempore obligationis, quo peccator tenetur ſe reponere in ſtatum gratiæ. Deindè tempore gravis tentationis, quæ alio congruenti remedio repelli nequit. Rurſus tempore manifeſti periculi mortis, quam conſtitutus in illo ſubire debet. Quartò tempore gravis præſſuræ Reipublicæ, aut Proximi, quæ ſola Oratione aboleri poteſt. Et tandem, quotieſcunque aliquod auxilium Divinum ſpeciale neceſſarium eſt ad ſalutem ſpiritualem, vel corporalem. Atque, ut taceantur particulares obligationes Clericorum, aut Beneficiariorum ad perſolvendum Horas Canonicas, vel Confitentium ad implendam Pœnitentiam injunctam, haud deſunt Doctores, non excuſantes à peccato veniali eos, qui manè ac veſperi orare negligunt, tum Deo gratias debitas referendo pro receptis præterita die aut nocte beneficiis, tum ejus auxilium implorando pro evitandis inſtantibus periculis. Cæteri verò ſatis communiter fatentur, Orationem non poſſe intermitti ad longum tempus, utputà ad menſem, ut aliqui volunt ad octo dies. Hermex *diſp.* 1. *de Relig. q.* 3. *n.* 19. & concordant dicta ſuperius *tract.* 4. *diſt.* 2. *quæſt.* 3.

50. CONCL. IV. Non modò bona ſpiritualia, ſed etiam temporalia, à Deo rectè poſtulantur, natamen, ut bona temporalia, v.g. ſanitas, longitudo vitæ, officia, divitiæ &c. non omninò abſolutè, ſed ſolùm ſub conditione, quatenus ad bonum ſalutaremque uſum, atque ad vitam æternam conſequendam proſunt, neque ſaluti animæ obſunt, rectè à Deo poſtulentur. *Quæ bona rectè per Orationem poſtulentur à Deo?* Ita communis: & conſtat de Oratione Dominica, in qua juxtà Chriſti inſtructionem bona tum ſpiritualia, tum temporalia, poſtulantur. Quòd autem bona temporalia non abſolutè, ſed duntaxat ut conducentia ad vitam æternam, rectè poſtulentur à Deo per orationem, patet ex eo, quia non rarò ejuſmodi bona ſunt homini occaſio ruinæ ſpiritualis, ac protrahunt in peccatum, undè in hujuſmodi circumſtantiis, Deo optimè præcognitis, malè eadem abſolutè peterentur.

Oratio debitè facta habet infallibilem effectum. 51. CONCL. V. Oratio, ſi fiat cum debitis conditionibus, indubitatam, atque ex Chriſti promiſſione infallibilem habet efficaciam. Ita Sannig *loc. cit. n.* 6. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *c.* 1. & Theologi communiter cum D.Thoma 2. 2. *q.* 83. *art.* 15. *ad* 2. Habetur hoc clarè ex S. Scriptura, ac Chriſti promiſſione, dicentis, Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis.* Item Lucæ 11. *Omnis, qui petit, accipit.* Et rurſum Joan. 16. *Amen, amen dico vobis, ſi quis petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Atqui promiſſio Chriſti eſt infallibilis, ergo.

Sed quatuor ad hoc requiruntur conditiones. 52. CONCL. VI. Conditiones, quibus concurrentibus ſemper aliquis impetrat, quod petit, quatuor ſunt: ut videlicet quis pro ſe petat neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeveranter. Ita Doctor Angelicus *loc. cit.* & alii. Et hæ quatuor conditiones continentur in præallegatis Salvatoris verbis, *Joan.* 16. Nam ly, *dabit vobis*, primam conditionem, ly, *ſi quid* ſecundam, ly, *in nomine meo*, tertiam, ac tandem ly, *petieritis*, quartam ſatis demonſtrat.

I. Ut oratio fiat pro ſeipſo. 53. Prima itaque conditio eſt, ut *Oratio fiat pro ſeipſo*, non pro aliis, juxtà doctrinam S. Auguſtini, *tract.* 102. *in Joannem*, dicentis: *Exaudiuntur*

tur

tur omnes pro ſeipſis, non autem pro omnibus; undè non ſimpliciter dictum eſt, Dabit; ſed, Dabit vobis. Nam etſi pro aliis quoque ex charitate orare poſſimus, ac debeamus, juxtà illud Jacobi 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini; multùm enim valet oratio juſti aſſidua.* Ideò tamen difficilior impetratio cenſetur eſſe pro altero, quàm pro ſeipſo: quia, ut Deus conferat gratiam, ſeu donum, quod petitur, debet homo eſſe diſpoſitus ad recipiendum: quæ diſpoſitio non eſt in libera poteſtate orantis, ſi pro alio oret: benè tamen, quando orat pro ſeipſo. Quòd ſi perſona altera, pro qua oratur, ſit debitè diſpoſita, etiam orationem factam pro ipſo, cæteriſque veſtitam conditionibus, comprehendi ſub dicta Chriſti promiſſione, meritò cenſet Layman *loc. cit. n.* 10.

II. Ut petatur neceſſaria ad ſalutē.

54. Altera conditio eſt: ut *petantur ad ſalutem*, Nam, ut diſcurrit D. Auguſtin. loc. cit. *Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem ſalutis*: Et infrà, *quidquid autem aliud petitur, nihil petitur: non quia nulla omninò res eſt, ſed quia in tantæ rei comparatione, quidquid aliud concupiſcitur, nihil eſt.*

III. Ut Oratio ſit pia.

55. Tertia conditio eſt, ut *Oratio ſit pia*; videlicet actus virtutis Religionis, per quem homo ſe Deo, tanquam ſupremo Domino, ſubjicit. Ad hoc autem multùm conducit humilitas orantis; plena fides ſeu fiducia in Deum, opera Miſericordiæ, &c. juxta varios, & paſſim obvios textus S. Scripturæ. Ut verò is, qui orat, ſit in ſtatu gratiæ conſtitutus, tametſi ad importationem orationis, ſtantibus ſupradictis conditionibus, abſolutè non requiratur; ut patet ex oratione Publicani à Deo exauditi, cùm dixit Lucæ 18. *Deus propitius eſto mihi peccatori*: requiritur tamen ſtatus gratiæ ad meritum de condigno vitæ æternæ, atque augmenti gratiæ ſanctificantis. (e)

(e) Ut dictum Tract. 1. diſt. 2 n. 42. & 45

IV. Ut fiat perſeveranter.

56. Quarta eſt, ut *perſeveranter oremus*: id eſt, non ſtatim deſiſtamus ab oratione, ſi nos non exaudiri arbitremur, ſed iteratò, ſæpiùs, & inſtanter petamus, ſecundùm illud Luc. 18. *Quoniam oportet ſemper orare, & non deficere.* Et Gloſſ. 5. *Orationi inſtate.* Etenim, ut S. Auguſtinus *Serm. 5. de Verb. Domini, cap. 5.* monet, ideò Deus tardiùs nonnunquam dat, quæ petimus, ut tandem ferventiùs, & perſeverantiùs orantes, plùs etiam impetremus, ac petimus. Quædam etiam non negantur, ſed ut congruo tempore dentur, differuntur.

Cauſa, cur multi petant, nec accipiant, quæ?

57. Ex dictis patet ad communem multorum hominum querelam, qui orant, & non accipiunt. Cauſa quippè eſt, cur multi non obtineant, quod petunt, quia nimirum conditiones præſcriptas non obſervant; ac præſertim bona temporalia petendo, eadem non ad debitum finem, ſive ſalutem animæ ſuæ referunt: juxtà illud Jacobi 4. *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, & ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis.* Undè D. Baſilius, *Serm. de orando Deum*, inquit *Ideò quandoque petis, & non accipis, quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, vel leviter, vel non conferenda tibi, vel deſtitiſti.*

Preces noſtræ debitè factæ, nunquā ſunt irritæ etiam pro bonis temporalibus.

58. Imò dum cæteroquin debitè rogamus pro bonis temporalibus, v. g. moderatis divitiis, ſanitate, &c. quas nobis non expedire neſcimus, non idcircò irritæ erunt preces iſtæ: tum quia, ſi fiant in ſtatu gratiæ, ſunt meritoriæ gloriæ cœleſtis, & augmenti gratiæ: tum quia in tali caſu ordinariè loco ejuſmodi bonorum temporalium, v. g. ſanitatis, divitiarum, quæ Deus novit nobis magis fore nociva, ſicque miſericorditer negat, ſolet Deus debitè rogantibus conferre alia bona temporalia, vel ſaltem ſpiritualia ſpecialium auxiliorum gratiæ, magis profutura ad conſequendam vitam æternam. Audiatur Jeremias Drexelius *lib. 5. Heliotropii cap. 2.* dicens: *Certiſſimum eſt, nullas preces cum debita voluntatis reſignatione facta eſſe irritas, nullas omninò: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur.* Et S. Iſidorus in Sententiis. *Creber-*

rum modo illicito Dei Amorem elicere velimus, nos v. g. interficiendo: ita & Religio ex parte objecti, quod eſt Divina Majeſtas, medium non habet, neque patitur exceſſum; benè tamen ex parte actus, uti fit, ſi verum Deum falſo, aut indebito cultu colamus, vel loco veri Dei falſum Numen adoremus.

Superſtitionis duæ ſunt ſpecies. 4. CONCL. II. Duæ ſunt ſpecies Superſtitionis, in quas ipſa immediatè dividitur, nempè Superſtitio ratione rei cultæ, quæ coli non deberet; & Superſtitio ratione cultus incongrui, dummodo indebito, ſeu convenienti verus Deus colitur. Ita communis, & patet ex proximè dictis. Porrò utraque hæc Superſtitionis ſpecies rurſum ſubdividitur; & hinc ſit

Una ratione rei cultæ, quæ coli non deberet, et quomodo hac ſubdividatur? 5. CONCL. III. Superſtitio ratione rei cultæ, quæ coli non deberet, ſive Superſtitio ratione cultus falſi Numinis, ſubdividitur in Idololatriam, Divinationem; Obſervantiam ſuperſtitioſam, & Magiam. Ita Herinex *diſp. 7. de Religione, n. 3.* & communior; quamvis Filliucius *tom. 2. tract. 5. nu. 4.* addat pro quinta ſpecie Maleficium: alii verò ad vanam ſeu ſuperſtitioſam Obſervantiam referant Magiam, & Maleficium; ac proindè tres duntaxat Superſtitionis ſpecies ex parte rei cultæ, quæ coli non deberet, aſſignent. Ratio Concluſionis eſt: quia vel diabolus honoratur ut Numen; & eſt Idololatria, vel colitur, ut aliquid occultum revelet; & eſt Divinatio: vel, ut dirigat in operando, & ſic eſt Superſtitio vanarum Obſervationum, aut Magia, ad quam reducitur Maleficium, prout ampliùs patebit ex dicendis.

Altera ratione Cultus incongrui, ejuſque ſubdiviſio. 6. CONCL. IV. Superſtitio ratione cultus incongrui, ſubdividitur in Superſtitionem cultus falſi, & Superſtitionem cultus ſuperflui. Ita D. Thomas 2. 2. *qu. 93. art. 1.* & 2. cum communi: & patet inductione. Siquidem

Cultus falſus, 7. *Cultus falſus*, ſeu mendax dicitur, vel quia habet falſam ſignificationem: ut ſi quis defacto coleret Deum cæremoniis Judaicis, quæ ſignificant Chriſtum venturum. Vel quia imitatur quis falsò verum cultum: ut ſi quis falſis Miraculis veram doctrinam Chriſtianam confirmare velit, aut proponat falſas Reliquias: item ſi quis mutet materiam, vel formam Sacramentorum, animo colendi Deum, prout faciunt Hæretici noſtri temporis in Cœna ſua committentes Superſtitionem falſi cultus; non enim Chriſti inſtitutum, ſed ſuas inventiones pertinaciter ſequuntur. Inſuper ejuſmodi cultus poteſt eſſe falſus, ac mendax, falſitate ex parte ipſius colentis ſe tenente: ut dum quis DEUM colit tanquam publicus ab Eccleſia conſtitutus Miniſter, cùm commiſſionem ſeu poteſtatem nullam habeat, vel talem non habeat; puta ſi quis Sacrificium offerat, cùm Sacerdos non ſit, cujus exemplum habemus in Saule, 1. *Regum* 13. *quis, & quomodo accidat.*

Et quale peccatum. 8. Et quidem certum eſt, quòd hujuſmodi Superſtitio, atque omnes iſti Superſtitioſi, falſique cultus, ſint ex genere ſuo peccatum mortale. Tum quia gravis indè irreverentia à Deo infertur. Tum quia ſunt falſitates pernicioſæ, atque nonnunquam naſcuntur ex Infidelitate ac Hæreſi: uti fit in Ritibus ſuperſtitioſis Judæorum, & Hæreticorum. Tum tandem, quia prædicatione falſorum Miraculorum, nec non & falſarum Reliquiarum ſuppoſitione, obfuſcatur fides verorum, minorque reverentia & cultus iiſdem exhibetur: & hinc eos, qui prædicant falſa Miracula, vel incerta, excommunicari refert Navarrus *Cap. 26. Manualis, num. 111.* idque deſumitur ex Conſtitut. 21. Leonis X. *Supernæ Majeſtatis*, & habetur tom. 1. Bullarii Romani.

Cultus ſuperfluus, quis. 9. *Cultus ſuperfluus* è contrà dicitur ille, quando præter morem Eccleſiæ ponitur religio in quibuſdam circumſtantiis, vel rebus, in quibus non eſt ponenda: ut ſi quis Deum colere aggrediatur illis ritibus, modo, ſeu cæ-

remoniis, quæ neque ad ipſius Dei gloriam, neque ad ſpiritus excitandi devotionem inſerviunt, aut quæ ſunt contra ſtatuta, vel conſuetudinem Eccleſiæ, uti foret, in Miſſa ſæpiùs dicere Alleluja, plures Cruces facere, quàm ſit præſcriptum, in eadem tot vel taliter diſpoſitas candelas, & non plures adhibere, audire Miſſam à Sacerdote, qui nominatur Ioannes, aut hujuſmodi.

Et quale peccatum.

10. Cæterum Cultus iſte ſuperfluus, ſeu tales ritus ſuperſtitioſi, ſecluſo ſcandalo & Eccleſiæ contemptu, ſunt ordinariè tantùm peccata venialia, ut docent Cajetanus, Leſſius, Layman, Navarrus, Toletus, & alii. Quod intelligendum, niſi eſſet cultus non tantùm vanus, ſed etiam turpis, aut aliàs graviter in eodem excederetur: nam tunc incurri peccatum mortale pro gravitate materiæ, certum eſt.

QUÆSTIO II.

De Idololatria.

Idololatria, quid?

11. CONCL. I. *Idololatria*, quæ eſt prima Superſtitionis ſpecies, & ex ſuo genere peccatum mortale graviſſimum, rectè deſcribitur, quòd ſit Servitus, quæ ſoli Deo debetur, exhibita alicui creaturæ. Ita in re communis. Dicitur, *Servitus*: quia per Idololatriam Idololatræ ſerviunt Idolis, cultum Latriæ, ſoli Deo debitum, illis impendendo: juxta quod dicit Apoſtolus Rom. 1. *Serviunt creaturæ potius, quam Creatori.*

Eſt peccatum graviſſimum.

12. Quòd autem Idololatria ſit peccatum mortale graviſſimum, patet ex eo: quia Idololatra per Idololatriæ peccatum, honorem Divinum, ipſamque Divinitatem, quantum in ſe eſt, transfert in creaturam; teſte Apoſtolo Rom. 1. *Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei ſimilitudine corruptibilis imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium*; & alibi. Undè ſicut in Republica graviſſimum cenſetur crimen læſæ Majeſtatis, honorem Regium, ipſamque Regiam Majeſtatem in alium, quàm legitimum Principem, ex plena ſcientia, quantùm in ſe eſt, transferre; ita & in propoſito graviſſimum crimen eſt læſæ Majeſtatis Divinæ, gloriam Dei in creaturam, ſeu Idolum transferre.

Idololatria metaphoricè accipitur pro omni peccato mortali.

13. Notandum tamen, quòd nomen Idololatriæ dupliciter accipiatur. Primò quidem propriè pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Deindè metaphoricè, pro omni peccato mortali, quo quis mortiferè inhæret creaturæ: quo modo *ad Philipp. cap. 5.* Avaritia vocatur *Idolorum ſervitus.* Et in hoc ſenſu S. Hieronymus *in cap. 2. Amos*, ait: *Avarus aurum, guloſus ventrem, libidinoſus penem & Belphegor colit. Laſciva mulier, quæ cum ſit in deliciis mortua eſt, adorat venereas voluptates.* Et meritò omne peccatum mortale ſub nomine Idololatriæ metaphoricè ſumptæ denotatur, cùm peccator per peccatum mortale voluntariè recedens à Deo, ut creaturæ adhæreat, cenſeatur pluris facere creaturam, quàm Deum: ac proindè illam habere loco Dei, hæcque ipſi eſſe inſtar Idoli.

Hic ſumitur propriè, nec tamen comprehendit cultum Sanctorum.

14 Sed hoc loco Idololatria propriè ſumitur pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Nec tamen idcircò cultus Sanctorum cum Chriſto in cœlis regnantium, aut Sacrarum Imaginum, erit Idololatria: nam illos non honoramus ut deos, ſed ut Amicos Dei; cohæredes Chriſti, noſtroſque apud Deum interceſſores; Imagines autem cultu duntaxat veneramur reſpectivo, ut jam dictum ſuperiùs. (b)

(b) Diſt. præc. Quæſt. 4. per tot.

QUÆSTIO III.

De Divinatione, variiſque ejus ſpeciebus, & gravitate.

Divinatio, quid?

15. CONCL. I. *Divinatio* (prout de ea hìc loquimur, eſtque ſpecies Superſtitionis) eſt inquiſitio de aliquo occulto, ope vel diſciplina dæmonis facta. Quomodo Divinatio paſſim accipitur in S. Scriptura, in qua ſoli illi vocantur *Divini*, qui ope dæ-

dæmonis divinant, ſeu futura aut incerta revelare nituntur. Etſi enim dæmones non poſſint certò cognoſcere futura, circa quæ potiſſimùm verſatur Divinatio (quamvis latiùs accepta etiam ad aliorum occultorum, v. g. theſaurorum abſconditorum inquiſitionem, ope dæmonis factam, ſe extendat) longè tamen plura dæmones de rebus futuris, aliiſque occultis cognoſcere poſſunt, quàm homines.

Contingit dupliciter

16. CONCL. II. Divinatio dupliciter contingit, nimirum vel per expreſſam dæmonis invocationem, vel per implicitam. Ita certa, & communis. Ex his ulteriùs

Divinationis per expreſſam invocationem, varii modi, qui?

17. Prima Divinationis ſpecies, ſeu in qua diabolus expreſsè invocatur, multis modis contingit, prout nimirum diabolus diverſimodè conſulitur, aut conſultus reſpondet. Aliquando enim apud veteres Gentiles conſulebatur per ſacrificia animalium, & diabolus reſpondebat per ſigna quædam apparentia in extis animalium, & vocatur *Haruſpicium*. Aliquando conſulebantur per preces coram Idolis profuſas, & ſolebat dæmon reſpondere per Idola; & dicitur *Oraculum*. Aliquando conſulebatur in Pythonicis, vel Pythoniſſis, quos ipſe poſſederat, quandoque id accidit per varias adjurationes, figuras, unctiones, ſpecula aliqua ſigna per diabolum inſtituta, & media deteſtanda, quæ Dominus Deus paſſim in S. Scriptura execratur. Et hanc Divinationis ſpeciem, in qua diabolus expreſsè invocatur, eſſe graviſſimum peccatum mortale, certum eſt, & indubitatum, eò quod importet conſortium, & ſocietatem cum dæmone, perpetuo & infenſiſſimo hoſte veri Dei. Et hac de cauſa rectè notant Doctores, ut Bonacina *diſp. 3. in Decalogum, q. 5. punct. 3. n. 17.* Herinex *cit. diſp. 7. n. 16.* & alii, non dari parvitatem materiæ à mortali excuſantem, ſi Divinatio ſeriò fiat.

Ea eſt graviſſimum peccatum, nec admittit parvitatē materiæ.

Divinatio per tacitam dæmonis invocationem, quæ?

18. Altera Divinationis ſpecies, ſeu quæ continet tacitam & implicitam dæmonis invocationem, fit, cùm quis notitiam alicujus rei ex ſigno aliquo conſequi ſeriò confidit, quam illud naturaliter nullo modo indicare poteſt. Tunc enim Divinator talem notitiam à dæmone tacitè deſiderare convincitur, cùm certum ſit, ejuſmodi ſigna vanitatis a Deo inſtituta non eſſe.

Ejus plures ſunt ſpecies.

19. Hujuſmodi Divinationis, quæ fit per pactum implicitum, plures ſpecies recenſet D. Thomas 2. 2. q. 95. *art. 2. & ſeqq.* quem ſequuntur alii. Prima eſt Divinatio per Aſtra, vocaturque *Aſtrologia judiciaria*, quę ex aſpectu, ſitu, & motibus aſtrorum, eventus a libero arbitrio pendentes prædicit, vel præteritos aut præſentes occultos effectus revelat, v. g. Platonem tale conjugium celebraturum, eſſe authorem hujus furti, moriturum ruina ſuarum ædium, &c. Dicitur notanter, *eventus a libero arbitrio pendentes, &c.* Nam per hoc nullatenus reprobatur Aſtrologia naturalis, qua ſitus & motus aſtrorum obſervantur atque ex iis colliguntur effectus purè naturales: ut eclypſes, pluviæ, ſiccitates, morbi animalium, peſtes, ſalubritates, &c. Hæc enim omninò licita eſt, & humano generi per quam utilis.

I. Aſtrologia judiciaria.

Sed naturalis eſt licita.

20. Secunda hujus Divinationis ſpecies eſt *Phyſiognomia*, per quam ex corporis, puta vultus, manuum &c. lineamentis liberè contingentes eventus, aut proſpera vel adverſa prædicuntur. Ejus partes ſunt *Metopoſcopia*, & *Chiromantia*: quarum prior ex faciei hominis, frontiſque inſpectione, altera verò ex manuum lineamentis, quid cui eventurum ſit, divinat, ſeu prædicit: ut ſolent facere Cingari. Dicitur rurſum, *libere contingentes eventus*, datur enim etiam Phyſiognomia, Metopoſcopia, & Chiromantia naturalis, per quam ex corporis & membrorum habitudine, vultus item ac manuum lineamentis, de corporis valetudine ac temperamento, conſequenter de hominis etiam ingenio, atque animi propenſione, nec non & de ſuperventuris morbis, morte vel ſanitate, prædictio aliqua vel conje-

II. Phyſiognomia.

Metopoſcopia, & Chyromantia

Verùm naturalis licita eſt.

ctura

ctura licitè fieri poteſt. Leſſius *lib.* 2. *c.* 43. *n.* 45. Delrius *lib.* 4. *c.* 3. *q.* 4. Sanchez, Layman, & alii.

III. Obſervantia ſomniorũ.

21. Tertia dictæ Divinationis ſpecies fit per ſomnia. Et quidem tunc *Obſervantia ſomniorum* eſt illicita, & cum dæmonis pacto ſaltem implicito conjuncta, cùm ex illis vanè ac temerè fit conjectatio de effectu libere eventuro, aut merè caſuali vel fortuito. Talis obſervantia ſomniorum multùm apud Ethnicos fuit uſitata, & à S. Scriptura graviter reprehenſa, ut Levit. cap. 21. *Non augurabimini, neque obſervabitis ſomnia*, & alibi. Undè & 2. Paralip. 33. graviter taxatur Manaſſes, quia *obſervabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſerviebat*. Cùm enim ſomnia pleraque naturaliter contingant, atque alia & alia juxtà diverſam corporis conſtitutionem, ac temperamentum, aut præcedentes animi affectiones, aliaſque cauſas naturales proveniant; nequit ex iiſdem capi prænotio de eventibus liberis niſi vel à Deo, vel à diabolo immittantur: ergo quoties non dignoſcuntur eſſe à Deo, ſi quis ex eiſdem divinet, ſubjicit ſe diſciplinæ diaboli.

Et quale peccatum ſit.

22. Ex his ſequitur, quod Divinatio ex obſervatione ſomniorum ſit ex genere ſuo peccatum mortale. Per accidens nihilominùs poteſt Obſervantia ſomniorum quandoque eſſe venialis, utputà ratione ſimplicitatis, dum homo rudis ea putat eſſe à Deo, vel quia ſolùm tenuiter credit eiſdem. Quòd ſi ſomnia putentur provenire ex cauſis naturalibus, licitum eſt ex iiſdem capere conjecturas de ejuſmodi cauſis, v.g. de valetudine, vel conſtitutione corporis, ac hujuſmodi. Somnia autem divinitùs immiſſa, certum eſt, eſſe ſequenda; qualia leguntur habuiſſe Joſeph Pro-Rex Ægypti, *Geneſ. cap.* 3. 7. S. Joſephus Sponſus Beatæ MARIÆ Virginis, *Matth.* 1. Tres Magi, *Matth.* 2. aliique plures, juxtà quod *num.* 12. Deus dixerat: *Si fuerit Propheta inter vos, per ſomnium loquar ad eum.*

Undè dignoſci poſſit ſomniũ eſſe à Deo vel potiùs à dæmone.

23. Quæres, undè dignoſci poſſit, ſomnium eſſe à Deo, vel potiùs à dæmone? Reſp. Inter ſomnium Divinum & diabolicum communiter diſcernunt Viri ſancti & Doctores, tum ex materia fineque ejus, utrum ad rem bonam & honeſtam, an verò ad turpem impellat: tum ex interna ſomniantis, atque ex ſomno excitati affectione, ut eſt illuſtratio, & conſolatio animi, inſolita promptitudo ad Dei obſequium, & hujuſmodi. Nam talia à ſomnio Divino cauſantur; è contrà verò ſomnia diabolica vel ad malum inclinant, vel animum perturbant, & ad Dei obſequium tardiorem reddunt, ipſumque intellectum obnubilare ſolent.

IV. hujus Divinationis ſpecies eſt Auguriũ.

24. Quarta Divinationis ſpecies fit per avium, piſcium, aut aliorum animalium obſervationem, & dicitur *Augurium*. Hæc futuros liberos eventus, vel caſus merè fortuitos, enuntiat è volucrum volatu, aut cantu, vel ex piſcium motu, animalium occurſu, voce, & ſimilibus, ac prohibetur à SS. Literis ſæpiùs, præſertim locis *num.* 21. allegatis. Quo tamen non obſtante, ex avium volatu, piſcium in mari occurſu &c. poſſunt naturaliter colligi pluviæ, ſerenitates, tempeſtates, & hujuſmodi effectus naturales, quos animalia citiùs præſentiunt, quàm homines.

V. Sortilegium.

25. Quinta ſpecies Divinationis eſt per ſortes (& dicitur *Sortilegium*) quæ eventus futuros, vel veritatis occultæ manifeſtationem, explorat per ſortes. Eſt autem triplex genus ſortium, nempè diviſorium, conſultorium, & divinatorium. *Sortes diviſoria* ſunt, quæ applicantur ad dividendas hæreditates; ad litem dirimendam, ad honeſtum luſum &c. & hæ per ſe malæ non ſunt, ſed ſæpe bonæ ac utiles, juxtà illud Proverb. 18. *Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoque dijudicat.* Porrò *Sortes conſultoria* ſunt, quibus à Deo poſtulatur occultæ veritatis manifeſtatio, vel conſilii directio: iſte etiam non ſunt prohibitæ, ſi Dei juſſu & inſtinctu fiant, de quibus dicitur Prov. 16.

Sortes diviſoriæ.

Sortes cõſultoriæ ſunt licitæ Sortes divinatoriæ illicitæ

Sor-

Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur. Tandem *Sortes divinatoriæ* ſunt, quibus abſconditæ veritatis notitia, vel conſilii directio, non à Deo, & conſequenter à dæmone expreſsè, vel tacitè, imploratur. Et hæ ſuperſtitioſæ, illicitæ, atque prohibitæ ſunt, prout habetur *can. Sortes 26. q. 5.* cum concordantiis: quia continent expreſſam, vel tacitam dæmonis invocationem. Undè meritò *c. 1. & 2. tit. de Sortilegiis,* ſub gravibus pœnis prohibetur, ne per ſortes inquiratur author furti, vel quid impoſterùm futurum ſit: & ſimiliter *cap. ult. eod. tit.* generaliter ſortium uſus in Electionibus ad Beneficia Eccleſiaſtica damnatur.

Solvitur inſtantia ex nonnullis exemplis adducta.

26. Nec obſtat, quòd peccatum Achor ſorte deprehenſum legatur *Joſue* 7. & Jonas ſorte deprehenſus fuerit, *Jonæ c.* 1. Item Jonathas mel deguſtans, 1. *Reg.* 14. imò & Saul miſſis ſortibus in univerſas Tribus Iſrael electus in Regem, 1. *Reg.* 10. & hujuſmodi Reſp. enim, quòd talia ex ſpeciali juſſu, aut inſtinctu Dei facta credantur, non tamen idcircò *ſortibus indifferenter eſt credendum, cum privilegia ſingulorum non poſſint legem facere communem*, ut dicitur *c. Non ſtatim, & c. Non exemplo* 26. q. 2.

Divinatio qualibet eſt peccatum mortale.

27. CONCL. III. Divinatio, & quælibet prædictarum ſpecies, eſt ex genere ſuo peccatum mortale, ſive fiat cum expreſſa, ſive cum tacita dæmonis invocatione. Ita communis; & patet ex dictis (c) quia Divinatio importat conſortium, & ſervitutem cum dæmone, perpetuo Dei hoſte, ac ipſum homo tacitè honorat, ejuſque diſciplinæ ſeſe ſubjicit, ab eodem occulta vel futura edocendus.

(c) Suprà n. 17.

Dummodò ſeriò & firma fide fiat aliàs ſecùs.

28. Hoc tamen intelligendum, ſi Divinatio ſeriò fiat, & cum firma fide. Quòd ſi verò joci causa quis oſtendat, ſe velle futura divinare, interim credens, totum eſſe futile & inane, communiter Doctores cenſent, talem non incidere in culpam gravem, cùm ſit potiùs quædam vanitas, quàm ſuperſtitio, ut ait Bonacina *diſp. 3. in Decalog. q. 5. p. 3. n. 18. & 19.* Ubi etiam ſomnia, ſortes &c. à mortali excuſat, ſi quis per ſimplicitatem (quod in mulierculis faciliùs locum habet) illis fidem præſtet: ut quando ex ruditate putat à Deo eſſe, vel tenuiter credit. Hoc modo multæ vanæ, atque inutiles obſervationes, v.g. ex ſternutatione, vulturis occurſu, corrigiæ ruptione, & hujuſmodi vanitates, excuſari poſſunt à culpa mortali, quia non firma fides, ſed vana tantùm formido eis tribuitur.

QUÆSTIO IV.

De vana Obſervantia, ejuſque ſpeciebus, & gravitate.

Vana obſervantia, quid.

29. CONCL. I. *Vana Obſervantia* eſt ſuperſtitio, qua adhibentur media inutilia ad aliquid præſtandum, vel impediendum, ad quod à Deo vel natura nullam virtutem habent: uti contingit, quando quis mediis inutilibus contendit acquirere bona temporalia, ſanitatem, vel ſcientiam, aut quando aliquibus verbis intendit alligare dæmonem, eumque includere in annulo, vaſe, aut cùm quis mittit chirographum animalibus noxiis, vel eis litem movet, ut illa expellat, aut cum quis certis ſchedulis, vel verbis, à globorum ictibus immunem ſeſe reddere ſatagit, & hujuſmodi. Ita Doctores communiter.

Et quomodo diſtinguatur à Divinatione.

30. Cæterùm dicta vana Obſervantia diſtinguitur à Divinatione, quod hæc circa ſpeculativam occultorum, aut futurorum effectuum cognitionē verſetur, illa verò ad opus aliquod præſtandum, vel impediendum tendat, utputa ad obtinendam corporis ſanitatem, theſauri abſconditi inventionem, & quidem per pactum aliquod cum dæmone, ut dictum eſt.

Ejus tres ſunt ſpecies, quæ?

31. CONCL. II. Vanæ Obſervantiæ tres ſunt ſpecies, nempè *Ars notoria, Obſervantia ſanitatum, & Obſervantia eventuum*; ad quas ſpecies, cæteræ ſunt revocandæ, ſivè cum expreſſa, ſivè cum tacita, ſeu implicita dæmonis invocatione fiant. Ita rurſum com-

communis, idque ampliùs patebit ex dicendis diſcurrendo de ſingulis. Undè ſit

Ars notoria, quid. 32. CONCL. III. *Ars notoria* eſt, cùm per precationes quaſdam verborum ignotorum, inſpectiones certarum figurarum, & alia hujuſmodi media prorſus inutilia, exſpectatur ſcientia infuſa quarundam rerum abſque alio labore. Hac arte utuntur Anabaptiſtæ, dum ſumpto poculo ſuæ Cœnæ in inſtanti aliquando ſcripturarum anteà omninò ignotarum ſcientiam conſequuntur: dæmone indubiè eam ſuggerente, vel per os ipſorum loquente, ipſoſque ſic dementante, ut S.Scripturas ſe intelligere putent.

Obſervantia ſanitatis, quid? 33. CONCL. IV. *Obſervantia ſanitatum* eſt ſuperſtitio, qua adhibentur media inania & inutilia ad ſanandos morbos hominum, vel brutorum: ut contingit, dum ad ſanitatis conſervationem, recuperationem, vulnerum ſanationem, dolorum mitigationem ab hoſtibus, globorumque ictibus protectionem, atque immunitatem, & hujuſmodi, adhibentur verba, ſigna & cæremoniæ, quæ nec ex Divina inſtitutione, nec à natura ad id vires ullas habent. Ita paſſim Doctores. Sed quia res quamplures habent varias virtutes naturales, non ratò hominibus ignotas, hinc

Et quo pacto hæc cognoſci poſſit? 34. Quæres, quo pacto dignoſci poſſit hæc ſpecies vanæ Obſervantiæ? Reſp. cum Filliucio *tom.2. diſp.24. c.6. n.158. & 159.* & aliis id potiſſimùm ex ſequentibus circumſtantiis agnoſci poſſe. I. Si adhibeantur verba ignota, aut characteres ignoti: talia enim implicitè referuntur ad dæmonem ea inſtituentem, atque intelligentem. II. Si inſerantur aliqua falſa, apocrypha, aut minùs certa: ut quòd Chriſtus habuerit febres, ſpaſmum, &c. III. Si cauſa applicetur improportionata ad effectum, vel in loco valdè diſtanti à paſſo. Idem dicendum de iis, qui adhibent verba, ſigna, cæremonias, imagines aſtronomicas, & ſimilia, ad obtinendam ſanitatem, ad quam tamen procurandam nullam ex ſe vim habent, undè neceſſe eſt, quod hanc habeant aliundè, non quidem à bonis Angelis, vel à Deo, cùm id legitimè non conſtet, imò per prælatos Eccleſiæ prohibeatur, atque per Theologos & Concionatores concorditer negetur, ergo eam haberi ab arte diabolica, præſumendum eſt. Et ex his regulis innumeri caſus in praxi poſſunt reſolvi, quorum plurimos refert Gobat *tr. 11. Theol. Experimentalis, p. 4. de Superſtitionibus.*

Obſervantia eventuum, quid? 35. CONCL. V. *Obſervantia eventuum*, quæ eſt tertia ſpecies vanæ obſervantiæ, contingit, quando fortuitò aliquid accidit vel occurrit, ex quo homo ſibi, vel alteri aliquid proſperi, aut adverſi conjectat, indèque ſuas actiones moderatur, ut ſi v.g. egredienti domum occurrat lepus, aut is picam pictitantem audiat, & indè malum ſibi augurium præſagiens, domum revertatur. Hæc vanæ Obſervantiæ ſpecies Divinationi, *quæſt. præced.* explicatæ, valdè vicina eſt: differt tamen ab ea per hoc, quòd in iſta vana Obſervantia principaliter intendatur directio operationum; & quidem ex ſignis fortuitò occurrentibus, aut incidentibus, in divinatione autem ſigna ex propoſito quærantur, & adhibeantur, & quidem ea principaliter intentione, ut notitia acquiratur futurorum, aut occultorum. *Et quomodo à Divinatione differat?*

Vana Obſervantia omneſque ſpecies ejus, ſunt peccatum mortale. 36. CONCL. VI. Hactenùs explicata vana Obſervantia, & ſingulæ tres ejus ſpecies, ex genere ſuo ſunt peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt clara: quia continent aut expreſſam, aut ſaltem implicitam ſocietatem, pactumque cum dæmone, ejuſque auxilii invocationem, utpotè à quo vel ſcientiæ infuſio, vel curatio morborum, aut operum noſtrorum directio exſpectatur.

Niſi excuſet ignorantia &c. 37. Addunt tamen Bonacina *cit. diſp.3. q.5. p.5.* Leſſius, Valentia, Sanchez, Herinex, aliique communiter, homines ſimplices ſæpiùs à peccato mortali excuſari ratione ignorantiæ, aut bonæ fidei, quia nihil mali in his contineri putant; cùm ab hujuſmodi hominibus non tam facilè ſemper illud apprehendatur. Inſuper tradit Fil-

Filiucius *diſp.* 24. *num.* 162. etiam peccatum tantùm veniale committi, ſi id fiat ex intentione dandi operam ejuſmodi vanitatibus, non tanquam efficacibus, ſed ex quadam levitate: ut ſi quis ſemel annulum moveri ſinat ſuper filum, idque joco faciat, & ad experiendum effectum cauſa curioſitatis.

Licitum tamen eſt, geſtare Agnos Dei, Cruces &c.

38. CONCL. VII. Nihilominùs licitum eſt, geſtare Agnos Dei, Evangelium S. Joannis, Cruces benedictas, & hujuſmodi res ſpirituales atque ſacratas, ad ſanitatem recuperandam, vel contra maleficia præſervandam, ſimileſque effectus conſequendos. Ita D. Auguſtinus *Tract.* 7. *in Ioannem*, & tenent Catholici unanimiter: dummodò talia debita cum reverentia, atque fiducia in Deum geſtentur, & nulla conditio ſuperſtitioſa ſuperveniat propter adjunctam ſpem in modo ſcribendi, portandi, appendendi, aut alia loci, vel temporis inani obſervatione; ad Divinum cultum, reverentiamque, minimè pertinente.

Conſuetudines aliquid faciendi, vel omittendi certis Feſtis, an damnandæ?

39. Utrùm autem damnandæ, vel excuſandæ ſint quædam conſuetudines, quibus nonnulli aliquid facere, vel omittere ſolent certis diebus Feſtivis, diſtinguendum eſt. Si enim hæc faciant, ut ſe magis excitent ad precandum propter diem Sancto dedicatum, vel propter affectum, quem ſpecialiter habent erga Sanctum, à quo opem & auxilium ſperant, non committitur ſuperſtitionis peccatum, ſaltem ſecluſo ſcandalo, & alia prava intentione. Item non eſt ſuperſtitioſum notare tempora, vel dies, quibus major vel minor influxus cœlorum reperitur, ſeu quæ aptiora v. g. ſunt ad certas herbas medicinales colligendas, atque ad ſcindenda ligna, vel ad evitandam rerum corruptionem, &c. Hoc enim non excedit vires naturæ, atque quotidiana experientia comprobatur.

Quid in dubio, an effectus vires cauſæ naturalis excedat?

40. Tandem quando rationabiliter dubitatur, an effectus ſit à cauſa naturali (multa enim ſunt ſecreta naturæ, virtuteſque arcana, doctiſſimorum etiam quādoque virorum ingenia ſubterfugientes.) Quando, inquam rationabiliter dubitatur, an hujuſmodi effectus excedat vires cauſæ naturalis, præſumendum eſt, provenire à cauſa naturali. Bonacina *cit. q.* 5. *punct.* 2. *n.* 9. citans Leſſium, Suarez, Sanchez, Layman, & alios. Ratio eſt: tum quia dubium explicandum eſt in mitiorem partem: tum quia multæ res naturales admirabili præfulgent virtute, pleriſque etiam viris doctis incognita.

Proteſtatio, quādo excuſet.

41. Quamobrem excuſandi ſunt illi, qui hujuſmodi res, de quarum virtute naturali dubitatur, ad expellendum morbum adhibere intendunt, dummodò proteſtationem præmittant, nolle ſe effectum conſequi, ſi aliqua ſubſit virtus ex quocunque pacto diabolico, & ſuperſtitioſo. Secùs dicendum, quando palàm eſt, effectum excedere vires cauſæ naturalis; ac proindè certò, vel ferè certò conſtat, actum hujuſmodi eſſe ſuperſtitioſum, ſeu rem vanam, & inutilem eſſe ad talem effectum, tunc enim ſubſtet malitia Superſtitionis, cùm adhibeatur medium inutile ad illum effectum. Neque in tali caſu, ubi conſtat certò de inefficacia mediorum, prodeſt proteſtatio, cùm ſit contraria facto: niſi fortè id fiat alia intentione, nempè ad convincendum & confundendum dæmonem, non ad experiendum effectum.

QUÆSTIO V

De Magia, & Maleficio, aliiſque huc attinentibus.

Magia naturalis quid.

42. Sciendum, quòd Magia communiter duplex diſtinguatur, una naturalis, & altera ſuperſtitioſa, ſeu diabolica. *Magia naturalis* eſt ratio quædam operandi mira, per cauſas naturales abſque dæmonis opera. Hanc Magiam, etſi de ſe mala non ſit, tamen ut periculoſam, & ſenſim ad ſuperſtitiones manuducentem, paſſim cenſent Doctores eſſe cavendam: quia ingenia humana rebus curioſis

Eſt periculoſa.

rioſis & inutilibus implicat, magiſque ſemper curioſa reddit, & ſucceſſivè ad Magiam ſuperſtitioſam inducit. Undè meritò Leſſius *lib.2. de juſt. & jure cap.* 44. *num.* 1. omnes libros, qui Magiam naturalem tradunt, ſuſpectos habendos eſſe, & tanquam periculoſos, præſertim juventuti, vitandos aſſerit.

Magia ſuperſtitioſa, quid?

43. *Magia ſuperſtitioſa* (quam alii *Diabolicam* appellant, & de qua ſolùm hìc agitur) eſt ratio quędam operandi mira per ſigna ope dæmonum: ſicut enim Magia naturalis utitur cauſis naturalibus, ita Magia ſuperſtitioſa utitur nonnullis ſignis, quibus ex pacto quodam allicitur dæmon, ut faciat id, quod Magus vult.

Duplex ejus finis.

44. Porrò Magia ſuperſtitioſa duplex eſt, ſeu potius duplicem habet finem. Primus finis ejus, eſt propria oſtētatio, aliudve commodum ſuum, aut alienum: ſic communi nomine vocatur *Magia*; nam Magia propriè eſt ratio quædam operandi mira ope dæmonum. Alter finis ipſius, eſt noxa alicui inferenda; & proprio nomine dicitur *Maleficium*, vel *Veneficiũ*. Maleficium quidem, ſi noxa inferatur incantationibus, ſeu carminibus, characteribus, aliiſve hujuſmodi ſignis, ex pacto cum dæmone inito. Veneficium verò; quando malis pharmacis, ſive venenis id fit; quamvis nonnunquam etiam Incantatores appellentur Venefici.

Magia propriè, Maleficium, vel Veneficiũ, quid?

Magia, & Veneficiũ eſt peccatum mortale. Et habet annexa multa alia peccata.

45. CONCL. I. Magia, ſicut & Veneficium, ac Maleficium, ex genere ſuo eſt peccatum mortale, utpotè continens expreſſam vel tacitam dæmonis invocationem, ac proindè ſocietatem & benevolentiam erga illum. Ita omnes Doctores. Quinimò Magia ordinariè multa alia peccata annexa habet; ut ſunt hæreſis, abnegatio Dei & Sanctorum, idololatria; blaſphemia in Deum & Sanctos, profanatio & abuſus rerum ſacrarum, maximè Sacroſancti Euchariſtiæ Sacramenti, luxuria, & nefariæ cum dæmone commixtiones &c. Ea inſuper inferre ſolet maxima damna in bonis temporalibus proximorum, homicidia præſertim infantium, mortes animalium, vaſtationes ſegetum, & hujuſmodi. Ex quibus, aliiſque ſimilibus effectibus, colligere licet immanitatem hujus criminis, meritò juxtà Leges etiam Civiles ignibus plectendi. Sed occaſione præmiſſorum

Remedia maleficiorum alia moralia,

46. Quæres I. Quænam remedia adverſus Maleficia ſint adhibenda? Reſp. Remedia Maleficiorum quædam ſunt naturalia, quædam ſupernaturalia, & quædam moralia. Horum poſtrema ſunt ea, quæ pertinent ad pactum cum dæmone diſſolvendum, quando ex pacto nocet: quod fit amovendo ſigna Magica, ad quorum præſentiam diabolus nocumentum infert; de quo mox plura *num.* 49. *& ſeqq.*

Alia naturalia,

47. Naturalia remedia Maleficiorum plerumque parvam vim habent, quia diabolus facilè omnem illorum actionem eludit, ſi velit, & à Deo permittatur. Bonum tamen eſt, illa ab initio experiri, juxtà præſcriptum Medicorum, ſeu quæ ipſi magis congrua judicabunt.

Et alia ſupernaturalia, quæ?

48. Supernaturalia, ſeu ſpiritualia, atque Eccleſiaſtica remedia Maleficiorum ſunt optima, & horum decem numerantur cum Leſſio *cit. cap.* 44. *num.*28. Bonacina, Reginaldo, & aliis. I. Magna fides & fiducia in Deum, ſeu Divinam protectionem. II. Suſceptio Baptiſmi, ſi quis nondum eſt baptizatus. Vel III. loquendo de baptizatis, Confeſſio Sacramentalis peccatorum: ſæpè enim ob peccata permittitur diabolo poteſtas in hominem, quibus per veram pœnitentiam, vitæque emendationem deletis, hæc quoque evaneſcit. IV. Sumptio Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti. V. Exorciſmi Eccleſiæ, quorum maximam eſſe vim probat praxis, atque ordinatio Eccleſiæ, cujus nomine fiunt, ipſaque quotidiana experientia. VI. Aqua benedicta: hæc enim habet vim ex precibus Eccleſiæ ad avertendas dæmonis infeſtationes. VII. Reliquiæ Sanctorum, Agnus Dei, Cerei ſacri, Panis & Sal benedi-

ctum,

ctum, & ſimiles res ab Eccleſia benedictæ, ob præallegatam rationem. VIII. Signum S. Crucis, cujus vis maxima eſt contra omnes diaboli machinationes. IX. Invocatio Sanctiſſimi Nominis JESU, B. MARIÆ Virginis, Sancti Angeli Cuſtodis,& aliorum Sanctorum. X. Oratio, præſertim conjuncta jejunio, ut patet ex verbis Chriſti, *Matth.* 17.

Licitum eſt tollere ſigna Magica, ut diabolus nocere deſinat.

49. Quæres II. An liceat tollere ſigna Magica, v.g. ligaturas, nodos, volumina capillorum &c. eo fine, ut diabolus nocere deſinat? Reſp. I. Certum eſt, & fatentur omnes, ſi nullum novum adhibeatur Maleficium, hujuſmodi ſigna licitè poſſe tolli; idque tum in contemptum diaboli, atque Magicæ ſuperſtitionis; tum in odium facinoris, quo Maleficus ea poſuit veluti teſſeram ſui pacti cum dæmone. Ratio clara eſt: quia ſic ſolummodò evertuntur opera diaboli, ejuſque, atque Malefici impietas execratur. Et hoc quidem licitum eſt, facere etiam ea intentione, ut dæmon nocere deſinat: quia ejuſmodi amotio ſignorum (ſecluſo novo Maleficio) non eſt invocatio dæmonis ex natura rei, ſed potiùs everſio prioris pacti per Maleficum cum Cacodæmone initi, & deſtructio operum diaboli. Et in hoc ſenſu loquitur Doctor Subtilis 4. *diſt.* 34. *q. un.* dicens, quòd ridiculum ſit quærere, *an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiati; non enim* (inquit) *ſolùm licet, ſed eſt meritoriũ, deſtruere opera diaboli.*

Dummodo id fiat abſq; novo Maleficio.

50. Reſp. II. Nihilominùs non licet tollere Maleficium vel ſigna Magica per novum Maleficium; neque hoc à Malefico ſcienter petere, quamvis hic ſe ſe paratum offerat. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia adhibitio novi Maleficii eſt intrinſecè mala, cùm ſit uſus artis Magicæ, & tacita, vel expreſſa dæmonis invocatio ad aliquem effectum obtinendum; ac proinde nullo modo benè fieri poteſt, neque peti, neque ut id fiat, aſſenſus præberi, juxtà illud Apoſtoli Rom. 1. *Qui talia agunt, digni ſunt morte: non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

Solvitur inſtantia.

52. Nec dicas. Licitum eſt petere pecuniam ad uſuram ab uſurario parato dare; item exigere juramentum ab eo, qui paratus eſt per falſos deos jurare: ergo etiam licitum erit, alterius, qui ad id paratus eſt, incantatione & Maleficio uti ad amovenda à nobis vel aliis Maleficia. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſparitatis eſt: quia id, quod in dictis caſibus petitur, nempe pecunia mutua, vel juramentum, ex ſe malum non eſt, & benè fieri poteſt, ſi velit is, à quo petitur; ut dictum ſuperius (c) Secùs eſt in noſtro caſu, ubi Maleficium (juxtà Hypotheſin) non niſi per novum Maleficium tolli poteſt.

(c) Trac. 4. diſt. 7. n. 27.

Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente?

52. Quæres III. Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente? Reſp. cum Bonacina *diſp.* 3. *in Decalogum, quæſt.* 5. *punct.* 5. *nu.* 11. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 40. *n.* 52. & aliis ante omnia inquirendum eſſe, an Maleficus inierit pactum cum dæmone: id ſiquidem tenetur Maleficus in primis diſſolvere: Videtur autem ejuſmodi pactum ſufficienter diſſolvi per veram ac ſinceram de ſuis peccatis actam pœnitentiam, ex puro corde peccata deteſtando, ac dæmoni renuntiando, & toto affectu Dei miſericordiam implorando.

Maleficus pœnitens non tenetur curare ſibi chyrographum à dæmone reſtitui.

53. Non tamen neceſſe eſt, ut Maleficus pœnitens curet ſibi chyrographum à dæmone reſtitui: quia per veram pœnitentiam ſufficienter recedit à pacto. Sanchez *cit. cap.* 40. *num.* 53. Suarez, Candidus Brognollus, & alii. Quòd ſi verò ipſemet Maleficus apud ſe habeat chyrographum, vel ejus exemplar (regulariter enim, ut notat Candidus Brognollus Bergomenſis, *in Manuali Exorciſtarum, part.* 1. *cap.* 2. *art.* 3. §. 10. cùm aliquis homo Deo abrenunciat, ac dæmoni ſe devovet, ſolent duo fieri chyrographa, vel ſi quis ſcribere neſciat, alia duo ſigna confici, quorum unum apud dæmonem conſervatur, alterum apud Magum, vel Maleficum) tunc is tenetur alterum,

Benè tamen rumpere aliud ſi quod penes ſe habet.

rum, quod penes ſe habet, pertingere, aut ipſimet Confeſſario tradere: idque partim in deteſtationem criminis: partim, ut exteriùs teſtetur internam, ac perfectam dæmoni abrenuntiationem, ſinceramque in Deum converſionem. Alioquin enim, ſi hujuſmodi externum ſignum, quod penes ſe habet, nollet Maleficus deſtruere, adhuc eo ipſo pergeret, internum voluntatis actum in dæmonis obſequium profiteri.

Alia tunc à Confeſſario obſervanda.

54. Secundò debet Confeſſarius inquirere à Malefico, an commiſerit illa enormia peccata ſuperiùs *nu.* 45. recenſita, vel alia hujuſmodi: quibus intellectis, debito modo procedat, prout cæteroquin neceſſe eſt ad Confeſſionem Sacramentalem.

Quid agendum circa bona Malefico per diabolum data?

55. Tertiò, ſi aliquid ope diaboli Maleficus acquiſitum haberet, quod cujuſdam tertiæ perſonæ eſſe cognoſceret (puta, quia huic a diabolo ſubfurtum *[sic: ſublatum]*, & Malefico traditum fuit, prout ſæpè contingit) illud domino ſuo erit modo competenti reſtituendum, ſicuti in rebus furto ablatis fieri debet. Si verò aliunde, utpotà ex occultis theſauris, aut ex rebus in mari totaliter deperditis, eam rem diabolus habuerit, Magoque tradiderit, ex eadem perſonis illis Magus ſatisfacere tenebitur, quibus fortaſsè damna in rebus ſuis familiaribus, aut animalibus intulit. Et hoc idem dicendum, ſi Magus haberet aliunde, undè damna illata reſarcire poſſit: nam reſtitutio rerum injuſtè ablatarum, & aliorum damnorum illatorum recompenſatio, erit neceſſariò facienda, niſi impotentia excuſet, prout aliunde conſtat.

Quomodo is muniēdus contra relapſum?

56. Quartò, ne Maleficus pœnitens iterum ſeducatur, & ad vomitum redeat, ſimulque ut is à dæmoniacis divexationibus, non rarò redituris, magis magiſque præſervetur, eundem Confeſſarius muniat remediis ſpiritualibus, nimirum Agnis Dei, aut aliis rebus conſecratis ipſi communicatis; ſimulque eum exhortetur ad crebrò eliciendos actus Virtutum Theologicarum, atque ad meditationem Dominicæ Paſſionis, deteſtationemque ſuorum graviſſimorum peccatorum, nec non & aliarum Virtutum exercitium, præſertim verò ad frequentiorem Sacramenti Pœnitentiæ, atque Euchariſtiæ receptionem. Quin etiam poterit quandoque Confeſſarius adhibere Exorciſmos convenientes, quales pro hujuſmodi hominibus tum in Ritualibus Diœceſanis, tum in aliis Benedictionum Libellis paſſim reperiuntur.

DISTINCTIO III.

De Vitiis Religioni oppoſitis per defectum.

QUÆSTIO I.

De Tentatione Dei.

Irreligioſitas, quid & quæ vitia ſub ſe cōtineat.

1. UT patet ex dictis *Diſt. præc. num.* 1. alia Vitia opponuntur Religioni per exceſſum, alia per defectum. Viſis itaque hactenus prioribus, pergendum ad poſteriora quorum omnium genus eſt *Irreligioſitas*, quæ eſt defectus cultus Deo debiti. Porrò ſub Irreligioſitate, tanquam ſpecies ſub ſuo genere, continentur Tentatio Dei, Sacrilegium, Simonia, Blaſphemia, Perjurium, atque violatio Voti; de quorum quatuor prioribus in præſenti Diſtinctione, de aliis duobus in ſequenti Tractatu dicetur. Et quidem ordiendo à materia præſentis Quæſtionis,

Tentatio alia probationis.

2. Tentatio generatim, eſt dictum, vel factum, ad capiendum de aliquo experimentum, ut ſciatur, quantæ ſit potentiæ, prudentiæ, ſcientiæ, & hujuſmo-

juſmodi. Et hæc dicitur *Tentatio probationis*, ſeu experimenti: quomodo Deus dicitur tentaſſe Abraham, Job, Tobiam, & alios Sanctos, dum immiſſis adverſitatibus eorum obedientiam, patientiam, atque in aliis virtutibus conſtantiam experiri voluit. Eſt & alia, quæ dicitur *Tentatio ſeductionis*, ſeu inductionis ad peccatum quomodo diabolus tentat homines, dum eos ad malum ſeu peccatum incitat. In propoſito ſumitur Tentatio priori modo, & quidem in malam partem, quatenus nimirum homo iniquè tentat Deum, volens aliquam ejus perfectionem experiri: de qua loquendo, ſit

Alia ſeductionis.

Tentatio Dei, quid?

3. CONCL. I. *Tentatio Dei* eſt actus Religioni oppoſitus, quo quis abſque juſta cauſa dicit, aut facit aliquid, ad capiendum experimentum de Divina quapiam perfectione; utputà de Potentia, Sapientia, Juſtitia, aliiſve Dei Attributis. Ita Herinex *diſp. 8. de Relig. q. 1.* Leſſius, eſtque in re communis. Dicitur, *actus Religioni oppoſitus*: quia eſt quædam Dei irreverentia, velle de perfectionibus ejus experimentum ſumere abſque juſta cauſa, & relictis mediis ordinariis à Deo inſtitutis; Et additur, *abſq; juſta cauſa*: quia ſi talis adſit, non erit Tentatio: ut ſi fiat ex Divino inſtinctu, vel ſi quis habeat Donum miraculorum, aut ſanitatum; vel ſi honor Dei, atque defenſio Religionis poſtulet aliquod opus, ad quod tale experimentum eſt neceſſarium. Porrò per *experimentum Divinæ perfectionis*, intelligitur omne extraordinarium opus, vel auxilium Dei ſupra communem rerum ordinem præſtandum, quo Divina Potentia, Sapientia, Juſtitia &c. quaſi experientia ipſa cognoſcatur.

Eſt duplex, expreſſa & interpretativa.

4. CONCL. II. Tentatio Dei poteſt fieri dupliciter, expreſsè ſcilicet, vel interpretativè. Ita communis. Et quidem *Tentatio Dei expreſſa* tum accidit, quando aliquid fit directè ea intentione, ut experimentum capiatur de quadam Dei perfectione; ut ſi te projicias in puteum, experturus, an Deus te ſinat ſubmergi, vel an poſſit te ſalvare. *Interpretativa tentatio Dei* contingit, quando quis non intendit explicitè tale experimentum de Divina perfectione, facit tamen aliquid ob finem alium, quod ex ſe requirit extraordinarium Dei auxilium, illudque temerè expectat: ut ſi quis tota Quadrageſima velit cibo & potu abſtinere ad Chriſti exemplum, perſuaſus, Deum vires præbiturum (niſi id fieret ex ſpeciali inſtinctu Divino) aut ſi alicui alteri periculo abſque neceſſitate ſe committat, à quo ſine extraordinario auxilio Dei, quod temerè expectat, liberari nequit. Huc etiam pertinent Purgationes vulgares, de quibus *n. 6.*

Tentatio Dei ex genere ſuo eſt peccatum mortale.

5. CONCL. III. Tentatio Dei, prout fit abſque juſta cauſa, regulariter loquendo, atque ex ſuo genere, eſt peccatum mortale. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: tum quia adverſatur excellentiſſimæ inter Morales Virtuti Religionis, & conſequenter ex ſuo genere eſt peccatum mortale. Tum quia vel tentando Deum quis eſt incredulus, aut dubius de aliqua ipſius perfectione, & conſequenter præter malitiam Infidelitatis irrogat Deo graviſſimam injuriam; prout fecerunt olim perfidi Judæi, de quibus dicitur Pſalm. 77. *Tentaverunt Deũ in cordibus ſuis, dicẽtes: Numquid, & panem poterit, aut parare menſam in deſerto?* Vel tentans petit à Deo auxilium extraordinarium ſine juſta cauſa, quod arguit gravem audaciam, ſicque irreverentiam erga Majeſtatem Divinam, quæ Ter ſanctè, ſimulque humiliter ac reverentialiter eſt tractanda: atque inſuper eſt illud contra ſapientiſſimam Dei ordinationem, qua voluit ſervari ordinem naturalem, neque abſque neceſſitate eundem invertendum ſtatuit. Undè Chriſtus dæmoni, præcipitium è Templi pinnaculo, undè tamen per ſcalas deſcendere poterat, ſuggerenti reſpondit, Matth. 4. *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

6. Hinc mortaliter peccaminoſa eſt omnis illa Tentatio, qua tentans

N 2 Deum,

Deum , abſque alia neceſſitate committit ſe aperto periculo vitæ ; utputà projiciendo ſe in ignem , aut præcipitando ex turri , interim putans, Deum eſſe ipſum ſalvaturum . Huc etiam ſpectant *Purgationes vulgares* (ſic dictæ, quòd nullo jure, ſed *populari inventione*,& *fabricatæ ſunt omnino ficta invidia*, c. Mennam. 2.q. 5.) quales olim fieri conſueverant ferventis ſive frigidæ aquæ , ignitique ferri contactu , & hujuſmodi, in quibus exſpectabatur incolumitas à Deo extraordinariè præſtanda innocenti , quæ meritò reprobantur à Jure Canonico *cit. c. Mennam, & c.Omnibus & c. Conſuluiſti* 2. q. 5. Item Purgationes , quæ duello fiunt , in quo exſpectatur , ut Deus tueatur partem innocentem ; quod itidem damnatur *can. Monomachiam* 2. q. 5. *& cap.* 1. *ac ſeqq. de Purgat. vulgari*;& in Concilio Trid. *Seſſ.*25. *cap.* 29. *de Reform.*

Purgationes vulgares ſunt prohibitæ.

7. Nec obſtat , quòd Deus olim videatur quandoque hujuſmodi Purgationibus miraculo faviſſe . Reſp. enim , id factum eſſe vel ob ſimplicitatem illius ſæculi , atque antequam tales Purgationes fuerunt publicè ab Eccleſia damnatæ : vel quia innocentes ſuſpecti ad eas adhibendas cogebantur . Leſſus *lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 4. Quandoque tamen effectus non reſpondebat , de quo refertur inſigne exemplum *cap.* 2. *de Purgat. vulgari*.

Solvitur inſtantia.

8. Dicitur nihilominùs in Concluſione , *regulariter loquendo*,ad denotandum , quòd Tentatio Dei aliquando per accidens poſſit eſſe peccatum veniale . Et hoc contingit vel ratione inconſiderationis , aut ignorantiæ non craſſæ ; vel ratione parvitatis materiæ , aut periculi ; ut quando quis levi morbo affectus, vanè ſperat ſanitatem à Deo relictis mediis ordinariis . Bonacina *cit. diſp.* 3. *qu.* 9. *n.* 6. & alii.

Tentatio Dei per accidens poteſt eſſe venialis.

QUÆSTIO II.

De Sacrilegio , & quale ſit peccatum .

9. **S**Acrilegium quod à *ſacris legendis*: id eſt, ſuffurandis, ſic dicitur , propriè accipitur pro violatione , ſeu indigna tractatione rei ſacræ ; ſive pro injuria ac irreverentia illa , quæ infertur Deo per indignam tractationem rerum ſacrarum . Et de hac loquendo , ſit

Sacrilegium, quid.

10. CONCL. I. Sacrilegiorum univerſim tres ſunt ſpecies : aut enim Sacrilegium fit contra Perſonam ſacram , aut contra Locum ſacrum, aut contra Rem ſacram . Ita Doctores communiter & ratio eſt : quia generatim etiam tria ſunt genera rerum ſacrarum , videlicet perſonæ , loca , & res aliæ ad Divinum cultum ordinatæ.

Ejus tres ſunt ſpecies.

11. Porrò ad primam Sacrilegii ſpeciem , qua violatur Perſona ſacra , pertinet percuſſio Clerici ; fornicatio Ordine ſacro initiati ; ſive Religioſi , aut Religioſæ , & cujuslibet Votum Caſtitatis habentis. Huc addunt Doctores pertractionem perſonarum Eccleſiaſticarum ad Tribunal ſæculare , earundem incarcerationem , & hujuſmodi , utpote quibus indignè tractantur perſonæ Deo ſacratæ.

I. Quo violatur Perſona ſacra.

12. Ad ſecundam ſpeciem Sacrilegii pertinent omnia, quæ fiunt contra ſanctitatem Loci ſacri : ut ſunt deſtructio malitioſa Loci ſacri , everſio Altarium , injurioſa effuſio ſanguinis , vel ſeminis humani in Loco ſacro, item, ſi confugientes ad Locum ſacrum, tanquam ad Aſylum , per vim inde extrahantur, & hujuſmodi.

II. Quo locus ſacer.

13. Ad tertiam Sacrilegii ſpeciem pertinent ea peccata, quibus aliæ Res ſacræ temerantur , ſeu injurioſè tractantur . Dicuntur autem Res ſacræ in primis Sacramenta ; deinde Vaſa ſacra, Veſteſque benedictæ , Reliquiæ Sanctorum , Dei , ac Sanctorum imagines ; & denique ea omnia , quæ adhibitis certis precibus , ac Ritibus Eccleſiaſticis ſunt conſecrata , & per-

Et III. Quo aliæ Res ſacræ violantur.

& pertinent ad cultum Divinum, atque miniſterium Eccleſiaſticum. Inſuper ad hanc tertiam Sacrilegii ſpeciem ſpectat abuſio Sententiarum Sacræ Scripturæ ad ſuperſtitiones, ad ſtabiliendas hæreſes, ad amatoria, fabuloſa, vana, ſcurrilia, adulationes, detractiones, libellos famoſos, & hujuſmodi: quam quidem temeritatem graviter inhibuit Concil. Trid. *Seſſ.* 4. *in Decreto, de Edit. & uſu ſacror. Librorum*; atque omnes hujus generis homines, ſeu violatores, ac temeratores Verbi Dei, juris & arbitrii pænis per Epiſcopos coerceri præcepit.

Huc ſpectat abuſus Sententiarum S. Scripturæ.

Sacrilegium eſt ex genere ſuo peccatum mortale.

14. CONCL. II. Sacrilegium ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita communis: nam opponitur excellentiſſimæ inter Morales virtuti Religionis: Sic quippè certum eſt, eſſe peccatum mortale, quando Sacrilegium fit in contemptum Rei ſacræ; prout ſolent facere Hæretici, cùm Vaſa ſacra, Imagines Dei, ac Sanctorum, & hujuſmodi profanant, & vaſtant. Similiter conſtat, committi peccatum mortale Sacrilegii, quandò fit aliquid voluntariè ac deliberatè in materia gravi, quod habet peculiarem repugnantiam cum ſanctitate Rei ſacræ: ut eſt percuſſio Clerici, item peccatum carnis cum perſona Deo ſacrata, vel ab eadem perſona ſacra commiſſum, &c. Quia talia notabiliter contraveniunt ſanctitati Rei ſacræ, eique gravem inferunt irreverentiam.

Clerici & Religioſi, a quibus abſtinere teneantur ratione Voti Caſtitatis?

15. Ubi ſciendum, quòd Religioſi Profeſſi, aut Clerici in ſacris conſtituti, ratione Voti Caſtitatis teneantur abſtinere ab omni deliberata venerea delectatione, actuque tum interno, tum externo, qui eſt contra Caſtitatem: uti ſunt non ſolùm fornicatio, aut alius actus venereus, ſed etiam turpes cogitationes, delectationes moroſæ, aſpectus impudici, vel tactus obſcæni &c. Undè quidquid in ſæcularibus extra conjugium eſt aliquo modo peccatum contra Caſtitatem, id in Religioſis, & Clericis memoratis etiam eſt Sacrilegium ratione Voti, adeòque habet duplicem malitiam: ita tamen, ut malitia Sacrilegii ſit mortalis in iis actibus, in quibus malitia libidinis eſt mortalis; venialis verò, in quibus illa eſt venialis, prout non rarò contingit ratione imperfecti voluntarii Leſſ. *lib.* 2. *c.* 41. *num.* 78. Sylveſter, Layman, & alii.

Sacrilegium per accidens fit quandoq; peccatũ veniale.

16. CONCL. III. Nihilominus per accidens quandoque Sacrilegium poteſt fieri peccatum veniale. Ita communis. Sic in primis accidit, quãdo irreverentia Rei ſacræ illata, eſt duntaxat levis: prout fieri poteſt in aliquali inhonoratione, aut dilaceratione Imaginum ſecluſo contemptu, in levi abuſu ſacrarum Veſtium ad profanos uſus, in allegatione cujuſdam Sacræ ſententiæ ad jocum; & idem dicendum de aliis hujuſmodi levioribus irreverentiis erga Res ſacras, quæ non excedunt peccatum veniale, ſecluſo contemptu, propter parvitatem materiæ, ſeu irreverentiæ commiſſæ. Similiter erit peccatum veniale tantùm, & quandoq; nullũ, ſi irreverentia aliqua fiat Rei ſacræ ex inadvertentia, indeliberatione, aut ignorantia non craſſa, vel invincibili: hæc enim à peccato mortali excuſat in omni materia.

Non omne peccatum à perſona Sacra cõmiſſum eſt Sacrilegium.

17. Tandem notandum cum Herinex *diſp* 8. *de Relig. q.* 2. *n.* 12. & aliis, non omne peccatum à Perſona ſacra, vel in Perſonam ſacram commiſſum, eſſe Sacrilegium propriè & formaliter; ſed illud tantùm, quod directè committitur contra ſanctitatem Perſonæ, Hinc inebriatio, ſuperbia, mendacium, ac hujuſmodi, ſi committantur à Perſona ſacra, non ſunt Sacrilegia. Similiter neque ira erga Perſonam ſacram habita, citra corporalis injuriæ illationem, eſt Sacrilegium: cùm talia directè non repugnent ejus ſanctitati, benè tamen percuſſio corporalis ipſius.

QUÆSTIO III.

De Simonia.

Simonia, undè ſit dicta?

18. SImonia à Simone Mago nomen, atque in lege Evangelica originem traxit, non obſtante, quòd jam

jam in Lege veteri à Balam. *Num. c.* 22. & à Giezi *lib.* 4. *Reg. c.* 5. & à nonnullis aliis, hoc peccatum legatur commiſſum. Dicitur nihilominus *Simonia* à *Simone* Mago, qui cùm vidiſſet, quòd per manuum impoſitionem ab Apoſtolis daretur Spiritus ſanctus (ut legitur in Actibus Apoſtolorum c.8.) obtulit eis pecuniam, dicens: *Date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum.* Cui S. Petrus Apoſtolus reſpondit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionē, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.*

Ea eſt ſpecies Sacrilegii.

19. Eſt igitur Simonia ſpecies Sacrilegii, cùm vendere rem ſacram, ſeu ſpiritualem pretio temporali, ſit contra reverentiam Deo in rebus ſacris debitam: ſimulque violet ipſius Rei ſacræ ſanctitatem, quæ cùm gratioſè nobis à Deo concedatur in noſtram proximorumque ſalutem, atque inſuper tantæ ſit dignitatis, ut ſit pretio inæſtimabilis, ac proindè dignis debeat dari gratis, juxtà illud Salvatoris, Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*: nihilominus æſtimato pretio venditur, aut emitur, rebuſque temporalibus æquiparata, humanis contractibus ſubjicitur.

Simonia definitio declaratur.

20. CONCL. I. *Simonia* eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, pretio temporali. Ita Gloſſa *in Rubr. tit. de Simon.* eſtque definitio hæc communiter recepta inter Doctores, & patebit ex ejus declaratione. Dicitur I. *Studioſa voluntas*, id eſt, actus deliberatus voluntatis: & hæc particula ſtat loco generis, reliqua adduntur per modum differentiæ. Dicitur II. *Emendi, vel vendendi*: ſub qua particula comprehenduntur omnes Contractus, & pacta onerota, in quibus datur pretium temporale, vel ejus æſtimatio pro ſpirituali, ſive id fiat per veram emptionem, aut venditionem, ſive per aliquam permutationem, aut alium hujuſmodi Contractum oneroſum. Dicitur III. *Pretio temporali*: ſub qua particula comprehenditur non ſolùm omnis pecunia, ſed etiam, quidquid pecunia eſt æſtimabile; ut eſt munus à lingua, munus à manu, & munus ab obſequio. Hinc in Jure Canonico *c. Sunt nonnulli* 1. q. 1. reprobatur, veluti ſimoniacum, *Munus ab obſequio*, *Munus à manu*, & *Munus à lingua*. Et can. Salvator 1. q. 3. dicitur: *Quiſquis igitur res Eccleſiaſticas non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra, munere linguæ vel indebiti obſequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt*, cum concordantiis.

Simonia quã grave peccatum?

21. CONCL. II. Simonia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita certa omnium, & patet ex ſuprà citatis verbis D. Petri, Actor. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionē, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Undè paſſim SS. Canones graviter reprehendunt Simoniam, appellantes eam *Execrabile vitium, turpiſſimum lucrum, piaculare flagitium, ſimoniacum peſtem, hæreſin ſimoniacam, ad cujus comparationem omnia crimina quaſi pro nihilo reputantur*: uti videre eſt *c. Reperiuntur. & c. Quicunque, ac ſeq.* 1. *q.* 1. *& c. Patet*, 1. 7. *q.* 7. *& c. Per tuas, de Simonia*, & alibi. Ex quibus verbis facilè patet gravitas hujus criminis.

Eſt triplex.

22. CONCL. III. Simonia rectè dividitur in mentalem, conventionalem, & realem. Ita communis, & patebit ex earum explicatione. Itaque

Simonia mentalis quid?

23. *Simonia mentalis* eſt internum propoſitum, quo quis dum confert alteri ſpirituale, intendit eum obligare ad reddendum temporale, vel è contra, ſine ullo pacto exteriori expreſſo, vel tacito, ut ſi quis det alicui centum aureos, ut eidem inſerviat cum intentione ipſum obligandi, ut in mercedem ſibi conferat Beneficium Eccleſiaſticum, & hoc poſteà ſibi confeatur, quamvis nullum pactum exteriùs circa hoc intervenerit. Undè per Simoniam mentalem non intelligitur hìc merum propoſitum committendi Simoniam (quamvis & hoc jam ſit peccatum) ſed intelligitur ea Simonia, quæ quidem aliquem actum externum habet, v. g. dationem pecuniæ, malitia tamen ejus non ſe prodit exte-

exterius, ſed in ſola mente manet: eò quod nullum pactum externum interveniat.

Simonia conventionalis quid?

24. *Simonia conventionalis* eſt, quando non ſolùm eſt internum propoſitum obligandi, ſed etiam proceditur ad externam conventionem, ſeu pactum expreſsè aut tacitè factum, dandi ſive recipiendi rem ſpiritualem pro temporali, abſque tamen executione ſaltem utrinque facta. Additur notanter, *ſaltem utrinque facta*: nam alia eſt *Simonia purè conventionalis*, quæ videlicet ex neutra parte eſt completa, ut ſiquidem pactum fuerit initum conferendi Beneficium Eccleſiaſticum pro certa pecunia, adhuc tamen neque Beneficium collatum, neque pecunia ſoluta eſt. Alia verò eſt *Simonia cōventionalis mixta* quæ nimirum eſt completa ſolùm ex parte unius, ſive dando pretium nondum collato Beneficio, ſive è contra.

Alia purè conventionalis, & alia mixta.

Simonia confidentialis declaratur.

25. Simoniæ Conventionalis ſpecies quædam eſt *Simonia*, quæ dicitur *Confidentialis*, qua quis cuipiā Beneficium Eccleſiaſticum procurat, eligendo, præſentando, reſignando, confirmando, aut alia ratione, cum certa confidentia, ſeu pacto inito, ut is, qui beneficium accepturus eſt, illud ipſum ſibi procuranti, vel alteri, utpura fratri aut nepoti ſuo, cum fructibus, aut aliqua eorum portione ſuo tempore cedat. Et adversùs hanc Simoniacæ pravitatis ſpeciem, quam *Confidentialem*, ſeu *Beneficiorum confidentiam* appellant, eò quòd circa ſola Beneficia Eccleſiaſtica contingat, & per quam ille aſſervabantur, perſonis pro tempore inhabilibus, vel etiam nondum natis, edidit Pius IV. ſeveriſſimam Bullam, quæ incipit, *Romanum Pontificem* (habeturque to. 2. Bullarii Romani, *Conſtitut.* 85. *dicti Pont.*) in qua ſub graviſſimi pœnis ipſam prohibuit, ejuſque prohibitionem innovavit B. Pius V. in ſua Conſtitutione 85. *Intolerabilis*.

Simonia realis.

26. Tandem *Simonia realis* eſt, quando pactio ex utraque parte impleta eſt, ſaltem inchoatè: ut ſi collatio Beneficii facta eſt, & viciſſim pretium ſolutum, aut ſaltem pars pretii data pro eo.

Si quid gratis detur, ac recipiatur, non fit Simonia.

27. CONCL. IV. Et ſi certum ſit, committi Simoniam, ſi pretium temporale exigatur pro adminiſtratione Sacramentorum, ſepultura Eccleſiaſtica, confirmatione electionum, inſtallatione in Beneficiis, ac hujuſmodi; nihilominus ſi quid gratis detur, ac recipiatur, Simonia non committitur. Ita communis. Et quidem prior pars ſequitur ex dictis *n.* 20. Undè in Jure Canonico *tit. de Simonia, c. Non ſatis, & cap. cùm in Eccleſia, & cap. Ad Apoſtolicam*, & alibi, graviſſimè reprehenduntur, ac prohibentur pravæ conſuetudines exigendi pro ſimilibus ſacris functionibus pretium temporale, quamvis laudabiles conſuetudines erga ſanctam Eccleſiam pia Fidelium devotione introductæ, ſpontè aliquid dandi Eccleſiæ Miniſtris talia ſpiritualia miniſtrantibus, obſervari præcipiantur. Et per hoc patet altera pars Concluſionis, quæ ampliùs habetur *can. Sicut Epiſcopum* 1. q. 2. & alibi.

Simonia non eſt intuitu ſpiritualium functionum dare, aut recipere aliquid per modū ſtipendii.

28. CONCL. V. Inſuper Simonia non eſt ſi intuitu ſpiritualium functionum, ut putà adminiſtrationis Sacramentorum, Concionum, Miſſarum celebrandarum, & ac hujuſmodi, datur aut recipitur aliquid per modum ſtipendii, hoc eſt, pro juſta & congrua ſuſtentatione Miniſtri Eccleſiaſtici. Eſt certa, atque communis; & patet ex unanimi ſenſu, & praxi quotidiana Fidelium. Ratio eſt; quia unuſquiſque meretur ſuſtentari ab illo, in cujus licito miniſterio occupatur. Undè dicit Chriſtus Dominus Matt. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*. Et Apoſt. 1. Cor. 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Quaſi diceret: id magnum non eſt, ſed debitum: prout ex contextu patet. Quinimò ex hujuſmodi textibus inferūt Doctores quòd eis, qui miniſtrant populo ſpiritualia, debeatur ſuſtentatio ex Juſtitia, ſicut operario merces ſive cibus; undè appellatur *Stipendium ſuſtentationis*,

tionis, quia verè debitum ut ſtipendium, juxtà illud 1. Corinth. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis?*

An de hujuſmodi ſtipendio licitè ſit paciſci?

29. Addunt non pauci, quos ſequitur Layman *lib.4.tr.10.c.ult.§.2.n.15.* etiam licitum eſſe Miniſtris Eccleſiaſticis, quantum eſt ex natura rei, de ejuſmodi ſtipendio congruo ſuſtentationi ob ſpiritualia miniſteria perſolvendo paciſci. Ratio eſt. Tum quia quilibet poteſt paciſci de eo, quod ſibi Jure naturæ debetur. Tum quia Clerici ſic paciſcentes non exigunt aliquid tanquam pretium ſpiritualis miniſterii (hoc enim, tanquam majus omni pretio temporali, gratis exhibent, & alioquin manifeſtam committerent Simoniam) ſed ejuſmodi miniſterium ſacrum gratis exhibentes, requirunt duntaxat congruam à populo ſuſtentationem; atque ad majorem hujus ſecuritatem paciſcuntur de certa ejus quantitate, ubi hæc Superiorum authoritate, vel conſuetudine nondum eſt determinata; vel ſi eſt determinata, ut integrè præſtetur.

Idipſum magis declaratur.

30. Notanter hìc additur, *Id eſſe licitum, quantum eſt ex natura rei.* Siquidem ſpectato Jure communi antiquo fuiſſe Simoniam, ſaltem Juris humani Eccleſiaſtici, ſic paciſci, cenſet Leſs. *lib.2. de juſt. & iure, c.8. n.49.* id probans ex *c.ult. de Pactis.* & aliis textibus Juris Canonici: quibus tamen per contrariam conſuetudinem in quibuſdam rebus, & functionibus, ait eſſe derogatum. Deindè ubi ſtipendium functionis à Prælatis, vel conſuetudine eſt determinatum, non poteſt illud excedi ſine juſtitia. Tandem qui ſic paciſcuntur, cavere debent, ne habeant intentionem paciſcendi de pretio officii ſpiritualis, ſed tantùm de congrua ſuſtentatione: caveant etiam, ne imperiti ex tali pacto offendantur, ac ſcandalizentur; qui proindè monendi ſunt, pecuniam non pro ipſa actione ſacra, ſed pro neceſſaria ſolùm ſuſtentatione poſtulari.

Simonia non eſt dare quid ad redimendam injuſtam vexam circa ſpiritualia.

31. CONCL. VI. Non eſt Simonia, dare pecuniam ſolùm ad redimẽdam vexam circa ſpiritualia, quâ quis injuſtè petitur. Ita communior Doctorum, contra Innocentium: idq; deſumitur tum ex *c. Quæſitum* 1. q. 3. tum ex *c. Dilectus*, juncta Gloſs. *ibid. de Simonia*, ubi talis redemptio injuſtę vexæ refertur, nec tamen reprehenditur; imò potiùs approbatur. Accedit ratio: quia dans pecuniam ex tali cauſa, non dat ipſam pro re ſpirituali & tanquam pretium ipſius; ſed dat ipſam pro tollenda vexa, ſeu auferendo iniquo gravamine, atque ad removendum impedimentum pravæ voluntatis alterius. Sic v.g. licitum eſt, ſaltem urgente caſu neceſſitatis, aut alterius gravis periculi, dare pecuniã ratione Sacramentorum adminiſtrandorum illi Clerico, qui non vult ea miniſtrare gratis: non quidem ut pretium Sacramentorum (hoc enim eſt intrinſecè malum, atque ſimoniacum & in nullo prorſus caſu licitum) ſed tanquam medium ad removendũ impedimentum pravæ voluntatis, ſeu avaritiæ alterius; atq; ut is à peccato in juſtę vexationis abducatur, & ad officiũ ſuũ ritè præſtandum inducatur.

Fallit Concluſio in Beneficiis Eccleſiaſticis, ſi quis nec dum habet jus in re.

32. Cæterùm hæc Concluſio patitur limitationem in Beneficiis Eccleſiaſticis: in hìs quippe non eſt licitum, quin potiùs ſimoniacum, dare pecuniam pro redimenda vexa, quando offerens pecuniam necdum habet jus in re, ſive jus quæſitum in Beneficio. Deſumitur autem hæc limitatio ex *c. Matthæus de Simonia*; ubi electus à majori parte, aliis tamen contradicentibus, ſi is det, aut dari conſentiat pecuniam, ut à contradictione deſiſtant, ac ipſe poſteà confirmetur, cenſetur Simoniacus, & obligatus ad reſignandum Beneficium. Ratio eſt: quia ſic daretur pecunia ad conſequendum liberè jus ſpirituale, prout diſcurrit Abbas Panormit. *ſuper cit. c. Matthæus de Simon.* clarè diſtinguens, quòd pro jure quærendo non ſit licitum dare pecuniam etiam ad redimendam vexam; ob textum & rationem allegatam: ſed quando jus cuipiam jam eſt quæſitum, & vexatur quis in eo, benè dari poſſit pecunia pro redimenda vexatione, per textus & rationes *num. præced.* adductas;

ctas; quia tunc non ampliùs ſterneretur via per pecuniam ad Beneficium Eccleſiaſticum. Hoc ipſum radit Layman *cit.* §. 2. *num.* 22. *& ſeq.* citans alios, & Ludov. Engel. *tit. de Simonia num.* 31. ubi etiam reſolvit, quòd lite beneficiali pendente abſque labe Simoniæ non poſſit fieri tranſactio (ſecùs dicendum de compoſitione amicabili) ut adverſarius accepta pecunia à lite deſiſtat, per textum clarum *cap. Conſtitutus & c. Super eo de Tranſactionibus.*

Licitum eſt dare vel recipere pretium pro labore per accidens conjuncto cum ſacro Miniſterio.

33. CONCL. VII. Loquendo de corporali labore, defatigatione, atque moleſtia in ſacris Miniſteriis, ut putà in celebrationibus Miſſarum, adminiſtrationibus Sacramentorum, aut Conſecrationibus Eccleſiarum, &c. occurrentes, & an pro eodem licitum ſit dare, vel recipere pretium, diſtinguendum eſt. Et quidem conveniunt Doctores, pro labore aut obligatione, quæ ſacro Miniſterio per accidens conjuncta eſt, licitè aliquid dari, & accipi ut pretium: prout fit, quando Sacerdos iter longum conficere debet ad celebrandam in certa Eccleſia Miſſam, vel adminiſtrandum Sacramentum; aut quando Capellanus obligare ſe debet ad perſiſtendum in ſuis ſpiritualibus functionibus toto anno, præſertim tempore peſtis, & hujuſmodi. Ratio eſt; quia talis labor, aut obligatio ex ſe eſt pretio æſtimabilis, & per accidens ſolùm hìc & nunc annectitur ſpirituali Miniſterio.

Non item pro labore intrinſeco ſive per ſe conjuncto cum ipſo.

34. Secùs dicendum de labore intrinſeco, ſeu qui per ſe ac neceſſariò conjunctus eſt cum ſacro Miniſterio: nam pro tali ſimoniacum eſt dare, vel recipere pretium, *arg. c. Si quis objecerit* 1. q. 3. *& c. Ad noſtram de Simonia;* ubi generaliter *mandatur, quatenus pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo nullatenus pecunia exigatur.* Quo tamen non obſtante poteſt aliquid dari, ac recipi per modum juſti ſtipendii, ſeu ad honeſtam ſuſtentationem Miniſtrorū Eccleſiæ, ut dictũm *num.* 28. Et hoc ſolùm volunt nonnulli antiquiores Authores, qui videntur oppoſitum tenuiſſe: nam commodè explicantur quòd loquantur de juſto ſtipendio, Miniſtris Eccleſiæ in gratiam Fidelium laborantibus debito ad ipſorum ſuſtentationem, non autem de pretio laboris ſpiritualis, Layman *lib.* 4. *tract.* 10. §. 4. *n.* 41. & alii.

QUÆSTIO IV.

Solvuntur alia Dubia circa Simoniam, ejuſque pœnas.

Simonia alia Juris Divini, alia Juris Eccleſiaſtici.

35. QUæritur I. An Simonia alia ſit Juris Divini, alia Juris Eccleſiaſtici? Reſp. affirmativè, eum Gloſſa communiter recepta *c. Ex parte il* 1. ℣. *dimittere de Offic. delegat.* ubi ait, quòd *quædam ſunt prohibita; quaſi ſimoniaca; ut vendere Sacramēta, &c. Et quædam ſimoniaca, quia prohibita; & ſunt illa, quæ per conſtitutionem Eccleſiæ facta ſunt ſimoniaca.*

Exempla Simoniæ Juris Eccleſiaſtici.

36. Exemplum Simoniæ Juris duntaxat Eccleſiaſtici, eſt in primis permutatio Præbendarum; ſive Beneficiorum Eccleſiaſticorum; quæ ſi fiat pacto interveniente, ac propria authoritate, ſine interventu Epiſcopi, prohibetur tanquam ſimoniaca, *cap. Quæſitum de Rerum permutat.* & alibi: cùm tamen permutare unam rem ſpiritualem cum alia ſpirituali (ut ſunt duo Beneficia) ex natura ſua non ſit ſimoniacum. Aliud exemplum habetur *can. Placuit* 1. *q.* 1. ubi pro modico balſamo, quod benedictum pro Sacramento Baptiſmi datur per Eccleſias, prohibetur exigi tremiſſis, tanquam ſpeciem habens Simoniæ. Similiter *c. Non ſatis & c. Ea quæ de Simonia*, cavetur: ut pro Chriſmatis, & Olei receptione, nulla cujuſquam pretii exactio attentetur. Atqui hanc non eſſe Simoniam Juris Divini, ſed duntaxat Eccleſiaſtici, patet ex eo, quia oleum, vel balſamum illud, quod benedicitur, ſecundùm ſe eſt pretio æſtimabile, ſicque pro eo pretium recipi, Jure Divino aut naturali non prohibetur; ergo prohibitio illa, ob ſpeciem Si-

mo-

moniæ, & fit ſolo Jure Eccleſiaſtico.

Papa an poſſit involvi crimine Simoniæ?

37. Hinc infertur, quòd Papa quidem poſſit involvi crimine Simoniæ, quæ eſt Juris Divini, vendendo v. g. Sacramenta: quia & Papa eſt ſubjectus Legi Divinæ: nihilominùs in ipſo non habeat locum Simonia Juris duntaxat Eccleſiaſtici, qualis reperitur in iis, quæ ſunt ſimoniaca, quia prohibita; ut notat Fagnanus *c. Cùm pridem. n. 53. de Pactis* Zoeſius *tit. de Simonia. n. 126.* & communis. Siquidem Summus Pontifex *ſecundum plenitudinem poteſtatis de jure poteſt ſupra jus diſpenſare*, c. Propoſuit de Conceſſ. præbendæ. Simulque antecesſor *ſucceſſorem ſuum quomodolibet non obligavit; cùm non habeat imperium par in parem*, prout notatur in *c. Exiit §. Cæterum de Verb. ſignifi. in 6.* cum concordantiis.

Pretium ſimoniacum, quid & quotuplex?

38. Quæritur II. Quid, & quotuplex ſit pretium ſimoniacum? Reſp. cum communi: *Pretium ſimoniacū* eſt, aliquid temporale datum pro ſpirituali. Et hoc in Jure Canonico vocatur *Munus*; non quidem, prout munus ſignificat donum gratuitum; ſed prout importat onus ſeu debitum ex obligatione. Cæterum hujuſmodi Munus eſt triplex, videlicet Munus à manu, Munus à lingua, & Munus ab obſequio, prout patet ex dictis; & textibus *n. 20.* allegatis.

Munus à manu, à lingua, & ab obſequio, quid?

39. Per *Munus à manu* intelligitur non ſolùm pecunia, ſed etiam omnis res temporalis pretio æſtimabilis, *c. Totum 1. q. 3.* Per *Munus à lingua* intelliguntur laudes, preces, ſeu recommendationes apud Principem, v. g. vel populum, ex pacto interponendæ pro eo, qui Beneficium vel rem ſpiritualem cuipiam contulit, vel collaturus eſt: ſic enim res ſpiritualis pacto interpoſita datur pro illa recommendatione, & e contrà, cùm tamen ejuſmodi recommendandi obligatio ſit quid temporale, ac pretio æſtimabile. Leſſius *lib. 2. cap. 35. dubit. 20.* & alii. Et hac de cauſa, ſi detur aliquid temporale Officialibus pro præbendo duntaxat aditu, vel Mediatori ſeu Interceſſori pro labore illo, quem in ſe ſuſcipit in ſemel vel ſæpiùs adeundo Collatorem Beneficii, aut ratione alicujus imminentis damni, v. g. periculi diſgratiæ, non committi Simoniam cenſent Navarrus *cap. 23. Manualis, n. 106.* & Layman *loc. cit. nu. 65.* quia videlicet talia ſunt pretio æſtimabilia. Secùs foret, ſi pro ipſo Beneficio conferendo, vel impetrando, daretur aut reciperetur pecunia, ut patet. Tandem per *Munus ab obſequio* intelliguntur ſervitia, ſeu obſequia temporalia cuipiam præſtita, ſeu præſtanda ſub pacto, ſeu obligatione Beneficii Eccleſiaſtici collati, ſeu conferendi, & e contrà.

Ad Simoniam requiritur pactum, quale?

40. Quæritur III. Quid cenſendum de pacto ſimoniaco? Reſp. I. Certum eſt, ad rationem Simoniæ requiri pactum, expreſſum vel tacitum, dandi rem ſpiritualem pro temporali, aut econtrà, ita videlicet, ut dans temporale intendat alterum obligare ad reddendum ſpirituale, & econtrà. Quamvis idcircò non negetur, poſſe dari Simoniam ex parte unius duntaxat; prout patet in Simone Mago, qui ſolus non autem D. Petrus, incurrit Simoniam. Idem accidere ſolet in Simonia mentali.

Corollaria.

41. Infertur proindè, ſiquis det honorarium alteri ad captandam duntaxat ejus benevolentiam, vel conciliandam amicitiam, ut poſteà ſui memor ex benignitate conferat Beneficium, vel aliam rem ſpiritualem, non committi Simoniam: quia deeſt pactum, & totum hinc inde gratis datur. Idem dicendum, ſi quis inſerviat Epiſcopo gratis ad conſequendam ejus benevolentiam, vel ut is ſuam ſcientiam atque dexteritatem perſpectam habeat; ſicque eiùs alliciatur ad conferendum ſibi Beneficium: deeſt enim pariter omne pactum, uti ſupponitur; Leſſius *loc. cit.* Layman *cit. cap. ult. §. 1. 2. & 3.* & alii, poſt Gloſſam *c. Cùm eſſent. verſ. Promiſerat. de Simonia.*

Solvitur inſtantia de obligatione Antidorali?

42. Nec obſtat, quòd ex talibus obſequiis, atque honorariis, oriatur obligatio quædam Antidoralis; id eſt, ta-

talis, qua dans obligat alterum naturaliter ad remunerandum ex virtute gratitudinis. Reſp. enim cum Navarro *cap.* 23. *Manualis, num.* 106. Leſſio, & aliis, hoc non obſtare: quia ad Simoniam requiritur obligatio ex Juſtitia, ſive ut ex pacto, expreſſo vel tacito, detur temporale pro ſpirituali. At obligatio Antidoralis, ſeu remuneratoria, ſolùm eſt ex decentia & honeſtate, & procedit ex liberalitate; ſimúlque ex ſe non determinatur ad reddendam rem ſpiritualem, cum alia ratione remunerando poſſit eidem ſatisfieri, nec propriè eſt obligatio.

Simoniacum eſt, dare temporale tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale.

43. Reſp. II. Nihilominùs dare temporale tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, Simoniacum eſt. Ratio eſt. Tum quia, quando temporale aſſumitur ut motivum ejuſmodi, jam æquivalenter oblatio illa eſt emptio, & res temporalis eſt pretium: ſimúlque temporali paratur via ad ſpirituale obtinendum, prout fecit Simon Magus, ſponte offerendo pecuniam ad conſequendam poteſtatem ſpiritualem; cui proindè dixit S. Petrus Actor. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniā donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri.* Tum quia hìc intervenit pactum, ſi non explicitum, ſaltem implicitum, dum ideò datur temporale, ut alter moveatur, ſeu tacitè obligetur ad reddendum ſpirituale; quæ eſt ipſiſſima Simonia mentalis, quamdiu intentio iſta alterum ſic tacitè obligandi, atque movendi, aliundè exteriùs ſe non prodit. Hinc meritò Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 45. Propoſitionem damnavit, ſicut jacet: *Dare temporale pro ſpirituali non eſt Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale; vel etiam, quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut ècontrà.*

Propoſitio damnata refertur.

Per gratuitam compenſationem, quid intelligatur in ipſa.

44. Ubi circa poſteriora hujus damnatæ Propoſitionis verba notandum cum Joanne Cardenas, *in Criſi Theologica, ad dictā Propoſitionem* 45. *num.* 37. *& ſeqq.* quòd per gratuitam compenſationem intelligatur ea, quæ fit cum pacto, ſeu interveniente obligatione dandi aliquid titulo gratitudinis: ut ſi Patronus conferat Clerico Beneficium cum pacto, ut ſe gratum exhibeat, & ex gratitudine det ipſi aliquam pecuniam (prout eſſe licitum pacisci de dando ex gratitudine dono tēporali pro ſpirituali, & econtrà, olim fuit opinio quorundam.) Nam qui ſic exigit titulo gratitudinis aliquid temporale, excedit limites obligationis Antidoralis, utpotè quæ non determinat aliquid temporale, ſed poteſt aliundè impleri; prout benè notat cit. Cardenas *n.* 46. & jam dictum eſt ſupra *n.* 42.

Aliæ propoſitiones quoad propoſitum cavendæ.

45. Quoad præſentem materiam cavendæ ſunt inſuper aliæ duę Propoſitiones, quarum prior, ordine 22. ab Alexandro VII. damnata fuit, & ſic ſonat: *Non eſt contra juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator cōferēs illa Beneficia Eccleſiaſtica, pecuniâ interveniēte, nō exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quo tibi conferre non tenebatur.* Altera verò, illicò ſequens ſuprà memoratam Propoſitionem 45. ab Innocentio XI. condēnatam, ſic habet: *Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale; imò etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſicut illud pluris æſtimetur, quàm res ſpiritualis.* Hæc utraque Propoſitio meritò eſt condemnata, ut ſatis patet ex hactenus dictis.

Undè colligendum, an quid detur vel accipiatur ex pacto ſimoniaco.

46. Reſp. III. An aliquid detur, vel recipiatur ex pacto ſimoniaco, vel potiùs ex alio juſto titulo, pro Foro interno ſeu conſcientiæ facilè dijudicatur, utpotè in quo propria cujuſque intentio ſeu mens inſpicitur: ſiquidem bona intentio ponit rem extra vitium; mala verò parit Simoniam, ad minimùm mentalem. Zoëſius *tit. de Simonia, num.* 55. Loquendo verò pro Foro externo, in dubio ex circumſtantiis id erit dijudicandum; & quantùm adhoc, *tria ſunt maximè attendenda, perſonæ ſcilicet dātis & accipien-*

pientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus, uti notatur *c. Etſi quæſtiones de Simonia.*

Pœnæ contra Simoniacos in Iure ſtatutæ.

47. Quæritur IV. Quænam pœnæ in Jure ſint contra Simoniacos ſtatutæ? Reſp. I. Diverſæ quidem ſunt pœnæ in Jure ſtatutæ, etiam ipſo facto incurrendæ per Simoniacos, prout habetur in *Extravag. Sanè & Extravag. Cùm deteſtabile de Simonia* (nam, ut ibidem notat Pontifex, *plures pœnarum gravitas, quàm Dei timor arcere ſolet à vetitis*) nihilominùs nulla Simonia duntaxat mentalis inducit ejuſmodi pœnas. Ita communis, & deſumitur *ex cap. ult. de Simonia*, ibi: *Pro Simonia, qua nullo pacto, ſed affectu animi precedente delinquitur, ſufficit per ſolā pœnitentiā ſuo ſatisfacere creatori.*

Eas non inducit Simonia mentalis.

Neque conventionalis

48. Reſp. II. Inſuper Simonia purè conventionalis non inducit ipſo facto pœnas à Jure ſtatutas: nam Canones ſtatuunt pœnas in eos, qui *quomodolibet dando, vel recipiendo, Simoniam commiſerint*, Extrav. Cùm deteſtabile, juncta Extrav. Sanè eod. Idem probabiliùs dicendum de Simonia conventionali mixta (dummodò hinc excipiatur ea, quæ appellatur *Confidentialis*, ſeu *Confidentia beneficiorum* propter ſpecialem Bullam B. Pii V. *Intolerabilis*, de qua *num.* 25.) ut notat Navarrus *cap.* 23. *Manualis*, *num.* 104. Zoeſius, Engel, Leſſius, Covarruvias & communior. Ratio eſt: quia nullibi in Jure habentur tales pœnæ clarè expreſſæ contra Simoniam conventionalem, etiam mixtam: ſtante autem dubio, *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, juxtà reg. 49. Juris in 6. cum concordantiis.

Excepta Cōfidentiali.

Quid, ſi Simonia convētionalis poſtmodum hinc, inde compleatur.

49. Fatendum tamen, quòd tum Simonia conventionalis, tum etiam mentalis, ſit grave peccatum. Quinimò ſi Simonia conventionalis poſtmodùm ex parte utriuſque compleatur, in totum vel in partem, hinc dando pretium vel partem ejus, illinc verò rem ſpiritualem, v.g. Beneficium Eccleſiaſticum, etiam incurruntur pœnæ ipſo Jure ſtatutæ contra Simoniacos, ac retrotrahuntur ad tempus, pactionis præteritæ, juxtà ſtylum antiquum Curiæ Romanæ. Navarrus *num.* 104. Leſſius *lib.* 2. *c.* 35. *n.* 171. & alii.

Simonia realis inducit pœnas Juris, quādo fit in ingreſſu Religionis, Ordine, vel Beneficio.

50. Reſp. III. Simonia realis, quæ committitur in ingreſſu Religionis, in Ordine (id eſt, in ſuſceptione, vel collatione Sacramenti Ordinis) vel in Beneficio Eccleſiaſtico, inducit ipſo facto pœnas à Jure ſtatutas. Ita communis; & habetur clarè *in cit. Extrav. Sanè & Extrav. Cùm deteſtabile de Simonia*: ubi cōmittentes hujuſmodi Simoniam realem, ipſo facto excōmunicantur, aliiſque pœnis ſubjiciuntur, quæ ibidem enumerantur. Et præſertim cit. Extrav. *Cum deteſtabile*, circa committentes Simoniam in Beneficiis Eccleſiaſticis, ſtatuitur, quòd non ſolùm ipſo facto incurrant excommunicationem Summo Pontifici reſervatam, ſed inſuper talis collatio, ſive proviſio irrita ſit, nullumque jus tribuat; adeò, *ut nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omniū quæ percepit, reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo ſit adſtrictus.*

Beneficii ſimoniacè recipienti, quid agendum.

Quia igitur omnis collatio Beneficii, quam ſimoniaca contingit labe fieri, viribus omnino caret, atq; exindè jus cuipiam nullatenus acquiritur, juxtà *cit. Extrav. Cùm deteſtabile*: hinc ille, qui Beneficium ſimoniacè recepit, tenetur (ceſſante legitima diſpenſatione) Beneficio taliter acquiſito renunciare. Angelus *V. Renuntiatio. num.* 13. Sylveſter *verſ. Simonia q.* 13. §. *Octavum.* & alii. Non tamen debet talis dimittere poſſeſſionem Beneficii, quam de facto habet, abſque licentia legitimi Superioris: ſed abſtineat à perceptione fructuum, excepta ſtricta neceſſitate vitæ, & quærat, quàm citò poterit, reſignare, uti notat Angelus *cit. n.* 13.

Diſpenſatio ſuper Beneficio ſimoniacè recepto, à quo poſſit dari.

51. Additur vero, *ceſſante legitima diſpenſatione*. Nam in primis, qui Beneficium ſimplex per ſimoniam ab aliis commiſſam ignorans recepit, neque eandem ſimoniam ratam habuit, & poſtmodùm cognita rei veritate Beneficium illud reſignat; poteſt per Epiſcopum diſpenſari ad Beneficium illud retinendum; *arg. cap.* pe-

pe-

Digitized by Google

penult. de Electiom. Secùs, ſi ſit Prælatura, Dignitas, vel Beneficium curatum : quia circa majora cautiùs eſt agendum ; ſicque Epiſcopus quoad iſta non poteſt diſpenſare. Gloſſa *fin.* & Barboſa *ad cit. cap. penult. n. 4.* Pirhing *tit. de Electione, n. 98. & ſeqq.* & alii. Quod ſi ipſemet Beneficiarius commiſit ſimoniam, aut eam ab aliis commiſſam ratam habuit, nequit Epiſcopus cum eo diſpenſare ad retinendum Beneficium ita ſimoniacè acquiſitum, ſed ſolus Papa, *arg. tit. Extravag. Cùm deteſtabile.*

Et qualiter ſit obtinenda?

Deindè loquendo de Foro conſcientiæ, & quando ſimonia eſt occulta, poterit adiri Summus Pontifex, vel potiùs Major Pœnitentiarius ipſius, & expoſito ritè per litteras crimine ſimoniæ (tacito tamen nomine Rei, prout in impetratione diſpenſationis ſuper occultis impedimentis matrimonii fieri ſolet, juxtà inferius dicenda *Tract. IV. Diſtinct. 14. n. 170. & 171*) ſupplicari eidem, ut præter abſolutionem ab excommunicatione, de opportuno diſpenſationis, ſeu habilitationis remedio ſupplicanti providere dignetur, vi cujus idem ſupplicans pro Foro conſcientiæ impoſterum valeat tale Beneficium retinere, ejuſque fructus percipere, & hactenus perceptos retinere. Allegatis in hunc finem veris, & rationabilibus cauſis, utpotè periculo ſcandali, aut infamiæ, quæ ex dimiſſione Beneficii oriri poſſet, vel paupertate Beneficiarii &c.

Non autè ante ſententiam judicis, ſi committitur in aliis caſibus.

52. Dicitur notanter num. 50. *quæ committitur in ingreſſu Religionis, ordine, vel Beneficio Eccleſiaſtico.* Siquidem nulla alia Simonia, etiam realis, inducit pœnas juris ipſo facto ; & ante ſententiam Judicis, niſi in tribus duntaxat enumeratis caſibus ; prout obſervant Leſſius *num. 130,* Pirhing *de Simonia, num. 154.* Navarrus, aliique communiter. Quare ſi quis committat Simoniam in adminiſtratione aliorum Sacramentorum, quàm Ordinis, vel in Conſecrationibus, Benedictionibus, Diſpenſationibus, aut hujuſmodi, graviter quidem peccabit, non tamen ipſo facto incurret pœnam excommunicationis, ſuſpenſionis, vel inhabilitatis alicujus. Ratio eſt : quia nullibi in Jure exprimitur pœna ipſo facto incurrenda, præter tres Simoniæ ſpecies proximè enumeratas ; quamvis *c. Quidquid 1. q. 1.* committens Simoniam in Baptiſmo, vel collatione Chryſmatis, dicatur *competenti pœna, & debita excõmunicatione plectendus* ; atque etiam *c. Qui alium, & c. Sicut, & c. Ea quæ de Simon.* convicti de Simonia jubeantur deponi : nam hæc verba non indicant pœnam latæ, ſed duntaxat ferendæ ſententiæ.

QUÆSTIO V.

De Blaſphemia.

Blaſphemia vi nominis, quid?

53. Blaſphemia eſt nomen græcum, & juxtà nominis ethymologiam idem eſt, ac *Nocens dictum*; undè & Maledictioni, Convitio, atque Contumeliæ convenire poteſt : communiter tamen ſumitur pro verbo contumelioſo in Deum. Et hoc annotavit D. Auguſtinus *lib. 2. De moribus Manichæorum, c. 11.* dicens ; *Eſt autem Blaſphemia, cùm aliqua mala dicuntur de bonis. Itaque jam vulgò Blaſphemia non accipitur, niſi mala verba Deo dicere ; de hominibus namque dubitari poteſt. Deus autem ſine controverſia bonus eſt* : Hæc ille. Et de tali Blaſphemia loquendo, ſit

Ejus definitio.

54. CONCL. I. *Blaſphemia* eſt contumelioſa in Deum locutio : ſive (ut alii loquuntur) Blaſphemia eſt verbum maledictionis, convitii, ſive contumeliæ in Deum. Ita in re communis. Undè patet, quòd Blaſphemia immediatè opponatur Laudi Dei.

Quæ declaratur.

55. Dicitur, *locutio cõtumelioſa.* Quia Blaſphemia conſiſtit præcipuè in verbis irreverentibus, injurioſis, & Divinum Nomen ſeù honorem lædentibus, etſi aliquando etiam committatur ipſis factis, ut putà ſi Deus contumelioſo ſigno vilipendatur ; ut expuendo in cælum, aut hujuſmodi. Datur inſuper Blaſphemia cordis, ſeu interna, non minùs, ac dari ſolet Laus interna Dei : circa quam nihilo-

lo-

Digitized by Google

lominùs benè attendendum eſt, num ad fuerit plena advertentia & conſenſus, vel potiùs duntaxat ſint cogitationes blaſphemæ incidentales, & involuntariæ; hæ enim peccatum non ſunt, aut ſaltem non grave, defectu voluntarii, plenæque deliberationis.

Datur Blaſphemia in Deum, & Sanctos.

55. Dicitur ulteriùs *contumelioſa in Deum*. Quià, ut notat D.Th. 2.2.q.53. *art.* 1. Blaſphemia eſt peccatū, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia Divinæ Bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid, quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo quod ei minimè cōvenit. Cæterùm per hoc non negatur, dari etiam Blaſphemiam in Beatiſſimam Virginem MARIAM, alioſque Sanctos: etenim, ſicuti Deus laudatur & honoratur in ſuis Sanctis, horumque gloria redundat in Deum; ſic etiam Blaſphemia erga Divam Virginem, & Sanctos, redundat in ipſum Deum.

Blaſphemia dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem.

56. CONCL. II. Blaſphemia inter alias diviſiones ſuas, præcipuè dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem, ſeu ſimplicem, *Blaſphemia hæreticalis* eſt illa, quæ Articulis Fidei directè opponitur; ſeu, quâ aliquid aſſeritur Fidei contrarium per verbum indicativi modi, ut ſi quis dicat: *Deus eſt crudelis, injuſtus, mendax, infidus, qui res hominū non curat*; vel ſi quis dicat: *o Deum injuſtum*; aut, *Abnego Deum*, &c. *Blaſphemia ſimplex*, ſeu *nō hæreticalis* dicitur, quæ Articulis Fidei directè non opponitur, ſed aliquid vituperabile per modum deteſtationis, & quaſi imprecationis, in Deum profertur: ut ſi quis Deo maledicat, aut optet, non eſſe Deum.

Eſtque ex genere ſuo peccatum mortale.

57. CONCL. III. Blaſphemia ex genere ſuo eſt peccatum mortale; eſtque lethalis culpa, quoties cum perfecta advertentia verba Blaſphemiæ proferuntur. Ita communis, ſiquidem Blaſphemia gravem infert Deo injuriam. Quinimò notant Doctores, Blaſphemiam ratione parvitatis materiæ non poſſe fieri peccatum veniale (in ipſa enim non datur parvitas materiæ cùm omnis Blaſphemia gravem injuriam Deo inferre videatur) ſed tantùm ex indeliberatione, & inadvertentia actus, poſſe quandoque Blaſphemiam fieri veniale peccatum.

Nec admittit parvitatē materiæ.

Peccata verborum maximè ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.

58. Circa quod benè notanda eſt doctrina, quam tradit Doctor Angelicus 2. 2. *q.*73. *art.* 2. quòd *peccata verborū maximè ſunt ex intentione dicētis dijudicanda*. Hæc quippè doctrina etiam locum habet in verbis Blaſphemiam ſonantibus, vel non ſonantibus: quibuſcunque enim verbis utaris, non eris reus Blaſphemiæ in Foro Dei, ſi abſit omnis tam indirecta ſeu virtualis, quàm directa ſeu formalis intentio inhonorandi Deum: & econtrà coram Deo judicaberis Blaſphemus, etiamſi ſanctiſſimis verbis inhonores ex intentione Creatorem tuum. In Foro autem externo præſumitur quis eo ſenſu locutus, quem verba ex communi uſu loquendi indicant. Undè D. Gregorius *lib.* 26. *Moral. c.* 7. relatus *can. Humana* 22. 5. ſic inquit: *Humanæ aures verba noſtra talia judicant, qualia ſonant; Divina verò judicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur*, Hinc

59. Infertur I. Si quis verba Blaſphemiæ proferat, animo nec actualiter, nec virtualiter advertente, putà in ebrietate, non eſſe Blaſphemiam propriè dictam, ſed tantùm materialem. Additur notanter, *animo nec actualiter, nec virtualiter advertente*: quia licèt non poſſit eſſe malitia peccati Blaſphemiæ, niſi homo actualiter vel virtualiter intelligat, ſeu advertat ad verba, quæ ore profert: ſufficit tamen ad hoc indirecta, & virtualis attentio, & intentio. Undè ſi quis ſcienter hęc ſeriò loquatur verba, quæ vel ex propria ſignificatione, vel ex modo proferendi, aliiſque circumſtantiis Divini honoris diminutionem continent, quamvis homo eam directè non intendat, adhuc tamen committit Blaſphemiam; ſicut à pari ad peccatum detractionis, vel contumeliæ erga hominem, non requiritur formale nocendi propoſitum, ſed ſufficit

ficit virtuale. Layman *lib. 4. tract. 10. c. 6. n. 6. 7.* & alii.

Ex ira dicere. Corpus Dei, Chriſma Sacramenta, &c. quale peccatum?

60. Infertur II. cum Sanchez *lib. 2. de Decal. c. 32.* Laymano, Cajetano, Navarro, & aliis, non eſſe propriè Blaſphemiam, quando quis in irâ, vel rixa cum aliquo, enuntiat quidpiam de Deo, quod verum eſt; utputà ex indignatione dicẽdo. *Corpus Dei, Chriſma, Sacramenta, &c.* Quia etſi irreverenter dicantur, non tamen proferuntur per modum contumeliæ, vel injuriæ Deo irrogatæ, nec aliquid falſum Deo tribuunt, ſicque plerumque non ſunt peccata mortalia: dummodò affectus ille indignationis, & iræ non tendat in Deum, ſed tantùm contra hominem, vel jumentum, cui aliquis iraſcitur; quod ex modo dicendi, aliiſque circumſtantiis, erit dignoſcendũ. Verùm hoc non obſtante, ejuſmodi verba ſacra temerè & irreverenter proferre in ira, eſt peccatum cujuſdam Irreligioſitatis, ſed tantùm veniale, ut ajunt Sanchez, Cajetanus, Armilla, & alii: quamvis ob ſcandalum, vel periculum formaliter blaſphemandi, mortale fieri poſſit, ideoque homines à tali Irreligioſitate, & apparente Blaſphemia meritò abſterrendi ſint.

Quid de nonnullis aliis verbis?

61. Hoc autem intellige, ſi ejuſmodi verba ſecundùm ſe Divini honoris diminutionem nullam exprimant: nam ſi verba talia, aut tali modo proferantur, ut contumeliam Dei, aut Sacramentorum ſignificent, videlicet *dolia plena Sacamentorũ, Triremes plena Sacramentorũ, ut te Dei Chriſma ignominia afficiat,* (ut exemplificat, & docet Laym. *loc. cit. n. 12.* & poſt eum Gobat *tract. 11. Theol. Experiment. n. 739.* cum aliis) cenſeri debent Blaſphemiæ, dummodò homo attenderit ad vilipenſionem Dei, aut rei ſacræ, quæ talibus verbis exprimitur. Sæpè autem homines ejuſmodi verba Blaſphema proferunt inadvertenter, & materialiter tantùm, non attendendo, quid ſignificent: tum verò excuſantur à peccato mortali, dummodò interim conentur perverſam ejuſmodi conſuetudinem deponere.

An omnes Blaſphemia ſint ejuſdem ſpeciei?

62. Quæres, an omnia peccata Blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei? Reſp. I. Blaſphemia hæreticalis ſpecie diſtinguitur à ſimplici Blaſphemia. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia illa opponitur etiam Fidei, hæc autem Religioni tantùm; quæ duæ virtutes ſunt ſpecie diverſæ.

Quid de Blaſphemia in Deum, & Sanctos.

63. Reſp. II. Probabilius eſt, etiam Blaſphemiam in Deum, & Blaſphemiam in Sanctos, ſpecie diſtingui. Ita Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. n. 48.* poſt Caſpenſem, & alios, contra Sanchez *cit. c. 33. n. 38.* Cajetanum, Bonacinam, Azorium, aliosque. Ratio datæ reſponſionis eſt: quia cultus Deo debitus eſt Latriæ; cultus verò Beatiſſimæ Virgini Mariæ, & Sanctis debitus, eſt Hyperduliæ, vel Duliæ: atqui hi cultus ſpecie differunt; ergo etiam Blaſphemia in Deum, & Blaſphemia in Sanctos, ſpecie differunt, cùm opponantur ejuſmodi diverſo cultui, Deo, & Sanctis debito.

Sententia oppoſita nõ caret ſua probabilitate.

64. Cæterùm quia oppoſita ſententia, aſſerens Blaſphemias in Deum & Sanctos eſſe ejuſdem ſpeciei, eò quòd opponantur eidem virtuti Religionis, quæ tribuit cultum Deo, & Sanctis propter Deum (non obſtante, quòd hic cultus ſit diverſus ab illo) multorum Doctorum exiſtit, neque caret ſua probabilitate: hinc ipſa nonnunquam Confeſſariis diſervire poterit, præſertim quoad Pœnitentes hanc diverſitatem ultrò non exprimentes.

TRA-

TRACTATUS SEXTUS

De Horis Canonicis, Juramento, & Voto.

Ratio ordinis. *(a) Trac. 5. Diſt. 1. n. 10.*

1. INter alios Religionis actus connumerari Juramentum, & Votum, ſuperiùs (a) jam dictum eſt: verùm de ipſis meritò ſeorſim agitur, tum ob copioſiorem quam continent materiam, ſpecialeſque difficultates; tum majoris claritatis gratia. Quia verò Horæ Canonicæ comprehenduntur ſub Oratione, uno ex primariis actibus virtutis Religionis, priùs de eiſdem ſub propria Diſtinctione dicendum erit.

DISTINCTIO PRIMA.

De Horis Canonicis.

QUÆSTIO I.

Quid ſint, & quo Iure obligent Horæ Canonicæ.

Horæ Canonicæ, quæ?

2. CONCL. I. Nomine *Horarum Canonicarum* intelliguntur eæ preces vocales, quæ ex præcepto Sacrorum Canonum ab Eccleſiaſticis perſonis nomine Eccleſiæ Deo perſolvuntur. Et hujuſmodi Horæ Canonicæ continentur in Breviario, atq; alio nomine appellantur *Officium Eccleſiaſticum*, item *Officium Divinum*: de quo Seraphicus Doctor S. Bonaventura *in Speculo Novit. part. 1. c. 16.* veriſſimè dixit: *Nemo Dei ſe æſtimet ſervum, ſi Dei potiſſimam negligat ſervitutem, quæ appropriato vocabulo Dei ſervitiū* (Officium Divinum) *nuncupatur*.

Dicuntur Officium Eccleſiaſticum, & Divinum.

Officium Eccleſiaſticum

3. Porrò totum Officium Eccleſiaſticum dividitur in Diurnum, & Nocturnum; ſicuti colligitur ex Jure Canonico, *cap. Dolentes, de Celebrat. Miſſarum*: ibi: *Diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum Officiū, nocturnum pariter & diurnum, quatenus eis Deus dederit, ſtudioſè celebrent pariter & devotè.* Ubi per *Nocturnū Officium* intelligitur id, quod de nocte dici conſuevit, & vulgò *Matutinum* nuncupatur: cui juxtà morem Eccleſiæ Romanæ *Laudes* adjunguntur, etſi hæ olim in multis Eccleſiis fuerint à Matutino, intempeſta nocte (uti nunc multi Religioſi Ordines etiam num faciunt) perſoluto ſeparatæ; quemadmodum & defactò in nocte Nativitatis Domini fieri ſolet. Ad cujus imitationem, inquit Layman *lib. 4. tract. 1. cap. 2.* cum aliis, neque hodie quidquam obſtat, quò minùs in privata Oratione preces Nocturnæ à Laudibus ſeparentur; quamvis in publico Choro cujuſque Eccleſiæ conſuetudo ſit ſervanda. Per *Officium Diurnum* e contrà intelliguntur cæteræ Horæ Canonicæ, quæ de die ſunt perſolvendæ.

Nocturnum, & Diurnū, quid?

Laudes an poſſint ſeparari à Matutino?

4. Hoc totum Officium Divinum com-

Digitized by Google

Officium totum cõſtat ſeptẽ Horis Canonicis.

communiter ſeptem partibus, ſeu Horis Canonicis conſtare dicitur, juxtà illud Pſalmiſtæ, Pſal. 118. *Septies in die laudem dixi tibi. Qui ſeptenarius numerus* (ſubjungit Concilium Agathenſe, relatum c. 1. de celebrat. Miſſ.) *à nobis impletur, ſi Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorii tempore noſtræ ſervitutis officia perſolvamus: nam de Nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Hæc ibi.

Myſtica ratio hujus ſeptenarii numeri.

Accedit etiam Myſtica ratio hujus ſeptenarii numeri Horarum Canonicarum: ſeptem quippè ſunt dona Spiritus Sancti, ſeptem diebus completa fuit creatio Mundi, ſeptem ſunt Mundi ætates, ſeptem petitiones Orationis Dominicæ, ſeptem Pſalmi Pœnitentiales, ac præſertim ſeptem præcipua Dominicæ Paſſionis Myſteria, in quorum proindè commemorationem ſeptem Horæ Canonicæ recitantur, juxtà illos vulgatos verſiculos, à Gloſſa *cap. 1. de Celebrat. Miſſ.* relatos.

Hæc ſunt ; ſeptenis propter quæ pſallimus Horis,
Matutina *ligat Chriſtum, qui crimina purgat.*
Prima *replet ſputis : cauſam dat* Tertia *mortis.*
Sexta *Crucinectit : latus ejus* Nona *bipertit :*
Veſpera *deponit : tumulo* Completa *reponit.*

Uſus Horarum canonicarũ jam à tẽpore Apoſtolorum.

5. CONCL. II. Uſus Officii Divini, ac recitatio Horarum Canonicarum, eſt antiquiſſimus in Eccleſia: & jam à tempore Apoſtolorum inchoatus, atque celebratus. Ita Doctores communiter, & colligitur ex illo Actorum 3. *Petrus, & Joannes aſcendebant in templum ad horam Orationis nonam.* Et Actor. 16. *Media nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum.* Item Actor. 10. *Aſcendit Petrus in ſuperiora: ut oraret circa horam ſextam.* Accedit illud Clementis Papæ I. *lib. 8. Conſtit. Apoſt. can. 34.* ſic dicentis *Precationes facite manè, hora tertia ſexta, & nona, & veſpere, atque ad Galli cantum.*

Eas non primitus inſtituit S. Gelaſius I.

6. Nec obſtat, quòd aliqui aſſerant, à Gelaſio I. vel S. Gregorio Magno Horas Canonicas cœpiſſe. Id ſiquidem non rectè dici, patet ex proximè allatis auctoritatibus tum S. Scripturæ, tum S. Clementis Papæ I. qui S. Petri Apoſtoli Diſcipulus extitit. Fortaſſis tamen (inquit Azor. *tom. 1. lib. 10. cap. 1.* & Filliuccius) Gelaſius Papa legem publicam conſtituit, qua Clerici preces Canonicas ſepties in die perſolvere cogerentur; ita ut, quòd anteà uſu & conſuetudine antiqua ſervabatur, lege deindè lata fuerit confirmatum, ac perpetuò in Eccleſia ſervari præceptum: eo fermè modo, quo S. Caliſtus Papa I. conſtituit quatuor anni Tempora, quibus jejunium ex Apoſtolica traditione acceptum, ab omnibus ſervaretur; ut habetur ejuſdem Feſto, *die 14. Octobris*; ac refertur *can. 1. diſt. 79.* Certè S. Gregorius Magnus, Eccleſiaſticum Officium auxiſſe legitur in ſua Vita, & per conſequens illud primus non inſtituit, ſed anteà jam inſtitutum augmentavit.

Obligatio recitandi Horas Canonicas non eſt Juris Divini, ſed Eccleſiaſtici.

7. CONCL. III. Obligatio recitandi ſeptem Horas Canonicas non eſt Juris Divini, ſed ſolùm Eccleſiaſtici. Ita Sannig. *diſt. 2. de Horis Canonicis nu. 5.* Azorius, & alii contrà Abbatem *in cap. 2. de Celebr. Miſſ.* & alios, nonnullos, volentes eſſe Juris Divini. Ratio eſt: quia nullibi habetur expreſſum præceptum Divinum recitandi ſeptem Horas Canonicas in S. Scriptura, ſed hic mos primùm ab Apoſtolis, tanquam Eccleſiæ Prælatis, ac Rectoribus incæpit; qui poſtmodum à ſucceſſoribus Romanis Pontificibus expreſſiùs fuit præceptus.

Solvitur objectio.

8. Nec dicas cum oppoſita ſententia. *Pſalm. 118.* dixit Regius Pſaltes: *Septies in die laudem dixi tibi*: ergo hoc eſt Juris Divini. Reſp. enim negando conſequentiam: nam hic quidem factum Regis Davidis habetur, non autem aliquod jus conſtituitur: alioquin non tantùm Clerici, ſed vel maximè Reges obligaren-

tur ad recitandum ſeptem Horas Canonicas; quod nemo dixerit. Verùm quidem eſt, quòd Eccleſia hoc Davidico exemplo cœlitus inſtructa, ad imitationem ipſius legem ſanciverit, ut Clerici ſeptem Horas Canonicas perſolverent; inde tamen non ſequitur, id eſſe Juris Divini. Niſi velimus Jus Divinum nimis latè ſumere pro omni eo, quod habetur in S. Litteris, ac ex eis derivatur: quo modo authores oppoſitæ ſententiæ videntur impræſentiarum Ius Divinum accipere, latiùs tamen quàm par eſt.

Nova inſtantia de Clericis Beneficiariis proponitur.

9. Urgebis autem. Clerici ſunt in ſortem Domini vocati, atque ideò *Clerici* dicti, ut habetur *can. Duo ſunt* 12. *q.* 1. Item Clerici percipiunt Decimas, proventus Eccleſiaſticos, redditus annuos Beneficiorum, aliaſque eleemoſynas à Laicis, ut pro ipſis Deum precentur; ergo Jure Divino quin & naturali, tenentur ad recitandas Horas Canonicas. Probatur conſequentia: quia qui de Altare vivit, Altari inſervire tenetur; atque, ut dicitur cap. ult. de Reſcriptis in 6. *Beneficium Eccleſiaſticum datur propter officium*: ſimulque lex Juſtitiæ, vel ſaltem Gratitudinis poſtulat, ut Clerici pro Fundatoribus atque benefactoribus, quorum eleemoſyna ſuſtentantur, Deum precentur. Ob has, aliaſque ſimiles rationes, loquendo de Clericis Beneficiariis, multi Authores, nominatim Abbas *cap.* 1. *de Celebrat. Miſſarum.* Navarrus *cap.* 7. *de Oratione*, *n.* 3. Zabarella, Roſella, Tabiena, Armilla, aliique ſentiunt, hujuſmodi Clericos Beneficiarios etiam Jure Divino, imò & naturali, urgente nimirum lege Juſtitiæ, & non tantùm Jure Eccleſiaſtico, teneri ad recitandas Horas Canonicas. Hoc tamen non obſtante ſit

Ea diluitur oſtendendo, quòd etiã Clerici Beneficiarii ſolo Jure Eccleſiaſtico teneantur ad Horas.

10. CONCL. IV. Etiam Clerici Beneficiarii ſolo Eccleſiæ præcepto tenentur ad recitandas ſeptem Horas Canonicas. Ita Sylveſter Verſ. *Hora quæſt.* 8. *dicto* 9. Azor. *lib.* 10. *cap.* 4. *quæſt.* 13. & alii. Ratio eſt: quia etſi Clericus Beneficiarius debeat ſervire Eccleſiæ, atque pro benefactoribus, ipſiſque Fundatoribus de Jure naturali, id eſt, lege Iuſtitiæ, & Gratitudinis, Deum deprecari, inde tamen continuò non ſequitur hoc fieri debere recitando ſeptem Horas Canonicas. Ratio hujus eſt: quia dantur alia ſervitia ſpiritualia Clericis Beneficiariis præſcripta, queis Eccleſiæ ſervire debent: poſſetque dictæ obligationi naturali abundè ſatisfieri, ſi qualeſcunque preces ad Deum pro benefactoribus, atque Fundatoribus Beneficiorum perſolverent, ergo obligatio determinatè recitandi ſeptem Horas Canonicas, non eſt de Iure naturali ac Divino, & conſequenter ſolùm de Iure Eccleſiaſtico. Et per hoc patet ad rationes oppoſitæ ſententiæ, quæ ſolùm probant, aliqua ſervitia Eccleſiaſtica, preceſque à Clericis Beneficiariis eſſe perſolvendas Iure naturali; non autem determinatè ſeptem Horas Canonicas, niſi accedente primùm præcepto Eccleſiaſtico.

QUÆSTIO II.

Quinam teneantur recitare Horas Canonicas.

Tria genera hominum de quibus procedit Quæſtio.

11. TRia ſunt genera hominum, de quibus præſens Quæſtio movetur: nam alii ſunt Clerici non beneficiarii, alii Beneficiarii, & alii Religioſi; & hi ſive ſint ſuſpenſi, excommunicati, degradati, aut Religioſi ex ordine ejecti, ſive non. De quibus omnibus per ſequentes Concluſiones ſingillatim dicendum.

Clerici in Sacris conſtituti tenentur recitare horas Canonicas.

12. CONCL. I. Clerici omnes in Ordinibus ſacris conſtituti, licèt nullum Beneficium Eccleſiaſticum habeant, ad recitandas Horas Canonicas ſub culpa mortali ſunt obligati. Ita omnes Doctores: idque loquendo de Sacerdotibus clarè habetur in Iure Canonico, *c. Presbyter. & c. Dolentes de Celebrat. Miſſarum.* Loquendo autem de Diaconis, & Subdiaconis, utpotè de quibus citati Canones expreſsè non loquuntur, dicta obliga-

tio

tio fundatur, atque deſumitur ex generali ac immemoriali conſuetudine Eccleſiæ: nam conſuetudo legitimè præſcripta habet vim legis; ſimulque ea eſt *optima legum interpres*, c. Cùm dilectus, de Conſuet.

Subdiaconus tenetur eas dicere jã primo die, quo ordinatur, & quas.

13. Et notandum cum communi Doctorum, quòd initiatus ſacro Subdiaconatus Ordine teneatur jam primo die, quo Ordinem iſtum ſacrum recipit, Officium Divinum perſolvere: quamvis primo illo die nondum teneatur totum illius diei Officium dicere, ſed obligetur ſolùm ad eas Horas Canonicas recitandas, quæ correſpondet tempori illius diei, quo ordinatus fuit, ſicque obligationem recitandi contraxit; puta incipiat à Sexta vel Nona, ſi alio tempore fuit ordinatus in Subdiaconum. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 3. & communis. Notant inſuper Doctores, talem non ſatisfacere præcepto, ſuæque obligationi, ſi reciter Horas illas Canonicas ante Ordinationem ſuam in Subdiaconum: quia (inquiunt) pro illo priori tempore necdum cucurrit præceptum recitandi Horas, & conſequenter tunc non potuit illi præcepto ſatisfieri.

Clerici in ſacris, etſi ſint excõmunicati, ſuſpenſi, &c. tenẽtur recitare Horas.

14. CONCL. II. Ejuſmodi Clericus non liberatur hac obligatione recitandi Horas, etiamſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus, depoſitus, aut degradatus. Ita communis. Ratio eſt. Tum quia per excommunicationem v.g. non tollitur Ordo ſacer, utpotè cujus character indelebiliter inhæret animæ, & conſequenter neque tollitur obligatio recitandi Divinum Officium eidem annexa. Tum quia nemo debet ex propria culpa, & iniquitate, commodum reportare, prout fieret, ſi quis excommunicatus, aut ob propriam culpam degradatus, liberaretur obligatione dicendi Horas Canonicas.

Excommunicati tamẽ non debent dicere, Dominus vobiſcũ.

15. Obſervat etiam Bonacina *tom.* 1. *diſp.* 1. *de Horis Canon. q.* 2. *punct.* 3. *num.* 3. Clericum degradatum, aut excommunicatum, non poſſe, dum recitat Divinum Officium, dicere, *Dominus vobiſcum*; ſed debere loco illius dicere, *Domine exaudi*: quia hæc eſt functio Ordinis, & communicatio quædam in Officiis Divinis, quæ non eſt licita excommunicatis. Imo Suarez, & Navarrus, relati à Bonacina *tom.* 1. *diſp.* 2. *de Excommunicatione, q.* 3. *punct.* 3. §. 2. *n.* 6. cum quibuſdam volunt, excommunicatum incurrere irregularitatem, dicendo, etiam privatim, *Dominus vobiſcum*. Sed hoc non videtur admittendum, quia parvitas materiæ ſicut excuſat à mortali peccato, ita, & ab irregularitate, quæ oritur ex delicto, & impoſita eſt ob peccatum mortale. Bonacina *loc. cit.* Henriquez, Filliucius, & alii.

Clerici nõ beneficiarii minoriſtæ non tenentur ad Horas.

16. CONCL. III. Clerici non Beneficiarii, neque Religionem profeſſi, conſtituti ſolùm in quatuor Ordinibus minoribus, non obligantur recitare Horas Canonicas. Ita unanimis Doctorum: idque patet ex communi Eccleſiæ conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres; ſimulque ex eo, quia ejuſmodi obligatio nullibi reperitur in Jure expreſſa.

Sola Profeſſio Religioſa non inducit obligat ionẽ recitãdi Horas.

17. Quantùm attinet ad alterum genus hominum, nempè Religioſorum, ſciendum eſt, ex vi ſolius Religioſæ Profeſſionis non ſequi obligationem dicendi Horas Canonicas; ut inter alios benè notat Reginaldus *lib.* 18. *cap.* 11. *num.* 137. Patet hoc tum ex eo, quia Profeſſio ipſa Religionis ordinariè obligat tantùm ad tria vota eſſentialia, Paupertatis nimirum, Caſtitatis, & Obedientiæ, ſervanda ſecundùm Regulam, tum quia dantur Religiones non deputatę ad Chorum, ſed quæ inſtitutæ ſunt præcipuè ad exercenda corporalia Miſericordiæ opera in Hoſpitalibus, vel ad Militiam adversùs Infideles, vel ad aliquas actiones ſpirituales: imò & in Religionibus Choro addictis dantur Laici, ſeu Converſi profeſſi, quos conſtat non teneri ad recitationem Horarum Canonicarum. Hinc videndum, quinam Religioſi, & ex quo fundamento teneantur recitare Horas Canonicas.

Religioſi quinam,

18. CONCL. IV. Religioſi omnes, ac ſinguli (exceptis Novitiis, O 2 & Lai-

& undè teneantur recitare Horas Canonicas.

& Laicis converſis) qui profitentur Religionem Choro addictam, tenentur ſub mortali ad perſolvendum Divinum Officium, tametſi ad nullum Ordinem ſacrum ſint promoti; idque vel ratione propriæ Regulæ (ut FF. Minorum Clerici profeſſi, quibus etiam ante receptionem Ordinum ſacrorum *cap.* 3. *Regulæ* præcipitur, ut faciant Divinum Officium ſecundùm ordinem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ) vel ſaltem vi generalis conſuetudinis, quæ in omnibus Religionibus Choro addictis cum tanta obligatione acceptata eſt. Ita Doctores communiter, paucis exceptis, quos allegat, & rejicit Layman *loc. cit. num.* 1. & 2. Ratio eſt: quia conſuetudo habet vim legis; eſtque dicta conſuetudo in Religionibus Choro addictis paſſim recepta.

Novitii, an ſub culpa teneantur recitare Horas.

19. Dicitur notanter I. *Exceptis Novitiis, & Laicis profeſſis*: ſiquidem Laici Choro addicti non ſunt. Novitios autem Clericos, Chorumque frequentantes, etſi Paludanus affirmare videatur teneri perſolvere Officium Divinum, eò quòd ex eleemoſynis vivant, & gaudeant privilegiis Clericorum, communis tamen opinio cenſet, eos non teneri, prout obſervat Azorius *loc. cit. cap.* 6. & Bonacina *diſp.* 2. *de Horis Canon. q.* 2. *punct.* 2. *n.* 1. Ratio eſt, quia ex quo necdum ſunt Religionem profeſſi, ſed liberè poſſunt exire, ad onera Religionis non tenentur ſub obligatione. Adde, de Novitiis non currere conſuetudinem neceſſariò dicendi Divinum Officium. Unde Novitii in favorabilibus quidem veniunt nomine Religioſorum, non verò in odioſis.

Quid de Societate Jeſu, & nonnullis Monaſteriis Monialium?

20. Dicitur II. *Vi generalis conſuetudinis*. Hæc enim potiſſimùm eſt ratio, cur Religioſi Profeſſi Choro addicti jam antè receptum Subdiaconatum teneantur recitare Horas Canonicas. Undè ſi hæc conſuetudo in aliqua Religione non viget (ſicut dicitur eſſe in Societate JESU, habente circa hoc ſpecialem Conſtitutionem Pauli III. *Regimini militantis Eccleſiæ*. §. 12. & habetur tom. 1. Bullarii Romani, *Conſt.* 25. *dicti Pontif.*) non erit talis obligatio ante promotionem ad Ordines Sacros. Et hac ipſa de cauſa multa Monaſteria Monialium, quæ hactenus conſueverunt recitare duntaxat Curſum, ſeu Officium parvum B. Mariæ Virginis, non obligantur ad recitandas Horas Canonicas.

Quanta ſit obligatio Religioſorum perſolvendi Horas Canonicas in Choro.

21. CONCL. V. Etſi Communitas Religioſi Ordinis Choro addicti ex generali conſuetudine teneatur ſtatutis temporibus Horas Canonicas in Choro perſolvere; eaque obligatio, quæ procul dubio gravis eſt, atque ſub mortali obligans, in primis Prælato incumbat, ut curam adhibeat, ne in ſua Eccleſia cantus Horarum Canonicarum debitis temporibus intermittatur, ad ſingulos tamen reliquos hæc obligatio in particulari non deſcendit: quare peccati mortalis damnari non debet, qui cæteris in Choro ritè canentibus, ob pigritiam abeſt. Ita communis. Ratio eſt: quia talis quidem dignus eſt pœna à ſuo Prælato juxtà Ordinis Conſtitutiones infligenda, nulla tamen conſuetudine introducta eſt tam gavis obligatio, ſeu ſingulos obligans ſub peccato mortali. Quòd ſi quis juſto impedimento detentus abſit, utputà ratione Concionum, vel Confeſſionum excipiendarum, certum eſt, eum nullatenùs peccaturum, ſi Horas privatim perſolvat.

Quid de Religioſo Clerico, ad ſtatum Laicalem tranſlato.

22. CONCL. VI. Religioſus Clericus profeſſus, necdum ſacris Ordinibus initiatus, qui Superioris authoritate ad ſtatum Laicalem Converſorum tranſlatus eſt, à recitando Divino officio liber eſt. Ita communis. Ratio eſt quia mutavit ſtatum, cui talis obligatio annexa eſt.

Quid de Clerico Profeſſo, ſed ejecto ex Monaſterio.

23. Num autem idem dicendum ſit de ejuſmodi Religioſo nondum ſacris Ordinibus initiato, ſi fuit ejectus ex Monaſterio, variant Doctores. Et quidem Azor. *cit. lib.* 20. *cap.* 6. *quæſt.* 6. poſt Navarrum *cap.* 7. *de Oratione*, *num.* 20. probabilius cenſet; talem ejectum Religioſum adhuc obligari ad recitandas Horas Canonicas, eò

quòd

quòd etiamnum ſit Religioſus, ſuoque vitio contigerit, ut è Monaſterio ejiceretur; ſimulque æquum non cenſeatur, ut quis ex ſuo delicto commodum reportet. Eum nihilominus ab ejuſmodi obligatione liberum pronuntiat Herinex *tract.* 4. *de Religione*, *diſput.* 2. *num.* 6. poſt Bonacinam, & alios; quia (inquit) per ſententiam remotus eſt à ſtatu, in quo erat conſuetudo obligans, & translatus ad ſtatum, in quo non reperitur iſta obligatio, & conſuetudo.

Clerici Beneficiarii qui?

24. Quantum attinet ad tertium genus hominum, ſcilicet Beneficiarios, notandum, per Clericos Beneficiarios intelligi eos, qui habent Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, ſive deindè ſint inſigniti Ordine aliquo ſacro, ſive non. Nomine autem Eccleſiaſtici Beneficii, intelligitur jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter aliquod officium ſpirituale, perſonæ Eccleſiaſticæ authoritate Eccleſiæ conſtitutum; prout ampliùs ſuo loco (b) explicabitur. Et de hujuſmodi Beneficiariis loquendo; ſit

(b) T. 11. Diſt. 1. q. 1.

Clerici beneficiarii obligātur ad horas Canonicas.

25. CONCL. VII. Clerici Beneficium Eccleſiaſticum poſſidentes, etiamſi nullo ſacro Ordine ſint inſigniti, obligantur ad Horas Canonicas recitandas. Ita certa, & communis: & patet tum ex *cap. Dolentes*, ſuprà *num.* 3. relato, tum ex aliis Summorum Pontificum Conſtitutionibus ſiquidem *Beneficium datur propter officium*, cap. ult. de Reſcript. in 6.

Quibuſdā tamen exceptis.

26. Excipiuntur tamen quædam Beneficia, v.g. Præpoſituræ, Perſonatus, &c. quibus ex ſpeciali ſua inſtitutione ſolùm annexa eſt obligatio recitandi Officium parvum B. Mariæ Virginis, aut quid aliud ſimile. Excipitur etiam is, qui Titulum quidem Beneficii obtinet, ſed per eum non ſtat, quò minus defactò aliquos fructus percipere queat, ſive per ſe, ſive per alios: aut in aliis ſubſtitutis: talis quippè ex communi Doctorum ſententia non teneri ad Horas Canonicas recitandas, nemo enim ſuis ſtipendiis militare cogitur; & qui Altari deſerviunt, de Altari participant. 1. *Corinth.* 9. Herinex *p.* 3. *tract.* 2. *diſp.* 7. *n.* 58. Navarr. *c.* 7. *de Orat. n.* 28. Laym. *cit. c.* 5. *n.* 3. *& ſeq.* & alii.

QUÆSTIO III.

Quanta ſit obligatio recitandi Horas Canonicas?

Obligati ad Horas & eas in totum, vel quoad partē notabilem culpabiliter omittentes peccant mortaliter.

27. CONCL. I. Omnes hactenus enumerati, atque ad dicendas Horas Canonicas obligati, peccant mortaliter, ſi eas vel in totum, vel quoad partem notabilem culpabiliter, ſeu abſque rationabili cauſa excuſante, dicere omittant. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia eſt præceptum grave, & quidem in materia gravi, ſpectante ad virtutem Religionis, non minus, ac præceptum audiendi Miſſam diebus Feſtivis; ergo etiam tranſgreſſio talis præcepti eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Sed occaſione hujus Concluſionis

Quænam cenſeatur pars notabilis, ſufficiens ad peccatum mortale.

28. Quæritur I. Quænam ſit cenſenda pars notabilis, cujus omiſſio conſtituat peccatum mortale? Reſp. Quamvis non parùm varient circa hoc Doctores, uti videre eſt apud Reginaldum *lib.* 18. *c.* 11. *num.* 144. *& ſeq.* dum Navarrus tertiam partem unius Horæ ſufficere, Roſella verò totius Officii unius diei omiſſionem requiri ad conſtituendum peccatum mortale, aſſerat: ſed ambo improbabiliter. Communior tamen Doctorum opinio (paucis diſſentientibus, aut Veſperas Sabbati Sancti ob ſui brevitatem excipientibus, apud Gobat *tra.* 5. *Theol. Exper. n.* 608. *&* 609) videtur tenere, voluntariam omiſſionem cujuſcunque Horæ Canonicæ ſufficere ad peccatum mortale: idque etiam Doctores intelligunt de uno Nocturno Matutini, utpotè æquivalente uni Horæ minori. Fundatur hæc ſatis communis, recepta ſententia, in *cap.* 1. *& cap. Dolentes de Celeb. Miſſar.* (c) ubi omnes ſeptem Horæ ſignificantur, ac nominatim quotidiè re-

(c) Relato ſuperiùs n. 3. & 4.

recitari præcipiuntur: undè deducitur, unam Horam omiſſam cenſeri partem notabilem.

Quot peccata mortalia cõmittat omittens Officium totius diei.

29. Quæritur II. Quot peccata mortalia committat omittens integrum Officium unius diei; Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure cap. 37. n. 33.* putat, tot numero peccata committi, quot ſunt Horæ; eò quòd ſingulæ ſint diſtincta Officia, diſtinctis temporibus ex præcepto Eccleſiæ perſolvenda. Sed melius Herinex *diſput. 2. de Hor. Can. q. 1. n. 8.* Gobat *loc. cit. n. 617.* Bonacina *diſp. 1. q. 5. punct. 1. n. 617.* Navarrus, & alii reſpondent, eſſe unicum peccatum, gravius tamen. Ratio eſt: quia omittitur unicum tantùm integrum Officium unius diei, cujus ſingulæ Horæ ſunt pars: ergo etiam fit unicum dumtaxat peccatum externum conſummatum omiſſionis.

An peccet duplici peccato omittens Officium, ad quod tenetur ratione Ordinis ſacri, ſimul & Beneficii.

30. Quæritur III. An peccet duplici peccato, qui omittit Officium Divinum, ad quod recitandum tenetur ratione Ordinis ſacri, ſimul & beneficii? Affirmant Bonacina *loc. cit. num. 5.* Leſſius *num. 52.* Sanchez, Suarez, & alii, & ſequitur Sannig. *cit. diſt. 2. quæſt. 1. num. 16.* Rationem afferunt: quia talis Clericus Beneficiarius in Sacris conſtitutus peccat & contra virtutem Religionis, cujus intuitu obligatur ratione Ordinis ſacri, & contra juſtitiam ratione Beneficii. Sed Herinex *loc. cit. num. 9.* cum Diana *par. 1. tract. 12. de Horis Canonic. reſolut. 5.* & aliis, probabilius negat, committi duo peccata, etſi duobus vel pluribus titulis quiſpiam ad Horas Canonicas recitandas obligetur. Ratio eſt: quia Clericus Beneficiarius omittens Horas non peccat contra Juſtitiam, ſed tantùm contra Religionem, ac præceptum Eccleſiæ, quæ iſtam obligationem Beneficiariis impoſuit; prout nec tenentur Jure naturæ ad reſtitutionem fructuum, ſed tantùm ex præcepto Eccleſiæ poſt primos ſex menſes, ut mox ampliùs dicetur. Et per hoc ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

Beneficiarii omittentes Horas tenentur ad reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis.

31. CONCL. II. Præter reatum culpæ lethalis, ſi Beneficiarii Horas Canonicas culpabiliter, ſeu ceſſante legitimo impedimento intermittant, poſt ſex menſes à Beneficio obtento obligantur ad fructuum perceptorum reſtitutionem pro rata omiſſionis. Ita certa, & communis omnium; habeturque expreſsè ſtatutum in Generali Concilio Lateranenſi, ſub Leone X. *Seſſ. 9.* quam Conſtitutionem innovavit, magiſque explicavit B. Pius V. Conſtitut. 135. quæ incipit, *Ex proximo* (ac refertur tom. 2. Bullarii Romani) ubi in primis Pontifex ſic loquitur: *Ex proximo Lateranenſi Concilio ea ſalubris ſanctio emanavit, ut quicunque habens Beneficium Eccleſiaſticum, cum cura, & ſine cura: ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit, Divinum Officium, legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, Beneficiorum ſuorum fructus pro rata omiſſionis Officii, & temporis, ſuos non faciat, ſed eos tanquam injuſtè perceptos, in fabricas ipſorum Beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur.* Hæc ibi.

Idque poſt ſex menſes adepti Beneficii, Iure Eccleſiaſtico.

32. Ex quibus verbis colligitur primò, hanc obligationem reſtituendi fructus Beneficii pro rata neglecti Officii, incipere duntaxat poſt primos ſex menſes à tempore adepti Beneficii computandos (nam exceptio illa, *ſi poſt ſex menſes*, firmat regulam in oppoſitum) quamvis ille, qui primis ſex menſibus, ceſſante legitimo impedimento, Officium non dixerit, grave peccatum intelligatur admiſiſſe, prout ſubdit Pontifex ibidem. Colligitur ulteriùs, hujuſmodi obligationem reſtituendi fructus eſſe Juris duntaxat Eccleſiaſtici: tum quia ortum habet ex ſalubri ſanctione Concilii Lateranenſis: tum quia, ſi eſſet Juris naturalis, aut Divini, pariter pro primis ſex menſibus dicta obligatio procederet. Ut autem intelligatur, cujuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda, idem Pontifex in citata ſua Conſtitutione declarando ſtatuit: *Ut qui Horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiſerit,*

Rata neglecti Officii, quomodo taxanda.

omnes Beneficii, vel beneficiorum ſuorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie dividerentur, qui verò Matutinum tantùm dimidiam, qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam, qui harum ſingulas, ſextam partes fructuum ejuſdem diei amittat. Hæc Pontifex.

An tunc etiam reſtituendi fructus percepti ratione aliarum obligationum?

33. Cæterùm quoad memoratam obligationem reſtituendi notandum eſt quòd quamvis Azor. *cit. c. 15. q. 5.* ob tam generalem B. Pii V. loquendi modum & Conſtitutionem teneat, quòd Beneficiarius omnes ſui Beneficii fructus, etiam illos, quos propter alias obligationes, utputà conciones, Sacramentorum adminiſtrationem, Miſſæ celebrationem &c. ſi ſimul eſt Parochus, ſibi comparaverat, pro rata neglecti Divini Officii reſtituere teneatur oppoſitum tamen, nempè tuta conſcientia poſſe eam fructuum partem, retineri, quam ejus labor, quo alioquin inſervivit Eccleſiæ, promeruit, cum multis aliis Authoribus à ſe allegatis, probabile, & in praxi tutum cenſet Layman *lib. 4. tract. 2. cap. 5. num. 1. & 2.* Sà *verſ. Beneficium n. 58.* quorum poſterior proindè ſubjungit, quòd ſufficiat Parocho reſtituere quintam partem, Canonico quartam, aliis Beneficiariis tertiam. Sed meliùs Layman attendendum cenſet ad aliorum quantitatem officiorum, quæ quandoque plura, quandoque pauciora ſunt, ac proindè hoc erit prudentis, & timorati viri arbitrio dijudicandũ.

Vitanda circa hoc quædam propoſitiones damnata.

34. Circa hoc tamen notanda, & vitanda erit gemina Propoſitio, noviſſimè ab Alexandro VII. condemnata, quarum prior, ordine 20. ſic ſonat: *Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam judicis, eo quòd ſit pœna*. Altera, ordine 33. ſic habet: *Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcunque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui Beneficii fecerit*. Utraque, inquam, hæc Propoſitio eſt damnata, ac proin evitanda.

Officium defunctorum & Litaniæ majores &c. an extra Chorũ ſub præcepto dicendæ.

35. Quæres, an Officium Defunctorum in die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum, item Litaniæ majores in Feſto Sancti Marci, ac tribus diebus Rogationum, privatim ſint à præfatis Clericis, Religioſis, ac Beneficiatiis de præcepto recitandæ? Ratio dubitandi eſt: quia B. Pius V. in Bulla, *quod a nobis*. Breviario præfixa, ab obligatione recitandi extra Chorum diebus in Rubricis præſcriptis, eximit Officium B. Mariæ Virginis, & Defunctorum, item Septem Pſalmos Pœnitentiales, & Graduales. Et quidem Diana *p. 1. reſol. 42. de Horis Canonicis* loquendo de Litaniis, poſt paucos alios à ſe allegatos, probabile cenſet, non teneri eos privatim recitare Litanias in diebus Rogationum, qui non interſunt Proceſſionibus.

Affirmativa eſt tenenda

36. Reſp. tamen cum Herinex *diſput. 2. n. 14.* Gobat. *tract. 5. Theol. Experim. n. 614.* Gavanto *par. 2. ſect. 7. c. 13.* allegante Suarium, & ſequitur Bonacina *tract. 23. c. 7. n. 243.* Officium Defunctorum in die Commemorationis Animarum, ac Litanias præfatis diebus, etiam privatim recitandas eſſe ex præcepto. Ratio eſt: quia Officium Defunctorum cenſetur eſſe pars Officii diei Animarum, cui idcircò in Calendario, & Martyrologio, tribuitur nomen Commemorationis Defunctorum: Litaniæ autem ut præfatis diebus privatim dicantur ab iis, qui non interſunt Proceſſionibus, expreſsè præſcribunt Rubricæ. Neque Litanias commemorat, & excipit B. Pius V. in præallegata Bulla, quæ tamen jam olim præceptæ fuerunt *c. Rogationes, de conſecr. diſt. 3* Accedit communis ſenſus Doctorum, & praxis Fidelium, optima legum interpres.

Solvitur ratio dubitandi.

37. Et per hoc patet ad rationem in oppoſitum. Siquidem B. Pius V. de Litaniis nullam facit mentionem, ac proindè obligationem eaſdem privatim dicendi non tollit. Et dum obligationem recitandi privatim, ſeu extra Chorum, Officium Defunctorum in citata Bulla ſuſtulit, loquitur de diebus Ferialibus, queis il-

lud Officium aliquoties per annum dicendum eſſe, volunt Rubricæ; non autem ſub hac generali abrogatione, ſeu de obligatione, comprehenditur dies Commemorationis Defunctorum, cùm ſit pars Officii illius diei. Atque ex his inferunt Doctores, Beneficiarium talia ceſſante juſto impedimento non recitantem, teneri ad reſtitutionem fructuum pro rata partis omiſſæ.

QUÆSTIO IV.

Quænam intentio, & attentio requiratur ad recitationem Horarum Canonicarum.

Quid ſit, Studioſè, & devotè celebrare Officium Divinum

38. EST hìc recolendum de dictis *quæſt.1. num.13.* quòd in *cap. Dolentes, de Celebrat. Miſſar.* præcipiatur, ut Divinum Officium *Studioſè celebretur pariter & devotè.* Ubi Gloſſa notat, *Studioſè* quantum ad officium oris, verba non ſyncopatè pronuntiando: *Et devotè* quantum ad officium cordis, juxtà illud Apoſtoli, Epheſ. 5. *Cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino:* undè Gloſſa *c. Cantantes, diſt. 92.* hoſce vulgatos verſiculos refert.

Non vox, ſed votum: non muſica cordula, ſed cor:
Non clamans, ſed amans; cantat in aure Dei.

Igitur ad devotionem, ſeu officium cordis, requiritur tum intentio, tum attentio, de qua alii duo verſiculi ſic canunt.

Dirige cor ſurſum; benè profer: reſpice ſenſum.
Inque Choro ne ſis corpore, mente foris.

Attentio circa orationē vocalem triplex, ad verba, ad ſenſum, ad finem orationis.

39. Advertendum quoque cum D. Thoma 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. & communi Doctorum, quod attentio triplex ſit, quæ orationi vocali poteſt adhiberi: una ad verba, qua attenditur ad verba, ne aliquis in eis proferendis erret, Secunda ad ſenſum verborum, qua attenditur, quid verba ſignificent; & hanc habere nequeunt ignari illius idiomatis, in quo recitatur Divinum Officium, v. g. Moniales ignorantes linguam latinam: quamvis poſſint habere primam & tertiam attentionem, ſicque omninò ſatisfacere. Et tertia ad finem orationis, qua nempè attenditur ad Deum ceu terminum noſtræ orationis, & ad rem, pro qua oratur: quæ eſt omnium optima, atque etiam ab idiotis, linguæque in qua Divinum Officium recitatur, ignatis haberi poteſt. Prima harum attentionum, ut ait Filliucius, dicitur materialis, ſecunda litteralis, & tertia ſpiritualis.

Requiritur intentio orādi.

40. CONCL. I. Certum eſt, intentionem aliquam orandi, ſeu recitandi Horas Canonicas neceſſariam eſſe: aliàs ejuſmodi recitatio non eſſet actus humanus, honeſtus ac devotus, neque propriè oratio. Undè ſi quis legeret Horas Canonicas in ſomnio, ſub quo nonnulli loqui ſolent, vel recreationis aut ſtudii cauſa, talis non impleret præceptum, quia non haberet intentionem orandi. (d)

(d) De hoc Tra. 2. diſt.3. n. 44.

Sufficit tamen ad ſatisfaciendum intentio virtualis.

41. CONCL. II. Ad orandum & ſatisfaciendum præcepto, ſufficit intentio virtualis ac implicita, neque requiritur neceſſariò intentio expreſſa & formalis. Ita Navarrus *cap.* 13. *de Oratione n.* 26. *& ſeqq.* Filliucius *tract.*23. *cap.*2. *num.*72. & Doctores communiter. Ratio eſt quia ejuſmodi intentio virtualis, ac implicita, ſufficit ad actum moralem. Talis intentio v. g. eſt in eo, qui habet voluntatem ſatisfaciendi ſuæ obligationi, vel dicendi Horas Canonicas, ut debet. Imò ſufficere, ajunt, animo deliberato capere Breviarium, ire ad Eccleſiam, ſeu Chorum, ita ut interrogatus verè reſponderet, ſe id facere ad recitandum Horas, vel ſatisfaciendum ſuæ obligationi. Et hoc confirmatur ex dictis ſuprà *tract.*2. *diſt.*3. *q.* 5. *n.* 45. *& ſeqq.* ubi oſtenſum eſt, ad ſatisfaciendum præcepto non requiri ſpecialem intentionem ſatisfaciendi (dummodò non habeatur intentio contraria) ſed ſufficere intentionem præſtandi opus, quod præceptum

eſt

eſt, utputà ſtudioſè pariter & devotè recitandi Divinum Officium.

Qualibet attentio, tă ad verba, ad ſenſum, quàm ad Deum ſufficit.

42. CONCL. III. Loquendo nunc de attentione, ſufficit quidem ad ſatisfaciendum præcepto recitandi Horas Canonicas, quælibet trium ſuprà enumeratarum attentionum, videlicet ad verba, ad ſenſum, & ad Deum vel finem Orationis: tamen ſecunda attentio eſt præſtantior, quàm prima: & tertia, quàm ſecunda. Ita poſt D. Thomam *loc. cit.* Communis Doctorum. Notat tamen Navarrus *cap.* 28. *de Orat. n.*28. id quod de tertia attentione ad Deum dicitur, eſſe intelligendum, dummodò interim, quantum neceſſe eſt, attendatur, ne orans erret in verbis dicendo aliud, vel aliter, quàm quod, vel quomodo præceptum eſt.

Voluntariò diſtractus abſque ulla interiori attentione, non videtur ſatisfacere.

43. CONCL. IV. Qui voluntariè, ſeu ſua ſponte diſtrahitur, & toto animo in alia per cogitationem diſperſo, atque adeò abſque ulla prædictarum trium interiori attentione Horas Canonicas perſolvit, non videtur ſatisfacere præcepto. Ita communior, probabilior, & ſecurior Doctorum ſententia, quam tenent Azorius *cap.* 12. *quæſt.* 6. Bonacina *diſp.* 2. *quæſt.* 3. *punct.* 2. §. 2. Maſtrius *diſp.* 1. *Theol. Moral. num.*92. Saunig *quæſt.*2. *num.* 11. Herinex, Navarrus, Leſſius, Suarez, Reginaldus, Layman, aliique plures: quamvis non deſint oppoſitum tenentes, quos citat & ſequitur Diana *par.* 1. *tract.* 12. *reſol.*2. qui volunt: interiorem attentionem ad Horas Canonicas non requiri, ſed ſufficere exteriorem, ut videlicet eas recitans, exteriùs reverenter aſſiſtat, nec ſeſe occupet in aliquo negotio incompatibili cum attentione interiori, utputà confabulando, ſcribendo; jocando, &c. hancque ſolam exteriorem attentionem (inquiunt) præcipi in ſæpè *cit. c. Dolentes, de Celeb. Miſſarum*, non autem interiorem.

Oppoſita quorundă opinio refertur.

Ratio Concluſionis.

44. Probatur tamen Concluſio. Quia *cit. c. Dolentes*, præcipitur, ut Officium Divinum devotè recitetur: atqui devotio eſt actus internus; ergo. Confirmatur. Oratio non ſubſiſtit ſine omni interiori attentione, neque eſt actus Religionis, ſed potiùs ſimulatio quædam devotionis, aut orationis quam meritò Chriſtus reprehendit, *Matth.* 15. dicens: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*, ergo ſolam exteriorem orationem ſine prorſus interiori attentione non potuit Eccleſia præcipere, & conſequenter ea ſola non ſufficit ad ſatisfaciendum præcepto.

Solvitur objectio.

45. Nec obſtat. Eccleſia non poteſt præcipere actum internum; ergo neque attentionem internam in Horis Canonicis. Reſp. enim (c) quamvis Eccleſia non poſſit per ſe ac directè præcipere actum merè internum; ac ſeorſim ſumptum, poteſt tamen Eccleſia ipſum compræcipere, ſeu indirectè & concomitanter præcipere unà cùm actu externo, quando ad ejus rationem, ſeu moralem ſubſtantiam: actus interior requiritur. Prout in propoſito attentio interior requiritur ad rationem orationis, cùm hæc ſine ulla attentione interiori potius eſſet ſimulatio orationis, ut dictum; Eccleſia verò non præcepit ſimulationem orationis, ſed orationem devotam.

(c) Conformiter dictis T. 2. diſt. 1. n.46.48. & ſeq.

Leviter duntaxat diſtractus ſatisfacit

46. Dicitur notanter in Concluſione, *voluntariè, ſeu ſua ſponte diſtrahitur, & toto animo in alia per cogitationem diſperſo &c.* Nam in primis, ſi quis Horas Canonicas animo duntaxat leviter diſtracto perſolvat, juxtà communem, & certam Doctorum ſententiam mortaliter non peccat, & ſatisfacit præcepto. Et certè, cùm ſola attentio ad verba ſufficiat, facile eſt, præcepto Eccleſiæ in hac re ſatisfacere, ut benè notat Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jure, c.* 37. *n.* 69. *&* 70. Ubi etiam addit, ſi quis cum hac attentione, ſaltem confuſa, ad Deum, vel ad verba, poſſet ſimul ad alia attendere, (ſicut illi qui ternas ſimul, vel plures epiſtolas dictant) quod talis ſatisfaceret præcepto Eccleſiæ, nec peccaret mortaliter, juxtà Navarrum *c.* 13. *n.* 23. quamvis peccaret venialiter ob irreverentiam admiſſam.

Et facile eſt, ſatisfacere.

47. Deindè ſi diſtractio non ſit ple-

nè

Quid, ſi diſtractio non ſit plenè voluntaria. nè voluntaria, vel contingat ſolùm ex imperfecta animi deliberatione, rurſus certum eſt, ſatisfieri præcepto, nec committi peccatum mortale; quamvis ob negligentiam in repellendis diſtractionibus commiſſam quandoque peccatum veniale contrahatur. *Vel omninò involuntaria.* Quod ſi autem diſtractio omninò fuerit indeliberata, atque involuntaria, & patienter tolerata, homine quod in ſe eſt faciente, tunc ejuſmodi diſtractiones, quibus homo invitus abripitur ex humana fragilitate, nequaquam ei ad ullum peccatum imputabuntur: imò ſunt non rarò homini devoto materia patientiæ, mediumque, quo Deus animas noſtras à ſuperbia, vanæque gloriæ inquinamentis tutari, propugnareque ſolet.

Remedia ad repellendas diſtractiones opportuniora quæ. 48. Quæres, quænam ſint remedia ad repellendas animi diſtractiones opportuniora? Reſp. eſſe potiſſimùm ſequentia. Primum eſt, æſtimatio magna de Divino Officio, oratione ſiquidem alloquimur Deum, quia teſte S. Damaſceno lib. 3. de Fide, c. 24. *Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum*, ſimùlque Breviarium plenum eſt pulcherrimis Virtutum affectibus, utiliſſimiſque petitionibus ab ipſo Spiritu ſancto dictatis. Secundum, renovatio attentionis per certa intervalla, maximè ad verſum *Gloria Patri* procurata. Tertium, accurata ſenſuum cuſtodia, quæ eſt mater & conſervatrix devotionis. Quartum, præſentia Dei, & Sanctorum, memoriæ firmiter, ab initio maximè orationis, per devotam præparationem impreſſa. Et tandem remedium ultimum, eſt obligationis noſtræ, & officii conſideratio, ſi videlicet quis perpendat, ſe ideò ab Eccleſia ordinatum eſſe, ut Dei obſequio laudibuſque ſe totum impendat, & qualis Legatus neceſſitates Sanctæ Matris Eccleſiæ, Fideliumque petitiones Deo proponat, & commendet.

QUÆSTIO III.

De Integritate, Continuatione, Ordine & Qualitate, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ.

49. AD ſtudioſam, & devotam Horarum Canonicarum recitationem, juxtà Doctores communiter, ſeptem requiruntur, nempè Attentio (ſub qua & Intentio recitandi comprehenditur) Integritas, Continuatio, Ordo, Qualitas, Locus, & Tempus accommodatum. Et quia de Attentione ad recitationem Horarum Canonicarum requiſita jam dictum *quæſt. præc.* hinc de aliis ſex requiſitis, pro majori hujus materiæ quotidiè occurrentis intelligentia ſingillatim dicetur in hac, & ſequenti Quæſtione. Quantùm igitur in primis attinet ad Integritatem Divini Officii, ſeu Horarum Canonicarum, ſit *Septem requiſita ad debitã Horarum Canonicarum recitationẽ.*

50. CONCL. I. Contra Integritatem Officii Divini (præter eos, qui illud vel ex toto, vel quoad partem notabilem penitùs omittunt) peccant, qui Horas Canonicas recitant verba mutilando, ſyncopando, deglutiendo; ſi id ſcienter fiat: ſecùs, ſi id vel vitio linguæ, vel conſuetudine quadam inveterata, & quodammodò in naturam converſa, accidat. Ita communis, & colligitur ex *c. Dolentes de Celebrat. Miſſar. & Clem. 1. eod.* ubi taliter verba ſyncopantes, meritò reprehenduntur. Ordinariè tamen preces, quæ recitantur, non ſunt neceſſariò repetendæ: nam etſi non nihil ea in re peccetur, legis tamen ſubſtantia ſervatur, atque regulariter parvitas materiæ excuſat: niſi ſit defectus omninò gravis, tunc enim ſecùs foret dicendum. *Contra Integritatem Officii Divini, qui peccent. Et quomodo.*

51. CONCL. II. Satisfacit præcepto Eccleſiæ, qui Horas Canonicas recitat alternis verſibus cum ſocio libero, ac minimè ad eas recitandas obligato. Ita communis, & patet ex praxi quotidiana: nihil enim re- *Satisfacit, qui recitat cũ ſocio non obligato.*

refert, an ſocius ſit præcepto adſtrictus, nec ne, cùm adhuc totum Officium Divinum ſtudioſè, pariter ac devotè, perſolvatur.

Quid de occupatis in pulſandis Organis, ponẽdis libris, &c.

52. CONCL. III. Illi, qui inter publicam Horarum Canonicarum recitationem ex officio, vel Superioris juſſu occupatur; in pulſandis Organis, vel ponendis libris, aut thurificandis Altaribus (undè non rarò fit ut aliquam partem Divini Officii nec proferant, nec audiant (ſatisfaciunt obligationi recitandi, quamvis talem partem non dicant per ſeipſos. Ita Reginaldus *lib.* 28. *n.* 160. & alii. Ratio eſt: quia, cùm illi ob celebritatem Divini Officii occupentur in tali ſervitio, totus Chorus ſupplet pro ipſis, ita ut ſatis dicere exiſtimentur, dum miniſtrant dicentibus.

Cõtinuatio Horarum etiã requiritur.

53. CONCL. IV. Quantùm attinet ad Continuationem Horarum Canonicarum, ea inſuper ad ſtudioſam Divini Officii recitationem requiritur, ut nempè illud non interrumpatur ceſſante juſta cauſa. Ita communis; alioquin enim nonnulla committeretur irreverentia: ſi abſque ulla prorſus cauſa interrumperetur Divinum Officium.

Niſi exiſtat juſta cauſa, qualis?

54. Dicitur notanter, *abſque ulla prorſus cauſa*: nam ſi cauſa juſta interrumpendi recitationem Divini Officii interveniat, nullum ne quidem veniale peccatum committitur. Et tales cauſæ variæ eſſe poſſunt: utputà, ſi Superior pſallentem avocet, vel occurrat neceſſarium exercitium charitatis proximo exhibendum; item ſi interponantur aliqui pii affectus meditationis, devotioniſque internæ; vel ſi quid facias ad tollendam diſtractionem; aut ſi quid interiùs re inquietum facit, ideòque breviter id in charta annotes; vel ſi in Confeſſionali expectes Pœnitentes, quorum aliqui, dum interim recitas Horas, accedunt, & hujuſmodi.

Alioquin peccatur venialiter.

55. Quòd ſi autem abſque ulla rationabili cauſa interrumpatur Officium Divinum, præſertim loquendo, vel agendo aliena à recitatione, aut profana, peccati venialis culpa non evitatur; uti colligitur ex ſæpè *cit. c. Dolentes.* Peccatum verò mortale non erit, quantacunque fiat interruptio, dummodò omnes Horæ abſolvantur intra eundem diem: ſiquidem adhuc adimpletur ſubſtantia præcepti; ſimulque ſingulæ partes habent ſuum pondus, atque ſignificationem; ſuntque per ſe quædam preces, & laudes Divinæ.

Ordo inſuper requiritur, & qualis.

56. CONCL. V. Ordinem quod attinet, etiam Ordo in recitatione Horarum Canonicarum requiritur, nempè ut non invertatur ordo earum inter ſe, dicendo v. gr. Sextam ante Primam, vel Tertiam, ſed recitentur eo ordine, qui ex præſcripto Eccleſiæ in Breviario ponitur. Ita rurſum omnes Doctores.

Cauſa licitè invertendi ordinẽ Horarum.

57. Cæterùm hæc conditio leviter duntaxat obligat, poteſtque facilè juſta cauſa intervenire, ſaltem in Officio privato, Horas tranſponendi: ut ſi quis ab amico, vel Superiore, invitatur ad recitandam ſecum Primam, cùm necdum recitaverit Matutinum, poteſt cum Choro pergere, & Horas necdum lectas, vel ex oblivione dilatas poſteà dicere. Similiter ſeriùs intrans Chorum, parte Horæ jam inchoata, poteſt cum Choro pergere, & poſt expletum Officium partem illam ſupplere; prout paſſim tradunt; atque exemplificant Doctores.

Qualitas in Divino Officio, quæ ſervanda?

58. CONCL. IV. Quod ad Qualitatem attinet, qualitas in Divino Officio attenditur in primis ex eo, quòd recitetur Breviarium approbatum ab Eccleſia, quale eſt ſolum Breviarium Romanum novum juſſu B. Pii V. editum: illis tamen Ordinibus, Monaſteriis, lociſque exceptis, quos ab ipſa prima inſtitutione à Sede Apoſtolica approbata, vel conſuetudine, quæ, vel ipſa inſtitutio ducentos annos correctionem Breviarii novi, factam anno 1560. per B. Pium V. anteceſſit, aliis certis Breviariis uſos fuiſſe conſtiterit; quibus inveteratum illud jus dicendi, & pſallendi ſuum Officium, præfatus Pontifex non ademit. Ita Bulla dicti Pontificis Breviario Romano præfixa.

Quo Breviario utendum?

59. Quæ-

Recitans Horas ex Breviario alieno, an peccet mortaliter?

59. Quæres autem, an recitans Horas Canonicas ex Breviario alieno, ſed approbato conſuetudine ducentorum annorum, peccet mortaliter? Affirmant multi, negat Sylveſter *verſ. Hora*, *quæſt.* 12. Meliùs tamen dicitur cum Regiualdo *lib.* 18. *num.* 570. non eſſe peccatum, ſi id fiat uno vel altero die juſta de cauſa, v.g. juvando in recitando infirmum, aut Prælatum defeſſum, vel ob repentinam neceſſitatem ſtudendi, ac hujuſmodi.

Non commutãdum officium unius diei in aliud: alioquin peccatur, & quomodo?

60. CONCL. VII. Qualitas Officii Divini ulteriùs attenditur penes hoc, ut recitetur Breviarium Romanum non commutando Officium unius diei cum altero. Undè peccat mortaliter, qui data opera, recitat aliud Officium notabiliter brevius, quàm ſit Officium cadens & ordinatum pro tali die. Ita *Sannig. diſt.* 2. *de Horis can. quæſt.* 3. *n.* 3. Herinex *diſp.* 2. *de Horis Canon. quæſt.* 3. *num.* 18. cum communi. Ratio eſt: quia alioquin citra peccatum mortale poſſet quotidiè recitari Officium Paſchale; quod eſt contra communem Doctorum, & Decretum Alexandri VII. qui anno 1666. inter alias propoſitiones etiam ſequẽtem, ordine 34. damnavit: *In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto.* Accedit alia ratio: quia hoc modo omittitur magna, & notabilis pars Officii diei, & quidem contra ordinationem Eccleſiæ ſine juſta cauſa; ergo eſt peccatum mortale.

Quid, ſi aliud Officium ſit æquivalens, aut interveniat cauſa?

61. Dicitur, *qui data opera, & ſine juſta cauſa, recitat aliud Officium notabiliter brevius, peccat mortaliter.* Nam ſecùs dicendum eſt, ſi quis aliud Officium recitet æquivalẽs Officio occurrenti, vel ſi ex inadvertentia, aut ob aliam rationabilem cauſam recitet etiam aliqualiter minus. Ratio eſt: quia talis partim ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti recitando ſeptem Horas Canonicas; partim non cenſetur Eccleſiam notabiliter defraudare; aut ſaltem non advertenter ac deliberatè, ergo. Hinc

Utputà error, aut inconſiderantia.

62. Infertur I. Si quis Officium vel ex toto, vel ex parte, per errorem aut inconſiderantiam mutavit, recitando aliud, eum non teneri ad repetitionem Horarum jam lectarum; etſi eas repetere ad ſervandum debitam qualitatem Officii Divini, utique ſit laudabilius. Ratio eſt: quia is præcepto Eccleſiæ jam ſatisfecit: neque Eccleſia præſumitur velle ad duo Officia aſtringere, eum præſertim, qui ſine culpa eſt.

Corollarium.

63. Infertur II. cum Herinex *loc. cit. num.* 19. Lugone, Tamburino, aliiſque, quos refert, & ſequitur Gobat *tract.* 5. *Theol. Exper. nu.* 642. quando incœpiſti per inadvertentiam recitare Officium non præſcriptum, & recitato jam Matutino primùm, advertis errorem; ſi nolis ab initio repetere, poſſe te pergere corrigendo ex tunc errorem, ac recitando Officium præſcriptum illius diei quoad reliquas Horas: quidquid contra dicat Caramuel *in Theol. Regul. diſp.* 110. ubi aſſerit, te fore obligatum ad pergendum in tuo errore, ne alioquin confiteſtale Officium, quale non reperitur in toto Breviario.

Quid agendum, ſi quis hodie legit officium, aut Lectiones diei craſtinæ?

64. Quæres, ſi quis hodie legiſſet Officium craſtinum; aut Lectiones ſcripturæ diei craſtinæ aſſignatas, ex inadvertentia, quid erit craſtina die recitandum? Reſp. cum Lugone *lib.* 5. *Reſponſ. Moral. dub.* 6. Herinex *loc. cit. n.* 20. Sannig. *quæſt.* 3. *n.* 5. & aliis, recitandum rurſus eſſe Officium craſtinum. Ratio eſt: quia pro tali die eſt præceptum obligans de perſolvendo iſto Officio, cui heri, cùm tempus præcepti necdum curreret, non fuit ſatisfactum. Fateor, quòd Gobat *loc. cit. n.* 640. nonnullos Doctores, ac rationes, in oppoſitum adducat; verùm & ipſe potiùs huic ſententiæ inſiſtendum exiſtimat.

Aut omiſit hodie recitare de Feſto occurrente.

65. Quod ſi quis per errorem, vel oblivionem, omiſit hodie recitare de Feſto novem Lectionum Sancti occurrentis, illud vel eo anno penitus ipſi erit omittendum, ut probabilius cenſet Gobat *loc. cit. n.* 638. vel poterit prima die non impedita recitari, ut alii exiſtimant.

QUÆ-

QUÆSTIO VI.

De Loco & Tempore, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ.

Ratio ordinis.

66. EXplicatis prioribus quinque conditionibus, ad ſtudioſam & devotam recitationem Officii Divini requiſitis, nempè Attentione, Integritate, Continuatione, Ordine, & qualitate, pergendum ad alias duas, nimirum ad Locum & Tempus, quo illud recitari poſſit, ac debeat. Hinc ſit

Extra Chorum ubi poſſit recitari Officium Divinū?

67. CONCL. I. Quantùm attinet ad Locum, illi qui ad Chorum deputati non ſunt, poſſunt ubique Officium Divinum recitare, dummodò non recitent in loco indecenti, aut ubi attentio impediri poſſit. Ita communis, & ratio eſt clara: quia nullum Jus reperitur, quo quis Choro non obligatus, teneatur Divinum Officium in certo loco recitare. Undè ſatisfacit præcepto, ſive Officium recitetur ſtando, ſive ſedendo, ſive ambulando, ſive domi, ſive in vinea, &c. Dummodò recitetur ſtudioſè pariter ac devotè (modo hactenus explicato) ſimulque non in loco indecenti; hoc enim eſſet contra debitam reverentiam.

Canonici tenentur recitare Officium in Choro.

68. CONCL. II. Canonici tenentur recitare Divinum Officium in ſua Eccleſia, juxtà inſtitutionem Beneficii, niſi aut aliò cogat neceſſitas, aut permittat longæva conſuetudo, vel Fundatoris inſtitutio. Ita communis. Ratio eſt: quia Canonici tenentur ſatisfacere intentioni Fundatorum; ſimulque *in Clem. 1. de Celeb. Miſſar.* injungitur Canonicis onus canendi Horas Canonicas in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis. Accedit, quòd *Beneficium detur propter Officium*, atque ut inſerviatur Eccleſiæ, *c. ult. de Reſcript. in 6.*

Niſi adſit neceſſitas cōſuetudo vel inſtitutio ſpecialis.

69. Additur notanter, *niſi aliò cogat neceſſitas, aut permittat conſuetudo &c.* Nam in primis neceſſitas non habet legem; undè *cap. 4. de Reg. juris* dicitur: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum*: ut ſi quis ſit infirmus, aut juſta de cauſa abſens. Inſuper conſuetudo cujuslibet Eccleſiæ, atque Fundatoris inſtitutio, circa hoc benè ſunt attendendæ, ac juxtà eas major vel minor obligatio Canicorum aſſiſtendi Choro colligenda. Quomodò autem Religioſi ſint Choro aſtricti, dictum eſt ſuprà *num. 21.*

Quo tempore recitandæ Horæ in & extra Chorum?

70. CONCL. III. Loquendo tandem de Tempore, in publico Officio Chori ſervanda eſt conſuetudo recepta cujuslibet Eccleſiæ: in privata verò recitatione Horarum Canonicarum, etſi laudabiliſſimum ſit ſingulas Horas ſuis temporibus orare, nihilominus ad vitandum peccatum mortale ſufficit, ut recitentur eo intervallo, quod eſt inter medium noctis præcedentis & ſequentis. Ita omnes Doctores. Undè qui extra hoc tempus recitat, ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti, nec peccat mortaliter, etiamſi omnes Horas abſolvat manè poſt mediam noctem, aut primùm Veſperi ante aliam mediam noctem: quamvis ſit peccatum veniale, ſi id fiat abſque cauſa rationabili, aut aliàs Horæ ultra debitum tempus ſine cauſa differantur.

Matutinum & Laudes poſſunt pridiè veſperi recitari.

71. CONCL. IV. Nihilominùs eſt recepta Eccleſiæ conſuetudine licitum eſt recitare Matutinum, & Laudes ſequentis diei, pridiè ad veſperam, nempe poſt tempus Veſperarum & Completorii circa horam quartam pomeridianam. Ita communis: nam conſuetudo derogat rigori Juris poſitivi, *c. ult. de Conſuet.* eſtque optima legum interpres. Imò Gobat *tr. 5. Theologiæ Exper. n. 679.* allegat plures Doctores, qui docent, quòd is non peccet mortaliter, qui incipit ſtatim hora ſecunda poſt meridiem. Et licèt citatus Author id ſolùm admittat, juſta cauſa urgente, ut ſi v.g. forent excipiendæ Confeſſiones ab hora tertia uſque ad cœnam; alii verò, ac præſertim Eſcobar *tract. 5. Excom. 6. num. 60.* talem damnent peccati mortalis; idem tamen

Sed circa horam variant Doctores.

Eſco-

Digitized by Google

Eſcobar culpæ venialis duntaxat reum cenſent inchoantem citrà juſtam cauſam media tertia; nullius, qui tertia.

Horæ minores, ac Veſpera quo tempore recitanda?

72. Cæterùm Horæ minores non poſſunt dici pridiè, ſed ſolum poſt mediam noctem diei occurrentis, poſſunt tamen omnes uſque ad Veſperas excluſivè, ob cauſam honeſtam vel utilem: v.g. ob majorem devotionem, majorem commoditatem ſtudendi, ob iter inchoandum, vel alias hujuſmodi cauſas, recitari manè. Ut autem Veſperæ poſſint manè dici extra tempus Quadrageſimæ, requiritur paulò major cauſa, ut tenet cit. Gobat *n.* 682. aſſerens, eum peccaturum venialiter, qui ante meridiem recitat Veſperas, & Completorium, abſque rationabili cauſa.

Quid de Veſperis in Quadrageſima?

73. Porrò Rubrica illa Breviarii, quæ in Quadrageſima vult Veſperas dici ante prandium, ſolum Chorum obligat, ut notat Tobias Lohner *Inſtruct. 2. par. 4. §. 10. q. 3.* poſt Gobat *loc. cit. n.* 688. dicentes, fas quidem eſſe in Quadrageſima, Veſperas dicere ante prandium privatè, at non eſſe neceſſe.

An ſatisfaciat incipiens officium ante mediam noctem diei ſequentis?

74. Quæres, an præceptum recitandi adimpleat is, qui incipit hodiernum Officium recitare paulò ante mediam noctem diei ſequentis, utputà hora duodecima, ſi idipſum abſque interruptione proſequatur poſt mediam noctem? Affirmat Leander *Quæſt. Moral. par. 1. & in ord. 6. tract. 8. diſp. 4. quæſt.* 109. Ratio eſſe poteſt: quia præceptum celebrandi Miſſam inter auroram & meridiem, ſervatur incipiendo Miſſam paulò ante meridiem, etſi pars ejus abſolvatur primùm poſt meridiem, uti tenent doctores paſſim, ergo à pari idem dicendùm in propoſito. Cæterùm Gobat *loc. cit. num.* 686. hanc Leandri ſententiam ex profeſſo rejicit, utpotè repugnantem communi judicio & praxi omnium Superiorum, Confeſſariorum, & aliorum Doctorum. Illud certum eſt, quòd quis noctu recitans totum Officium; non poſſit pro duobus diebus ſatisfacere: nam Alexander VII. ſequentem propoſitionem, ordine 35. jure damnavit: *Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti, & craſtino.* Hinc tenendum oppoſitum.

Nequit unica recitatione pro duobus diebus ſatisfieri.

An ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante Dictum Matutinum?

75. Quæres ulteriùs, an ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante recitatum Matutinum? Reſp. negativè, cùm Leſſio *lib. 2. de juſt. & jure c. 37. n. 81.* quidquid pro & contrà diſputent Doctores apud Barboſam *p. 2. de off. & pot. Epiſc. alleg. 24. n. 15.* viginti Auctores citat, dicentes, eſſe peccatum mortale, ſine rationabili cauſa celebrare Miſſam nondum dicto Matutino; & triginta octo alios, qui negant, id eſſe peccatum mortale. Ratio horum eſt: quia nihil in Jure de hoc præceptum reperitur, neque conſuetudo contraria ſub tam gravi obligatione eſt recepta. Nec obſtant Rubricæ Miſſalis, *Tit. de Preparat. Sacerd. celebraturi*, ubi dicitur Miſſam eſſe celebrandam *ſaltem Matutino cum laudibus abſoluto*. Nam cum nullum verbum præcepti contineant, tam gravem obligationem non cenſentur inducere. Imò Gobat *loc. cit. n.* 667. etſi velit, non eſſe abſque cauſa rationabili practicandam mitiorem ſententiam, eò quòd recitatio Matutini ſit optima præparatio ad Sacrum, ne venialem quidem culpam per ſe loquendò hic intervenire cenſet.

QUÆSTIO VII.

De cauſis excuſantibus à recitatione Horarum Canonicarum.

Oblivio inculpata excuſat à recitatione Horarum.

76. CONCL. I. Prima cauſa excuſans ab Officio Divino, eſt naturalis, ſeu inculpata oblivio recitandi unam, vel plures Horas: undè qui ex oblivione inculpabili eas omittit, non peccat. Ita certa; & communis. Notat tamen Herinex *diſp. 2. de Horis Canon. n.* 46. quòd, ſi quis advertat, id ſibi frequenter contingere, dum ſtatis temporibus non perſolvit, omni culpa non vacet, tenebitur enim poſtmodùm meliorem circa

ca

Digitized by Google

ca hoc attentionem habere. Si verò dubitet, an tecitaverit, ſtat poſſeſſio pro præcepto. Secùs eſt, ſi certus de recitatione Horæ, dubitet de Pſalmo aliquo in Hora certò recitata incluſo: tunc enim præſumitur, Pſalmum illum cum teliqua materia cohætenter eſſe tecitatum, quamquàm ob naturalem inadvertentiam, uti ſæpè fit, memoriam ſubterfugiat.

Quid in dubio de recitatione?

77. CONCL. II. Altera cauſa excuſans ab Officio Canonico, eſt gravis infitmitas: id eſt, talis, ut ſine magna difficultate, vel corporis periculo, Horariæ preçes recitari non poſſe videantur. Ita turſum communis; & deſumitur ex *c. Clericus victum diſt.* 91. In dubio tamen aut Confeſſarius erit conſulendus, vel prudentis & probi Medici judicio acquieſcendum: tametſi enim Medicus (ſicut & Confeſſarius) in lege recitandi Hotas Canonicas, vel eriam jejunii, diſpenſare nequeat; poteſt tamen infirmum dubio liberare, atque ſecundùm præſentes circumſtantias declatare, juſtam excuſationis cauſam ipſum hic & nunc habere.

Gravis infirmitas etiam excuſat.

Quid in dubio.

78. Dicitur notanter in concluſione, *gravis infirmitas*, &c. Siquidem communiter norant Doctores, nonnullas eſſe corporis ægrirudines, quæ Clericos ab eo onere non liberant: vel quia ſunt leviores, quales ferè ſunt capitis, pectoris aut ſtomachi dolores, ut exemplificat Azorius *cit. lib.* 10. *cap.* 13. Vel quia ad tempus tantùm juſtam excuſationem afferunt, qualis ſolet eſſe febris quartana, aut tertiana levis non multùm vexans; quæ proin communiter non excuſat ægrotum à recitando Officio: quia plerumque tempus à morbo liberum relinquunt, quod ad orandum eligi poſſit, ſaltem anteponendo, vel poſtponendo, ut notant Abbas, Innocentius, Layman.

Aut ſi infirmitas eſt levior.

An prævidens impedimentum futurum, teneatur prævenire recitando Horas.

79. Et quamvis nonnulli apud Gobat *tract.5.Theol.Exper.n.*71. negare videantur: quòd teneatur quis prævenire tempus, ſi ſciat, poſtmodùm ſe impediendum ex impedimento involuntario (ſecùs juxtà omnes, ſi quis ſpontè poneret tale impedimentum) quia v. g. paroxiſmus febrilis impediet tempus Veſperarum: nihilominùs timorati quique non facilè intermittent Officium Divinum, ſi poterunt prævenire. Quinimò juxta communiorem, & probabiliorem ſententiam, ad hoc tenentur; cùm obligatio recitandi Divinum Officium ſit annexa ſubſtantialiter toti diei, & accidentaliter ſolùm determinatis horis ipſius.

An morbi cauſa impeditus, teneatur audire alium recitantem.

80. Quæres, an qui morbi cauſa Divinum Officium perſolvere nequit, teneatur ſaltem alium audire illud recitantem? Affirmant nonnulli, ejuſmodi ægrotum debere alium recitantem audire, quoties commodè poſſit audire, & non recitare. Conſtans tamen eſt aliorum opinio, ægrotum ea lege minimè teneri: neque enim ullus exſtat Canon, quo id præcipitur; neque ratio, quæ id convincit. Azorius *loc.cit.q.*3. Navarrus, & alii.

Occupatio gravis etiam excuſare poteſt, quæ.

81. CONCL. III. Inſuper gravis & repentina occupatio; quæ ſine ſcandalo, aut notabili detrimento proprio, vel alieno, omitti, aut differri nequit, cum ea autem Officii Divini recitatio moraliter loquendo conſiſtere nequit, excuſat à recitatione Horarum Canonicarum. Ita Layman, Navarrus, aliique paſſim. Exempla ſunt: ſi populi tumultus ſubitò exortus ſedandus ſit: ſi in Sacra v.g. Hebdomada non ſolùm Confeſſiones magno pœnitentium concurſu Sacerdoti excipiendæ ſint, ſed etiam Conciones ad populum eidem habendæ, &c. Quando tamen tali caſus preces Horariæ intra eundem diem naturalem ſine magna difficultate anteponi, vel poſtponi poſſunt, id fieri debebit, prout notant iidem Auctores.

Impotentia quoque excuſat.

82. CONCL. IV. Impotentia quoque, qualis eſt in cæco, aut in eo, qui Breviarium in itinere amiſit, neque aliud acquirere poteſt, excuſat ab obligatione ſæpè dictæ recitationis. Ratio eſt: quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligare*, *c.*6. de Reg. juris in 6. Verum nihilominùs eſt, eum, qui ſpontè Breviarium v.g. in mare projicit, undè plu-

pluribus diebus Horas recitare non poſſit, peccaturum mortaliter per talem Breviarii projectionem. Ratio eſt clara: quia per ejus abjectionem voluntariam (ſi non urgeat aliqua neceſſitas illud abjiciendi) per ſe & proximè impedimentum voluntariè apponit, quò minùs poſſit ſequentibus diebus Divinum Officium perſolvere, cujus proindè omiſſio eidem in cauſa cenſetur fuiſſe voluntaria, ut alibi (c) dictum.

(c) Tra. 1. Diſt. 1. n. 20. & ſeq.

An qui non poteſt recitare totum Officium teneatur recitare partem, quam poteſt?

83. Quæres autem occaſione hujus, & præcedentis Concluſionis, an infirmus, vel aliàs legitimè impeditus, qui non poteſt totum Officium recitare, teneatur ſaltem partem recitare, quam poteſt? Negarunt olim non pauci Doctores; eorum tamen ſententia ampliùs ſuſtineri nequit, cum Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem ordine 54. damnaverit: *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.* Hac igitur relicta propoſitione reſpondetur, affirmativam ſententiam eſſe tenendam: undè ſi indubitatum ſit, te integram aliquam Horam, puta Tertiam vel Veſperas, commodè recitare poſſe, licèt alias Horas non poſſis, teneris illam recitare. Ita Layman *loc. cit. n. 2.* Suarez *l. 4. de Horis, c. 28.* Maſtrius *diſp. 14. Theol. Moral. n. 57.* fuitque hęc ſententia ante Decretum Innocentii XI. jam inter Doctores communior & probabilior, eò quòd quęlibet Hora per ſe ſit Canonica oratio, à reliquis Officii partibus diſtincta.

An qui ſolus recitare nequit, teneatur adhibere ſocium?

84. An autem, qui Horas Canonicas ob ſupervenientem cæcitatem, aut aliud impedimentum, recitare ſolus non poteſt, ſed cum ſocio, teneatur eum ſibi adſciſcere, variant Doctores. Et quidem nonnulli affirmant, negant verò Leſſius, Henriquez, & alii, quos allegat Bonacina *diſp. 1. q. 6. punct. 2. num. 8.* Cæteri reſpondent ſub diſtinctione, & affirmant, illum duntaxat teneri adhibere ſocium, qui vel anteà conſueverat adhibere, vel poteſt ipſum commodè habere: alias verò non teneri, etiam ſi conſulendum ei ſit: ubi ſibi ad tam pium opus ſocium, quoad poteſt, procuret.

Legitima diſpenſatio etiam excuſat à recitatione Horarum.

85. CONCL. V. Præter cauſas hactenus enumeratas, & magis frequentes, inſuper excuſat legitima diſpenſatio. Ita Doctores paſſim. Et in primis diſpenſationem Summi Pontificis, etiam ſine cauſa conceſſam, excuſare a recitatione Divini Officii, concedunt omnes illi, quicunque (b) Horas Canonicas Jure duntaxat humano Eccleſiaſtico præceptas eſſe aſſerunt. Negant autem Abbas *cap. 1. de Celebrat. Miſſar,* & alii, qui volunt Jure Divino teneri Clericos ad ſeptem Horas Canonicas; quamvis (ſubjungit Abbas) quia iſta determinatio, ſeu diſtinctio Officii Divini, eſt de Jure poſitivo, licitè Papa diſpenſare valeat circa ejus mutationem. An autem, & quomodo etiam Epiſcopus, vel Superior Regularis, poſſit cum ſubditis ex cauſa gravi & juſta diſpenſare circa recitationem Officii Divini, fuſiùs explicant Doctores.

(d) Conformiter dictis n. 7. & ſeq.

Item & metus gravis.

86. CONCL. VI. Tandem à recitatione Horarum Canonicarum poteſt excuſare metus gravis ſicut accidit in caſu, quando Clericus tranſiturùs per latrones, vel loca Hæreticorum, aut Infidelium cum periculo gravi, ita ut ſi deprehenderetur, in certum ac evidens vitæ periculum aut alia gravia incommoda deveniret. Ita communis; & ratio clara eſt: quia cum tanto periculo leges Eccleſiaſticę non obligant, prout alibi (e) dictum.

(e) Trac. 2. Diſt. 2. nu. 25. & ſeqq.

An qui non poteſt per ſeipſũ, teneatur recitare per alium.

87. Pro complemento hujus materiæ, quæres I. An qui per ſe ipſum non poteſt ex juſta cauſa recitare Horas, teneatur eas recitare per alium? Reſp. cum Doctoribus communiter, negativè, quia ex nullo jure conſtat talis obligatio recitandi per alium, ſi quis per ſe ipſum non poteſt. Accedit, quòd obligatio recitandi Divinum Officium ſit perſonalis, cui proindè per alium ſatisfieri nequit. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias damnavit Propoſitionem, ordine 21. *Habens Capellaniam collativam, aut quod-*

vis

vis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.

An quis Officium omiſſum teneatur recompenſare alio die?

88. Quæres II. Num talis teneatur Officium omiſſum alio die recompenſare? Reſp. iterùm negativè. Ratio eſt: quia onus perſolvendi Officium eſt affixum diei; obligatio autem affixa diei tranſit cum ipſo die, nec poteſt eidem altero die ſatisfieri: prout in ſimili ſine juſta cauſa negligens audire Miſſam die Feſto, non ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, ſi Miſsam audiat ſequenti die Feriali.

Et an beneficiarius ſupplens alio die, liberetur ab onere reſtituendi fructus?

89. Sunt quidem aliqui Doctores: nempè Filliuc. *tract.* 23. *cap.* 10. *n.* 307. Major, Paludanus, Ledeſma, Molfeſius, aliique, quos refert Bonac. *q.* 5. *punct.* 2. *n.* 5. aſserentes, Beneficiarium, qui alio die ſupplet defectū in omiſſione Divini Officii commiſsum, liberari ab onere reſtitutionis: quorum ratio eſt; quia talis rependit æquale recitando alio die, ſicque facit reſtitutionem in ſpiritualibus. Oppoſita tamen ſententia, quam tenent Caramuel *reſ.* 24. & communior aliorum, quamque probabiliorem cenſet Bonacina ibidem, negat, talem liberari ab onere reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis Breviarii. Ratio eſt; quia obſtat præceptum Concilii Lateranenſis ſub Leone X. & Conſtitutio B. Pii V. injungentis reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis Officii, utpotè *quos non fecit ſuos*, ut loquitur Pontifex in Conſtitutione *num.* 31. allegata; ergo tenetur hoſce reſtituere, tanquam non ſuos.

Quid, ſi ille Beneficiarius ſit pauper.

90. Illud tamen rectè admonet Nav. *c.* 7. *de Hor. Can. n.* 34. ac ſequitur Layman *lib.* 4. *tr.* 4. *c.* 5. *n.* 1. cum aliis; ſi ipſemet Beneficiarius pauper ſit, fructus reſtituendos pro rata omiſſionis Divini Officii, eidem per modum eleemoſynæ applicari poſse. Tamen conſultum erit hoc caſu, ſi Confeſsarius aliam ſimilem ſatisfactionem imperet, puta ut oret, vel ſacrificet pro defuncto Fundatore; aut, ſi malit, Officium neglectum ſuppleat: & ſic fructus pro rata neglecti Officii eidem per modum eleemoſynæ applicari ſinantur.

An Beneficiarius ex juſta cauſa non recitans, teneatur reſtituere fructus.

91. Quæres ultimò, an Beneficiarius, qui ex juſta cauſa omittit recitare Horas Canonicas, teneatur reſtituere fructus Beneficii pro rata omiſſionis? Reſp. negativè: idque conſtat ex citata Conſtitutione B. Pii V. qua Beneficiarii non recitantes Horas poſt primos ſex menſes *ceſſante legitimo impedimento* obligantur ad reſtitutionem fructuum: ergo, qui ob legitimum impedimentum non recitant, hoc ipſo nihil tenentur reſtituere: nam *exceptio firmat regulam in oppoſitum*, juxtà vulgatum Canoniſtarum dictum, atque deſumitur ex *l. Quæſitum* §. *Denique*. *ff. De fundo inſtructo*, juncta Gloſsa *verſ. Non poteſt non videri*.

DISTINCTIO II.

De Juramento.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex ſit Juramentum.

Juramentum debitè factum eſt bonum

1. NOmine *Juramenti* in propoſito intelligitur actus Religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet ad confirmationem eorum, quæ affirmat vel promittit, eaque ratione profitetur, Divinam veritatem eſse indefectibilem. Neque enim Juramentum debitè factum ex ſe eſt malum, ſed potiùs actus Religionis: undè Deuteron. 6. dicitur: *Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen illius jurabis.* Sed hoc intelligendum eſt de Juramento debitè facto, ſive quādo juratur in veritate, judi-

cio, atque juſtitia; prout requiritur Jerem. *c.4.*& *Quæſt.ſeq.*amplius dicetur. Quia Juramentum non eſt de genere eorum bonorum, quæper ſe bona ſunt, & frequentanda; ut eſt Oratio, Eleemoſyna, & hujuſmodi: ſed quæ bona ſunt duntaxat ſuppoſita neceſſitate, ſeu cauſa rationabili. Et de tali loquendo, ſit

Et quomodo?

Iuramentum quid.

2. CONCL. I. *Iuramentum* rectè definitur, dicendo: Juramentum eſt invocatio Divini Numinis in teſtimonium alicujus rei; Ita D. Auguſtinus, *de Serm. Domini in monte*, *c.17.* & alii. Ratio eſt, quia finis immediatus uſus Juramenti eſt confirmatio rei dubiæ, ſeu controverſæ; juxtà illud Hebr. *c.6. Omnis controverſiæ finis ad cōfirmationem eſt juramentum*, quo videlicèt aliquid affirmamus, vel promittimus ſub obteſtatione Divini Numinis, ejuſque teſtimonii invocatione.

Ejus diviſiones.

3. CONCL. II. Inter varias Juramenti diviſiones præcipua eſt illa, qua Iuramentum dividitur in aſſertorium, & promiſſorium. Ita Scot. *in 3. diſt.39.q.un.*& alii communiter. Ratio eſt: quia aut Juramentum fit ad fidem veritatis narratæ adſtruendam illi, qui audit; aut fit ad promiſſionem firmandam, qua alteri vel ſpontè, vel ex ejus impulſo quidpiam promittimus: Atqui priùs Juramentum eſt aſſertorium, poſterius promiſſorium; ergo. Itaque

Iuramentum aſſertorium, & promiſſorium.

4. *Iuramentum aſſertorium* eſt, quo ſimpliciter ſine alia promiſſione aliquid affirmamus, vel negamus. *Iuramentum promiſſorium* dicitur, quod ad confirmationem promiſſionis, pollicitationis, aut alterius contractus, ſeu pacti corroborationem adjicitur. Et ad hoc Juramentum promiſſorium (ut notat Engel. *tit. de Iurejurando, num.6.*) duplex requiritur veritas; una intentionis, ſeu veritas dicti, qua jurans verum exiſtimat eſſe id, de quo jurat: & altera executionis, ſeu veritas facti, qua quis in animo habet ſervare illud, quod promittit, ſuoque tempore ſervat.

5. CONCL. III. Iuramentum aſſertorium, tum promiſſorium ulteriùs dividitur in ſimplex, & ſolẽne. *Simplex* dicitur omne illud, quod ſolemne non eſt. *Solemne Iuramentum* eſt, quod per certam verborum formulam, vel corporalem alicujus rei, v. g. Sancti Evangelii attactum, perficitur coram Superiore, ut majorem auctoritatem æſtimationemque habeat: quale potiſſimùm ſolet fieri in Judiciis, in profeſſione Fidei, fidelitatis, in homagiis, & hujuſmodi.

Iuramentum ſimplex, & ſolemne.

6. Rurſus Juramentum aliud eſt per ſimplicem Dei conteſtationem; aliud verò per execrationem (quod & *Iuramentum execratorium* appellatur) & fit, cùm jurans ſibi ipſi, vel alteri ſibi charo, mali quidpiam à Deo falſitatis vindice imprecatur, niſi verum ſit, quod aſſerit, aut promittit. Porrò *Iuramentum per ſimplicem conteſtationem Dei* cenſetur eſſe omne id, quod fit abſque tali execratione. Sed occaſione præmiſſorum

Iuramentum per ſimplicem Dei conteſtationē & per execrationem

7. Quæres I. An Juramentum cenſeri debeat, ſi quis per fidem ſuam, aut honorem Sacerdotalem, vel Nobilitatis ſuæ, aliquid affirmet, vel promittat? Reſp. cum Engel. *tit. de jureiur. n.3.* Leſſio *lib.2. de iuſt. & iure c.42.n.4.*& aliis, hujuſmodi interpoſitionem fidei factam hac formula, *Per fidem meam, Fide boni Sacerdotis*, & hujuſmodi, non continere Iuramentum propriè dictum. Ratio eſt: quia per illa verba Deus non vocatur in teſtimonium, ſed proferens tantùm indicat, ſe omninò deliberatum, ac memorem fidei, conſcientiæ, & ſtatus ſui loqui. Quòd ſi tamen aliquis per Fidem Chriſtianam, ſeu Catholicam, aut per S. Evangelium rem promitteret, ſive confirmaret pro Juramento haberi deberet: quia cenſeretur Authorem Fidei in teſtem ſtatuere.

Iuramentū an ſit, Per fidē meā &c.

8. Notant tamen Doctores, hujuſmodi interpoſitionem fidei, quam faciunt Eccleſiaſtici ſub honore Sacerdotali aut Religionis, item Perſonæ Illuſtres ſub honore ſuæ Digni-

Quid pro Foro externo?

gnitatis, Nobilitatis &c. in Foro externo Juramenti loco acceptari, maximè in cauſis minoribus, in quibus non decet Eccleſiaſticos jurare. Quinimò Reges, & Principes non facilè aliorum more jurare ſolent, ſed loco Juramenti, in fide, ſeu per fidem Principis promittere. Layman *l.4.tract.3. cap.2.num.3.*

Aliæ jurandi formulæ examinãtur.

9. Quæres II. Quid ſentiendum de aliis quibuſdam jurandi formulis; Reſp. in primis certum eſt, hanc eſſe veram eamque expreſſam Juramenti formam: *Iuro per Deum: Per Deum ita eſt: Deum teſtem invoco; Deus mihi teſtis eſto.* Quia hujuſmodi formulæ expreſſam invocationem Divini teſtimonii in ſe continent: undè ſi adſit animus ſeu intentio jurandi, certum eſt, habere rationem juramenti.

In illis intentio loquentis ſpectanda.

10. Quòd ſi quis per ſimplicem aſſertionem hujuſmodi verba proferat: *Coram Deo hæc dico: Deus ſcit, me verum dicere. Deus videt, ita eſſe &c.* non erit juramentum: quia juramentum debet in ſe continere non meram aſſertionem; ſed etiam invocationem Divini teſtimonii, ſaltem virtualem. Verùm in his, & aliis hujuſmodi jurandi formulis, ſpectanda eſt vel maximè intentio loquentis: qua de cauſa hujuſmodi dicta quandoque ut juramenta uſurpantur: ut videre eſt apud S. Paulum I. ad Timoth. 5. *Teſtificor coram Deo.* Ad Galat. 1. *Coram Deo, quia non mentior.* Ad Rom. 1. *Teſtis mihi eſt Deus:* quibus verbis Apoſtolus juraſſe exiſtimatur. E contrà multi jurant ex ira, qui non intendunt propriè jurare, ſed potiùs imprecari malum, vel patefacere iram, ut obſervat Leſſ. *c.42. n.7.* Undè & huc applicandum illud jam citatum dictum D. Thomæ *2.2.q.73. art.2. Peccata verborum maximè ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.*

An hoc ſupra meũ juramentum ſit juramentum.

11. Quæres III. Utrùm iſthæc formula, *Volo dictum meum eſſe juramentum* (vulgò, *fide ſupra meum Iuramentum*) veram Juramenti rationem habeat? Reſp. I. In Foro externo, ſeu judiciali, talia verba prolata ad petitionem Judicis exigentis, ut quis juratus annuat, cenſentur Juramentum. Layman *loc.cit. num.* 1. poſt Sanch. *lib.3. in Decal.c.2.n.4.* Reſ.2. Verba illa, *ſupra meum juramentum* vulgari ſermone plerumque Juramentum continent, ſi deliberatè proferuntur. Ratio eſt: quia ad jurandum ſatis eſt, velle verbo uſurpare in ſenſu à jurantibus communiter uſurpato: atqui hæc formula, juxta conſuetudinem Germanorum, pro juramento uſurpari ſolet; ergo tale præſumendum eſt, niſi de alia uſurpantis intentione conſtet.

QUÆSTIO II.

De conditionibus ad Iuramentum requiſitis.

Tres juramenti comites, Veritas, Iudiciũ, & Iuſtitia.

12. CONCL. I. Certum eſt, atque ab omnibus conceſſum, ut Juramentum ſit licitum, & opus bonum, actuſque virtutis Religionis, tres requiri conditiones, tanquam comites ejus, nempè Veritatem, Judicium, & Juſtitiam; juxtà illud Jerem. 4. *Iurabis, vivit Dominus, in veritate, judicio, & juſtitia.* Veritas in eo conſiſtit, ut veraciſſimi Numinis teſtimonium non adducatur in teſtimonium falſi, ſeu mendacii. Juſtitia conſiſtit in eo, ut æquiſſimi Numinis teſtimonium non adducatur in confirmationem dicti, aut rei iniquæ, & peccato obnoxiæ. Judicium, ſeu judicii diſcretio in eo, ut cum prudenti intellectus conſideratione, ac pia & reverenti voluntatis affectione, non ſine neceſſitate, aut magna utilitate juretur.

Quale peccatum ſi deſit judicium in Iuramento.

13. CONCL. II. Quantum attinet ad ultimam Juramenti conditionem, quæ eſt *Iudicium*, conveniunt Doctores, ſi deſit duntaxat judicium (id eſt, ſi ſine juſta cauſa, & imprudenter juretur, quod verum eſt) ordinariè non eſſe, niſi peccatum veniale. Ratio eſt; quia tunc non latet gravis irreverentia; cùm Deus adhuc adducatur in teſtimonium rei veræ, licèt ſine juſta cauſa, & ſic imprudenter. Verùm occaſione hujus

Cōſuetudo incautè jurãdi quale peccatum.

14. Quæres, quale peccatum ſit conſuetudo incautè jurandi? Reſp. I. Conſuetudo jurandi indiſcriminatim verum & falſum, etiam cum advertentia, quamdiù voluntaria eſt, conſtituit hominem in ſtatu peccati mortalis. Ita Herinex *p.3. diſp. 6. q. 2. n. 15.* & alii. Ratio eſt; quia ex vi illius conſuetudinis, eſt homo in maximo periculo perjurii committendi, juxtà quod *Eccleſiaſtici, c. 23.* dicitur: *Vir multum jurans implebitur iniquitate.* Additur tamen, *quamdiù voluntaria eſt*: quia ſi homini dicta conſuetudo efficaciter diſpliceat, vi illius diſplicentiæ, & propoſiti eam deponendi, interrumpitur conſuetudo.

Quid de conſuetudine jurandi ſine juſta cauſa?

15. Reſp. II. Si conſuetudo ſit tantùm jurandi ſine juſta cauſa, & imprudenter, ea quidem non conſtituit hominem in ſtatu damnationis, eſt tamen omninò diſſuadenda. Ratio eſt. Tum quia ſine juſta cauſa jurare, ad minus eſt peccatum veniale, Tum quia Juramentum à Chriſto citra neceſſitatem prorſus reprehenditur, Matth. 5. *Ego autem dico vobis, non jurare omninò &c. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt, à malo eſt*, Intellige, ſi non ſubſit juſta cauſa, ſeu neceſſitas jurandi. Unde *Eccleſiaſtici* 23. dicitur: *Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa*, cum concordantiis.

Iuſtitia, quomodo requiratur ad Iuramentum.

16. CONCL. III. Quantum attinet ad alteram Juramenti conditionem, quæ eſt *Iuſtitia* (id eſt, ut res, de qua juratur, ſit res honeſta, juſta, nulloque peccato obnoxia) multiplici opus eſt diſtinctione. Et quidem in primis diſtinguendum inter Juramentum aſſertorium, & promiſſorium: atque loquendo de Juramento aſſertorio, facto circa rem injuſtam, vel peccatum alterius, illud regulariter eſt peccatum duntaxat veniale, ſi veritas ſubſit. Herinex *loc. cit. n. 13.* & communis. Dicitur, *regulariter*: quia videtur mortale, ſi Juramentum aſſumatur ut inſtrumentum peccati, puta ſi per Juramentum continetur gravis detractio infamatoria: Proximi: è contrà verò, ſi quis in Judicio legitimè interrogatus, ſub Juramento teſtificetur de peccato Rei, nullum erit peccatum. Quòd ſi verò Juramentum ſit promiſſorium, ad dijudicandam ejus malitiam, vel etiam obligationem, multipliciter rurſus erit diſtinguendum, præſertim an opus illud, ſuper quo cadit Juramentum promiſſorium, ſit bonum, indifferens: vel malum, atque, an adfuerit ex parte jurantis ſufficiens deliberatio, ſimulque animus id exequendi, nec ne. Hinc ſit

Iuramentum promiſſorium ſine animo exequendi, eſt perjurium.

17. CONCL. IV. Quandocunque Juramentum promiſſorium deliberatè fit, ſive ſuper re bona, ſive mala, aut indifferenti, ſine animo exequendi, committitur perjurium. Ita communis. Quia Deus deliberatè (ſecus, ſi id fiat ex inadvertentia) adducitur in teſtimonium rei falſæ; in quo formaliter conſiſtit malitia perjurii.

Si fiat circa rem malam, quale peccatum.

18. CONCL. V. Si Juramentum promiſſorium deliberatè fiat circa rem malam animo illud exequendi, jam ratione illius affectus interni pravi erit peccatum mortale, vel veniale, pro gravitate operis exequendi; ſimulque Juramentum, quatenus eſt teſtificatio Dei ſuper re illicita facienda, habebit diſtinctam malitiam, pro gravitate operis exequendi, niſi fortè inadvertentia excuſet. Ita Leſſius *cit. cap. 42. n. 18.* & alii.

Iuramentum de re illicita nō obligat.

19. CONCL. VI. Juramentum de re illicita præſtitum nullam parit obligationem. Ita communis, *arg. cap. Quanto. de Iurejurando*, ubi dicitur, quòd *Iuramentum non fuit inſtitutum, ut eſſet vinculum iniquitatis.* Et reg. 58. Juris in 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum Iuramentum.* Hinc jurans, quod nolit inimico ignoſcere, nullum proximo auxilium facere, & hujuſmodi, ex tali juramento non obligatur: quia, ut dictum, Juramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis.

Item, ſi fiat juramentū de faciendo opere indifferenti.

20. CONCL. VII. Ex Juramento de faciendo opere indifferenti nulla quoque oritur obligatio, utpotè ſi quis juret, feſtucam ſe levaturum, ſe bar-

barbam fricaturum &c. Ita communis. Ratio eſt: quia hujuſmodi actiones non ſunt fructuoſæ, quin potiùs impeditivæ majoris boni. Verumtamen hoc intelligendum eſt, niſi alia cauſa, ex qua actiones cæteroqnin indifferentes honeſtatem virtutis acquirant, adjiciatur: ut v. g. ſi jures, te ædes alicujus non ingreſſurum, cum tali meretrice non locuturum &c. cauſa vitandi peccati, jam ob hanc additam cauſam actio illa, vel potiùs omiſſio actionis, erit capax obligationis Juramenti, quamdiu periculum illud durat.

Corollaria.

21. Ex his patet reſolutio illorum caſuum quotidianorum: nempe de Patre jurante, ſe graves pœnas repetiturum à filio, de Hera jurante, ſe non ſervaturam diutius hanc, aut illam ancillam; de Fratre, vel Condiſcipulo, ſe apud Patrem, vel Magiſtrum accuſaturum eſſe ſuum fratrem, vel condiſcipulum, de Mercatore, ſe hanc mercem non viliori pretio venditurum, vel non majori empturum; de Aulico, ſe non priorem ſeſſurum, non priorem ingreſſurum, &c. Nam in primis, ſi tales ſeriò jurant, nec tamen habent intentionem exequendi id, de quo faciendo jurant, delinquunt mortaliter, juxtà dicta *n.*17. & ampliùs notat Gobat *tract.* 11. *Theol. Experim. n.* 528. quia tunc in tali Juramento deeſt veritas, atque Deus adducitur in teſtem falſitatis.

Alia notabilia. Corollaria.

22. Nihilominus, ut idem Gobat notat, rarò hujuſmodi homines peccant mortaliter non faciendo poſtmodum id, quod ſeriò jurarunt ſe facturos: ut quando Pater videt, filium alia ratione emendatum, vel maternis lamentis domum impletum iri, ſi cædatur filius albæ gallinæ; ac proindè minas remittat; quod etiam de cæteris dicendum. Ratio eſt; quia vel hujuſmodi Juramenta non fiunt ex motivo Virtutis, ſed ut frequenter contingere ſolet, ex impatientia, & propoſito vindictæ; ac proindè non obligant, cùm ſint facta de re mala, nempè propter vindictam, aut iram ſuam complendam. Vel, & quidem non rarò; fiunt de re indifferenti. v. g. non priùs ſedere, intrare, &c. Vel inutili: ut ſi corrigendus jam aliundè emendatus ſit, neque correctione amplius indigeat. Vel non gravi: ut ſi pater juravit, ſe caſtigaturum puerum ita promeritum, & poſteà ſine cauſa ommittat; prout exemplificat Laym. *cit. tract.* 3. *c.* 14. *n.* 6. Aut certè ſolet frequenter intervenire una ſaltem ex quatuor illis conditionibus, quæ ſubintelliguntur in omni Juramento promiſſorio. Hinc ſit

In omni juramẽto & voto quatuor conditiões ſub intelligũtur quæ.

23. CONCL. VIII. In quolibet Juramento promiſſorio (imò & Voto) quamvis abſolutè facto, tacitæ quædam conditiones ſubintelliguntur. Ita deſumitur ex *c. Quemadmodum* juncta Gloſſa. *ver. Conditio de jurejur.* & notat Abb. ibid. *n.*8. Pirhing. *tit. De jurejur.* 119. & communis. I. Conditio eſt, *Si potero*; quia ad impoſſibile nemo obligatur. II. *Salvo jure, & authoritate Superioris*: quæ conditio deſumitur tum ex c. Ad noſtram. 21. de Jurejur. tum ex c. Non eſt. de Voto, ibi: *Non eſt voti dicendus tranſgreſſor, qui quod vovit, authoritate Sedis Apoſtolica diſtulit adimplere.* III. conditio eſt: *Niſi is, in cujus gratiam & utilitatem juratum eſt, obligationem remittat*, ſive expreſsè, ſive tacitè: quia quilibet poteſt cedere juri ſuo, illudque remittere. Et tandem. IV. eſt; *Dummodò res in eodem ſtatu permanſerit*; id eſt, notabilem mutationem non accipiat: quia notabilis mutatio quaſi aliud objectum facit, ad quod veriſimili præſumptione jurantis, & promittentis intentio ſe non extendit.

Conditiones quæ tacitè, ſeu de Jure inſunt, nõ faciunt actũ conditionatum.

24. Nec dicas. Juramentum ſub conditione conceptum, eſt conditionale, ergo ſi in omni Juramento (imò & Voto) tacitè inſunt prædictæ conditiones, illud omne erit conditionale, & conſequenter nullum abſolutum, quod eſt contra communem Doctorum. Reſp. enim diſtinguendo antecedens; Juramentum ſub conditione extrinſeca conceptum (utputa, Juro me hoc facturum, ſi navis ex India advenerit, ſi Petrus erit Ro-

Romam iturus, &c.) eſt conditionale, conceditur: Juramentum ſub conditione, quæ tacitè ſeu de jure ineſt, conceptum, eſt conditionale, negatur antecedens, & conſequentia. Nam generaliter conditiones, quæ tacitè ſeu de jure inſunt, non faciunt actum conditionatum, *arg. L. 3. ff. de Legatis I. & l. Conditiones, ff. de Condition. & demonſtrat.* ibi: *Conditiones, quæ tacitè ineſſe videntur, non faciunt legata conditionalia*, cum concordantiis.

Juramentum promiſſorium de re bona obligat.

25. CONCL. IX. Juramenta promiſſoria, quę cedunt tum in honorem Dei, tum ad bonum tertii, Eccleſiæ aut Communitatis, fiuntque circa materiam honeſtam, pariunt obligationem. Ita communis. Et meritò quoad hoc traditur hæc generalis regula, ex *c. Si vero, &c. Cùm contingat. de Iurejurando*, deſumpta: *Omne juramentum editum in alterius utilitatem ſervandum eſt; ſi ſine peccato, ſeu ſalutis diſpendio ſervari poteſt.* Ratio eſt, quia talia Juramenta involvunt reverentiam Divini Numinis, ſimulque ſunt honeſta; ergo ex motivo Religionis pariunt obligationem ea adimplendi. Subintellige, niſi excuſet una ex proximè dictis quatuor conditionibus, in omni Juramento promiſſorio tacitè ſubintellectis.

Quid ſi fiat de opere minus bono.

26. CONCL. X. Juramentum conceptum de opere minùs bono, & cujus oppoſitum eſt melius, non obligat, niſi ſit factum in favorem tertii. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia in ſimili, hac ipſa de cauſa Votum de opere minùs bono editum non obligat, aut ſaltem ipſius voventis, ſive jurantis arbitratu, poteſt commutari in melius opus: puta, ſi voviſti Deo, te uxorem ducturum, potes abſque alia diſpenſatione Religionem ingredi, aut in ſæculo perpetuam Caſtitatem ſervare; cùm hoc ſit opus melius. Similiter voviſti (idem dicendum, ſi juraſti) te hac hora oraturum, poſteà verò intelligas, gratius Deo futurum ſi ægroto aſſiſtas opemque feras, non teneris Juramento aut Voto, cum in talibus circumſtantiis non ſit de meliori bono, ſed præcedat auxilium infirmo præſtandum. Additur notanter in Concluſione, *niſi ſit factum in favorem alterius*. Tunc enim obligabit Juramentum, niſi illud alter remittat: quia in promiſſione facta homini, aut Juramentum in ejus favorem præſtito ſpectatur, quid illi gratius ſit; in promiſſione verò facta Deo, quid melius, Layman *lib. 4. tract. 3. c. 6. n. 6.* & alii.

Veritas etiam requiritur in juramento.

27. CONCL. XI. Quantum attinet ad tertiam Juramenti conditionem, quæ eſt *Veritas* (& conſiſtit in eo, ut Dei Veraciſſimi teſtimonium non adducatur in confirmationem falſi, aut mendacii) certum eſt, eandem requiri ad Juramentum licitum; eaque deficiente committit Perjurium, quod ex genere ſuo eſt peccatum mortale.

Perjurium quid.

28. Porrò *Perjurium* propriè dictū eſt Juramentum falſum, quo quis aliquid ſub obteſtatione Divini Numinis confirmat eſſe verum, quod tamen credit eſſe falſum; vel econtrà, ait eſſe falſum, quod putat eſſe verum. Vel breviùs, *Perjurium* eſt juramentum de falſo in opinione jurantis. Ita Maſtrius *diſput. 11. Theol. Moral. 58.* & alii. Additur, *in opinione jurantis*, quia quamvis, quod quis jurat eſſe verum vel falſum, ſit tale à parte rei, ſi tamen jurans putaret non eſſe tale, nihilominùs pejeraret, quia deliberatè Deum in teſtem rei juxta ſuam opinionem falſæ adduceret. Infertur proindè, omne Perjurium cum deliberatione factum, eſſe peccatum mortale: quia reverà eſt gravis irreverentia Deo illata, ipſum deliberatè adducere in teſtem mendacii. Et hoc idem dicendum, ſi quis dubitaret de veritate rei, nam exponeret ſe manifeſto periculo, adducendi Deum in teſtem falſitatis, ac proindè peccaret.

Eſt peccatum mortale.

29. Nec obſtat, quòd materia ſit levis, aut exigui momenti. Adhuc enim intervenit tota Perjurii malitia, in hoc conſiſtens, quòd Dei Veraciſſimi teſtimonium in confirmationem falſitatis, & mendacii adducatur. Inferunt proindè Doctores com-

communiter, in perjurio non dari parvitatem materiæ, quæ ipſum à mortali excuſet, ob rationem prædictam: quia nimirum in quolibet Perjurio, deliberatè & advertenter facto tota hujus peccati malitia reperitur. Undè meritò Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 24. Propoſitionem damnavit: *Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.*

Poteſt fieri veniale ex defectu voluntarii, ac deliberationis.

30. Additur notanter, *deliberatè & advertenter facto*. Quia, ut notat Doctor noſter *in 3. diſt. 39. qu. un.* eſtque communis, Perjurium ſine deliberatione factum, non eſt peccatum mortale: cum generaliter ad omnem actū humanum, ac præſertim ad peccatum mortale, requiratur voluntaria, ac ſufficiens deliberatio. Undè quamvis nunquam ratione parvitatis materiæ, adhuc tamen ratione defectus voluntarii, aut ſufficientis deliberationis, quandoque homines à peccato mortali contingit excuſari: dum videlicet proferunt verba, ex ſe quidem juramentum falſum ſonantia, ſed ſine intentione actuali, vel virtuali, Deum in teſtem falſitatis adducendi, aut quia id faciunt non cum plena deliberatione: ſiquidem, ut notat ſæpè citatus D. Thomas 2.2. quæſt. 73. art. 2. *Peccata verborum maximè ſunt ex intentione dicentis diiudicanda.*

Peccata verborum maximè ſunt ex intentione dicentis diiudicanda.

QUÆSTIO III.

Solvuntur diverſa Dubia, Iuramentum concernentia.

Violatio juramenti promiſſorii, quale peccatum.

31. QUæritur I. Utrùm violatio Juramenti promiſſorii, præſtitum in re parva ſit peccatum mortale? Reſp. I. Si promiſſio Juramento firmata ſit rei notabilis ſeu gravis, violatio ejus erit peccatum mortale. Ita Doctores communiter. Ratio eſt; quia, ut iam dictum *num.* 4. ad Juramentum promiſſorium requiritur duplex veritas, una intentionis, ſeu veritas dicti, qua quis ab initio debet habere intentionem ſervandi id, quod promittit; & altera executionis, ſeu veritas facti, qua ſuo tempore ſervandum eſt id, quod ſub Juramenti religione quis promiſit. Itaque ſi quis ceſſante juſto impedimento, ac nulla ſubſiſtente conditione tacita ex quatuor illis *n.* 23. aſſignatis, atque in omni juramento promiſſorio tacitè ſubintellectis, non impleat id, quod ſe facturum ſub Juramento promiſit, jurans: quantùm in ſe eſt, facit, ut Deus falſum teſtatus ſit.

Quid, ſi res ſub juramento promiſſa ſit levis.

32. Reſp. II. Num autem idem dicendum ſit, ſi materia ſub Juramento promiſſa ſit levis, ac parvi momenti, variant Doctores. Et quidem affirmativam, ob reverentiam Divini numinis obſervare, procul dubio laudabiliſſimum eſt, atque omnimodis conſulendum. Negativam tamen ſententiam, id eſt, peccatum mortale tunc non committi, tenent Reginaldus *lib.* 18. *num.* 97. Suarez, Sanchez, Sotus, pluresque alii. Ratio deſumitur ex dictis *num.* 23. ubi diximus, plures conditiones dari, quæ excuſent jurantem ab obligatione implendi Juramentum promiſſorium, quarum una eſt: *Si is, in cuius gratiam iuratur, id remittat.* Atqui nullus cenſetur facilè, & rationabiliter, velle obligare ſub gravi culpa ad præſtandam materiam levem, quam quis promiſit ſibi ſub Iuramento; ergo non erit peccatum mortale, materiam levem ſub Iuramento promiſſam non adimplere: idque tum ob tacitam remiſſionem alterius, in cuius favorem iuratur; tum ob levitatem materiæ, utpotè quæ in ſimili etiam in Votis excuſat.

An liceat Iuramentum exigere à iuraturo falſum.

33. Quæritur II. An liceat Iuramentum exigere ab eo, quem quis ſcit falsò iuraturum, aut iuraturum per falſos deos, vel per Machometem Pſeudoprophetam? Reſp. I. Si quis exigat iuramentum ab aliquo, quem neſcit iuraturum falsò, non peccat. Ita communis; & ratio clara eſt: quia ignorantia ipſum excuſat, præſertim accedente bona fide, qua ſpectat, alterum reverentia numinis non abuſurum falsò jurare. Id tamen abſque ju-

ſta cauſa non eſt faciendum : quia ſicuti peccatum eſt, ſaltem veniale, abſque neceſſitate verum jurare, ita etiam alterum abſque neceſſitate ad Juramentum adigere, juxta illud Salvatoris; Matth. 5. *Quod amplius eſt, à malo eſt*.

34. Reſp. II. cum Doctore Angelico 2. 2. q. 98. *art.* 4. & aliis, fas non eſſe, niſi juſta cauſa ſubſit, exigere Juramentum ab eo, qui ſcitur pejeraturus. Ratio eſt : quia inducere aliquem ad peccatum mortale, puta ad perjurium in caſu noſtro, eſt peccatum mortale, tenemur enim, quantùm in nobis eſt, tantam Dei injuriam, & proximi peccatum evitare.

Præſertim in judicio:

35. Dicitur notanter, *abſque juſta cauſa*. Nam in primis Judex, ſi tanquam perſona publica ſecundùm ordinem Juris exigat a litigante Juramentum, non peccat, ſivè ſciat eum falsò juraturum, ſive non. Tum quia facit id, ad quod ex officio tenetur, petente præſertim parte adverſa: tum quia Judex non debet ſequi privatam ſcientiam, ſed præſcriptum Juris, adhibendo ea, quibus ſolet elici veritas; alioquin daret juſtam cauſam ſcandali. Quando tamen Judex id commodè poteſt declinare debet, ut notat inter alios Leſſius *l.* 2. *c.* 42. *n.* 49. plures cauſas ſubjungens.

Aut à juraturo per falſos deos, vel Machometem?

36. Inſuper ubi juſta ratio ad damnum, vel injuriam cavendam ſuppetit, etiam in contractibus, & aliis cauſis, poteſt quis exigere Juramentum ab eo, qui per falſos deos, aut Machometè Pſeudoprophetam noſcitur juraturus; non quidem, ut determinatè juret tali modo, ſed abſolutè & in genere: ſicuti poſt D. Auguſtinum *Epiſt.* 154. *ad Publicolam*, notant Doctores communiter. Sic Laban, iniens fœdus cum Jacob, juravit per Deum Abraham, & Deum Nachor, *Gen.* 31. Id ipſum eſt quotidianum apud Mercatores cum Infidelibus contrahentes. Id tamen ſine juſta cauſa exigere non licet, neque etiam permiſſum eſt, aliquem inducere ad hoc determinatè, quòd per falſos deos juret, quia cooperaretur peccato alterius.

Vel à juraturo bona fide contra veritatem.

37. Quæritur III. An liceat exigere Juramentum ab eo, qui bona fide jurabit contra veritatem, id eſt, firmiter ſibi perſuadens eſſe verum, de quo jurat, quod tamen à parte rei eſt falſum? Reſp. negativè, prout notat Herincx *diſp.* 6. *de Religione. n.* 36. cum Doctoribus communiter, contra paucos alios. Ratio eſt: quia reſpectu petentis eſt inductio ad falſitatem teſtificandam, & jurandam; quod eſt intrinſecè malum.

An liceat jurare cū reſtrictione mentali.

38. Quæritur IV. An liceat æquivocè, vel cum reſtrictione mentali jurare? Reſp. I. Hic in primis cavendæ ſunt Propoſitiones illæ, quas Innocentius XI. *ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas*, meritò damnavit; quarum prior, ordine, 25. ſic habet: *Cùm cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis ſive gravis*. Altera, ordine 26. eſt hęc. *Si quis, vel ſolus, vel corā aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſpōtè, ſive recreationis cauſa, ſive quocūque, a lio fine juret, ſe non fecſſe aliquid, quod reverà fecit, intelligēdo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quod vis aliud additum verum, reverà non ment itur, nec eſt perjurus*. Tertia, ordine 27. & itidem damnata, taliter ſonat, *Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa*. Quarta, ordine 18. eſt iſta: *Qui mediāte commendatione, vel munere ad Magiſtratum, vel Officiū publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectū ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum*. Ita Propoſitiones damnatæ.

Vel æquivocè

39. Reſp. II. Quando quis ſe ſpontè offert ad jurandum, vel ſi legitimè ad hoc compellitur, v. g. per Judicem juridicè interrogantem, peccat mortaliter, ſi alieno ſenſu juret. Ita communis: & patet tum ex Propoſitionibus

Digitized by Google

bus proximè relatis, ac damnatis: tum ex eo, quia ſi juridicè interrogatus, æquivocè, atque in alio ſenſu jurare poſſet, facilè perverteretur judicium. Accedit, quòd juridicè interrogatus teneatur obedire Judici, ſicque jurare in ſenſu ab eodem intento; ergo jurans æquivocè, vel cum reſtrictione mentali, committeret perjurium.

Quid, ſi injuſtè cogatur ad jurandū. 40. Reſp. III. Nihilominùs, quando aliquis injuſtè cogitur ad Juramentum, non peccat jurans amphibologicè, ſi juſta ita jurandi cauſa ſubſit ad veritatem aliquam diſſimulandam. Ita cit. Leſſius *n.* 47. Layman *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 14. *n.* 7. & alii. Atque hanc doctrinam non contineri ſub cenſura Propoſitionum damnatarum ſupra allegatarum, ſatis indicat Joan. Cardenas *in Chriſi Theolog. ad dictas propoſitiones: præſertim n.* 77. Ratio eſt: quia amphibologicæ locutionis unus ſenſus verus eſt; ergo ſecundùm illum, poſtulante tali neceſſitate, locutio illa poteſt Juramento confirmari: cum enim injuſtè quis cogatur ad Juramentum, non tenetur loqui ad mentem alterius.

41. Quæritur V. & ultimò, quis poſſit irritare, diſpenſare, relaxare, aut commutare Juramentum promiſſorium? Reſp. de hoc inferiùs (a) fore dicendum, agendo de Voto. Nam qui poteſt Votum relaxare, diſpenſare, irritare, vel commutare, poterit etiam Juramentum promiſſorium ſoli Deo factum: quia Votum, & Juramentum pium, in Jure & apud Doctores æquiparantur quoad vinculum, & ambo ſimilem erga ſolum Deum ex virtute Religionis obligationem continent; ideòque diſpoſitum de uno, cenſeri etiam debet diſpoſitum de altero. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. diſp.* 7. *num.* 18. Layman *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 11. cum communiori, contra Navarrum, & paucos alios. *Juramentum, quis poſſit irritare, diſpenſare, commutare &c.*

(a) Diſt. ſeqq. q. 4

DISTINCTIO III.

De Voto.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Votum?

Votum quid. 1. CONCL. I. *Votum* eſt promiſſio deliberatè facta Deo de meliori bono. Ita communis. Dicitur, *promiſſio*. Quia ad Votum non ſufficit nudum & ſimplex propoſitum, aliquid melius agendi vel faciendi; ſed ulterius requiritur promiſſio cum vera voluntate ſeſe obligandi, ut habetur *cap. Litteraturam. de Voto*.

Promiſſio quid, & quomodo differat à ſimplici propoſito. 2. Cæterum *promiſſio* eſt deliberata, & ſpontanea fidei obligatio facta alteri de re bona & poſſibili. Et differt per hoc à *ſimplici propoſito*, quòd Promiſſio inducat obligationem faciendi id, quod promittitur; Propoſitum autem licèt ſit firmum ac deliberatum, ex ſe talem obligationem non inducit. Maſtrius *diſp.* 4. *Theolog. Mor. n.* 26. cum aliis. Hinc Promiſſio Deo facta de bono meliori, coincidit cum Voto: & poteſt fieri non ſolùm oretenùs, ſed etiam per ſolum actum locutionis interioris, dummodò fiat deliberatè, & cum animo ſeſe obligandi.

3. Nec obſtat, quòd in promiſſione homini facta ſecùs fiat, neque ſufficiat ſola interior promiſſio, niſi hæc verbis aut aliis ſignis exterioribus ſufficienter manifeſtetur, atque à promiſſario acceptetur. Reſp. enim, diſparitatem eſſe: quia, ut dicitur 1. Reg. 16. *homo videt ea, quæ patent, Deus autem intuetur cor.* Undè promiſſio Deo facta, licèt animo tantùm interno, *An promiſſio ſolo animo cōcepta obliget.*

mox

mox à Deo cordium noſtrorum inſpectore videtur, & acceptatur; ſicque illicò obligat, dummodò ſit deliberatè concepta. Secus ſit in Promiſſione homini facta: nam hæc neque cognoſci poteſt ab homine, cui fit, neque ab ipſo acceptari, quouſque verbis vel aliis ſignis exterioribus ſufficienter exprimatur.

Deliberatio requiritur ad Votum, & quanta.

4. Dicitur II. in allata definitione Voti, *deliberatè*. Quia promiſſio ſubita, & inconſiderata, non ſufficit ad rationem Voti: ſiquidem Votum eſt lex aliqua privata, qua quis Deo ſe obligat, nemo autem ſe obligare verè cenſetur, niſi plenam habeat deliberationem ejus, quod facit. Undè Vota infantium; ob defectum ſufficientis uſus rationis, non tenent; neque etiam obligat Votum per ſemiplenam duntaxat deliberationem editum; imò tanta, & talis requiritur deliberatio ad validitatem Voti, quanta requiritur ad peccatum mortale committendum, Herinex *diſp. 6. de Voto, quæſt. 1. num. 1.* & alii paſſim.

Votum fit ſoli Deo.

5. Dicitur III. *Deo facta*. Quia cum Votum propriè ſit actus Religionis, & Latriæ; ſoli Deo fieri debet. Quare dum aliquid vovemus Sanctis, ſenſus eſt: illud voveri Deo, Sanctis noſtri emiſſi Voti futuris teſtibus; vel id Deo voveri in honorem Sanctorũ: quomodo etiam Templa, & Altaria ædificamus Deo in honorem Sanctorum, nam in Sanctis ipſum Deum coli, ac venerari fatentur omnes Catholici. Circa quod D. Thomas 2. 2. *q. 88. art. 5. ad* 3. obſervat, quòd Votum ſoli Deo fiat ſed Promiſſio poſſit fieri homini: qualis promiſſio de re bona homini facta, puta Sanctis in cœlo, Prælatis Ordinum, &c. poteſt cadere ſub Voto, in quantùm homo vovet Deo, ſe impleturum, quod Sanctis, vel Prælatis promittit.

Promiſſio etiam hominibus fieri poteſt.

Votum eſt de meliori bono.

6. Dicitur IV. *De meliori bono*. Quia ad Votum duæ ulterius requiruntur conditiones: una eſt ut illud, quod vovemus, ſit opus bonum, ſive de inde jam aliunde ſit præceptum, ſive non. Altera, ut bonum illud melius ſit, quàm ejus oppoſitum, id-eſt, ut ex ſe non ſit impeditivum alterius operis excellentioris, & perfectioris.

Matrimonium, an ſit materia apta Voti.

7. Hinc matrimonium, regulariter loquendo, non eſt apta materia Voti, quia melior eſt virginitas matrimonio, undè ipſa ſemper poteſt eligi, ac licitè conſervari, non obſtante Voto de ineundo matrimonio. Dicitur, *regulariter loquendo*: nam matrimonium etiam poteſt cadere ſub Voto, quando per matrimonium ob ſpeciales circumſtantias poteſt procurari majus bonum; prout fieret, ſi vovens frequenti periculo peccati carnis obnoxius, voveat matrimonialem ſtatum, tanquam remedium ſuæ incontinentiæ, citiùs aſſumere. *Melius eſt enim nubere, quam uri*, ut inquit Apoſtolus 1. *Cor.* 7.

Voti diviſiones variæ.

8. CONCL. II. Plures ſunt diviſiones Voti; ex quibus tamen præcipua eſt illa, qua Votum dividitur in ſimplex, & ſolemne. Ita communis, & patebit explicando ſingulas diviſiones ejus. Igitur, quantum attinet ad præmiſſam diviſionem, *Votum ſimplex* conſiſtit in nuda & ſimplici promiſſione Deo facta ſine alia ſolemnitate. *Votum ſolemne* dicitur illud, quod ſolemnizatur per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per Profeſſionem Religionis ab Eccleſia approbatæ, ut dicitur *cap. un. de Voto in 6.* Et tale Votum ſolemne, eſt Votum perpetuæ Caſtitatis Ordinibus ſacris annexum: ad quod pariter ſpectant tria Vota ſubſtantialia Religionum, nimirum Obedientiæ, Paupertatis, ac perpetuæ Caſtitatis, & ſi quæ alia ſunt Vota Religionum approbatarum.

Votum ſimplex,

Et Votum ſolemne, quid.

Differentia Voti ſolemnis à ſimplici.

9. Undè non ex eo Votum ſolemne differt à Voto ſimplici, quòd hoc ſit factum privatim, illud publicè, cùm econtrà poſſit accidere: ſed ex eo, quòd Votum ſolemne ſolemnizetur per ſuſceptionem Ordinis ſacri, vel Profeſſionem Religioſam, ratione cujus aliquis magis ſe ponit in poteſtate Eccleſiæ, quantùm ad materiam voti. Hoc quippè non fit in voto ſimplici, cùm ob id Eccleſia non ac-

ac-

accipiat majorem poteſtatem in ſic voventem, ſicut vi Voti ſolemnis accipit in Clericos in Sacris conſtitutos, ac in Religioſos ſolemniter profeſſos, qua de cauſa hos ad matrimonium ex poſtfactò contrahendum illegitimavit Eccleſia, non autem contrahentes cum ſimplici voto Caſtitatis, ſed iſtos reliquit Divino judicio, Scotus 4. *diſt.* 28. *q. un.* & alii.

Votũ perſonale, 10. Votum ulteriùs dividitur in perſonale, & reale. *Perſonale* eſt, quo Deo promittitur aliqua actio ipſius perſonæ voventis: ut cùm quis vovet peregrinationem, jejunium, orationem, aut hujuſmodi. *Votum reale* eſt, *Reale,* quo res aliqua Deo promittitur; utputà largitio eleemoſynæ, aut alia res externa pretio æſtimabilis. Addunt Doctores tertium membrum, *Et mixtũ.* nempè *Votum mixtum*; eſtque illud, quod ex utroque participat: ut ſi quis voveat peregrinationem ad D. Virginem Lauretanam, ibique largiri certam eleemoſynam ad Eccleſiæ illius utilitatem, vel hujuſmodi.

Votum abſolutũ, & conditionatum. 11. Votum dividitur rurſus in abſolutum, & conditionatum. *Abſolutum* eſt, quod independenter ab omni conditione emittitur. *Conditionatum* verò, quod fit ſub conditione, ac proindè non impleta conditione illa nullam obligationem inducit: ut ſi quis voveat peregrinationem, ſi à tali morbo convaleſcat, ſi ſuus filius ſit ſanitatem recuperaturus, nam non ſecuta convaleſcentia, aut ſanitate filii ad implendum Votum non tenetur. Et idem dicendum de ſimilibus.

QUÆSTIO II.

Quæ ſit obligatio Voti?

Tranſgreſſio Voti eſt mortalis ex genere. 12. CONCL. I. Tranſgreſſio Voti ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita communis. Ratio eſt: quia Votum tendit ad Fidelitatem Deo ex virtute Religionis præſtandam. Undè dicitur Eccleſiaſtici 5. *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voveris, reddemultoque melius eſt non vovere, quàm poſt Votum promiſſa non reddere.*

Per accidens poteſt eſſe venialis. 13. CONCL. II. Nihilominùs ob levitatem materiæ tranſgreſſio Voti quandoque efficitur venialis. Ita pariter communis. Quia Votum eſt quaſi privata lex, quam ſibi quis imponit: atqui in legibus excuſare parvitatem materiæ à culpa mortali, aliundè liquet. Sic qui ſingulis diebus vovit dicere tria *Pater & Ave*, & poſtmodùm quandoque, ſecluſo contemptu, omittit recitare, non peccat mortaliter, ob levitatem materiæ. Similiter ſi quis vovit recitare Roſarium in honorem B. MARIÆ Virginis, & poſtmodùm omittit dicere pauca aliquot *Ave*, pari ratione non peccat mortaliter. Idem dicendum de ſimilibus.

In Iuramento falſo non excuſat levitas materiæ; ſecus in Voto violato, ſur. 14. Nec dicas, Iurans falſum, etiamſi res ſit parva, peccat mortaliter; ergo. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem: quia in omni perjurio, etiam circa rem levem deliberatè commiſſo, intervenit tota malitia perjurii, dum Deus adducitur in teſtem falſitatis (b). Secùs eſt in Voto circa materiam levem violato, ubi proindè excuſat levitas materiæ, non minùs, ac in furto. Accedit, quòd quamvis in Juramento aſſertorio levitas materiæ non excuſet à peccato mortali, ſi quis deliberatè falſum juret, ob rationem præmiſſam: nihilominùs violatio Juramenti promiſſorii, ſi materia ſub juramento promiſſa ſit levis, à pluribus Doctoribus excuſatur à culpa mortali prout dictum. *Diſtinct. præc. n.* 32.

(b) Juxta dicta qu. præc. n. 27. & 29.

Dubium de emiſſione voti, non tenetur. 15. CONCL. III. Qui dubitat, num Votum emiſerit, nec ne, non obligatur Voto: & idem dicendum, ſi dubitet, fuerit ne Votum, vel duntaxat Propoſitum; præſumitur enim non fuiſſe Votum. Ita Engel *tit. de Voto n.* 2. Reginaldus *lib.* 18. *n.* 276. & alii communiter, paucis exceptis. Ratio eſt, quia *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, juxtà Reg. 65. Juris in 6. Talis autem dubitans, eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis.

16. Nec obſtat illa communis re-

Solvitur instantia. regula, quòd *in dubiis tutior pars ſit tenenda*, c. Juvenis, de Sponſalibus, cum concordantiis. Reſp. enim, hanc regulam plerumque eſſe tantùm de conſilio, non de præcepto. Vel quando eſt de præcepto, loquitur præcipuè de dubio practico, ad cujus depoſitionem quis ſe reflectere non poteſt: quia ſtante dubio practico non licet contra conſcientiam practicè dubiam operari, ut jam ſuo loco (c) dictum.

(c) Tr. 1. Diſt. 3. n. 30. & 35

Certus de Voto ſed dubitans de intentione ſe obligandi tenetur.

17. CONCL. IV. E contrà ſi quis certus ſit de Voto, dubitet autem, an habuerit intentionem ſe obligandi, aut ſufficientem deliberationem, tenetur Voto. Ita Sanchez *lib 1. de Matrim. diſput. 9.* Sannig. *diſt. 4. de Relig. q. 2. n. 6.* & alii. Ratio eſt; quia tunc Votum ſtat in poſſeſſione, ac proindè obligat: præſumitur enim, Votum eſſe editum juxta naturam Voti, id eſt, cum animo obligandi ſe, ac ſufficienti deliberatione, quandoquidem de oppoſito poſt ſufficientem diſquiſitionem conſtare nequeat.

Votum ſine temporis determinatione quando obliget.

18. CONCL. V. Votum ſine temporis determinatione editum executioni mandari debet, cùm primùm commodè poteſt. Ita communis: & deſumitur ex c.23. *Deut.* ibi: *Cum votum voveris Domino, non tardabis reddere, quia requiret Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.*

Voti obligatio eſt perſonalis.

19. CONCL. VI. Obligatio Voti eſt perſonalis, ita ut ſolum voventem, & non aliam perſonam obliget; dummodò excipiantur Vota realia. Ita Layman *lib. 4. tract. 4. c. 3. n. 6. &* 10. cum communi. Ratio deſumitur ex illo Pſalm. 65. *Reddam tibi vota mea quæ diſtinxerunt labia mea.* Accedit ratio: quia obligatio Voti ex propriæ voluntatis conſenſu naſci debet, cùm ſit quaſi privata quædam lex; ergo non alium, quàm ipſum voventem, aut conſentientē obligat. Additur hìc notanter, *aut conſentientem*: quia ſi quis in ſe ſponte ſuſcipiat obligationem exequendi alterius Votum, tenetur; nam tunc non ex aliena, ſed ex propria voluntate obligatur, quia obligationem alterius in ſe ſponte ſuſcipit.

Dummodò excipiantur Vota realia.

20. Dicitur in Concluſione, *dummodò excipiantur Vota realia*; ſiquidē horum Votorum obligatio tranſit ad hæredes, *arg. c. Ex part. de Cenſibus*; & fatentur paſſim Doctores. Ratio eſt: quia Vota realia obligant voventem, non quomodocunque, ſed quatenùs eſt dominus rei promiſſæ; ergo ſicut dominium rei illius, ita & obligatio, vi emiſſi Voti realis eidem annexa, tranſit ad hæredem; nam hoc ipſo, quòd quis hæreditatem adit, cenſetur contractum iniviſſe ad ſolvenda omnia defuncti debita, & Vota realia. Hinc Sanchez *lib. 4. in Decal. cap. 15. n. 25.* ait, hæredem obligari ad ſolvenda defuncti Vota realia, non vi Voti (nam & hoc ſolum voventem afficere poteſt) ſed vi contractus memorati.

Quid de votis Communitatum.

21. Ex data Concluſione, ac præſertim priori parte ipſius, infertur. I. cum Layman *lib. 4. tract. 4. cap. 3. nu. 6.* citante Suarezium, Vaſquez, & Sanchez, quòd ſi Communitas aliqua certum Votum ediderit, quotannis v. g. peregrinationem inſtituendi, poſteri eorum, non obligentur ex virtute Religionis, ſeu vi Voti, in quod ipſi non conſenſerunt: quamvis interdum ratione pacti, vel ſtatuti, aut longæ conſuetudinis ab Ordinario loci tacitè vel expreſſè approbatæ, ſubſit obligatio ejuſmodi Votum obſervandi; prout amplius explicat Sanchez *cit. c. 15. n. 16. & ſeqq.*

Factum alienum ſi voveatur, quomodo explicandum.

22. Infertur II. Quòd factum alienum voveri non poſſit, v. g. alium jejunaturum, Religionem ingreſſurum, &c. Ne autem irrita omninò ſit ejuſmodi Voti promiſſio, non rarò uſurpata, ita explicari debet, quòd animus voventis fuerit, obligare ſe ad curandum, quantùm in ipſo eſt, ut alter promiſſum adimpleat: ſic enim non alienum, ſed potiùs proprium factum promittitur. Undè liberi non obligantur Voto parentum offerentium eos Religioni, niſi ex debito quodam honeſtatis, aut niſi intelligentes conſentiant, vel poſteà ratificent: alioquin jure contradicere poſſent, eò

quod

quòd Religionis ingreſſus liber eſſe debeat, *c. Præſens.* 20. q. 3.

Vovens tenetur implere votum per ſeipſum. 23. Infertur III. Quòd vovens tenetur Votum perſonale per ſeipſum implere, & non liberetur, ſi per alium impleat: v.g. qui vovit, ſe jejunaturum, vel peregrinaturum &c. non ſatisfacit, ſi alium roget, ut loco ſuo jejunet, peregrinetur &c. Ratio eſt: quia vovens factum proprium promiſit; ergo ad illud ipſemet obligatur. Ex quo

Et impeditus non tenetur ſubſtituere alium. 24. Infertur ulteriùs, quòd ſi quis Votum ſuum perſonale ipſemet implere non poſſit, non teneatur alium rogare, vel ſubſtituere, qui impleat. Ratio eſt; quia actus ſe non extendit ultra intentionem agentis, *arg. cap. ult. de Præbendis*, cum concordantiis: atqui intentio voventis fuit (uti ſupponitur) ſe facturum, v.g. ſe oraturum, jejunaturum, peregrinaturum &c. ergo ipſe ſolus obligatur, & conſequenter, ſi id præſtare non poſſit, ceſſat obligatio Voti, nec tenetur illud per alium implere, niſi etiam ad hoc ſeſe obligare intenderit. Quamquàm ſubſtituere alium in caſu juſti impedimenti, procul dubio ſit laudabile.

QUÆSTIO III.

De Ceſſatione, Commutatione, & Irritatione Votorum.

Obligatio voti quatuor modis deſinere poteſt. 25. ADvertendum cum Doctoribus communiter, quatuor potiſſimum modis obligationem Voti deſinere poſſe. I. Per Ceſſationem; cùm nempè Votum ex ſe ipſo ceſſat obligare, abſque alia commutatione, irritatione, vel diſpenſatione, quod variis ex cauſis contingere poteſt, uti mox dicetur. II. Per Commutationem. III. Per Irritationem Voti, auctoritate Superioris factam. IV. Per legitimam Diſpenſationem; quæ contingit tunc, quando legitima Superioris auctoritate, ex cauſa rationabili, cum vovente ſuper Voto diſpenſatur. De quibus tribus prioribus per ſequentes Concluſiones plura, de Diſpenſatione verò in ſubſequenti Quæſtione.

Ceſſante cauſa finali ceſſat votum. 26. CONCL. I. Quantum in primis attinet ad Ceſſationem Votorum, ceſſante cauſa finali, ac principali Voti, ceſſat quoque obligatio ejus: v.g. ſi voviſti, te peregrinaturum pro impetranda valetudine filii, is verò ante peractam peregrinationem moriatur, liberatus es à Voto. Ita Suarez *lib. 4. de Voto, cap.* 18. & alii.

Ceſſat etiam Votum ob mutationem materiæ. 27. CONCL. II. Ceſſat inſuper obligatio Voti ob mutationem materiæ, ſi videlicet ea fiat impoſſibilis, illicita, indifferens, aut majoris boni impeditiva. Ratio eſt: quia in ejuſmodi caſu neque Votum incipere potuiſſet, cùm hoc debeat eſſe de re poſſibili, licita, bona, & majoris boni non impeditiva. Idem dicendum in caſu, ſi poſteà tam notabilis rerum mutatio accidat, vel ſpecialis & inopinatus caſus occurrat, ut rationabiliter præſumi poſſit, voventis intentionem ad ejuſmodi eventum, aut caſum ſpecialem, ſe non extendiſſe. Ratio eſt: quia actus non ſe extendit ultra intentionem agentis. Accedit, quòd lex poſitiva in ejuſmodi caſibus per epikejam ſoleat admittere benignam interpretationem: ergo idem dicendum de Voto, utpotè quæ eſt lex quædam privata, quam ipſemet vovens ſibi impoſuit.

Clauſula in omni Voto ſubintellecta. 28. Quinimò in omni Voto tacitè ſubintelligitur iſthæc conditio: *Si res in eodem ſtatu permanſerit*, prout a pari ſuprà (d) de Juramento dictum eſt. Sic qui vovit peregrinationem longam, vel magnam eleemoſynam; ſupervenients gravi morbo, aut inopinata depauperatione, non tenetur Voto. Similiter ſicut ægritudo v. g. excuſat à præcepto jejunii Eccleſiaſtici, ita etiam ſufficit ad excuſandum ab obſervatione jejunii Voto promiſſi, & idem de ſimilibus.

(d) Diſt. præc. n. 23.

Votum conditionale ceſſat non impleta conditione. 29. CONCL. III. Votum conditionatum ceſſat obligare, ſi non impleatur conditio appoſita: ſic qui vovit peregrinationem, ſi ſanitatem filio, vel aliud beneficium obtineat,

hoc

hoc non obtento ad Votum non tenetur. Ratio eſt: quia generaliter conditio appoſita ſuſpendit actum, eaque non eveniente nihil debetur; cùm non fuerit animus ſeſe obligandi, niſi in eventum ipſius conditionis.

Quid de Votis temporalibus, vel affixis certo tempori?

30. CONCL. IV. Qui Votum temporale emiſit, v.g. Votum Caſtitatis ad biennium, elapſo biennio liber eſt à Voto. Idem eſt de Voto affixo certo tempori, puta jejunandi diebus ſabbatinis in honorem Beatæ MARIÆ Virginis; nam ſi intermiſit eo die jejunium, ſive culpabiliter, ſive ſine culpa, amplius alio die non tenetur jejunium illud peragere. Ita Doctores communiter, ac præſertim Herinex *part. 3. Theol. diſp. 4. de Voto, quæſt.* 4. Neque enim vovens voluit ſe obligare, niſi pro tam determinato tempore.

Votorum Cõmutatio propria auctoritate poteſt fieri in melius.

31. CONCL. V. Quantum attinet ad Votorum Commutationem; vovens proprio arbitrio poteſt Votum ſuum commutare in id, quod ſpectatis omnibus manifeſtè melius, ſeu præſtantius eſt. Ita communior Doctorum apud Sanchez *lib. 4. in Moral. cap. 49.* & Layman *cit. tract. 4. c. 8. n. 19.* Et deſumitur ex Jure Canonico, *cap. Pervenit de Iure jurando*, ibi: *Non enim propoſitum aut promiſſum infringit, qui in melius illud commutat.*

Limitatur hoc.

32. Hoc tamen intelligendum, ſi opus ſit manifeſtè melius: nam in dubio ſtat poſſeſſio pro obligatione Voti ad rem promiſſam, quę proindè mutari non poteſt ſine Superioris authoritate. Excipi etiam debent Vota Summo Pontifici reſervata; qualia ſunt quinque, videlicet Votum perpetuæ Caſtitatis, Religionis, Peregrinationis Romanæ ſeu ad limina Apoſtolorum, Peregrinationis ad S. Jacobum in Compoſtellam, & Peregrinationis in Terram Sanctam. Siquidem horum commutationem ipſemet Papa ſibi propriam reſervavit, ac proindè in alia, etiam manifeſtè præſtantiora opera (ſola profeſſione Religioſa excepta) ſine Summi Pontificis authoritate commutari nequeunt.

33. Dicitur, *ſola Profeſſione Religioſa excepta*. Nam in Votum Religioſæ profeſſionis poſſunt commutari omnia Vota antecedentia, tam realia, quàm perſonalia, etiam Summo Pontifici reſervata, prout habetur *c. Scriptura de Voto*, ubi dicitur: *Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur Religionis obſervantiam commutare.*

In Profeſſione Religioſa omnia Vota cõmutantur.

Quid de Commutatione voti in opus æquale.

34. CONCL. VI. Commutatio Voti in aliud opus æquale, proprio voventis arbitrio fieri non poteſt, ſed opus eſt auctoritate Prælati, puta Papæ, vel Epiſcopi, aut ejus, qui ab his habet commiſſionem ſeu poteſtatem delegatam. Ita Sanchez *lib. 4. Decalog. cap. 49. n. 13.* Layman *num. 1.* Sannig. *diſt. 4. de Voto, quæſt. 4. n. 3.* & communior, contra quoſdam alios, qui putant, per quemlibet Confeſſarium poſſe Votum commutari in opus æquale. Ratio Concluſionis eſt: quia commutatio Voti eſt actus juriſdictionis, *arg. cap. 1. de Voto*; ergo ea non competit Confeſſario, niſi habeat poteſtatem delegatam, ſed ſoli Prælatis. Nec obſtat, quòd quilibet poſſit Votum ſuum commutare in id, quod eſt manifeſtè melius, abſque alia juriſdictione. Reſp. enim, id fieri ex eo, partim quia promiſſio rei minoris abundè ſolvitur in præſtatione rei majoris; partim quia is, cui fit Votum (nempè Deus) conſentit in ſolutionem melioris, *arg. cit. c. Scriptura de Voto*.

Vota à quibus irritari poſſint.

35. CONCL. VII. Quantum attinet ad Irritationem Votorum, Vota facta de re in alterius poteſtate conſtituta irritantur, ſi hic contradicat, & opus promiſſum abſolutè nolit fieri. Ita D. Thomas 2. 2. q. 88. *art.* 8. & Doctores communiter. Idque intellige, quòd ad hujuſmodi Irritationis validitatem nulla alia requiratur cauſa, præter ipſam Superioris voluntatem. Ratio eſt; quia, ut Votũ obliget, præter alia requiritur, quòd perſona vovens ſit ſui juris quoad illud, quod Voto promittitur: neque enim poteſt quis per promiſſionem ſeſe firmiter obligare ad id, quod non eſt in ſua poteſtate, ſed in poteſtate alterius.

36. Hinc

Corollarium.

36. Hinc *Numero cap.* 30. mandatur, quòd ſi mulier, quæ vel eſt in domo patris, atque in ætate adhuc puellari, vel maritum habuerit, quidpiam voverit, & ſic ſe Juramento conſtrinxerit, tam vota, quàm Juramenta ejus irrita ſint, nec eam obligent, eò quòd pater, aut maritus contradixerit. Et hoc idem dicendum eſt de aliis hujuſmodi perſonis, quæ non ſunt omnimodè in ſua poteſtate, ſed ſub poteſtate alterius, atque ideò non habent liberam facultatem vovendi; ut ſunt Religioſi, ſervi, filii familias, &c. Hi tamen vovendo non peccant: quia in eorum Votis ſubintelligitur tacita conditio: *Si placuerit Superioribus meis, voveo, hoc vel illud me facturum*; ut dictum ſuperius. (c)

(c) Diſt. præc. n. 23.

Limitatio circa poteſtatem irritandi Vota.

37. CONCL. VIII Nihilominùs allata doctrina, ſeu Concluſio proxima, intelligenda eſt de iis duntaxat Votorum materiis, in quibus præfatæ perſonæ voventes non ſunt ſui juris, ſed ſubjectæ poteſtati alterius; nam Vota quoad alias materias facta in quibus dictæ perſonæ non ſubjiciuntur alterius poteſtati, valida ſunt, neque irritari poſſunt. Eſt ſatis communis inter Doctores: quia tunc ceſſat ratio in priori Concluſione allata, nempè ſubjectio reſpectu alterius, ob quam duntaxat datur poteſtas irritandi Vota. Res tota magis patebit exemplis, atque inductione: itaque

Impuberis vota omnia poſſunt irritari à parentibus

38. I. Conveniunt Doctores cum D. Th. 2.2. *q.* 88. *art.* 9. omnia Vota impuberum, ſive perſonalia, ſive realia, irritari poſſe à patre, tutore, aut aliis perſonis, quarum poteſtati ſub ſunt: idque accidit tum ob defectum rationis, quem impuberes patiuntur: tum quia ſunt naturaliter ſub cura parentum, vel Tutorum, qui eis loco parentum ſunt. Porrò in maſculis ad pubertatem requiruntur quatuordecim anni completi, in fœminis verò duodecim anni completi; antea verò cenſentur impuberes. Nec obſtat, quòd quandoque ante dictam ætatem cuipiam adveniat judicii maturitas, aut quis etiam Votum ingrediendæ Religionis emiſerit. Adhuc enim irritari poſſunt talia Vota ab impubere edita, ut docet Sanchez *lib.* 4. *Decal. cap.* 35. *n.* 11. Layman *loc. cit. cap.* 7. *n.* 10. & aliis, eo quòd Jura quoad hoc non diſtinguant.

Pubertas quando incipiat?

Prælati an, & quæ vota Religioſorum irritare poſſint?

39. II. Conveniunt Doctores, id quod proximè dictum eſt de impubere, videlicet omnia Vota ejus irritari poſſe à patre, pariter intelligendum eſſe de Religioſis profeſſis; utpotè qui per Votum Obedientiæ penitus abnegarunt propriam voluntatem, neque ampliùs habent velle & nolle. Excipe tamen Votum Religionis arctioris ingrediendæ, utpotè ad quam tranſitus eiſdem Religioſis, Jure conceditur, *c. Licet. de Regularibus*, ſimulque ea Vota, quę ipſamet Ordinis conſtitutio efflagitat; nam talia non poſſe à Prælatis irritari, palam eſt.

Quid de votis liberorum puberum, & ſervorum.

40. III. Loquendo de Votis liberorum puberum adhuc in patria poteſtate exiſtentium, quidquid pauci contradicant, ſatis etiam inter Doctores convenit, quòd pater non poſſit omnia Vota liberorum puberum irritare, ſed ea tantùm, quæ patriæ poteſtati præjudicium afferunt: puta, quæ liberam & expeditam familiæ gubernationem impediunt, vel filium aut filiam nimis abſtrahunt ab obedientia & cura paterna, & hujuſmodi; nam in his ſolùm filius puber eſt ſubjectus patri. Et eadem ratione Vota ſervorum, ſive mancipiorum, illa tantùm à dominis irritari poſſunt, quæ & quatenus ſervitutis obligationi officiunt.

Et quid de Votis conjugis.

41. IV. Conveniunt paſſim Doctores, quòd maritus non poſſit omnia Vota uxoris irritare, ſed ea tantùm, quæ & quatenùs juri ſuo, quod habet ad conjugii uſum, & familiæ gubernationem, præjudicium afferre poſſunt. Prout viciſſim etiam uxor ea ſolummodò Vota mariti reſcindere, atque irritare poteſt, quæ derogant juri ſuo: quod habet in corpus mariti: v. g. ne abſtinentia immoderata affligatur, & hujuſmodi. Ratio horum omnium generalis ea eſt, quæ affertur utraque præmiſſa Concluſione; quia Vota poſſunt irritari à

Ratio generalis dictorum.

Su-

Superiore in his tantùm, in quibus alter ipſi ſubjicitur: atqui filiifamilias, ſervi, uxor &c. non ſubjiciuntur parentibus, dominis, marito, &c. quoad omnia, ſed tantùm quoad aliqua, ipſorum ſtatum concernentia, de quibus paſſim, & fuſiùs Authores; ergo.

QUÆSTIO IV.

De Poteſtate diſpenſandi in Votis.

Datur in Eccleſia Dei poteſtas diſpenſandi in votis.

42. CONCL. I. Certum eſt inter Catholicos, dari poteſtatem in Eccleſia Dei diſpenſandi ſuper Votis ipſi à Chriſto conceſſam. Patet hoc tum ex perpetua praxi, & traditione Eccleſiæ, tum ex illa generali poteſtate, D. Petro, ac legitimis ejus Succeſſoribus, à Chriſto conceſſa. Matt. 16. & 18. *Tibi dabo claves Regni Cælorum &c. Et quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis.* Nam ly, *quodcunque ſolveris*, etiam diſpenſationem, ſeu ſolutionem à Voto & Juramento, complectitur: Quomodo autem Diſpenſatio in Votis, & Juramentis fieri poſſit, non obſtante, quòd eorum obligatio ſit de Jure Divino, dictum eſt ſuprà *Tract. 2. Diſt. 4. num. 25. & 26.*

Hæc poteſtas reſidet generaliter pro toto Orbe in Papa.

43. CONCL. II. Ejuſmodi poteſtas diſpenſandi in Votis, primariò, ac generaliter pro toto Orbe, ex Jure Divino reſidet in Summo Pontifice, tanquam legitimum Petri Succeſſore, Chriſtique in terris Vicario: ut patet ex citato S. Scripturæ textu, ſpecialiter de D. Petro, ac legitimis ejus Succeſſoribus loquente. Quibus aliis autem, ſive Jure ex delegata poteſtate, aut privilegiis à Summo Pontifice ſibi conceſſis, id competat, quilibet in particulari, conſiderato ſuo ſtatu, melius dignoſcere poterit. Nihilominus loquendo de Seraphici Ordinis privilegiis, ſit

Quibus aliis ea competat, remiſſivè.

Quam poteſtatem diſpenſandi in votis habeāt Confeſſarii Ordinū Mendicantiū.

44. CONCL. III. Confeſſarii Ordinum Mendicantium, & qui participant in eorum privilegiis, habent poteſtatem delegatam diſpenſandi in omnibus Votis (ſimulque commutandi omnia Vota, etiam jurata, ex extenſione Gregorii Papæ XIII.) in quibus de jure ordinario diſpenſare poſſunt Epiſcopi. Ita Herinex *diſp. 4. de Voto, quæſt. 6. n. 66.* id ex plurimis Summorum Pontificum Conceſſionibus copiosè demonſtrans. Quamvis enim Innocentius VIII. hinc exceperit vota peregrinationis ultra duas dietas: tamen ex conceſſione aliorum Pontificum, ac nominatim Eugenii IV. Pauli III. & Gregorii XIII. dicta reſtrictio eſt ſublata; ut patet ex Compendio Privilegiorum Mendicantium, *verſ. Votum in Capuccini Annotatione*, & Emman. Roderico *Tom. 1. Quæſt. Regul. q. 63. art. 3. & 4.*

Vota Summo Pontifici reſervata, quæ?

45. Dicitur notanter, *in quibus de jure ordinario diſpenſare poſſunt Epiſcopi*. Siquidem Epiſcopi, etſi jure ordinario poſſint diſpenſare in omnibus aliis Votis, non tamen in iis (extra caſum neceſſitatis, & impedimenti recurſus ad Summum Pontificē) quæ ſunt Papæ ſpecialiter reſervata. Et quidem ejuſmodi Vota Summo Pontifici reſervata regulariter ſunt quinque, ſcilicet Votum Caſtitatis perpetuæ (ſubintellige, & integræ) Votum Religionis ab Eccleſia approbatæ, Votum Peregrinationis Romam ad limina Apoſtolorum, Peregrinationis ad S. Jacobum in Compoſtella, & Peregrinationis in terram Sanctam. Undè in his neque Confeſſarii Ordinum Mendicantium diſpenſare poſſunt, utpote quæ Summo Pontifici ſpecialiter reſervantur, & in Regularium privilegiis communiter excipiuntur.

Ea ſunt ſtrictè interpretanda.

46. Porrò exceptiones; cum juri ordinario Epiſcoporum præjudicent, ceu odioſæ ſunt ſtrictæ interpretationis, ac proindè in propria verborum ſignificatione accipiendæ. Undè Epiſcopi jure ordinario (conſequenter Confeſſarii Ordinum Mendicantium, & Communicantium in privilegiis eorum, ritè approbati, ex delegata poteſtate ſibi à Summis Pontificibus conceſſa) poſſunt diſpenſare in Voto Caſtitatis non perpe-

Quid de voto Caſtitatis non perpetuæ, vel non integræ. petuæ, ſed ad certum duntaxat tempus promiſſæ, v.g. ad annum, vel decennium. Item in Voto Caſtitatis non integræ, v.g. non fornicandi, non nubendi, non petendi debitum, ſervandi virginitatem duntaxat, quæ per unicum lapſum carnis irrecuperabiliter amittitur, fitque poſtmodum obſervatu impoſſibilis; ſecùs, ſi vovens virginitatem intendiſſet per talia verba ſeſe obligare ad caſtitatem abſolutam: nam Deus intuetur cor; ſicque votum hoc, ut potè caſtitatis abſolutæ ac perpetuæ, foret indiſpenſabile per Papa inferiorem.

Item de Voto conditionato. Item poſſunt ſupradicti diſpenſare in Voto conditionato, ante conditionem impletam, ut ſi voveat quis Religionem, aut Caſtitatem perpetuam, ſi ex morbo convaleſcat, poterunt diſpenſare in Voto, antequam hæc conditio impleatur: ſecus ſi Votum impleta conditione omninò purificetur, ut habet Herinex *cit. diſp.* 4. *quæſt.* 6. *n.* 62. eſtque probabilior; quamvis Sanchez *lib.* 8. *de Matrimon. diſp.* 10. *n.* 13. & Diana *par.* 3. *tract.* 5. *reſolut.* 25. cum nonnullis aliis aſſerant, etiam poſt impletam conditionem poſſe Epiſcopum diſpenſare.

An pœnali? Item poſſunt prædicti diſpenſari à ſuprà dictis in Voto pœnali, v.g. ſi fornicatus fuero, voveo me ingreſſurum Religionem, ſive ante (ut eſt communior ſententia) ſive poſt eventum peccati, atque incurſam pœnam, prout ſentit cit. Sanchez *num.* 7. & 8. citans non paucos alios Authores.

Limitatio quoad Confeſſarios Mendicantiũ. 47. Notanter autem hactenus dictum, *in quibus de jure ordinario poſſunt Epiſcopi diſpenſare*: ut excipiantur illi caſus, in quibus competit Epiſcopis facultas diſpenſandi, etiam in Votis Papæ reſervatis, ratione neceſſitatis extraordinariæ, & quando eſt impedimentum adeundi Summum Pontificem, in ipſis enim caſibus, ut docet Layman *cap.* 8. *n.* 16. citans alios, nequeunt Confeſſarii Ordinum Mendicantium, vel Communicantium in privilegiis eorundem, diſpenſare, ſed opus eſt recurſu ad Epiſcopum, quamvis nonnullis, ab Herinex relatis *loc. cit. n.* 69. prædicta limitatio non placeat.

Poſſunt mendicãtes diſpẽſare, ad petendum debitum cum conjugibus inceſtuoſis, & contrahentibus cum Voto Caſtitatis, & qui. 48. CONCL. IV. Inſuper ex ſpeciali conceſſione B. Pii V. vivæ vocis oraculo facta, quin & iterata conceſſione Eugenii IV. Congregationi S. Benedicti tum Caſſinenſi, tum Valliſoletanæ facta, necnon facultate Julii Secundi eidem Congregationi Valliſoletanæ impertita (ac referuntur ſingillatim à Petro de Murga *tom.* 2. *diſquiſ. Moral. diſquiſ.* 1. *dub.* 13. §. 6. *n.* 121. & *ſeqq.* & Ant. Quintanadvenas *tract.* 9. *ſingular.* 2. 3. & 4.) poſſunt Confeſſarii Mendicantium diſpenſare ad petendum debitum cum iis conjugibus, qui contraxerunt Matrimonium cum Voto ſimplici Caſtitatis anteà emiſſo: item & cum inceſtuoſis conjugibus, qui contracto jam Matrimonio cum alterius conjugis conſanguinea intra ſecundum gradum adulterium perpetrarunt: ſi tamen tales Confeſſarii ſint viri docti, atque ad hoc à ſuo Provinciali deputentur, Et hæc quidem deputatio eſt neceſſaria juxtà tenorem conceſſionis, & praxin, prout notat Herinex *cit. diſp.* 4. *n.* 68. Et Portel. *in Dubiis Regularium*, *verſ. Confeſſor. n.* 23. ubi benè addit, quòd ejuſmodi licentia cuipiam Confeſſario ab uno Provinciali facta non expiret amoto Provinciali ab officio, eò quod illa facultas non detur à Provinciali, ſed ad commiſſionẽ ſive deputationem ipſius à Papa, cujus gratia jam facta non expirat morte concedentis. Sunt quidem nonnulli Authores, qui præmiſſam Provincialis deputationem non requiri aſſerunt, quos refert, ac ſequitur Antonius à Spiritu S. Carmelita, *in Directorio Regularium*, *p.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 1. *ſect.* 2. §. 3. *num.* 112. & Diana *par.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 14. & *p.* 5. *tract.* 13. *reſolut.* 46. ubi hoc ipſum non improbabile cenſet, licèt in priori loco oppoſitam ſententiam ſequatur. Verùm tenor conceſſionis B. Pii V. quam refert Rodericus *tom.* 1. *qq. Regul. q.* 63. *art.* 1. & 2. expreſsè requirit, quòd ejuſmodi diſpenſatio in Fo-

ro conſcientiæ ad petendum debitum fiat *ex commiſſione Provincialis*.

Diſpenſatio in Votis, ut ſit valida requiri cauſam.

49. CONCL. V. Diſpenſatio in Votis, ut ſit valida, requirit cauſam juſtam diſpenſandi. Ratio eſt: quia poteſtas diſpenſandi in Jure Superioris, nempè ipſius Dei, Prælatis Eccleſiæ *data eſt in ædificationem, & non in deſtructionem*, ut dicit Apoſtolus, 2. *Corinth.*13. *v.*10. Id autem non eſſet, ſi poſſent diſpenſare abſolutè abſque ulla cauſa.

Cauſæ juſtæ diſpenſandi in Votis, quæ.

50. Porrò cauſæ juſtæ diſpenſandi in Votis, oriuntur ex variis motivis. I. Ex imperfectione actus, ſi abſque prudente, & perfecta deliberatione, in ira, metu, mœrore, vel tenera ætate, &c. Votum factum ſit, *arg. cap.*2. *de Voto*: quamvis ob imperfectionem actus; & defectum ſufficientis deliberationis, quandoque Votum penitus non obliget. (f) II. Ex materia Voti, ſi nimirum voventi, ſpectata corporis conſtitutione, naturæ fragilitate, &c. Votum ipſum majoris ruinæ periculum pariturum videatur: adeòque ſpectatis omnibus diſpenſatio ad ſpiritualem ejus utilitatem (quæ præcipuè hic conſideranda eſt) ceſſura videatur. III. Ob difficultatem exequendi Votum poſteà ſupervenientem, vel ante non præviſam; quamvis interdum, ſi hæc gravis & manifeſta ſit, obligatio Voti per ſe ſine diſpenſatione ceſſet. (g) IV. Ob neceſſitatem, vel magnam utilitatem Reipublicæ, aut familiæ: ut ſi quis longas peregrinationes voviſſet, cùm præſtaret, ipſum familiæ, vel Reipublicæ regendæ intereſſe, aut hujuſmodi. Undè benè Innocentius III. relatus *cap. Magnæ, de Voto*, ait; quòd in materia diſpenſationis Votorum hæc tria ſemper conſideranda ſint, videlicet, *quid liceat ſecundùm æquitatem, quid deceat ſecundùm honeſtatem, & quid expediat ſecundum utilitatem*.

(f) Juxtà dict. n.4.

(g) Ut dictum n 27. & ſeqq.

An prædicta habeant locum in Votis in favorem tertii emiſſis?

51. Quæres, num prædicta etiam locum habeant in Votis in favorem tertii emiſſis, ut putà in Voto dandi eleemoſynam certæ perſonæ indigenti, aut certæ Eccleſiæ, ita ut ejuſmodi Votum adhuc poſſit commutari, vel diſpenſari ab habentibus facultatem commutandi, vel diſpenſandi Vota? Reſp. eſſe diſtinguendum. Nam ſi ejuſmodi perſonæ pauperi, vel Eccleſiæ, per acceptationem ab ipſo, vel Rectore Eccleſiæ, aliove adminiſtratore factam, jus acquiſitum jam fuit, tunc ampliùs abſque ejuſdem conſenſu commutationi, vel diſpenſationi locus non eſt: quia privilegia commutandi, vel diſpenſandi in Votis, intelliguntur eſſe conceſſa ſine præjudicio atque injuria tertii. Secus dicendum de ejuſmodi Votis ſpectatis ante factam illam acceptationem: quia enim tertio tunc necdum aliquod jus, actio, aut petitio competit, Vota in alicujus certæ perſonæ pauperis, aut Eccleſiæ commodum & favorem edita, per diſpenſationem, vel commutationem tolli poſſe, communior eſt ſententia. Ita Lud. Miranda *tom.* 1. *Manual. Prælat. q.*48. *art.*4. Layman *tract.* 4. *de Voto*, *cap.*8. *n.* 1. Sylveſter, & alii.

Qui poteſt diſpenſare in Votis, an idem poſſit in juramentis?

52. Tandem pro fine hujus materiæ, & conformiter dictis ſuprà (h) notandum, quòd qui habet poteſtatem diſpenſandi, ſeu commutandi Vota, cenſeatur ſimiliter habere facultatem diſpenſandi, ſeu commutandi Juramenta. Ratio deſumitur ex dictis ibidem: quia Votum, & Juramentum promiſſorium Deo factum, æquiparantur quoad vinculum; ideòque diſpoſitum de uno cenſeri etiam debet diſpoſitum de altero. Et quidem inter omnes convenit, eos, qui ratione muneris ſui ordinariam habent poteſtatem commutandi, vel diſpenſandi Vota (ut ſunt Epiſcopi, cæterique quaſi Epiſcopalem juriſdictionem ordinariam habentes) poſſe eadem quoque authoritate reſpectu ſibi ſubjectorum Vota jurejurando confirmata commutare, vel diſpenſare.

(h) Diſt. præc. n. 41.

53. Cæterùm loquendo de Regularibus Mendicantibus, & Communicantibus in eorum privilegiis, qui quoad ſæculares pœnitentes habent po-

Digitized by Google

Quid de Regularibus Mendicantibus.

poteſtatem ſolùm delegatam diſpenſandi, vel commutandi Vota (exceptis quinque Votis Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervatis) variant Doctores, an dicti Religioſi ſimiliter habeant poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi Juramenta. Siquidem Azorius *p.1. lib.11. c.10. q.2.* cum quibuſdam aliis, ſententiam negativam tenet. Nihilominus partem affirmativam, videlicet Religioſos Mendicantes poſſe diſpenſare, vel commutare etiam Juramenta, tenent plures alii Doctores, quos citat & ſequitur Sanchez *lib.8. de Matrim. diſp.2. n.18.* Sannig *diſt.6. de Jurament. quæſt.3. n.8.* Leſſius *lib.2. de iuſt. & iure, c.42. n.59.* & alii: nam militat æquè pro illis ſuperiùs allata ratio. Accedit extenſio Gregorii XIII. juxtà quam poſſunt Regulares Mendicantes commutare Vota etiam jurata, dummodò commutatio non fiat in præjudicium tertii, prout habetur in Compendio Privilegiorum, *verſ. Votum, in Capuccini annotatione.*

Digitized by Google

TRACTATUS VII.

DE JUSTITIA, ET JURE, Cæteriſque Virtutibus Cardinalibus.

Ratio ordinis, ac præſtantia hujus Tractatus.

POſt explicatas Virtutes Theologicas, atque Religionem, utpotè inter Virtutes Morales præſtantiſſimam, ipſa materiarum connexio ſubminiſtrat Tractatum de Virtutibus Cardinalibus, ac præſertim de Juſtitia &. Jure, utpotè de qua occurrunt Difficultates ſpecialiores, atque ob earum præſtantiam ſcitu admodum neceſſariæ: adeò, ut materia de Juſtitia, & Jure, ob ſui excellentiam, ſimul & neceſſitatem, non ſolùm in Theologia Moralis, verùm & Speculativa, fuſiùs atque ex profeſſo tractari conſueverit. Nec immeritò: ſiquidem & Spiritus Sanctus, tantæ Virtutis neceſſitatem generi humano inculcaturus, per os Sapientis in ipſo exordio Libri Sapientiæ exclamat, dicens; *Diligite juſtitiam, qui judicatis terram.* De qua proindè, unica Diſtinctione cæteris Virtutibus Cardinalibus præmiſſa, præſens Tractatus inſtituitur.

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Cardinalibus.

QUÆSTIO I.

De Prudentia, ejuſque Partibus.

Virtutes Cardinales, quot.

2. COnveniunt Doctores, quatuor eſſe Virtutes Cardinales, videlicet Prudentiam, Juſtitiam, Temperantiam, & Fortitudinem; de quibus legitur Sap. *cap.* 8. *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.* Ubi per ſobrietatem Temperantia, & per virtutem Fortitudo deſignatur. Idcircò autem hæ quatuor dicuntur *Virtutes Cardinales,* quia ſunt tanquam aliarum virtutum fontes & cardines: nam quemadmodum oſtium in cardine, ſic omnis honeſtæ vitæ ratio in illis verſatur, atque univerſa boni operis ſtructura eiſdem innititur.

Et cur ſic dictæ.

Prudentiæ encomia.

3. Inter has autem primùm locum ſibi vendicat Prudentia: quæ licèt ſecundùm eſſentiam ſuam ſit Virtus intellectualis, adhuc tamen inter Morales meritò connumeratur, eo quòd actionum noſtrarum moralium ſit directiva. Qua de cauſa pluribus paſſim ea encomiis cohoneſtatur: Prudentia etenim, ſive diſcretio, à S. P. N. Franceſco (teſte S. Bonaventura *cap.* 5. *Legenda*) rectè vocatur *Auriga virtutum*: ipſa ſiquidem eſt lux agendorum, ars rectè vivendi, voluntatis oculus, cæterarum virtutum dux, fons, & norma, ſine qua nulla poteſt conſiſtere. Nam, ut inquit S. Bernardus Ser. 40. ſuper Cantica,

tica, *Tolle diſcretionem* (Prudentiam) *& virtus vitium erit*. Undè & in Jure Canonico *cap. Præſentium* 1. q. 5. *& c. Cuſtos, de Off. Cuſtod.* legitur, quod Prudentia, ſive *Diſcretio mater eſt omnium virtutum*.

Prudentia quid? 4. CONCL. I. Prudentia eſt recta agendorum ratio: ſive eſt virtus, quę ſecundùm honeſti rationem quid agendum, quidve fugiendum ſit, homini proponit. Ita in re communis: nam ut inquit S. Baſilius Hom. 12. ad Popul. *Prudentia eſt recta eorum, quæ agenda vel non agenda ſunt, cognitio*.

An ſit unicus habitus. 5. Quia tamen diverſa ſunt ſpecie agibilia moralia, per Prudentiam in particulari dijudicanda; hinc ipſe non eſt unicus habitus ſpecie indiſtinctus, ſed tot dantur habitus partiales Prudentiæ ſpecie diſtincti, quot ſunt virtutes ſpecię diverſæ in voluntate, reſpicientes diverſa agibilia moralia, quæ à Prudentia in particulari dijudicanda & dirigenda ſunt. Quamvis omnes illi habitus partiales conſtituant unum totalem habitum Prudentiæ in viro prudente: unum, inquam, non ſpecie, ſed genere, prout cum Doctore Subtili 3. *diſt.* 36. *q. un.* §. *de alia*, notant Scotiſtæ communiter contra nonnullos alios.

Partes ſubjectivæ, potentiales, & integrales Prudentiæ, Juſtitiæ, & c. quid. 6. Pro intelligentia ſequentium eſt præmittendum, quòd partes Prudentiæ (idem eſt de Juſtitia, Temperantia, & Fortitudine dicendum) aliæ dicantur ſubjectivæ, aliæ potentiales: aliæ integrales. *Partes ſubjectivæ* ſunt ſpecies, ſeu inferiora, in quas ejuſmodi virtus ſubdividitur. Nomine *Partium potentialium* intelliguntur virtutes, Prudentiæ v. g. affines, ad quam proindè ratione magnæ ſuæ cognationis reducuntur, eique annecti ſolent. *Partes integrales* tandem vocantur eæ, quæ ad perfectum actum Prudentiæ concurrere debent: undè hæ non ex eo dicuntur integrantes: quaſi virtutem ipſam integrent & componant, quemadmodum manus, pes & caput integrant corpus hominis; ſed quod ad perfectum actum virtutis omnes concurrant, ut dictum.

Partes ſubjectivæ Prudentię ſunt quinque, nimirum. 7. CONLC. II. Partes ſubjectivæ, ſeu ſpecies ſub prudentia tanquam ſub genere contentæ, ſunt quinque, videlicet Monaſtica, Oeconomica, Politica, Legiſlativa, & Militaris. Ita D.Th. 2. 2. q. 47. & alii. Ratio eſt quia *Prudentia* generatim alia eſt *Monaſtica* (quam eſt *Perſonalem* appellant) eſtque ea, qua quiſque ſibi & propriæ ſuæ directioni proſpicit, & alia *Gubernativa*, quæ aliorum proſpicit directioni. Atqui Gubernativa ulterius aptè ſubdividitur in quatuor enumeratas poſteriores ſpecies: quælibet enim earum proſpicit directioni aliorum, ſed diverſimodè; ergo in omnibus erunt quinque.

Monaſtica.

8. Cæterum *Prudentia œconomica* eſt, quæ totius familiæ honeſtam inſtitutionem tuetur, & gubernat, ejus bonum duntaxat attendens. *Oeconomica.* *Prudentia Politica, ſeu civilis* eſt, qua quis rectè novit adminiſtrare Rempublicam; legumque obſervantiam procurare: hæc enim ſpectat bonum commune Civitatis, ſeu reipublicæ ſicut œconomica familiæ. *Politica, ſeu Civilis.* *Prudentia legiſlativa* eſt, qua quis novit idoneas leges condere, & hæc vel maximè neceſſaria eſt Legiſlatoribus. *Legiſlativa.* Tandem *Prudentia militaris* eſt, qua rectè adminiſtratur militia: & hæc requiritur in militibus, & ampliùs in belli Ducibus, ut militia rectè adminiſtrata bonum commune ſtrenue defendatur. *Militaris.*

Partes potentiales prudentiæ tres. 9. CONCL. III. Partes potentiales Prudentiæ tres communiter aſſignantur cum D.Th. *loc. cit. q.* 51. videlicet Eubulia, Syneſis, & Gnome. *Eubulia* (latinè, bona conſultatio) eſt habitus rectè inclinans ad conſultandum, ſeu ad excogitanda media apta pro conſecutione finis. *Eubulia, Syneſis &* *Syneſis* (quòd latinè eſt, ſenſatè diſcernere) eſt habitus diſponens ad ferendum rectum judicium de particularibus operabilibus conſultatis, idque juxta regulas communes. *Gnome.* *Gnome* eſt habitus rectè judicandis ex principiis quibuſdam altioribus præter ordinarias legis; ſive contra tenorem verborum legis: prout fit per Epichejam, quæ eſt benigna legis interpretatio ſecundum æquum & juſtum, quaque non- *Epicheja quid.*

nunquam determinantur, ſeu practicanda judicantur aliqua contra verba legis, etſi non contra mentem legis; eò quòd ejuſmodi caſum ob ſpeciales circumſtantias non cenſeatur legiſlator comprehendere voluiſſe ſub lege generaliter lata. (a) Notat tamen Hetinex *diſp. 1. de Prud. q. 1. n. 15.* quòd Syneſis & Gnome reverà ſint ipſamet Prudentia, eamque integrent, uti diverſi habitus circa diverſas concluſiones integrant unam ſcientiam totalem.

(a) Ut dictum Tract. 2. diſt. 4. n. 9. & ſeq.

Partes integrales prudentiæ ſunt octo; quæ?

10. CONCL. IV. Partes integrantes, ſive integrales Prudentiæ, à S. Thoma *loc. cit.* q. 48. & aliis, octo numerantur. I. *Memoria præteritorum:* nam hæc magnam opem affert ad rectè formandas deliberationes de fine, ac mediis ad finem aſſumendis, quia ex ea naſcitur experientia, optima rerum magiſtra. II. *Intellectio*, id eſt, cognitio primorum principiorum practicorum. III *Docilitas*; qua quis facilitatur ad promptè acquieſcendum monitis prudentium, quibus rectè inſtruitur. IV. *Solertia*; qua operans diſponitur ad facilem, & ſubitam mediorum excogitationem. V. *Ratio*, qua quis promptus efficitur ad inferendum unum ex alio ſimili, atque applicandum principia generalia ad particulares concluſiones. VI. *Circumſpectio*, per hanc quippe habilitatur homo ad rectè expendendas omnes circumſtantias actionis moralis. VII. *Providentia*, qua rectè expenduntur futura agibilia moralia, veluti jam connexa cum præſentibus. VIII. *Cautio*, qua inſtruitur operans, qualiter declinare debeat impedimenta occurrentia & ne ſub ſpecie boni voluntas applicetur malis. Sciendum tamen, quòd prædictæ octo non eodem modo cenſeantur partes integrantes Prudentiæ: nam quinque priores eatenus dicuntur tales, in quantum prærequiruntur ut conditiones præviæ ad actum, ſeu executionem Prudentiæ, ſed tres poſteriores, quatenus ſunt aliqui actus Prudentiæ, ut notat Sannig *diſt. 2. de Prud. q. 1. n. 12.*

QUÆSTIO II.

De Vitiis Prudentiæ oppoſitis.

11. CONCL. I. Licèt omne peccatum opponatur Prudentiæ, eò quòd ſit contra rectum ejus dictamen; magis tamen directè, ac generatim loquendo, opponitur Prudentiæ, hinc per defectum Imprudentia, illinc per exceſſum, ſeu quaſi exceſſum, Prudentia falſa ſive fucata. Ita communis, & ratio eſt: quia Prudentia conſiſtit in medio, non minùs, ac aliæ Virtutes morales, ergo poteſt contra eam peccari non ſolùm per defectum, ſed etiam per exceſſum, ſeu quaſi exceſſum. Undè inquit Apoſtolus Rom. 12. *Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.*

Prudentiæ quæ vitia opponantur.

12. CONCL. II. Per defectum, ſive Imprudentiam, peccatur contra virtutem Prudentiæ quadrupliciter, videlicet Præcipitatione, Inconſideratione, Inconſtantia, & Negligentia. Et quidem *Præcipitatione* peccatur contra Prudentiam, dum quis propoſito aliquo fine ſtatim opus aggreditur, non præmiſſa ſufficienti deliberatione de totius negotii qualitate, de mediis illud exequendi, deque cavendis impedimentis. *Inconſideratione* peccatur contra ipſam, dum temerè judicatur, & concluditur de ipſo opere exequendo, non præmiſſa diligenti rerum ac circumſtantiarum inſpectione. *Inconſtantia* verò contra Prudentiam peccat ille, qui rebus jam ſemel deſideratis, ac rectè judicatis, ſine ulla, vel certè ſine ſufficienti cauſa mutat judicium ſuum. Et tandem contra eandem Prudentiam peccatur *Negligentia*, quæ eſt omiſſio diligentiæ requiſitæ in actu intellectus ad excitandam & dirigendam voluntatem, ac vires externas, ut exequantur illud opus, quod faciendum eſſe judicatum eſt.

Per defectum contra Prudentiam peccatur. Præcipitatione. Inconſideratione. Inconſtantia & Negligentia.

13. CONCL. III. Per exceſſum aut quaſi exceſſum, ſeu potius quadam falſa ſeu fucata ſpecie Prudentiæ pec-

Per exceſſum cõtra eam peccatur ſex modis.

peccatur contra eam ſex modis, videlicet Prudentia carnis, Aſtutia, Fraude, Sollicitudine temporalium, & Sollicitudine futurorum. Ita communis.

Prudẽtia carnis quæ. 14. *Prudentia carnis* ea dicitur, qua quis novit excogitare idonea media ad opera carnis complenda: qualia ſunt fornicatio, immunditia, gula, ira, & cætera hujuſmodi, quæ recenſet Apoſtolus *Galat.* 5. Et Hæc Prudentia carnis, qua quis vivit ſecundùm carnem id eſt, ſecundùm inſtinctus, commoditates ac motus naturæ corruptæ, opponitur Prudentiæ ſpiritus, quæ novit excogitare idonea media ad opera ſpiritus ſeu virtutum perficienda. De qua utraque legitur Rom. cap. 8. *Prudentia carnis, mors eſt; Prudentia autem ſpiritus, vita & pax: quoniam ſapientia carnis, inimica eſt Deo*.

15. *Aſtutia* ſumitur hîc in malam *Aſtutia, quid.* partem, nempè pro notitia pravorum mediorum ad fallendum proximum idoneorum, cum affectu id opere exequendi. Et hæc continet artem ſimulandi, & diſſimulandi; eſtque ſpecies quædam Prudentiæ carnis, illi etenim maximè videntur eſſe potentes ſecundùm carnem, qui modos norunt occultos fallendi proximum, & ſic obtinendi bona temporalia. Porrò Aſtutiæ vitium alium nomine dicitur *Cordis duplicitas*; de qua *Eccleſiaſtici* 2. dicitur. *Væ duplici corde, & labiis ſceleratis & manibus malè facientibus & peccatori terram ingredienti duabus viis*.

Dolus, quid. 16. *Dolus* eſt actus externus, ſeu executio ipſius Aſtutiæ: & habet præcipuè locum in materia Juſtitiæ, puta in contractibus humanis, Et communiter definitur, quòd ſit machinatio ad circumveniendum, decipiendum, ſeu fallendum proximum adhibita.

Fraus, quid. 17. *Fraus* fermè idem eſt, quod Dolus: differt tamen ex eo à Dolo, quòd Fraus fiat per facta: ut cum menſura eſt minor juſto, vel cùm moneta eſt adulterina, & hujuſmodi. Undè Fraus eſt quid minus commune, quàm Dolus.

Sollicitudo temporalium quæ. 18. *Sollicitudo temporalium* eſt nimia mentis occupatio in conquirendis, & conſervandis rebus temporalibus, proveniens ex inordinato habendi amore, & amittendi timore. Undè tria in hoc vitio includuntur, nempè nimius affectus ad bona temporalia, timor, & anxietas in iis conquirendis vel conſervandis, ſimulque nimia occupatio mentis in illis cogitandis & tractandis. Et hanc inordinatam temporalium Sollicitudinem, veluti valdè pernicioſam animæ, paſſim reprehendit Scriptura Sacra, & vel maximè Chriſtus Dominus *Matth.* 6. dicens: *Ne ſolliciti ſitiis animæ veſtræ, quid manducetis; neque corpori veſtro, quid induamini*, & alibi.

Non prohibetur moderata ſollicitudo temporalium. 19. Cæterùm prædictis verbis prohibetur ſolùm inordinata temporalium Sollicitudo; id eſt: ea, quæ eſt conjuncta cum nimio affectu temporalium, nimiaque mentis occupatione, & anxietate in iis conquirendis, & conſervandis, Siquidem moderata ſollicitudo & proviſio temporalium, quæ fit abſque nimio ad eadem affectus, cordiſque anxietate: non ſolùm non eſt prohibita, ſed etiam commendatur, *Proverb.* 6. ibi: *Vade ad formicam, ò pigor*. Et Proverb. 10. *Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui autem æſtate ſtertit, filius confuſionis*. Huc facit illa generalis maledictio, toti humano generi data Gen. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*.

Sollicitudo futurorum, quæ. 20. Tandem *Sollicitudo futurorum* eſt ſpecies quædam Sollicitudinis temporalium: & conſiſtit in nimia animi occupatione circa futura, maximè ut vitæ neceſſaria habeantur, quæ eſt conjuncta cum cordis anxietate, & parva fiducia Divinæ Providentiæ: ut cùm quis plùs juſto ſollicitus eſt de victu, veſtitu, aliiſque rebus neceſſariis in futurum annum, menſem, vel diem.

QUÆSTIO III.

De Iuſtitia, & variis ipſam concernentibus.

De his remiſſivè. 21. MAteria præſentis Quæſtionis commodiùs examinatur interiùs *Diſtinctione ſequenti. Quæſt. 1. & 2.*

QUÆSTIO IV.

De Temperantia, & annexis Virtutibus.

Temperantia quid. 22. CONCL. I. *Temperantia* eſt virtus refrænans inordinatos appetitus & concupiſcentias corporis, præſertim circa guſtum & tactum. Ita communis. Dicitur notanter, *præſertim circa guſtum & tactum:* quia Temperantia propriè dicta proximè verſatur in moderandis voluptatibus guſtus & tactus, quæ ſolent oriri ex eſculentis, poculentis, & venereis. Undè nemo propriè judicatur intemperans, qui immodicè delectatur in contemplatione rerum naturalium, in honoribus, in picturis, in cantibus cæteroquin honeſtis, vel in odoriferis, & hujuſmodi, ſed talis propriè dicitur curioſus, ambitioſus, vel alio ejuſmodi notatu. Verùm hoc intelligendum de Temperantia propriè dicta: nam ſi ea ſumatur generaliter largè, ſic *Temperantia* eſt virtus, quæ refrænat affectum hominis ab iis, quæ ipſum quomodocunque contra præſcriptum rationis alliciunt. *Sumitur etiam largè. Ejus partes ſubjectivæ ſunt tres.*

23. CONCL. II. Temperantiæ, propriè acceptæ tres potiſſimùm ſunt partes ſubjectivæ, ſeu ſpecies, videlicet Abſtinentia, Sobrietas, & Charitas; quamvis nonnulli addant Pudicitiam. *Abſtinentia* eſt virtus, quæ ſecundùm rectam rationem moderatur appetitum, uſumque ciborum oblectantium. Huic peculiariter adverſatur *Gula*, quæ eſt inordinatus appetitus, vel uſus ciborum, voluptatis cauſa: ſed de hac jam alibi (b) *Sobrietas* eſt virtus, quæ ſecundùm rectam rationem moderatur inordinatum appetitum, uſumque potionis, vim inebriandi habentis. Huic adverſatur *Ebrietas*, quæ eſt exceſſum in potu inebriantis voluptatis cauſa factus; donec uſus rationis ſopiatur: de qua pariter jam dictum. (c) *Abſtinentia. Sobrietas, & (b) Tract. 3. Diſ. 3. q. 6.*

24. *Caſtitas* tandem eſt virtus, quæ moderatur inordinatum appetitum, uſumque venereorum: & hæc triplex eſt, nempè Virginalis, Vidualis, & Conjugalis; de qua, ſicut & de oppoſitis vitiis, ex profeſſo alibi. (d) *Pudicitia* eſt moderantia circa oſcula illicita, tactuſque impudicos, & ſimiles laſcivias, aſpectuſque venereos: & dicitur *Pudicitia*, quatenus pudoris, qui in uſum illorum intervenire ſolet, conformis exiſtit. Quia tamen cenſetur una eademque virtus circa prævia, & circa principale, hinc Pudicitia cómodè reducitur ad caſtitatem. Idem dicendum de *Continentia*, quæ eſt virtus refrænans motus concupiſcentiæ carnalis contra rectam rationem inſurgentes: quinimò hæc in re eſt ipſa Caſtitas. *(c) Cit. q. 6. nu. 45. & ſeq. Caſtitas, (d) Tr. 9. Diſ. 4 q. 1. & ſeq. Pudicitia, & Continentia reducuntur ad Caſtitatem.*

25. CONCL. III. Ad Temperantiam plures aliæ reducuntur virtutes, quæ & partes potentiales ipſius appellantur ratione magnæ ſuæ affinitatis, quam cum temperantia habent; videlicet Manſuetudo, Clementia, Studioſitas, Humilitas, Modeſtia, Eutrapolia. *Partes potentiales Tēperantia, quæ.*

26. *Manſuetudo* eſt virtus temperans irrationabiles paſſiones iræ, juxtà menſuram rectæ rationis. Et dicitur, *Iuxtà menſuram rectæ rationis:* nam contra eam poteſt peccari tum ſecundùm exceſſum per peccatum iracundiæ; tum ſecundum defectum per iræ vacuitatem: ſcilicet non increpando, caſtigando & vindicando malum, ubi & ſicut oportet. *Manſuetudo.*

27. *Clementia* magnam cum Manſuetudine gerit affinitatem; nec aliud eſt, quàm lenitas ſuperioris adverſùs inferiorem in conſtituendis pœnis: Huic per exceſſum adverſatur *Crudelitas:* *Clemētia.*

litas: per defectum verò *nimia*, ſeu indiſcreta *lenitas*.

Studioſitas. 28. *Studioſitas* eſt virtus, inordinatam ſciendi cupiditatem temperans; nam omnis homo naturaliter ſcire deſiderat. Eidem ſecundùm exceſſum opponitur *Curioſitas*, quæ eſt ſuperflua cognoſcendi, aut diſcendi cura; quamque prohibitam legimus Eccleſiaſtici cap. 3. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: & in pluribus operibus eius* (Dei) *ne fueris curioſus*. Secundùm defectum adverſatur eidem *Negligentia*; quæ eſt voluntaria omiſſio eorum addiſcendorum, quorum cognitio ad cujuſque ſtatum vel officium ſpectat.

Humilitas, & 29. *Humilitas* eſt virtus temperans inordinatum appetitum tendendi ad excelſa. Sive, ut eam S. Bernardus *tract. de 12. gradibus humilitatis* definit. *Humilitas eſt virtus, qua homo veriſſima ſui agnitione ſibi ipſi vileſcit*. Huic ſecundùm exceſſum contrariatur *Superbia*, de qua jam alibi: (e) & ſecundùm defectum *nimia Abiectio ſui*.

(e) Tr. 3. diſt. 3. q. 1.

Modeſtia quid, & quæ vitia ei opponantur. 30. *Modeſtia* eſt virtus moderans exteriores corporis actiones juxtà præſcriptum rectæ rationis, eſtque alia Modeſtia, quæ ſervatur in verbis; alia, quæ in factis, & alia, quæ in exteriori cultu; ſive in decenti apparatu veſtium, conviviorum, atque ſuppellectilis, juxtà proprii cujuſque ſtatus menſuram obſervatur. Modeſtiæ ſecundùm exceſſum opponitur *Petulantia*, & inſolentia: ſecundùm defectum verò *morum Ruditas*.

Eutrapelia, quid. 31. Tandem *Eutrapelia* eſt virtus, in recreationibus honeſtis, atque ad animi & corporis refocillationem ſuſceptis, rectum rationis moderamen ſervans: nam exceſſus in eiſdem, ſicut & nimius defectus, in vitio ſunt.

Tēperantiæ partes integrantes ſunt Verecundia, & 32. CONCL. IV. Partes integrantes Temperantiæ ſunt Verecundia, & Honeſtas. *Verecundia* quandoque accipitur pro paſſione, ſicque importat dolorem, vel timorem, conſurgentem ex conſideratione alicujus facti inferentis dedecus: ſed accepta pro habitu vel actu virtuoſo; *Verecundia* eſt virtus, à turpibus & inhoneſtis cupiditatibus retrahens. *Honeſtas* viciſſim eſt virtus, inclinans ad decorum in abſtinentia inhoneſtarum voluptatum reſplendentem. *Honeſtas.*

QUÆSTIO V.

De Fortitudine, ejuſque partibus & oppoſitis Vitiis.

33. POſtquàm de Temperantia, quæ turpia refugit, & abſtinet ab illicitis voluptatibus, dictum eſt; reſtat agendum de Fortitudine, quæ honeſta aggreditur, & animi dolorem fortiter ſuſtinet: eò præſertim, quòd & ipſa occupetur in moderandis paſſionibus animi, ne mentem ab honeſto avocent, atque illis præſertim, quæ pertinent ad fugam corporalem malorum. Poteſt equidem Fortitudo in largiori ſenſu accipi pro firmitate animi in bono honeſto, qualis in cujuslibet virtutis actione reperitur: verùm in hac acceptatione ea non eſt virtus à cæteris diſtincta, ſed potiùs conditio ad omnem virtutem requiſita. Propriè igitur loquendo de Fortitudine, ſit. *Ratio ordinis.* *Fortitudo largè.*

34. CONCL. I. *Fortitudo* eſt virtus, quæ voluntatem inclinat ad labores perferendos; & iuſta pericula aggredienda. Ita in re communis. Siquidem hæc virtus mediocritatem tenet inter Timiditatem, & Audaciam, juxtà illud Ariſtotilis 3. *Eth. c. 6.* dicentis; quòd ea ſit *Mediocritas circa metum & audaciam*. Nam Fortitudo virtus conſiſtit in perpeſſione juſtorum laborum, quos fugit Timiditas; & in aggreſſione juſtorum periculorum, ubi Audacia in quælibet pericula proruit, ſive juſta ſint & honeſta, ſive non. Undè *Vir fortis* eſt, quis honeſtatis cauſa; nunc quidem cum fiducia pericula aggreditur & tolerat, quando; ubi, & ſicut ratio dictat; nunc verò ingruentia mala timet aut ſuſtinet, quæ & quando timere, aut tolerare oportet. Et de tali- *Fortitudo propriè quid.* *Vir fortis, quis.*

bus;

bus legitur Hebr. 11. *Fortes facti ſunt in bello*.

Fortitudinis partes potentiales, quæ.

35. CONCL. II. Partes Fortitudinis potentiales (nam ſubjectivas non habet, quia hæc virtus verſatur circa materiam valdè ſpecialem, quæ plures virtutum ſpecies conſtituere nequit) ſunt præſertim Magnanimitas, Confidentia ſive Securitas, Patientia, & Perſeverantia: quæ quia ſunt multùm affines ipſi Fortitudini, rectè partes potentiales ipſius dicuntur.

Magnanimitas. Confidentia. Patientia, & perſeverantia, quid?

36. *Magnimitas* eſt virtus, ad opera magna & heroica in omni virtutum genere inclinans. *Confidentia* (quam alii *Securitatem* appellant) eſt quietatio voluntatis orta ex fiducia, qua quis rationabiliter confidit, ſe malum imminens ſuperaturum. *Patientia eſt virtus*, quæ in adverſis rebus animi mœrorem temperat, ac mala præſentia æquanimiter tolerat. Et tandem *Perſeverantia* eſt virtus, conſiſtens in eo, quòd quis in benè cœptis pergat, eaque uſque ad finem continuet, juxtà quod *Matth.* 10. Salvator ait: *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*.

Fortitudini opponitur.

37. CONCL. III. Fortitudini, quæ hinc timorem, illinc nimiam fiduciam ſive audaciam moderatur, per exceſſum & defectum utriuſque opponuntur varia vitia. In primis enim per exceſſum timoris, opponitur ipſi *Timiditas*, quâ fit, ut mala imminentia nimium formidentur, & non aggrediantur, etiam dum recta ratio dictat aggreſſionem eorum. Per defectum verò timoris opponitur eidem *Stupiditas animi*, quia quis ob animi ſtuporem nulla mala ſeu pericula formidat, etiam quando eadem formidare, & cavere, ſecundùm rectam rationem deberet.

Timiditas.

Stupiditas animi.

38. Deindè per exceſſum fiduciæ, opponitur Fortitudini *Audacia*, ſeu temeritas in aggrediendâ periculis, quando, quomodo, vel ubi non oportet. Per defectum verò fiduciæ, opponitur Fortitudini aliud vitium, & dicitur *Ignavia animi*, nihil audentis, ubi, quando, & quomodo aggredi, vel ſuſtinere oportet.

Audacia, &

Ignavia animi.

QUÆSTIO VI.

Quæ requirantur ad Martyrium?

Martyrii excellentiſſimus actus Fortitudinis.

39. **F**Ortitudinis virtus vel maximè eluceſcit occurrentibus malis ſeu periculis repentinis, iiſque maximis, utputà quæ mortem inferunt. Undè colligunt Doctores, Martyrium eſſe excellentiſſimum Fortitudinis actum; nam Martyres propter teſtimonium Chriſti, ſervandumque bonum veritatis Fidei, ipſam vitam profundere non perhorreſcunt. *Martyr* enim græcè, latinè *Teſtis* eſt: undè *Martyres Chriſti* dicuntur quaſi Teſtes ipſius, ſive veritatis, quę per Chriſtum nobis innoteſcit. Agendo igitur de Martyrio, ſit.

Martyrii, quid.

40. CONCL. I. *Martyrium* eſt tolerantia voluntaria mortis ex odio veræ Fidei, vel alterius virtutis Chriſtianæ inflictæ. Patebit hoc ampliùs ex declaratione conditionum ad Martyrium requiſitarum; undè ſit

Ad illud in adultis quæ requirantur.

41. CONCL. II. Ad verum Martyrium, tanquam excellentiſſimum actum virtutis Fortitudinis, requiritur in adultis ex parte intellectus vera Fides, ac deindè ex parte voluntatis pia voluntas tolerandi mortem pro Fidei Chriſti, vel pro defenſione alterius Virtutis ſupernaturalis. Ita communis.

Quid ſufficiat in parvulis.

42. Dicitur I. *Requiritur in adultis.* Nam in parvulis, qui nullum actum proprium elicere poſſunt, datur Martyrium abſque actu propriè voluntatis, quando occiduntur odio Fidei: ut patet in SS. Innocentibus, qui ab Herode Rege propter Chriſtum occiſi, ritè ab Eccleſia coluntur tanquam Martyres. Ratio eſt: quia licèt nullum poſſint elicere actum, quo acceptent Martyrium propter Fidem, adhuc tamen re ipſa propter Fidem perdunt animam ſuam; ergo eam rurſus in cœlis inveniant; juxtà illam generalè promiſſionem Chriſti, Matthęi 10. *Qui perdiderit animam ſuam propter*

pter me, inveniet eam. Quinimò ex ſpeciali privilegio Chriſti, occiſio propter cauſam Fidei eſt parvulus inſtar Baptiſmi: undè ſalvantur, etiamſi in utero materno occidantur propter Chriſtum, utpotè proprio ſanguine baptizati.

Hæretici propter ſectã ſuam occiſi, non ſunt Martyres.

43. Dicitur II. *Requiritur ad Martyrium ex parte intellectus vera Fides:* quia, ut dicitur Hebræ. c. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Undè Hæretici, ſi occidantur propter ſectam ſuam hæreticam, quam profitentur, Martyres non ſunt: nam, ut S. Auguſtinus *in Pſal. 24.* ait, *Martyrem non pœna, ſed cauſa facit: pœna enim communis eſt latroni & Martyri, hæretico & Catholico, ſed cauſa diſpar.*

Ad Martyrium in adultis requiritur ejus acceptatio.

44. Dicitur III. *Deinde ex parte voluntatis pia voluntas tolerandi mortem pro Fide Chriſti.* Siquidem ad Martyrium in adultis omnino requiritur: ut mors voluntariè acceptetur propter Fidei veritatem tuendam: nam ſicut ad Baptiſmum fluminis, ita & ad Martyrium, ſeu Baptiſmum ſanguinis, requiritur conſenſus, ſive prævia acceptatio illius.

Quid ſi dormiens occidatur in odium Fidei.

45. Hinc ſi quis adultis in odium Fidei Chriſtianæ dormiens occidatur, cùm antea de morte propter Fidem inferenda nihilominùs cogitaſſet, ſicque eam nullatenus acceptaverit, non eſt propriè cenſendus Martyr; prout notat Leſſius *lib. 3. de juſt. & jure, c. 3. num. 24.* & Layman *lib. 3. ſect. 3. n. 4.* citans Suarezium. Secùs foret, ſi quis ob Fidem in vincula conjectus ſtatuiſſet ſecum, mori potiùs, quàm Fidem negare: nam ſi talis poſtea in odium Fidei dormiens interficiatur, verus Martyr erit; cum in ſimili etiam ille Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiat in ſomnis, qui illud antea deſideraverat.

Milites pugnantes contra infideles, an ſint Martyres.

46. Quæres, an milites, qui in bello pro defenſione veræ Fidei contra infideles ſuſcepto pugnantes occiduntur, ſint Martyres? Reſp. I. Certum eſt, ſi ejuſmodi milites intentionem ſuam non referant ad cauſam Fidei vel aliud motivum ſupernaturale, ſed ad alium finem, utputà honorem, pecuniam, vel bonum duntaxat humanum Reipublicæ, eos occumbendo in tali bello neutiquam effici Martyres: cum non moriantur propter Chriſtum, aut in teſtimonium alicujus virtutis ſupernaturalis à Deo revelatæ, ſed ob finem merè humanum.

Quid, ſi pugnent intentione defendendi Fidem.

47. Reſp. II. Suppoſita pia intentione defendendi veram Fidem contra hoſtes ejuſdem, ipſoque ſtatu gratiæ, milites in tali bello pugnantes exercent actum valdè meritorium, ſi tamen pugnando occidantur propriè Martyres non ſunt. Ratio poſterioris partis eſt: quia milites actu pugnantes, non voluntate, ſed potiùs neceſſitate mortem ſuſtinent; quinimò hanc hoſtibus inferrent, niſi ab ipſis vincerentur. Inſuper ipſi non præſeferunt manſuetudinem Chriſti, cujus Paſſio eſt exemplar veri Martyrii; quique, *cùm pateretur, non comminabitur* 1. Petri 2. Leſſius *loc. cit. n. 36.* Layman, & alii. Accedit praxis, ac ſenſus Eccleſiæ, quæ decedentes in actuali pugna nunquam conſuevit colere pro Martyribus.

Exercent actũ valdè meritorium.

48. Prior autem pars ex eo patet: quia milites illi, cæteroquin in ſtatu gratiæ conſtituti, & ex tali optima intentione pugnantes, publicum Deo, veræque Fidei teſtimonium perhibent, hujuſque augmentum atque propagationem totis viribus promovere ſatagunt, atque pro ejuſdem defenſione mortem ſaltem indirectè acceptant, dum periculo ipſius manifeſto ſeſe exponere non perhorreſcunt. Huc faciunt verba illa Gregorii Papæ IV. exhortatoria ad milites pro Chriſtianorum defenſione pugnantes, & conſolatoria morientium in hac piiſſima intentione, quæ referuntur *c. Omni timore*, 23. q. 8. ibi *Omni timore, ac terrore depoſito contra inimicos ſanctæ Fidei, & adverſarios omnium religionum agere viriliter ſtudete. Novit enim Omnipotens, ſi quilibet veſtrum morietur, quòd pro veritate Fidei & ſalvatione patriæ, ac defenſione Chriſtianorum mortuus eſt: & ideo ab eo præmium cæleſte conſequetur.* Idipſum

Sententia notabiles circa hoc.

ſum S.Joannes à Capiſtrano, ſuis Cruce-ſignatis contra Turcas, infenſiſſimos Chriſtiani Nominis hoſtes, propè Belgradum fortiter pugnaturis, affectuosè proponebat, illis (apud Vvaddingum ad Ann. 1456.) verbis: *O quam fœlices, qui in hac pugna Chriſti moriuntur: quia ſtatim ab Angelis cum ſanctis Martyribus, qui pro Fide mortui ſunt coronabuntur:* (f)

(f) Vide dicenda in ſimili n. 55. & 57.

Morientes pro defenſione cujuslibet Virtutis ſupernaturalis, ſunt verè Martyres.

49. Dicitur IV. *Vel pro defenſione alicujus veræ Virtutis ſupernaturalis:* nam non ſolùm, qui propter Confeſſionem Fidei, ſed etiam, qui pro defenſione aliarum Virtutum ſupernaturalium moriuntur, Martyrii palmam conſequuntur. Generaliter enim loquendo omnia virtutum opera, quatenus referuntur in Deum, ſunt quædam Fidei proteſtatione: quia dum quis potius vult mori, quàm Deum peccato quopiam offendere, ipſo facto proteſtatur. Deum eſſe Summum bonum, ac omnibus aliis bonis creatis præferendum, quod eſt articulus Fidei Chriſtianæ.

Exempla hujus.

50. Infertur proindè, quòd omnium virtutum ſupernaturalium opera poſſint eſſe cauſa Martyrii. Sic enim S.Joannes Baptiſta eſt Martyr quia in odium Virtutis ac Veritatis, quam liberè ac impavidè prædicabat fuit occiſus. Similiter multæ Sanctæ Virgines ſunt Martyres, eò quòd fuerint mortuæ pro defenſione Virginitatis. Sic enim S.Thomas Epiſcopus Cantuarienſis eſt Martyr, qui pro Catholica Eccleſia, ejuſque immunitate defendenda mortuus eſt: idem dicendum de plurimis aliis.

Quid ſi Tyrannus prætextus fingat.

51. Et notandum; quòd ſi quis ob prædictas cauſas occidatur, verè ſit Martyr, licèt Tyrannus alios falſos prætextus fingat. Nam & Judæi ſub prætextu violatæ Legis Moſaicæ, & quòd ſe Regem feciſſet, Chriſtum Dominum veluti malefactorem occiderunt, qui tamen Martyr fuit, imò Dux, & Princeps Martyrum. Similiter in primitiva Eccleſia non rarò occidebantur Martyres, verè quidem in odium Fidei, ſed ſub prætextu perverſionis Reipublicæ; quibus ſimilia poſtmodum plurimis aliis Sanctorum Martyribus falsò impoſita fuerunt.

Ad Martyrium requiritur, ut mors inferatur, quomodo?

52. CONCL. III. Ad Martyrium inſuper requiritur, quòd mors inferatur, ita ut vel mors re ipſa ſequatur (& hoc eſt perfectiſſimum, & completum genus Martyrii) vel ſaltem poſita fuerit cauſa ſufficiens, ex qua naturaliter ipſa mors conſequeretur, niſi divinitus impediatur, Ita communis, & ſequitur Herinex *diſp.* 8. *de Baptiſmo, quæſt.* 1. Sic enim S. Joannes Evangeliſta ab Eccleſia celebratur inter Martyres, eò quòd miſſus fuerit in ferventis olei dolium: & eadem ratione tres Pueri in fornacem Babylonicam miſſi, Martyres cenſentur, quia pro cultu unius veri Dei lethalem cruciatum (etſi poſteà divinitus impeditum) fornacis ardentis ſubire non exhorruerunt.

Miſſi in carcerem, vel exilium, propter fidem, an, & quando ſint Martyres?

53. Infertur proindè I. Quòd propriè & perfectè Martyres non ſint, qui in vincula conjecti, vel in exilium acti, aut omnibus bonis ſuis ſpoliati, multa pro Fide Chriſti, patiuntur, niſi fortè ſecundum quod ex his mors ſequitur; prout notat D.Thomas 2. 2 *q.* 125. *art.* 2. Nam talia de ſe non ſunt illativa mortis: quinimo conſueverunt homines omnia hujuſmodi ſubire, & graviſſimos etiam corporis dolores ſuſtinere, ut vitam conſervent. Quòd ſi verò ex præmiſſis ipſa mors ſequatur, Martyrium perficitur, ut patet exemplo SS. Martyrum, & Pontificum Marcelli, Joannis, Silverii, Martini, & Pontiani, quos in carcerem, vel exilium miſſos, atque ibi eruminis confectos, Eccleſia pro Martyribus generatur.

Martyres deſiderio, an ſint propriè Martyres.

54. Infertur II. Quòd Martyres ſolo deſiderio non ſint propriè Martyres: non obſtante, quod amotoliſſimo ejuſmodi deſiderio maximum in cœlis cumulum meritorum conſequantur: ac, etiamſi effectus Martyrii ad effectum non deducatur: nihilominùs ipſa ſola eorum voluntas *Deo judice coronetur*, c. Numquid Cain de pœnit. diſt. 1. Quia videlicet reipſa non ſuſtinent mortem propter confeſſio-

ſionem veræ Fidei, neque cauſam proximam illius.

Pulchra ſententia circa Martyriū ſine ſanguine.

55. Nec obſtat id, quod de S. Martino Turonenſi Epiſcopo, canit Eccleſia, *O ſanctiſſima anima, quam etſi gladius perſecutoris non abſtulit, palmā tamen Martyrii non amiſit*. Quò faciunt plures aliæ SS. Patrum ſententiæ, ut illa ſancti Hieronymi, in Epitaphio Paulæ, circa finem: *Non ſolum effuſio ſanguinis in confeſſione reputatur, ſed devotæ quoque mentis ſervitus immaculata quotidianum eſt Martyrium*. Accedit D. Auguſtinus *Serm.* 250. *de Tempore*, ibi: *Chriſtianis quotidiana Martyria deeſſe non poſſunt. Sicut enim caſtitas, & veritas, & juſtitia, Chriſtus eſt; ſic & ille, qui eis inſidiatur, perſecutor eſt. Qui & in aliis defendere, & in ſe cuſtodire voluerit, Martyr erit*. Item S. Bernardus in Sentent. Brevior. *Parcitas in ubertate, largitas in paupertate, caſtitas in juventute, Martyrium eſt ſine ſanguine*. Et concordant plures ſimiles SS. Patrum ſententiæ. Reſpondetur enim, hujuſmodi authoritates loqui de martyrio, non propriè, ſed per quandam ſimilitudinem; ut explicat D. Thomas *2.2. q. 125. art. 4. ad 1.* Undè idem D. Auguſtinus *lib. de ſanct. Virginitate*, præfert Martyrium perpetuæ Virginitati. Martyrium enim inter omnes actus virtuoſos maximè demonſtrat perfectionem Charitatis, juxtà illud Salvatoris, Jo. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*.

Quæ explicantur.

Morientes in pia cauſa, v.g. ſervitio peſtiferorum an ſint Martyres.

56. Infertur III. Quòd morientes in cauſa pia, V.g. vitam proſtituentes ob amorem Dei in ſervitio peſtiferorum, propriè non ſint Martyres, eò quòd mors eiſdem non inferatur odio Fidei Chriſtianæ, vel alicujus Virtutis ſupernaturalis. Martyrium enim eſt teſtimonium externum, quod Chriſto, vel ejus doctrinæ præbetur per hoc, quòd quis mortem pro ea voluntariè ſubeat; quod non fit, niſi adſit, qui mortem inferat, ut Chriſtum vel ejus doctrinam nobis auferat. In quo ſenſu loquitur ille vulgatus, Martyrum patientiam commendans verſiculus, *Actio diſplicuit Paſſio grata fuit*: per actionem denotans crudelitatem Tyrannorum mortem inferentium, per paſſionem verò patientiam SS. Martyrum.

Senſus Fidelium antiquitus circa hæc.

57. Fatendum tamen, quòd olim eos qui, *cùm peſtis ſæviſſima graſſaretur Alexandriæ, morbo laborantibus miniſtrantes libentiſſimè mortem oppetiere, velut Martyres religioſa fidelium fides venerari conſuevit*, ut legitur in Martyrologio Romano, *ad diem* 28. *Februarii*. Quod quidem factum fuit propter excellentiam operis adeò heroici, atque eximiæ Charitatis, Chriſto in ſuis membris (Fidelibus nimirum) exhibitæ. Quamvis ſimul notanter ibidem addatur ly, *velut Martyres* ad inſinuandum, quòd propriè loquendo, & in toto rigore, tales non ſint Martyres.

Ad Martyrium requiritur vel ſtatus gratiæ, vel diſpoſitio ad eam.

58. CONCL. IV. Ut martyrium alicuipiam proſit ad ſalutem; requiritur inſuper ſtatus gratiæ, vel ſaltem legitima diſpoſitio ad gratiam, juxtà illud Apoſtoli 1. Corinth. 13. *Et ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*. Quibus verbis excluduntur illi, qui nec Charitatem habent, nec ad eam ſunt diſpoſiti: ut ſunt Schiſmatici, Hæretici, aut alii peccatis mortiferis affectu inhærentes; prout inter alios obſervat Herinex *diſp. 8. de Baptiſmo, q. 3. n. 24.*

Ejuſmodi debita diſpoſitio quæ ſit.

59. Porrò diſpoſitio debita ad Martyrium in peccatoribus, non ſolùm eſt contritio perfecta, ſed etiam attritio, ut innuit D. Thomas *p. 3. qu. 78. ar. 1.* dicens. *Paſſio pro Chriſto ſuſcepta obtinet vim Baptiſmi*: ad hujus enim fructum conſequendum ſufficit in peccatoribus attritio. Concordat Scotus *4. diſt. 14. q. 1. §. ex his*, ac ſequuntur Leſſius, Maſtrius, Herinex, & alii.

Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.

60. Atque de hujuſmodi Martyribus verificatur illud D. Auguſtini, *Serm.* 18. *de Verbis Apoſtoli* & refertur c. Cùm Marthæ. §. Tertio loco de Celebr. Miſſar. *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod intellige, dummodò de ejuſmodi Martyrio propter Chriſtū perpeſſo legitimè conſtet.

DI-

DISTINCTIO II.

De Virtute Juſtitiæ, ac Jure generatim.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Iuſtitia, & quæ Virtutes eidem annexæ?

Iuſtitia variæ acceptiones

1. JUſtitiæ nomen variè ſumitur: & in primis Juſtitia communiter, ac ſecundùm rationem ſuam generaliſſimam aliud non eſt, quàm *rectitudo voluntatis propter ſe ſervata*, ut poſt D. Anſelmum, *de Veritate c.12.* loquitur Scotus 4. *diſt.* 46. *qu.* 1. Et hoc modo Juſtitia in ſe continet Virtutes omnes, atque in S. Scriptura non raro ſic accipitur; ut Matt 5. *Beati, qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam*, & alibi. Deindè ſumitur Juſtitia pro ipſamet rectitudine actus: in quo ſenſu bona opera exercentes, dicuntur operari Juſtitiam, juxtà illud ad Hebr. 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam.* Sed de Juſtitia taliter accepta hìc non eſt ſermo.

Ejus acceptio magis propria.

2. Ulteriùs igitur, & magis ad propoſitum, Juſtitia ſumitur pro habitu, ſeu virtute inclinante voluntatem ad reddendum alteri debitum ſuum; qualecunque illud ſit; juxtà quod loquitur Apoſtolus ad Rom. 13. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* Undè Juſtitia ſic accepta, comprehendit ſub ſe omnes eas virtutes, quæ reſpiciunt alterum in ordine ad reddendum ipſi quoddam debitum; cujuſmodi Virtutes recenſentur *num.* 6. *& ſeqq.* Ultimò tandem Juſtitia ſumitur ſtrictè & propriè, quomodo reſpicit debitum legale, ac jus propriè dictum, reddendum alteri. Et in hac ultima acceptione loquendo de Juſtitia, ſit

Juſtitia propriè ſumpta quid?

3. CONCL. I. *Iuſtitia* ſtrictè & propriè ſumpta benè definitur cùm Ulpiano *l. Iuſtitia, ff. de juſtitia & jure*, taliter *Iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas, jus ſuum unicuique tribuens.* Quæ definitio communiter eſt recepta, & ſenſum facit. Iuſtitia eſt virtus inclinans, & firmans voluntatem ad perpetuò tribuendum jus ſuum unicuique. Dicitur, *conſtans & perpetua voluntas*: quæ particula ſtat loco generis, Commune eſt enim omni virtuti, quòd ſit conſtans & perpetua voluntas; id eſt, firmus habitus voluntatis, inclinans ipſam non ad unam duntaxat diem, vel annum, ſed quantùm eſt ex natura talis habitus, perpetuò circa proprium objectum rectè operandi.

Reddit alteri jus, & quale?

4. Et additur, *jus ſuum unicuique tribuens*; ſive ut alii legunt, *jus ſuum cuique tribuendi*; quæ particula ſtat loco differentiæ per quam Juſtitia differt à cæteris Virtutibus tanquam per proprium objectum, quod eſt jus ſuum cuique tribuere. Dum autem dicitur, *Ius ſuum*, id intelligendum eſt de jure propriè dicto, ſeu debito legali; non autem de jure largè ſumpto, ac debito morali tantùm. Et per hoc differt Juſtitia propriè dicta; & hìc definita, ab Obſervantia, Pietate, & aliis hujuſmodi Virtutibus, quæ licèt alterum reſpiciant, non tamen reddunt ipſi debitum aliquod legale, ſeu jus propriè dictum, ſed morale ſolùm; ac proindè non ſunt Juſtitia propriè dicta.

Debitum legale.

5. Porrò *Debitum legale* (quod eſt debitum ſtrictè, & propriè dictum) illud eſt, ad quod reddendum, & quidem quoad æqualitatem, quis lege aſtringitur. Et additur, *quoad æqualitatem*: quia dum redditur, ſeu ſolvitur

tur

tur debitum legale, ſervatur Juſtitia propriè dicta, ad quam inter alia requiritur æqualitas dati & accepti, ita ſcilicet, ut ſi debeam centum, vel quid æquivalens, & non poſſet fieri talis æqualitas, hoc ipſo jam non poſſet eſſe lex de debito illo totaliter reddendo, utpote cui nunquam poſſet ſatisfieri, ſicque non interveniret debitum legale. *Debitum morale* econtrà dicitur illud, ad quod alteri reddendum obligatur quis ſolum moraliter, ac ex honeſtate virtutis, id eſt, quod vel eſt altioris ordinis, & ita magnum ut non poſſit ei reddi ad æqualitatem, ac proindè ſolum obligat ad ſatisfaciendum ipſi pro viribus, ſeu quantùm eſt moraliter poſſibile; vel ita parvum, ut non inducat obligationem legalem, & ſtrictam, ſed moralem duntaxat, quæ ex quadam honeſtate virtutis procedit, prout fit in Virtutibus Juſtitiæ annexis, de quibus ſit

Debitum morale quid?

Virtutes Juſtitiæ annexæ quæ.

6. CONCL. II. Virtutes Juſtitiæ annexæ, ac veluti partes ejus potentiales, dicuntur omnes illæ, in quibus intervenit quidem aliquod debitum ad alterum, illud tamen non legale, ſed duntaxat morale: eò quòd ſit (uti proximè explicatum) adeò magnum, ut non poſſit illis ſatisfieri ad æqualitatem; aut ita parvum, ut non inducat veram obligationem legalem & ſtrictam; ſed duntaxat ex quadam honeſtate virtutis procedentem. Prioris generis ſunt Religio, Pietas, Obſervantia, & Obedientia, quæ eſt pars Obſervantiæ. Poſterioris generis eſt Gratitudo, Veritas, Amicitia, Affabilitas, & ſi quæ ſunt aliæ hujuſmodi Virtutes, in quibus eſt ſolum debitum morale ad alterum. Ita communis poſt D.Th. 2. 2. *quæſt.* 80. Nam ſola illa virtus, quæ reſpicit debitum legale, ac jus propriè dictum alteri reddendum, cenſeatur Juſtitia propriè dicta; cæteræ verò, quæ reſpiciunt quidem debitum alteri reddendum, ſed duntaxat morale, hoc ipſo deviant à ratione perfectæ Juſtitiæ: tamen, quia reſpiciunt aliquod debitum erga proximum, cenſentur Virtutes Juſtitiæ annexæ, ac veluti partes illius potentiales: uti ſunt enumeratæ. Et quidem *de Religione* jam dictum eſt ſuo loco. (a)

(a) Trac. 5. diſt. 1. per tot.

Pietas variè accipitur.

7. *Pietas* quandoque ſumitur pro ſtudio internæ devotionis, & ſinceri affectus erga Deum & proximum, in quo ſenſu 1. Timor. 4. dicitur. *Exerce teipſum ad pietatem.* Et infrà. *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ*, & alibi. Quandoque Pietas accipitur pro miſericordia, ſeu benigno affectu erga alios, præſertim filios noſtra ope indigentes: qua ratione Pietas paſſim, in S. Scriptura Deo attribuitur, ut Eccleſiaſtici 2. *Quoniam pius, & miſericors eſt Deus*, & alibi; in propoſito tamen Pietas ſumitur pro ſpeciali virtute, qua debitum cultum exhibemus parentibus, tanquam vitæ & educationis noſtræ poſt Deum authoribus.

Obſervantia, quid?

8. *Obſervantia* eſt virtus, qua debitus cultus defertur Superioribus, tanquam gubernationis noſtræ authoribus. Sicuti enim pietas colit parentes, eò quod ſint nobis poſt Deum auctores vitæ, atque educationis noſtræ; ita obſervantia defert cultum Superioribus: quia ſunt authores noſtræ gubernationis. Ad hanc reducitur *Obedientia*, quæ, quatenus eſt ſpecialis virtus, ideò aliquid facit, quia præceptum eſt. Et prædictæ tres virtutes, nempe Religio, Pietas, & Obſervantia reſpiciunt debitum adeò magnum ad alterum, ut non poſſit eidem ſatisfieri ad æqualitatem: undè verſiculi illi,

Dignas Cœlitibus, Genitoribus, atque Magiſtris.
Pro meritò grates reddere nemo poteſt.

Juſtitia propriè dicta, an detur inter patrem & filium, dominum, & ſervum.

6. Sed occaſione dictorum, quæres incidentaliter, an inter patrem & filium, dominum & ſervum (id eſt: mancipium) poſſit intercedere Juſtitia propriè dicta? Reſp. negativè, loquendo de iſtis ſpectatis quoad Jura & debita, quæ ſunt inter eos qua tales. Ita Ariſtoteles 5. *Ethic. cap. 6.* Scotus *cit. diſt.* 46. *q.* 1. & alii. Ratio eſt: quia ad Juſtitiam propriè dictam requiritur jurium alteritas, id eſt,

ju-

jurium Diſtinctio: atqui hæc non habetur inter patrem & filium, inter dominum & ſervum quà tales: cùm filius, & ſervus, non ſint ſui juris reſpectu patris, ac domini; ergo. Additur tamen, *loquendo de ipſis ſpectatis quoad jura debita, quæ ſunt inter eos quà tales*. Quod enim filius ut filius debet patri, debet ei lege Pietatis, non Juſtitiæ. Si verò ipſi ſpectentur, ut ſunt diſtincti homines, atque in multis rebus ſui juris, ac diverſa jura habentes, ſic inter eos poteſt eſſe Juſtitia, & injuria: ut ſi filius ſit emancipatus, vel habeat bona caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia, & hæc ipſi à patre contra fas auferantur: item ſi dominus ſervum occidat, vel mutilet; nam in vita, membriſque conſervandis, ſervus non ſubeſt domino, ſed eſt ſui juris.

Gratitudo, quid. 10. Quantùm attinet ad Virtutes poſterioris generis, itidem Juſtitiæ annexas, *Gratitudo* eſt virtus, qua iis, qui de nobis benè meriti ſunt, non ſolùm gratiam agimus, ſed etiam cùm poſſumus, referimus: Ejus officia *Ejus officia quinque.* ſunt quinque, videlicet beneficii accepti æſtimatio, ejus benigna acceptatio, gratiarum actio, grata commemoratio, & tandem repenſio.

Veritas, quid. 11. *Veritas*, ſive *Veracitas* eſt virtus, qua nos proximis tales dictis & factis exhibemus, quales re ipſa ſumus. Huic opponitur *Mendacium*, eſtque locutio contra mentem; cum ſcilicet aliud loquimur exteriùs, aliud interiùs ſentimus. *Mendacium triplex, jocoſum, officioſum, & perniciosum.* Et dividitur communiter ratione finis, & affectus in jocoſum, officioſum, & pernicioſum. *Mendacium jocoſum* eſt, quod fit cauſa voluptatis abſque alterius nocumento. *Officioſum*, quod fit cauſa utilitatis, ſimùlque nemini nocet: & horum utrumque eſt peccatum ex genere veniale. *Pernicioſum* eſt, quo alicui injuſtè nocetur, ſive alteri proſit, ſive non. Et hoc ex genere ſuo eſt peccatum mortale, atque graviſſimè paſſim in S. Scriptura perſtringitur; quamvis per accidens, atque ob levitatem materiæ, ſeu nocumenti illati, poſſit eſſe veniale.

Amicitia & Affabilitas, quid. 12. *Amicitia* eſt virtus, qua aliqui mutuam apertamque inter ſe benevolentiam gerunt, ſeque invicem bonis affici volunt honeſtatis gratia, & non ſolum jucunditatis. *Affabilitas* eſt virtus, quæ procurat, ut converſatio noſtra in communi hominum conſuetudine ſit grata, & talis, qualem eſſe decet ſpectata conditione noſtra, & eorum, quibuſcum agimus, aliiſque circumſtantiis. Differt ab Amicitia quòd hæc inter notos duntaxat, Affabilitas verò inter quoſvis, etiam ignotos, locum habeat: item, quòd *Et quomodo differant.* Affabilitas in ſermone, & vitæ conſuetudine verſetur; Amicitia potiſſimùm in affectu. Contra Affabilitatem delinquitur tum per exceſſum, ſeu nimio placendi ſtudio, dum quis in omnibus ſe accomodat aliis, omnia probat, omnia laudat, & hoc, ſi fiat propriæ utilitatis cauſa, erit *Adulatio*; ſi ſolùm, ut quis placeat, is *Blandus* appellatur. Tum & per defectum, eſtque *Moroſitas*, qua *Adulatio & Moroſitas quid.* quis proximo in congreſſibus nonnullam moleſtiam ac tædium affert, dum parùm curat ſeſe accommodare, ſed aſper eſt, & pronus ad contradicendum.

QUÆSTIO II.

De diviſione Iuſtitiæ in Commutativam, & Diſtributivam.

13. **C**Elebris eſt hæc diviſio Juſtitiæ in commutativam, & diſtributivam, ab Ariſtotile 5. *Ethic. c.* 2. aſſignata, & communiter recepta. Earum utraque eſt Juſtitia propriè dicta, obſervans debitum legale, & reddens alteri, quod ſuum eſt ad æqualitatem, ſed cum diſcrimine, nam una ſervat æqualitatem Arithmeticam; altera tantùm Geometricam, prout ampliùs declarabitur. *Juſtitia dividitur in Commutativã, & Diſtributivam.*

14. CONCL. I. *Iuſtitia commutativa* dicitur illa, quæ verſatur in commatationibus rerum, pactis, & contractibus faciendis. Et hæc tunc ob- *Juſtitia Comutativa, quæ.*

obſervatur, quando fit commutatio rerum ſecundum æqualitatem dati & accepti: id eſt, conſiderando ſolùm valorem rerum ſine ullo reſpectu ad perſonas; ut videlicet tanti valeat, moraliter ſaltem, res reddenda, quanti valet accepta, qualeſcunque tandem ſint perſonæ, ſive nobiles, ſive ignobiles. Sic fit, quando quis debet alteri centum, & ipſi reddit centum, vel aliquid illis centum æquivalens. Idem accidit in rerum venditionibus, ſi tanti res vendatur, quanti moraliter ſaltem, & juxtà communem hominum æſtimationem hìc & nunc valet.

Qualem ſervet æqualitatem. 15. Et additur, *moraliter ſaltem.* Nam dicta æqualitas non ſemper debet eſſe omnino exacta & metaphyſica, ſed ſufficit moralis, quæ habetur juxtà prudentem hominum æſtimationem, prout inter alios notat Maſtrius 3. *Sent. diſp.* 3. *n.* 150. Patet hoc manifeſtè in rerum emptionibus & venditionibus, in quibus exacta & metaphyſica illa æqualitas attingi ſemper non poteſt, ſed ſolùm moralis, ſic enim equus, aut quodcunque alium animal vivens, æſtimato pretio juſtè venditur & emitur, non obſtante, quòd aurum totius Mundi non æquivaleat entitati unius equi, cum omne vivens ſimpliciter nobilius ſit non vivente; quia in tali venditione, & emptione ſaltem intervenit æqualitas moralis, taxanda juxta prudentem æſtimationē hominum, atque exigentiam & utilitatem humani convictus, propter quem hæc utiliora, ac proindè magis cara, illa verò minus utilia, ſicque minus cara eſſe cenſentur.

Juſtitia diſtributiva, quæ? 16. CONCL. II. *Juſtitia diſtributiva* è contra illa eſt, quæ commoda & onera communia, utputà officia, beneficia, communes exactiones, tributa &c. diſtribuit inter partes Communitatis cum proportione Geometrica ad ſingulorum merita, vel ſtatus conditionem. Ita in re communis. Talis Juſtitia diſtributiva debet obſervari, quando honores vel præmia diſtribuuntur juxtà cujuslibet meritum, & proportionem ſtatus, dando ſcilicet majora magis de Republica meritis, aut in maiore dignitate conſtitutis, & minora aliis juxtà cujuſque meritum, ſtatuſque conditionem idem fit in impoſitione communium onerum: nam plura (cæteris paribus) debet contribuere ad comunes Reipublicæ neceſſitates, qui majora habet bona ſeu prædia; minus verò, qui minora bona ſeu prædia poſſidet.

17. CONCL. III. Juſtitia commutativa & diſtributiva variè differunt, præcipua verò in hoc, quòd Juſtitia diſtributiva ſervet proportionem ſive æqualitatem Geometricam, commutativa, Arithmeticam. Ita Scotus 4. *diſt.* q. 1. dicens: quod in *diſtributiva requiratur æqualitas proportionis, non quantitatis, in commutativa ſecundum aliquos æqualitas quantitatis, non tamen proportionis*: Maſtrius *diſp.* 3. *Theolog. Mor. n.* 1. & alii. Ratio eſt: quia finis intrinſecus Juſtitiæ commutativæ eſt, conſtituere æqualitatem inter datum & acceptum, v. g. centum reddendo pro centum: Juſtitiæ verò diſtributivæ finis intrinſecus eſt, conſtiruere æqualitatem inter proportionem & proportionem, ut nimirum talis ſit proportio inter res, & onera, quæ diſtribuuntur, qualis eſt proportio inter conditiones perſonarum, quibus fit diſtributio. *Hæc ſervat proportionem Geometricam, illa Arithmeticam.*

18. Porro per *æqualitatem*, ſeu *proportionem Arithmeticam*, intelligitur vera æqualitas rei ad rem, utputa centum ad centum, aut alterius juſti pretii ad rem emptam, ſine ullo habito reſpectu ad perſonas. Per *proportionem Geometricam* verò intelligitur ea, quæ ſingulis tribuitur id, quod debet habere, cum inæqualitate tamen, juxtà ſcilicet inæqualitatem ipſarumque perſonarum, & cum proportione ad ſtatum atque conditionem ſingulorum. Undè ſequitur & alia differentia; nam in Juſtitia diſtributiva, atque proportione Geometrica; habetur reſpectus ad perſonas, earumque qualitates: prout patet in exemplis *num.* 16. adductis, ſecus fit in Juſtitia commutativa, & proportione Arithmetica, ubi ſine ullo perſonarum reſpectu res ip- *Proportio Arithmetica, & Geometrica, quæ.*

Utraque Juſtitia dividitur in præmiativam & punitivam.

ſæ (id eſt, data, & recepta) inter ſe comparantur.

19. CONCL. IV. Utraque hæc Juſtitia, ſcilicet tam commutativa, quam diſtributiva, dividitur ulteriùs in præmiativam, quæ pro meritis reddit præmia, & in punitivam, ſeu vindicativam, quæ pro delictis reddit ſupplicia. Ita Doctores communiter, & probatur inductione. Quia in primis Juſtitia diſtributiva tunc eſt præmiativa, quando honores, officia & hujuſmodi, in præmium præſtitorum beneficiorum diſtribuit, inæqualiter tamen juxta inæqualitatem ac proportionem ſtatus & conditionis ſingulorum, dando ſcilicet plus perſonis in majore dignitate conſtitutis, & minus in minore dignitate conſtitutis; prout communiter fieri ſolet. Tunc verò Juſtitia diſtributiva eſt punitiva, quando nocentes, ut par eſt, ſuppliciis afficit, habita tamen ratione dignitatis, ſeu ſtatus perſonarum: ſic adulterium v. g. in privatis perſonis alicubi pro prima vice punitur, ſtatuendo ipſas cum publico deſpectu ante fores Eccleſiæ, in perſonis autem dignioribus mulcta pecuniaria. Et ſimile quid in multis aliis pœnis infligendis obſervari ſolet. Deindè, quòd diviſio conveniat Juſtitiæ commutativæ, patet ex eo: quia hæc tunc cenſetur eſſe præmiativa, quando diſtribuuntur æqualiter præmia juxtà æqualitatem meritorum, nulla habita ratione conditionis, dignitatis & ſtatus perſonarum, quibus fit illa diſtributio. Eſt etiam punitiva quando æqualia pro delictis ſupplicia inferuntur, ſic enim commutando, pro meritis redduntur præmia æqualia, pro delictis verò ſupplicia. Maſtrius *in 3. diſp. 7. n.* 177. poſt Scotum 4. *diſt. 46. q. un. §. hic primo*, & alios.

Juſtitiæ objectum quale?

20. Quæres, quodnam ſit objectum Juſtitiæ propriè dictæ? Reſp. cum communi, objectum ejus eſſe jus propriè dictum, ſeu jus alteri obſtrictum. Ratio eſt: quia illud eſt objectum formale virtutis, ad quos virtus principaliter ordinatur: atqui Juſtitia propriè dicta principaliter ordinatur ad hoc jus conſtituendum, alterique reddendum, ut patet ex ejus definitione (b) ergo. Reſtat proindè de hoc Jure agendum.

(b) n. 5. data.

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex ſit Jus: Ubi & de Actione reali, & perſonali.

Juris varia acceptiones.

21. **A**Dvertendum, quòd Jus varias habeat acceptiones. Quandoque enim Jus accipitur pro facultate aliquid agendi legitimè: & inculpatè: quomodo dici ſolet, aliquem uti jure ſuo, dum id agit, quod licitè agere poteſt. Interdum pro ſententia Judicis, ut *c. ult. de Conſt. in* 6. ibi: *Extra territorium jus dicenti impunè non paretur.* Aliquando pro ipſa Juris, ſeu Legum ſcientia: quo modo Studioſi, qui jus Civile, aut Canonicum audiunt, dicuntur Juri operam dare. Sumitur præterea nomen juris, ut idem eſt ac Lex: quo pacto illud dividi ſolet in Jus naturale & poſitivum, in Jus Divinum & humanum, & hoc rurſum in Jus Canonicum & Civile. (c) Tandem & quantum ad propoſitum, jus accipitur prout eſt objectum Juſtitiæ; de quo loquendo, ſit

(c) Ut dictum Tract. 2. Diſt. 1. n. 3. & ſeq.

Jus, ut eſt objectum Juſtitiæ quid.

22. CONCL. I. *Jus* eſt facultas ſeu poteſtas legitima; quam quis habet ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquid faciendum: ita ut ab illius rei obtentione, ſeu retentione, vel ab illa actione facienda licitè impediri non poſſit. Ita Maſtr. *diſp.* 3. *Theol. Mor. n.* 2. Sive, ut alii breviùs loquuntur, *Jus* eſt facultas utendi re pro libitu citra injuriam alterius.

Dividitur in

23. CONCL. II. Jus taliter acceptum præcipuè dividitur in Jus ad rem & Jus in re. Ita communis, & habetur *c. ult. de conceſſ. Præb. in* 6. ibi: *In quibus Beneficiis jus nõ eſſet quæſitum in re, licèt ad rem*. Porrò *Jus ad rem* dicitur, quo ipſa res nondum eſt affecta ſeu obligata, ſed habetur tantùm Jus in ordine ad acquirendam poſſeſſionẽ & dominium illius rei, antequam hæc actu poſſideatur. Sive, ut alii loquuntur, *jus ad rem* (quod etiã *jus perſonale* voca-

Jus ad rem.

catur) illud eſt quod non tribuit actionem in rem ipſam, ſed tantùm in perſonam, ſe ab illius rei conſecutione impedientem. Et tale jus eſt, quod alicui competit per donationem, emptionem, alioſque hujuſmodi contractus erga rem ſibi donatam, venditam &c. antequam illius rei traditio ſibi fiat ſi enim res illa alteri vendatur, ac re ipſa tradatur, manebit ipſi, nec poteris tu eam vendicare, aut in judicio repetere, quia res illa nondum erat tua facta ante actualem traditionem, ſed tantùm habes actionem perſonalem in eum, qui te fraudavit. Tale etiam jus ad rem eſt illud, quod quis conſequitur per electionem, & poſtulationem, aut præſentationem ad Beneficium Eccleſiaſticum; item per inſtitutionem in hæredem ante aditionem hæreditatis, & hujuſmodi.

Jus in re, quid? 24. *Jus in re* è contra dicitur illud, quod rem ipſam ſibi devinctam & obligatam habet: ſive, quod habetur in re aliqua, cujus poſſeſſio & dominium actu jam cuipiam eſt comparatum, Aut magis juridicè loquendo, *Jus in re*, dicitur illud, quod tribuit actionem in rem ipſam, ſeu actionem realem; quæ dicitur *Rei vendicatio*, ſive (ut alii loquuntur) *Rei vindicatio*, de qua mox plura. Et tale jus in re eſt illud, quod habetur per emptionem, & alios contractus, ſecuta rei traditione; item quod acquiritur in Beneficio Eccleſiaſtico per actualem ejus collationem, ſive inveſtituram, ac hujuſmodi.

Jus in re, & Jus ad rem, quomodo differant. 25. Eſt autem notabile diſcrimen inter jus in re, & jus ad rem. Siquidem jus in re ita facit rem propriam illius, qui habet tale jus reſpectus ipſius rei, ut in quocunque loco hæc ſit, & ad cujuſcunque manus deveniat, is habeat facultatem, ubicunque eam repererit, recipiendi, & à quocunque repetendi, & quiſquis eam receperit, ex juſtitia teneatur ipſam reſtituere. Sic v. g. ſi equus Petri fuit furto ablatus, poterit eum Petrus repetere, ubicunque invenerit, non obſtant. quòd alius equum bona fide emerit: quia talis equus eſt Petro obſtrictus, & ipſe reſpectu hujus equi habet jus in re, omnis autem res tranſit cum ſuo onere, quo eſt affecta. Cæterum jus ad rem non tribuit hujuſmodi facultatem in rem ipſam, ſed titulum duntaxat juſtum & jus aliquod inchoatum ad acquirendum illius rei dominium. Ex quo fit, quòd ſi quis impediatur à conſecutione talis rei, reſpectu cujus ſibi competit jus ad rem, non poſſit rem ipſam vendicare, atque in judicio repetere, ſed duntaxat actionem perſonalem inſtituere adversùs eum, qui ipſum injuſtè impedit, vel impedivit ab illius rei conſecutione. Hoc ut meliùs intelligatur.

Actio, quid? 26. Quæres quid ſit Actio generatim, ſimulque Actio realis, & perſonalis? Reſp. I. *Actio* generatim aliud non eſt, quam *Jus perſequendi in judicio, quod ſibi debetur*. Ita habetur §. 1. *Inſtit. de Actionib.* eſtque communis. Dicitur, *in judicio*. Quia nemo ſibi ipſi jus dicere poteſt, neque quod ſibi debetur, privata occupare authoritate, cùm idcircò conſtituti ſint Magiſtratus: dummodò excipiatur caſus, in quo locus eſt occultæ compenſationi (d) aut quando eſt periculum in mora, prout à fure in furto deprehenſo quilibet repetere poteſt rem furtivam.

(d) De hac infr. Tract. 9. Diſt. 5. n. 117. 118.

Dividitur in Actionem realem & perſonalem. 27. Reſp. II. Actio ſic rectè dividitur in Actionem realē, & perſonalem. Ita communis, & habetur clarè §. *Omnium Inſtit. de Action.* ibi. *Omnium autem actionum ſumma diviſio in duo genera deducitur; aut enim in rem ſunt, aut in perſonam. Nam agit unuſquiſque aut cum eo, qui ei obligatus eſt vel ex contractu, vel ex maleficio, quo caſu prodita ſunt actiones in perſonam, per quas intendit adverſarium ei dare, aut facere oportere, & aliis quibuſdam modis. Aut cum eo agit, qui nullo jure ei obligatus eſt, movet tamē ei de aliqua re cōtroverſiā: quo caſu prodita actiones in rē ſunt; veluti ſi rem corporalem poſſideat quis, quam Titius ſuam eſſe affirmet, poſſeſſor autem dominum ejus ſe eſſe dicat; nam ſi Titius ſuam eſſe intendat, in rem actio eſt.* Hæc ibi. Et ſciendum, quòd actiones in rem, alio nomine in Jure appellentur

Vendicationes, & Actiones in perſonam dicantur *Conditiones*, ut habetur §. *Appellamus. Inſtit. de Actionibus*.

Realis, ſeu Actio in rem, &

28. Reſp. III. *Actio realis* (quæ & *Actio in rem* appellatur) ea eſt, quæ adhæret rei: ipſamque inſequitur; adeò ut in cujuſcunque poſſeſſione res nobis obligata devenerit, ab eodem repoſci, & vendicari poſſit, & ſi probaverimus, rem eſſe noſtram, etiam in judicio neceſſe habeat poſſeſſor eam nobis reſtituere: Ita habetur tum *cit.* §. *Omniū Inſtit. de Action.* cum *l. Officiū. ff. de rei vendic.* eſtque communis. Porrò, ut dictum, hujuſmodi Actio in rem appellatur etiam *Rei vendicatio*: nam *Vendicare rem* ſive (ut Moderni paſſim loquuntur) *Vindicare*, idem eſt, ac rem ſibi appropriare, & dicere eſſe ſuam, & per hoc intendere, ut ſententia judiciali res illa declaretur eſſe ſua, ejuſque dominium ſibi applicetur.

Perſonalis, ſeu Actio in perſonam quid?

29. *Actio perſonalis* (ſeu *Actio in perſonam*, eſt illa, quæ proximè tendit in perſonam nobis obligatam ex contractu aliquo, vel delicto. Et dicitur *perſonalis*: quia, quamvis hæc actio ſit in ordine ad aliquid recuperandum ab adverſario, quod ſibi fieri vel dari ab eo petis; nihilominùs actio illa ita cohæret perſonæ, ut ipſa contra alium, qui rem illam fortè detinet, inſtitui non poſſit. Sic v. gr. ſi mutuo dediſti Cajo centum florenos, quos ille Titio donavit; & tradidit in hoc caſu actio duntaxat perſonalis contra Cajum, nulla verò contra Titium tibi competit.

DISTINCIO III.

De Speciebus Juris in re.

QUÆSTIO I.

Quid, & Quotuplex ſit Dominium?

Juris in re ſpecies, quid?

1. Juris in re variæ ſunt ſpecies, quarum aliquæ rem ipſam, aliæ uſum rei reſpiciunt. Et quidem prioris generis eſt *Dominium*; quo quis de re ſua poteſt facere quod vult, dando, vendendo, commutando &c. & ſi impeditur, poteſt in judicio experiri, prout *n.* 4. declarabitur. Accedit *Poſſeſſio*, quæ (ſi eſt juſta, ſimulque pacifica) Dominio addit, quòd in tali jure non impediatur. Et tandem *Proprietas*, quæ inſuper dicit, quod quis in tali jure parem non habeat. Poſterioris generis; ſive juris in uſu rei, duæ ſunt ſpecies, videlicet *Vſusfructus*, & *Vſusjuris*: de quibus in progeſſu breviter. Incipiendo igitur à Dominio, ejuſque diviſionibus, ſit

Dominiū communiſſimè quid.

2. CONCL. I. *Dominium* communiſſimè ſumptum aliud non eſt, quàm facultas diſponendi de re tanquam ſibi ſubjecta. Sic quippè juxtà Communem apprehenſionem Dominium habere cenſetur, qui aliquid habet, de qno jure proprio, ſeu citra alterius ordinationem, diſponere pro nutu poſſit, quod ideircò dicitur eſſe ſuum. Atque in hac tam generali acceptione, illud cum primis ſubdividitur in *Dominium Divinum*; quale competit Deo per eſſentiam in omnes creaturas, & in *Dominium humanum*, quod convenit homini per participationem, ſeu poteſtatem ſibi à Deo collatam in alias creaturas; juxtà illud Gen. 1. *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram*. Et de hoc Dominio humano, quod & *Politicum* appellatur, agitur in propoſito.

Dominiū Divinum, & humanum.

Dominiū humanum aliud juriſdictionis, aliud proprietatis.

3. CONCL. II. Dominium humanum, ſeu politicum, aliud eſt Dominium juriſdictionis, & aliud Dominium proprietatis; quorum quodlibet denuo ſubdividitur. Ita communis, & patet inductione. Et quidem Do-

Dominium Juriſdictionis, eſt poteſtas gubernandi ſuos ſubditos, id eſt, illis aliquid præcipiendi, vel prohibendi, ac illas judicandi, puniendi, vel præmiandi; hi quinque enim ſunt actus gubernandi. Porrò Dominium juriſdictionis ſubdividitur in ſæculare; quale eſt in Imperatoribus, Regibus, Ducibus, &c. reſpectu populorum ſibi ſubditorum in negotiis ſæcularibus: & in Eccleſiaſticum, quale eſt in Summo Pontifice, Epiſcopis, aliiſque Prælatis Eccleſiaſticis, qui habent ſubditos in ſpiritualibus, *Dominium proprietatis* è contra eſt jus diſponendi de re ſua pro libitu, niſi lege prohibeatur: de quo potiſſimum loquendo, ſit

Dominiũ proprietatis perfectum, &

4. CONCL. III. Dominium proprietatis aliud eſt perfectum, aliud imperfectum. Ita rurſum communis. *Dominium proprietatis perfectum* (quod & *plenum* dicitur) communiter ſolet definiri, dicendo: *Dominium eſt ius perfectè diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur;* Dicitur, *ius;* quæ particula ſtat loco generis. Dicitur, *perfectè diſponendi de re*: quæ particula ſtat loco differentiæ, ſimulque denotat, hic definiri Dominium perfectum ſeu plenum, virtute cujus poteſt quis perfectè diſponere de re ſua, eaque uti pro ſuo arbitratu, ipſam vel ſervando, vel vendendo, donando, commutando, vel etiam deſtruendo, *niſi lege prohibeatur*. Et hoc ultimum idcircò additur: quia licèt Dominium ex natura ſua tale ſit, ut tribuat poteſtatem diſponendi de re ſua pro libitu, tamen interdum lege prohibente fit, ut hæc poteſtas non poſſit exire in actum. Sic pupillus prohibetur alienare rem ſuam, cùm tamen ſit verus dominus: ſimiliter quandoque lege prohibente non licet vendere res ſuas externis Nationibus, eò quod ſit prohibita talium mercium extractio è Provincia; quibus ſimilia contingunt paſſim in aliis caſibus.

Imperfectum.

5. *Dominium proprietatis imperfectũ* (cui pariter convenit proximè data Dominii definitio, dummodò in eam omittatur ly, *perfectè*) vel habet tantùm proprietatem rei abſque emolumentis ſeu fructibus, vel è contra emolumentum abſque proprietate; & juxta hoc ſubdividitur in directum, ac utile.

Hoc ſubdividitur in Dominium directum, &

Dominium directum continet ſolam rei proprietatem: unde habens hujuſmodi Dominium dici ſolet *Proprietarius*, id eſt, habens talis rei proprietatem. Et tale Dominium directum habet Princeps in Feudis, Dominus in prædio ad Emphyteuſim dato, & omnis ille, qui dicitur Dominus cujuſpiam rei, cujus Uſusfructus alteri conceſſus eſt. *Dominium utile* duntaxat continet ſolam rei utilitatem, ſeu emolumentum, & tale eſt, quod habet Feudatarius, Emphyteuta, uſufructuarius &c. reſpectu illius rei, quam ab alio accepit in Feudum, Emphyteuſin, vel cujus habet Uſumfructum.

Dominiũ utile.

Alia de Dominio remiſſivè.

6. Cæterùm de Dominio hactenus explicato, & quibus competat, quibuſque modis acquiratur, plures occurrunt difficultates; de quibus in ſequentibus Diſtinctionibus dicetur, poſtquam in præſenti cæterarum ſpecierum Juris natura fuerit explicata.

QUÆSTIO II.

Quid ſit Uſusfructus.

Uſusfructus, quid.

7. CONCL. I. *Uſusfructus* rectè definitur, dicendo: *Uſusfructus eſt ius alienis rebus utendi, fruendi, ſalva rerum ſubſtantia*. Ita habetur *l. 1. ff. de Uſufr. & §. Inſt. eod.* eſtque communis. Et quidem in hac definitione ly, *jus*, ſtat loco generis: reliqua ponuntur loco differentiæ. Dicitur deindè, *utendi* & mox additur ly, *fruendi*, id eſt: percipiẽdi fructus rei; tum ut judicetur effectus illius juris, quod tribuitur cuipiam per uſumfructum, qui eſt legitima poteſtas utendi & fruendi re aliena ſalva tamen ejus ſubſtantia. Tum quia *ius utendi* & *ius fruendi* re aliena, valdè differunt, nam is, qui habet ſolùm jus utendi re aliqua; gaudet nudo duntaxat uſu illius, ita ut quamvis poſſit re illa uti pro ſuis neceſſitatibus, ex ea tamen fructus non percipiat. Sic qui habet jus utendi equa alterius, poteſt quidem ea uti ad ſuas ne-

Jus utendi, & Jus fruendi, quomodo differant.

neceſſitates: fructus tamen ejus, id eſt, equæ partus non erit ſuus; ſed domini proprietarii equæ. E contra jus fruendi tribuit cuipiam hujuſmodi jus, ſeu poteſtatem percipiendi fructus rei alienæ, quale jus utendi & fruendi ſimul, importat Uſus fructus, ut ex ipſo nomine patet: ac proindè Uſus fructus eſt pinguior uſu juris.

Fructus rei, quid. 8. Porrò *fructus rei* dicitur, quidquid ſalva rei ſubſtantia ex re illa eſt perceptibile. Sic cenſetur eſſe fructus in grege ovium, aliorumque animalium, lac, lana, fœtus; in fundo fœnum, ſegetes, fructus arborum, virgulta, arboreſque cæduæ; ita ut ſuccidi poſſint (non verò fructiferæ) lapides in lapidicinis; in domo locatio, & his ſimilia: prout habetur *l. 10. & ſeq. de Uſufructu*.

Uſufructuarius quid. 9. Dicitur ulteriùs in definitione Uſus fructus, *re aliena*. Ut excludatur jus utendi & fruendi, quod quiſque habet in re ſua, cujus plenum obtinet Dominium: quia talis non dicitur Uſufructuarius, non obſtante quod utatur re illa, ejuſque fructus percipiat; ſed dicitur Dominus illius rei, quod eſt quid majus. Tandem additur, *ſalva rei ſubſtantia*: quia Uſufructuarius (id eſt, ille, qui habet Uſumfructum rei alienæ) tenetur rem illam ex qua fructus percipit, integram Proprietario ſervare.

Uſufructuarius ad quid teneatur. 10. Quæres, ad quid teneatur Uſufructuarius? Reſp. Uſufructuario in primis incumbit ſolvere impenſas, quę ratione fructuum percipiendorum fieri debent. Tenetur inſuper Uſufructuarius ad præſtandas collectas, tributa, & ſimiles præſtationes reales, quæ pro re fructuaria debentur; prout habetur deciſum *l. Hactenus ff. de Uſufructu.* Nam *Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & è contra*, juxta Regul. 55 juris in 6.

Tenetur rectè colere rem Uſufructuariam. 11. Tenetur rurſum Uſufructuarius rem illam, cujus habet Uſumfructum, rectè colere, eaque quaſi bonus paterfamilias uti; prout liquet ex ipſa definitione Uſusfructus, dum dicitur eſſe jus utendi & fruendi *ſalva rei ſubſtantia.* Hinc inferunt DD. idque deſumunt ex *cit. l. Hactenus, ff. eod.* quod qui habet Uſumfructum fundi, teneatur in locum arborum demortuarum novas ſubſerere, juxta arbitrium boni viri, & qui habet Uſumfructum ædiū, teneatur ſaltem modicas expenſas facere ad ſartatecta conſervanda. Dicitur, *modicas expenſas*: nam ad magnas non tenetur ipſemet Uſufructuarius, ſed Proprietarius rei, niſi forſan aliter inter eos conventum fuerit. *Et in ea modicas expenſas facere.* Omittuntur nonnulla alia, obligationem Uſufructuarii, ipſumque Uſumfructum concernentia; cum ſit materia magis juridica, & plurimùm pendeat ex particularibus pactis, & conventionibus cum Domino proprietario initis.

QUÆSTIO III.

De Uſujuris, & variis ipſum concernentibus.

12. ADvertendum, quod uſus dupliciter ſumi poſſit. I. Pro ipſo actu utendi re alterius, ſive pro actuali uſu licito rei alienæ, & dici ſolet *Uſus facti*, ſeu nudus Uſus rei: qualis eſt actualis equitatio ex permiſſione proprii domini facta in equo alieno, vel actualis inhabitatio domus alienæ, & hujuſmodi. II. Accipitur Uſus pro ipſomet jure utendi re aliena v. g. pro jure illo, quod quis ratione præviæ ſolutionis habet equitandi tali equo, vel inhabitandi domum alienam, & vocari ſolet *Uſus juris*: de quo loquendo, ſit *Uſus facti, & Uſus juris.*

13. CONCL. I. *Uſus juris* rectè ſolet definiri, dicendo; Uſus eſt jus utendi tantum re aliena ſalva ejus ſubſtantia. Ita Doctores communiter. *Uſus juris, quid.* Dicitur, *jus utendi*: quia hic definitur Uſus juris, non autem Uſus facti tantùm, de hoc enim, cùm nihil juris præbeat utentibus, minùs ſolliciti fuerunt Doctores. Ejus tamen mentio fit *c. Exiit. §. Nec quiſquam de Verb. ſignif. in 6.* ubi Pontifex ſic loquitur: *Qui, inquam, uſus non juris, ſed facti tantummodo nomen habens; quod facti eſt tantum, in utendo præbet utentibus, nihil iuris.*

14. Di-

Et quomodo differat ab Uſufructu?

14. Dicitur ulteriùs, *utendi tantùm.* Per quam particulã Uſus juris differt ab Uſufructu, cum quo in cæteris particulis omninò convenit: ſiquidẽ minus juris eſt in Uſu, quàm in Uſufructu, & cui Uſus alicujus rei competit vel in teſtamento relictus eſt, uti quidem ea re poteſt, frui verò non poteſt.

Uſuario, quæ jura competãt nec nõ?

15. Infertur proindè, quod Uſuarius, id eſt, is, cui Uſus alienæ rei, v.g. horti, eſt conceſſus, poſſit quidem in ipſo horto deambulare, ac poma, olera, & reliqua, quæ ibi naſcuntur, ad ſuum, ſuæque familiæ, & hoſpitum victum accipere, *l. Plenum ff. de Vſu & habitatione*: non poſſit tamen omnes fructus recipere, eoſque ſuo arbitratu vendere, ſeu alienare: ſicuti poſſet, ſi haberet Uſum fructum horti. Item, ſi cui in teſtamento legetur Uſus jumentorum, vel gregis ovium aut vaccarum, non poteſt percipere earumfœtus, vel lanam (hæc enim in fructu magis, quàm in Uſu numerantur) neque lac, niſi in modica quantitate, & quatenus ad victum quotidianũ opus eſt: poteſt autem bobus, vel jumentis uti ad arandum, ad agrum ſtercorandum, & ad omne aliud miniſterium, ad quod boves apti ſunt; prout expreſsè habetur deciſum *cit. l. Plenum ff. de Vſu & habitat. & §. 1. Inſtit. eod.* cum concordantiis.

Habenti Uſum domus quid liceat?

16. Similiter, cui Uſus domus, ſeu inhabitatio ejus relicta fuit in teſtamento, aut aliundè competit de jure, poteſt quidem non ſolùm in propria perſona, ſed etiam cum ſuæ familia in ipſa habitare, imò & inquilinum ſecum recipere, aut aliquos hoſpites: non tamen poteſt domum alteri locare, neque inhabitationem ejus alicui concedere ſine ſe, neque Uſum hujuſmodi vendere: prout ſimiliter deciſum habetur *l. Cui uſus & ſeq. de Vſu & habitatione.*

Minus juris eſt in Uſu, quam Uſufructu

17. Ex quibus patet, minus eſſe juris in Uſu, quam in Uſufructu: nam prædicta omnia (dempta vẽditione Uſusfructus) competunt Uſufructuario, non autem Uſuario tantùm. Cæterùm illis ipſis modis, quibus Uſusfructus conſtituitur, vel finitur, etiam nudus Uſus conſtitui, atque deſinere ſolet, *cit. §. 1. Inſtit. de Vſu & habitat.* de quibus plura Juris Conſulti.

QUÆSTIO IV.

Quid, quotuplex ſit Poſſeſſio; & quæ eius privilegia?

Poſſeſſio undè ſic dicta;

18. Poſſeſſio ſic dicitur à pedibus, & ſonat idem quaſi *pedum poſitio* prout notatur *l. 1. ff. De acquirenda vel amitt. poſſeſſ.* nam per pedum poſitionem ſuper bona immobilia, utputa ſuper agrum, vel domum, ſolet acquiri Poſſeſſio. Tribuitur autem hoc nomen interdum ipſis rebus poſſeſſis, ut Pſal. 77. *Tradidit poſſeſſionem eorum igni*, & Matth. 19. *Erat enim habens multas poſſeſſiones*, & alibi. Verùm hoc loco Poſſeſſio accipitur pro actu, vel jure poſſidendi, à quo denominatur quis poſſeſſor. Et notanter ſub disjunctione dictum eſt, *pro actu, vel jure poſſidendi* hęc enim duo non ſunt idem, & quamvis poſſint in ſimul conjungi (uti fit in Poſſeſſione juris & facti ſimul) adhuc tamen ab invicem ſeparari valent, prout accidit in Poſſeſſione facti tantùm, Hinc ſit

Variè accipitur.

Ejus diviſio.

19. CONCL. II. Poſſeſſio ut ſic dividitur in Poſſeſſionem juris tãtùm facti tantùm, & in Poſſeſſionem juris & facti ſimul. Ita in re communis, & patet inductione. Siquidem *Poſſeſſio iuris tantùm* (quæ alio nomine appellatur *Poſſeſſio civilis*) eſt ipſummet jus poſſidendi rem, ſolo animo retentum: & habetur, quando quis rem ſuam ipſo facto non ampliùs poſſidet, nihilominùs de jure, ſed ſolo animo, ejus poſſeſſionem retinet, & continuat. Hoc modo civiliter, ſeu de jure poſſidet, qui abeſt quidem à rebus ſuis, adhuc autem animo eas poſſidet, ſeu occupat eò quòd non diſceſſerit inde animo relinquendæ poſſeſſionis, ſed poſtea reverſurus.

Poſſeſſio facti, ſeu naturalis tantùm,

20. *Poſſeſſio facti tantùm* (quam & *naturalem tantùm* appellant) eſt ſolus actus poſſidendi ſine jure, & talem duntaxat poſſeſſionem habet poſſeſſor rei alienæ, eò quòd jure poſſiden-

di ſit deſtitutus. Ubi ſimul advertendum, quòd ſi poſſeſſor rei alienæ poſſideat eam ut ſuam bona fide (id eſt, ſi ipſe habetur pro domino, ac ipſemet bona fide credat, ſe eſſe dominum hujus rei, revera tamen non ſit, ſed ad alium pertineat rei illius dominium) tunc dicatur is *Poſſeſſor bonæ fidei*; atque ejuſmodi rem bona fide poſſidere. Si quis verò rem alienam mala fide poſſideat, beneſciens, eam rem non eſſe ſuam, prout fur poſſidet rem furtivam dicitur is *Poſſeſſor malæ fidei*.

Poſſeſſor bonæ, & malæ fidei.

21. Tandem *Poſſeſſio juris & facti ſimul* (quæ etiam *civilis & naturalis ſimul* eſt) vocatur ea, quæ includit ſimul utrumque, id eſt, tam jus, quam actum poſſidendi. Et talis Poſſeſſio competit cuilibet domino, rem ſuam per corporalem inſiſtentiam poſſidenti, id eſt, qui in re, quam de jure poſſidet vel in aliqua parte ejus præſens exiſtit, aut ſaltem res poſſeſſa eſt in conſpectu ejus, ut ipſam videat, vel partem ejus nam quodlibet horum ſufficit ad Poſſeſſionem facti, ſeu naturalem continuandam, ſive dein tale quid fiat per ſe, ſive per alium ſuo nomine. Et de hac loquendo, ulteriùs ſit

Poſſeſſio juris, & facti ſimul, quid.

22. CONCL. II. *Poſſeſſio* eſt rei corporalis detentio, corporis, & animi, & juris adminiculo. Ita Gloſſa communiter recepta *L. 1. ff. de acquirenda vel amitt. poſſeſſ.* Dicitur, *detentio rei*: quia ad hoc, ut quis rem actu poſſideat neceſſe eſt, eam aliquo modo detinere ſeu occupare, vel per ſe, vel per alium qui ſuo nomine eam detinet: hoc enim eſſentialiter requiritur ad Poſſeſſionē juris & facti ſimul, de qua procedit data definitio. Et additur *rei corporalis*: nam res incorporales propriè non poſſidentur, ſed dicuntur quaſi poſſideri, *arg. c. Cùm Eccleſia de cauſa Poſſeſſ.* ubi Pontifex poſſeſſionem juris ſpiritualis eligendi, appellat *quaſi poſſeſſionem*, juncta l. Sequitur. §. Si viam ff. de Uſurp. Porrò *Res corporales* ſunt eæ, quæ ex ſui natura tangi poſſunt: veluti ager, veſtis, equus, aurum, & hujuſmodi. *Res incorporales* verò, quæ tangi non poſſunt, ut ſunt ea, quæ conſiſtunt in jure, v.g. jus eligendi, jus patronatus, ius ad hæreditatem, Uſusfructus, & alia hujuſmodi iura.

Poſſeſſionis definitio explicatur.

Res incorporales propriè non poſſidentur.

Res corporales, & incorporales, quæ.

23. Dicitur ulteriùs, *corporis, & animi adminiculo.* Quia ad Poſſeſſionē unum ſine altero non ſufficit, ſed requiritur, ut quis rem corporaliter apprehendat, ſeu detineat, ſimulque ut eam detineat tanquam ſuam, ſicque animo poſſidendi, & non ſolùm nomine alterius ipſam habeat. Hinc Depoſitarius (id eſt, ille, qui rem alterius apud ſe depoſitam retinet) non dicitur poſſidere Depoſitum, quia non detinet illud animo poſſidendi, ac retinendi ſibi: Additur verò, *& juris adminiculo:* quæ particula ſonat idem, ac *jure non refragante*, ſive, ut habeatur poſſeſſio illa non contra jus & fas: nam data definitio convenit Poſſeſſioni juris & facti ſimul. Et per hoc excluditur Poſſeſſio manifeſtè injuſta, qua v. g. fur, aut alius rei alienæ invaſor poſſidet rem alienam: ſiquidem talis non habet poſſeſſionem juris & facti ſimul, quia non detinet rem illam juris adminiculo, ſed contra jus & fas; quamvis habeat poſſeſſionem facti, ſeu naturalem.

Depoſitarius non poſſidet, cur.

24. Quæres, quidnam privilegii conferat poſſeſſio? Reſp. plura ſanè privilegia, & commoda afferre poſſeſſionem; adeò quidem, ut quando à duabus partibus litigantibus de proprietate alicujus rei controverſia coram Judice agitatur, plerumque, & fermè ſemper, exiſtat ingens contentio de ipſa poſſeſſione: uti notatur §. *Retinendæ Inſtit. de Interdictis.*

Poſſeſſionis privilegia plura.

25. Et primò quidem in tali caſu, ſi videlicet oboriatur controverſia inter quoſdam de rei proprietate, ſive dominio, & adhibita diligenti inquiſitione maneat adhuc dubium, cujuſnam res illa ſit: tunc melior eſt conditio poſſidentis, & ipſi adjudicabitur cauſa, juxta Reg. 65. Juris in 6. *In pari delicto, vel cauſa, portior eſt conditio poſſidentis.* Deinde Poſſeſſio parit in judicio præſumptionem dominii; undè in prædicto caſu poſſeſſor non tenetur probare, rem eſſe ſuam, ſed alteri, qui eam repetit, & quidem, ſi hic non

Enumerantur præcipua.

ſatis

ſatis probaverit rem eſſe ſuam, nihil obtinebit, ſed alter remanebit in poſſeſſione, etiamſi reverà res ejus non ſit; prout expreſsè habetur *cit. §. Retinendæ Inſtit. de Interdictis*. Ulterius Poſſeſſio, ſi ſit bonæ fidei ſuo tempore parit præſcriptionem, id eſt, facit, ut res, quæ priùs reverà non erat tua, elapſo tempore à Jure definito fiat tua, ita ut non ampliùs tenearis eam domino, poſteà primùm ipſam repetenti, reſtituere; de quo plura inferius (a) agendo de Præſcriptione.

(a) Diſt. 6. n. 5. & ſeqq.

Poſſeſſor, ſi ſpolietur, ante omnia reſtitui debet.

26. His accedit, quod ſi Poſſeſſor privata alicujus violentia de poſſeſſione rerum ſuarum exturbetur, aut ea clam ſpolietur, ante omnia debeat fieri reſtitutio ſpoliati; obſtante, quòd occupator alleget titulum, velitque probare, rem illam eſſe ſuam. Generaliter enim reſtitutio ſpoliati ante omnia fieri debet, *c. In litteris, & ſeqq. de reſtitut. ſpoliat.* Nec poteſt cogi ſpoliatus (dummodò probaverit, ſe per adverſarium violenter, aut clam, poſſeſſione rei ſuæ ſpoliatum fuiſſe) ad alios cauſæ articulos reſpondere, donec ſibi reſtitutio ſpolii facta ſit, & tunc primùm pars adverſa, ſiquid ptam proponere voluerit, audiri debet, *arg. c. 1. & c. Conquerent. eod.* cum concordantiis. Tandè Poſſeſſor ab altero invaſus poteſt vim vi repellere, remque ſua defendere, etiam armis, ſi ita opus fuerit; aut jam expulſus, poſſeſſionem ſuam repetere, dummodò id ſtatim ſive incontinenti ſint, *c. Olim, de Reſtitut. ſpoliat. & l. Idem eſt, ff. de Vi & vi armata.*

DISTINCTIO IV.

De Objecto, & Subjecto capaci Dominii.

QUÆSTIO I.

Quænam cadant ſub objectum Dominii?

De cujus Dominio hic agatur?

1. NOn eſt ſermo in propoſito de Dominio Dei, quod eſſe ſupremum atque perfectiſſimum in omnes creaturas, de fide eſt. Neque agitur hic de Dominio Angelorum, ſed duntaxat de Dominio hominis, inveſtigando, quænam cadant ſub perfecto Dominio hominis, id eſt, quænam ſint illæ res, in quas homo poteſt habere Dominium perfectum.

Poſſeſſor invaſus poteſt vim vi repellere.

2. CONCL. I. Omnes res corporeæ inferiores, utputà agri, montes, flumina, plantæ, beſtiæ, metalla &c. cadunt ſub Dominium hominis. Ita cōmunis; & patet ex illo Gen. c. 1. *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, & quæ moventur ſuper terram*, & alibi. Dicitur notanter, *res corporeæ inferiores &c.* Siquidem rerum ſuperiorum, quales ſunt Angeli, & corpora cœleſtia, homo non dicitur propriè habere Dominium: benè tamen quorundam affectuum ab ipſis profectorum, ut luminis, caloris, &c. nam hinc certa jura proveniunt, utputa jus proſpectus, & hujuſmodi, quæ alio nomine appellantur *Servitutes*, de quibus Juriſperiti.

Et quid de ſuperioribus;

3. CONCLUSIO II. Poteſt unus homo cadere ſub Dominium alterius, & hic in ipſum habere non ſolùm Dominium iuriſdictionis, ſed aliquo modo etiam proprietatis. Ita rurſum communis. Prima Pars de Dominio iuriſdictionis eſt clara: ſic enim Pater in filium, Dominus in ſervos, Rex aut Imperator in ſubditos ſuos, habet Dominium iuriſdictionis. Altera pars, quòd etiam aliquo modo unus homo habeat Dominium proprietatis in alium, patet in mancipiis, ſeu ſervis propriè dictis, quorum olim frequens erat uſus, & poterant à do-

Unus homo poteſt cadere ſub Dominium alterius, quomodo;

minis

minis ad libitum vendi. Additur tamē *aliquo modo*; quia dominus non habet tale Dominium in ſervum, ſeu mancipium propriè dictum, ut poſſit ipſum pro libitu & abſque ulla cauſa occidere, ſicut poteſt jumentum ſuum interficere; nam hoc eſt contra illud Præceptum Decalogi, lumine naturæ notum, *Non occides*.

Homo non habet dominium vitæ ſuæ.

4. CONCL. III. Homo non habet Dominium vitæ ſuæ, ſed iſtud penes ſolum Deum remanet; undè homo eſt quidem procurator, cuſtos, & quaſi uſuarius vitæ ſuæ, non autem dominus. Patet hoc ex illo Sapientiæ 16. *Tu es Dominus, qui vitæ & mortis habes poteſtatem.* Accedit ratio: qui alioquin ſi homo eſſet dominus vitæ ſuæ, poſſet licitè ſe privare vita, ac ſeipſum interficere: hoc autem eſt falſum, & contra citatum illud, *Non occides*; ergo. Cæterùm licèt homo non ſit dominus vitæ ſuæ, eſt tamen ejuſdem procurator, & cuſtos, atque uſuarius, ita ut habeat jus ea fruendi eamque defendēdi contra injuſtos invaſores, ac vim vi repellendi: atque idcircò, qui privata authoritate, ac ſine juſta cauſa aufert vitam proximo, vel eam aliqua ratione violat & diminuit, facit ipſi injuriam.

Solvitur inſtātia.

5. Si dicas. Poteſt homo licitè uti vita ſua cum periculo mortis v. g. aſſiſtendo peſtiferis cum periculo contagionis, vel occurrendo hoſtibus primo loco in acie belli, ergo habet dominiū vitæ ſuæ. Reſp. negando conſequentiam: quamvis enim homo in quibuſdam caſibus habeat facultatem utendi vita ſua cum probabili periculo mortis, non tamen habet poteſtatem, ut vitam directè, ac per ſe poſſit deſtruere, ſed ſolùm per accidens & indirectè, quatenus juſta de cauſa poteſt quidpiam agere, cui videt annexum eſſe periculum vitæ ſuæ (b). Dominium autem includit facultatem utendi re quapiam pro libitu, per ſe quoque ac directè ejus ſubſtantiam deſtruendo, ſi placuerit.

(b) De hoc ampliùs Tr. 9 Diſt. 3. nu 10. & ſeq.

Dans nomen militiæ non vendit vitam ſuam.

6. Quòd ſi urgeas. Poteſt homo vitam ſuam alteri vendere, prout fit, dum quis dat nomen militiæ; ergo. Reſp. negando aſſumptum: falſiſſimum quippè eſt, eos qui dant nomen militiæ, vendere vitam ſuam pro pretio ipſis tùnc ſoluto; cùm ſolummodò vendant miniſterium, ſe ipſos paratos offerendo ad ſuſtinendos quoſcunque labores atque onera militiæ, etiam cum vitæ periculo, imò, ſi opus fuerit, uſque ad effuſionem ſanguinis.

Homo eſt dominus propriæ famæ.

7. CONCL. IV. Homo verè quidem, eſt dominus propriæ famæ, & honoris; adhuc tamen ſine cauſa tantum bonum prodigere, & licitè negligere non poteſt. Ita D. Thomas 2.2. q.93. *art.*4. ubi docet, in cujuſque arbitrio eſſe, pati detrimentum ſuæ famæ, niſi vergat hoc in periculum aliorum; Maſtrius *diſp.*3. *Theol. Mor. n.*34. Leſſius, & alii. Ratio eſt; quia homo poſt vitam à Deo acceptam, comparat ſibi primum bonam famam; ergo non eſt ratio, cur non ſit dominus ejus, ſicut eſt aliarum rerum, quas proprio labore acquirit. Et hinc multi Sancti propriam famam, & honorem poſitivè ſpreverunt, ut per virtutem Humilitatis vitam æternam tutiùs conſequerentur. Sic D. Auguſtinus ſcripſit Libros Confeſſionum, & S.P.N. Franciſcus è publico loco ſuos defectus denuntiavit: quod idem in ſimili factum eſt ab aliis pluribus Sanctis.

Non tamē ſine cauſa poteſt tantum boni prodigere.

8. Cæterùm non eſſe licitum, ſine cauſa tantum bonum propriæ famæ & honoris prodigere, patet ex illo Eccleſiaſtici 41. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quā mille theſauri pretioſi & magni.* undè D. Auguſtinus *l. de bono viduitatis, c.*22. & refertur c. Non ſunt audiendi 11. q. 3 ſic inquit, *Nobis neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra.* Et idem *in Serm. de Communi vita Clericorum*, relatus c. Nolo 12. q. 1. ait. *Conſcientia neceſſaria eſt tibi, fama proximo tuo: qui fidens conſcientiæ ſuæ, negligit famam ſuam, crudelis eſt.*

QUÆSTIO II.

De Peculio Filiifamilias, necnon & Bonis Uxoris.

Peculium undè ſic dictum?

9. PEculium, ut habetur l. Depoſiti, ff. de Peculio, *dictum eſt*, *quaſi pu-*

puſilla pecunia, ſive patrimonium puſillū, Et quantum attinet ad primam partem Quæſtionis, Peculium Filiifamilias communiter quadruplex aſſignatur, videlicet caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium, & adventitium.

Peculium Filiifamilias caſtrenſe. 10. *Peculium caſtrenſe* dicitur illud quod Filiusfamilias acquirit in caſtris: non acquiſiturus aliundè; & hujuſmodi bona, quæ ipſe acquirit, dum militat in caſtris, dicuntur *Bona caſtrenſia*.

Quaſi caſtrenſe, & 11. *Peculium quaſi caſtrenſe* eſt, quod Filiifamilias, qui ſunt Magiſtri artium liberalium, Medici, Clerici, vel Advocati, de publico acquirunt; & ſi quis Filius familias habeat talia bona, dicitur is habere *Bona quaſi caſtrenſia*, ſeu *Peculium quaſi caſtrenſe*. Porrò bona hujuſmodi ſive caſtrenſia, ſive quaſi caſtrenſia, pleno jure, tam quoad proprietatem, quam quoad uſumfructum ſemper ad filios pertinebant, & adhuc pertinent; prout fatentur Juriſtæ, & Theologi unanimiter.

Profectitii, quid? 12. *Peculium profectitium* dicitur, quod de rebus paternis proficiſcitur, & filius in ipſis negotiando lucratur. Et hoc totum, tam quoad proprietatem, quam quoad uſumfructum, patri acquiritur, ut habet communis Doctorum.

Adventitii, quid? 13. Tandem *Peculium adventitium* dicitur omne illud, quòd Filiofamilias advenit ex tali cauſa, quàm ex numeratis: utputà quod advenit ſeu acquiritur ipſi per teſtamentum ab avo, vel avia, vel aliquo alio factum, aut ex proſpera fortuna, vel hujuſmodi. Et horum bonorum, advētitiorum uſumfructum habet pater, quamdiu filius eſt ſub ſua poteſtate, dominium autem eorum remanet filio. Et per hoc patet ad primam partem Quæſtionis de Peculio, ſive Domino Filiorum familias.

Bona dotalia, & paraphernalia uxoris, quæ? 14. Quantùm attinet ad alteram Quæſtionis partem, ſeu ad Bona Uxoris alia ſunt dotalia, alia paraphernalia, *Bona dotalia* aliud non ſunt, quam dos, quæ ab uxore, vel ab alio ejus nomine, datur marito ad onera Matrimonii ſuſtinenda, nimirū ad alendam uxorem, liberos, familiam &c. Hæc enim cura præcipua incumbit marito. *Bona paraphernalia* uxoris econtra dicuntur res illæ, quas uxor præter dotem, quam marito pro oneribus Matrimonii dedit, ſimul attulit, ſibique reſervavit. Hoc prænotato, ſit

Dotis proprietas manet penes uxorē. 15. CONCL. I. Quamvis uxori remaneat proprietas dotis marito allatæ (excepto uno, vel altero caſu) nihilominùs plena bonorum dotalium adminiſtratio, & uſusfructus ad maritum attinet; idque tum ad alendam uxorem atque familiam, utpotè quæ cura ſpecialiter incūbit marito, tum ad alia onera Matrimonii ſubeunda. Ita communis, eſtque clarè deciſum *l. 2. & l. Dotis fructus, ff. de Iure dotium*, cum concordantiis. Imò dotis proprietas ita remanet penes uxorem, ut pro ea ſint ipſi tacitè hypothecata omnia bona mariti, donec ſibi dos reſtituatur; *text. clar. l. in rebus, C. de Iure dotium*. Quare ſoluto Matrimonio per mortem viri, præfertur uxor in repetenda dote omnibus aliis perſonalibus creditoribus, etiam tempore prioribus, & hypothecam habentibus. Quin etiam durante Matrimonio, ſi maritus ad inopiam vergit, ita ut periculum ſit, ne dotem aggrediatur & abſumat, fas eſt uxori eam repetere, *arg. cit. l. in rebus, C. eod.* & ampliùs declarat Layman *l. 3. tract. 4. c. 13. n. 6.*

Excepto uno, vel altero caſu. 16. Dicitur notanter in Concluſione, *excepto uno, vel altero caſu*: nam qui præcipuè dantur caſus, in quibus Dominium dotis plenè ad maritum tranſit, ſed cum obligatione tantundem ſoluto Matrimonio reſtituendi. Primus eſt, ſi dos conſiſtat in numerata pecunia, vel aliis rebus uſu conſumptibilibus, *arg. l. Res in dotem. ff. de Iure dotium*; Secundus eſt, ſi res dotales uſu non conſumptibiles, utputà fundus, domus &c. æſtimatæ dentur, non quidem eo ſolo animo, ut ſciatur earum valor, ſi fortè deperditæ vel diminutæ fuerint culpa mariti, ſed ita æſtimatæ, ut æſtimatio faciat venditionem & emptionem; nam tunc maritus acquirit Dominium ipſarum, & ſummæ pecuniariæ taxatæ velut pretii debitor efficitur, ac (niſi ſecùs

con-

conventum fuerit) ſoluto Matrimonio poteſt retinere rem, & offerre pecuniam taxatam, *text. clar. l. Quoties C. de jure dotium*. Eſt autem inter dotem, quæ tranſit in Dominium mariti, & quæ non tranſit, hoc notabile diſcrimen, quòd in caſu, quo dos tranſit in Dominium mariti, rerum dotalium periculum ad maritum ſpectet, *arg. cit. l. Res in dotem. ff. eod.* quod alioquin ad uxorem, tanquam dominam earum rerum pertineret: quia quælibet res domino ſuo ſtat aut cadit, melioratur vel perit. Verùm de dote plura Juriſperiti.

Quid de Bonis paraphernalibus uxoris.

17. CONCL. II. Quantum eſt de Jure Cæſareo, uxor in Bona paraphernalia non ſolùm proprietatem, ſed etiam plenum dominium atque adminiſtrationem habet, ita ut maritus ea nolente nequaquam hujuſmodi bonis ſeſe immiſcere poſſit: quamvis bonum atque conſultum ſit mulieri, quæ ſeipſam committit marito, res etiam ſuas pari arbitrio gubernari. Ita habetur expreſsè in Jure Civili *l. Hac lege. C. de Pactis conventis*. eſtque communis. Additur tamen, *quantum eſt de Iure Cæſareo*: quia in aliquibus locis, præſertim extra Romanum Imperium exiſtentibus, ſervantur aliæ Leges, non verò Jus commune Cæſareum; prout nominatim de Belgio teſtatur Herinex *diſp. 1. de Contractibus, num. 55.*

18. Ex dictis infertur, virum graviter peccare, conſumendo, ac dilapidando, Bona paraphernalia uxoris ſine ejus licentia; utpotè cum rem alienam abſumat. Quinimò etiam ſi marito committatur Bonorum paraphernalium adminiſtratio, adhuc tamen is gravem admittit injuſtitiam, ſi prædicta Bona in potationes, Venerem, aliaſque prodigas aut turpes alienationes expendit. Gobat *tract. 5. Quinarii, cap. 24. num.... & ſeq.*

Quomodo peccet uxori accipiens ex boni mariti.

19. Infertur ulteriùs, etiam uxorem graviter peccare, & quidem mortaliter, ſi ſummam notabilem ex bonis mariti, vel quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet, eo rationabiliter invito, accipiat: quia accipit illud, cujus dominium, vel certè adminiſtratio ad ipſam non pertinet, ſed ad maritum, qui exinde tenetur providere familiæ. Additur notanter, *ſummam notabilem*; quia non peccat mortiferè, ſi quantitas judicio prudentis, ſpectato ſtatu, opibus, aliiſque circumſtantiis non ſit notabilis; imò in hujuſmodi furtis major ad peccatum mortale requiritur quantitas, quàm in aliis. Verum de hoc, & quando uxor peccet, vel non peccet ſurripiendo ex bonis communibus, plura infertùs (c) agendo de Furto.

(c) Trac. 9. Diſt. 5. nu. 28. & ſeqq.

QUÆSTIO III.

De Bonis, & Dominio Clericorum Beneficiariorum.

Bona Clericorum quadruplicia, nempe.

20. CElebris eſt hæc Quæſtio, tractans de Dominio Clericorum Beneficiariorum; id eſt, eorum, qui habent Beneficium Eccleſiaſticum, ſive curatum, ſive non curatum; Pro cujus reſolutione notandum, quod Bona Clericorum quadruplicia diſtingui ſoleant, videlicet Bona patrimonialia, quaſi patrimonialia ſeu induſtrialia, merè Eccleſiaſtica, & tandem parſimonialia.

Bona patrimonialia.

21. *Bona patrimonialia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericis obveniunt hæreditate, donatione, arte, aliave profana cauſa; qua ſolent & Laici acquirere.

Bona quaſi patrimonialia, ſeu induſtrialia

22. *Bona quaſi patrimonialia, ſeu induſtrialia*, ſunt: quæ a Clericis acquiruntur ex induſtria ſpirituali, ſive ex extraordinariis functionibus Eccleſiaſticis abſque Beneficio: veluti celebratione Miſſarum votivarum, Concionibus, Confeſſionibus audiendis, Cantu Eccleſiaſtico, agendo Capellanum, ac hujuſmodi. Et rectè cum Navarro, *tract. de Redditibus Eccleſiaſticis monit. 19.* Bona quaſi patrimonialia Clericorum dicuntur ea omnia, *quæ ſunt quæſita ratione Clericalis Ordinis, vel officii, alia ratione, quam juris recipiendi fructus beneficiales*.

Bona merè Eccleſiaſtica,

23. *Bona merè Eccleſiaſtica* ſunt illa, quæ à Clericis acquiruntur ratione & ali-

alicujus Beneficii Eccleſiaſtici, quod habent; qualia bona ſunt ea, quæ acquiruntur intuitu Epiſcopatus, Canonicatus, Parochiæ, aut alterius Beneficii Eccleſiaſtici; uti ſunt ordinarii redditus eorum, decimæ, fundationes, fructus agrorum, aliarumque rerum ad Beneficium ipſum ſeu Eccleſiam pertinentium.

Bona parſimonialia Clericorum.

24. *Bona* tandem *parſimonalia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericus aliquis ex redditibus Eccleſiaſticis de congrua ſuſtentatione parciùs, quàm honeſtè potuiſſet, vivendo, ſibi ſubtraxit. His prænotatis, ſit

Clerici ſæculares Beneficiarii habent dominiũ bonorum patrimonialium.

25. CONCL. I. Clerici ſæculares Beneficiarii habent plenum dominium bonorum ſuorum patrimonialium; unde de iſtis liberè donare, aut alio modo diſponere poſſunt, imò etiam teſtari, ſeu teſtamentum facere. Ita communis, & habetur clariſſimè *c. Quia nos. & c. Relatum.* 13. *de Teſtament.* ibi: *Cæterum quæ Clericis ex hæreditate, vel artificio: aut doctrina proveniunt, diſtribuantur pro arbitrio decedentis.* Accedit ratio: quia Clerici ſæculares nullo modo abdicarunt dominium Bonorum ſuorum, ſicuti abdicare ſolent Religioſi.

Imò & quaſi patrimonialium, ſeu induſtrialium.

26. CONCL. II. Etiam de bonis quaſi patrimonialibus, ſeu induſtrialibus, Clerici ſæculares liberè diſponere poſſunt imò etiam teſtari. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 37. Navarrus Covarruvias, & alii communiter, paucis exceptis. Ratio eſt: quia ejuſmodi bona præſtantur a Fidelibus abſque ullo onere expreſſo, vel tacito, dandi ſuperflua pauperibus (quale tamen onus bona Beneficiorum habent annexum) ſed dantur eis veluti ſtipendium ſuæ ſuſtentationis, & tanquam merces laborum ſuorum, atque operum perſonalium ſpiritualium ſibi præſtitorum. Undè talia non immeritò æquiparantur bonis Clericorum patrimonialibus; nam *dignus eſt operarius mercede ſua,* Luc. c. 10.

Corollaria.

27. Ex dictis infertur cum cit. Leſſio, & aliis, quod Clerici non magis ex bonis quaſi patrimonialibus teneantur in pios uſus expendere, quàm ex bonis patrimonialibus: nam amborum bonorum habent plenum dominium, ac liberam adminiſtrationem. Infertur ulteriùs, quòd ſi Clerici de his vivant, vel expendant in pias cauſas, tantundem accipere poſſint de bonis Eccleſiaſticis, & de eo diſponere ad libitum, ſicut de bonis patrimonialibus, quia cùm habeant jus vivendi ex Beneficio Eccleſiaſtico, non tenentur vivere ex aliis ſuis bonis; undè ſi de his vivant, poſſunt uti compenſatione.

Poſſunt etiam pro libitu diſponere de bonis parſimonialibus.

28. CONCL. III. Inſuper de bonis parſimonialibus, quæ Clerici de congrua ſuſtentatione, parciùs vivendo, ſibi ex redditibus, ſive bonis Eccleſiaſticis ſubtraxerunt, poſſunt iidem Clerici pro libitu diſponere, Ita Covarruvias *c.* 7. *de Teſtam. n.* 9. Leſſius *n.* 39. Engel. *tit. de Teſtam. n.* 7. & alii ſatis communiter, contra Abbatem, & nonnullos alios. Ratio eſt: quia hujuſmodi pars fructuum Eccleſiaſticorum eſt juſta merces eorum, qui Eccleſiæ ſerviunt: hinc redeunt fundamenta prioris Concluſionis. Major difficultas eſt de cæteris bonis, ſeu redditibus merè Eccleſiaſticis, quæ congruæ ſuſtentationi ſuperfluunt: de quibus loquendo, ſit.

Bonorum merè Eccleſiaſticorum acquirunt quidē dominium, ſed cum onere, ſuperflua in pias cauſas erogandi.

29. CONCL. IV. Clerici Beneficiarii acquirunt de facto verum Dominium hujuſmodi bonorum Eccleſiaſticorum: id tamen habent cum onere, ſuperflua in pauperes, aliaſque pias cauſas erogandi. Ita quoad primam partem probabilior, ſimùlque communior Doctorum, præſertim modernorum, quamvis ſit contra Navarrum *tract. de Redditibus quæſt.* 1. *monit.* 21. *& ſeq.* Sannig. *diſtinct.* 7. *de Juſtit. & jure, quæſt.* 4. & multos alios tum Theologos, tum Canonicos, præcipuè antiquiores; quos refert Leſſius *lib.* 2. *cap.* 4. *nu.* 41. quique volunt, Clericos non eſſe Dominos illius portionis ſuperfluæ, ſed ſolùm Oeconomos; & Diſpenſatores, adeò ut ex Juſtitia teneantur eam erogare in pias cauſas: & ſi ſecùs egerint, teneantur ad reſtitutionem Eccleſiæ, pauperibus, vel aliis piis cauſis fa-

faciendam ex aliis bonis, quæ pleno jure obtinent, puta ex patrimonialibus, induſtrialibus, vel paſſimonialibus. Et hæc quidem ſententia non caret ſua probabilitate, ſimulque veluti tutior in praxi meritò tenenda.

Quod procedit de facto.

30. Nihilominus data Concluſio eſt probabilior, & inter modernos communior: quæ tamen ſolùm procedit *de facto*, hoc eſt, pro tempore poſt diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum, per Simplicium Papam circa annum Domini 470. factam. Siquidem tunc creſcente multitudine Clericorum, variiſque ſuppoſitis incommodis, dictus Pontifex bona Eccleſiaſtica in quatuor partes diviſit, quarum prima tribuebatur Epiſcopo, ſecunda Clericis, tertia pauperibus, & quarta fabricis Eccleſiaſticis: fuitque iſthæc diviſio per Gelaſium Papam confirmata, ut habetur *c. De redditibus & c. Conceſſo. & c. Quatuor*. 12. q. 2. Porrò ante factam ejuſmodi diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum (quorum altera parte Clericis attribuia, ſimul fuerunt erecta Beneficia Eccleſiaſtica) omnes oblationes atque redditus erant bona communia, ſingulis prout quiſque opus habebat diſtribuenda: & vivebant Clerici in communi, ſicut modò Religioſi.

Diviſio bonorum Eccleſiaſticorum, quando ſit facta?

Rationes probantes, dictū dominium Clericorum.

31. Probatur nunc prima pars Concluſionis taliter explicata, ex Jure Canonico. Nam *Cap. un. de Clericis nō reſident. in 6.* dicitur, quòd Clerici, qui extra caſus à Jure conceſſos non interſunt Divinis Officiis, *ſi de diſtributionibus ipſis quidq̄ ã receperint, rerū ſic receptarum dominium non acquirant*; ergo ſupponitur, quòd alii Clerici Beneficiarii, qui interſunt Divinis Officiis, acquirant dominium ſuorum redditnum Eccleſiaſticorum, atque diſtributionum quotidianarum; alioquin fruſtra privarentur non intereſſentes tali dominio: Deinde Concilium Lateranenſe ſub Leone X. & B. Pius V. in ſua conſtitutione, quæ incipit, *ex proximo* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit.* 135. *dicti Pontificis*) ſtatuunt, atque declarant, quòd Clerici Beneficiarii, pro rata omiſſionis Horarum Canonicarum, *fructus non faciant ſuos*; ergo cæteri recitantes, cenſentur fructus facere ſuos; nam argumentum à ſenſu contrario, in Jure reputatur fortiſſimum. Et hoc ipſum clariùs oſtendit Concilium Trident. *Seſſ.* 25. *c.* 1. *de Reformat.* ubi vult, quòd Clericus in caſu ibidem expreſſo delinquens, *privetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiā Prebendæ, ac reſidentiæ fecit ſuos*. Ubi ponderandum ly, *quos ratione Prebendæ, ac reſidentiæ fecit ſuos*. Accedit ratio, quia Clerici ſæculares Beneficiarii defactò capaces ſunt dominii, ergo, cum tot Jura illud ipſis concedere videantur ſuper redditus Eccleſiaſticos, non eſt hoc eiſdem denegandum.

Rationes, oſtendentes obligationem erogandi ſuperflua in pias cauſas.

32. Altera pars Concluſionis, quòd Clerici tale dominium habeant cum onere ſuperflua in pauperes, aliaſque pias cauſas erogandi, eſt communis Doctorum ſententia: de qua teſtantur Leſſius *loc. cit. num.* 49. Herinex *diſp.* 4. *de Juſt. & jure, nu.* 130. aſſerens, apud Doctores communiter eſſe indubitatum, Clericos graviter eſſe obligatos ad ſuperflua expendenda in pias cauſas; Lugo *diſp.* 5. *de Juſtit. & jure, ſect.* 1. *nu.* 1. dicens, quòd communis eſt omnium Doctorū ſententia, ad eſſe talem obligationem, ac alii. Et hoc deſumitur in primis ex *can.* 39. *&* 75. *Apoſtolorum*, atque ex pluribus textibus Juris Canonici: ut ex c. Quia tua 12. q. 12. ibi; *Omne, quod ſupereſt, in cauſis piis ac religioſis erogandum eſt, &c.* Et c. Res Eccleſiæ. 12. q. 1. & alibi. Hinc S. Urbanus Papa (atque refertur in Breviario Romano, die Feſto ipſius, 24. Maii) de bonis Eccleſiæ attributi ſcripſit his verbis: *Ipſæ res Fidelium, quæ Domino offeruntur non debent in alios uſus, quàm Eccleſiaſticos, & Chriſtianorum fratrum, & indigentium converti: quia vota ſunt Fideliū, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum.* Concordat Concilium Trident. *Seſſ.* 25. *c.* 2. *de Reform.* ubi *Omnino eis* (Epiſcopis, aliiſque Beneficia habentibus) *interdicit, ne ex redditibus Eccleſiaſticis conſanguineos, familiareſve ſuos augere ſtudeant: cùm & Apoſtolorum Canones*

pre-

probibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt conſanguineis donent: ſed ſi pauperes ſunt, iis ut pauperibus diſtribuant. Ita Tridentinum.

Quo jure Beneficiarii teneãtur ſuperflua in pias cauſas erogare. Referuntur diverſa ſententia.

33. Quo autem Jure hujuſmodi obligatio erogandi ſuperflua in pias cauſas incumbat Beneficiariis, variant Doctores. Et quidem, quotquot cum Navarro negant, Clericos acquirere dominium talium bonorum merè Eccleſiaſticorum ſuperfluorum, conſequenter inferre ſolent, eos Jure naturali, ac Divino, ex motivo virtutis Juſtitiæ teneri talia in pias cauſas expendere, ne alioquin alienum rapere, aut malè expendere convincantur. Alii vero, qui tale dominium Clericis admittunt, iterum in diverſas abeunt ſententias; in primis enim nonnulli volunt cum Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 3. *nu.* 3. eos nihilominus ex virtute Juſtitiæ obligari. Aliqui cum Leſſio *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 47. & Soto, arbitrantur, eam obligationem procedere ſolùm ex præcepto poſitivo Eccleſiæ, paſſim in SS. Canonibus inculcato: cui ſententiæ favet Herinex *loc. c. n.* 135. Quidam cum Fagnano *in c. Si quis ſanè, n.* 1. *& ſeqq. de peculio Clericor.* aſſerunt, Beneficiarios teneri ex lege Charitatis redditus ſuperfluo in pauperes erogare. Sed hanc ſententiam reliqui admittunt duntaxat in caſu, quo adſunt pauperes in extrema, vel gravi neceſſitate conſtituti; nam tunc equidem tenentur Clerici (imò & Sæculares) eiſdem de ſuperfluis ſubvenire ex præcepto Charitatis, non verò extra talem caſum neceſſitatis, ut alibi (a) dictum.

(a) Trac. 4. Diſt. 6. q. 4.

Sententia probabilior.

34. Alii tandem, & quidem probabiliùs, aſſerunt cum cit. Lugone, *num.* 26. *& ſeqq.* dictam obligationem oriri ex virtute Religionis; & qualitate ipſorum bonorum, quæ ſunt Res Dei, atque ex primæva Fundatorum intentione, per Eccleſiam ipſumque Beneficiarium in inſtitutione, vel receptione Beneficii Eccleſiaſtici acceptata, cultui Divino ſpecialiter deputata, ut proindè non niſi piè ac religiosè expendi debeant. Ratio eſt: quia hujuſmodi bona ſunt ſpecialiter oblata, & deſtinata ad cultum Divinum, undè & dicuntur *Res Dei, Vota Fidelium &c.* eaque bona recipiunt Clerici Beneficiarii ab Eccleſia ſub iſta obligatione (hoc eſt, tanquam *Vota Fidelium, & Res Dei &c.*) per textus proximè allegatos: ergo hoc ipſo tenentur Clerici ex motivo Religionis, ab Eccleſia & Fundatoribus intento; ſuperflua in cultum Divinum, piaſque cauſas expendere, atque aliter expendendo peccabunt contra virtutem Religionis, non minus, ac hæres non adimplens vota realia defuncti. Nam & hujuſmodi Vota, ſuppoſita tamen defuncti voluntate, atque adita hæreditate, obligant hæredem ex virtute Religionis, cujuſmodi obligatio eſt de Jure naturali & Divino.

Dicta obligatio eſt perſonalis Clericorũ.

35. Notant tamen Doctores cum Leſſio *lib.* 2. *c.* 19. *n.* 48. quòd hujuſmodi obligatio ſit perſonalis Clericorum: hinc alii ab his accipientes, non ampliùs hoc jure tenentur. Nam quamvis Beneficiarius ille res merè Eccleſiaſtica ſuperfluas malè in cauſas profanas expenderit, necnon & peccaverit, valida tamen fuit diſpoſitio ejus; cùm habuerit dominium illorum bonorum, licèt cum onere perſonali, ſuperflua in pias cauſas expendendi.

Corollarium.

36. Ex dictis infertur cum D. Thoma *Quodlibet* 6. *art.* 12. quod Clerici talia bona, ſeu redditus merè Eccleſiaſticos ſuperfluos in cauſas profanas impendentes, obligentur quidem ad agendam pœnitentiam; non verò ad faciendam reſtitutionẽ. Ratio eſt: quia cùm peccent, ſi malè expendant bona merè Eccleſiaſtica in res profanas, hinc tenentur agere pœnitentiam de hoc ſuo peccato: reſtituere verò nihil tenentur, cùm habuerint dominium talium bonorum.

Solvitur inſtantia.

37. Nec dicas. Si Clerici Beneficiarii habent dominium talium bonorum ergo hoc ipſo liberè de eis diſponunt: ſicque non peccant illa expendendo etiam in cauſas profanas. Reſp. enim negando conſequentiam, quia, ut jam ſupra (b) dictum, *Dominium eſt jus perfectè diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur.* In propoſito autem Cleri-

(b) Diſt. 3. n. 4.

cis

cis Beneficiariis prohibitum eſt, tales reddituus Eccleſiaſticos in cauſas profanas expendere & quidem non ſolùm Jure Canonico pluribus in locis, verum etiam Jure naturali & Divino, dum ex motivo virtutis Religionis jubentur bona Divino cultui ſpecialiter deſtinata, Deoque oblata, non niſi ad dictum finem cauſaſque pias expendere.

Quātitas ſufficiens ad peccatum mortale ratione bonorū Eccleſiaſticorum malè expenſorum, quæ?

38. Verumtamen circa hæc advertendum, quod notabilis ſumma, ſufficiens ad conſtituendum peccatum mortale ratione ſuperfluorum bonorum Eccleſiaſticorum in cauſas profanas expenſorum, vocetur ea, non quæ furto ſublata ſufficeret ad peccatum mortale, ſed quæ cenſeri poteſt pars aliquo modo notabilis reſpectu ipſorum redditum ſuperfluorum Beneficiarii: prout obſervat Lugo *loc. cit. n.* 42. Herinex *n.* 134. Molina, Coninch & alii. Ratio diverſitatis eſt; quia Clerici habent dominium illorum bonorum, non ſic fur in re furtiva. Deinde hic non verſamur in materia Juſtitiæ, ſicuti in furto: cùm obligatio dandi ſuperflua in pias cauſas, oriatur ex motivo duntaxat Religionis; ſicque ſatis ſit ad vitandam gravem culpam, eadem taliter expendere, ut ſi non mathematicè, ſaltem moraliter quis ipſa piè & religioſè expendiſſe dici poſſit; quod ſalvatur quandiu notabilis dictorum redditum pars malè non impenditur.

Et quomodo computanda?

39. Inſuper præter detracta bona patrimonialia, induſtrialia, & parſimonialia, hic habenda eſt ratio perſonæ Clerici, & aliarum circumſtantiarum. Nam quæ reſpectu inferioris Beneficiarii poſſent cenſeri ſuperflua, non ſunt talia reſpectu alteriùs in altiori gradu conſtituti, & quæ cæteroquin malè impenſa dici poſſent, concurrentibus certis circumſtantiis talia non ſunt; unde hæc prudenti, ſimulque pio judicio, diſcernenda veniunt.

Objectiones notabiles ſolvuntur.

40. Objicies majoris claritatis gratia cum Navarro, & aliis, contra primam partem datæ Concluſionis, In c. Quia juxta, 16. q. 1. dicitur; *Juxtà Sanctorum Patrum traditionē novimus, res Eccleſiæ vota eſſe Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum*. Inſuper D. Auguſtinus; relatus *c. Si peccatum.* 12. q. 1. & rurſus *c. Quod autem.* 16. *q.* 7. loquens de bonis Eccleſię, inquit: *Non illa noſtra ſunt, ſed pauperum, quorum procuratione quodammodò gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus*, cū pluribus cōcordantiis, ergo ſi bona Eccleſiæ ſunt res Dei, & patrimonia pauperū, & ipſi Clerici duntaxat eorum Diſpenſatores; & quodammodo Procuratores, non Proprietarii, hoc ipſo non habent dominium ipſorum. Reſp. negando conſequentiam, & explicando dictas, atque alias conſimiles authoritates.

Bona Eccleſiaſtica, quomodo dicuntur res Dei.

41. In primis enim bona Eccleſiaſtica dicuntur *Res Dei*, quatenus cultui Divino ſpecialiter ſunt dedicata, & oblata à Fidelibus; non autem, quaſi dominium eorum præcisè maneat penes Deum. Cùm certum ſit, eorum dominium tranſire in Eccleſiam, juxta illud c. Nulli 12. q. 2. *Omne, quod Domino conſecratur ſanctum ſanctorum Domino eſt, & ad jus pertinet Sacerdotum.*

Item res ſeu patrimonia pauperū?

42. Deindè hujuſmodi bona dicuntur *Res, ſeu patrimonia pauperum*: cum ex eo, quia collata fuerunt ad honeſtam ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ, qui ante erectionem Beneficiorum, & diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum (de qua *n.* 36.) verè pauperes erant, & nihil proprii in particulari habebant. Tum etiam ea dicuntur bona ſive patrimonia pauperum, non propriè & quod dominium ſeu proprietatem, ſeu quoad debitum ſeu obligationem erogandi eadem pauperibus in quantum neceſſariam & decentem ſuſtentationem excedunt; prout explicat Fagnanus *c. Si quis ſanè nu.* 4. & 5. *de Peculio Clericor.* Et quidē ejuſmodi obligatio etiamnum habetur, non quidem ex debito Juſtitiæ, ſed Religionis.

Clerici, in quo ſenſu dicantur Diſpenſatores, &c. bonorum Eccleſiæ.

43. Tandem Clerici dicuntur Diſpenſatores, & quodammodò Procuratores bonorum Eccleſiæ, alludendo ad tempora primitivæ Eccleſiæ, atque ante erectionem Beneficiorum, & diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum,

rum; per Simplicium Papam primùm factam; nam anteà Clerici erant pauperes, nihilque in particulari poſſidebant, ſed eis per Epiſcoposbona Eccleſiæ, aliaque à Fidelibus oblata, opportunè dividebantur, prout habetur *c. Epiſcop. & c. Præcipimus.* 12. *q.* 1. & alibi. Quod ſi nonnullę authoritates reperiantur, quę videntur loqui de tempore poſt factam prædictam diviſionem: eæ intelligendæ ſunt de bonis ipſi duntaxat Eccleſię addictis, utputà agris, vineis, aliiſque poſſeſſionibus (nam horum Clerici Beneficiarii etiam defactò ſunt ſolùm Adminiſtratores) non verò loquuntur de ipſorum redditibus: imò horum dominium acquirunt Clerici, ſed cum onere ſuperflua in pauperes erogandi, ut ſuprà oſtenſum.

An Clerici teſtari poſſint remiſſivè. 44. Num autem Clerici de bonis ſuis teſtari valeant commodiùs dicetur *Tract. ſeq. Diſtinct.* 3. agendo de Teſtamentis, *Quæſt.* 5. ubi præſens materia ampliùs declaratur.

QUÆSTIO IV.

De Dominio Religioſorum.

Religioſi ſolemniter profeſſi ſunt incapaces dominii rerum temporalium. 45. CONCL. I. Religioſi ſolemniter profeſſi ſunt in particulari penitus incapaces omnis dominii, ac juris rerum temporalium, ita ut nemo eorum quidpiam ſuo nomine, ſeu tanquam proprium poſſit tenere. Ita certa, & communis omnium. Patet hoc in primis ex *c. Cùm ad Monaſterium de Statu Monachorum.* ibi: *Nec æſtimet Abbas, quòd ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monachorum diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam dare:* & alibi. Concordat Concilium Tridentin. *Seſſ.* 25. *c.* 2. *de Regularib.* plura circa hoc ſtatuens.

Quid de emittentibus Vota ſolemnia, ac ſimplicia in Societate Jeſu. 46. Dicitur. *Religioſi ſolemniter profeſſi*: quia Novitii retinent dominium bonorum ſuorum. Quinimò etiam illi, qui in Societate Jeſu finito biennio probationis emittunt tria Vota ſubſtantialia, ſed ſimplicia ſolùm, Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ; adhuc retinent dominium bonorum ſuorum per aliquod tempus à Superioribus præſcribendum, quo faciant abdicationem bonorum ſuorum; quamvis interim eo dominio licitè uti non poſſint ſine conſenſu Superiorum, propter Votum ſimplex paupertatis; prout patet ex Bulla Gregorii XIII. *Aſcendentè Domino* 1584. edita, habeturque tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit.* 89. *dicti Pontif.*

Habent Religioſi quaſi dominium bonorum ſpiritualium. 47. Additur etiam in Concluſione, *bonorum temporalium*: quia jurium, & honorum ſpiritualium, poſſunt Religioſi habere dominium, vel quaſi dominium. Undè ſimplex Religioſus retinet jus honoris, ac famæ ſuæ, juxtà D. Thomam 2. 2. *q.* 186. *art.* 7. *ad* 4. Item jus eligendi, præſentandi, confirmandi, abſolvendi, ſuſcipiendi alimenta de bonis communibus Monaſterii, ac hujuſmodi; adeò, ut etiam poſſit agere nomine proprio ſuper hujuſmodi juribus in ordine ad ſpiritualia bona ſibi competentibus, caſu quo negarentur: nam per Votum Paupertatis Religioſi non renunciant bonis ſpiritualibus, nec juribus prædictis, ſed tantùm temporalibus, ſive bonis exterioribus. Miranda *t.* 1. *Manualis Prælat. q.* 28. *art.* 1. *in fine*, & alii.

Qui Religioſi habeant dominium rerum temporalium in communi? 48. CONCL. II. Religioſi profeſſi, cujuſcunque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Obſervantia, & Capuccinorum) poſſunt in communi habere dominium bonorum temporalium, ita ut hæc eorundem Congregationes, Monaſteria ſeu Domus, vero dominio poſſideant. Ita rurſum certa, & communis, atque habetur expreſſum, & noviſſimè conceſſum in Concil. Trid. *Seſſ.* 26. *cap.* 3. *de Regularib.*

Dominiū iſtud non eſt omninò liberum. 49. CONCL. III. Nihilominùs Dominium iſtud Religioſorum in communi, atq; Monaſteriorum, non eſt omninò liberum & independens, ſicuti eſt dominium Sæcularium. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia Sæculares poſſunt liberè diſponere de rebus ſuis; dominium verò Religioſorum

ſuorum in communi habet annexum onus; ut non poſſit Monaſterium alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretioſa, niſi ex juſta cauſa, & ſervatis debitis Juris ſolemnitatibus, atque aſſenſu Summi Pontificis (quamvis in Germania, & quibuſdam locis remotis, conſuetudine, atque ob locorum diſtantiam, & difficultatem, adeundi Summum Pontificem, ſufficiat aſſenſus Epiſcopi, ut notat Ludov. Engel. *tit. de rebus Eccleſiæ non alienandis num.* 15.) Quod ſi ſecus fiat, alienatio nulla eſt & irrita, atque non ſolùm alienans bona Eccleſiaſtica, ſed etiam ſic alienata ſuſcipiens, incurrit pœnam excommunicationis, juxtà Extravag. *Ambitioſæ, tit. De reb. Eccl. ſi. non alienandis.* Cæterum, an Religioſi poſſint concedere Teſtamentum, vel facere donationem mortis cauſa, dicetur infra (c) ſuo loco. Alia verò multa ex ſpecialibus ſingulorum Ordinum Regulis, & Conſtitutionibus patebunt.

(c) Trac. 8 Diſt. 3. Q. 4. n. 58. & ſeqq.

DISTINCTIO V.

De Acquiſitione Dominii.

QUÆSTIO I.

De modis generatim acquirendi rerum Dominium, Boniſque incertis, ac Theſauris inventis.

Res corporales alia quæ carent domino.

1. ADvertendum, quod res corporales, quæ ſub dominio proprietatis cadere poſſunt, generatim ſint duplicis generis. Quædam enim etiamnum nullius ſunt, ſed carent proprio domino: uti ſunt gemmæ in littore maris, piſces maris, volucres cœli, & alia hujuſmodi, quæ necdum in dominium cujuſpiam devenerunt. Et horum dominium potiſſimùm acquiritur occupatione; id eſt, talia fiunt regulariter primò occupantis.

Alia, quæ habent dominum, certum, vel incertum.

2. Aliæ verò res corporeæ ſunt, quæ habent dominium. Et hæ rurſum diſtinguuntur in eas, quæ habent certum dominium: uti ſunt bona Petri, bona Pauli, &c. Et in eas, quæ habent dominium incertum, id eſt talem, de quo ignoratur, quis ille ſit; ut ſi inveniorem perditam ab altero, & neſcio quis ille ſit. Et hæc alio nomine ſolent dici *Bona incerta*.

Quibus modis generatim acquiratur rerum dominium?

3. CONCL. I. Tribus præſertim modis generatim rerum corporalium dominium acquiri ſolet. I. Jure naturali, ſeu Gentium: & hoc fit multipliciter, nimirum occupatione, Nativitate, Alluvione, Specificatione, Acceſſione; Confuſione, Commixtione, Ædificatione, Plantatione, fructuum Perceptione, & Traditione; de quibus plura in progreſſu. II. Solet acquiri rerum dominium Jure Civili: atque Canonico; idque contingit potiſſimùm mediante Præſcriptione, atq; Uſucaptione, utpotè quæ ad magis conſervandam pacificam hominum converſationem, præcludendaſque infinitas lites, per leges tum Civiles, tum Eccleſiaſticas, ſunt introducta & conſtituta. (a) III. Acquiritur rerum dominium privata hominum voluntate, dum per varias conventiones, pacta & contractus, homines dominium rerum ſibi anteà propriarum in alios transferunt. (b)

(a) De hoc diſt. ſeq per tot.

(b) De hoc agetur tr. 8. per tot.

Quid de modo acquirendi rerum dominii jure belli.

4. His addi poteſt modus acquirendi rerum dominium Jure belli (intellige) juſti. Verùm modus iſte poteſt comprehendi ſub primo, quo acquiritur rerum dominium Jure Gentium, & commodè reducitur ad Occupationem: quamvis enim hæc potiſſimùm habeat locum in iis rebus, quæ antea nullius ſunt, ac proinde Jure Gentium fiunt primò occupantis, tanquam potioris; tamen ad Occupationem etiam reduci poſſunt capta ab hoſtibus, eò quòd & hæc

Digitized by Google

ſi ſint mobilia, ſequuntur tamen primò occupantis, ut alibi dictum. (c)

(c) Tr. 4. diſt. 7. q. 4.

Res, quæ nullius ſunt jure naturæ fiunt primò occupantis.

5. CONCL. II. Res illæ, quæ nullius ſunt, Jure Naturæ ac Gentium fiunt primò occupantis, niſi lege aliqua humana earum dominium cuipiam alteri applicetur. Ità communis; habeturque expreſſum. §. *Feræ Inſtit. de rer. diviſ.* ibi: *Feræ igitur, beſtiæ, & volucres, & piſces, & omnia animalia, quæ mari, cœlo, & terra naſcuntur; ſimul atque ab alio capta fuerint, Iure Gentium ſtatim illius eſſe incipiunt: quod enim antè nullius eſt, id naturali ratione occupanti conceditur.*

Limitatur hoc.

Additur notanter in Concluſione, *niſi lege aliqua humana earum dominium cuipiam alteri applicetur.* Nam tunc eſſet ſtandum diſpoſitioni talis legis communis, utpotè juſtæ, atque authoritate publica in bonum Communitatis latæ: prout fit in bonis vacantibus, id eſt, in bonis morientium ſine hærede; hujuſmodi enim bona, quamvis dominum ampliùs non habeant, non fiunt primò occupantis, ſed ex diſpoſitione Juris applicantur Fiſco.

Bona incerta quæ, & ad quid teneatur earum inventio.

6. CONCL. III. Bona incerta, (id eſt, ea quæ quidem dominium habent, ſed ignoratur, quis ille ſit; uti ſunt bona caſu amiſſa, & ab altero invento, aut quæ in periculo naufragii projecta fuerunt in mare: & poſtmodum ad littus evaſerunt.) Hujuſmodi, inquam, bona incerta quiſquis repererit, obligatur ea reſtituere veris dominis, ſi eos dignoſcere poſſit, teneturque ad dominos illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere. Ita Doctores communiter poſt D. Auguſt. *lib. 50. Homiliarum, Hom. 9.* & refertur, *c. Si quis 14. q. 5.* ibi: *Si quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti, quantum potuiſti, feciſti:* Ratio eſt: quia ille, qui ejuſmodi rem amiſit, earum dominus eſſe non deſinit: atqui unaquæque res debet reddi domino ſuo: ergo.

An dominus amittat rerum deperditarum poſſeſſionem?

7. Nec obſtat, quòd rerum mobilium deperditarum, itant ignoremus ubi ſint, illicò amittamus poſſeſſionem, *arg. l. Si id quod ff. de Acquir. poſſeſ.* ibi: *Si id, quod poſſidemus ita perdiderimus, ut ignoremus ubi ſit deſinimus poſſidere.* Reſp. enim primò, hoc non procedere, ſi adhuc adhibemus diligentem inquiſitionem ad recuperandum ejuſmodi rem amiſſam: nam quamdiù intendimus, quærimus, & ſollicitamus, ut inveniatur, necdum penitus perdita eſt poſſeſſio illius, ſed retinetur adhuc civilis poſſeſſio, cùm ſpe recuperandi etiam naturalem, uti notavit Zaſius *ad cit. l. Si id quod n. 5. & num. 8.*

An dominium?

Reſp. ſecundo, quamvis rerum deperditarum, ita ut poſt fruſtra adhibitam diligentem inquiſitionem ignoremus, ubi ſit, amittamus poſſeſſionem, non tamen idcircò perdimus ipſarum dominium: ſiquidem faciliùs amittitur rerum poſſeſſio, quam dominium: *l. Si quis vi. ff. de acquir. poſſ.* cum ſimilibus. Quia igitur dominium rei deperditæ remanet adhuc penes priorem dominum, hinc oritur obligatio eandem reſtituendi verò domino, ſi inveniatur: & quorundam contraria perſuaſio meritò reprobatur à D. Hieronymo *in lib. Levit.* ac refertur; *cap. Multi 14. q. 5.* illis verbis: *Multi ſine peccato putant eſſe, ſi alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt: Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Diſcant ergo peccatum hoc eſſe ſimile rapinæ ſi quis inventa non reddat.*

An ab inventore retineri poſſint poſt diligentem inquiſitionem domini?

8. CONCL. IV. Quòd ſi poſt diligentem inquiſitionem factam dominus talium rerum incertum, v. g. amiſſarum, & ab alio inventarum, ampliùs dignoſci non poſſit, juxtà communem magiſque piam ſententiam eæ erunt pauperibus eroganda, aut in alios pios uſus inſumendæ, quamvis non deſint Doctores, probabiliter aſſerentes, quòd res illæ inventæ licitè ab inventore retineri poſſint, ſi poſt diligentem inquiſitionem factam dominus illarum non compareat. Ratio primæ partis eſt: quia ſi res ipſimet domino ampliùs reſtitui non poſſunt, ſaltem reſtitui & applicari debeant iis, quibus velle Dominus præſumitur, ut applicentur, atqui tales ſunt pauperes, & aliæ piæ cauſæ, nam quilibet rationabiliter velle præſumitur, res ſuas applicari

S 2 pau-

pauperibus, aut aliis piis cauſis, ad remedium animæ ſuæ, ſi eas alias ratione acquirere nequeat.

Refertur aliorum ſententia. Altera nihilominus pars Concluſionis probatur authoritate Doctorum ſatis gravium, qui eam probabilem cenſent, inter quos ſunt Leſſ. *lib.* 2. *c.* 14. *n.* 48. Laym. *lib.* 3. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 24. Herinex *diſp.* 4. *de iuſtit. & Jure*, q. 8. *n.* 149. Maſtrius *diſp.* 3. *Theol. Moral. n.* 52. Sotus, Petrus, Navarrus, Ledeſma, Medina, & alii: ſiquidem nullo (inquiunt) elaro Jure naturali, aut Eccleſiaſtico, prohibetur inventor ejuſmodi bona inventa retinere. Quinimò videtur communitas hominum in talem retentionem tacitè conſentire: ſiquidem hac ratione compenſari ſolent fortuita rerum amiſſarum damna, & qui hodie amiſit, cras caſualiter inveniendo rem alterius, cujus dominus poſt adhibitam debitam diligentiam inveſtigari nequit, rurſus reſarcire poterit jacturam rei ſuæ anteà deperditæ.

Theſaurus quid? 9. CONCL. V. *Theſaurus eſt vetus quædam depoſitio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat.* Ita definitur Theſaurus *l. nunquam ff. de acquirendo rerum dominio*, & ſequuntur Doctores communiter. Dicitur, *depoſitio pecuniæ*: ubi ſub nomine pecuniæ intelliguntur quævis opes mobiles, puta gemmæ, vaſa, catenæ, nummi aurei & argenti. Et additur, *vetus*: quia ſi non ſit vetus, adeò quòd amplius non extet memoria ejus, non cenſebitur Theſaurus propriè dictus.

Theſaurus inventus, cujus ſit? 10. CONCL. VI. *Spectato Jure naturali, & Gentium Theſaurus* propriè dictus tranſit in dominium inventoris, utpotè primò occupantis, ſpectato tamen Jure communi Civili opus eſt diſtinctione. Ita Leſſ. *lib.* 2. *c.* 5. *n.* 5. Layman. *loc. cit. n.* 23. & alii. Ratio primæ partis eſt: quia, quæ nullius ſunt, Jure naturali & Gentium fiunt primò occupantis: atqui Theſaurus propriè dictus nullius eſt, cùm jam dominum non habeat; ergo. Nec obſtat, quòd forſan ex ſignis poſſit cognoſci, à quorum majoribus fuerit reconditus. Reſp. enim, hoc nihil referre; quia, quod deſinit tanto tempore poſſideri, ceſſavit pariter eſſe in dominio cujuſquam. Et huic parti favet textus cit. loc. *Nunquam ff. de acquir. rer. domin.* ubi poſt datam Theſauri definitionem illicò ſubjungitur: *Sic enim fit ejus, qui invenerit, quòd non alterius ſit.* Verùm Gloſſa ibidem hoc intelligit, quando quis in ſuo fundo Theſaurum invenit; aliàs verò dicendum cenſet, prout habetur *L.* 1. *c. de Theſauris, lib.* 10. *&* §. *Theſaurus inſtit. de rer. diviſion.* quæ eſt altera pars noſtræ Concluſionis. Pro cujus intelligentia ſit

11. CONCL. VII. Spectato Jure Civili, Theſaurus in proprio fundo inventus, totus eſt inventoris: ſi verò in alieno fundo, non data ad hoc opera, ſed fortuitò Theſaurum quis invenerit, utpotè arando terram, vel alio quocunque caſu, dimidium erit domini fundi, & dimidium inventoris. Ita expreſsè habetur in Jure Civili *cit. l.* 1. *C. de Theſauris, lib.* 10. *&* §. *Theſaurus. Inſtit. de diviſ.* Et quidem cùm hæc conſtitutio pœnalis non ſit, ſed ſecundùm æquitatem naturalem lata, ac definitiva proprietatis rerum, videtur obligare in conſcientia ante Judicis ſententiam, prout notant Leſſius, & Layman *loc. cit.* poſt Covarruviam, Cajetan. Navarr. & alios, & concordant proximè dicta *n.* 6. *Quid dicendum ſpectato Jure Civili.*

12. CONCL. VIII. Quod ſi quis data opera in alieno fundo Theſaurum ſcrutetur, atque inveniat ſine conſenſu domini, totum fundi domino reddere compellendus eſt, atque ulteriùs puniendus: ſi autem Theſaurus arte magica, quamvis in proprio fundo, repertus fuerit, tunc totus Fiſco adjudicabitur per ſententiam Judicis, idque fit in pœnam criminis. Ita habetur *cit. l.* 1. *c. de Theſaur. lib.* 10. & ſequuntur Doctores communiter. Quamvis Herinex *loc. cit. n.* 148. rectè notet, quòd hæc diſpoſitio Juris, utpotè pœnalis, non obliget ante ſententiam Judicis, ad inſtar aliarum pœnarum. *Quod ſi theſaurus inveniatur in alieno fundo. Vel arte magica.*

13. CONCL. IX. Qui ſcit alicubi Theſaurum latere, & emit locum,

ante-

An licitũ ſit emere fundum, in quo ſcitur latere theſaurum?

antequam effodiat, nullam facit venditori injuriam, & fit dominus totius Theſauri poſtmodum eruti. Ita deſumitur ex *l. Autore. ff. de Rei vendic.* & tenent Leſſius, Herinex *num.* 149. aliique paſſim. Ratio eſt: qui eruit poſteà Theſaurum ex proprio fundo, nec tenebatur priori domino indicare ipſum, immò neque hic fuit in ejus dominio. Huc quadrat Parabola à Chriſto allata de Margarita pretioſa, inventa in agro, quem idcircò quis emiſſe legitur. *Matth. c.* 13.

QUÆSTIO II.

De Venatione, & Piſcatione, ac variis ipſam concernentibus.

Poſſunt Principes venationem, & piſcationem interdicere.

14. CONCL. I. Non obſtante, quòd feræ ſylveſtres ſub nullius dominio exiſtant, ac proindè ſpectato Jure Gentium fiant primò occupantis, *arg. §. Feræ. Inſtit. de Rer. diviſ.* adhuc tamen poſſunt Principes venationem, piſcationem, & captionem hujuſmodi animalium ex rationabili cauſa aliis interdicere. Ita Covarruvias *p.* 2. *in reg. Peccatum* §. 8. Leſſius *cit. cap.* 5. *num.* 33. *& ſeqq.* & alii ſatis communiter, quamvis non defuerint oppoſitum tenentes, quos referunt iidem Authores. Concluſio deſumitur in primis ex receptiſſima praxi, qua in pleriſque Regnis, ac Provinciis, Principes talem faciunt prohibitionem. Accedit ratio: quia populus poteſt cedere juri ſuo; undè cùm Principibus convenientem ſuo Faſtigio apparatum, atque honeſtas pro ſua Dignitate recreationes populus concedere teneatur, conſuetudine hoc jus Principibus conceſſum eſſe, dicendum eſt. Idipſum ſuadetur ex eo: quia quilibet poteſt alium prohibere, ne in ſuo fundo venationem, aucupium, vel piſcationem exerceat: ergo & Princeps pro ſuo territorio. Antecedens patet ex *l. Item ſi fundi. ff. de Uſufructu*, ubi dicitur, *Aucupiorum quoque & venationum redditum ad fructuarium pertinere*. Et §. Feræ Inſtit. de Rer. diviſ. *Planè qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, poteſt à domino, ſi is præviderit, prohiberi ne ingrediatur*.

15. Nec dicas. Jure Naturæ & Gentium licitum eſt, animalia libera capere: atqui Princeps non poteſt tollere Jus Naturæ: ergo. Reſp. enim, venationem eſſe Jure Naturæ licitam eatenus ſolùm, quatenus ipſa non eſt prohibita Jure Naturæ, ſic ut furtum; non autem ſic, quaſi ejus prohibitio ob rationabiles cauſas certis perſonis facta, ſit contra Jus Naturæ. Hinc ſic explicata majori diſtinguitur minor: Princeps non poteſt tollere jus Naturæ præceptivum, id eſt, illud, quo quidpiam jure Naturæ præcipitur, aut prohibetur, conceditur: non poteſt tollere Jus Naturæ negativum, ſeu permiſſivum tantùm, & quoad unum vel alterum objectum determinatum, præſertim accedentibus juſtis cauſis, negatur minor, & conſequentia. Quia multa ſunt Jure Naturæ permiſſa, & licita, quæ tamen juſtis de cauſis jure humano poſtmodum prohibentur; alioquin certè nec eſus carnium poſſet pro certis diebus ab Eccleſia interdici, cùm ſit jure Naturæ licitus, id eſt, non prohibitus hoc jure.

Solvitur inſtãtia.

Jus naturæ aliud præceptivum aliud permiſſivum.

16. CONCL. II. Qui ſtante tali prohibitione, in loco publico, ſeu per induſtriam humanam non concluſo venatur, vel in publicis lacubus, ſeu fluminibus piſcatur, aut aucupio volucres capit, peccat contra juſtam prohibitionem, atque virtutem juſtitiæ, & obligatur ad compenſationem damni illati; quamvis acquirat dominium feræ captæ, atque ad iſtius reſtitutionem non teneatur. Ita Sannig *diſt.* 6. *de Juſt. q.* 2. *n.* 14. Leſſ. *loc. cit. n.* 43. Tanner. *to.* 3. *diſp.* 4. *qu.* 6. *nu.* 355. & alii. Ratio primæ partis deſumitur ex dictis *num.* 4. nam talis non ſolùm agit contra juſtam prohibitionem, ſicque ratione commiſſæ inobedientiæ puniri meretur: ſed etiam violat jus venandi, piſcandi, in tali loco alteri competens.

Qui contra juſtã prohibitionẽ venatur peccat, teneturq; damnum compenſare.

17. Num autem in particulari caſu iſthæc obligatio reſtituendi, ſive compenſandi damnum illatum, ſit

Quando cenſeatur gravis obligatio damni compenſandi?

gravis, nec ne, dejudicandum erit ex qualitate injuriæ, vel læſionis juris venandi, piſcandi, &c. Principi, vel Reipublicæ competentis: item ex gravitate damni illati, utputà ſi animalia capta ſint magni pretii, & multa, adeòut ſoboles ferina notabiliter extinguatur; vel ſi ob frequentiam venationis feræ ſint redditæ fugaces &c. de quibus plura citatus Leſſius, Tanner. Lug. *diſp.6.de Iuſt.& Iure, ſect.7.*& alii, arbitrantes, quòd unam alteramve feram capere, non cenſeatur notabiliter damnoſum, ita ut attingat culpam mortalem.

Is tamen acquirit dominiū Feræ captæ.

18. Altera pars Concluſionis de eo probatur: quia talis fera ſylveſtris, vel avis, etiamnum gaudet naturali ſua libertate, ac proinde necdum eſt ſub dominio Principis, aut domini fundi, ſed eſt nullius, ergo tranſit in dominium primò occupantis, qua'is in propoſito cenſetur is, qui cepit eam. Ex quo protinus ſequitur, quòd is non teneatur reſtituere feram captam, utpotè quę anteà nullius erat, & per capturam facta eſt ſua.

Solvitur inſtantia.

19. Si dicas, hanc Concluſionem ſibi ipſi contradicere, dum nunc ad mittit, feram ſylveſtrem tranſire in dominium capientis, veluti primò occupantis, & tamen in priori parte aſſerit, talem peccare contra virtutem Juſtitiæ, ac teneri ad reſtitutionem. Reſp. negando illatum: nam quantum ad propoſitum, ac ſtante præfata prohibitione venandi, piſcandi &c. duplex jus conſiderari poteſt.

Duplex jus in propoſito conſiderari poteſt.

Primò quidem, ipſum jus venandi, piſcandi &c. in tali loco: & hoc, ſtante ejuſmodi juſta prohibitione, competit Principi, vel Domino territoriali, læditurque per venationem, vel piſcationem ipſo invito ab altero factam. Secundò, jus in ipſam ferans: & hoc non competit Principi, vel Dominio territorii, ſicque per capturam feræ ſylveſtris, ſeu gaudentis ſua naturali libertate, non læditur. Undè fit, quòd ratione prioris juris læſi teneatur is, qui venatur vel piſcatur in loco publico prohibito, ad competentem reſtitutionem, ſeu recompenſationem damni illati: ratione alterius verò, ut potè reverà in feram non habiti, ad nihil teneatur.

Quid de animalibus domeſticis, vel in certo loco concluſis?

20. Dicitur notanter in Concluſione, *in loco publico ſeu non concluſo*. Nam præſens Concluſio ſolùm intelligenda eſt de iis animalibus, quæ necdum ſunt manſuefacta, neque capta, atque in certo loco incluſa. Secùs enim dicendum foret de animalibus natura manſuetis & domeſticis, uti ſunt gallinæ, annates domeſticæ, oves, boves, porci, & hujuſmodi; quæ proindè, ſi poteſtatem dominorum longiùs aberrando evaſerint, capere non licet, vel ſi ab aliquo capiantur, ſunt dominis reſtituenda: alioquin furtum committeretur, §. *Gallinarum Inſtit. de Rerum diviſ.* Similiter licitum non eſt capere feras natura ſylveſtes, ſed certo in loco jam concluſas, v.g. in hortis, vel in nemoribus muro circumdatis, aut piſces ex piſcinis, &c. Talia enim animalia jam non ampliùs gaudent ſua naturali libertate, ſed cùm per induſtriam humanam contineantur ſub tali certa cuſtodia, exiſtunt ſub dominio ejus, qui eſt dominus illius horti, nemoris, piſcinę &c.

An fera laqueo intricata ſit eximentis vel laqueū ponentis?

21. Quæres, cui competat dominium feræ laqueo intricatæ, aut piſcis naſſa concluſi, ſi eximatur ab alio, quàm ponente laqueum, vel naſſam? Reſp. hìc variare Doctores; nam aliqui dominium adjudicant ejuſmodi feram eximenti, *arg. l. in laqueo ff. De acquir. rerum dominio*, ubi Summarium ſic habet: *Quod in laqueū meum incidit non eſt meum, niſi manualiter capiatur:* nonnulli autem videntur tenere oppoſitum. Verùm rectiùs diſtinguitur cum Sannig. *cit. diſt. 6. q. 2. nu. 1. & 2.* Tannero *loc. cit. nu. 356.* & aliis: quia vel fera, aut piſcis, inextricabiliter concludebatur laqueo, ſive naſſa, vel ita duntaxat, ut diu luctando ſeſe adhuc expediret. Si primum, ſit tendentis laqueum, vel ponentis naſſam, quia nihil intereſt, an manu, vel inſtrumento quis feram apprehendat. Si ſecundum, ſit eximentis illam feram, utpotè quæ adhuc, antequam eximeretur, cenſebatur habere natu-

ralem

ralem libertatem, Et hoc totum videtur velle textus *cit. l. in laqueum.* ſi benè perpendatur.

QUÆSTIO III.

De aliis modis acquirendi rerum Dominium jure Gentium.

Inter modos acquirendi rerū dominiū, eſt Nativitas.

22. SEcundus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Nativitas:* per quam noſtra fiunt, quæ ex animalibus noſtro dominio ſubjectis naſcuntur; uti habetur §. *Item ea. Inſt. de Rerum diviſ.* Undè cui competit dominium, vel ſaltem uſusfructus pecudum; utputà ovium, equarum, vaccarum, & hujuſmodi, etiam agnorum, hinnulorum, & vitulorum ex ipſis natorum dominium acquirit.

Alluvio & quando.

23. Tertius modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Alluvio*. Porrò *Alluvio* eſt incrementus latens, quo flumen tuo fundo paulatim aliquid adjicit, & adeò latenter, ut vix notari queat, quantùm quovis momento accedit. Et quod per hujuſmodi Alluvionem agro tuo flumen adjicit, Jure Gentium tibi acquiritur. Quòd ſi verò vis fluminis non latenter, ſed apertè partem de prædio tuo detraxerit, & vicini prædio appulerit, palàm eſt, eam tuam permanere; prout clariſſimè habetur §. *Præterea inſtit. eod.*

Specificatio.

24. Quartus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Specificatio*: per quam intelligitur formatio, ſeu introductio formæ, vel quaſi formæ in alienam materiam, vel partim alienam, partim propriam, Sic qui bona fide, & nomine proprio, ex ſua & aliena lana veſtimentum confecit, hac ratione ejus dominus efficitur, quamvis domino lanæ alienæ ſit reſtituendus valor ipſius lanæ. Verùm hic modus acquirendi rerum dominium nonnullas habet limitationes, de quibus agitur, §. *cum ex alien. Inſtit. de Rerum diviſ.*

Acceſſio.

25. Quintus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Acceſſio*; cùm videlicet quid ornatus cauſa alteri rei accedit, ſeu adjicitur: tunc enim, licet hoc pretioſius ſit, quàm id cui adjicitur, Acceſſionis jure acquiritur domino rei illius, cui adjectio facta eſt. Sic ſi veſti tuæ intexatur purpura aliena, purpura veſti cedit, prout dicitur *loc. cit.* §. *Si tamen.* Addunt autem circa hoc Doctores limitationem, niſi purpura facilè, atque ſine læſione veſtimenti poſſet eximi: tunc enim purpura illa eſſet ſeparanda, ſuoque domino in ſpecie petendi reddenda, alioquin autem ſufficit pretium ejus reddere.

Confuſio, & Commixtio, & quomodo differant.

26. Sextus modus acquirendi rerùm dominium Jure Gentium, eſt *Confuſio*. Cui accedit Septimus, qui eſt *Commixtio*: & hæc differt à Confuſione penes hoc, quòd in Commixtione corpora ſeparata inter ſe quoad ſubſtantiam remaneant, prout fit in commixtione duorum frumentorum inter ſe; in Confuſione verò corpora in unum coeant, prout fit in permixtione mei & tui vini per errorem, aut induſtriam, in eodem dolio facta.

Regula pro Confuſione materiarum.

27. Porrò de his duobus modis in Jure, §. *Si duorum*, & §. *Quod ſi frumentum. Inſtit. de Rerum diviſ.* ſequentes Regulæ ponuntur. Prima, loquens de Confuſione, talis eſt. Quando utriuſque voluntate confunduntur materiæ duorum dominorum, veluti ſi vina ſua confuderint, aut ex vino & melle mulſum fecerint; totum corpus indè reſultans utriuſque commune eſt: idem dicendum, licèt non voluntate amborum dominorum, ſed fortuitò, illa confuſio facta fuerit.

Alia regula pro commixtione ſpecierum.

28. Altera regula, loquens de Commixtione, ſic habet. Quando ſpecies duorum dominorum, utputà frumenta, ex utriuſque voluntate commiſceantur, efficiuntur communes: quia ex conſenſu utriuſque ſingula v. g. grana, quæ cujuſque propria fuerant, mutuò communicantur. Quòd ſi caſu ea commixtio facta fuerit, aut unus miſcuerit ſine alterius conſenſu, non fit aliquid commune: quia ſingula corpora in ſua ſubſtantia, durant, ac proindè non magis iſto caſu fit commune frumentum, quàm

grex intelligitur eſſe communis, ſi pecora unius mixta fuerint pecoribus alterius. Undè tunc arbitrio Judicis æſtimandum erit, quale cujuſque frumentum fuerit: vel (juxtà gloſſam ibidem) ut cuilibet tantum frumentum reſtituatur, quantum fuit ſuum, quando non apparet, quodnam fuerit ſuum.

Specialis regula pro Commixtione nummorum.

29. Speciale quid habetur in pecunia, ſive nummis, l. Si alieni, ff. de ſolutionibus, ibi: *Si alieni nummi, inſcio vel invito domino, ſoluti ſunt, manent ejus cujus fuerant* (& ſic ante aliam mixtionem, poſtqnam diſcerni nequeant, non fiunt accipientis.) *Sed ſi mixti aliis ſunt, itaut diſcerni non poſſint, ejus fieri qui accepit, in libris Caſſii ſcriptum eſt, itaut furti actio Domino cum eo, qui dediſſet, competeret.* Et hoc eſt ſpeciale in nummis, ut hi commixti propriis nūmis, itaut ampliùs diſcerni nequeant, tranſeant in dominium accipientis, ſive bona, ſive mala fide, v.g. à fure emēte à mercatore pannum, dati fuerint: ſic tamen, quòd domino competat actio furti contra dantem, puta contra furem, qui illam pecuniam abſtulit, & mercatori dedit. Quinimò & ipſe fur, facta ſemel commixtione pecuniæ furtivæ cum propria, acquirit illius dominium, ſed duntaxat imperfectum, hoc eſt, cum obligatione tantumdem reſtituendi, quantum furto abſtulit.

Cur nummi poſt Commixtionem fiant accipientis, non alia res.

30. Porrò in aſſignanda diſparitate inter commixtos nummos, & grana frumenti, & quod illi tranſeant in dominium accipientis poſt commixtionem, non grana ſine mutua utriuſque domini voluntate commixta, laborant Doctores. Congruentia tamen eſſe poteſt; tum quia majus periculum eſt in nummis, utpotè præ cæteris rebus furto expoſitis, ac ne eorum dominium ſemper maneat incertum: tum quia nummi à publica æſtimatione ſuum habent valorem, atque ſtatim, ut expenduntur & commiſcentur, intelliguntur conſumpti: non ſic grana frumenti aliis permixta.

Ædificatio quomodo ſit modus

31. Octavus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Ædificatio.* De hac §. *Cum in ſuo Inſt. de rer. diviſ.* ſtatuitur primò quòd ſi quis in ſuo ſolo ſeu fundo domum ex aliena materia bona fide ædificaverit, ipſe fiat dominus ædificii quia omne, quod ſolo inædificatur, ſolo cedit. Veruntamen dominus materiæ, quamvis eam ſtante ædificio vendicare non poſſit, poteſt tamen petere ſatisfactionem pro materia; & ſi aliqua de cauſa dirutum ſit ædificium, atque ipſe materiæ æſtimationem necdum acceperit, poteſt hanc vendicare in ſpecie. Deindè decernitur ibidem, quòd ſi quis viciſſim in alieno ſolo ſciens ex ſua materia domum ædificat, non ſolum tunc ædificium ſolo cedat, atque illius fiat dominus, cujus eſt ſolum; ſed inſuper ædificans amittat proprietatem materiæ, ita ut diruto ædificio eam vendicare non poſſit: quia temerè ædificādo, ſua voluntate materia illa cenſetur eſſe alienata, videtur enim donaſſe, quod nullo jure urgente concedit. Verùm hoc iterùm habet ſuas limitationes, de quibus Juriſconſulti.

acquirendi rerum dominii.

IX. plantatio.

32. Nonus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Plantatio*: de qua §. *Si tit. Inſtitut. eod.* habetur, quòd ſi quis alienam plantam in ſuo ſolo poſuerit, ipſius erit; & è converſo, ſi quis ſuam plantam in alieno ſolo poſuerit, v.g. in ſolo Titii, erit alterius nempè Titii; dummodò radices egerit (nam antequàm planta radices egit: ipſius permanet, cujus fuerat anteà.) Quia ſicut ædificia, ita multò magis plantæ & arbores ſolo cedunt; utpotè cùm à terra ſuſtententur, capiantque indè alimentum, vitam & incrementum ſuum; atque hinc Jure Gentium fiunt illius, cujus eſt ſolum. Æſtimationem tamen plantæ, atque impenſi laboris mercedem repetere poteſt, qui in alieno ſolo plantas poſuit, vel frumenta conſevit; dummodò id bona fide factum ſit, prout idem §. *ſeq.* ſubjungitur, atque in ſimili dictum eſt *n. præc.* de ædificante in alieno fundo.

Fructuū perceptio.

33. Decimus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Fructuum perceptio.* Porrò de hoc modo ſic habetur §. Si quis à non domino. Inſtit. de rerum diviſ. *Si quid à non*

nō domino, quem dominum eſſe credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione aliave qualibet juſtâ cauſâ æquè bona fide acceperit, naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, ejus eſſe pro cultura & cura. Et ideò ſi poſteà dominus ſupervenerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt. Ei verò, qui alienum fundum ſciens poſſederit, non idem conceſſum eſt: itaque cum fundo etiam fructus, qui conſumpti ſunt, cogitur reſtituere. Hæc ibi. Ex quibus patet, quòd bonæ fidei poſſeſſor Jure Gentium fructus faciat ſuos, nec eos conſumptos teneatur reſtituere vero domino, ſi is poſtmodùm comparuerit: & fundum evicerit; etſi ſecùs ſit de malæ fidei poſſeſſore, nam is etiam fructus perceptos cogitur reſtituere.

Et Traditio. 34. Ultimus tandem modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium eſt *Traditio*; de qua §. *Per traditionem. Inſtit. eod.* dicitur ſic: *Per traditionem quoque jure naturali res nobis acquiruntur; nihil enim tam conveniens eſt naturali æquitati, quàm voluntatem domini, volentis rem ſuam in alium transferre ratam haberi, & ideò cujuſcunque generis ſit corporalis res, tradi poteſt, & à domino tradita alienatur.* Hæc ibi.

Solvitur inſtantia. 35. Nec obſtat, quòd Traditio fiat privata voluntate hominum, rem ſuam in alios transferentium; ac proindè malè videri poſſit, quòd Traditio connumeretur inter modos acquirendi rerum dominium Jure Gentium. Reſp. enim negando ſequelam: quia, quamvis Traditio fiat privata voluntate hominis, rem ſuam alteri tradentis, huic tamen Traditioni Jure Gentium, atque naturali, convenit poteſtas transferendi rerum dominium in alios. Sicut à pari, quamvis occupatio rei ſub nullius dominio exiſtentis fiat induſtria humana, atque voluntate privata cujuſpiam rem illam ſuo labore occupare ſatagentis; jus tamen, ſeu poteſtas transferendi rerum dominium in primò occupantem, convenit Occupationi ex Jure Naturæ, atque Gentium, & non ſolùm ex conſtitutione quadam humana (prout id convenit Præſcriptioni, juxtà dicenda *diſt. ſeq.*) atq; ideò ſicut Occupatio, ita & Traditio, meritò connumeratur inter modos acquirendi rerum dominium jure Gentium.

DISTINCTIO VI.

De Præſcriptione, & Uſucapione.

QUÆSTIO I.

Cur lex Præſcriptionis ſeu Uſucapionis ſit introducta, & an valeat in Foro Conſcientiæ.

Præſcriptio, quomodo ſumatur. 1. PRæſcriptio ſumitur in propoſito pro acquiſitione dominii, atque eliſione juris alterius, abſque ejus conſenſu, ex ſola legis diſpoſitione, tempore legibus definito. Et de Præſcriptione hoc modo ſumpta meritò impræſentiarum agitur, ut intellectis hactenus diverſis modis acquirendi rerum dominium Jure Gentium, etiam percipiatur modus acquirendi rerum dominium Jure Civili, & Canonico.

Præſcriptio, & Uſucapio, quid. 2. CONCL. I. *Præſcriptio* eſt acquiſitio dominii rei alienæ, per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito bona fide continuatam. Ita in re communis; & concordat hæc definitio cum illa, quæ *L. 2. ff. de Uſucap.* habetur, ibi, *Uſucapio eſt acquiſitio, vel adjectio dominii, per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti.* Ubi tamen per ly, *acquiſitio dominii*: etiam ſubintelligitur eliſio juris alterius, utpotè per quam ſimiliter acquiritur jus aliquod quod anteà alteri competebat: cæteræ autem particulæ patebunt ex decurſu.

An differant? 3. Porrò licèt inter Præſcriptionem & Uſucapionem nonnullas DD. differen-

ferentias aſſignare conentur, de facto tamen ex recepto modo loquendi plerumque inter ſe confunduntur: niſi quòd Uſucapio proindè tantùm rebus corporalibus conveniat, at verò Præſcriptio generaliorem habeat ſignificationem, & rebus tam corporalibus, quàm incorporalibus competat. Verùm quidem eſt, quod Præſcriptio triennalis (qualis datur inter res mobiles) frequentiori uſu in Jure dicatur Uſucapio; ex quo proindè nonnulli cum Gloſſa *l. 3. ff. de Uſucap.* deducunt aliam differentiam inter Uſucapionem, & Præſcriptionem, quod nimirum illa propriè ſit rerum mobilium, hæc immobilium: quam differentiam etiam Doctor Subtilis *4. diſt. 15. q. 7. §. de ſecundo*, ſupponere videtur, ibi: *Ex hoc dico, quòd præſcriptio in immobilibus, & uſucapio in mobilibus &c.* Sed hæc differentia non ſemper attenditur: nam in Jure Uſucapio quandoq; etiam ad res immobiles refertur, & è contrà Præſcriptio ad res mobiles, prout fit §. 1. *Inſt. de Uſucap.* & alibi: unde parum, & fermè nihil ab invicem differunt, ratione cujus Doctores eodem modo de utriſque diſcurrunt.

Jus præſcriptionis, quo Jure ſit introductum.

4. CONCL. II. Jus Præſcriptionis ſeu Uſucapionis introductum eſt Jure humano poſitivo, tum Civili, tum Eccleſiaſtico, ob publicam utilitatem & quietem, ne incerta eſſent ſemper rerum dominia, & infinitæ orirentur lites circa earum proprietatem. Ita habetur *l. 1. ff. de Uſucap.* eſtque communis. Ratio eſt: quia non illicò ſequitur, *rem iſtam emi, vel aliter mihi donavit, legavit &c. ergo eſt mea.* Nam ſi ille, qui mihi eam tradidit, dominus non fuit, neque me dominum facere potuit, juxtà reg. 79. Juris in 6. *Nemo poteſt plus juris tráſferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.* Proindè, niſi Lex ob diuturnam poſſeſſionem bona fide habitam: & juſto titulo comparatam, illius rei dominium expreſsè mihi attribueret, nunquam de hoc ſecurus forem: nam ſemper timere poſſem, ne quis ſuperveniat, illius rei; tanquam ante plurimos annos ſibi vel ſuis parentibus injuſtè oblatæ, dominium ſibi vendicans.

Habet locum etiã in Foro conſcientiæ.

5. CONCL. III. Translatio dominii facta auctoritate Legis per Præſcriptionem, atque Uſucapionem juſta eſt, ſimulque per eam transfertur rerum dominium nedum in Foro externo, ſed etiam in Foro conſcientiæ: adeò quidem, ut ſi Præſcriptio cujuſdam rei legitimè ſit completa, poſtmodùm talis non ampliùs teneatur ad reſtitutionem rei jam præſcriptæ, etiamſi poſteà certò cognoſcat, rem fuiſſe alienam. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia juſtè poteſt tranſferri rerum dominium per legem communem juſtam & legitimè promulgatam; ergo idem dicendum de lege Præſcriptionis.

Id ampliùs oſtenditur.

6. Confirmatur. Quia lex Præſcriptionis ex una parte eſt plurimum utilis ac proficua Reipublicæ, & quieti communi, imò etiam neceſſaria ad reſcindendas infinitas lites, ex altera verò parte per eam nemini infertur injuria: nam ſicut hodie à Sempronio præſcribitur contra Titium, huicque rem ſuam certò temporis ſpatio repetere negligenti, ejuſdem dominium vi Pręſcriptionis adimitur; Ita vi ejuſdem Pręſcriptionis poteſt Titius alio Tempore quidquam præſcribere contra Sempronium: vel quemcumque alium qui negligit rem ſuam debito tempore repetere. Adde, quod talis ſibi, ac propriæ negligentiæ, quam Jura ob bonum publicum meritò caſtigant, culpam imputare debeat, ſi tanto tempore negligat rem ſuam repetere, quantum Jura requirunt ad Præſcriptionem.

Nemo debet locupletari cũ alterius iactura, quomodo.

7. Dices. Juxta illud lumine naturæ notum, *Nemo debet locupletari cum alterius jactura*: ſed hoc fit in Præſcriptione, ergo. Reſp. majorem eſſe intelligendam de injuſta locupletatione: qualis eſſet, ſi quis in emptione, aliiſve contractibus proximum circumveniret, atque deciperet, ſicque cum ejus jactura locupletaretur injuſtè. Non autem dictum illud eſt intelligendum de juſta locupletatione, qualis eſt ea, quæ fit in bello juſto, & in legitima Præſcriptione per authoritatem Legis,

ex pu-

Digitized by Google

ex publica & juſta cauſa transferentis dominium unius in alium, atque in ſimilibus alii caſibus.

QUÆSTIO II.

Quæ conditiones requirantur ad Præſcriptionem?

Ad præſcriptionē quæ conditione requirantur.

8. CONCL. I. Ad Præſcriptionem legitimam quatuor requiruntur conditiones. I. Poſſeſſio rei legitimo tempore à Jure definito continuata. II. Bona fides. III. Juſtus titulus. IV. Ut res illa ſit apta præſcribi. Ita in re communis; & quamvis nonnulli enumerent quinque, tamen ipſi primam conditionem hîc aſſignatam dividunt in duas, eaſque omnes ſequentibus verſiculis comprehendunt.

Non uſucapies, niſi ſint tibi talia quinque,
Sit res apta, fides bona, ſit titulus quoque juſtus.
Poſſideas juſtè, completo tempore legis.

Ad eam requiritur Poſſeſſio.

9. Prima itaque conditio ad Præſcriptionem neceſſaria, eſt *Poſſeſſio legitimo tempore à Iure definito continuata*. Siquidem, ut habet Reg. 3. Juris in 6. *Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit*: quia Præſcriptio fundatur ſuper poſſeſſione; ubi autem fundamentum non eſt, ſuperædificari nō poteſt. Porrò hujuſmodi poſſeſſio debet tempore à Jure definito cōtinuari; de quo tempore, & quantum illud ſit, dicetur *Quæſt. ſeq.*

Bona fides.

10. Secunda conditio ad Præſcriptionem requiſita, eſt *Bona fides*. Nam, ut inquit Reg. 2. Juris 6. *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, & alibi. Porrò *Bona fides* in propoſito aliud non eſt, quàm conſcientia ſeu credulitas, qua quis prudenter ſibi perſuadet, rem eſſe ſuam. Dicitur, *prudenter*: quia ſi ex ignorantia craſſa, vel inordinata cupiditate, illa perſuaſio procedat, non erit fides bona.

Et an ē dubio poſſit Præſcriptio inchoari.

11. Quæres, an dubitans, utrum res ſit ſua, vel aliena, cenſeatur habere bonam fidem ſufficientem ad Præſcriptionem, ac proindè ſtante tali dubio poſſit præſcribere? Reſp. I. Si dubium adfuit ab initio, non poteſt ita dubitans inchoare Præſcriptionem, quamdiu manet illa dubitatio. Ita communis. Ratio eſt; quia dubitans, an res ſit ſua vel alterius, injuſtè agit ſibi eam arrogando; cùm non ſit melior ſua conditio, quàm alterius, qui eam priùs poſſederat, ſed è contrà, ergo jam non cenſetur habere bonam fidem.

12. Reſp. II. Quando dubium ſupervenietei, qui bona fide cœpit poſſidere, non obſtat illud Præſcriptioni continuandæ, neque interrumpit poſſeſſionem, dummodò interim poſſeſſor moralem diligentiam adhibeat in inveſtiganda veritate rei. Ita communior, & probabilior Doctorum, paucis exceptis. Ratio eſt: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, juxtà Reg. 65. Juris in 6. ergo ſi is, qui incipit dubitare: jam priùs bona fide poſſederit rem, melior eſt ejus conditio, quàm alterius non poſſidentis. Undè patet diſparitas inter hunc, & priorem caſum: ſimùlque ſequitur, quòd quidem ſtante tali dubio non poſſit quis inchoare poſſeſſiònem rei (cùm non ſit melior ſua conditio, quàm alterius) benè tamen poſſeſſionem priùs jam bona fide cæptam continuare, non obſtante dubio poſtmodùm ſuperveniente; dummodò non intermittat adhibere moralem diligentiam in inveſtiganda veritate rei. *vel continuari.*

13. Tertia conditio ad Præſcriptionem requiſita, eſt *juſtus Titulus*: non quidem verus: atque à parte rei ſubſiſtens (nam hic unà cum traditione, atque poſſeſſione, rei dominium transfert, ut ampliùs Præſcriptione opus non ſit) ſed ſaltem rationabiler præſumptus, ſive putativus Titulus, qui juſto errore putatur interveniſſe, quamvis reverà non intervenerit. *Iuſtus Titulus.*

14. Porrò *Tituli* nomine in propoſito intelligitur, cauſa ex ſe habilis ad transferendum dominium vel uſucapiendi conditionem præbens: uti ſunt donatio, emptio, tranſactio, hæreditas, legatum, & hujuſmodi. Siquidem per tales modos, ſi tradens, ſuit *Tituli nomine quid intelligatur.*

fuit dominus rei alteri traditæ, transfertur dominium rei in ipſum: ſi verò non erat dominus, idque à recipiente ignoretur, ſaltem uſucapiendi ſeu præſcribendi conditionem præſtat. Undè ſi talis poſtmodùm bona fide poſſeſſionem dictæ rei legitimo tempore continuet, ſicque præſcriptionem illius compleat, non tenebitur ampliùs eam reſtituere vero domino, etiamſi poſteà error deprehendatur, ac manifeſtum fiat, rem illam à principio fuiſſe alterius, neque potuiſſe ſibi ab eo, à quo acceperat, tradi titulo donationis, vel emptionis, &c. (a)

(a) Ut dictum nu. 5. & ſeqq.

Titulus, quãdo requiratur ad Præſcriptionem.

15. Notandum verò circa hanc tertiam conditionem, quòd Titulus non neceſſariò requiratur in omni præſcriptione (contrarium enim patebit ex dicendis n. 21. & 22.) ſed tunc præcipuè, quando Jus commune contrarium eſt præſcribenti vel habetur præſumptio contra ipſum, prout notatur *cap. 1. de præſcript. in 6.* Si enim tunc non poſſit allegari Titulus, cenſebitur quis rem poſſidere mala fide; niſi allegetur præſcriptio temporis immemorialis, quæ eſt inſtar Tituli, imò quo non poteſt allegari melior Titulus de toto mundo, ut loquitur Fagnan. *c. Cùm apoſtolica n. 6. De his quæ fiunt à Prælatis.* Inſuper requiritur Titulus ad hoc, ut præſcriptio compleatur, ſeu abſolvatur tempore breviori, atque ordinario, de quo ampliùs *cit. n. 21. & 22.*

Et quod res ſit apta præſcribi.

16. Quarta, & ultima conditio ad præſcriptionem requiſita, eſt, ut *Res ſit apta præſcribi:* id eſt, ut ſit talis, in qua per legem, aut ſpecialem rationem non prohibetur fieri præſcriptio, utpotè quæ Jure humano duntaxat eſt introducta, ne rerum dominia diutiùs eſſent in incerto.

Dupliciter dicũtur res nõ poſſe præſcribi.

17. Ubi tamen notandum cum Leſſio *lib. 2. cap. 6. dubitat. 15.* quod quædam in Jure dicantur non poſſe præſcribi, ſeu uſucapi, quia ordinario tempore non uſucapiuntur: quædam verò, quia nullo modo præſcribi poſſunt.

18. Prioris generis ſunt res furtivæ, ac res vi poſſeſſæ, de quibus §. *Furtivæ. Inſtit. de Vſucap.* dicitur: *Furtiva res, & quæ vi poſſeſſa ſunt, non poſſunt uſucapi.* Nam quamvis hæ ab ipſo fure, vel raptore, nunquam poſſint præſcribi, defectu bonæ fidei; ſimulque etiam à tertio aliquo, qui eas bona fide à fure accepit, non præſcribantur tempore ordinario, eò quòd res furtivæ ſint vitioſæ; nihilominùs ipſæ ab illo tertio bonæ fidei poſſeſſore præſcribuntur tempore longiſſimo, ſeu poſt triginta annos, prout Doctores communiter tenent, & probant ex *l. Sicut in rem. C. de Præſcript. 30. vel 40. annorum.* Similiter §. *Res fiſci. Inſtitut. de Vſucap.* habetur, quod *res fiſci uſucapi non poteſt*, & tamen bona fiſco jam incorporata præſcribuntur annis quadraginta, *l. Omnes. C. de Præſcript. 30. vel 40. annorum.*

Vel quia nullo modo præſcribi poſſunt.

19. Poſterioris generis, quæ ſcilicet ex eo in Jure dicuntur non poſſe præſcribi, quia nullo modo nulloque tempore præſcribi poſſunt, ſunt in primis res publicæ, id eſt publicis uſibus deputatæ, ut forum, pons, portus, via publica, & alia hujuſmodi. Deinde homo liber nullo tempore præſcribi poteſt. Inſuper Laici non poſſunt præſcribere Jura Spiritualia, v.g. Jus decimarum, Jus conferendi Beneficia Eccleſiaſtica, & hujuſmodi: cùm talia nec poſſidere poſſint, *c. Cauſam. de Præſcript.* eſtque communis Doctorum. Secùs eſt dicendum de Jure patronatus; nam hujus laici non ſunt incapaces.

QUÆSTIO III.

Quantum temporis requiratur ad Vſucapionem, ſeu Præſcriptionem complendam?

Res mobiles, & immobiles, quæ.

20. ADvertendum, quòd quantùm ad propoſitum, ſit diſtinguendum inter res mobiles, & immobiles. *Mobiles* ſunt, quæ loco moveri poſſunt: ut pecunia, veſtis, navis, animalia, &c. *Immobiles* verò, quæ loco moveri non poſſunt, ut prædia, domus, agri, & hujuſmodi. Porrò nomine immobilium, hìc etiam comprehenduntur jura, & actiones ad immobilia (notanter dicitur, *actiones*

Digitized by Google

nes ad immobilia: nam actiones ad mobilia, v. g. actio ad debitum certæ pecuniæ, dicitur res mobilis, ſicut ipſa pecunia) atque inſuper nomine immobilium intelliguntur Beneficia, cenſus, redditus, jus patronatus, uſusfructus, ſervitutes prædiorum, & ſimilia. Hæc enim omnia fixa manent, & inſtar immobilium afferunt fructum ſuum & commoditatem.

Res mobiles privatorum, quo tempore præſcribātur.

21. CONCL. I. Res mobiles privatorum cum titulo, & bona fide præſcribuntur triennio: ſine titulo autem requiritur ſpatium triginta annorum. Ita communis. Et quidem prima pars expreſsè habetur *l. un. c. de Vſucapione transformanda, & §. 1. Inſtit. de Vſucap.* ubi præmiſſa mentione de titulo, & bona fide, ſubjungitur: *Cautum eſt: ut res quidem mobiles per triennium Vſucapiantur.* Verùm hinc excipiendæ ſunt res furtivæ, & vi poſſeſſæ. (a) Altera pars, quæ itidem eſt communis, deſumitur ex *l. Sicut in rem C. de Præſcript. 30. vel 40. ann.* Et diſparitas eſt: quia ſpectata naturali æquitate, ipſaque legum diſpoſitione, minus tempus requiritur, & ſufficit ad præſcribendam rem cum titulo, quàm ſine titulo; non obſtante, quod utrobique requiratur bona fides, ſine qua nulla prorſus præſcriptio locum habet.

(a) Juxtà dicta nu. 18.

Et quoad bona immobilia privatorum?

22. CONCL. II. Ad præſcribenda bona immobilia privatorum cum titulo, requiritur ſpatium decem annorum inter præſentes, & viginti annorum inter abſentes: ſine titulo autem utrobique requiritur tempus triginta annorum. Ita rurſum communis Doctorum. Et quidem prior pars habetur expreſsè *cit. §. 1. Inſtit. de Vſucap.* cum concordantiis. Altera verò deſumitur ex *cit. l. Sicut in rem C. de Præſcript. 30. vel 40. annorum.*

Præſentes, aut abſentes, qui dicantur.

23. Cæterùm *Præſentes* propoſito dicuntur illi, qui in eadem Provincia commorantur: *Abſentes*, qui in diverſis Provinciis habitant, ſive deindè res in eadem Provincia ſita ſit, ſive alibi. Quinimò Lugo *diſp. 6. de juſt. & jure n. 67.* poſt alios notat, illud, quod dictum eſt de diverſis Provinciis, de facto habere locum in diverſis Territoriis habentibus proprium ſuum Gubernatorem, qui ſoli Principi, vel Senatui ſubeſt. Juxtà quam proindè ſententiam illi dicuntur eſſe præſentes, qui in eodem Territorio habitant: abſentes verò, qui in diverſis Territoriis commorantur.

Quid de partim præſente partim abſente.

24. Addunt Juris Conſulti juxtà *Auth. Quòd ſi quis, C. de Præſcript. longi temporis*: quod ſi quis partim abſens ſit, partim præſens, tempus abſentiæ duplicari debeat, ita ut ſuprà decennium tot anni adjiciantur, quot annis ex decennio fuit abſens. Undè ſi quis per octo annos præſens fuerit, deindè per duos abſens, hi duo abſentiæ anni erunt duplicandi, & adhuc duo addendi; atque ita hæc præſcriptio ante duodecim annos non complebitur.

Bona immobilia contra Eccleſiā &c. quo tempore præſcribantur.

25. CONCL. III. Ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam, Monaſterium, vel Hoſpitale, aut contra alias pias cauſas, requiruntur quadraginta anni: excepta tamen Eccleſia Romana, contra quam ac ejus jura currit ſola centenaria præſcriptio, exceptis etiam nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, qui ſpeciali privilegio ſunt muniti, ita ut majori, quàm quadraginta annorum præſcriptione gaudeant. Ita rurſum certa, & communis Doctorum, & clarè conſtat tum ex *Auth. Quas actiones. C. de Sacroſanctis Eccleſiis*, tum ex *c. De quarta, & c. Ad aures. & c. Ad audientiam, de Præſcrip.* & alibi ſæpe. Nec mirandum, quòd in allatis hactenus Concluſionibus præcipuè adducatur authoritates Juris, non autem rationes: ſiquidem Præſcriptio fundatur in ſolo Jure humano, tum Civili, tum Canonico ut jam ſuprà (c) dictum.

(c) Q. 1. n. 4.

Specialia quoad hoc privilegia quorūdam Monaſteriorum, & Ordinum.

26. Porrò quod additum eſt in Concluſione de nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, eſt notandum cum Leſſio *lib. 2. cap. 6. dubitat. 7.* Engel, Molina, & aliis, quòd Monaſteria quædam; & Ordines ſpecialiter ſint privilegiati, ut majori, quàm quadraginta annorum præſcriptione gaudeant, ita videlicet, ut minoris temporis præſcriptio contra eos non valeat. Sic enim Eugenius IV.

de

de plenitudine poteſtatis conceſſit Ordini S. Benedicti, ut res immobiles non niſi annis ſexaginta poſſint contra ipſum præſcribi: & idem conceſſit Julius II. Congregationi S. Salvatoris. Quinimò Ordini Ciſtercienſium, nec non & Ordinibus Mendicantium, primum in Hiſpania, & deindè per communicationem in Superiori Germania, & diverſis Pontificibus conceſſam eſſe centenariam præſcriptionem, docet poſt Arnoldum Rath, & alios, Ludovicus Engel. in Collegio Juris Canonici, *tit. de Præſcript. n.* 33.

Quo tempore res mobiles Eccleſiarum, vel Monaſteriorum præſcribãtur.

27. Dicitur notanter in Concluſione *ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam, &c.* Nam, utrum res mobiles ad Eccleſiam, vel Monaſteria pertinentes, uſucapiantur triennali poſſeſſione, prout *num.* 21. dictum eſt de rebus mobilibus privatorum, vel an gaudeant præſcriptione quadraginta annorum, variant Doctores. Et quidem res Eccleſiaſticas mobiles triennali poſſeſſione uſucapi, affirmant Leſſius *loc. cit. num.* 13. Layman, Vallenſis, Pirhing. aliique plures, idque probant ex *Auth. Quas actiones, Codice de Sacroſanctis Eccleſiis.* Econtrà verò eaſdem pariter gaudere præſcriptione quadraginta annorum, æquius eſſe putant Abbas Panormitanus *cap.* 1. *De in integrum reſtit.* & Hoſtienſis, eò quòd jus Canonicum, concedens Eccleſiis aliiſque piis locis præſcriptionem quadraginta annorum, inter res mobiles & immobiles non diſtinguat, & proindè nec nos diſtinguere debeamus. Et hanc poſteriorem ſententiam, præſertim circa bona Eccleſiaſtica mobilia pretioſa abſque debitis ſolemnitatibus alienata, recipiendam cenſet Engel. *loc. cit. n.* 28.

Ad Præſcriptionẽ requiritur etiam poſſeſſio continua.

28. CONCL. IV. Præter tempus prædictus requiritur inſuper ad Præſcriptionem, quod poſſeſſio fuerit continua, & non interrupta. Ita communis. Nam jura inter alias conditiones ad præſcriptionem requirunt, quòd ejuſmodi poſſeſſio fuerit continua, ut patet ex definitione ipſius *num.* 2. allata, quando autem ipſa interrumpitur, hoc ipſo continua non eſt.

Præſcriptio interrumpitur tum naturaliter.

29. Duplex autem eſt interruptio Præſcriptionis, una naturalis, altera civilis, ut notat Gloſſa communiter recepta in c. Illud. de Præſcript. *Naturaliter interrumpitur Præſcriptio*, quando aliquid incipit deficere ex his, quæ neceſſario requiruntur ad præſcriptionem: ut ſi ſucceſſu temporis ſuperveniat mala fides, ſeu certa notitia rei alienæ; ut ſi quis mutat poſſeſſionem rei tam naturalem, quam civilem, non obſtante, quòd id fiat per injuriam alterius.

Tum civiliter.

30. *Civiliter interrumpitur Præſcriptio*, quando manentibus naturalibus præſcriptionis interpellatur poſſidens per actum aliquem juridicum, qui ex legum diſpoſitione talem interruptionem inducit; utputà per conteſtationem litis, vel etiam per oblationem Libelli, ac citationem rei, prout deſumitur ex *l.* 2. & 3. *c. de Annali exceptione*. Si tamen actor ſuccubuerit in lite, vel litem ſpontè deſeruerit, aut ſi animò tantùm interrumpendi præſcriptionem litem moverit (quod ex circumſtantiis, juxtà prudens arbitrium Judicis, colligendum erit) non interrumpitur præſcriptio. Gloſſa *c. Placuit. §. poteſt.* 16. q. 3. Pirhing. *cit. de Præſcript. n.* 134. Leſſius *n.* 49. & aliis.

TRA-

TRACTATUS OCTAVUS.

DE CONTRACTIBUS.

1. INter alios modos acquirendi rerum dominium rectè connumerantur Contractus, ſic dicti *quia* (ut inquit Doctor Subtilis 4. diſtinctione 15. quæſt. 2. § de ſecundo) *ibi ſimul trahuntur voluntates partium: trahitur enim iſte ad transferendum in alium à commodo, quod expectat ab illo, vel quod expectat transferendum in ſe.* Et de Contractibus procedit illud vulgatum Doctorum, *Quod à principio eſt voluntatis, poſt facto fit neceſſitatis:* id eſt, poſt contractum ſemel ritè celebratum, arg. *l. Sicut. C. de Action. & obligat.* Undè haud immeritò de Contractibus, utpotè quorum obligatio non ſolùm pro Foro externo, verùm etiam in Foro conſcientiæ atque interno locum habet impræſentiarum agitur.

DISTINCTIO PRIMA.

De Contractibus in Genere.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Contractus?

Contractus accipitur largè,

2. COntractus dupliciter accipitur, largè & ſtrictè *Contractus large* acceptus coincidit cum pacto generatim ſumpto; quo modo omnem prorſus contractum, ſive gratuitum, ſive onerosum ſub ſe comprehendit. *Contractum ſtrictè* acceptus ſub ſe complectitur ſolum contractum onerosum, ſeu reciprocum, qui nempè ex utraque parte paciſcentium, ſeu contrahentium parit obligationem. Hoc ipſum ut unà cum annexis clariùs intelligatur, ſit.

Et ſtrictè.

Cõtractus largè, ſeu pactum, quid?

3. CONCL. I. *Contractus largè* acceptus, ſeu *Pactum* generatim ſumptum, *eſt duorum, vel plurium in idem placitum, & conſenſus.* Ita *L. 1. ff. de Pactis* Scotus 4. *diſt. 26. q. 1. §. Ad ſolutionem*, & alii.

Requirit neceſſariò plurium conſenſum in idem.

4. Dicitur, *duorum, vel plurium placitum, & conſenſus.* Nam, ut rectè cit. *L. 2.* notatur, nullus eſt contractus, nullaque obligatio, quæ non habeat duorum vel plurium conſenſum ſeu conventionem in idem; id eſt plurium in unum, unanique ſententiam conſenſum in ordine ad aliquid dandum, faciendum, vel non faciendum. Undè ſi unus quidpiam donavit aut promiſit, alter verò id non acceptavit, jam non fuit contractus, neque oritur inde aequa obligatio.

Et quidẽ reciprocũ.

5. Neceſſe inſuper eſt, ut talis duorum conſenſus ſit reciprocus, id eſt, inter ſe mutuò factus: quia ad cõtractum non ſufficit, ut quovis modo duo in idem conſentiant, ſed requiritur, ut conſenſus ſuos in ſe mutuò di-

ri-

Digitized by Google

Quando cenſeatur gravis obligatio damni compenſandi?

gravis, nec ne, dejudicandum erit ex qualitate injuriæ, vel læſionis juris venandi, piſcandi, &c. Principi, vel Reipublicæ competentis: item ex gravitate damni illati, utputà ſi animalia capta ſint magni pretii, & multa, adeòut ſoboles ferina notabiliter extinguatur; vel ſi ob frequentiam venationis feræ ſint redditæ fugaces &c. de quibus plura citatus Leſſius, Tannet. Lug. *diſp.6.de Iuſt.& Iure, ſect.7.* & alii, arbitrantes, quòd unam alteramve feram capere, non cenſeatur notabiliter damnoſum, ita ut attingat culpam mortalem.

Is tamen acquirit dominiu Feræ captæ.

18. Altera pars Concluſionis de eo probatur: quia talis fera ſylveſtris, vel avis, etiamnum gaudet naturali ſua libertate, ac proinde necdum eſt ſub dominio Principis, aut domini fundi, ſed eſt nullius, ergo tranſit in dominium primò occupantis, qua'is in propoſito cenſetur is, qui cepit eam. Ex quo protinus ſequitur, quòd is non teneatur reſtituere feram captam, utpotè quæ anteà nullius erat, & per capturam facta eſt ſua.

Solvitur inſtantia.

19. Si dicas, hanc Concluſionem ſibi ipſi contradicere, dum nunc admittit, feram ſylveſtrem tranſire in dominium capientis, veluti primò occupantis; & tamen in priori parte aſſerit, talem peccare contra virtutem Juſtitiæ, ac teneri ad reſtitutionem. Reſp. negando illatum: nam quantum ad propoſitum, ac ſtante præfata prohibitione venandi, piſcandi &c. duplex jus conſiderari poteſt. Primò quidem, ipſum jus venandi, piſcandi &c. in tali loco: & hoc, ſtante ejuſmodi juſta prohibitione, competit Principi, vel Domino territoriali, læditurque per venationem, vel piſcationem ipſo invito ab altero factam. Secundò, jus in ipſam feram: & hoc non competit Principi, vel Dominio territorii, ſicque per capturam feræ ſylveſtris, ſeu gaudentis ſua naturali libertate, non læditur. Undè fit, quòd ratione prioris juris læſi teneatur is, qui venatur vel piſcatur in loco publico prohibito, ad competentem reſtitutionem, ſeu recompenſationem damni illati: ratione alterius verò, ut potè reverà in feram non habiti, ad nihil teneatur.

Duplex jus in propoſito conſiderari poteſt.

Quid de animalibus domeſticis, vel in certo loco concluſis?

20. Dicitur notanter in Concluſione, *in loco publico ſeu non concluſo*. Nam præſens Concluſio ſolùm intelligenda eſt de iis animalibus, quæ necdum ſunt manſuefacta, neque capta, atque in certo loco incluſa. Secùs enim dicendum foret de animalibus natura manſuetis & domeſticis, uti ſunt gallinæ, annates domeſticæ, oves, boves, porci, & hujuſmodi; quæ proindè, ſi poteſtatem dominorum longiùs aberrando evaſerint, capere non licet, vel ſi ab aliquo capiantur, ſunt dominis reſtituenda: alioquin furtum committeretur, §. *Gallinarum Inſtit. de Rerum diviſ.* Similiter licitum non eſt capere feras natura ſylveſtes, ſed certo in loco jam concluſas, v.g. in hortis, vel in nemoribus muro circumdatis, aut piſces ex piſcinis, &c. Talia enim animalia jam non ampliùs gaudent ſua naturali libertate, ſed cùm per induſtriam humanam contineantur ſub tali certa cuſtodia, exiſtunt ſub dominio ejus, qui eſt dominus illius horti, nemoris, piſcinę &c.

An fera laqueo intricata ſit eximentis vel laqueũ ponentis?

21. Quæres, cui competat dominium feræ laqueo intricatæ, aut piſcis naſſa concluſi, ſi eximatur ab alio, quàm ponente laqueum, vel naſſam? Reſp. hic variare Doctores; nam aliqui dominium adjudicant ejuſmodi feram eximenti, *arg. l. in laqueo ff. De acquir. rerum dominio*, ubi Summarium ſic habet: *Quod in laqueũ meum incidit non eſt meum, niſi manualiter capiatur*: nonnulli autem videntur tenere oppoſitum. Verùm rectiùs diſtinguitur cum Sannig. *cit. diſt. 6. q. 2. nu. 1. & 2.* Tanneto *loc. cit. nu. 356.* & aliis: quia vel fera, aut piſcis, inextricabiliter concludebatur laqueo, ſive naſſa, vel ita duntaxat, ut diu luctando ſeſe adhuc expediret. Si primum, ſit tendentis laqueum, vel ponentis naſſam, quia nihil intereſt, an manu, vel inſtrumento quis feram apprehendat. Si ſecundum, ſit eximentis illam feram, utpotè quæ adhuc, antequam eximeretur, cenſebatur habere naturalem

ralem libertatem, Et hoc totum videtur velle textus *cit. l. in laqueum.* ſi benè perpendatur.

QUÆSTIO III.

De aliis modis acquirendi rerum Dominium jure Gentium.

Inter modos acquirendi rerū dominiū, eſt Nativitas.

22. Secundus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Nativitas:* per quam noſtra fiunt, quæ ex animalibus noſtro dominio ſubjectis naſcuntur; uti habetur §. *Item ea. Inſt. de Rerum diviſ.* Undè cui competit dominium, vel ſaltem uſusfructus pecudum; utputà ovium, equarum, vaccarum, & hujuſmodi, etiam agnorum, hinnulorum, & vitulorum ex ipſis natorum dominium acquirit.

Alluvio & quando.

23. Tertius modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Alluvio.* Porrò *Alluvio* eſt incrementus latens, quo flumen tuo fundo paulatim aliquid adjicit, & adeò latenter, ut vix notari queat, quantùm quovis momento accedit. Et quod per hujuſmodi Alluvionem agro tuo flumen adjicit, Jure Gentium tibi acquiritur. Quòd ſi verò vis fluminis non latenter, ſed apertè partem de prædio tuo detraxerit, & vicini prædio appulerit, palàm eſt, eam ſuam permanere; prout clariſſimè habetur §. *Prætereà inſtit. eod.*

Specificatio.

24. Quartus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Specificatio:* per quam intelligitur formatio, ſeu introductio formæ, vel quaſi formæ in alienam materiam, vel partim alienam, partim propriam, Sic qui bona fide, & nomine proprio, ex ſua & aliena lana veſtimentum confecit, hac ratione ejus dominus efficitur, quamvis domino lanæ alienæ ſit reſtituendus valor ipſius lanæ. Verùm hic modus acquirendi rerum dominium nonnullas habet limitationes, de quibus agitur, §. *cum ex alien. Inſtit. de Rerum diviſ.*

Acceſſio.

25. Quintus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Acceſſio*; cùm videlicet quid ornatus cauſa alteri rei accedit, ſeu adjicitur: tunc enim, licet hoc pretioſius ſit, quàm id cui adjicitur, Acceſſionis jure acquiritur domino rei illius, cui adjectio facta eſt. Sic ſi veſti tuæ intexatur purpura aliena, purpura veſti cedit, prout dicitur *loc. cit.* §. *Si tamen.* Addunt autem circa hoc Doctores limitationem, niſi purpura facilè, atque ſine læſione veſtimenti poſſet eximi: tunc enim purpura illa eſſet ſeparanda, ſuoque domino in ſpecie petendi reddenda, alioquin autem ſufficit pretium ejus reddere.

Confuſio, & Commixtio, & quomodo differant.

26. Sextus modus acquirendi rerùm dominium Jure Gentium, eſt *Confuſio.* Cui accedit Septimus, qui eſt *Commixtio:* & hæc differt à Confuſione penes hoc, quòd in Commixtione corpora ſeparata inter ſe quoad ſubſtantiam remaneant, prout fit in commixtione duorum frumentorum inter ſe; in Confuſione verò corpora in unum coeant, prout fit in permixtione mei & tui vini per errorem, aut induſtriam, in eodem dolio facta.

Regula pro Confuſione materiarum.

27. Porrò de his duobus modis in Jure, §. *Si duorum*, & §. *Quod ſi frumentum. Inſtit. de Rerum diviſ.* ſequentes Regulæ ponuntur. Prima, loquens de Confuſione, talis eſt. Quando utriuſque voluntate confunduntur materiæ duorum dominorum, veluti ſi vina ſua confuderint, aut ex vino & melle mulſum fecerint; totum corpus indè reſultans utriuſque commune eſt: idem dicendum, licèt non voluntate amborum dominorum, ſed fortuitò, illa confuſio facta fuerit.

Alia regula pro commixtione ſpecierum.

28. Altera regula, loquens de Commixtione, ſic habet. Quando ſpecies duorum dominorum, utputà frumenta, ex utriuſque voluntate commiſcentur, efficiuntur communes: quia ex conſenſu utriuſque ſingula v. g. grana, quæ cujuſque propria fuerant, mutuò communicantur. Quòd ſi caſu ea commixtio facta fuerit, aut unus miſcuerit ſine alterius conſenſu, non fit aliquid commune: quia ſingula corpora in ſua ſubſtantia, durant, ac proindè non magis iſto caſu fit commune frumentum, quàm

grex intelligitur eſſe communis, ſi pecora unius mixta fuerint pecoribus alterius. Undè tunc arbitrio Judicis æſtimandum erit, quale cujuſque frumentum fuerit: vel (juxtà gloſſam ibidem) ut cuilibet tantum frumentum reſtituatur, quantum fuit ſuum, quando non apparet, quodnam fuerit ſuum.

Specialis regula pro Commixtione nummorum.

29. Speciale quid habetur in pecunia, ſive nummis, l. Si alieni, ff. de ſolutionibus, ibi: *Si alieni nummi, inſcio vel invito domino, ſoluti ſunt, manent ejus cujus fuerant* (& ſic ante aliam mixtionem, poſtquam diſcerni nequeant, non fiunt accipientis.) *Sed ſi mixti aliis ſunt, itaut diſcerni non poſſint, ejus fieri qui accepit, in libris Caſſii ſcriptum eſt, itaut furti actio Domino cum eo, qui dediſſet, competeret.* Et hoc eſt ſpeciale in nummis, uti hi commixti propriis nummis, itaut ampliùs diſcerni nequeant, tranſeant in dominium accipientis, ſive bona, ſive mala fide, v.g. à fure eméte à mercatore pannum, dati fuerint: ſictamen, quòd domino competat actio furti contra dantem, puta contra furem, qui illam pecuniam abſtulit, & mercatori dedit. Quinimò & ipſe fur, facta ſemel commixtione pecuniæ furtivæ cum propria, acquirit illius dominium, ſed duntaxat imperfectum, hoc eſt, cum obligatione tantumdem reſtituendi, quantum furto abſtulit.

Cur nummi poſt Commixtionem fiant accipientis, non alia res.

30. Porrò in aſſignanda diſparitate inter commixtos nummos, & grana frumenti, & quod illi tranſeant in dominium accipientis poſt commixtionem, non grana ſine mutua utriuſque domini voluntate commixta, laborant Doctores. Congruentia tamen eſſe poteſt; tum quia majus periculum eſt in nummis, utpotè præ cæteris rebus furto expoſitis, ac ne eorum dominium ſemper maneat incertum: tum quia nummi à publica æſtimatione ſuum habent valorem, atque ſtatim, ut expenduntur & commiſcentur, intelliguntur conſumpti: non ſic grana frumenti aliis permixta.

Ædificatio quomodo ſit modus

31. Octavus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt Ædificatio. De hac §. *Cum in ſuo Inſt. de rer. diviſ.* ſtatuitur primò quòd ſi quis in ſuo ſolo ſeu fundo domum ex aliena materia bona fide ædificaverit, ipſe fiat dominus ædificii quia omne, quod ſolo inædificatur, ſolo cedit. Veruntamen dominus materiæ, quamvis eam ſtante ædificio vendicare non poſſit, poteſt tamen petere ſatisfactionem pro materia; & ſi aliqua de cauſa dirutum ſit ædificium, atque ipſe materiæ æſtimationem necdum acceperit, poteſt hanc vendicare in ſpecie. Deindè decernitur ibidem, quòd ſi quis viciſſim in alieno ſolo ſcienter ex ſua materia domum ædificat, non ſolum tunc ædificium ſolo cedat, atque illius fiat dominus, cujus eſt ſolum; ſed inſuper ędificans amittat proprietatem materiæ, ita ut diruto ædificio eam vendicare non poſſit: quia temerè ædificãdo, ſua voluntate materia illa cenſetur eſſe alienata, videtur enim donaſſe, quod nullo jure urgente concedit. Verùm hoc iterùm habet ſuas limitationes, de quibus Juriſconſulti.

acquirendi rerum dominii.

Ix. plantatio.

32. Nonus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt Plantatio: de qua §. *Si tit. Inſtitut. eod.* habetur, quòd ſi quis alienam plantam in ſuo ſolo poſuerit, ipſius erit; & è converſo, ſi quis ſuam plantam in alieno ſolo poſuerit, v.g. in ſolo Titii, erit alterius nempè Titii; dummodò radices egerit (nam antequàm planta radices egit: ipſius permanet, cujus fuerat anteà.) Quia ſicut ædificia, ita multò magis plantæ & arbores ſolo cedunt; utpotè cùm à terra ſuſtententur, capiantque indè alimentum, vitam & incrementum ſuum; atque hinc Jure Gentium fiunt illius, cujus eſt ſolum. Æſtimationem tamen plantæ, atque impenſi laboris mercedem repetere poteſt, qui in alieno ſolo plantas poſuit, vel frumenta conſevit; dummodò id bona fide factum ſit, prout idem §. *ſeq.* ſubjungitur, atque in ſimili dictum eſt *n. præc.* de ædificante in alieno fundo.

Fructuũ perceptio.

33. Decimus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, eſt *Fructuum perceptio*. Porrò de hoc modo ſic habetur §. Si quis à non domino. Inſtit. de rerum diviſ. *Si quid à non*

nō domino, quem dominum eſſe credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione aliave qualibet juſta cauſa æquè bona fide acceperit, naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, ejus eſſe pro cultura & cura. Et ideò ſi poſteà dominus ſupervenerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt. Ei verò, qui alienum fundum ſciens poſſederit, non idem conceſſum eſt: itaque cum fundo etiam fructus, qui conſumpti ſunt, cogitur reſtituere. Hæc ibi. Ex quibus patet, quòd bonæ fidei poſſeſſor Jure Gentium fructus faciat ſuos, nec eos conſumptos teneatur reſtituere vero domino, ſi is poſtmodùm comparuerit; & fundum evicerit; etſi ſecùs ſit de malæ fidei poſſeſſore, nam is etiam fructus perceptos cogitur reſtituere.

Et Traditio. 34. Ultimus tandem modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium eſt *Traditio*; de qua §. *Per traditionem. Inſtit. eod.* dicitur ſic: *Per traditionem quoque jure naturali res nobis acquiruntur; nihil enim tam conveniens eſt naturali æquitati, quàm voluntatem domini, volentis rem ſuam in alium transferre ratam haberi, & ideò cujuſcunque generis ſit corporalis res, tradi poteſt, & à domino tradita alienatur*. Hæc ibi.

Solvitur inſtantia. 35. Nec obſtat, quòd Traditio fiat privata voluntate hominum, rem ſuam in alios transferentium; ac proindè malè videri poſſit, quòd Traditio connumeretur inter modos acquirendi rerum dominium Jure Gentium. Reſp. enim negando ſequelam: quia, quamvis Traditio fiat privata voluntate hominis, rem ſuam alteri tradentis, huic tamen Traditioni Jure Gentium, atque naturali, convenit poteſtas transferendi rerum dominium in alios. Sicut a pari, quamvis occupatio rei ſub nullius dominio exiſtentis fiat induſtria humana, atque voluntate privata cujuſpiam rem illam ſuo labore occupare ſatagentis; jus tamen, ſeu poteſtas transferendi rerum dominium in primò occupantem, convenit Occupationi ex Jure Naturæ, atque Gentium, & non ſolùm ex conſtitutione quadam humana (prout id convenit Præſcriptioni, juxtà dicenda *diſt. ſeq.*) atq; ideò ſicut Occupatio, ita & Traditio, meritò connumeratur inter modos acquirendi rerum dominium jure Gentium.

DISTINCTIO VI.

De Præſcriptione, & Uſucapione.

QUÆSTIO I.

Cur lex Præſcriptionis ſeu Uſucapionis ſit introducta, & an valeat in Foro Conſcientiæ.

Præſcriptio, quomodo ſumatur. 1. Præſcriptio ſumitur in propoſito pro acquiſitione dominii, atque eliſione juris alterius, abſque ejus conſenſu, ex ſola legis diſpoſitione, tempore legibus definito. Et de Præſcriptione hoc modo ſumpta meritò impræſentiarum agitur, ut intellectis hactenus diverſis modis acquirendi rerum dominium Jure Gentium, etiam percipiatur modus acquirendi rerum dominium Jure Civili, & Canonico.

Præſcriptio, & Uſucapio, quid. 2. CONCL. I. *Præſcriptio* eſt acquiſitio dominii rei alienæ, per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito bona fide continuatam. Ita in re communis; & concordat hæc definitio cum illa, quæ *L. 2. ff. de Uſucap.* habetur, ibi, *Uſucapio eſt acquiſitio, vel adjectio dominii, per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti*. Ubi tamen per ly, *acquiſitio dominii*: etiam ſubintelligitur eliſio juris alterius, utpotè per quam ſimiliter acquiritur jus aliquod quod anteà alteri competebat: cæteræ autem particulæ patebunt ex decurſu.

An differant? 3. Porrò licèt inter Præſcriptionem & Uſucapionem nonnullas DD. differen-

ferentias aſſignare conentur, defacto tamen ex recepto modo loquendi plerumque inter ſe confunduntur: niſi quòd Uſucapio proindè tantùm rebus corporalibus conveniat, at verò Præſcriptio generaliorem habeat ſignificationem, & rebus tam corporalibus, quàm incorporalibus competat. Verùm quidem eſt, quod Præſcriptio triennalis (qualis datur inter res mobiles) frequentiori uſu in Jure dicatur Uſucapio; ex quo proindè nonnulli cum Gloſſa *l. 3. ff. de Vſucap.* deducunt aliam differentiam inter Uſucapionem, & Præſcriptionem, quod nimirum illa propriè ſit rerum mobilium, hæc immobilium: quam differentiam etiam Doctor Subtilis 4. *diſt.* 15. *q.* 7. §. *de ſecundo*, ſupponere videtur, ibi: *Ex hoc dico, quod præſcriptio in immobilibus, & uſucapio in mobilibus &c.* Sed hæc differentia non ſemper attenditur: nam in Jure Uſucapio quandoq; etiam ad res immobiles refertur, & è contrà Præſcriptio ad res mobiles, prout fit §. 1. *Inſt. de Vſucap.* & alibi: undè parum, & fermè nihil ab invicem differunt, ratione cujus Doctores eodem modo de utriſque diſcurrunt.

Jus præſcriptionis, quo Jure ſit introductum.

4. CONCL. II. Jus Præſcriptionis ſeu Uſucapionis introductum eſt Jure humano poſitivo, tum Civili, tum Eccleſiaſtico, ob publicam utilitatem & quietem, ne incerta eſſent ſemper rerum dominia, & infinitæ orirentur lites circa earum proprietatem. Ita habetur *l. 1. ff. de Vſucap.* eſtque communis. Ratio eſt: quia non illicò ſequitur, *rem iſtam emi, vel aliter mihi donavit, legavit &c. ergo eſt mea.* Nam ſi ille, qui mihi eam tradidit, dominus non fuit, neque me dominum facere potuit, juxtà reg. 79. Juris in 6. *Nemo poteſt plus juris träsferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.* Proindè, niſi Lex ob diuturnam poſſeſſionem bona fide habitam: & juſto titulo comparatam, illius rei dominium expreſsè mihi attribueret, nunquam de hoc ſecurus forem: nam ſemper timere poſſem, ne quis ſuperveniat, illius rei; tanquam ante plurimos annos ſibi vel ſuis parentibus injuſtè oblatæ, dominium ſibi vendicans.

Habet locum etiã in Foro conſcientiæ.

5. CONCL. III. Translatio dominii facta auctoritate Legis per Præſcriptionem, atque Uſucapionem juſta eſt, ſimulque per eam transfertur rerum dominium nedum in Foro externo, ſed etiam in Foro conſcientiæ: adeò quidem, ut ſi Præſcriptio cujuſdam rei legitimè ſit completa, poſtmodùm talis non ampliùs teneatur ad reſtitutionem rei jam præſcriptæ, etiamſi poſteà certò cognoſcat, rem fuiſſe alienam. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia juſtè poteſt tranferri rerum dominium per legem communem juſtam & legitimè promulgatam; ergo idem dicendum de lege Præſcriptionis.

Id ampliùs oſtẽditur.

6. Confirmatur. Quia lex Præſcriptionis ex una parte eſt plurimum utilis ac proficua Reipublicæ, & quieti communi, imò etiam neceſſaria ad reſcindendas infinitas lites, ex altera verò parte per eam nemini infertur injuria: nam ſicut hodie à Sempronio præſcribitur contra Titium, huicque rem ſuam certò temporis ſpatio repetere negligenti, ejuſdem dominium vi Præſcriptionis adimitur; Ita ut ejuſdem Præſcriptionis poteſt Titius alio Tempore quidquam præſcribere contra Sempronium: vel quemcumque alium qui negligit rem ſuam debito tempore repetere. Adde, quod talis ſibi, ac propriæ negligentiæ, quam Jura ob bonum publicum meritò caſtigant, culpam imputare debeat, ſi tanto tempore negligat rem ſuam repetere, quantum Jura requirunt ad Præſcriptionem.

Nemo debet locupletari cũ alterius iactura, quomodo.

7. Dices. Juxta illud lumine naturæ notum, *Nemo debet locupletari cum alterius jactura*: ſed hoc fit in Præſcriptione, ergo. Reſp. majorem eſſe intelligendam de injuſta locupletatione: qualis eſſet, ſi quis in emptione, aliiſve contractibus proximum circumveniret, atque deciperet, ſicque cum ejus jactura locupletaretur injuſtè. Non autem dictum illud eſt intelligendum de juſta locupletatione, qualis eſt ea, quæ fit in bello juſto, & in legitima Præſcriptione per authoritatem Legis,

ex pu-

ex publica & juſta cauſa transferentis dominium unius in alium, atque in ſimilibus alii caſibus.

QUÆSTIO II.

Quæ conditiones requirantur ad Præſcriptionem?

Ad præſcriptionē qua conditione requirantur.

8 CONCL. I. Ad Præſcriptionem legitimam quatuor requiruntur conditiones. I. Poſſeſſio rei legitimo tempore à Jure definito continuata. II. Bona fides. III. Juſtus titulus. IV. Ut res illa ſit apta præſcribi. Ita in re communis; & quamvis nonnulli enumerent quinque, tamen ipſi primam conditionem hîc aſſignatam dividunt in duas, eaſque omnes ſequentibus verſiculis comprehendunt.

Non uſucapies, niſi ſint tibi talia quinque,
Sit res apta, fides bona, ſit titulus quoque juſtus,
Poſſideas juſtè, completo tempore legis.

Ad eam requiritur Poſſeſſio.

6. Prima itaque conditio ad Præſcriptionem neceſſaria, eſt *Poſſeſſio legitimo tempore à Iure definito continuata*. Siquidem, ut habet Reg. 3. Juris in 6. *Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit*: quia Præſcriptio fundatur ſuper poſſeſſione; ubi autem fundamentum non eſt, ſuperædificati nō poteſt. Porrò hujuſmodi poſſeſſio debet tempore à Jure definito cōtinuari; de quo tempore, & quantum illud ſit, dicetur *Quæſt. ſeq.*

Bona fides.

10. Secunda conditio ad Præſcriptionem requiſita, eſt *Bona fides*. Nam, ut inquit Reg. 2. Juris 6. *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, & alibi. Porrò *Bona fides* in propoſito aliud non eſt, quàm conſcientia ſeu credulitas, qua quis prudenter ſibi perſuadet, rem eſſe ſuam. Dicitur, *prudenter*: quia ſi ex ignorantia craſſa, vel inordinata cupiditate, illa perſuaſio procedat, non erit fides bona.

Et an ex dubio poſſit Præſcriptio inchoari.

11. Quæres, an dubitans, utrum res ſit ſua, vel aliena, cenſeatur habere bonam fidem ſufficientem ad Præſcriptionem, ac proindè ſtante tali dubio poſſit præſcribere? *Reſp.* I. Si dubium adfuit ab initio, non poteſt ita dubitans inchoare Præſcriptionem, quamdiu manet illa dubitatio. Ita communis. Ratio eſt; quia dubitans, an res ſit ſua vel alterius, injuſtè agit ſibi eam arrogando; cùm non ſit melior ſua conditio, quàm alterius, qui eam priùs poſſederat, ſed è contrà, ergo jam non cenſetur habere bonam fidem.

vel continuari.

12. *Reſp.* II. Quando dubium ſupervenit ei, qui bona fide cœpit poſſidere, non obſtat illud Præſcriptioni continuandæ, neque interrumpit poſſeſſionem, dummodò interim poſſeſſor moralem diligentiam adhibeat in inveſtiganda veritate rei. Ita communior, & probabilior Doctorum, paucis exceptis. Ratio eſt: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, juxtà Reg. 65. Juris in 6. ergo ſi is, qui incipit dubitare: jam priùs bona fide poſſederit rem melior eſt ejus conditio, quàm alterius non poſſidentis. Undè patet diſparitas inter hunc, & priorem caſum: ſimùlque ſequitur, quòd quidem ſtante tali dubio non poſſit quis inchoare poſſeſſiònem rei (cùm non ſit melior ſua conditio, quàm alterius) benè tamen poſſeſſionem priùs jam bona fide cæptam continuare, non obſtante dubio poſtmodùm ſupervenientè; dummodò non intermittat adhibere moralem diligentiam in inveſtiganda veritate rei.

Juſtus Titulus.

13. Tertia conditio ad Præſcriptionem requiſita, eſt *juſtus Titulus*: non quidem verus: atque à parte rei ſubſiſtens (nam hic unà cum traditione, atque poſſeſſione, rei dominium transfert, ut ampliùs Præſcriptione opus non ſit) ſed ſaltem rationabiler præſumptus, ſive putativus Titulus, qui juſto errore putatur interveniſſe, quamvis reverà non intervenerit.

Tituli nomine quid intelligatur.

14. Porrò *Tituli* nomine in propoſito intelligitur, cauſa ex ſe habilis ad transferendum dominium vel uſucapiendi conditionem præbens: uti ſunt donatio, emptio, tranſactio, hæreditas, legatum, & hujuſmodi. Siquidem per tales modos, ſi tradens, fuit

fuit dominus rei alteri traditæ, transfertur dominium rei in ipſum: ſi verò non erat dominus, idque à recipiente ignoretur, ſaltem uſucapiendi ſeu præſcribendi conditionem præſtat. Undè ſi talis poſtmodùm bona fide poſſeſſionem dictæ rei legitimo tempore continuet, ſicque præſcriptionem illius compleat, non tenebitur ampliùs eam reſtituere vero domino, etiamſi poſteà error deprehendatur, ac manifeſtum fiat, rem illam à principio fuiſſe alterius, neque potuiſſe ſibi ab eo, à quo acceperat, tradi titulo donationis, vel emptionis, &c. (a)

(a) Ut dictum nu. 5. & ſeqq.

Titulus, quando requiratur ad Præſcriptionem.

15. Notandum verò circa hanc tertiam conditionem, quòd Titulus non neceſſariò requiratur in omni præſcriptione (contrarium enim patebit ex dicendis *n.* 21. & 22.) ſed tunc præcipuè, quando Jus commune contrarium eſt præſcribenti vel habetur præſumptio contra ipſum, prout notatur *cap.* 1. *de præſcript. in* 6. Si enim tunc non poſſit allegari Titulus, cenſebitur quis rem poſſidere mala fide; niſi allegetur præſcriptio temporis immemorialis, quæ eſt inſtar Tituli, imò quo non poteſt allegari melior Titulus de toto mundo, ut loquitur Fagnan. *c. Cùm apoſtolica n.*6. *De his quæ fiunt à Prælatis.* Inſuper requiritur Titulus ad hoc, ut præſcriptio compleatur, ſeu abſolvatur tempore breviori, atque ordinario, de quo ampliùs *cit. n.* 21. *&* 22.

Et quod res ſit apta præſcribi.

16. Quarta, & ultima conditio ad præſcriptionem requiſita, eſt, ut *Res ſit apta præſcribi*: id eſt, ut ſit talis, in qua per legem, aut ſpecialem rationem non prohibetur fieri præſcriptio, utpotè quæ Jure humano duntaxat eſt introducta, ne rerum dominia diutiùs eſſent in incerto.

Dupliciter dicitur res nō poſſe præſcribi.

17. Ubi tamen notandum cum Leſſio *lib.* 2. *cap.* 6. *dubitat.* 15. quod quædam in Jure dicantur non poſſe præſcribi, ſeu uſucapi, quia ordinario tempore non uſucapiuntur: quædam verò, quia nullo modo præſcribi poſſunt.

18. Prioris generis ſunt res furtivæ, ac res vi poſſeſſæ, de quibus §. *Furtivæ. Inſtit. de Uſucap.* dicitur: *Furtivæ res, & quæ vi poſſeſſæ ſunt, non poſſunt uſucapi*. Nam quamvis hæ ab ipſo fure, vel raptore, nunquam poſſint præſcribi, defectu bonæ fidei; ſimulque etiam à tertio aliquo, qui eas bona fide à fure accepit, non præſcribantur tempore ordinario, eò quòd res furtivæ ſint vitioſæ; nihilominùs ipſæ ab illo tertio bonæ fidei poſſeſſore præſcribuntur tempore longiſſimo, ſeu poſt triginta annos, prout Doctores communiter tenent, & probant ex *l. Sicut in rem. C. de Præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum.* Similiter §. *Res fiſci. Inſtitut. de Uſucap.* habetur, quod *res fiſci uſucapi non poteſt*, & tamen bona fiſco jam incorporata præſcribuntur annis quadraginta, *l. Omnes. C. de Præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*.

Vel quia nullo modo præſcribi poſſunt.

19. Poſterioris generis, quæ ſcilicet ex eo in Jure dicuntur non poſſe præſcribi, quia nullo modo nulloque tempore præſcribi poſſunt, ſunt in primis res publicæ, id eſt publicis uſibus deputatæ, ut forum, pons, portus, via publica, & alia hujuſmodi. Deinde homo liber nullo tempore præſcribi poteſt. Inſuper Laici non poſſunt præſcribere Jura Spiritualia, v. g. Jus decimarum, Jus conferendi Beneficia Eccleſiaſtica, & hujuſmodi: cùm talia nec poſſidere poſſint, *c. Cauſam. de Præſcript.* eſtque communis Doctorum. Secùs eſt dicendum de Jure patronatus; nam hujus laici non ſunt incapaces.

QUÆSTIO III.

Quantum temporis requiratur ad Uſucapionem, ſeu Præſcriptionem complendam?

Res mobiles, & immobiles, quæ.

20. Advertendum, quòd quantùm ad propoſitum, ſit diſtinguendum inter res mobiles, & immobiles. *Mobiles* ſunt, quæ loco moveri poſſunt: ut pecunia, veſtis, navis, animalia, &c. *Immobiles* verò, quæ loco moveri non poſſunt, ut prædia, domus, agri, & hujuſmodi. Porrò nomine immobilium, hic etiam comprehenduntur jura, & actiones ad immobilia (notanter dicitur, *actiones*

Digitized by Google

nes ad immobilia: nam actiones ad mobilia, v. g. actio ad debitum certæ pecuniæ, dicitur res mobilis, ſicut ipſa pecunia) atque inſuper nomine immobilium intelliguntur Beneficia, cenſus, redditus, jus patronatus, uſusfructus, ſervitutes prædiorum, & ſimilia. Hæc enim omnia fixa manent, & inſtar immobilium afferunt fructum ſuum & commoditatem.

Res mobiles privatorum, quo tempore præſcribãtur.

21. CONCL. I. Res mobiles privatorum cum titulo, & bona fide præſcribuntur triennio: ſine titulo autem requiritur ſpatium triginta annorum. Ita communis. Et quidem prima pars expreſsè habetur *l. un. c. de Vſucapione transformanda, & §. 1. Inſtit. de Vſucap.* ubi præmiſſa mentione de titulo, & bona fide, ſubjungitur: *Cautum eſt: ut res quidem mobiles per triennium Vſucapiantur*. Verùm hinc excipiendæ ſunt res furtivæ, & vi poſſeſſæ. (a) Altera pars, quæ itidem eſt communis, deſumitur ex *l. Sicut in rem C. de Præſcript. 30. vel 40. ann.* Et diſparitas eſt: quia ſpectata naturali æquitate, ipſaque legum diſpoſitione, minus tempus requiritur, & ſufficit ad præſcribendam rem cum titulo, quàm ſine titulo; non obſtante, quod utrobique requiratur bona fides, ſine qua nulla prorſus præſcriptio locum habet.

(a) Juxtà dicta nu. 18.

Et quoad bona immobilia privatorum?

22. CONCL. II. Ad præſcribenda bona immobilia privatorum cum titulo, requiritur ſpatium decem annorum inter præſentes, & viginti annorum inter abſentes: ſine titulo autem utrobique requiritur tempus triginta annorum. Ita rurſum communis Doctorum. Et quidem prior pars habetur expreſsè *cit. §. 1. Inſtit. de Vſucap.* cum concordantiis. Altera verò deſumitur ex *cit. l. Sicut in rem C. de Præſcript. 30. vel 40. annorum*.

Præſentes, aut abſentes, qui dicantur.

23. Cæterùm *Præſentes* propoſito dicuntur illi, qui in eadem Provincia commorantur: *Abſentes*, qui in diverſis Provinciis habitant, ſive deindè res in eadem Provincia ſita ſit, ſive alibi. Quinimò Lugo *diſp. 6. de juſt. & jure n. 67.* poſt alios notat, illud, quod dictum eſt de diverſis Provinciis, de facto habere locum in diverſis Territoriis habentibus proprium ſuum Gubernatorem, qui ſoli Principi, vel Senatui ſubeſt. Juxtà quam proindè ſententiam illi dicuntur eſſe præſentes, qui in eodem Territorio habitant: abſentes verò, qui in diverſis Territoriis commorantur.

Quid de partim præſente partim abſente.

24. Addunt Juris Conſulti juxtà *Auth. Quòd ſi quis, C. de Præſcript. longi temporis*: quod ſi quis partim abſens ſit, partim præſens, tempus abſentiæ duplicari debeat, ita ut ſuprà decennium tot anni adjiciantur, quot annis ex decennio fuit abſens. Undè ſi quis per octo annos præſens fuerit, deindè per duos abſens, hi duo abſentiæ anni erunt duplicandi, & adhuc duo addendi; atque ita hæc præſcriptio ante duodecim annos non complebitur.

Bona immobilia contra Eccleſiã &c. quo tempore præſcribantur.

25. CONCL. III. Ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam, Monaſterium, vel Hoſpitale, aut contra alias pias cauſas, requiruntur quadraginta anni: excepta tamen Eccleſia Romana, contra quam ac ejus jura currit ſola centenaria præſcriptio, exceptis etiam nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, qui ſpeciali privilegio ſunt muniti, ita ut majori, quàm quadraginta annorum præſcriptione gaudeant. Ita rurſum certa, & communis Doctorum, & clarè conſtat tum ex *Auth. Quas actiones. C. de Sacroſanctis Eccleſiis*, tum ex *c. De quarta, & c. Ad aures. & c. Ad audientiam, de Præſcrip.* & alibi ſæpe. Nec mirandum, quòd in allatis hactenus Concluſionibus præcipuè adducãtur authoritates Juris, non autem rationes: ſiquidem Præſcriptio fundatur in ſolo Jure humano, tum Civili, tum Canonico ut jam ſuprà (c) dictum.

(c) Q. 1. n. 4.

Specialia quoad hoc privilegia quorũdam Monaſteriorum, & Ordinum.

26. Porrò quod additum eſt in Concluſione de nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, eſt notandum cum Leſſio *lib. 2. cap. 6. dubitat. 7.* Engel, Molina, & aliis, quòd Monaſteria quædam; & Ordines ſpecialiter ſint privilegiati, ut majori, quàm quadraginta annorum præſcriptione gaudeant, ita videlicet, ut minoris temporis præſcriptio contra eos non valeat. Sic enim Eugenius IV.

de

de plenitudine poteſtatis conceſſit Ordini S. Benedicti, ut res immobiles non niſi annis ſexaginta poſſint contra ipſum præſcribi: & idem conceſſit Julius II. Congregationi S. Salvatoris. Quinimò Ordini Ciſtercienſium, nec non & Ordinibus Mendicantium, primùm in Hiſpania, & deindè per communicationem in Superiori Germania, & diverſis Pontificibus conceſſam eſſe centenariam præſcriptionem, docet poſt Arnoldum Rath, & alios, Ludovicus Engel. in Collegio Juris Canonici, *tit. de Præſcript. n.* 33.

Quo tempore res mobiles Eccleſiarum, vel Monaſteriorum præſcribãtur.

27. Dicitur notanter in Concluſione *ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam, &c.* Nam, utrum res mobiles ad Eccleſiam, vel Monaſteria pertinentes, uſucapiantur trienali poſſeſſione, prout *num.* 21. dictum eſt de rebus mobilibus privatorum, vel an gaudeant præſcriptione quadraginta annorum, variant Doctores. Et quidem res Eccleſiaſticas mobiles triennali poſſeſſione uſucapi, affirmant Leſſius *loc. cit. num.* 13. Layman, Vallenſis, Pirhing. aliique plures, idque probant ex *Auth. Quas actiones, Codice de Sacroſanctis Eccleſiis.* Econtrà verò eaſdem pariter gaudere præſcriptione quadraginta annorum, æquius eſſe putant Abbas Panormitanus *cap.* 1. *De in integrum reſtit.* & Hoſtienſis, eò quòd jus Canonicum, concedens Eccleſiis aliiſque piis locis præſcriptionem quadraginta annorum, inter res mobiles & immobiles non diſtinguat, & proindè nec nos diſtinguere debeamus. Et hanc poſteriorem ſententiam, præſertim circa bona Eccleſiaſtica mobilia pretioſa abſque debitis ſolemnitatibus alienata, recipiendam cenſet Engel. *loc. cit. n.* 28.

Ad Præſcriptionē requiritur etiam poſſeſſio continua.

28. CONCL. IV. Præter tempus prædictum requiritur inſuper ad Præſcriptionem, quod poſſeſſio fuerit continua, & non interrupta. Ita communis. Nam jura inter alias conditiones ad præſcriptionem requirunt, quòd ejuſmodi poſſeſſio fuerit continua, ut patet ex definitione ipſius *num.* 2. allata, quando autem ipſa interrumpitur, hoc ipſo continua non eſt.

Præſcriptio interrumpitur tum naturaliter.

29. Duplex autem eſt interruptio Præſcriptionis, una naturalis, altera civilis, ut notat Gloſſa communiter recepta in c. Illud. de Præſcript. *Naturaliter interrumpitur Præſcriptio*, quando aliquid incipit deficere ex his, quæ neceſſario requiruntur ad præſcriptionem: ut ſi ſucceſſu temporis ſuperveniat mala fides, ſeu certa notitia rei alienæ; ut ſi quis amittat poſſeſſionem rei tam naturalem, quàm civilem, non obſtante, quòd id fiat per injuriam alteriùs.

Tum civiliter.

30. *Civiliter interrumpitur Præſcriptio*, quando manentibus naturalibus præſcriptionis interpellatur poſſidens per actum aliquem juridicum, qui ex legum diſpoſitione talem interruptionem inducit; utputà per conteſtationem litis, vel etiam per oblationem Libelli, ac citationem rei, prout deſumitur ex *l.* 2. & 3. *c. de Annali exceptione*. Si tamen actor ſuccubuerit in lite, vel litem ſpontè deſeruerit, aut ſi animò tantùm interrumpendi præſcriptionem litem moverit (quod ex circumſtantiis, juxtà prudens arbitrium Judicis, colligendum erit) non interrumpitur præſcriptio. Gloſſa *c. Placuit. §. poteſt. 16. q.* 3. Pirhing. *cit. de Præſcript. n.* 134. Leſſius *n.* 49. & aliis.

TRACTATUS OCTAVUS.

DE CONTRACTIBUS.

1. INter alios modos acquirendi rerum dominium rectè connumerantur Contractus, ſic dicti *quia* (ut inquit Doctor Subtillis 4. diſtinctione 15. quæſt. 2. § de ſecundo) *ibi ſimul trahuntur voluntates partium: trahitur enim iſte ad transferendum in aliam à commodo, quod expectat ab illo, vel quod expectat transferendum in ſe*. Et de Contractibus procedit illud vulgatum Doctorum, *Quod à principio eſt voluntatis, poſt facto fit neceſſitatis:* id eſt, poſt contractum ſemel ritè celebratum, arg. *l. Sicut. C. de Action. & obligat.* Undè haud immeritò de Contractibus, utpotè quorum obligatio non ſolùm pro Foro externo, verùm etiam in Foro conſcientiæ atque interno locum habet impræſentiarum agitur.

DISTINCTIO PRIMA.

De Contractibus in Genere.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Contractus?

Contractus accipitur largè, 2. COntractus dupliciter accipitur, largè & ſtrictè *Contractus large* acceptus coincidit cum pacto generatim ſumpto; quo modo omnem prorſus contractum, ſive gratuitum, ſive oneroſum ſub ſe
Et ſtrictè. comprehendit. *Contractum ſtrictè* acceptus ſub ſe complectitur ſolum contractum oneroſum, ſeu reciprocum, qui nempè ex utraque parte paciſcentium, ſeu contrahentium parit obligationem. Hoc ipſum ut unà cum annexis clariùs intelligatur, ſit.

Cõtractus largè, ſeu pactum, quid? 3. CONCL. I. *Contractus largè* acceptus, ſeu *Pactum* generatim ſumptum, *eſt duorum, vel plurium in idem placitum, & conſenſus*. Ita *L. 1. ff. de Pactis* Scotus 4. *diſt.26. q. 1. §. Ad ſolutionem*, & alii.

Requiritur neceſſariò plurium conſenſum in idem. 4. Dicitur, *duorum, vel plurium placitum, & conſenſus*. Nam, ut rectè cit. *L. 2.* notatur, nullus eſt contractus, nullaque obligatio, quæ non habeat duorum vel plurium conſenſum ſeu conventionem in idem; id eſt plurium in unum, unamque ſententiam conſenſum in ordine ad aliquid dandum, faciendum, vel non faciendum. Undè ſi unus quidpiam donavit aut promiſit, alter verò id non acceptavit, jam non fuit contractus, neque oritur inde aequa obligatio.

Et quidẽ reciprocè. 5. Neceſſe inſuper eſt, ut talis duorum conſenſus ſit reciprocus, id eſt, inter ſe mutuò factus: quia ad cõtractum non ſufficit, ut quovis modo duo in idem conſentiant, ſed requiritur, ut conſenſus ſuos in ſe mutuò di-

xi-

rigant. Hinc Donatio & Promiſſio, etiamſi à duobus communi conſenſu fiat reſpectu unius tertii, antequam ſit acceptata ab illo tertio, ejuſque conſenſus reciprocus accedat, non haber rationem contractus ſeu pacti, ſed primùm poſt ejuſdem acceptationem.

Promiſſio, antequam ſit acceptatio, non obligat. 6. Quinimò ex hoc generatim infertur, quòd nulla Promiſſio ſeu Pollicitatio, antequàm ſit acceptata, pariat quandam obligationem, ne quidem naturalem, aut in Foro conſcientiæ. Undè ſi alteri promiſiſti, aut donaſti quidpiam interiùs ſolummodò, non obligaris. Idem dicendum, quando tu ſigno externo tuam Promiſſionem vel Donationem manifeſtaſti, alter verò eam necdum intellexit, aut non acceptavit: ſiquidem in neutro caſu fuit contractus, ob defectum reciproci conſenſus, & conſequenter nulla obligatio inde ſubſecuta.

Diſcrimẽ inter promiſſionem Deo, & homini factam. 7. Et hinc diſcrimen eſt inter Votum, ſeu Promiſſionem Deo factam, & Promiſſionem homini factam: illa quippè, licèt interno tantùm animo concepta ſit, illicò a Deo cordium inſpectore cognoſcitur, & acceptatur; hæc verò, niſi externo ſigno manifeſtata, & Promiſſario indicata fuerit, ab eo neque cognoſci, neque acceptari poteſt: nam *homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor*, 1. Reg. 16. Et hinc plures Doctores de pacto inter homines exiſtente, loquentes, aſſerunt, quod pactum ſit *duorum reciprocus in idem conſenſus, ſigno ſenſibilis expreſſus*: nam aliter homines nequeunt conſenſum alterius cognoſcere, & acceptare.

Contractus propriè, quid. 8. CONCL. II. *Contractus propriè*, ac in rigore, accipitur pro pacto reciproco oneroſo, quod ex utraque parte paciſcentium ſeu contrahentium obligationem parit. Undè rectè definitur *l. Labeo. ff. de verb. ſignif.* dicendo: *Contractus eſt ultra citroque obligatio*; id eſt, duorum vel plurium in idem conſenſus, ultrò citroque obligationem pariens: qualis eſt Emptio Venditio, Locatio, Conductio, & hujuſmodi ubi venditor eſt obligatus ad dandam mercem, emptor verò ad refundendum pretium &c.

9. Nec dicas. Inter partem & filium, Subditum & Superiorem, &c. datur mutua, ſive ultrò citroque obligatio, non tamen contractus; ergo data contractus definitio non eſt bona. *Solvitur objectio.* Reſp. enim diſtinguendo antecedens: inter patrem, & filium, ſubditum, & Superiorem &c. datur mutua obligatio, orta ex Juſtitia commutativa, negatur; orta ex aliis Virtutibus, utputà ex Pietate, obſervantia, & hujuſmodi conceditur antecedens, ſed negatur conſequentia. Nam Contractus eſt ultrò citroque obligatio, quæ oritur ex motivo Juſtitiæ commutativæ poſt mutuum contrahentium conſenſum.

10. CONCL. III. Contractus variæ ſunt diviſiones. Et quidem is primò dividitur in explicitum, & implicitum. *Contractus explicitus.* *Contractus explicitus*, ſeu formalis eſt, qui fit expreſſa partium conventione; & hic propriè dicitur *Contractus*. *Et implicitus, ſeu interpretativus, ac* *Implicitus*, ſeu *interpretativus* eſt, qui fit implicitè ſolùm, & abſque ulla expreſſa pactione: qualis eſt Tutela (id eſt, quando quis in ſe ſuſcipit officium Tutoris, & quodvis aliud officium. Qui enim aliquod Officium ſuſcipit, eo ipſo ſeſe obligat erga alterum, & alter obligatur erga ipſum, juxtà leges & *Quaſi cõtractus.* conſuetudines circa tale Officium receptas, neque requiritur alia conventio expreſſa: & hic dicitur *quaſi Contractus*.

11. Deinde Contractus in communi dividitur in lucrativum, & oneroſum. *Contractus lucrativus, ſeu gratuitus.* *Contractus lucrativus* (quem & *gratuitum* appellant) eſt, in quo nihil rependitur: ut Promiſſio, Donatio; Commodatum, &c. Huc referri poſſunt Teſtamentum, & Legatum, quæ ſunt donationes quædam in diem. *Contractus oneroſus eſt*, in quo aliquid loco ejus, quod datur, reddi debet, vel præſtari: ut fit in Emptione, Locatione, & hujuſmodi.

12. Tertiò contractus dividitur in *abſolutum, & conditionatum*. *Contractus abſolutus,* Ille eſt, qui fit independenter à quacunque

con

Digitized by Google

& conditionatus quid?

conditione: hic verò, qui fit dependenter ab aliqua conditione extrinſeca: v.g. dono tibi meum equum, ſi eris promovendus ad tale officium, vel ſi navis ex Indiis advenerit. Porrò valor Contractus conditionati pendet ab eventu, ſeu veritate conditionis adjectæ, eaque non exiſtente, ſeu non impleta, nullam inducit obligationem idque defectu conſenſus, eò quod quis non aliter contrahere intenderit; niſi ſub eventu talis conditionis extrinſecæ. Et additur, *conditionis extrinſecæ*, nam conditiones, quæ tacitè ac de jure inſunt, v.g. *ſi potero, ſi alter non reſiliat à contractu, &c.* non reddunt Contractum conditionatum, prout in ſimili de Juramento ſuperiùs (a) dictum eſt.

(a) Tr. 6. Diſt. 6. n. 24.

QUÆSTIO II.

Qualis Conſenſus requiratur ad valorem Contractuum.

Ad conſenſũ pro valore Contractuum requiruntur quatuor conditiones.

13. CONCL. I. Ad valorem Contractuum omninò requiritur mutuus, & reciprocus contrahentium conſenſus, ut patet ex ipſa definitione contractus *n.* 8. allata. Porrò ad talem conſenſum quatuor communiter requiruntur conditiones. I. Ut conſenſus ſit liber, de quo plura in ſequentibus Concluſionibus. II. Ut conſenſus ſit ſerius, ſeu promiſſorius, id eſt, fiat cum voluntate ſerio contrahendi; in qua jam involvitur animus ſe obligandi juxtà naturam contractus celebrati. Ratio hujus conditionis eſt: quia conſenſus ſimulatus reverà conſenſus non eſt, ſed tantùm fingitur; ſine conſenſu autem contractus validus non eſt. Undè infertur, quod fictè contrahens re ipſa ex tali contractu non obligetur, utpotè qui Jure naturæ irritus eſt, & nullus; peccat tamen juxtà gravitatem materiæ, qui proximum ſua fictione injuſtè decipit; undè & tenetur eidem ad recompenſationem damni, ſi quod fortaſsè fuit ſubſecutum ob ſuam fictionem. III. Ut conſenſus internus aliquo ſigno externo ſit expreſſus: alioquin enim alter contrahentium non poſſet cognoſcere, neque acceptare conſenſum præſtitum; ſine tali autem acceptatione contractus non obligat. IV. Ut talis conſenſus acceptetur ab altero, cum quo fit contractus, ob rationem paulò ante poſitam.

Error circa ſubſtantiam reddit contractum nullum.

14. CONCL. II. Quando in altero contrahentium contingit error circa ſubſtantiam rei, Contractus Jure naturæ eſt irritus, v. g. dum emitur aurichalcum pro auro, vitrum pro gemma, & hujuſmodi; aut dum è contra venditur, vel donatur gemma pro vitro, &c. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia tunc deeſt conſenſus ſubſtantialis, *cùm nullus ſit errantis conſenſus*, ut dicitur *l. Non idcircò, C. de Iuris & facti ignorantia*; & alibi: nam emens intendit emere aurum vel gemmam, non verò aurichalcum vel vitrum: ſine conſenſu autem contractus eſt nullus: ergo. Infertur proindè, quòd dum quis gemmam vendidit, exiſtimans eſſe cryſtalli fragmentum, emptor re comperta ad reſtitutionem gemmę teneatur, aut ad juſtum ei pretium perſolvendum, prout de novo inter ipſos convenerit; quia prior emptio fuit nulla, & irrita. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 27. cum communi.

Secus quando contingit ſolùm circa qualitatem.

15. Dicitur notanter in Concluſione, *quando contingit error circa ſubſtantiam*. Nam ſi error contingit ſolùm circa qualitatem accidentalem, contractus eſt validus: modò error, vel dolus non dederit cauſam contractui, neque qualitas illa fuerit in pactum deducta per modum conditionis. Ratio eſt: quia talis verè conſenſit in emptionem iſtius rei, ſeu ſubſtantiæ ejus, abſque metu & fraude. Deinde error ille (prout ſupponitur) non dedit cauſam contractui: neque qualitas illa fuit deducta in pactum ut conditio, nam alioquin hac deficiente corrueret contractus, ob dicta *num.* 12. ſimulque, quantum attinet ad prius, errantis nullus foret conſenſus.

16. CONCL. III. Metus gravis

Metus gravis ab intrinſeco proveniens, non invalidat contractū.

Metus ab intrinſeco proveniens (hoc eſt, non incuſſus à cauſa libera, ſed naturali; prout eſt metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, beſtias, &c.) non invalidat contractum. Ita rurſum certa, & communis; atque deſumitur ex *c. Sicut nobis*, *de Regularib.* ubi Votum Religionis, emiſſum à conſtituto in lethali infirmitate, cenſetur validum; ergo ſi Vota, & hujuſmodi ex metu facta tempore naufragii, vel infirmitatis lethalis, valida ſunt, & obligant ad ſui impletionem, ut omnes fatentur, idem dicendum de Contractibus.

Idem de metu ab extrinſeco, ſed juſtè incuſſo.

17. CONCL. IV. Similiter metus ab extrinſeco proveniens, juſtè tamen incuſſus, Contractum non invalidat. Ita pariter unanimis Doctorum. Ratio eſt: quia talis metus juſtè incuſſus, non infert cuipiam injuriam. Hinc validum eſt Matrimonium metu juſtæ Excommunicationis contractum. Similiter qui promiſit aliquid, ne accuſetur de crimine, de quo jure poterat accuſari, tenetur ſtare promiſſis, non obſtante, quòd promiſerit ob metum accuſationis: idem dicendum de ſimilibus.

Contractus ex metu gravi injuſtè incuſſo celebrati.

18. CONCL. V. Loquendo tamen de metu gravi ab extrinſeco proveniente, ſimulque incuſſo, omnes contractus ex hujuſmodi gravi metu ad extorquendum conſenſum injuſtè incuſſo celebrati, vel ſunt ipſo jure invalidi, vel ſaltem per ſententiam Judicis reſcindendi. Ita communis Doctorum, atque deſumitur ex Jure Canonico *c. Abbas*, *& c. Ad audientiam. De iis quæ vi metuſve cauſa fiunt*; ubi generales hæ regulæ dantur: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari*. Item *Quæ vi metuſve cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis*.

Aliqui ſunt ipſo jure invalidi.

19. Probatur eadem Concluſio, ſimulque ſub disjunctione loquens declaratur per inductionem. Nam in primis dantur aliqui contractus, qui ſi ex ejuſmodi metu celebrentur, ipſo jure invalidi exiſtunt; cùm in eis requiratur plena libertas. Sic quippè Matrimonium & ſponſalia, item promiſſio dotis, veluti acceſſoriæ ad Matrimonium, nec non & Profeſſio Religioſa, & quædam his ſimilia, quæ enumerat Gloſſa magna, *c.2. De iis quæ vi metuſve cauſa &c.* ſi fiant ex metu gravi & injuſtè incuſſo, ſunt ipſo jure invalida. Alii verò contractus, quamvis ob metum gravem ab extrinſeco injuſtè illatum ordinariè non reddantur ipſo jure invalidi (nam, ut loquuntur Juriſtæ, *Coacta voluntas eſt voluntas*) nihilominùs ſuadente æquitate per ſententiam Judicis reſcindendi ſunt, ut jam ſuperiùs (b) dictum.

Alii per ſententiā Judicis reſcindendi.

20. Quinimò non deſunt Doctores quos refert Sanch. *lib.4. de Matr. diſp. 8. n.2.* inter quos ſunt Sotus, & Molina ac ſequitur Maſtr. *diſp.4. Theol. Moral. n.23.* qui volunt, quoslibet contractus metu gravi initos ipſo jure irritos & invalidos eſſe, aut ſaltem, ut vult Herinex *diſp.1. de contractib qu.3. n.46.* eſſe irritabiles pro arbitrio metum paſſi, vel per Judicem pro Foro externo. Cæterum hactenus dicta intelligenda ſolùm ſunt de metu gravi, ſeu cadente in conſtantem virum, non autem de metu levi: prout habetur *c. Cùm dilectus, de iis, quæ vi metuſve cauſa &c.* Quinam autem cenſeatur eſſe metus gravis, ſuperiùs (c) dictum eſt.

Contraria quorundam opinio.

(b) Tr. 1. Diſt. 1 n. 27 & 29

(c) Tr. 1. Diſt. 1. n. 30.

QUÆSTIO III.

Quinam contrahere poſſint?

Ætates hominis ſunt.

21. ADvertendum, quòd quamvis Doctores variè diſtinguant ætates hominis, dum alii plures, alii pauciores aſſignant, prout refert Fagnan. *c. Cùm ſis n.14. de Converſ. Conjugat.* communior tamen fit ſententia Gloſſæ *in Proæmio libri ſexti Decretalium verſ. Perfectus*, quæ ſex tantùm ætates, ſeu ſtatus hominis aſſignat. Prima eſt *Infantia*, quæ durat uſque ad ſeptimum annum completum. Secunda eſt *Pueritia*, quæ in fœminis durat uſque ad duodecimum, in maſculis verò uſque ad decimumquartum annum completum. Tertia eſt *Adoleſcentia*, durans uſque ad vigeſimum quintum completū. Quarta eſt *Juventus*, vel *Virilis ætas*, durans uſque

Infantia.

Pueritia.

Adoleſcentia.

Juventus, vel Virilis ætas.

que

Digitized by Google

que ad quinquageſimum annum, quamvis alii juventutem, & ætatem virilem dividant,& hanc ab anno quadrageſimo, vel ſaltem quinquageſimo uſque ad quinquageſimum nonum computent. Quinta eſt *Senectus*, quæ exinde uſque ad annum ſeptuageſimum protenditur. Sexta eſt *Senium*, ſeu *Decrepiditas*, quæ abinde continuatur uſque ad mortem.

Senectus & Decrepitas, 22. Advertendum ulteriùs, quòd juxtà præmiſſas vitæ humanæ ætates varia nomina ſortiatur homo. Atque ut omittatur nomen Juvenis, Viri, Senis, & hujuſmodi, quæ ad propoſitum minus attinent, in primis homo dicitur *Infans*, qui eſt minor ſeptem annis completis. *Infans.* Exinde verò, quia pubertas in maſculis expleto decimo quarto anno, in fœminis autem expleto anno duodecimo mox incipit: hinc maſculi ante expletum decimumquartum annum dicuntur *Impuberes*, eoque expleto *Puberes*; *Impubes Pubes.* fœminæ autem ante duodecimum expletum *Impuberes*, poſteà verò *Puberes*, & *Minorennes*. Porrò *Minor*, ſeu *Minorennis*, dicitur pubes uſque ad vigeſimum quintum annum expletum, & quidem expletum de momento in momentum: poſteà tales vocantur *Majores ſeu Maiorennes*.

Minor, ſeu Minorennis. Major, ſeu Majorennis. Pupillus. 23. Rurſum *Pupillus* dicitur, qui cùm adhuc impubes ſit, definit eſſe in poteſtate patris, vel per mortem ejus, vel per emancipationem, & hic vel eſt pubertati proximus, vel infantiæ proximus, prout magis accedit ad impubertatem, vel infantiam: *Pupillus pubertati proximus*, ſi maſculus eſt, dicitur ille, qui habet ætatis decem annos cum dimidio; ſi fœmina, quæ habet novem annos cum dimidio: ante hoc autem tempus dicitur *Pupillus infantia proximus*, ſi eſt ſupra ſeptennium; vel Infans, ſi eſt infra ſeptennium. Hiſce terminis prænotatis, ſit

Pupillus pubertati, Vel infantiæ proximus qui?

24. CONCL. I. Generatim loquendo omnes, & ſoli illi contrahere poſſunt, qui habent liberam bonorum adminiſtrationem. Ita omnes Doctores. Cæterùm inter eos, qui non habent liberam bonorum adminiſtrationem, cum primis ſunt infantes, amentes, aut aliàs uſu rationis carentes: tales enim, licèt ſint capaces dominii, non tamen uſus, vel liberæ adminiſtrationis ejus ob defectum rationis; undè nec contrahere poſſunt.

Generatim, qui poſſint contrahere?

An & Religioſi? 25. Similiter Religioſi ſolemniter profeſſi, cùm nullius rei dominium habeant ob votum Paupertatis, conſequenter nequeunt legitimè diſponere de bonis Monaſterii, neque contrahere ſine conſenſu Prælati. Prælati verò, & conſtituti ab eo Adminiſtratores bonorum communium, poſſunt quidem contrahere; ſed in multis caſibus non niſi dependenter à conſenſu Capituli ſeu Communitatis, & ad uſus determinatos duntaxat. Huc addi poſſent filii familias, & uxores: verùm de ipſis jam dictum ſuperiùs. (d)

26. CONCL. II. Pupillus pubertati proximus, ac Minorennis poteſt quidem ſine authoritate Tutoris, vel Curatoris, contrahere in ſuum commodum, non tamen in ſuum incommodum ſeu præiudicium, ita ut civiliter obligetur. Ita communis, & habetur expreſſum §. 1. *Inſtitut. de Authoritat. tutor.* ibi: *Siquid dari ſibi ſtipulentur, non eſt neceſſaria tutoris authoritas: quòd ſi aliis promittant pupilli, neceſſaria eſt tutoris authoritas: namque placuit, meliorem quidem ſuam conditionem licere eis facere etiam ſine tutoris authoritate, deteriorem verò non aliter, quàm cum tutoris authoritate*. Unde, ut ait Gloſſa ibidem, *Contractus claudicat quandoque*.

(d) Tr 7. Diſt. 3. q. 2. per tot.

Utrum Pupillus, vel Minorennis.

27. Infertur proindè, quod celebrato emptionis contractu Pupillus, ſine Tutoris conſenſu emens, non poſſit actione civili compelli invitus ad ſtandum contractui, & ſolvendum pretium emptionis: ipſe tamen Pupillus, ſi contractui ſtare velit, poteſt actione civili cogere venditorem ad tradendam ſibi mercem pro conſtituto pretio. In quo proindè caſu claudicat contractus, ut dictum.

Corollarium de Pupillo emente ſine Tutoris conſenſu.

28. Inſuper infertur cum Layma-

Vel ludendo perdente.

no *lib.3.tr.4.c.17.n.10.* & aliis, quòd ſi Pupillus, vel Minor habens Curatorem (ſecus dicendum, ſi hic Curatorem non habeat) quidpiam ludendo perdidit, aut alio contractu promiſit, id ſolvere non teneatur, ſed poſſit ſe exceptione Legis Civilis defendere, niſi Minor ſe ſoluturum juraſſet. Quod ſi verò Pupillus, vel Minor, ſolvit creditori, poteſt is tuta conſcientia rem retinere, donec ab eo repetatur per beneficium Legis talem repetitionem concedentis; cùm hìc ſaltem obligatio naturalis interveniat, quæ ex Jure Gentium per conſenſum oritur.

An Minorennis, vel Pupillus tunc obligetur naturaliter.

29. Dicitur notanter, *cùm hìc ſaltem obligatio naturalis interveniat*. Nam etſi Pupillus pubertati proximus ac Minorennis, non obligetur civiliter ſi contrahat ſine Tutoris vel Curatoris authoritate, nihilominus obligatur naturaliter, ac in Foro conſcientiæ: quamvis hujuſmodi obligatio naturalis ſit aliquo modo inefficax, utpotè quæ per exceptionem ex beneficio Legis Civilis, non compellentis Pupillum ad ſolutionem, elidi poteſt, adeò ut neque in Foro conſcientiæ ſolvere teneatur, niſi quatenus locupletior factus eſt: prout obſervat Leſſius *lib. 2. c. 17. n. 61.* Sanch. *lib. 6. de Matr. diſput. 38. n. 21.* Layman *n. 7.* Sannig. *diſtin. 11. de Juſt. q. 3. n. 9.* & communior Doctorum, etſi nonnulli diſſentiant. Ratio autem, cur oriatur obligatio naturalis, donec per exceptionem Legis elidatur, illa eſt: quia hìc verè intervenit conſenſus Pupilli, vel Minorennis; atqui ex conſenſu oritur obligatio naturalis, *l. Stichum §. naturalis. ff. de ſolution.* ergo.

Quid de Pupillo infantiæ proximo.

30. Intellige, dummodò Pupillus ſit pubertati proximus, nam cùm Pupillus infantiæ proximus vix illum intellectum habeat, ideò Jura omnem ex parte obligationem tollunt, de quo proin Pupillo intelligẽdus eſt textus *l. Pupillus ff. de action. & obligat.* ibi: *Pupillus mutuam pecuniam decipiendo: ne quidem jure naturali obligatur*, cùm concordantiis.

Quid, ſi contrahat cum conſenſu Tutoris, vel Curatoris.

31. CONCL. III. Pupillus, & multò magis Minorennis, cum conſenſu & authoritate Tutoris, vel Curatoris, poteſt validè contrahere, & ſic contrahens obligatur tam civiliter, quam naturaliter. Ita communis, & habetur *l. Impuberes ff. de authoritate & conſenſu tutorum*. Verùm occaſione dictorum

Differentia inter tutorem, & Curatorem.

32. Quæres, quæ ſit differentia inter Tutorem, & Curatorem? Reſpond. eos differre potiſſimùm in ſequentibus: Siquidem Tutor datur uſque ad tempus pubertatis, ad tuendam præcipuè perſonam Pupilli, ſecundariò autem ad bona ejus adminiſtranda; ſecuta verò pubertate Tutela finitur; Curator autem pueris, & puellis puberibus datur uſque ad vigeſimum quintum annum, potiſſimùm ut bonis eorum præſit, ſeu adminiſtrator exiſtat. Deindè Tutor impuberi, etiam invito, dandus eſt: ſed Curator puberi non datur, ſi eſt invitus, & tunc pubes per ſe ipſum validè contrahere poteſt, & contrahens obligatur tam civiliter, quàm naturaliter, niſi in caſu, quo graviter læſus eſt, eidem ſubveniatur per beneficium reſtitutionis in integrum juxtà dicenda *Quæſt. ſeq.*

Obligatio Civilis, & Naturalis ac Obligari civiliter, & naturaliter quid?

33. Quæres ulteriùs, quid ſit obligari civiliter, & naturaliter? Reſp. *Obligatio civilis* dicitur ea, quæ aut legibus conſtituta, aut certo Jure Civili comprobata eſt. *Obligatio naturalis* verò, quæ ex Jure Gentium per conſenſum oritur. Hinc ille dicitur *obligari civiliter*, qui in Foro externo, ac Civili conveniri poteſt. *Naturaliter* verò *obligatur*, qui ex Jure Gentium obligatus exiſtit, ac proinde ſaltem in Foro conſcientiæ tenetur, niſi beneficio Legis Civilis, ſeu per reſciſſionem actus opus Judicis factam, à tali obligatione naturali liberetur.

Obligationis naturalis effectus, qui.

34. Porro obligationis naturalis plures ſunt effectus: quorum primus iſque præcipuus eſt, quod creditori jus tribuat accipiendi, ac retinendi ſi quod naturaliter ipſi debitum eſt, nulla oppoſita exceptione ſolvatur: & hic eſt effectus principalis; & inſeparabilis ab obligatione naturali.

Se-

Secundus obligationis naturalis effectus eſt, quòd impediat debiti ſoluti receptionem. Tertius, quòd tribuat cuipiam jus exceptionis, & compenſationis. Et quartus, quòd in obligatione naturali poſſit accedere fide juſſor. Verùm hi tres poſteriores effectus obligationis naturalis quandoque ex diſpoſitione Juris communis ſeparantur, ac præſertim in Pupillis, & Minoribus, ſi ſine Tutoris, vel Curatoris conſenſu ſeſe cuipiam obligent. Layman *l.* 3. *tract.* 4. *c.* 9. *n.* 9. & alii.

QUÆSTIO IV.

De Reſtitutione in integrum, & quibus competat?

Reſtituere in integrum quid?

35. REſtituere in integrum idem eſt, ac reducere aliquem in eum ſtatum, in quo erat ante læſionem arg. *L.* 1. *C. De ſententiam paſſis*. Nam ob æquitatem naturalem, ac Jure communi ſic diſponente, Judex certis hominibus in contractu, vel alia actione graviter læſis, aut deceptis, cognita cauſa, ſubvenit reſtituendo eos in integrum: ſic enim Minorennis, videns in aliquo contractu ſe graviter fuiſſe læſum, ſi petat intra debitum tempus, ut reponatur in eo ſtatu, in quo fuit ante læſionem, Judex beneficio reſtitutionis in integrum eidem ſubvenit, ipſumque ponit in ſuo priſtino ſtatu.

Beneficium reſtitutionis, in quibus caſibus concedatur?

36. Conceditur autem hoc beneficium reſtitutionis tunc ſolùm, quando læſio eſt notabilis: nam ſi læſio ſit duntaxat modica, tunc extraordinarium hoc auxilium tribuere non convenit, ut dicitur *l. Scio ff. De in integrũ reſtitut.* & alibi. Siquidem juxtà illud tritum axioma. *De minimis non curat Prætor*. Vel, ut Gloſſa *cit. l. Scio, verſ. Summam*, loquitur: *De minimis non curandum*. Inſuper beneficium reſtitutionis in integrum, utpotè quod eſt remedium extraordinarium, non conceditur, ſi aliud remedium ſuppetat contractum revocandi, *text. clar. l. In cauſa ff. de Minoribus*. His prænotatis, ſit

37. CONCL. I. Beneficium reſtitutionis in integrum conceditur omnibus ætate minoribus (id eſt, qui vigeſimum quintum ætatis annum nondum compleverunt) ſi ex contractu, vel quaſi contractu, graviter prudentum judicio læſi ſunt. Ita habetur *L.* 1. *& ſeq. ff. de Minoribus viginti quinque annis*. Ratio hujus conſtitutionis eſt: quia fragile eſt, & infirmum hujus ætatis conſilium, & multis captionibus ſuppoſitum, multorumque inſidiis expoſitum; undè iſtud extraordinarium auxilium eiſdem Prætor pollicitus eſt, prout ibidem loquitur textus. Et quidem hæc Concluſio intelligenda eſt; quamvis ejuſmodi contractus fuerit inſtitutus cum Patris, vel Curatoris conſenſu, imò etiam Judicis decreto interveniente; adhuc enim beneficio reſtitutionis locus erit, *L.* 2. *C. Si tutor vel Curator intervenerit*, cum concordantiis.

Conceditur omnibus ætate minoribus.

Excipiuntur aliqui caſus.

38. Excipiuntur tamen aliqui caſus à data regula. I. Si talis poſt expletum vigeſimum quintum ætatis annum factus major, ratificet ea, quæ in minori ætate cum Tutoris, vel Curatoris conſenſu egit: tunc enim beneficium reſtitutionis petendæ perdit, *L.* 1. *&* 2. *C. Si major factus &c.* II. Si minor pubertate jam adempta contractum à ſe initum juramento ſponte facto confirmavit, *l. Sacramenta puberum. C. Si adverſus venditionem &c.* Omittuntur nonnullæ aliæ limitationes minùs ad propoſitum attinentes.

Beneficium reſtitutionis in integrum competit Eccleſiis &c.

39. CONCL. II. Beneficium reſtitutionis in integrum competit inſuper Eccleſiis, aliiſque locis piis. Ita habetur clarè in Jure Canonico, *tit. De in integrum reſtit.* per plura Capitula: ſiquidem Eccleſia fungitur jure minoris. Quòd ſi verò perſonæ Eccleſiaſticæ in propriis juribus, aut bonis ſuis patrimonialibus, aliiſve privatis lædantur non competit ei beneficium reſtitutionis: quia ceſſat tunc communis favor Eccleſiæ.

Debet peti intra quadriennium.

40. CONCL. III. Ad petendam reſtitutionem in integrum ex quacunque cauſa, hodie conceditur continuum quadriennium. Ita habetur expreſsè *l. ult. C. de Temporibus in integrum*

grum reſtitutionis, & tenent Doctores communiter.

Quadriennium hoc, quando incipiat. 41. Circa quod notandum, quòd quadriennium iſtud in reſtitutione Minorum inchoetur primùm ab ætate legitima, ſeu à primo die exacti vigeſimi quinti anni, ceſſante tamen alio impedimento. In reſtitutione verò Eccleſiæ, aliorumque piorum locorum, incipit dictum quadriennium à tempore factæ læſionis, ſicuti conſtat ex *c. Eccleſia de reſtit. in integrum*, *in 6.*

Præſertim ſi Prælatus Eccleſiæ malè alienans, diutiùs vixit. 42. Intellige, *niſi prævaricationis, vel fraudis manifeſtæ, probetur ſuper hoc intervenisſe commentum, aut alia rationabilis cauſa ſubſit, quæ ſuperiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum*: prout limitatur *cit. cap. Eccleſia*. Ubi proindè Gloſſa *verſ. Cauſa*, & Fagnanus *c. Requiſivit. n. 14. de Reſtit. in integrum*, poſt Abbatem, & alios inferunt, poſſe concedi Eccleſiæ beneficiũ reſtitutionis etiam poſt quadrienniũ, ſi Prælatus malè alienans (hoc eſt, cum gravi damno Eccleſiæ) tanto tempore vixit: nam hoc quadriennium non currit, quamdiu vivit Prælatus, qui malè alienavit, *arg. c. Si Sacerdotes 16. q. 3.* Ratio hujus eſſe videtur: quia Prælatus ille non facilè revocabit factum ſuum, & ſic Eccleſia, quantùm ad propoſitum, tunc cenſetur carere legitimo defenſore, ut proindè juſta cauſa ſubſit eandem reſtituendi poſt quadriennium.

Beneficii reſtitutionis in integrum quibus aliis competat. 43. Pro complemento hujus Quæſtionis ſciendum, quòd Reſpublica quoque jure Minorum gaudeat, adeóque auxilium reſtitutionis implorare poſſit, *L. 4. C. Quibus ex cauſis majores &c.* ubi dicitur: *Reſpublica æquiparatur minori, & ideò habet beneficium reſtitutionis in integrum*. Idque extendunt Doctores primò ad Principem, tanquam caput Reipublicę. Deinde ad Univerſitatem Studioſorum, cùm in ea non pauci, imò plerique minorennes reperiantur. Tertiò, ad Vicos communitatem habentes. Tandem idem beneficium quandoque conceditur rudibus, ut ruſticis, mulieribus, &c. prout ampliùs declarant Canoniſtæ.

DISTINCTIO II.

De Contractibus Gratuitis.

QUÆSTIO I.

De Promiſſione, ejuſque obligatione.

Ratio ordinis. 1. PRæmiſſis illis, quæ concernunt Contractus in genere, pergendum ad explicandos Contractus in ſpecie, ordiendo à Contractibus gratuitis ſeu lucrativis, qui ex una ſolùm parte obligationem inducunt; ſive, in quibus nihil rependitur, ut eſt Promiſſio, Donatio, Commodatum, Precarium, & Depoſitum. Et quidem incipiendo à Promiſſione, ſit

Promiſſio quid? 2. CONCL. I. *Promiſſio* eſt ſpontanea & deliberata fidei obligatio, facta alteri de re quapiam bona, & poſſibili. Ita in re communis. Et hujuſmodi Promiſſio tunc fit, quando quis ſponté & liberaliter, atque animo ſeſe obligandi; pollicetur alteri quidpiam dare, vel facere, quod honeſtè poteſt. Dicitur primò, quòd Promiſſio fit *de re quapiam bona*: ſiquidem, ut habet Regula 69. Juris in 6. *In malis promiſſis fidem non expedit obſervare*. Idque intelligendum; etiamſi Promiſſio ſit juramento firmata: nam *non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*. Reg. 58. Juris in 6. Et additur, *& poſſibili*: quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, juxtà Reg. 6. eod.

Quomodo differat à propoſito? 3. Dicitur ulterius, *obligatio fidei*: per quod Promiſſio differt à Propoſito. Nam Promiſſio eſt actus, quo quis ſe alteri obligat ad aliquid dandum, vel fa-

faciendum, juxtà proximè dicta, & explicatur per verbum, *Promitto me facturum, aut daturum hoc, vel illud*. E contrà Propoſitum, licèt ſit firmum ac deliberatum, ex ſe nullam inducit obligationem: concipitur enim ſine actuali obligatione, ac explicatur per verbum, *Faciam, dabo* &c. ſed non intenditur obligatio.

Propoſitũ non ſervare, an ſit peccatum.

4. Infertur proindè, quod ſi quis Propoſitum utcunque firmum non ſervaverit, peccati propterea reus non ſit, cùm nulla ſe obligatione conſtrinxerit: ut puta ſi quis propoſuit jejunare, dare eleemoſynam, aut certas preces perſolvere. Intellige, niſi quis aliunde ſit obligatus ad tale quid faciendum; aut niſi id fiat ex inordinata paſſione, gravi ſocordia, vel negligentia. Quinimò Layman *lib. 3. ſect. 3. n. 16.* poſt Leſſium *lib. 3. cap. 2. n. 49.* in tali inordinata bonorum Propoſitorum mutatione agnoſcit peccatum inconſtantiæ, ex genere ſuo veniale; cùm ſit quædam inordinatio mentis; quod benè conſultatum, judicatum, & acceptatum eſt, leviter & ſine ulla rationabili cauſa derelinquere.

Promiſſionis quanta ſit obligatio.

5. CONCL. II. Promiſſio propriè dicta, ſi ſit legitimè facta, & ab altero acceptata, ex genere ſuo obligat ex Juſtitia, & ſub peccato mortali; niſi rei promiſſæ parvitas excuſet. Ita Doctores communiter. Undè illud vulgatum dictum: *Omne promiſſum cadit in debitum*, arg. c. Qualiter de Pactis, ibi: *Studioſè agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur*, & alibi. Ratio eſt: quia promittere propriè loquẽdo, non eſt utcunque verùm dicere, ſed ſimul aſtringere alteri fidem ſuam.

Loquendo de Promiſſione propriè dicta.

6. Dicitur *Promiſſio propriè dicta*. Siquidem præſens Concluſio ſolùm procedit, ſi quis verè promittat animo ſe obligandi: nam ſi abſque animo obligandi ſe, facta ſit promiſſio; non tenetur vi illius quis adimplere promiſſum eò quòd reverà non fuerit promiſſio propriè dicta, cùm deficiat voluntas ſe obligandi.

Excuſantur multæ promiſſiones à mortali.

7. Et hinc infert Sanchez *lib. 1. de Matr. diſp. 5. n. 15.* quòd plurimæ promiſſiones excuſari poſſunt à mortali: quia per eas non intendunt homines ſe obligare præcisè, ſed ex quadam benevola honeſtate, vel ignorant tantam ex ſimplici promiſſione conſurgere obligationem, exiſtimantes, ſolùm ſe obligari ad ſuum tuendum honorẽ. Unde in proverbium abit; *Verba humanitatis minimè obligare*. Hæc ille. Veruntamen hoc intelligendum, ſecluſo alio damno proximi: alioquin haberent locum dicta ſuperiùs (a) de cæteris fictè contrahentibus.

(a) Diſt. 1. n. 13.

Promiſſio variis modis obligare deſinit.

8. CONCL. III. Promiſſio valida variis modis obligare deſinit. Ita communis; idque patet inductione. Et I. Ceſſat Promiſſio obligare propter condonationem Promiſſarii, potentis condonare: nam quilibet ſuo juri renuntiare poteſt. II. Ceſſat obligare Promiſſio per mutationem objecti, ſi videlicet res promiſſa fiat interim impoſſibilis, illicita per leges, damnoſa vel inutilis Promiſſario, in cujus utilitatem, commodum & gratiam facta eſt promiſſio.

9. III. Ceſſat obligare Promiſſio propter ſupervenientem ſine ſua culpa talem mutationem ſtatus rerum, ut judicio prudentum (quod ex qualitate rei promiſſæ, & ipſarum perſonarum, formandum eſt) cenſeatur Promiſſor talem eventum non voluiſſe comprehendere: ſiquidem ultra ejus intentionem non obligat promiſſio. Sic fieret, ſi quis pauperi promiſit centum florenos, & poſtmodùm ipſemet promittens in paupertatem incidat, adeòque iis ad honeſtè ſuſtentandum ſe, ſuamque familiam indigeat. Item ſi quis puellæ promiſit Matrimonium, quæ poſtmodùm fit pauper, multùm deformis, aut ab alio corrumpitur, & hujuſmodi; prout in ſimili ſuperiùs (b) dictum eſt, agendo de Juramento.

(b) Trac. 6. Diſt. 2. n. 23.

10. IV. Ceſſat promiſſio obligare propter ingratitudinem Promiſſarii (id eſt, illius, cui facta eſt promiſſio:) hæc enim non tantùm obligationem promiſſionis tollit, ſed inſuper, ſi ſit gravis, donationem facit revocabilem *c. ult. de Donationibus*.

11. V. Ceſſat talis obligatio Pro-

miſſionis per compenſationem, dum videlicet duo ſibi invicem quidpiam promiſerunt, & alter non vult ſtare promiſſis: tunc enim neque prior manet obligatus ad ſtandum ſuo promiſſo.

VI. 12. VI. Ceſſat obligare Promiſſio ob non ſubſiſtentiam cauſæ principalis: ut ſi cuipiam intuitu paupertatis quidpiam promiſiſti, quem poſteà comperis revera non eſſe pauperem. Idem dicendum, ſi intuitu præſtationis beneficii facta erat promiſſio remuneratoria, & tamen illud beneficium præſtitum non eſt, ſed falsò ita exiſtimatum.

QUÆSTIO II.

De Donatione, & variis ipſum attinentibus.

Donatio quid? 13. CONCL. I. *Donatio*, quæ juxta nominis ethimologiam idem eſt, ac *doni datio*, benè deſcribitur cum Scoto *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 2. quòd ſit datio rei merè liberalis. Sive, ut alii loquuntur, *Donatio* eſt tranſlatio dominii alicujus rei per actum merè liberalem in alium facta, & hæc propriè appellatur Donatio.

Dividitur in merè gratuitam & remuneratoriã. 14. CONCL. II. Donatio dividitur multipliciter. Et in primis dividitur ipſa in *Donationem merè gratuitam*, cui proximè data definitio convenit, & in *Donationem remuneratoriam*, quę fit intuitu alicujus accepti beneficii. Deindè in *Donationem abſolutam*, ſeu puram, & in eam, quæ fit ſub conditione aliqua, v. g. dono tibi hunc agrum ſi Romam perrexeris. Præcipua tamen diviſio eſt illa, qua ipſa dividitur in Donationem inter vivos, & in Donationem mortis causâ.

Donatio mortis cauſa, quæ? 15. *Donatio mortis cauſa* dicitur ea, quæ fit propter mortis ſuſpicionem: cùm nempè quis ita donat, ut ſi quid humanitus ei contigiſſet, haberet is, qui accepit, ſin autem ſupervixiſſet, is qui donavit, reciperet. Quod poſterius etiam dicendum, ſi eum donationis pœnituiſſet, aut ſi prior deceſſiſſet ille, cui cauſa mortis donatũ eſt, prout habetur §. 1. *Inſtit. de Donationibus*.

16. Infertur proindè, quòd hæc Donatio mortis cauſa, ſicut & Teſtamentum, ac quodlibet Legatum, quocunque tempore revocari poſſit uſque ad mortem. Neque ad hanc revocationem requiritur alia cauſa præter liberam voluntatem donantis, vel teſtantis: ſiquidem cùm talis donatio fiat cauſa mortis, ac ſub conditione, *Si morior*, anteà ſemper licet pœnitere. Undè eſt illud vulgatum axioma inter Juriſtas: *Ambulatoria eſt voluntas defuncti uſque ad vitæ ſupremum exitum*, l. Quòd ſi ff. De adimendis legatis. Sed de Donationibus mortis cauſa, plura *Diſt. ſeq. per totam*, agendo de Teſtamentis. *Poteſt revocari, ſicut & Teſtamentum.*

17. *Donatio inter vivos* eſt, quę fit ſine ulla mortis ſuſpicione ex mera liberalitate, & ea mente, ut res dona a fiat ſtatim accipientis, *arg. L.* 1. *ff. de Donatione*. Undè hujuſmodi Donatio ſemel perfecta, temerè revocari non poteſt. Dicitur, *temere revocari non poteſt*: nam ob certas cauſas, veluti ob ingratitudinem Donatarii (ſi nempè impias in anus in Donatorem injecerit, aut ei graves injurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, aut vitæ periculum inferre præſumpſerit) Donatio inter vivos per ipſum Donatorem revocari poteſt, non tamen per ejus hæredem, ſi ipſe Donator tacuit, prout expreſsè habetur *c. ult. de Donationibus*, & alibi. Et de hac Donatione inter vivos ex profeſſo hìc agitur. *Donatio inter vivos, quæ & an revocari poſſit?*

18. CONCL. III. Donatio antè acceptationem non parit ullam obligationem, poteſtque liberè revocari, etiamſi quis abſolutè ſe obligare voluerit. Patet hoc ex dictis *Diſtinct. præced. num.* 4. *&* 6. Nam nullus eſt contractus, nullumque pactum, donec adſit conſenſus reciprocus duorum. *Hæc ante acceptationem non obligat.*

19. Notandum tamen cum Sanchez *lib.* 1. *de Matrim. diſp.* 6. *n.* 11. & communiori Doctorum, paucis exceptis, quòd Donatio præſenti & tacenti facta, jam cenſeatur ab eo eſſe acceptata: quia in favorabilibus, *Qui tacet conſentire videtur*, juxtà Regulam *Cenſetur acceptari à præſente & tacente.*

lam 43. Juris in 6. Imò ſi Donatio fiat ipſimet Deo, vel in ejus honorem cuipiam Sancto, valet ea irrevocabiliter, nec opus eſt ulteriori acceptatione; cùm Deus illicò acceptet donationem ad honorem ſuum factam.

An poſſit acceptari pro alio, aut pro determinata Eccleſia.

20. Notandum ulteriùs, quamvis pro alio Promiſſionem, aut Donationem, nemo poſſit regulariter loquendo acceptare abſque ſpeciali ejus mandato, ſeu commiſſione, id tamen fallere in nonnullis caſibus. Siquidem primò, ſi donatio fiat determinatæ Eccleſiæ, vel alicui alteri cauſæ piæ, poteſt ea à quolibet, etiam homine privato, acceptari, dummodò verba ad ipſum dirigantur. Et notanter hoc ultimum additur: quia ſi verba nullo modo, neque expreſsè, neque implicitè ad ipſum diriguntur, is non poterit acceptare Promiſſionem, vel Donationem pro alio; prout ex communi docet Covarr. *in c. Quamvis de Pactis, in 6. p. 2. §. 4. nu. 13.* & Leſſius *l. 2. c. 18. n. 49.* Nam ſi verba ad eam nullatenus diriguntur, non intervenit reciprocus conſenſus; qualis tamen requiritur ad omne Pactum, omnemque Promiſſionem, atque Donationem. Deindè in quibuſdam caſibus, dummodò verba dirigantur ad ipſum præſentem, poteſt Pater, vel Mater Donationem acceptare pro Filio, Tutor pro Pupillo, Curator pro Minore, Filiusfamilias pro Patre, Servus pro Domino, Monachus pro Monaſterio, & alii hujuſmodi.

Donatio ante actualem rei traditionem non dat jus in re.

21. CONCL. IV. Donatio merè verbalis ante actualem rei traditionem non dat jus in re, ſed ad rem duntaxat. Ita communis. Quia, ut dicitur l. Traditionibus. C. de Pactis, *Traditionibus, & uſucapionibus dominia rerũ, non nudis pactis acquiruntur.* Undè licèt acceptes donationem verbalem, qua tibi Cajus donat equum abſentem, non per hoc acquiris jus in re, ac dominium equi ante traditionem: & hinc, ſi intereà Cajus donet, aut vendat equum alteri, eique tradat, is dominium equi acquirit, tu item habes actionem perſonalem in Cajum pro injuria tibi facta ratione juris ad rem, quod vi donationis habebas in equo.

Donatio ultra 500 Solidos nõ valet quoad exceſſum.

22. CONL. V. Donatio inter vivos ultra quingentos Solidos Jure communi Cæſareo eſt invalida, niſi accedat inſinuatio apud Judicem; ſed quoad exceſſum duntaxat ipſa non valet, ſimulque certis adhuc caſibus exceptis. Ita communis, & habetur expreſsè deciſum *l. pen. de Donationibus*, & alibi. Et hoc quidem rationabiliter eſt conſtitutum ut obvietur fraudibus nonnullorum: ſimulque, ne cives cæteroquin locupletes, per exceſſivas donationes temerè factas ad paupertatem redigantur.

Per Solidum intelligitur Aureus.

23. Portò per quingentos Solidos hodie communiter intelliguntur quingenti Aurei, ſeu Dugati, qui faciunt mille Imperiales noſtrates: nam in Jure Aureus accipitur pro Solido, ita ut ſeptuaginta duo Solidi, ſeu Aurei, faciant unam libram auri, prout ſentit Gloſſa *§. fin. Inſtit. de pœna temerè litigãtium.* Undè ſi quis ultrà quingentos tales Solidos velit donare inter vivos, opus eſt, ut actis publicis intervenientibus talem donationem inſinuet apud Magiſtratum, & Judicis authoritas accedat; alioquin ipſa quoad exceſſum non valebit.

Declaratur Concluſio.

24. Dicitur, *quoad exceſſum non valebit*, nempe quoad illam quantitatem ſummæ, quæ excedit quingentos Solidos. Siquidem quoad ſummam quingentorum Solidorum donatio illa valebit. *l. Sancimus, C. de Donationibus.* Accedit ratio; quia, ut habet Regula 37. Juris in 6. *Utile non debet per inutile vitiari*: quod communiter intelligitur, quando utile ab inutili ſeparari poteſt, prout fit in propoſito.

Excipitur donatio ad pias cauſas.

25. Additur in Concluſione, *ſimulque certis adhuc caſibus exceptis.* Nam ſunt nonnulli caſus, in quibus ſuſtinetur Donatio ultra quingentos Solidos. Sic enim primò valet donatio in quacunque quantitate, etiam ſine inſinuatione apud Judicem, ſi facta eſt Eccleſiæ, vel ad alias cauſas pias: quia Jus Civile pietatis opera impedire, vel reſtringere non poteſt; cum Chriſti conſilium ſit, Matth. 19. *Vade, vende omnia quæ habes, & da pau-*

peri-

Digitized by Google

peribus. Dummodo tamen Donatio non ſit inofficioſa, id eſt, talis, quæ liberis Legitimam Jure naturæ à parentibus debitam adimat; aut quæ viciſſim à liberis indiſcretè facta ſubtrahat parentibus media ad ſubſtentationem neceſſaria: nam talem donationem Chriſtus quoque reprobat Matth. cap. 15.

Et nonnulla aliæ donationes.

26. Deinde valet Donatio etiam ultra quingentos Solidos facta à Principe, vel Principi à privato. Rurſum valet ejuſmodi Donatio, quæ fit militibus à belli Ducibus ex propriis bonis mobilibus, vel hoſtium ſpoliis. Inſuper valet Donatio, quæ fit ob cauſam, utputà ad militiam, aut nuptias, ad redimendos captivos, ad ædium deſtructarum reparationem. Item valet Donatio remuneratoria beneficiorum, ac obſequiorum præſtitorum, prout habetur *l. Sancimus, & l. Si quis pro redemptione, C. de Donationibus*, & alibi.

QUÆSTIO III.

Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum?

Commodatum quid?

27. CONCL. I. *Commodatū eſt alicujus rei ad aliquem ſpecialem uſum gratuitò facta conceſſio.* Ita Gloſſa *cap. un. Verſ. Commodatum. de Commodato*, eſtque in re communis. Ubi tamen notandum, quòd hîc Commodatum definiatur, prout ſumitur pro contractu: ſubinde enim Commodatum accipitur etiam pro ipſa re commodata. Et quidem is, qui rem ſuam alteri commodat, dicitur *Commodator*, ſeu *Commodans*; qui verò accipit rem ab alio ſibi commodatam, appellatur *Commodatarius*: & idem dicendum de Depoſitario, Mutuatario, & aliis hujuſmodi terminis.

28. Dicitur in primis in data definitione *alicujus rei*. Intellige ſive ea immobilis ſit, utputa domus, aut ſtabulum: ſive mobilis, præſertim quæ uſu non conſumitur, licèt minuatur ſeu atteratur; ut equus, veſtis, vaſa &c. hæc enim omnia commodari poſſunt, *L. 1. ff. Commodati*. Et additur, *gratuitò facta conceſſio*: in hoc ſiquidem differt Commodatum à Locatione; nam res tunc propriè intelligitur commodata, ſi nulla mercede accepta cuipiam utenda traditur; alioquin mercede interveniente locatus uſus rei videtur. *Gratuitum enim Commodatum eſſe debet*, uti notatur *§. Item. 15. Inſtit. Quibus modis re contrahitur obligatio*.

Quomodo differat à Locatione.

Pignore, & Depoſito.

29. Dicitur ulteriùs, *ad uſum*. In hoc quippè Commodatum differt à Pignore, & Depoſito, quorum uſus non conceditur: nam ſi creditor Pignore, vel Depoſitarius re depoſita, domino invito utatur, furtum committit. *§. Furtum autem. Inſtit. de Obligationibus, quæ ex delicto &c.* Deindè per hoc differt Commodatum à Mutuo, utpote in quo rei datæ dominium transfertur; in Commodato verò ſolus uſus, domino aut poſſeſſione penes Commodantem remanente. Additur verò, *ad aliquem ſpecialem uſum.* Non enim licitum eſt uti re commodata ad alium uſum, quam ad quem conceſſa eſt *arg. cap. un. de Commodato*, ibi: *Niſi poſt uſum expletum, cujus gratia res fuerat commodata*; & alibi.

At Mutuo?

Precarium quid.

30. CONCL. II. *Precarium eſt, quod precibus petenti utendum conceditur, quamdiu is, qui conceſſit, patitur.* Ita habetur *L. 1. ff. de precario*, eſtque communis. Unde Precarium fermè convenit cum Commodato, cùm utrumque gratis fiat: differt tamen a Commodato in hoc, quòd Commodatum fiat ad certum tempus, vel certum uſum, ita ut antea res commodata à domino repeti non poſſit, eo autem finito reſtituenda ſit, quamvis non repetatur; *cùm dies ſtatuta pro domino interpellet*, cap. ult. de Locato, & alibi. E contrà Precarium quocunque tempore revocari poteſt: nam qui precariò concedit, ſic dat, quaſi tunc recepturus, cum ſibi libuerit, *cit. L. 1. ff. de Precario*. Intellige, dummodò non ſtatim revocetur ſine cogente neceſſitate: ne fruſtrà & illuſoriè conceſſum videatur, ac beneficium alicui præſtitum, ipſi damnoſum exiſtat.

Depoſitum quid.

31. CONCL. III. *Depoſitum eſt, quod cuſtodiendū alicui datur.* Ita habetur

tur

Digitized by Google

tur *L. 1. ff. Depoſiti.* Et quidem Depoſitum regulariter fit gratia ſolius deponentis, & nulla mercede data vel promiſſa: alioquin ſi pro cuſtodia rei detur merces, jam hoc caſu depoſitum tranſibit in contractum Locationis & Conductionis, cùm Depoſitarius accipiens mercedem, cenſeatur operas ſuas ad rem cuſtodiendam alteri locaſſe, ut dicitur *cit. L. 1. §. ſi veſtimenta. ff. Depoſiti.*

Depoſitarius re depoſita utens ſine licentia, peccat.

32. CONCL. IV. Si Depoſitarius re depoſita ſine expreſſa, vel rationabiliter præſumpta domini licentia utatur, aut ipſam alienet, peccat, & furtum committere cenſetur. Ita habetur *l. Si ſacculum. ff. Depoſiti. & §. Furtum autem. Inſtit. de Obligationibus, quæ ex delicto naſcuntur*, cum concordantiis. Ratio eſt: quia uſus rei non eſt ipſi conceſſus, ſed tantùm res ipſa, ut eam cuſtodiat.

Limitatur Concluſio.

33. Additur tamen, *ſine expreſſa, vel rationabiliter præſumpta domini licentia.* Siquidem quando Depoſitarius bona fide exiſtimat, domino id non diſplicere; ſi utatur re depoſita, jam non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur; idque multò magis dicendum, ſi dominus expreſſam utendi licentiam conceſſerit. Addit Leſſius *lib. 2. cap. 26. n. 5.* quando Depoſitum eſt res uſu conſumptibilis, v. g. triticum, vinum &c. & Depoſitarius certus eſt, ſe, quando Depoſitum repetetur, paratum habiturum aliud ejuſdem menſuræ & bonitatis: tunc non fore peccatum, ſaltem mortiferum, uti Depoſito, & illud alienare: quia nullum incommodum taliter irrogatur deponenti, undè is rationabiliter cenſetur non eſſe invitus.

QUÆSTIO IV.

Ex qua culpa teneatur Commodatarius, Depoſitarius, & hujuſmodi, ſi res commodata, depoſita, &c. apud ipſum pereat?

Culpa aliter accipitur apud Juriſtas, quã Theologos, & quomodo.

34. ADvertendum quoad propoſitum, quod Culpa aliter accipiatur apud juriſtas, aliter apud Theologos; ſiquidem apud Theologos culpa idem eſt, ac peccatum, ſive id mortale ſit, ſive veniale. Apud Juriſperitos verò culpa idem eſt, ac omiſſio alicujus diligentiæ, unde ſequitur quodpiam damnum proximo. Et poteſt facilè contingere, quod hujuſmodi culpa juridica ſeu civilis ſit homini involuntaria, & omni peccato coram Deo vacet: veluti ſi ex naturali oblivione librum tibi commodatum in publico loco reliquiſti, undè ſequitur ejus amiſſio, culpam juridicam commiſiſti, quamvis coram Deo nihil peccaveris, ob hujuſmodi naturalem inadvertentiam.

Culpa juridica, ſeu Civilis caſus, &

35. Differt autem Culpa hujuſmodi à Culpa, & Dolo, nam culpa quæcunque civilis poteſt caveri diligentia hominis, cùm ſit omiſſio illius diligentiæ, quam homines diligentes, vel ſaltem diligentiſſimi talis ſtatus, & conditionis, adhibere ſolent. Caſus autem eſt rei inopinatæ eventus, qui neque à diligentiſſimo prævideri, & caveri poteſt: ſic caſu fortuito fiunt, quæ contingunt per bellum, furtum latronum, terræmotum, gelu, grandinem, fulmina, & his ſimilia. Dolus verò dicitur omnis callidiras, fallacia, & machinatio, ad circumveniendum, fallendum, & decipiendum alterum adhibita, *L. 1. ff. de Dolo malo.*

Dolus, quid,

Culpa juridica triplex. Lata, quæ æquiparatur dolo.

36. Porrò Culpa juridica, ſeu civilis, communiter dividitur in culpam latam, levem, & leviſſimam. *Culpa lata* eſt omiſſio ejus diligentiæ & circumſpectionis, quam paſſim homines ejuſmodi conditionis adhibere ſolent, qualis foret, ſi quis librum commodatũ relinqueret foris ante oſtium, qui proindè perditur. Et talis culpa lata licèt dolus propriè non ſit, tamen in Jure æquiparatur dolo, *L. 1. ff. Si menſor falſum &c.* ibi *Lata culpa planè dolo comparabitur* cum concordantiis, *Culpa levis* eſt omiſſio ejus diligentiæ, & circumſpectionis, quam ſolent homines diligentiores illius conditionis, vel artis adhibere, & talis culpa foret illius, qui librum ſibi commodatum intra cubiculum relinqueret, oſtio tamen aperto, nam homines dili-

li-

ligentiores ſolent claudere januam. *Culpa* tandem *leviſſima* eſt omiſſio ejus diligentiæ, quam diligentiſſimi & prudentiſſimi adhibent: qualis foret ejus, qui librum ſibi commodatum intra cubiculum relinquens clauſit quidem oſtium, ſed nõ tentavit manu, an illud benè ſit obſeratum: prout haſce culpas exemplificat Navarrus *c.*17. *Manu.n.*178. & alii. His prænotatis, ſit

Leviſſima, quæ?

Commodatarius, aut Depoſitarius nõ tenetur de caſu fortuito.

37. CONCL. I. Si res apud Commodatarium, aut Depoſitarium fortuito caſu pereat, ad nullam ipſe reſtitutionem tenetur (nam quælibet res domino ſuo perit) niſi aliter expreſsè ſit conventum, aut ipſe fuerit in mora reddendi, vel niſi ex ſua culpa fuerit data occaſio tali caſui fortuito. Ita Doctores communiter, & habetur expreſſum in Jure Canonico *cap. unic. de Commodato*, ibi: *Cùm gratia ſui tantum quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur: licèt caſus fortuitus (niſi acciderit culpa ſua, vel intervenerit pactum, ſeu in mora fuiſſet) ſibi non debeat imputari.* Hæc ibi.

Niſi aliter fuerit cõventum.

38. Additur notanter I. *Niſi aliter expreſsè ſit conventum.* Nam ſi pactum intervenit de præſtando damno quomodocunque res pereat, tenebitur quis etiam de caſu fortuito, eò quòd periculum rei in ſe ſuſceperit, ſeque obligaverit ad quodcunque damnum reſarciendum, ſiquidem *contractus ex conventione legem accipiunt*. Reg. 85. Juris in 6.

Aut is fuerit in mora reddendi.

39. Additur II. *Niſi fuerit in mora reddendi.* Quia ſi quis tardaverit reddere domino Commodatum poſt expletũ ejus uſum, vel Depoſitum, poſtquam illud dominus repetivit, ſicque fuerit in mora reddendi, tenebitur etiam de caſu fortuito; nam *mora ſua cuilibet eſt nociva*, Reg. 25. Juris in 6. intellige, niſi res eodem modo fuiſſet peritura apud dominum: quia tunc non cenſeretur domino fuiſſe cauſa damni, ſicque nõ obligaretur ad recompenſationem damni Leſſ. *lib.*2. *c.*7. *n.*38. & alii.

Ac niſi caſus ſua culpa acciderit.

40. Additur III. *Niſi caſus fortuitus ſua culpa acciderit*: prout fieret, ſi vas argenteum, tibi pro convivio in civitate celebrando commodatum, tecum accepiſti peregrè profectus, ſicque illud in naufragio, vel prædonum incurſu perdidiſti; nam tunc teneberis de hoc caſu fortuito, utpotè qui tua culpa accidit, qua commodatum ſine licentia commodantis foras extuliſti. Et hæ tres limitationes expreſsè habentur in *cit. cap. un. de Commodato.*

Spectãdo Jus naturale, quinam tenetur de damno dato in re alterius?

41. CONCL. II. Siſtendo intra limites Juris naturalis, nemo tenetur de damno dato in re alterius, etiam ſi ſit apud ipſum ex contractu, niſi ob dolum aut culpam latam, ſive, niſi res illa pereat apud ipſum ex tanta ſua negligentia ſeu culpa, quæ ſit peccatum mortale. Ita Leſſius *loc. cit. n.* 38. cum aliis. Notanter dicitur, *ſiſtendo intra limites Iuris naturalis*, propter ſequentẽ Concluſionem; unde ſit

Spectãdo Leges humanas tenetur Commodatarius de culpa leviſſima. Depoſitarius ſolum de dolo &c.

42. CONCL. III. Spectando tamen Leges humanas, aliter de hoc eſt diſcurrendum; Siquidem, loquendo de Commodato, *cùm gratia ſui tãtùm quis commodatũ accipit, de leviſſima etiam culpa tenetur*, ut habetur *cit. cap. un. de Commodato*, cum concordãtiis. E contra verò Depoſitarius ordinariè tenetur ſolùm præſtare dolum, & culpam latam, *arg. L.* 1. *C. Depoſiti*, ibi: *Qui depoſitum accepit, dolum ſolum & latam culpam præſtare debuit*: & tenent Doctores communiter. Ratio diverſitatis inter Commodatarium, & Depoſitarium eſt; quia Depoſitũ regulariter fit gratia ſolius deponentis, ut illud ipſi ſecurè aſſervetur; Commodatum verò gratia ſolius Commodatarii, cujus neceſſitati atque indigentiæ per rem commodatam quis ſubvenit, atqui naturalis æquitas poſtulat, ut major adhibeatur diligentia in cuſtodienda re aliena, quã quis gratis ad ſolam ſuam utilitatem accepit, quam ſi eam accepiſſet ob alterius duntaxat gratiam, & utilitatẽ.

Tres Regulæ, quãtùm ad propoſitũ. I.

43. Porrò ut tota hæc materia clarius præ oculis habeatur en tibi tres Regulas, quas Doctores paſſim aſſignant, atque deſumunt ex variis textibus utriuſque Juris. I. Regula eſt in contractibus, qui celebrantur gratia dantis tantùm (prout regulariter loquendo fit in Depoſito) præſtatur do-

dolus, & culpa lata ſolùm: exceptis tamen quibuſdam contractibus, nempè Tutelæ, Mandati, & Negotiorum geſtorum, in quibus ob ſpecialem rationem etiam præſtatur culpa levis, ut dicitur *l. Contractus, ff. de Reg. Iuris*, & ampliùs explicant Juriſtæ.

II. 44. II. Si contractus fiat gratia recipientis tantùm (prout regulariter fit in Commodato) tunc præſtatur non ſolùm dolus & culpa lata, ſed etiam culpa levis atque leviſſima, *arg. cit. c. un. de Commodato.* Excipe Precarium, in quo, quia totaliter ex liberalitate concedentis deſcendit; atque ad libitum ejus quolibet tempore revocari poteſt, nonniſi dolus & culpa lata præſtatur, *text. clar. l. Quæſitum. §. Eum quoque, ff. de Precario.*

III. 45. III. Quod ſi verò contractus fiat gratia utriuſque (prout contingit in Pignore, quòd datur & gratia Creditoris, ut ei fiat aſſecuratio rei creditæ; & gratia debitoris, ut ei ſub aſſecuratione pignoris quidpiam mutuò concedatur) tunc præſtatur dolus & culpa lata, ſimùlque culpa levis, non autem leviſſima, *arg. l. Si ut certo §. Nunc videndum eſt, ff. Commodati*, & tenent Doctores communiter. Verùm occaſione præmiſſorum

An datæ Regulæ obligẽt in cõſcientia ante ſententiam Judicis.

46. Quæres I. An datæ Regulæ, ſeu leges, obligent in conſcientia ante ſententiam Judicis ad reparationem damni, ex culpa duntaxat levi, vel leviſſima dati? Et notanter additur, *ex culpa duntaxat levi, vel leviſſima*, nam ſi detur damnũ ex dolo, vel culpa lata (qualis, ut dictum, dolo æquiparatur) certum eſt, adeſſe obligationem in conſcientia reſarciendi damnum tertio illatum in contractibus, non minùs, ac extra illos.

Loquendo de damno ex culpa levi, vel leviſſima in contractibus dato, communior affirmat.

47. Reſp. Quamvis probabilior, & communior ſit ſententia, dictas leges ſtatuentes obligationem reſtituendi ratione damni, ob culpam levem, vel leviſſimam, in contractibus dati, obligare in conſcientia, & ante ſententiã Judicis; nihilominùs oppoſita ſententia, negans talem obligationem in cõſcientia, ſaltem antequam ab altera parte exigatur, vel etiam ante ſententiam Judicis, non eſt improbabilis, præſertim loquendo de damno ex culpa leviſſima dato. Ita Lugo *diſp. 8. de juſt. & iure, ſect. 8. n. 105.* Leſſius *lib. 4. cap. 7. n. 43.* & in ſimili Sanchez *lib. 1. de Matr. diſp. 37. n. 4.* citans alios. Ratio prioris partis eſt: quia ejuſmodi obligatio non tam deſcendere videtur ex pacto, quàm ex natura contractus, prout argumentatur Navarr. *c. 17. Manualis, n. 184.* contra Sotum: nam hoc ipſo, quòd quis ineat talem contractum, cenſetur ſe obligare ad præſtandam eam diligentiam, quam leges & natura talis contractus requirunt.

Verùm ſententia negativa nõ eſt improbabilis.

48. Altera pars, quæ negat talem obligationem in conſcientia, ſaltem antequàm exigatur reparatio damni à parte adverſa, vel etiam ante ſententiam Judicis, ex eo ſuadetur: quia prædictæ leges contractuum non videntur cum tãto rigore in Foro conſcientiæ receptæ; nemo enim eſt, qui pignori, vel rei conductæ, aut etiam commodatæ putat ſe majorem cuſtodiam debere ex Juſtitia, ac pro Foro conſcientiæ, quàm dominus ipſe adhibete ſolet. Accedit, quòd potiùs cẽſeatur eſſe caſus fortuitus, ſaltem pro Foro conſcientiæ, ſi ob culpam leviſſimam, quæ propter naturalem oblivionem, & inadvertentiam accidere poteſt, periit res aliena tibi commodata, abſque ulla tua culpa Theologica.

Quid, ſi dubitetur an culpa tua damnum acciderit.

49. Quæres II. Quid juris, quando dubium exiſtit, an culpa tua damnum acciderit? Reſp. Quando Depoſitarius, vel Commodatarius rationabiliter dubitat, an Depoſitũ vel Commodatum ſua culpa perierit, nec ne, ſatis convenit inter Doctores, quòd is non teneatur in conſcientia ad aliquam reſtitutionem: tum etiam, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis. In Foro tamen externo, ſi res Depoſitarii manſerint incolumes, præſumitur de dolo, *arg. cap. 2. de Depoſito*, ibi: *Bona fides abeſſe præſumitur, ſi rebus tuis ſalvis exiſtentibus, depoſitas amiſiſti*, junctâ *l. Quòd Nerva, ff. Depoſiti*, cum concordantiis. Quod ultimũ intelligendum eſt, niſi Depoſitarius pro-

probet, Depoſitum caſu periiſſe, vel non potuiſſe ſimul cum rebus ſuis, imminente v.g. incendio, ſalvari; tunc enim ceſſaret præſumptio doli.

Depoſitarius, vel Cõmodatarius, an poſſit ſalvare res proprias omiſſis alienis, ſi non poteſt utraſque?

50. Quæres III. Utrum Depoſitarius, vel Commodatarius poſſit ſubvenire propriis rebus, vel potiùs teneatur ſalvare res depoſitas vel commodatas, ſi utraſque ob caſum fortuitùm, utpura ob exortum improviſum incendium, aut irruptionem hoſtium, ſalvare nequeat? Reſp. hìc opus eſſe diſtinctione: nam ſi res tuæ ſint pretioſiores aliis depoſitis, vel commodatis, fatentur omnes, quòd poſſis præferre tuas pretioſiores aliis minùs pretioſis, ſi ambas ſalvare nequeas; maximè cum quilibet magis teneatur diligere ſe, quàm alium. Abbas *cap. 2. de Depoſit.* & alii. Quòd ſi verò res depoſitæ, vel commodatæ ſint pretioſiores tuis, teneris eas præferre rebus tuis vilioribus, eaſque ſalvare tuis minoris momenti relictis: quia hoc ſuadet Prudentia, & æquitas naturalis.

An ſalvando aliena pretioſiores, poſſit petere compenſationem.

51. Notat tamen Leſſius *lib. 2. cap. 27. n. 28.* & Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 7. n. 7.* quòd ſi Depoſitarius, vel Conductor, aliena propriis præferendo, paſſus fuerit jacturam, is poſſit petere compenſationem damni ſibi emergẽtis: eò quòd nulli officium ſuum debeat eſſe damnoſum. Secus eſt in commodatario: nam cùm in hujus ſolius gratiam Commodatum ſit factum, tenetur is Commodantem ſervare indemnem, etiam diligentiſſimè cuſtodiendo res ſibi commodatas.

DISTINCTIO III.

De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Teſtamentum, & quæ ejus requiſita?

Teſtamẽtum, quid.

1. CONCL. I. *Teſtamentum* juxtà nominis ethimologiam idem eſt, ac *teſtatio mentis*; & rectè definitur *L. 1. ff. de Teſtamentis*, dicendo: *Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ juſta ſentẽtia de eo, quod poſt mortem noſtram fieri voluerimus.* Quamvis enim aliqui majoris claritatis gratia addere ſoleant ly, *cum directa hæredis inſtitutione*; tum ad experiendam differentiam Teſtamenti à Codicillo, & aliis ultimis Voluntatibus; tum quia inſtitutio hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius Teſtamenti: nihilominùs Juriſconſulti hanc particulam ſubintelligi volunt ſub ly, *juſta ſententia*, id eſt, legitima, ſive Juri conſona, & habens omnes ſolemnitates Juris, inter quas eſt directa hæredis inſtitutio.

Dividitur in ſolemne & minùs ſolemne, ſeu privilegiatum.

2. CONCL. II. Teſtamentum variè dividitur. Et in primis aliud eſt perfectum, ſeu ſolemne, cui quadrat proximè data definitio: aliud minùs ſolemne, ſeu privilegiatum, quod etſi careat ſolemnitatibus Jure communi cæteroquin requiſitis, tamen ex privilegio valet: ut eſt Teſtamentum ad pias cauſas, Teſtamentum inter liberos conditum, Teſtamentum militare aut factum tempore peſtis, vel coram Principe, ſive apud Acta Judicis, de quibus infrà *Quæſt. 3.*

Paganum, & militare.

3. Rurſus Teſtamentum dividitur in paganum, & militare: hoc fit à militibus in caſtris, illud domi in pace. Teſtamentum paganum, ac ſolemne, dividitur ulteriùs in ſcriptum ſeu clauſum, & in nuncupativum. *Teſtamentum ſcriptum*, ſeu *clauſum* ſic dicitur, quòd ſcripto fiat ſervata debita forma Juris & hujuſmodi Teſtamentũ ſcriptum clauſum, præcipuè tunc fit, quando Teſtator latere vult id, quod in Teſtamento continetur; prout notatur *l. Hac conſultiſſima, C. de Teſtament.* Porrò *Teſtamentũ nuncupativũ* (vulgò *Teſtamẽtũ quod oretenus pronunciatur*)

Teſtamẽtum ſcriptum, ſeu clauſum, &

Teſtamẽtum nuncupativũ, quid.

dici-

dicitur illud, quo Teſtator non interveniente ſcriptura coram teſtibus ad hoc cõvocatis nuncupat, ſeu ore tenùs exprimit nomen hęredis, quidq; aliud de ſuis bonis poſt mortem fieri velit.

Hoc à Notario ſolet redigi in ſcripturam, ſcur.

4. Notat tamen Layman *lib.* 3. *tract.*5.*c.*1.*n.* 3. cum aliis, quod hodie nuncupatio talis coram teſtibus facta, plerumque à Notario publico ſoleat in ſcripturam redigi, non quidem ad ſubſtantiam actus ſervandam, ſed ad meliorem rei geſtæ comprobationem, ac Teſtamenti ſecuritatem: quia fieri poteſt, ut teſtes interim moriantur, vel inhabiles reddantur, quo minus coram Judice voluntatem Defuncti declarare valeant; quorum defectum abunde ſupplet publicum inſtrumentum Notarii.

Ad Teſtamentũ ſolemne ſcriptum requiruntur plura. I. Hæredis inſtitutio.

5. CONCL. III. Ad Teſtamentum ſolemne ſcriptum, ſeu clauſum, ſequentia requiruntur. I. Hæredis inſtitutio, ſiquidem *inſtitutio heredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius teſtamenti.* §.Ante hæredis. Inſtit. de Legatis; ac proindè ſpectat ad ejus ſubſtantiam: & *alioquin inutile teſtamẽtum, in quo nemo hæres inſtituitur*, ut dicitur § *In primis, Inſtit. de Fidei com miſſar. hæred.* cum concordantiis. Et per hanc conditionem præcipuè differt Teſtamentum à Codicillo, & aliis ultimis voluntatibus, eò quòd in Teſtamento fiat directa hæredis inſtitutio; non item in Codicillo.

II. Septẽ Teſtes.

6. II. Requiruntur ſeptem teſtes. Et quidem loquendo de foro externo, ac quantum eſt de Jure Civili, numerus ſeptenarius teſtium non tantum eſt de forma probatoria, ſed etiam de ſubſtantia Teſtamenti: ideò quidem, ut ſi unus deficiat, Teſtamentum Jure Civili corruat *arg. l. Si unus C. de Teſt.* ibi: *Si unus de ſeptẽ teſtibus defuerit, deficit teſtamentum*, Covarruvias *c.*10. *de Teſtam. nu.* 14. Bartolus, Jaſon & alii.

III. Ut Teſtes ſint legitimi, & qui ſint tales.

7. III. Requiritur, ut hujuſmodi teſtes ſint legitimi; id eſt, tales, qui de Jure non prohibentur eſſe teſtes in Teſtamento. Et iſti quantum eſt de Jure Civili, ac loquendo de Teſtamento ad cauſas profanas, debent eſſe homines liberi, maſculi, puberes, & nonnullis aliis qualitatibus prædi- ti: de quibus fit mentio §. *Teſtes*, & §. *Pater Inſtit. de Teſtam.* Hinc in tali Teſtamento nequit teſtis eſſe fœmina, neque pupillus, neque ſervus ſeu mancipium, neque furioſus, neque prodigus declaratus, neque infamis, neque ſurdus & cæcus. Imò etiam Monachus nequit eſſe teſtis, niſi accedente licentia Superioris ſui. Inſuper in ejuſmodi Teſtamento teſtes eſſe non poſſunt, qui ſub poteſtate Teſtatoris ſunt, aut qui in illo Teſtamento hæredes inſtituuntur (benè tamen ii, quibus duntaxat aliquid legatur) nec qui exiſtunt in poteſtate hæredum; *Reprobatum eſt enim hac in re domeſticum teſtimoniũ*, ut habetur *cit. §. Pater. Inſtit. de Teſtament.*

IV. Ut Teſtes ſint rogati.

8. IV. Requiritur, quod teſtes ſint rogati, ut ſic excludatur omnis ſuſpicio, ac ſubornatio. Rogare autem in propoſito nihil aliud eſt, quam teſtes certiorare, quare ſint huc convocati: undè non ſufficerent teſtes fortuiti, vel tranſeuntes duntaxat, niſi etiam dicto modo rogarentur, ſeu certiorarentur.

V. Subſcriptio & ſubſignatio Teſtamenti.

9. V. Requiritur ſubſcriptio, & ſubſignatio hujuſmodi teſtium. Nam in Teſtamento ſcripto neceſſe eſt, ut teſtibus præſentibus Teſtator ſuum eſſe Teſtamentum dixerit, quod offertur, eique ipſe Teſtator in primis coram Teſtibus ſua manu in reliqua parte ſubſcripſerit: quo facto etiam teſtes uno eodemque die, ac tempore ſubſcribere, & ſigillis ſuis Teſtamentum conſignare debent. Quòd ſi verò Teſtator litteras ignoret, vel ob infirmitatem, aut aliam quamcunque cauſam, ſubſcribere nequeat, tunc octavus ſubſcriptor pro eo adhibendus eſt, prout expreſsè ſtatuitur *cit. l. Hac conſultiſ. C. de Teſtam.*

VI. Unitas contextus, &c.

10. VI. Requiritur unitas contextus, quod nempe hæc omnia fiant uno eodemque continuato, & non interrupto tempore, abſque alterius negotii interpoſitione, aut dilatione; niſi forſan ob neceſſaria naturæ aliud fieri deberet, idque leve foret. Tandem etiam requiritur, quòd teſtes omnes ſimul præſentes ſint, ipſumque Teſtatorem

Digitized by Google

rem videant, & audiant; prout omnes haſce Teſtamēti ſolemnis ſcripti conditiones uberius explicant Juriſperiti.

Ad Teſtamentū nuncupativū quæ requirantur.

11. CONCL. IV. Ad Teſtamentum nuncupativum fermè eædem requiruntur conditiones, quæ ad Teſtamentum ſcriptum; dummodò demantur ſcriptura Teſtamenti, & ſubſcriptio, ac ſubſignatio Teſtium, loco quorum requiritur, ut Teſtator coram ſeptem teſtibus ſimul præſentibus (ut ſupra) nuncupet, ſeu oretenus exprimat nomen hæredis, quidque aliud de bonis ſuis poſt mortem fieri velit. Patet hoc ex *cit. l. Hac conſultiſſima. §. Per nuncupationem. C. de Teſtam. §. ſed hæc quidem. Inſt. eod.*

QUÆSTIO II.

An Teſtamentum non privilegiatum in Forò conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolemnitates Iuris Civilis?

Rationes aſſerentium, tale Teſtamētum in Foro conſcientiæ eſſe invalidum.

12. Circa reſolutionem hujus celebris Quæſtionis practicæ admodum variant Doctores, & generatim in tres diverſas abeunt ſententias. Prima eſt Covarruviæ *c. 10. de Teſtament. n. 12. & 19.* Herinex *diſ. 2. q. 4. de Teſtamento n. 60.* Vaſquezii, & quorundam aliorum, qui docent, ejuſmodi Teſtamentum etiam in Foro conſcientiæ invalidum eſſe; ut proindè hæres in tali Teſtamento inſtitutus, & Legatarii (id eſt, ii, quibus aliquid in Teſtamento illo eſt legatum) teneatur ad reſtitutionem, hæredibus ab inteſtato venientibus faciendam, omnium eorum, quæ ex tali Teſtamento acceperunt. Rationem dant. Tum quia Jus Civile hujuſmodi Teſtamentum vult haberi pro infecto, illudque ait ſine dubio nullum eſſe: ut patet ex *cit. l. Hac conſultiſſima C. de Teſtam.* ibi: *Ex imperfecto teſtamento voluntatem teneri defuncti; niſi inter ſolos liberos à parētibus utriuſque ſexus habeatur, non volumus*: juncta *l. Si unus C. eod.* Tum quia, ſi talia Teſtamenta in Foro conſcientię eſſent valida, iniquè Judices facerent ea infringendo, imò foverent apertam injuſtitiam, dum hæredibus ab inteſtato adjudicant bona Defuncti, quæ aliis hæredibus in Teſtamento relicta ſunt.

Fundamenta oppoſitę ſententię ſeu quod tale Teſtamētū validum ſit.

13. Secunda ſententia eſt Leſſii *lib. 2. de juſt. & jure. cap. 19. dub. 3. nu. 12.* Sannig. *de juſt. q. 3. num. 9.* Maſtrii *diſp. 4. Theol. Moral. nu. 52.* & plurium aliorum. Et hæc ſententia immediatè tenet oppoſitum priori, dum docet, tale Teſtamentum in Foro conſcientiæ validum eſſe, & licitè retineri, quod ex tali Teſtamento poſſidetur, ſive titulo hæreditatis, ſive legati. Idque probari ſolet tum authoritate plurium Theologorum, hanc ſententiam tenentium; tum ex eo, quia Leges irritantes Teſtamenta debitis ſolemnitatibus deſtituta, fundantur in præſumptione fraudis, *§. 1. Inſt. de Teſtament.* ergo ubi fraus abeſt, etiam ipſæ leges ceſſant obligare, cum præſumptio cedat veritati. Et hinc *l. Quæſtionem. C. de Fidei commiſſis*, confeſſio hæredis jurata abſque alia ſolemnitate ſufficit, ut is teneatur ſolvere Fideicōmiſſum, nec auditur volens ſe tueri ex minus ſolemni voluntate. Et ſimile quid habetur *l. Non dubium. C. de Teſtam.* ubi approbatio hæredis facit, ut is teneatur ſolvere Legata, & Fideicommiſſa, ex inutili Teſtamento.

Corollarium hujus ſententiæ.

14. Ex qua ſententia proindè infert citatus Leſſius *nu. 21. & ſeqq.* hæredem ab inteſtato, ſi ſciat voluntatem defuncti, teneri reſtituere hæreditatem; & ſolvere Legata illis, quibus Teſtamento minus ſolemni debentur. Item infert, quod ſi hæres ab inteſtato retinere hæreditatem & Legata, poſſint illi, quibus aliquid per tale Teſtamentum fuit relictum, uti occulta compenſatione, cùm revera res illæ ſint ipſorum.

Tertia ſententia media, aſſerens.

15. Tertia tandem ſententia, quam præ cæteris probabilem, & in praxi expeditam, ac tutam cenſet Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 17.* & tenet Dominicus Sotus cum nonnullis aliis, eſt media inter duas præmiſſas ſententias quæ docet, ejuſmodi Teſtamentum quadam ratione, eſſe validum, & quadam invalidum. Validum quidem,

an-

antequàm per ſententiam Judicis irritetur ſeu irritum declaretur. Invalidum verò, quatenus ejuſmodi Teſtamentum minus ſolemne poteſt; imò & debet, per ſententiam Judicis irritum declarari ac reſcindi, ſi lis ſuper eo mota fuerit, & ad Judicium ſæculare deferatur.

Ejuſmodi Teſtamē-tum in Foro conſcientiæ validum ante ſententiam judicis.

16. Ratio hujus tertiæ ſententiæ, quæ præ cæteris placet, utpotè probabilior, deſumitur ex eo: quia in primis hanc videntur convincere fundamenta præmiſſæ utriuſque extremę ſententiæ, utpotè quarum prior habet locum poſt ſententiam Judicis, poſterior verò ante ſententiam Judicis. Confirmatur, & ulteriùs prima pars, qua dicitur, tale Teſtamentum carens ſolemnitatibus Juris Civilis eſſe validum pro Foro conſcientiæ ante ſententiam Judicis, probatur ex eo, quia in tali Teſtamento ſaltem adeſt obligatio naturalis; donec exceptione Legis Civilis elidatur: atqui obligatio naturalis ſufficit ad transferendum dominium (c) ergo Teſtamentum illud transfert dominium, ſicque eſt validum, donec per ſententiam Judicis irritetur. Undè infertur, quòd hæres in Teſtamento minus ſolemni inſtitutus poſſit rem ſibi relictam juſtè retinere, donec ab ipſo per ſententiam Judicis repetatur.

(c) Juxta dict. diſt. 2. n. 34.

Invalidū quatenus reſcindi debet per ſententiā Judicis.

17. Secunda pars tertiæ ſententiæ qua dicitur, tale Teſtamentum minus ſolemne in tantum eſſe invalidum, quatenus debet reſcindi per ſententiam Judicis, probatur ex eo. Quia Teſtamentum imperfectum, eſt invalidum ſecundùm Jus Civile: atqui Judex debet judicare ſecundùm Leges ac Jus Civile; ergo. Accedit, quòd lex, ac ſententia Judicis ſecundùm leges judicantis, ſi eſt juſta in Foro externo, ſit etiam juſta in Foro conſcientiæ, niſi fundetur in falſa præſumptione; prout allegatis pluribus Authoribus docet Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 10. n. 11.* & Layman *loc. cit. n. 8.* ergo etiam ſententia Judicis, quæ ſecundùm Leges Civiles irritat Teſtamentum minus ſolemne, erit juſta; & conſequenter Teſtamentum illud poſt ſententiam Judicis invalidum, etiam in Foro conſcientiæ invalidum erit.

Solvuntur rationes primę ſententiæ.

18. Quòd ſi contra hanc ſententiam objiciantur, atque urgeantur fundamenta utriuſque extremæ ſententiæ. Reſp. in primis ad textus *n. 12.* allegatos, Leges Cæſareas Teſtamentis minus ſolemnibus reſiſtere tantùm civiliter, non autem naturaliter. Porrò effectus obligationis naturalis præcipuus eſt ille, quòd cuipiam jus tribuat accipiendi, & retinendi illud, quod naturaliter ſibi debetur, ſi id nulla oppoſita exceptione ſolvatur, prout jam dictum ſuperiùs. (d) Quia verò obligatio naturalis duplex eſt, una omninò efficax, altera aliquo modo inefficax, utpotè quæ per exceptionem ex beneficio Legis Civilis elidi poteſt, ut advertit cit. Layman *c. 9. n. 9.* hinc dicendum, Teſtamenta minus ſolemnia, habere obligationem naturalem duntaxat aliquo modo inefficacem; quæ proindè per exceptionem ex beneficio Legis, ac ſecutam ſententiam Judicis elidi poteſt.

(d) Diſt. 2. nu. 34.

Satisfit rationibus ſecundæ extremæ ſententiæ.

19. Reſp. deindè ad fundamenta alterius ſententiæ *n.* 13. allata. Ad primum diſtinguitur antecedens, Leges illæ fundantur in præſumptione fraudis univerſali, conceditur, in præſumptione fraudis particulari, negatur. Undè quia adhuc ſubeſt præſumptio fraudis univerſalis, hoc eſt, talis præſumptio, quæ generatim de fraudibus circa Teſtamenta ob avaritiam hominum facilè contingentibus concipitur, Jure ad præcavendum eiſdem fraudibus ſic diſponente, ritè per ſententiam Judicis Teſtamenta minùs perfecta reſcindi poſſunt. Ad alterum dicitur, illud eſſe ſpeciale: quin hæres juratò confitens, hanc fuiſſe voluntatem Defuncti, aut approbans Legata ex inutili Teſtamento relicta, hoc ipſo cenſetur voluntatem Defuncti agnoviſſe, & ratam habere; ſicque noluit Jus Civile, obligationem naturalem talis ultimæ voluntatis per ſententiam Judicis reſcindi.

QUÆSTIO III.

De Teſtamentis ad pias cauſas, aliiſque privilegiatis.

Teſtamenta privilegiata, quæ.

20. T*Eſtamenta privilegiata* dicuntur ea, in quibus vel nulla Juris Civilis ſolemnitas, vel non tam plena & perfecta, ſicut in aliis requiritur. Et inter hujuſmodi Teſtamenta privilegiata primum ſibi locum vendicant Teſtamenta ad pias cauſas. Porrò *Teſtamentum ad pias cauſas* dicitur illud in quo hæres inſtituitur pia cauſa, ut Eccleſia, Monaſterium, pauperes: ſive, quod principaliter & directè fit ob Dei, & Sanctorum honorem atque animæ ſuæ ſalutem: v. g. quòd pro Eccleſiis, aliiſque piis locis, vel in captivorum redemptionem, pauperum, aut Religioſorum ſuſtentationem, in mortuorum ſuffragia, & alia hujuſmodi pietatis opera factum eſt.

Teſtamentum ad pias cauſas, quod?

Ad hoc, quænam requirantur, & ſufficiant?

21. CONCL. I. Ut Teſtamentum ad pias cauſas ſit validum in Foro tum interno, tum etiam externo, non requiruntur neceſſariò ſeptem teſtes, aut aliæ ſolemnitates Juris Civilis, ſed ſufficiunt ea, quæ ſunt de Jure Naturæ & Gentium; nimirum, ut ſit poteſtas in diſponente, capacitas in eo, in cujus favorem diſponitur, & libertas in diſpoſitione, ſimulque adſint duo teſtes. Ita Covarruvias *c. 11. de Teſtam. n. 1.* Leſſius *lib. 2. c. 19. dubit. 2.* eſtque communis. Sic enim clarè decilum habetur *cap. Relatum. 12. de Teſtam.* Undè cum hæc materia ſit ſpiritualis, tenendum eſt Jus Canonicum in utroque Foro, videlicet tam Eccleſiaſtico, quàm Civili, atque etiam in Terris Romani Imperii: quod ipſum confirmat praxis communiter recepta.

Duo Teſtes in Teſtamento ad pias cauſas non ſunt de forma ſubſtantiali, ſed probatoria.

22. CONCL. II. Prædicti duo teſtes in Teſtamento ad cauſas pias non ſunt de forma ſubſtantiali, ſed tantùm de probatoria; adeòque ejuſmodi Teſtamentum validum eſt, etiamſi duo teſtes non fuerint adhibiti, dummodò aliundè conſtet de mente Teſtatoris, ſua bona ad pias cauſas relinquentis. Ita Fagnan. *cap. Relatum n. 8. & ſeqq. de Teſtam.* Covarr. *loc. cit. n. 12.* Leſſius *n. 7.* Laym. *lib. 3. tract. 5. c. 2.* eſtque nunc communis Doctorum. Ratio eſt: quia in Teſtamentis ad pias cauſas non procedunt Leges Civiles, ob defectum juriſdictionis: in Jure Canonico autem nullibi habetur Decretum irritans ejuſmodi Teſtamenta, ſine duobus Teſtibus facta ad cauſas pias; dummodò aliundè certò conſtet de mente Teſtatoris, utpura per propriam ejus ſcripturam, vel ſi hæres ipſemet ex ore Teſtatoris audivit ultimam illius voluntatem, ſive certum Legatum relictum ad cauſas pias. Accedit, quòd in ſimili Teſtamentum inter liberos, ſive ſcriptum, ſive ſubſcriptum manu Teſtatoris, valeat quoad liberos abſque alio teſte, *l. Hac conſultiſſima §. ex imperfect. C. de Teſtam.* juncta Auth. ſeq. Et conformiter dictis.

Hinc ſcriptum manu Teſtatoris, valet abſque alio Teſte.

23. Infertur I. Validum eſſe Teſtamentum, & quamcunque ultimam voluntatem ad cauſas pias manu Teſtatoris ſcriptam, vel ſubſcriptam, etiamſi nullus teſtis adhibitus fuerit; modò ſufficienter conſtet, eſſe Teſtatoris ſcripturam. Quia, ut dictum, interventus teſtium non requiritur ad ſubſtantiam Teſtamenti facti ad pias cauſas, licèt ſæpè duo vel tres teſtes requirantur ad probationem, ſi aliud probationis genus haberi non poſſit; ergo, dum ſufficienter conſtat, hanc eſſe Teſtatoris ſcripturam, atque ultimam ejus voluntatem, valebit ad pias cauſas abſque aliis teſtibus.

Idem, ſi hæredi certè conſtet de diſpoſitione ejus ad pias cauſas.

24. Infertur II. Si hæredi certò conſtet, voluntatem Teſtatoris, fuiſſe, ut aliquid in pias cauſas expendatur, eundem in Foro conſcientiæ obligatum eſſe ad ſatisfaciendum, eſto in Foro externo id nequaquam probari poſſit. Ratio eſt: quia tunc probatione opus non eſt, quando de veritate conſtat. Layman ibidem *n. 5.* & ſequitur ex dictis

Quid juris, ſi moriturus cœpit facere Teſtamentum?

25. CONCL. III. Si moriturus cœpit facere Teſtamentum, vel Codicillum, & morte præventus non abſolvit, licèt ſecundùm alia irritum ſit, valet tamen quoad Legata pia,

ſtamenti, & non abſolvit? pia, quæ in ſua illa imperfecta diſpoſitione jam expreſſerat. Ita Abbas Panormit. *c.1. de Succeſs. ab inteſt.* Covarruvias *c. 1. cap. de Teſtam. num.* 14. Barboſa, Layman *num.* 6. & alii. Ratio prioris partis habetur *l. Si is, qui ff. de Teſtamentis*, ubi dicitur, *magis cœpiſſe talem teſtamentum facere, quàm feciſſe*. Verùm hoc ipſum patitur quandam limitationem, & valet tale Teſtamentum, ſi nomen hæredis jam eſt expreſſum: licèt ſecus ſit, ſi quis volens plures hæredes inſtituere unius nomen expreſſerit, & non alterius, ut *loc. cit.* dicitur, & ampliùs explicant Juriſtæ. Ratio ſecundæ partis eſt: quia diſpoſitio Juris Civilis quoad Legata ad cauſas pias non valet, ob rationes proximè (e) dictas.

(e) Nu. 21.22.

Solvitur inſtantia. 26. Neque obſtat, quòd talis Teſtator adhuc potuerit immutare diſpoſitionem ſuam. Reſp. enim, quamvis id fieri potuiſſet, tamen reipſa illud factum non eſſe: unde cum Teſtator actu nullam mutationem ſignificaverit, naturali pariter, & Canonico Jure debent talia pia Legata firma permanere; eò præſertim, quòd ſint pro remedio animæ Teſtatoris jam defuncti.

An credendum parocho, vel Confeſſario, circa Legata pia à defuncto relicta. 27. Quæres, an credendum ſit Parocho, vel Confeſſario, qui poſt mortem Parochiani, vel confitentis ſui, producit ſchedulam continentem Legata quædam ad pias cauſas, quam hominem illum, antequàm diſcederet, ſcripſiſse, vel dictaſſe aſſeverat; & num talis diſpoſitio pro ultima legitima voluntate haberi debeat? Reſp. I. Si manus Teſtatoris agnoſcitur, vel duobus teſtibus probari poteſt; tunc pia ejus voluntas omnimodis eſt executioni mandanda; cujus ratio patet ex dictis *n.* 21. *&* 23.

Cautela circa hoc obſervanda. 28. Reſp. II. Si ipſemet parochus, vel Confeſſarius Legata annotavit, non creditur illi ſine alio teſte. Ratio eſt: quia juxta illud Salvatoris, Matt. 18. & Luc. 17. *In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum*. Undè illud commune dictum, *Vox unius, vox nullus*, arg. *c.c. Licet, & c. In omni, & c. Veniens de Teſtibus*, juncta *l. Iuriſjurandi C. eod.* Hinc monendi ſunt Parochi, aliique Confeſſarii, ut ultimas ejuſmodi diſpoſitiones ad pias cauſas non ſuſcipiant, niſi advocatis duobus ſaltem teſtibus, maſculis aut fœminis; quamquam etiam unus cum Parocho ſufficere poterit, uti notat Layman ibidem.

29. Rectè tamen citatus Auctor *c.5. n.* 20. advertit, ad hoc, ut Confeſſarii præſertim Religioſi, majore ſpiritus libertate, & fructu, hominum animas juvare poſſint, plerumque non expedire, quod confectioni Teſtamentorum ipſi interſint, aut Teſtatorem in particulari ſuadeant, quibus hæreditas vel Legata relinqui debeant, præſertim propriis Eccleſiis aut Conventibus, ſed expediat fermè in genere tantùm pias diſpoſitiones commendare: niſi Teſtator conſilium petens dirigendus ſit, ipſique explicandum, quidnam conſideratis omnibus honeſtius, & ad animæ ſuæ ſalutem utilius, Deoque gratius exiſtimetur. *Confeſſarii nō facilè intereſſe debent confectioni Teſtamenti, &c.*

30. CONCL. III. Quantum ad alia Teſtamenta privilegiata attinet, ſecundum inter ea locum obtinet Teſtamentum inter liberos; ideſt, illud, quòd à patre, matre, aliove utriuſque ſexus aſcendente inter liberos conditum eſt: valet enim, licèt ſit imperfectum, & Juris ſolemnitate deſtitutum, utpotè quia non interfuerunt ſeptem teſtes, vel non rogati, aut non maſculi &c. dummodò adhuc voluntas Teſtatoris ſufficienter ſit declarata. Ita omnes Doctores eſtque expreſſum *l. Hac conſultiſſima §. Ex imperfecto. C. de Teſtam.* cujus verba *n.* 12. relata ſunt. *Teſtamentum inter liberos eſt privilegiatum.*

31. Tertium locum inter privilegiata tenent Teſtamentum militis, quod in bellica expeditione conſtitutus condidit: nam milites ejuſmodi habent privilegium, ut teſtari valeant, quomodo poſſunt, ac volunt. Et ideò, quod in vagina, vel clypeo, aut in pulvere inſcripſerint gladio, ſub ipſo tempore, quo in prælio vitam ſortem derelinquunt, habetur pro Teſtamento valido, *text. clar. l. milites C. de Teſt. milit. & §. 1. & ſeq. Inſt. eod.* Intellige, dummodò de hac eorum vo- *Teſtamentum militare eſt privilegiatum quomodo, & quando?*

luntate ultimâ legitimè conſtet, aut ea per duos teſtes probari poſſit. Verùm hæc doctrina procedit duntaxat de militibus, dum actu ſunt in caſtris, ſeu in actuali expeditione bellica: nam domi exiſtentes tenentur teſtari juxtà leges communes, *l. Ne quidem. C. eod.* Teſtamentum tamen, quod in caſtris fecerunt, non Jure communi, ſed juxtà privilegium militare, poſt miſſionem honeſtam ſibi factam, intra annum tantùm valet, *l. Ex Teſtamento. C. de Teſtam. milit. & §. Sed hactenus. Inſtit. eod.*

Teſtamentum ad Acta eſt privilegiatum.

32. Quartum locum inter privilegiata tenet Teſtamentum coram ſupremo Principe factum, vel eidem per oblatas preces inſinuatum, atque ad Acta (ut loquuntur) publica repoſitum: valet enim abſque ſolemnitate teſtium; dummodò per ſubſequens Teſtamentum non revocetur, neque alius error intervenerit præter defectum teſtium, *l. Omnium, C. de Teſtam.* Siquidem Princeps ſuperat omnes ſolemnitates teſtium, ac ſubſcriptionum, ejuſque præſentia facit ceſſare omnem fraudem: ſimulque apud Acta, nec non coram Judice, ſemper præſumitur adeſſe multitudo hominum.

Quid liceat hominibus ruſticis.

33. Quintò hominibus ruſticis conceſſum eſt *L. ult. C. de Teſtam.* ut in locis, in quibus eſt raritas Litteratorum, non teneantur attendere ad legum ſubtilitates, ſed poſſint teſtari ſecundum eorum conſuetudinem: ita tamen, ut adhibeantur ſeptem teſtes, ſi ibi reperiantur; ſin autem in eo loco minimè inventi fuerint ſeptem teſtes, ſufficiant quinque, non autem pauciores.

Quid juris de Teſtamento tempore peſtis.

34. De Teſtamento tempore peſtis condito dubitant, & variant Doctores, utrum valeat cum minore numero teſtium, quàm ſeptem. Verùm alicubi Conſtitutiones municipales, ac præſertim Bavaricæ, expreſsè declarant, valere ejuſmodi Teſtamentum coram quinque teſtibus factum à quocunque, in loco, qui ob peſtis vehementiam eſt bannifatus; vel ſi locus nondum quidem ſit bannifatus, Teſtator tamen actus eſt peſte infectus.

Limitatio notabilis ſupra dictorum.

35. Tandem notandum, quòd hactenus dicta locum duntaxat habeant loquendo ſecundùm Jus commune Cæſareum, & ſecluſis ſpecialibus locorum conſuetudinibus, ſtatutis, & aliorum Regnorum legibus. Nam in Terris temporali juriſdictioni Papæ, ſeu Eccleſię ſubjectis, ſufficit facere Teſtamentum ſecundùm formam Juris Canonici, id eſt, coram Parocho, & duobus aut tribus teſtibus, *c. Cum eſſes, de Teſtam.* Siquidem, ut habetur Matth. 18. *In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum.* Sic etiam Venetiis, & Viennę in Auſtria, duos teſtes ſufficere ajunt, ut taceantur ſpecialia quorundam locorum privilegia, ſtatuta, & conſuetudines, vi quarum nonnullæ ſolemnitates ibidem in Teſtamentis remiſſæ ſunt.

QUÆSTIO IV.

An omnes præſertim Religioſi, eorumque Novitii teſtari poſſint?

Poſſunt omnes homines teſtari, niſi jure prohibeantur.

36. CONCL. I. Omnibus hominibus libera facultas eſt de bonis ſuis teſtandi, niſi Jure prohibeantur. Ita certa, & communis. *Nihil enim eſt, quod magis hominibus debeatur, quàm ut ſupremæ voluntatis (poſt quam jam aliud velle non poſſunt) liber ſit ſtylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitriū*, ut dicitur *L. 1. C. de Sacroſanctis Eccleſiis.*

Quales jure prohibeantur teſtari.

37. Additur tamen limitatio, *niſi Jure prohibeantur.* Nam in primis aliqui prohibentur Jure naturali facere Teſtamentum, eò quod careant uſu rationis: ut ſunt infantes; item furioſi & amentes, niſi pro tempore, quo habent lucida intervalla, *l. Furioſum C. Qui teſtamenta facere poſſunt.* Deindè alii teſtari prohibentur Jure poſitivo: ut filii, ac filiæ adhuc ſub paterna poteſtate exiſtentes; niſi habeant bona caſtrenſia vel quaſi caſtrenſia. Item impuberes, prodigi à Judice declarati, quibus nempè bonorum adminiſtratio eſt interdicta, ſurdi & muti ſimul a natura, Rei criminis læſæ Majeſtatis, vel proditionis Patriæ, & nonnulli alii, qui

Digitized by Google

qui referuntur tum §. 1. *ac ſeqq. Inſtitut. Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum*; tum aliis in locis utriuſque Juris. Verùm cæteris dimiſſis, quantùm attinet ad Theologiam Moralem, Quæſtio præcipua eſt de Regularibus, nec non & Clericis Beneficiariis.

Religioſi ſolemniter profeſſi nequeunt facere Teſtamentum.

38. CONCL. II. Prælati Religioſorum Ordinum, aliique Regulares ſolemniter profeſſi, non poſſunt condere Teſtamentum, & factum ab ipſis eſt irritum, paucis duntaxat caſibus exceptis. Ita certa, & communis; atque habetur clariſſimè *c. Quia ingredientibus, 19. q. 3.* juncta Authent. *Ingreſſi. Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis*, & alibi: Ratio eſt: quia Religioſi propter ſolemne votum Paupertatis nihil poſſident proprium, de quo teſtari poſſunt, cùm omnia ſint Monaſterii.

Secùs de emittentibus Vota ſimplicia in Societate Jeſu.

39. Dicitur notanter in Concluſione, *Regulares ſolemniter profeſſi*. Siquidem præter Novitios, de quibus infrà, etiam illi, qui in Societate Jeſu, finito biennio Probationis duntaxat tria Vota ſubſtantialia ſimplicia emiſerunt, adhuc retinent dominium bonorum ſuorum, poſſuntque poſtmodùm licitè ac validè, accedente licentia ſuorum Superiorum, de eiſdem teſtari; prout habetur ex Bulla Gregorii XIII. *Aſcendente Dominò*, & refertur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit. 89. dicti Pontificis*.

Excipiuntur Religioſi, habentes à Papa facultatem teſtandi, Et Ordines Militares.

40. Dicitur ulteriùs, *paucis duntaxat caſibus exceptis*. Nam hinc excipiuntur illi Religioſi, quibus à Summo Pontifice conceſſa eſt facultas teſtandi; qualis non rarò dari ſolet iis, qui extrà Clauſtrum obtinent Beneficium Eccleſiaſticum, præſertim Epiſcopatum, aut Cardinalatum. Deindè excipiuntur Religioſi Ordinum Militarium, qui cùm non voveant tam rigidam Paupertatem, ſed bona ſua retineant, poſſunt ſaltem cum licentia Superioris de bonis, & redditibus ſuis Teſtamentum facere. Pithing. *tit. de teſtam. n. 49.* Niſi dicere velis, hanc teſtandi facultatem ſeu jure, ſeu conſuetudine, conceſſam eſſe Religioſis Ordinum Militarium.

An Religioſi poſſint facere donationem mortis cauſa.

41. Addit Sanchez *lib. 7. in Decalogum, cap. 8. n. 11.* citans quoſdam alios, & ſequitur Layman *l. 3. tract. 5. cap. 3. num. 4.* valdè probabile eſſe, quòd Religioſus cum Prælati licentia (qui tamen hanc ante mortem Religioſi ſemper revocare valet) poſſit etiam mortis cauſa donationem facere. Idipſum, dummodò res ſit modica, admittit Pithing. *loc. cit. num. 48.* quia ſi res modica ſit, ut Prælatus licentiam dare poſſit donandi inter vivos, cur non etiam mortis cauſa?

Novitii Religionis liberè teſtantur.

42. CONCL. III. Novitii Religionum liberè poſſunt de bonis ſuis teſtari. Ita communis; atque habetur *c. Si qua mulier. 19. q. 3.* Ratio eſt: quia novitii ſunt ſui juris, ac bonorum ſuorum domini, libera exeundi poteſtate prædıti. Verum occaſione hujus

Teſtamenta Noviciorum an ſubſint Decreto Concilii Trident.

43. Quæres, an valeat Teſtamentum, vel alia quæcunque renuntiatio aut obligatio facta à Novitio ante duos menſes à ſua Profeſſione, aut etiam ante ingreſſum Religionis? Ratio dubitandi deſumitur ex Concilio Trid. *Seſſ. 25. cap. 16. de Regularibus*, ubi ſtatuitur in hunc modum. *Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio antea facta etiam cum juramento, vel in favorè cujuſcumque cauſæ piæ valeat, niſi cum licentia Epiſcopi, vel ejus Vicarii fiat intra duos menſes proximos ante profeſſionem &c. aliter verò facta, ſit irrita, & nullius effectus, &c.* Hæc ibi. Et iſta quidem procedere de obligationibus, variiſque donationibus durante Novitiatu per Novitios factis, certum eſt. Utrum autem loquantur etiam de teſtamentis, quæri poteſt.

Sententia negativa, Unde valent quocumque tempore fiant.

44. Reſp. breviter. Teſtamenta, Codicilli, & Donationes mortis cauſa ſub hoc Decreto Concilii Tridentini non comprehenduntur; undè valent, quocunque tempore fiant, etiam ante ingreſſum Novitii in Religionem. Ita Barboſa *in Collectaneis ad cit. c. 16. Concilii Trid. nu. 14.* citans plurimos alios Doctores, unico ſolo oppoſitum tenente. Quinimò Fagnanus *in c. Quia ingredientibus. n. 17. de Teſtam.* refert, quòd Sacra Congreg. conſulta, an Decretū dict. *c. 16.* loquēs de re-

nunciatione locum habeat in Teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus, cenſuit non habere locum. Accedit ratio: quia, ut notat Miranda in *Manuali Prælatorum, tom. 1. q. 23. art. 4.* mens Concilii Trident. ſolùm fuit, eas renunciationes prohibere, per quas Novitii depauperantur, ita ut poſtea egeſtate & inopia compulſi, cogantur profiteri inviti: hoc autem non contingit in Teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus; cùm ante Profeſſionem ſemper liberè revocari poſſint: ergo.

QUÆSTIO V.

An Clerici Sæculares Beneficiarii valeant teſtari.

Clerici ſæculares liberè teſtantur de Bonis patrimonialibus, induſtrialibus, & parſimonialibus.

45. CONCL. I. Clerici ſæculares, ſive Beneficiarii, ſive non Beneficiarii, poſſunt liberè teſtari, etiam ad cauſas profanas, de Bonis ſuis patrimonialibus, & quaſi patrimonialibus, ſive induſtrialibus, quæ ſuo labore atque induſtria compararunt: nec non & de bonis parſimonialibus, quæ parcius vivendo de congrua ſuſtentatione ſibi ſubtraxerunt ex provētibus ſuorum Beneficiorum Eccleſiaſticorum. Concluſio hæc ſequitur ex jam ſuprà dictis de Dominio Clericorum, ac probatur iiſdem authoritatibus Juris, & rationibus, quæ ibidem (f) allegatæ ſunt; eſtque ſatis communis inter Doctores.

(f) Trac. 7. diſt. 4. q. 3. n. 25. 26. & 28.

Secùs de Bonis merè Eccleſiaſticis, ſpectato Jure communi.

46. CONCL. II. Loquendo verò de bonis merè Eccleſiaſticis, ſpectato Jure communi, Clerici Beneficiarii non poſſunt de iiſdem teſtari, vel diſponere mortis cauſa, etiam ad pias cauſas; ſed ea debent relinquere Eccleſiæ, quæ in talibus bonis ſuccedit. Hæc Concluſio habetur clariſſimè. *Ad hæc de Teſtament.* ibi: *Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti de jure teſtari non poſſunt.* Idemque tam de immobilibus, quàm mobilibus eſſe intelligēdum, declaratur *c. Relatum 12. eod.* cum concordantiis. Idque meritò per SS. Canones ſtatutum fuit, ut Beneficiarii promptiores redderentur ad bona Eccleſiaſtica ſuperflua majori cum merito in vivis eroganda in pias cauſas, ſcientes, nullam ſibi poteſtatem ſupereſſe de eiſdem poſt mortem diſponendi; prout notavit Navarrus, & cum ipſo Layman *lib. 4. tract. 2. cap. 3. num. 6.* Porrò quòd ſpectato Jure communi talia bona penes Eccleſiam rem[illegible] debeant patet ex *c. Cùm in officiis* [illegible] *ſtament.* Juncto *cit. cap. Relatum.*

De his tamen ante mortem elargiri poſſunt.

47. Dicitur notanter I. *Non poſſunt diſponere mortis cauſa.* Siquidem Clerici, dum ſunt in vivis, optimo jure, magnoque cum merito, redditus Eccleſiaſticos ſuperfluos in pauperes, aliaſque pias cauſas erogant. Deindè poſſunt de talibus iidem Clerici, dum ſunt in ultima ægritudine conſtituti, tam pauperibus, lociſque Religioſis, quàm etiam ſuis inſervientibus quidpiam elargiri; prout expreſsè habetur *cit. cap. Relatum 12. de Teſtament.* ibi: *Conſuetudinis tamen eſt non improbandæ, ut de his* (bonis mobilibus per Eccleſiam acquiſitis) *pauperibus, & religioſis locis, & illis qui viventi ſervierant, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur.*

Ac de ſpeciali facultate ſummi Pontificis teſtari.

48. Dicitur II. *Spectato jure communi.* Nam ſecùs eſt, ſi quiſpiam facultatem de talibus bonis teſtandi obtinuerit à Summo Pontifice, qui eam concedere poteſt; & de facto ſæpè conceſſit. Quinimo Paulus V. in ſua Conſtitutione, quæ incipit. *In eminenti,* die 6. Aprilis, 1606. edita (& refertur tom. 3. Bullarii Romani, *Conſtit. 18. dicti Pont.*) omnibus & ſingulis Curialibus, in ipſa Urbe, & intra decem miliaria (non tamen extra debitam Reſidentiam) decedentibus, conceſſit liberam facultatem teſtandi de quibuſvis redditibus Eccleſiaſticis, etiam decimalibus Beneficiorum, ac etiam in favorem conſanguineorum ſuorum; & quòd hi eiſdem ab inteſtato ſuccedant; prout amplius videre eſt *in cit. Conſtitutione.*

Conſuetudine acquiri poteſt facultas teſtandi ad cauſas pias.

49. Deinde Doctores communiter admittunt, conſuetudine pariter poſſe induci facultatem teſtandi ad pias cauſas. Siquidem Clerici ſolo Jure

Ca-

Canonico prohibentur condere Teſtamentum: atqui Juri Canonico per longævam & rationabilem conſuetudinem derogari poteſt; ergo. Undè in locis, ubi viget talis conſuetudo teſtandi, clericus Beneficiarius validè & licitè teſtabitur ad pias cauſas.

An etiam facultas liberè teſtandi ad cauſas profanas.

50. Utrum autem conſuetudine induci poſſit facultas de bonis merè Eccleſiaſticis teſtandi ad cauſas etiam profanas, major difficultas eſt. Et quidem talem conſuetudinem, ceu corruptelam, ac foventē peccatum rejiciunt Tannerus *tom.3. diſp.4. quæſt.6. n.249.* Layman *lib.5. tract.2. c.3. n.7.* Pirhing *tit. de Teſtament. n.42.* Ludov. Engel. *par. 4. Manualis Paroch. q.4. n.26.* Navarrus, & alii. Ratio eorum eſt: quia conſuetudo, quæ Legi naturali & Divinæ repugnat, non valet, *arg. cap. ult. de Conſuet.* & potiùs eſt dicenda *pernicioſa corruptela*, c. Mala conſuetudo diſt.8. Atqui talis conſuetudo: quia ut dictum ſuperiùs (g) omnes Doctores fatentur, Beneficiarios mortaliter peccare, ſi redditus merè Eccleſiaſticos notabiliter in cauſas profanas expendant; ſicque conſuetudo hoc permittens, erit nutritiva peccati.

Sententia negativa.

(g) Trac. 7. diſt. 4. q.3. n.32.

Sententia affirmativa.

51. Econtra Auguſtinus Barboſa *lib.3. Iuris Eccleſiaſtici univerſi, c. 17. n.67. & 68.* putat conſuetudine induci poſſe, quòd Clerici de talibus fructibus Beneficiorum ſuorum in uſus non pios licitè teſtari poſſint: citatque inter alios primo loco pro hac ſententia Covarruviam (ſed malè, ut ex hujus verbis *n. ſeq.* referendis liquet) quam probare nititur ex eo. Tum quia Papa nonnunquam ſolet dare licentiam teſtandi de hujuſmodi bonis, ſed quæ ſunt acquiſibilia privilegio, ſunt pariter acquiſibilia conſuetudine. Tum quia neque Romani Pontifices noſtris temporibus, neque Jura hactenus iſtam conſuetudinem improbarunt: quod utique (ait) feciſſent, ſi intellexiſſent, conſuetudinē hanc animas illaqueare, & clericos ſic diſponentes in peccato mori.

Sententia media juxtà quā

52. Tertia, & inter utramque præfatam media, cæteriſque probabilior ſententia tenet, ejuſmodi conſuetudinem validam quidem eſſe: adeo ut & Judex relicta hæredibus inſtitutis adjudicando, & ipſi hæredes recipiendo, in conſcientia tuti ſint; non tamen licitam, ſed Clericos ad profana de bonis merè Eccleſiaſticis diſponentes peccare. Ita Leſſius *lib.2. de juſt. & jure c.19. n.44.* Zoeſius *tit. de Teſtam. n.7.* Covarruvias *c.7. de Teſtam. num. 23.* pluresque alii ab his relati. Et notandum, quòd, quamvis Covarruvias *cit. n. 23. & ſeqq.* ad longum probare nitatur ejuſmodi conſuetudinem eſſe validam: idem nihilominus *loc. cit. ad finem n. 7.* expreſsè moneat, diſputationem ſuam eo animo, præſertim à Clericis recipi debere, *ut ſit illis ſatis culpa mortalis criminis eſse eos infectos, ſi malè præter uſum neceſſarium, & pias largitiones, illos* (redditus ſuperfluos) *diſtribuere non vereantur.*

Conſuetudine poteſt acquiri facultas, ut Clerici de bonis merè Eccleſiaſticis validè teſtentur ad cauſas profanas.

53. Et quidem quòd ejuſmodi conſuetudo ſit valida, probatur ex eo. Quia Clerici de talibus bonis validè, quamvis non licitè, diſponunt in vita ad cauſas profanas: ergo idem poſt mortem fieri poteſt accedente ejuſdem longæva conſuetudine. Probatur conſequentia. Tum quia ſolo Jure Eccleſiaſtico Clerici de talibus teſtari prohibentur: atqui juri Eccleſiaſtico per conſuetudinem contrariam derogari poteſt. Tum quia conſuetudo illa validè teſtandi non eſt irrationabilis, immò (ut notat Zoeſius ibidem) fundatur in publica Reipublicæ tranquillitate, quæ aliàs ſæpè turbaretur, ſi ejuſmodi Teſtamenta non tenerent. Nam cùm Clerici liberè teſtentur de bonis ſuis patrimonialibus, induſtrialibus, & parſimonialibus, ut dictum *n.45.* & habet recepta Doctorum ſententia, ab eiſdem verò, poſt mortem illorum clericorum, bona merè Eccleſiaſtica ſuperflua abſque litigio cū hæredibus inſtituendo diſcerni vix poſſint: hinc conſuetudo illa deſervire poterit ad præſcindendas innumeras lites cum hæredibus talium Clericorum cæteroquin multipliciter inſtituendas, ſicque ad publicam Reipublicæ pacem.

Non verò licitè.

54. Cæterùm quòd Clerici de bonis merè Eccleſiaſticis ad profana diſponentes peccent, ſequitur ex jam

(h) Tra. 7. diſt. 3. q. 3. n. 32. & 34.

ſuprà dictis (h) cum ipſi jure non ſolum Eccleſiaſtico, ſed etiam ſuppoſita, & per Beneficiarium intentione, ex virtute Religionis, adeoque Jure naturali, & Divino, teneantur redditus ſuperfluos in cauſas pias erogare: atqui contra Jus naturale ac Divinum nulla valet conſuetudo. Accedit: quia, ut argumentantur Leſſius, & Layman, omnes Doctores fatentur, Beneficiarios graviter peccare, ſi Eccleſiaſticos proventus ſuperfluos in uſus profanos expendant in vivis; ergò multò magis, ſi de eiſdem taliter teſtentur: nam ſemper minus conceſſum fuit Clericis Beneficiariis, de talibus bonis condere Teſtamentum, quàm diſponere inter vivos.

Reſpondetur ad inſtantias ſecundæ ſententiæ.

55. Nec urget inſtantia Barboſæ, nempe quòd, Papa quandoque concedat licentiam liberè teſtandi de talibus bonis. Nam in primis hujuſmodi licentia eſt ſtrictæ interpretationis, utpote à Jure communi exorbitans, ſicque non extendenda ad alios caſus non expreſſos, *arg. cap. 1. de Filiis Presb. in 6.* Deinde dictum illud, *Acquiſibilia privilegio ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine*, non eſſe univerſaliter verum, præſertim ſi conſuetudo illa ſit irrationabilis, aut à Jure reprobata, notant Fagnanus *in c. Cùm contingat. n. 8. & 11. de Foro competenti*, & Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 24. n. 9.* & alii paſſim. Inſuper *cùm Beneficiorum Eccleſiaſticorum plenaria diſpoſitio ad Romanum noſcatur Pontificem pertinere*, ut habetur *cap. Licet de Præbendis in 6.* non mirum, quòd ipſe circa eorundem bona poſſit gravibus de cauſis aliud ordinare, qui circa ipſa etiam Vota, & Juramenta (non obſtante, quòd ſuppoſita ſemel voventis vel jurantis intentione, obligantes virtute Religionis, Jureque naturali ac Divino) juſtis intervenientibus cauſis diſpenſare poteſt, modo alibi (i) jam declarato.

(i) Tr. 2. diſt. 4. n. 25. & 26.

Conſuetudo teſtandi Clericorũ, qua.

56. Dum autem allegatur conſuetudo, ſimulque conniventia Summi Pontificis. Reſp. opponendo illud vulgatum dictum c. Cùm jam dudum de præbendis: *Multa per patientiam tolerantur, quæ ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitia non debent tolerari*, Deindè de ejuſmodi conſuetudine ſufficienter conſtare non videtur; nam Clerici majorem ſuæ conſcientiæ, profectuſque ſpiritualis curam gerentes, paſſim teſtantur (in locis ubi viget teſtandi conſuetudo) ad pias cauſas, immo nonnulli eorum, præſertim Epiſcopi, ſpecialem petunt à Summo Pontifice licentiam teſtandi.

Et quomodo intelligenda ſit teſtentur ad cauſas profanas.

57. Alii verò, dum teſtantur ad cauſas profanas, ad eas diſponunt de bonis ſuis patrimonialibus, induſtrialibus, vel parſimonialibus, magno labore per vitæ decurſum acquiſitis, & de quibus poſſunt liberè diſponere: ſimulque in Funeralia, Miſſas, eleemoſynaſque (ſub his etiam computando Legata pauperibus conſanguineis relicta) tantum relinquere ſolent, donec ſuæ conſcientiæ obligationi ſatisfactum rationabiliter judicent: immò ut hoc eò ſecuriùs fiat, in nonnullis Diœceſibus, ubi conſuetudo facultatem teſtandi Clericis tribuit, etiam Ordinarii loci expreſſus conſenſus deſuper requiritur. Quod ſi unus, vel alter (quod non facilè præſumendum) ſecus egerit, inde non illicò colligi poterit conſuetudo teſtandi de bonis merè Eccleſiaſticis ad cauſas profanas, cùm hæc non niſi à majori parte Communitatis introduci valeat.

Reſponſio ad fundamenta primæ ſententiæ.

58. Ad fundamenta prioris extremæ ſententiæ n. 50. adductæ, in eo conſiſtentiis, quòd ſi Clerici taliter teſtando peccent, hoc ipſo conſuetudo illa ſit invalida, cum foveat peccatum. Reſp. negando conſequentiam, cum ſua probatione: quia, ut rectè notat citatus Zoeſius, hominis eſt hoc vitium non rei aut conſuetudinis: undè abuſus licentiæ, quam Clerici ex longæva conſuetudine acquiſiverunt ad teſtandum, poteſtque rectiſſimè practicari teſtando ad pias cauſas, non ponit iuris iniquitatem. Et patet hoc in ſimili; nam clerici in vita validè de talibus bonis merè Eccleſiaſticis diſponunt ad cauſas profanas, neque tamen hæc licentia cenſetur fovere peccatum ex eò, quòd illicitè id faciant. Idque non

alia

alia de cauſa, niſi quia vitium hoc non vi dictæ licentiæ, ſed ex ejus duntaxat abuſu proficiſcitur.

QUÆSTIO VI.

De Codicillis, Legatis, & Fideicommiſſis.

Codicillus, quid?

59. *Codicillus* dicitur, quaſi *parvus Codex*; & in propoſito aliud non eſt, quàm ultima cujuſpiam voluntas abſque hæredis inſtitutione. Undè Codicillus eſt quaſi imperfectū teſtamentum: tum quia non requirit ſolemnitates Teſtamenti; tum quia Codicillo hæreditas directè dari non poteſt, nec etiam auferri.

Et quomodo fieri poſſit.

60. Porrò Codicillus fieri poteſt ſive in ſcriptis, ſive etiam nuncupativè, ſeu oretenùs: ad ejus tamen valorem requirūtur, & ſufficiunt quinque teſtes, ſivè maſculi, ſivè fœminæ, qui etiam ſe ſubſcribere debent ſi Codicillus fiat in ſcriptis, quamvis ſigilla apponere non ſit neceſſe, *L. ult. C. de Codicillis*. Et hoc intelligendum, ſi fiat ad cauſas profanas, nam Codicillus ad cauſas pias factus, nō requirit totas ſolēnitates, prout in ſimili de Teſtamētis ad pias cauſas ſuperius (K) dictū eſt.

(*k*) Queſtion. 3. n. 21. & ſeqq.

Codicilli ad quid inſerviant.

61. Inſerviunt autem Codicilli præcipuè ad Legata, & Fideicommiſſa, atque Donationes mortis cauſa faciendas, utpote quæ per Codicillum fieri poſſunt. Juvant etiam ad Teſtamentum declarandum, atque immutandum ſalva hæredis inſtitutione, eique addendum. Quinimò quando Teſtamentum habet inſertam clauſulam Codicillarem, ſi ipſum ob defectum alicujus ſolemnitatis non poteſt valere ut Teſtamentum, valebit tamen ut Codicillus.

Clauſula Codicillaris quomodo apponatur.

62. Et quidem frequenter Teſtatores in ſuis Teſtamentis apponere ſolent clauſulam Codicillarem, idque vel expreſsè, dicendo. *Si hæc diſpoſitio mea non valet vi teſtamenti, volo, ut valeat vi codicilli.* Vel tacitè, ac virtualiter, dicendo: *Si hæc diſpoſitio non valet ut teſtamentum, valeat modo, quo ſecundum Iura poteſt, meliori.*

Et multiplex ejus effectus.

63. Neque inaniter iſthæc clauſula Codicillaris apponitur, utpotè cujus effectus non ſunt exigui. Siquidem ejuſmodi Teſtamentum, ſi vel ab initio habeat defectum, vel eum ex poſt factò acquirat, ita ut non poſſit valere per modum Teſtamenti ſolemnis, valebit ſaltem per modum Codicilli, dummodò adfuerint Teſtes ſufficientes ad Codicillum. Undè quamvis in tali teſtamento minùs ſolemni inſtitutio hæredis irrita ſit, ac proinde hæres ab inteſtato ſuccedat: tamen tenetur is hujuſmodi Teſtamentum quoad omnia alia adimplere, ſolvendo ſcilicet Legata, Fideicommiſſa, & hujuſmodi. Sunt & alii effectus clauſulæ Codicillaris, verùm de iis Juriſperiti.

Legatum, quid.

64. CONCL. II. *Legatum eſt donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præſtanda.* Ita habetur *§. 1. Inſtit. de Legatis.* Dicitur, *donatio quædam*: quæ particula ſtat loco generis. Additur deinde, *ab hærede præſtanda*: per quod differt Legatum à Donatione mortis cauſa, quæ non neceſſariò fit ab hærede, cùm poſſit fieri, ac plerumque fiat ab ipſomet donante, quamvis ante mortem ipſius non confirmetur, ſed revocari poſſit.

In Teſtamento minùs ſolēni ad cauſas pias valent Legata profana.

65. Quæres, an Teſtamentum minùs ſolemne ad cauſas pias factum, valeat etiam quoad Legata profana; & econtra corruente Teſtamento profano, corruant pariter Legata pia inſerta? Reſp. I. Teſtamentum minus ſolemniter factum principaliter ad pias cauſas, valet etiam quoad Legata profana in eo contenta. Ita Covarruvias *cap. 11. de Teſtam. n. 2.* Leſſius *lib. 2. cap. 19. n. 9.* Engel. *tit. de Teſt. n. 19.* & communis, paucis exceptis. Ratio eſt: quia *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*, Reg. 46. Juris in 6. atqui teſtamentum valet in dato caſu; ergo & Legata eidem inſerta, cùm ſint quid acceſſorium, quamvis cæteroquin profana.

Corruente Teſtamēto minùs ſolemni ad cauſas profanas, non corruunt legata pia.

66. Reſp. II. Econtrà verò Teſtamento ad cauſas profanas corruente ob defectum ſolemnitatum, non idcircò corruunt inſerta Legata pia, ſed valent. Ita cit. Covarruvias *n. 4.* Leſſius *n. 9.* Engel. & alii; idque meritò tenendum favore cauſæ piæ (*nam ſummum*

Digitized by Google

mam eſſe rationem: quæ pro religione facit, habetur *l. Sunt perſonæ, ff. de Religioſis & ſumptibus funerum*) ſimulque ob remedium animæ Defuncti.

Solvitur inſtantia. 67. Neque urget allata regula, *Acceſſorium &c.* Nam inter alias limitationes ea non procedit, quando in acceſſorio reperitur ſpecialis ratio, quæ non reperitur in principali, propter quam illud corruente principali ſuſtineatur: prout in propoſito eſt favor religionis, atque remedium animæ defuncti.

Fideicommiſſum. 68. CONCL. III. Fideicommiſſum dicitur illud relictum, quod fidei committitur hæredis, ab eo dandum alicui alteri. Sic fit, cùm Teſtator dicit. Hæres, fidei tuæ committo, ut poſt aditam hæreditatem ex ea tantam, aut tantam partem, vel hoc aut illud prædium, huic conſignes; idque vel ſtatim, vel poſt mortem tuam, &c. Porrò hæres ſic Fideicommiſſo gravatus, appellatur *Fideicommiſſarius*. Quoad alia verò de Fideicommiſſis eodem fermè

Exequatur Legato. modo eſt diſcurrendum, ſicuti de Legatis, nam, ut *L. 1. ff. de Legatis* 1. habetur. *Per omnia exequata ſunt legata fideicommiſſis.*

QUÆSTIO VII.

De Inſtitutione Hæredum, Falcidia, Trebellianica, & Succeſſionibus ab inteſtato.

Hæres neceſſarius, & non neceſſarius qui? 69. ADvertendum, quòd hæres alius ſit neceſſarius, alius non neceſſarius. *Hæres neceſſarius* dicitur, quem Teſtator in portione legitima inſtituere cogitur, niſi juſtam exhæredandi cauſam habeat. Tales hæredes neceſſarii ſunt Deſcendentes in linea recta, nempe Filii, Filiæque, Nepotes, Pronepotes, ex legitimo Matrimonio procreati. His autem deficientibus hæredes neceſſarii ſunt aſcendentes in linea recta, nempe Pater, Mater, Avus, Avia, ita tamen, ut, ſi adſint Deſcendentes ſeu Liberi, nihil de jure debeatur Aſcendentibus pro legitima, *text. clar.* Auth. de Hæredib. ab inteſta to. §. 1. Collat. 9. *Hæredes non neceſſarii* ſunt reliqui omnes præter enumeratos; ſive qui Teſtatori non ſunt conjuncti in linea recta. Undè ſequitur, quod Frater, aut Soror de jure non ſit obligatus ad inſtituendum pro hærede ſuos Fratres, aut Sorores, eorumve Filios, neque ad relinquendum eiſdem Legitimam: quod à fortiori extendes ad cæteros Conſanguineos, vel Affines. Hoc prænotato ſit

Hæredis inſtitutio eſt fundamentum totius Teſtamenti. 70. CONCL. I. Inſtitutio hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius Teſtamenti. Ita habetur in Jure Civili variis in locis; ut *§. Ante hæredis, Inſtit. de Legatis, & l. Proxime, ff. De iis, quæ in teſtam. delentur*, & alibi. Hinc non valet Teſtamentum, præſertim ad cauſas profanas (nam de Teſtamentis ad cauſas pias, utpote in quibus ſufficiunt ſolemnitates Juris naturalis, Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure, c. 19. n. 8.* citans Julium Clarum, tenet oppoſitum) in quo nemo hæres inſtituitur; quamvis ſecùs ſit dicendum de Codicillo.

Qui poſſint inſtitui Hæredes? 71. CONCL. II. Omnes homines, non tantùm ſinguli ac privati, ſed etiam Communitates, Monaſteria, & Collegia, hæredes inſtitui poſſunt, niſi ſpecialiter a Jure prohibeantur. Ita communis.

Quid de FF. Minoribus de Obſervantia, & Capucinis? 72. Porrò præter alios, qui de Jure communi ob certas cauſas, vel delicta, prohibentur hæredes inſtitui, de quibus Juriſtæ, viſuæ Regulæ, ac Profeſſionis, non poſſunt inſtitui hæredes in Teſtamento Fratres Minores de Obſervantia, atque Capuccini, adeò ut nec eorum Monaſteria in communi valeant inſtitui; prout declaravit Clemens V. *in Clem. Exivi. de Verborum ſignificationibus.* Quo tamen non obſtante, conſideratis eorum neceſſitatibus, certiſque moderaminibus obſervatis, poteſt eiſdem quidpiam in Teſtamento relinqui per modum Legati, uti declaravit Nicolaus III. *c. Exiit. de Verb. ſignif. in 6.* Dummodò non dimittatur eis valor ipſius hæreditatis, vel tanta ejus pars quaſi ſub modo & forma Legati, quòd præſumi poſſet hoc in fraudem fieri; prout limitat cit. Clemens V.

73. CON-

Hæredibus neceſſariis debet relinqui Legitima, & quomodo?

73. CONCL. III. Hæredibus neceſſariis debet in Teſtamento relinqui portio legitima & quidem titulo honorabili Inſtitutionis, ſive jure hæreditario, atque ſine ullo appoſito gravamine: adeò quidem, ut alioquin talia gravamina habeantur pro non appoſitis; vel hæredibus neceſſariis competat actio ad petendum complementum legitimæ, ſi in minori quantitate, quàm legitima portione, hæredes inſtituantur; vel ad omnino reſcindendum Teſtamentum, ſi nulla appoſita juſta cauſa exhæredandi penitus fuerunt præteriti, ac nihil ipſis jure Inſtitutionis relictum. Ita habetur tum in Jure Civili, *Auth. Vt cùm de appellatione*, §. *Aliud q oque. Collat.*8. cum concordantiis, quas citat Layman *lib.3.tract. 5.cap.5. n.*11.tum in Jure Canonico *c. Raynutius, de Teſtam.* ubi dicitur, quòd *Legitima portio eſt debita, jure naturæ.*

Legitima portio, quæ?

74. Circa quod notandum, quod legitima portio Deſcendentium ſit triens (id eſt, tertia pars totius hæreditatis) ſi non ſint plures Liberi, quàm quatuor: ſemis autem (ſeu media pars totius ſubſtantiæ) ſi ſunt plures Liberi, quàm quatuor. Loquendo verò de Aſcendentibus, legitima Aſcendentium ſemper eſt triens, ſive tertia pars totius hæreditatis. Ubi per hanc intelligitur tota ea ſubſtantia, quæ ſolutis omnibus debitis, atque funeralibus pro Defuncto peragendis, poſt mortem Teſtatoris remanet.

Ea non habet locum in Regnis, Ducatibus, &c.

75. Veruntamen ea, quæ nunc dicta ſunt de portione legitima Liberis danda, locum duntaxat habent in bonis privatis, non item in Regnis, Ducatibus, & Comitatibus Magnatum: talia enim bona in pleriſque Provinciis ad Primogenitum pertinent, aſſignata tamen aliis Liberis ſufficienti ſuſtentatione, pro conſervanda dignitate ſtatus, & familiæ ſuæ.

Hæredi non neceſſario inſtituto, quantum relinquendum?

76. CONCL. IV. Quòd ſi in Teſtamento inſtituatur hæres non neceſſarius, debet ei ſaltem quarta pars totius hæreditatis ſeu ſubſtantiæ libera remanere, ut ſic onera hæreditaria ſuſtinere valeat: alioquin ſi tam multa à Teſtatore facta ſint legata, vel donationes mortis cauſa, ut hæredi non remaneat quarta pars totius hæreditatis, licebit eidem detrahere Falcidiam; aut ſi gravetur tam magnis multiſque Fideicommiſſis, ut eidem non remaneat quarta pars totius hæreditatis libera, detrahet Trebellianicam. Ita habetur in Jure Civili variis in locis, *ut L.1.& ſeqq. ff. ad Legem Falcidiam; & toto tit. ff. ad S.C.Trebellianũ*, cum concordantiis.

Falcidia quid?

77. Porrò per *Falcidiam* intelligitur quarta pars omnium bonorum, quæ aderant tempore mortis Teſtatoris, deducto tamen priùs ære alieno, atque expenſis funerum, quam licet detrahere hæredibus inſtitutis (ſervata tamen proportione) à ſingulis legatis, ſi tam multa ſunt legata, ut dicta quarta pars eiſdem non remaneat libera donec iſta compleatur. Et hujuſmodi quarta pars appellatur *Falcidia*, à ſuo authore *Falcidio* Tribuno plebis, qui primus legem tulit (quæ ex ſuo nomine *Lex Falcidia* nuncupatur) ut quarta pars ſemper ſupereſſet ac remaneret hæredibus in Teſtamento inſtitutis.

Et unde ſic dicta?

Trebellianica, quid?

78. *Trebellianica* fermè coincidit cum Falcidia, niſi quòd hæc reſpiciat Legata, illa verò Fideicommiſſa, à quibus detrahitur. Siquidem Trebellianica detrahitur à Fideicommiſſis, ſi tam multa, vel gravia facta ſint à Teſtatore, ut hæredibus non remaneat quarta pars omnium bonorum, poſt debitorum, ac funeralium ſolutionem reſtantium libera & abſque ullo onere; donec dicta quarta pars remaneat libera hæredibus inſtitutis. Et dicitur *Trebellianica* à ſuo authore *Trebellio* Conſule, à quo Senatus Conſultum Trebellianum prodiit, hoc ipſum diſponens.

An ſit obligatio faciendi Teſtamentum?

79. Quæres, an ſit obligatio aliqua faciendi Teſtamentum? Reſp. breviter, neminem quidem in Foro conſcientiæ per ſe obligatum eſſe ad condendum Teſtamentum, ſed interdum per accidens talem adeſſe obligationem, ne alioquin lites, aliaq; incōmoda oriantur. Laym. *l.3.tr.5.c.3.n.*10.& alii.

80.CON-

Hæredes ab inteſtato, qui, & quando ſuccedant? 80. CONCL. V. Quando nullum omnino factum eſt Teſtamentum, aut illud ex quodam defectu irritum fuit, & caſſatum, tunc tali Defuncto ſuccedunt Hæredes ab inteſtato, id eſt, illi, qui ſecundùm Jura ſuccedunt, quando nullum factum eſt Teſtamentum. Ita communis, & patet ex utroque Jure.

Ordines ſuccedentium ab inteſtato, qui. 81. Diverſi autem ſunt ordines Succedentium ab inteſtato, quorum prior ſemper poſteriorem excludit, Primus eſt Deſcendentium, ſeu Liberorum. Quòd ſi verò unus ex Liberis defunctus ſit, & reliquerit Nepotes, tunc hi perſonam patris repræſentant, & in ejus locum ſuccedunt, ac proinde in diviſione hæreditatis cùm Patruo ſuo, aut filiis ejus, ſuccedunt non in capita, ſed in ſtirpes, §. *Cum filius. Inſtit. de Hereditatibus quæ ab inteſtato &c.* & alibi. Secundus ordo eſt Aſcendentium, ſeu Parentum (cùm quibus tamen ſimul vocantur, ſeu ad hæreditatem admittuntur, fratres & ſorores duplicis vinculi; hoc eſt, ex eodem patre & matre cum defuncto geniti: *Authent. De hæredibus ab inteſtato. Collat. 9.*) & ampliùs non extantibus Parentibus Avorum. Tertius eſt Collateralium, id eſt, Fratrum Sororumque; & hiſce deficientibus aliorum conſanguineorum propinquiorum. Et quartus, conjugum inter ſe.

82. Tandem his omnibus deficientibus ſuccedit Fiſcus; quamvis nonnulli meritò non computent Fiſcum inter ordines ſuccedendi ab inteſtato, eò quòd cæteris deficientibus capiat bona, non jure ſucceſſionis hæreditariæ, ſed potiùs jure Regalium tanquam vacantia. Sed de hoc plura Juriſtæ. *Fiſcus an computandus inter ordines ſuccedendi ab inteſtato.*

DISTINCTIO VI.

De Contractibus Oneroſis.

QUÆSTIO I.

De Mutuo, & variis ipſum concernentibus.

Ratio ordinis. 1. POſt Contractus gratuitos, nec non & Teſtamenta, agendum reſtat de Contractibus oneroſis, qui magis propriè ſunt Contractus, utpotè reciprocam hinc inde obligationem continentes. Agitur autem in primis de Mutuo, eò quòd Mutuum ſit unica veluti ſedes Uſurarum, quarum notitia neceſſaria eſt ad omnes propemodum Contractus ſequentes, ne in illis Uſuræ vitium admiſceatur. Et quidem

Mutuum dupliciter accipitur. 2. *Mutuum* ſic dictum eſt, quaſi *ex meo tuum*. Et interdum ſignificat ipſam rem, quæ mutuò traditur: interdum verò ipſum contractum Mutui: & in hac poſteriori acceptione ſermo eſt in præſenti de Mutuo.

3. CONCL. I. *Mutuum*, ut ſumitur pro ipſo contractu ſeu mutuatione, rectè deſcribitur, dicendo: Mutuum eſt traditio rei, numero, pondere, vel menſura conſtantis, facta eo animo, ut ſtatim fiat accipientis, cum obligatione, ut ſimilis in ſpecie & bonitate reſtituatur. Ita deſumitur ex *l. Mutuum, ff. Si certum petatur*, & tradit Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure, cap. 20. n. 3.* *Mutuum ut Contractus, quid.*

4. Dicitur *traditio rei*: quia mutuum perficitur traditione, & ante actualem rei mutuatæ traditionem non cenſetur eſſe mutuum. Et additur, rei *numero, pondere, vel menſura conſtantis*: quia in hujuſmodi rebus ſolet fieri Mutuum, ut in vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro. Dicitur ulteriùs, *facta eo animo, ut ſtatim fiat accipientis*: quia *Mutuum* dicitur, quaſi *ex meo tuum*; ita enim à me tibi datur, ut ex meo tuum fiat. Et additur, *cum obligatione, ut ſimilis in ſpecie reſtituatur*: ſi enim reddẽda ſit res alterius ſpeciei, nõ erit *Declaratur ejus definitio.*

Mu-

Mutuum, ſed Permutatio; prout fieret, ſi pro vino mihi dares frumentum. Quòd ſi verò eadem numero res foret reſtituenda, etiam non eſſet Mutuum, ſed Commodatum, vel Depoſitum, prout notatur *cit. l. Mutuum, ff. Si certum petatur*, & alibi.

In Mutuo dominium rei transfertur in Mutuatarium. 5. CONCL. II. In Mutuo rei datæ dominium transfertur in Mutuatarium: unde ſi res mutuata pereat, quocumque tandem caſu, aut infortunio, eadem perit Mutuatario. Ita *cit. l. Mutuum, ff. Si certum petatur*, eſtque communis. Ratio eſt: quia quælibet res domino ſuo petit: atqui in Mutuo datum de meo fit tuum, ut ipſum nomen ſignificat; ergo transfertur dominium rei in eum, qui rem mutuò accipit, qui dicitur *Mutuatarius*.

Qui poſſint Mutuum dare, vel accipere? 6. CONCL. III. Omnes, qui contrahere poſſunt, etiam Mutuum dare, & accipere poſſunt. Ita communis, & patet ex terminis; quia contrahere ut ſic tanquam genus, complectitur ſub ſe omnes Contractus, & conſequenter etiam Mutuum. Solum duo valdè notabilia quoad propoſitum ſunt addenda: itaque

Civitas, Eccleſia, Monaſterium, &c. quando obligetur ex Mutuo. 7. Notandum in primis occaſione dictorum, quòd Civitas, Eccleſia, Monaſteria, aliaque pia loca, ex mutuo, quod eorum Rectores vel Adminiſtratores ſuſceperunt, tunc ſolùm obligentur, ſi Creditor probavit pecuniam in Civitatis, vel Eccleſiæ, aut aliorum piorum locorum utilitatem fuiſſe converſam: aliàs enim ſoli Adminiſtratores conveniri poterunt, non verò Civitas, vel Eccleſia. Ita Lud. Engel. *tit. de Pactis*, n. 43. idq; deſumitur ex *l. Civitas ff. Si certum petatur* juncto *c. 1. de Solution.* cum concordantiis.

Filii familias mutuò accipientes ſine cõſenſu parentum juvantur S. C. Macedoniano. 8. Notandum ulterius, de Filiiſfamilias peculiariter eſſe conſtitutum in Jure Civili per Senatus Conſultum Macedonianum, quòd ſi filii, vel filiæ, ſine conſenſu parentum pecuniam mutuo acceperint, neque ipſi, neque parentes ipſorum teneantur eam ſolvere, ſed poſſint contra excipere per dictum Senatus Conſultum Macedonianum. Et hoc privilegium factum eſt non tam in favorem filiorum, quàm parentum, quorum vitæ filii inſidiabantur, ut hæreditate paterna potiti debita contracta ſolverent; quod quidem privilegium habet locum etiam in foro interno, ſeu Conſcientiæ. Leſſius *lib. 2. c. 20. n. 8.* Herinex *diſp. 3. de Contractibus*, n. 5. Sanchez, & alii.

9. Limitatur hoc I. Niſi filius habeat bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia: nam tunc ipſe ex his tenetur ſolvere, nec poteſt uti exceptione S. C. Macedoniani. Limitatur II. Quando filius publicè putabatur eſſe ſui juris. Limitatur III. Si filius familias mutuò accepit non pecuniam; ſed rem aliam, ut triticum, vinum, & ſimilia: nam lex ſolum loquitur de Mutuo pecuniario. Limitatur IV. Si pecunia verſa ſit in commodum parentum; aut hi ſoluti fuerint pecuniam à filiis acceptam ſolvere. Limitatur V. Si pater debuiſſet eam ſecundùm rectam rationem ſuppeditare: ut ſi filius abſens cauſa Studiorum accipiat Mutuum neceſſarium, ut vivat, vel libros emat, &c. nam hujuſmodi expenſas ſecundùm rectam rationem tenentur parentes facere. Limitatur VI. Si filius juravit ſe ſoluturum: nam tunc non poterit uti exceptione S. C. Macedoniani, ſed tenebitur ſolvere, quando commodè poterit: quia omne juramentum ſervandum eſt, quod ſine peccato obſervari poteſt. *Limitatur hoc in pluribus caſibus.*

QUÆSTIO II.

Quid ſit Uſura, & quo Jure prohibita?

10. USura variè accipitur. Primò quidem, prout idem eſt, ac uſus. Deindè pro commodo, ſive fructu ex rei uſu proveniente, prout Cicero *lib. de Senectute*, ait: *Terra nunquam ſine uſura reddit, quod accepit*. Denique ſumitur Uſura, ut idem eſt ac lucrum, ex mutuo; & alio nomine *Fœnus* dicitur: & in hoc ſenſu procedit præſens Quæſtio de Uſura. Quæ adhuc dupliciter accipi poteſt, nempè vel pro ipſo lucro uſurario; prout dicitur quis ſolvere Uſuras, vel pro pacto, de lucro temporali ſupra ſortem reddendo præcisè ratione mutui. *Uſura variè accipitur.*

11. CON-

11. CONCL. I. *Uſura* eſt lucrum immediatè ex mutuo proveniens. Ita in re communis Doctorum, quamvis Uſura hìc ſumatur pro ipſo lucro uſurario. Quod ſi verò Uſura accipiatur pro contractu uſuratio, tunc *Uſura* aliud non eſt, quàm Mutuatio cum pacto expreſſo, vel implicito, recipiendi aliquid ſupra ſortem ratione mutui.

Nomine lucri uſurarii, quid intelligatur.

12. Dicitur, *Uſura eſt lucrum*. Ubi nomine lucri intelligitur quodlibet temporale, ac pretio æſtimabile, quod ultra ſortem mutuo datam accipitur, quaſi ratione mutui ex obligatione debitum ſit; ſive deindè illud ſit pecunia, ſive frumentum, vel alia res pretio æſtimabilis, aut etiam obligatio civilis quidpiam ex pacto ſeu debito ſibi præſtandi ratione mutui, v.g. rurſum ſibi mutuandi, apud ſe emendi merces, ſibi vendendi, aut operas ſuas locandi, & hujuſmodi. Uno verbo: *Lucrum uſurarium* eſt, quidquid temporale, ac pretio æſtimabile ultra ſortem mutuò datam accipitur, quaſi ratione mutui ex obligatione, ſeu pacto expreſſo, vel tacito, debitum ſit; ut notat D.Thomas 2.2. q.78. *art.* 2. communiter receptus, & deſumitur ex *c. Si fœneraveris, & ſeq.* 14. q. 3.

Id debet provenire vi mutui.

13. Dicitur ulterius, *immediatè*, id eſt, ex vi pacti mutuationis. Si enim Mutuatario propria ſponte aliquid tribuat, aut viciſſim obſequium mutuanti præſtare velit ex mera benevolentia, liberalitate, ſive gratitudine; aut ex ſpe alliciendi mutuantem ad continuandum mutuum non erit uſura, dummodò illud non exigatur tanquam debitum. Additur tandem, ex *mutuo proveniens*: quia mutuum eſt unica veluti ſedes uſuræ, *c.* 1. *& ſeqq.* 14. *q.* 3. Undè ſi quis lucrum acquirat ex Locatione, Conductione, & ſimilibus Contractibus, Uſura non committitur, quia tale lucrum non provenit ex mutuo. Ut autem cenſeatur lucrum ex vi mutui provenire, requiritur, ut vel expreſsè vel tacitè mutuator intenderit, mutuatarium ex vi pacti mutuationis obligare ad hujuſmodi lucrum præſtandum ultrà ſortem principalem.

Uſura expreſſa, &

14. CONCL. II. Uſura rectè dividitur in expreſſam, & tacitam ſeu palliatam. Ita communis; & patet explicando terminos. Et quidem *Uſura expreſſa* dicitur, quando expreſsè exigitur pretium pro mutuo: ut ſi quis dat mutuos centum florenos eo pacto, ut poſt annum reddantur ſibi centum, & tot vel tot ultrà. *Uſura palliata*, tacita, ſeu virtualis eſt, quæ committitur in contractu mutui non formalis & expreſſi, ſed alterius contractus nomine, ac ſpecie, velut pallio occultati: ut ſi mercator ob ſolam dilationem ſolutionis pretii (ſecus, ſi ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, &c.) merces multò cariùs vendat; nam hac in re aliud non eſt, quam emptori mutuam dare pecuniam, poſt aliquod tempus cum auctario recipiendam; quod reprobatur *In c. civitate de Uſuris*. Aliud exemplum Uſuræ palliatæ habetur in contractu Mohatra, de quo *n.* 26. *&* 27.

Uſura palliata, ſeu virtualis, quid.

Uſuræ ſunt prohibitæ jure cum humano, tum Divino.

15. CONCL. III. Uſuræ non tantùm Jure humano Eccleſiaſtico, ſed etiam Divino ſunt prohibitæ. Ita unanimis Catholicorum Doctorum; & habetur apertè in jure Canonico, quod non ſolum uſuras ſub graviſſimis pœnis prohibet, ſed etiam *c. Super eo. de Uſuris*, expreſsè dicit, quòd *Uſurarum crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur*. Quinimò pertinaciter aſſerens, exercere uſuras non eſſe peccatum, veluti hæreticus eſt puniendus, *Clem. un. de Uſuris*. Porrò, quòd Uſuræ etiam Jure Divino ſint prohibitæ, clarè deſumitur ex S. Scriptura. Nam Levitici c. 5. dicitur: *Ne accipias uſuras ab eo, nec ampliùs, quàm dediſti*, Et infrà: *Pecuniam tuam non dabis ei ad uſuram*. Item Ezechielis c. 18. Propheta inter peccatores numerat *ad uſuram dantem, & ampliùs accipientem*. Et Lucæ 6. ait Chriſtus: *Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes*, & alibi.

Solvitur parabola Patriſfamilias.

16. Dices I. Chriſtus in Parabola Patriſfamilias peregrè proficiſcentis, ut habetur *Luc. c.* 19. ſervis ſuis talenta dedit ad negotiandum, & ſervo nequam, recondenti pecuniam in ſudario, exprobavit, eamque graviſſimè puniri præcepit, quod pecuniam ſuam

ſuam non dederit nummulatus, hac addita cauſa: *Et ego veniens cùm uſuris exegiſſem eam*; ergo non eſt intrinſecè malum, aut lege Divina prohibitum, accipere Uſuras pro pecunia mutuata. Reſp. negando conſequentiam: quia ut communiter reſpondent Doctores cum D. Thoma 2. 2. *qu.* 78. *art.* 1. Uſura ibi metaphoricè ſumitur pro augmento & ſupercreſcentia bonorum ſpiritualium, ſeu pro bona applicatione talentorum naturalium nobis à Deo conceſſorum: hanc enim à nobis Deus exigit, volens, ut de die in diem in bono proficiamus. Siquidem in via Dei non proficere, deficere eſt.

Deus an concesserit Judæis exercere Usuras.

17. Urgebis. Deus olim Judæis conceſſit Uſuras exercere, Deuter. 23. dicens: *Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram, ſed alieno*; ergo Uſuræ non ſunt intrinſecè malæ, neque prohibitæ. Reſpondent aliqui cum D. Thom. *loc. cit.* Judæis fuiſſe olim conceſſum exercere Uſuras erga alienigenas, non tanquam licitum, ſed permiſſivè ad evitandum majus malum, ne ſcilicet à ſuis fratribus Uſuras acciperent: cùm fuerint multum avaritiæ dedit.

Alia responsio, & melior.

18. Alii verò dicunt, & quidem melius Judæis fuiſſe licitũ exercere Uſuras erga Gentiles, eo modo, quo eiſdẽ conceſſum fuit *Exod.* 12. ut Ægyptios ſpoliarent vaſis argenteis, & aureis, ac veſtibus ſibi commodatis: quatenus nempè Deus, qui eſt univerſorum Dominus, dedit Judæis dominium in bona Ægyptiorum injuſtè ſe gravantium, ac in alia bona Gentilium, utpotè hoſtium ſuorum, quos proindè juſtè poterant ſpoliare rebus ſuis, & has ratione mutui dati ſibi acquirere, utpotè jure dominii à Deo ſibi conceſſi jam ſuas. Undè ſicut Judæi, ſpoliando Ægyptum, non commiſerunt furtum; ita nec commiſerunt Uſuram, accipiendo fœnus pro mutuo ab Infidelibus: cùm utrobique acceperint, id, quod ſuum erat authoritate Divina.

Usura etiam Jure naturali illicita est.

19. CONCL. IV. Uſura etiam Jure naturali illicita eſt, & prohibita. Ita Doctores Catholici communiter. Ratio eſt: quia accipiendo Uſuram pro rebus uſu conſumptibilibus, puta provino, oleo, pecunia &c. mutuò datis, vel venditur id, quod non eſt ſuum, vel eadem res bis venditur: atqui utrumque eſt injuſtum, & Juri naturali repugnans, cùm in contractibus humanis requiratur æqualitas dati & accepti, ergo. Major declaratur, quia mutuans alteri centum florenos, vel centum modios tritici, transfert dominium pecuniæ vel tritici in alium, ac tantundem ſuo tempore receptur eſt; & ſic eſt æqualitas. Si autem poſt annum ultrà hanc ſortem exigat quinquagintà alios florenos, vel vendit, aut ſibi reſtitui vult eandem rem bis; vel vendit quod ampliùs non eſt ſuum, cùm dominium mutui tranſierit in mutuatarium. Atqui utrumque horum repugnat Juri naturali; ergo.

Solvitur instantia.

20. Nec poteſt dici, quòd pro uſu ſortis, v.g. pecuniæ, vel tritici, poſſit peti lucrum; prout fit in Locatione, Nam contra eſt. Uſus, ſeu utilitas rei, pertinet ad dominum; ſed mutuatarius eſt dominus rei mutuatæ, ut patet ex dictis; ergo ad mutuatarium pertinet etiam uſus rei mutuatæ, & non ad mutuantem: & conſequenter hic ratione uſus conceſſi non poteſt licitè & juſtè quidpiam exigere ultrà ſortem principalem, cùm uſus rei non ampliùs ſit ſuus.

Disparitas magna inter contractum Locationis, & mutui.

21. Neque obſtat adductum exemplum contractus Locationis, cùm ſit maxima diſparitas inter contractum mutui, & Locationis. Nam in hoc contractu Locator manet dominus rei Locatæ, & conſequenter utilitas ex re ſua à Conductore percepta etiam ipſum reſpicere debet: ſecus fit in mutuo, ubi ex meo tuum fit. Præterea Locatio eſt talium, quæ permanentes uſum & utilitatem afferunt: pecunia autem ex ſua natura ſterilis eſt; ut in fænore nummus nummum pariat.

Sed dices. Remutuare, eſt pretio æſtimabile; ergo etiam mutuare: & conſequenter licitè pro hoc exigitur aliquid ultrà ſortem. Antecedens probatur. Mutuare cùm pacto remutuandi, eſt uſurarium: ut dicitur

nu. 12.

Digitized by Google

nu. 12. & 25. ſed non eſſet uſurarium, niſi illud eſſet quid pretio æſtimabile; ergo. Reſp. diſtinguendo antecedens. Remutuare, eſt pretio æſtimabile pro parte remutuantis, quaſi iſte pro actu remutuationis à ſe factę (etiam ſecluſo damno emergente, & lucro ceſſante &c.) licitè poſſit pecuniam exigere, negatur; Remutuare, eſt pretio æſtimabile pro parte recipientis, ſive habentis alterum ſibi ex pacto prævio obligatum ad remutuandum ſuo tempore, conceditur quidem antecedens cum ſua probatione, ſed negatur conſequentia.

Uſurarius non cōparat dominium rei uſurariæ.

22. CONCL. V. Uſurarius non comparat dominium rei per Uſuram acceptæ. Ita communis. Ratio eſt: quia deeſt titulus, ſive juſta cauſa uſuras accipiendi; atqui ſine juſto titulo rerū dominia non transferuntur; ergo.

Quid de pecunia uſuraria.

23. Hoc tamen intelligendum, niſi pecunia uſuraria cum aliis juſtè acquiſitis permixta fuerit, ut ampliùs diſcerni non poſſit: nam tunc per accidens, ſeu jure permixtionis efficeretur ſua, *arg. l. Si alieni ff. de ſolutionib.* qua de cauſa etiam pecunia furtiva, alteri pecuniæ propriæ permixta, efficitur recipientis, ut alibi (a) dictum. Verumtamen hoc dominium eſt duntaxat imperfectum, & cum obligatione tantumdem reſtituendi, quantum quis per furtum, vel uſuras acquiſivit, non obſtante dicta commixtione.

(a) Tra. 7. diſt. 5. n. 28. & 29.

Pœnę uſurariorum.

24. CONCL. VI. Pœnæ Uſurariorum variæ ſunt in Jure ſtatutæ. I. Notoriè Uſurarius eſt ipſo Jure infamis. *c. Infamis* 3. q. 7. II. Uſurarius notorius non eſt admittendus ad Communionem Altaris, id eſt, ſumptionem ſacræ Euchariſtiæ; neque ejus oblationes accipiendæ ſunt, neque ipſe mortuus Eccleſiaſticæ Sepulturæ tradi debet. III. Teſtamentum, & quævis alia ultima voluntas Uſurarii manifeſti, ipſo jure irrita eſt, niſi ante mortem reſtituerit, quæ per uſuras acquiſivit, vel de eorum reſtitutione idoneam cautionem, per pignora videlicet, aut fidejuſſores, dederit; prout habetur *cap. In omnibus. de Uſuris. juncto c. 2. eod. in 6.*

QUÆSTIO III.

An Pactum remutuandi &c. Contractus Mohatra, & Montes Pietatis contineant Uſuram?

An ſit uſura mutuare cum Pacto remutuādi, &c.

25. Quæritur I. Utrùm ſit uſura, mutuare cum pacto, atque obligatione, ut mihi viciſſim remutues, aut certum officium conferas, vel ut ex mea officina, quæ tibi opus ſunt, emas, & hujuſmodi? Reſp. Si talia dentur ſolummodò ex titulo remunerationis, aut ſi quis det mutuum ob ſperatam hujuſmodi remunerationem, ſecluſo alio pacto, non eſt Uſura; ſecus dicendum, ſi ejuſmodi obligatio remunerandi, officium conferendi, vel apud ſe merces emendi &c. in pactum deducatur; idque tanquam debitum exigatur. Patet hoc ex dictis *q. præc. n.* 12. eſtque communis Doctorum. Unde Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 42. Propoſitionem damnavit: *Uſura non eſt, dum ultrà ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.* Hæc, inquam, Propoſitio eſt falſa, & damnata.

Contractus Mohatra quis?

26. Quæritur II. An contractus Mohatra ſit illicitus, ac uſurarius, necne? Ubi per contractum *Mohatra* dictum intelligitur ille, qui ſic celebratur. Petit quis mutuos centum florenos à mercatore, & mercator non vult pecuniam mutuare, ſed paratus eſt illi vendere merces credito, ſed ſummo pretio, v. g. centum quinque florenis, ut eas vendat numerata pecunia cui voluerit, & ille res ſic emptas denuò offerat mercatori, qui eaſdem emit, vel potiùs redimit pecunia numerata, pretio tamen medio, vel infimo, v. g. centum florenis, aut nonaginta quinque. Ita contractum Mohatræ explicat Leſſ. *lib. 2. cap. 21. n.* 130. & concordat Joannes Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem 40. ex damnatis ab Innocen. XI.* quamvis addat, quòd in eo emantur creditò merces ſummo pretio, cum pacto tamen retrovendendi infimo pretio pecunia numerata.

27. Reſp.

ſt illicitus. 27. Reſp. Talem contractum eſſe illicitum. Ita noviſſimè declaravit Innocentius XI. inter alias propoſitiones etiam hanc, ordine 40. condemnando: *Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito, cum intentione lucri.* Ratio eſt: quia talis Contractus continet uſuram mentalem, vel palliatam; nam hujuſmodi venditio & emptio cum pacto redimendi, præſumitur tantùm ficta venditio & emptio, in effectu autem eſt Mutuum cum lucro ex fœnore.

Montes Pietatis qui? eorumque origo. 28. Quæritur III. Utrum Montes Pietatis ſint uſurarii, nec ne? Ubi ſciendum, Montes Pietatis in Italia, & aliis pluribus locis eſſe uſitatos, & dici Æraria publicè conſtituta, ut ad ea indigentes quaſi ad montem refugium habeant, ne magis ab Uſurariis, præſertim Judæis, opprimantur. Cùm enim per Judæorum immoderatas Uſuras (utpote qui pro ſingulis florenis mutuò datis ſolent unum circiter crucigerum per ſingulas hebdomadas exigere, ſicque lucrum uſurarium per anni decurſum fermè exæquet ſortem principalem) pauperes plurimùm fuerint preſſi: plures ſucceſſivè celeberrimi Concionatores ex Ordine Fratrum Minorum, ut B. Jacobus de Marchia, Bernardinus de Feltro, aliique Viri doctrina & ſanctitate celebres, ejuſmodi Montes Pietatis publicis ſuis Concionibus conſtrui, atque inſtitui fecerunt; ea primùm lege, ut ſub ſufficienti cautione pignoris præſtiti ex ejuſmodi Montibus gratis mutuum pauperibus indigentibus daretur.

Ratio movendi difficultatem. 29. Quia verò miniſtri talium Montium Pietatis non potuerunt gratis laborare, atque ex ipſis Montibus ſuſtentari congruè non poterant (nam alioquin Summa capitalis brevi defeciſſet) hinc poſtmodùm pro eorum miniſtrorum ſuſtentatione, & rerum ad Montes Pietatis pertinentium neceſſaria conſervatione, ſine ipſius Montis Pietatis lucro, ſeu augumento, moderatum aliquid & neceſſarium (puta, per annum, duo tres, quatuor, aut quinque floreni in centum) a mutuatariis præſtari, & exigi cœptum fuit. Si autem intra tempus præfinitum mutuatarii non ſolviſſent debitum, tunc pignus vendebatur, & detracta ſorte exiguoque illo adjecto, reſiduum de æſtimatione pignoris debitori reſtituebatur.

30. Contradixerunt multi hujuſmodi Montibus Pietatis tanquam uſurariis, eò quod ultra ſortem principalem, quidpiam exigeretur: unde controverſia iſta ad Sedem Apoſtolicam iteratò fuit devoluta. Verùm hujuſmodi Montes Pietatis per diverſos ſucceſſivè Summos Pontifices, ac tandem in Concilio Lateranenſi, *Seſſione* 10. Per Leonem X. fuerint ſolemniter approbati tanquam liciti, & omni ſpecie mali carentes, ut patet ex ejuſdem Bulla, *Cùm inter nonnullos*, in dicto Concilio edita. Hinc *Contradictio nonnullorum.*

31. Reſp. Montes Pietatis liciti ſunt, & pii, non obſtante, quòd in debitam miniſtrorum ſuſtentationem, atque ad Montis neceſſariam conſervationem, modicum quid ultra ſortem principalem exigatur. Patet hoc ex definitione citati Concilii Generalis Lateranenſis, & approbatione Leonis X. aliorumque Summorum Pontificum. Accedit ratio: quia, quamvis in hujuſmodi Montibus Pietatis aliquid detur ultra ſortem, id tamen non exigitur, neque datur tanquam lucrum ex mutuo, ſed pro ſumptibus neceſſariis ad Montis conſervationem, & pro ſtipendio miniſtrorum, qui Montem adminiſtrant, & ſemper parati eſſe debent ad mutuandum, ad pignora recipienda, cuſtodiendaque, & conficiendos libros rationum, cæteraque neceſſaria præſtanda. Nam quia *dignus operarius eſt mercede ſua*, ut inquit Chriſtus *Lucæ* 10. jure tales à mutuatariis ſuſtentari merentur, in quorum gratiam laborant, & inſerviunt Monti Pietatis. *Montes Pietatis ſunt liciti & pii.*

QUÆSTIO IV.

An aliqui Tituli excuſent ab Uſura.

Ratione lucri ceſſantis, damni emergentis &c an in mutuo poſſit quid exigi.

32. Quæritur I. An liceat aliquid in mutuo ultra ſortem exigere ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, vel periculi ſortis principalis amittendæ, ac hujuſmodi? Reſp. affirmativè, prout tenent Leſſius *lib. 2. c. 20. dubit. 12. & ſeq.* Layman, & alii ſatis communiter; paucis exceptis. Ratio eſt: quia ſpes lucri, qua ſe privat Mutuator in gratiam mutuatarii eſt pretio æſtimabilis (& idem dicendum de damno emergente, ac periculo amittendæ ſortis principalis, & hujuſmodi) ergo licitè aliquid ratione ipſius exigi poteſt, ac talis compenſatio in pactum deduci. Hinc

Corollarium de lucro ceſſante, &c.

33. Infertur I. Quòd liceat aliquid ultra ſortem accipere ratione lucri ceſſantis, ſi videlicet mutuatori ex eo, quòd alteri mutuum det, lucrum abſcedat. Veluti ſi mercator det mutuos centum florenos, ex quibus alioquin fuiſſet negotiaturus, cum ſpe, intra certum tempus lucrandi quinque alios florenos, poteſt iſtos a mutuatario ultra ſortem exigere: quia non dicitur petere Uſuras, ſed potiùs Intereſſe, & ne ipſe mercator ratione mutui dati ex lucro ſibi ceſſante damnum patiatur.

Damno emergente

34. Infertur II. Etiam ratione damni emergentis poſſe aliquid exigi ultra ſortem tanquam intereſſe; ſi mutuatoris reverà interſit non mutuare; ut ſi mutuam des pecuniam, quam deſtinaveras ad emendum frumentum tempore abundantiæ, & poſteà pretio majori illud emere cogaris. Siquidem compenſatio talis damni, mutuatori emergentis, meritò in pactum deducitur; cùm nemo cum ſuo damno regulariter mutuare teneatur & ſoleat.

Limitatio præmiſſorum.

35. Verùm hìc notant Doctores, iſtud intelligendum eſſe, dummodò mutuum verè ſit cauſa talis damni emergentis, vel (loquendo de priori Corollario) lucri ceſſantis, neque plus exigatur ratione illius lucri ceſſantis, vel emergentis damni, niſi quantum arbitrio boni viri, ſpectatis omnibus cauſis, atque circumſtantiis, illud æſtimetur: nam plus exigens, licèt propriè non committat Uſuram, eò quod illud non exigat vi mutui, tamen admittit injuſtitiam, pretium exceſſivum exigendo ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis. Leſſius *lib. 2. cap. 20. nu. 96.* Pirhing *tit. de Uſuris num.* 40. & alii.

Recipi aliquid ultra ſortem tanquam Intereſſe, quid.

36. Sciendum inſuper, illud, quod in ejuſmodi caſu exigitur ultrà ſortem, ſive Summam capitalem non accipi veluti Uſuram (hoc eſt, vi mutui) ſed tanquam *Intereſſe*. Aliud ſiquidem eſt mutuum; aliud lucrum ceſſans, vel damnum emergens occaſione mutui dati: undè quamvis mutuum debeat dari gratis, ſicque pro mutuo ſecundum ſe præcisè ſpectato nihil ſuper ſortem exigi poſſit; adhuc tamen mutuans poteſt aliquid exigere, ut lucrum indè ſibi ceſſans, vel damnum emergens compenſetur. *Ne diſpendium patiatur, unde videtur præmium meruiſſe*, arg. c. Pervenit, de Fidejuſſoribus. Et hoc in Jure vocatur *Intereſſe*, prout notat Gloſſa *cap. Quoniam* 14 *q.* 4. atque deſumitur ex *l. Si commiſſa ff. Rem ratam habere*, ibi: *In tantùm competit, in quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi obeſt, quantumque lucrari potui*, cum concordantiis.

Corollarium de periculo amittendi ſortem, aut eam difficulter recuperandi.

37. Infertur III. Similiter ob probabile periculum amittendi ſortem principalem, cui mutuator ſe exponit mutuans homini non ſatis noto, vel non induſtrio, aut pluribus debitis obſtricto, vel dubiæ fidei: item ratione difficultatum, aut expenſarum, quæ in recuperanda ſorte principali metuuntur, licet aliquid ultrà ſortem exigi. Ratio eſt: quia exponere res ſuas periculo in gratiam alterius, aut ſubire difficultatem eaſdem acquirendi, eſt quid pretio æſtimabile: cùm nemo teneatur gratis pro altero curas ſuſcipere, aut res ſuas periculo exponere. Deindè Uſura non fit, niſi exigendo aliquid ultrà ſortem vi mu-

mutui; atqui hoc non fit in caſibus præmiſſis, ergo.

An in mutuo poſſit paciſci de pœna ſolvenda, &c.

38. Quæritur II. Utrùm in mutuo ſit licitum paciſci, quòd ſi mutuatarius ſtatuto tempore non ſolverit mutuum teneatur certam pœnam ſolvere ultra ſortem principalem? Reſp. affirmativè, cum Scoto *4. diſt. 16. q. 2. §. de ſecundo*, & aliis paſſim. Ratio eſt. Tum quia talis pœna imponitur, atque exigitur ad hoc, ut mutuatarius hac ratione quaſi conſtringatur ad ſortem principalem ſtatuto tempore reddendam & nè culpa ſua impunè fallat. Tum quia ea non ſolvitur precisè vi mutui, ſed ob moram, ſive culpam ſolvendi mutuum: ſiquidem debitor, qui eſt in mora culpabili, peccat contra Juſtitiam, retinendo alienum invito domino, ac proindè is juſtè punitur pœna conventionali.

Pœnam nemo poteſt imponere, niſi Superior; quomodo?

39. Dices. Nemo poteſt alteri pœnam imponere, niſi Superior, ergo. Reſp. diſtinguendo aſſumptum. Nemo poteſt pœnam legalem, atque judicialem imponere niſi Superior, conceditur: nemo, niſi Superior, poteſt imponere pœnam conventionalem, negatur. Hæc ſiquidem ex pacto, & mutuo paciſcentium conſenſu, atque conventione proficiſcitur, juxtà quod Reg. 86. *Iuris in 6.* dicitur, *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcũtur*, cum concordantiis: prior autem vel ab ipſamet lege, vel ab authoritate Superioris, v. g. Judicis deſcendit, & ad eam poteſt obligari etiam invitus, ſed non niſi per Superiorem.

Pro ſola carentia pecuniæ nihil poteſt exigi.

40. Quæritur III. An pro ſola carentia pecuniæ poſſit in mutuò quidpiam exigi? Reſp. negativè. Siquidem carentia illa pecuniæ ad aliquod tempus, eſt intrinſeca & eſſentialis mutuo; ergo ſicuti pro mutuo, ita & pro illa carentia, nihil licitè exigitur. Hinc Alexander VII. anno 1666. jure condemnavit hanc, ordine 42. Propoſitionem: *licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortẽ exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.* Nã falſitas hujus Propoſitionis patet ex proximè allata ratione. Similiter meritò Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 41. Propoſitionem damnavit: *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultrà ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.* Ita ſonat Propoſitio damnata.

Solvitur objectio.

41. Nec urget quòd pecunia præſens, ſeu numerata videatur pretioſior numeranda. Reſp. enim, hoc non accidere ratione pecuniæ ſecundùm ſe præcisè ſpectatæ, ſed quatenus præſens pecunia eſt utilis ad negotiandum lucrumque quærendum, &c. Alioquin conſiderando pecuniam ſecundùm ſe præcisè, atque independenter à lucro ceſſante, & ſecluſo omni damno emergente, periculoque amittendi ſortem principalem, & difficultate iſtam recuperandi; tantundem eſt, pecuniam jacere in propria, vel alterius ciſta. Quinimò ſecuriùs pro parte mutuantis manebit pecunia illa apud mutuatarium, ut ſi furto, aut alio caſu inopinato pereat, damnum mutuatario emergat, non mutuanti; qui eam poſteà ſtatuto tempore abſque alia difficultate (uti ſupponitur) integram recipiet.

Minus eſt actionem habere, quam rẽ, quomodo?

42. Neque etiam obſtat *Reg. Minus 205. ff. de Regul. jur.* ibi: *Minus eſt actionem habere, quàm rem.* Nam, ut rectè notat Gloſſa ibidem, id procedit ratione dubii eventus executionis, ſententiæ incertæ, nec non & difficultatis in proſequenda actione intervenientis: alioquin enim ſecluſis ſimilibus periculis, & incommodis, locum habet *Reg. Quia actionem 15. ff. eod.* aſſerens: *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur.*

An authoritate Principũ ſupremorũ poſſit in mutuo aliquid exigi ultra ſortem?

43. Quæritur IV. An auctoritate Principum ſupremorum, vel conſuetudine Provinciarum, poſſit in mutuo quidpiam exigi ultrà ſortem? Ratio dubitandi eſt; quia imprimis Jure Civili videtur hoc concedi, ut *l. Placuit ff. de Vſuris*, ibi: *Placuit licitas uſuras poſſe peti*: juncta *l. Eos C. qui eod.* cum concordantiis. Deindè id convincere videtur praxis totius Romani Imperii poſt Receſſum Deputatorum Imperii

Spiræ, Anno 1600. celebratum, & à Rudolpho II. confirmatum, quinque pro centum mutuo datis annuatim recipiens. Tandem Princeps ſupremus ob dominium altum poteſt per commune Statutum, ſeu Legem, aut etiam Reſcriptum, ex cauſa juſta & publica transferre dominium rerum quarundam ab uno in alterum, ut patet in Præſcriptione; ergo idem poteſt fieri in moderatis Uſuris.

Poteſt lege Uſuris ſtatui modus nō tamen ea reddi licita.

44. Reſp. I. Quamvis valeat lex, quæ ad vitandum majus malum ſtatuat certum modum Uſuris, ne videlicet Uſurarii ſub aliquo prætextu lucri ceſſantis, vel damni emergentis &c. nimium à debitoribus extorqueant, nulla tamen lege, vel conſuetudine Provinciarum, poſſunt Uſuræ reddi licitæ. Prima pars eſt communis Doctorum: eamque tradit Engel. *tit. de Vſur. n.* 10. Sic enim Uſuræ non approbantur ut licitæ, ſed permittuntur duntaxat, ac nimius exceſſus earum cohibetur. Altera pars ſequitur ex dictis *n.* 15. *& ſeqq.* quia Uſuræ ſunt prohibitæ Jure Divino, & naturali, cui nulla lege poſitiva, vel contraria conſuetudine derogari poteſt *arg. c. ult. de conſuetudine.*

Jure Civili an approbentur Uſuræ.

45. Ad rationes dubitandi, & in primis ad textus Juris Civilis dicitur, de mente Juris Civilis varias eſſe Doctorum ſententias; nam nonnulli volunt, Jure Civili eſſe quidem permiſſas Uſuras, in quantum eas non punit, ad evitanda majora mala ſeu peccata; non tamen approbari tanquam licitas; prout ſimile quid contingit in publicis lupanaribus, & quibuſdam aliis. Alii Jus Civile explicant de Uſuris (ut vocant) compenſatoriis, quidpiam ultra ſortem exigentibus ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, vel alterius juſti Tituli: non verò de Uſuris lucrativis; hoc eſt de iis in quibus exigitur lucrum vi mutui ultrà ſortem principalem. Quod ſi verò Leges Civiles permitterent Uſuras halce lucrativas, dicendum, eas, ceu foventes peccatum, eſſe correctas Jure Canonico, *Clem. un. de Vſuris.*

Quid cenſendum de praxi Romani Imperii, exigēte quinque pro centum.

46. Ad Receſſum Spirenſem, & praxin Germaniæ reſpondet Engel *loc. cit. n.* 10. poſt Henricum Caniſium *de Vſuris, cap.* 1. *n.* 9. jure Imperii quinque pro centum tantum permitti ex præſumptione lucri ceſſantis, damni emergentis, aut alterius juſti Tituli; undè communiter Summa illa dicitur peti, & accipi per modum *Intereſſe.* Ac proinde, ſi pecunia revera fuiſſet otioſa apud mutuantem, & nihil intereſſit eam mutuò dari, volunt plerique (inquit Engel) talem non fore immunem ab Uſura in Foro conſcientiæ, ubi non ex præſumptione, ſed ex veritate proceditur.

Aliorum opinio refertur.

47. Dicitur notanter, *volunt plerique.* Nam propter ultimam rationem dubitandi *n.* 43. allatam, conantur aliqui hanc conſuetudinem ab Uſura excuſare, eò quòd exceſſus ille non recipiatur præcisè vi mutui (hoc enim repugnat Iuri naturali ac Divino) ſed ob auctoritatem Supremi Principis, ſeu Reipublicæ, propter publicam utilitatem ob dominium altum validantis tale pactum. Ita Chriſtoph. Haunoldus *tom.* 3. *de Iuſt. & Iure, tr.* 9. *cap.* 3. §. 8. citans Sà *verſ. Contractus, n.* 4. & Tannerum *to.* 3. *diſp.* 4. *q.* 7. *dub.* 3. *num.* 79.

Alii juſti Tituli, quoad praxim excuſantes.

48. Additur etiam num. 46. *aut alterius juſti Tituli.* Siquidem præter lucrum ceſſans, aut damnum emergens, poſſunt intervenire nonnulli alii juſti Tituli, annuatim accipiendi quinque, v. g. pro centum, ac præſertim ſequentes. I. Ob contractum Societatis ſive expreſſum, ſive ſaltem implicitum, ac lege publica, vel conſuetudinem patria conſtitutum, in quo unus pecuniam, alter verò induſtriam confert; nam juſtum eſt, ut ſi alius mediante mea pecunia negotietur, lucrumque honeſtum acquirat, virtute talis contractus Societatis mihi partem lucri attribuat. Engel *tit. de Vſuris* §. 3. *num.* 11. Hoc ipſum plures Doctores concedunt, etiam de illo contractu Societatis, quo quis ſalva ſorte principali, ac poteſtate diſſolvendi pro libitu contractum ipſum, dat mercatori pecuniam,

I. Ob contractum Societatis.

niam, ut is inſtituta negotiatione, ſive lucrum inde capiat, ſive damnum patiatur, in annos ſingulos teneatur certum quid ſolvere, v.g. quinque pro centum: ita tamen, ut ſoluto illo modico alter velit, debeatque ſemper eſſe contentus, non conſiderato majori lucro, ſi quod inde mercatori advenerit. Layman *lib.3.tr.4.c.18.n.11.* poſt Hoſtienſem, Navarrum, Covarruviam, & alios. II. Ob contractum Cenſus, ſi debitæ conditiones concurrant, poſſe annuam penſionem juſtè exigi, ampliùs patebit ex proximè dicendis *Quæſt. 6. per tot.*

II. ob contractū Cenſus.

Regula practica circa juſtitiam Contractuum.

Et quidem paſſim fatentur Doctores contractum in aliqua Regione uſitatum, & à Viris etiam probis atque honeſtis celebrari ſolitum, non facilè condemnādum eſſe iniquitatis, ſimulque ex parte rudiorum ſufficere, ſi implicitè intendant juſtum talem Titulum, undè conſuetudo illa ortum habuit; aut velit contrahere modo, quo de jure poſſunt, meliori. Quod ſi quis autem ex mutuata pecunia ſua lucrum quærat præcisè vi mutui; id nulla ratione poteſt à peccato excuſari; cùm repugnet Juri naturali, ac Divino.

QUÆSTIO V.

De pignore, & Hypotheca, ubi & de Antichriſi, & Pacto Legis commiſſoriæ.

Pignus, undè ſit dictum.

49. **P**Ignus appellatur à pugno, quia res, quæ pignori dantur, manu (ſeu pugno) traduntur: unde etiam quidā putant, pignus propriè rei mobilis eſſe prout notatur *l. Plebs ff. de verb. ſignif.* Porrò Pignus accipitur vel pro re ipſa in pignus data, vel pro contractu, ac reſultante inde obligatione Pignoris, ut in ſimili dictum ſuperiùs de mutuo (c). Differt autem Pignus ab Hypotheca, quod pignus propriè dictum ſit rei mobilis creditori à debitore traditę ad præſtandum ſecuritatem de ſolvendo debito, vel adimplendo promiſſo: Hypotheca verò ſit rei immobilis: ut ſi alteri in ſecuritatem ſolvendi debiti hypothecetur ager, domus, vel hujuſmodi res immobilis. De cætero Pignus, & Hypotheca, pari fermè paſſu ambulant, & quod dicitur de uno, ſervata proportione intelligendum eſt de altero. Quinimò allata quoque differentia non ſemper obſervatur; nam Pignus quandoque attribuitur rei etiam immobili, quę traditur creditori *arg. l. 2. ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum*, ibi: *Qui pignori dedit agrum.* Circa quod

(c) Quæſ. 1. n. 2.

Quomodo differat ab Hypotheca.

Pactum Antichriſeos, quid?

50. Quæritur I. An Pactum Antichriſeos ſit licitum, nec ne? Ubi ſciendum eſt, Antichriſin eſſe pactum inter creditorem & debitorem, ut creditor tamdiù pignore uti, & fructus ejus lucrari poſſit donec debitum ſibi reſtitutum ſit. Quo prænotato

Eſt regulariter illicitum.

51. Reſp. cum communi, pactum Antichriſeos regulariter eſſe illicitum ac uſurarium. Ratio eſt; quia alioquin creditor ultra pecuniam, quam mutuò dedit, aliquid lucrabitur cauſa ſolius mutui, quæ eſt Uſura: ſiquidem in tali caſu creditor lucraretur fructus ex Pignore. Hinc in Jure Canonico c. Cum contra de Pignoribus, habetur, quòd *ſecundùm Canonicas ſāctiones fructus reſtitui, & in ſortem debeant computari.* Hinc etiam *c. 1. & 2. de Uſuris*, dicitur, quod ſit *uſura*, *lucrifacere fructus rei pignoratæ.*

Niſi interveniat alius juſtus Titulus.

52. Dicitur *regulariter*: nam poſſunt quandoque alii juſti Tituli intervenire, ut liceat fructus ex Pignore lucrari Primus eſt: ſi fructus ex Pignore, vel Hypotheca percepti, non ſuperent quantitatem penſionis, quæ jure Cenſus, ſuper eadem Hypotheca ſecundum morem Patriæ conſtitui, exigi poteſt. Secundus eſt: ſi creditor fundum, qui Pignori deſtinatus erat, certo pretio emat, cum pacto revendendi, nam tunc creditor fit verus dominus illius fundi, quamvis ipſum revendere teneatur, quando alter vult pretium principale refundere. His addi poterunt caſus illi, in quibus ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, licitum eſt aliquid in mutuo ultra ſortem principalem exigere. Item & nonnulli alii caſus, de quibus Canoniſtæ.

Pactum Legis Commiſſoriæ, quid.

53. Quæritur II. An in Pignoribus licitum ſit Pactum Legis Commiſſoriæ? Ubi notandum, quòd Pactum Legis Commiſſoriæ dicatur illud, quo creditor cum debitore convenit, ut ſi intra certum tempus non fuerit debitum ſolutum, Pignus pleno Jure acquiratur creditori.

In Pignoribus an valeat.

54. Reſp. cum communi Doctorum hujuſmodi Pactum Legis Commiſſoriæ in Pignoribus non valere, ſed veluti uſurarium reprobari, & quidem tam à Jure Canonico, *c. Significante, de Pignoribus*, quam à Jure Civili, *l. ult. C. de pactis pignorum*. Ratio eſt: quia Pignus ordinariè plus valet, quam ipſum debitum; unde ejuſmodi Pactum verè eſt uſurarium. Debet proinde in tali caſu Pignus vendi, ac pretium ſortem principalē excedens ipſi debitori reſtitui: ſicuti obſervatur in Montibus Pietatis, ſi debitum tempore definito non ſolvatur. Nonnulla alia, quæ de Pignoribus dicenda forent, potiùs ad Juris interpretes examinanda pertinent, quam ad Theologiam Moralem.

QUÆSTIO VI.

De Cenſibus, & an ſint liciti?

Cenſus, quid.

55. CONCL. I. Dimiſſis variis aliis acceptionibus, *Cenſus* in propoſito idem eſt, ac jus contractu aliquo conſtitutum, percipiendi annuam penſionem ex re, vel perſona alterius. Ita in re communis. Nam, quamvis interdum ipſa pēſio vocetur Cenſus, propriè tamen loquendo Cenſus non eſt ipſa penſio, ſed jus eam exigendi. Et hinc, ſi per contractum Cenſualem quis vendat Cenſum, non vendit pecuniam, aut fructus annuos, ſed jus quoddam, ratione cujus emptor Cenſus poteſt annuatim exigere certam pecuniam, aut fructus ex re alterius.

Cenſuarius, & Cenſualiſta, quis,

56. Porrò venditor Cenſus (id eſt, ille, qui accepta certa pecuniæ quantitate ſupponit rem ſuam Cenſui, ſeſe obligando ad ſolvendam annuatim certam penſionem ex ea) dicitur *Cenſuarius*. Qui verò pretium dedit, ſicque Cenſum, ſeu jus percipiendi penſionem annuam ex re alterius emit, vocatur *Cenſualiſta*.

Cenſus diviſiones

57. CONCL. II. Cenſus variè dividitur, & primò quidem in reſervativum, & conſignativum; deindè in realem, & perſonalem, & perpetuum, ad temporalem, & hujuſmodi. Ita communis.

Cenſus reſervativus, qui, & an licitus.

58. *Cenſus reſervativus* dicitur, cùm quis rem ſuam pleno jure dominii (id eſt tam quoad dominium directum, quam quoad utile) transfert in alium, donando, legando, vendendo, aut permutando, reſervata ſibi annua penſione ex re illa præſtanda. Et hunc eſſe licitum, deſumitur ex *L. ult. C. de Rerum permutat.* & patet exēplo Joſephi, Ægypti Proregis, qui Ægyptiis dedit Terras, prius titulo Permutationis pro tritico ſubjectas dominio Pharaonis, ſub annuo cenſu Pharaoni prēſtando, *Geneſ. c. 47.*

Cenſus conſignativus.

Cenſus conſignativus dicitur, quando quis ſuper bonis ſuis, quorum dominium directum ac utile retinet, vel etiam ſuper perſona ſua alteri jus penſionis annuæ conſignat. Et poteſt hic Cenſus alteri conſtitui mediante contractu Donationis, Venditionis, vel Permutationis, aut alio conſimili, quamvis hîc potiſſimum ſit ſermo de Cenſu, qui Emptione conſtituitur.

Cenſus realis,

59. *Cenſus conſignativus* ſubdividitur in realem, ac perſonalem. *Realis* eſt, qui fundatur ſuper re, v. g. ſuper domo, agro, vinea tua, & ideo comitatur rem, ad quemcunque poſſeſſorem perveniat, donec Cenſus redimatur.

Perſonalis, qui

Cenſus perſonalis eſt, qui fundatur ſuper certa perſona obligante ſe ad annuam penſionem ſine ordine ad aliam rem, qua penſio ſit ſolvenda, quamvis interdum ſecuritatis gratia fundus aliquis Hypothecæ ſupponatur, ut ex eo præſtetur penſio, ſi hæc à perſona debitrice nequeat obtineri.

Cenſus perpetuus redimibilis & irredimibilis,

60. Inſuper ratione temporis futuri dividitur Cenſus in perpetuum, & temporalem. Perpetuus autem ſubdividitur in redimibilem, qui videlicet reſtituto per venditorem pretio po-

poteſt redimi, & in irredimibilem, qui ampliùs redimi nequit. Temporalis etiam ſubdividitur in eum, qui extenditur ad certum, tempus, v.g. ad triginta, vel 50. annos, & in eum, qui extenditur ad tempus incertum, utputà ad vitam unius hominis vel duorum; & hic *Cenſus* proprio nomine dicitur *vitalitius*.

Cenſus temporalis & Cenſus vitalitius quid.

Cenſum conſignativum, eſſe licitum, oſtenditur authoritate;

61. CONCL. III. Cenſus conſignativus realis, ſive perpetuus, ſive temporalis, ac etiam vitalitius, eſt licitus, ac neutiquam uſurarius, ſi eo pretio fuerit emptus, quod vel lex taxavit, vel loci conſuetudo approbavit. Ita omnes Doctores, & conſtat ex *Extravag. Martini, & Calixti III.* quarum utraque habetur in Jure Canonico, inter Extravagantes communes, *tit. De Emptione & vendit.* ubi ex profeſſo definitur, ejuſmodi contractus Cenſuales ſeu Cenſus emptos, in quorum redditibus, ac fructibus, pleræque Monaſteriorum, Hoſpitalium, Eccleſiarum, & Beneficiorum Eccleſiaſticorum, fundationes, atque proventus dignoſcebantur conſiſtere, *eſſe licitos, Iurique conformes, & vendentes eoſdem, ad ipſorum ſolutionem cenſuum, & redditiuum juxtà dictorum contractuum tenores efficaciter teneri.*

Ratione idipſum probatur.

62. Accedit ratio: quia Uſura non committitur, præterquam in Mutuo, *arg. can. Si fœneraveris* 14. q. 3. & patet ex ipſa definitione Uſuræ *n. 11. allata*: atqui in Cenſu non intervenit Mutuum, ſed verus contractus Venditionis & Emptionis; nam Cenſuarius vendit ſub certa pecunia ipſi Cenſualiſtæ jus percipiendi fructus aliquos ex ſuo agro, prædio, &c. ergo. Confirmatur: quia Cenſus eſt veluti pars quædam Uſusfructus; nam continet jus percipiendi partem fructuum ſive annorum redditum, quod jus eſt hìc & nunc certa pecunia comparatum non minùs ac donationes, vel titulo legati comparari poteſt.

Conditiones Iure naturæ requiſitæ ad Cenſum licitum. I.

63. CONCL. IV. Nihilominùs, ut contractus Cenſualis ſit licitus ac juſtus, Jure naturæ requiruntur ſequentes conditiones. Prima eſt, ut Cenſus conſtituatur in re frugifera; ut eſt ager, domus, & hujuſmodi. Nam vi cenſu venditur jus percipiendi fructus alicujus rei, & conſequenter hæc debet eſſe frugifera.

64. Secunda conditio, Jure naturæ requiſita ad contractum Cenſualem, II.
eſt: ut juſto pretio Cenſus vendatur, & ematur. Hæc enim conditio ex natura rei requiritur ad quamcunque venditionem, & emptionem. Cenſetur autem juſtum pretium, quod vel lege, vel conſuetudine, aut ſaltem iis deficientibus, arbitrio proborum & prudentum virorum taxatum eſt: quale in Imperio communiter cenſetur eſſe centum pro quinque annuatim præſtandis.

65. Tertia conditio eſt: quòd ſi res III.
Cenſui ſubjecta pro parte, aut ex toto pereat, vel in perpetuum (ſecùs, ſi ad modicum tempus cum refuſione fructuum alio tempore percipiendorum) infrugifera reddatur, etiam Cenſus ipſe pro rata, ſeu juxta commenſurationem, pro parte, aut ex toto pereat. Siquidem Cenſualiſta habet jus ad fructus rei, ſeu eſt dominus hujus juris: quælibet autem res domino ſuo fructificat, aut perit. Hinc ſi caſu fortuito domus Cenſui ſubjecta pereat abſque culpa Cenſuarii, perit Cenſus. Secùs, ſi pereat v.g. incendio ex culpa Cenſuarii: nam tunc is vel debet refundere pretium Cenſus, vel hunc ſuper alia re immobili conſtituere: ut poſt Leſſium *lib. 2. c. 22. n.* 88. notat Pithing *tit. de Uſuris n.* 80. pluribus hanc conditionem explicans.

Aliæ conditiones ad Cenſ. jure Eccleſiaſtico, requiſitæ.

66. Præter has Jure naturæ ad Cenſum requiſitas conditiones, ſunt nonnullæ aliæ, quæ vel in duabus Extravag. Martini V. & Caliſti III. indicantur, vel in Bulla B. Pii V. quæ incipit *Cùm onus Apoſtolicæ*, ſuper Cenſibus edita (ac refertur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit. 79. dicti Pon.*) de novo requiruntur: ut, quòd Cenſus non niſi ſuper re frugifera immobili, vel quæ pro immobili habetur, conſtituatur, quòd Cenſus impoſterum non niſi redimibiles conſtitui poſſint: quod pretium Cenſus ab invito repeti non poſſint, præterquàm ſi cenſuarius de-

nunciaverit, ſe traditione pretii velle Cenſum eſtinguere; quòd Cenſus augeri, vel novus ſuper eadem re conſtitui non poſſit, & hujuſmodi.

Quoad has tamen attendenda locorum conſuetudo.

67. Verùm hæ conditiones hic omittuntur tum brevitatis gratia, tum quia quoad eas attendenda eſt locorum conſuetudo; cùm nonnullis earum, utpote mero Jure humano Eccleſiaſtico requiſitis, per contrariam conſuetudinem derogari poſſit. Et certè Bullam citatam B. Pii V. non eſse ubique receptam, ut in Belgio, Gallia, Germania &c. cenſet Leſſius *cit. cap.* 22. *dubit.* 13. in quibus proinde locis non forent uſurarii Cenſus illi, qui aliter conſtituti ſunt, ac in Bulla B. Pii V. præſcribitur.

Cenſus perſonalis, an licitus?

68. CONCL. V. Etiam Cenſus perſonalis eſt licitus, quantùm eſt ſpectata natura rei. Ita Leſsius *loc. cit. n.* 18. Layman, & communior Doctorum, quamvis nonnulli teneant oppoſitum. Ratio eſt: quia & hìc ſolummodò venditur jus annuatim percipiendi aliud ex lucris: quæ Cenſuarius ſua induſtria acquirit: ergo redit ratio ſuperiùs allata. Additur verò, *quantum eſt ex natura rei*. Siquidem juxtà citatam Bullam B. Pii V. ſecundùm quam Cenſus non niſi in re immobili frugifera conſtitui poteſt, ſecus eſset dicendum.

Solvitur objectio contra Cenſus.

69. Objicies generatim contra omnes cenſus. In venditione aut emptione Cenſuum intervenit Mutuum virtuale, ſeu quaſi mutuum: ergo & Uſura palliata. Antecedens probatur: nam in re idem eſt, emere pro 1000. florenis Cenſum annuum 50. florenorum, ac mutuos dare 1000. florenos ſub lucro 50. florenorum per ſingulos annos recipiẽdo, cùm utrobique Summa capitalis ſalva maneat. Reſp. negando aſsumptum, cum ſua probatione; multiplex enim eſt differentia inter Cenſum, & Mutuum. Prima eſt: quia in Cenſu emitur jus percipiendi certos fructus ex re, vel perſona alterius: in Mutuo, utpote quod gratis fit, nullum tale jus emitur.

Inter cenſum & Mutuum differẽtia multiplex I.

II. 70. Secunda differentia inter Cenſum, & Mutuum eſt: quia Mutuatarius cogitur ſimilem in ſpecie, ac bonitate rem mutuatam, ſeu ſortem reddere; imò ad eam reddendam vi Mutui ſe obligat: ſecùs in Cenſu, ubi Cenſuarius vi hujus contractus (ſecluſo pacto redimendi ad arbitrium emptoris, utpote prohibito per Bullam B. Pii V. aut niſi Cenſuarius velit ſponte Cenſum redimere) non tenetur reddere ſortem, ſed duntaxat annuam penſionem.

71. Tertia differentia eſt: quia in Mutuo ſub Uſuris, obligatio principalis eſt ad ſortem reddendam, & III.
acceſſoria ad uſuras: in contractu autem cenſuali principalis obligatio eſt ad reddendam penſionem annuam, nulla ad ſortem, niſi qui velit Cenſum redimere. Tandem nullus juſtus titulus poteſt aſſignari recipiendi aliquid ultra ſortem vi Mutui, ut patet ex dictis *n.* 19. *& ſeq.* ſecùs fit in Cenſu juxtà proximè dicta.

QUÆSTIO VII.

Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an licitum?

Cambium quid.

72. CONCL. I. Cambium generatim idem eſt, quod permutatio: ſed ex uſu vulgato, & quantùm attinet ad propoſitum, accipitur pro permutatione numiſmatum, ſoletque communiter definiri, dicendo: *Cambium* eſt permutatio pecuniæ pro pecunia, & vulgò dicitur, *Cambium*.

Et quomodo differat à Mutuo.

73. Differt autem Cambium à Mutuo, quòd contractus Mutui unica pecuniæ traditione perficiatur, quę reddi debet poſt temporis intervallum. Cambium verò, cùm ſit quædam ſpecies Permutationis, *do ut des*, non ante perfectum cenſetur, quàm utrinque pecuniarum traditio facta ſit. Deinde Cambium ſemper fit ob aliquam diverſitatem pecuniarum ultrò citròque dandarum, cujus diverſitatis ratio in Mutuo non habetur.

Campſor, & campſarius, quis.

74. Porrò ille, à quo petitur pecunia permutanda, dici ſolet *Campſor*, alter verò, ad cujus petitionem pecunia ipſi commutatur, *Campſarius* appellatur.

75. CON-

Cambium reale, & ſiccum.

75. CONCL. II. Cambium dividitur in reale, & ſiccum. Ita communis. *Cambium reale* eſt legitima permutatio pecuniarum, ex qua juſtè quid lucri capi poteſt. *Cambium ſiccum* vocatur, quod non eſt verum Cambium, ſed fingitur eſſe, eò quod imaginem quamdam Cambii præſeferat: ut, quando habetur ſola ratio temporis, aut quando fingitur alibi ſolutio facienda, & fit eodem loco cum uſura. Et dicitur, *ſiccum* quia caret humore, ſeu juſto titulo ad pariendum lucrum. Undè hujuſmodi Cambia ſicca, tanquam uſuraria, damnavit B. Pius V. in Bulla de Cambiis edita, quæ incipit, *In ea pro noſtro* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani; *Conſtit.* 118. *dicti Pont.*) quamvis cæteroquin in ea appellet *Cambiorum uſum legitimum, & quem neceſſitas, publicaque utilitas induxit*; quod de Cambiis realibus, ritèque uſurpatis intelligendū.

Cambium minutum, &

76. CONCL. III. Cambium reale ſubdividitur in minutum, & locale. *Cambium minutum*, eſt permutatio numiſmatum diverſæ rationis, & ſpeciei: ut ſi major pecunia, utputa Dugatus, cum minore, vetus cùm nova, patria cùm externa, aurea cùm argentea, argentea cùm cuprea, vetita cùm legitima permutatur. Et dicitur *Cambium minutum*; quia in eo frequentiùs pecuniæ grandiores cum minutioribus commutantur, v. g. Dugatus, vel Daletus cum ſeſtertiis aut crucigeris. *Cambium locale* eſt illud in quo pecunia præſens commutatur cùm pecunia diſtanti in alio loco. Dicitur etiam *Cambium per litteras*, quia plerumque litteræ daotur, quibus mandatur correſpondenti, ut in illo altero loco pecuniam ſolvat.

Cambium locale, ſeu per litteras, quid?

In Cambio minuto licitè aliquid accipit Campſor.

77. CONCL. IV. In Cambio minuto licitè aliquid, lege definitum accipit Campſor a Campſario ſupra valorem nummi permutati. Ita omnes Doctores. Siquidem, ut benè notat B. Pius V. in Bulla proximè citata, hujuſmodi Cambiorum uſum neceſſitas, publicaque utilitas induxit, alioquin enim advenæ, & peregrini, in terris alienis vix poſſent aliquid emere, cùm non eadem moneta ubique ſit in uſu; ac proinde non uſualem oportet commutare pro uſuali, mediante hoc Cambio minuto.

Tituli in eo plus accipiendi, quàm dandi.

78. Porrò titulus in Cambio minuto accipiendi plus, quàm dandi; eſt multiplex. Primus eſt locatio operæ & obſequii, quod Campſor præſtat congregando omnis generis pecunias, quæ permutari petentibus poſſint, atque paratum ſe præbendo ad eaſdem commutandas ſecundùm Campſariorum voluntatem. Alter titulus eſt lucri, vel commodi ceſſantis; nam ſæpè accidit, ut unum genus monetæ plures, eaſque pretio æſtimabiles commoditates habeat, quàm alterum. Tertius eſt labor numerandi pecuniam. Plures ſimiles titulos refert Leſſius *lib. 2. cap. 23. dubitat. 2.*

An pecuniam alteri ſolvēdam, liceat nuntio priùs permutare, retento lucro?

79. Quæres, an ſi famulo, vel nuntio tradam centum Dugatos in aureo, ut ſolvat meo creditori, non curans, qua ſpecie id fiat: & ille Dugatos illos prius commutet pro moneta argentea cum lucro, eaque poſtmodum ſolvat creditori, retento lucro, licitè id fiat, vel potiùs teneatur talis ad teſtitutionem illius lucri? Reſp. talem non teneri ad reſtitutionem lucri. Ita Leſſius *loc. cit. nu.* 18. & alii. Ratio eſt: quia illud lucrum eſt fructus induſtriæ, proveniens ex negotiatione pecuniaria, famuli induſtria & periculo facta; ac proinde nec domino pecuniæ debetur, nec etiam ſuo creditori, utpote cui integrè per aliam pecuniam ſatisfit.

Limitatur ſolutio.

80. Dicitur notanter in caſu poſito, *non curans, qua ſpecie id fiat.* Nam ſi mens domini erat, ut illam pecuniæ ſpeciem, utputa centum Dugatos in auro, famulus ſuo creditori traderet, eò quòd cuperet illi gratificare, vel dare occaſionem lucri, tunc peccaret famulus, commutando pecuniam illam in aliam ſpeciem cum lucro: quia ageret contra juſtam domini intentionem. Undè ſi exindè alteri ſequatur damnum, tenebitur ad reſtitutionem ſeu recompenſationem illius.

81. CONCL. V. Etiam in cambio locali licitè poteſt aliquid à Campſo- *Etiam in Cābio lo-*

re

cali licitè Campſor aliquid lucratur.

re lucrari, idque variis ex titulis : ſic v. gr. ſi Campſor Monachii accipiat à Campſore 100. florenos, datis eidem litteris, ut Romæ à ſuo correſpondente accipiat tantùm 95. vel quid ſimile, cum detractione alterius juſti, & conſueti Campſorum lucri ſive actuarii, licitè id fit. Ita Doctores communiter, & patet ex citata Bulla B. Pii V. Siquidem hunc Cambiorum uſum neceſſitas, & publica utilitas induxit; ne videlicet in terras remotas abituri, ſummo cum incommodo, quin & periculo, magnum pecuniæ pondus ſemper ſecum portare cogantur.

Titulus accipiendi plus in Cambio locali.

82. Cæterùm cauſa, ſeu juſtus titulus plus accipiendi, quàm poſteà dandi, in primis eſt acceſſorius contractus locatæ operæ ad pecuniam formaliter, vel virtualiter transferendam in locum, quo Campſarius vult. Si enim Monachio Romam uſque centum florenos transferre deberes, multum laborem, periculumque ſubiturus eſſes; hoc autem onere te liberat Campſor, cùm in ſe recipiat obligationem numerandi tibi Romæ condictam pecuniam cum magna tua commoditate: atqui tale obſequium eſt pretio æſtimabile, ut patet; ergo. Et ex hoc fit, ut quo longiùs diſtat locus, ad quem Cambium inſtituitur, & quò periculoſior via, eò majus auctarium exigi poſſit, & ſoleat.

Alii Tituli.

83. Secundus titulus, quòd lucrari poteſt Campſor in hoc locali Cambio, eſt aſſecuratio, ac præſtatio periculi. Siquidem Campſor accipiens hìc pecuniam aliò trajiciendam, non ſolùm ſuſcipit onus transferendi pecuniam illam, ſed etiam periculum, ut ſi pereat, non danti, ſed ipſi Campſori pereat; atqui præſtare tale periculum trajectionis, atque aſſecurationem eſt pretio æſtimabile, ut conſtat; ergo. Accedunt alii tituli, ac præſertim illi, qui in ſimili de Cambio minuto procedunt, ac *n.*78. referuntur.

Cambiũ ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium.

84. CONCL. VI. Cambium ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium. Ita declaravit B. Pius V. in citata Bulla de Cambiis, quæ incipit: *In eam pro noſtro.* Et talia ſunt illa, in quibus intentione contrahentium poſt aliquod tempus cum lucro fit ſolutio in eodem loco, eò quòd alter alibi pecuniam non habeat, ut jam *n.*75. explicatum.

85. Tandem ſciendum, quòd B. Pius V. in citata Bulla quaſdam conditiones in Cambiis realibus obſervandas præſcripſerit; verùm notat Leſſius *cit. cap.*23. *nu.*93. quòd eædem paucis in locis, & fortè nullibi (ſaltem quoad omnes conditiones) ſint uſu receptæ. *Quid de conditionibus Cãbio reali præſcriptis?*

QUÆSTIO VIII.

De Emptione, & Venditione.

86. CONCL. I. *Emptio* eſt pactio pretii pro merce; *Venditio* è contrà eſt pactio mercis pro pretio. Ita communis, & deſumitur ex *§.1. Inſtit. de Emptione*. Tria ſiquidem ad ſubſtantiam Emptionis & Venditionis requiruntur. Primò res, quæ vœneat, ſive ea nunc exiſtat, ut equus, vacca; ſive ſit futura, ut fructus naſcituri: item jura & actiones: nam hæc omnia nomine mercis, ſeu rei vœnalis, intelliguntur. Secundò requiritur pretium, nam ſine pretio Venditio nulla eſt; debetque ſimul pretium in numerata pecunia conſiſtere; alioquin enim non Venditio, & Emptio, ſed rerum Permutatio foret. Tandem ad Venditionem, & Emptionem requiritur pactio id eſt, ut in rem vendendam, & pretium pro ea præſtandum, venditor & emptor conſentiant. *Emptio, & Venditio, quid?*

87. CONCL. II. Pretium rerum generatim eſt duplex; unum legitimum, quod ſcilicet à Magiſtratu eſt taxatum, alterum vulgare, quod ex valore rei plurium judicio dependet. Ita rurſum communis. *Pretium rerũ duplex, legitimũ, & vulgare.*

88. CONCL. III. Ex his pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili, nec licet illud prætерire. Ratio eſt: quia hoc eſt cenſendum verum rei pretium quod à Magiſtratu definitum eſt, ne excedatur; ſimulque judicium Magiſtratus, qui authoritate publica, & boni communis intuitu, tale pretium conſtituit, eſt præferendum judicio popu- *Pretium legitimũ conſiſtit in indiviſibili.*

pulati. Intellige, dummodò mutatis circumſtantiis copiæ, inopiæ, & ſimilibus, Magiſtratus non ſit notabiliter negligens in pretio legitimo mutando, nam alioquin lex cenſeretur iniqua, & poſſet res vendi pretio vulgari. Leſſ. *lib.*2. *c.*21. *n.*14. & alii.

Pretium vulgare triplex, ſummum, medium, & infimũ.

89. Pretium vulgare è contra non conſiſtit in indiviſibili, ſed habet quandam latitudinem. Hinc fit, ut pretium vulgare juxtà Doctores communiter ſit triplex, videlicet ſummum, medium, & infimum. Siquidem pretium vulgare plurimùm pendet ab æſtimatione & affectu hominum, qui ſubindè varii de rebus variè judicant, & quod aliqui æſtimant novem florenis, alii æſtimant decem, alii undecim.

Pretii vulgaris juſtitia, undè deſumenda.

90. CONCL. IV. Loquendo de pretio rerum vulgari, generatim juſtum mercis pretium eſt, quod loci conſuetudo approbat ſecundùm communem hominum æſtimationem; quæ quidem æſtimatio deſumitur ex abundantia, vel penuria illius mercis, atque ordinaria acquirendi facilitate aut difficultate, utilitate vel uſu, aliiſque hujuſmodi circumſtantiis. Ita in re communis. Hinc

Corollarium.

91. Inferunt Doctores, quos citat & ſequitur Layman *lib.*3. *tr.*4. *cap.* 17. *nu.*9. eum nihil contra Juſtitiam peccare, qui frumentum pretio conſueto vendit, conſcius brevi tempore ſuperventuram frumenti copiam, vel hoſtium incurſionem, aut hujuſmodi, ſi hæ cauſæ minuendi pretii publicè ignorentur. Ratio eſt quia rerum pretia non ex privata unius, aut alterius hominis notitia vel affectione, ſed ex communi hominum æſtimatione ac ſenſu accipienda ſunt. Idem de ſimilibus dicendum.

Cauſæ mutandi pretia rerum.

92. CONCL. V. Variæ ſunt cauſæ, ob quas rerum vœnalium pretia augeri, vel minui ſolent. Ita communis. Sic enim paſſim penuria mercium, multitudo emptorum, & paucitas vendentium auget rerum pretia: ac è contra mercium abundantia, multitudo vendentium, & paucitas emptorum minuit pretia. Hinc in tranſitu alicujus Principis cum magno comitatu, rerum pretia accreſcere ſolent; in fine autem Nundinarum dilapſis emptoribus, merces viliùs emuntur; idem fit tempore peſtis, & poſt partam ab hoſtibus victoriam.

Corollarium.

93. Similiter merces, quæ ſub haſta venduntur, minoris æſtimari ſolent, quàm quę in propria Officina quęruntur, & rogantur. Item merces, quæ per partes venduntur, cariùs diſtrahuntur ob majorem moleſtiam, minuſque lucrum, quam quæ in magna quantitate. Sic etiam ob ſingularem affectionem, aut commoditatem, quam venditor ex re vendita habet, eaque in gratiam emptoris ſe ſpoliat, poteſt res carius vendi: & è contra, ſi emptori commodum non ſit emere, ſed à venditore rogetur, ob hanc circumſtantiam aliquantulum minuitur pretium mercis.

Ratione officii mercandi poteſt res pluris vendi.

94. Tandem, ut taceantur plures alii tituli variandi pretia rerum, licitum eſt rem pluris vendere ratione officii mercandi: ſic enim mercatores poſſunt paulò pluris vendere, quam ab aliis vendi ſoleat, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt. Ratio eſt: quia pretio eſt æſtimabile, quod illi ex officio curas, laboreſque in rebus conquirendis, conſervandis, & diſtrahendis aſſiduè impendant, & quidem cum periculo, ne aliquæ merces tractu temporis ipſis pereant.

Pro Foro Conſcientiæ, quęlibet læſio in Emptione & Venditione reſarcienda.

95. CONCL. IV. In Foro conſcientiæ omnis Venditio & Emptio in qua latitudo juſti pretii exceditur, eſt iniqua, & lædens alterum tenetur ad reſtitutionem; niſi læſio ſit valdè modica, aut liberalis datio vel remiſſio ejus, qui deceptus fuit, ſaltem præſumpta acceſſerit. Ita D. Auguſtinus *lib.*13. *de Trinit. c.*3. eſtque communis Doctorũ: id enim exigit Juſtitia commutativa, quæ in contractibus vult ſervari æqualitatem.

Secùs pro Foro externo.

96. Dicitur; *in Foro cõſcientiæ*. Quia in Foro externo, ob multitudinem litium evitandam non ſuccurritur alicui, niſi ſupra dimidium juſti pretii deceptus fuerit; nam tunc primùm conceditur Actio venditori contra em-

pro-

ptorem, ut vel rem emptam reſtituat, vel id, quod deeſt juſto pretio ſuppleat, prout habetur *l. Rem majoris, C. De reſcind. vendit.* juncto *c. Cum dilecti, & c. Cùm cauſa, de Emptione.*

Aut ſi læſio ſit modica.

97. Dicitur ulterius, *niſi læſio ſit valdè modica:* nam tunc non tenetur quis ad reſtitutionem, ob levitatem materiæ. Quinimò, quia durum eſt inter homines, in contractibus ſemper obſervare exactiſſimam juſtitiam, ſimulque modus commutantium quaſi fundatus ſit ſupra illud Legis naturæ, *Quod tibi vis fieri, hoc alteri facias,* hinc Doctor Subtilis *in 4. diſt. 15. q. 2. art. 2.* notat, fermè omnem contractum concomitari aliquam donationē, & mox ſubjungit, *ſatis probabile eſſe, quod quando contrahentes ſunt mutuo contenti, mutuò volunt ſibi remittere, ſi ſecundùm aliquid deficiūt ab illa juſtitia requiſita.* Et hanc doctrinam communiter recipiunt Doctores, ac ex ea Layman *l. c. n. 6.* format hanc Regulam: *In dubio eſt æſtimandum, quòd contrahentes invicem remittere & condonare velint: ſi in contractu inæqualitas modica, & non admodum notabilis accidat.*

Aut aliud ex circumſtantiis colligatur.

98. Secus eſt dicendum, ſi eſt notabilis inæqualitas, tunc enim non eſt præſumenda donatio, vel remiſſio, niſi ex circumſtantiis de liberali donatione, aut ultronea remiſſione, poſſit ſumi conjectura: ut ſi emptor cognatus ſit venditoris, & alias benè facere ſolitus: aut ſi læſio facilè potuit deprehendi, & hujuſmodi.

Res tanti valet quanti vendi poteſt, quomodo?

99. Quæres, quomodo intelligendum ſit illud communè dictum, *Res tanti valet, quanti vendi poteſt.* Et illud, quod habetur *l. in cauſæ cognitione, ff. de Minoribus,* ubi dicitur, *in pretio emptionis & venditionis naturaliter licere cōtrahentibus ſe circumvenire,* Reſp. cum communi, hujuſmodi dicta intelligenda eſſe de circumventione intra limites juſti pretii, ſeu juſtæ æſtimationis, quia juſtitia pretii non conſiſtit in indiviſibili.

Invitus regulariter cogi non poteſt ad vendendum.

100. Quæres ulterius, an quis invitus cogi poſſit ad vendendum rem ſuam? Reſp. cum communi, id regulariter loquendo fieri non poſſe. Ratio eſt; quia quilibet eſt dominus rei ſuæ, ſicque de ea diſponere poteſt pro libitu, vel eam retinere, prout ſibi placuerit.

Fallit in caſu publicæ neceſſitatis.

101. Dicitur, *regulariter loquendo:* nam ſunt excipiendi aliqui caſus, in quibus etiam invitus cogitur vendere rem ſuam. Primò quidem, in caſu publicæ neceſſitatis, ſic enim, ſi publica urgeat neceſſitas, v. g. tempore inopiæ frumenti, aut aliorum victualium ad uſum quotidianum requiſitorum, poſſunt juſto per Magiſtratum taxato pretio ſubditi cogi ad vendendum ejuſmodi res pro ſublevanda publica neceſſitate.

Atque ob publicum favorem.

102. Secundo, ob publicum etiam favorem cogitur quis vendere rem ſuam: ſic quippe, ſi domus, v. g. vel fundus privatæ perſonæ neceſſarius ſit ad conſtructionem, vel ampliationem Civitatis, vel viæ publicæ, aut Principis Palatii, ſive Templi, Monaſterii, Collegii, vel etiam Hoſpitalis, cogitur quis ejuſmodi domum, vel fūdum taliter neceſſarium, juſto pretio vendere. Siquidem in hujuſmodi caſibus favor publicæ utilitatis, vel neceſſitatis, præponderare debet privatis commodis. Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 3. §. 5. n. 4.* & alii.

QUÆSTIO IX.

De Ludo, & Sponſionibus.

Ludus dupliciter accipitur.

103. Quantum ad primum attinet. Ludus dupliciter accipitur. I. Pro dictis, vel factis, ad oblectationem animi deſtinatis. II. Pro contractu, quo Ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit. Et in iſto poſteriori ſenſu hic de Ludo agitur.

Ludus Contractus eſt licitus.

104. CONCL. I. Ludus contractus Jure naturæ eſt licitus, dummodò debitæ conditiones adſint. Ita communis. Ratio eſt: quia ſicut in poteſtate cujuſlibet eſt, rem ſuam alteri donare abſolutè; ita etiam in alterum transferre ſub quapiam conditione, ſive ea fortuita ſit, ſive ex intentione pendeat. Quinimò ſi Ludus debito

modo inſtituatur, erit actus duarum virtutum, Juſtitiæ videlicet, ac Eutrapeliæ, ſimùlque utilis eſſe poteſt ad vitandum ocium, & quæ inde conſequuntur mala. Layman *loc.cit.cap.* 21.*n.*1. & alii.

Tres conditiones ad juſtitiam Ludi requiſitæ. *I.* 105. CONCL.II. Tres potiſſimùm conditiones requiruntur ad juſtitiam contractus Ludi. Prima ut ludentes habeant liberam diſpoſitionem rei, quam in Ludum deponunt. Hinc quando alter ludentium non poteſt rem depoſitam alienare, ut Religioſus invito Prælato (ſecùs, accedente ejus conſenſu) & Filius familias non habens bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, neque alia à patre ſibi conceſſa ad animi oblectationem, ſeu liberam adminiſtrationem, tunc is neque Ludo quidquam acquirere, neque perdere poteſt: unde ſi lucretur, tenetur ad reſtitutionem; ſicut & ille, qui ab eo lucratus eſt. Leſſius *lib.*2. *de iuſt. & iure, cap.*26.*n.*32. Layman *n.*5. & alii.

II. 106. Secunda conditio ad juſtitiam contractus Ludi requiſita, eſt, ut alter alterum per injuriam, utputà minis fraude, vel convitiis, ad Ludum non pertraxerit: alioquin enim, ſi ille ſic pertractus perdat, alter eſt ei cauſa damni per injuriam, ac proinde tenetur ipſi ad reſtitutionem; ut docet Leſſius ibidem *num.*7. Cajetanus, Covarruvias, Sotus, & communior aliorum: etſi quidam non improbabiliter oppoſitum teneant eò quod talis ſimpliciter voluntariè luſerit; & ſolùm ſecundum quid involuntariè.

III. 107. Tertia conditio juſtitiæ Ludi eſt, ut ludentes non utantur fraudibus contra leges Ludi; alioquin tenentur ad reſtitutionem ejus, quod ſic lucrati ſunt. Porrò leges Ludi ſunt, quas ipſi ludentes, communi conſenſu inter ſe ſtatuerunt, aut ſi nihil ſpeciale ſtatuerint, quæ eo loco communi conſuetudine ſunt receptæ. Nihilominus aſtutiæ illæ, quæ vel communi conſuetudine receptæ ſunt, vel in quas expreſsè aut tacitè ludentes conſentiunt, ſunt licitæ: ut ſi quis, advertens ſe lucraturum, provocet adverſarium ad duplum deponendum; aut ſi videat errantem in numerandis ſignis, & non monet: quilibet enim ſuas duntaxat partes agit.

108. CONCL. III. An ludere principaliter propter lucrum, ſit peccatum, & quale, variant Doctores. Non deſunt, qui id grave peccatum reputent, ut Gabriel, Abulenſis, aliique, quos pro hac ſententia refert Lugo *diſp.*31. *de iuſt. & iure, ſect.*1.*n.*3. Fundamentum eorum eſt; quia ſic deſideratur, & intenditur principaliter damnum proximi; quod pugnat contra illud decimum Præceptum Decalogi: *Non concupiſces rem proximi tui.* Verum hæc ſententia paſſim relinquitur; tum quia contra dictum Præceptum duntaxat eſt deſiderare rem proximi modo illicito, v. gr. cupiendo eam acquirere per furta, rapinas, vel dolos; non autem modo licito, volendo, ut ea res fiat tua per juſtum contractum, utputà per Emptionem, Donationem, Ludum &c. Tum quia alioquin lucrum nullatenus intendi poſſet, ne quidem ut finis minùs principalis; quod eſt contra communem ſenſum hominum. *Ludere principaliter propter lucrum, an ſit peccatum?*

109. Alii itaque multi volunt, ludere principaliter propter lucrum, eſſe peccatum ſaltem veniale. Ita Navarrus *cap.*20. *Manualis, num.* 7. & 8. Azorius, & alii. Ratio eorum eſt; tum quia finis Ludi eſt recreatio licita, non autem lucrum: tum quia Ludus cum illa intentione factus, continet avaritiam. Cæterùm quia deſiderium lucri, niſi nimium ſit, non ſemper continet avaritiam, cùm poſſit lucrum honeſtè appeti, & procurari; hinc Lugo *cit. ſect.* 1. *n.* 4. ait, quòd quando debitæ circumſtantiæ concurrerent, non ſit, cur damnetur peccati venialis, qui propter lucrum principaliter ludit. *Alia reſponſio.*

110. CONCL. IV. Nihilominùs Clericis, & Religioſis, Jure Canonico prohibitus eſt Luſus alearum. Ita habetur *can.*42. & 43. *Apoſtolorum* & ac refertur *can.*1. *diſt.* 35. ibi: *Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ atque ebrietati deſerviens, aut deſinat, aut certè damnetur. Subdiaconus* *Luſus alearum eſt Clericis, & Religioſis prohibitus.*

aut

aut Lector, aut Cantor ſimilia faciens aut deſinat, aut communione privetur: ſimiliter etiam Laicus. Concordat textus *c. Clerici de Vita & honeſt. Cler.* ibi: *Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint.* Et Conc. Trid. *Seſſ. 22. c. 1. de Reform.* ubi omnes antiquos Canones quoad hoc innovavit.

Per Luſū alearum quid intelligatur.

111. Porrò nomine Luſus alearum in jure ſignificantur omnes illi Ludi, qui magis fortuna, quàm arte & induſtria ludentium reguntur. Et licèt Doctores advertant, textus Juris allegatos loqui de iis, qui non ſemel vel bis, aut ad breve tempus recreationis gratia, & in modica quantitate luſerint; ſed de iis, qui ejuſmodi Ludo prohibito *deſerviunt*, id eſt, crebrò, & per longum tempus ludunt: nihilominùs plerique notant, Religioſos adhuc magis Luſum alearum dedecere, ſimulque ab ipſis propter Statum perfectiorem, & ſcandalum, poſſe graviùs in hoc genere delinqui.

Luſus alearum etiã Laicis de jure prohibitur.

112. CONCL. V. Luſus alearum etiam Laicis eſt de jure prohibitus. Patet hoc tum ex *cit. cap. 1. diſt. 35.* tum ex *l. Alearum, C. de Religioſis & ſumptibus funerum*: ubi alearum uſus generaliter prohibetur, adeò *ut nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque inſpicere, & ſi contra factum fuerit, nulla ſequatur condemnatio, ſed ſolutum reddatur, & actionibus competentibus repetatur ab iis, qui dederunt &c.* Hæc ibi. Cujus quidem ſaluberrimæ conſtitutionis (quę, utinam ubique terrarum eſſet in vigore!) ratio ibidem redditur: quia quidam ſic ludentes proprias perdiderunt ſubſtantias, & conſequenter blaſphemare, id eſt, Deo maledicere, conantur.

Qui lucratur Ludo prohibito, an teneatur ad reſtitutionem.

113. CONCL. VI. Utrum is, qui Ludo prohibito aliquid eſt lucratus; teneatur ad illius reſtitutionem, variant Doctores. Affirmant D. Thomas *in 4. diſt. 15. q. 2. art. 4.* Richardus, & alii. Communior tamen ſententia tenet, acquiſita Ludo prohibito poſſe retineri, neque neceſſariò in Foro conſcientiæ reſtituenda eſſe, donec per ſententiam Judicis reſtitui jubeantur: Ita Covarruvias *in c. Peccatum, de Reg. jur. in 6. §. 4. n. 1.* Leſſius *cit. c. 26. n. 17.* Sannig, & alii. Ratio eſt: quia contractus Ludi Jure naturæ habet vim transferendi rerum dominium, Jus autem tum Civile, tum Canonicum etſi prohibeat Ludum alearum, nullibi tamen prohibet translationem dominii, neque irritum reddit contractum Ludi, ſed ſolùm concedit perdenti repetitionem in Judicio, adeò ut per ſententiam Judicis recuperari debeat amiſſum, prout deſumitur ex citatis ſuprà *n. 112.* textibus Juris. Undè infertur, non ſufficere, ut repetitio privatim fiat; aut etiam, ut fiat, in Judicio, niſi ſequatur condemnatio, qua victor jubeatur reſtituere: de hac enim loquitur Jus *loc. cit.* ac proindè ante ſecutam condemnationem Judicis victor nihil tenetur reſtituere. Leſſius *n. 19.* Layman *cit. c. 21. n. 5.* & alii.

Sponſio quid.

114. CONCL. VII. Quantum ad alteram partem Quæſtionis attinet, *Sponſio* eſt contractus, in quo duo aut plures de veritate, vel eventu alicujus rei contendentes, ſibi viciſſim aliquid ſpondent, ut ejus ſit, qui veritatem ſit aſſecutus. Ita in re communis. Et quidem Sponſionis contractus eſt Ludo valde affinis: ac proindè, quæ de Ludo dicuntur, poſſunt ſervata proportione ad hunc contractum applicari.

Certus de veritate nequit Sponſionē inire.

115. Quæres autem, an certus de eventu, vel veritate rei, poſſit nihilominus Sponſionem inire, atque indè lucrum accipere? Reſp. regulariter loquendo non poſſe. Ratio eſt: quia tunc vel error dat cauſam contractui, neque enim quiſpiam cenſetur velle ſpondere cum eo, qui habet certitudinem rei. Vel ſaltem non ſervatur æqualitas, cum hic, utpotè certus, nulli periculo perdendi ſeſe exponat; bene tamen alter.

Niſi poſtmodū incipiat dubitare.

116. Dicitur, *regulariter loquendo*. Nam in primis ille, qui a principio certus videbatur de veritate rei, quam ſuſtinebat, ſi poſteà altero pertinaciter contradicente, ac ſpondere volente, incipiat formidare, & dubitare, advertens, jam aliàs contigiſſe, ut deceptus fuerit

etiam

Digitized by Google

etiam in iis, quæ ſibi priùs certa apparebant, poterit tunc licitè lucrari, propter aliquale illud periculum, cui in ſua exiſtimatione ſe expoſuit. Ita Lugo *cit. diſp.* 31. *num.* 79. Molina, & alii.

Aut proteſtetur alteri. 117. Deindè ſi habens certitudinem proteſtetur alteri, ſe eſſe certum, nec velle nec poſſe ſpondere, eo quòd nulli periculo ſe exponat, & tamen ille alius contendat, velitque ſpondere non obſtante certitudine illa, multi Doctores volunt, Sponſionem acceptari, lucrumque retineri poſſe. Rationem dant: quia tunc nulla intervenit fraus, aut injuria, ſibique debet alter imputare ſuam temeritatem. Sunt tamen alii Doctores, qui id negant, eo quòd tunc non ſervetur æqualitas, quæ requiritur ad contractum Sponſionis, ut uterque aliquale periculum ſubeat, poſſitque & vincere, & vinci. Lugo ibidem *nu.* 18. & alii. In praxi expeditius erit, ſequi dicta *n. præc.*

Valet iuramentū vel votū non ampliùs ludendi. 118. Quæres, quid ſentiendum de Juramento, & Voto non ampliùs ludendi, vel ſpondendi? Reſp. I. Quamvis Ludus ſecundùm ſe, ſit res indifferens, & quæ poteſt benè vel malè fieri, nihilominùs Votum, vel Juramentum de abſtinendo à Ludo, validum eſt. Ita Sanchez *lib.* 3. *in Decalogum, cap.* 18. *num.* 1. Lugo *loc. cit. num.* 2. contra paucos alios, qui putarunt, votum vel juramentum de abſtinendo à quolibet Ludo, etiam licito, eſſe invalidum eò quòd Ludus licitus ſit actus virtutis Eutrapeliæ. Probatur autem Concluſio, à ſimili. Quia valet votum, & juramentum abſtinendi à Matrimonio: quod tamen res bona eſt, & Sacramentum; ergò multo magis abſtinendi à delectatione Ludi, ut quis Deo ampliùs vacare poſſit, vitetque peccata non rarò inter ludendum fieri ſolita: nam hæc voluntas eſt de meliori bono.

Sed quale? 119. Hoc tamen intelligendum eſt de Voto, vel Juramento deliberatè facto, atque ad bonum finem ordinato: alioquin enim, ſicut generaliter votum, vel juramentum de re indifferenti, atque in Dei honorem nullatenus conducente non valet, ita & in propoſito fieret.

Violatio talis juramenti, quale peccatum? 120. Reſp. II. Quando violatio talis Juramenti, vel Voti, ſit grave vel leve peccatum, deſumendum eſt ex intentione jurantis, vel voventis. Ratio eſt: quia votum, & juramentum, eſt quædam privata lex, quam quis ſibi ipſi propter Deum imponit; ergo eatenus aliquis obligabitur, quatenus intendebat ſeſe obligare. Undè vovens, vel jurans deliberatè, quòd velit abſtinere ab omni Ludo, ſive illicito, ſive licito, ſive in magna, ſive in modica quantitate, tenebitur abſtinere ab omni, ſecùs, ſi vovit, vel juravit ſolùm abſtinentiam ab illicito, vel Luſu magnę quantitatis.

Hoc ampliùs declaratur. 121. Reſp. III. Quando non conſtat de expreſſa jurantis, vel voventis intentione, tunc ea ex ipſius fine deſumenda erit. Ita Sanchez *loc. cit. num.* 3. idque declaratur inductione. Sic in primis: quando finis jurantis fuit, privare ſe temporali hac delectatione, ut peccata ſua punire, Deoque magis ſervire valeat, ſi non conſtat de alta ejus intentione, cenſetur ſub hoc juramēto omni Ludui, ſive magnæ, ſive parvæ quantitatis, renunciaſſe, & tunc, an fractio ſit mortalis, vel venialis, dijudicandum eſt ex duratione Ludi. Quòd ſi finis jurantis, vel voventis, fuit vitare jacturam pecuniæ, ipſamque prodigalitatem, tunc ex quantitate pecuniæ Ludo expoſito penſanda erit quantitas culpæ, imò ſi tunc ludatur in levi duntaxat quantitate, nullum erit peccatum.

QUÆSTIO X.

De Contractu Societatis.

Societas quid? 122. CONCL. I. *Societas* eſt honeſta duorum plurimumve conventio, ad commune lucrum, ſecundùm proportionem rerum contributarum inter eos æquè diſtribuendum, ſuam pecuniam, induſtriam, ſeu laborem conferentium. Ita deſumitur *ex L.* 4. *& ſeqq. ff. Profocio*, eſtque in re communis. Et quidem contra-

Eſt frequens in negotiationibus. tractus Societatis eſt frequentiſſimus in negotiationibus, præſertim copioſioribus, eò quòd ad hasce exercendas ſæpè facultates unius non ſufficiant, vel ſaltem ob multa pericula quæ terra marique oriri ſolent, non ſit conſultum, ut quis omnes ſuas facultates ſimul uni eidemque negotiationi impendat; ſed commodiùs id fiat, ſi plurium opes atque induſtriæ cum æquali omnium lucro, & damno, in unum conferantur.

Socii, qui. 123. Porrò qui contractum Societatis inter ſe ineunt, in Jure appellantur *Socii*; uti liquet ex toto *Tit. ff. Pro Socio.* Ubi *L. 19. & 20.* additur, quod ſi ego cum Titio ineam ſocietatem, Titius, poſſit quidem ſecum admittere alium ſocium, puta, Cajum; nihilominus per hoc Cajus non ſit futurus meus ſocius (nam quia Societas conſenſu contrahitur, ſocius mihi eſſe non poteſt, quem ego ſocium habere nolo) ſed is ſolius Titii, qui eum admiſit, ſocius exiſtat; unde *Socii mei ſocius meus ſocius non eſt*, prout loquitur Ulpianus ibidem.

Societatis côtractus quomodo differat à Mutuo. 124. Differt autem contractus Societatis a contractu Mutui, juxta D. Thomam *2. 2. q. 78. art. 2. ad 5.* & alios, vel maximè ex eo, quòd licèt utrobique interveniat aliqua contributio pecuniæ, ſeu aliarum rerum, hæc tamen fiat valdè diverſo modo. Siquidem in Mutuo dominium rei mutuatæ transfertur in Mutuatarium: unde ille, cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenetur eam reſtituere integrè; ac proinde non poteſt plus exigere ille, qui mutuavit. Secùs accidit in contractu Societatis: nam dominium rei in ſocietatem collatæ remanet adhuc penes conferentem, ita quòd cum periculo ipſius mercator, ſeu ſocius de ea negotietur, vel artifex operetur; & ideò licitè poteſt partem lucri inde provenientis expetere, tanquam de re ſua.

Societas expreſſa, 125. CONCL. II. Societatis plures ſunt ſpecies. In primis enim alia eſt expreſſa, alia tacita. *Societas expreſſa* eſt, quæ verbis, ſeu litteris expreſſis, de rerum ſuarum communione inter duo, vel plures deliberatè contrahitur: atque in hac oportet attendere ſpecialia pacta contrahentium, contractui *Societatis* nonnunquam legitimè opponi ſolita; ſi quidem *contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*, juxtà Reg. 85. Juris in 6. cum ſimilibus. *Societas tacita* eſt, quæ ſive verbis, ſeu litteris, per actus ſociales rebus ipſis contrahitur: uti contingit, ſi duo fratres ætate majores quidpiam in commune contulerunt, atque ex eo negotiati ſunt. Atque in hac proceditur ſecundùm ipſam naturam Societatis ut ſic, eò quòd nulla ſpecialis conventio intervenerit. *Et tacita qua.*

126. Deinde Societas alia eſt vitæ, alia bonorum. *Societas vitæ* dicitur, quando duo, vel plures conjunctim vivunt ad unum panem & vinum, ſeu (ut dici ſolet) ad eandem menſam. Et tales debent conferre ſuos redditus, ſeu proventus, uſque ad neceſſitatem victus; ita tamen, ut ſi unus eorum in convictu ex laboribus ſuis, vel bonis adventitiis, plus contulerit præ alio, id repetere non poſſit: nam fructus conſumpti, jure Societatis vitæ cenſentur invicem communicari. Reliqua tamen bona non rediguntur in commune, ſed remanent ſingulorum propria. Franciſcus Mantica *lib. 6. de Tacitis Conventionibus, tit. 2. nu. 5. & tit. 3. n. 12.* *Societas vitæ, &*

127. *Societas bonorum* è contrà dicitur, quæ initur in bonis. Atque hæc juxtà diverſitatem bonorum ſubdividitur in Societatem animalium, in Societatem officiorum, ac vectigalium; item in Societatem omnium bonorũ, & in Societatem aliquorum bonorum; putà ratione negotiationis in unum collatorum, quæ dicitur *Societas quæſtuoſa, & lucratoria.* Et de hac poſteriori præcipuè nunc loquimur, quamvis illa, quæ de Societate quæſtuoſa in progreſſu dicentur, etiam cæteris (ſervata tamen proportione) commodè applicari poſſint. *Societas Bonorum,* *Societas quæſtuoſa, qua.*

128. CONCL. III. Ad Societatem quæſtuoſam, ut ſit licita, quinque requiruntur conditiones, quarum una de- *Ad hanc requiruntur quinque conditiones.*

deficiente redditur illicita. Ita Reginaldus *in Praxi Fori Pœnitentialis, l. 25. cap. 28. nu. 38. & ſeqq.* Bonaccina *tom. 2. diſp. 3. de Contractibus, quæſt. 6. punct. 1. n. 3.* & alii.

I. 129. Prima conditio eſt, ut Societas fundetur in negotiatione licita, & honeſta: hoc eſt, ut negotiatio illa, cui ſortes conferuntur, ſit licita, nec in Jure prohibita. Unde iniqua & invalida eſt Societas, quæ initur ad exercendas uſuras, aut committendas fraudulentas emptiones & venditiones, *l. Nec permittendum ff. Pro ſocio*. Sicut & ipſo jure nullius eſt momenti Societas illa, quæ dolo malo, aut fraudandi cauſa inita fuit, uti contingit in latronibus, & hujuſmodi, *L. 3. §. fin. ff. eod.*

II. 130. Secunda, Ut ſinguli Socii aliquid conferant in commune, ſive dein contribuant pecuniam aut alia bona, ſive operam ſeu induſtriam ſuam nam pauperiores plerumque ſupplent opera, quòd alii præſtant pecuniis, *l. Societas. 5. ff. Pro ſocio*. In tali enim communi collatione bonorum, ſeu laborum, conſiſtit natura contractus Societatis: uti liquet ex ejus definitione, juncta *cit. c. 5. & ſeqq. ff. eod.*

III. 131. Tertia, Ut ſervetur æqualitas inter Socios tam quoad damna, quàm quoad lucra: ita videlicet, ut pro rata collatæ ſortis, aut induſtriæ, ſinguli æqualiter lucrentur; vel pereunte per caſum fortuitum communi ſorte, ſive parte ipſius; omnes æqualiter damnum ſuſtineant. Et notanter dicitur, *pro rata collatæ ſortis &c.* Quia lucrum, ſicut damnum emergens, eſt computandum juxta proportionem quantitatis per ſingulos ad ſortem principalem collatæ, vel impenſæ induſtriæ; Ut ſi Titius ad ſortem principalem contulit 900. & Cajus 600. Mævius verò impendit operam ſuam æſtimatam 100. ac detractis omnibus expenſis, remaneat lucrum 640. florenorum, tunc Titio ex hoc lucro, juxta proportionem collatæ ſortis principalis, debentur 360. Cajo 240. Mævio 40. floreni; pro ut facile deprehenditur per Arithmeticam medi-

ante *Regula Aurea*, vulgò *Del trè* appellata, ſed ſpecialiùs ad propoſitum loquendo, per *Regulam Societatis*.

IV. 132. Quarta conditio, ad juſtitiam quæſtuoſæ Societatis requiſita., eſt, Ut ſors principalis, ſeu pecunia per ſocium in commune collata, ſubjaceat periculo conferentis; ita ut ſi pereat abſque culpa ſocii, pereat illi, qui eam in commune contulit. Nam quælibet res domino ſuo perit: atqui dominus pecuniæ in communem ſortem collatæ, eſt ipſemet conferens, ut dictum *nu. 124.* Navarrus *c. 17. Manual. n. 251. & ſeqq.* Covarruvias *lib. 3. Var. Reſolut. cap. 2. Concl. 1. & 2.* Bonacina *cit. q. 6. punct. 1. n. 3.* cum aliis. Quinimò Sixtus V. in ſua 45. Conſtitutione, quæ incipit, *Deteſtabilis avaritia* (& habetur *Tom. 2. Bullarii Romani*) ex profeſſo damnat, & tanquam uſurariam pravitatem ſapientes reprobat omnes contractus, conventiones & pactiones, quibus cavetur, ut in ſingulos annos, aut menſes per alterum ſocium, durante Societate certa lucri quantitas & ſumma, veluti tot pro quolibet centenario ſolvatur, ac nihilominùs ſors ipſa principalis, etiam ſi fortuito caſu quamlibet jacturam, vel amiſſionem ſequi contigerit, ſemper alteri ſalva maneat, & integra à ſocio recipiente reſtituatur: talis enim pactio videtur ſapere uſuram palliatam.

133. Controvertunt nihilominùs Doctores, utrùm his non obſtantibus in Societate licitum ſit pactum de aſſecuratione ſortis principalis, ſaltem ſub præſtatione juſti pretii pro impoſito aſſecurationis gravamine; vel ea lege, ut remiſſo in compenſationem dicti gravaminis majori lucro incerto, velit quis eſſe contentus modico duntaxat lucro, certo tamen, putà quinque pro centum in annos ſingulos ſibi præſtandis? Negant non pauci, licitum eſſe tale pactum aſſecurationis; idque ob rationes *n. præc.* allatas: ut Sot. *lib. 6. de juſtit. q. 6. art. 2.* Azor. *p. 3. lib. 9. c. 3. q. 9.* & quidam alii, quos citat Lugo *diſp. 30. de juſtit. & jur. ſect. 4. n. 89.*

In Societate, an ſit licitum pactum de aſſecuratione ſortis principalis?

Sententia negativa refertur,

134. Oppoſitam tamen, ſeu affirma-

Sententia affirmati-

vacſi verior. mativam ſententiam eſſe jam ſatis communem, & veriorem, cenſet Lugo *loc. cit. num.* 40. *& ſeqq.* Leſſius *lib.* 2. *de juſtit. & iur. cap.* 25. *dubit.* 3. *n.* 23. Navarrus *cap.* 17. *Manual. nu.* 254. Covarruvias *lib.* 3. *Var. Reſolut. cap.* 2. *concl.* 3. Layman *lib.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 20. *nu.* 2. *&* 4. Bonacina *cit. punct.* 1. *nu.* 3. *verſ. Dixi niſi.* Reginaldus *d. lib.* 25. *cap.* 29. *num.* 396. *& ſeqq.* cum pluribus aliis, quos citant. Fundamentum hujus ſententiæ deſumitur *ex l. Si non fuerint. ff. Pro ſocio:* ubi dicitur, *Ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullam partem damni alter ſentiat, lucrum verò commune ſit, ſi tanti ſit opera, quanti damnum eſt,* hoc eſt periculum damni ſubeundi, ut explicat Gloſſa *ibid. V. Damnum eſt.* Accedit ratio; quia contractus aſſecurationis, ſeu ſuſcipiendi periculum rei alienæ, eſt pretio æſtimabilis, ac de jure licitus, *arg. l. In nave ff. Locati;* ergo poteſt conjungi contractui Societatis, cæteroquin pariter licito: nullo enim jure reperitur prohibitum, duos contractus cæteroquin licitos conjunctim fieri, & permiſceri. Atqui ita fit in contractu illo Societatis, ubi periculum ſortis amittendæ alter ſocius redimit præſtito juſto pretio, vel remittendo ſpem majoris lucri; ergo.

Quaelibet res domino ſuo perit; quomodo? 135. Nec obſtat, quòd quælibet res domino ſuo pereat. Nam hoc verum eſt regulariter loquendo, ac ſecluſo ſpeciali pacto, quo quis periculum rei alienæ ſpontè in ſe ſuſcipit: aliàs ſecus. Sic quippe in ſimili Commodatarius, vel Depoſitarius, regulariter non tenetur de caſu fortuito, quo res commodata vel depoſita abſque ſua culpa periit; ſecùs tamen, ſi præceſſit pactum de præſtando caſu fortuito *c. un. de Commodat. & cap.* 2. *de Locato,* cum ſimilibus.

Inſtantia ex Bulla Sixti V. rejicitur. 136. Ad allegatam Sixti V. Conſtitutionem inquit Lugo *cit. diſp.* 30. *ſect.* 4. *nu.* 37. allegans plures alios ipſummet Sixtum V. de ſenſu dictæ Bullæ interrogatum reſpondiſſe, ſe in ea ſolùm voluiſſe prohibere injuſtos contractus, & conventiones ſolitas Societatibus apponi, quas Claſſici Doctores condemnarent, non autem eas, quas iidem approbarent, tanquam juſtas. Accedit Rota *in deciſ. Romana Societatis. die* 3. *Iunii* 1602. *coram Coccino,* ubi cenſuit, dictam Bullã comprehendere ſolùm caſus uſurarios de Jure communi, additis tamen majoribus pœnis. Id ipſum ſuadetur ex eo: quia poſt memoratam Bullam Sixtinam paſſim ſimiles contractus celebrantur; ut de Luſitania, Belgio, aliiſque Provinciis teſtantur Molina, Leſſius, & alii. Quare dicendum, hanç fuiſſe mentem Pontificis, vel certè Bullam illam aliter non eſſe uſu receptam. Ita diſcurrit Lugo *ubi ſuprà.*

137. Ad ultimum negatur Aſſumptum. Licèt enim pactio illa ſapiat uſuram palliatam, quando ex vi ſolius Societatis fit pactum de aſſecuratione ſortis principalis: ſecùs tamen eſt, quando expreſsè, vel tacitè apponitur alius contractus, quo redimitur periculum amittendi ſortem principalem præſtando aliud juſtum pretium, vel in ejuſdem compenſationem remittendo ſpem majoris lucri incerti, ut dictum. *Inſtantia alia ſolvitur.*

138. Quinta tandem conditio, ad licitam Societatem requiſita, eſt, Ut juſta pacta ab initio inter Socios inita ſerventur, vel ſi nihil expreſsè conventum eſt, loci conſuetudo attendatur; ſimulque non immiſceatur fraus, dolus ſive deceptio aliqua, aut alia culpa ex parte ſociorum: alioquin ea hoc ipſo foret injuſta, & induceret obligationem reſtituendi damnum inde ſecutum etiam pro Foro conſcientiæ. Sic fieret, quando adminiſtrant communem pecuniam Societatis, inde clã fraudaret ſurripiendo in ſuos privatos uſus: vel quando lucrum proveniens, non fideliter ex æquo divideretur inter ſocios pro rata contributæ ſortis principalis; item, quando ex culpa ſocii perit communis pecunia, vel lucrum, aut pars ipſius. Quæ omnia ut clariùs intelligantur, ſit *V. Societatis conditio, quæ.*

139. CONCL. IV. In contractu Societatis, ſi quid pereat caſu fortuito, & abſque culpa ſociorum, damnum cenſetur commune, juxtà dicta- *In cõtractu ſocietatis, de qua culpa teneatur ſocius?*

num.

*num.*131. alioquin verò tenetur ſocius de dolo, culpa lata & levi, non autem de leviſſima. Ita deſumitur *ex l. Socius ſocio ff. Pro ſocio & §. ult. Inſtit. de Societate*, ac tradit Angelus *in Summa V. Societas* 1. *nu.*16. Leſſius *d. cap.* 25. *num.*37. Bonacina *cit. quæſt.*6. *punct.*1. *nu.*3. *verſ. Dixi in quarta*, & alii. Nam quia contractus Societatis celebratur in utilitatem utriuſque, conſequens eſt, quòd præſtetur non ſolùm dolus, & culpa lata, ſed etiam levis, non autem leviſſima, *arg. l. ſi ut certo. §. Nunc videndum eſt. ff. Commodati*, eſtque jam dictum ſuprà *tract.*8. *diſt.*2. *nu.*45.

Corollarium. 140. Infertur proinde, quòd ſi aliquid damni acciderit, ex culpa ſaltem levi ipſius ſocii, & ſi res communes furto fuerint ablatæ ex defectu debitæ cuſtodiæ, tale damnum non futurum commune: quinimò ſocius ille, qui ejuſmodi culpam commiſit in non diligenter cuſtodiendo, tenetur cæteris ſociis ad reſtitutionem, Leſſius, Bonacina, *ubi ſuprà*, & alii. Idemque dicendum de ſimilibus: quamvis loquendo pro Foro conſcientiæ, & ante ſententiam Judicis, hoc ipſum nonnihil limitetur ſuprà *cit. diſp.* 2. *nu.*46. *& ſeqq.*

Hujuſque declaratio. 141. Solùm adde, quòd quando unus ſociis ab aliis convenitur propter ea quæ ratione Societati debet, is non ſit condemnandus in plus, quàm commodè facere poteſt, ita ut non egeat. Textus eſt *in l. Verum eſt. §.*1. *ff. Pro ſocio*, addita illa congruentiæ ratione; *Hoc enim ſummam rationem habet: cùm Societas jus quodammodò fraternitatis in ſe habeat*. Quamquàm iſtud intelligendum ſit, dummodò ſocius olo non fuerit, quò minùs integrè ſatisfacere poſſet, *cit. l. Verum eſt §. Tempus autem*. Simulque cautionem præſtet de integrè ſatisfaciendo, ſi pervenerit ad meliorem fortunam, *d. l. Verum eſt §. Id facere*. Layman *lib.*3. *ſect.*5. *tract.*4 *cap.*20. *n.*6.

Expenſæ factæ cauſa Societatis ſunt ſolvendæ ex communi. 142. CONCL. V. Expenſæ non ſuperfluæ cauſa Societatis factæ à ſocio apponente induſtriam ſunt communes, ac ſolvendæ ex communi pecunia Societatis: niſi aliter conventum ſit inter ſocios, vel conſuetudine receptum. Ita Angelus *V. Societas* 1. *num.* 12. Reginaldus *lib.* 25. *num.* 395. Bonacina *cit. diſp.*3. *de Contractibus*, *quæſt.*6. *punct.* 4. *num.* 3. & alii. Ratio eſt, quia lucrum, inter ſocios dividendum, non intelligitur, niſi deductis neceſſariis expenſis, *l. Mutius. ff. Pro ſocio*. ſicut & fructus ſolùm intelliguntur deductis neceſſariis impenſis, *l. Fructus. ff. de Operibus ſervor.* cum ſimilibus. Et hinc juxtà Doctores paſſim, neceſſariæ illæ expenſæ, quas facit ſocius in tranſportandis vel conſervandis mercibus; & aliæ hujuſmodi, ſolvi debent ex communi pecunia Societatis

Niſi ſecùs fuerit cõventum. 143. Intellige, niſi anteà conventum fuerit inter ſocios, ut is ex propriis pecuniis neceſſarias expenſas ſolveret, quas poſtmodùm reciperet à cœteris ſociis; Aut niſi hoc ipſum conſuetudine receptum ſit; prout accidit, quando pro conſervatione mercium, vel pro acquiſitione deſiderati lucri, expenſæ quædam neceſſariò ſunt faciendæ, nec ampliùs ſuppetit pecunia, quæ extrahatur ex communibus bonis Societatis: tunc enim ſocius negotiator non ſolum ex præcepto Charitatis, ſed etiam ex lege Juſtitiæ; tenetur dictas expenſas facere ex propriis bonis, poſteà ſuo tempore eas recepturus à ſociis; vel, ſi non habet proprias pecunias, debet has mutuò petere ab aliis. Ita Leſſius *cit. cap.* 25. *nu.* 36. Bonacina *d. punct.* 4. *num.* 5. Layman *cit. cap.*20. *n.*5. & alii. *Aut conſuetudine receptum.* Siquidem ſocius negotiator ratione contractus Societatis (& conſequenter etiam ex juſtitia) tenetur adhibere pro conſervandis bonis communibus eam diligentiam, quàm quiſque diligens adhibere ſolet circa res proprias; alioquin is committeret culpã, ſaltem levem: atqui in dicto caſu quiſque diligens impenderet ſuas pecunias, vel ſi non haberet, mutuò acciperet alienas, ne majus damnum incurreret; ergo ad hoc ipſum tenetur ſocius, & quidem ex juſtitia.

Idem dictum de 144. Ampliatur Concluſio ad moderatas Eleemoſynas, quales ſocius po-

moderatis eleemoſynis. ponens induſtriam facere poteſt adinvocandum Divinum auxilium pro fœlici ſucceſſu Societatis;nam etiam iſtę ex communibus bonis ſolvendæ ſunt. Layman *d.cap.20.n.5.*Bonacina *loc. c. punct.4.n.3.& 4.* allegans alios.

Et integris expenſis à ſocio in itinere factis. 145. Ampliatur ulteriùs Concluſio ad integras expenſas, quas facit ſocius in itinere cauſa Societatis ſuſcepto. Licèt enim Sylveſter *V.Societas 1.qu. 12.* Angelus *cit.n.* 12. & nonnulli alii exiſtiment, huic deducendas eſſe illas impenſas, quas ſocius ille domi feciſſet;nihilominùs magis accommodatè ad Jura, & praxin, videtur dicendum integra impendia itineris ex communi ſorte eſſe præſtanda, *arg.l.ſi fratres §.Si quis ex ſociis. ff. Pro ſocio.* Huic quippe ſocio propter Societatem proficiſcenti (veluti ad merces emendas) viatica indiſtinctè conceduntur ex bonis Societatis.Navarrus *c.17. Man. n.285.* iſtud intelligens, niſi pactum in contrarium interveniſſet. Leſſius *cit. cap.25.n.35.*Layman,*ubi ſupra, nu.* 5. Bonacina *d.punct. 4. n.3.* cum aliis.

Et damnis ſine ſua culpa ex cauſa ſocietatis, incurſis. 146. Ampliatur tertiò, quòd ſi ſocius abſque culpa ſua, etiam levi, ex cauſa Societatis damnum incurrit (ut puta, quia reſiſtendo prædonibus volentibus auferre bona Societatis, vulneratus eſt multaſque poſtea expenſas fecit ad ſe curandum)etiam tales expenſæ ſint communiter faciendæ. Textus eſt *in l.Cùm duobus §. Quidam,& l.Secundùm Iulianum. ff. Pro Socio*;ac tradit Angelus *V. Societas 1. n.15.*Layman *cit.cap.20.n.5.*Bonacina *d.punct.4.n.1.*& communis aliorum.

Secùs, ſi ſocius ex ſua culpa in damnū incidit. 147.Additur notanter, *Si ſocius abſque culpa ſua,etiam levi &c.* Nam ſecùs dicendum,ſi ſocius ex ſua culpa in tale damnum incidit,v.g.provocando alium rixis, in quibus poſteà ſauciatur Tum quia is tenetur de culpa, etiam levi,ut dictum *n.129.& ſeq.*Tum quia æquum non eſt, ut Societas damnum patiatur ex culpa alicujus ſocii: cùm peccata ſuos authores tenere debeant, *c.de his quæ fiunt à maj.par.Capitul.* Simulque non debeat alteri per alteram iniqua conditio inferri, *l. Non debet. ff.de Reg.Iur.* cùm ſimilibus.

Vel non ex cauſa Societatis. 148. Additur ulteriùs; *ex cauſa Societatis.* Nam damna propria, quæ ſocius aliunde incurrit, putà ſi ob privatas inimicitias ab aliquo vulneratus ſit, aut aliquid ipſi ex propriis rebus furto ablatum fuerit, non debent eſſe communia. Talia enim non venerunt in Societatem,*l.Socium qui §. fin.ff.Pro ſocio.* & quia nec proveniunt ex cauſa Societatis,nulla ſubeſt ratio obligans cæteros ſocios ad reſarcienda hujuſmodi damna.Accedit, quòd etiam lucra, quæ non ex cauſa Societatis, ſed aliunde v.g. ex paterna hæreditate proveniunt, neutiquam ſint communia: idem ergo dicendum de damnis aliunde ſocio obvenientibus. Bonacina *loc.cit.*& alii.

Societas finitur pluribus modis. 149. CONCL. VI. Societas pluribus modis finitur,qui recenſentur *in l. Verum eſt 64. & l. Actione 66.ff. Pro ſocio.*Et quidem I. Finitur Societas finito tempore ad Societatem conſtituto, *cit.l.Actione.§. Item qui ſocietatem.* II. Finita negotiatione, *d. l. Actione. §. Item ſi alicuius.* III. Per renunciationē, ſeu conſenſum mutuum omnium ſociorum:aliàs verò, ſi unus duntaxat renunciet, ipſe quidem à ſe liberabit ſocios ſuos; ſe verò non liberabit ab ipſis, quando Societatis interfuit non dirimi tunc ſocietatem;prout ampliùs declaratur *in d.l.actione. § Diximus.* *I. II. III.*

IV. Morte naturali ſocii. 150. IV. Finitur Societas morte naturali unius ſocii, etiamſi Societas cū pluribus contracta fuerit, & plures ſuperſint, *cit.l.Actione §.Morte unius & l.Verum.§. Societas ſolvitur ff. Pro ſocio.* Etenim in Societate eligitur induſtria perſonæ, qualis expirat ſuperveniente morte naturali ſocii; ignoratur enim qualis futura ſit induſtria hæredis, atque ideò hæres defuncti ſocii non ſuccedit in locum ejus, niſi novo conſenſu ineatur ſocietas, *l. Nemo poteſt.& l.Planè ſi hi ff. eod.*

Imò & morte civili ejuſdem. 151. Atque iſtud extenditur ad mortem etiam civilem cujuſpiam ſociorum *cit.l.Verum §.Societas ſolvitur* qualis cenſetur incurri per exilium, imò & per Profeſſionem Religioſam Bonacina *cit.diſp.3.q.6.punct.ult. nu.4.* Reginaldus *lib.25.n.175.* & alii.

152. V.

V. Interitu rei. 152. V. Solvitur Societas interitu rei: hoc eſt, quando vel ſors capitalis periit in totum; vel conditionem ita mutavit, ut non ampliùs ſit in commercio hominum, putà, quia facta eſt religioſa, Deoque conſecrata, *cit.§. Societas ſolvitur.* Addit Bonacina *loc. cit. n.5.* poſt Sylveſtrum *V. Societas. 1. quæſt.14.* & alios, Societatem finiri non ſolùm, quando tota pecunia capitalis interiit, ſed etiam, quando modica & exigua duntaxat remanſit: quia non cenſetur alter ſocius in tali caſu ſe voluiſſe obligare ad præſtandam operam ſuam, quæ eſt longè majoris valoris.

Et egeſtate ſocii. 153. Tandem Societas finitur egeſtate alterius ſocii: ut quando ejus bona publicantur, aut preſſus ære alieno cedit bonis ſuis, *cit.l. Actione §. Publicatione ff. Pro ſocio.* Idemque dicendum, quando alter ſocius jam depauperatus non poteſt contribuere promiſſam pecuniam: vel quando is promiſit operam ſuam, ſed hanc ob ſupervenientem infirmitatem præſtare nequit. Bonacina *cit.n.5.* cum aliis.

Societate finita, qualiter ſit facienda diviſio bonorum? 154. CONCL. VII. Finita Societate diviſio bonorum, ſeu lucri provenientis, facienda eſt inter ſocios ad æqualitatem: juxta proportionem illius, quod quiſque contulit in ſocietatem: ita ut qui æqualiter contulerunt pecuniam vel induſtriam, æque lucrum recipiant: inæquale verò qui inæqualiter contulerunt. Ita communis, & ratio eſt: quia hujuſmodi diviſionem æqualem lucri inter ſocios exigit naturalis æquitas, & virtus juſtitiæ; ſic enim unicuique datur, quod ipſi debetur. His accedunt dicta *n.131*

Societati ſuas operas locans an has etiam alteri locare poſſit. 155. Quæres, utrum is, qui Societatem quandam iniens operas ſuas ad ejus expeditionem obligavit, licitè poſſit aliam adhuc Societatem inire, ſuaſque operas eidem impendere? Reſp. Licitè hoc fieri, quoties iſtud quis præſtare poteſt abſque præjudicio prioris Societatis: aliàs ſecùs. Ita Bonacina, *ubi ſupra, punct.1. num.4.* poſt Molinam *diſp.419.* Rebellum *lib.10.q. 8. num. 4.* & alios communiter. Ratio prioris partis eſt; quia tunc nullam facit injuriam ſociis prioris ſocietatis, neque violat pactum cum eiſdem initum: cenſetur enim ſolùm ſe priori Societate obligaſſe, quatenus opus eſt, ne Societas damnum patiatur; alioquin, ſi ultrà nihil agere liceret, potiùs præberetur cauſa otiandi.

Et quando ſecus? 156. Altera pars de ſe patet. Quia iniens ſecundam Societatem cum præjudicio prioris ageret contra juſtum Societatis contractum cum priori jam initum: unde non ſolùm peccaret, ſed etiam teneretur ad reſtitutionem omnium damnorum, ſi quæ exinde ſociis prioris Societatis obveniant; faceret enim contra juſtitiam, non ſervando pacta ipſis promiſſa cum eorundem præjudicio. Sicut à pari famulus, qui ab uno domino conductus fuit alterius domini negotiis ſeſe immiſcere non poteſt cum præjudicio prioris; alioquin teneretur huic ad reſtitutionem damni illati, cùm ex vi contractus conductionis teneatur huic fideliter deſervire, omneque damnum ipſius, quantùm poteſt, avertere.

TRACTATUS NONUS.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI, UBI ET DE RESTITUTIONE.

Decalogi præcepta, quæ?

1. DECALOGI nomine intelliguntur decem Præcepta illa, quæ olim miniſterio Angelorum in duabus Tabulis lapideis deſcriptæ, & per manus Moyſis Populo Iſraelitico tradita, & promulgata fuerunt, prout legitur *cap. 20. Exodi & cap.5. Deuteronomii*, ac alibi. Eorum priora tria Deum immediatè reſpiciunt, dicunturque *Præcepta primæ Tabulæ:* ſeptem poſteriora Proximum ſpectant, & vocantur *Præcepta ſecundæ Tabulæ*. Quæ quidem Decalogi Præcepta tum ex naturali lumine generi humano indita, tum rurſus à Chriſto Domino, utpotè Supremo Legiſlatore, non ſolùm innovata, ſed etiam magis explicata & ampliata fuerunt, prout Evangelicæ Legis major perfectio poſtulabat. uti habetur *cap.5.& cap.19. Matthæi*, & alibi. De his ergo Decalogi Præceptis, ſimulque occaſione quinti, & trium ſequentium Præceptorum, *De Reſtitutione* ratione Homicidii, Stupri, Furti, ac Detractionis facienda (aliis pluribus materiis ad propria loca remiſſis) in præſenti Tractatu dicetur. Faveat ille, qui dixit Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi ſerva mandata*.

Dividuntur in Præcepta primæ, & ſecundæ Tabulæ.

DISTINCTIO PRIMA.

De Præceptis Decalogi in genere; ac primis tribus in ſpecie.

QUÆSTIO I.

Quid generatim cenſendum ſit de Præceptis Decalogi, eorumque obligatione?

Excellentia Præceptorum Decalogi.

2. RECtè notavit D. Auguſtinus *Quæſt. 140. ſuper Exodum*, Decalogum, in quo Divinæ Legis præcepta continentur, eſſe omnium Legum Epitomen abſolutiſſimam: Summamque omnium eorum, quæ homini Chriſtiano agenda ſunt, in eodem expreſſam eſſe fatetur Concilium Colonienſe *in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis*. Undè ſi præcepta ipſius benè intelligantur, ſufficient ad omnes actus humanos, tum interiores, tum exteriores, rectè ordinandos; cum omnia præcepta moralia reducantur aliqua ratione ad præcepta Decalogi. Hinc ſit

Ea ſunt de Jure naturali.

3. CONCL.I. Præcepta Decalogi ſunt de Jure naturali, atque obligant pro quocunque Statu. Ita communis, & ratio eſt; quia Præcepta Decalogi ſunt de his, quæ ſtatim in promptu mens hominis ſuſcipit, & quorum contrarium videtur repugnare rationi. Hinc *Rom. c. 2.* dicitur *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: ejuſmodi legem* (id eſt, ſcriptã) *nõ habentes, ipſi ſibi*

ſunt

ſunt lex : qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.

Atque obligant pro quocunque ſtatu.

4. Proindè præcepta Decalogi quocumque tempore obligabant, etiam antequam promulgarentur à Moyſe, ſive jam in ſtatu Legis Naturæ, atque obligant de facto in ſtatu Legis Evangelicæ, eò quod lumine naturali notum ſit, non eſſe furandum, non blaſphemandum, non mentiendum, ac hujuſmodi. Quamvis, ut magis memoria tenerentur, ac frequentiùs in cognitione verſarentur, convenienter poſtmodum ea fuerint ſcripta, & à Moyſe promulgata; atque a Chriſto ampliùs declarata.

Solvitur inſtantia de ſanctificãdo die Sabbati.

5. Si dicas. Præceptum ſanctificandi Sabbatum non ampliùs urget, cùm ex traditione Apoſtolorum pro Sabbato colamus Diem Dominicum ergo hoc præceptum non eſt de Jure naturali. Reſp. diſtinguendo antecedens. Præceptum ſanctificandi Sabbatum non ampliùs urget, quatenus eſt cæremoniale veteris Legis, conceditur; quatenus eſt morale, negatur antecedens, & conſequentia. Siquidem Præceptum de Sabbato ſanctificando partim eſt morale, partim cæremoniale. Morale quidem, quatenus præcipitur, quòd homo aliquo tempore vacet rebus Divinis: & ſic eſt de Jure naturali; atque etiamnum obligat, juxtà illud Pſal. 45. *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus.* Cæremoniale verò, quatenus in Lege veteri pro tali cultu determinabatur Dies Sabbatinus, & ſic de facto non obligat.

Alia inſtantia de idololatria.

6. Quòd ſi urgeas. Si præcepta Decalogi ſunt lumine naturali nota, quomodo igitur ante Chriſti adventum Idololatria fermè totum Orbem occupavit, quæ tamen eſt contra primum præceptum Decalogi? Reſp. Exiſtentiam veri Dei huncque eſſe colendum, homines lumine naturali cognoverunt, aut ſaltem, dummodo voluiſſent, neque propria malitia excæcati fuiſſent, ex creaturis hujus Mundi cognoſcere potuiſsent, prout apertè teſtatur D. Apoſtolus, Rom. 1. *Inviſibilia Dei à creatura Mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas: ita ut ſint inexcuſabiles: Quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, &c.*

Cauſa diſpoſitiva ad Idololatriam, quæ?

7. Porrò cauſa diſpoſitiva ad Idololatriam partim fuit inordinatum deſiderium præſentiæ mortuorum, quibus erigebant ſtatuas, ut in his velut præſentes cernerentur, qui mortui fuerant, partim tyrannis, ob quam Belus (qui eſt Nemrod, de quo legitur *Geneſ.* 10.) à filio ſuo Nino, Aſsyriorum Rege, jubebatur in erecta ſibi ſtatua coli, ut non mortuus, ſed deus eſse videretur; de quo execrando cultu Beel, nec non & tyrannide diverſorum Regum ſubditos ad Idololatriam provocantium, toties in S. Scriptura fit mentio. His acceſſit ſucceſsu temporis convaleſcens iniqua conſuetudo, qua tantus error pro lege cuſtodiebatur; prout uberiùs habetur *Sapient. c.* 14. Tandem, Deo ob malitiam hominũ permittente, alia cauſa, (quam *conſummativam Idololatriæ cauſam* appellat Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 94. *art.* 41.) acceſſit ex parte dæmonum, qui ſe colendos hominibus errantibus exhibuerunt, dando in Idolis reſponſa, & aliqua, quæ mirabilia videbantur, faciendo.

Ejuſdem cauſa conſummativa.

Omnia præcepta moralia reducuntur ad præcepta Decalogi.

8. CONCL. II. Omnia præcepta moralia poſsunt aliqua ratione ad præcepta Decalogi reduci. Ita D. Auguſt. *l. de decem Chordis.* Maſtrius *diſ.* 11. *Th. Moral. n.* 3. & communis; idque patet inductione. Siquidem tria prima Decalogi præcepta ordinant hominem ad Deum, ſeptem verò poſteriora ad proximum: ex quibus priora tria complectuntur aliquo modo, quæcunque ad Dei cultum pertinent, atque explicari ſolent in Tractatu *De Religione*, *De Fide, Spe, & Charitate*, & alibi. Porrò ſub honore Parentibus exhibendo etiam continentur reverentia, ſuſtentatio, obedientia, & alia hujuſmodi tam ipſis, quàm cæteris legitimis Superioribus præſtanda, & è contra horùm obligatio erga ſibi ſubjectos; per ſequentia verò ſex Præcepta prohibentur omnia nocumenta, quæ poſſunt Proximis inferri in bonis animæ, corporis, fortunæ, & fa-

mæ prout ampliùs patebit ex dicendis.

Mandatū de diligēdo Deo, & Proximo, an reducatur ad Decalogum?

9. Objicies I. Mandatum de diligendo Deo, & Proximo, non reducitur ad Præcepta Decalogi, ſed potiùs hæc reducuntur ad illud, Matth. 22. *Diliges Dominū Deum tuum ex toto cordo tuo, &c. Diliges proximum tuum ſicut et ipſum In his duobus mandatis univerſa lex pendet, & Prophetæ*; ergo. Reſp. negando antecedens: licèt enim Præcepta Decalogi ad illa duo mandata Dilectionis Dei, & Proximi, reduci poſſint tanquam ad prima principia practica moralia (continentur enim Præcepta Decalogi in ipſis, tanquam Concluſiones in Præmiſſis) nihilominus viciſſim etiam illa duo mādata reducuntur ad Præcepta Decalogi, atque in iſtis continentur tanquam Præmiſſæ in Concluſionibus, in quibus per partes explicantur.

Quomodo ad id reducuntur præcepta circa cæremonias veteris Legis & ritus Sacramentorum.

10. Objicies II. Si omnia præcepta moralia continentur aliquo modo in Præceptis Decalogi; ergo ſuperfluunt innumeræ aliæ Leges, tum Divinæ, tum Humanæ, ſive Civiles, ſivè Eccleſiaſticæ. Reſp. negando conſequentiam. Siquidem, ut taceantur plurimæ Leges cæremoniales veteris Legis, nec non, & præcepta Legis Evangelicæ circa ritus Sacramentorum, quæ non ſunt Jure naturali cognita, ſed pendent a libera voluntate Dei, neque aliter ad Decalogum reduci poſſunt, niſi quatenus Jure naturali docemur, Deum eſſe colendum Cæremoniis ſacris à ſe ordinatis; atque ſuppoſita Divina inſtitutione, ac revelatione, Fide inſtruimur, hoſce ſacros ritus Sacramentorum à Deo præceptos eſſe. Ut, inquam, hujuſmodi Leges taceantur, omnes aliæ Leges aliquomodo reduci poſſunt ad Præcepta Decalogi, utpotè quæ explicant, atque ad caſus ſpeciales juxtà rerum, temporum, locorum, perſonarum, aliarumque circumſtantiarum exigentiam applicant, earumque determinant obligationem: alioquin ſi lex aliqua pugnaret contra Præceptum Decalogi, eo ipſo foret injuſta,

11. CONCL. III. Omnium, & ſingulorum Præceptorum Decalogi violatio, ex genere ſuo eſt peccatum mortale; quamvis per accidens non rarò à mortali excuſet tum parvitas materiæ, ubi dari poteſt (non enim ſemper, ac in omnibus dari poteſt, ut patet in Juramento falſo, in Blaſphemia, & nonnullis aliis) tum defectus deliberationis, aut plenæ advertentiæ. Ita communis. Prior pars patet: quia omnia Præcepta Decalogi verſantur circa talem materiam, cujus violatio graviter repugnat Dilectioni Dei, vel Proximi, aut alteri virtuti; niſi excipere placeat Mendacium jocoſum, & officioſum, cujus utriuſque prohibitio ad octavum Præceptum Decalogi, cœteroquin ex genere ſub mortali obligans, reducitur.

Violatio omnium Præceptorū Decalogi eſt ex genere ſuo mortalis.

12. Altera pars liquet ex eo, quia generaliter ad peccatum mortale requiritur plena advertentia rationis, ac deliberatio voluntatis; alioquin, ſi eſt ſemiplena, ſeu imperfecta ſolùm, ex peccato de genere ſuo mortali, fit per accidens peccatum veniale (a) quomodo & Perjurium, ſi fiat ex inadvertentia, poteſt reddi veniale.

Per accidēs tamē poteſt eſſe veniale.

(a) Ut dictum tr. 8. diſt. 1. n. 8. & 15.

13. CONCL. IV. Inter Præcepta Decalogi eſt notabilis differentia, quòd aliqua eorum ſimpliciter, & abſolutè loquendo, obligent poſitis quibuſcunque circumſtantiis, quædam verò non ſimpliciter & abſolutè obligent, ſed ſub certis, ac determinatis ſolùm circumſtantiis. Ita Maſtrius *loc. cit. nu. 6.* & alii, ac probatur inductione. Nam in primis Præcepta illa, quibus prohibetur Odium Dei, Idololatria, Perjurium, Blaſphemia, Mendacium, & alii tales actus intrinſecè mali, ſemper obligant poſitis quibuſcunque circumſtantiis; ita ut actus oppoſiti in nullo prorſus caſu reddantur liciti, etiamſi quis poſſet vitam ſuam ſalvare, aut totum Mundum redimere. E contra verò Præceptum non furandi, non occidendi, & quædam ſimilia obligāt ſolùm ſub certis circumſtantiis; ut pura, ne quis ſurripiat rem alienam domino rationabiliter invito; ne Proximus indebitè occidatur, &c. Et quidem manē-

Notabilis differētia inter ipſa Præcepta Decalogi.

ti-

tibus talibus circumſtantiis ſemper obligant: ſi verò mutentur, non obligant: undè in extrema neceſſitate licitè quis ſurripit rem Proximi, ſicut & in bello juſto licita ſunt ſpolia hoſtium: ſimiliter malefactores, & hoſtes in bello juſto rectè occiduntur.

Utrum Deus poſſit diſpenſare in Præceptis Decalogi. 14. Ex his patet reſponſio ad illam Quæſtionem inter Theologos agitatam, utrum Deus poſſit diſpenſare in Præceptis Decalogi? Reſp. enim, quamvis Nominales affirment, Deum poſſe diſpenſare in omnibus Præceptis Decalogi; Thomiſtæ verò id abſolutè negent: nihilominus cum Doctore Subtili 3. *diſt.* 37. *q. un.* mediam ſententiam eſſe tenendam, & dicendum, quod in illis Preceptis Decalogi, quæ ſunt de Jure naturali ſtrictè ſumpta (ut eſt Præceptum non blaſphemandi, non pejerandi, &c.) Deus non poſſit diſpenſare: benè tamen diſpenſare valeat in aliis, quæ non ſunt de Lege naturali ſtrictè, ſed ſolùm largè accepta, ut eſt præceptum non occidendi, non furandi, &c. Quæ eatenus dicuntur eſſe de lege Naturæ, quatenus regulariter loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis, ſunt conſona primis principiis, & concluſionibus Legis Naturæ.

Exempla talis diſpenſationis. 15. Porrò in hiſce poſterioribus poſſe Deum diſpenſare, ita videlicet, ut accedente Divina authoritate licitum evadat, quod alioquin illicitum foret, probatur ex S. Scriptura. Sic quippè Deus diſpenſavit cum Abraham, ut potuerit filium ſuum innocentem Iſaac occidere, aut ſaltem voluntatem efficacem occidendi habere. Similiter diſpenſavit cum Hebræis exeuntibus de Ægypto, ut licitè potuerint optima quæque vaſa ejus, aurea & argentea, ſibi mutuò data auferre. Item diſpenſavit cum iiſdem Judæis in Polygamia, ſeu ſimultanea pluralitate uxorum, in Libello repudii, & nonnullis aliis hujuſmodi.

Solvitur objectio. 16. Si dicas, in prædictis caſibus non interveniſſe veram diſpenſationem quoad Præcepta Decalogi, ſed tantum eſſe factam mutationem materiæ Præcepti, aut poſitionem alicujus circumſtantiæ, ſub qua leges illæ Juris naturalis non ampliùs obligabant: nam (inquies) Præceptum non occidendi, aut non furandi, &c. ſolùm prohibet furtum, vel homicidium indebitè factum, quale non eſt, ſi id fiat ex conceſſione, vel mandato Dei, qui habet ſupremum in res noſtras, vitamque dominium. Reſp. hoc parùm urgere; nam diſpenſatio tunc accidit, quando ab habente legitimam facultatem fit relaxatio Juris communis. Atqui talis relaxatio Juris communis fit in caſibus poſitis: *Oſtendendo, ibi interveniſſe verā diſpenſationem.* quia accedente mandato Dei poterat Abraham licitè velle occidere Iſaac innocentem, quod alioquin non potuiſſet, & ſimiliter ex conceſſione Divina licitè potuerunt Judæi auferre bona Ægyptiorum (non obſtante, quòd furtum propriè non admiſerint) quæ alioquin ſine peccato auferre non potuiſſent; ergo tunc facta eſt vera diſpenſatio. Et certè, ſi hìc nulla interveniebat diſpenſatio propriè dicta, ſed ſola mutatio materiæ Præcepti, ſequitur, nullam omninò dari propriè diſpenſationem, ſed omnes prorſus diſpenſationes eſſe meram legis ceſſationem, ortam ex mutatione materiæ, & circumſtantiarum: nam ſuperveniente diſpenſationis legitimæ circumſtantia, ceſſat ſemper ac ubique obligatio legis reſpectu diſpenſati.

QUÆSTIO II.

Quænam ſub primo, & ſecundo Præcepto Decalogi contineantur?

17. Advertendum, quòd non deſint SS. Patres, qui diſtinguendo Pręcepta Decalogi inter ſe; ponunt quatuor Pręcepta pertinentia ad Deum, & ſex pertinentia ad Proximū: *Diviſio Præceptorū Decalogi juxta quoſdam.* qui proindè Præceptum de *Non concupiſces* &c. ad unicum revocant, primum autem, vel ſecundum Pręceptum dividunt in duo: prout faciunt S. Eſichius, & S. Hieronymus, atque Origenes, relati à D. Th. 1. 2. q. 100. *art.* 4.

18. Communior tamen, & magis recepta eſt diviſio Præceptorum Decalo-

Communior eorū diviſio, hujuſque ratio. logi, quam ponit D. Auguſtinus *Quæſt.* 71. *in Exodum*, ut ſint tria Præcepta primæ Tabulæ pertinentia ad Deum, & ſeptem Præcepta ſecundæ Tabulæ pertinentia ad Proximum. Ratio hujus communis diviſionis eſt; quia ea, quæ ad Deum pertinent, convenienter ad tria Præcepta reducuntur. Deinde, cùm concupiſcentia uxoris Proximi ſpectet ad concupiſcentiam carnis, & concupiſcentia bonorū temporalium Proximi pertineat ad concupiſcentiam oculorum, rectè D. Auguſtinus duo de his præcepta diſtinxit, juxta illam generalem diviſionem peccatorum 1. *Ioan.* 2. aſſignatam: ibi; *Omne, quod eſt in mundo, cōcupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*. Hic igitur præceptorum Decalogi diviſione retenta, quam poſuit D. Auguſtinus, ſit

Præcepti primum Decalogi quale ſit. 19. CONCL. I. Primum præceptum Decalogi ita ſonat: *Ego ſum Dominus Deus tuus, &c. Non habebis Deos alienos coram me*: uti legitur *Exodi c.* 20. Et hoc præceptum partim eſt affirmativum, partim negativum: ex una enim parte aliquid præcipit, & ex altera aliquid prohibet, prout obſervat Catechiſmus Romanus *p.* 3. *c.* 2. Eſtque ſenſus præcepti: *Me verum Deum coles, & diis alienis cultum non adhibebis.*

Et quæ præcipiat ac prohibeat. 20. Et quidem, quatenus hoc præceptum eſt affirmativum, ſeu quatenus quidpiam agendum præcipit, verſatur illud circa actus virtutis Religionis; mandatque, uni Deo verum cultum, venerationemque debitam eſſe exhibendam; atque inſuper ad hoc præceptum revocantur, quæcunque pertinent ad tres Virtutes Theologicas, Fidem, Spem & Charitatem, utpotè quibus immediatè attingimus Deum, tanquam objectum, atque ultimum Finem noſtrum. Quatenus verò præceptum illud eſt negativum, prohibetur per illud non ſolùm Idololatria, atque omnis ſuperſtitio, ſed etiam Infidelitas, Deſperatio, atque Odium Dei, omneque aliud hujuſmodi peccatum.

De his remiſſivè. 21. Quia igitur de Religione, ejuſque diverſis actibus, atque oppoſitis vitiis, nec non & de Fide, Spe, & Charitate, in propriis Tractatibus, jam actum eſt (b) alia circa primum præceptum Decalogi hoc loco dicenda non ſuperſunt: unde ad ſecundum pergendo, ſit

(b) Tr. 4. & 5. per tot.

Præcepti ſecundum Decalogi, quod, & quale? 22. CONCL. II. Secundum præceptum Decalogi *cap* 20. *Exodi* his verbis exprimitur: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Et ſimiliter hoc præceptum, etſi verbis negativis comprehendatur, partim eſt affirmativum, partim negativum: nam dum prohibet aſſumere Nomen Domini in vanum, vel falsò jurando, vel aliter Sacroſanctum Dei Nomen vanè atque irreverenter uſurpando, polluendo, aut contemnendo; ſimul præcipit, debitam Divino Nomini reverentiam, atque honorem exhibendum eſſe.

Quænam eodē prohibeantur & præcipiantur. 23. Itaque in primis hoc ſecundo præcepto Decalogi prohibetur, ne Diviniſſimum Nomen quoquo modo vanè ſeu irreverenter aſſumatur, aut falsò jurando, aut Nomen Dei in leviſſimis rebus temerè ad teſtimonium adducendo, aut hoc Sanctiſſimum Nomen blaſphemando, maledicendo, ſive conviciis inſectando, aut etiam Vota malè reddendo, & hujuſmodi. Deindè præcipitur debitus honor Divino Nomini impendendus, ac reverentialis ejuſdem invocatio; ſimulque, ut in Nomine iſto juremus in veritate, juſtitia, & judicio, juxtà illud Jeremiæ 4. *Iurabis, Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in juſtitia*. Quibus addere oportet nuncupationem Votorum, & debitam eorum præſtationem, prout Pſalmiſta ait Pſal. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo veſtro*.

De his remiſſivè. 24. Cæterum, quia tum de Juramento, ejuſque conditionibus, atque oppoſito vitio perjurii, tum de Voto, ejuſque obligatione, aut ceſſatione, abundè jam ſuperius (c) dictum eſt; reliqua verò, reverentialem Divini Nominis aſſumptionem concernentia comprehendantur in Tractatu de Religione (d) non oportet eadem hoc loco repetere.

(c) Tr. 6. diſt. 2. 3. per tot. (d) Nępè tr. 5. per tot & tr. 6. diſt. 1.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De Tertio Præcepto Decalogi, ejuſque obligatione.

Præceptũ tertium Decalogi quale. 25. Tertium Decalogi Præceptum his verbis expreſſum habetur Exodi c. 20. *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.* Et quidem iſtud ordine pulcherrimo ſubjungitur duobus primis: *Et ratio ordinis.* nam quia ex Lege Naturæ debemus Deo Fidelitatem, Reverentiam, & Famulatum, ipſumque tum corde, tum ore, tum opere honorare: hinc in primo Decalogi præcepto inſtruimur quoad interiorem cultum. Fidelitatemque Deo exhibendam, quæ conſiſtit in agnitione, cultuque unius veri Dei, & falſorum deorum reprobatione: in ſecundo docemur, Reverentiam Deo, ac Divino Nomini impertiri, ejuſque Nomen verbis pravis in vanum non uſurpare: & nunc in tertio præcepto inſtruimur debitum Deo Famulatum in gratiarum actionem, pro perceptis beneficiis Creationis, Redemptionis, aliiſque innumeris, devotè præſtare, quod fit diem Sabbati ſanctificãdo, modo explicãdo. Hinc fit

Præceptũ hoc partim eſt morale, partim cæremoniale. 26. CONCL. I. Tertium iſtud præceptum partim eſt morale, & partim cæremoniale. Ita communis, eſtque breviter jam dictum ſuperiùs *n.* 5. Et quidem hoc præceptum cenſetur eſſe morale, atque ex ipſa Lege naturali deſcendens, quatenus per id abſolutè præcipitur, ut homo ſepoſitis temporalibus negotiis aliquod vitæ ſuæ temporis ſpatium Divino cultui impendat, Religioniſque exercitiis vacet: ad hoc enim tenetur homo ex inſtinctu ipſius naturæ; Cæremoniale verò eſt, quatenus hoc tempus colendi Deum juxtà Legem Moſaicam debebat eſſe dies Sabbati.

Quatenus morale obligat de facto. 27. Priori modo, ſeu quatenus eſt morale, Præceptum hoc omnes ſemper & eodem modo obligavit, & obligat: cùm ab ipſa Lege naturali derivetur obligatio, ut quandoque *Non vero quatenus cæremoniale.* Deum veneremur, colamuſque ob beneficium Creationis, Conſervationis, aliaque innumera beneficia idque partim in ipſum credendo, ſperando, eumque ſuper omnia diligendo, partim eundem diverſis Religionis actibus humiliter colendo. Cæterùm poſteriori modo, ſeu quatenus eſt unum ex præceptis Cæremonialibus Legis Moſaicæ, cùm poſt Chriſti adventum, atque inducta Lege Evangelica, omnia præcepta Cæremonialia, veteris Legis expiraverint (e) utporè quæ fuerunt umbra futurorum per Chriſtum jam impletorum, ſicque defactò ſuperſtitiosè obſervarentur ob falſam eorundem ſignificationem: hinc etiam iſtud tertium præceptum Decalogi, quatenus cæremoniale eſt, obligare ceſſavit.

(e) Ut dictum tr. 2. diſt. 2. q. 1.

Pro Sabbato ſubſtituta eſt Dies Dominica. 28. Undè per Sanctos Apoſtolos loco diei Sabbatini, ex inſtinctu Spiritus ſancti, ſubſtitutus fuit in memoriam Dominicæ Reſurrectionis Dies Dominicus: de quo jam fit mentio *cap.* 1. *Apocalypſis*, ibi: *Fui in ſpiritu in Dominica die*: & loco aliarum Solemnitatum Judaicarum, ut explicat D. Thomas 1.2. *quæſt.* 173. *art.* 3. *ad* 4. alii ſucceſſivè dies Feſti per Sanctam Matrem Eccleſiam inſtituti ſunt, atque determinati, ut in illis ſpeciali ratione Deo debitus cultus per pia Religionis exercitia impendatur.

Idẽ Præceptum eſt & affirmativum & negativum. 29. CONCL. II. Tertium hoc Præceptum Decalogi partim eſt affirmativum, partim negativum. Ita communis. Idque deſumitur inter alia ex illo Exodi cap. 16. *Requies Sabbati ſanctificata eſt Domino*, &c. *Maneat unuſquiſque apud ſemetipſum*, id eſt, (ut explicat Doctor Subtilis *in* 3. *diſt.* 27. *q. unic.* §. quantùm ad ſecundum) *recolligendo ſe, & aſcendendo ad Deum ſuum* per actus virtuoſos. *Et Eccleſia ſpecificavit quantum ad Miſſam audiendam in die Dominico, de conſecr. diſt.* 2. *cap. Miſſas.* Undè quatenus hoc Præcepto injungitur exercitium actuum virtuoſorum, cẽſetur eſſe affirmativum; quatenus verò prohibentur opera ſervilia, atque Judicium mortis & ſanguinis, omniſque ſtrepitus Forenſis. *cap.* 1. *& ſeq. de Feriis* hac ratione Præceptum hoc eſt negativum. Verùm de his ex profeſſo inferiùs (f) agendo de Præceptis Eccleſiæ.

(f) Trac. 10. diſt. 1 per tot.

DI-

DISTINCTIO II.

De Quarto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quæ ſit obligatio Filiorum erga Parentes.

Ratio ordinis Quarti Præcepti.

1. POſtquàm Supremus Legiſlator in Præceptis primæ Tabulæ compendioſa, ſimulque ordinatiſſima ſerie tradidiſſet ea, quæ Divinum Cultum, Honorem, atque Amorem reſpiciunt: declaraturus in altera, eaque ſecunda Tabula, quæ ad Dilectionem Proximi pertinent, ſapientiſſimè primo loco ponere dignatus eſt Præceptum de honore Parentibus impendendo, utpotè qui poſt ipſummet Deum ſunt particulare principium noſtrum, *Exodi c.*20. dicens; *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Et addidit; *Vt ſis longævus ſuper terram.* Ad quæ verba Æternæ Veritatis reſpiciens D.Paulus, *ad Epheſ.*6. ſubjungit: *Quod eſt mandatũ primũ in promiſſione.*

Honor Parentũ tria comprehendit.

2. Cæterum, ut notat Catechiſmus Romanus, & unanimis Doctorum nomine honoris Parentibus exhibendi tria præcipuè ſignificantur, videlicet Reverentia, Amor, & Obedientia. Addunt nonnulli ſuſtentationem Parentibus indigentibus ſub miniſtrandam: verùm hæc commodè reducitur ad amorem eiſdem impendendum.

Ea ſunt actus Pietatis.

3. Notandum autem, quòd prædicta tria ſint actus propriæ virtutis, quę *Pietas* dicitur, eſtque ſpecialis virtus ſub Juſtitia contenta, tanquam pars potentialis ipſius; (a) cùm enim ad rationem Juſtitiæ pertineat, reddere cuique debitum ſuum, etiam Pietas, qua Parentibus debitum amorem, honorem, atque obedientiam præſtamus meritò ſub ipſa contineri cenſetur. Neque enim hìc ſumitur Pietas pro ſtudio internæ devotionis, ac ſinceri affectus erga Deum & Proximum, quomodo paſſim & accipitur in Sacra Scriptura, ut 1.Timoth.4. *Exerce te ipſum ad pietatem*, & alibi. Sed ſumitur hìc Pietas pro illa ſpeciali virtute, qua colimus Parentes, tanquam vitæ & educationis noſtræ poſt Deum auctores, debitam ipſis reverentiam, amorem, & obedientiam præſtando.

(a) Ut dictum tr.7.diſt. 2. nu. 6. & 7.

Reverentia parentibus debita, in quo conſiſtat?

4. CONCL. I. Quantùm attinet ad Reverentiam, ex virtute Pietatis tenemur exhibere cultum, & reverentiam parentibus, non ſolùm externam quæ præſtatur ſignis & Officiis externis; utpotè ipſis aſſurgendo, famulando, honorificè de illis loquendo, &c. ſed etiam internam, quæ conſiſtit tum in poſitivo actu recognitionis ſuperioritatis, benevolentiæ, æſtimationis, & cujuſdam timoris filialis: tum in fuga vilipenſionis, malevolentiæ, rancoris, contemptus interni, ac hujuſmodi pravorum affectuum. Ita Herinex *diſp.*10. *de Religione*, q.1.n.2. Bonacina *part.*2. *diſp.*6. *qu.un. punct.*2. & alii.

Contra eam qualiter peccetur?

5. Hinc qui verbo, geſtu, aliove ſigno exteriori gravem, juxtà morem Regionis ac communem hominum æſtimationem, Parentibus inferunt irreverentiam, peccant mortaliter; juxtà quod Exodi c.21. dicitur: *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.* Et Deut.27. *Maledictus, qui non honorat patrem ſuum, & matrem.* Quinimò notant Doctores communiter, injuriam, quæ aliis hominibus illata mediocris foret, poſſe eſſe gravem, ſi Parentibus inferatur. Sic, prout exemplificat Bonacina *loc. cit.* & Baſſæus *ver. Filius n.*4. graviter peccant filii, qui parentes animo deliberato ad notabilem provocant iracundiam verbis contumelioſis. Item & ille mortaliter peccat, qui parentem percutit, etiam ſi hæc percuſſio cæteroquin levis foret. Idem dicendum cenſent, ſi Filius cum ſufficienti deli-

liberatione manum ad percutiendum elevet: hæc enim communi hominum ſenſu gravis in Parentes injuria, & irreverentia reputatur. Verùm iſta intelligenda ſunt per ſe loquendo, ac niſi indeliberatio actus à mortali excuſet.

Amor Parentibus debetur. 6. CONCL. II. Quantùm attinet ad Amorem, quo filii tenentur ſuos Parentes proſequi, obligatio hæc certa eſt. Nam cum quilibet Jure Naturæ teneatur diligere Proximum ſuum, quantò magis proprios Parentes? utpote ſibi conjunctiſſimos, & amplius præ cæteris proximos, cùm ab ipſis vitam, & eſſe ſuum poſt Deum acceperit.

Nō tamen hi ſunt præferendi Deo. 7. Parentes tamen idcircò non ſunt præferendi Deo, neque magis præ ipſo diligendi, juxta illud Salvatoris, Matt. 10. *Qui amat patrem, aut matrem, plus quàm me, non eſt me dignus.* Et Lucæ 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Nō quod re ipſa, & abſolutè odio haberi debeant Parentes, ſed comparativè & reſpectivè ad Deum: tum quia Deus magis appretiativè diligendus eſt: tum etiam, quia ſi Parentes quidpiam mali, ſeu illiciti præcipiant, quodque eſſet contra legem Dei, eiſdem non eſt obediendum, juxta illud Act. *Si juſtum eſt in conſpectu Dei, vos potiùs audire, quàm Deum, judicate.* Hinc S. Gregorius Papa *Hom. 37. in Evangelia*, ad propoſitum ſic loquitur. *Sed ſi vim præcepti perpēdimus, utrumque agere per diſcretionem valemus, ut uxorem, & eos, qui nobis carnis cognatione conjuncti ſunt & quos proximos novimus, diligamus; & quos adverſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus.*

Obedientia Parētibus præſtanda, & in quibus. 8. CONCL. III. Tandem quantùm ad Obedientiam, certum quoque eſt, Filios teneri obedire Parentibus quidpiam legitimè præcipientibus. Unde & Apoſtolus *ad Epheſ. 6.* ait: *Filii, obedite parentibus veſtris in Domino*, cum pluribus concordantiis. Et quidem tenentur ipſis obedire in iis, quæ ſpectant ad bonos mores vel ad domus gubernationem, ita ut, ſi obedire recuſant in materia gravi, & magni momenti; peccent mortaliter; idque multò magis dicendum, ſi id ex contemptu, aut animi obſtinatione faciant; In rebus autem pravis, ſeu quæ ſine peccato fieri nequeunt, obedire non tenentur, juxtà dicta *n. præcedent.* Verùm occaſione dictorum

Filius an poſſit ingredi Religionem invitis parentibus. 9. Quæres, an Filius poſſit ingredi Religionem invitis Parentibus? Reſp. cum D. Thomas 2. 2. *quæſt. 189. art. 6.* & Doctoribus communiter. Si Parentes non ſint conſtituti in gravi neceſſitate, ita ut Filiorum obſequio multùm indigeant; poſſunt Filii Religionem intrare etiam contra præceptum Parentum. Ratio eſt: quia in ſtatu eligendo Filius eſt ſui juris, ac proinde poſt annos pubertatis quilibet ingenuus libertatem habet quantùm ad ea, quæ pertinent ad diſpoſitionem ſui ſtatus, præſertim in his, quæ ſunt Divini obſequii. Inſuper magis eſt obediendum vocanti Deo, quam Parentibus carnalibus. Undè Chriſtus *Matth.* 8. reprehendit Diſcipulum, qui nolebat eum ſtatim ſequi intuitu paternæ ſepulturæ. Et S. Hieronymus *in Epiſt. ad Heliodorum*, quem refert D. Thomas 2. 2. q. 101. *art.* 4. ait: *Per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem: ad vexillum Crucis evola: ſummum genus pietatis eſt, in hac re fuiſſe crudelem.*

Quid, ſi parentes ſint in gravi neceſſitate? 10. Dicitur notanter; *ſi parentes non ſint conſtituti in gravi neceſſitate*, Etenim ſi Parentes in tanta neceſſitate conſtituti exiſtant; quod ipſis commodè aliter, quam per obſequium Filiorum ſubveniri non poſſit, non licet Filiis prætermiſſo Parentum obſequio Religionem ingredi, ſed debent eis remanendo in ſæculo ſubvenire; idque tùm Jure naturali, tum Divino, de honorandis Parentibus, dummodò remanendo in ſæculo poſſunt ſubvenire tali neceſſitati Parentum, & ingrediendo non poſſint. Ita Doctor Angelicus *cit. q. 189. art. 6.* & *q. 10. art. 4.* eſtque communis: Unde inter alias conditiones recipiendorum in Ordinem Seraphicum numeratur & hæc, quòd non relinquant Parentes in ſæculo in gravi neceſſita-

ta-

tate conſtitutos. Siquidem & Chriſtus Dominus *Matth.* 15. graviter redarguit Phariſæos, qui intuitu religionis, & muneris Deo per filios oblati, honorem, id eſt ſuſtentationem Parentibus debitam ſubtrahebant.

An Filius teneatur egredi ob extremam Parẽtum neceſſitatem?

11. Quinimò ſi Filius jam ingreſſus ſit Religionem, in eaque Profeſſionem emiſerit, Parentes autem ejus in extremam neceſſitatem ex caſu aliquo devolvantur, tenebitur Filius, admonito prius ſuo Superiore, ac niſi mediante hujus vigilantia Monaſterium, ſive Religio, æquè penè ſuccurrere poſſit ac velit, egredi ad ſubveniendum extremæ ſuorum Parentum neceſſitati, dummodò veriſimile ſit, quod egrediens poſſit ipſis ſubvenire: ad hoc ſiquidem obligat Filium ipſa Lex naturalis, & Divina. Si autem neceſſitas Parentum ſit tantùm gravis non tenetur egredi: tenetur tamen ſalva ſui Prælati obedientia, & ſuæ Religionis ſtatu, pium ſtudium adhibere, qualiter ſuis Parentibus ſuccurrat, aut per alios ſubveniatur.

QUÆSTIO II.

De Obligatione Parentum erga Filios.

Parẽtum obligatio erga liberos.

12. SIcut Filii erga Parentes, ſic etiam Parentes erga Filios ad aliqua charitatis Officia obligantur. Et nomine Parentum intelliguntur non tantùm ipſi Genitores, ſed etiam Avus, Proavus, aliique Aſcendentes. Nec refert, quòd hoc Præceptum Decalogi de ſola Filiorum obligatione loqnatur. Nam quia reciprocam obligationem ipſe naturalis inſtinctus, & affectio Parentum erga liberos ſatis inculcat, neceſſe non fuit, ſpeciali præcepto eandem explicare: juxta commune adagium, *Per naturam ſenſualitatis amor potius deſcendit quam aſcendit*.

Tria generatim debẽt parentes liberis.

13. CONCL. I. Ex hoc Parentum amore erga Filios tria potiſſimùm Parentes illis debent. Primum eſt alimentatio neceſſaria. Secundum, inſtructio in Fide, Religione, & bonis moribus. Tertium, cura, ſtudium & diligentia, ut in certo vitæ ſtatu pro conditione perſonę, Liberi collocentur. Ita Maſtr. *diſ.* 11. *Theol. Mor. n.* 94. *& ſeq.* & communis aliorum.

Alimentatio neceſſaria, quid involvat.

14. Tenentur itaque in primis Parentes gravi obligatione Juris naturalis, curare conſervationem, & educationem Liberorum ſuorum: hoc eſt ſubminiſtrare alimenta, & alia vitæ neceſſaria, puta victum, veſtitum, habitationem, & tempore adverſæ valetudinis competentes medicinas, & hujuſmodi. Hoc tamen intelligendum eſt, quamdiu Filii illis indigent, nec ſibi ipſis providere poſſunt.

Mater primo trinio tenetur alere prolem, poſteà pater.

15. Et quidem ad Matrem propriè ſpectat, alere Filios & Filias uſque ad finem tertii anni; ſimulque lactare Filios per ſe, vel per bonam nutricem, quando juſta de cauſa per ſe non poteſt. Poſt triennium verò Liberorum educatio uſque ad emancipationem pertinet ad patrem, ut dicitur *l. Nec filium, C. de Patria poteſtate*. Unde illi vulgati verſiculi.

Mater alit puerum trimum trimoque minorem.
Majorem verò paſcere patris erit.

Limitatur hoc.

16. Hoc tamen limitandum primò, niſi Mater dives ſit, & Pater pauper: tunc enim etiam poſt triennium ſpectabit ad Matrem alere Filium. Limitandum ulterius, niſi Pater ex infidelitate converſus ad veram Fidem, Mater in infidelitate permanente, petat Filium etiam triennio minorem ſibi aſſignari, ut eum ad veram Fidem perducat: quia tunc id erit faciendum prout habetur *cap. 2. de Converſion. Infidelium*, junctâ Gloſſa ibidem. Idque meritò ſtatutum eſt in favorem Fidei Chriſtianæ; *nam ſummam eſſe rationem quæ pro religione facit*, habetur *l. Sunt perſonæ ff. de Religioſis, & ſumpt. funerum.*

Parentes debent theſaurizare Filiis, quomodo.

17. Huc accedit obligatio, qua Pater tenetur providere Filiis in futurum, quantum honeſtè poteſt, habita ratione circumſtantiarum particularum; ita ut ſi poſſit, relinquat illis ſufficientem hæreditatem ad vitæ ſuſtentationem, & conditionem

nem

nem ſtatus; vel certè ea ratione dirigat, ut ipſimet addiſcendo aliquam artem, aut ſcientiam, poſſint ſibi ipſis providere de neceſſariis. Et hoc innuunt illa verba Apoſtoli, 2. Corinth. 12. *Nec enim debet filii parentibus theſaurizare, ſed parentibus filiis.* Nã Filii per accidens duntaxat, hoc eſt, propter ſupervenientem eorum neceſſitatem, tenentur ſuccurrere Parentibus: è contrà verò Parentibus per ſe convenit Filiis: & propter hoc non ſolùm ad horam debent eis ſubvenire, ſed ad totam ſuam vitam, quod eſt *theſaurizare*, ut optimè notat Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 101. *art.* 2. *ad* 2. Hinc inferunt Fillucius *tra.* 28. *part.* 2. *numer.* 28. Bonacina *cit. diſp.* 6. *punct.* 5. & alii, Parentes illos graviter peccare, qui diligentiam ſaltem mediocrem non adhibent, ut bona acquirant, quibus Filii alantur, & hæreditatem habeant juxtà ſui ſtatus conditionem: vel ſi bona dilapidando, impotentes ſeſe reddant ad Liberos honeſtè ſecundum ſtatum ſuum educandos, & dotandos.

Parentes tenentur inſtruere liberos in neceſſariis ad ſalutem.

18. Quantùm ad alteram Parentum obligationem, tenentur ii ſub gravi obligatione inſtruere Liberos per ſe, vel per alios, in neceſſariis ad ſalutem: Unde procurare tenentur, ut rudimenta Fidei addiſcant, ſcilicet Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Symbolum Apoſtolorum, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, neceſſariam doctrinam de Sacramentis, & alia hujuſmodi. Debent inſuper illos verbis & exemplis, addita etiam, ſi opus fuerit, charitativa correctione, & paterna caſtigatione, ad bonos mores, ac vitam Chriſtianam inducere, & à peccatorum occaſionibus avertere. Et quidem graviter peccant Parentes, ſi in talibus fuerint notabiliter negligentes, cùm à tali eorum inſtructione plurimum pendeat ſalus Liberorum, & bona horum converſatio per vitæ decurſum; nam, ut *Proverb. cap.* 22. legitur, *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.*

Tenentur liberis re. linquere libertatē circa electionem ſtatus.

19. Tertiò, tenentur Parentes Liberis relinquere libertatem circa electionem ſtatus, ita ut eum eligere ſinant, ad quem ipſos à Deo vocari cognoverint. Undè graviter peccant Parentes, ſi abſque juſta cauſa Filios impediant, ne Religionem ingrediantur; aut è contrà, ſi eos invitos dolis, vel minis, ad ingreſſum Religionis cogant. Quinimò Concilium Trid. *Seſ.* 25. *de Regularibus cap.* 18. excommunicat omnes, & ſingulas perſonas, quæ quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut quamcunque aliam mulierem invitam, præter quam in caſibus à Jure expreſſis, ad ingrediendum Monaſterium.

Excommunicantur qui cogūt mulierem ad ingreſſum Monaſterii.

QUÆSTIO III.

De obligatione Subditorum erga Superiores, & è contrà.

Parētum nomine, qui omnes hic comprehēdantur.

20. **E**Tſi nomine Parentum quos in honorem habendos eſſe, ſtatuitur hoc quarto Præcepto Decalogi, præcipuè intelligantur ii, qui eos ſecundum carnem genuerunt: nihilominus hoc nomine ſimul ac præſenti præcepto, omnia ea perſonarum genera comprehenduntur, quæ quandam in nos ſuperioritatem habent, & ad ſequentia quatuor capita communiter reducuntur. Primum eſt Parentum, qui ſecundùm carnem nos genuerunt. Alterum eſt Superiorum poteſtatem ſpiritualem in nos habentium, ut ſunt Epiſcopi, Curati, Paſtores, &c. Tertium eſt Superiorum poteſtatem in nos ſæcularem habentium: quales ſunt Reges, Principes, Duces, & Domini. Quartum eſt aliorum, qui aliquam ſuper nos poteſtatem habent, quales ſunt Magiſtri, Tutores, & hujuſmodi. Hinc

De obligatione Subditorum erga Superiores.

21. Infertur I. Quòd ea, quæ de officiis & obligationibus filiorum erga parentes, & parentum erga filios hactenus dicta ſunt, ſervata debita proportione etiam intelligi debeant de officiis & obligationibus Pupillorum erga Tutores, & alios parentum vicem gerentes: item de officiis & obligationibus ſervorum, ſubditorum, & quorumcunque inferiorum erga Domi-

minos, aut Superiores ſuos, & è contra. Maſtrius *cit. diſp.* 11. *nu.* 98. Navarrus, Bonacina, Toletus, & alii paſſim; idque ex *c.*6. *ad Epheſios*; & *c.*3. *ad Titum*, & aliis pluribus S. Scripturæ locis ſatis ob viis clarè liquet.

Præſertim erga Prælatos Eccleſiæ. 22. Infertur II. Quòd Chriſtiani omnes teneantur ſub gravi culpa obedire Summo Pontifici, utpotè Chriſti in Terris Vicario in rebus ad Fidem, & Chriſtianam diſciplinam pertinentibus. Similiter, quod Diæceſani Epiſcopis, Parochiani Parochis, Servi Dominis, Subditi Superioribus, & Populi Principibus ſuis, obligentur præſtare obedientiam in his, in quibus reſpectivè ipſis ſubſunt; eiſque reverentiam, & amorem ſpecialem, aliaque officia, quotieſcunque recta ratio & prudentia id poſtulat; exhibere.

23. Infertur III. Quod viciſſim etiam omnes Superiores, teneantur ad diligenter gerendam ſibi Subditorum curam, tum in temporalibus, tum in ſpiritualibus, prout cujuſque officium & conditio poſtulat. Ratio eſt: quia ejuſmodi Superioribus ſunt caput Subditorum, ideoque tenentur quodammodò, ſervata tamen proportione, ad eadem, ad quæ Parentes erga Filios; Totam hanc Superiorum erga Subditos, horumque erga Superiores obligationem, paucis complectitur Apoſtolus *ad Hebræos c.* 13. ſcribens; *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis, ipſi enim pervigilant* QUASI RATIONEM PRO ANIMABUS VESTRIS REDDITURI. *Superiorum obligatio erga Subditos, quæ?*

DISTINCTIO III.

De Quinto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quænam Quinto Præcepto Decalogi prohibeantur?

Ratio ordinis. 1. Aggredimur nunc ea Præcepta Decalogi ſecundæ Tabulæ, quæ ſunt negativa, ſeu quibus expreſsè prohibetur, quodcunque jus Proximi violare, aut ipſum in bonis ſuis injuſtè lædere. Quia verò inter alia bona hominis primum locum obtinet vita, meritò in hoc quinto Præcepto Decalogi per illa verba, Exodi 20. *Non occides.* ſeveriſſimè à Deo interdicitur homicidium, ac quæcunque injuſta læſio corporalis Proximi. Hinc fit

Hoc præcepto prohibetur quodcunque homicidium, ſimulque 2. CONCL. I. Hoc quinto Præcepto Decalogi prohibetur quodcunque homicidium injuſtè illatum, tam Proximi, quam ſui ipſius. Ita certa, & communis; ac habetur expreſsè *c. Si non licet.* 23. *q.* 5. atque patet ex illis generalibus verbis; *Non occides.* Et quidem hoc Præcepto non ſolùm homicidium opere conſummatum, quod eſt ultimum damnum in corpore, videlicet mors; ſed etiam quodcunque aliud damnum injuſtum in corpore citra mortem, inferri prohibetur.

Damnum injuſtum corporis. 3. Porrò hujuſmodi damnum injuſtum, in corpore citra mortem, aliud eſt irremediabile, ut mutilatio: aliud remediabile, ut vulneratio, aut alia læſio curabilis. Rurſus mutilatio alia eſt enormis, quę impedit ex toto actum aliquem humanum, qui competeret homini ſecundùm illam partem amputatam; prout contingit in amputatione manus dexteræ. Alia non enormis, id eſt, non impediens actum humanum: ut amputatio digiti, vel alicujus partis digiti Scotus 4. *diſt.* 15. *q.* 3. §. *de ſecundo*, & alii. *Mutilatio enormis, & non enormis.*

Quin etiā interior voluntas deliberata occidendi, vel injuſtè lędendi Proximū. 4. CONCL. II. Quinto iſto Præcepto Decalogi non tantum prohibetur homicidium exterius, ſicut intelligebat Populus carnalis Judæorum in veteri Teſtamento, qui ſolum reputabat illud prohiberi, pro quo inſe

ferebatur pœna ab ipſa Lege Moſaica: ſed etiam ſecundùm verum intellectum, atque authenticam declarationem Supremi Legiſlatoris; prohibetur interior deliberata voluntas occidendi, vel lædendi Proximum ex iracundia. Ita ſi quidem Chriſtus Dominus *Matth. cap. 5.* docuiſſe legitur; *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis. Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quibus verbis manifeſtè Chriſtus rejicit errorem Judæorum, putantium, quòd ſolum homicidium exterius hoc Præcepto prohibeatur, dum etiam iram, ſeu quemlibet injuſtum vindictæ appetitum prohibitum eſſe oſtendit.

Intellectus verborum Chriſti Matth. 5.

5. Ubi pro clariori dictorum verborum: & ſententiæ ſeverioris intelligentia advertendum eſt cum S. Thoma 2.2. q.158. *art.* 3. *ad* 2. quod ibidem Dominus loquatur de illo motu iræ, in quo quis appetit Proximi occiſionem, aut quamcunque gravem læſionem: nam talis appetitus, ſi conſenſus rationis plenè ac perfectè ſuperveniat, eſt peccatum mortale; quod ipſum contextus verborum ſatis indicat.

Tres gradus ad homicidium.

6. Advertendum ulteriùs cum Leſſio *lib.4. de juſt. & iure, cap.4. n.56.* & aliis, quod Salvator noſter dictis verbis explicaverit tres gradus ad homicidium. Primus, eſt ira interna optans mortem Proximi. Secundus; eadem ira prorumpens in contumeliam, ſed leviorem; quæ indicatur per ly, *racha*. quod juxtà D. Auguſtinum eſt interjectio ſpernentis, & adverſantis. Tertius, eadem ira erumpens in contumeliam gravem & manifeſtam; qui indicatur per ly, *fatue*.

Quæ alia hoc quinto Præcepto prohibeantur.

7. CONCL. III. Inſuper hoc quinto Præcepto Decalogi prohibetur quodcumque convitium, aut probroſum & injurioſum verbum ex ira, vel appetitu vindictæ prolatum in Proximum; item & quilibet iræ motus; præſcriptum à ratione modum excedens; ſimiliter etiam injuſtus vindictæ appetitus, etiamſi neque actu, neque ullo verbo aut ſigno exteriori prodatur. Ita Doctores Catholici paſſim, & patet ex præallegatis verbis Chriſti Domini. Sed de his alibi, (a)

(a) Tr. 3. diſt. 3. q. 5. & tr. 9. diſt. 6. q. 2. & 3.

Quomodo intelligendum? Cogitationis pœnam nemo patitur.

8. Nec dicas, Juxta *L.18. ff. de Pœnis*: & refertur can. Cogitationis, de pœnit. diſt. 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur.* Reſp. enim cum Gloſſa ibidem communiter recepta, id intelligendum eſſe coram hominibus: nam cùm homo non ſcrutetur cogitationes, neque percipiat ſecreta cordium, benè verificatur, quòd cogitationis pœnam nemo patiatur ab hominibus. Secùs eſt in ordine ad Deum, qui *ſcrutatur corda, & renes*, Pſal. 7. undè coram Deo cogitatio prava ac deliberata incurrit culpam, & meretur pœnam, juxta omnes, & patet ex nono, & decimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO II.

Quodnam Homicidium ſit prohibitum.

Seipſum directè occidere non licet, abſque Divina revelatione.

9. CONCL. I. Abſque Divina auctoritate, ſeu revelatione, non eſt licitum ſeipſum directè atque ex intentione occidere, ad cavendum tandem quodcunque malum. Ita habetur *c. Si non licet.* 23. *qu.* 5. eſtque certum. Probatur autem partim ex generali prohibitione hujus quinti Præcepti Decalogi: partim ex eo: quia homo non habet jus & auctoritatem in propriam vitam, cùm non ſit dominus abſolutus vitæ ſuæ (hic enim eſt ſolus Deus) ſed duntaxat cuſtos & uſurarius, quatenus jus habet cuſtodiendi vitam ſuam, & membra contra quemcunque iniquum aggreſſorem, eiſque utendi ad Dei laudem.

Facta quarundã Sanctorũ excuſantur.

10. Dicitur notanter, *abſque Divina auctoritate, ſeu revelatione.* Tum propter exemplum S. Apolloniæ, virginis & Martyris, ſemetipſam in rogum ſibi præparatum conjicientis, tum aliorum quorundam Martyrum, ac præſertim Fœminarum, quæ ſeipſas morti tradiderunt, ne pudi-

citiam amitterent: id enim feciſſe creduntur ex Divina inſpiratione, prout eas excuſat S. Auguſtinus *lib. 1. de Civitate Dei, c.* 40. & concordat textus *cit. c. Si non licet* 23. *qu.* 5.

Indirectè ſe occidere ex juſta cauſa non eſt illicitum.

11. CONCL. II. Licitum tamen eſt, juſta de cauſa aliquid facere, vel omittere, undè certò ſcitur præter intentionem noſtram mors ſecutura; ſicque ſeipſum indirectè occidere. Ita Scotus *in 4. diſt.* 14. *q.* 3. §. *de ſecundo*, & communis aliorum. Probatur Concluſio inductione. Sic enim miles poteſt, imò & tenetur, non deſerere ſtationem ſuam etſi moraliter certus ſit ſeſe occidendum ab hoſtibus. Similiter tempore peſtis poteſt quis inſervire infectis peſte, etſi putet ſe pariter inficiendum.

Huius exempla?

Poteſt item quis injicere ignem in pulverem tormentarium ad evertendam turrim hoſtilem, licet certum ſit momentum ſeſe diſſipandum: prout exemplificat Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure c. 9. dubit.* 6 *n.* 27. *& ſeq.* plura ſimilia exempla adducens.

Et ratio.

12. Ratio horum generalis eſt; quia in talibus circumſtantiis propriè quis ſeipſum non interimit, ſed ruina turris, vel impetus, ignis, aut peſtis, &c. Neque talis ſeipſum interimere intendit, ſed bono communi conſulere, hoſtibuſque Reipublicæ vires nocendi ſubtrahere. Hinc *lib. 1. Machabæorum, c.* 6. Laudatur Eleazarus: quod ad liberandum Populum ſuum interfecerit elephantem hoſtilem, cujus caſu videbat ſe opprimendum; ſicut & poſtmodum oppreſſus eſt, proprioque triumpho ſepultus.

Non tenemur vitam ſervare, niſi mediis ordinariis.

13. Similiter nemo tenetur vitam ſervare, niſi mediis ordinariis, & communibus. Undè Gobat *tract.* 5. *Quinarii, c.* 1. *n.* 35. poſt Victoriam, & alios tradit, non teneri quempiam ad locum etiam propinquum migrare ob ſalubriorem auram, neque bibere vinum, quamvis Medicus dicat, ejus potu vitam ad decennium prolongatum iri; niſi fortè ab ejus longævitate penderet ſalus Reipublicæ.

Quid de Religioſis.

14. Et infrà *num.* 60. *& ſeqq.* ſubjungit; quod nullus Religioſus teneatur à ſuo Superiore petere potum, victum, aut veſtitum diverſum ab iis, quæ ſunt in ejus Conventu, Monaſterio, Collegio uſitata; quamvis non peccet, ſi ratione infirmitatis formidatæ peculiarem potum petat rogando; ſecùs, ſi petat efflagitando tanquam debitum. Huc facit S. Bernard. *ſerm.* 30. *in Cantica* ubi graphicè deſcribit Religioſum, plus quam oportet, ſuæ valetudini ſtudentem, ac proin inter alia queritantem: *Legumina ventoſa ſunt, caſeus ſtomachum gravat, lac capiti nocet, potum aquæ non ſuſtinet pectus, piſces de ſtagno, aut de lutoſa aqua meæ penitus complexioni non congruunt &c.* Subdit autem inter alias Sanctus Pater: *Puta te quæſo, Monachum eſſe, non Medicum, nec de complexione judicandum, ſed de profeſſione.*

15. CONCL. III. Licita eſt occiſio alterius, quando fit auctoritate publica per Juſtitiam punitivam ob patrata ſcelera. Ita communis; & patet tum ex illo Exod. 22. *Maleficos non patieris vivere.* Tum idem probatur ratione: quia ſceleratorum hominum punitio prorſus neceſſaria eſt ad vitam hominum politicam, & quietam: alioquin enim ſcelera invaleſcerent, & probi malitia, atque infeſtatiobus impiorum non poſſent ſecurè vivere.

Auctoritate publica poſſunt occidi malefactores.

16. CONCL. IV. Etiam auctoritate privata licitum eſt occidere iniquum invaſorem, & aggreſſorem, ob defenſionem vitæ ſuæ, & integritatem membrorum; dummodò id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita rurſum communis. Ratio eſt; quia Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas ſicque iniquum aggreſſorem, qui tibi vitam eripere conatur, prævenias, & occidas, ſi aliter mortem evadere nequis. Undè *cap. Significaſti de Homicidio*, dicitur: *Vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittunt.*

Auctoritate etiā privata poteſt occidi iniquus aggreſſor pro tuenda vita, &c.

17. Sed mox pro confirmatione Secundæ partis Concluſionis ibidem ſubjungitur: *Tamen id debet fieri non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam*; hoc eſt, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Porrò moderamen inculpatæ tutelæ in homici-

Servato tamē moderamine inculpatæ tutelæ.

Hoc declaratur.

micidio tunc cenſetur adhiberi, quando quis occidit ſolùm, quia reverà in conſcientia, & ſine dolo ac fraude putat, ſe non poſſe evadere, niſi occidat.

Corollaria. 18. Hinc infertur, quòd ſi quis cum levi percuſſione poteſt ſe ab aggreſſore defendere, tunc eum licitè occidere non poſſit. Item, qui abſque alio ſuo incommodo poteſt fugere, aut clamare, & implorare auxilium, tenetur ad id. Similiter ſi is, qui te invaſit, jam fugiat, vel deſiſtat nocere, ita ut ampliùs non ſit metuendus, non tibi licet eum perſequi, & occidere: quia talis occiſio non eſſet ampliùs in defenſionem vitæ; ſed in vindictam accepti vulneris; niſi fortè periculum adeſſet novæ invaſionis; & quòd alter regrediens te denuo ſit aggreſſurus. Semper enim ad futurum malum eſt reſpiciendum, ad quod duntaxat vitandum juſta defenſio conceditur: non autem ad præteritum, cujus non eſt defenſio, ſed vindicta.

Idem licitum pro defendenda pudicitia. 19. CONCL. V. Etiam pro defendenda pudicitia licitum eſt occidere invaſorem, ſeu eum, qui tentat aliquam perſonam violare, ſi aliud remedium pudicitiam defendendi non ſuppetat. Ita Leſſius *lib. 2. c. 9. dub. 12.* & alii. Ratio eſt: quia pudicitia eſt bonum ſummæ æſtimationis, ac pretioſior multis opibus. Simulque in tali caſu adeſt periculum peccati, ne videlicet perſona violanda ob carnis fragilitatem tandem conſentiat.

Si ex aliter defendi nequeat. 20. Verùm data Concluſio intelligenda eſt, quando pudicitia, vel etiam integritas carnis aliter defendi non poteſt: nam quando aliter periculum illud effugere potes, non licet tibi injuſtum aggreſſorem occidere, aut vulnerare; cùm non ampliùs obſervaretur moderamen inculpatæ tutelæ.

Num liceat pugnis repercutere. 21. Num autem liceat pugnis eum repercutere, præſertim quando fæmina, vel juvenis ſollicitatur, ſive contrectatur, aut oſculum accipit ab aliquo laſcivo: exiſtimat Lug. *diſp. 10. de juſt. & jur. ſect. 10. n. 196.* non eſſe in hoc ſcrupuloſè agendum, ſed id licitè fieri poſſe; imò & aliquando expedire, non ſolis verbis aſperioribus, ſed manibus quoque puritatem animi, & conſtantiam graviter oſtendere.

An liceat occidere furem ob defenſionem ſuarum facultatum. 22. CONCL. VI. Etſi DD. aſſerant licitum eſſe occidere furem in defenſionem ſuarum facultatum, ſi is ſit fur nocturnus; aut ſi ſit fur diurnus, telo tamen ſe defendat, ut habetur *l. Sed & ſi ff. ad Legem Aquiliam*; & tenet Covarruvias *in Clem. Si furioſus p. 3. §. un. n. 6.* ac Leſſius *loc. cit. dub. 11.* cum aliis: dummodò ipſe facultates ſint magni momenti, nec ſit ſpes illas recuperandi. Et ſi inſuper multi affirment DD. quos allegat, & ſequitur

Vel honoris. Tannerus tom. 3. diſp. 4. q. 8. n. 73. fas eſſe pro defenſione honoris aggreſſorem injuſtum occidere, ſi nec aliter defendi, nec facilè recuperari læſus honor poſſit. Tamen ne via patens homicidiis aperiatur, ſequentes Propoſitiones, partim ab Alexandro VII.; & partim ab Innocent. XI. damnatæ, meritò erunt obſervandæ, atque omnimodis evitandæ.

Propoſitiones diverſa circa hoc damnatæ, & cavendæ. 23. Hinc ſciendum, quòd Alexander VII. in ſpeciali Decreto, *die 24. Septembris*, 1665. emanato, inter alias plures Propoſitiones, etiam ſequentes damnaverit. Prima (in Decreto, ordine 17.) ſic habet; *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem, occidere; quando alius modus defendendi non ſuppetit; uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, vel coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.* I.

24. Secunda (ordine 18.) *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.* II.

25. Tertia (ordine 19.) *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.* III.

26. Quarta, quæ una cum ſequentibus damnata eſt ab Innocentio Papa XI. in Decreto, 1679. *die 2. Martii* edito (eſtque in Decreto ordine 30.) ſic ſe habet: *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit;* IV.

quit; idem quoque dicendum, ſiquis impingat alapā, vel fuſte pecutiat, & poſt impactā alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

V. 27. Quinta (ordine 31.) *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.*

VI. 28. Sexta (ordine 32.) *Non ſolùm licitum eſt defendere defenſione occiſiva quæ actu poſſidemus, ſed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.*

VII. 29. Septima (ordine 33.) *Licitum eſt tam hæredi, quàm legatario contra injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter* (id eſt, defenſione occiſiva) *defendere: ſicut, & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.*

Et alia. 30. His addi poterit Propoſitio 13. 14. 15. item 34. & 35. in eodem Decreto Innocentii XI. damnata: ſed earum quælibet jam alibi (b) refertur. Hæ igitur omnes Propoſitiones, utpotè latam homicidiis portam aperientes, & ſingulæ ipſarum, tanquam ſcandaloſæ, & in praxi Pernicioſæ, meritò à Summa Sede damnatæ ſunt, adjuncta graviſſima prohibitione, ne defendantur, aut ad praxim deducantur. Proindè nonnulli Libri impoſterum erunt cautè legendi, & ſi in eiſdem hujuſmodi occurrerint ſententiæ, oportebit ab his cavere.

(b) Partim infrà Quæſq. nu. 37. partim ſuprà Tr. 4. Diſt. 7. n. 10. & 12.

QUÆSTIO III.

De Homicidiis ſpecialem malitiam continentibus.

Homicidium ſimplex, & qualificatum. 31. Advertendum, quòd Homicidium generatim aliud ſit ſimplex, aliud qualificatum. Hujus poſterioris generis eſt occiſio parentum, aut perſonarum propinquarum; & vulgò *Parricidium* appellatur. Item Homicidium ſacrilegum, proditorium, & ſi quod eſt aliud, ſpecialem malitiæ qualitatem ſive circumſtantiam includens, quæ non reperitur in ſimplici homicidio. His prænotatis, ſit

32. CONCL. I. Homicidium, quo occiditur aliqua perſona ſanguinis cognatione, vel affinitate conjuncta, ſuperaddit ſpecialem malitiam in Confeſſione explicandam: ut ſi quis occidat aliquem ex ſuis parentibus, vel fratrem, ſororem, nepotem, aut alium cognatum, vel affinem. Ita certa, & communis. Hujuſmodi enim Homicidia ſunt Parricidia, & ſpecie diſtincta ab aliis homicidiis: quia ſunt non ſolùm contra Juſtitiam Proximis conſervandam, ſed etiam contra Pietatem, qua honorare debemus parentes, & (ſuo modo præ cæteris) perſonas nobis carnis propinquitate, vel affinitate conjunctas. *Occiſio Parentū cōſanguineorum, &c. ſuperaddit ſpecialem malitiam.*

Quid de abortu. 33. Huc accedit, ſi parens deliberatè abortum fœtus animati procurat: nam non ſolum ſimplex Homicidium, ſed & Patricidium committit, ut notant communiter Doctores. Quòd ſi verò quis malitioſè impediat, ne fœtus humanus concipiatur; aut per pocula, alioſve illicitos modos, fœtus necdum animati abortum procuret, peccat quidem graviter, & mortaliter, non tamen verè Homicidium committit, *arg. cap. Quod verò: & cap. Moyſes* 32. *quæſt.* 2. juncto *cap. Si aliquid de Homicidio*, ubi de tali dicitur, *quod ut homicida teneatur*. Hinc, licèt procurans abortum fœtus animati fiat irregularis, cùm ſit verè & propriè Homicida: ſecùs tamen eſt dicendum, ſi fœtus necdum fuit animatus: *text. clar. c. Sicut ex litterarum de Homicidio.* *Et an illum procurans, fiat irregularis.*

Fœtus, quando animetur. 34. Cæterùm animatio fœtus, poſt organizationem embryonis, ſolet in maſculis accidere die 32. à conceptione, & aliquando citiùs, vel tardiùs, in fœminis die 42. & aliquando citiùs, aut tardius, prout poſt Hypocratem notat Leſſius *lib. 2. de iuſt. & iure cap. 9. n. 65.* Lugo *diſp.* 10. *ſect.* 6. *n.* 133. Fatendum tamen, quòd non pauci poſt Gloſſam *Clem. un. v. Simul unitas de Summ. Trin.* arbitrentur, animationem maſculi 40. & fœminæ 80. die a conceptione fieri: è contrà verò nonnulli,

nulli, atque inter eos quidam præclari Medici, aſſerant, animam rationalem ordinariè ſtatim infundi circa ſeptimum a conceptione diem; quę proinde, ut Themiſtius *in* 1. *de Ani. c.*22. loquitur, *ipſa ſibi efformat & preparat domicilium, non efformatum ante & preparatum ſubit*. Verùm, quidquid ſit de hoc priorem ſententiam, utpotè benigniorem, & communi perſuaſioni conformem, Forum etiam externum ſequi ſolet quoad pœnam homicidii ordinariam.

Contra procurātes abortū rigida Bulla Sixt. V.

35. His adde cum Barboſa *par.* 3. *de off. & pot. Epiſc. alleg.*51. *n.*136. *& ſeq.* quòd contra procurantes abortum, conſultantes, & quocumque modo conſentientes, Sixtus V. anno 1588. ediderit rigidam Bullam, quæ incipit: *Effrænatam*, ac refertur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſt.* 87. *ipſius* eam tamen moderatus eſt Gregor. XIV. in Bulla. *Sede Apoſtolica* 1591. edita (& habetur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſt.* 8. *dicti Pont.*) ubi hic pœnas procurantium abortum fœtus inanimati, vel præbentium mulieri venena ſterilitatis, reduxit ad terminos Juris communis; juxtà quod tales puniendi ſunt ut homicidæ, *c. Si aliquis de Homicidio*: non tamen fiunt irregulares, *c. Sicut ex litterarum eod.* Pœnas verò eorum, qui abortum fœtus animati procurant, eatenus moderatus eſt, ut à peccato, & excommunicatione, quam juxta Bullam Sixtinam tales incurrunt Summo Pontifici reſervatam, quilibet Confeſſarius, ad hos caſus per ordinariū loci ſpecialiter deputatus, abſolvere poſſit.

Moderata tamen per Greg. XIV. & quomodo.

Pęna procurantium abortum fœtus animati.

36. Sequitur proindè, quòd procurans abortum fœtus animati, de facto fiat excommunicatus; quamvis hæc excommunicatio non amplius ſit reſervata Papæ, ut dictum: Deindè ſequitur, quòd non ſint ſublatæ aliæ pœnæ in cit. Bulla Sixti V. contra procurantes abortum conſtitutæ, uti ſunt pœnæ in utroque Jure homicidis conſtitutæ; ac ſi tales fuerint Clerici, cujuſvis Privilegii Clericalis, & Dignitatis, Beneficiique Eccleſiaſtici privato, atque inhabilitas ad talia impoſterum conſequenda; item pœna Degradationis, ac traditionis curiæ ſæculari, &c. Nam de hiſce pœnis, earumque moderamine, nihil diſpoſuit Gregor. XV. & conſequenter eas in ſuo vigore reliquit, prout ampliùs patet ex citatis Bullis, ac Barboſa ibidem.

37. Inſuper cavenda erit, quantùm ad Propoſitum, duplex Propoſitio, noviſſimè ab Innocentio XI. condemnata; quarum prior, ordine 34. latam procurationi abortus viam aperuit, docendo. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.* Altera, ordine 35. & malitiam prioris ampliùs extendens, ita ſonat: *Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiù in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cùm paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.* Et hæc quidem Propoſitio manifeſtè refellitur ex S. Scriptura: nam legitur Jeremiæ cap. 1. *Antequam exires de vulva, ſanctificavi te.* Et Lucæ 1. *Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſua.* Et Geneſ. 25. *Dedit Dominus conceptum Rebeccæ, ſed collidebantur in utero ejus parvuli.* Talia quippè, ac præſertim ſanctificatio, non poſſunt convenire, niſi enti animato, ac ſuppoſito rationali. Prior verò Propoſitio meritò reprobatur, quia abortus, etiam fœtus inanimati, eſt gravius peccatum pollutione; cùm procuratio abortus opponatur proximiùs generationi: atqui non licet procurare pollutionem, etiam ad vitandam mortem; ergo multò minùs abortum.

Gemina propoſitio circa materiam abortus damnata.

38. CONCL. II. Parricidalibus Homicidiis addi poteſt Proditio Patriæ, aut ſi ei vis inferatur: item machinatio contra Regem, ſive Principem Patriæ. Hæc enim ſunt ſpecialia peccata contra Pietatem erga Patriam, ac in Jure reputantur crimina læſæ Majeſtatis: & graviſſimis pœnis meritò ſubjiciuntur.

Proditio Patrię & machinatio contra Principem, eſt ſpeciale peccatum.

39. CONCL. III. Datur ulteriùs Homicidium ſacrilegum, & ſacrilega percuſſio, qua peccatur con-

Homicidium ſacrilegum quod?

tra ſpecialem virtutem Religionis, per quam debemus honorem, & reverentiam perſonis, locis, aliiſque rebus Deo ſacratis. Ita communis.

Ejus duplex ſpecies. 40. Porrò hujuſmodi Homicidium, & percuſſio ſacrilega, habet duas ſpecies. Una eſt, qua occiditur, vel percutitur injurioſè aliqua perſona Eccleſiaſtica, ideſt, Clericus, vel Religioſus: & tales Clericorum percuſſores ipſo facto incurrunt excommunicationem, latam *can. Si quis ſuadente* 17. *quæſt.* 4. Altera Homicidii ſacrilegi ſpecies eſt, qua occiditur, vel percutitur quis uſque ad ſanguinis effuſionem, in loco ſacro; violatur enim tunc locus ſacer, & conſequenter committitur Sacrilegium. (c)

(c) Ut dictum Tr. 5. diſt. 3. n. 12.

Homicidii quandoque aggravatur ex modo occidendi. 41. CONCL. IV. Inſuper aggravatur Homicidium voluntarium ex modo occidendi: ut ſi quis occidat Proximum proditoriè (hoc eſt, vel ſub ſpecie amicitiæ; vel ſaltem ſecurum, nihilque mali prævidentem, v.g. veneno, à tergo, de nocte, vel per inſidias, &c.) aut ſi Aſſaſſinium Homicidium fiat, dum quis data pecunia conducit occiſorem, aut illa accepta conductus occidit. Et quidem hujuſmodi circumſtantiam eſſe in Confeſſione explicandam, cenſet Azorius *par.* 3. *lib.* 2. *cap.* 18. §. *fin.* eò quod ſpecialem deformationem contineat, quia adimit alteri jus naturale ſeſe defendendi: undè utrumque, ſcilicet tam Homicidium proditorium quàm Aſſaſſinium, non gaudet immunitate Eccleſiaſtica, (d) atque aliàs à Legibus graviſſimè punitur. Verùm Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Mor. n.* 119. arbitratur, pœnas ſtatutas contra Homicidium qualificatum, v.g. proditorium, non oſtendere differentiam ſpecificam à non qualificato: nam diſtinctio ſpecifica peccatorum deſumitur per oppoſitionem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines. (e)

(d) De hoc Tr. 12. Diſt. 2. n. 36. 37. & 39.

(e) Vide Tract. 3. Diſt. 1. n. 41. & ſeqq.

Duellum, quid, & quàm graviter prohibitum. 42. Quæres, quid cenſendum ſit de Duello? Reſp. *Duellum* (quod alio nomine, à Græcis derivato *Monomachia* dicitur) eſt pugna ſingularis ex condicto. Et hoc quidem, ſi fiat privata authoritate (vix uno vel altero caſu excepto) Jure tum Civili, tum Canonico ſub graviſſimis pœnis prohibetur. Sic, ut aliæ plures Duellantium pœnæ taceantur, in Concilio Trident. *Seſſ.* 25. *cap.* 19. *de Reform.* pœna excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, perpetuæque infamiæ, decreta eſt in committentes Duellum, eorumque Patrinos: ſimulque ſtatuitur, ut ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetua careant Eccleſiaſtica Sepultura: addita etiam pœna excommunicationis in ſpectatores & conſilium in cauſa Duelli dantes, ipſorumque locorum Dominos; qui locum ad Monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint. Ratio tam rigidæ Conſtitutionis ibidem additur. Quia *deteſtabilis duellorum uſus fabricante diabolo eſt introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur.* Siquidem in actuali Duello decedentes, rectà in infernum deſcendunt: cùm moriantur in ſtatu actualis peccati mortalis, de quo vix habent ſpatium pœnitendi.

43. Notanter tamen traditur Duellum eſſe illicitum *vix uno vel altero caſu excepto*. Nam in primis tempore belli, quando hoſtis exercitui Duellum offert, licitè illud acceptatur, dum neceſſarium videtur ad avertendam totius exercitûs ignominiam, animoſque hoſtium debilitandos, & ſuorum confirmandos; exemplo Davidis, qui hac de cauſa ſingulare certamen cum ſuperbo Goliath iniviſſe legitur 1. *Reg. cap.* 17. Idem dicendum, ſi communi partium conſenſu totum bellum, cæteroquin nonniſi copioſo ſanguine terminandum, ad duorum, vel paucorum certamen revocetur: nam tunc hujuſmodi Duellum loco juſti belli ſuccedit. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. c.* 30. & alii paſſim. *Quando poſſit acceptari tempore belli?*

44. Alius caſus eſt, quando provocatus ad Duellum videt injuſtè occidendum à provocante, niſi Duellum acceptet: nam, ſi aliud remedium non ſuppetat ſeſe à morte liberandi licitè poteſt illud acceptare; quia hoc nihil aliud eſt, quàm tueri vitam ſuam. Azorius *cit. lib.* 2. *cap.* 5. Maſtrius *Quid in caſu mortis alioquin inferendæ?*

ſtrius *diſput.*11.*num.*113. & alii.

Duella ſpecialiter damnata.

45. Veruntamen litis privatæ terminandæ cauſa non eſt licitum acceptare Duellum *cap.*1.*& ſeqq.de Purgatione vulgari*. Inſuper cavenda erit illa quorundam opinio, quam meritò inter alias Propoſitiones, ordine 2. damnavit Alexander VII. & ſic ſonat. *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*.

QUÆSTIO IV.

De Reſtitutione ratione injuſti Homicidii, vel Mutilationis.

De quo Homicidio ſit ſermo.

46. UT ex titulo Quæſtionis patet, ſermo hìc eſt de Homicidio injuſto, atque illicita Mutilatione: nam certum eſt, quòd alterum occidens in bello juſto, vel ob neceſſariam ſui defenſionem, ad nullam teneatur reſtitutionem; quod pariter dicendum, ſi quis alterum penitùs involuntariè, aut omnino caſualiter occidat. Verùm loquendo de Homicidio injuſto atque voluntario, fatentur omnes, homicidam teneri ad reſtitutionem damni illati utpote cùm Homicidium ſit actus multùm damnificans Proximum: non tamen conveniunt Doctores, de quo damno teneatur ad reſtitutionẽ. Pro cujus reſolutione, ſit

Ratione vitæ Proximo injuſtè ablatæ, quid teneatur Homicida reſtituere.

47. CONCL. I. Ratione vitæ Proximo injuſtè ablatæ, tenetur homicida vel ex Juſtitia, vel ſaltem de conſilio, & ex naturali æquitate, pro anima occiſi, quem non conſtat eſſe mortuum in peccato mortali, orationibus, eleemoſynis, aliiſque piis operibus Deo ſatisfacere, ac præſertim Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium pro refrigerio animæ ejus offerendum curare: quod proinde poterit, ipſi convenienter pro aliqua parte Satisfactionis Sacramentalis in confeſſione injungi. Hæc Concluſio ſic prolata, eſt in re communis: nam damnificans alterum adeò graviter in vita, debet reſarcire damnum illatũ modo, quo poterit, meliori. Idipſum confirmant dicenda *n.*49.

An hæc obligatio procedat ſolùm ex naturali æquitate,

48. Additur in Concluſione notanter ſub disjunctione, *vel ex Juſtitia, vel ſaltem de conſilio, & ex naturali æquitate*. Nam circa fundamentum hujus obligationis, adeſt nonnulla concertatio ſpeculativa inter Theologos. Et quidem Lugo *diſp.* 11. *de juſt. & jure*, *ſect.*1. Leſſius, Vaſquez, aliique plures, volunt dictam obligationem procedere duntaxat ex naturali quadam æquitate, non autem ex motivo Juſtitiæ: cùm vita hominis non ſit pretio æſtimabilis; neque poſſit eidem adæquatè, ſeu ad æquitatem ſatisfieri.

Vel etiam ex Juſtitia.

49. E contrà verò, quòd homicida teneatur etiam ex Juſtitia ad aliquam reſtitutionem faciendam pro vita ipſius occiſi, ſatis oſtendit Doctor Angelicus 2. 2. *qu.*62. *art.* 2. *ad* 1. ubi ſolvens hanc inſtantiam, præmiſſis aliis ſic infert: *Et ideo quando id quod eſt ablatum, non eſt reſtituibile per aliquid æquale, debet fieri recompenſatio, qualis poſſibilis eſt*. Idipſum expreſsè tenet Doctor Subtilis 4. *diſt.*15. *qu.*3.*§.de ſecundo*: tum quia pro vitæ ablatione regulariter eſt ſtatuta Lex talionis; ſcilicet, ut homicida moriatur, ſicque reddatur vita pro vita. Tum quia ſi talis redditio non fiat, tenetur quis ad aliam reſtitutionem æquivalentem vitæ, quam abſtulit, ſicut poteſt eſſe æquivalentia in talibus, hoc eſt, faciendam ſaltem in ſpiritualibus: nam hoc exigit Juſtitia. Et per iſtud ſimul patet ad rationem oppoſitæ ſententiæ.

Omnia damna ex occiſione alterius ſecuta, reſarciri debent &c.

50. CONCL. II. Omnia damna ex occiſione alterius ſecuta, etiam in Foro conſcientiæ, & ante Judicis ſententiam, ſunt reſarcienda pro poſſibili ab eo, qui injuſtè alterum occidit. Ita Scotus *loc. cit.* & communis Doctorum. Ratio clara eſt: quia injuſtus damnificator tenetur ex Juſtitia ad reparandum damnum injuſtè illatum, etiam in Foro conſcientiæ. Hinc

Corollarium.

51. Infertur, expenſas pro curatione occiſi, dum is non ſtatim mortuus fuit, per homicidam eſſe ſolvendas: atque inſuper hæredibus ejus omnia damna lucri ceſſantis (id eſt, omnia ea emolumenta, quæ occiſus ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter ipſis lucraturus fuiſſet, detractis

tamen iis, quæ ipſemet vivens conſumpſiſſet) hæredibus ejus eſſe compenſanda, & reſtituenda. Et idem dicendum de aliis ſimilibus; quæ tamen omnia prudentis arbitrio in caſibus particularibus ſunt æſtimanda.

Quid de reſtitutione ob Mutilationem.

52. CONCL. III. Loquendo de reſtitutione ob mutilationem Proximi, & alia damna corporis, communiter ea fieri debet per compenſationem pecuniariam; quæ quidem reſtitutio non ſolùm debet correſpondere expenſis factis in curatione, ſed etiam damno, quod quis incurrit per mutilationem pro toto tempore futuro, quo uſurus fuiſſet membro abſciſſo. Hinc in Jure Canonico, *cap. 1. de Injuriis & damno dato*, juxta illud Exodi *cap. 21.* ſic ſtatuitur: *Si rixati fuerint homines, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lecto, qui percuſſerit, opera ejus, & impenſas in Medico reſtituat.* Hæc ibi. Sed occaſione horum

An pro dolore ex vulnere, ipſaque cicatrice, ſit aliquid reſtituendum?

53. Quæres, cùm læſio, triſtitia, & dolor ex vulnere, aut carentia membri reſultans, ipſaque cicatrix, ſit verè damnum corporale injuſtè Proximo illatum, an vulnerans, vel mutilans idcircò etiam pro his obligetur ad aliquam reſtitutionem? Reſp. Reſolutionem hujus pendere ex proximè dictis *Concluſione prima*. Nam Authores illi, qui homicidam pro vita hominis ad nullam reſtitutionem faciendam ex Juſtitia teneri cenſent, conſequenter in propoſito idem docent. Et huic ſententiæ favet textus *l. ult. ff. de his, qui dejecerunt &c.* ubi legitur: *Cùm liberum hominis corpus læſum fuerit, Iudex computet mercedes Medicis præſtitas, cæteraque impendia, quæ in curatione facta ſunt: præterea operas, quibus caruit & cariturus eſt ob id, quòd inutilis factus eſt: cicatricum autem, & deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullam recipit æſtimationem.* Hæc ibi.

Fundamẽta negativæ ſententiæ.

Oppoſita ſententia probabilior.

54. Hæc ſententia probabilis eſt, tum ob allegatum textum Juris Civilis, additamque rationem; tum ob multiplicem Authoritatem. Oppoſita tamen ſententia eſt probabilior, ac fundamentis Doctoris tum Angelici, tum Subtilis, *num. 49.* relatis, conformior. Nam allegatus textus Juris præcipuè loquitur pro Foro externo, in quo negatur Actio pro cicatricibus; id eſt, nulli conceditur, Actionem inſtituere ad petendum aliquid in Foro externo pro cicatricibus, aut vita hominis: ſiquidem de iis, quæ ſpectant ad Forum conſcientiæ, Jus Civile minùs fuit ſollicitum, ſi cæteroquin provideatur pacificæ, & bonæ Reipublicæ gubernationi. Undè Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure cap. 9. dub. 11.* non obſtante, quòd priorem ſententiam amplexus ſit, tandem *num. 145.* fatetur, pro damno vitæ, & pro injuria deberi ſatisfactionem quandam ſignis doloris, & petitione veniæ; imò interdum, ſaltem ex Charitate, & naturali æquitate, adeſſe obligationem ad aliquam pecuniariam ſatisfactionem, præſertim ſi hæredes ſint pauperes.

DISTINCTIO IV.

De Sexto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

De Caſtitate, & oppoſito vitio Luxuriæ, ac utriuſque ſpeciebus.

Quæ hoc Præcepto prohibeantur, &

1. Sexto Decalogi Præcepto, quod *Exodi cap. 20.* proponitur his verbis. *Non Mœchaberis*, non ſolùm prohibetur Adulterium, quod propriè *Mœchia* dicitur, verùm etiam univerſaliter omnis illicitus concubitus, & inordinatus actus in materia venerea. Antequàm autem fœditas, ma-

Cur hic agatur de Caſtitate. malitiaque hujus vitii explicetur, cùm contraria juxta ſe poſita magis elucescant, operę pretium fore viſum eſt, ipſius Caſtitatis naturam, excellentiamque declarare; quam admiratus Sapiens exclamando dixit. Sap.4. *O quam pulcra eſt caſta generatio cum claritate! Immortalis eſt enim memoria illius: quoniā apud Deū nota eſt, & apud homines.*

Caſtitas, quid. 2. CONCL. I. Caſtitas eſt ſpecies Temperantiæ, quæ moderatur inordinatum appetitum, uſumque venereorum. Ita communis. (a) Sicut enim Abſtinentia, & Sobrietas moderantur inordinatum appetitum & uſum in eſculentis, & poculentis; ita Caſtitas moderatur inordinatum appetitum venereorum.

(a) Conformiter dictis Tract 7. Diſt. 1. n.24.

Caſtitas alia perfecta, alia imperfecta. 3. CONCL. II. Caſtitas generatim alia eſt perfecta, alia imperfecta. *Perfecta* eſt, quæ ab omnibus voluptatibus carnis, tam licitis, quàm illicitis, perpetuò abſtinere proponit: unde hæc etiam affectum nuptiarum excludit. *Imperfecta* verò eſt, quæ, ad tempus duntaxat id proponit, vel ſolùm intendit ab illicitis abſtinere, ſed licitis moderatè uti, prout fit in Matrimonio.

Caſtitas adhuc triplex. 4. Deinde Caſtitas communiter dividitur in Conjugalem, Vidualem, ac Virginalem. Et de hiſce tribus Caſtitatis ſpeciebus mentionem faciens D. Auguſtinus, *lib. de Viduitate* inquit: Bona eſt pudicitia conjugalis, melior vidualis; & optima virginalis. Item D. Hieronymus *cap.13. in Matthæum, & lib.1. contra Iovinianum*, ac alii, fructum centeſimum aſſignant Virginibus, ſexageſimum Viduis, & trigeſimum honeſtis, piiſque Conjugibus.

Conjugalis. 5. *Caſtitas conjugalis* eſt prædicta Caſtitas imperfecta, quæ delectationes tactus circa res venereas moderatur in conjugatis, ut debito & licito duntaxat modo admittantur; videlicet cauſa prolis, aut vitandæ incontinentiæ; vel reddendi debitum: & hoc temporibus, ac locis congruis, modo naturali, non autem explendæ libidinis gratia. *Vidualis, &* *Caſtitas vidualis* eſt, ſi poſt obitum alterius conjugis ſervatur perfecta Caſtitas. Tandem *Caſtitas virginalis* eſt ipſamet Virginitas: & hæc eſt abſolutè perfecta Caſtitas, & omnium perfectiſſima; *Virginalis, quæ cæteris eſt perfectior.* prout oſtendit D. Apoſtolus 1. *Corinth.* 7. eſtque unanimis SS. Patrum ſententia, ac noviſſimè definitum in Concilio Trid. *Seſſ.24. can.* 10. ibi: *Si quis dixerit, ſtatum conjugalem anteponendum eſſe ſtatui virginitatis, vel cœlibatus; & non eſſe melius ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quàm iungi matrimonio, anathema ſit.* Concordant dicta *nu. præced.*

Virginitas, quid & quæ importet. 6. Porrò Virginitas deſcribitur à S. Auguſtino *l. de S. Virginitate, cap.* 13. quòd *ſit in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio.* Duo enim dicit Virginitas, integritatem videlicet corporis, in tantùm, ut nunquam in perpetuum conſentiatur in carnis corruptionem; ac inſuper propoſitum obſervandi integritatem illam in perpetuum. Undè verè Virgines non ſunt parvuli, quantumvis carne integri, quia hujuſmodi propoſitū non habent neque adulti volentes aliquando nubere, eò quòd propoſitum perpetuò ſervandi Virginitatē non habeant: nec etiam illi, qui mentaliter conſentiunt in rem veneream ſine opere ſubſecuto ob rationem proximè dictam. Verùm in his Virginitas amiſſa adhuc recuperabilis eſt per pœnitentiam: ut habet Summa Angelica *verſ. Virginitas* & Sylveſter. *ibid. n.2.* & alii. Quāvis Leſſius *l.4.c.2.n.*113. arbitretur, in talibus non manere virtutem Virginitatis, eò quòd hæc dicat propoſitum perpetuò abſtinēdi à venereis: licèt adhuc vulgò dicantur *Virgines*, quia manet corporis integritas, adeòque ſtatus ille, qui communiter vocatur Virginitas.

Quid de Virgine vim paſſa. 7. Additur notanter, *in tantum ut nunquam conſentiatur in carnis corruptionem*; qualis fit per fornicationem, aut pollutionem voluntariam, &c. Etenim nihil obeſt Virginitati, ſi clauſtra pudoris violenter infringātur per involuntariam pollutionem, aut paſſivam oppreſſionem Virginis, ſi deſit conſenſus hujus in ipſam. Quinimo tunc locum habet illud S. Luciæ Virginis & Martyris, dictum ad Paſchaſium Perfectum: *Si invi-*

tam

Digitized by Google

tam juſſeris violari, Caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.

Luxuria quid? 8. CONCL. III. Caſtitati opponitur Luxuria, quæ eſt inordinatus appetitus, vel uſus venereorum. Ita communis. Et iſtud, cæteroquin turpiſſimum vitium, eſt unum ex ſeptem Peccatis Capitalibus (b) de quo rectè Doctor Angelicus 2. 2. q. 151. *art.* 4. *ad* 3. dicit, quòd inter cætera Intemperantiæ vitia, præcipuè ſint exprobabilia peccata venerea.

(b) Ut dictum Tr. 3. diſt. 3. q. 3.

Luxuriæ ſpecies, quæ? 9. CONCL. IV. Species Luxuriæ ſunt ſeptem, videlicet ſimplex Fornicatio, Adulterium, Inceſtus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Vitium contra naturam: quorum ultimum ſubdividitur in Mollitiem, Beſtialitatem, Sodomiam, ac Indebitum concumbendi modum. Ita Maſtrius *diſput.* 15. *Theol. Mor. n.* 141. Sannig. *diſt.* 2. *de Temperantia, quæſt.* 3. *n.* 4. & alii, quamvis nonnulli omittant Sacrilegium; id eſt, Sacrilegum concubitum à perſona, vel cum perſona per votum ſimplex, vel ſolemne Caſtitatis, aut ſuſceptionem Ordinis ſacri Deo ſacrata commiſſum.

An omnes diſtinguantur in genere Luxuriæ. 10. Notat tamen Herinex *diſp.* 2. *de Temperantia*, *qu.* 3. *n.* 19. quòd propriè ſola Fornicatio, & Vitium contra naturam, ſpecie diſtinguantur in genere Luxuriæ. Nam cætera, quantum ad malitiam Luxuriæ, conveniunt cum Fornicatione, cui ſingula ſuperaddunt ſpecialem malitiam extra genus Luxuriæ; Adulterium quidem malitiam Injuſtitiæ, inceſtus malitiam contra Pietatem, Stuprum malitiam violentiæ, &c. In propoſito de ſingulis (dempto Sacrilegio, de quo jam albi (c) dictum) ſpecialiter loquendo, ſit

(c) Tr. 5. diſt. 3. n. 11. 14. & 15.

QUÆSTIO II.

De Fornicatione, Adulterio, & Stupro.

Fornicatio quid & quàm grave peccatum. 11. CONCL. I. *Simplex Fornicatio* eſt peccatum Luxuriæ, quo ſolutus cùm ſoluta per carnalem commixtionē peccat. Ita communis. Et quidem fornicationem eſſe peccatum mortale, de Fide eſt; & habetur ex illo ad Epheſ. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti, & Dei.* Et Galat. 5. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. & his ſimilia; quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur* & albi.

12. Quinimò Fornicatio non ſolùm eſt peccatum mortale ex prohibitione Legis Divinæ, ſed etiam eſt intrinſecè mala, ipſique rectæ rationi diſſona. *Fornicatio eſt intrinſecè mala.* Hinc quippè D. Apoſtolus. 1. *Corinth.* 6. pluribus rationibus demonſtrat malitiam ejus, implicat autem, quòd malitia cujuſpiam probetur argumentis petitis à ratione, niſi ejuſmodi malitia ſit diſſona rationi. Accedit, quòd vagus concubitus, ſive fornicarius ſit contra bonum prolis: nam ad educationem hominis non ſolùm requiritur cura matris, à qua nutritur; ſed multò magis cura patris, à quo eſt inſtruendus, & defendendus, atque in bonis tam interioribus, quàm exterioribus promovendus: ac proindè contra naturam hominis eſt, quòd utatur vago concubitu, utpotè per quem tollitur certitudo prolis reſpectu patris, & è contrà, prout optimè argumētatur Doctor Angelicus 2. 2. *qu.* 154. *art.* 2. Hinc meritò Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 48. Propoſitionem damnavit: *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundùm ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur.*

Concubinatus quid, & quanta ejus malitia? 13. Ad hanc Luxuriæ ſpeciem reducitur *Concubinatus*: qui eſt Fornicatio continuata cum certa aliqua perſona ſoluta, & cohabitatio cum illa. Eſtque peccatum grave, ac periculoſum, eò quòd hominem in continuo ſtatu peccati mortalis detineat: quia Concubinarius, quamdiù Concubinam retinet, in continuo propoſito: ſaltem virtuali, peccandi permanet; ut proindè de ejuſmodi homine Concubinario dici poſſit illud Job, cap. 15. *Bibit quaſi aquam iniquitatem.* Undè Doctores communiter docent, Concubinarium, ſicut & Meretricem, abſolvi ordinariè non

non debere, niſi dimiſſa priùs concubina, eaque è domo ejecta; alioquin enim non adeſſet in ipſo firmum propoſitũ emendationis, cùm vellet perſeverare in occaſione proxima peccãdi.

Fornicatio cum ſponſa alterius, an addat ſpecialem malitiam.

14. Quæres, an Fornicatio cum Sponſa alterius de futuro, addat ſpecialem malitiam? Affirmant multi Doctores, ſponſalia addere Fornicationi Sponſi, aut ſaltem Sponſæ novam malitiam injuſtitiæ ſpecie diſtinctam, in Confeſſione neceſſariò explicandam. Econtra alii negant, & quidem probabilius, ut docet Maſtrius *diſp.* 1. *Theol. Moral. n.* 119. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia per ſponſalia de futuro nondum ſponſus acquiſivit jus in corpus ſponſæ; hoc enim jus conſequitur ſolùm per Matrimonium de præſenti.

Peccatũ carnale fidelis cũ infideli, an habeat malitiam ſpecie diſtinctam?

15. Quæres ulteriùs, an peccatum carnale perſonæ Fidelis cum infideli, v.g. Judæa, vel Turciſſa, ſit Fornicatio ſimplex, vel addat novam malitiam ſpecie diſtinctam, & in Confeſſione neceſſariò aperiendam? Affirmat hoc poſteriùs Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 5. cum nonnullis aliis, eò quòd ſpeciali ratione conjugium Fidelis cùm infideli fuerit prohibitum per Eccleſiam, videlicet ob motivum Religionis: & quia talia conjugia ſunt damnoſa tum Fideli, tum bonæ educationi prolis: atqui hæc eadem ratio militat in acceſſu fornicario; ergo. Negant è contrà Azorius *part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 29. Tamburinus, Diana, Fillıucius, & alii: tum quia nullo Jure probatur, malitiam illam eſſe ſpecie diſtinctam: tum quia in Matrimonio eſt longè major conjunctio, quàm in acceſſu fornicario; ergo non valet aſſumpta paritas.

Adulterii, quid, & quot modis cõtingat?

16. CONCL. II. *Adulterium* eſt peccatum Luxuriæ, quo violatur fides conjugalis, & fit acceſſus ad alienum thorum. Contingit verò Adulterium tribus modis. I. Quando ſolutus miſcetur carnaliter cum conjugata. II. Quando conjugatus cum ſoluta. III. Quando conjugatus cum conjugata. Et quidem primis duobus modis committitur Adulterium ſimplex; tertio autem modo duplex, neceſſario proinde in Confeſſione aperiendum: quia tunc duæ injuriæ committuntur in utriuſque conjugem innocentem, ac fidem duplicem conjugalem, duplexque Sacramentum Matrimonii.

Adulterii quanta malitia, & quæ ejus pœna?

17. Porrò Adulterium eſſe peccatum mortale, certum eſt; undè ſpecialiter hoc ſexto Decalogi Præcepto dicitur. *Non mœchaberis*: Quinimò tanta ejus eſt malitia, ut ei ſecundùm Leges Civiles pœna capitis ſtatuatur *l. Quamvis* 30. *C. Ad leg. Jul. de adulteriis*, ibi: *Sacrilegos nuptiarum gladio puniri oportet*: juncto §. *Item lex Julia. Inſtit. de Publicis Judiciis*. Quamvis Doctores velint, hanc pœnam non competere niſi pro Adulterio duplicato, ſive formato (quale eſt quod committitur à perſonis utrinque conjugatis, vel ſæpiùs repetito, id eſt quo jam ſemel punitus eſt Reus: atque etiam hæc pœna in fæminis ob ſexus fragilitatem mitigata fuerit *Auth. ſed hodie C. de leg. Jul. de Adult.* ubi inter alia ſtatuitur, quòd *hodie adulterata verberata in Monaſterium mittatur*.

Adulterium eſt gravius Fornicatione, etiã conſentiente altero conjuge.

18. Inſuper certum eſt, Adulterium eſſe gravius peccatum ſimplici Fornicatione: quia præter communem Luxuriæ malitiam, quæ etiam datur in Fornicatione, continet novam & ſpecialem injuſtitiam, atque injuriam, quæ infertur conjugi innocenti, cujus jus in corpus ſuæ conſortis violatur, ſimulque Statui ac Sacramento Matrimonii. Et hoc intellige, etiamſi alter conjux conſentiat in ejuſmodi turpem actum: adhuc enim ob injuriam fidei conjugali, & Sacramento Matrimonii irrogatam, eſt Adulterium & continet ſpecialem malitiam. Unde Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 30. Propoſitionem meritò damnavit. *Copula cùm conjugata, conſentiente marito non eſt adulterium, adeoque ſufficit in Confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum*.

Stuprum variis modis accipitur,

19. CONCL. III. Stuprum tribus modis ſumitur. Primò, pro omni concubitu à legibus prohibito. Sic non tantum Defloratio virginis, ſed etiam Adulterium, Inceſtus, & Sodomia,

Stu-

Stuprum in Jure Civili quandoque ſumitur; ut *l. Inter liberos ff. Ad legem Iuliam de adulteriis* ibi: *Lex Iulia ſtuprū, & adulterium promiſcuè appellat*. Et l. Stuprum ff. de eod. ibi: *Adulterium in nupta admittitur, ſtuprum in vidua, vel virgine, vel puero*, cum concordantiis. Deindè, & magis ſtrictè, Stuprum ſumitur pro illicita defloratione virginis ſub cura parentum exiſtentis; ut loquitur D. Thomas 2.2. *q.* 154. *art.* 6.

Stuprum propriiſſimè, quid, & quæ pœna ejus.

20. Tertiò tandem, ac propriiſſimè, Stuprum ſumitur pro violenta virginis corruptione. Undè Stupratores, & corruptores, virginum, propriè dicuntur illi, qui vim inferunt. Et ſic propria ratio Stupri conſiſtit in hoc, quòd virginitati, ſeu clauſtro virginali vis inferatur: quare ſuprà fornicationem addit injuriam gravem in puellam, cui per vim integritas corporis (quæ maximè æſtimari ſolet, ac debet) adimitur. Sic Stuprum eſt graviſſimum peccatum: quod etiam juxta Jus commune Cæſareum pœna mortis plectitur, ſive illa perſona, cui vis illata eſt, ſit virgo, ſive corrupta, puta maritata, aut vidua. §. *Sin autem. Inſtit. de Publicis Iudiciis*, & alibi: licèt adhuc gravius puniatur in virgine, ob deflorationem.

QUÆSTIO III.

De obligatione reſtitutionis ratione Stupri, & Adulterii.

Qui virginem cōſentientē defloravit an teneatur ei ad reſtitutionem?

21. CONCL. I. Qui Virginem conſentientem defloravit abſque vi, vel fraude, aut promiſſione Matrimonii, corruptor in Foro conſcientiæ ad nihil ei tenetur; quidquid ſit de Juris humani diſpoſitione, quæ ante ſententiam Judicis non obligat. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 1. & 2. Maſtrius *diſp.* 9. *Theol. Mor. nu.* 57. & alii. Ratio eſt: quia volenti non fit injuria, juxta Reg. 27. Juris in 6. ibi: *Scienti, & conſentienti non fit injuria, neque dolus*. Quinimò tunc non committitur propriè Stuprum, cùm abſit vis, licèt in ſenſu largiori Stuprum appellari poſſit.

Vel ſaltem parentibus ejus?

22. Et quamvis aliqui Doctores velint, in tali caſu corruptorem teneri aliquid reſtituere parentibus, vel iis, ſub quorum cura eſt puella deflorata: eò quòd & his videatur injuria, damnumque aliquod irrogatum; cùm hac de cauſa cogantur augere dotem ad inveniendas filiæ æquè competentes nuptias, ac ſi violata nunquam fuiſſet. Alii tamen magis communiter & probabiliter, id negant, ut notat citatus Maſtrius *num.* 58. idque tum ob rationem prædictam: tum quia puella habet liberum uſum ſui corporis; poteſtque abſque parentum, vel curatorum injuria, nubere ad libitum, etiam minùs æquali; ergò neque puella eis injuriam facit, neque deflorator, ad puellæ ipſius conſenſum apponens impedimentum meliorum nuptiarum.

Quid pro Foro externo.

23. Dicitur in Concluſione, *in Foro conſcientiæ*. Nam in Foro externo virgo deflorata ſemper præſumitur ſeducta, niſi contrarium probetur. Lugo *diſput.* 12. *de juſt. & jure*, *num.* 3. Et hinc deflorator obligatur ad reſtitutionem illam, quam Jura imponunt iis, qui virginem ſeduxerunt; de quibus in Jure Canonico, *c.* 1. *de Adulteriis*, ſic ſtatuitur. *Si ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cùm illa, dotabit eam, & habebit uxorem. Si verò pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt*. Cæterùm ante ſententiam Judicis corruptor ad hoc non tenetur ſi abſque vi, vel fraude, virginem ſpontè conſentientem defloravit.

Quid ſi, vel fraude quis uſuram corporis à virgine extorſit?

24. CONCL. II. Nihilominus qui vi, aut fraude uſuram corporis à virgine extorſit, etſi abſque promiſſione Matrimonii, tenetur eam vel Matrimonio ſibi copulare, vel damnum aliundè reparare. Ita Leſſius *loc. cit. n.* 10. Maſtrius *n.* 59. Navarrus, & alii. Ratio eſt: quia tunc damnum per injuriam illatum eſt, ergò debet reſarciri: hoc autem fit vel Matrimonio, vel damni æſtimatione: ergo ad alterum horum tenetur, & quidem in Foro conſcientiæ, atque ante ſententiam Judicis.

25. Hoc

Limitatio hujus ſolut.

25. Hoc tamen intelligendum eſt cum cit. Leſſio, *num.* 15. & aliis, niſi puella talis poſteà æquè commodis potita ſit nuptiis, ita ut nihil detrimenti acceperit: quia in tali caſu deflorator non obligabitur eidem quidquam neceſſariò reſtituere, cùm damnũ nullum re ipſa ſit ſecutum, præter ipſam pudicitiæ deflorationem, quæ irreparabilis eſt, & pretio non æſtimanda. Et hoc plerumque contingit, quando defloratio virginis eſt occulta, nec coram hominibus manifeſtata.

Qui ſub promiſſioni matrimonii etiã ficta aliquam defloravit, tenetur eam ducere.

26. CONCL. III. Qui promiſit conjugium, & ea ſpe ſeu conditione uſuram corporis impetravit, tenetur eam ducere, etiamſi fictè promiſiſſet. Ita citati Authores. Ratio eſt: quia vel ſincerè promiſit corruptor Matrimonium, & tunc tenebitur vi promiſſionis; nam omne promiſſum cadit in debitum; vel fictè, & tunc tenebitur ratione injuſtæ deceptionis, atque ſubſecutæ læſionis.

Limitatur hoc.

27. Excipe, niſi deflorator talia ſigna dederit, quibus fœmina ſufficienter agnoſcere potuit, promiſſioni ſubeſſe dolum, aut ipſam conditionis, ſeu ſtatus inæqualitatem agnoſcens, facilè ſuſpicari potuit, illum ſimulatè ſolùm nuptias promittere, ut ea frueretur. Ratio hujus limitationis eſt: quia in tali caſu ipſa non præſumitur decepta, ſed fingere deceptionem, ac ex mera ſua voluntate conſenſiſſe in actum turpem; undè corruptor in Foro conſcientiæ ad nihil ei tenetur, juxta dicta *n.* 21. & notat citat. Maſtrius *n.* 62. cum aliis.

Partu nõ ſecuto, an conjunx adulterãs teneatur quid reſtituere?

28. CONCL. IV. Quantum attinet ad obligationem reſtitutionis ex Adulterio provenientem: etſi Adulterium ſit peccatum graviſſimum, & contra Juſtitiam, eò quòd adulterans privet conjugem innocentem jure ſuo, quod habet in corpus ipſius: ſi tamen partus, aut aliud damnum non ſit ſecutum, non tenetur conjux adulterans pro hac injuria, conjugi innocenti illata, ad aliquam compenſationem pecuniariam; ſed ſufficit ſatisfactio per ſigna doloris, aut veniæ petitionem ab offenſo, ſi eidem Adulterium conjugis innoteſcat. Quòd ſi injuria talis ſit penitus occulta, hæc ſatisfactio locum non habet, ſed ſufficit ſeria pœnitentia, & ſatisfactio coram Deo. Ita communis.

Secuto partu tenetur Adulter a damnum reſarcire & quibus

29. CONCL. V. Quòd ſi partus ſit ſecutus, tenetur adultera, quantùm fieri poteſt ſine famæ diſpendio, & vitæ periculo, procurare, ne legitimi hæredes, ac alter conjunx innocens, ratione hujus ſuppoſitæ illegitimæ prolis aliquod damnum patiantur. Ita Scotus *in* 4. *diſtinct.* 15. *q.* 2. & communis aliorum. Ratio clara eſt: quia per educationem prolis adulterinæ minuitur ſubſtantia legitimorum filiorum, alteriuſque conjugis innocentis: & ſi proles adulterina ſupervivat, atque cum legitimis filiis hæreditatem adire velit, multum illis rurſus de ſua portione detrahetur. Atqui horum omnium damnorum cauſa, eſt conjunx injuſtè ſupponens partum adulterinum: ergo ipſa ex Juſtitia tenetur laborare, ut hæc damna legitimis hæredibus non obveniant, aut, ſi eventura ſunt, in alio reſarciantur, ſicque fiat debita reſtitutio, ſeu recompenſatio damnorum illatorum.

Quibus modis id fieri poſſit?

30. Quæres autem, quomodo hujuſmodi reſtitutio, ſeu damnorum illatorum compenſatio, fieri poſſit? Reſp. A Doctoribus, & præſertim Scoto *loc. cit.* varios aſſignari modos, quorum principaliores ſunt ſequentes. I. Si conjunx adultera habeat bona paraphernalia, debet, quantùm Jura permittunt, eadem relinquere legitimis filiis in compenſationem damnorum illatorum: quod idem facere poterit ex dote ſua. II. Tenetur diligentiam adhibere, ut ex labore ſuo lucrum capiat, ſicque bona filiorum legitimorum pro compenſatione damnorum illatorum adaugere valeat. III. Debent ſolitos ſumptus imminuere, quantùm commodè poteſt ſpectata conditione ſtatus, valetudinis, &c. ob eundem finem.

Non tenetur Adultera.

31. CONCL. VI. Nihilominùs Adultera non tenetur ſe prodere, aut crimen ſuum revelare ullo modo, neque in mortis articulo, neque per Confeſſa-

crimen ſuum revelare. ceſſarium, ſed tenetur ſolum aliis modis jam enumeratis laborare, quantum poteſt, ut hæreditas relinquatur veris hæredibus, aut in alio compenſentur. Ita communis. Ratio eſt, quia talis revelatio non poteſt fieri ſine jactura famæ, atque honoris; imò nec facilè fieret ſine periculo vitæ, aut aliorum incommodorum: atqui cum jactura famæ nemo tenetur reſtituere bona fortunæ, utpotè, quæ ſunt ordinis inferioris.

32. Accedit, quòd talis revelatio plerumque ſit inutilis, cùm filius non teneatur credere matri ſuæ, aſſerenti, ſe eſſe ſpurium: tum ob præſumptionem, ac publicam opinionem, qua cenſetur eſſe legitimus filius, & natus ex Matrimonio: tum ob poſſeſſionem, in qua exiſtit, nec proindè ex ea ejici poteſt, donec convincatur. Quinimò nonnulli Doctores, quos citat Fagnanus *cap. Cum eſſes, n.* 130. *de Teſtamentis*, & ſequitur Menochius. *De Arbitrariis Iudicum, lib.* 2. *Cent. I. n.* 28. fatuum reputans filium, ſi credat matri, aſſerenti, eum ex Adulterio eſſe genitum. *Nec filius tenetur credere matri aſſerenti ſe eſſe ſpurium.*

33. CONCL. VII. Loquendo nunc de Adultero, non tenetur is facilè credere mulieri adulteræ, dicenti, prolem natam eſſe ſuam. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia poteſt probabiliter, & prudenter præſumere, fœminam potiùs ex marito ſuo concepiſſe, niſi de oppoſito conſtet; utpotà quia maritus abfuit, vel concurrant aliæ conjecturæ. *Quid dicendum de Adultero?*

34. Quòd ſi verò Adulter cognoſcat, prolem eſſe ſuam, vel certè nullam habeat juſtam cauſam dubitandi, tenetur & ipſe ad reſtitutionem pro ſua parte. Et quidem in primis obligatur reſtituere, ſeu compenſare, ea, quæ impenſa ſunt in alimenta prolis à tertio anno ætatis, & deinceps: nam educatio prolis primo quidem triennio ad matrem pertinet, ſequentibus autem annis ad patrem. (a) Deinde ejuſmodi Adulter tenetur unà cum Adultera reſarcire damnum, quod legitimis filiis ex illegitima ſucceſſione obventurum eſt, etiamſi ſuo conſilio non fuiſſet auctor ſuppoſitionis. Ratio eſt: quia Adulter iniquo facto ſuo unà cum matre eſt cauſa damnorum filiis legitimis illatorum; ergo unà cum ipſa tenetur ad reſtitutionem; eo præſertim quia iniquo ſuo facto matrem coegit, pro conſervanda ſua fama prolem adulterinam ſupponere. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & iure, cap.* 10. *dubit.* 6. cum communiori; quamvis quoad hoc ultimum Sotus, Henriquez, & nonnulli alii oppoſitum teneant, loquendo de Adultero, qui non dedit Adulteræ conſilium ſuppoſitionis. *Quando & quomodo ipſe teneatur ad reſtitutionem.*

(a) Ut dictum ſuperius diſt. 2. n. 44.

QUÆSTIO IV.

De Inceſtu, & Raptu.

35. CONCL. I. *Inceſtus* eſt peccatum Luxuriæ cum conſanguinea, vel affine, intra gradus à jure prohibitos commiſſum. Ita in re communis. *Inceſtus quid?*

36. Porrò inceſtus eſt peccatum mortale, ſuperaddens Luxuriæ ſpecialem malitiam; & quidem eò graviorem, quò gradus conſanguinitatis, vel affinitatis, inter peccantes eſt propinquior. Ratio eſt; quia eſt contra reverentiam juri ſanguinis debitam, ipſamque virtutem Pietatis. Undè ex inſtinctu naturali apud omnes Gentes damnatur concubitus cum conſanguineis in linea aſcendente, vel deſcendente, imo etiam in linea collaterali intra certos gradus: quamvis Jure Eccleſiaſtico extenſa ſit poſtmodùm talis prohibitio uſque ad quartum gradum conſanguinitatis, & affinitatis ex copula licita, ſeu conjugali conſurgentis; vel ſi affinitas conſurgat ex copula illicita, ſive fornicaria, uſque ad ſecundum gradum incluſivè, ex nova Conſtitutione Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. matrim. cap.* 4. *Superaddis Luxuriæ ſpecialem malitiā. Et ad quos gradus extendatur.*

37. Quæres, an Inceſtus inter diverſos conſanguinitatis, vel affinitatis gradus commiſſi, diſtinguantur ſpecie; adeo, ut ipſe gradus conſanguinitatis, vel affinitatis, ſit neceſſariò in Confeſſione explicandus, *Inceſtus inter diverſos gradus, an ſpecie diſtinguantur.*

Reſp.

Reſp.cum Maſtrio *diſ.*11. *Theol.Mor. n.* 122. tres eſſe diverſas Doctorum ſententias. Nam Navarrus, Valentia, Vaſquez, & quidam alii volunt, omnes illos gradus ſpecie diſtingui. Econtrà Tamburinus, Cajetanus. Sotus, & Thomiſtæ paſſim volunt; omnes illos gradus, & Inceſtus in iiſdem commiſſos, eſſe ejuſdem ſpeciei. Rationem dant: quia in iis omnibus peccatur contra eandem Pietatis virtutem, & reverentiam juri ſanguinis debitam: & conſequenter in iis omnibus reperitur una ſpecie difformitas; licèt intra eandem ſpeciem modò gravior, modò levior, juxtà majorem, vel minorem gradum diſtantiam. Et hæc ſententia tunc præcipuè deſervire poterit, quandò pœnitens non poteſt explicare gradum Inceſtus, quin Confeſſarius veniat in notitiam complicis.

Sententia probabilior. 38. Tertia ſententia eſt media, videturque probabilior, ac in praxi communiter tenenda. Hæc in primis admittit, quòd Inceſtus cum conſanguinea ſpecie differat ab Inceſtu cum affine in eodem gradu. Iſta enim vincula ſpecie differunt. Leſſius *lib.* 4. *de juſt. & jure, cap.* 3. *n.* 79. Deindè eadem ſententia docet Inceſtum commiſſum cum conſanguinea in linea recta, utpotà cum matre, vel avia, ſpecie diſtingui ab Inceſtu cum aliqua in linea collaterali commiſſo, v. g. cum ſorore, vel conſobrina: nam nullo unquam caſu licuit congreſſus cum conſanguinea in linea aſcendente, ſecus in collaterali. Tandem dicta ſententia docet, etiam Inceſtum in primo gradu conſanguinitatis lineæ lateralis reſpectu remotiorum eſſe ſpecie diſtinctum: quem proinde, ſicut & primum gradum affinitatis, plerique Doctores in Confeſſione exprimendum putant. Ratio horum eſt: quia longè alia reverentia debita eſt matri, quam ſorori; & conſequenter immanior cenſetur eſſe Inceſtus cum matre commiſſus: prout hoc ipſum natura dictat, à tali coitu plus, quam ab alio abhorrens. Idem dicendum reſpectu ſororis in ordine ad alios remotiores gradus.

39. CONCL. II. *Raptus* hoc loco propriè dicitur, cùm perſona aliqua in vita, vel reſiſtentibus ejus parentibus, aut illis, ſub quorum cura eſt, adducitur per vim ad libidinem explendam, vel ad Matrimonium contrahendum. Ita deſumitur ex *c. Lex illa,* 30. *q.*1. *& c. Si quis virginem* 36. *q.*2. juncto Concilio Trid. *Seſſ.*24. *de Reformat. Matr. cap.*6. *Raptus, quid?*

40. Colligitur proindè, ad Raptum propriè dictum tria requiri I. Abductio perſonæ raptæ à domo ſua, vel paterna, ejuſque in aliena detentio: undè Raptus non committitur ab eo, qui virginem in domo paterna repertam ibidem violat, aut vi opprimit, ſed id potius erit Stuprum. II. Requiritur, ut abductio illa fiat cauſa libidinis, vel Matrimonii contrahendi: in quo caſu Raptus eſt impedimentum dirimens Matrimonii, ex Conſtitutione nova Concilii Tridentini *cit.c.*6. III. Requiritur vis allata: undè, quando nulla vis infertur fœminæ, ſed ipſa ſpontè conſentit, & inſciis parentibus cum amaſio diſcedit, propriè Raptus non eſt, ſed fuga voluntaria. *Ad Raptum tria requiruntur; quæ.*

41. Raptus igitur inter ſpecies Luxuriæ meritò reponitur; ratione intentionis pertinentis ad Luxuriam; quia nempè libidinis cauſa fit. Quamvis ſimul aliam malitiam contra Juſtitiam includat, qua vis infertur vel puellæ, vel parentibus, aut curatoribus ejus. *Quæ ejus malitia.*

42. Undè meritò graves pœnæ utroque Jure in Raptores ſunt conſtitutæ; videlicet de Jure Civili pœna capitis *l. un. C. de Raptu virginum:* de Jure Canonico autem publica pœnitentia, & ut Raptor ſine ſpe conjugii maneat. *c. Raptor, & c. Statutum* 27. *q.*2. His noviſſimè Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *de Refor. Matr. cap.* 6. alias pœnas addidit; videlicet pœnam excommunicationis à Raptore, & omnibus illi conſilium, auxilium, aut favorem præbentibus, ipſo jure incurrendam; perpetuæque infamiæ: & quod inter Raptorem, & Raptam, quamdiu hæc in poteſtate Raptoris manſerit, nullum poſſit conſiſtere Matrimonium. *Quæ pœna in Raptores conſtituta.*

QUÆ-

QUÆSTIO V.

De Prima ſpecie peccati contra naturam, quæ eſt Mollities.

Peccatū contra naturam, quid, & quæ ſpecies ejus.

43. PEccatum contra naturam, quod eſt vitium inter cæteras Luxuriæ ſpecies graviſſimum, eſt actus Luxuriæ ex qua non poteſt ſequi humana generatio: ſive, quo pervertitur ordo à natura præſcriptus, ita ut conceptio fieri nequeat. Porrò hujuſmodi vitium dividitur in quatuor ſpecies videlicet in Mollitiem, Beſtialitatem, Sodomiam, & Indebitum concumbendi modum: de quibus ſingillatim in hac, & ſequenti Quæſtione.

Mollities ſeu Immunditia, quid, & quale peccatum.

44. CONCL. I. *Mollities*, quæ alio nomine ab Apoſtolo 2. *Corinth.* 12. & *Galat.* 5. vocatur *immunditia*, eſt peccatum contra naturam, per quod voluntariè Pollutio quæritur extrà concubitum. Hæc eſt peccatum mortale, quando perfectè voluntaria exiſtit, cum ſit contra ordinem naturæ, & generationis; atque excludit à regno Dei, juxta illud 1. Corinth. 6. *Molles regnum Dei non poſſidebunt*. Et cit. c. 5. Galat. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt, Fornicatio, Immunditia, Impudicitia, Luxuria &c. Quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum DEI non conſequentur.*

Mollities eſt intrinſecè mala, & in nullo caſu licita.

45. CONCL. II. Mollities eſt intrinſecè mala, adeò ut nunquam quovis prætextu, etiam ſedandæ tentationis (nam hoc eſt ſuccumbere) vel tuendæ ſanitatis cauſa, licitum ſit procurare pollutionem, neque Medicus poſſit præbere medicinam eo fine, ut naturam ad eam concitet. Ita communis. Nam voluntaria illa emiſſio ſeminis humani eſt contra primarium finem, ob quem à natura eſt inſtitutum. Etſi ſemel licitum eſſet, ex tali prætextu procurare Pollutionem, ob naturalem delectabilitatem, & paſſim præſenſum ejuſmodi motivum: via latiſſima huic fœditati aperiretur, *immutando naturalem uſum in eum uſum, qui eſt contra naturam*. Rom. c. 1. cum maxima jactura generationis humanæ. Hinc meritò Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 49. Propoſitionem damnavit: *Mollities iure naturæ prohibita non eſt: undè ſi DEUS eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona & aliquando obligatoria.*

Non licet Medicis, media applicare infirmis ad eam procurādam.

46. Et hinc, quantum attinet alteram partem Concluſionis, media huc præcisè tendentia ſuadere, vel applicare infirmis, graviſſimè prohibetur Medicis c. *Cùm infirmitas*, §. *fin. de Pœnit. & remiſſion.* ibi: *Cæterum cùm anima ſit multo pretioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat quod in periculum animæ convertatur.*

Quid de aliis pharmacis.

47. Dicitur, notanter in Concluſione, *præbere medicinam eo fine, ut naturam ad eam concitet*. Nam dare pharmaca, quibus ſemen in ſanguinem, vel alium humorem reſolvatur, culpa vacat; ut notant Bonacina *tom.* 1. *quæſt.* 4. *de Matrimonio, punct.* 10. *n.* 12. Sanchez, & alii. Deindè, licèt fortè ſemen, ſi corporis ſanitati officere cœperit, detrahi poſſit medicamento cathartico (eo modo, quo bilis, pituita, & melancholia abſque libidinis ſenſu) tamen non poteſt pelli eo actu & impetu, quem natura fecit illi proprium, neque hoc fine à Medicis pharmacum præſcribi: quia hic ſolius prolis cauſa à natura inſtitutus eſt, & alioquin procuraretur pollutio. Leſſius *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 96.

Solutio notabilis inſtantiæ.

48. Nec obſtat, quòd licita ſit emiſſio ſanguinis, imò & amputatio manus ad vitæ conſervationem. Reſp. enim negando paritatem. Quia ſemen eſt inſtitutum ad propagationem ſpeciei, undè nec ejus uſus aliter licitus, niſi ob dictum finem in Legitimo Matrimonio: at ſanguis, manus &c. ſunt ordinata ad conſervationem, & functiones individui: undè non mirum, quòd ob ejus conſervationem expelli, vel reſecari poſſint, cùm bonum totius præferendum ſit bono partis. Accedit, quòd in illius emiſſione ſubſit delectatio naturaliter conſurgens, inductiva ad mala in Concluſione allata. ſecus in emiſſione ſanguinis; aut amputatione manus.

49. CON-

Digitized by Google

Omnes pollutiones ſunt ejuſdem ſpeciei.

49. CONCL. III. Omnes Pollutiones ſecundùm ſe ſpectatæ ſunt ejuſdem ſpeciei. Ita Azor. *p.3.lib.2.c.21.* Bonac. *loc. cit. n.15.* & alii. Ratio eſt: quia habent eandem deformitatem, & contrarietatem cum rectâ ratione.

Per accidens tamen eis conjungi poſſunt aliæ ſpecie malitiæ.

50. Dicitur, *ſecundum ſe ſpectata.* Quia per accidens poſſunt conjungi aliæ malitiæ ſpecie diſtinctæ: nam ſi polluit ſe perſona voto Caſtitatis obſtricta, additur nova malitia Sacrilegi: ſi conjugatus, nova malitia contrà Caſtitatem conjugalem, bonumque Matrimonii: ſi cum imaginatione, ſeu deſiderio peccandi cum hac vel illa perſona ſoluta, conjugata, voto Caſtitatis obſtricta &c. alia ſpecie diſtincta turpitudo, juxta qualitatem perſonæ illicitè concupitæ. Et hoc ipſum erit dicendum, ſi iſtud peccatum extra concubitum committatur à pluribus perſonis, unâ adjuvante alteram: nam etiam tunc exprimenda in Confeſſione erit qualitas perſonæ complicis, utpote cujus peccato quis cooperatur; vel eam ad hoc induxit.

Pollutio indirectè voluntaria, eſt peccatum mortale.

51. CONCL. IV. Pollutio indirectè voluntaria, hoc eſt, illa, quæ prævidetur ſecutura ex poſitione alicujus cauſæ, quæ evitari poſſit ac debeat, pariter eſt peccatum mortale. Ita communis. Sic fit, quando quis, prævisâ ejuſmodi fœditate ſecutura, vacat tactibus luxurioſis, verbis obſcœnis, aſpectibus impudicis, curioſæ obſcænorum lectioni, & hujuſmodi, quæ ſunt cauſa propinqua illius ex natura ſua talis turpitudinis excitativa. Ratio eſt: quia in talem cauſam conſentiens, hoc ipſo in effectum indè connaturaliter ſecuturum conſentire convincitur.

Secùs, ſi ea nõ fuit præviſa.

52. Dicitur in Concluſione, *quæ prævidetur ſecutura.* Nam ſi operans nullo modo adverterit ad periculum ſecuturi effectus pravi, tunc ejuſmodi effectus, utpotè Pollutio, neque in ſe, neque in ſua cauſa cenſetur voluntarius, utpotè nullo modo prævisus.

Aliæ limitationes.

53. Et additur, *ex poſitione cauſæ, quæ evitari poſſit ac debeat.* Nam quando ejuſmodi actio cæteroquin licita eſt, & neceſſaria, vel utilis, ac proindè non adeſt obligatio eam evitandi, effectus indè ſequens ſecluſo alio conſenſu non imputatur ad culpam, prout jam ſuperiùs (b) dictum. Hinc Parochus, imò & alius Confeſſarius ex officio non obligatus, poteſt excipere Confeſſiones, Chyrurgus vel Medicus tangere partes fœminæ indigentis curâ, aut ſtudere rebus medicis, ac hujuſmodi, non obſtante præviſo periculo Pollutionis ſecuturæ; dummodò hanc minimè intendat, neque in eam conſentiat. Similiter expertus ſe pollui ex equitatione abſque periculo conſenſus, non tenetur pedeſter ire. Ratio generalis eſt: quia talia vel fiunt ex officio, aut Charitate erga Proximum; vel ſaltem ſunt utilia operanti, & cæteroquin honeſta & licita, neque cauſa per ſe & ſuaptè natura talis fœditatis; undè operans cenſetur potius pati Pollutionem, quàm agere, dummodò (ut dictum) abſit conſenſus, & periculum conſentiendi in eam Sanchez *lib.9. de Matr. diſp.45. n.7. & ſeqq.* Azorius *cit. cap.23 q.4. & 5.* Leſſius, Bonacina, & communis.

b T. 1. Diſt. 1. n. 12. & 13

An ſit licitum deſiderare pollutionem?

54. Quæres, an licitum ſit deſiderare, vel delectari de Pollutione naturaliter ſecuta? Reſp. I. Illicitum eſt, eam deſiderare, vel de ipſa jam ſecuta gaudere ob delectationem, neque ullo modo fas eſt, ipſam procurare, aut ad eam activè cooperari, vel quidpiam facere eo fine, ut eveniat. Ita omnes Doctores: nam conſenſus in eam, cooperatio, vel intentio, jam foret peccatum mortale.

Aut ſimplici affectu de ea naturaliter ſecuta gaudere.

55. Reſp. II. Nihilominus ſimplici effectu, & ſine ulla procuratione, ob finem honeſtum, v.g. ſedandæ tentationis, vel ſanitatis ergo, deſiderare ut pollutio naturaliter eveniat, aut de ea naturaliter ſecuta gaudere, multi Doctores non illicitum cenſent, ut Leſſius *cit. cap.3. num.105.* Navarrus *cap.16. Man. nu.7.* Layman *lib.3. ſect.4. nu.17.* & alii. Qui tamen rectè addunt, ejuſmodi ſimplex deſiderium, vel gaudium, indicare imperfectum Caſtitatis affectum: nam Viri perfecti, ob amorem puritatis, & timorem conſentiendi in carnalem

delectationem, vel maximè abhorrent ab omni, quamvis naturaliter eveniente, carnis impuritate.

Diſtillatio quomodo differat à pollutione?

56. Quæres ulterius, an quæ hactenus dicta ſunt de Pollutione, etiam locum habeant in Diſtillatione? Ubi notandum ex Gerſone *part. 1. tract. de pollut.* D. Thoma, Sanchez, & aliis, quod è corpore humano per meatus membrorum pudendorum præter urinam, verumque ſemen, procedat humor quodammodò medius, qui poteſt vocari ſalivalis, vel ſputalis. Et hic quidem ab humore ſeminali non ita facilè ſecernitur, propter ſimilitudinem coloris, infectionem, carniſque commotionem, quæ aliquando ipſum comitatur: differt tamen præ cæteris in hoc, quòd facilius fluat, nec cum tanta carnis commotione, ſicuti ſeminalis, & quandoque imperceptibiliter, ac ſine ulla carnis commotione. Hoc prænotato

An hactenus dicta habeant locum in Diſtillatione.

57. Reſp. Quando Diſtillatio accidit abſque ulla carnis commotione, de ea non eſt curandum, cum ſit veluti quidem ſudor fluens, ſecùs eſt, quandò ipſa fit cum magna carnis commotione. Ita Sanch. *cit. diſp. 45. n. 2. & 31.* Bonac. *pun. 10. n. 13.* & alii. Ratio poſterioris partis eſt: quia ejuſmodi commotio ſpirituum eſt notabiliter turpis & veluti inchoata Pollutio; ergo ſi eſt voluntaria, etiam Diſtillatio erit mortalis ob ejuſmodi delectationē veneream. De hac proindè erunt applicanda hactenus dicta, non verò de ea, quę contingit abſque cōmotione carnali.

QUÆSTIO VI.

De cæteris ſpeciebus Peccati contra naturam.

Beſtialitas, quid?

58. CONCL. I. *Beſtialitas*, quæ eſt ſecunda ſpecies Peccati cōtra naturam, tunc committitur, quando concumbit quis cum re animata non ejuſdem ſpeciei cum homine hoc peccatum eſt graviſſimum, atque in Foro etiam Sæculari pœna mortis, & combuſtionis meritò punitur.

59. Cæterum iſtud Peccatum contra naturam non variatur ſpecie ex eo, quòd committatur cum animalibus ſpecie diſtinctis; utputà ove, equa, cane &c. Omnia enim conveniunt in hac una ratione, quòd non ſint ejuſdem ſpeciei cum homine; malitia autem Beſtialitatis conſiſtit in hoc, quòd non ſervetur eadem ſpecies, & natura. Filiuctius *tract. 30. c. 8. n. 161.* & alii communiter.

Non variatur ſpecie ob diverſitatem beſtiarum.

Concubitus cum dæmone, quale peccatum?

60. Quæres, an concubitus cum dæmone ſit ſpecies Beſtialitatis? Reſp. cum cit. Filliucio & alii, peccatum cū dæmone aſſumente formam hominis, maris, vel fœminæ; aut alicujus belluæ, ſemper dici Peccatum Beſtialitatis (quia etiam dæmon eſt diverſæ ſpeciei ab homine) ſed ultra hanc peccati malitiā etiam ſuperaddere vitium Irreligioſitatis, & Superſtitionis, ob ſocietatem cum dæmone habitam in illo actu venereo. Addendum etiam cum cit. Authore *n. 162.* quantum eſt ex parte affectus, talia peccata poſſe eſſe diverſæ ſpeciei: nam ſi quis cum dæmone coeat in forma mulieris affectu fornicario, adulterino, vel inceſtuoſo, erit præter peccatum Beſtialitatis, & Superſtitionis, etiam peccatum Fornicationis; Adulterii, vel Inceſtus, ratione illius pravi affectus, atque voluntatis, quam habet.

Sodomia, quid?

61. CONCL. II. *Sodomia* eſt Peccatum contra naturam, quo ex affectu ad indebitum ſexum vir concumbit cum viro, vel fœmina cum fæmina. Ita D. Thomas, *2. 2. q. 154. art. 11.* & alii.

Sodomitarum pœnæ.

62. Hoc peccatum eſt graviſſimum, atque in cælum clamans *Gen. 19.* ob quod Sodoma & Gomorra, cum finitimis civitatibus, cœleſti igne vindice conflagrarunt. Hinc Jure quoque Civili tanti ſceleris Rei igne concremantur: at Jure Canonico olim Layci excommunicabantur, Clerici verò deponebantur, & in Monaſterium detrudebantur. Nunc verò, quod attinet Clericos, juxta Bullam B. Pii V. quæ incipit, *Horrendum illud ſcelus* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit. 72. dicti Pont.*) Clerici ſodomitæ ipſo jure ſunt privati privilegio Clericorum & Dignitate, Officio, & Be-

& Beneficio Eccleſiaſtico : quamvis, quia hęc Conſtitutio eſt pœnalis atque requirens executionem externam, ea primum in conſcientia obliget poſt ſententiam Judicis declaratoriam. (c)

(c) Juxta dicta tr. 2. Diſt. 2. n. 40. & ſeq.

Indebitus concumbendi modus quid?

63. CONCL. III. Ultima ſpecies Peccati contra naturam, ſive *Indebitus concumbendi modus*, eſt peccatum contra naturam, per quod vir concumbit cum fœmina modo indebito, ita ut impediatur generatio, Ita Filliucius *loc. cit. n.* 156. & alii.

Quale peccatũ præpoſterus coitus inter conjuges.

64. Dicitur notanter; *ita ut impediatur generatio*: nam alioquin in rigore non erit Peccatum contra naturam, cum ei non conveniat definitio *n.* 43. data. Hinc ſecluſo hoc, ac etiam periculo impediendi generationem, præpoſterus coitus inter conjuges peccatum mortale non eſt: ordinariè tamen eſt peccatum veniale; & quidem grave in ſuo genere; niſi aliqua neceſſitas excuſet, utputà quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio propter pinguedinem aliter fieri non patitur. Et hinc conjuges ſic congredientes extra caſum neceſſitatis, graviter reprehendendi ſunt ob periculum impediendæ generationis Maſtrius *diſp.* 11. *Theo. Mor. n.* 135. Filliucius, Bonacina, & alii. Verùm occaſione prædictorum,

Peccata cõtra naturam diſtinguuntur ſpecie.

65. Quæritur I. An prædicta quatuor Peccata contra naturam diſtinguantur ſpecie in genere moris? Reſp. affirmativè; cùm Maſtrio *loc. cit. n.* 137. *ac ſeqq.* & communi. Ratio eſt: quia licèt opponantur eidem virtuti Caſtitatis, tamen ipſi opponuntur ſecundùm diverſam ſpecie rectitudinem. Et hinc diverſam difformitatem, atque diſſonantiam cum recta ratione continet Beſtialitas, & Sodomia, quàm ſimplex Pollutio.

Solvitur objectio.

66. Nec obſtat, quòd omnia hæc ſint Peccata contra naturam. Reſp. enim, Peccatum contra naturam eſſe genus reſpectu dictarum quatuor ſpecierum: alioquin enim, niſi intercederet ejuſmodi diſtinctio ſpecifica in genere moris, ſequeretur, quòd ſi quis ſemel habuiſſet Pollutionem, ſemel commiſiſſet Beſtialitatem, & ſemel Sodomiam; ſatisfaceret in confeſſione, dicendo: *Ter peccavi contra naturam:* quod eſt contra communem ſenſum Doctorum. Accedit Decretum Alexandri VII. hanc inter alias, ordine 24. Propoſitionem damnantis. *Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideòque ſufficit dicere in Confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.*

Plures Luxuriæ ſpecies cõcurrunt quandoq; in eodem actu.

67. Quæritur II. An plures Luxuriæ ſpecies, neceſſariò in Confeſſione explicandæ, quandoque in eodem actu concurrant? Reſp. cum Scoto *Quodlib.* 18. *§. de primo*, & Doctoribus communiter, affirmativè. Sic enim peccatum carnis à Clerico in Sacris conſtituto, vel alio habēte votum Caſtitatis, cum conſanguinea ſua conjugata commiſſum unà cum effuſione ſeminis, præter reatum Adulterii continet malitiam ſpecie diſtinctam Sacrilegii, atque inceſtus, & Peccati contra naturam. Idem contingere poteſt in deſideriis illicitis, & carnalibus: ſic quippè voto Caſtitatis obſtrictus, ac ſeipſum voluntariè polluens cum imaginatione, atque affectu ad perſonam conjugatam ſibi conſanguineam præter malitiam Peccati contra naturam, & Sacrilegii, etiam ob pravam illam concupiſcentiam internam, deſideriumque carnale, contrahit malitiam inceſtus, atque Adulterii, neceſſariò in Confeſſione aperiendam, utpotè circumſtantiam ſpeciem mutantem: & idem dicendum de ſimilibus.

QUÆSTIO VII.

De impudicitia, hoc eſt, de oſculis, tactibus, aſpectibuſque impudicis, an detur levitas materiæ in re venerea?

Impudicitia eſt circa oſcula, &c. venereos.

68. ADvertendum, quòd Impudicitia ſit circa oſcula, tactus, & alios actus circumſtantes actum venereum, prout notat D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 154. *artic.* 1. *ad* 5. de hac loquitur Apoſtolus ad Galat. 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria &c. Quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei*

non conſequentur. Quod ut melius intelligatur, ſit

Oſcula, tactus, & c. impudici, quale peccatum inter ſolutos?

CONCL. I. certum eſt, quòd oſcula, tactus, & amplexus impudici, id eſt, habiti cauſa delectationis venereæ, & ſenſibilis ex commotione ſpirituum generationi deſervientium conſurgentis, inter perſonas ſolutas ſint peccata mortalia. Ita Sanchez *de Matrim. diſput. 46. n. 7.* & communis aliorum; idque patet ex cit. tex. D. Pauli *Gal. 5.* cum concordantiis. Ratio eſt, quia ejuſmodi oſcula, tactus & amplexus impudici, ſuaptè natura ordinantur ad copulam carnalem, ad eamque proximè diſponunt ob vehementem corporis, ſpirituumque generationi deſervientium commotionem & hoc ipſo ſunt pollutio aliqua inchoata; ergo; Hinc Gloſſa *in leg. Quod ait. ff. Ad legem Iuliam de Adulteriis*, præparatoria Stupri refert his verbis.

Præparatoria Stupri, quæ?

Viſus, alloquium, tactus, poſt oſcula, factum.

Concordat Decretum Alexandri VII. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 40. damnantis: *Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis*,

Quid de oſculis, & amplexibus cauſa amicitiæ?

70. Dicitur notanter in Concluſione, *impudici, id eſt habiti cauſa delectationis venereæ*. Nam ſi oſcula, vel amplexus fiant cauſa amicitiæ ſecundùm morem patriæ, communiter excuſantur à peccato: quia oſcula, vel tactus de ſe non ſunt intrinſecè mali, ſed indifferentes: ſimulque hic fiunt ex honeſto fine, nimirum in ſignum mutæ benevolentiæ, pacis, & debiti obſequii. Nec obſtat, quòd inde conſurgat quandoque motus inordinatus ſenſualitatis: dummodò is inſurgens reprimatur, neque ei præbeatur aſſenſus; nam alioquin ejuſmodi prava complacentia foret peccaminoſa.

Vel tactibus ex joco, aut levitate habitis.

71. Deindè ſi tactus, amplexus, vel oſcula, ſolùm habentur ex joco, vel quadam animi levitate, aut alia conſimili ratione, non verò cauſa delectationis venereæ, per ſe loquendo non excedunt culpam venialem. Laym. *lib. 3. ſect. 4. n. 10.* citans communem Doctorum. Quamvis rectè idem poſt Sanchez *loc. cit. n. 11.* hinc excipiat tactus valdè turpes, & impudicos, utpotè partium vicinarum verendis, vel ipſarum verendarum: nam hi, ſi fiant abſque neceſſitate (quod additur propter dicenda *n. ſeq.*) inter perſonas diverſi ſexus, non excuſantur à mortali; cum ex natura rei ad delectationem veneream tendant, eamque valdè excitent.

Sive ex cauſa juſta, v. g. medendi, factis?

72. Rurſum ſi tactus in quacumque parte corporis, ſive proprii, ſive alieni, fiat cauſa medendi, aut alia neceſſaria, vel juſta, ſecluſo alio pravo affectu, nullum eſt peccatum: cùm talis contactus utpotè ex charitate ordinatus, vel alio juſto motivo procedens, ſit conſentaneus rectæ rationi. Notat tamen Leſſius *cit. l. 4. c. 3. n. 60.* poſt Navarrum *c. Si cui n. 13. de pœnitent. diſt. 1.* quòd mulier, præſertim virgo, non teneatur tale genus medicandi in partibus ſecretioribus admittere: tum quia mens caſta à tali curatione, non minùs, quàm à morbo abhorret: tum quia nemo tenetur admittere id, cui eſt conjunctum periculum motus pravi, aut delectationis carnalis.

An feminæ teneatur tale genus medendi admittere?

Quid de fricatione pudendorum.

73. Ex eadem cauſa neceſſitatis excuſatur tactus, ſeu fricatio propriorum pudendorum ad ſedandum pruritum, in illis partibus quandoque vehementiùs conſurgentem. Imò Layman *cit. ſection. 4. n. 13.* poſt Sanchez, & Petrus Marchantius *in Reſolutionibus, ad tomum 3. Tribunalis additis, caſu 3.* poſt Sancium, & Villalobum exiſtimant, non eſſe peccati damnandum, qui ejuſmodi moleſtiſſimum pruritum fricatione ſedare conatur, quamvis cum periculo pollutionis, dummodò non ſubſit periculum conſenſus in iſtam.

Tactus, & aſpectus impudici inter conjuges, an, & quale peccatum.

74 Additur inſuper in Concluſione, *inter perſonas ſolutas*. In primis enim conveniunt Doctores, conjugibus ejuſmodi tactus eſſe licitos, ſi ad copulam conjugalem referantur, utpote

potè

potè ad quam licitè ſe excitant. Deindè tactus, oſcula, & aſpectus ejuſmodi inter conjuges, ſi fiant cauſa ſolius voluptatis, ſunt quidem culpabiles, ſed non mortaliter etiamſi capiantur ob delectationem abſque intentione copulæ conjugalis: quia Matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis. Intellige, dummodò abſit periculum pollutionis: nam alioquin à mortali non excuſarentur. Bonac. *to.* 1. *q.* 4. *de Matr. pu.* 9. *n.* 6. Sanchez, Leſſius, Layman, Maſtrius, & alii communiter.

Num liceant inter Sponſos de futuro.

75. Num autem inter Sponſos de futuro liceant tactus, & oſcula, alia difficultas eſt. Et quidem tactus impudicos inter Sponſos non excuſari à mortali, paſſim fatentur Doctores, eò quòd hi proximè diſponant ad copulam, quæ non eſt illis licita. Quòd ſi oſcula, & amplexus de ſe non ſint impudici, ſimulque fiant abſque fine venereæ delectationis, ſed intuitu honeſti amoris, benevolentiæ, aut neceſſitudinis, culpa vacant. Navar. *cap.* 14. *Man. n.* 19. & ſequitur ex dictis *n.* 70.

Aut tactus in partibus honeſtis cauſa delectationis ſenſitivæ.

76. Verùm loquendo de hujuſmodi tactibus, qui poſt Sponſalia abſoluta fiunt cauſa delectationis ſenſitivæ in partibus cæteroquin honeſtis, variant Doctores. Et quidem Navarrus *loc. cit. n.* 12. Layman *n.* 11. Cajetanus, Sà, pluresque alii, eos excuſant à mortali, dummodò non ſubſit periculum pollutionis, vel conſenſus in actum turpem: quia (inquiunt) Sponſalia ſunt initium, ſeu prævia diſpoſitio Matrimonii, & ſic hos actus reddunt licitos, ſi abſit periculum pollutionis, vel ulterioris conſenſus: quamvis ejuſmodi periculum, aut ipſos tactus impudicos, præſertim ſi Sponſi ſoli abſque arbitris converſantur, ſpectata fragilitate humana rarò abeſſe, ultrò fateantur. Oppoſitum tenent Henriquez, Rebellus, & quidam alii, quorum ſententiam tutiorem, & probabiliorem cenſet Bonac. *loc. cit. n.* 6. & Maſtrius *diſp.* 1 *t. n.* 142. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia hæc delectatio à natura inſtituta eſt ut prævia diſpoſitio ad copulam, & conſequenter, cùm hæc inter Sponſos de futuro illicita ſit, idem cenſendum de illicita. Accedunt dicta ſuperiùs *n.* 69. ac pręcipuè Decretum Alexandri VII. ibidem citatum.

Tactus impudici inter perſonas ejuſdem ſexus, quale peccatum.

77. CONCL. II. Tactus impudici ſeu venerei inter perſonas ejuſdem ſexus, ſunt graviora peccata mortalia, quàm inter perſonas ſolutas diverſi ſexus. Ita Laym. *cit. ſect.* 4. *nu.* 13. Et ratio eſt: quia ejuſmodi tactus venerei ex natura ſua tendunt ad peccatum mollitiei, vel etiam ſodomię, quod gravius eſt ſimplici fornicatione.

In tactibus libidinoſis explicanda circumſtantia perſonarum complicis.

78. Circa hactenus dicta notandum quoque cum Sanch. *lib.* 9. *de Matr. diſp.* 46. *n.* 17. cum aliis; quos citat, contra quoſdam Neotericos, generaliter docente, quòd, quando tactus libidinoſi juxtà dicta ſunt peccatum mortale, neceſſariò in Confeſſione fatenda ſit circumſtantia perſonæ tum agentis, tum patientis v. g. an fuerit conjugata, conſanguinea, Voto obſtricta, &c. Nam hujuſmodi tactus ſunt ejuſdem malitiæ moralis, cujus eſt actus conſummatus copulæ; ad quam ſuaptè natura referuntur. Hoc ipſum ex profeſſo tradit Azor. *p.* 3. *l.* 3. *c.* 25. *q.* 5. allegans communem.

Aſpectus, verba, & cantus turpes inter ſolutos, quale peccatum.

79 CONCL. III. Aſpectus, turpiloquium, turpes cantilenæ, ac hujuſmodi, ſi cauſa delectationis venereæ inter perſonas ſolutas fiant, ſunt peccata mortalia. Ita Laym. *n.* 13. cum communi: nam ipſamet delectatio venerea talibus prohibita eſt, ergo & illud omne, quod fit cauſa illius venereæ delectationis. Hinc Salvator *Matth* 5. inquit *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*

Quid ſi fiant ex levitate, curioſitate, &c.

80. Dicitur, *ſi cauſa delectationis venereæ*. Nam ſi fiant ex quadam levitate, curioſitate, ob voluptatem, quæ præciſè ex ipſa narratione capitur, vel alium hujuſmodi vanum finem, non verò ob delectationem veneream, communiter venialia cenſentur, per ſe loquendo, etſi ratione ſcandali, vel periculi labendi in gravius peccatum, mortalia eſſe poſſint. Sanch. *cit. diſp.* 47. *n.* 34. *& ſeqq.* Leſſ. *lib.* 4. *de juſt. &* ju-

jure c.3.nu.63. & alii. Quòd ſi talia fiant inter ipſoſmet conjuges, patet ex dictis *n.74.* an, & quale ſint peccatum.

Diſcrimē inter tactum, & viſum.

81. CONCL. IV. Nihilominus datur aliquod diſcrimen inter tactum & viſum, in eo conſiſtens quod tactus, amplexus & oſcula, magis propinquè tendant ad concubitum; adeòque delectatio ſenſibilis inde conſurgens ordinariè ſit venerea & mortalis, atque ad eam Luxuriæ ſpeciem reducatur, in qua eſſet, ſi coitus ſequeretur, & propterea in Confeſſione exprimi debeat circumſtantia perſonæ tactæ. E contrà viſus, ſive aſpectus mulieris, quin & alloquium illius, propinquè non tendit ad concubitum, poteſtque ex pluribus titulis licitè fieri; puta ob debitam urbanitatem, aut ad ſe cognoſcendum poſteà, ſi iterùm convenerint, vel ad reprehendendam illius vanitatem, vel eam de rebus honeſtis commonendam. Quinimò ſi ejuſmodi aſpectus fiat ob ſolam curioſitatem, non erit niſi veniale peccatum, & nullum, ſi ob bonum finem utputà ob admirandam Dei potentiam. Navarr. *cap.16. Man. num.* 11. Maſtrius *diſp.*11. *Theol. Moral. n.*141. & alii.

Aſpectus curioſi, præſertim fixi, quàm periculoſi.

82. Fatendum tamen, quòd tales aſpectus curioſi, præſertim fixi & diuturni, ſint valdè periculoſi, & innumeri ex illis fuerint perducti ad lapſum. Nam exindè naturaliter conſurgit commotio ſpirituum generationi inſervientium, & in membris rebellio, & in affectu complacentia; quin & ipſemet diabolus ſeſe immiſcere ſolet, faciendo, ut ſpecies viſa aſſiduè obverſetur phantaſiæ, quæ ſenſim affectum allicit, & naturam commovet. Hinc non immeritò *Eccleſiaſtici c.*31. dicitur: *Nequius oculo quid creatum eſt?* Et Regius Pſaltes precatur Pſal. 118. *Averte oculos meos, ne videant vanitatem, in via tua vivifica me.* Et è contrà 2.*Petri* 2. ſcelerati quidam memorantur *oculos habentes plenos adulterii, & inceſſabilis delicti.* Undè & Daniel Senii illi, caſtam Suſannam deperienti, improperavit: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum.* Dan. 13.

83. Quæres, an detur levitas materiæ in re venerea? Reſp. In reſolutione hujus Quæſtionis variare Doctores. Affirmant nonnulli, quos citat Baſſæus *verſ. Peccatum l. n.* 7. pro hac ſententia allegans Sanchez, Navarrum, Sancium, Vaſquez, Scotum, & quoſdam alios. Rationem dant, quia non videtur ratio, cum in aliis materiis communiter poſſit dari levitas materiæ, & non in propoſito. Deinde, quis credat (inquiunt) quòd quis non poſſit ex levi & ſenſuali curioſitate aſpicere fœminam tranſeuntem, vel ejus manum aut pedem premere, digitos intorquere &c. quin ulteriùs velit progredi?

Levitas materiæ in re venerea, an detur. I. Sententia.

84. Alii diſtinguunt inter materiam luxuriæ, & veneream: nam luxuria (ajunt) latè patet ad omnem culpam pertinentem maximè ad ſenſum tactus: ſed res venerea, quam propriè vocamus libidinoſam, reſtringitur ad culpas pertinentes ad generationem. Qua diſtinctione ſuppoſita aſſerit hæc ſententia, in materia luxuriæ poſſe dari parvitatem materiæ, ut ſi fiat tactus levis ex joco, vel curioſitate, vel quando matres aut nutrices magna cum ſuavitate tangunt, vel oſculantur pueros tenellos, &c. Negat verò dari parvitatem materiæ in re venerea: nam eo ipſo, quòd venerea eſt, pariter eſt inchoatio copulæ, aut pollutionis, quæ inter ſolutos ſemper eſt peccatum mortale, dummodò ſit perfectè voluntaria. Maſtrius *diſp.*11. *n.* 145. poſt Tambur. *lib.*7. *cap.*8. §.1. & quidam alii.

II. Sententia.

85. Tertia, & cæteris probabilior, ſimulque communior ſententia aſſerit quamvis in materia venerea poſſit dari, & ſæpe numero detur, peccatum veniale ratione imperfecti conſenſus, vel ob defectum plenæ advertentiæ, & deliberationis, ut eſt certum, atque indubitatum; eò quòd in hac pugna quotidiana facillimè contingat aliqua negligentia in repellendis turpibus motibus, vel etiam imperfecta complacentia, ſufficiens ad peccatum veniale: nihilominus ait, in re tam lubrica ex ſola parvitate materiæ non dari peccatum veniale. Ita Sanch. *lib.*5.

III. Sententia, meritò tenēda ex authoritate.

in Decal. c. 6. n. 12. ubi priorem ſententiam ſuam revocat, ſimulque aſſerit, a Summis Pontificibus Clem. VIII. & Paulo V. hanc poſteriorem ſententiam eſſe approbatam. Concordat noviſſimum Decretum Alexandri VII. *n.* 69. jam citatum, in quo damnatur ſequens propoſitio, ordine 40. *Eſt probabilis opinio, quæ dicit eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.*

Et ratione. 86. Accedit ratio: quia omnis delectatio venerea eſt inchoatio quædam pollutionis: atqui omnis talis inchoatio, cæteroquin ſufficienter deliberata & voluntaria, eſt peccatum mortale; ergo. Major deſumitur ex Galeno *lib.* 14. *de uſu partium, cap.* 9. & 10. ubi ait, quod delectatio venerei ſit, quæ in carne conſurgit ex motu humoris ſeroſi, qualis eſt ſubſtantia ſeminis incaleſcentis per commotionem ſpirituum generationi ſubſervientium.

Solvitur rationes primæ. 87. Ad rationes contrariæ ſententiæ, n. 83. adductæ, atque ad primam earum dicitur, etiam in materia Blaſphemiæ, Perjurii, & quibuſdam aliis non dari peccatum veniale ex ſola parvitate materiæ: unde non mirum, quòd idem dicatur de materia ſeu delectatione venerea, cæteroquin plenè deliberata & voluntaria, cum quælibet harum ſit inchoata pollutio. Ad alteram dicitur, eadem non ratò excuſari à mortali, eò quòd non ob delectationem veneream, ſed potiùs ex joco, levitate, aut alio conſimili vano fine fiant; aliàs foret ſecus dicendum.

Et ſecundæ ſententiæ. 88. Ad ſecundam ſententiam, ejuſque fundamenta reſpondetur eodem modo: nam, quidquid ſit de data diſtinctione inter materiam luxuriæ, & rem veneream (quę ab aliis non admittitur, ſimulque pro ſolutione hujus difficultaris minus eſt neceſſaria) ad tactus ex ſe non impudicos, atque ex joco, levitate, vel curioſitate factos, jam patet ex dictis. Oſcula verò materna, vel Nutricum, indè meritò excuſantur, quia non ob delectationem veneream (nam hæc plenè voluntaria, non vacaret culpa gravi) ſed ex materno, caſtoque amore erga proprias proles, aut ætatem tenellam, innocentemque, proficiſci ſolent, quia igitur oſcula, juxtà conſuetudinem patriæ ex motivo amicitiæ facta, communiter excuſantur à peccato, non mirum, etiam oſcula materna, vel Nutricum, ad adblandiendum tenellæ ætati exhibita, pariformiter excuſanda fore.

DISTINCTIO V.

De Septimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Furtum, quæ quantitas ad Furtum mortale ſufficiat.

Septimi præcepti qualε. 1. Septimum Præceptum Decalogi per modum negationis traditur *Exodi c.* 20. illis verbis: *Non furtum facies*: eoque non tantum prohibetur Furtum, ſed etiam quæcumque injuſta rei alienæ contrectatio, aut damnificatio, quæ multiplicibus modis accidere poteſt: Inſuper virtute ejuſdem Præcepti præcipitur reſtitutio rei alienæ: quia, ſicut præceptum affirmativum includit virtualiter negativum (prout præceptum de diligendo Proximo involvit aliud, ne proximum injuſtè lædamus) ita è contra Præceptum negativum de non furando includit affirmativum, ut injuſtè ablatum reſtituamus, juxtà quod poſt S. Auguſt. dicitur Regul. Jur. in 6. *peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum*

latum. Nunc quantum attinet ad Furtum, ſit

Furtum quid?

2. CONCL. I. *Furtum* eſt occulta acceptio rei alienæ, domino rationabiliter invito. Ita in re communis Theologorum. Concordat textus *l. 1. de Furtis*, ibi: *Furtum eſt contrectatio rei fraudulosa lucri faciendi cauſa, vel ipſius rei vel etiam uſus ejus, poſſeſſioniſve*.

Tria ad Furtum concurrunt, quæ.

3. Tria ſiquidem ad rationem furti concurrunt. I. Quòd ſit contra Juſtitiam; nam Furtum aufert alienum domino rationabiliter invito. II. Quòd aliquis rem ab altero poſſeſſam auferat, vel contrectet lucri faciendi cauſa; nam Furtum propriè eſt rerum mobilium, non verò immobilium vel incorporalium, quæ contrectari, ſive ab uno loco in alium moveri nequeunt. Deinde per hoc differt Furtum ab injuſta damnificatione, utpotè in qua deſtruitur res aliena, nihil autem aufertur lucri faciendi cauſa. Tandem per hoc differt Furtum ab Adulterio, & homicidio, quæ ſunt peccata contra perſonam: item à Plagio, ſeu crimine Plagiatus (quod committitur ab eo, qui hominem liberum, v. g. uxorem, vel prolem alterius aufert ad vendendum, aut retinendum in mancipium) ſimulque à Raptu, de quo jam ſuprà. (a) III. Requiritur ad Furtum, ut res aliena occultè auferatur: nam per hoc differt Furtum à Rapina, quæ eſt occupatio rei alienæ cum violentia; nimirum dum ſciente domino, & vim patiente, aufertur ipſi invito ſuum.

(a) Diſt. 4. n. 39. & ſeqq.

Furtum non fit, ſi dominus non eſt rationabiliter invitus.

4. Additur notanter in Concluſione, & prima conditione Furti, *domino rationabiliter invito*. Nam qui ab amente, ebrio, vel furioſo gladium aufert, ne ille aliquem percutiat, Furtum non committit: etſi enim alter ſit invitus, non tamen eſt invitus rationabiliter. Similiter, qui in extrema neceſſitate conſtitutus ab alio aufert, quod ſibi ad vitæ ſuſtentationem eſt neceſſarium, furati non dicitur: tum quia non aufert alienum, eò quòd in extrema neceſſitate Jure naturæ ſint omnia communia: tum quia hac ipſa de cauſa alter non eſt rationabiliter invitus. (b)

(b) De hoc infr. n. 10. & 13.

Furtum quale peccatum?

5. CONCL. II. Furtum ex genere ſuo eſt peccatū mortale, licèt quandoque parvitas rei Furto ablatæ excuſet à mortali. Ita communis; idque patet ex eit. c. 20. Exodi: *Non furtum facies*. Item ex illo 1. Corinth. 6. *Neque fures, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt*. Quòd autem parvitas materiæ excuſet à mortali, patet de furante unicum obolum, vel hujuſmodi.

Quæ quātitas ſufficiat ad Furtum mortale.

6. Quænam autem quantitas ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale Furti, tot propemodum ſunt ſententiæ, quot capita. Cujus diverſitatis ratio eſt, quia malitia & gravitas Furti provenit ex damno, quod Proximo injuſtè infertur; non autem omnes patiuntur æquale damnum ex jactura ejuſdem quantitatis, ac rei. Siquidem majus cenſetur damnum ex re ablata tempore annonæ, minus tempore abundantiæ: majus, ſi auferatur pauperi; minus, ſi diviti: majus; ſi auferatur pecunia in loco, ubi modica reperitur, ſicque exigua pecuniæ quantitate poteſt vita ſuſtentari; minus, ubi argentum eſt in abundantia, &c. Hinc ſit

Ea definienda tū ex quātitate rei ablatæ, tum ex circūſtantiis, &c.

7. CONCL. III. Quantitas furti ad peccatum mortale ſufficiens non poteſt una certa abſolutè taxari, ſed ea prudentum arbitrio definienda eſt non ſolum ex quantitate rei ablatæ; ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ per Furtum læſæ, temporis, locorum, & hujuſmodi. Hæc ſententia eſt communior Doctorum, & patet ex proximè dictis: quia, quòd reſpectu unius cenſetur notabile, reſpectu alterius non cenſetur tale, ſed potiùs modicum, & parvi momenti. Similiter, quod tempore annonæ eſt quid magnum, tempore ubertatis cenſetur parvum, &c. Hinc benè conſiderandæ ſunt prudenti judicio omnes circumſtantiæ.

Taxatio eius iuxtà varios ſtatus hominum.

8. Juxta hanc ſententiam poteſt probabiliter dici cum Leſſio *lib. 2. cap. 42. num. 29. & ſeq.* quòd reſpectu omnium; etiam Regis, & hominis prædivitis, unus Aureus (vul-

(vulgo apud noſtrates unus Dugatus) videatur quid notabile. Deinde reſpectu mediocriter divitum quatuor Regales (*Regalis*, Italicè *Iulius*, valet decem circiter Crucigeros, aut tres Paceos noſtrates, ut indicat Lugo *diſp.16. de juſt.& jure, num.20.* Leſſius autem *loc. cit. num.* 30. quatuor Regales appellat unum florenum: alii parùm plus, vel minus, valere tales monetas æſtimant.) Quatuor, inquam, Regales vel unus florenus reſpectu mediocriter divitum cenſetur quid notabile, juxta Petrum Navarrum, & alios. Tertio, reſpectu Mechanicorum quantitas notabilis cenſetur duo Regales, vel aliquid ultra. Quarto, reſpectu Pauperis ſufficiet unus Regalis, vel etiam dimidius.

Alius modus taxandi juxta victum unius diei.

9. Alii verò, atque inter eos Sannig *diſt.10. de Inſtit. quæſt.1. num.7.* & Layman *lib.3. tract.3. part.1. numer.3.* probabiliter cenſent, eam eſſe notabilem Furti quantitatem, ac peccati mortalis materiam, quæ ad victum unius diei ſufficit illi homini, cui injuria Furti infertur. Veluti ſi à Mercatore valdè divite fueris duos, vel tres noſtrates florenos; à Cive mediocriter divite duodecim, vel quindecim paceos; ab Operario tres, vel quatuor paceos, à Mendico paucos nummos, quibus uno die utcunque ſe aluiſſet: nam auferre cuipiam victum unius diei, non immeritò quid notabile reputatur. Duo autem, vel tres Dugati, à quocunque tandem auferantur, etiam Rege potentiſſimo, peccatum mortale conſtituunt, juxta communem.

In extrema neceſſitate licitum eſt, aliena ſurripere.

10. Quæres utrum in extrema, vel etiam gravi neceſſitate, licitum ſit aliena occultè ſibi ſurripere? Reſp. I. In extrema neceſſitate id licitum eſt pro vitæ ſuæ conſervatione, niſi & ipſe detinens ſit in pari neceſſitate. Ita Scotus 4. *diſt.15. q.2. ad 5.* & alii. Siquidem in articulo extremæ neceſſitatis omnia ſunt communia: non quidem hoc ita intelligendo, quaſi per extremam neceſſitatem ſtatim transferatur dominium omnium rerum in habentem eam; ſed quia quoad jus utendi in ordine ad conſervationem vitæ, omnia tunc ſunt communia. Hinc *c. Exiit §. Nec quidquam, de verb. ſignif. in 6.* dicitur; *Nec jure poli in extrema neceſſitatis articulo ad providendum ſuſtentationi naturæ via omnibus extrema neceſſitate detentis conceſſa præcluditur; cum ab omni lege extrema neceſſitas ſit exempta.*

Niſi detinens ſit in pari neceſſitate.

11. Additur notanter, *niſi & ipſe detinens ſit in pari neceſſitate*. Tunc enim hoc non liceret, prout benè notat Doctor Subtilis *loc. cit.* Ratio eſt: quia tunc duplici jure res illa detinenti debetur; primò, propter æqualem extremam neceſſitatem: ſecundò, propter dominium, poſſeſſionemque rei à qua nunquam cecidit.

Magis debet quis diligere ſe quàm Proximum, quomodo?

12. Neque hiſce obſtat, quod quis magis debeat diligere ſe, quàm Proximum. Reſp. enim id intelligendum eſſe de dilectione ordinata: talis autem non foret, ſi quis magis vellet conſervationem injuſtam vitæ ſuæ, quàm conſervationem juſtam vitæ Proximi. Undè non obſtante dilectione ſui ipſius, magis debet latro ſuſtinere ſuſpendium, quàm occidere ſuſpendentem, ut evadat.

Objectio notabilis, &

13. Urgebis autem contra principalem reſponſionem. Innocentius XI. in Decreto 1679. die 2. Martii emanato, inter alias Propoſitiones damnavit etiam hanc, ordine 36. *Permiſſum eſt furari, non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi*, ergo data reſponſio non videtur poſſe ſubſiſtere. Reſp. negando conſequentiam: nam, ut habetur in Præfatione dicti Decreti, Propoſitiones illæ, *Sicut jacent*, ſunt damnatæ. Undè merito cavenda erit iſta. *Permiſſum eſt, furari in gravi neceſſitate*. Deindè allata noſtra reſponſio ſolum dicit, tunc licitum eſſe, rem alterius ſurripere pro vitæ ſuæ conſervatione, non autem aſſerit, permiſſum eſſe, furari in extrema neceſſitate: nam hac ſtante nequit dominus eſſe rationabiliter invitus, cum jure poli omnia ſint communia pro neceſſario uſu ad vitã conſervandam. Et quia Furtum eſt occulta

An tunc ſit licitum furari.

culta

culta acceptio rei domino rationabiliter invito, propriè loquendo implicat in terminis, Furtum committi, & dominum non eſſe rationabiliter invitum; aut, ſi hic ſit rationabiliter invitus, ejuſmodi Furtum eſſe licitum.

An idem poſſit fieri in gravi neceſſitate.

14. Reſp. II. In gravi duntaxat neceſſitate non eſt licitum furari, neque ſurripere rem Proximi. Ita conformiter Doctori Subtili *loc. cit.* Maſtrius *diſp.9. Theol. Moral.n.21.* appellans hanc ſententiam communiorem & veriorem, quamvis nonnulli apud Lugonem *diſp.16. de juſt. & jure, num.* 153. oppoſitam ſententiam probabilem cenſuerint. Deſumitur hoc inprimis ex allegato Decreto Innocentii XI. Accedit ratio; tum quia ſola extrema neceſſitas facit, ut omnia ſint communia, non verò gravis. Tum quia per oppoſitam ſententiam datur anſa non ſolùm pauperibus, verum & aliis in gravi neceſſitate conſtitutis, paſſim occultè alienum ſurripiendi, imò verius furandi, ut ſic evadere poſſint publicam ignominiam, ſtatus ſui amiſſionem, vitæ abbreviationem &c. Undè plurimùm Reſpublica perturbaretur, eo quòd tales neceſſitates crebriùs occurrere ſoleant.

QUÆSTIO II.

De minutis, ac Domeſticorum Furtis.

Modicum furans animo furandi plura, ſi poſſit peccat mortaliter.

15. CONCL. I. Si quis modicum quid auferat, animo tamen & voluntate plura auferendi, ſi poſſet, certum eſt, quòd peccet mortaliter. Ratio eſt clara: quia talis habet pravam voluntatem, & affectum furandi quantitatem notabilem, ſi poſſet: atqui ſola voluntas prava jam ſufficit apud Deum pro peccato gravi; ergo. Undè notat Layman *loc. cit. n.* 3. ſi pœnitens confiteatur, modicum quid ſe ſe furatum, eum quandoque à Confeſſario eſſe examinandum, an non habuerit animum plura ſurripiendi, ſi adfuiſſet occaſio.

An teneatur ad reſtitutionem.

16. Cæterùm talis fur, non obſtante pravo affectu interiori quantitatem notabilem furandi, ſi poſſet, non incurret ſententiam excommunicationis alicubi latam in eos, qui rem notabilem furantur: neque tenebitur ſub mortali (benè tamen ſub veniali, ſi poſſit) ad illius modici reſtitutionem.

Quomodo peccet qui per Furta minuta intendit diteſcere.

17. CONCL. II. Qui per Furta minuta intendit diteſcere, & conquirere notabilem pecuniæ quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, & quovis externo Furto minuto ex vi illius intentionis deliberatè procedente: Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti, invito Domino; ſimulque ſingula externa Furta procedunt ex intentione mortifera furandi ſenſim quantitatem notabilem. Undè de ſimilibus dicitur Proverb.11. *Statera doloſa abominabilis eſt apud Deum.* Et Deuter.25. *Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus, & minus &c. Abominatur enim Deus eum, qui facit hoc.*

Declaratur amplius.

18. Notat tamen Leſſius *cit. cap.*12. *num.* 48. in ſingulis hujuſmodi Furtis minutis non committi novum peccatum mortale, ſed continuari jam cæptum: omnes enim iſtæ acceptiones, & detentiones acceptorum, cenſetur una continua executio illius pravæ intentionis.

Solvitur notabilis inſtantia.

19. Nec obſtat dictis in Concluſione, quòd talis à pluribus ſucceſſivè minuta ſurripiens, nemini faciat, neque facere intendat notabilem injuriam; ac proinde non videatur peccare mortaliter. Reſp. enim; etſi nemo in particulari ſentiat grave detrimentum, tamen reſpectu Communitatis hoc eſt magnum incommodum, & valdè repugnans ſocietati humanæ; atque in omni Republica benè inſtituta adeo exoſum, ut gravibus pœnis paſſim puniri ſoleat: ſicque tanquam res admodùm noxia ſocietati humanæ, meritò ſub peccato mortali prohibita cenſetur.

20. Ex his infertur, quòd ſic furantes minuta utputà fraudantes pondera, menſuras &c. teneantur ad reſti-

Furantes minuta tenentur reſtituere quomodo? reſtitutionem iis à quibus accepetunt quantum poſſunt; v. g. in ſimili occaſione. Furta minuta commiſſa dominis minutim ſupplendo, aut ſi ii ignorentur, vel ampliùs conveniri non poſſunt, talia pauperibus erogando, prout in ſimili dicitur *c. Cùm tu de Vſuris*. Et meritò Innocentius XI. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 38. damnavit, *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per parva furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.*

21. CONCL. III. Non eadem quantitas, quæ ſimul accepta ſufficeret ad Furtum grave, ſufficit ad hoc, quando per plura fortuita Furta minuta ad eam pervenitur, ſed requiritur major quantitas. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia domini non ita facilè ſunt inviti in his Furtis interpolatis, & fortuitis; taliaque minùs ægrè ferre ſolent, quam ſi eadem quantitas ſimul ac ſemel auferatur. Undè Leſſius *loc. cit. num.* 46. inquit: Si mortiferè peccat, & ad reſtitutionem is tenetur, qui ab eodem homine aufert decem ſimul, requirentur quindecim, vel ſexdecim, aut etiam viginti, ut quis ſub mortale teneatur reſtituere ablatum per Furta minuta fortuita præſertim ſi longis intervallis facta ſint. *Ad Furtum mortale in minutis, requiritur major quantitas. Et qualis.*

22. Quæres nunc quoad alteram partem Quæſtionis, quid ſentiendum ſit de Furtis Domeſticorum, id eſt, uxoris, filiorum, famulorum &c.? Reſp. I. Certum eſt eos poſſe peccare mortaliter peccato gravi Furti, ſi rationabiliter, & graviter invito patrefamilias, notabile aliquid ſurripiant. Patet hoc ex illo generali Precepto Decalogi; *Non furtum facies.* *Per Furta domeſtica poteſt graviter delinqui.*

23. Solùm hic notandum eſt, etſi tales in Foro conſcientiæ verè ſint fures, adhuc tamen contra eos in Foro externo non dari propriam Actionem furti pænalem, & famoſam. Et quidem inter conjuges verè poſſe dari Furtum, adeò ut ejuſmodi res tanquam furtiva uſucapi non poſſit, quamvis ob honorem Matrimonii ceſſet inter eos *Actio Furti*, nec vocatur *Furtum* ſed meliori nomine *Amotio*, & inde ſequens *Actio rerum amotarum*: clare habetur *L. 1. & ſeqq. ff. de Actione rerum amotarum*, Similiter ſi filius, vel ſervus, ſurripiat patri, vel domino, Furtum committi, & rem effici furtivam, non autem inde naſci Actionem furti, textus eſt §. *His qui inſtit. de Actionibus quæ ex delicto &c.* Cùm non magis cum his, quos in poteſtate habemus, quàm nobiſcum ipſi agere poſſimus. *An ex iis naſcatur Actio Furti.*

24. Tandem, quòd alia Furta domeſtica, videlicet commiſſa a famulis, aut mercenariis nobiſcum degentibus, ſi leviora fuerint publicè vindicanda non ſint, ac proindè non pariant Actionem furti, patet ex *l. Reſpiciendum ff. de Pœnis*. Unde ſi per talia Furta læſis, poſtmodùm fiat debita ſatisfactio mediante reſtitutione ablatorum, ceſſat in Foro externo omnis Actio pænalis, & famoſa. Quod ſi hoc non fiat, ac proindè paterfamilias à domeſticis, vel eorum familiaribus, nequeat rem ablatam recuperare; tunc is etiam Judicis auxilium implorare poterit, quo hi ad reſtitutionem compellantur. Quinimò ſi eorum Furta ſint immodica, vel nimis multiplicata, etiam pœna corporali puniri ſolent; prout poſt Julium Clarum *lib. 5. Sentent. §. Furtum num. 22.* notat Layman *citat. cap. 1. nu. 4.* *Quid quoad Furta famulorum aut mercenariorum?*

25. Reſp. II. Certum videtur, ad Furtum grave Domeſticorum non ſufficere eandem quantitatem, quæ ad grave Furtum hominis externi ſufficeret. Ita Lugo *diſput. 16. de juſt. & jure, ſect. 4. num. 63.* & alii communiter. Ratio eſt: quia reſpectu Domeſticorum non ita facilè invitus eſt paterfamilias ſicut adverſùs extraneos, ut patet ex communi ſenſu hominum. *Ad grave Furtum Domeſticorum requiritur major quantitas. Quid de Furto filii familias.*

26. Et

26. Et quidem de filiis familias loquendo, parentes non rarò magis ſunt inviti quoad modum, quàm quoad ſubſtantiam. Et fortaſsè (ut inquit Lugo *loc. cit. n. 76.*) diſplicet uſus ipſe in tali, vel tali materia; non tamen volunt ſemper graviter obligare filium ad culpam lethalem in ea acceptione, & multò minùs ad reſtitutionem, poſtquàm pecunia conſumpta eſt.

Præſertim operantis in obſequium patris.

27. Adde ex eodem Lugone *num.* 77. & aliis, quando filius in commodum & obſequium patris ultra ſuum debitum operatur, & lucratur, poſſe in mercedem ſui laboris & obſequii (niſi aliundè præſtetur) aliquid accipere. Sed ne laxentur habenæ filiis ad Furta domeſtica, illud benè notandum eſt, quod dicitur Proverb. 28. *Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, vel à matre, & dicit, hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.*

Uxor ſurripiendo poteſt graviter peccare.

28. Uxorem quod attinet, ea quidem graviter peccat, & quidem mortaliter, ſi Summam notabilem ex bonis mariti, vel quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet; utpotè qui ex ipſis tenetur providere familiæ; ipſo rationabiliter invito accipiat. In hiſce tamen caſibus multa ſunt obſervanda.

Quæ quantitas ad hoc requiratur.

29. I. In hujuſmodi Furtis major ad peccatum mortale requiritur quantitas, quàm in aliis: hæc autem quantitas judicio prudentis; ſpectato ſtatu, opibus & cæteris, dijudicanda eſt, num ſit notabilis, & excedens notabiliter conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ conditionis, nec ne.

Quid ſi abſumat in bonum familiæ.

30. II. Si uxor abſumat in bonum familiæ, in quod maritus ipſe erat abſumpturus, ipſa non obligatur ad quidquam reſtituendum; prout erat alios notat Gobat *tract. 5. Quinarii, cap. 22. n. 28.* Ratio eſt: quia nullo damno reali, & æſtimabili, afficit hoc modo maritum; eſto affecerit eum injuria, uſurpando ſibi ipſius officium; atque adminiſtrationem bonorum communium.

Aut maritus non ſit invitus, &c.

31. III. Si maritus ipſe aut omninò invitus non ſit, ſed rogatus facilè concederet, aut ſi irrationabiliter ſolùm invitus non peccat uxor aliquid ex ejuſdem bonis ſurripiendo. Ratio eſt clara: quia aut maritus invitus non eſt, aut certè non rationabiliter invitus, uti ſupponitur, ergo uxor jam hoc ipſo non committit Furtum in tali caſu, prout liquet ex ipſa definitione Furti, de qua *n. 4. & ſeqq.*

Quid de bonis paraphernis uxoris?

32. IV. Poteſt inſuper uxor liberè donare ex bonis ſuis paraphernis, ſpectato Jure communi Cæſareo, ac niſi aliter inter virum & ipſam fuerit conventum; *l. Hac lege, C. de Pactis cõventis.* Verùm de hoc jam alibi. (c)

(c) Tr. 7. Diſt. 4. q. 2. n. 17.

Uxor poteſt facere donationes, & eleemoſynas, quas.

33. V. Poteſt etiam uxor ex bonis communibus facere donationes, & eleemoſynas ſecundùm conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ conditionis. Quòd vir vetet, videtur vetare exceſſum; alioquin foret irrationabiliter contrarius, ſeu invitus: ſiquidem uxor non eſt mancipium viri, ſed ſocia, habens etiam quandam auctoritatem adminiſtrationis, etſi viro ſubjectam, ne quid inordinatè fiat; undè nequit ei maritus omnes donationes, etiam moderatas, & rationabiles, prohibere.

Item in impenſas neceſſarias, pro ſuſtentatione familiæ.

34. VI. Inſuper poteſt uxor in ſuas, liberorum, totiuſque familiæ neceſſitates, atque adeò in victum, veſtitum, medicinas, accipere, & convertere tantum, quantum teneretur maritus; poſito, quòd hic præ avaritia, vel ignorantia non ſubminiſtret talia neceſſaria.

Aut aversione gravis damni.

35. VII. Poteſt ulterius uxor eas alienationes facere, quas neceſſarias rationabiliter judicat ad avertendum à marito grave damnum; ſive temporale, v. g. morbum, mortem, carcerem, ſi præ avaritia vel ignorantia id negligat maritus (ſicuti feciſſe Abigail, ad perpetuam ejus laudem legitur 1. *Reg. c. 25.*) ſive ſpirituale, largiendo eleemoſynas, ne Deus ipſum ob flagitia puniat, ſed miſericorditer convertat. Sic enim utiliſſimè gerit uxor negotium mariti, cujus damnum etiam redundaret in ipſammet uxorem, ac proindè is nequit rationabiliter eſſe invitus.

36. Ad-

Quid, ſi maritus ſit diſſipator bonorũ communium. 36. Addit Leſſius *lib. 2. cap. 12. n.* 87. & Layman *lib. 3. tract. 4. c. 13. n. 7.* Quando maritus eſt diſſipator bonorum communium patrimonii in potationes, largas donationes, vel mulieres, non prohiberi, uxorem, ſi ita opus eſſe videatur, occulta compenſatione uti(eò, quòd vir tali modo faciat injuriam uxori) aliquid de bonis mariti ſubtrahendo: dummodò caveat, ne ſoluto Matrimonio, propter ignorantiam factę occultę compenſationis, reſtitutio dotis ipſi denuò fiat.

Ad Furtũ grave famulorum major requiritur quãtitas. 37. Quantùm attinet ad famulos & famulas, certum quoque eſt, plus requiri in iis ad Furtum grave, quàm in extraneis. Ratio eſt: quia domini ſciunt, attenta fragilitate humana non poſſe, mortaliter loquendo, ita ab iis adminiſtrari res domeſticas ſibi commiſſas, quin aliquid, præſertim in eſculentis & poculentis, adhæreat manibus contrectantium: ſicut, qui conducit operarios in vineam, ſupponit pro certo, uvas ab ipſis comedendas uſque ad libitum & ſaturitatem, nec poſſe bovi trituranti os alligari.

Hæc unde colligenda. 38. Porrò, quænam quantitas ſufficiat ad peccatum mortale in famulis & ancillis, à multis pendet circumſtantiis, ac præſertim à liberalitate & tenacitate dominorum; quorum aliqui liberaliores ſunt, nec volunt erga famulos juris rigorem exercere, ſed humana & communi fidelitate contenti eſſe, dummodò cæteroquin ſua munia exactè præſtent.

Propoſitio damnata & ratio damnationis ejus. 39. Ne autem hujuſmodi famulis laxentur habenæ ad Furta domeſtica, Innocentius XI. hanc inter alias; ordine 37. Propoſitionem damnavit; *Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere, ad compenſandum operam ſuam, quam majorem judicant ſalario ſuo.* Et meritò dicta Propoſitio, *ſicut jacet, ut minimum tanquam ſcandaloſa, & in praxi pernicioſa,* damnata fuit: quia erat inductiva famulorum ad plurima Furta: eò præſertim, quòd judicium de inſufficientia ſalarii relinquebat ipſis famulis, qui ſtante quocunque dubio, ob naturalem erga ſeipſos affectum, facilè pro ſe judicarent; cùm tamen nemo poſſit eſſe judex in propria cauſa. Accedit, quòd iniquum ſit, patrem familias, qui eſt in poſſeſſione ſuorum bonorum, ſuperveniente dubio de ſufficientia ſalarii, per occultam ſurreptionem à dicta ſuorum bonorum poſſeſſione deturbare, contrà illud vulgatum: *In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis,* arg. c. In pari, de Reg. Juris in 6.

Quid in caſu manifeſtę injuſtitię. 40. Quòd ſi verò luce meridiana clarius ſit herum committere injuſtitiam, vel minuendo ſalarium ex juſtitia debitum, vel non ſolvendo mercedem pacto promiſſam, tunc dictæ Propoſitionis damnatio locum non habet: & poterit famulus in Judicio petere æqualitatem mercedis ſibi debitæ; aut, ſi ex aliqua cauſa id obtinere nequeat, extrajudicialiter ſibi occultè compenſare Jo: Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem 37. Innocentii XI. n. 28. & ſeqq.*

QUÆSTIO III.

De Cooperantibus ad Furtum, vel injuſtam Damnificationem.

Damnificatio injuſta dupliciter fit. 41. CErtum eſt, quòd contra ſeptimum Præceptum Decalogi non tantùm delinquatur per Furtum, aut Rapinam, injuſtè aliena ſurripiendo, aut violenter rapiendo; ſed etiam per quamcumque injuſtam Damnificationem Proximi in bonis fortunæ. Dupliciter autem hoc poteſt contingere: primò immediatè, ſeu per ſeipſum id exequendo; ut ſi quis per ſeipſum furetur, aut rapiat violenter rem Proximi, vel ipſius bona damnificet. Secundò, mediatè cooperando ad tale Furtum, Rapinam, vel Damnificationem; ut mandando, conſulendo, vel alio ſimili modo.

Novẽ genera cooperãdi ad Furtum, vel Damnificationem. 42. Cæterùm horum modorum cooperandi ad Furtum, vel Damnificationem alterius, novem ſunt genera, quæ non ſolum incurrunt reatum peccati cooperando ad tale injuſtum

(d) De hoc qu. ſeq. n. 60. & ſeqq.

juſtum opus , ſed etiam obligantur ad reſtitutionem in ſolidum (d) & hiſce commodis verſiculis aptè comprehenduntur.

Quilibet in ſolidum reddat prius injuriato.
Juſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus.
Participans, Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans.

Quorum priores ſex modi poſitivè cooperantur ad Furtum , vel damnum injuſtum inferendum ; tres autem poſteriores negativè, id eſt, omittendo id, quod ex officio, atque juſtitia facere tenebantur . Omnes autem haſce perſonas , prædictis verſiculis comprehenſas, oportet breviter declarare. Itaque

Juſſio, &

43. De *Juſſione* in primis loquendo hoc nomine ille ſignificatur , qui ita jubet , ut alterius animum ad Furtum , vel Damnificationem injuſtam inferendam moveat , ut ſi pater filio , dominus ſervo , aut aliis perſonis ſibi ſubditis , jubeat Furtum , aut Rapinam facere , vel aliud damnum Proximo inferre . Talis ſecundùm omnes non ſolum peccat jubendo opus pravum , ſed etiam cenſetur cauſa damni illati per eum , qui ejus juſſa ſequendo damnum intulit ; & conſequenter etiam tenetur ad reſtitutionem injuſtè ablatorum , ſive compenſationem damnificatorum .

Conſilii quos denotet.

44. De *Conſilio* nunc loquendo , ſub Conſilio ſeu Conſulente comprehenduntur ii , qui ſuo pravo conſilio permovent alterum ad aliquod malum damnum, ſive maleficium , Proximis injuſtè inferendum . Huc pertinent adhortationes , preces , atque promiſſiones , ut alter excitetur efficaciter ad damnum injuſtum inferendum . Et tales non ſolùm peccant mortaliter , ſi fraude , vel culpa lata (ut vocant Theologi) iniquum conſilium dederint , ex quo grave damnum Proximo ſubſecutum eſt , ſed etiam tenentur ad reſtitutionem .

45. Intellige , ſi altero pravum conſilium ſuum ſequente , grave damnum re ipſa ſequatur , nam , ſi ſecus fiat , id eſt , ſi alter pravum conſilium non ſequatur , ac proindè conſulens non fuerit efficaciter cauſa damni alicujus , etſi graviter peccaverit ratione pravi affectus interioris, datique mali conſilii, non tamen quidpiam tenetur reſtituere; eò quòd altero meliora conſilia ſequente, nullum inde damnum cuipiam actualiter evenerit.

Quando conſulens teneatur ad reſtitutionem.

Objectio notabilis.

46. Dices . Nullus tenetur ſequi conſilium , quinimò explorare , ac deliberare debet apud ſemetipſum , an illud ſibi expediat , necne , *L. 2: ff. Mandati* ; ergo non videtur, quod Conſulens unquam poſſit incurrere obligationem reſtituendi , Accedit Reg. 6. Juris in 6. ibi : *nullus ex conſilio dummodò fraudulentum non fuerit obligatur*, cùm concordantiis . Reſp. I. retorquendo argumentum : ergo cùm allata Regula Juris loquatur de conſilio non fraudulento , ſecùs erit dicendum de fraudulento , nam exceptio firmat regulam in oppoſitum .

Reg. 62. Juris in 6. declaratur.

47. Reſp. II. Argumentum , atque citatam Regulam , procedere de conſilio dato circa contractus , vel quaſi contractus : nam , ſi ex tali conſilio , tamen non fraudulento alteri illud exequenti , eveniat damnum , Conſulens ei ad nihil tenetur , ob rationes dictas . Secùs eſt de conſilio dato circa maleficia , vel quaſi , v. g. committendi Furtum, aut Homicidium : ſi enim ex tali conſilio fuit damnum cuipiam tertio efficaciter ſecutum , tunc in ſolidum tenetur Conſulens, non quidem illi , cui conſilium dedit (quia ipſe ſcire debebat, id ſibi non expedire) ſed alteri , contra quem conſilium dedit , quemque ſuo conſilio efficaciter damnificavit . Gloſſa *ad cit. Reg. 62. Juris in 6.*

Conſenſus quid importet.

48. Quoad *Conſenſum* adverte quòd nomine Conſenſus in propoſito intelligatur efficax approbatio , aut ſuffragium ad malum inferendum : veluti , ſi aliquis è Magiſtratu ,

tu ,

Digitized by Google

tu, Concilio vel Capitulo, præſtet ſuffragium, & conſenſum ad inferendum bellum injuſtum, vel quodcunque damnum iniquum.

Et quando cenſeatur efficax.

49. Et dicitur notanter, *efficax approbatio, aut ſuffragium*; id eſt, tale, à quo pendet, ut res fiat, ita ut ex ejuſdem efficaci influxu damnum injuſtum re ipſa ſubſequatur. Nam ſi à conſenſu tuo non pendeat, ut malum inferatur, nec ne, eò quòd auctoritatem nullam habeas; vel ſi abſque tuo conſenſu jam alii æquè fuerint parati ad damnum inferendum, non cenſeris cauſa damni efficax, ac proindè, licèt juxta gravitatem exceſſus potueris peccaſſe mortaliter ob pravam voluntatem, qua conſentiebas ad malum; nihilominùs ad reſtitutionem, ſeu damni recompenſationem non teneberis, quia per te re ipſa nullum efficaciter damnum illatum eſt. Et ex hoc innumeri caſus poſſunt reſolvi.

Palpo quis, & quando teneatur ad reſtitutionẽ.

50. Quoad *Palponem* ſciendum, quod nomine Palponis, ſeu Palpantis, intelligatur adulator laudans damnificantem, aut ſcelus patraturum commendas, ſic quòd ex hoc alter moveatur ad damnificandum. Huc pertinet exprobratio ignaviæ, quòd quis, v.g. injuriam acceptam nolit ulciſci, ac hujuſmodi. Et talis non ſolùm peccat juxta gravitatem materiæ, pravæque intentionis, ſed etiam tenetur ad recompenſationem gravis damni illati, quando ex tali adulatione, laudatione, aut exprobratione ignaviæ, alter efficaciter excitatur, atque impellitur ad maleficium perpetrandum. Ratio eſt clara: quia talis Palpo eſt cauſa efficax damni illati, nam ſine tali palpatione, (uti ſupponitur) damnum alteri non intuliſſet.

Recurſus, quid, & quomodo fiat.

51. Per *Recurſum* intelligitur hìc, quicunque refugium, aut ſecuritatem, vel quod libet receptaculum præbet malefactori, ex quo is movetur ad inferendum damnum. Et hæc aſſecuratio poteſt fieri vel receptando perſonam, vel rem ablatam, aut ejus inſtrumenta occultando, aliiſque ſimilibus modis, quibus alter animatur, atque efficaciter movetur ad inferendum Proximo malum, vel omittendam debitam reſtitutionem.

Participans, dupliciter fit.

52. Quoad *Participantem* eſt notandum, dupliciter aliquem poſſe eſſe participem, ſeu participantem damni illati. I. Quia participat de re injuſtè ablata, utputa quia eſt particeps prædæ, & hac ratione præter peccatum, quod incurrit, tenetur ad reſtitutionem pro ea parte, quæ ipſi obvenit. II. Si quis participet in ipſa actione mala, & injuſta, ut ſi quis adjuvet furem ad Furtum perpetrandum, v.g. ſcalas apponendo, vel ipſas fure aſcendente ſuſtinendo, excubias agendo, prædam aſportando, aut ſimiles actiones exercendo: quæ in talibus circumſtantiis proximè juvant ad peccatum. Additur, *Quæ in talibus circumſtantiis proximè juvent ad peccatũ*; nam secùs dicendum, ſi opus illud de ſe indifferens ſit, ſimulque proximè non juvet ad peccatum alterius, neque fiat ad cooperandum inferenti injuſtum damnum, ſed ob aliud rationabilem finem, v.g. ad reddendum licitum obſequium jure cuipiam debitum (c)

(c) Ad de dicta Tract. 4. Diſt. 7. Queſt. 2. num. 23. & 24.

Mutus

53. Quod attinet ad reliqua tria, nempè ly *Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans*, quibus indicantur negativè concurrentes ad Furtum, aut aliam injuſtam Damnificationem, in primis per *Mutum* intelligitur ille, qui id, ad quod ex officio tenebatur, omittit præcipere, ſi erat Superior; conſulere, ſi Conſultor; clamare, aut ſtrepitum facere, ſi erat Cuſtos rei, ad damnum.

Non obſtans, &

54. *Non obſtans* dicitur, qui omittit opem, vel operam qua poterat damnum impedire, & quam officio tenebatur navare: ut Princeps, Magiſtratus, Præpoſiti viarum, & ſimiles.

Non manifeſtans, quis.

55. *Non manifeſtans* denotat eum, qui, cùm ex officio teneatur, omittit manifeſtare malefactorem; idque

que ſivè ante factum, quando damnum erat impediendum; ſive poſt factum quando id eſt reſarciendum: ut Cuſtos rei alienæ cuſtodiendæ deputatus.

Et quomodo peccent, ac reſtituere teneātur?

56. Et quidem certum eſt, quòd tales peccent juxta gravitatem ſuæ negligentiæ, damnique inde ſequentis: utpote cùm ex officio teneantur impedire damnum, ſimulque illud impedire commodè poſſint, uti ſupponitur. Quinimò tales etiam ſuo modo tenentur ad reſtitutionem ratione damni ex ſua taciturnitate, vel non reſiſtentia Proximo emergentis, prout amplius patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* Hinc ſit

QUÆSTIO IV.

De Reſtitutione, atque ordine in ipſa ſervando, circa bona Fortunæ.

Reſtitutio, quid?

57. QUæritur I. Quid ſit Reſtitutio, & ex quibus cauſis oriatur. Reſp. I. *Reſtitutio* (ſic dicta, quaſi *rei* in ſtatum priſtinum *ſtatutio*) quantùm ad propoſitum, eſt actus Juſtitiæ, quo fit rei alienæ redditio, vel damni injuſtè illati compenſatio. Ita in re communis.

Eſt neceſſaria ad ſalutem.

58. Porrò Reſtitutionem eſſe ad ſalutem neceſſariam de præcepto, patet ex illo Decalogi: *Non furtum facies.* Quia ejuſdem rationis eſt, furari, & detinere rem alienam invito rationabiliter domino, dum reddi poteſt. Hinc S. Auguſtinus, *Epiſt.* 54. ac refertur c. Si res aliena, 14. q. 6. ait: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pænitentia, ſed fingitur: ſi autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Sed ut dixi, cùm reſtitui poteſt.* Hæc ille.

Duæ generatim ſunt radices, ſeu cauſæ reſtitutionis, quæ?

59. Reſp. II. Duæ generatim circa bona Fortunæ, ſive res temporales exteriores, ſunt radices, ſeu cauſæ Reſtitutionis: una ex parte rei acceptæ, ſeu poſſeſſæ; quæ domino ſuo reddi debet; altera ex parte juſtæ acceptionis; ſive damnificationis. Ratione prioris capitis tenetur quis reſtituere rem depoſitam, vel commodatam, ac hujuſmodi quando poſtulatur a domino, vel tempus præſtitutum elapſum eſt. Ratione poſterioris capitis non ſolùm tenetur fur reſtituere vero domino rem furtivam, ſed etiam injuſtè Proximum damnificans recompenſare damnum illatum, quidem in ſolidum, juxta Doctores communiter, & patet ex verſiculis *n.* 42. relatis. Sed occaſione horum

Obligatio reſtituendi in ſolidum, quid?

60. Quæritur II. Quid ſit Obligatio reſtituendi in ſolidum? Reſp. cum communi. Per *Obligationem reſtituendi in ſolidum* intelligitur illa, qua quis efficaciter ad furtum, vel damnum cooperans, obligatur ad reſtituendum, ſeu ſolvendum totum, ſi alii ſive principales, ſive cooperantes, non ſolverint. Quòd ſi unus eorum prius illi, qui paſſus eſt damnum, reſtituat, cæteri liberantur à debito Reſtitutionis in comparatione ad ipſum damnificatum (alioquin enim idem damnum ſæpius eidem deberet reſarciri, quod non exigit Juſtitia) adhuc tamen iidem tenebuntur pro rata portionis, quæ eos contingit, partem ſuam refundere illi, qui damnificato totum damnum prior compenſavit, atque reſtituit. Scotus 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. §. *De quarto*, & alii.

Qui omnes teneantur reſtituere ratione injuſtæ acceptionis, vel Damnificationis?

61. Quæritur III. Quinam ratione injuſtæ acceptionis, vel Damnificationis bonorum, Furtove, teneantur reſtituere? Reſp. I. Omnes illi tenentur ad Reſtitutionem in ſolidum, qui ſua juſſione, conſilio, conſenſu, vel alio ex prædictis novem modis fuerunt cauſa efficax damni injuſtè illati. Ita communis; idque deſumitur tum ex illo D. Apoſtoli, Rom. 1. *Non ſolum qui talia agunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Tum ex c. Notum ſit, 2. q. 1. ubi dicitur, quod *facientem & conſentientem par pœna conſtringit.* Tum tandem ex eo: quia omnes illi ſupponuntur fuiſſe cauſa efficax damni illius; nam, ſi vel talis juſſio, aut conſilium pravum non fuit in opus deductum, altero melio-

Digitized by Google

ta conſilia ſequente: vel ſaltem non fuit cauſa efficax damni, utpotè independenter à tali conſilio illati, nulla ex parte eorum oritur obligatio Reſtitutionis. (f) Unde ille vulgatus verſiculus, ſupra jam relatus, & loquens de omnibus prædictis novem damnificantium generibus, ſic de illis pronuntiat:

(f) Ut ſæpiùs dictum Quæſt. præc.

Quilibet in ſolidum reddat priùs injuriato.

Et hinc meritò Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 39. Propoſitionem damnavit: *Qui alium movet, aut inducit ad inferendũ grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionẽ.*

Cauſa totius dãni tenetur reſtituere totũ, cauſa partis partem.

62. Reſp. II. cum Leſſio *lib. 2. cap. 13. num. 32.* & aliis, quod ad priores quinque modos attinet, nempe *Conſulens, Mandans, Conſentiens, Laudans, & Receptans* (de ſexto modo, nempe de *Participante*, jam dictum eſt *n. 52.*) tenentur ii ad reparationem totius damni in ſolidum, ſi totius damni illati cauſa fuerunt: vel partis, ſi partis tantum illati damni cauſa extiterunt. Hinc ſequitur, quod ſi volenti furari decem, efficaciter juſſiſti, ſuaſiſti, &c. ut acciperet alios decem, teneris tantum ad decem: ſi verò is efficaciter non intenderat quidpiam furari, ad tuum autem conſilium furetur viginti, illo non reſtituente teneberis totos viginti reſtituere, eò quòd cauſa efficax fueris totius damni per Furtum illati, & ſic de ſimilibus diſcurrendum.

Quid de tribus modis negativè cooperantibus.

63. Reſp. III. Quod ad cæteros tres modos attinet, qui negativè cooperantur ad damnum Proximi tanquam *Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans*: iſti tunc ſolum obligantur, dum ex officio tenentur ad impediendum proximi damnum, idque ex culpa gravi non impediant. Leſſius ibidem *n.69. & ſeqq.* cum communi. Additur notanter, *dum ex officio tenentur*, nam qui non obligatur ad impediendum damnum Proximi ex officio, licèt teneatur ex Charitate, ac proindè non impediendo peccet, non tamen tenetur damnum reſarcire: cum violatio Charitatis non inducat neceſſitatem Reſtitutionis, ſed ſolum violatio obligationis Juſtitiæ; juxta Doctores paſſim.

Quo ordine ſinguli teneantur ad Reſtitutionem. Per Ordinem, quid intelligatur.

64. Quæritur IV. Quo ordine teneantur prædicti ad Reſtitutionem faciendam? Ubi per *Ordinem* non intelligitur prioritas temporis: omnes enim ſuo modo, & niſi aliundè excuſentur, obligantur ſtatim facere Reſtitutionem poſt Furtum, vel damnum Proximo injuſtè illatum, quamprimum fieri poteſt, cùm præceptum non retinendi rem alienam injuſtè, & conſequenter reſtituendi, ſit negativum, ſicque obliget ſemper & pro ſemper. Unde per *Ordinem* intelligitur hinc prioritas quoad gravitatem criminis, & obligationis.

Detinens rem alienam primo loco tenetur.

65. Reſp. I. Si aliquid Proximo injuſtè eſt ablatum, primo loco, & ante omnes tenetur is reſtituere, ad quem res furtiva pervenit. Ratio clara eſt: quia talis obligatur ratione rei alienæ apud ipſum exiſtentis, quæ obligatio eſt ſumma, nam quælibet res tranſit cum ſuo onere: ſimulque res aliena, quamdiu extat in ſpecie, per ſe debetur, ſemperque clamat, ut dici ſolet. Quod ſi is rem jam conſumpſerit, neque habeat aliundè, undè reſtituat; tunc altero loco tenetur Jubens, tertio Excuſator, & poſtmodum alii, ut in ſimili mox dicetur.

Quis ordo in Reſtitutione ob Damnificationem injuſtam.

66. Reſp. II. Si verò nihil ablatum eſt, ſed tantummodò damnum Proximo injuſtè illatum, primo loco tenetur is damnum reſarcire, qui coegit, vel fraude induxit, aut alteri imperavit damnum illud inferre, cui alter non fuit auſus contradicere; ut ſi Dux belli injuſti imperet militi, ut occidat, incendat, ſpoliet. Idem dicendum de eo, qui ſuo nomine procuravit fieri maleficium, ſeu injuſtam Damnificationem. Ratio utriuſque partis eſt: quia talis cauſa eſt primaria, movens cæteras, ac proindè tenetur ante alias ad Reſtitutionem. Imò ob hanc rationem notant Doctores, quod ſi talis reſtituat, aliæ concauſæ ſecundariæ non teneantur eidem quidpiam refundere. Secundo loco tenetur Executor, in quantum

Digitized by Google

fuit executor Furti, vel damni injuſtè illati. Tertio loco tenentur cæteri, qui conſilium ad illud dederunt, qui conſenſerunt, laudaverunt, aut recurſum vel obſequium præſtiterunt.

Si res furtiva caſu pereat apud furē, adhuc is reſtituere tenetur.

67. Quæritur V. Utrum, ſi res furtiva pereat apud furem, is adhuc teneatur ad Reſtitutionem? *Reſp.* Si res furtiva, vel aliàs injuſtè parta, caſu pereat, nihilominùs is, qui abſtulit tenetur ad Reſtitutionem pretii, niſi ea ſimiliter fuiſſet certo peritura apud dominum. Prior pars eſt D. Thomæ *2. 2. q. 62. art. 6.* & communis Doctorum. Ratio eſt: tum quia Reſtitutio ad hoc ordinatur, ut illi, qui per actionem injurioſam minus habet, ſuppleatur. Tum quia Reſtitutio generatim oritur vel ratione rei alienæ, vel ratione injuſtæ acceptionis, ſive Damnificationis; atque hæc in propoſito intervenit, ergo.

Niſi ſimiliter periiſſet apud dominum.

68. Additur, *niſi ea ſimiliter fuiſſet certò peritura apud dominum*, utpote inundatione aquarum, vel juſta incurſione hoſtium, aut hujuſmodi. Nam tunc non teneri furem, aut iniquum rei alienæ occupatorem ad Reſtitutionem, cenſet Covarr. *p. 2. in c. Peccatum, §. 6. n. 1.* Leſſius *lib. 2. cap. 12. nu. 92.* Sylveſter, & alii contra quoſdam oppoſitum tenentes; quia ſi res certò apud dominum æquè peritura fuiſſet (ſecùs, ſi de hoc ſit dubium) nullum notabile detrimentum eidem accidit, eo quod perierit apud furem; vel iniquum illum detentorem, & non potiùs penes ipſum dominum.

Reſtitutio, cui facienda?

69. Quæritur VI. Cui facienda ſit Reſtitutio? *Reſp.* cum Doctore Subtili *in 4. diſp. 15. q. 2.* & communi aliorum, ponendo quaſdam regulas generales, quæ deſumuntur ex Jure Canonico *c. Cum tu de Vſuris*: ubi circa reſtitutionem uſurarum (& eadem ratio eſt de aliis malè ablatis) habetur ſtatutum, *Quod ii, qui uſuras extorſerunt, cogendi ſunt eas his, à quibus extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere: vel his non ſuperſtitibus, pauperibus erogare: dummodo in facultatibus habeant, ut iis eas poſſint reſtituere: cùm juxta verbum Beati Auguſtini, non remittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus, undè uſuras valeant reſtituere, non debent ulla pœna mulctari, cum eos nota paupertatis evidenter excuſet.* Hæc Pontifex *loc. c.* Undè iſta applicando ad noſtrum propoſitum, ſit

I. Regula quoad hoc.

70. Regula I. Reſtitutio eſt facienda ipſi damnificato, ſi poſſibile eſt; id eſt, ſi, qui damnum intulit, novit eum, & habeat ipſum præſentem, vel eidem mittere poſſit abſque majori incommodo, quàm illud, quod mittendum eſt, eſſet utile ipſi, cui mittitur.

II. Regula.

71. Regula II. Si non ſit poſſibile Reſtitutionem ipſi damnificato facere, quia ipſe mortuus eſt, aut abſens, reſtituendum erit ejus hæredibus, ſeu propinquis. Nam Lege Naturæ præſumitur, quòd damnificatus in caſu talis impotentiæ potius velit Reſtitutionem fieri ſuis hæredibus, ſeu propinquis, utpotè quibus Jure naturali magis conjunctus eſt, quàm aliis extraneis.

III. Regula.

72. Regula III. Si neutrum horum fieri poteſt, vel quia tam ipſe, quàm ejus propinqui neſciuntur, aut jam mortui ſunt, vel quia majores ſumptus eſſent ponendi in mittendo; quàm illud valeat illi, cui mitti deberet; reſtituendum erit pauperibus vice illius.

Reſtitutio, quando facienda.

73. Quæritur VII. Quando facienda ſit Reſtitutio? *Reſp.* Reſtitutio regulariter loquendo, & niſi adſit alia cauſa rationabiliter excuſans, ſtatim facienda eſt, quam primum commodè fieri poteſt. Ita communis, & ratio eſt. Quia *reſtituere* eſt actus præcepti negativi, quo tenemur non detinere alienum domino rationabiliter invito; ac proindè obligat ſemper, & pro ſemper. Undè ſicuti tenemur, ab alio quocunque actu peccati mortalis ceſſare ſtatim, ita etiam ab injuſta detentione rei alienæ.

Quid in caſu impedimenti temporalis.

74. Dicitur, *domino rationabiliter invito.* Nam ſi eſſet impedimentum ad tempus legitimè excuſans Proximum à facienda Reſtitutione, ipſe, cui res injuſtè ablata eſt, vel non erit invi-

tus,

rus; vel ſaltem non rationabiliter, quòd alter differat Reſtitutionem exteriorem ad aliquod tempus opportunius. Undè talis, ſuppoſita voluntate reſtituendi, quàm primum poteſt, non peccat Reſtitutionem differendo. Verùm de hoc inferiùs *Qu. 6.*

QUÆSTIO VI.

Ex qua culpa oriatur obligatio Reſtitutionis ratione damni dati?

Damnificatio quid.

75. PRæſens Quæſtio potiſſimùm procedit de Damnificatione non lucroſa, ſivè damno dato abſque eo, quòd aliquid commodi, ſeu lucri, exindè perveniat ad damnificantem atque definiri ſolet, quòd ſit jactura data in bonis externis Proximi abſque eorum uſurpatione. Et per hoc ejuſmodi injuſta Damnificatio differt, ſaltem materialiter, à Furto & Rapina, aliiſque iniquis uſurpationibus; eò quòd fur, vel iniquus invaſor rem alienam ſibi vendicet, atque indè lucrum capturus in uſum ſuum accipiat: ſecùs ſit in damno dato; utputà ſi quis ædes vel ſegetes Proximi incendat, ejus animalia interficiat, &c.

Ea variis modis accidere poteſt.

76. Cæterùm hujuſmodi Damnificatio in rebus externis Proximi, primùm dupliciter poteſt accidere: videlicet uno modo, deſtruendo illud, quòd actualiter aut virtualiter habet, v. g. domum incendendo, animalia ejus in tenera ætate occidendo, recentes arborum plantationes eradicando, &c. Altero modo, impediendo eum, ne aliquod bonum conſequatur, ad quod adipiſcendum ſpem concepit. Deinde id fieri poteſt cum, vel ſine culpa aliqua Theologica, aut Civili, ſive lata, levi, ſive leviſſima, (g) Et tandem damnificatio illa contingere poteſt extra officium, & contractum; aut in officio, ſeu interveniente aliquo contractu, v. g. Commodati, Depoſiti &c. Et de his omnibus modis per ordinem reſtat dicendum.

(g) Vide de his Tract. 8. Diſt. 2. n. 24. 25. & 36.

77. CONCL. I. Regulariter loquendo, & in Foro tum externo, tum conſcientiæ, nemo tenetur ad Reſtitutionem ob damnum alteri ſubſecutum vel illatum; ſi nulla culpa Theologica, aut Juridica intervenit. Ita in re communis. Sic nemo tenetur de damno dato rebus hoſtilibus in bello juſto, vel illato ad ſe defendendum cum moderamine inculpatæ tutelæ, aut quod dat Judex exequendo munus ſuum in puniendis Reis, & hujuſmodi, prout aliundè liquet.

Si nulla culpa intervenit, ob damnum datum nemo regulariter reſtituere tenetur.

78. Deinde hoc idem dicendum, ſi caſu fortuito, atque ſine omni culpa Theologica, & Civili, damnum datum fuit: ut ſi infans, vel furioſus, qui eſt incapax culpæ, damnum intulit, *c. Illud relatum*, 15. *q.* 1. *& l. Sed & ſiſſ. ad Legem Aquiliam*: nam quia tales doli capaces non ſunt, damnum ab eiſdem illatum reputatur inter caſus fortuitos, niſi culpa alicujus alterius præceſſerit.

Quid, ſi infans aut furioſus damnum intulit.

79. Tandem generaliter, ſi quis aliquid operetur, v.g. in loco deſerto emittat ſagittam, adhibita omni diligentia, ne culpiam damnum eveniat, & tamen non obſtante omni ſua cautela nihilominus alteri damnum ſequatur, non tenetur reſtituere: quia aberat omnis culpa ex parte ejus. Undè *cap. ult. de Injuriis & damno dato*, Pontifex ſic ait: *Sanè, licèt qui occaſionem damni dat, damnum videtur dediſſe; ſecùs eſt tamen in illo dicendum, qui ut non occideret, de contingentibus nihil omiſit.*

An adhibita fuit omni cautela, ne damnum ſequatur.

80. Additur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo*. Fallit enim hoc, ſi animal tuum abſque alia culpa tua damnum intulit, ut putà percutiendo, vel occidendo animal Proximi, aut ſegetes depaſcendo: teneberis enim damnum illatum reſarcire, niſi tali obligatione teipſum eximere velis, tradendo animal vivum, quod damnum intulit, pro occiſo, aut pro damno per illud illato, *cit. cap. ult. de Injur. & damno dato*, juncta *L.* 1. *ff. Si quadrupes pauperiem, &c.* Inſuper, ſi res apud aliquem ſit ex contractu, v. g. Commodati, atque expreſsè de

Quid, ſi animal damnum intulit.

(h) Tr. 8. Diſt 2. h. 37 & 38

hoc conventum fuerit, tenebitur is etiam de caſu fortuito; prout alibi (h) dictum.

Dolo vel fraude damnum inferens, ad quid teneatur?

81. CONCL. II. Qui dolo, vel fraude damnum dedit, certum eſt, quod peccet mortaliter, atque ſub gravi culpa ad Reſtitutionem teneatur, ſi quantitas rei damnificatæ ad quantitatem notabilem aſcendat: imò talis injuſtè damnum inferens rem alienam deſtruendo, vel deteriorando, tenetur reſtituere non ſolùm damni dati valorem, ſed etiam lucrum ceſſans, ac quodlibet aliud damnum ex illa injuſta læſione cauſatum. Ita communis. Nam lex Juſtitiæ, quæ læditur, horum omnium recompenſationem exigit, ut injuſtè damnificato ſatisfiat.

Quid, ſi quis dolo aut fraude alium impedivit à conſecutione alicujus boni?

82. CONCL. III. Loquendo de bonis primum conſequendis, ſi quis directè (hoc eſt, intentione damnificandi Proximum) eundem metu injuſtè incuſſo, fraude vel dolo, impedit à conſecutione alicujus boni, v. g. Officii ſive Beneficii, ſibi ex juſtitia needum debiti, ſed ſolùm ex liberalitate alterius conferendi: tenetur quidem eidem ad aliquam reſtitutionem, non tamen obligatur ipſi reſtituere totum illud bonum, neque valorem eidem æquivalentem, ſed aliquam duntaxat portionem; pro ratione illius ſpei conſequendi dictum bonum. Ita Scotus 4. *diſp.* 15. *q.* 2. *ad ultimum principale*. Cavellus *in Scholio ibidem*, & alii. Ratio prioris partis eſt: quia, licèt alter jus needum habuerit ad rem, quam alius ex mera liberalitate collaturus fuiſſet, jus tamen habuit, ne per media illicita & injuſta, videlicet per vim, ſeu metum injuſtè incuſſum, fraudem aut dolum, ab ejuſdem conſecutione impeditur: undè ſi quis eum taliter injuſtè impediat, tenetur ipſi ad recompenſam pro ratione valoris ſpei, qua ſperabatur illius boni conſecutio. Altera pars ex eo patet: quia multum intereſt inter habere, & propè eſſe; ergo.

Quid, ſi hoc accidit abſque, vi, dolo aut fraude?

83. CONCL. IV. Quod ſi quis impediat alterum à conſecutione alicujus boni ſine vi, metu, fraude aut dolo, idque fiat non ex animo nocendi Proximo, qui impeditur, ſed ex intentione proprii commodi, vel alterius amici, ad nullam tenetur Reſtitutionem. Ita cum Doctore noſtro *loc. cit.* Maſtrius *diſp.* 9. *Theol. Mor. n.* 35. & alii.

Corollarium.

84. Hinc ſi quis ſciat, teſtatorem velle Legatum aliis relinquere, & precibus ab illo obtineat, ut voluntatem ſuam mutet & potius ſibi aut ſuo conſanguineo relinquat, nulla hinc conſurgit obligatio reſtituendi: quia hoc totum fit ſine ulla fraude, dolo, metu, aut alia injuſtitia; ſimulque quilibet habet jus procurandi ſibi bonum, ſervatis circumſtantiis, juſtis & honeſtis.

Aptiſſima declaratio præmiſſarum Concluſionum.

85. Hoc ipſum Doctor Subtilis *loc. cit.* paucis verbis, ſimulque aptiſſimo exemplo, amplius declarat, dicens: *Si quis tantummodo propriæ utilitati intẽdebat providere, & ſic procurat ſibi, & ex conſequenti alius præter intentionem illius damnificatur, iſte ad nihil tenetur illi: quia licet unicuique ſibi ipſi providere, alio neglecto. Confirmatur hoc per illud l. 1. §. Iidem aiunt, ff. de aqua pluviali arcend. Si præſcindo venas in fũdo meo, per quas derivabatur aqua ad puteũ alterius, intẽtione nocẽdi ſibi, teneor ad reſtitutionem damni. Sed ſi hoc facio ſine fraude, intendens conſulere propriæ utilitati, ut quia mihi eſt utile facere murum, qui non poteſt convenienter fundari ſine præciſione illarũ venarũ, nõ damnifico aliũ: quia ius habeo faciendi utilitatẽ meã in fundo meo. Et ff. de regul. iur. Nemo damnũ facit, niſi qui illud facit, quod facere ius non habet. Iſte autẽ habet ius procurandi ſibi beneficiũ ſervatis circumſtãtiis iuſtis & honeſtis.* Hæc Scotus.

Inferens damnum extra officium & contractum, ex qua culpa teneatur reſtituere?

86. CONCL. V. Qui nec ex officio, nec ex contractu obligatus eſt ad alterius damnum præcavendum, pro Foro conſcientiæ ſolum tenetur ad Reſtitutionem damni, ſi noceat ex culpa Theologica, non autem ob culpam merè Civilem levem, vel leviſſimam. Prior pars eſt communis inter Doctores, quamvis iidem poſtmodum in hoc diſſentiant, utrum ad inducendam obligationem gravem reſti-

ſtituendi in Foro conſcientiæ; ſufficiat culpa Theologica venialis, vel requiratur mortalis.

An tunc ſufficiat culpa Theologica venialis, vel requiratur mortalis?

87. Et quidem ſufficere culpam Theologicam venialem; probabilius cenſet Layman *lib. 3. tract. 3. part. 1. cap. 6. num. 4.* eò quòd altera radix obligationis reſtituendi, ſit injuſta acceptio, ſive læſio: ſed qui per venialem injuriam damnum infert, revera alterum injuſtè lædit; ergo. Oppoſitum nihilominùs tenet Leſſius *lib. 2. cap. 7. n. 29.* poſt Sotum, & alios idemque probabile cenſet cit. Layman: nam, quando duntaxat culpa venialis interceſſit, v. g. ob imperfectam animi conſiderationem, actus ille in genere moris, atque injuriæ non eſt perfectus; atqui actus in genere moris, & injuriæ imperfectus utpute elicitus cum imperfecta advertentia rationis, non poteſt eſſe cauſa obligationis gravis atque perfectæ in eodem genere; pro Foro conſcientiæ: ergo. Addit tamen idem Leſſius, quod quando damnum illatum grave eſt: ordinariè loquendo culpa, ſive negligentia, qua commiſſum eſt, cenſeatur mortalis, niſi aliundè conſtet non eſſe.

Per culpã Theologicam, quando cenſeatur damnum illatum?

88. Cæterùm per culpam Theologicam, & peccatum propriè dictum tunc cenſetur quis damnum intuliſſe quando vel ex directo nocendi propoſito, abſque juſta cauſa damnum intulit, vel quando perfectò damni inferendi periculo, actione aliqua non abſtinuit, cùm potuiſſet ac debuiſſet abſtinere; vel quando damnum inferri non impedivit; cùm potuiſſet, atque ad hoc ex Juſtitia tenebatur, prout deſumitur ex *cap. ult. de Injuria & damno dato.*

Ex ſola culpa civili levi, aut leviſſima, non oritur obligatio reſtituendi pro Foro conſcientiæ?

89. Altera pars Concluſionis eſt cit. Leſſii *n. 24.* Lugonis *diſp. 8. de juſt. & jure, ſect. 3. & 4.* ac aliorum. Ratio eſt: quia nemo tenetur in ſuis actionibus majorem diligentiam adhibere adhoc, ut non cenſeatur alterum injuſtè lædere, quàm communiter homines ejuſdem profeſſionis in talibus præſtare ſolent, ne ſibi, vel aliis noceant: ſed qui admittit culpam civilem levem (idem à fortiori dicendum de culpa leviſſima) omittit diligentiam, quam communiter homines talis conditionis non adhibent: hi enim communiter non ſolent eſſe diligentiores, aut diligentiſſimi: ergo. Undè fit, quòd ejuſmodi damnum potiùs cenſeatur caſuale & fortuitum, quam ipſi voluntarium, ſaltem in Foro conſcientiæ.

Secus pro Foro externo.

90. Dicitur notanter, *in Foro conſcientiæ.* Nam ſecùs eſt dicendum in Foro externo: qui enim ex negligentia merè civili, ſive ea ſit culpa levis, ſivè leviſſima, damnum intulit, in Foro externo per Actionem ex Lege Aquilia de damno dato, ad integram ejus recompenſationem compelli poteſt: prout habetur *cit. cap. ult. de Injuriis & damno dato,* ibi: *Si culpa tua datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitia tua ſiv, negligentia evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere. vel jacturam.* Concordat Jus Civile *L. 2. & ſeqq. ff. ad Legem Aquiliam,* & alibi.

Ratio diverſitatis.

91. Verùm hæ Leges, ceu nimis rigidæ, & in Foro animæ vix practicabiles, in hoc cum tanto rigore non videntur receptæ: ac proindè in Foro conſcientiæ, ante condemnationem judicis, ad nihilum obligatus eſſe cenſetur, qui abſque culpa Theologica, ſive peccato injuſtitiæ, per culpam civiliter duntaxat æſtimatam, fuit cauſa cujuſpiam damni ſubſecuti, nullo præcedente contractu. Siquidem fini dictarum Legum, nec non & boni communis emolumento abundè ſatiſfit, ſufficienterque providetur, eò quòd prædictę perſonæ in Foro externo, & poſt ſententiam Judicis, etiam in Foro conſcientiæ, ad damnum reſarciendum obligentur.

Ac notabilis inſtantiæ ſolutio.

92. Dices. Si talis non tenetur in conſcientia ante ſententiam Judicis, ergo neque poſt ipſam tenebitur, quin potius ejuſmodi ſententia erit injuſta. Reſp. negando conſequentiam: nam cum ejuſmodi Leges volentes reſarciri damnum etiam

ex culpa levi, atque leviſſima datum, juſtiſſimis de cauſis, atque intuitu totius boni communis latæ fuerint; partim, ut quilibet ampliùs invigilet, ne ſua, vel ſuorum culpa damnum aliquod Proximis inferatur, ſicque pax communis, & publica civium quies, atque indemnitas bonorum ſuorum conſervetur; partim, ut præcaveatur innumeris fraudibus, & malitiis hominum, quæ in Foro externo ſunt difficilioris probationis: ſententia Judicis conformiter dictis Legibus lata meritò etiam in Foro conſcientiæ obligat, non obſtante, quòd ante eam necdum adfuerit hujuſmodi obligatio reſarciendi damnum ex culpa merè Civili, vel leviſſima, & ſine omni culpa Theologica illatum.

Quæ ſit obligatio reſtituendi ob dānum in officio datum?

93. CONCL. VI. Loquendo de obligatione reſtituendi ex damno in officio dato, nemo tenetur in Foro conſcientiæ ad reparandum damnum ex culpa duntaxat levi, aut leviſſima in officio commiſſa, ſed duntaxat ex culpa lata, quæ Theologicè ſit gravis & mortalis. Ita Leſſius *lib. 2. cap. 7. n. 31.* & alii. Ratio eſt, quæ ſuprà: nemo enim tenetur in officio ſuo eſſe diligentior, doctior, ac prudentior, quàm ejuſmodi homines paſſim eſſe ſolent.

Corollaria.

94. Infertur proindè, quòd Magiſtratus, Medicus, Advocatus, Architectus, & hujuſmodi Officiales, in Foro conſcientiæ immunes ſint à culpa, atque obligatione reſtituendi, ſi eam habeant, adhibeantque doctrinam, prudentiam, ac diligentiam, quæ paſſim aliis ejuſmodi officiis communis eſt. Unde ſi contingat, Advocatum cadere cauſa, eò quòd non præſtiterit, quod doctiſſimus & diligentiſſimus præſtitiſſet, fecit tamen bona fide, quod ſolent diligentes & docti in ſimilibus præſtare, non tenetur ad aliquam Reſtitutionem. Idem dicendum de Medico, Architecto, Magiſtratu, & aliis hujuſmodi.

Limitatio circa profitētes

95. Excipe tamen, niſi quis ad extraordinariam diligentiam ſeſe obligaſſet, profitendo ſe diligentiorem, ac peritiorem aliis, & hac ratione eum, quis talem quærebat, ad ſe pertraxiſſet. Tunc enim tenetur ex culpa levi, & leviſſima, ſecundùm quantitatem culpæ, quia eo ipſo ſumma diligentia, ſaltem implicitè, deducta fuit in pactum.

extraordinariam diligētiā.

De obligatione reſtituendi ex contractu, remiſſivè.

96. Tandem quæ ſit obligatio reſtituendi ex Contractu, v. g. Commodati, depoſiti &c. ſuperiùs (i) in proprio loco dictum eſt.

(i) Trac. 8 diſt. 2. qu. 4 per totum.

QUÆSTIO VI.

De cauſis excuſantibus à Reſtitutione, vel omninò, vel ad tempus.

Cauſæ excuſantes à Reſtitutione variæ.

97. Cauſas excuſantes à Reſtitutione plures adducunt Doctores, adeò ut Leſſius *lib. 2 de juſt. & jure, c. 16. nu. 1.* poſt Jo. Medinam enumeret duodecim, Gregorius à Valentia quindecim, & Reginaldus *lib. 1. cap. 23. nu. 250.* ſexdecim adducat. Earum principaliores ſunt, quæ ſequuntur.

I. Impotentia, ſeu inopia debitoris.

98. Prima cauſa excuſans à Reſtitutione, eſt *Impotentia*, ſeu inopia debitoris. Hæc ab omnibus Doctoribus admittitur, & ratio clara eſt; quia ad impoſſibile nemo tenetur. Unde D. Auguſtinus, relatus *can. Si res aliena 14. quæſt. 1.* notanter ait; *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum; ſed, ut dixi, cùm reſtitui poteſt. Plerumque enim qui aufert, amittit ſive alios patiendo malos, ſive ipſe malè vivendo: nec aliud habet, unde reſtituat. Huic certè non poſſumus dicere, Redde, quod abſtuliſti.* Hæc Sanctus Auguſtinus.

Per hanc ſuſpēditur, nō autem extinguitur obligatio reſtituendi.

99. Circa quod notandum I cum communi; per dictam Impotentiam, ſeu inopiam debitoris, ſuſpendi quidem obligationem reſtituendi, non autem penitus extingui. Undè excuſat non omninò, ſed duntaxat ad tempus, quamdiu videlicet durat illa impotentia: nam quando quis eſt impotens: pro tunc quidem non tenetur, cùm reſtituere non poſſit; tenebitur tamen poſteà, ſi ad pinguiorem fortunam per venerit, prout habentur *l. Odoardus de Solutione.*

100. Ex

Limitatur in caſu extrem. neceſſitatis.

100. Excipitur tamen is, qui in extrema neceſſitate quidpiam accepit, atque conſumpſit; utpura panem, vel aliud quidpiam ad victum vitamque conſervandam neceſſarium: talis enim, juxtà ſatis communem Doctorum, non tenetur reſtituere, etiamſi poſtmodum perveniat ad pinguiorem fortunam. Ratio eſt: quia in extrema neceſſitate ſunt omnia communia; ergo accipiens, & conſumens alienum in actuali extrema neceſſitate conſtitutus; re ipſa alienum non conſumpſit, ſed id, quod ſibi cum altero tunc erat commune; & conſequenter ea neceſſitate tranſacta, ad nihil tenetur alteri ex Juſtitia.

Niſi quis alienum ante eam accepiſſet.

101. Dicitur notanter, *accipiens, & conſumens alienum in actuali extrema neceſſitate*. Nam, qui alienum accepit ante illam extremam neceſſitatem, non liberatur ab obligatione, deinceps, poſtquam devenerit ad pinguiorem fortunam, reddendi æquale: quia iſta obligatio ortum habuit ab illa injuſta acceptione, quæ per ſupervenientem extremam neceſſitatem non eſt extincta, ſed ſopita, Scotus 4. *diſt.* 15. *q.* 2. *ad* 5.

Aut res ablata poſt eam adhuc extaret.

102. Deindè; ſi res ablata non fuerit conſumpta in ipſa neceſſitate, ſed poſt eam adhuc extet, tenetur quis eam reddere. Undè accipiens equum alterius, ut manus inimicorum evadat, vitamque ſalvet, ceſſante hoc periculo tenetur equum reſtituere, nam ad illam neceſſitatem ſublevandam non fuit neceſſarius ipſemet equus, ſed ſolùm uſus ejus, & conſequenter, cùm res adhuc extet in ſpecie, oportet eam reddere: quia extrema neceſſitas non tribuit jus ad ampliùs; niſi quantùm opus eſt ad eam ſuperandam. Leſſius *lib.* 2. *c.* 16. *n.* 3. & communiùs.

Gravis neceſſitas dat facult. pariter differendi reſtitutionem.

103. Notandum II. conformiter Scoto *cit. q.* 2. *§. de quinto ſcilicet &c.* paucis hanc materiam ſubtiliter pertractanti, quem alii communiter ſequuntur, quòd neceſſitas non ſolùm extrema, quando, ſi debitor reſtituat, fame v.g. periturus eſt; ſed etiam gravis, quando, ſi reſtituat, vitam difficulter ſuſtinebit, vel ſtatu ſuo juſtè, & non per rapinam, vel uſuras, neq; per alia media illicita acquiſito excidet, facultatem præbeat ſaltem differendi Reſtitutionem, aut paulatim & per partes reſtituendi. Ratio eſt: quia quilibet rationabiliter (ſubdit Scotus) *debet magis velle, quod vitetur magnum incommodum proximi reſtituentis, quàm modicum incommodum ſuum, vel nullum in illa modica dilatione reſtituentis*. Hæc ille.

Regulæ duæ circa hoc.

104. Notandum III. Quòd ad propoſitum noſtrum, & conformiter Doctori Subtili *loc. cit.* duæ paſſim à Doctoribus ponantur regulæ generales, quas refert Layman *lib.* 2. *tract.* 2. *c.* 12. *n.* 1. Prima eſt: *Nemo tenetur reſtituere cum ſuo notabiliter majore detrimento, quam ſit creditoris commodum.* Secunda *Quotieſcunque dominus, ſive creditor rationabiliter contentus eſſe debet, ut reſtitutio differatur, poteſt differri, quamvis ille invitus ſit.*

Quid, ſi creditor ſit in pari neceſſitate.

105. Cæterùm prædicta doctrina, aſſerens, neceſſitatem gravem in ſenſu explicato excuſare a Reſtitutione, quaſdam patitur limitationes. Et primò quidem ea intelligenda eſt: niſi creditor ſit in pari neceſſitate: quia tunc tenebitur quis ei reſtituere, juxtà communiorem ſententiam. Ratio eſt: quia in pari neceſſitate, & cauſa, potior eſt conditio creditoris, quam debitoris, multoque magis melior debet eſſe conditio innocentis, quàm nocentis, ſi debita ex delicto ſunt contracta. Excipiunt quidem nonnulli extremam neceſſitatem, in qua (inquiunt) melior eſt conditio poſſidentis, cum omnia tunc ſint communia. Sed de hoc ipſo Doctor noſter ibidem, & quidam alii non immeritò dubitant, ob rationes allatas; quæ fortiùs urgent, quando & ipſe creditor rem adhuc, ſaltem civiliter, poſſidet. (K)

(k) Vide dicta ſuperiùs n. 10. & ſeqq.

Quid, ſi quis ſtatū ſuum acquiſivit injuſtè v. g. per rapinas, uſuras &c.

106. Limitatur ulteriùs data doctrina, dummodo quis ſtatum illum juſtè, & non per rapinas, vel uſuras, neque per alia media illicita acquiſiverit. Quia, ſi quis rapinis, uſuris aut ſimilibus fraudibus ad aliquem

honorabilem ſtatum perveniſſet, teneretur etiam cum ejus amiſſione ſtatim reſtituere. Ratio eſt: tum quia *fraus & dolus alicui patrocinari non debent*, c. Sedes, &c. Ex tenore, de Reſcriptis. Tum quia hoc non eſt tam ſtatum ſuum amittere, quam alienum dimittere, & ad ſuum reverti. Veruntamen hoc ipſum intelligendum eſt, niſi debitor ille paſſim habeatur vir probus & honeſtus, ita ut non poſſit ſubito ſtatum ſuum mutare, niſi de ſuis fraudibus ſe infamet, tunc enim ſenſim poſſet reſtituere, quia periculum infamiæ excuſaret, ne ſtatum teneretur, ut mox dicetur. Siquidem

II. Periculum infamiæ, vitæ vel membrorum.

107. Secunda cauſa excuſans à Reſtitutione, eſt *Periculum infamiæ*, & multo magis *vitæ* vel *membrorum*: nam ob tale periculum poſſe differri Reſtitutionem, donec ejuſmodi periculum ceſſet, paſſim tenent Doctores. Ratio eſt; quia bona ordinis inferioris, non ſunt neceſſariò reſtituenda cùm detrimento bonorum ordinis ſuperioris. Hinc enim communiter docetur, utporè fundatum in ratione naturali, quòd magis diligenda ſint bona animæ, quàm corporis: deindè magis bona corporis, quam famæ: & tandem magis bona famæ, quàm fortunæ, juxta illud Proverb. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ*, cum concordantiis.

Quid, ſi poſſit fieri Reſtitutio per alium.

108. Circa hoc tamen rectè obſervat D. Thomas 2. 2. *quæſt. 62. art. 6. ad 2.* & ſequuntur alii, quòd qui non poteſt per ſeipſum reſtituere abſque detrimento famæ, vel corporis (v. g. rem clam reponendo in loco debito ac ſecuro, ut ad dominum perveniat) poſſit autem ſic reſtituere per aliam perſonam ſecretam & fidelem, utputà per ſuum Confeſſarium, id faciendum eſſe. Ratio eſt: quia ſi hoc modo poterit fieri Reſtitutio abſque periculo famæ (atque etiam vitæ, & membrorum) ex una parte ceſſant rationes differendi Reſtitutionem; ex altera verò parte urget præceptum reſtituendi quamprimùm fieri poterit.

Cautela circa hoc ſervanda.

109. Cæterùm monet Navarrus *cap. 17. Manual. n. 67.* poſt S. Antoninum, cautè hoc eſſe practicandum; & conſultum fore, quod per illam perſonam intermediam petatur ſyngrapha à creditore, in qua is confiteatur, ſe accepiſſe tantam Summam per N. pro ſolutione ejus, quod alius (ſine hujus nominis expreſſione) ſibi debebat: eaque ſchedula poſtmodùm debitori, ſive pœnitenti clam reddatur. Ratio hujus cautelæ eſt; quia ſi quis in genere debeat quidpiam reſtituere, v. g. decem florenos, vel etiam aliquid injuſtè acquiſitum in ſpecie, utputa torquem auream furto ſublatam; idque committat perſonæ intermediæ, quam fidelem exiſtimavit, v. g. Confeſſario, ad reſtituendum, ſed ea defraudet, vel aufugiat, non ceſſabit obligatio primi debitoris. Leſſius *cit. cap. 16. dubit. 6.* Layman *n. 9.* & communior aliorum.

Et quid iuris ſi alter defraudet?

Nam ſi res fuit indeterminatè debita, v. g. pecunia decem florenorum, ea, ſi caſu pereat, perit domino ſuo, qui in propoſito eſt debitor. Quod ſi verò debeatur res quæpiam in ſpecie, quæ fuerat injuſtè acquiſita (ſecùs, ſi juſtè fuiſſet obtenta, utputà inventa) tunc interceſſit culpa; ſicque, qui rem ejuſmodi ſurripuit, tenetur de caſu ejus fortuito, eò quòd apud dominum non ita periiſſet.

III. Condonatio Creditoris.

110. Tertia cauſa excuſans à Reſtitutione, eſt *Condonatio creditoris*. Hæc, ſi fiat cùm debitis conditionibus, excuſat à Reſtitutione, juxta omnes. Ratio eſt: quia, cùm creditor ſit dominus ſuæ rei, poteſt is cedere juri ſuo, illudque debitori remittere, & donare; quo facto exſpirat obligatio Reſtitutionis.

Quæ conditiones adeam requirantur.

111. Dicitur, *Si fiat cum debitis conditionibus*: nam ad hoc ex communi ſententia requiruntur ſequentes tres conditiones. Prima eſt, ut hæc remiſſio, ſeu Condonatio, ſit omninò libera, hoc eſt, non extorta metu gravi, vel fraude. Secunda, ut is poſſit condonare. Tertia, ut talis Condonatio non ſit à Jure prohibita: ſive,

Digitized by Google

ſive, quod Jus non reſiſtat Condonationi.

Sufficit quandoq; remiſſio rationabiliter præſumpta.

112. Circa hoc punctum advertit Lugo *diſp.21. de juſt. & jure, ſect.4. n.52.* quòd, ſicut ſufficit remiſſio creditoris expreſſa, ſic etiam poſſit ejuſdem remiſſio, & voluntas rationabiliter præſumpta, excuſare debitorem à Reſtitutione, vel ſaltem à ſtatim facienda. Hinc ibidem *n.* 53. advertit poſt Molinam, excuſari poſſe à peccato mortali aliquando domeſticos, qui aliqua ſurripiunt, invito quidem domino quoad modum ſurripiendi occultè, & ſine licentia, non tamen quoad ſubſtantiam rei acceptæ; quia, licèt dominus ſit invitus circa talem acceptionem, tamen poſtquàm res conſumpta eſt, aliquando non eſt invitus quoad retentionem.

Regula circa hoc.

113. Unde regula generalis colligi poteſt (ſubdit idem Lugo) ad excuſandos plures pœnitentes à Reſtitutione, quando ſcilicet putant, quòd ſi per ſe, vel per alios, manifeſtarent domino ſuum debitum, ipſe liberaliter condonaret, & nollet obligare ad Reſtitutionem: jam enim datur voluntas præſumpta domini ſufficiens, ut retentio non fiat invito domino quoad ſubſtantiam rei.

Aliud notabile.

114. Advertit ulterius citatus Author *n.* 54. communè ſatis eſſe ſententiam, quæ dicit, non eſſe Furtum grave, quando aliquis accipit rem non petitam, quam ſi petiiſſet, dominus dediſſet. Quòd alii extendunt etiam ad eum caſum, quando domino diſplicet modus ille accipiendi ſine licentia, dum tamen non diſpliceat ſubſtantia; pro quo utroque aſſerto plures ab ipſo allegantur Doctores. Veruntamen hi paſſim notant allatam doctrinam non habere locum, quando dominus non concederet rem ad illum uſum: ut ſi dominus concederet quidem aliquid libenter ad comedendum, tu autem accipias ad vendendum, ad quod dominus etiam rogatus non concederet.

IV. Si res reſtituenda, ſit creditori nocitura.

115. Quarta cauſa excuſans à Reſtitutione, eſt. *Si res reſtituenda ſit creditori nocitura.* Tunc enim ejus Reſtitutionem eſſe differendam ex motivo Charitatis, nec ſtatim fieri debere, donec periculum talis nocumenti ceſſaverit, fatentur omnes Doctores. Solet hoc vulgari exemplo declarari: Si quis v. g. apud alterum arma, vel gladium ſuum depoſuit, & poſtmodum factus inſanus eadem repetit, ut aliquem occidat, vel lædat; in tali caſu Depoſitarius non tenetur mox gladium reſtituere, ſed oportet ejus Reſtitutionem differre.

V. Præſcriptio.

116. Quinta cauſa eſt *Præſcriptio*. Hæc enim, poſtquàm bona fide, ac tempore à legibus definito, aliiſque debitis concurrentibus conditionibus jam abſoluta eſt, non ſolùm in Foro externo, ſed etiam in Foro conſcientiæ vim habet excuſandi debitorem à Reſtitutione; adeò, ut licèt poſtmodum certò conſtet, rem fuiſſe alterius, eam amplius reſtituere non teneatur. (l)

(l) Ut dictum tr. 7. diſt. 6. nu. 5. & ſeqq.

VI. Compenſatio.

117. Sexta cauſa excuſans à Reſtitutione, eſt *Compenſatio*: ſi videlicet quis abſtulit quidpiam ab eo, qui tantundem ſibi tenebatur ſolvere. Veruntamen ſciendum, quòd hujuſmodi occulta Compenſatio in Foro conſcientiæ non ſit licita, niſi concurrentibus ſequentibus conditionibus.

Conditiones ad occultam compenſationem, ut ſit licita, requiſita.

118. I. Ut debitum ſit certum: id eſt, ut moraliter conſtet, rem eſſe tuam, aut tibi ex Juſtitia deberi: nam in dubio melior eſt conditio poſſidentis, ſicque non licet mediante occulta Compenſatione alterum privare ſua poſſeſſione. Inſuper non licet uti occulta Compenſatione, ſi res illa non eſt debita ex Juſtitia, ſed ſolùm ex gratitudine: nam hæc non inducit ſtrictè & propriè dictum debitum. II. Ut non poſſis rem illam alia ratione recuperare, vel ſaltem non abſque notabili moleſtia, aut expenſis, vel amiſſione favoris, aut benevolentiæ, ſive jactura honoris: ut ſi debitum quidem ſit certum, ſed tibi deſint probationes; tunc

enim

enim locus erit occultæ Compenſationi. III. Ut non fiat Compenſatio in re alterius, ſed in re ipſius debitoris: nam Compenſatio non aliunde, ſed ex bonis debitoris fieri debet, alioquin tertius injuſtè gravaretur. IV. Ut in Compenſatione non plus accipiatur, quàm debetur: alioquin exceſſus ille foret contra Juſtitiam, ſicque in conſcientia reſtituendus. V. Ut abſit periculum ſcandali, ne videlicet Compenſatio alicui imputetur tanquam Furtum: item, ut abſit periculum infamiæ, ne talis deprehenſus tamquam fur habeatur, & puniatur; nam Judices ſolent tales Compenſationes punire ut furta, præſertim ſi debitum non poſſit liquidò probari. Bonacina *tom. 2. diſp. 1. de Reſtit. quæſt. ult. punct. 2. num. 10. & ſeqq.* Leſſius *lib. 2. cap. 12. num. 57.* & alii.

VII. Ceſſio bonorum, & quid juris hæc tribuat?

119. Septima cauſa à quibuſdam aſſignatur *ceſſio bonorum*, qua debitor ea relinquit creditoribus. Veruntamen rectè inter alios notat Navarrus *cap. 17. Manual. num. 86.* quod, quamvis Ceſſio bonorum in Foro externo excuſet quoad debita ex contractibus orta: ne debitor propter ea poſſit conjici in carcerem, *arg. L. 1. C. Qui bonis cedere &c.* & quoad nonnullos alios effectus; nihilominùs in Foro conſcientiæ non magis excuſat Ceſſio bonorum, quam neceſſitas ſine Ceſſione excuſaret. Undè poſt Ceſſionem ſunt cedenti ſuæ artis inſtrumenta, & aliqua ad victum judicio boni viri neceſſaria relinquenda, *l. Qui bonis. ff. de Ceſſione bonorum.* quæ tamen etiam ſine Ceſſione retineri poſſunt, cum nemo pro facienda Reſtitutione teneatur ſe ſpoliare neceſſariis vitæ, ita ut mendicare cogatur.

Aliæ cauſa excuſantes à Reſtitutione generatim.

120. Præter has principaliores cauſas, quæ excuſant ab obligatione Reſtitutionis, vel omninò, vel ad tempus, dum conſtat, certam alioquin adeſſe obligationem reſtituendi: dantur variæ aliæ, quæ in tantùm excuſant, quantenus vel non conſtat, hic & nunc adeſſe obligationem reſtituendi; ut fit, quando ignoratur, vel rationabiliter dubitatur, num res, quam quis poſſidet, ſit aliena, nec ne. Vel quia ob varias circumſtantias fit, quod reverà obligatio reſtituendi hic & nunc non incurratur, ut, ſi quis accipiat alienum in extrema neceſſitate, vel ſi quis inferat damnum hoſtibus, ex eiſdemque prædam agat in bello juſto, & alia hujuſmodi plura, quæ ex propriis locis erunt deſumenda. Itaque loquendo ſolùm de prioribus

VIII. Ignorantia, quòd res ſit aliena.

121. Octava cauſa excuſans à Reſtitutione, eſt *Ignorantia probabilis, vel invincibilis juris, aut facti, quod res ſit aliena*. Nam talis ignorantia excuſat à peccato, ergo etiam à Reſtitutione. Porrò, quantùm ad propoſitum

Et hæc alia facti, alia juris.

122. *Ignorantia probabilis, vel invincibilis, facti* eſt illa, qua quis probabiliter, vel ex errore invincibili exiſtimat, rem eſſe ſuam, quæ reverà non eſt ſua; prout fieret, ſi quis bona fide rem alienam per hæreditatem acquiſivit. *Ignorantia juris* eſt, qua ignoratur, quid ſit juris: quando v. g. jus eſt obſcurum, & controverſum de aliquo contractu, num ſit licitus, nec ne; vel quando quis conſulit Viros doctos ſuper obligatione reſtituendi, qui reſpondent nullam adeſſe obligationem, cùm tamen reverà à parte rei ſubſit, tunc enim ſequens eorum reſponſum ignorantia juris laboraret.

IX. Dubium, & quando.

123. Nona cauſa excuſans à Reſtitutione, eſt *Dubium*, quòd poſſidens poſt adhibitam ſufficientem diligentiam inveſtigando, num res ſit ſua, vel alterius, adhuc habet: ſiquidem in dubio melior eſt conditio poſſidentis, juxta *Reg. 65. Iuris in 6.* Proindè talis, vi hujus rationis licitè poteſt retinere rem, quamdiu dubitat, num res illa ſit ſua, vel alterius. Et hoc ipſum extendere oportet ad dubium circa injuſtam damnificationem ſubortum: unde Leſſius *lib. 2. cap. 13. num. 38.* afferit, communem fermè Doctorum ſententiam eſſe, ſi

ſe, ſi quis ſolùm dubitet, an cauſa damni fecerit, v. g. an alios ſuo conſilio, vel laude efficaciter permoverit ad damnum inferendum, nec ne, talem non teneri ad Reſtitutionem; cùm in dubio melior ſit conditio poſſidentis.

Tacentur aliæ. 124. Plures aliæ cauſæ, veluti excuſantes ab obligatione reſtituendi adducuntur à Doctoribus, ut dictum *nu.* 97. ſed præmiſſæ ſunt principaliores: cæteræ verò vel minùs ad praxin conducunt, vel rariùs occurrunt, quas proinde huc adducere non eſt neceſſe.

DISTINCTIO VI.

De Octavo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

De Detractione, & variis ipſam concernentibus.

Octavo Decalogi Præcepto quæ prohibeantur. 1. Octavum Præceptum Decalogi, *Exodi capit.* 20. *& Deut. cap.* 5. hiſce verbis comprehenditur. *Non loqueris cōtra proximum tuum falſum teſtimonium.* Eoque juxta communem Doctorum ſententiam prohibetur omnis injuſtitia, & injuria, quæ Proximo verbis inferri poteſt: ut ſunt, Detractio, Contumelia, Convitium, Irriſio, Suſurratio, Mendacium, & hujuſmodi, quæ ſub falſo Teſtimonio contra Proximum tanquam ſub principaliori comprehenduntur, ut notat D. Thomas 2. 2. *q.* 122. *art.* 6. De quibus proinde breviter in hac Diſtinctione tractandum erit, incipiendo à Detractione: cujus natura ut exactiùs intelligatur.

Honor, & Fama differunt quomodo? 2. Advertendum eſt, quòd, quamvis Honor, & Fama quandoque ſumantur pro eodem, reverâ tamen differant. Nam *Fama bona* eſt communis opinio virtutis, ſapientiæ, & rerum præclarè geſtarum alterius: *Honor* autem eſt teſtimonium excellentiæ alterius. Item Fama conſiſtit in interiore opinione, & dum exit in opus externum, dicitur Laus, vel (loquendo de mala fama) Vituperatio. Honor verò conſiſtit in externa ſignificatione noſtræ exiſtimationis de Excellentia alterius, unde ſupponit opinionem excellentiæ ipſius, & intentionem exteriùs per aliquod ſignum eam teſtificandi: quòd ſi deeſſet ejuſmodi opinio excellentiæ, atque intentio exteriùs eam teſtandi, potiùs foret illuſio, quàm honor: Hoc prænotato, ſit

3. CONCL. I. Detractio eſt alienæ famæ occulta & injuſta læſio, ſeu denigratio. Ita in re communis. Duo quippe requiruntur ad Detractionem. Primò, ut aliquid dicatur, quod alterius famam & exiſtimationem, quam poſſidet in animo Proximi, extinguere, aut minuere valeat. Deinde ut fiat occultè, ſaltem juxta intentionem dicentis: ſi quis enim in præſentia alicujus, famæ ejuſdem detrahere intendat; jam non erit ſimplex Detractio, quæ directè lædit famam, ſed Contumelia honorem alterius in coram violans. *Detractio quid?*

4. CONCL. II. Detractio poteſt fieri dupliciter, directè videlicet, & indirectè. Ita D. Thomas 2. 2. *qu.* 72. *art.* 1. *ad* 3. & alii; directè quidem fit Detractio quatuor modis. I. Imponendo crimen falſum, II. Amplificando, ſeu exaggerando crimen verum, III. Pandendo crimen occultum. IV. Siniſtrè interpretando opus bonum alterius, dum ſcilicet quis coram aliis factum alterius ſiniſtrè interpretatur. Indirectè tamen contingit Detractio quatuor modis. I. Negando rectè facta, vel dotes alterius. II. Ea extenuando. III. Tacendo bona alterius eo loco, & tempore, quo *Detractio quibus modis fieri poſſit?*

quo tuum ſilentium alii interpretantur tacitam vituperationem. IV. Simulatè, & frigidè laudando; ut quando quis ſimulet, ſe velle laudare aliquem, & tamen nihil affert laude dignum.

Ejus gravitas.

5. CONCL. III. Detractio ex genere ſuo eſt peccatum mortale contra Juſtitiam, gravius quidem furto, ſed levius homicidio. Ita Doctores communiter; & ratio eſt: quia lædit Proximum in bono plurimùm gravi, quòdque præſtantius eſt pecunia, juxta illud Proverb. 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Item Eccleſiaſtici 41. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi & magni.* Unde & Poeta canit.

Omnia ſi perdas, famam ſervare memento.

Dicitur notanter in Concluſione, *ex genere ſuo*. Siquidem Detractio ſæpè eſt peccatum duntaxat veniale, vel ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem actus. *(a)*

(a) Conformiter dictis tr. 3. diſt. 2. n. 15.

Detractio formalis & materialis quid, & quale peccatum?

6. CONCL. IV. Detractio rectè dividitur in formalem, & materialem. Ita communis. Et quidem *Detractio formalis* eſt, quæ fit ex intentione, ac propoſito, alienam famam denigrandi: quæ utique eſt peccatum mortale, ſi quis graviter famam Proximi lædere intendat. *Detractio materialis* eſt, quando quis expreſſe non intendit lædere famam Proximi, ſed ex quadam loquacitate narrat peccata, vel defectus ipſius, unde læditur bona fama ejus. Cæterum circa hoc poſterius membrum eſt notandum, quòd licèt Detractio materialis tam perfectum voluntarium non habeat, ſicut formalis, ac proinde frequenter ob actus imperfectionem à peccato mortali excuſetur; adhuc tamen ſit peccatum mortale, ſi id, quod advertenter narratur, famam Proximi graviter lædat. Ratio eſt: quia, etſi expreſsè quis non intendat lædere famam Proximi, adhuc tamen implicitè & in ſua cauſa hoc intendit, dum vult illud, unde per ſe gravis læſio ſequitur.

Caſus, in quibus licitum eſt, manifeſtare crimen, vel defectus Proximi.

I

7. Quæres I. An in ullo caſu licitum ſit, manifeſtare occultum crimen, vel defectus Proximi? Reſp. dari aliquos caſus, in quibus id fieri poteſt abſque vitio Detractionis. Sic in primis Detractio non eſt, ſi quis ſervato modo correctionis fraternæ patefaciat teſtibus, vel Superiori crimen fratris, ut emendetur; de quo jam ſuprà. *(b)*

II.

8. Deinde licitum eſt, manifeſtare crimen alterius occultum ad impediendum notabile damnum Proximo impendens, ſive temporale, ſive ſpirituale, quando id ad hoc neceſſarium eſt. *(c)* Hinc ſi novi, Titium eſſe furem, poſſem monere eos quibuſcum habitat, ut ſibi caveant; & ſic de ſimilibus.

(b) Tra. 4. diſt. 6 q. 5.

(c) Ut dictum, cit. diſt. 6. n. 52.

III.

9. Inſuper, quando agitur de Officio, vel Beneficio conferendo, de Matrimonio contrahendo, vel Religione ſuſcipienda, poſſunt juſta impedimenta, etſi cæteroquin occulta, manifeſtari, ſi ex illis notabile incommodum meritò timeri poſſit.

IV.

10. Similiter licitum eſt, ejus, qui fictis virtutibus famam ſibi paravit, ſimulationem aperire, ſi ea vergat in alicujus detrimentum: ut ſi quis ſimulet ſe peritum Advocatum, Medicum, Confeſſarium, Pharmacopolam &c. & conſtet mihi, non eſſe talem. Leſſius *lib. 2. cap. 11. dub. 9.* & alii. Ratio horum omnium generalis eſt. Quia nemo habet jus tuendæ famæ ſuæ cum tanto damno Proximis injuſtè obventuro; ergo in præmiſſis caſibus non committitur Detractio, utpote quæ eſt alienæ famæ injuſta læſio, qualis ibi non intervenit.

Ratio horum generalis.

Crimen falſum cuipiam imponere ſemper eſt illicitum.

11. Cæterùm hactenus dicta intellige de crimine, aut defectu cæteroquin vero licèt occulto. Nam crimen falſum cuipiam imponere, ſemper eſt illicitum, & in materia gravi mortale: falſitatem enim proponere, in nullo caſu licitum exiſtit; cùm mendacium ſit intrinſecè malum, & ſi ſit in materia gravi, peccatum mortale. Undè non immeritò Innocentius XI. ſequentes duas damna-

damnavit Propoſitiones, quarum prior, ordine 43. ſic habet: *Quidni non niſi veniale ſit, detrahentis auctoritatē magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?* Altera, ordine 44. taliter ſonat. *Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non eſt probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia.*

Solvitur objectio.

12. Nec dicas. Æquè prohibitum eſt, detrahere Proximo, manifeſtando crimen grave occultum illius, ac imponendo illi crimen falſum; ergo ſi hoc non licet, neque illud licitum erit etiam pro impediendo gravi damno noſtro, Reipublicæ, aut aliorum. Reſp. enim negando ſuppoſitum: nam manifeſtare crimen verum, ſed occultum Proximi, ex juſta cauſa, utputa ad impediendum grave damnum nobis, Reipublicæ, aut tertio impendens, quòdque alia ratione impediri nequit, non eſt detrahere, ut dictum *nu.* 8. 9. & 10. At imponere gravem crimen falſum, vel eſt mendacium grave, & lethale; vel etiam eſt contra Juſtitiam, prout poſt D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 2. notat Jo. Cardenas ad dictas Propoſitiones Innocentii XI. *cap.* 3. & 4.

Utrum audita referens abſque aſſeveratione & ſub dubio peccet mortaliter?

13. Quæres II. Utrum audita, vel alia quælibet referens abſque aſſeveratione, & ſub dubio, peccet mortaliter, & teneatur ad Reſtitutionem? Hanc Quæſtionem ex profeſſo tractat, & ſubtiliter reſolvit Scotus *in* 4. *diſt.* 25. *q.* 4. *art.* 1. quem ſequitur Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 7. cum aliis.

14. Et quidem in primis reſpondet Doctor noſter: Si quis non imponit in publico crimen alteri, ſed murmurat, vel indiſcretè loquitur, vel alicui coram multis narrat, tamen non tanquam ſibi certum, ſed ſic ſe audiviſſe, &c. quòd idcircò rara fides ſit: quia multi multa loquuntur. Et ideò dicens, ſe tantùm audiviſſe, niſi ex modo dicendi oſtendat aliquam majorem certitudinem, quàm ex communi relatione, non aufert alteri ex natura actus bonam famam: quia ſi audientes firmiter credant, illud, de quo ſermo eſt, eſſe criminoſum, id ex eorum levitate accidit: quia, *Qui credit citò, levis corde eſt.* Eccleſiaſtici c. 19.

Idcircò eſt rara fides &c.

Tamen periculoſum eſt talia referre, & quale id peccati?

15. Addit deindè Doctor Subtilis *loc. cit.* cum ſcandalo puſillorum oportеat cavere, & multi ſint tales puſilli, leves ad credendum mala de Proximis; ideò periculoſum eſſe, eis talia audita ex relato referre. Quòd ſi verò hoc fiat animo malo, lædendi ſcilicet alterius famam, non eſt facilè excuſare, quin ſit contra Charitatem, & per conſequens peccatum mortale. Si autem fiat coram talibus ex inconſideratione quorum eſt dicere, quòd exeat genus peccati venialis: quia lingua in lubrico poſita eſt; &, *Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir*, Jacobi c. 3.

An, qui detractorem audit, peccet mortaliter?

16. Quæres III. An, qui detractorem audit, peccet mortaliter, & ad Reſtitutionem teneatur Reſp. I. Qui audit detractiones abſque reſiſtentia, videtur detractori conſentire, undè fit particeps peccati ejus: & ſi quidem ipſum inducat, vel excitet ad detrahendum, aut placeat ei Detractio propter odium illius, cui detrahitur, non minùs peccat, quàm detrahens, imò quandoque magis. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 73. *a.* 4. cum communi. Unde D. Bernardus *lib.* 2. *de Conſideratione*, ſub finem, ait: *Detrahere, & detrahentem audire, quid horum deteſtabilius ſit, non facilè dixerim.* Ratio eſt quia talis non ſolùm peccato alieno, id eſt, Detractioni, conſentit, in eoque ſibi complacet, ſed & quandoque ad ipſum inducit; unde ſi ita inducit, graviùs peccat, quàm detractor ipſe.

Quid, ſi ei Detractio non placeat, tamen non reſiſtit.

17. Reſp. II. Si non placeat ei Detractionis peccatum, ſed ex timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multò minùs, quàm detrahens; &

Alioquin enim ſtante tali periculo dicere Proximo convitium repugnaret Charitati.

Alii tales caſus. 25. Inſuper juſtæ objurgationis, correctionis, ac diſciplinæ cauſa, parentes licitè filios ſuos, magiſtri diſcipulos, domini ſervos duriùs per verba convitii ſeu contumeliæ, pungunt, caſtigant, & increpant; dummodò moderatè ad juſtam correctionem id fiat. Sic quippe Chriſtus Dominus Petrum vocavit *Sathanam*. Matth. 16. Et Paulus ad Galatas, c. 3. vocat eos *inſenſatos*: rurſumque Chriſtus duos Diſcipulos, euntes in Emmaus, vocavit *Stultos & tardos corde*. Cujus rationem dat Doctor Angelicus *loc. cit.* Quia ſicut licitum eſt, aliquem verberare & flagellare virgis cauſa diſciplinæ, ita etiam verbis. Tamen, ut benè idem cum S. Auguſtino *lib. 1. de Sermone Domini in Monte, capit.* 30. obſervat, rarò, & non niſi ex magna neceſſitate, hujuſmodi objurgationes ſunt adhibendæ.

QUÆSTIO III.

De Convitio, Improperio, Maledicto, Irriſione, Suſurratione, ac Libello famoſo.

Convitiũ quid, & quomodo differat à Contumelia? 26. Quantum ad *Convitium* attinet, Convitium ſæpè confunditur cum Contumelia: ſtrictè tamen loquendo differt ab ipſa per hoc, quòd per verba contumelioſa cuipiam repræſentetur, atque exprobretur defectus culpæ, v. g. quòd ſi fur, adulter, dæmonium habens, per Convitium verò exprobretur defectus pœnæ, vel naturæ. Undè ſi quis alicui injurioſè objiciat, eum eſſe cæcum, Convitium quidem dicit, ſed non Contumeliam infert, ſtrictè loquendo: ſi verò ipſi dicat, quòd ſit fur, non ſolùm Convitium, ſed etiam Contumeliam infert. Verùm, uti etiam dictum eſt, convitium, & Contumelia non rarò ſumuntur pro eodem.

Improperiũ, quid? 27. *Improperium* exprobrat Proximo defectum minorationis, ſeu indigentiæ. Et tunc propriè fit, quando aliquis injurioſè alteri ad memoriam reducit auxilium, quod contulit ei neceſſitatem patienti; de quo dicitur Eccleſiaſtici 6. *Exigua dabit, & multa improperabit*.

Maledictum, ſive Maledictio, quid. 28. *Maledictũ*, ſeu *Maledictio*, quandoque ſumitur pro dictione cujuslibet convitii, & mali in proximum; & in hac acceptione tam ampla in propoſito non ſumitur. Propriè tamen illud accipiendo, ac prout eſt ſpeciale vitium, *Maledictum* eſt imprecatio mali pœnæ facta alicui: ut ſi cuipiam quis imprecetur diabolum, fulgura, vel alia hujuſmodi mala.

Unde ejus malitia dimetienda. 29. Hujus peccati malitia potiſſimùm dimetienda eſt ex advertentia, deliberatione, animoque proferentis: nam ſi ex inconſideratione, vel ſine pravo animo proferantur ex ira ſubitò talia verba Maledictionis, non illicò cenſendum eſt, committi peccatum mortale; niſi id fiat deliberatè, & pravo animo, juxta ſæpèjam allatam doctrinam S. Thomæ 2.2.q.73.art.2.quòd *Peccata verborum maximè ſunt ex intentione dicentis dijudicanda* (d).

(d) Adde dicta tract. 4. diſt. 7. nu.13.& 14.

Irriſio, ſeu Deriſio, ac 30. *Irriſio*, ſeu *Deriſio*, ſignificat riſum cum alterius contemptu: undè intendit erubeſcentiam, ſeu confuſionem deriſi. Et per hoc Irriſio differt ab aliis linguæ vitiis: atque continet interdum culpam levem, nonnunquam graviorem, aliquando etiam lethalem, pro contemptu & dignitate illius perſonæ, cui irridetur & magnitudine turpitudinis ad jocum arreptæ. Huc pertinet *Subſannatio*, quæ contingit geſtibus deriſoriis; ut naſo contracto, vel rugato, & hujuſmodi: qualia multa contigerunt Chriſto Domino in ſua Paſſione præſertim tempore Coronationis ſpineæ. *Matth.* 26.

Subſannatio, quid.

Suſurratio, ejuſq; gravitas quæ? 31. *Suſurratio* eſt peccatum linguæ, dum quis occultè de Proximo malè loquendo, odium ejus, ac diſſenſionem animorum molitur: nam finis Suſurrationis eſt diſcordiarum inter amicos diſſeminatio.

De

De gravitate hujus vitii linguæ diſſerens Doctor Angelicus 2. 2. *l.* 74 ait, quòd quantò amicitia præſtat famæ tantò Suſurratio, per quam amicitia tollitur, ſit gravius peccatum Detractione; cùm peccatum in Proximum tantò ſit gravius, quantò per ipſum majus nocumentum Proximo infertur; intellige, ex genere ſuo, ac cæteris paribus. Hinc Eccleſiaſtici 28. dicitur: *Suſurro, & bilinguis maledictus: multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit, & diſperſit illos de gente in gentem, &c.* Et enarratis multis aliis graviſſimis ejus malis, ſubditur: *Qui reſpicit illam, non habebit requiem; neque habebit amicum, in quo requieſcat.*

Libellus famoſus, & quæ eius pœna.

32. *Libellus famoſus* eſt ſcriptura, quæ infamiam alicujus continet nondum publicatam, ut edatur, & publica fiat. Pœna componentis, ſeu projicientis Libellum famoſum (quam etiam incurrit, qui Libellum famoſum invenit, & non ſcindit, ſed manifeſtat aliis) de Jure Civili eſt pœna capitis, *l. un. Cod. de Famoſis Libellis*, & alibi. Quod intelligendum eſt, quando Libellus continet aliquid grave, quod ſi infamatus commiſiſſet, dignus eſſet morte. Ex quo patet gravitas Libelli famoſi.

QUÆSTIO IV.

Quibus modis Fama, vel Honor injuſtè ablatus reſarciri poſſit, ac debeat?

Falſum crimen ſcienter imponens, quomodo reſtituet.

33. CONCL. I. Si quis falſum crimen ſcienter Proximo impoſuit, oportet, ut reſtituat famam retrahendo verbum ſuum apud eos, quibus dixerat, & ad quos infamia criminis pervenit. Ita D. Th. 2. 2. *quæſt.* 62. *artic.* 2. Scotus *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 4. & communis: Ratio eſt: quia hoc exigit Juſtitia in reddendo Proximo, quod ſuum eſt: quæ alias non ſervaretur. Interdùm tamen ſatis erit, ſi infamator dicat, ſe fuiſſe deceptum, aliter rem ſeſe intellexiſſe, &c. dummodò per hoc famæ Proximi ſufficienter caveatur.

Crimen verum, ſed occultum revelans quomodo reſtituere poſſit.

34. CONCL. II. Si Detractio committitur revelando verum crimen, ſed occultum, non ſervato ordine Juris, talis detractor non quidem tenetur retractare verbum ſuum dicendo ſe eſſe mentitum, aut falſum dixiſſe &c. (quia hoc faciendo mentiretur, quod nulla de cauſa eſt licitum, multò minùs præceptum) nihilominus tenetur is alio licito modo facere reſtitutionem, dicendo v. gr. *Non credatis, eum eſſe talem, malè enim dixi, aut fatuè dixi, &c.* Hæc enim vera ſunt; nam talis malè, & fatuè dixit, dum peccatum occultum Proximi in publico propalavit, non ſervato ordine Juris. Ita Doctor noſter *loc. cit.* & alii.

Injuſtè infamans tenetur ad damnorum in Bonis temporalibus illatorum recompenſam.

35. CONCL. III. Qui alterum injuſtè infamavit, ita ut ex infamia alteri aſperſa ſecutum ſit damnum in bonis temporalibus, tenetur etiam damni illati compenſationem facere. Ita Leſſius *lib.* 2. *capit.* 11. *dubitat.* 19. cum aliis. Ratio eſt: quia ejuſmodi infamatio eſt actio injurioſa; atqui omne damnum, quod Proximo infertur per actionem injurioſam eſt reſtituendum; ergo. Hinc ſi quis injuſta ſua infamatione cauſa fuit, quòd alter Officio, vel Dignitate ſua privatus fuerit, aut illud non aſſecutus, tenetur pro poſſibili tale damnum recompenſare, reſtituendo, quantum valebat illud Officium, &c. vel ſpes illud obtinendi boni viri arbitrio, prout uberiùs declaratum eſt ſuprà *Diſtinct.* 5. *n.* 81. 82. *& ſeq.*

Honor injuſtè ablatus, quomodo reſarciri valeat.

36. CONCL. IV. Quantùm attinet ad obligationem reſtituendi honorem, per Contumeliam, & alia peccata linguæ injuſtè ablatum, poteſt id duplici modo reſarciri: uno modo per externam aliquam obſequii exhibitionem, & declarationem abſque ulla expreſſa petitione veniæ; alio modo condonatione, quę vel ſpòtè fit ab inhonorato, vel prævia humili

mili veniæ petitione per inhonorantem facta. Ita Maſtrius *diſp.8. Theol. Mor. n.70.* cum aliis.

Quando tunc requiratur veniæ petitio, nec ne?

37. Cæterùm, an ſufficiat primo duntaxat modo reſtituere honorem, vel inſuper requiratur expreſſa veniæ petitio, non poteſt abſolutè decidi, ſed id ex gravitate injuriæ, & conditione perſonæ offenſæ, aliiſque circumſtantiis prudentis viri judicio definiendum eſt. Siquidem, ſi Superiores, vel Prælati, aliquando inferiores, vel plebejos contumelia afficiant, non decet veniam ab iſtis petere, ne frangatur regendi authoritas: ſed ſufficit, ſi benignè eos tractent, ac ſignis vel factis oſtendant, ſe illos non deſpicere. E contra verò, ſi injuria adeò gravis ſit, & à ſubdito Superiori, vel à plebejo cuipiam Nobili, aut alii Viro multùm honorato quem forſan fuſte percuſſit, illata, ita ut alio modo compenſari non poſſit talis injuria, niſi veniam petendo, & inhonoratus aliam ſatisfactionem ſuſcipere nolit, niſi veniæ petitionem, tunc offendens tenetur illam petere. Alioquin autem, quando aliter, quam per veniæ petitionem, honor reſtitui poteſt, nemo ad veniam petendam cogendus eſt: ſed ad eum modum qui eſt in conſuetudine, atque à prudentibus ſufficiens judicatur. Maſtrius *loc. cit.* & alii.

QUÆSTIO V.

De cauſis excuſantibus a Reſtitutione Famæ, & Honoris.

Variæ cauſæ excuſantes à reſtitutione Famæ, aut Honoris.

38. VArias cauſas paſſim enumerant Theologi, propter quas ceſſat obligatio reſtituendi Famam, aut Honorem, ut videre eſt apud Lugonem *diſp. 14. de juſt. & jure, ſect. 2.* Leſſium *lib. 2. c. 11. dub. 26.* Maſtrius *diſp.8. Theol. Mor. num.71. & ſeqq.* Reginaldum *lib.10. c. 23.* & alios paſſim. Verùm antequam hæc enumerentur

Regulæ tres circa hoc obſervandæ.

39. Advertendum generaliter, certum eſſe ex communi Theologorum ſententia, ad hoc, ut Fama per De-

tractionem læſæ (idem ſervata proportione dicendum de Honore) ſit reſtituenda, haſce tres conditiones concurrere debere. I. Ut Fama Proximo reipſa ſit ablata. II. Ut ſit injuſtè ablata. III. Ut non fuerit aliundè jam recuperata. Ex defectu harum conditionum, aut ſaltem unius, vel alterius earundem, diverſæ oriuntur cauſæ excuſantes à Reſtitutione Famæ, & Honoris; quamvis etiam ex aliis capitibus nonnullæ ſuboriantur.

I. Cauſa excuſans à Reſtitutione Famæ, ſi infamia nō eſt ſecuta.

40. Prima igitur cauſa, excuſans à Reſtitutione Famæ, eſt: Si reverà ex cujuſpiam oblocutione nulla fuit infamia ſecuta: quia nimirum: vel infamator nulliuserat fidei (quod ſæpè accidit) ac proindè ejus dictis audientes fidem non adhibuerunt; vel quia illi, apud quos infamavit, jam ſciebant crimen illud, vel ſaltem (ut loquitur Leſſius) jam ſciebant ſimilia, ita ut infamia non fuerit aucta. Ratio eſt clara, quia, quod re ipſa ablatum non eſt, hoc ipſo reſtitui non debet.

II. Si verbum alioquin infamans, jam abiit in oblivionem.

41. Secunda cauſa à Reſtitutione Famæ excuſans, eſt: Si id, quod contra bonam famam alterius quis locutus eſt, jam in oblivionem abiiſſe prudenter exiſtimatur. Ita rurſum communis, & ratio eſt, quia in tali caſu fama jam cenſetur recuperata, vel certè damnum illatum omninò evanuiſſe. Imò velle ſe retractare coram illis, apud quos alter diffamatus fuit, infamia jam in oblivionem abeunte, non tam eſſet famam reſtituere, quam rurſus infamare: ſic enim revocaretur in memoriam crimen illud, quod ab eorum memoria jam exciderat: unde plus nocumenti ſequeretur, quàm utilitatis Proximo.

III. Si Fama aliunde recuperata fuit.

42. Tertia cauſa eſt; Si Fama ablata, jam fuit recuperata per aliam viam. Hæc enim eſt una ex conditionibus ad obligationem reſtitutionis famæ requiſitis, ut conſtat ex ſuprà dictis. Id autem fieri poteſt vel virorum gravium teſtimonio, vel ſi infamia vitæ probitate penitus ſit abſterſa,

ſa, aut alio conſimili modo.

IV. Si crimen occultum alia ratione publicum evaſerit. 43. Quarta eſt: ſi crimen occultum, quod aliquibus revelaſti illicito modo, ac injuſto (nam ſi licitè, ac juſta de cauſa id factum eſt, nulla ſubeſt obligatio reſtitutionis) alia ratione fiat publicum, ceſſat obligatio Reſtitutionis. Ratio eſt: quia talis, poſtquàm crimen ſuum publicatum fuit, amiſit jus ad famam, ita ut nemo ex Juſtitia teneatur amplius priorem exiſtimationem de illo retinere; & conſequenter neque tu teneris ei ex Juſtitia famam reſtituere. Poſtquàm tale crimen aliunde publicatum eſt.

V. Si Reſtitutio Famæ facta ſit impoſſibilis. 44. Quinta cauſa excuſans eſt; Si Famæ Reſtitutio facta ſit impoſſibilis. Ratio eſt manifeſta: quia ad impoſſibile nemo tenetur.

VI. Si eas nequeat fieri abſq; periculo vitæ. 45. Sexta eſt. Si Reſtitutio Famæ non poſſit fieri ſine periculo vitæ. Ratio eſt: quia generatim nemo tenetur reſtituere bona ordinis inferioris cum detrimento bonorum ordinis ſuperioris; vita autem eſt bonum altioris, & ſuperioris ordinis, quàm ſit fama. Hoc tamen intelligendum eſt, niſi & alteri ex tali infamia damnum æquale, vel etiam majus emergat in bonis ordinis ſuperioris, nempe in ſpiritualibus, aut vita corporali; tunc enim ſecùs foret dicendum, & adeſſet obligatio reſtituendi.

VII. Vel non ſine amiſſione Famæ majoris momenti. 46. Septima eſt. Si non poſſit fieri Reſtitutio ſine amiſſione Famæ, quæ ſit longè majoris momenti: ut ſi Prælatus, vel Vir illuſtris infamavit plebejum, non tenetur cum injuria ſui nominis, aut notabili detrimento proprii honoris revocare; ſed ſufficit, ut illum laudet in eo genere virtutis, ubi ſic infamavit, vel alio meliori modo famam reſtituat, quo ſine jactura propriæ famæ id facere poterit. Ratio eſt: quia ille plebejus non poteſt cum ratione exigere, ut talis Prælatus Reipublicæ adeò utilis, famam ſuam tanti momenti amittat; ſed debet eſſe contentus laude, humanitate, aut etiam aliqua pecuniaria compenſatione, judicio prudentum facienda.

VIII. Cauſa excuſans eſt juſta condonatio. 47. Octava, eſt juſta condonatio: intellige, quæ ab eo facta eſt, cujus infamia non redundat in alios. Ratio eſt: quia homo eſt dominus propriæ famæ, & honoris; ergo, ſi infamatio ipſum ſolum tangat, nec redundet in alios (ſecùs foret, ſi infamia redundaret in alios) poteſt cedere juri Reſtitutionis famæ, ejuſque obligationem alteri condonare, præſertim propter Deum, aut alium finem honeſtum.

IX. Compenſatio juſta. 48. Nota, eſt juſta compenſatio: ut ſi ab eo, quem infamaſti, pari modo ſis infamatus. Hoc tamen intelligendum; non quòd talis viciſſim poſſit alterum licitè infamare (hæc enim foret manifeſta vindicta, quam nemo privata authoritate poteſt facere; ſimulque, ut dicitur 1. *Petri* 3. debemus eſſe *non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto*) ſed ſolum, quòd talis alterum injuſtè infamans, à quo anteà injuſtè fuerat infamatus, non teneatur ei ad Reſtitutionem, ſi alter ſibi reſtituere nolit: cum poſſit uti compenſatione, ſervata tamen æqualitate, quantùm fieri poteſt.

X. Cauſa excuſans, quæ. 49. Decima eſt: Si bona fide perſuaſus, eſſe verum, & publicum, narraſti aliquid, & Proximum diffamaſti, nec poſſis ſine propria infamia, vel magno damno fortunarum reſtituere, non teneris famam cum tali tuo incommodo reſtituere. Ratio eſt: quia tale damnum abſque tua culpa intuliſti, hoc ipſo, quòd id bona fide narraveris. Porrò cauſæ hactenus enumeratæ ſunt principaliores, quamvis nonnullæ aliæ ab Authoribus referantur; ſiquidem ulteriùs, ut notat Reginaldus *loc. cit. ſect.* 2. atque

XI. quæ. 50. Undecimò ceſſat obligatio Reſtitutionis Famæ, vel Honoris, quando ex tali Reſtitutione imminet periculum peccati mortalis, vel gravis ſcandali aliorum. Ratio eſt; quia res ordinis inferioris non ſunt reſtituendæ cum jactura rerum ordinis ſuperioris: atqui bona animæ procul dubio ſunt bona ordinis altioris, quàm

quàm bona famæ; ergo. Verùm Caſus hic vix habet locum, niſi fortè perſona infamans fuerit omninò magnæ Authoritatis, ita ut ex ejus peccato manifeſtato timeatur meritò ſcandalum aliorum.

XII. quæ. 51. Duodecimò. Quando is, qui alterum infamavit, facit id propter ipſius bonum ſpirituale: ut quando peccatum ejus retulit Prælato, aut alteri, qui poterat illum juvare, nec vellet obeſſe. Sed talis reverà alterum injuſtè non diffamavit; unde nec mirum quòd ad Reſtitutionem famæ non teneatur.

XIII. quæ. 52. Decimotertiò. Cùm id, quòd aliis dixit, erat indifferens, & poterat tam in bonam, quàm malam partem accipi, ſed qui audierunt, interpretati ſunt in malam partem. Ratio eſt: quia id ex audientium malitia contigit; nam cæteroquin verba & facta in partem meliorem ſunt interpretanda, juxta legem Charitatis de diligendo Proximo.

XIV. quæ. 53. Decimoquartò. Quando quis ſolùm narravit audita, & dixit, ſe audiviſſe nihil addendo, ex quo faceret credulitatem. Nam talibus dictis rara fides adhibetur, & ſi adhibetur, id potiùs ex audientium levitate contingit: quia: *qui citò credit, levis eſt corde*, Eccleſiaſtici 19. (a)

(a) Juxta d. n. 14.

XV. quæ. 54. Decimoquintò. Quando quis ita narrat crimen alterius, ut ſimul narret pœnitentiam, quam egit. Hoc tamen monet Reginaldus procedere tantùm quando talis narratio gloriam Dei concernit: prout S. Petri trina negatio, & aliorum quorundam crimina: ſimulque pœnitentia, crebrò recenſentur ad Fidelium ædificationem.

XVI. quæ. 55 Decimoſextò. Quando quis alterum infamat tantùm in occaſione remota, & per accidens: ut ſi quis jocans cum aliquo, illi crimen objiciat, quod putat, non eſſe ab ipſo commiſſum, & ipſe vociferando, atque indignando conqueratur vehementiùs, ex quo alii ſuſpicantur, aut credunt, eum eſſe talis criminis reum.

QUÆSTIO IV.

De Iudicio temerario, Suſpicione & Dubitatione.

56. CONtra octavum Præceptum Decalogi etiam contingit peccari per Judicium temerarium, ac ſiniſtram Suſpicionem de proximo: nam & hæc pertinent ad Falſum teſtimonium ſi non ore, ſaltem corde contra proximum prolatum. Ubi prænotandum, quòd hæc tria, videlicet Dubitatio, Suſpicio & Judicium, inter ſe differant. *Dubitatio* quippe non eſt verus aſſenſus, ſed veluti Suſpenſio animi in neutram partem ſeſe determinantis, ac veluti in ancipiti hærentis. *Hæc tria differunt.*

Dubitatio.

57. *Suſpicio* eſt aſſenſus debilis, junctus cum dubitatione de oppoſito. Eo hæc poſtmodùm ſubdividitur in ſuſpicionem levem, gravem, & violentam: quarum prior valdè debilem aſſenſum, multum verò dubitationis continent; altera è contrà, quæ & *Suſpicio vehemens* appellatur, plus habet aſſenſus, & parum dubitationis. *Suſpicio violenta* tandem (quæ *in c. ex literis* t. 2. *de Præſumption.* appellatur *violenta & certa ſuſpicio*) idem eſt, ac Præſumptio violenta, qualis propemodùm omnem excludit dubitationem, & fidem integram atque credulitatem ex conjecturis ſeu indiciis hauſtam producit. Navarr. *in can. ſi quis. n.8. & 9. de pœnit, diſt.7.* Layman *lib. 3. ſect.5. tract.3. part.2. cap.2. nu.* 1. citans alios. *Suſpicio &*

58. *Iudicium* eſt firma animi ſententia, ſeu aſſenſus. Atque iſtud aliquando eſt prudens, ſi nimirum nitatur ſufficientibus indiciis ſeu conjecturis ad generandum firmum aſſenſum de alterius probitate, vel improbitate. Aliquando eſt imprudens, ſeu *Temerarium Iudicium*, nempe quod ejuſmodi ſufficientibus indiciis non innititur. Atque hoc ipſum ſervata *Iudicium quid.*

Digitized by Google

proportione dicendum de Suſpicione, & Dubitatione, quarum utraque vel eſt prudens, vel temeraria, ſi innititur, vel non innititur ſufficientibus ad rationabiliter dubitandum, vel ſuſpicandum, indiciis. Quibus prænotatis ſit

Suſpicari, vel judicare de proximo ob ſufficiētia improbitatis indicia, per ſe peccatū non eſt.

59. CONCL. I. Suſpicari, vel judicare de proximo, ubi ſufficientia improbitatis indicia ſe produnt, per ſe loquendo nullum eſt peccatum. Ita Navarrus *in Commentario in Rubric. de Iudiciis.n.*47. Azorius *part. . . lib.*3.*c.* 11.*q.*3. Layman *loc.cit. n.*4. & communis. Ratio eſt: quia in tali caſu, ubi ſufficientia adſunt improbitatis indicia, proximus amiſit jus bonæ ſuæ exiſtimationis reſpectu illius, cui crimen eſt cognitum ex illis ſufficientibus ſignis; unde iſte taliter ſuſpicando, vel etiam judicando, neque peccat contra Charitatem proximi, neque contra Juſtitiam. Idipſum patet *ex can. Quod ſuſpecti.* 3.*q.*5.*& c. Suſpicionis* 39.*de Offic.delegat.* cum ſimilibus, ubi licitè ac juſtè ob legitima indicia nunc Judices, nunc teſtes, aliique poſſunt recuſari. Quod etiam de peccato proximi licitum ſit judicare, ubi adſunt ſufficientia ejus indicia, patet vel ex ipſa praxi publicorum Judiciorum, atque Magiſtratuum, qui ex officio tenentur judicare de peccatis ſubditorum.

Tutius tamen eſt, animū ab hoc cohibere.

60. Fatendum tamen, quòd extra caſum neceſſitatis, vel utilitatis, tutius ſit, animum à ſuſpicionibus, & judiciis circa peccata aliena penitus cohibere: idque ob periculum errandi, cùm facilè contingere poſſit, ut decipiamur circa ſufficientiam indiciorum, & ubi etiam talia adſunt, adhuc dubitari poſſit de operantis intentione, quæ ſoli Deo nota exiſtit.

Concluſio declaratur.

61. Dicitur in Concluſione *ob ſufficientia indicia*. Nam, ſi quis concipiat majorem, quàm indicia promereantur ſuſpicionem, peccat; non quidem, quia ſuſpicatur; ſed quia plùs, quàm cauſa ſuſpicandi exigit, ſuſpicatur. Navarrus *cit. n.*47. Et additur, *per ſe loquendo*. Siquidem per accidens pluribus ex cauſis poteſt reddi illicitum tale judicium, vel Suſpicio: ut ſi quis exinde concipiat grave odium erga proximum, & hujuſmodi.

Judiciū temerariū eſt peccatum ex genere ſuo mortale.

62. CONCL. II. Judicium temerarium de proximo in materia gravi deliberatè conceptum, eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Ita D. Tho. 2. 2. *q.* 60. *art.*3. iſtud inter alia probans ex illo 1. Corinth. 4. *Nolite ante tempus judicare*: ubi Gloſſa, deſumpta ex S. Auguſtino *tra.*90.*in Ioan.* Subdit, *Etſi ergo Suſpiciones omnino vitare nō poſſumus, quia homines ſumus: judicia tamen, id eſt, diffinitivas firmaſque ſententias continere debemus*. Idipſum docet Layman *ubi ſuprà, n.*5. Angelus *in Summa* ℣. *Iudicium.n.*17. & alii communiter. Ratio eſt: quia hoc repugnat præcepto Charitatis proximi, quo tenemur diligere proximum tanquam noſmetipſos; ac proinde non temerè, & ſine ſufficiente indicio, de ejus improbitate judicare, ſed actus ejus in partem meliorem interpretari, ſicut vellemus nobis met ipſis fieri. Idipſum repugnat virtuti Juſtitiæ: nam quilque habet jus ad bonam exiſtimationem ſui, donec per ſufficientia ſigna demonſtretur malus: ergo temerè, ſeu abſque ſufficienti indicio, firmam de ipſius improbitate concipere ſententiam, eumque in corde ſuo condemnare, repugnat virtuti Juſtitiæ; ſicque eſt peccatum ex genere ſuo mortale.

Idque ulteriùs probatur.

63. Unde ad indicandam hujus vitii, ſeu judicii temerarii gravitatem, Chriſtus *Matth.*7.*& Lucæ.*6. dicere dignatus eſt: *Nolite judicare, & non judicabimini: Nolite condemnare, & nō condemnabimini.* Nam ibidem Sermonem eſſe de judicio temerario, patet ex ſequentibus verbis: *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui &c.* pondetando ty, *Feſtucam*. Item Iac. c.4. *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem, detrahit legi, & judicat legem*, cum ſimilibus. Hinc in Jure Canonico *c. Eſtote miſericordes &c. de Reg. Jur.* dicitur: *Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi ut facta, quæ dubium eſt, quo animo fiat, in meliorē partē interpretemur.*

64. CON-

Temerè de proximo mali per ſe eſt veniale.

64. CONCL. III. Temerè de proximo ſuo malum ſuſpicari, per ſe loquendo eſt peccatum duntaxat veniale, idque multò magis de temeraria dubitatione eſt dicendum: Ita D. Thomas *cit. quæſt.* 60. *art.* 3. Navarrus *in Commentario in Rubric. de Iudiciis*, *n.* 58. *& ſeq.* Angelus *verſ. Præſumptio.* Layman. *cit. cap.* 2. *nu.* 6. & alii. Ratio eſt: quia ex una parte ſolam ſuſpicionem, utpote conſiſtentem in debili aſſenſu, & conjunctam cum dubitatione, ac multò magis per meram dubitationem, bona fama atque exiſtimatio proximi graviter non læditur: ex altera verò parte, quòd quis ex levibus indiciis dubitare incipiat de bonitate fratris, procedit ex fragilitate humana; ſicque ex genere ſuo peccatum veniale involvit.

Per accidens tamen poteſt fieri mortale.

65. Additur notanter, *per ſe loquendo*. Quia per accidens benè poteſt ſuſpicio fieri peccatum mortale: ut ſi quis eſt ſiniſtra ſuſpicione erga proximum animo retenta, concipiat grave odium, vel contemptum ipſius; aut ſi ejuſmodi temeraria ſuſpicio in opus externum prodeat; ut putà proximi famæ detrahendo, vel in electione, aut promotione ad Dignitates alium minus dignum, vel penitus indignum ipſi præferendo, & hujuſmodi.

Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, & qualiter.

66. Quæres, qualiter ſit intelligendum dictum illud: *Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda*: prout habetur *in cit. c. Eſtote miſericordes de Reg. Iur.* ac tradit D. Auguſtinus *lib.* 2. *de Sermon. Domini in Monte*, *c.* 16. eſtque communis. Reſp. I. Loquendo de vero dubio, ſeu exiſtentibus ſufficientibus argumentis ad dubitandum de probitate proximi, Regula illa non eſt intelligenda *affirmativè*, quaſi nihilominus proximum teneamur exiſtimare innocentem (nemo enim obligatur ad exponendum ſe periculo erroris, quale in tali caſu immineret) ſed debet accipi *negativè*: ita videlicet, ut quamdiu res eſt dubia, ſententia non feratur in deteriorem partem. Hac enim ratione evitatur quodlibet periculum erroris, ſimulque nulla proximo infertur injuria: unde & in Foro externo, quamdiu Reus de crimine convictus non eſt, abſolvitur; non quidem affirmando, crimen ab eo commiſſum non eſſe, ſed ſolum pronuntiando, crimen contra ipſum legitimè probatum non fuiſſe, Leſſius *lib.* 2. *de Iuſtit. & jur. cap.* 19. *dubit.* 4. Layman *ubi ſupr. n.* 7. & alii.

Idipſum ampliùs declaratur.

67. Reſp. II. Alter dictæ Regulæ ſenſus eſt, quòd Facta dubia, quæ poſſunt referri in bonam & malam partem, debeant ſemper interpretari in bonam partem. Ita deſumitur *ex can. In Scripturis diſt.* 66. ac notat Gloſſa *in can. Abſit.* 11. *quæſt.* 3. *verſ. Siniſtrum* Abb. *in c. Eſtote miſericordes. n.* 5. *de Reg. Iur.* & communis. Ratio eſt: quia ex tali interpretatione in partem meliorem nullum imminet periculum inferendi injuriam proximo; benè tamen, ſi fieret interpretatio in partem pejorem. Accedit, quòd idipſum ſuadeat Dilectio proximi, ac præceptum Divinum de non judicando.

DISTINCTIO VII.

De Nono, & Decimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quænam Nono, & Decimo Præcepto Decalogi prohibeantur?

Nonum & decimum Præceptum Decalogi, quod?

1. Utrumque hoc Decalogi Præceptum, peccata cordis, pravamque concupiſcentiam expreſſiùs inhibens, *Exodi* 20. & clarius *Deuter. cap.* 5. ſequentibus verbis proponitur: *Non concupiſces uxorem proximi tui*: Et rurſus: *Non domum, non agrum, non ancillam*,

non bovem non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt. Et meritò; nam, quanta mala ex inordinata concupiſcentia cordis oriantur, S. Jacobus in ſua Canonica c.4. ex inſtinctu Spiritus Sancti, compendioſè declarat illis verbis: *Vnde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris, quæ millitant in membris veſtris?* Et 1. Ioan. 2. *Quoniam omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non ex Patre eſt, ſed ex mundo*. Ad hanc igitur edomandam concupiſcentiam hoc duplici Præcepto Deus jubet, *non concupiſces*.

Mala prava concupiſcentia.

Præſertim voluptatū carnaliū, & divitiarum.

2. Quia verò vel maximè prava concupiſcentia voluptatum carnalium, & divitiarum, generi humano nociva eſt, atque periculoſa; utpotè ad quam homines naturaliter magis ſunt proclives. Hinc Æterna Sapientia utramque ſpeciali Præcepto explicitè atque expreſsè prohibendam cenſuit, non obſtante, quòd implicitè atque indirectè jam in ſexto, atque ſeptimo Decalogi Præcepto prohibeatur.

Quid generatim de pravis concupiſcentiis?

3. Inſuper, quia juxta illud 1. Reg. 16. *Homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor*: hoc duplici Præcepto pariter innuitur, omnes alias internas concupiſcentias pravas, & voluntatis delectationes, animique propoſita contra alia Præcepta Divina prohiberi. Juxta quod Chriſtus Dominus *Matth.* 15. expreſſiùs declarare dignatus eſt, dicendo: *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, furta, blaſphemiæ, falſa teſtimonia, & hæc coinquinant hominem*. Ut autem clariùs intelligatur intentio hujus duplicis Præcepti Decalogi: ſit

Fomes peccati hoc duplici Præcepto non prohibetur

4. CONCL. I. Hoc duplici Præcepto Decalogi non prohibetur concupiſcentia illa, quæ ex peccato originali reſidua eſt, & communiter *Fomes peccati* appellatur. Ita omnes Catholici, ac noviſſimè Concilium Trid. *ſeſſ.* 5. ubi ait: *Manere autem in Baptizatis concupiſcentiā, vel fomitem, hæc Sancta Synodus fatetur, & ſentit, quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere nō conſentientibus, ſed utiliter per Chriſti gratiam repugnantibus nō valet*. Accedit ratio: quia hujuſmodi motus appetitus ſenſitivi neque in noſtra ſunt poteſtate & libertate, ac proindè fruſtrà prohiberentur; neque ſunt peccatum, quamdiu ipſis voluntas non conſentit. Siquidem, ut ait D. Auguſtinus lib. De vera Religione, capit. 14. *Vſque adeò peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi voluntarium non ſit*.

Motus concupiſcentiæ quando ſint peccatum?

5. CONCL. II. Tunc motus concupiſcentiæ in appetitu ſenſitivo ſunt peccatum, ac contra hæc ultima Præcepta Decalogi, quando accedit conſenſus voluntatis. Ita omnes Catholici. Et quidem, ſi conſenſus voluntatis ſit perfectus, ac plenè deliberatus, in materia ceteroquin gravi committitur peccatum mortale: ſi verò ſolùm imperfectus, ac non plenè deliberatus, erit duntaxat peccatum veniale. Et hoc poſterius pariter dicendum, ſi verſetur circa materiam levem, puta quando quis vult furari unum obolum.

Nono Præcepto Decalogi quæ prohibeantur?

6. CONCL. III. Nono Præcepto Decalogi ſpecialiter prohibetur Delectatio moroſa, atque illicitum Deſiderium in materia venerea; de quibus ex profeſſo in ſequenti Quæſtione: Quinimò eiſdem peccatis corde, ſeu cogitatione deliberata perpetratis, peccatur contra hoc Præceptum, quibus, ſi opere perpetrantur, peccatur contra Præceptum ſextum; juxta quod dicit Salvator Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo*. Addit Navar. *c.* 19. *Manual. n.* 1. quòd etiam peccet contra hoc Præceptum mortaliter, qui deliberatè cupit, vel gaudet amari amore libidinoſo mortali ab alia perſona, quamvis ipſe non ſic amet: quia talis conſentit peccato mortali ſuo, vel alieno.

Contra decimum Præcepti qui peccent?

7. CONCL. IV. Contra decimū, ac ultimū Præceptum Decalogi, peccant illi, qui nimia aviditate divitias expetunt, & modis pravis, atque illicitis artibus, opes augere concupiſcunt ut

utilli, qui ludis immoderatè abutuntur: deindè mercatores, qui rerum penuriam, & annonæ caritatem expetunt: item milites, qui bellum deſiderant, ut illis ſuppeteat facultas furandi, ac hujuſmodi. Ita Catechiſmus Romanus, & Doctores paſſim. Quantùm autem hujuſmodi prava, & inordinata deſideria, noxia ſint, ſi fiunt, & habentur animo deliberato, deducitur ex illis verbis Apoſtoli 1. Timoth. 6. *Habentes alimẽta, & quibus tegamur, his contenti ſimus: nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa, & inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.* Hæc ibi.

QUÆSTIO II.

De Delectationibus moroſis, & Deſideriis illicitis.

Delectatio moroſa generatim quid? 8. ADvertendum, quòd *Delectatio moroſa* generatim ſit ſimplex & deliberata complacentia, quam voluntas capit ex cogitatione rei illicitæ ſine intentione ipſam ad opus deducendi: ut ſi quis contentus ſit ſola Delectatione cogitationis interioris, v. gr. complacendo ſibi de occiſione inimici, aut copula carnali abſque operis intentione.

Unde ſic dicatur? 9. Porrò hujuſmodi *Delectatio* dicitur *moroſa*, non ratione temporis, quo quis ejuſmodi cogitationi illicitæ immoratur (poteſt enim breviſſimo tempore peccari per Delectationem moroſam, dummodò adſit perfecta advertentia, & conſenſus voluntatis) ſed ratione negligentiæ, ignaviæ, & moræ ipſius voluntatis, quæ advertens malitiam ſuæ cogitationis, nihilominus perſeverat moroſè in ipſa, ac ſibi in ea complacet, cùm ipſam expellere deberet.

Deſiderium illicitum, quid, & 10. E contrà verò *Deſiderium illicitum* eſt actus, & motus efficax voluntatis, quo appetit, & fertur in objectum prohibitum: id eſt, quo voluntas vult, ac deſiderat actum peccaminoſum ipſo opere perpetrare, ſi adeſſet facultas. Undè Deſiderium illicitum per hoc differt à Delectatione moroſa, quòd Delectationes moroſæ ferantur in objectum ut aliquo modo præſens, ſine intentione progrediendi ad ipſam operis executionem. Deſideria autem ferantur in objectum, ſeu in rem deſideratam ut abſentem (Deſiderium enim eſt de bono abſente, ut inquit Ariſtoteles): ſimulque tendant in executionem operis, ſi adſit facultas. Hanc generalem doctrinam ad propoſitum applicando, ſit *Quomodo differat à Delectatione moroſa?*

Delectationes moroſæ venereæ, & 11. CONCL. I. *Delectationes moroſæ venereæ* ſunt illæ, quæ ex rebus obſcænis cogitatione, vel imaginatione apprehenſis, cum pleno & deliberato voluntatis conſenſu percipiuntur, quamvis nulla ſubſit voluntas rem illam turpem, v. g. actum fornicationis, opere complendi. E contra *deſideria illicita venerea* ſunt illa, per quæ quis ipſum actum obſcænum opere externo perficere deſiderat; utputà dum quis cupit virginem deflorare, ſive deindè media opportuna ad id opere perficiendum inquirat, ſive non, dummodò id deliberatè deſideret facere, ſi facultas adeſſet: Ita in re communis. *Deſideria venerea, quid.*

Et quale peccatū? 12. Et quidem tam Delectationem quam Deſiderium illicitum in materia venerea, eſſe peccatum mortale, ſi adſit perfecta deliberatio, & conſenſus voluntatis, certum eſt inter DD. & patet tum ex nono Præcepto Decalogi tum ex cit. illo Salvatoris, Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.* Ut tamen aliæ nonnullæ difficultates breviter explicentur, hinc

Cogitationis peccatum pertinet ad ſpeciem, ad quam peccatum operis. 13. Quæritur I. An cogitationis peccatum pertineat ad eandem ſpeciem, ad quam peccatum operis? Reſp. affirmativè cum Leſſio *lib. 4. de juſt. & jure, n. 122.* & communi aliorum. Ratio eſt: quia in conſenſu Delectationi, eſt tacita approbatio operis. Hinc

Delectatio ex cogitatione fornicationis concepta, pertinet ad ſpeciem fornicationis; & quæ ex cogitatione peccati contra naturam pertinet ad ſpeciem peccati contra naturam: quæ verò imaginaria occiſione inimici, ſpectat ad ſpeciem homicidii, & quæ ex phantaſia indebitæ excellentiæ concipitur, ad ſpeciem ſuperbiæ. Et quoad hoc conveniunt Doctores paſſim.

Peccatū cogitationis, an contrahat ſpeciales malitias circumſtātiarum actus externi?

14. Quæritur II. An ſi actus exterior ob ſpeciales circumſtantias ſpeciem peccati mutantes, plures in ſe continet malitias, eas omnes contrahat peccatum cogitationis? Reſp. cum communiori DD. hic eſſe diſtinguendum inter Delectationes moroſas, ac Deſideria illicita.

Negatur hoc quoad Delectationes moroſas.

15. Et quidem, ſi quis ſimpliciter ac præcisè ſe oblectet cogitatione moroſa peccati carnalis, cum muliere, quæ ipſi eſt conſanguinea, vel Deo per votum Caſtitatis ſacra, aut conjugata, eò quòd ſit pulchra, ac proindè objectum Delectationis venereæ, non verò, quatenus eſt conjugata &c. is committit unum ſimplex peccatum mortale inter Delectationis venereæ moroſæ contra virtutem Temperantiæ & Caſtitatis. Ita Layman. *lib.* 1. *tract.* 3. *c.* 6. *num.* 15. Leſſius *loc. cit. n.* 123. & plures alii, quos allegant, quamvis nonnulli contradicant.

Affirmatur quoad Deſideria illicita.

16. Secùs eſt dicendum de Deſiderio illicito, quo quis deſiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum tali fœmina, quam alterius uxorem, perſonam ſacram, vel conſanguineam eſſe non ignorat: nam tunc ejuſmodi circumſtantia pravo Deſiderio, ſeu propoſito, ſpecialem addit malitiam peccati.

Diſparitas inter has.

17. Ratio diverſitatis inter hunc, & priorem caſum eſt: quia deſideria illicita tendunt in ipſam actionem externam, eandem deſiderando perficere, ſi poſſent; ergo & eandem cum ipſa actione externa habent malitiam. Delectationes verò moroſæ ſiſtunt præcisè in complacentia carnali (juxta caſum poſitum) ſequeſtrantes reliquam malitiam, quæ in actione reperitur ratione circumſtantiæ conjugii, voti, vel conſanguinitatis annexa.

An quis peccet, tēpore jejunii moroſè delectādo in eſu carnium?

18. Si dicas. Ergo pariter quis peccabit tempore jejunii Quadrageſimalis delectando ſe moroſè in cogitatione ejus carnium; cùm de hac, & de Delectatione moroſa venerea, videatur eſſe eadem ratio. Reſp. negando conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt: quia Delectatio moroſa venerea verſatur circa objectum ex ſe & intrinſecè malum, cauſatque naturaliter inordinatam corporis commotionem, ac libidinoſam prurigi-nem, quæ diſponit ad pollutionem; undè & ipſa illicita eſt, ac Lege naturali prohibita. Secùs eſt de ſimplici imaginatione eſus carnium tempore jejunii, ſecluſa voluntate, ſive conſenſu contra præceptum pro tali tempore veſcendi carnibus prohibitis: ſiquidem pro illo tempore eſus carnium non Jure Naturæ, ſed ſola lege poſitiva Eccleſiaſtica prohibitus eſt; ſimulque prohibetur ſola actio externa eſus carnium, nec non, & voluntas comedendi ipſas tempore vetito; non autem inhibetur ipſa interior delectatio circa eſum ipſarum, ſecluſa alia prava voluntate carnes comedendi tempore vetito. Verum quidem eſt, in hujuſmodi cogitationibus ſæpè contingere peccatum veniale, cum ſuperflua in ipſis quæritur Delectatio.

THEO-

THEOLOGIA MORALIS

BREVI SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSA,

ATQUE

JUXTA SACROS CANONES,

Et noviſſima Decreta Summorum Pontificum diverſas Propoſitiones damnantium, ac probatiſſimos Auctores, ſuccinctè reſolvens omnes Materias Morales.

AUCTORE

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL,

Ordinis Minorum S. Franciſci Reformat. Provinciæ Bavariæ Ex-Cuſtode, ac Lectore Jubilato.

PARS ALTERA.

VENETIIS, M.DCCX.

Apud Antonium Bortoli.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATUS DECIMUS

De Præceptis Eccleſiæ.

1. POſt Præcepta Decalogi, quibus inter alia debitam legitimis Superioribus reverentiam, obedientiamque præſtare, divinitus edocemur, receptiſſima methodo agitur de Præceptis Eccleſiæ; cujus Prælatos Æterna Veritas adeò honorandos cenſuit, ut de eiſdem in perſona ſuorum Diſcipulorum, tunc præſentium, pronuntiare dignata fuerit, Lucæ c. 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*: Et rurſum Matth. c. 18. *Si non audierit eos, dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. *Ratio ordinis.*

DISTINCTIO I.

De Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ, ſive, De Feſtis.

QUÆSTIO I.

Quænam generatim Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ injungantur?

Præcepta Eccl. ſiæ generalia, quinque.

2. PRæcipua Præcepta Eccleſiæ, & cuivis Chriſtiano ſcitu atque obſervatu neceſſaria, communiter quinque numerantur, non obſtante, quod plurima alia præcepta Eccleſiaſtica, particulares hominum Status concernentia, & in Sacris Canonibus expreſſa reperiantur. Ex illis autem quinque præcipuis, ſimulque generalibus Eccleſiæ Præceptis, primum communiter ſequentibus verbis proponitur. *Statutos Eccleſiæ dies Feſtos celebrato*: de quo fit mentio frequenter in Jure Canonico, ut *c. Nullus, & ſeq.* 15. *q.* 4. *& can.* 1. *& ſeq. de conſec. diſt.* 3. necnon & toto *Tit. de Feriis*. Secundum Præceptum Eccleſiæ, & priori connexum, ſequentibus verbis complecti ſolet: *Sacrum Miſſæ Officium diebus Feſtis reverenter audito*: de quo habetur *can. Miſſas, de conſec. diſp.* 1. Et de his ſingillatim in progreſſu.

Tenor primi, & ſecundi.

3. CONCL. I. Præceptum Eccleſiaſticum de celebratione Feſtorum, partim eſt affirmativum, partim negativum. Ita Herinex *part. tertia diſputatione tertia, de Feſtis, numero octavo* eſtque communis. Nam quatenus illud eſt affirmativum, præcipitur devota Miſſæ auditio omnibus diebus Feſtivis: quatenus verò eſt

Præceptū de celebratione Feſtorum, partim affirmativum, & partim negativū eſt.

eſt negativum. præcipitur abſtinentia ab operibus ſervilibus, & nonnullis aliis, de quibus fit ſermo *cap. 1. de Feriis*, ubi Pontifex *omnes dies Dominicos* (idem dicendum de Feſtivis) *à veſpera in veſperā cum omni veneratione decernit obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere: ut in eis mercatū minimè fiat, neque placitū, neque aliquis ad mortem vel ad pœnam judicentur, nec ſacramenta (niſi pro pace, vel alia neceſſitate) præſtentur*. Hæc ibi, etſi poſtmodum *cap. ult. de Feriis* rectè hoc limitetur, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat.*

Dies Feſti quando inchoãdi. 4. CONCL. II. Quamvis in Jure Canonico, *cit. c. 1. de Feriis*, dicatur, quòd dies Feſti incipere debeant à veſperis præcedentis diei, & durare uſque ad veſperas diei ſequentis, idque in Officio Divino, ſeu recitatione Horarum canonicarum etiamnum obſervetur: tamen, quantùm attinet ad abſtinentiam ab operibus ſervilibus, aliiſque ſuprà enumeratis, rationabili & antiquæ locorum conſuetudini ſtandum eſt. Ita expreſsè habetur *cap. Quoniam. de Feriis*. Idem patet ex *c. ult. de Conſuetud.* ubi generaliter dicitur, quod conſuetudo rationabilis, & legitimè præſcripta, deroget Juri poſitivo humano. Hinc ex uſu Romanæ Eccleſiæ, qui pec totam fermè Europam invaluit, ſolent incipere Feſta à media nocte, & terminari in ſequenti media nocte, *arg. l. More Romano, ff. de Feriis*, quamvis ſi alia alicubi ſit conſuetudo, ea rectè obſervetur.

An in ipſis Fidelis præter Miſſam teneantur ad alia pia opera. 5. CONCL. III. Etſi ſaluberrimum ſit, ſummeque omnibus ſuadendum, ut Fideles ad majorem dierum Feſtorum venerationem debitaſque DEO pro innumeris receptis beneficiis grates rependendas, præter devotam auditionem Miſſæ, aliis quoque pietatis operibus vacent, ac præſertim Concioni attentè interſint; ſpeciali tamen Præcepto Eccleſiaſtico ad id non obligantur. Ita Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. nu. 81.* Azorius *part. 1. lib. 7. cap. 3. q. 7.* Herinex *loc. cit. n. 9.* & alii. Nullibi enim tale præceptum apertè habetur.

6. Nec obſtat Concilium Trident. *Seſs. 24. c. 4. de Refor.* ibi: *Moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei*. Nam, quamvis nonnulli Doctores, quos citat Barboſa *in Collectan. ad cit. c. 4. Concilii Trident. n. 15.* indè inferant, atque ex ly, *teneri unumquemque*, deducant ejuſmodi obligationem intereſſendi Concioni Parochiali; tamen Concilium non loquitur de rigoroſa obligatione Juris poſitivi. Et hoc deſumitur tum ex ly, *Moneat Epiſcopus*, quod patet non involvere præceptum: tum ex addita clauſula, *Ubi commodè id fieri poteſt*: tum ex communi ſenſu Fidelium, qui à tempore citati Concilii Tridentini tam gravem obligationem in dictis verbis non agnoverunt. *Præſertim ad audiendam Concionem.*

7. Nec dictis obſtant illa verba, *Unumquemque teneri*. Nam in primis hæc verba, etiam in toto rigore accepta, non loquuntur de obligatione abſoluta, ſed ſolùm ſuppoſita commoditate. Deindè ea commodè intelligumtur de obligatione audiendi verbum Dei, non quæ procedit ex jure aliquo Eccleſiaſtico, ſed quæ procedere ſolet ex lege Charitatis, qua quiſque tenetur habere curam animæ ſuæ, ſibique providere de ſcientia neceſſaria ad ſalutem, & obſervantiam mandatorum Dei; atque adhibere non ſolùm media ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam utilia, inter quæ connumeratur devota Concionum auditio. Et meritò monendi ſunt Fideles ad accedendam propriam Parochiam, utpote in qua denuntiari ſolent dies Feſti, atque occurrentia jejunia, & alia de præcepto obſervanda; quamvis cæteroquin ſufficiat, Concionem extra Parochiam ſuam audire. Barboſa *loc. cit.* poſt Suarez, Herinex, & alii. *Solvitur inſtantia.* *Fideles monendi, ut accedant propriã Parochiam.*

8. CONCL. IV. Eſſe poteſtatem in Eccleſia inſtituendi Feſta de præcepto, de fide eſt: atque patet ex perpetua traditione, & uſu Eccleſiæ, à temporibus Apoſtolorum uſque nunc continuato. Quinimò etiam Epiſ- *Datur in Eccleſia poteſtas inſtituendi Feſta.*

Epiſcopi reſpectu ſuarum Diœceſium cum conſenſu Cleri, & ſaltem tacito Populi, poſſunt inſtituere quædam Feſta; prout habetur *cap. ult. de Feriis.* & alibi.

Feſta ab Epiſcopis præcepta, etiam à Regularibus ſervanda.

9. CONCL. V. Dies Feſti ab Epiſcopis in ſua Diœceſi præcepti, ſervari debent ab omnibus, etiam exemptis ac Regularibus. Ita expreſsè ſtatuitur in Concilio Trident. *Seſs.* 25. *c.* 12. *de Regularibus*, ibi: *Dies etiam Feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idē Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus, ſerventur.*

QUÆSTIO II.

Quæ opera diebus Feſtis prohibita ſint.

Opera corporis & animæ, ſeu

10. ADvertendum, *Opera* noſtra alia eſſe *corporis, ſeu corporalia* quæ nimirum per corporis exercitationem peraguntur: alia eſſe *Opera animæ* qualia ſunt legere, ſcribere, docere, diſputare, concionari, conſulere, & ſimilia; quæ idcircò Opera animæ dicuntur, quia ab anima præcipuè procedunt, & ad animum excolendum ſpectant: atque alio nomine *Opera liberalia* vocantur.

Corporalia & liberalia, quæ.

Opera corporalia ſervilia, ſeu

11. Rurſum Opera corporalia, alia ex genere ſuo ſunt ſervilia, alia non item. *Opera ſervilia* dicuntur, quæ ex ſe habent quemdam famulatum, & ſolùm ab iis communiter exercentur, qui aliis inſerviunt: ut opus arandi, fabricandi, ſeminandi, ſuendi & alia hujuſmodi Opera mæchanica, quæ ſervis propriè conveniunt, etiamſi per liberos nonnunquam exerceantur. Et hæc appellantur etiam *machanica*, eò quòd per Artes mæchanicas dirigantur: atque diſtinguuntur ab Operibus liberalibus, quòd hæc non habeant effectum materialem, vel corporeum, aut ſi habent, is principaliter ordinetur ad animum excitandum, vel inſtruendum, econtrà verò Opera mæchanica poſt ſe relinquunt effectus corporeos, atque in commodum corporis proximè tendentes. *Opera* ex genere ſuo *non ſervilia* viciſſim dicuntur illa, quæ propriè non conveniunt ſervis, ſed omnibus communia ſunt, tam dominis, quam ſervis, ut iter facere, ſaltare, digladiari, & hujuſmodi.

Mechanica, &

Opera nō ſervilia, quæ.

Diebus Feſtis non prohibentur opera animæ, nec pietatis aut neceſſitatis.

12. CONCL. I. Diebus Dominicis, Feſtiviſque, non ſunt prohibita opera animæ, neque opera pietatis aut neceſſitatis. Ita communis: & patet ex *cap.* 1. *& ult. de Feriis, num.* 3. allegatis. Adde cum Navarro *c.* 14. *Manual. n.* 5. & aliis, quidquid nonnulli contradicant, hujuſmodi opera, quæ diebus Feſtis fieri conceduntur, non ſolùm gratis, ſed etiam ob pecuniam, atque animo recipiendi mercedem, licitè peragi poſſe: ſiquidem intentio, atque propoſitum lucrandi, non facit opus ſervile, aut illicitum, quod ex ſe non eſt tale.

Opera non ſervilia quæ prohibeantur.

13. CONCL. II. Opera non ſervilia quædam diebus Dominicis ac Feſtivis ſunt conceſſa, quædam non: Patet hoc ex *cit. cap.* 1. *de Feriis*, ubi dictis diebus prohibetur fieri *Mercatum* ſive mercatura: item *Placitum*, cujus nomine venit quælibet lis, jurgium, ſeu cauſa Forenſis, quæ in Judicio agitatur: item & *Præſtatio ſacramenti*, hoc eſt, juramenti judicialis: adeoque neque teſtes tunc recipere, aut examinaté licet, utpote qui prius jurare debent, niſi ſuadente pietate, aut urgente neceſſitate (a) non obſtante, quod talia neutiquam ſint opera ſervilia, quinimò a dominis communiter præſtentur. Porrò reliqua opera non ſervilia, demptis enumeratis, non ſunt illicita diebus Feſtis.

(a) De hoc qu. ſeqq & n. 27. & ſeqq.

Opera ſervilia Feſtis diebus prohibita.

14. CONCL. III. Opera ſervilia diebus Dominicis, Feſtiviſque, ſunt prohibita: unde qui talia dictis diebus per notabilem partem (de qua *n.* 25.) ſine juſta cauſa excuſante exercet, peccat mortaliter. Ita communis: & patet ex *cit. cap.* 1. *de Feriis*, atque recepta conſuetudine Eccleſiæ, & communi ſenſu Fidelium. Concordat illud Levitici cap. 23. *Omne opus ſervile non facietis in eo*: nam hoc præceptum, utpote judiciale, ac ex parte morale, Eccleſia innovavit.

15. Rectè tamen notant Doctores cum D. Thoma 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. quòd

dies

Dies Feſti Chriſtianorum nõ tam ſtrictè obligant, ut olim Judæorum.

dies Feſti Chriſtianorum, utpotè poſt ceſſationem Legalium veteris Legis Jure duntaxat Eccleſiaſtico introducti, non ita ſtrictè obligent, ſicut olim obligabar præceptum Divinum de obſervando Sabbato. Undè multa nobis permittuntur diebus Dominicis, Feſtiviſque, ut ignem ſuccendere, cibos coquere, iter facere, & hujuſmodi, quæ in Sabbatis antiquæ Legis non licebant, *Exodi cap.* 35. *&* *cap.* 16. & alibi. Simulque circa prohibita in noſtris Feſtivitatibus, facilior eſt diſpenſatio quàm olim in Sabbato. Navarrus *cap.* 13. *Man. num.* 2. Azorius & alii. Verùm occaſione præmiſſorum occurrunt plura dubia. Hinc

Venari, & piſcari, an ſit prohibitum die Feſto?

16. Quæritur I. An venari, & piſcari, ſit opus ſervile, ac prohibitum in die Feſto? Reſp. Venari, & piſcari, ex ſe, ac niſi addantur opera ſervilia, non cenſentur prohibita, ſi fiant duntaxat recreationis gratia; cùm non ſint ſervilia, ſed potius liberalia, & communia ſervis & dominis. Bonacina *tom. diſp.* 5. *q. un. punct.* 2. *num.* 23. Azorius, & alii. Dicitur notanter, *niſi addantur opera ſervilia:* nam fatendum, quod venatio & piſcatio non liceat, quando eſt conjuncta cum aliis operibus ſervilibus; prout accidere ſolet in venationibus clamoroſis cum canibus, & apparatu inſtitutis, nec non & in operoſis multique laboris, & piſcatoriæ Tribui quaſi propriis, piſcationibus: quales proindè in Jure, *c. Licet, de Feriis*, dũtaxat conceduntur tempore neceſſitatis, ſeu propter occurſum lucri tranſeuntis, eò quòd tales piſces rarò, & certis duntaxat temporibus apparere ſoleant, ut Halecia, & hujuſmodi.

An tunc liceat ſcribere, etiã ob lucrum.

17. Quæritur II. An ſcribere, ſi fiat ob lucrum, ſit opus ſervile, & conſequenter die Feſto prohibitum? Reſp. Cum ſcribere ſit opus mentis, & locutio quædam permanens, ordinata ad inſtructionem mentis propriæ, vel alienæ; idcircò ex ſe cenſetur opus liberale, nec fit ſervile ob id, quòd fiat ob lucrum. Ita Navarrus *loc. cit. n.* 5. & alii. Ratio eſt: quia Eccleſia non prohibuit operari in die Feſto propter mercedem, niſi in quantùm prohibuit totum opus; ergo, cùm ſcribere die Feſto non prohibeatur, neque prohibitum eſt ſcribere propter mercedem. Idem juxta probabiliorem ſententiam eſt dicendum de tranſcriptione, quæ à Notariis & Scribis fit ex officio, & pacta mercede; ſi quidem tranſcribere non eſt aliud, quàm ſcribere, ergo ſi hoc de ſe eſt licitum die Feſto, erit & illud.

Pingere, num licitum.

18. Quæritur III. Utrum pingere diebus Feſtis ſit prohibitum? Reſp. Hic varias eſſe Doctorum ſententias, quæ ſequenti modo videntur poſſe concordari. Et quidem plerique fatentur, non eſſe illicitum pingere ob ſolam voluptatem, aut recreationis gratia, quaſdam delineationes facere: quòd ipſum videtur ſuadere communis ſenſus hominum. Deindè Layman *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 2. *num.* 3. poſt Medinam, & Lopez, probabile cenſet, quòd pingere in aliqua tabella, ſine apparatu & magno labore, opus ſervile non ſit, ideoque nec prohibitum die Feſto per ſe loquendo: quia talis pictio, perinde ac ſcriptio, conſiſtit in ducendis lineis, ac figuris; & conſequenter idem dicendum de tali dictione ſine apparatu, ſimulque ſecluſo ſcandalo facta, quod de ſcriptione. Tandem extra præfatas limitationes die Feſto pingere, communis ſententia Doctorum negat eſſe licitum: quia (inquiunt) pingere, per ſe loquendo eſt opus ſervile, cùm ſoleat fieri ab iis, qui aliis inſerviunt, ut argumentatur Bonacina *loc. cit. n.* 25. citans alios; ſimulque eſt mechanicum, cùm reſpiciat opus ſenſibile & externum artefactum, principaliter non ordinatum ad inſtruendum animum; licèt pictores contendant, ſuam artem eſſe unam ex liberalibus, Maſtrius *diſp.* 11. *n.* 24. Herinex, & alii.

Quid dicendum de Typographis.

19. Quæritur IV. Quid dicendum de Typographis? Reſp. I. Certum eſt, quòd actualis impreſſio foliorum

ſit

Digitized by Google

ſit opus ſervile, ac proindè prohibitum. Num autem artificioſa illa ordinatio ſeu compoſitio characterum, ſit opus ſervile, nec ne, major eſt difficultas, eò quòd ipſa videatur æquipollere ſcriptioni. Nihilominus Herinex *diſp.3.de Feſtis, quæſt.2. n.*15. & Baſſeus *verſ. Feſtum.* II. *n.*8. citans communem, contra Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 62. & Layman, etiam compoſitionem characterum inter opera ſervilia, & mæchanica connumerat: cum per ſe non ordinetur ad locutionem & expreſſionem mentis, ſicuti tranſcriptio, ſed ſit præparatio materiæ, & fabricatio inſtrumenti mæchanici ad opus mæchanicum, ſcilicet ad ipſam impreſſionem. Verùm Typographi ordinantes characteres in ea perſuaſione ſunt, quòd poſt rem Divinam licitè compenſare poſſint ea, quæ præcedentibus diebus neglexerunt, ut inquit Layman *loc. cit. num.* 3.

Itineratio an licita die Feſto.

20. Quæritur V. An itineratio ſit opus ſervile? Reſp. cum communi, itinerationem non eſſe opus ſervile, nec per ſe prohibitam diebus Feſtis; quia potius cenſetur eſſe opus naturale, ordinatum ad corporis conſervationem, & ad negotia ubique exercenda. Verùm hoc intelligendum eſt niſi itinerationi addantur circumſtantiæ annexæ operibus ſervilibus: ut ſi magno cum labore imponenda ſint jumentis vel curribus onera, quæ ducantur; vel ſi animalia onuſta, aut currus onuſti, de uno loco ad alium deferantur. Hinc cit. Layman, *n.* 5. cum aliis infert, quòd tale iter die Feſto inchoare conceſſum non ſit, quamvis inchoatum continuare liceat, ſi commodè abrumpi non poſſit.

Qui actus Judicii Forenſis diebus Feſtis prohibeantur?

21. Quæritur VI. Quinam actus judicii Forenſis diebus Feſtis ab Eccleſia prohibeantur, extra caſum neceſſitatis & pietatis, per textus *n.* 3. relatos, cum concordantiis? Reſp. In primis hæc prohibitio generatim procedit de omnibus cauſis, ſeu litibus tum criminalibus, tum civilibus, utpotè quæ omnes fieri ſolent cum ſtrepitu Forenſi, ſeu Judiciali proceſſu. Deindè eadem prohibitio intelligenda eſt de omnibus partibus Judicii, quæ ad três revocantur. Prima, eſt inchoatio cauſæ per Rei citationem; quippe quæ ſeu baſis, & fundamentum Jubicii. Secunda, eſt proceſſus; & fit per cauſæ cognitionem, examinatis & juratis teſtibus, exhibitiſque inſtrumentis. Tertia, eſt per ſententiæ prolationem, ejuſque executionem. Et omnes tales actiones (*niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat*) non ſolùm diebus Feſtivis prohibitæ ſunt, ſed etiam ipſo jure nullæ, & irritæ; adeò quidem, *ut conſentientibus etiam partibus, nec proceſsus habitus teneat, nec ſententia, quā contingit hujuſmodi diebus promulgari*: prout habetur *c. ult. de Feriis.*

Judicii tres partes.

Quomodo liceant ob neceſſitatem, vel pietatem.

22. Additur verò, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat*: nam tunc ſecus eſt dicendum. Et quidem ſatis magnæ neceſſitatis ratio eſt, ſi alio tempore teſtes vocari, aut Judex aditi non poſſit, ſaltem ſine jactura diurnę mercedis, qua pauperes maximè ſolent indigere, ut notat Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 5. *n.* 9. Navarrus *cap.* 13. *Man. n.* 13. & alii. Quas ob cauſas excuſantur in aliquibus locis Judices ruſticorum, diebus Feſtis jus dicentes, aut ſententiam promulgantes, quando aliis diebus ruſticani homines adeſſe, vel commodè abſque jactura mercedis diurnæ vocari nequeunt, quòd ipſum conſuetudo aliquarum Regionum comprobat. Idem dicendum de cauſis quæ celeritatem requirunt, eo quod alioquin res peritura ſit; vel ſi latro de fuga ſuſpectus, die Feſto poſſit capi, & incarcerari.

Quæ liceant Advocato, vel Doctori, diebus Feſtis.

23. Non tamen idcircò prohibetur quin Advocatus poſſit die Feſto date operam ſtudiis cauſa litium, ſcribere quibus ſtudeat, informare Judicem ſcripto, agere privatim de lite cum Procuratore: & referre cauſam apud Judicem, ut ea cognita commodiùs ferat ſententiam. Similiter licitum eſt Doctori, conficere conſilia diebus Feſtis, & Civibus ad con-

concilia convenire, & eligere ad officia. Inſuper poſſunt die Feſto confici teſtamenta, ſcripturæ, donationes, renuntiationes, & hujuſmodi. Ratio horum omnium eſt: quia talia ſunt opera animæ, & non ſunt opera ſervilia, neque comprehenduntur in proceſſu Judiciario.

Opera ſervilia per notabilem diei Feſti partem exercere eſt mortale peccatum.

24. CONCL. IV. Opera ſervilia, vel alia prohibita, diebus Dominicis, aut Feſtivis per notabilem diei partem exercere abſque legitima cauſa excuſante, eſt peccatum mortale. Ita communis: quia violaretur Præceptum Eccleſiaſticum in materia gravi, pertinente ad virtutem Religionis; Undè meritò Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 52. propoſitionem damnavit: *præceptum ſervandi Feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus*.

Quanam cenſeatur pars notabilis.

25. Verum, quantum temporis requiratur, ut quis cenſeatur notabili parte diei laborare, ſicque peccare mortaliter, non conveniunt Doctores, prout videre eſt apud Filliucium *tract. 27. cap. 11.* & alios. Nam aliqui unam integram horam cenſent eſſe partem notabilem, ſicque materiam peccati mortalis: alii econtrà tres horas requirunt, quas ex viginti quatuor horis diei cenſent partem notabilem. Communior tamen, cæteriſque probabilior ſententia, eſt media, quæ laborem ſervilem duarum horarum plus minus requirit, & ſufficere ait ad notabilem diei partem, atque peccatū mortale conſtituendum.

Quæ alia circa hoc conſideranda.

26. Rectè tamen monet citatus Filliucius, conſiderandam ſimul eſſe qualitatem operis atque laboris, & an nulla concurrat neceſſitas. Nam ſi labor ſit levior, aut aliqua neceſſitas concurrat, facilè etiam quis diutiùs laborans excuſabitur à culpa mortali: quod proindè prudentis viri judicio demetiendum erit. Hinc non facilè pauperes fœminæ, vel ancillæ, peccati mortalis damnandæ ſunt, quæ diebus Feſtivis aliquot horas inſumunt nendo, vel veſtes ſuas aut ſuarum prolium reſarciendo, ſive ad fugandum otium atque inutilia colloquia ſive ob paupertatem; & quia diebus ferialibus deſtituuntur tempore ad talia peragenda opportuno.

QUÆSTIO III.

Quæ cauſæ excuſent exercentes Opera prohibita diebus Feſtis?

Quæ generatim cauſæ excuſent exercentes opera prohibita.

27. CONCL. I. Etſi plures cauſæ referri ſoleant, quæ excuſare poſſunt exercentes opera prohibita diebus Feſtis, eæ tamen commodè reducuntur ad neceſſitatem, & pietatem. Ita deſumitur ex *cap. ult. de Feriis*; ubi prohibentur diebus Feſtis opera illicita, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat*. Siquidem neceſſitas nō habet legem *c. Quod non eſt*, de Reg. Juris, ibi; *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum*. Pietas etiam excuſat exercentes erga pauperes, vel miſerabiles perſonas, opera Miſericordiæ: vel præſtantes ea, quæ ad Divinum cultum pertinent: *nam ſummam eſſe rationē, quæ pro Religione facit*, textus eſt *l. Sunt perſonæ, ff. de Religioſis & ſumpt. funer.* Hinc verſus illi:

Non Rectè ſervat legalia Sabbata cultu
Qui pietatis opus credit in his vetitum.

Neceſſitas quando ſic excuſet.

28. CONCL. II. Tunc cenſetur adeſſe neceſſitas exercendi opera cæteroquin die Feſto prohibita, quando imminet notabile damnū animi, aut corporis, ſive proprii, ſive alieni aut bonorum temporalium, ſive propriorum, ſive alienorum. Ita Reginaldus *lib. 19. num.* 50. Navarrus, aliique; quamvis, utrum hìc & nunc ejuſmodi notabile damnum ſit metuendum, prudentis viri arbitrio dijudicandum ſit. Res exemplis fiet clarior.

Corollarium circa bonum vitæ.

29. Sic in primis laborantes die Feſto excuſat neceſſitas imminens propriæ conſervationis, vel ſuſtentationis ſuæ vitæ, aut familiæ; quia lex Eccleſiaſtica non obligat cum tanto gravamine Fidelium. (b) Hac ratione excuſantur pauperes, qui niſi die Feſto laborent, nequeunt ſe ſuſtentare, & hujuſmodi.

(b) Ut d. Tract. 2. diſt. 2. n. ſeq.

30. De-

Digitized by Google

Aliud circa bona fortunæ.

30. Deinde neceſſitas, ſeu imminens notabile damnum in bonis fortunæ, excuſat coquentes calcem, aut vitrum die Feſto: quia hoc genus operis inchoatum non poteſt intermitti abſque notabili damno. Similiter excuſantur agricolæ tempore meſſis laborantes, ne ſegetes amittant ob pluviam: in quo tamen caſu, ad cavendum ſcandalum, conſultius eſt, adhibere conſilium Parochi, ac petere diſpenſationem vel licentiam.

Sartores quando excuſentur perficientes die Feſto veſtes?

31. Ob eandem rationem excuſantur in multis caſibus ſartores, perficientes veſtes die Feſto: putà ſi illæ debeant inſervire pro ejuſmodi Feſto; vel ſi ſint veſtes ſponſi ſeu ſponſæ, proxime nuptias celebrantium; aut veſtes lugubres, vel eorum, qui iis indigent ad ſervandam decentiam ſtatus. Idem cenſet Baſſæus *verſ. Feſtum III. n.* 1. ſi ſartores timeāt aliquod notabile incommodum, vel acerbas reprehenſiones, ac injurias ex eo, quòd non perfecerint veſtes ante Feſtum.

Quid de præparatione pannì?

Præparatio autem veſtium, quæ fit per ſciſſuram & præparationem panni die feſtivo ex eo excuſari poteſt, quia non eſt labor ſervilis: cùm propriè competat Magiſtris, nec habeat adjunctum magnum laborem.

Alia corollria.

32. Huc accedit neceſſitas Reipublicæ, utpotè cui magis ſubveniendum eſt, quàm privatæ. Sic excuſantur milites jacientes aggeres die Feſto, vel alia ſervilia opera peragentes pro defenſione patriæ. Item neceſſitas Proximi, nam ob hanc licitum eſt die Feſtivo laborare ad extinguendum incendium in domo proximi, & Chirurgo ad ſublevandum infirmum, & hujuſmodi.

Molere die Feſto, an liceat?

33. Quæres, an liceat die Feſto molere triticum, quando molendinum agitatur aqua, vel vento? Reſpondet Baſſæus *loc. cit.* affirmativè, atque pro hac ſententia allegat Bonacinam, Rodriquez, & alios: quia (inquit) tunc aut nullus, aut exiguus labor intervenit. Verùm ſecluſa neceſſitate, aut ſpeciali alicujus loci conſuetudine, hoc paſſim admittendum non eſt: idque tum ratione ſcandali vitandi, tum quia in molendinis non modicus ſimul labor ſervilis intervenit. Undè Bonacina *tom. 2. diſp. 5. quæſt. unic. punct.* 3. *nu.* 9. ait, ſi tales molitores notabilem temporis partem in his inſumant, eos non excuſari; niſi id faciant ex neceſſitate, v. g. ob multitudinem concurrentium ad moliendum, quibus ſatis facere nequeunt diebus feriatis.

Occurſus lucri tranſeuntis, an excuſet?

34. Inſuper cauſis excuſantibus exercentes opera prohibita die Feſto, communiter addunt Doctores occurſum lucri tranſeuntis; id eſt, illius, quod ampliùs acquiri non poterit, niſi diebus Feſtivis talia opera fiant. Et hoc probatur ex Jure Canonico, *cap. Licet de Feriis*, ubi Eccleſia, tanquàm pia Mater, ex hac ratione diebus Feſtivis (præterquàm in majoribus anni Solemnitatibus) indulget piſcationem halecum, quæ certo duntaxat anni tempore tranſire ſolent. Undè ob paritatem rationis idem de piſcatione aliorum piſcium, certò tantùm anni tempore occurrentium, & de aliis hujuſmodi rebus temporalibus, quæ cum tempore pereunt, niſi Feſtis diebus acquirantur, paſſim tradunt Doctores.

Conſuetudo, quid circa hoc valeat?

35. Tandem ſimillima opera diebus Feſtivis præſtari ſolita excuſat legitima conſuetudo, ſive generalis, ſive ſpecialis quorundam locorum, quæ ſcitur, & toleratur à Prælatis Eccleſiaſticis. Ratio eſt: quia prohibitio talium operum die Feſto fuit introducta ſolo Jure Eccleſiaſtico; ergo nihil obſtat, eam tolli rationabili & legitimè præſcripta conſuetudine contraria: cum generaliter hujuſmodi conſuetudo deroget Juri poſitivo humano, *cap. ult. de Conſuetud.* Sic in pluribus locis Piſtores conſueverunt pinſere panem, & Cereviſiarii incipere praxaturam cereviſiæ à veſperis diei Feſti: Mercatores etiam in Nundinis ſolent per aliquam diei partem exercere publicum mercatum.

QUÆSTIO IV.

Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtis?

Extat Præceptū de Miſſa reverētèr audienda diebus Feſtis.

36. CONCL. I. Extat grave Præceptum Eccleſiaſticum, reverenter audiendi Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque. Patet hoc ex *can. Miſſas, de conſec. diſt.* 1. Et licèt ibidem ſoli Sæculares nominentur, tamen ex communi conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, ſub dicto præcepto etiam comprehenduntur Clerici, & Sacerdotes non celebrantes: quamvis hi, ſi dictis diebus celebrent, hoc ipſo, & quidem eminenter, Miſſam audire cenſeantur. Idipſum liquet ex *can. Omnes fideles de conſec. diſt.* 1.

Peccat mortaliter negligens notabilem ejus partem, & quæ ſit alis?

37. CONCL. II. Peccat mortaliter, qui notabilem Miſſæ partem dictis diebus culpabiliter audire prætermittit. Ita omnes Catholici, & patet ex proximè dictis. Et quidem notabilis pars, eſt dimidia vel tertia pars, ſecundum omnes Doctores: aut totum Miſſæ principium una cum Epiſtola, & Evangelio, ut plures volunt; non autem, ſi ab initio ſancti Evangelii uſque ad finem quis Miſſam audiat, etiamſi reliquum, nempe initium Miſſæ cum Epiſtola prætermiſerit. Addunt multi Doctores, ut Layman *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 3. *n.* 3. Gobat *tract.* 5. *Theolog. Experim. num.* 135. Suarez, Rodriquez, Azorius, & quidam alii, etiam ab eo evadi peccatum mortale, qui venit primum poſt Evangelium, modò permaneat uſque ad finem ultimi Evangelii incluſivè: quia audiendo ultimum Evangelium, videtur compenſare primum Evangelium neglectum.

Audire Miſſam, in quo conſiſtat.

38. CONCL. III. Audire Miſſam, non eſt verba Miſſæ intelligere, utpotè quod plebei non poſſunt, nec audire Sacrificantem, quod ſurdi nequeunt; neque videre eundem, quod cæci fruſtrà deſiderant, ſed Miſſam devotè audire eſt eſſe præſentem Miſſæ, & vacare Deo; ſive, corpore adeſſe, & mente attendere ad Sacrificium. Ita communis.

Explicatur hoc ampliùs.

39. Unde ad auditionem Miſſæ requiritur ſimul & devotio, & corporalis præſentia. Porrò devotio iſta ad Miſſæ auditionem requiſita, explicanda eſt conformiter neceſſariæ intentioni, & attentioni, ad recitationem Horarum Canonicarum requiſitæ, de qua alibi. (c) Corporalis præſentia conſiſtit in hoc, quòd vel phyſicè, ut ſi intra Capellam vel Eccleſiam, ubi Miſſa celebratur, præſens adſit; vel ſaltem moraliter prout illi Miſſam audire cenſentur, qui animo Miſsam audiendi ſtant, aut flectunt ante januam illius Eccleſiæ, quam præ hominum multitudine ingredi non valent, vel qui introſpiciunt per feneſtram.

(c) Tract. 6. Diſt. 1. n. 4.

An ſatiſfaciat qui ſimul duas Miſſæ partes audit plurium Celebrantium?

40. Quæres, an ſatiſfaciat Præcepto Eccleſiæ, qui audit partem poſteriorem unius Miſſæ v. g. ab Elevatione ad finem, & deinde priorem Miſſæ uſque ad Elevationem, vel contra; aut ſi quis à duobus Celebrantibus, quorum unus Miſſam incipit, alter ab Elevatione pergit, ſimul audiat utramque? Reſp. I. Si quis non ſucceſſive, ſed ſimul audiat duas tales partes Miſſæ à duobus Sacerdotibus ſimul celebrantibus, talis non ſatiſfacit Præcepto. Ita defactò indubitatè tenendum eſt, & quo ad hoc punctum nonnulli libri cautè legendi. Siquidem Innocentius XI. hanc, inter alias, Propoſitionem, ordine 53. damnavit, & doceri, atque practicari prohibuit: *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiēdo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor ſimul à diverſis Celebrantibus audit.*

Vel ſaltem ſucceſſivè.

41. Reſp. II. Nihilominùs multi Doctores probabile cenſent, mortaliter non delinqui ab eo, qui ſucceſſivè audit duas medietates Miſſæ à diverſis Sacerdotibus dictas; quamvis veniale peccatum, & in ſuo genere grave, committatur per hoc, niſi quis legitimè impeditus fuerit,

quò

quò minùs integram ejuſdem Sacerdotis Miſſam audiret. Ita Layman *lib. 4. tra. 7. cap. 3. n. 4.* Gobat *loc. cit. n.* 143. Navarrus, & nonnulli alii, quos citant, contra non paucos oppoſitum tenentes. Ratio eſſe poteſt: quia parum refert, quid de æquipollentibus fiat: ſimulque ordo partium inter ſe non videtur pertinere ad ſubſtantiam præcepti; ſic enim in ſimili ſatisfacit præcepto Eccleſiæ Clericus, qui prius recitat Laudes, quàm Matutinum. Hæc ſententia necdum eſt cõdemnata: undè etiam Jo. Cardenas *in Criſi Theolog. ad Propoſitionem 53. Innocentii XI. c. 7.* eam cenſet probabilem, dummodò impoſterum per Sedem Apoſtolicã oppoſitum nõ declaretur.

Auditio Miſſæ nũ præferenda Concioni?

42. CONCL. IV. Auditio Miſſæ per ſe loquendo præferenda eſt ſacræ Concioni, ſi utraque audiri non poſſit. Ita communis: nam audire Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque, eſt de præcepto, non item audire Cõcionem, per ſe & ordinariè loquendo; atqui opus conſilii non eſt præferendum operi debito ex præcepto. Dicitur, *per ſe loquendo*; nam per accidens, & in caſu extraordinario, fieri poteſt, ut Concio præferatur auditioni Miſſæ, ſi nimirum urgeat neceſſitas addiſcendi neceſſaria Fidei, hæcque commodè nequeant aliàs addiſci, vel ſi exemplũ unius neceſſarium ſit ad inducendos cæteros pro audienda Concione &c. Bonacina *diſput. 5. de Præc. Decal. qu. 2. punct. 2. n. 28.* & alii.

Alia Quæſtio, remiſſivè.

43. Poſſet hoc loco Quæſtio moveri de peregrinis & advenis, an teneantur ad Feſta particularia locorum, per quæ tranſeunt, ibique abſtinere à ſervilibus, & Miſſam audire: item an quis de loco, ubi eſt Feſtum, poſſit omiſſa etiam Miſſa ad laborandum exire in alium locum propinquum, ubi id non celebratur. Verùm de hoc, atque attinentibus materiis, ex profeſſo jam dictum eſt *Tract. 2. Diſt. 3. qu. 3. & 4.* ibi videatur.

QUÆSTIO V.

Quæ cauſæ excuſent à Præcepto audiendi Miſſam?

Generatim à Miſſa audienda excuſat impotentia phyſica, & moralis.

44. CONCL. I. Quamvis plures communiter aſſignari ſoleant cauſæ ob quas quis excuſari poſſit ab obligatione audiendi Miſſam die Feſto: eæ tamen commodè reducuntur ad impotentiam, tum phyſicam, tum moralem. Hæc Concluſio ſupponit ex dictis (d) alibi, quòd leges Eccleſiaſticæ in caſu impotentiæ non obligent, idque, quantùm ad propoſitum, clariùs habetur *capit. ultim. de Feriis*, ibi *Niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat.* Quo ſuppoſito

(d) Tr. 2. Diſt. 2. n. 25. & ſeqq.

Impotentia phyſica declaratur.

45. Probatur Concluſio inductione. Et quidem ob impotentiam phyſicam (quæ eſt impotentia ſimpliciter) excuſantur, qui detinentur in carceribus, in quibus Miſſa non celebratur. Item, qui tam gravi mòrbo decumbunt, ut Miſſæ intereſſe non poſſunt. Similiter, qui longum iter faciunt non invenientes locum, ubi Miſſam audiant, ut fit in terris infidelium, & in mari. Et idem de aliis ſimilibus.

Impotentia moralis contingit variis modis.

46. Deindè ob impotentiam moralem, plures adhuc excuſari poſſunt. Nam impotentia moralis cenſetur tunc contingere, cùm nequit audiri Miſſa abſque jactura boni notabilis æſtimationis, aut non niſi cum magna difficultate, vel labore; quæ poſteà in caſibus particularibus arbitrio viri prudentis dijudicanda erunt. Quia igitur generatim ſunt quatuor bonorum genera, ſcilicet bona animæ, corporis, famæ, ſeu honoris, atque fortunæ; hinc circa ea omnia hujuſmodi impotentia moralis accidere poteſt.

I. Ob periculum boni animæ.

47. Hinc in primis ob impotentiam moralem circa bonum animæ occurrentem, excuſatur quis ab audienda Miſſa: ſi nequit adire templum ſine periculo labendi in peccatum, ut ſi quis tempore perſecutionis timeat

Dd 2 peri-

periculum abnegandæ Fidei, ſi à perſecutoribus comprehendatur, aut ſi virgo prævideat periculum ſtupri in via ſibi inferendi, & hujuſmodi.

II. Ob periculum corporis. 48. Deinde propter periculum imminens corporis excuſatur quis, ſi ex probabili conjectura, & non ſola vana imaginatione ductus timet, ne in via aut in ipſo Templo vitam amittat, utpotè ob ſicarios, ob aeris intemperiem, vel infectionem, &c. Item ſi timeat jacturam ſanitatis, aut reincidentiam in morbum: vel adſit periculum notabiliter retardandi convaleſcentiam, ſi ipſe Sacrum audiat in Templo; uti quandoque contingit laborantibus febri, & aliis hujuſmodi morbis, in quibus ſtandum eſt judicio viri prudentis, ac præſertim Medici.

Diſtantia loci, an etiam excuſet? 49. Quæres, an diſtantia loci excuſet ab auditione Miſſæ? Reſp. Quandoquidem diſtantia loci ad Templum non modicam ſæpè cauſet corporalem incommoditatem ſenibus, claudis, labore pridiano valdè feſſis &c. proindè ex hoc capite tales nonnunquam contingit excuſari; præſertim accedente tempeſtate nivali, aut nimboſa. Ita communis.

In praxi quid circa hoc obſervandum? 50. Etſi verò non poſſit abſolutè determinari certa diſtantia, quæ ſit neceſſaria, ſimulque ſufficiens, pro omnibus & ſingulis hominibus excuſandis: quandoquidem homines ſint adeò diverſæ complexionis, & alii robuſti, alii imbecilliores, aliqui etiam divites, qui curriculo ad Eccleſiam vehi poſſunt, ſimulque tempeſtatis nimboſæ atque hyemalis habenda ſit ratio, &c. Nihilominùs loquendo de hominibus mediocriter valentibus, & peculiarem excuſationem non habentibus, quidam Doctores apud Gobat *Tract. 5. Theol. Experim. n.* 486. ſufficere aſſerunt pro excuſatione peditis diſtantiam unius bonæ horæ, vel quinque horæ quadrantes: alii verò majorem exigunt diſtantiam, vel ſpectandam loci conſuetudinem ajunt, aut hoc abſolutè judicio prudentum relinquunt expenſis circumſtantiis diſcernendum. Certè pierique ſibi ducerent religioni, ſi ceſſante alia cauſa omitterent Miſſæ auditionem ob diſtantiam unius horæ; & punirentur illi, qui deprehenderentur ferè ſemper à re Divina abeſſe ſolùm, quia diſtant ſesquihora à Templo. Quamquàm nullus prudens Confeſſarius movebit his ſcrupulum, etſi iterato tales maneant domi: cùm variæ aliæ circumſtantiæ non rarò concurrant, iter tam longum aggravantes, ut meritò detur locus excuſationi.

III. Ob periculũ famæ, & honoris. 51. Rurſus propter periculum famæ, & honoris, quidam excuſari poſſunt. Sic communiter Doctores excuſant illum, qui non habet veſtem decentem, ita ut nequeat ſine decore, aut gravi deriſione, ſeu notabili pudore, compatere in publico. Similiter excuſant puellam cæteroquin honeſtam, quæ putatur caſta, & tamen geſtat uterum, ne videlicet publicè confundatur, & hujuſmodi. Si tamen tales poſſunt primę Miſſæ in tenebris ſine probro intereſſe, obligantur ad eam audiendam, niſi aliud excuſet.

IV. ob periculum bonorum fortunæ. 52. Tandem ob periculum bonorum fortunæ excuſantur ii, quibus imminet damnum in fortunis, ſi pro Miſſa audienda velint ire ad Eccleſiam: quod intelligit Gobat *loc. cit. nu.* 491. non tantùm de damno notabili, ſed etiam de metu mali mediocris bonorum. Sic famuli excuſantur, qui domi remanent ad eius cuſtodiam, vel ob furtum aut incendium avertendum, &c.

Excuſantur aliqui ex Titulo pietatis. 53. His omnibus accedit titulus pietatis officii ſeu obedientiæ; quàmvis & hæc ad impotentiam moralem reduci poſſint. Sic ex titulo pietatis, ſeu Charitatis Proximi, excuſatur ab audienda Miſſa, qui inſervit ægro, cui præſentia inſervientis eſt neceſſaria, ita ut ab ipſo recedere non poſſit; nam maius eſt vinculum præcepti Charitatis Proximi, quàm præceptum Miſſæ audiendæ, cùm illud Jure naturæ,

ſæ, hoc autem Jure duntaxat poſitivo Eccleſiaſtico obliget. Idem in ſimilibus caſibus dicendum de matre vel nutrice, quæ infantes deſerere non poſſunt, dum non habent alium eiſdem aſſiſtentem.

Et officii

54. Ex titulo officii excuſantur excubitores ad portas, valla, turres; itemque cuſtodes pecorum, & hujuſmodi. Qui tamen tenentur mutare vices, quando ſunt plures, & poteſt à paucioribus cuſtodita convenienter peragi, fiuntque ſucceſſivè plura Sacra. Et hactenus dicta ad alios conſimiles caſus ſunt extendenda, atque juxta exigentiam rerum applicanda.

An impediti audire Miſſā teneantur domi orare.

55. Porrò in caſu, quo qui habet impedimentum legitimum non audiendi Miſſam die Feſto, conſilium omninò ſalutare eſt, domi per aliquod tempus vacare orationi; id tamen non eſſe in præcepto, docent Navarrus *cap.* 21. *Manual. num.* 7. Reginaldus *lib.* 19. *nu.* 19. Herinex *part.* 4. *diſt.* 8. *de Sacrificio Miſſæ, num.* 223. & 224. ſolvens contraria, & aliis, cùm talis oratio domi peragenda, minimè comprehendatur ſub nomine Miſſæ; ſimulque finis præcepti non cadat ſub præcepto. Nihilominùs oppoſita ſententia, quam nonnulli tenent, in praxi pro poſſibili hominibus conſulenda eſt, ut cum Jure naturali teneamur Deum quibuſdam tum virtutum Theologicarum, tum Religionis actibus, quandoque per vitæ decurſum revereri, (c) huic obligationi eo meliùs ſatisfiat. In quem proindè finem D. Auguſtinus *Serm.* 251. *de Temp.* optimè loquitur, atque eum, qui non poteſt cum cæteris Sacro intereſſe, exhortatur, *ut ſaltem in domo ſua oret, & non negligat Deo ſolvere votum, ac reddere penſum ſervitutis.*

(c) Ut dicta Tr. 4. Diſt. 2. n. 28. & ſeq. & diſt. 5. n. 9. & ſeq. & diſt. 6. num. 9. & Tra. 5. Diſt. 1. n. 49.

DISTINCTIO II.

De Tertio Præcepto Eccleſiæ; ſive, De Jejunio.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Jejunium, & quæ ejus requiſita?

Tertium Eccleſiæ præceptū quod.

1. TErtium Eccleſiæ Præceptum communiter ſequentibus verbis comprehenditur: *jejunia certis diebus, temporibuſque indicta ſervato.* Concordat Canon 68. Apoſtolorum, de jejuniis Eccleſiaſticis obſervandis expreſsè ſtatuens: & textus *c. Quadrageſima de conſecrat. diſt.* 5. *cum. ſeqq. can.*

Jejunium generaliter acceptum, &

2. Cæterùm Jejunii nomen quandoque ſumitur generaliter, pro abſtinentia à vitiis & peccatis; in qua acceptione D. Auguſtinus *tract.* 17. *in Joannem*, relatus, *cap. Jejunium de conſecr. diſt.* 5. ait; *Jejunium magnum, & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum jejunium.* Et D. Baſilius Homil. 1. de Jejunio: *Verum jejunium eſt, ab omnibus vitiis eſſe alienum.* In propoſito non accipitur Jejunii nomen tam generaliter, ſed magis propriè, ac ſpecialiter pro abſtinentia à cibo & potu;

Jejunium ſpecialiter quid.

3. Jejunium, prout ſumitur ſpecialiter, ac propriè pro abſtinentia à cibo, & potu, rurſum duplex eſt, naturale ſcilicet, & Eccleſiaſticum.

Jejunium naturale, requiſitū ad ſumptionem Eucharistiæ, quid.

4. *Jejunium naturale* eſt abſtinentia à qualibet re ſumpta per modum cibi, aut potus, vel etiam per modum medicinæ. Et tale Jejunium de præcepto Eccleſiaſtico requiritur ad ſumptionem SS. Euchariſtiæ Sacra-

menti; undè Rubricæ Miſſalis, Tit. *de Defectibus diſpoſitionis corporis*, ſic loquuntur: *Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam poſt ſumptionem ſolius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ, & in quantumcumque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare.* Ubi tamen mox ſubjungitur in hæc verba: *Si reliquiæ cibi remanentes in ore tranſglutiantur, non impediunt Communionem, cùm non tranſglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum, ſi lavando os, deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.* Hæc ibi. Verùm de Jejunio naturali ex profeſſo hìc non agitur: ſed de Jejunio Eccleſiaſtico; de quo loquendo, ſit

Et quando violetur.

Jejunium Eccleſiaſticum quid?

5. CONCL. I. *Jejunium Eccleſiaſticum* eſt voluntaria abſtinentia à cibo juxta præſcriptum Eccleſiæ. Ita in re communis. Dicitur, *voluntaria abſtinentia*: quia Jejunium eſt actus virtutis Temperantiæ, & conſequenter debet eſſe actus liber, & voluntarius. Hinc, qui invitus omninò abſtinet à cibo, quia nimirum eo caret, potiùs eſurire, quàm jejunare cenſetur.

Hoc non frangitur per potum.

6. Dicitur ulteriùs, *à cibo*: quia potus, quamvis ſit vinum, non ſolvit Jejunium Eccleſiaſticum. Nec obſtat, quod quis ſæpiùs de die bibat non ſolum ad ſedandam ſitim (quæ cùm ſit vehementior, & crebriùs accidat hominibus præ fame, noluit Eccleſia, utpotè pia Mater, potum prohibere) verùm etiam ad ſedandam aliqualiter famem. Reſp. enim, adhuc non ſolvi Jejunium: quia ſub præcepto Eccleſiaſtico Jejunii non prohibetur intentio, ſed ſolùm externa cibi refectio; quæ fit contra præſcriptum Eccleſiæ.

Cautela circa hauſtum interdiu factum.

7. Addunt Doctores, ad hauſtum interdiù factum, etiam modicum panis, vel amygdalas paucas accipi poſſe, ne hauſtus ille noceat. Interim tamen cavendus, quantum ad hoc, exceſſus, ne repetitis ſæpiùs buccellis ad magnam tandem quantitatem deveniatur: nam Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 29. Propoſitionem damnavit: *In die jejunii, qui ſæpiùs modicum quid comedit etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.* Ab hoc proindè cavendum.

Ad Jejunium Eccleſiaſticum tria requiruntur.

8. CONCL. III. Ad Jejunium Eccleſiaſticum tria requiruntur, videlicet Abſtinentia ciborum certi generis, Abſtinentia plurium refectionum, Certa hora refectionis. Ita rurſum communis Doctorum, & patet ex perpetuo uſu, atque praxi Eccleſiæ & illicò quoad ſingula declarabitur.

Delectus ciborum, in quo conſiſtat?

9. Quantùm igitur attinet ad primum, nempe ad *Abſtinentiam à certis cibis*; ſive, ut loquitur Concilium Trident. Seſſ. 25. cap. 21. *Delectum ciborum*: in primis diebus Jejunii abſtinendum eſt à carne; deindè etiam à lacticiniis, videlicet à lacte, caſeo, & ovis prout habetur *c. Denique diſt. 4.* ibi: *Par autem eſt, ut quibus diebus à carne animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam carnis trahunt originem, jejunemus, à lacte videlicet, caſeo, & ovis.* Accedit Decretum Alexandri VII. hanc inter alias, ordine 32. Propoſitionem damnantis: *Non eſt evidens, quòd conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.*

Circa lacticinia, eſt attendenda cõſuetudo locorum

10. Verùm his non obſtantibus, quantùm attinet ad lacticinia, attendenda eſt conſuetudo tum generalis, tum particularis locorum: utpotè quæ partim eſt optima legum interpres, partim etiam, ſicut de novo poteſt legem inducere, ita & priori derogare. Unde in primis in Feriis ſextis, & Sabbatis per annum, quando aliud jejunium de præcepto non occurrit, ubiq; locorum permittuntur lacticinia, etſi eſus carnium ſit prohibitus. Deindè in quibuſdam locis ova atque lacticinia ſolùm prohibentur tempore Quadrageſimæ, & extra illud non ſunt vetita; alicubi verò diebus jejunii etiam extra Quadrageſimam non permittuntur, ut notat Navarrus *cap. 21. Manual. num. 15.* Tandem in Germania ex antiqua conſuetudine videmus permiſſa ova,

& lacticinia, omnibus jejuniis totius anni: idque factum creditur ob defectum olei, atque aliorum ciborum Quadrageſimalium, qui alibi abundare ſolent.

Abſtinentia plurili refectionum, quid importet. 11. Quoad ſecundum, videlicet quoad *Abſtinentiam plurium refectionum* eſt ſciendum, quòd ad jejunium requiratur, ut in die (ſive intra ſpatium unius diei naturalis, à media nocte uſque ad aliam mediam noctem computandum, *arg. l. More Romano, ff. de Feriis*) nonniſi unica refectio ſeu comeſtio fiat: prout fatentur unanimiter Doctores, & patet ex perpetua atque univerſali Eccleſiæ conſuetudine. Verumtamen eſt, quòd Eccleſia his poſterioribus ſæculis ob corporum infirmitatem, quæ Mundo ſeneſcente ſemper magis augetur, & aliis rationabilibus de cauſis, ex longæva conſuetudine & tacito conſenſu indulſerit, ut præter dictam unam commeſtionem modicum aliquid cibi ſerò per modum collatiunculæ ſumatur. Dicitur notanter, *modicum aliquid cibi*: quia qui notabiliter excederet procul dubio jejunium frangeret. Sed de hoc ampliùs *n.* 23. *& ſeq.*

Certa refectionis hora, quæ. 12. Tertia tandem Jejunii conditio, quæ eſt *Certa refectionis hora* hoc importat, ut unica illa refectio non prandii, ſed cœnæ rationem obtineat: undè & Breviarium Romanum in Benedictione Menſæ præſcribit, quòd, quando ſemel comeditur (puta diebus jejunii) omnes preces dicantur ut in Cœna. Et quidem hæc unica refectio prioribus ſæculis tempore Quadrageſimali uſque ad veſperam prorogari debebat, ut patet *ex can. Solent de conſec. diſt.* 1. Aliis verò diebus jejunialibus differebatur uſque ad horam nonam, quæ eſt tertia poſt meridiem, uti teſtatur D. Bernardus *Serm. 4. de Quadrageſima*. Cæterùm hiſce poſterioribus ſæculis, quibus ob corporum infirmitatem conceſſa fuit collatiuncula veſpertina, pariter ob eandem cauſam uſu receptum eſt, ut refectio illa unica fiat circa meridiem, & Veſperæ in Choro tempore Quadrageſimæ dicantur manè ante comeſtionem, ut ſic primævæ conſuetudinis Eccleſiæ memoria retineatur. Sed quia de iſtis tribus Jejunii Eccleſiaſtici conditionibus ſpeciales occurrunt difficultates, hinc ſit

QUÆSTIO II.

Solvuntur varia Dubia circa tres jejunii conditiones.

Diſpenſatus circa eſum carnium, an poſſit bis comedere. 13. Quæritur I. circa primam Jejunii conditionem, An diſpenſatus circa eſum carnium, cenſeatur diſpenſatus ad non jejunandum, ita ut poſſit ſæpiùs de die comedere? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 12. *Theol. Mor. nu.* 6. diverſas quoad hoc dubium eſſe Doctorum ſententias.

Sententia negativa multorum. 14. Et quidem negativam ſententiam non pauci tenent, ut Graffeus, Petraza, aliique plures: quam ſententiam amplectuntur etiam Leſſius, Reginaldus, Cajetanus, Navarrus, & multi alii, loquendo de caſu illo, quo quis diſpenſatus eſt in eſu carnium non ratione debilitatis naturæ, ſed quia à piſcibus abhorret, aut hi ejuſdem temperamento nocere ſolet. Rationem dant: quia præceptum Eccleſiæ, quando non poteſt ſervari in totum nihilominùs in parte, quæ ſervari poteſt, ſervandum eſt, *arg. c. Cum dilecti de Dolo & contumac.* Idem ſuadetur per ſimile; nam qui non poteſt recitare totum Breviarium, poteſt tamen recitare partem, tenetur ad recitandam partem, prout alibi (a) dictum. Sic etiam, qui eſt diſpenſatus in duplici refectione, non idcircò eſt diſpenſatus in eſu carnium. Confirmatur: quia, quando quis eſt diſpenſatus in eſu carnium non ratione ſuæ debilitatis, ſed quia à cibis jejunialibus abhorret, nulla ſubeſt cauſa, cur gemina comeſtio concedatur: ergo ſaltem tunc ea erit illicita, nam diſpenſatio ſine cauſa non valet.

(a) Tr. 6. Diſt. 1. n. 83.

Affirmativa probabilior. 15. Affirmativa nihilominùs ſententia eſt probabilior, atq; inter Doctores communior, quam tenent Toletus, Diana, Tamburinus, Azorius, Filliucius, & Maſtrius, citans plures alios.

alios. Ratio eſt: quia abſtinentia ab eſu carnium eſt de ſubſtantia Jejunii Eccleſiaſtici; ergo qui diſpenſatus eſt quoad comeſtionem carnium, eo ipſo eſt diſpenſatus à Jejunio, & conſequenter poterit bis vel ſæpiùs comedere; cum ſublata ſubſtantia Jejunii, cenſeatur ſolutus à lege Jejunii. Et per hoc patet ad rationes prioris ſententiæ, quæ ſolùm urgent in illis caſibus, quibus præceptum Eccleſiaſticum poteſt ſervari quoad ſuam ſubſtantiam ſaltem ex parte, licèt non ex toto: quod non fit, neque conceſſa comeſtione carnium fieri poteſt in Jejunio Eccleſiaſtico.

Jejunium Eccleſiaſticum an violet, replens ventrem cibis Quadrageſimalibus.

16. Quæritur II. quantùm attinet alteram conditionem Jejunii, An ſemel tantum in die Jejunii comedens, ſed tot cibis Quadrageſimalibus ventrem replens, ut nullam carnis afflictionem ſentiat, quinimò gulæ indulgeat, violet Jejunium Eccleſiaſticum? *Ratio dubitandi.* Ratio dubitandi eſt: tum quia Jejunium Eccleſiaſticum eſt actus Temperantiæ: atqui talis actus Temperantiæ in propoſito non intervenit, ob exceſſum illum, qui degenerat in gulam, vel etiam ebrietatem. Tum quia parum refert, quid de equipollentibus fiat: atqui talis una exceſſiva comeſtio poteſt æquivalere duabus vel tribus aliis comeſtionibus; per quas utique frangeretur Jejunium Eccleſiaſticum. Tacentur aliæ rationes quas ponit Covartuvias *lib. 4. var. Reſolut. cap. 20. n. 11.*

Reſolutio Quæſtionis.

17. Reſp. cum Reginaldo *lib. 4. cap. 14. n. 163.* Cajetano, Medina, & aliis, quamvis talis perdat meritum jejunii in totum, vel in partem, ſimulque peccet juxta qualitatem exceſſus (etiam mortaliter, ſi exceſſus tam magnus ſit, qui in non jejunantibus culpam mortalem induceret:) nihilominùs is non judicabitur ab Eccleſia tranſgreſſor jejunii, neq; ex eo capite punietur à Deo, ſed ex alio, quia videlicet peccavit peccato gulæ, aut, ſi exceſſit in nimio potu, peccato ebrietatis. Ratio eſt, quia talis non agit contra ſubſtantiam jejunii Eccleſiaſtici; nam Eccleſia ſolùm præcipit abſtinentiam à carnibus, & à ſecunda refectione, atque ut ante certum tempus non fiat refectio; quæ omnia in caſu poſito obſervantur.

Solvuntur contraria.

18. Ad rationes dubitandi, & earum primam dicitur, jejunium Eccleſiaſticum dici actum Temperantiæ, non quòd Eccleſia illum præcipiat ut modificatum omnibus conditionibus virtutis Temperantiæ, ſed ut modificatum ad minimum ſaltem tribus jam enumeratis. Neque obſtat, quòd Eccleſia præcipiens jejunium, intenderit corporum noſtrorum caſtigationem. Reſp. enim hoc parùm urgere: quia finis præcepti non cadit ſub præcepto, ita videlicet, ut finis ipſe præceptus eſſe cenſeatur. Deindè ejuſmodi caſtigatio intervenit in propoſito ſaltem per hoc, quòd fiat abſtinentia à carnibus, abſque ſecunda refectione: aliæ verò mortificationes ſunt quidem ſaluberrimæ, atque à SS. Patribus paſſim commendatæ, ea tamen non cadunt ſub ſpeciali præcepto jejunii Eccleſiaſtici, ut dictum. Ad alteram inſtantiam negatur minor: etſi enim unica illa comeſtio poſſit equipollere pluribus quoad quantitatem ciborum ſumptorum, non tamen pluribus æquipollere quoad multitudinem refectionum: quia ſemper manet unica refectio.

Sæpius in die Jejunii comedens carnes, peccat toties, quoties comedit.

19. Quæritur III. An qui ſæpiùs comedit in die jejunii, toties peccet, quot ſunt comeſtiones? Reſp. I. Quando in die jejunii comeduntur cibi vetiti utpotè carnes, toties peccatur contra præceptum jejunii, quoties diſtinctis comeſtionibus manducantur tales cibi. Ita Doctores communiter. Ratio eſt; quia in præcepto jejunii duo includuntur, quorum unum eſt ſimpliciter negativum, ſcilicet ne comedantur cibi vetiti: alterum verò affirmativum, nempe ut quis unica refectione, & quidem non niſi tempore debito ſumenda, contentus ſit: atqui per quamcunque carnium comeſtionem ſemper violatur præceptum jejunii, quatenus eſt negativum: ergo

go etiam toties peccatur, & quidem mortaliter, niſi excuſet levitas materiæ. Et hoc ultimum idcircò additur, quia negari non poteſt, in propoſito dati poſſe peccatum veniale ob levitatem materiæ: ut ſi de cibis vetitis comedatur duntaxat modicum quid, puta in quantitate unius unciæ, vel (ut aliqui volunt) duarum unciarum.

Et quid? mortaliter, niſi excuſet levitas materiæ; quæ.

Quid, ſi ſæpiùs quis comedat cibos licitos.

20. Reſp. II. Qui verò ſæpiùs in die comedit cibos cæteroquin licitos, peccat ſolū per ſecundam comeſtionem contra præceptum jejunii, non verò per tertiam, vel alias ſubſequentes. Ita Maſtrius *loc. cit. n. 9.* cum communiori & probabiliori Doctorum, contra Medinam, & paucos alios. Ratio eſt; quia præceptum jejunii non obligat ad impoſſibile: atqui poſita jam ſecunda comeſtione, quamvis culpabili, impoſſibile eſt, ut quis unica tantum refectione contentus ſit; ergo ad hoc amplius non obligat; & conſequenter fit peccatum contra legem jejunii in ſecunda tantum refectione, non autem in aliis ſequentibus. Dicitur, *contra legem jejunii*, nam per ſubſequentes comeſtiones poteſt quis peccare contra Temperantiam, licèt non contra præceptum Jejunii.

Solvuntur inſtantia.

21. Non dicas. Præceptum Jejunii eſt de unica tantum refectione: atqui toties quis agit contra hoc præceptum, quoties ultra unicam refectionem comedit interpolatis vicibus; ergo etiam toties peccat. Reſp. negando minorem: quia poſt ſecundam illicitam comeſtionem præceptum Jejunii de unica tantùm refectione, ſeu potiùs, ut quis una duntaxat refectione contentus ſit: ampliùs ſervari non poteſt, ſicque quoad hoc ceſſat ejus obligatio.

Differentia inter præceptū de non comedenda carne, & non ſumēda ſecunda refectione.

22. Nec obſtat, quòd quis ſæpiùs comedendo carnes in die Jejunii ſæpiùs peccet, ſicque à pari etiam plures ſumendo refectiones videatur ſæpiùs peccare. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt: quia præceptum de non comedenda carne eſt ſimpliciter negativum, obligans ſemper & pro ſemper in die Jejunii, poteſtque poſt primam comeſtionem carnis adhuc pro reliqua diei Jejunalis parte ſervari. Præceptum verò de ſumenda una ſolùm refectione, non obſtante, quòd etiam prima fronte videatur negativum, nihilominus te meliùs conſiderata, eſt affirmativum, obligans, ut Jejunans ſit unica comeſtione contentus: & hoc poſt ſecundam comeſtionem eſt obſervatu impoſſibile.

Collatio veſpertina, an permiſſa.

23. Quæritur IV. Quid cenſendum de Collatione veſpertina, Reſp. I. Collatio veſpertina, quæ prioribus ſæculis ignorabatur, poſterioribus hiſce ſæculis ob corporum infirmitatem, quæ Mundo ſeneſcente ſemper magis magiſque augetur, & aliis rationalibus de cauſis, ex generali conſuetudine, & tacito conſenſu Eccleſiæ, in modica quantitate permiſſa eſt, ac licita. Ita communis. Et hanc Doctores non *refectionem*, ſed *refectiunculam* duntaxat, per quam jejunium non ſolvitur, appellandam cenſuerunt, utpotè in parva ſolum quantitate ſumendam.

Quantum cibi in ea ſumere liceat.

24. Reſp. II. Quantum cibi in tali refectiuncula, ſeu Collatione, licitum ſit ſumere, non tam facile eſt determinare, & forſan aliquibus de hoc diſputationibus illud D. Hieronymi dictum quadrat, quòd refertur can. Gloria, 12. q. 2. *Plenus venter facilè de jejuniis diſputat*. Referam igitur præcipuas, & probabiliores ſententias Doctorum, ſaltem in hoc convenientium, quòd refectiuncula illa (ut ipſum nomen demonſtrat) debeat eſſe modica, ne tranſeat in cœnam vel ſemicœnam.

I. Sententia, certas uncias admittens.

Uncia, quid.

25. Et quidem Filliucius *tract. 27. c. 1. nu. 32.* ait, in hac refectiuncula quatuor, quinque, vel ad ſummum ſex uncias ſumi poſſe, ut volunt (inquit) plerique ex Recentioribus. Undè ultra ſex uncias (*Uncia* eſt duodecima pars aſſis, ſive unius libræ: ſed libra aromataria eſt major quatuor unciis, & continet triginta duas ſemiuncias)

inci-

inciperet refectiuncula deficere à debita menſura, & accedere ad peccatum, levius vel gravius, juxta qualitatem exceſſus.

II. Sententia, id determinandum cenſens pro varietate circumſtantiarum.

26. Deindè alii aſſerunt, non poſſe taxari, ſeu determinari certam pro omnibus jejunantibus quantitatem cibi pro Collatatione veſpertina, ſed eam variam eſſe poſſe pro varietate tùm perſonarum, uti videre eſt in provectioribus ætate, infirmis, nobilibus perſonis, qui pluribus epulis & delicatioribus aſſueti ſunt: tum locorum; uti accidit in frigidis regionibus: ubi major Collatio conceditur, quàm in calidis: tum exercitii, & laboris, in quo quis occupatus eſt, vel defatigatus. Nam quia hujuſmodi labor quandoque totaliter excuſat a Jejunio, pariter exiſtente aliqua rationabili cauſa, v. g. laboris, ſtudii, aut hujuſmodi, aliquid ultra conſuetum ſumi poteſt in Collatione.

Vel admittens quartam partē juſtæ cœnæ.

27. Quòd ſi regulam quamdam generalem etiam circa hoc petas, reſpondet Reginaldus *lib.* 4. *num.* 184. & poſt eum Layman *lib.* 4. *tract.* 8. *cap.* 1. *num.* 9. ordinariè loquendo, & niſi aliqua cauſa juſta excuſet, v. g. laboris, infirmitatis, &c. non eſſe notabiliter excedendam quartam partem eorum, quæ jejunanti ſpectata ſua complexione ſufficerent ad ordinariam cœnam: altoquin enim quis ſemicœnaret.

III. Sententia, ad conſuetudinem locorum recurrens.

28. Alii verò, ut Bonacina *punct. de Jejunio, num.* 2. citans Toletum, & altos, aſſerunt, hanc regulam eſſe deſumendam ex conſuetudine in ſingulis Regionibus recepta: nam refectiuncula iſta eſt per conſuetudinem introducta; ergo ſumi poteſt juxta limites receptæ conſuetudinis. Cavendum tamen, ne tanta cibi quantitas ſumatur, ob quam collatio tranſeat in cœnam, vel quaſi cœnam.

In Collatione an etiã qualitas ciborum ſit attendenda.

29. Reſp. III. Utrum in refectiuncula illa non tantùm quantitas, ſed & qualitas ciborum ſit attendenda, ruiſum diverſæ ſunt ſententiæ; in praxi tamen tum recepta locorum conſuetudo; tum aliæ circumſtantiæ erunt attendendæ.

I. Sententia.

30. Prima pars de diverſitate ſententiarum inter Doctores, ex eo patet; quia pleriqne Doctores pro Collatione ſolùm admittuntur leviuſcula ciborum genera, quæ parùm nutriant, & potiùs ad ſitim extinguendam deſerviant: ut ſunt herbæ, poma, uvæ, & hujuſmodi fructus arborum, nec non & aliqua ex ſaccharo confecta. His tamen ex communi uſu, vel in defectum fructuum, vel ne hi ſoli noceant, panem addi poſſe concedunt, non obſtante, quòd panis plurimùm nutriat, famemque depellat; cibos autem, qui communiter inter fercula apponuntur, ac juſcula cocta ex pane, & hujuſmodi, niſi adſit alia cauſa excuſans, cenſent eſſe prohibita. Ita Filiucius, Azorius, & alii, quorum ſententia communiori uſu videtur eſſe recepta.

II. Sententia.

31. E contra Bonacina *loc. cit.* & quidam alii volunt, in dicta refectiuncula non tam ſtrictè prohiberi cibi qualitatem, ſicuti interdicitur quantitas: unde dictus Author admittit, poſſe licitè ſumi juſculum, modò non ſit de cibis prohibitis, comedi piſciculum, aut exiguam partem piſcis majoris, imò plures res in eadem Collatione deguſtari poſſe, dummodò cibi quantitas non excedatur, neque Collatio tranſeat in cœnam, nec illud præceptum obſter. Et hæc quoad diverſitatem ſententiarum.

In praxi attendenda eſt recepta locorum conſuetudo.

32. Altera pars datæ reſponſionis; videlicet in hoc attendendum eſſe receptam conſuetudinem locorum, ex eo patet; quia refectiuncula illa eſt introducta per conſuetudinem, ergo juxta hujus limites poterit ſumi. Sic in partibus hiſce Septentrionalibus paſſim pro Collatione admittitur caſeus una cum ovis frigidis, quamvis hi cibi præ cæteris nutriant, atque in aliis terris prohibeantur. Quod autem de juſculis calidis addit Bonacina, id conſuetudo

tudo

tudo hactenus recepta non videtur admittere, niſi in caſu debilioris complexionis, vel alia juſta cauſa interveniente: prout forſan inter Perſonas nobiliores delicatioribus aſſuetas, aut ſtudiis graviori bus defatigatas, quandoque fieri ſolet.

Quale peccatum ſit, anticipare tempus comeſtionis.

33. Quæritur V. circa tertiam Jejunii conditionem, An ſit peccatum mortale notabiliter anticipare tempus ordinarium comeſtionis in die Jejunii, v. g. per unam, vel alteram horam? Reſp. Non deſunt equidem Doctores, qui putant, hoc eſſe peccatum mortale, ſi abſque juſta cauſa fiat; pro qua ſententia citatur Navarrus *cap.* 21. *Manualis nu.* 27. Covarruvias, Cajetanus, & nonnulli alii: dicendum tamen cum communiori, & probabiliori Doctorum, id non eſſe peccatum mortale, ſed veniale ſolùm, ſi fiat abſque juſta cauſa. Ratio eſt: quia non violatur ſubſtantia præcepti Jejunii, ſed tantùm circumſtantia quædam accidentalis. Leſſius *lib.* 4. *de juſt. & jure, c.* 2. *n.* 13. & alii.

Quid ſi juſta cauſa ſubſit.

34. Dicitur, *ſed veniale tantum, ſi fiat abſque juſta cauſa*: quia tunc fit aliqua inordinatio. Quòd ſi verò juſta cauſa ſubſit, utpote ſi iter ſit ineundum, ſi hoſpites dimittendi, aut hujuſmodi, nullum erit peccatum ne quidem veniale.

An ſit peccatum ſumpta manè Collatione differre prandium ad veſperam.

35. Quæritur VI. Utrum ſimiliter ille peccet, qui manè ſumit Collationem cæteroquin ſumi ſolitam, & prandium uſque ad veſperas, vel noctem differt? Reſpondent Bonacina *loc. cit. num.* 6. & Layman *num.* 10. cum aliis communiter, id continere peccatum veniale, ſi fiat abſque cauſa, eò quod pervertatur recepta conſuetudo: nullum, ſi juſta cauſa interveniat, v. g. copia negotiorum, non permittentium ſumptionem prandii in meridie, vel periculum infirmitatis, &c. Verùm Maſtrius *cit. diſp.* 12. *num.* 8. Reginaldus *lib.* 4. *num.* 186. Azorius, & quidam alii, probabile eſſe cenſent, talem (dummodo ſumat refectiunculam hora conſueta prandii, & non priùs niſi adſit alia juſta cauſa, nec venialiter peccare, licèt ſine ſpeciali cauſa differat prandium ad noctem. Rationem dant: quia talis modus neque ex toto, neque ex parte, ſolvit ſubſtantiam Jejunii: quinimò hic modus jejunandi magis conducit ad corporis afflictionem, unde & olim in Eccleſia primitiva refectio ſumebatur ad veſperam.

QUÆSTIO III.

Quæ ſit obligatio Jejunii.

Ieiunia ſolo iure Eccleſiaſtico inſtituta ſunt.

36. CONCL. I. Omnia Jejunia ſolo Jurehumano, ſeu ex præcepto Eccleſiæ inſtituta ſunt, quamvis Jejunium Quadrageſimale, nec non Jejunia Quatuor anni Temporum ex Apoſtolica traditione deſcendant. Ita communis. Ratio eſt: quia ſi Jejunia eſſent Juris Divini, ſive à Chriſto Domino inſtituta, non potuiſſet tanta variatio circa ea intervenire, quantam ex conſuetudine variis locis, & temporibus patet eſſe inductam: ſiquidem contra Jus Divinum non valet conſuetudo, *capitul. ultim. de Conſuetudine.*

Ieiunium Quadrageſimale ab Apoſtolis inſtitutum.

37. Cæterum ſub Jure humano Eccleſiaſtico comprehenduntur ordinationes Apoſtolorum, quas ipſi ut Rectores Eccleſiarum fecerunt. Et quidem Jejunium Quadrageſimale, ad exemplum Chriſti Domini per quadraginta dies jejunantis ab Apoſtolis fuiſse inſtitutum, patet ex Canone 68. Apoſtolorum: undè D. Leo *Serm. de Quadrageſima*, ait: *Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum jejuniis impleatur.* Et hoc ipſum alii SS. Patres paſſim docent. Verum quidem eſt, quòd S. Ambroſius *Serm.* 25. aſſerat, *indictam eſſe Quadrageſimam à Domino.* At hujuſmodi dictum ex eo ſolvitur, quia Apoſtoli ad Chriſti imitationem, & ex Divino inſtinctu, illud Jejunium præceperunt.

38. Porrò Quatuor anni Tempora

Quid de Quatuor anni Temporibus?

ra inſtituit S. Callixtus Papa I. quibus Jejunium ex Apoſtolica traditione acceptum ab omnibus ſervaretur: ut habetur in Breviario Romano; *& Lectionibus Feſti ejuſdem, die* 14. *Octobris*: reliqua verò Jejunia ſucceſſivè per Eccleſiam fuerunt inſtituta.

Violare jejunium Eccleſiaſticum eſt peccatum mortale.

39. CONCL. II. Hoc præceptum Jejunii ita obligat, ut ſi abſque juſta cauſa violetur, committatur peccatum mortale. Ita communis, & certa Doctorum, paucis exceptis, & à Leſſio *loc. cit. num.* 32. relatis, qui volebant, tunc ſolùm peccari mortaliter, quando ex conſuetudine aut contemptu violatur. Sed horum ſententiam rejecit Alexander VII. inter alias etiam ſequentem, ordine 23. Propoſitionem damnando: *Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat: puta quia non vult ſe ſubjicere præcepto*. Accedit ratio: quia generaliter Leges Eccleſiaſticæ in materia gravi, qualis eſt hæc, obligant ſub mortali. Et hinc olim violatores Jejunii jubebantur excommunicari, *cit. canon.* 68. *Apoſtolorum*: atqui excommunicatio non incurritur niſi ob peccatum mortale. ergo.

Omnes Chriſtiani tenentur illud ſervare.

40. CONCL. III. Omnes Chriſtiani completo vigeſimo primo ætatis anno tenentur ſervare Jejunium diebus ab Eccleſia præſcriptis, niſi juſta aliqua cauſa excuſentur. Ita certa, & communis DD. idque patet ex praxi, & communi ſenſu Fidelium.

Sed primùm completo 21. ætatis anno.

41. Additur notanter, *completo vigeſimo primo ætatis anno*. Quia, cùm adoleſcentes ante completum tertium ſeptennium frequentiore, & abundantiore cibo indigeant ratione augmentationis, ſeu ob creſcentem ætatem, & caloris abundantiam, noluit Eccleſia obligationem jejunandi eiſdem imponere ante completum vigeſimum primum ætatis annum; ut tenet D. Th. 2. 2. *quæſt.* 157. *art.* 4. *ad* 4. & communis DD. ac probat recepta conſuetudo.

Quid de ultimo die 21. anni?

42. Et hoc adeò verum eſt; ut etiam is, qui explet annum vigeſimum primum in die Jejunii, ante horam ejus ultimam completam necdum teneatur jejunare; ſed ea tranſacta tenetur, dummodo poſſit, nec antea receperit plures refectiones: quia tunc jam currit tempus præcepti Eccleſiaſtici, non verò priùs. Bonacina *loc. cit. punct. ultim. num.* 7. & alii. Adhuc tamen conveniens eſt, ut adoleſcentes etiam priori tempore ſeſe ad jejunandum exerceant, & aſſueſcant, plus, minus, ſecundùm modum ætatis ſuæ.

Adoleſcentibus, vel infantibus, an liceat veſci carnibus.

43. Cæterùm data doctrina de adoleſcentibus, intelligenda eſt, quantùm ad præceptum Jejunii quoad unicam refectionem, nam à carnibus, aliiſque cibis prohibitis, & ipſi abſtinere tenentur. Infantibus tamen nondum præditis uſu rationis, utpotè cùm præcepti Eccleſiaſtici capaces non ſint, infrà primum ſeptennium exiſtentes id ſcandaloſum foret. Reginaldus *lib.* 4. *num.* 208. & alii.

Adoleſcentes poſſint obligari ad Jejunium ex aliis cauſis.

44. Deinde poſita Concluſio loquitur ſolùm de Jejuniis Eccleſiaſticis quia adoleſcentes ante vigeſimum primum annum poſſunt quandoque ex aliis cauſis obligari ad Jejunium nam in primis poſſunt teneri ad Jejunia ex Voto: prout Profeſſi Regulam FF. Minorum, jam ante completum vigeſimum primum annum tenentur ſervare Jejunia ſuæ Regulæ, cùm per Profeſſionem dictæ Regulæ vi Voti ab ipſis emiſſi ſuo jure ceſſerint. Similiter tales adoleſcentes tenentur ad Jejunia pro Sacramentali pœnitentia impoſita.

Obligatio Jejunii Eccleſiaſtici eſt perſonalis?

45. CONCL. IV. Obligatio Jejunii ab Eccleſia indicti eſt perſonalis, unde nequit illud per alium perſolvi. Ita communis. Ratio eſt: quia finis Jejunii Eccleſiaſtici eſt, moderatè affligere corpus, carnemque propriam edomare: juxta quod Eccleſia canit in Præfatione Miſſæ Quadrageſimalis: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, &c.*

Et certis diebus affixa.

46. CONCL. V. Obligatio Jejunii Eccleſiaſtici eſt certis, ac determinatis ab Eccleſia diebus affixa: atque ideò ille, qui tali die jejunare non poteſt, aut etiam culpabiliter illud violat, non tenetur loco ipſius alio die jejunare. Ita rurſum communis: idque patet à ſimili præcepto audiendi Miſſam diebus Feſtivis, atque in obligatione Sacerdotum recitandi Breviarium, quæ pariter diei affixa eſt, & cum die tranſit.

Quid de Jejunio ex voto, vel pro pœnitentia iniuncto?

47. Dicitur *obligatio jejunii Eccleſiaſtici*. Nam loquendo de Jejunio debito ex Voto, eſt attendenda ipſius voventis intentio: unde qui vovit bis in hebdomada jejunare, dies autem certos non determinavit, poteſt, quibus voluerit, jejunare; & non ieiunans hac die hebdomadæ, tenetur alia ieiunare: quia ſic, & non aliter, ſibi obligationem mediante ſuo Voto impoſuit. Qui verò vovit ſingulis ſextis Feriis ieiunare, tenetur hiſce determinatis diebus ieiunare. Sic pariter diſcurrendum de Jejunio cuipiam impoſito à Confeſſario pro pœnitentia Sacramentali; quamvis, ſi ſecùs non exprimatur. Confeſſarius non cenſeatur ita alligare ieiunium certæ diei, ut ſi tunc non ſervetur, aut ob impedimentum ſervari nequeat, pœnitens ſit liber à Jejunio illo impoſterum ſervando, ne Sacramentum Pœnitentiæ remaneat incompletum ob defectum Satisfactionis, quæ eſt pars integralis ipſius.

Solvens jejunium ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus, cōmittit unicū peccatum.

48. CONCL. VI. Qui ſolvit ieiunium ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus, v. g. Vigiliæ & Quatuor Temporum, ſeu Vigiliæ, & Quadrageſimæ; unicum numero peccatum committit. Ita communis. Ratio eſt: quia, licèt talis ex duplici titulo obligetur, utrumque tamen præceptum Jejunii Eccleſiaſticum obligat ex eodem motivo virtutis Temperantiæ, atqui peccata non multiplicantur numero ex multiplicitate præceptorum, quando eandem virtutem reſpiciunt. Undè in ſimili, omittens auditionem Miſſæ die Dominicó, in quem incidit Feſtum de præcepto, non peccat duplici peccato. (b)

(b) Vide Tract. 3. Diſt. 1. num. 41. & ſeqq.

Quid ſi quis ad illud teneatur ex Voto, ac præcepto Eccleſiæ?

49. Additur notanter in Concluſione, *ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus*: dum videlicet omnia Jejunia Eccleſiaſtica ex eodem motivo formali virtutis Temperantiæ iniunguntur. Nam ſecus dicendum, ſi quis obligetur ad ieiunium ex duplici præcepto, quod procedit ex motivo diverſarum virtutum: utpută quando quis tenetur ieiunare ex Voto, ſicque ex motivo formali virtutis Religionis: ſimulque ex motivo Temperantiæ, ratione concurrentis præcepti Jejunii Eccleſiaſtici; nam violans huiuſmodi Jejunium, duplici ſpecie peccati peccabit, nimirum & contra Temperantiam, & contra virtutem Religionis. (c)

(c) Ut dictum Tr. 3. Diſt. 1. nu. 47.

Statuens per totam Quadrageſimam non jejunare, vel non jejunans, quot peccata committat.

50. CONCL. VII. Si quis ceſſante cauſa rationabili excuſante deliberatè ſtatuit, per totam Quadrageſimam nunquam ieiunare, ratione huius pravæ voluntatis unum numero peccatum committit, gravius tamen: quòd ſi verò poſtmodùm hæc voluntas executioni mandetur, tot committuntur peccata numero diſtincta omiſſionis externæ Jejunii, quot ſunt dies ieiunales. Ita Filliucius *tract.* 25. *capit.* 5. *num.* 87. & concordant ſuperius (d) dicta. Ratio primæ partis eſt: quia dum quis ſtatuit, non ieiunare per totam Quadrageſimam, actus hic reſpicit omnia illa Jejunia per modum unius obiecti adæquati, non autem fertur voluntas diſtinctè ſuper ſingulos dies Quadrageſimæ. Altera pars ex eo probatur, quia obligatio Jejunii eſt ſingulis Quadrageſimæ diebus (Dominicis duntaxat exceptis) affixa; ergo, & ſingulis illis diebus tenetur quis ieiunare, & dum non ieiunat, committit conſummatam omiſſionem externam Jejunii præcepti.

(d) Tr. 3. Diſt. 1. n. 57.

51. CONCL. VIII. Peccant inſuper contra hoc præceptum Jejunii qui alios ad ieiunium violandum ſcien-

Peccant contra Praeceptū Jejunii, qui alios ad id violandum inducūt.

ſcienter inducunt. Ita communis Quia tunc tales cenſentur alius cooperari in fractione Jejunii; eſt enim regula generalis, quòd non ſolùm peccet, qui præceptum tranſgreditur; ſed etiam, qui cauſa eſt, ut illud alii tranſgrediantur abſque legitima cauſa. Hinc peccant Patres familias & Oeconomi, qui ſubditis ſuis præbent cibos vetitos, quibus jejunium ſolvatur: quinimò non ſolum non debent tales cibos miniſtrare, ſed etiam monere, & curare lege Charitatis, ut ſubditi ceſſante juſta cauſa excuſante jejunium ſervent. Non tamen tenentur ipſos cogere ad ſervanda jejunia: nimis enim rigoroſum, & durum id eſſet, Filliucius *ibidem n. 91.*

Caupo apponens carnes hoſpitibus, an peccet?

52. CONCL. IX. Caupo, ſi adventantibus cibos vetitos, utpotè carnes, apponat in locis Catholicis, graviter peccat: niſi urgeat neceſſitas, aut hoſpes habeat facultatem eas comedendi. Patet hoc ex priori Concluſione. Additur, *in locis Catholicis:* nam in locis Hæreticorum, ubi communiter non obſervantur jejunia, non eſſet illicitum carnes apponere: dummodo tamen hoſpites ipſas petant, vel non poſſet caupo recuſare ſine ſuo gravi incommodo, quia v. gr. ab hoſpitibus ad aliud hoſpitium perrecturis deſerendus, vel à magiſtratu puniendus foret.

An poſſit eis miniſtrare cœnam?

53. Quantum ad cœnam attinet, ſi quidem conſtet, hoſpites non teneri ad jejunium, clarum eſt, eam poſſe miniſtrari. Verùm quando conſtat eos teneri, tunc ſi Caupo poteſt ſine ſuo incommodo negare cœnam, tenetur: quia quilibet lege Charitatis obligatur, impedire offenſionem Dei, quantum commodè poteſt. Si verò ſine incommodo negare nequeat, utpotè quia hoſpites aliò diſceſſuri, & ibidem cœnaturi eſſent, aut gravius Deum offenſuri Blaſphemando, vel maledicendo, tunc Caupo non peccat cœnam petentibus miniſtrando. In dubio autem, an hoſpites teneantur jejunare, & cœnam petant, præſumi poteſt eos excuſari, ſicque cœna porrigi. Filliucius *loc. cit. n. 92. 93.* & alii.

Jejunium quomodo obliget peregrinos, & advenas? Remiſſivè.

54. Circa obligationem Jejunii variæ hoc loco poſſent formari quæſtiones quoad peregrinos & advenas, an, & quomodo obligentur ad Jejunia particularia locorum, per quæ tranſeunt, & univerſalia totius Eccleſiæ. Verùm de his copioſè jam dictum *Tract. 2. Diſt. 3. quæſt. 3. & 4.* ibi videatur.

QUÆSTIO IV.

Quæ cauſa à Jejunio excuſent.

Senſus Quæſtionis, & quid de eſu carnium.

55. ADvertendum, quòd præſens Quæſtio præcipuè loquatur de cauſis ab obſervatione Jejunii excuſantibus, quatenus per præceptum Jejunii unica duntaxat comeſtio permittitur; non verò, quatenus eius carnium prohibetur; ſiquidem comeſtio carnium multò difficilius, nec niſi ratione gravioris neceſſitatis conceditur. Et hæc quidem ſi evidens ſit ac urgens, neque commodè Superior adiri poſſit, licitum erit manducare carnes, & alios cibos vetitos; etiam abſque ulla diſpenſatione: quòd ſi tanta neceſſitas non urgeat: aut de ea evidenter non conſtet, diſpenſatione Superioris opus erit, iuxta Doctores paſſim.

Generatim tres cauſæ excuſant à Jejunio, Impotentia, Pietas, Neceſſitas, ſeu Labor.

56. CONCL. I. Quamvis cauſæ juſtæ, quibus Fideles ab obligatione Jejunii excuſantur, multiplices eſſe poſſint, eæ tamen commodè ad tria capita revocantur, nempe ad Impotentiam, Pietatem, & Neceſſitatem. Ita Reginaldus *lib. 4. nu. 204.* quamvis nonnulli loco tertii membri ponant Laborem. Ratio eſt: quia, quando per obſervantiam præcepti Jejunii læderetur bonum corporis, excuſat impotentia; quando bonum animæ ſeu ſpiritus, excuſat Pietas; & quando læderetur ſubſtantia externa, excuſat Neceſſitas ſeu Labor ad bona externa ſive acquirenda, ſive conſervanda neceſſarius.

57. CON-

Ratione impotentiæ excuſantur. 57. CONCL. II. Ratione Impotentiæ excuſantur illi, qui ſine gravi aliquo incommodo, vel notabili damno, jejunare non poſſunt. Ita communis. Siquidem per Impotentiam non intelligitur tantummodò impotentia phyſica, quæ tunc contingit, quando quis non poteſt abſolutè jejunare; ſed etiam impotentia moralis, quæ accidit, quando quis abſque notabili damno jejunare nequit. *I. Phyſicè impotentes.*

II. Moraliter impotentes, ut infirmi, &c. 58. Sic primò ratione impotentiæ moralis excuſantur à jejunio infirmi, & convaleſcentes, etiamſi infirmitatem propria culpa contraxerint: nam quantùm ad propoſitum, non eſt attendenda culpa præterita, ob quam infirmitas contracta eſt; ſed ipſa præſens impotentia ob quam quis jejunare nequit, ſed indiget multiplici refectione.

Alioquin carentes ſomno neceſſario vel vertiginem patientes. 59. Inſuper ob dictam rationem excuſari poſſunt, qui aliquid cibi noctu capiunt, ne neceſſario ſomno careant; aut quidpiam comedunt ad evitandam capitis vertiginem, vel membrorum tremorem, aut hujuſmodi. Tum quia tale quid potiùs ſumitur per modum medicinæ: tum quia Eccleſia non cenſetur obligare cum tanto detrimento corporali. Bonacina *punct. ult. de Iejunio*, *nu.* 2. & alii.

Mulieres gravidæ, aut lactantes, Adoleſcentes, 60. Deinde hac de cauſa excuſantur mulieres gravidæ, aut lactantes, utpotè quibus tum pro ſe, tum pro ſuo fœtu, opus eſt copioſiore cibo, inſuper excuſantur adoleſcentes ante vigeſimum primum ætatis annum completum, juxta dicta *num.* 41. & 42. *Pauperes,* Ruſum excuſantur pauperes, qui propter paupertatem alimento carent ſufficienti ad unam congruam refectionem in die Jejunii ſumendam: quinimò ſi alium cibum invenire non poſſunt, hi etiam carnes ſibi datas licitè comedunt; nam Eccleſiæ præceptum non obligat ſub tam gravi incommodo.

Et ſenes, 61. Tandem à Jejunio excuſantur Senes: nam ſenectus ipſa eſt morbus, & quidem incurabilis, atque indigens moderato, & frequentiori cibo. Et hoc quidem certum eſt de ſenibus ſeptuagenariis, quia plurimùm ſunt infirmi, atque egent crebriori moderata refectione: non enim poſſunt ſemel totum alimentum naturæ ſufficiens ſumere, cùm id ob caloris naturalis defectum, qui ſenectutem comitatur, concoquere non valerent.

62. Quinimò multi Doctores, quos citat, & ſequitur Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſput.* 32. *num.* 17. & Maſtrius *loc. cit. n.* 20. eximunt quoſcunque Sexagenarios à Jejunio: quia (inquiunt) ſenis ſanitas non eſt firma, & conſtans, ſed fallax, & incerta, mediaque inter morbum, & ſanitatem perfectam, atque ex levi momento in morbum decidit; undè *ſenibus ſimili ratione iis, qui ex morbo convaleſcunt, in victu eſſe curandum*, notat Galenus *Libro* 5 *de Sanitate tuenda*. *Sexagenarii, excuſentur?*

63. Verùm Leſſius *lib.* 4. *cap* 2. *nu.* 41. Layman *lib.* 4. *tract.* 8. *cap.* 3. *num.* 2. Bonacina *num.* 4. & alii ab ipſis relati, hoc quidem ordinariè procedere ajunt, eò quod illa ætas pluribus ſubjacere ſoleat incommodis, & natura tunc facilè tum inedia, tum repletione graviter læditur, & præcipitetur: nihilominus tenent, Sexagenarios non eſſe abſolutè eximendos à Jejunio, dum conſtat non eſſe debiles, aut infirmos, ſed ſine damno jejunare poſſunt. In dubio autem, an ſint robuſti & habiles ad jejunandum, fatentur omnes, ejuſmodi Senes non teneri jejunare: quia ſtante tali dubio, exponerent ſe periculo gravis incommodi. *Reſolutio*

64. Addit citatus Sanchez, ſententiam aliquorum, qui fœminas quinquagenarias ob fragilitatem ſexus ſui cenſent à Jejunio excuſari, ſicut viros ſexagenarios, eſſe opinionem probabilem, ſpeculativè loquendo, ſed in praxi non tutam. Et reverà, niſi alia corporis debilitas accedat, aut conſtet, talem perſonam viribus jam defeciſſe, eadem in praxi ſequenda *Quid de fœminis quinquagenariis?*

non eſt; imò ipſam omninò improbabilem cenſet Layman. *cit. num.* 2. §. *illud.*

Ratione Pietatis, qui excuſentur à jejunio?

65. CONCL. III. Ratione Pietatis excuſantur a Jejunio, quicunque operibus præſtantioribus, ac majoris momenti incumbunt, quæ unà cum Jejunio abſque gravi incommodo perficere nequeunt; ut ſunt opera Miſericordiæ, tum corporalis, tum ſpiritualis; item opera Religionis, ut concionari, docere, Sacramenta adminiſtrare, ac hujuſmodi. Ita communis. Ratio eſt: quia labor mentis, ipſiuſque ingenii, etiam redundat in corpus, illud affligendo, atque extenuando. Deindè Eccleſia ſuo præcepto intendit promovere Fideles ad opus bonum, non autem retrahere à meliori bono, ſeu operibus præſtantioribus; ut ſunt opera enumerata, & hujuſmodi. Et hoc verum eſt, ſive deindè opera illa gratis exhibeantur, ſive ob mercedem.

Declaratur idipſum.

66. Dicitur in Concluſione, *quæ abſque gravi incommodo perficere nequeunt.* Nam ſecùs dicendum, ſi opera illa ſint facilè compatibilia cum Jejunio: quod quidem in praxi dijudicandum erit juxta arbitrium viri prudentis, ſpectata talium operum qualitate, & attenta ipſius operantis complexione. Porrò in dubio melius erit ad tollendos omnes ſcrupulos, ut Superior cum talibus diſpenſet; quia circa hoc regula certa, & univerſalis aſſignari non poteſt, niſi quòd lex Jejunii Eccleſiaſtici non obliget cum magna difficultate. Res tota magis declaratur exemplis.

Corollaria.

67. Sic excuſantur Concionatores, qui prædicant integra Quadrageſima; quia valdè laborant; ſecùs, ſi tantùm ſemel prædicent, niſi multùm debilitentur. Similiter Lectores, Confeſſarii, imò & Cantores, Advocati, Judices, Medici, & alii hujuſmodi, qui in ſuo munere ſunt aſſidui, atque cum magna mentis, & ingenii occupatione per totum diem ſtudiis, lectionibus, & compoſitionibus intenti exiſtunt, adeò ut ſuum officium agere nequeant cum Jejunio, excuſantur ab eo: ſecùs, ſi ſtudium, &c. ſit leve. Et ita loquendo de aliis ſimilibus.

Ratione Neceſſitatis, ſeu Laboris corporalis, qui excuſentur?

68. CONCL. IV. Ratione Neceſſitatis, ſive laboris corporalis, excuſantur à Jejunio, quotquot labore ſuo victitant, cum quo jejunium commodè conſiſtere non poteſt: quales ſunt Agricolæ, & fermè Mechanici omnes. Nec refert, utrum ſint pauperes, vel divites: quia hoc ipſo, quòd ex officio laborent, excuſantur à Jejunio, ſi re ipſa laborem ſubeant; prout declaraſſe Eugenium IV. poſt alios refert Leſſius *cit. cap. 2. nu.* 43. Accedit ratio: tum quia Eccleſia diebus jejunalibus nulli prohibet conſueta ſervitia, & labores ſubire. Tum quia labor corporalis, ſi gravis ſit & fermè continuus, valdè corpus defatigat, ejuſque vires extenuat, adeò ut laborantibus opus ſit frequentiori cibo pro reſtauratione virium.

Limitatio quoad Labores aliquatenus exiguos.

69. Dicitur, *& fermè Mechanici omnes.* Quia communiter excipiuntur Pictores, quorum opus eſt ingenii potiùs, quàm virium: item Sculptores, Sartores, & Barbitonſores, quorum labor, cùm ſit exiguus, per ſe loquendo non excuſat à Jejunio. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 29. Propoſitionem damnavit: *Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.* Veruntamen in caſibus particularibus attendendum, an non tales quandoque excuſentur ex aliis titulis; utputà ratione paupertatis, ſi non habent alimentum ſufficiens pro una competenti refectione; vel alicujus debilitatis adjunctæ, aut hujuſmodi.

Itinerantes, an, & quando

70. Ob eandem cauſam ordinariè excuſantur a Jejunio itinerantes, præſertim pedites, ſi ſuſcipiant longum iter,

excuſentur à jejunio. iter, puta iter totius diei, vel iter quindecim, viginti, aut duodeviginti miliarium Italicorum; prout exemplificat Bonacina *n.*11. & Azorius *part.*1. *lib.*7. *cap.*17. *quæſt.* 9. hic enim cenſetur gravis labor intervenire. Secùs dicendum, regulariter loquendo, de iis, qui equitando, vel curru vehendo, tale iter perficiunt: nam hoc genus itineris non ita defatigat. Unde & Alexander VII. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 31. damnavit: *Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque agant; etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.* Quòd ſi verò iter longius ſit, aut probabile periculum ſubſit ſuperventuræ debilitatis ob nimiam corporis agitationem, etiam equitantes, vel curru vecti, à lege Jejunii excuſabuntur. Et hiſce curru, aut equo iter agentibus, annumerandi videntur ii, qui per aquam ratibus, aut navibus vecti, itinera ſua neceſſaria perficiunt: nam ex una parte tales aqua vecti, non ita defatigari ſolent, ſicuti pedibus incedentes; ex altera verò parte etiam aquei humores multùm moleſtant, atque extenuant corpus humanum, ejuſque vires debilitant. Quamquàm in caſibus particularibus hoc ipſum penſata viæ diuturnitate, ac temporis, complexioniſque conditione, aliiſque circumſtantiis, pio proborum virorum judicio ſit dimetiendum.

Quid, ſi iter non ſit neceſſarium? 71. Cæterùm allatam doctrinam de itinerantibus non pauci Doctores intelligendam cenſent de itinere neceſſario, & quod commodè differri non poteſt: undè, & allata Propoſitio damnata habet annexam clauſulam illam, *Etiamſi iter neceſſarium non ſit.* Et quamvis Azorius *l.c.* aſſerat, eum, qui ludendo valdè eſt defatigatus, adeò ut cibo ulteriori indigeat, tutò Jejunium ſolvere: mox tamen addit, ſi in fraudem legis ſe adeò quis ludendo defatigaverit, peccatum committi per hoc, quòd abſque neceſſitate detur cauſa frangendi ex laſſitudine jejunium, licet ea jam data non ampliùs peccetur in ſolvendo jejunio.

Bona fide non jejunãs, haud peccat. 72. CONCL. V. Qui jejunium non ſervat, bona fide putans, ſe juſtam non jejunandi cauſam habere, non peccat, quamvis re ipſa non ſit juſta & ſufficiens cauſa illa. Ita Reginaldus *loc. cit. num.* 222. Bonacina *punct. ult. n.*20. & alii. Ratio eſt: quia bona fides eum excuſat.

Secùs, ſi quis dubitet, an habeat juſtam cauſam non jejunãdi. 73. Secùs dicendum de eo, qui dubitat, an habeat juſtam cauſam non jejunandi: is enim tenetur jejunare. Ratio eſt: quia in dubio judicandum eſt pro poſſidente: ſed poſſeſſio ſtat pro lege Jejunii; ergo ſtante dubio Jejunium eſt obſervandum. Intellige, niſi à Superiore diſpenſetur cum ipſo Jejunio, vel niſi is dubium practicè deponat conſilio Confeſſarii, ſeu alterius viri probi, & prudentis, aut alia ratione.

Diſpenſatio legitima excuſat à jejunio. 74. CONCL. VI. Suprà recenſitis cauſis à Jejunio excuſantibus addi poteſt alia cauſa, magis tamen extrinſeca, videlicet legitima Superioris diſpenſatio. Ita omnes Doctores; & patet ex ipſa Eccleſiæ, non rarò diſpenſantis, conſuetudine. Advertendum tamen, quòd diſpenſatione opus non ſit, quando neceſſitas eſt evidens, ſed ſolùm, quando ea eſt dubia; idque ſive ad eſum carnium, ſive ad ſecundam tantùm refectionem.

Et quæ ad eam requirantur. 75. Porrò, ut ejuſmodi diſpenſatio ſit valida, & licita, requiritur cauſa rationabilis; id eſt, talis quæ quidem ſufficiens videtur, adhuc tamen de ejus ſufficientia ad excuſandum à Jejunio dubitatur, ideòque ad Superiorem recurritur, ut ipſius authoritate ſuppleatur, ſi quid deeſſet. Et quidem minor cauſa, eaque privata ſufficit, ut cum uno vel altero in lege Jejunii per authoritatem Superioris diſpenſetur: maior, verò eaque publica, ut cum integra Communitate diſpenſari valeat.

Epiſcopi poſſunt diſpenſare in jejunio. 76. Cæterùm ejuſmodi Superior, habens legitimam facultatem diſpenſandi in lege Jejunii cum ſuis ſub-

ſubditis, eſt Epiſcopus, aut Prælatus Regularis reſpectu ſuorum Religioſorum. Ratio eſt: quia ad Epiſcopum pertinet diſpenſatio Juris communis in illis caſibus, qui frequenter accidunt; idque tum ex præſumpta, & interpretativa voluntate Summi Pontificis, utpotè ad quem ob caſuum frequentiam difficilis foret acceſſus pro obtinenda ſemper circa Jejunium diſpenſatione; tum ex longæva conſuetudine, ac præſcriptione: alioquin certè Fidelium Communitati non eſſet ſufficienter proviſum. Et hæc eadem ratio militat de Prælatis Regularibus reſpectu ſuorum Religioſorum, utpotè *in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinet*, ut dicitur *c. Abbates de Privileg. in 6.*

Item Prelati Regulares ſuis.

Parochi an diſpẽſare valeant cum Parochianis?

77. Addunt Doctores, etiam Parochos ex cauſa rationabili poſſe cum particularibus Parochianis diſpenſare in lege Jejunii: etſi enim Parochi (imò & Epiſcopi) non habeant poteſtatem ſupra Jus commune, quo præceptum eſt Jejunium; tamen ſive ex tacito conſenſu Pontificis, ſive ex longæva conſuetudine, & præſcriptione, ejuſdem acquiſita eſt juriſdictio, & facultas iſta diſpenſandi. Et hoc quidem paſſim fatentur Doctores in caſibus illis, quando Epiſcopus eſt abſens. Imò etiam præſente Epiſcopo, utpotè ad quem gravioribus negotiis implicatum non tam facilis patet aditus, præſertim hominibus vilioribus, ad obtinendam diſpenſationem, poſſe Parochum cum aliquibus in caſu particulari, atque ex juſta cauſa dipenſare in lege Jejunii, probabilius cenſet Maſtrius *loc. cit. num.* 26. cum aliis, quos allegat.

Cauſæ hactenus allatæ, an excuſent à jejunio ex Voto debito?

78. Quæres, an cauſæ, quæ juxta dicta excuſant à Jejunio Eccleſiaſtico, pariter excuſant à Jejunio ex Voto debito? Reſp. affirmativè, dummodò non conſtet de alia voventis intentione. Ita Sanchez *lib. 4. in Decalog. c. 11. nu.* 54. Bonacina *cit. punct. ult. nu.* 4. & alii. Ratio eſt: quia Votum eſt lex privata; quam ſibi quiſque ſpontè imponit; ergo, ſi non conſtet de alia voventis intentione, eſt interpretandum juxta diſpoſitionem aliarum legum circa eandem materiam, & conſequenter eædem cauſæ utrobique excuſabunt.

Quid, ſi conſtet de alia voventis intentione?

79. Additur notanter, *dummodò non conſtet de alia voventis intentione.* Alioquin enim hæc erit attendenda: nam ſicut quis vovendo ſponte ſibi ipſi legem imponit, ita ſtrictiorem, ſi voluerit, imponere valebit. Sic poteſt adoleſcens ex Voto obligari ad Jejunium ante vigeſimum primum ætatis annum, ut dictum *num.* 44.

Exemplũ de FF. Minoribus.

80. Deindè loquendo de FF. Minoribus, ex vi Regulæ ipſorum major requiritur neceſſitas, ut jejunare non teneantur, in jejuniis Regulæ, quàm in jejuniis Eccleſiæ: nam ad excuſandum in jejuniis Eccleſiæ, non requiritur niſi probabilis neceſſitas, ſed in jejuniis Regulæ requiritur manifeſta, ut patet ex *cap. 3. Regulæ*, ibi; *Tempore verò manifeſtæ neceſſitatis non teneantur Fratres jejunio corporali*; ac notant Petrus Marchantius *ibidem Quæſt.* 3. & alii Expoſitores, quidquid nonnulli contradicant.

DISTIN-

DISTINCTIO III.

De Quarto, & Quinto Præcepto Eccleſiæ; Sive De Annua Confeſſione, & Communione Paſchali.

QUÆSTIO I.

Quid ſit, & quo jure: ac quando obliget Confeſſio Sacramentalis.

Quartum Eccleſiæ Præcepti quale?

1. QUartum Eccleſiæ Præceptum ſequentibus verbis comprehenditur; *Peccata tua Sacerdoti proprio annis ſingulis cõfitetor*. De quo in Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. celebrato, & refertur *cap. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnitentiis & remiſſionibus*, ſic ſtatutum habetur: *Omnis utriuſque ſexus Fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, omnia ſua peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti: & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere*. Quod Præceptum Eccleſiaſticum ut clariùs intelligatur, nonnulla præmittenda videntur: hinc ſit

Confeſſio Sacramentalis, quid?

2. CONCL. I. *Confeſſio Sacramentalis* eſt accuſatio legitima de propriis peccatis, facta coram Sacerdote, ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium. Ita in re communis. Et quidem ly, *accuſatio*, ſtat loco generis; reliquæ ponuntur loco differentię. Porrò per ly, *ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium* denotatur finis, ob quem fieri debet Confeſſio Sacramentalis, qui eſt conſecutio venię, ac remiſſio peccatorum obtinenda virtute Clavium; id eſt, virtute Sacramentalis abſolutionis, à Sacerdote legitimam juriſdictionem habente ſuper confitentem prolatę. Juxta quod Chriſtus *Ioan. c. 20.* dixit Apoſtolis, eorumque legitimis Succeſſoribus: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*.

Ea Jure Divino neceſſaria eſt omnibus peccatum mortale committentibus poſt Baptiſmum.

3. CONCL. II. Confeſſio Sacramentalis eſt à Chriſto Domino inſtituta, & omnibus conſcientiam peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi habentibus Jure Divino neceſſaria. Ita omnes Catholici, eſtque noviſſimè definitum in Concilio Trid. *Seſſ. 14. can. 6.* ibi: *Si quis negaverit, Confeſſionem Sacramentalem, vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe jure Divino: aut dixerit, modum ſecretè confitendi ſoli Sacerdoti quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſervavit, & obſervat, alienum eſſe ab inſtitutione & mandato Chriſti, & inventum eſſe humanum, anathema ſit*. Et cit. *Seſſ. 14. c. 5.* habetur: *Ex inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ jam explicata, univerſa Eccleſia ſemper intellexit inſtitutam etiam eſſe à Domino integrã peccatorum Confeſſionem, & omnibus poſt Baptiſmum lapſis jure Divino neceſſariam exiſtere*.

Probatur hoc ulteriùs.

4. Eadem Catholica Veritas præter continuam traditionem, atq; perpetuum ſenſum Eccleſiæ, deſumitur ex citatis verbis Chriſti, Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata*. Siquidem ut argumentatur Doct. Subtilis *4. diſt. 17. q. un.* & declarat Conc. Trid. *cit. c. 5.* per dicta verba Chriſtus conſtituit Apoſtolos, eorumq; ſucceſſores Sacerdotes, ſuos Vicarios, tanquam Iudices, habentes poteſtatem remittendi & retinendi peccata, in quæ Chriſti Fideles ceciderint. Patet autem, Sacerdotes judicium hoc incognita cauſa exercere non poſſe, neque ſervare æquitatem in imponendis pœnis pro ipſis peccatis ſi in genere duntaxat, &

Digitized by Google

non etiam in ſpecie, ac ſingillatim oporteret pœnitentes ſua peccata confiteri.

Præcepti Confeſſionis non ſtatim obligat poſt peccatum mortale.

5. CONCL. III. Dictum præceptum Confeſſionis Sacramentalis non ſtatim obligat, cùm quis in peccatum mortale lapſus eſt. Ita communis, intelligendo tamen hoc ſalvis iis, quæ in ſequentibus Concluſionibus dicentur. Ratio eſt: quia præceptum Confeſſionis eſt affirmativum, quod obligat non pro ſemper, ſed ſolùm pro determinato tempore.

Quid, ſi ſubſit periculum oblivionis peccatorum.

6. Neque obſtat, quod niſi quis illicò confiteatur, incidat in periculum obliviſcendi peccatorum commiſſorum. Reſp. enim cum Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 5. n. 4.* & aliis, adhuc ejuſmodi peccatori oblivioſo non incumbere obligationem illicò confitendi, vel peccata ſua ſcriptis annotandi; cùm nullo jure id expreſſum reperiatur. Quinimò non tenemur confiteri niſi ea peccata, quorum poſt diligentem diſcuſſionem habemus conſcientiam, ut habetur Concilium Trid. *Seſſ. 14. cap. 5. & can. 7.* Quo facto, licèt quorundam habeatur inculpata oblivio, adhuc eadem virtute Sacramenti remittuntur ſaltem indirectè.

Conſultiſſimum eſt illicò poſt Peccatum agere pœnitentiam, cur.

7. Interim tamen conſultiſſimum eſt, omnibuſque vel maximè ſuadendum, poſt admiſſum peccatum mortale quàm citiſſimè per veram Contritionem ad Deum converti, imò etiam data opportunitate ad Sacramentum Pœnitentiæ per doloroſam peccati Confeſſionem properare. Idque tum ad citiùs conſequendam gratiam, atque amicitiam Divinam, evitandumque periculum damnationis æternæ; tum ut opera noſtra bona (quæ, ſi fiant in ſtatu peccati mortalis, ſunt mortua, (a) neque meritoria augmenti gratiæ, & gloriæ cæleſtis) hac ratione coram Deo meritoria evadant.

(a) Ut dict. Tr. 1. Diſt. 2 n. 46.

Peccator non diu moraliter evitat novũ peccatu m.

8. Accedit alia ratio: quia moraliter loquendo, & regulariter, nemo conſtitutus in peccato mortali diu obſervat totam legem, ac evitat novum peccatum mortale; nam, ut dicitur Pſalm. 41. *Abyſſum abyſſum invocat.* Et S. Gregorius *l. 1. Homil. 11. in Ezechielem*, ait: *Peccatum, quod per pœnitentiam non deletur, mox ſuo pondere in aliud trahit.*

Præcepti Confeſſionis obligat in mortis articulo, vel periculo.

9. CONCL. IV. Dictum præceptum Divinum de facienda Confeſſione Sacramentali vel maximè obligat in articulo mortis, nec non & in probabili periculo ipſius. Ita communis. Ratio eſt; quia non eſt aſſignabile aliud tempus, in quo hoc præceptum Divinum potius obliget, quàm in mortis articulo, à quo pendet tota æternitas. Accedit: quia, ſi tunc hoc præceptum non adimpleatur, id ampliùs ſecuta morte adimpleri non poterit.

Corollaria.

10. Et conformiter dictis inferunt Doctores, quòd non ſolùm in infirmitate lethali teneatur quis ad Confeſſionem Sacramentalem, ſed etiam in quolibet probabili periculo mortis, id eſt, tunc, quando quis aggreditur actus arduos, in quibus veriſimile eſt, quòd mors immineat; ut in bello mortali, in naufragio, & hujuſmodi, prout exemplificat Scotus *cit. diſt. 17. §. de ſecundo*. His addunt Sum miſtæ fœminas primò parturientes, & quæ aliàs maximam in partu difficultatem expertæ ſunt: ſi quidem de hujuſmodi probabili periculo mortis æquè militant rationes proximè allatæ. Et per hoc patet altera pars Concluſionis.

Jure Divino obligat etiam quandoque extra mortis articulũ.

11. CONCL. V. Etiam quandoque per vitæ decurſum, atque extra articulum mortis, præceptum Divinum Confeſſionis Sacramentalis obligat omnes Fideles conſcientiam peccati mortalis habentes: quòd præceptum ut à Populo Chriſtiano generalius obſervaretur, optimè Eccleſia in Concilio Lateranenſi (*num. 1.* relato) præcepit, ut Fideles ſingulis annis ſaltem ſemel confiteantur. Ita præter communem Theologorum, docet Concilium Trident. *Seſſ. 14. cap. 5.* Ubi refellens inanem eorum calumniam, qui Confeſſionem à Divino mandato alienam, atque à Patribus in Concilio Lateranenſi congregatis ini-

initium habuiſſe docere non verebantur, loquitur in hæc verba. *Neq; enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles confiterentur, quod Iure Divino neceſſarium, & inſtitutum eſſe intellexerat; ſed ut præceptū Confeſſionis ſaltem ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur.*

Hinc meritò Eccleſia præcepit Confeſſionem annuam. 12. Ex quo clarè ſequitur, quòd Eccleſia ſemper intellexerit, præceptum Confeſſionis quandoq; extra mortis periculum obligare Jure Divino: quamvis, cùm tempus illud non fuerit determinatum à Chriſto Domino, Eccleſia piè ſalubriterque, atq; cum ingenti animarum fructu ſtatuerit, ut præceptum illud ab omnibus Fidelibus impleatur ſingulis ſaltem annis; ſicque tempus implendi præceptum iſtud Divinum determinavit.

QUÆSTIO II.

Quomodo Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obliget?

Præceptū annuæ Confeſſionis, quos obliget? 13. CONCL. I. præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obligat omnes Fideles conſcientiam peccati mortalis habentes, eoſque ſolos. Ita Theologi communiter. Ratio eſt: quia Eccleſia non *An ſit præcepta Confeſſio venialiū.* præcipit Confeſſionem peccatorum duntaxat venialium. Tum quia hæc multis aliis remediis expiari poſſunt, ut fatetur Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 14. *cap.* 5. Tum quia præceptum iſtud Eccleſiaſticum, eſt determinatio præcepti Divini; atqui hoc eſt de peccatis duntaxat mortalibus; ergo & illud.

Quid agēdum habenti ſola venialia? 14. Notant tamen Doctores, ex conſuetudine Eccleſiarum, atque ad avertendum ſcandalum, receptum eſſe, ut Fideles omnes ante Communionem Paſchalē Sacerdoti proprio ſe ſiſtant, & ſi mortaliter nunquam ſe peccaſſe aſſeverent, ſuper ea re Confeſſarii judicio ſeſe ſubjiciant. Quinimò in praxi utiliſſimum erit, etiam ſola venialia tunc confiteri, propter uberes ex Sacramento Pœnitentiæ fructus provenientes.

Confeſſio communiter ſit in Paſchate, etſi ſufficeret ſemel in anno confiteri. 15. CONCL. II. Quamvis ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiaſtico ſufficiat ſemel in anno confiteri, nihilominus iſthæc Confeſſio communiter in Paſchate fieri, atque Communioni Paſchali præmitti ſolet. Ita communior, & probabilior Doctorum, nonnullis exceptis, qui volunt, præceptum Confeſſionis per ſe obligare in Paſchate, & non tantum per accidens ratione communionis Paſchalis. Prior pars deſumitur ex Concilio Lateranenſi *c. Omnis utriuſq; ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* (b) ubi plùs non requiritur, quàm ut *omnis fidelis omnia ſua peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur*: quę verba niſi quis vim inferat, intelliguntur de toto tempore à principio uſq; ad finem anni, prout argumentatur Lugo *diſput.* 15. *de Sacram. Pœnitent. ſect.* 8. *n* 157.

(b) Ac refertur ſuprà n. 1.

Solvitur inſtantia. 16. Nec obſtat communis conſuetudo confitendi in Paſchate, & quòd tunc in pleriſque locis ſoleat exigi teſtimonium Confeſſionis Paſchalis; ſimulque, quòd in *Extrav. Vices illius de Tregua & pace*, dicatur: *De jure tenetur Parochianus ſaltem in Paſchate proprio confiteri Sacerdoti.* Reſp. enim, hoc totum fieri per accidens, & ratione Communionis Paſchalis; ſive, quia tunc urget præceptum ſumendi Sanctiſſimum Euchariſtię Sacramentum, cujus dignæ perceptioni, habita copia Confeſſarii, præmittenda eſt Confeſſio Sacramentalis, nec ſufficit ſola contritio de commiſſo peccato mortali, prout declaravit Concilium Trident. *Seſſ.* 13. *cap.* 7. & ampliùs ſuo loco (c) dicetur. Et per hoc patet altera pars Concluſionis.

(c) Trac. 14. Diſt. 2. Quæſt. 3. Concl. 3.

In Paſchate non confeſſus tenetur confiteri per annū. 17. Infertur proindè, quod ſi quis ſive culpabiliter, ſive ob legitimum impedimentum, in Paſchate non eſt confeſſus, is poſtmodùm per anni decurſum confiteri teneatur; quia toto anno urget hoc præceptum, neque illud eſt affixum Tempori Paſchali, ita ut cum illo tranſeat, ſicut tranſit obligatio audiendi Miſſam die Feſto.

Quid de confeſſo ſola venialia, ſi poſteà peccet mortaliter?

18. Infertur ſecundò, quod is, qui Tempore Paſchali confeſſus eſt ſola venialia, teneatur adhuc confiteri mortale tunc invincibiliter omiſſum. Quin etiam obſervat Lugo *loc. cit. n.* 162. quòd ſi quis per totum annum frequenter confiteatur ſola venialia, quæ habet, & circa finem anni peccet mortaliter, obligetur hoc præcepto ad confitendum eodem adhuc anno illud peccatum mortale. Siquidem Eccleſia præcepit duntaxat Confeſſionem mortalium ſemel in anno peragendam, qualem in caſu quis nedum feciſſe ſupponitur.

Annus quomodo ſit computãdus?

19. Quæres autem, quomodò annus iſte ſit computandus? Reſp. duos dicendi modos cæteris eſſe probabiliores. Primus eſt eorum Theologorum, qui putant, annum eſſe computandum à die primo Januarii, & deinceps uſque ad initium ſequentis anni; cùm iſto die communiter cenſeatur novus annus incipere, & prior deſinere. Secundus dicendi modus eſt illorum, qui aſſerunt, annum computandum eſſe à Paſchate in Paſcha, intelligendo per Paſcha omnes illos dies, in quibus poteſt impleri præceptum Communionis Paſchalis. Et huic computationi conſonat praxis atque communior ſenſus Fidelium, arbitrantium, ſe dicto præcepto Eccleſiaſtico ſatisfeciſſe, poſtquàm Paſchali Tempore confeſſi ſunt: quamvis etiam pro tunc, juxta computum prioris ſententiæ, ſemel in anno confeſſi intelligantur. Undè patet, quòd præſens quæſtio in praxi parum urgeat.

Præcepto Eccleſiaſtico non ſatisfit per Confeſſionem ſcienter invalidã.

20. CONCL. III. Præcepto Eccleſiaſtico annuæ Confeſſionis non ſatisfit per Confeſſionem ſacrilegam, & ſcienter invalidam. Ita nunc pro certò tenendum; nam oppoſitam quorundam ſententiam rejecit Alexander VII. dum ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 14. condemnavit: *qui facit Confeſſionẽ voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* Accedit ratio. Tum quia, qui voluntariè facit Confeſſionem invalidã, reverà non recipit Sacramentum Pœnitentiæ; cùm ad hoc neceſſariò requiratur vera, integra, & doloroſa Confeſſio. Tum quia Chriſtus, & Eccleſia, præcipit talem Confeſſionem, quæ conducibilis eſt ad conſequendam remiſſionem peccatorum virtute Sacramenti Pœnitentiæ: atqui talis non eſt Confeſſio voluntariè nulla & ſacrilega, ergo.

Pueri quando teneantur ad Confeſſionem?

21. Quæres, quandonam teneantur Pueri ad Confeſſionem annuam? Reſp. Eos teneri poſtquàm ad annos diſcretionis pervenerunt, ſemelque in peccatum mortale lapſi ſunt. Ratio eſt clara: quia nullum eſt præceptum, ne quidem Eccleſiaſticum, confitendi ſola venialia.

Circa pueros in praxi quid obſervandum.

22. Interim tamen, cum parentibus, vel præceptoribus, de primo peccato mortali puerorum conſtare nequeat, omninò conſultum eſt, atque in praxi neceſſarium, ipſos tempeſtivè de neceſſariis ad Confeſſionem requiſitis inſtruere, atque poſt aſſecutos annos diſcretionis ad Confeſſionem mittere, ut eidem paulatim aſſueſcant, atque (ſi opus fuerit) præcepto Eccleſiaſtico ſatisfaciant.

Præſertim à Cõfeſſario?

23. Confeſſarius autem, utrùm hujuſmodi Pueri, vel Puellæ ſint capaces abſolutionis, dijudicare debebit; non quidem ex ſola ætate, num videlicet ſeptennium impleverint (quamvis poſt illam ætatem de uſu rationis præſumptio eſſe ſoleat, *arg. c. Litteras, de diſpenſat. impub.*) ſed multò magis ex ingenii atque educationis qualitate; multi enim poſt eam ætatem primũ, aliqui verò citiùs conſequuntur ſufficientem uſum rationis, ut non ſolùm peccati venialis, ſed etiam mortalis capaces exiſtant.

Alia à Confeſſario obſervanda.

24. Inſuper, poſtquàm Confeſſarius circumſtantiis conſideratis judicavit, Puerum verè ac deliberatè peccaſſe, ſive mortaliter, ſive ſaltem venialiter, conſiderare debebit, utrùm ille de peccato doleat; & quidem ex motivo non merè humano, utputà quia à patre caſtigatus fuit, ſed ex motivo ſupernaturali per Fidem cognito, videlicet propter offenſam Dei metum pœnæ æternæ, aut Purgatorii,

rii, vel turpitudinem peccati. Sunt enim aliqui ad eò natura vagi, ut licèt ſatis diſpoſiti fuerint ad peccatum, non tamen diſpoſiti ſint ad dolorem ſupernaturalem eliciendum: qui proindè vel priùs per Confeſſarium diſponendi ſunt, vel ſi id tam citò fieri nequeat, eiſdem, dummodò necdum mortaliter peccaverint, oratio quaſi loco pœnitentiæ imponatur, & benedictio (nondum verò abſolutio) Cruce ſuper eos formata impertiatur. Quòd ſi verò omnibus conſideratis adhuc dubium remaneat de Pueri capacitate, tunc abſolutio dari poterit ſub conditione, *Si es capax, ego te abſolvo* &c. Imò talis in mortis articulo ſic abſolvi debebit. Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 5. n. 7.* & alii.

QUÆSTIO III.

An, & quæ ſit obligatio Iuris, tum Divini, tum Eccleſiaſtici, ſumendi Euchariſtiam?

Quintum Eccleſiæ præceptū, quod?

25. QVintum Eccleſiæ præceptum hiſce verbis exprimi ſolet: *Sacroſanctam Euchariſtiam ad minimū ſemel in anno, idque circa Feſtum Paſchatis ſumito.* Et hoc præceptū Eccleſiaſticum habetur in Concilio Generali Lateranenſi, ſub Innocentio III. celebrato, atq; refertur *cit. c. Omnis utriuſq; ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* ibi: *Suſcipiens reverenter ad minùs in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum; niſi fortè de proprii Sacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura.* Hæc ibi: Quòd ut meliùs intelligatur, præmittendo nonulla de præcepto Juris Divini, ſit

Jure Divino tenentur Fideles ſumere SS. Euchariſtiam, & quidem ſæpiùs.

26. CONCL. I. Extat præceptum Divinum, obligans omnes Fideles adultos, ſumendi SS. Euchariſtiam, non tantùm in articulo mortis per modum Viatici; ſed etiam ante illud periculum, & quidem ſæpiùs in vita. Ita communis; atque deſumitur ex verbis Chriſti, Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, cum concordantiis. Accedit ratio: quia Euchariſtiæ Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum fuit per modum alimenti ſpiritualis; ergo non minùs, atque alimentum corporale, ſæpiùs in vita ſumendum eſt ad reficiendas vires animæ.

Tempus hujus obligationis determinavit Eccleſia, præcipiendo Communionē Paſchalem.

27. CONCL. II. Etſi præceptum Divinum ſæpiùs per vitæ decurſum per ſe obliget fideles adultos ad ſumendam SS. Euchariſtiam, nihilominus ejuſmodi tempora nō poſſunt generatim determinari, ſed definienda ſunt prudenti judicio, ita tamen, ut Sacra Communio non nimiùm differatur: undè, ut huic præcepto Divino generaliùs, atque majori cum fructu animarum ſatisfiat, Sancta Mater Eccleſia piè admodùm præcepit, ut Fideles poſt annos diſcretionis ad minùs in Paſchate Sacramentum Euchariſtiæ reverentes ſuſcipiant. Ita communis: & patet ex Concilio Lateranenſi *n. 25.* allegato.

Huic præcepto non ſatisfit per Communionē ſacrilegā.

28. CONCL. III. Huic præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis non ſatisfit per indignam hujus Sanctiſſimi Sacramenti ſuſceptionem. Ita defacto indubitanter tenendum, quidquid nonnulli olim in contrarium ſcripſerint: Siquidem noviſſimè Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 55. damnavit: *Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.* Et meritò: quia Eccleſia in citato Concilio Generali præcipit, ut Fideles ſuſcipiant *reverenter* in Paſchate Euchariſtiæ Sacramentum: atqui hoc non fit per ſacrilegam Communionem: ergo. Accedit, quòd Eccleſia ſaltem indirectè, & concomitanter poſſit præcipere actus internos, prout ſuo loco (d) jam dictum.

(*d*) Tr. 2. Diſt. 1. n. 48. & ſeqq.

Corollarium.

29. Et hinc indignè communicans in Paſchate, non ſolùm peccat graviſſimè contra præceptum Divinum, ſacrilegè iſtud SS. Sacramentum ſu-

mendo; ſed etiam contra præceptum Eccleſiaſticum, non reverenter ſuſcipiendo Communionem Paſchalem; ac proindè tenetur iterum, & dignè communicare.

Ad Communionē requiritur jejunium naturale.

30. CONCL. IV. Ad recipiendum dignè Sacramentum Euchariſtiæ; extra mortis articulum, Jure Eccleſiaſtico requiritur, ut quis à media nocte illius diei ſit jejunus jejunio naturali. Ita communis; & habetur *c. Sacramenta, de conſec. diſt. 1. & c. Nihil, 7. q. 1.* cum concordantiis.

Iſtud jejunium declaratur per Rubricas Miſſalis.

I.

31. Porrò in praxi, quantùm ad propoſitum, benè notanda ſunt verba Rubricarum Miſſalis Romani, Tit. 9. *De defectibus diſpoſitionis corporis*, ita ſtatuentium: *Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam poſt ſumptionem ſolius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ, & in quantumcunque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare.*

II.

32. *Si autem ante mediam noctem cibum, aut potum ſumpſerit, etiamſi poſtmodum non dormierit, nec ſit digeſtus, non peccat: ſed ob perturbationem mentis, ex qua devotio tollitur, conſulitur aliquando abſtinendum.*

III.

33. *Si reliquiæ cibi remanentes in ore tranſglutiantur, non impediunt Communionem: cùm non tranſglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum, ſi lavando os deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.* Hactenus Rubricæ.

In articulo mortis poteſt ſumi Euchariſtia à non jejuno.

34. CONCL. V. Nihilominùs in articulo mortis cùm tunc urgeat vel maximè præceptum Divinum ſumendi Euchariſtiam, poteſt etiam non jejuno hoc SS. Sacramentum porrigi per modum Viatici. Ita communis Doctorum, extendens hoc pariter ad probabile periculum mortis: & conſtat ex praxi, & conſuetudine Eccleſiæ.

Et ſæpius per modū Viatici.

35. Addunt Doctores, quòd qui in ejuſmodi articulo mortis Sacram Synaxin recepit, perſeverante morbo, atque eodem periculo poſſit iterùm atque ſæpiùs communicari per modum Viatici; quia moriturus valdè indiget hoc alimento animæ ad vincendas tentationes tunc temporis magis occurrentes, & ſuperanda pericula peccandi.

An, qui manè cō̃municavit ſanus, teneatur, vel poſſit communicari per modum Viatici

36. Num autem moribundus, qui manè communicaverat ſanus, debeat, vel poſſit eodem adhuc die ſumere Euchariſtiam per modum Viatici, variant Doctores; prout videre eſt apud Gobat *tract. 4. Theolog. Experim. num. 174. & ſeqq.* Qui poſtmodum rectè negat, exiſtentem in tali caſu obligari ad denuò communicandum eodem die. Deinde aſſerit, probabilius eſſe, quod nequidem liceat: etſi nihilominus probabile ſit, quòd liceat.

QUÆSTIO IV.

Varia Quæſita circa ſumptionem Sacramenti Euchariſtiæ ſolvuntur.

An, qui Communionem Paſchalem non peregit, teneatur eam compenſare?

37. QUæritur I. An, qui Communionem Paſchalem culpabiliter, vel juſto impedimento detentus non peregit, teneatur eandem proximè compenſare? Ratio dubitandi deſumitur ex Concilio Lateranenſi, & *c. Omnis utriuſque ſexus, n. 25.* relato ubi præcipitur *ſuſcipi Euchariſtiæ Sacramentum in Paſcha*; ac proindè videatur hoc præceptum eſſe affixum ipſi Tempori Paſchali, non minus ac præcepta Feſtorum, Jejuniorum, atque Horarum Canonicarum, ſunt affixa certis diebus: ergo ſicuti hęc illis diebus culpabiliter, vel inculpabiliter omiſſa, non neceſſariò compenſanda ſunt aliis diebus, ita & de præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis videtur dicendum. Et ita ſentiunt non pauci Doctores, uti videre eſt apud Lugonem *diſp. 16. de Euchariſtia, ſect. 4.* Aliqui verò diſtinguunt inter Communionem Paſchalem culpabiliter omiſſam, vel inculpabiliter: & hanc quidem compenſandam cenſent, non illam.

Sentētia affirmativa eſt probabilior.

38. Verùm affirmativa ſententia, aſſerens indiſtinctè, Communionem Paſchalem poſtmodùm eo anno compenſandam eſſe, communior & probabi-

babilior eſt, quam tenet Lugo *loc. cit.* Maſtrius *diſp.* 12. *Theol. Mor. num.* 54. Sannig. *diſt.* 4. *de Euchariſtia, qu.* 31. *nu.* 15. Layman, Gobat, Sylveſter, & alii. Ratio eſt: quia hoc præceptum non eſt præcisè affixum Tempori Paſchali, ſicuti præceptum jejunandi, vel audiendi Miſſam tali diei. Siquidem præceptum Communionis Paſchalis non eſt ſimpliciter unum (prout fit in aliis allatis) ſed continet virtualiter duo præcepta, unum Communionis, ſaltem ſemel in anno peragendæ, ut ſatisfiat præcepto Divino ſumendi Euchariſtiam; alterum communicandi in Paſchate, ob venerationem hujus Solemnitatis: ergo, quamvis exſpiret hoc præceptum quoad ſecundum lapſu Temporis Paſchalis, non tamen quoad primum. Et per hoc patet ad rationem dubitandi *n. præc.* allatam.

Ubi peragenda Cō-munio Paſchalis.

39. Quæritur II. Ubinam Communio Paſchalis ſit peragenda? Reſp. Eam peragendam in propria Eccleſia Parochiali; niſi adſit expreſſus, vel tacitus, aut ſaltem rationabiliter præſumptus conſenſus proprii Parochi, vel ejus Superioris ad alibi communicandum. Ita Herinex *diſp.* 6. *d.* 39. *de Euchariſtia*, Rodriquez, & alii: idq; deſumitur ex *cit. c. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* juncta communi praxi Eccleſiæ, & conſenſu Doctorum. Undè ſine ejuſmodi licentia alibi communicans, juxta Bonacinam *diſput.* 4. *de Sacramentis, q.* 7. *punct.* 2. *n.* 7. Palaum, & alios, non ſatisfacit præcepto. Verùm rigor iſte procedit, quando ne quidem tacitus, aut ſaltem rationabiliter præſumptus conſenſus proprii Parochi, vel ejus Superioris adeſt: nam quando talis perſonæ qualitas, tempus, vel aliæ cauſæ concurrunt; ut arbitrio prudentis viri credatur fore contentus Parochus ſi quis alibi communicet, ſatisfiet præcepto Eccleſiaſtico; nec erit peccatum mortale, recipere Euchariſtiam extra propriam Parochiam; quia tunc non miniſtraretur ſine juriſdictione, cum adeſſet ſaltem tacita proprii Parochi licentia. Baſſæus *in Supplemento verſ. Communio n.* 3.

Quid de Peregrinis, Vagis &c.

40. Excipiuntur etiam Peregrini, Viatores, Vagi, & illi, qui extra propriam Parochiam tunc exiſtentes, ad ipſam commodè accedere nequeunt; nam tales poſſunt Tempore Paſchali in Parochia, in qua degunt, Euchariſtiam ſumere, imò & in Eccleſiis Regularium: Baſſæus *verſ. Communio ſacra, nu.* 11. & alii. Idem communiter tenent Doctores de ſervis Religioſorum, qui degunt in Monaſteriis, vel aliis locis à cura Parochorum exemptis.

Sacerdotes, an tēpore Paſchali debeāt communicare in propria Parochia

41. Inſuper Sacerdotes ſatisfaciunt integrè præcepto Eccleſiæ, ubicunque tandem celebrent tempore Paſchali, ſecùs, ſi communicent more Laicorum. Diſparitas eſt: quia præceptum ſumendi Sacram Synaxin in propria Parochia, ex recepta conſuetudine extenditur ad eos, qui Euchariſtiam ab alio ſumunt, volendo, ut Oves à Paſtore proprio paſcantur: non verò ad illos, qui celebrando ſeipſos communicant. Bonac. *cit. diſp.* 4. *q.* 7. *pun.* 2. *n.* 7. Gobat. *loc. cit. n.* 74. & alii.

Parvuli ante uſū rationis nō tenentur cōmunicare.

42. Quæritur III. An, & quando pueri teneantur præcepto Communionis Paſchalis? Reſp. I. Certum eſt, parvulos uſu rationis carentes, nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Communionem. Ita declarat Concilium Trident. *Seſſ.* 21. *cap.* 4. benè ſubjungens; *Neq; ideò tamen damnanda eſt Antiquitas ſi eum morem in quibuſdam locis aliquando ſervavit.* Ratio eſt. Tum quia parvuli ſunt incapaces præcepti. Tum quia ipſi non norunt debita cum reverentia hoc Sanctiſſimum Sacramentum ſuſcipere: qua de cauſa mos ille Antiquitatis miniſtrandi parvulis Euchariſtiam, poſtmodum authoritate Eccleſiæ ſublatus fuit.

Quando obligentur pueri ad Cōmunionem Paſchalem?

43. Reſp. II. Tunc Pueri obligantur præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis, quando *ad annos diſcretionis pervenerunt*; prout loquitur Concilium Lateranenſe *n.* 25. relatum. Cæterum, quando cenſendus ſit puer attigiſſe annos diſcretionis

ex

ex actionibus rationalibus ipſius, cæteriſque circumſtantiis, prudenti judicio parentum, & vel maximè Confeſſariorum, diſcernendum eſt; cùm alii citiùs: alii tardiùs ſufficientem rationis uſum, & ſpiritualium rerum intelligentiam aſſequantur. Praxis autem obtinuit, ut octennes & novennes non compellantur ad Sacram Synaxin: atque inſuper Gobat *tra.* 4. *Theolog. Experim. n.* 88. poſt Suarez, & alios, notat, poſſe differri Communionem Paſchalem in unum alterumve annum, poſtquàm puer eſt ſatis intelligens rerum ad illam ritè obeundam ſpectantium.

Praxis circa hoc.

Mutis & ſurdis à nativitate, quæ Sacramenta poſſint miniſtrari?

44. Quæritur IV. Utrum mutis & ſurdis à nativitate ſit porrigendum Euchariſtiæ Sacramentum non minùs, ac alia Sacramenta? Et additur, *non minùs ac alia Sacramenta*: Nam certum eſt, poſſe ejuſmodi ſurdo & muto, ſi cæteroquin non appareat indiſpoſitus, miniſtrari Sacramentum Baptiſmi & Confirmationis, atque in articulo mortis extremam Unctionem. Deindè poteſt ipſi miniſtrari Sacramentum Pœnitentiæ, dummodò is in quantum valet, ſignis ac nutibus peccata ſua confiteatur: nam in caſu tantæ impotentiæ ſufficere Confeſſionem per ſigna & nutus paſſim fatentur Doctores. Inſuper cùm ad Matrimonium contrahendum non requirantur certa verba, ſed ſufficiat ſolus conſenſus contrahentium exteriùs expreſſus, poteſt mutus & ſurdus, ſi velit atque inveniat aliquam volentem, Matrimonium contrahere: *Cùm quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare* ut habetur *c. Cùm apud, de Sponſal.* Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon. diſp.* 8. *n.* 12. *& alii*. Verùm de Sacramento Euchariſtiæ loquendo

An etiam Sacramentum Euchariſtiæ.

45. Reſp. Poteſt ejuſmodi ſurdo & muto etiam miniſtrari Sacramentum Euchariſtiæ præſertim tempore Paſchali, atque in articulo mortis; dummodò aliundè non appareat indiſpoſitus. Ita Abbas Panormitanus *in c. Cùm apud, de Sponſalibus*, Laym. *lib.* 4. *tract.* 4. *c.* 4. *nu.* 5. & alii. Quinimò, ſi diſcretio talium ſit maturior & perfectior, poſſe ipſis SS. Euchariſtiam ſæpiùs miniſtrari, utputà in Feſtis ſolemnioribus, cenſet Herinex *cit. diſp.* 6. *q.* 2. *n.* 16. Ratio eſt; quia tales muti & ſurdi ita quandoque ſunt perſpicacis & acuti ingenii, ut multa explicatu difficilia ex ſignis & nutibus facilè percipiant, & viciſſim manifeſtent; erga viſa aliorum Fidelium ad Sacram Synaxin accedentium devotione, facilè diſtinguere valent Cibum iſtum Angelicum à profano, accedente ſimul interiori illuſtratione Spiritus ſancti: & conſequenter, ſtantibus præmiſſis, poterit ipſis, utputè viatoribus, miniſtrari *Panis Angelorum, Factus Cibus Viatorum*.

Energumenis, & epilepticis, an poſſit Euchariſtia miniſtrari?

46. Porrò quæ hactenus dicta ſunt de mutis & ſurdis, longè magis locum habent in Energumenis (hoc eſt, à dæmone obſeſſis) epilepticis, & aliis infirmis: qui proindè non ſolùm in Paſchate, ac mortis articulo, verùm & aliis temporibus ritè communicantur; dummodò Sacram Euchariſtiam abſque irreverentia ſumere poſſint, & cæteroquin indiſpoſiti non appareant.

Quæ ſint pœnæ non communicantium in Paſchate?

47. Quæritur V. Quænam ſint pœnæ non communicantium in Paſchate; Reſp. Tales & vivi ingreſſu Eccleſiæ arcendi ſunt, & mortui Eccleſiaſtica Sepultura privandi. Ita enim ſtatuitur in Concilio Lateranenſi, & *c. Omnis utriuſque ſexus, de Pænit. & remiſs. n.* 25. relato: quamvis hæ pœnæ non ipſo jure incurrantur, ſed primùm per ſententiam Judicis infligendæ ſint: prout colligitur ex contextu illorum verborum, & tenet communis.

An aliquando poſſit differri Communio ultra tempus Paſchale?

48. Quæritur VI. An aliquando licitè poſſit differri Sacra Communio ultra tempus Paſchale? Reſp. Id fieri poſſe ob aliquam rationabilem cauſam, atque accedente conſilio proprii Sacerdotis; prout patet ex verbis Concilii Lateranenſis, *cit. num.* 25. relatis. Cæterùm per proprium Sacerdotem, de cujus conſilio poſſit differri Communio Paſchalis, non ſolum intelligitur proprius Parochus

aut

aut ejus Superior, ſed etiam Confeſſarius, qui eo tempore Confeſſionem pœnitentis excipere poteſt: cenſetur enim ad hoc à propriis animarum Paſtoribus eo ipſo delegatus, quod poteſtatem acceperit Confeſſiones excipiendi. Herinex *loc. cit. num.* 38.

Quid, ſi quis prævideat impedimentum communicandi tẽpore Paſchali?

49. Et conformiter dictis reſponderi poterit ad illud dubium, an prævidens ſibi futurum impedimentum communicandi Tempore Paſchali, teneatur prævenire, & priùs communicare? Etſi enim quoad hoc ſint diverſæ Doctorum ſententiæ, quorum aliqui negant, alii verò affirmant, adeſſe talem obligationem præveniendi; nihilominùs dicendum, quod tunc de licentia proprii Sacerdotis differenda ſit Communio ultra tempus Paſchale, juxtà cit. Concilium Lateranenſe. Niſi fortè prævideatur impedimentum duraturum per totum annum; tunc enim oportebit prævenire. Lugo *cit. diſp.* 16. *n.* 74. *& ſeqq.*

QUÆSTIO V.

Quid ſit ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana?

Cõmunio quotidiana nullo Jure præcepta eſt.

50. CONCL. I. Communio quotidiana nullo Jure Divino, aut Eccleſiaſtico, præcepta exiſtit. Ita communis; idque noviſſimè declaravit Decretum S. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, *circa Communionem Quotidianam*, 1679. *die* 12. *Februarii* editum, quod incipit, *Cum ad aures*, eſtque approbatum ab Innocẽtio Papa XI. Ratio eſt: quia juxta *c. Omnis utriuſque ſexus, de Panit. & remiſſ.* de facto ſufficit, communicare ſaltem in Paſchate; non obſtante, quod olim Laici tribus ſaltem temporibus in anno, nempe in Natali Domini, Paſchate, & Pentecoſte, communicare debuerint *arg. c. Etſi non frequentius*, & *c. Sæculares, de conſecr. diſt.* 2.

51. Nec obſtat illud S. Anacleti Papæ, c. Peracta, de conſec. diſt. 2. *Peracta conſecratione omnes communicent qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus.* Reſp. enim cum Gloſſa ibidem, hoc intelligendum eſſe de Sacerdotibus, qui conficiunt ſeu conſecrãt, idq; patet tum ex Summario ibidem, tum ex ſequentibus Capitulis. Porrò loquendo de cęteris, non adeſſe talem obligationem, clarè deſumitur ex Concilio Trident. *Seſſ.* 22. *cap.* 6. ubi nihil præcipiens, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, quid cuperet tantùm indicans, inquit: *Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis Fideles aſtantes non ſolùm ſpirituali affectu, ſed Sacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione cõmunicarẽt, quo ad eos Sanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.*

Solvitur Inſtantia.

Frequens, & quotidiana Cõmunio per ſe loquẽdo commendatur.

52. CONCL. II. Frequens, quin & quotidiana Communio, per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte hujus Sanctiſſimi Sacramenti, utiliſſima eſt, atque à Sanctis Patribus ſemper commendata. Hinc S. Ambroſius *lib.* 5. *de Sacramentis, cap.* 4. ac refertur *can. Non iſte: de conſecr. diſt.* 2. ſic loquitur: *Iſte panis quotidianus eſt; accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic vive ut quotidie merearis accipere*, cũ concordantiis. Unde Concilium Trident. *Seſſ.* 13. *cap.* 8. Fideles exhortatur ad frequentem Communionem, & eam Fidei conſtantiam, animique devotionem ac pietatem, *ut Panem illum ſuperſubſtantialem frequenter ſuſcipere poſſint.*

Quid ſpectatis variis hujus vitæ impedimentis?

53. Dicitur, *per ſe loquendo.* Nam per accidens, & ſpectatis diverſis vitæ hujus impedimentis, ac diſtractionibus (ut taceatur remorſus peccati gravioris) cõmuniùs fieri ſolet, quòd Laici ſæculares ad Sacram Communionem ea, qua par eſt, reverentia, & animæ ſuæ fructu, quotidie ſumendam, minùs videant diſpoſiti. Proindè in hoc ſenſu S. Auguſtinus relatus *can. Quotidie, de conſecr. diſt.* 2. ſic ait: *Quotidie Euchariſtiæ Communionem percipere nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo, & ſimi-*

Notabilis ſententia D. Auguſtini.

ex-

exhortoriſi tamen mens ſine peccandi affectu ſit.

An ea Laicis ne-gotiatori-bus & cō-jugatis permit-tenda? 54. CONCL. III. Quoad Sæculares negotiatores attinet, frequens ad Sacram Alimoniam acceſſus, Confeſſariorum, ſecreta cordis explorantium, judicio relinquendus eſt, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt: quamvis Conjugati ſeriò admonendi ſint, ob Sacratiſſimam Euchariſtiæ reverentiam ampliùs continentiæ vacandum puriorique mente ad Cœleſtium Epularum Communionem eſſe conveniendum. Ita citatum Decretum Sacræ Congregationis. Ubi idcircò ſubjungitur, quòd Paſtoribus incumbat, non aliquos à frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis perceptione deterrere, vel accedentes repellere; ſed operam dare, ut unuſquiſque dignè pro devotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici Corporis ſuavitatem deguſtet: & quòd Epiſcopi, in quorum Diœceſibus viget hujuſmodi devotio erga Sanctiſſimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agere, eamque adhibito prudentiæ temperamento, ſublata tamen omnis irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicione, alere debeant.

Quid ob-ſervādum circa Mo-niales. 55. CONCL. IV. Moniales, quotidiè Sacram Communionem petentes, admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis Inſtituto præſcriptis communicent: ſi quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori & quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis à Superioribus permittatur. Ita verbatim citatum Decretum: quod tum alibi, tum apud Jo. Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitiones ab Innocentio XI. damnatas*, circa finem legi poterit.

56. Pro coronide ſciendum, quòd Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 56. propoſitionem, *ſicut jacet* meritò condemnaverit: *Frequens Cōfeſſio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota Prædeſtinationis.* Quamvis enim frequens Sacramentorum Confeſſionis, & Communionis, debita cum reverentia, & devotione receptorum uſus, rectè connumerentur inter notas Prædeſtinationis (id eſt, inter ea ſigna, ex quibus probabiliter ſive conjecturaliter colligi valet, aliquem conſecuturum eſſe æternam Beatitudinem) prout oſtendit, atque pluribus SS. Patrum auctoritatibus firmat Hierem. Drexelius, *Signo* 3. *Zodiaci*: id tamen in gentiliter viventibus locum håbere nequit. Quia tales, hoc ipſo, quòd vivant gentiliter, accedunt indiſpoſitè, & Sacramenta illa recipiunt ſacrilegè: atqui abſurdiſſimum eſt dicere frequentem ſacrilegam Sacramentorum receptionem eſſe notam Prædeſtinationis; cùm eò ampliùs Divina offendatur Majeſtas, quò frequentiùs ejuſmodi reiterantur Sacrilegia. *Frequens Confeſſio, & Cōmunio, an ſit nota prædeſtinationis?*

TRA-

TRACTATUS UNDECIMUS.

De Beneficiis Eccleſiaſticis, Jure Patronatus, & Decimis.

Præſens materia, cur ibi tractetur.

1. PRæſentium materiarum Tractatus ex profeſſo quidem ad Jus Canonicum ſpectare videtur, ubi ſub propriis Titulis tum De Eccleſiaſticis Beneficiis, ac Jurepatronatus, tum de Decimis, uberiùs agi conſuevit. Veruntamen quia circa præmiſſa plures occurrere ſolent materiæ practicæ, & Forum Conſcientiæ reſpicientes, meritò etiam in Theologia Morali diſcutiuntur, ne culpabilis eorum ignorantia multorum peccatorum origo ſit, & fomentum.

DISTINCTIO I.

De Beneficiis Eccleſiaſticis, eorumque Collatione.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Beneficium Eccleſiaſticum?

Beneficii generatim

2. BEneficium generatim ſumptum aliud non eſt, quàm benevola actio tribuens gaudium capientibus: quo modo comprehendit quodlibet Beneficium, tam laicale, quàm Eccleſiaſticum. In propoſito ſermo eſt de ſolis Beneficiis Eccleſiaſticis, quæ authoritate Eccleſiæ ſunt inſtituta, atque conferri ſolent Clericis propter officia ſpiritualia, & honeſtam eorundem ſuſtentationem, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare, vel negotiari cogantur; ſimulque, ut adimpleatur illud Apoſtoli 1. Cor. 9. *Qui altari deſerviunt, cum altari participant.*

Quomodo in propoſ. to ſumatur?

Beneficii Eccleſiaſticum quid?

3. CONCL. I. *Beneficium Eccleſiaſticum*, eſt jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter aliquod officium ſpirituale perſonæ Eccleſiaſticæ authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita in re DD. communiter.

In Beneficio tria diſtinguuntur.

4. Tria ſiquidem in Beneficio Eccleſiaſtico diſtinguuntur. Primum, eſt *officium aliquod ſpirituale*, utputà obligatio recitandi Horas Canonicas, deſerviendi alicui Eccleſiæ, adminiſtrandi Sacramenta, celebrandi certas Miſſas, &c. Et hoc eſt omninò ſpirituale, non tamen eſt Beneficium, ſed fundamentum, & cauſa Beneficii Eccleſiaſtici; nam *propter officium datur Beneficium*, c. ultim. de Reſcriptis in 6. Secundum, eſt *jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis*; & hoc jus propriè dicitur Beneficium; eſtque ſpirituale, quia oritur ex ſpirituali officio. Tertium, ſunt ipſi *fructus percipiendi ex bonis Eccleſiaſticis*, id eſt, ex bonis Deo dicatis, atque Eccleſiæ donatis: Et hi ſunt quid temporale licitèque venduntur abſque labe Simoniæ, prout

ut patet in fructibus Decimarum.

Quomodo ſit jus perpetuum. 5. Additur in data definitione, *jus perpetuum*. Quia de natura Beneficii Eccleſiaſtici eſt, ut inſtitutum perpetuò duret, & non conferatur ad certum duntaxat tempus, ſed regulariter ad totam vitam Beneficiarii; adeòque Beneficiarius in eo intituletur, ſeu inveſtiatur, *arg. c. Sanctorum diſt. 70. ibi; In qua Eccleſia quilibet titulatus eſt, in ea perpetuo perſeveret*.

Fiui Laicus eſt incapax. 6. Et ſubjungitur, *perſona Eccleſiaſtica*. Quia Laicus eſt incapax Beneficii Eccleſiaſtici; antè omne enim Beneficium requiritur prævius Clericatus, ſeu prima ſaltem Tonſura, adeò ut ſine eo quis ad Beneficium poſſidendum ſit inhabilis; nam generaliter Laici ſpiritualia poſſidere non poſſunt, *cap. Cauſam de Preſcript.* & alibi.

Debet eſt. ſtitui authoritate Eccleſiæ. 7. Dicitur ultimò, *authoritate Eccleſiæ conſtitutum* Quia Beneficia non niſi authoritatè Eccleſiæ inſtitui, ſeu erigi poſſunt. Undè ſi quis certas Miſſas, vel etiam Anniverſarium, in perpetuum fundaverit, niſi ſimul approbatio Epiſcopi acceſſerit, non erit Beneficium, ſed tantùm pia donatio, vel Legatum pium. Barboſa *lib. 3. Iuris Eccleſ. univ. c. 4. n. 16.* Engel, & alii.

Beneficia Eccleſiaſtica majora, 8. CONCL. II. Beneficia Eccleſiaſtica variè dividuntur. Ita omnes, & patet inductione. In primis enim *Beneficia* alia ſunt *Majora*; ut Papatus, Patriarchatus, Cardinalatus, Archiepiſcopatus, quibus addunt Abbatiam, nam Abbates in ſuos *quaſi Epiſcopalem juriſdictionem* obtinent, *c. Abbates de Privileg. 6.* Et hæc communi nomine Beneficii, ac niſi ſecùs exprimatur, comprehendi non ſolent, cùm ſint *Culmina Dignitatum*, prout appellantur *cap. Venerabilis de Prabend.* Alia dicuntur *Beneficia Minora*; ut ſunt cætera prædictis inferiora. *Et minora Regularia, & Sacularia.*

9. Deindè *Beneficia* alia ſunt *Regularia*, alia *Sacularia*. Illa ſunt, quæ ſolis Regularibus competunt, aut pro ipſis tantùm inſtituta fuerunt, ut Abbatia, Prioratus, &c. *Sacularia* è contra cenſentur, quæ ſunt addicta, ſeu debita ſæcularibus Clericis; id eſt, illis, qui nullam Regulam ex Ordinibus ab Eccleſia approbatis ſunt profeſſi, ſed in ſæculo exiſtentes ſerviunt Deo ſub Statu Clericali. Et de hac diviſione loquitur illud receptum Canoniſtarum. *Sacularia Beneficia ſacularibus, & regularia regularibus ſunt conferenda*, c. Cùm ad noſtram, & cap. Officii, de Electione, juncto Conc. Trid. *Seſſ. 14. de Reform. cap. 10.* Intellige, niſi cauſa neceſſitatis exigente, deque conſenſu Superiorum, aliud fieri expediat.

10. Rurſum alia ſunt *Beneficia curata*, quæ videlicet curam animarum habent annexam: qualia habent Parochi, &c. Alia dicuntur *Beneficia non curata*, ſeu quibus nulla ejuſmodi animarum cura eſt annexa: & in dubio Beneficium cenſetur nòn curatum, ac proindè aſſerenti curatum, incumbit hujus probatio. *Curata, & non curata, quæ.*

11. Inſuper Beneficia Eccleſiaſtica juxta triplicem modum, quo communiter conferri ſolent, dividuntur in collativa ſeu libera, in patronata, & in electiva. *Beneficia electiva* vocantur, quæ conferuntur per electionem legitimè celebratam, atque à Superiore confirmatam. *Patronata*, quæ ad Patroni præviam præſentationem, & ſubſecutam inſtitutionem à Prælato factam conferuntur. Seu breviùs: *Patronata* ſunt quæ ſubſunt Juripatronatus. Tandem *Beneficia collativa*, ſeu *libera* appellantur, quæ per liberam Superioris collationem ſine prævia Capitulari electione, vel alterius præſentatione conferuntur. *Beneficia electiva, Patronata, & Collativa ſeu libera quæ.*

12. Beneficia ulteriùs dividuntur in patrimonialia, & non patrimonialia. *Patrimonialia* dicuntur, non quòd patrimonii naturam ſeu rationem habeant (nam ſucceſſiones in Beneficiis Eccleſiaſticis ſemper iniquæ, deteſtabiles, & Sacris Canoni- *Beneficia patrimonialia.*

Digitized by Google

nonibus inimicæ reputantur, *cap. Accepimus de pactis, & c. Ad extirpandas ſucceſſiones de Filiis presbyt.*) ſed quia juxta Fundatoris inſtitutionem non poſſunt conferri, niſi Clericis ex tali patria, loco, vel Parochia oriundis. *Beneficia non patrimonialia* viciſſim ſunt, quæ cuilibet digno, undecunque oriundo, conferri valent.

Et non patrimonialia.

13. *Beneficia* tandem alia dicuntur *manualia*, alia *non manualia*. Prioris generis ſunt ea, quæ ad nutum conferentis avocari poſſunt; & propterea etiam appellantur *Beneficia revocabilia*. Sed hæc non ſunt propriè dicta beneficia, cùm de ſe non ſint perpetua. *Beneficia non manualia* è contra ſunt, quæ ſemel collata ampliùs adimi non poſſunt, niſi certis de cauſis à Jure expreſſis.

Manualia, ſeu revocabilia. Et non manualia, quæ?

14. Quæres, quid ſit Dignitas, Perſonatus, & Officium; & an differant? Reſp. I. Hujuſmodi Vocabula quandoque ſumuntur pro ſynonimis, prout liquet ex *cap. Cum acceſſiſſent, de Conſtitut.* ubi idem Primiceriatus, primò appellatur *Perſonatus*, deindè *Dignitas*, & tandem *Officium*: Undè in horum vocabulorum uſu attendendam eſſe locorum conſuetudinem, paſſim notant DD. ut Vallenſis *tit. de Præb. n.* 7. Pithing. *eod. n.* 10. & alii.

Dignitas, Perſonatus, & Officium, an differant.

15. Reſpond. II. Strictè loquendo prædicti termini inter ſe differunt: nam *Dignitas*, eſt præcedentia cum juriſdictione; *Perſonatus* verò, præcedentia ſine juriſdictione. Undè ea Beneficia cenſentur Dignitates, quæ habent annexam præeminentiam, atque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum cum imperio, & juriſdictione; & quidem (ut notat Sylveſter. *verſ. Dignitas num.* 1.) in Foro externo contentioſo, ut Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia. Fatendum tamen, Dignitatem etiam oriri poſſe ex inſtitutione: ut ſi in inſtitutione Beneficii cautum fuerit, quòd ſit Dignitas. Item ex conſuetudine: nam ſi de conſuetudine Eccleſiæ aliqua reputetur Dignitas, licèt de Jure non ſit talis, tamen Dignitas cenſeri debet.

Strictè quid ſit Dignitas.

16. *Perſonatus*, propriè accipiendo hunc terminum, eſt præcedentia ſine juriſdictione: qualem habere cenſetur ille, qui præ cæteris Canonicis ſui ordinis locum magis honorificum in Choro, in Capitulo, in Proceſſionibus, & hujuſmodi, obtinet. Undè Beneficium illud cui talis præeminentia ſedis, & præcedentiæ abſque juriſdictione annexa eſt, dicitur eſſe *Perſonatus*.

Perſonatus, &

17. *Officium* tandem eſt adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum ſine alia ſpeciali præcedentia, vel juriſdictione: qualem adminiſtrationem habent Sacriſta, Cuſtos, Theſaurarius, & hujuſmodi.

Officium?

QUÆSTIO II.

De Collatione Beneficiorum.

18. CONCL. I. Beneficia Eccleſiaſtica tribus potiſſimum modis obtineri, conferrique ſolent; videlicet per Electionem, Præſentationem, & liberam Collationem. Ita communis; atque deſumitur ex illa vulgata diviſione Beneficiorum in electiva, patronata, & collativa, de quibus *num.* 11. jam dictum eſt.

Beneficia quibus modis cõferri ſoleant?

19. Dicitur notanter, *tribus potiſſimum modis*. Nam quamvis hi tres ſint communiores, & præcipuè uſitati modi, quibus Beneficia Eccleſiaſtica obtineri conferrique ſolent, ea nihilominùs etiam nonnullis aliis modis acquiri poſſunt; utputà per Poſtulationem, per Translationem Epiſcoporum ab uno Epiſcopatu ad alium, item per permutationem, & Reſignationem in favorem tertii eum ſecuta collatione. De quibus partim in progreſſu, partim uberiùs in Jure Canonico per diverſos Titulos tractatur.

Alii modi eadem obtinendi.

20. CONCL. II. Ut per Electionem validè acquiratur, & conferatur Beneficium Eccleſiaſticum, neceſ-

Per Electionem quomodo validè acquirantur?

neceſſe eſt, quod ea ſit canonicè celebrata, & facta à majori atque ſaniori parte Capituli, ſive eorum, quibus jùs eligendi competit. Ita deſumitur ex *c. quia propter, & c. In Geneſi, de Electione*, & aliis locis Juris Canonici; ubi dicitur, quòd electio non valeat, niſi vel omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſenſerit in electum.

Major pars eligentium quæ?

21. Circa quod notandum, quod *major pars* cenſeatur ea, ubi eſt major numerus eligentium reſpectu totius Capituli præſentis. De jure enim non ſufficit (quidquid de ſpecialiquorundam locorum conſuetudine contraria, de qua Engel. *tit. de Electio. num.* 37. poſt Zypæum) habere majora, ſeu plura vota comparatione alterius minoris partis, *c. Eccleſia, l. 1. de Election.* ſed requiruntur majora vota reſpectu totius Capituli præſentis; ita ut, ſi ſint duodecim Vocales, requirantur ſaltem ſeptem vota, *arg. c. Cumana, de Elect. & c. Si cui, eod. in 6.* Sufficit autem quicunque exceſſus ultra medietatem, etiamſi foret unius medii voti v. g. ſi eſſent tredecim Vocales, ſeptem vota jam ſufficerent.

Vota majora, quæ ſint.

22. Porro *pars ſanior* cenſetur ea, quæ eſt juſtior, & majori ratione nititur, & authoritate. Gloſſ. *in cit. c. In Geneſi*, ſive, ut alii loquuntur, *pars ſanior* dicitur, quæ conſtat Viris dignitate, ætate, ac tempore officii, nec non & prudentia, pietateque magis conſpicuis. Verum ſi nihil opponatur, necnon & in dubio, major pars numero præſumitur etiam ſanior, *c. Eccleſia* 57. *de Elect.* ibi: *Cùm ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur*, cum concordantiis.

Sanior pars eligentium quæ.

Per Præſentationem, quomodo acquirantur Beneficia.

23. CONCL. III. Per Præſentationem conferuntur, atque obtinentur Beneficia Eccleſiaſtica, quando ad præſentationem Patroni, & inſtitutionem ſubſecutam, factam à Prælato, ea conferuntur. Ita in re communis. Dicitur *ad præſentationem Patroni*; id eſt, illius, qui habet jus præſentandi Clericum idoneum ad tale Beneficium; & id proprio nomine appellatur *Ius patronatus*, de quo inferius (a) ex profeſſo dicetur.

(a) Diſt. 3. per totum.

Inſtitutio, quid.

24. Additur, *& inſtitutionem ſubſecutam, factam à Prælato*. Siquidem *Inſtitutio*, eſt conceſſio Beneficii ad præſentationem Patroni facta: & tam ipſa; quàm præſentatio, pertinet ad Jus patronatus. Beneficium namque Juris patronatus non dicitur propriè conferri, cum Ordinarius non eligat perſonam providendam; ſed propriè Ordinarius dicitur inſtituere, Patronus verò præſentare. Barboſa *lib. 3. Iuris Eccleſiaſt. univ. c.* 13. *n.* 14.

Inſtitutio triplex, videlicet.

25. Cæterum allata particula intelligenda eſt de Inſtitutione collativa. Nam ut notat Fagnanus *in c. Cum Eccleſia num.* 28. *& ſeqq. de Cauſ. poſſeſſ. & propriet.* tres à SS. Canonibus aſſignantur ſpecies Inſtitutionis. Prima dicitur *Inſtitutio authorizabilis*: nec aliud eſt, quàm approbatio ad curam animarum, *arg. c. Cum ſatis, de Officio Archidiac.* ubi Summarium ſic habet: *Archidiaconus ſine mandato Epiſcopi non admittit curam animarum, id eſt, non habet inſtitutionem authorizabilem.*

Authorizabilis.

Collativa, ſeu Verbalis &

26. Altera vocatur *Inſtitutio collativa* (quam alii *verbalem* appellant) eſtque ea, per quam titulus Beneficii confertur; ut ſi Epiſcopus, vel alius ordinarius Collator, præſentato ad Beneficium, vel verbis expreſſis, vel per litteras impertiatur confirmationem. Et hæc omnibus ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentatis adeò eſt neceſſaria, ut ſi propria authoritate Beneficium occupent, fructus illius colligant, aut ſimile quid facere præſumant, eo ipſo jus ex præſentatione ſibi quæſitum amittant, *arg. c. Avaritiæ de Election. in* 6. & poſt Gratiam. *de Beneficiis, par.* 11. *cap.* 12. *num.* 217. tradit Engel. *tit. de Inſtit. num.* 2.

Inſtitutio corporalis, ſeu realis.

27. Tertia tandem dicitur *Inſtitutio corporalis*, ſive (ut alii loquuntur) *realis*: neque aliud eſt, quàm miſſio in poſſeſſionem Beneficii; quando nempè datur cuipiam actualis poſſeſſio ipſius. De hac fit mentio *c. Ad hæc, de Offic. Archidiaconi*, Ibi *Inſti-*

tu-

Digitized by Google

tutio corporalis, tam ſuper Beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipſum (Archidiaconum) *debeat pertinere*.

Inveſtitura, Inſtallatio, &c. quid, & quàm ſit neceſſaria.

28. Et hæc Inſtitutio corporalis alio nomine vocatur *Inveſtitura*, *Inſtallatio*, *Miſſio in actualem poſſeſſionem*. Neque enim quoad titulum inſtitutus, poſſeſſionem etiam vacuam Beneficii propria authoritate, & ſine licentia, ſive introductione Superioris, apprehendere debet: alioquin pœna ſaltem arbitraria per Prælatum puniendus erit: Covarruvias *lib. 3. variar. reſol. c. 16. n. 7. & ſeqq.* Engel. *tit. de Inſtitution. n. 4.* & alii Præſertim, ſi alicujus Eccleſiæ conſuetudo ſpecialis, vel ſtatutum id exigat, prout limitat Layman *in c. Noſti n. 5. de Elect.* Alioquin enim illum qui habet jus in re, ſive titulum canonicum Beneficii, poſſe propria authoritate vacantem ejuſdem poſſeſſionem apprehendere abſque alio Superioris, vel Judicis decreto, cenſet Pirhing *tit. de Præbendis, n. 55.* citans alios.

Per liberã collationẽ conferri Beneficium & Collatio Beneficii, quid.

29. CONCL. IV. Per liberam Collationem confertur, & obtinetur Beneficium Eccleſiaſticum, quando illud ſolo jure Prælati liberè, abſque prævia Capitulari electione, vel præſentatione, confertur. Ita communis. Undè Barboſa *loc. cit. n. 3.* ait, quòd *Collatio Beneficii* ſit à ſuperiore gratuito facta conceſſio. Et hæc alio nomine vocatur *Proviſio*: quia is, cui eſt facta collatio, dicitur de Beneficio proviſus, aut Beneficium de perſona ejus proviſum.

QUÆSTIO III.

Quinam Beneficia libere conferre poſſint?

Papa habet poteſtatem conferendi Beneficia totius Mundi.

30. CONCL. I. Papa de Jure communi habet poteſtatem conferendi omnia Beneficia Eccleſiaſtica totius Mundi. Ita unanimis Catholicorum; & habetur expreſſum in Jure Canonico variis in locis, ut *c. 2. de Præb. in 6. & c. Si Papa, de Privil. in 6. & Clem. un. Ut lite pendente & c.* ibi: *An quem*(Romanum Pontificem) *Eccleſiarum, Perſonatuũ Dignitatum, aliorumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum plena, & libera diſpoſitio, ex ſuæ poteſtatis plenitudine noſcitur pertinere.* Undè receptum dictum eſt, quòd Papa habet concurrentem juriſdictionem cum omnibus Eccleſiæ Prælatis: quinimò ipſe eſt *Ordinarius Ordinariorum*.

Solet ea conferre tribus modis, videlicet.

31. CONCL. II. Tribus præcipuè modis Papa ſolet beneficia conferre, videlicet jure præventionis, jure concurſus, & jure devolutionis. Ita Rebuffus *in Praxi, tit. de Devolutionibus, §. 46.* & alii, idque oſtenditur inductione.

Iure præventionis.

32. In primis, *Iure præventionis* id fit, quando Romanus Pontifex cuipiam confert gratiam exſpectativam ad beneficium primò vacaturum, *arg. c. Dudum, & c. Licet Eccleſiarum de Præbend. in 6.* cum concordantiis. Et hoc eſt ſpeciale in Summo Pontifice, neque alteri conceſſum, quòd beneficium, ſeu Præbendam nondum vacantem certæ perſonæ promittere, & jus ad illud dare queat, *arg. c. Nulla, de Conceſſ. Præbendæ*. Idque adeo verum eſt, quòd etiam promiſſio beneficii vacaturi per Prælatum Papa inferiorem facta nihil valeat, nullamque inducat obligationem, *c. Relatum & c. Ex tenore eod.* Ubi hujuſmodi promiſſiones beneficii vacaturi, etiam ſcriptis datæ, non tenere dicuntur; cum ſint attentatæ contra diſpoſitionem Concilii Lateranenſis.

Iure devolutionis

33. Deindè *Iure Devolutionis* beneficia Eccleſiaſtica conferuntur à Papa, quando propter negligentiam conferendi, vel moram eligendi ab inferioribus Eccleſiæ Prælatis commiſſam, talis poteſtas conferendi ab inferioribus devolvitur ad Summum Pontificem. Quia enim Eccleſiæ Cathedrales, & Regulares, ultra tres menſes vacare, ſeu Prælato carere, non debent, *text. clar. c. Ne pro defectu de Electiõn.* alia verò beneficia intra ſemeſtre, ſeu ſex menſes conferenda ſunt, *c. Nulla de Conceſs. Præben-*

dæ. Hinc, ſi ordinarii Electores aliquem intra præfatum tempus eligere, aut ei Beneficium conferre negligant, vel eligant, ſeu conferant illud indigno, jus eligendi, vel conferendi Beneficium plerumque devolvitur ad proximum Superiorem ac eo etiam negligente, gradatim ad Summum Pontificem, *c. Quamquam de Elect. in 6. & cit. c. Nulla, de Conceſſ. Præb.*

Collatio Beneficii ab Epiſcopo devolvitur, ad Capitulum.

34. Veruntamen in hoc poſteriori loco habetur ſpecialis limitatio, dum ſtatuitur, quòd quando ad Epiſcopum ſpectat collatio Beneficii, & ipſe ultra debitum tempus conferre diſtulit, tunc non ad Superiorem, ſive Metropolitanum, ſed ad Capitulum devolvatur collatio illius Beneficii. Idque meritò ſtatutum fuit propter communionem, quæ eſt inter Epiſcopum, & Capitulum ſuum Cathedrale: quamquam hoc ipſum procedat duntaxat in Beneficiis, quæ pertinent ad Epiſcopum jure proprio; non autem in devolutis ad Epiſcopum propter negligentiam, vel delictum inferioris Collatoris, ut obſervat Abbas *in cit. c. Nulla, de Conceſſ. Præb.* citans alios.

Limitatur hoc.

Et Jure concurſus quomodo?

35. Tandem *Jure concurſus* Papa conferre poteſt Beneficia Eccleſiaſtica, eò quòd ipſe cum quolibet ordinario Collatore concurrat in poteſtate & juriſdictione. Nam quamvis Papa poteſtatem conferendi Beneficia Ordinariis contulerit, ſibi tamen majorem reſervavit, *cap. Dudum de Præbend. in 6.*

Quid juris, ſi idem Beneficium à Papa, & inferiore, duobus conferatur?

36. Undè de plenitudine poteſtatis poteſt Summus Pontifex quælibet totius Mundi Beneficia Eccleſiaſtica conferre, etiam nulla interveniente negligentia inferiorum Collatorum ordinariorum: & tunc inter Papam & reliquos inferiores Collatores datur locus præventioni, ita ut qui prior contulit, ejus collatio rata ſit. Quòd ſi idem Beneficium à Papa uni, & ab Ordinario alteri collatum ſit ea dem die, nec appareat, quæ collatio fuerit priùs facta, erit potior conditio poſſidentis: ſi verò neuter poſſideat, præfertur is, cui Papa, vel ejus Legatus, contulit Beneficium, *text. clar. c. Si à Sede, de Præb. in 6.*

Epiſcopus eſt ordinarius Collator Beneficiorum ſuæ Diœceſis.

37. CONCL. III. Poſt Papam ordinarius Collator Beneficiorum in ſua Diœceſi eſt Epiſcopus. Patet hoc ex *c. Nullus omnino 16. quæſt. 7. & c. Cùm ex injuncto §. fin. de Hæret.* ibi: *Ad cujus* (Epiſcopi) *officium tam inſtitutio, quàm deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere*. Hinc Abbas *in cit. cap. Cùm ex injuncto, numer. 2.* ait, quòd Epiſcopus fundatam intentionem habeat ſuper inſtitutione ac deſtitutione Sacerdotum, in Beneficiis ſuæ Diœceſis; &, ſi alius ſibi vendicat, probare debeat, jure ſpeciali id ſibi competere; quia de Iure communi iſta pertinent ad Epiſcopum. Undè de his inferioribus Collatoribus impræſentiarum non eſt neceſſe agere; cùm potiùs ſpecialia jura, quæ nonnullis inferioribus Collatoribus competunt, inſpicienda veniant.

Habet ſuper his intentionem fundatã.

Collatio Eccleſiarũ Parochialium per Concurſũ quæ?

38. Quæres, quid cenſendum de Collatione Parochialium Eccleſiarum per Concurſum? Reſp. De hoc ex profeſso agi in Concilio Trid. *ſeſſ. 24. de Reform. cap. 18.* Cùm enim maximè expediat animarum ſaluti, eas à dignis, & idoneis Parochis gubernari: hinc Concilium ibidem ſalubertimè decrevit, ut vacante Eccleſia Parochiali, interim, ſi opus fuerit, idoneus in ea Vicarius cum congrua fructuum portionis aſſignatione conſtituatur, donec ipſi de Rectore provideatur. Exindè voluit ejuſmodi Parochias non arbitrio Epiſcopi, ſed per Concurſum eſse conferendas.

Forma dicti Concurſus.

39. Porrò forma concurſus hæc aſſignatur, ut vacante Eccleſia Parochiali intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, aliquot Clerici, ad Eccleſiam regendam idonei, coram deputandis Examinatoribus nominentur, vel, ſi ita pro Religionis more videatur magis expedire, per Edictum etiam publi-

publicum ad talem Parochiam aſpirantes vocentur, & comparentes examinentur per Examinatores in Synodo Diœceſana deputato: & qui peracto examine idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, aliiſque rebus ad vacantem Eccleſiam gubernandam opportunis, Epiſcopo denuntientur. Ex quibus deindè Epiſcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit; ipſique, & non alii, Parochia conferatur, prout ampliùs habet Concilium Trid. *loc. cit.* Verùm ab hoc Concurſu ſunt eximendæ nonnullæ Parochiæ, de quibus infrà *Diſt.* 3. *n.* 41. & 42.

Quid cenſendum de Primis precibus Imperatoris?

40. Quæres ulteriùs, quid ſit cenſendum de Primis Precibus Imperatoris. Reſp. Romanus Pontifex Imperatori recens electo, & à Papa confirmato, id poſtulanti, per ſpeciales litteras concedere ſolet pro Eccleſiis Germaniæ ſingulare privilegium, virtute cujus in qualibet Eccleſia ſemel perſonam idoneam, ſibi gratam, & acceptam, ordinario Collatori nominare poſſit, qui ad Beneficium vacans, dummodò cæteroquin ſit idoneus, omninò recipi debeat. Et hujuſmodi nominatio per Romanorum Imperatorem facta dicitur proprio nomine, *Primæ Preces Imperatoris.*

Non debent eſſe ſecundæ.

41. Cæterùm prædictæ Preces Imperatoris ſunt intelligendæ, dummodò idem Collator non niſi ſemel, id eſt, pro unico tantùm Beneficio gravetur: nam alioquin non primæ, ſed ſecundæ Preces cenſerentur. Gravaſſe autem tunc cenſetur, ſi Preces ad effectum pervenerint, atque ſupplicans actu Beneficium illud obtinuerit: nam ſi hic Precibus renunciaverit, vel ex quocumque alio impedimento Beneficium illud non obtinuerit, nihil prohibet, quin Imperator novas Preces pro alio ad eundem Collatorem dirigere valeat.

In quibus Beneficiis non habeant locum?

42. Ab his tamen Primis Precibus excipiuntur Dignitates Pontificales, & primæ poſt illas; ut Præpoſituræ, vel Decanatus: item Prælaturæ, primæque Dignitates in Monaſteriis, & Eccleſiis Collegiatis. Excipiuntur etiam Beneficia, quæ pertinent ad Jus patronatus Laicorum; nam huic Pontifex nunquam cenſetur derogare, niſi id exprimat. Inſuper primæ preces Imperatoris locum non habent, niſi ordinarius Collator ad minùs quatuor Beneficia conferre poſſit: nam ſi unum duntaxat, vel alterum conferendum habeat, non tenetur ejuſmodi Preces admittere. Quinimò hæc clauſula, *Dummodo ipſi Collatores, & Collatrices, ſaltem quatuor Beneficia conferre habeant* Litteris Pontificis, Cæſareæ Majeſtati dictam facultatem concedentibus, inſeri ſolet, ne alioquin facile contingat, ut quis toto vitæ ſuæ tempore impediatur ab uſu juris liberæ ſuæ Collationis. Engel *titul. de Præbend. nu.* 70. Wagnereck *cap. Is cui, §.* 2. *eod. in* 6.

QUÆSTIO IV.

Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi & de Conditionibus ex parte eorum requiſitis.

Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis conferenda.

43. CONCL. I. Certum eſt, Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis, atque idoneis, conferenda eſſe. Ita communis: nam rectæ rationi adverſatur, aſſumere ad officium ſpirituale perſonam inidoneam, Hinc *c. Grave nimis. de Præbend.* dicitur. *Grave nimis eſt, & abſurdum, quòd quidam Eccleſiarum Prælati, cùm poſſint viros idoneos ad Eccleſiaſtica Beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur: carnalitatis ſequentes affectum non judicium rationis, unde quanta Eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat,* &c.

Ex dignioribus in conſcientia conferri debent.

44. CONCL. II. Electores, Patroni, & Collatores Beneficiorum, præſertim curatorum, quantùm in ipſis eſt, ſive in ipſorum libera diſpoſitione, tenentur in con-

ſcientia ad præferendum inter dignos digniorem, ſeu quem magis Eccleſiæ utilem ipſi judicaverint. Ita poſt D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 1. *& quæſt.* 185. *art.* 5. Doctores paſſim; adeò ut Lugo *diſput.* 35. *de juſt. & jure ſect.* 2. *num.* 10. hanc ſententiam appellet communiſſimam. Deſumitur hoc ex *c. Metropolitano, diſt.* 64. volēte quòd *optimus ordinetur*. Concordat textus *c. Licèt* 8. *q.* 1. ibi: *Qui præſtantior eſt ex òmni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium*, & alibi. Accedit ratio: quia diſpenſationes ſpiritualium principalibus ordinantur ad utilitatem communem, juxtà illud 1. Corinth. 12. *Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem*: atqui cōmunis iſthæc utilitas non obſervatur, quando in diſpenſatione ſpiritualium, ſeu promotione ad Beneficia Eccleſiaſtica, illi qui ſunt ſimpliciter minùs boni, præferuntur melioribus; ergo.

Mens Concilii Trid. circa hoc.

45. Hinc Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reformat.* expreſsè ait: *Alienis peccatis cōmunicantes mortaliter peccant, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent.* Quorum verborum ſenſum, cæteroquin admodùm clarum, cùm nonnulli Authores ſiniſtra interpretatione pervertérint. Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 47. Propoſitionem damnavit: *Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc digniores non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparativo propoſitivo; ſeu ſecundò locutione minùs propria ponit digniores ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quando fit Concurſus.* Hactenus Propoſitio damnata.

Et Decretum Innoc. XI.

Concluſio procedit de omnibus Beneficiis curatis.

46. Dicitur notanter in Concluſione, *Beneficiorum, præſertim curatorum*. Eam enim poſt citatum Decretum Innocentii XI. procedere non ſolùm de Epiſcopatibus, de quibus ex profeſſo loquebatur Concilium Tridentinum; ſed etiam de omnibus illis, qui habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ſive ſint Abbates, ſive Vicarii, aut Priores nullius Diœceſis, ſive Prælati Regulares, ob identitatem rationis; quin etiam de illis, qui eliguntur ad Beneficia Parochialia: ad longum deducit Joan. Cardenas *in Criſi Theol. ad Propoſitionem 47. Innocentii XI.*

47. Notat tamen citatus Author ibidem *num.* 2. neque Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* neque Propoſitionem allegatam Innocentii XI. agere de Beneficiis ſimplicibus, & nullam animarum curam habentibus: nam Concilium expreſsè agit de Paſtoribus Eccleſiarum; Propoſitio verò citata agit contra eos qui Concilium perperam interpretabantur. Hinc non pauci Doctores apud Lugonem *loc. citat. num.* 10. oppoſitum tenent de Beneficiis ſimplicibus: & quòd in his non ſit peccatum mortale, prætermittere digniorem, dummodò verè dignus, & idoneus inſtituatur, cenſet Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *c.* 15. *nu.* 8. poſt Sotum, Leſſium, & alios: ſiquidem Eccleſia plerumquè non magnum inde detrimentum patitur.

Quid de Beneficiis ſimplicibus?

48. Additur in Concluſione, *quantùm in ipſis eſt*. Nam in Beneficiis patrimonialibus, ſive quæ ex primæva Fundatione, ſtatuto, vel conſuetudine, certo perſonarum generi, v. g. talis Familiæ, Patriæ, &c. conferenda ſunt, id obſervari debet, dummodò adſint idonei, qui ex tali genere inſtitui poſſint; non obſtante, quòd alii meliores, ſed extranei, præſto ſint. Deindè, quando Patronus, præſertim laicus, præſentat Clericum dignum ad Beneficium, tenetur eum Epiſcopus inſtituere (b) haud obſtante, quòd judicet aliquem alium fore digniorem, Siquidem hic eſt favor ſpecialis, & privilegium, ratione Fundationis Patrono conceſſum, ut quem voluerit, præſentare valeat; dummodò is cæteroquin ido-

Patrimonialibus & Patronatis?

(b) Ut infra dicetur diſt. 2. n. 44. & ſeqq.

idoneus ſit, ac dignus. Quinimò ex hoc fundamento probabiliter tradunt nonnulli Authores, quos citat, & ſequitur Layman *loc. cit. c.* 15. *nu.* 7. Patronum laicum plerumque ſatisfacere obligationi ſuæ, ſi præſentet dignum, ac idoneum, adeò ut periculum non ſit, Eccleſiam ex illius proviſione damnum accepturam, quamvis ſecùs dicendum ſit de Prælatis, & Patronis Eccleſiaſticis, utpotè quibus ex officio incumbit, Eccleſiæ quàm optimè providere.

Eccleſia magis utilis, quis? 49. Dicitur ultimò, *ſeu quem magis Eccleſiæ utilem judicaverint*. Quia non tenetur quis aſſumere ſimpliciter meliorem, ſed meliorem quoad regimen Eccleſiæ; qui ſcilicet poſſit Eccleſiam & inſtruere, & defendere, & pacificè gubernare, prout loquitur Doctor Angelicus *cit. q.* 185. *n.* 3. Undè & Concilium Tridentinum *loc. cit.* notanter monet, eos à Promotoribus eſſe promovendos ad Eccleſias, *quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint*. Hinc pro dictorum intelligentia

Dignus reſpectu Beneficii, & dignior quis? 50. Notandum, quòd *Dignus* reſpectu Beneficii Eccleſiaſtici dicatur omnis ille, qui habet ſufficientiam, omneſque qualitates à Jure requiſitas ad ejus miniſterium. *Dignior* verò, qui comparatione aliorum majorem ſufficientiam, aptitudinemque ad adminiſtrandum habere dignoſcitur. Et quidem iſthæc major ſufficientia, dignitaſque, non præcisè menſuranda eſt ex majori doctrina, vel majori probitate, aut nobilitate; ſed conjunctim ex omnibus animæ, & corporis dotibus, ipſaque aptitudine ad regendum, adeò ut Eccleſiæ, ſive Prælaturæ, cui præficitur, utilior fore credatur.

Unde deſumenda major dignitas? 51. Et notanter hoc additur. Nam major iſthæc dignitas eſt deſumenda per comparationem ad bonum commune: contingit autem quandoque, quòd ille, qui eſt minùs ſanctus, & minùs ſciens, poſſit magis conferre ad bonum commune, propter potentiam, vel induſtriam ſæcularem, vel propter aliquid hujuſmodi; uti notat D. Thomas *cit. q.* 63. *art.* 2.

52. Tandem *Indignus* cenſetur, cui deeſt aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale Jure requiſitis. Quod ultimum ut meliùs pateat, ſit *Indignus, quis?*

53. CONCL. III. Adhoc, ut quis ſit dignus ſive idoneus ad Beneficium Eccleſiaſticum, plures requiruntur conditiones; videlicet Thorus legitimus, Clericatus, Ætas conveniens, Cœlibatus, abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis, Probitas morum, Scientia debita, Habilitas corporis, Intentio Status Eccleſiaſtici, & Carentia alterius Beneficii incompatibilis. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 17. *& ſeqq.* omnes has conditiones ad longum explicans, & alii paſſim. *Conditiones, ut quis ſit Dignus ad beneficium.*

54. Itaque ad obtinendum Beneficium Eccleſiaſticum requiritur. I. *Thorus legitimus*; hoc eſt, quòd quis ex legitimo Matrimonio procreatus fuerit. Illegitimus enim cujuſcunque Beneficii incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur. *I. Thorus legitimus.*

55. II. *Status Clericalis*; id eſt, ut quis ſaltem prima Tonſura initiatus ſit. Nam aliàs quilibet, & ad quodlibet Beneficium inhabilis exiſtit; adeò quidem, ut non ſufficiat, poſt illud jam acquiſitum tonſurari, *cap. Ex litteris de Tranſaction.* Quinimò ſi Beneficium ex ſua inſtitutione requirat certum Ordinem, quicumque illo Ordine caret, hoc ipſo inhabilis cenſetur ad ejuſmodi Beneficium; niſi forſan dictum Ordinem intra tempus à Jure præſcriptum obtinere valeat; prout adeptus Eccleſiam Parochialem ſatisfacit, *ſi infra annum à ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad Sacerdotium promoveri*, c. Licèt can. de Elect. in 6. *II. Status Clericalis*

56. III. *Ætas legitima*; niſi cum aliquo diſpenſetur, *c. Cùm in cunctis de Electio.* Porrò pro quocumq; Beneficio adminimùm requiritur ætas quatuordecim annorum inchoatorum; prout noviſſimè ſtatuit Concilium Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 6. *de Reformat.* ibi: *III. Ætas legitima. Et quæ ſit talis?*

ibi: *Nullus ante decimum quartum annum Beneficium poſſit obtinere*. Deinde ad Dignitates, vel Perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, requiruntur viginti duo anni ſaltem inchoati, juxta Concilium Trid. *Seſſ.24. cap.12. de Reform.* Verùm ad Beneficium Parochiale requiruntur anni viginti quinque ad minùs inchoati, *cit. c. Licet canon. de Elect. in 6.* ibi: *Decernentes, collationes de parochialibus Eccleſiis, his, qui non attigerint vigeſſimum quintum annum, de cætero faciendas viribus omnino carere.* Tandem ad Epiſcopatum requiritur ætas triginta annorum: *c. Cum in cunctis, de Elect.*

IV. Cælibatus.

57. IV. *Cœlibatus*; hoc eſt, ut qui non ſit Matrimonio ligatus. Siquidem quælibet collatio Beneficii facta ei, qui Matrimonio junctus eſt, invalida exiſtit: niſi forſan quis conſentiente conjuge Caſtitatem voverit perpetuam, nec bigamus exiſtat, *c. Sane 2. de Clericis conjugatis*. Quinimò, ſi Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus habeat Beneficium, & poſteà contrahat Matrimonium, illud ipſo jure perdit, *arg. cap. 1. & c. Quod à te, eod.* & cum communi Doctorum tradit Sanchez *lib. 7. de Matrim. diſp.42. n.4.*

V. Abſentia cenſuræ, atque irregularitatis.

58. V. *Abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis*: hoc eſt, ut quis non ſit detentus ullo Juris impedimento, ut puta Irregularitate, Excommunicatione, aut alia Cenſura Eccleſiaſtica. Collatio ſiquidem Beneficii nulla eſt, ipſoque jure irrita, ſi fiat excommunicato excommunicatione majori, vel ſuſpenſo, aut interdicto: prout patet *ex c. Poſtulaſtis, de Clerico excommunicat. & c. Cùm dilectus, de Conſuetud. & c. 1. de Poſtulat. Prælat.* cum concordantiis.

Quid de excōmunicato ex communicatione minori?

59. Additur notanter, *excommunicato excommunicatione majori*. Quia, ſi Beneficium conferatur excommunicato excommunicatione minori, collationem non eſſe ipſo jure irritam, ſed irritandam, *arg. c. Si celebrat. de Clerico excommun.* cenſet Leſſius *loc. c. n.116.* quamvis nonnulli oppoſitum teneant.

VI. Probitas morum. VII. Scientia debita. VIII. Habilitas corporis.

60. VI. *Probitas morum*. Et VII. *Scientia debita*. Et VIII. *Habilitas corporis*. Hoc eſt, ut quis bonis moribus, & ſcientia commendabilis exiſtat, *c. Cum in cunctis, de Elect.* & alibi; ſimulque ea corporis aptitudine præditus ſit, ut decenter officium ſuum præſtare valeat.

IX. Intentio Status Eccleſiaſtici.

61. V II. *Intentio Status Eccleſiaſtici.* Si enim quis accipiat Beneficium Eccleſiaſticum eo duntaxat animo, ut ex ejus fructibus ſuſtentari valeat, donec Studia ſua abſolverit, vel divitem uxorem repererit, intentione poſteà Beneficium deſerendi, peccat mortaliter, nec poteſt tuta conſcientia illud retinere. Leſſius *loc. cit. dubit. 26. n. 132.* allegans communem. Nihilominus ſatis eſt, ut quis ſincero animo, bonaque fide proponat Statum Eccleſiaſticum retinere, neque ab eo reſilire, niſi juſta cauſa ſupervenerit; quia non eſt mens Eccleſiæ, per Beneficium ita firmiter aſtringere Clericum ad Statum Eccleſiaſticum, ut nulla de cauſa, licèt adhuc ſit conſtitutus in Ordinibus minoribus, poſſit eum deſerere ineundo Matrimonium.

X. Carentia Beneficii incompatibilis.

62. VIII. *Carentia alterius Beneficii incompatibilis*, juxta inferiùs dicenda *Diſt. 2. Quæſt. 2.* Cæterùm hoc non ita intelligendum eſt, quaſi Collatio ſecundi Beneficii incompatibilis ſit nulla; quinimò ea eſt valida, ſed adepta illius pacifica poſſeſſione vacat primum; prout declaraſſe Sac. Congregationem Cardinalium Concilii Trid. Interpretum, refert Fagnanus *c. Super inordinata, num. 9. de Præbend.* Quod ſi verò Beneficiarius utrumque retinere perrexerit, utroque privatus exiſtit ipſo jure. (c)

Electio indigni eſt ipſo jure irrita.

63. CONCL. IV. Electio indigni, ſeu carentis aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale jure requiſitis, irrita eſt, ac nullius roboris; valet tamen electio de digno celebrata omiſſo digniori. Prior pars patet ex pluribus textibus Juris Canonici, in explicatione ſingularum qualitatum hactenus adductis. Concordat Concilium Trident. *Seſſ. 22.* *cap.*

(c) Juxta dicenda Diſt. 2. n. 19. & ſeqq.

cap.4.de Reform. ibi: *Nec alii impoſterum fiat proviſio, niſi iis, qui jam ætatem, & cæteras habilitates integrè habere dignoſcantur: aliter irrita ſit proviſio.*

Valet tamen electio digni omiſſo digniore.

64. Altera pars eſt Zoeſii *tit. de Election. num.* 45. Engel *eodem nu.* 37. & aliorum. Ratio eſt: quia Eccleſia nullibi rejicit, neque irritat electionem de digno celebratam omiſſo digniore (benè tamen electionem indigni) idque ob bonum pacis: alioquin enim omnes propemodum electiones eſſent in diſcrimine, ac daretur locus infinitis litibus, ſi ea duntaxat de cauſa poſſet electio impugnari, atque irritari, quòd non fuerit electus dignior.. Nec obſtat, quod ſcienter eligentes dignum, omiſſo digniori, peccent. Nam *multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint obtinent roboris firmitatem*, ut dicitur *cap. Ad apoſtolicam, de Regularibus.*

QUÆSTIO II.

Quæ ſint obligationes Beneficiariorum?

Obligatio Beneficiariorum multiplex.

65. CONCL. I. Obligatio Beneficiariorum multiplex eſſe poteſt, pro qualitate ſcilicet Beneficiorum, atque Fundationum diverſitate. Patet hoc: tum quia in una Fundatione plura Miſſarum onera Beneficiario imponuntur, quàm in altera. Tum quia nonnulli eorum quandoque ad Chorum alligati exiſtunt, non verò alii. Tacentur aliæ ſpeciales obligationes, quæ quibuſdam Beneficiis vi primævæ ſuę Fundationis impoſitæ ſunt, non aliis, unde tenor Litterarum Fundationis vel maximè inſpiciendus, & exactè obſervandus erit.

Una, eſt Horarum Canonicarum recitatio.

66. CONCL. II. Una principalis Beneficiariorum omnium, etiam needum in Sacris Ordinibus conſtitutorum obligatio, eſt recitatio quotidiana Horarum Canonicarum. Ita communis, & patet ex jam ſuperiùs (d) dictis.

(d) Tract. 6. diſt. 1. n. 24. 31. & ſeqq.

Alia, eſt Reſidentia perſonalis,

67. CONCL. III. Alia obligatio Clericis Beneficiariis incumbens, eſt Reſidentia perſonalis. Patet hoc tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 23. *de Reform. cap.* 1. tum ex Jure Canonico, *toto Tit. de Clericis non reſidentibus.*

Epiſcopi, & Paſtores tenentur reſidere à Jure Divino.

68. CONCL. IV. Epiſcopi, & Paſtores, quibus cura animarum commiſſa eſt, renentur ad ejuſmodi Reſidentiam perſonalem de Jure naturali, & Divino. Ita Leſſius *lib.* 2. *de iuſt. & iure, cap.* 34. *dubitat.* 29. Herinex *diſp.* 7. *de iuſt. & iure, quæſt.* 4. Vallenſis, & alii, idque ſatis apertè ſupponitur in Concilio Trident. *cit. cap.* 1. ibi: *Cùm præcepto Divino mandatū ſit omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere,* &c. *Quæ omnia nequaquā abiis præſtari, & impleri poſſunt qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt.* Quibus verbis inſinuatur ratio Concluſionis: ſiquidem ſedulorum Paſtorum eſt gregi ſuo invigilare, eique aſſiſtere, quod fit per Reſidentiam perſonalem; non autem Mercenariorum more eundem deſerere.

Alii verò Beneficiarii Jure Eccleſiaſtico.

69. CONCL. V. Etiam reliqui Beneficiarii, curam animarum non habentes, ſpectato Jure communi Eccleſiaſtico, tenentur reſidere in loco Beneficii, ſive Dignitatem annexam habeant, *arg. c.* 1. *& ſeq. de Clericis non reſid.* ſive aliud obtineant ſimplex Beneficium, quantumvis tenue, ac modicum, prout deſumitur ex *c. Conquerente, & c. Inter quatuor, eod.*

De conſuetudine excipiuntur Beneficia ſimplicia.

70. Dicitur notanter, *ſpectato Jure communi Eccleſiaſtico.* Nam in primis hujuſmodi obligatio non deſcendit ex Jure naturali & Divino, ſed vel ex primæva Fundatorum intentione, vel ſaltem ex Sacris Canonibus jam allegatis. Deinde loquendo de Beneficiis ſimplicibus ex generali conſuetudine totius Eccleſiæ eadem perſonalem Reſidentiam non ampliùs requirunt; ideoque poteſt Beneficiarius per Subſtitutum illis deſervire, niſi Fundator diſertis verbis oppoſitum expreſſerit. Fagnanus *c. Cum omnes, n.* 14. *de Conſtitut.* Vallenſis, Engel, & alii.

Solvitur inſtantia

71. Quòd ſi contra datas Concluſiones objicias. Juxta Regulam 68. Ju-

Juris in 6. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum*, cum concordantiis; ergo non tantùm habens Beneficium ſimplex, ſed & quilibet alius poteſt deſervire per Subſtitutum. Reſpond. negando conſequentiam, nam allata Regula fallit, ſeu patitur exceptionem, quando electa eſt induſtria, & opera perſonæ: prout ipſa in collatione Beneficii ſemper electa intelligitur, *arg. cap. Is cui de Offic. Judicis delegati, in 6.* Simulque, ut taceatur ſpecialis diſpoſitio Juris quoad hoc, contra rectam rationem eſt, ut non obſtante, quòd beneficium detur propter officium, unus habeat Beneficium, ejuſque emolumentum, & alter præſtet onus, atque officium, niſi major aliqua ratio cogat Clericum a ſuo Beneficio ad tempus abeſſe, eique interim per alium idoneum Subſtitutum deſervire.

Quibus de cauſis liceat abeſſe à Beneficio?

72. CONCL. VI. Nihilominùs juſta de cauſa quandoque licitum eſt, abeſſe à loco Beneficii. Ita Concilium Trident. *cit. Seſſ. 23. de Ref. c. 1.* ubi inquit: *Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abeſſe poſtulat, & exigunt.* Rectè tamen ibidem ſubditur, quod quando tales, qui Beneficium Eccleſiaſticum curam animarum annexam habens obtinent, abeſſe contigerit, debeat cauſa legitimæ abſentiæ per Epiſcopum eſſe cognita, & approbata: ſimulque ipſi teneantur, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquere, ut quantùm fieri poterit, ex ipſorum Paſtorum abſentia Oves concreditæ nullum damnum accipiant.

Epiſcopus quando, & quamdiu poſſit abeſſe?

73. CONCL. VII. Epiſcopum extra tempus Adventus, Quadrageſimæ, ac ſolemniora Feſta, poteſt abeſſe ab Eccleſia ſua per duos, vel ad ſummum tres menſes, ſive continuè, ſive interruptim, ſine alia Superioris approbatione, etiam cauſa duntaxat relaxandi animum. Ita colligitur ex cit. Concilio] Trid. & notat Barboſa *ibidem in Collectaneis numer. 15. & 16.* cum aliis, quos citat. Ratio hujus affertur à Concilio Trident. ibi: *Quoniam, qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum Canonum ſententia non videntur abeſſe; quia ſtatim reverſuri ſunt.*

Item & Canonici.

74. CONCL. VIII. Canonici Eccleſiarum Cathedralium, atque Collegatarum, poſſunt à ſuis Eccleſiis quolibet anno per tres menſes abeſſe, niſi ubi propriis Eccleſiarum conſtitutionibus longius ſervitii tempus requiritur. Ita Concilium Trident. *Seſſ. 24. capit. 12. de Reformat.* & Barboſa *ibi in Collectaneis nu. 64.* cum aliis. Intellige, dummodò non omnes Canonici ſimul abſint, ſed tot ſemper remaneant, ut ſervitium Eccleſiæ poſſit peragi: quia Concilium non indulſit tres menſes abſentiæ toti Capitulo, ſed Canonicis, ſcilicet ſingulis per vices. Fagnanus *in cap. Licèt num. 55. de Præb.*

Quid de Parochis.

75. CONCL. IX. Parochi, vel maximè reſidere tenentur propter periculum, ne in ipſorum abſentia quidam è Parochianis ſine Sacramentis decedant, aut in aliis ſpiritualibus auxiliis detrimentum patiantur. Nihilominùs quia circa Parochos quoque non raro occurrunt cauſæ aliquantiſper aliorſum diſcedendi, providè idem Sac. Oecumenicum Concilium *cit. cap. 1.* ſtatuit in hæc verba: *Eadem omnia, etiam quod culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de Curatis inferiobus, & aliis quibuſcunque, qui Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, curam animarum habens, obtinent, Sacroſancta Synodus declarat, & decernit; ita tamen, ut quandocunque eos, cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata, abeſſe contigerit, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquant. Diſcedendi autem licentiam in ſcriptis, gratiſque concedendam, ultra bimeſtre tem-*

tempus, niſi ex gravi cauſa, non obtineant. Hæc Concilium; occaſione quorum

An hi poſſint abeſſe ſine alia licētia per duos menſes? Affirmant aliqui.

76. Quæritur, an Parochus per dictos duos menſes poſſit abeſſe ſine alia licentia Epiſcopi? Affirmant Navarrus *cap. 25. Manualis, num. 121.* Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 4. quæſt. 10.* Bonacina, & quidam alii. Rationem dant: tum quia ante Concilium id licebat, *arg. cap. Præſentium*, & *cap. Si quis in Clero 7. quæſt. 1.* ubi per duos menſes, vel ſaltem per tres hebdomadas poterat Sacerdos à ſua Eccleſia abeſſe: atqui à Jure antiquo non eſt recedendum ſine novo Jure expreſſo, *l. Præcipimus Cod. de Appellat.* Tum quia Epiſcopo, qui tamen magis tenetur reſidere, id expreſsè permittitur à cit. Concilio.

Molidis alii negant.

77. Oppoſita ſententia aſſerit, Parochos ne quidem primo bimeſtri poſſe abeſſe ſine licentia Epiſcopi. Ita Barboſa *in Collectaneis ad cit. cap. 1. Concilii Trident. nu. 67.* poſt Leſſium *lib. 2. cap. 34. num. 159.* Vaſquez, & plures alios. Et ſubdit Barboſa *num. 68.* quòd Garcias, & Armendarix, deciſum referant, non poſſe Parochum per hebdomadam abeſſe non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto idoneo Vicario per Ordinarium approbato. Et hæc ſententia eſt conformior verbis Concilii Tridentini proximè relati, ut patet, quamvis ſimul attendi debeat praxis ſingularum Diœceſium, & an rigor iſte ſit ibidem receptus; *Credo tamen* (inquit cit. Leſſius) *non eſſe uſu receptum.*

Quid in caſu ſubitaneceſſitatis?

78. Illud certum eſt, quòd quando ſubita neceſſitas occurrit, qua nequit Parochus Epiſcopum adire, fas ſit eidem ad breve tempus abeſſe abſque expreſſa Epiſcopi licentia (nam ſubita neceſſitas, cùm gravis ſit, non patitur dilationem, neque moram) dummodò relicto idoneo Vicario benè provideatur, ne in ſua abſentia Grex ſibi commiſſus ſpirituale damnum patiatur.

Vel abſentia ultra duos menſes?

79. Inſuper certum eſt, ſi per longius tempus, utputà ultra duos menſe, Parochus ſive conjunctim, ſive diviſim, à ſua Parochia abeſſe velit, requiri cauſam graviorem, atque expreſſam licentiam Epiſcopi, prout clarè indicat cit. Concilium Trident. juncto *cap. Licèt canon. §. fin. de Election.* ubi dicitur, quòd ſuper Reſidentia perſonali Parochi *facienda poteſt Ordinarius ipſius gratiam diſpenſationis ad tempus facere, prout cauſa rationabilis id expoſcit.*

Solvitur inſtãtia.

80. Nec obſtat, quòd Parochus Jure naturali teneatur ad Reſidentiam perſonalem. Reſpond. enim, id intelligendum ſecluſa juſta cauſa, & ceſſante legitima diſpenſatione. Verùm de Reſidentia Beneficiariorum, & pœnis non reſidentium, plura Canoniſtæ, *Titulo. De Clericis non reſidentibus* &c.

DISTIN-

neceſſe eſt, quòd ea ſit canonicè celebrata, & facta à majori atque ſaniori parte Capituli, ſive eorum, quibus jùs eligendi competit. Ita deſumitur ex *c. quia propter*, *& c. In Geneſi*, *de Electione*, & aliis locis Juris Canonici; ubi dicitur, quòd electio non valeat, niſi vel omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſenſerit in electum.

Major pars eligentium quæ?

21. Circa quod notandum, quod *major pars* cenſeatur ea, ubi eſt major numerus eligentium reſpectu totius Capituli præſentis. De jure enim non ſufficit (quidquid de ſpecia'i quorundam locorum conſuetudine contraria, de qua Engel. *tit. de Electio. num.*37. poſt Zypæum) habere majora, ſeu plura vota comparatione alterius minoris partis, *c. Eccleſia*, *l* I. *de Electione*. ſed requiruntur majora vota reſpectu totius Capituli præſentis; ita ut, ſi ſint duodecim Vocales, requirantur ſaltem ſeptem vota, *arg. c. Cumana*, *de Elect. & c. Si cui*, *eod. in* 6. Sufficit autem quicunque exceſſus ultra medietatem, etiamſi foret unius medii voti v. g. ſi eſſent tredecim Vocales, ſeptem vota jam ſufficerent.

Vota majora, quæ ſint.

Sanior pars eligentium quæ.

22. Porro *pars ſanior* cenſetur ea, quæ eſt juſtior, & majori ratione nititur, & authoritate. Gloſſ. *in cit. c. In Geneſi*, ſive, ut alii loquuntur, *pars ſanior* dicitur, quæ conſtat Viris dignitate, ætate, ac tempore officii, nec non & prudentia, pietateque magis conſpicuis. Verum ſi nihil opponatur, necnon & in dubio, major pars numero præſumitur etiam ſanior, *c. Eccleſia* 57. *de Elect.* ibi: *Cùm ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur*, cum concordantiis.

Per Præſentationem, quomodo acquirantur Beneficia.

23. CONCL. III. Per Præſentationem conferuntur, atque obtinentur Beneficia Eccleſiaſtica, quando ad præſentationem Patroni, & inſtitutionem ſubſecutam, factam à Prælato, ea conferuntur. Ita in re communis. Dicitur *ad præſentationem Patroni*; id eſt, illius, qui habet jus præſentandi Clericum idoneum ad tale Beneficium: & id proprio nomine appellatur *Ius patronatus*, de quo inferius (a) ex profeſſo dicetur.

(a) Diſt. 3. per totum.

Inſtitutio, quid.

24. Additur, *& inſtitutionem ſubſecutam, factam à Prælato*. Siquidem *Inſtitutio*, eſt conceſſio Beneficii ad præſentationem Patroni facta: & tam ipſa; quàm præſentatio, pertinet ad Jus patronatus. Beneficium namque Juris patronatus non dicitur propriè conferri, cum Ordinarius non eligat perſonam providendam; ſed propriè Ordinarius dicitur inſtituere, Patronus verò præſentare. Barboſa *lib.* 3. *Iuris Eccleſiaſt. univ. c.*13. *n.*14.

Inſtitutio triplex, videlicet.

25. Cæterum allata particula intelligenda eſt de Inſtitutione collativa. Nam ut notat Fagnanus *in c. Cum Eccleſia num.*28. *& ſeqq. de Cauſ. poſſeſſ. & propriet.* tres à SS. Canonibus aſſignantur ſpecies Inſtitutionis. Prima dicitur *Inſtitutio authorizabilis*: nec aliud eſt, quàm approbatio ad curam animarum, *arg. c. Cum ſatis*, *de Officio Archidiac.* ubi Summarium ſic habet: *Archidiaconus ſine mandato Epiſcopi non admittit curam animarum, id eſt, non habet inſtitutionem authorizabilem.*

Authorizabilis.

Collativa, ſeu Verbalis &

26. Altera vocatur *Inſtitutio collativa* (quam alii *verbalem* appellant) eſtque ea, per quam titulus Beneficii confertur; ut ſi Epiſcopus, vel alius ordinarius Collator, præſentato ad Beneficium, vel verbis expreſſis, vel per litteras impertiatur confirmationem. Et hæc omnibus ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentatis adeò eſt neceſſaria, ut ſi propria authoritate Beneficium occupent, fructus illius colligant, aut ſimile quid facere præſumant, eo ipſo jus ex præſentatione ſibi quæſitum amittant, *arg. c. Avaritiæ de Electione. in* 6. & poſt Gratiam. *de Beneficiis*, *par.* II. *cap.* I2. *num.*217. tradit Engel. *tit. de Inſtit. num.* 2.

Inſtitutio corporalis, ſeu realis.

27. Tertia tandem dicitur *Inſtitutio corporalis*, ſive (ut alii loquuntur) *realis*: neque aliud eſt, quàm miſſio in poſſeſſionem Beneficii; quando nempè datur cuipiam actualis poſſeſſio ipſius. De hac fit mentio *c. Ad hæc*, *de Offic. Archidiaconi*, ibi *Inſtitu-*

tutio corporalis, tam ſuper Beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipſum (Archidiaconum) *debeat pertinere.*

Inveſtitura, Inſtallatio, &c. quid, & quàm ſit neceſſaria.

28. Et hæc Inſtitutio corporalis alio nomine vocatur *Inveſtitura, Inſtallatio, Miſſio in actualem poſſeſſionem.* Neque enim quoad titulum inſtitutus, poſſeſſionem etiam vacuam Beneficii propria authoritate, & ſine licentia, ſive introductione Superioris, apprehendere debet: alioquin pœna ſaltem arbitraria per Prælatum puniendus erit: Covarruvias *lib. 3. variar. reſol. c. 16. n. 7. & ſeqq.* Engel. *tit. de Inſtitution. n. 4.* & alii Præſertim, ſi alicujus Eccleſiæ conſuetudo ſpecialis, vel ſtatutum id exigat, prout limitat Layman *in c. Noſti n. 5. de Elect.* Alioquin enim illum qui habet jus in re, ſive titulum canonicum Beneficii, poſſe propria authoritate vacantem ejuſdem poſſeſſionem apprehendere abſque alio Superioris, vel Judicis decreto, cenſet Pirhing *tit. de Præbendis, n. 55.* citans alios.

Per liberã collationẽ conferri Beneficium &

29. CONCL. IV. Per liberam Collationem confertur, & obtinetur Beneficium Eccleſiaſticum, quando illud ſolo jure Prælati liberè, abſque prævia Capitulari electione, vel præſentatione, confertur. Ita communis. Undè Barboſa *loc. cit. n. 3:* ait, quòd *Collatio Beneficii* ſit à ſuperiore gratuito facta conceſſio. Et hæc alio nomine vocatur *Proviſio*: quia is, cui eſt facta collatio, dicitur de Beneficio proviſus, aut Beneficium de perſona ejus proviſum.

Collatio Beneficii, quid.

QUÆSTIO III.

Quinam Beneficia libere conferre poſſint?

Papa habet poteſtatem conferendi Beneficia totius Mundi.

30. CONCL. I. Papa de Jure communi habet poteſtatem conferendi omnia Beneficia Eccleſiaſtica totius Mundi. Ita unanimis Catholicorum; & habetur expreſſum in Jure Canonico variis in locis, ut *c. 2. de Præb. in 6. & c. Si Papa, de Privil. in 6. & Clem. un. Ut lite pendente & c.* ibi: *An quem* (Romanum Pontificem) *Eccleſiarum, Perſonatuũ Dignitatuum, aliorumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum plena, & libera diſpoſitio, ex ſua poteſtatis plenitudine noſcitur pertinere.* Undè receptum dictum eſt, quòd Papa habet concurrentem juriſdictionem cum omnibus Eccleſiæ Prælatis: quinimò ipſe eſt *Ordinarius Ordinariorum.*

Solet ea conferre tribus modis, videlicet.

31. CONCL. II. Tribus præcipuè modis Papa ſolet beneficia conferre, videlicet jure præventionis, jure concurſus, & jure devolutionis. Ita Rebuffus *in Praxi, tit. de Devolutionibus*, §. 46. & alii, idque oſtenditur inductione.

Jure præventionis.

32. In primis, *Jure præventionis* id fit, quando Romanus Pontifex cuipiam confert gratiam exſpectativam ad beneficium primò vacaturum, *arg. c. Dudum, & c. Licet Eccleſiarum de Præbend. in 6.* cum concordantiis. Et hoc eſt ſpeciale in Summo Pontifice, neque alteri conceſſum, quòd beneficium, ſeu Præbendam nondum vacantem certæ perſonæ promittere, & jus ad illud dare queat, *arg. c. Nulla, de Conceſſ. Præbendæ.* Idque adeo verum eſt, quòd etiam promiſſio beneficii vacaturi per Prælatum Papa inferiorem facta nihil valeat, nullamque inducat obligationem, *c. Relatum & c. Ex tenore eod.* Ubi hujuſmodi promiſſiones beneficii vacaturi, etiam ſcriptis datæ, non tenere dicuntur; cum ſint attentatæ contra diſpoſitionem Concilii Lateranenſis.

Jure devolutionis

33. Deindè *Jure Devolutionis* beneficia Eccleſiaſtica conferuntur à Papa, quando propter negligentiam conferendi, vel moram eligendi ab inferioribus Eccleſiæ Prælatis commiſſam, talis poteſtas conferendi ab inferioribus devolvitur ad Summum Pontificem. Quia enim Eccleſiæ Cathedrales, & Regulares, ultra tres menſes vacare, ſeu Prælato carere, non debent, *text. clar. c. Ne pro defectu de Electione.* alia verò beneficia intra ſemeſtre, ſeu ſex menſes conferenda ſunt, *c. Nulla de Conceſſ. Præben-*

de. Hinc, ſi ordinarii Electores aliquem intra præfatum tempus eligere, aut ei Beneficium conferre negligant, vel eligant, ſeu conferant illud indigno, jus eligendi, vel conferendi Beneficium plerumque devolvitur ad proximum Superiorem ac eo etiam negligente, gradatim ad Summum Pontificem, *c. Quamquam de Elect. in 6. & cit. c. Nulla, de Conceſſ. Præb.*

Collatio Beneficii ab Epiſcopo devolvitur, ad Capitulū?

34. Veruntamen in hoc poſteriori loco habetur ſpecialis limitatio, dum ſtatuitur, quòd quando ad Epiſcopum ſpectat collatio Beneficii, & ipſe ultra debitum tempus conferre diſtulit, tunc non ad Superiorem, ſive Metropolitanum, ſed ad Capitulum devolvatur collatio illius Beneficii. Idque meritò ſtatutum fuit propter communionem, quæ eſt inter Epiſcopum, & Capitulum ſuum Cathedrale: quamquam hoc ipſum procedat duntaxat in Beneficiis, quæ pertinent ad Epiſcopum jure proprio; non autem in devolutis ad Epiſcopum propter negligentiam, vel delictum inferioris Collatoris, ut obſervat Abbas *in cit. c. Nulla, de Conceſſ. Præb.* citans alios.

Limitatur hoc.

Et Jure concurſus quomodo?

35. Tandem *Iure concurſus* Papa conferre poteſt Beneficia Eccleſiaſtica, eò quòd ipſe cum quolibet ordinario Collatore concurrat in poteſtate & juriſdictione. Nam quamvis Papa poteſtatem conferendi Beneficia Ordinariis contulerit, ſibi tamen majorem reſervavit, *cap. Dudum de Præbend. in 6.*

Quid juris, ſi idem Beneficiū à Papa, & inferiore, duobus conferatur?

36. Undè de plenitudine poteſtatis poteſt Summus Pontifex quælibet totius Mundi Beneficia Eccleſiaſtica conferre, etiam nulla interveniente negligentia inferiorum Collatorum ordinariorum: & tunc inter Papam & reliquos inferiores Collatores datur locus præventioni, itaut qui prior contulit, ejus collatio rata ſit. Quòd ſi idem Beneficium à Papa uni, & ab Ordinario alteri collatum ſit eadem die, nec appareat, quæ collatio fuerit priùs facta, erit potior conditio poſſidentis: ſi verò neuter poſſideat, præfertur is, cui Papa, vel ejus Legatus, contulit Beneficium, *text. clar. c. Si à Sede, de Præb. in 6.*

Epiſcopus eſt ordinarius Collator Beneficiorum ſuæ Diœceſis?

37. CONCL. III. Poſt Papam ordinarius Collator Beneficiorum in ſua Diœceſi eſt Epiſcopus. Patet hoc ex c. *Nullus omnino 16. quæſt. 7. & c. Cum ex injuncto §. fin. de Hæret.* ibi: *Ad cujus* (Epiſcopi) *officium tam inſtitutio, quàm deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere*. Hinc Abbas *in cit. cap. Cùm ex injuncto, numer. 2.* ait, quòd Epiſcopus fundatam intentionem habeat ſuper inſtitutione ac deſtitutione Sacerdotum, in Beneficiis ſuæ Diœceſis; &, ſi alius ſibi vendicat, probare debeat, jure ſpeciali id ſibi competere; quia de Iure communi iſta pertinent ad Epiſcopum. Undè de his inferioribus Collatoribus impræſentiarum non eſt neceſse agere; cùm potiùs ſpecialia jura, quæ nonnullis inferioribus Collatoribus competunt, inſpicienda veniant.

Habet ſuper his intentionem fundatā.

Collatio Eccleſiarū Parochialium per Concurſū qua?

38. Quæres, quid cenſendum de Collatione Parochialium Eccleſiarum per Concurſum? Reſp. De hoc ex profeſso agi in Concilio Trid. *ſeſſ. 24. de Reform. cap. 18.* Cùm enim maximè expediat animarum ſaluti, eas à dignis, & idoneis Parochis gubernari: hinc Concilium ibidem ſaluberrimè decrevit, ut vacante Eccleſia Parochiali, interim, ſi opus fuerit, idoneus in ea Vicarius cum congrua fructuum portionis aſſignatione conſtituatur, donec ipſi de Rectore provideatur. Exindè voluit ejuſmodi Parochias non arbitrio Epiſcopi, ſed per Concurſum eſse conferendas.

Forma dicti Concurſus.

39. Porrò forma concurſus hæc aſſignatur, ut vacante Eccleſia Parochiali intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, aliquot Clerici, ad Eccleſiam regendam idonei, coram deputandis Examinatoribus nominentur, vel, ſi ita pro Religionis more videatur magis expedire, per Edictum etiam

publi-

publicum ad talem Parochiam aſpirantes vocentur, & comparentes examinentur per Examinatores in Synodo Diœceſana deputato: & qui peracto examine idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, aliiſque rebus ad vacantem Eccleſiam gubernandam opportunis, Epiſcopo denuntientur. Ex quibus deindè Epiſcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit; ipſique, & non alii, Parochia conferatur, prout ampliùs habet Concilium Trid. *loc. cit.* Verùm ab hoc Concurſu ſunt eximendæ nonnullæ Parochiæ, de quibus infrà *Diſt.* 3. *n.* 41. & 42.

Quid cenſendum de Primis precibus Imperatoris?

40. Quæres ulteriùs, quid ſit cenſendum de Primis Precibus Imperatoris. Reſp. Romanus Pontifex Imperatori recens electo, & à Papa confirmato, id poſtulanti, per ſpeciales litteras concedere ſolet pro Eccleſiis Germaniæ ſingulare privilegium, virtute cujus in qualibet Eccleſia ſemel perſonam idoneam, ſibi gratam, & acceptam, ordinario Collatori nominare poſſit, qui ad Beneficium vacans, dummodò cæteroquin ſit idoneus, omninò recipi debeat. Et hujuſmodi nominatio per Romanorum Imperatorem facta dicitur proprio nomine, *Primæ Preces Imperatoris.*

Non debent eſſe ſecundæ.

41. Cæterùm prædictæ Preces Imperatoris ſunt intelligendæ, dummodò idem Collator non niſi ſemel, id eſt, pro unico tantùm Beneficio gravetur: nam alioquin non primæ, ſed ſecundæ Preces cenſerentur. Gravaſſe autem tunc cenſetur, ſi Preces ad effectum pervenerint, atque ſupplicans actu Beneficium illud obtinuerit: nam ſi hic Precibus renunciaverit, vel ex quocumque alio impedimento Beneficium illud non obtinuerit, nihil prohibet, quin Imperator novas Preces pro alio ad eundem Collatorem dirigere valeat.

In quibus Beneficiis non habeant locum?

42. Ab his tamen Primis Precibus excipiuntur Dignitates Pontificales, & primæ poſt illas; ut Præpoſituræ, vel Decanatus; item Prælaturæ, primæque Dignitates in Monaſteriis, & Eccleſiis Collegiatis. Excipiuntur etiam Beneficia, quæ pertinent ad Jus patronatus Laicorum; nam huic Pontifex nunquam cenſetur derogare, niſi id exprimat. Inſuper primæ preces Imperatoris locum non habent, niſi ordinarius Collator ad minùs quatuor Beneficia conferre poſſit: nam ſi unum duntaxat, vel alterum conferendum habeat, non tenetur ejuſmodi Preces admittere. Quinimò hæc clauſula, *Dummodò ipſi Collatores, & Collatrices, ſaltem quatuor Beneficia conferre habeant* Litteris Pontificis, Cæſareæ Majeſtati dictam facultatem concedentibus, inſeri ſolet, ne alioquin facile contingat, ut quis toto vitæ ſuæ tempore impediatur ab uſu juris liberæ ſuæ Collationis. Engel *titul. de Præbend. nu.* 70. Wagnereck *cap. Is cui*, §. 2. *eod. in* 6.

QUÆSTIO IV.

Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi & de Conditionibus ex parte eorum requiſitis.

Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis conferenda.

43. CONCL. I. Certum eſt, Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis, atque idoneis, conferenda eſſe. Ita communis: nam rectæ rationi adverſatur, aſſumere ad officium ſpirituale perſonam indoneam. Hinc *c. Grave nimis de Præbend.* dicitur. *Grave nimis eſt, & abſurdum, quòd quidam Eccleſiarum Prælati, cùm poſſint viros idoneos ad Eccleſiaſtica Beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur: carnalitatis ſequentes affectum non judicium rationis, unde quanta Eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat*, &c.

Ea dignioribus, in conſcientia conferri debent.

44. CONCL. II. Electores, Patroni, & Collatores Beneficiorum, præſertim curatorum, quantùm in ipſis eſt, ſive in ipſorum libera diſpoſitione, tenentur in con-

ſcientia ad præferendum inter dignos digniorem, ſeu quem magis Eccleſiæ utilem ipſi judicaverint. Ita poſt D. Thomam 2. 2. *quaſt.* 63. *art.* 1. & *quaſt.* 185. *art.* 5. Doctores paſſim; adeò ut Lugo *diſput.* 35. *de juſt. & jure ſect.* 2. *num.* 10. hanc ſententiam appellet communiſſimam. Deſumitur hoc ex *c. Metropolitano, diſt.* 64. volēte quòd *optimus ordinetur*. Concordat textus *c. Licèt* 8. *q.* 1. ibi: *Qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium*, & alibi. Accedit ratio: quia diſpenſationes ſpiritualium principalibus ordinantur ad utilitatem communem, juxtà illud 1. Corinth. 12. *Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem*: atqui cōmunis iſthæc utilitas non obſervatur, quando in diſpenſatione ſpiritualium, ſeu promotione ad Beneficia Eccleſiaſtica, illi qui ſunt ſimpliciter minùs boni, præferuntur melioribus; ergo.

Mens Concilii Trid. circa hoc.

45. Hinc Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reformat.* expreſsè ait: *Alienis peccatis cōmunicantes mortaliter peccant, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent.* Quorum verborum ſenſum, cæteroquin admodùm clarum, cùm nonnulli Authores ſiniſtra interpretatione perverterint. Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 47. Propoſitionem damnavit: *Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles, ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc digniores non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparativo propoſitivo; ſeu ſecundò locutione minùs propria ponit digniores ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quando fit Concurſus.* Hactenus Propoſitio damnata.

Et Decretum Innoc. XI.

Concluſio procedit de omnibus Beneficiis curatis.

46. Dicitur notanter in Concluſione, *Beneficiorum, præſertim curatorum*. Eam enim poſt citatum Decretum Innocentii XI. procedere non ſolùm de Epiſcopatibus, de quibus ex profeſſo loquebatur Concilium Tridentinum; ſed etiam de omnibus illis, qui habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ſive ſint Abbates, ſive Vicarii, aut Priores nullius Diœceſis, ſive Prælati Regulares, ob identitatem rationis; quin etiam de illis, qui eliguntur ad Beneficia Parochialia: ad longum deducit Joan. Cardenas *in Criſi Theol. ad Propoſitionem* 47. *Innocentii XI.*

Quid de Beneficiis ſimplicibus.

47. Notat tamen citatus Author ibidem *num.* 2. neque Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* neque Propoſitionem allegatam Innocentii XI. agere de Beneficiis ſimplicibus, & nullam animarum curam habentibus: nam Concilium expreſsè agit de Paſtoribus Eccleſiarum; Propoſitio verò citata agit contra eos qui Concilium perperam interpretabantur. Hinc non pauci Doctores apud Lugonem *loc. citat. num.* 10. oppoſitum tenent de Beneficiis ſimplicibus: & quòd in his non ſit peccatum mortale, prætermittere digniorem, dummodò verè dignus, & idoneus inſtituatur, cenſet Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *c.* 15. *nu.* 8. poſt Sotum, Leſſium, & alios: ſiquidem Eccleſia plerumquè non magnum inde detrimentum patitur.

Patrimonialibus & Patronatis?

48. Additur in Concluſione, *quantùm in ipſis eſt*. Nam in Beneficiis patrimonialibus, ſive quæ ex primæva Fundatione, ſtatuto, vel conſuetudine, certo perſonarum generi, v. g. talis Familiæ, Patriæ, &c. conferenda ſunt, id obſervari debet, dummodò adſint idonei, qui ex tali genere inſtitui poſſint; non obſtante, quòd alii meliores, ſed extranei, præſto ſint. Deindè, quando Patronus, præſertim laicus, præſentat Clericum dignum ad Beneficium, tenetur eum Epiſcopus inſtituere (b) haud obſtante, quòd judicet aliquem alium fore digniorem, Siquidem hic eſt favor ſpecialis, & privilegium, ratione Fundationis Patrono conceſſum, ut quem voluerit, præſentare valeat; dummodò is cæteroquin ido-

(b) Ut infra dicetur diſt. 2. n. 44. & ſeqq.

idoneus ſit, ac dignus. Quinimò ex hoc fundamento probabiliter tradunt nonnulli Authores, quos citat, & ſequitur Layman *loc. cit. c. 15. nu.* 7. Patronum laicum plerumque ſatisfacere obligationi ſuæ, ſi præſentet dignum, ac idoneum, adeò ut periculum non ſit, Eccleſiam ex illius proviſione damnum accepturam, quamvis ſecùs dicendum ſit de Prælatis, & Patronis Eccleſiaſticis, utpote quibus ex officio incumbit, Eccleſiæ quàm optimè providere.

Eccleſiæ magis utilis, quis? 49. Dicitur ultimò, *ſeu quem magis Eccleſiæ utilem judicaverint*. Quia non tenetur quis aſſumere ſimpliciter meliorem, ſed meliorem quoad regimen Eccleſiæ; qui ſcilicet poſſit Eccleſiam & inſtruere, & defendere, & pacificè gubernare, prout loquitur Doctor Angelicus *cit. q. 185. n.* 3. Undè & Concilium Tridentinum *loc. cit.* notanter monet, eos à Promotoribus eſſe promovendos ad Eccleſias, *quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint*. Hinc pro dictorum intelligentia

Dignus reſpectu Beneficii, & dignior quis? 50. Notandum, quòd *Dignus* reſpectu Beneficii Eccleſiaſtici dicatur omnis ille, qui habet ſufficientiam, omneſque qualitates à Jure requiſitas ad ejus miniſterium. *Dignior* verò, qui comparatione aliorum majorem ſufficientiam, aptitudinemque ad adminiſtrandum habere dignoſcitur. Et quidem iſthæc major ſufficientia, dignitaſque, non præcisè menſuranda eſt ex majori doctrina, vel majori probitate, aut nobilitate; ſed conjunctim ex omnibus animæ, & corporis dotibus, ipſaque aptitudine ad regendum, adeò ut Eccleſiæ, ſive Prælaturæ, cui præficitur, utilior fore credatur.

Unde deſumenda major dignitas? 51. Et notanter hoc additur. Nam major iſthæc dignitas eſt deſumenda per comparationem ad bonum commune: contingit autem quandoque, quòd ille, qui eſt minùs ſanctus, & minùs ſciens, poſſit magis conferre ad bonum commune, propter potentiam, vel induſtriam ſæcularem, vel propter aliquid hujuſmodi; uti notat D. Thomas *cit. q. 63. art. 2.*

52. Tandem *Indignus* cenſetur, cui deeſt aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale Jure requiſitis. Quod ultimum ut meliùs pateat, ſit *Indignus, quis?*

53. CONCL. III. Adhoc, ut quis ſit dignus ſive idoneus ad Beneficium Eccleſiaſticum, plures requiruntur conditiones; videlicet Thorus legitimus, Clericatus, Ætas conveniens, Cœlibatus, abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis, Probitas morum, Scientia debita, Habilitas corporis, Intentio Status Eccleſiaſtici, & Carentia alterius Beneficii incompatibilis. Ita Leſſius *lib. 2. cap. 34. dub. 17. & ſeqq.* omnes has conditiones ad longum explicans, & alii paſſim. *Conditiones, ut quis ſit Dignus ad beneficium.*

54. Itaque ad obtinendum Beneficium Eccleſiaſticum requiritur. I. *Thorus legitimus*; hoc eſt, quòd quis ex legitimo Matrimonio procreatus fuerit. Illegitimus enim cujuſcunque Beneficii incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur. *I. Thorus legitimus.*

55. II. *Status Clericalis*; id eſt, ut quis ſaltem prima Tonſura initiatus ſit. Nam aliàs quilibet, & ad quodlibet Beneficium inhabilis exiſtit; adeò quidem, ut non ſufficiat, poſt illud jam acquiſitum tonſurari, *cap. Ex litteris de Tranſaction.* Quinimò ſi Beneficium ex ſua inſtitutione requirat certum Ordinem, quicumque illo Ordine caret, hoc ipſo inhabilis cenſetur ad ejuſmodi Beneficium; niſi forſan dictum Ordinem intra tempus à Jure præſcriptum obtinere valeat; prout adeptus Eccleſiam Parochialem ſatisfacit, *ſi infra annum à ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad Sacerdotium promoveri*, c. Licèt can. de Elect. in 6. *II. Status Clericalis*

56. III. *Ætas legitima*; niſi cum aliquo diſpenſetur, *c. Cùm in cunctis de Electiòn.* Porrò pro quocumq; Beneficio adminimùm requiritur ætas quatuordecim annorum inchoatorum; prout noviſſimè ſtatuit Concilium Trid. *Seſſ. 23. cap. 6. de Reformat.* ibi: *III. Ætas legitima. Et qua ſit talis?*

ibi: *Nullus ante decimum quartum annum Beneficium poſſit obtinere*. Deinde ad Dignitates, vel Perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, requiruntur viginti duo anni ſaltem inchoati, juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* Verùm ad Beneficium Parochiale requiruntur anni viginti quinque ad minùs inchoati, *cit. c. Licet canon. de Elect. in* 6. ibi: *Decernentes, collationes de parochialibus Eccleſiis, his, qui non attigerint vigeſſimum quintum annum, de cætero faciendas viribus omnino carere.* Tandem ad Epiſcopatum requiritur ætas triginta annorum: *c. Cum in cunctis, de Elect.*

IV. Cælibatus. 57. IV. *Cælibatus*: hoc eſt, ut qui non ſit Matrimonio ligatus. Siquidem quælibet collatio Beneficii facta ei, qui Matrimonio junctus eſt, invalida exiſtit: niſi forſan quis conſentiente conjuge Caſtitatem voverit perpetuam, nec bigamus exiſtat, *c. Sane* 2. *de Clericis conjugatis*. Quinimò, ſi Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus habeat Beneficium, & poſteà contrahat Matrimonium, illud ipſo jure perdit, *arg. cap.* 1. *& c. Quod à te, eod.* & cum communi Doctorum tradit Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 42. *n.* 4.

V. Abſentia cenſuræ, atque irregularitatis. 58. V. *Abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis*: hoc eſt, ut quis non ſit detentus ullo Juris impedimento, ut puta Irregularitate, Excommunicatione, aut alia Cenſura Eccleſiaſtica. Collatio ſiquidem Beneficii nulla eſt, ipſoque jure irrita, ſi fiat excommunicato excommunicatione majori, vel ſuſpenſo, aut interdicto: prout patet *ex c. Poſtulaſtis, de Clerico excommunicat. & c. Cum dilectus, de Conſuetud. & c.* 1. *de Poſtulat. Prælat.* cum concordantiis.

Quid de excõmunicato ex communicatione minori? 59. Additur notanter, *excommunicato excommunicatione majori.* Quia, ſi Beneficium conferatur excommunicato excommunicatione minori, collationem non eſſe ipſo jure irritam, ſed irritandam, *arg. c. Si celebrat. de Clerico excommun.* cenſet Leſſius *loc. c. n.* 116. quamvis nonnulli oppoſitum teneant.

60. VI. *Probitas morum*. Et VII. *Scientia debita*. Et VIII. *Habilitas corporis*. Hoc eſt, ut quis bonis moribus, & ſcientia commendabilis exiſtat, *c. Cum in cunctis, de Elect.* & alibi; ſimulque ea corporis aptitudine præditus ſit, ut decenter officium ſuum præſtare valeat. *VI. Probitas morum. VII. Scientia debita. VIII. Habilitas corporis.*

61. V II. *Intentio Status Eccleſiaſtici.* Si enim quis accipiat Beneficium Eccleſiaſticum eo duntaxat animo, ut ex ejus fructibus ſuſtentari valeat, donec Studia ſua abſolverit, vel divitem uxorem repererit, intentione poſteà Beneficium deſerendi, peccat mortaliter, nec poteſt tuta conſcientia illud retinere. Leſſius *loc. cit. dubit.* 26. *n.* 132. allegans communem. Nihilominus ſatis eſt, ut quis ſincero animo, bonaque fide proponat Statum Eccleſiaſticum retinere, neque ab eo reſilire, niſi juſta cauſa ſupervenerit; quia non eſt mens Eccleſiæ, per Beneficium ita firmiter aſtringere Clericum ad Statum Eccleſiaſticum, ut nulla de cauſa, licèt adhuc ſit conſtitutus in Ordinibus minoribus, poſſit eum deſerere ineundo Matrimonium. *IX. Intentio Status Eccleſiaſtici.*

62. VIII. *Carentia alterius Beneficii incompatibilis*, juxta inferiùs dicenda *Diſt.* 2. *Quæſt.* 2. Cæterùm hoc non ita intelligendum eſt, quaſi Collatio ſecundi Beneficii incompatibilis ſit nulla; quinimò ea eſt valida, ſed adepta illius pacifica poſſeſſione vacat primum; prout declaraſſe Sac. Congregationem Cardinalium Concilii Trid. Interpretum, refert Fagnanus *c. Super inordinata, num.* 9. *de Præbend.* Quod ſi verò Beneficiarius utrumque retinere pertexerit, utroque privatus exiſtit ipſo jure. (c) *X. Carentia Beneficii incompatibilis.*

(c) Juxta dicenda Diſt. 2. n. 19. & ſeqq.

63. CONCL. IV. Electio indigni, ſeu carentis aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale jure requiſitis, irrita eſt, ac nullius roboris; valet tamen electio de digno celebrata omiſſo digniori. Prior pars patet ex pluribus textibus Juris Canonici, in explicatione ſingularum qualitatum hactenus adductis. Concordat Concilium Trident. *Seſſ.* 22. *Electio indigni eſt ipſo jure irrita.*

cap.

cap.4. de Reform. ibi: *Nec alii impoſterum fiat proviſio, niſi iis, qui jam ætatem, & cæteras habilitates integrè habere dignoſcantur: aliter irrita ſit proviſio.*

Valet tamen electio digni omiſſo digniore.

64. Altera pars eſt Zoeſii *tit. de Election. num.* 45. Engel *eodem nu.* 37. & aliorum. Ratio eſt: quia Eccleſia nullibi rejicit, neque irritat electionem de digno celebratam omiſſo digniore (benè tamen electionem indigni) idque ob bonum pacis: alioquin enim omnes propemodum electiones eſſent in diſcrimine, ac daretur locus infinitis litibus, ſi ea duntaxat de cauſa poſſet electio impugnari, atque irritari, quòd non fuerit electus dignior. Nec obſtat, quod ſcienter eligentes dignum, omiſſo digniori, peccent. Nam *multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint obtinent roboris firmitatem*, ut dicitur *cap. Ad apoſtolicam, de Regularibus*.

QUÆSTIO II.

Quæ ſint obligationes Beneficiariorum?

Obligatio Beneficiariorum multiplex.

65. CONCL. I. Obligatio Beneficiariorum multiplex eſſe poteſt, pro qualitate ſcilicet Beneficiorum, atque Fundationum diverſitate. Patet hoc: tum quia in una Fundatione plura Miſſarum onera Beneficiario imponuntur, quàm in altera. Tum quia nonnulli eorum quandoque ad Chorum alligati exiſtunt, non verò alii. Tacentur aliæ ſpeciales obligationes, quæ quibuſdam Beneficiis vi primævæ ſuę Fundationis impoſitæ ſunt, non aliis, unde tenor Litterarum Fundationis vel maximè inſpiciendus, & exactè obſervandus erit.

Una, eſt Horarum Canonicarum recitatio.

66. CONCL. II. Una principalis Beneficiariorum omnium, etiam necdum in Sacris Ordinibus conſtitutorum obligatio, eſt recitatio quotidiana Horarum Canonicarum. Ita communis, & patet ex jam ſuperiùs (d) dictis.

(d) Tract. 6. diſt. 1. n. 24. 31. & ſeqq.

Alia, eſt Reſidētia perſonalis,

67. CONCL. III. Alia obligatio Clericis Beneficiariis incumbens, eſt Reſidentia perſonalis. Patet hoc tum ex Concilio Trid. *Seſs. 23. de Reform. cap. 1.* tum ex Jure Canonico, *toto Tit. de Clericis non reſidentibus*.

Epiſcopi, & Paſtores tenentur reſidere à Jure Divino.

68. CONCL. IV. Epiſcopi, & Paſtores, quibus cura animarum commiſſa eſt, tenentur ad ejuſmodi Reſidentiam perſonalem de Jure naturali, & Divino. Ita Leſſius *lib. 2. de iuſt. & iure, cap. 34. dubitat. 29.* Herinex *diſp. 7. de iuſt. & iure, quæſt. 4.* Vallenſis, & alii, idque ſatis apertè ſupponitur in Concilio Trident. *cit. cap. 1.* ibi: *Cùm præcepto Divino mandatū ſit omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere*, &c. *Quæ omnia nequaquā ab iis præſtari, & impleri poſſunt qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt.* Quibus verbis inſinuatur ratio Concluſionis: ſiquidem ſedulorum Paſtorum eſt gregi ſuo invigilare, eique aſſiſtere, quod fit per Reſidentiam perſonalem; non autem Mercenariorum more eundem deſerere.

Alii verò Beneficiarii Jure Eccleſiaſtico.

69. CONCL. V. Etiam reliqui Beneficiarii, curam animarum non habentes, ſpectato Jure communi Eccleſiaſtico, tenentur reſidere in loco Beneficii, ſive Dignitatem annexam habeant, *arg. c. 1. & ſeq. de Clericis non reſid.* ſive aliud obtineant ſimplex Beneficium, quantumvis tenue, ac modicum, prout deſumitur ex *c. Conquerente, & c. Inter quatuor, eod.*

De conſuetudine excipiuntur Beneficia ſimplicia.

70. Dicitur notanter, *ſpectato Iure communi Eccleſiaſtico*. Nam in primis hujuſmodi obligatio non deſcendit ex Jure naturali & Divino, ſed vel ex primæva Fundatorum intentione, vel ſaltem ex Sacris Canonibus jam allegatis. Deinde loquendo de Beneficiis ſimplicibus ex generali conſuetudine totius Eccleſiæ eadem perſonalem Reſidentiam non ampliùs requirunt; Ideoque poteſt Beneficiarius per Subſtitutum illis deſervire, niſi Fundator diſertis verbis oppoſitum expreſſerit. Fagnanus *c. Cum omnes, n. 14. de Conſtitut.* Vallenſis, Engel, & alii.

Solvitur inſtantia

71. Quòd ſi contra datas Concluſiones objicias. Juxta Regulam 68.

Juris in 6. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum*, cum concordantiis; ergo non tantùm habens Beneficium ſimplex, ſed & quilibet alius poteſt deſervire per Subſtitutum. Reſpond. negando conſequentiam, nam allata Regula fallit, ſeu patitur exceptionem, quando electa eſt induſtria, & opera perſonæ: prout ipſa in collatione Beneficii ſemper electa intelligitur, *arg. cap. Is cui de Offic. Judicis delegati, in 6.* Simulque, ut taceatur ſpecialis diſpoſitio Juris quoad hoc, contra rectam rationem eſt, ut non obſtante, quòd beneficium detur propter officium, unus habeat Beneficium, ejuſque emolumentum, & alter præſter onus, atque officium, niſi major aliqua ratio cogat Clericum a ſuo Beneficio ad tempus abeſſe, eique interim per alium idoneum Subſtitutum deſervire.

Quibus de cauſis liceat abeſſe à Beneficio? 72. CONCL. VI. Nihilominùs juſta de cauſa quandoque licitum eſt, abeſſe à loco Beneficii. Ita Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 23. *de Ref. c.* 1. ubi inquit: *Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abeſſe poſtulat, & exigunt.* Rectè tamen ibidem ſubditur, quod quando tales, qui Beneficium Eccleſiaſticum curam animarum annexam habens obtinent, abeſſe contigerit, debeat cauſa legitimæ abſentiæ per Epiſcopum eſſe cognita, & approbata: ſimulque ipſi teneantur, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquere, ut quantùm fieri poterit, ex ipſorum Paſtorum abſentia Oves concreditæ nullum damnum accipiant.

Epiſcopus quando, & quamdiu poſſit abeſſe? 73. CONCL. VII. Epiſcopum extra tempus Adventus, Quadrageſimæ, ac ſolemniora Feſta, poteſt abeſſe ab Eccleſia ſua per duos, vel ad ſummum tres menſes, ſive continuè, ſive interruptim, ſine alia Superioris approbatione, etiam cauſa duntaxat relaxandi animum. Ita colligitur ex cit. Concilio Trid. & notat Barboſa *ibidem in Collectaneis numer.* 15. & 16. cum aliis, quos citat. Ratio hujus affertur à Concilio Trident. ibi: *Quoniam, qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum Canonum ſententia non videntur abeſſe; quia ſtatim reverſuri ſunt.*

74. CONCL. VIII. Canonici Eccleſiarum Cathedralium, atque Collegatarum, poſſunt à ſuis Eccleſiis quolibet anno per tres menſes abeſſe, niſi ubi propriis Eccleſiarum conſtitutionibus longius ſervitii tempus requiritur. Ita Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *capit.* 12. *de Reformat.* & Barboſa *ibi in Collectaneis nu.* 64. cum aliis. Intellige, dummodò non omnes Canonici ſimul abſint, ſed tot ſemper remaneant, ut ſervitium Eccleſiæ poſſit peragi: quia Concilium non indulſit tres menſes abſentiæ toti Capitulo, ſed Canonicis, ſcilicet ſingulis per vices. Fagnanus *in cap. Licet num.* 55. *de Præb.* *Item & Canonici.*

75. CONCL. IX. Parochi vel maximè reſidere tenentur propter periculum, ne in ipſorum abſentia quidam è Parochianis ſine Sacramentis decedant, aut in aliis ſpiritualibus auxiliis detrimentum patiantur. Nihilominùs quia circa Parochos quoque non raro occurrunt cauſæ aliquantiſper aliorſum diſcedendi, providè idem Sac. Oecumenicum Concilium *cit. cap.* 1. ſtatuit in hæc verba: *Eadem omnia, etiam quod culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de Curatis inferiobus, & aliis quibuſcunque, qui Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, curam animarum habens, obtinent, Sacroſancta Synodus declarat, & decernit; ita tamen, ut quandocunque eos, cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata, abeſſe contigerit, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquant. Diſcedendi autem licentiam in ſcriptis, gratiſque concedendam, ultra bimeſtre tem-* *Quid de Parochis.*

tempus, niſi ex gravi cauſa, non obtineant. Hæc Concilium; occaſione quorum

An ibi poſſint abeſſe ſine alia licẽtia per duos menſes? Affirmant aliqui.

76. Quæritur, an Parochus per dictos duos menſes poſſit abeſſe ſine alia licentia Epiſcopi? Affirmant Navarrus *cap.25. Manualis, num.*121. Azorius *part.* 2. *lib.7. cap.* 4. *quæſt.* 10. Bonacina, & quidam alii. Rationem dant: tum quia ante Concilium id licebat, *arg. cap. Præſentium*, & *cap. Si quis in Clero* 7. *quæſt.* 1. ubi per duos menſes, vel ſaltem per tres hebdomadas poterat Sacerdos à ſua Eccleſia abeſſe: atqui à Jure antiquo non eſt recedendum ſine novo Jure expreſſo, *l. Præcipimus Cod. de Appellat.* Tum quia Epiſcopo, qui tamen magis tenetur reſidere, id expreſsè permittitur à cit. Concilio.

Meliùs alii negans.

77. Oppoſita ſententia aſſerit, Parochos ne quidem primo bimeſtri poſſe abeſſe ſine licentia Epiſcopi. Ita Barboſa *in Collectaneis ad cit. cap.* 1. *Concilii Trident. nu.* 67. poſt Leſſium *lib.*2. *cap.* 34. *num.* 159. Vaſquez, & plures alios. Et ſubdit Barboſa *num.* 68. quòd Garcias, & Armendarix, deciſum referant, non poſſe Parochum per hebdomadam abeſſe non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto idoneo Vicario per Ordinarium approbato. Et hæc ſententia eſt conformior verbis Concilii Tridentini proximè relati, ut patet, quamvis ſimul attendi debeat praxis ſingularum Diœceſium, & an rigor iſte ſit ibidem receptus; *Credo tamen* (inquit cit. Leſſius) *non eſſe uſu receptum*.

Quid in caſu ſubitæ neceſſitatis?

78. Illud certum eſt, quòd quando ſubita neceſſitas occurrit, qua nequit Parochus Epiſcopum adire, fas ſit eidem ad breve tempus abeſſe abſque expreſſa Epiſcopi licentia (nam ſubita neceſſitas, cùm gravis ſit, non patitur dilationem, neque moram) dummodò relicto idoneo Vicario benè provideatur, ne in ſua abſentia Grex ſibi commiſſus ſpirituale damnum patiatur.

Vel abſentia ultra duos menſes?

79. Inſuper certum eſt, ſi per longius tempus, utputà ultra duos menſe, Parochus ſive conjunctim, ſive diviſim, à ſua Parochia abeſſe velit, requiri cauſam graviorem, atque expreſſam licentiam Epiſcopi, prout clarè indicat cit. Concilium Trident. juncto *cap. Licèt canon.* §. *fin. de Electione*. ubi dicitur, quòd ſuper Reſidentia perſonali Parochi *facienda poteſt Ordinarius ipſius gratiam diſpenſationis ad tempus facere, prout cauſa rationabilis id expoſcit*.

Solvitur inſtãtia.

80. Nec obſtat, quòd Parochus Jure naturali teneatur ad Reſidentiam perſonalem. Reſpond. enim, id intelligendum ſecluſa juſta cauſa, & ceſſante legitima diſpenſatione. Verùm de Reſidentia Beneficiariorum, & pœnis non reſidentium, plura Canoniſtæ, *Titulo. De Clericis non reſidentibus* &c.

DISTIN-

DISTINCTIO II.

De Incompatibilitate, Renunciatione, & Permutatione Beneficiorum.

QUÆSTIO I.

Quæ Beneficia ſint incompatibilia, vel compatibilia.

Mala ex pluralitate Beneficiorum ſimul retentorum obveniêtia,

1. QUanta mala oriri ſoleant in Eccleſia Dei, dum nonnulli plura obtinent Beneficia Eccleſiaſtica, paucis comprehendit Pontifex *c. Quia in tantum de Præbend.* dicens, quòd *multitudo Præbendarum canonibus inimica, diſſolutionis materiam & evagationis inducit, certumque continet periculum animarum*. Eadem mala ampliùs deplorat Pontifex *in Extravag. Execrabilis de Præben,* eò quòd execrabilis quorundam ambitio, & improbitas importuna, plura à Romanis Pontificibus non tam obtinere, quàm extorquere plerumque noſcuntur Beneficia: adeò, ut (præter alia incommoda, quæ ibidem recenſentur) multi alii litterati, probique Viri à conſecutione competentium Beneficiorum impediantur, cultus Divinus minuatur, hoſpitalitas in ipſis Beneficiis debita non ſervetur, atque Eccleſiarum detrahatur commodis & honori, quæ carentes Defenſorum auxilio, in juribus ſuis, & libertatibus multipliciter collabuntur.

Ea quandoque poſſunt abeſſe.

2. Quia verò talia incommoda atque inordinationes, quandoque certis concurrentibus circumſtantiis abeſſe poſſunt; hinc non ſequitur, univerſim illicitum eſſe, plura ſimul habere Beneficia. Quinimò eorum quædam eſſe compatibilia, ſatis indicat textus *in cap. Gratia de Præſcriptis in 6.* ibi: *Si talia ſint beneficia, quæ ſimul nequeant de jure teneri*. Et idem manifeſtè ſupponit Concilium Trident. *Seſſ. 7. cap. 4. de Reformat.* ibi *Plura curata, aut aliàs incompatibilia Beneficia*; nam hujuſmodi limitatio fruſtrà apponeretur, niſi aliqua extarent Beneficia compatibilia. Hinc Quæſtio remanet, unde oriatur, & quæ ſit incompatibilitas Beneficiorum Eccleſiaſticorum.

Et dantur Beneficia compatibilia.

Incompatibilitas Beneficiorum ex duplicè capite oritur.

3. CONCL. I. Incompatibilitas Beneficiorum Eccleſiaſticorum generatim ex duplici capite oritur: videlicet, ſi aut ipſa Beneficiorum inſtitutio non permittat, ut plura ab eodem adminiſtrentur: aut ſi unum eorum ad honeſtam Beneficiarii ſuſtentationem ſufficiat. Ita communis, uti patebit ex dicendis. Et quidem, quantùm attinet priorem partem, ſeu Beneficia de ſe incompatibilia, ex profeſſo de ipſis dicitur *n. 9. & ſeqq.*

Si unum ſufficit ad honeſtam ſuſtentationem, non licet plura habere.

4. Quòd autem ceſſante juſta diſpenſatione ſit illicitum, plura Beneficia, licèt cæteroquin compatibilia, ſimul retinere, ſi unum ipſorum ad honeſtam Clerici ſuſtentationem ſufficiat tenet Gloſſa communiter recepta *in cap. Dudum 54. verſ. Retinere de Elect.* ubi ait: *Nota, quòd qui habet plura beneficia, quorum alterū per ſe ſufficeret, non poteſt ſine mortali peccato retinere aliud.* Idem ad longum propugnat Abbas *in c. Extirpanda, §. Qui verò n. 34. & ſeqq. de Præbend.* & Layman. *lib. 4. tract. 2. c. 8. n. 2.* citans plures Alios. Deſumitur hoc ex *c. Sanctorum diſt. 80. & c. Conquerente de Clericis non reſident. & c. Cùm teneamur de Præbend.* cum concordantiis. Accedit Concilium Trid. *Seſſ. 24. cap. 17. de Refor.* ibi *Cùm Eccleſiaſticus ordo*

ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum, &c. Statuit, ut impoſterum unum tantùm Beneficiũ Eccleſiaſticum ſingulis conferatur: quod quidem ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominùs aliud ſimplex ſufficiens, dummodò utrumq; perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferre: & conſequenter à ſenſu contrario, & quia exceptio firmat regulam in oppoſitum, quando unum Beneficium ſufficit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem, alterum conferri, & retineri non poteſt. Confirmatur: quia repugnat rationi naturali, ut quis plura ſimul non neceſſaria Beneficia occupando, defraudet alios Clericos à conſecutione competentium Præbendarum, detúrque anſa incommodis *n.* 1. enumeratis, niſi juſta cauſa interveniente, atque accedente legitima diſpenſatione id cohoneſtetur.

Quod Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam ſuſtentationem?

5. Quæres autem, quodnam Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam Beneficiarii ſuſtentationem? Reſp. Illud Beneficium cenſetur taliter ſufficiens, ex quo Clericus pro ſtatus conditione, & ſe, & familiam ſuam honeſtè valet ſuſtentare. Adde cum Vallenſi, *tit. de Conceſs. Præbend.* §. 4. *num.* 10. & aliis, parentes, fratres, & conſanguineos egentes: nam & hos poteſt Clericus ex redditibus Eccleſiaſticis honeſtè ſuſtentare, non autem augere; prout tum ex Can. 35. Apoſtolorum, tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 1. *de Reform.* deſumitur. Inſuper circa hoc Gloſſa *in c. Conquerente, verſ. Sufficientia, de Clericis non reſid.* obſervat, atque ex utroque Jure oſtendit, quòd oporteat, quantum ad propoſitum, conſiderare plura alia, utpote nobilitatem, ſcientiamque: quia tales perſonæ ſunt amplioribus redditibus honorandæ, *c. De multa*, §. *fin. de Præbend.* Item, quòd etiam hoſpitalitas, ipſaque jura Epiſcopalia perſolvenda attendi debeant: nam Clerici & hoſpitalitatem tenere, & jura Epiſcopalia perſolvere, & inſuper congruam ſuæ perſonæ, familiæque ſubſtentationem habere debent, *c. de Monachis, de Præbend.* cum concordantiis. Et hinc, quodnam Beneficium dicatur ſufficiens ad congruam ſuſtentationem, arbitrio Judicis relinqui paulò plùs, vel minus æſtimandum, conſideratis conſiderandis, qualitate ſcilicet perſonarum, locorum & temporum, reſolvit Barboſa *lib.* 3. *Iuris Eccleſ. univ. cap.* 13. *n.* 183. citans plures alios.

Beneficia de ſe compatibilia, quæ?

6. CONCL. II. *Beneficia de ſe compatibilia* ſunt ea, quę vel ex Jure communi, vel ex conſuetudine, Statuto, aut Fundatione ſimul obtineri, ac retineri poſſunt. Talia ſunt in primis Beneficia ſimplicia non requirentia perſonalem reſidentiam, vel quorum unum requirit reſidentiam, alterum verò non: nam in his faciliùs admittitur pluralitas, ſi ita neceſſe ſit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem; prout colligitur ex Concil. Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. cap.* 17.

Beneficia ſimplicia ultra duo nequeunt haberi.

7. Cęterum Barboſa *loc. cit. num.* 180. *&* 182. refert, Sac. Cardinalium Congregationem declaraſſe, quòd Epiſcopus non poſſit plura Beneficia ſimplicia ultra duo uni conferre, uſque ad ſufficientem ejus ſuſtentationem, abſque Apoſtolica diſpenſatione. Et ſi de facto conferat tertium, collatio illius ſit quidem valida, attamen quando iſtud eſt ſufficiens pro congrua ſuſtentatione Clerici: vacent ambo Beneficia priora: ſin minùs, vacet primum.

Alia Beneficia cõpatibilia recenſentur.

8. Deinde Beneficia compatibilia cenſentur, quæ in diverſis Eccleſiis ſunt, & nullam, vel ſaltem non incompatibilem reſidentiam exigunt. Layman. *cit. cap.* 8. *nu.* 7. & alii. Inſuper Beneficia de ſe compatibilia in eadem Eccleſia dicuntur, quæ difformia ſunt, v. g. Præpoſitura & Canonicatus: qualia proindè, cùm utriuſq; ſimul ſatisfieri poſſit, etiam in ſimul (ſi ita neceſſe ſit ad congruam Clerici ſuſtentationem) retineri poſſunt, *arg. cap.* 1. *de Conſuetud. in* 6. Niſi alicujus Eccleſiæ ſpeciale Statutum, vel conſuetudo repugnet.

9. CONCL. III. *Beneficia de ſe incompatibilia* (id eſt, abſtrahendo ab eo,

quòd

Beneficia de ſe incō. patibilia, quæ?

quòd unum eorum ad honeſtam Beneficiarii ſuſtentationem ſufficiat) ſunt ea, quæ vel Jure communi Eccleſiaſtico, aut ex conſuetudine, Statuto, ſeu Fundatione, continuam reſidentiam perſonalem poſtulant: ut ſunt duo Epiſcopatus, duæ Abbatiæ, duæ Parochiæ, duæ perpetuæ Vicariç, & cætera curata Beneficia. Item duæ Dignitates, Perſonatus, aut duo Officia perſonalem reſidentiam requirentia, *arg. c. Ad hæc, & c. Præterea, & c. Cum non ignores, & c. De multa, de Præbend.*

Beneficia uniformia ſub eodem tecto, quæ.

10. Similiter Beneficia uniformia ſub eodem tecto, cenſentur incompatibilia: ut ſunt duo Canonicatus in eadem Eccleſia. Cæterùm per *Beneficia uniformia ſub eodem tecto* intelliguntur ea, quæ in eadem Eccleſia ad eundem finem inſtituta ſunt, adeòque habent idem prorſus onus & officium eodem tempore perſolvendum: uti contingit in duobus Canonicatibus ejuſdem Eccleſiæ.

Corollarium de duabus Cappellaniis ejuſdem Eccleſiç.

11. Hinc infertur, quòd duæ Capellaniæ in duobus Altaribus ejuſdem Eccleſiæ, fundatæ cum onere, ut in uno Altari bis, in altero ter, diſtinctis diebus in eadem Eccleſia celebretur, non ſint Beneficia uniformia ac proinde de ſe compatibilia, Qui licèt uno nomine generali Capellaniæ appellentur, cùm tamen habeant diſtincta onera, ſeu officia in diverſis Altaribus peragenda re ipſa non ſunt uniformia, ſed difformia Beneficia: quæ proinde eidem conferri, & (dummodo primum eorum ad honeſtam Clerici ſuſtentationem non ſufficiat, neq; conſtitutio, aut conſuetudo particularis repugnet) ſimul retineri poſſunt.

Beneficiū ſimplex poteſt adjungi alteri, tenues reditus habenti.

12. Unde & Concilium Trid. *Seſſ. 24. cap. 13. de Reform.* ſtatuit, quòd ſi Canonicatus Eccleſiarum Cathedralium, aut Beneficia Parochialia, ob temporum injuriam redditus tàm tenues habeant, ut non ſufficiant ſuſtentationi decenti pro dignitate, ac qualitate perſonæ, & loci, authoritate Epiſcopi liceat adjungere ſimplex Beneficium, donec melius proviſum fuerit.

QUÆSTIO II.

Quæ ſint pœnæ recipientium plura Beneficia incompatibilia?

Illicitum eſt, plura ſimul obtinere Beneficia incompatibilia.

13. CONCL. I. Quandocunque vel alterum Beneficium ſufficit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem, vel ipſamet Beneficia de ſe ſunt incompatibilia, illicitum eſt, ſicque peccaminoſum, plura ſimul obtinere citra diſpenſationem Pontificiam. Ita communis. Et quidem, quantùm ad primum membrum attinet, patet illud ex *c. Ad hæc, de Præb.* ibi. *Illud eſt omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una, vel diverſis Eccleſiis, plures Dignitates, vel Perſonatus obtineat,* &c. Huc accedunt textus, & mala ex pluralitate Beneficiorum provenientia, de quibus *n. 1.*

Citra diſpenſationem Pontificiam.

14. Altera pars, loquens de diſpenſatione Pontificia, ex eo probatur: quia habere plura Beneficia, non eſt intrinſecè malum, ſicuti mentiri, blaſphemare &c. ſed quamvis habeat quandam mali ſpeciem, ea tamen concurrentibus certis cauſis cohoneſtati poteſt.

Triplex cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorū.

15. Porrò ejuſmodi juſta cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorū, triplex à Doctoribus recenſeri ſolet; videlicet neceſſitas Eccleſiæ, utilitas Eccleſiæ, & evidens meritorum prærogativa, arg. *c. Tali. 1. q. 7.* ibi: *Niſi fortè eos aut maxima Eccleſiæ utilitas, vel neceſſitas poſtulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet.*

I. Neceſſitas Eccleſiæ.

16. Et quidem ob neceſſitatem Eccleſiæ poſſunt quandoque plura Beneficia, etiam ultra congruam Clerici ſuſtentationem conferri, ſi deſint alii idonei Miniſtri; utputà in locis Hæreticorum, in quibus eſt defectus Clericorum.

II. Utilitas Eccleſiæ.

17. Deinde ob utilitatem Eccleſiæ id accidere poteſt, quando unus ſolus, magis putatur Eccleſiæ profuturus ſua auctoritate, potentia, doctrina & prudentia, quam alius præſens, vel plures alii: qua de cauſa filiis Principum conferuntur interdum

dum plures Epiſcopatus, etiam ante ætatem, ut Eccleſiæ contra Hæreticos potentiùs defendantur. Pirhing. *titul. de Prabend. num.* 191. & alii.

III. Evidens meritorum prærogativa.

18. Tandem de evidenti meritorum prærogativa habetur textus clarus *cap. De multa §. fin. de Præbend.* ibi: *Nullus plures Dignitates, aut Perſonatus habere præſumat, etiamſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen, & litteratas perſonas, quæ majoribus ſunt beneficiis honorandæ, cùm ratio poſtulaverit, per Sedem Apoſtolicam poterit diſpenſari.*

Plura incompatibilia Beneficia recipiens, ipſo jure privatus eſt priori.

19. CONCL. II. Quicunque de factò plura incompatibilia Beneficia, ſive curata, ſive aliàs incompatibilia, ſimul recipere, ac retinere præſumpſerit, per receptionem ſecundi mox priori Beneficio eſt ipſo jure privatus; & is, ad quem ſpectat prioris collatio, liberè illud confert, ſtatim atque inſtitutus ſecundum recepit. Ita habetur *cit. cap. De multa, de Præbend.* juncta Extravag. *Execrabilis §. Qui verò l. eod.* Accedit Concilium Trident. *Seſs. 7. de Reform. cap.* 4. quod prædicta Jura innovavit, & (cùm illa loquerentur duntaxat de Dignitatibus, Perſonatibus, ſeu Officiis aut aliis Beneficiis curam animarum habentibus annexam) ad alia Beneficia, etiam quomodolibet incompatibilia extendit: prout notat Fagnanus *in cit. cap. de multa num.* 3. allegans deciſionem Rotæ, Garciam affirmantem, ita eſſe indubitanter tenendum, & alios.

Intellige, de factò;

20. Dicitur notanter in Concluſione, *Quicunque de factò*. Quia termo eſt de tempore moderno poſt Concilium Tridentinum: nam ante hoc variæ ſucceſſivè emanarunt Conſtitutiones Pontificiæ, ut videre eſt *c. Referente, de Præbend. & cap. Quia nõnulli, de Cleric. non reſid. & cit. cap. De multa, atque Extrav. Execrabilis.* Verùm moderno tempore poſt Concilium Trident. procedit Concluſio, adeò ut hujus Decretum Fagnanus *loc. cit. n.* 5. ex quadam Cardinalium declaratione extendat ad plura Beneficia ſimplicia, ſi perſonalem reſidentiam requirant, aut primum ad congruam Clerici ſuſtentationem ſit ſufficiens: nam & talia ſecundùm Canones ſunt incompatibilia.

Et poſt receptionem, ſeu poſſeſſionem ſecundi.

21. Additur verò, *per receptionem ſecundi*. Siquidem ſola aſſecuratio de altero Beneficio conſequendo non ſufficit ad inducendam dictam pœnam privationis, ſed requiritur actualis receptio, atque poſſeſſio ſecundi Beneficii: hoc enim importatur per ly *receptionem*, id eſt, corporalem ademptionem, ut explicat cit. Fagnanus *num.* 9. & tenet Gloſſa *in cap. De multa de Præb.* Accedit ratio: quia in jure *verba accipienda ſunt cùm effectu* c. Relatum, de Cler. non reſid. & alibi.

Fallit, ſi quis fructus ſecundi Beneficii necdũ percipiat.

22. Quinimò ob hanc rationem ſimiliter non cenſetur vacare primum Beneficium per adeptionem ſecundi Beneficii, cujus fructus ex cauſa etiamnum alius percipit; prout clarè deciſum habetur *cap. Si tibi conceſſo, de Præbend. in* 6. Rationem hujus ulteriorem dat Gloſſa *ibidem, verſ. Vacare*: quia talis non eſt adeptus plenè; licèt enim Beneficium habeat, fructus tamen non habet: & alioquin talis cogeretur mendicare, cùm fructus ex ſecundo Beneficio non haberet, primo autem privatus exiſteret.

Dicta privatio de factò incurritur ipſo jure.

23. Dicitur ulteriùs in Concluſione, *priori Beneficio eſt ipſo jure privatus.* Siquidem, ut hæc privatio modernis tẽporibus incurratur, non ampliùs opus eſt ſententia Judicis eam infligentis, ut olim *c. Quia nonnulli, de cler. non reſid.* ſed de factò inducitur ipſo jure; prout liquet ex *cit. c. De multa, de Præb.* juncto Concilio Trid. *Seſſ. 7. de Ref. c.* 4.

Ea quomodo intelligenda.

24. Cæterùm hæc Beneficii privatio intelligenda eſt quoad titulum, ſeu jus illud retinendi, non quoad poſſeſſionem: nam poſſeſſione Beneficii ejuſmodi Clericus privari non poteſt, niſi cauſa cognita, prout deſumitur ex *c. Licèt Epiſcopus, de Præbend. in* 6.

25. Si

Solvitur notabilis inſtantia.

25. Si dicas. Privatio Beneficii, & ipſum Beneficium nequeunt ſimul ſtare, cùm privativè opponantur; ergo ſi Clericus ille ipſo jure privatus eſt Beneficio, repugnat, quòd adhuc ejus poſſeſſionem retineat. Reſp. diſtinguendo antecedens: privatio Beneficii quoad titulum & poſſeſſionem ſimul, nequit ſtare cum Beneficio, conceditur: privatio Beneficii quoad titulum duntaxat, nequit ſtare cum Beneficio, ſeu poſſeſſione ejus, negatur antecedens, & conſequentia. Nam, ut notant Leſſius *lib. 2. de juſt. & jur. cap. 29. num. 64.* leges illæ quibus additur, quod delinquens ipſo facto ſit privatus officio & Beneficio, privant titulo, ſeu jure ad Beneficiũ, quatenus ipſo facto quis amittit jus ad illud: nondum autem ejus poſſeſſionem, niſi poſt ſententiam Judicis.

Quid, ſi quis primum cum ſecundo retinere contenderit?

26. CONCL. III. Inſuper ſi quis prius Beneficium unà cum ſecundo forte retinere contenderit, etiam ſecundo privatus exiſtit. Ita habetur *cit. c. De multa*, juncto Concilio Trident. *Seſſ. 7. cap. 4. de Reform.* & tradit Fagnanus *cit. c. De multa num. 6. & 8.* dicens, hanc pœnam ipſo jure incurri. Ubi ulterius addit, quamvis Gloſſa ſuper illam dictionem, *contenderit*, aſſerat, ad hoc, ut quis ſecundo etiam Beneficio ipſo facto privatus exiſtat, requiri, quòd quis utrumque in jure contentiosè retinere voluerit uſque ad litis conteſtationem: contrariam tamen aliorum ſententiam, qui volunt ex ſola retentione primi Beneficii cum ſecundo jam induci dictam privationem utriuſque Beneficii, etiamſi quando quis incipit conveniri, velit prius dimittere, eſſe tenendam; eò præſertim, quia Concilium Trid. *loc. cit.* hanc pœnam jure ipſo imponit illi, qui ejuſmodi Beneficia incompatibilia *recipere, & ſimul retinere præſumpſerit*.

In quibus caſibus plura ſimul Beneficia haberi poſſint?

27. Quæres, an in nullo prorſus caſu poſſit quis ſimul habere plura Beneficia? Reſp. Hoc in nonnullis caſibus accidere poſſe. Et primò quidem per legitimam diſpenſationem, de qua ſuperius *num. 15. & ſeqq.* Deinde id accidit ſine diſpenſatione, quoties ipſa Beneficia non ſunt incompatibilia: prout fit in Beneficiis ſimplicibus, quorum ſingula ad honeſtam ſuſtentationem Clerici non ſufficiunt. Tertiò, ſi Eccleſia Cathedralis, vel Parochialis, aut Dignitas ob tenuitatem fructuum non ſufficiat congruæ ſuſtentationi Rectoris ſui, poteſt ſimul cum ea uniri, vel obtineri Beneficium ſimplex non requirens reſidentiam, juxta Concilium Trid. *Seſſ. 24. de Reform. cap. 15. & 17.* Inſuper ob eandem Eccleſiarum paupertatem poſſunt Epiſcopi, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati, uniones perpetuas Beneficiorum facere, & iſta poſtmodùm ſimul ab eodem poſſideri; prout conceſſit idem Tridentinum *Seſſ. 21. de Reform. cap. 5.* Tandem ob præfatam cauſam quandoque Dignitati, vel Canonicatui acceſſoriè annexa eſt Eccleſia Parochialis, quæ per idoneum Vicarium adminiſtrari, ac ſimul cum Canonicatu retineri poteſt, *text. clar. c. Extirpandæ §. Qui verò, de Præbend.*

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex ſit Renunciatio Beneficiorum, & ex quibus cauſis fieri poſſit?

28. CONCL. I. *Renuntiatio* eſt ſpontanea Beneficii Eccleſiaſtici dimiſſio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Ita in re communis. *Renunciatio Beneficii quid?*

29. Dicitur, *facta coram legitimo Superiore*. Siquidem Beneficia Eccleſiaſtica non niſi in manibus Ordinarii, hoc eſt, ipſius authoritate intervenientе reſignari debent, *c. Si qui verò, &c. Si quis Presbyter, 7. q. 1.* Et aliter facta reſignatio non eſt valida; atque dimittens Beneficium ſine licentia ſui Prælati, poteſt compelli ad illud reaſſumendum, etiam per Cenſuras Eccleſiaſticas *c. Non oportet 7. q. 1. & c. Admonet. de Renunciat.* cum concordantiis. *Non valet, niſi fiat corã legitimo Superiore.*

30. Nec dicas. Quilibet poteſt ſuo

Quilibet poteſt ſuo juri renunciare, quomodo?

ſuo juri renuntiare, *cap. Si diligenti, de Foro competenti*, ergo, & Beneficiarius Beneficio; etiam ſine licentia ſui Superioris. Negatur enim conſequentia: nam regula illa eſt intelligenda, dummodò id fiat ſine præjudicio alterius. Atqui poſt acceptationem Beneficii, & confirmationem, manet Clericus Eccleſiæ ſuæ alligatus; quæ pateretur detrimentum, ſi quilibet ipſorum pro libitu ei renunciare, & veniente lupo, id eſt, inſtante tribulatione, inſtar Mercenarii aufugere, Oveſque ſibi concreditas relinquere valeret.

Renunciatio Beneficii tacita,

31. CONCL. II. Renunciatio Beneficii Eccleſiaſtici alia eſt tacita, alia expreſſa. Ita communis; ac patet inductione. Et quidem *Renuntiatio tacita* dicitur ea, quæ fit facto aliquo reſignationem ſignificante, vel ex diſpoſitione Juris eam importante. Nam qui facit id, quo poſito ex ipſius Juris conſtitutione Beneficium amittitur, ſeu retineri nequit, eidem tacitè, ſeu ipſo facto renunciare cenſetur: Sic fit, dum Beneficiarius in Minoribus conſtitutus, contrahit Matrimonium: quia tunc Beneficium Eccleſiaſticum ipſo jure vacat, *arg. cap. 1. & 3. de Cleric. conjug.* Idem dicendum de eo, qui Religionem ſolemniter profeſſus eſt, *c. Beneficium de Regularibus in 6.* & hujuſmodi.

Et expreſſa.

32. *Renuntiatio expreſſa* Beneficii Eccleſiaſtici illa eſt, quæ fit verbis expreſſis, aut ſcriptis, voluntatem renunciandi apertè declarantibus, coram legitimo Superiore eam acceptante. Cæterum

Renuntiatio pura, & conditionalis quæ?

33. Renuntiatio expreſſa ſubdividitur in puram, ſeu ſimplicem, & abſolutam: & in conditionalem. *Renuntiatio pura*, ſeu *abſoluta* eſt, quæ fit ſine adjectione ullius conditionis, modi, vel pacti. *Conditionalis* verò, quæ fit ſub certa conditione, pacto, vel modo: ut ſi fiat Renuntiatio Beneficii ex cauſa permutationis, vel ſi quis illud reſignet in favorem tertii, puta ut Beneficium conferatur Cajo conſanguineo ſuo, & non aliter intendat reſignare; quod appellant *Reſignare in favorem tertii*, ſeu ſub clauſula: *Non aliter*. Inſuper Renuntiatio conditionalis cenſetur ea, in qua reſignans reſervat ſibi fructus, vel penſionem ex Beneficio: de quibus ſingillatim in progreſſu.

Ad renunciationem requiritur juſta cauſa.

34. CONCL. III. Ad Renunciationem Beneficii requiritur juſta & legitima cauſa; alioquin Superior eam admittere non tenetur, neque debet. Ita communis. Ratio eſt: quia ſi quilibet pro ſuo arbitratu poſſet Beneficium relinquere, talis libertas in maximum Eccleſiæ detrimentum cederet, aufugientibus paſſim per renunciationem Paſtoribus, ſi viderent lupum venientem, ſeu tribulationem inſtantem.

Sex cauſæ reſignandi Epiſcopatum.

35. CONCL. IV. Sex ſunt cauſæ, ob quas Epiſcopus poſt ſui confirmationem poteſt petere, & Papa ſolet concedere licentiam cedendi, ſeu reſignandi Epiſcopatum. Patet hoc *c. Niſi cum pridem de Renunciat.* ubi ſequentes ſex cauſę enumerantur, I. *Conſcientia criminis*: non quidem cujuſcunque, ſed illius duntaxat, quod poſt actam pœnitentiam impedit executionem Officii. II. *Imbecillitas corporis*; per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Paſtorale. III. *Defectus ſcientiæ*, etiam competentis. IV. *Malitia Plebis*, ob quam interdum cogitur Prælatus ab ipſius regimine declinare. V. *Grave ſcandalum*, quod aliter ſedari non poteſt. VI. *Irregularitas perſonæ*; de quibus verſiculi ibidem in Summario allegati.

Debilis, ignarus, malè conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala: cedere poſſit.

Alia pro renunciatione Beneficiorum.

36. CONCL. V. Renunciationes Beneficiorum inferiorum ſolent admitti tum ex prædictis, tum etiam aliis levioribus cauſis. Ita Pirhing *tit. de Renunciat. n. 54.* poſt Azorium, & alios. Sic in Curia Romana ſolet defactò admitti Renunciatio Beneficii inferioris, præ-

ſer-

ſertim ſimplicis, quando reſignans multo tempore ſervivit in Eccleſia; vel quando is reſignat, ut Beneficium dimiſſum alteri conferatur, in cujus gratiam illud Clericus dimittit; dummodò in Sacris conſtituto, & reſignanti, aliunde ſit proviſum; undè honeſtè ſeſe alere poſſit. Concordat Bulla B. Pii V. quæ incipit, *Quanta Eccleſia* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit.* 58. *dicti Pontif.*) in qua plures cauſæ, ob quas inferiores Beneficiarii reſignare valeant, referuntur: veluti ſi reſignantes ſint ſenio confecti, valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati; ſeu quia eos ad aliud Beneficium contigerit promoveri; vel ſi ſint Religionem ingreſſuri, aut Matrimonium contracturi, ſi ſtatim poſteà id re ipſa exequantur; quique ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco Beneficii reſidere ſecuri: dummodò reſignaturis, & ſacro Ordini mancipatis, aliundè ſit proviſum, quo poſſint commodè ſuſtentari.

QUÆSTIO IV.

An ſit licita Reſignatio Beneficii in favorem tertii, vel reſervata annua Penſione?

Reſignatio in favorem tertii, an ſit licita.

37. CONCL. I. Reſignationes in favorem tertii, ſeu cum clauſula, *Non aliter*, ob ſpeciem Simoniæ, quam habent, juxta Stylum Curiæ non poſſunt fieri, niſi in manus Summi Pontificis. Ita Leſſius *lib. 2. de juſt. & jur. c. 35. dubit.* 14. poſt Navarrum, Rebuffum & alios; ac ſequitur Engel. *titul. de Renuntiat. n.* 8. citans communem omnium doctrinam, & in praxi obſervatam. Ratio eſt: quia Reſignationes Beneficiorum in favorem tertii, ſpeciem quandam præſeferunt hæreditariæ ſucceſſionis, quam Sacri Canones ſemper deteſtantur, volentes, ut Beneficia Eccleſiaſtica ſecundùm merita perſonarum, & quidem dignioribus, conferantur. Accedit quòd ejuſmodi Reſignatio cum clauſula, *Non aliter*, ſi fiat in manus Epiſcopi, aut alterius Papa inferioris, vel contineat Simoniam juris Eccleſiaſtici, ut multi volunt, vel ſaltem ſpeciem talis Simoniæ, *Cùm in ſpiritualibus omnis pactio, omniſque conventio debeat omnino ceſſare*, c. ult. de Pactis junct. c. Quæſitum de Rerum permutat. ibi: *Pactio præmiſſa circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet ſimoniæ.*

Quid, ſi quis ſimpliciter reſignet & certã perſonam ſolùm recommendet?

38. CONCL. II. Si quis tamen ſimpliciter reſignet, per modum re commendationis potiùs, quàm rigoroſę obligationis, Epiſcopo certam aliquam perſonam nominet, non eſt jure prohibitum; quin Epiſcopus poſſit perſonæ recomendatæ, ſi ea cæteroquin idonea fuerit ejuſque qualitas mereatur, Beneficium illud conferre. Ita Zoeſius *titul. de Simonia, n.* 72. Covartuvias *lib. 1. var. reſolut. cap. 5. numer.* 5. & Engel *loc. citat. num.* 8. Idque deſumitur ex *cap. Cùm univerſorum, de Rerum permut. capit. Ex parte N. de Offic. Iudic. delegat.* ubi ſimiles Reſignationes leguntur: nec tamen ex hoc capite reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint.

An tunc Epiſcopus teneatur, vel poſſit huic conferre.

39. Notandum tamen cum citatis Auctoribus, quod facta ejuſmodi reſignatione purè, ac ſimpliciter in manus Epiſcopi, haud obſtante, quòd preces pro aliquo oblatæ fuerint, Epiſcopus non ſit adſtrictus, ut huic conferat Beneficium, neque injuriam faciat nominato, ſi alteri conferat. Ratio eſt: quia, Renunciatio in favorem tertii ſit Jure prohibita, ſimulque Reſignatio Beneficii debeat fieri pure, hoc ipſo non poteſt illi nominato jus quodpiam fuiſſe acquiſitum (nam ſola precum Interpoſitio tale jus non tribuit) & conſequenter neque injuria per denegatam collationem eidem irrogabitur. Attamen non peccabit Epiſcopus, ſi conferat Beneficium nominato; pro quo preces ſunt oblatæ; dummodò aliud canonicum impedimentum non obſtet,

fiet, & perſonæ qualitas id mereatur ut dictum *num. præc.*

40. CONCL. III. Reſignare Beneficium Eccleſiaſticum reſervata annua Penſione, coram Epiſcopo, vel alio collatore Papa inferiore, regulariter loquendo non licet. Ita communis.

Reſignare Beneficiũ reſervata penſione, an liceat. Penſio, quid?

41. Ubi notandum, quòd per *Penſionem* in propoſito intelligatur jus percipiendi partem fructuum ex Beneficio alieno, authoritate Superioris cuipiam juſta de cauſa conſtitutum: ut ſi authoritate Epiſcopi aſſignetur Parocho, ob ſenectutem v.g. reſignanti, certa pars redditaum illius Beneficii, ab ejus ſucceſſore ipſi perſolvendorum ad honeſtam vitæ ſuæ ſuſtentationem. Hoc prænotato.

Id regulariter illicitum.

42. Concluſio probatur ex eo: quia Beneficia Eccleſiaſtica ſunt conferenda ſine diminutione; id eſt ſine novi oneris impoſitione, aut aliqua fructuum detractione; prout habetur toto Titulo, *Ut Beneficia Eccleſiaſtica ſine diminutione conferantur*: atqui hoc non fit, quando conſtituitur cuipiam penſio in Beneficio; ergo.

Tamen juſta cauſa poteſt Epiſcopus cõſtituere penſionem in Beneficio.

43. Additur in Concluſione, *regulariter loquendo*. Nam ex juſta & rationabili cauſa poteſt nõ ſolùm Summus Pontifex, ſed etiam Epiſcopus, Penſionem in Beneficio conſtituere: utpurà quia reſignans eſt ætate decrepitus, vel infirmus, ut ſic ex penſione habeat, undè honeſtè ſuſtentetur; vel quando pro bono pacis fit Reſignatio Beneficii litigioſi, & hujuſmodi, Barboſa *part.3. de offic. & pot. Epiſc. allegat.85. n.3.* Engel. *tit. de Renunciat. num.* 10. & alii. Hoc ipſum deſumitur ex *c. Niſi eſſent, de Præbend.* ubi legitur quædam proviſio, ſeu penſio quadraginta librarum, reſignanti pro bono pacis per Judices facta, & per Papam tolerata; ergo pariter nihil obſtat, quin purè ac ſimpliciter reſignãti Epiſcopus ex ejuſmodi juſta cauſa poſſit Penſionem aliquam conſtituere.

Et reſignans pro ea ſibi cõſtituenda ſupplicare.

Quinimò pro ea ſibi conſtituenda poteſt ipſemet reſignãs, ut ſecurior ſit, Epiſcopo ante Reſignationẽ ſupplicare *arg. c. Tua nos de Sim.* ibi: *roga humiliter.*

QUÆSTIO V.

An, & quomodo poſſit fieri Permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum.

Permutatio Beneficiorũ propria authoritate fieri nequit.

44. CONCL. I. Etſi illicita ſit, quin etiam accedente pactione Simoniaca, permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum privata authoritate facta; atque inſuper Beneficia Eccleſiaſtica perdant, qui ea propria anthoritate commutant: nihilominus licita eſt reſignatio Beneficiorum cauſa permutationis inter perſonas Eccleſiaſticas idoneas, authoritate legitimi Superioris interveniente. Ita certa, & communis, patentque ſingula ex diverſis textibus Juris. Et quidem prima pars habetur *c. Quæſitum. de Rerum permutat.* ibi: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſſa, quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continent ſimoniæ*, cum concordantiis. Deinde, quòd perdant ſua Beneficia, qui eadem propria authoritate permutant, textus eſt clarus in *c. Cum olim, eod.*

Secùs, accedente authoritate Superioris.

45. Altera pars Concluſionis, quòd videlicet legitima Superioris authoritate interveniente, licita ſit reſignatio Beneficiorum cauſa permutationis, habetur *cit. c. Quæſitum. de Rerum permut.* juncta *Clem. un. eod.* Ubi inſuper additur, quòd ſi quæ Beneficia ex cauſa permutationis ab aliquibus reſignata fuerint, ea aliis, quàm ipſis permutare volentibus conferri nequeant; alioquin collatio nullius ſit firmitatis.

Solvitur inſtantia.

46. Nec obſtat textus *c. Majoribus, de Præbend.* ibi: *Diviſionem præbendarum, aut dignitatum permutationẽ fieri prohibemus*. Reſp. enim cum Gloſſa ibidem, id intelligendum *ſine authoritate Superioris*: Superior enim, ſi expedire viderit, poterit admittere reſignationem cauſa permutationis factam, per textus *num. præc.* allegatos; etſi ejuſmodi permutatio pro-

pria authoritate neutiquam fieri poſſit. Et hoc modo concordantur jura juribus.

Forma & modus permutandi Beneficia, qualis?

47. CONCL. II. Forma, & modus permutandi Beneficia, eſt, ut ea Clerici reſignent in manus Ordinarii, exprimentes, quod id cauſa permutationis faciant; ita tamen, quòd priùs acceſſerit conſenſus eorum, qui jus conferendi, eligendi, vel præſentandi habent. Quo caſu arbitrari debebit Ordinarius, num admittenda ſit reſignatio, nec ne; & ſi admittendam cenſuerit, nulli alteri, ſed præcisè ipſis cauſa permutationis reſignantibus, Beneficia illa conferre poterit, ac debebit; & collatio altis facta non tenebit. Ita habetur *cit. Clem. un. de Rerum permutat.*

In permutatione Beneficiorum, an pro habente pinguiores proventus poſſit ſuppleri pretium?

48. Quæres, an in permutatione Præbendarum, ſive Beneficiorum Eccleſiaſticorum quoad titulum, quorum unum pinguiores habet proventus, abſque labe Simoniæ poſſit ſuppleri pretium pro minùs valente? Ratio dubitandi eſt: quia, quando duæ Eccleſiæ jure proprietatis unà cum ſuis poſſeſſionibus invicem permutantur, poteſt pro alterius Eccleſiæ poſſeſſionibus pretium ſuppleri, dummodò adhibeatur cautela in Jure Canonico *c. Ad quæſtiones, de Rerum permutat.* inſinuata: hoc eſt, dummodò id fiat, non unicum duntaxat contractû inſtituendo (alioquin enim pretium refundi videretur etiam pro ipſamet Eccleſia, quod ſapit Simoniam) ſed faciendo duos contractus, quorum uno ad invicem gratis Eccleſiæ, altero autem poſſeſſiones earum cum refuſione certæ pecuniæ permutantur: ergo idem videtur poſſe fieri in propoſito.

Affirmant aliqui.

49. Reſp. in ſolutione hujus dubii variare Doctores. Et quidem affirmant Angelus, & Sylveſter, *verſ. Permut. 2. q. 6.* poſt Abbat. *c. Ad quæſt. nu. 3. de Rerum permutat.* Eandem ſententiam ex profeſſo tradit Leſſius *lib. 2. cap. 35. n. 101.* allegans Sotum, & Cajetanum. Probant inprimis hanc ſententiam ex *cit. c. Ad quæſt. eod.* ob paritatem rationis. Addit Leſſius, hanc compenſationem exigi poſſe, non pro exceſſu, qui remanet annexus ipſi titulo Beneficii; ſed pro incommodo temporali, quod quis ſubit ſeſe ſpoliando majoribus illis proventibus, aut ſpe ipſorum. Sed quidquid ſit de probabilitate hujus opinionis

Oppoſita ſententia eſt probabilior, ac meritò tenenda.

50. Oppoſita ſententia non ſolùm eſt probabilior, ſed jure merito tenenda: prout eam tenent Covarruvias *lib. 1. var. reſol. c. 5. n. 9.* Navarrus *cap. 23. Manualis, nu.* 100. *§. Tertio.* Layman, *lib. 4. tract. 10. c. ult. n. 54.* citans inſuper Suarez, & Vaſquez: Engel *tit. de Rerum permutat. n. 4.* poſt Barboſam, Vallenſis, & alii. Ratio hujus ſententiæ, ſimul & diſparitatis inter permutationem duarum Eccleſiarum unà cum ſuis poſſeſſionibus quoad proprietatem, & inter permutationem duorum Beneficiorum quoad titulum unà cum ſuis proventibus, hæc eſt: quia in priori caſu duæ poſſunt intervenire, atque interveniunt permutationes, ſibi invicem non permixtæ; una videlicet Eccleſiarum, altera poſſeſſionum, juxta *cit. c. Ad quæſtiones, eod.* E contra in altero caſu una duntaxat poteſt intervenire permutatio, ſicque nequit adhiberi conſimilis cautela.

Nequeunt permutari proventus ſine Beneficio.

51. Probatur hoc ultimum: quia Beneficiarius non eſt dominus poſſeſſionum, v. g. agrorum, aut prædiorum Beneficii (ſicque has diſtincto contractu permutare nequit) ſed ex iis tantùm percipit redditus, ut quid acceſſorium ad ipſum Beneficium. Deinde Beneficiarius etiam non habet jus, & dominium redditμum futuro primùm tempore obventorum, ſed eos primùm acquiſiturus eſt ſub conditione Beneficii retinendi, atque officii debiti præſtandi; ergo antecedenter eoſdem permutare nequit. Tandem permutatio illorum redditum, cùm ſint quid acceſſorium ad Beneficium, ſimulque primùm acquirendi ſub conditione Beneficii retinendi, hoc ipſo nequit ſeparari à permutatione Beneficii; ſicuti fit in permutatione Eccleſiæ, ſuarumque poſſeſſionum quoad proprietatem.

Solvuntur rationes prioris ſententiæ. 52. Et per hoc patet ad rationes prioris ſententiæ. Nam ad primum negatur conſequentia, & paritas inter permutationem Eccleſiarum unà cùm poſſeſſionibus, & permutationem Beneficiorum unà cum redditibus; quia ibi poſſunt inſtitui duo contractus permutationis, non hîc, ut proximè explicatum. Ad alterum dicitur, redditus futuros Beneficii, ac ſpem ipſorum conſequendorum, habere neceſſariam dependentiam, & connexionem cum Beneficio; cùm ſint acceſſorium hujus: unde urget illud *canon. Si quis objecerit* 1. *quæſt.* 3. ibi: *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

Poteſt tunc Epiſcopus pēſionem cõſtituere in pinguiori Beneficio. 53. Cæterùm his non obſtantibus, poteſt authoritate Epiſcopi in hujuſmodi caſu conſtitui Penſio in pinguiori Beneficio, præſtanda alteri Beneficiario, qui illud ob utilitatem Eccleſiarum pro minùs pingui relinquit. Engel. *loc. cit. num.* 4 poſt Navarrum *de Simonia*, *Conſil.* 43. *n.* 4.

DISTINCTIO III.

De Jure Patronatus.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Ius patronatus, & quomodo acquiratur?

Jus patronatus, quid? 1. CONCL. I. *Ius patronatus*, quantum ad propoſitum, eſt jus nominandi, ſeu præſentandi Clericum idoneum, promovendum ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans. Ita in re communis. Dicitur primò, *jus nominandi, ſeu præſentandi*: nam iſta duo hîc fermè ſumuntur pro eodem, quamvis cæteroquin nominatio latiùs pateat, quàm præſentatio. Et additur, *ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans*, tum ad magis explicandam naturam illius Juris patronatus, de quo agitur in propoſito (nam Jus patronatus nonnullas alias in Jure acceptiones habet) tum quia, ſicut inſtitutio, ita & præſentatio ad Beneficium non vacans, irrita eſt, *arg. c. illud de jure patronatus.* Reliquæ particulæ patebunt ex dicendis.

Tribus potiſſimùm modis acquiritur. 2. CONCL. II. Tribus potiſſimùm modis acquiritur Jus patronatus reſpectu Beneficii Eccleſiaſtici, nimirum ex fundatione, ædificatione, & dotatione. Ita Gloſſa communiter recepta *in cap. Piæ mentis* 16. *quæſt.* 7. & concordat Concilium Trident. *Seſſ.* 14. *capit.* 12. *de Reformat.* Undè verſiculus ille à cit. Gloſſa relatus.

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

Qui cenſeatur Eccleſiam fundaſſe. 3. *Fundaſſe* dicitur, qui fundum, ſeu terræ ſolum dedit, in quo Eccleſia conſtrueretur.

Ædificaſſe, ac 4. *Ædificaſſe* dicitur, Qui Eccleſiam ſuis ſumptibus conſtruxit, *arg. cap. Monaſterium* 16. *qu.* 7. cum concordantiis. Quòd ſi Eccleſia ſolùm reparetur, ſeu reficiatur, Jus patronatus non acquiritur, niſi ipſa fuerit penitus deſtructa. Si verò funditus deſtructa fuit, & de conſenſu Epiſcopi aliquis eam reædificet, licet forſan de eadem materia, veriùs eſt, hunc acquirere Jus patronatus, ac priorem dominum non ampliùs remanere Patronum: prout tenet, ac probat Gloſſa *in c. Quoniam verſicul. Fundatores de Iure patronatus.*

Dotaſſe. 5. Tandem *Dotaſſe* dicitur, qui Eccleſiæ annuos redditus ſufficientes aſſignavit. Porrò qui Eccleſiam

ædificat, hoc ipſo videtur etiam ſe obligare ad dotandum, ſi nemo alius dotet: ſiquidem Eccleſia ſine dote conſecrari non debet, *capit. Nemo Eccleſiam de conſecrat. diſt.* 1. *& cap. Cùm ſicut. de Conſecrat. Eccleſ.* junctâ Gloſſa magna ibidem, dicente; *Qui fundat Eccleſiam, tenetur dotem aſſignare eidem:* ſubintellige niſi alius dotare velit.

Acquiritur Jus patronatus etiam præſcriptione?

6. Dicitur notanter in Concluſione, *tribus potiſſimùm modis*. Nam quamvis enumerati tres ſint principaliores, nihilominùs aliis quoque modis Jus patronatus acquiri poteſt: videlicet præſcriptione, ac privilegio. Et quidem contra Eccleſiam ab initio liberam defactò non præſcribitur Jus patronatus, niſi tempore immemorabili: quod ipſum tamen legitimè probari debet, juxta præſcriptum Concilii Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 9. *de Reform.* Verùm contra Eccleſiam non liberam, ſed patronatam, ſeu potiùs contra ejus Patronum, præſcribitur Jus patronatus ſpatio quadraginta annorum. Vallenſis *titul. de Iure patronatus* §. 1. & alii.

Ac privilegio, & quomodo?

7. Cæterùm ex privilegio poteſt acquiri Jus patronatus, quando ejuſmodi privilegium cuipiam de Eccleſia, vel Chriſtiana Republica benè merito, à Summo Pontifice conceditur, etiamſi Eccleſiam illam non fundaverit, neque extruxerit, neque dotaverit. At verò Epiſcopus loci, aliique Prælati Papa inferiores, tale privilegium concedere non poſſunt, *text. clar. c.* 2. *de Rebus Eccleſiæ non alien. in* 6. juncto Concilio Trid. *loc. cit.*

Legitimè acquiſitū tranſit ad hæredes.

8. CONCL. III. Jus patronatus ſemel legitimè acquiſitum, tranſit etiam ad hæredes: niſi aliud ex prima Juris patronatus conſtitutione appareat. Ita communis. Notanter additur; *niſi aliud ex prima* &c. Siquidem in poteſtate Fundatoris eſt; an velit omninò remittere Jus patronatus, vel ſibi tantùm aut Familiæ ſuæ, vel etiam hæredibus extraneis reſervare; Engel *titul. de Iure patron. numer.* 15. & alii.

Hi ſuccedunt non in capita, ſed in ſtirpes.

9. Notandum tamen, quòd ſucceſſio hæredum in Jure patronatus non fiat *in capita*, ſed *in ſtirpes*. Undè, ſi plures ſint ſimul Patroni, atque ex iis unus mortuus fuerit relictis tribus v. g. hæredibus, iſti tres hæredes unum tantùm votum in præſentando habent; adeoque vel debebunt conſpirare in unius Clerici præſentationem, vel inter ſe anteà convenire, ut alternis vicibus præſentent, *Clement.* 2. *de Iure patr.*

Jus patronatus ab uno in alium transfertur 4 modis, nimirum.

10. CONCL. IV. Generatim quatuor modis ab uno in alium transfertur Jus patronatus, videlicet ſucceſſione, donatione, permutatione, & venditione univerſitatis Ita communis. Hinc illi verſus à Gloſſa *in c. Ex inſinuatione de Iure patron.* relati.

Iura Patronatus transire facit
novus hæres.
Res permutata, donatio, venditioque.

Succeſſione; Donatione

11. Et quidem (ut taceatur *ſucceſſio*, de qua *Concl. præced.*) Jus patronatus transfertur ab uno in alium *donatione*, arg. cap. Illud & cap. Nullus eod. Veruntamen in donatione Juris patronatus, ſi fiat de Laico in Laicum, neceſſariò debet intervenire conſenſus Epiſcopi, prout deſumitur ex citatis locis; ſecùs dicendum, ſi donatio Juris patronatus fiat per Laicum loco Eccleſiaſtico, *cap. un. eod. in* 6. Similiter non requiri conſenſum Epiſcopi, ſi unus Patronus alteri Compatrono jus ſuum cedat, donet, aut remittat, cum aliis tenet Barboſa *part.* 3. *de Offic. & poteſtat. Epiſcop. allegat.* 71. *numer. arg. Clementin.* 2. *de Iure patronat.*

Permutatione.

12. *Permutatione* quoque transfertur Jus patronatus ab uno ad alium, *arg. c. Nemini regum* 16. *quæſt.* 7. Cæterùm, ſi talis permutatio fiat in Laicum, requiritur conſenſus Epiſcopi; ſecùs, ſi fiat in Eccleſiam, Barboſa *l. c. num.* 31.

13. Tan-

Venditio. universitatis. 13. Tandem transfertur Jus patronatus, *per venditionem universitatis* cui illud inſeparabiliter adhæret, utputà per venditionem Caſtri, ſive Comitatus, habentis annexum Jus patronatus, arg. *c. Cùm ſæculum de Jure patr.* & alibi.

Tamen id per ſe vendi nequit. 14. Dicitur notanter, *per venditionem universitatis*, id eſt, omnium eorum bonorum, ac jurium, quibus annexum eſt. Nam Jus patronatus, cùm ſit quid ſpirituale, aut ſpirituali annexum, per ſe vendi non poteſt abſque labe Simoniæ, *c. De jure vord.* ibi: *Cùm conveniens ſit vendi jus patronatus, quod eſt ſpirituali annexum* juncto *c. Præterea de Tranſact.* Immò etiam bona ipſa non poſſunt cariùs vendi propter annexum Jus patronatus, idque ob allegatam rationem, & notat Barboſa ibid. *n.* 34.

Ius patronat. ex ſpro. cedit ex gratia, & privilegio Eccleſiæ. 15. CONCL. V. Jus patronatus ex ſola gratia, permiſſione, atque privilegio Eccleſiæ procedit: quatenus nimirum ex benignitate ejuſdem per ſacros Canones illud Fundatoribus, Ædificatoribus, & Dotatoribus Eccleſiarum, per modum cujuſdam remunerationis conceſſum eſt, ut hac ratione Laici, aliique Fideles magis provocarentur ad fundandas, extruendas, dotandaſque Eccleſias. Ita Fagnanus *in c. Quoniam nu.* 4. *& ſeqq. de Jure patr.* & alii communiter. Idipſum deſumitur ex cit. *c. Quoniam*, ibi: *Poteſtate* (præſentandi) *in qua eos Eccleſia hucuſque ſuſtinuit*: juncto cap. Si quis Epiſcoporum 16. q. 5. ibi: *Ædificatori Epiſcopo hæc gratia reſervetur.* Si quidem de Jure antiquiori Laici in Eccleſiis per eos ædificatis, vel dotatis, nullum habebant Jus patronatus, ſed ſtatim Eccleſiæ ipſæ cum Sacerdotibus ſuis ad ordinationem pertinebant Epiſcoporum: prout liquet ex *c. noverint* 10. *qu.* 1. *& c. Piæ mentis* 16. *q.* 7.

Hodie tamen non gratia cõ ſetur, ſed jus. 16. Fatendum nihilominùs, quòd quamvis ſpectato Jure antiquo Jus patronatus, ejuſque conceſſio fuerit gratioſa, ut dictum; hodiè tamen, cùm per Jura nova ſit redactum in Corpus Juris, ampliùs non dicitur gratia, ſed juſtitia, & jus commune. Fagnanus *loc. citat. numer.* 12. Idque patet ex *capit. Nobis de Jure patronat.* cum concordantiis, ubi conſtructori Eccleſiæ, vel Capellæ, Jus parronatus expreſsè tribuitur.

Ejus etiã Laici, ac fœminæ ſunt capaces. 17. CONCL. VI. Non tantùm Clerici, ſed etiam Laici, tam maſculi, quàm fœminæ, ſunt capaces Juris patronatus. Ita communis. Et quidem de Laicis habetur expreſſus textus *c. Cùm autem de Jure patron.* ibi: *Si laicus fuerit, cui jus competit præſentandi*, & alibi. De fœminis pariter fit mentio c. ex litteris eod. ibi: *Poſtmodùm Abbatiſſa prædicti Monaſterii alium præſentavit eidem ad Eccleſiam ſuprà ſcriptam. Et c. ult. de Conceſſ. Præb.* dicitur de quadam Comitiſſa, quòd in quibuſdam *Beneficiis Eccleſiarum jus habet patronatus*.

Solvitur objectio. 18. Dices, Laici ſunt incapaces juris ſpiritualis, *arg. c. Decernimus de Judiciis*, & clariùs *c. Tua de Decimis*, ibi: *Cùm laicis nulla ſit de ſpiritualibus concedendi, vel diſponendi facultas*, juncto *cap. Cauſam de præſcript.* Atqui Jus patronatus eſt quid ſpirituale, vel ſaltem ſpirituali annexum, ergo ejuſdem Laicus eſt incapax, ac præſertim fœmina. Reſp. cum Gloſſa *c. Quanto, de Judiciis*, majorem eſſe veram loquendo de juribus merè ſpiritualibus; ſecus de iis, quæ non ſunt quid merè ſpirituale, ſed dumtaxat ei annexum; prout Laici poſſunt poſſidere jus funerandi. In propoſito autem Jus patronatus non eſt quid merè ac propriè ſpirituale, ſed *ſpirituali annexum*, ut loquitur textus *c. De jure, de Jure patron.* ibi: *Ius patronatus, quod eſt ſpirituali annexum.* Accedit, quòd hoc jus competat Laicis ex ſpeciali conceſſione, ac privilegio Eccleſiæ.

Reiffenſtuel Theol. Moral. Gg 3 QUÆ-

QUÆSTIO II.

Quotuplex Jus patronatus, & quomodo Eccleſiaſticum differat à Laicali.

Ius patronat. ſ variè dividitur.

19. CONCL. I. Jus patronatus variè dividitur, videlicet in hæreditarium, & familiare; in activum, & paſſivum; in perſonale, ac reale. Ita communis, & probatur inductione.

Ius patronatus hæreditarii, ac familiare.

20. *Jus patronatus hæreditarium* dicitur, quod tranſit ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos. *Jus patronatus familiare*, ſeu *gentilitium* è contrà eſt, in quo tantùm ſuccedunt illi, qui ſunt de ſanguine, & Familia Fundatoris: quæ diviſio patet ex dictis *n. 8.*

Activum, & paſſivum.

21. *Jus patronatus activum* vocatur, quando Patronus poteſt præſentare ad Beneficium: & de hoc impræſentiarum agitur. *Jus patronatus paſſivum* eſt, quando certi ex aliqua Familia (dummodò idonei adſint) excluſis extraneis debent ad Beneficium præſentari, & admitti: prout accidit in Beneficiis patrimonialibus, de quibus ſupra *Diſtin. 1. num. 12.*

Perſonale, ac reale quid?

22. *Jus patronatus perſonale* eſt, quod cohæret perſonæ Fundatoris, vel ejus hæredis, ubicunque locorum exiſtat. *Reale* verò quod cohæret certo loco, utputà Caſtro, Prædio, Monaſterio, ac hujuſmodi, & hoc tranſit ad quemcunque talis loci poſſeſſorem.

Ejus præcipua diviſio eſt in

23. CONCL. II. Nihilominùs præcipua diviſio Juris patronatus eſt in Eccleſiaſticum, & Laicale. Ita communis; atque deſumitur ex *c. Cùm autem de Jure patr.* cum concordantiis.

Ius patronatus Eccleſiaſticum, &

24. *Jus patronatus Eccleſiaſticum* eſt, quod perſonæ Eccleſiaſticæ competit ratione Eccleſiæ, vel Dignitatis, aut Beneficii Eccleſiaſtici. Et tale cenſetur etiam eſſe illud Jus patronatus, quod primitùs fuit laicale poſteà verò à Laico fuit conceſſum Eccleſiæ, Capitulo, Monaſterio, vel cuipiam Beneficio: nam quia illud vi talis donationis jam competit Eccleſiæ, impoſterùm cenſebitur Eccleſiaſticum, & non laicale, ut habetur *cap. un. de Jure patron. in 6.*

Laicale & quid?

25. *Jus patronatus laicale* dicitur quod alicui ſivè Laico, ſive Clerico, competit ratione proprii patrimonii, vel ſucceſſionis paternæ, aut alterius tituli ſæcularis; non verò ratione Eccleſiæ, aut Beneficii Eccleſiaſtici, *arg. cap. Cùm dilectus*, juncta Gloſſa *verſic. Tanquam laicus eod.*

Ius patronatus mixtū, quid?

26. His additur communiter tertium membrum, ſcilicet *Jus patronatus mixtum*; eſtque illud, quod partim nomine Eccleſiæ ad Clericum, & partim ex alio titulo ad ipſum, vel ad Laicum ſpectat, ac proindè eſt mixtum ex utroque: quale eſt, ſi Eccleſia fundavit ex ſuis bonis aliam Eccleſiam, eamque Laicus dotavit, vel è contrà.

Et quomodo reguletur?

27. Porrò hujuſmodi Juri patronatus mixto illud eſt ſpeciale, quòd reguletur in particularibus caſibus, vel ut Eccleſiaſticum, vel ut laicale, prout exigit qualitas caſus magis privilegiata, magiſque favens Patronatui. Gloſſa *cap. 1. verſ. Eccleſiaſticus de Jure patron. in 6.* Cavarruvias *Practic. Quæſt. cap. 36. nu. 5.* & Fagnanus *cap. Cùm propter nu. 26. & ſeqq. de Jure patronat.* cum communi. Ratio eſt: quia, ſi non privilegiatus in materia individua, ſive inſeparabili, concurrat cum privilegiato, illius privilegio utitur, *arg. l. Si communem ff. Quemadmodum ſervitutes amittantur, &c.* Ubi hoc conceditur habenti rem communem cum pupillo. Quinimò generaliter in individuis privilegium uni ex ſociis conceſſum, porrigitur ad omnes, juxta Gloſſam *fin. l. 1. C. de Diverſis Reſcriptis*, ac pluribus exemplificat Fagnanus *l. c. num. 53. & ſeqq.*

28. CONCL. III. Inter Jus patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale multiplex datur diſcrimen. Nam in pri-

Jus patronatus Eccleſiaſticum & laicale differunt. I In tempore Patronis ad præſentandum conceſſo.

primis (præter diſcrimen, quod ſumitur ex utriuſque definitione) differunt, quòd Patronus Eccleſiaſticus habeat ſex menſes ad præſentandum, Laicus verò quatuor tantum, *c. Eam te, & c. Cùm propter, de jure patron. & clariſſimè c. un. eod. in 6.* Quòd ſi verò Jus patronatus ſit mixtum, & unus Patronus eſt Eccleſiaſticus, alter Laicus, omnes ratione communionis habent ſemeſtre: nam propter communionem, non privilegiatum ſortitur naturam privilegiati, juxta dicta *num. præced.*

Et quæ circa hoc notanda.

29. Cæterùm illud tempus ſex, vel quatuor menſium, incipit currere non à die vacationis Beneficii, ſed à die notitiæ dictæ vacationis, quam habent, vel conſiderata temporis, ac locorum diſtantia, habere præſumuntur Patroni; prout in ſimili dicitur *c. Quia diverſitatem, de Conceſſ. Præbend.* Quòd ſi hoc elapſum fuit, & Patronus, ſive Laicus, nullum præſentavit ad Beneficium vacans, vel quia neglexit, vel quia, ſi plures ſint Patroni, lis de Jure patronatus inter eos orta eſt, & priùs necdum deciſa: ſtatim elapſo illo tempore pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem ſpectat inſtitutio; *arg. c. Cùm propter, & c. Eam te, de jure patron.* Et meritò: ne propter negligentiam, vel diſcordiam Patronorum, Eccleſia diutiùs deſtituta Rectore, patiatur diſpendium aliquod.

II. Patronus Eccleſiaſticus nequit variare, ſicut Laicus.

30. Secundò differunt: quia ſi Patronus Eccleſiaſticus idoneum præſentavit, non poteſt ampliùs variare, ſeu alium præſentare; quòd ſi fecerit, nihilominùs præfertur ille, qui primò eſt præſentatus, *text. clar. c. Cùm autem, eodem.* Econtrà Patronus Laicus præſentato uno, vel pluribus, poteſt adhuc variare, ac intra quadrimeſtre alium præſentare; non quidem privativè, ſeu ex toto recedendo à priori, ſed accumulativè, ſeu adjungendo ſecundum primo, *arg. c. Cùm autem, & c. Paſtoralis, de Jure patr. & Clem. Plures, eod.* ac tenet Fagnanus *cit. cap. Cùm autem, num. 6.* cum communi.

Ratio diſparitatis.

31. Cur autem Laicis Patronis permiſſum ſit variare in præſentando, non item Eccleſiaſticis, multiplex ſolet dari ratio. Placet præ cæteris ea, quam aſſert Pirhing. *tit. de Jurepatronat. numer. 163. & 140.* quia præſentatio Patroni Eccleſiaſtici, utpote nomine Eccleſiæ facta, habet vim Electionis, ut poſt Innocentium, & Abbatem, paſſim tenent Doctores: ergo ſicuti eligentes publicato ſcrutinio variare non poſſunt, *cap. Publicato, de Election.* ita nec Clerici præſentantes. Accedit, quod hi nomine, & jure Eccleſiæ, tales actus quaſi ex officio exerceant: ideòque, cùm officio ſuo ſemel functi ſunt, acquieſcere debent; prout in ſimili dicitur de collatione, *c. Si tibi abſenti, de Præbend. in 6.* Secùs eſt de Patrono Laico: nam is ſuo proprio jure, & nomine præſentat. Accedit ulterius, quòd Patronus Laicus ſit minùs expertus circa Eccleſiaſtica, quàm Clericus, utpote qui debet eſſe magis diſcretus, & ampliùs ſcire Jura: ſimulque, quòd Laicus habeat minùs tempus ad præſentandum, quàm Clericus. Unde non mirum, quòd ille poſſit variare; & quia gravatur minori temporis ſpatio, relevetur in iſto.

Quid juris, ſi plures à Patrono laico præſententur?

32. Porrò ſi duo ſimul, aut ſucceſſivis temporibus à Patrono laico ſint cumulativè præſentati, tenetur ex iiſdem Epiſcopus præeligere digniorem: adeò, ut non ſit locus gratificationi, ſed peccet contra juſtitiam eligendo minùs dignum: quamvis poſt factum ſuſtineatur electio de digno, omiſſo digniori, nec liceat poſthabito appellare, ut litium occaſiones amputentur. Fagnanus *loc. cit. num. 28. & ſeq.* citans alios, & deſumitur ex *cap. Conſtitutis, de Appellation.* juncto *cap. Paſtoralis, de Jure patronat.* (a) Quod ſi verò ambo præſentati videantur æquè idonei, vel ſit dubium,

(a) Adde dict. Tr. XI. diſt. …n. 36. & 64.

bium, quiſnam ex iis ſit dignior, tunc illud judicio Epiſcopi relictum eſt, *text. clar. c. Cum autem eodem*. Eſtque, ſtante pari dignitate, locus gratificationi, adeò ut Epiſcopus poſſit eligere, quem maluerit, juxta Gloſſam ibidem *verſ. Judicio*, & alios.

III. Si Eccleſiaſticus præſentet indignum, perdit jus præſentãdi: ſecus in Laico

33. Tertiò differunt Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale: quia ſi Patronus Eccleſiaſticus ſcienter præſentet indignum, ipſo jure privatus eſt ea vice poteſtate præſentandi, & ad proximum Superiorem, ad quem ſpectat inſtitutio, devolvitur libera collatio Beneficii. Secùs eſt in Patrono laico: nam licèt is præſentet indignum, non eſt privatus jure præſentandi pro ea vice, ſed jubendus eſt alium præſentare, *arg. c. Cùm vos, de Officio Judicis ordin.* juncta gloſſa *ibidem*, *verſ. Minùs idonea*. Ratio hujus eſt eadem, quæ *num.* 31. allata fuit.

IV. Legatus à latere nō poteſt conferre Beneficia juris patronatus.

34. Quartò differunt: quia Legatus à latere Summi Pontificis poteſt conferre Beneficium Juris patronatus Eccleſiaſtici abſque conſenſu, & præſentatione Patroni Eccleſiaſtici; ſecùs eſt de Beneficio Juris patronatus laici: nam hoc abſque conſenſu Patroni nequit conferre, *arg. c. Cùm dilectus, de jure patronat.* & ampliùs explicat Gloſſa *ibidem*, *verſ. Quempiam præſentare*.

Huic Papa nō derogat, niſi id exprimat.

35. Quinimò generaliter Papa non cenſetur velle derogare Juripatronatus Laicorum, niſi hoc exprimat. Fagnanus *c. Quoniam*, *num.* 10. *de jurepatronat.* poſt Gloſſam proximè citatam, & alios. Accedit ratio: quia Laici acquirunt Jus patronatus ratione proprii patrimonii, quando fundarunt, ædificarunt, vel dotarunt Eccleſiam; unde non eſt æquum, ut jure inde quæſito facilè priventur, ſicque retrahantur ab aliis piis fundationibus: ſecùs eſt in Patrono Eccleſiaſtico, cui jus hoc competit non ob proprium patrimonium, ſed ratione Eccleſiæ.

36. Et ob eandem rationem Legatus nequit conferre Beneficium Juris patronatus mixti (id eſt, partim ad Clericum nomine Eccleſiæ, & partim ad Laicum ſpectantis) ne ex ſocietate cum Clerico Patronus laicus in re individua præjudicium, & incommodum ſentiat, contrà Reg. 22. Juris in 6. *Non debet aliquis alterius odio prægravari*, & Doctores paſſim. Quinimò, quia non privilegiatum propter communionem ſortitur naturam privilegiati, privilegium Patrono laico competens ne ipſo invito poſſit Legatus Beneficium conferre, etiam Patrono Eccleſiaſtico communicatur, juxta dicta *num.* 27.

Quid de Beneficio Juris patronatus mixti.

Magis dignum trahit ad ſe minùs dignū, quomodo?

37. Nec obſtat illud commune dictum; *Magis dignum trahit ad ſe minùs dignum*, *arg. l. quæ religioſis, ff. de Rei vindicatione*: atqui Jus patronatus Eccleſiaſticum eſt magis dignum quàm laicale; ergo. Reſp. enim cum communi, dictum illud procedere tantùm quoad commoda, & privilegia, non verò quoad damna, odia, & pœnas.

In mixtis non ſemper attenditur dignius quando?

38. Quòd ſi urgeas. Hermaphroditus æſtimatur fœminei ſexus, quando hic prævalet in ipſo, *l. Quæritur ff. de Statu hominum*; & tamen ſexus virilis eſt dignior, & magis prodeſt: ergo in mixtis non ſemper attenditur, quod dignius eſt, magiſque prodeſt, ſed quod eſt potentius. Reſp. diſtinguendo conſequens: ergo in mixtis naturalibus non ſemper attenditur, quod dignius eſt, conceditur: in mixtis, quæ ſunt talia Juris miniſterio, negatur. Nam in his Jus fingit, illud eſſe potentius, & dignius, quod magis prodeſt, & jus alterius non lædit. Fagnanus *loc. cit. num.* 65.

V. Papa per ſimplicem conceſſionem &c. derogat Juri patronatus Eccleſiaſtico, non laico.

39. Quintò differunt, quod ſimplici conceſſione, unione, aut reſervatione alicujus Beneficii per Papam facta, derogetur Juri patronatus Eccleſiaſtico, non verò laico; niſi expreſſa, & ſpecialis mentio fiat de hoc, Pirhing. *de Jurepatron. num.* 133. eſtque communis aliorum. Ratio eſt: quia quamvis Papa poſſet etiam Juri patronatus laicorum Fundatorum derogare, utpotè cùm hoc ipſis

Fun-

Fundatoribus ex gratia ſit conceſſum ab Eccleſia, non tamen huic adeò facilè derogare ſolet; partim, ne domini ſæculares à piis ſundationibus retrahantur, ſi paſſim eorum juribus derogetur; partim, quia Prælati Eccleſiarum, ſicuti plus juris habent in bona Eccleſiaſtica quàm laicalia, ita etiam in Patronatus Eccleſiaſticos, utpotè ex Eccleſiaſticis bonis originem trahentes, quàm in Patronatus laicales. Concordant dicta *n.* 34. & 35.

Limitatur hoc poſterius. 40. Notant tamen Doctores, hanc doctrinam in quarta, & quinta differentia allatam, habere locum duntaxat in Jure patronatus Laicis competente ex fundatione, ædificatione vel dotatione; non verò in eo, quòd convenit ipſis ex ſpeciali gratia, privilegio, vel præſcriptione. Cùm enim in his deficiant rationes proximè allatæ, eiſdem cenſetur ſufficienter derogatum per clauſulam generalem, *Ad cujuſcunque patroni præſentationem pertineat.*

VI. Juſpatronatus Eccleſiaſticum, & laicale, differunt quoad Concurſum. 41. Ultimò differunt Jus patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale, quoad Concurſum: nam huic quoad Parochiales Eccleſias, etiamſi ſint Juris patronatus Eccleſiaſtici, præmittendus eſt, juxta Conc. Trid. *Seſs.* 24. *c.* 18. *de Ref.* Secùs eſt de Parochiis, quæ ſpectant ad Jus patronatus Laicorum: nam tunc non eſt locus Concurſui, ſed is ſolus examinari debet, quem Patronus laicus præſentavit, & ſi dignus reperiatur, inſtitui.

A Concurſu, quæ alia Parochiæ exceptæ. 42. Notat tamen Engel. *tit. de Præbend. num.* 67. per Bullam B. Pii V. *Ad exequendum* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit.* 47. *dicti Pontif.*) à præfato Concurſu eſſe exceptas Parochias Monaſteriis, vel aliis Eccleſiis incorporatas, in quibus non propriè Parochus, ſed Vicarius ponendus eſt.

QUÆSTIO III.

De jure præſentandi, aliiſque juribus Patrono competentibus.

43. CONCL. I. Patrono ſive Eccleſiaſtico ſive Laico præcipuè quatuor jura competunt in Beneficio Eccleſiaſtico, reſpectu cujus habet Jus patronatus; videlicet jus præſentandi, præcedendi, defendendi Eccleſiam, atque ut ex bonis Eccleſiæ eidem indigenti modeſtè ſuccurratur. Ita habetur *c. Nobis de jure patr.* & Complectitur Gloſſa ibidem hiſce verſiculis. *Patrono quatuor jura competunt, quæ?*

Patrono debetur honos, onus, utilitaſque.
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

Jus præſentandi, quomodo competat Patrono? 44. CONCL. II. Jus præſentandi Clericum idoneum ad Beneficium Eccleſiaſticum, ſive ſimplex, ſive curatum, poſtquàm vacaverit, adeò competit Patrono, ut Epiſcopus, vel is, ad quem ſpectat inſtitutio, teneatur eundem cæteroquin habilem admittere, atque in dicto Beneficio inſtituere. Ita deſumitur ex *cit. c. Nobis de Patron.* Dicitur *Clericum idoneum.* Nam ſi hic ſit indignus, Patronus laicus tenetur alium præſentare: Patronus verò Eccleſiaſticus pro ea vice privatur jure præſentandi, ut dictum *n.* 23.

Beneficiū ſine cõſenſu Patroni regulariter nequit conferri. 45. CONCL. III. Beneficium Eccleſiaſticum ſine conſenſu, & voluntate Patroni, regulariter loquendo conferri nequit, & ſi de facto collatum ſit alteri, quàm illi, quem Patronus præſentavit, poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari, ipſoque inſtante debebit is, qui ſine ſuo conſenſu inſtitutus fuit, amoveri. Ita ſtatuitur. *Ex inſinuatione de jure patr.* juncto *c. Decernimus* 16. *q.* 7.

Fallit hoc in certis caſibus. 46. Dicitur, *regulariter loquendo.* Nam hinc in primis excipitur caſus, ſi Patronus intra debitum tempus à Jure definitum neminem præſentavit: tunc enim pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem

quem cœteroquin pertinet inſtitutio, *c. Cùm propter & c. Eam te de jure patr.* Deindè valet collatio, ſi Summus Pontifex de plenitudine poteſtatis conferat Beneficium, derogando expreſsè Juri patronatus, ut jam dictum *num.* 39. Idem accidit, quando Patroni in præſentando diſcordant, & præſentatus à majori eorum parte non poteſt ſine ſcandalo inſtitui: tunc enim Epiſcopus ordinabit Eccleſiam, ſicut meliùs eam ſecundùm Deum viderit ordinandam, *c. Quoniam eodem.*

Collatio Beneficii ſine conſēſu Patroni non eſt ipſo jure irrita ſed irritanda.

47. Dicitur ulteriùs in Concluſione, *poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari*. Siquidem collatio Beneficii extra dictos caſus abſque Patroni præſentatione facta, non eſt ipſo jure nulla & irrita, ſed tantùm poteſt per Patronum contradicentem irritari; ſi nempè is alium præſentet, aut expreſsè contradicat. Undè ſi terminus Patrono competens poſt collationem per Epiſcopum factam fuerit elapſus, non reclamante, nec contradicente Patrono, manet collatio omninò firma. Barboſa *p. 3. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 72. *n.* 171. citans plures alios.

Patronus nequit ſe ipſū præſentare.

48. CONCL. IV. Patronus quamvis ſit Clericus, & cæteroquin idoneus, ſe ipſum ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentare non poteſt: quia præſentatio ſui ipſius ſapit vitium ambitionis. Concordat illud D. Gregorii Papæ, ac refertur c. In ſcripturis 8. q. 1. *Sicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus. Et ſcriptum eſt: Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Hebr. 5.

Prælatus tamen poteſt Patrono conferre Beneficium.

49. Cæterùm ſi Prælatus, ad quem ſpectet inſtitutio, motu proprio vocet Clericum Patronum, eique conferat Beneficium vacans, in quo dictus Clericus habet Juſpatronatus, valebit collatio: quia tunc Patronus non cenſetur præſentare ſe ipſum aut Beneficio ſeſe ingerere; ſed Beneficium ſibi oblatum acceptare, adeòque in collationem ejus ſibi factam conſentire. Pirhing. *tit. de jure patr. n.* 92. Imò poſſet, hoc caſu Patronus Clericus procedere per viam deprecationis, & ſupplicationis, ac rogare Epiſcopum, ut ſibi conferre velit illud Beneficium; atque exindè poterit Ordinarius illum gratificando admittere. Barboſa *lib. 3. Juris Eccleſ. univ. c.* 12. *n.* 299. Abbas *in c. per noſtras de jure patr.* & alii.

Poſſunt plures Patroni unū ex ſe ipſis præſentare.

50. Inſuper ſi plures ſint Patroni, poſſunt illi ex ſe ipſis unum Clericum Compatronum nominare, & præſentare: nam quamvis Clericus Patronus non poſſit præſentare ſe ipſum, poteſt tamen præſentationi de ſe per Compatronos factæ conſentire. Gloſſa *in c. Conſuluit eodem*, Barboſa *p. 3. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 72. *n.* 91. & alii.

Patronus poteſt præſentare ſuos filios vel cōſanguineos.

51. CONCL. V. Nihilominùs non eſt prohibitum Patrono, ad Beneficium præſentare filios ſuos, aut alios conſanguineos. Ita Engel. *tit. de jure patr. n.* 3. cum communiori. Et meritò: tum, ne hi ſint deterioris conditionis, quàm alii, quorum parentes nullum fundarunt beneficium. Tum, ne ipſummet Jus patronatus, quod in favorem Fundatoris, ejuſque hæredum introductum eſt, in ipſorum odium retorqueatur; contra Reg. 61. Juris in 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*, cum concordantiis.

Quid juris, ſi plures ſint Patroni, & diſcordent in præſentādo?

52. CONCL. VI. Si plures ſint Patroni ejuſdem Eccleſiæ, vel Beneficii, & hi in præſentando diſcordent, aliis hunc, aliis alium præſentantibus, præfertur is, qui majoribus juvatur meritis, & plurium approbatur aſſenſu; modò id ſine ſcandalo fieri poſſit. Ita habetur *c. Quoniam de Jurepatr.* eſtque communis; Et quidem in tali caſu ſufficit præſentatio facta à majori parte reſpectu minorum partium, dummodò præſentatus cæteroquin ſit idoneus: veluti ſi ex ſex Patronis duo præſentent Titium, unus Sempronium, & tres Cajum, hi tres prævalent, ac præfertur Cajus, *arg. cit. c. Quoniam*, & notat ibidem Fagnanus *n.* 13. cum aliis. Additur verò, *modò id ſine ſcan-*

dalo

dalo fieri poſſit, propter dicta *num.* 46.

Præſertim ſi duo præſententur ab eis in pari numero.

53. CONCL. VII. Si autem duo ſint præſentati à pluribus Patronis in pari numero, vel ſi ex duobus Patronis unus præſentavit unum, & alter alterum, nemini eorum acquiritur jus petendi inſtitutionem. Ita Fagnanus *in c. Cùm autem nu.* 23. *eod.* & alii. Ratio eſt clara: quia ad hoc, ut præſentatus acquirat jus ad Beneficium, & conſequenter jus petendi inſtitutionem, requiritur, quòd Præſentatio ſit facta à majori parte Patronorum, *arg. cit. c. Quoniam de Jure patr.* ibi: *Si fortè in plures partes fundatorum ſe vota diviſerint, ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur aſſenſu.*

Patrono debetur honor,

54. CONCL. VIII. Præter jus præſentandi, ulteriùs Patrono Eccleſiæ debetur honor. Ita communis, & patet *ex c. Nobis de Jure pat.* ibi: *Pro fundatione quoque Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur*. Porrò honor Patrono debitus conſiſtit in præcedentia in Proceſſionibus, quatenus in Litaniis, ac aliis publicis Proceſſionibus debetur ipſi locus dignior præ aliis Laicis. Item quod is in Eccleſia ſua patronata debeat honorari per præcedentiam honorabilioris ſedis, & dignioris loci, atque anterioritatem in ſuſcipienda Pace, thurificatione, & aliis conſimilibus caſibus. Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccl. univ. c.* 12. *n.* 214. cum aliis.

Et qualis

Patrono competit jus defendendi Eccleſiam.

55. CONCL. IX. Inſuper competit Patrono jus, ſeu potius onus defendendi Eccleſiam. Ita habetur *c. Filiis* 16. *q.* 7. Undè Patroni munus eſt ut curam, & inſpectionem habeat quoad Eccleſiam, & ejus bona, ne malè alienentur, aut dilapidentur, & ſi quid in detrimentum Eccleſiæ fieri deprehenderit, neque Beneficiarius honeſta monitione præmiſſa deſiſtere velit, id Epiſcopo denuntiet, prout ibidem dicitur. Item ipſius munus eſt, ut Eccleſiam intra, & extra Judicium defendat, *tamquam ejus patronus & advocatus*: hoc quippè nomine ipſe appellatur in *c. Prætereà & c. Cùm autem & c. Nobis, de Jure patronat.* & alibi.

Quæ Patrono non liceant?

56. Non tamen debet Patronus veram aliquam juriſdictionem in Beneficiarium uſurpare; neque in iis, quæ ad Sacramentorum adminiſtrationem pertinet, ullatenus ſeſe ingerere; neque viſitationi ornamentorum Eccleſiæ, aut bonorum ſtabilium ſeu fabricarum proventibus ſe immiſcere (niſi id Patrono ex primæva inſtitutione, ac fundatione competat) ſed Epiſcopi ipſi hæc faciant, juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *de Ref. c.* 3. *circa fin.*

Patrono egenti ſuccurrendū ab Eccleſia.

57. CONCL. X. Tandem Patrono convenit, ut *ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia illi modeſtè ſuccurratur.* Ita his verbis habetur *cit. c. Nobis, de Jure pat. juncto c. Contra, & c. Quicumque* 16. *qu.* 7.

Et quomodo?

58. Dicitur notanter, *modeſtè ſuccurratur*, id eſt, habito reſpectu ad qualitatem perſonæ, ut benè explicat, & probat Gloſſa ibidem. Hinc Barboſ. *lib.* 3. *Jur. Eccleſ. univ. c.* 12. *nu.* 217. notat, quod tunc primùm Eccleſia teneatur dare alimenta Patrono pauperi, quando ſupereſt ultra id, quod neceſſarium eſt ad cultum Dei, atque Miniſtrorum alimenta. In quo caſu ſunt præſtanda Patrono alimenta in domo propria, non autem in ipſa Eccleſia: & quidem non ſolum pro ſe, ſed etiam pro uxore, filiis, atque familia: ac inſuper alimenta integra, id eſt, cibus, potus, veſtis, lectus, & alia omnia, quæ ſub alimentorum nomine continentur, dummodò (ut dictum) Eccleſiæ ſuppetant facultates.

DISTIN-

Digitized by Google

DISTINCTIO IV.

De Decimis.

QUÆSTIO I.

Quid ſint Decimæ, Primitiæ, & Oblationes.

Decimæ, quid?

1. CONCL. I. *Decimæ* ſunt pars decima omnium fructuum juſtè acquiſitorum, Deo in recognitionem ſui dominii univerſalis debita, atque Eccleſiæ Miniſtris quotannis exſolvenda. Ita in re communis, & deſumitur hæc definitio ex *c. Tua nobis de Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis dominii ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas, & primitias aſſeverans*: juncto *c. Decimas Deo 16. q. 7. & c. Ex transmiſſo, de Decimis*, cum concordantiis.

Decimarum ſolutio eſt actus Religionis & Juſtitiæ.

2. Undè colligitur, quod ſolutio Decimarum, quatenus ſolvuntur à Fidelibus ob Dei cultum, atque in ſignum ſupremi ejus dominii in omnes res, & quòd ab ipſo bona cuncta procedant, ſit actus virtutis Religionis: quatenus verò ſpectatur prout eſt debita Eccleſiæ Miniſtris, nobis ſpiritualia præbentibus, ſit actus Juſtitiæ.

Qui fraudant Decimas quomodo peccent

3. Hinc illi, qui fraudant Decimas, peccant & contra virtutem Juſtitiæ, & contra virtutem Religionis; crimenque committunt *Sacrilegii*, c. Decimas quas 16. q. 7. Inſuper fraudantes Decimas, tum *in c. Omnes decimę 16. q. 1. & c. Tua nobis, de Decimis* tum in Concil. Trid. *Seſſ. 25. cap. 12. de Reform.* excommunicari jubentur, ibi: *Cùm decimarum ſolutio debita ſit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt, &c. Qui verò eas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur: nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſolvantur.* Hactenus Concilium.

Jubentur excommunicari.

4. Cæterùm hæc Excommunicatio non eſt latæ, ſed primùm ferendæ ſententiæ; prout deſumitur ex ly, *excommunicentur*. Imò præmittendam eſſe trinam monitionem, antequàm infligatur, rectè cùm aliis notat Barboſa *in Collectaneis ad cit. locum Concilii Trid. n. 5.* & favet textus *c. Omnes decimæ 16. q. 7.*

Excommunicatio hæc non eſt latæ ſententię.

5. Inſuper, quod juſto Dei judicio frequenter in rebus temporalibus damna patiantur, qui Decimas dare negligunt; & è contrà, qui Decimas diligenter dant, non ſolùm ſanitatem corporis, ſed etiam cum temporali fructu bona Cæleſtia promereantur, &c. urgentiſſimis SS. Auguſtini, & Hieronymi, authoritatibus comprobatur *c. Revertimini, & c. Decimæ tributa 16. quæſt. 1.* Ubi D. Auguſtinus, *Serm. 219. de Tempore*, inter alia ſic loquens refertur: *Cùm Decimas dando & terrena, & cæleſtia poſſis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei juſtiſſima conſuetudo, ut ſi tu illi Decimam non dederis, tu ad decimam revoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti?*

Bona dantium, & mala non dantium Decimas.

Primitiæ, quid?

6. CONCL. II. *Primitiæ* appellantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborumque, Deo ut Largitori omnium bonorum in ſignum gratitudinis oblati. Ità deſumitur ex *capitul. 18. Numer.* ibi: *Univerſa frugum initia* (id eſt, Primitias) *quæ gignit humus*. Additur notanter, *quæ gignit humus*: nam in animalibus Primitiæ, recepto ſtylo S. Scripturæ, vocantur *Primogenita*. Undè patet diſcrimen inter Primitias, & Decimas: nam hæ ſunt decima pars omnium fructuum juſtè acquiſitorum, illæ verò fructus primi arborum, agrorumque & hujuſmodi.

Primogenita, quid? Et quomodo differat à Decimis?

7. Quæres, an extet præceptum aliquod offerendi Primitias?

Reſp. I.

An extet præceptum offerendi Primitias? Reſp. I. In Lege Moſaica extabat præceptum offerendi Primitias; uti patet *ex c.26. Deuteron.* ibi: *Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, pergeſque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit* &c. Itẽ Exodi 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum* & alibi. Quia verò Cæremonialia, & Judicialia veteris Legis per Chriſti mortem, atque prædicationem Evangelii, evacuata fuerunt; hinc remanet Quæſtio loquendo pro ſtatu Legis Evangelicæ; ad quam

Præſertim in Lege Evangelica? 8. Reſp. II. Olim quidem ex præcepto Juris Eccleſiaſtici aderat ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias; prout colligitur ex *c. Præter diſt.* 32. *& c. Decimas* 16.*q.*7. ac notat Gloſſa *in cap.*1.*verſ. In primitiis, de Decimis.* Hodiè tamen ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias in pleriſque locis per contrariam conſuetudinem ſublata eſt. Ita Pirhing. *tit. de Decimis*, *num.* 172. Suarez, Azorius, & alii paſſim.

Oblationes, quid? 9. CONCL. III. *Oblationum* nomen, quantùm ad propoſitum, accipitur pro illis oblationibus ſeu donis, quæ Fideles ad Altare offerunt inter Miſſarum ſolemnia. Ita deſumitur ex *c. Antiquus*, 10. *qu.*1. *& c. Omnis Chriſtianus*, *de conſec. diſt.* 1.

Oblationis nomen dupliciter accipitur. 10. Additur notanter, *quantùm ad propoſitum*. Siquidem Oblationis nomen interdum latè accipitur pro omni eo, quod offertur Eccleſiæ, ſive id fiat in vita, ſive in morte, ſive ſit quid mobile, ſive immobile, *arg. c. Videntes*, 12. *qu.*1. ibi: *Ipſæ res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur.* Quinimò oblationis nomen adeò largè acceptum, ipſas quoque Decimas & Primitias complectitur: verùm ſtrictè, & habito præſertim reſpectu ad communem modum loquendi, dicitur Oblatio, quod offertur Sacerdoti in Miſſa. Abbas *c. Cauſa, de Verb. ſignific.*

11. Quæres, an homines ad faciendas hujuſmodi Oblationes teneantur? Reſp. I. De ratione hujuſmodi Oblationum eſt, quod voluntariè offerantur: juxtà illud Exodi 25. *Ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas.* Et hinc regulariter loquendo iſtæ Oblationes non ſunt de præcepto, niſi in certis caſibus. Ita D. Thomas 2.2.*q.*86. *art.*1. Abbas *ad Rubric. Tit. de Parochiis*, & alii. *Oblationes, an ſint de præcepto faciendæ.*

12. Additur notanter, *niſi in certis caſibus.* Etenim, ſi miniſtri Eccleſiæ indigeant, neque habeant aliundè, unde ſuſtententur, tenentur Parochiani Jure naturali, & Divino, ad Oblationes Presbyteris indigentibus faciendas: nam ex quo Sacerdos impendit ſpiritualia, debet conſequi temporalia: *Dignus enim eſt operarius cibo ſuo*, Matth. 10. Unde, quamvis Sacerdos ob hoc non debeat ſubtrahere ſpiritualia, tamen Superior debet Parochianos compellere ad præſtandas has oblationes juris remediis. Abbas *loc. cit.* Covarruvias *lib.*1. *var. reſ. cap.* 17.*n.*3. & alii. *Quid, ſi Miniſtri Eccleſiæ indigeant.*

13. Deindè tenentur Parochiani ad faciendas Oblationes, ubi hoc habet conſuetudo. Siquidem in multis locis conſueverunt Parochiani, præſertim diebus Dominicis & aliis præcipuis Feſtis, facere ejuſmodi Oblationes, juxta *can. Omnis Chriſtianus, de conſec. diſt.*1. Atqui Fideles tenentur, poſſuntque cogi ad obſervandas laudabiles conſuetudines, *c. Ad apoſtolicam, de Simon.* & ampliùs, de Oblationibus oſtendit Hoſtienſis *in Summa, tit. De Parochis*, §. *In tertia.* Et quidem in hiſce caſibus adhuc Oblatio remanet quodammodò voluntaria, ſaltem quoad quantitatem, vel ſpeciem rei oblatæ. *Vel id habeat conſuetudo loci?*

QUÆSTIO II.

Quo jure, & ex quibus rebus ſolvendæ ſint Decimæ?

14. CONCL. I. Decimæ ſecundùm ſubſtantiam ſpectatæ, quatenus videlicet ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ, ad *Decimæ, an debeantur Jure Divino?*

ad ipſorum ſuſtentationem requiſitum, debentur ipſis Jure naturali, ac Divino: quatenus verò ſpectantur ſecundùm quotam, ſive determinationem ſuam (id eſt, quod debeat dari ipſamet pars decima fructuum) tempore Legis Moſaicæ debebantur Jure Divino poſitivo: tempore verò Legis Evangelicæ Jure duntaxat Eccleſiaſtico, licèt antiquiſſimo, utpotè ab Apoſtolis derivato. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. & alii paſſim, paucis exceptis. Ratio primæ partis deſumitur ex cit. verbis Chriſti, Matt. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum concordantiis. Altera verò pars, loquens de Lege Moſaica, patet ex *c.* 27. *Levit.* & aliis pluribus locis.

Præſertim in Lege Evangelica. 15. Tandem ultima pars; ſeu quòd in Lege Evangelica debeantur Decimæ ſecundùm quotam ſpectatæ Jure Eccleſiaſtico, patet tum ex pluribus textibus Juris Canonici jam allegatis, vel in progreſſu allegandis. Tum ex eo: quia, ſi Decimæ ſimpliciter eſſent Juris Divini, non poſſet earum obligatio tolli per privilegium Summi Pontificis, aut contrariam conſuetudinem: atqui hoc fieri poſſe, patebit ex dicendis *Quæſt. IV.*

Quomodo ipſa dicātur veteri conſtitutione Divina? 16. Nec dicas. In Iure Canonico *c. Parochianos, de Decimis*, expreſſè dicitur; *Decimæ non ab homine, ſed ab ipſo Deo ſunt inſtitutæ*: juncto c. Tua, eod. ibi: *Decima divina conſtitutione debentur*; ergo non ſolùm Jure Eccleſiaſtico. *Reſp.* enim, hujuſmodi authoritates vel accipiendas eſſe de Decimis ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſpectatis, & quatenus ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ.. Vel dicendum, quòd velint Decimas Iure Divino deberi, non directè ac immediatè pro ſtatu Legis Evangelicæ; ſed ſolùm remotè ac occaſionaliter, quatenus ad imitationem Legis Divinæ, pro veteri Teſtamento ſtatutæ, ad neceſſariam Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, per Conſtitutionem Eccleſiaſticam ſunt denuò conſtitutæ.

17. Quòd ſi dicas. Cæremonialia veteris Legis jam ſunt evacuata, & de facto illicita obſervatu *c. Majores, de Baptiſmo*. Reſp. cum Doctore Angelico *loc. cit.* Præceptum de ſolutione Decimarum non fuiſſe cæremoniale, ſed partim morale, partim judiciale. Et quatenus morale, fuit inditum à Lege naturali, atque à Chriſto in Lege Evangelica renovatum, Matth. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum concordantiis. Quatenus verò judiciale erat, nempè ſecundum quotam, ſeu quoad determinationem decimæ partis, eſt renovatum auctoritate Eccleſiæ: ſicque illud de facto obligat ex vi novi præcepti Eccleſiaſtici. (a) *Solvitur inſtantia contra Decimas.*

18. CONCL. II. Spectato Jure communi debentur Decimæ ex omnibus, quæ licitè acquiruntur. Ita habetur *c. Ex tranſmiſſa de Decimis*, & ibi: *Fidelis homo de omnibus quæ licitè poteſt acquirere, Decimas erogare tenetur*; & alibi dicitur, *quæ licitè acquiruntur*; nam de acquiſitis per furta, ſimoniam, uſuras, opus meretricium, ac hujuſmodi, Decimæ non debentur; imò nec poſſunt recipi, ne Clerici cenſeantur approbare peccatum alterius, ut notat Gloſſa *ibidem verſ. licitè*; Hinc c. Non eſt putanda, 1. q. 1. notanter dicitur, *Honora Dominum de tuis juſtis laboribus*.

(a) Vide Dicta tr. 2. Diſt. 2. n. 9. & 10. *Decimæ ex quibus debeantur?*

19. Additur autem, *ſpectato Iure communi*. Siquidem variis ex cauſis hæc obligatio ſolvendi Decimas, utpotè ex Iure Eccleſiaſtico proveniens, tolli poteſt, & aliquis (b) a præſtatione Decimarum eximi, vel ex parte, vel etiam in totum: dummodò Miniſtri Eccleſiæ aliunde congruam habeant ſuſtentationem, ut putà ex ſufficientibus redditibus, Fundatione Eccleſiæ, Obligationibus, aut Legatis piis. *Declaratur hoc.*

(b) Ut dicetur quæſt. 4. per totū.

Decimarum diviſio. 20. CONCL. III. Decimæ dividuntur in prædiales, perſonales, & mixtas. Ita communis. Si quidem, quantùm eſt de jure communi, debentur Decimæ *de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiā militia, de venatione & de omnibus bonis*; prout his ipſis verbis

bis habetur c. *Non eſt, de Decimis*; cum concordantiis. Itaque.

Decimæ prædiales Perſonales, &

21. *Decimæ prædiales* ſunt, quæ perſolvuntur ex prædiorum, aut arborum fructibus, obventionibus molendinorum, vel ædium locatarum, & hujuſmodi. *Perſonales* dicuntur, quæ ex rebus, quas quiſque ſibi induſtria & opera ſua acquirit, perſolvuntur; v. g. ex lucro honeſtæ negotiationis, venationis, militiæ, &c. *Decimæ mixtæ* vocantur illæ, quæ partim prædiales, partim perſonales ſunt: cujuſmodi ſunt quæ debentur ex fructibus pecorum, veluti ex fœtu, lana, lacte, &c.

Mixtæ, quæ?

Decimæ prædiales, & perſonales quomodò, & quibus ſolvendæ.

22. Porrò Decimæ prædiales differunt à perſonalibus, quòd illæ ſtatim, atque collectæ ſunt, ſolvi debeant: & quidem integræ abſque deductione impenſarum, quæ fieri ſolent in colendis fructibus, *arg. c. Cùm ſint homines, & c. Tua nobis, & c. Paſtoralis; eod.* Econtra Decimæ perſonales ſolvuntur deductis priùs expenſis, utpotè eum reſiduum duntaxat cenſeatur eſſe fructus, ſeu lucrum, *cit. c. Paſtoralis*. Inſuper Decimæ prædiales ſunt ſolvendæ Parocho, in cujus Parochia fructus creſcunt, & colliguntur, quamvis colonus alibi habitet: Perſonales autem ſolvuntur Eccleſiæ, ſeu Parocho, in cujus Parochia quis audit Divina, & percipit Sacramenta Eccleſiaſtica; niſi conſuetudine, conventione, aut privilegio aliud fieri oporteat, *cit. c. Cùm ſint homines, de Decimis.*

QUÆSTIO III.

Quibus ſolvendæ ſint Decimæ?

Antiquitùs Decimæ ſolvebantur Eccleſiæ, per Epiſcopos Clericis diſtribuendæ.

23. QUæſtio præſens procedit præcipuè pro moderno ſtatu, quo facta ſupponitur diviſio bonorum Eccleſiaſticorum in quatuor partes (e) ipſarumque diſtinctio Parochiarum: nam anteà Decimæ debebantur Eccleſiæ, ſive cœtui Clericorum in communi, & præſtabantur Epiſcopis cujuslibet Diœceſis, qui eas inter Clerum & Miniſtros ſuæ Eccleſiæ, pro cujuslibet meriti & neceſſitate, juſtè fideliterque diſtribuere tenebatur, *arg. c. Epiſcopus, & c. Præcipimus 12. q. 1. juncto c. Decimas 16. q. 7.* cum concordantiis.

(e) Ut dictum Tr. 7. Diſt. 4. num. 30.

Tunc ſoli Epiſcopi erant Parochi: ſecùs de facto.

24. Siquidem Epiſcopi ſoli pro illo tempore erant Parochi, quibus totius plebis Diœceſanæ cura imminebat: cæteri autem Presbyteri, veluti ipſorum Coadjutores, ad nutum eorumdem Epiſcoporum modò in hac, modò in illa parte Diœceſis Paſtorale Officium exercebant, *arg. cap. in novo, diſt. 21.* & notant Barboſa *l. 3. Juris Eccleſiaſt. univ. cap. 26. §. 2. nu. 4.* Poſtmodùm verò, facta illa redditüum Eccleſiaſticorum diviſione, Parochiæ ſingulæ ſingulis Presbyteriis fuerunt conſtitutæ, ſingulisque Parochiis propria territoria per ſuos terminos aſſignata, in quibus cuilibet Presbytero tota ſuæ Parochiæ cura remaneret, prout habetur *c. Eccleſias 13. q. 1.* Et de hoc tempore, ſive poſt diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum, & Parochiarum diſtinctionem loquendo, ſit

Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialē.

25. CONCL. I. De Jure communi Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem; ſuntque perſolvendæ Rectoribus illarum Eccleſiarum Parochialium, intra quarum fines prædia illa ſita ſunt. Ita communis: & habetur clarè c. Cùm contingat, de Decimis, ibi: *Cùm perceptio Decimarum ad Parochiales Eccleſias de jure communi pertineat.* Concordat textus c. Cùm in tua, eod. ibi: *Alioquin Parochialibus Eccleſiis exolvantur, ad quæ de jure communi ſpectat perceptio decimarum.*

Et habet ſuper iis Parochus fundatā intentionem.

26. Et hoc adeò verum eſt, quòd Parochus loci habeat pro ſe fundatam in jure intentionem ſuper omnibus Decimis intra limites ſuæ Parochiæ exiſtentibus; ita ut præſumatur, Decimas ad ipſum pertinere, niſi adverſarius, quicunque ille ſit, oppoſitum oſtenderit, *arg. c. A nobis, eod.* Proindè propter iſtam Juris aſſiſtentiam, Parochus non tenetur aliter probare, Decimas ſibi compete-

re;

Digitized by Google

QUÆSTIO II.

Quotuplex Jus patronatus, & quomodo Eccleſiaſticum differat à Laicali.

Ius patronat. ſ variè dividitur.

19. CONCL. I. Jus patronatus variè dividitur, videlicet in hæreditarium, & familiare; in activum, & paſſivum; in perſonale, ac reale. Ita communis, & probatur inductione.

Ius patronatus hæreditarium, ac familiare.

20. *Jus patronatus hæreditarium* dicitur, quod tranſit ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos. *Jus patronatus familiare*, ſeu *gentilitium* è contrà eſt, in quo tantùm ſuccedunt illi, qui ſunt de ſanguine, & Familia Fundatoris: quæ diviſio patet ex dictis *n.* 8.

Activum, & paſſivum.

21. *Jus patronatus activum* vocatur, quando Patronus poteſt præſentare ad Beneficium: & de hoc impræſentiarum agitur. *Jus patronatus paſſivum* eſt, quando certi ex aliqua Familia (dummodò idonei adſint) excluſis extraneis debent ad Beneficium præſentari, & admitti: prout accidit in Beneficiis patrimonialibus, de quibus ſupra *Diſtin.* 1. *num.* 12.

Perſonale, ac reale quid?

22. *Jus patronatus perſonale* eſt, quod cohæret perſonæ Fundatoris, vel ejus hæredis, ubicunque locorum exiſtat. *Reale* verò quod cohæret certo loco, utputà Caſtro, Prædio, Monaſterio, ac hujuſmodi, & hoc tranſit ad quemcunque talis loci poſſeſſorem.

Ejus præcipua diviſio eſt in

23. CONCL. II. Nihilominùs præcipua diviſio Juris patronatus eſt in Eccleſiaſticum, & Laicale. Ita communis; atque deſumitur ex *c. Cùm autem de Jure patr.* cum concordantiis.

Ius patronatus Eccleſiaſticum, &

24. *Jus patronatus Eccleſiaſticum* eſt, quod perſonæ Eccleſiaſticæ competit ratione Eccleſiæ, vel Dignitatis, aut Beneficii Eccleſiaſtici. Et tale cenſetur etiam eſſe illud Jus patronatus, quod primitùs fuit laicale poſteà verò à Laico fuit conceſſum Eccleſiæ, Capitulo, Monaſterio, vel cuipiam Beneficio: nam quia illud vi talis donationis jam competit Eccleſiæ, impoſterùm cenſebitur Eccleſiaſticum, & non laicale, ut habetur *cap. un. de Jure patron. in* 6.

Laicale & quid?

25. *Jus patronatus laicale* dicitur quod alicui ſive Laico, ſive Clerico, competit ratione proprii patrimonii, vel ſucceſſionis paternæ, aut alterius tituli ſæcularis; non verò ratione Eccleſiæ, aut Beneficii Eccleſiaſtici, *arg. cap. Cùm dilectus*, juncta Gloſſa *verſic. Tanquam laicus eod.*

Ius patronatus mixtum, quid?

26. His additur communiter tertium membrum, ſcilicet *Jus patronatus mixtum*; eſtque illud, quod partim nomine Eccleſiæ ad Clericum, & partim ex alio titulo ad ipſum, vel ad Laicum ſpectat, ac proindè eſt mixtum ex utroque: quale eſt, ſi Eccleſia fundavit ex ſuis bonis aliam Eccleſiam, eamque Laicus dotavit, vel è contrà.

Et quomodo reguletur?

27. Porrò hujuſmodi Juri patronatus mixto illud eſt ſpeciale, quòd reguletur in particularibus caſibus, vel ut Eccleſiaſticum, vel ut laicale, prout exigit qualitas caſus magis privilegiata, magiſque favens Patronatui. Gloſſa *cap.* 1. *verſ. Eccleſiaſticus de Jure patron. in* 6. Cavarruvias *Practic. Quæſt. cap.* 36. *nu.* 5. & Fagnanus *cap. Cùm propter nu.* 26. *& ſeqq. de Jure patronat.* cum communi. Ratio eſt: quia, ſi non privilegiatus in materia individua, ſive inſeparabili, concurrat cum privilegiato, illius privilegio utitur, *arg. l. Si communem ff. Quemadmodum ſervitutes amittantur, &c.* Ubi hoc conceditur habenti rem communem cum pupillo. Quinimò generaliter in individuis privilegium uni ex ſociis conceſſum, porrigitur ad omnes, juxta Gloſſam *fin. l.* 1. *C. de Diverſis Reſcriptis*, ac pluribus exemplificat Fagnanus *l. c. num.* 53. *& ſeqq.*

28. CONCL. III. Inter Jus patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale multiplex datur diſcrimen. Nam in pri-

Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale, differunt. I In tempore Patronis ad præſentandum conceſſo.

primis (præter diſcrimen, quod ſumitur ex utriuſque definitione) differunt, quòd Patronus Eccleſiaſticus habeat ſex menſes ad præſentandum, Laicus verò quatuor tantum, *c. Eam te, & c. Cùm propter, de jure patron. & clariſſimè c. un. eod. in 6.* Quòd ſi verò Jus patronatus ſit mixtum, & unus Patronus eſt Eccleſiaſticus, alter Laicus, omnes ratione communionis habent ſemeſtre: nam propter communionem, non privilegiatum ſortitur naturam privilegiati, juxta dicta *num præced.*

Et quæ circa hoc notanda.

29. Cæterùm iſtud tempus ſex, vel quatuor menſium, incipit currere non à die vacationis Beneficii, ſed à die notitiæ dictæ vacationis, quam habent, vel conſiderata temporis, ac locorum diſtantia, habere præſumuntur Patroni; prout in ſimili dicitur *c. Quia diverſitatem, de Conceſſ. Præbend.* Quòd ſi hoc elapſum fuit, & Patronus, ſive Laicus, nullum præſentavit ad Beneficium vacans, vel quia neglexit, vel quia, ſi plures ſint Patroni, lis de Jure patronatus inter eos orta eſt, & priùs necdum deciſa: ſtatim elapſo illo tempore pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem ſpectat inſtitutio; *arg. c. Cùm propter, & c. Eam te, de jure patron.* Et meritò: ne propter negligentiam, vel diſcordiam Patronorum, Eccleſia diutiùs deſtituta Rectore, patiatur diſpendium aliquod.

II. Patronus Eccleſiaſticus nequit variare, ſicut Laicus.

30. Secundò differunt: quia ſi Patronus Eccleſiaſticus idoneum præſentavit, non poteſt ampliùs variare, ſeu alium præſentare; quòd ſi fecerit, nihilominùs præfertur ille, qui primò eſt præſentatus, *text. clar. c. Cùm autem, eodem.* Econtrà Patronus Laicus præſentato uno, vel pluribus, poteſt adhuc variare, ac intra quadrimeſtre alium præſentare; non quidem privativè, ſeu ex toto recedendo à priori, ſed accumulativè, ſeu adjungendo ſecundum primo; *arg. c. Cùm autem, & c. Paſtoralis, de Jure patr. & Clem. Plures, eod.* ac tenet Fagnanus *cit. cap. Cùm autem, num. 6.* cum communi.

Ratio diſparitatis.

31. Cur autem Laicis Patronis permiſſum ſit variare in præſentando, non item Eccleſiaſticis, multiplex ſolet dari ratio. Placet præ cæteris ea, quam affert Pirhing. *tit. de Jurepatronat. numer.* 163. & 140. quia præſentatio Patroni Eccleſiaſtici, utpotè nomine Eccleſiæ facta, habet vim Electionis, ut poſt Innocentium, & Abbatem, paſſim tenent Doctores: ergo ſicuti eligentes publicato ſcrutinio variare non poſſunt, *cap. Publicato, de Electìon.* ita nec Clerici præſentantes. Accedit, quod hi nomine, & jure Eccleſiæ, tales actus quaſi ex officio exerceant: ideòque, cùm officio ſuo ſemel functi ſunt, acquieſcere debent; prout in ſimili dicitur de collatione, *c. Si tibi abſenti, de Præbend. in 6.* Secùs eſt de Patrono Laico: nam is ſuo proprio jure, & nomine præſentat. Accedit ulterius, quòd Patronus Laicus ſit minùs expertus circa Eccleſiaſtica, quàm Clericus, utpotè qui debet eſſe magis diſcretus, & ampliùs ſcire Jura: ſimulque, quòd Laicus habeat minùs tempus ad præſentandum, quàm Clericus. Unde non mirum, quòd ille poſſit variare; & quia gravatur minori temporis ſpatio, relevetur in iſto.

Quid juris, ſi plures à Patrono laico præſententur?

32. Porrò ſi duo ſimul, aut ſucceſſivis temporibus à Patrono laico ſint cumulativè præſentati, tenetur ex iiſdem Epiſcopus præeligere digniorem: adeò, ut non ſit locus gratificationi, ſed peccet contra juſtitiam eligendo minùs dignum: quamvis poſt factum ſuſtineatur electio de digno, omiſſo digniori, nec liceat poſthabito appellare, ut litium occaſiones amputentur. Fagnanus *loc. cit. num.* 28. & *ſeq.* citans alios, & deſumitur ex *cap. Conſtitutis, de Appellation.* juncto *cap. Paſtoralis, de Jure patronat.* (a) Quod ſi verò ambo præſentati videantur æquè idonei, vel ſit dubium,

(a) Adde dict. Tr. XI. diſt. ...n. 36. & 64.

bium, quiſnam ex iis ſit dignior, tunc illud judicio Epiſcopi relictum eſt, *text. clar. c. Cum autem eodem*. Eſtque, ſtante pari dignitate, locus gratificationi, adeò ut Epiſcopus poſſit eligere, quem maluerit, juxta Gloſſam ibidem *verſ. Judicio*, & alios.

III. Si Eccleſiaſticus præſentet indignum, perdit jus præſentã di: ſecus in Laico

33. Tertiò differunt Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale: quia ſi Patronus Eccleſiaſticus ſcienter præſentet indignum, ipſo jure privatus eſt ea vice poteſtate præſentandi, & ad proximum Superiorem, ad quem ſpectat inſtitutio, devolvitur libera collatio Beneficii. Secùs eſt in Patrono laico: nam licèt is præſentet indignum, non eſt privatus jure præſentandi pro ea vice, ſed jubendus eſt alium præſentare, *arg. c. Cùm vos, de Officio Judicis ordin.* juncta gloſſa *ibidem*, *verſ. Minùs idonea*. Ratio hujus eſt eadem, quæ *num.* 31. allata fuit.

IV. Legatus à latere nō poteſt conferre Beneficia juris patronatus.

34. Quartò differunt: quia Legatus à latere Summi Pontificis poteſt conferre Beneficium Juris patronatus Eccleſiaſtici abſque conſenſu, & præſentatione Patroni Eccleſiaſtici; ſecùs eſt de Beneficio Juris patronatus laici: nam hoc abſque conſenſu Patroni nequit conferre, *arg. c. Cum dilectus*, *de jure patronat.* & ampliùs explicat Gloſſa *ibidem*, *verſ. Quempiam præſentare*.

Huic Papa nō derogat, niſi id exprimat.

35. Quinimò generaliter Papa non cenſetur velle derogare Juripatronatus Laicorum, niſi hoc exprimat. Fagnanus *c. Quoniam*, *num.* 10. *de jurepatronat.* poſt Gloſſam proximè citatam, & alios. Accedit ratio: quia Laici acquirunt Jus patronatus ratione proprii patrimonii, quando fundarunt, ædificarunt, vel dotarunt Eccleſiam; unde non eſt æquum, ut jure inde quæſito facilè priventur, ſicque retrahantur ab aliis piis fundationibus: ſecùs eſt in Patrono Eccleſiaſtico, cui jus hoc competit non ob proprium patrimonium, ſed ratione Eccleſiæ.

36. Et ob eandem rationem Legatus nequit conferre Beneficium Juris patronatus mixti (id eſt, partim ad Clericum nomine Eccleſiæ, & partim ad Laicum ſpectantis) ne ex ſocietate cum Clerico Patronus laicus in re individua præjudicium, & incommodum ſentiat, contrà Reg. 22. Juris in 6. *Non debet aliquis alterius odio prægravari*, & Doctores paſſim. Quinimò, quia non privilegiatum propter communionem ſortitur naturam privilegiati, privilegium Patrono laico competens ne ipſo invito poſſit Legatus Beneficium conferre, etiam Patrono Eccleſiaſtico communicatur, juxta dicta *num.* 27.

Quid de Beneficio Juris patronatus mixti.

Magis dignum trahit ad ſe minùs dignū, quomodo?

37. Nec obſtat illud commune dictum; *Magis dignum trahit ad ſe minùs dignum*, *arg. l. quæ religioſis, ff. de Rei vindicatione*: atqui Jus patronatus Eccleſiaſticum eſt magis dignum quàm laicale; ergo. Reſp. enim cum communi, dictum illud procedere tantùm quoad commoda, & privilegia, non verò quoad damna, odia, & pœnas.

In mixtis non ſemper attenditur dignius quando?

38. Quòd ſi urgeas: Hermaphroditus æſtimatur fœminei ſexus, quando hic prævalet in ipſo, *l. Quæritur ff. de Statu hominum*; & tamen ſexus virilis eſt dignior, & magis prodeſt: ergo in mixtis non ſemper attenditur, quod dignius eſt, magiſque prodeſt, ſed quod eſt potentius. Reſp. diſtinguendo conſequens: ergo in mixtis naturalibus non ſemper attenditur, quod dignius eſt, conceditur: in mixtis, quæ ſunt talia Juris miniſterio, negatur. Nam in his Jus fingit, illud eſſe potentius, & dignius, quod magis prodeſt, & jus alterius non lædit. Fagnanus *loc. cit. num.* 65.

V. Papa per ſimplicem conceſſionem &c. derogat Juri patronatus Eccleſiaſtico, non laico.

39. Quintò differunt, quod ſimplici conceſſione, unione, aut reſervatione alicujus Beneficii per Papam facta, derogetur Juri patronatus Eccleſiaſtico, non verò laico; niſi expreſſa, & ſpecialis mentio fiat de hoc, Pirhing. *de Jurepatron. num.* 133. eſtque communis aliorum. Ratio eſt: quia quamvis Papa poſſet etiam Juri patronatus laicorum Fundatorum derogare, utpote cùm hoc ipſis

Fun-

Digitized by Google

Fundatoribus ex gratia ſit conceſſum ab Eccleſia, non tamen huic adeò facilè derogare ſolet; partim, ne domini ſæculares à piis ſundationibus retrahantur, ſi paſſim eorum juribus derogetur; partim, quia Prælati Eccleſiarum, ſicuti plus juris habent in bona Eccleſiaſtica quàm laicalia, ita etiam in Patronatus Eccleſiaſticos, utpotè ex Eccleſiaſticis bonis originem trahentes, quàm in Patronatus laicales. Concordant dicta *n.* 34. & 35.

Limitatur hoc poſterius. 40. Notant tamen Doctores, hanc doctrinam in quarta, & quinta differentia allatam, habere locum duntaxat in Jure patronatus Laicis competente ex fundatione, ædificatione vel dotatione; non verò in eo, quòd convenit ipſis ex ſpeciali gratia, privilegio, vel præſcriptione. Cùm enim in his deficiant rationes proximè allatæ, eiſdem cenſetur ſufficienter derogatum per clauſulam generalem, *Ad cujuſcunque patroni præſentationem pertineat.*

VI. Jus patronatus Eccleſiaſticum, & laicale differunt quoad Concurſum. 41. Ultimò differunt Jus patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale, quoad Concurſum: nam huic quoad Parochiales Eccleſias, etiamſi ſint Juris patronatus Eccleſiaſtici, præmittendus eſt, juxta Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 18. *de Ref.* Secùs eſt de Parochiis, quæ ſpectant ad Jus patronatus Laicorum: nam tunc non eſt locus Concurſui, ſed is ſolus examinari debet, quem Patronus laicus præſentavit, & ſi dignus reperiatur, inſtitui.

A Concurſu, quæ aliæ Parochiæ exceptæ. 42. Notat tamen Engel. *tit. de Præbend. num.* 67. per Bullam B. Pii V. *Ad exequendum* (& habetur tom. 2. Bullarii Romani, *Conſtit.* 47. *dicti Pontif.*) à præfato Concurſu eſſe exceptas Parochias Monaſteriis, vel aliis Eccleſiis incorporatas, in quibus non propriè Parochus, ſed Vicarius ponendus eſt.

QUÆSTIO III.

De jure præſentandi, aliiſque juribus Patrono competentibus.

43. CONCL. I. Patrono ſive Eccleſiaſtico ſive Laico præcipuè quatuor jura competunt in Beneficio Eccleſiaſtico, reſpectu cujus habet Jus patronatus; videlicet jus præſentandi, præcedendi, defendendi Eccleſiam, atque ut ex bonis Eccleſiæ eidem indigenti modeſtè ſuccurratur. Ita habetur *c. Nobis de jure patr.* & Complectitur Gloſſa ibidem hiſce verſiculis. *Patrono quatuor jura competunt, quæ?*

Patrono debetur honos, onus, utilitaſque.
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

44. CONCL. II. Jus præſentandi Clericum idoneum ad Beneficium Eccleſiaſticum, ſive ſimplex, ſive curatum, poſtquàm vacaverit, adeò competit Patrono, ut Epiſcopus, vel is, ad quem ſpectat inſtitutio, teneatur eundem cæteroquin habilem admittere, atque in dicto Beneficio inſtituere. Ita deſumitur ex *cit. c. Nobis de Patron.* Dicitur *Clericum idoneum.* Nam ſi hic ſit indignus, Patronus laicus tenetur alium præſentare: Patronus verò Eccleſiaſticus pro ea vice privatur jure præſentandi, ut dictum *n.* 23. *Jus præſentandi, quomodo competat Patrono?*

45. CONCL. III. Beneficium Eccleſiaſticum ſine conſenſu, & voluntate Patroni, regulariter loquendo conferri nequit, & ſi de facto collatum ſit alteri, quàm illi, quem Patronus præſentavit, poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari, ipſoque inſtante debebit is, qui ſine ſuo conſenſu inſtitutus fuit, amoveri. Ita ſtatuitur. *Ex inſinuatione de jure patr.* juncto *c. Decernimus* 16. *q.* 7. *Beneficiũ ſine cõſenſu Patroni regulariter nequit conferri.*

46. Dicitur, *regulariter loquendo.* Nam hinc in primis excipitur caſus, ſi Patronus intra debitum tempus à Jure definitum neminem præſentavit: tunc enim pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem *Fallit hoc in certis caſibus.*

quem cæteroquin pertinet inſtitutio, *c. Cùm propter & c. Eam te de jure patr.* Deindè valet collatio, ſi Summus Pontifex de plenitudine poteſtatis conferat Beneficium, derogando expreſsè Juri patronatus, ut jam dictum *num.* 39. Idem accidit, quando Patroni in præſentando diſcordant, & præſentatus à majori eorum parte non poteſt ſine ſcandalo inſtitui: tunc enim Epiſcopus ordinabit Eccleſiam, ſicut meliùs eam ſecundùm Deum viderit ordinandam, *c. Quoniam eodem.*

Collatio Beneficii ſine conſenſu Patroni non eſt ipſo jure irrita ſed irritanda.

47. Dicitur ulteriùs in Concluſione, *poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari.* Siquidem collatio Beneficii extra dictos caſus abſque Patroni præſentatione facta, non eſt ipſo jure nulla & irrita, ſed tantùm poteſt per Patronum contradicentem irritari; ſi nempè is alium præſentet, aut expreſsè contradicat. Undè ſi terminus Patrono competens poſt collationem per Epiſcopum factam fuerit elapſus, non reclamante, nec contradicente Patrono, manet collatio omninò firma. Barboſa *p. 3. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 72. n. 171.* citans plures alios.

Patronus nequit ſe ipſum præſentare.

48. CONCL. IV. Patronus quamvis ſit Clericus, & cæteroquin idoneus, ſe ipſum ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentare non poteſt: quia præſentatio ſui ipſius ſapit vitium ambitionis. Concordat illud D. Gregorii Papæ, ac refertur c. In ſcripturis 8. q. 1. *Sicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus. Et ſcriptum eſt: Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Hebr. 5.

Prælatus tamen poteſt Patrono conferre Beneficium.

49. Cæterùm ſi Prælatus, ad quem ſpectet inſtitutio, motu proprio vocet Clericum Patronum, eique conferat Beneficium vacans, in quo dictus Clericus habet Juſpatronatus, valebit collatio: quia tunc Patronus non cenſetur præſentare ſe ipſum aut Beneficio ſeſe ingerere; ſed Beneficium ſibi oblatum acceptare, adeòque in collationem ejus ſibi factam conſentire. Pirhing. *tit. de jure patr. n. 92.* Imò poſſet, hoc caſu Patronus Clericus procedere per viam deprecationis, & ſupplicationis, ac rogare Epiſcopum, ut ſibi conferre velit illud Beneficium; atque exindè poterit Ordinarius illum gratificando admittere. Barboſa *lib. 3. Juris Eccleſ. univ. c. 12. n. 299.* Abbas *in c. per noſtras de jure patr.* & alii.

Poſſunt plures Patroni unum ex ſe ipſis præſentare.

50. Inſuper ſi plures ſint Patroni, poſſunt illi ex ſe ipſis unum Clericum Compatronum nominare, & præſentare: nam quamvis Clericus Patronus non poſſit præſentare ſe ipſum, poteſt tamen præſentationi de ſe per Compatronos factæ conſentire. Gloſſa *in c. Conſuluit eodem*, Barboſa *p. 3. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 72. n. 91.* & alii.

Patronus poteſt præſentare ſuos filios vel conſanguineos.

51. CONCL. V. Nihilominùs non eſt prohibitum Patrono, ad Beneficium præſentare filios ſuos, aut alios conſanguineos. Ita Engel. *tit. de jure patr. n. 3.* cùm communiori. Et meritò: tum, ne hi ſint deterioris conditionis, quàm alii, quorum parentes nullum fundarunt beneficium. Tum, ne ipſummet Jus patronatus, quod in favorem Fundatoris, ejuſque hæredum introductum eſt, in ipſorum odium retorqueatur; contra Reg. 61. Juris in 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*, cum concordantiis.

Quid juris, ſi plures ſint Patroni, & diſcordent in præſentando?

52. CONCL. VI. Si plures ſint Patroni ejuſdem Eccleſiæ, vel Beneficii, & hi in præſentando diſcordent, aliis hunc, aliis alium præſentantibus, præfertur is, qui majoribus juvatur meritis, & plurium approbatur aſſenſu; modò id ſine ſcandalo fieri poſſit. Ita habetur *c. Quoniam de Jurepatr.* eſtque communis; Et quidem in tali caſu ſufficit præſentatio facta à majori parte reſpectu minorum partium, dummodò præſentatus cæteroquin ſit idoneus: veluti ſi ex ſex Patronis duo præſentent Titium, unus Sempronium, & tres Cajum, hi tres prævalent, ac præfertur Cajus, *arg. cit. c. Quoniam*, & notat ibidem Fagnanus *n. 13.* cum aliis. Additur verò, *modò id ſine ſcandalo*

dalo fieri poſſit, propter dicta *num.* 46.

Præſertim ſi duo præſententur ab eis in pari numero.

53. CONCL. VII. Si autem duo ſint præſentati à pluribus Patronis in pari numero, vel ſi ex duobus Patronis unus præſentavit unum, & alter alterum, nemini eorum acquiritur jus petendi inſtitutionem. Ita Fagnanus *in c. Cùm autem nu.* 23. *eod.* & alii. Ratio eſt clara: quia ad hoc, ut præſentatus acquirat jus ad Beneficium, & conſequenter jus petendi inſtitutionem, requiritur, quòd Præſentatio ſit facta à majori parte Patronorum, *arg. cit. c. Quoniam de Jure patr.* ibi: *Si fortè in plures partes fundatorum ſe vota diviſerint, ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur aſſenſu.*

Patrono debetur honor,

54. CONCL. VIII. Præter jus præſentandi, ulteriùs Patrono Eccleſiæ debetur honor. Ita communis, & patet *ex c. Nobis de Jure pat.* ibi: *Pro fundatione quoque Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur.* Porrò honor Patrono debitus conſiſtit in præcedentia in Proceſſionibus, quatenus in Litaniis, ac aliis publicis Proceſſionibus debetur ipſi locus dignior præ aliis Laicis. Item quod is in Eccleſia ſua patronata debeat honorari per præcedentiam honorabilioris ſedis, & dignioris loci, atque anterioritatem in ſuſcipienda Pace, thurificatione, & aliis conſimilibus caſibus. Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccl. univ. c.* 12. *n.* 214. cum aliis.

Et qualis

Patrono competit jus defendendi Eccleſiam.

55. CONCL. IX. Inſuper competit Patrono jus, ſeu potius onus defendendi Eccleſiam. Ita habetur *c. Filiis* 16. *q.* 7. Undè Patroni munus eſt ut curam, & inſpectionem habeat quoad Eccleſiam, & ejus bona, ne malè alienentur, aut dilapidentur, & ſi quid in detrimentum Eccleſiæ fieri deprehenderit, neque Beneficiarius honeſta monitione præmiſſa deſiſtere velit, id Epiſcopo denuntiet, prout ibidem dicitur. Item ipſius munus eſt, ut Eccleſiam intra, & extra Judicium defendat, *tamquam ejus patronus & advocatus*: hoc quippè nomine ipſe appellatur in *c. Prætereà & c. Cùm autem & c. Nobis, de Jure patronat.* & alibi.

Quæ Patrono non liceant?

56. Non tamen debet Patronus veram aliquam juriſdictionem in Beneficiarium uſurpare; neque in iis, quæ ad Sacramentorum adminiſtrationem pertinet, ullatenus ſeſe ingerere; neque viſitationi ornamentorum Eccleſiæ, aut bonorum ſtabilium ſeu fabricarum proventibus ſe immiſcere (niſi id Patrono ex primæva inſtitutione, ac fundatione competat) ſed Epiſcopi ipſi hæc faciant, juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *de Ref. c.* 3. *circa fin.*

Patrono egentiſucurrendũ ab Eccleſia.

57. CONCL. X. Tandem Patrono convenit, ut *ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia illi modeſtè ſuccurratur.* Ita his verbis habetur *cit. c. Nobis, de Jure pat. juncto c. Contra, & c. Quicumque* 16. *qu.* 7.

Et quomodo?

58. Dicitur notanter, *modeſtè ſuccurratur*, id eſt, habito reſpectu ad qualitatem perſonæ, ut benè explicat, & probat Gloſſa ibidem. Hinc Barboſ. *lib.* 3. *Jur. Eccleſ. univ. c.* 12. *nu.* 217. notat, quod tunc primùm Eccleſia teneatur dare alimenta Patrono pauperi, quando ſupereſt ultra id, quod neceſſarium eſt ad cultum Dei, atque Miniſtrorum alimenta. In quo caſu ſunt præſtanda Patrono alimenta in domo propria, non autem in ipſa Eccleſia: & quidem non ſolum pro ſe, ſed etiam pro uxore, filiis, atque familia: ac inſuper alimenta integra, id eſt, cibus, potus, veſtis, lectus, & alia omnia, quæ ſub alimentorum nomine continentur, dummodò (ut dictum) Eccleſiæ ſuppetant facultates.

DISTIN-

DISTINCTIO IV.

De Decimis.

QUÆSTIO I.

Quid ſint Decimæ, Primitiæ, & Oblationes.

Decimæ, quid? 1. CONCL. I. *Decimæ* ſunt pars decima omnium fructuum juſtè acquiſitorum, Deo in recognitionem ſui dominii univerſalis debita, atque Eccleſiæ Miniſtris quotannis exſolvenda. Ita in re communis, & deſumitur hæc definitio ex *c. Tua nobis de Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis dominii ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas, & primitias aſſeverans*: juncto *c. Decimas Deo 16. q. 7. & c. Ex transmiſſo, de Decimis*, cum concordantiis.

Decimarum ſolutio eſt actus Religionis, & Iuſtitiæ. 2. Undè colligitur, quod ſolutio Decimarum, quatenus ſolvuntur à Fidelibus ob Dei cultum, atque in ſignum ſupremi ejus dominii in omnes res, & quòd ab ipſo bona cuncta procedant, ſit actus virtutis Religionis: quatenus verò ſpectatur prout eſt debita Eccleſiæ Miniſtris, nobis ſpiritualia præbentibus, ſit actus Juſtitiæ.

Qui fraudant Decimas, quomodo peccent. 3. Hinc illi, qui fraudant Decimas, peccant & contra virtutem Juſtitiæ, & contra virtutem Religionis; crimenque committunt *Sacrilegii*, c. Decimas quas 16. q. 7. Inſuper fraudantes Decimas, tum *in c. Omnes decimæ 16. q. 1. & c. Tua nobis, de Decimis* tum in Concil. Trid. *Seſſ. 25. cap. 12. de Reform.* excommunicari jubentur, ibi: *Cùm decimarum ſolutio debita ſit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt, &c.* *Jubentur excommunicari.* *Qui verò eas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur: nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſolvantur.* Hactenus Concilium.

4. Cæterùm hæc Excommunicatio non eſt latæ, ſed primùm ferendæ ſententiæ; prout deſumitur ex ly, *excommunicentur*. Imò præmittendam eſſe trinam monitionem, antequàm infligatur, rectè cùm aliis notat Barboſa *in Collectaneis ad cit. locum Concilii Trid. n. 5.* & favet textus *c. Omnes decimæ 16. q. 7.* *Excommunicatio hæc non eſt latæ ſententiæ.*

5. Inſuper, quod juſto Dei judicio frequenter in rebus temporalibus damna patiantur, qui Decimas dare negligunt; & è contrà, qui Decimas diligenter dant, non ſolùm ſanitatem corporis, ſed etiam cum temporali fructu bona Cæleſtia promereantur, &c. urgentiſſimis SS. Auguſtini, & Hieronymi, authoritatibus comprobatur *c. Revertimini*, *& c. Decimæ tributa 16. quæſt. 1.* Ubi D. Auguſtinus, *Serm. 219. de Tempore*, inter alia ſic loquens refertur: *Cùm Decimas dando & terrena, & cæleſtia poſſis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei juſtiſſima conſuetudo, ut ſi tu illi Decimam non dederis, tu ad decimam revoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti?* *Bona dantium, & mala non dantium Decimas.*

Primitiæ, quid? 6. CONCL. II. *Primitiæ* appellantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborumque, Deo ut Largitori omnium bonorum in ſignum gratitudinis oblati. Ita deſumitur ex *capitul. 18. Numer.* ibi: *Univerſa frugum initia* (id eſt, Primitias) *quæ gignit humus*. Additur notanter, *quæ gignit humus*: nam in animalibus Primitiæ, recepto ſtylo S. Scripturæ, vocantur *Primogenita*. Undè patet diſcrimen inter Primitias, & Decimas: nam hæ ſunt decima pars omnium fructuum juſtè acquiſitorum, illæ verò, fructus primi arborum, agrorumque & hujuſmodi. *Primogenita, quid? Et quomodo differant à Decimis?*

7. Quæres, an extet præceptum aliquod offerendi Primitias?

Reſp. I.

An extet præceptum offerendi Primitias? Reſp. I. In Lege Moſaica extabat præceptum offerendi Primitias; uti patet ex c. 26. *Deuteron.* ibi: *Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, pergeſque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit* &c. Itē Exodi 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum* & alibi. Quia verò Cæremonialia, & Judicialia veteris Legis per Chriſti mortem, atque prædicationem Evangelii, evacuata fuerunt; hinc remanet Quæſtio loquendo pro ſtatu Legis Evangelicæ; ad quam

Præſertim in Lege Evangelica? 8. Reſp. II. Olim quidem ex præcepto Juris Eccleſiaſtici aderat ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias; prout colligitur ex *c. Præter diſt.* 32. *& c. Decimas* 16. *q.* 7. ac notat Gloſſa *in cap. 1. verſ. In primitiis, de Decimis.* Hodiè tamen ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias in pleriſque locis per contrariam conſuetudinem ſublata eſt. Ita Pirhing. *tit. de Decimis*, *num.* 172. Suarez, Azorius, & alii paſſim.

Oblationes, quid? 9. CONCL. III. *Oblationum* nomen, quantùm ad propoſitum, accipitur pro illis oblationibus ſeu donis, quæ Fideles ad Altare offerunt inter Miſſarum ſolemnia. Ita deſumitur ex *c. Antiquus*, 10. *qu.* 1. *& c. Omnis Criſtianus*, *de conſec. diſt.* 1.

Oblationis nomen dupliciter accipitur. 10. Additur notanter, *quantùm ad propoſitum*. Siquidem Oblationis nomen interdum latè accipitur pro omni eo, quod offertur Eccleſiæ, ſive id fiat in vita, ſive in morte, ſive ſit quid mobile, ſive immobile, *arg. c. Videntes*, 12. *qu.* 1. ibi: *Ipſa res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur.* Quinimò oblationis nomen adeò largè acceptum, ipſas quoque Decimas & Primitias complectitur: verùm ſtrictè, & habito præſertim reſpectu ad communem modum loquendi, dicitur Oblatio, quod offertur Sacerdoti in Miſſa. Abbas *c. Cauſa, de Verb. ſignific.*

11. Quæres, an homines ad faciendas hujuſmodi Oblationes teneantur? Reſp. I. De ratione hujuſmodi Oblationum eſt, quod voluntariè offerantur: juxtà illud Exodi 25. *Ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas.* Et hinc regulariter loquendo iſtæ Oblationes non ſunt de præcepto, niſi in certis caſibus. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 86. *art.* 1. Abbas *ad Rubric. Tit. de Parochiis*, & alii. *Oblationes, an ſint de præcepto facienda.*

12. Additur notanter, *niſi in certis caſibus*. Etenim, ſi miniſtri Eccleſiæ indigeant, neque habeant aliundè, unde ſuſtententur, tenentur Parochiani Jure naturali, & Divino, ad Oblationes Presbyteris indigentibus faciendas: nam ex quo Sacerdos impendit ſpiritualia, debet conſequi temporalia: *Dignus enim eſt operarius cibo ſuo*, Matth. 10. Unde, quamvis Sacerdos ob hoc non debeat ſubtrahere ſpiritualia, tamen Superior debet Parochianos compellere ad præſtandas has oblationes juris remedius. Abbas *loc. cit.* Covarruvias *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 17. *n.* 3. & alii. *Quid, ſi Miniſtri Eccleſiæ indigeant.*

13. Deindè tenentur Parochiani ad faciendas Oblationes, ubi hoc habet conſuetudo. Siquidem in multis locis conſueverunt Parochiani, præſertim diebus Dominicis & aliis præcipuis Feſtis, facere ejuſmodi Oblationes, juxta *can. Omnis Chriſtianus, de conſec. diſt.* 1. Atqui Fideles tenentur, poſſuntque cogi ad obſervandas laudabiles conſuetudines, *c. Ad apoſtolicam, de Simon.* & ampliùs, de Oblationibus oſtendit Hoſtienſis *in Summa, tit. De Parochis, §. In tertia.* Et quidem in hiſce caſibus adhuc Oblatio remanet quodammodò voluntaria, ſaltem quoad quantitatem, vel ſpeciem rei oblatæ. *Vel id habeat conſuetudo loci?*

QUÆSTIO II.

Quo jure, & ex quibus rebus ſolvendæ ſint Decimæ?

14 CONCL. I. Decimæ ſecundùm ſubſtantiam ſpectatæ, quatenus videlicet ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ, ad *Decimæ, an debeantur Jure Divino?*

Digitized by Google

ad ipſorum ſuſtentationem requiſitum, debentur ipſis Jure naturali, ac Divino: quatenus verò ſpectantur ſecundùm quotam, ſive determinationem ſuam (id eſt, quod debeat dari ipſamet pars decima fructuum) tempore Legis Moſaicæ debebantur Jure Divino poſitivo: tempore verò Legis Evangelicæ Jure duntaxat Eccleſiaſtico, licèt antiquiſſimo, utpotè ab Apoſtolis derivato. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. & alii paſſim, paucis exceptis. Ratio primæ partis deſumitur ex cit. verbis Chriſti, Matt. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum concordantiis. Altera verò pars, loquens de Lege Moſaica, patet ex *c.* 27. *Levit.* & aliis pluribus locis.

Præſertim in Lege Evangelica.

15. Tandem ultima pars; ſeu quòd in Lege Evangelica debeantur Decimæ ſecundùm quotam ſpectatæ Jure Eccleſiaſtico, patet tum ex pluribus textibus Juris Canonici jam allegatis, vel in progreſſu allegandis. Tum ex eo: quia, ſi Decimæ ſimpliciter eſſent Juris Divini, non poſſet earum obligatio tolli per privilegium Summi Pontificis, aut contrariam conſuetudinem: atqui hoc fieri poſſe, patebit ex dicendis *Quæſt. IV.*

Quomodo ipſæ dicantur veteri conſtitutione Divina?

16. Nec dicas. In Iure Canonico *c. Parochianos, de Decimis*, expreſſè dicitur; *Decima non ab homine, ſed ab ipſo Deo ſunt inſtitutæ*: juncto c. Tua, eod. ibi: *Decimæ divina conſtitutione debentur*; ergo non ſolùm Jure Eccleſiaſtico. Reſp. enim, hujuſmodi authoritates vel accipiendas eſſe de Decimis ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſpectatis, & quatenus ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ. Vel dicendum, quòd velint Decimas Iure Divino deberi, non directè ac immediatè pro ſtatu Legis Evangelicæ; ſed ſolùm remotè ac occaſionaliter, quatenus ad imitationem Legis Divinæ, pro veteri Teſtamento ſtatutæ, ad neceſſariam Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, per Conſtitutionem Eccleſiaſticam ſunt denuò conſtitutæ.

17. Quòd ſi dicas. Cæremonialia veteris Legis jam ſunt evacuata, & de facto illicita obſervatu *c. Majores, de Baptiſmo*. Reſp. cum Doctore Angelico *loc. cit.* Præceptum de ſolutione Decimarum non fuiſſe cæremoniale, ſed partim morale, partim judiciale. Et quatenus morale, fuit inditum à Lege naturali, atque à Chriſto in Lege Evangelica renovatum, Matth. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum concordantiis. Quatenus verò judiciale erat, nempè ſecundum quotam, ſeu quoad determinationem decimæ partis, eſt renovatum auctoritate Eccleſiæ: ſicque illud de facto obligat ex vi novi præcepti Eccleſiaſtici. (a)

Solvitur inſtantia contra Decimas.

18. CONCL. II. Spectato Jure communi debentur Decimæ ex omnibus, quæ licitè acquiruntur. Ita habetur *c. Ex tranſmiſſa de Decimis*, ibi: *Fidelis homo de omnibus quæ licitè poteſt acquirere, Decimas erogare tenetur*; & alibi dicitur, *quæ licitè acquiruntur*; nam de acquiſitis per furta, ſimoniam, uſuras, opus meretricium, ac hujuſmodi, Decimæ non debentur; imò nec poſſunt recipi, ne Clerici cenſeantur approbare peccatum alterius, ut notat Gloſſa *ibidem verſ. licitè*; Hinc c. Non eſt putanda, 1. q. 1. notanter dicitur, *Honora Dominum de tuis juſtis laboribus*.

(a) Vide Dicta tr. 2. Diſt. 2. n. 9. & 10.

Decimæ ex quibus rebus debeantur?

19. Additur autem, *ſpectato Iure communi*. Siquidem variis ex cauſis hæc obligatio ſolvendi Decimas, utpotè ex Iure Eccleſiaſtico proveniens, tolli poteſt, & aliquis (b) à præſtatione Decimarum eximi, vel ex parte, vel etiam in totum: dummodò Miniſtri Eccleſiæ aliunde congruam habeant ſuſtentationem, ut putà ex ſufficientibus redditibus, Fundatione Eccleſiæ, Obligationibus, aut Legatis piis.

Declaratur hoc.

(b) Ut dicetur quæſt. 4. per totſ.

20. CONCL. III. Decimæ dividuntur in prædiales, perſonales, & mixtas. Ita communis. Si quidem, quantùm eſt de jure communi, debentur Decimæ *de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiã militia, de venatione & de omnibus bonis*; prout his ipſis verbis

Decimarum diviſio.

bis habetur c. *Non eſt, de Decimis*, cum concordantiis. Itaque

Decimæ prædiales Perſonales, & Mixtæ, quæ?

21. *Decimæ prædiales* ſunt, quæ perſolvuntur ex prædiorum, aut arborum fructibus, obventionibus molendinorum, vel ædium locatarum, & hujuſmodi. *Perſonales* dicuntur, quæ ex rebus, quas quiſque ſibi induſtria & opera ſua acquirit, perſolvuntur; v.g. ex lucro honeſtæ negotiationis, venationis, militiæ, &c. *Decimæ mixtæ* vocantur illæ, quæ partim prædiales, partim perſonales ſunt: cujuſmodi ſunt quæ debentur ex fructibus pecorum, veluti ex fœtu, lana, lacte, &c.

Decimæ prædiales, & perſonales quomodò, & quibus ſolvendæ.

22. Porrò Decimæ prædiales differunt à perſonalibus, quòd illæ ſtatim, atque collectæ ſunt, ſolvi debeant: & quidem integræ abſque deductione impenſarum, quæ fieri ſolent in colendis fructibus, *arg. c. Cùm ſint homines*, *& c. Tua nobis*, *& c. Paſtoralis*, *eod.* Econtra Decimæ perſonales ſolvuntur deductis priùs expenſis, utpotè cùm reſiduum duntaxat cenſeatur eſſe fructus, ſeu lucrum, *cit. c. Paſtoralis*. Inſuper Decimæ prædiales ſunt ſolvendæ Parocho, in cujus Parochia fructus creſcunt, & colliguntur, quamvis colonus alibi habitet: Perſonales autem ſolvuntur Eccleſiæ, ſeu Parocho, in cujus Parochia quis audit Divina, & percipit Sacramenta Eccleſiaſtica; niſi conſuetudine, conventione, aut privilegio aliud fieri oporteat, *cit. c. Cùm ſint homines*, *de Decimis*.

QUÆSTIO III.

Quibus ſolvendæ ſint Decimæ?

Antiquitùs Decimæ ſolvebantur Eccleſiæ, per Epiſcopos Clericis diſtribuendæ.

(c) Ut dictum Tr. 7. Diſt. 4. num. 30.

23. QUæſtio præſens procedit præcipuè pro moderno ſtatu, quo facta ſupponitur diviſio bonorum Eccleſiaſticorum in quatuor partes (c) ipſarumque diſtinctio Parochiarum: nam anteà Decimæ debebantur Eccleſiæ, ſive cœtui Clericorum in communi; & præſtabantur Epiſcopis cujuslibet Diœceſis, qui eas inter Clerum & Miniſtros ſuæ Eccleſiæ, pro cujuslibet meriti & neceſſitate, juſtè fideliterque diſtribuere tenebatur, *arg. c. Epiſcopus*, *& c. Præcipimus* 12. q. 1. *juncto c. Decimas* 16. q. 7. cum concordantiis.

Tunc ſoli Epiſcopi erant Parochi: ſecùs de facto.

24. Siquidem Epiſcopi ſoli pro illo tempore erant Parochi, quibus totius plebis Diœceſanæ cura imminebat: cæteri autem Presbyteri, veluti ipſorum Coadjutores, ad nutum eorumdem Epiſcoporum modò in hac, modò in illa parte Diœceſis Paſtorale Officium exercebant, *arg. cap. in novo, diſt. 21.* & notant Barboſa *l. 3. Iuris Eccleſiaſt. univ. cap. 26. §. 2. nu. 4.* Poſtmodùm verò, facta illa reddituum Eccleſiaſticorum diviſione, Parochiæ ſingulæ ſingulis Presbyteriis fuerunt conſtitutæ, ſingulisque Parochiis propria territoria per ſuos terminos aſſignata, in quibus cuilibet Presbytero tota ſuæ Parochiæ cura remaneret, prout habetur *c. Eccleſias* 13. q. 1. Et de hoc tempore, ſive poſt diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum, & Parochiarum diſtinctionem loquendo, ſit

Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem.

25. CONCL. I. De Jure communi Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem; ſuntque perſolvendæ Rectoribus illarum Eccleſiarum Parochialium, intra quarum fines prædia illa ſita ſunt. Ita communis: & habetur clarè c. Cùm contingat, de Decimis, ibi: *Cùm perceptio Decimarum ad Parochiales Eccleſias de jure communi pertineat.* Concordat textus c. Cùm in tua, eod. ibi: *Alioquin Parochialibus Eccleſiis exolvantur, ad quas de jure communi ſpectat perceptio decimarum.*

Et habet ſuper iis Parochus fundatā intentionem.

26. Et hoc adeò verum eſt, quòd Parochus loci habeat pro ſe fundatam in jure intentionem ſuper omnibus Decimis intra limites ſuæ Parochiæ exiſtentibus; ita ut præſumatur, Decimas ad ipſum pertinere, niſi adverſarius, quicunque ille ſit, oppoſitum oſtenderit, *arg. c. A nobis*, *eod.* Proindè propter iſtam Juris aſſiſtentiam, Parochus non tenetur aliter probare, Decimas ſibi compete-

re;

re; ſed contrarium aſſerenti incumbit onus probandi, cùm contra hunc militet Juris præſumptio, *arg. cap.* 1. *de Præſcript. in* 6. ac notat Barboſa *loc. cit. cap.* 26. §. 2. *n.* 8. cum aliis.

Epiſcopo de Iure communi debetur quarta pars Decimarum.

27. CONCL. II. Nihilominùs poſt factam Parochiarum diviſionem non prorſus excluditur Epiſcopus loci à perceptione Decimarum prædialium. Nam in primis ſpectato Jure communi debetur ei, tanquam ſuperiori, & ordinario omnium Fidelium ſuæ Diœceſis Paſtori, quarta pars Decimarum totius Epiſcopatus; prout liquet ex *c. Conquerente, de Offic. Ordinarii*, ubi Pontifex inter jura Epiſcopalia recenſet *quartam decimationum*: juncto *c. De quarta, de Præſcript.* & concordantiis. Hinc Fagnanus *c. Cùm contingat, num.* 13. *de Decimis*, cum aliis notat, quòd Epiſcopus ſuper quartam Decimarum habet intentionem fundatam.

Quid de Decimis nullius certæ Parochiæ?

28. Deindè, quando Decimæ non ſunt in certa Parochia (veluti, ſi prædia ſint multùm diſtantia, & non incluſa in limitibus alicujus Parochiæ; vel ſi novalia fiant in nemoribus remotis, & extra limites Eccleſiarum Parochialium) tunc Epiſcopus fundat intentionem ſuper eas; adeò, ut *ipſa ſecundùm diſcretionem à Deo ſibi datam, alii Eccleſiæ deputare, vel ad opus ſuum poterit retinere*, prout habetur *c. Quoniam de Decimis.* Notat tamen ibidem Abbas, quòd, ſi certum ſit, ejuſmodi prædia, vel novalia includi in aliqua vicinarum Parochiarum, ſed ignoretur, quænam illa ſit; tunc Decimæ non debeantur Epiſcopo, ſed ſint dividendæ inter illas Parochias.

Limitantur prædicta.

29. Additur notanter *num.* 27. *ſpectato jure communi*. Nam per hactenus dicta non negatur, quin aliquo jure ſpeciali poſſit Epiſcopus tale jus amittere, ut putà ſi appareat de contraria conſuetudine: illa enim ſervari debet, cùm in transferendo jus Decimarum ab una Eccleſia in aliam, plurimùm valeat conſuetudo. Idem erit, ſi conſtet de compoſitione, vel appareat de quodam privilegio, aut inter venerit præſcriptio ſpecialis, Fagnanus *ibidem n.* 18. & 19.

Laici merè ſeculares ſunt incapaces juris Decimarum.

30. CONCL. III. Laicis merè ſæcularibus nullo modo competere, & concedi poteſt jus Decimarum, quatenus ſpirituale eſt; adeòque nec ipſæ Decimæ, prout ſunt fructus Eccleſiaſtici. Ita Pirhing. *tit. de Decimis, num.* 153. & communis aliorum. Patet hoc ex *c. Decimas, quas in uſum* 16. *q.* 7. ubi Laici Decimas poſſidere prohibentur, & oppoſitum facientes dicuntur *ſacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere.* Idem deſumitur ex *c. Ad hæc, & c. Quamvis, de Decimis*, cum concordantiis. Ratio etiam eſt: quia Laici non poſſunt poſſidere ſpiritualia, multò minùs ſpiritualia officia miniſtrare Fidelibus.

Secùs de Laicis converſis, ſive Regularibus.

31. Additur verò, *Laicis merè ſæcularibus*, ſive, ut loquitur Pontifex in cit. c. Quamvis: eod. *Laicis in ſæculo remanentibus*. Siquidem Laici converſi, etſi nullo Clericali Ordine ſint inſigniti; capaces ſunt juris ſpiritualis; quia non ſunt meri Laici, ſed inter Religioſos numerantur, propter tria Vota ſubſtantialia Religionis ab ipſis edita; ideòque Clericorum juribus, & privilegiis gaudent: cujuſmodi ſunt Hoſpitalarii, Profeſſi Ordinum Militiarum, Equites Melitenſes, & Teutonici Ordinis, *arg. c. Cùm & plantare, de Privilegiis.* Undè talibus poſſunt concedi Eccleſiæ, & Decimæ; argumento à contrario deſumpto, cùm non ſint *Laici in ſæculo remanentes*: ita tamen, ut tales Religioſi Laici non per ſeipſos (hoc enim defectu Ordinis exequi nequeunt) ſed per Clericos idoneos Eccleſias regant, & adminiſtrent. Abbas *cap. Quamvis, n.* 3. *de Decimis*, & alii.

Laicis poteſt competere jus percipiendi fructus Decimarum, ut quid temporale ſunt.

32. CONCL. IV. Nihilominùs poteſt Laicis concedi, & competere jus percipiendi fructus Decimarum, quatenus intelligitur abſtractum à titulo & jure ſpirituali, & quid temporale exiſtit: videlicet jus præcisè percipiendi, decimam partem fructuum: non quidem titulo proprio, ſed vel nomine Clericorum, ad quos

pertinent, interveniente juſto contractu, vel nomine Eccleſiæ, & cauſa temporalis ſtipendii, pro obſequio ipſi Eccleſiæ per eos præſtito. Ita Gloſſa in *cap. Quamvis, verſ. Conceſſerit, de Decimis*; ubi ait, quòd *fructus Decimarum bene poſſent concedi Laico ex cauſa ad tempus vitæ ſuæ*. Zoeſins *eod. num.* 45. Pirhing *numer.* 138. & alii. Idque probatur, inductione.

Interveniente juſto contractu emptionis, ſo- ductionis &c.

33. Sic enim jus percipiendi fructus Decimarum, ſive Decimas materialiter ſpectatas pro ſola utilitate fructuum percipiendorum, præciſa à ſpirituali Jure & titulo, poteſt à Laicis obtineri interveniente juſto contractu emptionis, & conductionis: quia, ut habetur *c. Veſtra de Locato*, fructus Decimarum poſſunt dari ad firmam (hoc eſt, pro cenſu annuo aliis concedi) & liberè locari illis, cum quibus Eccleſiæ conditio ſit melior; dummodò hujuſmodi locatio ad feudum, vel alienationem perpetuam non extendatur. Et talis locatio, quin & venditio fructuum decimalium ad unum, vel plures annos, paſſim fit: nam Decimæ ſic ſpectatæ, ſunt quid merè temporale.

An etiam per modū Feudi?

34. Deinde Decimæ taliter ſpectatæ ante Concilium Lateranenſe, ſub Alexandro Tertio 1179. celebratum, potuerunt Laicis in feudum per Epiſcopos diſpenſativè concedi, ut Eccleſias ab hæreticis, & aliis oppreſſoribus defenderent. Et quamvis hæc poteſtas in dicto Concilio Epiſcopis adempta fuerit, tamen Decimæ prius perpetuò Laicis in feudum conceſſæ penes Vaſallos Laicos remanſerunt, *arg. cap. Cum Apoſtolica. De his, quæ ſunt à Prælatis & cap. Statuto, §. Sane, de Decimis in 6.*

QUÆSTIO IV.

Quibus modis eximatur quis à præſtatione Decimarum.

Variis modis poteſt quis eximi à præſtatione Decimarum.

35. CONCL. I. Variis modis accidere poteſt, ut quis eximatur à præſtatione Decimarum; videlicet privilegio, conſuetudine, præſcriptione legitima, compoſitione, remiſſione, imò & ob gravem paupertatem eorum, qui ſolutis Decimis non habent neceſſaria ad ſe, ſuoſque alendos. Ita Doctores paſſim, atque deſumitur ex diverſis textibus Juris, mox ſingillatim referendis: unde ſit.

I. Privilegio, & quali?

36. CONCL. II. A præſtatione Decimarum poteſt quis eximi privilegio, non quidem alicujus Principis territorialis Laici, aut Epiſcopi loci, ſed privilegio Summi Pontificis. Ita Vallenſis *titul. de Decimis*, §. 8. & alii. Prima pars habetur *cap. Tua, & cap. Dudum, de Decimis*; ubi dicitur, neque Imperiali, neque Regali conceſſione, quempiam à ſolutione Decimarum eximi poſſe, utpote quæ Divina Conſtitutione debentur, & ſunt tributa egentium animarum. Altera pars ex eo patet: quia Epiſcopus nequit diſpenſare in Jure communi; nam *lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt*, Clem. Ne Romani, de Elect. Verum privilegio Pontificio id fieri poſſe, patet ex *cap. Suggeſtum*; *& cap. Ex parte, & ſequentibus de Decimis*, ubi plura hujuſmodi privilegia Ciſtercienſibus, aliiſque conceſſa referuntur.

II. Per conſuetudinem, & quomodo hoc intelligendum?

37. CONCL. III. Per conſuetudinem alicubi legitimè introductam ſimiliter poteſt induci exemptio à præſtatione quarundam Decimarum; dummodò adhuc ex aliis Decimis, vel redditibus, tantum ſuperſit, quod ſufficiat juſtæ Sacerdotum ſuſtentationi. Ita Covaruvias *lib. 1. var. Reſolut. cap.* 17.

Digitized by Google

num. 8. & alii. Ratio eſt: quia Decimæ ſolo Jure Eccleſiaſtico debentur Clericis ſecundùm quotam; ſed ſecundùm ſubſtantiam, ſive ut ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ, debentur Jure naturali, & Divino: atqui huic Juri nequit derogari per contrariam conſuetudinem, benè tamen priori, *cap. ult. de conſuetud.* ergo.

Corollarie. 38. Hinc valet conſuetudo, ut ex quibuſdam fructibus, vel bonis, præſertim minutis, v. g. oleribus, fabis, rapis, & ſimilibus, alicubi non ſolvantur Decimæ, aut ſaltem non integræ: ideòque Jura dicentia, quòd Decimæ ſint ſolvendæ integræ, intelligenda ſunt de integritate ſolvi ſolita. Similiter et valet conſuetudo, ut Clerici nullas ſolvant Decimas, aut Laici non ſolvant perſonales: quinimò Decimas perſonales, ſeu ex lucro induſtriæ, hac ætate noſtra fermè in toto Orbe Chriſtiano de conſuetudine legitimè præſcripta non ſolvi, notat Navarrus *cap. 21. manual. num.* 31. Uſumque in hac Decimatum materia valdè variari, ita tamen, ut adhuc Clericis ſuperſit honeſta ſuſtentatio paſſim obſervant Doctores.

III. Præſcriptione. 39. CONCL. IV. Inſuper præſcriptione ritè abſoluta poterit immunitas à ſolvendis Decimis obtineri per privatas, ſeu particulares perſonas, ſive Eccleſiaſticas, ſive laicales. Ita Covarruvias *loc. cit. num.* 10. Pirhing. *tit. de Decimis, num.* 129. & alii. Ratio eſt: quia, ut dictum, Decimæ debentur Jure duntaxat Eccleſiaſtico; ergo nihil obſtat, quin per contrarium uſum legitimè præſcriptum abrogari poſſint, & ſic immunitas ab eiſdem ſolvendis præſcribi; dummodò aliunde habeant Eccleſiæ Miniſtri congruam ſuſtentationem.

Solvitur inſtantia. 40. Nec dicas. Laicus non poteſt præſcribere jus percipiendi Decimas; ergo neque jus retinendi Decimas, id eſt, immunitatem ab eis ſolvendis. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem, quia jus percipiendi Decimas eſt ſpirituale, cujus Laicus eſt incapax; jus autem immunitatis, ſeu exemptionis a Decimis ſolvendis, non eſt ſpirituale: hoc etenim tantùm eſt quædam libertas, & commoditas temporalis integrè percipiendi fructus ſuos, & in nullo titulo ſpirituali fundatur, ac radicatur.

41. Cæterùm immunitas à ſolvendis Decimis bona fide, & cum titulo, præſcribitur ſpatio quadraginta annorum: ſine titulo autem, tempore duntaxat immemoriali; prout notant citati Authores. Et hoc deſumitur ex *cap. 1. de Præſcript. in 6.* ubi generaliter decernitur, quòd quando Jus commune reſiſtit præſcribenti, vel habetur præſumptio contra ipſum non ſufficiat bona fides; ſed inſuper requiratur titulus, qui poſſeſſori cauſam tribuat poſſidendi, niſi allegetur, probeturque præſcriptio temporis immemorialis: atqui Jus commune reſiſtit præſcribenti immunitatem à ſolvendis Decimis; ergo. Accedit ratio: quia *poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, juxta Reg. 2. Juris in 6. atqui poſſidens immunitatem ſolvendi Decimas (cùm huic Jus commune reſiſtat, cujus ignorantia non excuſat) præſumitur habere malam fidem; niſi alleget titulum ſaltem coloratum, qui det juſtam cauſam poſſidendi, ſicque bonam fidem ex parte poſſeſſoris inducat; vel niſi probet poſſeſſionem temporis immemorialis, quæ eſt inſtar tituli, imò qua non poteſt allegari melior titulus de toto Mundo (*e*) ergo.

Quo tempore immunitas à ſolvendis Decimis præſcribatur? Declaratur c. 1. de præſcript. in 6.

42. CONCL. V. Compoſitione, ac remiſſione, poteſt etiam cuipiam competere immunitas à ſolvendis Decimis. Ita Vallenſis *tit. de Decimis.* §. 6. *numero* 5. cum communi. Idque deſumitur ex *c. Ex multiplici, de Decimis*, juncto *c. Statuimus, de Tranſact.* ubi ejuſmodi compoſitio facta approbatur. Idem de remiſſione liquet ex *cap. Quia circa, de Privilegiis*, ubi pariter quarundam Decimarum facta remiſſio, per Papam comprobatur.

(*e*) Ut d. Tract. 7. Diſt. 6. n. 15.

IV. Compoſitione, ac remiſſione.

43. CON-

V. Gravi paupertate, & quomodo?

43. CONCL. VI. Tandem gravis paupertas, ſive tanta, ut ſolutis Decimis, quis non habeat neceſſaria ad ſe ſuoſque ſuſtentandos, excuſat interim à ſolutione Decimarum, donec melior fortuna advenerit. Ita Layman *lib. 4. tract. 6. cap. 3. numero* 8. Abbas, Suarez, & alii. Ratio eſt: quia ob neceſſitatem tam gravem, generaliter poteſt differri ſolutio debiti. Quinimo, ſi quis tempore Decimarum ſolvendarum fuerit conſtitutus in extrema neceſſitate, prorſus liberatur obligatione eas perſolvendi: cùm tunc omnia ſint communia, & ſic ipſe conſumpſerit, quod ſuum erat. Verùm, qui gravem ſolùm neceſſitatem patitur, is liberatur non ſimpliciter, ſed donec melior fortuna aſpiret.

TRACTATUS DUODECIMUS.

De Immunitate Eccleſiaſtica, & Indulgentiis.

Ratio ordinis.

1. QUia præſens materia omnibus Clericis ſcitu valdè neceſſaria exiſtit, ne, quæ proprium ſtatum, & Eccleſiæ ſibi concreditæ jura concernunt, culpabiliter ignorent: ea juxta methodum à pluribus Authoribus obſervatam, in Theologia Morali meritò pertractatur. Idipſum, dimiſſis difficilioribus ad jus Canonicum Quæſtionibus, breviter præſtabit præſens Tractatus; ita tamen, ut ad finem ejuſdem ſimul agatur de Indulgentiis.

DISTINCTIO I.

De Immunitate Eccleſiaſtica ut ſic ejuſque Speciebus.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit immunitas Eccleſiaſtica, & quo jure conſtituta?

Munus tripliciter accipitur.

2. IMmunitas ſic dicitur à *munere*. Munus enim tripliciter accipitur. I. Pro dono; ſic munera dari, mittive dicuntur. II. Pro officio; unde Munera militaria, munera civilia, qualia ſolent eſſe conjuncta cum honore. III. Pro obligatione, ſeu functione cuipiam impoſita: quo modo & *Municeps*, quaſi communium onerum, ſeu *munerum particeps* dicitur. Et *Muneri* ſic accepio opponitur *Immunitas* quæ eſt exemptio: ſive liberatio ab ejuſmodi obligationibus, & oneribus. Hæc ad propoſitum applicando, ſit

Immunitatis ethymon.

3. CONCL. I. *Immunitas Eccleſiaſtica* eſt exemptio, ſive jus, quo Eccleſiæ, res, & perſonæ Eccleſiaſticæ, à publicis muneribus ſeu oneribus ſæcularibus liberæ ſunt. Ita Doctores paſſim, & patebunt ſingula ex dicendis,

Immunitas Eccleſiaſtica, quid?

4. CONCL. II. Ejuſmodi Immunitas rectè dividitur in localem, realem, & perſonalem. Ita communis. Et quidem *Immunitas localis* eſt, quæ convenit Eccleſiis, aliiſque locis Eccleſiaſticis. *Realis*, quæ competit rebus Eccleſiaſticis; id eſt, bonis ad Eccleſiam, vel perſonas Eccleſiaſticas pertinentibus. *Perſonalis tandē*, quæ debetur perſonis Eccleſiaſticis.

Eſt triplex.

Localis, Realis, & Perſonalis.

5. CONCL. III. Certum eſt, quòd Clerici, Eccleſiæ, earùmque bona, ſi ſpectentur quoad ea, quæ verè & propriè ſpiritualia ſunt, Jure Divino ſint exempta à juriſdictione & poteſtate ſæculari. Ita Covarruvias *pract. Quæſt. cap.* 31. *num.* 2. *concl.* 1. Barboſa *l.* 1. *Iuris Eccleſ. univ. c.* 39.

Certū eſt Immunitatē Eccleſiaſticam eſſe de Jure Divino quoad ea, quæ verè ſunt ſpiritualia.

§. 2.

Digitized by Google

§. 2. *num.* 6. & communis aliorum. Exemplificatur hoc de Sacramentis, quorum cognitio ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum pertinet; adeò quidem, ut juxta Concil. Trid. Seſſ. 24. can. 12. *Si quis dixerit, cauſas matrimoniales non ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos, anathema ſit*. Idem accidit in Donis ſupernaturalibus, in Beneficiis Eccleſiaſticis, in rebus ſacris, & aliis ſimilibus, ad quorum deciſionem ſupernaturalis cognitio requiritur. Ratio eſt: quia ſuper his nullam omninò poteſtatem à Deo acceperunt Principes ſæculares (his quippè tota poteſtas ſua immediatè à Republica communicatur) ſed ad talia dijudicanda per Chriſtum ſupernaturaliter inſtituta fuit poteſtas Eccleſiaſtica, & tradita D. Petro, *Joan.* 21. ibi: *Paſce oves meas*; ejuſque legitimis Succeſſoribus, ac per eos cæteris Eccleſiæ Prælatis.

Immunitas Eccleſiaſtica etiam quoad alia eſt aliqua ratione de jure Divino.

6. CONCL. IV. Etiam quamtum ad alia, prorſus concedendum eſt, quod Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio Clericorum, Eccleſiarum, rerumque Eccleſiaſticarum, aliqua ratione ſit de Jure Divino. Deſumitur hoc ex diverſis textibus Juris, dictam Immunitatem eſſe Juris Divini clarè atteſtantibus. Loquendo enim de perſonali exemptione Clericorum, eam haberi de Jure Divino, patet ex *c. Si Imperator. diſt.* 96. *& c. Sylveſter. & c. Relatum* 11. *q.* 1. cum concordantiis. Deindè generatim loquendo de exemptione, ſeu Immunitate Eccleſiarum habetur textus clariſſimus *c. Quamquam, de Cenſib. in* 6. ibi: *Cùm igitur Eccleſiæ, Eccleſiaſticæque perſonæ, ac res ipſarum, non ſolum jure humano, quin & Divino, à ſæcularium perſonarum exactionibus ſint immunes*. Et ibidem Gloſſa *verſ. Divino*, probat hoc ex *Gen. cap.* 47. Ubi Pharao Rex Ægypti terram Sacerdotum fecit immunem & liberam, ne tenerentur cum aliis quintam partem fructuum ſolvere Regibus. Undè & in veteri Lege Sacerdotes, & Levitæ, erant exempti à Juriſdictione ſæculari aliarum Tribuum, & obligatione ſolvendi tributa. His accedit Conc. Triden. *Seſſ.* 25. *c.* 20. *de ref.* ubi ait, *Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis ſanctionibus conſtitutam*. Concordat *c. Nimis de Jurejurando*, junctis variis Conciliis.

Qua ratione hoc ſtat, variant Doctores. I. Sententia.

7. Dicitur notanter in Concluſione, *aliqua ratione ſit de Jure Divino*. Siquidem in hoc ampliùs declarando variant Doctores. Et quidem non pauci volunt, ejuſmodi exemptionem non eſſe de jure Divino obligante, ſed ſolùm à Lege humana, ſeu per privilegia in Corpore utriuſque Juris clauſa: dicit tamen quadam ratione eſſe de Jure Divino, ſcilicet originaliter, & initiativè, quatenus Legi naturali valdè conformis eſt, atque à veteri Lege Divina originem duxit; prout in ſimili ſuperiùs (a) dictum eſt. Decimas Divina conſtitutione deberi. Et hujus ſententiæ ſunt Covarruvias *loco citat. numer.* 2. *concluſ.* 3. Leſſius *libr.* 2. *de juſtit. & jure*, *capit.* 33. *num.* 30. Molina, Garzias, & plures alii, quos citat Barboſa *cit.* §. 2. *num.* 1.

(a) Tr. 11. diſt. 4. n. 16.

II. Jurique conformior ſententia.

8. Alii è contrà probabiliùs, Jurique conformius eſſe cenſent, Clericos etiam in temporalibus Jure Divino à Civili poteſtate exemptos eſſe; prout fortiter urgent textus *numer.* 6. relati, atque tenet Gloſſa *capitul. Si Imperator. diſt.* 96. *& cap. Quamquàm, de Cenſibus in* 6. Abbas *capit. Eccleſia Sanctæ Mariæ numer.* 6. *de Conſtitut.* Barboſa *cit. cap.* 39. §. 2. *num.* 5. *& rurſus* §. 5. *numer.* 3. pro hac ſententia allegans deciſionem Rotæ, & plurimos Doctores; Layman *lib.* 4. *tract.* 9. *c.* 8. *n.* 1. Engel *titul. de Immunitat. Eccleſ. num.* 23. aliique communiùs; quibus noviſſimè acceſſit Proſper Fagnanus *cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ n.* 10. *de Conſtitut.* aſſerens, quod *crebrior graviſſimorum interpretum ſententia eſt, eam exemptionem eſſe de Jure Divino*.

Inſtantia contra hanc ſolvitur.

9. Neque obſtat allata inſtantia de Decimis: nam Decimas etiam hodiè eſſe Juris Divini, quatenus re-

requiruntur ad neceſſariam Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, ſuperiùs (b) jam dictum eſt. Verùm de hoc plura Canoniſtæ.

(b) Trac. 11. diſt. 4. n 14. & ſeqq.

QUÆSTIO II.

In quibus conſiſtat Immunitas localis, ſive Eccleſiarum.

Immunitas localis conſiſtit in duobus: & quibus.

10. CONCL. I. Immunitas localis (quam alii appellant *Immunitatem Eccleſiarum*, ſub his etiam comprehendendo Cæmeteria, & alia loca Religioſa) conſiſtit in duobus: videlicet, ut actus profani, & ſæculares ab Eccleſiis arceantur. Deindè, ut malefactores ad Eccleſias confugientes, ibidem in vita, & membris protegantur, neque violenter indè extrahi poſſint. Et quidem de hoc poſteriori fuſiùs dicetur *diſt. ſequenti*; quantùm verò ad prius attinet, ſit

Judicia ſæcularia prohibentur fieri in Eccleſiis, vel Cæmeteriis, ſub nullitate actus.

11. CONCL. II. In primis in Eccleſiis, earumque Cæmeteriis, prohibitum eſt, exercere Judicia ſæcularia; adeò quidem, ut totus Proceſſus judicialis, & ſententia ſuper cauſa ſæculari ibidem lata, ipſo jure irrita, & nullius roboris exiſtat. Ita expreſsè ſtatuitur *cap. Decet §. fin. de Immunitate Eccleſ. in 6.* ac tenent Doctores communiter. Et hoc quidem procedit non ſolùm de cauſis criminalibus, ſed etiam de civilibus, quæ ad Forum ſæculare pertinent; uti patet ex textu. Maximè tamen Immunitati Eccleſiarum repugnat, atque *abſurdum eſt, & crudele, ſi judicium ſanguinis ibi exerceatur ubi eſt tutela refugii conſtituta*, ut dicitur *cap. Cùm Eccleſia de Immunit. Eccleſ.* Ubi proin, præter nullitatem proceſſus, etiam ſub pœna excommunicationis prohibetur agitare cauſas ſanguinis in Eccleſia, vel Cæmeterio.

Secùs dicendum de Judiciis Eccleſiaſticis.

12. Dicitur notanter, *Judicia ſæcularia*. Siquidem Eccleſiaſtica Judicia ibidem validè, & licitè tractari poſſunt, *argum. capitul. Quæ fronte, de Appellation.* & docet Gloſſa communiter recepta *cit. capit. Decet, verſ. Sæcularium, de Immun. Eccleſ. in 6.*

Solvitur inſtantia.

13. Nec dicas. Judicia Eccleſiaſtica prohibentur exerceri in die Feſto, non minùs, ac ſæcularia; ergo etiam utraque prohibentur exerceri in loco ſacro. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem; nam æquè, imò plus decet, ut Clerici in Forenſibus actibus non occupentur diebus Feſtivis, ac Laici. At loquendo de loco, Eccleſia præſumere potuit, Judicia Eccleſiaſtica cum minori ſtrepitu, minorique tempore expedienda fore, quàm ſæcularia: ſimulque Judicem Eccleſiaſticum majorem curam adhibiturum, ut omnia ſine irreverentia loci ſacri fiant. Fatendum tamen, magis decens eſſe, ut etiam Eccleſiaſtica Judicia non in Eccleſia, quæ domus eſt orationis, non jurgiorum, ſed in Palatio Epiſcopali, aut alio competenti loco fiant. Pirhing *titul. De Immunitat. Eccleſ. numer. 7.*

Quid magis deceat.

In Eccleſiis, ac Cæmeteriis facere contractus, &c. non licet.

14. CONCL. III. Inſuper prohibitum eſt in Eccleſiis, eorumque Cæmeteriis, facere contractus, vel negotiationes, aut nundinas inſtituere. Ita communis: & habetur *cit. capitul. Decet, de Immunitat. In Eccleſiis, eorumque Cæmeteriis negociationes, ac fori cujuſcunque tumultus*. Idque meritò ſtatutum eſt ad exemplum Chriſti Domini, qui ingreſſus in Templum Dei *ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas vertit, & dixit eis. Scriptum eſt, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*, Matth. 21.

Sed ſi fiant, non ſunt irrita.

15. Licèt autem contractus in Eccleſiis facere ſit prohibitum, iidem nihilominus de facto initi valent: nam nullo jure irritantur, ſicut *citat. ti cap. Cùm Eccleſia, de Immunitat. Eccleſ.* caſſantur Judicia ſæcularia. Simulque iſthæc Conſtitutio, cùm ſit pœnalis, non eſt extendenda ad contra-

tra-

tractus, & notat Gloſſa paſſim recepta *cit. c. Decet. verſ. proceſſus*.

Quid de venditione candelarum?

16. Cæterùm in Templis vendere candelas, ſi id fiat ad Fidelium devotionem promovendam, non eſt illicitum. Azorius *par.* 2. *lib.* 9. *cap.* 9. *quæſt.* 5. Angelus, & alii. Nam prohibetur quidem omnis negotiatio, vel contractus, qui fit lucri gratia, aut Divina Officia perturbat, vel impedit: hoc tamen non accidit in venditione candelarum cauſa promovendæ devotionis Fidelium.

Ibidem prohibentur fieri Concilia ſecularia.

17. CONCL. IV. Ulteriùs in Eccleſiis prohibentur fieri *Concilia, Conciones, & publica Parlamenta* (intellige, quando talia fiunt de rebus merè temporalibus, & ſæcularibus; nam Concilia, & Conventus de rebus Eccleſiaſticis, aut ad pietatem ſpectantibus, rectè ibidem inſtituuntur.) Item *confabulationes qualibet, & quæcunque alia, quæ Divinum poſſunt turbare Officium, aut oculos Divinæ Majeſtatis offendere*. Ita his ipſis verbis habetur *cit. cap. Decet. eod. in* 6.

Confabulationes &c.

Comædiæ profanæ.

18. Deinde Comœdiæ profanæ, ac ludi Theatrales, penitus in Eccleſiis fieri prohibentur; non obſtante quacunque conſuetudine contraria, quæ potiùs corruptela dicenda eſt, *c. Cùm decorem. de Vita & boneſt. Cleric.* Quamvis pia & honeſta ſpectacula ibidem exhiberi valeant. Pirhing *loc. cit. n.* 14. poſt Sylveſtrum, & alios.

Comeſtiones, vel accubitus, &c.

19. Item *non oportet in Baſilicis, ſeu Eccleſiis agapem facere, & intùs manducare, vel accubitus facere*, c. Non oportet. diſt. 42. Neque intra Eccleſiam poſſunt ſupellectilia reponi; niſi id neceſſe ſit propter hoſtiles incurſus, aut alias neceſſitates, quibus tamen ceſſantibus ad priſtina loca reportari debent, *arg. c. Oratorium diſt.* 42. & tradit Azorius *loc. cit. q.* 8.

Muſica impura, omneſque actiones ſæculares.

20. Tandem noviſſimè Concilium Trid. *Seſſ.* 22. *in Decreto de obſervandis & vitãdis in celebratione Miſſæ* ſtatuit, ut Ordinarii locorum *ab Eccleſiis muſicas eas, ubi ſive organo, ſive cantu laſcivus aut impurum aliquid miſcetur, item ſæculares omnes actiones, vana, atque adeò profana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, clamores arceant, ut Domus Dei verè domus orationis eſſe videatur, ac dici poſſit*.

Quid de Diſputationibus?

21. Quæres, an licitum ſit, Diſputationes in Eccleſiis habere? Reſp. affirmativè: quia ſcientia eſt donum Dei, & res ſancta, *arg. L.* 1 *ff. de Variis & extraord. cognition.* ibi: *Et quidem res ſanctiſſima, civilis ſapientia*. Abbas *c. Cùm Eccleſia. de Immunit. Eccleſ.* Azorius *loc. cit. q.* 4. Pirhing *nu.* 11. & alii.

Violentia Eccleſiis non eſt inferenda.

22. CONCL. V. Ad Immunitatem Eccleſiarum pertinet etiam, ne quis eis violentiam inferas, infringendo earumdem fores, vel ipſas ſpoliando ſuis bonis, aut hujuſmodi quidpiam attentando. Patet hoc ex *c. Omnes, & c. Quiſquis* 17. *q.* 4. cum concordantiis, ubi tales judicantur ſacrilegi. Quinimò Eccleſiarum Dei violatores, ſive cum effractione ſpoliantes Eccleſias, ipſo jure excommunicati ſunt, *arg. c. Canonicas* 11. *q.* 3. *& c. Sicut.* 17. *q.* 4. *& c. Conqueſti, de Sent. Excom.* juncta Gloſſa *ibidem, verſ. Excommunicatos nuncietis*.

Pæna cōtrafacientium.

QUÆSTIO III.

De Immunitate reali, & perſonali.

Immunitas realis & perſonalis in quo conſiſtat?

23. CONCL. I. Immunitas rerum, & perſonarum Eccleſiaſticarum (quam aliàs *realem*, & *perſonalem* appellant) generatim conſiſtit in hoc, quòd res, atque perſonæ Eccleſiaſticæ, à juriſdictione ſæcularium Magiſtratuum, eorumque exactionibus, & oneribus immunes ſint, & liberæ. Ita omnes Theologi, Canoniſtæ, & Juris conſulti Catholici; eſtque definitum in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *cap.* 19. & refertur *c. Non minùs. de Immunit. Eccleſ.* ubi etiam Laici collectas Clericis, vel Eccleſiis imponentes aut juriſdictionem ipſorum uſurpantes, ſi moniti non deſiſtant, una cum fautori-

toribus ſuis ipſo facto excommunicantur. Concordat Concilium Generale ſub Innocentio III. *cap.* 46. relatum in *c. Adversùs, eod.* juncto *c. Quia nonnulli eod. in 6. & Clem. un. eod.* cum concordantiis.

Bona Eccleſiarum & perſonarum Eccleſiaſticarum, ſunt triplicis generis.

24. Hæc Concluſio ut meliùs intelligatur, ſciendum, quòd bona Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum, triplicis generis diſtingui poſſint. Primi generis ſunt ipſæmet Eccleſiæ materiales, una cum Cæmeteriis; item vaſa ſacra, veſtes, & quæcumque conſecrata, ſive benedicta ſunt, tanquam Divini cultus inſtrumenta. Et de his certum eſt, atque ab omnibus (c) conceſſum, ea Jure Divino eſſe exempta à juriſdictione, & quibuſcunque exactionibus Magiſtratuum ſæcularium: nullam enim temporalem utilitatem habent, quæ in æſtimationem venire poſſit: utpote cùm ad Divini cultus miniſterium ſpecialiter dedicata, nullis aliis humanis uſibus applicari poſſint juxta Reg. 51. Juris in 6. *Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulteriùs transferendum.*

I.

(c) Conformiter dictis n. 6. & ſeqq.

II. ac

25. Alterum genus complectitur bona Eccleſiarum tum immobilia, tum mobilia, quæ ſive à Fundatoribus, ſive ab aliis Fidelibus, ad honorem Dei oblata ſeu donata fuerunt, ut per Prælatos Eccleſiarum in pios uſus, utputà in ornatum Eccleſiæ, ac Miniſtrorum ejus, ſive pauperum ſuſtentationem convertantur. Et de hiſce bonis procedere dictam Decretalem, *Non minùs*, cum concordantiis, conveniunt pariter Doctores, eò quòd ſint Deo oblata, atque ad cultum ipſius ſpecialiter deſtinata; ſicque non niſi in pios uſus convertenda (quod ſecùs foret, ſi per exactiones Sæcularium gravarentur, atque diminuerentur) cum ſint res Dei, & *Sanctum Sanctorum Domino*, c. Nulli 12. q. 2. & alibi.

III. Declaratur.

26. Tertium bonorum genus eſt eorum, quæ ad Eccleſiam aut Perſonas Eccleſiaſticas, pervenerunt aliis titulis, ſive cauſis: utputà emptione, hæreditate, arte, labore manuali, aut alio quopiam titulo temporali. Et de his, præcipuè verò de bonis patrimonialibus Clericorum, poſſet nonnulla moveri difficultas: ſit tamen

Bona clericorum patrimonialia, an gaudeant immunitate?

27. CONCL. II. Non ſolùm bona Eccleſiæ quocunque juſto titulo acquiſita, ſed etiam bona patrimonialia Clericorum, gaudent Immunitate ab extraordinariis collectis, & juriſdictione ſæculari, atque potiuntur privilegio Fori: Ita communis Doctorum, uti teſtatur Barboſa *lib.* 1. *Juris Eccleſ. unic. c.* 39. *§.* 5. *nu.* 6. Layman *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 6. *nu.* 9. Pirhing *tit. de Immunit. Eccleſ. nu.* 62. Engel *num.* 24. cum aliis. Et hoc apertè deſumitur ex Juribus *num.* 6. allegatis, utpotè quæ de rebus Eccleſiæ, & Eccleſiaſticarum perſonarum, indiſtinctè, atque pariformiter loquuntur. Accedit ratio: quia *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*, juxta Reg. 42. Juris in 6. cum concordantiis. Simùlque magis dignum trahit ad ſe minùs dignum, *arg. c. Quod in dubiis de Conſecrat. Eccleſ.* Atqui dicta bona ſunt quid acceſſorium ad perſonas Eccleſiaſticas, ſimùlque hæ multò digniores illis; ergò. Quinimò Magiſtratus ſæcularis nihil poſſet ſtatuere circa ejuſmodi bona patrimonialia Clericorum, niſi obligando ſimul ipſaſmet eorum perſonas: ſed has gaudere Immunitate Eccleſiaſtica, fatentur omnes Catholici. (d) Et hæ rationes à pari, vel etiam à fortiori militat de bonis Eccleſiarum tertii generis: nam, ut dicitur l. Quæ religioſis, ff. de Rei vendicat. *Quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt.*

(d) Ut dictum num. 6. & ſeqq.

Quid de bonis Feudalibus?

28. Limitatur hactenus allata doctrina in nonnullis caſibus. Et I. quidem in bonis Feudalibus; nam hæc non pleno jure tranſeunt in Clericum, aut Eccleſiam, ſed dominus directus, qui eadem conceſſit, præter dominium ipſorum directum certas ſibi conditiones & jura reſervat; quæ proinde à Clericis, atque Eccleſiis erunt obſervanda. Unde pariter, ſi Eccleſia, vel Clericus, à ſeculari domino, v. g. Imperatore Feudum habeat, ac ſuper jure feudi quæſtio inter-

ter Clericum, & Laicum emerſerit, ea non per Judicem Eccleſiaſticum, ſed per dominum Feudi erit terminanda, prout deciſum habetur *cap. Ex tranſmiſſa, & cap. Verum de Foro competenti*. Hinc reſpectu ſecularis Feudi, Eccleſia, vel Clericus, non gaudet privilegio Fori, ſed tenetur coram ſæculari domino Feudi judicium ſubire; & convenitur coram eo in actionibus tam realibus, quàm perſonalibus Feudum concernentibus.

Aut ſi Fundator in bonis Eccleſiæ reſervavit ſibi certam penſionem?

29. Limitatur II. Si fundator, ſeu Patronus, v. g. Princeps territorialis in ipſo Fundationis limine ſibi certam penſionem, ſive annuos redditus, in bonis Eccleſiæ attributis reſervaſſet, atque ipſos Epiſcopus ante conſecrationem Eccleſiæ eidem conſtituiſſet, *arg. cap. Præterea, de Iure patronat.* ubi Patronis permittitur in Eccleſiis *antiquos, & moderatos redditus à locorum Epiſcopis inſtitutos exigere*. Poſtquàm autem Eccleſia jam ædificata, dotata, & conſecrata eſt, novi cenſus eidem imponi non poſſunt, nec veteres augeri, *cap. Prohibemus eod.* cum concordantiis. Quòd ſi ſecùs fiat, illud irritum erit.

Quid loquendo de oneribus antiquis?

30. Limitatur III. Quoad onera antiqua, ſeu quæ rebus, antequàm ad Eccleſiam quocunque titulo deveniſſent, priùs jam impoſita fuerunt: nam quælibet res tranſit cum ſuo onere, *arg. cap. Ex litteris, de Pignoribus*, & alibi. Hinc Eccleſia, vel Clericus tenetur ad hujuſmodi onera antiqua præſtanda, dummodò ea ſint vera, & realia, id eſt, ipſis fundis ſeu bonis infixa, perpetua, certa, & determinata, *arg. capit. 1.* juncta Gloſſa, *verſ. Senioribus de Cenſibus*. Et in hoc ſenſu procedit textus *cap. Si tributum 11. quæſt. 1.* ibi *Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum*: Et illud cap. Tributum 23. quæſt. 8. *Quia de exterioribus Eccleſiæ, quod conſtitutum antiquitus eſt, pro pace & quiete, qua nos tueri, & defenſare debent, Imperatoribus perſolvendum eſt*.

Ac etiam novis, ſive poſteà imponendis?

31. Dicitur, *quoad onera antiqua*; ſive, ut Canone proximè relato dicitur, *quod conſtitutum antiquitus eſt*. Nam loquendo de oneribus novis, ſeu quæ imponuntur bonis Eccleſiarum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum eo tempore, quo bona illa jam ſpectabant ad Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas, ab ejuſmodi oneribus hæ prorſus immunes ſunt, per textus *num. 6.* allegatos. Et quamvis Bartolus *in l. Reſcripto, §. fin. num. 5. de Minoribus*, teneat, Principes laicos poſſe efficere tributaria, & affecta omnia prædia eorum Territorii, ita ut cùm exindè ad Eccleſias pervenerint, obnoxia ſint collectis poſteà imponendis: tamen ejus cautelam eſſe falſam, & contra Immunitatem Eccleſię, & ab omnibus communiter reprobatam, ait Fagnanus *in capit. Non minùs num. undecimo, de Immun. Eccleſ.* poſt Baldum, & Rotam, quos citat.

Laici non, poſſunt in etiam communibus neceſſitatibus, novas collectas Eccleſiis, & Clericis imponere.

32. CONCL. III. Etiam in communibus neceſſitatibus; & utilitatibus Reipublicæ, prohibitum eſt Laicis ſub pęna excommunicationis, novas exactiones ſeu collectas Eccleſiis, aut Clericis imponere. Ita hodiè clariſſimè habetur in Bulla Cœnæ Domini, ubi §. 18. imponentes collectas Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis, ipſo facto excommunicantur. Idipſum jam antè hac prohibitum fuerat in Concilio Lateranenſi, ſub Alexandro III. ac refertur *cap. Non minùs, de Immunit. Eccleſ.* ubi contra oppoſitum attentantes, ſic ſtatutum legitur: *Quocircà ſub anathematis diſtrictione fieri de cætero talia prohibemus: niſi Epiſcopus, & Clerus tantam neceſſitatem, vel utilitatem aſpexerint, ut abſque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel neceſſitates, ubi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda*. Hæc ibi.

33. Dicitur, *abſque ulla exactione*. Nam iſtud abſque ulla exactione, ac ſponte per Eccleſias, ex arbitrio

Epi-

An poſſint tractari abſque ulla exatione Laicorũ?

Epiſcopi, quì dictam neceſſitatem inſpicere debebat, olim conferendum erat; ita ut ea *Laici humiliter, et devotè reciperent cum gratiarum actione*, prout declaratum fuit in Concilio Generali ſub Innocentio III. & refertur *cap. Adversùs. eod.* Ubi tamen judicium ſuper his denuò adimitur Epiſcopis, atque præcipitur, ut *propter impudentiam quorundam, Romanus Pontifex priùs conſulatur: cujus intereſt, communibus utilitatibus providere.*

Quæ conditiones requirantur, ut Eccleſiæ, & Clerici in communibus neceſſitatibus contribuere teneantur.

34. CONCL. IV. Ut in caſu communium neceſſitatum, vel utilitatum, Eccleſiæ, & Clerici contribuere debeant, plures requiruntur conditiones, ex allegatis textibus Juris deſumptæ. I. Ut neceſſitas, vel utilitas ſit publica. II. Ut Epiſcopus, & Clerus ſuper hoc deliberent. III. Ut dicta neceſſitas, vel utilitas, ſit communis, tam Laicorum, quàm Clericorum. IV. Ut ad eas relevandas non ſufficiant facultates Laicorum. V. Ut contributio ab Eccleſiaſticis fiat ſponte, & ſine aliqua exactione ſeu compulſione Laicali: undè talis contributio, ſeu collecta, non debet imponi authoritate Magiſtratus ſæcularis, ſed Eccleſiaſtici; ſimulque ad eam ſolvendam Clerici non ſunt compellendi per Judicem ſæcularem, ſed per Eccleſiaſticum. VI. Ut, niſi periculum in mora fuerit, deſuper Romanus Pontifex conſulatur. Ita deſumitur ex *citat. cap. Non minùs, & cap. Adverſus. de Immunit. Eccleſ. juncta Clem. unic. eodem in 6.* prout fuſiùs explicat Fagnanus *capit. Non minùs. numer. 22. & ſeqq.* ac tenent alii Canoniſtæ.

DISTINCTIO II.

De Jure Aſylorum.

QUÆSTIO I.

Quo jure, quibuſque locis competat privilegium Aſyli?

(a) Diſt. 1. n. 10.

Immunitas localis, in quibus conſiſtat?

1. IMmunitas localis, ut jam ſuperiùs (a) dictum, conſiſtit in duobus: videlicet, ut actus profani & ſæculares arceantur ab Eccleſiis; & ut malefactores ad eas, aliaque pia Loca confugientes, in vita, & membris protegantur, neque indè violenter extrahantur. Siquidem tum per Leges Civiles, tum ſacros Canones, ſpeciale privilegium Eccleſiis, aliiſque piis Locis, ob majorem eorum reverentiam, conceſſum eſt, ut delinquentes, qui ad illas tanquam ad Aſylum confugiunt, per vim extrahi non poſſint. Et de hoc loquendo, ſit

Privilegium Aſyli non eſt juris Divini, ſed humani.

2. CONCL. I. Privilegium Immunitatis, ſeu Aſyli Eccleſiaſtici, non eſt Juris naturalis, aut Divini, ſed humani duntaxat, Civilis ac Eccleſiaſtici. Ita Covarruvias *lib. 2. var. Reſ. c. 20. n. 2.* Pirhing *tit. de Imm. Eccl. n. 15.* & communior aliorum. Idque deſumitur ex *c. Inter alia de Immun. Eccl.* ibi: *Juxta ſacrorum ſtatuta Canonum, et traditiones Legum Civilium, fugiens ad Eccleſiam*, &c. Accedit ratio: quia licèt Jure naturali, ac Divino Deus ſit colendus, reverentia Locis ſacris exhibenda; non tamen inde neceſſariò infertur, hoc fieri debere, immunitatem Reis ad Eccleſiam confugientibus præſtando: partim quia etiam crimina eſſe coercenda, Jure naturali ac Divino ſtatuitur: partim quia reverentia Locis ſacris Jure Divino, & naturali debita, ſatis obſervaretur

per

per hoc, quod actus profani & ſæcularium inde arceantur.

Solvitur inſtantia. 3. Nec obſtat, quòd jam in Lege veteri Deus præceperit, Civitates refugii eſſe conſtituendas, *Exodi 21. num. 35. & Deuter. 19.* ſimulque etiam Gentiles ex inſtinctu naturæ aliqua Loca deſignaverint, quæ vocabantur *Aſyla*, atque ipſum Concilium Trid. *Seſſ. 24. c. 20. de Ref.* aſſerat, *Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem, Dei ordinatione, & Canonicis ſanctionibus conſtitutam*. Reſpond. enim, Leges veteris Teſtamenti, quæ morales non fuerunt, ſed tantùm cæremoniales, aut judiciales, per adventum Chriſti expiraſſe. (b) Undè jus Aſyli jam non habetur ex veteris Legis obligatione, ſed ſolùm ad quandam ipſius ſimilitudinem, & ſecundùm congruam Juris naturalis æquitatem (quam etiam Gentiles agnoverunt) de facto per Sacros Canones, ac Leges Imperatorias, Eccleſiis aliiſque Locis ſacris conceſſum fuit. Nec obſtat Concilium Trid. *loc. cit.* Nam, ut concordentur jura juribus, loquendo de Immunitate Aſyli, plùs non vult, quàm Aſyla ad imitationem veteris Legis, atque inſtinctu Divino, acceptaque à Deo authoritate, per Canonicas Sanctiones conſtitutam eſſe.

(b) De hoc Tra. 2. diſt. 2. q. 1.

Circa ius Aſyli magnam vim habet conſuetudo. 4. Infertur proinde cum Barboſa *lib. 2. de Juris Eccleſ. univ. c. 3. n. 82.* Engel *tit. de Imm. Eccleſ. n. 9.* Covarruvia, & aliis, quòd circa hanc immunitatem Eccleſiaſticam, ſeu jus Aſyli, habeat magnam vim conſuetudo; ac proptereà ad eam multis in caſibus Judices recurrere debeant. Nam, quia hæc immunitas non eſt Juris naturalis, aut Divini, ſed humani duntaxat, conſequenter contrariam conſuetudinem admittit, *arg. c. ult. de Conſuet.*

Privilegia Aſyli gaudent omnes Eccleſiæ; Etiam interdictæ, vel pollutæ. 5. CONCL. II. Privilegio Aſyli gaudent omnes Eccleſiæ, ſive conſecratæ, ſive nondum conſecratæ, dummodò authoritate Epiſcopi benedictæ fuerint, aut alia ratione, utputà erectione Crucis, ad publicum Miſſæ Sacrificii uſum deputatæ, prout liquet ex *cap. Eccleſ. de Immunitat. Eccleſ.* Idque procedit, etiamſi Eccleſia illa ſit interdicta, vel polluta, & necdum reconciliata: quia tales Cenſuræ, aut impedimenta Juris, utpotè pœnalia & odioſa, non oportet extendere ultra caſus à Jure expreſſos. Pirhing *loc. cit. n. 3.* Sylveſter, & alii.

Item Cœmeteria, Sacriſtiæ, turres, atque atria Eccleſiarum. 6. Prætereà jure Aſyli gaudent Cæmeteria, unà cum fabricis ad Templi ſtructuram attinentibus; ut eſt Sacriſtia, Turris, Atrium, Porticus, atque Ambitus: quia hæc omnia vel ſpectant ad Eccleſiæ fabricam, vel ei ſunt annexa. Quinimò Cæmeterium authoritate Epiſcopi deſignatum, & ſacratum, obtinet privilegium Immunitatis, etiamſi ſit ſeparatum ab Eccleſia. Barb. *l. c. num. 62. & ſeqq.*

Notabilis inſtantia ſolvitur. 7. Nec dicas. Si ſuper tectum Templi, aut in ejus Turri, vel Sacriſtia, ſive ſubtus Eccleſiam in caverna committitur injurioſa humani ſanguinis, vel ſeminis effuſio, non polluitur Eccleſia; ut notat Gloſſa communiter recepta *in eo cap. unic. de Conſecrat. Eccleſ. in 6.* ergo neque gaudent iſthæc loca jure Aſyli. Negatur enim conſequentia: nam quando agitur de violatione, ſive pollutione Eccleſiæ, nomen Eccleſiæ ſtrictè accipiendum eſt pro ſolo ſpatio, ſive ambitu interiore; eò quod materia hæc ſit quaſi pœnalis, & odioſa. E contra dum ſermo eſt de privilegio Aſyli, quod eſt favorabile & gratioſum, nomen Eccleſiæ accipiendum eſt latè: quo ſenſu omnia ei annexa, & cohærentia complectitur: nam *odioſa reſtringi, & favores convenit ampliari*, juxta Reg. 15. Juris in 6.

Eccleſia aliter ſumitur in materia Immunitatis, quà violationis.

An gaudeat Immunitate tenens ianuam Eccleſiæ? 8. Huc facit *c. Si quis contumax 17. q. 4.* ubi puniri jubetur, qui fugientem, *de atrio Eccleſiæ, vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus per vim abſtraxerit*. Quinimò hac ipſa de cauſa gaudet Immunitate, nec poteſt violenter abſtrahi, qui clauſam Eccleſiam reperiēs, ejus januam vel ſeram apprehendit: quia jam cenſetur exi-

ſtere

Vel ejus parietem? ſtere in Loco ſacro. Barboſa *ibidem n.* 65. Bonac. *diſp. 2. de Bulla Cœnæ q.* 3. *pun.* 16. §. 4. *n.* 19. & alii. Et hoc extendunt non pauci Doctores ad illum, qui parietem Eccleſiæ exteriorem tangit: nam privilegia Immunitatis ſunt amplianda; ſimulque talis cenſetur adhærere Loco ſacro. Diana *p.* 3. *tract.* 1. *reſol.* 73. poſt Aloyſium Riccium, & Bonacina *diſp.* 3. *in Decal. quæſt.* 3. *pun.* 4. *n.* 5. citans plures alios; quamvis non deſint oppoſitum tenentes quoad hoc poſterius.

Immunitate an gaudeant ſpatium 30. vel 40. paſſuum circa Eccleſiam. 9. Inſuper dicta Immunitas non tantùm Eccleſiis, ſed etiam ſpatio quadraginta paſſuum circa majorem ſive Matricem Eccleſiam, & ſpatio triginta paſſuum circa minores Eccleſias, conceſſum legitur *c. Sicut antiquitas, & c. Definivit.* 17. *q.* 4. Verùm hoc non habere locum quoad Eccleſias intra Caſtella, ſive muros Civitatum conſtructas, deſumitur ex cap. Quiſquis 17. q. 4. ibi: *Capellæ, quæ ſunt intra ambitum murorum caſtellorum, non ponuntur in hac triginta paſſuum obſervatione*, & poſt Archidiaconum notat Covarruvias *lib.* 2. *var. Reſolut. c.* 20. *num.* 5. Cum quo etiam notant plerique Doctores, iſtam Immunitatis ad quadraginta, vel triginta paſſus extenſionem, de conſuetudine vix alicubi obſervari: quamvis Fagnanus *cap. Eccleſiæ n.* 20. *de Immunit. Eccleſ.* referat, quòd Sac. Congregatio Cardinalium indiſtinctè ſervari juſſerit Immunitatem per circuitum dictorum paſſuum, ſaltem in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis.

Monaſteria, Hoſpitalia, Oratoria &c. gaudent Immunitate & qua. 10. CONCL. III. Inſuper Monaſteria, ſeu Domus Religioſorum; & eorum horti, areæ, & quæcunque intra Monaſteriorum ſepta continentur; nec non Hoſpitalia, aut Oratoria auctoritate Epiſcopi conſtituta (ſecùs, ſi Oratoria non ſint constructa authoritate Epiſcopi) atque omnia alia Loca, religioni aut pietati deſtinata, dummodò eandem auctoritate Epiſcopi fundata fuerint, gaudent privilegio Aſyli. Ita Barboſa *loc. cit. num.* 67. *& ſeqq.* Fagnanus *cit. cap. Eccleſ. n.* 23. *& ſeqq.* & alii. Idque patet tum ex *l. Pateant. C. de his, qui ad Eccleſias confugiunt*: tum ex *c. Id conſtituimus* 17. *q.* 4. cum concordantiis; ac præſertim ex Bulla Gregorii XIV. quę incipit: *Cum alias.* 1591. deſuper emanata, ibi: *Monaſteriis; Domibus; lociſque ſacris, aut religioſis.*

11. Nec dicas. Si omnia hujuſmodi Loca religioſa gaudent Immunitate Eccleſiaſtica, cur ergo communiter Rei confugiunt ad Monaſteria, non verò ad Eccleſias, quarum tanta eſt multitudo? Reſp. Id præcipuè fieri ob majorem Aſyli amplitudinem & commoditatem, quæ habetur potiùs intra ſepta Monaſteriorum, quàm in Eccleſiis, vel aliis locis religioſis; quamvis reverà & hæc gaudeant privilegio Immunitatis, ſeu jure Aſyli Eccleſiaſtici. *Rei cur potiùs cõfugiant ad Monaſteria, quam alia loca ſacra.*

12. CONCL. IV. Reus confugiens ad Sacerdotem, manibus Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum portantem extra Eccleſiam, gaudet jure Aſyli. Ita Abbas Panormit. *cap. Sanè, de Celebrat. Miſſar.* Engel *tit. de Immunitat. Eccleſ. num.* 12. Barboſa *cit. cap.* 3. *num.* 69. allegans pro hac ſententia plurimos Doctores; quamvis Covarruvias *n.* 6. non nihil de hoc dubitet. Ratio eſt: quia Sanctiſſimum Corpus Chriſti eſt longè dignius, quàm Eccleſia materialis: ſimulque ipſis Eccleſiis conceditur hoc privilegium propter Corpus Chriſti: ergo multò magis huic, ſive Sanctiſſimo Euchariſtæ Sacramento: nam *Propter quod unumquodque tale, & illud magis tale.* *Confugiens ad Sacerdotem SS. Euchariſtiam portantem gaudet Immunitate.*

13. Nec obſtat, quod de hoc non habeatur textus clarus in jure. Siquidem præſens materia eſt favorabilis, ſicque extendenda: & alioquin privilegium extenditur ad caſum non expreſſum, quando ex mente Privilegiantis poteſt ille caſus comprehendi. Et hac de cauſa iſtud intelligunt Doctores non ſolum in caſu, quò quis Sacerdotem, vel haſtam Baldachini apprehenderit, ſed etiam, ſi ſe perſonis aſſociantibus Sanctiſſimum Sacramentum immiſcuerit: quia omnes illæ cum Sacerdote Sanctiſſimum deſe- *Solvitur inſtantia. Et hoc ampliùs extenditur.*

deferente unam Eccleſiam conſtituunt, quibus proindè favor iſte conceſſus intelligitur.

Quid de Reo Euchariſtiã ſumente?

14. Neque hinc ſequitur, quòd etiam captivus ſumens Euchariſtiam gaudeat immunitate; Siquidem privilegium Aſyli conceditur fugientibus ad Eccleſiam, vel Euchariſtiam; captivus autem non poteſt ad eam fugere, benè tamen Sanctiſſimo Sacramento ut Viatico, & ſpirituali Cibo animæ refici. Multo minùs confugiens ad Sacerdotem, ſacrum Oleum ad infirmos deportantem, gaudebit immunitate; cùm huic neque Jus faveat, neque paritas, ſive ratio faciendæ extenſionis, Barboſa *ibidem* cum aliis.

Vel fugiente ad Sacerdotẽ S. Oleum portantẽ?

QUÆSTIO II.

Quæ perſonæ gaudeant jure Aſyli Eccleſiaſtici.

Rei ad Aſyla fugientes, varii.

15. Reorum ad loca ſacra, tanquam Aſyla fugientium, alii poſſunt eſſe Fideles, alii Infideles: & illarum quidam Laici, quidam Clerici, vel Religioſi: iſtorum alii Pagani, aut Judæi, alii Hæretici & denique ii vel gravitate delictorum, vel ære alieno oppreſſi; Et de omnibus his procedit præſens Quæſtio.

Fideles laici Rei, an omnes gaudeant immunitate?

16. CONCL. I. Certum eſt, omnes Fideles laicos delinquentes, & ad loca ſacra confugientes, gaudere jure Eccleſiaſtici Aſyli, dummodò non admiſerint crimina ſpecialiter excepta. Patet hoc ex *c. Si quis contumax.* 17. *q.* 4. *& c. Inter alia de Immunit. Eccl.* cum concordantiis, ac præſertim ex cit. Bulla Gregorii XIV. *Cùm alias.* Et hoc intellige etiamſi hi ſint excommunicati, vel interdicti: nam Cenſuræ non privant immunitate, cùm hujuſmodi pœna nullibi ſit jure expreſſa: ſimulque Cenſuræ ſint medicinales, non mortales, *arg. c.* 1. *de ſent. Excomm. in* 6. Pirhing. *loc. cit. n.* 32. poſt Covarruviam *cit. c.* 20. *num.* 11. & alios.

17. CONCL. II. Fideles debitores pecuniarii, qui ſolvendo non ſunt (vulgò, Falliti) confugientes ad Eccleſiam, gaudent Immunitate. Ita Abbas *c. Inter alia. n.* 22. *de Immu. Eccl.* Barboſa *c. l.* 2. *Juris Eccleſ. univ. c.* 3. *num.* 46. *&* 47. Covarruvias *num.* 14. & alii magno numero ab ipſis relati, quamvis non deſint quidem oppoſitum tenentes. Ratio eſt; tum quia in favorabilibus, Reorum nomine veniunt debitores; Reus enim dicitur, cui movetur quæſtio, id eſt, intentatur actio; ſive civilis, ſive criminalis, *c. Forus. de verb. ſignif.* Tum quia Bulla Gregoriana § 2. expreſsè facit mentionem de *fraudulentis Decoctoribus*; ita tamen, ut revocet quæcunque privilegia, & indulta ipſos extrahendi. Tum tandem, quia *cap. Inter alia de Immun. Eccleſ.* generaliter prohibetur extrahi de Eccleſia invitus; adeò, ut etiam ſervus, ob timorem Domini ad Eccleſiam confugiens, non ſit reſtituendus, niſi de impunitate ſua dominus ejus Clericis juramentum præſtiterit.

An etiam debitores pecuniarii, vulgò Falliti?

18. Cæterùm ſi fraudulentus debitor in creditorum præjudicium unà cum rebus & bonis alienis ad Eccleſiam ſe recipiat, tunc de licentia Epiſcopi ejuſmodi bona ſunt conſignanda Judici ſæculari ad effectum, ut veris dominis reddantur. Barboſa *cit. n.* 47. Diana *part.* 6. *tract.* 1. *reſol.* 17. & alii. Nec obſtat *cap. Diffinivit.* 17. *q.* 4. ubi prohibetur quidpiam *damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferri*. Nam loquitur textus de bonis propriis Rei, non autem alienis, & in quorũ detentione idem delinqueret.

Quid, ſi ii cum bonis ſuis fugiat ad Eccleſiã?

19. CONCL. III. An Clerici, & Religioſi, in Aſylis tuti ſint etiam contra proprios Judices Eccleſiaſticos (nam contra Judices ſæculares defenduntur aliundè, videlicet per privilegium Fori) ita ut ab illis extrahi extra caſus à Jure exceptos non poſſint; multùm controverrunt Doctores, alii affirmantibus, cæteris verò negativam ſententiam tenentibus; uti videre eſt apud Fagnanum *c. Inter alia num.* 70. *& ſeq. de Immun. Eccleſ.* Barboſam *lib.* 2. *Iuris Eccleſ. univ. c.* 3. *n.* 137. Sed meritò uterque ho-

Clerici, & Religioſi delinquẽtes, an immunitate gaudeant.

Sententia affirmativa eſt probabilior. horum affirmativam ſententiam amplectitur, velutì probabiliorem, & magis communem; nam Canones generaliter loquuntur, non diſtinguendo inter Clericum, & Laicum, ac proinde generaliter de omnibus ſunt intelligendi. Deinde privilegium Aſyli, hoc eſt, ut nullus violenter inde extrahi valeat, principaliter conceſſum eſt ipſi Eccleſiæ, ſive loco ſacro, idque propter reverentiam ejus *arg. c. Reum. & c. Frater.* 17. q. 4. cum concordantiis: ergo ſuffragatur cuilibet, ſive Laico, niſi ſit de ſpecialiter exceptis. Accedit, quòd Clerici non debeant eſſe deterioris conditionis, quàm Laici: ſimulque nullibi hoc privilegium eis ademptum reperiatur.

Declaratur Concluſio. 20. Cæterùm data reſolutio procedit duntaxat quoad crimina graviora, & correſpondentes ipſis pœnas judiciales enormes, quæ limites diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ac Regularis correctionis excedunt; non verò quoad pęnas correctivas omninò neceſſarias pro conſervatione ſtatus Eccleſiaſtici, ac Regularis. Infertur proindè, quòd Clericus perpetrans homicidium extra locum ſacrum (quod additur, quia alioquin hoc delictum foret unum de exceptis) & confugiens ad Eccleſiam, gaudeat Immunitate; adeò ut non poſſit inde violenter extrahi, non tradi Curiæ ſæculari, vel mitti ad triremes.

Fallit in pœnis merè Eccleſiaſticis, quæ potiùs correctionem ſapiunt. Secùs eſt de delictis levioribus aut pœnis merè Eccleſiaſticis, quæ potiùs correctionem ſapiunt, quam vindictam publicam. Sic enim Religioſi delinquentes poſſunt ſecundùm eorum inſtituta per Superiorem in Monaſterio coerceri, verberari, & in carcerem detrudi, imò ſi opus fuerit, etiam de Monaſterio expelli, neutiquam ſuffragante ipſis Immunitate loci; prout patet experientia, ipſaque Religionum conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres: & tenent Doctores paſſim. Similiter poteſt Epiſcopus Clericum, in flagranti crimine in loco ſacro deprehenſum, ſuis carceribus mancipare ad correctionem, abſque violatione Immunitatis Eccleſiaſticæ. Tum quia hìc non agitur de amiſſione vitæ, vel membrorum, *arg. c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* Tum quia alioquin diſrumperetur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, juxta *c. Cùm inter, de conſuetud.*

Judæi, & pagani, an gaudeant Immunitate? 21. CONCL. IV. Quantum ad Judæos, & Paganos, multi cenſent, eos ad Eccleſiam confugientes gaudere Immunitate Eccleſiaſtica; eò quòd privilegium iſtud fuerit conceſſum loco ſacro, ob ejus reverentiam, atque ipſum, tanquam Eccleſiis favorabile, ſit ampliandum; ſimulque Canones illud concedentes, loquantur generaliter & indiſtinctè: prout inter plures alios vult, & argumentatur Fagnanus *loc. cit. num. 59. & ſeq.* & Diana *part. 6. tract. 1. reſolut.* 23. Et pro hac ſententia Barboſa *citat. capit.* 3. *num.* 44. allegat Declarationem S. Congregationis Controverſiis Juriſdictionalibus præpoſitæ, Anno 1631. factam, de qua ſi legitimè conſtabit, dicta ſententia omninò tenenda erit.

Sententia probabilior. 22. Cæterùm inſiſtendo Juri communi probabilius videtur, eos non gaudere Immunitate, niſi ſincero corde parati ſint veram Fidem amplecti: uti tradit Abbas *c. Inter alia nu. 6. de Immunit. Eccleſ.* Covarruvias *nu.* 11. Pirhing. *tit. de Immunit. Eccleſ. num.* 39. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 12. Bonacina *diſp.* 3. *in Decalog. quæſt.* 7. *punct.* 6. §. 5. *nu.* 3. & alii quamplures. Ratio eſt: tum quia ita habetur deciſum in Jure civili, *l. 1. C. de his, qui ad Eccleſias confugiunt*; quę lex non reperitur in Jure canonico correcta, imò potiùs approbata *cit. c. Inter alia*, ibi: *Juſta ſacrorum ſtatuta Canonum, & traditiones Legum Civilium.* Tum quia indignus eſt, ut ab Eccleſia defendatur, qui Eccleſiam contemnit *arg. cap. ult. de Immunit. Eccleſ.* Sic autem Eccleſiam contemnunt Infideles nolentes veram Fidem amplecti, ipſamque Eccleſiam per Baptiſmum ingredi. Tum tandem, quia Canones Immunitatis privilegium locale con-

concedentes Eccleſiis, intelligendi ſunt ſecundùm materiam ſubjectam, hoc eſt, de perſonis Eccleſiaſticæ juriſdictioni ſubjectis, ſive de fidelibus: Siquidem iſtorum curam, & gubernationem gerit Eccleſia, non Judæorum; aut Paganorum, de quibus dicit Apoſtolus 1. Corinth. 5. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Et per hoc patere poteſt reſponſio ad rationes in oppoſitum.

Hæretici ob crimen hæreſis privantur Immunitate.

23. CONCL. V. Certum eſt, quòd Hæretici ob crimen hæreſis priventur Immunitate Eccleſiaſtica. Siquidem in Bulla Gregoriana expreſsè excipiuntur *Hæreſis rei*: idque meritò propter enormitatem hujus criminis, ad Eccleſiæ ſubverſionem ſpecialiter tendentis.

An ita pariter privati exiſtant ob alia crimina?

24. Cæterùm an Hæretici propter ſolum crimen hæreſis, vel (ubi publicè tolerantur, v. gr. in Germania) etiam propter alia crimina, utputà homicidium, furtum, &c. Immunitate priventur, rurſus variant Doctores. Eos privari, affirmat Covarruvias *cit. cap.* 20. *num.* 11. cum quibuſdam aliis: tum quia Hæretici, tanquam Eccleſiæ hoſtes & proditores, omni ejus favore indigni ſunt. Tum quia tales revera ſunt *Hæreſis Rei*, non obſtante, quòd propter hoc crimen non inquirantur: atqui hæreſis Rei generaliter, & abſolutè excluduntur à privilegio Immunitatis per Bullam Gregorianam; ergo.

Sent. affirmativa.

Sent. negativa, hujuſque fundamenta.

25. Oppoſitam nihilominùs ſententiam non pauci Doctores ſequuntur, ut Sylveſter *Verſ. Immunitas III. quæſt.* 3. Zoeſius *titul. de Immunitat. Eccleſ. numer.* 16. Pithing. *numer.* 40. Engel. *numero* 19. & alii. Rationem dant: quia in Hæretico propter homicidium, vel aliud crimen ad Eccleſiam confugiente, hæreſis ſe habet per accidens; neque enim is fugit ad Eccleſiam propter hæreſin, ſed propter aliud delictum. Accedit, quòd Hæreticus per Baptiſmum jam fit ingreſſus Eccleſiam, ejuſque legibus obligetur; ergo pariter favoribus localibus, ſive Immunitate Eccleſiis ob earum reverentiam conceſſa, frui poterit. Et hoc vel maximè tunc, quando is à pertinacia, & errore recedens, per veram pœnitentiam Eccleſiæ reconciliatus fuit; ſicque dignus effectus, ut illius favore, & protectione, perindè ac alii Fideles, per Immunitatem defendatur, prout limitat Bonacina *citat.* §. 5. *numero* 2.

QUÆSTIO III.

Quæ crimina non gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica?

Omnia crimina gaudent immunitate, niſi ſpecialiter excepta.

26. CONCL. I. Omnia crimina gaudent Immunitate Eccleſiaſtica, quæ de Jure non reperiuntur ſpecialiter excepta. Ita communis; & habetur expreſſum *cap. Inter alia, de Immun. Eccleſ.* ibi: *Fugiens ad Eccleſiam, quantumcumque gravia maleficia perpetraverit, non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus, &c. Niſi publicus latro fuerit, vel de populator agrorum* &c. Undè adulteri, raptores virginum, fabricatores falſæ monetæ, condemnati ad triremes, & hujuſmodi gaudent Immunitate; cùm de Jure Canonico ſpecialiter non excipiantur.

Corollarium.

Solvitur inſtantia.

27. Nec obſtat, quòd ſpectato Jure Civili ab Immunitate excipiantur homicidæ quicumque, adulteri, & raptores virginum, *Auth. De Mandatis Princip.* §. *Sed neque Collat.* 3. Reſp. enim, quòd in materia immunitatis, utpotè merè Eccleſiaſtica, non ſit attendendum Jus Civile, ſed Canonicum, & quidem in omni Foro, quando eſt diſcrepantia inter utrumque.

Septem crimina non gaudent immunitate.

28. CONCL. II. Septem ſunt crimina, quæ non gaudent Immunitate Eccleſiaſtica: quæ licèt in Jure Canonico paulò aliis verbis contineantur, tamen in Bulla Gregor. 14. *Cùm alias* (& habetur Tomo 2. Bullarii Romani, *Conſtitut.* 7. *dicti Pontificis*) referuntur ſequentibus verbis, §. 3. *Vt Laicis ad Eccleſias, Locaque*

ſacra

ſacra, & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis; earumve Cæmeteriis committere non verentur, aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint, aut Aſſaſſinii, vel hæreſis, aut læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis Rei, Immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur, Hæc ibi.

I. Publici latrones, viarumq; graſſatores.

29. CONCL. III. Primò itaque Immunitate non gaudent *publici Latrones, viarumque Graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur*; uti loquitur Bulla Gregoriana, & concordat textus *c. Inter alia. de immunitat. Eccl.* Et hoc eſt primum crimen exceptum; nam Latrones, & viarum Graſſatores parùm differunt, niſi quòd Latronis nomine illi tantùm venire videantur, qui publicas vias obſidentes, ſolent aggredi, & deſpoliare viatores cæde interveniente: Graſſatores autem viarum id faciant abſque cæde hominis: & utroque caſu crimen eſt exceptum. Tales cenſentur Pyratæ, & qui publicas obſident vias, vel arcem habent, aut caſtrum, & inde erumpere ſolent ad deſpoliandum homines prætereuntes.

Et qui ſint tales?

Corollarium de furibus, & aliis.

30. Infertur proindè, Fures recipi Aſylo. *Fures* enim vocantur, qui occultè, & ſine armis furantur, qui autem violenter aggrediuntur, ſive cum armis, ſive abſque armis, *Latrones*; prout habetur *Authentic. Sed novo. C. de Servis fugitivis.* Similiter is gaudet immunitate, qui quidem in via publica hominis deprædationem attentavit, ſed non perfecit: quia in pœnalibus & odioſis, præſertim quæ cedunt in præjudicium Eccleſiæ, actus debent eſſe perfecti, & conſummati.

II. Depopulatores agrorum, & qui?

31. CONCL. IV. *Depopulatores agrorum* dicuntur, qui ſegeres in agris deprædantur, comburunt, aut deſtruunt, vel agros alienos vaſtant: & hi non gaudent jure Aſyli. Addit Barboſa *loc. cit. num.* 87. cum aliis, quòd inſpecta Bulla Gregoriana, utpotè abſolutè loquente, hoc procedat de Depopulatoribus agrorum ſive diurnis, ſive nocturnis; quamvis attento Jure communi ſolus nocturnus excludatur, *c. Inter alia de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Vel nocturnus depopulator agrorum.*

III. Committentes homicidia, vel mutilationes, in Eccleſiis, earumve Cæmeteriis,

32. CONCL. V. Qui homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earumve Cæmeteriis committere non verentur, illis pariter non ſuffragatur immunitas Eccleſiaſtica; prout liquet ex allegatis verbis Bullæ Gregorianæ. Concordat. *c. ultim. de Immunitat. Eccleſ.* ubi & hujus exceptionis ratio redditur, illis verbis: *Cùm in eo, quo delinquit, puniri quis debeat; & fruſtra legis auxilium invocet, qui committit in legem: mandamus, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quoſe faciunt indignos.* Et hoc procedit etiam in illo caſu, quo quis in una Eccleſia delinquit, & poſteà fugit ad aliam: cùm enim una ſit per totum Orbem Eccleſia univerſalis, qui offendit unam Eccleſiam particularem, cenſetur omnes offendiſſe; ac proindè nullibi gaudet Immunitate.

Quando cenſeatur homicidiũ committi in Eccleſia?

33. Cenſetur autem homicidium, aut mutilatio in Eccleſia committi, non ſolùm tunc, quando uterq; intra Eccleſiam exiſtit; ſed etiam, quando quis extra Eccleſiam exiſtens ſclopo, vel jaculo mutilat, vel occidit exiſtentem intra Eccleſiam: nam talis reverà occidit, vel mutilat alterum in Eccleſiam. Et hoc idem dicendum, ſi quis lethaliter vulneravit exiſtentem in Eccleſia, ſed vulneratus extra eam obiit; quia delictum cenſetur commiſſum in Eccleſia. Bonacina *Tom.* 1. *quæſt.* 7. *punct.* 6. *§.* 2. *n.* 5. & alii.

Exiſtens in Eccleſia, & occidens aliquem extra eã, an gau.

34. Num autem viciſſim, ſi quis intra Eccleſiam exiſtens, ſclopo, vel telo interficiat, ſive mutilet exiſtentem extra Eccleſiam, privetur Immunitate, variant Doctores. Negant Bonacina *loc. cit. n.* 3. Novatius &

& quidam alii; eò quòd talis propriè loquendo non in ipſa Eccleſia, ſed ex Eccleſia occidat, vel mutilet: ſimulque in hac materia; utpotè odioſa & pœnali, non ſit facienda extenſio ab inchoatione homicidii ad homicidium ipſum. Affirmativa tamen ſententia, videlicet talem privari Immunitate, eſt communior; quam tenet Abbas *cap. ult. n. 11. de Immunit. Eccleſ.* Pithing. *eod. num.* 25. & Barboſa *cit. cap. 3. num.* 111. citans plurimos alios: Tum quia tale homicidium, quamvis conſummetur extra Eccleſiam, nihilominùs in ipſa inchoatur, ſivè principiatur. Tum quia talis infert injuriam Loco ſacro; abutens ipſa ad cædem, vel mutilationem injuſtam faciendam.

An Immunitas amittatur ob alia crimina commiſſa in Eccleſia.

35. Quæres, an quis privetur privilegio Immunitatis non ſolùm propter homicidium, vel mutilationem, ſed etiam propter alia crimina commiſſa in Eccleſia v. g. propter furtum, adulterium, & hujuſmodi gravia delicta, quibus infertur ſpecialis irreverentia Loco ſacro? Reſp. Spectata Bulla Gregoriana negativè. Siquidem Pontifex in ſæpè citata Bulla §. 2. expreſsè declarat, delinquentes in nullis aliis caſibus, præterquam in ſua Bulla expreſſis, poſſe ab Eccleſiis extrahi; ſimulque prohibet fieri extenſionem ad caſus in ea non expreſſos, *etiam ex paritate, identitate, aut majoritate rationis.* Barboſa *cit. c. 3. n.* 105. Bonacina *loc. cit. nu.* 11. & alii poſt dictam Bullam ſcribentes; quamvis ante ipſam non pauci oppoſitum tenuerint.

IV. Proditoriè hominem occidens.

36. CONCL. VI. Inſuper, qui proditoriè hominem occiderit, non gaudet Immunitate. Patet hoc ex allegata Bulla Gregoriana, ibi: *Qui proditoriè proximum ſuum occiderint;* Cæterùm *Homicidium proditorium* vel maximè tunc committitur, quando quis aliud verbis, & aliud mente gerit atque ſub ſpecie amicitiæ Proximum interficit: prout fecit Joab duobus Principibus militiæ, Abner, & Amaſæ, quos ſub ſpecie oſculi præbendi occidit, 2. *Reg. cap.* 3. & 20.

Homicidiū proditorium quod?

37. Deinde generaliùs loquendo; *Homicidium proditorium* cenſetur, quando vel ſub ſpecie amicitiæ (ut dictum) vel ſaltem nulla præcedente inimicitia, aut ſi præceſſit, eadem per reconciliationem ſublata, ſecurus, & nihil mali prævidens occiditur, verb. gr. ferro; veneno, à tergo, de nocte, vel per inſidias &c. Siquidem Homicidii proditorii malitia in eo conſiſtit, quòd occidatur compos rationis, qui hic & nunc impotens eſt ad præcavendum.

Quid de procurante abortū fœtus animati.

38. Dicitur, *compos rationis*. Nam utrùm procurans abortum fœtus animati, ſecuto effectu, cenſeatur homicida proditorius, ac privetur Immunitate, eſt nova difficultas. Sed Bonacina *cit. punct. 6. §. 3. num. 8.* probabilius eſſe cenſet, talem non privari: cùm infans non occidatur per inſidias ac dolosè, eò quòd dolus in infantem, utpote rationis impotentem, non poſſit committi: nam dolus eſt machinatio ad decipiendum, ſeu fallendum proximum adhibita.

V. Aſſaſinii Rei.

39. CONCL. VII. Aſſaſinii Rei non gaudent immunitate; ut expreſsè tradit citata Bulla Gregoriana. Porrò *Aſſaſinii* crimen trahit Originem, & nomen, à quibuſdam Infidelibus, qui Aſſaſinii vocabantur, & accepta pecunia occidebant Fideles, quos aliqui volebant occidi; uti notatur per Gloſſam magnam *c. 1. de Homicidio in 6.* Itaque Aſſaſinii Rei ſunt tum illi, qui occiſorem promiſſo pretio conducunt, tum qui operas ſuas ad occidendum locant. Et hi omnes, utpote criminis Aſſaſinii Rei, ſecuto effectu non gaudent immunitate.

Aſſaſinii, quid.

VI. Rei hæreſis, ac VII. Rei criminis læſæ Majeſtatis in perſonam Principis

40. CONCL. VIII. Præter crimen hæreſis (de quo jam ſuprà *num. 23. & ſeqq.*) privantur immunitate Eccleſiaſtica Rei criminis læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis commiſſi. Ita cit. Bulla Gregorii XIV.

Corollaria.

41. Dicitur, *in perſona ipſiuſmet Principis.* Nam ſecùs dicendum de offendentibus Statuam Principis, vel

cudentibus falſam monetam; non obſtante, quòd & tales de Jure civili cenſeantur Rei læſæ Majeſtatis. Addunt Doctores, eum, qui offendit, ſive occidit filios Principis, aut ejus Conſiliarios, vel Legatos etſi reus exiſtat criminis læſæ Majeſtatis, nihilominùs gaudere Immunitate; eò quòd hoc crimen non committatur in perſonam ipſiuſmet Principis. Bonacina *cit. quæſt. 7. punct. 6. §. 6. num. 3. & 4.* Diana *part. 6. tract. 1. reſol. 18.* & alii, paucis exceptis qui ex eo oppoſitum tenent, quòd Conſiliarii, & ſenatores cenſeantur eſſe *pars corporis ipſius Principis*, l. Quiſquis. C. ad Legem Juliam Majeſtatis.

QUÆSTIO IV.

De commodis Immunitatis Eccleſiaſticæ, pœniſque eam violantium, ac modo extrahendi Reos criminum exceptorum.

Commoda Reorū ad Aſyla fugientium.

I. Reus nequit inde extrahi, &c.

42. CONCL. I. Privilegia Aſylorum, ſeu commoda Reorum ad Eccleſias confugientium, varia ſunt. Nam I. Reus in Loco ſacro nequit capi, aut vinculis conſtringi, multò minùs per vim ſeu invitus ex eo extrahi; prout habetur *c. Definit. 17. qu. 4.* ibi: *Nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde abſtrahere, aut quodcunq; nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferre*. Concordat c. Inter alia de Immunit. Eccleſ. ibi: *Non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus*; eſtque unanimis Doctorum.

Quid, ſi exeat ſpontè?

43. Quòd ſi verò Reus ſpontè egrediatur (prout licitè poteſt etiam Rectoribus Eccleſiarum invitis) Immunitas non violatur: quia nulla Eccleſiæ fit injuria, neque Reus inde violenter extrahitur. Secùs dicendum, ſi Reus ad Aſylum deſcendum verbis doloſis, aut ficta promiſſione Judicis impunitatem promittentis, inductus fuerit, ac poſteà capiatur: quia dolus hic in parte pro vi habetur. Pirhing. *titul. de Immunit. Eccleſ. nu. 42.* poſt Azorium, Suarez, & Layman. Unde, qui verbis doloſis circumventus, atque præſtita à Judice ſecuritate, & impunitate Principis, inductus exiit ex Aſylo, is Eccleſiæ reſtituendus erit, aut Judex tenebitur ei ſervare fidem promiſſam de impunitate vitæ, & membrorum. Barboſa *loc. cit. n. 54.* & alii.

Aut fictis promiſſis inductus?

II. Reus nequit condemnari ad mortem, vel pœnam corporalē.

44. II. Reus, quamdiu eſt in Eccleſia; non poteſt per ſententiam Judicis ad mortem, vel aliam pœnam corporalem condemnari; prout deſumitur ex *c. Reum, 17. q. 4.* & *c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, ſed Rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debent membra, & vitam: ſuper hoc tamē, quod iniquè fecit, eſt alias legitimè puniendus*, videlicet pecunialiter, vel alia ſatisfactione præter pœnam corporalem, ut explicat Gloſſa *verſ. puniendus*, & ſequitur Abbas ibidem, allegans communem Doctorum. Addit Pirhing. *n. 47.* & Layman *loc. cit. c. 1. n. 13.* poſt Suarez, talem neque pœna ſervitutis, neque exilii, neque triremium mulctari poſſe, eo quòd hæ pœnę ſint valdè graves, atque corporalibus æquiparentur, imò eorum quaſdam excedant.

III. Non poſſunt ei prohiberi neceſſaria victus, & veſtitus.

45. III. Nequit prohiberi, quo minùs ad Reum neceſſarius victus, & veſtitus deferatur, *tex. cla. l. Præſenti. C. De his, qui ad Eccleſias confugiunt* ibi: *Nec aliquando patimur, in ipſis Eccleſ. reverendis ita quemque detineri, atque conſtringi, ut ei, aliquid victualium rerum, aut veſtis negetur, & requies*: Et meritò ita ſtatutum eſt nam: impedire Reo neceſſarium victum, foret aperta coactio, quia ipſe vel fame perire, vel exeundo ſe tradere cogeretur: Nihilominùs prohibitum non eſt ponere cuſtodias circa Eccleſiam, ne Reus liberè aufugiat; vel, ut capi poſſit, ſi ſponrè exierit, aut fugam attentaverit. Layman ibidem cum communi.

Poteſt tamen cuſtodiri, ne aufugiat.

46. IV. Rei ad Eccleſias confugientes recipiendi ſunt, neq; inde repelli poſſunt, aut excludi, Nam Cle-

rici;

IV. Fugiens ad Eccleſiam eſt recipiendus.

rici, ac præſertim Rectores Eccleſiarum, tenentur tueri jura Eccleſiæ, ipſiuſque Immunitatem; ergo hoc ipſo non poſſunt Reos ad eam confugientes excludere. Quinimò, ſi profugus non habeat bona propria, undè ſuſtentetur (nam ſi hæc adſint, ex ipſis ei alimenta præſtari debent) neque etiam à conſanguineis, vel aliis neceſſaria vitæ haberi poſſint: hæc per Eccleſiam, utpotè cujus tutelæ, & protectioni ſeſe commiſit, eidem velut pauperi præſtanda erunt; ne alioquin inedia, & neceſſariorum inopia urgente, invitus abire, & ſæculari Poteſtati ſeſe tradere cogatur. Abbas *cit. c. Inter alia, de Immun. Eccl.* Sylveſter *verſic. Immunitas III. n.5.* & alii. Qui tamen addunt, debere ejuſmodi Reum, ſi poſſit, in commodum Eccleſiæ laborare: tum, ne Immunitas ipſi ſit occaſio otiandi: tum, ut labore recompenſet alimenta ſibi præſtita.

Unde ſuſtentari debeat?

V. Non poteſt ſpoliari rebus ſuis; & quando?

47. V. Reus ad Eccleſiam fugiens nequit ſpoliari rebus boniſque ſuis, quæ ſecum attulit in eam, *arg. cap. ſuit; & Diffinivit.* 17. *quæſt.* 4. Intellige hoc de rebus propriis Rei, non autem alienis, ſive alteri obligatis, & in quorum detentione idem delinqueret, ut dictum *num.* 18. Inſuper, ſi Reus arma prohibita ſecum detulit, ea poterunt ipſi etiam intra Eccleſiam auferri, delinquit enim is, qui fert arma legibus prohibita. Covarruvias *cit. cap.* 20. *num.* 19. Layman. *num.* 13. & alii.

Violatio Immunitatis, quale peccatum.

48. CONCL. II. Per violationem Immunitatis Eccleſiaſticæ, ſive violentam Reorum ex Aſylis Eccleſiaſticis extractionem, committitur graviſſimum Sacrilegii peccatum. Patet hoc ex *cap. Miror, & c. Frater.* 17. *qu.* 4. ibi; *Qui admittere ſacrilegium non dubitavit*, & alibi. Accedit ratio: quia violenta talis extractio repugnat ſanctitati, & reverentiæ Locis ſacris debitæ. Hinc S. Auguſtinus *Serm. 5. de Dedicat. Eccleſ.* ejuſmodi extractionem appellat, grandem injuriam Religionis, & Divinitatis offenſam.

Ejus violatores incurrunt Excomm.

49. CONCL. III. Præter alias pœnas in Jure ſtatutas violator Immunitatis Eccleſiaſticæ olim excommunicari jubebatur, *cap. Sicut antiquitus*, 17. *qu.* 4. cum concordantiis: quæ tamen continebat excommunicationem non latæ, ſub primùm ferendæ ſententiæ. Verùm hodiè, ſpectata Bulla Gregoriana, dicta excommunicatio eſt latæ ſententiæ: prout liquet ex verbis ejuſdem Bullæ, §. 8. ibi: *quòd ſi quis quacunque dignitate, & authoritate præditus, contra hujus noſtra Conſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit, declaramus, eum ipſo facto cenſuras, & pœnas eaſdem incurrere.* Bonacina *to. 2. diſp. 3. q. 7. punct. 8. n. 3.* & alii.

Et alias pœnas.

50. Dicitur notanter, *præter alias pœnas*. Nam plures pœnæ in iſtos Sacrilegos Jure ſtatutæ ſunt. Et quidem de Jure Civili, tales cenſentur Rei criminis læſæ Majeſtatis, text. *clar. L. 2. C. De his, qui ad Eccleſiam confugiunt*. Imò & ultimo ſupplicio affici jubentur, *l. Præſenti, C. eod.* quamvis hæc pœna non videatur ampliùs eſſe in uſu. Inſuper ipſi de Jure Canonico, præter pœnitentiam publicam ab Epiſcopo injungendam, incurrent pœnam pecuniariam nongentorum ſolidorum, *c. Si quis contumax.* 27. q. 4. vel certè triginta librarum examinati argenti puriſſimi, *c. Quiſquis inventus, ead.* 17. q. 4. pro qualitate delicti, & delinquentium conditione Judicis arbitrio variandam, & Eccleſiæ læſæ applicandam pro ſatisfactione.

Obſervanda circa extractionem Reorum jure Aſyli non gaudentium.

51. Quæres, quid obſervandum circa extractionem Reorum, privilegio Aſyli non gaudentium? Reſp. De facto quoad hoc eſt obſervanda Conſtitutio Gregorii XIV. quæ §. 3. & 4. exactè tradit formam extrahendi Reos ex Aſylo Eccleſiaſtico ob commiſſa crimina excepta. Et primò mandat Pontifex omnibus Eccleſiæ Prælatis, ut eos, qui aliquod ex criminibus ibidè exceptis *judicio ſuo cõmiſiſſe videbuntur, quãdo à Curia ſæculari fuerint requiſiti, Miniſtris, & officialibus Curiæ ſæcularis abſque irregu-*

tatis nota, aut alicujus cenſuræ Eccleſiaſticæ incurſu tradi, & conſignari curent. Quibus verbis clarè innuitur, de facto non eſſe opus prævia cautione, vel juramento, de impunitate vitæ, & membrorum, Reo criminis excepti priùs obtinenda: quidquid olim ſecùs fuerit, *c. Reum & c. Id conſtituimus 17. quæſt. 4.*

Hinc nequeunt abſque licentia Epiſcopi extrahi. 52. Deindè, ne Curiæ ſæcularis Miniſtri abutantur facultate, ſive de Jure communi, ſive per ſpecialia privilegia olim ſibi côceſſa, per ſe & propria authoritate extrahendi ejuſmodi Reos: Pontifex dictam facultatem revocat, atque decernit, *ut Curia ſæcularis ejuſque Indices & Officiales, ab Eccleſiis, Monaſteriis, Locíſque ſacris prædictis, Laicum aliquem, ut præfertur delinquentem, in nullo ex caſibus ſuprà dictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi, vel ejus Officialis, & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ab eo authoritatem habentis, &c. capere, extrahere, aut incarcerare non poſſint.*

Limitatur hoc. 53. Subdit tamen Pontifex unicam limitationem, ejuſque cautelam, dicens: *Niſi eo caſu, quo ipſe Epiſcopus, & dicta perſona Eccleſiaſtica requiſita illos in delictis ſuperiùs expreſſis culpabiles tradere, aut capturæ & incarcerationi intervenire, & aſſiſtere recuſaverint, tuncque reverentiæ Eccleſiæ, & locis Sacris debita memores, prædictos delinquentes, minori, quo id fieri poterit cum ſcandalo, & tumultu extrahere curent.* Hæc Pontifex.

Atque ampliùs declaratur. 54. Et hoc quidem, videlicet extractionem Rei abſque expreſſa Epiſcopi licentia per Judices ſæculares fieri non poſſe, quamtumvis de qualitate criminis excepti certò conſtet, poſt dictam Conſtitutionem Gregorianam communiter tenetur (licèt Authores hancantecedentes oppoſitum docuerint) & clarè deſumitur ex allegatis ejus verbis, utpotè generaliter & indefinitè loquentibus. Quòd ſi verò ſuper qualitate criminis dubium emerſerit, ejus cognitio (deducto priùs Reo ad carceres Curiæ Eccleſiaſticæ, ibique debitè cuſtodito) ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum, id eſt, Epiſcopum, ſeu ab eo Deputatum pertinet: tum quia hæc res eſt Eccleſiaſtica, adeò ut ejus violatores ſacrilegium committant. Tum præſertim, quia noviſſimè ſic declaravit Gregorius XIV. in ſæpè citat. Bulla, §. 5. ibi; *Niſi cognito priùs per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerint.* Barboſa *lib. 2. Iuris Eccleſ. univ. c. 3. n. 157.* & alii.

Alia notanda. 55. His addendum cum eodem Barboſa *num.* 168. & aliis, quòd non poſſit Epiſcopus delinquentes Curiæ Seculari tradere, niſi priùs ſibi de excepto delicto perpetrato conſtiterit plenè, certè & concludenter, non autem per indicia, & præſumptivè duntaxat. Item, quòd Epiſcopus non teneatur ſtare Proceſſui facto à Laica Poteſtate; nam quòd hæc aliqualem cognitionem per viam facti, pro informatione, an crimini commiſſo ſit annexa qualitas impeditiva juris Aſyli, poſſit inſtituere, haud negatur. Et tandem, quòd ſi dubium fuerit inter Doctores, an delictum gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica, necne, debeat Judex Eccleſiaſticus pro Reo judicare: nam Immunitas hæc, utpotè ob reverentiam, & favorem Eccleſiarum aliorumque Locorum ſacrorum principaliter conceſſa, cenſentur eſſe materia favorabilis: ſimulque in dubio potiùs Reo favendum eſt, *juxta Reg. 11. Iuris in 6.* cum concordantiis

DISTIN-

DISTINCTIO III.

De Indulgentiis.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Theſaurus Eccleſiæ.

Indulgentia varia acceptionis.

1. INdulgentiæ nomen, quod à verbo *indulgeo* derivatur, quandoque accipitur pro lenitate, ſeu condeſcendentia; ut 1. *Corinth.* 7. *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Alio modo ſumitur pro remiſſione; ut Iſaiæ cap. 61. *Prædicare captivis indulgentiam.* Quę verba apud S. Lucam *cap.* 4. referuntur taliter: *Prædicare captivis remiſſionem*; ut proindè indulgentia quandoque ſumatur pro remiſſione.

Quomodo ſumantur in propoſito?

2. Hanc utramque ſignificationem Theologi conjungunt, & Indulgentiam vocant remiſſionem pœnæ temporalis, ex condonatis peccatorum culpis ſæpè remanentis, quæ fit ex cauſa juſta & rationabili, per diſpenſationem Theſauri Eccleſiæ. Hujus autem nomine aliud non intelligitur, quàm Theſaurus ſpiritualis ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, qui applicari poſſit reis alicujus pœnæ temporalis, poſt peccata quod culpam in Sacramento Pœnitentæ jam dimiſſa non rarò reſtantis. Et de hoc loquendo, ſit

Theſaurus Eccleſiæ datur & quid ſit?

3. CONCL. I. Datur in Eccleſia ejuſmodi Theſaurus ſpiritualis, ex meritis Chriſti, & ſatisfactionibus Sanctorum conſtitutus, qui nunquam exhauriri, ſed per legitimam indulgentiarum conceſſionem diſpenſari poteſt. Ita omnes Catholici: atque patet tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ, tum ex mox alleganda Extravag. *Unigenitus*, ex concilio Trid. *Seſſ.* 25. *in Decreto de Indulgentiis*, cujus verba *num.* 25. referentur. Fundatur inſuper hæc Catholica Veritas in illo Symboli Apoſtolici articulo; *Credo Sanctorum Communionem*. Nam corpus myſticum Eccleſiæ non ſolùm Chriſto tanquam capite conſtat, ſed etiam Sanctis tanquam nobiliſſimis membris; juxta illud Roman. cap. 12. *Multi unum corpus ſumus in Chriſto ſinguli autem alter alterius membra*. Atqui in corpore ſano caput, & reliqua membra, habent talem communicationem ad invicem, ut quod uni ſuperfluit, alteri communicetur; ergo idem dicendum de Corpore Chriſti myſtico, quod eſt Eccleſia.

Is declaratur ex verbis Extravag. Unigenitus.

4. Porrò pro vera intelligentia hujus Theſauri Eccleſiæ, juvat adducere verba cit. Extravag. *Unigenitus*, quæ in Jure Canonico habetur inter Extravagantes Communes, *tit. de pænitent. & remiſſ.* ubi præmiſſa prærogativa meritorum, atque ſatisfactionum Unigeniti Filii Dei JESU Chriſti, ſic loquitur Pontifex Clemens VI. *Quantum ergo exindè, ut nec ſupervacua, inanis, aut ſuperflua, tantæ effuſionis miſeratio redderetur, Theſaurũ militanti eccleſ. acquiſivit, volẽs ſuis theſaurizare, aliis pius Pater, ut ſic ſit infinitus Theſaurus hominibus, quo qui uſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti. Quem quidem Theſaurum non in ſudario repoſitum, non in agro abſconditũ, ſed per Beatum Petrũ Cæli Clavigerum, ejuſque Succeſſores ſuos in terris Vicarios cõmiſit Fidelibus ſalubriter diſpẽſandũ, & propriis & rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nũc pro partiali remiſſione pænæ tẽporalis pro peccatis debitæ tã generaliter, quã ſpecialiter (prout cum Deo expedire cognoſcerẽt) verè pænitentibus, & cõfeſſis misericorditer applicãdũ. Ad cujus quidem Theſauri cumulũ, Beatæ Dei Genetricis, omnium Electorum à primo Ju-*

ſto uſque ad ultimum merita, adminiculum præſtare noſcuntur, de cujus conſumptione ſeu minutione non eſt aliquatenus formidandum. tam propter infinita Chriſti (ut prædictum eſt) merita, quàm pro eo, quod quantò plures ex ejus applicatione trahuntur ad juſtitiam, tantò magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum. Hactenus Pontifex in cit. Extravag. *Vnigenitus*.

Conſtat ex meritis ac ſatiſfactionibus Chriſti, & Sanctorum.

5. Ex his proinde ſequitur, quòd Theſaurus Eccleſiæ conſtet in primis ex meritis, & ſatisfactionibus Chriſti, quarum valor cùm ſit infinitus, Theſaurus hic exhauriri nunquam poterit: Sequitur ulterius, quòd ex dignatione Divina ad conſtituendum dictum Theſaurum, ejuſque cumulum accedant, atque adminiculum præſtent merita Beatiſſimæ Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum: idque tum propter valorem generaliſſimum, qui in omni opere bono reperitur, atque univerſali Eccleſiæ obvenit. Tum ex eo quia plurimi Sancti uberiora opera bona & ſatisfactoria peregerunt, pluſque paſſi ſunt, quàm opus fuerit pro remiſſione pœnæ temporalis eorum peccatis debitæ: ut patet in D. Virgine Maria, nullius macula peccati unquam contaminata; S. Joanne Baptiſta jam ſanctificato in utero materno, item in SS. Apoſtolis, atque innumeris SS. Martyribus, Confeſſoribus, Virginibus, aliiſque Sanctis. Undè, ne alioquin ejuſmodi merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum, quoad vim ſatisfactoriam à Deo irremunerata remaneat; ſimulque, ut in Corpore myſtico Eccleſiæ perfecta ſervetur *Communio Sanctorum*, & quod uni ejuſdem membro ſuperabundat, alteri communicetur, prout alioquin in corpore ſano fieri aſſolet; congruum fuit, ut ex Divina dignatione, ac non obſtante infinitate meritorum Chriſti, etiam merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum, ad conſtituendum illum ſpiritualem Theſaurum Eccleſiæ aſſumerentur.

Solvitur inſtantia.

6. Hinc ſi objicias. Satisfactiones Chriſti repoſitæ in Theſauro Eccleſiæ, ſunt infinitæ; ergo non eſt opus, ut ad eas accedant ſatisfactiones Sanctorum. Reſp. diſtinguendo conſequens; ergò hoc non eſt ſimpliciter, & abſolutè neceſſarium, conceditur; Neque hoc eſt congruum, ac Divinæ Providentiæ, Juſtitiæ, & Munificentiæ conſentaneum, negatur. Siquidem merita, ſeu ſatisfactiones Sanctorum reponuntur in Theſauro Eccleſiæ, non quaſi ſatisfactiones Chriſti per ſe non ſufficerent, ſed (ut jam dictum) ex dignatione Divina, ne alioquin ipſæ quoad vim ſatisfactoriam maneant irremuneratæ; ſimulque quia hoc ipſum perquam glorioſum exiſtit Chriſto Domino, à quo omne bonum Sanctorum promanat, ipſiſque Sanctis; in quibus Chriſtus ſicut Caput in ſuis membris honoratur, perhonorificum; magiſque per hoc elucescit perfecta unio Sanctorum cum Chriſto Capite ſuo.

Ubi is repoſitus maneat.

7. Dices. Si datur talis Theſaurus Eccleſiæ, conſtans ex ſatisfactionibus Chriſti, & Sanctorum, ubi nam locorum is reperietur? Reſp. Hanc eſſe ſatis lepidam inſtantiam: nam cum Theſaurus iſte ſit merè ſpiritualis, ac moralis, utpotè conflatus ex ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorũ, quæ ſunt quid ſpirituale ac morale, utique is in nullo loco materiali hujus Mundi repoſitus jacet. Ille igitur exiſtit duntaxat in mente Divina, in quantùm ante oculos Dei merita, & ſatisfactiones ſuperabundantes Chriſti, & Sanctorum nondum oblivioni ſunt traditæ, ſed vivunt etiam num, uſq; dum aliis indigentibus Eccleſiæ membris opportunè communicentur, ſicque quantùm fieri poteſt, debitum ipſis pręmium remiſſionis pœnę temporalis reddatur.

Theſaurus Eccleſiæ dupliciter conſideratur.

8. Quæres, quot modis diſpenſetur Theſaurus Eccleſiæ? Ubi notandum, quòd Theſaurus Eccleſiæ poſſit dupliciter conſiderari. I. Ut conſtat ex meritis Chriſti. II. Ut conſtat ex meritis Chriſti & Sanctorum ſimul, juxta proximè dicta. Hoc prænotato.

9. Re-

Quomodo diſpenſetur? 9. Reſp. I. Conſiderando Theſaurum Eccleſiæ, prout conſtat ex meritis Chriſti, ſic ipſe diſpenſatur, nobiſque applicatur variis modis, videlicèt per Sacramenta, per Miſſæ Sacrificium, perque alia pia opera Fidelium, ipſaſque indulgentias. Ratio eſt: quia quotieſcunque aliqua culpa, vel pœna nobis remittitur, aut aliquod gratiæ auxilium præſtatur, ſemper Theſaurus meritorum Chriſti nobis applicatur, & diſtribuitur; eò quod hujuſmodi beneficia nobis non conferantur, niſi intuitu atque virtute meritorum & Paſſionis Chriſti.

Præſertim, ut includit ſatiſfactiones ſanctorũ. 10. Reſp. II. Spectando Theſaurum Eccleſiæ, prout non ſolùm ex meritis Chriſti, ſed etiam ex ſatiſfactionibus Sanctorum conſtare intelligitur, ſic ipſe duntaxat per Indulgentias diſpenſatur. Ita Suarez *par.3.tom.4.diſp.51.ſect.* 4. & Maſtr. *diſp.23.Theol.Mor.n.9.* cum communi. Ratio eſt: quia Sacramenta, Miſſæque Sacrificium habent ſuam dignitatem, atque valorem ex opere operato, duntaxat ex meritis & Paſſione Chriſti, qui ſolus, utpotè Redemptor noſter, promeruit nobis facultatem, per bona opera conſequendi gratiam vitamque æternam; ac proindè per hæc nobis non applicantur merita, ſive ſatiſfactiones Sanctorum, benè tamen per Indulgentias. Et de his loquendo ſit

QUÆSTIO II.

Quid, & quotuplex ſit Indulgentia.

Indulgentia quid? 11. CONCL. I. *Indulgentia*, quantùm ad propoſitum, eſt Remiſſio pœnæ temporalis, peccatis actualibus, quoad culpam jam remiſſis, coram Deo adhuc debitæ, ab habente poteſtatem facta per applicationem ſufficientis & condignæ ſolutionis ex communi Theſauro Eccleſiæ. Hæc definitio in re eſt communis Theologorum, & patebit ex declaratione ipſius.

12. Dicitur, *remiſſio pœnæ temporalis*. Quia Indulgentiæ non valent ad remiſſionem culpæ, neque mortalis, neque venialis; ſed ſolùm ad remiſſionem pœnæ temporalis, quæ poſt culpam jam remiſſam non rarò reſtat luenda, prout omnes Theologi fatentur. Accedit ratio: quia peccatum mortale non poteſt tolli niſi per infuſionem gratiæ ſanctificantis, hæc autem non confertur per indulgentias, ſed ſolùm per Sacramenta, in re, vel voto ritè ſuſcepta. Et quamvis peccata venialia multis remediis expiari poſſint, ut docet Concilium Trid. *Seſſ.14. cap. 5.* nihilominùs ipſa quoad culpam non dimittuntur per Indulgentias: nam hæ ſupplent locum ſatiſfactionis, peragendæ poſt culpam jam remiſſam; & conſequenter hanc non remittunt, ſed virtute boni motus interioris, aut recepti Sacramenti priùs jam ablatam ſupponunt. *Hæ non tollunt culpã, ſed pœnã peccatorum.*

13. Unde Indulgentiæ valent duntaxat ad tollendam, per modum condignæ ſolutionis, pœnam peccatis quoad culpam jam remiſſis non rarò adhuc debitam, ſeu reſtantem: ac proindè effectus earum ſolummodò eſt, tollere pœnam peccatis debitam per applicationem ſufficientis ſolutionis ex Theſauro Eccleſiæ (*a*) non verò ipſammet culpam peccatorum. Cæteræ particulæ datæ definitionis patebunt ex dicendis in progreſſu. *Earum effectus.* (*a*) Modo uberius declarãdo n. 38. 41. & 42

14. CONCL. II. Indulgentiarum variæ ſunt diviſiones. Ita communis, idque patet inductione. Imprimis enim indulgentiæ quoad quantitatem pœnę, quæ remittitur, dividuntur in plenarias, & non plenarias. *Indulgentiæ plenariæ*, ſeu totales ſunt, quibus remittitur tota pœna temporalis, peccatis quoad culpam jam remiſſis debita. *Indulgentiarũ diviſio; Plenariæ, ſeu totales quid?*

15. Ubi ſciendum quòd aliqui diſtinguant inter Indulgentiam plenam, pleniorem, & pleniſſimam: cujus diſtinctionis fundamentum deſumunt ex *Extrav. Antiq. de Pœnit. & remiſſ.* ubi Pontifex pro Anno Iubilęi *non ſolùm plenam, & pleniorem, imò* ple- *Indulgentia plena plenior, & pleniſſima non differunt, quoad remiſſionem pœnæ?*

Sententia affirmativa eſt probabilior. horum affirmativam ſententiam amplectitur, veluti probabiliorem, & magis communem; nam Canones generaliter loquuntur, non diſtinguendo inter Clericum, & Laicum; ac proinde generaliter de omnibus ſunt intelligendi. Deinde privilegium Aſyli, hoc eſt, ut nullus violenter inde extrahi valeat, principaliter conceſſum eſt ipſi Eccleſiæ, ſive loco ſacro, idque propter reverentiam ejus *arg. c. Reum. & c. Frater.* 17. q. 4. cum concordantiis: ergo ſuffragatur cuilibet, ſive Laico, niſi ſit de ſpecialiter exceptis. Accedit, quòd Clerici non debeant eſſe deterioris conditionis, quàm Laici: ſimulque nullibi hoc privilegium eis ademptum reperiatur.

Declaratur Concluſio. 20. Cæterùm data reſolutio procedit duntaxat quoad crimina graviora, & correſpondentes ipſis pœnas judiciales enormes, quæ limites diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ac Regularis correctionis excedunt; non verò quoad pœnas correctivas omninò neceſſarias pro conſervatione ſtatus Eccleſiaſtici, ac Regularis. Infertur proindè, quòd Clericus perpetrans homicidium extra locum ſacrum (quod additur, quia alioquin hoc delictum foret unum de exceptis) & confugiens ad Eccleſiam, gaudeat Immunitate; adeò ut non poſſit inde violenter extrahi, non tradi Curiæ ſæculari, vel mitti ad triremes.

Fallit in pœnis merè Eccleſiaſticis, quæ potiùs correctionem ſapiunt. Secùs eſt de delictis levioribus aut pœnis merè Eccleſiaſticis, quæ potiùs correctionem ſapiunt, quàm vindictam publicam. Sic enim Religioſi delinquentes poſſunt ſecundùm eorum inſtituta per Superiorem in Monaſterio coerceri, verberari, & in carcerem detrudi, imò ſi opus fuerit, etiam de Monaſterio expelli, nequaquam ſuffragante ipſis Immunitate loci; prout patet experientia, ipſaque Religionum conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres: & tenent Doctores paſſim. Similiter poteſt Epiſcopus Clericum, in flagranti crimine in loco ſacro deprehenſum, ſuis carceribus mancipare ad correctionem, abſque violatione Immunitatis Eccleſiaſticæ. Tum quia hîc non agitur de amiſſione vitæ, vel membrorum, *arg. c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* Tum quia alioquin diſrumperetur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, juxta *c. Cùm inter, de conſuetud.*

Judæi, & pagani, an gaudeant Immunitate? 21. CONCL. IV. Quantum ad Judæos, & Paganos, multi cenſent, eos ad Eccleſiam confugientes gaudere Immunitate Eccleſiaſtica; eò quòd privilegium iſtud fuerit conceſſum loco ſacro, ob ejus reverentiam, atque ipſum, tanquam Eccleſiis favorabile, ſit ampliandum; ſimulque Canones illud concedentes, loquantur generaliter & indiſtinctè: prout inter plures alios vult, & argumentatur Fagnanus *loc. cit. num. 59. & ſeq.* & Diana *part. 6. tract. 1. reſolut. 23.* Et pro hac ſententia Barboſa *citat. capit. 3. num.* 44. allegat Declarationem S. Congregationis Controverſiis Juriſdictionalibus præpoſitæ, Anno 1631. factam, de qua ſi legitimè conſtabit, dicta ſententia omninò tenenda erit.

Sententia probabilior. 22. Cæterùm inſiſtendo Juri communi probabilius videtur, eos non gaudere Immunitate, niſi ſincero corde parati ſint veram Fidem amplecti: uti tradit Abbas *c. Inter alia nu. 6. de Immunit. Eccleſ.* Covarruvias *nu.* 11. Piſhing. *tit. de Immunit. Eccleſ. num.* 39. Layman. *lib. 4. tract. 9. cap. 3. num.* 12. Bonacina *diſp. 3. in Decalog. quæſt. 7. punct. 6. §. 5. nu.* 3. & alii quamplures. Ratio eſt: tum quia ita habetur deciſum in Jure civili, *l. 1. C. de his, qui ad Eccleſias confugiunt*; quę lex non reperitur in Jure canonico correcta, imò potiùs approbata *cit. c. Inter alia*, ibi: *Juſta ſacrorum ſtatuta Canonum, & traditiones Legum Civilium.* Tum quia indignus eſt, ut ab Eccleſia defendatur, qui Eccleſiam contemnit *arg. cap. ult. de Immunit. Eccleſ.* Sic autem Eccleſiam contemnunt Infideles nolentes veram Fidem amplecti, ipſamque Eccleſiam per Baptiſmum ingredi. Tum tandem, quia Canones Immunitatis privilegium locale con-

concedentes Eccleſiis, intelligendi ſunt ſecundùm materiam ſubjectam, hoc eſt, de perſonis Eccleſiaſticæ juriſdictioni ſubjectis, ſive de fidelibus: Siquidem iſtorum curam, & gubernationem gerit Eccleſia, non Judæorum; aut Paganorum, de quibus dicit Apoſtolus 1. Corinth. 5. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Et per hoc patere poteſt reſponſio ad rationes in oppoſitum.

Hæretici ob crimen hæreſis privantur Immunitate.

23. CONCL. V. Certum eſt, quòd Hæretici ob crimen hæreſis priventur Immunitate Eccleſiaſtica. Siquidem in Bulla Gregoriana expreſsè excipiuntur *Hæreſis rei*: idque meritò propter enormitatem hujus criminis, ad Eccleſiæ ſubverſionem ſpecialiter tendentis.

An ita pariter privati exiſtant ob alia crimina?

24. Cæterùm an Hæretici propter ſolum crimen hæreſis, vel (ubi publicè tolerantur, v. gr. in Germania) etiam propter alia crimina, utputà homicidium, furtum, &c. Immunitate priventur, rurſus variant Doctores. Eos privari, affirmat Covarruvias *cit. cap.* 20. *num.* 11. cum quibuſdam aliis: tum quia Hæretici, tanquam Eccleſiæ hoſtes & proditores, omni ejus favore indigni ſunt. Tum quia tales revera ſunt *Hæreſis Rei*, non obſtante, quòd propter hoc crimen non inquirantur: atqui hæreſis Rei generaliter, & abſolutè excluduntur à privilegio Immunitatis per Bullam Gregorianam; ergo.

Sent. affirmativa.

Sent. negativa, hujuſque fundamenta.

25. Oppoſitam nihilominùs ſententiam non pauci Doctores ſequuntur, ut Sylveſter *Verſ. Immunitas III. quæſt.* 3. Zoeſius *titul. de Immunitat. Eccleſ. numer.* 16. Pithing. *numer.* 40. Engel. *numero* 19. & alii. Rationem dant: quia in Hæretico propter homicidium, vel aliud crimen ad Eccleſiam confugiente, hæreſis ſe habet per accidens; neque enim is fugit ad Eccleſiam propter hæreſin, ſed propter aliud delictum. Accedit, quòd Hæreticus per Baptiſmum jam ſit ingreſſus Eccleſiam, ejuſque legibus obligetur; ergo pariter favoribus localibus, ſive Immunitate Eccleſiis ob earum reverentiam conceſſa, frui poterit. Et hoc vel maximè tunc, quando is à pertinacia, & errore recedens, per veram pœnitentiam Eccleſiæ reconciliatus fuit; ſicque dignus effectus, ut illius favore, & protectione, perindè ac alii Fideles, per Immunitatem defendatur, prout limitat Bonacina *citat.* §. 5. *numero* 2.

QUÆSTIO III.

Quæ crimina non gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica?

Omnia crimina gaudent immunitate, niſi ſint ſpecialiter excepta.

26. CONCL. I. Omnia crimina gaudent Immunitate Eccleſiaſtica, quæ de Jure non reperiuntur ſpecialiter excepta. Ita communis; & habetur expreſſum *cap. Inter alia, de Immun. Eccleſ.* ibi: *Fugiens ad Eccleſiam, quantumcumque gravia maleficia perpetraverit, non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus, &c. Niſi publicus latro fuerit, vel de populator agrorum* &c. Undè adulteri, raptores virginum, fabricatores falſæ monetæ, condemnati ad triremes, & hujuſmodi gaudent Immunitate; cùm de Jure Canonico ſpecialiter non excipiantur.

Corollarium.

Solvitur inſtantia.

27. Nec obſtat, quòd ſpectato Jure Civili ab Immunitate excipiantur homicidæ quicunque, adulteri, & raptores virginum, *Auth. De Mandatis Princip.* §. *Sed neque Collat.* 3. Reſp. enim, quòd in materia immunitatis, utpotè merè Eccleſiaſtica, non ſit attendendum Jus Civile, ſed Canonicum, & quidem in omni Foro, quando eſt diſcrepantia inter utrumque.

Septem crimina non gaudent immunitate.

28. CONCL. II. Septem ſunt crimina, quæ non gaudent Immunitate Eccleſiaſtica: quæ licèt in Jure Canonico paulò aliis verbis contineantur, tamen in Bulla Gregor. 14. *Cùm aliàs* (& habetur Tomo 2. Bullarii Romani, *Conſtitut.* 7. *dicti Pontificis*) referuntur ſequentibus verbis, §. 3. *Ut Laicis ad Eccleſias, Locaque*

ſacra

ſacra, & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis; earumve Cæmeteriis committere non verentur, aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint, aut Aſſaſſinii, vel hæreſis, aut leſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis Rei, Immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur, Hæc ibi.

I. Publici latrones, viarumq; graſſatores. 29. CONCL. III. Primò itaque Immunitate non gaudent *publici Latrones, viarumque Graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur*; uti loquitur Bulla Gregoriana, & concordat textus *c. Inter alia de immunitat. Eccl.* *Et qui ſint tales?* Et hoc eſt primum crimen exceptum; nam Latrones, & viarum Graſſatores parùm differunt, niſi quòd Latronis nomine illi tantùm venire videantur, qui publicas vias obſidentes, ſolent aggredi, & deſpoliare viatores cæde interveniente: Graſſatores autem viarum id faciant abſque cæde hominis: & utroque caſu crimen eſt exceptum. Tales cenſentur Pyratæ, & qui publicas obſident vias, vel arcem habent, aut caſtrum, & inde erumpere ſolent ad deſpoliandum homines prætereuntes.

Corollarium de furibus, & aliis. 30. Infertur proindè, Fures recipi Aſylo. *Fures* enim vocantur, qui occultè, & ſine armis furantur, qui autem violenter aggrediuntur, ſive cum armis, ſive abſque armis, *Latrones*; prout habetur *Authentic. Sed novo. C. de Servis fugitivis*. Similiter is gaudet immunitate, qui quidem in via publica hominis deprædationem attentavit, ſed non perfecit: quia in pœnalibus & odioſis, præſertim quæ cedunt in præjudicium Eccleſiæ, actus debent eſſe perfecti, & conſummati.

II. Depopulatores agrorum, & qui? 31. CONCL. IV. *Depopulatores agrorum* dicuntur, qui ſegetes in agris deprædantur, comburunt, aut deſtruunt, vel agros alienos vaſtant: & hi non gaudent jure Aſyli. Addit Barboſa *loc. cit. num.* 87. cum aliis, quòd inſpecta Bulla Gregoriana, utpotè abſolutè loquente, hoc procedat de Depopulatoribus agrorum ſive diurnis, ſive nocturnis; quamvis attento Jure communi ſolus nocturnus excludatur, *c. Inter alia de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Vel nocturnus depopulator agrorum*.

III. Committentes homicidia, vel mutilationes, in Eccleſiis, earumve Cæmeteriis. 32. CONCL. V. Qui homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earumve Cæmeteriis committere non verentur, illis pariter non ſuffragatur Immunitas Eccleſiaſtica; prout liquet ex allegatis verbis Bullæ Gregorianæ. Concordat. *c. ultim. de Immunitat. Eccleſ.* ubi & hujus exceptionis ratio redditur, illis verbis: *Cùm in eo, quo delinquit, puniri quis debeat; & fruſtra legis auxilium invocet, qui committit in legem: mandamus, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo ſe faciunt indignos*. Et hoc procedit etiam in illo caſu, quo quis in una Eccleſia delinquit, & poſteà fugit ad aliam: cùm enim una ſit per totum Orbem Eccleſia univerſalis, qui offendit unam Eccleſiam particularem, cenſetur omnes offendiſſe; ac proindè nullibi gaudet Immunitate.

Quando cenſeatur homicidium committi in Eccleſia? 33. Cenſetur autem homicidium, aut mutilatio in Eccleſia committi, non ſolùm tunc, quando uterq; intra Eccleſiam exiſtit; ſed etiam, quando quis extra Eccleſiam exiſtens ſclopo, vel jaculo mutilat, vel occidit exiſtentem intra Eccleſiam: nam talis reverà occidit, vel mutilat alterum in Eccleſiam. Et hoc idem dicendum, ſi quis lethaliter vulneravit exiſtentem in Eccleſia, ſed vulneratus extra eam obiit; quia delictum cenſetur commiſſum in Eccleſia. Bonacina *Tom. 1. quæſt. 7. punct. 6. §. 2. n. 5.* & alii.

Exiſtens in Eccleſia, & occidens aliquem extra eã, an gau- 34. Num autem viciſſim, ſi quis intra Eccleſiam exiſtens, ſclopo, vel telo interficiat, ſive mutilet exiſtentem extra Eccleſiam, privetur Immunitate, variant Doctores. Negant Bonacina *loc. cit. n.* 3. Novarius

&

& quidam alii; eò quòd talis propriè loquendo non in ipſa Eccleſia, ſed ex Eccleſia occidat, vel mutilet: ſimulque in hac materia; utpotè odioſa & pœnali, non ſit facienda extenſio ab inchoatione homicidii ad homicidium ipſum. Affirmativa tamen ſententia, videlicet talem privari Immunitate, eſt communior; quam tenet Abbas *cap. ult. n.* 11. *de Immunit. Eccleſ.* Pirhing. *eod. num.* 25. & Barboſa *cit. cap.* 3. *num.* 111. citans plurimos alios: Tum quia tale homicidium, quamvis conſummetur extra Eccleſiam, nihilominùs in ipſa inchoatur, ſivè principiatur. Tum quia talis infert injuriam Loco ſacro; abutens ipſa ad cædem, vel mutilationem injuſtam faciendam.

An Immunitas amittatur ob alia crimina commiſſa in Eccleſia.

35. Quæres, an quis privetur privilegio Immunitatis non ſolùm propter homicidium, vel mutilationem, ſed etiam propter alia crimina commiſſa in Eccleſia v. g. propter furtum, adulterium, & hujuſmodi gravia delicta, quibus infertur ſpecialis irreverentia Loco ſacro? Reſp. Spectata Bulla Gregoriana negativè. Siquidem Pontifex in ſæpè citata Bulla §. 2. expreſsè declarat, delinquentes in nullis aliis caſibus, præterquam in ſua Bulla expreſſis, poſſe ab Eccleſiis extrahi; ſimulque prohibet fieri extenſionem ad caſus in ea non expreſſos, *etiam ex paritate, identitate, aut majoritate rationis.* Barboſa *cit. c.* 3. *n.* 103. Bonacina *loc. cit. nu.* 11. & alii poſt dictam Bullam ſcribentes; quamvis ante ipſam non pauci oppoſitum tenuerint.

IV. Proditoriè hominem occidens.

36. CONCL. VI. Inſuper, qui proditoriè hominem occiderit, non gaudet Immunitate. Patet hoc ex allegata Bulla Gregoriana, ibi: *Qui proditoriè proximum ſuum occiderint*; Cæterùm *Homicidium proditorium* vel maximè tunc committitur, quando quis aliud verbis, & aliud mente gerit atque ſub ſpecie amicitiæ Proximum interficit: prout fecit Joab duobus Principibus militiæ, Abner, & Amaſæ, quos ſub ſpecie oſculi præbendi occidit, 2. *Reg. cap.* 3. *&* 20.

Homicidium proditorium quod?

37. Deinde generaliùs loquendo; *Homicidium proditorium* cenſetur, quando vel ſub ſpecie amicitiæ (ut dictum) vel ſaltem nulla præcedente inimicitia, aut ſi præceſſit, eadem per reconciliationem ſublata, ſecutus, & nihil mali prævidens occiditur, verb. gr. ferro; veneno, à tergo, de nocte, vel per inſidias &c. Siquidem Homicidii proditorii malitia in eo conſiſtit, quòd occidatur compos rationis, qui hic & nunc impotens eſt ad præcavendum.

Quid de procurante abortū fœtus animati.

38. Dicitur, *compos rationis*. Nam utrùm procurans abortum fœtus animati, ſecuto effectu, cenſeatur homicida proditorius, ac privetur Immunitate, eſt nova difficultas. Sed Bonacina *cit. punct.* 6. §. 3. *num.* 8. probabilius eſſe cenſet, talem non privari: cùm infans non occidatur per inſidias ac dolosè, eò quòd dolus in infantem, utpote rationis impotentem, non poſſit committi; nam dolus eſt machinatio ad decipiendum, ſeu fallendum proximum adhibita.

V. Aſſaſſinii Rei.

39. CONCL. VII. Aſſaſſinii Rei non gaudent immunitate; ut expreſsè tradit citata Bulla Gregoriana. Porrò *Aſſaſſinii* crimen trahit Originem, & nomen, à quibuſdam Infidelibus, qui Aſſaſſinii vocabantur, & accepta pecunia occidebant Fideles, quos alii volebant occidi; uti notatur per Gloſſam magnam *c.* 1. *de Homicidio in* 6. Itaque Aſſaſſinii Rei ſunt tum illi, qui occiſorem promiſſo pretio conducunt, tum qui operas ſuas ad occidendum locant. Et hi omnes, utpote criminis Aſſaſſinii Rei, ſecuto effectu non gaudent immunitate.

Aſſaſſinii, quid.

VI. Rei hæreſis, ac VII. Rei criminis læſæ Majeſtatis in perſonam Principis.

40. CONCL. VIII. Præter crimen hæreſis (de quo jam ſuprà *num.* 23. *& ſeqq.*) privantur immunitate Eccleſiaſtica Rei criminis læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis commiſſi. Ita cit. Bulla Gregorii XIV.

Corollario.

41. Dicitur, *in perſona ipſiuſmet Principis.* Nam ſecùs dicendum de offendentibus Statuam Principis, vel cu-

cudentibus falſam monetam; non obſtante, quòd & tales de Jure civili cenſeantur Rei læſa Majeſtatis. Addunt Doctores, eum, qui offendit, ſive occidit filios Principis, aut ejus Conſiliarios, vel Legatos etſi reus exiſtat criminis læſæ Majeſtatis, nihilominùs gaudere Immunitate; eò quòd hoc crimen non committatur in perſonam ipſiuſmet Principis. Bonacina *cit. quæſt. 7. punct. 6. §. 6. num.* 3. & 4. Diana *part. 6. tract. 1. reſol.* 18. & alii, paucis exceptis qui ex eo oppoſitum tenent, quòd Conſiliarii, & ſenatores cenſeantur eſſe *pars corporis ipſius Principis*, l. Quiſquis. C. ad Legem Juliam Majeſtatis.

QUÆSTIO IV.

De commodis Immunitatis Eccleſiaſticæ, pœniſque eam violantium, ac modo extrahendi Reos criminum exceptorum.

Commoda Reorū ad Aſyla fugientium. I. Reus nequit inde extrahi, &c.

42. CONCL. I. Privilegia Aſylorum, ſeu commoda Reorum ad Eccleſias confugientium, varia ſunt. Nam I. Reus in Loco ſacro nequit capi, aut vinculis conſtringi, multò minùs per vim ſeu invitus ex eo extrahi; prout habetur *c. Definit. 17. qu. 4.* ibi: *Nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde abſtrahere, aut quodcunq; nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferre.* Concordat c. Inter alia de Immunit. Eccleſ. ibi: *Non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus*; eſtque unanimis Doctorum.

Quid, ſi exeat ſpontè?

43. Quòd ſi verò Reus ſpontè egrediatur (prout licitè poteſt etiam Rectoribus Eccleſiarum invitis) Immunitas non violatur: quia nulla Eccleſiæ fit injuria, neque Reus inde violenter extrahitur. Secùs dicendum, ſi Reus ad Aſylum deſerendum verbis doloſis, aut ficta promiſſione Judicis impunitatem promittentis, inductus fuerit, ac poſteà capiatur: quia dolus hac in parte pro vi habetur. Pirhing. *titul. de Immunit. Eccleſ. nu.* 42. poſt Azorium, Suarez, & Layman. Unde, qui verbis doloſis circumventus, atque præſtita à Judice ſecuritate, & impunitate Principis, inductus exiit ex Aſylo, is Eccleſiæ reſtituendus erit, aut Judex tenebitur ei ſervare fidem promiſſam de impunitate vitæ, & membrorum. Barboſa *loc. cit. n.* 54. & alii.

Aut fidelis promiſſis inductus?

II. Reus nequit condemnari ad mortem, vel pœnam corporalē.

44. II. Reus, quamdiu eſt in Eccleſia; non poteſt per ſententiam Judicis ad mortem, vel aliam pœnam corporalem condemnari; prout deſumitur ex *c. Reum, 17. q. 4. & c. Inter alia, de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, ſed Rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debent membra, & vitam: ſuper hoc tamē, quod iniquè fecit, eſt alias legitimè puniendus*, videlicet pecuniariter, vel alia ſatisfactione præter pœnam corporalem, ut explicat Gloſſa *verſ. puniendus*, & ſequitur Abbas ibidem, allegans communem Doctorum. Addit Pithing. *n.* 47. & Layman *loc. cit. c.* 1. *n.* 13. poſt Suarez, talem neque pœna ſervitutis, neque exilii, neque triremium mulctari poſſe, eo quòd hæ pœnę ſint valdè graves, atque corporalibus æquiparentur, imò eorum quaſdam excedant.

III. Non poſſunt ei prohiberi neceſſaria victus, & veſtitus.

45. III. Nequit prohiberi, quo minùs ad Reum neceſſarius victus, & veſtitus deferatur, *tex. cla. l. Præſenti. C. De his, qui ad Eccleſias confugiunt*, ibi: *Nec aliquando patimur, in ipſis Eccleſ. reverendis ita quemque detineri, atque conſtringi, ut ei, aliquid victualiū rerum, aut veſtis negetur, & requies*: Et meritò ita ſtatutum eſt nam: impedire Reo neceſſarium victum, foret aperta coactio, quia ipſe vel fame perire, vel exeundo ſe tradere cogeretur: Nihilominùs prohibitum non eſt ponere cuſtodias circa Eccleſiam, ne Reus liberè aufugiat; vel, ut capi poſſit, ſi ſpontè exierit, aut fugam attentaverit. Layman ibidem cum communi.

Poteſt tamen cuſtodiri, ne aufugiat.

46. IV. Rei ad Eccleſias confugientes recipiendi ſunt, neq; inde repelli poſſunt, aut excludi, Nam Clerici;

IV. Fugiens ad Eccleſiam eſt recipiendus. tici, ac præſertim Rectores Eccleſiarum, tenentur tueri jura Eccleſiæ, ipſiuſque Immunitatem; ergo hoc ipſo non poſſunt Reos ad eam confugientes excludere. Quinimò, ſi profugus non habeat bona propria, undè ſuſtentetur (nam ſi hæc adſint, ex ipſis ei alimenta præſtari debent) neque etiam à conſanguineis, vel aliis neceſſaria vitæ haberi poſſint: hæc per Eccleſiam, utpotè cujus tutelæ, & protectioni ſeſe commiſit, eidem velut pauperi præſtanda erunt; ne alioquin inedia, & neceſſariorum inopia urgente, invitus abire, & ſæculari Poteſtati ſeſe tradere cogatur. Abbas *cit. c. Inter alia, de Immun. Eccl.* Sylveſter *verſic. Immunitas III. n. 5.* & alii. Qui tamen addunt, debere ejuſmodi Reum, ſi poſſit, in commodum Eccleſiæ laborare: tum, ne Immunitas ipſi ſit occaſio otiandi: tum, ut labore recompenſet alimenta ſibi præſtita.

Unde ſuſtentari debeat?

V. Non poteſt ſpoliari rebus ſuis; & quando? 47. V. Reus ad Eccleſiam fugiens nequit ſpoliari rebus boniſque ſuis, quæ ſecum attulit in eam, *arg. cap. Diffinivit. 17. quæſt. 4.* Intellige hoc de rebus propriis Rei, non autem alienis, five alteri obligatis, & in quorum detentione idem delinqueret, ut dictum *num.* 18. Inſuper, ſi Reus arma prohibita ſecum detulit, ea poterunt ipſi etiam intra Eccleſiam auferri, delinquit enim is, qui fert arma legibus prohibita. Covarruvias *cit. cap. 20. num. 19.* Layman. *num.* 13. & alii.

Violatio Immunitatis, quale peccatum. 48. CONCL. II. Per violationem Immunitatis Eccleſiaſticæ, ſive violentam Reorum ex Aſylis Eccleſiaſticis extractionem, committitur graviſſimum Sacrilegii peccatum. Patet hoc ex *cap. Miror, & c. Frater. 17. qu. 4.* ibi; *Qui admittere ſacrilegium non dubitavit*, & alibi. Accedit ratio: quia violenta talis extractio repugnat ſanctitati, & reverentiæ Locis ſacris debitæ. Hinc S. Auguſtinus *Serm. 5. de Dedicat. Eccleſ.* ejuſmodi extractionem appellat, grandem injuriam Religionis, & Divinitatis offenſam.

Ejus violatores incurrunt Excomm. 49. CONCL. III. Præter alias pœnas in Jure ſtatutas violator Immunitatis Eccleſiaſticæ olim excommunicari jubebatur, *cap. Sicut antiquitus, 17. qu. 4.* cum concordantiis: quæ tamen continebat excommunicationem non latæ, ſub primùm ferendæ ſententiæ. Verùm hodiè, ſpectata Bulla Gregoriana, dicta excommunicatio eſt latæ ſententiæ: prout liquet ex verbis ejuſdem Bullæ, §. 8. ibi: *quòd ſi quis quacunque dignitate, & authoritate præditus, contra hujus noſtræ Conſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit, declaramus, eum ipſo facto cenſuras, & pænas eaſdem incurrere.* Bonacina *to. 2. diſp. 3. q. 7. punct. 8. n. 3.* & alii.

Et alias pœnas. 50. Dicitur notanter, *præter alias pœnas*. Nam plures pœnæ in iſtos Sacrilegos Jure ſtatutæ ſunt. Et quidem de Jure Civili, tales cenſentur Rei criminis læſæ Majeſtatis, *tex. clar. L. 2. C. De his, qui ad Eccleſiam confugiunt*. Imò & ultimo ſupplicio affici jubentur, *l. Præſenti, C. eod.* quamvis hæc pœna non videatur ampliùs eſſe in uſu. Inſuper ipſi de Jure Canonico, præter pœnitentiam publicam ab Epiſcopo injungendam, incurrent pœnam pecuniariam nongentorum ſolidorum, *c. Si quis contumax, 17. q. 4.* vel certè triginta librarum examinati argenti puriſſimi, *c. Quiſquis inventus, eod. 17. q. 4.* pro qualitate delicti, & delinquentium conditione Judicis arbitrio variandam, & Eccleſiæ læſæ applicandam pro ſatisfactione.

Obſervanda circa extractionem Reorum jure Aſyli non gaudentium. 51. Quæres, quid obſervandum circa extractionem Reorum, privilegio Aſyli non gaudentium? Reſp. De facto quoad hoc eſt obſervanda Conſtitutio Gregorii XIV. quæ §. 3. & 4. exactè tradit formam extrahendi Reos ex Aſylo Eccleſiaſtico ob commiſſa crimina excepta. Et primò mandat Pontifex omnibus Eccleſiæ Prælatis, ut eos, qui aliquod ex criminibus ibidè exceptis *judicio ſuo cõmiſiſſe videbuntur, quãdo à Curia ſæculari fuerint requiſiti, Miniſtris, & officialibus Curiæ ſæcularis abſque irregu-*

tatis nota, aut alicujus cenſuræ Eccleſiaſticæ incurſu tradi, & conſignari curent. Quibus verbis clarè innuitur, de factò non eſſe opus prævia cautione, vel juramento, de impunitate vitæ, & membrorum, Reo criminis excepti priùs obtinenda: quidquid olim ſecùs fuerit, *c. Reum & c. Id conſtituimus 17. quæſt. 4.*

Hinc nequeunt abſque licentia Epiſcopi extrahi. 52. Deindè, ne Curiæ ſæcularis Miniſtri abutantur facultate, ſive de Jure communi, ſive per ſpecialia privilegia olim ſibi côceſſa, per ſe & propria authoritate extrahendi ejuſmodi Reos: Pontifex dictam facultatem revocat, atque decernit, *ut Curia ſæcularis ejuſque Indices & Officiales, ab Eccleſiis, Monaſteriis, Locisque ſacris prædictis, Laicum aliquem, ut præfertur delinquentem, in nullo ex caſibus ſuprà dictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi, vel ejus Officialis, & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ab eo authoritatem habentis, &c. capere, extrahere, aut incarcerare non poſſint.*

Limitatur hoc. 53. Subdit tamen Pontifex unicam limitationem, ejuſque cautelam, dicens: *Niſi eo caſu, quo ipſe Epiſcopus, & dicta perſona Eccleſiaſticæ requiſita illos in delictis ſuperiùs expreſſis culpabiles tradere, aut capturæ & incarcerationi intervenire, & aſſiſtere recuſaverint, tuncque reverentiæ Eccleſiæ, & locis Sacris debita memores, prædictos delinquentes, minori, quo id fieri poterit cum ſcandalo, & tumultu extrahere curent.* Hæc Pontifex.

Atque ampliùs declaratur. 54. Et hoc quidem, videlicet extractionem Rei abſque expreſſa Epiſcopi licentia per Judices ſæculares fieri non poſſe, quamtumvis de qualitate criminis excepti certò conſtet, poſt dictam Conſtitutionem Gregorianam communiter tenetur (licèt Authores hanc antecedentes oppoſitum docuerint) & clarè deſumitur ex allegatis ejus verbis, utpotè generaliter & indefinitè loquentibus. Quòd ſi verò ſuper qualitate criminis dubium emerſerit, ejus cognitio (deducto priùs Reo ad carceres Curiæ Eccleſiaſticæ, ibique debitè cuſtodito) ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum, id eſt, Epiſcopum, ſeu ab eo Deputatum pertinet: tum quia hæc res eſt Eccleſiaſtica, adeò ut ejus violatores ſacrilegium committant. Tum præſertim, quia noviſſimè ſic declaravit Gregorius XIV. in ſæpè citat. Bulla, §. 5. ibi; *Niſi cognito priùs per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi verè crimina ſuperiùs expreſſa commiſerint.* Barboſa *lib. 2. Iuris Eccleſ. univ. c. 3. n. 157.* & alii.

55. His addendum cum eodem Barboſa *num. 168.* & aliis, quòd non poſſit Epiſcopus delinquentes Curiæ Seculari tradere, niſi priùs ſibi de excepto delicto perpetrato conſtiterit plenè, certè & concludenter, non autem per indicia, & præſumptivè duntaxat. Item, quòd Epiſcopus non teneatur ſtare Proceſſui facto à Laica Poteſtate; nam quòd hæc aliqualem cognitionem per viam facti, pro informatione, an crimini commiſſo ſit annexa qualitas impeditiva juris Aſyli, poſſit inſtituere, haud negatur. Et tandem, quòd ſi dubium fuerit inter Doctores, an delictum gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica, necne, debeat Judex Eccleſiaſticus pro Reo judicare: nam Immunitas hæc, utpotè ob reverentiam, & favorem Eccleſiarum aliorumque Locorum ſacrorum principaliter conceſſa, cenſentur eſſe materia favorabilis: ſimulque in dubio potiùs Reo favendum eſt, *juxta Reg. 11. Iuris in 6.* cum concordantiis *Alia notanda.*

DISTIN-

DISTINCTIO III.

De Indulgentiis.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Theſaurus Eccleſiæ.

Indulgentiæ variæ acceptiones.

1. INdulgentiæ nomen, quod à verbo *indulgeo* derivatur, quandoque accipitur pro lenitate, ſeu condeſcendentia; ut 1. *Corinth.* 7. *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Alio modo ſumitur pro remiſſione; ut Iſaiæ cap. 61. *Prædicare captivis indulgentiam.* Quę verba apud S. Lucam *cap.* 4. referuntur taliter: *Prædicare captivis remiſſionem*; ut proindè indulgentia quandoque ſumatur pro remiſſione.

Quomodo ſumantur in propoſito?

2. Hanc utramque ſignificationem Theologi conjungunt, & Indulgentiam vocant remiſſionem pœnæ temporalis, ex condonatis peccatorum culpis ſæpè remanentis, quæ fit ex cauſa juſta & rationabili, per diſpenſationem Theſauri Eccleſiæ. Hujus autem nomine aliud non intelligitur, quàm Theſaurus ſpiritualis ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, qui applicari poſſit reis alicujus pœnæ temporalis, poſt peccata quoad culpam in Sacramento Pœnitentæ jam dimiſſa non rarò reſtantis. Et de hoc loquendo, ſit

Theſaurus Eccleſiæ datur & quid ſit?

3. CONCL. I. Datur in Eccleſia ejuſmodi Theſaurus ſpiritualis, ex meritis Chriſti, & ſatisfactionibus Sanctorum conſtitutus, qui nunquam exhauriri, ſed per legitimam indulgentiarum conceſſionem diſpenſari poteſt. Ita omnes Catholici: atque patet tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ, tum ex mox alleganda Extravag. *Unigenitus*, ex concilio Trid. *Seſſ.* 25. *in Decreto de Indulgentiis*, cujus verba *num.* 25. referentur. Fundatur inſuper hæc Catholica Veritas in illo Symboli Apoſtolici articulo; *Credo Sanctorum Communionem*. Nam corpus myſticum Eccleſiæ non ſolùm Chriſto tanquam capite conſtat, ſed etiam Sanctis tanquam nobiliſſimis membris; juxta illud Roman. cap. 12. *Multi unum corpus ſumus in Chriſto ſinguli autem alter alterius membra.* Atqui in corpore ſano caput, & reliqua membra, habent talem communicationem ad invicem, ut quod uni ſuperfluit, alteri communicetur; ergo idem dicendum de Corpore Chriſti myſtico, quod eſt Eccleſia.

Is declaratur ex verbis Extravag. Unigenitus.

4. Porrò pro vera intelligentia hujus Theſauri Eccleſiæ, juvat adducere verba cit. Extravag. *Unigenitus*, quæ in Jure Canonico habetur inter Extravagantes Communes, *tit. de pœnitent. & remiſſ.* ubi præmiſſa prærogativa meritorum, atque ſatisfactionum Unigeniti Filii Dei JESU Chriſti, ſic loquitur Pontifex Clemens VI. *Quantum ergo exindè, ut nec ſupervacua, inanis, aut ſuperflua, tantæ effuſionis miſeratio redderetur, Theſaurũ militanti eccleſ. acquiſivit, volẽs ſuis theſaurizare, aliis pius Pater, ut ſic ſit infinitus Theſaurus hominibus, quo qui uſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti. Quem quidem Theſaurum non in ſudario repoſitum, non in agro abſconditũ, ſed per Beatum Petrũ Cœli Clavigerum, ejuſque Succeſſores ſuos in terris Vicarios cõmiſit Fidelibus ſalubriter diſpẽſandũ, & propriis & rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nũc pro partiali remiſſione pœnæ tẽporalis pro peccatis debitæ tã generaliter, quã ſpecialiter (prout cum Deo expedire cognoſcerẽt) verè pœnitentibus, & cõfeſſis miſericorditer applicãdũ. Ad cujus quidem Theſauri cumulũ, Beatæ Dei Genetricis, omnium Electorum à primo Ju-*

ſto uſque ad ultimum merita, adminiculum præſtare noſcuntur, de cujus conſumptione ſeu minutione non eſt aliquatenus formidandum, tam propter infinita Chriſti (ut prædictum eſt) merita, quàm pro eo, quod quantò plures ex ejus applicatione trahuntur ad juſtitiam, tantò magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum. Hactenus Pontifex in cit. Extravag. *Unigenitus*.

Conſtat ex meritis ac ſatisfactionibus Chriſti, & Sanctorum.

5. Ex his proindè ſequitur, quòd Theſaurus Eccleſiæ conſtet in primis ex meritis, & ſatisfactionibus Chriſti, quarum valor cùm ſit infinitus, Theſaurus hic exhauriri nunquam poterit. Sequitur ulterius, quòd ex dignatione Divina ad conſtituendum dictum Theſaurum, ejuſque cumulum accedant, atque adminiculum præſtent merita Beatiſſimæ Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum: idque tum propter valorem generaliſſimum, qui in omni opere bono reperitur, atque univerſali Eccleſiæ obvenit. Tum ex eo, quia plurimi Sancti uberiora opera bona & ſatisfactoria peregerunt, pluſque paſſi ſunt, quàm opus fuerit pro remiſſione pœnæ temporalis eorum peccatis debitæ: ut patet in D. Virgine Maria, nullius macula peccati unquam contaminata, S. Joanne Baptiſta jam ſanctificato in utero materno, item in SS. Apoſtolis, atque innumeris SS. Martyribus, Confeſſoribus, Virginibus, aliiſque Sanctis. Undè, ne alioquin ejuſmodi merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum, quoad vim ſatisfactoriam à Deo irremunerata remaneat; ſimulque, ut in Corpore myſtico Eccleſiæ perfecta ſervetur *Communio Sanctorum*, & quod uni ejuſdem membro ſuperabundat, alteri communicetur, prout alioquin in corpore ſano fieri aſſolet; congruum fuit, ut ex Divina dignatione, ac non obſtante infinitate meritorum Chriſti, etiam merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum, ad conſtituendum iſtum ſpiritualem Theſaurum Eccleſiæ aſſumerentur.

Solvitur inſtantia.

6. Hinc ſi objicias. Satisfactiones Chriſti repoſitæ in Theſauro Eccleſiæ, ſunt infinitæ; ergo non eſt opus, ut ad eas accedant ſatisfactiones Sanctorum. Reſp. diſtinguendo conſequens; ergò hoc non eſt ſimpliciter, & abſolutè neceſſarium, conceditur; Neque hoc eſt congruum, ac Divinæ Providentiæ, Juſtitiæ, & Munificentiæ conſentaneum, negatur. Siquidem merita, ſeu ſatisfactiones Sanctorum reponuntur in Theſauro Eccleſiæ; non quaſi ſatisfactiones Chriſti per ſe non ſufficerent, ſed (ut jam dictum) ex dignatione Divina, ne alioquin ipſæ quoad vim ſatisfactoriam maneant irremuneratæ; ſimulque quia hoc ipſum perquam glorioſum exiſtit Chriſto Domino, à quo omne bonum Sanctorum promanat, ipſiſque Sanctis, in quibus Chriſtus ſicut Caput in ſuis membris honoratur, perhonorificum; magiſque per hoc eluceſcit perfecta unio Sanctorum cum Chriſto Capite ſuo.

7. Dices. Si datur talis Theſaurus Eccleſiæ, conſtans ex ſatisfactionibus Chriſti, & Sanctorum, ubi nam locorum is reperietur? Reſp. Hanc eſſe ſatis lepidam inſtantiam: nam cum Theſaurus iſte ſit merè ſpiritualis, ac moralis, utpotè conſtatus ex ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorũ, quæ ſunt quid ſpirituale ac morale, utique is in nullo loco materiali hujus Mundi repoſitus jacet. Ille igitur exiſtit duntaxat in mente Divina, in quantùm ante oculos Dei merita, & ſatisfactiones ſuperabundantes Chriſti, & Sanctorum nondum oblivioni ſunt traditæ, ſed vivunt etiam num, uſq; dum aliis indigentibus Eccleſiæ membris opportunè communicentur, ſicque quantùm fieri poteſt, debitum ipſis præmium remiſſionis pœnę temporalis reddatur. *Ubi is repoſitus maneat.*

8. Quæres, quot modis diſpenſetur Theſaurus Eccleſiæ? Ubi notandum, quòd Theſaurus Eccleſiæ poſſit dupliciter conſiderari. I. Ut conſtat ex meritis Chriſti. II. Ut conſtat ex meritis Chriſti & Sanctorum ſimul, juxta proximè dicta. Hoc prænotato. *Theſaurus Eccleſiæ dupliciter conſideratur.*

9. Re-

Quomodo diſpenſetur? 9. Reſp. I. Conſiderando Theſaurum Eccleſiæ, prout conſtat ex meritis Chriſti, ſic ipſe diſpenſatur, nobiſque applicatur variis modis, videlicèt per Sacramenta, per Miſſæ Sacrificium, perque alia pia opera Fidelium, ipſaſque indulgentias. Ratio eſt: quia quotieſcunque aliqua culpa, vel pœna nobis remittitur, aut aliquod gratiæ auxilium præſtatur, ſemper Theſaurus meritorum Chriſti nobis applicatur, & diſtribuitur; eò quod hujuſmodi beneficia nobis non conferantur, niſi intuitu atque virtute meritorum & Paſſionis Chriſti.

Præſertim, ut includit ſatisfactiones ſanctorũ. 10. Reſp. II. Spectando Theſaurum Eccleſiæ, prout non ſolùm ex meritis Chriſti, ſed etiam ex ſatisfactionibus Sanctorum conſtare intelligitur, ſic ipſe duntaxat per Indulgentias diſpenſatur. Ita Suarez *par.3.tom.4.diſp.51.ſect.* 4. & Maſtr. *diſp.23.Theol.Mor.n.9.* cum communi. Ratio eſt: quia Sacramenta, Miſſæque Sacrificium habent ſuam dignitatem, atque valorem ex opere operato, duntaxat ex meritis & Paſſione Chriſti, qui ſolus, utpotè Redemptor noſter, promeruit nobis facultatem, per bona opera conſequendi gratiam vitamque æternam; ac proindè per hæc nobis non applicantur merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum, benè tamen per Indulgentias. Et de his loquendo ſit

QUÆSTIO II.

Quid, & quotuplex ſit Indulgentia.

Indulgentia quid? 11. CONCL. I. *Indulgentia*, quantùm ad propoſitum, eſt Remiſſio pœnæ temporalis, peccatis actualibus, quoad culpam jam remiſſis, coram Deo adhuc debitæ, ab habente poteſtatem facta per applicationem ſufficientis & condignæ ſolutionis ex communi Theſauro Eccleſiæ. Hæc definitio in re eſt communis Theologorum, & patebit ex declaratione ipſius.

Hæ non tollunt culpã, ſed pœnã peccatorum. 12. Dicitur, *remiſſio pœnæ temporalis*. Quia Indulgentiæ non valent ad remiſſionem culpæ, neque mortalis, neque venialis; ſed ſolùm ad remiſſionem pœnæ temporalis, quæ poſt culpam jam remiſſam non rarò reſtat luenda, prout omnes Theologi fatentur. Accedit ratio: quia peccatum mortale non poteſt tolli niſi per infuſionem gratiæ ſanctificantis, hæc autem non confertur per indulgentias, ſed ſolùm per Sacramenta, in re, vel voto ritè ſuſcepta. Et quamvis peccata venialia multis remediis expiari poſſint, ut docet Concilium Trid. *Seſſ.14. cap.* 5. nihilominùs ipſa quoad culpam non dimittuntur per Indulgentias: nam hæ ſupplent locum ſatisfactionis, peragendæ poſt culpam jam remiſſam; & conſequenter hanc non remittunt, ſed virtute boni motus interioris, aut recepti Sacramenti priùs jam ablatam ſupponunt.

Earum effectus. 13. Unde Indulgentiæ valent duntaxat ad tollendam, per modum condignæ ſolutionis, pœnam peccatis quoad culpam jam remiſſis non rarò adhuc debitam, ſeu reſtantem: ac proindè effectus earum ſolummodò eſt, tollere pœnam peccatis debitam per applicationem ſufficientis ſolutionis ex Theſauro Eccleſiæ (*a*) non verò ipſammet culpam peccatorum. Cæteræ particulæ datæ definitionis patebunt ex dicendis in progreſſu.

(*a*) Modo uberius declarã- do n. 38. 41. & 42

Indulgentiarũ diviſio; Plenariæ, ſeu totales quid? 14. CONCL. II. Indulgentiarum variæ ſunt diviſiones. Ita communis, idque patet inductione. Imprimis enim indulgentiæ quoad quantitatem pœnę, quæ remittitur, dividuntur in plenarias, & non plenarias. *Indulgentiæ plenariæ*, ſeu totales ſunt, quibus remittitur tota pœna temporalis, peccatis quoad culpam jam remiſſis debita.

Indulgentia plena plenior, & pleniſſima non differunt, quoad remiſſionem pœnæ? 15. Ubi ſciendum quòd aliqui diſtinguant inter Indulgentiam plenam, pleniorem, & pleniſſimam: cujus diſtinctionis fundamentum deſumunt ex *Extrav. Antiq. de Pœnit. & remiſſ.* ubi Pontifex pro Anno Iubilęi *non ſolùm plenam, & pleniorem*, imò ple-

pleniſſimam omnium cõcedit veniã peccatorum. Sed reverà quoad effectum remiſſionis pœnæ temporalis, nullum inter eas apparet diſcrimen; cùm non ſolùm Indulgentia pleniſſima, ſed etiam plenior, & plena, in ritè diſpoſitis conferat omnium veniam peccatorum, ſive pœnarum pro peccatis quoad culpam priùs remiſſis debitarum. Neque per illum loquendi modum Pontifex aliud intendit, quàm concedere *Indulgentiam adeò plenam, prout Clavium poteſtas ſe extendit*; ſicuti Papam interpretatum fuiſſe in Conſiſtorio, teſtatur Gloſſa ibidem, *verſ. Pleniſſimam*.

Benè tamen quoad aliquas facultates

16. Nihilominùs quoad ſpecialia privilegia, & annexas facultates, poteſt cum Marchantio *tom. 3. Tribunalis, tract. 5. tit. 2. q. 3.* Maſtrio *cit. diſput.* 21. *num.* 21. & cum quibuſdam aliis, ſequens inter dictas Indulgentias notari diſcrimen; ut *Indulgentia* dicatur *plena* ſeu *plenaria*, quando tota pœna, poſt culpam adhuc in Foro, ſeu judicio Dei debita, per applicationem Theſauri Eccleſiæ remittitur. *Plenior*, quando poteſtas extraordinaria abſolvendi à Caſibus reſervatis ſuperadditur. *Pleniſſima*, quando ultra hæc etiam diſpenſationes in Votis, & hujuſmodi vinculis conceduntur: prout fieri ſolet in Jubilæo (de quo procedit cit. Extravag. *Antiquorum*) ac indulgentiis in forma Jubilæi datis.

Indulgentia non plenaria, ſeu partiales, quæ.

17. Porrò *Indulgentiæ non plenariæ*, ſeu partiales dicuntur illæ, quæ ſolùm ſunt remiſſivæ partis pœnæ temporalis, peccatis quoad culpam jam remiſſis debitæ: ut ſunt indulgentiæ certorum annorum, aut dierum; item indulgentiæ illæ, quæ dicuntur *Quadragena, Septena, Carena*; aut quando remittitur tertia, vel quarta pars peccatorum.

Indulgentia certorum annorum.

18. Quòd ſi quæras, quid intelligatur per indulgentias mille, vel centum annorum, aut dierum, item per Quadragenam, &c. Reſp. I. Senſus hujuſmodi indulgentiarum non eſt, quòd totidem dies, vel anni pœnæ Purgatorii remittantur; cùm dentur indulgentiæ nonnullæ decem millium annorum, nec tamen veriſimile ſit, Purgatorium, quod poſt diem extremi Judicii mox ceſſabit, adhuc decem millibus annorum duraturum. Undè

Aut dictarum, quomodo intelligenda

19. Reſp. II. Senſus illius locutionis, ac hujuſmodi indulgentiarum eſt, quòd per talis indulgentiæ collationem tanta pœna cuipiam remittatur, quanta remitteretur virtute illius pœnitentiæ, quæ ſecundùm formam Juris, & conſuetudinem Eccleſiæ olim ſtatuebatur, ſi ipſa tot diebus vel annis in hoc Mundo peragеretur. Quæ verò, & quanta ea ſit, optimè novit, ac determinavit Dominus Deus. Et conformiter dictis

Quadragena, ſeu Quarena.

20. Reſp. III. *Quadragena*, ſeu *Quarena*, eſt indulgentia quadraginta dierum; id eſt relaxatio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet redempta per pœnitentiam quadraginta dierum olim ab Eccleſia pro certis peccatis ſtatutam. Porrò *Septena*, eſt indulgentia ſeptem annorum; ſeu relaxatio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet remiſſa ob pœnitentiam ſeptem annorum. *Carena* verò, eſt indulgentia utramque prædictam complectens: ita, ut ſit remiſſio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet redempta per pœnitentiam quadraginta dierum in pane & aqua peractam, & per aliam pœnitentiam ſeptem annorum ſubſequentem. Tannerus *tom. 4. diſput. 6. dubit. 8. num.* 99. & alii magis communiter.

Septena, & Carena, quid?

Hæ malè negliguntur.

21. Quia igitur ejuſmodi pœnitentiæ, ſolùm ab Apoſtolis, ſacriſque Canonibus ſancitæ, admodum graves extiterunt, per quas proindè multùm expiari poterat de pœna temporali peccatis debita: hinc meritò Gobat *tract. 2. Quinarii, c.* 3. *n.* 286. obſervat, eos peſſimè ſibi conſulere, qui ad ſolas indulgentias plenarias attendunt, neglectis dierum vel annorum indulgentiis, quas tamen ſæpiſſimè ſive pro ſe, ſive etiam pro Defunctis, intra modicum temporis ſpatium lucrari poſſent.

Indulgentia perſonalis.

22. CONCL. III. Ulteriùs indulgentia ratione ſubjecti, cui conceditur,

ditur, dividitur in perſonalem, localem & realem. *Indulgentia perſonalis* eſt, quæ directè conceditur alicui perſonæ determinatæ, vel toti Religioni, aut Communitati: quales plures conceſſæ ſunt Religioſis, & variis Confraternitatibus.

Localis, & 23. *Indulgentia localis* eſt, quæ alicui pio loco conceditur ad ejus devotionem augendam, in ordine ad perſonas in tali loco orantes, aut alia præſcripta opera ibidem peragentes: quales ſunt illæ, quæ conceduntur devotè viſitantibus hanc vel illam Eccleſiam, ibique orantibus. Et hujuſmodi indulgentiæ dicuntur locales, non quòd ipſi loco ſecundùm ſe concedantur (ſolus enim homo eſt capax indulgentiarum, non verò Eccleſia materialis, utpotè quæ eſt res inanimata) ſed quia Fidelibus in tali loco devotè orantibus conceduntur.

Realis, quid? 24. *Indulgentia realis* eſt, quæ conceditur rebus mobilibus, utputà Granis, Numiſmatibus, Imaginibus, Roſariis, aut hujuſmodi, in ordine ad homines. Et hæc indulgentia pari paſſu ambulat cum locali, dempto eo, quòd localis indulgentia loco, ſive devotè ipſum viſitantibus, realis autem rei mobili, ſive eam devotè penes ſe habentibus, atque opera ad indulgentię conſecutionem præſcripta peragentibus, concedatur.

QUÆSTIO III.

De Poteſtate concedendi Indulgentias, & conditionibus ad earum valorem requiſitis.

Datur in Eccleſia poteſtas concedendi Indulgentias. 25. CONCL. I. Datur in Eccleſia poteſtas divinitus collata D. Petro ejuſque legitimis Succeſſoribus, concedendi indulgentias, & per earum conceſſionem diſpenſandi Theſaurum Eccleſiæ. Ita certa omnium Catholicorum, eſtque de Fide; & patet tum ex cit. Extrav. *Unigenitus*, tum ex Concilio Trident. *ſeſſ. 25. ex decr. de Indulgentiis*, ubi ſic loquitur: *Cùm poteſtas conferendi Indulgentias à Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit: atque hujuſmodi poteſtate divinitus ſibi tradita, antiquiſſimis etiam temporibus illa uſa fuerit; Sacroſancta Synodus Indulgentiarum uſum Chriſtiano populo maximè ſalutarem, & Sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Eccleſia retinendum eſſe docet, & præcipit: eoſq; anathemate damnat, qui aut inutiles eſſe aſſerunt; vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant*, Hactenus Concilium.

26. Eadem Catholica veritas deſumitur ex illis verbis Chriſti Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et tibi dabo claves Regni Cælorum: & quodcunque ſolveris ſuper Terram, erit ſolutum & in Cælis*. Quæ promiſſio, *ſolvendi quodcunque*, cum ſit ampliſſima & generalis, extenditur ad omnia vincula ſolvenda, quæ poſſunt homines impedire à conſecutione ſalutis æternæ: undè cum inter hæc vincula etiam connumeretur vinculum reatus pœnæ temporalis, retardans hominem ab ingreſſu Regni cœleſtis, etiam poteſtatem ſolvendi hoc vinculum per opportunam diſpenſationem Theſauri Eccleſię, ſeu indulgentiarum conceſſionem, Chriſtus Sancto Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus impertivit. *Idem probatur ex S. Script.*

27. CONCL. II. Summus Pontifex poteſtate à Chriſto accepta, ſicque Jure Divino, & primariò ac principaliter ſibi competente, poteſt ex rationabili cauſa indulgentias, ſive generales, ſive particulares, omnibus Chriſti Fidelibus diſpenſare. Ita omnes Catholici: & deſumitur ex citat. Extravag. *Unigenitus*, tum ex dictis *num. præced.* Accedit ratio: quia poteſtas diſpenſandi bona communia primariò penes Principem reſidet: atqui ſummus Pontifex eſt Princeps, & Caput viſibile totius Eccleſiæ; ergo. *Papa poteſt indulgentias conferre omnibus Chriſti fidelibus.*

28. CONCL. III. Epiſcopi poſſunt Jure communi concedere indulgentias unius anni pro die Dedicationis Eccleſiæ: at verò pro Anniverſario Dedicationis ejus, & in aliis caſibus ob juſtam cauſam, duntaxat qua- *Epiſcopi, quas conferre valeant de Iure communi.*

dra-

draginta dierum Indulgentias. Ita habetur expreſſum *c. cùm ex c. de Pœnit. & remiſſ. juncto cap. ultim. eod. in 6.* Hinc infert Laymanus *lib. 5. tract. 7. cap. 4. nu. 2.* quòd ſi Epiſcopus ultra limites poteſtatis ſuæ Indulgentiam concedit, ea omni jure ſit irrita quoad Exceſſum. Dicitur, *quoad exceſſum* valet enim nihilominùs indulgentia illa uſque ad terminum poteſtatis Epiſcopalis: quia *Utile non debet per inutile vitiari*, juxta Reg. 37. Juris in 6. ac tenet Gloſſa *verſ. non obtinet. cit. cap. ultim.*

Quid de aliis Prælatis inferioribus. 29. CONCL. IV. Nullus Prælatus Epiſcopo inferior, neque Provinciales, aut Generales Ordinum, poſſunt Jure communi atque ordinario indulgentias concedere. Ita communis; & habetur clarè deciſum *cap. Accedentibus, de Exceſſibus Prælat.* Dicitur, *Jure communi & ordinario*: id eſt, niſi forſan quiſquam eorum ſpeciali conceſſione, aut commiſſione per Summum Pontificem ſibi facta, quaſdam indulgentias (ut quandoque fieri ſolet) concedere valeat; nam tunc indulgentiæ illæ conceduntur ex delegatione, ſeu commiſſione Summi Pontificis, cujus limites benè erunt obſervandi.

Ad Indulgẽtias validas 4. conditiones requiruntur I. Authoritas legitima concedendi. 30. CONCL. V. Ad hoc, ut indulgentiæ ſint ratæ, & validæ, requiruntur quatuor conditiones: duæ quidem ex parte concedentis, nimirum auctoritas legitima, & juſta cauſa concedendi indulgentias, & duæ ex parte ſuſcipientis, videlicet ſtatus gratiæ, ac executio operis injuncti. Ita Bellarmin. *lib. 1. de Indulg. c. 11.* & communis. Et quidem de auctoritate legitima concedendi indulgentias, per præcedentes Concluſiones, & textus Juris allegatos patet.

II. Cauſa juſta. 31. Deinde ad valorem indulgentiarum requiri cauſam juſtam, ita quidem, quòd concedens indulgentiam ſine cauſa juſta non ſolùm peccet, ſed etiam indulgentia ipſa ſit invalida, conceditur paſſim ab omnibus. Ratio eſt: quia Papa non eſt dominus Theſauri Eccleſiæ, ſed diſpenſator, juxta illud 1. Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Diſpenſator autem non poteſt ſine juſta cauſa, & ad libitum ſuum, de rebus domini diſponere; aliàs enim potiùs diſſipator bonorum domini ſui foret, quàm diſpenſator.

32. Porrò cauſa juſta diſpenſandi indulgentias, non eſt ſola utilitas, quam indulgentiæ afferunt perſonis illis, quibus conceduntur; ſed prætereà requiritur alia cauſa finalis extrinſeca, quæ Pontificem movet ad indulgentias prudenter diſpenſandas: qualis præſertim eſt ea, quæ redundat in Eccleſiæ utilitatem, bonum commune, ac Dei & Sanctorum gloriam. Atque hoc inter alia deſumitur ex praxi: quia Pontifices non ſolent facilè concedere indulgentias, niſi in Feſtivitatibus Dei & Sanctorum, ut ſic Fideles magis ad eorum honorem proſequendum excitentur. Item in publicis Eccleſiæ, vel cujuſdam Provinciæ Catholicæ neceſſitatibus, ad quas ſublevandas conceduntur vel Jubilæa per totum Mundum, vel indulgentiæ perſonales pugnantibus contra Turcas. Imò ordinariè conceduntur indulgentiæ, ſub onere orandi pro exaltatione Sanctæ Matris Eccleſiæ, Fidei Catholicæ propagatione, hæreſum atque ſchiſmatum extirpatione, Principum Chriſtianorum concordia, & hujuſmodi. *Et qualis ſit?*

33. Tertiò, ex parte recipientis indulgentiam, certum eſt, quòd requiratur ſtatus gratiæ: quia homo exiſtens in peccato mortali, non eſt capax indulgentiæ, utpotè cum per hanc ſola pœna temporalis peccato quoad culpam jam remiſſo debita remittatur. Quamvis autem nonnulli velint, requiri ſtatum gratiæ etiam tunc, quando opera pro lucrandis indulgentiis præſcripta perficiuntur, atque hoc ipſum in praxi meritò ſit obſervandum, præmittendo vel Confeſſionem, vel ſaltem perfectam Contritionem: nihilominùs communior, & probabilior eſt Doctorum ſententia, ſufficere ad lucrandam indulgentiam, quòd homo ſit in ſtatu gratiæ pro- *III. Status gratiæ ex parte recipientis.*

Digitized by Google

pro eo inſtanti, quo ultimum opus præſcriptum perficitur, atque Indulgentia conſumatur, & ejus effectus eſt percipiendus; Lugo *diſp.27. de pœnit.n.83.* Maſtrius *n.61.* Herinex *diſp.4.de Satiſfactione.quæſt.11.n.77.* & alii.

IV. Executio operis præſcripti.

34. Quartò tandem ad conſequendum fructum Indulgentiæ, requiritur ex parte lucrantis executio operis præſcripti. Ratio eſt: quia Papa concedit Indulgentiam ſub conditione hujus, vel illius operis exequendi: ergo, ſi opus non perficitur, neque Indulgentia obtinetur.

Indulgentia tantùm valent, quantùm ſonant, &c.

35. Omnes hæ quatuor conditiones aptè continentur in illo vulgato Theologorum dicto. *Indulgentia tantùm valet, quantùm ſonat, Clave non errante, & Chriſto non reprobante.* Id eſt; *Clave non errante*, ob defectum legitimæ poteſtatis, aut juſtæ cauſæ conferendi Indulgentias: *& Chriſto non reprobante*, ob indiſpoſitionem recipientis, qui vel non eſt in ſtatu gratiæ, vel ſaltem opera præſcripta non ritè peragit.

QUÆSTIO IV.

De Subjecto Indulgentiarum capaci, & quomodo proſint Defunctis?

Beati in cælis, damnati, & infantes, non ſunt capaces Indulgentiarum.

36. CONCL. I. Neque Beati in cælis, neque damnati in inferno, neque infantes aut perpetuò amentes, ſunt capaces Indulgentiarum. Ita omnes Doctores. Ratio clara eſt: quia indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporalis ex peccatis actualibus quoad culpam jam remiſſis coram Deo adhuc debitæ. Atqui Sancti in Cælis non habent talem pænam etiamnum reſtantem (quia illuc *non intrabit aliquod coinquinatum, Apoc.21.*) Damnati verò ſunt in ſtatu diſgratiæ, atque ultimo termino damnationis æternæ; infantes autem, & perpetuò amentes nullum commiſetunt peccatum actuale.

Benè tamen Baptizati viventes adulti.

37. CONCL. II. Loquendo de adultis etiam num viventibus, omnes baptizati, atque in ſtatu gratiæ conſtituti, & opera injuncta peragentes, ſunt capaces indulgentiarum per quas ipſi pœna temporalis, peccatis eorum quoad culpam jam dimiſſis adhuc debita, remittitur non per modum ſimplicis ſolutionis, neque per modum meræ abſolutionis; ſed per modum abſolutionis ſecum habentis annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ. Ita Herinex *loc.cit. quæſt.6.n.55.* Maſtrius *diſp.23. Theolog. Moral. n.10.* Bellarminus *lib.1. de Indulgentiis, cap.5.* Suarez, & alii. Prior pars patet ex dictis *num. 33. & ſeqq.*

Hæ ipſis applicantur per modum abſolutionis, habentis annexam ſolutionē, &c.

38. Altera pars probatur ex eo: quia per indulgentias hinc diſpenſatur ſpiritualis Theſaurus Eccleſiæ, ſicque intervenit ſolutio; illinc verò in diſpenſante requiritur juriſdictio, qua poſſit alterum ſolvere, & conſequenter ſimul intervenit abſolutio. Unde Pontifex. *c. Quod autem de pœnit.& remiſſ.* loquens de indulgentiis, ſic ait: *Cùm à non ſuo Iudice ligari nullus valeat, vel abſolvi. remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantùmmodo arbitramur, quibus proſint, proprii Iudices ſpecialiter indulſerunt.* Nota ly, *vel abſolvi*: & ly *proprii Iudices.*

Cathecumeni, an ſint Indulgētiarum capaces?

39. CONCL. III. Adulti necdum baptizati, proprio tamen actu contritionis, ſive Baptiſmo flaminis juſtificati, v. g. Cathecumeni etiam num viatores, non videntur eſſe capaces indulgentiarum. Ita Maſtrius *loc. cit. num.56.* cum communi, & probabiliori Theologorum. Ratio eſt: quia tales per januam Baptiſmi, actu recepti, nondum ſunt ingreſſi Eccleſiam, neque adhuc ejus juriſdictioni ſubjecti: atqui indulgentiæ viventibus non proſunt, niſi ſubditis, *arg. cap. Quod autem de pœnit.& remiſſ.* Idipſum probat praxis, & conſuetudo Eccleſiæ, quæ hactenus non niſi Fidelibus, hoc eſt, jam Baptiſmi Charactere inſignitis, conſuevit indulgentias concedere.

Quid de ipſis pro defunctis?

40. Additur notanter, *Cathecumeni etiamnum viatores.* Nam loquendo de ipſis in ſtatu gratiæ jam defunctis, ſatis probabile eſt, prodeſſe eis indulgentias per modum Suffragii; quia De-

Defunctis conceduntur indulgentiæ non per modum abſolutionis judiciariæ, ſicuti vivis, ſed per modum ſuffragii, prout illicò ampliùs declarabitur: hinc fit

Animæ Purgatorii ſunt capaces Indulgentiarũ per modum Suffragii.

41. CONCL. IV. Animæ Fidelium in gratia defunctorum, & ob reſtantem pœnam temporalem ſuis peccatis debitam in Purgatorio exiſtentium, ſunt capaces indulgentiarum: quamvis hæ eiſdem non applicentur per modum abſolutionis (ſicuti fit reſpectu viventium) ſed per modum ſuffragii, habentis ſimul annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ. Prima pars eſt certa, & patet ex receptiſſima praxi Eccleſiæ, atque communi ſenſu Fidelium: ac deſumitur ex illo Articulo Symboli Apoſtolici: *Credo Sanctorum communionem*. Ratio poſterioris partis eſt: quia Summus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius, non habet juriſdictionem in Defunctos, ſicuti in Fideles viventes: non enim Chriſtus, *Matth. 16.* promiſit D. Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus, poteſtatem abſolutè ſolvendi quodcunque, ſed cum limitatione: *Quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*

Indulgentia aliter conferuntur vivis aliter defunctis.

42. Et hinc fit, quòd Romanus Pontifex, ſive per ſe, ſive per alios, quibus id commiſerit: Fidelibus etiã num viventibus conferat indulgẽtias vi Clavium, ac per modum abſolutionis, ſimul tamen habentis annexam ſolutionem ex Theſauro Eccleſiæ, ut jam dictum. Verùm defunctis non ſic confert indulgentias per modum abſolutionis judiciariæ, ſed duntaxat *per modum Suffragii*, habentis tamen annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ: quatenus offeruntur Deo Patri infinita Chriſti merita, & ſatisfactiones Sanctorum, per modũ condigni pretii pro liberatione Fidelium Animarum è Pœnis Purgatorii, additis precibus, ut eadem pro harum liberatione miſericordiſſimè acceptare velit. Et hoc denotat clauſula illa communiter inſerta Brevibus Apoſtolicis, cõcedentibus indulgentias pro Defunctis *per modum Suffragii*, prout communior Doctorum explicat; quamvis nonnulli aliam ejus explicationem afferant, uti videre eſt apud Filliuc. *to. 1. tract. 8. c. 8. n. 204. & ſeqq.* Verùm occaſione prædictorum

Clauſula per modũ Suffragii, quid denotet.

Indulgentia, an certò proſint illis Defũctis quibus applicantur.

43. Quæres, an indulgentiæ pro Defunctis, certò & infallibiliter illis proſint, quibus applicantur? Non deſunt qui hoc negent. Siquidem effectus indulgentiarum pro Defunctis dependet ex liberali acceptatione Dei; atqui credibile eſt, quòd Deus faciliùs acceptet indulgentias applicatas pro iis Defunctis, qui ex hac vita deceſſerunt magis digni tali gratia, utpute quia in vivis fuerunt magis ſolliciti in acquiſitione indulgentiarum, & oratione pro Defunctis. Nam, ut in ſimili de Miſſæ Sacrificio, orationibus, atque eleemoſynis, inquit D. Auguſt. *lib. de cura pro mortuis, c. ult.* & refertur c. Non æſtimemus. 13. q. 2. *Non pro quibus fiunt, omnibus proſunt: ſed his tantum, quibus dum vivunt, comparatur, ut proſint*. Et his ſimilia habet idem S. Auguſtinus, relatus *c. Tempus.* 13. *q.* 2. idipſum videtur ſuadere praxis Eccleſiæ, ac ſenſus piorum Fidelium, ſæpiùs applicantium indulgentias pro una eademque Anima Purgatorii. Et pro hac ſententia citantur, Durand. Cajetan. Canus, Cordũba, & quidam alii. Verùm his non obſtantibus

Rationes ſententia negativa.

Affirmativa eſt probabilior.

44. Reſp. Indulgentiæ ritè acquiſitæ, & pro determinata Anima ex intentione Summi Pontificis applicatæ, ſecundùm ordinatiam Dei legem certò ac infallibiliter proſunt eidem: ita, ut Anima illa de Theſauro Eccleſiæ per modum Suffragii ſibi applicato, juvetur vel ad totalem remiſſionem pœnæ, & liberationem è Purgatorio, ſi indulgentia fuit plenaria: vel partialem, ſi hæc erat partialis. Ita Roderic. *tom. 2. qq. regul. quæſt. 97. art. 3.* Gobat. *tract. 4. Quinarii, n. 483. & ſeq.* Filliuc. *loc. cit. n. 205.* atque Maſtrius *diſp. 24. Theolog. Mor. n. 47.* aſſerens, hanc eſſe communiorem & probabiliorem ſententiam.

Fundamẽta ejus

45. Deſumitur data reſponſio ex modo loquendi Summorum Ponti-

tifi-

tificum, qui in Brevibus Altarium Privilegiatorum concedere ſolent, *ut quicunque Sacerdos*, ſervatis ſervandis, ac diebus in Brevi ſpecificatis, *Miſſam Defunctorum pro anima cujuſcunque Fidelium Defunctorum, ad præfatum Altare celebrabit, anima ipſa de Theſauro Eccleſiæ per modum Suffragii Indulgentiam conſequatur, ita ut Domini noſtri &c. ſuffragantibus meritis, à purgatorii pœnis liberetur*. Ubi ponderandum ly, *pro Anima cujuſcunque*, ac ly, *Anima ipſa*, &c. nam hujuſmodi locutio promittit liberationem Animæ determinatę à Purgatorio. Accedit ratio; quia ex una parte, quælibet Anima Purgatorii eſt capax Indulgentiarum: cùm exiſtat in ſtatu gratiæ, ſitque Deo conjuncta per charitatem; ex altera parte Deus non ſolet ſinere, ut preces Eccleſiæ ſint irritæ: ſimúlque Communio Sanctorum ſeſe extendit etiam ad Eccleſiam Purgantem, ſive Fideles in gratia ſanctificante decedentes, atque exiſtentes in Purgatorio.

Solvuntur rationes in oppoſitum. 46. Nec obſtant rationes prioris ſententiæ. Ad primam ſiquidem negatur conſequentia: etſi enim credibile ſit, Deum non ſolùm alia Eccleſiæ Suffragia, utputà Miſſæ Sacrificia, orationes, eleemoſynas, & jejunia, ſed etiam Indulgentias generaliter pro Defunctis applicatas, faciliùs admittere pro illis, qui in vita fuere ſtudioſi Indulgentiarum; ac ferventiùs memores piarum Animarum: id tamen de Indulgentiis pro hac determinata Anima applicatis (ſecundùm legem Dei ordinariam) non videtur dicendum. Ad D. Auguſtinum poteſt reſponderi eodem modo; niſi dicere velis, Sanctum Doctorem ita locutum fuiſſe ad excludendum valdè malos, ſive decedentes in ſtatu peccati mortalis, qui dum vixerunt, ob ſtatum ſuum peccaminoſum non promeruerunt, ut Indulgentiæ atque Suffragia Fidelium ſibi poſt mortem prodeſſent.

47. Ad ultimum dicitur, diverſas Indulgentias pro una eademque Anima meritò applicari; tum quia non conſtat, an Indulgentia pro tali Defuncto hìc & nunc ritè obtenta ſit, & nulla ex conditionibus ad ejus validitatem requiſitis defuerit, v. gr. juſta cauſa concedendi tales Indulgentias, celebratio numeri Miſſarum pro valore Altaris Privilegiati præſcriptarum, &c. Tum quia ignoratur, utrùm non ob peculiarem cauſam Deus voluerit reſpectu talis Animæ exceptionem quandam facere à lege ſua ordinaria, ipſique pro nunc, juxta inſcrutabilia judicia ſua, negare fructum Indulgentiarum ſibi applicatarum. Tum tandem, quia allata noſtra reſponſio eſt quidem probabilior, atque communior inter Theologos, ſed non omninò certa, ac proindè meritò pro iiſdem Animabus reiterantur Suffragia, Miſſæ Sacrificia, atque Indulgentiæ. *Meliùs enim ſupererunt iſta eis, quibus non obſunt, quam eis deerunt, quibus proſunt*, ut loquitur D. Auguſtinus, relatus *cit. c. Non æſtimemus* 13. *q.* 2. *Cur diverſæ Indulgentię pro eadem Anima applicentur.*

QUÆSTIO V.

Varia Dubia circa Indulgentias breviter ſolvuntur.

48. Quæritur I. Utrùm ad lucrandas Indulgentias ſemper ſit neceſſaria Confeſſio Sacramentalis? Reſp. I. Si in conceſſione Indulgentiarum non expreſsè præſcribatur Confeſſio, certum eſt, eam non requiri actualiter; ſed ſufficere, ut indulgentiam lucraturus exiſtat in ſtatu gratiæ, aut præmittat contritionem perfectam de peccato mortali, ſi quod habuerit. *Ad lucrãdas Indulgẽtias an ſit neceſſaria confeſſio.*

49. Reſp. II. Quando Confeſſio in forma Indulgentiarum præſcribitur, utputà ſi dicatur, *præmiſſa, aut facta Confeſſione*: & lucraturus Indulgentiam habet peccatum mortale, non ſufficit ſola contritio, ſed requiritur actualis Confeſſio ad ejus conſecutionem. Ita ſatis communis Theologorum, quia Confeſſio actualis tunc *Et quando?*

tunc cenſetur eſſe conditio neceſſariò requiſita per Breve indulgentiarum ad earum effectum, ſeu conſecutionem.

Quid, ſi quis habeat ſola peccata venialia? 50. Reſp. III. Quando Confeſſio quidem in forma indulgentiæ præſcribitur, tamen indulgentiam lucraturus nullum habet peccatum mortale, ſed ſola venialia, licèt tutius & conſultius ſit, facere Confeſſionem de ſolis venialibus: nihilominùs ſatis probabile eſt, tunc non requiri Confeſſionem actualem, niſi in forma indulgentiæ expreſsè requiratur Confeſſio etiam de ſolis venialibus. Ita Suarez *diſp.* 52. *ſect.* 3. *n.* 5. Herinex *cit. diſp.* 4. *num.* 80. & alii paſſim. Ratio eſt: quia, etiamſi Confeſſio requiratur, id intelligendum eſt, quando pœnitens habet conſcientiam peccati mortalis; nam Confeſſio peccatorum ſimpliciter prolata, intelligitur in SS. Canonibus de Confeſſione mortalium: prout in ſimili patet ex præcepto annuæ confeſſionis, ad quam (b) nemo obligatur, niſi habeat remorſum peccati mortalis. Accedit, quòd Confeſſio videatur tantùm exigi præſuppoſitivè, ſeu tanquam certius medium acquirendi gratiam juſtificationis; vel tanquam neceſſaria ad Communionem in habentibus peccatum mortale, quæ ſimul frequenter præſcribitur.

(b) Ut dictum Tr. 10. Diſt. 3. n. 13.

Unica Confeſſio, & Communio, an ſufficiat pro pluribus indulgentiis? 51. Quæritur II. An unica Confeſſio, & Communio, ſufficiat ad lucrandas plures indulgentias, eodem die diverſis Eccleſiis conceſſas? Reſp. affirmativè; eſtque certa, & communis Doctorum ſententia. Imò hoc idem dicendum erit, quamvis ſecunda indulgentia non eadem die, ſed ſequenti (dummodò quis perſeveret in ſtatu gratiæ, ut rectè limitat Baſſæus *verſ. Indulgentia nu.* 2.) vel intra debitam diſtantiam occurrat. Lugo *diſp.* 27. *de Pœnit. ſect.* 6. *num.* 93. & alii. Quia Confeſſio, & Communio, non videntur exigi directè, ſed ſolùm præſuppoſitive, ad majorem diſpoſitionem ſubjecti ob finem intentum, proxime dictum.

52. Porrò, quantùm ſe extendat ly. *vel intra debitam diſtantiam*, non omninò conveniunt Doctores. Et quidem, ut taceantur dies pauciores, Portel. *in Dubiis Regular. verſ. Indulgentia* 11. *num.* 5. poſt Comitolum, & Bonagratia Habſenſis *in Summula Quæſtionum Regularium*, *verſ. Indulgentia nu.* 225. poſt Baſſæum extendit hoc ad quatuor dies, dummodò quis de novo mortaliter non peccaverit. Deinde Gobat *tract.* 3. *Quinarii, num.* 181. cenſet, non ſolùm allatam doctrinam procedere, quando ſequenti die occurrit altera indulgentia; ſed inſuper arbitratur, quòd ſi quis primo die Auguſti ſuſcepetit Sacramentum confeſſionis, & Communionis, poſſit die ſexta ejuſdem Menſis abſque nova confeſſione, & Communione lucrari indulgentiam, quæ omnibus confeſſis, & communicatis, illo die proponitur; eò quòd hic verè poſſit dici eſſe confeſſus, & communicatus. *Quanto tempore poſſit præcedere?*

53. Quæritur III. An eodem opere, verb. gr. unica oratione, poſſit quis lucrari plures indulgentias diverſis viis conceſſas? Ut ſi quis eodem die plures indulgentias diverſis Granis benedictis conceſſas lucrari intendat, quarum aliquam pro ſe, alias pro Defunctis applicare velit, an is teneatur ad hunc finem conſequendum opera præſcripta, v. g. preces, iterare? Et quidem de confeſſione, & Sacra Communione, jam patet ex proxime dictis: Verùm de aliis operibus ad indulgentiarum conſecutionem præſcriptis loquendo. *An eodem opere, v. g. oratione, poſſint obtineri plures indulgentiæ.*

54. Reſp. Eodem opere non poſſunt diverſæ indulgentiæ lucrari, niſi forſan illæ eſſent per modum unius. Ita Lugo *loc. cit. num.* 90. & *ſequentibus*, poſt Suarez, & alios, Maſtrius *nu.* 65. Herinex *num.* 82. & alii. Ratio eſt; quia ad ſingulas illas indulgentias requiritur cauſa propria, & diverſa: ſimulque oratio directè præſcribitur pro ſingulis indulgentiis, & conſequenter oportet eam reiterare. *Sent. negativa probatur.*

55. Ad-

Sed limitatur.

55. Additur tamen, *niſi forſan illæ conceſſæ eſſent per modum unius*: ut cùm viſitanti talem Eccleſiam, conceduntur indulgentiæ omnium Eccleſiarum Urbis. Tunc enim per unicum actum, unam viſitationem, poſſunt omnes indulgentiæ illæ lucrari, prout ſatis indicat ipſamet formula talis conceſſionis.

An eadē Indulgentia poſſit ſæpiùs obtineri repetito opere?

56. Quæritur IV. An poſſit obtineri ſæpiùs eadem indulgentia repetito opere juncto: ut ſi viſitantibus talem Eccleſiam concedatur indulgentia, & quis eam ter viſitet, an toties lucretur indulgentiam? Reſp. I. Si ejuſmodi indulgentia ſit conceſſa in perpetuum, & opus injunctum repetatur diſtinctis diebus, toties acquiritur indulgentia, quoties illud perſolvitur. Ita certa, & communis: nam id ſatis convincit formula dictæ conceſſionis.

Decretum S.Congregationis circa hoc.

57. Reſp. II. Quod ſi indulgentia concedatur pro certo duntaxat die, & opus pium ſæpiùs intra eundem diem repetatur, non niſi ſemel indulgentia plenaria eodem die lucrari poteſt. Hæc reſponſio eſt quidem contra non paucos anteriores Auctores (quorum ſententia circa indulgentias non plenarias necdum videtur rejecta) ſed defacto indubitanter tenenda, ob Decretum Sacr. Congregationis circa indulgentias editum, ac per Innocentium XI. die 7. Martii 1678. approbatum, & inviolatè ſervari juſſum; ubi §. fin. declaratur, *ſemel duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.* Ita ſonat Decretum.

Praxis Fidelium.

58. Nec obſtat pia praxis Fidelium, ſæpiùs intra eundem diem opus præſcriptum, verb. gr. orationem, aut Eccleſiæ viſitationem, peragentium. Nam hoc fit ad certiùs, & ſecuriùs lucrandam indulgentiam plenariam; ſi enim quis prima vice opera præſcripta defectuosè peregiſſet, adeo ut indulgentiam per ea non fuerit meritus, lucrabitur ipſam, ſi eadem opera iterùm, & ſine defectu, intra debitum tempus obeat. Gobat *tract. 4. Quinarii, nu.* 203. poſt Bonacinam.

Omittens levē partem operis injuncti, an lucretur Indulgentiam.

59. Quæritur V. An prætermittens levem partem operis injuncti, conſequatur Indulgentiæ effectum: ut ſi ad conſequendam indulgentiam ſit injunctum Roſarium, vel jejunium & quis, vel de die aliquid modicum deguſtet, vel è Roſario unum, aut alterum *Ave* omittat? Reſp. Et ſi res hæc nonnihil ſit dubia, eo quòd Indulgentia ſolùm, ac indiviſibiliter concedatur pro toto opere, adhuc tamen probabilius eſt, non impediri effectum Indulgentiæ ex omiſſione partis, quæ tum in ſe, tum reſpectu operis injuncti levis exiſtit. Ita Maſtrius *l.c.n.69.* Gobat *ibid. num.* 190. *& ſeqq.* Suarez, Bonacina, & alii. Ratio deſumitur ex illa generali regula: *Parum pro nihilo reputatur*. Simulque quia poſita etiam levis partis omiſſione, adhuc opus injunctum ſimpliciter præſtatur.

Hæc levitas quomodo mēſuranda.

60. Additur notanter, *quæ tum in ſe tum reſpectu operis injuncti levis exiſtit*. Nam ejuſmodi pars non tantùm abſolutè, ſed etiam reſpectivè debet eſſe minima: undè non lucratur Indulgentias, recitantibus tria, vel quinque *Pater, & Ave* conceſſa, qui unum omittit; hæc enim omiſſio, licèt ſecundùm ſe ſit levis, tamen reſpectu talis operis cenſetur eſſe notabilis. Quod ſi verò quis omittat partem notabilem, ille neque totum fructum indulgentiæ, neque partem ipſius conſequitur. Lugo *c. diſp. 27. n. 89.* Gobat *nu.* 188. *&* 189. & alii.

Non valens intrare Eccleſiam an foris lucretur Indulgentias?

61. Quæritur VI. Utrùm non valens intrare Eccleſiam, ſive ob multitudinem hominum, ſive quia eam clauſam reperit, poſſit lucrari indulgentias, viſitantibus talem Eccleſiam conceſſas orando antè fores, vel in Cæmeterio ipſius? Reſp. affirmativè: nam talis cenſetur moraliter Eccleſiam viſitare, & in ipſa orare, ſimulque in favorabilibus, nomine Eccleſiæ etiam Cæmeterium comprehenditur.

62. Secùs dicendum de indulgentia

Quid de indulgentia conceſſa viſitãtibus 5. Altaria.

tia conceſſa viſitantibus quinque Altaria: licèt enim exiſtens, atque orans in Cœmeterio, dicatur moraliter viſitare Eccleſiam; non tamen cenſetur moraliter viſitare hoc, vel illud Altare. Itaque ad viſitanda Altaria oportet, ingredi ipſam Eccleſiam; atque eadem, vel motu locali devotè inviſere, vel ſaltem in loco ac ſitu exiſtere, unde ſeſe convertendo ad quodlibet eorum, ſicque orando, moraliter cenſeri poſſit unumquodque ipſorum viſitaſſe: nam motus localis ad hoc ſimpliciter neceſſarius non eſt. Lugo *cit. diſput.* 27. *num.* 98. Maſtrius *loc. cit. num.* 23. & alii.

QUÆSTIO VI.

Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, ac de novo Regularibus conceſſæ fuerint?

Paulus V. revocavit indulgentias Regularibus conceſſas.

63. ADvertendum, quòd Paulus V. per ſpecialem Bullam, quæ incipit, *Romanus Pontifex* die 23. Maii, 1606. editam (eſtque in Bullario Romano, tom. 3. ac inter ejus Conſtitutiones ordine 21.) ob varia dubia, incertitudinem, & confuſionem earum, *omnes & ſingulas Indulgentias quibuſcunq; Ordinibus, & Inſtitutis Regularibus hujuſmodi, etiam Mendicantibus, quibuslibet perſonis Regularibus conceſſas, perpetuo revocaverit*; atque ipſarum loco novas conceſſerit. Quia verò nonnulli poſtmodum audebant aſſerere, priores indulgentias eſſe denuò renovatas, Alexander VII. ad iſtum errorem ſubmovendum, inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 37. damnavit: *Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.* His præſuppoſitis, ſit

Et quas generatim.

64. CONCL. I. Generatim loquendo, per Bullam Pauli V. revocatæ ſunt illæ ſolæ indulgentiæ, quæ directè ac principaliter conceſſæ fuerunt ipſis Religioſis, ac Monialibus. Ita Gobat. *loc. cit. num.* 546. Bonagratia Habſenſis *in Summula Quæſtionum Regularium, verſ. Indulgentia num.* 221. & alii. Siquidem Paulus V. ibidem aſſerit, à ſe revocari *Indulgentias quibuſcunque Ordinibus, & Inſtitutis, & perſonis Regularibus conceſſas*: quæ verba, cùm ſint correctiva Jurium antiquorum, ſunt ſtrictè intelligenda, videlicet de illis ſolis, quæ ipſis Ordinibus, & perſonis Regularibus conceſſæ fuerunt: aut verb. gr. quoties FF. Minores celebrant, vel communicant, Indulgentiam plenariam conſequantur, ſi id fecerint in die Dominico, aut Feſtis Domini, vel Beatiſs. Mariæ Virginis, aut quoties Religioſi dicerent Pſalmum *Miſerere*, & hujuſmodi.

Corollaria circa non revocatas.

65. Colligitur proinde, quòd per dictam Bullam non ſint revocatæ indulgentiæ, quæ promiſcuè concedebantur Religioſis, & Sæcularibus. Neque illæ, quæ conceſſæ ſunt univerſis Chriſti Fidelibus, viſitantibus in certis Feſtivitatibus Eccleſias Regularium; cùm hi non debeant eſſe deterioris conditionis, quàm alii Fideles. Neque ea, quæ conceſſæ fuerunt Sæcularibus, utputà parentibus, cognatis, intuitu Religioſorum; aut ipſis Religioſis pro Animabus Purgatorii, ac hujuſmodi; nam tales non fuerunt directè conceſſæ ipſis Regularibus.

Indulgentiæ indubitatæ, ac per Paulum V. de novo conceſſæ Regularibus.

66. CONCL. II. Indulgentiæ indubitatæ, ac per Paulum V. de novo conceſſæ omnibus perſonis Regularibus quorumvis Ordinum ſunt ſequentes. I. Habitum Regularem à legitimis Superioribus cauſa profitendi in eo ſuſcipientibus, & verè pœnitentibus, confeſſis, ac Sacra Communione refectis, indulgentia plenaria. *I.* II. Profeſſionem (ut ſuprà) emittentibus. Indulgentia plenaria. *II.* III. Cuilibet Religioſo intra Clauſtra ſui Monaſterii viventi, qui in Feſto principali ſui Ordinis confeſſus, & Sacra Communione refectus fuerit, aut Miſſam celebrans pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, Romani *III.*

Digitized by Google

mani Pontificis ſalute , ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderit , Indulgentia plenaria.

IV. 67. IV. In cujuslibet verò mortis articulo, ſi pariter verè pænitens, & confeſſus , & Sacra Communione refectus, vel ſi id facere nequiverit , ſaltem contritus, nomen JESU ore, ſi potuerit, ſin autem, corde devotè invocaverit , Indulgentia plena-
V. ria . V. Qui primam Miſſam canonicè promotus , & confeſſus celebrabit , vel confeſſus , & communicatus eidem Miſſæ interfuerit , aut ipſo die Miſſam ſimiliter cele-
VI. brabit , Indulgentia plenaria . VI. Spiritualia Exercitia per decem dies facientibus , Indulgentia plenaria . Ubi tamen ſciendum, quòd noviſſimè Alexander VII. in Bulla , *Cùm ſicut* (& habetur tom. 5. Bullarii Romani , *Conſtit. 68. dicti Pont.*) hujuſmodi Indulgentias plenarias conceſſerit FF. Minoribus, qui per octiduum vacaverint Exercitiis ſpiritualibus.

VII. 68. VII. Religioſi intra Clauſtra viventes, qui ſuam Eccleſiam devotè viſitaverint , & ut præfertur , oraverint , conſequuntur eaſdem Indulgentias , quas viſitantes Eccleſias Urbis , & extra eam diebus Stationum conſequuntur , in omnibus diebus proindè ac ſi ipſas Urbis Eccleſias perſonaliter viſitarent . Circa hoc autem notandum eſt Decretum Sacræ Congregationis (c) quæ *Indulgentias Stationum Urbis , quæ à Romanis Pontificibus, ſingulari quodam beneficio , vel communicatæ ſunt vel communicabuntur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut perſonis , diebus tantùm Stationum in Miſſali Romano deſcriptis ſuffragari poſſe declarat.* Ita Decretum.

(c) Suprà n 57. cit.

VIII. 69. VIII. Omnibus Religioſis intra Clauſtra viventibus , qui quinquies Orationem Dominicam , & Salutationem Angelicam antè Altare eorum Eccleſiæ dixerint , in quolibet die quinque annos , &
IX. totidem Quadragenas . IX. Eaſdem Indulgentias lucrantur exiſtentes extra Clauſtra de licentia ſuorum Superiorum tanquam Prædicatores & Lectores, ſi dictas preces antè quodlibet Altare dixerint . X. Religioſi , X.
qui per menſem integrum ſingulis diebus ſpatio mediæ horæ Orationem mentalem fecerint , ac confeſſi , & Sacra Communione ultima Dominica menſis refecti fuerint , lucrantur ſexaginta annos, & totidem Quadragenas.

70. XI. Qui verò contrito corde , XI.
& pœnitentes eorum culpas , & peccata , ac imperfectiones in Capitulis culparum accuſabunt , & ſpiritualiter communicabunt , & exercitium virtutum facient , tres annos , & totidem Quadragenas . XII. Miſ- XII.
ſiones ad Terras Infidelium acceptantibus , &c. Indulgentia plenaria . XIII. Orationibus quadraginta Ho- XIII.
rarum per Superiores Ordinum indictis in Viſitationibus Generalibus , qui ſpatio duarum horarum interfuerint , &c. Indulgentia plenaria . Patent hæc omnia ex cit. Bulla Pauli Quinti , undè deſumpta ſunt.

QUÆSTIO VII.

De Suffragiis .

Suffragiũ dupliciter ſumitur .

71. SUffragium , quod à *ſuffragari* (hoc eſt , aſſiſtere , vel auxilium præbere) derivatur , dupliciter accipitur . I. Pro voto , quale in electionibus ad Officia , & Dignitates dari ſolet : hæc acceptio ad propoſitum non ſervit . II. Pro auxilio , quod alteri præbetur : & hoc modo dicuntur Fideles mutuis ſeſe Suffragiis juvare , quando precibus ad Deum fuſis , aliiſque piis operibus ſeſe mutuò juvare ſatagunt .

Suffragia Fidelium ſunt triplicis generis ?

72. Porrò hujuſmodi Suffragia ; quibus unus Fidelis alterum juvare poteſt , generatim ſunt triplicis generis , videlicet Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium , indulgentiæ , & propriæ actiones bonæ , ac ſatisfacto-

Quæ requirantur ex parte ejus, pro quo offertur?

79. CONCL. IV. Ut Suffragium quoad vim ſatisfactoriam habeat ſuum effectum, etiam ex parte illius, pro quo offertur, tres requiruntur conditiones. I. Quòd indigeat Suffragio. II. Quòd ſit in ſtatu gratiæ. III. Quòd peccata, pro quibus ſatiſfactio exhibetur, jam ſint remiſſa quoad culpam. Ita communis. Siquidem pœna non remittitur, niſi priùs peccatum quoad culpam fuerit dimiſſum.

Declaratur.

80. Additur, *quoad vim ſatisfactoriam*. Nam quoad vim impetratoriam poteſt Suffragium prodeſſe etiam exiſtentibus in peccato mortali, eiſdem de congruo promerendo; atque impetrando ſpecialia gratiæ auxilia, quibus interiùs illuminati citiùs ad pœnitentiam convertantur, atque à variis tum animæ, tum corporis periculis præſerventur, &c.

Suffragia pro aliis oblata, adhuc proſunt offerenti.

81. CONCL. V. Suffragia pro aliis oblata non redduntur inutilia offerenti, quin potiùs adhuc multipliciter ei proſunt. Ita communis & patet inductione. Siquidem primò ejuſmodi opus bonum prodeſt ipſi operanti in ratione meriti: ſeu quatenus homo juſtus per illud de condigno promeretur augmentum gratiæ ſanctificantis, & gloriæ cœleſtis: nam hoc ſemper manet operanti, & nequit alteri donari. Deinde ultra hoc meritum operis peracti, eidem remanens, accedit novum meritum ratione ipſius actus Charitatis, quo quis per applicationem boni operis à ſe peragendi vult ſuo Proximo ſubvenire. Inſuper tale Suffragium prodeſt offerenti quoad valorem ſpecialiſſimum illius boni operis, utpotè quem non poteſt licitè alteri applicare.

Is nihil perdit, quin potiùs lucratur.

82. Ex quibus proinde liquet, offerentem Deo ſua bona opera ex motivo Charitatis, & Miſericordiæ ſpiritualis pro aliis, præſertim pro Animabus in Purgatorio, parùm exinde perdere, quin potiùs lucrari: eò præſertim: quia Æterna Veritas dicere dignata fuit, Matth. 5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. Atque ipſæmet Animæ Purgatorii, tanti Beneficii neutiquam immemores, ſive adhuc in ſtatu Purgationis (ut nonnulli volunt) ſive ſaltem in ſtatu adeptæ Cæleſtis Beatitudinis, Deum pro ſuis benefactoribus exorare ferventiùs ſtudebunt.

Prælati Regulares quid concedāt per Litteras Fraternitatis, ſeu Suffragia Ordinis?

83. Quæres, quid concedant Prælati Regulares, dum quoſdam Sæculares, præſertim Benefactores, admittunt ad communionem ſpecialem operum & Suffragiorum Ordinis, ſive Religioſorum ſibi ſubditorum? De hoc ex profeſſo agunt Emmanuel Rodericus *tom. 1. qq. reg. quæſt. 3. art. 2. & ſeqq.* Miranda *tom. 2. Manual. Prælat. q. 50. art. 3.* Suarez *p. 3. tom. 3. diſp. 55. ſect. 5.* Lugo *diſp. 7. de Pœnit. ſect. 8.* Baſſæus *V. Suffragium n. 1.* Sorbus *V. Indulgentia quoad ſæculares quartò, in Annotat.* & alii.

Hæc poſſunt communicare Benefactoribus?

84. Et ſciendum, quòd Urbanus V. prout refertur in Monumentis Ordinis, & Compendio Privilegiorum *V. Indulgentia quoad ſæculares quartò, n. 6.* conceſſerit, *ut Generalis & Provinciales totius Ordinis Minorum poſſint communicare Suffragia, Indulgentias, orationes, & bona ſpiritualia benefactoribus Ordinis*: Idque fieri communiter ſolet concedendo eis *Litteras*, quas vocant, *Fraternitas*, ſive *Suffragia Ordinis*, Notant verò cit. Auct. hanc conceſſionem, qua gaudent etiam alii Ordines habentes communicationem privilegiorum, nihil continere, quod Jure communi non ſit conceſſum: nam de Jure communi jam poteſt quilibet Prælatus bona & merita ſuorum Subditorum communicare, & applicare Benefactoribus ſuis. Hoc prænotato

Prodeſt talis communicatio.

I. Per modum meriti de congruo.

85. Reſp. Hujuſmodi communicatio bonorum operum Ordinis, prodeſt hominibus ad eam per Prælatum admiſſis, multipliciter. In primis quidem indirectè, per modum cujuſdam meriti de congruo; quia, ex quo quis efficitur membrum, ac ſocius talis Religionis, congruum eſt, ut ob merita ejuſdem Religionis Deus ſpeciali auxilio & protectione

foveat, atque cuſtodiat perſonas ipſi conjunctas, etiamſi ad hunc finem merita illa non referantur. Sic propter decem juſtos, ſi ibi inventi fuiſſent, pepercisset Dominus Sodomæ & Gomorrhæ, ac finitimis Civitatibus, *Gen.* 18. Rodericus *loc. cit. art.* 3. Suarez, Lugo, & alii.

II. Per modum impetrationis. 86. Deinde dicta admiſſio prodeſt illis perſonis etiam directè, per modum impetrationis. Tum quia, cæteris paribus, efficacior eſt oratio juſti facta pro perſona ſibi conjuncta, quàm pro extranea: tum quia tales perſonæ fiunt directè participes omnium Orationum, Miſſarum, aliorumque Suffragiorum, quæ generaliter fieri ſolent pro ipſa Religione, ac membris ejus. Unde bona opera talis Religionis poſſunt de congruo mereri (juxta dicta *num.* 80. & 85.) atque impetrare, ut Deus Confœderatis illis ſpecialia gratiæ auxilia conferat, quibus à vitiis avocentur, interiùs illuminentur; atque animentur ad profectum in virtutibus, inſuper præſerventur à peccatis, à morte, & ab aliis malis tum ſpiritualibus, tum corporalibus. Ita citati Auctores, & alii.

III. Per modum ſatisfactionis. 87. Ulteriùs juvat illa unio, atque communicatio bonorum operum Confœderatis (dummodò habeant conditiones *num.* 79. aſſignatas) ad aliquem fructum ſatisfactionis conſequendum. Tum quia in Communitatibus Ordinum Religioſorum præter quàmplures Miſſas, præſertim Conventuales, peraguntur plurimæ preces, pia exercitia, & bona opera pœnalia, atque ſatisfactora, quæ generaliter applicantur pro Fratribus, Benefactoribus, ipſiſque Confœderatis, tam vivis, quàm defunctis. Tum quia ſatisfactiones illæ, quæ piis Religioſis ſuperabundant, vi talis communicationis applicantur cæteris.

Indulgētiæ plenariæ pro talibus poſt mortē applicabiles. 88. Addit Baſſæus *loc. cit. n.* 2. quòd pro animabus habentium prædictas Litteras Participationis poſſint Religioſi illius Monaſterii, cujus olim fuerant Benefactores, celebrare Miſſam, quæ eas liberet à pœnis Purgatorii; idque ex conceſſione Clementis VIII. Fratribus Minimis facta, & communicantibus cum eis, quæ refertur *Tom.* 2. *Privilegiorum ejuſdem Ordinis*, *Conſtitut.* 10. *dicti Clementis*.

Solvitur inſtantia. 89. Objicies contra dicta. Si Prælati Regulares poſſent Benefactoribus applicare bona opera ſubditorum, præſertim quoad vim ſatisfactoriam, hoc ipſo concederent Indulgentias: atqui hoc dici nequit; ergo. Reſp. negando ſeq. Nam multiplex eſt differentia inter conceſſionem Indulgentiarum, & Suffragiorum.

Differentia inter conceſſionem Indulgētiarum, & Suffragiorum Ordinis. 90. Primò ſiquidem Indulgentiæ conceduntur ex communi Theſauro Eccleſiæ, ac virtute Clavium: non ſic Suffragia. In illis diſpenſantur etiam ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum, ex operibus olim jam peractis: in his ſola pia opera Subditorum adhuc viventium, & primùm peragenda. Ulterius de illarum infinitate, ac ſufficientia conſtat; ſecùs de bonis operibus alicujus Communitatis Religioſæ. Tandem hæc Benefactoribus proſunt, atque virtute Suffragiorum Ordinis communicantur non ſolùm quoad vim ſatisfactoriam ſed etiam impetratoriam, ac de congruo meritoriam: e contrà Indulgentiæ proſunt quoad ſolam vim ſatisfactoriam. Et ob tam multiplicem differentiam fit quòd ſuſpenſis Indulgentiis non ſuſpendatur iſthæc communio Suffragiorum Ordinis. Roder. *loc. cit. art.* 7. pluribus iſthæc Suffragia declarans, & alii.

QUÆSTIO VIII.

De Jubilæo, & variis ipſum concernentibus.

Annus Jubilæus in Lege veteri, qui, & unde ſic dictus? 91. PRo meliori ſequentium intelligentia eſt prænotandum, quod olim in Lege veteri, ſeu Moſaica, Hebræorum populus clangentibus tubis excitabatur ad recolendum annum quinquageſimum ingreſſus Fi-

Filiorum Iſrael in Terram promiſſionis: qui & *Iubilæus dicebatur*, à voce Hebræa *Iobel*, quæ buccinam ſignificabat, ut vult Lyranus *in cap. 25. Levitic.* quamvis alii alias Iubilæi derivationes ponãt ut videre eſt apud Navarrum *Tom.4. Commentar. de Iubilæo & Indulgentiis, notab.* 1. Et quidem in hoc anno quinquageſimo, qui Hebræis erit Iubilæus, ſive Annus remiſſionis, debita gratis remittebantur, poſſeſſioneſque ad priſtinos dominos abſque pretio revertebantur, ac præter nonnulla alia ſervi libertate donabantur: prout patet ex *Levit. cap.* 25. *Num. cap. ult.* & aliis Sacræ Scripturæ locis.

Annus Iubilæus in Eccleſia Catholica, quãdo celebretur?

92. Quia igitur Chriſtus Dominus non venit ſolvere legem, ſed ſpiritualiter adimplere: hinc ad ſimilitudinem antiqui Ritus, utpote futurorũ præfigurativi, in Eccleſia Catholica dudum jam altiori quadam ratione inſtitutus fuit *Annus Iubilæus*: ſive remiſſionis, & gaudii ſpiritualis, concedendo videlicet Fidelibus, Baſilicas de Urbe devotè viſitantibus, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum veniam, ſeu indulgentiam: qua de cauſa annus ille per antonomaſiam *Annus Sanctus* appellatur. Et quidem juxta morem anteà jam in Eccleſia vigentem, de quo Navarrus *loc. cit. notab.* 2. *num.* 11. *& notab.* 7. *n.* 4. Bonifacius VIII. *in Extravag.* Antiquorum *de Pænit. & remiſſ. inter communes*, ejuſmodi Iubilæum conceſſit pro quolibet centeſimo anno. Verùm ob brevitatem vitæ humanæ, atque ut quam plures tanti Theſauri participes fieri mererentur, terminus iſte per Clementem VI. in primis reductus fuit ad annum 50. ut habetur *in Extrav.* Unigenitus *eod.* & poſteà per Paulum II. ad annum 25. *Extravag.* Quemadmodùm *eod. inter communes.*

Vocatur etiã Annus Sanctus.

In Anno ſancto ſuſpenduntur indulgentiæ.

93. Ut autem Chriſtianæ Nationes ex omnibus Orbis partibus eò amplius in Fidei & Religionis unitate congregarentur, eodemque pietatis ac devotionis ſpiritu Baſilicas de Urbe, quo maximo fieri poſſet concurſu, durantę Iubilæo viſitarent, & frequentarent, hinc eodem Anno Sancto quæcunque aliæ Indulgentiæ ſolent ſuſpendi; idque per ſpecialem Bullam deſuper expeditam: cujus exemplar refert Georgius Gobat *Tractat.* 5. *Quinarii, circa initium*.

Iubilæum Anni Sãcti extendi ſolet ad Diœceſes id Sollicitantes.

94. Verùm quia non omnes pro lucrando Iubilæo Romam perſonaliter accedere poſſunt; hinc Summi Pontifices pro ſua pietate ſolent Iubilæum Anni Sancti extendere anno ſequenti ad alios Epiſcopatus. Iſtud tamen non faciunt Motu proprio, ſed duntaxat ad iſtantiam vel Nuntiorum Apoſtolicorum, vel Epiſcoporum pro ſuis reſpectivè Provinciis, aut Diœceſibus ferventiſſime ſollicitantium. Gobat *cit. Tract.* 3. *Quinarii*, 489.

Indulgentia in forma Iubilæi, extra Annum Sanctum qua ratione conceditur?

95. Inſuper extra Annum Sanctum conſueverunt Summi Pontifices, tum poſt ſuam quiſque Coronationem, tum quando Eccleſia Catholica gravibus neceſſitatibus atque anguſtiis premitur, concedere per univerſum Orbem Chriſtianum Indulgentiam pleniſſimam, ſeu in forma Iubilæi; ita tamen, quod eo tempore non fiat ſuſpenſio cęterarum Indulgentiarum (ceſſat enim tunc allata *n.*83. ratio haſce ſuſpendendi, unde etiam nulla opponitur Bulla cęterarum Indulgentiarum ſuſpenſiva prout fit in anno Sancto) conceduntur tamen facultates abſolvendi à reſervatis, & commutandi vota, prout amplius ex dicendis patebit. His prænotatis ſit

Jubilæũ quid?

96. CONCL. I. *Iubilæum* eſt Indulgentia plenaria à Summo Pontifice conceſſa viſitantibus certas Eccleſias & pręſcripta pia opera peragentibus, unà cum conceſſione certarum facultatum in Brevi Apoſtolico expreſſarum. Ita in re communis. Et ratio eſt; tum quia omne Iubilęum eſt indulgentia plenaria: licet non e contrà; Tum quia quoad effectum remiſſionis pœnę temporalis, non differt Iubilęum a cęteris indulgentiis plenariis; cùm hę omnes in rite diſpoſitis conferant omnium veniam pec-

catorum: quoad culpam jam remiſſorum, ut dictum *num.* 15. differt tamen ab his quoad ſuperadditas ipſi ſpeciales gratias, ſeu facultates, in Brevi Apoſtolico expreſſas.

Quæ facultates in Jubilæo concedantur.

97. Et quidem ordinariè loquendo, atque extra Annum Sanctum, conceditur Jubilæum lucraturis, ac præſcripta opera peragentibus, ut poſſint ſibi eligere Confeſſarium à locorum Ordinariis approbatum, qui habeat facultatem abſolvendi eos pro Foro conſcientiæ à quibuſvis caſibus privatis, atque Cenſuris, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis, & inſuper vota quæcunque (Religionis, & Caſtitatis perpetuæ exceptis) in alia pia opera commutandi. Aliquando tamen una, vel altera harum facultatum non conceditur, ut notat Gobat *cit. Tract.* 3. *Quinarii, num.* 2. ſed id ex tenore Brevis Apoſtolici, Jubilæum indicentis, deſumendum erit, ſicut & quænam pia opera pro lucrando Jubilæo ſint peragenda.

Jura tempore Jubilæi præſcribi ſolita, quæ?

98. Etenim in Anno Sancto, præter Confeſſionem Sacramentalem, & Communionem, ſufficit certo dierum numero quatuor Urbis Eccleſias devotè viſitare, ibique pias ad Deum preces effundere: juxta formam præſcriptam: quale quid etiam accidere ſolet in extenſione Anni ſancti ad alias Diœceſes facta. Quòd ſi verò ad avertendas graves Eccleſiæ neceſſitates extraordinarium Jubilæum publicetur, ſolet communiter exigi, ut Fideles extra Urbem exiſtentes prima, vel ſecunda hebdomada in dicti Jubilæi, Eccleſiam, vel Eccleſias, ab Ordinariis locorum aſſignandas viſitent, ibique juxta præſcriptam intentionem Deum exorent: ac feria quarta, ſexta, & Sabbato alterius ex duabus hebdomadis jejunent, pariterque peccata ſua confiteantur, & ſacra Communione reficiantur, & eleemoſynas pro arbitrio ſuo faciant: quamvis ſimul concedi ſoleat; ut ſi quis ex cauſa infirmitatis, vel alterius juſti impedimenti, unum, vel alterum prædictorum operam præſtare requiverint, id Confeſſarii in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare valent; prout ampliùs liquet ex contextu Litterarum Apoſtolicarum Jubilæum indicentium.

In Anno ſancto non ſuſpenduntur Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum.

99. CONCL. II. Quamvis Anno Sancto, ac Jubilæo in Urbe durante, ſuſpendi ſoleant tantiſper omnes, & ſingulæ indulgentiæ, etiam perpetuæ, per quoſcunque Romanos Pontifices conceſſæ: ut dictum *num.* 93. nihilominùs tunc non intelliguntur ſuſpenſæ Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum pro Defunctis; neque aliæ conceſſæ eodem modo pro Defunctis. Ita Gavantus *in Addit. ad Manuale Epiſcoporum, verſ. Indulgentia,* & alii: atque ita fuiſſe declaratum tum ab Innocentio X. tum noviſſimè à Clemente X. refert Gobat *citat. Tract.* 3. *Quinarii, numer.* 45. *&* 48. *in Append. I. Litt. A, & ſeqq.* quamvis in hac poſteriori declaratione addatur, quòd illæ indulgentiæ ſuſpenſæ habeantur, quas poſſunt ſibi lucrari vivi, ut eas poſſint concedere animabus Purgatorii per modum ſuffragii.

An tunc ſuſpendantur Indulgentiæ pro mortis articulo?

100. Major difficultas eſt de indulgentiis conceſſis pro articulo mortis. Et quidem has etiam ſuſpendi in Anno Sancto, cenſet Layman *lib.* 5. *tractat* 7. *capit.* 8. *num.* 2. Tannerus, & quidam alii; nam Breve ſuſpenſivum Indulgentiarum loquitur indiſtinctè; imò Sixtus IV. *in Extravag. Quamadmodum, de Pœnit. & remiſſ. inter communes,* expreſsè ſuſpendit omnes indulgentias in vita, ſeu in mortis articulo conceſſas. Oppoſitum nihilominùs, videlicet indulgentias pro mortis articulo tunc non cenſeri ſuſpenſas, tenet Gavantus *loc. citat.* Lezana *tom.* 3. *Summæ, verſic. Jubilæum, num.* 5. Bonacina *diſputat.* 6. *de Indulgentiis, quæſt.* 1. *punct.* 7. *num.* 2. & alii, qui referunt, quòd ita Urbanus VIII.

de-

declaravit, ejuſque declaratio Romæ Publicata fuerit à Vice-Regente Pœnintentiariæ; atque hoc ipſum declaraſſe Innocentium X. refert Gobat *citat. num.* 45. Accedit ratio: Tum quia reſpectu agonizantium ceſſat ratio ſuſpendendi indulgentias, videlicet concurſus ad Baſilicas Urbis: tum quia Succeſſores Pontifices in ſuis Bullis omittunt clauſulam illam, *ſeu in mortis articulo conceſſas*, olim à Sixto Quarto inſertam: ſicque aliud nunc velle videntur; Alioquin enim, ſi voluiſſent, idem expreſſiſſent, *arg. capitul. Inter. corporalia de Translation. Epiſcop.*

Non ſuſpenditur indulgentia Eccleſiæ Portiunculæ conceſſa.

101. Inſuper, quòd non ſit mentis, & intentionis ſuæ, ſub generali indulgentiarum ſuſpenſione comprendere, neque in verbo Romani Pontificis, comprehenſam eſſe indulgentiam Eccleſiæ Portiunculæ propè aſſiſium die 2. Auguſti conceſſam, declaravit Clemens VIII. Urbanus VIII. & Innocentius X. ut refert Lantuſca *in Theatro Regularium verſ. Indulgentia in 6.* declarationem dicti Innocentii X. per extenſum allegans. Tacentur Indulgentiæ conceſſæ Baſilicis, & Eccleſiis Romanæ Urbis, & nonnullæ aliæ, quas pariter in Anno Sancto non ſuſpendi, fuſiùs oſtendit Gobat *cit. tract.* 3. *Quinarii, num.* 40. *& ſeqq.*

An ſuſpendantur indulgentiæ partiales?

102. Inſuper, cùm Sixtus IV. in cit. Extravag. *Quemadmodum*, pro Anno Sancto tantùm ſuſpendat Indulgentias plenarias, hinc non ſuſpendit tunc Indulgentias partiales, tradunt plerique Doctores. Nam dictio illa, *plenarias*, firmat regulam in oppoſitum de partialibus. Et licèt in recentioribus Bullis non ampliùs additur ly, *plenarias*, adhuc non ſuſpendi tunc partiales Indulgentias, probabile cenſet Gobat *loc. cit. nu.* 47. etſi hæc doctrina non careat difficultate: eò quòd Pontifex indiſtinctè ſuſpendat *omnes*, *& ſingulas* indulgentias.

103. Illud certius eſt, ac probatur ex ratione proximè allata, quòd cùm Pontifex in Anno Santo ſolummodò ſuſpendat indulgentias, quæ ſunt conceſſę à Rom. Pontificibus, idcircò non intelligantur ſuſpenſæ indulgentiæ ab inferioribus conceſſæ; ut ſunt indulgentiæ 40. dierum, quas poteſt concedere Epiſcopus.

Præſertim conceſſa ab Epiſcopo?

Ad Iubilæum requiritur executio operum præſcriptorum.

104. CONCL. III. Ad obtinendum Jubilæum requiritur ex parte lucrantis executio operum præſcriptorum: & quamvis optandum ſit, atque pie allaborandum, ut homo ſaltem præmiſſa vera contritione ſit in ſtatu gratiæ toto illo tempore, quo ſingula opera præſtat; tamen probabilius eſt, ſufficere ad conſequendam indulgentiam Jubilæi, quòd ultimum opus perficiatur in ſtatu gratiæ. Hæc concluſio ſequitur ex dictis *n.* 33. *&* 34.

Et quidē perfecta.

105. Et quidem opera præſcripta ita perfectè ſunt adimplenda, ut ſi aliquod ipſorum vel penitus, vel ſaltem quo ad partem notabilem omittatur, ſive id fiat ex ignorantia ſeu oblivione, ſive etiam ex impotentia (ſecluſa commutatione in aliud pium opus à Confeſſario facta) non obtineatur quidquam de Indulgentia Jubilæi. Sanctus Thomas 4. *diſtinct.* 20. *quaſt.* 3. Gobat *citat. tract.* 3. *num.* 61. & alii communiter. Siquidem Papa concedit hanc indulgentiam ſub conditione executionis operum præſcriptorum, dando ſimul facultatem, ut eadem in caſu juſti impedimenti poſſint per Confeſſarium in alia pietatis opera commutari; atqui non impleta conditione nemo conſequitur id, quod ſub conditione datur; quia deeſt animus concedentis.

Quid, ſi omittatur pars levis?

106. Additur notanter, *vel ſaltem quoad partem notabilem*. Quia, etſi res dubia ſit, utrum prætermittens levem partem operis injuncti cōſequatur fructum indulgentiæ, v. g. Si quis ſub die præſcripti jejunii aliquid modicum deguſtet, quod tamen non

ſufficit ad fractionem totalem jejunii: vel ſi quis ex injuncto Roſario omittat unum vel alterum Ave Maria, & hujuſmodi. Etſi, inquam, res ſit non nihil dubia, tamen probabilius eſt, quod etiam hìc parum pro nihilo reputetur, ac proindè omittens ejuſmodi minimam partem non excidat fructu Jubilæi, aut alterius indulgentiæ: nam adhuc opus injunctum ſimpliciter impletur, v. g. ſervatur jejunium quoad Subſtantiam, recitatur Roſarium &c. Suarez *diſp.* 52. *de Indulgentiis. ſect.* 5. *num.* 3. Bonacina *cit. diſp.* 6. *q.* 1. *punct.* 5. *n.* 51. & concordant dicta ſuperiùs *n.* 59. & 60.

Opera debet quis exequi per ſe ipſum.

107. Porrò lucraturus Jubilæum debet opera præſcripta per ſemetipſum exequi, ut puta jejunãdo (etiamſi necdum attigerit vigeſimum ſecundum annum ætatis) Eccleſias viſitando, &c. Siquidem Pontifex in Bulla Jubilæi exigit induſtriam perſonæ, ſive actus perſonales lucraturi Jubilæum, veluti conditionem & diſpoſitionem ipſius ad iſtud dignè & fructuosè conſequendum.

Quid detur eleemoſyna per famulum?

108. Nec obſtat, quòd quis per famulum ſuum poſſit dare eleemoſynam. Nam talis hoc ipſo, quòd det de propriis, adhuc cenſetur moraliter & propriè dare eleemoſynam, licèt interveniente miniſterio ſui famuli. Et nota, quòd in tali caſu nihil præjudicetur domino quoad valorem indulgentiæ, ſi famulus ille ſit conſtitutus in peccato mortali: benè tamen, ſi famulus non det eleemoſynam pauperibus, ſed eam ſibi fraudulenter retineat; quia tunc reverâ deficeret conditio datæ eleemoſynæ.

Opera illa peragenda tempore præfixo.

109. CONCL. IV. Inſuper ad conſecutionem Jubilæi requiritur, quòd opera præſcripta peragantur tempore in Bulla præfixo. Ratio patet ex dictis; quia nimirum nemo lucratur Jubilæum, niſi ſervatis conditionibus, ſub quibus conceditur. Quia igitur in Jubilæis, quæ ob gravem Eccleſiæ neceſſitatem extraordinariè concedi ſolent, communiter habetur inſerta clauſula illa, quòd opera præſcripta peragi debeant *prima vel ſecunda hebdomada*, ab Ordinariis Locorum, vel eorum Vicariis &c. indicenda; item quòd *Feria quarta, ſexta & Sabbato alterius ex duabus hebdomadis ab eiſdem deputandis*: jejunium ſervetur. Hinc

Et nõ ante tempus duarum hebdomadarum.

110. Infertur primò, quod non lucretur Jubilæum, qui incipit opera præſcripta facere ante tempus duarum hebdomadarum taliter ab Ordinario Indictarum: quia deficit conditio debiti temporis Lugo *diſp.* 27. *de Sacram. Pœnit. ſect.* 7. *num.* 127. Navarr. *conſ.* 1. *de Conſtit. n.* 9. & alii.

An lethaliter decumbens poſſit alibi lucrari Jubilæum Romæ publicatum.

111. Verùm in caſu urgentis periculi (utpute ſi quis lethaliter decumbebat) & accedente commutatione hujus conditionis in aliud pium opus per Confeſſarium facta, poſſe Jubilæum Romæ jam publicatum obtineri alibi, cenſet Filliuc. *tract.* 8. *de Sacram. n.* 267. citans pro ſe multos graves Doctores, ſed tacito nomine: ejuſq; doctrinam ſecurè in praxi obſervari ex cauſa, ſentit Gobat *cit. tr.* 3. *n.* 64. Ratio eſt; quia in Bulla Jubilæorum extraordinariorum expreſsè cõcedi ſolet, quod Confeſſarius ex cauſa legitimi impedimenti, ratione cujus pœnitentes opera pro lucrando Jubilæo præſcripta, vel eorum aliquod præſtare nequeunt, *in alia pietatis opera cõmutare, vel in aliud proximum tempus prorogare poſſit, eaque injungere, quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt*, prout communiter loquuntur Bullæ Pontificiæ Jubilæum extraordinarium indicentes. Ergo poſt publicatum Romæ Jubilæum, pro toto Orbe Chriſtiano conceſſum, hoc ipſo Pontifex concedere, atque indulgere cenſetur, quòd Confeſſarius circa conſtitutos in articulo mortis poſſit uti facultate commutandi opera, & conditione præſcriptas, eaque pro lucrando Jubilæo injungere, quæ ipſi pœnitentes ante obitum ſuum adhuc efficere poterunt. Quod enim majus impedimentum, quam inſtans mortis Articulus? Et quis credat ab hac largiſſima facultate, circa juſtè impeditos Confeſſariis expreſsè conceſſa, voluiſſe Papam, pientiſſimum

Pa-

Patrem, & Paſtorem omnium Fidelium, excludere ſolos agonizantes, eò quòd tempus Jubilæi in propria Diœceſi deputatum needum advenerit.

Tria jejunia ſunt ſtatutis diebus peragenda.

112. Infertur ulteriùs, quòd ille non lucretur Jubilæum, qui aliis diebus, ac in Bulla præſcribuntur, jejunat: puta, ſi quis loco jejunii Sabbatini jejunet Feria quinta, nam talis non peragit jejunium tempore præſcripto, ſicque agit contra formam; niſi fortè ex cauſa rationabili interveniat commutatio hujus conditionis per Confeſſarium facta in aliud pietatis opus, juxtà proximè dicta.

Commutatio operum præſcriptorũ tempore Jubilæi, quomodò fieri poſſit?

113. Ubi breviter notandum, quòd, ſi tempore Jubilæi conceditur Confeſſariis facultas commutandi opera præſcripta, requiratur ad hoc rationabilis cauſa; nempè, quòd pœnitentes præ infirmitate, paupertate, neceſſario laboritio, vel alio juſto impedimento, dicta opera, vel eorum aliquod præſtare nequeant, vel ſaltem non abſque gravi difficultate: requiritur enim, ac ſufficit, vel phyſica, vel ſaltem moralis impotentia. Deindè commutatio illa debet fieri in alia opera æquivalentia: alioquin enim non foret mera commutatio, ſed partialis diſpenſatio. Laym. *c.* 8. *de indulg. n.* 12. Gobat *Tract.* 3. *Quinarii n.* 109. citans alios. Attendendum tamen eſt circa hoc ad ſtatum pœnitentis, ejuſque qualitates, & vires, nam commutatio præfata debet fieri, juxta prudens arbitrium Confeſſarii, in talia opera, *quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt*, prout loqui ſolent Bullæ Jubilæorum. Dicta quippè æqualitas operum non præciſè ſpectanda eſt ex ipſa ſpecifica operis præſtantia, ſeu pœnalitate, ſed ex fine per Pontificem in largitione Jubilæi intento. Undè ægrotis loco jejunii injungi poterit vel largitio copioſioris eleemoſynæ, ſi poſſunt, vel aliquarum precum recitatio; ſicut & pauperibus, nullam penitus eleemoſynam dare valentibus, oratio, aut iterata Eccleſiarum viſitatio, & hujuſmodi. Atque iſta operum commutatio non ſolùm intra ipſam Confeſſionem (prout communiter fieri ſolet, eſtque conſultius) ſed etiam extra eam: poteſt per Confeſſarium à pœnitentibus electum exerceri: dummodò fiat, ſaltem inchoativè, intra duas hebdomadas pro Iubilæo deſignatas; prout ampliùs tradit Gobat *cit. Tract. n.* 110. & 111: & cum aliis.

Atque intra eandẽ hebdomadam.

114. Inſuper non potitur Iubilæo qui (ceſſante memorata rationabili commutatione) diebus cæteroquin debitis ieiunat prima hebdomada ſemel, & alia hebdomada bis: debent enim omnia tria ieiunia diebus ſtatutis intra unam eamdemq; hebdomadam peragi, prout requirunt Bullæ Pontificiæ, illis verbis: *Ac feria quarta ſexta, & Sabbato alterius ex duobus hebdomadis ab eiſdem deputandis jejunaverit*. Nam dictio illa alternativa *alterius duabus*, ſatis indicat, tria illa ieiunia debere conjungi, ac fieri intra unam eandemque hebdomadam: idque eò magis, quia Pontifex hac intentione ieiunium indicit, ut caro maceretur; ad hunc autem finem plus deſerviunt jejunia magis unita, quam interpolata per integram hebdomadam. Lug. *cit. diſp.* 27. *n.* 195. Gobat. *tr.* 3. *Quinarii*, *n.* 212. cum aliis contra Bonac. *cit. punct.* 5. *n.* 34.

An etiam reliqua opera intra eandem hebdomadam fieri debeant?

Cæterum, an etiam reliqua opera, pro conſequendo Iubilæo præſcripta, debeant fieri intra unam eandemque hebdomadam, non adeò conveniunt Doctores. Affirmat Lugo *loc. cit. n.* 105. Henriquez, Buſembaum, Sanctarellus, & alii, qui id probare conantur ex verbis Bullæ Iubilæi. Negat Bonacina *cit. punct.* 5. *n.* 34. Diana *part.* 5. *tract.* 12. *reſol.* 12. & alii, quorum ſententiam eſſe probabiliorem; eò quòd verba Bullæ Iubilæi hoc non convincant de aliis operibus præter tria Ieiunia, cenſet Gobat *loc. cit. n.* 72. quamvis prior ſententia utique ſit tutior, ac proin in praxi meritò tenenda, & conſulenda.

Opera illa poſſunt fieri in diverſis locis.

115. CONCL. V. Opera præſcripta tempore Iubilæi poſſunt impleri in diverſis locis, ut puta viſitando Eccleſias in loco domicilii, & alibi

jeju-

jeiunando, confitendo &c. Ita Lugo, *ubi ſuprà*, 123. Sannig. *lib.* 5. *Decretal. Tit. de Pœnit. & remiſſ. c.* 2. *n.* 16. & alii. Ratio eſt: tum quia favor Jubilæi non eſt localis, ſed perſonalis. Tum quia nullibi in Bullis requiritur identitas loci, ſed duntaxat viſitatio Eccleſiarum deſignatarum, ac devota præſtatio operum præſcriptorum.

Idq; exemplificatur. 116. Infertur proinde, quòd qui tempore promulgati Jubilæi cæpit aliqua opera præſcripta perficere, v. g. viſitando Eccleſias, poſſit in itinere reliqua opera peragere. Inſuper, ſi quis à principio promulgati in ſua patria Jubilæi non erat præſens, ſed primùm Feria quinta advenerit, poterit is jeiunio Feriæ quartæ alibi peracto, vel hoc juſta cauſa in aliud pietatis opus per Confeſſarium commutato, reliqua opera in patria proſequi.

Itinerantes poſt ſuum reditū poſſunt lucrari Iubilæum. 117. Quinimò ſi malit, poterit talis in itinere conſtitutus ſequenti hebdomada jejunium præſcriptum unà cum cæteris operibus peragere; haud obſtante, quòd tempus Jubilæi in ſua patria jam effluxerit. Ratio eſt quia in Bulla Jubilæi facultas univerſalis conceditur navigantibus, aut iter agentibus, ut cùm primùm ad ſua ſeſe domicilia receperint, poſſint opera præſcripta peragere, ſicque Jubilæum lucrari: atque in hunc finem, ut omnia cum majori quiete, ac devotione perfici valeant, conceditur eiſdem ſpatium duarum hebdomadarum non minùs, ac cæteris.

QUÆSTIO IX.

De facultate abſolvendi à reſervatis tempore Iubilæi.

Tempore Iubilæi ſolet Cōfeſſariis concedi poteſtas abſolvendi à Reſervatis. 118. PRo majori intelligentia ſequentium eſt notandum, quòd tempore Jubilæi præter Indulgentias plenarias, omnibus Fidelibus opera præſcripta ritè peragentibus conceſſas, duplex communiter poteſtas reſpectu eorum concedi ſoleat Confeſſariis, quos ipſi ex approbatis ab Ordinariis locorum elegerint. Prima eſt, quod hi poſſint eos pro ea vice & in foro conſcientiæ tantùm, abſolvere ab omnibus cenſuris, & peccatis, etiam reſervatis tum à locorum Ordinariis, tum à Summo Pontifice; ac etiam contentis in Bulla Cœnæ Domini: dummodò non ſint publicè denunciati, incidiſſe in aliquam ſententiam, ſeu cenſuram excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, nam tales expreſsè in Bulla excipiuntur, niſi infra tempus celebrationis Jubilæi ſatisfecerint. Solet etiam interdum expreſsè excipi crimen hæreſis, ut videre eſt in Jubilæo Innocentii X. anno 1648. die 11. Martii publicato, quod refert Gobat circa initium *Tractatus III. Quinarii.*

119. Altera facultas, conceſſa Confeſſariis, eſt, quòd poſſint quæcunque vota ipſorum (Religionis, & Caſtitatis exceptis) in alia pia, & ſalutaria opera commutare. Ubi nomine *Caſtitatis* intelligitur Caſtitas perpetua, & integra ut in ſimili dictum eſt ſuprà *Tract. VI. Diſt.* 3. *n.* 45. & 46. Non tamen ſolet concedi ulla facultas diſpenſandi ſuper aliqua irregularitate quomodocunque contracta, prout ampliùs ex verbis Bullæ cujuslibet Jubilæi patere poterit, nam illa nonnunquam alterantur. His prænotatis, pro ſolutione præcipuorum dubiorum, circa materiam præſentis quæſtionis occurrentium, ſit *Et commutandi vota.*

120. CONCL. I. Probabilius eſt, quòd Jubilæum ad duas hebdomadas extenſum non poſſit bis obtineri; ac proinde, quòd intuitu ejus abſolutus à reſervatis hebdomada priori, non poſſit denuò hebdomada ſequēti reiteratis operibus abſolvi à reſervatis, in quæ noviter incidit. Ita Lugo *diſp.* 27. *de Sacram. Pœn. n.* 121. citans Suarez, & Sanchez, & alios Filliucius *nu.* 261. aſſerens, ita fuiſſe declaratum à Sacra Congregatione Concilii, anno 1620. & rursùs *n.* 278. ubi refert, ita reſpondiſſe Clementem VIII. ac noviſſimè Sannig *loc. cit. n.* 15. Fundatur hæc ſententia præter allatas jam Declarationes, in eo: quia indulgentia tantum valet, quantum ſonat *Iubilæum non poſſe bis obtineri, eſt probabilius.*

Bul-

Bulla; atqui Bullæ Jubilæorum utuntur clauſula disjunctiva, *Qui prima, vel ſecunda hebdomada* & intra: *Alterius ex duabus hebdomadis*: ergo non niſi disjunctivè poterit Jubilæum obtineri prima, vel ſecunda hebdomada, & conſequenter non bis, ſeu copulativè in utraque.

Nec etiã in duobus locis. 121. Atque hinc ulteriùs infertur, quod ſi quis in uno loco, v. g. Salisburgi, lucratus eſt Jubilæum, ibi priùs publicatum, & poſteà veniat Friſingam, ubi ſeriùs idem Jubilæum publicatur; non poſſit ſecundò idem Jubilæum lucrari, & abſolvi à reſervatis: quia, licèt locus ſit diverſus, Jubilæum tamen eſt idem. Lugo *loc. cit. n.* 122.

Quamvis non deſint oppoſitum tenentes. 122. Additur notanter in Concluſione, *probabilius eſt*. Quia non deſunt Doctores, qui affirmant, poſſe Jubilæum ſæpiùs, atque in utraque hebdomada obtineri, ſi opera præſcripta repetantur; eò quòd beneficium Principis ſit latiſſimè interpretandum, quando non tendit in præjudicium tertii. Henriquez *lib. 7. de Indulgentiis cap. 11. n. 1.* & noviſſimè Gobat *Tract. 3. Quinarii, n. 92. & ſeq.* citans plures alios ac proinde *n. 256.* inferens, quòd prima hebdomada abſolutus à cenſuris, ſi reincidat in illas, poſſit ſecunda hebdomada, denuò abſolvi repetitis operibus; quorum ſententiam Lugo. *cit. n.* 122. probabilem cenſet, etſi noſtram appellet probabiliorem.

Valida eſt abſolutio à reſervatis obtenta in Jubilæo ab habente animum adimplẽdi opera præſcripta, licèt poſteà hęc non peragat. 123. CONCL. II. Valida eſt abſolutio illius, qui animo adimplendi omnia requiſita pro lucrando Jubilæo, die Lunæ alterius hebdomadæ confeſſus eſt peccata reſervata, & ab eis, atque annexis cenſuris, etiam Papæ reſervatis, obtinuit abſolutionem pro Foro conſcientiæ, licèt poſtmodùm opera præſcripta implere negligat. Ita Zerola *part. 1. Praxis Epiſcopalis, ver. Abſolutio, qu. 11.* Lugo *diſp. 20. de Sacram. Pœnit. n. 10.* Sanchez *lib. 4. in Decalog. cap. 54. n. 2.* Bonacina *diſp. 5. de Sacram. Pœnit. qu. 7. pun. 5. §. 5. n. 16.* citans inſuper Suarez, Vaſquez, & alios, quamvis nonnulli velint, in tali caſu cenſuras, earumque reſervationem redire. Ratio concluſionis eſt, quia abſolutio ejuſmodi fuit data omninò abſolutè, non autem ſub conditione de futuro, ergo ſemel habita, ſimpliciter tenet. Accedit, quod pœnitens cum intentione peragendi omnia requiſita confeſſus, ritè fuerit diſpoſitus pro recipienda abſolutione ab omnibus peccatis, & cenſuris etiam reſervatis virtute Jubilæi, quod lucrari verè intendebat; nam in ordine ad illud obtinendum Papa conceſſit facultatem abſolvendi à reſervatis.

Secùs, ſi non habuiſſet animum ad implendi. 124. Additur notanter, *qui animo adimplendi omnia* &c. Nam deficiente intentione adimplendi opera ad Iubilæum requiſita ex parte cõfitentis deficit quoque facultas abſolvendi à reſervatis ex parte Confeſſarii, cùm ipſam Pontifex ſolùm conceſſerit in ordine ad conſequendum Iubilæum; ac proinde defectu poteſtatis abſolutio illa nunquam fuerit valida Lugo, Bonacina, *ubi ſupra*, cum aliis.

Utrum abſolutus à reſervatis peccet mortaliter, ſi poſteà non præſtet opera Jubilæi? 125. Variant autem Doctores, utrum in priori caſu pœnitens graviter peccet, ſi poſtquàm tempore Iubilæi obtinuit abſolutionem à reſervatis, mutato animo non præſtet opera præſcripta, ſicque Iubilæum lucrari negligat. Et quidem Suarez *diſp. 31. de Pœnit. ſect.... n. 5.* arbitratur, talem graviter peccaturum. Econtrà Sanchez *loc. cit. n. 54.* Lugo, Bonacina, *ubi ſupra* Gobat *cit. tract. 3. n. 262.* & alii, probabilius eſſe cenſẽt, talem nõ peccaturum mortaliter; nam, ex quo bona fide petiit, & accepit abſolutionẽ a reſervatis, non apparet ſufficiens fundamentum inducendi obligationem ſub mortali ad præſtanda cætera opera; cum nulli gravem injuriam inferat, ubique potiſſimùm noceat non lucrando Iubilæum, ad quod nulla lege ſub mortali obligatur.

Virtute Jubilæi, poteſt qui abſolvi à reſervatis oblitis eo jam peracto. 126. CONCL. III. Qui confeſſus eſt tempore Iubilæi animo illud lucrandi, atque ex oblivione omiſit confiteri peccatum reſervatum, vel cenſuratum, poteſt peracto Iubilæo ejus abſolutionem obtinere à ſimplici

ci

ei Confeſſario. Ita Lugo *cit. diſp.* 20. *n.* 29. Fillriucius *tract.* 5. *cap.* 10. *de Iubilæo*, *n.* 279. Sannig. *loc. cit. n.* 17. Suarez, & alii: Ratio eſt: quia per abſolutionem tempore Jubilæi generaliter & abſolutè datam, jam cenſetur ablata reſervatio pro oblitis: & conſequenter poſteà ab his poteſt abſolvere ſimplex confeſſarius.

Hoc ipſum tenēt aliqui de commutatione votorum.

127. Et hoc ipſum non pauci Doctores extendunt etiam ad commutationem votorum, ita ut ille, qui præſtitit opera pro conſequendo Jubilæo præſcripta, poſſit tranſacto etiam tempore Jubilæi votorum antea factorum commutationem petere, atque obtinere à quovis Confeſſario. Ratio eſſe poteſt; quia, qui ſemel lucratus eſt Jubilæum, acquiſivit jus ad obtinendas omnes gratias Jubilæi, etiam pro tempore ſequenti, ſi eas pro tunc petere fuit oblitus; & conſequenter, ſicut poſteà poteſt obtinere abſolutionem à reſervatis ita & commutationem votorum. Ita Sanchez *lib.* 4. *in Decalog.* 54. *n.* 39. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. & jur. cap.* 40. *n.* 19. Gobat *loc. cit. nu.* 243. citans plures alios.

Alii vero negant.

128. Fatendum tamen, quòd Suarez *l.* 6. *de voto c.* 16. *n.* 14. & Bonacina *diſ.* 4. *in Decalogum; quæſt.* 4. *punct.* 7. §. 3. *n.* 14. & quidem alii, negent commutationem votorum fieri poſſe poſt peractum tempus Iubilæi, niſi hæc pro tunc jam fuerit inchoata, ſique perpetuata juriſdictio delegata Confeſſarii, dicendo v. g. *Commuto tua vota in ea opera, quæ poſtmodum ero deſignaturus.* Alioquin verò (*inquiunt*) tranſacto tempore Iubilæi, expirat juriſdictio Cōfeſſarii. Neque enim eſt paritas inter abſolutionem à reſervatis, & commutationem votorum; nam illa jam abſolutè, & ſine aliqua conditione, facta fuit, ipſo tempore Iubilæi; non ſic commutatio votorum; niſi in caſu jam excepto.

Probabilius eſt, in Jubilæo concedi facultatē abſolvendi ab Hæreſi, niſi excipiatur.

129. CONCL. IV. Quando in Bulla Iubilæi datur Confeſſariis facultas abſolvendi pro Foro conſcientiæ ab omnibus cenſuris, & peccatis, *quantumvis gravibus & enormibus, etiam in litteris die Cœnæ Domini legi ſolitis, & aliàs, quomodocunque reſervatis*: probabilius eſt, etiam concedi facultatem abſolvendi ab Hæreſi, niſi hæc expreſſè excipiatur. Ita Fillriucius *cit. tr.* 8. *c.* 10. *n.* 565. aſſerens ita fuiſſe reſponſum in Sacra Pœnitentiaria 1617. occaſione Iubilæi tunc promulgati. Zerola *part.* 2. *Praxis Epiſcop. verſ. Abſolutio, quæſt.* 8. *concl.* 4. citans Sotum *diſt.* 22. *q.* 2. *art.* 3. Corduba, *in Summ. quæſt.* 8. Fagundez Lugo, Azorius, pluresque alii, ac noviſſimè Gobat *cit. tract.* 3. *Quinarii*, *n.* 248. *& ibi in Appendicula*: quamvis etiam multi teneant oppoſitum, ut videre eſt apud Barboſam *part.* 2. *de Offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 40. *n.* 31.

Idque probatur multipliciter.

130. Ratio Concluſionis eſt; quia verba generalia generaliter sūt intelligenda: ſimulque negari nequit, quin Hæreſis connumeretur inter cauſas Bullæ Cœnæ Domini. Deinde cauſa motiva, ob quam Pontifex per Bullam Iubilæi ſolet Confeſſariis concedere ampliſſimam illam facultatem abſolvendi, ſolet aſſignari iſta; quia videlicet Sanctiſſimus Dominus Papa *cupit omnes Chriſti Fideles participes fieri hujus pretioſiſſimi Theſauri*, ſeu Iubilæi: atqui etiam lapſus in Hæreſin, & de hac verè pœnitens, & contritus, pertinet ad Chriſti Fideles: cur igitur is ſolus de mente Pontificis non poterit particeps fieri tanti Theſauri, niſi expreſsè excipiatur? Notum quippe eſt; quòd beneficium Principis, nulli tertio præjudicans, ſit largiſſimè interpretandum, ut *c. Olim de verb. ſignific.* & quòd favores ſint ampliandi, non reſtringendi, juxta *Reg.* 15. *Iuris in* 6. cum ſimilibus.

Et confirmatur.

131. Addit quòd, ſi Papa à tam generali, & favorabili conceſſione velit eſſe exceptum crimen Hæreſis, ſoleat illud expreſsè excipere: prout ſæpiùs factum eſſe, oſtendit Gobat, *ubi ſupra*; ergo quando illud expreſsè non excipit, cenſetur per verba tam generalia, atque intuitu Iubilæi, velle dare Confeſſariis poteſta-

teſtatem abſolvendi etiam à crimine Hæreſis pro foro conſcientiæ, *arg. c. quia de Privileg. ibi. Cùm nihil exceperit, & poterat excepiſſe*; ſicut jam fecerant alii Pontifices, quando crimen voluerunt eſſe exceptum.

Solvitur ratio oppoſitæ ſententiæ. 131. Nec obſtat ratio Doctorum oppoſitæ ſententiæ, ſeſe fundantium in gravitate, & rigoroſa reſervatione Hæreſis: undè (inquiunt) hoc crimen non venit in generali conceſſione abſolvendi, cùm ſit ſpeciali nota dignum, juxta Reg. 80. Juris in 6. *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus*. Nam contrà eſt: quia licèt, ſit opinio multorum Doctorum, non venire in generali conceſſione Caſuum Bullæ Cœnæ crimen Hæreſis, propter ejus enormitatem; tamen id nullo jure probatur, & alioquin Viri etiam doctiſſimi contrarium ſentiunt; quod & in uſum, & praxin, reducitur Romæ in Sacra Pœnitentiaria, ut inquit Filliucius *loc. cit.* atque intrepidè, ſingulariter à Confeſſariis Septentrionalibus, ubi impunè graſſantur Hæreſes in uſum deduci poſſe, notat Gobat. *cit. num.* 749. *circa fin.* Accedit, quòd ſi vera eſſet oppoſita ſententia, non niſi ſuperfluè, & nugatoriè quidam Pontifices expreſsè crimen Hæreſis excepiſſent, utpotè quod per ſe, & aliunde jam fuiſſet ſufficienter exceptum.

132. Aſſeruntur quidem in favorem oppoſitæ ſententiæ nonnullæ declarationes SS. Pontificum, ut videre eſt apud Barboſam *cap. n.* 31. Verum reſpondet Diana *p.* 1. *tr.* 5. *reſ.* 1. poſt Fagundez, quod de illis non conſtet authenticè. Reſponſio Sac. Pœnitentiariæ, per Filliucium adducta, ſtat in oppoſitum. Quòd ſi reverà tales Declarationes Pontificiæ emanarint, non erit locus dandus noſtræ ſententiæ: niſi dici poſſit, quòd dictæ Declarationes emanarint à Pontificibus circa proprias ſuas Bullas, aut quòd ipſæ reſtringantur intra limites Hiſpaniæ, aliorumque locorum, ubi viget Officium S. Inquiſitionis, ad cujus inſtantiam dictæ Declarationes emanarunt, ut patet ex verbis Decreti à Diana, *ubi ſuprà*, relati. *Reſpondetur ad declarationes SS. Pontificum.*

133. His addendum cum Diana *p.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 10. Gobat *loc. cit. n.* 250. & aliis, quòd, licèt quandoque in Bulla Jubilæi expreſsè excipiatur Hæreſis à generali facultate abſolvendi, non idcircò cenſeantur excepti alii caſus Hæreſin ſapientes: ut eſt lectio, ac retentio librorum hæreticorum unà cum cæteris caſibus in primo Articulo Bullæ Cœnæ contentis. Nam talia delicta non poſſunt cum verborum proprietate dici Hæreſis. *Excepta Hæreſi nō cenſentur excepti caſus Hæreſin ſapientes.*

TRA-

tiùs patet, quàm cenſura: unde hæc particula ſtat loco generis cætera verò habent rationem differentiæ.

Ac medicinalis.

5. Dicitur ulteriùs, *ac medicinalis*. Quia cenſura Eccleſiaſtica propriè non eſt pæna vindicativa ſceleris jam patrati, ſed potiùs eſt pœna medicinalis, intendens futuram correctionem delinquentis contumacis *arg. cap. 1. de Sentent. excommun. in 6.* ibi: *Cùm medicinalis ſit excommunicatio, non mortalis, diſciplinans, non eradicans, dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat.*

Declaratur alia ejus particula.

(a) Juxta dicenda Diſt 3. n. 24. & ſeqq.

6. Additur, *pro culpa inflicta*. Quia Cenſuræ Eccleſiaſticæ non infliguntur, niſi ob culpam: per quod differunt ab irregularitate, quæ quandoque incurritur abſque ulla culpa, ex mero defectu aliquo. (a) Et additur rurſum, *privans uſu aliquorum bonorum ſpiritualium*: qualia ſunt adminiſtratio, vel receptio Sacramentorum, Suffragia Eccleſiæ, Sacrificium Miſſæ, ac hujuſmodi. Dicitur tandem, *per Eccleſiaſticam poteſtatem impoſita*, quia poteſtas conferendi Cenſuras convenit ſoli Eccleſiæ, cui dicta poteſtas competit Jure Divino; prout habetur *Mat. cap. 16. & 18.* quamvis inſtitutio, atque ipſa impoſitio Cenſurarum ſit de Jure humano Eccleſiaſtico.

Cenſuræ Eccleſiaſticæ, quot?

7. CONCL. II. Cenſuræ Eccleſiaſticæ ſunt tantùm tres, videlicet Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum. Ita omnes Doctores: & habetur clarè *c. Quærenti, de Verb. ſignif.* ubi Pontifex interrogatus, quid per Cenſuram Eccleſiaſticam debeat intelligi? *Reſpondet, quod per eam non ſolùm interdicti, ſed ſuſpenſionis, ac excommunicationis ſententia valeat intelligi.* Unde patet, has tres eſſe Cenſuras Eccleſiaſticas, & quidem ſolas.

QUÆSTIO II.

Ob quam cauſam Cenſuræ ferri poſſint?

Excommunicatio, aut alia Cenſura, fertur ob ſolum peccatum mortale.

8. CONCL. I. Ob ſolum peccatum mortale, externum, & in ſuo genere completum, poteſt infligi Excommunicatio major, vel alia Cenſura Eccleſiaſtica gravis. Ita Doctores paſſim. Ratio primæ partis eſt: quia pœna, ut ſit juſta, debet commenſurari culpæ, ſive eam non excedere: Excommunicatio major autem eſt graviſſima pœna; ergo etiam gravem, ſeu mortalem culpam requirit.

Dempta Excõmunicatione minori.

9. Dicitur notanter; *Excommunicatio major*. Siquidem; ut notat Reginaldus *lib. 42. nu. 147.* cum communi, Excommunicatio minor poteſt imponi non ſolum ob peccatum mortale, ſed etiam ob veniale; nempè ob communicationem cum excommunicáto vitando in alloquio, menſa, aliiſque commerciis humanis, in quibus non reperitur notabilis irreverentia Dei, vel læſio ſui, aut Proximi. Et ratio eſt: quia effectus Excommunicationis minoris non eſt adeò gravis, cùm privet ſolùm participatione, ſeu receptione Saramentorum, quæ non quovis tempore eſt neceſſaria.

Ac Suſpenſione levi.

10. Et additur, *vel alia cenſura Eccleſiaſtica gravis*, Siquidem nihil prohibet, quin propter levem, ſive venialem culpam, quandoque imponatur ſuſpenſio levis verb. gr. ſuſpenſio ab uno actu electionis, aut Miſſa celebranda per unum vel alterum diem: prout notat Pirhing. *tit. de Sentent. commun. nu. 207.* Layman *lib. 2. tractat. 5. part. 3. num. 2.* Suarez, Navarrus, & alii.

Peccatum illud debet eſſe externum.

(c) Tractat. 1. Diſt. 1 n. 46. & ſeqq.

11. Altera pars Concluſionis, quòd ob ſolum peccatum externum incurratur Cenſura, ex eo ſuadetur: quia Eccleſia non judicat de occultis Et hinc alibi, (c) jam dictum eſt cum communi, licèt Hæretici ipſo jure incurrat excommunicationem, nihilominus eum, qui hæreſim ſolo animo fovet, excommunicationem non incurrere, priuſquàm verbo vel opere externo eam ſufficienter manifeſtarit.

Ac in ſuo genere cõpletum.

12. Ultimæ tandem partis, quòd peccatum in ſuo genere debeat eſſe completum, ratio eſt; quia leges pæ-

pœnales ſunt ſtrictè interpretandæ, *c. Odia de Reg. Jur. in* 6. Simulque earum verba accipienda cum effectu, *arg. c. Hæc autem verba, de Pœnitent. diſt.* 1. Hinc, qui conatus fuit percutere Clericum, ſed erravit, aut impeditus fuit, non incurrit pœnam excommunicationis latam in Percuſſores Clericorum. Similiter, quamvis dicta excommunicatio ſit ſtatuta etiam in mandantes, vel conſulentes percuſſionem Clericorum, ea tamen ab ipſis non incurritur, niſi percuſſio Clerici actualiter ſit ſecuta: & idem dicendum de ſimilibus.

Et quod habet annexã contumaciã, ſive inobedientiam delinquẽtis.

13. CONCL. II. Non ob quodlibet peccatum mortale poteſt ferri Excommunicatio, aut alia propriè dicta Cenſura Eccleſiaſtica: ſed requiritur ulterius, ut peccatum illud habeat annexam inobedientiam, & contumaciam delinquentis, per quam Reus Eccleſiæ monentis, ac præcipientis, authoritatem ſpernere cenſeatur. Ita Navarrus *capit.* 27. *Manual. num.* 9. Samnig *diſt.* 1. *de Cenſuris, quæſt.* 3. *num.* 12. Abbas, & alii. Et hoc colligitur ex S. Scriptura; nam *Matth.* 18. dicitur. *Si Eccleſiam non audierit* (id eſt, ſi ei obediens non fuerit) *ſit ſibi ſicut Ethnicus, & Publicanus*; id eſt, tanquam excluſus gremio Eccleſiæ. Idem deſumitur ex definitione Cenſuræ ut ſic: qua dicitur, Cenſuram eſſe infligendam, ut Fidelis à contumacia deſiſtat: & hic cenſura Eccleſiaſtica cenſetur eſſe pœna medicinalis.

Quomodo etiam ob alias cauſas, quis excommunicari poſſit?

14. Nec dictis obſtat, quòd quis non ſolum ob contumaciam, ſed ob alias quoque cauſas excommunicari poſſit; prout deſumitur ex *cap. Qua fronte, de Appell.* ibi: *Sanè ſi quis pro contumacia, vel alia qualibet cauſa, interdicto, vel excommunicatione tenetur aſtrictus*. Reſp. quippè cum Abbate *ad cit. c. n.* 10. ad excommunicationem ſemper requiri contumaciam, quæ ſit cauſa immediata excommunicationis; ſive præceſſerit delictum, ſive non: Et hoc ultimum idcircò additur, quia poteſt *in aliquem interdicti vel excommunicationis ſententia proferri pro contumacia tantùm, quia ſcilicet citatus ſtare noluit juri*, text. clar. c. Ex parte il 1. de Verb. ſignif. Quòd ſi verò aliud delictum præceſſerit, ac proindè excommunicationis ſententia proferatur non tantùm propter contumaciam, ſed etiam pro illa cauſa alia, ſive pro delicto; tunc iſtud erit cauſa excommunicationis non immediata, ſed mediata.

Qualis contumacia requiratur, & ſufficiat?

15. Nihilominùs id, quod dicitur, ad incurrendam Cenſuram requiri ex parte delinquentis contumaciam, non ſic intelligendum eſt, quaſi requiratur contumacia atque contemptus formalis: ſufficit enim inobedientia generalis, & contemptus interpretativus; in hoc conſiſtens, quòd quis ſciens, quidpiam ab Eccleſia eſſe prohibitum ſub Cenſura, nihilominùs illud facere non vereatur. Undè

Corollarium.

16. Infertur I. Excommunicationem, aut aliam Cenſuram, nunquam incurri ob peccatum ſolo Jure naturali, aut Divino prohibitum: nam ulteriùs requiritur præceptum Eccleſiæ, ſub Cenſura quidpiam præcipientis, aut prohibentis, quod à Reo trangreſſore contumaciter ſpernatur.

Cenſura propriè nõ infligitur ob peccatum merè præteritũ.

17. Infertur II. Cenſuram propriè dictam non eſſe infligendam ob peccatum meræ præteritum; id eſt quod penitùs ceſſavit, & nullam præſentem inobedientiam ac contumaciam adjunctam habet. Ratio eſt: Tum quia Reus alioquin non poſſet dici contumax. Tum quia Cenſura propriè dicta, non eſt ſolùm pœna ſeu vindicta, ſed ſimul medicina, ut Fidelis à contumacia deſiſtat; ergo, cum inobedientia, & contumacia non reſpiciat præterita, quæ jam non ſunt in poteſtate hominis, propter ſolum peccatum præteritum nequit Cenſura propriè dicta infligi.

An poſſit imponi ſuſpenſio v. g. pro pœna?

18. Dicitur notanter, *Cenſura propriè dicta*. Quia propter peccatum præteritum poteſt quidem imponi pœna, v. g. privatio Officii: vel Beneficii imò & Suſpenſio ferri poteſt ob culpam merè præteritam, atque per mo-

modum pœnæ, ut notat Abbas *in capit. Reprehenſibilis. numer. 3. de Appellat.* & Layman *cit. tract. 5. part. 3. cap. 3. numer. 1.* Verùm hujuſmodi Suſpenſio, ſeu pœna, non eſt Cenſura propriè dicta; cùm non inferatur per modum medicinæ ad avertendum hominem à peccato, ſed eſt mera pœna ſpiritualis, & vendicativa peccati jam facti; cùm tantùm imponatur in pœnam admiſſi ſceleris. Baſſeus *verſ. Cenſura numer. 15.* & alii paſſim.

Cenſura ipſo jure decreta nō requirit aliam monitionem, Benè tamen, ſi ea feratur ab homine.

19. CONCL. III. Quamvis, ſi ipſo jure decreta eſt Cenſura latæ ſententiæ; alia monitio neceſſaria non ſit (quia tunc Lex, ſeu commune præceptum ſemper monet, ac proindè alia trina admonitione prævia opus non eſt, *arg. cap. Reprehenſibilis. de Appell.*) Nihilominùs, quando Cenſura fertur ab homine, ea nunquam infligenda eſt, niſi trina, & legitima monitione prævia, cum intervallo dierum aliquot, ſaltem duorum aut trium, ut cenſurandus habeat ſufficiens tempus ad exhibendam emendationem, vel præſtandam ſatisfactionem, aut proponendam ſuam defenſionem: alioquin non ſolùm injuſta, ſed etiam irrita foret Cenſura: licèt aliquando, ſi neceſſitas facti id ſuadeat, poſſit una etiam admonitio peremptoria ſufficere. Ita habetur expreſsè *cap. Statuimus, & cap. Conſtitutionem. de Sentent. excomm. in 6.* cum concordantiis, eſtque communis DD.

Cenſura an poſſit infligi ob peccatum alterius? Affirmatur de Interdicto.

20. Quæres, an poſſit infligi Cenſura Eccleſiaſtica ob peccatum alterius? Reſp. I. Loquendo de Interdicto, ſententiam affirmativam eſſe tenendam. Sic quippè, propter peccatum Regis poteſt interdici totum Regnum, *arg. capit. Non eſt vobis. de Sponſalibus.* Et pro peccatis Epiſcopi terra ipſi ſubjecta, *cap. Sanè, il 2. de Officio delegati.* Et propter delictum Domini, vel Rectoris, Civitas, *cap. Si Sententia. de Sent. excommunic. in 6.* Et Monaſterium ob peccatum Prælati contumacis, *cap. Cùm dilectus de Religioſis domibus,* ac notat Fagnanus *cap. Reſponſo. num. 42. de Sentent. excommunic.* Et ſic quandoque puniuntur aliqui, qui non peccaverunt, vel potiùs in ſuis Subditis Superiores, ut publica coercitione confuſi citiùs reſipiſcant, atque à ſua deſiſtant contumacia; præſertim, cùm pœna Interdicti non tam multis bonis privet, ſicut excommunicatio major.

Negatur de excommunicatione. Tota communitas non debet excommunicari, quomodo?

21. Reſp. II. Excommunicatio major ob peccatum alienum non incurritur: ac proindè, ne innocentes cum nocentibus pœna adeò gravi involvantur, ſimul & collectivè excommunicari non debet tota aliqua Communitas, ſive Collegium, aut Civitas; quamvis ſinguli, adeoque etiam omnes diſtributivè, qui de tali Communitate nocentes reperiuntur; excommunicari valeant. Ita D. Thomas *part. 3. Supplement. quæſt. 22. articul. 5.* Tannerus *tom. 4. diſputat. 6. quæſt. 10. dub. 3. numer. 42.* Layman, Pirhing. & alii communiter. Ratio eſt: quia Excommunicatio major non eſt infligenda, niſi propter peccatum mortale; peccatum verò, cùm conſiſtat in actu, non eſt Communitatis, ſed ſingularum perſonarum. Accedit, quod in Communitate plerumque ſoleant eſſe aliqui innoxii, & non conſentientes peccato aliorum, atqui æquum non eſt, ut condemnetur juſtus cum impio, præſertim pœna tam gravi, qualis eſt Excommunicatio major.

Diſparitas inter Interdictum, & excommunicationem.

22. Nec obſtat, quòd ſecùs fiat in Interdicto. Negatur enim paritas: ſiquidem Interdictum non eſt tam gravis pœna, neque tam multis privat bonis, ſicuti Excommunicatio major: hæc enim eſt ſeparatio non ſolùm à Divinis, ſed etiam à communione Fidelium, atque ideò pœna graviſſima; ſive, ut loquitur D. Auguſtinus, relatus c. Corrigantur 24. q. 3. *qua pœna in Eccleſia nulla major eſt.*

Excommunicatio pœna graviſſima.

Quare ad hanc deveniendum non eſt, niſi magna adhibita circumſpectione, & poſtquàm præviis monitionibus,

bus; ac plerumque aliis levioribus pœnis & Cenſuris; nihil obtineri potuit; prout rectè monet Concilium Trident. *Seſſ.* 25. *cap.* 3. *de Reform. juncto can. Ecce autem.* 24. *q.* 3. Quinimmò: cùm ipſa ſit pœna medicinalis, neque tunc ad eam deveniendum eſt, niſi appareat ſpes aliqua fructus, vel ad ipſum Reum emendandum, vel ſaltem ad bonum publicum promovendum. Layman *loc. cit. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 16.

Probatur reſponſio ex Jure.

23. Cæterùm, quòd unus non ſit excommunicandus propter peccatum alterius, utputà filius pro delicto parentis, ad longum reſolvit D. Auguſtinus *Ep.* 75. *ad Auxilium Epiſcopum, ac refertur c. Si habes* 15. *q.* 3. Quod autem tota Communitas aliqua (intellige, ſimul & collectivè: ſecùs, diſtributivè, dummodò omnes ſint Rei) excommunicanda non ſit, ſtatuitur *c. Romana. de Sentent. excom. in* 6. Ibi: *in univerſitatem, vel Collegium proferri excommunica tonis ſententiam, penitùs prohibemus, volentes animarum periculum evitare, quod exinde ſequi poſſet; cùm nonnunquam contingeret, innoxios hujuſmodi ſententia irretiri: ſed in illos duntaxat de Collegio, vel Univerſitate, quos culpabiles eſſe conſtiterit, promulgatur.*

An ſi excommunicetur tota Communitas, teneat Excommunicatio?

24. Utrum autem, ſi dictis non obſtantibus excommunicetur tota Communitas, ſententia excommunicationis valida ſit, nec ne, ad longum diſputat Fagnanus *c. Reſponſo. num.* 88. *de Sentent. excom.* Et quamvis non pauci Doctores cenſeant, ipſam eſſe invalidam, ponderando dictionem illam, *penitùs prohibemus* nihilominùs idem Fagnanus *n.* 102. tenet contrarium, aſſerens cum Gloſa *in cit. c. Romana. verſ. penitus*, & aliis, quòd ſi ſententia excommunicationis lata ſit in Communitatem, non obſtante, quòd fuerit illicitè lata, & hac ratione injuſta, adhuc bene teneat, & liget ſingulos de tali communitate doli capaces. Tum quia Pontifex prohibuit quidem, ejuſmodi ferri ſententiam; ſed hanc non irritavit. Tum quia, ut dicitur c. ad Apoſtolicam. de Regularibus. *Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*, Accedit: quòd *ſententia Paſtoris, ſive juſta ſive injuſta fuerit, timenda ſit*, c. Sententia. 11. q. 3.

Suſpenſio nõ incurritur, niſi ob propriã culpam.

25. Reſp. III. Suſpenſio ſtrictè accepta non incurritur, niſi ob culpam propriam. Ita Navarrus *cap.* 27. *Manual. num.* 165. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *par.* 3. *cap.* 3. *num.* 1. Suarez, & alii. Ratio eſt, quia, Suſpenſio eſt propriè dicta pœna, quippè directè cuipiam adimens uſum Eccleſiaſticæ poteſtatis: atqui pœna talis non incurritur ſine culpa propria; Quinimò *peccata ſuos authores tenere debent*, prout habetur *c. Quæſivit de his quæ ſunt à majori part. Capit.*

Diſparitas inter hanc ac Interdictum.

26. Nec urget, ſi fiat inſtantia de Interdicto. Nam neque Interdictum perſonale ſolet incurri, niſi ob peccatum proprium. Et quamvis interdictum locale etiam aſtringat innocentes, id tamen fit duntaxat indirectè, ac quamdiu ſunt in loco interdicto: nam extrà illum poſſunt intereſſe Divinis, atque ſi moriantur, in loco ſacro ſepeliri. E contrà ſuſpenſus nullibi poteſt exercere uſum poteſtatis Eccleſiaſticæ.

QUÆSTIO III.

An ignorantia, metus, vel aliud quidpiam excuſet ab incurrenda Cenſura?

Regula generalis circa hoc.

27. SUpponendum pro regula generali, cùm juxta dicta *num.* 8. *ac ſeqq.* & Doctores paſſim, ad incurrendam Cenſuram Eccleſiaſticam requiratur culpa mortalis, & talis, qualis ibidem eſt deſcripta; quotieſcumque aliquis per ignorantiam, inadvertentiam, vel animi paſſionem, aut parvitatem materiæ excuſatur à peccato mortali, eum etiam ab excommunicatione majori, gravi Suſpenſione, atque Interdicto perſonali fore excuſandum: Hoc prænotato quantùm attinet ad ſtatum propoſitæ Quæſtionis, ſit

28. CON-

Ignorantia facti excuſat à Cenſura.

28. CONCL. I. Ignorantia facti qua quis ignorat, factum ſuum eſſe tale, quod ſub cenſura prohibitum eſt, excuſat ab ipſa cenſura: hinc, ſi quis ver. gr. percutiat clericum, quem putat eſſe laicum, adeòque invincibiliter ignorat eſſe clericum, excuſatur ab excommunicatione. Ita communis, & habetur *c. Si verò de Sent. excomm.* ibi: *Si verò aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet excommunicatione notari dummodò ipſum Clericum eſſe ignoraverit.* Imò in tali caſu ſufficit ad evitandam cenſuram ignorantia probabilis, ut explicat Gloſſa ibidem.

Ignorantia iuris etiam excuſat à Cenſura, dummodò non ſit craſſa.

29. CONCL. II. Ignorantia invincibilis, vel probabilis Juris Eccleſiaſtici, præcipientis, vel prohibentis, quidpiam ſub cenſura; imò & ſola ignorantia ipſius cenſuræ, dummodò non ſit craſſa, ſeu ſupina excuſat à cenſura incurrenda: Ita Doctores communiter; & clarè ex *cap. 2. de conſtit. in 6.* ubi dicitur: *Ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligare nolumus ignorantes; dum tamen eorum Ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina.* Quæ deciſio cùm ſit favorabilis, multùmque rationabilis, non tantùm in Statutis Epiſcoporum, ſed etiam Conſtitutionibus Pontificiis locum habet: nam etiam Papa eſt Ordinarius, & quidem *Ordinarius Ordinariorum.*

Corollarium.

30. Infertur proinde, quod, licet quis ſciat, opus aliquod eſſe prohibitum, vel præceptum, ſive Lege naturali, aut Divina, ſive Eccleſiaſtica; ſi tamen invincibiliter, aut probabiliter ignoret, ipſi eſſe annexam excommunicationem; aut aliam cenſuram Eccleſiaſticam, hanc ipſe non incurrat. Patet hoc tum ex cit. textu Juris Canonici, tum ratio hujus ulterior eſt: quia ad incurrendam cenſuram requiritur contumacia, & virtualis quidam contemptus, quo quis recuſat obedire legi, ſub tali pœna ſeu cenſura quidpiam præcipienti, atqui is, qui ignorat illam pœnam, ſeu cenſuram, jam non eſt taliter contumax; ergo.

Ruſtici & homines ſimplices ſæpius per hoc excuſantur à Cenſuris.

31. Infertur ulteriùs, ruſticos, aliosque homines ſimplices, ſæpiùs ex hoc fundamento excuſari ab incurrenda cenſura Excommunicationis; eò quòd eam eſſe hic & nunc latam, rariſſimè ſciant, imò vix audierint aliquid de excommunicatione. Dummodò excipias excommunicationem in percuſſores Clericorum latam, & vix alicui ignotam, atque alias cenſuras communiores, vel publicè denunciatas.

Metus gravis excuſat à Cenſuris.

32. CONCL. III. Qui ex gravi metu mortis, multationis, infamiæ, aut hujuſmodi, tranſgreditur legem Eccleſiaſticam ſub pœna cenſuræ impoſitam, is non incurrit annexam Cenſuram. Ita Pirhing *tit. de Sent. excom. n. 47.* Suarez, & alii. Ratio eſt quia leges Eccleſiaſticæ regulariter non obligant cum tanta ſeveritate, ſeu periculo vitæ, aut membrorum: (b) Atqui lex cenſuram imponens, eſt Eccleſiaſtica; ergo.

Etiamſi actus Jure naturę prohibitus exiſtat.

33. Nec obſtat, quòd talis non tantùm contra legem Eccleſiaſticam, ſed etiam contra Naturalem, ac Divinam operetur, ac proinde peccet: ut ſi quis gravi metu mortis adactus Matrimonium contrahat, & conſummet cum conſanguinea, vel Moniali. Reſp. enim, quamvis talis peccet contra legem Divinam & Naturalem, eò quòd Matrimonium ſit irritum, ſimulque propter nullum metum ſit faciendum peccatum; adhuc tamen eum non incurrere excommunicationem, quæ ipſo jure lata eſt contra taliter contrahentes, *Clem. un. de Conſang. & affinit.* Nam hæc jure duntaxat Eccleſiaſtico, quale in caſu tanti metus non obligat, ſtatuta eſt: inceſtus autem prohibetur Jure naturali & Divino quod ex nullo metu licitum eſt tranſgredi.

(b) Juxta d. Tr. 2. diſt. 2. n. 25. & ſeqq.

Excommunicatio, aut alia Cenſura ſit invalida.

34. CONCL. IV. Inſuper ex triplici capite, poteſt excommunicatio, aut alia cenſura Eccleſiaſtica red-

di invalida, ita ut nullum producat effectum: videlicet ob defectum juriſdictionis, ob defectum ſubſtantialis ordinis Judicii, & ob defectum juſtæ cauſæ. Ita Pirhing *loc. citat. n.* 40. & alii communiter. Et quidem

I. ob defectum juriſdictionis hoc dupliciter. 35. I. Cenſura ab homine lata redditur invalida, adeò ut non obliget, ob defectum Juriſdictionis in ferente; ut ſi imponens cenſuram, vel ſimpliciter careat Juriſdictione eam imponendi, vel ipſam habeat impeditam per excommunicationem, aut ſuſpenſionem. Nam *excommunicatus*, vel ſuſpenſus ab officio, *alium excommunicare non poteſt*, c. Audivimus, 24. q. 1. juncta Gloſſa ibidem.

Per appellationē quando impediatur effectus Cenſuræ. 36. Idem dicendum, ſi Prælatus habeat Juriſdictionem ſuſpenſam per appellationem legitimè ab alio interpoſitam ante ſententiam abſolutè latam: ut ſi is ferat ſententiam contra Sempronium, quòd niſi intra tot v. g. dies ſatisfecerit, noverit ſe eſſe excommunicatum; atque interim Sempronius appellet, & ad diem ſtatutum non ſatisfaciat: nam ipſe Cenſuram ejuſmodi non incurrit, eò quòd per legitimam appellationem, ante eventum conditionis interpoſitam, impediatur effectus cenſuræ ſub conditione latæ, vel alterius poſteà primùm infligendæ, prout habetur *c. Præterea* 40. *de Appellat.* Secùs foret, ſi appellatio primùm fieret poſt latam ſententiam Cenſuræ in aliquem: nam hujus effectus per appellationem ſubſequentem non impeditur, neque ſuſpenditur, *text. clar. c. Is. cui de Sentent. excommun. in* 6.

II. ob defectū ſubſtantialis ordinis Judicii. 37. II. Cenſura excommunicationis, aut alia, redditur invalida, & nullius roboris, ob defectum ſubſtantialis ordinis Judicii; ut ſi Judex Cenſuram laturus nullam omninò, ne unicam quidem præmittat admonitionem; vel ſi omittatur citatio Rei, iſque ad ſui defenſionem non admittatur; aut ſi legitima probatio cauſæ, ob quam cenſura fertur, deſit. Pirhing *loc. citat.* Suarez, & alii.

38. III. Cenſura eſt invalida ob defectum juſtæ cauſæ, ſi nimirum ob nullam, aut omninò levem, & non commenſuratam culpam feratur. Porrò juſtitia cauſæ rurſum tripliciter poteſt deficere. Primò, ſi nec re ipſa, nec ſecundùm allegata & probata crimen ſubſit: ut ſi quis excommunicetur, quòd pauperi eleemoſynam tribuerit, vel non fecerit id, quod agere illicitum & pravum erat, aut hujuſmodi, cenſura ſic lata haud dubiè invalida eſt, cum contineat *errorem intolerabilem*, ut Jura loquuntur *c. Per tuas, de Sent. excom. & c. Venerabilibus. §. poteſt. ead. in* 6. Deinde poteſt juſtitia cauſæ deeſſe, quando crimen, ob quod cenſura fertur, fuit quidem à parte rei commiſſum, ſed de eo reus nec eſt legitimè convictus, nec confeſſus: ſic enim cauſa ſubſiſtit ſolùm ſecundum ſe; non autem in ordine ad Judicium, ſeu Forum externum: & conſequenter ſententia cenſuræ inflictæ, eſt nulla. Tandem poteſt deficere cauſa, ſi a parte rei cauſa, ſeu crimen non ſubſiſtat; tamen juridicè contra Reum probetur: tunc enim non adeſt vera cauſa ferendi cenſuram, benè tamen præſumpta; cùm Reus reipſa ſit innocens, qui tamen juridicè probatus eſt nocens. Verum de hoc ultimo caſu loquendo, & pro vera ejus intelligentia, ſit *III. ob defectum juſtæ cauſæ & hoc tripliciter.*

39. CONCL. IV. Cenſura lata contra innocentem, qui ſecundùm allegata & probata in Judicio cenſetur nocens, etſi re ipſa, & in Foro conſcientiæ, non privet eum communibus Eccleſiæ Suffragiis, aliiſque ſpiritualibus commodis ac facultatibus (reverà enim cenſura talis ob defectum cauſæ eſt nulla) tamen in Foro externo, atque in facie Eccleſiæ, debet ſervari, donec vel ab ea quis fuerit abſolutus, vel innocentia ipſius, atque error cenſuræ, publicè innotuerit. Ita Covarruvias *in c. Alma mater p.* 1. *§.* 7. *n.* 5. Navarrus *c.* 27. *Manual. n.* 3. Pirhing *n.* 41. & alii. Sic quippè habetur *c. Si quis à proprio* 11. *q.* 3. Et *Cenſura lata contra innocentem, qui in Judicio probatur nocens, an ſit ſervanda?*

3. Et; S. Gregorius *relatus can.* 1. *eod. cauſ.* 11. *quæſt.* 3. ait: *Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt*. Accedit ratio: quia hoc neceſſe eſt ad publicam utilitatem atque diſciplinam; ipſamque Judicis ex officio ſecundùm allegata, & probata judicantis authoritatem tuendam, cui bono communi meritò bonum privatum poſtponi debet. Et certè alioquin malevolis lata porta aperiretur, quaslibet Cenſuras contemnendi: cùm dicere poſsent, ſe coram Deo eſse innocentes, quamvis in Foro externo per falſa allegata, & probata ſint damnati nocentes.

Quid de Clerico innocente & ſecundùm publicas probationes excommunicato.

40. Infertur proindè, quòd ſi Clericus innocens, ſed ſecundùm publicas probationes à Judice excommunicatus, actum ſui Ordinis poſteà exerceat; is non contrahat irregularitatem: quia reverà excommunicatio fuit nulla. Si tamen in Judicio ipſe hac de re accuſetur, & convincatur, tanquam irregularis à Judice condemnari poteſt: cùm enim in Foro externo cenſeatur excommunicatus, conſequenter etiam irregularis declarari debet, ſi in tali excommunicatione celebraſse demonſtretur. Quod ſi verò talis monitus deſiſtere nolit, tunc de novo verè excommunicari poterit, propter ſuam inobedientiam, & contumaciam, atque apparentem contemptum Eccleſiaſticæ poteſtatis.

Forma abſolvendi à Cenſuris, quæ.

41. Quæres, quænam ſit forma abſolvendi à cenſuris. Reſp. Nulla determinata forma verborum requiritur ad tollendas Cenſuras, ſed ſufficit, quibuſcunque verbis voluntas abſolventis ſufficienter ſignificetur. Solet tamen communiter hujuſmodi forma obſervari; *Abſolvo te a vinculo excommunicationis, quam incurriſti N.* (exprimendo cauſam ipſius) *& reſtituo te ſanctis Sacramentis, & communioni Fidelium, in Nomine Patris: &c.* A ſuſpenſione tantùm: *Ego te abſolvo à vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti propter* N. (exprimitur cauſa) *& reſtituo te executioni Ordinum, in Nomine Patris, &c.* Quando verò Cenſura eſt dubia, ſervetur hæc, vel ſimilis forma: *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges, in Nomine Patris, & Filii &c.*

Suſpenſio, & Interdictum, quandoq; non indigent abſolutione.

42. Quinimò ſi Suſpenſio fuit lata ad determinatum duntaxat tempus v. g. ad unum, aut duos annos; vel uſque ad poſitionem certæ conditionis, v. g. dicendo, *Sis ſuſpenſus, donec ſatisfeceris*: tunc elapſo illo tempore, vel adimpleta conditione, utputà præſtita ſatisfactione, per ſe ipſam ceſsat ſuſpenſio, neque opus eſt alia formula abſolutionis, ſive ſententia reſtitutionis, *arg. cap. Quia ſæpè, de Electiou. in* 6. juncta Gloſsa *ibidem, verſ. Donec.* Idem dicendum de Interdicto taliter lato. Layman *cit. tract.* 5. *par.* 4. *cap.* 5. *n.* 1. Cęterùm extra hoſce caſus neceſse eſt, adhiberi veram abſolutionem à Cenſuris, ab habente legitimam facultatem abſolvendi datam; prout, aliàs rationes tacendo, clarè patet ex Decreto Alex. VII. inter alias Propoſitiones ſequentem, ordine 44. condemnantis: *Quoad Forum conſcientiæ Reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant Cenſuræ.*

Abſolutio à Cenſuris, an poſſit dari extra confeſſionem aut abſenti.

43. Tandem ſciendum, quod abſolutio à Cenſuris ab habente poteſtatem ordinariam, poſſit dari etiam extra Confeſſionem Sacramentalem imò & abſenti, ac invito. Dicitur *ab habente poteſtatem ordinariam*: nam habens poteſtatem delegatam ad abſolvendum à Cenſuris, debet abſolvere juxta tenorem ſuæ delegationis ejuſque formam exactè obſervare, Saning Diſtinct. 1. de Cenſuris, qu. 6. & alii.

QUÆSTIO IV.

Quid, & quotuplex ſit Pœna Canonica? ubi, & de Depoſitione, Degradatione, & Infamia.

Pœna canonica latius patet, quàm cenſura. 44. ADvertendum, quòd Pœna Canonica latius patet, quàm Cenſura Eccleſiaſtica: ſiquidem Pœna Canonica reſpectu Cenſuræ Eccleſiaſticæ ſe habet, ſicut genus reſpectu ſpeciei; omnis enim Cenſura Eccleſiaſtica eſt etiam Pœna Canonica, non autem e contrà. Hoc prænotato, ſit

Pœna canonica, quid? 45. CONCL. I. Pœna Canonica eſt *pœna inflicta per Canones, vel ſecundum Canones, prohibens vel arcens punitum ab aliquo gradu Eccleſiaſtico, qui aliàs ſibi liceret*. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 25. *quaſt.* 1. eſtque in re communis.

Irregularitas, quomodo habeat rationem pœnæ. 46. Dicitur, *pœna*. Quæ particula ſumitur latè, prout non tantùm comprehendit pœnam propriè dictam, ſeu quæ procedit ex culpa, ſed etiam irregularitatem abſque ulla culpa morali quandoque provenientem: hæc enim habet rationem pœnæ, ſaltem largè & impropriè dictæ, in quantùm eſt malum, ac pœnale homini cupienti ordinari, habere ejuſmodi impedimentum. Additur autem, *inflicta per Canones, vel ſecundùm Canones*; quia quædam Pœnæ Canonicæ infliguntur ipſo jure per Canones, quædam verò per ſententiam Judicis ſecundùm Canones; alioquin enim ejuſmodi ſententia Judicialis non eſſet juſta, niſi infligeretur ſecundùm Canones.

47. Dicitur ulteriùs, *prohibens, vel arcens punitum ab aliquo gradu Eccleſiaſtico*. Quia Pœnæ Canonicæ à potiori prohibent hominem à ſuſceptione, vel executione Ordinum: & licet quædam earum ut Excommunicatio, & interdictum, priventulteriùs quibuſdam aliis bonis ſpiritualibus, hoc tamen ſatis denotatur per appoſitum ly, *Arcens*. Et additur, *qui aliàs ſibi liceret*: ſi enim alioqui talis gradus, vel actus Eccleſiaſticus cuipiam non liceret, jam non eſſet ipſi Pœna, eo privari. Hinc quippe non eſt pœna laico, vel mulieri, quod non poſſit celebrare Miſſam; eò quòd talis actus aliunde ſibi non competat, benè tamen Sacerdoti id foret pœnale.

48. CONCL. II. Pœnæ Canonicæ ſunt ſeptem, videlicet Depoſitio, Degradatio, Infamia, Irregularitas, Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum. Ita Scotus *loc. cit.* & alii; atque patebit ex diverſis textibus Juris Canonici in progreſſu citandis. *Pœnæ canonicæ ſunt ſeptem.*

49. *Depoſitio* eſt privatio perpetua Clericalis muneris, per canonicam ſententiam cum debita ſolemnitate prolatam. *Depoſitio, &*

50. *Degradatio*, quæ plurimùm convenit cum Depoſitione, eſt privatio perpetua Clericalis muneris, & privilegii, facta poſt canonicam ſententiam; adjuncta reali actione & cæremonia per canones inſtituta. Additur, *quæ plurimum convenit cum Depoſitione*; adeò, ut à nonnullis pro una pœna computetur, *arg. c. Degradatio, de Pœnis in* 6. *ibi: Verbalis degradatio, ſeu depoſitio ab ordinibus*: & notat Fagnanus *c. Qualiter*, *il* 2. *n.* 76. *de Accuſat.* Nihilominùs eſt notabilis differentia inter ipſas; nam Degradatio fit actione reali, & ſimul includit privationem privilegii Clericalis; quæ duo in Depoſitione verbali non habentur, prout patebit ex declaratione utriuſque definitionis. *Degradatio, quid.*

51. Dicitur I. in utraque data definitione, *privatio perpetua Clericalis muneris*. Quia tam Depoſitio, quàm Degradatio, privat in perpetuum, ac ſine ſpe remiſſionis, omni munere Clericali; id eſt, omnibus Beneficiis Eccleſiaſticis, nec non & licentia exercendi actum cujuſcumque Ordinis. Non tamen privatur quis Charactere Ordinis, quia hic eſt indelebilis, neque poteſtate validè conſecrandi (ſi fuerit Sacerdos) quia & hæc poteſtas eſt ſimpliciter inimpedibilis; neque facultate validè abſolvendi pro- *Et quomodo privent Clericali munere.*

pro mortis articulo moribundum, quia tunc nulla eſt reſervatio Caſuum. Inſuper Depoſitus, aut Degradatus, non liberatur ab onere recitandi Breviarium, aut ſervandi perpetuam caſtitatem; ne alioquin ex ſuo peccato commodum reportet.

Degradatio privat etiã omni Clericali privilegio. 52. Dicitur II. In definitione Degradationis, *& privilegii*: quæ particula in definitione Depoſitionis eſt omiſſa. Siquidem per Degradationem (non tamen per ſolam depoſitionem verbalem) privatur quis tum privilegio Fori, tum etiam privilegio Canonis. Privilegio quidem Fori, in quantum ejicitur à Foro Eccleſiaſtico, & traditur Foro ſeu Curiæ ſæculari; ita ut deinde ſit conſtitutus ſub juriſdictione Magiſtratus ſæcularis à quo proinde, quaſi eſſet Laicus, poterit capi, incarcerari, ac juxta Leges civiles de commiſſis criminibus puniri: quamvis, dum Clericus degradatus propter ſua crimina traditur curiæ ſæculari, efficaciter pro eo debeat Eccleſia intercedere ut citra mortis periculum quoad eum ſententia moderetur, *c. Novimus de Verb. ſignific.* Privatur inſuper Degradatus privilegio Canonis, ita ut ejuſdem invaſor, aut percuſſor, quamvis injuſtus, non incurrat Excommunicationem latam in percuſſores Clericorum.

Utraque infligitur primùm à Judice. 53. Dicitur III. in utraque definitione, *poſt Canonicam ſententiam cum debita ſolemnitate factam*. Tum quia neutra earum infligitur ipſo jure, ſed qualibet à Judicis, ſeu per ſententiam Canonicam debet infligi. Tum quia tam ad Depoſitionem, quàm ad Degradationem, requiritur certa ſolemnitas à Jure præſcripta, quæ refertur in *c. Degradatio. de Pœnis in 6.*

Forma Degradationis. 54. Dicitur tandem in definitione Degradationis *adjunctâ reali actione*. Quia, ut habetur *cit. c. Degradatio. de pœnis in 6.* Clericus degradandus, veſtibus ſacris indutus, & habens inſtrumenta illa in manibus, quæ ſpectant ad Ordinem ſuum, ad Epiſcopum adduci debet: ab eoque ordine retrogado (id eſt, incipiendo ab illo veſtimento, quod ultima vice in ſua Ordinatione acceperat, uſque ad primum, quod datur in collatione Primæ Tonſuræ) omnibus ſuis veſtibus, & ornamentis ſacris: cum certis verbis exuitur, ac tandem caput illius raditur, vel tondetur ne Tonſuræ, vel Clericatus veſtigium in eo remaneat; & hiſce peractis, Degradatus primùm traditur curiæ Sæculari. Hæc omnia tamen non reperiuntur in ſimplici Depoſitione: nam hæc fit per ſolam ſententiam in criminoſos canonicè latam, neque privat omni privilegio Clericali, aut Fori. Abbas. *c. Tuæ de pœnis*, ubi inſuper notat, quod iſthæc Depoſitio alio nomine dicatur *Degradatio verbalis*, c. Degradatio eod. in 6.

Infamia, quid? 55. Quantùm attinet ad *Infamiam*, quæ eſt tertia Pœna Canonica, Advertendum, quod Infamia idem ſit, ac privatio ſeu diminutio bonæ famæ: ſive, ut alii loquuntur, arg. l. cognitionum. ff. De variis & extra ord. cognition. *Infamia eſt læſæ dignitatis ſtatus, vita ac moribus reprobatus.*

Alia juris, alia facti. 56. Duplex autem communiter aſſignatur Infamia, videlicet *Infamia juris, & Infamia facti*. Hæc poſterior accedit, quando quis tale aliquid perpetrat, propter quod ejus bona exiſtimatio apud probos & honeſtos viros læditur, licèt jure aliquos expreſſo non noteiur infamia. *Infamia juris* eſt, quæ ipſo jure infligitur, ſeu decernitur in certa crimina committentes. Idque adhuc fit dupliciter, nempe dum vel ipſo facto Infamia contrahitur, vel primùm per ſententiam Judicis ſecundùm juris declarationem decernitur.

Infamia juris, ob quæ crimina contrahatur? 57. Quæres, ob quæ crimina contrahatur Infamia juris? Reſp. I. Regula generalis eſt, Jure Canonico omnes eos cenſeri infames: quicunque Jure Civili habentur infames, ſi infamiam Jure Civili introductam canones ſpeciatim ſuſtulerunt. Prior pars habetur clarè ex *c. Omnes 6. q. 1.* ubi Hadrianus Papa inquit, *Omnes verò infames eſſe dicimus, quos Leges ſæculi infames appellant*. Concordat

c. *Infames* 6. q. 1. ibi *Infames eſſe dicimus omnes, quos Eccleſiaſtice, vel ſaculi leges Infames pronuntiant*. Altera verò pars probatur ex *c. ult. de Secundis nuptiis*; ubi infamia Jure Civili, *L. 1. C. de Secundis nuptiis*, decreta mulieri intra annum luctus nubenti, fuit ſublata.

Enarrantur potiora. 58. Reſp. II. Quænam perſonæ cenſeantur Jure Canonico infames, refertur *cit. cap. Infames. 6. q. 1.* Et ſunt fures, ſacrilegi, inceſtuoſi, homicidæ, perjuri, raptores, malefici, veneſici, adulteri, de bellis publicis fugientes: criminibus capitalibus irretiti, ſepulchrorum violatores, & alii hujuſmodi ibidem enumerati. Et de talibus loquitur Reg. 87. Juris in 6. *Infamibus porta non pateant dignitatum.*

59. Cæterùm Infamia canonica, quando orta eſt ex crimine occulto tollitur per pœnitentiam, ſecùs quando ortum habet ex crimine manifeſto, ut poſt Gloſſam *c. Illi qui 6. q. 1.* notat Fagnanus *in c. Veſtra n. 37. de Cohabit. Cleric.* Unde Infamiam juris ex crimine manifeſto ſubortam authoritativè tollere, ſeu abolere, ſpectat ad Principem, ſive ad SS. Pontificem tanquam conditorem Juris Canonici, *arg. c. Cùm te, de Sent. & re judicata*, & notat idem Fagnanus *c. Vergentis nu. 38. de Hæreticis*. *Quomodo tollatur.*

DISTINCTIO II.

De Excommunicatione, Suſpenſione, & Interdicto.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Excommunicatio?

Excommunicatio vi nominis quid? 1. EXcommunicatio juxta nominis ethymologiam idem eſt, ac *extra communionem ſeparatio*. Sed in propoſito ſumitur ipſa pro Cenſura Eccleſiaſtica, per quam homo Chriſtianus à communione Eccleſiæ ſeparatur. Dicitur etiam alio nomine *Anathema*: nam anathema græcè, ſignificat ſeparationem alicujus à reliquis partibus, & quidem frequentiùs, prout ejuſmodi ſeparatio fit ab Eccleſia, tanquam alicujus execrandi & maledicti: prout hæreſes & hæretici, aliique peccatores incorrigibiles, ab Eccleſia anathematizantur.

Excommunicatio & Anathema, an differant. 2. Interim licèt Excommunicatio, & Anathema, eſſentialiter non differant (utraque enim importat ſeparationem alicujus ab Eccleſiæ communione) differunt tamen quoad ſolemnitatem: nam excommunicatio quandoque incurritur ipſo jure, quandoque profertur per Sententiam Judicis in ſcriptis comprehenſam: Anathema verò cum certis ceremoniis, *c. Debent. 11. q. 3.* præſcriptis, ad terrorem cæterorum peragitur. Siquidem debent duodecim Presbyteri Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas poſt latam Anathematis ſententiam in terram projiciunt, & pedibus conculcant: cui ſolemnitati aliæ quoque maledictiones, & execrationes verbales addi ſolent. Hinc *c. Cùm non ab homine de Iudiciis*, Clericus depoſitus incorrigibilis primùm excommunicari, deinde verò creſcente contumacia Anathematis mucrone feriri jubetur. *Datur in Eccleſia poteſtas ferendi Excommunicationem aliaſque Cenſuras.*

3. CONCL. I. Datur in Eccleſia catholica poteſtas ferendi Excommunicationem, ac alias cenſuras Eccleſiaſticas, Jure Divino eidem con-

conceſſa. Ita omnes Catholici; atque deſumitur tum ex perpetua praxi, & ſenſu Eccleſiæ, tum ex illo generali dicto Salvatoris, Matth. c. 16. *Et tibi dabo claves regni cælorum: Et quodcunque ligaveris ſuper terram; erit ligatum & in cælis.* Et Matth. cap. 18. *Dic Eccleſiæ; Si autem Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*

D. Paulus poteſtate excommunicandi aliquoties uſus fuit. 4. Et tali poteſtate jam uſus fuit D. Paulus Apoſtolus, dum 1. *Corinth.* 5. quempiam Sathanæ tradidit, hoc eſt, excommunicavit, ſeu ex conſortio Fidelium ejecit; prout ipſemet Apoſtolus ibidem indicat, dicens: *Et non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.* In quem locum D. Auguſtinus, relatus *c. omnis* 11. q. 3. ait: *Omnis Chriſtianus qui à Sacerdotibus excommunicatur, Sathanæ traditur. Quomodo? Scilicet, quia extrà diabolus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus. Unde illos, quos tunc Apoſtolus Sathanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos à ſe eſſe demonſtrat.* Quinimò Scotus 4. *diſt.* 19. q. un. §. *De quinto* notat, in Epiſtolis D. Pauli legi, quòd ipſe tribus vicibus excommunicaverit: nempe 1. Corinth. 5. ut jam dictum. Et 1. Timoth. 1. ibi *Ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi ſathanæ, ut diſcant non blaſphemare.* Et Galat. 1. *ſi quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepiſtis: anathema ſit.*

Excommunicatio, quid? 6. CONCL. II. *Excommunicatio* eſt Cenſura Eccleſiaſtica, qua homo Chriſtianus à communione Fidelium ſeparatur. Ita Doctor Subtilis *loc. cit.* §. *de quinto*, ubi ait: *Excommunicatio ſimpliciter, quæ eſt ſola major, eſt excluſio alicujus à communione fidelium: non quidem excluſio corporalis, quæ fit in carceratione, vel excluſione ab aliis; ſed excludendo per prohibitionem, ne communicet cum aliis, nec alii cum eo*: eſtque in re communis. Dicitur, *Cenſura Eccleſiaſtica*: quæ particula ſtat loco generis, nam reliqua ſtant loco differentiæ. Et additur, *qua homo Chriſtianus ſeparatur à communione Fidelium.* Tum quia Ethnici, & nunquam baptizati, nequeunt excommunicari, cùm necdum re ipſa in Eccleſiam fuerint ingreſſi per Baptiſmum. Tum quia per hanc particulam Excommunicatio differt ab aliis cenſuris Eccleſiaſticis, ut magis patebit ex dicendis.

Dividitur in majorem, & minorem. 6. CONCL. III. Excommunicatio ut ſit ex parte boni, quo privat hominem, propriè ac principaliter dividitur in majorem, ac minorem; eò quòd poſſit quis à communione Fidelium ſeparari vel ex parte ſolum, vel ex toto: quamvis ſi nomen *Excommunicationis* abſolutè ponatur, nec aliud exprimatur, illud ſit intelligendum de Excommunicatione majori. Ita Scotus *loc. cit.* eſtque communis; & habetur *c. Si quem de ſent. excommunic.* ubi dicitur. *Si quem ſub hac forma verborum, illum excommunico, vel ſimili, à judice ſuo excommunicari contingat, dicendum eſt, eum non tantùm minori, quæ à perceptione Sacramentorum, ſed etiã majori excommunicatione, quæ à communione Fidelium ſeparat, eſſe ligatum.* *Abſolutè poſita denotat majorem.*

Excommunicatio minor quid. 7. CONCL. IV. *Excommunicatio minor* eſt cenſura Eccleſiaſtica, privans hominem perceptione Sacramentorum. Ita habetur ex *cit. c. Si quem de ſent. excomm.* juncto *c. ſi celebrat. de Clerico excommun. &c.* Ubi de excommunicato excommunicatione minori dicitur, quòd *non videatur à collatione, ſeu participatione Sacramentorum (quæ in ſola conſiſtit perceptione) remotus.*

Ejus effectus, quis. 8. Unde infertur, quod proprius & adæquatus Excommunicationis minoris effectus ſit, privare hominem ſolo uſu paſſivo ſeu receptione Sacramentorum Eccleſiæ; ac proinde ipſa tantùm ſeparet ſecundùm quid a communione fidelium, videlicet quoad ſolam Sacramentorum participationem, ſive receptionem. Per quod ea differt ab Excommunicatione majori, quæ longè plures eoſque graviſſimos effectus habet; uti patebit ex *Quæſt. ſeq.*

Excommunicatio major quæ? 9. CONCL. V. *Excommunicatio major*, quæ eſt ſimpliciter Excommunicatio, bene definitur, quòd ſit cenſura

ſura Eccleſiaſtica, qua quis à communione Fidelium ſimpliciter ſeparatur. Ita deſumitur tum ex Doctore Subtili *loc.cit.* tum ex *cit. c. Si quem de Sent. excommunicat.* Quamviſenim ibidem non apponatur ly, *ſimpliciter*; tamen textum illum loqui de ſeparatione totali (id eſt, quæ fit tum per privationem Sacramentorum Eccleſiæ, tam recipiendorum, quàm adminiſtrandorum; tum etiam per privationem communium Suffragiorum Eccleſiæ, nec non & convictus Civilis, ſeu exterioris communionis Fidelium) communiter intelligunt Doctores, prout mox ampliùs explicabitur. Hinc ſit

QUÆSTIO II.

Qui ſint effectus Excommunicationis majoris.

Communio Fidelium, triplex. Purè interna. 10. NOtandum hic cum D. Bonaventura *in 4. diſt.* 18. *art.* 1. *q.* 1. & aliis, quod triplex ſit communio Fidelium, nempe purè interna, purè externa; & media ſeu mixta. *Communicatio, ſeu Communio Fidelium purè interna* conſiſtit in Fide & Charitate, per quam Fideles inter ſe, & cum Chriſto capite ſuo, myſticè copulantur: & ratione hujus unionis, ſeu communionis, poteſt unus Fidelis impetrare alteri de congruo ſpecialia beneficia, eique ſi cæteroquin capax eſt, applicare proprias ſatisfactiones, juxta quod teſtatur David Pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Concordat illud Symboli Apoſtolici: *Credo Sanctorum Communionem.* (a)

(a) Vide dicto Tr. 12. Diſt. 3. Quæſt. 7. per totum. 11. *Communio Fidelium purè externa*, eſt merè politica, cõſiſtens in Fidelium convictu, colloquio, aliiſque commerciis. Et hæc olim prohibita fuit exhiberi excommunicatis excommunicatione majori: verùm hodie poſt Concilium Conſtantienſe, circa annum Domini 1414. celebratum, per conſtitutionem Martini V. quæ incipit. *Ad evitanda*, generaliter ejuſmodi prohibitio ſublata eſt, exceptis duobus caſibus, videlicet nominatim excommunicatis ac denuntiatis, & notoriis Clericorum percuſſoribus.

Et media, ſeu mixta. 12. Tandem *Communio Fidelium media, ſeu mixta*, eſt quæ in exterioribus actionibus, ſeu cæremoniis Eccleſiaſticis conſiſtens, interiorem ac ſpiritualem fructum ex propria inſtitutione continet. Quò ſpectat in primis uſus tam activus, quàm paſſivus Sacramentorum; id eſt, adminiſtratio, & perceptio eorum: deinde communia Eccleſiæ Suffragia, quæ in Sacrificio Miſſæ, aliiſque publicis Officiis, utputà in Horis Canonicis, in Benedictionibus Cinerum, Palmarum, & hujuſmodi, pro univerſa Eccleſia ad Deum funduntur. Huc adde ſatisfactiones Chriſti & Sanctorum, quæ ex communi Theſauro Eccleſiæ per Indulgentias Fidelibus applicantur. His prænotatis, ſit

Eccleſia nõ privat excommunicatum cõmunione fidelium merè interna. 13. CONCL. I. Certum eſt, quòd Eccleſia per Excommunicationem neque velit neque poſſit quempiam privare communione Fidelium mere interna, quæ eſt per Fidem & Charitatem. Ratio eſt: quia talibus Virtutibus nemo poteſt privari invitus, & abſque propria culpa mortali. Imò vera Fides & Spes poteſt etiam manere in peccatoribus, ipſiſque excommunicatis, ſi contra haſce Virtutes propria voluntate non delinquant. Porrò Charitas non tollitur per excommunicationem, ſed ſupponitur jam ſublata per peccatum mortale prævium: cum non niſi ob peccatum mortale excommunicatio major infligatur: & poteſt contingere, ut homo, priuſquàm ab excommunicatione abſolvatur, per contritionem perfectam redierit in gratiam & amicitiam Dei: Laymann *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *c.* 1. *n.* 3. & alii.

Neque privatis orationibus Fidelium. 14. CONCL. II. Inſuper certum eſt, quòd Eccleſia excommunicatum non privet fructu orationum & ſatisfactionum, quas alii Fideles proprio nomine ac privata intentione ipſi applicant. Ratio eſt, quia hujuſmodi bo-

bona opera ſunt ipſius operantis propria; ergo ſpectant ad liberam ejus applicationem, non verò ad diſpenſationem Eccleſiæ. Undè nemo prohibetur pro excommunicatis privatim Deum orare. (b)

(b) De hoc ampliùs n. 17.

Benè tamen communione Fidelium tam media, quàm purè externa.

15. CONCL. III. Excommunicatio major privat excommunicatum communione Fidelium tam media, quàm etiam purè externa: ſeu merè politica. Ita communis. Ratio eſt: quia non excedit poteſtatem Eccleſiæ, privare hominem criminoſum; & contumacem, communibus Eccleſiæ Suffragiis, utpote ſuo nomine factis, ac uſu Sacramentorum; vel eidem interdicere externam converſationem & convictum Fidelium. Quomodo autem id intelligendum ſit, patebit inductione, explicando pleroſque effectus Excommunicationis majoris.

I. Excommunicationis majoris effectus eſt privatio communium Eccleſiæ Suffragiorum. Hæc quæ ſint.

16. Primus itaque effectus Excommunicationis majoris eſt, privare hominem communibus Eccleſiæ Suffragiis, ita ut excommunicato non proſint, neque ex nomine Eccleſiæ poſſint pro ipſo offerri. Porrò hujuſmodi communia Eccleſiæ Suffragia commodè ad tria capita reducuntur: quæ ſunt in primis SS. Miſſæ Sacrificium; nam illud nomine totius Eccleſiæ offertur. Deinde indulgentiæ, utpote quæ proveniunt ex communi Theſauro Eccleſiæ. tandem huc pertinent Orationes publicæ, aliæque actiones factæ quæ a Miniſtris Eccleſiæ, in quantum tales ſunt, ac nomine ipſius Eccleſiæ peraguntur; quales ſunt Horæ Canonicæ, Benedictio ſolemnis Aquæ benedictæ, Candelarum, Palmarum, Conſecratio Eccleſiæ vel Altaris, Officium Defunctorum & hujuſmodi.

Corollarium notabile.

17. Infertur proinde cum Navarro c. 27. *Manualis*, n. 36. & aliis, peccare eos mortaliter; qui orant pro excommunicato oratione publica, aut qui cum eo communicant in Oratione publica, ſeu nomine totius Eccleſiæ facta. Verùm hoc intelligendum eſt de excommunicato non tolerato, ſed vitando, uti obſervat cit. Navarrus. Intelligendum ulteriùs id eſt de Oratione publica, ſeu nomine totius Eccleſiæ facta, nam orationes privatæ, ſub quibus comprehenditur *Memento*, in Miſſa, à Sacerdote mentaliter orando factum, item & jejunia, aliaque pia opera, quæ non fiunt nomine Eccleſiæ, neque ab ejus Miniſtris quà talibus, ſed proprio cujuſlibet nomine, ac ex privata devotione, non prohibentur fieri pro excommunicatis, juxta dicta *n.* 14. Inſuper Feria ſexta Paraſceves, quo die Chriſtus in Cruce pro ſuis inimicis oravit, etiam Eccleſia publicè & ſolemniter orat pro Hæreticis ac Schiſmaticis, qui tamen ſunt excommunicati. Item licitum eſt, ſolemniter orare pro extirpatione hæreſum: & ſic indirectè pro ipſis Hæreticis, ut à Deo convertantur; & hujuſmodi.

II. Privatio communionis ſacramentorum, activa, & paſſiva.

18. Secundus effectus Excommunicationis majoris eſt, privare hominem communione Sacramentorum, tam activa, quàm paſſiva; ita, ut excommunicatus licitè, & abſque peccato mortali, non poſſit ullum Sacramentum recipere, vel adminiſtrare. Et hoc intelligendum eſt non ſolùm de excommunicato adhuc impœnitente, utpote qui ratione ſui peccati mortalis prohibetur Sacramenta ſuſcipere, vel adminiſtrare; ſed etiam de eo, qui per perfectam contritionem jam rediit in gratiam Dei. Siquidem talis non poteſt licitè, & abſque peccato mortali (niſi excuſet juſta cauſa) ullum Sacramentum recipere, vel adminiſtrare donec fuerit abſolutus à ſua excommunicatione, ageret enim contra præceptum Eccleſiæ, & expreſſam illius prohibitionem in materia gravi.

Niſi juſta cauſa excuſet, & quæ.

19. Additur notanter *niſi excuſet juſta cauſa*; qualis foret ignorantia invincibilis, neceſſitas adminiſtrandi Sacramentum ob metum mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, ac hujuſmodi. Nam ſi quis excommunicatus, ignorans invincibiliter, ſe eſſe ex-

excommunicatum, adminiſtrat vel recipit Sacramenta, certum eſt, quòd non peccat mortaliter, ratione ignorantiæ ſuæ invincibilis. Similiter, ſi quis excommunicatus occultus, ſibi tamen conſcius excommunicationis, urgente gravi neceſſitate Sacramenta adminiſtret, vel recipiat, v.g. ad vitandam mortem, aut ſcandalum, vel gravem jacturam, non peccabit; dummodò in ejuſmodi caſu, quo non poteſt priùs obtinere abſolutionem ab excommunicatione, perfectam contritionem præmittat receptioni, vel adminiſtrationi Sacramentorum. Ratio eſt: quia Lex Eccleſiaſtica, qualis eſt de privatione participationis Sacramentorum, tum activæ, tum paſſivæ, cum tanto rigore non obligat; prout ſupra (c) jam dictum.

(c) Tr.2. diſt.2. n. 25. & 28.

III. Privatio uſus Divinorũ officiorum. Divina Officia quæ?

20. Tertius effectus Excommunicationis majoris, eſt privatio uſus Divinorum Officiorum. Ita, ut excommunicatus Miſsæ, aliiſque Divinis Officiis (excepta Concione) non poſſit licitè, & abſque gravi peccato intereſse. Ubi nomine Divinorum Officiorum intelligitur non ſolum Miſsa, ſed & cantus Horarum Canonicarum; publica Oratio, Proceſſio, Benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera Ordini Clericali annexa, *excepta Concione*: hanc enim etiam excommunicato non tolerato licet audire, ut ſic magis & citiùs ad pœnitentiam excitetur, *c. Reſponſo de Sent. excommunicat.*

IV. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

21. Quartus effectus Excommunicationis majoris, eſt privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Nam certum eſt, corpus excommunicati non poſſe ſepeliri in Loco ſacro, ſeu deſtinato Sepulturæ Fidelium; prout expreſsè habetur *c. Sacris de Sepulturis*, allegata ea ratione, quia *quibus non communicavimus vivis, nec debemus communicare defunctis*. Quinimò hac de cauſa ibidem præcipitur, ut oſſa excommunicatorum ſepultura in Cæmeterio Eccleſiaſtico, ſi poſſint diſcerni ab aliis oſſibus non excommunicatorum, debeant exhumari, & inde amoveri, ſecus eſt, ſi ampliùs diſcerni non poſſunt.

Quid juris, ſi excommunicatus in loco ſacro ſepeliatur.

22. Quòd ſi quis ſcienter, ac temerariè præſumpſerint excommunicatum ſepelire in Loco ſacro, incurrunt & ipſi excommunicationem ipſo facto ut dicitur *Clem.1. de Sepulturis*. Simùlque ante exhumationem ejus, ſi oſſa excommunicati diſcerni valeant ab aliis, non poſſunt in illo loco Fideles ſepeliri, neque ibidem Divina Officia celebrari; & poſt exhumationem (idem dicendum; ſi corpus excommunicati ibi relictum fuit, eò quòd ab oſſibus Fidelium diſcerni non potuerit) debet locus reconciliari, *c. Conſuliſti de Conſecrat. Eccleſiæ*. Siquidem per ſepulturam excommunicati Locus ſacer fuit pollutus, & ad Divina celebranda Fideliumque ſepulturam factus incapax. Herinex *diſp.6. de Cenſuris, q.2. n.30.* & alii.

An hic effectus defactò locum habeat in omnibus excommunicatis.

23. Dubitant verò Doctores, an prædictus effectus defactò poſt Concilium Conſtantienſe locum habeat in ſolis excommunicatis vitandis; an verò generaliter in omnibus? Ratio dubitandi eſt: quia in excommunicatis non vitandis videtur ceſſare ratio ex Jure Canonico ſuperius allata; *quibus non communicavimus vivis, non debemus communicare defunctis*. Nam excommunicatis non vitandis defactò communicamus in vita; & conſequenter videtur, eis etiam defactò poſſe nos communicare defunctis in ſepulchro. Et quidem per ſepulturam excommunicati tolerati non violari Locum ſacrum, ob rationem allegatam, ultrò (d) conceditur, num autem talis in Loco ſacro licitè ſepeliatur, major difficultas eſt; ad quam

(d) Tr. 14. diſt. 5 n.126.

Omninò impœnitens non eſt ſepeliendus in loco ſacro.

24. Reſp.I. Certum eſt, quod quando alicujus excommunicatio eſt publica & ipſe fuit mortuus omninò impœnitens, talis non ſit ſepeliendus in Loco ſacro. Ratio eſt: quia, cùm excommunicatio major non feratur, niſi ob peccatum mortale, qui in ea moritur abſque ullo pœnitentiæ ſigno, cenſetur notoriè mori in ſtatu peccati mortalis, ſicque eſſe indignus ſe-

ſepultura Eccleſiaſtica. Et hac de cauſa Hæretici in ſua hæreſi decedentes non ſepeliuntur in loco ſacro etſi in vivis non fuerint vitandi.

Maior difficultas eſt de excommunicato non vitando & pænitente.

25. Reſp. II. Utrum excommunicatus, qui ante mortem dedit vera ſigna pœnitentiæ, poſſit abſque obtenta priùs abſolutione mortuus ſepeliri in loco ſacro poſt Concilium Conſtantienſe, ſi vitandus non fuit, variant Doctores. Et quidem Navarrus *c.* 27. *Manual. n.* 36. & Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *par.* 2. *c.* 4. *n.* 6. poſt Henriquez, putant, talem poſſe ſepeliri in loco ſacro; quando eum piè mortuum eſſe præſumi poteſt.

Solutio.

26. Oppoſitum tamen videtur probabilius, atque tenendum cum Lud. Engel, *tit. de Sepulturis numer.* 19. Herinex *loc. citat. num.* 31. Zoeſio, & aliis, quando excommunicatio eſt publica: quia tunc excommunicatus priùs erit abſolvendus, ſaltem poſt mortem, verberato, juxta Ritum præſcriptum in Rituali Romano, ejus corpore, antequam ſepeliatur in Loco ſacro: quæ quidem abſolutio eò duntaxat tendit, ut hujuſmodi defunctus reſtituatur communioni Fidelium quoad publica Eccleſiæ Suffragia (quæ proinde impoſterum pro ipſo celebrari, atque offerri poterunt) ipſamque ſepulturam Eccleſiaſticam. Ratio fundamentalis hujus ſententiæ eſt: quia Bulla Martini V. in Concilio Conſtantienſi edita, quæ incipit, *Ad evitanda*, in fine expreſsè proteſtatur, quòd *per hoc non intendit, excommunicatos in aliquo relevare; nec eis quomodolibet ſuffragari*: ergo publicè excommunicati, ſicut olim, *cap. A nobis: de Sentent. excommun.* ita & nunc privati exiſtunt ſepultura Eccleſiaſtica, donec abſolvantur, non obſtante, quòd contriti deceſſerint. Quod ſi verò excommunicatio ſit occulta, & non niſi uni vel alteri cognita; non eſt ipſi neganda ſepultura Eccleſiaſtica: nam ejus privatio, cùm ſit publica, requirit etiam publicam cauſam, ne aliàs, qui publicè bonus habetur, hac via infametur.

V. Incapacitas ad Beneficium Eccleſiaſticum.

27. Quintus effectus Excommunicationis majoris, eſt incapacitas, ſeu inhabilitas ad quodlibet Eccleſiaſticum Beneficium accipiendum. Hinc præſentatio, vel electio alicujus excommunicati, item & inſtitutio, ac confirmatio ipſius in Beneficio, ſunt ipſo jure irrita; prout habetur *c. Poſtulaſti, de Clerico excommun. vel depoſito*, ibi: *Cùm excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis Eccleſiaſtica Beneficia conferri non poſſunt; nec illi valent ea licitè retinere, niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum; cum ea non fuerint canonicè conſecuti*, cum concordantiis. Idque Covarruvias in *c. Alma mater par.* 1. *§.* 7. *n.* 3. Leſſius *lib.* 2. *c.* 34. *n.* 116. Layman *num.* 7. & communior aliorum, contra Navarrum, extendunt ad eum caſum, quo excommunicatus etiam toleratus, ignoravit ſuam excommunicationem: nam licèt ignorantia excommunicationis (dummodò ea probabilis fuerit, & non craſſa vel ſupina) juvet ad effugiendam irregularitatem, aliaſque pœnas Juris latas contra excommunicatos, quidpiam ſibi prohibitum agentes: non tamen ſufficit ad habilitandum hominem in ordine ad ea, ad quæ per excommunicationem factus fuit inhabilis.

VI. Nullitas reſcripti Apoſtolici ab excommunicato impetrati.

28. Sextus effectus Excommunicationis majoris eſt, quòd Reſcriptum Sedis Apoſtolicæ ab excommunicato impetratum, ſit ipſo jure nullum ac irritum, *text. clar. cap.* 1. *de reſcriptis in* 6. Unde hac de cauſa hodie de Stylo Curiæ Romanæ puriſque Reſcriptis (id eſt, Litteris Pontificiis quidpiam ad alicujus conſultationem, vel relationem reſpondentibus, aut ad ejus ſupplicationem concedentibus) præſertim impetratis à Regularibus, ſolet inſeri Abſolutio ad cautelam à cenſuris; in ordine ad effectum illius Reſcripti certiùs conſequendum. Inde enim fit, quòd poſt talem à cenſuris abſolutionem, datam ad cautelam, poſtmodum ex hoc capite, quod impetrator

Abſolutio ad cautelam à Cenſuris.

illius

illius Reſcripti tempore impetrationis fuerit conſtitutus in excommunicatione, illud nequeat impugnari.

VII Privatio omnis juriſdictionis ſpiritualis. 29. Septimus effectus excommunicationis eſt: quia excommunicatus privatur omni uſu, ſive exercitio juriſdictionis ſpiritualis, ut proinde omnia ejus acta invalida ſint. Hinc excommunicatus nequit alium excommunicare, *c. Audivimus*, 24. *q.* 1. Neque poteſt conferre Beneficia, *arg. cap. ult. Ne ſede vacante &c. in* 6. nec validè eligere, *c. Cùm dilectus & c. cùm inter* 16. *de Elect.* ubi electio à ſuſpenſis celebrata, cenſetur irrita: omnis autem excommunicatus, hoc ipſo eſt ſuſpenſus ab Officio, & Beneficio.

Quid, ſi excommunicatus non erat vitandus. 30. Verumtamen iſtud intelligendum eſt de excommunicatis non toleratis, ſeu de vitandis. Siquidem acta excommunicati tolerati valida ſunt, quamdiu per oppoſitam exceptionem non repelluntur; prout notat Navarrus *c.* 27. *Manual. n.* 21. id probans ex *cap. ad probandum de Sent. & re judicat.* Pirhing *tit. de Sent. excommun. num.* 18. Layman *cit. par.* 2. *n.* 13. Leſſius, & alii. Unde excommunicatus toleratus poteſt excommunicare, & Beneficia conferre, & eligere, & præſentare, aliaque hujuſmodi juriſdictionalia validè exercere, niſi à parte adverſa contra eum tanquam minùs idoneum excipiatur. Accedit ratio: quia ex una parte tales excommunicati tollerantur, & conſequenter ſuſtinentur etiam eorum acta (niſi opponatur exceptio) ne alioquin plura incommoda, & inconvenientia oriantur, quæ Concilium Conſtantienſe (*e*) ſublata voluit: ex altera verò parte dictum concilium ipſos excommunicatos nullatenus in aliquo relevare, vel eis quomodolibet ſuffragari voluit; ergo ſicut ante hac, ita & nunc, ſaltem oppoſita exceptione, eorum acta ſunt invalida.

(*e*) De quo n. 26. & 36.

31. Octavus eſt: quia Excommunicatio privat etiam communione Forenſi; id eſt, impedit quò minus excommunicatus poſſit eſſe Judex, Tabellio, Advocatus, Actor, Teſtis, &c. etiam in cauſis Civilibus. Hoc tamen non obſtante poteſt excommunicatus ſtare in Judicio ut Reus, id eſt, poteſt in Judicio conveniri, ibique accuſari, & citari: ne alioquin, ſi accuſari, & quocunque alio modo in Judicio conveniri non poſſet, videretur de ſua malitia commodum reportare, *c. Intelleximus, de Judiciis.* *VIII. Privatio communionis forenſis. Limitatur in Reo.*

Atque excommunicato non vitando. 32. Quinimò & prior pars de facto ſolùm procedit de excommunicatis vitandis, ſeu non toleratis: nam ſi tolerati ſunt, recurrunt dicta *n.* 30. Et quamvis Judex teneatur excommunicatos non tolleratos repellere ab agendo, patrocinando, & teſtificando; ne ipſe atque alii illicitè eis communicent, *c. Decernimus, de Sent. excommun. in* 6. juncta Gloſſa ibidem. Si tamen ii ſunt tolerati, non tenetur Judex eos repellere (etſi poſſit, dummodò excommunicatio ſit notoria) donec pars altera deſuper excipiat, ipſamque excommunicationem, ſi necdum eſt notoria, intra octo dies apertè demonſtret, *arg. cap.* 1. *de Except. in* 6. Layman *ibidem n.* 14. & alii.

IX. Inſordeſcens per annū in excommunicatione fit ſuſpectus de hæreſi. 33. Nonus effectus eſt, quòd, ſi quis in Excommunicatione per annum continuum inſorduerit, hoc eſt, pertinaciter perſtiterit, is fiat ſuſpectus de hæreſi: quia videtur contemnere poteſtatem Eccleſiæ, cujus Claves atque Excommunicationem non timet: Unde contra talem, *tamquam de hæreſi ſuſpectum, procedi poteſt*, ut habetur in Concilio Trident. *Seſſ.* 25. *cap.* 3. *Reform.* Et ſi quis propter ſuſpicionem hæreſis, aut alterius criminis conjuncti cum contumacia (ut quia legitimè citatus non comparuit, excommunicatus fuit.; atque in tali excommunicatione per annum perſeveravit) cenſetur is etiam convictus de illo crimine, *arg. cap. Excommunicamus.* §. *Qui autem, de Hæreticis*, & cum communi tradit Covarruvias *in cap. Alma mater* §. 7. *num.*

7. num. 16. ſuſiùs hanc pœnam deducens.

X Privatio omnis civilis cõmunionis. 34. Tandem, ne ommittantur quidam alii Excommunicationis effectus minùs notabiles, de quibus Covarruvias *cit. §. 7.* Layman *lib. 1. tract. 8. par. 2. cap. 2.* & alii. Excommunicatio major privat excommunicatum omni Civili, ſeu Politica communicatione Fidelium; adeò, quòd non ſolùm ipſi excommunicato ſit interdicta quælibet Civilis converſatio; ſive communicatio Politica cum Fidelibus; ſed etiam viciſſim aliis Fidelibus prohibitum ſit, ne excommunicati hominis ſocietatem admittere, aut eidem communicare valeant. Alioquin enim, ſi alii Fideles ſcienter, & extra caſus à Jure conceſſos, communicarent excommunicato (quod tamen defactò intelligendum eſt de excommunicato non tolerato, ſeu de vitando) non ſolùm peccarent, ſed etiam ipſimet incurrerent Excommunicationem minorem. Quod, ut meliùs intelligatur, ſit

Hoc procedit de excõmunicato nõ tolerato, ſed vitando.

QUÆSTIO III.

Quinam Excommunicati, & in quibus caſibus ſint vitandi?

Excommunicati alii tolerati, alii vitandi. 35. PRæſens Quæſtio procedit ſolùm de excommunicatis excommunicatione majori: nam excommunicati excommunicatione minori duntaxat, nunquam fuerunt vitandi; utpotè quæ ſolùm *ſeparat excommunicatos à perceptione Sacramentorum*, c. Si quidem de Sentent. excommun. Cæterùm de prioribus loquendo, defactò communiter diſtinguunt Doctores, ac dicunt quod excommunicati alii ſint tolerati, alii non tolerati, quos cæteri fideles tenentur evitare, niſi & ipſi excommunicationem minorem incurrere velint.

Excommunicati qui de factò ſint vitandi? 36. CONCL. I. Etſi olim omnes omninò excommunicati excommunicatione majori fuerint vitandi, publici quidem publicè, occulti verò occultè: hodie tamen poſt Concilium Conſtantienſe, circa annum Domini 1414. celebratum, ex moderatione Martini V. nulli excommunicati ſunt vitandi, niſi ſint ſpeciliter & nominatim denuntiati, vel niſi ſint notorii percuſſores Clericorum. Ita Herinex *diſp. 6. de Cenſuris quæſt. 2. num. 22.* eſtque Doctorum modernorum communis ſententia. Prima pars patet ex Jure Canonico *cap. Cùm non ab homine. de Sent. excommun.* cum concordantiis. Altera pars conſtat ex verbis Conſtitutionis Martini V. in Concilio Conſtantienſi editæ, quæ incipit, *Ad vitanda* & inter alios refertur à Sylveſtro, *verſ. Excommunicatio 5. num. 7.* Unde jam more Eccleſiæ receptiſſimum eſt, ut non vitemus, niſi duas illas excommunicatorum ſpecies, quas prædictum Concilium vitari juſſit, & ſunt excommunicati nominatim denuntiati, deinde notorii percuſſores Clericorum.

37. Notandum verò quantùm attinet ad percuſſionem Clerici, quòd tunc cenſeatur quis eſſe *Notorius percuſſor Clerici*, quando factum adeò notoriè conſtat, *ut non poſſit aliqua tergiverſatione celari, nec aliquo juris ſuffragio excuſari*, prout loquitur Pontifex *in cit. Bulla*. Undè ſi percuſſio Clerici eſt adhuc occulta, vel factum ipſum poteſt probabiliter excuſari, v. g. ſi percuſſor dicat, ſe percuſſiſſe Clericum ex joco, aut inadvertenter, vel neſciendo eſſe Clericum, talis percuſſor Clerici etiam manifeſtus, non erit vitandus. Herinex *ibidem* cum aliis. *Notorius percuſſor Clerici quis?*

38. CONCL. II. Prohibitum eſt, communicare cum excommunicatis vitandis in iis caſibus, qui hoc vulgato carmine comprehenduntur. *Caſus, in quibus nõ licet communicare excommunicatis vitandis, Os.*

Os, Orare, Vale, Communio, Menſa negatur.

39. Ubi per ly *Os*, intelligitur confabulatio, ſeu collocutio cum excommunicato, etiamſi fiat per litteras, vel internuntium, aut alia ſigna. Similiter ratione hujus particulæ intelliguntur prohibita oſcula, am-

amplexus, & alia hujuſmodi ſigna amicitiæ, nec non, & receptio munerum. Bonacina, *tom.* 1. *diſputat.* 2. *de Excommunicat. punct.* 6. *§.* 2. & alii.

Orare. 40. Per ly *Orare*, prohibetur communio in Sacris, ſive in Orationibus, eò quòd non liceat orare ſimul cum excommunicatis vitandis, neque coram eis Miſſam celebrare. Quinimò, ſi excommunicatus vitandus ingrediatur Eccleſiam, ut Miſſam audiat, monendus erit, ut exeat: quod ſi nominatim monitus exire noluerit, novam excommunicationem Papæ reſervatam incurrit, juxta *Clement.* 3. *de Sent. excommunic.* ac poteſt etiam per vim expelli: Si verò hoc fieri nequeat, erunt omittenda Divina officia, atque ipſamet Miſſa; dummodò necdum fuerit inchoatus Canon, aut (ut aliqui volunt) Conſecratio: tunc enim oportebit pergere uſque ad Sumptionem, ne Sacrificium Miſſæ maneat incompletum; ſed peracta Sumptione Calicis Sacerdos debet diſcedere, ac reliqua peragere in Sacriſtia, vel omittere, ſi talis locus non adſit. Verùm alii aſtantes debebunt illico in tali caſu exire ex Eccleſia, excepto Miniſtro Altaris, alioquin enim peccarent participando in Divinis cum excommunicato vitando. Bonacina *loc. cit. punct.* 3. *§.* 1. *num.* 3. Herinex *diſputat.* 6. *de Cenſuris. quæſt.* 6. *numer.* 28. Sannig. *diſt.* 2. *de Excommun. q.* 2. *numer.* 8. & alii.

Vale. 41. Per ly *Vale*, prohibetur omnis ſalutatio honorifica, etiam geſtu facta. Notant tamen Doctores, licitum eſſe, priùs ſalutantem reſalutare; eo, quòd ſit quædam debiti ſolutio, quæ etiam debetur inimicis.

Communio. 42. Per ly *Communio*, prohibetur quælibet ſocietas, quæ fit communicando cum excommunicatis vitandis in habitatione, contractibus, aut exercitio: undè non licet inire contractus cum excommunicato vitando, vel idem opus facere cum ea; aut hujuſmodi.

Menſa quid importet? 43. Tandem per ly *Menſa*, prohibetur communicatio in cibo, & potu: ut quando unus alterum invitat ad menſam, & cum ipſo manducat; etiam ſi talis manducatio fiat eo modo, quo aliqui communem, & ſocialem vitam agentes, ſimul comedunt: ut fieri ſolet in Seminariis, aut Refectoriis Religioſorum.

Communicans excommunicato vitando peccat. 44. CONCL. III. Quicunque abſque rationabili cauſa excuſante ſcienter communicat excommunicato non tolerato, ſeu vitando, non ſolùm peccat, ſed etiam ipſemet incurrit. Excommunicationem, ſaltem minorem, imò quandoque & majorem. Ita communis DD. Et quidem prima pars patet ex eo quia talis agit contra rationabilem Eccleſiæ prohibitionem, qua vetantur cæteri Fideles communicare cum excommunicato vitando, ut eò citiùs reſipiſcat, & ad pœnitentiam, atque condignam læſis ſatisfactionem præſtandam compellatur. Eſtque tale peccatum pro gravitate exceſſus quandoque mortale præſertim ſi fiat ejuſmodi communicatio in publicis Officiis Divinis, quandoque autem veniale: prout communicando in rebus civilibus, & actionibus humanis, ut plurimùm peccari tantummodò venialiter, idque ob levitatem materiæ, notat Filliucius *tractat.* 13. *capitul.* 3. *numer.* 44. Navarrus *capitul.* 17. *Manual. num.* 29. Bonacina *loc. citat. punct.* 6. *nu.* 5. & alii.

Atque incurrit excommunicationem? 45. Altera pars patet ex Jure Canonico variis in locis, ac præſertim ex *capit. Excommunicatos.* 11. *quæſt.* 3. ubi dicitur: *Nullus cum excommunicatis in oratione, aut cibo & potu, aut oſculo communicet, aut Ave eis dicat; quia quicunque in his, vel aliis prohibitis, ſcienter excommunicatis communicaverit, juxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubjacebit.* Hæc ibi; quibus ſimilia habentur alibi.

Et qualis? 46. Dicitur in concluſione, *Excommunicationem ſaltem minorem, imò quan-*

quandoque & majorem. Quia plerumque ejuſmodi Excommunicatio eſt duntaxat minor, nulli reſervata, qualis ob peccatum quoque veniale contrahi poteſt; niſi quis cum excommunicato ſcienter in crimine communiter criminoſo; id eſt, quando quis cooperatur crimini, vel contumeliæ, propter quam lata fuit excommunicatio, eidem conſilium, favorem, aut auxilium impendendo. Tunc enim non ſolum peccatur mortaliter, verùm etiam incurritur excommunicatio major & quidem reſervata, ſi alterius excommunicatio reſervata fuit: cùm *facientem & conſentientem par pœna conſtringat*, prout ſtatuitur in *cap. Nuper. & c. Quod in dubiis. de Sent. excommun.* cùm concordantiis.

Cauſa ab hoc excuſantes. 47. CONCL. IV. Sunt tamen aliquæ cauſæ, excuſantes ab omni cenſura & culpa eos, qui communicant cum excommunicato vitando, quæ referuntur *can. Quoniam multos* 11. *q.* 3. & ſequenti verſiculo communiter continentur.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceſſe.

Utile. 48. Per ly *Utile*, denotatur utilitas tum ſpiritualis, cum corporalis, ſive ipſius Excommunicati, ſive communicantis cum eo, vel alterius. Unde licitum eſt, tam verbo, quàm facto, excommunicatum hortari ad reſipiſcentiam & converſionem: licitum quoque eſt, ab excommunicato petere conſilium pro ſe, vel pro aliis, quando non adeſt alius, qui poſſit æquè utiliter conſulere: poteſt inſuper ab ipſo exigi debitum, imò & ipſe excommunicatus poteſt privatim (ſecus in Judicio, quia ibi non admitteretur) petere ſuum debitum ab aliis.

Lex. 49. Per ly *Lex*, intelligitur Matrimonium, ratione cujus, poteſt uxor marito excommunicato, etiam denuntiato, communicare quoad thorum & cohabitationem, atque in colloquiis familiaribus, in pertinentibus ad gubernationem domus, & in aliis omnibus obſequiis, quæ præſtabat uxor ante mariti excommunicationem.

Humile. 50. Per ly *Humile* denotantur ſubjecti, ut ſunt liberi, ſervi, ancillæ, & mancipia, atque ruſtici ſervientes; de quibus omnibus fit mentio *cit. c. Quoniam multos* 11. *q.* 3.

Res ignorata. 51. Per ly, *Res ignorata*, datur intelligi quælibet ignorantia, qua quis ignoranter communicat excommunicato, ſive ea ſit ignorantia juris, ſive facti, dummodò non ſit affectata.

Neceſſe quid denotet? 52. Tandem per ly *Neceſſe*, intelligitur quæcunque notabilis neceſſitas ſive ſe teneat ex parte excommunicati vitandi, ſive ex parte communicantis cum eo, aut alterius; ſitque vel neceſſitas animæ, vel corporis: vel famæ, aut fortunæ. Hic excommunicatus poteſt recipi hoſpitio, poteſt ei dari eleemoſyna, & viciſſim ab eodem peti, & accipi, quando quis indiget: poteſt etiam cum eo communicari in eo loco, ubi adhuc eſt bonæ famæ; ſi alioqui in eſſet infamandus, & hujuſmodi.

QUÆSTIO IV.

De nonnullis Excommunicationibus in particulari.

Excommunicationes latæ, & ferendæ ſententiæ, quæ? 53. NOtandum, quòd *Excommunicationes* aliæ ſint *latæ ſententiæ*, aliæ *ferendæ ſententiæ*. Priores ſunt, quæ ipſo jure imponuntur, & poſito delicto mox incurruntur: ut ſi lege dicatur, *Qui tale delictum commiſerit, ſit ipſo facto excommunicatus*, aut hujuſmodi. *Excommunicationes ferendæ ſententiæ* dicuntur eæ, quas Legiſlator comminatur delinquenti, ſuntque primùm per ſententiam Judicis imponendæ; ut ſi dicatur, *Qui tale crimen commiſerit, excommunicetur*, vel hujuſmodi; prout ampliùs ſuprà (d) jam dictum.

(d) Trac. 2. diſt. 2. n. 35. 36. & ſeqq.

Aliæ, reſervatæ, aliæ non reſervatæ. 54. Notandum ulteriùs quòd Excommunicationes aliæ ſint reſervatæ, aliæ non reſervatæ. *Excommunicationes reſervatæ* dicuntur, quarum abſolutionem Superior

(nempe Papa, Epiſcopus, vel Prælatus excommunicationem ferens) ſibi reſervavit: unde ab his nemo poteſt abſolvere, niſi ipſemet ille Prælatus, aut illius Superior, vel qui commiſſionem abſolvendi ab eiſdem accepit. *Excommunicationes non reſervatæ* econtra ſunt, quarum abſolutionem ſibi Superior non retinuit; undè à talibus quilibet approbatus Confeſſarius abſolvere poteſt, idque ex tacita commiſſione Superioris, *arg. c. Nuper, de Sent. Excommunicat.* His prænotatis, loquendo de nonnullis Excommunicationibus in particulari, ſit

Bulla Cœnæ Domini, quæ?

55. CONCL. I. Inter Excommunicationes latæ ſententiæ, & Summo Pontifici reſervatas, in primis ſunt Caſus Bullæ Cœnæ Domini; quæ Bulla ideò ſic dicta eſt, quia annis ſingulis in die Cœnæ Domini publicari ſolet, ac renovari. Ejus exemplar tum in Ritualibus Diœceſanis, tum etiam in Bullario Romano, atque aliis libris paſſim reperitur, eſtque Bulla ſatis longa.

Excõmunicationes, & Caſus in ea contenti breviter enumerantur.

56. Porrò Excommunicationes in Bulla Cœnæ Domini in diverſas perſonas feruntur. I. Excommunicantur Hæretici Apoſtatæ à Fide, receptores, fautores, & defenſores Hæreticorum, legentes eorum libros de Religione tractantes, imprimentes, defendentes, & Schiſmatici. II. Appellantes à ſententiis, & mandatis Summi Pontificis ad futurum Concilium Generale. III. Pyratæ, ſeu Latrunculi maritimi, eorumque fautores &c. IV. Rapientes bona naufragantium Chriſtianorum ubivis terrarum. V. Imponentes nova Pedagia, ſeu Gabellas, præter habentes authoritatem ad hoc: ut ſunt Imperator, Reges, & Principes abſoluti in terris ſuis. VI. Falſificantes Litteras Apoſtolicas. VII. Deferentes arma, & alia uſui bellico idonea, ad Saracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis hoſtes, vel Hæreticos expreſſè & nominatim à ſede Apoſtolica declaratos. VIII. Impedientes eos, qui victualia, aut alia neceſſaria Romam vehunt. IX. Afficientes injuriis eos qui accedunt ad Sedem Apoſtolicam. X. Vexantes Romipetas. XI. Offendentes Cardinales, & Eccleſiæ Prælatos XII. Offendentes eos, qui ad Romanam Curiam accedunt pro negotiis, negotiorumque geſtores. XIII. Appellantes à gravamine, vel futura executione Litterarum Apoſtolicarum, ad Laicam Poteſtatem. XIV. Officiales, & alii, qui cauſas Eccleſiaſticas avocant à Judicibus Eccleſiaſticis. XV. Judices ſæculares, qui perſonas Eccleſiaſticas ad ſua Tribunalia trahunt. XVI. Impedientes Prælatos, ne juriſdictione ſua Eccleſiaſtica utantur. XVII. Uſurpantes juriſdictionem Sedis Apoſtolicæ, aliarumque Eccleſiarum, ſeu fructus, redditus, & proventus earum. XVIII. Imponentes Decimas, vel alia onera Perſonis Eccleſiaſticis. XIX. Judices ſeculares, qui in cauſis capitalibus Clericorum ſeſe interponunt. XX. Occupantes bona & Terras Eccleſiæ Romanæ, & ſupremam Juriſdictionem illi uſurpantes.

Pœna abſolventium à Caſibus Bullæ Cœnæ.

57. Tandem circa finem citatæ Bullæ Cœnæ Domini addit Pontifex: *Quod ſi fortè aliqui tenore præſentium talibus excõmunicatione & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint, eos excommunicationis ſententia innodamus.* Circa quæ verba rectè notat Navarrus *cap. 27. Manual. n. 74.* (ubi à *n. 55. & deinceps,* explicat Bullam Cœnæ Domini) quòd hæc excommunicatio, ejuſque abſolutio non ſit reſervata Papæ; cùm talis reſervatio ex littera non pateat. Deinde, quòd hanc excommunicationem non incurrat ille Confeſſarius, qui oblivione, incogitantia, vel ignorantia, non craſſa abſolvit; quia fertur in eos, quia abſolutionis beneficium impendere *de facto* (de jure enim talis abſolutio non tenet, ob defectum juriſdictionis, cùm obſtet reſervatio) *præſumpſerint*: hoc eſt, ſcienter ac deliberatè, non obſtante iſthac Conſtitutione, attentaverint. De horum quippe numero

non

Digitized by Google

non eſt, qui abſolvit per oblivionem, incogitantiam, aut ignorantiam non craſſam.

Excommunicatio in percuſſores Clericorum lata, declaratur. 58. CONCL. II. Inter alias plurimas Excommunicationes, tum reſervatas; tum non reſervatas, quæ partim in Jure Canonico, partim in diverſis Conſtitutionibus Apoſtolicis continentur, cæteris frequentior, atque ideò ſcitu magis neceſſaria eſt illa, quæ ipſo Jure eſt lata contra percuſſores Clericorum. De hac *cap. Si quis ſuadente diabolo 17. quæſt.* 4. ſic habetur ſtatutum ab Innocentio Papa II. In Concilio Lateranenſi: *Si quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegii reatum incurrerit quòd in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat*, &c. Concordat *Clem. Si quis ſuadente de pœnis.* Circa quam Excommunicationem

Injectio manuum violenta, quæ? 59. Notandum I. Per manus violentas, Clerico, aut Monacho injectas intelligi quamcunque actionem corporalem injurioſam, quæ eſt mortaliter peccaminoſa, & violenter illata perſonæ Clerici, aut Monachi, vel rebus ipſius corpori adhærentibus. Unde hujuſmodi excommunicationem incurrit, qui Clericum vel Monachum occidit, mutilat, vulnerat, vel percutit, ſive id fiat manu, aut pede, gladio vel baculo.

Quid, ſi Clericus ſit conſentiens? 60. Quinimò hoc ipſum procedit, etiam ſi hujuſmodi injurioſa percuſſio, ſive manuum injectio, fiat in Clericum conſentientem, atque ſubjicientem corpus ſuum certis percuſſionibus, quamvis hoc fiat in ſatisfactionem cujuſpiam præcedentis injuriæ á Clerico alteri illatæ. Nam etſi talis percuſſio non eſſet violenta, utpote exercita in conſentientem; adhuc tamen ea foret injurioſa, atque redundans in opprobrium Status Clericalis, cujus favori privatorum pacto renuntiari non poteſt; prout expreſsè cavetur *c. Contingit 36. de Sentent. excom.* juncto *c. Si diligenti de Foro compet.*

61. In ſuper ille cenſetur injeciſſe manus violentas, atque ipſo Jure incurrere memoratam excommunicationem latæ ſententiæ, qui Clericum injurioſè (licèt abſque alia læſione corporali) detinet in cuſtodia publica vel privata, aut eum detrudit in vincula, *c. Nuper. de Sent. excom.* Idem qui ſputum aut pulverem in faciem ejus projicit, veſtimenta ipſi adhærentia dilacerat, aut violenter detinet, & hujuſmodi. Secùs eſt, ſi detineantur, dilacerentur, aut percutiantur veſtimenta clerico non adhærentia; utputà ſi Clericus fugiens amittat pileum, & alter pileum ex ira dilaceret, aut verberet. *Alii modi violentæ manuum injectionis.*

62. Ulteriùs, licèt ex textu citati Canonis comprehendantur ſoli phyſicè offendentes Clericum vel Monachum: tamen ex aliis Canonibus extenditur hæc Excommunicatio etiam ad mandantes, conſulentes, auxilium ve præbentes ad percuſſionem Clerici, dummodò effectus ſit ſecutus, *c. Quantæ. de Sent. Excom.* Nam *facientes & conſentientes pari pœna plectendi ſunt:* ut ibidem dicitur; idque clariùs habetur *Clem. Si quis ſuadente de pœniten.* Idem ad eos, qui ratam habeat offenſionem Clerici ſuo nomine factam, *text. clar. c. Cùm quis 22 de Sent. excommunicat. in 6.* Quia ut ait Reg. 10. Juris in *6. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.* *Quid de eam mandantibus, conſulentibus, ratihabentibus?*

63. Notandum II. Quòd nomine *Clerici*, hinc intelligantur omnes ſaltem prima Tonſura inſigniti, dummodò Privilegio Canonis privari nō exiſtant. Nomine autem *Monachi*, hic intelliguntur omnes omninò Religioſi & Religioſæ, ſive Viri, ſive Moniales ſint, eorumque Converſi & Converſæ, imò etiam Novitii & Novitiæ. His addit Herinex *diſp. 6. de Cenſuris, q. 2. num. 56.* Canoniſſas ſæculares (vulgò, *Die Stifft Fraulein*) quandiu Præbendam retinent, & in habitu Eccleſiaſtico, patenter à ſæcularibus fæminis diſtinctivo incedunt. Item gaudet hoc privilegio Canonis Tertiarii, & Tertiariæ Ordinis S. Dominici, & S. P. N. Fräciſci, qui aſſumpto habitu Mona- *Clerici & Monachi nomine, qui hic intelliguntur.*

chali ſe mancipaverunt obſequio alicujus approbatæ Religionis ſub obedientia Superioris. Secùs dicendum de Eremitis illis, qui ſub nulla Regula & obedientia Superiorum vivunt, ſed ſunt vagi, & nullam ſpecialem Eccleſiaſticam obligationem habent.

Odia reſtringi & favores convenit ampliari Declaratur.

64. Si dicas. Juxta Reg. 15. Juris in 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Atqui *can. Si quis ſuadẽte* 17. *q.* 4. verſatur in materia odioſa videlicet excommunicationis ipſo facto incurrendæ; ergo non debet extẽdi ad omnes dictas perſonas, ſed reſtringi ad ſolos Clericos & Monachos, utpote de quibus duntaxat Canõ citatus expreſsè loquitur, Reſp. cùm Abbate *c. Non dubium. de Sent. excom.* diſtinguendo min. Atqui Canon ille verſatur in materia odioſa ex parte percutientis, tranſeat (nam & hoc in dubium verti poſſet, *cum excommunicatio ſit medicinalis*, cap. 1. eod. in 6.) verſatur in materia odioſa ex parte Clericorum, Statuſque Clericalis, negatur min. Sic enim is continet favorem, cùm privilegium Canonis ſit cõceſſum non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Ordinis Clericalis, ut dicitur *c. Contingit.* 36. *de Sent. excom.* ac proinde meritò extendendum. Hæc reſponſio, ut meliùs intelligatur

Ratio difficultatis.

65. Advertendum, quòd plerumque, dum uni quidpiam favorabiliter conceditur, id alteri adimatur; ac proinde, quod uni eſt favor, id alteri ſoleat eſſe odium. Ad dignoſcendum igitur, quænam materia ſit favorabilis, & quænam odioſa, Doctores apud Covaruviam *lib.* 1. *var. reſolut. cap.* 11. *nu.* 5. & Sanchez *lib.* 1. *de Matrim. diſp.* 1. *nu.* 4. ſequentes aſſignant Regulas.

Regula I.

66. I. Quoties favor & odium diſtingui, atque ab invicem ſeparari poſſunt, favor ut favor, & odium ut odium aſſumi debet: ac proinde ejuſmodi Conſtitutio, qua parte eſt favorabilis, debet latè explicari, & qua parte eſt odioſa, debet cenſeri ſtrictæ interpretationis.

Regul. II.

67. II. Quando Conſtitutio partim eſt favorabilis, partim odioſa, ſimulque favor ab odio ſeparari nequit, tum ut dignoſcatur, an ſit favorabilis nec ne, attendere oportet ad principalem intentionem diſponentis. Et ſi quidem principaliter in favore alicujus ſtatuta ſit, conſtitutio cenſetur omninò favorabilis, non obſtante, quòd in aliquod damnum, ſive odium tertii redundet. Si autem principale intentum Conſtitutionis tendit in alicujus odium, ſeu pœnam Conſtitutio cẽſetur ſimpliciter odioſa, eſtque ſtrictè interpretanda, haud obſtante, quòd ſimul cedat in aliqualem favorem tertii: ſiquidem ex primario ſuo fine menſuranda, & dijudicanda eſt ipſamet diſpoſitio.

Canon, ſi quis ſuadente, an ſit favorabilis nec ne

68. Hoc ad propoſitum applicando, cum Canon, *ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. principaliter latus fuerit in favorem Status Clericalis & Monachalis, eò quòd in ejus opprobrium & damnum cedat, injuſtè ab aliis verberari, atque iniquis vexationibus corporalibus malevolorum paſſim obnoxios eſſe Clericos & Monachos, cæteroquin inermes: hac ratione Conſtitutio illa cenſetur favorabilis; ac proinde extenditur etiam ad Converſos, Novitios, & alias perſonas enumeratas. At verò reſpectu ipſius criminis, ſeu injuriæ cenſetur odioſa, & ſtrictè interpretanda; unde non ſufficit ſolus conatus, aut ſola injuria verbalis, ſed requiritur vera læſio corporalis, ſive injectio manuum injurioſa. Unde ulterius

Qualis percuſſio requiratur ad incurrendã dictã Excommunicationẽ?

69. Notandum III. Quòd ad incurrendam hanc Excommunicationem requiratur injurioſa percuſſio, & quæ ſpectatis circumſtantiis ſit peccatum mortale. Unde ab hac Excommunicatione excuſatur primò, qui tam leviter, aut ex joco, vel ex ſubita cholera percutit Clericum, ut vel ratione parvitatis materiæ, vel ratione inadvertentiæ, ſeu indeliberationis, non peccet mortaliter, prout *cap.* 1. *de Sent. excom.* habetur, atque inter alia exemplificatur de im-

impubere Clericum percutiente.

Caſus, in quibus ea non incurritur. 70. Deinde excuſatur, qui percutit Clericum cauſa correctionis & diſciplinæ, habens ad hoc legitimam facultatem. Ut ſi Magiſter Clericum Scholarem correctionis cauſa percutiat, *cit. c. 1. de Sent. excom.* Vel ſi Prælatus ſubditum percutiat cauſa diſciplinæ: quia talis correctio non poteſt cenſeri violenta manuum injectio. Inſuper excuſatur, qui Clericum vim ſibi inferentem, aut ſua bona auferentem, percutit cum moderamine inculpatæ tutelæ: nam *vim vi repellere, omnes leges omniaque jura permittunt*, uti notatur *c. Si verò 3. de Sent. excom.* Rurſum excuſatur ab excommunicatione, qui percutit Clericum, quem invincibiliter neſcit eſſe Clericum, *cit. c. Si verò*. Item ille, qui Clericum contempto Clericali habitu tyrannidi, & enormitatibus, ſe in verecundè immiſcentem captivat, percutit, aut occidit, *c. Cùm non ab homine, & c. Perpendimus, eod.* Idem accidit in aliis nonnullis caſibus, rarioribus tamen, de quibus Authores.

Alia Excommunicationes, remiſſivè. 71. CONCL. III. Plurimæ aliæ Excommunicationes, tum reſervatæ: tum non reſervatæ, habentur in Jure Canonico, & aliis Conſtitutionibus Eccleſiaſticis paſſim; quas omnes ob ſui multitudinem enumerare difficile foret: in caſu tamen emergentiæ de iiſdem conſulantur Libri de hac materia copioſiùs tractantes.

An poſſit quis ſæpiùs excommunicari? 72. Quæres, an quis ſæpiùs poſſit excommunicari? Reſp. affirmativè, *arg. c. Cùm pro cauſa de Sent. excom.* & notat Gloſſa *un. in c. Engeltrudam. 3. q. 4.*

Solvitur inſtantia. 73. Nec obſtat, quòd ejectus ex Eccleſia, non poſſit amplius ejici; ſicut & occiſus nequit iterum occidi. Reſp. enim cum cit. Gloſſa, excommunicationem habere duos effectus, unum ejiciendi extra Eccleſiam, & alterum detinendi extrà. Et licèt excommunicatio poſterior non poſſit conſequi primum effectum in jam excommunicato, benè tamen ſecundum.

Corollarium. 74. Infertur proinde conformiter dictis, quòd ligatus pluribus excommunicationibus, poſſit abſolvi ab una, & non ab altera; & qui verè vult abſolvi ab omnibus, omnem cauſam, pro qua, vel quibus fuit excommunicatus, debeat exprimere, *arg. cit. c. Cùm pro ſua cauſa. de Sent. excom.* juncta Gloſſa *ibidem*, *verſ. Tamquam excommunicatum*.

Solvitur alia inſtantia. 75. Nec obſtat, quòd unum peccatum non dimittatur ſine altero, *arg. c. Majores. §. Sed adhuc. de Baptiſmo*, ibi: *Dominus, qui totum hominem ſalvū fecit in Sabbato, opus imperfectionis non novit; & ob hoc peccata non ex parte, ſed ex toto dimittit.* Reſp. quippe cum Fagnano *in cit. 6. Majores. n. 62.* diſparitatem eſſe, quia abſolutio à peccatis eſt actus Divinus, qui non debet eſſe abſque perfectione: ſecùs eſt de abſolutione ab excommunicatione, quæ eſt actus humanus Eccleſiæ, utpote per quam introducta eſt excommunicatio.

QUÆSTIO V.

De Suſpenſione, & variis ipſam attinentibus.

Suſpenſio quid? 76. CONCL. I. *Suſpenſio* eſt Cenſura Eccleſiaſtica, qua prohibetur ſeu arcetur Miniſter Eccleſiæ ab aliquo actu Eccleſiaſtico aliàs ſibi competente, & hoc ad tempus. Ita Doctor Subtilis *in 4. diſt. 25. quæſt. 1.* eſtque in re communis. Dicitur, *qua Miniſter Eccleſiæ*, id eſt, Clericus; quia Suſpenſio eſt Cenſura propria Clericorum, & quæ Laicis non competit, quamvis excommunicatio, & Interdictum ſint Cenſuræ Clericis & Laicis communes. Dicitur ulteriùs, *arcetur ab aliquo actu Eccleſiaſtico*: quia hic eſt proprius & adæquatus effectus ſuſpenſionis, ſcilicet privare Clericum exercitio actus Eccleſiaſtici cæteroquin ſibi competentis, ut non poſſit illum licitè, & abſque peccato exercere. Et per hoc differt Suſpenſio à cæteris Cenſuris, quæ plures alios & diſtinctos effe-

ctus habent, ut patet ex ſingularium explicatione.

Differt à Depoſitione, & Degradatione.

77. Additur tandem, *& hoc ad tempus*. Per quod Suſpenſio differt à Depoſitione, ac Degradatione, quæ privant miniſterio actuum Eccleſiaſticorum in perpetuum, & abſque ſpe reſtitutionis.

Suſpenſio latæ, & ferendæ ſententiæ.

78. CONCL. II. Suſpenſio variè dividitur. Ita omnes & patet inductione. Nam in primis *ſuſpenſio* alia eſt *latæ ſententiæ*, quia ſcilicet ipſo Jure infligitur delinquenti: alia *ferendæ ſententiæ*, quę primùm per ſententiam Judicis ob commiſſum delictum infligitur. (e)

(e) Vide dicta tr. 24. diſt. 2. nu. 35. 36. & ſeqq.

Suſpenſio ab officio, & Beneficio.

79. Deinde ipſa dividitur in Suſpenſionem ab officio, & à beneficio. *Suſpenſio ab officio* eſt, qua Clerico interdicitur executio ſuorum Ordinum aut aliarum functionum, quæ ipſi ratione Ordinis, aut muneris Clericalis competunt. *Suſpenſio a beneficio* dicitur, qua fructus ſui Beneficii Eccleſiaſtici Clericus percipere prohibetur; prout ampliùs declarabitur in Concluſionibus.

Totalis, & partialis, quid?

80. Ex his utraque *Suſpenſio* ſubdividitur in totalem, & partialem. *Totalis* eſt, qua quis ab omni prorſus officio Eccleſiaſtico, vel à perceptione omnium omninò fructuum Beneficialium ſuſpenditur, ſeu arcetur. *Partialis* eſt, qua vel unus ſpecialis actus officii Eccleſiaſtici Clerico prohibetur: ut ſi Sacerdos ab exceptione Confeſſionum, aut Epiſcopus à collatione Ordinum ſuſpendatur; nam talis poteſt alios actus ordinis ſibi competentes exercere, utpotè celebrare Miſſam, & hujuſmodi. Vel (loquendo de Suſpenſione partiali à Beneficio) ſi Clerico Beneficiario certa duntaxat pars fructuum Beneficialium ſubtrahatur, v. g. tertia, vel quarta ſolummodò pars eorum.

Suſpenſio ab officio non includit Suſpenſionem à Beneficio, nec econtrà.

81. CONCL. III. Cenſura Suſpenſionis eſt ſtrictæ interpretationis: ac proinde Suſpenſio ab officio, per ſe non includit Suſpenſionem à Beneficio, nec econtrà. Ita Ludov. Engel *tit. de Sent. excomm. nu.* 75. Navarrus *cap.* 27. *Manual. num.* 160. & alii. Ratio eſt: quia Suſpenſio eſt pœna; ob commiſſum delictum inflicta: atqui pœnæ ſunt ſtrictæ interpretationis; nam *odia reſtringi, & favores convenit ampliari*, juxta Reg. 15. Juris in 6. ſimulque *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, Reg. 48. Juris in 6. Ex quibus mox ſequitur, Suſpenſionem ab officio non includere, per ſe loquendo, Suſpenſionem à Beneficio, nec econtrà: habent enim diverſos effectus, & ab invicem ſeparabiles.

Per ſe loquendo.

82. Dicitur, *per ſe loquendo*. Nam, ſi Suſpenſio ab officio ſit perpetua, & in effectu Depoſitio, tunc taliter ſuſpenſus per ſententiam Judicis, meritò etiam privandus erit Beneficio: cùm Beneficium detur propter officium; quod tamen in perpetuum ſuſpenſus, ampliùs exercere non poteſt. Intellige, dummodò ipſi ſuſpenſo præſtentur alimenta ab Eccleſia, ne in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur.

Idem dic de Suſpẽſione ab Ordine, & juriſdictione.

83. CONCL. IV. Similiter ſuſpenſus ab Ordine, non cenſetur ſuſpenſus à juriſdictione Eccleſiaſtica, nec econtrà. Ita cit. Engel *num.* 76. eſtque communis Doctorum. Ratio patet ex proximè dictis; quia Suſpenſio eſt ſtrictæ interpretationis, ac proinde non extendenda ultra verborum proprietatem. Hinc Epiſcopus ſuſpenſus ab Ordine, licet Confeſſiones audire non poſſit, alteri tamen poteſtatem abſolvendi, ſeu Confeſſiones audiendi delegare non prohibetur: nam hoc ſpectat ad poteſtatem juriſdictionis, illud ad poteſtatem Ordinis.

Suſpenſio abſolutè lata cenſetur totalis.

84. CONCL. V. Nihilominùs, ſi abſolutè & ſine limitatione Suſpenſio imponatur, neque ex adjunctis limitatio aliqua colligi poſſit, cenſetur ea eſſe ſimpliciter totalis. Ita Herinex *diſp. 6. de Cenſuris, nu.* 63. Layman & communis. Ratio eſt: quia ex vi ſermonis, propoſitio indefinita æquivalet univerſali; ſimulque tunc non eſt ratio, cur potiùs Suſpen-

ſio

Digitized by Google

ſio de uno, quàm de altera, lata intelligatur.

Corollarium. 85. Infertur proinde, quòd ſuſpenſus abſolutè ſine ulla determinatione, intelligatur ſuſpenſus tam ab officio, quàm à Beneficio. Infertur ulteriùs, quòd ſimpliciter & abſolutè ſuſpenſus ab officio, cenſeatur ſuſpenſus tam ab Ordine, quàm juriſdictione: quia officium includit utrumque, nec eſt major ratio de uno, quàm de altero.

Secùs, ſi Suſpenſio feratur determinatè. 86. Dicitur, *ſi abſolutè & ſine limitatione* &c. Nam ſi Suſpenſio feratur determinatè ad certam materiam, utputà ſuper certum actum Ordinis vel juriſdictionis non exercendum, fatentur omnes, eam ultra ejuſmodi actum non eſſe extendendam; cùm pœnæ non ſint extendendæ ultra verborum proprietatem. Sic ſuſpenſus à Confeſſionibus audiendis, poteſt celebrare Miſſam, officium Diaconi ſolemniter exercere, ac hujuſmodi.

Suſpenſus, ſi exerceat actū ſibi prohibitum, an fiat irregularis? 87. CONCL. VI. Suſpenſus ab officio, ſi actum ſibi interdictum culpabiliter exerceat, contrahit irregularitatem, *c. 1. de Sent. & re judicat. in 6.* At verò ſuſpenſus à Beneficio, ſi eidem ſe ingerat, & fructus percipiat, non efficitur irregularis, perdit tamen Beneficium ipſo jure, *arg. c. Cupientes §. Cæterùm de Elect. in 6.* Engel. *loco cit. num.* 78. Pith. *de Sent. excom. num.* 209. & alii.

Qui ſuſpenſionē poſſint incurrere? 88. CONCL. VII. Omnes, & ſoli Clerici, præter Papam, Suſpenſionis Cenſuram incurrere poſſunt. Ita Layman *lib. 1 tract. 5 part. 3. c. 1.* contra Henriquez, qui exiſtimat, etiam in Abbatiſſam Suſpenſionis cenſuram cadere poſſe. Patet Concluſio ex definitione Suſpenſionis *nu. 76. & ſeqq. explicata.*

Solvitur inſtantia 89. Nec urget inſtantia de Abbatiſſa. Nam ipſa ſolum ſuſpendi poteſt ab officio ſuo Oeconomiæ, ejuſque actibus; non verò ab actu aliquo Eccleſiaſtico, cùm ſit incapax omnis Ordinis.

QUÆSTIO VI.

Quid, & quotuplex ſit Interdictum, & qualis effectus ipſius?

90. CONCL. I. *Interdictum* rectè definitur dicendo: Interdictum eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, Divinorum Officiorum, atque ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Ita in re communis. *Interdictū, quid.*

91. Differt autem interdictum ab Excommunicatione, quòd hæc multò gravior exiſtat, utpote removens Fidelem non ſolùm à participatione Sacramentorum, ſed etiam à communibus Suffragiis Eccleſiæ, ipſaque communione Fidelium. Item Excommunicatio non fertur in loca, aut integras Civitates: ſecùs accidit in interdicto locali. Differt etiam interdictum à Suſpenſione; nam hæc fertur in ſolas perſonas Eccleſiaſticas; Interdictum verò etiam in Laicas ferri poteſt. Omittuntur aliæ differentiæ. *Quomodo differat ab Excōmunicatione, & ſuſpenſione?*

92. CONCL. II. Interdictum dividitur in locale, perſonale, ac mixtum. Ita omnes Doctores, & patet inductione. Siquidem *Interdictum locale* dicitur illud, quod directè fertur in locum, quatenus in ipſo interdicuntur, ſeu prohibentur fieri Divina Officia, & hujuſmodi. Et iſtud ſubdividitur in generale, & particulare. *Interdictum locale generale* eſt, quo interdicitur locus, varia ſub ſe loca complectens, v. g. Regnum, Provincia, Civitas. *Interdictum locale particulare* dicitur; quo interdicitur, particularis aliqua Eccleſia. Porrò interdictum locale indirectè tantùm afficit perſonas, dum ſcilicet ſunt in tali loco, vel Eccleſia: unde, ſi ejuſmodi perſonæ alibi exiſtant, poſſunt ibidem Officiis Divinis intereſſe, Sacramenta recipere, atque in Loco ſacro ſepeliri. *Interdictum, locale.* *Generale, & Particulare, quid?*

93. Et quidem loquendo de interdicto locali, ſciendum ex *c. Si civitas. de Sent. excomm. in 6.* quod

Mm 4 in-

Interdicta Civitate cenſentur interdicta Suburbia &c.

interdicta Civitate, Caſtro, aut Villa, etiam Suburbia, & continentia ædificia ipſorum intelligantur interdicta: ne exteroquin Interdicti ſententia vilipendatur, ſi poſſent in prædictorum Suburbiis Divina celebrari: cùm incolæ ad eadem abſque labore excurrentes, Interdicti vim paſſim eluderent.

Quid, ſi Eccleſia ſit interdicta?

94. Et ob eandem rationem, ſi Eccleſia Interdicto ſubjecta exiſtat, neque in Capellis ejus Divina celebrari, neque in Cæmeterio eidem Eccleſiæ contiguo ſepeliri poterit: ſecùs, ſi eidem Eccleſiæ contigua non ſint, prout ſubjungitur *c. Si civitas de Sent. Excomm. in 6.* Porrò *contigua* dicuntur ea, quorum extrema invicem ſe contingunt, ut ait Gloſſa ibidem: ſive, ut alii loquuntur, quando inter parietem Eccleſiæ ipſamque Capellam, vel Cæmeterium, nihil aliud interponitur.

Contigua, quid?

Interdictum perſonale.

95. *Interdictum perſonale* eſt, quòd immediatè & directè fertur in perſonam; per quod videlicet certa perſona arcetur à participatione quorundam Sacramentorum, Divinorum Officiorum, ac ſepulturæ Eccleſiaſticæ in quocunque loco. Unde hujuſmodi Interdictum ſequitur perſonam, quocunque ierit, ſicut umbra comitatur corpus, & lepra leproſum, *arg. c. Si ſententia. §. Cum verò. de Sent. excom. in 6.* Ubi additur, quod ſi populus alicujus terræ Interdicto notetur, ſingulares perſonæ interdici cenſeantur, ne alioquin ſententia effectu careat.

Et mixtũ, quid?

96. Tandem *Interdictum mixtum* dicitur illud, quo locus, ac perſonæ ſimul interdicuntur; ut ſi interdicatur Civitas, & omnes incolæ ejus. Unde Interdictum mixtum includit locale, & perſonale ſimul.

Interdicto Clero, vel Populo, qui cenſeatur interdicti?

97. Cæterum quoad Interdictum perſonale eſt notandum, quòd, ſi ſententia Interdicti proferatur in Clerum, non cenſeatur interdictus Populus; nec contra interdicto Populo cenſeatur Clerus interdictus, [illegible] cit. c. Si ſent. de Sent. excom. in [illegible] ipſorum interdicto alius licitè admittitur ad Divina: ſi quidem in materia pœnali, & odioſa, qualis eſt hæc, verba ſunt strictè interpretanda, juxta Reg. 15. Juris in 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.* Et Reg. 26. eod. *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* Addunt Doctores, quòd ſive Clerus, ſive Populus alicujus loci interdicatur, non comprehendantur Religioſi utriuſque ſexus, niſi exprimantur: nam etſi in materia favorabili nomine Cleri contineantur etiam Religioſi utriuſque ſexus, ſecùs tamen eſt in materia odioſa; idque per textus proximè allegatos, juncta *Clem. 1. de Supplenda neglig. Prælat.* ubi iſta ponuntur tanquam diverſa; & concordantiis.

Interdicti triplex effectus.

98. CONCL. III. Triplex eſt effectus Interdicti, videlicet privatio participationis quorundam Sacramentorum, prohibitio Divinorum Officiorum, & tandem privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Ita Doctores communiter; & patet non ſolùm ex definitione Interdicti ſuperiùs poſita, ſed etiam ex diverſis textibus Juris Canonici in progreſſu allegandis.

I. Privatio participationis quorundam Sacramentorum.

99. Quantùm attinet ad primum effectum Interdicti, notandum, quòd privatio participationis quorundam Sacramentorum ſit intelligenda de participatione talium Sacramentorum tam activa, quàm paſſiva; ita, ut illa nec licitè poſſint adminiſtrari, nec licitè recipi tempore interdicti, aut à perſona interdicta.

Et quorum.

100. Et dicitur notanter, *quorundam Sacramentorum*. Nam tempore Interdicti localis, ſive particulare illud ſit, ſive generale non prohibetur adminiſtratio, & receptio omnium Sacramentorum, ſed aliquorum duntaxat; videlicet Sacramenti Extremæ Unctionis, Ordinis, Euchariſtiæ extra articulum mortis, ac etiam Benedictio nuptialis: quamvis juxta ſatis probabilem ſententiam, Matrimonium ſine Benedictione nuptiali licitè poſſit contrahi.

101. Sciendum proinde, quòd Sacramentum Baptiſmi, & Confirmationis

Quid de Baptiſmo, confirmatione. nis licitè poſſit conferri, & recipi ab interdictis, ac etiam in loco interdicto, ut habetur *c. Reſponſo. de Sent. excom. & c. Quoniam. & c. Alma Mater eodem in 6.* Siquidem Baptiſmus eſt Sacramentum ſummè neceſſarium ad ſalutem; Confirmatio autem eſt quaſi complementum Baptiſmi, cum detur ad confirmandam, & fortiter profitendam Fidem Chriſtianam in Baptiſmo ſuſceptam. Et ob hoc *cit. c. Quoniam. eod. in 6.* habetur, quòd tempore interdicti Chriſma in die Cœnæ Domini confici queat: quia vetus Chriſma non debet eſſe uſui: & conceſſo principali cenſetur conceſſum acceſſorium, nempe confectio Chriſmatis pro adminiſtratione dictorum Sacramentorum requiſiti. *Et confectione Chriſmatis?*

102. Similiter Sacramentum Pœnitentiæ poteſt tempore Interdicti, non ſolùm morientibus, ſed etiam ſanis (dummodò non fuerint excommunicati, nec ſint in cauſa culpabili, ob quam latum eſt Interdictum) licitè adminiſtrari, *cit. c. Alma mater. de ſent. excom. in 6.* eò quòd & iſtud Sacramentum ſit valdè neceſſarium propter pronitatem, quam habent homines ad peccandum. Sacramentum verò Euchariſtiæ non niſi in mortis articulo (vel probabili periculo mortis) miniſtrari poteſt; *arg. c. Quod in te de Pœnit. & remiſſ.* *Item de Pœnitentia.* *Et Euchariſtia?*

103. Secundus effectus Interdicti, quod eſt prohibitio Divinorum Officiorum, hoc involvit, quòd tempore Interdicti intelligatur eſſe prohibita celebratio, & auditio Divinorum Officiorum. Porrò nomine *Divinorum Officiorum* comprehenditur non ſolù SS. Miſſæ Sacrificium, ſed & (f) omnis publica & ſolemnis oratio, quæ ab Eccleſia inſtituta eſt, quòd à Clericis ad Dei laudem exerceatur: cujuſmodi ſunt ſolemnes benedictiones, Aquæ benedictæ, Cinerum, Palmarum & Candelarum, quæ nomine, & authoritate Eccleſiæ à Sacerdotibus fiunt. Item Horæ Canonicæ, ſi publicè legantur: quòd ultimum idcircò additur, quia privatim tenentur Clerici, ad Horarum Canonicarum recitationem obligati, eas recitare, non obſtante Interdicto locali, vel perſonali. *II. Prohibitio Divinorum Officiorũ; & quorũ? (f) Conformiter dictis ſupra n. 20.*

104. Nihilominus hæc tam ampla Divinorum officiorum prohibitio poſtmodùm limitata fuit in *cit. c. Alma mater.* Ubi dicitur, quòd quando Civitas, vel locus alius interdicto ſubjacet, ſingulis diebus in Eccleſiis & Monaſteriis Miſſæ celebrentur, & alia dicantur Divina officia ſicut priùs, ſubmiſſa tamen voce, januis clauſis, excommunicatis & interdictis, (intellige, niſi habeant ſpeciale privilegium, nec dederint cauſam Interdicti) excluſis, & campanis non pulſatis. In feſtivitatibus verò Natalis Domini, Paſchæ, ac Pentecoſtes, & Aſſumptionis Virginis Glorioſæ campanæ pulſentur, & januis apertis alta voce Divina officia ſolemniter celebrentur, excommunicatis tamen protſus excluſis, ſed interdictis admiſſis. *Limitatur hoc.*

105. Tertius effectus interdicti, eſt privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Et hic effectus intelligendus eſt, ut in Loco ſacro interdicto nullus poſſit ſepeliri, niſi habeat privilegium: quale datur (ut alii privilegiati taceantur) omnibus Clericis, qui tempore interdicti generalis illud ſervaverunt, ad hoc, ut cum ſilentio poſſint ſepeliri in Loco ſacro, *text. clar. c. Quod in te. de Pœnit. & remiſſ.* *III. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.*

106. Nihilominùs tempore interdicti localis generalis (ſecùs in perſonali, vel ſi alicujus terræ populus interdicto notetur; nam etiam tunc ſingulares perſonæ cenſentur interdictæ; *c. Si ſententia. de Sent. excomm. in 6.*) poſſunt homines illius loci, qui perſonaliter interdicti non ſunt, extra illum locum efferri, & in alio loco non interdicto ſepeliri, imò & ibidem intereſſe Divinis, *cit. c. Si ſententia.* *Declaratur hic effectus.*

107. Inſuper ſi quis ſepultus fuerit extra Locum ſacrum tempore interdicti, ceſſante Interdicto in Locum ſacrum eſt transferendus, ſi id commodè fieri poteſt; ut Gloſſam *in c. A nobis. 28. de Sent. excom. v. poſt Forma*, notat Navarrus *cap. 27. Man.* *Caſus practici circa hoc.*

nu-

nu. 176. Quòd ſi verò contingat, contra prohibitionem Juris aliquem interdictum ſepeliri in Loco ſacro, non erit is extrahendus: quia hoc non habetur Jure ſtatutum. Gloſſa *cit.* & Engel. *loc. cit. nu.* 96. Nec obſtat, quòd ſecùs ſit dicendum de excommunicatis, quippe qui in Loco ſacro ſepulti, debent exhumari, *c. Sacris. de Sepult.* Nam hæc pœna non eſt extendenda ad alium caſum Jure non expreſſum: ſimulque Excommunicatio privat communione Fidelium; non verò Interdictum.

Ceſſatio à Divinis quid? 108. Quæres, quid ſit Ceſſatio à Divinis? Reſp. cum communi. *Ceſſatio à Divinis* (quæ & *Suſpenſio Organorum*, id eſt laudis Divinę dicitur) eſt Eccleſiaſtica prohibitio, ob quam Clerici ceſſare debent in certo loco à Divinorum Officiorum celebratione, & Sacramentorum adminiſtratione, niſi quatenus eam neceſſitas poſtulat.

Quando poſſit indici? 109. Porrò Ceſſatio à Divinis non debet indici, niſi ob gravem injuriam Deo & Eccleſiæ illatam, ut injurantes reſipiſcant, & quod deliquerunt emendent: ſuntque in ejus indictione plura obſervanda, quæ in Jure Canonico, *c. Si Canonici, & c. Quamvis. de Offic. Ordinarii in* 6. fusè præſcribuntur.

Differt ab Interdicto variè. 110. Differt autem multipliciter Ceſſatio à Divinis ab Interdicto. Nam I. Ceſſatio à Divinis non eſt Cenſura, ſicut Interdictum. II. Violans Ceſſationem à Divinis, licèt graviter peccet, non fit irregularis: benè tamen violans Interdictum. III. Ceſſatio à Divinis nunquam afficit perſonas, ſed locum tantùm; unde extra illum liberè poſſunt Divina audiri à quolibet, vel celebrari: Interdictum verò quandoque eſt perſonale, & afficit perſonas. IV. Sepultura in Loco ſacro tempore Ceſſationis à Divinis, juxta probabiliorem ſententiam, omnibus eſt conceſſa, dummodò fiat ſine Officio funebri; ſecùs eſt in Interdicto. Omittuntur aliæ differentiæ.

DISTINCTIO III.

De Irregularitate.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Irregularitas? ubi varia ipſam attinentia.

Irregularitas unde ſic dicatur? 1. Quia Irregularitas inter alias cauſas contrahitur ob violationem Cenſuræ Eccleſiaſticæ, meritò de ipſa tractatur poſt Cenſuras jam explicatas. Cæterum *Irregularitatis* nomen derivatur à ly *irregulare*, quod ſignificat aliquid inter regulam non contentum; ſive, non ſecundùm regulam exiſtens. Verùm in propoſito irregularitas magis ſtrictè ſumitur, ac prout ipſa eſt una ex ſeptem Pœnis Canonicis, arcens hominem à ſuſceptione Ordinum: & dicitur Pœna Canonica, ſaltem largè ſumendo nomen pœnæ. (a).

Irregularitas, quid? Declaratur ampliùs. 2. CONCL. I. *Irregularitas* eſt impedimentum Canonicum impediens ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, eorùmque adminiſtrationem. Ita in re communis. Ratio eſt: quia præcipuus Irregularitatis effectus eſt, impedire Ordinum ſuſceptionem, aut ſuſceptorum uſum. Ubi tamen eſt ſciendum, quòd ly *Ordo* in data definitione largè ſumatur, prout etiam primam Tonſuram includit: ſiquidem irregularis prohibetur primam quoque Tonſuram ſuſcipere. Advertendum ulteriùs, quamvis

(a) Ut dictum Diſt. I. n. 45.

vis irregularitas impediat ſuſceptionem Ordinum , ac ſuſceptorum uſum, non tamen ita impedire, ut ſi Ordo à viro baptizato in irregularitate conſtituto ſuſcipiatur, ſit nullus ac irritus: adhuc enim Ordo validè ſuſcipitur , quamvis illicitè. Similiter , ſi Sacerdos irregularis præſumat celebrare Miſsam, validè celebrabit, etſi illicitè.

Dividitur in Irregularitatem ex delicto,& ex defectu.

3. CONCL. II. Irregularitas ut ſic dividitur in irregularitatem ex delicto, & in irregularitatem ex defectu. Ita communis . Ratio eſt:quia irregularitas non aliter dividitur , niſi propter cauſam, ob quam fertur, unde quia irregularitas quandoque contrahitur ob aliquod delictum , quandoque verò ſine prævio delicto ex mero defectu naturali, aut inculpabili ; rectè ea dividitur in irregularitatem ex delicto , & in irregularitatem ex defectu ortam .

Et quomodo hæ differant?

4. Porrò inter has duas irregularitates eſt hoc notabile diſcrimen , quòd irregularitas orta ex defectu , ſæpiùs tollatur ſublato defectu ; irregularitas verò orta ex delicto ſemper maneat, donec legitimè in ea diſpenſetur.

Irregularitas non eſt Cenſura? Cur?

5. CONCL. III. Irregularitas non eſt Cenſura Eccleſiaſtica , imò in pluribus differt ab ea. Ita Doctores unanimiter , & patet inductione. In primis enim irregularitas propriè non eſt pœna, ſed potiùs inhabilitas quædam ad Ordines ſuſcipiendos , vel exercendos:etenim pœna propriè dicta ſupponit culpam , ſed irregularitas quandoque contrahitur ex mero defectu naturali; abſque ulla culpa. Et quamvis detur irregularitas orta ex delicto, ſeu quæ in pœnam delicti imponitur, ea tamen primariò non imponitur per modum pœnæ medicinalis , ſed impedimenti Canonici : è contrà Cenſuræ Eccleſiaſticæ imponuntur ut pœnę medicinales.

Violans Irregularitatem non fit denuò irregularis? ſecùs in Cenſuris.

6. Deinde violans Cenſuram Eccleſiaſticam adminiſtrando Sacramenta, vel celebrando, incurrit irregularitatem : at verò irregularis celebrans , vel adminiſtrans Sacramenta ante obtentam diſpenſationem , etſi peccet mortiferè , non tamen incurrit novam irregularitatem ; prout notat Navarrus *cap. 27. Manualis,n. 194.* cum aliis ſatis communiter. Ratio eſt : quia prius Jure exprimitur, non autem poſterius : atqui irregularitas nunquam incurritur , niſi id Jure exprimatur; ut mox dicetur; ergo. Hinc ſit

Irregularitas non incurritur niſi Jure exprimatur.

7. CONCL. IV. irregularitas non incurritur , niſi ea in Jure ſit ſpecialiter expreſſa. Ita Scotus 4. *diſt.7. q. 5.*& clarè deſumitur ex *c.Is qui, de Sent. excomm. in 6.* ubi dicitur: *Licèt in hoc temerariè agat , irregularitatis tamen(cùm id non ſit expreſſum in jure(laqueum non incurrit.* Quinimò ex hoc textu rectè infertur, quòd defectus ille,ob quem irregularitas incurritur,debeat eſſe ſpecificè nominatus in Jure,neque ab uno ad alium caſum ob ſimilem vel majorem rationem , extenſio fieri poſſit : ſiquidem odioſa, & pœnalia ſunt reſtringenda potiùs,non extendenda . Hinc Fagnanus *c. Si quis Presbyter. n.5.de Cler. excom.* inquit *Qui dicit aliquem irregularem,debet dare caſum juris.*

Ea non ab homine ſed ſolo Jure imponi poteſt , & quo?

8. CONCL. V. irregularitates nō ab homine per ſententiam (id eſt , non per ſententiam Judicis) ſed ſolo Jure , & quidem Jure duntaxat univerſali Pontificio , non autem Epiſcopali, imponi poſſunt.Ita Layman *lib. 2. tract. 5. part. 5. cap.1. num. 5.* & alii . Ratio eſt : quia irregularitas principaliter imponitur per modum Canonici impedimenti , ob decentiam ac reverentiam ſacro Altaris miniſterio debitam : atqui convenit, ut talia ſint perpetua , totique Eccleſiæ communia,ſicuti & Altaris miniſterium ejuſque reverentia eſt communis Eccleſiæ univerſali; ergo. Accedit,quòd nullibi in Jure conceſſum eſt Epiſcopis, novas irregularitates conſtituere, quamvis ſubditos tranſgreſſores,contumaces poſſint punire pœna Excommunicationis, Suſpenſionis,ac interdicti .

9. Cæterùm non obſtante , quòd omnis

An omnes ſolo Jure Eccleſiaſtico conſtituta ſint?

omnis irregularitas Jure duntaxat humano Eccleſiaſtico conſtituta ſit; negari tamen non poteſt, multas irregularitates Jure Eccleſiaſtico conſtitutas, ex Lege veteri & naturali originem traxiſſe. Siquidem pleræque, ſive ob naturalem indecentiam, ſive ad exemplum veteris Legis Divinæ, atque occaſione illius, ſunt ſtatutæ: prout patet in irregularitate ex homicidio, ſeu defectu perfectæ lenitatis proveniente, quam Eccleſia conſtituit, eò quòd David Rex fuerit impeditus ab ædificatione Templi, ob multum ſanguinem effuſum, 2. *Reg. cap.* 7.

QUÆSTIO II.

De Irregularitatibus ex delicto provenientibus.

Irregularitas ex delicto, Baptiſmo oritur ex reiterato, Secùs fit in Confirmatione.

10. CONCL. I. Irregularitas ex delicto oritur in primis ob Baptiſmum ſeriò & ſcienter iteratum, tam ex parte rebaptizantis, quàm rebaptizati. Ita Doctor noſter *in* 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 8. atque deſumitur ex *cap. Ex literarum. de Apoſtatis & c. Qui in qualibet* 1. *q.* 7. & alibi. Secùs eſt dicendum de Sacramento Confirmationis: nam, ut notat Doctor Subtilis *in* 4. *diſt.* 7. *qu.* 5. cum communiori, ejuſmodi irregularitatem non incurrunt ſcienter reiterantes, vel iterato ſuſcipientes Sacramentum Confirmationis: quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus à Jure expreſſis. *c. Is qui, de Sent. excomm. in* 6. eſt que proximè dictum *n.* 7. Atqui nullibi Jure reperitur expreſſa irregularitas contra reiterantes Sacramentum Confirmationis, ergo.

Aut ſi Baptiſmus ſub conditione reiteretur.

11. Adde ulteriùs cum Layman *c.* 2. *de Irregularitate, num.* 1. non contrahi irregularitatem, ſi rebaptizatio fiat ſub conditione: quamvis temerè, & non præmiſſa debita inquiſitione, utrùm Baptiſmus anteà fuerit collatus id fiat. Ratio eſt; quia leges pœnales intelligi debent cum effectu: qui autem baptizatum ſub conditione baptizat, *Si baptizatus non es, ego te baptizo &c.* is revera non baptizat; quia appoſita conditio de præterito, aut præſenti, ſi non ſubſit, ſemper annullat, & impedit actum; ergo. Et ob eandem cauſam, qui metu v. g. adactus, animo ſimulato exteriùs rebaptizat; non fit irregularis, cùm non habeat animum baptizandi.

Oritur quoque ex violatione Cenſuræ.

12. CONCL. II. Oritur inſuper irregularitas ex violatione Cenſuræ Eccleſiaſticæ: ſi nimirum ea innodatus, actum aliquem ordinis ſolemniter exerceat. Ita habetur in Jure Canonico; toto tit. *De Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante*, & alibi. Hinc Clericus fit irregularis, ſi exerceat actum proprium ordinis conſtitutus in Excommunicatione majori, vel ſuſpenſus ab ordine, vel ligatus interdicto perſonali, aut in loco interdicto.

Dummodò miniſterium ſit proprium Ordinis.

13. Requiritur autem ad incurrendam hanc irregularitatem, ut miniſterium, quod Clericus in Cenſura exercet, ſit proprium ordinis ſeu tale, ut ab alio, qui talem ordinem non habet, exerceri non poſſit. Unde Clerici in minoribus vix poſſunt ex hac cauſa irregularitatem contrahere: ſiquidem conſuetudo fermè obtinuit, ut eorum miniſteria à Laicis etiam ſolemniter obeantur. Layman *loc. cit. c.* 3. *num.* 4. Navarrus *c.* 27. *Manual. num.* 242. & 244. hoc ipſum docens de eo, qui cantat Epiſtolam ſub Miſſa, ſed ſine Manipulo.

Qui peragantur ea, quæ ſunt juriſdictionis?

14. Inſuper Clerici excommunicati, vel ſuſpenſi, non fiunt irregulares, ſi ea duntaxat peragant, quamvis illicitè, quæ ſunt officia ſolius juriſdictionis, non autem ordinis. Ut ſi Epiſcopus tali Cenſura ligatus excommunicet, vel ab excommunicatione abſolvat, omiſſa tamen ſolemnitate precum & Stolæ. Item ſi Parochus aſſiſtat Matrimonio, ſed non benedicat Nuptias; & ita loquendo de aliis actibus, qui ſunt ſolius juriſdictionis, non verò ordinis: tales enim non violant Cenſuram Eccle-

cleſiaſticum exercendo in ea actum Ordinis ſibi prohibiti, cum talem reverè non exerceant. (b)

(b) Adde d.Diſt.2. n.87.

Irregularitas oritur ob indebitam ſuſceptionem Ordinum, idque variè.

15. CONCL. III. Ob indebitam ſuſceptionem Sacramenti Ordinis variis de cauſis incurritur irregularitas. Ita omnes Doctores, & probatur inductione. Sic quippe fit irregularis, qui ſciens, aut ſcire debens, ſe excommunicatum eſſe excommunicatione majori, aut interdictum, vel ſuſpenſum à ſuſceptione Ordinum, ordinatur; prout ex variis textibus Juris probat Navarrus *c. 27. Manual nu.* 241.

Excommunicatio minor non ſufficit ad Irregularitatem inducendam, &c.

16. Et dicitur notanter, *Excommunicatione majori*. Quia excommunicatio minor, quamvis ſufficit ad peccandum, non tamen ſufficit ad Irregularitatem inducendam; *c. Si celebrat. de Clerico excomm. miniſtrante*. Deinde, qui ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, interdicto, ſimoniaco, ſchiſmatico, hæretico, aut depoſito, vel degradato ordinatur, fit irregularis; quamvis characterem Ordinis ſuſcipiat, *arg. c. Quòd quidam & c. ſtatuimus decretum* 1.q.1. ac notat cit. Navarrus. Accedit *c. Ordinationes*. 9.q.1. *& cap.* 1. *ac* 2. *de ſchiſmaticis*, ubi irritæ cenſentur hujuſmodi ordinationes (non quidem quantùm ad valorem Sacramenti, ſed quantùm ad executionem Ordinis) niſi legitimè cum aliquo fuerit diſpenſatum. Siquidem diſpenſatio propriè habet locum reſpectu irregularitatis, non autem reſpectu Suſpenſionis, utpote quæ ſolet tolli per abſolutionem; non per diſpenſationem: ac proinde hic non intervenit mera Suſpenſio uti quidam aſſerere videntur, ſed etiam irregularitas.

Quid de ordinato per ſaltū, vel ante legitimam ætatem, &c.

17. Porrò qui Ordine Sacro ordinatur ante legitimam ætatem, vel extra tempora legitima, aut abſque Litteris Dimiſſorialibus, item, qui per ſaltum ordinatur, accipiendo videlicet majorem Ordinem ante minorem, non eſt quidem irregularis (nullibi enim ejuſmodi irregularitas reperitur in Jure expreſſa) benè tamen ipſo jure ſuſpenſus, ſi autem, antequam abſolvatur à Suſpenſione, ejuſmodi Ordinem exerceat, fit irregularis. Navarrus *loc. cit. nu.* 241. *&* 242. id ex variis textibus Juris probans. Pirhing. *tit. de Clerico per ſaltum promoto, n.* 2. & alii.

Hæretici, Schiſmatici, eorumque fautores, &c. ſunt irregulares.

18. CONCL. IV. Etiam Hæretici, Apoſtatæ à Fide, Schiſmatici, eorumque fautores ac receptatores (id eſt, illi, qui favent Hæreticis, vel Schiſmaticis formaliter ſumptis, ſeu quà tales ſunt) irregulares exiſtunt. Ita habetur *c. Quicunque de Hæreticis in 6. & c. Salubberrimum* 1.q.7. cum cōcordantiis: quamvis ad hanc irregularitatem incurrendam requiratur hæreſis externa, ſive ſigno quodam exteriori ſufficienter manifeſtata.

Crimina inducentia Infamiam Iuris, inducunt Irregularitatem.

19. CONCL. V. Crimina inducentia infamiam juris etiam inducunt irregularitatem. Ita habetur *c. Infames* 6.q.1. ubi, cum dictum fuiſſet, fures, ſacrilegos, inceſtuoſos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, adulteros, & alios ibidem enumeratos, de jure infames eſſe. Subdit textus: *Hi omnes, inquam, nec ad ſacros gradus debent admitti.* Et meritò, quia puros & immaculatos, non autem ſceleratos atque infames, convenit in ſortem Domini, & ſacrum ejus miniſterium cooptari.

Quid, ſi crimina illa ſint occulta.

20. Circa hoc tamen notandum, quòd Clerici criminoſi, atque delictorum de jure Infamiam inducentium ſibi conſcii, ante actam veram pœnitentiam non debeant Ordines ſuſcipere, aut in jam ſuſceptis miniſtrare, v.g. celebrando Miſſam non præmiſſa Confeſſione Sacramentali, eò quòd perdiderint teſtimonium bonæ conſcientiæ; ſicque non abſque novo peccato mortali id facerent. Nihilominus, ſi ejuſmodi crimina (excepto homicidio) ſint etiamnum occulta, tales poſt actam veram pœnitentiam prohiberi non debent, quò minus, ſi velint, in ſuſceptis Ordinibus miniſtrent, aut ad ſuperiores Ordines aſcendant; prout habetur *c. Ex tenore & c. ult. de Temporibus Ordinationum*, & tradit Pirhing. *ibidem n.* 15. *& ſeqq.* ac Navarrus *cap.* 27. *Man. n.* 248. &

248. & alii. Et hinc inferes generaliter, quòd ob crimina occulta non incurratur irregularitas ratione Infamiæ; quidquid nonnulli in contrarium dixerint; malè (ut loquitur Navarrus) injicientes magnos ſcrupulos Eccleſiaſticis, qui ejuſmodi crimina in occulto commiſerunt.

Solvitur inſtantia. 21. Nec obſtat, quòd certis criminibus, utputa perjurio, inceſtui, adulterio, &c. infamia ipſo jure annexa ſit. Reſp. enim, id procedere de talibus criminibus, quando publica ſunt: ſecùs, quamdiu illa ſunt occulta. Nam, quia infamia conſiſtit in diminutione bonæ famæ, ſicut, hæc ſine publica rerum notitia comparari nequit, ita nec infamia incurri ob crimen merè occultum.

Quid, ſi poſteà crimen illud fiat Publicum? 22. Quòd ſi verò poſteà crimen publicum fiat, utputà per propriam Confeſſionem, vel alias legitimas probationes in Judicio factas, ſtatim abſque alia Judicis ſententia oritur infamia, utpotè ipſis jam jure ſtatuta pro tali crimine; & ſic exinde incurritur irregularitas. Unde Layman. *cap. 4. de Irregularitate num. 4.* ait, quòd commiſſo ejuſmodi crimine etiam num occulto, contrahatur infamia fundamentaliter, atque in radice: accedente autem ejus publicatione efficiatur infamia formaliter, inducens irregularitatem ipſo facto; donec abolita infamia legitimè cum aliquo fuerit diſpenſatum.

Ex homicidio occulto Irregularitas, & cur? 23. Additur notanter num. 20. *excepto homicidio.* Iſtud enim, quantumvis ſit occultum, inducit irregularitatem, ut habetur *cit. cap. ult. de Tẽpor. ordinat.* juncto Concilio Trid. *Seſſ. 24. de Regularib. cap. 6.* cum concordantiis. Quamvis hoc non ratione contractæ Infamiæ (hanc enim non patitur crimen occultum, modo declarato) ſed ex ſpeciali Juris conſtitutione accidere videatur. Qua ratione pariter in occulto violans Cenſuram Eccleſiaſticam, aut ſcienter Baptiſmum iterans, irregularitatem contrahit: Nam talibus delictis ſecundùm ſe, ac præciſa Infamia, Jus ipſum ſtatuit irregularitatem.

QUÆSTIO III.

De Irregularitatibus ex defectu.

Irregularitas ex defectu variè contingit. 24. Cum irregularitas duplex ſit, una ex delicto, altera ex defectu; explicata priori, è multiplici titulo proveniente, pergendum ad irregularitatem ex defectu; quæ etiam multipliciter conſurgit. Nam ipſa provenit. I. Ex defectu animi. II. Ex defectu corporis. III. Ex defectu Natalium. IV. Ex defectu ætatis, & libertatis. V. Ex defectu Sacramenti, ſive ex Bigamia. Et tandem VI. Ex defectu lenitatis; id eſt, ex aliquo homicidio, etiam licitè patrato, de quo *Quæſt. ſeq.* Nunc priores irregularitates ex defectu provenientes proſequendo, ſit

Ex defectu animi ſunt irregulares Amentes. 25. CONCL. I. Ex defectu animi cenſentur vel maximè irregulares, qui penitùs carent uſu rationis, quales ſunt amentes. Et hi non ſolùm Jure humano ſunt irregulares, ſed etiam Jure Divino, ac naturali ſunt inepti ad ſuſcipiendos Ordines, quamvis recipiant Characteres, ſi ordinentur. Idem fit in infantibus.

Omnino inſcii. 26. Inſuper defectus omnimodæ ſcientiæ facit hominem irregularem. Siquidem naturale lumen dictat, non eſſe admittendos ad aliquod munus eos, qui neſciunt illud munus exercere. Interim hæc irregularitas de ſe, & abſque alia diſpenſatione, tollitur ſublata cauſa ſeu ignorantia per acquiſitam debitam ſcientiam.

Neophyti, & qui ſunt tales? 27. Rurſum Neophyti ſunt irregulares, *arg. can. 1. diſt.* 48. Idque *ne in ſuperbiam elati, incidant in laqueum diaboli*, ut monet Apoſtolus 1. *Timoth.* 3. Dicitur autem *Neophytus*, qui ex lege Judaica, Machometica, vel Ethnica nuper converſus ad Fidem Chriſtianam, ſuſcipit Baptiſmum in ætate adulta.

Ex defectu corporis qui cenſeantur irregulares? 28. CONCL. II. Corpore vitiati, qui videlicet non poſſunt abſolutè obire Ordinis miniſteria, vel non ſine aliorum horrore, ſunt irregulares. Ita deſumitur ex *c. Illiteratus diſt.*

diſt. 36. & *c. Presbyterum. de Clerico ægrotante*, cum concordantiis. Unde Irregularis eſt, cui brachiū vel manus deeſt, aut reddita eſt manca. Item, qui caret digitis dexteræ manus, quibus formatur ſignum Crucis: aut ſi deficiat pollex.

Quid de carente oculo, aut viſu ejus.

29. Inſuper cenſetur irregularis cui oculus erutus eſt: ut dicitur *c. Si Evangelica. diſt.* 55. ibi: *Nam illi, cui erutus eſt oculus, non poſſunt ſecundū Canones, Sacerdotii jura concedi*; ſiquidē hujuſmodi carentia organi oculi, notabilem parit deformitatem. Secùs eſt dicendum de eo, qui caret ſolo lumine, aut viſu dextri oculi, modò habeat utrumque oculum integrum, vel qui habet viſum ac intuitum brevem, aut non videt ſine perſpicilis; quia hujuſmodi vitium non inducit notabilem deformitatem.

Præſertim oculi ſiniſtri?

30. Utrum autem, qui caret viſu oculi ſiniſtri, quem Stylus Romanus *oculum Canonis* appellat, eò quòd neceſſe videre eo, ut quis Canonē Miſſæ nō indecora & nimia faciei cōverſione legere poſſit, ſit irregularis, variant Doctores. Nam talis à quibuſdam abſolutè cenſetur irregularis; alii tamen id limitandum æſtimant, ſi abſque notabili deformitate ſeu indecentia Canonem legere nequeat, aut defectus ille cum alia gravi fœditate faciei, ſeu oculorum, ſit conjunctus: prout notat Navarrus *c. 27. manual. num.* 199. & Barboſa *part. 2. de Offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 42. *n.* 31. cum pluribus aliis, quos citat. In dubio autem ſtandum erit judicio Ordinarii.

Quid de leproſo, paralytico phrenetico &c.

31. Inſuper ex hoc capite irregularis eſt leproſus, paralyticus, phreneticus, arreptitius, morbo caduco laborans. Veruntamen ſi tales integrè convaluiſſe videantur, ac jam ante ordinati erant, poſſunt admitti ad celebrationem. Sacerdos quoque, ſi morbo caduco laborans rarò cadat, & etiam ſputa ore non evomat, privatim celebrare poteſt adjuncto ei ſocio Sacerdote, qui Miſſam proſequi poſſit, ſi alter deficiat. Layman. *cap. 7. de Irregularitate. numer. ſecundo, & ſeqq.* citans alios.

Habentes ſex digitos, gibboſo, & claudo.

32. Porrò irregularis non eſt, qui ſex digitos in manu habet: neque qui uno digito ex minoribus caret: neque gibboſus, niſi gibboſitas conjuncta ſit cum nimia deformitate, aut debilitate. Nec etiam claudus cenſetur irregularis; niſi ſit magna greſſus deformitas, ita quod baculo vel pede ligneo niti debeat; quod indecorum foret in Altaris miniſterio. In dubio autem, an corporis defectus ſit notabilis, ut Irregularitatem inducat, nec ne, ad ordinarium Prælatum pertinet judicium. Barboſa *c. allegat.* 42. Layman *l.c. n.6.* & alii.

Ex defectu natalium, qui ſint Irregulares.

33. CONCL. III. Ex defectu Natalium cenſentur irregulares qui ſunt illegitimè nati; ſive deinde illi ſint nati à parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel ſaltem nativitatis, poterat conſiſtere Matrimonium: ſive ſint ſpurii, id eſt, nati à parentibus, inter quos tempore conceptionis, ac etiam nativitatis, non potuit conſiſtere Matrimonium. Ita habetur *cap. 1. & 2. de Filiis Presbyterorum*, & alibi. Ratio eſt: quia talis Irregularitas Jure Canonico eſt introducta, partim in deteſtationem ſceleris paterni, partim ob turpitudinis notam, quam filius ex tali nativitate, juxta communem hominum æſtimationē, contrahere cenſetur, partim quia timetur, ne filius paternæ incontinentiæ imitator exiſtat.

Illegitimè natus legitimatur per ſubſequens Matrimonium parentum

34. Ubi tamen notādum, quòd illegitimè natus, per ſubſequens Matrimonium inter parentes contractum legitimetur, ſi dum ſuſcipiebatur inter parentes nullum ſuberat impedimentum dirimens, *c. Conqueſtus & c. Tanta. Qui filii ſint legit. & § fin. inſt. de Nuptiis.* Etenim fictione Juris, ſeu ex benignitate Legum, Matrimonium ſubſequens quaſi retrotrahitur ad tempus conceptionis, vel nativitatis, in ordine ad hunc effectū legitimationis: qui etiam locum habet in ſucceſſionibus hæreditariis, & officiis tam ſæcularibus quàm Eccleſiaſticis nec non & in Ordinibus, atque Digni-

gnitatibus : quia Matrimonium omnia præcedentia purgat, probat Gloſſa *c. Tanta verſ. Legitimi*.

Quid ſi illegitimi Religionē intrent?

35. Notandum ulteriùs, quòd illegitimi, ſi Religionem ingrediantur, poſſint poſt emiſſam profeſſionem ad Ordines promoveri, *cap. 1. de Filiis Presbyterorum.* non tamen poſſunt tales ad Prælaturas Ordinis eligi, ut ibidem dicitur, niſi cum ipſis fuerit diſpenſatum.

Ex defectu ætatis, &

36. CONCL. IV. Defectus legitimæ ætatis, requiſitæ ad Ordines, inducit Irregularitatem, quamdiu durat defectus. Ita deſumitur *ex cap. ult. de Temporibus Ordinationum*, cum concordantiis, Dicitur notanter, *quàmdiu durat defectus*: ſiquidem Irregularitas ex defectu ætatis proveniens ceſſat adveniente termino legitimæ ætatis, abſque ulla alia diſpenſatione.

Ex defectu libertatis oritur irregularitas, & in quibus,

37. CONCL. V. Ex defectu libertatis inducitur Irregularitas in pluribus. Primò quidem in Mancipiis propriè dictis, *c. De ſervorum, & c. conſuluit. de Servis non ordinandis.* Nec nō & in Servis adſcriptitiis, atque originariis, qui certæ glebæ ſeu prædio colendo ſunt perpetuò obligati; atque ideò ſine conſenſu dominorum ordinari non poſſunt, *can. Generalis. & can. Admittuntur. diſt.* 54. Inſuper & in Conjugatis; nam conjugati non admittuntur ad Ordines, ſine licentia uxoris Votum continentiæ emittentis, *c. Vxoratus de Converſ. conjugat.* His accedunt obligati ad ratiocinia (hoc eſt, Procuratores, Actores, Executores, ſeu Curatores pupillorum, & hujuſmodi) nam hi ordinari non poſſunt, niſi depoſito onere, atque reddita ratione: *Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Eccleſia infamabitur*, ut dicitur *c. un. de Obligatis ad ratiocinia.*

Ex defectu Sacramenti etiam ea oritur.

38. CONCL. VI. Ex defectu Sacramenti, ſive ex Bigamia, oritur Irregularitas. Ita habetur in Jure Canonico, *Tit. de Bigamis nō ordinandis.* Et quidem hujuſmodi Irregularitas, Bigamię annexa, procedit ex traditione Apoſtolica, ut colligitur ex illo 1. Corinth. 2. *Oportet Epiſcopum unius uxoris eſſe virum.* Et infra *Diaconi ſint unius uxoris viri*. Intellige, non quòd debeant eſſe uxorati, ſed quòd non debeant habuiſſe plures uxores.

Et cur?

39. Porrò hęc Irregularitas dicitur oriri *ex defectu Sacramenti.* Siquidem Matrimonium conſummatum, ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, per carnis aſſumptionem, juxta illud Apoſtoli ad Epheſ. c. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico, in Chriſto & Eccleſia.* Hæc autem ſignificatio deficit in Matrimonio, cum ſecunda uxore, vel cum vidua, aut corrupta contracto; cùm non ſit conjunctio unius cum una, eaque virgine, ſicuti Filius Dei copulavit ſibi Eccleſiam unā, & ab alio non aſſūptā.

Bigamia triplex, nimirum,

40. Triplex communiter à Doctoribus aſſignatur Bigamia, ſcilicet vera, interpretativa, & ſimilitudinaria, & harum quælibet inducit Irregularitatem, ut conſtat ex toto *tit. de Big. nō ordin.* Porrò *Bigamia vera* eſt, quādo quis validè contraxit Matrimonium cum duabus, illudque conſumavit. Et additur, *illudque cōſumavit*

Vera;

nam ex ſolo Matrimonio rato cum ſecunda inito non conſurgit Bigamia niſi illud ſit etiam conſumatum, *c. ult. diſt.* 34. *& c. Debitum. de Bigamis non ordinand.*

Interpretativa, &

41. *Bigamia interpretativa* eſt, quę contrahitur ab eo, qui quadam Juris interpretatione cenſetur habuiſſe duas uxores, etſi verè illas non habuerit: ut ſi quis duxerit viduam, quę prius Matrimonium conſummaverat, vel ſi quis ducat ab alio corruptam; vel ſi cognoſcat propriam uxorem poſt adulterium ab ipſa commiſſum, aut hujuſmodi. De quibus extant diverſi textus Juris Canonici, ut *c. Maritum. diſt.* 33. *& c. Si cujus & c. Si laici diſt.* 34 & alibi.

Similitudinaria, quid?

42. Tandem *Bigamia ſimilitudinaria* eſt, quæ contrahitur ex attentatione, & conſummatione Matrimonii, quamvis invalidi, poſt Votum ſolemne Caſtitatis emiſſum in Religione approbata, vel poſt receptionem Sacrorum Ordinum. Tales enim aliquo

quo

quo modo ſimiles ſunt contrahentibus duplex Matrimonium; quatenus poſt connubium ſpirituale cum Chriſto initum; ab eo recedentes, attentant Matrimonium carnale contrahere, & conſummare: ſicque incurrunt Bigamiam ſimilitudinariam *arg. cap. Quotquot & cap. Monacho.* 27. *nu.* 1.

Non ſit irregularis, qui cũ pluribus fornicatur.

43. Advertendum tamen, nullam in Jure impoſitam eſſe Irregularitatem viris, qui extra Matrimonium conſtituti cum pluribus fornicantur, aut plures habent concubinas. Imò Presbyterum, qui plures habuit concubinas; ex eo non eſſe bigamum, neque irregularem; expreſsè deciſum habetur *cap. Quia circa. de Bigamis non ordinand.* Siquidem hic non intervenit defectus Sacramenti, cùm nullum præceſſerit Matrimonium, ſignificans conjunctionem Chriſti cum Eccleſia.

QUÆSTIO IV.

De Irregularitate ex homicidio, vel mutilatione.

Irregularitas ex homicidio dupliciter contingit.

44. QUia Irregularitas ex homicidio quandoque provenit ex delicto, quandoque verò ex defectu, hinc expediens videbatur, ſpecialem de ipſa inſtituere Quæſtionem. Et quidem, ſi contingit homicidium, aut mutilatio injuſtè, tunc oritur Irregularitas ex delicto. Quando autem contrahitur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione juſta, qualis fit à Judice Reum ob delicta condemnante, aliiſque Juſtitiæ Miniſtris in cauſa ſanguinis miniſtrantibus, vel militibus, in bello juſto occidentibus, tunc ea dicitur *Irregularitas ex defectu perfectæ lenitatis.*

Cauſa eã ſtatuẽdi.

45. Porrò cauſa, cur SS. Canones hanc irregularitatem ſtatuerint, eſt hæc: quia indecens videtur, ut qui alienum ſanguinem fuderit, Chriſti mitiſſimi, proprium Sanguinem pro nobis effundentis, perſonam in Altari repræſentet, ac ejus nomine Hoſtiam immaculatam, & incruentam Deo Patri offerat. Undè & in veteri Lege Deus noluit ſibi ædificari Templum à Rege Davide, eò quod multum ſanguinem fudiſſet, non obſtante, quòd id factum fuerit in bello juſto, ſimulque David cæteroquin extiterit ſanctiſſimus, ac Vir ſecundùm cor Dei. His prænotatis, & agendo priùs de homicidio injuſto, ſit

Injuſtè mutilans, vel occidens, ſit irregularis.

46. CONCL. I. Clericus, aut quicunque alius homo baptizatus, injuſtè mutilans, vel occidens hominem, ſecuto effectu, eſt irregularis. Ita habetur expreſſum in Jure Canonico, *toto Tit. de homicidio.* cum concordantiis; eſtque communis.

Dummodò ſit baptizatus?

47. Dicitur notanter, *Homo baptizatus.* Quia ad incurrendam Irregularitatem requiritur inter alia, ut occidens vel mutilans, ſit baptizatus: nam Jura loquuntur tantùm de mutilantibus, & occidentibus poſt ſuſceptum Baptiſmum, *cap. Si quis Viduam diſtinct.* 50. *& cap. Si quis poſt baptiſmum diſt.* 51. Accedit ratio: quia Infideles, ſeu necdum baptizati, Conſtitutionibus Canonicis non arctantur *c. Gaudemus de Divortiis.*

Ac ſec. uto effectu.

48. Additur autem, *ſecuto effectu.* Quia ad incurrendam irregularitatem non ſufficit ſola intentio mutilandi, vel occidendi, ſed requiritur actualis occiſio, vel mutilatio hominis, ſive deindè illa ſit occiſio ſeu motilatio hominis infidelis, ſive fidelis excommunicati, banniti, aut alterius hominis: nam Jura hinc loquuntur generaliter, illinc verò ſunt accipienda cum effectu. Cæterùm dicta procedunt, ſive ejuſmodi occiſio aut mutilatio fuerit publica, ſive occulta, *c. ultim. de Temporibus ordinat.* & alibi. Hinc etiam fit irregularis; qui procurat abortum fœtus animati anima rationali (ſecùs, ſi animatus non ſit) *cap. Sicut de Homicidio* (c)

49. Quæres, quid in propoſito intelligatur per Mutilationem? Reſp. Per mutilationem intelligitur com-

(a) Vide Tr. 9. diſtin. 2. n. 33. & ſeqq.

Mutilatio, quid? communiter alicujus membri abciſſio. Undè non ſufficit ad Irregularitatem, ſi quis tantùm vulneraverit Proximum, aut eidem membrum reddiderit inutile; ut ſi quis excæcaverit hominem ſolo viſu privando, non autem oculum eruendo: quia non eſt mutilatio.

Per membrū quid intelligatur? Corollarium. 50. Inſuper per *Membrum* intelligi debet corporis pars aliqua principalis, peculiarem in corpore functionem habens: ut manus, pes, oculus, auris, ac hujuſmodi. Hinc inferunt Doctores, eum non fieri irregularem, qui in rixa præſcindit alteri digitum, ungues, barbam, capillos, aut excutit dentem, vel hujuſmodi: quia talia non ſunt propriè membra, & digitus v.g. eſt tantum pars & officium membri. Covarruvias *p.3.Clem.Si Furioſum n.*8. Barboſ. *d.2.de offic.& poteſt. Epiſc.alleg.42.n.*11. & alii.

Mandās, vel cooperās ad injuſtam occiſionem, & c fit irregularis. 51. CONCL. II. Etiam incurrunt Irregularitatem, quicunque injuſtam occiſionem vel mutilationem hominis mandant, aut ad illam favorem vel auxilium præſtant, dummodò effectus actualiter fuerit ſubſecutus. Ita communis; & habetur *c. Si quis viduam diſt.50.& c.Sicut dignum de Homicidio*, & alibi. Nam facientes & conſentientes par pœna conſtringit.

Quid ſi plures aliquem aggrediātur. 52. Infertur proindè, quòd quandò plures communi conſilio aliquem aggrediuntur; omnes fiant irregulares, etſi unicus occidat, vel mutilet: quia præbent auxilium, atque moralem influxum ad occiſionem, vel ſeſe animando, vel impediendo, ne alter ſe defendere poſſit, aut aliter cooperando. Dicitur notanter, *quando plures communi conſilio*, &c. Nam ſi extra commune conſilium, aut conſenſum, plures inflixerint alteri vulnera, ſolus ille fit irregularis, quem conſtat inflixiſſe vulnus lethale. Si tamen diſcerni nequeat, ex cujus ictu alter occubuerit, omnes debent ſe gerere tanquam irregulares, *cap. Significaſti. de Homicidio*.

53. CONCL. III. Quamvis ob homicidium merè caſuale, ac fortuitum, non incurratur Irregularitas; ſi tamen illud fuit indirectè ſaltem, aut in cauſa voluntarium, Irregularitas contrahitur. Ita Doctores paſſim, propter textus Iuris ſatis claros; Et quidem prior pars habetur expreſſè *cap.9.& 12. ac ſeqq.de Homicidio*. Sic quippè, ibidem dicitur, irregularis non eſt, qui equum laſcivientem fræno coercuit, aut ipſum calcaribus ſtimulavit, undè equus excuſſo ſeſſore profugiens, in via occidit infantem. Similiter non incurrit Irregularitatem, qui ex alto dejiciens lignum, priùs ſollicitè circumſpexit, an nemo inferiùs adeſſet, ſicque, neminem videns, lignum projecit, & puerum fortuitò ibi exiſtentem, neque anteà viſum, interfecit. Accedit *Clem. un.de Homicidio*, ubi dicitur: *Si furioſus, aut infans, ſeu dormiens hominē mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit*: quia nempè tale homicidium non eſt voluntarium, ſed potiùs caſuale ac fortuitum. *Homicidium caſuale, an inducat Irregularitatem?*

54. Altera pars habetur ex *capit. Presbyterum, & c.Continebatur de Homicid.* ubi dicitur quòd homicidium imputetur ei, iſque fiat irregularis, qui dedit operam rei licitæ, vel illicitæ, ſi non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit, ne ſequeretur occiſio hominis: ſic enim homicidium cenſetur ſaltem indirectè voluntarium. Similiter *cap. De cætero, eod.* dicitur, quòd dans cauſam homicidio, fiat irregularis: qualia etiam alibi habentur. *Saltem, ſi fuit indirectè, aut in cauſa voluntarium?*

55. Circa hoc tamen notabilem diſtinctionem affert Layman *lib.3.tr.3.parte.3. cap.10 num.4.* poſt alios, docens, quòd ſi quis dedit operam rei licitæ, ac per ſe honeſtæ, ſed debitam non adhibuit diligentiam, ne mors aut mutilatio hominis ſequeretur, requiratur culpa lata, atque mortalis, ad contrahendam Irregularitatem ex tali homicidio, vel mutilatione ſolùm indirectè voluntaria. Sic v.g. Medicus, aut Chyrur- *Quid, ſi dedit operam rei licitæ.*

gus,

gus, volens ſanare infirmum, ſi ipſum per imperitiam aut incuriam interficiat, non fit irregularis, niſi hujuſmodi culpa fuerit lata, atque peccatum mortale. Idem dicendum de Infirmario, qui infirmum Charitatis gratia in lectulo movet, ut ei cibum miniſtret, aut ut quietiùs cubet; nam is non fit irregularis, etſi mortem paululùm acceleraſſe videatur.

Vel illicita, ſine debita diligentia, ne ſequatur homicidium.

56. E contrà verò, ſi quis dedit operam rei illicitæ, ſicque ob non adhibitam debitam diligentiam, homicidii, vel ſaltem mutilationis cauſa extitit, videtur ſufficere culpa venialis ad Irregularitatem contrahendam. Exemplum habetur in Clerico venatore cervorum, aut aprorum, ſi ipſos jaculando, non omnem adhibuit diligentiam, ne homicidium ſequatur: nam Clericis venatio eſt ſpecialiter interdicta, *c. 1. & 2. de Cleric. venat.* Idem dicendum de Clerico impudicè jocante, vel ſaltante cum muliere gravida, undè abortus prolis animatæ contingit; prout refertur caſus *c. Sicut de Homicidio*. Quãvis non deſint Auctores, qui volunt ejuſmodi Canones pertinere tantùm ad Forum externum, in quo præſumptio fieri ſolet culpæ latæ, ſi quis dedit operam rei illicitæ, atque exindè mors vel hominis mutilatio fuit ſubſecuta.

Irregularitas etiã oritur ex homicidio publica authoritate facto

57. CONCL. IV. Irregularitas inſuper contrahitur ex homicidio: vel hominis mutilatione, publica authoritate facta, etiamſi nulla omninò culpa intervenerit, ſed id fiat ex officio. Ita communis: & habetur *c. Si quis viduam. diſt. 50. & c. Aliquando. diſt. 51.* cum concordantiis ibidem à Gloſſa relatis. Siquidem tunc Irregularitas accidit ob defectum perfectæ lenitatis; & indecens eſt, ut ille, qui voluntariè ſanguinem humanum fudit, Chriſti manſuetiſſimi perſonam in Altari repræſentet; ut jam dictum *n. 45.*

Corollariũ de cooperantibus.

58. Hinc Judex, Aſſeſſor, Accuſator, Denunciator, Teſtis, Tabellio, Satellites, Lictores, & quotquot alii cooperantur ad cauſam ſanguinis, dummodò mors vel mutilatiò actualiter fuerit ſubſecuta, Irregularitatem incurrunt, ob defectum perfectæ lenitatis; atque oſtendit ex variis textibus Juris Gloſſa cit.

Qualis requiratur cooperatio?

59. Intellige cum Gloſſa *in cap. De cætero de Homicid.* communiter recepta, dummodò cooperatio ad mortem, ſeu mutilationem, aliquo modo notabilis ſit; & non admodùm remota, vel per accidens. Hinc Opifices Irregulares non ſunt, qui pro furibus ſuſpendendis furcam ædificarunt, vel funes aut ſcalas confecerunt; quamvis ſecùs dicendum ſit de iis, qui funes ad ſuſpendium deferunt, aut ſcalam applicant. Hi enim cenſentur cauſa propinqua; illi remota. Layman *loc. citat. cap. 7. numer. 2.*

Clericus injuriam paſſus, an poſſit conqueri corã Judice, &c.

60. Similiter, ſi Clericus in ſuis rebus, aut ſuorum vel Eccleſiæ bonis injuriam paſſus eſt, poteſt is de ſuis malefactoribus abſque pœna Irregularitatis conqueri coram Judice ſæculari, eoſq; denuntiare Magiſtratui etiam de iis criminibus, quibus ſtatuta eſt pæna ſanguinis: dummodò expreſsè proteſtetur, quòd ad vindictam ſeu pænam ſanguinis id non faciat, ſed petat emendam ſibi fieri: prout expreſſum habetur *cap. Poſtulaſti. de Homicidio*, & ampliùs *c. Prælatis eod. in 6.* Quia (ut dicitur ibidem) *Alioquin daretur pleriſque malefactoribus materia trucidandi eoſdem* (Clericos) *aut ipſorum bona liberè deprædandi.*

Quid de Confeſſario comitante Reũ ad ſupplicium.

61. Inſuper citatus Layman, poſt Sotum, ridet ſcrupulum alicujus Confeſſarii, qui Reum ad ſupplicium comitatus, quòd aſinum, in quo vehebatur, pupugiſſet, irregularem ſe æſtimabat, quaſi mortem hominis accelereraſſet. Idem eſt, ſi Confeſſarius hortetur Reum, ut in via procedat, nam parum pro nihilo reputatur. Secùs foret, ſi cooperatio, vel acceleratio mortis notabiliter facta ſit; nam tunc fatentur omnes, contrahi Irregularitatem.

In bello juſto, qui fiãt Irregulares? 62. CONCL. V. Quicunque in bello offenſivo juſto hominem propriis manibus mutilant, vel occidunt, fiunt irregulares. Ita communis: & habetur *cap. Petitio. de Homicid. & cap. Quicunque, ac ſeqq. 23. quæſt. 8.* Etſi enim Clerici poſſint hortari ad pugnandum in bello juſto, propria tamen perſona pugnare non debent; *c. Ex multa. §. fin. de Voto*, & alibi.

Quid, ſi bellum ſit merè defenſivum, aut injuſtum. 63. Dicitur notanter, *in bello offenſivo*: nam quid juris ſit de pugnantibus in bello merè defenſivo, dicetur *num.* 66. Et additur, *juſto hominem propriis manibus* &c. Siquidem in bello injuſto, quicunque auxilium aliquod attulerint, quamvis propriis manibus neminem occiderint, nec mutilaverint, ſecuta unius hominis mutilatione, aut occiſione, fiunt omnes irregulares, *arg. cap. Sicut, de Homicid.* E contrà in bello offenſivo juſto illi duntaxat redduntur irregulares, qui propria manu occidunt, vel mutilant, non verò alii, v.g. hortantes ad pugnam; Conſiliarii, vel præbentes arma, ſive ſubſidium: cùm hoc non exprimatur in Jure. Herinex *diſp. 6. de Cenſ. n.* 38.

Occidens obneceſſariam vitæ defenſionẽ non eſt irregularis. 64. CONCL. VI. Qui ob neceſſariam vitæ, vel corporis ſui defenſionem, hominem mutilat, vel occidit, Irregularitatem non incurrit. Ita habetur *Clem. un. de Homicid.* ibi: *Nullam Irregularitatem incurrit, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel mutilat invaſorem.* Accedit ratio; quia Irregularitas non incurritur, niſi ex homicidio ſpõtaneo: atqui illud, quod ad neceſſariam ſuam defenſionem fit non omninò ſponte, ſed cogente Legis naturalis neceſſitate perpetratur, ergo.

Quid, ſi ob defenſionẽ rerum ſuarum. 65. Dicitur notanter, *qui ob neceſſariam vitæ, vel corporis defenſionem.* Nam, ſi quis moderamen inculpatæ tutelæ excedat, certum eſt, eum incurrere Irregularitatem; utpotè qui mortem aliter evadere potuiſſet. Deindè ſi quis furem, aut alium iniquum aggreſſorem occidat, vel mutilet ob defenſionem rerum ſuarum, etiam talis contrahit irregularitatem: prout notat Gloſſa *cap. 2. verſ. Non deponatur. de Homicid.* & Abbas *ibid. num.* 4. Navarrus *cap. 17. Manual. nu.* 213. aſſerens, Gloſſam illam ferè ab omnibus receptam, ac fusè diſputat Covarruvias *part. 3. Clem. Si furioſus, §. un. num. 6.* id probans ex *cit. cap. 2. & cap. Suſcepimus. eod.* eſtque communior Doctorum, nonnullis tamen exceptis. Ratio eſt: quia ad Irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis non requiritur culpa, ſed ſufficit ſpontanea hominis occiſio, vel mutilatio. Accedit, quòd SS. Canones excipiant ſolummodò caſum, ſi quis mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel mutilat invaſorem; atqui talis non fuit in periculo vitæ, ſed duntaxat bonorum ſuorum: ergo de Jure non excipitur ab Irregularitate ob perpetratum homicidium.

66. Additur nihilominus, *nonnullis tamen exceptis*. Quia non deſunt Doctores, volentes, quòd *Irregularitas ex defectu lenitatis* incurratur tantummodò ex homicidio publica authoritate facto, & cooperatione ad illud; è contrà verò ex homicidio privato contrahatur ſolùm *Irregularitas ex delicto*: ac proinde; ubi homicidium privatum eſt inculpabile, & ſine delicto, non oriatur irregularitas, cùm hæc nullo Jure expreſſa reperiatur, ut probare conantur ex ſolutione textuum Juris in contrarium allegatorum. Ex quo concludunt, homicidium factum ad neceſſariam defenſionem bonorum temporalium magni momenti, non inducere irregularitatem, hoc ipſo, quòd fiat abſque omni delicto: cùm res ſuas defendere, & vim vi repellere, cuilibet à natura ſit permiſſum, *l. 1. §. Vim. vi ff. De vi armat. & cap. Olim cauſam. 12. de Reſtitut. ſpoliat.* cum ſimilibus, prout tenet Suarez *diſp. 46. de Cenſuris ſect. 2. numer. 4.* Filliucius *tract. 20. num. 150. & ſeqq.* Leſſius *lib. 2. de juſt. & jur. cap. 9. dubit. 11. n. 73.* Caſtro Palao *diſp. 6. de Cenſ. pun. 15. §. 8. n. 7.* Alphonſus de Caſtro. Pet. *Refertur aliorum opinio.*

Na-

Navarrus, Coninchus, & alii ab ipſis citati.

Ac rejicitur. Verùm à priori ſententia, quam etiam poſteriores Authores, ac præſertim Filliucius, & Suarez, fatentur eſſe communem, non videtur recedendum. Tum quia Jus inter homicidium publica, vel privata authoritate factum, quantùm ad Incurrendam irregularitatem, nullibi diſtinguit: quinimò ſi hæc diſtinctio aliquando à Jure fuiſſet intenta, & approbata, ſuperfluè poſtmodùm laboraſſet Concilium Generale Viennenſe: relatum *cit.Cle.un.de Hom.* dum præter homicidium merè cauſale (quod jam exceptum fuerat *c. Hi, qui arbores diſt.50.& c.Dilectus cum ſeq. de Hom.*) ſpecificavit alios caſus particulares, in quibus ex occiſione, vel mutilatione hominis non incurritur irregularitas, ſi nempè furioſus, infans, vel dormiens hominem mutilet vel occidat, aut ſi mortem alter vitare non valens, ſuum occidat, ſeu mutilet invaſorem; nam omnia hæc ad homicidium privata authoritate, & abſque culpa perpetratum, ſpectare dignoſcuntur. Tum quia etiam in homicidio, ob defenſionem rerum ſuarum inculpatè facto, intervenire defectum lenitatis, & perfectæ repræſentationis manſuetudinis Chriſti, negari non poteſt: ſimulque patet neceſſitate tuendæ propriæ vitæ eſſe ſtrictiſſimam, longeque graviorem præ neceſſitate tuendi bona temporalia, quæ ſunt ordinis multò inferioris, *ac res viles & tranſitoriæ* meritò appellantur *c. ſuſcepimus. de Homic.* Undè mirum non ſit, quòd caſus ille fuerit exceptus ab incurſione irregularitatis, non item iſte: & ſi in hoc Conditor Canonis idem fieri voluiſſet, potuiſſet & hunc expreſſiſſe, prout in ſimili argumentatur Pontifex *c. inter corporalia de Transl. Epiſc.* Tum tandem, quia obſervat Stylus Curiæ Romanæ, qui jus facere dignoſcitur & de quo teſtatur ipſemet Filiucius *loc. cit. n.* 149. citans Navarrum *c.15. Manual.n.5.* Sicut & in *c. Significaſti de hom.* Presbyter Eccleſiæ cenſetur irregularis, eo quòd lethaliter percuſſerit maleficum, Euchariſtiam cum Altarium ornamentis, & libris Eccleſiaſticis auferentem.

Aut in bello merè defenſivo ad tuendã Patriam? 66. CONCL. VII. Tandem, ſi quis in bello merè defenſivo, ad Patriam à violenta hoſtium aggreſſione liberandam, ex obligatione Charitatis, aut Pietatis, pugnet, hoſtemque meræ defenſionis cauſa mutilet, vel occidat, non incurrit Irregularitatem. Ita Pirhing. *tit. de Hom.n.115.* Herinex *cit.n.149.* Suarez & alii. Ratio eſt: Tum quia bonum commune eſt præſtantius privato. Tum quia in tali caſu etiam propria vita periclitatur: ſimulque vim vi repellere, omnia Jura permittunt.

Et quid de Clericis? 67. Cæterùm loquendo de Clericis: Doctores admittunt hoc dumtaxat in caſu invitabilis neceſſitatis, & quando per ſolos Laicos Eccleſia, vel Patria, ſufficienter defendi non poteſt. Alioquin autem Clericus pugnans, etiam contra inimicos Nominis Chriſtiani, ſi quendam interficiat, cenſetur irregularis, *cap. Petitio. de Homicid.* Nam ſpecialiter *Clericatus officium eos reddit inhabiles ad pugnandum*, ut dicitur *cap. Ex multa §. fin. de voto*, juncto *c. Clerici. & ſeq. 23. q. 8.* Et arma Clericorum ſunt lacrymæ, *arg.cap.Si quis vult. diſt. 36. & c. Convenior 23. q. 8.* cum concordantiis.

QUÆSTIO V.

Quis poſſit diſpenſare in Irregularitatibus.

Irregularitas tollitur per diſpenſationem. 68. NOtandum, quòd Irregularitas tollatur per diſpenſationem, non autem per abſolutionem; prout tenet communis Doctorum. Siquidem abſolutio eſt actus juſtitiæ, in quo terminatur cauſa, & judicium; diſpenſatio autem eſt exemptio quædam à lege communi: Atqui Irregularitas eſt mera inhabilitas ad Ordines tum ſuſcipiendos, tum exercendos, & contrahitur

quandoque abſque ullo delicto; & conſequenter in eam propriè cadit diſpenſatio; non autem abſolutio.

Cauſa ejus perdurante. 69. Et hoc inſuper intelligendum eſt, cauſa Irregularitatis perdurante; alioquin enim ceſſante cauſa Irregularitatis ex defectu, ceſſat etiam per ſeipſum Irregularitas, neque opus eſt alia diſpenſatione. Sic, qui eſt irregularis ex defectu legitimæ ætatis, litteraturæ, aut infirmitatis, adveniente legitima ætate, vel ſcientia, aut ceſſante infirmitate ſua, poteſt ordinari, aut Ordines ſuſceptos exercere, abſque ulla alia diſpenſatione. Hoc prænotato, ſit.

Papa diſpenſat in omni irregularitate. 70. CONCL. I. Summus Pontifex habet poteſtatem ordinariam, & univerſalem, diſpenſandi in omni Irregularitate. Ita omnes Doctores Catholici. Ratio eſt: quia omnis irregularitas eſt de Jure duntaxat humano Eccleſiaſtico: atqui Papa de plenitudine poteſtatis habet facultatem diſpenſandi ſupra omne Jus Eccleſiaſticum, *arg. c. Propoſuit. de Conceſſ. præb.* ibi: *Qui ſecundum plenitudinem poteſtatis, de jure poſſumus ſupra Jus diſpenſare*: ergo.

Epiſcopi in quibus irregularitatibus diſpẽſent. 71. CONCL. II. Epiſcopi poſſunt diſpenſare in omnibus Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario; & exceptis aliis deductis ad Forum contentioſum. Ita noviſſimè eiſdem conceſſum eſt in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. c.6.* ubi dicitur: *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum cõtentioſum diſpenſare.* Et hanc quidem facultatem diſpenſandi, cùm ſit de facto jure ordinario annexa muneri Epiſcopali, poſſe Epiſcopum committere alteri, rectè obſervant doctores.

Quid de Capitulo, Sede vacante? 72. Addit Barboſa *in Collectaneis ad cit. locum Concilii Trident. nu.* 4. citans plures alios Authores, etiam Capitulum Sede vacante habere præfatam facultatem diſpenſandi, à Concilio Trident. *loc. cit.* conceſſam Epiſcopis.

Prælati Regulares in qua irregularitate diſpenſent cum ſuis Subditis. 73. CONCL. III. Prælati Regulares poſſunt cum ſuis ſubditis, ex ſpecialibus privilegiis, diſpenſare in omni ferme Irregularitate, excepta illa, quæ orta eſt ex homicidio voluntario, bigamia, & mutilatione. Ita Generalibus, & Provincialibus Ordinum Mendicantium, & communicantium in privilegiis eorum, conceſſiſſe Sixtum IV. refertur in Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum, *verſ. Diſpenſatio. num.* 9. & 12. ac tradit Herinex *diſp.6. de Cenſuris Eccleſ. n.*192. & alii.

Quid de Superioribus Localibus. 74. Eandem facultatem dictus Sixtus IV. conceſſit etiam Prioribus conventualibus Ordinis Prædicatorum, & eorum Vicariis; prout habetur in bulla, *Regimini univerſalis*. §. 4. (ac refertur *Tom. I. Bullarii Roman. Conſtit.* 7. dicti Pontificis.) & vulgò *Mare Magnum Prædicatorum* appellatur. Undè meritò inferunt Authores, quòd etiam Prælati, ſeu ſuperiores Locales Regularium, communicationem Privilegiorum habentium, atque eorum vicem gerentes, poſſint cum ſuis ſubditis, etiam hoſpitibus ac Novitiis diſpenſare in Irregularitatibus, ut ſuprà; dummodò hæ per regulam, Statuta, vel alias, non ſint ſpecialiter reſervatæ Prælato ſuperiori. Bernard. Sannig. *tom. 3. Theolog. Scotiſt. tract. De Cenſuris, diſt. 3. q. ult.* Pellizarius *tom. 2. Manual. Prælat. tract. 9. c.. n.* 102. rurſus *num.* 136. ubi hoc ſpeciatim docet de Irregularitate proveniente ex eo, quod qui Cenſura Eccleſiaſtica irretitus celebraverit Divina; & alii Canoniſtæ Regulares paſſim.

Limitatio præmiſſorum. 75. Additur in data Concluſione notanter, *In omni fermè Irregularitate, excepta illa, quæ &c.* Nam in primis Irregularitas contracta ratione homicidii voluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum, expreſsè excipitur à Sixto IV. tum *loc. cit.* tum in alia Bulla, *Regimini univerſalis* (itidem relata *tom* 3. *Bull. Roman. Conſt.* 6.

dicti

dicti Pontificis, ac *Mare Magnum FF. Minorum* nuncupata) in qua Generali, ac Provincialibus Miniſtris ejuſdem Ordinis FF. Minorum, ipſorumque Vicariis pro tempore exiſtentibus, ſuprà dictam facultatem diſpenſandi cum ſuis ſubditis conceſſit. Deindè hinc excipi debet Irregularitas ex defectu animi proveniens: ut ſi quis ſit amens, furioſus, aut patiens defectum neceſſariæ ſcientiæ: item ea, quæ oritur ex defectu corporis, ætatis, aut hujuſmodi. Nam in talibus, quamdiu durant ejuſmodi defectus, non poſſe diſpenſare Prælatos Regulares, eſt certum, ac extra controverſiam! Idem reſpectu Prælatorum Localium dicendum de illis Irregularitatibus, quarum diſpenſatio expreſsè reſervata fuit Prælato ſuperiori.

76. Pro fine hujus Quæſtionis ſciendùm, quòd pro impertienda diſpenſatione ſuper Irregularitatibus, nulla ſit præſcripta certa forma verborum; ſed ſufficiat quæcunque, dummodò ſignificet, Irregularitatem auferri. Communiter autem uſurpatur iſta forma: *Diſpenſo tecum ſuper irregularitate, quam contraxiſti ob celebrationem Divinorum in ſtatu excommunicationis*, v. g. aut ob hanc vel illam cauſam (exprimendo hujuſmodi cauſam) Quod ſi dubium ſit, an quis Irregularitatem incurrerit, additur: *Si fortè eam incurriſti*. *Forma diſpenſa-di ſuper irregula-ritate.*

TRACTATUS DECIMUSQUARTUS.

De Sacramentis.

Excellentia Sacramentorum novæ Legis.

1. EXcellentiam Sacramentorum Legis Evangelicæ paucis Sacroſanctum Oecumenicum Concilium Tridentinum complectitur, dum *Seſs. 7. in Proœmio* veriſſimè atteſtatur, quod per ea *omnis vera juſtitia, vel incipit, vel cœpta augetur, vel amiſſa reparatur*. Hæc etenim ſeptem Sacramenta, ſeptem illæ ſunt Columnæ, quas Æterna Sapientia de cœlo deſcendens, & formam noſtrę humanitatis ſuſcipiens excidit, ut ſuper eas Domum Eccleſiæ ſuæ firmiſſimam conſtrueret; juxta illud Prov. 9. *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem*. Hæc inſuper ſunt ſeptem illa Candelabra aurea, *Apoc.* 1. quibus mediantibus ad Fideles Divinæ gratiæ lux diffunditur. Et rurſus hęc ſunt ſeptem illæ ſtellæ, quas *cit. c.* 1. *Apoc.* Filius Hominis, id eſt Servator noſter JESUS Chriſtus, in dextera miſericordiæ ſuæ, ac infinitæ pietatis, ad illuſtrandam Eccleſiam ſuam habuiſse legitur. De his ergo ſeptem Sanctiſſimis Eccleſiæ Sacramentis, tum in genere, tum in ſpecie, in pręſenti Tractatu planè utiliſſimo, ſcituque vel maximè neceſsario, Deo adjuvante tractabitur, ad infinitam & perennem ejuſdem laudem.

DISTINCTIO I.

De Natura Sacramentorum in genere.

QUÆSTIO I.

Quid, & quot ſint Sacramenta novæ Legis.

Sacramenti varia acceptiones.

2. ADvertendum, quòd variæ ſint Sacramenti acceptiones: cùm enim *Sacramentum à ſacro* derivetur, in primis Sacramentum ſumitur à Juriſtis pro juramento, eò quòd ſit ſacra quædam, & religioſa affirmatio, *can. Qui Sacramento*, 22. *quæſt.* 4. & alibi. Deinde in S. Scriptura Sacramentum ſumitur quandoque pro Myſterio, ſeu re arcana; ut Sapient. 2. *Neſcierunt Sacramentum Dei*, Daniel. 2. *Mihi Sacramentum hoc revelatum eſt*, & alibi. Tertiò, & magis ad propoſitum ſumitur Sacramentum pro Cæremonia ſacra, ſeu hominem ſacrante.

3. CON-

Sacramẽtum in propoſito quod?

3. CONCL. I. *Sacramentum*, prout in propoſito accipitur, eſt ſignum ſenſibile, gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum, ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans, ordinatum ad ſalutem hominis viatoris. Ita Doctor Subtilis *in 3. diſt. 1. q. 2.* cum ſuis. Neque re ipſa differt allata Sacramenti definitio ab aliis, quarum plures afferre ſolent Theologi Catholici; ut eſt illa Catechiſmi Romani *Sacramentum eſt inviſibilis gratiæ viſibile ſignum, ad noſtram juſtificationem inſtitutum*. Verumtamen definitio Scoti naturam Sacramenti clariùs exprimit.

Cur ſit ſignum ſenſibile.

4. Dicitur I. *Signum viſibile*, ſeu *ſenſibile*: id eſt, externum, & in materia ſenſibili inſtitutum. Nam, ut Sacramentum inſtitueretur in tali ſigno ſenſibili, admodùm congruum erat pro hoc ſtatu; juxta illud D. Chryſoſtomi, Hom. 60. ad Populum: *Si incorporeus eſſes, incorporea dediſſet ipſe tibi dona: ſed quia corpori conjuncta eſt anima tua, ideò rebus ſenſibilibus tibi intelligenda tradit.*

At efficaciter ſignificans gratiam?

5. Dicitur II. *Efficaciter ſignificans gratiam Dei.* Quia Sacramentum non eſt quomodocunque ſignum ipſius gratiæ Divinæ, quæ confertur homini ritè illud ſuſcipienti; ſed eſt ſignum efficax, ſeu *efficaciter ſignificans*: quia gratiam illam, quam ſignificat, etiam cauſat in homine ex opere operato, quatenus ex Divina inſtitutione, ac virtute meritorum Chriſti, infallibiliter confert gratiam homini dignè ſuſcipienti Sacramentum.

Per effectum gratuitum, quid intelligatur.

6. Additur in definitione à Scoto allata, *vel effectum Dei gratuitum*, majoris claritatis gratia, & propter SS. Euchariſtiæ Sacramentum, quod conſiſtit *in facto eſſe*, ac primò & immediatè ſignificat verum Corpus & Sanguinem Chriſti realiter ſub Sacramento Euchariſtiæ contentum: quod Chriſti Corpus, utpotè ex gratuita Dei voluntate ibidem exiſtens, dicitur *effectus Dei gratuitus*. Quamvis poſteà idem Sacramentum etiam gratiam ſanctificantem dignè ſumentibus conferat ex opere operato.

Aliæ particulę definitionis Sacramenti.

7. Dicitur III. *Ex inſtitutione Divina*. Quia Sacramenta totam vim ſuam efficaciter ſignificandi, id eſt, cauſandi gratiam in dignè recipientibus, habent ex inſtitutione Divina, non autem ex natura ſua intrinſeca. Et redditur, *ordinatum ad ſalutem hominis viatoris*: ut inſinuetur finis ille, propter quem Deus voluit inſtituere Sacramenta, qui eſt ſalus æterna hominis viatoris.

Sacramenta novæ Legis ſunt ſeptẽ.

8. CONCL. II. Sacramenta Novæ Legis ſunt ſeptem, & nec plura, nec pauciora. Ita de Fide tenendum; ac præter perpetuam traditionem, ſenſumque Eccleſiæ, fuit definitum tum in Concilio Florentino, tum in Trid. *Seſſ. 7. can. 1.* his verbis. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non fuiſſe omnia à JESU Chriſto Domino noſtro inſtituta; aut eſſe plura, aut pauciora quàm ſeptem, videlicet, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, extremam Unctionem, Ordinem, Matrimonium; aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe verè, & propriè Sacramentum: anathema ſit.*

Et omnia à Chriſto inſtituta.

9. CONCL. III. Certum inſuper eſt, ac de Fide, omnia Sacramenta novæ Legis eſſe à Chriſto Domino inſtituta. Patet hoc ex allegato textu S. Concilii Tridentini. Hinc S. Ambroſius *lib. 4. de Sacramentis, cap. 4.* ait, *Auctor Sacramentorum quis eſt, niſi Dominus Jeſus? De cælo iſta ſacramenta venerunt.*

Septẽ Ordines conſtituunt unum Sacramentũ & quomodo?

10. Objicies breviter contra dicta. Septem ſunt Ordines, & quilibet eorum eſt Sacramentum, ergo computatis ſex aliis Sacramentis, plura ſunt Sacramenta, quàm ſeptem. Reſp. negando conſequentiam: quia omnes ſeptem Ordines conſtituunt in ſimul unum Sacramentum Ordinis. Idque fit tum unitate ordinationis, ſeu finis, in quantùm omnes ordinantur ad unum Sacerdotium, ac ratione hujus recipiuntur: tum unitate generis proximi, quatenus omnes & ſinguli Ordines in particulari conveniunt in ratione Sacramenti Ordinis

dinis ut ſic, tanquam in genere proximo. Et hinc omnes ſeptem Ordines ſub eodem nomine Sacramenti Ordinis hinc comprehenduntur.

Inſtantia hæreticorum ſolvitur.

11. Objicitur ulteriùs ab Hæreticis. Nullibi habetur in S. Scriptura, quòd dentur ſeptem Sacramenta; ergo ea non dantur. Reſp. I. Neque in S. Scriptura ullibi dicitur, quòd dentur duo, vel tria tantùm Sacramenta, ut volunt Hæretici, ergo vel militat allata ratio contra ipſosmet Hæreticos, vel nihil probat. Reſp. II. negando conſequentiam: quoniam hic Septenarius Sacramentorum numerus conſtat tum ex perpetua traditione Eccleſiæ, definitione Conciliorum, unanimique SS. Patrum conſenſu: tum etiam ſatis benè deducitur ex diverſis S. Scripturæ locis, ut ſuo loco de ſingulis Sacramentis in ſpecie agendo patebit.

An in Lege Moſaica, & ſtatu Legis Naturæ, fuerit verum Sacramentum.

12. Quæ, an etiam in Lege Moſaica, ac ſtatu Legis Naturæ, fuerit verum Sacramentum conferens gratiam ex opere operato, atque in parvulis delens peccatum originale? Reſp. affirmativè; prout tenet Scotus *diſt. q. 6.* Nam, ut inquit D. Auguſtinus *lib. 2. de nuptiis & concupiſcentia, c. 11.* ac refertur c. Ex quo de conſecr. diſt. 4. *Ex quo inſtituta eſt Circumciſio in populo Dei (quod erat tunc ſignaculum juſtitiæ fidei) ad ſignificationem purgationis valebat & parvulis originalis veteriſque peccati: ſicut & Baptiſmus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis ex quo eſt inſtitutus.* Hoc ipſum, & quidem extendendo ad ſtatum legis Naturæ, tradit idem D. Auguſtinus *lib. 5. contra Julianum, c. 11.* ubi huic objicienti, quòd in Lege Naturæ nondum fuerit Baptiſmus, reſpondet: *De Baptiſmate verum dicis: nec ideò tamen credendum eſt, & ante datam Circumciſionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuiſſe parvulis ſuis; quamvis quod illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa Scriptura latere voluerit,* Concordat textus *c. Majores. §. Cautè tamen. de Baptiſmo.* ibi: *Originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium, & damnationis periculum evitabatur.* Atqui hoc non fit ſine infuſione gratiæ ſanctificantis: non enim de Lege Dei ordinaria remittitur peccatum mortale, ſive actuale, ſive originale, ſine infuſione juſtificantis gratiæ; quia defactò non datur ſtatus medius inter filium Regni, & Gehennæ.

Declaratur Auctoritates que id negare videntur.

13. Nec obſtat, quòd aliqui SS. Patres, ac præſertim Concilium Florentinum *in Decreto Unionis*. videantur oppoſitum tenuiſſe. Reſp. enim, SS. Patres, & Concilia, dum negant, Sacramenta veteris Legis contuliſſe gratiam ex opere operato, loqui de Sacramentis impropriè dictis: qualia fuerunt plurima Cæremonialia illius Legis, veluti Purgationes à tactu morticini per aquam expiationis, Purgationis à Lepra, Aſperſio ſanguinis hircorum & vitulorum ad emundationem carnis, ac hujuſmodi. Hæc enim non conferebant gratiam ex opere operato, ſed ſolùm ex opere operantis, quatenus pro tempore Legis veteris fiebant in Charitate, atque ex obedientia Dei præſtanda.

Circumciſio quomodo dicatur non contuliſſe gratiam?

Quòd ſi aliqui SS. Patres dicant etiam Circumciſionem non contuliſſe gratiam, loquuntur ipſi comparativè ad gratiam Baptiſmalem: nam Circumciſio non contulit gratiam ut diſpoſitionem immediatam ad cælum, ſicut Baptiſmus; prout declaravit Pontifex *cit. cap. Majores. de Baptiſmo*, ibi. *Quoniam originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium, & damnationis periculum evitabatur; non tamen perveniebatur ad Regnum cælorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum: Sed per Sacramentum Baptiſmi, Chriſti Sanguine rubricati, culpa remittitur, vitatur periculum, & ad Regnum cælorum pervenitur.*

Remedium cōtra peccatū originale, quale antiquius?

14. Ex his patet, quòd in Lege veteri, quæ incæpit ab Abraham, aut (ut alii volunt) à Moyſe, & duravit uſque ad Chriſtum Dominum, ejuſmodi Sacramentum, & Re-

Remedium contra peccatum originale parvulorum, fuerit Circumciſio: quæ etiam conferebat gratiam aliquam ex opere operato, quamvis reſpectu Baptiſmi parvam admodum, & quæ non fuit immediata diſpoſitio ad Gloriam Cæleſtem, eo quòd fluxerit tempore, quo pretium noſtræ Redemptionis per Paſſionem Chriſti actu exhibitam nondum fuerat perſolutum. Cæterùm in Lege Naturæ, quæ durabat ab Adam uſque ad Abraham, vel Moyſen, ejuſmodi Remedium (quod etiam tempore Legis Moſaicæ adhibebatur fœmellis) conſiſtebat in aliquo actu externo, qui fuit velut exterior Profeſſio Fidei in Meſſiam venturum: quamquàm incertum ſit, quale illud in ſpecie fuerit remedium, aut cæremonia.

QUÆSTIO II.

De Materia, & Forma Sacramentorum.

Sacramēta tribus perficiuntur, quibus?

15. SAcramentorum novæ Legis, ut proximè dictum, ſunt ſignum ſenſibile; idque præcipuè fit ex eo, quòd omnia novæ Legis Sacramenta conſtent, ſeu perficiantur ex materia, & forma ſenſibili. Siquidem, ut Concilium Florentinum *in Decreto Unionis*, poſt enumerata ſeptem novæ Legis Sacramenta confitetur; *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia: quorum ſi unum deſit non perficitur Sacramentum.* Unde in præſenti Quæſtione de Materia, & Forma Sacramentorum in genere, & in ſubſequenti de Intentione Miniſtri dicetur, quæ ut meliùs intelligantur.

Sacramēta conſiſtunt in uſu ſeu in fieri præter Euchariſtiam.

16. Advertendum I. Quòd omnia novæ Legis Sacramenta conſiſtant in uſu, & *in fieri*, excepto ſolo Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, quod eſt Sacramentum permanens, ac veluti *in facto eſſe* conſiſtit. In prioribus enim idem eſt Sacramentum, ac perceptio Sacramenti: ſic enim Sacramentum Baptiſmi, eſt ipſamet perceptio Baptiſmi; nec permanet aliquid, quod eſt Sacramentum, ceſſante tali uſu, ſeu receptione ejus. Nam poſt collationem Baptiſmi manet quidem in baptizato gratia Sacramentalis, & Character; hi tamen non ſunt Sacramentum, ſed effectus duntaxat ipſius Sacramenti Baptiſmi; & idem fit in aliis Sacramentis conſiſtentibus in uſu, ſeu *in fieri*.

Hoc eſt Sacramētum permanens, ac veluti in facto eſſe conſiſtit.

17. Aliter dicendum de SS. Euchariſtiæ Sacramento, quod habet rationem permanentis, ac veluti *in facto eſſe* conſiſtit. Siquidem ſub ſpeciebus panis, & vini conſecratis Chriſtus permanenter nobiſcum eſſe voluit, ſemperque ſub eiſdem realiter præſens continetur, uſque dum corrumpantur, atque idcircò tum in publicis Proceſſionibus, tum ad infirmos, ſumma cum reverentia circumfertur. Unde Euchariſtia eſt Sacramentum etiam ante uſum, ſeu actualem ejus perceptionem: quippe in termino prolationis formæ conſecrationis jam incipit eſſe ſignum ſenſibile, ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans effectum Dei gratuitum, ſcilicet Corpus & Sanguinem Chriſti realiter contineri ſub ſpeciebus conſecratis; quamvis poſtmodùm dignè hoc SS. Sacramentum ſuſcipientibus etiam gratia habitualis, ſeu ſanctificans, ex opere operato conferatur.

Materia Sacramētorum remota, & proxima quid?

18. Advertendum II. Quòd duplex ſit Materia Sacramentorum conſiſtentium in uſu, ſeu fieri, remota ſcilicet, & proxima. *Remota materia Sacramentorum*, eſt res ſenſibilis requiſita ad confectionem Sacramenti: *Proxima* verò, eſt ipſamet debita applicatio hujus materiæ remotæ. Sic in Baptiſmo materia remota eſt aqua naturalis, ſeu elementaris: ablutio verò, per quam debito modo applicatur aqua naturalis baptizando, eſt materia proxima Baptiſmi. Et idem dicendum de Sacramento Ordinis,

dinis, & aliis, prout in progreſſu magis patebit.

Forma Sacramẽtorũ quæ.

19. Advertendum III. Quòd Forma Sacramentorum ſint verba, quæ Miniſter in adminiſtratione Sacramenti ex inſtitutione Divina profert. Sic forma Sacramenti Baptiſmi ſunt verba illa à baptizante proferenda: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Et eodem modo diſcurrendum de aliis verbis in adminiſtratione ſingulorum Sacramentorum neceſſariò proferendis.

Utraque à Chriſto fuit determinata quo ad ſubſtantiam.

20. CONCL. I. Materia, & forma omnium Sacramentorum novæ Legis, fuit à Chriſto Domino determinata quoad ſubſtantiam, non tamen ejuſmodi determinatio in omnibus æqualiter facta. Prima pars eſt communis Theologorum. Si quidem Chriſtus Dominus omnia iſthæc Sacramenta inſtituit; ergo etiam determinare debuit eorum materiam, & formam, ſaltem quoad ſubſtantiam.

Vel in ſpecie infima ſaltem in genere.

21. Altera pars eſt Suarezii *p. 3. tom. 3. diſp. 1. ſect. 3.* Maſtrii *4. diſp. 4. num. 36. & 45.* ac aliorum. Ratio eſt: quia in quibuſdam Sacramentis res, ſeu materia, fuit à Chriſto Domino determinata in quadam ſpecie infima; ut aqua naturalis in Baptiſmo, & oleum olivarum in Extrema Unctione: in quibuſdam verò ſolùm in genere; ut in Sacramento Ordinis. Prout hoc deſumitur ex praxi primitivæ Eccleſiæ, quæ ante ſcriptionem Sacri Evangelii, atque Epiſtolarum Canonicarum, non potuit Diaconis & Subdiaconis in eorum Ordinatione tradere Librum Evangeliorum, ac Epiſtolarum: ſimulque ex praxi Eccleſiæ Græcæ & Latinæ, quarum quælibet validè conficit Sacramentum Ordinis, licèt non conveniant in ſigno ſenſibili, ſeu materia Ordinandis porrigenda quoad ſpeciem, ſed ſolùm in genere, quatenus quolibet eorum ſignificatur certa poteſtas in Eccleſia conferri ordinato. Simile quid contingit in Sacramento Euchariſtiæ, pro cujus conſecratione ſufficit quicunque panis triticeus, ſive azimus, ſive fermentatus; ac vinum de vite, cujuſcunque ſit ſpeciei: item in Sacramento Pœnitentiæ, cujus materia remota ſunt peccata actualia poſt Baptiſmum commiſſa, tum mortalia, tum venialia, hujus vel illius ſpeciei.

Mutatio ſubſtãtialis irritat Sacramẽtum, non item accidentalis.

22. CONCL. II. Quælibet mutatio ſubſtantialis facta in materia vel forma Sacramentorum, irritat Sacramentum, non item mutatio ſolùm accidentalis. Ita certa, & communis Catholicorum. Et patet hoc ex praxi Eccleſiæ Græcæ, & Latinæ quarum utraque juxta determinationem Concilii Florentini validè conficit Sacramenta, quamvis in eorum collatione nonnihil varient, ſive in materia, ſive in forma: nam variatio illa non eſt ſubſtantialis, ſed ſolum accidentalis, ut magis in progreſſu patebit.

Et quæ talis ſit?

23. Quæres, quænam mutatio ſit cenſenda ſubſtantialis, & quænam accidentalis? Reſp. Mutatio ſubſtantialis tunc fieri cenſetur, quando ſecundùm prudens judicium non manet ampliùs eadem res in ſubſtantia, quam Chriſtus determinavit pro materia Sacramenti: vel loquendo de forma, quando non manet in verbis eadem ſignificatio; ita ut illa mutatio, quæ deſtruit ſenſum verborum à Chriſto inſtitutum, ſit ſubſtantialis: quæ verò non deſtruit, cenſeatur accidentalis.

Exempla utriuſque mutationis circa materiã.

24. Declaratur allata doctrina exemplis. Sic valet Baptiſmus ſive adhibeatur aqua putealis, ſive pluvialis, dulcis aut amara, vel marina, ſive conſecrata (qualis extra caſum neceſſitatis adhiberi debet) ſive non conſecrata; quia quælibet harum adhuc, quoad ſubſtantiam, eſt aqua naturalis, ſeu elementaris, quæ ex Chriſti inſtitutione eſt materia neceſſaria Baptiſmi. Non autem valet Baptiſmus in vino, lacrymis, aut ſputo collatus, quia talia quoad ſubſtantiam non ſunt aqua naturalis, ſive elementaris. De illis autem liquoribus, de quibus dubium eſt,

utrum

utrum adhuc retineant ſubſtantiam aquæ naturalis nec ne (ut eſt tenue lixivium, aqua illa, in qua carnes ſunt decoctæ &c.) ſimiliter dubium eſt, an ſint materia ſufficiens Sacramenti Baptiſmi. Et idem, ſervata tamen proportione, dicendum de materia aliorum Sacramentorum.

Et circa formam. 25. Similiter loquendo de forma Sacramentorum, ſi in forma Baptiſmi v. g. pro ly *baptizo* dicatur *abluo*: vel ſi omittatur pronomen *Ego*, aut ſi tranſponantur ſolummodò verba, manente tamen adhuc eadem ſignificatione: vel ſi ſubtrahatur aliqua ſyllaba ſyncopando ex humana inconſideratione, ſive propter impedimentum linguæ, aut ob imperitiam loquentis, ita tamen, ut adhuc audiens ſatis poſſit intelligere ſenſum & intentionem loquentis; tunc ejuſmodi mutatio formæ Baptiſmi ſolùm cenſebitur eſſe accidentalis, ac proinde Baptiſmus valere & ita diſcurrendo de aliis Sacramentis. Aliud dicendum foret de tali mutatione, per quam ſenſus verborum formæ variatur; ut ſi in forma Baptiſmi omittatur ly, *In nomine Patris*; aut ſi dicatur cum Ariano, *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris* &c. Hæc enim mutatio, vel additio, repugnat verbis principalibus formæ, ſicque eſt ſubſtantialis; ac proinde per eam non conficitur Sacramentum. Et eodem modo diſcurrendum eſt de cæteris Sacramentis.

Requiritur ſimultas inter materiam & formã Sacramẽtorum, & qualis? 26. CONCL. III. Ad valorem Sacramentorum requiritur inſuper aliqua ſimultas inter eorum materiam & formam; hæc tamen ſimultas non neceſſariò debet eſſe phyſica, vel mathematica (id eſt, talis, ut ſimul ac toto eodem tempore, quo v. g. profertur forma Baptiſmi, continuetur ablutio baptizandi) ſed ſufficit moralis: id eſt, talis ſimultas, ut ſecundùm moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cujuſlibet Sacramenti, una pars alteram afficiat. Ita Scotus *in 4. diſt. 6. q. 4.* ubi ait, *quòd inter materiam & formam Sacramentorũ talis ſimultas requiritur in actibus humanis: noluit enim Chriſtus nos obligare ad tã ſubtilẽ ſimultatẽ quam vix poſſet homo percipere, vel ſervare*, Idem in re tenet communis Doctorum; nam cùm Sacramentum ſit compoſitum morale, requiritur, & ſufficit talis ſimultas, ſive unio inter materiam & formam, ut unum moraliter, ac ſecundum communem hominum æſtimationem, cenſeatur afficere alterum, ſpectata natura cujuslibet Sacramenti.

Hoc magis declaratur in 4. Sacramentis? 27. Additur, *ſpectata natura cujuslibet Sacramenti*. Nam cùm Sacramenta ex diverſis actibus humanis conſtet; quorum aliqui majorem, alii minorem ſimultatem ex ſua natura poſtulant; eadem diverſitas etiam in Sacramentis obſervari debebit, juxta naturam & varietatem illatum operationum, quibus Sacramenta conſtant, Hoc ipſum meliùs patebit inductione. Sic in Baptiſmo, Confirmatione, Extrema Unctione ac Ordine requiritur, & ſufficit talis ſimultas, ut unum non finiatur completè ante incæptionem alterius; ac proinde applicatio materiæ, & prolatio formæ, quoad aliquam partem ſe contingat, ut ſic Miniſter, dum verba profert, moraliter etiam cenſeatur abluere, inungere &c. Hinc in Baptiſmo requiritur tanta ſimultas, ut antequàm una pars finiatur, altera incipiat; id eſt, ut antequàm finiatur ablutio baptizandi, incipiat baptizans proferre formam Baptiſmi: & econtrà, antequàm is finiat formam Baptiſmi, jam incipiat ablutionem. Et idem ſervata proportione de Confirmatione, Extrema Unctione, ac Ordine dicendum eſt, atque in praxi ſemper obſervandum.

Quid de ſententia minorem ſimultatem requirente. 28. Nec obſtat, quòd nonnulli Doctores ſentiant, ad valorem horum Sacramentorum non requiri tãtam ſimultatem: adeoque validum adhuc fore Sacramentum Baptiſmi, ſi ſtatim poſt ablutionem jam finitam verba formæ proferantur, vel econtrà:

tra; quia (inquiunt) adhuc talis intervenit ſimultas, ut juxta prudens judicium verba illa cenſeantur afficere ablutionem Baptiſmalem. Reſpond. enim, quidquid ſit de probabilitate hujus ſententiæ ſpeculativè loquendo, in praxi doctrinam ſuperiùs traditam eſſe obſervandam; ſiquidem in adminiſtratione Sacramentorum tutior ſemper pars eſt ſequenda; ne Sacramentum abſque neceſſitate exponatur periculo invaliditatis. Unde & Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 1. damnavit Propoſitionem; *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi ſententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*, &c. (a)

29. Cæterùm in aliis tribus Sacramentis multò major, vel minor, inter materiam, & formam requiritur ſimultas, prout natura cujuſque, juxta Chriſti inſtitutionem, ac prudens judicium exigit. Et quidem loquendo de Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, ad ejus confectionem omninò requiritur, ut toto eo tempore, quo verba Conſecrationis proferuntur, materia ſit præſens: hanc enim ut præſentem ſignificant pronomina demonſtrativa *Hoc*, & *Hic*. Et contrà in Sacramento Pœnitentiæ multò major diſtantia admitti poteſt inter accuſationem Pœnitentis, & abſolutionem Sacerdotis: Siquidem hoc Sacramentum peragitur per modum Judicii; in Judicio autem accuſatio præſupponitur abſolutioni, nec requiritur, ut ſententia judicis cum accuſatione ipſius Rei ſit tempore conjuncta.

(a) Vide Tr. 1. diſtin. 3. n. 57 & 58

Eadem ſimultas oſtenditur in Sacramento Euchariſtiæ.

Pœnitentiæ, &

30. Tandem in Sacramento Matrimonii poteſt conſenſus unius conjugis poſt conſenſum alterius tamdiu ſequi, quamdiu hic moraliter permanere cenſetur; ſicut accidere ſolet in aliis contractibus. Imò poteſt hoc Sacramentum, cùm perficiatur per modum contractus, etiam inter abſentes, ac per Procuratorem ad hoc ſpecialiter deputatum ritè celebrari, ut habetur *c. Accedens. de Procur. juncto c. ult. eod. in 6.*

Matrimonii.

QUÆSTIO III.

Quænam Intentio ex parte Miniſtri, ac Recipientis, requiratur ad valorem Sacramentorum.

31. Cùm ex Concilio Florentino *num.* 15. relato conſtet, quòd *Sacramenta tribus perficiantur, rebus tanquam materiâ, verbis tanquã formâ, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia*. Explicata materia, & forma Sacramentorum, in præcedenti Quæſtione, reſtat, ut de Miniſtro atque intentione ex parte ipſius, ſimul ac ex parte recipientis Sacramentum requiſita, nunc agatur. *Ratio ordinis.*

32. CONCL. I. Defactò, ac de lege Dei ordinaria, ſolus homo viator eſt legitimus Sacramentorum Miniſter. Ita communis; & deſumitur ex illo 1. Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei*. Item ex illo *Matth. ult.* ubi Chriſtus ſolis hominibus viatoribus loquens, dixit: *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, &c.* alibi. Quòd ſi quãdoque in Sacris Hiſtoriis legatur, Sacramentum aliquod ab Angelis fuiſſe miniſtratum, id factum ex ſpeciali ordinatione Divina, ac privilegio extraordinario.

Solus homo viator eſt Miniſter Sacramentorũ?

Quid de nonnullis Hiſtoriis.

33. CONCL. II. Ex Sacramentis aliqua requirunt Miniſtrum conſecratum: alia etiam poſſunt à Miniſtro non conſecrato perfici. Ita communis, & patet inductione. Siquidem Miniſtrum conſecratum requirunt omnia, præter Sacramentum Baptiſmi, & Matrimonii. Baptiſmus enim in caſu neceſſitatis à quocunque homine, ſive maſculo, ſive fœmina conferri poteſt. Matrimonium verò non niſi à perſonis ſolutis, inter ſe contrahentibus, perficitur. Porrò Euchariſtia, Pœnitentia, & Extrema Unctio, requirunt Miniſtrum initiatum Sacro Ordine Preſbyteratus. Tandem ordinarius Mini-

Aliqua Sacramẽta requirant Miniſtrũ cõſecratum alia non; & quæ?

niſter Sacramenti Confirmationis, ſicut, & Ordinis, eſt ſolus Epiſcopus, non autem ſimplex Sacerdos: quiquid ſit, an ex ſpeciali conceſſione SS. Pontificis ſecùs fieri poſſit, de quo ſuo loco. (a)

(a) Tr. 41. diſt. 3 n 46. & diſt. 12. n. 55.

Intentio triplex Actualis; *Virtualis,* &

34. CONCL. III. Intentio, quantùm ad propoſitum, rectè dividitur in actualem, virtualem, & habitualem. Ita communis. Et quidem *Intentio actualis*, tunc habetur in adminiſtratione Sacramentorum, quando quis actu cogitat, & vult, ſeu intendit conficere Sacramentum, dum illud conficit. *Intentio virtualis* ea dicitur, quæ licèt actu jam præterierit, adhuc tamen manet in virtute ſua: & talis tunc cenſetur haberi, quando operans virtute actualis intentionis priùs habitæ facit omnia, quæ facit, tanquam ex radice; ita, quòd intentio illa actualis præhabita, fuerit principium ordinatum ad omnes actus ſubſequentes. Declaratur exemplo: Habuit quis v. g. intentionem actualem celebrandi Miſſam, atque ex hac voluntate induit ſe ſacris Veſtibus, & vadit ad Altare; dum celebrat autem, fit diſtractus, & ex diſtractione non conſiderat actualiter actum, quem exequitur, iſte celebrans ſic diſtractus dicitur celebrare cum intentione virtuali, quia virtute intentionis priùs actualiter habitæ celebrandi Miſſam, facit omnes illos actus concernentes Miſſæ celebrationem.

Habitualis, quæ?

35. Tandem *Intentio habitualis* aliud non eſt, quàm intentio merè præterita, & non retractata per actum contrarium, quæ tamen non ampliùs influit in effectum: ut, ſi quis ſemel intendat ſuſcipere Sacramentum Baptiſmi, vel Confirmationis, & hanc intentionem ſuam non ampliùs retractet; is dicitur habere intentionem habitualem ſuſcipiendi tale Sacramentum, etiam dum dormit, imò & poſt integrum annum, ac ultrà, dummodò hanc intentionem interim non revocaverit.

Qualis requiratur ex parte Miniſtri?

36. CONCL. IX. Intentio, quæ ex parte Miniſtri conficientis Sacramentum requiritur, debet eſſe vel actualis, vel ſaltem virtualis; ſola autem habitualis non ſufficit. Ita Doctor noſter *in 4. diſt. 6. quæſt. 6.* eſtque communis Theologorum. Ratio eſt: quia intentio ad Sacramentum conficiendum requiſita, debet eſſe cauſa Sacramenti; talis autem non eſt ſola intentio habitualis, benè tamen actualis, vel virtualis, in ſenſu ſuperiùs explicato; quia hæc utraque influit in actum, eſtque cauſa ipſius, non verò ſola intentio habitualis.

Quid obſervandū pro praxi?

37. Cæterùm, licèt intentio virtualis ex parte Miniſtri ad confectionem Sacramentorum ſufficiat, ut tenent Theologi communiter, (nam intentionem actualem ſemper habere, & nunquam ſub adminiſtratione Sacramentorum, & præſertim Sacramenti Pœnitentiæ in concurſu Confitentium, mente diſtrahi, moraliter foret impoſſibile; cùm & ipſe Regius Pſaltes conqueratur Pſal. 39. *Cor meum dereliquit me*) adhuc tamen Miniſter Sacramentorum ſtudiosè debet curare, ut quantùm patitur humana fragilitas, ipſe etiam intentionem actualem adhibeat: hæc enim actualis intentio eſt longè perfectior virtuali, & conſequenter magis meritoria.

Intentio actualis in actu exercito & in actu ſignato, *declaratur.*

38. Notandum tamen cum Cajetano *part. 3. quæſt. 64. art. 8.* quamvis ſtudioſè debeat Miniſter operam dare, ut etiam actualiter intendat conficere Sacramentum (ut proximè dictum) hoc non eſſe intelligendum *in actu ſignato*, ſed *in actu exercito*. Non enim ſtudendum eſt, ut habeamus hoc in mente actualiter, *Ego intendo conficere Sacramentum*, ſed ſtudendū, ut actualiter mens noſtra ad ea, quæ ſunt v. g. Conſecrationis, attendat, utpotà ad prolationem diſtinctam formæ, ad reverentem contrectationem materiæ, ad futuram tunc ineffabilem præſentiam Divinæ gratiæ in Sacramento, vel etiam ipſius Chriſti quoad Euchariſtiam: hoc enim eſt celebrare cum actuali intentione

tione

tione *in actu exercito*. Ita Cajetanus Et iſtam diſtinctionem actualis intentionis *in actu exercito*, & *in actu* (ut vocant) *ſignato* etiam Aretinus *in 4. diſt. 6. q. 6.* Suarez, cum aliis agnoſcunt; poteſtque deſervire pro remedio vanè nonnunquam ſcrupuloſorum.

Intentio ex parte recipientis, an requiratur.

39. CONCL. V. Loquendo de intentione ex parte ipſius ſuſcipientis Sacramentum, in infantibus, ac perpetuò amentibus, nulla requiritur intentio propria recipiendi Sacramentum, v. g. Baptiſmum: in aliis tamen, nempe in adultis uſum rationis habentibus, omninò requiritur aliqua intentio, ita ut ipſis invitis ac repugnantibus non poſſit validè conferri Sacramentum. Ita deciſum habetur *c. Majoris, de Baptiſmo*; ubi imprimis, quantum ad parvulos dicitur: *Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, ſine conſenſu per vim remittitur Sacramenti*. Deinde ibidem *§. Sed adhuc, & ſeq.* altera pars Concluſionis expreſsè deciditur; quæ proin eſt certa, & communis Theologorum. Et hinc in Rituali Romano Pauli V. prohibetur, baptizare amentem, qui cùm aliquando habuerit uſum rationis, priuſquam incidit in amentiam, nunquam oſtendit voluntatem recipiendi Baptiſmum.

Et quæ ſufficiat in adultis?

40. CONCL. VI. nihilominùs in adultis ad validè recipiendum Sacramentum ſufficit quælibet intentio ex tribus ſuprà enumeratis, ſcilicet tam actualis, & virtualis, quàm etiam ſola intentio habitualis: unde ad ſuſceptionem Sacramenti non requiritur, ut quis, dum ſuſcipit Sacramentum, actu intendat, vel paulò ante intenderit illud ſuſcipere; ſed ſufficit, ut aliquando intenderit, & hanc ſuam intentionem per actum contrarium necdum revocaverit. Ita rurſum communis, & habetur *cit. c. Majores §. fin. de Baptiſmo*. Ratio eſt: quia intentio ex parte ſuſcipientis, ſolum requiritur ut diſpoſitio, ſeu conditio, per quam ſuſcipiens intelligitur non repugnare Sacramento, non autem requiritur ut principium actionis Sacramentalis, ſicut requiritur ex parte Miniſtri conficientis Sacramentum. Hinc ſi

Diſparitas quoad hoc inter Miniſtrũ & recipientem.

41. Objicias. Ex parte Miniſtri, ſeu conficientis Sacramentum, non ſufficit ſola intentio habitualis ad valorem Sacramenti; ergo hæc neque ſufficit in ſuſcipiente. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas deſumitur in primis ex ipſa Chriſti inſtitutione, quæ nobis innoteſcit ex perpetua traditione Eccleſiæ, atque unanimi Doctorum conſenſu. Deindè ex eo quia utique plus requiritur ad agendum, quàm ad patiendum, ſeu recipiendum: atqui in propoſito Miniſter eſt agens, & habet ſe activè in adminiſtratione Sacramentorum, quoniam ipſe v.g. baptizat, recipiens verò habet ſe paſſivè: ipſe enim eſt, qui baptizatur, confirmatur, &c.

QUÆSTIO IV.

Quænam ex parte Miniſtri requirantur ad legitimam Sacramentorum adminiſtrationem?

Quæ generatim requirantur ad Sacramentorum adminiſtrationem?

42. CONCL. I. Generatim ad legitimam, ſimulque meritoriam Sacramentorum, Miniſtrum conſecratum requirentium, adminiſtrationem, ex parte ipſius requiritur poteſtas, vitæ probitas, debita intentio conficiendi Sacramentum, & obſervantia Rituum Eccleſiaſticorum. Ita communis, & patebit ex dicendis.

Improbitas Miniſtri ea non invalidat.

43. CONCL. II. Nihilominùs infidelitas, ſeu improbitas Miniſtri ſi cætera requiſita adſint, neutiquam invalidat Sacramentum. Ita omnes Catholici: eſtque noviſſimè definitum in Concilio Trid. *Seſſ. 7. can. 12.* his verbis: *Si quis dixerit, Miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſervaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum: anathema ſit.*

Ad Sacramenta

44. CONCL. III. Etſi Miniſter in peccato mortali exiſtens validè admini-

miniſtret Sacramenta, ut dictum: nihilominus ad ea licitè,& ſine peccato mortali adminiſtranda, requiritur in Miniſtro conſecrato ſtatus gratiæ. Ita communis. Nam hoc ipſo, quòd Sacramenta ſint inſtituta à Chriſto ad noſtram ſanctificationem,& Miniſter ad eorum diſpenſationem ſpecialiter conſecratus, oritur obligatio ad illa miniſtranda in gratia: ſiquidem ſancta ſunt ſanctè tractanda. Hinc *Levit. c.21.* dicitur; *Sacerdotes incenſum Domini,& panes Dei ſui offerunt: & ideò ſancti erunt.* Et Iſaiæ 52. *Mundamini, qui fertis vaſa Domini.* Et S. Auguſtin. relatus *c.Omnia 1.q.1.* inquit: *omnia Sacramenta, cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.*

Quid de Miniſtro non conſecrato?

45. Dicitur notanter, *In Miniſtro conſecrato.* Quia Laicus, vel etiam Paganus, baptizans in caſu neceſſitatis, non tenetur ſub novo peccato mortali eſſe in ſtatu gratiæ: cum tales nõ ſint Miniſtri conſecrati, ſicuti ſunt Sacerdotes, qui virtute Sacramenti Ordinis accipiunt poteſtatem ſolemniter baptizandi, conſecrandi, &c. ſpecialemque gratiam ad talia Sacramenta ritè adminiſtranda obtinent. Sannig. *diſt. 1. de Sacram, q.14.n.8.* cum communi.

Vel in caſu neceſſitatis &c.

46. Limitant paſſim Doctores allatam doctrinam, *niſi adſit caſus extremæ neceſſitatis, vel impoſſibilitatis.* Quia ſi quis v.g. debeat adminiſtrare Sacramentũ Baptiſmi puero agonizãti poterit illud etiam peccato mortali irretitus adminiſtrare, ſi non poſſit tam citò elicere contritionem de peccato commiſſo: ſiquidem concurrentibus duobus præceptis incõpoſſibilibus illud magis obligat, cujus trãſgreſſio magis nocet. In praxi tamen hæc limitatio rariùs poterit habere locum, niſi forſan in Miniſtro ob caſus inopinati emergentiam perplexo, aut perturbato, vel ratione inadvertentiæ: nam alioquin contritio de peccatis admiſſis poterit breviſſimo tempore, & quaſi unico momento, præmitti, & concipi à Miniſtro, ſi voluerit.

Corollarium de duobus Sacerdotibus ſibi mutuò cõfitentibus.

47. Hinc inferunt Doctores ſi duo Sacerdotes velint ſibi invicem confiteri, & ambo ſint in peccato mortali conſtituti, eum, qui primo loco alterius excipit Confeſſionem, teneri antea præmittere Contritionem perfectam quia alioquin adminiſtraret Sacramentum Pœnitentiæ in peccato mortali. In altero autem, qui primo loco confitetur, ſufficeret attritio cum Confeſſione Sacramentali.

Graviter peccat celebrans in peccato mortali; ſed gravius qui ſimulat ſe cõſecrare.

48. CONCL. IV. Etſi graviter peccet, grandeque ſacrilegium committat, qui in ſtatu peccati mortalis conſtitutus ſcienter celebrat SS. Miſſæ Sacrificium, adhuc tamen gravius peccat is, qui peractis cæteris, ſimulat ſe conſecrare, & non conſecrat. Ita declaravit Innocentius III. *c. De homine. de Celebrat. Miſſar.* ubi refertur caſus de quodam incauto Presbytero, qui propter conſcientiam peccati mortalis, in quo ſe conſtitutum novit, non tamen Miſſarum ſolemnia ob urgentem neceſſitatem intermittere potuit, peractis cæteris cæremoniis ſed omiſſis verbis Conſecrationis, Miſſam celebrare ſe finxit: Rationem dat Pontifex, *quod alter ſacrilegè celebrans, in ſolius miſericordis Dei manum incidat: iſte verò* (fictè celebrans) *non ſolùm Deo, cui non veretur illudere, ſed populo, quem decipit, ſe aſtringat.* Idem ſervata proportione dicendum de aliis Sacramentis. Et meritò Innocentius XI. ſequentem, ordine 29. Propoſitionem damnavit: *Vrgens metus gravis eſt cauſa juſtam Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.* Nam, cùm hujuſmodi ſimulatio contineat etiam irreverentiam reſpectu Sacramentorum, ex nullo metu, quantumvis gravi, poterit licita reddi, cùm irreverentia rebus ſacris, ſanctiſſimiſque Sacramentis illata, ſit intrinſecè mala.

Quot peccata committat Sacerdos, plures cõmunicans in ſtatu malo?

49. Quæritur I. An Sacerdos plures communicans, vel plurium Confeſſiones excipiens in ſtatu peccati mortalis, tot peccata numero diſtincta committat, quot Sacramenta adminiſtrat? Ratio dubitandi, atque affirmativam tenendi, eſt: quia interveniunt tot actus externi completi, quot fiunt indignæ adminiſtrationes

Sacramentorum, ergo & tot peccata numero diſtincta.

Sententia rigida quotidiana.

50. Et quidem non deſunt Doctores, qui hoc ultrò concedunt, ob rationem dictam; & præſertim, qui admittunt de Confeſſario audiente plurium Confeſſiones in ſtatu malo, ſiquidem hujus judicium Sacramentale finitur, ac variatur in ſingulis Confeſſionibus auditis. Imò Bon. *diſp. 1. de Sacr. in gen. q. 3. punct. 2. n. 15.* poſt Coninc. & alios, hoc concedit etiam de eo, qui communicat alios in peccato mortali: ait enim talem toties peccare, quoties Hoſtias diſtribuit, cùm ſint plures ſacramẽti diſtributiones & plures actiones terminatæ & completę etiã ſi fiat ſucceſſivè. Iſtis tamẽ nõ obſtãtib.

Plures ſimul communicans committit unum numero peccatum, ſed gravius.

51. Reſp. 1. Sacerdos in peccato mortali plures ſimul communicans, ſive præbens eiſdem SS. Euchariſtiæ Sacramentum, eſt reus unius duntaxat peccati mortalis, licèt gravioris. Ita Marchantius *to. 3. tribunalis, tr. 3. tit. 4. q. 2. concl. 2.* Filiucius *tract. 3. n. 87.* Henriquez, & probabile cenſet Tanner. *tr. 2. diſp. 4. q. 2. n. 56.* Ratio eſt quia totus ille actus communicandi habet ſe per modum unius Convivii Spiritualis, & ipſamet adminiſtratio Sacramenti cenſetur moraliter unum Miniſterium ſacrum ex pluribus quaſi actibus partialibus conſtitutum: unde & Chriſtus Dominus in ultima Cœna Apoſtolis dicebat per modum unius Miniſterii: *Accipite, & comedite ex hoc omnes.*

Sententia negans, talem peccare mortaliter.

52. Quinimò Vaſquez *3. p. diſp. 135. c. 3. n. 39.* exiſtimat, & favet Maſtrius *diſp. 16. Theol. Mor. n. 42.* citans alios Sacerdotem, qui in ſtatu peccati mortalis Fidelibus Euchariſtiam diſtribuit, ne quidem mortaliter peccare; eò quòd tunc is non conficiat, neque recipiat Sacramentum; ſed jam antea confectum duntaxat diſpenſet. Verùm, quidquid ſit de probabilitate hujus ſententiæ, oppoſitum, ſive talem peccare mortaliter, videtur probabilius. Tum quia communicans alios, verè miniſtrat Sacramentum. Tum quia Apoſtolus *1. Tim. 3.* etiam Diaconos, olim Calicem conſecratum Fidelibus diſpenſantes, voluit eſſe *habentes Myſterium fidei in conſcientia pura.* Et hinc *c. Sciſcitantibus 15. q. 8.* de malis Sacerdotibus alios communicantibus, dicitur. *Quoniam mali bona adminiſtrando, ſe tantummodò lædunt,* & conſequenter peccant.

Rejicitur.

Quid de Sacerdote plurium Confeſſiones audiente in peccato mortali?

53. Reſp. 2. Sacerdos, qui ſe una vice ad audiendas Confeſſiones expoſuit; quamvis centum pœnitentes ſucceſſivè ſe præſentent, ab eoque in ſtatu peccati mortalis abſolvantur, probabiliter unum duntaxat peccatum committit. Ita Marchantius *loc. cit.* Ratio eſt: quia & talis Confeſſarius Miniſterium, ſeu actionem natura communem omnibus accedere volentibus exercet, quam explicamus per verbum *Pro tribunali ſedere, Iudicium facere &c.* Et per hoc patet ad rationem dubitandi: quia hoc ſpirituale Miniſterium non eſt completum per ſingulas abſolutiones Sacramentales. Dicitur notanter *una vice*: ſi enim quis pluribus vicibus inter ſe moraliter diſtinctis ſe exponeret ad confeſſionale, vel alios communicaret ſicuti cenſeretur multiplicare Miniſteria, ita fierent numero diſtincta peccata.

Sacramenta an poſſint peti ab indigno Miniſtro.

54. Quæritur II. An poſſint licitè peti Sacramenta a Miniſtro indigno? ubi per *Indignum miniſtrum* intelligitur is qui eſt in notorio peccato mortali conſtitutus, quamvis habeat poteſtatem Sacramenta conferendi, ſive dein ſit excommunicatus, ſive non. Et dicitur, *in notorio peccato mortali*, Nam ſi peccatum alicujus non ſit publicum, certum eſt quod quis ab eo poſſit petere Sacramenta: cùm poſſit ac debeat præſumere, ipſũ non eſſe indignũ: quia nemo pręſumitur eſſe malus niſi probetur malus; hoc pręnotato

Præſertim excommunicato vitando.

55. Reſp. I. Si Miniſter eſt excommunicatus, & vitandus (quales de facto ſolùm ſunt nominatim excommunicati & denuntiati, ac notorii percuſſores Clericorum) non eſt licitum ab eo petere Sacramenta, niſi in caſu neceſſitatis. Ratio eſt: quia alioquin communicaret quis in Divinis cum excommunicato vitando, quod illi-

Digitized by Google

illicitum eſt extra caſum neceſſitatis.

Quid de Miniſtro indigne tolerato.

56. Reſp. II. Loquendo de Miniſtro tolerato, licitum eſt non tantùm in caſu neceſſitatis, ſed etiam extra caſum neceſſitatis, ac ob ſpiritualem profectum animæ ſuæ petere, ac recipere Sacramenta à Miniſtro, cui ex officio Sacramenta adminiſtrare incumbit; quamvis ille malus ſit, ac in peccato mortali notorio conſtitutus. Ita Maſtrius *diſp. 16. Theol. Moral. n.* 51. cum communi. Deſumitur hoc ex *c. Sciſcitantibus* 15. *q.* 8. ubi dicitur, quod de manu Sacerdotis, quandiu ab Eccleſia toleratur, licitè Sacramenta ſumantur. Accedit ratio; quia ſubditus, utputa Parochianus, habet jus petendi, & accipiendi Sacramenta à ſuo Parocho; neque tale jus is amittere cenſetur ob ſui Parochi malitiam; præſertim cum is, dummodò velit, poſſit ſe priùs vel per Confeſſionem, vel ſaltem per Contritionem, reſtituere in ſtatum gratiæ.

Et eo, qui non tenetur ex Officio miniſtrare Sacramenta?

57. Et hoc idem dicendum de eo, qui eſt expoſitus ad miniſtranda Sacramenta, quamvis ex officio eadem adminiſtrare non teneatur: nam is, ſi ſit in ſtatu peccati mortalis (quod tamen non facilè præſumendum) ſibi ſoli nocet.

An peccet graviter, qui alias functiones ſacras exercet in ſtatu malo?

58. Quæritur III. An peccet graviter, qui alias functiones Ordinum exercet cum conſcientia peccati mortalis; ut ſi Lector Lectionem, Subdiaconus Epiſtolam, vel Evangelium Diaconus, in tali ſtatu ſolemniter cantet; aut ſi ſacerdos Aquam Luſtralem benedicat, SS. Euchariſtiam de uno loco ad alium transferat, vel Matrimonio aſſiſtat; ſeu Epiſcopus benedicat Sacras veſtes, conſecret Eccleſias, vel alia hujuſmodi præſtet? Reſp. negativè; quia tales actiones neque ſunt Sacramenta, neque immediatè ordinantur ad ſanctificationem animæ. Bonacina *c. punct.* 2. *§.* 1. Maſtrius *num.* 42. & alii, paucis exceptis.

DISTINCTIO II.

De Effectibus, ac Neceſſitate Sacramentorum.

QUÆSTIO I.

An, & quomodo Sacramenta conferant gratiam?

Effectus Sacramētorum duplex, Gratia, & character.

1. POſt explicatam naturam, atque eſſentiam Sacramentorum novæ Legis, progrediendum eſt ad eorundem effectus declarandos (agendo ſimul de debita diſpoſitione, ad conſequendum effectum gratiæ Sacramentalis requiſita) nec non explicandum ſingulorum Sacramentorum neceſſitatem. Et quidem, quantum ad primum attinet, duplex communiter ſtatuitur effectus Sacramentorum, Gratia videlicet, & Character. Horum prior per omnia Sacramenta dignè recipientibus ex opere operato confertur: poſterior verò non niſi per Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem, prout ampliùs in progreſſu dicetur, incipiendo à gratia Sacramentali, utpote principaliori Sacramentorum effectu.

Gratia actualis, &

2. Advertendum, quòd gratia ſupernaturalis generatim dividatur in actualem, & habitualem. *Gratia actualis* eſt aliquod actuale auxilium Dei, quo ipſe hominem ad benè agendum, & ad ſalutem ſuam procurandam admonere, &

 quan-

quantum eſt de ſe, promovere ſolet: cujuſmodi gratia actualis, ad inſtar luminis partim illuminantis, partim calefacientis, duo complectitur, videlicet internam illuſtrationem intellectus, piamque motionem voluntatis, qua quis à Deo illuminatur ad cognoſcendum id, quod eſt agendum vel fugiendum, & aliqualiter interiùs inſtigatur, & commovetur ad illud agendum vel fugiendum. Et tales gratiæ actuales (quæ alio nomine *Auxilia Dei actualia* vocantur) ſunt innumeræ bonę inſpirationes, pięque voluntatis affectiones, ſæpiùs nobis liberaliter & miſericorditer à Domino Deo immiſſæ.

Gratia habitualis ſeu ſanctificans, quid?

3. *Gratia habitualis* eſt habitus gratiæ ſanctificantis, per quam homo formaliter ſanctus, juſtus, Deoque gratus redditur, etiam dum liberè nihil operatur. Et hæc dicitur etiam *Gratia juſtificans*, ſeu *ſanctificans*: quia eſt unica formalis cauſa juſtificationis impii, uti docet Concilium Trid. *Seſſ. 6. c. 7.* Atque expellit formaliter ab homine omne peccatum mortale, cum quo de facto eſt incompoſſibilis: ſimulque conſtituit hominem eſſe Filium Dei adoptivum, ac hæredem vitæ æternæ, ſi in ea finaliter decedat ſeu moriatur.

Gratia Sacramentalis, quæ? Gratiam conferri ex opere operantis, & ex opere operato, quid?

4. Cæterùm omnis ea gratia, quæ virtute Sacramentorum confertur homini ex opere operato, dicitur *Gratia Sacramentalis*, ſive deinde illa ſit gratia quædam actualis, ſive habitualis. Dicitur, *ex opere operato*: nam quando homini datur gratia propter propria ſua merita, devotionem, actuſque virtuoſos, dicitur talis gratia conferri ipſi *ex opere operantis*. Ea verò gratia, quæ virtute Sacramentorum homini ritè diſpoſito ultra gratiam ſuæ devotioni, actibuſque virtuoſis correſpondentem, ex meritis Chriſti confertur, dicitur conferri *ex opere operato*, qui modus ex opere operato conferendi gratiam dignè, ſeu abſque obice peccati mortalis recipientibus Sacramētum, eſt proprius Sacramentorum. Et dicitur, *ex opere operato*: quia ob infallibilem promiſſionem Divinam ea gratia confertur ex meritis Chriſti, ac virtute Paſſionis ſuæ, quæ jam ſunt *opus operatum*. His ſuppoſitis, ſit

Omnia Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato non ponentibus obicem.

5. CONCL. I. Omnia novæ Legis Sacramenta conferunt ex opere operato gratiam dignè ſumentibus, ſeu non ponentibus obicem. Ita de Fide eſt quę non ſolum in Symbolo Niceno decretum per illa verba *Cōfiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum*: ſed etiam noviſſime clariùs, & loquendo generatim de omnibus Sacramentis, definitum in Concilio Trident. *Seſſ. 7. can. 6.* his verbis: *Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non continere gratiam, quam ſignificant: aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre &c. anathema ſit.*

Hæc cauſant non phyſicè ſed moraliter.

6. CONCL. II. Sacramenta gratiam illa quam conferunt ex opere operato non cauſant phyſicè, ſed moraliter: id eſt cauſant gratiam in tantùm, quatenus ex Divina inſtitutione, & pacto, quod in eoiundem inſtitutione Chriſtus inivit cum genere humano, ſunt ſignum infallibile, Deum efficaciter movens ad producendam gratiam, quam ſignificant, intuitu meritorum ac paſſionis Chriſti, in animabus dignè ſuſcipientium Sacramentum. Ita Scotus 4. *diſt.* 1. *q.* 4. & 5. cum Scotiſtis, ac plures alii Theologi, quamvis nonnulli oppoſitum teneant, aſſerentes Sacramenta gratiam etiam phyſicè cauſare, quòd poſtmodum diverſimodè explicant.

Ratio Concluſionis.

7. Probatur Concluſio ex eo quia Sacramenta qua talia, ſunt quid morale, ergo etiam erunt cauſæ duntaxat morales, & non phyſicæ, ipſius gratiæ. Antecedens patet; quia Sacramenta dependent ſolùm ex inſtitutione Chriſti, à qua, & meritis ejuſdem Chriſti Domini, totam ſuam vim, atque efficaciam cauſandi habent. Conſequentia probatur: quia modus operandi ſequitur modum eſſendi eique conformatur: ergò, cùm Sacramenta qua talia ſint quid morale, etiam erunt tantùm cauſæ morales

Digitized by Google

reales ipſius gratiæ: eatenus videlicet, quatenus ex inſtitutione Chriſti, ac virtute meritorum eius, ſunt ſignum efficax, atque infallibiliter movens Deum ad cauſandam gratiam in ritè ſuſcipientibus Sacramentum. Accedit, quòd omnes authoritates SS. Patrum, & Conciliorum, aſſerentium, quòd Sacramenta cauſent gratiam, optimè ſalventur per cauſalitatem eorum moralem.

Sacramenta præter gratiam habitualem, conferunt etiam actualem.

8. CONCL. III. Per ſacramenta novæ Legis dignè recipientibus non tantùm confertur gratia habitualis, ſeu ſanctificans; ſed præter eam, etiam virtute Sacramentorum, præſtantur hominibus alia ſpecialia gratiæ actualis auxilia, oppottuna ad conſequendos proprios fines ſingulorum Sacramentorum. Ita Theologi communiter. Ratio eſt: quia ſingula Sacramenta ſunt à Deo inſtituta ob ſpeciales ſuos fines; ergo etiam oportet, ut conferant ſpecialia auxilia gratiæ actualis, quibus homo iuvetur ad fines illos conſequendos.

Declaratur inductione de Baptiſmo,

9. Hinc, quia per Baptiſmum ſpiritualiter regeneramur, ac in Chriſto vivere, eiuſdemque Fidem profiteri incipimus: poſtmodum per alia Sacramenta iuvamur ad hanc vitam ſpiritualem conſervandam, & ad ſuperandas varias difficultates in ea occurrentes; prout declarabitur diſcurrendo de ſingulis Sacramentis.

Confirmatione,

10. Sic per Confirmationem per quam roboramur & confortamur ad fortiter confitendam fidem in Baptiſmo ſuſceptam; præter gratiam habitualem, dignè ſumentibus conferuntur tempore oppottuno ſpecialia gratiæ actualis auxilia ad conſtanter in Fide perſeverandum, & quidem majora, quàm conferuntur Virtute ſolius Baptiſmi.

Euchariſtia,

11. Similiter per Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod eſt cibus ſpiritualis animæ, conferuntur ſpecialia ſubſidia actualis gratiæ pro conſervatione vitæ noſtræ ſpiritualis non minùs, ac cibus corporalis vitam alit, & conſervat corporalem. Unde juvat hoc Sanctiſſimum Sacramentum ad refrænandas inordinatas paſſiones, utpura iræ, luxuriæ, &c. præbendo multas particulares gratias auxiliantes, quibus debilitatur, atque moderatur prava inclinatio ad peccatum: ſimulque idem Auguſtiſſimum Sacramentum confert complura auxilia excitantia, & concomitantia gratiarum actualium, ad exercenda opera vitę ſpiritualis, & diverſarum virtutum; ſicut cibus corporalis præbet vires ad exercendos actus vitales corporis.

Pœnitentia,

12. Sicuti autem in vita corporali neceſſe eſt habere remedium contra morbum, ut ſi quis in morbum inciderit, ſanetur: Ita in vita noſtra ſpirituali tale remedium, & quidem multò fortius, eſt Sacramentum Pœnitentiæ, quo non ſolùm morbi, ſed & ipſa mors animæ curatur, dum virtute ejus à morte ſpirituali, per peccatum mortale inducta, reſurgimus.

Extrema Unctione.

13. Sequitur Extrema Unctio, præter augmentum gratiæ habitualis conferens homini dignè recipienti ſpecialia auxilia, quibus infirmus juvetur ad fortiùs reſiſtendum tentationibus in extremo vitæ articulo occurrentibus: ſimulque is in ſua infirmitate allevietur, quantum prodeſt ſaluti animę ſuæ; juxta illud Jacobi c. 5. *Ungentes eum oleo in Nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.*

Ordine, &

14. Per ſacramentum Ordinis, quod reſpicit totam Eccleſiam in ſuo ſtatu Hierarchico conſervandam, atque ut ſua ſingulis miniſteria ad legitimum gubernamentum huius Eccleſiaſticæ Reipublicæ deſtinentur: conferuntur Ordinato pariter quædam ſpecialia auxilia, ad dignè adimplenda Miniſteria ſacra cuilibet Ordini annexa.

Matrimonio.

15. Tandem per Matrimonium, quo fit legitima propagatio generis humani ad Dei cultum, & conſer-

vationem Eccleſiaſticæ Reipublicæ: ut id honeſtè ac decenter fiat, dantur conjugibus Chriſtianis ſpecialia gratiæ auxilia ad piè degendam vitam conjugalem, ac ſuſtinenda ejus onera, prolemque rectè ac devotè educandam. Cæterùm hujuſmodi ſpecialia gratiæ auxilia, plura vel pauciora, conferuntur dignè ſuſcipientibus Sacramentum juxta majorem, vel minorem eorundem diſpoſitionem, ac capacitatem, ut amplius dicetur *Quæſt. ſeqq. n. 25.*

QUÆSTIO II.

An omnia Sacramenta conferant primam gratiam, aut aequalem, in inæqualiter diſpoſitis?

Sacramẽta mortuorũ, & ...

16. Advertendum, quòd Sacramenta communiter dividantur in Sacramenta vivorum, & mortuorum. *Sacramenta mortuorum* ſunt duo, videlicet Baptiſmus, ac Pœnitentia: quæ duo ideò ſic dicuntur, quia per ſe (id eſt ex vi primariæ inſtitutionis ſuæ) ſunt inſtituta ad conferendam primam gratiam, ſeu ad præbendam vitam ſpiritualem iis, qui per peccatum mortale ſpiritualiter fuerunt mortui, quæ non confertur niſi mediante gratia ſanctificante.

Sacramẽta vivorũ quæ?

17. *Sacramenta vivorum* ſunt alia quinque; quæ ideò ſic appellantur, quia per ſe loquendo ſupponunt animam ſuſcipientis jam eſſe conſtitutam in gratia ſanctificante; quæ eſt vita animæ. Unde ut quis ritè ſuſcipiat unum horum Sacramentorum, requiritur, quòd ſit in ſtatu gratiæ, (ſaltem quantùm bona fide, ac inſpecta propria ſua conſcientia exiſtimat) quod non requiritur ad Sacramenta mortuorum: hæc enim ab exiſtente in peccato mortali, præmiſſa ſola attritione ritè ac fructuosè recipiuntur. Quod ut clarius intelligatur.

Gratia habitualis ſeu ſanctificans, prima & ſecunda quæ?

18. Advertendum ulteriùs, quòd gratia habitualis, ſeu ſanctificans (de qua *n. 3.* jam dictum) communiter dividatur in primam & ſecundam. *Gratia habitualis prima* aliud non eſt, quàm illa prima gratia ſanctificans, quam homo in primo ſuæ juſtificationis inſtanti acquirit, ac per quam formaliter ab eo expellitur peccatum mortale. *Gratia ſecunda* dicitur omne augmentum gratiæ ſanctificantis: unde omnis illa gratia habitualis dicitur eſſe gratia ſecunda, quæ infunditur homini jam priùs juſtificato, ac habenti in ſe aliquem gradum gratiæ: Sic dum peccator per Pœnitentiam juſtificatur, illa gratia habitualis, quam is in primo ſuæ juſtificationis inſtanti acquirit, dicitur *Gratia prima:* omnis autem gratia poſterior, quam virtute bonorum operum ſubſequentium, vel ſacramentorum dignè receptorum ulteriùs acquiritur, dicitur *Gratia ſecunda;* eò quòd ſit augmentum prioris, ac ſecundo primùm loco acquiratur. His prænotatis, ſit

Baptiſmus, & Pœnitentia, per ſe conferunt primam gratiam.

19. CONCL. I. Baptiſmus, & Pœnitentia quæ dicuntur *Sacramenta mortuorum*, per ſe, ac ex vi ſuæ primariæ inſtitutionis, conferunt primam gratiam ſanctificantem; quamvis, ſi hæc jam præfuerit in anima, per accidens conferant ſolum augmentum gratiæ. Ita communis Theologorum. Ratio primæ partis eſt: quia Baptiſmus primariò, & principaliter eſt inſtitutus à Chriſto Domino in ordine ad remiſſionem peccati originalis; Sacramentum autem Pœnitentiæ in ordine ad remiſſionem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi: atqui talium peccatorum remiſſio non fit abſque infuſione primę gratiæ ſanctificantis: ergo dicta Sacramenta per ſe conferunt primam gratiam.

Per accidens quandoque ſecundam.

20. Altera pars ex eo patet; quia prædicta Sacramenta dignè recepta conferuntur ſuſcipientibus ex opere operato gratiam ſanctificantem: ergo, ſi recipiens jam priùs eſt juſtificatus, non poſſunt primam, ſed duntaxat ſecundam gratiam conferre, hoc eſt augmentum primæ gratiæ ſanctificantis tribuere.

21. CON-

Alia 5. Sacramenta per ſe conferunt ſecundã. 21. CONCL. II. Reliqua quinque novæ Legis Sacramenta, videlicet Confirmatio, Euchariſtia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium per ſe, ac ex vi ſuæ primariæ inſtitutionis, non conferunt primam gratiã; ſed principaliter inſtituta ſunt ad conferendam ſecundam gratiam; ſive augmentum ejus. Ita communis. Hac enim de cauſa ea appellantur Sacramenta vivorum, ac præſupponunt vitam animæ, quæ habetur per inexiſtentem gratiam ſanctificantem.

Corollarium. 22. Hinc ſequitur, quòd ſi quis ſcienter in peccato mortali exiſtens, accedat ad unum illorum quinque Sacramentorum cum ſola attritione cognita; ipſe non ſolùm per ſuſceptionem talium Sacramentorum non juſtificetur, neque recipiat primam gratiam (quod tamen fieret in virtute ſacramenti Baptiſmi in necdum baptizatis, & Pœnitentiæ in relapſis poſt Baptiſmum, prævia attritione receptę) ſed potiùs de novo graviſſimè peccet atque committat peccatum Sacrilegii.

Et per accidens quando que primã gratiam. 23. CONCL. III. Nihilominùs prædicta quinque Sacramenta vivorum per accidens quandoque poſſunt conferre primam gratiam. Ita communis Theologorum, dempto Sacramento Euchariſtiæ, de quo, cum ſit inſtitutum per modum cibi & potus, qui mortuis non prodeſt, nonnulli Theologi tenent oppoſitum. Declaratur in primis Concluſio. Sic etenim, ſi quis bona fide exiſtimet, ſe eſſe in ſtatu gratiæ, cum tamen reverà habeat occultum peccatum mortale, cujus non recordatur, & cum ſola attritione accedat ad unum Sacramentum vivorum, illudque recipiat; talis vi Sacramenti juſtificatur, ac recipit primam gratiam, ſaltem per accidens. Probatur hoc, ſimulque poſita Concluſio. Quia juxta Concilium Trident. *Seſs.7. can. 6. & 7.* omnia Sacramenta novæ Legis habent vim conferendi gratiam non ponentibus obicem: atqui talis homo bona fide accedens, & cum attritione de commiſſis ſuis peccatis jam non ponit obicem, ergo. Minor patet in Sacramento Baptiſmi, & Pœnitentiæ: ſimulque ex eo, quia ob ſuam bonam fidem nullius peccati mortalis ſibi conſcius eſt; ergo recipiet gratiam vi Sacramenti: Hæc autem, cum nulla prior infuerit, non ſecunda, ſed prima gratia ſanctificans erit.

24. Dicitur notanter in Concluſione, *per accidens quandoque, &c.* Siquidem ab hiſce Sacramentis vivorum, in caſu poſito, per accidens tantùm confertur prima illa gratia ſantificans, eò quòd ipſa per ſe & primariò à Chriſto Domino non ſint inſtituta ad primam gratiam conferendam; ſed ſolùm hanc conferre poſſint in caſu extraordinario, & accedente bona fide ſuſcipientis, putantis ſe eſſe in ſtatu gratiæ, cum tamen non ſit ob occultum peccatum mortale; quod totum ſit per accidens. *Cur hoc fiat per accidens?*

25. CONCL. IV. Sacramenta ejuſdem rationis conferunt majorem gratiam magis diſpoſito, quam alteri minùs diſpoſito: & quidem major illa gratia confertur magis diſpoſito partim ex opere operantis; ac virtute illius boni motus interioris, quo facta eſt major ejuſmodi diſpoſito; partim vi Sacramenti, atque ex opere operato. Prima pars eſt certa, ac extra controverſiam: nam utique maior illa diſpoſitio ac præparatio promeretur maiorem gratiam ex opere operantis; cùm hoc ipſum generaliter fiat in omnibus piis actibus iuſtorum. *Sacramenta conferunt maiorem gratiam magis diſpoſito.*

26. Alteram partem Concluſionis, quòd etiam vi Sacramenti, ſicque ex opere operato, conferatur maior aliqua gratia magis diſpoſito, ait Suarezius *par.3. tom 3. diſp.8. ſect.5. concl. 3.* eſſe communem Theologorum ſententiam; & colligitur ex Concilio Tridentino *Seſſ.6. cap.7.* dicente, quod in Juſtificatione, quæ fit in Baptiſmo, *Iuſtitiam recipiat unuſquiſque ſuam ſecundum menſuram quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis, prout vult, & ſecundum cujuſque diſpoſitionem, & cooperationem*; ergo ſi Sacramenta conferunt gratiam ſecundùm pro- *Etiam ex opere operato.*

priam cuiuſque diſpoſitionem, & cooperationem, conferunt maiorem magis diſpoſito, quàm minùs diſpoſito. Accedit ratio deſumpta ex congruentiis. Siquidem videtur ſpectare ad ſuavem Dei providentiam, ac ſapientem, iuſtiſſimamque diſtributionem, ut meliùs diſpoſito virtute Sacramentorum maior conferatur gratia: ſimùlque fuit hoc expediens, ut homines excitarentur ad recipienda Sacramenta cum maiori devotione, ac reverentia, propter ſpem maioris fructus ſpiritualis.

QUÆSTIO III.

Qualis requiratur diſpoſitio ad fructuosè recipienda Sacramenta, & præſertim SS. Euchariſtiam.

Ad Sacramenta mortuorũ recipiẽda, ſufficit attritio de peccato mortali.

27. CONCL. I. Ad recipienda Sacramenta mortuorum, nempe Baptiſmi & Pœnitentiæ, requiritur in adultis, conſcientiam peccati mortalis habentibus, contritio, vel ſaltem attritio. Ita communis Theologorum; atque deſumitur ex Concilio Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 4. ubi dicitur: *Docet præterea ſancta Synodus et ſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc Sacramentum* (Pœnitentiæ) *actu ſuſcipiatur ipſam nihilominus reconciliationem ipſi contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam. Illam vero contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccati excludat cum ſpe veniæ; declarat, donum DEI, eſſe &c. Et quãvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem producere peccatorẽ nequeat, tamen eum ad DEI gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit*: Hactenus Concilium.

Pro Sacramentis viuorum

28. CONCL. II. Ad recipienda ritè, & fructuosè Sacramenta vivorum, qualia ſunt alia quinque, requiritur per ſe loquendo ſtatus gratiæ. Patet hoc totum ex dictis *Quæſt. prec. n.* 21. & 22.

requiritur ſtatus gratiæ.

Corollarium.

29. Unde, ſi quis ſit ſibi conſcius peccati mortalis, & velit ſuſcipere Sacramentum Confirmationis, Extremæ Unctionis, Ordinis, vel Matrimonii, tenetur is priùs, vel per actum contritionis perfectæ, vel per præmiſſam Confeſſionem, ac ſuſceptum ſaltem cum attritione Sacramentum Pœnitentiæ, ſe in ſtatum gratiæ reſtituere. Et quidem ob maiorem difficultatem in elicienda perfecta contritione communiter ſolet præmitti, atque ut præmittatur, ſuaderi Confeſſio Sacramentalis quamvis in dictis quàtuor Sacramentis iam ſufficeret Contritio perfecta. Verùm loquendo de Euchariſtia, ſit

Ad dignã Euchariſtiæ receptionem debet præmitti Cõfeſſio de peccato mortali.

30. CONCL. III. Ad dignam Auguſtiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti ſuſceptionem, quando quis ſibi conſcius eſt alicujus peccati mortalis, omninò requiritur, ut præmittatur Confeſſio Sacramentalis de tali peccato mortali habita copia Confeſſarii, nec ſufficit Contritio. Ita communis: atque deſumitur ex verbis Apoſtoli, 1. *Corinth.* 11. ubi de ſuſcepturis hoc SS. Sacramentum, ait; *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.*

Textus notabilis Concilii Trid. circa hoc.

31. Id ipſum expreſsè declarat Concilium Trid. *Seſſ.* 13. *cap.* 7. & *can.* 10. Verba ejus in *cit. cap.* 7. ſunt ſequentia, ac benè notanda. *Quare communicare volenti revocandum eſt in memoriam ejus præceptum: Probet ſe ipſum homo, Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quamtumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramentali Confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat. Quod à chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare hæc ſancta Synodus perpetuò ſervandum eſſe decrevit: modo non deſit illis*

lis

lis copia confeſſoris : quod ſi neceſſitate urgente, Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit, quamprimùm confiteatur. Hactenus Concilium.

Mandatum eius celebrantibus injunctum. 32. Notent hoc benè Sacerdotes, quotidie vel ſaltem ſæpiùs per hebdomadam celebraturi : ſimulque ſciant, cùm circa ultima citati Concilii verba, *Quamprimùm confiteatur*, diverſæ inter Theologos fuiſſent ſubortæ ſententiæ, atque interpretationes. Alexandrum VII. ſequentes duas propoſitiones damnaſſe. Prima, & ordine 38. ſic habet: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificandi ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimùm, eſt conſilium, non præceptum* Secunda, & ordine 39. ſic ſonat : *Illa particula, Quamprimùm, intelligitur, cùm Sacerdos ſuo tempore confitebitur*. Verùm occaſione præmiſſorum

Quam primùm confitendi.

Hoc ly, Quam primùm confiteatur, quid importet? 33. Quæres, quid per ly, *Quamprimùm confiteatur*, in citatis verbis Concilii Tridentini intelligatur ? Reſp. I. Quantùm ad dictam clauſulam explicandum, olim variæ extiterunt ſententiæ : nam nonnulli eam explicarunt in ſenſu apertè evervante vim præcepti, prout liquet ex relatis duabus Propoſitionibus damnatis : alii è contrà mandatum illud intellexerunt in toto rigore, quaſi ſtatim poſt miſſam teneatur Sacerdos celebrans, ſi poſſit, confiteri. Et hæc poſterior ſententia utique in praxi ſaluberrimè practicatur, ut ſic conſcientiæ, & puritati Sacerdotum celebrantium ampliùs conſulatur ; eò præſertim, quia Rubricæ Miſſalis, *Tit. De Defectibus diſpoſitionis animæ*, ſic habent: *Si quis autem in caſu neceſſitatis non habẽs copiam Confeſſoris, in peccato mortali abſque contritione celebret, graviter peccat. Secus, ſi conteratur : debet tamen, cùm primùm poterit, confiteri.* Verùm hic rigor, etſi in ſpecialibus circumſtantiis ſit obſervandus, non tamen ſemper ſub præcepti diſtinctione obligare videtur; ſed opus eſt diſtinctione. Hinc

Quandoque obligat ad ſtatim confitendum. 34. Reſp. II. Quando hodie poſt Miſſę Sacrificium, præmiſſa contritione, ut ſuprà, peractum, occurrit copia confeſſarii, & non ſit certum, an ſequenti die, quo rurſum celebrare teneberis, ſis habiturus copiam Confeſſarii, teneris hodie confiteri. Ita Lugo *diſp. 14. de Euchariſt. ſect. 7. num. 162.* Herinex *diſp. 6. de Euchariſt. quæſt. 6. num. 81.* rectè hoc extendens ad caſum, quando ſequenti triduo non putatur adfutura occaſio confitendi ; & alii. Ratio eſt : quia neglecta iſthac copia confitendi, vel daretur nova cauſa iterum celebrandi ſine Confeſſione, vel non confitendi *quamprimùm*. Atqui horum utrumque directè eſt contra finem, atque intentum Concilii Tridentini, ergo.

35. Reſp. III. Seclusis prædictis, & aliis ſpecialibus circumſtantiis, ac ſi quis intereà non eſt denuò celebraturus, ſive communicaturus, memorato præcepto Eccleſiaſtico Concilii Tridentini ſatisfacere videtur, qui intra triduum confitetur. Ita Herinex ibidem, aſſerens, cit. ly, *quamprimùm confiteatur*, hoc modo communiùs explicari ; Lugo, Sannig ; & alii. Ratio eſt : quia hujuſmodi dictio eſt moraliter, & civili modo intelligenda; neque ly, *quamprimùm*, aliud importare videtur, quàm ly, *illicò*, quod in Jure (niſi ſecùs ſubjecta materia expoſtulet) ad triduum extenditur, *arg. l. Cum ſpecialis. C. de judiciis*, ibi : *Illicò autem, id eſt, intra triduum proximum ſine ulla dilatione*. Et L. ult. C. de Errore Advocat. ibi : *Palam ex continenti, id eſt, triduo proximo*, cum concordantiis. *Alioquin extenditur ad triduum.*

36. Quæritur I I. Quid juris, quando quis jam ſemel confeſſus eſt, ſed inculpabiliter oblitus alicujus peccati mortalis ? Reſp. Per ſe loquendo, ac ſeclusis ſpecialibus circumſtantiis, quæ ipſum excuſare poſſunt, talis obligatur confiteri peccatum mortale necdum in Confeſſione depoſitum, antequam communicet, vel celebret. Ita Reginaldus *lib. 25. num. 105.* Herinex *loc. cit. n. 75.* & Lugo *num.* *Quid, ſi quis iam confeſſus, oblitus fuit peccati mortalis?*

num. 151. addens, talem, ſi eſt Sacerdos celebrans in caſu neceſſitatis prævia contritione, etiam comprehendi ſub præcepto Concilii Tridentini ad *quamprimùm* poſteà confitendum; quamvis nonnulli apud Henriquez *lib.* 8. *cap.* 46. teneant oppoſitum eò quòd talis jam ſit juſtificatus per Confeſſionem præviam; quorum ſententiam ſpeculativè loquendo non eſſe improbabilem, cenſet etiam Joan. Boſco *par.* 2. *Theol. Sacrament. diſp.* 4. *ſect.* 10. *concl.* 7. Ratio autem noſtræ reſponſionis eſt: quia præceptum præmittendæ confeſſionis ante communionem, non obligat ad quomodocunque confitendum; ſed ſimpliciter ad confitenda omnia peccata mortalia, quorum quis ſibi conſcius eſt.

Solvitur inſtantia.

37. Nec obſtat, quòd talis vi Sacramenti Pœnitentiæ jam ſit juſtificatus, eique ſaltem indirectè remiſſum peccatum mortale, ob ignorantiam invincibilem, aut inculpatam oblivionem non confeſſum. Reſp. enim, omnia peccata mortalia quorum quis ſibi conſcius eſt, ante Sacram communionem directè ſubjicienda eſſe clavibus Eccleſiæ, habita copia confeſſarii; prout indicat Concilium Tridentinum *loc. cit.* allegans verba Apoſtoli 1. *Corinth.* 11. Ex quibus communior Doctorum infert, hoc eſſe præceptum Juris Divini, & non tantùm Eccleſiaſtici: unde non ſufficit ſola abſolutio indirecta. Et reverà, ſi quis pro prima vice poſſet in dicto caſu communicare, vel etiam celebrare, poſſet etiam pro ſecunda & tertia vice, imò toties, quoties vellet, idipſum facere abſque nova prævia confeſſione, donec incidat in novum peccatum mortale: quod planè repugnat communi ſenſui Fidelium.

Limitatur hoc in caſu neceſſitatis.

38. Dicitur notanter n. 36. *per ſe loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis*. Nam ſi quis non ampliùs habeat copiam confeſſarii, urgeatque neceſſitas celebrandi, vel communicandi; aut ſi quis jam ad linteum communicantium poſitus recordetur peccati mortalis, quod oblitus erat confiteri, nec inde ſine nota vel ſcandalo gravi ampliùs recedere poſſit, talis non peccat communicando. Et hoc, etiamſi non eliciat de novo contritionem: quia peccatum illud jam eſt remiſſum, ſaltem indirectè, vi præviæ confeſſionis bona fide peractæ; ſimulque talis à facienda nova confeſſione excuſatur ob defectum confeſſarii.

Quid ſi non adſit neceſſitas celebrandi &c.

39. Quod ſi verò vel non habet copiã confeſſarii, vel ſaltem non urgeat neceſſitas celebrandi, aut communicandi, ſtante conſcientia peccati mortalis necdum confeſſi abſtinendum erit à celebratione, vel communione, donec præmittatur confeſſio, ut notat Scotus *in* 4. *diſt.* 9. *quæſt. un.* Navarrus *cap.* 21. *Manual. n.* 49. & communis.

Copia Confeſſarii, quando deeſſe cenſeatur.

40. Cenſetur autem deeſſe copia confeſſarii, quando vel abſolutè deeſt, cui poſſit confeſſio fieri: vel quando is ex malitia, aut alio capite non vult vel non poteſt audire confeſſionem; aut quia caret juriſdictione, vel etiam quando pœnitens rationabiliter timet ſibi grave detrimentum, utputà revelationem Sigilli, vel aliud notabile damnum à confeſſario inferendum, & huiuſmodi.

Quid, ſi is diſtet.

41. Quantum autem confeſſarius debeat diſtare, ut cenſeatur ejus eſſe defectus, non poteſt certa regula ſtatui, ſed id deſumendum eſt à variis circumſtantiis, prudenti judicio ponderandis. Generatim duntaxat dici poteſt, tunc deeſſe copiam confeſſarii, quando ob infirmitatem, difficultatem itineris, brevitatem temporis, vel alia occurrentia negotia, aut hujuſmodi, ſine gravi incommodo hîc & nunc haberi non poteſt. Ita Lugo *n.* 82. *& ſeqq.* Herincx. *n.* 80. Reginaldus *n.* 108. & alii.

Dicto præcepto confitendi quamprimùm, an teneatur Laicus?

42. Quæritur III. An hoc præcepto confitendi *quamprimùm* teneatur Laicus, qui in caſu neceſſitatis communicavit ſine confeſſione, ſed cum contritione? Reſp. negativè. Ratio eſt: quia præceptum confitendi *quamprimùm* Sacerdotibus, ut ſuprà, celebran-

Digitized by Google

lebrantibus incumbens, non eſt Juris Divini (nam præceptum Divinum non obligat ad confitendum poſt Communionem, ſed ante eam, dummodò habeatur occaſio confitendi) ſed eſt præceptum merè Eccleſiaſticum jure novo Concilii Trid. celebrantibus impoſitum; atqui concilium Trid. nullam facit mentionem Laicorum, ſed duntaxat Sacerdotum celebrantium ergo ejus præceptum non eſt extendendum ad Laicos. Ita Bonacina *diſp. 2. de Euchariſtia,quæſt.6. punct.1. num.*37.*&* 40. hoc etiam extendens ad Sacerdotem in caſu neceſſitatis more Laicorum communicantem, cùm Tridentinum loquatur ſolùm de Sacerdotibus celebrantibus. Suarez, Reginaldus,aliique: quamvis non deſint oppoſitum tenentes.

An Sacerdos indignè celebrans? 43. Quæritur IV. Utrùm Sacerdos malitiosè celebrans in ſtatu peccati mortalis, teneatur vi præfati præcepti ad confitendum quamprimum? Reſp. negativè: nam hic non celebravit urgente neceſſitate, atque præmiſſa contritione (de quo caſu loquitur conc. Trid.) ſed ex malitia; ac proinde celebrando, jam graviſſimè peccavit Bonac. *ibid. n.* 38.

QUÆSTIO IV.

De Charactere, ubi & de Sacramentis cum Fictione ſuſceptis.

Ratio ordinis. 44. **P**Oſt explicatum principalem Sacramentorum effectum, qui eſt Gratia, pergendum ad alterum ipſorum effectum minùs principalem, qui eſt Character; De quo loquendo, ſit

Character, quid. 45. CONCL. I. *Character*, quantùm ad propoſitum, eſt ſignum ſpirituale, impreſſum à Deo animæ ſuſcipientis Sacramentum non iterabile. Ita Scotus, *diſt. 4. quæſt. 6.* eſtque in re communis, Ejus frequens mentio eſt apud SS. Patres, ac etiam in S. Scriptura; ut 2. Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus, qui & ſignavit nos.* Et Epheſ. 1. *In quo ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto.*

46. CONCL. II. Tria ſunt Sacramenta, quibus talis character indelebilis imprimitur, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo: quæ proinde Sacramenta iterari non poſſunt: Ita de Fide; habeturque definitum in Concilio Florentino, in Decreto Unionis, ac noviſſimè in Trident. *Seſſ.7. can.9.* his verbis; *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt: anathema ſit.* *Tria Sacramenta imprimũt Characterem.*

47. Cur autem hæc tria Sacramenta imprimant characterem, & non alia quatuor, cauſa primaria eſt voluntas DEI, ac Chriſti ita inſtituentis; quæ nobis ſufficienter conſtat ex perpetua traditione, atque authoritate Eccleſiæ. Accedit congruentia, quam Doctor Subtilis 4. *diſt. 6. quæſt.* 10. deſumit ex Politia humana, in qua diverſi Miniſtri, in Familia cujuſpiam magni Principis conſtituti, diverſis, certiſque Inſignius notantur quibus eorum munus dignoſcatur, atque ipſi inter ſe aſſimilentur, & ab aliis diſtinguantur; unde congruum fuit, ut ſimile quid fieret in Aula Sũmi Regis Chriſti JESU: *Et cur hæc?*

48. Hinc, quia per Baptiſmum aſſumitur quis in Familiam, ſeu Eccleſiam Chriſti, ejuſque Servus incipit eſſe; accipit is in anima ſua characterem, quo denotatur eſſe Servus Chriſti, & convenit cum reliquis Chriſtianis, differt autem ab Ethnicis, & Judæis. Idem contingit in confirmatione, qua quis inungitur in Militem Chriſti ad fortiter defendendam, & confitendam Fidem ejus: atque in Sacramento Ordinis, quo quis deputatur in Ducem, ac unum ex Magiſtratu Familiæ Chriſti, ſeu Diſpenſatorem Myſteriorum DEI. *Videlicet Baptiſmus, Confirmatio & Ordo,*

49. Quia verò per reliqua Sacramenta non deputatur homo ad ſpeciale munus in Eccleſia, ſeu Familia Chriſti peragendum (ſicut neque id accidit in Familia terreni Regis, ex eo, quòd quis comedat & bibat, ut ipſi *Et non alia imprimunt Characterem.*

ipſi offenſo reconcilietur: vel à morbis curetur, aut per generationem perſonas in ejus Familia multiplicet) hinc congruum fuit, ut reliqua quatuor Sacramenta Characterem non imprimerenr.

Character nec in morte deletur.

50. CONCL. III. Character, qui per prædicta tria Sacramenta imprimitur, ita eſt ſignum indelebile impreſſum animæ ſuſcipientis, ut neque in morte hominis deleatur. Ita communis Ratio eſt: quia alioquin à SS. Conciliis Generalibus non poſſet dici abſolutè eſſe *Signum indelebile*. Hinc

Corollarium notabile.

51. Infertur, quòd character Sacramentalis remaneat in animabus Beatorum in cœlis exiſtentium, & quidem ad majorem eorundem gloriam ſaltem accidentalem. Quinimò remanet quoque in animabus Damnatorum, quamvis ad majorem ipſorum confuſionem Infertur ulteriùs, ſi quis ritè baptizatus, confirmatus, aut Ordine v.g. Sacerdotali initiatus moriatur, atque miraculosè à mortuis reſuſcitetur, eundem non poſſe ampliùs licitè, aut validè baptizari, aut denuò in Sacerdotem ordinari; remanet enim in ejuſdem anima character indelebiliter, unde nec dicta Sacramenta ampliùs reiterari poſſunt. Sed occaſione dictorum, & quoad alteram partem Quæſtionis

Fictio in propoſito, quid?

52. Quæres: utrum Sacramenta, præſertim imprimentia characterem: & fictè ſuſcepta, recedente Fictione conferant ſuum effectum gratiæ? Ubi notandum, quòd *Fictio* hìc non accipiatur pro defectu interioris intentionis ſuſcipiendi Sacramentum: ut ſi quis ſimulatè accedens, permitteret ſe exterius aqua ablui, interiùs autem nollet ſuſcipere Baptiſmum. Certum quippe eſt, tale Sacramentum invalidè ſuſcipi, ob defectū intentionis: ac proinde Baptiſmum ſic ſuſceptum nec imprimere characterem, nec unquam poſteà habere effectum gratiæ ex opere operato conſequendæ. Igitur in propoſito, juxta receptam phraſin Theologorum, *Fictio* accipitur pro indiſpoſitione recipientis, effectum Sacramenti impediente, dum cæteroquin Sacramentum eſt validum. Nam etiam ille, qui ſuſcipit Baptiſmum v.g. cum vera intentione, ſed ſine debita diſpoſitione, committit quandam Fictionem, dum exteriùs oſtendit, ſe recipere Sacramentum cum legitima diſpoſitione, qua tamen interius caret. Unde de tali verificatur illud Sapient. 1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*.

Fictio negativa, & poſitiva, quæ?

53. Porrò hujuſmodi *Fictio*, ſeu indiſpoſitio recipientis, atque obex impediens effectum Sacramenti, adhuc duplex eſſe poteſt. Una *negativa*, & abſque peccato; ut dum quis ad Sacramentum accedit indiſpoſitus, hoc tamen invincibiliter ignorat; atque ideo in ejus receptione non peccat. Alia *poſitiva*, & cum peccato; ut cùm quis ſcienter recipit Sacramentum indiſpoſitè, ſicque illud recipiendo peccat. Hoc prænotato

Baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente fictione confert effectum.

54. Reſp. I. Baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente per veram pœnitentiam fictione confert effectum ſuum; ac proinde effectus gratiæ ſanctificantis ſi propter obicem peccati mortalis, vel indiſpoſitionem ſuſcipientis, tempore ſuſcepti Baptiſmi impeditus fuit, remoto obice poſtmodùm confertur. Ita communis Theologorum eſtque expreſſa ſententia D. Auguſtini *lib. 1. de Baptiſmo, c. 12.* ac refertur *can. Tunc valere, de conſecr. diſt. 4.* ubi ait: *Tunc valere incipit ad ſalutem Baptiſmus, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegio perſeverante, peccatorum abolitionem non ſinebat fieri.*

Similiter & Confirmatio, & Ordo.

55. Reſp. II. Etiam Confirmatio, & Ordo, veluti Sacramenta Characterem imprimentia, & irreiterabilia, ſi fictè, ſeu indiſpoſitè recepta ſint, conferunt effectum gratiæ Sacramentalis recedente Fictione. Ita communior, & probabilior Doctorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes. Ratio eſt: quia non videtur eſſe major ratio de Baptiſmo, ac de hiſce duobus Sacramentis; utpote cùm quod libet horum imprimat

mat Characterem, ſitque ampliùs irreiterabile: & alioquin recipiens, teneretur carere effectu ipſorum in perpetuum; Accedit, quòd Confirmatio ſit veluti perfectio, & conſummatio Baptiſmi, *arg. c. De his. de conſecr. diſt.* 5.

Quid de aliis quatuor Sacramentis.

56. Reſp. III. Alia quatuor ſacramenta, ſi cum Fictione poſitiva, novoque peccato ſacrilegè recipiantur, recedente Fictione nō conferunt effectum ſuum gratiæ ſanctificantis. Diſparitas inter iſthæc, & priora eſt; quia hæc ſacramenta non imprimunt Characterem, poſſuntque iterari, ac ſæpiùs recipi; ſicque eorum effectus alio tempore acquiri. Quinimò ſpecialiter loquendo de SS. Euchariſtiæ Sacramento, dicitur 1. Corinth. 11. *Qui manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit.*

Præſertim cum fictione negativa receptis?

57. Additur, *cùm Fictione poſitiva.* Nam, ſi recipiatur Sacramentum cum Fictione negativa (hoc eſt, prætermittendo debitam diſpoſitionem inculpabiliter, ſine peccato, v. g. ex caſu inopinato, aut inadvertentia, nullam præmittendo attritionem) multi Doctores ſunt, arbitrantes, hujuſmodi Sacramenta conferre effectum ſuum, recedente per veram diſpoſitionem Fictione: cum hoc videatur conformius infinitæ Bonitati Divinæ. Bonacina *diſp.* 1. *de Sacramentis, quæſt.* 6. *punct.* 3. Suarez, Cajetanus, & alii: quamvis hoc ipſum à non paucis vel negetur, vel in dubium revocetur.

QUÆSTIO V.

An, & quomodo ſingula Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem?

(b) Tr. 4. Diſt. 2. n. 12.

Neceſſitas medii, &c.

58. EST hic recolendum ex jam alibi (b) dictis, quòd, quantùm ad ſalutem animæ conſequendam, communiter duplex à Theologis diſtinguatur neceſſitas, una medii, altera præcepti. *Neceſſitas medii* illa dicitur, qua quidpiam ita eſt neceſſarium ad conſequendum finem, v. g. æternam ſalutem, ut ſine eo non poſſit ullatenus finis obtineri: ſic gratia ſanctificans eſt neceſſaria reſpectu Vitæ æternæ; item & Baptiſmus in ſtatu Legis Evangelicæ, quia defactò ſine ipſo, etiamſi ex ignorantia, vel impotentia, aut inculpabili oblivione prætermittatur, Salus æterna non obtinetur. *Neceſſitas præcepti* ea eſt, qua aliquod ſub obligatione cujuſpiam præcepti neceſſariò præſtandum eſt ad ſalutem conſequendam, eò quòd alias quis mortaliter peccaret, ſicque æternam Salutem amitteret, quamvis, ſi ex ignorantia, vel impotentia, aut oblivione inculpabili id fortè prætermittatur, non impediat æternæ Vitæ conſecutionem: ſic neceſſaria eſt ad Salutem obſervantia mandatorum.

Neceſſitas præcepti quid?

Baptiſmus eſt neceſſarius neceſſitate medii, & præcepti.

59. CONCL. I. Baptiſmus in ſtatu Legis Evangelicæ non ſolùm eſt neceſſarius ad ſalutem neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medii. Ita certa, & communis Theologorum. Et quidem neceſſitate medii Baptiſmus eſt neceſsarius reſpectu omnium hominum, etiam parvulorum: quia nullus ſine ipſo poteſt Vitam æternam conſequi, licèt ex ignorantia, vel impotentia invincibili non baptizetur; prout contingit in parvulis, ſine Baptiſmo, cum ſolo peccato originali, in utero materno decedentibus. Neceſſitate verò præcepti Baptiſmus eſt neceſsarius ſolùm reſpectu adultorum, non autem parvulorum; nam adulti tantùm ſunt præcepti capaces: ac proinde peccant ſi oblata opportunitate, negligant recipere Baptiſmum. Secùs eſt de parvulis: qui proinde, ſi moriuntur ſine Baptiſmo, non damnantur propter tranſgreſſionem Legis de recipiendo Baptiſmo, ſed ſolum propter culpam originalem quæ defectu Baptiſmi non fuit in ipſis deleta.

Loquendo de Baptiſmo in re, vel ſaltē in voto.

60. CONCL. II. Nihilominùs ea, quæ dicta fuerunt de neceſſitate Baptiſmi, ſunt intelligenda, de Baptiſmo in re, vel ſaltem in voto ſuſcepto. Ita omnes Catholici,

&

& conſtat ex definitione Eccleſiæ, ac unanimi SS. Patrum conſenſu. Sic enim *c. Baptiſmi vicem.de conſec.diſt.* 4.*& c. Apoſtolicam de presbyt. non baptizat.* dicitur, quod, quando deeſt poſſibilitas recipiendi Baptiſmum in re, poſſit homo ſalvari per Baptiſmum in voto ſuſceptum. Idem habetur in Concilio Tri. *Seſſ.6.c.4.* ubi illa ſententia Salvatoris, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, Joan.3. explicatur de Sacramento Baptiſmi in re, vel in voto ſuſcepto.

Baptiſmus fluminis, 61. Unde celebris eſt illa diviſio Baptiſmi apud SS. Patres, & Theologos, in Baptiſmum fluminis, flaminis, & ſanguinis. *Baptiſmus fluminis* eſt Sacramentum Baptiſmi re ipſa ſuſceptum: ſeu in aqua, cum debita verborum forma collatum. Et hic Baptiſmus eſt primum Sacramentum novæ Legis, & fundamentum aliorum Sacramentorum, adeò, ut eo non ſuſcepto cætera Sacramenta validè & fructuosè non recipiantur. Hinc ſi quis non actu Baptizatus in aqua, ordinaretur in Sacerdotem, invalida foret talis Ordinatio: non obſtante, quod is forſan per Baptiſmum flaminis (qui Sacramentum non eſt, etſi in caſu neceſſitatis ſuppleat vicem Baptiſmi, quantùm opus eſt ad conſequendam gratiam juſtificantem, & Vitam æternam) anteà fuiſſet juſtificatus: ac proindè deprehenſo errore, talis foret in aqua baptizandus, & rurſum ordinandus; prout expreſſè habetur *cit. c. Apoſtolicam. De Presbyt. non baptiz.* Nam Baptiſmus fluminis qui ſolus ex dicto triplici Baptiſmo Sacramentum eſt, cæterorum janua exiſtit.

Baptiſmus flaminis, & 62. *Baptiſmus flaminis* aliud non eſt quàm contritio perfecta hominis, includens propoſitum ſervandi omnia præcepta, & conſequenter etiam votum recipiendi Baptiſmum aquæ, ſeu Sacramentum Baptiſmi in re needum receptum. Porrò, quòd Baptiſmus flaminis ſuppleat Sacramentum Baptiſmi, quantum ad effectum gratiæ ſanctificantis, atque remiſſionem peccatorum, Vitamque æternam conſequendam, ſi deſit occaſio recipiendi Sacramentum Baptiſmi in re; patet non ſolum ex definitione Eccleſiæ, & communi SS. Patrum conſenſu, ſed inſuper deſumitur ex illis S. Scripturæ locis, in quibus promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio, hominibus verè pœnitentibus. Sic quippe dicitur Ezech. cap.18. *Si egerit pœnitentiam impius, vita vivet; & non morietur*, cum concordantiis.

Baptiſmus ſanguinis quid? 63. *Baptiſmus ſanguinis* aliud non eſt, quàm Martyrium ſupplens defectum Baptiſmi aquæ & additur, *ſupplens defectum Baptiſmi aquæ*; quia ſi quis jam baptizatus Martyrium ſuſtineat vel habeat contritionem perfectam, is propriè non habet Baptiſmum ſanguinis, & flaminis; cùm non poſſit ampliùs includere votum recipiendi Baptiſmum aquæ, eò quòd iſtud Sacramentum ſit irreiterabile.

Martyrium ſupplet vicē Baptiſmi. 64. Cæterum, quod Martyrium ſuppleat defectum Sacramenti Baptiſmi, quando deeſt poſſibilitas hoc recipiendi, patet ex illa generali promiſſione Chriſti, Matt.10. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*, & alibi. Imò hoc adeò verum eſt, ut Martyrium etiam in parvulis (qui tamen proprium actum, quo Martyrium propter Chriſtum acceptent, habere non poſſunt) ſuppleat vicem Baptiſmi: nam ipſo opere perdunt animam ſuam propter Chriſtum, atque ad inſtar Innocentum Martyrum, ab Herode occiſorum, præconium Chriſti non loquendo, ſed moriendo confitentur. Ex quo fundamento communior opinio Theologorum docet, quod Martyrium conferat gratiam ex opere operato; cùm ex ſpeciali privilegio Chriſti, ejuſque meritis juſtificet parvulos, qui proprium actum bonum habere nequeunt. Plura de Martyrio, ſuo loco (c) videantur. Nunc ulterius loquendo de cæteris Sacramentis, ſit

Et confert gratiam ex opere operato. (c) Tr 7. Diſt.1. q 6 per totam.

Sacramentum Pœnitentiæ, quomodo ſit neceſſarium? 65. CONCL. III. Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel ſaltem in voto, neceſſarium eſt ad ſalutem ne-

neceſſitate medii, ac etiam præcepti, omnibus adultis poſt receptum Sacramentum Baptiſmi in peccatum mortale lapſis. Patet hoc inter alia ex Conc. Trid. *Seſſ.14.cap.2.* ubi ſic habetur *eſt autem hoc Sacramentum Pænitentiæ lapſis poſt baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, ut nondum regeneratis ipſe Baptiſmus.*

Et quibus? 66. Dicitur notanter, *adultis poſt receptum Sacramentum Baptiſmi in peccatum mortale relapſis.* Siquidem iis, qui juſtitiam in Baptiſmo ſuſceptam conſtanter tuentur, non eſt neceſſariò opus hoc Sacramento, ut Conc. Trid. *loc.cit.cap.1.* fatetur. Et hoc adeò verum eſt, ut ſi quis nullius peccati mortalis ſibi conſcius ſit, is neque ad Confeſſionem annuam obligetur. (d) Quamvis utique cuilibet, etiam nullius peccati mortalis ſibi conſcio, ſummè conſulendum ſit, in dicto caſu hujus Sacramenti ſeſe participem efficere, ſola venialia cum debito dolore confitendo; quod probi pleriq; ob multiplices fructus Sacramenti Pœnitentiæ, ſæpius per annum facere non intermittunt.

(d) Ut dictum Tr. 10. Diſt. 3. n. 13. & 14.

Euchariſtia, quomodo neceſſaria. 67. CONCL. IV. Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum adultis eſt neceſſarium neceſſitate præcepti. Ratio eſt clara: quia extat præceptum, ut quandoque ab adultis, præſertim tempore Paſchali, atque in mortis articulo, hoc Sacramentum reverenter dignequè recipiatur; prout ampliùs oſtenſum ſuo loco. (e)

(e) Trac. 10. Diſt. 3. q. 3.

Confirmatio, & Extrema Unctio, an neceſſaria? 68. CONCL. V. Licèt nullum extet præceptum de recipiendo Sacramento Confirmationis, aut extremæ Unctionis in mortis articulo; ac proinde hæc duo Sacramenta per ſe, ac ſimpliciter loquendo, non ſint neceſſaria ad ſalutem, neque neceſſitate medii, neque præcepti: adhuc tamen neceſſarium eſt, ut non contemnantur. Ita Scotus 4. *diſt.7.q.2.* D. Bonav. & Theologi communiter. Nullibi enim reperitur præceptum clarum de receptione horum Sacramentorum, ſecluſo contemptu. Et hoc additur ex eo quia alioquin ratione contemptus peccatum committeretur; ut ſi quis ex eo omitteret horum Sacramentorum receptionem, quia ipſa parvi æſtimaret.

Per accidens quandoque obligant. 69. Deinde certum eſt, ex dictorum Sacramentorum omiſſione poſſe graviter delinqui per accidens, ſeu ratione ſcandali; ut ſi quis ea recipere negligat in talibus circumſtantiis, unde alii graviter ſcandalizentur. Eadem obligatio per accidens occurrere poſſet ob alias circumſtantias: ut ſi ponatur caſus, quo ingruentes tentationes aliter vinci non poſſent, niſi receptione hujus, vel illius Sacramenti, quamvis hic caſus rariùs accidere poſſe videatur, cùm communiter ſufficientes vires per Orationes, Confeſſionem, & alia remedia ſpiritualia obtineri valeant.

Quid obſervandū in praxi? 70. In praxi igitur feriò admonendi ſunt Fideles, ne hujuſmodi Sacramentum negligant ſuſcipere, præſertim oblata majori opportunitate illud recipiendi: tum ne ſe privent maximo fructu virtute Sacramenti conſequẽdo; tum ne illud contemnere videantur. *Iudicaretur enim contemptus ſi omnimoda opportunitate oblata non ſuſciperetur,* inquit Doctor ſubtilis *cit.q.2.* ſolvens inſtantiam ex *c. Omnes fideles. de conſecr. diſt.5.* adductam.

Sacramentum Ordinis, & Matrimonii, an ſit neceſſarium. 71. CONCL. VI. Sacramentum Ordinis, atque Matrimonii, non eſt neceſſarium ſingulis, ſed tantùm toti Eccleſiæ. Hæc Concluſio ex eo patet: quia neque ſinguli in particulari obligantur eſse Sacerdotes, neque ſinguli tenentur nubere; quamvis, ſi nulli prorſus fierent Sacerdotes, aut nulli Matrimonium inirent, illinc Eccleſiaſtica Hierarchia, hinc autem legitima propagatio populi Chriſtiani brevi eſset interitura.

DISTINCTIO III.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Baptiſmus, & quo tempore inſtitutus, quæque ejus obligatio?

Hic ſermo eſt tãtùm de Baptiſmo fluminis.

1. IN præſenti ſermone non eſt de Baptiſmo flaminis, neque de Baptiſmo ſanguinis, ſed duntaxat de Baptiſmo fluminis: utpote qui ſolus abſolutè dicitur Baptiſmus, eſtque unicus, juxta illud Epheſ. 4. *Vnus Dominus, una fides, unum Baptiſma*. Quinq; ſolus eſt Sacramentum, qui imò janua, & *Fundamentum omnium Sacramentorum, ante cujus ſuſceptionem non ſuſcipitur aliud Sacramentum*, ut dicitur in *c. Veniens. de Presbyt. non baptizato*. Dummodò excipiatur Sacramentum Euchariſtiæ: nam non baptizatus accipit verum Corpus Chriſti, ſi ei miniſtretur Euchariſtia, prout ibidem notatur; quamvis illud fructuosè non recipiat.

Qui eſt janua Sacramentorum.

Baptiſmus quid.

2. CONCL. I. *Baptiſmus* eſt Sacramentum ablutionis animæ à peccato, conſiſtens in ablutione hominis aliqualiter conſentientis, facta in aqua ab alio abluente; & in certis verbis ſimul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis. Ita Scotus 4. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. Neque hæc definitio in re differt ab ea, quam tradit Catechiſmus Romanus, dicendo: *Baptiſmus eſt Sacramentum regenerationis per lavacrum aquæ in verbo vitæ*: quamvis prior definitio naturam Sacramenti Baptiſmi clariùs explicet, utpote continens omnia ad ipſum requiſita.

Fuit inſtitutus à Chriſto ante ſuam Paſſionẽ?

3. CONCL. II. Baptiſmus, qui eſt janua reliquorum Sacramentorum novæ Legis, fuit à Chriſto Domino inſtitutus, & quidem ante ſuam Paſſionem & mortem. Prima pars eſt de Fide, & conſtat ex dictis *diſt.* 1. *n.* 7. & 9. Altera pars ex eo probatur: tum quia Baptiſmus eſt janua cæterorum Sacramentorum, ſicque ante Sacramentum Ordinis, in ultima Cœna Diſcipulis collati, ipſiuſque Euchariſtiæ, inſtitui debuit. Tum quia Chriſtus, vel potiùs ejus Diſcipuli, jam leguntur baptizaſſe *Ioan.* 3. & 4. & conſequenter illo tempore Baptiſmus Chriſti jam fuit inſtitutus; cum non ſit credibile, Apoſtolos alium Baptiſmum contuliſſe, quàm Chriſti.

Solvitur inſtantia.

4. Nec obſtat, quod Chriſtus Dominus poſt ſuam glorioſam Reſurrectionem dixerit Apoſtolis; Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Reſp. enim, tunc quidem Apoſtolis eſſe datum generale mandatum prædicandi Baptiſmum ubique terrarum; non tamen illo primum tempore fuiſſe inſtitutum Baptiſmum.

Num inſtitutus tempore Chriſti à Joanne baptizati.

5. Cæterum, quo determinato tempore Chriſtus inſtituerit Baptiſmum, variant Doctores. Et quidem D. Thomas 3. *p. q.* 66 *art.* 2. cum ſuis, & multis aliis, cenſet baptiſmum, in quantum Sacramentum eſt, fuiſse inſtitutum à Chriſto eo tempore, quo ipſe à Joanne in Jordane Baptizatus fuit. Et poteſt hæc ſententia ſuaderi ex eo; quia tũc Chriſtus tactu ſuæ mũdiſſimæ carnis conſecravit fluctа Jordanis, atque aquam naturalem pro materia Baptiſmi dedicavit. Inſuper eodem tempore tota SS. Trinitas, in cujus nomine confertur hoc Sacramentum, ſimul apparere dignata eſt; dum Pater Cæleſtis de cælo loquebatur, *Hic eſt Filius meus dilectus*; Filius baptizabatur; ſuper eum Spiritus Sanctus in columbæ ſpecie apparebat.

6. Verùm hæc ſententia nonnullas patitur inſtantias. Tum quia

Chri-

Vel poſtea primùm tempore opportuno. Chriſtus, dum baptizabatur, non ſuſcepit Sacramentum Baptiſmi, ſed Baptiſmum Joannis duntaxat, qui Sacramentum non erat. Tum quia Chriſtus eo tempore necdum prædicavit, neq; Diſcipulos habuit, & conſequenter non videtur tunc inſtituiſſe Sacramentum Baptiſmi; haud obſtante, quòd ex tunc conſecraverit aquas Jordanis, imò & quamcunque aquam naturalem, ut eſſet materia apta Baptiſmi à ſe inſtituendi. Atque ideò Scotus 4. *diſt.* 3. *q.* 4. & Scotiſtæ paſſim, probabile eſſe cenſent, Sacramentum Baptiſmi non pro tunc, quando Chriſtus baptizabatur à Joanne, ſed paulò poſt inſtitutum fuiſſe tempore opportuno, tamen ante illud tempus, quo Diſcipuli ejus baptizarunt; quamvis de tempore illo determinato ex S. Scriptura clarè non conſtet.

Ad Baptiſmum ſuſcipiendum tenentur omnes homines. 7. CONCL. III. Ad Baptiſmum ſuſcipiendum in ſtatu Legis Evangelicæ, poſt ſufficientem ejus promulgationem tenentur omnes homines; unde etiam Judæi, ac Pagani, obligantur præcepto recipiendi Baptiſmum. Ita Scotus 4. *diſt.* 3. *q.* 4. D. Thomas *par.* 3. *q.* 68. *art.* 1. & Theologi communiter. Ratio eſt: quia omnes homines, etiam Pagani, atque Judæi, obligantur ad procurandam propriam ſalutem æternam; ergo etiam tenentur ad id, ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt: atqui ſine Baptiſmo nequit conſequi ſalutem æternam; juxta illud Salvatoris, Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

Infidelium filii, an poſſint baptizari invitis parentibus. 8. Quæres, utrum Infidelium filii invitis parentibus ſuis baptizari poſſint? Reſp. Eos quidem validè baptizari, tamen ordinariè non eſſe licitum, invitis parentibus Infidelibus eorum infantes baptizare. Ita Doctor Angelicus *loc. cit. art.* 10. aliique communiter. Ratio primæ partis eſt: quia ad valorem Baptiſmi ex parte infantium non requiritur propria diſpoſitio, *cap. Majores de Baptiſmo.* Neque obſtat ipſius parentum contradictio quia infantes non baptizantur in fide ſuorum parentum, ſed in fide totius Eccleſiæ, ac ſecundùm voluntatem Chriſti.

9. Altera pars ex eo probatur; quia filii Infidelium ante uſum rationis ſecundùm Jus naturale ſunt ſub cura parentum; & ideò contra juſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueri invitis parentibus baptizarentur. Accedit, quòd periculoſum ſit, tales filios Infidelium baptizare; quia de facili ad Infidelitatem redibunt, propter affectum ad parentes: eorumque exemplum: unde neque Eccleſia hactenus conſuevit filios Infidelium in vitis eorum parentibus baptizare. *Præſertim licitè?*

10. Dicitur notanter num. 8. *id ordinariè non eſſe licitum.* Nam hinc excipiuntur aliqui caſus. I. *Si* infans conſtitutus ſit in articulo mortis: nam tunc ceſſat periculum ſubverſionis, ac proindè poteſt baptizari etiam inſciis, vel invitis parentibus, dummodò hoc fieri valeat abſque gravioribus incommodis. Idem dicendum ſi filii infidelium ſint perpetuò amentes. II. *Si* infans ab infidelibus parentibus ſit ſeparatus, nec ipſis ampliùs poſſit; aut ſaltem non debeat reſtitui: nam tunc baptizandus eſt. III. *Si* unus è parentibus conſentiar, altero diſſentiente: quia tunc ob favorem Religionis, ſalutemque prolis, præfertur voluntas conſentientis in baptiſmum, veluti juſtior. IV. Si proles ad uſum rationis pervenerit, aut ſaltem perveniſſe ex quibuſdam indiciis colligi poſſit, baptizarique velit: etenim in iis, quæ concernunt ſalutem animæ, homo non dependet à parentibus. *Caſus, in quibus hoc licitum eſt.*

QUÆSTIO II.

Quæ ſit materia Baptiſmi, qualiſque requiratur ablutio baptizandi?

11. CONCL. I. Materia Baptiſmi duplex eſt, remota ſcilicet, & proxima. Ita omnes Doctores. Et quidem materia ejus re- *Materia Baptiſmi remota, & proxima quæ?*

moia, eſt aqua naturalis, ſeu elementaris; prout non ſolùm in Concilio Florentino, ac Tridentino definitum fuit; ſed etiam conſtat ex pluribus S. Scripturæ locis; ut ex illo Jo: 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c.* Item Actor. *cap.* 8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* & alibi. Materia proxima Baptiſmi, eſt ipſa ablutio facta in aqua naturali.

Aqua baptiſmalis de præcepto Eccleſiæ debet eſſe benedicta.

12. CONCL. II. Licèt ad valorem Sacramenti Baptiſmi ſufficiat quælibet aqua, quæ quoad ſubſtantiam eſt naturalis; ex præcepto tamen Eccleſiaſtico ea debet eſſe certo ritu benedicta. Ita certa, & communis. Cæterùm ejuſmodi ſolemnis Benedictio Fontis, ſeu Aquæ Baptiſmalis, peragitur Sabbato ſancto antè Dominicam Reſurrectionis, ac Vigilia Pentecoſtes; prout habetur in Miſſali Romano. Undè peccaret ille (& quidem juxta Toletum, mortaliter) qui extra caſum neceſſitatis uteretur ad Baptiſmum aqua non ſic benedicta, *arg. Clement. un. de Baptiſmo.*

Ad valorem Baptiſmi requiritur vera ablutio.

13. CONCL. III. Ad valorem Sacramenti Baptiſmi requiritur aliqua vera ablutio, nec ſufficit ſimplex applicatio aquæ ad corpus abſque ullo motu ſucceſſivo, ſeu fluxu ipſius aquæ: ſufficit autem quælibet aquæ quantitas, dummodò ſit tanta, quæ poſſit ſucceſſivè contingere corpus quoad aliquam partem ſufficientem ipſius. Ita communis. Ratio eſt: quia materia proxima Baptiſmi non eſt nuda aqua, ſed ablutio per aquam facta: atqui verè nemo dicitur ablui, niſi aqua ſucceſſivè ab una parte corporis perveniat ad alteram; ergo.

Corollarium.

14. Infertur proindè, quòd ille non validè baptizaret, qui digito per aquam naturalem madefacto attingeret duntaxat corpus baptizandi; abſque ullo tractu, vel motu ipſius: ſecùs foret, ſi per motum aquæ, vel digiti madefacti, ablueretur pars ſufficiens corporis baptizandi. Hinc non immeritò approbant Doctores caſum illum, quo fœmina infantem moribundum baptizavit madefacto aquæ digito, ac ducendo Crucem per frontem infantis, ſimulque legitimam formam pronuntiando: hìc enim vera, & ſufficiens interveniebat ablutio.

Aliud Corollarium.

15. Infertur ulteriùs, eum pariter non validè baptizaturum, qui aſpergit alterum aqua naturali in tam modica quantitate, quòd omnes guttæ perſiſtant immotæ, ac nullo modo per corpus fluant. Reverà enim in tali caſu nulla interveniret ablutio hominis baptizandi: quia ad veram ablutionem omninò requiritur aliqua motio, ſeu fluxus aquæ abluentis: ut patet ex ſignificatione vocis, ac communi modo concipiendi hominum.

Ablutio baptiſmalis poteſt fieri immerſione, affuſione, vel aſperſione.

16. CONCL. IV. Ablutio baptiſmalis poteſt fieri, vel immerſione, ſi baptizandus immergatur in aquam; vel affuſione, ut ſi aqua fundatur ſuper corpus baptizandi, vel aſperſione, ut ſi baptizandus aſpergatur aqua, in quantitate tamen ſufficienti, ut actu fluat per ſufficientem partem corporis. Ita rurſum Doctores communiter. Et quidem certum eſt, ablutionem quolibet horum trium modorum peractam ſufficere ad valorem baptiſmi, licèt ſecunda, quæ fit per affuſionem, hodiè communiter obſervari ſoleat.

An trina affuſio adhibenda?

17. Quamvis autem ad valorem baptiſmi ſufficiat unica ablutio baptiſmalis, neque neceſſariò requiratur trina affuſio aquæ: nihilominùs in praxi communiter trina affuſio adhibenda eſt, juxta præſcriptum veterum Canonum, *cap. Poſtquàm, & ſeq. de conſecr. diſtinct. 4.* ac Ritualium Diœceſanorum, quibus extra caſum neceſſitatis debet Miniſter ſeſe conformare.

In baptiſmo, quæ pars corporis ſit abluenda?

18. Notanter autem in hac, & præcedenti concluſione dictum eſt, *dummodò aqua fluat per ſufficientem partem corporis baptizandi.* Etſi enim non ſit neceſſe ad valorem Baptiſmi, ut totum corpus abluatur, ſed ſufficiat ſi abluatur quædam pars ipſius ſufficiens; variant tamen Doctores in aſſi-

aſſignando, quænam pars ſit ſufficiens. Et quamvis non deſint Authores, qui velint, abſolutè loquendo, validum eſſe Baptiſmum abluta quacunque etiam minima corporis parte id tamen communior opinio, vel negat, vel ſaltem incertum putat. Hinc in praxi ſemper tutior pars, quantùm fieri poterit, eſt eligenda, ne Sacramentum homini tantoperè neceſſarium, ſine cauſa exponatur periculo invaliditatis, vel dubietatis. (a)

(a) Juxta d. Tra. 1. diſt. 3. n. 57 & 58

Corollarium.

19. Infertur proinde, quòd ſi Baptiſmus poſſit fieri in capite, in illo ſit meritò conferendus: quia caput eſt præcipua pars hominis, in qua principales ſenſus vigent, & à qua maximè totus homo poteſt denominari: undè caput eſt certiſſima, & ſufficientiſſima pars pro collatione Baptiſmi. Quòd ſi hoc commodè fieri non poſſit, tunc in caſu neceſſitatis, utputa propter periculum mortis, in quo verſatur infans nondum perfectè natus, ſemper facienda eſt ablutio in alia parte principaliori, quantùm fieri poteſt.

Quid agendum, ſi ablutio facta eſt in parte dubia?

20. Si verò pars illa ſit minùs principalis, ac proindè dubia (qualis ſecundùm Scotum *in 4. diſt. 4. qu. 3.* non ſolùm eſt digitus, ſed etiam manus, vel pes, ac hujuſmodi) tunc ſi infans evadat periculum, ac perfectè naſcatur, iterùm baptizandus eſt ſub conditione: prout notatur *c. de quibus de Baptiſmo*, atque in Ritualibus Diœceſanis Parochi pleniùs informantur. Inſuper ſciendum, quòd ſi parvulus cum Baptiſmo dubio moriatur, is ſepeliendus ſit in terra benedicta: quia ad hanc jus acquiſivit ob probabilitatem ſui Baptiſmi.

Puer projectus in flumen cū intentione ipſum baptizandi, an baptizetur?

21. CONCL. V. Dubium ſanè, num puer, cum intentione ipſum baptizandi, projectus de ponte in fluvium vel fontem, ubi ſubmergendus eſt, ſit validè baptizatus: quamvis non deſint Doctores, aſſerentes, talem Baptiſmum valere (inter quos, ſunt Suarez, Vaſquez, Layman, & plures alii Recentiores) attamen rationabiliter, & magis probabiliter, negatur cum Doctore Subtili *in 4. diſt. 5. qu. 3.* Ratio hujus ſententiæ negativæ eſt, quia in tali caſu deeſt ablutio, requiſita ad valorem Sacramenti Baptiſmi. Etſi enim videatur hìc intervenire immerſio pueri in aquam, ea tamen non tam eſt immerſio, quàm ſubmerſio pueri, in fontem, vel fluvium præcipitati, cùm ex natura ſua tendat ad mortem parvulo inferendam. Unde nec is ablui dicendus eſt, ſed potiùs ſubmergi; nam ablutio hominis debet fieri ſalva vita ipſius, ſaltem quantùm eſt de ſe, atque ex natura ipſius ablutionis.

QUÆSTIO III.

De Forma Sacramenti Baptiſmi.

Forma baptiſmi quæ?

22. CONCL. I. Vera, & legitima forma Sacramenti Baptiſmi, eſt hæc, *Ego te baptizo in Nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti.* Ita Fides Catholica. Et hæc forma, quæ in tota Eccleſia Latina ſemper fuit obſervata, atque etiam num obſervatur, deſumitur ex illis verbis Chriſti, Matt. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Quæ forma utantur Græci?

23. Verum quidem eſt, quòd in Eccleſia Græca jam a tempore Apoſtolorum, atque ex eorum ordinatione, ex inſtinctu Spiritus ſancti, ob graviſſimas cauſas facta (ac præcipuè ad tollẽdum errorem, & Schiſma Græcorum, de quo fit mentio 1. *Corinth. 1.*) obſervetur paululùm alia forma Baptiſmi, nempè hæc: *Baptizetur ſervus IESV Chriſti in nomine Patris, &c.* Quæ forma pariter certa eſt, ac ſufficiens, & a Græcis de præcepto obſervanda, tamen re ipſa non differt a priori: nam quod verbo activo, *Ego te baptizo*, dicunt Latini: hoc idem verbo paſſivo, *Baptizetur ſervus IESV Chriſti*, ſignificant Græci. Sed impoſterum ex profeſſo erit ſermo de forma Baptiſmi, aliiſque Ritibus Sacramentorum in Eccleſia Latina uſitatis.

Tria in forma Baptiſmi exprimenda.

24. CONCL. II. In forma Baptiſmi neceſſariò neceſſitate Sacramenti (ita nempè, quòd alioquin eo non expreſſo nullum fieret Sacramentum) debent exprimi ſequentia tria. I. Perſona, quæ baptizatur, quod fit per ly, *Te*. II. Actio baptizandi; quod fit per ly, *baptizo*. III. Invocatio SS. Trinitatis; quod fit per ly, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Deſumitur hoc totum ex forma Baptiſmi, à Chriſto præſcripta *cit. cap. 28. Matthæi*. Undè declaravit Alexander Papa III. & habetur c. 1. de Baptiſmo: *Si quis puerum ter in aqua immerſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen; & non dixerit; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen; non eſt puer baptizatus*. Hæc ibi.

In ea debet exprimi, & Unitas, & Trinitas perſonarũ.

25. CONCL. III. Ob eamdem rationem, ſive inſtitutionem Chriſti, *Matth. c. 28.* nobis indicatam, requiritur, ut in forma Baptiſmi neceſſariò neceſſitate Sacramenti exprimatur non ſolùm Trinitas Perſonarum, ſed etiam Naturæ Unitas, quæ ſignificatur per ly, *In nomine*. Undè infertur cum Suarezio *diſp. 21. ſect. 3.* & aliis, hanc formam. *Ego te baptizo in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, eſſe inſufficientem ad valorem Sacramenti Baptiſmi; quia in ipſa fit ſubſtantialis mutatio.

Quid, ſi ly in nomine, ter repetatur.

26. Aliter dicendum eſt de hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filii, & in nomine Spiritus ſancti*. Hæc enim valet; quia licèt ly, *in nomine*, ter repetatur, non tamen ſignificat pluralitatem Naturæ Divinæ, ſicut ly, *in nominibus*: prout à pari abſque pluralitate Divinæ Naturæ dicitur, *Deus Pater, & Deus Filius, & Deus Spiritus ſanctus*: quamvis dici non poſſit, *Dii Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*.

Baptiſmus in nomine Chriſti, de facto non valet.

27. CONCL. IV. Baptiſmus de factò collatus in nomine Chriſti tantùm, nec eſt validus, nec licitus. Ita Hertnex *diſp. 5. de Baptiſmo, q. 4. n. 45.* & alii; idque deſumitur, ex *c. Multi ſunt de conſecr. diſt. 4.* ubi rejicitur Baptiſmus *in nomine ſolummodo Chriſti* collatus. Atque hoc ipſum videtur tenere communis praxis, & ſenſus Fidelium; quamvis Saonig. *diſt. 2. de Baptiſmo, quæſt. 9. n. 6.* dubitet, ac indeciſum relinquat, num de factò valeat Baptiſmus in nomine Chriſti collatus.

An olim validus fuerit.

28. Dicitur notanter in Concluſione, *de factò*. Nam in primitiva Eccleſia Baptiſmus in nomine Chriſti tantùm collatus, ex ſpeciali diſpenſatione Divina: & Apoſtolis revelata, videtur fuiſſe validus, ac licitus: uti tenent Scotus 4. *diſt. 3. q. 2.* D. Thomas, S. Bonaventura, & communior Theologorum, paucis exceptis. Et hoc factum fuiſſe creditur ex ſpeciali diſpenſatione Divina ad glorificandum magis SS. Nomen JESU, tempore primitivæ Eccleſiæ, Judæis, atque Gentilibus ſummè exoſum. Idque deſumitur ex S. Scriptura: nam *Actorum c. 2.* S. Petrus, repletus Spiritu ſancto, præcepit, dicens, *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine IESV Chriſti*. Item Act. c. 8. dicitur; *In nomine IESV baptizabantur viri, ac mulieres*. Et c. 10. *Juſſit eos baptizari in nomine Domini IESV Chriſti*. Hinc etiam Nicolaus Papa I. ut refertur *can. A quodam Iudæo de conſecr. diſt. 4.* dicit, eos, *qui in nomine SS. Trinitatis, vel tantùm in Chriſti nomine, ſicut in Actibus Apoſtolorum legimus, baptizati ſunt*, non eſſe denuò baptizandos.

Quæ forma ſit adhibenda in baptiſmo dubio.

29. Quæres, quænam forma ſit adhibenda, ſi probabiliter dubitatur, an quis ſit baptizatus? Reſp. Hoc patere ex Jure Canonico, *c. 2. de Bapt.* ubi, ſic habetur: *De quibus dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmiſſis; Si Baptizatus es non te baptizo ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris; &c.* Hæc ibi; Quamvis nonnulla Ritualia Diœceſana priorē partē omittant; dicēdo tātū in tali caſu: *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.*

Forma baptiſmi; In nomine Patria, &c. an ſufficiat.

30. Quæres ulteriùs, an Sacerdos ille validè baptizaverit, qui ignarus Linguæ Latinæ, hac forma uſus eſt; *Baptiza te in nomine Patria, &*

Fi-

Filia, & Spiritua ſancta. Reſpondet Zacharias Papa (& habetur *can. Retulerunt. de conſecr. diſt.* 4.) affirmativè his verbis: *Si ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut ſupra, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire, ut denuò baptizentur;* & conſequenter ſic baptizati, cenſentur validè baptizati, eò quòd non contigerit error ſubſtantialis in forma, ſed duntaxat error Latinitatis ob imperitiam baptizantis.

QUÆSTIO IV.

De Miniſtro, & quibuſdam aliis Baptiſmum concernentibus.

Miniſter Baptiſmi poteſt eſſe quilibet homo.

31. CONCL. I. Quilibet homo ratione prædìtus poteſt eſſe Miniſter Baptiſmi, ita ut Sacramentum valeat; ac proindè validus eſt Baptiſmus etiamſi conferatur à Pagano, vel Hæretico, aut à muliere, vel Miniſtro malo, dummodò omnia alia neceſſaria adhibeantur. Ita Scotus 4. *diſt. 6. qu.* 1. cum communi: & habetur deciſum *can. Romanos & ſeqq. de conſecr. diſt.* 4. juncto *c. Firmiter. de Summa Trinit.* & Concilio Flor. in Decreto Unionis.

In caſu neceſſitatis, quid obſervandum?

32. In praxi tamen obſervandum eſt, ut in caſu etiam neceſſitatis Sacerdos præſens præferatur Diacono, & Diaconus Subdiacono, ac Clericus alius Laico, & vir fœminæ: niſi pudoris gratia deceat, fœminam potiùs, modi baptizandi gnaram, quàm virum baptizare infantem in mortis periculo conſtitutum: ac nondum plenè natum; vel, niſi meliùs fœmina, ut putà obſtetrix examinata, & approbata, ſciat formam, & modum Baptiſmi; prout paſſim ſolent monere Ritualia Diœceſana.

Extra neceſſitatem, cui competat baptizare?

33. CONCL. II. Nihilominùs extra caſum neceſſitatis baptizans, cui id jure, vel ex officio non competit, peccat. Ita communis. Et hoc quidem eſſe peccatum mortale, docent Suarez, Navarrus, Sotus, alii-

Reiffenſt. Theol. Moral.

que, quos citat & ſequitur Laym. *lib. 5. tract. 2. c. 7.* quia SS. Canones, ob honorem Sacramenti Baptiſmi, ſeverè præcipiunt, ut Sacerdos extra caſum neceſſitatis ſolemniter baptizet, *Clem. un. de Baptiſmo.* Quinimò munus baptizandi ex officio competit ſoli proprio Sacerdoti, ſeu Parocho; niſi is alicui alteri licentiam baptizandi concedat.

An Diaconus, vel Subdiaconus, poſſit ſolemniter baptizare?

34. CONCL. III. Ex Epiſcopi, vel proprii Sacerdotis commiſſione, ob rationabilem cauſam facta, non ſolùm alius Sacerdos, ſed etiam Diaconus ſolemniter baptizare poteſt; non autem Subdiaconus, vel alius Clericus inferior, poterit ſolemniter baptizare ex tali commiſſione. Ita deſumitur ex c. Diaconus diſt. 93. juncta Gloſſa *ibidem, verſ. Neceſſitas,* & tradit Layman *loc. cit. n.* 3. citans alios.

An valeat Baptiſmus, uno materiam, & altero formam, adhibente?

35. CONCL. IV. Non valet Baptiſmus à pluribus collatus, uno eorum adhibente materiam, & altero proferente formam; dum ſcilicet unus aquam affundit, & alter verba formæ Baptiſmi profert. Ita Scotus 4. *diſt. 6. q.* 2. D. Thomas *p. 3. q. 67. art.* 7. & alii. Ratio eſt. Tum quia hoc eſt contra Chriſti inſtitutionem: ut patet ex praxi Eccleſiæ, & communi ſenſu DD. Tum quia in tali caſu, ſignificatio formæ eſſet falſa: nam alter dicendo, *Ego te baptizo* &c. cùm non ipſe, ſed alius baptizaret, falſum enuntiaret.

Obſervanda à Miniſtro Baptiſmi.

36. CONCL. V. Miniſter Baptiſmi extra caſum neceſſitatis, ac ſolemniter baptizans, diligenter proprium Rituale Diœceſanum revideat, atque exactè obſervet, quæ in eo præſcribuntur obſervanda circa Baptiſmum, ſive parvulorum, ſive adultorum, ſingulaſque cæremonias ibidem ad longum deſcriptas. Hæc concluſio certa eſt: nam quilibet Miniſter Sacramentorum tenetur obſervare laudabiles Ritus ſuæ Eccleſiæ. Cæterùm, quia ea, quæ circa cæremonias Baptiſmi conferendi deſcribuntur in Ritualibus Diœceſanis, ſunt longiora, ſimulque in aliqui-

bus variant, hoc loco omittuntur Solum pro complemento hujus materiæ

Quid agendum de Mõſtris?

37. Quæres I. Quid agendum ſit de Monſtris? Reſpond. Monſtrum, quod humanam ſpeciem non præſefert, baptizari non debet. Quòd ſi verò dubium ſit an homo ſit nec ne, baptizetur ſub hac conditione; *Si tu es homo, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* Si autem Monſtrum habeat plura capita, vel plura pectora, ſignum erit, quòd totidem habeat corda, & animas, ac proindè, quòd ſint homines diſtincti; undè eo caſu ſinguli eorũ ſũt ſeorſim baptizādi, unicuique dicendo *Ego te Baptizo in nomine Patris, &c.*

Pœna reiterantiũ baptiſmũ.

38. Quæres II. Quænam ſint pœnæ reiterantium Baptiſmum? Reſp. I. Graviſſimum Sacrilegium committitur ab eo, qui ſciens & imprudens abſolutè rebaptizat hominem, quem conſtat validè fuiſſe baptizatum; ſimulque talis temere rebaptizans incurrit ipſo facto Irregularitatem. Ita communis: & colligitur ex *cap. 2. de Apoſtatis, & reiterantibus Baptiſmum*

Quid de rebaptizante ſub cõditione.

39. Addit Tanner *to. 4. diſp. 4. q. 2. n. 109. & 120.* per Sotum, Suarez, & Vaſquez, non multò leviùs peccaturum eum, qui quempiam, de quo nullum eſt morale dubiũ, quin verè ſit baptizatus, denuò etiam ſub conditione rebaptizat: quamvis talis ſub conditione ſolùm temerè rebaptizans non incurrat Irregularitatem. (b)

(b) Ut d. Tr. 13. Diſt. 3. n. 11.

Patrini in Baptiſmo, qui?

40. Quæres III. Quid ſentiendum de Patrinis? Reſp. Quòd in Sacramento Baptiſmi unus tantùm Patrinus, ſive vir ſive mulier, vel ad ſummum unus & una, baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant: inter quos & baptizatum ipſum, & illius patrem & matrem ſpiritualis cognatio contrahitur. Ita expreſsè ſtatuit Conc. Trid. *Seſſ. 24. c. 2. de Refor. matr.* juncto *c. non plures de conſecr. diſt. 4. & c. Quod autem 30. q. 4.*

QUÆSTIO V.

De Sacramento Confirmationis.

Confirmationis dignitas.

41. QUandoquidem Confirmatio eſt veluti perfectio, & conſummatio Baptiſmi: adeò ut ſine ea quis non inveniatur plenus Chriſtianus *arg. c. Omnes fideles de conſecr. diſt. 5.* Meritò poſt Sacramentum Baptiſmi agitur de confirmatione per quam Spiritusſanctus infunditur, gratia Baptiſmalis roboratur, & cor fidele ad patientiam, & conſtantiam dilatatur.

Sacramentum Confirmationis, quid.

42. CONCL. I. *Sacramentum Confirmationis*, eſt unctio hominis viatoris, facta in fronte, in figura crucis cum Chriſmate ſanctificato, & hoc à Miniſtro idoneo, ſimul debita verba proferente, ſignificans efficaciter ex inſtitutione Divina unctionem animæ per gratiam roborantem, ad confitendum cum fiducia Fidem Chriſti. Ita Scotus *4. diſt. 7. q. 1.* Vel ſi placet, breviùs: *Confirmatio* eſt Sacramentum novæ Legis, quod baptizatis confertur per ſacri Chriſmatis in fronte inunctionem.

Materia ejus remota, & proxima. Et forma, quæ?

43. CONCL. II. Materia remota confirmationis, eſt Chriſma compoſitum ex oleo olivarum & balſamo, ac ſpecialiter benedictum ab Epiſcopo. Materia verò proxima ipſius, eſt unctio facta in fronte, in figura crucis cum Chriſmate ſanctificato. Porrò forma ipſius eſt talis; *Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ita communis, & habetur expreſſum in Concilio Florentino in Decreto Unionis.

Fuit à Chriſto inſtitutũ in ultima Cœna.

44. CONCL. III. Sacramentum confirmationis à Chriſto inſtitutum fuit, & quidem veriſimiliùs in ultima cœna. Prior pars eſt de Fide, & patet ex dictis ſupr. *diſt. 1. n. 8. & 9.* Altera pars eo ſuadetur: quia Chriſtus Dominus in ultima cœna Apoſtolos circa hoc Sacramentum inſtruxit, coſ-

ſolq; docuit Chriſma conficere, probatur deſumitur ex authoritate S. Fabiani Papæ, *Epiſt. 2. c. 1. ad Orientales*, ubi ait: *In illa die Dominus Chriſtus Ieſus, poſtquàm cœnavit cum Diſcipulis ſuis, & lavit eorum pedes, ſicut à ſanctis Apoſtolis Prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, Chriſma conficere docuit.*

Epiſcopus eſt ordinarius Miniſter ipſius.

45. CONCL. IV. Ordinarius hujus Sacramenti Miniſter eſt ſolus Epiſcopus. Ita omnes Theologi; ac præter Concilium Flor. *loc. cit.* fuit noviſſimè definitum in Conc. Trid. *Seſſ. 7. can. 3. de Confir.* his verbis: *Si quis dixerit ſanctæ confirmationis Ordinariũ miniſtrũ non eſſe ſolũ Epiſcopũ ſed quẽvis ſimplicẽ Sacerdotẽ: anathema ſit.*

An, & ſimplex Sacerdos ex cõmiſſione Papæ?

46. Dicitur, *Confirmationis ordinarium Miniſtrum*. Nam ex ſpeciali cõmiſſione ſummi Pontificis, poſſe etiã ſimplicem Sacerdotem conferre Sacramentum confirmationis, paſſim fatentur DD. idque deſumitur ex *cap. pervenit. diſt. 95.* ubi S. Gregorius Magnus conceſſit ſacerdotibus in Sardinia hoc ſacramentum in abſentia, atque defectu Epiſcoporum, miniſtrare. Idem deſumitur ex Conc. Flor. *in Decreto Vnionis*, ubi cùm dictũ eſſet, quòd ordinarius Miniſter hujus Sacramenti ſit Epiſcopus, ſubjungitur: *Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationẽ ex rationabili, & urgente admodùm cauſa, ſimplicem Sacerdotẽ Chriſmate per Epiſcopũ cõfecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentũ.* In quo caſu, ut obſervat Sannig. *diſt. 3. De Sacram. q. 3. n. 14.* dicta facultas conferendi iſtud ſacramẽtũ convenit ſimplici Sacerdoti, remotè quidẽ ac inchoativè ratione Ordinis Sacerdotalis, proximè autem ratione diſpenſationis Papalis, reducẽtis quaſi poteſtatem remotam in actum.

Generale præceptũ de recipiẽda Confirmatione non exſtat.

47. CONCL. V. Quamvis nullum extet generale præceptum de recipiẽdo Sacramento confirmationis, neq; hoc ſit ſimpliciter neceſſariũ ad ſalutẽ licèt neceſſe ſit, ut non contemnatur (c) adhuc tamen Parochis incumbit, ſuos Parochianos ſedulò admonere, ne hoc Sacramentum confirmationis nimiùm differat, vel omninò ſuſcipere negligant; ſicq; priventur fructu virtute hujus Sacramenti dignè recipientibus ex opere operato conferẽdo. Ita communis; atque hoc ipſum optimè ſolent monere Ritualia Diœceſana.

(c) juxta d. Diſt. 2. n. 68. & ſeqq.

48. CONCL. VI. Nihilominùs ex præcepto Eccleſiaſtico ſpeciali debet is, qui ad Ordines, aut primam Tonſuram admittendus eſt, eſſe confirmatus. Patet hoc ex Conc. Trid. *Seſſ. 23. c. 5. De Ref.* ubi dicitur: *Prima tonſura non initiantur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint.*

Prima Tonſura initiandi, debent priùs eſſe confirmati.

49. Num autem peccet mortaliter, qui ſuſcipit Ordines ante confirmationem, variant DD. Affirmat Bonacina *diſp. 8. de Sacramentis, q. un. punct. 5. n. 10.* Toletus, & quidam alii; eò quòd talis agat contra præceptum Cõcilii: communior tamen ſententia peccatum mortale, ſecluſo contemptu, in hoc non agnoſcit; cùm concilium nihil præcipiat ordinandis, ſed ipſi Epiſcopo ordinanti, ne videlicet tales prima Tonſura initiet. Barboſa *ad cit. c. Conc. Trid. n. 2.* citans plurimos Doctores. Imò Layman *l. 5. tr. 3. c. 5. nu. 4.* cum quibuſdam aliis, etiam reſpectu Epiſcopi ordinantis non agnoſcit grave præceptum, ſed admonitionem ejus, quod congruè fieri debeat: quanvis, ſi ſecùs fiat, peccetur veniàliter.

An peccetur mortaliter ſi ſecùs fiat.

Qua ætate hoc Sacramẽtum recipiendum?

50. CONCL. VII. Quantùm attinet ad ætatem recipientium hoc Sacramentum, obſervanda potiſſimùm erit laudabilis cujuſque Diœceſis conſuetudo, atque inſtructio propriorum Ritualium Diœceſanorum quamvis enim non ſemper expectari debeant anni diſcretionis in pueris, aut puellis, ad hujus Sacramenti ſuſceptionem; expedit tamen, non facilè ante ſeptennium illos ad id ſuſcipiendum adduci, prout ſapientiſſimè monet Cathechiſmus Romanus, juſſu B. Pii V.

Ad id qualis diſpoſitio in adultis requiratur?

51. CONCL. VIII. Qui adulta jam ætate confirmationem recipere volunt, requiritur, ut ad hujus Sacramenti gratiam, effectuſq; dignè conſequendos, præter Fidem, ac pietatem etiam de peccatis ſuis ex animo doleant.

d) Videantur Dist. 2. n. 28. & 29.

leant. Qua in re elaborandum eſt Parochis, ut tales priùs ad confeſſionem Sacramentalem, atque ad alia pietatis officia ſuſcipienda excitent, & inducant. (d)

Nō poteſt reiterari.

52. CONCL. IX. Certum eſt, hoc Sacramentum propter impreſſum characterem, non poſſe ſæpiùs ſumi, ſive reiterari, idque nec licitè, nec validè: ut proindè non ſolùm ille mortaliter peccet, qui ſcienter præſumit hoc Sacramentum reiterare: ſed etiam tale Sacramentum ſecunda vice collatum, prorſus nullum ſit, ac irritum. Patet hoc ex Conc. Trid. *Seſſ. 7. can. 9.* & dictum eſt ſuperiùs. (e)

(e) Diſt. 2. qu. 4. per tot.

Sed reiterans non fit irregularis.

53. CONCL. X. Nihilominùs ſacramentum confirmationis temerè reiterans, non fit irregularis. Ita Scotus 4. *diſt. 7. quæſt. 5.* & communior aliorum. Ratio eſt: quia nullibi in Jure reperitur expreſſa talis irregularitas: atqui irregularitas non incurritur, niſi in caſibus à Jure expreſſis, ut habetur *cap. Is qui, de ſentent. excommunicat. in 6.* Nec obſtat, quòd ſcienter reiterans Baptiſmum fiat irregularis. Reſp. enim, diſparitatem eſſe: quia hæc irregularitas eſt à Jure expreſſa, non verò illa, & alioquin ob ſimilitudinem rationis pœnæ non facilè ſunt extendendæ. (f)

(f) Vide Tr. 13. diſt. 3. a. 10.

In Confirmatione debet intervenire Patrinus.

54. CONCL. XI. In Sacramento confirmationis debet intervenire Patrinus, qui teneat confirmandum. Ita perpetua praxis Eccleſiæ; & conſtat tum ex *c. Pervenit* 36. *qu. 1.* tum ex Conc. Trid. *ſeſſ. 24. de Ref. Matr. cap. 2.* ubi additur, quòd impoſterum *cognatio ſpiritualis, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiuſque patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur.*

Et alius à Patrino in Baptiſmo.

55. Sciendum inſuper, quòd non debeat idem eſſe Patrinus in confirmatione, qui fuerat in Baptiſmo: idque propter conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, niſi cogat neceſſitas; prout habetur *c. In Catechiſmo, de conſecr. diſt. 4.*

DISTINCTIO IV.

De Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

QUÆSTIO I.

De Natura, Inſtitutione, ac Unitate Sacramenti Euchariſtiæ.

Euchariſtia vi nominis, quid?

1. EUchariſtia à Græcis derivatur, & latinè ſignificat idem ac *Bona gratia*, item *Gratiarum actio*. Et idcircò præſens SS. Sacramentum non immeritò dicitur *Euchariſtia*, eò quòd ſit Signum ſenſibile Chriſti Domini, qui eſt Fons, & origo totius gratiæ, ſub ipſo realiter contenti. De quo proindè loquendo, ad perennem Chriſti JESU laudem, atque in debitam inſtitutionis hujus Saluberrimi Sacramenti Gratiarum actionem, ſit

Euchariſtia Sacramentum, quid.

2. CONCL. I. *Euchariſtia* eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti, veraciter contenti ſub ſpeciebus panis, & vini, poſt conſecrationem factam à Sacerdote ſub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex inſtitutione Divina veraciter ſignificans, Corpus Chriſti, & Sanguinem ſub eis realiter contineri. Ita Doctor Subtilis 4. *diſtinction. 8. quæſt. 1.* Cujus definitionis bonitas ex eo patet: quia naturam hujus Sanctiſſimi Sacramenti clarè explicat. Vel ſi placet, breviùs: *Euchariſtia* eſt Sacra-

cramentum Corporis, & Saguinis Chriſti veraciter contenti ſub ſpeciebus panis, & vini conſecratis.

Quando inſtituta à Chriſto.

3. CONCL. II. Euchariſtiæ Sacramentum eſt inſtitutum à Chriſto Domino in ultima Cæna. Ita communis; & apertè habetur. *Matth. cap.* 26. *Marci* 14. *Lucæ* 22. *&* 1. *Corint.* 11.

Eſt excellentiſſimum.

4. CONCL. III. Euchariſtiæ Sacramentum inter omnia excellentiſſimum eſt, atque auguſtiſſimum. Patet hoc ex eo: quia realiter ſub ſe continet Chriſtum Dominum, verum Deum ac hominem, omniſque gratiæ Fontem atque originem. Hinc non immeritò Doctor Angelicus *Opuſcul.* 57. illud appellat *Miraculorum à Chriſto patratorum maximum*: Alia encomia de hoc Sanctiſſimo, & nunquàm ſatis dignè laudando Sacramento, habetur paſſim in Libris Aſcetitis.

Euchariſtia eſt ſimpliciter unum Sacramentum.

5. CONCL. IV. Non obſtante, quòd in Venerabili Sacramento Euchariſtiæ ſub unaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cujuſque ſpeciei partibus ſeparatione facta, totus Chriſtus contineatur, ut Fides docet, adhuc tamen Euchariſtia ſimpliciter, & abſolutè, dicenda eſt unum Sacramentum; non quidem unitate indiviſibilitatis, ſeu ſimplicitatis, ſed unum unitate integritatis atque perfectionis. Ita Doctor Subtilis 5. *diſtinct. octava quæſt. prima*, cum omnibus ſuis, eſtque in re communis. Ratio eſt: quia alioquin ſimpliciter, & abſolutè, poſſent dici eſſe octo novæ Legis Sacramenta; quod eſt falſum, & erroneum in Fide, ac contra definitionem Concil. Trident. *Seſſ.* 7. *can.* 1. (a)

(a) Ut dictum ſuprà diſt. 1. n. 8.

Eſt unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis.

6. Quòd autem hoc Sacramentum ſit duntaxat unum unitate integritatis, non autem unitate indiviſibilitatis, patet ex eo: quia hoc Sacramentum habet duas partes, ex quibus integratur, videlicet ſpecies panis, & ſpecies vini cum propriis ſignatis, nimirum Corpore, & Sanguine Chriſti; ergo jam non eſt unum unitate indiviſibilitatis (cùm poſſit dividi in duas partes) ſed tantùm unum unitate integritatis, quatenus ambæ partes integrant, & perficiunt unum totale Sacramentum Euchariſtiæ. Accedit optima hujus congruentia: quia Sacramentum Euchariſtiæ eſt à Chriſto inſtitutum per modum ſpiritualis Convivii, ad ſignificandam completam nutritionem ſpiritualem animæ: convivium autem non niſi ex duobus, cibo videlicet, & potu, unam totalem refectionem conſtituentibus perficitur, nec tamen idcircò duplex convivium appellatur.

Multiplicatur numero juxta multiplicationē ſpecierum conſecratarum.

7. CONCL. V. Nihilominùs Euchariſtia non eſt unum, idemque numero Sacramentum in toto terrarum orbe, ſed multiplicatur numero juxta multiplicationem, ac pluralitatem numericam ſpecierum conſecratarum. Ita Maſtrius 4. *diſputat.* 3. *num.* 63. *& ſeqq.* ac Scotiſtæ paſſim, contra nonnullos alios. Ratio eſt: quia Sacramentum Euchariſtiæ non eſt ſolum Corpus, & Sanguis Chriſti (quod utique eſt unum, idemque numero) ſed ipſæ ſpecies conſecratæ, quatenus ſunt ſignum ſenſibile Corporis & Sanguinis Chriſti realiter ſub ipſis contenti ſunt Sacramentum Euchariſtiæ: atqui ſpecies panis, & vini conſecratæ multiplicantur numero; ergo etiam numerò multiplicatur ipſum Sacramentum Euchariſtiæ, utpotè in dictis ſpeciebus conſecratis conſiſtens: Verùm de hoc plura in Theologia ſpeculativa.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Materia Sacramenti Euchariſtiæ, ubi præcipuè de Pane.

Materia & Forma Euchariſtiæ, quæ communiter dicatur? Inſtãtia cõtra hoc.

8. ADvertendum, quòd communiter *Materia* Sacramenti Euchariſtiæ dicatur eſſe *panis triticeus, ac vinum de vite; Forma* autem ipſius dicantur eſſe *verba Salvatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum*, prout loquitur Concilium Florentinum in Decreto Unionis. Nihilominùs hic loquendi modus nonnullam patitur inſtantiam, ac proinde eſt in recto ſenſu intelligendus; cùm enim Sanctiſſimum hoc Sacramentum ſit permanens, & in facto conſiſtens, verba autem citò tranſeant poſt ſui prolationem; ipſaque ſubſtantia panis & vini, mox in inſtanti peractæ conſecrationis, convertatur realiter in Corpus & Sanguinem Chriſti: patet, quòd neutra earum poſſit eſſe ſtrictè loquendo in materia & forma Sacramenti Euchariſtiæ, utpotè cùm hoc Sacramentum in facto eſſe conſiſtat, atque permaneat, illis non ampliùs exiſtentibus.

Explicatur communis ille modus loquendi.

9. Cæterùm propter communem loquendi modum tum SS. Patrum, tum Conciliorum, omninò in aliquo bono & recto ſenſu concedendum eſt, quòd panis & vinum ſint materia, verba autem Conſecrationis ſint forma hujus Sacramenti; idque variè poteſt intelligi. Primò cauſativè, quatenus ex pane, & vino, tamquam ex materia debita, per legitimam formæ Conſecrationis pronuntiationem conficitur hoc Sacramentum. Secundò, quatenus ſunt materia & forma Euchariſtiæ, ut in fieri conſideratur, hoc eſt, ipſius Conſecrationis Euchariſtiæ: unde & panis, ac vinum, ſolet dici à Theologis *materia ex qua*, id eſt talis materia, ex qua conficitur Euchariſtia: quo modo etiam verba conſecrationis dicuntur forma Euchariſtiæ, in quantùm per ea, veluti per formam, conficitur hoc Sanctiſſimum Sacramentum. Et in hoc ſenſu ſumendo materiam & formam Euchariſtiæ, in præſenti ac ſubſequenti Quæſtione dicetur de Materia, ex qua conficiendum eſt illud Sacramentum; de Forma verò tractabitur *Quæſt.* 5.

Materia Conſecrationis Euchariſtiæ, quæ?

10. CONCL. I. Materia conſecrationis Euchariſtiæ eſt panis triticeus, ac vinum de vite. Ita omnes Catholici: idque conſtat tum ex facto Chriſti, in prædictis materiis tempore ultimæ Cœnæ conficientis hoc Sacramentum, tum ex variis Conciliis, præſertim autem ex Florentino in Decreto unionis, ubi ait: *Tertium eſt Euchariſtiæ Sacramentum, cujus materia panis triticeus, & vinum de vite.* Accedit congruentia optima: quia hæc duo ſunt aptiſſima ad integram refectionem animæ ſignificandam; ſimulque ſolus panis triticeus, abſolutè dicitur panis, & communiter adhiberi ſolet ad reficiendas vires corporis.

Panis triticeus, &

11. Quæres autem, quid intelligatur per panem triticeum, ſeu qualis panis eſſe debeat, vel ſufficere poſſit pro materia conſecrationis? Reſp. I. Generaliter loquendo, ac in praxi, illud frumenti genus adhibendum eſt pro materia conſecrationis Euchariſtiæ, quod in quavis regione à peritis certò cenſetur eſſe Triticum, quale apud nos indubitata eſt illud frumenti genus, quòd vulgò vocatur *Vvaitzen*.

Triticum quid?

12. Reſp. II. Abſolutè loquendo, & quantùm ſufficit ad valorem conſecrationis; per triticum hìc intelligere poſſumus omne illud frumentum, ex quo poteſt fieri panis uſitatus; id eſt talis, qui ſimpliciter, & ſine addito vocatur panis, & communiter inter homines pro refectione virium adhiberi ſolet. Unde nomine tritici, etiam Siligo noſtra (*Korn, oder Kocken*) & quidquid in frumentorum genere melius eſt hac noſtrate Siligine ad panem conficiendum, ut zea (vulgo, *ein*

ein Kern, vel *Dunc KelKorn*) & hujuſmodi.

Quid de Siligine?

13. Cæterùm licèt à pleriſque admittatur, Siligineam farinam (*Rocكenmehl*) ſufficere ad valorem Sacramenti, attamen peccaret, qui adhiberet eam præ Triticea, vel alia æquivalenti; decet enim, candidam eſſe materiam Euchariſtiæ, qualis non eſt Siliginea, quamvis ex ea panis communiter inter homines uſitatus confici ſoleat.

Panis ex hordeo, avena;

14. Excluditur ergo à ratione materiæ ſufficientis ad conſecrationem Euchariſtiæ, panis ex hordeo, & avena; prout notant Bonacina *diſp. 2. de Euchariſtia, quaſt. 2. punct. 1.* Lugo Herinex, Sannig, & alii communiter, contra Gabrielem, & Cajetanum. Siquidem panis ex hordeo, vel avena, non dicitur abſolutè panis, ſed ſolùm cum addito, *panis hordeaceus, avenaceus*: neque talis panis communiter uſitatus eſt inter homines ad reſtaurandas vires, licèt à pauperibus, atque egeſtate laborantibus nonnunquam adhibeatur ad pellendam mortem.

Amygdalis, vel ſaccaro &c. an ſit materia Conſecrationis.

Inſuper inſufficiens ad conſecrationem eſt panis ex leguminibus, amygdalis, ſaccaro, & aliis hujuſmodi rebus confectus, cùm pariter non ſit panis triticeus, nec ſimpliciter appelletur panis, ſed ſolùm cum limitatione, *panis amygdalinus*, &c. Atque hinc Rubricæ Miſſalis, tit. *De defectu panis*, *nu.* 1. rectè obſervant: *Si panis non ſit triticeus, vel ſi triticeus, admixtus ſit granis alterius generis in tanta quantitate ut non maneat panis triticeus, vel ſit alioqui corruptus; non conficitur Sacramentum.*

Panis triticeus, ut poſſit conſecrari, quomodo conficiendus.

15. CONCL. II. Ut panis triticeus ſit materia apta conſecrationis, debet ipſe confectus eſſe ex aqua naturali, atque igne decoctus: unde panis ex aqua roſacea confectus, item panis ex oleo, lacte, butyro coagulatus &c. aut materia cruda panis, quæ dicitur paſta (vulgò, *ein Taig*) non eſt materia ſufficiens conſecrationis. Ita communior Theologorum, contra Cajetanum, qui affirmat, panem ex aqua roſacea confectum eſſe materiam ſufficientem conſecrationis; & hinc Rubricæ Miſſalis *loc. cit. num.* 2. Panem confectum ex aqua roſacea, vel alterius diſtillationis, vocant materiam dubiam conſecrationis. Ratio concluſionis eſt: quia panis communis, & uſitatus inter homines, ſolet fieri duntaxat ex farina triticea & aqua naturali; ſimulque maſſa farinacea ex oleo, vel butyro coagulata, potiùs eſt placenta, quàm panis.

An requiratur azimus, vel fermentatus.

16. CONCL. III. Quamvis ad valorem Euchariſtiæ quilibet panis triticeus, ſive azimus, ſive fermentatus ſufficiat; loquendo tamen de neceſſitate præcepti, tenentur Latini conſecrare in pane azimo, & Græci in fermentato. Ita communis, eſtque definitum in Concilio Florentino.

Quid de Græcis inter Latinos peregrinantibus.

17. Fatendum tamen; ſi Græci inter Latinos peregrinentur, poſſe & ipſos, ſicubi propriam Eccleſiam propriis inſtitutis permiſſu Superiorum viventem non habent in azimo celebrare, atque Eccleſiæ Latinæ, in qua peregrinantur, ſe conformare: quamvis ad hoc per ſe loquendo non teneantur, ſed licitè nihilominùs Eccleſiæ ſuæ ritum, & conſuetudinem retinere poſſint: & idem viciſſim dicendum de Latinis inter Græcos peregrinantibus. Ratio hujus, inter Theologos ſatis receptæ ſententiæ, eſt: quia quilibet peregrinus poteſt ſe licitè conformare particularibus Inſtitutis cujuſque Eccleſiæ, per quam tranſit, licèt per ſe loquendo (id eſt, ſecluſo contemptu, & ſcandalo) ad id non teneatur.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De Vino, ſeu materia Conſecrationis Calicis.

Vinum, ut ſit materia Cõſecrationis, quale?

18. CONCL. I. Per *Vinum de vite*, quod eſt materia apta conſecrationis calicis, intelligitur illud, quod de uvis maturis expreſſum eſt, qualiſcunque tandem ſpeciei vel coloris exiſtat, dummodò ſit verum vinum de uvis maturis expreſſum. Ita certum, & unanimis omnium Catholicorum.

Uva non poteſt conſecrari.

19. Dicitur I. *Vinum de uvis expreſſum.* Quandiu enim liquor vini adhuc intra uvam eſt incluſus, magis habet rationem comeſtibilis, quàm potabilis; ac proinde uva, ſeu vinum intra uvam, non eſt materia apta Conſecrationis, ut omnes fatentur.

Nec acetum, vinũ aduſtum, aut lacrymæ Vitis.

20. Dicitur II. *de uvis maturis.* Nam, ſi uvæ ſint penitùs immaturæ, ſicut liquor ex illis expreſſus non eſt verum vinum, ſed potiùs acetum, ita nec poteſt eſſe materia ſufficiens conſecrationis. Et ob eandem rationem etiam alii liquores, qui non habent rationem vini conſecrari nequeunt; ut ſunt lacrymæ vitis, acetum, vinum aduſtum; non obſtante, quòd tales liquores de vite proveniant; nam revera non ſunt vinum, ſed alius quidam liquor.

Neque vinum ex pomis, &c.

21. Similiter vinum ex pomis, malogranatis, ac hujuſmodi expreſſum, conſecrari nequit; cùm non ſit Vinum de vite, id eſt, de uvis expreſſum: licèt vinum appelletur, eò quòd colorem vini referat, & ad modum vini conficiatur.

Quid de vino miraculoſo?

22. Aliter tamen dicendum eſt de vino miraculoſo, quale fuit illud in Cana Galilææ, à Chriſto ex aqua productum; nam ejuſmodi vinum foret materia apta conſecrationis, cùm in ſubſtantia ſit ejuſdem rationis & ſpeciei cum Vino de vite expreſſo; quod ſufficit.

An ſi vino admiſceatur alius liquor?

23. Quòd ſi Vino de vite admiſceatur quantitas alterius liquoris, utpùta aquæ, tunc attendendum eſt, ad ipſius quantitatem, & penſandum, utrum adhuc juxta prudens judicium hominum cenſeatur eſſe vinum uſuale: & ſi quidem de hoc fuerit dubium, eò quòd vino ſatis multa aqua fuerit infuſa, ſimiliter materia conſecrationis Calicis dubia erit: ſi certum, materia illa erit certa. In praxi tamen ſemper materia certa, & cui præter modicam aquam, ex præcepto Eccleſiaſtico apponendam, nulla materia extranea eſt admixta, adhibenda erit: idque tum ob reverentiam hujus SS. Sacramenti; tum quia alioquin quis peccaret, ſi hoc ſcienter & abſque neceſſitate faceret, niſi fortè materia illa foret leviſſima.

Vinum in pane imbibitum nequit cõſecrari.

24. CONCL. II. Vinum in pane imbibitum non eſt materia apta conſecrationis Calicis. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia tale vinum potiùs habet rationem cibi, quam potus; unde ſicut ſimili de cauſa nequit conſecrari uva, ita nec vinum in pane imbibitum.

Vinum congelatum validè cõſecratur.

25. CONCL. III. Nihilominùs vinum congelatum validè conſecrati poteſt, quamvis conſecrando vinum congelatum quis peccaret. Prima pars Concluſionis eſt communior Theologorum, etſi Ledeſma, Henriquez, Armilla, & quidam alii oppoſitum teneant. Ratio eſt; quia vinum congelatum adhuc ſubſtantialiter eſt vinum uſuale: ſimulque per ſe, ac ex natura ſua, eſt materia potabilis; non obſtante, quòd hìc & nunc, ſeu quatenus congelatum eſt, non poſſit potari: hoc enim eſt per accidens. Accedit, quòd moraliter loquendo, & juxta communem ſenſum hominum, vinum congelatum adhuc, cenſeatur eſſe potus, non verò cibus: prout tamen uva, vel vinum in pane imbibitum, potiùs cenſetur eſſe quid comeſtibile, quàm potabile.

Sed non licitè.

26. Altera pars Concluſionis, quòd nempe in vino congelato conſecrans peccet (& quidem juxta quoſdam graviter) ex eo patet; tum quia committ-

mitteretur quædam irreverentia; tum quia ſine neceſſitate conſecraret quis in materia aliqualiter dubia, quam ſcilicet nonnulli DD. ſuperiùs allegati putant eſſe inſufficientem, & invalidam.

Quid agendum, ſi vinum, vel S. Sanguis congeletur.

27. Unde ſi tempore hyberno ante conſecrationem accidat congelatio vini, tunc antea debebit lique fieri, vel per applicationem linteoli calidi, vel alia ratione decenti. Et quantùm ad propoſitum, Rubricæ Miſſalis, *Tit. de defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus*, ſic loquuntur: *Si in hyeme Sanguis congeletur in Calice, involvatur Calix pannis calefactis; ſi id non proficeret, ponatur in ferventi aqua propè Altare, dummodo in Calicem non intret, donec liquefiat.*

Varii defectus circa vinum.

28. CONCL. IV. Inſuper *ſi vinum ſit factum acetum, vel penitus putridum, vel de uvis acerbis, ſeu non maturis expreſſum vel ei admixtum tantum aquæ, ut vinum ſit corruptum, non conficitur Sacramentum. Si autem vinum cœperit aceſcere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre vel muſtum de uvis tunc expreſſum, vel non fuerit admixta aqua, vel fuerit admixta aqua roſacea, vel alterius diſtillationis, conficitur Sacramentum, ſed conficiens graviter peccat.* Ita loquuntur Rubricæ Miſſalis, *Tit. 4. De defectu vini.*

QUÆSTIO IV.

De Aqua vino conſecrando apponenda.

Aqua vino conſecrando miſcenda.

29. CONCL. I. Juxta exemplum Chriſti Domini, ac præceptum Eccleſiæ, vino conſecrando eſt admiſcenda modica aqua. Ita unanimis DD. atq; patet non ſolùm ex Conc. Flor. in Decreto Unionis, ac Tridentino *ſeſſ. 22. cap. 7.* ſed etiam ex Rubricis Miſſalis *numer. præc.* relatis.

Et cur.

30. Porrò hujuſmodi appoſitio aquę fit in primis, ad exemplum Chriſti, qui in ultima Cœna conſecravit vinum, cui aqua fuit admixta: ut communiter docent SS. Patres, & Concilium tam Florentinum, quam Trid. *loc. cit.* Deinde dicta appoſitio aquæ fit propter myſterium, videlicet propter ſanguinem & aquam, quæ ex JESU Chriſti jam mortui latere profluxerunt. Tandem, cùm per aquas in Sacra Scriptura *Apocal. c. 17.* Populi intelligantur, fit dicta appoſitio aquæ in Calice conſecrando, ad repræſentandam ipſius Populi fidelis unionem cum Capite ſuo Chriſto. Et has tres rationes, cur aqua ſit vino conſecrando miſcenda, dat Concil. Flor. ac etiam Tridentinum, ubi ſupra.

Hoc præceptum eſt Eccleſiaſticum.

31. CONCL. II. Hoc præceptum de aqua vino miſcenda eſt tantùm Eccleſiaſticum, non autem Divinum. Ita communior Theologorum; & concordat Concilium Tridentinum *loc. cit.* ſic dicens; *Monet præterea ſancta Synodus præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miſceant.* Ubi bene notandum ly *præceptum eſſe ab Eccleſia.*

Aqua vino apponenda, debet eſſe modica.

32. CONCL. III. Aqua vino apponenda, debet eſſe modica. Ita Scotus *in 4. diſt. 11. q. 7.* quamvis nonnulli dicant, non eſſe ſcrupuloſè procedendum in apponenda aqua. Ratio Concluſionis eſt; quia juxta communiorem Doctorum, aqua vino appoſita non convertitur in Sanguinem Chriſti, niſi priùs fuerit converſa in vinum; ergo, ut ſic poſſit converti in vinum ante Conſecrationem, erit modica aqua apponenda. Et hinc Rubr. Miſſalis *Tit. 7. de Offertorio &c* præcipiunt, ut Sacerdos infundat *parum aquæ in Calice:* & Florentinum Concilium *loc. citat.* dicit, quòd vino *ante Conſecrationem aqua modiciſſima admiſceri debet.* Ubi ly, *modiciſſima*, partim prohibet multum aquæ apponi, partim oſtendit, omnem aquam, quantumvis modicam, etiamſi foret una duntaxat gutta ſenſibilis, ſufficere.

Hæc aqua convertitur in Sanguinem Chriſti mediatè, non autem immediatè.

33. CONCL. IV. Aqua ipſa vino mixta convertitur quidem mediatè in ſanguinem Chriſti, ſi videlicet ea prius ante inchoatam conſecrationem fuerit converſa in vinum per

per hujus virtutem; non tamen, juxta probabiliorem ſententiam Doctorum, convertitur aqua immediatè in Sanguinem Chriſti, ſi videlicet tempore conſecrationis adhuc retinet ſubſtantiam aquæ & necdum fuit in vinum converſa. Ita expreſsè Doctor Subtilis *loc. cit.* D. Thomas *par.* 3. *quæſt.* 74. *art.* 8. D. Bonaventura 4. *diſt.* 11. *part.* 2. *art.* 1. *q.* 3. & Alenſis, cum omnibus Thomiſtis, & Scotiſtis; ac pluribus Recentioribus, contra nonnullos alios. Ratio eſt; quia ſolum vinum de vite eſt materia apta Conſecrationis Calicis, ut docet Concilium Florentinum; atqui aqua nondum converſa in vinum, non eſt vinum de vite, imò nullatenus eſt vinum, ut patet: ergo. Accedit auctoritas Innocentii III. qui (ut habetur *c. Cum Marthæ, de Celebrat. Miſſar.*) rejectis duabus aliis ſententiis, tandem ſubjungit, tertiam ſententiam eſſe probabiliorem, quæ docet, aquam cum vino tranſubſtantiari in Sanguinem, cùm in vinum tranſeat aqua mixta.

Oppoſita tamen ſententia nō caret probabilitate

34. Additur notanter in concluſione, *juxta probabiliorem ſententiam Doctorum*. Siquidem oppoſita etiam ſententia non caret ſua probabilitate, ac docetur à Cardinale de Lugo, Coninch, Layman, aliiſque pluribus, præſertim Recentioribus, qui volunt, aquam vino mixtam per accidens etiam immediatè converti cum vino in Sanguinem Chriſti, licèt antea necdum fuerit converſa in vinum. Ratio hujus oppoſitæ ſententiæ deſumitur ab exemplo, & facto Chriſti Domini, qui in ultima Cœna vinum aqua mixtum conſecravit, prout ſuperiùs *num.* 29. & 30. ex communi SS. Patrum, & Concilio Florentino, ac Tridentino, dictum eſt. Accedit, quòd totus ille liquor in Calice contentus, ſit vinum uſuale; atqui vinum uſuale eſt materia apta Conſecrationis, ergo.

Quomodo hæc ſolvat rationes in oppoſitum?

35. Nec obſtat (inquiunt) quòd vinum de vite duntaxat, juxta Concilium Florentinum, ſit materia ſufficiens Conſecrationis Calicis. Reſpondet enim, hoc eſſe verum per ſe loquendo: adhuc tamen per accidens aquam vino mixtam eſſe conſecrabilem, cum conſtituat vinum uſuale, quali Chriſtus uſus eſt in conſecratione calicis ſub ultima cœna.

Solutio principalis objectionum, pro favore concluſionis.

36. Nihilominùs, qui priorem ſententiam *num.* 33. relatam, tamquam probabiliorem amplectitur, facilè ad præfatum Recentiorum fundamentum reſpondet, dicendo, Chriſtum conſecraſſe aquam vino mixtam duntaxat mediatè. Nam intra tempus illud, quo Chriſtus calicem vino & aqua mixtum accepit, alia notabilis mora interceſſit ante actualem factam conſecrationem: prout deſumitur ex S. Evangelio, ubi Chriſtus intereà & Patri cœleſti gratias egiſſe, & ipſum calicem benedixiſſe legitur. Omninò ſiquidem credibile eſt, hujuſmodi tum benedictionem, tum gratiarum actionem, longiori tempore, atque ad converſionem aquæ in vinum ſufficientem, duraſſe: præſertim, quia tunc hoc SS. Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, primaque vice celebratum fuit.

QUÆSTIO V.

De Forma Conſecrationis Euchariſtiæ.

Status Quæſtionis.

37. Advertendum, quòd certum ſit, Formam conſecrationis, quæ ponitur in canone Miſſæ, eſſe legitimam, ſufficientem, atque in praxi ſemper à Sacerdote Latino celebrante obſervandam, ne conſecrando peccet. Num autem omnia verba dictæ Formæ ſint neceſſaria neceſſitate Sacramenti, ita quòd uno eorum omiſſo non conficiatur Sacramentum Euchariſtiæ, Quæſtio remanet. Hinc ſit

Forma Conſecrationis, in Canone Miſſæ ſcripta.

38. CONCL. I. Forma in canone Miſſæ præſcripta, atque in Eccleſia latina ſemper obſervanda, eſt hęc, videlicet loquendo de conſecratione corporis Chriſti; *Hoc eſt enim Corpus meum*,

meum. Et loquendo de conſecratione Calicis. *Hic eſt enim calix Sanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

Quale peccatum, aliquid in ea omittere?

39. CONCL. II. Si unum horum verborum Miniſter celebrans ex contemptu, vel (excepta particula, *Enim*) ex prava negligentia omittat, peccat mortaliter. Ita communis Doctorum: quia delinquit in materia gravi, atque concernente principale Myſterium Fidei. Additur tamen, *excepta particula, enim.* Siquidem non deſunt Doctores, qui volunt, veniale duntaxat eſſe peccatum, particulam *Enim* ex prava negligentia, aut alia conſimili de cauſa omittere, dummodò non omittatur ex contemptu: alioquin enim ratione contemptus, omiſſio ejus foret mortalis.

Practica circa hoc, ex Rubricis Miſſalis.

40. Circa hujus tamen Formæ conſecrationis prolationem, atque ad præcavendum pluribus ſcrupulis, & conſcientiarum anxietatibus, Rubricæ Miſſalis *tit. 5. De Defectibus formæ*, providè ordinat in hunc modum. *Si celebrans non recordatur, ſe dixiſſe ea, quæ in Conſecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen certè ei conſtet, ſe omiſiſſe aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti, id eſt, formam Conſecrationis, ſeu partem, reſumat ipſam formam, & cætera proſequatur per ordinem: ſi verò valde probabiliter dubitat, ſe aliquid eſſentiale omiſiſſe, iteret formam ſaltem ſub tacita conditione. Si autem non ſunt de neceſſitate Sacramenti, non reſumat, ſed procedat ulterius.* Hactenùs Rubricæ Miſſalis. Ut autem intelligatur: quænam ſint illa verba, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti, ſit

Forma ſufficiens Conſecrationis Corporis Chriſti.

41. CONCL. III. Forma ſufficiens, ac eſſentialiter requiſita ad conſecrationem Corporis Chriſti, eſt hæc: *Hoc eſt Corpus meum*, aut quæcunque alia æquivalens in ſenſu: ly *enim* non eſt neceſſarium neceſſitate Sacramenti. Ita certa, & communis omnium Theologorum.

Quæ verba ſint de eſſentia Conſecrationis Calicis?

42. CONCL. IV. Non omnia ſuprà dicta verba, quæ habentur in canone Miſſæ, ſunt de ſubſtantia, ſeu eſſentia Formæ conſecrationis Calicis, ſed hæc conſiſtit eſſentialiter in ſolis illis verbis: *Hic eſt calix Sanguinis mei*, vel in æquivalentibus: quamvis cætera ſint neceſſariò addenda neceſſitate præcepti, adeò quod alioquin graviter quis peccaret. Ita D. Bonaventura, Scotus, Suarez, & communior Theologorum; quamvis non deſint cum D. Thoma *part. 3. quæſt. 78. art. 3.* oppoſitum tenentes, aſſerendo, omnia verba in canone Miſſæ poſita (dempto ly, *enim*) eſſe de ſubſtantia conſecrationis Calicis. Ratio concluſionis eſt: quia neque ſancti Evangeliſtæ omnium illorum verborum meminerunt, ſed ſinguli aliqua omittunt: atqui non eſt veriſimile, ipſos in hoc principali Myſterio Fidei quidpiam eſſentialiter requiſitum omiſiſſe, atque Formam conſecrationis mutilam & inſufficientem tradidiſſe: Imò ex hoc fundamento communiùs cenſent Theologi, hæc ſola verba, *Hic eſt Sanguis meus*, ſufficere pro conſecratione Calicis: non minùs, ac illa verba; *Hoc eſt Corpus meum*, ſufficiunt pro conſecratione corporis Chriſti: quia Chriſtus, ut habetur *Lucæ 22.* tam benè hìc additur ly, *Quod pro vobis datur*, ſicut ſubjunxit in altera conſecratione, *Qui pro vobis effundetur.*

In praxi circa hoc quid obſervandum?

43. Notat tamen Doctor noſter 4. *diſt. 8. q. 2. §. De iſto ſecundo*, Fillіucius *tract. 4. de Euchariſtia, cap. 5. n. 115.* & alii in praxi conſecrantem non debere habere intentionem conficiendi cum ſolis primis verbis, quæ diximus eſſe de eſſentia conſecrationis, vel cum omnibus; cùm utrunque aliqualiter dubium ſit, ac non omnino certum, ob varietatem ſententiarum à Theologis in utramque partem defenſarum. Unde oportebit intendere conſecrare cum verbis à Chriſto Domino inſtitutis, & ſecundùm ejuſdem inſtitutionem, ſive intentionem Ec-

cleſiæ: ſic enim evitabitur omne periculum errandi.

Verba eſſentialia Conſecrationis proferuntur tam recitativè, quàm ſignificativè.

44. CONCL. V. Verba eſſentialia utriuſque Formæ conſecrationis juxta hactenus dicta, dum in Miſſa proferuntur à Sacerdote celebrante, dicuntur tam recitativè, quam ſignificativè ſimul. *Recitativè* quidem, in quantùm celebrans intendit referre, quid olim Chriſtus dixerit, juxta illa verba præcedentia canonis: *Qui pridie quàm pateretur, fregit, & dixit.* Inſuper *ſignificativè*, in quantùm Sacerdos celebrans in perſona Chriſti loquitur, ac verè & ſignificativè dicit: *Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt calix Sanguinis mei.* Alia autem verba immediatè præcedentia, & ſubſequentia utramque Formam conſecrationis, utpotè ly, *Accipite, & comedite*, &c. ly, *Hæc quotieſcunque feceritis*, &c. nec non & illa verba conſecrationis calicis, *Qui pro vobis effundetur*, &c. proferuntur à Sacerdote ſolùm recitativè, non autem ſignificativè. Ita Scotus 4. *diſt.* 8. *q.* 2. cum omnibus ſuis; & videtur in re eſſe communis Theologorum; atque patebit ex declaratione terminorum.

Verba proferre recitativè tantùm.

45. Advertendum proinde, quod ille dicatur aliqua verba proferre *tantùm recitativè*, ſeu (ut alii loquuntur) *materialiter*, qui verba ſolummodò refert ut ab altero prolata, nihil tamen iiſdem affirmare, vel negare intendit. Ut ſi dico, *Ariſtoteles dixit, Mundum fuiſſe ab æterno*: hæc verba, *Mundum fuiſſe ab æterno*, ego profero duntaxat recitativè; quia iiſdem non intendo affirmare, *Mundum fuiſſe ab æterno* (nam oppoſitam de Fide teneo) ſed ſolùm illa verba profero, ſeu recito ut ab Ariſtotele dicta. Sic & in propoſito, dum in Forma conſecrationis calicis dicitur à celebrante, *Qui pro vobis effundetur*, verba hæc tantum recitativè proferuntur, ut nempè quondam à Chriſto prolata, non autem ſignificativè: quia Chriſtus non ampliùs pro nobis morietur, nempe impoſterùm effundet Sanguinem ſuum.

Significativè tantùm.

46. Ille verò *ſignificativè tantùm* profert aliqua verba, qui ſolùm intendit iiſdem aliquid aſſerere, ſeu enuntiare, non autem profert ea, ut ab alio dicta. Sic fit, dum dico, *Mundus eſt creatus in tempore*, & hujuſmodi.

Et recitativè ac ſignificativè ſimul, quid?

47. Ille tandem profert aliqua verba *recitativè & ſignificativè ſimul*, qui refert verba illa ut ab altero prolata, & ſimul per ea vult aliquid ſignificare, ſeu aſſeverare; quo loquendi modo ſæpiùs concionatores uti ſolent, exclamando, v.g. *Deus præcepit, dicens: Non furtum facies*, intentione referendi verba Dei, ſimulque inſinuandi, quòd furtum non ſit faciendum.

Quomodo verba eſſentialia Conſecrationis proferuntur.

48. Et hoc ultimo modo verba eſſentialia utriuſque Formæ conſecrationis proferuntur, videlicet recitativè & ſignificativè ſimul: recitativè quidem, quatenus præmiſſis illis verbis, *Qui pridie quàm pateretur*, &c. dixit, *Hoc eſt Corpus meum*, dicta verba conſecrationis proferuntur ut olim à Chriſto prolata: ſimul tamen etiam ſignificativè, eò quòd Sacerdos in perſona Chriſti loquens, verè, aſſertivè dicat. *Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Sanguis meus.* Porrò cætera verba ſolùm proferuntur recitativè, ut nempè quondam à Chriſto prolata.

QUÆSTIO VI.

De reali Præſentia Chriſti in Euchariſtia.

Chriſtus verè ac realiter, & non tàntùm in figura, eſt præſens in Euchariſtia.

49. CONCL. I. De Fide certum eſt, ſub ſpeciebus conſecratis panis & vini contineri verè, atque realiter, & ſecundum propriam ſuam ſubſtantiam, Corpus & Sanguinem Chriſti; non autem tantùm in figura, ſigno, aut virtute. Ita perpetuò tenuit, & credidit Sancta Mater Eccleſia; eſtque contra Hæreticos in pluribus Conciliis, ac noviſſimè in Tridentino *ſeſſ.* 13. *cap.* 1. & *can.* 2. definitum. Patet inſuper hæc Catholica Veritas ex verbis Chriſti in ultima Cœna prolatis: nondum enim

enim Apoſtoli ſuſceperant Euchariſtiam de manu Domini, cùm ipſe veraciter affirmaret, Corpus ſuum eſſe quod præbebat, dicendo: *Accipite, & comedite: Hoc eſt Corpus meum*.

Et quomodo?

50. CONCL. II. Chriſtus Dominus peracta conſecratione eſt totus tam quoad humanitatem, quàm quoad Divinitatem, ſub ſpeciebus panis, ac vini: tamen ex vi verborum ſub ſpeciebus panis continetur Corpus ejus, & ſub ſpeciebus vini Sanguis; cætera verò concomitanter ſolum, ſeu vi naturalis illius connexionis, qua partes Chriſti inter ſe copulantur, & qua per Unionem Hypoſtaticam Divinitas ejus humanitati eſt unita. Ita omnes catholici; atque, ut aliæ probationes omittantur, hæc catholica Veritas eſt noviſſimè tradita in Concilio Tridentino, *Seſſ*. 13. *cap*. 3. ſequentibus verbis admodum dignis, ut huc adducantur, atque in modo loquendi de hoc Sanctiſſimo Sacramento jugiter obſerventur.

Declaratur ampliùs per verba Cõcil. Trid.

51. *Semper hac fides in Eccleſia DEI fuit, ſtatim poſt conſecrationem verum Domini noſtri corpus, verumque ejus Sanguinem ſub panis, & vini ſpecie una cum ipſius anima, & Divinitate exiſtere: ſed Corpus quidem ſub ſpecie panis, & Sanguinem ſub vini ſpecie, ex vi verborum; ipſum autem Corpus ſub ſpecie vini, & Sanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantia, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit, non amplius moriturus, inter ſe copulantur: Divinitatem porrò propter admirabilẽ illam ejus cum corpore, & anima Hypoſtaticam Vnionem. Quapropter veriſſimum eſt, tantumdem ſub alterutra ſpecie, atque ſub utraque contineri: totus enim, & integer Chriſtus, ſub panis ſpecie, et ſub quavis ipſius ſpeciei parte; totus item ſub vini ſpecie, & ſub ejus partibus exiſtit*. Hactenus Concilium Tridentinum.

In Conſecratione fit trã-

52. CONCL. III. Prolata ritè Forma conſecrationis, panis per veram tranſubſtantiationem convertitur in corpus Chriſti, & vinum in Sanguinem: atque illicò deſinente tota ſubſtantia panis, & vini, ſub iiſdem ſpeciebus incipit eſſe realiter præſens totus Chriſtus. Hæc Concluſio ſimiliter eſt omnium catholicorum, ac noviſſimè definita in Concilio Tridentino, *Seſſ*. 13. *can*. 2. *Si quis dixerit, in Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis, & vini, una cum corpore, & ſanguine Domini noſtri IESV Chriſti; negaveritque illam mirabilem, & ſingularem converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus duntaxat ſpeciebus panis, & vini; quam quidem converſionem Catholica Eccleſia aptiſſimè tranſubſtantiationem appellat; anathema ſit*. Hactenus Concilium. Et deſumitur hæc catholica Veritas ex ipſis verbis Chriſti, de eo, quod ſub ſpecie panis porrigebat Apoſtolis, veraciter dicentis; *Hoc eſt Corpus meum*.

ſubſtãtiatio panis, in corpus, & Sanguinem Chriſti.

Nihilominùs ſubſtãtia panis, & vini, propriè non annihilatur.

53. CONCL. IV. Nihilominùs in dicta converſione, ſeu tranſubſtantiatione panis in Corpus Chriſti, & vini in Sanguinem ejus, propriè ſubſtantia panis, & vini non annihilatur. Ita Scotus 4. *diſtinct. decimaprima quæſt*. 4. D. Thomas *part. tertia quæſt*. 75. *articul. tertio*. Div. Bonaventura 4. *diſt*. 11. *part*. 1. *art*. 1. q. 3. & alii. Ratio eſt: quia terminus *ad quem* annihilationis eſt purum nihil: atqui hoc non fit in propoſito; ergo. Minor probatur. Quia deſitioni ſubſtantiæ panis, & vini, vi præfatæ totalis converſionis, ſeu admirabilis tranſubſtantiationis, ſuccedit realis præſentia corporis, & Sanguinis Chriſti; & conſequenter propriè loquendo, ſubſtantia panis, & vini non annihilatur, ſed potius verè, ac totaliter convertitur, ſive tranſubſtantiatur in corpus, & Sanguinem Chriſti.

Cautela pro modo loquendi.

54. Cæterum, quia quoad præſentem materiam nonnulla latet lis de nomine, quidnam videlicet intelligatur per annihilationem: hinc ab-

abſtrahendo à dicta difficultate, utpote minùs utili pro praxi optimum erit, in communibus diſcurſibus, ac præſertim concionibus dicere, quòd panis, & vinum peracta conſecratione verè tranſubſtantietur, ſeu quoad totam ſuam ſubſtantiam convertatur in corpus, & Sanguinem Chriſti, remanentibus ſolis ſpeciebus, ſeu accidentibus ſuis.

Quam diu Chriſtus præſens ſit ſub ſpeciebus cõſecratis?

55. CONCL. V. Chriſtus tamdiu ſub Sacramento Eucharíſtiæ eſt realiter præſens, donec ipſæmet ſpecies conſecratæ corrumpantur; in eo autem inſtanti Chriſtus Dominus deſinit eſſe præſens, quo ſpecies conſecratæ ita ſunt alteratæ, & corruptæ, ut ſi ſub ipſis adfuiſſet ſubſtantia panis, hæc naturaliter deberet deſinere eſſe, & corrumpi. Ita communis Theologorum. Ratio eſt: quia Chriſtus in hoc Sacramento decrevit ſupplere abſentiam ſubſtantiæ panis, & vini & conſequenter neque citiùs, neque tardiùs vult deſinere eſſe ſub ſpeciebus conſecratis, ac ipſa ſubſtantia panis, & vini naturaliter deſineret, ſi adeſſet.

QUÆSTIO VII.

De Neceſſitate ſumendi Euchariſtiam ſub alterutra Specie, ubi & de ejus Effectibus.

Non eſt præceptū Divinum ſumendi Euchariſtiam ſub utraque.

56. CONCL. I. Ex præcepto Divino non eſt neceſſarium, ut omnes Chriſti Fideles ſumant Euchariſtiam ſub utraque ſpecie. Ita noviſſimè definitum eſt in Concilio Tridentino *Seſſ.22.can.1. & 2.* & oppoſitum aſſerentes anathematis condemnantur. Ratio eſt: quia nullibi habetur tale præceptum. Nam, qui dixit Joan.7. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; dixit quoque ibidem: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Item: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Item; *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; prout rectiſſimè obſervat Concilium Trident. *loc. cit. cap. 1.* & ſequuntur Theologi, & controverſiſtæ unanimiter. Accedit, quòd jam in primitiva Eccleſia fuerit conſuetudo communicandi quandoque ſub una ſpecie; prout ampliùs oſtendunt controverſiſtæ contra Hæreticos modernos.

Solvitur inſtantia.

57. Nec valet dicere. *Matth.26.* Chriſtus porrigens Calicem, præcepit: dicens: *Bibite ex hoc omnes*; ergo uſus calicis omnibus ſub præcepto Divino injunctus eſt. Reſp. enim in primis, retorquendo argumentum; quia D. Marcus Evangeliſta, *cap.14. verſ.23.* expreſsè fatetur, ac teſtatur; *& biberunt ex eo omnes*; ergo illud Chriſti præceptum jam in ultima cæna fuit adimpletum & conſequenter neutiquam reſpiciebat omnes Chriſti Fideles impoſterum naſcituros. Reſp. ulteriùs, illud Chriſti preceptum ſolos Apoſtolos, quibuſcum Chriſtus cœnavit, non autem omnes alios Fideles comprehendiſſe; uti patet ex allata inſtantia.

Eccleſia juſtè decrevit, ut Laici ſub una tantùm ſpecie communicarent.

58. CONCL. II. Sancta Eccleſia catholica juſtiſſimis de cauſis ſtatuit, ut Laici, atque etiam Clerici non conficientes (id eſt, Miſſam actu non celebrantes) ſub una tantùm ſpecie communicarent. Ita omnes catholici; eſtque noviſſimè definitum in Concilio Tridentino *citat. Seſſ.21. canon. ſecundo.* Porrò rationes, quibus Eccleſia ad prohibendum Laicis, & clericis non conficientibus ſeu non celebrantibus, uſum calicis adducta eſt, præcipuè ſunt ſequentes, & reverà graviſſimæ.

Cauſa hujus præcepti Eccleſiaſtici.

59. Primò ſiquidem dicta prohibitio facta eſt ob gravem irreverentiam, quę Sacroſancto Sanguini Chriſti multoties inferebatur per effuſionem ipſius in terram, aut barbas, ſive veſtes Communicantium. Deinde, quia Sacratiſſimus Sanguis conſecratus, qui non ſemper juxta numerum atque exigentiam communicantium ita conſecrari potuit, ne

ſub

Digitized by Google

ſub actuali communione totus ſumeretur, & neque deficeret, neque ſuperabundaret, non potuit, nec poteſt in Sacrariis debita cum reverentia aſſervari, quin à potiori propter corruptionem ſpecierum vini, utpotè faciſlimè in acetum degenerantis, tempore præſertim calidiori, gravem pateretur irreverentiam. Accedit, quòd Sanctiſſimus Sanguis conſecratus abſque effuſionis periculo, aut aliis incommodis, difficillimè potuerit ad infirmos deferri, aut pro iiſdem aſſervari. Hujuſmodi igitur malis, & irreverentiis, quotidiè emergentibus in tanta populorum frequentia, atque hominum magna ex parte rudium multitudine, aliter ſancta Mater Eccleſia efficaciter providere non potuit, niſi ſubtractione calicis quoad laicos, vel clericos non celebrantes.

Sumens Euchariſtiam ſub una ſpecie, nulla fraudatur gratia ad ſaluti neceſſaria.

60. CONCL. III. Quamvis Chriſtus Dominus in ultima Cœna hoc Sacramentum ſub duabus ſpeciebus inſtituerit, atque Apoſtolis tradiderit; tamen fatendum eſt, etiam ſub altera ſpecie totum atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi: ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt. Ita Conc. Trident. *cit. Seſſ.* 21. *cap.* 3. & omnes Catholici.

Euchariſtia, quando producat effectum gratiæ ſanctificantis.

61. CONCL. IV. Euchariſtia non ſtatim, ac in ore ponitur, ex opere operato confert effectum gratiæ ſanctificantis; ſed primùm, quando ſpecies deglutiuntur, ac ex ore trajiciuntur in ſtomachum. Ita communis. Ratio eſt: quia ad conſequendum Euchariſtiæ effectum ex opere operato requiritur, ut corpus, & Sanguis Chriſti, mediantibus ſpeciebus Euchariſticis, verè comedatur, & bibatur; Juxta illud Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Atqui juxta communem loquendi modum, nemo cenſeatur quidquam comediſſe, vel bibiſſe, qui panem, vel vinum in ore duntaxat retinet, nihil autem ex eo deglutit: ut patet in abluente os ſuum, qui non cenſetur fregiſſe jejunium naturale, ſed poteſt adhuc communicare; ergo.

Præter hunc cauſat Euchariſtia alios effectus nam.

62. CONCL. V. Præter augmentum gratiæ ſanctificantis, qui eſt primarius, ac principalis hujus Sacramenti effectus, idem Sanctiſſimum Sacramentum cauſat quoſdam alios effectus. Ita tenent omnes Theologi, & Libri Aſcetici, fuſiùs de talibus effectibus differentes, quorum principaliores hìc in compendio referuntur.

Delet venialia.

63. Et primò quidem hoc Auguſtiſſimum Sacramentum, dignè ſuſceptum, delet peccata venialia: idque non tantum mediatè, ac indirectè, quatenus fervorem Caritatis excitat, & movet ad actus virtuoſos, per quos venialium deteſtatio ſequitur; ſed etiam immediatè ex opere operato, quatenus producit augmentum gratiæ ſanctificantis, virtute cujus delentur peccata venialia, præſertim ea, ad quæ dignè Sacramentum ſuſcipiens non habet poſitivum affectum, & actualem complacentiam, ſed virtualem quandam deteſtationem.

Præſervat à mortalibus.

64. Secundò, præſervat à peccatis mortalibus, quatenus vi illius Deus hominem exteriùs ſpecialiter protegit, atque interiùs corroborat per ſingularia gratiæ actualis auxilia: itemque, vel repreſſo dæmone, vel amotis occaſionibus peccandi, hominem ab ingruentibus tentationibus liberat, nec non ad eas ſuperandas ſpecialia quædam auxilia gratiæ ſubminiſtrat.

Confert dulcedinē animæ.

65. Tertiò, confert dulcedinem ſpiritualem, & quandam devotè ſumentibus ſuavitatem internam; ut proindè meritò Eccleſia Catholica, in Officio de corpore Chriſti, huc applicet Prophetiam Jacob de Aſer, Gen. cap. 49. *Pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus.* Tandem inter alia bona, quæ ſecum affert, hoc Sacramentum ritè ſuſceptum diminuit fomi-

Diminuit fomitem.

Qq 2 tem,

tem, ac inordinatum affectum ad illicita.

Alia remiſſivè. 66. Plura quidem alia de hoc SS. Sacramento diſputant Theologi, ſed ea ſunt altioris indaginis, atque ad Theologiam Moralem propriè non pertinent. Quæ verò dicenda forent de præcepto communionis, præſertim Paſchalis, jam ſuperiùs, (b) agendo *de præceptis Eccleſiæ*, ex profeſſo diſcuſſa fuerunt.

DISTINCTIO V.

De Sacrificio Miſſæ.

QUÆSTIO I.

De natura Sacrificii in genere.

Eucharistia ut Sacramentum, & ut Sacrificium. 1. ADvertendum, quòd Euchariſtia poſſit dupliciter conſiderari. Primò, ut eſt Sacramentum novæ Legis; id eſt, Signum ſenſibile Corporis, & Sanguinis Chriſti, realiter contenti ſub ſpeciebus conſecratis panis, & vini. Secundò, ut eſt Sacrificium novæ Legis: quomodo ipſa non ſolùm ex opere operato confert gratiam dignè ſumentibus, ſed etiam prodeſt aliis, pro quorum ſalute offertur. Viſo proindè de Euchariſtia, ut eſt Sacramentum, reſtat agere de ipſa, ut eſt Sacrificium, præmiſſa tamen ad majorem claritatem unica Quæſtione de natura Sacrificii ut ſic, unde

Sacrificium propriè, & impropriè. 2. Advertendum ulteriùs, quòd Sacrificium in communi dupliciter ſumatur, propriè ſcilicet, & impropriè, ſeu latiſſimè. Hoc poſteriori modo Sacrificium etiam comprehendit ſub ſe preces, & orationes devotas Fidelium: juxtà illud Pſalm. 49. *Immola Deo Sacrificium laudis*. Et ad Hebr. *cap.* 13. *Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini ejus*, & alibi. Sacrificium propriè dictum eſt peculiaris actus virtutis Religionis, quo ſpeciali quodam modo proteſtamur ſummam, & abſolutam excellentiam DEI, noſtramque ſubjectionem ad ipſum, per oblationem & deſtructionem alicujus rei ſenſibilis. Et loquendo de hujuſmodi Sacrificio, ſit

Sacrificium propriè, quid? 3. CONCL. I. *Sacrificium propriè dictum*, eſt oblatio externa rei permanentis Deo exhibita, qua ſignificatur ſupremum dominium atque excellentia DEI, & ſubjectio Sacrificantis ad ipſum, mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, ſeu immutatione. Ita in re communis, & concordant dicta ſuperiùs. (a)

(a) Tr. 5. Diſt. 1. n. 15.

Eſt rei permanentis. 4. Dicitur; *oblatio externa rei permanentis*, utputà ovis, bovis, vituli, tritici &c. ad diſtinguendum Sacrificium propriè dictum à Laude DEI, quæ fit Deo verbis tranſeuntibus; atque ab Adoratione eidem exhibita per genuflexionem, & hujuſmodi, nec non ab omni Oblatione interna, qua quis per piam voluntatem ſe, ſuaque omnia Divinæ Majeſtati offert, atque reſignat.

Ad id ſufficit ſola rei oblatæ immutatio moralis. 5. Dicitur ulteriùs, *mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione ſive immutatione*. Hæc ſiquidem ob rationem Sacrificii propriè dicti omninò requiritur, quamvis non ſemper ſit neceſſe, rem oblatam phyſicè deſtrui, cum quandoque ſufficiat ſola illius immutatio moralis, ſive humano modo facta, in quantùm res oblata accipit alium ſtatum, & ad priores operationes redditur inutilis. Sic quippè olim Hebræi ſacrificare Deo cenſebantur, dum vinum, oleum, aut alios hujuſmodi liquores effundebant,

in

in terram circa Altare Domini: nam tunc vinum illud, aut oleum, non ſtatim ſubſtantialiter corrumpebatur donec ſiccaretur, ſed ſolùm acquirebat ſtatum inutilem ad uſus humanos.

Declaratur aliis exemplis. 6. Quo etiam modò Veteres, quibus ſicut erat magis frequens, & magis nota ratio Sacrificii, quandoque ſacrificabant projiciendo aliquid in mare, vel etiam coquendo panes in clibano, ſicque farinam immutando; prout de quibuſdam malis Judæis coquentibus placentas Reginæ cæli, legitur *Jeremiæ cap.* 7. Nam tunc farina ſubſtantialiter non corrumpebatur, ſed ſolùm mutabatur in alium ſtatum, à ſuo priſtino diverſum: res verò in mare projecta, utpurà annulus, plerumque in ſua ſubſtantia perſiſtebat, immutabatur tamen, quatenus ad uſus humanos inutilis fiebat. Cæteræ particulæ definitionis Sacrificii tum ex alibi dictis(b) tum magis ex dicendis patebunt.

(b) Tr. 5. Diſt. 1. n. 15. & ſeq

Sacrificium eſt actus Latriæ. 7. CONCL. II. Sacrificium eſt actus virtutis Religionis, & quidem ſupremæ ejus ſpeciei, quæ dicitur *Latria*: undè non niſi ſoli Deo offerri poteſt. Ita communis omnium Theologorum; & patet ex ipſa Sacrificii definitione, qua dicitur, Sacrificium exhiberi in proteſtationem ſupremi dominii, atque excellentiæ; nam hæc non niſi ſoli Deo competit.

Sacrificii Miſſæ non offertur Sanctis. 8. Ex dictis proindè ſequitur primò, quòd, quamvis in honorem Sanctorum optimè celebrentur Miſſæ, nihilominùs nec Beatiſſimæ Mariæ Virgini nec ulli Sancto, reverà offeratur Miſſa. Siquidem hæc eſt Sacrificium novę Legis propriè dictum quale non niſi ſoli Deo poteſt offerri, eò quòd in ipſo ſolo reperiatur ſupremum in omnes creaturas dominium, ſummaque excellentia. Hinc Concilium Tridentinum *Seſſ.* 22. *cap.* 3. ſanctiſſimè monet; *Quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Miſſas Eccleſia celebrare conſueverit; non tamen illis Sacrificiū offerri docet, ſed Deo ſoli, qui illos coronavit: Vndè nec Sacerdos dicere ſolet, Offerro tibi Sacrificium Petre, vel Paule; ſed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat; ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.* Hæc Tridentinum; quod ipſum dudum jam docuit Sanctus Auguſtinus *lib. octavo de Civit. Dei, c. vigeſimoſeptimo*, & communis ſenſus Eccleſiæ.

Sacrificia Gentilium fuerunt vera, & cur illicita? 9. Sequitur ulteriùs, quòd Sacrificia Gentilium, etſi cæteroquin propriè dicta, ex eo capite fuerint illicita, imò, & execranda, quia non fuerunt exhibita vero Deo. Fiebant enim tum hominibus, & quidem peſſimis; ut Beel, ſeu Baalim (qui fuit Nemrod, *robuſtus venator coram Domino*; Gen. 10.) & aliis hujuſmodi, quos cæca, aut veriùs propria malitia excæcata Gentilitas pro diis habebat: tum dæmoniis per ſimulacra Idolorum nonnunquam reſponſa dantibus; juxta illud, etiam ingratis Iſraelitis quondam objectum Deuter. cap. 32. *immolaverunt dæmoniis, & non DEO, diis quos ignorabant* & alibi.

In Lege Moſaica, & jam ante ipſam fuerunt aliqua Sacrificia. 10. CONCL. III. Non ſolùm in Lege Moſaica, ſed etiam antè ipſam, aliqua extiterunt Sacrificia: Patet hoc clarè ex Sacra Scriptura ut ex primis ſeptem Capitulis Libri Levitici, ubi de Sacrificiis Legis Moſaicæ agitur, item ex *cap.* 4. *Geneſ.* ubi longè anteà juſtus Abel Deo *obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum.* Et *Gen.* 8. ubi Noe poſt Diluvium, *tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocauſta ſuper Altare.* Item Melchiſedech obtulit panem, & vinum (*erat enim Sacerdos Dei altiſſimi*) Gen. 14. & alibi ſæpè.

Deo eſſe ſacrificandum, eſt de Jure naturali. 11. Quinimò notant Doctores cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 95. *art.* 1. quòd naturali Jure præſcribatur, Deo eſſe ſacrificandum, quamvis an hæc, vel illa ſint ſacrificanda, lex humana, vel Divina poſtmodùm conſtituerit. Sicut à pari jus naturale præci-

pit, Deum eſſe orandum, atque invocandum, utpotè ſummum rerum omnium Dominum, & Largitorem bonorum omnium, eique pro acceptis beneficiis grates debitas referendas, &c. quamvis certæ, & determinatæ preces, & formulæ precandi, ſint Juris poſitivi, Divini, vel humani.

Sacrificia veteris Legis, variè ut victima.

12. Porrò Sacrificia veteris Legis variè dividebantur: & in primis ratione materiæ, in Victimam, Immolationem, & Libamen. *Victima* comprehendebat animalia oblata, & mactata in honorem Dei: utputà quando de bobus, ovibus, agnis, vel capris fiebat Sacrificium. *Immolatio.* Per *Immolationem* offerebantur res inanimatæ, & ſolidæ; ut panis, ſimila, thus, triticum, & hujuſmodi. *Libamen.* *Libamen* dicebatur, quando fiebat oblatio de rebus inanimatis, ſed fluidis, quæ effundebantur: ut vinum, oleum, aliique liquores.

13. Alia diviſio Sacrificiorum Legis Moſaicæ ratione finis, & formæ, fuit in Holocauſtum, Hoſtiam pacificam, & Hoſtiam pro peccato. *Holocauſtum.* *Holocauſtum* & *Holocauſtoma*, erat Sacrificium Deo oblatum purè ad laudem, & cultum ipſius, atque in proteſtationem ſupremæ ſuæ excellentiæ: & in hoc tota res oblata deſtruebatur, ſeu comburebatur, ut nihil cederet in uſus humanos *Hoſtia pacifica*, *Hoſtia pacifica.* ſeu *Hoſtia pacificorum* erat Sacrificium, quod offerebatur Deo, vel in gratiarum actionem pro accepto beneficio, & alio nomine dicebatur, *Sacrificium Laudis*: vel pro impetratione alicujus beneficii novi: & erat *Sacrificium impetratorium*; & in eo una pars comburebatur ad honorem Dei, altera cedebat in uſum Sacerdotum, tertia in uſum ipſorum offerentium. *Hoſtia pro peccato.* Tandem *Hoſtia pro peccato*, erat Sacrificium, quod offerebatur ad obtinendam peccatorum remiſſionem. Unde & vocabatur *Sacrificium Propitiatorium*, in quo una pars comburebatur, altera cedebat in uſum Sacerdotum.

14. CONCL. IV. Omnia Sacrificia tum Legis Naturæ, tum Moſaicæ, deſacto coadunata ſunt in uno Tremendo, & Incruento Miſſæ Sacrificio. *Omnia Sacrificia antiqua coadunantur in uno Miſſæ Sacrificio.* Ita omnes Catholici: atq; profitetur Eccleſia in Secreta Miſſæ poſt Dominicam VII. Pentecoſtes, ſic orans: *Deus, qui Legalium differentiam hoſtiarum unius Sacrificii perfectione ſanxiſti.* Uberiùs idipſum docet Concilium Trid. *Seſſ.22. cap.1.* ſic loquens. *Hæc denique illa munda oblatio eſt, quæ per varias Sacrificiorum, Naturæ, & Legis tempore, ſimilitudines figurabatur, utpote quæ bona omnia, per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio, & perfectio complectitur.* Et de hoc Tremendo Miſſæ Sacrificio ex profeſſo nunc agendum.

QUÆSTIO II.

De Miſſa, & qua ratione in ea offeratur verum Sacrificium?

Miſſa vox antiquiſſima.

15. ADvertendum I. quòd hæc vox *Miſſa*, ejuſque uſus ſit antiquiſſimus in Eccleſia; legitur enim jam apud S. Auguſtinum, S. Ambroſium, alioſque SS. Patres, tum in Concilio Rom. ſub S. Sylveſtro Papa I. celebrato. Imò S. Ignatius, Antiochenæ Eccleſiæ tertius poſt S. Petrum Epiſcopus, & Martyr, *in Epiſt.6. ad Smyrnenſes*, jam hujus dictionis meminit. Porrò quod Patres Latini Miſſam appellant, Græci vocant *Lyturgiam*, *Lyturgia, quid?* hoc eſt, *Miniſterium*, *Sacrificiumque Altaris*; uti notat Covarruvias *lib. quarto var. reſolut. capitul. vigeſimo ſecundo.*

In Miſſa diſtinguitur ratio Sacramenti.

16. Advertendum II. quòd juxta uſum Eccleſiæ, communemque ſenſum Fidelium, Miſſa accipiatur, pro collectione omnium actionum, quæ fiunt à principio ſacroſancti Euchariſtiæ Sacrificii uſque ad finem ipſius, in quo corpus, & Sanguis Chriſti conſecratur, & offertur. Unde ad propoſitum tria ſunt diſtinguenda, videlicet ratio Sacramenti, Sacrificii,

Digitized by Google

ficii, & Miſſæ. *Ratio Sacramenti* conſiſtit in eo, quòd Euchariſtia ſit ſignum ſenſibile Corporis, & Sanguinis Chriſti, realiter contenti ſub ſpeciebus conſecratis; prout ampliùs *Diſt. prac.* declaratur. *Ratio Sacrificii* conſiſtit in hoc, quòd Chriſtus in Miſſa incruentè immoletur, Patrique ſuo Cæleſti offeratur; idque eſſentialiter, & principaliter fit in Conſecratione, prout in progreſſu ampliùs oſtendetur. *Ratio Miſſæ* tandem complectitur tum confectionem Euchariſtiæ, ſeu Conſecrationem, tum reliqua omnia ſive antecedentia, ſive conſequentia, ac proinde conſiſtit in collectione eorum omnium, quæ à principio uſque ad finem ipſius peraguntur. Et ex his quidem ſubſtantialia a Chriſto Domino, utpotè novæ Legis Authore, inſtituta fuerunt: quoad totam verò actionem, atque ut Miſſa includit diverſas Orationes & Cæremonias, ea eſt inſtituta ab Eccleſia.

Sacrificii, & Miſſa.

Miſſa Cathecumenorum, & Miſſa Fidelium.

17. Advertendum III. quòd olim tota ejuſmodi actio dividebatur in duas partes, videlicet in Miſſam Cathecumenorum, & Miſſam Fidelium. *Miſſa Cathecumenorum* durabat à principio Miſſæ uſque ad Offertorium excluſivè; & fuit ſic dicta, quia tandiu, & non ultrà, Cathecumenis intereſſe licebat. *Miſſa Fidelium* incipiebat ab Offertorio, & durabat uſque in finem. Et ob hanc veterem Miſſæ diviſionem, etiam de facto quandoque totum Officium ſolet dici in plurali *Miſſarum ſolemnia:* quamvis etiam Miſſa in ſingulari ſufficienter ſignificet totam illam actionem ſactam, quæ in Miſſa à principio uſque in finem peragitur. His prænotatis, ſit

In Miſſa offertur Deo verè Sacrificium.

18. CONCL. I. In Miſſa offertur Deo verum, ac propriè dictum Sacrificium. Concluſio eſt de Fide, ac definita in pluribus conciliis, noviſſimè autem in Concilio Tridentino *Seſſ. 22. canon.* 1. ibi: *Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum & proprium Sacrificium, aut quod offerri non ſit aliud, quàm nobis Chriſtum ad manducandum dari: anathema ſit.*

Probatur Catholica Veritas.

19. Deſumitur inſuper hæc Catholica veritas, præter traditionem perpetuam, ac praxin Eccleſiæ jam à temporibus Apoſtolorum jugiter continuatam ex illis verbis Chriſti, Matth. 26. *Hoc facite in meam commemorationem.* Siquidem ly *facite*, æquivalet verbo *ſacrificate*; juxta illud Levit. cap. 15. *Sumet duos turtures, dabitque Sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocauſtum*; id eſt, ſacrificabit, ſeu offeret unum pro peccato, &c. quales locutiones ſæpiùs alibi in S. Scriptura reperiuntur. Accedit, quod Chriſtus Dominus, utpotè *Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*, Pſal. 109. in ultima Cœna Deo Patri verè ſacrificarit; ergo, cùm illud ipſum Apoſtolis, eorumque legitimis Succeſſoribus, facere præceperit, etiam hi verè ac propriè ſacrificabunt. Et hoc quidem feciſſe Apoſtolos, eorumque Succeſſores conſtat ex antiquiſſimis Liturgiis, plurimis Sanctorum Patrum teſtimoniis, & probatiſſimis hiſtoriis, de quibus Controverſiſtæ, præſertim Bellarminus *lib. 1. de Miſſa.*

Miſſæ Sacrificium eſt incruentum cujus principalis Hoſtia Chriſtus.

20. CONCL. II. Miſſæ Sacrificium eſt incruentum, in quo præcipua & principalis Hoſtia eſt Chriſtus Dominus: ſive Corpus, & Sanguis ipſius. Ita omnes catholici, & omiſſis aliis probationibus, habetur expreſsè in Concilio Trident. *Seſſ. 22. c. 2.* ibi: *In Divino hoc Sacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara Crucis ſemel ſeipſum cruentè obtulit.* Et infra *can.* 2. Concilium definit, Chriſtum ordinaſſe, ut *Apoſtoli aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanguinem ſuum.*

Panis, & vinum, hoſtia minùs principalis, & quomodo.

21. Dicitur notanter, *principalis Hoſtia eſt Chriſtus.* Siquidem hoc non obſtante paſſim fatentur Theologi, quod etiam panis, & vinum aliquo modo in Miſſa offerantur, ſicque pertineant ad rem, quæ ſacrificatur; & prout liquet ex modo loquendi Eccleſiæ, quæ in Miſſæ Offertorio

ſic orat: *Suſcipe ſancte Pater hanc immaculatam Hoſtiam*, præſentando ſimul panem conſecrandum. Et infrà *Offerimus tibi Domine Calicem ſalutaris*, elevando vinum. Cæterùm ſubſtantia panis, & vini, eſt duntaxat Hoſtia minùs principalis, & ſecundaria; atque eatenùs in hoc tremendo Sacrificio offertur, quatenus ipſa eſt materia conſecrationis Eucharistiæ, & quæ totaliter convertitur, ſeu tranſubſtantiatur in Corpus, & Sanguinem Chriſti.

Chriſtus quomodo in hoc Sacrificio offeratur?

22. Inſuper ſciendum, quòd Chriſtus in Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio offeratur, non quomodocunque, ſed ut mediante tranſubſtantiatione panis, & vini, in Corpus, & Sanguinem ſuum, realiter contentus ſub horum ſpeciebus; prout fatetur Conc. Trid. *Seſſ. 22. cap.* 1. ibi: *Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earum rerum ſymbolis Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit.* Chriſtus itaque in hoc incruento Sacrificio non offertur, quatenus exiſtit in cælis (ſic enim nulla prorſus circa eum fit immutatio, ad rationem Sacrificii eſſentialiter requiſita) ſed quatenus vi conſecrationis ac mediante tranſubſtantiatione panis, ac vini, in Corpus, & Sanguinem ſuum, ponitur atque exiſtit ſub eorum ſpeciebus conſecratis. Verùm pro majori dictorum intelligentia.

Objectio notabilis quomodo Hoſtia in Miſſæ Sacrificio immoletur &c.

23. Objicitur contra præmiſſa. Ad verum, & propriè dictum Sacrificium requiritur aliqua deſtructio, aut immutatio rei oblatæ, ſive ipſius Hoſtiæ: atqui in Miſſa non fit talis deſtructio, neque immutatio rei oblatæ, ſive Hoſtiæ: nam Chriſtus, qui dicitur eſſe Hoſtia principalis, neque deſtruitur, cùm ſit immortalis, neque alia ratione immutatur, cùm ſit impaſſibilis, atque incorruptibilis: ergo. Ad hanc, ſatis communem objectionem, plures ſunt reſponſiones Theologorum, in hoc convenientium, quòd omnes quadam ex parte Hoſtiæ oblatæ deſtructionem, ſive Immutationem admittant (hæc enim omnimodis requiritur ad rationem veri Sacrificii) licèt eam variè poſtmodùm explicent.

I. Reſponſio, de myſtica, Sacramentali, & incruenta immolatione Chriſti.

24. Primò itaque nonnulli cum Leſſio *lib.* 12. *de Divinis perfectionibus, cap.* 13. *num.* 95. cenſent, ipſi conſecrationi convenire rationem actionis ſacrificativæ, ac per ipſam Chriſtum modo incruento mactari; & hac ratione incruentè immolari, quatenus per ipſam vi verborum corpus Chriſti à Sanguine ſuperatur, & viciſſim Sanguis à corpore. Siquidem vi verborum formæ conſecrationis, ſub ſpeciebus panis ponitur ſolum corpus Chriſti; & vi verborum conſecrationis, ſub ſpeciebus vini ſolus Sanguis; ſicque (non obſtante, quòd reliqua concomitanter ſub utriuſque ſpeciebus etiam ponantur) Chriſtus myſticè, incruentè, atque Sacramentaliter tunc mactatur, immolatur, atque immutatur. Unde in forma ad propoſitam objectionem reſpondent, diſtinguendo Minorem. In Miſſa non fit deſtructio, aut immutatio Hoſtiæ; phyſica, & ſubſtantialis, tranſeat; non fit deſtructio, aut immutatio ejus myſtica, incruenta, ſive Sacramentalis, negant Minorem: & eodem modo diſtincta ſua probatione negant conſequentiam.

Solvitur inſtantia & declaratur magis hæc reſponſio.

25. Si dicas. Ad veram rationem Sacrificii non ſufficit ſola immutatio myſtica, & ſacramentalis. Reſp. id quidem non ſufficere ad Sacrificium cruentum, benè tamen ad Sacrificium incruentum, quale peragitur in SS. Miſſæ Sacrificio: Ad hoc quippè incruentum novæ Legis Sacrificium ſufficit incruenta, myſtica, & Sacramentalis illa immolatio Chriſti: quæ fit non quidem malleo, vel cultro materiali, ſicut olim victimæ immolabantur, ſed cultro verbi Dei: de quo dicitur ad Hebr. cap. 4. *Vivus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Nam vi hujus verbi Dei, ſeu vi verborum formæ conſecrationis in perſona

ſona Chriſti prolatorum, reverà, quantùm eſt ex vi verborum, ſub ſpeciebus panis ſolum Corpus Chriſti, & ſub ſpeciebus vini ſolus Sanguis ipſius ponitur: non obſtante, quòd ob naturalem partium inter ſe connexionem, & concomitantiam, ipſamque unionem Hypoſtaticam, etiam aliæ partes humanitatis Chriſti, una cum Divinitate, ſub utraque ſpecie contineantur, hoc enim eſt per accidens.

II. Reſponſio, de morali Chriſti immutatione.

26. Secundò alii reſpondent, diſtinguendo Majorem. Ad rationem ſacrificii requiritur deſtructio, ſive immutatio Hoſtiæ, vel phyſica, vel ſaltem moralis, concedunt: ſemper phyſica, negant Majorem, conformiter dictis *num.* 5. & 6. Et eodem modo diſtinguunt Minorem. Siquidem in ſacrificio Miſſæ, licèt Chriſtus Dominus ſecundùm ſuam humanitatem vi conſecrationis ſubſtantialiter non deſtruatur, adhuc tamen ſecundùm eam moraliter immutatur, quatenus per conſecrationem Corpus Chriſti transfertur a ſtatu ſuo naturali ad Sacramentalem, atque in uſum cibi & potus, longè diverſum à ſtatu ſuo naturali. Nam iſtud moraliter loquendo idem eſt, ac ſi fieret verus cibus; juxta quod idem Salvator, *Ioan. cap.* 6. affirmabat: *Caro mea, verè eſt cibus, & ſanguis meus, verè eſt potus*. Ita Lugo *diſput.* 19. *de Euchariſtia, ſect.* 5. & plures alii.

III. Reſponſio de phyſica converſione panis, & vini, in Corpus & Sanguinē Chriſti.

27. Tertiò quidam volunt, Chriſtum ſacrificari ex eo, quia terminat realiter converſionem, ſeu tranſubſtantiationem panis, & vini, in Corpus & Sanguinem ſuum, vi conſecrationis peractam. Quia enim in Miſſa offertur panis & vinum, & non quomodocunque, ſed ut vi conſecrationis totaliter convertitur ſeu tranſubſtantiatur in Corpus & Sanguinem Chriſti: hinc actio ſacrificativa cenſetur conſiſtere in hac phyſica converſione unius in aliud, ad quam etiam ſpectat Chriſtus Dominus, veluti terminus *ad quem* dictæ converſionis. Et ſimile quid contingebat olim ſub Lege veteri in oblatione thymiamatis, & thuris, ubi in proteſtationem ſupremi Dominii Dei, & ſubjectionis ſacrificantis ad ipſum, una res convertebatur in aliam, videlicet thus, aut thymiama, in ſuaviſſimum ſuffitum.

Objectio contra hanc ſententiam.

28. Si dicas. Ex hac ſententia videtur ſequi, ſolum panem & vinum ſacrificari (nam illud propriè ſacrificatur, quod realiter immutatur) atqui hoc eſt falſum, & contra Concilium Trident. *num.* 20. citatum ſimulque abſurdum: quia alioquin Eccleſia haberet duntaxat Sacrificium inanime, ac vilius, quàm habuerunt olim Hebræi; foretque figuratum minùs nobile, quàm figura, ergo. Reſp. negando ſequelam cum ſua probatione. Etſi enim illud propriè offerri dicatur, quod deſtruitur, ſeu immutatur, quando non fit converſio unius in aliud: nihilominùs, ſi fiat talis converſio, tunc propriè ac principaliter illud offertur, quod per ejuſmodi actionem potiſſimùm intenditur. Unde, ſi principaliter intendatur deſtructio prioris rei per converſionem in aliam, tunc res converſa erit Hoſtia; prout accidit in combuſtione Holocauſti, converſi in ignem, ubi non ignis, ſed aries v. g. vel bos igne abſumptus, cenſetur eſſe Hoſtia. Secùs autem erit, ſi tunc principaliter intendatur res illa, in quam fit converſio alterius, quia enim, ut illud incipiat eſſe, alterum deſinit, etiam Deus magis intendit honorari, honoraturque per illam actionem converſivam, ut ponit terminum *ad quem*, quàm ut tollit terminum *à quo*: prout & in Lege veteri, dum thymiama vel thus offerebatur, convertendo ipſum in ſuaviſſimum ſuffitum, potiùs Deo offerebatur, & ſacrificabatur ejuſmodi ſuffitus ſuaviſſimus, quàm thymiama vel thus. Igitur cum in Sacrificio Miſſæ Chriſtus, ejuſque præſentia principaliter intendatur, conſequenter in eo Hoſtia principalis erit

Eiuſque notabilis ſolutio.

Chri-

Chriſtus Dominus; non quomodocunque, ſed ut contentus ſub ſpeciebus conſecratis, ac veluti terminus *ad quem* principaliter intentus tranſubſtantiationis, quæ divinitus accidit peracta conſecratione. Quamvis eadem actione offeratur ſimul panis & vinum, ſecundariò tamen & concomitanter, quatenus eſt terminus *à quo*, & cujus deſitio intenditur propter aliud duntaxat, ſicque minùs principaliter. Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure cap. 38. num. 13.* licèt poſteà *lib. 12. de Divinis perfectionibus, cap. 13. n. 95.* amplexus ſit primam ſententiam *num.* 24. relatam, tanquam faciliorem intellectu, magiſque reſpondentem ordinario ſacrificandi modo, qui ſupponit Hoſtiam, non producit.

QUÆSTIO III.

Qui ſint Offerentes Miſſæ Sacrificium & in quod conſiſtat Eſſentia ipſius?

Principalis offerens in Miſſa Sacrificio eſt Chriſtus Dominus.

29. CONCL. I. Principalis offerens Miſſæ Sacrificium, eſt Chriſtus Dominus, quamvis illud offerat Sacerdotum miniſterio. Ita omnes catholici Doctores; & patet tum ex Concilio Florentino in Decreto Unionis, tum ex Tridentino *Seſſ. 22. cap. 2.* ubi docet: *Una eſt eademq; Hoſtia, idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſe ipſum tunc in Cruce obtulit, ſola offerendi ratione diverſa.* Idem patet ex verbis conſecrationis, ubi Sacerdos non nomine proprio, ſed in perſona Chriſti loquens, dicit: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus.*

Et quomodo?

30. Cæterum Chriſtus dicitur offerens, & quidem principalis: tum quia Sacerdotium, ipſumque Miſſæ ſacrificium inſtituit: tum etiam, quia Sacerdos illud ex Chriſti ordinatione offert nomine, atque in perſona ipſiuſmet Chriſti Domini. Ipſe ſiquidem Sacerdotes conſtituere dignatus eſt ſuos Miniſtros, & Vicarios, qui nomine, atque in perſona ſua, Patri Cæleſti illud offerent Sacrificium; uti præter concordem SS. Patrum doctrinam, tenet Concilium Florentinum, & Tridentinum loc. cit.

31. CONCL. II. Sacerdos celebrans offert Miſſæ ſacrificium ut proximus Miniſter: cæteri autem Fideles etiam aliquo modo, minùs tamen propriè, dicuntur hoc ſacrificium offerre. Ita communis. Et quidem prima pars patet tum ex cit. Concilio Trid. ubi dicitur: *Idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio.* Tum ex eo: quia Sacerdos eſt publicus Miniſter Eccleſiæ, ad hoc Myſterium conficiendum conſecratus, veruſq; ſacrificans; juxta quod Chriſtus Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, præcepit in ultima cœna, dicens: *Hoc facite* &c. Quia verò Sacerdos, in perſona Chriſti loquens hoc conficit ſacramentum, & ſacrificium; hinc Sacerdos non eſt principalis offerens, ſed poſt Chriſtum, qui eſt offerens principalis, proximus Miniſter.

Sacerdos celebrans eſt proximus Miniſter.

32. Altera pars patet ex Canone Miſſæ, ubi dicitur: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.* Et infrà. *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ Familiæ tuæ.* Dicuntur autem alii Fideles hoc ſacrificium offerre dupliciter: primò, ratione quadam generaliſſima, & ſolùm, quia ſunt membra Eccleſiæ, cujus nomine Sacerdos Deo offert ſacrificium illud. Secundò, ratione quadam magis ſpeciali, in quantùm ſcilicet ſpeciali externo concurſu ad ejus oblationem cooperantur, illud vel petendo, aut procurando per donationem ſtipendii, vel faciendo ſub ipſa oblatione ad Altare, aut inſerviendo ſacerdoti celebranti, vel ſaltem per devotam aſſiſtentiam ſeu præſentiam conſentiendo in ipſum.

Et quomodo alii Fideles illud offerant.

33. CONCL. III. Certum eſt, quod non omnes ſacræ Actiones, quę in Miſſa peraguntur, pertineant ad eſſentiam Sacrificii. Pleræque enim ſunt.

In Miſſa nō omnes actiones pertinent ad eſſentiā Sacrificii.

ſunt piæ quidem, ſed ſolùm accidentales Cæremoniæ, Ritusque ſacri ab Eccleſia inſtituti *ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quò & Majeſtas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes Fidelium per hæc viſibilia Religionis, & Pietatis ſigna, ad rerum altiſſimarũ, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationẽ excitarentur*: prout loquitur Conc. Trid. *cit. Seſſ.* 22. *cap.* 5. Porrò in quanam parte Miſſæ conſiſtat eſſentia ſacrificii, Quæſtio remanet, pro cujus reſolutione, ſit,

Hujus eſſentia cõſiſtit in Conſecratione. 34. CONCL. IV. Eſſentia ſacrificii Miſſæ conſiſtit in conſecratione; & quidem probabiliùs in illa ſola. Ita Herinex *diſp.* 8. *de Euchariſtia quæſt.* 3. *num.* 42. Sannig *diſt.* 5. *de Miſſa quæſt.* 4. *n.* 5. cum communiori Theologorum: contra Bonacinam *diſp.* 4. *de Euchariſtia, quæſt. ult. punct.* 2. *nu.* 1. dicentem, quòd partes eſſentiales ſacrificii Miſſæ ſint Conſecratio, Oblatio, & Sumptio, & contra nonnullos alios, qui volunt, etiam ſumptionem à celebrante peractam, ſpectare ad eſſentiam Sacrificii Miſſæ. Ratio concluſionis eſt; quia ſacrificium Miſſæ offertur, ac perficitur à Sacerdote in perſona Chriſti, qui eſt principalis offerens, ut *nu.* 29. dictum eſt: atqui conſecratio, eaque ſola, fit à perſona Chriſti: ergo ſola conſecratio ſpectat ad eſſentiam ejus. Minor probatur; nam Sacerdos in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum, ut ait Concilium Florentinum in Decreto Unionis: ergo. Hinc

In Paraſceve non fit Sacrificium Miſſæ. 35. Infertur I. Quòd Feria ſexta Paraſceves propriè non fiat ſacrificium Miſſæ; quia ibi non fit nova Hoſtiæ conſecratio, ſed ſumitur duntaxat Hoſtia pridiè conſecrata.

Sumptio S. Hoſtiæ non eſt de eſſentia ejus. 36. Infertur II. Quòd ſumptio Hoſtiæ ſeu Sacramenti, quæ fit à Sacerdote celebrante, non ſpectet ad eſſentiam ſacrificii Miſſæ, ſtrictè loquendo (hæc enim ſumptio non fit in perſona Chriſti, ſicuti conſecratio) quamvis ſpectet ad ejus integritatem, & complementum: nam, ut dicitur c. Relatum, de conſecrat. diſt. 2. *Quale erit illud ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur.*

Præſertim facta ab aſtãtibus. 37. Infertur III. Quòd multò minus ſumptio Sacramenti, quæ fit ab aliis aſtantibus, ſpectet ad eſſentiam Sacrificii Miſſæ; unde Concil. Trid. *Seſſ.* 22. *cap.* 6. & *can.* 8. approbat, & commendat Miſſas illas, in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat.

Requiritur ad hoc Sacrificiũ Conſecratio utriuſque ſpeciei. 38. CONCL. V. Ad perfectam rationem Sacrificii novæ Legis requiritur Conſecratio utriuſque ſpeciei: idque ex Chriſti inſtitutione, qui voluit in illo offerri Corpus, & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini, prout docet Concilium Trident. *Seſſ.* 22. *cap.* 1. Unde Rubricæ Miſſalis *Tit. De defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus*, quãtùm ad propoſitum, ſic habent: *Si Sacerdos ante Conſecrationem graviter infirmetur, vel in ſyncopen inciderit, aut moriatur, prætermittitur Miſſa* (quia videlicet Sacrificiũ Subſtantialiter necdum eſt inchoatũ) *Si poſt Conſecrationem Corporis tantum, ante Conſecrationem Sãguinis, vel utroque conſecrato id accidit Miſſa per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco ubi ille deſiit, & in caſus neceſſitatis etiam per non jejunum.* Et meritò: nam plùs urget præceptum Divinum de ſubſtantiali perfectione, atque integritate Miſſæ, quàm præceptum Eccleſiaſticum de non ſumendo Euchariſtiam niſi à jejunis.

Oppoſita ſententia, refertur ac rejicitur. 39. Sunt quidem nonnulli Theologi, quos refert Barb. *in Collectaneis ad Concil. Trid. Seſſ.* 22. *de Sacrif. Miſſæ, c.* 1. *n.* 26. qui volunt, poſſe Papam ex cauſa urgenti concedere, ut conſecratio Euchariſtiæ, & Sacrificiũ Miſſæ in una ſpecie fiat. Quia verò Concil. Trid. *loc. cit.* ſatis indicat, Cõſecrationem utriuſque ſpeciei eſſe de Jure Divino, dum *cit. c.* 1. inter alia ſic loquitur: *Chriſtus Sacerdotem ſecũdũ ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutũ declarans, Corpus & Sãguinẽ ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earũdẽ rerum ſymbolis,*

bolis, Apoſtolis, ut ſumerent, tradidit, & eiſdem, corumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit. Hinc meritò de hac quorundam ſententia dubitatur, eaque probabiliùs & communius negatur.

QUÆSTIO II.

De Effectibus Sacrificii Miſſæ.

Sacrificiũ Miſſæ habet valorẽ ex opere operato, & ex opere operantis.

40. ADvertendum cum Scoto *Quodlib.* 20. & communi Theologorum, quòd Miſſæ ſacrificium habeat duplicem vim, atque valorem operandi ſuos effectus, videlicet ex opere operantis, & ex opere operato. Prior valor promanat ex bonitate ipſius Miniſtri, ejuſque proprio merito, ac devotione, quacum peragit hoc ſacrificium; prout id ipſum accidit in omnibus aliis piis operibus, utpote quæ valent ſeu proſunt ex opere operantis. Alter valor ſacrificii Miſſæ eſt ille, qui eidem ex Chriſti inſtitutione, ejuſque meritis, atque independenter à bonitate Miniſtri competit: juxta quòd Concilium Trid. *cit. cap.* 1. profitetur dicens: *Et hæc quidem illa munda oblatio eſt* (Malach. 1.) *quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari poteſt.* Unde ſequitur, quòd Miſſæ ſacrificium proſit ex opere operato, ſeu virtute ipſius ſacrificii, quatenus habet ſpecialem valorem ſibi peculiariter ex Chriſti inſtitutione annexum, & quidem ultra omne meritum operantis, ſeu procurantis celebrationem Miſſæ, atque independenter à bonitate Miniſtri illud offerentis. Hoc prænotato, ſit

Eſt Latreuticũ, ac Eucharisticum

41. CONCL. I. ſacrificium Miſſæ in primis eſt Latreuticum, atque Eucharisticum. Ita communis; & patet ex Concilio Trident. *Seſſ.* 22. *can.* 3. ubi inter alia dicitur, *Miſſa Sacrificium eſſe, laudis, & gratiarum actionis.* Siquidem Miſſæ ſacrificium dicitur *Latreuticum*, quatenus inſtar Holocauſti offertur DEO in recognitionem ſuæ ſupremæ excellentiæ: ipſum quippe inſtitutum eſt ad deferendum cultum Latriæ (qua ratione *Latreuticum* appellatur) ſoli DEO debitum. Verùm quatenus offertur in gratiarum actionem pro omnibus receptis beneficiis, præſertim Redemptionis noſtræ, hac ratione ſacrificium Miſſæ vocatur *Eucharisticum*: *Eucharistia* enim latinè ſonat *bona gratia* ſive *gratiarum actio*.

Eſt Propitiatorium, Satisfactorium, & impetratorium.

42. CONCL. II. Inſuper ſacrificium Miſsæ eſt Propitiatorium, Satisfactorium, & Impetratorium; ac proinde (præterquàm, quòd ſit ſacrificium laudis, & gratiarum actionis) triplicem habet effectum, propitiationem videlicet, ſeu expiationem peccatorum quoad culpam: ſatisfactionem pro pœnis remanentibus ex peccatis quoad culpam jam dimiſſis: & impetrationem diverſorum beneficiorum. Ita omnes Catholici; & habetur noviſſimè definitum in Concilio Trident. *Seſſ.* 22. *can.* 3. his verbis: *Si quis dixerit, Miſſæ Sacrificiũ tantùm eſſe laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus offerri debere: anathema ſit.* Idipſum fuſiùs declarat cit. Concilium *cap.* 2.

Miſſæ Sacrificium, quomodo ſit propitiatoriũ?

43. CONCL. III. Miſsæ ſacrificium verè quidem eſt *Propitiatorium* inquantùm virtute ejuſdem DEUS nobis ſit placatus, & propitius: id eſt, movetur ad deponendam juſtiſſimam iram ſuam & indignationem, quam ob noſtra peccata concepit in ordine ad neganda uberiora gratiæ auxilia, quibus pœnitentiam agere, atque in ejus amicitiam redire, & peccatorum remiſſionem acquirere valeamus: nihilominùs effectum expiationis peccatorum mortalium quo ad culpam non cauſat immediatè, ſed duntaxat mediatè, ac diſpoſitivè, impetrando videlicet ſpecialia gratiæ auxilia, quibus homo diſponitur, atque excitatur ad agendam veram de peccatis pœnitentiam, mediante qua per infuſionem gratiæ ſanctificantur.

Eſt peccata mortalia expiet?

cantis immediatè remittuntur peccata. Ita communis Theologorum; & patet ex verbis Concilii Trident. *Seſſ. 22. cap. 2.* ubi explicans modum, quo hoc Sacrificium nobis peccata remittit, ſic loquitur: *Hujus quippè oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.* Quibus verbis apertè docet, Sacrificium iſtud non remittere peccata mortalia immediatè, prout faciunt Sacramenta Baptiſmi & Pœnitentiæ, ſed tantùm mediatè, impetrando nimirùm à DEO gratias actuales prævenientes, quibus peccatores excitentur ad agendam veram pœnitentiam, ſicque ad conſequendam peccatorum remiſſionem virtute perfectæ Contritionis, vel Attritionis cum Sacramento.

Per ſe ac immediatè nō cauſat gratiā ſanctificantem.

44. Et conformiter dictis infertur, quòd Miſſæ Sacrificium per ſe, & immediatè, non cauſet gratiam ſanctificantem, (alioquin enim immediatè deleret peccata mortalia) neque augmentum ipſius: quia nemo recipit augmentum gratiæ habitualis, ſeu ſanctificantis, niſi vel per proprium meritum, vel per dignam receptionem Sacramenti. Et hoc ipſum ſuadet differentia inter Sacramentum, & Sacrificium: nam Sacramentum eſt primariò & principaliter inſtitutum ad noſtram ſanctificationem, Sacrificium verò immediatè refertur ad cultum DEI, & proteſtandam ſupremam ejus excellentiam, & ſecundariò ſolùm ac veluti per quandam redundantiam, ad noſtram utilitatem.

Differentia inter Sacramētum, & Sacrificium.

Miſſæ Sacrificium, quomodo ſit ſatisfactoriū?

45. CONCL. IV. Quod attinet alterum effectum ipſius, Miſſæ Sacrificium dicitur eſſe *Satisfactorium*, & quidem tam reſpectu vivorum, quàm reſpectu animarum in Purgatorio exiſtentium, in quantùm ex opere operato virtute ipſius aliqua pœna, peccatis quoad culpam jam deletis correſpondens, remittitur illis pro quibus hoc Sacrificium applicatur. Unde Concilium Trident. *loc. cit.* ait: *Quare non ſolum pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, Satisfactionibus, & aliis neceſſitatibus, ſed & pro defunctis in Chriſto, nondum ad plenum purgatis, ritè juxta Apoſtolicam traditionem offertur.* Et infrà ſeſſ. 25. in Decreto de Purgatorio, docet, *Animas in Purgatorio detentas Fidelium Suffragiis, potiſſimum verò acceptabili Altaris Sacrificio juvari.* Et hinc effectus ſatisfactionis infallibiliter confertur virtute Sacrificii Miſſæ: dummodò is, pro quo Miſſa offertur, ſit capax ejuſdem, id eſt, indigeat aliqua ſatisfactione, nec ponat obicem peccati mortalis, neque ſit actualiter in ſtatu damnationis.

Et quomodo impetratorium.

46. CONCL. V. Tandem Miſſæ Sacrificium eſt *Impetratorium*, in quantùm habet virtutem impetrandi à DEO diverſa bona, tum ſpiritualia, tum etiam temporalia, quatenus ad ſpiritualia conducunt. Ita omnes Catholici, & patet ex perpetuo ſenſu, atque traditione Eccleſiæ, ipſoque Concilio Trident. proximè allegato. Additur verò notanter, *bona temporalia, quatenus ad ſpiritualia conducunt.* Quia effectus Sacrificii incruenti Miſſæ nituntur meritis Sacrificii cruenti à Chriſto in Ara Crucis oblati: atqui Chriſtus non promeruit nobis in Cruce bona temporalia, niſi quatenus conducunt ad ſpiritualia, nam bona temporalia ſecundùm ſe præcisè ſpectata, non ſunt bona, imò ſæpè ſæpiùs homini mala & nociva.

Effectus impetrationis bonorū temporalium, an ſit infallibilis.

47. Et hinc fit, quòd effectus iſte Sacrificii Miſſæ, nimirùm impetratio bonorum temporalium, non infallibiliter habeatur, ut experientia conſtat: neque enim illicò omnia nobis conceduntur, pro quorum impetratione leguntur Miſſæ, ſiquidem hujuſmodi bona temporalia non ſemper conducerent ad bonum ſpirituale, & ſalutem animæ. Interim tamen credibile eſt, ſemper aliquid obtineri à DEO, neque ſacri-

ſacrificium in vanum offerri; etiamſi non ſtatim obtineatur illud in ſpecie bonum temporale, pro quo obtinendo Miſſa offertur: poteſt enim DEUS, atque pro ſumma in nos pietate ſolet, vel ejus conceſſionem in tempus opportunius, nobiſque ſalutarius differre; vel loco illius, quod petimus, aliud nobis elargiri longè conducibilius ad ſalutem animæ noſtræ: ad hoc quippe concedendum videtur ipſum compellere ſua infinita Liberalitas, Bonitas, atque Miſericordia. (c)

(c) Concordant dict. tr. 5. diſt. 1. n. 57. & 58.

QUÆSTIO V.

Quantus ſit valor Sacrificii Miſſæ.

Valor Miſſæ ad placandum, ſatisfaciendum, ac impetrandum, non eſt infinitus.

48. CONCL. I. Valor, quem habet Miſſæ Sacrificium ex opere operato, ſive ad placandum nobis DEUM, ſive ad ſatisfaciendum, ſive ad impetrandum, non eſt finitus, ſed finitus non obſtante infinitate ſatisfactionis, ac meritorum Chriſti, in quibus totus Miſſæ valor radicatur, & fundatur, Ita D. Bonaventura 4. *diſt.* 45. *art.* 3. Scotus *Quodlib.* 20. cum ſuis & aliis communiter, paucis exceptis. Concluſio hæc potiſſimum ſuadetur ex communi ſenſu Eccleſiæ: nam ſi idem numero Sacrificium foret infiniti valoris, tunc fruſtrà ſpeciales numero Miſſæ legerentur pro ſpecialibus hominum neceſſitatibus; imò unica Miſſa, utpote infiniti valoris, ſufficeret ad exhauriendum totum Purgatorium, ſimulque poſſet quis per unius Miſſæ celebrationem ſatisfacere pro centum ſtipendiis à diverſis hominibus datis: hæc autem omnia ſunt abſurda, & contra perpetuam praxin, ac ſenſum Eccleſiæ, ergo dicendum, quòd Miſſæ Sacrificium à nobis oblatum, non ſit infiniti valoris.

Non obſtante infinitate meritorũ Chriſti.

49. Additur in Concluſione, *non obſtante infinitate meritorum Chriſti*, Quia valor ille, quem habet Miſſa ex opere operato, fundatur, ac deſumitur ex Sacrificio cruento in Ara Crucis oblato per Chriſtum, ac meritis ejus, quæ ſunt infinita, ac ſufficientia pro redemptione infinitorum hominum, vel etiam mundorum, ſi darentur: quamvis hæc infinita merita Chriſti, per incruentum Miſſæ Sacrificium finito, ac limitato duntaxat modo, juxta ordinatiſſimam DEI voluntatem, nobis applicentur. Et hac de cauſa Barth. Gavantus *par.* 2. *Commentar. in Rubricas*, *tit.* 8. *num.* 3. valorem Miſſæ ait eſſe infinitum in radice, quatenus nempe radicatur in meritis Chriſti, quæ ſunt infinita; ſed ad impetrandum, & ad alios ſuos effectus, finitum in terminis, quia finitè de eo omnes participant.

Cur hac per Miſſã finito duntaxat modo applicentur?

50. Cæterùm ratio, cur per Miſſæ Sacrificium merita Chriſti finito duntaxat modo nobis applicentur, alia non eſt, niſi voluntas, ac inſtitutio Chriſti Domini, veri DEI & hominis, qui per hoc incruentum Miſſæ Sacrificium modo duntaxat finito voluit nobis applicare merita ſuæ Dominicæ Paſſionis, atque ſatisfactiones præſtitas in Sacrificio illo cruento, quod ipſamet obtulit in Ara Crucis, ſe ipſum offerendo Patri ſuo Cœleſti pro redemptione totius generis humani.

Miſſa pro pluribus oblata, minùs prodeſt ſingulis.

51. CONCL. II. Idem numero Sacrificium Miſſæ pro pluribus ſimul oblatum, minùs prodeſt ſingulis, ac ſi paucioribus, vel uni tantùm applicaretur. Concluſio hæc ſequitur ex præcedenti: quia valor ille finitus, qui ex opere operato correſpondet Miſſæ, dividitur tunc in illos plures homines, pro quibus ſimul offertur, qui cæteroquin totus uni obveniret, ſi Miſſa pro uno ſolo applicaretur.

Quid de pluribus inſervientibus, aut aſtantibus.

52. Dicitur, *Sacrificium Miſſæ pro pluribus ſimul oblatum*. Nam ſi loquamur de Miſſæ Sacrificio, quatenus à pluribus offertur, nempe à pluribus Miſſæ inſervientibus, vel devotè aſſiſtentibus (qui etiam ſuo modo dicuntur Miſſam offerre, juxta dicta *n.* 31. *&* 32.) non minorem fructum exinde ſinguli referunt, quam

ſi ipſi

ſi ipſi ſoli eſſent. Ratio eſt: quia ejuſmodi oblationes privatæ ſunt diſtinctæ, ideòque eis diſtincti, ac proprii effectus correſpondent, juxta propriam ſingulorum devotionem & capacitatem. Et hoc ipſum ſuadet communis ſenſus Fidelium. Layman *lib.5. tract.5. cap.1. num.11.* & alii.

Sacerdos pluribus ſtipendiis non ſatiſfacit, ſi unicam Miſſam celebret.

53. CONCL. III. Sacerdos, qui pluribus ſive ob acceptum ſtipendium, ſive ob aliam cauſam, eſt obligatus ad celebrandum, non ſatisfacit unicum Sacrificium Miſſæ pro omnibus offerendo. Ita defactò tenendum pro certo, ob Decretum Urbani VIII. *De celebratione Miſsarum*, quod incipit, *Cùm ſæpè contingat* (habeturque tom.4. Bullarii Romani, *Conſt.* 45. *dicti Pont.*) ubi §.2. *ſub obteſtatione Divini Iudicii mandat, ac præcipit, ut abſolutè tot Miſsæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quinimò graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur.* Concordat Decretum Alexãdri VII. inter alias Propoſitiones etiã ſequentem, ordine 10. damnantis: *Non eſt contra juſtitiam, pro pluribus Sacrificiis ſtipendium accipere, & Sacrificiũ unũ offerre; neque etiã eſt contra fidelitatẽ, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipẽdiũ quòd pro nullo alio offerã.* Proinde

Ne quidẽ applicãdo uni fructum ſatiſfactorium, & alteri impetratorium.

54. Infertur I. Sacerdotem non poſſe pro una Miſſa duplex ſtipendium accipere, applicando uni fructum ſatisfactorium, & alteri fructum impetratorium, dum v.g. unus petit celebrari Miſſam pro Defunctis, alter pro infirmo. Nam, qui dat ſtipendium pro celebratione Miſſæ, cenſetur velle fructus omnes ipſius, quantùm eſt capax.

Aut parti fructus ejus ſpecialiſſimam.

55. Infertur II. Non poſſe Sacerdotem licitè pro una Miſſa duplex ſtipendium accipere, applicando uni petentium partem illam fructus quæ ipſi ſacrificanti competit. Siquidem hoc non modò ſequitur ex dictis, ſed rurſum oppoſita ſententia ab Alexandro VII. damnata eſt, dum is inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 8. rejecit: *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadẽ Miſſa licitè accipere, applicando petẽti partem ejus ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Vrbani VIII.* Hæc inquam, Propoſitio eſt damnata.

Fidelibus plus prodeſt, ſi Miſſas curent ſibi celebrari in vita quam poſt mortem.

56. Quæres, utrum Fideles majora ſibi beneficia, fructumque uberiorem comparent, ſi Miſſas ſibi potius curent celebrari in vita, quàm poſt mortem? Reſp. affirmativè, ut notat Barboſa *in Collectaneis ad Concil. Trid. Seſs.22. c.2. n.11.* citans Fraxinellum, & Homobonum de Bonis. Ratio eſt quia Miſſæ pro aliquo dictæ poſt mortem, ſolum ſunt ſatisfactoriæ pro pœnis, in Purgatorio adhuc luendis: at in vita pro aliquo celebratæ, non ſolùm ſatisfactoriæ ſunt, ſed etiam propitiatoriæ, atque impetratoriæ, ſicque juvant in vita & poſt mortem. Accedit illud D. Gregorii lib. 4. Dialog. c. 58. *Tutior eſt via, ut bonum, quod quiſque poſt mortem ſperat agi per alios, ipſos dum vivit, per ſe exequatur: beatius quippe eſt liberum exire, quàm poſt vincula libertatem quærere.*

In Miſſa duo ſunt conſideranda.

57. Quæres ulteriùs, utrum Miſſa mali Sacerdotis tantum valeat, quantùm boni? Ubi notandum cum D. Thoma *part.3. q.82. art.6.* D. Bonaventura *4. diſt.13. art.1. q.4.* & communi Doctorum, quòd in Miſſa duo debeant conſiderari, ſcilicet ipſum Sacramentum, ſeu Sacrificium, quod eſt principale, & Orationes, quæ in Miſſa pro vivis atque defunctis fiunt; idque ſive in perſona totius Eccleſiæ, cujus Sacerdos eſt publicus Miniſter, ſive in Perſona Sacerdotis, ac prout ſecundùm propriam ejus devotionem ſpectantur. Hoc prænotato

Miſſa mali Sacerdotis tantum valet, quantum boni, quoad ſubſtãtialia.

58. Reſp. I. Certum eſt, quòd Miſſa mali Sacerdotis quoad ſubſtantialia, ſive quantùm ad Sacramentum, atque Sacrificium, non minùs valeat, quàm Miſſa boni Sacerdotis. Ratio eſt: quia utrobique idem conficitur Sacramentum, atque Sacrificium, & quidem nomine; atque in perſona Chriſti Domini, qui eſt principalis Offe-

Et quoad fructum ejus ex opere operato.

Offerens, ſimulque Hoſtia. Unde D. Auguſtinus *lib. de Corpore Chriſti*, inquit: *In myſterio Corporis, & Sanguinis Domini nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote*. Et hoc ipſum etiam eſt intelligendum de fructu præcipuo Sacrificii Miſſæ, qui provenit ex opere operato, & quatenus illud offertur in perſona Chriſti: ſic enim nihil omninò pendet à diſpoſitione, & bonitate Miniſtri, juxta dicta *n.* 40.

Imò & quoad Orationes dictas nomine Eccleſiæ.

59. Reſp. II. Quatenus Sacerdos offert Miſſam, oratque nomine Eccleſiæ, non minuitur fructus impetrationis ob malam diſpoſitionem Miniſtri celebrantis: quia etiam in peccatoribus manet miniſterium, inquit Doctor Angelicus. Unde quantùm ad hoc non ſolùm eſt fructuoſa Oratio Sacerdotis peccatoris Miſsam celebrantis, ſed etiam omnes aliæ ejus orationes, quas facit in Horis Canonicis, aliiſque Eccleſiaſticis Officiis, in quibus gerit perſonam Eccleſiæ. Excipe, niſi Miniſter ſit excommunicatus non toleratus: quia per hunc non vult Eccleſia ſuas ad DEUM preces offerri, & conſequenter nullam habent efficaciam, quatenus fiunt nomine Eccleſiæ.

Secùs quoad Orationes prout à Celebrãte procedũt.

60. Reſp. III. Orationes privatæ Sacerdotis mali, ſeu in ſtatu peccati mortalis celebrantis, non ſunt fructuoſæ, ne quidem ſecundùm vim impetrandi pro aliis ac proinde quoad circumadjacentia, ſive annexa, hoc eſt, quoad Orationes, prout à Celebrante procedunt, plus prodeſt Miſſa boni, quàm mali Sacerdotis. Ratio eſt: quia Sacerdos malus celebrando, de novo peccat mortaliter; unde prout celebratio Miſſæ ab ipſo procedit, potiùs meretur vindictã, quàm miſericordiam. Huc quadrat dictum illud cæci nati, atque à Chriſti illuminati, de quo Joan. 9. *Scimus, quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.*

QUÆSTIO VI.

Pro quibus poſſit offerri Sacrificium Miſſæ?

Miſſa poteſt offerri pro vivis, atque defunctis; non verò pro damnatis.

61. CONCL. I. Miſſæ Sacrificium poteſt offerri tum pro vivis, tum pro Defunctis in Chriſto, nondum plenè purgatis. neutiquam verò pro damnatis: Ita communis: & quidem prima pars conſtat ex dictis *numer.* 42. & 45. Altera pars habetur *c. pro obeuntibus* 13. *qu.* 2. ac ratio eſt: quia damnatorum deſperata eſt redemptio. Et hoc intelligendum cum Gloſsa ibidem communiter recepta, quando evidens eſt, aliquem deceſſiſse in peccato mortali; utputà cùm quis ſeipſum ſuſpendit, præcipitat, vel alio modo occidit, *arg. c. Placuit* 23. *q.* 5. Nam ſecùs eſt dicendum, ſi de hoc ſit dubium; quia tunc oportet meliora de Proximo ſperare.

Nequit offerri prò ſanctis.

62. CONCL. II. Etſi Deo in honorem Sanctorum ritè offeratur Miſſæ Sacrificium, juxta dicta *num.* 8. nequit tamen illud offerri pro Sanctis. Ita habetur deciſum *c. Marthæ* §. *Tertio loco de celebrat. Miſſarum*, addita hac duplici ratione. Tum quia *injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*. Tum quia Sancti in cœlis *orationibus noſtris non indigent; pro eo, quòd cùm ſint perfectè beati, omnia eis ad vota ſuccedunt*.

Licitè offertur pro Fidelibus non excõmunicatis etiã peccatoribus.

63. CONCL. III. Certum quidem eſt, Miſſæ Sacrificium licitè offerri pro Fidelibus non excommunicatis, etiam peccatoribus, illud tamen exiſtentibus in peccato mortali non prodeſt quoad effectum ſatisfactorium, ſed ſolum, quatenus Sacrificium hoc eſt propitiatorium (modo *numer.* 43. explicato) & impetratorium. Ratio eſt: quia Fideles in peccato mortali exiſtentes ſunt quidem capaces utriuſque poſterioris effectus, non verò effectus ſatisfactionis, ſeu remiſſionis pœnæ temporalis; cùm ponant obicem peccati mortalis.

Secùs de excommunicatis vitandis.

64. CONCL. IV. Pro excommunicatis vitandis, ſeu non toleratis, nequit licitè offerri Sacrificium Miſſæ, & peccat graviter Sacerdos, directè pro ipſis celebrans. Ratio eſt: quia Miſſæ Sacrificium offertur non ſolum in perſona Chriſti, ſed etiam nomine Eccleſiæ: atqui Eccleſia prohibet, ne ſuo nomine, & publico Miniſterio Eccleſiaſtico, pro excommunicatis oretur, aut Miſſa celebretur, donec fuerint abſoluta; uti habetur *c. A nobis* 28. & *c. Sacris de Sent. excom.* ergo.

Quid de excômunicatis toleratis?

65. Additur notanter, *pro excommunicatis non toleratis.* Nam non pauci Doctores volunt, poſt Concilium Conſtantienſe, atque Extrav. Martini V. *Ad evitandam*, pro excommunicatis toleratis, ſeu non vitandis, licitè poſſe offerri Sacrificium Miſſæ: utpote quibus defacto licitè communicamus in aliis Officiis Divinis, imò & pro ipſis præſentibus publicè precamur in Choro, dicendo: *Miſereatur veſtri, Dominus vobiſcum* &c. prout argumentatur Herinex *diſp. 8. de Miſſa, nn. 64.* citans Navarrum, Sà, Lugonem, & alios paſſim. Verùm, quamvis id licitè fiat, ſimulque tale Sacrificium prodeſſe valeat excommunicatis toleratis, quatenus offertur in perſona Chriſti, non tamen ipſis proderit, quatenus offertur in perſona Eccleſiæ; cum Pontifex in præfata Bulla expreſsè proteſtetur, quòd *per hoc non intendit, excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet ſuffragari.* (d)

(d) Videantur diſt. 2. tr. 13. diſt 2. n. 26.

Poteſt offerri pro côverſione Infideliũ.

66. CONCL. V. Pro infidelibus non baptizatis poteſt offerri Miſſæ Sacrificium per modum deprecationis, ut ad veram Fidem convertantur. Ita Bonacin. *diſt. 4. de Euchariſtia, quæſt. ult. punct. 5. nu.* 4. Herinex *num.* 59. Sannig. *q. 7. num.* 15. & alii. Ratio eſt, quia juxta Concilium Trid. *n. 42. & 45.* relatum, poteſt Miſſa offerri *pro peccatis & aliis neceſſitatibus*: atqui Infidelitas eſt peccatum, & neceſſitas maxima. Accedit, quòd Sacrificium incruentum Miſſæ imitetur cruentum olim à Chriſto in Ara Crucis oblatum; quod etiam non baptizatis profuit ad ſalutem animæ: Quinimò *c. Apoſtolicam de Presbytero non bapt.* jubet Pontifex, quòd Miſſæ Sacrificium offeratur pro Presbytero non baptizato, qui in confeſſione nominis Chriſti deceſſit.

Sive in directè, non autẽ directè pro Infidelibus &c.

67. Cęterùm Maſtrius *diſp. 19. Theol. Mor. n. 62.* alia ratione hoc declarat, & citans communiorem, & probabiliorem Doctorum, ait, poſſe quidem pro Paganis & Infidelibus (imò & Excommunicatis) Sacrificium Miſſæ indirectè offerri, non autem directè. Et quidem prior pars ſuadetur ex eo, quòd defactò ſic fiat quoties Miſſæ Sacrificium Deo offertur pro incremento & exaltatione Sanctæ Matris Eccleſiæ, vel tollendo ab ea Schiſmata, aut Hæreſum extirpatione: nam quia hæc vel maximè fiunt per converſionem Infidelium, atque reſipiſcentiam Hæreticorum, Schiſmaticorum, aliorùmq; excommunicatorum, celebrando Miſſam juxta dictam intentionem, pro his pariter indirectè, oratur, & celebratur.

Et cur nõ directè?

68. Altera pars probatur ex eo, quia pagani, & Infideles, necdum ſunt effecti membra Chriſti per Baptiſmum in re, vel ſaltem in voto ſuſceptum: atqui Sacrificium Miſſæ non poteſt directè applicari, niſi pro membris Chriſti; quia ut inquit D. Auguſtinus *l. 1. de anima & ejus orig. cap. 9.* relatus à D. Thoma 3. p. q. 79. art. 7. ad 2. *Quis offert Corpus Chriſti, niſi pro iis, qui ſunt membra Chriſti?* (e) Idem ſumitur ex ipſa praxi, & conſuetudine Eccleſiæ, quæ quidem ſummo affectu, veluti pia mater, Paganorum, aliorumque enumeratorum converſionem, & ſalutem exoptat; nullam tamen pro ipſorum converſione Miſſam ordinavit (bene tamen pro tollendo Schiſmate, vel contra Paganos) neq; preces aliquas pro eis dicendas inſtituit: dempto ſolo die Paraſceves, quo propter ſpeciale myſterium, & quia Chriſtus JESUS eadem die pro ſuis perſecutoribus in Cruce orare dignatus eſt, etiam Eccleſia pro Hæreticis & Schiſmaticis, Judæis & Paganis, publicè precatur.

(e) Ut dictum Tr. 13. diſt. 1. n. 17.

Digitized by Google

QUÆSTIO VII.

De applicatione Miſſæ.

Miſſa tripliciter prodeſt. 69. ADvertendum cum Scoto *Quod l.*20. & aliis, Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium (idem ſervata proportione dicendum de Orationibus Fidelium, aliiſque Juſtorum meritis, de quibus ex profeſſo Doctor Subtilis *ibidem §. de primo*, hoc declarat) tripliciter valere, ſeu prodeſſe; nimirum ſpecialiſſimè, generaliſſimè, ac modo quodam medio ſeu ſpecialiter. *Specialiſſimè* prodeſt ſolùm ipſi celebranti Miſſam, ſeu aliud bonum opus peragenti, ac in ſtatu gratiæ exiſtenti: & hoc modo non videtur, id poſſe rectè, ſeu ordinata voluntate alteri applicari: quia quilibet tenetur magis ſeipſum diligere, quàm Proximum. *Generaliſſimè* prodeſt toti Eccleſiæ: neque enim Celebrans, vel orans, debet aliquem de Eccleſia excludere, ſed ex intentione ſaltem habituali omnes includere; ut patet ex Oratione Dominica, in qua ſinguli, ex Chriſti inſtitutione orantes, dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem*, &c. non verò, *Et ne me inducas in tentationem*. Et de hoc fructu generaliſſimo videtur David loqui Pſal. 118. dicens: *Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.* Tertio tandem modo, ſeu *ſpecialiter*, prodeſt Miſſæ Sacrificium, vel aliud pium opus illi, cui ſpecialiter per Celebrantem, vel orantem applicatur, v.g. Animabus in Purgatorio, vel danti ſtipendium pro celebratione Miſſæ: & hic ſolus fructus, nempe ſpecialis, applicatur pro eo, pro quo offertur Miſſę Sacrificiũ.

Specialiſſimè, *Generaliſſimè, &* *Specialiter.*

Miſſa ſpecialiter prodeſt iis quibus applicatur à Celebrante 70. CONCL. I. Sacrificium Miſſæ ſpecialiter prodeſt iis, pro quibus offertur; attamen ad hoc, ut Sacrificium habeat ſuum effectum ex opere operato pro iis, pro quibus offertur, neceſſaria eſt propria applicatio Sacerdotis celebrantis. Ita Herinex, *part.* 4. *diſp.* 8. *de Miſſa, quæſt.* 7. Sannig. *diſt.* 5. *quæſt.* 6. & alii. Ratio eſt: quia in hoc Tremendo miſſæ Sacrificio Sacerdos celebrans, & quidem ſolus, ſuſtinet perſonam Chriſti; ergo ſicut à ſolo Sacerdote celebrante in perſona Chriſti Sacrificium pro aliis offertur, ſic etiam ab eo ſolo fructus ejuſdem applicatur. Idem deſumitur ex forma Ordinationis cujuslibet Sacerdotis, quæ eidem dicitur, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium &c. pro vivis & defunctis*: & conſequenter ab ipſo pendet applicatio fructus ejus.

71. Infertur proinde I. Sacrificium Miſſæ nemini applicatum, quoad fructum ſuum ſpecialem nemini profuturum ex opere operato, ſed fructum ipſius in Theſauro Eccleſiæ remanſurum. Intellige, ſi Sacerdos eundem ex certa ſcientia nolit neque ſibi, neque alteri applicare. Si verò hoc accidat ex inadvertentia, videtur ex parte Celebrantis adeſſe tacita, & habitualis intentio applicandi ſibi, aut certè aliis, pro quibus tenetur; qualis applicatio habitualis jam ſufficeret, juxta dicenda *n.* 72. *Quid, ſi nemini applicetur.*

72. Infertur II. Etſi Sacerdos ex Voto, Juſtitia, Charitate, vel Obedientia obligetur, Miſſam applicare certis perſonis; validè tamen eundem poſſe Miſſam applicare aliis (etſi illicitè) quantumvis intentio & applicatio Superiorum, vel Eccleſiæ ſit in contrarium; Ita Herinex *loc. cit. n.* 80. Layman. *cap.* 2. *nu.* 11. Sannig. *n.* 11. & alii communiter, contrà Fraxinellum, qui, ut refert Gavantus *tom.* 1. *Comment. in Rubricas, par.* 3. *tit.* 12. *num.* 18. docebat, Prælatum Regularem poſſe irritare intentionem ſubditorum in celebratione Miſſæ, ſi hanc contra ſuam intentionem applicarent, itaut valeat applicatio Prælati, & non ſubditi. Sed communis ſententia ex eo probatur; quia applicatio Miſſæ eſt actus poteſtatis Ordinis, quæ non dependet ex poteſtate Superioris Regularis. Unde, quamvis ſubditus peccet agendo contra Obedientiam ſuo Prælato debitam, ejus tamen applicatio non poteſt irritari per prælatum; ſicut à ſimili nequeunt irritari alia, quæ ſunt annexa *Aut celebrans eam applicet contra ſuam obligationē vel voluntatē Superioris?*

Or-

Ordini Sacerdotali, uti patet in intentione conficiendi Sacramenta.

Applicatio Miſſæ, an ſufficiat habitualis?

73. CONCL. II. Applicatio Sacrificii Miſſæ non neceſſariò debet eſſe actualis, aut virtualis, ſed ſufficit habitualis; id eſt, actualis quondam habita, & nondum retractata. Ita communiter Doctores, paucis exceptis. Ratio eſt; quia per actualem intentionem olim habitam, ac necdum retractatam, Sacerdos jam donavit alteri fructum Sacrificii ſui: qui proinde eidem, utpote vi donationis jam debitus, obveniet, ſuppoſito quòd ſequatur Sacrificium, neque revocetur applicatio.

Et quando fieri debeat?

74. CONCL. III. Applicatio Miſſæ debet fieri antequàm Sacrificium ſit perfectum, ac proinde ante Conſecrationem, utpote in qua Sacrificium Miſſæ eſſentialiter conſiſtit. Imò debet Sacerdos, præſertim quando accepto ſtipendio pro aliis celebrat, formare intentionem ante initium Miſſæ, ut etiam fructus precum, nomine Eccleſiæ peractarum, obveniat illis, pro quibus celebrat.

An ſit licitum celebrare cũ reſervatione applicationis?

75. CONCL. IV. Illicitum eſt, quòd Sacerdos, qui defactò non habet ſtipendium pro Sacro faciendo, celebret cùm reſervatione ſuæ applicationis, applicaturus ei, qui dato ſtipendio proximè Sacrum fieri poſtulabit. Ita communis Ratio eſt; quia fructus Sacrificii non poteſt ſuſpendi à Sacerdote, in cujus poteſtate non aliter eſt Sacrificii effectus, quàm ipſum Sacrificium.

Vel Miſſam applicare proximè daturo ſtipendiũ.

76. Et ob eandem rationem neque licitum eſt, per modum anticipatæ ſolutionis ex nunc applicare fructum Sacrificii iis, qui poſteà primò petent; aut celebrare ad eorum futuram intentionem, quam DEUS jam novit. Quinimo hæc praxis nonnullorum, tanquam periculoſa, ſcandaloſa, ac antiquiſſimæ Eccleſiæ conſuetudini contraria, reprobata eſt à Congregatione Cardinalium 1605. ut refert Barb. *par. 2. de offic. & poteſt. Epiſc. allegat. 24. n. 12.*

77. CONCL. V. Loquendo de modo circa applicationem Miſſæ obſervando, optimum eſt, atque in praxi conſultiſſimum, ut Sacerdos applicet valorem Miſſæ juxta intentionem petentis, eique modo, quo debet ac poteſt meliori prodeſſe intendat; interim tamen ſimul & ſibi, & toti Eccleſiæ, prodeſſe velit ea ratione, qua poteſt meliori, abſque præjudicio tamen dantis ſtipendium. Ita Gavantus *tom. 1. Comment. in Rubricas, par. 2. tit. 8. n. 3.* Nam, ut benè conſiderantibus patebit, hoc modo fiet perfectiſſima applicatio Miſſæ, abſque ullo cujuſque præjudicio: cum DEUS optimè noverit, ſimulque de fructu Sacrificii dare paratus ſit cuique, quantùm ipſi competit.

Praxis optima applicandi Miſſá.

Expedit etiam facere ſecundam intentionem.

78. Deinde, quia quandoque contingere poteſt, ut is, pro quo ſive ratione accepti ſtipendii, ſive ex alio titulo quis eſt celebraturus, non ſit capax fructus Sacrificii Miſſæ (prout v. g. accideret, ſi anima Defuncti, pro qua legitur Miſſa, jam ſit in cœlo, vel ob ſua delicta in inferno) in quo proinde caſu fructus ſpecialis Miſſæ rediret in Theſaurum Eccleſiæ, ſi nulla alia adeſſet perſona, cui ipſe competeret, & applicaretur. Hinc ad iſtud evitandum optimè conſulunt Doctores, ut fiat aliqua ſecunda intentio, ſeu applicatio, per quam ſi fructu Miſſæ non egeat, vel ejus incapax ſit ille, pro quo applicatur, mox alii ſubſtituantur, quibus in tali caſu fructus Miſſæ applicatus obveniat.

Et quomodo?

79. Sed quoniam nobis non certò conſtat, quibus in tali caſu optimè poſſit, vel etiam debeat, fructus Miſſæ applicari; hinc conſultum erit, ut generaliter eliciatur talis intentio, qua quis in ejuſmodi caſibus ſeper velit, tali ſecunda intentione fructũ Sacrificii Miſſæ illi, vel illis applicare: cui, vel quibus DEUS novit, hic & nunc præ cæteris magis debere illum applicari, ac ut applicetur, DEO gratiùs fore. Nã, cùm ad applicationem Miſſæ ſufficiat intentio non ſolùm actualis, & virtualis, ſed etiam (f) habitualis, ejuſmodi intentio, ſecundaria generalis pariter ſufficiet.

(f) Ut dictum n. 23.

poteſtque practicari abſque ulla animi perturbatione, & anxietate.

Dignè celebrans plus participat de fructu Miſſæ, quã alii.

80. His addendum pro ſolatio ſpirituali Sacerdotum devotè celebrantium, cum Gavanto *cit. tit. 8. n. 3.* certum eſſe, quod Sacerdos dignè celebrans in majori quantitate participet de fructu & valore Miſſæ, quàm quilibet alius, qui eundem celebrare jubet, vel dato ſtipendio procurat. Et hoc tum ex miniſterio proximiori: tum ex majori fide, ac devotione, quæ ſub devota Celebritate multipliciter excitatur; tum ex ipſa digna Sacramenti Euchariſtiæ perceptione.

QUÆSTIO VIII.

De Obligatione celebrandi Miſſam, quam ex variis Titulis habent Sacerdotes.

Sacerdos ex variis Titulis poteſt obligari ad celebrandum.

81. ADvertendum, quòd generatim Sacerdos ex variis Titulis obligari poſſit ad celebrandam Miſſam. I. Ratione ſuſcepti ſacri Ordinis Sacerdotalis. II. Ratione Curæ animarum, quam habet. III. Ratione Beneficii, ſeu Capellaniæ, cui ex primæva Fundatione annexum eſt onus celebrandi certas Miſſas, in Litteris Fundationis præſcriptas. IV. Ratione recepti ſtipendii, ſeu eleemoſynæ, pro Miſſa celebranda porrectæ; non enim tenetur Sacerdos, quamvis ſit dives ac opulentus, ultrò Miſſam pro aliis celebrare: ſed poteſt licitè ſtipendium ſui miniſterii, juxta conſuetudinem laudabilem cujus libet loci, recipere, idque pro ſuſtentatione congrua vitæ ſuæ, juxta illud Salvatoris, Matth. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, & alibi. Hoc prænotato, de ſingulis procedit præſens Quæſtio; ad cujus reſolutionem ſit

An, & quoties per annũ celebrare teneatur?

82. CONCL. I. Simplex Sacerdos peccat, & quidem juxta plures Doctores (quorum ſententiam Sannig *loc. cit. quæſt. 8. n. 1.* cenſet probabiliorem) mortaliter, ſi ceſſante juſto impedimento nunquam celebret toto anno: tenetur enim ſaltem ter, vel quater in anno; in Feſtis præſertim Solemnioribus, celebrare. Probatur hoc ex Concilio Trident. *Seſſ. 23. cap. 4. de Reform.* ubi dicitur: *Curet Epiſcopus, ut Sacerdotes ſaltem diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnibus, ſi autem curam habeant animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent. Acce dit c. Dolentes. de Celeb. Miſſ.* ubi graviter reprehenduntur ii, qui Miſſarum Solemnia vix quater celebrant in anno.

Curatus, quibus diebus celebrare debeat?

83. CONCL. II. Sacerdos Curatus per ſe, vel per alium, omnibus illis diebus tenetur celebrare, quibus Plebs ſibi ſubjecta ex præcepto Eccleſiæ tenetur Miſſam audire. Ita communis: & patet tum ex citatis verbis Concilii Tridentini, tum ex ipſa ratione Curæ animarum: nam aliàs non poſſet Populus implere præceptum de audienda Miſſa.

An tum teneatur Miſſã applicare pro Parochianis?

84. Num autem omnibus dictis diebus teneatur Sacerdos Curatus applicare Miſſam pro Populo, quæſtio non modica eſt, eò quòd Concilium Trident. *Seſſ. 23. de Reform. cap. 1.* ſic dicat; *Cum præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus cura animarũ commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre*, &c. Quibus verbis Concilium videtur agnoſcere præceptum Divinum celebrandi, Miſſãque applicandi pro ſuis Ovibus, ex parte ipſius Parochi, ſeu Curati.

Reſolutio.

85. Reſp. Licèt Sotus *lib. 9. de Juſtitia, quæſt. 3. art. 1.* arbitretur, Parochum non ſolùm obligari celebrare miſſam, ut eam ſubditi audire valeant, ſed etiam hanc pro ipſis offerre; communior tamen ſententia negat, talem obligationem ipſi incumbere ratione muneris ſui; niſi forſan ex Fundatione, Conſuetudine. Lege Diœceſana, Pacto, aut alio hujuſmodi Titulo, ſpecialis obligatio habeatur. Ita Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 3. n. 3.* Hernex *diſ. 7. de Miſſa, quæſt. 9. n. 95. & 96.* Sannig *diſt. 5. quæſt. 8. n. 3.* Suarez, & alii. Ratio eſt. Quia Beneficia curata propriè ſunt inſtituta ad paſcendum Populum verbo, & Sacramentorum adminiſtratione, non

non item ad ſemper applicandam Miſſam pro ipſo: niſi ſecùs habeatur ex Fundatione, vel alio ſpeciali Titulo. Deinde non plus videtur evincere citatus textus Concilii Trident. niſi quòd Sacerdotes Curati teneantur pro Ovibus ſuis Sacrificium offerre, celebrando ſaltem diebus, quibus urget præceptum audiendi Miſſam, ut ſic Parochiani poſſint Miſſam audire, eiſque devotè aſſiſtendo, de fructibus ipſius participare, nam diverſæ ſunt obligationes, ad celebrandum, & ad applicandum pro Parochianis Miſſæ Sacrificium; ab una autem obligatione non eſt facienda extenſio ad aliam.

Sententia meritò practicãda.

86. Fatendum tamen, quòd his non obſtantibus Barboſa *part. 2. de offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 24. n. 23.* & amplius *part. 1. de officio Parochi, cap. 11. nu. 10.* verius eſſe putet, Parochum teneri Miſſæ Sacrificium pro ſuis Ovibus applicare aliquoties, juxta boni viri arbitrium. Idem cenſet Gobat *tract. 3. Theol. Experim. num. 493.* additque, illud boni viri arbitrium eſſe ferendum attenta copia vel inopia redditTuum, magna aut parva neceſſitate Parochianorum. Notat etiam Layman *cit. num. 3.* quòd lex Charitatis, ac æquitatis ratio ſuadeat, ut Paſtores ordinarii, videlicet Papa, Epiſcopus, Parochus, & Prælatus Regularium, pro ſuis ſubditis DEO intra, & extra Sacrificium, frequenter ſupplicent, & aliquando etiam pro eiſdem illud offerant.

Beneficiarius quotidie tenetur celebrare.

87. CONCL. III. Cappellanus, ſeu Beneficiarius, ex juſtitia ſub mortali culpa eſt obligatus ad illum Miſſarum numerum, quem Literæ Fundationis requirunt. Ita communis, & patet ex natura ipſius Fundationis Beneficii, ad cujus onera Beneficiarius illud accepians ſeſe obligavit. Circa hoc tamen

Quid; ſi infirmetur ad tempus.

88. Notant I. Doctores, ac inter eos Navarrus *lib. 2. de Reſtit. c. 2. n. 210* Lugo *diſp. 21. de Euchar. n. 49.* Sannig *n. 5.* & Layman *n. 7.* quòd ſi ejuſmodi Beneficiarius, ad certum Miſſarum numerum ſingulis hebdomadibus di-

cendarum obligatus, ad breve tempus infirmetur, utpote una, vel altera hebdomada (aut juxta Laymanum & Lugonem, uno menſe) præſumendum ſit, Fundatorem, & Eccleſiam, non intendiſſe tam arctam obligationem, ac proindè talem non teneri ad recompenſationem: nam etiam dominus temporalis, tametſi jure detrahere poſſet de mercede famuli ob ejus infirmitatem (ut multi volunt, *arg. l. Si uno §. Item cum ff. Locati*) ſi tamen pius & benignus eſt, detrahere non ſolet.

Beneficiarius, qui quotidie celebrare tenetur an poſſit, quandoque abſtinere.

89. Notant II. Doctores, quod ſi Fundatio exigat quotidianum Sacrificium in certo loco, v. g. in determinata Eccleſia, vel Altari peragendum, ſicque obligatio principaliter, habeatur ratione loci, v. g. ob majorem ejus reverentiam, vel commoditatem Populi; tunc tenetur Sacerdos, tale onus Miſſarum quotidie ibi celebrandarum in ſe habens, ibidem quotidie celebrare, vel per ſe, vel per alium ſubſtitutum, juxta Fundationem ipſi loco impoſitam. Si verò talis obligatio quotidie celebrandi ipſimet perſonæ Cappellani, ſeu Beneficiarii ſit impoſita, tunc arbitrantur ob reverentiam Sacrificii, majoremque devotionem in ſe excitandam, aut alia juſta de cauſa, poſſe eundem quandoque abſtinere, etiam ſemel in hebdomada *arg. c. Significatum, de Præbend.* ubi de obligato ad quotidie celebrandum dicitur, eum teneri quotidie extra caſum infirmitatis celebrare, *ſalva honeſtate ſua, & debita devotione*. Nam propter plurimos mundanos caſus contingit nonnunquam, debitam impediri devotionem.

Aut pro alia intentione celebrare.

90. Non tamen hinc ſequitur, quòd is, qui titulo honeſtatis, majoriſque devotionis, poteſt ſemel in hebdomada à Miſſa abſtinere, poſſit etiam ſemel Miſſam alibi, vel pro alia intentione celebrare. Nam hæc ſunt omninò diverſa: atqui ex diverſis non valet illatio. Dicendum proinde, quòd obligatus ad quotidie celebrandum juxta certam intentionem, etſi advertens, ſe eſſe minùs diſpo-

ſitum, poſſit quandoque ob cauſam honeſtatis, debitæque devotionis, abſtinere (ad ſummum ſemel in hebdomada) tamen eo die nec pro ſe, nec pro alio, neque alibi celebrare valeat, aut ſi celebraturus eſt, teneatur Miſſam applicare juxta præſcriptam Fundatoris intentionem, vel ſaltem hanc per alium celebrandam curare. Bonacina *diſp.* 4. *de Euchariſtia, quæſt. ult. punct.* 6. §. 2. *num.* 12. Sannig. *diſt.* 4. *de Miſſa*, q. 8. *n.* 5. & alii.

An ſatisfaciat anticipando Miſſas.

91. Notant III. Cappellanum, qui ad celebrandum in determinato loco aliquot per hebdomadam diebus obligatus eſt, per ſe loquendo, ac niſi aliud exprimatur, poſſe ſatisfacere, ſi anticipet præcedenti hebdomada ibidem celebrando, eo quod non defraudet intentionem Fundatoris, utpote qui (niſi aliud expreſſerit) videtur exigere certum duntaxat Miſſarum numerum tempeſtivè perſolvendum. Additur tamen, *per ſe loquendo* &c. Quia ſi in Litteris Fundationis contrarium exprimatur, ſpecialiter ſtatuendo, quòd v. g. ob commoditatem devotionemque Populi, aut reverentiam Loci ſacri, in nulla hebdomada Miſſæ prætermittantur, non licebit eas anticipare: mens enim juſta Fundatorum, tanquam lex ſpecialis, adimplenda eſt. Bonacina *ibidem*. §. 5. *n.* 4. Sannig *n.* 8. Navarrus, & alii.

Obligatus ad celebrandum in certa Eccleſia vel Altari, peccat alibi celebrando.

92. CONCL. IV. Qui ex titulo Fundationis, vel ex conventione, aut pacto ratione recepti ſtipendii tenetur in certa Eccleſia, vel Altari celebrare, non poteſt abſque peccato alibi celebrare: niſi hoc fiat ex juſta & rationabili cauſa. Ratio eſt: quia rationabilis, piaque voluntas Fundatoris, vel dantis eleemoſynam pro celebratione Miſſæ, eſt adimplenda: quod alioquin non fieret.

Niſi juſta cauſa ſubſit.

93. Dicitur notanter, *niſi hoc fiat ex juſta cauſa*. Nam ſi hoc accidat ob legitimum impedimentum, v. g. ob profanationem Eccleſiæ, inundationem aquarum, aut quia Sacerdos bona fide exiens à Sacriſtia invenit Altare jam occupatum ab alio Celebrante, & hujuſmodi, nullum committitur peccatum.

Quanta ſit hæc obligatio.

Et quamvis obligatio celebrandi in loco determinato, ex genere ſuo ſit gravis, adeò, ut juxta Bonacinam *cit. punct.* 7. §. 4. *n.* 2. & alios, alibi celebrans peccet mortaliter; nihilominùs rectè notat Herinex *diſp.* 8. *de Miſſa, quæſt.* 15. *nu.* 185. hic etiam locum habere levitatem materiæ, utpote ſi rarò mutetur locus, v. g. bis vel ter in anno, vel etiam ſemel aut bis in menſe, dum quis debet quotidie celebrare. Inſuper faciliùs excuſari poteſt celebrans in alio Altari ejuſdem Eccleſiæ, quàm ſi celebretin diverſa Eccleſia, utpotè minùs recedens à voluntate Fundatoris. Lugo *diſp.* 21. *de Euchariſtia*, *n.* 36.

An alibi Celebrans teneatur ad reſtitutionem.

94. His adde, quòd, quamvis Sacerdos extra præſcriptam Eccleſiam, vel Altare, contra voluntatem Fundatoris, vel dantis ſtipendium celebrans peccet, ut dictum: nihilominùs ſit probabilius, talem non teneri ad reſtitutionem, aut novam celebrationem Miſſæ. Bonacina *cit.* §. 4. *num.* 5. cum aliis. Siquidem talis Celebrans, etſi peccaverit, non tamen fraudavit Fundatorem, vel dantem ſtipendium, fructu ipſius Sacrificii.

Nequit Sacerdos Miſſam alii legendam dare, retenta parte ſtipendii.

95. CONCL. V. Non eſt licitum Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepit celebrandam ſub certo ſtipendio, eandem Miſſam alteri, parte illius ſtipendii ſibi retenta, celebrandam committere. Ita habetur in Decreto Urbani VIII. *de Celebratione Miſſarum* (de quo jam *num.* 53.) ubi §. 4. hoc fieri prohibetur, *ut omne damnabile lucrū ab Eccleſia removeatur.* Unde oppoſitam nonnullorum ſententiam Alexander VII. denuò rejecit, inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 9. damnando: *Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſa celebrandæ traduntur, per aliū ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio alia parte ſtipendii ſibi retenta.* Et hæc Concluſio procedit etiam in caſu, quo cuipiam Sacerdoti offertur eleemoſyna ſolito major pro celebratione Miſſarum: nā de-

debet is abſolutè integram eleemoſynam tribuere alteri Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem ſibi retinere poteſt: prout declararunt Cardinales, *Reſpondendo ad* 10. quorum Declarationes habentur additæ poſt cit. Decretum Urbani VIII. in Bullario Romano.

Limitatur hoc in certis caſibus.

96. Cæterùm hoc Decretum non habet locum in Beneficiis: unde ſatis eſt, quod Rector Beneficii, qui poteſt Miſſam celebrare per alium, tribuat eleemoſynam congruam ſecundum morem patriæ, niſi ſecùs caveatur in Fundatione Beneficii: prout declararunt idem Cardinales, *ad.* 8. Et meritò; nam Beneficiarii habent ſuum ſtipendium non præcisè ratione Miſſarum, ſed etiam propter alia onera Beneficio annexa, cui ſpecialiter obligati ſunt deſervire, atque intuitu ipſius recitare Horas Canonicas; unde non mirum, quòd reſiduum ex redditibus Beneficii ſibi retinere poſſint. Hoc ipſum dicendum videtur de Capellano, habente ſalarium ſtabile inſtar Beneficiarii; cum ſimiliter ſit obligatus ad alia onera Cappellaniæ. Inſuper dictum Decretum non tangit illos, qui pinguius ſtipendium accipiunt per modum eleemoſynæ, tanquam à ſpeciali amico, vel benefactore, ut notat Sannig. *cit. diſtinct.* 5. *quæſt.* 9. *num.* 5. Aut quando alter Sacerdos ſponté in ſe ſuſcipit ſacrificandi obligationem, parte ſtipendii condonata. Layman *loc. cit. nu.* 14. Nam quilibet poteſt cedere juri ſuo, vel favorem ſpecialem cuipiam exhibere.

Peccat mortaliter, qui eſt notabiliter in mora celebrandi Miſſas debitas.

97. CONCL. VI. Sacerdotes, qui ſunt notabiliter in mora celebrandi Miſſas debitas, peccant mortaliter. Ita Herinex *diſp.* 8. *de Miſſa, quæſt.* 15. *num.* 181. Bonacina, & alii paſſim. Ratio eſt: quia poteſt contingere, ut dans ſtipendium pro celebratione Miſſæ, fraudetur fructu ipſius; uti accideret, ſi Miſſa petatur celebranda ad impetrandum aliquid à DEO, & Miſſa dicatur jam elapſo tempore neceſſitatis, vel petatur Miſſa ad impetrandam infirmo ſanitatem, aut pro anima Defuncti, & illa primùm legatur, poſtquam obiit infirmus, aut anima ex Purgatorio poſt graviſſimas pœnas jam eſt liberata. Quinimò (addunt Doctores) in tali caſu tenetur Sacerdos ad reſtitutionem. Et hinc Urbanus VIII. in citato Decreto, *De Celebratione Miſsarum*, §. 8. providè ſtatuit, quod *eleemoſynas manuales, & quotidianas ita demum Sacerdotes accipere poſſint, ſi oneribus antea impoſitis ita ſatisfecerint, ut nova quoque onera ſuſcipere valeant, alioquin omnino abſtineant ab hujuſmodi eleemoſynis, etiam ſponte oblatis, in futurum recipiendis.* Hæc ibi.

Et tenetur ad reſtitutionem.

Quid, ſi ad modicum tempus differantur.

98. Dicitur, *qui ſunt notabiliter in mora celebrandi.* Nam in primis Declaratio Cardinalium ad dictum Decretum Urbani VIII. *Reſpondendo ad* 11. excipit caſum, quando *infra modicum tempus* poteſt omnibus oneribus Miſſarum ſatisfieri: modicum autem tempus (ait Herinex *num.* 182.) valde credibile cenſetur eſſe tempus unius menſis, aut etiam duorum menſium, imò nonnulli id extendunt ad tres menſes.

Aut dans ſtipendium conſentiat.

99. Deinde citata Declaratio Cardinalium, *Reſpondendo ad* 12. excipit caſum, *ſi tribuens eleemoſynam pro aliarū Miſſarum celebratione ſciat, & conſentit ut illa tunc demum celebrentur, cum ſuſceptis oneribus ſatisfactum fuerit*; nā tunc, juxta benefactoris conſenſum poterit Miſſarum celebratio differri.

Sacerdos tenetur dicere Miſſam petitam, niſi obſtet ritus Eccleſiæ.

100. CONCL. VII. Sacerdos, qui ſtipendium accepit, tenetur dicere Miſſam, ſicut offerens petivit, videlicet Miſſam talem, aut talem Votivam, vel Miſſam de Requiem, niſi obſtet Ritus Eccleſiæ. Prima pars probatur ex eo: quia alioquin virtus Fidelitatis violaretur: ſimùlque poteſt contingere, quòd ob ſpecialem offerentis devotionem, nec non ſpeciales Miſſæ Orationes, major fructus impetrationis eidem proveniat. Altera pars ex eo liquet, quia Sanctæ Matris Eccleſiæ voluntas, & ordinatio, prævalere debet voluntati privatorum Fidelium; eò præſertim, quod hi non intendant, nec

Rr 4 ratio-

rationabiliter poſſint intendere, contravenit Ritui Eccleſiæ.

Quid de Miſſis Votivis, ac de Requiẽ in Feſtis Duplicibus.

101. Hinc, quia Rubricæ Miſſalis, *Tit. de Miſſis Votivis, & Miſſis Defunctorum*, prohibent, dici tales Miſſas in Feſtis Duplicibus, ac diebus Dominicis; non eſt dubitandum, quin ſatisfiat intentioni petentium celebrando Miſſam de Feſto Duplici occurrente cum applicatione ad intentionem petentis, & non Miſſam votivam, vel de Requiem. Hoc idem, loquendo de Miſſis privatis de Requiem (ſecùs eſt de Anniverſariis, ac Miſſis cantatis) noviſſimè declaravit, ac fieri mandavit Alexander VII. anno 1662. ſimulque cum ipſe in ſpeciali Decreto, 1664. tum Clemens IX. in alio, die 23. Septembris 1669 emanato, quod incipit: *Cum fel. record.* (& habetur tom. V. Bull. Rom. *Cõſt. 39. dicti Pont.*) conceſſit, atque declaravit, per Miſſam de Feſto occurrente dictis diebus celebratam pro Defunctis, lucrari Indulgentias Altarium Privilegiatorum pro Animabus in Purgatorio; de quo anteà fuerat magna difficultas inter Doctores, qui communiter ſententiam negativam tenuerunt.

Et indulgentiis Altariũ Privilegiatorum.

Obligatio celebrãdi Miſſam ratione ſtipendii qualis?

102. Quæres, qualis ſit obligatio celebrandi Miſſam ratione ſtipendii? Reſp. I. Certum eſt, quod hujuſmodi obligatio ſit de genere Juſtitiæ, habens annexum onus reſtitutionis, ſi non adimpleatur: alioquin enim ta lis injuſtè retineret ſtipendium. Et hujuſmodi obligatio indubiè ex genere ſuo eſt gravis, atque ſub mortali.

Unicam Miſſam omittens, an peccet mortaliter.

103. Reſp. II. Num peccet mortaliter, qui accepto ſtipendio unam duntaxat Miſſam ſcienter omittit celebrare, variant Doctores. Et quidem, talem peccati mortalis reum, cenſet Maſtrius *diſp. 9. Theol. Mor. num.* 80. citans Petrum Navarrum, Bonacinam, & alios; eo, quòd damnum ſpirituale, per privationem debiti fructus Miſſæ illatum, ſit admodùm grave. Econtra negativam ſententiam ſequuntur Herinex *cit. diſp.* 8. *numer.* 180. Sannig *quæſt. 9. num.* 10. Sanchez *lib. 1. de Matr. diſp.* 5. *nu.* 25. & quidam alii: quia cenſent, eſſe parvitatem materiæ in una duntaxat Miſſa omiſſa; neque enim hìc attendendum, ajunt, ad damnum ſpirituale (alioquin enim omittens recitationem unius Salutationis Angelicæ, ad quam tenebatur, peccaret mortaliter; cùm damnum ſpirituale ex tali omiſſione ſequens, anteferatur cuilibet temporali) ſed gravitas materiæ menſuranda eſt juxta gravitatem, ſeu quantitatem ſtipendii; quale pro unica Miſſa datum, communiter non attingit quantitatem ſufficientem ad peccatum mortale, ut patet in furto.

QUÆSTIO X.

De Tempore celebrandi Miſſam.

Tempus celebrandi Miſſã quale.

104. CONCL. I. Tempus ordinarium celebrandi Miſſam incipit ab aurora; & terminatur in meridie; ſive hora diei duodecima. Ita communis; & patet ex Rubricis Miſſalis, *Tit. De defectibus in Miniſterio ipſo occurrentibus* ubi dicitur, quòd *tempus debitum celebrandi ſit ab aurora uſque ad meridiem communiter.*

Per Auroram, quid intelligatur.

105. Cæterum per *Auroram* non intelligitur ortus Solis, ſed prima Solis irradiatio, quando nempe aliquid lucis apparet. Et licèt crepuſculum hoc non ſemper, & ubique locorum ſit æquale, ordinariè tamen ſolet incipere hora & quadrante vel ſeſquihora ante ortum Solis.

Eſt moraliter, non mathematicè conſideranda.

106. Notandum ulteriùs cum Doctoribus paſſim, quod hæc res moraliter potiùs, quàm mathematicè ſit conſideranda. Hinc infertur, poſſe Miſſam inchoari duabus horis ante ortum Solis, ita ut circa initium auroræ finiatur. Quinimò tempore hyberno recepta conſuetudo in partibus Septentrionalibus obtinuit, quòd Miſſa tribus vel quatuor horis ante Solis ortum celebretur, eo præſertim tempore, quo communiter homines ſeſe labori ſuo manuali ſolent accingere. Siquidem hæc conſuetudo

Et attendenda cõſuetudo de hyeme.

justa

juſta de cauſa eſt introducta, ut in hiſce partibus, quibus in hyeme Sol ſerò oritur, operarii & famuli priùs Miſſæ Sacrificium audire poſſint, antequam ad ſuas operationes ſeſe accingant. Layman *cap. 4. de Sacrificio Miſſæ, n. 3.* & alii.

Quid de meridie? 107. Inſuper, quamvis ordinariè non ſit licitum ſacrificare poſt meridiem, ut patet ex Concluſione; adhuc tamen ſatis eſt ad evitandam culpam, ſi Miſſa inchoetur ante meridiem, vel in meridie, licèt poſteà primum finiatur. Quinimò ex cauſa juſta poteſt Miſſa inchoari etiam poſt meridiem, utputà ne infirmus ſine Viatico decedat, aut propter Principis funus; vel ſi Sacerdos, diebus præſertim Feſtivis poſt meridiem ad locum Eccleſiæ perveniens celebrare velit &c. Herinex *cit. diſp. 8. quæſt. 16.* Layman, & alii.

Et privilegiis Regularium? 108. Notandum prætereà, Regularibus Mendicantibus varia privilegia à SS. Pontificibus conceſſa eſſe celebrandi una hora ante auroram, & una poſt meridiem, imò etiam uſque ad horam nonam, ideſt, horam tertiam veſpertinam, uti refertur in Compendio Privilegiorum, *verſicul. Miſſæ.*

An ſit licitū quotidie celebrare. 109. CONCL. II. Licitum eſt cuilibet Sacerdoti ritè diſpoſito quotidie celebrare, exceptis tribus poſtremis diebus Hebdomadæ Sanctæ. Prior pars eſt certa, & patet ex *c. Conſuluiſti de Celebrat. Miſſar.* & praxi Eccleſiæ univerſalis. Altera pars ex eo probatur: quia in primis Feria ſexta Paraſceves omninò prohibitum eſt, celebrare Miſſam, cum eo die, ob memoriam illius Sacrificii cruenti, quo Chriſtus Dominus ſemetipſum Patri cœleſti hac die pro ſalute totius Mundi in Ara Crucis offerre dignatus eſt, non fiat Conſecratio; Sed à Sacerdote Actum conſuetum perficiente, juxta Ritum Eccleſiæ, ſolum ſumatur Sacra Hoſtia pridie conſecrata.

Quid de Feria V. Cenę Domini, & Sabbato Sancto. 110. Porrò Feria quinta Cœnæ Domini, & Sabbato Sancto, una duntaxat Miſſa Solemnis celebrari ſolet, juxta traditionem, & conſuetudinem Eccleſiæ. Verum quidem eſt, multos Doctores, ut Suarezium Sotum, Barboſam, Lugonem, quos citant, & ſequuntur Layman *loc. cit. nu.* 8. & Gobat *tract. 3. Theol. Experim. n.* 219. *& ſeqq.* exiſtimare, quòd non ſit prohibitum, Sabbato Sancto privatim, ac ſecluſo ſcandalo, poſt Officium Solemne celebrare, cum nullo jure hoc prohibitum reperiatur. Et hoc ob datam rationem, ac loquendo de Celebratione privata ante Officium Solemne, multo magis admittunt Doctores de Feria quinta Cœnę Domini, quamvis communiter hac die Sacerdotes de manibus ſui Prælati, Miſſam Solemnem celebrantis, Sacram Communionem more Laicorum ſumere ſoleant, exemplo Apoſtolorum: qui iſto die de manu Chriſti Euchariſtiam acceperunt.

111. CONCL. III. Excepto die Nativitatis Domini, & caſu neceſſitatis, non licet eidem Sacerdoti plures Miſſas eodem die celebrare. Ita ſtatuitur *c. Conſuluiſti & c. Te referente de Celebrat. Miſſar.* juncto *c. Sufficit de conſecr. diſt.* 1. ubi pro ratione ſubjungitur: *Non modica res eſt, unam Miſſam facere, & valdè felix eſt, qui unam dignè celebrare poteſt.* *Non licet plures Miſſas eodē die celebrare.*

112. Additur, *excepto die Nativitatis Domini*, quia illo die poteſt quilibet Sacerdos tres Miſſas celebrare, quamvis ad eas omnes celebrandas non obligetur, & ſi voluerit dicere tantùm unam, dicat quam maluerit, ſed meliùs leget tertiam, utpote cujus oratio concordat Officio diei. *Excepta die Nativitatis Domini,*

113. Additur ulteriùs in Concluſione, *& caſu neceſſitatis*. Nam in caſu neceſſitatis plures eodem die Miſſas celebrari poſſe à Sacerdote jejuno, & qui in prima Miſſa non ſumpſit Purificationem, patet ex cit. c. Conſuluiſti de celebr. Miſs. eſtque communis Doctorum. *Et cauſa neceſſitatis.*

114. Porrò inter hujuſmodi caſus neceſſitatis, potiſſimum numerantur ſequentes. I. Nè moriturus ſine S. Via-

Caſus neceſſitatis præcipui, qui? Viatico decedat; quando non adeſt alia Hoſtia conſecrata. II. Ne populus die feſto Miſſa privetur, præſertim in caſu, quando plures Sacerdotes haberi non poſſunt, v. g. in Anglia, &c. aut quando Sacerdos habet duas Parochias, & die Feſto in utraque celebrare tenetur. III. juxta nonnullos, quando die feſto adveniunt peregrini Miſſam audituri: vel quando ad Eccleſiam accedit Vir Illuſtris, utpotà Princeps, vel Epiſcopus. Verùm hodie ſtandum eſt conſuetudini locorum, cum ob multiplicationem Sacerdotum aliqui caſus ratò ampliùs locum habere ſoleant.

QUÆSTIO X.

Quo in loco ſit celebranda Miſſa? Ubi de Violatione Eccleſiæ?

Quo in loco de Jure communi ſit celebranda Miſſa? 115. CONCL. I. Jure communi, & ordinario, olim Miſſam celebrare non licuit, niſi in Eccleſia conſecrata, ſive, ut dicitur c. Nullus de conſecr. diſt. 1. *Niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis*. Hodie autem ſufficit, Eccleſiam, vel Oratorium eſſe benedictum, aut etiam non benedictum, dummodo ad hunc ſolum uſum debitè deputatum, atque ab Epiſcopo deſignatum fuerit. Ita Herinex *cit. diſp. 8. quæſt.* 11. cum communi: idque inter alia deſumitur ex Concilio Trid. *Seſſ. 22. in Decreto de Obſervandis in celebratione Miſſarum*; ubi prohibetur Epiſcopis, *ne patiantur privatis in domibus, atque omninò extra Eccleſiam, & ad Divinum tantùm cultum dedicata Oratoria, Sanctum hoc Sacrificium peragi*. Concordant Rubricæ Miſſalis, *Tit. De defectibus in Miniſterio ipſo occurrentibus*, ibi: *Si celebratur in loco non ſacro, vel non deputato ab Epiſcopo*: & conſequenter à ſenſu contrario, ſufficit locum ab Epiſcopo eſſe deputatum.

Quid in caſu neceſſitatis? 116. Dicitur notanter, *Jure communi & ordinario*. Siquidem in primis excipitur caſus neceſſitatis, *arg. can. 1. de conſecr. diſt.* 1. ubi dicitur *Miſſarum celebrationem non alibi, quàm in ſacratis Domino locis, abſque magna neceſſitate fieri debere*. Unde, cum exceptio firmet regulam in oppoſitum, tempore magnæ neceſſitatis licet alibi celebrare, in loco tamen honeſto.

Enumerantur tales caſus neceſſitatis. 117. Porrò neceſſitas celebrandi extra Eccleſiam conſecratam in privatis domibus, aut etiam ſub dio, in Altari tamen portatili; & loco cæteroquin honeſto, juxta Doctores communiter poteſt eſſe. I. Si Eccleſiæ ſint dirutæ, vel ab Infidelibus, ſive Hæreticis occupatæ. II. Si Locus ſacer non capiat tot homines, vel Celebrantes: ut in Supplicationibus ad parvas Capellas quandoque contingere ſolet. Similiter ab eandem neceſſitatem in publicis Caſtris, ſeu bello, pro exercitu licitum eſt celebrare. Herinex, Layman *loco citato*, & alii.

Epiſcopus poteſt diſpenſare ex cauſa rationabili. 118. Excipitur ulteriùs, ſi fiat diſpenſatio ab Epiſcopo. Nam Epiſcopus ex rationabili cauſa poteſt diſpenſare, ut celebretur Miſſa in loco profano, honeſto tamen, etſi aliis uſibus ſit deputatus, utpota in hipocauſto Nobilis Perſonæ ex morbo decumbentis, ſuper Altare portatile ritè præparatum. Layman *cap. 5. de Sacrificio Miſsæ, numer. 4.* & alii. Idem dicendum, ſi qui à Summo Pontifice privilegium acceperint extra Eccleſiam Miſſas celebrandi.

An ſit licitum celebrare Miſſam in aqua, vel mari? 119. Quæres, num ſit licitum, celebrare Miſſam in Aqua, vel mari pro navigantibus? Reſp. negativè, regulariter loquendo, idque propter periculum effuſionis Sacratiſſimi Sanguinis; dicitur, *regulariter loquendo*: nam in longinquis navigationibus verbi gr. in Indias Orientales ſuſceptis, ſi magna ſit tranquillitas ſine ullo tempeſtatis indicio, adſitque præter Celebrantem alius Sacerdos, qui poſt Conſecrationem firmiter teneat Calicem, ita ut abſit omne periculum effuſionis Sacri Sanguinis, non pauci Authores, quos citat, & ſequi-

ſequitur Lugo *diſp.20. de Eucbariſtia, ſect.3.* exiſtimant, poſſe aliquando celebrari in mari. Id ipſum in navigatione Orientali, nonnullis à Sede Apoſtolica ſpecialiter conceſſum fuiſſe, ſed pro Triremibus in mari Mediterraneo negatum, refert cit. Lugo *num.89.*

Non licet celebrare Miſſam in Eccleſia polluta.

120. CONCL. II. Non licet celebrare Miſſam in Eccleſia polluta, ſeu violata. Ita communis; & patet ex *c. Propoſuiſti. ac ſeqq. de Conſecr. Eccleſiæ*, cum concordantiis. Hinc Rubricæ Miſſalis; *Tit. de Defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus*, ſic habent. *Si Sacerdote celebrante violatur Eccleſia ante Canonem, dimittatur Miſſa: ſi poſt Canonem, non dimittatur.* Hæc ibi. Incipit autem Canon, poſt dictum *Sanctus*, ab illis verbis: *Te igitur Clementiſsime Pater*, &c. Nihilominùs, etſi celebrans in Eccleſia polluta mortaliter peccet: uti patet ex prohibitione Eccleſiæ, & gravitate ipſius materiæ; nullam tamen Cenſuram, vel irregularitatem talis incurrit, cùm hæc Jure ſtatuta non reperiatur. Bonacina *quæſt.4. de Matrim. punct. ultim. num. 26.* cum communiori.

Eccleſia polluitur quinque præcipuè modis. I. Per injurioſam humani ſanguinis effuſionẽ; & qualẽ?

121. Quæres autem occaſione hujus Concluſionis, & quantùm attinet alteram partem Quæſtionis, quibus modis Eccleſia violetur? Reſp. Generatim loquendo, quinque præcipuè modis violatur, ſeu polluitur Eccleſia. Et quidem

122. I. Violatur Eccleſia per injurioſam humani ſanguinis effuſionem. Requiritur autem ad hoc, ut percuſſio, ſeu vulnus inſligatur homini exiſtenti in Eccleſia, & non ſuper tectum, aut turrim, aut ſubtus ſpeluncam Eccleſiæ (g) ſive deinde ſanguis effundatur intra, ſive extra Eccleſiam; imò etiamſi vulnerans exiſtat extra Eccleſiam. Deinde requiritur, ut percuſſio ſit gravis, ſeu talis, quæ ſit peccatum mortale. Unde ſi caſu quis alterum percutiat, vel cum veniali tantùm culpa excutiat alteri ſanguinem è naribus v.g. (cùm pueri ex veniali ſolùm cholera ſeſe percutiunt, uſque dum manent ſanguine è naribus) Eccleſia non polluitur. Tandem requiritur, ut tale factum ſit notorium, juris, aut facti notitia; univerſim enim, ut Eccleſiæ aut Altaris violatio inducatur, oportet factum eſſe notorium; idque vel per ſententiam Judicis aut confeſſionem in Judicio factam, quod dicitur *Notorium juris*; vel per evidentiam rei, quæ tergiverſatione aliqua celari non poſſit, quod vocant *Notorium facti*.

(g) Ut dictum Tr. 12. diſt.2. n. 7.

II. Per injurioſum homicidium.

123. II. Violatur Eccleſia per homicidium injurioſum, ac notorium, quod vel cujus cauſa intra Eccleſiam perpetratum eſt, licèt fiat ſine ſanguinis effuſione. Dicitur notanter, *cujus cauſa intra Eccleſiam perpetrata eſt*: nam, ſi quis foris ſit percuſſus, & poſtmodum in Eccleſiam ſe recipiat, ibique quantùmvis copioſo ſanguine effuſo moriatur, non violatur Eccleſia. Cæterum ſufficit in propoſito, ut homicidium ſit injurioſum ipſi Eccleſiæ, ſeu ſanctitati loci, quamvis non ſit injurioſum ipſi occiſo: unde ſi quis ſeipſum in Eccleſia ſuſpendat, vel Judex cuipiam Reo in Eccleſia mortis ſupplicium inferat, adhuc violabitur Eccleſia.

III. Per illicitam humani ſeminis effuſionẽ.

124. III. Violatur Eccleſia per illicitam, & notoriam humani ſeminis effuſionem factam intra Eccleſiam, non autem in turre tantùm, vel ſuper tectum, ut ſuprà *num.122.* in ſimili dictum eſt: repugnat enim ea ſanctitati loci. Quòd ſi ejuſmodi effuſio ſit involuntaria, aut ſi accidat in ſomno, licèt cauſa ſit data in vigilia, non violatur Eccleſia: nam hoc ipſo, quòd ipſa accidat in ſomno, ſecundum ſe non eſt libera. Herinex *loc. cit. quæſt.11. num. 119.* Bonacina *num. 27.* Navarrus, Sylveſter, & alii. Sufficit autem, ſive ea ſeminis effuſio fiat per pollutionem voluntariam, ſive per fornicationem: utroque enim modo violatur Eccleſia, ſi ea ſit notoria juris, vel facti notorietate.

Et quid de actu conjugali.

125. De actu conjugali dubitant Doctores, quibuſdam abſolutè affirmantibus, aliis negantibus, cæteris ve-

verò magis probabiliter excuſantibus duntaxat caſum neceſſitatis, quæ contingere poteſt ob probabile periculum incontinentiæ, ſi conjuges longo tempore intra Eccleſiam cohabitare teneantur.

IV. Per ſepulturam excommunicati vitandi.

126. IV. Violatur Eccleſia per ſepulturam excommunicati. Hoc tamen poſt Concilium Conſtantienſe intelligendum eſt de excommunicato non tolerato, videlicet de illo, qui aut publicè denunciatus eſt, aut notorius percuſsor Clerici exiſtit: hi enim ſoli defactò ſunt vitandi in vita, ac proinde etiam in morte, juxta illam regulam, *Quibus non communicamus vivis, non communicemus defunctis*: c. Sacris. de Sepulturis. Nec obſtant dicta ſuperius (h) ubi cum probabiliori Doctorum negatur, excommunicatum toleratum abſque prævia abſolutione poſse ſepeliri in loco ſacro. Ratio enim diſparitatis eſt, quia Concilium Conſtantienſe noluit ipſomet excommunicatos in aliquo relevare, aut eis quomodolibet ſuffragari; ſed ſolùm intendit tollere alia incommoda, quæ ex antiqua generali prohibitione communicationis Fidelium cum excommunicatis ſæpiùs oriebantur, atque impoſterùm oriri poterant, inter quæ meritò connumeratur Violatio Eccleſiæ per ſepulturam excommunicati: ſicque etiam talis Violatio Eccleſiæ defacto ſolùm procedit in duobus enumeratis caſibus.

(h) tr. 13. diſt. 2. n. 26.

V. Per ſepulturam Pagani, ſeu Infidelis.

127. V. Violatur Eccleſia per ſepulturam Pagani, ſeu Infidelis, prout habetur c. *Eccleſia. de conſec. diſt. 2.* Et hoc etiam intelligendum de infante necdum baptizato. Quod ſi tamen infans in utero matris mortuus ſit, poteſt una cùm matre Chriſtiana ſepeliri in Loco ſacro, quia fœtus eſt pars matris, & unum quaſi cum ea corpus cenſetur, *arg. L. 1. ff. de Ventre inſpiciendo*, ibi: *Partus, antequàm edatur, mulieris portio eſt, vel viſcerum*.

Alii duo modi à nonnullis adduntur.

128. Dicitur notanter num. 121. *quinque præcipuè modis.* Nam nonnulli addunt duos alios modos Violationis Eccleſiarum, videlicet, quando Eccleſia benedicitur, vel conſecratur, ab Epiſcopo excommunicato publico; item, quando parietes Eccleſiæ conſecratæ majori ex parte ſimul dejiciuntur, ac deſtruuntur, ut reædificari debeant. Verùm de priori caſu meritò dubitant cæteri Doctores; cum ejuſmodi Violatio nulli claro textui Juris innitatur, atque in pœnalibus non ſit facienda extenſio, niſi habeatur in Jure: unde ſententiam negativam appellat Bonacina *loc. cit. n. 22.* probabiliſſimam. Poſteriori autem caſu potiùs Eccleſia deſtruitur, quàm polluitur.

Polluta Eccleſia polluitur Cœmeterium & è contra.

129. Quæres II. An polluta Eccleſia etiam polluatur Cæmeterium, & è contra? Reſp. cum commun. Polluta Eccleſia polluitur ſimul Cœmeterium, ſi ei contiguum ſit: non tamen viceſſim polluto Cœmeterio polluitur Eccleſia. Ita communis & habetur deciſum *cap. unde Conſecrat. Eccleſ. in 6.* Accedit ratio: quia, ut inquit Reg. 42. Juris in 6. *Acceſſorium naturâ ſequi congruit principalis* non è contra: atqui Cœmeterium, ſi ſit contiguum, eſt acceſſorium Eccleſiæ; ergo. Additur notanter, *ſi ſit contiguum*: nam ſecùs eſt, ſi Cœmeterium fuerit remotum ab Eccleſia prout notatur *cit. c. un. in 6.*

Quid ſi in dictis caſibus factū eſt occultum.

130. Quæres III. Quid juris, quando in dictis caſibus factum eſt occultum? Reſp. Locus ſacer in ejuſmodi caſibus non cenſetur pollutus, ita ut indigeat reconciliatione, quamdiu de eis publicè non conſtat. Ita Gloſsa communiter recepta *cap. 1. verſ. pollui. de Conſecrat. Eccleſ. in 6.* Quare, quamdiu res manet occulta, ita ut nemo, vel non niſi pauci ſciant, Eccleſia quoad judicium humanum non eſt polluta, cenſebitur, autem polluta: quandocunque res mala propalabitur, & defacto publicè conſtabit; quia tunc bona fama, ejuſque exiſtimatio apud homines deperdita erit, ac proinde indigebit reconciliatione.

Quid agendū ſi Eccleſia ſit polluta.

131. Quæres IV. quid agendum; ſi Eccleſia fuerit polluta, ſeu violata? Reſp. Cùm per ſe loquendo

ſit

ſit grave peccatum, celebrare in Eccleſia violata, hinc eadem priùs eſt reconcilianda. Ita communis.

Et quomodo reconcilianda, & à quo?

132. Et quidem, ſi Eccleſia priùs fuit ſolemniter conſecrata, eam ſolus Epiſcopus reconciliare poteſt, adhibita aqua per ipſum benedicta, ac vino & cinere mixta: unde ſimplex Sacerdos Eccleſiam conſecratam reconciliare nequit, niſi ex commiſſione Summi Pontificis.

Quid de FF. Minoribus?

133. Dicitur notanter, *niſi ex commiſſione Summi Pontificis*; nam hac accedente poterit etiam ſimplex Sacerdos Eccleſiam conſecratam reconciliare. Quo modo ex privilegio, & conceſſione Domini Papæ, Superiores FF. Minorum poſſunt Eccleſias ſibi ſubjectas, aqua tamen priùs per Epiſcopum conſecrata, reconciliare, quando Epiſcopus diſtat duabus dietis (una dieta continet viginti milliaria Italica, quæ faciunt quatuor vel quinque Germanica) prout eiſdem conceſſum à Leone X. refertur in Compendio Privilegiorum, *verſ. Benedicere*.

Aut ſi Eccleſia fuit tantùm benedicta?

134. Dicitur ulteriùs. *Eccleſiam conſecratam*. Nam ſi Eccleſia ſolùm fuerat benedicta, ſeu authoritate Epiſcopi ad Divinum Cultum, atque Officium deputata, poterit etiam ſimplex Sacerdos eam reconciliare aqua à ſe benedicta; prout notat cum aliis Layman *loc. cit. num.* 12. Quamvis decens ſit, ac ita conſuetum, ut negotium hoc priùs Epiſcopo ſignificetur.

Eccleſia polluta, an reconcilietur per celebrationem Miſſæ?

135. Addunt nonnulli Auctores, videlicet Sà *verſ. Eccleſ. n.* 19. Caſtro, Avila, quando Sacerdos celebrat in Eccleſia polluta, præſertim bona fide (imò & mala fide) jam propter ſummam virtutem tanti Sacrificii Eccleſiam haberi pro reconciliata. Accedit textus *c. De fabrica de conſec. diſt.* 1. Sed hanc ſententiam meritò rejiciunt Layman *loc. cit. numer.* 13. Sannig *diſt.* 5. *de Miſſa, quæſt.* 10. *n.* 23. & alii: cùm ea nullo jure fundata ſit Nam textus citatus loquitur de alio caſu, ut notat Engel *tit. de Conſecrat. Eccleſ. num.* 15. ubi quamvis non nihil faveat priori ſententiæ, illicò ſubjungit, quòd tutius ſit, vera reconciliatione uti, quam ſacri Canones præſcribunt.

Quid agendum, ſi durante Miſſa violetur Eccleſia?

136. Quæres V. quid agendum, ſi durante Miſſa contingat Eccleſiam violari? Reſp. conformiter Rubricis Miſſalis, *nu.* 120. relatis, ſi id accidat ante Canonem, dimittendam eſſe Miſſam; ſecùs, ſi poſt Canonem. Quid autem ſit agendum, quando ſub Miſſæ Sacrificio ingreditur Eccleſiam excommunicatus vitandus, dictum eſt *Tract.* 13. *Diſt.* 2. *n.* 40.

QUÆSTIO XI.

De aliis notabilibus Dubiis circa Sacrificium Miſſæ.

An plures poſſint eandem Hoſtiam conſecrare?

137. Quæritur I. An plures ſimul eandem Hoſtiam conſecrare poſſint? Ratio dubitandi eſt; quia Sacerdotes noviter ordinati, juxta Pontificale Romanum monentur, ut unà cum Epiſcopo, eoſdem ordinante, proferant verba Conſecrationis, & cætera peragant, quæ habentur in Canone Miſſæ; atqui eo tempore jam habent iidem Sacerdotes poteſtatem conſecrandi; ergo.

Et quomodo?

138. Reſp. Poſſunt plures ſimul eandem Hoſtiam conſecrare, dummodò formam Conſecrationis cum debita intentione ſimul ſuper eandem Hoſtiam proferant, & abſolvant; quòd ſi verò unus eorum, intendens abſolutè conſecrare alterum in finienda prolatione formæ præveniat, tunc ipſe ſolus conſecrabit, non verò alter. Ita communis Theologorum, & ratio hujus poſtremæ partis eſt: quia Hoſtia ſemel conſecrata, eſt incapax ulterioris Conſecrationis.

Solvitur inſtantia.

139. Nec obſtat, quòd ambo ſimul incæperint formam Conſecrationis proferre. Reſp. enim, Conſecrationem completè non perfici, niſi poſt integram prolationem formæ Conſecrationis, qua ritè prolata mox Conſecratio Euchariſtiæ eſt perfecta: unde

de

de ſolus ille conſecrabit, qui cum debita intentione conſecrandi priùs abſolvit formam.

Sacerdotes ordinati, quâ intentione conſecrandi cum Epiſcopo debeant formare?

140. Quæritur II. Quam igitur intentionem conſecrandi ſimul cum Epiſcopo debeant formare Sacerdotes noviter ordinati ſub ea Miſſa, ſub qua ordinantur? Ratio dubitandi eſt; quia vix moraliter loquendo poſſibile eſt, ut in eodem momento una cum Epiſcopo finiant formam Conſecrationis; unde videtur ſequi, quòd ſi Epiſcopus priùs finierit formam Conſecrationis, Sacerdotes noviter ordinati conſecrant Hoſtiam jam conſecratam, quod eſt falſum; vel, ſi iſti præveniant, Epiſcopus ordinans nihil ſit acturus neque conſecraturus, quod eſt abſurdum: cum Epiſcopus ſit principalis Miniſter, offerens illud Miſſæ ſacrificium.

Conſilium pro praxi.

141. Reſp. I. Quod ad praxin attinet, optimum eſt conſilium, ut Sacerdotes noviter ordinati intendant cum Epiſcopo proferre verba Conſecrationis modo, quo poſſunt meliori; ſive cum ea intentione, quam juxta ſenſum, atque ordinationem Eccleſiæ, tunc habere debent. Ratio eſt, quia hoc modo evitatur omne periculum errandi, & quodlibet inconveniens ex præallegatis. Suarez *part.* 3. *tom.* 3. *diſp.* 61. *ſect.* 4. & alii.

Sacerdos ordinatus non debet prævenire Epiſcopum in conſecrando.

142. Reſp. II. Optimus modus, atque intentio Eccleſiæ videtur in hoc conſiſtere, ut Sacerdos noviter ordinatus nullo modo præſumat, neque intendat prævenire Epiſcopum in conſecrando: hoc enim foret magnum inconveniens, quia tunc reverà Epiſcopus non ſacrificaret; eò quòd Miſſæ Sacrificium eſſentialiter conſiſtat in Conſecratione, quæ tunc non ab Epiſcopo, ſed à Sacerdote noviter ordinato fieret.

Sed conſecrare cum Epiſcopo, ſi poteſt; aut verba Conſecrationis proferre materialiter.

143. Deinde noviter ordinatus Sacerdos habeat intentionem conditionatam ſeu potiùs disjunctam, vel conſecrandi cum Epiſcopo, ſi poſſit ſimul cum eo formam abſolvere: vel, ſi id non accidat, verba Conſecrationis materialiter ſolùm proferendi, in ſignum Poteſtatis Sacerdotalis ſibi tunc conceſſæ. Quinimò ſunt Authores, quos refert, ac ſequitur citatus Suarez, qui tenent, in dicto caſu ſolùm Epiſcopum proferre verba Conſecrationis formaliter, ſeu cum intentione conſecrandi; alios verò Sacerdotes noviter ordinatos, proferre ea ſolùm materialiter, ſeu in ſignum Poteſtatis Sacerdotalis ſibi tunc conceſſæ. Igitur ad evitanda quæcunque incommoda proferant Sacerdotes noviter ordinati una cum Epiſcopo verba Conſecrationis juxta ſenſum, atque intentionem Eccleſiæ, ac modo quo poſſunt meliori; ſic enim nullum aderit periculum errandi.

Quid agendum ſi aqua pro vino infundatur.

144. Quæritur III. Quid agendum, ſi ex errore Sacerdos infuderit aquam pro vino, idque primùm poſt Conſecrationem advertat? Reſp. cum Rubricis Miſſalis, *Tit. De defectu vini*, & communi Doctorum. Si Sacerdos poſt verba Conſecrationis advertat, vinum non eſſe poſitum in Calice, ſed aquam, depoſita aqua in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in Calice; & facta Oblatione, ſaltem mente concepta (id eſt, formando intentionem conſecrandi, & dicendo ſaltem mentaliter illam Orationē, *offerimus tibi Domine calicem ſalutaris*, &c. abſque ejus elevatione, neque faciendo cum ipſo Crucem ſuper altare) ſtatim debet conſecrare, incipiendo ab illis verbis: *Simili modo poſtquàm cœnatum eſt* &c. & Miſſam proſequi.

Quid, ſi error primum advertatur poſt ſumptionem?

145. Et hoc idem faciendum, etiamſi error primùm advertatur poſt ſumptionem hujuſmodi aquæ. Debet enim Sacerdos pariter apponere novum vinum cum aqua in calice, & facta Oblatione, ſaltem mente concepta, conſecrare, ut ſuprà, & ſumere: quamvis non ampliùs ſit jejunus. Siquidem præceptum Divinum de integritate Sacrificii Miſſæ magis urget, quàm præceptum Eccleſiaſticum de ſumenda Euchariſtia à jejunis.

146. Sed

Aut dum aqua bibitur in ore? 146. Sed quæres, quid agendum, ſi Sacerdos, dum potum adhuc habet in ore, priùſquam degluiiat, ſentiat eum eſſe meram aquam? Reſpondent Angelus *verſ. Miſſa, num. 17.* & Sylveſter. *verſ. Euchariſtia, II. n. 15.* quòd ſi poteſt ſine ſcandalo, emittat aquam in Calicem, & extrahat particulam S. Hoſtiæ ipſamque aquam reponat in alio vaſe: & ſic accipiat vinum, & conſecret, ut ſupra; ac poſt ſumptionem Sanguinis, etiam aquam illam ſumat, ſi poteſt ſine periculo vomitus, vel ſi timet de vomitu, reponat in Sacrario. Sed cùm hoc ſit difficillimum, & communiter non careat periculo ſcandali, præſertim ſi celebretur in publico; ſitque non parva irreverentia, Particulam conſecratam, priùs Calici in fractione Sacræ Hoſtiæ immiſſam, rurſus ex ore in Calicem evomere: hinc benè notat Gavantus *part. 3. in Rubr. Miſſ. tit. 4. num. 5.* poſt Suarezium, quòd abſque ſcrupulo poſſit Sacerdos deglutire primum, & rurſum conſecrare, ac ſumere ſecundum.

Alia Dubia remiſſivè. 147. Poſſent hoc loco plura ſimilia Dubia, Sacrificium Miſſæ concernentia, moveri. Verùm ea exactè, ſimulque breviter reſolvuntur in Rubricis Miſſalis, à quolibet Sacerdote bene legendis, atque obſervandis: hinc ipſa impræſentiarum omittuntur.

DISTINCTIO VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

De inſtitutione, natura, & neceſſitate Sacramenti Pœnitentiæ.

Pœnitentia ſumitur ut Sacramentum, & ut virtus. 1. Pœnitentia dupliciter ſumitur, nempe ut eſt virtus, & ut eſt Sacramentum. *Pœnitentia ut Sacramentum*, eſt unum, & in ordine quartum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis. *Pœnitentia ut virtus* non eſt Sacramentum, ſed virtus quædam: qualis defactò etiam requiritur ad ipſum Sacramentum Pœnitentiæ ritè ac fructuoſè percipiendum, cùm ſit pars ipſius. Et hanc communiter ad differentiam Pœnitentiæ Sacramenti, ſolemus alio nomine vocare *Dolorem de peccatis, cum propoſito non peccandi de cætero*; qui poſtmodùm dividitur in Contritionem, & Attritionem.

De fide eſt Pœnitentiam eſſe Sacramentum. 2. CONCL. I. De Fide eſt, Pœnitentiam eſſe verum & propriè dictum novæ Legis Sacramentum. Ita habetur tum ex perpetuo ſenſu & traditione Eccleſiæ, tum ex definitione plurium Conciliorum, ac noviſſimè Concilii Tridentini *Seſſ. 14. can. 1.* ſic definientis: *Si quis dixerit, in Catholica Eccleſia Pœnitentiam non eſſe verè & propriè Sacramentum pro fidelibus, quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur, ipſi DEO reconciliandis, à Chriſto Domino inſtitutum: anathema ſit.*

Eſt à Chriſto inſtitutum. 3. CONCL. II. Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè Chriſtus Dominus inſtituit, cùm à mortuis excitatus inſufflavit in Diſcipulos ſuos, *Joan. 20.* dicens: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ita communis. Nam optimè S. Concilium Trident. *Seſſ. cap. 1.* ad citatum textum Evangelicum, ſic loquitur: *Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi, & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos*

pſos, Apoſtolis, & eorum legitimis Succeſſoribus fuiſſe communicatam, univerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit. Hæc Concilium.

Et quandò præcipuè? 4. Dicitur, *tunc præcipuè Chriſtus inſtituit, cùm à mortuis* &c. Quamvis enim jam in vita ſua Chriſtus Dominus D. Petro hanc poteſtatem remittendi peccata ſeſe daturum repromiſerit, dum eidem dixit, Matth. 16. *Tibi dabo Claves regni cælorum; & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*: ſimilemque promiſſionem cæteris poſtmodùm Apoſtolis fecerit, *Matth.* 18. Eam tamen poteſtatem Chriſtus actualiter primùm poſt ſuam glorioſam Reſurrectionem Apoſtolis, antea ſub ultima Cœna in Sacerdotes ordinatis, contulit *cit. loc. Joan.* 20. Unde & eo tempore Sacramentum Pœnitentiæ præcipuè inſtitutum dicitur.

Sacramentum Pœnitentiæ, quid? 5. CONCL. III. *Sacramentum Pœnitentiæ* eſt abſolutio hominis pœnitentis, facta certis verbis, cum debita intentione prolatis à Sacerdote juriſdictionem habente, ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificantibus abſolutionem animæ à peccato. Ita Doctor Subtilis *in* 4. *diſt.* 14. q. 4. cum ſuis.

Definitio ejus explicatur. 6. Dicitur, *Abſolutio hominis pœnitentis*, id eſt, ſignum ſenſibile, ſive Sacramentum novæ Legis conſiſtens in abſolutione hominis pœnitentis; eo modo, quo Baptiſmus dicitur eſſe ablutio hominis &c. Et additur, *facta certis verbis, cum debita intentione prolatis à Sacerdote juriſdictionem habente*. Tum quia Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus Sacerdos, ita ut nullo modo Diaconus, multò minus alius inferior Clericus, illud miniſtrare poſſit. Tum quia Sacerdos ille, præter Characterem Sacerdotalem, etiam habere debet juriſdictionem in pœnitentem, vel ordinariam, vel ſaltem delegatam: alioquin enim abſolutio data non valeret, cùm ſententia à non ſuo Judice lata, nulla ſit. Cæteræ particulæ vel patent ex dictis in ſimili de aliis Sacramentis, vel amplius patebunt ex dicendis.

7. CONCL. IV. Sacramentum Pœnitentiæ eſt omnibus, poſt Baptiſmum in peccatum mortale lapſis, neceſſarium ad ſalutem in re vel ſaltem in voto. Concluſio hæc eſt certa, & inter Catholicos indubitata, atque præter alia, patet ex Concilio Trident. *Seſſ.* 14. *c.* 2. prout jam ſuperius (a) declaratum fuit.

8. Additur verò, *omnibus poſt Baptiſmum in peccatum mortale lapſis*. Siquidem peccata ante receptum Baptiſmum commiſſa remittuntur virtute ipſius Sacramenti Baptiſmi, neque ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. Et hinc iſtud Pœnitentiæ Sacramentum rectè à SS. Patribus appellatur *ſecunda poſt naufragium Tabula* naufragis præparata; prout habetur *can. Secunda de pœnit. diſt.* 1. juncto Concilio Trid. *cit. Seſſ.* 14. *can.* 2. ibi *Si quis Sacramenta confundens*, &c. *dixerit, Pœnitentiam non rectè ſecundam poſt naufragium Tabulam appellari: anathema ſit*. *Eſt neceſſarium omnibus poſt Baptiſmum lapſis.* (a) diſt. 2. n. 65. & 66. *Appellatur* ſecunda poſt naufragium tabula.

QUÆSTIO II.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

Materia ipſius remota, eaque vel neceſſaria, vel ſufficiens. 9. CONCL. I. Materia Sacramenti Pœnitentiæ eſt duplex, remota, & proxima. *Remota* ſunt peccata poſt Baptiſmum commiſſa: & hæc rurſum eſt duplex, videlicet neceſſaria, & ſufficiens. *Materia remota & neceſſaria* Sacramenti Pœnitentiæ eſt omne peccatum mortale poſt Baptiſmum commiſſum, & nondum ritè confeſſum. *Materia ſufficiens*, etſi non neceſſaria, eſt omne peccatum veniale poſt Baptiſmum commiſſum, vel etiam mortale aliàs ritè confeſſum. Ita communis Theologorum; idque patet inter alia ex Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 5.

10. Porrò *Materia proxima* Sacramenti Pœnitentiæ ſunt actus Pœnitentis, videlicet Contritio, Confeſſio, & Satisfactio. Ex quibus Satisfactio in re exhibita, communiter conceditur eſſe ſolùm pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ: uti patet in agonizan- *Et proxima quæ?*

nizante, qui ſi priùs petivit confeſſarium, aut aliud ſignum petitæ confeſſionis dedit, poteſt, ac debet abſolvi abſque alia injunctâ Satisfactione, utpote quam ampliùs præ mortis anguſtiis peragere nequit. Contritio verò, & Confeſſio, juxta Thomiſtas, & Recentiores paſſim, ſunt partes eſſentiales Sacramenti Pœnitentiæ; juxta Doctorem Subtilem verò 4. *diſt.16.q.1.§.2.de Pœnitentia*, & Scotiſtas, eſſentiam ſtrictè, ac præcisè pro ipſa quidditate rei accipientes, ſolùm requiruntur (neceſſariò tamen, ſeu ſimpliciter) *ad Sacramentum Pœnitẽtiæ, ad hoc, ut dignè recipiatur*, prout ampliùs ibidem explicat Scotus.

Circa hãc doctrina Scoti, & Concilii Trid. concordant.

11. Et cum hac Scotica doctrina concordat Concilium Trid. *Seſſ.* 14. c.3. ſic dicens: *Sunt autem quaſi materia hujus Sacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe Contritio, Confeſſio, & Satisfactio: qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamq; & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur; hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.* Notaly, *qui quatenus ad integritatem Sacramenti requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur*: & conſequenter ex mente Concilii Tridentini, actus Pœnitentis non ſunt partes eſſentiales hujus Sacramenti, ut volunt alii; ſed ſolũ eatenus dicuntur partes ipſius, quatenus ad ejus integritatem, atque ut dignè & perfectè recipiatur, requiruntur: quæ eſt ipſiſſima ſententia Scoti, & communis Scotiſtarum. Sed dimiſſa Theologis hujuſmodi difficultate ſpeculativa, ſit ulteriùs

Peccatum originale, & actualia ante Baptiſmũ non ſunt materia Sacramẽti Pœnitentiæ.

12. CONCL. II. Peccatum originale, nec non peccata actualia ante Baptiſmum commiſſa, non ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. Ita Scotus 4. *diſt.* 4. *q.* 5. cum communi. Nam peccatum originale, ſicut & peccata actualia ante Baptiſmum commiſſa, tolluntur virtute Sacramenti baptiſmi & Sacramentum Pœnitentiæ, tanquam ſecunda poſt naufragium Tabula, eſt inſtitutum à Chriſto pro remiſſione ſequentium peccatorum. Unde ſi Judæus, vel Gentilis recens baptizatus, ſola peccata ante Baptiſmum commiſſa vellet confiteri, ipſe non poſſet abſolvi: quia non afferret materiam aptam hujus Sacramenti Pœnitentiæ.

Peccata venialia ſunt materia ſufficiens.

13. CONCL. III. Peccata venialia poſſunt, vel omnia, vel aliqua eorum (idem dicendum de mortalibus jam ritè confeſſis, ſi peragitur Confeſſio generalis) in Confeſſione omitti: cùm non ſint materia neceſſaria, ſed ſolùm ſufficiens: ac proindè utiliter quidem, ſed non neceſſariò, Clavibus Eccleſiæ ſubjiciuntur. Unde Concilium Trident. *loc. cit. ca.* 5. ſic ait: *Peccata venialia, quibus à gratia DEI non excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quamquam rectè, & utiliter, citraque omnem præſumptionem in Confeſſione dicantur, quòd piorum hominum uſus demonſtrat, taceri tamen citra culpam, multiſque aliis modis expiari poſſunt.*

Non autem ſolæ imperfectiones.

14. CONCL. IV. Solæ imperfectiones non ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. Ratio eſt: quia tales non ſunt peccatum mortale; aut veniale. Unde rectè monẽt Doctores, quòd in confeſſione ſemper ſit afferenda materia certa: ſi nova non occurrat, ſaltem ex jam ſemel confeſſis.

Circa has, quid obſervandum in praxi?

15. Porrò materia certa (ut notat Diana *par.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 52. contra Toletum *lib.*3.*cap.*2.*n.*6.) non eſt confiteri duntaxat, quòd quis non reſponderit Divinis inſpirationibus, non fecerit bonum, quod poterat, & hujuſmodi. Quamvis idcircò in his exponendis non debeat Confeſſarius impedire Pœnitentem: tum quia multa ex iis, quæ nonnunquam videntur meræ imperfectiones, ſunt peccata venialia; idque ob varias intervenientes circumſtantias, utputà negligentias voluntarias, vel leves contra rectam rationem exceſſus. Tum quia ad majorem ſui humiliationem, atque exercitationem ferventioris progreſſus ſpiritualis, talia rectè aperiuntur. Lugo *diſp.*16.*de Pœnit.n.*103.

Aut quãdo materia certa haberi nequit?

16. Quòd ſi verò materia certa omninò haberi non poſſit, ſed duntaxat dubia, pro ratione dubii danda

eſt abſolutio ſub conditione, ſaltem tacita, præſertim ſi gravitas peccati dubii, aut alia circumſtantia id expoſtulare videatur: vel, ſi nulla apparet neceſſitas Sacramentum ſub conditione miniſtrandi, abſolutione penitus ſuperſedeatur. Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 3. num. 5.*

Peccata ritè confeſſa, ſunt materia ſufficiens.

17. CONCL. V. Peccata jam ritè confeſſa, & remiſſa ſunt materia ſufficiens Sacramenti Pęnitentiæ, poſſuntque denuò fructuosè confiteri, & ſubjici Clavibus Eccleſiæ. Ita communis; & patet tum ex Extravagat. *Inter cunctas*. §. *Verùm de Privilegiis*, ibi: *Licèt de neceſſitate non ſit, iterum eadem confiteri peccata: tamen quia propter erubeſcentiam, quæ magna eſt Pęnitentiæ pars, ut eorumdem peccatorum iteretur Confeſſio, reputamus ſalubre, &c.* Accedit praxis piorum hominum, qui ſæpiùs peragunt Confeſſiones tum generales, tum certorum peccatorum jam antehac confeſſorum.

Solvitur inſtantia.

18. Dices. Nemo poteſt ſolvi, qui non eſt ligatus: ſed pęnitens poſt peccata ritè confeſſa, eiſdem non eſt ligatus: ergo eiſdem non poteſt ſolvi virtute abſolutionis Sacramentalis, ſicque ea non videntur ampliùs poſſe ſubjici Clavibus Eccleſiæ. Reſp. majorem illam, *Nemo poteſt ſolvi, &c.* procedere ſolùm in phyſicis (prout v. g. nemo poteſt ſolvi à catena, vel alio vinculo corporali, niſi actualiter ipſo ligatus exiſtat) non verò in moralibus, ubi ſufficit tale vinculum præceſſiſſe: ſic enim poteſt quis injuriam ſibi illatam ſępiùs alteri condonare, præſertim ſi is iteratò veniam roget. Idem ergo dicendum de abſolutione Sacramentali à peccatis, ſæpiùs cum iterato dolore confeſſis, & Clavibus Eccleſiæ ſubjectis. (b)

(b) Adde dicenda n. 34. & 35.

An ſit neceſſe addere, quòd peccata jam fuerint confeſſa, nec ne?

19. Quæres, utrum ſit neceſſe, pœnitentem in Confeſſione exprimere, quòd peccata ſua jam ſemel ſint confeſſa, nec ne? Reſp. Per ſe loquendo id neceſſe non eſt; prout notant Lugo *diſp. 16. de Pœnitent. Sect. 2. §. 1.* Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 10. n. 17.* Bonacina, & alii: quia peccatum eſt idem ſpecie, ac numero, ſive confeſſum fuerit, ſive non; neque etiam tempus, quo id commiſſum eſt, addit circumſtantiam ſpeciem mutantem.

Id per accidens quandoque explicandum.

20. Dicitur, *per ſe loquendo*. Siquidem per accidens quandoque id neceſſarium eſt explicare; v. g. ob annexam reſervationem, cò quòd à caſu reſervato cæteroquin poſterior Confeſſarius abſolvere non poſset, niſi illud peccatum jam priùs habenti debitam juriſdictionem confeſsum fuiſſet. Idem contingere poteſt ob proximam peccandi occaſionem, quæ alioquin Confeſsario non innoteſceret. Item, quando ratione circumſtantiarum peccatum ſpecie mutatur, ut ſi peccatum venereum ſit, & tempore, quo committebatur, pœnitens extiterat ſolutus, aut Laicus, nunc autem eſt conjugatus, Clericus, aut voto Caſtitatis obſtrictus, vel è contrà: nam, niſi tunc notificetur ſtatus iſte variatus, deciperetur in materia gravi Confeſsarius, intelligens, pœnitentem, vel habere circumſtantiam ſpecie diverſam, vel ipſa carere. In praxi proindè tutius, erit, nova peccata ab antiquis ſeparare, eò præſertim, quia alioquin pœnitentiam competentem Confeſsarius imponere non ſciret; cùm major debeatur peccato mortali necdum confeſso, quàm ſemel jam ritè confeſso, & quoad culpam dimiſso.

QUÆSTIO III.

De Forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Forma Sacramenti Pœnitentiæ quæ?

21. CONCL. I. Forma Sacramenti Pęnitentiæ ſunt verba abſolutionis à Sacerdote prolata, videlicet illa, *Ego te abſolvo à peccatis tuis*, vel alia æquipollentia, actum judicialem, ſententię abſolventis ſufficienter exprimentia. Deſumitur hoc tum ex Rituali Romano Pauli V. cujus verba *num.* 32. referentur: tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 13. *c.* 3. ubi ait, *Sacramenti Pœnitentiæ formam in illis Miniſtri verbis poſitam eſſe, Ego te abſolvo, &c. Quibus quidem de Eccleſia*

Digitized by Google

ſiæ ſanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur, ad ipſius tamen formæ eſſentiam nequaquam ſpectant, neq; ad ipſius Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ. Hæc Concilium.

Quæ verba ſint de ejus eſſentia?

22. CONCL. II. Ex prædictis ſola illa duo verba, *Abſolvo te*, vel æquivalentia, ſunt eſſentia formæ abſolutionis, ac neceſſariò exprimenda neceſſitate Sacramenti. Ita Doctor Subtilis *in 4. diſtinct. 14. quæſt. 4. §. Ex hoc ſequitur*, ibi: *Communiter tamen iſta verba ſunt apta, Ego te abſolvo*. Concordat Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ibi: *Forma hujus Sacramenti eſt: Ego te abſolvo &c.* Et Tridentinum *loc. cit.* Accedit ratio: quia hæc duo ſola vocabula, *abſolvo te*, conſtituunt perfectam ſententiam abſolutoriam Rei quoad peccata ab eodem in Confeſſione explicata; ergo hæc ſola conſtituunt eſſentiam formæ abſolutionis.

Solvitur inſtantia de ly, &c.

23. Dices I. Concilium tam Florentinum, quàm Tridentinum, poſt dicta duo vocabula apponit ly, *&c.* ergo, & ſequentia ſpectant ad eſſentiam formæ. Reſp. negando conſequentiam: quia indè ſolùm ſequitur, ſequentia verba, *à peccatis tuis*, eſſe apponenda de præcepto: adeò, quòd eadem omittens peccaret, vel mortaliter, vel juxta alios venialiter. Buſenbaum *lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 1.* Deinde per citatum ly, *&c.* denotatur, quamvis verba immediatè ſequentia; *à peccatis tuis*, jam tacitè intelligantur in præcedentibus, adhuc tamen ea ſpectare ad magis explicitam atque expreſſam ſignificationem formæ.

Solvuntur aliæ inſtantiæ.

24. Dices II. verba illa, *abſolvo te*, ex ſe non faciunt completum ſenſum abſolutionis Sacramentalis, cum ſint indifferentia ad ſignificandam abſolutionem à Cenſuris, pœnis, vel culpis: ergo ſe ſolis non ſufficiunt pro eſſentia formæ Sacramenti pœnitentiæ. Reſp. negando conſequentiam: quia, licet verbum, *abſolvo te*, ex ſe ſit indifferēs ad ſignificandam abſolutionem à pœnis, Cenſuris, vel peccatis; ipſum tamen præcedente hominis pœnitentis Confeſſione, ſuper quam cadit ſufficienter, atque ex vi talis locutionis, determinatur ad ſignificandam illius hominis abſolutionem à peccatis, ita ut determinatè cadat ſuper hæc peccata abſolvenda; ſicuti in ſimili, ſi quis roget veniam illatæ injuriæ, altero reſpondente, *remitto tibi*, cenſetur vi hujus locutionis ipſi remiſſa injuria, pro qua rogavit veniam.

An poſſit omitti particula Te?

25. Dices III. Ergo pariter poterit omitti ly, *Te*, cùm ſimiliter verbum; *Abſolvo*, concurrentibus hujuſmodi circumſtantiis ſufficienter determinetur ad ſignificandam abſolutionem à peccatis potiùs, quàm à Cenſuris, vel aliis vinculis. Reſp. negando ſequelam. Siquidem omiſſa particula *Te*, mutatur ſubſtantialiter ſignificatio formæ: forma enim abſolutionis fuit inſtituta à Chriſto Domino per voces demonſtrativas, adeò ut non niſi ſuper præſentem cadere poſſit, prout deſumitur ex illis verbis Chriſti, Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata &c.* Juncta perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ. Atqui omiſſa particula *Te*, locutio illa non eſt demonſtrativa; cùm verbum *abſolvo* proferri poſſit non ſolùm circa peccata præſentis, ſed etiam abſentis. Sufficeret tamen pro eſſentia formæ abſolutionis, ſi Sacerdos diceret, *abſolvo à peccatis tuis*: quia in ly *Tuis* implicitè continetur ly, *Te*, Lugo *diſp. 13. de Pœnitent. n. 26.*

Abſolutio in ſcriptis, vel abſenti data nō valet.

26. CONCL. III. Abſolutio in ſcriptis data, vel etiam abſenti collata, eſt nulla, & invalida. Ita communis. Siquidem ad formam abſolutionis requiruntur verba propriè dicta, ſeu quæ oretenùs proferuntur in præſentem; prout tenuit perpetuus ſenſus Eccleſiæ, & indicant verba Concilii Trid. *n. 21.* relata, ubi ait, *Sacramenti Pœnitentiæ formam in illis Miniſtri verbis* (hoc enim ſcripturæ non convenit) *poſitam eſſe*. Idipſum declarat ly, *Ego te abſolvo &c.* quod eſt demonſtrativum, & de abſente non verificatur. Hinc meritò Clem. VIII. in Decreto, quod incipit, *Sanctiſſimus*, 1602. die 20. Julii edito (& habetur tom. 3.

Bullarii Romani, *Conſt. 87. aicti Pont.*) damnavit, & ſub Pœna excommunicationis prohibuit oppoſitam quorundam ſententiam, aſſerentium, *Licere per litteras, ſeu internuntium, Confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere.*

Solvitur inſtantia. 27. Nec obſtat, quòd Sacramentum Pœnitentiæ ſit à Chriſto Domino inſtitutum per modum Judicii; in Judicio autem poſſit quis abſolvi abſens, ac etiam per ſcripturam. Reſp. enim: etſi hoc verum ſit in Foro externo, ac Judicio publico, ſive Sęculari, ſive Eccleſiaſtico, negatur tamen, id procedere in Foro Pœnitentiali, ſeu Judicio Sacramentali: Nam iſtud habet totum ſuum valorem ex inſtitutione Chriſti, qui voluit, & ordinavit, ut in hoc Sacramento, ſeu Foro Pęnitentiali, proferatur forma abſolutionis per verba propriè dicta, atq; in præſentem: non autem ſcripto, vel in abſentem. Et quidem Chriſtum ſic inſtituiſſe, patet ex perpetua traditione, praxi, aſſenſu Eccleſiæ, ipſiuſq; Summi Pontificis, Chriſti in terris Vicarii, definitione. Ex quo ulteriùs ſequitur, quãvis hoc Sacramentum fuerit inſtitutum per modum Judicii, nihilominùs illud non per omnia æquiparari Judicio Forenſi, idq; ob ſpecialem Chriſti ordinationem circa aliqua factam.

Diſparitas inter abſolutionē à peccatis, & cenſuris. 28. Nec rursùm obſtat, quòd abſolutio ab excommunicatione, aliiſque Cenſuris Eccleſiaſticis, poſſit dari abſenti, atque in ſcriptis. (c) Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſparitatis deſumitur ex Chriſti inſtitutione, quia ad formam Sacramenti Pœnitentiæ, ſeu abſolutionem Sacramentalem à peccatis, requiruntur verba propriè dicta, & in præſentem prolata. Id autem nequit dici de abſolutione à Cenſuris Eccleſiaſticis, utpote Jure Eccleſiaſtico conſtitutis, non autem à Chriſto immediatè provenientibus, ſicut forma Sacramenti Pęnitentiæ. Accedit communis praxis Eccleſiæ, & conſenſus Doctorum.

(c) Ut d. Tr. 13. diſt. 1. n. 41. & 43.

Forma abſolutionis ſub modo deprecativo non valet. 29. CONCL. IV. Forma abſolutionis ſub modo deprecativo prolata, non valet: unde ſi dicatur, *Abſolvat te DEUS*, nullum perficitur Sacramẽtum. Ita communis DD. Ratio eſt: quia hoc Sacramentum eſt à Chriſto inſtitutũ per modum Judicii; ergo & forma ejus debet proferri per modum ſententiæ judicialis, non autẽ per modum deprecationis, vel impetrationis.

Quid, ſi dicatur, Abſolvo Dominationem veſtram. 30. CONCL. V. Valida eſt abſolutio, ſi reverentiæ cauſa confeſſarius dicat, *Abſolvo Dominationem veſtram*, vel *Majeſtatem veſtram*. Ratio eſt: quia non mutatur ſubſtantialiter forma: etſi mutatio hujuſmodi neutiquam ſit adhibenda in praxi. Idem erit, ſi dicitur, *Solvo te à peccatis tuis*, vel *Remitto tibi peccata tua*, & hujuſmodi: quia talia verba ſunt æquivalentia formæ communiter uſitatæ. E contrà verò hanc formulam, *Ego te mundo à peccatis tuis*, plerique arbitrantur non ſufficere: quia non videtur ſignificare abſolutionem per modum ſententiæ judicialis, qualis requiritur ad Sacramentum Pęnitentiæ, utpotè quod per modũ Judicii eſt à Chriſto inſtitutũ.

Aliæ preces non ſunt de eſſentia formæ. 31. CONCL. VI. Aliæ preces, quæ juxta morem Sanctæ Eccleſiæ laudabiliter apponuntur, non ſpectant ad eſſentiam formæ, neque ad hujus Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ. Ita expreſsè Concilium Trid. *Seſs.* 14. *c.* 3. cujus verba *nu.* 21. relata ſunt. Hinc Rituale Romanum, juſſu Pauli V. editum, dicit, quòd in confeſſionibus frequentioribus & brevioribus poſſit omitti, *Miſereatur tui* &c. & ſatis ſit dicere *Dominus noſter Ieſus Chriſtus* &c. uſque ad illud, *Paſſio Domini* &c. Unde hoc in concurſu Pęnitentium practicari licitè poterit.

Ritus abſolutionis ſacramentalis. 32. Cæterũ pro praxi, & digna adminiſtratione Sacramẽti Pœnitentiæ obſervandum; quòd juxta citatum Rituale Romanum, Pœnitẽte ante confeſſionẽ petente benedictionẽ Confeſſarius dicat: *Dominus ſit in corde tuo, & in labiis tuis, ut dignè & competenter cõfitearis peccata tua, in nomine Patris* (formando ſignum Crucis versùs eũ) *& Filii & Spiritus ſancti Amen.* Deinde peracta ritè confeſſione, & injuncta

injuncta Pœnitenti priùs, ab eoq; acceptata ſalutari pœnitentia, primò dicit, *Miſereatur tui* &c. Deindè dextera versùs Pœnitentē elevata, dicit: *Indulgentiā &c. Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſolvat: & ego authoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis* (hoc verbum, *Suſpenſionis*, in Laicis omittitur) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges. Deinde, ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris ✠ & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti, merita B. M. Virginis, & omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, & mali ſuſtineris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.* Urgente verò aliqua gravi neceſſitate, utpura periculo mortis inſtantis, breviter Confeſſarius dicere poterit: *Ego te abſolvo ab omnibus cenſuris, & peccatis, in nomine Patris &c.* Ita Rituale Romanum.

Quid obſervandū circa Irregularitatem.

33. Obſervandum ulterius, nomine Cenſurarum non venire Irregularitatem: atque ideò, ſi quid circa eam conceditur ipſam ab habente facultatem diſpenſandi eſſe ſpecialiter exprimendam, dicendo: *Diſpenſo tecum in irregularitate, quam incurriſti propter* &c. & ſpecificatur cauſa. Et hoc ultimum etiam obſervandum in abſolutione à Cenſuris (d)

(d) Vide Tra. 13. Diſt. 1. n. 41. & 42. ac Diſt. 3 n. 74.

Senſus verborum formæ abſolutionis, quis.

34. Quæres, quis ſit ſenſus verborum formæ abſolutionis, *Ego te abſolvo à peccatis tuis?* Reſp. Senſus horum verborum ille eſt, quem verba ipſa juxta proprium ſuum ſignificatum important; ita ut per modum ſententiæ judicialis ſignificent abſolutionem hominis à peccatis, loco DEI à Sacerdote factam. Ita Maſtrius 4. *diſp.* 5. *n.* 386. Lugo *diſp.* 3. *de Pœn. n.* 72. & alii, quamvis multi dictam formam in alio ſenſu explicent. Ratio eſt quia forma Sacramentorum, quantùm fieri poteſt, intelligenda eſt in ſua propria ſignificatione; uti patet in forma Sacramenti Baptiſmi, Confirmationis, & aliis, ergo idem dicendum de forma Sacramenti Pœnitentiæ, ſive de abſolutione Sacramentali, cùm commodè ſic intelligi poſſit.

Præſertim ſi peccata jam prius remiſſa ſint

35. Dices. Sæpiùs contingit, quòd peccata confeſſa jam ſint priùs remiſſa virtute contritionis perfectæ, vel alterius Confeſſionis prioris; ergo ſaltem tunc verba formæ abſolutionis non poſſunt intelligi in propria ſignificatione, ſicque erunt accipienda in alio ſenſu. Reſp. negando conſequentiam: quia nihil obſtat, quò minùs idem peccatum cuipiam ſæpiùs remittatur, conformiter dictis *num.* 18. Quinimò hoc ipſum contingit etiam in Judicio humano, ubi Reus ſæpiùs judicialiter abſolvitur, ſi eadem cauſa ſæpiùs in Judicium deducatur.

QUÆSTIO IV.

De Contritione, ſeu Pœnitentia virtute, quæ eſt prima pars materialis. Sacramenti Pœnitentiæ.

Partes Sacramēti Pœnitentiæ tres.

36 TRes eſſe partes Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, patet ex dictis *n.* 10. *&* 11. ac unanimi Catholicorum. Unde viſo de natura, ſimulque materia & forma Sacramenti Pœnitentiæ, breviter (quantùm fieri poterit) erit videndum de ſingulis partibus ejus, incipiendo à Contritione; additis tamen nonnullis, quæ Pœnitentiæ virtuti ſecundum ſe conveniunt. Hinc ſit

Contritio generatim quid.

37. CONCL. I. Contritio, quæ primum locum inter partes Sacramenti Pœnitentiæ obtinet, ac prout eſt genus ad Attritionem, & Contritionem perfectam, benè deſcribitur à Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *c.* 4. quòd ſit *dolor animi, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.* Unde Contritio, ſeu Pœnitentia virtus, non ſolùm ceſſationem à peccato, & vitæ novæ propoſitum, ſed veteris etiam odium, ſeu deteſtationem peccati commiſſi continet; prout idē Concilium *loc. cit.* uberiùs declarat.

Dividitur in perfectam & imperfectam ſeu Attritionem.

38. CONCL. II. Contritio ſic generatim ſumpta, rectè dividitur in Contritionem perfectam, & in Attritionem, ſeu Contritionem imperfectam. Ita Concilium Trident. *loc. c.* & omnes Catholici. Et hæc diviſio

Contritionis in perfectam, & imperfectam, oritur ex diverſitate motivi illius formalis, ob quod quis dolet, ac deteſtatur peccatum commiſſum: nam ſi quis doleat ex motivo amoris DEI per peccatum offenſi, erit Contritio perfecta; ſi verò ex motivo ſolùm turpitudinis peccati, aut metu inferni, ſeu pœnarum (per has intelligendo pœnas diſtinctas ab infernalibus, ut putà pœnas Purgatorii, vel pœnas temporalis vitæ præſentis, v. g. peſtem, famem, bellum, ac hujuſmodi quibus DEUS caſtigare ſolet peccata Fidelium) erit Attritio. Siquidem

Contritio perfecta,

39. *Contritio perfecta*, quæ eſt *Contritio ſimpliciter dicta*, eſt dolor animi, ac deteſtatio peccati propter DEUM ſummè dilectum, cum firmo propoſito non peccandi de cætero, Ubi ly, *propter DEUM ſummè dilectum*, intelligendũ eſt Deo ſummè dilecto ſaltem appretiativè; quamvis non ſemper amor ille Dei ſit ſummus intenſivè.

Amor DEI appretiativè, & intenſivè ſummus, quis.

40. Porrò *Amor DEI appretiativè ſummus* tunc habetur, quando Deum ita amamus, ipſumque omnibus aliis rebus ante ponimus, ut nullius creaturæ amore, vel timore, velimus ipſum offendere, aut ab ejus amore recedere. Et hoc modo omnes homines tenentur amare DEUM ſuper omnia; juxta illud Matth. 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus, quam me, non eſt me dignus*, & alibi. Et qui ex motivo hujus amoris DEI dolet de commiſſis ſuis peccatis, cenſetur habere Contritionem perfectam *Amor DEI intenſivè ſummus* ille dicitur, qui eſt intenſior, & vehementior omni alio actu amoris: & hoc modo non tenemur in hac vita DEUM diligere ſuper omnia: quinimò non rarò parentes plùs intenſè amant liberos ſuos, quam DEUM, quamvis adhuc appretiativè plus diligant DEUM, eò quòd hunc ob amorem filiorum nolint offendere (c)

(c) Vide tract. 4. diſt. 7. n. 6. & 7.

Contritio imperfecta ſive Attritio, quid?

41. *Contritio imperfecta*, quæ proprio nomine communiter dicitur *Attritio*, eſt dolor animi, ac deteſtatio peccati contra DEUM commiſſi, ob turpitudinem peccati, vel metum gehennæ, aut pœnarum conceptus, cum firmo propoſito non peccandi de cætero. Undè patet, hanc à Contritione perfecta differre dumtaxat penes motivum formale: nam perfecta Contritio concipitur ex motivo amoris DEI per peccatum offenſi; Attritio autem, *vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur*, ut loquitur Concilium Tridentinum *citat. Seſſ. 14. cap. 4.*

Ex quo modo differat à Cõtritione perfecta?

Attritio merè naturalis nõ ſufficit.

42. Notandum tamen, ut Attritio cum Sacramento ſufficiat ad juſtificationem peccatoris, requiri, quòd ea procedat ex aliquo motivo ſupernaturali, ſive quòd *ſit donum DEI, & Spiritus ſancti impulſus*, juxta cit. Concilium. Unde dolor merè naturalis neutiquam ſufficit; utputà ſi puer de peccato doleat, eò quòd virgas à patre meruerit; aut homo adultus, eò quòd publicam apud homines infamiam incurrerit: nam dolor talis nulla ratione foret ſupernaturalis, neque donum DEI, aut impulſus Spiritus ſancti. Et meritò Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 57. Propoſitionem damnavit: *probabile eſt, & ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam*. Secùs foret, ſi quis de peccatis doleat ob metum pœnarum temporalium ut à DEO immiſſarum: nam talis dolor non elicitur ex motivo merè humano, ſed reſpicit Deum ut juſtum vindicem peccati, & ultorem ejus per pœnas etiam temporales, prout Fideles credunt ex lumine Fidei ſupernaturalis.

Pœnitentia virtus, ſeu Contritio aliqua, eſt neceſſaria ad ſalutem &c.

43. CONCL. III. Pœnitentia virtus, ſive Contritio aliqua, eſt, & fuit univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaverunt, pro quocunque ſtatu ad ſalutem, & juſtitiam conſequendam neceſſaria, Concluſio ſic prolata, eſt de fide; habeturque in Concilio Trident. *Seſſ. 14. c. 4.* ubi inter alia hoc probatur ex illis verbis Chriſti, Lucæ 13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.*

An ſufficiat Pœnitentia virtualis.

44. CONCL. IV. Quamvis regulariter loquendo, poſt peccatum mortale commiſſum, homini ſit neceſſa-

ria

ria ad ſalutem Pœnitentia formalis, adhuc tamen in aliquo caſu poteſt ipſa ſuppleri per Pœnitentiam virtualem, qualis eſt Dilectio DEI ſuper omnia. Ita Doctores communiter. Hinc Lucæ 7. dicitur *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, & alibi.

Actus Contritionis perfectæ ſufficit ad juſtificationẽ. 45. CONCL. V. Actus Contritionis perfectæ eſt, fuitque in omni Lege ſemper congrua diſpoſitio, per Chriſti merita conſequendi gratiam Divinam, noſtramque juſtificationem: ea tamen in Lege gratiæ, poſt receptum Baptiſmum, includit votum Sacramenti Pęnitentiæ ſuo tempore recipiendi. Ita communis omnium Catholicorum, & habetur clarè in Concilio Trident. *Seſſ.*14. *cap.*4. ubi dicitur, *Docet præterea etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque DEO reconciliare, priuſquam hoc Sacramentum*(Pœnitentiæ)*actu ſuſcipiatur:ipſam nihilominùs reconciliationẽ ipſi contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam*.

Sed ea de facto includit votũ Sacramenti, & cujus. 46. Additur notanter, *in Lege gratiæ, poſt receptum Baptiſmum*. Nam Contritio perfecta ante receptionem Baptiſmi elicita, includit votum recipiendi Sacramentum Baptiſmi (unde & *Baptiſmus flaminis* dicitur) non autem votum Sacramenti Pœnitentiæ; cum peccata ante Baptiſmum commiſſa non ſint materia apta ipſius. Secùs de Contritione poſt Baptiſmum elicita, nam hæc includit votum Sacramenti Pœnitentiæ imposterum recipiendi.

Extra Sacramentũ requiritur Cõtritio, cum Sacramẽto ſufficit Attritio. 47. CONCL. VI. Quamvis ad ſalutem, & juſtificationem peccatoris extra Sacramentum, omninò requiratur Contritio perfecta cum voto Sacramenti ſaltem implicito, attamen cum Sacramento Pœnitentiæ ſufficit Attritio, etiam cognita. Ita de facto Doctores communiter. Unde Concilium Trident. *cit. cap.*4. ait: *Quamvis contritio imperfecta, quæ Attritio dicitur, ſi voluntatem peccãdi excludat, ſine Sacramẽto Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationẽ perducere peccatorẽ nequeat; tamen eum ad DEI gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit*. Hæc Concilium.

Etiam cognita. 48. Fatendum quidem eſt ultimam partem, quòd etiam Attritio cognita (id eſt, ea, quæ certò ſcitur, ac cognoſcitur eſſe ſolùm Attritio) ſufficiat cum Sacramento ad ſalutem à pluribus olim fuiſſe negatam, verum de facto ob tam clara verba Concilii Oecumenici communiter tenetur Concluſio. Et ratio ulterior eſt: quia Sacramentum Pęnitentiæ eſt Sacramentum mortuorum; id eſt, per ſe ac primariò à Chriſto Domino inſtitutum ad remiſſionem peccati mortalis & collationem primæ gratiæ ſanctificantis: atqui tale non eſſet, ſi virtute ejus nunquam conferretur prima gratia, ſed hæc, mediante prævia Contritione perfecta, ſemper collata ſupponeretur: ergo

Propoſitũ non peccandi de cætero, an ſufficiat virtuale. 49. CONCL. VII. Propoſitum non peccandi de cætero, quod requiritur unà cum dolore de peccatis ad Contritionem; & Sacramentum Pœnitentiæ, regulariter quidem debet eſſe formale, ac explicitum; ita ut quis expreſsè ſibi proponat, non ampliùs peccare de cætero: per accidens tamen poteſt etiam ſufficere propoſitum virtuale, ac implicitum, quale includitur in ipſomet actu contritionis, ac deteſtationis peccati. Ita communis. Nam dum quis verè, & ex corde dolet de peccato commiſſo, illudque deteſtatur, ſimulque non habet actualem voluntatem peccandi pro futuro; hoc ipſo cenſetur ſaltem virtualiter, ac implicitè, habere propoſitum non peccandi de cætero. Et ita fit in caſu, quo quis dolet, ac deteſtatur peccatum ſuper omnia, nihil advertens ad futuram vitam, cenſetur enim habere propoſitum ſeſe emendandi, ſaltem virtuale, ac implicitum.

Contritio & propoſitum hoc debet eſſe univerſale de mortalibus. 50. CONCL. VIII. Contritio, ac propoſitum non peccandi de cætero, debet eſſe univerſale de omnibus peccatis mortalibus. Eſt certum. Unde peccat graviter, qui recepturus Sacramentum Pœnitentiæ ſciens, & prudens, non atteritur de omnibus mor-

mortalibus necdum confeſſis, vel proponit duntaxat unum peccatum mortale evitare, non verò alterum.

Quid de peccatis venialibus.

51. Dicitur notanter, *de omnibus peccatis mortalibus*: nam ſecùs eſt dicendum de peccatis venialibus. Licèt enim ad confeſſionem peccatorum etiam venialium requiratur aliquis dolor, ac propoſitum eadem evitandi: quia tamen peccatum veniale hominē à gratia Dei non excludit, poteſtq; unum remitti ſine altero (quod non eſt in mortalibus) hinc ſufficit attritio & propoſitum de uno veniali confeſſo, etſi de aliis non habeatur. Sufficit etiam dolor, & propoſitum de evitandis venialibus confeſſis, præcisè quoad frequentiam: quia talis habet jam voluntatem diminuendi peccata venialia, ſicque ſe emendandi.

Ad propoſiti illud non requiritur credulitas de non relapſu.

52. CONCL. IX. Quamvis propoſitum non peccandi de cætero debeat eſſe firmum, nihilominùs ad illud non requiritur credulitas, ſeu exiſtimatio, quòd quis deinceps non ampliùs ſit relapſurus. Ita Petrus Marchantius *to.1. Tribunal. tract.4. tit.3.q.3.* Laym. *lib. 5. tract. 6. c. 4. n.8.* & alii. Ratio eſt, quia dolere de peccatis, & proponere emendationem vitæ, eſt actus præſens voluntatis peccatum commiſſum deteſtantis, & nolentis in illud relabi: exiſtimatio verò, ſeù credulitas illa, non eſt actus voluntatis, ſed intellectus, qui ex dolore, & propoſito illo non neceſſariò conſequitur: idque ob cognitam humanæ conditionis fragilitatem, noſtræque voluntatis mutabilitatem, & plurimas hinc inde peccandi occaſiones. Hinc donum perſeverantiȩ in bono, eſt equidem vel maximè exoptandum, ſummiſque à Deo precibus poſtulandum, & auxiliante gratia Divina, in virtute Paſſionis, ac meritorum Jeſu Chriſti, humiliter ſperandum; neutiquam tamen ſtultè præſumendum, aut abſq; ſpeciali revelatione firmiter credendum: cum David, Petrum, aliosque, poſt optima propoſita lapſos fuiſſe cunſtet.

Corollarium.

53. Infertur proinde cum citatis Authoribus, & aliis, ſæpè fieri poſſe, ut licèt quis abſolutum, & ſufficiens propoſitum habeat, non peccandi de cætero; nihilominùs timeat, vel etiam exiſtimet, ſe non evitaturum omnia mortalia, vel certum peccati genus; idque ob rationes dictas, & experiam hactenus ſuæ voluntatis mutabilitatem.

Doctrina notabilis circa tentationem de futuro relapſu.

54. Pro praxi tamen, & ſi diabolus conetur talibus perſuaſivè ſuggerere, *Tu cades ſine dubio, Tu non poteris ab hiſce peccatis abſtinere, Occurrente tali occaſione nō reſiſtes* &c. conſultū erit, hujuſmodi afflictis perſonis conſulēdum, ne cum vaferrimo iſto Sophiſta multùm diſputent, ſed potiùs mentem ad DEUM convertant, & cum humilitate cordis dicant: *Domine, verū eſt, quod quātùm eſt ex me, meaq; fragilitate, rurſus in peccatum caderem, ſi tua gratia me non protegeret: ſed rogo, adeſto mihi, & adjuva fragilitatē meam, quia per gratiam tuam ſpero, & firmiter propono, nō ampliùs peccare.* Hoc vel conſimili modo, ejuſmodi diabolicæ ſuggeſtiones eludendæ ſunt, alioquin pȩnitens, multum cum dæmone diſputans, ſexcentis ejus fallaciis ſuccumbat; & vel in conditionatam volitionem pertrahatur rurſum peccandi, ſi talis occaſio ſeſe offerret; vel certè in puſillanimitatem, aut diffidentiam erga Deum, nec non & deſperationem præcipitetur; ex quo fieri ſolet, quòd vel Pœnitentiȩ Sacramentum ſacrilegè recipiatur, vel deſperans ab ipſo, aliiſque ſpiritualibus mediis, penitùs retrahatur.

Non ſufficit dolere, quòd non ſatis doleas.

55. CONCL. X. Ad Sacramentum Pœnitentiæ non ſufficit dolere, quòd non ſatis doleas. Ita Layman *cit. cap.4. n.5.* Herinex *diſp.2. de Pœnit. n.52. ſ.3. nu. 5.* & communis aliorum, contra Sylveſtrum, Navarrum, & Sà, talem dolorem ſufficere aſſerentes. Ratio eſt: quia talis reverà non eſt dolor de peccatis commiſſis.

Tamen in tali actu plerumque intervenit verus dolor.

56. Interim tamen fatendum cum Doctoribus paſſim, in tali actu, quo quis dolet, ſe non ſatis dolere de peccatis, plerumque conjunctum eſſe dolorem de peccatis, etſi pœnitens eum non cognoſcat. Neque enim ad

Con-

Confeſſionem requiritur dolor ſenſibilis: ſufficit quippe voluntas, ejuſque averſio, & dolor de peccato ommiſſo: quæ cùm ſit potentia ſpiritualis, ac interna, ſcrupuloſi tam facilè angi non debent, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eò quòd exteriùs nullum ſentiant,

Dolor de mortalibus debet eſſe ſummus appretiativè, quomodo.

57. CONCL. XI. Etſi dolor de peccatis mortalibus commiſſis debeat eſſe ſummus appretiativè ita ut pænitens nihil magis deteſtetur, quàm peccatum, maliique omnia mala Mundi perpeti, quam mortaliter contra DEUM peccare; non tamen opus eſt, imò nec paſſim expedit, particulares facere collationes, v. g. Mallem hoc vel illud malum ſubire, quàm mortaliter peccare. Ita Doctores communiter. Quinimò ejuſmodi particulares collationes, ſeu reflexiones, ſpectata fragilitate humana ſunt infirmioribus periculoſæ: quamvis, ſi ritè fiant, ſint actus valdè excellentes, ac meritorii.

Dolor hic præcedere debet abſolutionem.

58. CONCL. XII. Dolor requiſitus ad Sacramentum Pænitentiæ; præcedere debet Abſolutionem: eſtque tutius, ut ipſam quoque confeſſionem antecedat: quamvis ſufficiat, ſi Abſolutionem præcedat. Ita communis. Ratio primæ partis eſt: quia in Abſolutione eſſentialiter conſiſtit Sacramentum Pænitentiæ: atqui ad hoc neceſſariò neceſſitate Sacramenti prærequiritur dolor: & conſequenter iſte debet etiā præcedere Abſolutionem.

Non autē neceſſariò Confeſſionem.

59. Altera pars probatur ex communi ſenſu Fidelium, & recepta praxi Confeſſariorum, qui poſt auditam confeſſionem ſolent exhortari Pænitentes ad eliciendum dolorem, quem & hi ampliùs pro tunc elicere geſtiūt; fruſtrà enim hoc fieret, niſi dolor tunc elicitus ſufficeret. Accedit ratio: quia dolor ille cadit ſuper peccata confeſſa: ſimulque confeſſio ſufficienter redditur doloroſa per ſequentem dolorem, & dolor ſufficienter redditur ſenſibilis per præcedentem confeſſionem, eo ipſo, quòd pœnitens ordinet confeſſionem ad dolorem, & dolorem ad confeſſionem. Sic enim affert hæc duo, tanquam ſcientia unum quid morale, id eſt, confeſſionem doloroſam, qualis requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Etſi hoc ſit conſultum.

60. Quia verò in praxi periculoſum eſt, tamdiu differre dolorem; cùm facilè contingere poſſit, ut quis peracta confeſſione fiat diſtractus, aut attendendo ad pœnitentiam injunctam, vel reflectendo, num omnia ritè confeſſus fuerit, obliviſcatur doloris tunc eliciendi, ſicque Sacramentum invalidè recipiat: hinc conſultiſſimum erit, dolorem ipſimet confeſſioni præmittere.

Dolor de peccatis, quanto tempore poſſit præcedere Confeſſionem.

61. Quòd ſi quæras, quanto tempore dolor poſſit præcedere confeſſionem? Reſp. Tanto, quanto adhuc moraliter cenſeri poteſt, unum actum impetari ab alio, & facere unum quid moraliter cum ipſo, videlicet confeſſionem doloroſam. Quòd ad praxin attinet; reſpondet Tamburinus *in Methodo expedita Confeſſionis lib. 1. c. 2. §. 4.* Qui manè dolet, & actu non revocato poſt tres vel quatuor horas confitetur ſine novo doloris actu, non eſt dubium, quin ſatisfaciat. Rurſus, ſi quis veſperi examinans conſcientiam elicit actum doloris, proponens ſequenti die confiteri, abūdè eſt. Idem puto (addit citatus Author) ſi non ſolùm præcedenti veſperi, ſed etiam præcedenti die id fecerit, actu ſemper, ut dixi, non revocato: colligitur hoc ex Lugone *diſp. 14. de Pænit. ſect. 4. in fine n. 36. & initio n. 37.* Longiorem temporis extenſionem nondum inveni apud Theologos. Hæc ille. Porrò actus doloris cenſetur revocari per actum contrarium (Id eſt, per complacentiam peccati, de quo doluiſti) vel per aliud novum peccatum morta le quodlibet.

An confitens peccata priùs omiſſa, teneatur elicere novum dolorem.

62. CONCL. XIII. Quid peracta confeſſione iterùm confitetur aliqua peccata, quorum antea fuit oblitus, probabiliùs non tenetur elicere novum actum doloris, anteà generaliter concepti de omnibus peccatis, ſed poteſt abſolvi virtute prioris doloris adhuc virtualiter permanentis. Ita Lugo *diſp. 14. de Pænit. ſect. 3.* Henriquez,

Digitized by Google

quez, Diana, aliique. Ratio eſt: quia prior dolor, uti ſupponitur, fuit generalis, ſicque extendit ſe ad illud peccatum, cujus confitens anteà fuit oblitus: ergo, cum adhuc maneat, nihil obſtat, quin poſſit deſervire ad duo Sacramenta, cùm cenſeatur virtualiter multiplex.

Corollarium de moribũdo. 63. Inferunt proinde Doctores, poſſe moribundum propter inſtans periculum mortis à Confeſſario abſolvi audito uno, alterove peccato: & deinde, ſi ſuperſit tempus, auditis per otium cæteris, iteratò abſolvi in virtute doloris præcedentis. Quòd ſi quis velit eadem peccata repetere, ac denuò confiteri, tunc plures Doctores volunt, dolorem eſſe renovandum: quamvis nonnulli contradicant.

DISTINCTIO VII.

De Confeſſione, quæ eſt altera Pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

Quæ Conditiones requirantur ad Confeſſionem Sacramentalem?

Confeſſio variè ſumitur. 1. Confeſſionis nomen variè ſolet accipi. I. Pro confeſſione cujuſcunque veritatis: & ſic confiteri ſumitur Joan. 1. *Et confeſſus eſt, & non negavit*. II. Pro confeſſione Fidei: ſic ſumitur Marci 8. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus*, &c. III. Pro confeſſione laudis, quam Deo deferimus ob ejus beneficia, opera, & attributa; & ſic frequentiſſimè ſumitur in Pſalmis, & alibi paſſim in S. Scriptura. IV. Pro confeſſione judiciali in Foro externo: in quo ſenſu dici ſolet; *Propria Confeſſio eſt optima probatio.* V. Pro confeſſione Sacramentali, prout hæc eſt altera pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ; & in hoc ſenſu agitur hìc de confeſſione. *Et quomodo in propoſito?*

Confeſſio Sacramẽtalis, quid & quomodo neceſſaria? 2. Definitur autem confeſſio Sacramentalis taliter: *Confeſſio* eſt accuſatio legitima de propriis peccatis, facta coram Sacerdote, ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium. Ubi ly, *accuſatio*, ſtat loco generis, reliqua ponuntur loco differentiæ; prout ex profeſſo dictum fuit *Tract.* 10. *Diſt.* 3. *n.* 1. *& ſeqq.* ubi explicando quartum Præceptum Eccleſiæ, ſimul de inſtitutione, atque neceſſitate confeſſionis Sacramentalis, fuſiùs agitur.

Conditiones eius ſedecim. 3. Quantùm igitur nunc attinet ad alia, atque in primis ad conditiones confeſſionis Sacramentalis, earum ſedecim communiter à Doctoribus enumerantur, hiſce verſiculis comprehenſæ.

Sit ſimplex, humilis Confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda.
Integra, ſecreta, & lachrymabilis, accelerata. (*rata.*
Fortis, & accuſans, & ſit parere pa-

An omnes neceſſariæ. 4. Obſervandum tamen, non omnes iſtas conditiones eſſe ſimpliciter neceſſarias ad confeſſionem, benè tamen utiles, ac valde proficuas: prout patet præſertim in illis duabus conditionibus, quòd ſit *Frequens*, & *Accelerata*. Nam, licèt ſit conſultiſſimum, atque utiliſſimum, poſt admiſſum peccatũ gravius quamprimùm confugere ad Sacramentum Pœnitentiæ per veram peccatorum confeſſionem ad id tamen homo non obligatur. (a) Neque tenetur quis per ſe loquendo, ac extra certos caſus (b) intra annum ſæpiùs confiteri, quamvis proculdubio id ſit utiliſſimum, ac ſummè commendandum. Porrò cæteræ conditiones, commodè ad haſce tres reducuntur,

(a) Ut dictum tr. 10. diſt. 3 n. 5. 7. & 8.

(b) De his vide l. cit. n. 9. & ſeqq.

Reducũtur ad tres. tur, nempè, quòd confeſſio ſit *Doloroſa*, *Vera*, & *Integra*: de quibus ſingillatim loquendo, ſit

I. Cõfeſſio Sacramẽtalis debet eſſe Doloroſa; & ſic. 5. CONCL. I. Confeſſio Sacramentalis neceſſariò debet eſſe *Doloroſa*. Patet hoc ex eo: quia Confeſſio debet fieri cum vero dolore de peccatis, ac firmo propoſito non peccandi de cætero; ut proximè dictum eſt *Diſt. prac. q. 4. per tot.*

6. Ad hanc conditionem reducuntur plures aliæ ex enumeratis ſedecim; ut illa, quòd Confeſsio ſit *Humilis*; id eſt, ut pænitens cum humilitate cordis, nec non & humili corporis exterioris compoſitione, utputà genibus flexis, & capite nudato, ſi vir eſt, neque infirmitas excuſet, peccata ſua confiteatur. Humilis.

Libens. 7. Item, quòd ſit Confeſsio *Libens*; id eſt, voluntaria, & ut ipſa cum animo recipiendi Sacramentum peragatur. Cui tamen conditioni non obſtat, quòd quis confiteatur propter obligationem præcepti, aut ad eam inducatur timore excommunicationis, infamiæ &c. dummodò adſit animus verè confitendi, ac recipiendi Sacramentum, & nullum aliud ex neceſſariò requiſitis deficiat.

Diſcreta. 8. Huc ulteriùs reducitur, quòd Cõfeſsio ſit *Diſcreta*: & hoc ex eo, quòd pænitens utatur honeſtis & diſcretis verbis in ſua Confeſsione, maximè in explicandis peccatis carnalibus. Vel maximè autem Confeſsio debet eſſe diſcreta in eligendo prudente atque erudito Confeſſario, qui ſciat diſcernere inter lepram & lepram, ac debita remedia & conſilia dare, maximè ſi pœnitens habeat caſus difficiliores.

Corollarium. 9. Ex quo proinde infertur cum Bonacina *diſp. 5. de Pœnit. quæſt. 5. ſect. 2. punct. 2. §. 2. n. 17.* & aliis, quòd, ſi pœnitẽs, dubius de contractu v. g. uſurario, eligat Confeſſarium, quem novit eſſe indoctum, putans, ſe propter ipſius inſcitiam non obligandum ad reſtitutionem; non ſolùm non excuſetur à reſtitutione, verùm etiam teneatur iterum confiteri. Hinc enim non videtur habuiſſe debitum dolorem, cum firmo propoſito vitandi peccata in futurum.

10. Inſuper ad Confeſsionem doloroſam revocatur illa conditio, quòd ſit *Verecunda*; hoc eſt, quòd pænitens corde & ore debeat præferre verecundiam, ne ſicut fabulam aut hiſtoriam, impudenter narret peccata ſua. Et certè, ſi quis cum riſu proponat peccata, quomodo is præſumi poterit habere verum dolorem de peccatis ſuis? Unde ſeverè talis erit admonendus, adhibitis motivis etiam gravioribus, ad eliciendum dolorem requiſitum pro Sacramento Pænitentiæ ritè ſuſcipiendo. Verecunda.

11. Ulteriùs huc ſpectat alia conditio, nempe quòd Confeſsio ſit *Lachrymabilis*. Non quod ad Confeſsionem requirantur lachrymæ ſenſibiles ſeu exteriores, quandoquidem hæ non ſint in noſtra poteſtate: ſed quia debet fieri cum lachrymis cordis, id eſt, cum vera diſplicentia, atque interno dolore de peccatis, firmoque emendationis propoſito. Unde hæc particula idem importat, ac *Confeſſio doloroſa*. Lachrymabilis, &

12. Tandem huc reducitur, quòd Confeſſio ſit *Parere parata*, in quantùm pœnitens debet accedere animo parato ad obediendum Confeſſario in his, in quibus tenetur ipſi obedire; puta, in acceptanda pœnitentia, in vitandis occaſionibus proximis peccatorum, in reſtitutione malè ablatorum, ſi facultas ſuppetat, & hujuſmodi: alioquin enim pænitens non haberet firmum emendationis propoſitum. Parere parata, & quomodo.

13. CONCL. II. Confeſſio inſuper debet eſſe *Vera*, ita videlicet, ut nihil falſitatis, vel ſimulationis, aut deceptionis habeat annexum. Ad hoc pertinẽt quinque ſequentes conditiones ex ſuprà enumeratis; nempe, quòd Confeſſio ſit *Simplex*, id eſt, non ita artificioſè facta, ut aliquod peccatum occultetur, atque à Confeſſario non intelligatur. Item, quòd ſit *Pura*; tum quoad intentionem, ut non fiat ob pravum finem, utputa ob vanam gloriam, vel ad capeſſendum favorem Confeſſarii &c. ſed ſpe veniæ, atque ad conſequendam peccatorum remiſſionem, tum etiam quoad explicationem peccatorum, ut fiat II. Cõfeſſio debet eſſe vera, atq; ideò Simplex, Pura,

ſine

ſine admixtione rerum, vel hiſtoriarum impertinentium. Inſuper, quòd Confeſſio ſit *Fidelis*, id eſt, verax, & ſine mendacio, de quo mox plura. Et *Nuda*, id eſt, non palliata, & veſtita certis verborum ambagibus, quibus peccata obſcurentur, ne eorum gravitas à Confeſſario percipiatur, vel minùs ponderetur.

Nuda, &

Accuſãs; quomodo.

14. Et tandem quòd ſit *Accuſans*. Tum quia accuſatio eſt de eſſentia Confeſſionis Sacramentalis, ut patet ex hujus definitione *num.* 2. allata. Tum quia Confeſſio ita debet inſtitui, ut per eam pęnitens ſe accuſet, ſibique peccata imputet, non autem inaniter ſe excuſet alteri ea imputando, v. gr. diabolo, malis ſociis, naturali complexioni &c. utpotè quæ ejus liberam voluntatem ad peccatum cogere non poſſunt. Excipe tamen circumſtantias illas, quæ ſpeciem peccati mutant, atque ex mortali faciunt veniale, ut eſt indeliberatio actus, imperfectus conſenſus voluntatis, & parvitas materiæ, hæ enim neceſſariò debent addi.

Mētiri in Confeſſione, an ſit peccatum mortale.

15. Quæres, an mentiri in Confeſſione ſit peccatum mortale? Reſp. I. Mentiri deliberatè in Confeſſione circa materiam mortalem, ac neceſſariam, eſt peccatum mortale, & conſequenter tali mendacio irritum redditur Sacramentum. Sic juxta omnes Theologos peccat mortaliter, & ſacrilegè recepit Sacramentum, qui ſcienter negat ſe feciſſe peccatum mortale, quod reverà fecit, ac necdum ritè confeſſus eſt; vel qui deliberatè dicit, ſe commiſiſſe tale peccatum mortale, quod reverà non commiſit, quia talis in Foro DEI malitiosè decipit Judicem, ſeu Confeſſarium, Chriſti Vicarium, & quidem in materia gravi, utpote pertinente ad ſubſtantiam cauſæ, ſeu Sacramenti Pænitentiæ.

Quid ſi maior numerus peccatorum exprimatur.

16. Addunt Doctores, ac præſertim Bonacina *loc. cit. num.* 9. eum ſimiliter peccare mortaliter, & invalidè confiteri, qui ſcienter majorem numerum peccatorum mortalium exprimit, quàm reverà admiſit: quia etiam talis decipit Confeſſarium in materia gravi. Per accidens tamen contingere poteſt, quandoque pænitentem circa hoc excuſari à mortali; ut ſi homo ſimplex, ac rudis, bona fide majorem numerum fateatur, putans, conſultius eſſe ac melius, majorem explicare numerum peccatorum, quàm fortè minorem.

Vel ſiat mendaciũ circa peccatum veniale.

17. Reſp. II. Mentiri in confeſſione circa peccatum veniale, vel aliam materiam non neceſſariam, aut quã hîc & nũc confiteri quis non tenetur, non eſt peccatum mortale, ſed veniale duntaxat. Ita Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *c.* 8. *n.* 15. Bonacina *loc. cit.* aliique communiter, contra Cajetanum. Ratio eſt: quia, cùm tale mendacium non ſit circa materiam neceſſariam Sacramenti Pœnitentiæ, non decipitur graviter ipſe Confeſſarius, ſeu Judex.

Declaratur amplius.

18. Excipe, dummodò pænitens non ſit confeſſus unum duntaxat peccatum veniale, ac circa illud mentitus. Quia, cum tale veniale tunc ſit tota materia confeſſionis, & juxta hypotheſin falsò narrata, nulla reverà afferretur materia Sacramenti Pænitentiæ, ac proinde talis graviter peccaret, niſi fortè animi perturbatio, vel ſcrupulus, eum excuſet. Ita citati Authores, & alii.

III. Confeſſio debet eſſe Integra;

19. CONCL. III. Confeſſio debet etiam eſſe *Integra*. Unde Conciliũ Tr. *Seſſ.* 14. *c.* 5. docet, ac infra *can.* 7. ſub anathemate definit: *In Sacramento Pænitentiæ ad remiſsionem peccatorum & ſic neceſſarium eſſe jure Divino, confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ ſunt contra duo ultima Decalogi præcepta; & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant.* Sed de Confeſſionis integritate, ex profeſſo *Qu. ſeq.*

Fortis, &

20. Ad hanc Confeſſionis conditionem ſpectat illa alia, qua dicitur, quòd debeat eſſe *Fortis*; ne videlicet ob naturalem verecundiam, aut timorem, aliquid ex neceſſariò dicendis omittatur. Unde patet, quòd iſta conditio juvet ad integritatem Confeſſionis.

21. Huc

Secreta, & quomodo.

21. Huc accedit altera conditio, qua dicitur, quòd confeſſio debeat eſſe *Secreta*: ſic dicta, quòd ex Chriſti inſtitutione ordinariè, & regulatiter loquendo, debeat fieri coram ſolo Sacerdote Confeſſario; unde & communiter *Confeſſio auricularis* appellatur. Nam ſi Confeſſio Sacramentalis ex Chriſti inſtitutione non eſſet ſecreta (adeò, ut & Confeſſarius arctiſſimè teneretur ad ſervandum Sigillum) ea hominibus foret difficillima, præſertim loquendo de peccatis occultis, & cognitionum, quin etiam parùm accommodata, ac conſulta communitati Fidelium. Sed circa hanc ultimam conditionem

Confeſſio, ſi fiat publicè, an valida ſit.

22. Quæritur I. Confeſſio Sacramentalis an ita debeat eſſe ſecreta, ut non valeat, ſi fiat publicè; ſivè (ut alii loquuntur) An hæc conditio ſit de eſſentia Confeſſionis? Reſp. Quamvis Chriſtus inſtituerit modum confitendi ſecretò, tanquam modum Confeſſionis regulariter & ordinariè ſervandum; valet tamen Confeſſio in caſu neceſſitatis, aut alia de cauſa publicè, ſeu aliis audientibus facta: & conſequenter non eſt de eſſentia Confeſſionis, quòd fiat penitùs ſecretò. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia ex inſtitutione Chriſti confeſſio ſecreta ita eſt præcepta, ut publica nec ſit præcepta, nec prohibita; prout patet ex praxi, & communi ſenſu Doctorum de validitate confeſſionis factę per Interpretem. Hoc ipſum clarè probant verba Concilii Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. ſic docentis: *Cæterùm quoad modum confitendi ſecretò apud ſolum Sacerdotem, etſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, cum ob aliorum exẽplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem, delicta ſua publicè confiteri poſſit: non eſt tamen hoc Divino præcepto mandatum, nec ſatis conſultè humana aliqua lege præciperetur, ut delicta præſertim ſecreta, publica eſſent Confeſſione aperienda.*

Quid de Confeſſione per Interpretẽ?

23. Infertur proinde cum communi, quòd quidem valida ſit confeſſio facta per Interpretem, tamen per ſe loquendo nullus teneatur confiteri per interpretem: quia Chriſtus non quidem prohibuit Confeſſionem publicam, eam tamen non præcepit. Intellige *per ſe loquendo*: nam peccator exiſtens in periculo mortis, qui de perfecta contritione dubius, vel non ſatis ſecurus eſſet, per accidens obligaretur confiteri per Interpretem, ut ſic unà cum attritione, & Sacramento Pęnitentiæ juſtificaretur, atque evitaret æternam damnationem. Id autem fieret, non quidem ex præcepto Divino Confeſſionis, ſed ex præcepto Charitatis erga ſeipſum, qua quilibet tenetur procurare ſalutem animæ ſuæ. Herinex *diſp.* 3. *de Confeſſione, quæſt.* 7. *num.* 91. Sannig. *diſt.* 10. *de Confeſſ. quæſt.* 2. *num.* 6. & 7. allegans Scotum 4. *diſt.* 17. *qu. un.* & alii.

Et de Confeſſione, tempore v. g. naufragii alta voce facta.

24. Infertur ulteriùs, quòd valida ſit confeſſio facta ab exiſtentibus in naufragio, vel quando tempore peſtis plures infirmi decumbunt in eadem camera; etiamſi ea fiat voce alta, ita ut ab aliis aſtantibus audiatur. In tali tamen caſu, ſicut & in priori, ſufficit confiteri ſolùm aliqua peccata, per quæ minus fama ejus apud circumſtantes læditur; cùm quandoque ſufficiat integritas tantum formalis confeſſionis. (c)

(c) Juxta dicenda n. 35. & ſeqq.

Confeſſio, an debeat eſſe vocalis.

25. Quæritur II. Utrùm Confeſſio debeat eſſe vocalis, adeò ut pęnitens teneatur confiteri ſua peccata oretenùs, ac propriis verbis? Reſp. I. Certum eſt, quòd impotentia excuſet à confeſſione oretenùs facienda. Patet hoc ex communi ſenſu Eccleſiæ: ſic enim muti, qui ſcripto, nutibus, vel aliis ſignis peccata ſua exprimunt modo, quo poſſunt, meliori, ſacramentaliter ſolent ac debent abſolvi: & idem fit in moribundis, qui non valentes ampliùs loqui, ſigna doloris, ac petitæ confeſſionis exhibent?

Saltẽ extra caſum impotentiæ.

26. Reſp. II. Extra caſum impotentiæ adeſt gravis obligatio, peccata ſua oretenùs, ſeu propriis verbis confitendi. Patet hoc tum ex communi praxi, ac ſenſu fidelium, tum ex Concilio Florentino in Decreto Unionis, ubi pro parte Sacramenti pęnitentiæ aſſi-

aſſignant *Confeſſionem oris*, id eſt, Confeſſionem oretenùs factam, niſi forſan impotentia excuſet. Huc accedit illud D. Auguſtini *lib. de vera & falſa pœnitentia, cap.* 10. ac refertur c. Quem pœnitent. diſt. 1. *præcepit Dominus mundandis, ut oſtenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præſentia confitenda peccata, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda.*

Magna difficultas aut verecundia, an excuſet à Confeſſione oretenùs facienda?

27. Infertur proinde, quòd, quamvis multi Doctores, ut Suarez, Vaſquez, Lugo, Layman, aliique velint, non ſolùm impotentiam, ſed etiam magnam difficultatem, vel nimiam verecundiam in exprimendis oretenùs peccatis, excuſare à confeſſione oretenùs facienda, ac ſufficere, ſi ſcriptis comprehenſa tradatur legenda Confeſſario, quod præſertim ſufficere ajunt, quando poſt peccata à Confeſſario lecta ſubjungit pœnitens voce ſenſibili *De his omnibus peccatis accuſo me* &c. Nihilominùs oppoſita ſententia, quam tenent Maſtrius *in* 4. *diſp.* 5. *num.* 475. Sannig. *cit. diſt.* 10. *quæſt.* 5. *num.* 3. Faber aliique, ſit probabilior, tutior, ac in praxi meritò tenenda: cùm eam non ſolùm Concilium Florentinum verbis citatis, ſed ipſa etiam communis praxis fidelium ſuadeat, & confirmet. Accedit, quòd in materia valorem Sacramentorum concernente, tutior pars ſit eligenda, ne Sacramentum ſine urgente cauſa exponatur periculo invaliditatis. (d)

(*d*) Ubi dictum tr. 2. diſt. 3. n. 57. & 58.

QUÆSTIO II.

Quomodo confeſſio debeat eſſe integra?

Integritas Confeſſionis, duplex materialis, &

28. **A**Dvertendum, quòd integritas Confeſſionis ſit duplex, materialis videlicet, & formalis. Tunc habetur *Integritas materialis Confeſſionis*, quando omnia peccata mortalia necdum legitimè confeſſa quoad ſpeciem, & numerum, Clavibus Eccleſiæ ſubjiciuntur, nullo prorſus ſive ex oblivione, ſive ex alia cauſa omiſſo. *Formalis* eſt, quando ea peccata Clavibus ſubjiciuntur, quæ poſt diligens examen memoriæ occurrunt, & ad quæ aperienda hìc & nunc pœnitens tenetur. Sive *Integritas tantum formalis* eſt, quando pœnitens facit talem Confeſſionem, qualem moraliter loquendo in talibus circumſtantiis poteſt facere, non obſtante, quòd non omnia peccata mortalia exprimantur, inculpabiliter tamen. Unde illa Confeſſio dicitur formaliter ſaltem eſſe integra; in qua nihil omittitur cum culpa mortali: quòd ſi verò non ſolùm nihil omittatur cum culpa mortali, verùm etiam omnia & ſingula peccata ritè exprimantur, tunc Confeſſio non ſolùm formaliter, ſed etiam materialiter erit integra. Quando autem omittitur aliquod peccatum mortale ſcienter, & abſque juſta cauſa, adeòque culpabiliter, tunc Confeſſio illa nullatenus erit integra, ſed ſacrilega.

Formalis quid.

Confeſſio formaliter.

Et materialiter integra, quæ.

Regulariter Confeſſio debet eſſe integra, etiam materialiter.

29. CONCL. I. Per ſe, ac regulariter loquendo confeſſio ſemper debet eſſe integra, etiam materialiter. Ita omnes Theologi; & patet ex Concilio Trident. *cit. Seſs.* 14. *cap.* 5. & *can.* 7. ibi: *Si quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remiſsionem peccatorum neceſſarium non eſſe jure Divino confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligēti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ ſunt contra duo ultima Decalogi præcepta & circumſtantias quæ peccati ſpeciem mutant &c. Anathema ſit.* Additur autem *per ſe ac regulariter loquendo*, propter dicenda *n.* 35. *& ſeqq.*

Omnia peccata mortalia, quoad numerū, ſpeciem, &c. ſunt confitenda.

30. CONCL. II. Certum eſt, omnia peccata mortalia nondum legitimè confeſſa, tam quoad numerum, ac ſpeciem, quàm quoad circumſtantias peccati ſpeciem mutantes, eſſe neceſſariò confitenda. Patet hoc ex citatis verbis Concilii Tridentini, & communi Catholicorum. Unde non ſufficit dicere: *Commiſi furtum, Fornicatus ſum, Neglexi Miſſam aliquoties* &c. Sic enim non explicaretur numerus peccatorum. Sed oportet determinare certum numerum, prout præmiſſo debito, ac diligenti examine præſens cogitatio dictat:

ctat: v.g. *Neglexi Miſſam die Feſta bis. Fornicatus ſum tot vel tot vicibus, vel* (ſi non omninò ſibi conſtet de vero numero addat pœnitens) *circiter plus minuſve*.

Quid de ſimplicibus, groſſiori modo quondam confeſſis?

31. Notant tamen hìc non pauci Doctores, ut Fagund., Laym., & alii, conſultum non eſſe, ſimplici plebi ſcrupulos injicere, illius confeſſiones invaliditatis damnando, eò quòd ex ignorantia,& bona fide, numerum ſuorum peccatorum olim non ritè determinarint: nam bona fides, atque ignorantia tales ſimpliciores excuſare ſolet.

Quid, ſi pœnitens ob multitudinem peccatorum, neſciat numerum certum?

32. CONCL. III. Si pœnitens ob nimiam peccatorum multitudinem ejuſmodi certum numerum exprimere nō poſſit, ad minimum dicat ſuam ad peccandum habitudinem: v. g. continuavi tale peccatum tanto tempore, illud committendo tot vel tot circiter vicibus, plùs minùſve, per menſem, hebdomadam, aut diem. Ita communis; & ratio eſt: Quia ſic jam ſufficienter innoteſcit ſtatus pœnitentis: ſimulque enumerantur diſtinctè peccata quoad numerum, quãtùm moraliter, ac humano modo hìc & nunc fieri poteſt.

Corollarium de meretrice.

33. Cæterùm quia dantur quidam caſus, quibus multùm difficile eſt explicare numerum peccatorum, ut in publica meretrice &c. notandum cum Lugone *diſp.16. ſec.4. §.4.* & aliis, in ejuſmodi caſu ſufficere dicere tempus, quo quis in tali ſtatu & conſuetudine peccandi perſeveravit. Sic meretrix v. g. ſufficienter ſe accuſat, dicendo ſe per annum omnibus, tam conjugatis, quàm ſolutis, tam Clericis, quàm Laicis, fuiſſe expoſitam. Quamvis quidam ſatis benè hoc limitent, dicentes, addi debere numerum actuum externorum in his ſpeciebus peccatorum, quæ non ita frequenter occurrunt; ut quoties cum Religioſis, conſanguineis &c. peccaverit: hæc enim peccata poſſunt faciliùs numerari.

Et paſſim concupiſcentes fœminas obvias.

34. Et quod hìc dictum eſt de meretrice, dicendum eſt de quocunque alio peccatore, in quo æqualis eſt difficultas explicandi certum numerum peccatorum. Unde hoc in primis habet locum in eo, qui paſſim turpiter concupiſcit fœminas ſibi obvias: Sufficit enim explicare hanc conſuetudinem, ac tempus illius una cum ſpeciebus principalioribus. Idem dicendum de eo, qui concubinam domi habuit, eaque ut propria uxore uſus eſt; ſatisfacit enim, ſi ſtatum & tempus explicet, addito tamen firmo propoſito relinquendi, atque expellendi concubinam. Similiter ille, qui per aliquot dies, vel hebdomadas, fovit cupiditatem gravis vindictæ, vel odium aut amorem turpem, communiter ſatisfacit, ſi dicat, ſe illo tempore magna diei parte, vel quaſi per totum diem, talibus cogitationibus deliberatè immoratum fuiſſe.

Concubinario.

Vel gravē vindictā cogitante.

Per accidens quandoque ſufficit ſola integritas formalis Confeſſionis.

35. CONCL. IV. Quamvis per ſe, ac regulariter loquendo omnia & ſingula peccata mortalia, tam quoad ſpeciē ac numerum, quàm quoad circumſtantias ſpeciem peccati mutantes, ſint Jure Divino explicanda in Confeſſione, ut dictum *nu. 29. & 30.* ac proinde graviter peccet peccato Sacrilegii, indignè videlicet recipiendo Sacramentum Pœnitentiæ, qui ſcienter & abſque juſta cauſa omittit aliquod mortale confiteri: nihilominus per accidens, & in caſu quodam extraordinario, ſufficit quandoque ad Confeſſionem ſola integritas formalis. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia præceptum Divinum de facienda materialiter integra peccatorum confeſſione, non obligat cum impotentia phyſica, vel morali; cùm ad impoſſibile nemo obligetur. Hoc ipſum ampliùs patebit ex dicendis Concluſione ſequenti: Hinc fit

Id generatim cōtingit ex tribus cauſis.

36. CONCL. V. Tres generatim ſunt cauſæ excuſantes ab integritate materiali confeſſionis, videlicet ignorantia ſeu oblivio, impotentia, & grave damnum imminens pœnitenti, aut tertio, ut putà Confeſſario. Ita in re communis; & patet inductione.

37. Et quidem ratione ignorantiæ, ſeu oblivionis, excuſantur illi, qui præmiſſo ſufficienti examine alicujus pec-

I. Ratione ignorantiæ, ſeu oblivionis. peccati mortalis non recordantur, aut illud penitùs ignorant. Tenentur tamen tales omiſſa impoſterum confiteri, dummodò eorum recordentur, juxta dicenda *nu. 44. & 45.*

II. Ratione impotentiæ. Quid de muto? 38. Ratione impotentiæ excuſantur à materiali integritate confeſſionis, qui laborant impotentia phyſica ad integrè confitendum. Sic excuſatur mutus, utpote nullatenus loqui valens: quia proinde abſolvi poterit, dummodò unum vel alterum peccatum per nutus explicaverit; vel, ſi neque hoc fieri poteſt, ſignum doloris de ſuis peccatis ediderit, v. g. percutiendo pectus. Quod ſi tamen is ſcribere novit, expedit, ut peccata ſua in ſcriptis confeſſario exhibeat: ad quod tunc eum teneri, probabilius eſſe cenſent Doctores contra Cajetanum, Navarrum, & quoſdam alios.

Alia Corollaria. 39. Ob eandem rationem ignarus idiomatis poterit abſolvi tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis, etſi non integrè percipiatur, ſi non poteſt haberi confeſſarius linguæ ſuæ gnarus. An autem talis teneatur confiteri per Interpretem, ſi adſit, dictum eſt ſuperiùs *n. 23.* Rursùm ſi pœnitens inter confitendum in phrænesin incidat, vel periculum ſit, ne illicò moriatur, debet ſtatim abſolvi: & poſteà, ſi ſuper vixerit, reliqua peccata audienda erunt, & abſolutio denuò impertienda.

Quid agendum tempore naufragii aut belli inſtante conflictu? 40. Hoc ipſum accidere ſolet tempore naufragii, aut belli, quando imminet conflictus, & confeſſarius multorum integras Confeſſiones audire non poſſit. Quinimò in hujuſmodi caſibus, quando periculum imminens aliud non permittit, poſſunt omnes ſimul uno peccato explicato, quod minùs infamat, confiteri, & à Confeſſario abſolvi dicendo. *Ego vos abſolvo*, &c. Imò ſecundùm quoſdam (inquit Buſembaum *dub. 2. de Confeſſione c. 2.*) ſi aliter fieri non poſſit ſufficeret in tali caſu dicere in genere, ſe eſſe peccatorem; aut etiam (ſubdit Ferdinand. Haucius, *verſ. Abſolutio n. 22.*) ſigno aliquo, ut genuflexione, ſignificare ſe peccaſſe ſi Confeſſarius dicat, omnes qui volunt confiteri & abſolvi, percutiant pectus, vel genuflectant; & tunc imminente tam gravi periculo poſſunt omnes abſolvi à Cõfeſſario, dicẽte: *Ego vos abſolvo*, &c. Hurtado *de Sacr. Pœn. diſp. 9. diffic. 10.*

Ob ſolum concurſũ pœnitentium, non licet facere dimidiatam Confeſſionem. 41. Cæterùm extra hunc caſum magni periculi imminentis, ob ſolum cõcurſum pænitentium, non licet facere confeſſionem dimidiatam: tenemur enim Jure Divino cõfiteri omnia peccata mortalia, quorum habemus conſcientiam, extra caſum impotentiæ phyſicę, aut moralis; qualis in ſolo pœnitentium concurſu nõ adeſt. Et hinc meritò Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 49. Propoſitionem damnavit: *Licet Sacramentaliter abſolvere dimidiatè tantùm confeſſos, ratione magni concurſus pænitentium qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus Feſtivitatis, aut Indulgentiæ.*

III. Ratione gravis damni imminentis. 42. Tandem ratione gravis damni imminentis poteſt excuſari pœnitens ab integritate materiali Confeſſionis, quoties vel pœnitenti, vel ipſi cõfeſſario, ex confeſſione omnium peccatorum rationabiliter timetur grave damnum ſpirituale, vel corporale: ſiquidem in tali caſu cenſetur adeſſe impotentia moralis.

Corollaria. 43. Sic fieret, quãdo pœnitens rationabiliter timet, peccatum ſuum revelandum; quòd tamen in praxi vix, nec niſi gravibus de cauſis, eſt præſumendum. Item, quando fœmina ex jam expertis, vel aliis cauſis probabilibus, metuit ſollicitationẽ ad peccatum, ſi confiteatur peccatum carnis, nec tamen habeat alium cui confiteatur; nam tunc delicto carnis prætermiſſo, poſſet alia confiteri. Huc accedit caſus, ſi pœnitens, vel ipſemet confeſſarius timeat tempore v. g. peſtis ne ex diutiùs protracta confeſſione non trahat morbum contagioſum. Idem dicendum de ſimilibus.

Quomodo in dictis caſibus remittantur peccata. 44. CONCL. VI. In ſupradictis, ac aliis hujuſmodi caſibus, in quibus nequit fieri confeſſio materialiter integra, remittuntur quidem (ſi cætera requiſita adſint) omnia peccata mortalia virtute Sacramenti Pœnitentiæ,

tiæ, ſeu diverſimodè: nam peccata explicitè confeſſa remittuntur directè, adeòut non remaneat in pœnitente obligatio, illa denuo confitendi; alia verò peccata mortalia quorum quis vel invincibiliter fuit oblitus, vel eadem non potuit ob aliam juſtam cauſam ex ſuprà enumeratis confiteri, ſolùm indirectè, & cum onere eadem impoſterùm confitendi, ac data opportunitate directè Clavibus Eccleſiæ ſubjiciendi. Ita communis. Ratio primæ partis eſt: quia unum peccatum mortale non remittitur ſine alio. Simulque gratia habitualis, ſeu ſanctificans, quæ virtute Sacramenti Pœnitentiæ in tali caſu confertur, eſt incompoſſibilis cum quocunque peccato mortali; ac proinde omne tale excludit.

Peccata non confeſſa, debent impoſterum confiteri.

45. Altera pars ex eo probatur: quia extat præceptum Divinum de confitendis omnibus peccatis mortalibus poſt Baptiſmum commiſſis, & conſequenter peccata ea, quæ anteà ob caſum impotentiæ quis nequivit confiteri, debent poſtmodum data opportunitate in proxima Confeſſione exponi, & directè Clavibus Eccleſiæ ſubjici. Hinc meritò Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 11. Propoſitionem damnavit: *Peccata in confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans vitæ periculū, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti Confeſſione exprimere.*

An debeat illicò poſteà confiteri.

46. CONCL. VII. Nihilominus, qui per oblivionem, aut aliam juſtam cauſam ex ſuprà dictis, omiſit aliquod peccatum confiteri, non tenetur ſtatim ac habuerit commoditatem, illud confiteri; ſed poteſt differre confeſſionem illius peccati, donec ex vi alterius obligationis iterum confiteri teneatur. Ita Bonacina *diſp. 5. quæſt. 5. ſect. 2. punct. 4. num.* 32. poſt Suarez Navartum, Filliucium, & plurimos alios Doctores. Ratio eſt: quia jam ſatisfacit præcepto confeſſionis, cùm re ipſa validè fit confeſſus. Excipitur tamen caſus ille, quo quis Sacram Euchariſtiam ſumpturus, recordatur peccati mortalis omiſſi: nam tunc, ſi abſque periculo infamiæ poſſit denuò confiteri; tenetur præmittere confeſſionem, ac peccatum illud directè Clavibus Eccleſię ſubjicere, ut jam alibi (e) dictum.

(e) Suprà diſt. 2. n. 36. & 37.

QUÆSTIO III.

De neceſſitate confitendi Circumſtantias aggravantes, peccata dubia &c. & præmittendi Examen Conſcientiæ.

Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutātes.

47. QUæritur I. Utrum Circumſtantiæ ſolùm aggravantes, etſi notabiliter, ſint neceſſariò confitendæ. Pro cujus reſolutione notandum, quòd Circumſtantiæ aliæ mutent ſpeciem peccati, aliæ intra eandem ſpeciem dumtaxat aggravent. *Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes* dicuntur illæ, quæ actus humanos transferunt in aliam ſpeciem peccati ab ea, quam habent ex objecto ſuo; ſic circumſtantia perſonæ conjugatæ, vel habentis votum Caſtitatis, transfert peccatum carnis à ſpecie fornicationis ad ſpeciem Adulterii, vel Sacrilegii, dum actui Luxuriæ ſuperaddit novam malitiam Adulterii, vel Sacrilegii. Idem contingit in illis caſibus, quando peccatum ex genere ſuo veniale, per accidens fit mortale, vel è contra. (f) Et tales circumſtantias ſpeciem peccati mutantes, certum eſt, eſſe neceſſariò confitendas; idque expreſsè fatetur, atque definit Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. *& can.* 7.

(f) Ut dictum tr. 3. diſt. 2. qu. 2. per totū.

Hæ ſunt cōfitendæ Circumſtantiæ aggravātes quæ?

48. *Circumſtantiæ aggravantes* appellantur eæ, quæ malitiam actus ex objecto deſumptā, intra eandem ſpeciem peccati dumtaxat aggravant ſeu majorem reddunt; non autem ſuperaddunt novam malitiam ſpecie diſtinctam ab ea, quam actus habet ex objecto. Et ex his aliæ ſunt notabiliter aggravantes, quæ videlicet multum aggravant malitiam actus intra eandem ſpeciem peccati; ut furtum mille florenorum ſimul ablatorum: aliæ non notabiliter aggravantes; ut furtum quinque, vel ſex florenorum. Quæſtio præſens præcipuè procedit de circumſtantiis notabiliter aggravantibus: nā

Aliæ ſunt notabiliter aggravātes, aliæ non.

omnes fatentur circumſtantias parùm duntaxat aggravantes, non eſſe neceſſariò confitendas: his prænotatis

Per ſe loquendo nō tenemur confiteri circumſtantias aggravātes, etiam notabiliter.

49. Reſp. Etſi con[illegible]ltum ſit, circumſtantias ſolùm ag[illegible]vantes in Confeſſione explicare; nihilominus per ſe loquendo, nulla eſt obligatio, eas etiā notabiliter aggravantes confitendi. Ita D. Thomas 4. *diſt.* 16. q. 3. D. Bonaventura, Maſtrius *diſp.* 21. *Theol. mor.* n. 175. & communior, atq; probabilior Doctorum; licèt non pauci oppoſitum teneant, etiam Scotiſtæ eò quòd Doctor 4. *diſt.* 17. §. *De ſecundo*, libertatem ſuis reliquerit, hanc vel illam ſententiam tuendi. Probatur autem data reſponſio: quia non eſt imponenda ejuſmodi obligatio, niſi conſtet de tali præcepto: quinimò in dubiis melior eſt conditio poſſidentis; ſimùlque *in obſcuris minimum eſt ſequendū*, juxta Reg. 20. Juris in 6. cum concordantiis. Deinde tale præceptum, taliſque obligatio nullibi reperitur: quinimò Concilium Tridentinum ſatis clarè oppoſitum indicat, *Seſs.* 14. *cap.* 5. & *can.* 7. ubi exactè tradit doctrinam de obligatione confitendi, ſolummodò meminit obligationis confitendi, *omnia & ſingula peccata mortalia, & circūſtantias, quæ ſpeciem peccati mutant*; ergo neq; à nobis aſſerenda eſt obligatio confitendi circūſtantias ſpeciem peccati duntaxat aggravantes. Et hoc eò magis, quia idem Concilium *cit. c.* expreſsè ſubjungit, *nihil aliud Eccleſia à pœnitentibus exigit*.

Solvitur inſtantia.

50. Dices. Juxta Concilium Trid. *cit. cap.* 5. talis requiritur Confeſſio, ut Sacerdotes de gravitate peccatorum rectè valeant judicare, & proportionatas pœnitentias injungere; atqui ad hoc neceſſariò exigitur Confeſſio circumſtantiarum notabiliter aggravantium; nam aliud judicium eſt de gravitate mille floren. quàm decem, majorque pœnitentia pro illo furto injungenda, quàm pro hoc; ergo. Reſp. negando minorem, cum ſua probatione: nam ſufficit; ut Confeſſarius judicet de gravitate culpæ ſecundùm ſpeciem ſuam moralem, ſicque proportionatam pœnitentiam injungat; nec opus eſt, ut judicet de gravitate ſeu intentione culpæ intra eandem ſpeciem moris. Sive (ut alii loquuntur) ſufficit ad Judicium Sacramentale, quòd Judex ſit informatus quoad omnia ſubſtantialia, inter quæ ſunt circumſtantiæ ſpeciem mutantes; licèt non quoad omnia accidentalia, qualia ſunt circumſtantiæ ſolùm aggravantes. Nec urget, quòd unicum furtum mille florenorum æquivaleat cētum furtis decem florenorum. Reſp. enim, id verum eſſe in genere entis, ſeu phyſico; non autem in genere moris: nam certum eſt, quod priori caſu unicum numero peccatum, in altero autem centum committantur.

Confeſſarius, quomodo debeat judicare de gravitate culpæ?

Quid Concilii Tridentinum circa hoc ſtatuat?

51. Nec aliud vult Concilium Trid. *loc. cit.* nam ſic ait: *Conſtat enim Sacerdotes judiciū hoc incognita cauſa exercere non potuiſſe, neq; æquitatem quidem illos in pœnis injungendis ſervare potuiſſe, ſi in genere duntaxat, & nō potius in ſpecie, ac ſigillatim, ſua ipſi peccata declaraſſent.* Hæc Concil. inde inferēs, *à pœnitentibus omnia peccata mortalia, & præterea etiam has circūſtantias in Confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciē peccati mutant.* Unde, quia altùm ſilet Concilium Oecumenicum de circūſtantiis duntaxat aggravantibus, ſimulq; noti juris ſit, quod *exceptio firmet regulam in contrarium in caſibus nō exceptis*, arg. l. Quæſitum. §. denique. ff. de Fundo inſtructo, cum concordantiis: ſequitur, per ſe loquendo, nullam eſſe obligationem confitendi circumſtantias duntaxat aggravantes.

Per accidens quādoque oportet confiteri circumſtantias aggravātes.

52. Additur *per ſe loquendo*. Nam per accidens contingere poteſt, quod quis obligetur confiteri circumſtantias aggravantes; ut ſi certę v. g. quantitati furti ſit annexa reſervatio, vel excommunicatio; nam de ea tunc debet conſtare Confeſſario, ne abſque juriſdictione abſolvat. Simile quid accidere poteſt propter annexam obligationem reſtituendi, cujus modum pœnitens petit ſibi indicari à Confeſſario. Quod ſi hoc neceſſe non ſit, poterit confeſſarius abſolutè dicere pœnitenti: *Reſtitue, quod abſtuliſti.*

53. Inſuper, quamvis non detur

per

Quid de conſuetudine peccandi. per ſe obligatio confitendi conſuetudinem peccandi, nihilominùs ea per accidens dari poteſt. Sic fit quando Confeſſarius, ut rectum judicium formare valeat de diſpoſitione pœnitentis, & intelligere, an is non ſit conſtitutus in occaſione proxima peccandi, vel ipſa conſuetudo non ſit novum peccatum propter aliquam ſpecialem rationem &c. interrogat pœnitentem circa hanc peccandi conſuetudinem; prout explicat, & notat Joannes Cardenas *in Chriſi Theologica c. 2. ad Propoſitionem* 28. *Innocenti XI.* ubi Pontifex hanc ordine 58. damnavit; *Non tenetur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.* Etſi enim conſuetudo peccandi, poſt priora peccata ritè confeſſa, ſit circumſtantia duntaxat aggravans, & ſic per ſe loquendo non neceſſariò confitenda: tamen per accidens, ob rationes prædictas, tenetur pœnitens eam aperire Confeſſario interroganti.

Peccata dubia ſub dubio ſunt cõfitẽda. 54. Quæritur II. Utrum peccata dubia ſint neceſſariò confitenda; Reſp. Probabilius eſt, & in praxi communiter tenendum, quòd peccata dubia ſint confitenda, ſub dubio tamen: Ita Hetinex *diſp.* 3. *de Confeſſ. quæſt.* 4. & communior Doctorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes. Ratio eſt; quia oportet peccata explicare, prout ſunt in conſcientia pœnitentis; ergo, ſicuti peccata certa ſunt ſub certitudine explicanda, ita peccata dubia ſub dubio. Idipſum ſuadet communis praxis, & ſenſus Fidelium, per quem ſufficienter manifeſtatur nobis voluntas Chriſti, obligantis ad Confeſſionem talium peccatorum.

Quod intelligendum de dubio propriè dicto ſive negativo. 55. Accedit alia ratio: quia præſens Quæſtio, ejuſque Reſolutio, procedit de dubio propriè dicto, adeò ut quis pro neutra parte habeat judicium probabile, ſed remaneat omninò ſuſpenſus, non determinando in alterutram partem, an peccaverit, nec ne; vel an tale peccatum fuerit confeſſus, nec ne: quod vocant *Dubium negativum.* (g) Nam paſſim fatentur Doctores, ſecùs eſſe dicendum de mani ſcrupulo, utpote ex frivolis duntaxat rationibus ortum habente: item & de caſu illo, quo quis probabiliter uni parti determinatè adhæret, utputà ſe non feciſſe hoc peccatum, vel illud jam confeſſum eſſe, quamvis remaneat aliqua formido de oppoſito; quia tunc licebit ſequi ſententiam probabilem, imò etiam practicè deponere Dubium poſitivum, ſi quod ſubortum fuit. Atque ſtante dubio propriè dicto, ſeu negativo, ſi quis non confiteatur ſub dubio peccatum, de quo dubitat, operatur cum conſcientia practicè dubia, atque exponit ſe periculo faciendi Confeſſionem ſacrilegam, & non integram; ergo hoc ipſo peccat. *Secùs de ſcrupulo, aut dubio poſitivo.*

(g) Ut dictũ tr. 1 diſt. 3. n. 29.

56. Nec obſtat illud commune dictum; *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Reſp. enim, in dato caſu poſſeſſionem ſtare pro obligatione legis de facienda Confeſſione. Nam certum eſt omnia peccata mortalia, quorum conſcientiam pœnitens habet, Jure Divino eſſe neceſſariò confitenda: quòd autem ab hac generali obligatione Legis Divinæ ſit exceptum peccatum mortale dubium, necdum certò conſtat (imò praxis, & conſuetùdo piorum Fidelium oppoſitum habet: ſimulq; *Conſuetudo eſt optima legũ interpres.* c. Cum dilectus de Conſuetud.) & conſequenter poſſeſſio ſtat pro obligatione Legis Divinæ, ac proinde allata inſtantia urget in oppoſitum.

An poſſit & debeat quis peccatũ confiteri, quamvis Confeſſarius veniat in notitiam Complicis. 57. Quæritur III. An, quando peccatum non poteſt ritè explicari in Confeſſione ſine manifeſtatione Complicis, poſſit, & debeat pœnitens tale peccatum confiteri, non obſtante, quòd confeſſarius veniat in cognitionem Complicis; Reſp. Probabilius eſſe, quod poſſit, ac debeat; dummodo non poſſit alius Confeſſarius adiri, ſimulque Complici præter ſolam notitiam Confeſſarii nullum aliud damnum eveniat. Ita D. Bonaventura *14. diſt. 21. p. 2. art. 1. q. 3.* Maſtrius *diſp. 21. Theol. Mor. n.* 185. Sannig. *diſt.* 10. *de Confeſſione, q. 6. n.* 11. Suarez, Laym. & communior aliorum. Ratio eſt; tum quia pœnitens utitur ju-

re ſuo; & Complex, ſi quod diſpendium famæ apud confeſſarium incurrit, ſibi ipſi imputet; eò quod liberè fuerit ſocius talis criminis, quòd ſine ejus manifeſtatione coram Confeſſario explicari nequit. Nam, ut habet Reg. 86. Juris in 6. *Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis, imputare*. Tum quia ex una parte Confeſſarius cognoſcit peccatum Complicis ſub Sigillo Confeſſionis duntaxat; ac proinde non datur vera ratio infamiæ, parumque vel nihil læditur fama Proximi, ſeu Complicis: ex altera verò parte urget præceptum Divinum integritatis Confeſſionis.

Quid de ſententia negativa.

58. Fatendum tamen, quòd oppoſitam etiam ſententiam nonnulli Doctores ſequantur; ut Dian. *p.1. tr.7. reſ. 49.* Navarrus *c.7. Manual. n.3.* & alii ab ipſis citati: quia (inquiunt) præceptum non infamandi alterum, fortius eſt præcepto integrandi Confeſſionem. Sed hæc ratio non convincit: nam in multis caſibus ex juſta cauſâ licet peccatum Proximi manifeſtare (h) etiam in Foro externo; cur igitur id non licebit in Foro Sacramenti Pœnitentiæ, ad ſervãdam integritatem confeſſionis? Et hinc prior Sententia meritò cẽſetur probabilior, eſtque cõmunior.

(h) Ut dictũ tr. 9. diſt. 6. n. 7. & ſeq.

Aut ſi adiri poſſit alius Confeſſarius?

59. Dicitur notanter num. 57. *dummodò non poſſit alius Confeſſarius adiri*. Nam ſi id poteſt: tenetur pœnitens alium Confeſſarium adire, ne ſine cauſa proſtituat bonam famam, atque exiſtimationem Complicis apud Confeſſarium Lugo *diſp. 16. de pænit. n. 391. & ſeqq.* cum aliis. Et ob eandem cauſam, ſi Confeſſarius animadvertat pænitentem paratum eſſe ad nominandum Complicem circa ea peccata, quæ ſine Complicis agnitione intelligi poſſunt, debet ipſum modeſtè prohibere, quin etiam, ſi ad particularem perſonam deſcendat, increpare: ac multò minùs ipſemet Confeſſarius curioſè inquirat de perſona Complicis, uti notat D. Bonaventura *cit. q.3.* & alii paſſim.

Examen conſcientiæ Confeſſioni præmittendum.

60. Quæritur IV. Quænam diligentia adhibenda ſit in examine conſcientiæ faciendo? Reſp. I. Certum eſt, quòd pænitens debeat priùs ſe diligenter examinare antequàm Sacramentalem confeſſionem peragat. Patet hoc ex ſæpè cit. Concilio Trid. *Seſſ. 14. can. 7.* ubi definit, *omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, eſſe confitenda*.

Qualis diligentia in eo faciẽdo adhibenda?

61. Reſp. II. Talis diligentia in faciendo ante Confeſſionem examine conſcientiæ adhibẽda eſt, qualis communiter inter homines adhiberi ſolet in re ſeria, & quæ multùm cordi eſt. Ita Scotus *4. diſt. 17. q. un. §. de ſecundo.* Marchantius *tom. 1. Tribunalis, tr. 4. ti. 6. q. 3.* Sannig *q. 5. n. 11.* & alii. Ratio eſt quia, ut loquitur Concilium Trid. *l. c.* ſufficit *diligens præmeditatio*; ac proinde non requiritur ſtrictiſſima, & exactiſſima diſcuſſio, ſed ſufficit diligentia moralis, ſive humano modo facta, qualẽ ſcilicet viri prudentes in arduis negotiis communiter adhibere ſolent.

Hæc diligentia nõ requiritur æqualis in omnibus.

62. Reſp. III. Certum eſt, hanc diligentiam non requiri eandem in omnibus. Ratio eſt clara: quia in hoc attendendus eſt ſtatus pænitentis, ac tempus, quod à præterita confeſſione effluxit. Minus enim diligentiæ requiritur in homine DEUM timente, & qui frequenter, v.g. ſingulis hebdomadis confitetur, quàm in alio, qui omnibus peccandi occaſionibus exponitur, & ad plures menſes, aut etiam integrum annum, Confeſſionem diſtulit: unde moraliter hæc res eſt dijudicanda.

Ruſtici non facilè dimittendi pro faciendo meliori examine.

63. Reſp. IV. Licèt Ruſtici quandoque inveniantur negligenter examinati, ipſi tamen communiter non ſunt dimittendi, ut ſe magis examinent, ac poſteà redeant ad Confeſſionem. Ita Lugo *diſp. 22. de Pœnit. ſect. 2. n. 20.* Vaſquez, & alii. Ratio eſt: quia de iis præſumitur, licèt millies ſe examinent, non fore magis aptos, quàm ſi ab ipſo Confeſſario breviter interrogentur, ac ſuaviter examinentur. Quando igitur Confeſſarius cognoſcit talem defectum examinis in hominibus rudioribus, expedit, ut ſua induſtria ipſos adjuvet, ſuiſque interrogationibus eorum ſuppleat defectũ.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

An abſolvendus ſit Moribundus, qui ampliùs confiteri non poteſt?

Qui plura confiteri nequit, abſolvendus eſt unico peccato expreſſo.

64. CONCL. I. Certum eſt, quòd poſſit, ac debeat abſolvi infirmus, qui unum ſaltem peccatum confeſſus eſt, ſi præ infirmitate plura exprimere non valeat. Ratio eſt clara: quia talis jam facit Confeſſionem formaliter integram, etſi non materialiter, ad hanc enim in tali caſu impotentiæ non tenetur, ut patet ex dictis *n.* 36. 38. *& ſeqq.* Et ob eandem rationem, atque juxtà Rituale Romanum *n.* 68. allegandum, etiamſi pœnitens moribundus nullum peccatum in particulari confiteatur, ſed ſolum dicat in genere, ſe peccaſſe, poteſt is abſolvi, dummodò præ infirmitate nullum in particulari ampliùs explicare valeat.

Aut ſi coram Sacerdote det ſigna doloris, ac petitæ Confeſſionis.

65. CONCL. II. Certum inſuper eſt, quòd etiam ille moribundus abſolvi poſſit, ac debeat, qui ob amiſſam præ infirmitate loquelam nullum ampliùs peccatum in ſpecie, neque etiam in genere confiteri poteſt, exhibet tamen coram Sacerdote certa ſigna doloris, ac petitæ Confeſſionis. Ratio eſt: quia talis confitetur modo, quo poteſt, meliori. Accedit Rituale Romanum, de quo infrà *n.* 68.

Imò, & ſi dedit talia ſigna abſente Confeſſario.

66. CONCL. III. Etiam ille, qui abſente Confeſſario petivit Confeſſionem, ac oſtendit ſigna pœnitentiæ, de quibus, qui viderunt, teſtimonium perhibent, poteſt, ac debet abſolvi à Sacerdote ſuperveniente; quamvis in præſentia Sacerdotis jam ſit deſtitutus ſenſibus, & nullum ampliùs ſignum exhibeat. Ita rurſum communis Doctorum, propter rationes proximè allatas.

Sufficit teſtis unicus de talibus ſignis.

67. Porrò notat Diana *p.* 3. *tr.* 3. *reſ.* 5. poſt Reginald. *to.* 1. *lib.* 8. *c.* 3. *n.* 8. & alios Doctores; quòd in tali caſu ſufficiat unicus teſtis, qui teſtetur de petita per moribundum Confeſſione. Idque jure aſſeritur; nam & alioquin uni teſti plenè creditur quando non agitur de alterius præjudicio; uti tradit Gloſ. *c. nuper verſ. Niſi juratus de teſtibus, arg. c. Parvulos & c. Cùm itaque de conſec. diſt.* 4. ubi per unum teſtem plenè probatur quòd quis ſi baptizatus.

Ordinatio Ritualis Romani circa abſolutionē moribundi, valde notanda.

68. CONCL. IV. Generaliter quoad praxim in hujuſmodi caſibus tutè erit obſervanda ordinatio Ritualis Romani, authoritate Pauli Papæ V. editi, quod agendo de Ritibus Sacramenti Pœnitentiæ, ſic ordinavit: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & ſignis conetur Sacerdos, quoad ejus fieri poterit, peccata pœnitentis cognoſcere, quibus utcūque vel in genere vel in ſpecie cognitis, vel etiamſi confitendi deſideriū ſive per ſe, ſive per alios oſtenderit, abſolvendus eſt.* Hactenus Rituale Romanū. Ubi ly, *abſolvendus eſt*, intelligendum eſt de abſolutione Sacramentali abſolutè impertienda, & non tantùm ſub cōditione: niſi fortè de aliquo prædictorum ſignorum certò non conſtet, ſed dubiū ſit, tunc enim debebit dari abſolutio ſolùm ſub conditione. Et hęc quidē ſunt certa, & communiter inter Doctores recepta.

Difficultas præcipua de pio Chriſtiano, ac ſubitò omnibus ſenſibus deſtituto.

69. Major difficultas eſt de illo moribundo, qui ſubitò in phrænesin lethalem lapſus, vel apoplexia tactus eſt, aut alio caſu improviſo ita ſubitaneè omnium ſenſuum uſu deſtituitur, ut nullum omninò certum ſignum doloris, aut petitæ Confeſſionis dederit ante adventum Confeſſarii, neque in ejus præſentia ob vim morbi tale ſignum exhibeat, aut exhibere poſſit, interim tamen conſtat, eum priùs Chriſtianè vixiſſe, Sacramenta frequentaſſe; ac probum fidelemque fuiſſe exiſtimatum. Major inquam, eſt difficultas, utrum talis in ejuſmodi caſu ſit abſolvendus, ſaltem ſub cōditione: *Si capax es abſolutionis, ego te abſolvo &c.* Pro cujus reſolutione ſalvo ſemper meliori, ac præſertim ſanctæ Romanæ Eccleſiæ judicio, ſit

Poteſt talis in articulo mortis abſolvi ſub cōditione.

70. CONCL. V. In ejuſmodi caſu qui priùs Chriſtianè & piè vixit, etiam nullo dato tali expreſſo ſigno, quod ad exprimendum dolorem de peccatis communiter adhiberi ſolet (ſi tale ob vim morbi ampliùs dare nequeat) poteſt probabiliter, tam

practicè, quàm ſpeculativè, abſolvi ſub conditione. Ita ex Ordine Franciſcano Theologi ſatis communiter, ut Petrus Marcantius *tom. 1. Tribunalis, tract. 4. tit. 4. q. 3. dub. 7.* Herincx *diſp. 3. de Confeſſ. n. 77.* qui in ſecunda Editione ad finem IV. Partis poſt Indicem, in ſpeciali additione ſubjungit, quòd, ut hoc obſervetur in praxi, injungatur omnibus Parochis in prima admiſſione ad Curam animarum à Conſiſtorii Eccleſiaſtici Moguntini Aſſeſſoribus Theologis Item Pontius *diſp. 46. q. 4. n. 95.* Joan. Boſco *de pœnit. diſp. 7. ſect. 9. concl. 6. n. 150.* Baſſæus *verſ. Abſolutio n. 13.* plures tum ex noſtro Ordine, tum alios pro ſe allegantes. Eandem ſententiam tenet expreſsè Barboſa *in Collectaneis ad Concilium Trident. ſeſſ. 14. c. 5. de Sacramento pænit. n. 2.* citans pro hac ſententia Vivaldum, Antonium de Litteratis, Homobonum de Bonis, Molfeſiũ, Carolum de Baucio, Bartholomæum de S. Fauſto. Eandem ſententiam probabilem cenſet Diana *par. 3. tract. 3. reſolut. 8.* atque præter plures ſuprà jam relatos Authores citat pro hac ſententia Gregorium XV. in ſuo Memoriali confeſſariorum, quod ediderat, quando adhuc erat Archiepiſcopus Bononienſis, atque etiam Sacerdotale Romanum pag. 264. dicens. *Poſſe abſolvi moribundum aſſuetum frequentare Confeſſionem, quamvis repentino caſu oppreſſus Sacramentum non petierit.* Et hæ authoritates ideò fuſius adducuntur, ne videatur iſthæc ſententia deſtitui probabilitate ſua extrinſeca, ex tam multorum doctiſſimorum Virorum authoritate deſumpta: quæ cum tanta ſit, rationibus mox afferendis probè ſtabilita, non mirum eſt, quòd iſta ſententia communiùs in praxi obſervetur.

Probatur hoc authoritate Doctorũ.

Eadẽ ſententia probatur ratione.

71. Probatur nunc eadem ſententia ratione. Quia imprimis probabiliter videtur adeſſe in dicto caſu confeſſio ſufficiens, qualis nempe hic & nunc fieri poteſt prout patebit ex ſolutione objectionum. Deinde nihil mali fit in conferenda tali abſolutione conditionata (eo enim ipſo, quòd apponatur conditio, *Si capax es, ego te abſolvo &c.* jam præcavetur omni injuriæ Sacramenti omneque periculum Sacrilegii evitatur) è contrà verò ſpes ſubeſt, quòd ſi non ſemper, ſaltem aliquando poſſit talis abſolutio conditionata prodeſſe moribundo, eidemque interiùs duntaxat attrito, vi Sacramenti Pœnitentiæ eum perpetuo, atque in omnem æternitatem duraturo emolumento, gratiam ſanctificantem conferre, vel augere, ergo nihil obſtat, quòd minùs ejuſmodi homo poſſit abſolvi ſaltem ſub conditione. Confirmatur. Sacramentorum Baptiſmi in caſu extremæ neceſſitatis poteſt, imò & debet conferri in materia dubia, vel etiam in parte dubia, utputa in digito, manu, &c. ſi infans moriturus nondum plenè natus eſt; ergo ob paritatem rationis, idem dicendum videtur de abſolutione Sacramentali ſub conditione impertienda in caſu memorato, cùm ſit dubium inter Theologos, an non poſſit impertiri, imò & pars affirmativa ſit multùm probabilis.

Objectio communis contra dicta.

72. Objicies autem communem difficultatem contra poſitam ſententiam. Sacramentum Pœnitentiæ neceſſariò prærequirit Confeſſionem ſenſibilem, utpote quæ eſt pars ipſius (1) ergo ubi nulla eſt confeſſio ſenſibilis, ibi nullum poteſt dari Sacramentum Pœnitentiæ, & per conſequens neque abſolutio Sacramentalis, atqui in dato caſu nulla omninò adeſt confeſſio ſenſibilis, neque per verba, neque per ſigna aut nutus, uti ſupponitur, ergo. Confirmatur: quia Sacramentum Pœnitentiæ ex Chriſti inſtitutione eſt judicium ſenſibile; ergo ad ipſum neceſſariò requiritur accuſatio ſenſibilis: atqui in caſu poſito nulla intervenit accuſatio ſenſibilis, cùm juxta Hypotheſin Moribundus nec dare poſſit, neq; anteà dederit ſignum pœnitentiæ confeſſionis; ergo. Hæc eſt inſtantia principalis oppoſitæ ſententiæ.

(1) Ut dictum diſt. 6. n. 10. & 11.

Ejuſque ſolutio.

73. Reſpondetur ad hanc difficultatem, atque utrumque argumentum, negando ſubſumptum, vel iſtud diſtinguendo. Licèt enim in caſu poſi-

to,

to, & juxta hypotheſin, non interveniat confeſſio ſenſibilis certa, ſeu verbis expreſſis, aut aliis ſignis claris & indubitatis facta; interveniunt tamen talia ſigna ſenſibilia, quæ probabiliter ſunt Confeſſio aliqua ſenſibilis, & pro caſu iſtius extremæ neceſſitatis probabiliter ſufficiens pro obtinenda abſolutione: quamvis quia ejuſmodi ſigna non ſunt omninò certa, ſicq; non adeſt clara Confeſſio, abſolutio illa ſolùm ſub conditione danda ſit, non autem abſolutè. Cæterum duplici præſertim modo conantur Authores oſtendere, in ejuſmodi caſu intervenire ſaltem probabiliter, aliquam confeſſionem ſenſibilem.

Declaratur ſententia, aſſerens, quòd in caſu tantæ neceſſitatis vita chriſtiana &c. videatur ſufficiens Confeſſio.

74. Primus modus dicendi eſt non paucorum Authorum hujus ſententiæ, aſſerentium, quòd vita Chriſtiana, atque Catholica, hactenus probè & publicè peracta, in hujuſmodi caſu, ac extrema neceſſitate talis Moribundi, ſit ſufficiens ſui accuſatio (cum alia major fieri nequeat) adeòque ex hoc capite poſſit abſolvi Moribundus. Hanc ſuam opinionem ita declarant: quia ille, qui petiit confeſſionem, vel ſaltem dedit ſigna petitæ Confeſſionis, poteſt in mortis articulo abſolvi; ſed homo Chriſtianè & Catholicè vivens, hoc ipſo petiit, deditque ſigna confeſſionis pro mortis articulo petitæ; ergo. Minorem probant. Tum quia per decurſum totius vitæ Chriſtianæ ſæpiùs, ac præſertim frequentando Sacramenta Eccleſiæ, vel faciendo conſuetum examen conſcientiæ imò & devotè orando *Pater Noſter*, vel *Ave Maria*, per ly, *dimitte nobis debita noſtra*, vel, *Ora pro nobis peccatoribus &c.* fatentur ſe peccatores, petuntq; omnia pro fælici hora mortis neceſſaria, aut opportuna: atqui inter hęc eſt etiam confeſſio, & abſolutio Sacramẽtalis in mortis articulo obtinẽda; ergo.

Solvitur inſtantia contra hanc ſententiam allata.

75. Nec obſtat, quòd talia non ſemper explicitè referant homines pro abſolutione Sacramentali in mortis articulo recipienda. Reſp. enim, ex parte recipientis Sacramentum ſufficere etiam intentionem habitualem atque inſuper, quòd dolor ad Sacramentum Pœnitentiæ requiſitus, poſſit aliquo tempore præcedere confeſſionem, ipſamque abſolutionem, jam ſuperius (k) dictum eſſe. Quòd ſi urgeas, ex hoc ſequi, quòd homo chriſtianè vivens etiam aliàs, v.g. in ſomno, poſſit abſolvi. Reſp. negando ſequelam: quia extra caſum impotentiæ requiritur vera & integra confeſſio; quamvis ſecùs ſit in caſu impotentiæ, & quidem extremæ, de qua nunc ſermo eſt.

(k) dist. 6. n. 60.

Alia ſententia, tunc ex ſignis exterioribus piè Præſument Confeſſionem ſenſibilem.

76. Alter modus reſpondendi ad ſuprà dictam difficultatem eſt Marchantii *loc. cit.* & aliorum multorum, qui licèt nolint abſolutè concedere vitam Chriſtianam eſſe ſufficientem ſui accuſationem ad obtinendam abſolutionem Sacramentalem in tali caſu impotentiæ, & mortis articulo, addunt tamen, eandem eſſe ſufficiens fundamentum ad prudenter præſumendum, quod hìc & nunc adſit ſignum aliquod ſenſibile, quo Moribundus conetur petere confeſſionem, & abſolutionẽ Sacramentalem, eamque actu petat, utputà per ſuſpiria; gemitus, aſpirationes, oculorum ictus &c. Etſi enim talia ordinariè ſint ſigna naturæ patientis, ac doloris corporalis: nihil tamen obſtat, quominùs ea ab homine moribundo, ſingulariter à DEO illuminato, & interius cõtrito; atque confiteri cupiente, neque ob deſtitutionem uſus omnium ſenſuum externorum valente aliud ſignum deſideratæ confeſſionis date præter unum, aut alterum ex ſuprà dictis actibus, quandoque ordinentur ut ſigna ad petendam confeſſionem, & abſolutionem Sacramentalem. Cum igitur hoc fieri poſſit, & probabiliter quandoq; fiat (prout ſibimetipſi accidiſſe, citatus Marchantius teſtatur) poterit ſub conditione talis homo moribundus abſolvi, eò quòd ob vitam anteà piè, & Chriſtianè peractam præſumi, ac ſperari poſſit, etiam ipſum per talia ſigna hìc & nunc petere confiteri, & ſacramentaliter abſolvi, cùm aliò meliori modo ampliùs nequeat confiteri, aut ſuum internum deſiderium confitendi explicare.

DISTINCTIO VIII.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

Quis ſit Miniſter Sacramenti Pænitentiæ: & quomodo indigeat Juriſdictione.

Solus Sacerdos eſt Miniſter Sacramēti Pænitentiæ.

1. CONCL. I. Solus Sacerdos eſt legitimus Sacramenti Pænitentiæ Miniſter. Ita omnes Catholici: eſtque definitum in pluribus Conciliis, atque noviſſimè in Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 6. *& can.* 10. Idque patet ex illo *Joan.* 20. ubi Chriſtus ſolis Apoſtolis, jam anteà in ultima Cœna in Sacerdotes ordinati, poſtquam à mortuis reſurrexerat, dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.*

Is debet habere legitimam Juriſdictionem.

2. CONCL. II. Quamvis ſolus Sacerdos ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter, non tamen quicunque Sacerdos eſt talis, ſed ſolùm ille, qui præter poteſtatem Ordinis habet etiam poteſtatem Juriſdictionis; id eſt legitimam Juriſdictionem, vel ordinariam, vel ſaltem delegatam. Ita omnes Catholici; ac patet tum ex perpetua traditione ac ſenſu Eccleſiæ, tum ex cit. Conc. Trid. *c.* 7. ubi ait. *Perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, & veriſſimum eſse Synodus hec confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem.* Accedit ratio: quia abſolutio eſt actus judicialis, ergo ex parte Sacerdotis requirit juriſdictionem in ſubditos: nam ſententia à non ſuo Judice lata, nulla eſt.

Sacerdos in ſua Ordinatione accipit poteſtatē Ordinis, non juriſdictionis.

3. CONCL. III. Sacerdotibus in ſua Ordinatione ſolùm confertur poteſtas Ordinis, nondum verò poteſtas Juriſdictionis. Ita ex profeſſo Herinex *diſ.* 5. *de pænit. n.* 11. cum communi: Ratio eſt: quia, licèt Sacerdos in ſua Ordinatione accipiat poteſtatem remittendi peccata (quæ dicitur *poteſtas Ordinis*) nondum tamè acquirit aliquos ſubditos, neque Juriſdictionem ad ipſos ſacramentaliter abſolvendos. Cæterùm, ut hæc, ſimulque præcedens Concluſio, meliùs intelligatur

Accipit tunc poteſtatem in Corpus Chriſti verum, & myſticum &c.

4. Notandum I. Quòd Sacerdos in ſua Ordinatione duplicem accipiat poteſtatem, unam in Corpus Chriſti verum, id eſt, poteſtatem conſecrandi, & conficiendi verum Corpus & Sanguinem Chriſti in Tremendo Miſſæ Sacrificio, alteram in Corpus Chriſti myſticum, id eſt, poteſtatem abſolvendi Fideles pœnitentes, qui ſunt de Corpore Chriſti myſtico, quod eſt Eccleſia; cujus ipſe caput eſt; juxta illud Coloſs. 1. *Et ipſe* (Chriſtus) *caput eſt corporis Eccleſiæ.* Et infrà *verſ.* 24. *Pro corpore ejus* (Chriſti) *quod eſt Eccleſia.*

Differentia inter poteſtatē conſecrādi, & abſolvendi.

5. Notandum II. Quod inter hanc duplicem poteſtatem multiplex intercedat diſcrimen. Siquidem poteſtas conſecrandi eſt proxima & omninò inimpedibilis, quæ proinde à Sacerdote ſemel ritè ordinato ampliùs auferri, aut per Eccleſiam impediri non poteſt: unde licèt Sacerdos ſit ſuſpenſus, excommunicatus, imò etiam degradatus, ſi conſecrare præſumat, valdè, etſi illicitè conſecrabit. E contrà verò poteſtas abſolvendi, in Ordinatione Sacerdoti collata, eſt impedibilis, ac remota ſolùm; remota quidē, eò quòd inſuper ad validam ejus executionem requiratur juriſdictio legitima: impedibilis verò, per ſubtractionem cujuslibet juriſdictionis, qua ſubtracta vel ſaltem non collata per prælatos Eccleſiæ, ſi Sacerdos attentaret abſolvere, non ſolùm illicitè, ſed & invalidè abſolveret.

Poteſtas abſolvendi declaratur apto exemplo.

6. Declarari ſolet iſtud per ſimile in Doctore Jure, qui licèt in ſui creatione,

ne, qua Doctor Juris declaratur, accipiat poteſtatem, ut ubique locorum poſſit Iudicium exercere reſpectu ſibi ſubditorum; non tamen mox à ſuâ graduatione, poteſt in quoslibet Judicium exercere, ſed poſtea primum, quando alicubi vel ex officio, vel ex delegatione Superioris, quoſdam acquirit ſubditos, reſpectu quorum deinceps Judicium exercere valebit. Ita in ſimili (ſervata tamen proportione) de Sacerdote jam ordinato quoad poteſtatem exercendi Judicium Sacramentale in Sacramento Pœnitentiæ, & abſolvendi peccatores confitentes, eſt diſcurrendum. Fagnanus *in cap. Omnis num. 84. de Pœnit. & rem.* ſub aliis terminis tradit hanc doctrinam, dicendo, quòd Presbyteris in ſua Ordinatione detur poteſtas Clavium in habitu tantùm, non autem in actu; ſeu quantùm ad uſum; in iſtitutione verò, ſeu collatione Beneficii curati, tribuatur executio illius poteſtatis.

Hæc præſupponit poteſtatem conſecrandi. 7. Eſt & alia differentia inter poteſtatem conſecrandi, & poteſtatem abſolvendi Sacerdotibus conceſſam: Siquidem hæc poſterior neceſſariò præſupponit illam priorem. Unde Chriſtus, Dominus, qui Apoſtolis in ultima Cæna dedit poteſtatem conſecrandi Corpus & Sanguinem ſuum, eiſdem primùm poſt ſuam Glorioſam Reſurrectionem contulit poteſtatem abſolvendi *Ioan.* 20. dicens: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Hinc etiam per Epiſcopum in Ordinatione Sacerdotum, conferri eiſdem ſolet poteſtas conſecrandi circa Offertorium Miſſæ, videlicet ante lectum Evangelium; poteſtas verò abſolvendi primum peracta Communione. Hujus autem ratio alia non eſt, niſi voluntas ac inſtitutio Chriſti Domini, qui voluit, neminem poſſe conſcientias noſtras in Sacramento pœnitentiæ judicare, qui non poſſet prius ſuum Sacratiſſimum Corpus & Sanguinem conficere, ut eò libentius conſcientias noſtras tali ſubjiceremus, cui ipſemet Chriſtus ſeſe ſubjecit conſecrandum, & manibus tractandum.

8. Notandum III. Quod *Iuriſdictio*, quantùm ad propoſitum, aliud non ſit quàm auctoritas quædam ſuperioritatis ſupra alios in Foro conſcientię judicandos. Porrò hujuſmodi Juriſdictio (quæ & *poteſtas Iuriſdictionis* dicitur) duplex eſt, ordinaria ſcilicet, & delegata. *Juriſdictio, ſive Poteſtas juriſdictionis, quid?*

9. *Iuriſdictio ordinaria* ea eſt, quę alicui competit ex proprio officio, ſeu munere ſuo: id eſt, qua quis ex vi proprii officii (utpote cui annexa eſt cura animarum) habet ſubditos, quos in Foro conſcientiæ judicare poteſt. Et talem habet Parochus in ſua parochia. Epiſcopus reſpectu Diœceſanorum, Abbas reſpectu ſuorum Monachorum, Generalis cujuſdam Ordinis reſpectu totius Ordinis, & Papa reſpectu totius Orbis. *Iuriſdictio ordinaria.*

10. *Iuriſdictio delegata* eſt, quæ habetur ex commiſſione alterius habentis ordinariam: id eſt, quam quis abſque collatione alicujus Beneficii curam animarum habentis, accipit ab habente juriſdictionem ordinariam. Et talem habent Religioſi nullum habentes Beneficium curatum, ſed tamen legitimè approbati pro confeſſionibus excipiendis reſpectu Secularium, & alii hujuſmodi. Et ex his patet ſenſus ſecundæ, & tertiæ Concluſionis. *Et delegata, quæ?*

11. CONCL. IV. Sacerdotibus in ſua Ordinatione confertur ſufficiens juriſdictio abſolvendi quemlibet à ſolis peccatis venialibus. Ita communior Theologorum. Ratio eſt; quia peccata venialia ſunt materia libera confeſſionis: ergo fruſtrà reſervarentur, & conſequenter omnis Sacerdos poterit ab ipſis abſolvere.

12. Notandum tamen, quòd extra caſum neceſſitatis non facilè Sacerdos necdum expoſitus debeat ſe immiſcere audiendis confeſſionibus venialium: idque ob plurima incommoda, quæ inde facilè poſſent oriri. Et hinc non immeritò Innocentius XI. in Decreto, circa Communionem quotidianam, edito 12. Februarii, 1679. (a) monet Epiſcopos & Parochos, quòd *non permittant, ut venialium confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario.* *Cautela circa hoc*

(a) De hoc vide Tra. 10. diſt. 3. n. 30. & 55.

13. CON-

In mortis articulo abſolvit quilibet Sacerdos. 13. CONCL. V. In mortis articulo poteſt quilibet Sacerdos, etiam non approbatus imò & excommunicatus, degradatus, hæreticus, abſolvere ab omnibus Cenſuris, & peccatis. Ita expreſsè Conc. Trid. *Seſs. 14. c. 7.* ubi ait: *Verumtamen piè admodum, ne aliquis pereat, in Eccleſia DEI cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pænitẽtes à quibusvis peccatis, & cẽſuris abſolvere poſſunt.* Ex quibus verbis tã amplis docet unanimis Doctorum, quòd ſimplex etiam Sacerdos quamvis ſit degradatus, excommunicatus, irregularis, vel apoſtata, poſſit abſolvere, ſi non adſit confeſſarius approbatus, proprius Parochus, aut Epiſcopus. Num autem hoc præſente poſ-(*b*) Tr. 4. Diſt. 4. n. 33. ſit abſolvere ſimplex Sacerdos, jam alibi (b) dictum fuit.

Ad Miniſtrum Sacramenti Pænitentiæ requiritur legitima approbatio. 14. CONCL. VI. Ut miniſter Sacramenti Pænitentiæ, ſive confeſſarius, illud validè adminiſtret, neceſſariò requiritur etiam legitima approbatio ipſius. Ita communis. Hinc vitandæ ſequentes duæ Propoſitiones, ab Alexandro VII. damnatæ, quarum una, ordine 16. ſic habet: *Qui Beneficiũ curatum habent, poſſunt ſibi eligere in cõfeſſarium ſimplicem Sacerdotẽ non approbatum ab Ordinario.* Altera, ordine 13. taliter ſonat: *Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis, qui confitentur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.* Et meritò utraque Propoſitio damnata fuit: nam ſecluſa approbatione Epiſcopi, neque ſimplex ille Sacerdos ab eodem recipit juriſdictionem delegatam abſolvendi, ordinariam enim eo ipſo non habet (quòd careat Beneficio curato) neque hanc accipiunt Regulares à Summo Pontifice.

Regulares exempti, à quo accipiant juriſdictionem? 15. Et notanter hoc ultimum additur; nam Regulares exempti juriſdictionem abſolvendi ſæculares non accipiunt ab Epiſcopo approbante, ſed ſuppoſita approbatione Epiſcopi loci, & accedente conſenſu proprii Superioris Regularis, ea ſtatim intelliguntur ipſis conceſſa à Sede Apoſtolica prout deſumitur ex *Clem. Dudum*, §. *Statuimus. de Sepulturis*, atque à Sac. Congregatione Concilii declaratum fuiſſe, refert Fagnanus in *cap. Omnis n. 79. de pænit. & remiſs.* Accedit ratio quam affert Layman *lib. 5. tract. 6. c. 10. n. 19.* quia Epiſcopus loci tam amplam juriſdictionem audiendi confeſſiones omnium fidelium undecunque venientium, eoſque à Cenſuris etiam Papæ reſervatis (extra caſus Bullæ Cœnæ Domini) abſolvendi, dare non poteſt: ſed eam Confeſſarii Ordinum Mendicantium immediatè recipiunt à ſummo Pontifice; cum dependentia tamen à conſenſu ſui Prælati, & approbatione Epiſcopi.

QUÆSTIO II.

De Probitate, ſcientia, & prudentia Confeſſarii.

Ratio ordinis. 16. POſtquàm de iis dictum eſt, quę requiruntur ad Miniſtrum Sacramenti Pœnitentiæ, ut validè illud adminiſtret: meritò præſens Quæſtio unà cum ſequentibus tractat de his, quæ requiruntur ad dignam, legitimam, licitam, & meritoriam dicti Sacramenti adminiſtrationem ex parte miniſtri. Hinc ſit

In Confeſſario requiritur probitas, ſcientia & prudentia. 17. CONCL. I. Ut Confeſſarius ritè, ac licitè, meritorieque ſuo munere fungatur, ex parte ipſius requiruntur tria, videlicet Probitas vitæ, Scientia conveniens, & Prudentia. Ita communis. Ratio eſt. Tum quia iis ſine probitate vitæ, ſive exiſtens in peccato mortali peccaret mortaliter adminiſtrando Sacramentum Pœnitentiæ. Tum quia, ut dicitur *c. Omnis utriuſq; ſexus de Pænit. & remiſs.* confeſſarius debet ſe habere *more periti medici ut ſuper infũdat vinũ & oleum vulneribus ſauciati*: ad hoc autem opus eſt ſcientia, & prudentia, ut patet; ergo.

Confeſſarius debet eſſe Iudex, Medicus & Doctor. 18. Hæc generalia requiſita ex parte Confeſſarii paucis complectuntur Doctores, dum ajunt, quod Confeſſarius debeat eſſe & Judex, & Medicus & Doctor. *Iudex* quidem, diſcutiendo pœnitentem, atque de ejuſdem peccatis judicando, ac pro ipſis ſalutarem pœnitentiam & ſatisfactionem imponẽdo; ſimùlque vel impertiendo ab-

abſolutionem, vel, (ſi merita cauſæ id expoſcant) hanc negando. *Medicus*, qui juxtà *c.Omnis, utriuſque ſexus, eod.* noverit ſuperinfundere vinum & oleum vulneribus ſauciati. Et *Doctor* ob debitam ſcientiam, prudentiamque ex parte ipſius requiſitam; prout ampliùs in progreſſu dicetur. Nunc ſingula in Concluſione enumerata proſequendo per ordinem.

Probitas qua in ipſo requiratur?

19. Quæritur I. Quænam probitas requiratur ex parte Confeſſarii? Reſp. I. Ad hoc, ut Sacerdos licitè, & abſque peccato mortali, adminiſtret Sacramentum Pœnitentiæ, requiritur, ut non ſit ſibi conſcius peccati mortalis. Quòd ſi eum remordeat conſcientia peccati gravioris, tenetur priùs per receptionem Sacramenti Pœnitentiæ vel ſaltem præmiſſa Contritione perfecta (c) ſeſe reſtituere in ſtatum gratiæ; alioquin peccaret novo peccato mortali Sacrilegii. Valebit tamen abſolutio data à Sacerdote in ſtatu peccati mortalis exiſtente, ſi cætera acquiſita adſint; ac proinde validè quidem, ſed non licitè Sacramentum adminiſtrabit.

(c) De hoc Tr. 14. diſt. 1. n. 43. 44. & 47.

Quomodo peccet adminiſtrãs hoc Sacramentũ in mortali?

20. Quæritur II. Quot peccata numero diſtincta committat Sacerdos, qui plurium Confeſſiones pro eadem vice, ſucceſſivè tamen, in ſtatu peccati mortalis excipit? Reſp. De hoc jam eſſe dictum ſuperius *tr.14.diſ.1.n.49.&* 53. Ibi videatur.

Scientia in Confeſſario qualis requiratur?

21. Quæritur III. Quæ & quanta requiratur Scientia in Confeſſario? Reſp. I. In confeſſario requiritur ſciẽtia competens, id eſt, ſaltem mediocris. Ita communis. Ratio eſt; quia cùm in hoc Sacramento confeſſarius exerceat officium judicis & Medici, ſcire debet, quid ſit ſui muneris, ne & ſe & ſuos pænitentes periculo exponat errandi in materia gravi; & ſalutem animarum concernente. Siquidem ut inquit Salvator Mat.15. *Cæcus, ſi cæcum ducat, ambo in foveam cadunt.*

Scientia eminens, &

22. Additur notanter, *Scientia competens, id eſt ſaltem mediocris*. Duæ enim ſunt ſpecies Scientiæ. Prima dicitur *Scientia eminens*, qua quis optimè ſit verſatus in Jure Canonico, in Theol. Morali, atque Caſiſtarum lectione, ex qua ſciat ratiocinari, caſuſque difficiles Conſcientiæ reſolvere. Hæc Scientia, quamvis ſit utiliſſima, omnique ſtudio proſequenda, nihilominus abſolutè neceſſaria nõ eſt: alioquin pauci reperirentur Cõfeſſarii. Secunda vocatur *Scientia mediocris*, quę tamen commodè determinari nequit, ſed debet dijudicari ex ratione diverſitatis tum locorum, tum perſonarum; major enim requiritur ſcientia pro Confeſſionibus in Urbe aliqua inter Magnates & Mercatores excipiendis quã in pagis inter ſimplicem populũ.

Scientia mediocris, qua?

23. Reſp. II Si Sacerdos ſit dubius de ſua ſufficientia, debet ſe conformare judicio Epiſcopi approbantis, vel ſui Prælati, aut alicujus docti Theologi, & ſi per ipſos capax, & ſufficiens repertus fuit, ſuum dubium judicium rejicere, & ſecurè Confeſſiones excipere. Ita D.Thomas 2.2. *q.* 104.*art.5.* Suarez, Toletus, & alii. Intellige, dummodò is ſucceſſivè per lectionem librorum competentium magis conetur in hujuſmodi ſcientia ad Confeſſarium requiſita proficere, & in caſibus obſcurioribus ac difficilioribus non erubeſcat doctiores conſulere quod præſertim à principio erit obſervandum, quando quis incipit Confeſſiones excipere.

Quid, ſi Sacerdos ſit dubius de ſua ſufficientia.

24. Reſp. III. Inter incertum eſt, quòd Confeſſarius debeat eſſe præditus tanta Scientia, ut ſciat, quænam ſint peccata ex genere ſuo mortalia, & quænam ſint circumſtantiæ ſpeciẽ peccati mutantes, & quę nõ: tenetur enim inter hęc, veluti inter lepram & lepram, ceu ſpiritualis Medicus, poſſe diſcernere. Inſuper tenetur ſcire regulas communes, quibus quis excuſari poſſit à præcepto, vel à peccato mortali: nec non ea, quæ requiruntur ad legitimam Sacramentorum adminiſtrationem, ac in ſpecie ad Sacramentum Pœnitentiæ, & hujuſmodi, de quibus idcircò paſſim Theologi Morales tractare conſueverunt.

Generatim, qua Scientia debeat pollere Confeſſarius?

An, is teneatur judicare de ſpecie peccatorum in individuo.

25. Reſp. IV. Cum Suarez *part.3. tom.4. diſ.28. ſect.2. n.2.* Lugone, Marchantio, aliiſque. Quamvis teneatur

Con-

Confeſſarius ſcire, quidnam ex natura ſua ſit peccatum mortale, & quidnam veniale, ut dictum: non tamen requiritur, quòd de omnibus, quę audit à pœnitente, judicet, an ſint hic & nunc peccata mortalia, vel venialia. Quis enim hoc etiam ex viris doctiſſimis, abſque manifeſto periculo errandi, facere poterit? Idque tum ob diverſitatem opinionum inter Doctores: tum quia caſus ipſi individuo valdè alterantur quoad majus, ac minus, ex materia, indeliberatione, paſſione, multiſq; aliis circumſtantiis, ratione quarum quandoq; peccatum ex genere mortale fit veniale, ac è cõtrà. (e) Sufficit itaque, ut Confeſſarius attentè audiat confitentem, & qualitatem gravitatemque malitiæ prudenter expendat: licèt ad gravitatem peccari mortalis certò illam determinare non poſſit.

(e) Ut dictum tr. 3. q. 2. per tot.

Quid, ſi is erret in judicãdo?

26. Notandum tamen, ſi Confeſſarius determinatum ferat judicium, & quandoq; peccatum mortale reputet veniale, aut econtrà, non idcircò confeſſionem, & abſolutionem pœnitentis reddi invalidam: nam, ut rectè quidam loquuntur. *Sacerdos non debet judicare pœnitentem ſcientia Divina, ſed auctoritate Divina abſolvere.* Undè, ſi confeſſarius audiat peccatum, quod diſcernere nequit, utrum hic & nunc ſit mortale vel veniale, illud tale quale eſt abſolvat, ſuſpendens judicium pro natura ipſius; quandoquidem in genere benè ſciat, an ſit mortale, vel veniale: etenim quidquid agat, non ſemper poterit concepta dubia (doctioribus pręſertim ob particulares circumſtantias frequentius occurrentia) ſuper peccatis, & eorum gravitate deponere; neque oportet per exactiſſimas interrogationes hoc Sacramentum pęnitentibus nimis grave & oneroſum reddere. (f)

Doctrina practica.

(f) Ut ampliùs n. 34. & ſeqq. dicetur.

27. Quæritur IV. Circa quę generatim Prudentia confeſſarii debeat eſſe ſollicita? Reſp. I. Licèt Prudentiæ virtus ad omnes Sacerdotum functiones ritè obeundas ſummè neceſſaria ſit, meritò tamen præ omnibus aliis ea requiritur ad Confeſſiones audiendas ut Confeſſarius, & quatenus medicus eſt, probè noverit ſuperinfũdere oleum, & vinum vulneribus ſauciati, & quatenùs Doctor eſt, cautè errantes viam veritatis edoceat.

Prudẽtia Confeſſario neceſſaria.

28. Reſp. II. Generatim Prudentia Confeſſarii eſt exercenda partim circa propriam perſonam, partim circa pœnitentes, partim circa alias perſonas. Et quidem circa propriam perſonam, vigilare oportet Prudentiam confeſſarii tum in procuranda, atque conſervanda puritate conſcientiæ; tum in devota invocatione gratiæ Spiritus ſancti, ad hoc Divinum Miniſterium ritè peragendum; tum in ardenti zelo, ſive deſiderio procurandi ſalutem animarum, Deique gloriam adaugendi, & ampliandi. Accedit aſſecuratio corporalis, ne videlicet, quantùm fieri poterit, Confeſſarius incurrat periculum corporis, ſeu contrahendæ infirmitatis, præſertim excipiendo confeſſiones laborantium morbis contagioſis. Huc revocantur nonnulla alia, quæ Confeſſario quoad propriam perſonam, etiam in exterioribus geſtibus ritè ordinandis, neceſſaria, & prudenter attendenda erunt.

Ea generatim debet exerceri circa propriam Confeſſarii perſonam.

29. Deinde quoad alias perſonas aſtantes, plura obſervanda ſuggerit Prudentia. Primum eſt, uniformitas in modo procedendi. Alterum, ne nimis clarè loquendo, faciat nonnunquam circunſtantes audire peccata confitentis cõtra eorum voluntatem: aut ne geſtibus, aliiſque ſignis, faciat aſtantes devenire in notitiam cujuſpiam peccati gravioris confeſſi. Et hoc tum ratione ſigilli Confeſſionis, ne illud quoquo modo, etiam indirectè, violetur: tum ratione ſcandali, & ne circumſtantes meritò abſterreantur, & (quod proniſſimum eſt) averſionẽ concipiant à tali confeſſario. Alia ſimilia ſuggeret ipſamet Prudẽtia.

Circa perſonas aſtantes.

30. Potiſſimùm autem circa pœnitentes ipſos Prudentia confeſſarii exercenda eſt, eos partim cautè examinando, ſi opus fuerit, partim charitativè inſtruendo, dubiaque ipſorum ſolidè reſolvendo, & dando opportuna conſilia; partim eos diſcretè corrigendo,

Et circa pœnitentes, quomodo?

do, atque ſalubria ſubminiſtrando media, quibus ad veram deteſtationem peccatorum inducantur, atque ab ulteriore lapſu præſerventur. Præſertim autem magna opus eſt prudentia circa eos, qui videntur eſſe conſtituti in occaſione proxima peccandi, nec non & circa recidivos. Hinc ſit

QUÆSTIO III.

De Interrogationibus à Confeſſario faciendis.

Confeſſarius, an teneatur aliquando interrogare pœnitentem.

31. Quæritur I. An Confeſſarius teneatur quandoque interrogare pœnitentem; Reſp. Etſi per ſe, ac primariò, munus pœnitentis ſit ſeſe debitè examinare, atque integrè accuſare, Judicis autem audire; nihilominùs in ſupplementum ignorantiæ, ſeu defectus ipſius pœnitentis, etiam Judicis ſive Confeſſarii eſt interrogare; cumque examinare in hoc Foro Sacramentali. Ita Herinex *diſp.* 5. *de Pœnit. n.* 55. cum communi: Idque patet tum ex *c. Omnis utriuſque ſexus, de Pœnit. & remiſſ.* ibi: *Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus &c. diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias, & peccati.* Tum ex Rituali Romano, ibi: *Si pœnitens numerum, & ſpecies, & circumſtantias peccatorū explicatu neceſſarias non expreſſerit, eum Sacerdos prudenter interroget.* Accedit ratio: quia confeſſarius tenetur, quantùm moraliter poteſt, procurare integram peccatorum confeſſionem, atque evitationem peccati Sacrilegii; & curare, ne indiſpoſito adminiſtret hoc Sacramentum.

Cautela circa interrogationes.

32. Additur *in ſupplementum ignorantiæ, ſeu defectus pœnitentis*. Nam Confeſſarius non obligatur ulterius interrogare pœnitentem, quem ex modo procedendi advertit virum doctum, & benè conſcientiā examinaſſe ſuaque peccata quoad numerum ac ſpeciē ritè propoſuiſſe, ſi neſciat eum aliquid per oblivionem omiſiſſe. Herinex *l. c.* Lugo *diſp.* 22. *de pænit. n.* 17. & alii. Imò etiam, quando facienda eſt interrogatio, prorſus abſtinendum eſt à curioſis, & non ſubſtantialibus; hoc eſt, iis quæ non concernunt numerum, ſpeciem, ac circumſtantias ſpeciem mutantes peccatorum: quamvis, ut hæc facilius intelligantur, expediat, circa pœnitentem cæteroquin ignotum præmittere interrogationem de tempore ultimæ Confeſſionis, & (ſi occurrat peccatum carnis) an ſit ſolutus, vel ligatus Matrimonio &c.

Quid obſervandū circa rudiores?

33. Quantùm ad rudiores attinet plerumque non expedit, ipſos, etiamſi minus parati accedere videantur, dimittere ſine abſolutione, ut ſe magis examinent: quia aut deterriti vix ampliùs ad talem confeſſarium venient, aut ratione ſuæ incapacitatis non rarò redibunt æquè indiſpoſiti. Quare tales communiter permittendi ſunt, peccata ſuo modo, quo poſſunt, etiam rudiori, proponere; & tunc ſua viter examinentur, atque juventur à Confeſſario, ut jam ſuperiùs (g) dictū fuit.

(g) Diſt. 7. nu 63.

Quid obſervādum in faciendis interrogationibus.

34. Quæritur II. Quomodo ſe gerere debeat confeſſarius in faciendis interrogationibus. Reſ. I. confeſſarius non tenetur examinare pœnitentem exquiſita induſtria, & exactiſſimo examine, ſed ſuavi & humano modo. Ita Lugo *d. ſ.* 16. *de pænit. ſect.* 14. *n.* 589. *& ſeq.* Gobat *tra.* 7. *Theolog Experim. n.* 331. *& ſeqq.* & alii paſſim. Ratio eſt: quia ipſemet pœnitens, qui tamen primariò ad hoc obligatur, non tenetur, niſi moralem diligentiam in examine conſcientiæ faciendo præmittere, ergo multo minus tenetur confeſſarius ad exquiſitiſſimas interrogationes, utpote tenetur facere interrogationes duntaxat in ſupplementum. Deinde in hoc vel maximè attendendum eſt ad conditionem humanam, & ne ex hoc capite confeſſio, ſeu Sacramentum Pœnitentiæ reddatur nimis grave ac odioſum, neq; detur anſa Hæreticis vocandi illud *Conſcientiæ carnificinam*. Et ad hoc maximè requiritur prudentia confeſſarii, ne vel nimiùm pœnitentem torqueat aliis, & aliis minutiſſimis interrogationibus, vel aliunde quid plus, aut minus fiat.

Hic poteſt errari per defectū & exceſſum.

35. Additur notanter, *ne quid plus, vel minus fiat*. Dupliciter ſiquidē circa

ea hoc errari poteſt, ſcilicet per exceſſum, vel defectum. Per defectum errant rudes quidam & ignari Confeſſarii, nihil interrogando, vel ſolum craſſiſſima quædam, aut univerſalia. Per exceſſum econtrà errant nonnulli nimiùm interrogando, ac ſtrictiſſimè examinando, imò interdum ex quadam curioſitate impertinentia inveſtigando; ut ſcrupuloſi, & curioſi. Atque in hoc etiam majus periculum habent Confeſſarii doctiores, quia his occurrunt plures ſemper & plures interrogationes, quibus melius ſpecies & numerus peccatorum cognoſceretur, & explicaretur. Verum hic notanda doctrina Lugonis loc. c. nu. 590.

Doctrina notabilis.

Non eſt bona regula illa, ſi dicas: talis vel talis interrogatio facit aperire diſtincte numerũ & ſpeciem peccati; ergo illa etiã interrogatio addenda erit &c. Quia non eſt attẽdẽdũ ſolùm ad exactã & integrã Confeſſionẽ peccatorũ, ſed & maximè attẽdendũ eſt ad cõditionẽ humanã, & ne ex eo capite Sacramẽtũ ipſũ reddatur grave &c. ut proximè dictũ.

Regulæ generales circa examen, & interrogationes faciendas.

36. Reſp. II. Circa examen pœnitentis, faciendaſque modo humano interrogationes, nequit dari una eademque regula pro omnibus: cum pendeat plurimùm ex capacitate, & diſpoſitione ſpeciali pœnitentis, aliiſque circumſtantiis. Siquidem pauciores & craſſiores interrogationes debent fieri homini inculto & barbaro, quales ſunt Indi occidentales, quã Europæo: leviùs item examinandus eſt ruſticus, quàm homo civilis: leviùs qui ægrotat, & difficilè poteſt ad ſubtilia attendere propter capitis debilitatem, quàm homo ſanus: denique (quod notandum etiam eſt) leviùs, & minùs exactè interrogandus eſt circa ſingula, qui plura habet peccata, quàm qui pauciora. Ita Lugo *c. diſ.* 16. *n.* 494. & ratio patet ex dictis.

Præſertim in materia Luxuriæ.

37. Inſuper circa hoc advertit communis Theologorum, in materia præſertim Luxuriæ cautiſſimè eſſe procedendum, & non multiplicandas interrogationes: tum ne fortè ex ejuſmodi interrogationibus pœnitens malè diſcat, quæ benè ignorabat; tum ut pudori conſulatur, atque occurratur periculo tam ex parte pœnitentis, quàm Confeſſarii, ne ſe illecebra inſinuet. Unde, ut rectè notat Coninch. *diſ.* 7. *de Sacramentis, dub.* 7. *n.* 56. cum aliis, præſtat aliquando Sacerdotem minùs perfectè peccatum intelligere, quàm vel pœnitenti, vel ſibi aliquod ſcandalum creare, aut eſſe nimium.

Praxis circa hujuſmodi interrogationes.

38. In praxi igitur utatur Confeſſarius terminis honeſtis, præcipuè erga fœminas, & minoris ætatis perſonas, ordiendo ſemper ſuas interrogationes à cogitationibus cum conſenſu. Quod ſi pœnitens verè caſtus reſpondeat, ſe illis non conſenſiſſe, non eſt opus, ut Confeſſarius ſuo examine ulterius ad Luxuriæ actus progrediatur: nam quando pœnitens eſt immunis à conſenſu in cogitationes obſcœnas, multò magis erit liber ab ipſis actibus pravis; niſi forſan præ ruditate ingenii, malitiam cogitationum obſcœnarum non apprehendat. *Si* verò pœnitens ſe ſe pravis cogitationibus conſenſiſſe confiteatur, quærat Confeſſarius ex ipſo, num eas actu complere voluerit, ſi reſpondeat quòd ſic, petat deinde, num talia obſcœna deſideria habuerit erga perſonas ſolutas, vel ligatas; atque, an actu ipſo cum eiſdem compleverit, nec ne. Sicque procedat quaſi per gradus de cogitationibus ad deſideria, de iſtis ad oſcula, de oſculis ad tactus impudicos, & ab his ad ipſoſmet actus, inter limites honeſtatis & modeſtiæ.

Interrogationes, an ſint inſtituendæ poſt Confeſſionem.

39. Quæritur III. Utrum circa illos, qui ipſi ſua peccata exponunt, neceſſariæ interrogationes ſpeciei, numeri, & circumſtantiarum ſpeciem mutantium, ſint immediatè ſubjungendæ expoſitioni cujuslibet peccati, vel differendæ uſque ad finitam totam Confeſſionem. Reſp. Circa hoc variare Doctores, idque in praxi relinquendum eſſe prudentiæ Confeſſarii. Interdum enim, præcipuè in Confeſſionibus brevioribus & quę memoriter ſine ſcriptura peraguntur, expediet differre interrogationes uſque ad finem, ut cenſet Layman: idque,

nę

ne pœnitentes per hujuſmodi crebras interpoſitas interrogationes facilè in ſua confeſſione confundantur, perturbentur, vel omninò à ſubſequentium confeſſione abſterreantur, aut tędio afficiantur. Et hoc locum habere poteſt, ſi Confeſſarius confidat ſuæ memoriæ, ſe omnia quæſita facilè uſq; ad finem retenturum; in quem finem is uno, vel altero digito contracto, ſignum faciendæ poſtmodum interrogationis ſibi facere poterit.

Vel potiùs ſub Confeſſione.

40. Nihilominùs communiter; & ordinariè potiſſimùm in Confeſſionibus è ſcripto factis, vel longioribus, ubi Confeſſarius meritò ſibi metuere debet, ne forſan plurium obliviſcatur, & deindè vel cum ſcrupulo omiſſis interrogationibus abſolvat, vel certè pœnitentem magna cum moleſtia ſua cogat repetere longam confeſſionem; ſatiùs eſſe cenſet Lugo *diſ. 22. ſect. 2. n. 15.* & alii, ſi Confeſſarius ſuaviter eum ſucceſſivè adjuvare ſtudeat & ejuſmodi neceſſarias interrogationes quoad numerum, ſpeciem, nec non & circumſtantias ſpeciem mutantes, immediatè ſingulis peccatis ſubſtituat. Et hoc eò magis: quia frequenter ipſemet pœnitens poſt longum intervallum non ſtatim ſingillarim de peccatis illis, quæ anteà ſive memoriter, ſive è ſcriptis confeſſus fuerat, ſeſe reflectere poteſt; vel ſaltem de novo confunditur, eadem cum rubore repetendo, ut diſtinctiùs exponantur.

Quid agendum, ſi pœnitens taceat peccatum quod Confeſſor ſcit eum commiſiſſe.

41. Quæritur IV. Quid agendum, ſi pœnitens taceat, vel etiam neget peccatum, quod Confeſſarius aliunde novit eum commiſiſſe? Reſp. I. Si pœnitens duntaxat taceat peccatum, illud non confitendo, debet Confeſſarius inquirere veritatem, etiam, ſi id abſque alio incommodo fieri poſſit, inſinuãdo ſuam de hoc notitiam. Herinex *diſp. 5. de pæn. q. 4. n. 56.* Quòd ſi verò id reſciat ex confeſſione alterius v. g. complicis oportet interrogare adeò cautè, ut pœnitens de alterius cõfeſſione nihil poſſit conjicere (alioquin enim frãgeretur Sigillum) utputa quęrendo in communi an nihil ampliùs habeat, quod conſcientiam gravet; vel adhibendo conſuetas cæteroquin interrogationes, & abſtrahendo à notitia prioris Confeſſionis.

Quid, ſi pœnitens illud neget.

42. Reſp. II. Quando pœnitens negat, ſe ejuſmodi peccatum commiſiſſe, regulariter is erit abſolvendus. Ita Herinex *loc. cit.* Tannerus *tom. 4. diſp. 6. q. 7. n. 99.* Gobat. *tract. 7. Theol. Exper. n. 245.* Diana *par. 5. tract. 11. reſol. 21.* Toletus, & alii. Ratio eſt: quia in Foro Sacramentali pœnitens ſtat pro ſe, & contra ſe; ac proinde ei credendum eſt tam contra ſe, quàm pro ſe. Accedit, quòd ſi Confeſſarius ſolùm noverit peccatum ex Confeſſione alterius, non ſit major ratio, cur alteri potiùs fides adhibeatur, quàm iſti. Quinimò ſi tunc poſteriori confitenti negaretur abſolutio, hoc ipſo frangeretur indirectè Sigillum Confeſſionis prioris, utendo ejus notitia in prejudicium, ruborem, & confuſionem complicis. Accidere inſuper poteſt, quòd alter pœnitens hoc peccatum jam fuerit confeſſus, aut ſaltem habeat juſtam cauſam illud impræſentiarum tacendi, v. g. ob damnum ſuum, vel alterius.

Limitatur data reſponſio.

43. Additur, *regulariter*. Nam ſi confeſſarius evidenter ſciat, pęnitentem commiſiſſe tale peccatum, illudque nunc malitioſè negare, nõ poteſt eum abſolvere; prout notant citati Auctores, ac Lugo *diſp. 22. de Pœnit. n. 21. &* 22. & alii. Siquidem nefas eſt, miniſtrare Sacramentum ei, quem evidenter ſcio eſſe indignum, illudque non niſi ſacrilegè petere.

QUÆSTIO IV.

Quid agendum Confeſſario circa conſtitutos in Occaſione proxima peccãdi, Recidivos, & laborantes quadam ignorantia?

Quid agendũ circa conſtitutos in occaſione proxima peccandi.

44. QUæritur I. quomodo debeat ſe gerere confeſſarius circa conſtitutos in Occaſione proxima peccandi? Reſp. I. Oportet Confeſſarium cavere, ne aliquem in proxima occaſione peccandi mortaliter conſtitutum abſolvat, niſi ſe illam quam-

Digitized by Google

quàprimùm poterit, relicturum proponit. Ita communis. Ratio eſt; quia talis, ſi nolit, cùm poſſit, relinquere occaſionem proximam, non cenſetur eſse contritus, nec habere firmum propoſitum ſeſe emendandi; cùm affectus ad proximam occaſionem peccandi, ſit virtualiter ipſa volitio peccati: nam ut habetur Eccleſiaſtici *c. 3. Qui amat periculum, in illo peribit.*

Occaſio peccandi proxima, & remota, quæ?

45. Dicitur notanter, *in occaſione proxima peccandi mortaliter*. Siquidem Occaſio alia eſt remota, alia proxima *Proximam occaſionem peccandi* appellant quæ talis eſt ex ſuo genere, ut frequenter homines ſimilis conditionis ad peccatum mortale inducat, vel ſaltem experientia conſtet, eam in hoc homine talem effectum habere. Lugo *de Pæn. n.* 149. Alii per Occaſionem proximā peccandi intelligunt eas ſolùm circumſtātias loci, temporis, perſonarum &c. in quibus ſi ſis conſtitutus, certum eſt moraliter te eſſe peccaturum novo peccato mortali, ſive, quibus nunquam, vel ferè nunquam uteris ſine novo peccato: ut ſi decies in tali occaſione conſtitutus, ſuccubuiſti ſepties, vel octies; ſecùs, ſi ſolùm bis, vel ter acquieviſses peccato. Gobat *tr.* 7. *Theo. Exper. n.* 525. citans alios (h) *Occaſio remota* dicitur, ea quæ talis non eſt: & hanc fugere non tenemur, aliàs enim, omnes deberemus ſecedere in eremum, aut de Mundo exire, ad fugiendas innumeras occaſiones remotas peccandi, quod nemo dixerit.

(*h*) Concordant dicta Tr. 3. diſt. 2. n. 24.

Quid, ſi occaſio proxima relinqui nequeat?

46. Reſp. II. Quia verò ſunt aliquæ Occaſiones proximæ, quæ difficillimè relinquuntur & non niſi cum ſcandalo, vel infamia, aut alio notabili detrimento: v.g. ſi frater ſua propria ſorore in domo paterna abutatur ſine medio ſeparationis faciendæ &c. tunc magna opus eſt Prudentia Confeſsarii. Siquidem ejuſmodi occaſiones, quæ vel declinari non poſsunt, vel dum declinantur, gravia generant incommoda, non illicò tenetur (ſicut nec moraliter poteſt) pęnitens derelinquere, cùm talis potiùs permaneat in ejuſmodi occaſione ex quadam neceſſitate atque impotentia, quàm ex affectu ad peccatum. Itaque confeſsarius adigat pænitentem, ut promittat, ſe proxima commoditate oblata illam occaſionem deſerturum, deinde proteſtetur, ſe Divina cooperante gratia omnes vires adhibiturum, ne relabatur, atque in hunc finem Sacramenta frequẽtaturum, B.V. Mariæ ſe fore devotum, &c. Et ſi quidẽ ſit peccatum Luxuriæ, pænitens promittat confeſsario ſe ſpecialiter evitaturum colloquia, familiaritates, loca privata, munuſcula aliaſque peccati illecebras. Quòd ſi igitur in præſtatione, & executione horum appareat aliqua, vel parva emendatio, talis pęnitens abſolvatur, ſi verò teſte experientia, per longum tempus probata, oppoſitum appareat is rejiciatur, veluti non contritus ratione evidentis periculi, in quo verſatur, ſimulq; efficaciter eidẽ intimetur illud Chriſti Domini, Matt. 18. *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & projice abs te: bonum tibi eſt debilem vel claudum in vitam ingredi, quàm duas manus, aut duos pedes habentem mitti in gehennam ignis.*

Propoſitiones circa occaſionem proximā peccandi damnatæ.

47. Huc addendæ, & vitandæ ſunt nonnullæ Propoſitiones, à Sede Apoſtolica meritò condemnatę: & quidem Alexander VII. hanc inter alias ordine 41. damnavit: *Non eſt obligandus cõcubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hac nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgò regalo, dum deficiente illa, nimis ægrè vitam ageret, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.* Hęc eſt damnata propoſitio. Accedunt aliæ ab Innocentio XI. noviſſimè condẽnatæ, quarũ prior, ordine 61. ſic ſonat: *Poteſt aliquãdo abſolvi, qui in proxima occaſione peccãdi verſatur, quã poteſt, & nõ vult omittere, quinimò directè & ex propoſito quærit, aut eiſe ingerit.* Altera, ordine 62. ſic habet. *Proxima occaſio peccãdi nõ eſt fugiẽda, quãdo cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiẽdi occurrit.* Et tertia ordine 63. *Licitũ eſt quærere directè occaſionẽ proximã peccãdi pro bono ſpirituali, vel tẽporali noſtro, vel proximi.* Omnes hæ Propoſitiones ſunt dãnatæ, & meritò. Siqui-

Ratio dãnationis earum.

dem

dem ad hoc,ut quis nō teneatur deſerere occaſionem proximam peccandi mortaliter, nulla cauſa eſt ſufficiens, niſi ſola impotentia Phyſica, vel moralis,deſerendi illam occaſionem proximam: nam quoties poteſt quis eam derelinquere,tenetur;quia quilibet, ſi poteſt,tenetur vitare proximum periculum ſummi mali, quale eſt peccatum mortale,utpote graviſſima offenſa infiniti Boni. Accedunt allegata verba Æternæ Veritatis, *Matth.* 18.

Quid agendum circa recidivos?

48 Quæritur I. Quid agendum circa Relapſos, ſeu Recidivos, & Conſuetudinarios, qui ſemper in eadem recidunt peccata? Reſp. I. Neceſſe eſt, quòd Cōfeſſarius magnam circa iſtos adhibeat diſcretionem. Siquidem ejuſmodi relapſus non eſt generaliter certum ſignum falſæ pœnitentiæ,ſed potiùs fragilitatis humanę:plurimi enim etiam probitate cōſpicui, relapſi ſunt, & contra bona propoſita firmiter cōcepta, quin quandoq; juramento, aut voto firmata,denuò peccarunt.Unde, & *Matth.*18.Petro interroganti,*Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam? uſque ſepties? Dixit IESVS: Nō dico tibi,uſq; ſepties,ſed uſq; ſeptuagies ſepties*: hoc eſt, toties, quoties ſeriò doluerit, veniamque rogarit.

Solus relapſus non eſt certū ſignum falſæ Pœnitentiæ.

Quid, ſi recidivus minuat numerum peccatorū

49 Reſp. II. Si hujuſmodi Recidivus poſt ultimam ſuam Confeſſionem ſe vel paulùm emendavit], nec tot peccata, ut ordinariè ſolitus fuerat, commiſit, & aliquem conatum ad ſe emendandū adhibuit,debet is abſolvi, ac moneri, ut in propoſito perſeveret.

Et quid ſi eum augeat &c.

50 Quòd ſi verò augeat numerum peccatorum, aut ſaltem ita longo tēpore ſua peccata continuet, aliquoties quidem ſe vincendo,denuò iterum relabendo,ac numerum augendo, tunc ſollicitè duo extrema erunt Confeſſario evitanda.I.Ne per nimiam ſeveritatem pęnitenti potiùs ſit occaſio ruinæ ſpiritualis,ac deſperationis, quàm ſalutis. II. Ne è contra per nimiam clementiam potiùs foveat peccata, quàm minuat. Unde magna opus erit prudentia,ac diſcretione,qua Confeſſarius ambo iſta extrema devitando, hinc per graviora exortationum motiva deterreat pænitentem à relapſu ac peccatis, illinc verò dulciora Divinæ gratiæ,Paſſionis Dominicæ, & invocationis Sanctorum leniměta proponendo, erigat in fiduciam & ſpem Chriſtianam, atque iteratam peccatorum deteſtationem, & firmius emendationis propoſitum,ſicque cum Evangelico Samaritano noverit opportunè vulneribus ſauciati oleum,ac vinum infundere.Neque mox de talibus ſpes omnis erit abjicienda; nam, ut inquit Thomas Kempenſis lib. 1. de Imitat. Chriſti, c.16. *Quod ſi fortiter proponens,ſepè deficit: quid ille,qui rarò aut minùs fixè aliquid proponit.*

Quando pænitenti recidivo ſit neganda ad tēpus abſolutio?

51. Si verò omnia hujuſmodi remedia ſint fruſtrà hactenus longo jam tēpore adhibita, & nullum appareat verum ſignum doloris, aut propoſitum emendandæ vitæ, eò quòd pęnitens nullum ſerium conatum adhibeat, quo tentationibus, ac occaſionibus peccandi reſiſtat, ſed fræna ſuis cupiditatibus relaxet: tali poſt crebras admonitiones, & minas affectuoſas adhibitas, tandem ita dictante prudentia erit abſolutio ad tempus deneganda,ne Confeſſarius pęnitentem in ſuis peccatis videatur fovere, Quinimò appoſita nonnullorum ſententia ab Innocentio XI. damnata eſt, dum is ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 60. condemnavit: *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra Legem DEI,Naturæ,aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda,nec differenda abſolutio; dummodo ore proferat,ſe dolere,& proponere emendationem.* Hæc, inquam, propoſitio,utpotè damnata, impoſterū cavenda erit,quamvis omnem lapidē priùs oporteat movere,quàm pęnitenti relapſo abſolutionem negare, præſertim ſi hìc & nūc clariora det ſigna doloris,ac propoſiti emēdationis.

Quid agendum, ſi pænitens habeat ignorantiam circa peccatum.

52 Quæritur III. Quid agendum, ſi Confeſſarius advertat, pęnitentem habere ignorantiam circa aliquod peccatum?Reſp. I. Quando Confeſſarius advertit,pęnitentem eſſe in bona fide cum ignorantia invincibili circa aliquod peccatum commiſſum, vel

committendum, prævidetque, pœnitentem, quamvis inſtruatur, non idcircò à peccato receſſurum eſſe, ac proinde probabiliter credit, ſuam admonitionem non profuturam, non tenetur pœnitentem admonere. Siquidem ejuſmodi monitio foret actus vanus, atque inutilis, imò & nocivus: quia dum Confeſſarius pœnitentem ab errore bona fide habito retrahere conaretur, & quidem abſque ſpe fructus juxta caſum poſitum, ipſum in æternæ damnationis abyſſum demergeret.

Præſertim vincibilem? 53. Reſp. II. Quoties ignorantia eſt vincibilis, & culpabilis lethaliter, non poteſt Confeſſarius diſſimulare, quamvis admonitio non ſit profutura. Ita communis. Ratio eſt; quia, cum ea ignorantia non excuſet, pœnitens affectus eſt peccato mortali; quare ſi Confeſſarius diſſimularet, conferret Sacramentum indigno. Cæterùm, quia ignorantia, quæ in uno eſt vincibilis, in alio poteſt eſſe invincibilis; hinc rurſum opus eſt magna prudentia Confeſſarii, eumque oportet hoc perpendere ex qualitate perſonæ, & aliis circumſtantiis.

Aut eſt ſpes profectus. 54. Reſp. III. Quando etiam ignorantia eſt invincibilis, adeſt tamen ſpes profectus, debet Confeſſarius pœnitentem admonere; Ita Sanchez *l.* 2. *de Matrim. diſp.* 38. cum aliis. Ratio eſt, quia quilibet approbatus Confeſſarius tenetur lege Charitatis docere Proximum errantem.

Vel pænitens petat reſolutionē dubii? 55. Reſp. IV. Quòd ſi pœnitens aliquod patiatur dubium, illiuſque reſolutionem petat, tenetur Confeſſarius illi veritatem aperire, licèt non ignoret, pœnitentem ſuis dictis & monitis non obtemperaturum. Ita Sanchez *l.c.n.* 14. cum aliis. Ratio eſt: quia pœnitens, eo ipſo, quòd dubitet, jam habet in conſcientia remorſum peccati ſui, ita ut ampliùs in bona fide non ſit unde taciturnitas Confeſſarii foret illius erroris approbatio.

Generalia circa ſcientiam, & prudentiā Cōfeſſarii. 56. Cæterum, quomodo circa præmiſſa, & alia plurima, oporteat vigilare ſcientiam, & prudentiam Confeſſarii, paucis hiſce pagellis pro dignitate nequit comprehendi, eò quòd negotium hoc ſit valdè arduum. Tota Theologia Moralis ad iſtud Sacerdotis officium ritè ordinandum incumbit, innumeri Libri & Tractatus Theologici hactenus editi, & imposterùm edendi, in hoc ipſum allaborant: ut autem actu ipſo omnia legitimè perficiantur, poſt ſedula Litterarum ſtudia, nec non & debitam Librorum Theologicorum lectionem, gratia Spiritus Sancti humilibus precibus erit imploranda.

QUÆSTIO V.

De Denunciatione Confeſſariorum ſollicitantiū Pœnitentes ad inhoneſta.

Immane Sacrilegium eſt, ſollicitare pænitentes in Cōfeſſione. 57. Cum nefandum ſcelus, immaneque ſacrilegium committatur, ſi quis Sacerdotum, ad ſacras Confeſſiones excipiendas deputatus, non ſolum probitatem vitæ ex parte Miniſtri Jure Divino requiſitam non habeat, ſed inſuper Sacroſancto Pœnitentiæ Sacramento abutatur; & malitia diabolica ſollicitando pœnitentes ad turpia, pro medicina venenum, & pro pane aſpidem eiſdem porrigat, in ſummam animarum perniciem: plurium Romanorum Pontificum Paſtoralis Sollicitudo ſalubria peſtifero huic malo remedia providere ſtuduit; prout liquet ex Conſtitutione 31. Pii IV. *Cùm ſicut nuper*, & Conſtitutione 34. Gregorii XV. *Univerſi Dominici* (quarum prior *Tom.* 2. poſterior autem *Tom.* 3. *Bullarii Romani* refertur) ſtatuendo, ut hujuſmodi delinquentes à perſonis in Confeſſionali ſollicitatis denuntientur Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinariis, atque per hos procedatur contra eoſdem tanquam de hæreſi ſuſpectos, debitas pro delicti enormitate pœnas infligendo, prout ampliùs ex dicendis patebit.

Sollicitare hic, eſt incitare ad turpia. 58. CONCL. I. *Sollicitare*, quantùm ad propoſitum, idem eſt, ac provocare ſeu allicere verbis, aut alia ratione incitare ad turpia, & inhoneſta; hoc eſt, ad res carnales, & venereas. Ita Bonac. *tom.* 1. *Tractationum*

Variarũ, diſp.6. de Obligatione denuntiandi &c. punct.3.n.2. poſt Sanctarellum *in Tract. de Hæreſi qu. 44. num.7.* & alios; idque patet ex contextu dictarum Conſtitutionum Pontificiarum, quæ de Confeſſario in Confeſſionali ſollicitante loquuntur.

Iſtud explicatur.

59. Unde ſequitur, Confeſſarium, qui pœnitentem in Confeſſionali oſculatur, aut cum venerea delectatione contrectat, ſeu verbis, ictu oculorum, vel alio exteriori ſigno ad libidinem provocat, eſſe denunciandum, ac ſubjici pœnis dictarum Conſtitutionum: quia cenſetur ſollicitare ad inhoneſta. Secùs dicendum, ſi is ſolùm interiùs carnaliter delectetur, vel etiam deliberatè polluatur, fœmina tamen non advertente, etiamſi hoc ipſi extra Confeſſionale aperiat. Bonacina *loc. cit. n.3.*

Sollicitare, plures habet acceptiones.

60. Additur tamen in Concluſione, *quantùm ad propoſitum*. Nam verbum *Sollicitare*, plures alias habet ſignificationes: aliquando enim accipitur pro verbo *pluries inſtare*, & requirere: aliquando pro *inquietare*, vel moleſtare, uti videre eſt apud Calepinum, *V. Soillcito.* Verùm in propoſito ſolùm, accipitur pro *ſollicitare pudicitiam* pœnitentis, eamque conari labefactare: adeò, ut in præcitatis Bullis Pontificiis ſermo dumtaxat ſit de Cōfeſsariis ſollicitantibus pœnitentes ad inhoneſta, quorum nomine per antonomaſiam intelliguntur peccata. Caſtro Palao *par. 1. tr.4. diſp.9. nu.4.* Bonacina *loc. cit. n.13.* & alii.

Sollicitare cēſetur Confeſſarius, tradens in Confeſſione turpem chartam poſteà legendam.

61. CONCL. II. Sollicitare ad inhoneſta quoad propoſitum etiam cenſetur ille Confeſsarius, qui pœnitenti tribuit in Confeſſione chartam poſteà legendam, in qua ad Venerem incitat: nam traditio illa ſceleratæ chartæ jam eſt incæpta ſollicitatio, & quidem in injuriam Sacramenti, ſacrilegè facta eo tempore, quo pœnitens monendus erat de ſeria vitæ emendatione. Unde contrariam quorundam opinionem reprobavit Alexand. VII. die 24. Septembris 1665. inter alios damnando ſequentem, ordine 6. Propoſitionem; *Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſteà legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus.* Hactenus propoſitio damnata.

Sive ſollicitet ad peccandū ſecum, ſive cum alio.

62. Inſuper nomine *Sollicitationis* impræſentiarū intelligitur, ſive Confeſſarius impiè tentet provocare pœnitentem ad peccandum ſecum, ſive ad peccandum cum tertia perſona; & ſive ſollicitet fœminam, ſive maſculum; ſive iſtud contingat ſub actu Confeſſionis, etiam ſimulatæ, ſive anteà vel poſt immediatè; imò & ſi id fiat extra occaſionem Confeſſionis in Confeſſionali. Patet hoc totum ex citata Bulla Gregorii XV. *Univerſi Dominici. §.3. & 4.* ubi Conſtitutionem Pii V. *Cùm ſicut nuper.* olim pro Regnis Hiſpaniarum emanatam, ac loquentem duntaxat de Confeſſariis mulieres pœnitentes ſollicitantibus, imprimis *Motu proprio, & ex certa ſcientia*, extendit ad quaſvis Chriſtiani Orbis partes; & poſtea ſtatuit, & declarat, *quòd omnes & ſinguli Sacerdotes, qui perſonas, quæcunque illæ ſint, ad inhoneſta, ſive inter ſe, ſive cum aliis quomodolibet perpetrāda, in actu Sacramentalis Confeſſionis, ſive anteà vel poſtea immediatè, ſeu occaſione, vel prætextu Confeſſionis hujuſmodi, etiam ipſa Confeſsione non ſecuta, ſive extra occaſionem Confeſsionis in Confeſsionario, aut in loco quocunque, ubi Confeſsiones Sacramentales audiantur, ſeu ad Confeſsionem audiendā electo, ſimulantes ibidem Confeſsiones audire, ſollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos & inhoneſtos ſermones, ſive tractatus habuerint, in Officio S. Inquiſitionis ſeveriſſimè, ut infrà, puniantur.* Hæc Pontifex.

Pœnitens ſollicitatus tenetur denũtiare Cōfeſſarium ſollicitantem.

63. CONCL. III. Certum eſt, quòd pœnitens ſollicitatus habeat gravem obligationem denuntiandi Confeſsarium ſollicitantem in Confeſſionali ad actus inhoneſtos; adeò, ut etiam alius Confeſsarius habens deſuper notitiam, teneatur præcipere pœnitentibus ad denunciandum ejuſmodi Confeſsarios ſollicitantes. Ita communis. Idque præter quaſdam Lit-

teras Clementis VIII. quarum memini Bonacina *cit. punct.* 3. *nu.* 3. patet ex relata Conſtitutione 34. Gregorii XV. ubi gravis ejuſmodi obligatio manifeſtè ſupponitur, dum Pontifex §. 7. expreſſè, & ſub pœnis per locorum Ordinarios, & Inquiſitores pro modo culpę infligẽdis, *Mandat omnibus Confeſſariis, ut ſuos pœnitentes, quos noverint fuiſſe ab aliis ut ſuprà ſollicitatos, moneant de obligatione denuntiãdi ſollicitãtes, ſeu ut præfertur tractãtes Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinariis.*

Et alius Confeſſarius debet hoc ipſum monere.

Et ſub qua obligatione?

64. Et quidem hujuſmodi præceptum denuntiandi Confeſſarium ſollicitantem, obligat ſub mortali: eſt enim datum in materia gravi, ſeu reſpiciente ſalutem animarum, ac majorem Sacramenti Pœnitentiæ reverentiam. Quinimò pluribus in locis extant Edicta Epiſcoporum, & Inquiſitorum, præcipientia dictam denuntiationem Confeſſarii ſollicitantis ſub pęna excommunicationis: excommunicatio autem ſupponit peccatum mortale. Porrò pęnitens non denuntians peccaret contra virtutem Religionis, utpote ex cujus motivo, ſeu ob majorem Sacramenti reverentiam, Pontifex dictam denuntiationem præcepit. Bonacina *loc. cit. n.* 10. *&* 12. allegans plures alios.

Ipſe tamẽ Confeſſarius ſollicitans nõ tenetur ſollicitato præcipere, ut ſe denuntiet.

65. Cæterùm notanter dicitur in relata Bulla Gregorii XV. *Quos fuiſſe ab aliis ſollicitatos.* Nam ipſemet Confeſſarius, qui perſonam pœnitentem impudicè ſollicitavit, non tenetur huic præcipere, ut ſe ipſum Inquiſitori, vel Ordinario denuntiet. Repugnat enim Juri naturæ, ut quis voluntariè procuret propriam ſuam ruinam; prout accideret, ſi Confeſſarius, qui ſollicitavit, præciperet pęnitenti, ut ſeipſum denuntiando diffamet, ac proinde tam gravem, & naturæ repugnantem obligationem, noluit Sancta Mater Eccleſia Confeſſariis injungere, ſed ſolùm pręcipit, ut pœnitentes moneant de obligatione denuntiandi ſollicitãtes, ſi quos *noverint fuiſſe ab aliis ſollicitatos*, prout loquitur Gregorius XV. ubi ſuprà. Ita Jo. Maria Sbogar *in Theologia Radicali, t.* 149. *c.* 2. *n.* 19. poſt Bordonum *to.* 1. *c.* 23. *n.* 57. & alios.

Solvitur inſtantia.

66 Neque hinc ſequitur Propoſitio illa, quam Alexander VII. die 24. Septembris 1665. ordine 7. reprobavit, quæ aſſerebat: *Modus evadendi obligationẽ denuntiandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitator confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.* Etſi enim ſollicitans, cui ſollicitatus ritè confitetur, non teneatur hunc monere de obligatione denuntiandi ſemetipſum, ut dictum: nõ tamen poteſt eum liberare ab obligatione denuntiandi, quam aliunde, ſeu ex præcepto Eccleſiæ, per memoratas Conſtitutiones Pontificias promulgaro, contraxit.

Conſtitutiones de obligatione denuntiandi cõfeſſarium ſollicitantem, non ubiq; ſunt receptæ.

67 Utrùm autem Conſtitutiones illæ de obligatione denuntiandi ubique terrarum ſint receptæ, eſt quid *facti*, & in facto conſiſtens. Et quidem, quòd in partibus Infidelium, ubi non ſervatur Decretum S. Officii, abſolvantur recuſantes denuntiare ſollicitantes in Confeſſione, refert Jacobus Pignatellus *to.* 1. *Conſult.* 155. *num.* 14. *verſ. In partibus.* Idipſum de Germania ſentire videtur Gregorius Gobat *tract.* 7. *Theologiæ Experimentalis, nu.* 575. *&* 576. de quo alii.

Sollicitatus denuntians non cogitur propriam turpitudinem detegere.

68 Dices. Nemo cogitur propriam turpitudinem detegere, ac Judici denuntiare, *can. Quis aliquando §. His authoritatibus, de pœnit. diſt.* 1. ergo nec pęnitens eſt cogendus ad denuntiandum Confeſſarium ſollicitantem, ſaltem quando eidem conſenſum præbendo peccavit. Reſp. neg. conſequen. Quia pœnitens ſolummodò tenetur denuntiare Confeſſarium, qui ipſum ſollicitavit in Confeſſionali: non autem tenetur dicere, ſe Confeſſario ſollicitanti conſenſum præbuiſſe. Sed nec Inquiſitores, aut Ordinarii locorum poſſunt denuntiantem interrogare; an Confeſſario ſollicitanti in opus conſenſerit; & ſi improvidè interrogarent, non teneretur denuntians reſpondere, cùm non interrogaretur legitimè: ſicque is nunquam cogitur propriam turpitudinem in judicio detegere. Bonacina *cit. Tract. var. diſp.* 6. *punct.* 3. *nu.* 10.

69 CON-

Confeſſarius à fœmina ſollicitatus, hanc denuntiare non tenetur.

69. CONCL. IV. Non tamen è contra Confeſſarius, ſi à fœmina in Confeſſionali ſollicitetur ad inhoneſta, tenetur iſtam denuntiare. Ita Bonacina *ſup. cit. n.10.* allegans alios Ratio eſt: quia ſuprà memoratæ Conſtitutiones Pontificiæ emanarunt duntaxat ad comprimendam quorundam pro Sacro Tribunali ſedentium execrabilem malitiam, occaſione ſalutiferi Sacramenti Pœnitentiæ aſtu diabolico pervertentium animas Fidelium: ſolùm enim loquuntur de Confeſſariis ſollicitantibus perſonas in Confeſſionali, nullam autem mentionem faciunt de fœminis ſollicitantibus Confeſſarios.

Confeſſarius pœnitentem ſollicitans, quibus pœnis ſubjaceat?

70. CONCL. V. Confeſſarius ſollicitans pœnitentem in Confeſſione ſeu confeſſionali, ut ſuprà, gravibus pœnis ſubjiciendus eſt pro qualitate criminis. Patet hoc ex citata Conſtitutione 34. Gregorii XV. §. 4. ubi omnes hæreticæ pravitatis Inquiſitores, & locorum Ordinarii, in univerſis Orbis Chriſtiani partibus, pro ſuis Territoriis, etiam privativè quoad alios, Judices delegantur, ut ſuper his *diligenter inquirant, & procedant: & quos in aliquo ex hujuſmodi nefariis exceſſibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate, & circumſtantiis, ſuſpenſionis ab executione Ordinis, privationis beneficiorum, dignitatum, & officiorum quorumcunque, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ & paſſivæ, ſi Regulares fuerint, exilii, damnationis ad Triremes, & carceres etiam in perpetuum abſque ulla ſpe gratiæ, aliaſque pœnas decernant, eos quoque ſi pro delicti enormitate graviores pœnas meruerint, debita præcedente degradatione, Curiæ ſæculari puniendos tradant.* Hæc ibi.

Neque is puniri, donec de crimine conſtet.

71. Solùm nota, quòd Inquiſitor, ſeu Ordinarius loci, Sacerdotem de tam nefando crimine delatum non poſſit illicò punire, donec de delicto legitimè conſtet: alioquin manifeſtum ſubeſſet periculum, ad malevolarum, & quandoque ab aliis ſubornatarum fœminarum ementitam delationem puniendi innocentes Confeſſarios. Unde nec Evangelium, nec ulla Divina humanaque Lex unius teſtimonio etiam idoneo quempiam condemnat: *can. Admonere 33. q.2.* Verùm occaſione hujus

Sollicitatio an ſufficienter probetur per teſtes ſingulares?

72. Quæres, an crimen ſollicitationis ad actus inhoneſtos in Confeſſionali, ſufficienter probetur per teſtes ſingulares, ut putà, per plures fœminas, quæ ſingillatim affirment, ſe à Confeſſario ſeorſim fuiſſe ſollicitatas? Reſp. Negativè; niſi etiam concurrant alia indicia, ſeu præſumptiones. Ita Pignatellus *cit. tom.1. Conſul. 104. num.2. & ſeqq.* & alii. Ratio deſumitur ex citata Bulla Gregorii XV. ubi quidem §. 5. ne ob defectum probationum delictum tam enorme, & Eccleſiæ Dei tam pernicioſum maneat impunitum, admittuntur teſtes ſingulares; iſtud tamen non abſolutè conceditur, ſed ſolùm concurrentibus aliis præſumptionibus, & indiciis arbitrio Judicis dijudicandis, ibi: *Cùm difficilis ſit probatio, teſtibus etiam ſingularibus, concurrentibus præſumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis, delictum probatum eſſe judicandi, &c.* Alioquin verò, quòd teſtes ſingulares regulariter non probent, patet ex *can. Nihilominus 3. q.9. & c. Cùm dilectus. 32. de Election.* cum ſimilibus.

DISTINCTIO IX.

De Caſibus Reſervatis, & Sigillo Confeſſionis.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Reſervatio Caſuum, & à quo fieri poſſit?

Caſus reſervatus, quid?

1. CONCL. I. *Reſervatio caſuum* aliud non eſt, quàm negatio juriſdictionis abſolvēdi circa aliquod peccatum. Ita in re communis. Hinc *Caſus reſervatus* benè definitur quòd ſit peccatum mortale externum, ad cujus abſolutionem inferioribus Sacerdotibus juriſdictio non eſt cōceſſa.

Per actū reſervationis directè afficitur perſona Confeſſarii, &c.

2. Dicitur, *juriſdictio non eſt cōceſſa Sacerdotibus*. Siquidē per actum Reſervationis principaliter, ac directè, tantùm afficitur perſona Confeſſarii, ejus juriſdictionem arctando; & indirectè ſolùm perſona ipſius pœnitentis, eò quòd à tali Confeſſario ob defectum juriſdictionis à Caſu reſervato abſolvi non poſſit: prout inter alios notat Fagnanus *cap. Omnis n. 78. & ſeqq. de Pœnit. & remiſſion.* ubi ad longum probat, quòd per actum Reſervationis caſuum non afficiatur niſi perſona Sacerdotis Confeſſiones audientis, licèt indirectè obſtet pœnitentibus. Unde infert, quòd Regulares intra Diœceſin Epiſcopi approbantis poſſint abſolvere pœnitentem alterius Diœceſis à Caſibus in Diœceſi pœnitētis reſervatis, ſi hi non ſint reſervati in Diœceſi, in qua confeſſiones audiunt: cùm Regulares habeant juriſdictionem à Papa, & Epiſcopus alterius Diœceſis nequeat, etiam quoad ſuos ſubditos, limitare juriſdictionem Sacerdotis ſibi non ſubditi.

Corollarium.

Datur in Eccleſia poteſtas reſervandi caſus.

3. CONCL. II. Certum eſt, dari in Eccleſia DEI poteſtatem reſervandi Caſus aliquos, ſive cauſas criminum graviorum, à quibus inferiores Confeſſarii abſque ſpeciali licentia, & facultate, extra mortis articulum abſolvere non poſſunt. Patet hoc præter continuam praxin, & ſenſum Eccleſiæ, ex Concilio Trident. *Seſſ. 14. canon. 11. cap. 7.* ubi proinde monet in hæc verba: *Extra quem articulum mortis Sacerdotes, cùm nihil poſſint in caſibus reſervatis, id unum pœnitentibus perſuadere nitantur, ut ad Superiores, & legitimos Judices pro beneficiō abſolutionis accedant.*

Quæ peccata reſervari ſoleant?

4. CONCL. III. Sola peccata mortalia, eaque non niſi certa, externa, ac opere conſummata reſervari ſolent. Ita Lugo *diſput. 20. de Pœnitent. ſect. 2.* Layman *lib. 5. tract. 6. c. 12. n. 3.* Herinex *diſp. 6. de Pœnit. n. 6. & ſeqq.* cum aliis paſſim. Dicitur, *reſervari ſolent*: nam quamvis peccata mortalia etiam mere interna poſſint reſervari, tamen in uſu non eſt, neque expedit, ut eadem reſerventur. Deinde quoties morale dubium eſt de reſervatione Caſus, jam is non cēſetur reſervatus, ſive ſit dubium juris, ſive facti; ſiquidem reſervatio eſt valdè odioſa, & ſtrictè interpretanda, adeòque intelligi debet de Caſibus certis & indubitatis. Herinex *loc. cit. nu. 7.* Suarez & communis.

Quid de caſu dubio.

Papa ordinariè non reſervat peccatū, niſi ob annexā excommunicationem.

5. CONCL. IV. Papa ordinariè nullum peccatum mortale ſibi reſervat niſi propter annexam Cenſuram excommunicationis ſibi itidē reſervatæ. Ita Herinex *cit. n. 6.* Navarrus; Toletus, Henriquez, Layman, aliique communiter; dummodò excipiatur unus, vel alter caſus, in quo oppoſitum habetur ſpecialiter expreſſum; prout Sixtum V. in Bulla, contra malè promotos, quę incipit *Sanctū & ſalutare* (ac habetur tom. 2. Bullarii Romani *Conſtitut. 91. dicti Pontif.*) reſervaſſe ſibi peccatum iſtud abſque alia excommunicatione annexa, notat ibidem Lugo *n. 25.* Et hinc in Concluſione additur ly, *ordinariè*.

Unde hac ſublata quilibet Confeſſarius abſolvit à peccato.

6. Infertur proinde, quòd ſi Papa, aut ejus pœnitentiarius, aliquem abſolvat à ſola Cenſura excomunica-

tionis

Digitized by Google

tionis Summo Pontifici reſervatæ, poſſit poſtmodùm quilibet inferior Confeſſarius in Foro conſcientiæ abſolvere hominem illum à peccato ipſo, cui talis excommunicatio adjuncta fuit. Idem dicendum ſi quis tempore Jubilæi, vel aliàs confeſſario habenti ſpecialem facultatem abſolvẽdi à Caſibus Summo Pontifici reſervatis fuiſſet confeſſus, ab eoque abſolutus ab omni vinculo excommunicationis, omiſſa tamen per oblivionẽ confeſſione caſus reſervati Papæ: nam talis poterit poſtmodùm per quemlibet confeſſarium ab eodem caſu abſolvi, eò quòd jam fuerit anteà abſolutus ab excommunicatione Papæ reſervata; ſublata autem excommunicatione ampliùs manet reſervatio caſus Papalis.

Item; ſi Cenſura non fuit contracta.

7. Infertur ulteriùs: Siquis commiſit peccatum Summo Pontifici reſervatum, ſed ob ignorantiam, aut aliam cauſam à cenſura Papali excuſatus fuit; talem etiam ab inferiori confeſſario abſolvi poſſe: ſiquidem ſublata, vel non contracta cenſura excommunicationis, etiam ablata cenſetur reſervatio Pirhing. *titul. de hereticis n.37.* Baſsæus *verſ. caſus reſervatus n.2.* Layman *n.2.* & alii.

Caſus reſervati SS. Pontifici, qui.

8. CONCL. V. Caſus reſervatis Summo Pontifici, continentur partim in Bulla Cænæ Domini, ſic dicta, quòd eandem Summus Pontifex ſingulis annis in die Cænæ Domini ſolemniter promulgari faciat (a). partim in Jure canonico, & diverſis Bullis Pontificiis.

(a) Videatur tract. 13. diſt. 2. n. 55. & ſeqq.

Epiſcopi poſſunt reſervare caſus pro ſuis Diæceſibus.

9. CONCL. VI. Etiam Epiſcopi pro ſuis Diœceſibus poſſunt ſibi reſervare certos caſus, à quibus confeſſarii abſolvere nequeunt abſque licentia, & facultate ipſorum ſpeciali. Patet hoc tum ex perpetua praxi, ſenſuque Eccleſiæ; tum ex Concilio Trid. *Seſſ. 14. cap. 7. & can. 11.* ſic definiente: *Siquis dixerit, Epiſcopos non habere jus reſervandi ſibi caſus, niſi quoad externam politiam, atque ideo Caſuum reſervationem non prohibere, quo minus Sacerdos à reſervatis verè abſolvat: anathema ſit.*

Ubi tales reperiantur.

10. Cęterùm caſus Epiſcopis reſervati continentur in propriis ſingularum Diœceſium Ritualibus, & variãtur juxta exigentiam & diverſitatem Diœceſium: quamvis iſthæc reſervatio non afficit perſonam confeſſarii extra ejuſmodi Diœceſin exiſtentis, ſi caſus in Diœceſi confeſſarii reſervatus non ſit, ut dictum *n. 2.*

Cautela quoad regulares.

11. De cętero quoad poteſtatẽ abſolvendi Sæculares, impoſterùm Regularibus cavendæ erunt duo Propoſitiones, ab Alexandro Septimo damnatæ quarum prior, ordine 4. ſic ſonat. *Prælati Regulares poſſunt in foro Cõſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, ab excõmunicatione propter eã incurſa.* Poſterior autem, ordine 12. eſt iſta: *mẽdicãtes poſſũt abſolvere à Caſibus Epiſcopis reſervatis, nõ obtenta ad id Epiſcoporũ facultate.*

QUÆSTIO II.

De abſolutione à Caſibus reſervatis in & extra Articulum mortis.

In mortis articulo abſolvere poteſt quilibet Sacerdos.

12. CONCL. I. In mortis articulo quilibet Sacerdos poteſt abſolvere ab omnibus caſibus reſervatis. Patet hoc ex dictis *diſt. præced. n. 63.* & Conc. Trident. ibidem relato.

Articulus mortis, & Periculum mortis, quid?

13. Porrò per *Articulũ mortis* non duntaxat intelligendus eſt quaſi ultimus vitæ ſpiritus, ſed etiam quodvis probabilem mortis periculum, ſive id accidat ex infirmitate, ſive ex decreto Judicis quempiam morti adjudicantis, ſive ex aliis cauſis, utputa ex imminente belli conflictu, partu periculoſo mulieris, aut navigatione periculoſa, ſeu valdè longa; in qua Sacerdotis copia futura non eſt. Licet enim in rigore differentia ſit inter Articulũ, & Periculum mortis (nam *Articulus mortis* propriè dicitur, quãdo ex ægritudine prudenter præſumitur mors ſecutura: *Periculum mortis* verò cùm datur occaſio, in qua frequenter homines pereunt, ut in conflictu bellico in periculoſa navigatione, & hujuſmodi) in præſenti tamen materia utpote favorabili, idem eſt Articulus mortis, & probabile Periculum ejus:

nam mortale periculum in malis ita exiſtimari, & vitari debet, ſicut eventus ipſe, juxta illud Eccleſiaſtici 3. *Qui amat periculum peribit in illo*. Barboſa *p.2. de off. & pot. Epiſ. alleg.* 25. *n.*81. Diana, Layman, & alii paſſim.

Sacerdos excommunicatus, in mortis Articulo abſolvens, non fit irregularis.

14. Advertendum etiam, quòd Sacerdos excommunicatus in præfato mortis articulo quempiam abſolvens per hoc non incurrat Irregularitatem: uti poſt alios notat Barboſa *in Collectaneis ad Conc. Trid. Seſſ.* 14. *c.*7. *n.*15. Nec obſtat, quòd cæteroquin violans Cenſuram Eccleſiaſticam, fiat irregularis. Reſp. enim, in hoc caſu excuſare neceſſitatem, ſive articulum mortis Proximo impendentis: eò præſertim, quòd Conc. Trid. *cit. c.*14. ad hoc cuivis Sacerdoti expreſſam facultatem præbeat, ibi *Atque ideò in articulo mortis omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt*.

Abſolutus a Caſu reſervato in mortis Articulo non tenetur poſtà ſe ſiſtere Superiori,

15. CONCL. II. Qui propter mortis articulum à caſibus reſervatis per inferiorem confeſſarium fuit abſolutus, non tenetur ampliùs ceſſante periculo Superiori ſe ſiſtere; niſi fuerit annexa cenſura excommunicationis Superiori reſervata. Ita Barboſa *cit. alleg.*25. *n.*80. & DD. communiter. Ratio eſt: quia in mortis articulo habent omnes Sacerdotes poteſtatem, per ſe & directè abſolvendi ab omnibus peccatis, ut patet ex Conc. Trid. *loc. cit.*

Niſi fuerit annexa excommunicatio.

16. Additur notanter, *niſi fuerit annexa Cenſura excõmunicationis*. Quia abſolutus in mortis articulo ab excommunicatione, ceſſante tali periculo tenetur ſe ſiſtere Superiori; non quidem ut iterùm abſolvatur, ſed ut mandatum ejus accipiat, & condignè ſatisfaciat: alioquin enim reincideret in eandem ſpecie excommunicationem, & quidem ipſo jure, propter novam inobedientiam, atque contemptum ſeſe debitè præſentandi de novo commiſſum; prout expreſsè ſtatutum habetur c. *Eos qui de Sent. excom. in* 6. eſtque communis DD.

Extra Articulum mortis nequit Confeſſarius abſolvere à Caſu reſervato.

17. CONCL. III. Extra caſum articuli mortis, Confeſſarius non præditus legitima facultate abſolvendi animadvertat, quòd ſi pęnitens inter alia confiteatur peccatum reſervatum, ordinariè loquendo nõ debet ipſum abſolvere, ſed ad Superiorem mittere; niſi ipſemet confeſſarius poſſit, ac velit ab eodem facultatem abſolvendi petere, tacito tamẽ nomine pęnitentis. Ita Doctores communiter & concordat Concil. Trid. *cit. Seſſ.* 14. *c.*7. cujus verba *nu.*3. referuntur.

Quid, ſi urgeat neceſſitas?

18. Dicitur, *ordinariè loquendo*. Nam ſi urgeat aliqua neceſſitas, v.g. ſi pęnitens longè diſtat ab Epiſcopo, & tamen nunc debeat celebrare, vel communicare; tunc Confeſſarius poteſt abſolvere pęnitentem, ita ut abſolutio directè cadat ſuper non reſervata, tametſi ſolùm venialia, indirectè verò ſuper reſervata: cum onere tamen, ut pęnitens poſteà Superiori, aut alteri habenti facultatem abſolvendi, ſe præſentet, ab eoque, prævia Confeſſione, à reſervatis quoque directè abſolvatur. Intellige, niſi malit ipſemet Confeſſarius à Superiore licentiam abſolvendi impetrare, perſona non nominata, ut ſuprà dictum.

Et Caſui reſervato ſit annexa excommunicatio.

19. Adde cum Laym. *cit. tr.*6. *c.*12. *n.*10. Suarez, Henriquez, & aliis, idem dicendum eſſe, tametſi Cenſura excommunicationis, v.g. ob occultam Clerici percuſſionem, reſervationi annexa ſit: adhuc enim in caſu neceſſitatis poterit is indirectè abſolvi ab inferiori Confeſſario. Ratio eſt: quia excommunicatio ſolo Jure Eccleſiaſtico arcet à receptione Sacramentorum, & conſequenter ceſſat ejus obligatio in caſu magnę neceſſitatis. Quinimò, cùm excommunicatus ad vitandam infamiam poſſit præmiſſa contritione SS. Eucharistiam ſuſcipere (*b*) cur non pariter urgente ſimili neceſſitate Sacramentum Pęnitentię.

(*b*) Ut d. tra. 2. diſtinct. 2. n. 28.

An tunc opus ſit, confiteri peccata reſervata.

20. Cęterùm in pręmiſſo caſu multi DD. volunt, per ſe loquẽdo ſufficere confiteri ſola peccata non reſervata inferiori confeſſario; quam ſententiam Herinex *diſp.*3. *de Confeſſ. q.*5. *n.*61. valde probabilem aſſerit, eò quòd nemo per ſe loquẽdo obligatur ad idẽ peccatum bis confitendum. Oppoſitam tamen ſententiam plurimi tenent Do-

Doctores, eſtque ſaluberrimum conſilium & per accidens quandoque neceſſarium, etiam peccata reſervata, inferiori Confeſſario exponere, ut ſic pœnitens in rebus neceſſariis meliùs inſtrui, aut ſi indignus fuerit, a Sacramento Pœnitentiæ repelli poſſit: prout benè notat Herinex ibidem.

QUÆSTIO III.

De Sigillo Confeſſionis.

Sigillum Confeſſionis, quid?

21. CONCL. I. Per *Sigillum Confeſſionis* aliud non intelligitur quam obligatio illa, qua in ſecreto teneri debent peccata ex Sacramentali Confeſſione cognita. Et hæc obligatio dicitur, *Sigillum*, ſumpta metaphora à ſigillo materiali, quo ſolent obſignari res illæ, quas volumus omninò eſſe occultas, & ſecretas.

Quanta ſit obligatio.

22. CONCL. II. Certum eſt, talem obligationem nihil revelandi de peccatis in Confeſſione auditis, de facto extare: quæ quidem obligatio tanta eſt, tamque graviter Sigillum confeſſionis obligat, ut communiter Theologi aſſerant, non licere Confeſſario ex quacunque cauſa, etiam graviſſima, utputa ob periculum vitæ ſuæ, imò nec ob periculum totius Reipublicæ confeſſionem revelare, aut peccatum in eadem auditum manifeſtare. Ratio hujus ſtrictiſſimæ obligationis eſt: quia alioquin fieret injuria Sacramento Pœnitentiæ: ſimulque Confeſſio redderetur odioſa, & meritò retraherentur ab ea Fideles, ſi ſcirent, in aliquo caſu poſſe peccata confeſſa revelari in eorum præjudicium.

Confeſſarius tenetur celare peccatum auditum, iure naturali, Divino.

23. CONCL. III. Peccatū in Confeſſione detectum, tenetur Confeſſarius celare tum Jure naturali, ac Divino Poſitivo, tum etiam Eccleſiaſtico. Ita Scotus *in 4. diſt. 21. q. 2.* & Theologi communiter. Ratio prioris partis eſt: quia alioquin hinc Lex naturæ de ſervanda Fidelitate, & ſecreto Proximi celando violaretur, illinc autem Præceptum Chriſti poſitivum. Nam Chriſtus, dum inſtituit Sacramentum Pœnitentiæ, præcepitque Confeſſionē, ſimul Confeſſariis arctiſſimam hanc Sigilli obligationem impoſuit, ut patet tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ; tum ex eo, quia alioquin præceptum Confeſſionis non eſſet accommodatū conditioni humanæ, ac ſpirituali Fidelium utilitati.

Et Eccleſiaſtico.

24. Ultima pars, quòd etiā Iure Eccleſiaſtico Sigilli confeſſionis ſit præceptum, patet inter alia ex *cap. Omnis utriuſq; ſexus de pæn. & remiſſ.* ubi pæna Depoſitionis à Sacerdotali Officio, ac perpetuę pœnitentiæ in arcto Monaſterio peragēdę, conſtituitur iis, qui Sigillū confeſſionis violaverint.

Sub Sigillo Confeſſionis, quæ omnia cadant.

25. CONCL. IV. Sub Sigillo Confeſſionis non tantum cadunt peccata confitentis, ſed etiā peccata complicis; item circumſtantiæ peccatorum, quæ ad eorum Confeſſionem aliquo modo pertinent, & ex quarum revelatione poteſt cōfitēti evenire infamia, vel aliud incommodum: utputà, ſi quis confeſſus ſit; ſe illegitimè natum Sacros Ordines recepiſſe; ſe infamibus parentibus ortum, nobilitatem generis jactaſſe &c. Tales, inquam, peccatorum circumſtantiæ, v. g. defectus natalium, aut generis obſcuritas à confeſſario manifeſtari non poſſunt ſine ſigilli violatione. Ratio eſt: quia per horum, ac aliorum ſimilium revelationem, confitenti fieret præjudiciū, & ſic Cōfeſſio redderetur odioſa.

Corollarium.

26. Similiter, atque ob eandem rationem, violatur Sigillum Confeſſionis, ſi confeſſarius generatim dicat, Titium ſibi confeſſum eſſe peccatum mortale, vel habuiſſe caſum reſervatum, aut Cenſuram excommunicationis. Item, ſi dicat, ſe illum non abſolviſſe, quia nō rectè diſpoſitus erat. Inſuper confeſſarius violat Sigillum, ſi peccatum aliquod veniale in ſpecie revelet: ſecùs foret, ſi ſolùm in genere, cùm certū ſit, pœnitētem ad minùs peccatum veniale confiteri debuiſse, nam alioquin confeſſio non ſubſiſteret. Unde ſi quis dicat, Titium confeſsum ſibi eſse peccatum veniale, ſigillum non violatur: benè tamen, ſi dicat, Titius confeſsus eſt mendacium. Monet quoq; Layman *lib. 5. tra. 6. c. 14. n. 6.*

num. 6. cum aliis, cavendum eſſe Confeſſario, ne aliquo loquendi modo ſiniſtram de confitente opinionem apud alios generet, v. g. ſi dicat: *Titius minutiſſimis ſuis peccatis ſæpè mihi moleſtus eſt*. Significare enim videtur, illum ſcrupuloſum eſſe, & ſic indirectè Sigillum Confeſſionis violabit. Quod ultimum, ut meliùs intelligatur, ſit:

Sigillum Confeſſionis poteſt violari directè & indirectè. 27. CONCL. V. Sigillum Confeſſionis duplici modo violari poteſt, directè ſcilicet, ac indirectè. *Directè* tunc *violatur*, quando Confeſſarius expreſsè & apertè peccatum confeſſum, aut aliquid aliud ſub Sigillo cadens, manifeſtat. *Indirectè violatur Sigillum Confeſſionis*, quando, licèt Confeſſarius nihil apertè revelet, ita tamen verbis vel ſignis ſe gerit, ut alter poſſit in notitiam peccati confeſſi devenire, & colligere, hunc pœnitentem habuiſſe peccatum mortale, vel certò veniale &c. Ita Doctores communiter.

Exempla violationis indirectæ. 28. Iſta Concluſio, ac præſertim ſecunda pars ipſius, ampliùs declaratur exemplis. Sic quippè Parochus publicè cuipiam negans Sacramentum, v. g. Euchariſtiæ, propter ſolam notitiam è Confeſſione acceptam, indirectè frangit Sigillum. Similiter Confeſſarius, ſi abſolutè dicat, ſe non abſolviſſe Petrum, nulla alia addita rationabili cauſa, frangit Sigillum indirectè, eò quòd abſolutio nulli negetur, niſi ſuppoſita indiſpoſitione pænitenti, aut ob Caſum reſervatum. Unde ſi interrogetur Confeſſarius, an hunc vel illum abſolverit, non debet abſolutè negare, neque affirmare, ſe abſolviſſe, ſi non abſolvit; ſed optimum erit dicere, ſe functum fuiſſe munere ſuo.

Alia hujus exempla. 29. Inſuper Sacerdos, qui averſionem aliquam à peccatore ex notitia accepta in Confeſſione concipit, ac ſeveriorem vultum ea de cauſa illi oſtendit, aut minùs gratè ei colloquitur &c. frangit Sigillum indirectè: quia ſic facto exprobrat pænitenti peccata confeſſa; &, ſi hoc liceret, redderetur Confeſſio multùm odioſa; præſertim inter eos, qui ſimul debent cohabitare. Marchantius, Lugo, Bonacina, & alii. Similiter illicitum eſt, extra Confeſſionem revocare pænitenti in memoriam ſua peccata confeſſa, etiam ipſum conſolandi gratia: quia ipſe hac ratione confunderetur, ſicque Confeſſio, ſi hoc paſſim liceret, odioſa redderetur.

30. Hinc non immeritò Clemens VIII. in Decreto, De Caſibus reſervatis, die 26. Maii. 1593. edito (& verbatim refertur à Baſſæo, *V. Caſus reſervatum, num.* 40.) univerſis Regularibus ſic mandavit: *Tam Superiores pro tempore exiſtentes, quàm Confeſſarii, qui poſteà ad Superioratus gradum fuerint promoti, caveant diligentiſſimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confeſſione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur &c.* Quod Decretum, etſi ſpecialiter de Regularibus, utpotè perpetuò ſimul cohabitantibus loquatur, quia tamen quoad hoc punctum conſonat Juri naturali, ac Divino, etiam ad alios extendendum erit, ne Sacramentalis Confeſſio quoquo modo reddatur odioſa. *Cautela notabilis.*

31. CONCL. VI. Nihilominus licitè utitur Confeſſarius notitia confeſſionis ad actiones non afferentes ullum prorſus incommodum pœnitenti, vel complici. Ita in re communis: ſic enim Confeſſio non redditur ullatenus odioſa, vel oneroſa. Et utique propter notitiam ex ſola Confeſſione hauſtam poteſt Confeſſarius orare DEUM pro ſalute ſui pœnitentis, ob conſuetudinem occultorum peccatorum de æterna ſalute periclitantis: poteſt etiam DEUM orare, ut ſe per gratiam ſuam à ſimilibus peccatis miſericorditer præſervet; poteſtque ſe magis præcavere ab illis peccatorum incitamentis, & initiis, quibus videt pœnitentem ſuum à diabolo ſeductum fuiſſe, ac poſteà graviter cecidiſſe, & hujuſmodi. Rurſum Concionator, vel Scriptor rerum ad mores ſpectantium, poteſt ejuſmodi notitia uti ad parandas tantò aptiùs Conciones; vel Commendationes, dummodò hoc ita fiat, ut nul- *Quando Confeſſarius poſſit uti notitia Confeſſionis.*

nulli exinde incommodum ſequatur, neque ſcandalum puſillorum ſequi valeat.

Cautela. 32. Et hoc ultimum notanter additur: quia coram ſimplicioribus hominibus cavendum eſt Confeſſariis, ac præſertim concionatoribus, ne dicant, ſeſe hoc vel illud è Confeſſionali ſcire; nam per hujuſmodi dicta facilè ſimpliciores ſcandalizantur. Unde infert Gobat *Tractat. 7. Theolog. Experim. num.* 878. cum Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 76. quòd communiter peccent graviter concionatores, præſertim ſi ſint Parochi, quando dicunt expreſsè, hæc vel illa peccata percepiſſe in Confeſſione: quia communiter homines, præſertim plebis, ſcandalizantur ſimilibus verbis.

An quis poſſit uti notitiâ Confeſſionis ad declinandas inſidias? 33. Ex dictis patet reſolutio illius Quæſtionis, utrum Sacerdos, ſi ex notitia Confeſſionis ſciat, ſibi in via, vel in nemore, parari inſidias, aut præberi venenum in poculo, poſſit hoc periculum declinare? Reſp. enim, hoc licitè fieri, dummodo id occaſione aliunde accepta, abſque ullo detrimento, pudore, aut manifeſtatione confitentium fieri poſſit; ut notat Sotus *in* 4. *diſt.* 21. *q.* 2. *§ ad argumenta*, & Sanchez *l.* 3. *de Matrim. diſp.* 16. citans plurimos alios. Secùs dicendum, ſi id fieri nequeat ſine præjudicio, manifeſtatione, aut ſuſpicione Rei confeſſi: nam ſic redderetur Confeſſio odioſa.

De licentia confitentis, an liceat revelare Confeſſionem. 34. CONCL. VIII. Utrum de licentia pænitentis poſſit Confeſſarius revelare Confeſſionem Sacramentalem, diſputant Theologi. Negant plerique ex antiquioribus, ac præſertim Scotus *cit. diſt.* 21. *q.* 2. Alenſis, aliique. Ratio eſt: quia, licèt pænitens poſſit cedere jure ſuo, non tamen poteſt cedere jure Sacramenti: atqui Sigillum eſt introductum Jure naturali, atque ex primaria Chriſti inſtitutione, in favorem Sacramenti, & ſecundariò ſolùm in favorem pænitentis, ergo.

Sententia aliorum. 35. Oppoſitum docent multi alii cum D. Thoma *in Supplemento*, *par.* 3. *q.* 11. *art.* 4. Tum quia ſi pænitens det licentiam loquendi de peccatis in Confeſſione auditis, videtur ceſſare ratio ſecreti naturalis, atque reverentiæ Sacramenti. Tum quia *cap. ſignificaſti*, *de adulteriis*, legitur, quod de licentia mulieris Sacerdos, cui hæc confeſſa fuit, dixerit, eam ſibi confeſſam eſſe adulterium; nec tamen in hoc caſu vel minimùm Sacerdos reprehenditur à Papa. Verùm Barboſa *ad cit. cap. ſignificaſti*, *num.* 2. poſt Navarrum *in c. Sacerdos. de pænit. diſt.* 6. *num.* 126. & quidam alii cenſent, illud Capitulum loqui non de Confeſſione Sacramentali, ſed extra Sacramentum Sacerdoti tam per adulterum, quàm adulteram facta. Et hinc præſens Quæſtio ulteriori Diſputationi Theologicæ relinquitur.

Præter Confeſſarium, qui alii teneantur ad Sigillum? 36. CONCL. VIII. Præter Confeſſarium, ad quem Sigillum Confeſſionis principaliter ſpectat, obligantur quoque ad tacendum aliæ perſonæ, ad quas Sacramentalis Confeſſio immediatè, vel mediatè pervenit: utputa aſtantes, quidpiam audientes; interpres, per quem facta eſt Confeſſio; item ille, cui pænitens bona fide confitetur, exiſtimans eum eſſe Sacerdotem, cùm non ſit. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia hujuſmodi revelatio foret contra reverentiam Sacramenti, ipſamque Confeſſionem reddere odioſam.

Quid, ſi quis alterius Confeſſionem ſcriptam reperit? 37. Addunt nonnulli; eum quoque teneri Sigillo Confeſſionis, qui Confeſſionem alterius memoriæ causâ ſcriptam reperit. Sed alii rectiùs negant, hunc Sigillo Sacramentali obligari. Rationem dant, quòd talis Scriptura non ſit Confeſſio Sacramentalis, ſed tantùm remotè ac per accidens ordinetur ad Sacramentum Confeſſionis. Interim tamen ille, qui talem ſcriptam Confeſſionem reperit, arctiſſimo ſecreto naturali obligatur adeò ut peccet mortaliter, ſi gravia; ſeu diffamantia peccata conſultò legat, aut lecta aliis evulget: quamvis ſecùs ſit, ſi ex curioſitate ſola levia peccata legat, vel lecta aliis revelet. Layman *loc. cit. q.* 8. *num.* 19. & alii.

DI-

De Satiſfactione, ut tertia Parte Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

De Satiſfactione Sacramentali, ejuſque acceptatione, & impletione.

Satiſfactio dupliciter ſumitur.

1. ADvertendum, quòd Satiſfactio dupliciter accipiatur. I. Generaliter, quo modo importat actionem, qua quis facit, quantùm debet: ſic debitor ſolvens creditori, dicitur illi ſatiſfacere. II. Specialiter, propriè, ac ſtrictè: quo modo ipſa eſt actio afflictiva corporis vel animæ, per quam DEO voluntariè ſatiſfacimus pro pœnis temporalibus, quæ remanent ex peccatis virtute Pœnitentiæ à DEO quoad culpâ jam remiſſis.

Dimiſſa culpa non ſemper remittitur tota pœna peccatis debita.

2. Certum ſiquidem eſt, quòd quidem in juſtificatione peccatoris aliquando remittatur peccatum tam quoad culpam, quam quoad totam pœnam, adeò, ut nulla remaneat pœna temporalis pro eo luenda; prout contingit in Baptiſmo, & Martyrio, & quandoque in actu perfectæ contritionis, vel amoris DEI ſuper omnia. Id tamen non ſemper fit, quinimò ordinariè loquendo, dimiſſa per Pœnitentiam culpa peccati mortalis, remanet aliqua pœna temporalis, in quam pœna æterna peccato mortali correſpondens commutatur, in hoc vel futuro ſæculo luenda; prout liquetum ex Concil. Trid. *Seſſ. 6. cap. 14. & Seſſ. 14. c. 8.* tum ex pluribus S. Scripturæ locis, ac fuſiùs contra Hæreticos oſtendunt Controverſiſtæ.

Satiſfactio, ut eſt pars Sacramenti Pœnitentiæ, quid?

3. CONCL. I. *Satiſfactio*, ut eſt tertia pars Sacramenti Pęnitentię, eſt opus bonum pœnale in Sacramento Pœnitentiæ a Confeſſario impoſitum, ad pœnæ temporalis peccatis confeſſis debitæ compenſationem, ſeu ſolutionem. Ita Marchantius *tom. 1. Tribunalis, tract. 4. cit. 7.* eſtque in re communis. Dicitur, *in Sacramento Pœnitentiæ à Confeſſario impoſitum*; ad excludenda alia opera ſatiſfactoria, & pœnalitates, quæ vel propria voluntate aſſumuntur, vel à DEO nobis immittuntur; hæc enim deſerviunt quidem ad ſatiſfaciendum pro peccatis noſtris, non tamen ſunt pars Sacramenti Pœnitentiæ, neque ſatiſfactio Sacramentalis; ſed talis eſt ea ſolùm, quæ à Confeſſario imponitur.

Confeſſarius tenetur pœnitenti aliquam ſatiſfactionem injungere.

4. CONCL. II. Sacerdos regulariter loquendo tenetur aliquam Satiſfactionem pœnitenti injungere. Ita communis Doctorum, & patet ex Concilio Trid. *Seſſ. 14. cap. 8.* ibi: *Debent ergo Sacerdotes Domini pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes ſatiſfactiones injungere.* Hinc idem Concilium *cit. Seſſ. 14. c. 3. & can. 4.* inter partes Sacramenti Pęnitentię etiam numerat Satiſfactionem. Nec obſtat, quòd Satiſfactio communiter cenſeatur eſſe pars integralis hujus Sacramenti, *Reſp.* enim, hoc parùm urgere; quia Sacerdos tenetur etiam integritatem ipſius curare.

Regulariter loquendo; & an hæc ſit pars eſſentialis.

5. Intellige, *regulariter loquendo*, nam incapaci, v. g. moribundo extra uſum rationis conſtituto, nulla Satiſfactio imponi debet (imò nec poteſt) non obſtante, quòd dato ſigno petitæ confeſſionis abſolvi debeat. Ex quo liquet, Satiſfactionem non eſſe partem eſſentialem Sacramenti Pœnitentiæ, ſed integralem ſolùm: quamvis Maſtrius *4. diſp. 5. num. 569.* cum aliis, hoc intelligendum cenſeat de Satiſfactione actu exhibita, id eſt, de actuali executione ipſius: nam Satiſfactio Sacramentalis in voto, ſive propoſitum ſaltem implicitum ſatiſfaciendi, poteſt dici pars eſſentialis ipſius, in quantum hoc ſublato (id eſt, ſi pęnitens tale propoſitum ſaltem implicitum non haberet, ſed contrariam voluntatem) Sacramentum non conficeretur.

Satiſfactio Sacramentalis.

6. CONCL. III. Satiſfactio Sacramentalis habent virtutem ſpecialem ex opere operato remittendi aliquam

quam

habet effectū remittendi partē Pœnæ ex opere operato.

quam partem pænæ temporalis peccatis debitæ, quam non haberet, ſi illud ipſum opus eſſet voluntariè aſſumptum, aut aliunde impoſitum. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia Satisfactio à Sacerdote impoſita, & à pænitente adimpleta, eſt pars Sacramenti Pænitentiæ; ergo habet aliquem effectum ex opere operato (quia ſicut totum Sacramentum, ita & quælibet pars ejus talem habere debet) atqui talis effectus alius non eſt, niſi remiſſio pænæ temporalis peccatis confeſſis debitæ, utpote ad quam principaliter ordinatur; ergo.

Ea in peccato mortali peracta ſufficit ad integritatē Sacramēti.

7. CONCL. IV. Pænitentia Sacramentalis in ſtatu peccati mortalis peracta, ſufficit ad integritatem Sacramenti Pænitentiæ, atque ad implendum præceptum Confeſſarii de perſolvenda pænitentia. Ita omnes Doctores: idque patet tum ex communi ſenſu Fidelium, qui non ſolent repetere pænitentias forſitan in ſtatu peccati mortalis peractas, neque ad eas repetendas conſueverunt à Confeſſariis obligari. Tum ex eo: quia præceptum jejunii, & alia ejuſmodi ſatis implentur, licèt opera præſcripta peragantur in ſtatu peccati mortalis.

An tunc habeat effectum ex opere operato ſibi correſpondentem?

8. Adde cum Doctore Subtili *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 1. *§. de quarto*, quem ſequuntur Scotiſtæ communiter, & multi alii, ut Navarrus, Vaſquez, Medina, Diana, &c. quamvis melius ſit, pœnitentiam injunctam in Charitate perſolvere (quia talis non tantùm ſolvit pænam, ſed etiam meretur augmentum gratiæ, & gloriæ cœleſtis) adhuc tamen probabile eſſe, quòd pœnitentia Sacramentalis in ſtatu peccati mortalis peracta habeat effectum remiſſionis pænæ temporalis peccatis confeſſis debitæ, ac ſibi ex opere operato correſpondentem; eò quòd hujuſmodi effectus habeatur ex meritis Chriſti, ſeu vi Sacramenti Pænitentiæ, cujus Satisfactio illa eſt pars.

Solvitur inſtantia.

9. Nec obſtat quòd homo non ſit in ſtatu gratiæ. Tum quia, licèt is de facto non ſit in ſtatu gratiæ, in illo tamen fuit tempore recepti Sacramenti Pænitentiæ: tum quia, licèt ad merendum requiratur ſtatus gratiæ, ex nullo tamen capite oſtenditur, eum etiam requiri ad ſatisfaciendum virtute Sacramenti priùs dignè recepti. Verùm hæc ſolummodò probabiliter dicuntur, quia multi alii oppoſitum tenent: imò non pauci hujus ſententiæ Authores aſſerunt, Satisfactionem in malo ſtatu peractam delere pænam non pro tunc, ſed poſteà primùm ablato obice, ſeu recuperato ſtatu gratiæ. Hinc quilibet ſtudeat perſolvere pænitentiam Sacramentalem in ſtatu gratiæ: ſic enim & merebitur, & certò ſolvet pænam.

An poſſit pænitens reſpuere pænitentiam ſibi impoſitā.

10. CONCL. V. Quamvis pænitens ex aliqua cauſa rationabili poſſit pænitentiam à confeſſario ſibi impoſitam non acceptare, petendo, ut alia ſibi imponatur; tamen omnem pænitentiam ab ipſo ſibi impoſitam reſpuere non poteſt, ſi ab eodem abſolvi velit. Ita communis. Ratio primæ partis eſt; quia pænitentiæ à confeſſario injungendæ debent eſſe ſalutares, & convenientes ſtatui, ſeu facultati pænitentium, juxta Concilium Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 8. ergo ob cauſam rationabilem utputà quia ipſam commodè peragere nequit, licitè poteſt pænitens hanc vel illam in particulari pænitentiam reſpuere, veluti ſibi non convenientem, ac rogare confeſſarium, ut aliam mitiorem, ſibique convenientiorem imponat.

Quid, ſi Confeſſarius nolit eam moderari.

11. Quòd ſi confeſſarius ſit adeo imprudens, ac indiſcretus (prudens enim hoc non faciet) ut non obſtante rationabili petitione pænitentis nolit illam pænitentiam moderari, ac mitiorem imponere; poterit pænitens licitè à Confeſſione deſiſtere, ac dicere Confeſſario, ſe alium minùs ſeverum, magiſq; diſcretum quæſiturum: Nā pænitens non tenetur ſub peccato mortali quoad hoc ei obedire, niſi quatenus cupit ab ipſo abſolutionem recipere.

Quid de levi pænitentia?

12. Altera pars ex eo probatur: quia Satisfactio eſt pars integralis Sacramenti Pænitentiæ; ergo tenetur pænitens, extra caſum impotentiæ, aliquam ſaltem levem pænitentiam acceptare, & adimplere: Et certè, quis credat, talem eſſe ritè diſpoſitum ſi extra caſum impotentiæ neque uni-

cum

cum *Ave Maria*, aut prolationem Sanctiſſimi Nominis JESU, vel percuſſionem pectoris, vellet pro pænitentia Sacramétali acceptare? Neque contrarium docet Scotus *4. diſt. 15. q. 1. & diſt. 19. q. un.* Quia is partim loquitur de pœnitentia peccatis condigna: partim de tali, occaſione cujus pænitens traheretur in deſperationem (tunc enim excuſabit impotentia) prout ex ejus verbis deſumitur, ac notant Herinex *diſp. 4. de Satisfact. n. 15.* Sannig. *diſt. 12. q. 2. n. 10. & 11.* ac alii.

Pænitens tenetur implere pænitentiam ſibi injunctā.

13. CONCL. VI. Tenetur pænitens ſub peccato adimplere pænitentiam ſibi à Confeſſario impoſitam. Patet hoc ex *ca. Omnis utriuſque ſexus de Pœnit. & remiſſ.* quo cuilibet confitenti præcipitur, quòd *injunctam ſibi pænitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere.* Accedit ratio: quia tenetur pænitens recipere Sacramentum Pænitentiæ, non ſolùm eſſentialiter, ſed etiam integraliter totum.

Quid, ſi pænitētia ſit ſolùm levis?

14. Cæterùm notat hîc Suarez *diſp. 38. ſect. 7. n. 4. & 5.* cum aliis, quòd, quamvis obligatio adimplendi pœnitentiam ſit ex genere ſuo gravis, ac proinde ille peccet mortaliter, qui nō adimplet gravem pœnitentiam, vel notabilem ejus partem omittit: tamen, ſi pęnitentiam ſit ſolùmmodò levis, v. g. dicere quinque *Pater & Ave* aut modica tantùm ejus pars omittatur non committatur peccatum mortale, ſed ſolùm veniale: quia etiam hîc levitas materię excuſat à mortali.

Tenetur pænitens per ſe ipſum implere pænitentiā.

15. CONCL. VII. Pœnitens tenetur per ſe ipſum implere pœnitentiam Sacramentalem, & non poteſt eam implere per alium, quem ſibi propria auctoritate ſuſtituit: Ita Theologi communiter. Ratio eſt: quia juxta Concilium Trident. ſoli actus pœnitentis ſunt quaſi materia Sacramenti Pœnitentiæ; ergo debet ſatisfactio fieri per ipſummet pœnitentem. Concordat textus *cit. c. Omnis utriuſque ſexus. de pænit. & remiſſ.* Et hinc meritò Alexander VII. ſequentem, ordine 15. Propoſitionem damnavit. *Pænitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pænitentiam adimpleat.*

An hæc poſſit ipſi cōmutari à Confeſſario?

16. CONCL. VIII. Quamvis pęnitens non poſſit pœnitentiam Sacramentalem ſibi impoſitam propria authoritate commutare in aliud opus, etiam evidenter melius: poteſt tamen pęnitentia ab uno Confeſſario impoſita, ab alio ex rationabili cauſa commutari in aliam pęnitentiam, non ſolum æqualem, aut meliorem, ſed & in mitiorem: Ita Doctores communiter, ac præſertim Herinex *cit. diſp. 4. q. 4. n. 31.* Sannig. *loc. cit. q. 3.* hoc extendentes ad quemlibet Confeſſarium, etiam altero inferiorem (dummodò pęnitentia non fuerit à Superiore impoſita pro Caſu reſervato) quia idem eſt Tribunal, atque Judicium ejuſdem poteſtatis in utroque.

Et an illic neceſſe ſit, repetere priora peccata?

17. Utrùm autem ad hoc, ut poſterior Confeſſarius poſſit commutare pænitentiam priùs ab alio impoſitam, neceſse ſit, quòd ipſi rurſus explicentur à pęnitente peccata illa, pro quibus prior pœnitentia fuit impoſita, variant Doctores. Et quidem probabilior, ac ſecurior eſt opinio Suarezii, & plurium aliorum Doctorum, aſſerentium, id fieri debere: oppoſitum tamen, ſive hoc non eſse neceſſe, eſt etiam probabile, ac docetur à Navarro *cap. 26. Manual. n. 22.* Layman *lib. 5. tract. 6. c. 15. n. 16.* Toleto, Diana, & pluribus aliis. Cæterùm in praxi optimum erit Conſilium, interrogare pęnitentem vel de peccatis gravioribus, propter quæ altera pęnitentia priùs ipſi fuit impoſita: vel ſaltem, an priùs habuerit ſimilia peccata iis, de quibus nunc ſe accuſavit: ſic enim ſaltem aliqualiter cognoſcetur ſtatus pœnitentis, ac proinde poterit alia convenientior pęnitentia eidem imponi.

QUÆSTIO II.

Quænam opera pro pœnitentia Sacramentali injungenda ſint?

18. PRæmittenda cum primis eſt ſaluberrima Concilii Tridentini doctrina, quam *Seſſ. 14. c. 8.* his verbis propoſuit: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantùm Spiritus & pru-*

den-

dentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes pœnitentias injungere: ne, ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, aliorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut Satisfactio, quam imponunt, non ſit tantùm ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem. Hactenus Concilium, cujus verba, utpotè veram & Catholicam doctrinam continentia, ſunt optimè notanda; quibus ſuppoſitis, ſit

Generatim, quæ opera poſſint injungi?

19. CONCL. I. Opera, quæ pro Satisfactione Sacramentali injungenda ſunt, debent eſſe honeſta, & moraliter bona; qualia generatim ſunt tria, videlicet Oratio, Jejunium, & Eleemoſyna. Ita unanimis Theologorum. Omnia enim reliqua bona opera, quæ ex fide viva, atque per Charitatem operante proficiſcuntur, ad hæc tria, veluti tres Juſtitiæ Chriſtianæ fontes, facilè reducuntur, juxta illud Raphaelis Archangeli, Tobiæ 12. *Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſyna, magis quàm Theſauros abſcondere*, & alibi. Id ipſum patet inductione: Siquidem ſub Oratione comprehenduntur omnes actus religioſi, qui ad DEUM referuntur: ut actus Theologici, Fidei, Spei, & Charitatis; item actus Laudis, Adorationis, Gratiarum actionis, Glorificationis DEI; inſuper genuflexiones, Eccleſiarum viſitationes, ac hujuſmodi. Sub Jejunio comprehenduntur omnes caſtigationes corporales, cilicia, diſciplinæ, vigiliæ, humi cubationes, mortificationes, &c. Tandem ſub Eleemoſyna continentur omnia opera Miſericordiæ tam corporalia quàm ſpiritualia, & alia opera Charitatis erga Proximum.

Omnia bona opera reducuntur ad Orationem,

Jejunium, & Eleemoſynam.

Confeſſarius pœnitentiam deſignaturus, ad quæ debeat attendere?

20. CONCL. II. Confeſſarius pœnitentiam deſignaturus ad duo attendere debet, nempe ad magnitudinem qualitatemque peccatorum, & ad pœnitentis diſpoſitionem. Ita Concilium Trident. *num.* 18. relatum, & communiter Doctores, ac præſertim Scotus 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 1. Ratio eſt: quia, quantùm commodè fieri poteſt, patiturque pœnitentis diſpoſitio, debet eſſe correſpondentia aliqua pœnæ ad culpam; juxta illud Sapientiæ 11. *Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur*. Et Deut. 25. *Pro menſura peccati, erit & plagarum modus*.

Peccatis quæ generatim correſpõdeãt pœnitentia?

21. Quia igitur Peccatum in genere diſtinguitur in tria membra, ſcilicet in Peccatum ſeu Concupiſcentiam carnis, Concupiſcentiam oculorum, & Superbiam vitæ, 1. *Joan. cap.* 2. Hinc obſervat Doctor noſter *cit. q.* 1. quòd ſingulis peccatis, ſic in genere diſtinctis, correſpondeant de congruo propriæ Satisfactiones in genere: ſcilicet Peccato carnis Jejunium, comprehendendo ſub hoc quaſcunq; carnis macerationes: Peccato ſuperbiæ & cæteris ſpiritualibus, Oratio, quæ, & humiliat ſpiritum DEO, & roborat contra peccata: Peccatis autem circa temporalia, nimirum avaritiæ, & ejuſmodi, magis appropriatè correſpondet Eleemoſyna. Idipſum habet Rituale Romanum, *tit. de Sacramento pœnitentiæ*, ibi: *Quare curet* (Miniſter) *quantùm fieri poteſt, ut contrarias peccatis pœnitentias injungat: veluti avaris eleemoſynas, libidinoſis jejunia, vel alias carnis afflictiones, ſuperbis humilitatis officia, deſidioſis devotionis ſtudia*, &c.

Rigor ille in caſibus particularibus nequit ſẽper obſervari.

22. Dicitur notanter, *quantùm fieri poteſt*, Siquidem ſecùs dicendum, quando ſpeciales circumſtantiæ hunc rigorem ſervare non permittunt: Hinc Doctor Subtilis *loc. cit.* rectè ſubjungit, quòd, quamvis hæc ſit correſpondentia in generali, & de congruo, ea tamen in caſibus particularibus nec neceſſariò, nec congruenter debeat ſemper obſervari, eò quòd in caſibus ſpecialibus ſatis frequenter non conveniat facultati pœnitentis Pœnitentia illa, quæ correſpondet peccatis ſuis in generali. Unde optimè monet, requiri circa hoc diſcretionem Sacerdotis, qui ut loquitur Tridentinum, *pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes pœnitentias injungat*.

23. De-

Declaratur hoc exemplis.

23. Declaratur eadem doctrina exemplis ibidem à Scoto relatis, & inter Theologos communiter receptis. Sic quippe pauperi, qui eleemoſynam dare nequit, non ſunt injungendæ eleemoſynæ, etiamſi peccata commiſsa, v. g. furta, ſecundùm congruentiam generalem exigerent eleemoſynam; cùm ſæpiùs tales non ampliùs habeant, unde injuſtè ablatum reſtituant. Item homini, qui ob continuum laborem jejunare nequit, non ſunt imponenda jejunia, quamvis cæteroquin talia ſuis peccatis correſpondeant; ſed porius inducendus eſt, ut unà cum alia pœnitentia ſibi convenienti ſuum continuum laborem ſubeat, Deoque offerat in remiſſionem ſuorum peccatorum. Similiter dives, qui lapſus fuit in peccatum carnis, ſi eſt adeò delicatus, quòd non velit jejunare, nec aliam macerationem notabilem ſubire; vel præſumitur, quòd ſi ſibi imponeretur, citò abjiceret, & ſic peccaret novo peccato; inducendus eſt ad orationem, & eleemoſynam, illudque ipſi imponendum, quod libentiùs recipit, & quod creditur perſeverantiùs adimplere.

In determinanda pœnitentia vitandus eſt defectus.

24. Interim fatendum eſt, quoad praxin non modicam eſse difficultatem in quantitate pœnitentiæ taxanda, magnaque in ea determinanda opus eſse diſcretione. Siquidem ex una parte vitandus eſt defectus, *ne ſi forte peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leviſſima quadam opera pro graviſſimis delictis injungendo*, Confeſsarii *aliorum peccatorum participes efficiantur*, prout monet Concilium Tridentin. *cit. c.*8. Dum tales non tam inducunt pœnitentes in odium criminum, quam in vilipenſionem eorundem, ob levitatem pœnitentiæ injunctæ; nam, ut ait S. Ambroſius Serm. 8. in Pſalm. 118. *Facilitas veniæ, incentivum tribuit delinquendi*. Ex altera verò parte multò magis cavendus eſt exceſsus, ne vel Fideles gravioribus injunctis pœnitentiis ſcandalizentur, atque ab hoc ſalubeṛrimo animarum ſuarum remedio deterreantur, vel novi eis laquei injiciantur, per neglectum ejuſmodi indiſcretarum pœnitentiarum denuò peccandi. Pulchrè, quantùm ad propoſitum, loquitur S. Chryſoſtomus, relatus *can. Alligant.* 26. *quæſt.* 7. & tandem ſubjungit: *Etſi enim erremus modicam pœnitentiam imponentes, non ne melius eſt, propter Miſericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? Ubi enim Paterfamilias largus eſt, Diſpenſator non debet eſſe tenax. Si DEUS benignus eſt, ut quid Sacerdos ejus auſterus? Vis apparere ſanctus: circa vitam tuam eſto auſterus, circa alienam benignus.*

Et multò magis exceſſus; cur?

In praxi circa imponendam pœnitentiã, quid obſervandum?

25. Verùm, quia Sacramentum Pœnitentiæ à Chriſto per ſe, ac principaliter inſtitutum fuit in bonum pœnitentis, atque ut animæ ejus vulnera curentur, ſequitur in primis, quòd Sacerdos nunquam debeat talem pœnitentiam imponere, quam omninò credit pœnitentem ex imbecillitate, vel alia cauſa, non impleturum: nam ea hoc ipſo non eſſet *pœnitentia ſalutaris*, qualem imponendam cenſet Concilium Tridentinum. Hinc, ut loquitur Joannes Gerſon part. 2. Operum, *Tutius eſt, cum parva pœnitentia, quæ ſponte ſuſcipitur, & veriſimiliter adimpletur, ducere confeſſos ad Purgatorium, quàm cum magna non implenda præcipitare in Infernum*. Ne tamen confitens ob pœnitentiæ levitatem peccata ſua minus æſtimet, ſuaviter monendus erit à Confeſſario, pœnitentiam impoſitam non eſſe commenſuratam ſuis delictis; quare ipſemet ſponte exercere ſtudeat alia opera bona in ſatisfactionem ſuorum peccatorum.

Declaratur hoc alteriùs.

26. Deinde notandum ex Rituali Romano, pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, non eſſe injungendam pœnitentiam publicam, utpote infamativam. Item nec talem, unde domeſtici poſſint devenire in cognitionem gravioris criminis: uti ſunt jejunia extraordinaria, diſciplinæ, ac hujuſmodi, niſi habeatur occaſio ſimiles pœnitentias ſecretò

cretò

Digitized by Google

ereto peragendi, vel ſaltem ſic, ut alii non advertant, ipſas ratione Confeſſionis injunctas fuiſſe; urget eadem ratio. Ruſum (c) non expedit pauperibus pro pænitentia imponere eleemoſynas, neque operariis vel debilibus jejunia, aut mulieribus longas peregrinationes, nec valdè occupatis multas preces. Inſuper tempore Jubilæi, vel alterius Indulgentiæ plenariæ, levior pœnitentia injungi poteſt; cùm illius defectum ſuppleat lucratio Indulgentiæ.

(c) Ut ſ. d. n. 23.

Alia circa hoc notanda.

27. Quòd ſi verò peccata pœnitentis graviorem expoſcant pœnitentiam, is primùm leniter diſponendus erit ad agnoſcendam ſuorum criminum gravitatem, & quantam pro eis pœnitentiam promeritus fuiſſet; & poſtmodùm eidem proponi poterunt variæ pœnitentiæ, ipſique relinqui delectus, cùm hac admonitione, ut ultrò, & ſpontè ſua, quædam alia pia opera adjungat. Etſi enim regulariter loquendo debeat Sacerdos imponere pœnitentiam ſub præcepto, nihil tamen obſtat, quin etiam poſſit quædam opera ſatisfactoria conſulere; ſicque aliquando, ſpectata fragili conditione pœnitentis, quandam pœnitentiæ partem ſub conſilio injungere. Quinimò Suarez *diſput.* 38. *ſect.* 6. *num.* 6. citans D. Thomam, Navarrus *c.* 26. *Manual nu.* 23. Bonacina *diſp.* 5. *de Pœnit. quæſt.* 5. *ſect.* 3. *punct.* 2. *nu.* 13. aliique plures, probabile cenſent (quamvis contradicant Vaſquez, & Lugo *diſp.* 25. *de pænit. num.* 57.) per illa verba Sacerdotis, poſt abſolutionem adjungi ſolita, *Quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, &c.* poſſe ejuſmodi opera in genere injungi pro pœnitentia, & ſic elevari ad Satisfactionem pro peccatis tunc confeſſis ex opere operato exhibendam. Tandem juvabit injungere frequentiorem Confeſſionem, præſertim recidivis; atque etiam, ut monet Cathechiſmus Romanus *num.* 32. citandus, ut certis aliquot, & definitis diebus orationi vacent, prout Spiritus & prudentia ſuggeſſerit.

Poſſunt pro pœnitentia injungi opera aliunde præcepta.

28. CONCL. III. Poſſunt pro Pœnitentia Sacramentali injungi non ſolùm opera ſupererogatoria, ſeu aliunde indebita, ſed etiam opera alioquin præcepta. Ita communis, paucis exceptis. Ratio eſt: quia hujuſmodi opera, non obſtante priori præcepto, adhuc ſunt libera, & meritoria; & conſequenter ſatisfactoria.

Sed communiter injungenda ſunt opera non præcepta. Corollarium.

29. Notant tamen Doctores, communiter loquendo, ac ceſſante juſta cauſa, non eſſe imponenda opera aliunde jam præcepta, ſed opera ſupererogatoria. Unde inferunt, ſi Confeſſarius aliud non exprimat, aut ex verbis ipſius, vel aliis circumſtantiis oppoſitum non appareat, cenſeri, eum velle injungere pro pœnitentia opus aliunde non præceptum: v. g. ſi injungat, ut die Feſto Miſſam audiat, cenſetur velle injungere Miſſam aliam præter eam, quam alioquin pœnitens tenetur die Feſto audire. Quòd ſi verò dicat pænitenti, ut duas Miſſas audiat die Feſto, cenſetur ex hoc loquendi modo comprehendere etiam Miſſam aliàs jam præceptam: & ſic de aliis ſimilibus.

Poteſt injungi oratio pro defunctis.

30. CONCL. IV. Poteſt pro Pœnitentia Sacramentali injungi oratio applicanda pro Fidelibus defunctis. Ita Lugo *diſputat.* 25. *de Pœnitent. ſect.* 4. *num.* 62. cum communiori, quamvis nonnulli oppoſitum teneant. Ratio eſt: quia oratio pro Defunctis eſt acceptiſſima DEO eleemoſyna, utpotè per quam ſubvenitur animabus Defunctorum ſummè indigentibus; ergo cùm eleemoſyna, ſub qua continentur quælibet opera Miſericordiæ tam corporalia, quàm ſpiritualia, pro pœnitentia poſſit imponi, cur non etiam oratio pro Defunctis?

Solvitur inſtantia.

31. Dices. Oratio, vel aliud opus bonum pro Defunctis applicatum, non prodeſt pœnitenti ad ſatisfaciendum pro ſe ipſo: ergo

non videtur poſſe imponi pro Satisfactione Sacramentali. Reſp. negando antecedens: licèt enim ſatisfactio operis præcepti applicetur Defunctis, adhuc tamen ſatisfactio correſpondens illi bonæ voluntati, & actui Charitatis Proximi, atque Miſericordiæ ſpiritualis, quo pœnitens ob præceptum Confeſſarii vult orare, & orat pro Defunctis, remanet ipſi pœnitenti; qui proinde non deſtituitur omni fructu Satisfactionis, proveniente ex tali pœnitentia.

Modus ſatisfactionis.

32. Confirmatur hæc ſententia authoritate Catechiſmi Romani, juſſu B. Pii Papæ V. editi, in quo agendo de Satisfactione, circa finem præſens Concluſio approbatur, ſimulque generalis modus Satisfactionis Sacramentalis imponendæ, aſſignatur ſequentibus verbis plurimùm ponderandis. *Igitur univerſæ ſatisfactionis modum, culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maximè convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præſertim pro iis, qui ex hac vita in Domino deceſſerūt preces DEO faciant. Hortari verò etiam eos oportet, ut ſæpè eadem Satisfactionis opera a Sacerdote indicta, ultrò ſuſcipiant, ac repetant.*

Sacramentalis, juxta Catechiſmum Romanum.

DISTINCTIO XI.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

QUÆSTIO I.

Quæ ſit materia, & Forma Sacramenti Extremæ Unctionis?

Extrema Unctio eſt Pœnitentiæ conſummativum.

1. EXtrema Unctio eſt ultimum ex illis Sacramentis, quæ vitam ſpiritualem cujuslibet Fidelis quoad ſe promovent: ſimulque *non modò Pœnitentiæ, ſed & totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua Pœnitentia eſſe debet, conſummativum exiſtimatum eſt à patribus*, uti loquitur Concilium Tridentinum *Seſſ.* 14. *in Doctrina de Extrema Unctione*. Et quia non niſi in mortis articulo recipi poteſt, hinc & *Sacramentum exeuntium* nuncupatur, juxta citatum Concilium *cap.* 3. De quo loquendo, ſit

Et Sacramentū exeuntium. Eſt verum novæ Legis Sacramentum.

2. CONCL. I. De Fide certum eſt, Extremam Unctionem eſſe verum, & propriè dictum Sacramentum novæ Legis, à Chriſto Domino inſtitutum. Ita præter perpetuum ſenſum Eccleſiæ Catholicæ, docet Concilium tum Florentinum in Decreto Unionis, tum Tridentinum *Seſſ.* 34. *De Extrema Unctione, cap.* 1. ubi ſic loquitur: *Inſtituta eſt autē ſacra hæc Unctio infirmorum, tamquam verè, & propriè ſacramētum novi Teſtamenti, à Chriſto Domino noſtro, apud Marcum quidem* (cap. 6.) *inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolum, ac Domini fratrem, Fidelibus commendatum, ac promulgatum.* (Jacobi 5.) *Infirmatur, inquit quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Et ibidem *can.* 1. ſic definit Concilium contra Hæreticos: *Si quis dixerit. Extremam Unctionem non eſſe verè, & propriè Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum; & à*

A Chriſto inſtitutū.

B. Ia-

B. Iacobo Apoſtolo promulgatum, &c. Anathema ſit.

Extrema Unctio quid.

3. CONCL. II. Sacramentum Extremæ Unctionis, eſt *Unctio hominis infirmi pœnitentis, facta in determinatis partibus corporis cum oleo conſecrato ab Epiſcopo, miniſtrata à Sacerdote, ſimul verba certa cum intentione debita proferente, ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans curationem finalem venialium.* Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 23. *q. un.* per hæc verba aptè declarans naturam hujus Sacramenti quoad ſingulas partes; prout ex progreſſu patebit.

Materia ejus remota, & proxima, quæ.

4. CONCL. III. Materia remota Extremæ Unctionis, eſt oleum olivarum ab Epiſcopo benedictum. Proxima verò, eſt ipſamet Unctio facta hoc oleo. Ita certa, & communis, & conſtat tum ex Concilio Florentino *loc. cit.* ubi ait, quòd Extremæ Unctionis *materia eſt oleum olivæ per Epiſcopum benedictum.* Et Tridentino *citat. cap.* 1. ibi: *Intellexit enim Eccleſia, materiam* (Extremæ Unctionis) *eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum.* Tum ex illis verbis Apoſtoli Jacobi: *Ungentes cum oleo in nomine Domini.*

Oleum, quale eſſe debeat.

5. Ex quibus ſequitur I. Oleum iſtud debere eſſe ſimplex, ac ſine admixtione alterius liquoris: quale eſt oleum olivarum commune, ac uſuale, eò quòd tale abſolutè dicatur oleum.

Quid, ſi ei ſit admixtum balſamum.

6. Quòd ſi huic oleo admiſceatur balſamum (prout fit in confectione Chryſmatis) tenent equidem nonnulli Doctores, per hoc impediri validitatem hujus Sacramenti: probabilius tamen eſt: oleum etiam balſamo mixtum eſſe validam materiam hujus Sacramenti: prout docent Suarez *part.* 3. *tom.* 4. *diſput.* 40. *ſect.* 1. Pontius, Maſtrius, aliique plures. Ratio eſt: quia mixtio balſami, cùm ſit modica (uti ſupponitur, ac fieri ſolet in confectione Chryſmatis) non deſtruit naturam olei; ergo in ſubſtantia remanebit verum oleum ab Epiſcopo benedictum. Et licèt contra caſum neceſſitatis, ob admixtionem balſami, eo uti non liceat: ſi tamen per errorem, aut alias adhibeatur, Sacramentum validè adminiſtrabitur.

Oleum illud debet eſſe benedictum ab Epiſcopo.

7. Sequitur II. Oleum hoc debere ab Epiſcopo eſſe benedictum, prout expreſsè docet Concilium tum Florentinum, tum Tridentinum *loc. cit.* Et quidem communior Doctorum ſententia vult, quòd benedictio Epiſcopi eſſentialiter requiratur ad valorem Sacramenti Extremæ Unctionis, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Epiſcopo, nullum fiat Sacramentum.

Forma Sacramenti Extremæ Unctionis quæ.

8. CONCL. IV. Forma Sacramenti Extremæ Unctionis eſt ſolemnis illa precatio, quam Sacerdos ad ſingulas unctiones adhibet, cum ait. *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per viſum* (auditum: odoratum, &c.) *deliquiſti.* Ita Concilium Florentinum *loc. cit.* una cum Concilio Tridentino, ac Rituali Romano Pauli V. Et quamvis hæc forma, ſub his ipſis verbis præcisè non habeatur ex Sacra Scriptura, conſtat tamen tum ex traditione Eccleſiæ, tum inſinuatur ab Apoſtolo Jacobo *c.* 5. ubi ait: *Infirmatur quis in vobis? inducat Preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.* Nam ly, *orent ſuper eum,* ſatis indicat, formam hujus Sacramenti debere eſſe deprecatoriam.

In quibus corporis partibus ſit facienda unctio.

9. CONCL. V. In ſeptem corporis partibus infirmus communiter eſt ungendus, nimirum in oculis; propter viſum; in auribus, propter auditum; in naribus, propter odoratum, in ore, propter guſtum, & locutionem: in manibus, propter tactum; in pedibus, propter greſſum; & in renibus, propter delectationem ibidem vigentem. Ita expreſsè Concilium Florentinum, ac Rituale Romanum Pauli V.

10. Dicitur, *communiter eſt inungendus.* Siquidem circa hoc nota ci-

Renum unctio in fœminis ſemper omittenda, & quando in viris. tum Rituale Romanum, quamvis præter illas corporis partes, quas veluti ſenſuum inſtrumenta homini natura tribuit, nempè oculos, aures, nares, os, & manus, etiam pedes, ac renes ungendi ſint; attamen renum unctionem in mulieribus, honeſtatis gratia, ſemper omitti (notandum ly, *ſemper*) atque etiam in viris, quando infirmus commodè moveri non poteſt: neque tunc ſive in mulieribus, ſive in viris, aliam corporis partem pro renibus ungendam eſſe.

Quid, ſi quis careat manu, pede, &c. 11. Notat ulteriùs idem Rituale Romanum, ſi quis aliquo dictorum membro mutilatus exiſtat, v. g. careat manu, vel pede, quòd pars illi loco proxima ſit inungenda, ſervata eadem verborum forma.

Manus Presbyteris quomodo ungenda. 12. Notat tertiò idem Rituale, quòd manus, quæ reliquis infirmis interiùs ungi debent, Presbyteris exteriùs ungantur. Rationem hujus aſſignant Doctores: quia Sacerdos in ſua Ordinatione jam fuit unctus Oleo ſacro in parte interiori manuum, id eſt, in palmis; ac ob id congruum magis cenſetur, ut poſteà in exteriori potiùs manuum parte inungatur, quàm in interiori. Cæterùm loquendo de valore Sacramenti, nihil refert, Sacerdotem etiam in ipſis palmis inungi, cùm hæc Unctio ſit diverſa ab illa, quam accepit in Ordinatione ſua. Eſt tamen hac in re ſtandum conſuetudini cujuslibet Diœceſis, ac præſertim ordinationi Ritualis Romani.

An in caſu neceſſitatis ſufficiat unica unctio. 13. CONCL. VI. Quamvis multi Doctores velint, ad validitatem hujus Sacramenti neceſſarias eſſe ad minimum quinque unctiones in quinque corporis ſenſibus, cum quinque partialibus formis, quæ correſpondent ſingulis unctionibus: probabile tamen eſt, in caſu neceſſitatis unicam ſufficere unctionem, in quacùnque corporis parte fiat, cum unica tantùm forma, omnes tamen corporis ſenſus exprimente, taliter: *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam Miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid dereliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, tactum, &c.* Ita Maſtrius *diſp. 22. Theol. Mor. n. 38.* poſt Suarezium, Coninch, Layman, Pontium, alioſque. Ratio eſt: quia per unius organi unctionem, factam cum expreſſione quinque ſenſuum corporis infirmi, ſalvatur totum id, quod ad hoc Sacramentum requiritur à S. Jacobo Apoſtolo; ſimulque illa unica unctio ſufficienter ſignificat effectum hujus Sacramenti: ergo etiam ſufficit ad valorem ejus.

14. Nec obſtat Concilium Florentinum, ac Rituale Romanum; quæ exigunt ſeptem, vel ſaltem quinque præcipuarum partium unctiones. Nam hæc loquuntur de eo, quod fieri debet extra caſum neceſſitatis: non autem per hoc intendunt definire, omnium harum partium unctionem eſſentialiter requiri ad valorem Sacramenti. *Solvitur inſtantia.*

15. Undè hæc ſententia non ſolùm à tota Univerſitate Lovanienſi approbata fuit: ut refert Diana *part. 3. tract. 4. reſol. 168.* ſed etiam præſcripta in diverſis Ritualibus Diœceſanis, ut Mechlinenſi, & Paſſavienſi, pro tempore peſtis graſſantis, nec non & in Rituali Diœceſano Friſingenſi ubi *c. 6. de Sacramento Extremæ Unctionis memb. I.* circa finem, ſic habetur: *In morbis contagioſis, & peſte graſſante, ut periculum vitetur, ſufficit inungi ſenſus organum magis ad Unctionem expoſitum, ac detectum, dicendo: Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam Miſericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, tactum, lumbos (ſi inungendi fuerint) & greſſum. Et tum preces, quæ præmittendæ, & ſubjungendæ forent poterunt privatim dici.* *Praxis quarumdam Diœceſium tempore peſtis.*

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Effectibus, Subjecto, & Iterabilitate Sacramenti Extremæ Unctionis.

Effectus Sacramenti Extremæ Unctionis.

EFfectus Sacramenti Extremæ Unctionis paucis verbis à S. Jacobo *in ſua Canonica cap.* 5. ſequentibus verbis indicantur: *Et oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Hinc ſit

I. Præter gratiam ſanctificantem, remiſſio peccatorum.

17. CONCL. I. Ultra gratiam habitualem, ſeu ſanctificantem, quæ ex opere operato cauſatur ab omnibus Sacramentis novæ Legis, ſpecialis effectus Sacramenti Extremæ Unctionis eſt remiſſio peccatorum. Patet hoc ex citatis verbis Apoſtoli Jacobi: *Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Super quæ verba Concilium Trid. *loc. cit. c.* 2. explicans rem ſeu effectum hujus Sacramenti, ſic ait: *Res etenim hæc gratia eſt Spiritus ſancti, cujus Unctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit.*

Effectus remiſſionis peccatorum, quomodo intelligendus?

18. Portò effectus iſte remiſſionis peccatorum, intelligendus in primis eſt de peccatis venialibus, quæ ſi homini per alia Sacramenta, ac remedia, ſeu opera bona, remiſſa necdum ſunt, virtute hujus Sacramenti remittuntur, ſi cæteroquin homo ſit diſpoſitus. Intelligendus deinde eſt de remiſſione pœnarum peccatis debitarum, non quidem ſemper omnium, ſed plurium vel pauciorum, juxta diſpoſitionem ſuſcipientis. Quinimò per accidens fieri poteſt, ut etiam primam gratiam conferat Sacramentum iſtud, & peccatum mortale remittat, homini bona fide exiſtimanti, ſe eſſe in ſtatu gratiæ, illudque cum ſola attritione ſuſcipienti; prout jam ſuprà (a) dictum eſt.

(a) 14. Diſt. 2. nu. 23. & 24.

II. Alleviatio infirmi; & quomodo?

19. CONCL. II. Secundus hujus Sacramenti effectus eſt, alleviare infirmum, juxta citatum illud D. Jacobi: *Et alleviabit eum Dominus.* Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infirmum, in quantùm (ut ait Concil. Trid. Seſſ. 14. c. 2.) *ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo Divinæ Miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſublevatus, & morbi incomoda ac labores levius fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo inſidiantis, faciliùs reſiſtit.*

Peccatorum reliquiæ, quas abſtergit hoc Sacramentum, quæ.

20. Huc reduci poteſt alius effectus hujus Sacramenti, ibidem à Conc. Trid. & communi Theologorum aſſignatus, qui eſt *peccatorum reliquias abſtergere.* Ubi *peccatorum reliquias* intelligitur animi languor, torpor, mæror, triſtitia, faſtidium, & anxietas, & aliæ hujuſmodi pravæ affectiones, quæ ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriri ſolent, ac peccatorem in deſperationem inducere; in ordine ad quas removendas proinde plurimùm conducit digna hujus Sacramenti ſuſceptio.

III. Liberatio ab infirmitate corporali, quando expediat &c.

21. CONCL. III. Tertius Extremæ Unctionis effectus eſt, liberare infirmum ab infirmitate ſua corporali, ubi ſaluti animæ id expedierit, juxta illud cit. Apoſt. *Et oratio fidei ſalvabit infirmum.* Hunc tamen effectū ſanitatis corporalis non ſemper, ac infallibiliter præſtat hoc Sacramentum, ut patet, ſed tunc ſolùm, ubi ſaluti animæ infirmi expedierit; prout notat Conc. Tr. *l. c. c.* 2. dicens, quòd infirmus virtute hujus Sacramenti *ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur.* Et ratio eſt: quia Sacramenta nullum ex Chriſti inſtitutione conferunt effectum, niſi in ordine ad ſpiritualem animæ profectum, ac vitam æternam conſequendam.

Subjectum Extremæ Unctionis capax quod?

22. CONCL. IV. Subjectum capax Extremæ Unctionis eſt ſolus homo baptizatus, rationis compos, & periculosè infirmus, ità quòd probabiliter mors immineat. Ita communis & patet tum ex citatis S. Jacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis?* Tum ex Concilio Trident. *loc. citat. capitul.* 3. ubi ait: *Declaratur etiam, eſſe hanc Unctionē infirmis adhibendā, illis verò præſertim, qui tā periculose de-*

cumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur; unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.

Nequit miniſtrari ſanis, etiam dãnatis ad mortem.

23. Infertur proinde cum communi, non poſſe hoc Sacramentum miniſtrari ſanis, neque iis, qui ſunt conſtituti in mortis articulo ob extrinſecam duntaxat violentiam; v. g. damnatis ad mortem, hominibus in naufragio conſtitutis, militibus ad prælium ituris, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia ex Chriſti inſtitutione ſolus homo infirmus eſt capax hujus Sacramenti: tales autem homines non ſunt infirmi, ut patet.

Quid de peſte laborantibus, vulneratis, ſenibus.

54. Aliud eſt dicendum de eo, qui peſtem contraxit, qui venenum, vel vulnus lethale accepit, &c. propter quod eſt in periculo mortis. Talis enim poſt ejuſmodi caſum verè jam ægrotat, licèt cauſa iſtius ægritudinis fuerit extrinſeca, & violenta: atque ideò communiter hujuſmodi homines cenſentur eſſe capaces Extremæ Unctionis. Idem dicendum de eo, qui ob nimiam ſenectutem deficientibus viribus eſt conſtitutus in periculo mortis: etenim, & iſte verè infirmatur; nam, ut habet vulgatum illud, *Senectus ipſa eſt morbus.*

Infantibus, ac perpetuò amẽtibus.

25. Infertur ulteriùs, quòd infantibus, ac etiam illis, qui perpetuò amentes fuerunt, Extrema Unctio miniſtranda non ſit; uti notat Scotus 4. *diſt.* 23. §. *De ſecunda*, cum communi. Ratio eſt: quia tales non poſſunt eſſe pœnitentes, id eſt, non ſunt capaces Sacramenti Pœnitentiæ: ergo, neque Extremæ Unctionis, eo quòd hoc Sacramentum illius *confirmativum*, ſive complementum exiſtimetur, ut loquitur Conc. Trid. *n.* 1. relatum.

Vel adultis lapſis in phreneſin, aut amentiã?

26. Loquendo tamen de adultis, & qui rationis uſum habuerunt, tametſi deceat, idque curandum ſit, ut hoc Sacramentum conferatur infirmis, dum adhuc rationis compotes ſunt (ſic enim majori cum reverentia ſuſcipietur) attamen non debet denegari morituris, in phræneſin aut amentiam lapſis, ſed eſt eiſdem dandum, dummodò anteà Chriſtianè vixerint, atque ſalutis ſuæ memores fuerint: quod quidem præſumendum eſt, niſi de contrario conſtet. Layman *capit.* 4. *numer.* 3. & communis.

Diſparitas inter Sacramentum Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis.

27. Nec obſtat, quòd loquendo de Sacramento Pœnitentiæ (b) Doctores vel oppoſitum teneant, vel dubitent, an in tali caſu ſit conferendum illud Sacramentum etiam ſub conditione. Reſp. enim, diſparitatem eſſe; quia ad Sacramentum Pœnitentiæ, quod à Chriſto Domino inſtitutum fuit per modum Judicii, requiritur Confeſſio ſenſibilis qualem tunc adeſſe dubitatur: hæc autem non requiritur ad Extremam Unctionem.

(b) De hoc videatur ſup. diſt. 7. q. 4. per tot.

In quo periculo, & ſtatu infirmi, hoc Sacramẽtũ miniſtrandũ.

28. Quinimò ad conferendum Sacramentum Extremæ Unctionis non eſt expectandum, donec infirmus omni prorſus ſenſu careat, aut penitus ſit deſperata ſalus ejus; ſed ſufficit, quòd infirmus judicio Medicorum, aut peritorum periclitetur de vita, ſive probabile periculum ſubſit, ne ſi diutiùs differatur iſtud Sacramentum, mors, vel defectio ſenſuum ſubitò ſuperveniat. Expedit enim, ut ab infirmo periculosè ægrotante hoc Sacramentum (ſi fieri poteſt) dum adhuc viget integra mens & ratio, recipiatur, ſicque is ad uberiorem illius fructum, gratiamque percipiendam, ſua fide, piaque animi voluntate, ſeſe diſponere valeat. Herinex *diſp.* 11. *de Extrema Unctione quæſt.* 5. *numer.* 41. poſt Catechiſmum Romanum Barboſa *de offic. Parochi*, *cap.* 22. *nu.* 19. Layman *n.* 4. & alii.

Sacramentum hoc eſt iterabile, & an in eodem morbo?

29. CONCL. V. Quamvis hoc Sacramentum ſimpliciter ſit iterabile, ſi nimirum homo in pluribus morbis cum probabili vitæ periculo ſucceſſivè ſit conſtitutus; nihilominùs durante eadem neceſſitate, ſtatuque morbi, Sacramentum iſtud iterari non poteſt: quòd ſi tamen variatur morbi ſtatus, & infirmus, poſtquàm reconvaluiſſe videbatur, denuò in periculum mortis incidat.

ite-

iterum conferri poterit. Ita certa, & communis Doctorum; atque habetur in Conc. Trid. *loc. cit. c. 3.* Accedit ratio: quia hoc Sacramentum non imprimit Characterem: ergo eſt iterabile, ſuperveniente tamen novo vitæ diſcrimine.

Declaratur hoc amplius. 30. Porrò illa temporis diſtantia, morbique varietas, prudenti judicio relinquitur deſignanda; ita tamen, ut conſiderata diuturnitate ægritudinis, ac variatione ſtatus ejus, cenſeatur eſſe novus morbus (id eſt, conſtituens hominem in novo mortis periculo) ut proinde nova neceſſitas & ſic primùm poterit iterari Sacramentum iſtud.

Sacramentum hoc, an ſit neceſſarium ad ſalutē. 31. Poſſet hic ulteriùs quæri de neceſſitate hujus Sacramenti ad ſalutem. Verùm de hoc jam dictum fuit ſupra *diſtinct. 2. n. 68. & ſeqq.* Quamvis enim Fideles ad receptionem Extremæ Unctionis nulla præcepti diſtrictione, per ſe loquendo, teneantur; tamen (ut loquitur Conc. Trid. cit. cap. 3.) *nec tanti Sacramenti contemptus abſque ingenti ſcelere, & ipſius Spiritus Sancti injuria eſſe poſſet.*

DISTINCTIO XII.

De Sacramento Ordinis.

QUÆSTIO I.

Quid, & quot ſint Ordines? Ubi & de prima Tonſura.

Ratio ordinis inter Sacramenta. 1. ABſolutis Sacramentis, quæ Vitam ſpiritualem cujuſlibet Fidelis quoad ſe promovent, recepta Theologorum methodo tractatur de Sacramentis illis novæ Legis, quæ reſpiciunt totam Communitatem Populi Chriſtiani: qualia ſunt Sacramentum Ordinis, & Matrimonii. Siquidem mediante illo in Eccleſia Catholica conſtituuntur legitimi Sacerdotes, ac Miniſtri Eccleſiaſtici, qui præſint, ac legitime gubernare noverint totum Populum Chriſtianum. Poſt quod ſequitur Sacramentum Matrimonii, quo generis humani propagatio ad conſervationem Reipublicæ Chriſtianæ requiſita perennatur, atque ut honeſtè ac decenter fiat, ſpecialibus gratiis, & auxiliis Divinis roboratur. Et quidem loquendo nunc de Sacramento Ordinis.

Ordo varié ſumitur. 2. Advertendum eſt primò, quòd nomen Ordinis diverſas habeat ſignificationes. Nam quandoque ſumitur ordo pro congrua quorundam inter ſe diſpoſitione; ut ſi dicatur: *Exercitus conſervat ordinem bonum; Inter hec reperitur nullus ordo.* Quandoque pro gradu præeminenti in aliqua Republica: ſic dicitur *Ordo Equeſtris; Ordo Senatorius, Ordo Clericalis, &c.* ut taceantur aliæ ejus acceptiones.

Ordo ſumitur, & pro præeminentia gradu in Eccleſia, & pro actuali Ordinatione. 3. Advertendum ulteriùs, quòd quantùm attinet ad propoſitum, Ordo dupliciter ſumatur: primò pro gradu præeminenti in Eccleſia DEI, id eſt, pro dignitate Eccleſiaſtica quibuſdam perſonis collata vi Sacramenti Ordinis recepti. Secundò ſumitur Ordo pro ipſa actuali ordinatione, ſeu inſtitutione alicujus in gradu præeminenti Eccleſiæ: & hoc poſteriori modo acceptus Ordo, eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, non item in priori acceptione. Sic v. g. Presbyteratus poteſt ſumi, vel pro ipſa actuali ordinatione alicujus in Presbyterum, & ſic eſt Sacramentum: vel pro dignitate, ſeu poteſtate Sacerdotali, quam quis acquiſivit vi ordinationis ſuæ in Presbyterum, & ratione cujus poteſt validè conſecra-

re, & abſolvere: & hoc modo Presbyteratus non eſt Sacramentum, ſed potiùs aliquid conſequens ad Sacramentum Ordinis Presbyteratus jam peractum, ſibique collatum. Et quod dicitur hìc de Presbyteratu, idem ſervata proportione dicendum eſt de Diaconatu, Subdiaconatu, & quatuor Ordinibus minoribus.

Presbyteratus eſt Sacramentum, quomodo?

4. Hinc ſi quis dicat: Presbyteratus eſt Sacramentum novæ Legis: atqui Petrus, ante annum ordinatus, habet Presbyteratum; ergo Petrus habet Sacramentum Ordinis, & quidem adhuc hodie, cum etiam nunc habeat Presbyteratum. Reſp. diſting. major. Presbyteratus eſt Sacramentum, ſumendo Presbyteratum pro actuali ordinatione alicujus in Presbyterum concéditur: ſumendo Presbyteratum pro dignitate, ſeu poteſtate Sacerdotali permanente, negatur major; & ſic diſtincta min. negatur conſequentia.

Declaratur hoc ampliùs.

5. Ratio hujus doctrinæ eſt: quia Ordo eſt Sacramentum conſiſtens in fieri, non autem in facto eſſe: unde nequit conſiſtere in ipſa dignitate, poteſtate, & gradu Sacerdotali, qui ſemper permanet, ſed ſolùm in actuali ordinatione, id eſt, in illa ſenſibili actione mox tranſeunte, qua præbetur Clericis dicta poteſtas, & gradus Sacerdotalis. Unde ad hoc indicandum, & vitandam omnem ambiguitatem, atque æquivocationem, Conc. Trid. *Seſſ. 23: can. 3.* notanter ſic inquit: *Si quis dixerit Ordinem, ſive ſacram Ordinationem non eſſe verè ac propriè Sacramentum &c. anathema ſit* per additum ly, *ſive Sacram ordinationem* explicans, quid intelligatur per ly *Ordo*; dum dicitur eſſe Sacramentum novæ Legis. His prænotatis ſit

Sacramentum Ordinis, quid?

6. CONCL. I. *Sacramentum ordinis* benè definitur, dicendo: Ordo eſt Sacramentum novæ Legis, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato ad aliquod Miniſterium circa Euchariſtiam dignè exhibendum. Ita in re communis; poteſtque hæc definitio Sacramenti Ordinis in genere, facilè cuilibet Ordini in particulari applicari, definiendo eoſdem per officia ſingulis propria.

Oſtiariatus &c.

7. Sic *Oſtiariatus* eſt Ordo, ſeu Sacramentum novæ Legis, quo traditur ordinato poteſtas aperiendi, & claudendi januas Eccleſiæ &c. Similiter *Subdiaconatus* eſt Ordo, quo traditur ordinato poteſtas ſolemniter cantandi Epiſtolam, & portandi Calicem cum Patena ad Altare. *Diaconatus* eſt Ordo, quo datur ordinato poteſtas ſolemniter cantandi Evangelium, ac proximè miniſtrandi Sacerdoti circa confectionem Euchariſtiæ. *Presbyteratus* eſt Ordo, ſeu Sacramentum novæ Legis, quo datur ordinato poteſtas conſecrandi Corpus, & Sanguinem Chriſti atque Fideles confitentes à peccatis abſolvendi.

Subdiaconatus, Diaconatus, &c. Presbyteratus, quid?

Sacerdos &c. quis.

8. Unde *Sacerdos* benè deſcribi poteſt, quod ſit Vir in præeminenti gradu Eccleſiæ conſtitutus, habens poteſtatem conſecrandi Corpus & Sanguinem Chriſti &c. Quomodo (ſervata tamen proportione) etiam Diaconus, & alius in Ordinibus conſtitutus, aptè poterit deſcribi per Officium ſibi competens.

Ordines ſunt ſeptem.

9. CONCL. II. Septem ſunt ordines in Eccleſia DEI, videl. Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, ac Presbyteratus ſeu Sacerdotium. Ita Conc. Trid. *ſeſſ. 23. c. 2.* aſſerens, *ab ipſa Eccleſiæ initio dictorum Ordinum nomina atque uniuſcujuſque eorum miniſteria in uſu fuiſſe.*

Prima Tonſura non eſt ordo, ſed diſpoſitio ad Ordines.

10. CONCL. III. Prima Tonſura non eſt Ordo, neque Sacramentum, ſed mera diſpoſitio ac præparatio ad Ordines. Ita Theologi communiter, contra pleroſque Canoniſtas, volentes, etiam primam Tonſuram eſſe Ordinem propriè dictum; quorum ſententiam ex profeſſo, ac fuſiſſimè propugnat Fagnanus in *cap. Cum contingat. n. 44. & ſeqq. de ætate, & qualit. præficiendorum*. Ratio Concluſionis deſumitur in primis ex Decreto S. Caii Papæ & Martyris qui (ut refertur in Breviario Romano, die 22. Aprilis) *conſtituit, ut his ordinum & honorum gradibus in Eccleſia ad Epiſcopatum aſcenderetur: Oſtiarii, Lectoris,*

Exor-

Exorciſta, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri: ergo, cùm inter hos Ordinum gradus non connumeretur prima Tonſura, dicendum, quòd ipſa non ſit Ordo. Item probatur ex cit. Concilio Trid. *Seſſ. 23. cap. 2.* ubi referens nomina Ordinum; ab ipſo Eccleſiæ initio in uſu exiſtentium, pariter tacet primam Tonſuram: quinimò eam ſatis apertè ab Ordinibus ſecernit, dum ait, quòd Ordines in Eccleſia *ita ſunt diſtributi, ut qui jam Clericali Tonſura inſigniti ſunt, per minores ad majores aſcenderent*. Unde meritò inferre licet, quòd prima Tonſura potiùs ſit diſpoſitio ad Ordines recipiendos, in quantùm per eam patet aſcenſus ad Ordines tum minores, tum majores; ſimulque per ipſam quis fit Clericus, ac de Foro Eccleſiaſtico, & particeps Privilegiorum Clericalium: Occaſione cujus

Effectus primæ Tonſuræ, qui?

11. Quæres, qui ſunt effectus primæ Tonſuræ? Reſp. cum communi, eos eſſe multiplices, quos enumerat cit. Fagnanus *num.* 112. In primis enim per eam Chriſtiani à Statu Laicali transferuntur ad Clericalem, & de ſorte Domini efficiuntur, *arg. can. Duo ſunt. 12. q. 1. & can. Clericos diſt. 21.* Deinde Tonſurati acquirunt *Privilegium Fori*; hoc eſt, eximuntur ab omni Poteſtate, ſeu Juriſdictione ſæculari, *can. Si Imperator. diſt. 96.* ac proinde non poſſunt ampliùs à Judice ſæculari in Judicium trahi, incarcerari, vel puniri, ſed duntaxat ab Eccleſiaſtico. Veruntamen novo Jure Concilio Trid. *Seſſ. 23. de Reform. cap. 6* ad hoc, ut prima Tonſura initiatus gaudeat dicto Privilegio Fori, requiritur, quòd is vel *Beneficium Eccleſiaſticum habeat: aut Clericalem habitum, & tonſuram deferens, alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſerviat; vel in Seminario Clericorum, vel in aliqua Schola, vel Univerſitate, de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad majores Ordines ſuſcipiendos verſetur.* Ita Concilium: quòd cùm ſub disjunctione *aut*, *vel* loquatur, ſufficit quælibet harum trium conditio, ut is Privilegio Fori gaudeat.

Privilegium Fori.

Privilegium Canonis.

12. Rurſus prima Tonſura initiatus acquirit *Privilegium Canonis*; ac proinde ipſum injurioſè percutiens, incidit ipſo facto in excommunicationem, latam *can. Si quis ſuadente. 17. q. 4.* de qua jam ſuperiùs. (a) Item talis poteſt obtinere beneficium Eccleſiaſticum, ut innuit Concilium Tridenti *cit. cap. 6.* Eſt etiam capax omnis Juriſdictionis Eccleſiaſticæ, tam ordinariæ, quam delegatæ, cujus merus Laicus eſt incapax: hinc initiatus prima tonſura, eſt capax poteſtatis excommunicandi, Beneficia conferendi, Cauſas ſpirituales cognoſcendi, &c. Et tandem gaudet omnibus Privilegiis Clericorum.

(a) Tr. 13. diſt. 2 n. 58. & ſeqq.

Alii effectus primæ Tonſuræ.

Epiſcopatus, an ſit Ordo?

13. CONCL. IV. Epiſcopatus eſt quidem propriè dictus Ordo, tamen commodè refertur ad Ordinem Sacerdotii: atque ideò ſimpliciter dicendum eſt, in Eccleſia DEI eſſe tantùm ſeptem Ordines. Ita Theologi paſſim, contra Canoniſtas quoad ſecundam partem. Prior pars de facto eſt certa, adeò ut oppoſitum tenere ſit periculoſum: ſiquidem Concilium Trid. *Seſſ. 23. cap. 4.* Epiſcopatum expreſsè inter Ordines connumerat, dum ait: *Docet inſuper Sacroſancta Synodus, in Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotium, & cæterorum Ordinum &c.* Accedit ratio: quia Epiſcopo competit quædam ſpecialis poteſtas Ordinis in quantùm Epiſcopo, nimirum poteſtas conferendi Sacramentum Confirmationis, & ordinis: ſimulque conſecratio Epiſcopi ampliùs tolli, aut dicta poteſtas validè conficiendi illa Sacramenta, ulteriùs auferri non poteſt.

Comprehenditur ſub Sacerdotio amplè ſumpto.

14. Ultima verò pars ex eo ſuadetur: quia, licèt Epiſcopatus ſit Ordo à ſimplici Sacerdotio diſtinctus, ut docet Concilium Trid. *Seſſ. 23. can. 7.* tamen & ipſe ſub generali ratione Sacerdotii comprehenditur, ſumendo nempe Sacerdotium amplè pro poteſtate non ſolùm conſecrandi, ſed etiam validè conferendi alia Sacramenta, quæ requirunt Miniſtrum conſecratum. Quo modo ſumendo Sacerdotium, illud poſteà ſubdividitur in Presbyteratum,

cui

cui competit adminiſtratio Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, ac Extremæ Unctionis; & in Epiſcopatum, cui inſuper convenit poteſtas conferendi jure ordinario Confirmationem, & Ordinem. Hinc S. Anacletus Papa *in Epiſtola* 3. *cap.* 1. ait, Ordinem Sacerdotum bipartitum eſſe, ſcilicet Epiſcoporum & Presbyterorum.

Omnes, & ſinguli Ordines, ſunt verum Sacram ntū.

15. CONCL. V. Omnes, & ſinguli prædicti Ordines, ſunt verum ac propriè dictum Sacramentum: ita communis. Et quidem, quòd Sacerdotium ſit Sacramentum eſt de Fide. Quòd autem etiam cæteri Ordines inferiores habeant veram rationem Sacramenti, colligitur ex Concilio Florentino, in Decreto Unionis, ac Trident. *Seſſ.* 23. *cap.* 2. *& can.* 3. ubi abſolutè, & abſque ulla limitatione definitur, Ordinem, ſeu ſacram Ordinationem eſſe Sacramentum; ſimulque dicitur, eſſe ſeptem Ordines in Eccleſia DEI. Accedit, quòd omnes & ſinguli Ordines habeant ſuam determinatam materiam & formam, propriamque ſignificationem, uti patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* Inſuper ſinguli Ordines imprimunt ſpecialem Characterem, ac diverſum ab aliis; ſecundùm quod diverſæ ſunt poteſtates miniſtrandi; ut docet D. Bonaventura 4. *diſt.* 24. *part.* 2. *art.* 1. *q.* 2. cum communi, ac patet ex eo, quòd omnes ſint irreiterabiles: atqui Character eſt effectus proprius Sacramenti; ergo.

Et cauſant ſpecialem Characterem.

Conſtituunt omnes unum Sacramentum quomodo.

16. Cæterùm his non obſtantibus, omnes dicti ſeptem Ordines conſtituunt in ſimul unum duntaxat Sacramentum Ordinis. Idque fit tum unitate ordinationis, ſeu finis, in quantum omnes ordinantur ad unum Sacerdotium, ac ratione hujus recipiuntur: tum unitate generis proximi, quatenus omnes & ſinguli Ordines in particulari, conveniunt in ratione Sacramenti Ordinis ut ſic, tanquam in genere proximo. Ac proinde meritò à Concilio Tridentino *loc. cit.* comprehenduntur omnes ſub uno nomine Sacramenti Ordinis, prout jam ſuperius (*b*) dictum fuit. Et hac eadem ratione Characteres particulares ſingulorum Ordinum, in ſimul conſtituunt unum Characterem totalem & completum Ordinis.

(*b*) Tract. 14. diſt. 1. n. 10. *Quid de Characteribus.*

QUÆSTIO II.

De Materia, Forma, & Officiis ſingulorum Ordinum.

Materia, & Forma Ordinum generatim quæ?

17. ADvertendum, quòd loquendo de materia, & forma Ordinum in genere, materia cujuſlibet Ordinis duplex ſit, remota ſcilicet ac proxima. *Materia remota* cujuſlibet Ordinis eſt illa res, quæ traditur ab Epiſcopo ſuſcipienti aliquem Ordinem. *Materia proxima*, eſt ipſamet traditio illius rei. Porrò forma cujuſlibet Ordinis in genere, ſunt verba illa, quæ in collatione ſingulorum Ordinum, ac ſub traditione debitæ materiæ proferuntur ab Epiſcopo, utpote ordinario Miniſtro Sacramenti Ordinis. (*c*)

(*c*) Videatur tr. 14. diſt. 1. n. 18. & ſeqq.

Materia Oſtiariatus, & forma, quæ? Officium Oſtiarii, quod?

18. Verùm loquendo de ſingulis Ordinibus in particulari; *Materia Oſtiariatus*, eſt traditio Clavium Eccleſiæ per manus Epiſcopi. *Forma* ſunt verba illa ab Epiſcopo ſub porrectione dictarum Clavium Eccleſiæ prolata videlicet: *Sic agite, quaſi reddituri DEO rationem pro iis rebus, quæ his Clavibus recluduntur.* Porrò *Officium Oſtiarii* eſt, Templi claves cuſtodire, ejus januam claudere, cymbalum & campanam pulſare. Ita Pontificale Romanum, & Catechiſmus Romanus.

Lectoratus materia, & forma. Officium Lectoris.

19. *Lectoratus materia*, eſt traditio Libri Prophetiarum. *Forma* verò talis: *Accipite & eſtote verbi DEI relatores habituri ſi fideliter & utiliter impleveritis officium veſtrum, partem cum iis qui verbum DEI bene miniſtraverunt ab initio.* Porrò *Officium Lectoris* eſt, Lectionem Prophetarum in Eccleſia pronuntiare, ſive canendo, ſive ſolùm legendo: item Catechumenos docere Rudimenta Fidei.

20. *Exor-*

Exorciſtatus materia & forma.

20. *Exorciſtatus materia*, eſt traditio Libri Exorciſmorum. *Forma* verò hæc: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſive baptizatos, ſive catechumenos. Officium Exorciſtæ* eſt, imponere manus ſuper Energumenos (hoc eſt, obſeſſos à dæmonibus) & ad arcendos dæmones, ſuper eos invocare Nomen Domini, legereque Exorciſmos Eccleſiæ, ac ipſos ita præparare, ut Sacris intereſſe poſſint.

Officium Exorciſtæ.

In reliquis Ordinibus datur duplex materia & forma partialis.

21. Quantùm ad ſequentes Ordines attinet, notandum, quod in reliquis Ordinibus duplex reperiatur materia, conſtituens unam adæquatam, cum duplici forma ſibi correſpondente, & ſimiliter unam adequatam formam conſtituente: qualis in Acolythatu eſt traditio Cerei extincti, & Urceoli vacui: in Subdiaconatu eſt traditio Calicis vacui una cum Patena vacua, ac Libri Epiſtolarum: in Diaconatu impoſitio manuum Epiſcopi, atque traditio Libri Evangeliorum: in Presbyteratu traditio Calicis cum vino & Patenæ cum hoſtia ſuperpoſita, ac impoſitio manuum Epiſcopi. Itaque

Acolythatus materia, & forma duplex, quæ?

22. Acolythatus una materia, eſt traditio Candelabri una cum Cereo extincto, cum tali forma: *Accipite Candelabrum cum Cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ Luminaria mancipatos, in nomine Domini*. Altera partialis materia, eſt traditio Urceoli vacui, cum hac forma: *Accipite Urceolum ad ſuggerendum vinum & aquam in Euchariſtiam Sanguinis Chriſti, in nomine Domini*. Porrò *Officium Acolythorum* eſt luminaria Eccleſiæ accendere, atque præparare ad Sacrificium, & portare Cereum accenſum ad Altare, præcipuè dum Evangelium ſub Miſſa canitur; itemque ampullas vini & aquæ ad Miſſæ Sacrificium præparare, & miniſtrare.

Officium Acolythorum.

Objectio ejuſque ſolutio notabilis.

23. Nec dicas. Poſſunt hujuſmodi officia pleraque peragi ſine dictis Ordinibus; ergo fruſtra ponuntur inter Ordines. Reſp. enim negando conſequentiam. Tum quia per dictos Ordines conſtituitur quis in tali gradu Eccleſiæ, ut ejuſmodi officia poſſit ſolemniter & auctoritativè peragere: quod aliis non competit: Tum quia etiam per quatuor Ordines minores confertur ordinatis ex opere operato gratia ſpecialis ad ejuſmodi officia digniùs peragenda, ut proinde dicti Ordines nequaquam ſint fruſtranei.

Subdiaconatus materia forma &c.

24. *Subdiaconatus materia* una, eſt traditio Calicis vacui cum Patena vacua. *Forma* autem talis: *Videte, cujus miniſterium vobis traditur: ideò vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut DEO placere poſſitis*. Altera ejus materia partialis, eſt traditio Libri Epiſtolarum, cum tali verborum forma: *Accipite Librum Epiſtolarum, & habete poteſtatem legendi eas in Eccleſia Sancta DEI, tam pro vivis, quàm pro defunctis* &c. Et nota, uſque ad Subdiaconatum formas poſitas eſſe in plurali, eò quòd uſque ad Subdiaconatum regulariter loquendo plures ſoleant ſimul ordinari, ſi adſint: quòd ſi verò unus ſolus ordinatur, tunc dictæ formæ proferuntur in ſingulari.

Subdiaconi officium, quale?

25. Porrò *Subdiaconi Officium* eſt, Vaſa ſacra, videlicet Calicem ac Patenam ad uſum Sacrificii præparare, atque ad Altare deferre, & Diacono in Altaris miniſterio inſervire: in Miſſa Epiſtolam cum Manipulo ſolemniter cantare; ſine Manipulo enim liceret etiam non Subdiacono cantare Epiſtolam (d) item Pallas Altaris, Corporalia, Calices & Patenam abluere, ipſamque lotionis aquam in Sacrarium fundere, aliaque juxta Rubricas Miſſalis in Miſſæ Sacrificio peragere. Verùm occaſione horum

(d) Ut dictum tract. 13. diſt. 3. n. 13.

Subdiaconi obligationes ſpeciales, quæ?

26. Quæres I. Quæ ſint ſpeciales obligationes Subdiaconi? Reſp. cum communi eſſe ſequentes. I. Subdiaconi, aliique in Ordinibus majoribus conſtituti, tenentur ſervare perpetuam Caſtitatem; prout liquet ex *c. Presbyteris. diſt. 27. & c. A* mul-

Digitized by Google

multis. de Ætate & qualit. præficiend. & *c. Vt Clericorum. de Vita & honeſt. Cleric.* ac alibi. II. Subdiaconi tenentur ad quotidianam recitationem Horarum Canonicarum, prout jam ſuperiùs (e) dictum eſt. III. Subdiaconi, aliique in Sacris Ordinibus, tenentur deferre Habitum, & Tonſuram Clericalem *c. ſi quis ex Clericis.* & *c. Clerici, de Vita & honeſt. Cleric.*

(e) Tra. 6. diſt. 1. n. 12. & 13.

Clerici in Sacris, quo Iure teneantur ad perpetuam Caſtitatem.

27. Quæres II. Quo Jure teneantur Clerici in Sacris conſtituti ad ſervandam perpetuò Continentiam? Reſp. I. Initiati Sacro Ordine non tenentur ad Continentiam ex Jure Divino, ſed duntaxat Eccleſiaſtico. Ita Scotus 4. *diſt.* 37. cum communi. Nullibi enim extat tale præceptum Divinum: Quinimò Græci in minoribus Ordinibus contrahunt, & in ſuperioribus utuntur Matrimonio jam contracto, neque in hoc reprehenduntur ab Eccleſia, *c. Cum olim. de Clericis conjugat.* prout fieri oporteret, ſi dicta obligatio deſcenderet ex Lege Divina.

An vi voti Sacris Ordinibus annexi?

28. Remanet proinde, quòd Clerici in Sacris teneantur ad perpetuam Continentiam Jure duntaxat Eccleſiaſtico, in quantùm Ordinibus Sacris ex generali ſtatuto Eccleſiæ (per textus *num.* 26. citatos) annexum eſt Votum perpetuæ Caſtitatis; prout inter alios tradit Scotus 4. *diſt.* 25. q. 2. §. *Hic breviter*, inquiens: *Quia ſuſceptioni Ordinis Sacri annexum eſt votũ continentiæ, ut habetur extra, c. A multis, de ætate & qualitat.* Idipſum tenet communior Doctorum, atque deſumitur ex *cit. c. cùm olim. de Cleric. conjugat.* ubi Pontifex ait. *Nos attendentes, quod Orientalis Eccleſia votũ cõtinentiæ non admiſit.* Ex quo Gloſſa ibidem, argumento à ſenſu contrario deſumpto, infert, quod Occidentales, ſive Latini Clerici, ex voto ad Continentiam teneantur: eo enim ipſo (inquit) quòd quis promoveatur ad Sacrum Ordinem, cui ex conſtitutione Eccleſiæ annexum eſt votum Continentiæ, intelligitur tacitè vovere Continentiam, licet nullam de hoc mentionem faciat. Et hinc *cap. un. de Voto in 6.* illud appellatur *Votum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem Sacri Ordinis.*

Inſtantia ex Scoto refellitur.

29. Nec obſtat Scotus 4. *diſt.* 37. q. *un.* ex quo loco is paſſim citatur in oppoſitum. Reſp. enim, Doctorem ibidem ſolum dicere, quòd Ordo Sacer non dirimat Matrimonium propter votum Continentiæ, ſive propriè, ſive ex præcepto Eccleſiæ annexum ſed ex hoc ſolùm, quòd Eccleſia talem perſonam faciat ſimpliciter illegitimam, ſive inhabilem ad contrahendum, & hoc eſt certum, atque patet ex *cit. cap. un. de Voto in 6.* Non tamen Doctor Subtilis ibidem negat Ordini Sacro eſſe annexum votum Continentiæ, imò hoc ipſum ſupponit, atque anteà, ſeu *diſt.* 25. q. 2. jam citata, expreſsè docet.

Diaconatus materia, & forma.

30. *Diaconatus materia* etiam duplex eſt; una impoſitio manus dexteræ Epiſcopi, cum tali verborum forma: *Accipe Spiritum ſanctum ad robur, & ad reſiſtendũ diabolo & tentationibus ejus in nomine Domini.* Altera eſt traditio Libri Evangeliorum, cum hac forma: *Accipe* (aut, ſi plures ſimul ordinentur) *Accipite poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia DEI, tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini.*

Officium Diaconi, quod?

31. Porrò *Officium Diaconi* eſt, Sacerdoti in Miſſæ Sacrificio immediatè aſſiſtere, eique miniſtrare panem & vinum ad conficiendam Euchariſtiam, atque Evangelium cum Stola ſolemniter cantare, aliaque juxta Rubricas Miſſalis præſtare. Tacentur cætera ejus officia; qualia ſunt, Sacerdote impedito Verbum DEI ex facultate Epiſcopi prædicare, de Parochi licentia ſolemniter baptizare, & hujuſmodi.

Presbyteratus materia, & forma.

32. *Presbyteratus* duplex eſt *materia*, ſcilicet traditio Calicis cum vino, & Patenę una cum Hoſtia ſuperpoſita, cum hac verborum forma: *Accipe poteſtatem offerẽdi Sacrificium DEO, Miſſaſque celebrandi, tam pro vivis, quã pro defunctis, in nomine Domini.* Altera materia Presbyteratus eſt

eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper caput ordinandi, cum hac verborum forma: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt.*

Officium Sacerdotis. 33. Porrò *Officium Sacerdotis* præcipuum eſt, conſecrare Corpus & Sanguinem D. N. JESU Chriſti: quæ poteſtas traditur per traditionem Calicis cum vino, & Patenæ cùm Hoſtia ſuperpoſita; idque fieri ſolet ante Offertorium, nempe circa finem Tractus, Sequentiæ, vel Alleluja, Euangelium præcedentis. Alterum ejus officium eſt, abſolvere pænitentes à peccatis, accedente tamen legitima juriſdictione: quæ poteſtas eidem traditur per manuum Epiſcopi impoſitionem, cum debita verborum forma, ſoletque fieri peracta Communione. (f) Inſuper ad Officium Sacerdotis pertinet, alia Eccleſiæ Sacramenta dignis adminiſtrare, excepto Sacramento Confirmationis, ac Ordinis, quorum adminiſtratio ſpectat ad Epiſcopum, veluti ordinarium Miniſtrum. Item Sacerdotis eſt, benedicere, baptizare, ac populum DEI opere, doctrina, & exemplo paſcere; atque ejuſdem neceſſitates ferventibus precibus DEO recommendare; aliaque pietatis opera impenſiùs exercere.

(f) Ut dictum diſt.8. n. 7.

Objectio ex Concilio Florentino. 34. Objicies contra hactenus dicta In Concilio Florentino in Decreto Unionis, unica materia aſſignatur pro ordine Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus; ergo malè aſſignatur duplex materia horum Ordinum. Antecedens patet. Sic enim loquitur cit. Concilium: *Sextum Sacramentum eſt Ordinis, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo, ſicut Presbyteratus traditur per Calicis cum vino, & Patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus verò per Euangeliorum dationem. Subdiaconatus per Calicis vacui cum Patena vacua ſuperpoſita traditionem.*

Ejuſque ſolutio. Reſp. negando conſequentiam: quia, ut notat Herinex *diſp.10. Sacramento Ordinis n.* 37. & 46. Concilium Florentinum non intendit aſſignare adæquatam materiam dictorum ordinum, ſed ſolùm tradere exempla doctrinæ generalis à ſe præmiſsæ, nempe materiam cujuslibet ordinis eſse illud, cujus tradione confertur Ordo. Unde alteram materiam, ex uſu Eccleſiæ jam claram, atque perſpectam, non excluſit.

35. Fatendum tamen, quòd loquendo de Ordine Subdiaconatus, plerique Scholaſtici negent, Librum Epiſtolarum ſpectare eſſentialiter ad materiam hujus Ordinis; alii verò, & quidem meliùs aſſerant, traditionem Libri Epiſtolarum eſse partem materiæ hujus Ordinis ſaltem minùs principalem. Gobat *tr.8. Theol. Experim. n.49.* & Herinex *loc.cit. n.* 46. *Quid de Libro Epiſtolarũ reſpectu Subdiaconatus?*

36. Objicies ulterius. Tempore Apoſtolorum Diaconi ſunt ordinati ſine traditione Libri Euangeliorum, utpote qui tunc necdum conſcriptus erat; ergo traditio Libri Euangeliorum non eſt de eſsentia Sacramenti Diaconatus. Confirmatur. Defactò in tota Eccleſia Græca conferuntur Ordines abſque omni inſtrumentorum traditione, per ſolam manuum impoſitionem, cum certis verbis ſingulos Ordines exprimentibus ab Epiſcopo factam. Atqui ordinatio Græcorum eſt valida, quia viget non tantùm apud Schiſmaticos Græcos (quos tamen revertentes ad Catholicam Eccleſiam, ipſa recipit in ſuis ordinibus) ſed etiam apud Catholicos, & illos ipſos, qui Romæ degunt, ibique more ſuo ordinantur conſentiente Papa, ut teſtatur Herinex *loc. cit. n.* 15. & Gobat *loc.cit. n.* 95. ergo. *Alia notabilis objectio.*

37. Reſp. cum D. Bonaventura 4. *diſt.24.p.2. art.1. quæſt.4.* Bellarmino *lib. un. de Ordine, cap.9.* Lugone *diſp.2. de Sacramentis, ſect.5.* Marchantio, & aliis Theologis, Chriſtum Dominum non determinaſſe in particulari, ſeu ſpecie infima, materiam ſingulorum Ordinum, ſed tantùm in genere, nimirum ut conferrentur per ſigna ſenſibilia & verba, quæ ſufficienter ſignificarent collationem poteſtatis talium Ordinum, relin- *Ejuſque ſolutio.*

quen-

quendo interim Eccleſiæ magis ſpecificam, ac veluti materialem inſtrumentorum porrigendorum, & verborum determinationem: prout jam ſuperiùs (g) dictum eſt. Unde in forma reſpondendo, negatur conſequentia.

(g) Tr. 14. diſt. 1. n. 20. & 21.

Uniformitas in materia, & forma Sacramentorii quomodo detur.

38. Inſtabis. Ergo non eſt in tota Eccleſia Chriſti uniformitas quoad materiam, & formam, Sacramenti Ordinis. Reſp. diſtinguendo ſequelam: ergo non eſt uniformitas, quatenus non eſt ubique eadem materia & forma phyſicè, conceditur; moraliter, & ſaltem in genere negatur. Vel (ut alii loquuntur) non eſt ubique uniformitas, materialiter loquendo, conceditur: formaliter, negatur. Quia ſemper & ubique juxta Chriſti inſtitutionem, ac determinationem Eccleſiæ, adhibebatur, & adhibetur talis materia & forma verborum, quæ ſufficienter ſignificat collationem poteſtatis cujuslibet Ordinis.

QUÆSTIO III.

De Ætate, & Qualitatibus Ordinandorum.

Ordines Sacri, ſeu majores, qui, & cur ſic dicantur.

39. ADvertendum, quòd ex prædictis Ordinibus alii dicantur ordines majores, ſeu Sacri, & alii, Ordines minores. *Ordines Sacri*, *ſeu majores* ſunt tres, videlicet Subdiaconatus, Diaconatus, ac Presbyteratus: & hi quidem ex eo dicuntur *Ordines Sacri*, quia habetur annexum Votum perpetuæ Caſtitatis, nec non & obligationem recitandi Breviarium, quibus homines ſpecialiter quaſi DEO conſecrantur. Dicuntur etiam *Ordines majores*, eò quòd per eos ordinati ad majus officium circa Euchariſtiam exercendum deputentur: Sacerdos ſcilicet ad conſecrandum; Diaconus verò, ac Subdiaconus, ad proximè aſſiſtendum, & miniſtrandum ſolemniter Sacerdoti ad Altare. Fatendum quidem eſt, quòd Subdiaconatus in primitiva Eccleſia non fuerit connumeratus inter ordines Sacros, uti pa-ret ex *c. Nullus in Epiſcopum*, *diſt. 60.* De factò tamen Subdiaconatum inter Sacros Ordines computari, certum eſt, atque deciſum habetur *c. A multis, de ætate & qualit. præficien.*

Ordines minores, ſeu non Sacri, qui.

40. Porrò *Ordines minores* ſunt alii quatuor, videlicet Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus. Et dicuntur *minores*, ob minus officium, ad quod ordinantur. Dicuntur etiam quandoque *Ordines non ſacri*: non quidem in eo ſenſu, quaſi nihil ſacrum ſint, aut contineant (ſunt enim & ipſi verum Sacramentum, juxta dicta *n. 15.*) ſed ad differentiam ordinum majorum, qui per excellentiam, ob rationes jam allatas, appellantur *ſacri*, cùm è contrà ordines minores nec habeant annexam obligationem recitandi Breviarium neque Votum perpetuæ Caſtitatis, ut proinde hiſce duntaxat ordinibus initiati, licitè poſſint contrahere Matrimonium, ſi velint. Hoc prænotato, ſit

Soli maſculi ſunt capaces Ordinis, non fœminæ.

41. CONCL. I. Soli maſculi ſunt capaces Sacramenti ordinis, non autem fœminæ. Ita Scotus 4. *diſt.* 25. *q.* 2. ubi hoc refundit in Legem Divinam, atque Ordinationem Chriſti. Idipſum patet tùm ex perpetua traditione Eccleſiæ, tum ex eo, quia neque B. Virgo MARIA hanc poteſtatem Ordinis à Chriſto Filio ſuo accepit, non obſtante, quòd fuerit dignior ac excellentior univerſis Apoſtolis.

In maſculis ut ordinarii poſſint, plura requiruntur.

42. CONCL. II. Etſi in maſculis, ad hoc, ut quis validè ordinetur, poſt ſuſceptum Baptiſmi Sacramentum aliud non requiratur præter debitam materiam & formam, ac intentionem miniſtri, atque ſuſcipientis, ſi is ſit adultus, tamen, ut quis licitè & abſque ullo peccato poſſit ordinari; plura alia requiruntur. Ita certa, & communis.

Sine Baptiſmo non recipitur Sacramentum Ordinis.

43. Notanter tamen additur, *poſt ſuſceptum Baptiſmum*. Nam cùm Baptiſmus ſit janua omnium Sacramentorum novæ Legis, ſine ipſo Sacramentum Ordinis validè non poteſt recipi. Unde *c. 1. de Presbytero non baptiza-*

ptiza-

ptizato, dicitur: *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterùm ordinetur*.

Ordo poteſt recipi & validè & licitè.

44. Cæterùm, ut data Concluſio meliùs intelligatur, ſciendum, quòd dupliciter intelligi poſſit Ordines recipi, validè nimirùm, ac licitè. *Validè* tunc intelligitur Sacramentum Ordinis recipi (idem dicendum de aliis Sacramentis) quando ipſum ita recipitur, ut valeat, & ſubſiſtat Ordo receptus. Quod quidem fieri poteſt, etiamſi quis recipiat Ordinem in peccato mortali, aut per ejus receptionem actu peccet, dummodò nihil deſit de eſſentialiter requiſitis ad ipſius validitatem. *Licitè* tunc intelligitur recipi Ordo, quando non ſolùm valet Ordo receptus, ſed inſuper receptio ipſius ſit licitè, ſeu abſque peccato: & quidem, ut hoc poſteriori modo recipiantur Ordines, præter ſexum maſculinum, ac receptionem Baptiſmi, plura alia requiri, patebit ex ſequentibus Concluſionibus.

Infans, an poſſit ordinari?

45. CONCL. III. Parvulis maſculis ante uſum rationis validè quidem, ſed non licitè, Sacramentum Ordinis miniſtratur. Ita Scotus 4. *diſt.* 25. *q.* 2. eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia infans ſimiliter capax eſt aliorum Sacramentorum, ut Baptiſmi (*h*) & Confirmationis, quæ non requirunt in ſuſcipiente proprium conſenſum, ſi is nunquam habuit uſum rationis. Quòd autem talibus Sacramentum hoc licitè non cōferatur, patet ex eo: quia præter plura alia, quæ in parvulis non reperiuntur, requiritur legitima ætas in ordinandis ut dicetur in progreſſu.

(h) Vide tract. 14. diſt. 1. n. 30.

Infans ordinatus an teneatur ſervare continentiam vel recitare Breviarium?

46. Cæterùm hic notandum, quòd, licet Ordo ſacer ante uſum rationis validè cuipiam conferatur, tamen ordinatus ad ſervandam Continentiam, vel recitandas Horas Canonicas non aſtringatur, niſi poſt adeptos annos pubertatis ratificet; idque vel verbo, vel facto, nimirùm utendo Ordine ſacro. Sed ſemel facta ſcienter hujuſmodi ratificatione poſt legitimam ætatem, jam non erit ipſi integrum reſilire. Sanchez *lib.* 7. *de Matrimon. diſput.* 30. cum communi.

Ad Ordines, an requiratur Confirmatio.

47. CONCL. IV. Ut quis licitè ordinetur, imò & prima Tonſura initietur, requiritur, quòd ſit confirmatus. Patet ex Concilio Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 4. *de Reform.* ubi dicitur: *Prima Tonſura non initietur, qui Sacramentum Cōfirmationis non ſuſceperit &c.* Quòd ſi tamen ſecùs fiat, valebit quidem ordinatio, ſed ſcienter ſic ordinans, imò & ordinatus peccabit. (*i*)

(i) Vide tract. 14. diſt. 3. n. 48. & 49.

In ordinandis requiritur debita ſcientia, & qualis.

48. CONCL. V. Inſuper requiritur debita ſcientia in ordinandis. Ita certa omnium. Requirit autem Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 23. *cap.* 4. *de Reform.* ad primam Tonſuram, ut initiandus ſit Fidei Rudimenta edoctus, & ſciat legere, & ſcribere. Ad quatuor. Ordines minores requiritur, juxta cit. Concilium Trident. *cap.* 11. ut ordinandi ſaltem Linguam Latinam intelligant. Ad Subdiaconatum, & Diaconatum poſtulat idem Concilium *cap.* 13. quòd ordinandi ſint inſtructi Litteris, & iis, quæ ad Ordinem ſuum exercendum pertinent. Et tandem ad Sacerdotium exigit in ordinandis tantam ſcientiam, ut poſſint populum docere ea, quæ ſcire omnibus ad ſalutem neceſſarium eſt; ſimulque miniſtrare Sacramenta.

Item probitas vitæ, & morum.

49. CONCL. VI. Inſuper requiritur vitæ, & morum probitas in ordinandis. Patet hoc tum ex ipſa ratione Sacramenti, & Concilium Trident. *cap.* 5. & alibi: tum ex illo Apoſtoli, 1. Timoth. 5. *Manus citò nemini impoſueris*.

Ac ætas legitima, & qualis.

50. CONCL. VII. Requiritur ulteriùs in promovendis ad Sacros Ordines ætas legitima, & à Jure præſcripta, eſt certum. Intellige, niſi cum aliquo ſit legitimè diſpenſatum. Etſi autem antiquitus minor ætas ſuffecerit, Jure tamen novo Concilii Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 12. *de Reform.* nullus impoſterum ad Subdiaconatus Ordinem licitè promovetur ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatum ante vigeſimum tertium, & ad Presbyte-

Digitized by Google

byteratum ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum. Sufficit autem annus hujuſmodi ſaltem inchoatus: etſi tantùm per medium diem, aut unicam horam ſit inchoatus: prout ex communi docet Herinex *diſp.* 10. *de ſacramento Ordinis. q.* 5. *n.* 72. Idque patet ex praxi Eccleſiæ, quæ ſic citatum Decretum Tridentinum ſemper intellexit.

Quid de prima Tõſura, & Ordinibus minoribus.

51. Dicitur, *in promovendis ad Sacros Ordines*. Siquidem ad primam Tonſuram, & quatuor Ordines minores licitè ſuſcipiendos, non requiritur determinata ætas, dummodò adſit ſufficiens ſcientia unà cum aliis requiſitis: quamvis ante annum decimumquartum (ſaltem inceptum) tales non poſſint obtinere Beneficium Eccleſiaſticum, prout decrevit Concilium Trid. *cit. Seſs.* 23. *c.* 6. *de Reform.* & notat Barboſa *ibid. n.* 2. cum aliis.

Quid juris ſi quis ordinetur ante legitimam ætatem?

52. CONCL. VIII. Ordinatus Ordinibus majoribus ante legitimam ætatem, validè quidem ordinatur, atque recipit Ordinis Characterem; talis tamen ipſo jure eſt ſuſpenſus, & ſi in tali ſuſpenſione miniſtraverit, efficitur irregularis. Ita defactò communis Doctorum, eſque deciſum per Bullam Pii II. quæ incipit: *Cum ex Sacrorum*, & habetur tom. 1. Bullarii Romani, *Conſtit.* 7. *dicti Pontificis*.

Præſertim bona fide?

53. Hoc tamen intelligendum de eo, qui ſcienter ante legitimam ætatem permiſit ſe ordinari. Siquidem ordinatus bona fide, & qui poſt diligentem inquiſitionem credidit ſe ætatem legitimam habere, non incurrit Suſpenſionem: loquitur enim Conſtitutio Pii II. de illis, *qui præſumunt* ante legitimam ætatem ordinari; id eſt, qui ſcienter, ac deliberatè, non obſtante conſtitutione Canonum, id agunt. Quandiu tamen ordinatus ad legitimam ætatem non pervenit, non eſt licitum eidem miniſtrare in ſuſcepto Ordine, ne quidem cum licentia Epiſcopi; dùm hic non poſſit diſpenſare ſuper ætate contra Sacros Canones.

QUÆSTIO IV.

De Miniſtro Sacramenti Ordinis.

Ordinarius Miniſter Ordinis, eſt Epiſcopus.

54. CONCL. I. Epiſcopus eſt ordinarius Miniſter Sacramenti Ordinis. Ita definitum eſt in Concilio Trid. *Seſs.* 23. *can.* 7. & patet tum ex perpetua praxi, & ſenſu Eccleſiæ, tum ex S. Scriptura *Actorum* 6. *&* 2. *Timoth.* 1. & alibi, quibus in locis non niſi ab Apoſtolis, quibus in Eccleſia DEI ſuccedunt Epiſcopi, legimus aliquos ordinatos eſſe.

Poteſtas conferēdi Ordines minores, an poſſit concedi ſimplici ſacerdoti.

55. Dicitur, *ordinarius Miniſter*. Siquidem, ut notat Aſcanius Tamburinus *de Iure Abbatum, tom.* 1. *diſp.* 2. *quæſt.* 1. *num.* 3. poteſtas Ordines minores conferendi poteſt etiam ſimplici Sacerdoti, à Summo Pontifice committi, Unde Abbates Presbyteri, & uſum Mitræ ac Baculi habentes, poſſunt Ordines Minores ſuis ſubditis conferre; idque ex conceſſione Sedis Apoſtolicæ, prout liquet ex *c. Quoniã videmus diſt.* 69. *& c. Cùm contingat. de Ætate & qualit. præfic.* Imò de ſpeciali aſſenſu Epiſcopi poſſe Abbates etiam Sæcularibus non ſibi Subditis, ac Regularibus habentibus ſpeciales Dimiſſorias ſuorum Superiorum, conferre primam Tonſuram, & Ordines minores, docet cit. Tamburinus *quæſt.* 7. cum pluribus aliis Doctoribus.

Quid de Abbatibus Infulatis.

Epiſcopus ſine Dimiſſoriis licitè non ordinat alienum ſubditum.

56. CONCL. II. Epiſcopus alienum ſubditum ſine Litteris Dimiſſoriis licitè non ordinat; alioquin ſcienter talem ordinare præſumens, ſuſpenditur à collatione Ordinum per annum, & ſic ordinatus ab executione Ordinum ſuſceptorum. Ita Concilium Trid. *Seſs.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* ubi ait: *Unuſquiſque a proprio Epiſcopo ordinetur &c. Si ſecùs fiat, ordinans a collatione Ordinum per annum & ordinatus a ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus.*

57. Porrò quatuor modis cenſetur quis ſubditus Epiſcopi, quantùm ſufficiat ad Ordines recipiendos. I. Ratione

Solditus Epiſcopi quibus modis quis efficiatur?

tione originis: unde poteſt quiſque ordinari in loco, ubi natus eſt, licèt poſtmodùm alibi domicilium, aut Beneficium poſſederit, dummodò parentes tempore Nativitatis ſuæ ibidem domicilium habuerint. II. Ratione domicilii: Sic recipiuntur Ordines ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi ordinandus habitationem perpetuam conſtituit. Dicitur notanter, *perpetuam*: nam non ſufficit habitatio tantum temporalis in tali loco, v. g. Studiorum causâ, aut hujuſmodi. III. Ratione Beneficii. Et hinc ordinari quis poteſt ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi Beneficium poſſidet, ut dicitur *c. Cum nullus de Temporib. Ordination. in 6.* IV. Ratione triennalis familiaritatis, ſeu commenſalitatis cum Epiſcopo. Proinde poterit Epiſcopus ordinare ſibi alliàs non ſubditum, qui per triennium in ipſius familia, ſive ſervitio, ſumptibus ipſius, & ita quaſi commenſalis fuit, dummodò ſtatim re ipſa Beneficium illi conferat; prout habetur in Concilio Trid. *Seſſ. 23. cap. 9. de Reform.*

QUÆSTIO V.

Solvuntur varia Quæſita circa Sacramentum Ordinis.

Ordines, quo tempore ſint conferendi?

58. Quæritur I. Quo tempore ſint conferendi Ordines? Reſp. I. Circa hoc Concil. Trid. *loc. cit. c. 8.* ſic ſtatuit *Ordinationes Sacrorum Ordinum ſtatutis à Iure temporibus publicè celebrentur.* Hæc ibi.

Præſertim Sacri?

59. Reſpon. II. Sacri Ordines in Sabbatis quatuor Temporum, & in Sabbato præcedente Dominicam Paſſionis, & Sabbato Sancto conferri debent. Intellige, niſi ſpeciatim Summus Pontifex licentiam conceſſerit, ut Sacri Ordines quibuſdam extra prædicta tempora conferri poſſint.

Quid de Ordinibus minoribus?

60. Reſpon. III. Ordines minores poſſunt conferri non ſolùm in ſuprà dictis Sabbatis Ordinationum, ſed etiam ſingulis Dominicis, feſtivisque diebus. Ita habetur *c. Deo autem de Temp. Ordinat.* ac in Pontificali Romano.

An Ordines minores poſſint eodem die recipi?

61. Quæritur II. An poſſint plures Ordines eodem die ſuſcipi? Reſpon. I. Quamvis Conc. Trid. *loc. cit. ca. 11.* velit, *Ordines minores per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videatur, conferri debere*: conſuetudine tamen in pluribus locis receptum eſt, ut eodem die, ac eadem Ordinatione quatuor Ordines minores ſimul conferantur. Nam & hoc, præſertim in Diœceſibus amplioribus, magis expedire viſum eſt.

Quid de majoribus?

62. Reſp. II. Duo Sacri Ordines eodem die nulli ſunt conferendi ne quidem Regularibus. Ita Concilium Tridentinum *loc. cit. cap. 13.* Quod rurſus intelligendum, niſi id fiat de ſpeciali licentia Summi Pontificis.

Ordines minores, an recipi poſſint cū Subdiaconatu.

63. Reſp. III. Stando Juri communi, non poſſunt quatuor Ordines minores ſimul cum Subdiaconatu recipi; Patet hoc ex *c. Litteras & c. Dilectus, de Tempor. Ordinat.* juncto Cōc. Trident. *Seſſ. 23. c. 11. de Reform.* dicitur, *ſtando Iuri communi*: ſiquidem conſuetudinem illam, qua in quibuſdam locis eodem die cuipiam quatuor Ordines minores unà cum Subdiaconatu conferuntur, rectè admittunt Navarrus *cap. 25. Manual. n. 71.* Engel. *tit. de Tempor. Ordination. n. 19.* & alii.

Sine Titulo, an poſſit quis ordinari? Titulus, quid?

64. Quæritur III. An ſine Titulo poſſit quis ordinari, & quotuplex ſit Titulus? Reſp. I. Per *Titulum* in propoſito intelligitur Beneficium Eccleſiaſticum, vel aliud medium ſeſe honeſtè ſuſtentandi. Cùm enim non deceat, ut Clerici, Divinis Officiis ſpecialiter adſcripti, cum Ordinis dedecore mendicent, aut ſordidum aliquem quæſtum exerceant; ideò nemo ad Sacros Ordines admittendus eſt, niſi ejuſmodi Titulum, ſeu medium ſeſe honeſtè alendi, poſſit oſtendere; prout tum *c. Neminem & c. Sanctorum d. ſt. 70.* ac alibi, tum in Concilio Trid. *Seſſ. 21. c. 2. de Ref.* expreſsè habetur.

65. Dicitur, *ad Sacros Ordines*: nam ad

Quid de Ordinibus minoribus ad Ordines minores non requiri Titulum, tenet communis Doctorum, ac praxis Eccleſiæ. Ratio eſt, quia Clerici in Minoribus conſtituti, ſi ſe Clericaliter ſuſtentare nequeant, liberè poſſunt nubere, aliaque negotia ſæcularia exercere. Et hinc Concilium Trid. *loc. cit.* notanter prohibet ſolùm, ne quis ſine Titulo *ad ſacros Ordines promoveatur*.

Ejuſmodi Titulus quotuplex? 66. Reſp. II. Cum Bonacina *diſp. 8. de ſacram. Ordinis, quæſt. un. punct. 5. n. 13.* & aliis, ejuſmodi Titulum eſſe triplicem. Primus, eſt Beneficii Eccleſiaſtici, dum tale quis pacificè poſſidet. Secundus Titulus, eſt Patrimonii, vel Penſionis: ut tamen ad hunc Titulum Patrimonii, vel Penſionis, quis ordinari poſſit, requiritur inſuper, quòd Epiſcopus judicet, talem pro utilitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum eſſe aſſumendum, illudque Patrimonium, vel Penſionem, & ad vitam ſuſtentandam ſufficiens eſſe, & verè ab ipſo obtineri; ut ſtatuit Conc. Trid. *loc. cit.* Tertius Titulus, eſt Paupertatis, ſeu Profeſſionis Religioſæ: Siquidem Religioſi Profeſſi, utpote propter Chriſtum omnia ſua relinquentes, nihilque proprium in hoc Mundo poſſidentes, ordinantur ad Titulum Paupertatis, juxta Pontificale Romanum, §. *De Ordinatione Subdiacon.* His juxta praxin, atque antiquam conſuetudinem Germaniæ, & quarumdam aliarum Regionum, addi poteſt Titulus Menſæ. Sed de hoc, utpote conſuetudine ſolùm introducto, Jura mentionem non faciunt; fuſiùs tamen de ipſo diſſerit Ludov. Engel. *in Collegio juris Canonici lib. 1. tit. 14. n. 14. & ſeqq.*

An requiratur contactus phyſicus materiæ Ordinis. 67. Quæritur IV. An pro ſuſceptione Ordinum ſufficiat contactus moralis materiæ ſibi per Epiſcopum porrectæ, dum quis v. g. ſolam manum Epiſcopi, vel alterius ſimul ordinati tangit, non verò ipſam materiam; vel an requiratur etiam contactus phyſicus, ſeu immediatus ipſius materiæ? Reſp. I. Quantùm eſt de neceſſitate præcepti, ac in praxi, diligenter curandum eſt, ut ipſamet materia Ordinis, v. g. Liber Evangeliorum, Calix cum Patena &c. ab ordinandis phyſicè, ac realiter attingatur. Ratio eſt. Tum quia Rubricæ Pontificalis hoc præſcribunt, quæ proinde ſunt obſervandæ. Tum quia in Sacramentis tutior pars, quantùm fieri poteſt, eſt eligenda: (K) multi autem Doctores; ut D. Thomas, Cajetanus, Paludanus, aliique plures, quos citat Layman *lib. 5. tract. 9. c. 5. n. 8.* exiſtimant, contactum phyſicum ac realem materiæ requiri ad ſubſtantiam, & valorem Sacramenti Ordinis.

(K) Ut dictum Tract. I. Diſt. 3. n. 57. & 58.

Præfertim ad valorem Sacramenti Ordinis. 68. Reſp. II. Nihilominus probabilius eſt, ad valorem Sacramenti Ordinis ſufficere ſolum contactum moralem materiæ remotæ Ordinationis. Ita Layman *loc. cit.* Gobat *tract. 8. Theol. Experiment. n. 77.* eſtque communior Doctorum. Ratio eſt: quia per ſolum contactum moralem jam verificatur verbum illud formæ, *Accipite poteſtatem* &c. ab Epiſcopo prolatum. Deinde tam ſtricta neceſſitas contactus phyſici materiæ ad validitatem Ordinis, ex nulla Lege, vel claro textu conſtat; ergo non eſt aſſerenda.

Declaratur hoc ampliùs. 69. Addit tamen non immeritò Maſtrius *Diſp. 19. Theol. Mor. n. 26.* hoc intelligendum eſſe de tali contactu morali, quo quis ſaltem mediatè tangit materiam Ordinis, tangendo v. g. manum Epiſcopi materiam porrigentis; nam ſola oſtenſio, ſeu Porrectio materiæ, abſque ullo contactu phyſico, ſaltem mediato, non videtur ſufficere. Unde & Clemens VIII. aliquos ſic ordinatos, ſub conditione reordinari præcepit, prout citatus Maſtrius refert.

DI-

DISTINCTIO XIII.

De Impedimento Matrimonii.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Matrimonium, & quæ Bona ipſius?

Matrimonium dicitur magnū Sacramētum, cur?

1. MAtrimonium, quod communiter poſtremo inter novæ Legis Sacramenta loco tractatur, à D. Apoſtolo, ad Epheſ. 5. *Magnum Sacramentum* appellatur. Non quidem in eo ſenſu, quaſi ſit omnibus aliis novæ Legis Sacramentis præſtantius: ſed dicitur *Magnum Sacramentum* ratione ſuæ ſignificationis, eò quòd ſignificet conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, prout idem Apoſtolus *loc. cit.* exponit, de Matrimonio Fidelium ſic loquens: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Porrò *Matrimonium*, juxtà nominis ethymologiam, derivatur à ly, *mater*, & *munium* id eſt, officium: quaſi diceret *matris munium*, eò quòd matri maximè incumbat officium nutriendæ prolis, quæ eſt finis primarius Matrimonii.

Unde derivetur.

Appellatur Conjugium.

2. Matrimonii varia ſunt nomina: quandoque enim dicitur *Conjugium*: eò quòd virum ac mulierem ſub uno, eodemque quaſi mutuo jugo ad ſervandam fidem, & onera matrimonii ſuſtinenda conſtituat. Inſuper appellatur *Connubium*, & quandoque *Nuptiæ*, eò quòd antiquitus pudoris gratia ſe puellæ obnuberent, ſeu faciem velarent, dum viris dabantur exemplo Rebeccæ, de qua idipſum legitur *Gen.* 24. & notatur, *c. Nec illud*, 30. q. 5. Hodie tamen per *Nuptias* propriè intelligitur ipſamet ſolemnitas, ſeu pompa exterior, quæ in contractu matrimoniali communiter adhiberi ſolet. Et hinc tempore Adventus, & Quadrageſimæ prohibentur celebrari Nuptiæ, hoc eſt (ut loquitur Conc. Trid. Seſſ. 24. can. 11.) *Solemnitas Nuptiarum*; quamvis quocunque tempore matrimonium contrahatur, *c. Capellanus de Feriis*. Tandem Matrimonium ſolet nonnunquam dici *Sponſalia de præſenti*: veruntamen ſub his potiùs intelligitur ipſe contractus matrimonialis, per verba præſentis temporis initus. Quod ut melius intelligatur.

Connubium, Nuptiæ, & hæ propriè quid.

An ſponſalia de præſenti.

3. Advertendum cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 26. *quæſt. un.* §. *de quinta*, tria in Matrimonio diſtingui debere, aliud Contractus matrimonii, & ſiquidem aliud eſt Matrimonium, & aliud eſt Sacramentum Matrimonii. *Matrimonium* eſt illa obligatio mutua ſeu vinculum illud, quo conjuges inter ſe mutuò indiſſolubiliter obligati permanent: & ſic ſumitur communiter Matrimonium abſolutè prolatum. *Contractus matrimonii* eſt ille mutuus actus voluntatum, ſignis exterioribus ſufficienter declaratus, quo conjuges contrahunt Sponſalia de præſenti. Et iſte contractus matrimonii habet ſe in ordine ad matrimonium priori modo ſumptum, ſicut cauſa ad effectum; ſiquidem vinculum matrimonii cauſatur, & oritur ex contractu ipſo matrimonii. Tandem *Sacramentum matrimonii* aliud non eſt, quàm ipſum ſeptimum novæ Legis Sacramentum, ſeu ſignum ſenſibile, ex Chriſti inſtitutione dignè contrahentibus cauſans gratiam ex opere operato. His prænotatis, ſit

Hæc tria matrimonium.

Contractus Matrimonii, & Sacramentum Matrimonii diſtinguuntur.

4. CONCL. I. *Matrimonium* eſt legitima maris ac fœminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Ita communis; & habetur tum *c. Illud* §. *fin. de Præſ.* tum §. 1. *Inſt. de Patria poteſtate.* Siquidem Matrimonium non ad tempus duntaxat, ſed quantùm eſt ex natura contractus, & quoad propoſitum ſeu intentionem contrahentium, debet contrahi in

Matrimonium quid?

perpetuum; ſive pro toto vitæ tempore, quidquid ſit, an in certis caſibus; authoritate Divina, denuo poſſit diſſolvi, nec ne. (a)

(a) De hoc infr. q. 5. per totum.

Matrimonium dividitur in legitimum.

5. CONCL. II. Matrimonium rectè dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. Ita communis. *Matrimonium legitimum* dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas habiles, ſeu jure non impeditas, conſtitutum eſt. Et dicitur, *legitimum*, quia juxta leges factum eſt. Et tale Matrimonium datur non ſolum inter Fideles baptizatos; ſed etiam fuit olim ante Chriſti adventum, daturque defactò inter Infideles, qui legitimè, id eſt, abſque ullo impedimento dirimente, matrimonium contrahunt.

Ratum, &

6. Matrimonium ratum in ſe includit legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem acquirit: unde illud dicitur *Matrimonium ratum*, quod non ſolum legitimo modo eſt contractum, ſed inſuper eſt Sacramentum, nondum tamen conſummatum. Et tale Matrimonium ratum datur duntaxat inter Fideles baptizatos, non verò inter infideles: ſicut habetur *c. Quanto, de Divortiis, ibi: Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum, & ratum exiſtit.*

Conſummatum, & quid?

7. Tandem *Matrimonium conſummatum* dicitur, quod accedente reali corporis uſu, ſeu copula carnali inter conjuges eſt completum, & conſummatum.

Matrimonium, eſt Sacramentu novæ Legis.

8. CONCL. III. Matrimonium inter Fideles baptizatos contractum, eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum. Ita Fides Catholica, eſtque definitum non ſolum in Concilio Florent. ſed etiam Trid. *Seſs. 24. can. 1. ibi: Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum; neque gratiam conferre: anathema ſit.* Idem probatur ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ.

Quando idà Chriſto inſtitutũ ſit

9. Quæres, quo tempore Chriſtus inſtituerit hoc Sacramentum? Reſp. cum Scoto *4. diſt. 26. §. de primo*, Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp. 4. n. 5.* & aliis veriſimilius id contigiſſe tunc, quando Chriſtus *Matt. c. 19.* approbavit contractum matrimonii: eo modo, quo primitus à DEO inſtitutus fuerat *Geneſ. c. 2.* & ſubjunxit. *Quod DEVS conjunxit, homo non ſeparet.* His ſiquidem verbis Chriſtus Dominus, ut Auctor Legis Euangelicæ; videtur elevaſſe contractum matrimonialem ad rationem Sacramenti; ita ut ly, *Quòd DEVS conjunxit*, denotet, DEUM non præcisè inſtituiſſe contractum matrimonialem, ſed conjunxiſſe ex tunc gratiosè per inſtitutionem Sacramenti, concomitantis illum contractum matrimonialem: nam alibi planius non invenitur inſtitutio hujus Sacramenti.

Qua ratione jam antea fuerit inſtitutum?

10. Dices. Matrimonium à DEO fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, & in ſtatu innocentiæ *Geneſ. cap. 2.* ergo non primùm poſt Adventum Chriſti Domini in carne paſſibili. Reſp. diſtinguendo antecedens Matrimonium fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, in ratione contractus indiſſolubilis, atque in ordine ad officium naturæ, legitimam propagationem generis humani, conceditur: in ratione Sacramenti, hoc eſt, ſigni efficacis dignè recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, negatur antecedens: & eodem modo diſtinguitur conſequens.

Olim non fuit Sacramentũ, neque defactò eſt inter Infideles.

11. CONCL. IV. Matrimonium in Lege veteri, ſicut & Matrimonium inter Infideles defactò contractum: non obſtante, quod ſit legitimum, atque validum in ratione contractus, nihilominùs non fuit, neque eſt Sacramentum. Ita communis. Tum quia Matrimonium eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum, uti definivit Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ac Tridentinum *Seſs. 7. can. 1. & ſeſs. 24. can. 1.* Tum quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum Legis Euangelicæ,

&

& conſequenter, quotquot necdum fuerunt baptizati, exiſtunt incapaces ipſorum.

Bona matrimonii, quæ? 12. Quæres, quæ ſint Bona matrimonii? Reſp. breviter cum Magiſtro Sententiarum 4. *diſt.* 31. & communi Theologorum. Tria principaliter ſunt bona matrimonii, videlicet Fides, Proles, & Sacramentum. In Fide attenditur, ne poſt vinculum conjugale cum alio, vel alia coeatur. In Prole, ut amanter ſuſcipiatur, & religiosè educetur. In Sacramento, ut conjugium non ſeparetur, & dimiſſus, vel dimiſſa, nec cauſa prolis alteri conjungatur. Concordat Concilium Florentinum *loc. cit.* ubi ait: *Tria ſunt bona matrimonii. Primum, proles ſuſcipienda, & educanda ad cultum DEI. Secundum, fides, quam unus conjugum alteri ſervare debet. Tertium, indiviſibilitas matrimonii, propter hoc, quod ſignificet indiviſibilem conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ.*

Alia ejus Bona ſive effectus. 13. Ex hæc intelligenda ſunt de tribus peculiaribus, & principalibus Bonis, ſive effectibus Matrimonii. Tum quia illud habet alios quoſdam effectus minus principales, utputa remedium vitandæ incontinentiæ poſt lapſum, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. 7. *Melius eſt enim nubere, quam uri*, & hujuſmodi. Tum quia Matrimonium ut Sacramentum confert gratiam ex opere operato (b) quamvis hic effectus ſit communis omnium Sacramentorum, & non peculiaris ſoli matrimonio.

(b) Ut dictum Tra. 14. diſt. 2. n. 5. & ſeq. ac n. 15.

QUÆSTIO II.

De Materia, Forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii.

Materia remota, & proxima Sacramenti Matrimonii. 14. CONCL. I. *Materia remota* Sacramenti Matrimonii, ſunt corpora habilia contrahentium; *Materia proxima* verò, eſt ipſamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *diſp.* 20. *Theol. Mor. n.* 9. & 10. & alii paſſim. Ratio eſt: quia Chriſtus inſtituens hoc Sacramentum, in nullo penitus immutavit naturam contractus matrimonialis, ſed eum duntaxat ad ſtatum Sacramenti evexit, ergo eadem eſt materia hujus Sacramenti, quæ contractus: atqui materia contractus matrimonialis, ſunt corpora contrahentium: generaliter enim materia cujuslibet contractus eſt res illa, de qua contrahitur, ergo. Cæterum, quòd traditio legitima corporum ſit materia proxima hujus Sacramenti, probatur à ſimili: ſic quippe etiam in Sacramento Ordinis, traditio materiæ remotæ cenſetur eſſe materia proxima ipſius; ergo idem dicendum in propoſito.

15. CONCL. II. Forma Sacramenti Matrimonii ſunt ipſorum contrahentium verba; vel alia ſigna externa verbis æquivalentia, & mutuum conſenſum internum, atque traditionem illam corporum ſufficienter exprimentia. Ita communis. Tum quia & in cæteris Sacramentis forma conſiſtit in verbis. Tum quia generatim forma contractuum ſolent eſſe verba, vel alia ſigna verbis æquivalentia, quæ ſufficientes exprimunt internum conſenſum contrahentium. *Forma Sacramenti Matrimonii, quæ?*

16. Additur, *vel alia ſigna verbis æquivalentia*. Quia mutus, etſi loqui non valeat, nihilominus matrimonium contrahere poteſt: *Cùm, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, ut dicitur *c. Cum apud. de Sponſalibus*. Ubi Pontifex hoc ipſum admittit de muto & ſurdo, dummodò hic ſit compos rationis, & ſufficienter intelligat, quid agatur. *An id mutus, & ſurdus contrahere valeat.*

17. Nec obſtat, quòd in Baptiſmo, & aliis Sacramentis novæ Legis, pro forma requirantur verba propriè dicta, neque ſufficiant nutus, aut alia ſigna verbis æquipollentia. Diſparitas enim eſt: quia Sacramentum Matrimonii eſt inſtitutum à Chriſto per modum contractus, quinimo ipſemet legitimus contractus matrimonialis ad ſtatum Sacramenti elevatus, ergo, cùm cæteroquin ad contractum hujuſmodi ſufficiant ſigna verbis *Nutus, & ſigna, cur pro forma ſufficiant in hoc Sacramento, & non in aliis.*

multis. de Ætate & qualit. præficiend. & c. Vt Clericorum. de Vita & honeſt. Cleric. ac alibi. II. Subdiaconi tenentur ad quotidianam recitationem Horarum Canonicarum, prout jam ſuperiùs (e) dictum eſt. III. Subdiaconi, aliique in Sacris Ordinibus, tenentur deferre Habitum, & Tonſuram Clericalem *c. ſi quis ex Clericis. & c. Clerici, de Vita & honeſt. Cleric.*

(e) Tra. 6. diſt. 1. n. 12. & 13.

Clerici in Sacris, quo Iure teneantur ad perpetuam Cõtinẽtiam.

27. Quæres II. Quo Jure teneantur Clerici in Sacris conſtituti ad ſervandam perpetuò Continentiam? Reſp. I. Initiati Sacro Ordine non tenentur ad Continentiam ex Jure Divino, ſed duntaxat Eccleſiaſtico. Ita Scotus 4. *diſt.* 37. cum communi. Nullibi enim extat tale præceptum Divinum: Quinimò Græci in minoribus Ordinibus contrahunt, & in ſuperioribus utuntur Matrimonio jam contracto, neque in hoc reprehenduntur ab Eccleſia, *c. Cum olim. de Clericis conjugat.* prout fieri oporteret, ſi dicta obligatio deſcenderet ex lege Divina.

An vi voti Sacris Ordinibus annexi?

28. Remanet proinde, quòd Clerici in Sacris teneantur ad perpetuam Continentiam Jure duntaxat Eccleſiaſtico, in quantùm Ordinibus Sacris ex generali ſtatuto Eccleſiæ (per textus *num.* 26. citatos) annexum eſt Votum perpetuæ Caſtitatis; prout inter alios tradit Scotus 4. *diſt.* 25. *q.* 2. §. *Hic breviter*, inquiens: *Quia ſuſceptioni Ordinis Sacri annexum eſt votũ continentiæ, ut habetur extra, c. A multis, de ætate & qualitat.* Idipſum tenet communior Doctorum, atque deſumitur ex *cit. c. cùm olim. de Cleric. conjugat.* ubi Pontifex ait. *Nos attendentes, quod Orientalis Eccleſia votũ cõtinentiæ non admiſit.* Ex quo Gloſſa ibidem, argumento à ſenſu contrario deſumpto, infert, quod Occidentales, ſive Latini Clerici, ex voto ad Continentiam teneantur: eo enim ipſo (inquit) quòd quis promoveatur ad Sacrum Ordinem, cui ex conſtitutione Eccleſiæ annexum eſt votum Continentiæ, intelligitur tacitè vovere Continentiam, licet nullam de hoc mentionem faciat. Et hinc *cap. un. de Voto in 6.* illud appellatur *Votum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem Sacri Ordinis.*

Inſtantia ex Scoto refellitur.

29. Nec obſtat Scotus 4. *diſt.* 37. *q. un.* ex quo loco is paſſim citatur in oppoſitum. Reſp. enim, Doctorem ibidem ſolum dicere, quòd Ordo Sacer non dirimat Matrimonium propter votum Continentiæ, ſive propriè, ſive ex præcepto Eccleſiæ annexum ſed ex hoc ſolùm, quòd Eccleſia talem perſonam faciat ſimpliciter illegitimam, ſive inhabilem ad contrahendum, & hoc eſt certum, atque patet ex *cit. cap. un. de Voto in 6.* Non tamen Doctor Subtilis ibidem negat, Ordini Sacro eſſe annexum votum Continentiæ, imò hoc ipſum ſupponit, atque anteà, ſeu *diſt.* 25. *q.* 2. jam citata, expreſsè docet.

Diaconatus materia, & forma.

30. *Diaconatus materia* etiam duplex eſt; una impoſitio manus dexteræ Epiſcopi, cum tali verborum forma: *Accipe Spiritum ſanctum ad robur, & ad reſiſtendũ diabolo & tentationibus ejus in nomine Domini.* Altera eſt traditio Libri Evangeliorum, cum hac forma: *Accipe* (aut, ſi plures ſimul ordinentur) *Accipite poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia DEI, tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini.*

Officium Diaconi, quod?

31. Porrò *Officium Diaconi* eſt, Sacerdoti in Miſſę Sacrificio immediatè aſſiſtere, eique miniſtrare panem & vinum ad conficiendam Euchariſtiam, atque Evangelium cum Stola ſolemniter cantare, aliaque juxta Rubricas Miſſalis præſtare. Tacentur cætera ejus officia; qualia ſunt, Sacerdote impedito Verbum DEI ex facultate Epiſcopi prædicare, de Parochi licentia ſolemniter baptizare, & hujuſmodi.

Presbyteratus materia, & forma.

32. *Presbyteratus* duplex eſt *materia*, ſcilicet traditio Calicis cum vino, & Patenę una cum Hoſtia ſuperpoſita, cum hac verborum forma: *Accipe poteſtatem offerẽdi Sacrificium DEO, Miſſaſque celebrandi, tam pro vivis, quã pro defunctis, in nomine Domini.* Altera materia Presbyteratus

eſt

eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper caput ordinandi, eum hac verborum forma: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt.*

Officium Sacerdotis. 33. Porrò *Officium Sacerdotis* præcipuum eſt, conſecrare Corpus & Sanguinem D. N. JESU Chriſti: quæ poteſtas traditur per traditionem Calicis cum vino, & Patenæ cum Hoſtia ſuperpoſita; idque fieri ſolet ante Offertorium, nempe circa finem Tractus, Sequentiæ, vel Alleluja, Euangelium præcedentis. Alterum ejus officium eſt, abſolvere pœnitentes à peccatis, accedente tamen legitima juriſdictione: quæ poteſtas eidem traditur per manuum Epiſcopi impoſitionem, cum debita verborum forma, ſoletque fieri peracta Communione. (f) Inſuper ad Officium Sacerdotis pertinet, alia Eccleſiæ Sacramenta dignis adminiſtrare, excepto Sacramento Confirmationis, ac Ordinis, quorum adminiſtratio ſpectat ad Epiſcopum, veluti ordinarium Miniſtrum. Item Sacerdotis eſt, benedicere, baptizare, ac populum DEI opere, doctrina, & exemplo paſcere; atque ejuſdem neceſſitates ferventibus precibus DEO recommendare; aliaque pietatis opera impenſiùs exercere.

(f) Ut dictum diſt. 8. n. 7.

Objectio ex Concilio Florentino. 34. Objicies contra hactenus dicta In Concilio Florentino in Decreto Unionis, unica materia aſſignatur pro ordine Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus; ergo malè aſſignatur duplex materia horum Ordinum. Antecedens patet. Sic enim loquitur cit. Concilium: *Sextum Sacramentum eſt Ordinis, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo, ſicut Presbyteratus traditur per Calicis cum vino, & Patena cum pane porrectionem. Diaconatus verò per Euangeliorum dationem. Subdiaconatus per Calicis vacui cum Patena vacua ſuperpoſita traditionem.*

Ejuſque ſolutio. Reſp. negando conſequentiam: quia, ut notat Herinex *diſp. 10. Sacramento Ordinis n. 37. & 46.* Concilium Florentinum non intendit aſſignare adæquatam materiam dictorum ordinum, ſed ſolùm tradere exempla doctrinæ generalis à ſe præmiſsæ, nempe materiam cujuslibet ordinis eſſe illud, cujus traditione confertur Ordo. Unde alteram materiam, ex uſu Eccleſiæ jam claram, atque perſpectam, non excluſit.

Quid de Libro Epiſtolarũ reſpectu Subdiaconatus? 35. Fatendum tamen, quòd loquendo de Ordine Subdiaconatus, plerique Scholaſtici negent, Librum Epiſtolarum ſpectare eſſentialiter ad materiam hujus Ordinis; alii verò, & quidem meliùs aſſerant, traditionem Libri Epiſtolarum eſſe partem materiæ hujus Ordinis ſaltem minùs principalem. Gobat *tr. 8. Theol. Experim. n. 49.* & Herinex *loc. cit. n. 46.*

Alia notabilis objectio. 36. Objicies ulterius. Tempore Apoſtolorum Diaconi ſunt ordinati ſine traditione Libri Euangeliorum, utpote qui tunc necdum conſcriptus erat; ergo traditio Libri Euangeliorum non eſt de eſſentia Sacramenti Diaconatus. Confirmatur. Defactò in tota Eccleſia Græca conferuntur Ordines abſque omni inſtrumentorum traditione, per ſolam manuum impoſitionem, cum certis verbis ſingulos Ordines exprimentibus ab Epiſcopo factam. Atqui ordinatio Græcorum eſt valida, quia viget non tantùm apud Schiſmaticos Græcos (quos tamen revertentes ad Catholicam Eccleſiam, ipſa recipit in ſuis ordinibus) ſed etiam apud Catholicos, & illos ipſos, qui Romæ degunt, ibique more ſuo ordinantur conſentiente Papa, ut teſtatur Herinex *loc. cit. n. 15.* & Gobat *loc. cit. n. 95.* ergo.

Ejuſque ſolutio. 37. Reſp. cum D. Bonaventura 4. *diſt. 24. p. 2. art. 1. quæſt. 4.* Bellarmino *lib. un. de Ordine, cap. 9.* Lugone *diſp. 2. de Sacramentis, ſect. 5.* Marchantio, & aliis Theologis, Chriſtum Dominum non determinaſſe in particulari, ſeu ſpecie infima, materiam ſingulorum Ordinum, ſed tantùm in genere, nimirum ut conferrentur per ſigna ſenſibilia & verba, quæ ſufficienter ſignificarent collationem poteſtatis talium Ordinum, relin-

quen-

quendo interim Eccleſiæ magis ſpecificam, ac veluti materialem inſtrumentorum porrigendorum, & verborum determinationem: prout jam ſuperiùs (g) dictum eſt. Unde in forma reſpondendo, negatur conſequentia.

(g) Tr. 14. diſt. 1. n. 20. & 21.

Uniformitas in materia, & forma Sacramenti quomodo detur.

38. Inſtabis. Ergo non eſt in tota Eccleſia Chriſti uniformitas quoad materiam, & formam, Sacramenti Ordinis. Reſp. diſtinguendo ſequelam: ergo non eſt uniformitas, quatenus non eſt ubique eadem materia & forma phyſicè, conceditur; moraliter, & ſaltem in genere negatur. Vel (ut alii loquuntur) non eſt ubique uniformitas, materialiter loquendo, conceditur: formaliter, negatur. Quia ſemper & ubique juxta Chriſti inſtitutionem, ac determinationem Eccleſiæ, adhibebatur, & adhibetur talis materia & forma verborum, quæ ſufficienter ſignificat collationem poteſtatis cujuslibet Ordinis.

QUÆSTIO III.

De Ætate, & Qualitatibus Ordinandorum.

Ordines Sacri, ſeu majores, qui, & cur ſic dicantur.

39. ADvertendum, quòd ex prædictis Ordinibus alii dicantur ordines majores, ſeu Sacri, & alii, Ordines minores. *Ordines Sacri*, *ſeu majores* ſunt tres, videlicet Subdiaconatus, Diaconatus, ac Presbyteratus: & hi quidem ex eo dicuntur *Ordines Sacri*, quia habetur annexum Votum perpetuæ Caſtitatis, nec non & obligationem recitandi Breviarium, quibus homines ſpecialiter quaſi DEO conſecrantur. Dicuntur etiam *Ordines majores*, eò quòd per eos ordinati ad majus officium circa Euchariſtiam exercendum deputentur: Sacerdos ſcilicet ad conſecrandum; Diaconus verò, ac Subdiaconus, ad proximè aſſiſtendum, & miniſtrandum ſolemniter Sacerdoti ad Altare. Fatendum quidem eſt, quòd Subdiaconatus in primitiva Eccleſia non fuerit connumeratus inter ordines Sacros, uti patet ex *c. Nullus in Epiſcopum*, *diſt. 60.* De factò tamen Subdiaconatum inter Sacros Ordines computari, certum eſt, atque deciſum habetur *c. 4. A multis, de ætate & qualit. præficien.*

Ordines minores, ſeu non Sacri qui.

40. Porrò *Ordines minores* ſunt alii quatuor, videlicet Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus. Et dicuntur *minores*, ob minus officium, ad quod ordinantur. Dicuntur etiam quandoque *Ordines non ſacri*: non quidem in eo ſenſu, quaſi nihil ſacrum ſint, aut contineant (ſunt enim & ipſi verum Sacramentum, juxta dicta *n. 15.*) ſed ad differentiam ordinum majorum, qui per excellentiam, ob rationes jam allatas, appellantur *ſacri*, cùm è contrà ordines minores nec habeant annexam obligationem recitandi Breviarium neque Votum perpetuæ Caſtitatis, ut proinde hiſce duntaxat ordinibus initiati, licitè poſſint contrahere Matrimonium, ſi velint. Hoc prænotato, ſit

Soli maſculi ſunt capaces Ordinis non fœminæ.

41. CONCL. I. Soli maſculi ſunt capaces Sacramenti ordinis, non autem fœminæ. Ita Scotus *4. diſt.* 25. *q. 2.* ubi hoc refundit in Legem Divinam, atque Ordinationem Chriſti. Idipſum patet tum ex perpetua traditione Eccleſiæ, tum ex eo, quia neque B. Virgo MARIA hanc poteſtatem Ordinis à Chriſto Filio ſuo accepit, non obſtante, quòd fuerit dignior ac excellentior univerſis Apoſtolis.

In maſculis ut ordinarii poſſint, plura requiruntur.

42. CONCL. II. Etſi in maſculis, ad hoc, ut quis validè ordinetur, poſt ſuſceptum Baptiſmi Sacramentum aliud non requiratur præter debitam materiam & formam, ac intentionem miniſtri, atque ſuſcipientis, ſi is ſit adultus, tamen, ut quis licitè & abſque ullo peccato poſſit ordinari; plura alia requiruntur. Ita certa, & communis.

Sine Baptiſmo nõ recipitur Sacramentum Ordinis.

43. Notanter tamen additur, *poſt ſuſceptam Baptiſmum*. Nam cùm Baptiſmus ſit janua omnium Sacramentorum novæ Legis, ſine ipſo Sacramentum Ordinis validè non poteſt recipi. Unde *c. 1. de Presbytero non baptiza-*

ptizato, dicitur: *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterùm ordinetur.*

Ordo poteſt recipi & validè & licitè.

44. Cæterùm, ut data Concluſio meliùs intelligatur, ſciendum, quòd dupliciter intelligi poſſit Ordines recipi, validè nimirùm, ac licitè. *Validè* tunc intelligitur Sacramentum Ordinis recipi (idem dicendum de aliis Sacramentis) quando ipſum ita recipitur, ut valeat, & ſubſiſtat Ordo receptus. Quod quidem fieri poteſt, etiamſi quis recipiat Ordinem in peccato mortali, aut per ejus receptionem actu peccet, dummodò nihil deſit de eſſentialiter requiſitis ad ipſius validitatem. *Licitè* tunc intelligitur recipi Ordo, quando non ſolùm valet Ordo receptus, ſed inſuper receptio ipſius fit licitè, ſeu abſque peccato: & quidem, ut hoc poſteriori modo recipiantur Ordines, præter ſexum maſculinum, ac receptionem Baptiſmi, plura alia requiri, patebit ex ſequentibus Concluſionibus.

Infans an poſſit ordinari?

45. CONCL. III. Parvulis maſculis ante uſum rationis validè quidem, ſed non licitè, Sacramentum Ordinis miniſtratur. Ita Scotus 4. *diſt.*25. *q.*2. eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia infans ſimiliter capax eſt aliorum Sacramentorum, ut Baptiſmi (*h*) & Confirmationis, quæ non requirunt in ſuſcipiente proprium conſenſum, ſi is nunquam habuit uſum rationis. Quòd autem talibus Sacramentum hoc licitè non cōferatur, patet ex eo: quia præter plura alia, quæ in parvulis non reperiuntur, requiritur legitima ætas in ordinandis ut dicetur in progreſſu.

(*h*) Vide tract. 14. diſt. 1. n. 30.

Infans ordinatus an teneatur ſervare continentiam, vel recitare Breviarium?

46. Cæterùm hìc notandum, quòd, licèt Ordo ſacer ante uſum rationis validè cuipiam conferatur, tamen ordinatus ad ſervandam Continentiam, vel recitandas Horas Canonicas non aſtringatur, niſi poſt adeptos annos pubertatis ratificet; idque vel verbo, vel facto, nimirum utendo Ordine ſacro. Sed ſemel facta ſcienter hujuſmodi ratificatione poſt legitimam ætatem, jam non erit ipſi integrum reſilire. Sanchez *lib.* 7. *de Matrimon. diſput.* 30. cum communi.

Ad Ordines, an requiratur Confirmatio.

47. CONCL. IV. Ut quis licitè ordinetur, imò & prima Tonſura initietur, requiritur, quòd ſit confirmatus. Patet ex Concilio Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 4. *de Reform.* ubi dicitur: *Prima Tonſura non initietur, qui Sacramentum Cōfirmationis non ſuſceperit &c.* Quòd ſi tamen ſecùs fiat, valebit quidem ordinatio, ſed ſcienter ſic ordinans, imò & ordinatus peccabit. (*i*)

(*i*) Vide tract. 14. diſt. 3. n. 48. & 49.

In ordinandis requiritur debita ſcientia, & qualis.

48. CONCL. V. Inſuper requiritur debita ſcientia in ordinandis. Ita certa omnium. Requirit autem Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 23. *cap.* 4. *de Reform.* ad primam Tonſuram, ut initiandus ſit Fidei Rudimenta edoctus, & ſciat legere, & ſcribere. Ad quatuor. Ordines minores requiritur, juxta cit. Concilium Trident. *cap.* 11. ut ordinandi ſaltem Linguam Latinam intelligant. Ad Subdiaconatum, & Diaconatum, poſtulat idem Concilium *cap.* 13. quòd ordinandi ſint inſtructi Litteris, & iis, quæ ad Ordinem ſuum exercendum pertinent. Et tandem ad Sacerdotium exigit in ordinandis tantam ſcientiam, ut poſſint populum docere ea, quæ ſcire omnibus ad ſalutem neceſſarium eſt; ſimulque miniſtrare Sacramenta.

Item probitas vitæ, & morum.

49. CONCL. VI. Inſuper requiritur vitæ, & morum probitas in ordinandis. Patet hoc tum ex ipſa ratione Sacramenti, & Concilium Trident. *cap.* 5. & alibi: tum ex illo Apoſtoli, 1. Timoth. 5. *Manus citò nemini impoſueris.*

Ac ætas legitima, & qualis.

50. CONCL. VII. Requiritur ulteriùs in promovendis ad Sacros Ordines ætas legitima, & à Jure præſcripta, eſt certum. Intellige, niſi cum aliquo ſit legitimè diſpenſatum. Etſi autem antiquitus minor ætas ſuffecerit, Jure tamen novo Concilii Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 12. *de Reform.* nullus impoſterum ad Subdiaconatus Ordinem licitè promovetur ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatum ante vigeſimum tertium, & ad Presbyte-

byteratum ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum. Sufficit autem annus hujuſmodi ſaltem inchoatus: etſi tantùm per medium diem, aut unicam horam ſit inchoatus: prout ex communi docet Herinex *diſp.* 10. *de ſacramento Ordinis. q.* 5. *n.* 72. Idque patet ex praxi Eccleſiæ, quæ ſic citatum Decretum Tridentinum ſemper intellexit.

Quid de prima Tonſura, & Ordinibus minoribus.

51. Dicitur, *in promovendis ad Sacros Ordines*. Siquidem ad primam Tonſuram, & quatuor Ordines minores licitè ſuſcipiendos, non requiritur determinata ætas, dummodò adſit ſufficiens ſcientia unà cum aliis requiſitis: quamvis ante annum decimumquartum (ſaltem inceptum) tales non poſſint obtinere Beneficium Eccleſiaſticum, prout decrevit Concilium Trid. *cit. Seſſ.* 23. *c.* 6. *de Reform.* & notat Barboſa *ibid. n.* 2. cum aliis.

Quid juris ſi quis ordinetur ante legitimam ætatem?

52. CONCL. VIII. Ordinatus Ordinibus majoribus ante legitimam ætatem, validè quidem ordinatur, atque recipit Ordinis Characterem; talis tamen ipſo jure eſt ſuſpenſus, & ſi in tali ſuſpenſione miniſtraverit, efficitur irregularis. Ita deſactò communis Doctorum, eſtque deciſum per Bullam Pii II. quæ incipit: *Cùm ex Sacrorum*, & habetur tom. I. Bullarii Romani, *Conſtit.* 7. *dicti Pontificis.*

Præſertim bona fide?

53. Hoc tamen intelligendum de eo, qui ſcienter ante legitimam ætatem permiſit ſe ordinari. Siquidem ordinatus bona fide, & qui poſt diligentem inquiſitionem credidit ſe ætatem legitimam habere, non incurrit Suſpenſionem: loquitur enim Conſtitutio Pii II. de illis, *qui præſumunt* ante legitimam ætatem ordinari; id eſt, qui ſcienter, ac deliberatè, non obſtante conſtitutione Canonum, id agunt. Quandiu tamen ordinatus ad legitimam ætatem non pervenit, non eſt licitum eidem miniſtrare in ſuſcepto Ordine, ne quidem cum licentia Epiſcopi; dùm hic non poſſit diſpenſare ſuper ætate contra Sacros Canones.

QUÆSTIO IV.

De Miniſtro Sacramenti Ordinis.

Ordinarius Miniſter Ordinis, eſt Epiſcopus.

54. CONCL. I. Epiſcopus eſt ordinarius Miniſter Sacramenti Ordinis. Ita definitum eſt in Concilio Trid. *Seſſ.* 25. *can.* 7. & patet tum ex perpetua praxi, & ſenſu Eccleſiæ, tum ex S. Scriptura *Actorum* 6. & 2. *Timoth.* 1. & alibi, quibus in locis non niſi ab Apoſtolis, quibus in Eccleſia DEI ſuccedunt Epiſcopi, legimus aliquos ordinatos eſſe.

Poteſtas conferendi Ordines minores, an poſſit concedi ſimplici ſacerdoti.

55. Dicitur, *ordinarius Miniſter*. Siquidem, ut notat Aſcanius Tamburinus *de Iure Abbatum, tom.* 1. *diſp.* 2. *quæſt.* 1. *num.* 3. poteſtas Ordines minores conferendi poteſt etiam ſimplici Sacerdoti, à Summo Pontifice committi. Unde Abbates Presbyteri, & uſum Mitræ ac Baculi habentes, poſſunt Ordines Minores ſuis ſubditis conferre; idque ex conceſſione Sedis Apoſtolicæ, prout liquet ex *c. Quoniã videmus diſt.* 69. & *c. Cùm contingat. de Ætate & qualit. præfic.* Imò de ſpeciali aſſenſu Epiſcopi poſſe Abbates etiam Sæcularibus non ſibi Subditis, ac Regularibus habentibus ſpeciales Dimiſſorias ſuorum Superiorum, conferre primam Tonſuram, & Ordines minores, docet cit. Tamburinus *quæſt.* 7. cum pluribus aliis Doctoribus.

Quid de Abbatibus Infulatis.

Epiſcopus ſine Dimiſſoriis licitè non ordinat alienum ſubditum.

56. CONCL. II. Epiſcopus alienum ſubditum ſine Litteris Dimiſſoriis licitè non ordinat; alioquin ſcienter talem ordinare præſumens, ſuſpenditur à collatione Ordinum per annum, & ſic ordinatus ab executione Ordinum ſuſceptorum. Ita Concilium Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* ubi ait: *Unuſquiſque à proprio Epiſcopo ordinetur &c. Si ſecùs fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum & ordinatus à ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus.*

57. Porrò quatuor modis cenſetur quis ſubditus Epiſcopi, quantùm ſufficiat ad Ordines recipiendos. I. Ratione

Subditus Epiſcopi quibus modis quis efficiatur? tione originis: unde poteſt quiſque ordinari in loco, ubi natus eſt, licèt poſtmodùm alibi domicilium, aut Beneficium poſſederit, dummodò parentes tempore Nativitatis ſuæ ibidem domicilium habuerint. II. Ratione domicilii: Sic recipiuntur Ordines ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi ordinandus habitationem perpetuam conſtituit. Dicitur notanter, *perpetuam*: nam non ſufficit habitatio tantum temporalis in tali loco, v. g. Studiorum causâ, aut hujuſmodi. III. Ratione Beneficii. Et hinc ordinari quis poteſt ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi Beneficium poſſidet, ut dicitur *c. Cum nullus de Temporib. Ordination. in 6.* IV. Ratione triennalis familiaritatis, ſeu commenſalitatis cum Epiſcopo. Proinde poterit Epiſcopus ordinare ſibi aliàs non ſubditum, qui per triennium in ipſius familia, ſive ſervitio, ſumptibus ipſius, & ita quaſi commenſalis fuit, dummodò ſtatim re ipſa Beneficium illi conferat; prout habetur in Concilio Trid. *Seſſ. 23. cap. 9. de Reform.*

QUÆSTIO V.

Solvuntur varia Quæſita circa Sacramentum Ordinis.

Ordines quo tempore ſint conferendi? 58. **Q**Uæritur I. Quo tempore ſint conferendi Ordines? Reſp. I. Circa hoc Concil. Trid. *loc. citat. c. 8.* ſic ſtatuit *Ordinationes Sacrorum Ordinum ſtatutis à Jure temporibus publicè celebrentur.* Hæc ibi.

Præſertim Sacri? 59. Reſpon. II. Sacri Ordines in Sabbatis quatuor Temporum, & in Sabbato præcedente Dominicam Paſſionis, & Sabbato Sancto conferri debent. Intellige, niſi ſpeciatim Summus Pontifex licentiam conceſſerit, ut Sacri Ordines quibuſdam extra prædicta tempora conferri poſſint.

Quid de Ordinibus minoribus? 60. Reſpon. III. Ordines minores poſſunt conferri non ſolùm in ſuprà dictis Sabbatis Ordinationum, ſed etiam ſingulis Dominicis, feſtiviſ-

que diebus. Ita habetur *c. Deo autem de Temp. Ordinat.* ac in Pontificali Romano.

An Ordines minores poſſint eodem die recipi? 61. Quæritur II. An poſſint plures Ordines eodem die ſuſcipi? Reſpon. I. Quamvis Conc. Trid. *loc. cit. ca. 11.* velit, *Ordines minores per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videatur, conferri debere:* conſuetudine tamen in pluribus locis receptum eſt, ut eodem die, ac eadem Ordinatione quatuor Ordines minores ſimul conferantur. Nam & hoc, præſertim in Diœceſibus amplioribus, magis expedire viſum eſt.

Quid de majoribus? 62. Reſp. II. Duo Sacri Ordines eodem die nulli ſunt conferendi, ne quidem Regularibus. Ita Concilium Tridentinum *loc. cit. cap. 13.* Quod rurſus intelligendum, niſi id fiat de ſpeciali licentia Summi Pontificis.

Ordines minores, an recipi poſſint cū Subdiaconatu. 63. Reſp. III. Stando Juri communi, non poſſunt quatuor Ordines minores ſimul cum Subdiaconatu recipi; Patet hoc ex *c. Litteras & c. Dilectus, de Tempor. Ordinat.* juncto Cōc. Trident. *Seſſ. 23. c. 11. de Reform.* dicitur, *ſtando Juri communi:* ſiquidem conſuetudinem illam, qua in quibuſdam locis eodem die cuipiam quatuor Ordines minores unà cum Subdiaconatu conferuntur, rectè admittunt Navarrus *cap. 25. Manual. n. 71.* Engel. *tit. de Tempor. Ordination. n. 19.* & alii.

Sine Titulo, an poſſit quis ordinari? Titulus, quid? 64. Quæritur III. An ſine Titulo poſſit quis ordinari, & quotuplex ſit Titulus? Reſp. I. Per *Titulum* in propoſito intelligitur Beneficium Eccleſiaſticum, vel aliud medium ſeſe honeſtè ſuſtentandi. Cùm enim non deceat, ut Clerici, Divinis Officiis ſpecialiter adſcripti, cum Ordinis dedecore mendicent, aut ſordidum aliquem quæſtum exerceant; ideò nemo ad Sacros Ordines admittendus eſt, niſi ejuſmodi Titulum, ſeu medium ſeſe honeſtè alendi, poſſit oſtendere; prout tum *c. Neminem & c. Sanctorum diſt. 70.* ac alibi, tum in Concilio Trid. *Seſſ. 21. c. 2. de Ref.* expreſsè habetur.

65. Dicitur, *ad Sacros Ordines:* nam

Quid de Ordinibus minoribus

ad Ordines minores non requiri Titulum, tenet communis Doctorum, ac praxis Eccleſiæ. Ratio eſt, quia Clerici in Minoribus conſtituti, ſi ſe Clericaliter ſuſtentare nequeant, liberè poſſunt nubere, aliaque negotia ſæcularia exercere. Et hinc Concilium Trid. *loc. cit.* notanter prohibet ſolùm, ne quis ſine Titulo *ad ſacros Ordines promoveatur.*

Ejuſmodi Titulus quotuplex?

66. Reſp. II. Cum Bonacina *diſp. 8. de ſacram. Ordinis, quæſt. un. punct. 5. n. 13.* & aliis, ejuſmodi Titulum eſſe triplicem. Primus, eſt Beneficii Eccleſiaſtici, dum tale quis pacificè poſſidet. Secundus Titulus, eſt Patrimonii, vel Penſionis: ut tamen ad hunc Titulum Patrimonii, vel Penſionis, quis ordinari poſſit, requiritur inſuper, quòd Epiſcopus judicet, talem pro utilitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum eſſe aſſumendum, illudque Patrimonium, vel Penſionem, & ad vitam ſuſtentandam ſufficiens eſſe, & verè ab ipſo obtineri; ut ſtatuit Conc. Trid. *loc. cit.* Tertius Titulus, eſt Paupertatis, ſeu Profeſſionis Religioſæ: Siquidem Religioſi Profeſſi, utpote propter Chriſtum omnia ſua relinquentes, nihilque proprium in hoc Mundo poſſidentes, ordinantur ad Titulum Paupertatis, juxta Pontificale Romanum, §. *De Ordinatione Subdiaconi*. His juxta praxin, atque antiquam conſuetudinem Germaniæ, & quarumdam aliarum Regionum, addi poteſt Titulus Menſæ. Sed de hoc, utpote conſuetudine ſolùm introducto, Jura mentionem non faciunt; fuſiùs tamen de ipſo diſſerit Ludov. Engel. *in Collegio juris Canonici lib. 1. tit. 14. n. 14. & ſeqq.*

An requiratur contactus phyſicus materiæ Ordinis?

67. Quæritur IV. An pro ſuſceptione Ordinum ſufficiat contactus moralis materiæ ſibi per Epiſcopum porrectæ, dum quis v. g. ſolam manum Epiſcopi, vel alterius ſimul ordinati tangit, non verò ipſam materiam; vel an requiratur etiam contactus phyſicus, ſeu immediatus ipſius materiæ? Reſp. I. Quantùm eſt de neceſſitate præcepti, ac in praxi, diligenter curandum eſt, ut ipſamet materia Ordinis, v. g. Liber Evangeliorum, Calix cum Patena &c. ab ordinandis phyſicè, ac realiter attingatur. Ratio eſt. Tum quia Rubricæ Pontificalis hoc præſcribunt, quæ proinde ſunt obſervandæ. Tum quia in Sacramentis tutior pars, quantùm fieri poteſt, eſt eligenda: (K) multi autem Doctores; ut D. Thomas, Cajetanus, Paludanus, aliique plures, quos citat Layman *lib. 5. tract. 9. c. 5. n. 8.* exiſtimant, contactum phyſicum ac realem materiæ requiri ad ſubſtantiam, & valorem Sacramenti Ordinis.

(k) Ut dictum Tract. 1. Diſt. 3. n. 57. & 58.

Præſertim ad valorem Sacramenti Ordinis.

68. Reſp. II. Nihilominus probabilius eſt, ad valorem Sacramenti Ordinis ſufficere ſolum contactum moralem materiæ remotæ Ordinationis. Ita Layman *loc. cit.* Gobat *tract. 8. Theol. Experiment. n. 77.* eſtque communior Doctorum. Ratio eſt: quia per ſolum contactum moralem jam verificatur verbum illud formæ, *Accipite poteſtatem* &c. ab Epiſcopo prolatum. Deinde tam ſtricta neceſſitas contactus phyſici materiæ ad validitatem Ordinis, ex nulla Lege, vel claro textu conſtat; ergo non eſt aſſerenda.

Declaratur hoc ampliùs.

69. Addit tamen non immeritò Maſtrius *Diſp. 19. Theol. Mor. n. 26.* hoc intelligendum eſſe de tali contactu morali, quo quis ſaltem mediatè tangit materiam Ordinis, tangendo v. g. manum Epiſcopi materiam porrigentis; nam ſola oſtenſio, ſeu Porrectio materiæ, abſque ullo contactu phyſico, ſaltem mediato, non videtur ſufficere. Unde & Clemens VIII. aliquos ſic ordinatos, ſub conditione reordinari præcepit, prout citatus Maſtrius refert.

Digitized by Google

DISTINCTIO XIII.

De Impedimento Matrimonii.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Matrimonium, & quæ Bona ipſius?

Matrimonium dicitur magnũ Sacramẽtum, cur?

1. MAtrimonium, quod communiter poſtremo inter novæ Legis Sacramenta loco tractatur, à D. Apoſtolo, ad Epheſ. 5. *Magnum Sacramentum* appellatur. Non quidem in eo ſenſu, quaſi ſit omnibus aliis novæ Legis Sacramentis præſtantius: ſed dicitur *Magnum Sacramentum* ratione ſuæ ſignificationis, eò quòd ſignificet conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, prout idem Apoſtolus *loc. cit.* exponit, de Matrimonio Fidelium ſic loquens: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Porrò *Matrimonium*, juxtà nominis ethymologiam, derivatur à ly, *mater*, & *munium* id eſt, officium: quaſi diceret *matris munium*, eò quòd matri maximè incumbat officium nutriendæ prolis, quæ eſt finis primarius Matrimonii.

Unde derivetur.

Appellatur Conjugium.

2. Matrimonii varia ſunt nomina: quandoque enim dicitur *Conjugium*: eò quòd virum ac mulierem ſub uno, eodemque quaſi mutuò jugo ad ſervandam fidem, & onera matrimonii ſuſtinenda conſtituat. Inſuper appellatur *Connubium*, & quandoque *Nuptiæ*, eò quòd antiquitus pudoris gratia ſe puellæ obnuberent, ſeu faciem velarent, dum viris dabantur exemplo Rebeccæ, de qua idipſum legitur *Gen.* 24. & notatur, *c. Nec illud*, 30. *q.* 5. Hodie tamen per *Nuptias* propriè intelligitur ipſamet ſolemnitas, ſeu pompa exterior, quæ in contractu matrimoniali communiter adhiberi ſolet. Et hinc tempore Adventus, & Quadrageſimæ prohibentur celebrari Nuptiæ, hoc eſt (ut loquitur Conc. Trid. Seſſ. 24. can. 11.) *Solemnitas Nuptiarum*; quamvis quocunque tempore matrimonium contrahatur, *c. Capellanus de Feriis*: Tandem Matrimonium ſolet nonnunquam dici *Sponſalia de præſenti*: veruntamen ſub his potiùs intelligitur ipſe contractus matrimonialis, per verba præſentis temporis initus. Quod ut melius intelligatur.

Connubiũ Nuptiæ, & hę propriè quid.

An ſponſalia de præſenti.

Hęc tria ƒ matrimonium.

3. Advertendum cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 26. *quæſt. un.* §. *de quinta*, tria in Matrimonio diſtingui debere, aliud Contractus matrimonii, & ſiquidem aliud eſt Matrimonium, & aliud eſt Sacramentum Matrimonii. *Matrimonium* eſt illa obligatio mutua ſeu vinculum illud, quo conjuges inter ſe mutuò indiſſolubiliter obligati permanent: & ſic ſumitur communiter Matrimonium abſolutè prolatum. *Contractus matrimonii* eſt ille mutuus actus voluntatum, ſignis exterioribus ſufficienter declaratus, quo conjuges contrahunt Sponſalia de præſenti. Et iſte contractus matrimonii habet ſe in ordine ad matrimonium priori modo ſumptum, ſicut cauſa ad effectum; ſiquidem vinculum matrimonii cauſatur, & oritur ex contractu ipſo matrimonii. Tandem *Sacramentum matrimonii* aliud non eſt, quàm ipſum ſeptimum novæ Legis Sacramentum, ſeu ſignum ſenſibile, ex Chriſti inſtitutione dignè contrahentibus cauſans gratiam ex opere operato. His prænotatis, ſit

Contractus Matrimonii, & Sacramẽtum Matrimonii diſtinguuntur.

Matrimonium quid?

4. CONCL. I. *Matrimonium* eſt legitima maris ac fœminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Ita communis; & habetur tum *c. Illud* §. *fin. de Præſ.* tum §. 1. *Inſt. de Patria poteſtate.* Siquidem Matrimonium non ad tempus duntaxat, ſed quantùm eſt ex natura contractus, & quoad propoſitum ſeu intentionem contrahentium, debet contrahi in

perpetuum; ſive pro toto vitæ tempore, quidquid ſit, an in certis caſibus, authoritate Divina, denuò poſſit diſſolvi, nec ne. (a)

(a) De hoc infr. q. 5. per totum.

Matrimonium dividitur in legitimum.

5. CONCL. II. Matrimonium rectè dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. Ita communis. *Matrimonium legitimum* dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas habiles, ſeu jure non impeditas, conſtitutum eſt. Et dicitur, *legitimum*, quia juxta leges factum eſt. Et tale Matrimonium datur non ſolum inter Fideles baptizatos; ſed etiam fuit olim ante Chriſti adventum, daturque defactò inter Infideles, qui legitimè, id eſt, abſque ullo impedimento dirimente, matrimonium contrahunt.

Ratum, &

6. Matrimonium ratum in ſe includit legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem acquirit: unde illud dicitur *Matrimonium ratum*, quod non ſolum legitimo modo eſt contractum, ſed inſuper eſt Sacramentum, nondum tamen conſummatum. Et tale Matrimonium ratum datur duntaxat inter Fideles baptizatos, non verò inter infideles: ſicut habetur *c. Quanto, de Divortiis, ibi: Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum, & ratum exiſtit.*

Conſummatum, & quid?

7. Tandem *Matrimonium conſummatum* dicitur, quod accedente reali corporis uſu, ſeu copula carnali inter conjuges eſt completum, & conſummatum.

Matrimonium, eſt Sacramentū novæ Legis.

8. CONCL. III. Matrimonium inter Fideles baptizatos contractum, eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum. Ita Fides Catholica, eſtque definitum non ſolum in Concilio Florent. ſed etiam Trid. *Seſs. 24. can. 1. ibi: Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum; neque gratiam conferre: anathema ſit.* Idem probatur ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ.

Quando idà Chriſto inſtitutū ſit

9. Quæres, quo tempore Chriſtus inſtituerit hoc Sacramentum? Reſp. cum Scoto 4. *diſt. 26. §. de primo*, Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp. 4. n. 5.* & aliis veriſimilius id contigiſſe tunc, quando Chriſtus *Matt. c. 19.* approbavit contractum matrimonii eo modo, quo primitus à DEO inſtitutus fuerat *Geneſ. c. 2.* & ſubjunxit. *Quod DEUS conjunxit, homo non ſeparet.* His ſiquidem verbis Chriſtus Dominus, ut Auctor Legis Euangelicæ; videtur elevaſſe contractum matrimonialem ad rationem Sacramenti; ita ut ly, *Quòd DEUS conjunxit*, denotet, DEUM non præcisè inſtituiſſe contractum matrimonialem, ſed conjunxiſſe ex tunc gratiosè per inſtitutionem Sacramenti, concomitantis illum contractum matrimonialem: nam alibi planiùs non invenitur inſtitutio hujus Sacramenti.

Qua ratione jam ab initio fuerit inſtitutum?

10. Dices. Matrimonium à DEO fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, & in ſtatu innocentiæ *Geneſ. cap. 2.* ergo non primùm poſt Adventum Chriſti Domini in carne paſſibili. Reſp. diſtinguendo antecedens. Matrimonium fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, in ratione contractus indiſſolubilis, atque in ordine ad officium naturæ, legitimam propagationem generis humani, conceditur: in ratione Sacramenti, hoc eſt, ſigni efficacis dignè recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, negatur antecedens: & eodem modo diſtinguitur conſequens.

Olim non fuit Sacramentū, neque defactò eſt inter Infideles.

11. CONCL. IV. Matrimonium in Lege veteri, ſicut & Matrimonium inter Infideles defactò contractum: non obſtante, quod ſit legitimum, atque validum in ratione contractus, nihilominùs non fuit, neque eſt Sacramentum. Ita communis. Tum quia Matrimonium eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum, uti definivit Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ac Tridentinum *Seſs. 7. can. 1. & ſeſs. 24. can. 1.* Tum quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum Legis Euangelicæ,

&

Digitized by Google

& conſequenter, quotquot necdum fuerunt baptizati, exiſtunt incapaces ipſorum.

Bona matrimonii, quæ? 12. Quæres, quæ ſint Bona matrimonii? Reſp. breviter cum Magiſtro Sententiarum 4. *diſt.* 31. & communi Theologorum. Tria principaliter ſunt bona matrimonii, videlicet Fides, Proles, & Sacramentum. In Fide attenditur, ne poſt vinculum conjugale cum alio, vel alia coeatur. In Prole, ut amanter ſuſcipiatur, & religioſè educetur. In Sacramento, ut conjugium non ſeparetur, & dimiſſus, vel dimiſſa, nec cauſa prolis alteri conjungatur. Concordat Concilium Florentinum *loc. cit.* ubi ait: *Tria ſunt bona matrimonii. Primum, proles ſuſcipienda, & educanda ad cultum DEI. Secundum, fides, quam unus conjugum alteri ſervare debet. Tertium, indiviſibilitas matrimonii, propter hoc, quod ſignificet indiviſibilem conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ.*

Alia ejus Bona ſive effectus. 13. Et hæc intelligenda ſunt de tribus peculiaribus, & principalibus Bonis, ſive effectibus Matrimonii. Tum quia illud habet alios quoſdam effectus minus principales, utputa remedium vitandæ incontinentiæ poſt lapſum, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. 7. *Melius eſt enim nubere, quàm uri*, & hujuſmodi. Tum quia Matrimonium ut Sacramentum confert gratiam ex opere operato (b) quamvis hic effectus ſit communis omnium Sacramentorum, & non peculiaris ſoli matrimonio.

(b) Ut dictum Tra. 14. diſt. 2. n. 5. & ſeq. ac n. 15.

QUÆSTIO II.

De Materia, Forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii.

Materia remota, & proxima Sacramenti Matrimonii. 14. CONCL. I. *Materia remota* Sacramenti Matrimonii, ſunt corpora habilia contrahentium; *Materia proxima* verò, eſt ipſamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *diſp.* 20. *Theol. Mor. n.* 9. & 10. & alii paſſim. Ratio eſt: quia Chriſtus inſtituens hoc Sacramentum, in nullo penitus immutavit naturam contractus matrimonialis, ſed eum duntaxat ad ſtatum Sacramenti evexit, ergo eadem eſt materia hujus Sacramenti, quæ contractus: atqui materia contractus matrimonialis, ſunt corpora contrahentium: generaliter enim materia cujuslibet contractus eſt res illa, de qua contrahitur, ergo. Cæterum, quòd traditio legitima corporum ſit materia proxima hujus Sacramenti, probatur à ſimili: ſic quippe etiam in Sacramento Ordinis, traditio materiæ remotæ cenſetur eſſe materia proxima ipſius; ergo idem dicendum in propoſito.

Forma Sacramenti Matrimonii, quæ? 15. CONCL. II. Forma Sacramenti Matrimonii ſunt ipſorum contrahentium verba; vel alia ſigna externa verbis æquivalentia, & mutuum conſenſum internum, atque traditionem illam corporum ſufficienter exprimentia. Ita communis. Tum quia & in cæteris Sacramentis forma conſiſtit in verbis. Tum quia generatim forma contractuum ſolent eſſe verba, vel alia ſigna verbis æquivalentia, quæ ſufficientes exprimunt internum conſenſum contrahentium.

An id mutus, & ſurdus contrahere valeat. 16. Additur, *vel alia ſigna verbis æquivalentia*. Quia mutus, etſi loqui non valeat, nihilominus matrimonium contrahere poteſt: *Cùm, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, ut dicitur *c. Cum apud. de Sponſalibus*. Ubi Pontifex hoc ipſum admittit de muto & ſurdo, dummodò hic ſit compos rationis, & ſufficienter intelligat, quid agatur.

Nutus, & ſigna, cur pro forma ſufficiant in hoc Sacramento, & non in aliis. 17. Nec obſtat, quòd in Baptiſmo, & aliis Sacramentis novæ Legis, pro forma requirantur verba propriè dicta, neque ſufficiant nutus, aut alia ſigna verbis æquipollentia. Diſparitas enim eſt: quia Sacramentum Matrimonii eſt inſtitutum à Chriſto per modum contractus, quinimo ipſemet legitimus contractus matrimonialis ad ſtatum Sacramenti elevatus, ergo, cùm cæteroquin ad contractum hujuſmodi ſufficiant ſigna verbis

æquivalentia , non mirum , quod hæc etiam ſufficiant ad Sacramentum matrimonii . Secùs fit in aliis Sacramentis , utpote quæ non fuerunt inſtituta à Chriſto per modum contractus .

Miniſter ejus, ſunt ipſi contrahẽtes .

18. CONCL. III. Miniſter Sacramenti Matrimonii , propriè ſunt ipſimet contrahentes : ambo quidem adæquatè , ſinguli autem inadæquatè. Ita communis, ac præſertim Scotus 4. *diſt.* 26. §. *de miniſtro* , ubi ait, quòd ipſimet contrahentes miniſtrant ſibi hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque ſibi : integrant tamen unum miniſtrum, ſicut idem priùs dixerat de forma . Ratio eſt: quia ille eſt miniſter hujus Sacramenti, qui eſt miniſter contractus matrimonialis ; utpote quem Chriſtus elevavit ad rationem ſupernaturalem Sacramenti : atqui miniſter illius contractus ſunt ambo contrahentes ; ipſi enim per mutuum conſenſum faciunt contractum , ergo .

Solvitur inſtantia.

19. Dices . Laicis , ac præſertim fæminis, non competit adminiſtratio Sacramentorum ; ergo non videtur , quòd contrahentes ſint miniſter hujus Sacramenti . Reſp. antecedens eſſe verum duntaxat de illis Sacramentis , quæ requirunt miniſtrum conſecratum , non autem de Matrimonio, utpote quod non requirit miniſtrum conſecratum . Accedit, quòd in caſu neceſſitatis poſſit fæmina baptizare, unde patet : non omnia Sacramenta requirere Miniſtrum conſecratum , quamvis reliqua quinque talem requirant .

An contrahentes in ſtatu malo, cõmittant duplex peccatum mortale .

20. Urgebis . Si contrahentes ſunt miniſter hujus Sacramenti , ergo ipſi, ſi in ſtatu peccati mortalis contrahant , duplex committent peccatum mortale, unum quidem quatenus indignè recipiunt hoc Sacramentum , ut omnes fatentur ; & alterum , quatenus indignè miniſtrant ſibi ipſis hoc Sacramentum : conſequens videtur abſurdum , & contra communem ſenſum hominum : ergo . Reſpondent non pauci , conceſſa ſequela , ob rationes allatas, negando minorem : Sed iis non obſtantibus , Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 6. *n.* 4. verius eſſe cenſet , tales non committere duplex peccatum mortale , ſed duntaxat unum , in quantum videlicet hoc Sacramentum indignè ſuſcipiunt ; non autem , quatenus illud indignè miniſtrant : cùm non ſint miniſtri ad id munus ſpecialiter conſecrati , ſed potius illud ſibi invicem miniſtrent ex neceſſitate quadam , eo quòd non niſi per mutuum contrahentium conſenſum perfici queat . (c)

(c) Concordant dicta Tr. 14. diſt. 1. n. 45.

Parochus aſſiſtens Matrimonio , propriè nõ eſt ejus miniſter .

21. CONCL. IV. Parochus , vel alius Sacerdos de ejuſdem licentia : juxta præſcriptum Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform. Matr.* aſſiſtens Matrimonio , illudque benedicens , propriè non eſt miniſter hujus Sacramenti , ſed potiùs aſſiſtit ut Teſtis authorizabilis . Ita Fagnanus *c. Quod nobis n.* 45. *de Clandeſt. deſponſat.* & alii . Ratio eſt : quia Matrimonium clandeſtinum , aut celebratum ſine præſentia Parochi , olim erat validum , & ratum , atque de facto eſt tale in locis , ubi citatum Decretum Concilii Tridentini nunquam fuit publicatum , aut receptum ; ergo hoc ipſo Parochus non eſt miniſter ; nam ſine miniſtro Sacramentum confici nequit .

Aſſiſtit ſolùm ut Teſtis authorizabilis .

22. Sequitur proinde , quòd Parochus , vel alius Sacerdos de ejus licentia aſſiſtens Matrimonio , propriè non ſit miniſter hujus Sacramenti , ſed duntaxat Teſtis authorizabilis illius ; hoc eſt , talis , qui nomine , atque authoritate Eccleſiæ aſſiſtere , & cæteroquin in contrahentes habere debet juriſdictionem ſpecialem , vel ſaltem ab habente iſtam recepiſſe licentiam aſſiſtendi , ut ſi ſecus fieri contingeret , contrahentes per Concilium Tridentinum redditi fuerint omninò inhabiles ad ſic contrahendum . (d)

(d) Plura de hoc infrà diſt. 14. num. 134. 136 & ſeqq.

Quomodo proferat certa verba .

23. Dices . Parochus , aut ille alius Sacerdos , juxta præſcriptum Concil Trid. *loc. cit.* dicit ad virum & mulierem, mutuo eorum conſenſu intellecto: *Ego vos in matrimonium conjun-*

jungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti; vel ſaltem aliis utitur verbis, juxta receptum cujuſque Provinciæ Ritum; ergo eſt miniſter, utpote proferens hujuſmodi formam. Reſp. negando conſequentiam: nam verba iſta non proferuntur à Sacerdote per modum formæ (hæc enim ſunt verba, vel ſigna verbis æquivalentia, ipſorum contrahentium) ſed adhibentur ſolùm per modum cujuſdam precationis, ac Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, qua confirmatur, approbatur, atque in facie Eccleſiæ rata habetur illa mutua traditio, & acceptatio corporum.

Hæc non requiruntur ad valorem Sacramenti.

24. Interim hujuſmodi verba non neceſſariò requiruntur ad valorem Sacramenti; ſubſiſteret enim Sacramentum licèt Sacerdos aſſiſtens nullum proferret verbum, imò etiam poſitivè contradiceret (c) ac proinde is propriè non eſt Miniſter hujus Sacramenti. Dicitur, *propriè*. Nam, ſi quis cum Gobat *tract.* 10. *Theol. Experim. n.* 396. & quibuſdam aliis, velit dicere, quòd Sacerdos, utpote ex officio aſſiſtens, atque ratificans dictum contractum matrimonialem, ſit miniſter accidentalis, ſive ſecundarius hujus Sacramenti, non eſt de verbis litigandum, cùm conſtet de re ipſa.

(c) Ut dicetur Diſt. 14. n. 137.

Parochus aſſiſtens, an poſſit dici Miniſter ſecundarius.

An peccet mortaliter aſſiſtens in ſtatu malo?

25. Infertur proinde cum Sanchez *cit. diſp.* 6. *n.* 5. & aliis, quòd Sacerdos in ſtatu peccati mortalis aſſiſtens Matrimonio, vel Nuptias benedicens, non peccet de novo mortaliter: Neque enim Sacerdos eſt miniſter conficiens hoc Sacramentum; ſimulque benedictio illa non eſt Sacramentum, ſed duntaxat quid Sacramentale.

Matrimonium, an poſſit contrahi per Procuratorem?

26. Quæres; an Matrimonium poſſit contrahi per Procuratorem? Reſp. affirmativè; adeò quidem, quòd Matrimonium per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem, contractum inter Fideles, habeat veram rationem Sacramenti. Ita Sanchez *lib.* 2. *de Matr. diſp.* 11. cum aliis paſſim. Idque patet ex *cap. ult. de Procuratoribus in* 6. ubi approbatur Matrimonium celebratum per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem (nam generale non ſufficit) dummodò is anteà non fuerit revocatus, ne quidem ignoranter. Cùm igitur Concilium Tridentinum circa hoc nihil immutaverit, idipſum valebit etiam hoc tempore; & quidem non ſolum in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti, eò quòd Chriſtus contractum matrimonialem legitimum inter Fideles elevaverit ad rationem Sacramenti. Accedit praxis, ac ſenſus Eccleſiæ, quæ defactò permittit publicè celebrari Matrimonia per Procuratores, ad hoc habentes ſpeciale mandatum, præſertim inter Magnates.

QUÆSTIO III.

An, & qualis conſenſus requiratur ad valorem Matrimonii?

Ad valorem Matrimonii requiritur liber ac mutuus conſenſus.

27. CONCL. I. Ad valorem Matrimonii omninò requiritur liber, ac mutuus conſenſus contrahentium, verbis, aut aliis ſignis exterioribus ſufficienter expreſſus. Ita unanimis Doctorum, atque habetur *c. Tua nos. de Sponſalib.* ubi ob defectum conſenſus ex parte alterius, matrimonium declaratur eſſe nullum. Quia (inquit Pontifex) *ſine conſenſu cætera nequeunt fœdus perficere conjugale*.

Qualis ſimultas mutui cōſenſus cōtrahentium ſufficiat?

28. CONCL. II. Etſi ad validitatem matrimonii requiratur aliqua ſimultas mutui conſenſus de præſenti ex parte contrahentium, ea tamen non neceſſariò debet eſſe phyſica, ſed ſufficit moralis, qualis ſufficere ſolet ad contractum legitimum. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *cit. diſp.* 20. *n.* 31. & alii; atque concordant dicta ſuperiùs *Diſt.* 1. *num.* 26. & 30. Hinc quippe Matrimonium poteſt contrahi per Procuratorem, imò & per litteras; & per conſequens non neceſſariò requiritur ſimultas phyſica conſenſum, ſed ſufficit moralis. Cenſetur autem conſenſus tandiu mora-

raliter perſeverare, donec expreſsè, vel ſaltem implicitè revocetur: quod tum ex intentione ac diſpoſitione contrahentis, tùm ex modo conſentiendi, ac variis circumſtantiis diſcerni debet.

Matrimonium ex metu gravi, ac injuſtè incuſſo contractum ipſo jure nullum eſt.

29. CONCL. III. Conſenſus metu gravi, atque injuſtè incuſſo extortus, non ſufficit ad valorem Matrimonii; quinimò iſtud ex tali metu contractum eſt ipſo jure nullum tam in Foro externo, quàm conſcientiæ. Ita Scotus 4.*diſt*.29.Sanchez*lib*.4.*diſt*. 12. & communis. Idque patet ex *c. Veniens il* 2.& *c.Cùm locum de Sponſ.* ubi Pont. hujus rationem reddit: quia (inquit) *locum non habet conſenſus, ubi metus, vel coactio interceſſit*; atqui Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur: ergo.

Idem dicendum de Sponſalibus.

30. Et hoc ipſum communior, & probabilior Doctorum, quos citat, & ſequitur Sanchez *cit.lib*.4. *diſp*. 13. extendit ad Sponſalia de futuro ex metu injuſto, & cadente in virum conſtantem contracta: quòd nimirum & ipſa irrita ſint ipſo jure, ſicque non inducant impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis: Tum quia *connexorum idem eſt judicium*, arg. c. Translato. de Conſtitut. Tum quia Sponſalia metu contracta, ſi ſemel valerent, non poſſent ampliùs per ſententiam Judicis ex toto, & quoad omnem ſuum effectum reſcindi; cùm ſemper remaneret impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis: unde ceſſat hìc ratio, quæ militat de aliis contractibus. Accedit textus *c.Ex litteris de Deſponſat.impuber.* ubi Sponſalia impuberum de præſenti (qualia olim habebant vim Sponſalium de futuro) cenſetur irrita, & nullius obligationis, eò quòd fuerint contracta ex gravi metu, atque à puella invita, & minis parentum impulſa.

Coacta voluntas eſt voluntas, quomodo intelligendum?

31. Nec obſtat illud vulgatum juris Conſultorum: *Coacta voluntas eſt voluntas*. Reſp. Enim, id procedere regulariter loquendo, ac præſertim in contractibus civilibus, ubi per reſciſſionem actus, ſententia Judicis factam, totum damnum facilè recuperabile eſt. Secùs dicendum in Matrimonio, ac Sponſalibus, utpote, ſi ſemel valerent, perpetuò inducentibus impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Item & in Profeſſione Religioſa, ac nonnullis aliis (f) ubi ob ſpeciales rationes requiritur omnimoda libertas, neque ſufficit voluntas coacta. Idque vel Jure naturali (prout loquendo de Matrimonio, cenſent Doctor Subtilis 4. *diſt*.29. *q.un*.§. *De ſecundo*. D. Thomas, D. Bonaventura, pluresque alii) vel ſaltem Jure Eccleſiaſtico: prout volunt quidam alii apud Sanchez *loc. cit.diſp*.14.

(f) Vide Tract. 1. Diſt. 1. n. 29. & tr. 8. Diſt. 1. n. 13. & ſeqq.

Quid de metu levi aut juſtè incuſſo?

32. Dicitur notanter *n*. 29. *conſenſus metu gravi*. Nam ſecus dicendum de metu levi: hic enim non ſufficit ad invalidandum Matrimonium. Et additur, *atque injuſtè incuſſo*. Si enim metu, cæteroquin gravis, juſtè incuſſus fuit, non obſtat valori matrimonii: ut v. g. ſi Epiſcopus minetur Titio excommunicationem, niſi Bertham, cum qua prius habuit Sponſalia, accipiat in uxorem, aut ſi Judex ſub juſtis pœnis cogat aliquem ad ducendam puellam, quam defloravit; vel ſi quis metu gehennæ, ſive ob remorſum conſcientiæ adigatur ducere quandam in uxorem, &c. Per hujuſmodi enim metum, utpote juſtè incuſſum, non invalidatur Matrimonium Sanch. *lib*.4.*de Matr.diſp*. 13. cum communi. Tandem ſubditur; *extortus*. Nam dicta in Concluſione non ſolùm procedunt, quando reverà tempore contractus deerat conſenſus internus (tunc enim ob defectum interni conſenſus nullum foret Matrimonium) ſed etiam, quando is tunc adeſt, verum non niſi metu gravi, atque injuſtè incuſſo extortus.

Metus reverentialis, an irritet Matrimonium?

33. CONCL. IV. Etſi non pauci probabile eſſe exiſtiment, metum reverentialem ſufficere ad irritandum Matrimonium, nihilominùs probabilius eſt, ſolam reverentiam erga Majores, ſive metum reverentialem, non ſufficere ad reddendum Matrimonium irritum, niſi ſimul

ac-

acceſſerint ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum, vel preces importunæ. Ita Sanchez *cit.lib.*4.*diſp.* 6.*&* 7. Maſtrius *in* 4. *diſp.*7.*num.* 123. *ac ſeqq.* & plures alii, quos citant.

Metus reverentialis, quis?

34. Ubi notandum, quòd per *Metum reverentialem* hoc loco non intelligatur metus ille, ſeu verecundia, quæ naturaliter ineſt filiis reſpectu parentum, atque aliorum, quibus debetur reverentia. Sed in propoſito ille cenſetur *Metus reverentialis*, quando filius animo prorſus repugnante, & quaſi coactus, conſentit in matrimonium ſibi à patre oblatum, non audens præ pudore ac reverentia contradicere, timendo, ne patrem offendat aut alium, cui debetur reverentia. Et ad hujuſmodi Metum reverentialem quandoque accedunt frequentes, ac importunæ preces, vel blanditiæ parentum: ut ſi parentes aſſiduè, atque importunè ſollicitent filium de tali ineundo matrimonio, aut ad hoc obtinendum ſæpè ſæpiùs etiam blanditias adhibeanr. Quandoque verò Metui reverentiali ſuperveniunt graves minæ; vel etiam ſævitia parentum: ut dum imperio parentis, aut Superioris, junguntur verbera, vel mala tractatio, aſperitas vultus, graves minæ diminuendæ v.g. hæreditatis, quas ille orc-ditur executurus, aut quando timetur diu duratura indignatio parentis, vel alterius perſonæ, à qua plurimùm pendet fortuna filii. His prænotatis.

Ad eum quandoq; accedunt importunæ preces minæ, aut ſævitia parentum.

Ratio concluſionis.

35. Probatur Concluſio. Quia ſolus Metus reverentialis, niſi minæ, verbera, aut alia hujuſmodi adjungantur, non cadit in conſtantem virum; ergo nec annullat contractum matrimonialem. Secùs dicendum, ſi ad ejuſmodi Metum reverentialem accedant ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum; tunc enim meritò cenſetur ejuſmodi metus eſſe cadens in virum conſtantem, eò quòd ab his admodùm pendeat fortuna filiorum, etiam per totum quandoque vitæ decurſum. Et hoc idem dicendum de precibus importunis (per has intelligendo non quaſcunque preces; ſed eas ſolùm, quæ ſunt inſtantiſſimæ; ſæpiùſque repetitæ, ac inculcatæ) ſi ſunt conjunctæ Metui reverentiali. Siquidem ex una parte ejuſmodi importunitas parentum, vel Majorum petentium valdè urget, vexat, quin & ſubjectos quandoque opprimit, ex altera verò parte reverentia eis parentibus debita, timorque ipſos offendendi, haud leviter inſtar. Ergo non immeritò ambæ hujuſmodi cauſæ inſimul conjunctæ, cenſentur efficere metum cadentem in virum conſtantem: nam, *quæ non proſunt ſingula, multa juvant.* arg.*l. Inſtrumenta. C. Probation.* juncta Gloſſa ibidem.

Conſenſus parentum non requiritur ad valorem Matrimonii.

36. CONCL. V. Quamvis omninò decens ſit, & conveniens reverentiæ parentibus debitæ, ut filii matrimonium inituri, conſenſum parentum reverentialiter requirant: nihilominus ad illius valorem conſenſus parentum, vel Curatorum, abſolutè loquendo, non eſt neceſſarius. Concluſio quoad alteram partem deſumitur ex S.Scriptura *Tobiæ c.*7. ubi Tobias junior de conſilio Angeli, ſine parentum ſcitu, & aſſenſu, legitimum matrimonium contraxiſſe legitur. Concordat textus *cap. Sufficiat.* 27.*q.*2. ubi Gloſſa notat, quòd in matrimonio conſenſus parentum *requiritur ex honeſtate, non ex neceſſitate.* Idipſũ noviſſimè declaravit Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *de Reform. matrim.cap.*1. ubi eos *anathemate damnat, qui falsò affirmant, matrimonia, à filiis familias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe.*

Decet tamen, eumdem requirere ac obtinere.

37. Cæterùm prior pars, videlicet quòd filii matrimonium celebraturi, parentum, aut (iis jam defunctis) Curatorum conſenſum, ſi fieri poterit, ex decentia, reverentia, & honeſtate requirere, atque obtinere debeant, eſt certa. Nam ipſamet ratio naturalis, & regula humani convictus planè demonſtrat, quòd proles incon-

præſertim peregrinantium, niſi habita certa notitia de morte prioris conjugis: aut in caſu, quo non adſunt indubitata talis mortis teſtimonia, cauſa ad ordinarium deferatur, ejuſque judicium & conſenſus requiratur; ne alioquin ex incentivo libidinis, ac poſtpoſito Dei timore, faciliùs contingat, ſecundas Nuptias iniri, non habita certa notitia de morte prioris conjugis.

Quid ſi mulier deponat, maritum ſe vidente obiiſſe?

48. Quæres, quid agendum, ſi quædam mulier deponat, aut etiam juramento firmare velit, conjugem ſuum, ſe vidente, atque præſente, tali tempore mortuum, atque ſepultum fuiſſe? Reſp. Eam abſque aliis teſtimoniis, vel indiciis (ſecùs; ſi alia præſertim gravia concurrant) non eſſe audiendam: quia *nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur*, l. Nullus ff. de Teſtibus. Accedit, quòd juramentum ſuppletorium probationis neque deferendum, neque admittendum ſit abſque ſemiplena probatione, & alioquin, ſi præſtaretur, nulla ejus habenda ſit ratio Gobat. *tract. 9. Theolog. Experim. n.* 211. ubi hoc declarat caſu quodam Hungarico.

Dubitans de morte conjugis, ſi contrahat, non poteſt petere debitum.

49. CONCL. IV. Si quis, vel aliqua, dubitans de morte prioris conjugis abſentis, contrahere præſumpſerit, ei, quæ ſibi nupſit, debitum conjugale reddere tenetur, id tamen exigere non poteſt. Ita habetur expreſsè *cit. cap. Domino de ſecundis Nuptiis*, eſtque communis DD. Ratio eſt: quia, cùm alter conjunx ſupponatur bona fide contraxiſſe (nam, ſi etiam ipſe ſciviſſet incertitudinem mortis prioris conjugis, neuter poſſet petere debitum.) ſtante dubio non eſt privandus jure ſuo; cùm ſit in poſſeſſione juris conjugii, ac ſtante dubio melior ſit conditio poſſidentis. Secùs dicendum de eo, qui mala fide, ſeu dubitans de morte prioris conjugis contraxit; nam ſemper in poſſeſſione ſtat priùs Matrimonium contra ipſum: unde perſeverante conſcientia ſua dubia, & niſi hæc per acquiſitam certam notitiam de morte prioris conjugis deponatur, is peccaret petendo.

Cur poſſit reddere parti innocenti?

50. Dices. Ergo ſtante tali dubio neque poterit reddere alteri petenti. Reſp. negando ſequelam. Etenim, ſi reverà conjunx prior mortuus fuiſſet, Matrimonium cum altera (ſervatis cæteroquin ſervandis) contractum, eſſet validum, non obſtante alterius dubio: quia ſatis eſt, quod à parte rei conjunx ſit mortua, ſicque Matrimonium contrahi poſſit. Proinde parti innocenti, ſeu quæ bona fide contraxerat, jus ſuum, perſeverante illo dubio, negandum non eſt.

Quid ſi poſteà conjunx ſuperſtes redeat?

51. Quòd ſi verò ex poſt facto quocunque tandem tempore, vel caſu, conjunx abſens redierit, aut eum ſuperſtitem eſſe conſtiterit, omninò neceſſe eſt, ut, qui alterum Matrimonium contraxerat (quòd non obſtante bona fide, ipſo jure irritum fuit) relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur; prout notatur *cit. cap. Dominus de ſecund. Nupt.* cum concordantiis. Si tamen ejuſmodi Matrimonium fuit contractum ex judicio & aſſenſu Eccleſiæ, filii ex ipſo nati reputantur legitimi, & admittendi ad hæreditatem, *arg. c. Prælatum. Qui filii ſint legitimi.*

Num filii legitimi.

QUÆSTIO V.

De Indiſſolubilitate Matrimonii.

Matrimonium dupliciter poteſt intelligi indiſſolubile quomodo?

52. MAtrimonium dupliciter intelligi poteſt eſſe Indiſſolubile, nimirum vel quoad vinculum, vel quoad thorum & cohabitationem. De Indiſſolubilitate Matrimonii hoc poſteriori modo accepta, dicetur ex profeſſo *Quæſt. VII.* per totum: de priori autem in præſentiarum agitur, inveſtigando, an, & quomodo Matrimonium ſit Indiſſolubile, quoad vinculum, adeò, ut illo ſemel legitimè contracto, non liceat conjugibus ab eodem recedere, atque ad alias nuptias, vivente adhuc priore con-

Digitized by Google

conjuge tranſire. Hoc prænotato, ſit

Matrimonium omne eſt indiſſolubile propria contrahentiũ authoritate.

53. CONCL. I. Matrimonium omne eſt indiſſolubile ac perpetuum, adeò ut propria contrahentium authoritate diſſolvi nequeat. Ita communis; & apertè traditur à Concilio Trid. *ſeſſ.24. in principio*, ubi ait: *Matrimonii perpetuum, indiſſolubilemque nexum primus humani generis Parens Divini Spiritus inſtinctu pronuntiavit, cum dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam: & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, Gen. 2. Idem patet ex definitione Matrimonii *n.4.* allata, ibi *individuam vitæ conſuetudinem retinens*. Hinc *cap. ult. de Conditionib. appoſitis &c.* dicitur, quòd conditio de diſſolubilitate matrimonii appoſita, ſit contra ſubſtantiam conjugii. Accedit ratio; quia hujuſmodi nexum indiſſolubilem matrimonii exigit bonum prolis, cujus bonæ educationi plurimùm obeſſet incertitudo, atque ſeparatio parentum.

Etiam loquendo de matrimonio Infidelium.

54. Et hæ quidem rationes procedunt de quocunque Matrimonio, etiam infidelium, adeò, ut ipſi quoque infideles nequeant Matrimonium pro libitu, & propria authoritate diſſolvere: cum Lex Divina, ab origine Mundi lata; & per Protoplaſten promulgata, obliget omnes.

Omnis res, per quaſcũque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *explicatur.*

55. Nec dicas. *Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur*, cap. 1. de Reg. Juris: atqui Matrimonium mutuò contrahentium conſenſu naſcitur: ergo eodem pariter diſſolvitur. *Reſp.* enim; Regulam illam procedere potiſſimum de obligationibus, & contractibus temporalibus, qui, cùm ſolo mutuo conſenſu fiant; eodem etiam diſſolvuntur; ſecùs dicendum de ſpiritualibus obligationibus (ſic enim obligatio, & Character Baptiſmi, vel Ordinis, nequit ampliùs mutuo conſenſu diſſolvi) ac præſertim de Matrimonio, quod ex Divina inſtitutione indiſſolubile eſt; & cujus diſſolubilitas plurimùm præjudicaret bono prolis. Et hæc quidem vera ſunt; loquendo de diſſolutione Matrimonii propria contrahentium authoritate facta, num autem illud, extra caſum mortis alterius conjugum, in nonnullis caſibus authoritate Divina aliquando fuerit, vel ſit defacto diſſolubile quoad vinculum, Quæſtio remanet.

Libellus Repudii, an olim fuerit licitus Judæis?

56. CONCL. II. Olim in Lege veteri, ſeu Moſaica, licitum fuit Judæis Repudium uxoris; idque ob ſpecialem diſpenſationem Divinam, qua Deus per manum Moyſis, propter duritiam Populi Judaici, & ad evitanda uxoricidia conceſſit ipſis *Deuter.* 23. ſcribere Libellum Repudii, ita ut Judæi hoc facientes non peccaverint. Ita Scotus *in 4. diſt.* 33. *q.3.* & probabilior Doctorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes. Ratio eſt: quia Moyſes promulgavit Legem DEI; atque ideò, quos ille per Legem à ſe promulgatam ſeparavit, ſeu ſeparari permiſit, etiam DEUS ſeparavit, ſeu ſeparari permiſit. Unde juxtà *cit. cap. Deuter.* 24. licuit uxori ſic dimiſſæ alterum maritum ducere; & conſequenter per dationem Libelli Repudii, verè quoad vinculum fuit diſſolutum priùs Matrimonium in Lege veteri.

Matrimonium Infidelib poteſt diſſolvi altero ad Fidem converſo, &c.

57. CONCL. III. Matrimonium inter Infideles contractum defactò diſſolvi poteſt, quoad vinculum, ſi unus conjugum convertatur ad veram Chriſti Fidem, alter verò nolit converti, neque cohabitare converſo ſine injuria Creatoris, hunc videlicet blaſphemando, aut ſollicitando converſum ad Infidelitatem. Ita certa, & communis omnium Theologorum, & Canoniſtarum; atque habetur deciſum *c. Si infidelis & c. Quãto, de Divortiis.* Idem deducitur ex illo 1. Corinth. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror, in hujuſmodi:* Unde patet, quòd hæc facultas ſolvendi matrimonium, Fideli ad Fidem converſo conceſſa fuerit à Chriſto ſua ſuprema auctoritate, & ab Apoſtolo Paulo *l.c.* promulgata; prout Eccleſia Catho-

perpetuum; ſive pro toto vitæ tempore, quidquid ſit, an in certis caſibus, authoritate Divina, denuò poſſit diſſolvi, nec ne. (a)

(a) De hoc infr. q. 5. per totum.

Matrimonium dividitur in legitimum.

5. CONCL. II. Matrimonium rectè dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. Ita communis. *Matrimonium legitimum* dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas habiles, ſeu jure non impeditas, conſtitutum eſt. Et dicitur, *legitimum*, quia juxta leges factum eſt. Et tale Matrimonium datur non ſolum inter Fideles baptizatos; ſed etiam fuit olim ante Chriſti adventum, daturque defactò inter Infideles, qui legitimè, id eſt, abſque ullo impedimento dirimente, matrimonium contrahunt.

Ratum, &

6. Matrimonium ratum in ſe includit legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem acquirit: unde illud dicitur *Matrimonium ratum*, quod non ſolum legitimo modo eſt contractum, ſed inſuper eſt Sacramentum, nondum tamen conſummatum. Et tale Matrimonium ratum datur duntaxat inter Fideles baptizatos, non verò inter infideles: ſicut habetur *c. Quanto, de Divortiis, ibi: Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum, & ratum exiſtit.*

Conſummatum, & quid?

7. Tandem *Matrimonium conſummatum* dicitur, quod accedente reali corporis uſu, ſeu copula carnali inter conjuges eſt completum, & conſummatum.

Matrimonium, eſt Sacramentũ novæ Legis.

8. CONCL. III. Matrimonium inter Fideles baptizatos contractum, eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum. Ita Fides Catholica; eſtque definitum non ſolum in Concilio Florent. ſed etiam Trid. *Seſs. 24. can. 1. ibi: Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum; neque gratiam conferre: anathema ſit.* Idem probatur ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ.

Quando idà Chriſto inſtitutũ ſit

9. Quæres, quo tempore Chriſtus inſtituerit hoc Sacramentum? Reſp. cum Scoto 4. *diſt. 26. §. de primo,* Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp. 4. n. 5.* & aliis veriſimilius id contigiſſe tunc, quando Chriſtus *Matt. c. 19.* approbavit contractum matrimonii: eo modo, quo primitus à DEO inſtitutus fuerat *Geneſ. c. 2.* & ſubjunxit. *Quod DEUS conjunxit, homo non ſeparet.* His ſiquidem verbis Chriſtus Dominus, ut Auctor Legis Euangelicæ; videtur elevaſſe contractum matrimonialem ad rationem Sacramenti; ita ut ly, *Quòd DEUS conjunxit*, denotet, DEUM non præcisè inſtituiſſe contractum matrimonialem, ſed conjunxiſſe ex tunc gratiosè per inſtitutionem Sacramenti, concomitantis illum contractum matrimonialem: nam alibi planiùs non invenitur inſtitutio hujus Sacramenti.

Qua ratione jam ante fuerit inſtitutum?

10. Dices. Matrimonium à DEO fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, & in ſtatu innocentiæ *Geneſ. cap. 2.* ergo non primùm poſt Adventum Chriſti Domini in carne paſſibili. Reſp. diſtinguendo antecedens Matrimonium fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, in ratione contractus indiſſolubilis, atque in ordine ad officium naturæ, legitimam propagationem generis humani, conceditur: in ratione Sacramenti, hoc eſt, ſigni efficacis dignè recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, negatur antecedens: & eodem modo diſtinguitur conſequens.

Olim non fuit Sacramentũ, neque defactò eſt inter Infideles.

11. CONCL. IV. Matrimonium in Lege veteri, ſicut & Matrimonium inter Infideles defactò contractum: non obſtante, quod ſit legitimum, atque validum in ratione contractus, nihilominùs non fuit, neque eſt Sacramentum. Ita communis. Tum quia Matrimonium eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum, uti definivit Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ac Tridentinum *Seſs. 7. can. 1. & ſeſs. 24. can. 1.* Tum quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum Legis Euangelicæ,

& conſequenter, quotquot necdum fuerunt baptizati, exiſtunt incapaces ipſorum.

Bona matrimonii, quæ?

12. Quæres, quæ ſint Bona matrimonii? Reſp. breviter cum Magiſtro Sententiarum 4. *diſt.* 31. & communi Theologorum. Tria principaliter ſunt bona matrimonii, videlicet Fides, Proles, & Sacramentum. In Fide attenditur, ne poſt vinculum conjugale cum alio, vel alia coeatur. In Prole, ut amanter ſuſcipiatur, & religiosè educetur. In Sacramento, ut conjugium non ſeparetur, & dimiſſus, vel dimiſsa, nec cauſa prolis alteri conjungatur. Concordat Concilium Florentinum *loc. cit.* ubi ait: *Tria ſunt bona matrimonii. Primum, proles ſuſcipienda, & educanda ad cultum DEI. Secundum, fides, quam unus conjugum alteri ſervare debet. Tertium, indiviſibilitas matrimonii, propter hoc, quod ſignificet indiviſibilem conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ.*

Alia ejus Bona ſive effectus.

13. Ex hæc intelligenda ſunt de tribus peculiaribus, & principalibus Bonis, ſive effectibus Matrimonii. Tum quia illud habet alios quoſdam effectus minus principales, utpura remedium vitandæ incontinentiæ poſt lapſum, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. 7. *Melius eſt enim nubere, quàm uri*, & hujuſmodi. Tum quia Matrimonium ut Sacramentum confert gratiam ex opere operato (b) quamvis hic effectus ſit communis omnium Sacramentorum, & non peculiaris ſoli matrimonio.

(b) Ut dictum Tra. 14. diſt. 2. n. 5. & ſeq. ac n. 15.

QUÆSTIO II.

De Materia, Forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii.

Materia remota, & proxima Sacramenti Matrimonii.

14. CONCL. I. *Materia remota* Sacramenti Matrimonii, ſunt corpora habilia contrahentium; *Materia proxima* verò, eſt ipſamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *diſp.* 20. *Theol. Mor. n.* 9. & 10. & alii paſſim. Ratio eſt: quia Chriſtus inſtituens hoc Sacramentum, in nullo penitus immutavit naturam contractus matrimonialis, ſed eum duntaxat ad ſtatum Sacramenti evexit, ergo eadem eſt materia hujus Sacramenti, quæ contractus: atqui materia contractus matrimonialis, ſunt corpora contrahentium: generaliter enim materia cujuslibet contractus eſt res illa, de qua contrahitur, ergo. Cæterum, quòd traditio legitima corporum ſit materia proxima hujus Sacramenti, probatur à ſimili: ſic quippe etiam in Sacramento Ordinis, traditio materiæ remotæ cenſetur eſſe materia proxima ipſius; ergo idem dicendum in propoſito.

Forma Sacramenti Matrimonii, quæ?

15. CONCL. II. Forma Sacramenti Matrimonii ſunt ipſorum contrahentium verba; vel alia ſigna externa verbis æquivalentia, & mutuum conſenſum internum, atque traditionem illam corporum ſufficienter exprimentia. Ita communis. Tum quia & in cæteris Sacramentis forma conſiſtit in verbis. Tum quia generatim forma contractuum ſolent eſſe verba, vel alia ſigna verbis æquivalentia, quæ ſufficientes exprimunt internum conſenſum contrahentium.

An id mutus, & ſurdus contrahere valeat.

16. Additur, *vel alia ſigna verbis æquivalentia*. Quia mutus, etſi loqui non valeat, nihilominus matrimonium contrahere poteſt: *Cùm, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, ut dicitur *c. Cum apud. de Sponſalibus*. Ubi Pontifex hoc ipſum admittit de muto & ſurdo, dummodò hic ſit compos rationis, & ſufficienter intelligat, quid agatur.

Nutus, & ſigna, cur pro forma ſufficiant in hoc Sacramento, & non in aliis.

17. Nec obſtat, quòd in Baptiſmo, & aliis Sacramentis novæ Legis, pro forma requirantur verba propriè dicta, neque ſufficiant nutus, aut alia ſigna verbis æquipollentia. Diſparitas enim eſt: quia Sacramentum Matrimonii eſt inſtitutum à Chriſto per modum contractus, quinimo ipſemet legitimus contractus matrimonialis ad ſtatum Sacramenti elevatus, ergo, cùm cæteroquin ad contractum hujuſmodi ſufficiant ſigna verbis æqui-

æquivalentia, non mirum, quod hæc etiam ſufficiant ad Sacramentum matrimonii. Secùs ſit in aliis Sacramentis, utpote quæ non fuerunt inſtituta à Chriſto per modum contractus.

Miniſter ejus, ſunt ipſi contrahentes.

18. CONCL. III. Miniſter Sacramenti Matrimonii, propriè ſunt ipſimet contrahentes: ambo quidem adæquatè, ſinguli autem inadæquatè. Ita communis, ac præſertim Scotus 4. *diſt.* 26. §. *de miniſtro*, ubi ait, quòd ipſimet contrahentes miniſtrant ſibi hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque ſibi: integrant tamen unum miniſtrum, ſicut idem priùs dixerat de forma. Ratio eſt: quia ille eſt miniſter hujus Sacramenti, qui eſt miniſter contractus matrimonialis; utpote quem Chriſtus elevavit ad rationem ſupernaturalem Sacramenti: atqui miniſter illius contractus ſunt ambo contrahentes; ipſi enim per mutuum conſenſum faciunt contractum, ergo.

Solvitur inſtantia.

19. Dices. Laicis, ac præſertim fæminis, non competit adminiſtratio Sacramentorum; ergo non videtur, quòd contrahentes ſint miniſter hujus Sacramenti. Reſp. antecedens eſſe verum duntaxat de illis Sacramentis, quæ requirunt miniſtrum conſecratum; non autem de Matrimonio, utpote quod non requirit miniſtrum conſecratum. Accedit, quòd in caſu neceſſitatis poſſit fæmina baptizare, unde patet: non omnia Sacramenta requirere Miniſtrum conſecratum, quamvis reliqua quinque talem requirant.

An contrahentes in ſtatu malo, committant duplex peccatum mortale.

20. Urgebis. Si contrahentes ſunt miniſter hujus Sacramenti, ergo ipſi, ſi in ſtatu peccati mortalis contrahant, duplex committent peccatum mortale, unum quidem quatenus indignè recipiunt hoc Sacramentum, ut omnes fatentur; & alterum, quatenus indignè miniſtrant ſibi ipſis hoc Sacramentum: conſequens videtur abſurdum, & contra communem ſenſum hominum: ergo. Reſpondent non pauci, conceſſa ſequela, ob rationes allatas, negando minorem: Sed iis non obſtantibus, Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 6. *n.* 4. verius eſſe cenſet, tales non committere duplex peccatum mortale, ſed duntaxat unum, in quantum videlicet hoc Sacramentum indignè ſuſcipiunt; non autem, quatenus illud indignè miniſtrant: cùm non ſint miniſtri ad id munus ſpecialiter conſecrati, ſed potius illud ſibi invicem miniſtrent ex neceſſitate quadam, eo quòd non niſi per mutuum contrahentium conſenſum perfici queat. (c)

(c) Concordant dicta Tr. 14. diſt. 1. n. 45.

Parochus aſſiſtens Matrimonio, propriè nõ eſt ejus miniſter.

21. CONCL. IV. Parochus, vel alius Sacerdos de ejuſdem licentia: juxta præſcriptum Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform. Matr.* aſſiſtens Matrimonio, illudque benedicens, propriè non eſt miniſter hujus Sacramenti, ſed potiùs aſſiſtit ut Teſtis authorizabilis. Ita Fagnanus *c. Quod nobis n.* 45. *de Clandeſt. deſponſat.* & alii. Ratio eſt: quia Matrimonium clandeſtinum, aut celebratum ſine præſentia Parochi, olim erat validum, & ratum, atque defacto eſt tale in locis, ubi citatum Decretum Concilii Tridentini nunquam fuit publicatum, aut receptum; ergo hoc ipſo Parochus non eſt miniſter; nam ſine miniſtro Sacramentum confici nequit.

Aſſiſtit ſolùm ut Teſtis authorizabilis.

22. Sequitur proinde, quòd Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia aſſiſtens Matrimonio, propriè non ſit miniſter hujus Sacramenti, ſed duntaxat Teſtis authorizabilis illius; hoc eſt, talis, qui nomine, atque authoritate Eccleſiæ aſſiſtere, & cæteroquin in contrahentes habere debet juriſdictionem ſpecialem, vel ſaltem ab habente iſtam recepiſſe licentiam aſſiſtendi, ut ſi ſecus fieri contingeret, contrahentes per Concilium Tridentinum redditi fuerint omninò inhabiles ad ſic contrahendum. (d)

(d) Plura de hoc infrà diſt. 14. num. 134. 136 & ſeqq.

Quomodo proferat certa verba.

23. Dices. Parochus, aut ille alius Sacerdos, juxta præſcriptum Concil Trid. *loc. cit.* dicit ad virum & mulierem, mutuo eorum conſenſu intellecto: *Ego vos in matrimonium conjun-*

jun-

junge in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti; vel ſaltem aliis utitur verbis, juxta receptum cujuſque Provinciæ Ritum; ergo eſt miniſter, utpote proferens hujuſmodi formam. Reſp. negando conſequentiam: nam verba iſta non proferuntur à Sacerdote per modum formæ (hæc enim ſunt verba, vel ſigna verbis æquivalentia, ipſorum contrahentium) ſed adhibentur ſolùm per modum cujuſdam precationis, ac Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, qua confirmatur, approbatur, atque in facie Eccleſiæ rata habetur illa mutua traditio, & acceptatio corporum.

Hæc non requiruntur ad valorem Sacramenti.

24. Interim hujuſmodi verba non neceſſariò requiruntur ad valorem Sacramenti; ſubſiſteret enim Sacramentum licèt Sacerdos aſſiſtens nullum proferret verbum, imò etiam poſitivè contradiceret (c) ac proinde is propriè non eſt Miniſter hujus Sacramenti. Dicitur, *propriè*. Nam, ſi quis cum Gobat *tract.* 10. *Theol. Experim. n.* 396. & quibuſdam aliis, velit dicere, quòd Sacerdos, utpote ex officio aſſiſtens, atque ratificans dictum contractum matrimonialem, ſit miniſter accidentalis, ſive ſecundarius hujus Sacramenti, non eſt de verbis litigandum, cùm conſtet de re ipſa.

(c) Ut dicetur Diſt. 14. n. 137.

Parochus aſſiſtens, an poſſit dici Miniſter ſecundarius.

An peccet mortaliter aſſiſtens in ſtatu malo?

25. Infertur proinde cum Sanchez *cit. diſp.* 6. *n.* 5. & aliis, quòd Sacerdos in ſtatu peccati mortalis aſſiſtens Matrimonio, vel Nuptias benedicens, non peccet de novo mortaliter: Neque enim Sacerdos eſt miniſter conficiens hoc Sacramentum; ſimulque benedictio illa non eſt Sacramentum, ſed duntaxat quid Sacramentale.

Matrimonium, an poſſit contrahi per Procuratorem?

26. Quæres, an Matrimonium poſſit contrahi per Procuratorem? Reſp. affirmativè; adeò quidem, quòd Matrimonium per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem, contractum inter Fideles, habeat veram rationem Sacramenti. Ita Sanchez *lib.* 2. *de Matr. diſp.* 11. cum aliis paſſim. Idque patet ex *cap. ult. de Procuratoribus in* 6. ubi approbatur Matrimonium celebratum per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem (nam generale non ſufficit) dummodò is anteà non fuerit revocatus, ne quidem ignoranter. Cùm igitur Concilium Tridentinum circa hoc nihil immutaverit, idipſum valebit etiam hoc tempore; & quidem non ſolum in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti, eò quòd Chriſtus contractum matrimonialem legitimum inter Fideles elevaverit ad rationem Sacramenti. Accedit praxis, ac ſenſus Eccleſiæ, quæ defactò permittit publicè celebrari Matrimonia per Procuratores, ad hoc habentes ſpeciale mandatum, præſertim inter Magnates.

QUÆSTIO III.

An, & qualis conſenſus requiratur ad valorem Matrimonii?

Ad valorem Matrimonii requiritur liber ac mutuus conſenſus.

27. CONCL. I. Ad valorem Matrimonii omninò requiritur liber, ac mutuus conſenſus contrahentium, verbis, aut aliis ſignis exterioribus ſufficienter expreſſus. Ita unanimis Doctorum, atque habetur *c. Tua nos. de Sponſalib.* ubi ob defectum conſenſus ex parte alterius, matrimonium declaratur eſſe nullum. Quia (inquit Pontifex) *ſine conſenſu cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.*

Qualis ſimultas mutui conſenſus contrahentium ſufficiat?

28. CONCL. II. Etſi ad validitatem matrimonii requiratur aliqua ſimultas mutui conſenſus de præſenti ex parte contrahentium, ea tamen non neceſſariò debet eſſe phyſica, ſed ſufficit moralis, qualis ſufficere ſolet ad contractum legitimum. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *cit. diſp.* 20. *n.* 31. & alii; atque concordant dicta ſuperiùs *Diſt.* 1. *num.* 26. & 30. Hinc quippe Matrimonium poteſt contrahi per Procuratorem, imò & per litteras; & per conſequens non neceſſariò requiritur ſimultas phyſica conſenſuum, ſed ſufficit moralis. Cenſetur autem conſenſus tandiu mora-

raliter perſeverare, donec expreſsè, vel ſaltem implicitè revocetur: quod tum ex intentione ac diſpoſitione contrahentis, tùm ex modo conſentiendi, ac variis circumſtantiis diſcerni debet.

Matrimonium ex metu gravi, ac injuſtè incuſſo contractum ipſo jure nullum eſt.

29. CONCL. III. Conſenſus metu gravi, atque injuſtè incuſſo extortus, non ſufficit ad valorem Matrimonii; quinimò iſtud ex tali metu contractum eſt ipſo jure nullum tam in Foro externo, quàm conſcientiæ. Ita Scotus 4. *diſt.* 29. Sanchez *lib.* 4. *diſt.* 12. & communis. Idque patet ex *c. Veniens* il 2. *& c. Cum locum de Sponſ.* ubi Pont. hujus rationem reddit: quia (inquit) *locum non habet conſenſus, ubi metus, vel coactio interceſſit*; atqui Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur: ergo.

Idem dicendum de Sponſalibus.

30. Et hoc ipſum communior, & probabilior Doctorum, quos citat, & ſequitur Sanchez *cit. lib.* 4. *diſp.* 13. extendit ad Sponſalia de futuro ex metu injuſto, & cadente in virum conſtantem contracta: quòd nimirum & ipſa irrita ſint ipſo jure, ſicque non inducant impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis: Tum quia *connexorum idem eſt judicium*, arg. c. Translato. de Conſtitut. Tum quia Sponſalia metu contracta, ſi ſemel valerent, non poſſent ampliùs per ſententiam Judicis ex toto, & quoad omnem ſuum effectum reſcindi; cùm ſemper remaneret impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis: unde ceſſat hic ratio, quæ militat de aliis contractibus. Accedit textus *c. Ex litteris de Deſponſat. impuber.* ubi Sponſalia impuberum de præſenti (qualia olim habebant vim Sponſalium de futuro) cenſetur irrita, & nullius obligationis, eò quòd fuerint contracta ex gravi metu, atque à puella invita, & minis parentum impulſa.

Coacta voluntas eſt voluntas, quomodo intelligendum?

31. Nec obſtat illud vulgatum juris Conſultorum: *Coacta voluntas eſt voluntas*. Reſp. Enim, id procedere regulariter loquendo, ac præſertim in contractibus civilibus, ubi per reſciſſionem actus, ſententia Judicis factam, totum damnum facilè recuperabile eſt. Secùs dicendum in Matrimonio, ac Sponſalibus, utpote, ſi ſemel valerent, perpetuò inducentibus impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Item & in Profeſſione Religioſa, ac nonnullis aliis: (f) ubi ob ſpeciales rationes requiritur omnimoda libertas, neque ſufficit voluntas coacta. Idque vel Jure naturali (prout loquendo de Matrimonio, cenſent Doctor Subtilis 4. *diſt.* 29. *q. un.* §. *De ſecundo*. D. Thomas, D. Bonaventura, pluresque alii) vel ſaltem Jure Eccleſiaſtico: prout volunt quædam alii apud Sanchez *loc. cit. diſp.* 14.

(f) Vide Tract. 1. Diſt. 1. n. 29. & tr. 8. Diſt. 1. n. 13. & ſeqq.

Quid de metu levi aut juſtè incuſſo?

32. Dicitur notanter *n.* 29. *conſenſus metu gravi*. Nam ſecus dicendum de metu levi: hic enim non ſufficit ad invalidandum Matrimonium. Et additur, *atque injuſtè incuſſo*. Si enim metu, cæteroquin gravis, juſtè incuſſus fuit, non obſtat valori matrimonii: ut v. g. ſi Epiſcopus minetur Titio excommunicationem, niſi Bertham, cum qua prius habuit Sponſalia, accipiat in uxorem, aut ſi Judex ſub juſtis pœnis cogat aliquem ad ducendam puellam, quam defloravit; vel ſi quis metu gehennæ, ſive ob remorſum conſcientiæ adigatur ducere quandam in uxorem, &c. Per hujuſmodi enim metum, utpote juſtè incuſſum, non invalidatur Matrimonium Sanch. *lib.* 4. *de Matr. diſp.* 13. cum communi. Tandem ſubditur, *extortus*. Nam dicta in Concluſione non ſolùm procedunt, quando reverà tempore contractus deerat conſenſus internus (tunc enim ob defectum interni conſenſus nullum foret Matrimonium) ſed etiam, quando is tunc adeſt, verum non niſi metu gravi, atque injuſtè incuſſo extortus.

Metus reverentialis, an irritet Matrimonium?

33. CONCL. IV. Etſi non pauci probabile eſſe exiſtiment, metum reverentialem ſufficere ad irritandum Matrimonium, nihilominùs probabilius eſt, ſolam reverentiam erga Majores, ſive metum reverentialem, non ſufficere ad reddendum Matrimonium irritum, niſi ſimul ac-

acceſſerint ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum, vel preces importunæ. Ita Sanchez *cit. lib. 4. diſp. 6. & 7.* Maſtrius *in 4. diſp. 7. num.* 123. *ac ſeqq.* & plures alii, quos citant.

Metus reverentialis, quis?

34. Ubi notandum, quòd per *Metum reverentialem* hoc loco non intelligatur metus ille, ſeu verecundia, quæ naturaliter ineſt filiis reſpectu parentum, atque aliorum, quibus debetur reverentia. Sed in propoſito ille cenſetur *Metus reverentialis*, quando filius animo protſus repugnante, & quaſi coactus, conſentit in matrimonium ſibi à patre oblatum, non audens præ pudore ac reverentia contradicere, timendo, ne patrem offendat aut alium, cui debetur reverentia. Et ad hujuſmodi Metum reverentialem quandoque accedunt frequentes, ac importunæ preces, vel blanditiæ parentum: ut ſi parentes aſſiduè, atque importunè ſollicitent filium de tali ineundo matrimonio, aut ad hoc obtinendum ſæpè ſæpiùs etiam blanditias adhibeant. Quandoque verò Metui reverentiali ſuperveniunt graves minæ, vel etiam ſævitia parentum: ut dum imperio parentis, aut Superioris, junguntur verbera, vel mala tractatio, aſperitas vultus, graves minæ diminuendæ v.g. hæreditatis, quas ille credit executurus, aut quando timetur diu duratura indignatio parentis, vel alterius perſonæ, à qua plurimùm pendet fortuna filii. His prænotatis:

Ad eum quandoq; accedunt importunæ preces minæ, aut ſævitia parentum.

Ratio concluſionis.

35. Probatur Concluſio. Quia ſolus Metus reverentialis, niſi minæ, verbera, aut alia hujuſmodi adjungantur, non cadit in conſtantem virum; ergo nec annullat contractum matrimonialem. Secùs dicendum, ſi ad ejuſmodi Metum reverentialem accedant ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum: tunc enim meritò cenſetur ejuſmodi metus eſſe cadens in virum conſtantem, eò quòd ab his admodùm pendeat fortuna filiorum, etiam per totum quandoque vitæ decurſum. Et hoc idem dicendum de precibus importunis (per has intelligendo non quaſcunque preces; ſed eas ſolùm, quæ ſunt inſtantiſſimæ; ſæpiùſque repetitæ, ac inculcatæ) ſi ſunt conjunctæ Metui reverentiali. Siquidem ex una parte ejuſmodi importunitas parentum, vel Majorum petentium valdè urget, vexat, quin & ſubjectos quandoque opprimit, ex altera verò parte reverentia eis parentibus debita, timorque ipſos offendendi, haud leviter inſtat. Ergo non immeritò ambæ hujuſmodi cauſæ inſimul conjunctæ, cenſentur efficere metum cadentem in virum conſtantem: nam, *quæ non proſunt ſingula, multa juvant. arg. l. Inſtrumenta. C. Probation.* juncta Gloſſa ibidem.

Conſenſus parentum non requiritur ad valorem Matrimonii.

36. CONCL. V. Quamvis omninò decens ſit, & conveniens reverentiæ parentibus debitæ, ut filii matrimonium inituri, conſenſum parentum reverentialiter requirant: nihilominus ad illius valorem conſenſus parentum, vel Curatorum, abſolutè loquendo, non eſt neceſſarius. Concluſio quoad alteram partem deſumitur ex S. Scriptura *Tobiæ c.* 7. ubi Tobias junior de conſilio Angeli, ſine parentum ſcitu, & aſſenſu, legitimum matrimonium contraxiſſe legitur. Concordat textus *cap. Sufficiat.* 27. q. 2. ubi Gloſſa notat, quòd in matrimonio conſenſus parentum *requiritur ex honeſtate, non ex neceſſitate.* Idipſum noviſſimè declaravit Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *de Reform. matrim. cap.* 1. ubi eos *anathemate damnat, qui falſo affirmant, matrimonia, à filiis familias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe.*

Decet tamen eumdem requirere ac obtinere.

37. Cæterùm prior pars, videlicet quòd filii matrimonium celebraturi, parentum, aut (iis jam defunctis) Curatorum conſenſum, ſi fieri poterit, ex decentia, reverentia, & honeſtate requirere, atque obtinere debeant, eſt certa. Nam ipſamet ratio naturalis, & regula humani convictus planè demonſtrat, quòd proles incon-

Digitized by Google

inconſultis, aut rationabiliter invitis parentibus rem adeò gravem, & unde totius vitæ inſtitutum pendet, aggredi non debeant. Atque ideò proles ſine conſilio, ac conſenſu parentum contrahentes, niſi juſta cauſa ſpeciali excuſentur, non carent omni culpa. Imò non pauci Doctores, quos citat, atque (loquendo de non adhibito parentum conſilio) ſequitur Sanchez *cit. lib. 4. diſp. 23. num. 9. &* 10. cenſent, id eſſe peccatum mortale; cùm ſit res gravis, & multis periculis expoſita. Verùm alii peccatum duntaxat veniale in hoc agnoſcunt, eò quòd filius cæteroquin ingenuus, in electione ſtatus ſit ſui juris: dummodò non concurrant aliæ circumſtantiæ; ob quas etiam mortaliter in hoc delinqui poteſt; ut putà ſi ex talibus nuptiis eſſent oritura jurgia, diſſenſiones, ſcandala, &c. Herinex *diſp. 3. de Matrim. num. 8.* citans alios.

Alioquin peccatur.

38. Additur ſuperiùs, *niſi juſta cauſa excuſentur.* Hac enim exiſtente nullum per hoc committeretur peccatum: utputà ſi parentes (idem à potiori dicendum de Curatoribus) tentarent filium moleſto, vel nimis difficili matrimonio copulare; tradendo v. g. ſibi fœminam ægram, imprudentem, aut durioris cervicis, cum quam veriſimiliter non eſſet pacem habiturus: aut ſi indiſcretè vellent impedire matrimonium planè dignum, & utile: vel negligerent, ſive nimiùm differrent ei de convenienti matrimonio providere. Nam tunc exiſtente tali juſta cauſa fatentur omnes, filium non peccaturum, quamvis ineat matrimonium, parentibus invitis: cùm hi ſint irrationabiliter inviti, ſimulque proles, cæteroquin ingenuæ, quoad electionem ſtatus, exiſtant ſui juris.

Niſi juſta cauſa excuſet.

QUÆSTIO IV.

Utrum ſit licita Pluralitas Uxorum?

39. Quæſtio præſens ſub aliis terminis, videlicet, *de Unitate matrimonii*, non rarò proponi ſolet. Pro cujus reſolutione ſciendum, quòd Unitas Matrimonii duplex conſiderari poſſit, videlicet vel reſpectu ejuſdem temporis, vel in ordine ad diverſa tempora. Priori unitati, juxta quam matrimonium ita debet eſſe unum, ut non poſſit idem vir habere ſimul plures uxores, neque eadem mulier plures viros, opponitur *Polygamia*, quæ eſt ſimultanea pluralitas uxorum. Poſteriori modo opponitur unitati matrimonii *Bigamia, Trigamia*, &c. dum ſcilicet quis ſucceſſivè duas, tres, aut etiam plures accepit uxores, contrahendo ſecundas, tertias, aut ulteriores Nuptias.

Unitas Matrimonii duplex

40. CONCL. I. Polygamia, ſeu pluralitas ſimultanea uxorum, in Lege Evangelica Jure Divino eſt prohibita. Ita omnes Catholici; & habetur *c. Gaudemus. de Divortiis*, eſtque noviſſimè definitum in Concilio Trident. *Seſſ. 24. can. 2.* his verbis. *Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege Divina eſſe prohibitum, anathema ſit.* Idem probatur ex S. Scriptura, ut *Matt. 19. Marci 10. & Epheſ. 4.* ubi de conjugato dicitur; atque renovatur illud præceptum *Geneſ. c. 2.* poſitum: *Adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Nam Sacer Textus ibidem non dixit: *Erunt tres, vel plures, ſed duo*; nec dixit, *Adhærebit uxoribus, ſed uxori*; uti notat, atque argumentatur Pontifex in *cit. c. Gaudemus. de Divortiis.* Confirmatur Concluſio ex illis verbis Chriſti. Lucæ 16. *Omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & alterã ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.* Si ergo juxta Chriſti præceptum, uxore dimiſſa ducere aliam de Jure non poteſt; ergo à fortiori, neque ipſa retenta: per quod evidenter appa-

Polygamia, & Bigamia, Trigamia &c. quid? Polygamia, ſeu pluralitas ſimultanea uxorum, eſt prohibita.

appareat, pluralitatem ſimultaneam uxorum in Lege Euangelica reprobari.

Solvitur inſtantia de Patriarchis veteris Teſtamenti.

41. Nec obſtat, quòd Abraham, Jacob, aliique Sancti Patriarchæ, in veteri Teſtamento plures ſimul uxores habuiſſe legantur. Reſp. enim conformiter *cit. c. Gaudemus*, & communi Theologorum, illud Divina revelatione, atque diſpenſatione, Sanctis illis Patriarchis fuiſſe conceſſum. Et id quidem factum creditur ob paucitatem Fidelium, ut nimirum hoc modo vera Fides, & agnitio unius DEI, cœli terræque Conditoris, quæ ob graſſantem tunc undequaque idololatriam prope modùm extinguebatur ſaltem in poſteris Abrahæ conſervaretur.

Pluralitas ſucceſſiva uxorum eſt licita.

42. CONCL. II. Pluralitas ſucceſſiva uxorum poſt mortem prioris conjugis licita eſt inter Chriſtianos, & valida: patet hoc tum ex perpetuo ſenſu, & praxi Eccleſiæ; tum ex illo Apoſtoli, 1. Corinth. 7. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit: quòd ſi dormierit vir ejus, liberata eſt; cui vult, nubat, tantùm in Domino.* Et hoc non ſolùm de ſecundis, ſed etiam de ulterioribus Nuptiis intelligendum eſt: undè nec Chriſtus *Matt.* 22. damnavit mulierem, quòd ſeptem viros legitimè habuiſſet; nec Samaritanam, quod quinque, *Joan. cap.* 4.

Quid de Legibus civilibus?

43. Nec obſtat, quòd Legibus Civilibus ſecundæ Nuptiæ ſint exoſæ, & variis pœnis afficiantur; imò mulier nubens intra annum luctûs (hoc eſt infra annum à morte mariti) notetur infamia, *l. 1. & 2. C. de ſecundis Nuptiis*, & alibi. Reſp. enim; hanc pœnam Infamiæ Jure Canonico eſſe ſublatam, *cap. penult. & ult. de ſecundis Nuptiis*, eò quòd mulier ſic nubens conceſſa ſibi ab Apoſtolo utatur poteſtate.

Secundæ nuptiæ nō ita probātur, ſicut primæ.

44. Verum quidem eſt, quòd primæ Nuptiæ magis probentur, quàm ſecundæ, *c. Nuptiarum* 27. *q.* 1. & *c. Quomodo* 32. *q.* 1. & alibi. Unde etiam ſecundæ Nuptiæ inducunt Bigamiam. *c. 1. & ſeqq. de Bigamis non ordinandis*. Neque ſecundæ Nuptiæ benedicuntur: *c. 1. & 3. de ſecund. Nuptiis*, cum concordantiis: cùm enim alter contrahentium ſaltem in primis Nuptiis fuerit benedictus, eaque benedictio ſemper duret, non eſt iteranda. Intellige, niſi conſuetudine contrarium alicubi ſit introductum. Navarrus *c.* 22. *Manual. num.* 83.

Uxor non certificata de morte viri, nequit contrahere cum alio.

45. CONCL. III. Uxor non certificata de morte viri prioris, & è contrà, nequit contrahere cum alio etiamſi facta diligenti inquiſitione ignoret, quid contigerit circa maritum pluribus jam annis non comparentem. Ita habetur deciſum *c. in præſentia de ſponſalib.* ubi Papa conſultus quid agendum fœminis adhuc juvenibus, quæ viros ſuos cauſa captivitatis, vel peregrinationis abſentes, ultra ſeptennium præſtolatæ ſunt: nec certificari poſſunt de vita, vel morte ipſorum, licèt ſuper hoc inquiſitionem adhibuerint diligentem. Reſpondet, *quòd quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris ſuis non poſſunt ad aliorum conſortium canonicè convolare: nec authoritate Eccleſiæ permitti contrahere, donec certū nuntium recipiant de morte virorum.*

Idem dicendum de viris.

46. Et hoc ipſum in viris obſervandum eſſe, abſentibus uxoribus, declaratur, *c. Dominus, de ſecundis Nuptiis*, ibi: *Nullus amodò ad ſecundas Nuptias migrare præſumat, donec ei conſtat, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus.* Ratio eſt: quia ſtante dubio de morte conjugis, priùs Matrimonium ſtat in poſſeſſione. Accedunt plurima inconvenientia, quæ ex ſecundis Nuptiis, temerè, ſeu non habita certa notitia de morte prioris conjugis initis, provenire ſolent.

Cautela Ritualis Diœceſanæ circa hoc.

47. Quinimò his de cauſis Rituale Diœceſana rectè alicubi monent Parochos, ne facilè ad contrahendum Matrimonium admittant vagos & peregrinos, & qui incertas ſedes habent, non habita priùs Ordinarii licentia. Neque item eos, qui anteà conjugati fuerunt, ut ſunt uxores militum, & captivorum, vel aliorum,

præ-

Quid de Ordinibus minoribus

ad Ordines minores non requiri Titulum, tenet communis Doctorum, ac praxis Eccleſiæ. Ratio eſt, quia Clerici in Minoribus conſtituti, ſi ſe Clericaliter ſuſtentare nequeant, liberè poſſunt nubere, aliaque negotia ſæcularia exercere. Et hinc Concilium Trid. *loc. cit.* notanter prohibet ſolùm, ne quis ſine Titulo *ad ſacros Ordines promoveatur*.

Ejuſmodi Titulus quotuplex?

66. Reſp. II. Cum Bonacina *diſp. 8. de ſacram. Ordinis, quæſt. un. punct. 5. n. 13.* & aliis, ejuſmodi Titulum eſſe triplicem. Primus, eſt Beneficii Eccleſiaſtici, dum tale quis pacificè poſſidet. Secundus Titulus, eſt Patrimonii, vel Penſionis: ut tamen ad hunc Titulum Patrimonii, vel Penſionis, quis ordinari poſſit, requiritur inſuper, quòd Epiſcopus judicet, talem pro utilitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum eſſe aſſumendum, illudque Patrimonium, vel Penſionem, & ad vitam ſuſtentandam ſufficiens eſſe, & verè ab ipſo obtineri; ut ſtatuit Conc. Trid. *loc. cit.* Tertius Titulus, eſt Paupertatis, ſeu Profeſſionis Religioſæ: Siquidem Religioſi Profeſſi, utpote propter Chriſtum omnia ſua relinquentes, nihilque proprium in hoc Mundo poſſidentes, ordinantur ad Titulum Paupertatis, juxta Pontificale Romanum, §. *De Ordinatione Subdiaconi*. His juxta praxin, atque antiquam conſuetudinem Germaniæ, & quarumdam aliarum Regionum, addi poteſt Titulus Menſæ. Sed de hoc, utpote conſuetudine ſolùm introducto, Jura mentionem non faciunt; fuſiùs tamen de ipſo diſſerit Ludov. Engel. *in Collegio juris Canonici lib. 1. tit. 14. n. 14. & ſeqq.*

An requiratur contactus phyſicus materiæ Ordinis.

67. Quæritur IV. An pro ſuſceptione Ordinum ſufficiat contactus moralis materiæ ſibi per Epiſcopum porrectæ, dum quis v. g. ſolam manum Epiſcopi, vel alterius ſimul ordinati tangit, non verò ipſam materiam; vel an requiratur etiam contactus phyſicus, ſeu immediatus ipſius materiæ? Reſp. I. Quantùm eſt de neceſſitate præcepti, ac in praxi, diligenter curandum eſt, ut ipſamet materia Ordinis, v. g. Liber Evangeliorum, Calix cum Patena &c. ab ordinandis phyſicè, ac realiter attingatur. Ratio eſt. Tum quia Rubricæ Pontificalis hoc præſcribunt, quæ proinde ſunt obſervandæ. Tum quia in Sacramentis tutior pars, quantùm fieri poteſt, eſt eligenda: (K) multi autem Doctores; ut D. Thomas, Cajetanus, Paludanus, aliique plures, quos citat Layman *lib. 5. tract. 9. c. 5. n. 8.* exiſtimant, contactum phyſicum ac realem materiæ requiri ad ſubſtantiam, & valorem Sacramenti Ordinis.

(K) Ut dictum Tract. I. Diſt. 3. n. 57. & 58.

Præſertim ad valorem Sacramenti Ordinis.

68. Reſp. II. Nihilominus probabilius eſt, ad valorem Sacramenti Ordinis ſufficere ſolum contactum moralem materiæ remotæ Ordinationis. Ita Layman *loc. cit.* Gobat *tract. 8. Theol. Experiment. n. 77.* eſtque communior Doctorum. Ratio eſt: quia per ſolum contactum moralem jam verificatur verbum illud formæ, *Accipite poteſtatem* &c. ab Epiſcopo prolatum. Deinde tam ſtricta neceſſitas contactus phyſici materiæ ad validitatem Ordinis, ex nulla Lege, vel claro textu conſtat; ergo non eſt aſſerenda.

Declaratur hoc ampliùs.

69. Addit tamen non immeritò Maſtrius *Diſp. 19. Theol. Mor. n. 26.* hoc intelligendum eſſe de tali contactu morali, quo quis ſaltem mediatè tangit materiam Ordinis, tangendo v. g. manum Epiſcopi materiam porrigentis; nam ſola oſtenſio, ſeu Porrectio materiæ, abſque ullo contactu phyſico, ſaltem mediato, non videtur ſufficere. Unde & Clemens VIII. aliquos ſic ordinatos, ſub conditione reordinari præcepit, prout citatus Maſtrius refert.

DI-

DISTINCTIO XIII.

De Impedimento Matrimonii.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Matrimonium, & quæ Bona ipſius?

Matrimonium dicitur magnū Sacramētum, cur?

1. MAtrimonium, quod communiter poſtremo inter novæ Legis Sacramenta loco tractatur, à D. Apoſtolo, ad Epheſ. 5. *Magnum Sacramentum* appellatur. Non quidem in eo ſenſu, quaſi ſit omnibus aliis novæ Legis Sacramentis præſtantius: ſed dicitur *Magnum Sacramentum* ratione ſuæ ſignificationis, eò quòd ſignificet conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, prout idem Apoſtolus *loc. cit.* exponit, de Matrimonio Fidelium ſic loquens: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Porrò *Matrimonium*, juxtà nominis ethymologiam, derivatur à ly, *mater*, & *munium* id eſt, officium: quaſi diceret *matris munium*, eò quòd matri maximè incumbat officium nutriendæ prolis, quæ eſt finis primarius Matrimonii.

Unde denominetur.

Appellatur Conjugium.

2. Matrimonii varia ſunt nomina: quandoque enim dicitur *Conjugium*: eò quòd virum ac mulierem ſub uno, eodemque quaſi mutuo jugo ad ſervandam fidem, & onera matrimonii ſuſtinenda conſtituat. Inſuper appellatur *Connubium*, & quandoque *Nuptiæ*, eò quòd antiquitus pudoris gratia ſe puellæ obnuberent, ſeu faciem velarent, dum viris dabantur exemplo Rebeccæ, de qua idipſum legitur *Gen.* 24. & notatur, *c. Nec illud*, 30. *q.* 5. Hodie tamen per *Nuptias* propriè intelligitur ipſamet ſolemnitas, ſeu pompa exterior, quæ in contractu matrimoniali communiter adhiberi ſolet. Et hinc tempore Adventus, & Quadrageſimæ prohibentur celebrari Nuptiæ, hoc eſt (ut loquitur Conc. Trid. Seſſ. 24. can. 11.) *Solemnitas Nuptiarum*; quamvis quocunque tempore matrimonium contrahatur, *c. Capellanus de Feriis*: Tandem Matrimonium ſolet nonnunquam dici *Sponſalia de præſenti*: veruntamen ſub his potiùs intelligitur ipſe contractus matrimonialis, per verba præſentis temporis initus. Quod ut melius intelligatur.

Connubium Nuptiæ, & hę propriè quid.

An ſponſalia de præſenti.

Hęc tria ſ matrimonium.

3. Advertendum cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 26. *quæſt. un.* §. *de quinta*, tria in Matrimonio diſtingui debere, aliud Contractus matrimonii, & ſiquidem aliud eſt Matrimonium, & aliud eſt Sacramentum Matrimonii. *Matrimonium* eſt illa obligatio mutua ſeu vinculum illud, quo conjuges inter ſe mutuò indiſſolubiliter obligati permanent: & ſic ſumitur communiter Matrimonium abſolutè prolatum. *Contractus matrimonii* eſt ille mutuus actus voluntatum, ſignis exterioribus ſufficienter declaratus, quo conjuges contrahunt Sponſalia de præſenti. Et iſte contractus matrimonii habet ſe in ordine ad matrimonium priori modo ſumptum, ſicut cauſa ad effectum; ſiquidem vinculum matrimonii cauſatur, & oritur ex contractu ipſo matrimonii. Tandem *Sacramentum matrimonii* aliud non eſt, quàm ipſum ſeptimum novæ Legis Sacramentum, ſeu ſignum ſenſibile, ex Chriſti inſtitutione dignè contrahentibus cauſans gratiam ex opere operato. His prænotatis, ſit

Contractus Matrimonii, &

Sacramentum Matrimonii diſtinguuntur.

Matrimonium quid?

4. CONCL. I. *Matrimonium* eſt legitima maris ac fœminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Ita communis; & habetur tum *c. Illud* §. *fin. de Præſ.* tum §. 1. *Inſt. de Patria poteſtate.* Siquidem Matrimonium non ad tempus duntaxat, ſed quantum eſt ex natura contractus, & quoad propoſitum ſeu intentionem contrahentium, debet contrahi in per-

perpetuum; ſive pro toto vitæ tempore, quidquid ſit, an in certis caſibus, authoritate Divina, denuò poſſit diſſolvi, nec ne. (a)

(a) De hoc infr. q. 5. per totum.

Matrimonium dividitur in legitimum.

5. CONCL. II. Matrimonium rectè dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. Ita communis. *Matrimonium legitimum* dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas habiles, ſeu jure non impeditas, conſtitutum eſt. Et dicitur, *legitimum*, quia juxta leges factum eſt. Et tale Matrimonium datur non ſolum inter Fideles baptizatos; ſed etiam fuit olim ante Chriſti adventum, daturque defactò inter Infideles, qui legitimè, id eſt, abſque ullo impedimento dirimente, matrimonium contrahunt.

Ratum, &

6. Matrimonium ratum in ſe includit legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem acquirit: unde illud dicitur *Matrimonium ratum*, quod non ſolum legitimo modo eſt contractum, ſed inſuper eſt Sacramentum, nondum tamen conſummatum. Et tale Matrimonium ratum datur duntaxat inter Fideles baptizatos, non verò inter infideles: ſicut habetur *c. Quanto, de Divortiis, ibi: Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum, & ratum exiſtit.*

Conſummatum, & quid?

7. Tandem *Matrimonium conſummatum* dicitur, quod accedente reali corporis uſu, ſeu copula carnali inter conjuges eſt completum, & conſummatum.

Matrimonium eſt Sacramentū novæ Legis.

8. CONCL. III. Matrimonium inter Fideles baptizatos contractum, eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum. Ita Fides Catholica, eſtque definitum non ſolum in Concilio Florent. ſed etiam Trid. *Seſs. 24. can. 1. ibi: Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum, neque gratiam conferre: anathema ſit.* Idem probatur ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ.

Quando idà Chriſto inſtitutū ſit

9. Quæres, quo tempore Chriſtus inſtituerit hoc Sacramentum? Reſp. cum Scoto *4. diſt. 26. §. de primo*, Sanchez *lib. 2. de Matrim. diſp. 4. n. 5.* & aliis veriſimiliùs id contigiſſe tunc, quando Chriſtus *Matt. c. 19.* approbavit contractum matrimonii eo modo, quo primitùs à DEO inſtitutus fuerat *Geneſ. c. 2.* & ſubjunxit. *Quod DEVS conjunxit, homo non ſeparet.* His ſiquidem verbis Chriſtus Dominus, ut Auctor Legis Euangelicæ; videtur elevaſſe contractum matrimonialem ad rationem Sacramenti; ita ut ly, *Quod DEVS conjunxit*, denotet, DEUM non præciſè inſtituiſſe contractum matrimonialem, ſed conjunxiſſe ex tunc gratiosè per inſtitutionem Sacramenti, concomitantis illum contractum matrimonialem: nam alibi planiùs non invenitur inſtitutio hujus Sacramenti.

Qua ratione jam ante ab initio fuerit inſtitutum?

10. Dices. Matrimonium à DEO fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, & in ſtatu innocentiæ *Geneſ. cap. 2.* ergo non primùm poſt Adventum Chriſti Domini in carne paſſibili. Reſp. diſtinguendo antecedens Matrimonium fuit inſtitutum jam ab initio Mundi, in ratione contractus indiſſolubilis, atque in ordine ad officium naturæ, legitimam propagationem generis humani, conceditur: in ratione Sacramenti, hoc eſt, ſigni efficacis dignè recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, negatur antecedens: & eodem modo diſtinguitur conſequens.

Olim non fuit Sacramentū, neque defactò eſt inter Infideles.

11. CONCL. IV. Matrimonium in Lege veteri, ſicut & Matrimonium inter Infideles defactò contractum; non obſtante, quod ſit legitimum, atque validum in ratione contractus, nihilominùs non fuit, neque eſt Sacramentum. Ita communis. Tum quia Matrimonium eſt unum ex ſeptem novæ Legis Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum, uti definivit Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ac Tridentinum *Seſs. 7. can. 1. & ſeſs. 24. can. 1.* Tum quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum Legis Euangelicæ,

&

& conſequenter, quotquot needum fuerunt baptizati, exiſtunt incapaces ipſorum.

Bona matrimonii, quæ? 12. Quæres, quæ ſint Bona matrimonii? Reſp. breviter cum Magiſtro Sententiarum 4. *diſt.* 31. & communi Theologorum. Tria principaliter ſunt bona matrimonii, videlicet Fides, Proles, & Sacramentum. In Fide attenditur, ne poſt vinculum conjugale cum alio, vel alia coeatur. In Prole, ut amanter ſuſcipiatur, & religioſè educetur. In Sacramento, ut conjugium non ſeparetur, & dimiſſus, vel dimiſſa, nec cauſa prolis alteri conjungatur. Concordat Concilium Florentinum *loc. cit.* ubi ait: *Tria ſunt bona matrimonii. Primum, proles ſuſcipienda, & educanda ad cultum DEI. Secundum, fides, quam unus conjugum alteri ſervare debet. Tertium, indiviſibilitas matrimonii, propter hoc, quod ſignificet indiviſibilem conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ.*

Alia ejus Bona ſive effectus. 13. Et hæc intelligenda ſunt de tribus peculiaribus, & principalibus Bonis, ſive effectibus Matrimonii. Tum quia illud habet alios quoſdam effectus minus principales, utpura remedium vitandæ incontinentiæ poſt lapſum, juxta illud Apoſtoli 1. Corinth. 7. *Melius eſt enim nubere, quàm uri*, & hujuſmodi. Tum quia Matrimonium ut Sacramentum confert gratiam ex opere operato (b) quamvis hic effectus ſit communis omnium Sacramentorum, & non peculiaris ſoli matrimonio.

(b) Ut dictum Tra. 14. diſt. 2. n. 5. & ſeq. ac n. 15.

QUÆSTIO II.

De Materia, Forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii.

Materia remota, & proxima Sacramenti Matrimonii. 14. CONCL. I. *Materia remota* Sacramenti Matrimonii, ſunt corpora habilia contrahentium; *Materia proxima* verò, eſt ipſamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. Ita Scotus 4. *diſt.* 26. Maſtrius *diſp.* 20. *Theol. Mor. n.* 9. & 10. & alii paſſim. Ratio eſt: quia Chriſtus inſtituens hoc Sacramentum, in nullo penitus immutavit naturam contractus matrimonialis, ſed eum duntaxat ad ſtatum Sacramenti evexit, ergo eadem eſt materia hujus Sacramenti, quæ contractus: atqui materia contractus matrimonialis, ſunt corpora contrahentium: generaliter enim materia cujuslibet contractus eſt res illa, de qua contrahitur, ergo. Cæterum, quòd traditio legitima corporum ſit materia proxima hujus Sacramenti, probatur à ſimili: ſic quippe etiam in Sacramento Ordinis, traditio materiæ remotæ cenſetur eſſe materia proxima ipſius; ergo idem dicendum in propoſito.

Reiffenſtuel Theol. Moral.

Forma Sacramenti Matrimonii, quæ? 15. CONCL. II. Forma Sacramenti Matrimonii ſunt ipſorum contrahentium verba; vel alia ſigna externa verbis æquivalentia, & mutuum conſenſum internum, atque traditionem illam corporum ſufficienter exprimentia. Ita communis. Tum quia & in cæteris Sacramentis forma conſiſtit in verbis. Tum quia generatim forma contractuum ſolent eſſe verba, vel alia ſigna verbis æquivalentia, quæ ſufficientes exprimunt internum conſenſum contrahentium.

An id mutus, & ſurdus contrahere valeat. 16. Additur, *vel alia ſigna verbis æquivalentia*. Quia mutus, etſi loqui non valeat, nihilominus matrimonium contrahere poteſt: *Cùm, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, ut dicitur *c. Cum apud. de Sponſalibus*. Ubi Pontifex hoc ipſum admittit de muto & ſurdo, dummodò hic ſit compos rationis, & ſufficienter intelligat, quid agatur.

Nutus, & ſigna, cur pro forma ſufficiant in hoc Sacramento, & non in aliis. 17. Nec obſtat, quòd in Baptiſmo, & aliis Sacramentis novæ Legis, pro forma requirantur verba propriè dicta, neque ſufficiant nutus, aut alia ſigna verbis æquipollentia. Diſparitas enim eſt: quia Sacramentum Matrimonii eſt inſtitutum à Chriſto per modum contractus, quinimo ipſemet legitimus contractus matrimonialis ad ſtatum Sacramenti elevatus, ergo, cùm exteroquin ad contractum hujuſmodi ſufficiant ſigna verbis

æquivalentia, non mirum, quod hæc etiam ſufficiant ad Sacramentum matrimonii. Secùs fit in aliis Sacramentis, utpote quæ non fuerunt inſtituta à Chriſto per modum contractus.

Miniſter ejus, ſunt ipſi contrahentes.

18. CONCL. III. Miniſter Sacramenti Matrimonii, propriè ſunt ipſimet contrahentes: ambo quidem adæquatè, ſinguli autem inadæquatè. Ita communis, ac præſertim Scotus 4. *diſt.* 26. §. *de miniſtro*, ubi ait, quòd ipſimet contrahentes miniſtrant ſibi hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque ſibi: integrant tamen unum miniſtrum, ſicut idem priùs dixerat de forma. Ratio eſt: quia ille eſt miniſter hujus Sacramenti, qui eſt miniſter contractus matrimonialis; utpote quem Chriſtus elevavit ad rationem ſupernaturalem Sacramenti: atqui miniſter illius contractus ſunt ambo contrahentes; ipſi enim per mutuum conſenſum faciunt contractum, ergo.

Solvitur inſtantia.

19. Dices. Laicis, ac præſertim fæminis, non competit adminiſtratio Sacramentorum; ergo non videtur, quòd contrahentes ſint miniſter hujus Sacramenti. Reſp. antecedens eſſe verum duntaxat de illis Sacramentis, quæ requirunt miniſtrum conſecratum, non autem de Matrimonio, utpote quod non requirit miniſtrum conſecratum. Accedit, quòd in caſu neceſſitatis poſſit fæmina baptizare, unde patet: non omnia Sacramenta requirere Miniſtrum conſecratum, quamvis reliqua quinque talem requirant.

An contrahentes in ſtatu malo, committant duplex peccatum mortale.

20. Urgebis. Si contrahentes ſunt miniſter hujus Sacramenti, ergo ipſi, ſi in ſtatu peccati mortalis contrahant, duplex committent peccatum mortale, unum quidem quatenus indignè recipiunt hoc Sacramentum, ut omnes fatentur; & alterum, quatenus indignè miniſtrant ſibi ipſis hoc Sacramentum: conſequens videtur abſurdum, & contra communem ſenſum hominum: ergo. Reſpondent non pauci, conceſſa ſequela, ob rationes allatas, negando minorem: Sed iis non obſtantibus, Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 6. *n.* 4. verius eſſe cenſet, tales non committere duplex peccatum mortale, ſed duntaxat unum, in quantum videlicet hoc Sacramentum indignè ſuſcipiunt; non autem, quatenus illud indignè miniſtrant: cùm non ſint miniſtri ad id munus ſpecialiter conſecrati, ſed potius illud ſibi invicem miniſtrent ex neceſſitate quadam, eo quòd non niſi per mutuum contrahentium conſenſum perfici queat. (c)

(c) Concordant dicta Tr. 14. diſt. 1. n. 45.

Parochus aſſiſtens Matrimonio, propriè nō eſt ejus miniſter.

21. CONCL. IV. Parochus, vel alius Sacerdos de ejuſdem licentia: juxta præſcriptum Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform. Matr.* aſſiſtens Matrimonio, illudque benedicens, propriè non eſt miniſter hujus Sacramenti, ſed potiùs aſſiſtit ut Teſtis authorizabilis. Ita Fagnanus *c. Quod nobis n.* 45. *de Clandeſt. deſponſat.* & alii. Ratio eſt: quia Matrimonium clandeſtinum, aut celebratum ſine præſentia Parochi, olim erat validum, & ratum, atque defacto eſt tale in locis, ubi citatum Decretum Concilii Tridentini nunquam fuit publicatum, aut receptum; ergo hoc ipſo Parochus non eſt miniſter, nam ſine miniſtro Sacramentum confici nequit.

Aſſiſtit ſolùm ut Teſtis authorizabilis.

22. Sequitur proinde, quòd Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia aſſiſtens Matrimonio, propriè non ſit miniſter hujus Sacramenti, ſed duntaxat Teſtis authorizabilis illius; hoc eſt, talis, qui nomine, atque authoritate Eccleſiæ aſſiſtere, & cæteroquin in contrahentes habere debet juriſdictionem ſpecialem, vel ſaltem ab habente iſtam recepiſſe licentiam aſſiſtendi, ut ſi ſecus fieri contingeret, contrahentes per Concilium Tridentinum redditi fuerint omninò inhabiles ad ſic contrahendum. (d)

(d) Plura de hoc infrà diſt. 14. num. 134. 136 & ſeqq.

Quomodo proferat certa verba.

23. Dices. Parochus, aut ille alius Sacerdos, juxta præſcriptum Concil. Trid. *loc. cit.* dicit ad virum & mulierem, mutuo eorum conſenſu intellecto: *Ego vos in matrimonium conjun-*

jungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti; vel ſaltem aliis utitur verbis, juxta receptum cujuſque Provinciæ Ritum; ergo eſt miniſter, utpote proferens hujuſmodi formam. Reſp. negando conſequentiam: nam verba iſta non proferuntur à Sacerdote per modum formæ (hæc enim ſunt verba, vel ſigna verbis æquivalentia, ipſorum contrahentium) ſed adhibentur ſolùm per modum cujuſdam precationis, ac Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, qua confirmatur, approbatur, atque in facie Eccleſiæ rata habetur illa mutua traditio, & acceptatio corporum.

Hæc non requiruntur ad valorem Sacramenti.
(c) Ut dicetur Diſt. 14. n. 137.
Parochus aſſiſtens, an poſſit dici Miniſter ſecundarius.

24. Interim hujuſmodi verba non neceſſariò requiruntur ad valorem Sacramenti; ſubſiſteret enim Sacramentum licèt Sacerdos aſſiſtens nullum proferret verbum, imò etiam poſitivè contradiceret (c) ac proinde is propriè non eſt Miniſter hujus Sacramenti. Dicitur, *propriè*. Nam, ſi quis cum Gobat *tract. 10. Theol. Experim. n. 396.* & quibuſdam aliis, velit dicere, quòd Sacerdos, utpote ex officio aſſiſtens, atque ratificans dictum contractum matrimonialem, ſit miniſter accidentalis, ſive ſecundarius hujus Sacramenti, non eſt de verbis litigandum, cùm conſtet de re ipſa.

An peccet mortaliter aſſiſtens in ſtatu malo?

25. Infertur proinde cum Sanchez *cit. diſp. 6. n. 5.* & aliis, quòd Sacerdos in ſtatu peccati mortalis aſſiſtens Matrimonio, vel Nuptias benedicens, non peccet de novo mortaliter: Neque enim Sacerdos eſt miniſter conficiens hoc Sacramentum; ſimulque benedictio illa non eſt Sacramentum, ſed duntaxat quid Sacramentale.

Matrimonium, an poſſit contrahi per Procuratorem?

26. Quæres; an Matrimonium poſſit contrahi per Procuratorem? Reſp. affirmativè; adeò quidem, quòd Matrimonium per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem, contractum inter Fideles, habeat veram rationem Sacramenti. Ita Sanchez *lib. 2. de Matr. diſp. 11.* cum aliis paſſim. Idque patet ex *cap. ult. de Procuratoribus in 6.* ubi approbatur Matrimonium celebratum per Procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem (nam generale non ſufficit) dummodò is anteà non fuerit revocatus, ne quidem ignoranter. Cùm igitur Concilium Tridentinum circa hoc nihil immutaverit, idipſum valebit etiam hoc tempore; & quidem non ſolum in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti, eò quòd Chriſtus contractum matrimonialem legitimum inter Fideles elevaverit ad rationem Sacramenti. Accedit praxis, ac ſenſus Eccleſiæ, quæ defactò permittit publicè celebrari Matrimonia per Procuratores, ad hoc habentes ſpeciale mandatum, præſertim inter Magnates.

QUÆSTIO III.

An, & qualis conſenſus requiratur ad valorem Matrimonii?

Ad valorem Matrimonii requiritur liber ac mutuus conſenſus.

27. CONCL. I. Ad valorem Matrimonii omninò requiritur liber, ac mutuus conſenſus contrahentium, verbis, aut aliis ſignis exterioribus ſufficienter expreſſus. Ita unanimis Doctorum, atque habetur *c. Tua nos. de Sponſalib.* ubi ob defectum conſenſus ex parte alterius, matrimonium declaratur eſſe nullum. Quia (inquit Pontifex) *ſine conſenſu cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.*

Qualis ſimultas mutui conſenſus contrahentium ſufficiat?

28. CONCL. II. Etſi ad validitatem matrimonii requiratur aliqua ſimultas mutui conſenſus de præſenti ex parte contrahentium, ea tamen non neceſſariò debet eſſe phyſica, ſed ſufficit moralis, qualis ſufficere ſolet ad contractum legitimum. Ita Scotus *4. diſt. 26.* Maſtrius *cit. diſp. 20. n. 31.* & alii; atque concordant dicta ſuperiùs *Diſt. 1. num. 26. & 30.* Hinc quippe Matrimonium poteſt contrahi per Procuratorem, imò & per litteras; & per conſequens non neceſſariò requiritur ſimultas phyſica conſenſuum, ſed ſufficit moralis. Cenſetur autem conſenſus tandiu mo-

raliter perſeverare, donec expreſsè, vel ſaltem implicitè revocetur: quod tum ex intentione ac diſpoſitione contrahentis, túm ex modo conſentiendi, ac variis circumſtantiis diſcerni debet.

Matrimonium ex metu gravi, ac injuſtè incuſſo contractum ipſo jure nullum eſt.

29. CONCL. III. Conſenſus metu gravi, atque injuſtè incuſſo extortus, non ſufficit ad valorem Matrimonii; quinimò iſtud ex tali metu contractum eſt ipſo jure nullum tam in Foro externo, quàm conſcientiæ. Ita Scotus 4. *diſt.* 29. Sanchez *lib.* 4. *diſt.* 12. & communis. Idque patet ex *c. Veniens il* 2. *& c. Cùm locum de Sponſ.* ubi Pont. hujus rationem reddit: quia (inquit) *locum non habet conſenſus, ubi metus, vel coactio interceſſit*; atqui Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur: ergo.

Idem dicendum de Sponſalibus.

30. Et hoc ipſum communior, & probabilior Doctorum, quos citat, & ſequitur Sanchez *cit. lib.* 4. *diſp.* 13. extendit ad Sponſalia de futuro ex metu injuſto, & cadente in virum conſtantem contracta: quòd nimirum & ipſa irrita ſint ipſo jure, ſicque non inducant impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis: Tum quia *connexorum idem eſt judicium*, arg. c. Translato. de Conſtitut. Tum quia Sponſalia metu contracta, ſi ſemel valerent, non poſſent ampliùs per ſententiam Judicis ex toto, & quoad omnem ſuum effectum reſcindi; cùm ſemper remaneret impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis: unde ceſſat hic ratio, quæ militat de aliis contractibus. Accedit textus *c. Ex litteris de Deſponſat. impuber.* ubi Sponſalia impuberum de præſenti (qualia olim habebant vim Sponſalium de futuro) cenſetur irrita, & nullius obligationis, eò quòd fuerint contracta ex gravi metu, atque à puella invita, & minis parentum impulſa.

Coacta voluntas eſt voluntas, quomodo intelligendum?

31. Nec obſtat illud vulgatum juris Conſultorum: *Coacta voluntas eſt voluntas*. Reſp. Enim, id procedere regulariter loquendo, ac præſertim in contractibus civilibus, ubi per reſciſſionem actus, ſententia Judicis factam, totum damnum facilè recuperabile eſt. Secùs dicendum in Matrimonio, ac Sponſalibus, utpote, ſi ſemel valerent, perpetuò inducentibus impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Item & in Profeſſione Religioſa, ac nonnullis aliis (f) ubi ob ſpeciales rationes requiritur omnimoda libertas, neque ſufficit voluntas coacta. Idque vel Jure naturali (prout loquendo de Matrimonio, cenſent Doctor Subtilis 4. *diſt.* 29. *q. un.* §. *De ſecundo*. D. Thomas, D. Bonaventura, pluresque alii) vel ſaltem Jure Eccleſiaſtico: prout volunt quidam alii apud Sanchez *loc. cit. diſp.* 14.

(f) Vide Tract. 1. Diſt. 1. n. 29. & tr. 8. Diſt. 1. n. 13. & ſeqq.

Quid de metu levi aut juſtè incuſſo?

32. Dicitur notanter *n.* 29. *conſenſus metu gravi*. Nam ſecus dicendum de metu levi: hic enim non ſufficit ad invalidandum Matrimonium. Et additur, *atque injuſtè incuſſo*. Si enim metu, cæteroquin gravis, juſtè incuſſus fuit, non obſtat valori matrimonii: ut v. g. ſi Epiſcopus minetur Titio excommunicationem, niſi Bertham, cum qua prius habuit Sponſalia, accipiat in uxorem, aut ſi Judex ſub juſtis pœnis cogat aliquem ad ducendam puellam, quam defloravit; vel ſi quis metu gehennæ, ſive ob remorſum conſcientiæ adigatur ducere quandam in uxorem, &c. Per hujuſmodi enim metum, utpote juſtè incuſſum, non invalidatur Matrimonium Sanch. *lib.* 4. *de Matr. diſp.* 13. cum communi. Tandem ſubditur, *extortus*. Nam dicta in Concluſione non ſolùm procedunt, quando reverà tempore contractus deerat conſenſus internus (tunc enim ob defectum interni conſenſus nullum foret Matrimonium) ſed etiam, quando is tunc adeſt, verum non niſi metu gravi, atque injuſtè incuſſo extortus.

Metus reverentialis, an irritet Matrimonium?

33. CONCL. IV. Etſi non pauci probabile eſſe exiſtiment, metum reverentialem ſufficere ad irritandum Matrimonium, nihilominùs probabilius eſt, ſolam reverentiam erga Majores, ſive metum reverentialem, non ſufficere ad reddendum Matrimonium irritum, niſi ſimul

ac-

acceſſerint ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum, vel preces importunæ. Ita Sanchez *cit. lib. 4. diſp. 6. & 7.* Maſtrius *in 4. diſp. 7. num.* 123. *ac ſeqq.* & plures alii, quos citant.

Metus reverentialis, quis?

34. Ubi notandum, quòd per *Metum reverentialem* hoc loco non intelligatur metus ille, ſeu verecundia, quæ naturaliter ineſt filiis reſpectu parentum, atque aliorum, quibus debetur reverentia. Sed in propoſito ille cenſetur *Metus reverentialis*, quando filius animo prorſus repugnante, & quaſi coactus, conſentit in matrimonium ſibi à patre oblatum, non audens præ pudore ac reverentia contradicere, timendo, ne patrem offendat aut alium, cui debetur reverentia. Et ad hujuſmodi

Ad eum quandoq; accedunt importunæ preces minæ, aut ſævitia parentum.

Metum reverentialem quandoque accedunt frequentes, ac importunæ preces, vel blanditiæ parentum: ut ſi parentes aſſiduè, atque importunè ſollicitent filium de tali ineundo matrimonio, aut ad hoc obtinendum ſæpè ſæpiùs etiam blanditias adhibeant. Quandoque verò Metui reverentiali ſuperveniunt graves minæ; vel etiam ſævitia parentum: ut dum imperio parentis, aut Superioris, junguntur verbera, vel mala tractatio, aſperitas vultus, graves minæ diminuendæ v.g. hæreditatis, quas ille creditur executurus, aut quando timetur diu duratura indignatio parentis, vel alterius perſonæ, à qua plurimùm pendet fortuna filii. His prænotatis

Ratio concluſionis.

35. Probatur Concluſio. Quia ſolus Metus reverentialis, niſi minæ, verbera, aut alia hujuſmodi adjungantur, non cadit in conſtantem virum; ergo nec annullat contractum matrimonialem. Secùs dicendum, ſi ad ejuſmodi Metum reverentialem accedant ſævitia, vel graves minæ parentum, aut Majorum: tunc enim meritò cenſetur ejuſmodi metus eſſe cadens in virum conſtantem, eò quòd ab his admodùm pendeat fortuna filiorum, etiam per totum quandoque vitæ decurſum. Et hoc idem dicendum de precibus importunis (per has intelligendo non quaſcunque preces; ſed eas ſolùm, quæ ſunt inſtantiſſimæ; ſæpiùſque repetitæ, ac inculcatæ) ſi ſunt conjunctæ Metui reverentiali. Siquidem ex una parte ejuſmodi importunitas parentum, vel Majorum petentium valdè urget, vexat, quin & ſubjectos quandoque opprimit, ex altera verò parte reverentia eis parentibus debita, timorque ipſos offendendi, haud leviter inſtat. Ergo non immeritò ambæ hujuſmodi cauſæ inſimul conjunctæ, cenſentur efficere metum cadentem in virum conſtantem: nam, *quæ non proſunt ſingula, multa juvant.* arg. *l. Inſtrumenta. C. Probation.* juncta Gloſſa ibidem.

Conſenſus parentum non requiritur ad valorem Matrimonii.

36. CONCL. V. Quamvis omninò decens ſit, & conveniens reverentiæ parentibus debitæ, ut filii matrimonium inituri, conſenſum parentum reverentialiter requirant: nihilominus ad illius valorem conſenſus parentum, vel Curatorum, abſolutè loquendo, non eſt neceſſarius. Concluſio quoad alteram partem deſumitur ex S. Scriptura *Tobiæ c. 7.* ubi Tobias junior de conſilio Angeli, ſine parentum ſcitu, & aſſenſu, legitimum matrimonium contraxiſſe legitur. Concordat textus *cap. Sufficiat. 27. q. 2.* ubi Gloſſa notat, quòd in matrimonio conſenſus parentum *requiritur ex honeſtate, non ex neceſſitate.* Idipſum noviſſimè declaravit Concilium Trident. *Seſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 1.* ubi eos *anathemate damnat, qui falſo affirmant, matrimonia, à filiis familias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe.*

Decet tamen eundem requirere ac obtinere.

37. Cæterùm prior pars, videlicet quòd filii matrimonium celebraturi, parentum, aut (iis jam defunctis) Curatorum conſenſum, ſi fieri poterit, ex decentia, reverentia, & honeſtate requirere, atque obtinere debeant, eſt certa. Nam ipſamet ratio naturalis, & regula humani convictus planè demonſtrat, quòd proles incon-

inconſultis, aut rationabiliter invitis parentibus rem adeò gravem, & unde totius vitæ inſtitutum pendet, aggredi non debeant. Atque ideò proles ſine conſilio, ac conſenſu parentum contrahentes, niſi juſta cauſa ſpeciali excuſentur, non carent omni culpa. Imò non pauci Doctores, quos citat, atque (loquendo de non adhibito parentum conſilio) ſequitur Sanchez *cit. lib. 4. diſp. 23. num. 9. &* 10. cenſent, id eſſe peccatum mortale; cùm ſit res gravis, & multis periculis expoſita. Verùm alii peccatum duntaxat veniale in hoc agnoſcunt, eò quòd filius cæteroquin ingenuus, in electione ſtatus ſit ſui juris: dummodò non concurrant aliæ circumſtantiæ; ob quas etiam mortaliter in hoc delinqui poteſt; ut putà ſi ex talibus nuptiis eſſent oritura jurgia, diſſenſiones, ſcandala, &c. Herinex *diſp. 3. de Matrim. num.* 8. citans alios.

Alioquin peccatur.

38. Additur ſuperiùs, *niſi juſta cauſa excuſentur.* Hac enim exiſtente nullum per hoc committeretur peccatum: utputà ſi parentes (idem à potiori dicendum de Curatoribus) tentarent filium moleſto, vel nimis difficili matrimonio copulare; tradendo v.g. ſibi fœminam ægram, imprudentem, aut durioris cervicis, cum quam verſimiliter non eſſet pacem habiturus: aut ſi indiſcretè vellent impedire matrimonium planè dignum, & utile: vel negligerent, ſive nimiùm differrent ei de convenienti matrimonio providere. Nam tunc exiſtente tali juſta cauſa fatentur omnes, filium non peccaturum, quamvis ineat matrimonium, parentibus invitis: cùm hi ſint irrationabiliter inviti, ſimulque proles, cæteroquin ingenuæ, quoad electionem ſtatus, exiſtant ſui juris.

Niſi juſta cauſa excuſet.

QUÆSTIO IV.

Vtrum ſit licita Pluralitas Vxorum?

39. QUæſtio præſens ſub aliis terminis, videlicet; *de Vnitate matrimonii*, non rarò proponi ſolet. Pro cujus reſolutione ſciendum, quòd Unitas Matrimonii duplex conſiderari poſſit, videlicet vel reſpectu ejuſdem temporis, vel in ordine ad diverſa tempora. Priori unitati, juxta quam matrimonium ita debet eſſe unum, ut non poſſit idem vir habere ſimul plures uxores, neque eadem mulier plures viros, opponitur *Polygamia*, quæ eſt ſimultanea pluralitas uxorum. Poſteriori modo opponitur unitati matrimonii *Bigamia, Trigamia*, &c. dum ſcilicet quis ſucceſſivè duas, tres, aut etiam plures accepit uxores, contrahendo ſecundas, tertias, aut ulteriores Nuptias.

Unitas Matrimonii duplex

40. CONCL. I. Polygamia, ſeu pluralitas ſimultanea uxorum, in Lege Evangelica Jure Divino eſt prohibita. Ita omnes Catholici; & habetur *c. Gaudemus. de Divortiis*, eſtque noviſſimè definitum in Concilio Trident. *Seſſ. 24. can. 2.* his verbis. *Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege Divina eſſe prohibitum, anathema ſit.* Idem probatur ex S. Scriptura, ut *Matt. 19. Marci 10. & Epheſ. 4.* ubi de conjugato dicitur; atque renovatur illud præceptum *Geneſ. c. 2.* poſitum: *Adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Nam Sacer Textus ibidem non dixit: *Erunt tres, vel plures, ſed duo:* nec dixit, *Adhærebit uxoribus, ſed uxori;* uti notat, atque argumentatur Pontifex in *cit. c. Gaudemus. de Divortiis.* Confirmatur Concluſio ex illis verbis Chriſti. Lucæ 16. *Omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & alterã ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.* Si ergo juxta Chriſti præceptum, uxore dimiſſa duci alia non de Jure non poteſt; ergo à fortiori, neque ipſa retenta: per quod evidenter appa-

Polygamia, & Bigamia, Trigamia &c. quid? Polygamia, ſeu pluralitas ſimultanea uxorum, eſt prohibita.

àpparet, pluralitatem ſimultaneam uxorum in Lege Euangelica reprobari.

Solvitur inſtantia de Patriarchis veteris Teſtamenti.

41. Nec obſtat, quòd Abraham, Jacob, aliique Sancti Patriarchæ, in veteri Teſtamento plures ſimul uxores habuiſſe legantur. Reſp. enim conformiter *cit. c. Gaudemus*, & communi Theologorum, illud Divina revelatione, atque diſpenſatione, Sanctis illis Patriarchis fuiſſe conceſſum. Et id quidem factum creditur ob paucitatem Fidelium, ut nimirum hoc modo vera Fides, & agnitio unius DEI, cœli terræque Conditoris, quæ ob graſſantem tunc undequaque idololatriam prope modùm extinguebatur ſaltem in poſteris Abrahæ conſervaretur.

Pluralitas ſucceſſiva uxorum, eſt licita.

42. CONCL. II. Pluralitas ſucceſſiva uxorum poſt mortem prioris conjugis licita eſt inter Chriſtianos, & valida: patet hoc tum ex perpetuo ſenſu, & praxi Eccleſiæ; tum ex illo Apoſtoli, 1. Corinth. 7. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit: quòd ſi dormierit vir ejus, liberata eſt; cui vult, nubat, tantùm in Domino*. Et hoc non ſolùm de ſecundis, ſed etiam de ulterioribus Nuptiis intelligendùm eſt: undè nec Chriſtus *Matt.* 22. damnavit mulierem, quòd ſeptem viros legitimè habuiſſet; nec Samaritanam, quod quinque, *Joan. cap.* 4.

Quid de Legibus civilibus?

43. Nec obſtat, quòd Legibus Civilibus ſecundæ Nuptiæ ſint exoſæ, & variis pœnis afficiantur: imò mulier nubens intra annum luctûs (hoc eſt infra annum à morte mariti) notetur infamia, *l. 1. & 2. C. de ſecundis Nuptiis*, & alibi. Reſp. enim, hanc pœnam Infamiæ Jure Canonico eſſe ſublatam, *cap. penult. & ult. de ſecundis Nuptiis*, eò quòd mulier ſic nubens conceſſa ſibi ab Apoſtolo utatur poteſtate.

Secundæ nuptiæ nõ ita probãtur, ſicut primæ.

44. Verùm quidem eſt, quòd primæ Nuptiæ magis probentur, quàm ſecundæ, *c. Nuptiarum* 27. *q.* 1. *& c. Quomodo* 32. *q.* 1. & alibi. Unde etiam ſecundæ Nuptiæ inducunt Bigamiam. *c. 1. & ſeqq. de Bigamis non ordinandis*. Neque ſecundæ Nuptiæ benedicuntur: *c. 1. & 3. de ſecund. Nuptiis*, cum concordantiis: cùm enim alter contrahentium ſaltem in primis Nuptiis fuerit benedictus, eaque benedictio ſemper duret, non eſt iteranda. Intellige, niſi conſuetudine contrarium alicubi ſit introductum. Navarrus *c.* 22. *Manual. num.* 83.

Uxor non certificata de morte viri, nequit contrahere cum alio.

45. CONCL. III. Uxor non certificata de morte viri prioris, & è contrà, nequit contrahere cum alio etiamſi facta diligenti inquiſitione ignoret, quid contigerit circa maritum pluribus jam annis non comparentem. Ita habetur deciſum *c. in præſentia de ſponſalib.* ubi Papa conſultus quid agendum fœminis adhuc juvenibus, quæ viros ſuos cauſa captivitatis, vel peregrinationis abſentes, ultra ſeptennium præſtolatæ ſunt: nec certificari poſſunt de vita, vel morte ipſorum, licèt ſuper hoc inquiſitionem adhibuerint diligentem. Reſpondet, *quòd quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris ſuis non poſſunt ad aliorum conſortium canonicè convolare: nec authoritate Eccleſiæ permitti contrahere, donec certũ nuntium recipiant de morte virorum*.

Idem dicendum de viris.

46. Et hoc ipſum in viris obſervandum eſſe, abſentibus uxoribus, declaratur, *c. Dominus, de ſecundis Nuptiis*, ibi: *Nullus amodò ad ſecundas Nuptias migrare præſumat, donec ei conſtat, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus*. Ratio eſt: quia ſtante dubio de morte conjugis, priùs Matrimonium ſtat in poſſeſſione. Accedunt plurima inconvenientia, quæ ex ſecundis Nuptiis, temerè, ſeu non habita certa notitia de morte prioris conjugis initis, provenire ſolent.

Cautela Ritualium Diœceſanorum circa hoc.

47. Quinimò his de cauſis Ritualia Diœceſana rectè alicubi monent Parochos, ne facilè ad contrahendum Matrimonium admittant vagos & peregrinos, & qui incertas ſedes habent, non habita priùs Ordinarii licentia. Neque item eos, qui anteà conjugati fuerunt, ut ſunt uxores militum, & captivorum, vel aliorum,

præ-

præſertim peregrinantium, niſi habita certa notitia de morte prioris conjugis: aut in caſu, quo non adſunt indubitata talis mortis teſtimonia, cauſa ad ordinarium deferatur, ejuſque judicium & conſenſus requiratur; ne alioquin ex incentivo libidinis, ac poſtpoſito Dei timore, faciliùs contingat, ſecundas Nuptias iniri, non habita certa notitia de morte prioris conjugis.

Quid ſi mulier deponat, maritum ſe vidente obiiſſe?

48. Quæres, quid agendum, ſi quædam mulier deponat, aut etiam juramento firmare velit, conjugem ſuum, ſe vidente, atque præſente, tali tempore mortuum, atque ſepultum fuiſſe? Reſp. Eam abſque aliis teſtimoniis, vel indiciis (ſecùs; ſi alia præſertim gravia concurrant) non eſſe audiendam: quia *nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur*, l. Nullus ff. de Teſtibus. Accedit, quòd juramentum ſuppletorium probationis neque deferendum, neque admittendum ſit abſque ſemiplena probatione, & alioquin, ſi præſtaretur, nulla ejus habenda ſit ratio Gobar. *tract. 9. Theolog. Experim. n. 211.* ubi hoc declarat caſu quodam Hungarico.

Dubitans de morte conjugis, ſi contrahat, non poteſt petere debitum.

49. CONCL. IV. Si quis, vel aliqua, dubitans de morte prioris conjugis abſentis, contrahere præſumpſerit, ei, quæ ſibi nupſit, debitum conjugale reddere tenetur, id tamen exigere non poteſt. Ita habetur expreſsè *cit. cap. Domino de ſecundis Nuptiis*, eſtque communis DD. Ratio eſt: quia, cùm alter conjunx ſupponatur bona fide contraxiſſe (nam, ſi etiam ipſe ſciviſſet incertitudinem mortis prioris conjugis, neuter poſſet petere debitum) ſtante dubio non eſt privandus jure ſuo; cùm ſit in poſſeſſione juris conjugii, ac ſtante dubio melior ſit conditio poſſidentis. Secùs dicendum de eo, qui mala fide, ſeu dubitans de morte prioris conjugis contraxit; nam ſemper in poſſeſſione ſtat priùs Matrimonium contra ipſum: unde perſeverante conſcientia ſua dubia, & niſi hæc per acquiſitam certam notitiam de morte prioris conjugis deponatur, is peccaret petendo.

Cur poſſit reddere parti innocenti?

50. Dices. Ergo ſtante tali dubio neque poterit reddere alteri petenti. Reſp. negando ſequelam. Etenim, ſi reverà conjunx prior mortuus fuiſſet, Matrimonium cum altera (ſervatis cæteroquin ſervandis) contractum, eſſet validum, non obſtante alterius dubio: quia ſatis eſt, quod à parte rei conjunx ſit mortua, ſicque Matrimonium contrahi poſſit. Proinde parti innocenti, ſeu quæ bona fide contraxerat, jus ſuum, perſeverante illo dubio, negandum non eſt.

Quid ſi poſteà conjunx ſuperſtes redeat?

51. Quòd ſi verò ex poſt facto, quocunque tandem tempore, vel caſu, conjunx abſens redierit, aut eum ſuperſtitem eſſe conſtiterit, omninò neceſſe eſt, ut, qui alterum Matrimonium contraxerat (quòd non obſtante bona fide, ipſo jure irritum fuit) relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur; prout notatur *cit. cap. Dominus de ſecund. Nupt.* cum concordantiis. Si tamen ejuſmodi Matrimonium fuit contractum ex judicio & aſſenſu Eccleſiæ, filii ex ipſo nati reputantur legitimi, & admittendi ad hæreditatem, *arg. c. Prælatum. Qui filii ſint legitimi.*

Num filii legitimi.

QUÆSTIO V.

De Indiſſolubilitate Matrimonii.

Matrimonium dupliciter poteſt intelligi indiſſolubile quomodo?

52. MAtrimonium dupliciter intelligi poteſt eſſe Indiſſolubile, nimirum vel quoad vinculum, vel quoad thorum & cohabitationem. De Indiſſolubilitate Matrimonii hoc poſteriori modo accepta, dicetur ex profeſſo *Quæſt. VII.* per totum: de priori autem impræſentiarum agitur, inveſtigando, an, & quomodo Matrimonium ſit Indiſſolubile quoad vinculum; adeò, ut illo ſemel legitimè contracto, non liceat conjugibus ab eodem recedere, atque ad alias nuptias, vivente adhuc priore con-

conjuge tranſire. Hoc prænotato, ſit

Matrimonium omne eſt indiſſolubile propria contrahentium authoritate.

53. CONCL. I. Matrimonium omne eſt indiſſolubile ac perpetuum, adeò ut propria contrahentium authoritate diſſolvi nequeat. Ita communis; & apertè traditur à Concilio Trid. *ſeſſ. 24. in principio*, ubi ait: *Matrimonii perpetuum, indiſſolubilemque nexum primus humani generis Parens Divini Spiritus inſtinctu pronuntiavit, cum dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam: & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*; Gen. 2. Idem patet ex definitione Matrimonii *n. 4.* allata, ibi *individuam vitæ conſuetudinem retinens*. Hinc *cap. ult. de Conditionib. appoſitis &c.* dicitur, quòd conditio de diſſolubilitate matrimonii appoſita, ſit contra ſubſtantiam conjugii. Accedit ratio; quia hujuſmodi nexum indiſſolubilem matrimonii exigit bonum prolis, cujus bonæ educationi plurimùm obeſſet incertitudo, atque ſeparatio parentum.

Etiam loquendo de matrimonio Infidelium.

54. Et hæ quidem rationes procedunt de quocunque Matrimonio, etiam infidelium, adeò, ut ipſi quoque infideles nequeant Matrimonium pro libitu, & propria authoritate diſſolvere: cum Lex Divina, ab origine Mundi lata, & per Protoplaſten promulgata, obliget omnes.

Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *explicatur.*

55. Nec dicas. *Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur*, cap. 1. de Reg. Juris: atqui Matrimonium mutuo contrahentium conſenſu naſcitur: ergo eodem pariter diſſolvitur. Reſp. enim, Regulam illam procedere potiſſimum de obligationibus, & contractibus temporalibus, qui, cùm ſolo mutuo conſenſu fiant; eodem etiam diſſolvuntur; ſecùs dicendum de ſpiritualibus obligationibus (ſic enim obligatio, & Character Baptiſmi, vel Ordinis, nequit ampliùs mutuo conſenſu diſſolvi) ac præſertim de Matrimonio, quod ex Divina inſtitutione indiſſolubile eſt; & cujus diſſolubilitas plurimùm præjudicaret bono prolis. Et hæc quidem vera ſunt; loquendo de diſſolutione Matrimonii propria contrahentium authoritate facta, num autem illud, extra caſum mortis alterius conjugum, in nonnullis caſibus authoritate Divina aliquando fuerit, vel ſit de facto diſſolubile quoad vinculum, Quæſtio remanet.

Libellus Repudii, an olim fuerit licitus Judæis?

56. CONCL. II. Olim in Lege veteri, ſeu Moſaica, licitum fuit Judæis Repudium uxoris; idque ob ſpecialem diſpenſationem Divinam, qua Deus per manum Moyſis, propter duritiam Populi Judaici, & ad evitanda uxoricidia conceſſit ipſis *Deuter.* 23. ſcribere Libellum Repudii, ita ut Judæi hoc facientes non peccaverint. Ita Scotus *in 4. diſt.* 33. *q. 3.* & probabilior Doctorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes. Ratio eſt: quia Moyſes promulgavit Legem DEI; atque ideò, quos ille per Legem à ſe promulgatam ſeparavit, ſeu ſeparari permiſit, etiam DEUS ſeparavit, ſeu ſeparari permiſit. Unde juxtà *cit. cap. Deuter.* 24. licuit uxori ſic dimiſſæ alterum maritum ducere; & conſequenter per dationem Libelli Repudii, verè quoad vinculum fuit diſſolutum priùs Matrimonium in Lege veteri.

Matrimonium Infidelis poteſt diſſolvi altero ad Fidem converſo, &c.

57. CONCL. III. Matrimonium inter Infideles contractum de facto diſſolvi poteſt, quoad vinculum, ſi unus conjugum convertatur ad veram Chriſti Fidem, alter verò nolit converti, neque cohabitare converſo ſine injuria Creatoris, hunc videlicet blaſphemando, aut ſollicitando converſum ad Infidelitatem. Ita certa, & communis omnium Theologorum, & Canoniſtarum; atque habetur deciſum *c. Si infidelis & c. Quanto, de Divortiis.* Idem deducitur ex illo 1. Corinth. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror, in hujuſmodi:* Unde patet, quòd hæc facultas ſolvendi matrimonium, Fideli ad Fidem converſo conceſſa fuerit à Chriſto ſua ſuprema auctoritate, & ab Apoſtolo Paulo *l. c.* promulgata; prout Eccleſia Catho-

Digitized by Google

tholica hactenus ſemper intellexit, & intelligit.

Matrimonium ratum Fidelium diſſolvitur quoad vinculum per Profeſſionem religioſam.

58. CONCL. IV. Matrimonium ratum Fidelium, ſeu Chriſtianorum, nondum tamen conſummatum, diſſolvitur quoad vinculum per ingreſſum alterius conjugis in Religionem; ità ut conjunx in ſæculo relictus, emiſſa per conſortem Profeſſione, licitè poſſit tranſire ad alias nuptias. Ita communis Doctorum Catholicorum; & habetur non ſolùm *c. Verum & c. Ex parte tua de Conv. conjugat.* ſed etiam noviſſimè definitum fuit Conc. Trid. *Seſſ. 24. can. 6.* his verbis: *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non conſummatum, per ſolemnem Religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi anathema ſit:*

Non verò per Votũ Caſtitatis ſive ſolemnizatum per Ordinem Sacrum.

59. Secùs eſt dicendum de Voto Caſtitatis ſolemnizato per ſuſceptionem Ordinis Sacri, utputà Subdiaconatus, Diaconatus, &c. Quamvis enim hujuſmodi Votum impediat matrimonium contrahendum; tamen non ſufficit ad diſſolvendum matrimonium priùs contractum, licèt necdum conſummatum: *Cum nec jure Divino, nec per ſacros reperiatur Canones hoc ſtatutum;* prout argumentatur, atque declarat Joannes XXII. in Extravag. *Antiquæ, de Voto & voti redempt.* Multò minùs quoad vinculum diſſolvitur Matrimonium anteà contractum, & non conſummatum, per Votum ſimplex Caſtitatis, *text. clar. cit. c. Ex parte tua de Converſ. conjugat.* Nam dictum privilegium eſt ſpeciale Profeſſionis Religioſæ, ſive Jure Divino, atque ex Chriſti inſtitutione eidem conceſſum: uti cum ſuis cenſet Doctor Subtilis 4. *diſt.* 31. *q.* 1. ac ſequitur Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 19. citans plures alios: quod initium hujus privilegii non reperiatur in Jure Eccleſiaſtico, ſed extet à primordiis Eccleſiæ: atque deſumatur ex facto Chriſti, vocantis Joannem Apoſtolum, & Euangeliſtam, à nuptiis ad Apoſtolatum, *Joan.* 1. Sive ſaltem jure Eccleſiaſtico, licèt antiquiſſimo; prout vult Fagnanus *c. Ex parte n.* 8. *de Converſ. conjugat.* cum quibuſdam aliis.

Sive ſimplex.

Quo jure illud privilegium competat Profeſſioni Religioſæ?

Matrimonium ratum poteſt etiam diſſolvi diſpenſatione SS. Pontificis.

60. CONCL. V. Matrimonium ratum, non conſummatum, extra caſum Profeſſionis Religioſæ poteſt etiam alia gravi, & juſta de cauſa, diſſolvi auctoritate, ſeu diſpenſatione Summi Pontificis, ita ut ambo conjuges licitè poſſint ad alia vota tranſire. Ita D. Antoninus, Cajetanus, Bellarminus, Bonacina, Navarrus, & plurimi alii, quos citat, & ſequitur Sanchez *cit. lib. diſp.* 14. & Maſtrius *in 4. diſp. 7. n.* 198. aſſerens, hanc modò eſſe communem, ac probabiliorem ſententiam, magiſque Pontificiæ Authoritati in re juſta favorabilem.

Probatur Concluſio.

61. Fundatur hæc Concluſio in illa generali poteſtate paſcendi Oves, ſeu Fideles, à Chriſto Domino conceſſa D. Petro, ejuſque legitimis Succeſſoribus; *Joan.* 21. *ibi: Paſce oves meas.* Quæ verba Chriſtus, ad oſtendendam dictæ poteſtatis amplitudinem, trina vice repetere voluit: ſicque, quia ad hoc, ut Oves concreditæ ritè paſcantur, multùm juvat facultas diſpenſandi in Votis, Juramentis, Matrimonio rato, ac hujuſmodi, quando ad bonum Eccleſiæ regimen expedit, meritò de talis quoque poteſtatis conceſſione intelligitur. Undè quod Summi Pontifices aliquoties diſpenſaverint in Matrimonio rato, & nondum conſummato Fidelium, plures referunt Authores, ac in ſpecie id traditur de Martino V. Eugenio IV. Paulo III. Pio IV. Imò Sanchez *loc. cit.* addit, Gregorium XIII. una die cum undecim diſpenſaſſe: non eſt autem credendum, tot Pontifices in facto tam gravi, atque conſcientioſo erraſſe. Accedit, quod in dubio ſtandum ſit judicio Superiorum, ac vel maximè Summi Pontificis, cui totius Eccleſiæ regimen incumbit, cuique Spiritus Sanctus ſpecialiter aſſiſtit.

Matrimonium conſummatũ Fidelium quoad vinculum eſt indiſſolubile.

62. CONCL. VI. Matrimonium validè inter Chriſtianos contractum, & conſummatum, quoad vinculum ita eſt indiſſolubile, ut extra mortem

tem naturalem alterius conjugum nulla de cauſa, niſi immediatè Divina authoritate, diſſolvi valeat. Ita communis Catholicorum: eſtque contra Hæreticos, volentes, illud diſſolvi poſſe propter ſupervenientem fornicationem alterius conjugum, & ob nonnullas alias cauſas, noviſſimè definitum in Conc. Trid. *ſeſſ.24. can.5.* ibi: *ſiquis dixerit, propter hæreſin, aut moleſtam cohabitationem, aut affectatam abſentiam à conjuge, diſſolvi poſſe matrimonii vinculũ: anathema ſit.* Et can. 7. *Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugis, matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, &c. anathema ſit.*

Probatur, alteriùs

63. Idipſum conſtat tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ; tum ex illis verbis Chriſti, *Matth.* 19. ubi revocans Libellum Repudii, & elevans Matrimonium ad rationem Sacramenti, ſubjunxit: *Quod DEUS conjunxit, homo non ſeparet.* Item ex illo Rom. 7. *Mulier vivente viro alligata eſt legi.* Et Corinth. 7. *His, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*, cum concordantiis: Quæ verba S. Mater Eccleſia de Matrimonio conſummato inter Fideles contracto ſemper intellexit, ac proinde in eodem pro nullo prorſus caſu diſpenſaſſe legitur.

Diſparitas inter matrimonium ratum, & conſummatũ.

64. Nec obſtat, quòd Matrimonium ratum Fidelium poſſit in aliquo caſu diſſolvi, ut dictum *n.* 58. & 60. Reſp. enim, diſparitatem eſſe: quia Matrimonium ratum ſignificat duntaxat *conjunctionem Chriſti cum anima fideli per gratiam* ſive Charitatem quæ non eſt indiſſolubilis, imò perditur per quodcunque peccatum mortale: Matrimonium verò conſummatum ſignificat *conjunctionem Chriſti cum Eccleſia per aſſumptam humanitatem*, quæ ampliùs eſt indiſſolubilis, prout notatur *c. Debitum. de Bigamis non ordin.* Accedit, quòd ſeparatio Matrimonii conſummati poſſet redundare in injuriam prolis; atq; ideò (præter immediatam poteſtatem Divinam) ex Chriſti inſtitutione in nullo caſu iſtud eſt ſeparabile quoad vinculum, niſi per mortem naturalem alterius conjugum.

Objectio Hæreticorum ejuſque ſolutio.

65. Objicies cum Hæreticis: Chriſtus *Matth.* 19. dixit: *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*; ergo, cum exceptio firmet regulam in oppoſitum ob fornicationem ab ea factam, licitum eſt dimittere uxorem, & aliam ducere. Reſp. negando conſequentiam; nam ly, *niſi ob fornicationem*, refertur ſolum ad prius, ac denotat, ob eam eſſe licitam dimiſſionem uxoris quoad thorum & cohabitationem; (g) non autem inde ſequitur, eſſe licitam diſſolutionem Matrimonii quoad vinculum ob cauſam fornicationis; prout ſemper intellexit, docuit, & docet S. Mater Eccleſia. Alioquin certè lata porta aperiretur adulteris, ut ſic conjuges, cæteroquin malè cohabitantes, poſſent hoc titulo ſeparari, atque aliis pro libitu nubere.

(g) Ut dicetur n. 103. & ſeqq.

QUÆSTIO VI.

De Cohabitatione, & onere debiti Conjugalis.

Obligatio conjugum ad quæ generatim ſe extendat.

66. CUm Matrimonium à DEO inſtitutum fuerit ad legitimam generis humani conſervationem, ipſiuſque Eccleſiæ propagationem, ac proinde finis ejus principalior ſit Bonum prolis: hinc generatim ad duo ſeſe extendit obligatio conjugum, videlicet ad mutuam cohabitationem, & ad redditionem debiti conjugalis. Proinde, ut intelligatur, quæ, & quanta ſit ejuſmodi obligatio, ſit

Conjuges tenentur cohabitare in eadem domo menſa, & lecto.

67. CONCL. I. Tenentur conjuges ſimul cohabitare in eadem domo, menſa, & lecto; quæ quidem obligatio deſcendit tum ex Jure Divino, tum ex natura contractûs conjugalis. Hinc ſiquidem *Gen.* 2. dicitur:

Qua-

Quamobrem relinquet homo patrē ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Idem patet ex definitione Matrimonii, ibi: *individuam vitæ conſuetudinem retinens*. Proinde

Maritus, an poſſit abeſſe, & quando?

68. Infertur I. Quamvis maritus ratione negotii gerendi poſſit modico tempore abeſſe, id tamen non eſſe licitum tempore longo; niſi accedat alia gravis, & juſta cauſa, utputà ſi teneatur Principem comitari in bellum; aut ſi hoc neceſſarium ſit ad gubernationem Familiæ, vel conſervandas res familiares. Sanchez *lib. 9. de Matrim. diſp. 4. n. 13.* ac alii. Ratio eſt: quia conjuges Jure Divino tenentur cohabitare; unde *cap. 1. de Conjugio leproſorum*, inquit Pontifex: *Cùm vir & uxor una caro ſint, nō debet alter ſine altero eſſe diutius*. Verum cùm hoc loco tempus abſentiæ non definiatur, hinc Gloſſa ibidem, & Doctores cenſent, id arbitrio viri prudentis, penſatis abſentiæ cauſis, ac periculo incontinentiæ, definiendum eſſe: alioquin poſt diuturnam moram Judex ab altero conjuge requiſitus, vel, ſi notoriè conſtet, quod vivant incontinenter, etiam ex officio, poteſt eos cogere ad cohabitandum. Abbas ad *cit. cap. 1. de Conjugio lepros.*

Uxor an teneatur ſequi virum, mutantē domicilium.

69. Infertur II. Uxorem teneri ad comitandum virum, ſi hic aliorſum mutaverit domicilium: idque ob rationem dictam. Secus, ſi vir efficiatur vagabundus, & ante contractum matrimonialem non fuiſſet talis: tunc enim uxor ipſum hinc inde vagantem ſequi non tenetur, utpote quòd hoc foret graviſſimum onus. Benè tamen, ſi vir more hiſtrionum jam antè nuptias vagus extitiſſet: quia tunc ipſa cenſeretur approbaſſe mores ſuos. Abbas *loco citato*. Fallit inſuper allata doctrina, quando uxor abſque gravi detrimento virum ſequi non poteſt; tunc enim ipſum non tenetur ſequi, *arg. cap. Si quis inevitabili 34. quæſt. 2.*

Et vir uxorem.

70. Infertur III. Quòd ſi uxor ex cauſa neceſſaria recedit à loco priori & aliorſum transfert domicilium, etiam maritus ſequi teneatur. Ita colligitur ex *cit. cap. 1. de Conjug. lepros.* ac notat Gloſſa ibidem: quia quoad mutua obſequia conjugalia, vir & uxor pares ſunt. Eſt tamen inter eos nonnulla differentia: nam quia vir eſt caput mulieris, atque ejus ſit gubernare, hinc poteſt ad libitum eligere domicilium, teneturque uxor ipſum ſequi: uxor verò, cùm ſit ſubdita marito, domicilium pro libitu mutare, vel eligere nequit; ſi tamen neceſſitate cogente id faciat, vir ob tuenda jura matrimonii tenebitur eam ſequi. Sanchez *lib. 1. diſp. 41. n. 15. & 16.*

Differentia inter virum, & uxorem quoad hoc.

Actus conjugalis ex ſe licitus eſt & honeſtus.

71. CONCL. II. Actus conjugalis ex ſe eſt licitus; &, ſi fuerit veſtitus debitis circumſtantiis, honeſtus, ac meritorius. Ita communis; idque patet ex eo: quia eſt medium ex natura rei ordinatum ad finem bonum, atque honeſtum, ſive ad legitimam propagationem generis humani. Unde & DEUS protoparentibus noſtris præcepit actum conjugalem, *Gen. 2.* ibi: *Creſcite, & multiplicamini*. Atque blaſphemum foret dicere, quòd Deus aliquid ex ſe malum præceperit. Hinc *ad Heb. cap. 13.* ait Apoſtolus: *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus*.

Dummodo ſit veſtitus debitis circumſtantiis.

72. Additur notanter, *veſtitus dò ſit debitis circumſtantiis*, nimirum ut non niſi loco, tempore, modo, fineque debito eliciatur, alioquin enim culpa non vacaret. Hinc Angelus Raphael Tobiæ, *cap. 6.* dixit: *Qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut DEUM à ſe, & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos*. Et conformiter huic effato Angelico, meritiſſimè Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 9. Propoſitionem damnavit: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa. & defectu veniali.*

Propoſitio damnata.

73. Cæterùm multiplex finis eſſe poteſt, licitè ac honeſtè exercendi actum conjugalem. I. Ob ge-

generationem prolis: nam proles ſuſcipienda, & religioſè educanda ad Cultum Divinum, eſt finis primarius Matrimonii.

II. Satisfactio debiti cõjugalis & vitatio incontinentiæ alterius conjugis.

74. II. Ob ſatisfactionem debiti conjugalis, atque ad vitandam incontinentiam ex parte alterius conjugis. Siquidem uxori expreſsè, vel tacitè petenti, tenetur vir, & è contrà uxor viro, reddere debitum ex Juſtitia. Quando autem compartem advertit exiſtere in periculo incontinentiæ, tunc opus conjugale erit actus Charitatis, utpotè elicitus ob finem ſalutis ſpiritualis Proximi: Hoc indicatur ab Apoſtolo 1. *Corint.* 7. illis verbis: *Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem uxor viro; Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir &c.* Et infrà: *Iterùm revertimini in idipſum, ne tentet vos ſathanas propter incontinentiam veſtram.*

III. Vitatio propriæ incontinentiæ.

75. III. Ob vitandam incontinentiam propriam. Etſi enim non pauci Doctores velint, actum conjugalem non vacare culpa veniali, ſi fiat ad vitandum periculum incontinentiæ in ſemetipſo: quia (inquiunt) hic non eſt proprius finis Matrimonii, ſed bonum prolis. Communior tamen ſententia nullam in hoc culpam agnoſcit: ſiquidem, ut notat Doctor Subtilis 4. *Diſtinct.* 26. §. *per hoc patet*, inſtitutio Matrimonii non ſolùm facta eſt à DEO *in Officium*, hoc eſt, ad propagationem generis humani: ſed etiam *in remedium, videlicet vitandæ incontinentiæ poſt lapſum*. Unde Apoſtolus 1. *Corinth.* 7. de innuptis ait, *Quòd ſi non ſe continent, nubant; melius eſt enim nubere, quàm uri.*

Solvitur inſtantia cõtra hoc.

76. Nec obſtat ratio in oppoſitum. Reſp. enim, quamvis bonum prolis ſit finis primarius, ac principalis Matrimonii, ſimul tamen finem ejus minùs principalem eſſe vitationem propriæ incontinentiæ: quem proinde ſufficit intendere. Alioquin certè contra communem Doctorum ſequeretur, quòd nec careat culpa venialis actus ille, ſi fiat ad vitandum in altero conjuge periculum incontinentiæ, cùm & hic non ſit finis primarius matrimonii.

An liceat cauſa ſolius ſanitatis.

77. Num autem cauſa ſolius ſanitatis propriæ tuendæ licitè, atque ſine culpa veniali, fiat actus conjugalis, variant Doctores. Et quidem multi culpam in hoc venialem agnoſcunt: eò quòd finis hic adverſetur inſtitutioni Matrimonii, quod ob bonum prolis, atque ad vitandam incontinentiam à Deo inſtitutum fuit, juxta proximè dicta. Alii è contrà id omni culpa vacare cenſent, præſertim ſi aliud aptum medium ad acquirendam, vel tuendam ſanitatem non ſuppetat, prout limitat Sanchez *lib.* 9. *diſputat.* 10. Nam in tali caſu (inquiunt) etiam bonum prolis, ſaltem remotè, includitur. Illud certum eſt, quòd quamvis venialiter peccaret conjunx petendo debitum cauſa ſolius ſanitatis, tamen reddens nullatenus peccet.

Conjunx tenetur alteri petenti reddere.

78. CONCL. III. Tenetur conjunx alteri explicitè, ſive implicitè petenti, reddere debitum, niſi juſta cauſa excuſetur. Ita communis, & patet ex dictis, ac textibus S. Scripturæ *numer.* 74. relatis.

Alioquin peccat, & quomodo.

79. Infertur proinde, quòd conjunx mortaliter peccet, ſi abſolutè neget debitum conſorti, illud rationabiliter, ſeriò, ac ſub obligatione exigenti: cum non uxor, ſed vir habeat poteſtatem corporis ejus; & alioquin in petente facilè ſuboriatur periculum incontinentiæ. Secùs eſſet, ſi conſors non ſeriò, neque ſub obligatione, ſed ſolùm ex quadam benevolentia id petat, aut ſi precibus recuſantis facilè acquieſcat; dummodò in petente non ſubſit periculum incontinentiæ.

Niſi juſta cauſa excuſetur.

80. Additur tamen in Concluſione, *niſi juſta cauſa excuſetur*. Nam ejuſmodi obligatio non eſt tam ſtricta, & gravis, quin occurrente rationabili cauſa liceat ſolutionem, vel

vel negare, vel ſaltem differre? *Quoniam* (ut inquit Pontifex c. Quoniam. ut lite non conteſtata) *in conjugio multi caſus occurrunt, in quibus conjuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa, continere coguntur.*

Variæ cauſæ excuſantes à reddendo debito conjugali. 81. Sic excuſatur conjunx I. Si non poſſit reddere debitum ſine notabili periculo ſalutis corporalis: uti ſi conjunx ſit vulneratus, laboret febri hectica, aut alio morbo, adeò ut actus conjugalis vehementer credatur nociturus. Imò, ſi nocumentum exiſteret grave, illicitum fore illud reddere. II. Quando conjunx peteret in amentia, ebrietate, aut aliàs conſtitutus extra uſum rationis: nam non peteret actu humano, & libero III. Quando conjunx immoderatè, ac nimis frequenter petit: quia non videntur conjuges ſeſe obligaſſe ad uſum immoderatum: præſertim cùm repugnet decentiæ, ipſique valetudini. IV. Cùm conjunx ante conſummationem Matrimonii poſſit Religionem ingredi, non tenetur illud conſummare reddendo debitum ante elapſos duos menſes à contractu matrimoniali *arg. cap. Ex publico de Converſione conjugat.* V. Si publicè, ſeu coram aliis exigeretur. Sunt & aliæ nonnullæ cauſæ, de quibus fuſiſſimè Sanchez *lib. 9. de Matr. diſp. 24. & ſeqq.* & alii.

Decet, Tēporibus Sacris abſtinere ab actu conjugali. 82. Quæres, an Tempore Sacro, v. g. Diebus Solemnioribus, Feſtivis, aut Dominicis, item die, quo quis Sacram Synaxin ſumpturus eſt, vel ſumpſit, licitum ſit exigere, vel ſaltem reddere debitum? Reſp. I. Maximè decens eſt, atque à SS. Canonibus commendatum, quòd conjuges ejuſmodi Diebus Sacris abſtineant ab actu conjugali, ut ſic juxta monitum Apoſtoli, 1. *Corinth.* 7. expeditiùs vacent orationi; prout notatur *cap. Propoſuiſti diſtinct. 82. & cap. Sciatis. & cap. Quotieſcunque, ac tribus ſeqq. 33. quæſt. 4.* cum concordantiis.

An ſit peccatum tunc petere. 83. Reſp. II. Utrùm autem ad hoc teneantur conjuges ſub peccato, ſaltem veniali: variant Doctores. Et quidem non pauci arbitrantur, petere debitum ejuſmodi Sacris Temporibus non vacare culpa, ſaltem veniali; idque ob Canones proximè citatos. Verùm quia iſti continent duntaxat conſilium (ſicut, & verba Apoſtoli *l. c.*) non præceptum: hinc Sanchez *l. c. diſp. 12.* cum quibuſdam aliis cenſet, talem petitionem debiti non ſolùm vacare culpa mortali, ſed etiam veniali. Illud certum eſt, quòd nullum ſit peccatum, illis diebus petenti reddere: quinimò quocumque tandem die, quantùmvis ſolemni, debitum exigatur, tenetur alter reddere, niſi alia juſta cauſa excuſetur. *Quid de redditione debiti.*

Mala fide contrahens matrimonii, an poſſit petere, vel reddere. 84. CONCL. IV. Petitio, ac redditio debiti conjugalis, redditur quandoque illicita, & mortifera. Ita communis, & probatur inductione. Sic in primis, qui mala fide, ſeu dubius de valore Matrimonii, contraxit, non poteſt ſtante illo dubio petere debitum; tenetur tamen illud reddere petenti comparti, ſi hæc bona fide contraxerat. Hujus ratio, & exemplum, habetur ſuperiùs *n. 49. & 50.*

Quid, ſi dubium de valore matrimonii ſuperveniat. 85. Quòd ſi dubium ſuperveniat primùm Matrimonio jam antehac bona fide contracto, talis non ſolum reddere, ſed etiam petere poteſt, dummodò ſimul adhibeat debitam diligentiam acquirendi veritatem, nec tamen de validitate Matrimonii conſtet. Ratio eſt: quia talis exiſtit in legitima poſſeſſione Matrimonii bona fide inchoati, ſicque in jure petendi debitum, in dubio autem melior eſt conditio poſſidentis. Herincx *diſputat. 7. de Matrimon. quæſt. 6. numer. 32.* Pirhing. *titul. de Sentent. Excommunicat. numer. 108.* ſolventes contraria, & alii. Et hoc ipſum a potiori dicendum, ſi poſtea oriatur ſolummodò ſcrupulus, ex levi ac temeraria credulitate conceptus: nam poteſt is ad conſilium proprii Paſtoris deponi, ac debitum conjugale non ſolùm licitè reddi, ſed etiam peti, *text. clar. c. Inquiſitioni. de Sent. excomm.*

86. Si

Quid ſi certò ſciatur invaliditas matrimonii ſed nõ poſſit probari?

86. Si verò conjunx pro certo cognoſcat invaliditatem Matrimonii: eò quod indubitanter ſciat ſubeſſe impedimentum dirimens, quamvis hoc in facie Eccleſiæ probare nequeat, non ſolùm non poteſt petere, ſed nec reddere debitum, non obſtante, quòd per ſententiam Judicialem Eccleſiæ (quæ de occultis non judicat) vel etiam excommunicationem ad id compellatur, aut aliunde periculum vitæ immineat. Ratio eſt: quia in nullo caſu poteſt quis ſcienter fornicari, ſeu alteri carnaliter commiſceri extra legitimum Matrimonium; hoc enim eſt intrinſecè malum. Unde talis potiùs in Foro externo debet humiliter ſententiam excommunicationis ſuſtinere, ut dicitur *cit. c. Inquiſitioni de Sentent. excommun.* (h) Occiſus autem ex hac cauſa, moreretur pro ſervanda virtute ſupernaturali Caſtitatis, & ſic evaderet Martyr. (i)

(h) vide d. Tr. 13. diſt. 1. n. 39. & 40.

(i) De hoc Tra. 7. Diſt. 1. n. 49. & ſeq.

Quid, ſi ſuperveniat affinitas. Aut quis contraxerit cum voto ſimplici Caſtitatis.

87. Deinde, ſi quis durante Matrimonio contraxit affinitatem cum ſua conſorte, cognoſcendo videlicet carnaliter ejus conſanguineam, non poteſt petere debitum; licèt reddere poſſit, ac teneatur. Ita habetur, *c. Diſcretionem & cap. Tuæ fraternitatis De eo, qui cognovit. &c.* Et hoc idem dicendum de illo, qui cum Voto ſimplici Caſtitatis contraxit Matrimonium. An autem Confeſſarii Mendicantium cum talibus diſpenſare poſſint in ordine ad petendum debitum conjugale, jam alibi (k) dictum fuit.

(k) Tr. 6. diſt. 3. n. 48.

Conjuges, quomodo peccent in debitò cõgrediendo.

88. Rurſus certum eſt, conjuges peccare congrediendo ſodomiticè, ſive extra vas naturale; quia talis congreſſus repugnat ordini naturæ, finique Matrimonii. Quod ſi verò conjuges ſine juſta cauſa non ſervent modum, ſive ſitum naturalem; abſque tamen periculo effuſionis ſeminis, committitur peccatum duntaxat veniale; nullum, ſi juſta cauſa interveniat. Quid autem ſentiendum ſit de eorum præpoſtero congreſſu in vaſe naturali (l) nec non & de tactibus impudicis inter conjuges (m) ſuperiùs jam dictum eſt.

(l) Tr. 9. diſt. 4. n. 64.

(m) ibid. n. 7.

Actus conjugalis an liceat, ſi conjux eſt gravida.

89. Quæres, an ſit licitus actus conjugalis muliere exiſtente prægnante, puerpera, vel lactante? Reſp. I. Quando mulier ſit gravida licitè redditur, & petitur debitum (adeoque illicitè negatur) dummodò abſit periculum abortus. Ita communis: nam nullo jure hoc prohibitum legitur. Nec obſtat textus *cap. Non ſolum* 32. q. 7. & *cap. Si cauſa & c. Origo* 33. q. 4. ubi videtur prohiberi acceſsus ad uxorem gravidam. Reſp. enim, hoc eſſe de conſilio, non de præcepto, niſi in caſu periculi abortus unde per ſe id non eſt illicitum, quamvis per accidens quandoque non liceat, imò abſtinendum ſit; ſive ob nimiam uxoris debilitatem, ſive quia abortus timetur.

Puerpera.

90. Reſp. II. Uti matrimonio ſtatim poſt partum, durante adhuc naturali purgatione mulieris; per ſe loquendo non eſt quidem peccatum mortale, ut tenent plerique Doctores: nihilominùs communiter peccatum veniale deeſſe non ſolet: idque ob nimiam intemperantiam, quæ in copula iſta fœditati juncta intervenire ſolet. Ita Herinex *l. c. n.* 18. hoc ipſum *n.* 15. poſt Sanchez *lib. 9. de Matr. diſp.* 21. *n.* 7. & alios, tradens de acceſſu viri ad menſtruatam; quamvis quoad hoc ultimum D. Thomas, & D. Bonaventura, & Scot. 4. *diſt.* 32. *q. un.* ac nonnulli alii, videantur eſſe rigidioris ſententiæ, atque extra periculum incontinentiæ in alterutro conjugum exiſtens, damnare peccati gravioris acceſſum viri ad menſtruatam. Porrò non eſſe illicitum actum matrimonialem eo tempore, quo mulier eſt lactans, paſſim fatentur Doctores.

Menſtruata.

Vel lactans.

QUÆSTIO VII.

De Divortio.

Divortiũ quid? 91. Divortium, quantum ad propoſitum, eſt legitima ſeparatio viri ab uxore, manente adhuc vinculo conjugali. Et dicitur, *legitima ſeparatio*, quia ſine lege, & legitima ratione fieri non poteſt, cùm vi ipſius Matrimonii, cujus vinculum eſt indiſſolubile, teneantur conjuges ad individuam vitæ ſocietatem mutuò retinendam. Et additur, *manente vinculo conjugali*, ad excludendam aliam Divortii acceptionem: ſiquidem

Divortiũ dupliciter accipitur. 92. Divortium generatim accipitur dupliciter. I. Pro ſeparatione conjugum diſſoluto eorum matrimonio quoad vinculum, quo modo ſæpiùs illud ſumitur in Jure Civili, & an fieri poſſit, ſuperius (n) dictum eſt. II. Pro ſeparatione conjugum quoad thorum duntaxat, vel etiam quoad cohabitationem. Quoad thorum quidem, ſive debitum conjugale, juſtè illud alteri conjugi denegando: quoad cohabitationem verò, quatenus remanente vinculo matrimonii, non tenentur ampliùs conjuges ſimul cohabitare in eadem menſa, thoro, & lecto. Et de hoc loquendo, ſit

(n) Q. 5. per tot.

Divortiũ quoad thorum & cohabitationẽ poteſt fieri. 93. CONCL. I. Certum eſt, Divortium quoad thorum, & cohabitationem ex legitima cauſa quandoque fieri poſſe. Patet hoc ex perpetua praxi Eccleſiæ; fuitque noviſſimè definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 8. his verbis: *Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſas ſeparationem inter conjuges, quoad thorum, ſeu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.*

Idque generatim ex ſex cauſis. 94. CONCL. II. Sex generatim ſunt cauſæ, ob quas licitum eſt ejuſmodi Divortium inter conjuges Chriſtianos. I. Mutuus contrahentium conſenſus. II. Fornicatio ſpiritualis, ſeu lapſus in hæreſin, aut Gentiliſmum. III. Incitatio ad peccatum, ſeu grave periculum ſalutis ſpiritualis. IV. Sævitia conjugis, aut aliud grave periculum ſalutis temporalis V. Votum ultramarinum. VI. Adulterium; ſive fornicatio carnalis voluntaria, & culpabilis alterius conjugum.

Differentia inter adulteriũ & alias cauſas reſpectu Divortii. 95. Nec obſtat, quòd Chriſtus *Matth.* 19. non niſi fornicationem, ob quam liceat dimittere uxorem, aſſignaverit. Reſp. enim cum Engel *titul. De Divortiis, num.* 10. & 11. ac aliis, id ex eo accidere quia propter ſolam fornicationem carnalem, ſive adulterium, licet dimittere uxorem in perpetuum, ac etiam nolentem & invitam: aliæ verò cauſæ hîc enumeratæ ex ſua natura non ſunt perpetuæ (hinc enim ceſſante hæreſi: ſævitia conjugis, aut incitatione ad peccatum, tenetur ſeparata redire ad conjugem, eſtque eidem reſtituenda: non autem ceſſante adulterio,) vel ſaltem requirunt mutuum utriuſque conjugis conſenſum, prout fit in prima cauſa Divortii. Itaque

Divortiũ fit I. Mutuo conſenſu. 96. I. Divortium, ſeu ſeparatio conjugum, poteſt fieri mutuo conſenſu: ut ſi juxta monitum D. Apoſtoli 1. *Corinth.* 7. ad tempus ſeſe ſeparent conjuges, ut *vacent orationi*; vel ſi uterque mutuo conſenſu voveat perpetuam Caſtitatem, aut ad Religionem tranſeat. *arg. cap. Cùm ſis. & ſeqq. de Converſ. conjugat.* Idipſum mutuo conſenſu fieri poterit ex alia honeſta cauſa: v. g. ne proles multiplicetur ultra ſuas facultates &c. quamdiu periculum incontinentiæ alteri conjugi non imminet.

II. Ob ſpiritualem fornicationẽ alterius conjugum. 97. II. Divortium, ſeu dicta ſeparatio fieri poteſt, ſi alter conjugum ſpiritualiter fornicatus fuerit: nempe ſi labatur in hæreſin, aut in Gentiliſmum. Veruntamen ſi talis ab errore ſeſe revocaverit, tenetur conjunx in Fide ſtabilis ad alterum reverti, ſi

ſi propria authoritate, ac ſine judicio Eccleſiæ ab ipſo receſſit, *cap. De illa & c. Quanto §. final. de Divortiis.* Quòd ſi verò conjunx judicio Eccleſiæ fuit ſeparata, non compellitur redire, ſed poteſt Religionem ingredi, *citat. capit. De illa eod.* juncto *cap. ult. de Converſ. conjugat.* Si verò Religionem ingredi noluerit, etiam hæc redire compellitur; ut notat Gloſſa *citat. c. Quanto verſ. Redire cogatur.*

III. Ob grave periculū ſpirituale, ſive incitationem ad peccatum.

98. III. Divortium fit propter grave periculum ſalutis ſpiritualis, ſeu propter incitationem ad peccatum mortale: ut ſi alter conjugum provocet alterum ad gravia crimina, & admonitus non deſiſtat à provocatione, *arg. capit. Quæſivit. de Divort.* ibi: *Verùm ſi conjugē ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit ſeparari, ita quod ei nubere alii non licebit.* Concordat illud Salvatoris, Matt. 5. *Si dextera manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & projice abs te,* &c.

Et varia hujus exempla.

99. Hinc, ut exemplificat Tannerus *tom. 4. diſp. 8. quæſt. 5. nu. 48.* datur locus Divortio, ſi conjunx inducat alterum in hæreſin, apoſtaſiam, peccatum Sodomiæ, veneficium, aut alia peccata mortalia: item ſi vir latro inducat uxorem, ut res furtivas, aut ſocios fures recepter, nec poſſit illa ſcelus detegere, &c. Quandiu enim tale periculum durat, non tenetur conjunx innocens cum altero permanere, ſed poteſt ab ipſo diſcedere, ut evitet tam grave periculum ſalutis ſpiritualis.

IV. Ob ſævitiam conjugis.

100. IV. Divortium poteſt fieri ob ſævitiam conjugis. Et quidem ſi tanta ſit ſævitia, ut altera pars abſque periculo gravis damni corporalis non poſſit ſævienti cohabitare, poterit conjunx propria authoritate ab altero divertere. Sanchez *lib. 10. diſputat. 18.* Et divertens non debet alteri petenti reſtitui, donec conjunx ſæviens ſufficientem ſecuritatis cautionem præſtet; prout habetur *c. litteras & c. ex tranſmiſſa. de Reſtitut. ſpoliat. & cap. 1. Ut lite non conteſtata.* quamvis enim cæteroquin ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus, fallit tamen hoc, ſi conjunx divertens opponat, ſimulque incontinenti probet adeò gravem ſævitiam alterius, donec ſufficiens ſecuritatis cautio ſibi præſtetur, *per textus citatos.*

V. Votum ultramarinum ad viſitandā Terram Sanctam.

101. Votum ultramarinum ad viſitandam Terram Sanctam, etiam invita uxore, vir emittere, atque implere poteſt; prout ob tantam Populi Chriſtiani neceſſitatem, atque ſubſidium Terræ Sanctæ, deciſum habetur *cap. ex multa §. In tanta de Voto.* Unde in præmiſſo caſu datur Divortium ad tempus, donec ſcilicet vir redeat; ac proinde inter cauſas Divortii rectè numeratur.

Quā cauſam alii hoc loco ponant.

102. Fatendum quidem, plures Doctores aliam hoc quinto loco ponere cauſam Divortii, nempe, vel morbum contagioſum, vel veneficium conjugis; ſiquidem venefici etiam conjunctiſſimi ſæpè nocent, utpotè qui dæmonis conſilio peſſima agunt. Verùm quia hæc duo ad quartam cauſam, nempe *ad ſævitiam conjugis, vel aliud grave periculū ſalutis corporalis,* commodè reducuntur; hinc meliùs cum Valenſi §. 2. *tit. De Divortiis,* ponitur hoc quinto loco Votum ultramarinum.

VI Fornicatio alterius conjugis.

103. VI. Divortium eſt licitum, & quidem Jure Divino, atque in perpetuum (nam priores regulariter ſunt ſolùm cauſæ Divortii ad tempus, nempe quamdiu dictæ cauſæ durant, ut dictum *num. 25. & ſeqq.*) ſi alter conjugum commiſerit Fornicationem carnalem. Hoc quippè Chriſtus Dominus conceſſit Matth. cap. 9. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam niſi ob fornicationem.* Concordat *capit. Significaſti. & cap. Ex litteris. de Divortiis.* Accedit illud vulgatum. *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.*

Per fornicationē quid hoc loco intelligatur.

104. Porrò nomine *Fornicationis* hoc loco intelligitur non ſolùm Adulterium, ſed etiam Sodomia, ipſaque Beſtialitas. Secùs dicendum de tactibus impudicis, voluntate

fornicandi, aut peccato mollitiei: quia per hæc, licèt cæteroquin gravia peccata, non perfectè & conſummatè læditur jus Matrimonii: cum non dividatur caro unius conjugis ab altero per concubitum in tertium. Sanchez *lib.* 10. *de Matr. diſp.* 4. Laym. & alii.

An innocens poſſit ab adultero conjuge propria authoritate ſe ſeparare.

105. Et nota, quòd innocens conjunx, cognita ejuſmodi Fornicatione alterius, poſſit etiam propria authoritate ſe a nocente ſeparare quoad thorum; quoad cohabitationem verò ſolùm poſt ſententiam Judicis, niſi Fornicatio fuerit omninò publica, & notoria. Ratio eſt: quia ſeparatio quoad cohabitationem eſt res publica, & quæ ſcandalo eſſe poteſt; ideòque nonniſi judicio Eccleſię fieri debet, *arg. c. Porrò de Divortiis*.

An ſe ſeparans ſit alteri reſtituẽda?

106. Additur tamen, *niſi fornicatio fuerit omnino publica*. Nam tunc non eſſet neceſſe expectare ſententiam Judicis, *arg. c. Significaſti eod.* Alioquin verò, ſi fornicatio, ſive adulterium ſit occultum, & innocens pars propria authoritate divertat ab alio quoad cohabitationem, mox ipſa alteri petenti erit reſtituenda, *cit. c. Significaſti eod. & c. Ex tranſmiſſa. de Reſt. ſpoliat.* donec probaverit adulterium alterius conjugis.

Caſus, in quibus non licet dimittere ratione adulterii.

107. Quæres, utrùm dentur aliqui caſus, in quibus non liceat dimittere uxorem ratione adulterii; Reſp. cum communi, plures dari ejuſmodi caſus, & ſunt ſequentes.

I. Quando adulteriũ eſt materiale ſolũ.

108. Primus eſt quãdo adulterium eſt tantùm materiale ſive ſine culpa ſua commiſſum: veluti ſi mulier vim paſſa ſit, *arg. c. Ita ne & c. Propoſito* 32. *q.* 5. Vel ſi quis fraudulenter ſub ſpecie mariti aliquam cognoverit *c. in lectum.* 34. *q.* 1. & 2. Quia, ubi non eſt culpa, nec pœna eſſe debet.

II. Si vir uxori fuit cauſa adulterii.

109. Secundus. Si vir fuit uxori cauſa adulterii: veluti ſi eam proſtituat, vel adulterium conſulat, aut in illud conſentiat, *arg. c. Diſcretionẽ De eo qui cognovit conſang.* & c. ibi; *Cùm vir adulterium ei non poſſit objicere, qui eam adulterandam tradidit.*

III. Si hoc ab utroque committitur.

110. Tertius caſus eſt, quando adulterium ab utroque Conjuge fuit commiſſum, *arg. c. Significaſti de Divort.* & alibi. *Cùm matrimonii jus in utroq; læſum conſiſtat, & paria delicta mutua compenſatione tollantur*, ut dicitur; *c. Intelleximus. de Adulteriis.*

Ampliatur iſtud.

111. Et hoc procedit, etiamſi unus conjunx priùs commiſiſſet adulterium, ac proinde authoritate Judicis lata ſententia Divortii: nam ſi poſtmodùm etiam alter fornicetur, reſtituitur; prout deſumitur ex citat. locis, ac fuſiùs probat Gloſſa *in c. ultim. verſ. Fornicationi. de Adulteriis.* Idem dicendum, quamvis adulteria numero, & gravitate ſint imparia, ut ſi unus ſemel cum ſoluta, & alter decies cum ligata peccaſſet: adhuc enim jus Matrimonii in utroque læſum exiſtit, & ſic neuter ab altero divertere poteſt; cùm paria delicta mutua compenſatione tollantur.

IV. Quando injuria eſt remiſſa adultero.

112. Quartus caſus eſt, quando Injuria ab innocente jam fuit adultero remiſſa: tunc enim nequit ampliùs ab eo recedere; cùm jam ceſſerit juri ſuo. Siquidem, *qui juri ſuo ſemel renuntiat, illud repetere non poteſt*, cap. Quàm periculoſum 7. quæſt. 1. junct. Gloſ. ibidem.

Quomodo fiat iſthæc remiſſio.

113. Cæterùm hujuſmodi remiſſio dupliciter fit I. Expreſsè, ut quando expreſſis verbis innocens condonat alteri injuriam. II. Tacitè, quando nempe conjunx innocens, poſt cognitum adulterium alterius, actum conjugalem cum eo habuit, *arg. l. Crimen. C. ad Leg. Iuliam de adulteriis*, ibi: *Crimen adulterii maritum retenta in matrimonio uxore inferre non poſſe, nemini dubium eſt*. Sanchez *lib.* 10. *de Matrimon. diſput.* 14. *num.* 6. qui plura de his, aliiſque Divortium concernentibus, toto illo Libro fuſiſſimè tractat.

DISTINCTIO XIV.

De Impedimentis Matrimonii.

QUÆSTIO I.

A quo poſſint ſtatui Impedimenta Matrimonii?

Impedimenta matrimonii alia impedientia, alia dirimentia;

1. *Impedimenta Matrimonii* generatim ſunt illa, quæ obſtant, ſeu impediunt, ne matrimonium ritè celebretur. Horum duo ſunt genera, alia merè impedientia, alia dirimentia. *Impedimenta merè impedientia* dicuntur illa, quæ quidem matrimonium cum ipſis contractum non reddunt irritum, ac nullum, prohibent tamen contrahendum. Unde ſtante tali impedimento matrimonium licitè, & abſque peccato non poteſt contrahi, benè tamen validè. *Impedimenta dirimentia* ſunt, quæ non ſolùm obſtant, nè licitè contrahatur matrimonium, ſed etiam, ne validè: atque ideò matrimonium cum hujuſmodi impedimento contractum, eſt omninò nullum, ac irritum.

Datur in Eccleſia poteſtas eadē conſtituendi.

2. CONCL. I. Datur in Eccleſia DEI poteſtas conſtituendi impedimenta, ſive impedientia, ſive etiam dirimentia matrimonii. Ita omnes Catholici; eſtque definitum noviſſimè in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 4. ibi: *Si quis dixerit Eccleſiam nō potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituēdis erraſſe; anathema ſit.* Idem patet ex perpetua praxi, ac uſu Eccleſiæ: quamvis ad hoc, ut Eccleſia ſtatuat novum impedimentum matrimonii, requiratur gravis & juſta cauſa, qualis jam reperitur in omnibus illis, quæ defactò ſunt conſtituta.

Cui eadē poteſtas competat.

3. CONCL. II. Hæc poteſtas ſtatuendi impedimenta matrimonii convenit non ſolùm legitimo Concilio Generali, quod Eccleſiam univerſalem in ſuis Capitibus congregatam repræſentat, ſed etiam ſummo Pontifici, utpotè qui eſt Caput viſibile totius Eccleſiæ Militantis, habetque ex ſpeciali privilegio Chriſti poteſtatem ligandi, atque ſolvendi ſuper terram. *Matth.* 16.

An etiam Epiſcopis.

4. CONCL. III. Epiſcopi non poſſunt defactò in ſuis Diœceſibus ſtatuere impedimenta dirimentia matrimonii. Ita Sanchez *l.* 7. *de Matr. diſp.* 1. *n.* 9. cum aliis. Patet id ex generali Eccleſiæ conſuetudine, qua hæc poteſtas Summo Pontifici eſt reſervata.

Princeps ſæcularis, an poſſit ſtatuere impedimenta dirimentia matrimonii pro ſubditis fidelibus?

5. CONCL. IV. Defactò nullus Princeps ſæcularis fidelis poteſt ſuis ſubditis fidelibus ejuſmodi impedimenta matrimonii ſtatuere. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia, quamvis id poſſet Princeps facultatis facere reſpectu ſuorum ſubditorum, quantùm eſt ex vi ſui officii; de factò tamen hanc poteſtatem, utpotè materiam ſpiritualem Sacramentorum concernentem, Eccleſia, & Papa ſibi reſervavit. Quinimò Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *can.* 12. generaliter definivit, cauſas matrimoniales (ad quas utique pertinent impedimenta matrimonii, eorumque conſtitutio) ſpectare ad forum Eccleſiæ, his verbis: *Si quis dixerit, cauſas matrimoniales non ſpectare ad Iudices Eccleſiaſticos: anathema ſit.*

Et cur meritò

6. Porrò hæc reſervatio ſatis congruenter, & rationabiliter eſt facta per Eccleſiam, eò quòd contractus matrimonialis Fidelium ſit à Chriſto elevatus ad eſſe ſupernaturale Sa-

cramenti; ac proindè dedeceat, ut tanti Sacramenti diſpoſitio, ac Judicium circa illud, ad Principes ſæculares pertineat. Hi ſiquidem non receperunt à Chriſto poteſtatem Eccleſiaſticam, ac ſpiritualem circa Sacramenta, aliaſque res Eccleſiaſticas, ſed ſolus Petrus, ejuſque legitimi Succeſſores, juxta illud Matth. 16. *Et tibi dabo claves regni cælorum.* Et Joann. 21. *Paſce oves meas.*

Quid reſpectu ſubditorŭ infidelium. 7. Dicitur notanter in Concluſione, *nullus Princeps ſæcularis fidelis poteſt ſuis ſubditis fidelibus.* Quia certum eſt, & communiter à Doctoribus conceſſum, poſſe defactò Principes ſæculares ſtatuere impedimenta matrimonii reſpectu ſubditorum infidelium, verbi gr. Judæorum, in eorum Ditionibus Commorantium. Ratio eſt; quia reſervatio Pontificis non eſt reſpectu Infidelium, cùm hi ſint extra Eccleſiam; ſimulque reſpectu horum ceſſat ratio reſervationis, cùm matrimonia Infidelium non ſint Sacramentum, ſed legitimus duntaxat contractus.

QUÆSTIO II.

Quæ ſint Impedimenta merè Impedientia Matrimonium?

Impedimēta merè impedientia matrimonii de jure antiquo, quæ? 8. Impedimenta Matrimonii non dirimentia, ſed merè impedientia, ſpectato Jure antiquo plura fuerunt, ſequentibus verſiculis communiter comprehenſa,

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, Crimen, Spōſalia, Votum:
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

Catechiſmus quid. 9. Per *Catechiſmum* intelligitur cognatio quædam ſpiritualis imperfecta, olim ex eo orta; quòd quamvis quis prolem jam anteà privatim baptizatam de ſacro Fonte non levaret, tamen Catechiſmo per quaſdam interrogationes Sacerdotis baptizantis ac reſponſiones Patrini fieri ſolito, & aliis conſuetis ſolemnis Baptiſmi cæremoniis ſingulariter aſſiſtebat. Verùm hujuſmodi Impedimentum, quondam inter certas perſonas impediens Matrimonium contrahendum, ſed non dirimens contractum (*arg. cap. Contracto. de Cognat. ſpirit. & cap. Per Catechiſmum. eod. in 6.*) non ampliùs viget; ſed fuit ſublatum per Concilium Tridentinum *Seſſ. 24. capit. 2. de Reformation. matrimon.* ac notat Sanchez *lib. 7. de Matrimon. diſput. 10. nu. 12.* citans communem. *Non ampliùs viget hoc impedimentum.*

10. Cæterùm per ly *Crimen*, intelliguntur varia crimina, quorum authoribus de Jure Canonico antiquitus in pœnam commiſſi ſceleris injunctum fuit, ut abſque ſpe matrimonii remanerent; ſicque crimina illa erant Impedimenta impedientia matrimonii. Et hæc à Gloſſa *cap. 2. de Pænitent. remiſſion.* & comprehenduntur illis vulgatis verſiculis: *Crimina, quæ olim impediebant matrimoniŭ contrahĕdum?*

Inceſtus, Raptus ſponſatæ: Mors mulieris.
Suſceptus propriæ prolis: Mors presbyteralis:
Vel ſi pæniteat ſolemniter: aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium ſociandum.

11. Nunc tamen hæc Criminum Impedimēta per conſuetudinem contrariam, & longævam videntur ſublata, nec ampliùs eſſe in uſu: unde cū & impedimentum Catechiſmi ulterius non ſubſiſtat: omnia impedimenta moderno adhuc tempore impedientia matrimonium, aptè hoc unico verſiculo concluduntur. *Ea non ampliùs impediŭt.* *Quæ impedimēta merè ſint in uſu.*

Sacratum Tempus, Vetitum, Spōſalia, Votum.

12. Primùm igitur Impedimentum merè impediens matrimonii, eſt *Tempus ſacratum*, ſeu *feriatū*, quale juxta antiquos Canones longius erat, ſed juxta Jus novum, & præſcriptum Concilii Tridentini *Seſſ. 24. cap. 10. de Reformat. matrim.* eſt ab Adventu uſque ad diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum uſque in *I. Tempus ſacratum, & quale hoc ſit.*

Octa-

An tunc liceat cōtrahere abſq; ſolemnitatibus?

Octavam Paſchatis incluſivè. Veruntamen ſciendum, hoc præcepto ſolum prohiberi ſolemnitates Nuptiarum, id eſt, ſolemnem earum Benedictionem: item & ſolemnem traductionem ſponſę in domum ſponſi, qualis fieri ſolet per convivia, & alia vanæ lætitiæ ſigna. Porrò dictatum Feriarum tempore licitùm eſſe Matrimonium contrahere coram Parocho, ac teſtibus, abſque prædictis ſolemnitatibus, ſuperiùs (*a*) jam dictum eſt, & latiùs probat Sanchez *lib.7.diſp.7.* citans alios.

(*a*) Diſt. 13.nu.2.

II. Eccleſiæ vetitū & quod?

13. Secundum Impedimentum matrimonii merè impediens, eſt *Eccleſiæ vetitum*. Et per hoc intelligitur generalis, vel particularis prohibitio Eccleſiæ, aut Epiſcopi, vel Parochi matrimonium prohibentis, facta ex juſta, & rationabili cauſa: v. g. ut non contrahatur matrimonium ante præmiſſas trinas denuntiationes; vel ut certæ perſonæ non contrahant, donec conſtet, nullum inter eas intercedere impedimentum: aut ſi prohibeatur contrahi matrimonium tali die, ob alicujus Feſti venerationem, vel hujuſmodi.

III. Sponſalia.

14. Tertium Impedimentum merè impediens matrimonium contrahendum ſunt *Sponſalia* priùs cum alia perſona validè contracta. Qui enim ſponſalia cum aliqua perſona validè contraxit, tenetur ſub mortali (niſi juſta cauſa ſubſit diſſolvendi ſponſalia) eandem ducere; quamvis ſi aliam ducat, ipſum matrimonium ſic contractum ſit validum. Sed de Sponſalibus plura *Quæſt.ſeq.*

Votum, & quale?

15. Quartum Impedimentum merè impediens, eſt *Votum*. Porrò nomine Voti in propoſito intelligitur Votum ſimplex Caſtitatis, item Votum ſimplex ingrediendæ Religionis, aſſumendi ordinem Sacrum, non ineundi conjugium, item & Juramentum de his rebus factum. Ratio eſt: quia hujuſmodi Vota ſimplicia, vel Juramenta ſunt obſervanda: unde quia directè adverſantur ſtatui matrimonii, id impediunt contrahendum; non tamen dirimunt contractum; cùm hoc nullo jure expreſſum reperiatur. Hinc cum tali Voto ſimplici validè quidem contrahitur matrimonium, ſed non licitè.

Votum ſolemne eſt impedimentum dirimens.

16. Notanter additur, *Votum ſimplex*. Siquidem Votum ſolemne Caſtitatis, id eſt, illud, quod ſolemnizatur per ſuſceptionem Ordinis Sacri, aut Profeſſionem cujuſpiam Religionis ab Eccleſia approbatæ, eſt Impedimentum dirimens matrimonii, uti dicetur inferiùs *quæſt.4.§.7.*

Contrahēs cum voto ſimplici Caſtitatis an peccet, ac petere poſſit debitum?

17. Quæres I. An cum Voto ſimplici caſtitatis contrahens matrimonium, poſſit petere, vel reddere debitum conjugale? Reſp. I. Qui voto ſimplici Caſtitatis perpetuæ obſtrictus (idem de tali Juramento) matrimonium contrahit, non ſolùm peccat mortaliter contrahendo cum intentione illud conſummandi: ſed etiam privatus exiſtit jure petendi debitum: adeò quidem, ut toties peccet mortaliter agendo contra ſuum votum, quoties illud petit, donec cum eo legitimè diſpenſatum fuerit. Ita Scotus 4. *diſt.* 38. *§. Conſimiliter* Sanchez *lib.9. diſp.*33. *num.*5. & alii. Ratio eſt: quia talis agit contra Votum, tum contrahendo cum dicta intentione conſummandi (ſecùs, ſi anteà velit ingredi Religionem) tum petendo: cùm propter Votum teneatur abſtinere ab omni actu venereo, neque ad petendum debitum adſtringatur ullo vinculo fortiori, imò per Votum ſponte renuntiaverit juri petendi.

Quid, ſi cum ipſo diſpenſetur?

18. Additur verò, *donec cum eo legitimè diſpenſatum fuerit*: ſive à Summo Pontifice, vel ex ejuſdem commiſſione à Sacr. Pœnitentiaria, aut Epiſcopo, vel Confeſſario habente ad hoc ſpecialem facultatem (*b*) Nam tunc ſecùs erit dicendum; licitè talis poterit petere debitum.

(*b*) De hoc tr. 6. diſt. 3. n. 48.

An peccet reddendo?

19. Reſp. II. Nihilominùs, Voto ſimplici Caſtitatis aſtrictus, poſt contractum, ſimulque conſummatum

tum matrimonium, licitè poteſt, imò & tenetur, alteri conjugi petenti reddere debitum. Ita communis. Ratio eſt: quia ad hoc jam eſt obligatus vinculo majori: majus ſiquidem vinculum eſt obligatio Matrimonii, per quod fit traditio corporū, quàm Voti ſimplicis, quod meram promiſſionem importat: ſimulque per Votum non potuit quis juri alterius præjudicare.

Præſertim prima vice.

20. Dicitur notanter, *ſimulque conſummatum*. Utrùm enim talis peccet prima vice reddendo debitum, variant Doctores, atque meliùs reſpondetur ſub diſtinctione. Et quidem loquendo de primo bimeſtri, dicendum eſt, talem peccare reddendo pro prima vice; quia cùm tunc non ſit adſtrictus ad reddendum debitum conjugale, imò poſſit adhuc Religionem ingredi, abſque urgente cauſa ageret contra Votum Continentiæ. Verùm elapſo dicto bimeſtri negat Sanchez *loc. cit. diſp.* 34. *num.* 3. talem peccare pro prima vice reddendo: quia tunc jam urget obligatio reddendi.

Quid de vovente nō nubere vel SS. Ordines ſuſcipere. Aut ingredi Religionem.

21. Reſp. III. Qui ſolummodò vovit non nubere, etſi peccarit nubendò, tamen poſt matrimonium contractum non prohibetur debitum petere, vel reddere: cùm ad hoc non ſe extenderit ſuum votum. Et hoc idem dicendum de Voto ſuſcipiendi Sacros Ordines. Qui verò vovit ingredi Religionem, manet quidem obligatus uſq; ad conſummationem matrimonii; neque poteſt ſub mortali illud conſummare, ſive petendo, ſive reddendo (alioquin enim faceret ſibi Votum ſuum obſervatu impoſſibile, cujus obſervandi liberam anteà poteſtatem habuerat (poſita tamen ſemel conſummatione ipſius matrimonii, licèt culpabili, poteſt exinde & reddere, & petere debitum: donec vel conjuge moriente, vel conſentiente, aut adulterante, poſſit Religionem liberè ingredi, ſicque ſuum Votum adimplere. Herinex *diſp.* 6. *de Matr. n.* 17. & alii.

QUÆSTIO III.

De Sponſalibus, eorumque obligatione, & Diſſolutione.

Sponſalia, unde ſic dicta.

22. ORdiendo à nominis ethymologia, dicuntur *Sponſalia à ſpondendo: nam mortis fuit veteribus ſtipulari, & ſpondere ſibi uxores futuras: unde & Sponſi, Sponſæque appellatio nota eſt*, uti notatur *L.* 2. & 3. *ff. de Sponſalib.* Porrò hæc vox *Sponſalia* nonnunquam ſumitur pro Matrimonio rato nondum conſummato, vel potiùs pro ipſo contractu matrimoniali: verùm hæc acceptio eſt duntaxat impropria; atque ad evitandam terminorum æquivocationem addi ſolet ly *Sponſalia de præſenti*. Igitur propriè loquendo Sponſalia ſignificant ſponſionem, ſive promiſſionem matrimonii de futuro ineundi; & in hoc ſenſu de Sponſalibus loquendo, ſit

Sumuntur impropriè, & propriè, quomodo?

Spōſalia, quid.

23. CONCL. I. *Sponſalia futurarum ſunt nuptiarum promiſſa*. Ita habetur *c. Noſtrates*, 30. *q.* 5. & concordat textus *L.* 1. *ff. de Sponſal.* ibi: *Sponſalia ſunt mentio, & repromiſſio futurarum nuptiarum.* Vel clariùs ſic definiri poterunt: *Sponſalia* ſunt futurarum nuptiarum mutua promiſſio; inter perſonas ad contrahendum habiles externis ſignis ſufficienter expreſſa.

Declaratur eorum definitio.

24. Dicitur, *futurarum nuptiarum* tum ad excludenda Sponſalia de præſenti, tum ad promiſſiones aliarum rerum. Et additur, *mutua promiſſio*, &c. Nam Sponſalia ſunt contractus aliquis oneroſus, ultrò citròque obligationem inducens; ſicque requirit mutuam hinc inde promiſſionem ineundi.

Quid de promiſſione matrimonii non mutua.

25. Unde ſi promiſſio matrimonii ab una perſona fieret alteri merè gratuita, & ſine conditione repromiſſionis (ut ſi dives quiſpiam fœminæ, in gravi morbo ſibi fideliter ſervienti pro remuneratione promittat matrimonium, & fæmina promiſſionem non reſpuat, ſed ſaltem tacendo acceptet) vir taliter promittens tenebitur

bitur quidem ſtare promiſſis, tamen fœmina, ſi poſteà contrahere noluerit, non obligatur ipſum ducere: quia ex quo nihil repromiſit, habebit quidem virum promiſſorem ſibi obligatum, ipſa tamen non erit obligata, idque ob defectum repromiſſionis. Inſuper hæc eadem de cauſa talis promiſſio gratuita matrimonii, non habet vim, & effectum Sponſaliorum, ac proinde nec inde naſcetur Impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Sanchez *lib.* 1. *de Matr. diſp.* 5. cum aliis.

Quatuor conditiones Sponſaliorum. I.

26. CONCL. II. Ad valorem Sponſaliorum plures requiruntur conditiones. I. Ut ad ſit vera promiſſio; nam ficta non ſufficit, quamvis fictè promittens teneatur ad reſarciendum damnum, ſi quod inde alteri evenerit, (c) II. Ut promiſſio illa ſit mutua, ob dicta *num. præc.* III. Ut hæc fiat inter perſonas ad contrahendum habiles; hoc eſt, nullo perpetuo Impedimento, ſive dirimente, ſive ſolùm impediente affectas: alioquin enim Sponſalia forent nulla, & irrita, nullamque inducerent obligationem. Generaliter enim promiſſio rei illicitæ non valet neque obligat, etiamſi juramento firmata foret; quia juxta Reg. 58. Juris in 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*. Sanchez *lib.* 1. *diſput.* 15. cum communi.

(c) Juxta dicta tr. 8. diſt. 1. n. 13.

II.

III.

Habens votū ſimplex Caſtitatis, vel Spōſalia priora an validè contrahat ſponſalia.

27. Hinc Sponſalia, ab habente Votum ſimplex perpetuæ Caſtitatis facta, ſunt invalida, & neque obligant ad ſui obſervantiam, neque defactò inducunt Impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis. Similiter ſi quis cum una perſona validè contraxit Sponſalia, & poſteà prioribus nondum legitimè diſſolutis de novo contrahat Sponſalia cum alia, hæc poſteriora erunt nullius roboris; neque inde conſurget Impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis.

Quid de habente impedimētum temporale.

28. Additur n. 26. *nullo Impedimento perpetuò affectas*. Nam Impedimentum duntaxat temporale non impedit valorem Sponſaliorum. Sic enim impuberes validè poſſunt contrahere Sponſalia, quamvis pro ea ætate non poſſint contrahere matrimonium. Similiter, qui vovit Caſtitatem ad tempus, v.g. ad biennium, licèt pro eo tempore non poſſit licitè inire matrimonium, poteſt tamen contrahere Sponſalia de matrimonio poſt elapſum voti tempus celebrando.

IV. Conditio Spōſaliorum.

29. IV. Ad Sponſalia requiritur, ut verbis, vel aliis externis ſignis, mutua illa promiſſio ſufficienter exprimatur. Hinc ad Sponſalia non ſufficit promiſſio merè interna, & ſola mente concepta; ſed debet hæc verbis, vel aliis ſignis ſenſibilibus ſufficienter exteriùs manifeſtari. Quia Sponſalia ſunt contractus quidam inter homines initus; homines autem non poſſunt judicare de merè internis. (d)

(d) Juxta dicta tr. 8. diſt. 1. n. 6. 7. & 13.

An ad valorem Spōſaliorū requiratur præſentia Parochi, & teſtium.

30. CONCL. III. Ad valorem Sponſaliorum non eſt neceſſaria præſentia Parochi, aut teſtium: unde Sponſalia clandeſtina, ſeu clàm contracta nemine alio præſente, defactò valida exiſtunt. Ita communis: ſiquidem hujuſmodi Sponſalia clandeſtina nulla Lege ſunt annullata, vel irritata.

Diſparitas inter matrimonii clandeſtinum & Sponſalia.

31. Nec dicas, Juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. Matr. cap.* 1. defactò non valet Matrimonium clādeſtinum, id eſt ſine Parocho, & duobus teſtibus celebratum; ergo neque valent Sponſalia clandeſtina. Negatur enim conſequentia; quia Concilium Trid. *loc. cit.* ob graviſſimas cauſas, & ad præcavenda irremediabilia mala perpetui concubinatus, & adulterii aliquorum, qui priùs clandeſtinè cum una, & poſteà in facie Eccleſiæ cum altera contraxerant, irritavit quidem matrimonium clandeſtinum, non verò Sponſalia clandeſtina; utpote de quibus neque urget allata ratio, neque ullam Concilium fecit mentionem.

Sponſalia juſtis de cauſis poſſunt diſſolvi.

32. CONCL. IV. Sponſalia ſemel validè contracta juſtis de cauſis poſſunt denuò diſſolvi; adeò, ut contrahentes

Digitized by Google

hentes poſſint ab ipſis reſilire, & ſi voluerint, licitè alteri nubere: Ita communis; & probatur inductione aſſignando præcipuas illas cauſas, ob quas poſſunt diſſolvi Sponſalia. Et quidem

I. Mutuo contrahe̅tium conſenſu. I. Sponſalia puberum (ſecùs de impuberibus, ante adeptam pubertatem) poſſunt mutuo eorum conſenſu diſſolvi: nam *omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſde̅ diſſolvitur*, cap. 1. de reg. Juris. Et hoc intellige etiam ſi Sponſalia fuerint juramento firmata *arg. c. præterea, de Sponſalib.* juncta Gloſſa ibidem, quia poteſt quilibet juri ſuo, quod per Sponſalia acquiſivit, cedere, illudque alteri remittere. Quòd ſi unus tantùm à Sponſalibus reſiliat, ipſe quidem per hoc ab obligatione immunis non fit (niſi alter poſtea conſentiat) nihilominùs alter illicò redditur immunis: quia hoc ipſo, quòd prior Sp̄oſalibus renunciet, cenſetur cedere juri ſuo.

II. Per ingreſſum Religionis. 34. II. Sponſalia diſſolvuntur per ingreſſum Religionis: nam quia per hunc ſecuta Profeſſione diſſolvitur Matrimonium ratum, quanto magis Sponſalia? Et quidem per ſolum ingreſſum jam ante Profeſſionem dirimi Sponſalia ex parte remanentis in ſæculo, communiter fatentur Doctores: quia ingrediens Religionem, hoc ipſo cenſetur renuntiaſſe juri ſibi ex Sponſalibus acquiſito; ſicque alter ab eorum obligatione liber exiſtit.

Et quid, ſi Profeſſio non ſequatur? 35. Utrùm autem ea per ſolum ingreſſum Religionis, etiam Profeſſione non ſecuta, diſſolvantur ex parte utriuſque, major difficultas eſt. Affirmant Bonacina *quæſt. 1. de Sponſalibus punct. 5. num. 3.* Sanchez *lib. 1. de Matr. diſp. 42. num. 5.* & quidam alii, dummodò quis bona fide ingreſſus fuerit. Oppoſitum tenet Engel. *tit. de Sponſal. §. 3. nu. 7.* aſſerens quòd ingreſſus Religionem, & rurſum egrediens, teneatur ſtare Sponſalibus, ſi remanens in ſæculo velit ultrò expectare, eumque recipere: quia ingrediens Religionem non potuit Jus alteri quæſitum per ſuum factum auferre, niſi Profeſſione ſecuta. Et hanc poſteriorem ſententiam tenent multi Doctores, eamque Sanchez *loc. cit. n. 4.* appellat probabiliſſimam.

Per votu̅ ſimplex Caſtitatis vel ſuſcipie̅di SS. Ordines, an diſſolvantur Sponſalia? 36. Porrò per Votum ſimplex Caſtitatis, aut Votum ſuſcipiendi Sacros Ordines poſt Sponſalia editum, non videntur hæc diſſolvi. Tum quia privilegium diſſolvendi Matrimonium ratum, & Profeſſioni Religioſæ conceſſum, non extenditur ad Votum ſimplex Caſtitatis, neque ad ſuſceptionem Sacrorum Ordinum, ut dictum ſuperiùs (*c*) imò tale Votum videtur illicitè factum, cùm tendat in præjudicium tertii, ſeu ſponſæ. Tum quia *c. 1. de Obligat is ad ratiocinia &c.* generaliter prohibetur, ne quis in præjudicium alterius ordinetur Engel *loc. cit. num.* 8. Sanchez *diſp. 46.* & probabilior aliorum, quamvis non deſint oppoſitum tenentes.

(*c*) Diſſ. 13. q. 5. n. 59.

III. Per matrimonium cum alia. 37. III. Sponſalia omninò dirimuntur per Matrimonium ſubſequens validè, quamvis illicitè, contractum de præſenti cum alia perſona. Ita certa, & communis; atque habetur expreſsè *c. Si inter de Sp̄oſal.* Ubi hoc ipſum extenditur ad caſum, quo priora Sponſalia fuerunt jurata: Ratio eſt: quia res uni tradita per contractum indiſſolubilem, non poteſt ampliùs tradi alteri, cui tantùm eſt promiſſa: atqui per Matrimonium fit mutua traditio corporum, & per Sponſalia ſolùm promiſſio eorum, ergo.

Et quid, ſi tale matrimoniu̅ diſſolvatur per mortem conjugis? 38. Et hoc adeò verum eſt, quòd probabilior Doctorum aſſerat, talia Sponſalia, etiam diſſoluto per mortem conjugis matrimonio, non ampliùs obligare ad ſui impletionem; eò quòd obligatio ſemel extincta, non ampliùs reviviſcat: quamvis loquendo de Sponſalibus juratis, oppoſitum teneant Bonacina *punct. 7. de Sponſalib. num. 3.* & quidam alii. Interim certum eſt, quòd ſi ob violationem Sponſalium primæ ſponſę quidpiam mali contigerit, illud in conſcientia ſit reſarciendum: cùm damnum ejuſmodi acciderit ex culpa violatoris.

Sponſalia an diſſolvantur per poſteriora ſponſalia. 39. Verum loquendo de Sponſalibus, priora Sponſa ia non dirimuntur per poſteriora ex parte contrahentis ea; quinimò poſteriora ſunt irrita, ac invalida: Nihilominùs ex parte alterius poſſunt diſſolvi Sponſalia: adeò ut ſi ipſa velit, poſſit licitè alteri nubere: nam alius, qui poſteriora Sponſalia contraxit: hoc ipſo renuntiaſſe cenſetur prioribus.

IV. Per ſubſequentem alterius fornicationē. 40. IV. Sponſalia, etiam juramento firmata, diſſolvuntur ex parte innocentis per ſequentem alterius fornicationem. Itaut ſi innocens velit, ſit liber à Sponſalibus. Ita habetur *cap. Quemadmodum. de Iure jurando*, eſtque communis. Nam propter fornicationem ſupervenientem poteſt vir licitè dimittere uxorem a ſua cohabitatione; ergo longè magis ſponſam de futuro ad eam non admittere. Accedit quòd in contractu ſponſalitio tacitè ſubintelligatur iſthæc conditio. *Si illa contra regulam deſponſationis non venerit*, prout notat Pontifex *cit. c. Quemadmodum*.

V. Per notabilem fœditatē ſupervenientem 41. V. Sponſalia, etiam juramento firmata, diſſolvuntur fœditate notabili ſuperveniente: ut oculorum, vel naſi amiſſione, aut paralyſi, vel lepra. Ita habetur *cit. cap. Quemadmodum. de Iureiurando*; Et ratio eſt, quia promiſſio ſponſalitia, quin & juramentum, intelligitur rebus in eodem ſtatu permanentibus, (*f*) Qua de cauſa Sanchez *lib. 1. de Matrimon. diſput. 57. num. 2.* præſentem materiam ampliùs declarans, infert cum aliis, hoc idem eſſe dicendum de morbo gallico, aut alia gravi infirmitate incurabili ſuperveniente, v. gr. epilepſia: item de eo, cui os male olet, nec arte medica curari poteſt: & præſertim, ſi animi, aut exiſtimationis, notabilis deformitas ſuperveniat, ut ſi ſponſus furti, aut alterius turpis criminis damnetur, cùm major ſit morum, & famæ, quam corporis habenda ratio.

(*f*) Ut dictum tr.6.diſt.2.n.23.

42. Cæterùm prædicta intelligenda ſunt ex parte illius, qui innocens aut illæſus eſt. Eò enim volente, ſolvuntur Sponſalia, ſi verò nolit eadem ſolvi: manebunt, quia in favorem ipſius innocentis, ſeu illæſi, hoc ſtatutum eſt. Inſuper dicta procedunt de ejuſmodi morbo, aut defectu præcedente quidem Sponſalia, ſed ignorato ab altera parte; nam ſi poſteà talis defectus primùm deprehendatur, poteſt pars illæſa reſilire, ſi vult. Secùs, ſi priùs noverat illum defectum, & nihilominùs, liberè contraxit Sponſalia: nam cenſetur in hæc conſenſiſſe, non obſtante illo defectu. *Generalis doctrina circa præmiſſa.*

VI Propter morū aſperitatem, vel ſævitiam. 43. VI. Sponſalia diſſolvuntur propter morum aſperitatem, vel ſævitiam notabilem alterius conjugis ex poſt facto cognitam: item ob graves, & capitales inimicitias inter ſponſos subortas. Ratio eſt: tum ne alioquin matrimonium infelices exitus habeat: tum quia hoc eſt notabilis mutatio rerum, & gravis cauſa ſuperveniens, aut ſaltem poſtea primùm cognita, Sanchez *cit. l. 1. diſt. 4. diſp. 59.* cum communi.

VII. Ob paupertatem alterī ſupervenientem. 44. VII. Sponſalia diſſolvuntur ob paupertatem alteri ſupervenientem: ut ſi ſponſa, quæ dives fuerat, ad paupertatem redacta fuerit. Ratio eſt: quia adeſt notabiliſſima mutatio quæ à Principio exiſtens, vel cognita, Sponſaliorum contractum impediviſſet. Et hoc idem dicendum; ſi paupertas jam præceſſit, fuit tamen ignorata, & ſponſa dives credita.

VIII. Ob diſceſſum ſponſi &c. 46. VIII. Inſuper Sponſalia diſſolvuntur propter alterius ſponſi diſceſſum in longinquam regionem abſque licentia ſponſæ, nec ſit certa ſpes citò redeundi: tunc enim in Foro conſcientiæ licitum eſt relictæ ſponſæ ad alias nuptias tranſire. Ratio eſt: quia alter ſic clàm diſcedens cenſetur renuntiaſſe juri ſuo.

Aliæ cauſæ diſſolvendi ſpōſalia, Remiſſivè. 51. Sunt quidem nonnullæ aliæ cauſæ diſſolvendi Sponſalia, de quibus fuſiſſimè Doctores ac præſertim Sanchez *cit. lib. 1.* per plures Diſputatio-

tationes. Verùm præmiſſæ ſunt principaliores.

Pater, an poſſit impedire ſponſalia filii? 47. Quæres: an pater poſſit impedire Sponſalia filii contra ejus voluntatem inita? Reſp. Id fieri non poſſe, niſi ſcandalum magnum ex tali Matrimonio probabiliter timeatur. Aliàs enim, cùm filius teneatur ſervare fidem, & Sponſalia promiſſa ſub gravi culpa (niſi una prædictarum cauſarum excuſet) obligent promittentem, non poterit pater tutâ conſcientia impedire; ne filius ſuam obligationem exequatur. Sanchez *loc. cit. diſp.* 14. & alii.

Ad ſolvenda ſponſalia an requiratur ſententia Judicis. 48. Quæres ulteriùs, an ad ſolvenda Sponſalia ob ſuprà dictas cauſas; opus ſit authoritate, & ſententia Judicis Eccleſiaſtici, nec ne? Reſp. cum Tannero *tom.* 4. *diſp.* 8. *q.* 1. *dub.* 4. *n.* 72. & aliis. Quando Sponſalia ſunt clandeſtina, aut quando cauſa diſſolvens Sponſalia, ejuſque juſtitia eſt manifeſta, non eſt opus authoritate Judicis ad ſolvenda Sponſalia ex ſuprà dictis cauſis: ſecùs verò, ſi Sponſalia ſunt manifeſta, cauſa verò diſſolutionis incognita, vel dubia. Quòd ſi alicubi Ritualia Diœceſana præcipiant, Sponſalia publica non niſi cum præſcitu Ordinarii diſſolvenda eſſe, licèt interveniret mutuus contrahentium conſenſus, aut alia cauſa publica, eorum ordinationi in tali Diœceſi ſtandum erit.

QUÆSTIO IV.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonii.

Impedimenta dirimentia matrimonii, quot? 49. IMpedimenta dirimentia Matrimonii antiquo jure tantùm duodecim fuerunt, iis tamen per Concilium Tridentinum duo ſunt adjecta, ſcilicet Abſentia Parochi aut duorum teſtium, & Raptus mulieris, niſi hæc poſt raptum denuò fuerit collocata in loco ſecuro. Porrò omnia hæc Impedimenta, ſequentibus verſiculis aptè comprehenduntur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas: *Et quæ?*
Si ſis affinis: ſi fortè coire nequibis,
Si Parochi, aut duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc ſocianda vetant connubia: facta retractant.

Ætas, an ponenda pro diſtincto impedimento? 50. Sunt quidem nonnulli, qui pro diſtincto Impedimento addunt *Ætatem* impuberum, ac proinde allegatum tertium verſiculum ſic legunt *Ætas, Affinis*, &c. Verùm iſtud Impedimentum Ætatis, utpote quam malitia poteſt ſupplere, commodè reducitur ad Impotentiam, de qua inferiùs §. *IV.* Hinc retentis prioribus verſiculis, quos tum D. Thomas *par.* 3. *quæſt.* 50. *Supplementi*, *art.* 1. tum Scotus 4. *diſt.* 42. aliique referunt: breviter dicta Impedimenta in hac quæſtione declarantur, majoris tamen claritatis gratia de ſingulis ſpeciales Paragraphos inſtituendo.

§. I.

De Impedimento Erroris.

Error perſonæ dirimit matrimonii. 51. ERror quantùm ad propoſitum, quadruplex intelligi poteſt, ſcilicet perſonæ, fortunæ, conditionis, aut qualitatis. *Error perſonæ* eſt, quando erratur circa perſonam, putando, ſe contrahere cum tali perſona, & eſt alia: prout contigit Jacob Patriarchæ, cui putanti ſe contrahere cum Rachele, loco hujus fuit ſuppoſita Lia, ſoror ejus, *Geneſ.* 29. Et hic Error perſonæ, juxta omnes Doctores, dirimit matrimonium; idque non ſolùm Jure Eccleſiaſtico, ſed etiam Jure naturæ: quia aufert conſenſum ad ſubſtantiam matrimonii requiſitum, utpote cùm quis velit cum tali determinata perſona contrahere, & non cum alia. Unde matrimonium Jacob cum Lia, à principio fuit nullum; quamvis poſteà accedente novo ipſius

ſius Jacob conſenſu, fuerit convaliſdatum. Et de hoc errore perſonæ loquitur præſens Impedimentum.

Error fortunæ, & qualitatis quis, & an matrimonium dirimat? 52. *Error fortunæ*, quando quis putatur eſſe dives, qui eſt pauper. *Error qualitatis* eſt, quando contingit errari circa qualitates alicujus perſonæ: ut dum quis putatur eſſe bonus, vel pulcher, qui malus eſt, aut deformis; vel virgo, aut hujuſmodi, & non eſt. Et iſtum duplicem errorem, qualitatis ſcilicet, ac fortunæ (dummodò adſit abſolutus conſenſus, neque ejuſmodi qualitas deducatur in conditionem contractus, neque error ille qualitatis involvat errorem circa ipſam ſubſtantiam perſonæ) nullatenus dirimere matrimonium, conſentiunt Doctores. Ratio eſt: quia error iſte non contingit circa ſubſtantiam matrimonii, ſed ſolùm circa ejus accidentia; ac proinde eſt ſolùm accidentalis (g)

(g) Adde dicta tr. 8. diſt. 1. n. 14. & 15.]

Error conditionis quis? 53. Tandem *Error conditionis* eſt, quando quis putatur eſſe liber, qui eſt ſervus. Et de hoc Errore agetur ex profeſſo in *ſequenti Paragrapho*: hinc ſit

§. II.

De Impedimento Conditionis.

Impedimentum, conditionis, quod. 54. ET ſi nomen *Conditionis* ſatis amplum ſit ad plura ſignificanda, in propoſito tamen ex communi uſu loquendi denotat ſtatum ſervilem, ſeu Servitutem propriè dictam, qualis olim plurimùm fuit in uſu. Unde per *Impedimentum Conditionis* intelligitur Error conditionis (de quo *num. præc.*) & tunc accidit, quando quis putatur eſſe liber, qui eſt ſervus propriè dictus. Et talis vulgò dicitur *Mancipium*: quale ita eſt Domini ſui, ut illud Dominus poſſit ad libitum venundare. Hoc prænotato, ſit

Conditio ſervilis dirimit matrimonium quando. 55. CONCL. I. Conditio ſervilis, ſive Servitus propriè dicta, eſt impedimentum dirimens matrimonii, quando liber contrahit cum ſerva, vel libera cum ſervo, ignorata ejus conditione ſervili. Ita communis; & habetur deciſum *cap. ſi quis ingenuus 29. q. 2. & c. Ad noſtram de Conjugio ſervorum.*

Et quo jure? 56. Exiſtimant equidem plures Doctores, Conditionem ſervilem ignoratam dirimere matrimonium inter ſervum & liberam jure duntaxat Eccleſiaſtico, prout tenet Sanchez *l. 7. de Matr. diſp. 19. n. 16.* citans pro hac ſententia multos Doctores. Verùm ſententia aſſerens, Conditionem ſervilem de Jure naturali irritare matrimonium, ſatis probabilis eſt, aut etiam probabilior: ſiquidem Error conditionis evacuat conſenſum, prout notat Magiſter Sententiarum *in 4. diſt. 30.* atqui ſine conſenſu matrimonium Jure naturæ eſt nullum. Accedit, quòd in toto Jure non reperiatur textus irritans, ſed potiùs irritatio, ſeu nullitas talis matrimonii ſupponatur. Inſuper in matrimonio fit permutatio corporum quo ad uſum matrimonialem: atqui ſervus propriè dictus non habet liberum uſum ſui corporis, ſicuti liber; ergo liber ignorans ejus ſervitutem non cenſetur conſentire in ipſum, neque poteſtatem corporis ſui velle commutare cum poteſtate corporis ſervi, utpote quam ipſe non habet, prout argumentatur Doctor Subtilis 4. *diſt. 16. q. 1.*

Matrimonium ſervorum inter ſe, an ſit validū. 57. CONCL. II. Nihilominùs validum eſt matrimonium ſervorum inter ſe, licèt ineatur domino contradicente; quamvis per hoc non liberentur à conſuetis ſervitiis domino ſuo præſtandis. Ita habetur *cap. 1. de Conjugio ſervorum*. Et hoc extendunt Doctores communiter ad eum caſum, quo ſervus, putans, ſe contrahere cum libera, contraxit cum ſerva: nam tunc non militat ratio *n. præced.* allata: cum quælibet pars æqualem ſui ipſius poteſtatem transferat in aliam; neque error iſte reddat conditionem contrahentis deteriorem. Et hinc SS. Canones duntaxat loquuntur de matrimonio liberi cum ſerva, vel è contra ignorata ejus conditione ſervili, contracto,

Digitized by Google

moſtantur, ſicque impotentia illa ſit perpetua.

Aut ſi impotentia ſupervenit matrimonio jam contracto?

66. Additur etiam, *ſimulque præceſſit contractum matrimonialem*. Nam, ſi ejuſmodi impotentia ſive propter viri frigiditatem, ſive ob maleficium, matrimonio jam contracto primùm ſuperveniat, certum eſt, matrimonium non dirimi. Infertur proinde, quòd talibus, utpote veris conjugibus, liceant tactus, & oſcula ad oſtendendum affectum conjugalem; dummodò abſit periculum pollutionis. Infertur ulterius, quod talibus etiam licitum ſit conari ad actum conjugalem, quamdiu ſpes probabilis ſupereſt, ipſum perficiendi intra vas naturale, licèt aliquando præter intentionem pollutio contingat. Additur notanter, *quamdiu ſpes probabilis ſupereſt* &c. Nam ſi de conſummatione ejus totaliter ſit diſperatum, tunc illis illicitus eſt acceſſus conjugalis. Sanchez *lib. 9. diſp.* 17.*n.*18. Layman *lib.*5.*tract.*10.*part.*4. *cap.*11. & alii.

Corollarium.

In dubio an impotentia ob- jeatur præceſſiſſe?

67. Potrò in dubio, an impotentia præceſſerit matrimonium, vel primùm poſteà ſupervenerit, præſumendum eſt eam præceſſiſſe. Abbas *c. Fraternitatis. de Frigid. & malef.* Engel *eod. n.* 10. & alii.

Quid juris, ſi dubitetur an ea ſit perpetua?

68. In dubio autem, num impotentia ſit perpetua, vel temporalis, tunc ad experiendum conceditur conjugibus ſpatium trium annorum, *c. Laudabilem eod.* Dicitur, *in dubio*. Nam ſi de impotentia perpetua conſtet, ſtatim ſeparatur matrimonium; quia dum conſtat de veritate, fruſtrà adhibetur ulterior experientia. Poterunt tamen tales, ſi voluerint, cohabitare ut frater & ſoror: caſtè videlicet vivendo, & abſtinendo ab omni commercio carnali, *arg. c. Conſultationi eod.*

Caſtratio eſt impedimentum dirimens matrimonii.

69. CONCL. II. Caſtratio eſt impedimentum dirimens matrimonii, & hinc perfectè Eunuchi (hoc eſt, utroque teſticulo carentes) non ſunt habiles ad illud contrahendum. Ità communis: & patet ex Bulla Sixti V. *Cum frequenter* (& habetur tom. 2. Bullar. Romani, *Conſtit.* 30. *dicti Pont.*) in qua declaratur, perfectè Eunuchos eſſe ad contrahendum inhabiles, eoſque, qui jam contraxerant, iterum ſeparandos. Ratio eſt, quia, licèt tales poſſint uti congreſſu, deſtituuntur tamen vero ſemine; ac proinde per ſe loquendo ſunt inepti ad habendum bonum prolis, qui eſt finis primarius matrimonii.

Non verò ſola ſterilitas.

70. CONCL. III. Nihilominùs ſola ſterilitas non eſt impedimentum dirimens matrimonii. Ita communis. Ratio eſt: Tum quia ſteriles poſſunt uti copula, quæ per accidens tantùm inepta eſt ad generandum, imò quandoque præter ſpem deſervit ad generationem prolis: uti patet in Anna, matre Samuelis; Sancta Eliſabeth, matre S. Joannis Baptiſtæ, & pluribus aliis. Tum quia matrimonium non ſolùm propter bonum prolis, ſed etiam in remedium concupiſcentiæ permiſſum, atque inſtitutum eſt.

Impuberes invalidè contrahunt, niſi malitia ſuppleat ætatem.

71. Quæres, an impuberes (id eſt, maſculi ante decimumquartum, & fœminæ ante duodecimum ætatis annum completum) validè poſſint contrahere matrimonium? Reſp. negativè, niſi in eis malitia ſuppleat ætatem; prout liquet ex *cap. Puberes & cap. ult. de Deſponſat. impuber.* cum concordantiis. Ratio eſt: quia Eccleſia ſpeciali jure diſpoſuit, ut ejuſmodi matrimonia ſint irrita; uti patet tum per jura allegata, tum ex *cap. Atteſtationi. eod.* ubi impuberes contrahentes jubentur ſeparari, niſi malitia ſuppleat ætatem; id eſt, niſi citius ſint doli capaces, ſimulque potentes ad actum conjugalem.

Idque ex Jure Eccleſiaſtico.

72. Dices. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium, ut dictum *num.*65. atqui in impuberibus adeſt ſola impotentia temporalis; ergo. Reſp. majorem eſſe veram, quantùm eſt ex natura rei: ſecus accedente Jure Eccleſiaſtico, quo impube-

res, in quibus malitia non ſupplet ætatem, redduntur inhabiles ad contrahendum matrimonium de præſenti. Nam, ut notant Sanchez *lib. 7. de Matrim. diſp. 104. num. 9.* Herincx *diſp. 6. de Matr. n. 85.* & alii, quamvis impuberes cæteroquin doli capaces, non obſtante impotentia temporali ad actum conjugalem, ſpectato Jure naturæ, poſſent validè contrahere matrimonium (prout & puberes effecti validè contrahunt, non obſtante aliqua impotentia temporali, vel ſuperveniente, vel adhuc ob complexionem tenellam durante) nihilominùs impuberes Jure Eccleſiaſtico redduntur inhabiles ad contrahendum; niſi malitia ſupplente ætatem ſint potentes ad actum conjugalem. Ex quo ultimo infert Fagnanus *cap. De illis num. 58. de Deſponſat. impub.* quòd iſtud impedimentum ætatis, à SS. Canonibus præfinitæ, non ſit abſolutum, ſed conditionale, niſi videlicet malitia ſuppleat ætatem; quamvis ante eam ætatem aſſerenti hanc aptitudinem, incumbat onus ipſam probandi, utpotè qui præſumptionem Juris contra ſe habet; Nam Jus adepta pubertate, & non antè, præſumit homines habiles ad actum matrimonialem.

Corollarium.

§. V.

De Impedimento Ligaminis.

Impedimentum Ligaminis, quid?

73. PEr *Impedimentum Ligaminis* intelligitur vinculum prioris matrimonii, quo durante, poſterius eſt nullum, & irritum. Verùm de hoc ex profeſſo dictum eſt ſuperiùs *Diſt. præc. Quæſt. 4.* per totum: ibi videatur.

§. VI.

De Impedimento Ordinis.

Impedimentum Ordinis, quid.

74. PEr *Impedimentum Ordinis* illud intelligitur, quo Clerici in Sacris Ordinibus conſtituti, id eſt, Subdiaconi, Diaconi, ac Presbyteri, fuerunt ab Eccleſia inhabiles redditi ad validè contrahendum matrimonium: ut patet ex *cap. Presbyteris diſt. 27.* cum cõcordantiis, eſtque noviſſimè definitum in Concilio Trid. *Seſſ. 24. can. 3.* ibi, *Si quis dixerit, Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares Caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto &c. anathema ſit.*

Oritur ex Jure Eccleſiaſtico.

75. Ex quibus verbis ſimul liquet; ac jam anteà notavit Scotus *diſt. 37.* iſtud Impedimentum Ordinis oriri ex Jure duntaxat Eccleſiaſtico; quo tales ad contrahendum validè matrimonium redduntur inhabiles. Quinimmò Clerici in Sacris conſtituti, ſi matrimonium contrahere præſumant, præterquàm quòd nulliter, ac invalidè contrahant, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrunt, juxta *Clem. Eos qui. de Conſang. & affinit.*

§. VII.

De Impedimento Voti.

76. CUm Votum Caſtitatis aliud ſit ſimplex, aliud ſolemne (1) conveniunt Doctores, ſolùm Votum ſolemne Caſtitatis dirimere matrimonium, de quo proinde præſens Impedimentum intelligendum eſt: Votum autem ſimplex Caſtitatis non *dirimit contractum*, ſed ſolùm *impedit contrahendum*, prout patet ex *c. un. de Voto in 6.* Rationem hujus aſſignat Doct. Subtilis *4. diſt. 38. circa fin.* quia Eccleſia habentes Votum ſolemne Caſtitatis illegitimavit ad contrahendum matrimonium, non

(1) Ut d. tr. 6. diſt. 3. n. 8. & 9.

Votum ſolemne Caſtitatis dirimit matrimonium, non ſimplex cur.

Digitized by Google

non autem habentes Votum duntaxat ſimplex. Et hoc rationabiliter factum fuit: quia ille ſe poſuit in poteſtate Eccleſiæ quantùm ad oppoſitum ejus, ad quod eſt contractus matrimonii, non verò iſte habens dumtaxat Votum ſimplex Caſtitatis; & hinc noluit Eccleſia hunc illegitimare ad contrahendum matrimonium, ſed eum reliquit Judicio Divino.

Quid de ſimplicibus Societatis JESU? 77. Cæterùm ab hac generali doctrina excipi debent Vota ſimplicia, in Societate IESV poſt abſolutum biennium Novitiatus emitti ſolita: nam ejuſmodi Votum ſimplex Caſtitatis, ante legitimam e Societate dimiſſionem, non ſolùm impedit matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimit contractum: prout conſtat ex Bulla Gregorii XIII. *Aſcendente Domino* (& habetur tomo 2. Bullarii Romani, *Conſtit. 59. dicti Pontif.*) ubi §. 22. omnes ad ſic contrahendum inhabiles declarantur, ipſique contractus annullantur. Et meritò: nam etiam tales Profeſſi ſpecialiter quoad hoc ſe poſuerunt in poteſtate Eccleſiæ.

§. VIII.

De Impedimento Diſparitatis Cultus.

Impedimentum Diſparitatis Cultus, quod? 78. PEr *Impedimentum Diſparitatis Cultus*, ſeu *Diſparis Cultus*, aliud non intelligitur, quàm illud, quod oritur ex diſparitate in Fide: qualis Diſparitas in Cultu, ſeu Fide, datur inter eas perſonas, quarum una eſt fidelis ſeu baptizata, altera verò infidelis, & non baptizata. Et talis Cultus Diſparitas eſt impedimentum dirimens matrimonii, ita ut defactò perſona fidelis cum infideli validè contrahere non poſſit.

Solvitur inſtantia. 79. Nec obſtat, quòd S. Monica nupſerit Patritio cuidam gentili, & S. Clotildis Clodoveo Francorum Regi adhuc gentili. Reſp. enim, id tunc validè factum, eò quòd vel illo tempore necdum ab Eccleſia fuerint annullata, & irritata talia matrimonia, quæ fuerunt contracta inter fidelem, & infidelem; vel certè ob rationabilem cauſam tunc prædictæ perſonæ obtinuerint legitimam diſpenſationem. Siquidem hanc Cultus Diſparitatem ſolo Jure Eccleſiaſtico irritare matrimonium, eò quòd Eccleſia illegitimaverit Fidelem reſpectu Infidelis, notat Scotus *Diſt. 39. §. De ſecundo.* eſtque communis.

80. Præter hanc Cultus Diſparitatem, quæ intercedit inter Fidelem, ac Infidelem, datur adhuc alius Diſpar Cultus, qui reperitur inter eas perſonas, quarum utraque eſt baptizata, una tamen eſt Catholica; altera verò hæretica, vel apoſtata à Fide: nam etiam tales perſonæ habent diſparem cultum, ſeu Fidem. Cæterùm hæc Fidei, ſeu Cultus Diſparitas non *dirimit* matrimonium, quamvis illud contrahendum *impediat*: ac proinde perſona Catholica validè quidem poteſt contrahere matrimonium cum hæretica; non tamen licitè, cum talia matrimonia prohibeantur *capit. Cave*, & *capit. Non oportet. 28. quæſtione 1.* Sanchez *lib. 7. diſputat. 72.* cum communi. *Alia Cultus Diſparitas, quæ eſt inter Catholicos, & Hæreticos.* *Hæc impedit matrimonii.*

81. Excipe tamen cum eodem Sanchez loca illa, in quibus Hæretici cum Catholicis permixti vivunt, ut in Germania, Gallia, Polonia; in his enim ex conſuetudine recepta, & tolerata, licent conjugia perſonæ Catholicæ cum hæretica, dummodò Catholica liberè, & abſque ſubverſionis periculo, permittatur in Fide permanere. *Quid limitatur.*

82. Pacta verò, quæ quandoque in talibus conjugiis ineuntur, ut quidam ex liberis, naſcituris Catholicæ Fidei, alii verò hæreſi adhæreant, ſunt prorſus inania, & irrita: cùm pugnent contra Jus naturale, & Divinum, quo tenentur parentes prolem in vera Fide educare, ejuſque media ad ſalutem *Pacta de parte liberorum in hæreſi educanda ſunt impia.*

conſequendam neceſſaria ſubminiſtrate.

Cautela circa matrimonia Catholicorum cū Hæreticis.

83. Quia inſuper ex matrimoniis Catholicorum cum Hæreticis communiter majora eveniunt mala, quàm bona, utputà pertractio conjugis Catholicæ ad hæreſin, vel ſaltem violationem Legum Eccleſiaſticarum, rixæ, & diſſenſiones inter ipſoſmet conjuges; periculum manifeſtum perverſionis liberorum naſciturorum, ac hujuſmodi. Hinc præter Ritualia Diœceſana, ſtrictè circa hoc obſervanda, meritò notant Doctores, Parochis eſſe attendendum, ut, quoad poſſint, ſeſe opponant talibus conjugiis, neque ipſis aſſiſtant, niſi ineantur ex juſta cauſa, & ſine morali periculo ſubverſionis; nunquam autem iis, quorum Sponſi paciſcuntur de parte liberorum educanda in hæreſi: ne quoquo modo videantur conſentire in pacta illicita, Jurique naturali, ac Divino de legitima prolium educatione, atque inſtructione in vera Fide, repugnantia. Gobat, *tractat. 9. Theol. Experim. nu.* 220. & alii.

§. IX.

De Impedimento Criminis.

Impedimentum Criminis, quid, & unde oriatur?

84. PEr *Impedimentum Criminis*, intelligitur Impedimentum dirimens matrimonii, quod ex aliquo gravi crimine ortum habet. Et quidem ſpectato Jure communi antiquo (nam Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *de Reformat. matrimon. cap. 6.* addidit Impedimentum ex Raptu proveniens) duplex eſt hujuſmodi crimen, videlicet Machinatio in mortem conjugis, & Adulterium: quamvis hæc non ſemper dirimant matrimonium, ſed in ſequentibus duntaxat caſibus.

Machinatio in mortem conjugis dirimit

85. Itaque Machinatio in mortem conjugis tunc dirimit matrimonium, quando vel pari conſenſu viri & mulieris committitur uxoricidium effectu ſecuto; vel quando uxoricidium conjungitur cum adulterio. Ita communis. Prima pars patet ex *c. Laudabilem de Converſ. Infidel.* ubi dicitur quòd Saraceni, *qui quarundam Chriſtianarum viros earum inſidiis, & machinationibus occiderunt*, poſteà converſi ad fidem non poſſint haſce mulieres Chriſtianas habere in conjuges. Concordat *c. Si quis vivente* 31. *q.* 1.

matrimonium, quādo ſi pari conſenſu.

Vel conjungitur cum adulterio.

86. Altera pars habetur *cap. Super hoc. & c. Significaſti. De eo qui duxit in matrim.* &c. Et quidem in tali caſu, quando adulterium jungitur uxoricidio, ſufficit ad iſtud impedimentum incurrendum, quòd alterutra pars, nimirum vel adulter, vel adultera, fuerit machinata in mortem conjugis: effectu tamen ſecuto; ſive deinde fidem dederint, quòd conjuge defuncta velint invicem nubere, ſive non. Patet hoc ex *cap. Super hoc eod.* ibi. *Si adultera eſt in mortem uxoris aliquid machinata, ſive fidem dederit, ſive non; quòd ea defuncta hanc eſſet ducturus, ſecundùm Canones ab eſus conſortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò ſervanda eſt.* Ita videlicet perpetuò ut nedum impediat matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimat jam contractum: prout explicat Abbas ibidem, & ſequuntur alii.

Adulterium, in quibus caſibus dirimat Matrimonium.

87. Quantùm attinet alterum crimen, tunc adulterium impedit matrimonium contrahendum, ac dirimit contractum inter adulterum, & adulteram, quando vel cum adulterio concurrit machinatio in mortem conjugis, ut proximè dictum: Vel quando una cum adulterio intervenit fidei datio mutua de contrahendo inter ſe matrimonio poſt mortem conjugis, *arg. c. Significaſti. eod.* juncto *cap. Relatum.* 31. *queſt.* 1. Vel quando contractus matrimonii de facto (nam de jure non valet) cum adultera initus eſt, vivente adhuc priore conjuge; prout liquet ex *c. Significavit. & cap. Ex litterarum. De eo qui duxit in matrimonium &c.* Verùm pro clariori dictorum intelligentia

Quatuor conditiones, ut uxoricidium dirimat matrimonium

88. Quæritur I. Quæ conditiones requirantur ad hoc, ut crimen uxorici-

ricidii inducat dictum impedimentum? Reſp. Quatuor ad hoc debere concurrere. I. Ut unus conjugum verè phyſicè, vel moraliter extiterit cauſa necis conſorti illatæ. Et hinc ſola ratihabitio ejus non ſufficit: nam hæc non eſt cauſa occiſionis, neque influit in eam, ſed hanc ſupponit. Sanchez *lib. ſeptimo de Matrim. diſputat.* 78. *numer.* 6. Herinex *diſput.* 6. *num.* 73. Bonac. & alii.

II. 89. II. Ut vel occiſioni conjugis accedat adulterium, licèt non interveniat mutua conſpiratio; vel ſi adulterium deſit, ambo, qui contrahere volunt, conſpirarint in necem alterius conjugis.

III. 90. III. Ut mors realiter ſequatur, & ex vi actionis illarum: nam in materia pœnali, & odioſa, verba cum effectu accipienda ſunt: *capit. Hæc autem verba, de pœnitent. diſtinct. prima*. Undè ſi machinatio in mortem conjugis caruit effectu, vel mors ejuſdem aliunde conſequatur, verbi gratia, ex incuria Medici, vel Chyrurgi; non conſurgit iſtud Impedimentum.

IV. 91. IV. Ut vir, & fœmina ad finem contrahendi machinentur, atque inferant mortem: etſi enim hæc conditio nullo claro textu habeatur expreſſa, colligitur tamen tum ex *cap. Si quis vivente* 31. *quæſt.* 1. Tum ex fine hujus impedimenti, quod inductum fuit, ne conjunx conjugem occidere præſumat, ut ſoluto priori matrimonio poſſit matrimonium inire cum alia perſona, quam deamat. Sanchez *cit. diſput.* 88. *num.* 13. Bonacina, Herinex, Maſtrius, Saning, & alii; quamvis non deſint, qui negant, hanc conditionem requiri.

An hoc impedimentum oriatur ſi uxor occidat virū. 92. Quæritur II. Utrum ad incurrendum hoc impedimentum requiratur, ut occiſio ſit uxoris, ac proinde illic non conſurgat, ſi uxor virum ſuum occidat ad contrahendum cum adultero? Affirmant nonnulli, eò quòd *cit. cap. Significaſti. De eo, qui duxit in matrim. &c.* de ſolo uxoricidio, ſeu machinatione in mortem uxoris, fiat mentio. Dicendum tamen eſt cum Sanchez *lib.* 7. *diſput.* 78. *numer.* 8. & communi aliorum, hoc impedimentum conſurgere etiam, ſi uxor virum occidat, *arg. cap. Laudabilem, de Converſ. infidel.* ubi dicitur, hoc impedimentum contraxiſſe mulieres, quæ viros ſuos occiderunt. Concordat *cap. Si quis vivente* 31. *quæſt.* 1. ibi: *Niſi fortè vir, aut mulier, virum qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur*. Accedit, quòd de correlativis idem ſit judicium; ut notat. Layman *c. Translato n.* 5. *& 6. de Conſtit.*

93. Quæritur III. Quæ conditiones requirantur adhoc, ut crimen adulterii inducat impedimentum dirimens? Reſp. Si adulterium contingat abſque machinatione in mortem conjugis, requiri ſequentia. I. Ut cum adulterio interveniat promiſſio de ineundo matrimonio poſt mortem conjugis, vel contractus ejus de præſenti: quamvis nihil referat: ſive talis mutua fidei datio præceſſerit adulterium, ſive hoc illam anteceſſerit, dummodò concurrant ambo durante priori matrimonio. II. Ut promiſſo illa ſit facta ſerio; ficta enim promiſſio non ſufficit, cùm reverà nulla ſit. III. Ut copula fuerit perfecta, ſive ſufficiens ad generationem; nam ſola pollutio, aut emiſſio ſeminis extra vas, non ſufficit: ſiquidem materia iſta eſt pœnalis, ac proinde requirit adulterium perfectum. IV. Ut utraque pars formale adulterium commiſerit: unde ſi adultera ignorat, compartem eſſe matrimonio ligatam, hujuſmodi impedimentum non incurritur. Sanchez *lib.* 7. *de matr. diſp.* 79. Herinex, Sannig, & alii. *Quæ requiratur; ut adulterium dirimat matrimoniū?*

§. X.

De Impedimento Cognationis, tum carnalis, tum Spiritualis, ac Legalis.

Cognatio carnalis, quid. 94. Cognatio Carnalis, eſt conjunctio perſonarum ex eo proveniens, quòd una per carnalem propagationem deſcendat ab altera, vel ambæ ab eadem tertia. Et dicitur alio nomine *Conſanguinitas*, quaſi *ſanguinis unitas*, à ly *con* & *ſanguinis*: eò quòd ejuſmodi perſonæ deſcendant ab uno communi ſanguine.

Stipes linea conſanguinitatis, quid? 95. Cæterùm perſona, à qua plures carnali propagatione deſcendunt, vocatur *Stipes*. Deinde *Linea conſanguinitatis* aliud non eſt, quam ordo, ſive collectio perſonarum inter ſe conſanguinitate junctarum. Et hæc poſtmodùm dividitur in Lineam rectam, & Lineam tranſverſalem ſeu collateralem.

Linea recta, 96. *Linea recta* conſanguinitatis eſt ordo perſonarum conſanguinitate junctarum, quarum una deſcendit ab altera. Et hæc ſubdividitur in *Lineam deſcendentem*, quæ eſt à perſona propagante ad propagatam, v. g. à patre ad filium, ac nepotes ſuos: atque in *Aſcendentem*, quæ ad viciſſim à perſona propagata ad propagantem, v.g. à filio ad patrem, à nepote ad Avum, Proavum, Abavum, Atavum, Tritavum, & ſic deinceps aſcendendo uſque ad Adam. *Deſcendẽs & Aſcendens, &*

Linea tranſverſalis ſeu collateralis, quæ? 97. Porrò *Linea tranſverſalis*, ſeu *collateralis conſanguinitatis*, eſt ordo, ſeu collectio perſonarum ſanguine junctarum, quarum una non deſcendit ab altera, ſed ambæ ab eadem tertia: ut frater, & ſoror ab eodem patre, duo patrueles ab eodem Avo, &c.

Gradus cõſanguinitatis, quid. 98. Ulteriùs in hiſce Lineis dantur diverſi Gradus conſanguinitatis, ubi per *Gradum conſanguinitatis*, intelligitur determinata propinquitas perſonæ ad perſonam ſecundùm conſanguinitatem.

99. Quamvis autem olim Conſanguinitas in Linea tranſverſali uſque ad ſeptimum gradum impediverit matrimonium contrahendum, & contractum irritaverit; ut conſtat ex *cap. De affinitate*, & *cap. Nullum*, & *cap. progeniem.* 35. *cap.* 3. cum concordantiis. Poſtmodùm tamen hæc prohibitio modificata fuit, atque reducta uſque ad quartum Gradum conſanguinitatis incluſivè; uti habetur *cap. Non debet*, *de Conſanguinit. & affinit.* *Quouſque olim impedive-rint & defactò impediãt matrimonium.*

100. Ut autem faciliùs intelligatur, inter quas perſonas defactò Conſanguinitas impediat matrimonium contrahendum, ac dirimat contractum, ponitur in Jure Canonico poſt Librum VI. Decretalium, *Arbor Conſanguinitatis* in hunc modum. *Arbor conſanguinitatis.*

Hic inſeratur Arbor Conſanguinitatis.

101. Pro hujus Arboris intelligentia ſciendum eſt, quòd ad inveſtigandum inter duas perſonas conſanguinitatis gradum, ſemper alterutra ponatur in cellula illa vacua; quæ habetur circa medium; & poſtmodùm inveſtigetur altera perſona, utrum ad unam cæterarum cellularum pertineat, necne. Siquidem perſona illa, quæ ponitur in cellula vacua (quam claritatis gratia placet appellare *Petrucium*) cum omnibus illis perſonis, quæ cernuntur in hac Arbore, habet impedimentum conſanguinitatis defacto dirimens matrimonium, & cum nulla alia, quæ non reperitur in hac Arbore, dummodò excipias Lineam rectam, in qua eſt impedimentum dirimens etiam aſcendendo uſque ad Adamum, ut infrà n.107. dicetur. *Modus intelligẽdi arborẽ conſãguinitatis.*

102. Cæterùm ad magis cognoſcendam diſtantiam Graduum conſanguinitatis; à Gloſſa ad dictam Arborem conſanguinitatis, & Theologis communiter, ponuntur tres Regulæ, quarum prima deſervit pro Linea recta; reliquæ duæ pro Linea collaterali, ſeu tranſverſali. *Regulæ tres ad cognoſcendã diſtãtiam Graduum cõſanguinitatis.*

Non

Non gignunt dextros, qui ſtant in parte ſiniſtra.
Leva dat uxores, dat tibi dextra mares.

IV.
IV. ABAVUS IV.
IV. Propatrus ABAVIA. Proavum- IV.
Horum Proamita. 4. culus Pro- Horum IV.
IV. Filius 5. matertera. Filius Eorumdē IV.
IV. Eorum Filia. 5. Filia. Nepos Eorum
Eorum Nepos 6. III. III. III. 6. Neptis. Pronepos
Pronepos Neptis. III. Patruus PROAVUS Avunculus III. 7. Proneptis
Proneptis 7. Propior Magnus PROAVIA. Magnus, Propior III. 8.
8 III. Sobrinus Amita 3. Matertera Sobrinus Horum IV.
IV. Horum Propior Magna. Magna. Propior Filius Eorundem
Eorundem. Filius Sobrina. 4. 4. Sobrina. Filia. Nepos
Nepos Filia. 5. II. II. II. 5. 6. Neptis.
Neptis. 6. II. Patruus AVUS Avunculus II. 7.
7. Hic & hęc Amita. AVIA. Matertera. Conſobri- III.
III. Patruelis 3. 2. 3. nus Con- Horum IV.
IV. Horum Amitinus ſobrina. Filius Eorum
Eorum Filius Amitina. 4. Filia. Nepos
Nepos Filia. 4. I. I. I. 5. Neptis.
Neptis. 5. II. Frater. PATER Soror. II. 6.
6. III. Pratris 2 MATER. 2. Sororis III.
IV. Fratris Filius 1. Filius Sororis IV.
Fratris Nepos Filia Filia. Nepos Sororis
Pronepos Neptis. 3. Neptis. Pronepos
Proneptis 4. 4. Proneptis
5. 5.

1.
FILIUS
FILIA.
2.
II.
NEPOS
NEPTIS.
2.
III.
PRONEPOS
PRONEPTIS.
3.
IV.
ABNEPOS
ABNEPTIS.
4.

HÆC EST ARBOR CONSANGUINITATIS.

I. Pro Linea recta. 103. I. Regula pro Linea recta, Hæc eſt: *Aſcendentium & deſcendentium, quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, una dempta, tot gradus ſunt inter eas.* Si igitur vis ſcire, quantùm diſtet Abavus à Petrucio, utroque computato ac intermediis, inveniuntur quinque perſonæ: deme unam, utpote Stipitem, & quatuor ſunt gradus, qui etiam per oppoſitum in Arbore conſanguinitatis numerum indicantur. Et idem fit in aliis.

II. Pro Linea collaterali æquali. 104. II. Regula pro Linea collaterali, hæc eſt. *Collateralium, in linea æquali, quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto gradu diſtant inter ſe*, ſecundùm computationem Juris Canonici. Sic v. g. Petrucius & Pronepos Propatrui ſui, cùm æqualiter diſtent quatuor gradibus ab Abavo, qui eſt utriuſque Stipes, etiam inter ſe diſtant quatuor gradibus; uti denotat numerus Latinus appoſitus à parte ſuperiori cellulæ.

III. Pro linea collaterali inæquali. 105. III. Regula pro Linea collaterali inæquali, hæc eſt: *Collateralium in linea inæquali, quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe.* Sic Petrucius, & Neptis fratris ſui, diſtant inter ſe tribus gradibus: nam quamvis à Patre ſuo, qui eſt Stipes utriuſque, Petrucius ſolùm uno gradu diſtet, tamen Neptis fratris ſui diſtat ab hoc Stipite tribus gradibus; adeòque inter ipſam & Petrucium erunt tres gradus conſanguinitatis, ſecundùm Canones; prout deſignat ſuperior cellulæ numerus in Arbore Conſanguinitatis oppoſitus.

Hæ Regulæ procedunt ſecundùm Canones: quid de Jure Civili. 106. Dicitur, *ſecundùm Canones*. Nam dictæ tres Regulæ ſolùm valent ſecundùm computationem Juris Canonici in ordine ad inveſtigandum Impedimenta matrimonii; cæterùm ſecundùm Leges Civiles, quæ pro fine habent diſtributionem hæreditatis inter amicos defunctorum, aliter computantur Gradus conſanguinitatis. Siquidem ſecundùm Jus Civile, ſive in Linea recta, ſive in collaterali, quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, una dempta, tot ſunt gradus inter eas. Hinc inter Petrucium ac Pronepotem Propatrui ſui, ſecundùm Jus Civile, ſunt octo gradus, quamvis ſecundùm Canones ſint ſolùm quatuor; prout hanc diſtantiam graduum ſecundùm computationem Juris Civilis denotat numerus inferior, in præallegata Arbore Conſanguinitatis cipharis Germanicis expreſſus: ubi diſtantiam graduum conſanguinitatis ſecundùm Jus Canonicum denotat numerus ſuperior, ſive Latinus.

In primo gradu conſanguinitatis Lineæ rectæ dirimitur matrimonium Jure naturæ. 107. Quæres autem, quo jure gradus conſanguinitatis dirimant matrimonium? Reſp. I. Certum eſt, in primo gradu Lineæ rectæ, id eſt, inter parentes & liberos, Jure naturæ dirimi matrimonium. Hinc non ſolùm omnes Gentes benè inſtructæ ex naturali lumine hujuſmodi nuptias deteſtatæ ſunt: ſed etiam Adamus, afflatu Spiritus ſancti, excluſit parentes, à conjugiis liberorum, *Gen. 2. dicens. Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.* Quinimò Doctor Subtilis *in 4. diſt. 40. §. De ſecundo*, & plurimi alii, extendunt hanc prohibitionem, ac irritationem matrimonii Jure naturæ, ad quemcunque gradum Lineæ rectæ in infinitum, adeò, ut ſi hodie viveret Adam, non poſſet cum aliqua, præter ſolam Hevam, matrimonium contrahere: ſiquidem omnes aſcendentes habent rationem principii, ac genitoris reſpectu deſcendentium. Sunt quidem nonnulli contrarium tenentes: ſed eorum ſententia, ob brevitatem vitæ humanæ, in praxi locum habere non videtur.

Quid de aliis gradibus Lineæ rectæ.

Quid de ſecundo & ulteriori gradu Lineæ collateralis. 108. Reſp. II. Conſanguinitas in ſecundo, tertio, & ulteriori gradu Lineæ collateralis, Jure duntaxat Eccleſiaſtico dirimit matrimonium. Ita certa, & communis. Hinc *cap. Gaudemus. de Divortiis*, deciſum habetur, quòd Infideles in ſecundo, vel ulteriori gradu conjuncti, cùm con-

conſtitutionibus Canonicis non arctentur, matrimonialiter copulari liberè poſſint, neque ſeparari vetantur. Inſuper Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 5. *de Reformat. matrim.* concedit inter magnos Principes, & ob publicam cauſam, in ſecundo conſanguinitatis gradu diſpenſari poſſe: & conſequenter is Jure naturæ non impedit matrimonium, cùm in eo Pontifex diſpenſare valeat.

In primo hujus gradu dirimi tur matrimonium Jure naturæ.

109. Reſp. III. In ſolo primo gradu conſanguinitatis Lineæ collateralis, nempe inter fratres & ſorores, eſt interdictum, ac irritum Jure naturæ matrimonium. Ita innuit Scotus *in* 4. *diſtinct.* 40. *quæſt. un.* dum ſolvit rationes oppoſitæ ſententiæ; Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 52. *num.* 11. & alii. Ratio eſt: quia inter fratres & ſorores eſt innatus quidam pudor, ac naturalis reverentia, cui valdè adverſatur actus conjugalis. Et hinc omnes Nationes benè inſtructæ, ſolo lumine naturali ductæ, ab hujuſmodi matrimoniis abſtinent, & quæ talia quondam permittebant, reputabantur barbaræ.

Solvitur inſtantia de Cain.

110. Nec obſtat, quòd Cain ab initio Mundi duxerit ſuam ſororem. Reſp. enim cum Doctore noſtro *loc. cit.* illud fuiſſe neceſſitatis à principio Mundi; quia non erant aliæ fœminæ, niſi ſorores.

Sarai, quomodo fuerit ſoror Abrahæ.

111. Quòd ſi urgeas, Multiplicato jam genere humano Abraham, vir Sanctiſſimus, duxit Sarai ſororem ſuam; prout ipſemet fatetur *Geneſ.* 20. de Sarai dicens. *Vere ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ.* Reſp. hoc dici; quia Sarai fuerat conſanguinea Abrahæ: nam, ut inquit D. Auguſtinus, relatus *cap. Quæritur* 22. *quæſt.* 3. Sarai Abrahæ *ſoror dicitur quia filia fratris erat*, id eſt, genita ex Aran fratre ſuo. Siquidem in S. Scriptura etiam Conſanguinei dicuntur quandoque Fratres, & Sorores; juxta quod nonnulli ad Chriſtum dixerunt, Marci cap. 3. *Ecce mater tua & fratres tui* (id eſt conſanguinei) *foris quærunt te*. Et Tobias junior vocat Saram conjugem, ſororem ſuam, *Tob. cap.* 8. quæ tamen fuit ſolùm conſanguinea ipſius uti patet ex *cap.* 7. Quinimò obſervat D. Thomas *part.* 3. *quæſt.* 28. *art.* 3. *ad* 5. quòd in S. Scriptura dicantur Fratres quatuor modis, videlicet natura, gente, cognatione, & effectu.

Conſanguinei quandoq; dicuntur Fratres, & ſorores.

Fratres dicuntur quatuor modis.

De Cognatione Spirituali.

Cognatio Spiritualis, quæ.

112. Cognatio Spiritualis, prout eſt Impedimentum dirimens matrimonii, eſt vinculum contractum ex diſpenſatione Sacramenti Baptiſmi, & Confirmationis: Et notanter tantummodò hæc duo Sacramenta exprimuntur; quia ut dicitur *cap. Quamvis de Cognat. ſpirit.* ex datione aliorum Sacramentorum; præter Baptiſmum & Confirmationem, Cognatio Spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat, aut diſſolvat.

Ad quas perſonas extendatur ex Sacramento Baptiſmi.

113. Licèt verò olim Cognatio Spiritualis ad plures perſonas fuerit extenſa, defactò tamen propter novam conſtitutionem Concil. Trident. *Seſſ.* 24. *de Reform. matrimon. cap.* 2. ea ex Sacramento Baptiſmi ſolùm oritur inter baptizantem & baptizatum; baptizatique patrem, & matrem; & rurſus inter tenentem ac baptizatum, baptizatique patrem & matrem, & inter nullas alias perſonas. Porrò Tenens alio nomine dicitur *Patrinus*, vel *Matrina*.

Et confirmationis.

114. Similiter ex Sacramento Confirmationis ſolùm oritur Cognatio Spiritualis inter confirmantem, & confirmatum, confirmatique patrem & matrem, ac inter tenentem & confirmatum, confirmati-

que patrem, matrem, & inter nullas alias perſonas. Ita Concilium Trid. *loc. cit.*

De Cognatione Legali.

Cognatio legalis quid?

115. QUantùm attinet ad Cognationem Legalem, ea oritur inter certas perſonas ex adoptione alicujus in filium, vel filiam quæ tamen defactò rariùs accidit. Et quidem ex iſta Cognatione Legali contrahitur Impedimentum dirimens matrimonium inter ſequentes perſonas I. Inter adoptantem, & adoptatum, hujuſque filios & filias. II. Inter adoptantem, & uxorem adoptati; & viciſſim inter adoptatum, uxoremque adoptantis. III. Inter perſonam adoptatam ac prolem naturalem adoptantis; datur impedimentum dirimens matrimonium, quamdiu durat adoptatio: quòd ſi ceſſet adoptatio, etiam ceſſat Impedimentum hoc inter perſonam adoptatam, ac prolem adoptantis. Sanchez *lib. 7. de Matr. diſp. 63.* & alii, atque deſumitur ex *c. Ita diligere 30. q. 1.* cum concordantiis.

Et inter quas perſonas inducat impedim. dirimens matrimonium.

§. XI.

De Impedimento Affinitatis.

Affinitas quid.

116. AFfinitas benè definitur à Doctore Subtili *in 4. diſt. 41. quæſt. un.* quòd ſit vinculum quoddam perſonæ ad perſonam ex copula carnali cum perſona alteri conſanguinea contractum. Porrò antiquitus tria fuerunt genera Affinitatis, de quibus fit mentio in *c. Non debet. de Conſang. & affinit.* atque ampliùs declarantur per Gloſſam, quæ habetur *c. Primo gradu. 35. quæſt. 5. in Arbore Affinitatis. §. Genus affinitatis*, ubi ait: Si is, qui eſt mihi conjunctus in ſecundo gradu conſanguinitatis, cognoſcit mulierem, illa eſt mihi conjuncta in ſecundo gradu affinitatis, & primo genere: Si alius eandem cognoſcit, ille (juxta jura antiqua) attinet mihi ſecundo genere affinitatis, & ſecundo gradu: Si iſte aliam adhuc mulierem cognoſcit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & ſecundo gradu. Quia tamen defactò viget primum duntaxat genus Affinitatis (nam ſecundum, & tertium Affinitatis genus, ob magnas inde ſubortas difficultates, ſublatum fuit in Concilio Generali, ſive Lateranenſi, celebrato ſub Innocentio III. prout habetur *cit. c. Non debet. de Conſang. & affinit,*) hinc impræſentiarum ſermo erit de ſolo primo genere Affinitatis.

Ejus olim tria fuerunt genera.

Unde oriatur.

117. Porrò hoc vinculum, ac Impedimentum Affinitatis, non ſolùm conſurgit ex actu matrimoniali perfecto & completo, per quam vir & fœmina fiunt una caro, ſed etiam ex actu fornicationis perfecto; juxta illud D. Apoſtoli 1. Corinth. 6. *An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur.* Quod ut melius intelligatur, fit:

Et inter quas perſonas.

118. CONCL. I. Affinitas oritur ſolùm inter virum, & conſanguineos mulieris à ſe carnaliter cognitæ; ac è contrà inter hanc mulierem, & conſanguineos illius viri: nulla verò oritur affinitas inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris. Ita communis; & habetur clarè *c. Quod ſuper his. de Conſang. & affinit.*

Corollarium notabile.

119. Unde ſequitur, atque habetur *cit. c. Quod ſuper his. eod.* Quòd pater & filius ex una parte, poſſint contrahere matrimonium cum matre & filia ex altera parte; item poſſunt duo fratres contrahere cum duabus ſororibus. E contra verò vir, mortua ſua conjuge nullam poteſt ducere ex conſanguineis ſuę conjugis defunctæ intra gradus à Jure prohibitos: nam Impedimentum Affinitatis eſt perpetuum, nec tollitur per mortem conjugis.

Gradus affinitatis menſurantur juxta gradus conſanguinitatis quomodo.

120. CONCL. II. Gradus Affinitatis menſurantur juxta gradus Conſanguinitatis, ita ut quoto gradu conſanguinitatis eſt quis conjun-

ctus

Digitized by Google

ctus perſonæ carnaliter cognitæ, toto gradu affinitatis is ſit conjunctus alteri perſonæ, quæ eam cognovit, & è converſò. Ita communis. Hinc Petrus ſit affinis omnibus conſanguineis Annæ à ſe carnaliter cognitæ, & quidem in eodem gradu affinitatis, in quo conſanguinei Annæ ſunt huic conſanguinitate juncti; & è contrà Anna ſit affinis omnibus conſanguineis Petri in eodem gradu affinitatis, in quo hi ſunt Petro conſanguinitate juncti. Undè facilè hoc intelligi poterit ex Arbore conſanguinitatis ſupra appoſita, ſi ambæ perſonæ carnaliter cognitæ, ac proin factæ una caro, ponantur in cellula vacua, & poſtmodùm una pars inveſtiget conſanguineos alterius partis una cum gradu conſanguinitatis, & è contrà.

Affinitas in quoto gradu dirimat matrimonium.

121. CONCL. III. Affinitas dirimit matrimonium, ſive oriatur ex copula licita ſeu conjugali, ſive ex illicita ſeu fornicaria: cum hoc tamen diſcrimine, quòd affinitas orta ex actu conjugali, ſeu licito, ſit impedimentum matrimonii uſque ad quartum gradum incluſivè, orta verò ex actu fornicario, ſeu illicito, defactò ſit impedimentum dirimens matrimonii tantùm uſque ad ſecundum gradum affinitatis incluſivè. Ita communis. Et quidem prima pars habetur clariſſimè *c. Non debet*, *de Conſang. & affinit.* Altera verò pars, loquens de Impedimento affinitatis ex fornicatione contractæ, patet ex Concilio Trident. *Seſſ.24. de Reform. matrim. cap. 4.* Verùm occaſione horum

Et quo jure.

122. Quæres, quo jure affinitas oriatur, & dirimat matrimonium? Ubi ſciendum, quod aliud ſit, quærere, an affinitas oriatur Jure naturali, ſive ſit vinculum naturale; & aliud; an Jure naturæ dirimat matrimonium; nam etiam conſanguinitas in ſecundo, vel ulterioribus gradibus, conſurgit Jure naturæ, nec tamen Jure naturæ dirimit matrimonium. Unde infidelis validè contrahit matrimonium in ſecundo conſanguinitatis gradu; ſed ſi id iniret poſt ſuſceptum Baptiſmum, invalidè contraheret; non obſtante, quòd conſanguinei jam ante converſionem ejus nati fuiſſent. Hoc prænotato

Affinitas ex copula conjugali eſt vinculum naturale.

123. Reſp. I. Affinitas ex copula conjugali, eſt vinculum naturale, atque oritur ex Jure naturæ, & non mero Jure Eccleſiaſtico. Ita Sanchez *lib.7. de Matrim. diſp.66. num.4.* & alii communiter. Probatur hoc ex illo Protoparentis noſtri, Geneſ. cap. 2. *Et erunt duo in carne una.* Atqui, ut infert S. Gregorius Papa, relatus cap. Fraternitatis, 35. q. 10. *Si una caro fiunt, quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere uni, niſi pertineat alteri? Hoc minimè poſſe fieri credendum eſt.* Accedit ſenſus communis, & praxis omnium Nationum, quæ idcircò, ad indicandum illud naturale vinculum Affinitatis, utuntur propriis nominibus, ut *Socer*, *Socrus*, *Gener*, *Nurus*, *Vitricus*, *Noverca*, *Privignus*, *Privigna*, *&c.*

An in Linea collaterali Jure naturæ dirimat matrimonium.

124. Reſp. II. Nullus Gradus Affinitatis in Linea collaterali, Jure naturæ dirimit matrimonium; quamvis aliquam præſeferat indecentiam naturalem, niſi juſta cauſa cohoneſtetur. Ita deſumitur ex *cap. ult. de Divortiis*, ubi ex diſpenſatione Eccleſiæ permittitur, *ut converſi ad Fidem Catholicam, matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur.* Accedit, quòd Jacob Patriarcha Sanctiſſimus duxerit Rachel, & Liam, ſorores, *Geneſ.29.* Et Lex Moſaica, *Deuter. 27.* juſſerit, ut frater duceret uxorem fratris ſine liberis defuncti, eique ſuſcitaret ſemen: Atqui hæc omnia fieri nequirent, ſi affinitas in primo gradu Lineæ collateralis Jure naturæ dirimeret matrimonium: ergo non ſic dirimit.

Vel ſaltem in Linea recta.

125. Reſp. III. An Affinitas in Linea recta dirimat matrimonium Jure naturæ; variant Doctores. Et quidem Sanchez *loc. cit. num. 7.* cum multis aliis, negativè reſpondet

det. Verùm ſententia affirmativa videtur tenenda: tum quia 1. *Corinth.* 5. Apoſtolus hoc, quòd uxorem patris ſui aliquis habeat, appellat fornicationem, qualis nec inter Gentes auditur. Tum quia *can. Si vir.* 35. *quæſt.* 3. ex S. Auguſtino refertur, *Si vir & uxor non jam duo, ſed una caro ſunt, non aliter eſt nurus reputanda, quam filia.* Atqui inter filiam Jure naturæ irritum eſt matrimonium; ergo.

§. XII.

De Impedimento Juſtitiæ publicæ Honeſtatis.

Impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis quid.

126. PEr *Impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis*, intelligitur impedimentum Jure Eccleſiaſtico dirimens matrimonium, ex ſponſalibus proveniens. Et dicitur *publica Honeſtas*: quia ob naturalem quandam honeſtatem id ab Eccleſia introductum fuit, eò quòd per ſponſalia, ſive de futuro, ſive de præſenti (hoc eſt, matrimonio rato nondum conſummato) jam oriatur conjunctio animorum; ac proinde honeſtum ſit, ut conſanguineis unius ſponſi interdicatur matrimonium cum altero ſponſo.

Ad quot gradus olim extendebatur.

127. Et quidem Jure antiquo extendebatur hoc impedimentum ad conſanguineos ſponſi reſpectu ſponſæ, & viciſſim ad conſanguineos ſponſæ reſpectu ſponſi, uſque ad quartum gradum, *arg. c. Sponſum, de Sponſalib.* Simulque oriebatur ex quibuſvis ſponſalibus puris, & certis, etiamſi fuiſſent invalida, dummodò non eſſent invalida ex defectu conſenſus; prout habetur *cap. un. de Sponſalib. in* 6.

Et ad quot defacto.

128. Verùm rigor iſte Juris antiqui, ob plurimos emergentes caſus, atque difficultates, noviſſimè correctus, atque temperatus eſt in Concilio Trident. *Seſſ.* 24. *c.* 3. *de Reform. matrim.* ubi ſic ſtatuitur: *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacunque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorſus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.* Hæc Concilium.

Corollarium notabile.

129. Sequitur proinde, quòd ſi Titius contrahat validè ſponſalia de futuro cum Bertha, habente plures ſorores, diſſolutis illis ſponſalibus ſive mutuo conſenſu (nam per hunc non tollitur dictum impedimentum, prout declaravit Sacr. Congregatio Concilii, die 6. Julii, 1568. ac refert Fagnanus *c. ad audientiam n.* 29. *de Sponſalib.* quidquid olim nonnulli in contrarium docuerint) ſive etiam per mortem Berthæ, non poſſit Titius ullam è ſororibus Berthæ ducere in uxorem: quia obſtat impedimentum Juſtitiæ publicæ honeſtatis.

Aliud Corollarium.

130. Quòd ſi poſteà Titius actu conſummato carnaliter cognoſcat unam è ſororibus dictæ Berthæ, tunc neutram earum habere poterit in uxorem: non Bertham, ob impedimentum contractæ Affinitatis: non ejus ſororem, ob impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis. Si verò fornicatio ejuſmodi accidiſſet antè ſponſalia cum Bertha celebrata, poſſet Titius illam ducere, quam carnaliter cognovit: nam ſponſalia cum Bertha forent de jure invalida, ob impedimentum contractæ Affinitatis; ſicque juxta novum Decretum Concilii Trid. non inducerent impedimentum Juſtitiæ publicæ Honeſtatis.

§. XIII.

§. XIII.

De Præſentia Parochi, ac duorum Teſtium.

Ratio Ordinis.

131. Abſolutis illis Impedimentis, quæ vel Jure naturali, vel ſaltem Jure Eccleſiaſtico antiquo annullant matrimonium, ſupereſt, ut explicentur duo impedimenta jure noviſſimo Concilii Tridentini adjecta, & continentur verſiculis illis *n.* 49. relatis.

Si Parochi, aut duplicis deſit præſentia Teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tuta.

Matrimonium clandeſtinum, quod.

Porrò Matrimonium illud, in quo deeſt præſentia Parochi, aut duorum Teſtium, defactò communiter appellatur *Matrimonium clandeſtinum*. quamvis olim etiam illud dicebatur Matrimonium clandeſtinum, quod fiebat non præmiſſis denunciationibus; uti patet ex *c. Cùm inhibito. de Clandeſtina Deſponſat.* Ibi ſiquidem in Concilio Generali (ſcilicet Lateranenſi, ſub Innocentio III celebrato) ſtatutum fuit ſub gravibus pænis ibidem expreſſis, ut cum matrimonia fuerint celebranda, ea in Eccleſiis per Presbyteros publicè proponantur, ſive denuntientur, competenti termino præfixo: ut infra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, atque ipſi Presbyteri interim pariter inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat.

Denunciationes trinæ matrimonio celebrando præmittendæ.

132. Et hinc ſaluberrimo Decreto inhærens S. Concilium Tridentinum *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform. Matrim.* ulterius decrevit, *ut impoſterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus Feſtivis in Eccleſia inter Miſſarũ ſolemnia publicè denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum. Niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædictæ Denunciationes remittantur: quod ipſius prudentiæ, & judicio Sancta Synodus relinquit.* Quinimò; ut pia Sanctæ Matris Eccleſiæ intentio, in dictis Generalibus Conciliis abundè manifeſtata, perfectiùs adimpleatur, ſolent Ritualia Diœceſana exigere, ut ſi vir & mulier, inter quos matrimonium eſt celebrandum, diverſæ ſint Parochiæ, in utraque Parochia fiant ternæ illæ Denunciationes, adjectis inſuper optimis cautelis, in praxi meritò obſervandis, quas in proprio ſingularum Diœceſium Rituali videre licebit. Cæterum impræſentiarum per *Matrimonia clandeſtina* intelliguntur illa, in quibus deeſt præſentia Parochi, & duorum Teſtium, jure noviſſimo Concilii Tridentini ad valorem matrimonii requiſita, ut mox amplius dicetur.

Matrimonia clandeſtina olim valida, ſed illicita.

133. Et quidem ejuſmodi Matrimonia clandeſtina juſtiſſimis de cauſis Sancta DEI Eccleſia ſemper deteſtata fuit, atque prohibuit: nihilominùs tamen eadem, libero contrahentium conſenſu facta, ante Decretum Concilii Tridentini mox allegandum, rata & valida fuerunt. Quia verò ſolæ prohibitiones Matrimonii clandeſtini propter hominum inobedientiam jam non proderant, & gravia peccata ac mala, per auctoritatem Eccleſiæ ampliùs irremediabilia, ex ejuſmodi matrimoniis oriebantur, dum quidam priore uxore, cum qua clàm contraxerant, relicta, poſteà cum alia palàm contrahebant; ſicque in ſtatu damnationis, ac perpetuo adulterio remanſerant: imo & lite deſuper mota per ſententiam Eccleſiæ, cui de priori matrimonio conſtare non poterat, remanere compellebantur: huic malo Sancta Mater Eccleſia haud amplius efficax remedium adhibere potuit, niſi ejuſmodi clandeſtina Matrimonia prorſus irritando, & caſſando.

Malaque irremediabilia ex ipſis orta.

Verba Concilii Tridentini, quibus annullat matrimonia clandeſtina.

134. Quare Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform. matrim.* inter alia providè ſic decrevit: *Qui aliter, quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordina-*

rii

Barboſa *l. cit. n.* 98. cum plurimis aliis, atque deciſum à Sacr. Congregatione teſtatur Fagnan. *cit. c. Quod nobis n.* 33. *& ſeq. de Clandeſt. deſponſat.* In praxi tamen obſervetur ordinatio proprii Ritualis Diœceſani.

Quot teſtes requirantur & qualis eorū præſentia?

140. Quæritur IV. Quot & quales Teſtes præter proprium Parochum, requirantur ad valorem matrimonii jure novo Concilii Tridentini? Reſp. I. Certum eſt, requiri ſaltem duos aut tres Teſtes, prout exprimit idem Concilium *loc. cit.* ibi: *Et duobus vel tribus teſtibus*. Et quidem hi Teſtes ſimul cum Parocho debent adeſſe, neque ſufficit ſucceſſiva eorum præſentia, prout notat Barboſa *loc. cit. num.* 20. cum aliis. Debent inſuper iidem eſſe præſentes non tantùm phyſicè, ſive corpore, ſed etiam moraliter, ſeu cum advertentia ac uſu rationis, ita ut intelligant, quid agatur; prout in ſimili ſuprà *num.* 136. dictum eſt de præſentia Parochi.

Quales teſtes ſufficiant?

141. Reſp. II. Teſtes quicumque rationis compotes, quamvis impuberes, conſanguinei, domeſtici, Religioſi, fœminæ, vel infames ſufficiunt ad valorem matrimonii. Ità Barboſa *loc. cit.* cum aliis. Ratio eſt: quia Concilium ſimpliciter requirit duos Teſtes, neque exigit in ipſis ſpecialem aliquam qualitatem; ergo nulla alia requiritur præter eam, quæ Jure naturæ eſt neceſſaria ad teſtificandum, nempe ut quis ſit compos rationis. Accedit, quòd Decretum Concilii Trident. ſit correctorium Juris communis; ergo non eſt extendendum, ſed quantùm patitur verborum proprietas, reſtringendum: eò præſertim, quòd ſit irritans matrimonium, cujus cauſa eſt favorabilis, *cap. ult. de Sentent. & re judicat.*

§. XIV.

Solvuntur varia Dubia circa præſentiam Parochi, ac Teſtium.

In loco nō recepti Concilii Trid. validè contrahunt incolæ inter ſe, & cum aliis ſine ſolemnitatibus ejuſdem.

142. Quæritur I. Quid ſentiendum ſit de matrimonio contracto in loco, ubi Concilium Tridentinum in puncto Reformationis matrimonii non eſt receptum? Reſp. I. Non tantùm à duobus incolis talis loci, ſed etiam, ſi quis è loco recepti Concilii excurrens ad locum non recepti Concilii ibidem contrahat cum incola illius loci non ſervata forma Decreti Tridentini, validè à talibus ibi contrahitur matrimonium. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis habetur ex verbis Concilii Tridentini *num.* 144. relatis, quibus declaravit, Decretum ſuum non obligare, niſi poſt triginta dies à publicatione ejus facta in Parochia; & conſequenter, ubi talis publicatio non eſt facta, valet adhuc matrimonium clandeſtinum inter incolas illius loci, ſicut olim valuerat. Altera pars probatur ex eo: quia contractus matrimonialis eſt individuus; ergo: cùm incola illius loci validè contrahat ſine dictis ſolemnitatibus, etiam viciſſim advena cum ipſo ibidem contrahens validè contrahit: ſiquidem contractus matrimonii non poteſt claudicare, ſive valere ex parte unius, & non alterius.

Idem eſt, ſi ſponſus & ſponſa illuc veniāt animo transferēdi domicilium.

143. Reſp. II. Si etiam utraque pars, id eſt, tam ſponſus quàm ſponſa, è loco recepti Concilii emigraverint ad locum non recepti Concilii ex cauſa transferendi verum domicilium, & ibidem contrahant, valebit matrimonium ſine dictis ſolemnitatibus. Ita rurſum communis. Ratio eſt: quia tales hoc ipſo, quòd illuc veniant animo figendi verum domicilium, ibidemque perpetuò manendi, jam fiunt incolæ loci illius, ejuſque legibus obſtringuntur, ergo validè contrahunt juxta morem illius

hius loci, neque ampliùs aſtringuntur legibus prioris domicilii, ubi Decretum Tridentini viget, cùm inde receſſerint.

Vel ibidē figendi quaſi domicilium.

144. Reſp. III. Inſuper validè contrahitur matrimonium ſine dictis ſolemnitatibus, ſi qui ſeſe conferant ad locum non recepti Concilii animo ibidem figendi duntaxat quaſi domicilium. Ita rurſum Doctores communiter. Ratio eſt: quia Decretum Tridentini non obligat in Parochia, in qua non eſt promulgatum: atqui per ſolam tranſlationem quaſi domicilii efficitur quis Parochianus alicujus loci, ita ut ab Eccleſiæ illius Parocho poſſit recipere Sacramenta, *arg. cap. Significavit de Parochiis*, juncta Gloſſa *in Clem. 2. de Privilegiis*; ergo. Et ſic v. g. matrimonia Chriſtianorum apud Turcas captivorum, vel commercii cauſa ibi degentium, ſunt valida, quamvis contrahant non ſervata forma Tridentini, ſuppoſito, quòd hoc ibi non fuerit promulgatum.

Quid, ſi illuc pergant ſolo animo cōtrahendi ſine Parocho & Teſtibus?

145. Quæritur II. An ſi incolæ loci, in quo Tridentinum Concilium in puncto Reformationis matrimonii eſt promulgatum, ſe conferant ad locum non recepti Tridentini ſolo animo ibidem ſine Parocho & Teſtibus contrahendi, validè contrahant matrimonium? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi, eſt: quia *ratione contractus ſortitur quis regulariter Forum*, ut habetur *cap. ult. de Foro competent.* & conſequenter validè contrahit ſecundùm leges illius loci, v. g. matrimonium ſine Parocho & Teſtibus. Accedit, quod talis videatur uti jure ſuo, atqui *nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur*. l. Nullus ff. de Reg. juris; ergo. Tandem, quamvis hujuſmodi intentio mala reddat actum illicitum, non tamen ſtatim ſequitur, eum eſſe invalidum, nam *multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*, arg. *c. Ad Apoſtolicam. de Regularibus*. Et ob has, atque alias hujuſmodi rationes, non deſunt, qui abſolutè cenſent cum Sanchez *lib. 3. de Matr. diſp.* 18. *num. 29.* tale matrimonium valere. Nihilominùs

Rationes dubitādi.

Non eſt validum tale matrimonium ſi habitatio non mutetur.

146. Reſp. I. Præfati incolæ, ſi cum fraude, ac ſolo animo ſine Parocho & Teſtibus contrahendi, illuc ſe transferant, habitationem verò non mutent, invalidè contrahunt matrimonium. Ita à Sac. Congregatione Cardinalium Concilii Trident. Interpretum fuiſſe reſponſum, dictamque reſponſionem ab Urbano VIII. anno 1642. confirmatam, refert Lugo *lib. 1. Reſponſ. Moral. dubio* 36. Engel. *t. de Clandeſt. deſponſat. num.* 20. & Barboſa *cap.* 21. *de Offic. Parochi, num.* 93. citans alias Declarationes Sac. Congregationis, & plures Doctores. Ratio eſt: quia *fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, c. Sedes. de Reſcriptis*. Deinde, cùm tales non intendant alibi habitare, cenſentur Parochiani prioris loci, *arg. c. Is quis. de Sepult. in 6.* ubi hoc in ſimili caſu decernitur; & conſequenter tenetur obſervare ſolemnitates Concilii Tridentini, utpote in ſua Parochia recepti, & quidem ſub nullitate actus. Adde, quòd Concilium Tridentinum tales perſonas *ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddat*; & conſequenter, quamdiu manent Parochiani prioris loci, neque mutarunt habitationem, ubicunque reperiantur, nulliter ſic contrahunt: nam inhabilitatio perſonæ comitatur ipſam perſonam, ſicut umbra corpus.

Solvuntur rationes in cōtrarium.

147. Nec urgent rationes in oppoſitum *num.* 145. allatæ. Nam *cap. ult. de Foro compet.* procedit *regulariter*: fallit autem inter alia, quando perſona eſt inhabilitata ad ſic contrahendum. Ad alterum reſpondet Barboſa ibidem, ly *Nullus videtur* indicare, quòd lex illa loquatur ſtante dubio: quia tunc juris præſumptione nemo cenſetur quid in fraudem, ſive dolo facere. Ad ultimum dicitur, Regulam illam non ſemper procedere; ac præſertim tunc non habere locum, quando aliquid eſt præceptum

ceptum

Digitized by Google

ceptum tamquam pertinens ad formam actus.

Valet autem ſi transferatur domicilium.

148. *Reſp.* II. Si verò incolæ tales transferant ſuam habitationem, ſeu domicilium, eo ſolo animo, ut ibi abſque Parocho, & Teſtibus contrahant, valet matrimonium ſic contractum. Ita ſubditur in citata à Lugone Cardinalium reſponſione. Ratio eſt: quia per talem translationem habitationis, cenſetur quis fieri Parochianus alterius loci in ordine ad Sacramenta recipienda.

Valent matrimonia Hæreticorum, ſi apud ipſos Tridentinum non eſt promulgatū.

149. Quæritur III. Quid dicendum de matrimoniis Hæreticorum? Reſpond. I. Certum eſt, matrimonia Hæreticorum eſſe valida, ſi in ipſorum Parochia Concilium Tridentinum nunquam fuit promulgatum. Ratio patet ex verbis Concilii Tridentini relatis *numer.* 134. utpotè, quod ad obligationem, & robur ſui Decreti requirit publicationem in unaquaque Parochia faciendam: ſimulque addit, ante lapſum triginta dierum à die primæ publicationis in Parochia factæ, dictum Decretum non obligare; & conſequenter ibidem de Jure antiquo validè contrahitur matrimonium, etiam ſine præſentia Parochi, ab incolis illius loci.

Corollarium.

150. Infertur proinde cum Gobat *tract. 9. Theol. Experim. num.* 458. & aliis, quòd valeant pleraque matrimonia Hæreticorum, ſi aliud non deſit, quàm præſentia Parochi. Etenim in pleriſque Parochiis, omni ex parte hæreticis, non fuit ulla facta publicatio illius Decreti: quia pleraque illa loca jam defecerant ab Eccleſia, & Romano Pontifice; priuſquam lucem aſpiceret illa Conſtitutio Tridentina.

Quid de jure ſi Catholici & Hæretici eodem Templo utantur?

151. Reſpon. II. Utrùm in locis & Parochiis, in quibus inter Catholicos & Hæreticos, eodem Templo utentes, datur *Simultaneum* (ut vocant) eſtque à Catholicis promulgatum, atque receptum Decretum Concilii Tridentini, validè contrahant matrimonium Hæretici coram ſuo Pſeudo Paſtore, variant Theologi. Et quidem valere hujuſmodi matrimonia, ſuſtinent Tannerus *lib. 5. tom. 4. diſput. 8. qu. 3. num.* 122. Layman *lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num.* 7. Dicaſtillo, & alii. Tum quia *error communis jus tribuit*, *arg. l. Barbarius, ff. de Offic. Prætoris.* Tum quia ad validitatem matrimonii juxta formam Concilii Tridentinii ſufficit aſſiſtentia Parochi, etiam putativi. Tum tandem, quia in dicto caſu videntur quoad effectum eſſe duæ Parochiæ, una Catholicorum ſub proprio Parocho Catolico viventium, altera hæreticorum in qua non fuit promulgatum, neque receptum Decretum Concilii Tridentini.

Sententia ſtans pro valore matrimonii.

Econtrà ſententiam negativam tenent multi alii Doctores. Siquidem certum eſt, Hæreticos, velint, nolint, legibus Eccleſiaſticis de jure obligari; quamvis defactò reſiſtant. Deinde, ut taceantur aliæ rationes, Sacr. Congregatio Concilii, prout refert Gobat. *loc. cit. num.* 454. Nuncio Apoſtolico in Belgio reſpondit, *Hæreticos quoque, ubi Decretum capit. 1. Concilii Trid. eſt publicatum, teneri talem formam obſervare: & propterea etiam ipſorum matrimonia, abſque forma Concilii, quamvis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu loci contracta, nulla, atque irrita eſſe.*

Sententia negativa.

152. Pro coronide hujus materiæ de præſentia Parochi, & Teſtium, reſtat notandum pro illis locis, ſeu Parochiis, in quibus Decretum Concilii Triden. *Seſſ.* 24. *cap. 1. de Ref. matr.* aliquando fuit receptum, & publicatum, poſteà verè per potentiam Hæreticorum, aliorumvè Infidelium, expulſis Catholicis Sacerdotibus amplius obſervari non poteſt. Tunc enim, quando talis locus, ſeu Parochia Epiſcopo, & Parocho caret, aut ſal-

Quid, ſi Parochus metu Infidelium abſit vel lateat?

ſaltem uterque horum, nullo conſtituto Vicario, ob metum Hæreticorum latet, ita ut tutò adiri non poſſit, ſi alius Parochus, vel Sacerdos in loco exiſtat propinquo, coram iſto, & teſtibus contrahatur Matrimonium. Quòd ſi etiam hoc commodè fieri nequeat, contrahatur coram duobus teſtibus, & ſi fieri poteſt, coram Notario, ſervatis cæteroquin de jure ſervandis: ſicque validum erit Matrimonium. Et ita reſpondiſſe Summum Pontificem ad relationem Sacr. Congregationis Concilii, refert Fagnanus *in cap. Si Clericus. numer. 58. de Foro compet.* & concordat Declaratio ejuſdem Sacr. Congregationis, *de die 19. Januarii 1605.* cujus verba allegat Diana *part. 11. tract. 6. reſolut. 1.*

§. XV.

De Impedimento Raptus.

Raptus quid?

153. PEr *Raptum* hoc loco intelligitur violenta puellæ extractio è domo parentum, & poteſtate, in ordine ad matrimonium contrahendum. Dicitur, *violenta puellæ extractio*: quia ad Raptum requiritur violentia, vel phyſica per manuum injectionem, vel ſaltem moralis per minas, aut metum gravem illata; unde non ſufficiunt ſolæ blanditiæ, vel preces, quibus puella educitur è domo paterna. Et additur, *ad matrimonium contrahendum*: quia ſi ob alium finem quis violenter abduceret puellam, non fieret talis Raptus, qui eſt impedimentum dirimens matrimonium inter raptorem & raptam.

Raptus eſt impedimentum dirimens matrimonii?

154. Porrò Raptus ſic commiſſus non ſolùm tunc eſt impedimentum dirimens matrimonii inter raptorem, & raptam quando puella per vim abducta reverà non conſentit in matrimonium (ſic enim Jure naturæ matrimonium foret nullum, defectu conſenſus ad ejus valorem neceſſariò requiſiti) ſed etiam tunc, quando puella poſtmodùm quidem verè ac liberè conſentit, adhuc tamen manet in poteſtate raptoris. Ratio eſt: quia noviſſimè in Concilio Tridentino *Seſſ. 24. cap. 6. de Reformat. matrimon.* decretum fuit, quandiu ipſa in poteſtate raptoris permanſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium.

Et quamdiu.

155. Dicitur notanter, *quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit*. Nam ſi poſt raptum commiſſum, puella rapta iterum ſeparata fuerit à raptore, & in loco tuto, ac libero conſtituta, ac poſtmodùm raptorem in virum habere conſenſerit, poſſe inter eam, & raptorem conſiſtere matrimonium, docet ibidem citatum Concilium. Inſuper, ſi fœmina rapiat virum in ordine ad matrimonium ſecum ineundum, non orietur inde Impedimentum dirimens matrimonii, ſi poſteà vir conſentire voluerit: quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* loquitur ſolùm de raptore, & rapta; ac proinde Decretum ipſius, utpote correctorium Juris antiqui, ſimulque pœnale, non eſt extendendum ad fœminam raptricem viri. Sanch. *lib. 7. diſp.* 13. *n.* 16.

Quid, ſi fœmina rapiat virum.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO V.

De Diſpenſatione Impedimentorum Matrimonii.

Diſpenſatio quid?

156. **D***Iſpenſatio* propriè dicta, eſt juris communis relaxatio, facta cum cauſæ cognitione ab habente legitimam poteſtatem. (k) Dicitur, *ab habente legitimam poteſtatem*: quia diſpenſatio eſt actus juriſdictionis, ad quam requiritur legitima poteſtas. In propoſito igitur nomine *Diſpenſationis*, intelligitur ablatio Impedimenti matrimonii, ſeu relaxatio legis illud imponentis, facta pro certis perſonis, & caſibus in particulari: de qua loquendo, ſit

(k) Videatur, Tract. 2. Diſt. 4. n. 12. & ſeqq.

Papa, in quibus impedimentis poſſit diſpenſare.

157. CONCL. I. Papa nequit diſpenſare in Impedimentis Jure naturali, ac Divino, matrimonium dirimentibus; poteſt tamen diſpenſare in omnibus Impedimentis ſolo Jure Eccleſiaſtico illud dirimentibus. Ita omnes Doctores Catholici. Ratio primæ partis eſt: quia Papa non habet poteſtatem relaxandi Jus naturale, aut Divinum; cum inferior non poſſit diſpenſare in lege Superioris. Ratio ſecundæ partis eſt quia ut habetur *cap. Propoſuit, de Conceſſ. Præbend. Papa ſecundum plenitudinem poteſtatis de iure poteſt ſupra ius diſpenſare*.

An Epiſcopus poſſit aliquando diſpenſare in impedimentis matrimonii.

158. CONCL. II. Quamvis jure ordinario non poſſit Epiſcopus diſpenſare in Impedimentis Jure Eccleſiaſtico dirimentibus matrimonium, tamen in caſu magnæ neceſſitatis, & concurrentibus certis conditionibus, poteſt in ipſis etiam Epiſcopus pro Foro conſcientiæ diſpenſare. Ita Sanch. *lib. 2. de Matr. diſp. 40. n. 4.* Fagnanus *in c. Nimis n. 33. & ſeqq. de Filiis Presb.* Gobat *tr. 9. Theol. Experim. n. 576.* Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 35. nu. 3. & ſeq.* Perez *diſp. 44. de Matrim. ſect. 6.* Engel. *tit. de Matrim. contra interdictum &c. §. 3. n. 11.* & alii communiter.

Quibus ſtantibus conditionibus id fieri valeat.

159. Porrò conditiones illæ, quæ requiruntur ad hoc, ut Epiſcopus ſecluſo ſpeciali privilegio poſſit diſpenſare, ſaltem pro Foro conſcientiæ, in Impedimentis matrimonium duntaxat Jure Eccleſiaſtico dirimentibus, & cæteroquin diſpenſari ſolitis, ſunt ſequentes. I. Ut impedimentum ſit occultum. II. Ut matrimonium jam ſit contractum publicè, ſive in facie Eccleſiæ, ſimulque præmiſſis denunciationibus. III. Ut ſit contractum bona fide, id eſt, abſque ſcientia impedimenti: & hoc propter Concil. Trid. *Seſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 5.* quod contrahentes ſcienter inter gradus prohibitos vult ſeparari, & ſpes diſpenſationis conſequendæ carere: ſufficit tamen, ſi unus ex conjugibus in bona fide fuerit. IV. Ut ſubſit gravis cauſa diſpenſandi, ſive urgens neceſſitas: utputà, quod neque conjuges ſeparari poſſint abſque ſcandalo, neque propter paupertatem, aut diſtantiam loci, & magnum periculum incontinentiæ, pateat recurſus ad Summum Pontificem.

Fundamentum dictæ aſſertionis.

160. Et quidem ſtantibus præfatis conditionibus poſſe Epiſcopum diſpenſare pro Foro conſcientiæ, eſt communis, & propemodùm certa ſententia. Ratio eſt: quia hoc videtur exigere Paſtorale Officium Epiſcoporum, ne alioquin Oves ſubjectæ deſtituantur neceſſariis remediis, ſi Epiſcopus in caſu tantæ neceſſitatis, & concurrentibus dictis conditionibus, non poſſet eiſdem opportunè ſubvenire, & diſpenſare ſaltem pro Foro conſcientiæ. Unde tum Summus Pontifex præſumitur ejuſmodi poteſtatem Epiſcopis, tacitè concedere, idque ad evitandum manifeſtum periculum animarum: tum etiam hoc ipſum comprobare cenſetur ipſamet conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ac ſufficit ad acquirendam juriſdictionem.

Datur quibuſdã Epiſcopis expreſſa facultas diſpenſandi.

161. Quinimo, in multis Diœceſibus ab Urbe remotis, ex ſpeciali gratia Summi Pontificis, ſolet expreſſa facultas Epiſcopis concedi (ſervatis tamen certis conditionibus) diſpenſandi in nonnullis impedi-

mentis matrimonium dirimentibus, deſerviens non tantum pro Foro conſcientiæ, & poſt matrimonium contractum, ſed quandoque etiam procedens in Foro externo, atque in ordine ad matrimonium contrahendum: quæ proinde facultates in particularibus caſibus erunt attendendæ: & ſi ab inferioribus ignorentur, ſuper iis conſulantur Superiores Eccleſiaſtici, quorum intereſt. Sed pro clariori hujus materiæ de Diſpenſationibus intelligentia

Quid obſervandum ſit in procuranda diſpenſatione impedimentorum matrimonii?

162. Quæres I. Quid obſervandum ſit in procuranda diſpenſatione impedimentorum matrimonii? Reſpon. Petens diſpenſationem impedimentorum matrimonii, ante omnia attendat, ne in ſua Supplicatione exprimat falſum, aut occultet verum, quod in Jure præcipitur exprimi. Ratio eſt: quia alioquin diſpenſatio taliter obtenta, foret nulla ac ſubreptitia. Ne autem talis error committatur, erunt cum primis ſequentia obſervanda.

I. Proponatur impedimentum ritè in ſua ſpecie.

163. I. Impedimentum, de quo petitur diſpenſatio, proponatur ritè in ſua ſpecie; nam, ſi unum exprimeretur pro alio, nulla foret diſpenſatio, v. g. ſi impedimentum Affinitatis ponatur pro impedimento Conſanguinitatis, aut econtrà, non valebit diſpenſatio deſuper obtenta.

An exprimendum nomẽ ejus pro quo petitur diſpenſatio?

164. Petatur autem ejuſmodi diſpenſatio tacito nomine ejus, pro quo petitur, ſi hæc pro ſolo Foro conſcientiæ petatur. Quòd ſi verò poſtuletur diſpenſatio pro Foro externo, neceſſe erit exprimere, & nomen, & cognomen, & Diœceſin, imò plerumque & Parochiam, conditionemque petentium.

II. Si plura concurrãt impedimenta omnia exponuntur.

165. II. Si plura ſimul impedimenta concurrant, omnia ſunt in ſpecie exponenda; quia, ſi unum ſolum impedimentum, quamvis fortius, exponatur, vel de nullo (ut vult Sanchez *lib.* 8. *diſp.* 23. *num.* 2. citans alios) vel ad ſummum de ſolo expreſſo habebitur diſpenſatio, non de altero. Et hoc intelli-ge, etiam ſi plura illa impedimenta ſint ejuſdem ſpeciei: unde quando quis eſt affinis alteri ex duplici capite, utpotè quia cognovit duas ejus conſanguineas, debet utraque affinitas explicari. Sanchez *loc. cit. diſp.* 24. *num.* 5.

III. Impedimenta cognationis, affinitatis, &c. explicentur in proprio gradu.

166. III. Impedimenta Cognationis, Affinitatis, ac publicæ Honeſtatis, debent explicari in proprio gradu, id eſt, num petentes diſpenſationem ſint conjuncti in primo, ſecundo, tertio, aut quarto gradu, item, an Conjunctio Conſanguinitatis, ſeu Affinitatis, ſit in linea recta, vel tranſverſali; & ſi in tranſverſali, an ſit in gradu æquali, vel inæquali: hæc enim omnia reddunt diſpenſationem magis vel minùs facilem, ac pro ipſa obtinenda requiritur major vel minor cauſa.

IV. Et unde ſit contracta Affinitas &c.

167. IV. Exprimatur, utrum Affinitas ſit contracta ex copula conjugali, vel fornicaria; item, an publica Honeſtas orta fuerit ex ſponſalibus de futuro, vel matrimonio rato.

V. Quæ alia ſint aperiẽda?

168. V. Si petitur diſpenſatio impedimenti poſt matrimonium jam contractum, eſt addendum, ac explicandum: an matrimonium illud fuerit ſcienter contractum cum impedimento dirimente, vel cum ſpe ſic faciliùs impetrandæ diſpenſationis, aut non ſervatis trinis denunciationibus, necne. Et hoc ratione Decreti Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *de Reformat. cap.* 5. (l) Inſuper, ſi in caſu urgentis neceſſitatis petatur diſpenſatio ab Ordinario loci, addendum eſt, atque oſtendendum, hîc reverà adeſſe urgentem neceſſitatem, & alias conditiones ſuperiùs recenſitas, ut ſic eidem conſtet, ſe hîc, & nunc diſpenſare poſſe pro Foro conſcientiæ.

(l) Suprà nu. 159. citati.

Quid conſilii cum iis, qui poſt matrimonium contractũ ſibi cõſcii ſũt alicujus impedimenti?

169. Quæres II. Quid Conſilii ſit cum iis, qui poſt matrimonium jam publicè contractum ſunt ſibi conſcii alicujus impedimenti dirimentis? Reſp. I. Si impedimentum diſpenſabile eſt, petendam eſſe

diſ-

diſpenſationem vel à Papa, ſi ad ipſum patet aditus; vel ab Epiſcopo ſive Ordinario loci, ſi vel ex ſpeciali privilegio Apoſtolico facultatem diſpenſandi obtinuerit, vel ſaltem hanc habeat pro Foro conſcientiæ in caſu urgentis neceſſitatis, atque periculo incontinentiæ. Intereà tamen putativi conjuges, & conſcii talis impedimenti, tenentur abſtinere ab omni actu conjugali, utpotè cùm alioquin ob nullitatem matrimonii committerent grave peccatum fornicationis. (m) Proinde interim vel debent cohabitare, & vivere tanquam frater, & ſoror in vera continentia; vel (ob periculum incontinentiæ) ſub ſpecie cujuſdam peregrinationis, aut alterius negotii peragendi, ab invicem ſequeſtrari, donec obtenta ſit diſpenſatio.

(m) Ad de dicta diſt. 13. n. 3.

Diſpenſatio, per quem petenda.

170. Reſp. II. Quando impedimentum eſt occultum, ac præſertim, ſi oriatur ex aliquo crimine, petiturque diſpenſatio pro Foro conſcientiæ, ordinariè conſultum eſt, ut ipſemet Parochus, vel Confeſſarius, de licentia pœnitentis, ejuſdemque expenſis in mittendo nuntio faciendis; hujuſmodi diſpenſationem procuret: tacito tamen nomine eorum, qui tali impedimento laborant, vel fingendo aliud nomen, v.g. Stichi, Berthæ, aut litterarum *A vir. B. Fœmina*. Sic enim non periclitabitur bona fama indigentium diſpenſatione.

Et à quo, & quomodo?

171. Reſp. III. Quando eſt diſpenſatio pro foro conſcientiæ petenda à SS. Pontifice, non eſt neceſſe litteras inſcribere ipſi Summo Pontifici, ſed (niſi habeatur qualificata perſona intermedia, v.g. Procurator Generalis Ordinis, vel Agens Romæ cauſas ſui Ordinarii, per quam meliùs poſſit negotium expediri) ſufficit eas dirigere ad Majorem Pœnitentiarium, in hunc modum: *Eminentiſſimo & Reverendiſſimo Domino Domino S.R.E.Cardinali Major. Pœnitentiario. Romam.* Is enim pro ſua humanitate, charitateque, libenter omnes audiet, & litteras jubebit expediri, dummodò in ipſis litteris ritè apponatur locus, in quem ſint remittendæ litteræ, v.g. in hæc verba *Dignetur Eminentia Veſtra reſcribere mihi N.N. per Mantuam, Ratisbonam; & dehinc in oppidum N.* Et ſpecificetur locus ultimatus bene. Quod ſi verò pro Foro conſcientiæ ſit petenda diſpenſatio ab Epiſcopo loci, ordinariè litteræ dirigendæ ſunt ad Reverendiſſimum Dominum Vicarium Generalem, ſive Officialem, p. t. exiſtentem qui earundem expeditionem poſtmodùm jam ritè ordinabit, dummodò, & ipſe moneatur in litteris de loco, quorſum, & ad quem reſponſio ſit dirigenda.

An obtenta diſpenſatione matrimonium coram Parocho, & Teſtibus renovandum ſit?

172. Reſp. IV. Quamvis matrimonium anteà ratione occulti impedimenti nulliter contractum, à conjugibus per novum mutuum conſenſum, poſt impetratam diſpenſationem habendum, neceſſariò ſit renovandum: tamen quando illud coram Parocho, ac duobus Teſtibus, jam ſemel eſt initum, non obſtante, quòd fuerit invalidum ob occultum impedimentum, ejuſmodi matrimonium ablato poſtmodùm impedimento per legitimam diſpenſationem non eſt iterum in facie Eccleſiæ, ſeu coram Parocho ac duobus Teſtibus, neceſſariò celebrandum. Ita cum aliis Sanchez *de Matrim. diſp.* 37. ubi etiam ex Navarro refert, ita declaraſſe B Pium V. Et meritò: nam tale matrimonium reverà non eſt clandeſtinum hoc ipſo enim, quod Parochus & teſtes ignorent ejuſmodi impedimentum, utpote occultum, matrimonium illud ſufficienter probatur in facie Eccleſiæ, quamvis poſteà ſublato per diſpenſationem impedimento clàm revalidetur. Sufficit proinde, quòd ambo putativi conjuges denuò renovent mutuò conſenſum ſuum matrimonialem, etſi nemo alius adſit.

An ambo conjuges debeant ſcire nullitatem matrimonii, ut renovent conſenſum.

173. Dicitur notanter, *ambo conjuges*. Nam non ſufficit conſenſus unius dumtaxat partis, cùm matrimonium non niſi mutuo conſenſu contrahatur. Hinc ſi illud fuit nullum ob occultum impedimentum

ordinariè oportet conjugem impedimenti ignaram reddere certiorem de nullitate prioris matrimonii (etſi non ſit neceſſe , cauſam hujus nullitatis manifeſtare) ut mutuus denuò conſenſus præſtetur . Nam alioquin conjux ignara prioris nullitatis , non cenſetur renovare conſenſum pro convalidando matrimonio ; cùm errantis nullus ſit conſenſus , & perſona ignara impedimenti , faciat omnia in virtute prioris conſenſus , qui nullus fuit . Scotus 4. *diſt.* 35. *quæſt. unic.* §. *Reſpondeo , primus conſenſus* , & alii.

An aliquando ſufficere poſſit conſenſus ſub conditione?

174. Quod ſi hoc fieri nequeat ratione ſcandali , vel infamiæ , ut quia alter conjux putativus , ſi foret conſcius nullitatis matrimonii , non amplius eſſet conſenſurus , aut gravem ſuſpicionem de occulto alterius crimine conciperet : tunc ſufficere poterit renovare mutuum conſenſum ſub ſimili forma: *Volo tecum ex nunc ita contrahere , ut ſi jam non eſſet validum inter nos matrimonium , illud nunc inire velim .* Et altera pars reſpondeat: *Volo & ego ſimiliter.* Sanch. *lib.* 2. *diſput.* 36. *num.* 5.

Epilogus.

175. Et hæc tum de Sanctiſſimis Legis Evangelicæ Sacramentis , tum de tota Theologia Morali dicta ſufficiant , ſintque humillimè ſubjecta Cenſuræ , ac Judicio ſanctæ Matris Eccleſiæ , & cedant ad perennem DEI Gloriam.

APPEN-

Digitized by Google

APPENDIX.

Continens modum, legendi, & ſcribendi Citationes utriuſque Juris.

§. I.

DE IURE CANONICO.

Partes Iuris Canonici ſunt, Decretum Gratiani & unde ſic dictum

Corpus totius Juris Canonici plures, ac univerſim ſex continet partes. I. *Decretum Gratiam*, ſic dictum, quòd à Gratiano Monacho S. Felicis, Ordinis S. Benedicti (ut notatur in Monitione ad Lectorem, Decreto præfixa) ex diverſis tum Summorum Pontificum, tum Sanctorum Patrum, atque Conciliorum dictis, decenti ordine in unum volumen; circa annum Domini 1151. ſit compilatum.

Decretales Gregorii IX.

II. *Decretales Gregorii PP. IX.* ſic dictas, quia Gregorius Papa Nonus varias Conſtitutiones, ſeu Decretales Epiſtolas ſuorum Prædeceſſorum per S. Raymundum de Pennafort, Ord. FF. Prædicatorum (cujus Feſtum nunc celebratur die 13. Januarii) in unum volumen colligendas curavit, quibus idem Pontifex multas Conſtitutiones ſuas, ac Decretales Epiſtolas adjecit. III. In Corpore Juris Canonici continentur *Liber Sextus Decretalium*, ſic dictus, quòd ipſa authoritate Bonifacii Papæ VIII. compilatus, aliis quinque Decretalium Gregorii Noni Libris ſit annexus, ac reſpectu eorum Sexti Decretalium Libri locum occupet, quamvis & ipſe in quinque libros ſit diviſus. IV. *Clementinæ* (intellige, *Conſtitutiones*) ſic dictæ, quod à Clemente V. ſint editæ. V. *extravagantes* (intellige, *Conſtitutiones*) *Ioannis XXII.* ſic dictæ: quia *extravagantur*, ſeu vagantur extra ſex Libros Decretalium : ob quam rationem etiam *Clementinæ* quandoque dicuntur *Extravagantes*. Additur autem, *Ioannis XXII.* eò quòd ſint editæ à Joanne Papa XXII. ſimulque ad differentiam aliarum Extravagantium. Sextum, ac ultimum locum in Jure Canonico obtinent *Extravrgantes Communes*: ſic dictæ, quòd à diverſis Romanis Pontificibus poſt *Sextum* emanaverint. Ex his

Liber Sextus Decretalium.

Clementinæ.

Extravagantes Joannis XXII. &

Extravagantes Comunes.

Decretum Gratiani habet tres partes.

Decretũ Gratiam (quod in pleriſque vetuſtis exemplaribus *Concordia Diſcordantium Canonum* inſcribitur) in tres dividitur partes, quarum quælibet habet diverſam rationem citandi ſuos textus. Prima pars continet centum, & unam *Diſtinctiones* & textus in hac prima Decreti parte contenti, citantur ponendo numerum Diſtinctionis, & initium canonis, ſive (ut alii loquuntur) Capituli, v. g. taliter : *diſt.* 16. *Placuit*. Lege: *Vt habetur Diſtinctione decimaſexta. Canone, qui incipit. Placuit*. Vel breviùs, cæteris ſubintellectis: *Diſtinctione decimaſexta. Canone placuit*. Aut ſic: *c. Indicatum diſt.* 89. Lege: *canone indicatum diſtinctione* 89.

Prima pars, quæ, & quomodo citetur?

Secunda pars, ejuſque citatio.

Altera pars *Decreti* continet triginta ſex *Cauſas*, quarum fermè quælibet plures continent Quæſtiones, & quælibet Quæſtio plures Canones. Modus citandi textus, in hac ſecunda Decreti parte contentos, talis eſt, ut exprimatur numerus Cauſæ ſine ullo addito ; nonnulli Recentiores Addunt ly *cauſa* majoris claritatis gratia, deinde numeros Quæſtionis, & tandem initium Canonis (niſi talis textus habeatur in Tractatu de Pœnitentia) taliter : 9. *quæſt.* 3. *Conqueſtus eſt*. Lege : *Vt habetur cauſa nona. quæſtione Tertia. Canone, qui incipit, Conqueſtus eſt*. Aut ſic & quidem meliùs, ac magis

uſitatè, *c. Si homicidium. 23. quaſt. 5.* Lege: *Canone, Si homicidium. Cauſa vigeſimatertia. Quæſtione quinta.*

Tractatus de Pœnitentia, & quomodo citetur?

Additur notanter, *niſi talis textus habeatur in Tractatu de Pœnitentia.* Siquidem Cauſa trigeſima tertia Quæſtione tertia, inſeritur *Tractatui de Pœnitentia*, qui continet in ſe ſeptem diſtinctiones, quæ poſtmodum dividuntur per Canones. Porrò textus in hoc Tractatu de Pœnitentia contenti ſolent ſic citari, ut omiſſo numero cauſæ trigeſimætertiæ, ponatur numerus Diſtinctionis de Pœnitentia (& nota, ſemper addi ly, *De pœnit.* ad differentiam primæ & tertiæ partis Decreti, quarum quælibet etiam conſtat Diſtinctionibus.) Deinde addatur initium Canonis, vel ſaltem numerus ipſius, taliter: *de pænit. d. 3. In tantum.* Lege, *ut habetur de pœnitentia. Diſtinctione tertia. Canone, qui incipit, In tantum.* Vel ſic *de pæn. diſt. 3. can. 33.* Lege: *de pœnitentia, diſtinctione tertia. Canone trigeſimotertio.*

Tertia Decreti pars, & quomodo citetur?

Tertia pars *Decreti* intitulatur *De conſecratione*: & dividitur in quinque *Diſtinctiones*, & hæ rurſum in Canones. Modus citandi textus in ipſa contentos talis eſt, ut primò ponatur ly, *de conſec.* ad differentiam primæ & ſecundæ partis Decreti: deinde ponatur numerus Diſtinctionis, & tandem initium Canonis. Exemplum ſit *de conſ. diſt. 1. Nocte ſancta* Lege *De conſecratione. Diſtinctione prima, Canone cujus initium eſt, Nocte ſancta.* Vel ſic: *c. Solet etiam, de conſ. diſt. 4.* Lege: *Canone, Solet etiam, de conſecratione. Diſtinctione quarta.* Sive enim prius ponatur initium canonis, & poſteà primum numerus Diſtinctionis, ſive è contrà nihil refert.

Quinque Libri Decretalium & quomodo citentur?

Decretales Gregorii Papæ Noni continent quinque Libros, qui dividuntur ulterius in Titulos, Tituli verò in Capitula. Modus citandi textus in iis repertos talis eſt, ut primò ponatur initium capituli, deinde Titulus hoc modo: *. Damnamus. De Summa Trinit.* Lege: *cap. quod incipit. Damnamus. titulo. De Summa Trinitate* Quandoque primo loco ponitur Titulus, & poſtea initium capituli, ſed eſt idem, v.g. *de ſent. excom. Nuper* Lege: *Titulo De Sententia excommunicationis, capitulo Nuper.* Sed prior citandi modus de facto magis eſt uſitatus. Quandoque etiam præter inſcriptionem Tituli, ac initium Capituli, ſolet apponi ly *extra*, aut ly X. v.g. taliter: *prout habetur extrà. de reſtit. ſpoliat. Cum veniſſent.* Vel ſic: *c. Publicato X. de electione.* Sed idem eſt, ac prius nam ſive apponatur ly *extra*, aut ſignum X. (quod interdum apponitur ad ſignificandum, hujuſmodi textus haberi *Extra*, id eſt, *Extra Decretum Gratiani*) ſive non apponatur, ac fiat citatio ſolius Tituli, atque initii capituli, & nulla alia particula addatur, ſignum erit, textum illum haberi in quinque Libris Decretalium. Unde ex citationibus ſuprà allegatis, prior ſic erit legenda: *prout habetur extra* (ſubintellige, *Extra Decretum Gratiani*) *Tit. De reſtitutione ſpoliatorum, capitulo. Cum veniſſent.* Altera verò ſic legitur: *capit. publicato. extra. Titulo. de electione.*

Sextus Decretalium, & Clementinæ, ac quomodo dividantur, & citentur?

Sextus Liber Decretalium dividitur in quinque Libros partiales (ac idem dic *De Clementinis*, quæ itidem in quinque Libros dividuntur) Libri verò ſubdividuntur in Titulos, & Tituli in capitula. Citantur autem cum *Textus Decretalium*, tum *clementinæ* Conſtitutiones, nulla facta mentione Libri, per Titulos ac initia Capitulorum, eo modo, quo quinque Libri Decretalium: hoc ſolum cum diſcrimine, quod in citatione Sexti Decretalium addatur ly *in 6.* taliter v.g. *Cum quis de ſepult. in 6.* Vel ſic: *c. Cum quidam. de except. lib. 6.* Lege ſic: *cap. Cum quis. Titulo. de ſepulturis, in 6.* Item: *capit. Cum quidam. Tit. de exceptionibus, libro ſexto Decretalium.* In citatione verò *Clementinarum* apponatur ly *in Clem.* vel abſolutè ly, *Clem.* v.g. hoc modo: *c. Sicut de Appellat. in Clem.* Lege: *cap. quod incipit, ſicut. Titulo. de Appellationibus, in Clementinis.* Vel ſic: *c. Plures. Clem. de jure patr.* Lege: *cap. Plures. in Clement. Tit. de Iure patronatus.* Communius ve-

verò, ſimulque brevius, abſolutè ponitur ly, *Clem.* una cum initio, vel numero Capituli, & citatione Tituli: v.g. taliter: *Clem. un. de Rerum permutat.* vel *Clem. quamvis rigor. de Appellat.* Lege: *ut habetur in Clementina unica* (ſic dicitur, quia Titulus ille habet unicum Capitulum) *Titulo, de Rerum permutatione*. Vel: *in Clementina, quæ incipit. Quamvis rigor-Titulo de Appellationibus*. Interdum etiam ſimpliciter ponitur ly, *Clem.* una cum initio Capituli, ſine mentione Tituli; quod præcipuè fit, quando illud capitulum eſt notius, v.g. taliter: *Clem. Exivi.* Lege: *ut habetur in Clementina, quæ incipit: Exivi*. Imò cùm Conſtitutiones Clementis V. quandoque appellentur *Extravagantes*, eò quòd exiſtant, & quaſi *vagentur extra* ſex Libros Decretalium, ſolent ipſæ nonnunquam citari ad modum aliarum Extravagantium, taliter; *Ita Clemens V. in extravag. Exivi* Lege. *Ita Clemens V. in extravaganti quæ incipit. Exivi.*

Extravagantes Joannis XXII. quæ, & quomodo citentur?

Extravagantes Ioannis XXII. continent viginti conſtitutiones, ſeu Epiſtolas Decretales, in quatuordecim Titulos diſtributas: & ſolent citari ponendo Papæ, nempe *Ioannis XXII.* nomen ad differentiam Extravagantium communium, & citando initium conſtitutionis, una cum addito ly. *Extravag.* vel, *Extrav.* Taliter v.g. *ut inquit Ioan. 22. Extrav. Quia quorundam.* Lege, *ut inquit Ioannes XXII. in Extravaganti, quæ incipit; Quia quorundam.* Vel ſic. *Extrav. Execrabilis. Ioan. 22.* Lege; *in Extravaganti Ioannis XXII. quæ incipit: Execrabilis.*

Extravagantes Communes, earumque citatio.

Extravagantes Communes dividuntur in quinque Libros, Libri in Titulos, Tituli in Capitula, quorum ſingula novam, & diſtinctam continent Conſtitutionem, vel conſtitutiones, ſeu Extravagantes. Textus ex hiſce Extravagantibus communibus citantur eo modo; quo textus Decretalium: videlicet faciendo citationem Tituli, & ponendo initium Capituli: ſeu Extravagantis, addendo tamen ly, *Extrav.* vel *Extravag.* taliter: *Extravag. Vnigenitus, de Pœnit. & remiſſ.* Lege; *in Extravaganti, quæ incipit, Vnigenitus. Titulo de Pœnitentiis & remiſſionibus.*

Dicti modi citãdi quandoque variantur.

Fatendum, tamen hactenus explicatos modos citandi Jus Canonicum quandoque non nihil immutari; ita tamen id accidit, ut ex dictis facilè poſſint ejuſmodi citationes intelligi.

§. II.

DE IVRE CIVILI.

Corpus Juris Civilis, quas partes habeat.

TOtum *Corpus Iuris Civilis* plures in ſe continet partes, videlicet *Digeſtum* ſeu *Pandectas*, *Codicem*, & *Inſtitutiones* Juſtiniani; quibus acceſſerunt *Authenticæ*, ſeu *Novellæ* Conſtitutiones; nec non & Libri Feudorum. Nam de Legibus Longobardorum, ac Imperatoriis conſtitutionibus & nonnullis aliis, quorum notitia eſt minùs neceſſaria, non eſt opus hìc aliquid dicere: cùm eorum citatio vix occurrat, circa quod

Signa generalia citationũ uſitatarum.

Notandum I. Quòd præfatæ Juris civilis partes propria habeant ſigna diſtinctiva, ſuis citationibus apponi ſolita. Et quidem duplex ff. (aliqui utuntur Græco π vel littera D.) ſignificat *Digeſtum*, ſeu *Libros Pandectarum*. Deinde majuſcula littera C. *Codicem*: & ly *inſtit.* denotat *Inſtitutiones*. Rurſus ly *Auth.* ſeu *authent.* ſignificat *Authenticas*: & ly *Novell.* *Novellas* (ſubintellige, Conſtitutiones) Ac tandem ly *Feud.* Libros *Feudorum* Porrò *L.* vel *l.* ſignificat Legem *tit.* Titulum. §. Paragraphum; ſuprà, *i* infrà. Et ly *eod.* idem eſt, ac *eodem Titulo*, hoc eſt, proximè citato.

Diviſio generalis partium Iuris Civilis.

Notandum II. Quòd, ſicut pleræque partes Juris canonici dividuntur in Libros, Libri in titulos, & Tituli in capitula: ita & pleræque partes Juris civilis dividantur in Libros, Libri in Titulos, Tituli verò non in capitula, ſed in Leges, ac poſtmodùm nonnullæ Leges in Paragraphos. Unde in citandis textibus Juris Civilis idem fermè ſervatur modus citandi, qui in Decretalibus: excepto, quòd loco Ca-

Capituli ponatur initium Legis (addito quandoque, ſi Lex eſt longior, initio Paragraphi, aut ejuſdem numero) & ſimul addatur proprium ſignum diſtinctivum, videlicet ly *ff.* (vel Græcum π aut D.) ad denotandum Digeſtum: vel ly C ad indicandum Codicem: aut ly *inſtit.* vel *inſt.* ad inſinuandas Inſtitutiones Juſtiniani: ſive ly *Auth. Novell. Feud.* ad oſtendendum ejuſmodi textum haberi in Authenticis, ſeu Novellis Conſtitutionibus, aut Libris Feudorum.

Digeſtum, ejuſque partes.

Digeſtum, quod alio nomine appellatur *Pandecta*, ſeu *Libri Pandectarum*, continet in ſe quinquaginta Libros, qui omnes dividi ſolent in tres Tomos. Primus appellatur *Digeſtum vetus*, & continet priores viginti quatuor Libros. Secundus dicitur *Infortiatum*, & continet ſequentes quatuordecim Libros uſque ad trigeſimum octavum incluſivè. Tertius tandem, ac ultimus Tomus, vocatur *Digeſtum novum*: & continet reliquos duodecim Libros: quamvis recentiores quædam Editiones non ampliùs obſervent hanc diviſionem, ſed totum Digeſtum in unicum Tomum conſtringant, quod tamen nihil refert. Porrò Libri iſti Pandectarum ulteriùs dividuntur in Titulos, Tituli in Leges, & Leges nonnunquam in Paragraphos. Et textus ii ſic citari ſolent, ut primò ponatur Lex (id eſt, initium, aut ſaltem numerus ipſius) deinde, ſi Lex forſan longior eſt, addatur Paragraphus; poſteà duplex *ff.* (vel ſaltem Græcum π aut littera D.) & tandem ſcribatur Titulus v. g. taliter: *l. Si quis vi §. differentia, ff. de Acquir. poſſeſſ.* Lege, ut habetur *Lege, quæ incipit, Si quis vi. Paragrapho, qui incipit, Differentia, in digeſtis, Titulo de Acquirenda poſſeſſione*. Solet non rarò ac præſertim à Gloſſa, primo loco poni ly *ff.* deinde ſubjungi Titulus, & tandem initium Legis v. g. taliter. *ff. de procurat. l. mutus*, id eſt; *in Digeſtis Titulo, de Procuratoribus, l. Mutui.* Sed prior modus citandi defacto eſt uſitatior.

Et qua ratione citetur?

Codex Juſtiniani habet Libros duodecim, qui poſtmodum dividuntur in Titulos, Tituli in Leges, & Leges longiores in Paragraphos. In primis novem Codicis Libris (qui ſimul conjungi, & compingi ſolent) eſt eadem citationum ſcribendarum, & legendarum ratio quæ in Digeſtis, niſi quod loco duplicis *ff.* pro ſigno diſtinctivo ponatur *C.* majuſcula v. g. taliter: *l. In teſtamento, C. de teſtam.* Id eſt. *Lege, quæ incipit: In Teſtamento Codice, Titulo de Teſtamentis.* Vel ſic *l. un. §. ex hoc. C. de Rei uxor. act.* Id eſt: *Lege unica Paragrapho. Ex hoc in Codice, Titulo. De Rei uxoriæ actione.* Ubi ly, *l. un.* ideò ponitur, quia citatus Titulus non niſi unicam Legem habet. Aliud exemplum ſit hoc *de fidejuſſ. C. l. fin.* Id eſt: *titulo, de fidejuſſoribus, in Codice Lege finali.* Quæ Lex ideò ſic dicitur, quia eſt lex finalis, ſive ultima citati Tituli; ſiquidem ly *fin.* ſignificat Legem, ſeu Capitulum ultimum, ſive finale cujuſdam Tituli. Multi tamen ly *fin.* applicant Paragraphis tantùm; atque Capitulum, ſeu Legem ultimam Titulorum, denotant per ly, *cap. ult.* aut *l. ult.* ſed parum refert.

Codex ejuſque diviſio, & modus citandi.

Porrò in tribus poſtremis Libris Codicis, videlicet decimo, undecimo, & duodecimo, qui ſeparatim à prioribus novem Libris collocantur, exprimitur etiam numerus Libri v. g. *l. omnes profugi C. de agricolis, lib. 11.* Ideſt: *Lege omnes profugi, in Codice libro undecimo, Titulo de Agricolis.* Quòd ſi numerus Libri non addatur, quærenda erit citatio in prioribus novem Libris Codicis.

Quid de tribus poſtremis libris Codicis?

Novellæ ſubintellige, *Conſtitutiones* ac alio nomine *Authenticæ* dicuntur, conſtant novem Authenticis Collationibus, quibus recens decima eſt adjecta: ex iis quælibet Collatio in plures Titulos, ſeu Novellas dividitur; ex Novellis verò quædam ſubdividuntur in plura Capitula. In earum citationibus hæc tenetur ratio, ut primò ſcribatur initium Capituli (ſi tamen aliquod habet) deinde numerus Novellæ, tum Titulus ejus, & tandem numerus Collationis v. g. taliter

Novellæ ſeu Authenticæ Conſtitutiones, quomodo dividantur, & citentur?

ter: *c. Sed tamen Novell.* 129. *de Sam. col.* 9. Lege ſic: *capite, quod incipit, ſed tamen. Novella* 129. *titulo. De Samaritis. Collatione nona*. Interdum verò pro Novella ſcribitur Authentica, & fit citatio ponendo Titulum, vel potiùs Rubricam ejus, & initium Paragraphi, v.g. *auth. Ut factæ novæ conſtit.* §. *Sancimus* Lege: *In Authentica, cujus titulus eſt. Ut factæ novæ conſtitutiones & c. paragrapho, qui incipit Sancimus*: & tunc in Indice Libri Authenticorum eſt quærendum ly. *Ut factæ novæ conſtitutiones* &c. ſicque allata citatio facilè invenietur: nam, quando Authentica quædam citatur ex Codice, ſemper apponitur C. majus.

Quid de Libris Feudorum? *Libri Feudorum* (qui alio nomine *Conſuetudines Feudorum* appellantur) ſunt duo partiales Libri, qui dividuntur in Titulos, & Tituli in Paragraphos. In Feudorum citationibus ponitur primo ſignum proprium *Feud.* ſive ly, *in lib. Feud.* poſteà Titulus, & tandem Paragraphus v.g. *in lib. Feud. de prob feud. alien. per Frid.* §. *calidis inſuper*. Lege: *in Libris Feudorum, Titulo, de prohibita Feudi alienatione per Fridericum, paragrapho, qui incipit: Calidis inſuper*. Interdum Paragraphus ponitur primo loco: v.g. §. *Calidis inſuper, Feud. de prohib. Feud. alien. per Frid.* Lege, ut ſuprà.

Inſtitutione qua ratione, citentur. *Inſtitutiones* tandem (intellige, *Juſtiniani*) dividuntur in quatuor Libros. Libri in Titulos, & Tituli in Paragraphos; non autem in capitula, vel Leges, ſolent autem Inſtitutiones citari nulla facta mentione libri, taliter: ut primò ponatur initium Paragraphi, in quo textus citandus reperitur; deinde addatur ſignum diſtinctivum, *Inſt.* & poſtmodùm ſubjungatur Titulus, in quo Paragraphus ille continetur, v. g. ſic: §. *Feræ, inſt. de rer. diviſ.* Legatur ſic: *Paragrapho, qui incipit, Feræ. In inſtitutionibus. Titulo, de rerum diviſione*.

CO:

COROLLARIUM

Ad diſcernendas, ac reperiendas Citationes utriuſque Juris.

Regulæ generalis ad diſcernendas citationes juris Civilis.

EX hactenus dictis colligitur Regula generalis, qua poſſint diſcerni citationes Juris civilis à citationibus Textuum Juris canonici. Siquidem in citationibus Juris civilis ſemper exprimitur Volumen, ſeu pars illius per aliquod ſignum peculiare, ac diſtinctivum à cæteris omnibus: nimirum *Codex* per majus *C.* *Digeſtum* per duplex *ff.* vel Grecum *π.* aut ſaltem per litteram majoris *D.* *Novellæ*, ſeu *Authentica* Conſtitutiones per ly *Novell.* vel ly *Auth.* *Libri Feudorum* per ly *Feud.* Ac tandem *Inſtitutiones* per ly *Inſtit.* ſive *Inſt.* Unde quotieſcumque unum ex ſuprà dictis ſignis citationi oppoſitum reperitur, indicium certum eſt; dictam citationem deſumi ex Jure civili, non autem ex canonico; utpote cùm nullum tale ſignum apponatur citationibus Juris canonici: ex quanam autem parte Juris civilis ea citatio ſit deſumpta proprium cujuslibet ſignum demoſtrabit.

Et Juris Canonici.

Portò quomodo citationes partium Juris canonici ab invicem ſint dignoſcendæ, liquet ex ſuprà dictis. Nam ubicumque apponitur ly, *diſt.* vel ly, *quæſt.* aut *q.* ſignum eſt, eam citationem deſumi ex Decreto Gratiani; utpotè cum ſolum Decretum habeat Diſtinctiones, & Quæſtiones; aliæ quippè partes omnes Juris Canonici habent Titulos. Ubicunque autem apponitur Titulus unà cum initio, vel numero capituli, abſque alio ſigno addito (niſi forte addatur ly *Extra*, vel quod idem eſt, ly *X.*) tunc ſignum eſt citationem illam fieri ex quinque Libris Decretalium. Quando verò præter Titulum, ac initium capituli, vel hujus numerum, apponitur aliud quidpiam, utputà ly *in 6.* vel ly *Clem.* aut ly *extravag. Ioan. 22.* vel abſolutè *extravag.* tunc citatio illa quærenda erit, juxtà diverſitatem appoſiti ſigni, vel in *Sexto Decretalium*, vel in *Clementinis*, vel in *Extravagantibus Ioannis XXII.* vel in *Extravagantibus Communibus*.

Modus reperiendi citationes in Jure.

Quòd ſi igitur ex præmiſſis dignoſcatur Pars illa Juris canonici, aut Civilis, in qua capitulum, ſeu Lex quæſita continetur, tunc alterius ad reperiendum determinatum locum, ubi habetur, juvat quęrere initium ejus in Indice Capitulorum; ſive Legum, qui cuilibet Parti Juris, vel generatim omnibus (juxtà diverſitatem Editionum) pręfigi ſolet: atque appoſitus paginæ, vel alius competens numerus, dabit locum quæſiti capituli, ſive Legis. Sic quæſiturus *c. In Lateranenſi, de Prebend.* cùm iſtud ex dictis intelligas reperiri in quinque Libris Decretalium, vide in Indice capitulorum dictis quinque Libris Decretalium præfixo: & habebis annotatum numerum paginæ, in quo capitulum illud exiſtit. Quòd ſi verò non habeatur appoſitus numerus paginæ (prout in nonnullis Editionibus contingit) illicò quære in Indice Titulorum: ſicque reperies, Titulum *De Prebendis* eſſe Titulum V. Libri III. Decretalium: quem per ſingula capitulorum initia tranſcurrens, reperies, dictum *c. In Lateranenſi*, eſſe 31. capitulum illius Tituli: & ſic loquendo de aliis, prout ampliùs ipſa praxis docebit.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICUS RERUM, ET VERBORUM.

A

ABbates Inſulati, an poſſint conferre Ordines minores. Tract. 14. Diſt. 12. num. 55. fol 704.

Abortus, quale peccatum T.9.D.3.n 33. fol. 335. Et an illum procurans, fiat irregularis, nu. 33. & 34. Contra procuranjes abortum rigida Bulla Sixti V num. 35 Sed moderata per Gregorium XIII. & quomodo. Ibid. Pœna procurantium abortum fœtus animati, nu 36 Gemina Propoſitio circa materiam abortus damnata, nu 37. Abortum procurans an committat homicidium proditorium, privaturque Immunitate. Tr.12 D.2.n.38. fol.497.

Abrogatio legis, quid. Tr.2. D.4.n. 27. fol.77

Abſolutionis forma in Sacramento Pœnitentiæ, quæ. Tr.14.D.6.n.21. fol 643 Quæ verba ſint de ejus eſſentia, nu.22.& ſeqq. Abſolutio in ſcriptis, vel abſenti data, non valet, n.26.& ſeq Diſparitas inter abſolutionem à peccatis, & cenſuris, nu.28 Forma abſolutionis ſub modo deprecativo, non valet, n 29.fol 644 Quid de aliis formulis, n 30. Ritus abſolutionis Sacramentalis, nu. 32. Senſus verborum formæ abſolutionis, num.34 & 35. An abſolvendus ſit moribundus, qui ampliùs confiteri non poteſt Tr 14. D. 7. num. 64. & ſeq. Vide ℣. *Confeſſio*. Abſolutio à caſibus reſervatis Vide ℣. *Reſervatio caſuum*. Abſolutio tempore Jubilæi. Vide ℣. *Iubilæum*.

Abſtinentia, quid. Tr.7. D. 1. n. 23. fol. 248.

Acceptatio populi, an requiratur ad obligationem legum. Tr.2. D.1.n. 33. & ſeq. fol.49

Acceptatio donationis, an & quomodo, pro alio fieri poſſit. Tr.8.D.2.n.12 n.19.& 20. fol.298.

Acceſſio, eſt modus acquirendi rerum dominium, jure gentium. Tr.7.D.5.n.25. fol.280

Accedia, quid. Tr.3.D 3.nu.58 ſol.108 Sumitur dupliciter, n.59.& 60. Acedia rectè ponitur inter vitia capitalia, nu.61. Ejus filiæ ſex, nu 62. & ſeqq.

Acolythatus materia, & forma, duplex. Tr.14.D. 12.n.22. fol 669

Acolythorum officium, ibid.

Actio quid. Tr.7.D.2.num.27.fol.250 Dividitur in actionem realem, & perſonalem, nu. 27 Et quid utraque, n. 28.& 29. Minus eſt, habere actionem, quàm rem, quomodo Tr.8 D.4.n.42. fol.323.

Actus humanus, & Actus hominis differunt Tr. 1. D.2.num. 1. ſol. 12. & ſeqq. Actus humanus, ſeu moralis, quid, num 2.& 3. Quomodo debeat fieri ad regulam noſtrorum actuum, num.4 Unde deſumat ſuam bonitatem, vel malitiam moralem, nu.9. & ſeq. Quæ harum ſit actui primaria, & eſſentialis, num 10. & 11. Quomodo malitia, & præſertim bonitas, debeat eſſe volita, aut eam actus humanus deſumat ex objecto, & circumſtantiis. Tr.1.D.2.nu.18.& ſeqq ſol.16. Actui interno voluntatis per ſe primò ineſt bonitas; vel malitia moralis, n.28 Fol.18 An Actus externus addat proprium bonitatem, vel malitiam, actui interno.num.29.30.& ſeqq. Actus interior, & exterior, an ſint duo peccata, nu 34. 35. Actus indifferens, quid, nu 36 An detur, nu.37.& 38 An omnem actum teneatur homo dirigere in finem honeſtum, nu 39. Actus voluntatis eliciti, & imperati, nu 6. Actus humani ut ſint meritorii vitæ æternæ, quid requiratur Tr.1.D.2.n 40 ſol 22.& ſeqq Actus interni an poſſint præcipi lege humana. Tr.2.D.1 n.51 fol.79 Actus peccaminoſi phyſicè diſtincti, non ſemper diſtinguuntur moraliter. Tr 3 D.1.n.50. fol 90.

Actus voluntatis quomodo moraliter interrumpantur, nu.52.& ſeqq

Actus Fidei, Spei, Charitatis. Vide ℣. *Fides*. ℣. *Spes* ℣. *Charitas*.

Actus conjugalis. Vide ℣. *Debitum conjugale*.

Adam, ſi nunc viveret, an poſſet cum aliqua alia matrimonium contrahere præter Hevam. Tr.14. D 14.n 107. ſol.744.

Adjuratio, quid. Tr.5.D.1.nu.20.fol.175. Fit duobus modis, n.21.

Adoleſcentes quo tempore incipiant obligari ad jejunium Eccleſiaſticum. Tr.10.D.2.num.40 41. & ſeqq. ſol 428.

Adoratio, quid. Tr.5.D 2.nu.23 fol.176. Alia merè civilis, ſeu politica, alia ſacra, ſeu Religioſa, num. 24. Adorationis ſacræ tres ſpecies, videlicet Latria, Hyperdulia, & Dulia, nu. 25. Adotationis objectum duplex, materiale, & formale, nu 26. Deo debetur cultus Latriæ, nu.27. Tres Perſonæ Divinæ ſunt una adoratione adorandæ, quomodo, num. 28. Adoratio abſoluta, & reſpectiva, quid, nu. 31.

Advena. Vide. ℣. *Peregrinus*.

Advertentia, qualis ſufficiat ad peccatum. Tr. 3. D.2.num. 7. 9. ſeqq ſol 94. Quæ cenſeatur perfecta advertentia, & ſufficiens ad peccatum mortale, num. 10. & 11. Signa, quibus in dubio diſcerni poſſit conſenſus perfectus ab imperfecto, nu.12. ſol 94.

Adulatio, quid. Tr 7. D 2. n.12. fol.256.

Adulterium, quid, & quot modis contingat. Tr.9. D.4 nu 29.fol 362 Quanta ejus malitia, & pœnæ, num.27. Eſt gravius fornicatione, etiam conſentiente altero conjuge, num 18. Obligatio reſtitutionis ratione adulterii, quæ, nu.28. & ſeq. Adulterium,

Digitized by Google

terium, in quibus caſibus dirimat matrimonium? Tr.14.D.14 n.87. fol 740. Quæ requirantur, ut illud dirimat? n.93.

Advocatus, an poſſit ſequi ſententiam probabilem relicta probabiliori? Tr.1.D.3.n.63. fol.38. Obligationes quædam Advocatorum, n.64. Inter Advocatum, & judicem, differentia, n.67.

Ædificatio, quomodo ſit modus acquirendi rerum dominium. Tr.7. D 5.nu.31 fol.281. Ædificaſſe Eccleſiam, quis cenſeatur? Tr.11. D.3.n.3. fol. 464.

Ætates hominis, quæ? T.8.D.1.n. 21.fol.29. Ætas legitima pro Beneficiis Eccleſiaſticis conſequendis, quæ? Tr.11.D.1.nu.56 fol.453. Ætas quæ requiratur pro ſingulis Ordinibus? Tr. 14. D.12.nu. 50. & ſeq.fol. 703. Ætas impuberum an ſit diſtinctum impedimentum dirimens matrimonii? Tr. 14.D 14.n.50.& 71. fol.734. & 737.

Affabilitas, quid & quomodo differat ab amicitia? Tr.7. D.2.n.12. fol.256.

Affinitas, quid? Tr. 14. D.14.nu. 116.fol. 746. Ejus olim erant tria genera. Ibid. Unde oriatur, & inter quas perſonas? n.117. & 118. Corollarium notabile, n.119. Affinitatis gradus menſurantur juxta gradus Conſanguinitatis, quomodo? nu. 120. Affinitas in quoto gradu dirimat matrimonium? n.121. & quo Jure? n. 122. & ſeq.

Agnos Dei, Cruces &c. geſtare licitum eſt. Tr.5.D. 2.n.38. fol 191.

Alearum luſus, quis? Tr.8.D.4.n.111.fol 337. Eſt jure prohibitus, n.110.& 112.

Alluvio, quando ſit modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium? Tr.7.D.5.n.23. fol.279.

Ambitio, quid, & quale peccatum? Tr.3.D.3 nu 9. fol.101.

Amicitia, quid, & quomodo differat ab Affabilitate? Tr.7.D.2 n.12. fol.256.

Amor Dei, duplex, amicitiæ ſcilicet, & concupiſcentiæ. Tr.4.D. 5. nu.7. fol.149. Hic eſt proprius ſpei, ille Charitatis Theologicæ. Ibid. Amor, & Charitas generatim, quid? Tr.4.D.6.nu 1. Deum amare ſuper omnia intenſivè, & appretiativè, quid? nu.6. Amor debetur parentibus, & qualis? Tr.9.D.2.n.6. & 7.fol.347. Amor Dei appretiativè & intenſivè ſummus, quid? T.14. D.6.n.40. fol.646. Vide V. *Charitas*.

Anathema, an differat ab Excommunicatione? Tr. 13. D 2 n.2. fol 536.

Animal ſi damnum intulit, an teneatur dominus ejus ad reſtitutionem? Tr 9 D 5 n.80. fol 387.

Annus Jubilæus in lege veteri, quis, & unde ſic dictus? Tr.12.D.3.nu 91.fol 516. Annus Jubilæus in Eccleſia Catholica, quando celebretur? n.92. Vocatur etiam *Annus Sanctus*. Ibid. In Anno Sancto ſuſpenduntur aliæ Indulgentiæ, n. 93. Nonnullis tamen exceptis, & quibus? n.99. 100. & ſeqq. Vide V. *Indulgentia* & V. *Iubilæum*.

Antidoralis obligatio, an involvat pactum ſimoniacum? Tr.5.D.3 n 42. fol.202.

Antichriſis, quid? T.8.D.4 n.50.f.328. Pactum Antichriſeos illicitum, niſi interveniat alius juſtus Titulus, n.51 & 52.

Apoſtaſia a Fide, quid? Tr.4. D.4 n.36. fol.147.

Apoſtaſia a Religione, nu.37. A Conventu, vel habitu. Ibid. Apoſtaſia ab Ordine, quid? n.38.

Applicatio Miſſæ, an ſufficiat habitualis? Tr. 14. D. 5.n.73 fol.627. Praxis optima applicandi Miſſam, n.77 & ſeqq. Intentio ſecunda in applicatione Miſſæ, n.78. & 79 Vide V. *Miſſa*.

Aqua eſt materia Sacramenti Baptiſmi, & qualis? Tr.14.D.11.& 12.fol.593.& 594. Aqua vino conſecrando eſt miſcenda. Tr.14.D.4 nu 29. f.605. Et cur? n.30.& 31 Debet apponi modica, n.32.

An convertatur in Sanguinem Chriſti? n.33 & ſeqq.

Quid agendum, ſi aqua pro vino infundatur? Tr. 14. D.5.n.144. fol.638. Quid, ſi error primitùm advertatur poſt Sumptionem? nu. 145. Aut dum aqua habetur in ore? nu. 146. Aſperſione Aquæ Benedictæ, an remittantur peccata venialia? Tr.3.D. 2.nu.35. fol.90.

Ars notoria, quid? Tr 5. D.2.n.32. fol.99.

Articulus mortis, quid? Tr.14 D.9 n.13. fol.679.

An comprehendat periculum mortis? Ibid. Abſolutus a Caſu reſervato in articulo mortis, an teneatur poſteà ſe ſiſtere Superiori? nu.15. In mortis articulo, an quilibet Sacerdos poſſit abſolvere ab hæreſi. & aliis caſibus? Tr 4 D.4.n 32.& 33.f 145. Tr 14. D.9.n.12. fol.679. Vide V. *Reſervatio caſuum*.

Aſpectus impudici. Vide V. *Impudicitia*.

Aſſaſſinium, quid? Tr.12. D.2 num.39. f. 497. Rei hujus criminis non gaudent immunitate Eccleſiaſtica, n.28 & 29.

Aſtrologia judiciaria eſt Species Divinationis. Tr 5. D 2.nu 19. fol.187. Aſtrologia naturalis eſt licita. Ibid.

Aſtutia, quid? Tr.7.D 2.n.15. fol 247.

Aſyli privilegium, an ſit Juris Divini? Tr. 12. D. 2.nu.2. & ſeqq fol 490 Eo gaudent omnes Eccleſiæ, etiam interdictæ, pollutæ, &c n.5. Item Cæmeteria, turres, &c n.6.& 7. An eo gaudeat tenens januam Eccleſiæ, vel parietem? n.8 Quid de Spatio 30. vel 40. paſſuum circa Eccleſias? n.9. Monaſteria, Hoſpitalia, an gaudeant immunitate? nu.10. Rei cur potiùs confugiant ad Monaſteria, quàm alia loca Sacra? num 11. Confugiens ad Sacerdotem SS. Euchariſtiam portantem, gaudet immunitate, num.12.13. Quid de communicante, vel fugiente ad S. Oleum, num. 14. Qui rei gaudeant jure Aſyli Eccleſiaſtici, nu.15.16.& ſeq. fol 493. An etiam debitores pecuniarii, nu.17. & 18. Clerici, & Religioſi, n.19.& 20. Judæi & Pagani, n.21.& 22. Hæretici, nu.23.& ſeq. Quæ crimina non gaudeant Immunitate, nu.6. & 27.fol.495. Referuntur ſeptem crimina excepta, num.28.& ſeqq. An præter homicidium, & mutilationem, amittatur Immunitas ob alia crimina in Eccleſiis commiſſa, num. 35. Commoda Reorum ad Aſyla fugientium, num. 42. & ſeq. Quid ſi fictis promiſſis inde educantur, num. 43. Unde ſuſtentari debeant, num. 46. Immunitatis violatio, quale peccatum, num. 48. fol. 499. Quæ pœnæ eam violantium, num 49. & 50. Obſervanda in extractione Reorum jure Aſyli non gaudentium, n.51. & ſeq.

Attentio circa Orationem vocalem triplex, ad verba, ad ſenſum, & ad finem Orationis. Tr. 6. D. 1. num. 39. Fol. 219. Qualibet harum ſufficit ad ſatisfaciendum præcepto recitandi Horas Canonicas, num. 42. Voluntariè diſtractus abſque

ulla

ulla interiori intentione, non videtur ſatisfacere, n 43. & ſeq.

Attritio, quid, & quomodo differat à Contritione. T.14.D.6 n.38.& 41.f.648. Vide ℣. *Contritio.*

Avaritia quid. Tr.3.D.3 num.12. fol. 102. Et quale peccatum, nu. 13. Rectè numeratur inter Peccata capitalia, nu.14. ejus filiæ quæ, n.15.& 16 Avaritia computatur inter Peccata ſpiritualia, cut. Tr.3.D.1.n.8.& 9. fol.82.

Audacia, quid. Tr.7. D.1.n.38. fol.260.

Augurium eſt ſpecies Divinationis. Tr. 5. D. 2. n.24. fol.188.

Aurora, quid. T.14.D.5.num.105. f.632. Quomodo conſideranda quoad celebrationem Miſſæ, n.106.

Auxilia Dei actualia, quæ. Tr.13.D.2.nu.2 fol 536. Præſtantur ſpecialia ad proprios fines conſequendos per Sacramenta, n.8.& ſeq.

B

Baptiſmus Sacramentum imprimit Characterem. Tr 14.D.2.nu.46. & ſeq.fol.587. Baptiſmus per ſe confert primam gratiam, n.19 Baptiſmus fictè ſuſcepturus recedēte fictione confert effectum, n.54. fol.588 Quomodo ſit neceſſarius ad ſalutem, n. 59.& 60. Baptiſmus flaminis, fluminis, & ſanguinis n.61.& ſeq. Martyriū ſupplet vicem Baptiſmi, nu 64. Baptiſmus fluminis eſt janua Sacramentorum novæ Legis. T.14 D.3.n.1.f. 592. Quid ſit, n 2 Fuit inſtitutus à Chriſto ante ſuam Paſſionem, n.3.& 4. Et quando, n 5.& 6. Ad Baptiſmum ſuſcipiendum tenentur omnes, etiam Judæi, ac Pagani, n.7. An baptizari poſſint filii Infidelium invitis parentibus, n.8 & ſeq. Materia Baptiſmi remota, & proxima, quæ, n.11.& 12.fol. 593 & 594. Ad ejus valorem requiritur vera ablutio, n.13.& ſeq Hæc poteſt fieri immerſione, affuſione, vel aſperſione, n.16. An trina affuſio adhibenda, n.17. In Baptiſmo, quæ pars corporis ſit abluenda, n.18. & ſeqq. Quid agendum, ſi ablutio facta eſt in parte dubia, n.20. Puer projectus de ponte in flumen, num.21. Forma Baptiſmi, quæ, n.22. fol.595. Quali utantur Græci, n.22. In forma baptiſmi tria neceſſariò exprimenda, quæ, n.24. & quomodo, nu.25. & ſeq. Baptiſmus in nomine Chriſti defactò non valet, n.27. An olim validus fuerit, n. 28. Quæ forma ſit adhibenda in Baptiſmo dubio, nu.29. Forma Baptiſmi, *in nomine Patris* &c. an ſufficiat, n 70.

Baptiſmi Miniſter, quis. T.14.D.3.nu.31.& ſeq.fol. 597. In cauſa neceſſitatis, quid obſervandum, nu. 32. An Diaconus vel Subdiaconus poſſit ſolemniter baptizare, n.34. An valeat Baptiſmus, uno materiam, & altero formam adhibente, n.35. Obſervanda à Miniſtro Baptiſmi, nu.36. Quid agendum de Monſtris, nu.37.f.598. Pœnæ reiterantium Baptiſmum, n. 38.& 39. Patrini in Baptiſmo, qui, nu. 40. Hi contrahunt cognationem Spiritualem. Tr. 14. D.14.n, 112.& 113.f.745. Sine Baptiſmo non recipitur Ordo Tr.14.D.12. n. 43. fol.702.

Bellum, quid, & quomodo differat à Seditione, & Rixa. T.4.D.7.n.40. f.169. Eſt ex natura ſua licitum, ſi debitas habet conditiones, n.41. Ad bellum juſtum tres requiruntur conditiones, quæ, nu 42. Poteſt dari bellum ex utraque parte juſtum formaliter, non autem materialiter, n.43. In dubio de juſtitia belli, an liceat militare, n.44. & ſeq. In bello juſto licitè occiduntur nocentes, n.45. Quid de innocentibus, n. 48. Cui acquirantur bona hoſtium, n.49 & 50. In bello qui fiant irregulares. T. 13.D 3 n 62.63.& 66.fol.564. Bellum inferre, & litem judicialiter movere, differunt. Tr.1.D.3 nu. 68. fol 39.

Beneficentia eſt actus externus Charitatis. Tr.4.D. 6.n.27. fol.153.

Beneficiarii Clerici. Vide ℣. *Clerici* Beneficiarii obligatio ad celebrandam Miſſam. Vide ℣. *Miſſam celebrandi obligatio.*

Beneficium generatim. Tr.11.D.1.n.2.f.445. Beneficium Eccleſiaſticum, quid, n.3.& ſeqq. Ejus Laicus eſt incapax, n.6 Quomodo debeat conſtitui, nu.7. Beneficia Eccleſiaſtica majora, & minora, num.8. Regularia, & ſæcularia, n 9. Curata, & non Curata, n.10. Electiva, Patronata, & Collativa, ſeu libera, num. undecimo. Patrimonialia & non Patrimonialia, n.12. Manualia, & non Manualia, quæ, nu.13. Beneficia, quibus modis conferri ſoleant, nu. 18.& 19. fol. 447. Quomodo acquirantur per electionem, nu. 20. & ſeqq. Per præſentationem. Quinam Beneficia liberè conferre poſſint, n. 30.& ſeq. Vide ℣. *Papa* ℣. *Epiſcopus* Collatio Eccleſiarum Parochialium per Concurſum, quæ, nu.38.& 39. In quibus Beneficiis preces primæ Imperatoris non habeant locum n.41. & 42. Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi & de conditionibus ex parte eorum requiſitis, nu.43. & ſeq. fol.451. Beneficia curata omiſſis dignis debent conferri dignioribus, n.44 & ſeq. Quid de Beneficiis ſimplicibus, nu.47. Patrimonialibus, & Patronatis, n 48. Dignus reſpectu Beneficii, & dignior, magiſque Eccleſiæ utilis, quis, nu.49.& 50. Indignus, & quis, nu.51. & ſeq Quæ conditiones requirantur, ut quis ſit dignus ad Beneficium, n.53 & ſeq. Beneficii Eccleſiaſtici incapax eſt excommunicatus. T.13. D 2. num.27. fol. 541. Beneficiorum ſimul retentorum pluralitas, quantorum malorum ſit origo. Tr.11. D.2. nu.1. fol. 458. Ea quandoque poſſunt abeſſe, danturque Beneficia compatibilia, nu 2. Incompatibilitas Beneficiorum ex duplici capite oritur, n. 3. & ſeq. Quod Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam Clerici ſuſtentationem, n.5. Beneficia de ſe compatibilia, quæ n.6.& 8. Beneficia ſimplicia ultra duo nequeunt haberi, n.7. Beneficia de ſe incompatibilia, nu.9. Et Beneficia uniformia ſub eodem tecto, quæ, n.10.& 11. Beneficium ſimplex poteſt adjungi alteri tenues redditus habenti: nu. 12. Beneficia incompatibilia ſimul plura obtinere, illicitum eſt, nu.13. fol.460. idque citra diſpenſationem Pontificiam, nu.14. Triplex cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorum, n.15.& ſeq. Plura incompatibilia Beneficia recipiens, an ipſo jure privatus ſit priori, n.19. & ſeq. Quid ſi quis fructus ſecundi Beneficii necdum recipiat, nu.22. Aut primum cum ſecundo retinere contenderit, num. 29. In quibus caſibus plura ſimul Beneficia haberi poſſint, n.27. In Beneficiis Eccleſiaſticis an poſſit aliquid dari ad redimendam vexationem. Tr. 5. D.2.num. 32. fol.190. Beneficium ſimoniacè recipienti, quid agendum, nu.50. fol 103. Diſpenſatio ſuper Beneficio ſimoniacè recepto, à quo poſſit dari, & qualiter ſit obtinenda, n.5. Beneficii renunciatio.

Digitized by Google

citatio. Vide ℣. *Renunciatio Beneficii*. Permutatio beneficiorum. Vide ℣. *Permutatio*. Beneficium ſine conſenſu Patroni conferri nequit. Tr. 11. D. 3. n. 45. & ſeq. fol. 473. Vide ℣. *Patronus*.

Beſtialitas, quid. Tr. 9. D. 4. num. 58. fol. 370. An varietur ſpecies ob diverſitatem beſtiarum, nu. 51. Concubitus cum dæmone, an ſit ſpecies beſtialitatis, n. 60.

Bigamia triplex, vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. Tr. 13. D. 3. nu. 40. & ſeqq. fol. 560. Non oritur, ſi quis eum pluribus fornicetur, nu. 43. Bigamia, Trigamia &c. quid. T 14. D. 13 n. 39. fol. 714.

Blaſphemia, quid. T. 5 D. 3. n. 53. & 54. fol 205 Blaſphemia in Deum, & Sanctos, n. 55 Hæreticalis, & non hæreticalis, n. 56. Et quale peccatum, n. 57. & ſeq. Ex ira dicere, *Corpus Dei*, *Chriſma*, *Sacramenta* &c. quale peccatum, n. 60. Quid de nonnullis aliis verbis, nu. 61. An omnes blaſphemiæ ſiot ejuſdem ſpeciei, n 62. & ſeq.

Bonitas naturalis, & moralis in actibus noſtris. Tr. 1 D 2. n 7. fol 13. Booitas actus moralis unde deſumatur, n. 9. & ſeq. Bonitas finis non ſufficit ad tollendam malitiam medii pravi, num. 12 Bonitas quomodo debeat eſſe volita, ut eam actus humanus deſumat ex objecto, & circumſtantiis n. 20 & ſeq An propriam bonitatem habeat actus externus, n. 29 & ſeq.

Bonum triplex, delectabile, utile, & honeſtum T. 1 D. 1. n. 8. fol 13

Bona ſuperflua naturæ, & ſuperflua ſtatui, quæ. T 4. D. 6. o. 39. fol. 198. Ex bonis ſuperfluis quando ſub præcepto ſit danda eleemoſyna, n. 36 & 46. ac ſeq. Bona per Orationem, quæ rectè à Deo poſtulentur. Tr. 5. D. 1 n. 50 fol. 182. Bona dotalia & paraphernalia uxoris, quæ. Tr. 7. D. 4 n 14 fol 267. Bona Clericorum quadruplicia, nempè Patrimonialia, quaſi Patrimonialia, merè Eccleſiaſtica, & Parſimonialia. Tr. 7. D. 4. ou. 20 & ſeq. fol 269. An ipſorum dominium habeant Clerici, nu. 25 & ſeq Bonorum Eccleſiaſticorum diviſio, quando ſit facta, n. 30 Bona Eccleſiaſtica, quomodo dicantur *Res Dei & Patrimonia pauperum*, n. 41. & 42. Bona incerta, quæ, & ad quid teneatur eorum inventor. T. 7. D 5 n. 6. fol. 275. An poſſint retineri poſt diligentem inquiſitionem domini, nu. 8 Bona Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum, ſuot triplicis generis. Tr 12. n. 24. ſeqq. fol. 488. An gaudeant immunitate à collectis, & juriſdictione ſæcularis, n. 17. Quid de bonis feudalibus, n. 28. Vide ℣. *Collecta* Bona Matrimonii, quæ. Tr. 14. D. 13. nu. 12. & 13. fol 709

Breviario, quo utendum in recitatione Horarum Canonicarum. Tr. 6 D. 1. nu. 58. fol. 219. Recitans Horas ex Breviario alieno, ao peccet mortaliter. nu. 59

Bullæ Pontificiæ cur multæ in variis Regionibus non obligent. T. 2. D 1. n 40. fol 50

Bulla Cœnæ Domini, quæ. Tr. 13. D. 3. n. 55. fol. 562 Excommunicationes, & Caſus in ea contenti, breviter enumerantur, num. 56. Pœna abſolventium à Caſibus Bullæ Cœnæ, n. 57.

C

Calendarium novum, & antiquum, diſcrepant. T 2. D 3 n 32. fol 68

Cambium, quid. Tr. 8. D. 4. n. 72. fol. 328. Et quomodo differat a mutuo. 73. Cambium reale, & ſiccum, nu. 75. Minutum, & locale, ſeu per litteras quid, nu. 76. In cambio minuto licitè aliquid accipitur, nu. 77. & 78. Etiam in Cambio locali licitè Campſor aliquid lucratur, n. 81. & ſeq. Cambium ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium, n. 84.

Campſor, & Campſarius, quis. Tr. 8. D. 4 num. 74. fol. 328.

Canonis privilegium Clericis conceſſum, quod. Tr. 14. D. 12. n. 12. fol. 697.

Canonizationis forma, quæ nunc eſt, olim non requirebatur. Tr. 5 D. 1. n. 42. fol. 180.

Caſtellanus extra Regnum Caſtellæ, an poſſit veſci die Sabbati extremitatibus animalium. T. 2. D. 3. nu. 28. Fol 67. Quid de advenis illuc venientibus, nu. 30.

Caſtitatis violatio in Religioſo, vel Clerico, an contineat duplicem ſpecie malitiam. Tr. 3. D. 1. n. 48. fol. 90. Caſtitas, quid, quotuplex. T. 7. D 1. n. 24. fol. 248. Ad eam reducitur Pudicitia, & Continentia. Ibid. Ob hanc defendendam an liceat invaſorem occidere. Tr. 9 D. 3. n. 19. & 20. Vel pugnis repercutere, n. 21 Caſtitas generatim, quid, & quotuplex. Tr. 9. Diſt. 4. num. 2. & 3. fol. 361. Conjugalis, Vidualis, & Virginalis, num. 4. & 5. Hæc eſt cæteris perfectior, & quid importer, nu. 5. & 6 Votum ſimplex caſtitatis impedit Matrimonium contrahendum. Tr. 14. D 14. nu. 15 fol 729. Et ſolemne dirimit contractum, nu. 16. & 17. Vide ℣ *Votum*.

Caſtratio eſt impedimentum dirimens Matrimonii. Tr. 14 D. 14. n. 69. fol. 737.

Caſus, quid. Tr. 8. D. 2. n. 35. fol. 306.

Caſus reſervatus. Vide ℣. *Reſervatio Caſuum*.

Cathechiſmus, quid, & an adhoc impediat Matrimonium. T 14 D. 14 n. 9. fol. 728.

Cathecumeni, an obligentur Legibus Eccleſiaſticis. Tr. 2 D. 3. n. 5. fol. 63. An poſſint ſalvari. T. 4. D. 3. nu. 9 fol. 127. An ſint capaces Iodulgentiarum. T. 12. D. 3 nu 39. & 40. fol 507.

Cauſam peccati tollere, quando quis teneatur. T. 1. D 1. n 16. fol. 5.

Cauſa peccati oon eſt Deus. Tr. 3. D. 1. num 23. & ſeq. fol 84.

Cauſa ipſius interna, & externa, quæ, nu. 27. & 28.

Cenſuarius, & Cenſualiſta, quis. Tr. 8. Diſt. 4. nu 56. fol. 320.

Cenſus, quid. Tr. 8 D. 4. nu. 55. fol. 329. Ejus diviſiones, n. 57. & ſeq.

Cenſus reſervativus, quis, & an liceat, nu 58. Cenſus conſignativus realis eſt licitus, o 61. & 62. Conditiones Jure naturæ requiſitæ ad cenſum licitum, n 63. & ſeq. Aliæ conditiones ad cenſum Jure Eccleſiaſtico requiſitæ, nu. 66. fol. 330. Quoad has attendenda locorum conſuetudo, n. 67.

Cenſus perſonalis an licitus, n. 68. Inter cenſum, & mutuum differentia multiplex, n. 60. & ſeq.

Cenſura, generatim. Tr. 13. D. 1. n. 2. fol 526.

Cenſura Eccleſiaſtica, quid, n. 3 & ſeq. Eſt triplex, n. 7. ob quam cauſam, ſive peccatum, Cenſura ferri poſſint, n 8 & ſeq. fol. 527. Propriè non infligitur ob peccatum merè præteritum, n 17. Ipſo jure decreta non requirit aliam monitionem; benè tamen ſi ea feratur ab homine, n. 19.

Cenſura, an poſſit infligi ob peccatum alterius, n. 20.

&

& ſeqq. Ab incurrenda Cenſura, quæ generatim excuſent. n. 27. fol. 530. An ignorantia facti. n. 28. Et juris.n.29. & ſeq. An metus gravis. n. 32.& 33. Cenſura ſit invalida ob defectum juriſdictionis, aut per appellationem ſuſpenſa. n. 35. & 36. Et ob defectum ſubſtantialis ordinis judicii. n. 37. Vel juſtæ cauſæ; & hoc tripliciter. n. 38. Cenſura lata contra innocentem, qui in judicio probatur nocens an ſit ſervanda. n. 39. & 40. Forma abſolvendi à Cenſuris. 41. & 42. fol. 533. Abſolutio à Cenſuris, an poſſit dari extra Confeſſionem, aut abſenti. n. 43. Cenſuræ violatio induit irregularitatem. Tr. 13. D.3.n.12. fol. 556. Dummodò miniſterium ſit proprium Ordinis. nu. 13. Et non ſolius juriſdictionis. n. 14. Quid de Cenſura innodato, & abſolvante moribundum in articulo mortis. T. 14. D. 9. n. 14. fol. 680.

Ceſſatio à Divinis, quid Tr. 13. D. 2. n. 108. fol. 554. Quando poſſit indici. nu. 109. Differt ab interdicto variè. n. 110.

Ceſſio bonorum, an excuſet a reſtitutione: & quid juris tribuat. Tr. 9. D. 5. n. 119. fol. 394

Character, quid T. 14. D 2. n. 45. fol. 587. Quæ Sacramenta ipſum imprimant. n. 46. & ſeq. Character, nec in morte deletur. n. 50. Corollarium notabile circa hoc n. 51. Characteres ſingulorum Ordinum conſtituunt unum Characterem totalem, & completum Ordinis. Tr. 14. D. 12 nu. 15. & 16. fol. 698.

Charitas amittitur per omne peccatum mortale. T. 4. D. 1. n. 14. fol. 113. In Beatis manet Charitas, non Fides, nec Spes nu. 16. Charitas, & Amor, generatim. T. 2. D. 6. n. 1. f. 152. Charitas ut virtus Theologica, quid, & quod objectū ejus. n. 2. Deus, quomodo appelletur Charitas. n. 3. Præceptum de diligendo Deū ſuper omnia, eſt partim affirmativū partim negativum. n. 4. Et ſatisfit diligendo Deum ſuper omnia appretiativè. n. 5. & ſeq. Præceptum diligendi Deū obligat ad frequens exercitium n. 8. Quo determinato tempore illud obliget. n. 9. Tres Propoſitiones quoad hoc damnatæ. Ibid. Ex Charitate generatim tria nobis ſunt diligenda. n. 10. & ſeq. f. 154. An etiā creaturæ irrationales ex Charitate ſint diligendæ. n. 14. Actus Charitatis plures ſunt, & qui. n. 26. & ſeq. Vide ℣. *Amor*, & ℣. *Dilectio*.

Chiromantia, quid. T. 5. D. 2. n. 20. fol. 187.

Chriſtus, quomodo exiſtat in SS. Euchariſtiæ Sacramento. Tr. 14. D. 4. nu. 49. & ſeq. fol. 653. Quandiu ſit præſens ſub ſpeciebus conſecratis. nu. 55. Chriſtus eſt Hoſtia principalis in incruento Miſſæ Sacrificio. Tr. 14. D. 5 nu. 20. fol. 615. Quomodo in hoc Sacrificio offeratur. n. 22. & ſeqq. Chriſtus in Miſſæ Sacrificio eſt offerens principalis. n. 29. & 30. Vide ℣. *Miſſa*. Chriſtus adoratur adoratione Latriæ. T. 5. D 1 n. 29. fol. 177.

Circumciſio, & alia Cæremonialia veteris Legis, an, & quando illicita eſſe cœperint. Tr. 12. D. 2 n. 6. & ſeqq. fol 54. Circumciſio an fuerit verum Sacramentum in Lege Moſaica. Tr. 14. D. 1. num. 12. & ſeq. fol. 670. Quomodo dicatur non contuliſſe gratiam. n. 13.

Circumſtantiæ, an, & qualem bonitatem, vel malitiam, tribuant actui humano T. 1 D. 2. n. 9. & ſeq. fol. 14. Quomodo hæc debeat eſſe volita, ut deſumatur ex circumſtantiis n. 18. 22. & ſeq. Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes, quæ. Tr. 11. D. 7. n 47 fol. 657. Sunt neceſſariò confitendæ. nu. 29. & 30. Circumſtantiæ aggravantes, quæ num. 48. Aliæ ſunt notabiliter aggravantes, aliæ non. Ibid. An teneamur confiteri circumſtantias ſolùm aggravantes. n. 49. & ſeq. fol. 658.

Clandeſtinum Matrimonium. Vide ℣. *Matrimonium Clandeſtinum*.

Clementia, quid, & quæ vitia eidem adverſentur. Tr. 7. D. 1. n. 27. fol 248.

Clerici, an teneantur Legibus Civilibus. T. 2. D 3. n. 53. & ſeq. f. 64. Clericorum nomine, qui comprehendantur. T. 2. D. 4. n. 8. f. 73. Clerici in Sacris tenentur recitare Horas Canonicas. Tr. 6. D. 1. n. 12. & ſeq. fol. 210. Idem dicendum de Clericis Beneficiariis, etiamſi nullo ſacro Ordine ſint inſigniti. n. 25. Et quo jure. n. 9. & 10. Excipiuntur nonnulli. n. 26. Clerici Beneficiarii omittentes Horas Canonicas tenentur pro rata omiſſionis ad reſtitutionem fructuum, & quomodo. nu. 31. & 32. Rata neglecti Officii, quomodo computanda. n. 32. & 33. Vitandæ quædā Propoſitiones circa hoc. nu. 34. An Clericus Beneficiarius, ſupplens Horas omiſſas alio die, liberetur ab onere reſtituendi fructus. Tr. 6. D. 1. n. 89. f. 225 Quid, ſi ille Beneficiarius ſit pauper. n 90. Aut ex juſta cauſa non recitet. n. 91.

Clericorum bona quadruplicia, Patrimonialia, quaſi Patrimonialia ſeu Induſtrialia, mera Eccleſiaſtica, & Parſimonialia, quę. T 7. D. 4. n. 20. f. 269.

Clerici ſæculares Beneficiarii habent plenum dominium bonorū Patrimonialium. nu. 25. Imò & quaſi Patrimonialium. nu. 26. & 27. Ac Parſimonialiū n. 28. Bonorum merè Eccleſiaſticorum acquirunt quidem dominium, ſed cum onere, ſuperflua in pias cauſas erogandi n. 29. & ſeq. Quo jure Clerici Beneficiarii teneātur ſuperflua in pias cauſas erogare n. 33. & 34. f. 271. Dicta obligatio eſt perſonalis Clericorum. n. 35. Quantitas ſufficiēs ad peccatum mortale ratione bonorum Eccleſiaſticorum malè expenſorum, quæ, & quomodo computanda. n. 38. & 39. Objectiones notabiles contra præmiſſa earumq; ſolutio. n. 37. & 40. ac ſeq. Clerici, in quo ſenſu dicantur Diſpenſatores bonorum Eccleſiaſticorum. n. 43. Clerici ſæculares liberè teſtātur de bonis patrimonialibus, induſtrialibus, & parſimonialibus. T 8. D. 3 n. 45. fo 312. An etiā de bonis merè Eccleſiaſticis. n. 46. & ſeq. Quid circa hoc valeat conſuetudo n. 49 & ſeq. Clericorum conſuetudo teſtandi, quæ n. 56. & 57. Clericorum bona an gaudeant immunitate à Collectis Laicorum. Tr. 12. D. 1. nu. 27. & ſeq. f. 488 Vide ℣. *Collecta*.

Clericorum Beneficiariorū obligatio, multiplex. T. 11. d. 1 n. 65. & ſeq. fol. 455. An, & quomodo teneantur ad Reſidentiam perſonalem in loco Beneficii. n. 67. & ſeq. Quibus de cauſis poſſint abeſſe à Beneficio. n. 72. & ſeq. Clerici in Sacris, quo jure teneātur ad perpetuā continentiam. T. 14. D. 12 n. 27. fol. 700. Et an vi voti ſacris Ordinibus annexi. n. 28 & 29. A quibus teneantur abſtinere ratione voti Caſtitatis. Tr. 5. D. 3. n. 15. fol. 197. Quid juris de Clerico innocente, & ſecūdum publicas probationes excommunicato. T. 13. D. 1. nu. 39 & 40. f. 532.

Clericis an liceat pugnare in bello Tr. 13. D. 3. num. 62. & 67. fol. 564. & 565.

Codicillus, quid. T. 8. D 3. n. 59. fol. 315. Et quomodo fieri poſſit. nu. 60. Codicilli ad quid inſerviant.

…auſula Codicillaris, quomodo apponatur: Ejus multiplex effectus. n. 63.

…terium an polluatur polluta Eccleſia, & è contra. T. 14. D. 5. n. 129. ſol 636 In Cœmeteriis prohibentur fieri contractus &c. T 12. D. 1. n. 14. & ſeqq. fol 486. Vide ℣ *Immunitas*.

Cogitationis pœnam nemo patitur, quomodo. T. 9 D. 3. n. 81 fol. 352. Cogitationis peccatum pertinet ad ſpeciem, ad quam peccatum operis. T. 9. D. 7. n. 13. ſ. 407. An contrahant ſpeciales malitias circumſtantiarum actus externi. n. 14. & ſeq.

Cognatio carnalis, quid. T. 14. D 14. n 94. ſol 742 Vide ℣. *Conſanguinitas*. Cognatio ſpiritualis, quæ; & ad quas perſonas extendatur. n. 112. & ſeq. ſol. 745. Cognatio Legalis, quæ: & inter quas perſonas inducat impedimentum dirimens Matrimonium. n. 115.

Collatio Beneficii, quid. T. 11. D. 1 n. 29. ſ. 449. Quot modis fiat. nu. 18. & ſeqq. Collatio Beneficii ab Epiſcopo devolvitur ad Capitulum. n. 34. Collatio Eccleſiarum Parochialium per concurſum, quæ. n. 38. ℣. *Beneficium*.

Collatio veſpertina in die jejunii, an, & qualis permiſſa. Tr. 10. D. 2. n 23. & ſeqq. ſol. 425.

Collectæ novæ, an per Laicos poſſint imponi Eccleſiis, & Clericis. Tr. 12. D 1. n. 31. & 32. ſol. 489. An poſſint præſtari abſque ulla exactione Laicorum. nu. 33. Quæ conditiones requirantur, ut Eccleſiæ, & Clerici, in communibus neceſſitatibus contribuere teneantur. n. 34. Quid de oneribus antiquis. n. 29. & 30.

Commixtio, & Confuſio, ſunt modi acquirendi rerum dominium Jure Gentium, & quomodo differant. Tr. 7 D. 5. nu. 26. ſol. 280. Regula pro confuſione materiarum, & commixtione ſpecierum. nu. 27. & 28 Specialis Regula pro commixtione nummorum. n. 29 & 30.

Commodatum, quid. T 8. D. 2. n. 27 ſol. 299. Et quomodo differat à Locatione, Pignore &c. n. 21. & 29.

Commodatarius, an teneatur de caſu fortuito nu. 37. 38. & ſeq Aut culpa certiſſima. n. 42. & ſeqq. Commodatarius an poſſit ſalvare tres omiſſis alienis, ſi non poteſt utraſque. n 50 & 51.

Communio Paſchalis. T 10. D 3. n. 27. & ſeq. ſ. 439 Vide ℣. *Euchariſtiam tenentur*

Communio bonorum operum inter Fideles datur. T. 12. D. 2. n 73. ſol. 500 Communio Fidelium triplex, pure interna, pure externa, & media, ſeu mixta Tr. 13. D. 2 num. 10 & ſeqq. ſol. 538. Qua communione Fidelium Eccleſia privet excommunicatum n. 13. & ſeqq.

Communitas tota, an poſſit interdici. T. 13. D. 1 nu. 20. ſol. 529. Vel etiam excommunicari. nu. 21. & ſeqq.

Compenſatio occulta ut ſit licita, quæ requirantur conditiones T. 9. D. 5. n 118. ſol. 393

Complicis in notitiam ſi veniat Confeſſarius, an peccatum ſit confitendum. Tr. 14. D. 7. num 57. & ſeqq ſol 659

Concubinarius, quid, & quanta ejus malitia. T 9. D. 4 n. 13. ſol. 362.

Concupiſcentia, an cauſet involuntarium. T. 1. D. 1. nu. 32 & ſeq. ſol. 9. Mala pravæ concupiſcentiæ. Tr 9. D 7 num 1. & ſeqq. ſol. 405. Motus concupiſcentiæ, quando ſint peccatum. n. 5.

Concurſus in collatione Eccleſiarum Parochialium quomodo fiat. Tr. 11. D. 1. nu. 38. & 39. ſol. 450. Ab eo quæ Parochiæ ſint exceptæ. Tr. 11. D. 5. n. 41 & 42. ſol. 473.

Conditiones, quæ tacitè, ſeu de Jure inſunt, non faciunt actum conditionatum. T. 6. D. 2. n. 24. ſ 229.

Conditio ſervilis, quæ, & qualiter dirimat Matrimonium. Tr. 14. D. 14. n. 54. 55. & ſeqq. ſol. 785. Vide ℣. *Servus*.

Confeſſarius, an debeat ſe conformare opinioni pœnitentis probabili. T. 1. D. 3. n. 55. ſol. 36. Confeſſarii Mendicantium, an habeant poteſtatem diſpenſandi in votis T. 6 D. 3. n 44. & ſeq. ſol. 240 Quid de voto Caſtitatis non perpetuè, vel non integrè, aut voto conditionato, & pœnali n. 46. An poſſint diſpenſare ad petendum debitum cum conjugibus inceſtuoſis: & contrahentibus cum voto Caſtitatis. n. 48. Et diſpenſare, vel commutare juramenta. n. 53. Confeſſario an ſit credendum circa legata pia à defuncto relicta. Tr. 8. D. 3. n. 27. & ſeqq. ſol. 307. Cautela Confeſſariorum circa hoc. n. 28. & 29. Confeſſariis, qui ambo ſunt in peccato mortale, & ſibi mutuò confiteri volunt, quid agendum. Tr. 14. D. 1. n. 47. ſol. 577. Confeſſiones plurium audiens in peccato mortali, an plura peccata numero diſtincta committat. n. 50. & 53. Confeſſarii copia, quando deeſſe cenſeatur, ut quis contritus abſque Confeſſione celebrare valeat. T. 14. D 2. n. 40. & 41. ſol. 29.

Confeſſarius, ſive Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ, eſt ſolus Sacerdos. T. 14. D. 8 n. 1. ſol. 664. Is debet habere legitimam juriſdictionem. n. 2. & ſeq. Atque approbationem. n. 14. In Confeſſario requiritur probitas, ſcientia, & prudentia. n. 17. ſol. 666. Debet eſſe Judex, Medicus, & Doctor. nu. 18. Probitas, quæ in ipſo requiratur. n. 19. & 20. Qualis ſcientia. n. 21. 22. & ſeqq. Quid, ſi Sacerdos ſit dubius de ſua ſufficiẽtia. n. 23. An teneatur judicare de gravitate peccatorum in individuo. n. 25. Et quomodo de gravitate culpæ. T. 14. D. 7. n. 50. ſol. 658. Prudentia Confeſſario neceſſaria. T. 14. D. 8. n. 27. ſol. 670. Hæc generatim debet exerceri circa propriam Confeſſarii perſonam. n. 28. Circa adſtantes. n 29. Et circa pœnitentes. n. 30. Confeſſarius an teneatur quandoque interrogare pœnitentes, quomodo. n 31. & ſeqq. ſol. 669. Quid agendum, ſi pœnitens taceat peccatum, quod Confeſſarius ſcit, eum commiſiſſe. n. 41. & ſeq. Et quid circa conſtitutos in occaſione proxima peccandi. n. 44. & ſeqq ſol. 672. Quid circa recidivos. n. 48. & ſeqq Et quid, ſi Confeſſarius advertat, pœnitentem habere ignorantiam circa aliquod peccatum. n 52 Confeſſarius, quo jure teneatur celare peccatum in Confeſſione auditum. Tr. 14 D. 9. nu. 23. ſol. 681 Tenetur pœnitenti aliquam ſatisfactionem injungere. T. 14 D. 10. n. 4. & 5. ſol. 689. Deſignaturus pœnitentiam Sacramentalem, ad quæ attendere debeat. n. 20. ſol. 687 Vide ℣. *Sacerdos verſ. Interrogatio. verſ. Occaſio, verſ. Pœnitentia Sacramentalis. verſ. Sigillum*.

Confeſſarius ſollicitans pœnitentem ad turpia, immane ſacrilegiũ committit. T. 14. D. 4. n. 57. ſ. 610. Confeſſarius quando cenſeatur ſollicitare pœnitentem. n. 58. & ſeq Eſt denuntiandus à pœnitente n. 63. Et ſub qua obligatione. nu. 64. Atque alius

Con-

Confeſſarius tenetur deſuper monere pœnitētem, n.63.65. & ſeq. Confeſſarius à fœmina ſollicitatus, hanc denuntiare non tenetur. n. 69. Confeſſarius pœnitentem ſollicitans quibus pœnis ſubjaceat. n. 70. Nequit puniri, donec de crimine conſtet. n. 71. An iſtud ſufficienter probetur per teſtes ſingulares. n. 72. Vide infra. V. *Sollicitare*.
Confeſſio Sacramentalis, quid. T. 10. D 3. n. 2. fol 435. Eſt jure Divino neceſſaria lapſis in peccatum mortale poſt Baptiſmum. n. 3. & 4. Confeſſionis præceptum, an ſtatim obliget poſt mortale commiſſum n. 5. & ſeq. Obligat in mortis articulo, vel periculo. nu. 9 & 10. Ac etiam quandoque extra mortis articulum n. 11. Hinc Eccleſia meritò præcepit Confeſſionem annuam. n. 12. fol. 437. Hoc præceptum quos obliget. n. 13 Quid agendum habenti ſola venialia. n. 13. & 14. Confeſſio communiter fit in Paſchate, etſi ſufficeret ſemel in anno confiteri n. 15 & 16 in Paſchate non confeſſus, an teneatur confiteri per annum. n. 17. & ſeqq Annus, quomodo ſit computandus. n. 10. Præcepto Eccleſiaſtico non ſatisfit per Confeſſionem ſcienter invalidam. n. 20. Pueri quando teneantur ad Confeſſionem, & quid circa eos obſervandum. n 21. & ſeq. Confeſſio frequens, an ſit nota Prædeſtinationis. n. 56 Confeſſio, an, & quando ſit neceſſaria ad lucrandas Indulgentias. T. 12 D. 3. n 48. & ſeqq. fol. 519. Quanto tempore poſſit eas præcedere. n. 51. Dolor de peccatis, an debeat præcedere Confeſſionem. T. 14. D. 6. n. 59. & 60. fol. 659. Quanto tempore poſſit eam præcedere. n 61.
Confeſſio variè ſumitur. T. 14. D 7. n 1. fol 650. Confeſſio Sacramentalis, quid. n. 2. Conditiones ejus ſexdecim, & an omnes neceſſariæ. n. 34 & ſeq.
Confeſſio Sacramentalis debet eſse doloroſa n 5. & ſeq. & quomodo diſcreta. n. 8 & 9. Debet eſse vera: n. 13 & ſeq. Mentiri in Confeſſione, an ſit peccatum mortale: n. 15 & ſeq: fol. 652. Quid, ſi major numerus peccatorum exprimatur n 16.
Confeſſio debet eſse integra n 19. & ſeq. Ac ſecreta, & quomodo n 21. & ſeq. Si fiat publicè, an valeat n. 22. Quid de Confeſſione per Interpretem. n. 23. fol 653. Et facta tempore v. g naufragii alta voce. n. 24. Debet eſse vocalis n. 25 & ſeq. Magna difficultas, aut verecundia, an excuſet à confeſſione oretenus facienda: n. 27.
Confeſſio formaliter, & materialiter integra, quę: n 28 fol. 654. Ea regulariter debet eſse integra etiam materialiter. n. 29 Omnia peccata mortalia quoad numerum, ſpeciem, ac circumſtantias ſpeciem mutantes, ſunt confitenda. n. 30. Quid de ſimplicioribus groſſiori quodam modo confeſſis. n. 31. Quid, ſi pœnitens ob multitudinem peccatorum neſciat numerum certum. nu. 32. & ſeq. Corollarium de meretrice. n. 33. Et paſſim concupiſcente fœminas obvias, Concubinario, vel gravem vindictam cogitante. nu 34. Per accidens quandoque ſufficit ſola integritas formalis Confeſſionis. nu. 35. fol 655. Id generatim contingit ex tribus cauſis, & quibus n. 36. & ſeqq. Quid agendum tempore naufragii, aut belli, inſtante conflictu n. 40. Ob ſolum concurſum pœnitentium non licet facere dimidiatam Confeſſionem nu 41 Ratione gravis damni imminētis, quando pœnitens excutetur ab integritate materiali Confeſſionis. n. 42. & 43. fol. 656. Quomodo in illis caſibus, in quibus nequit fieri confeſſio materialiter integra, remittantur peccata. nu. 44. Peccata tunc non confeſſa debent impoſterum confiteri. n. 45. Et an ſtatim, ac habetur commoditas. n. 46. Circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes ſunt neceſſariò confitendæ. n. 47. fol. 657. Quid de circumſtantiis ſolùm aggravantibus. nu. 48. 49. & ſeq. Quid de conſuetudine peccandi. n. 53. Peccata dubia, an ſint neceſſariò confitenda. n. 54 & ſeq. An poſſit, & debeat quis peccatum confiteri, quamvis Confeſſarius veniat in notitiam complicis. n. 57 fol. 659. Quid, ſi adiri poſſit alius Confeſſarius n. 59. Confeſſioni, an & quale examen conſcientiæ ſit præmittendum. n. 60 & ſeq. An abſolvendus ſit moribundus, qui ampliùs integrè confiteri non poteſt. n. 64. & ſeq. fol 662. Præſertim, ſi ſubito omnibus ſenſibus deſtitutus ſignum certum petitæ Confeſſionis dare nequeat. nu. 69. & ſeqq. An in tali caſu ita Chriſtianè peracta ſit ſufficiens Confeſſio. nu. 74. Vel hæc ob vitam Chriſtianam ex ſignis exterioribus piè præſumi poſſit. n. 76.
Confirmatio imprimit characterem. Tr. 14. D 2. n. 46 & ſeqq. fol. 587. An ſit neceſſaria ad ſalutem n. 68. & ſeqq.
Confirmationis Sacramentum, quid. Tr. 14. D 3. n. 42 fol. 596. Ejus materia, & forma n. 43 Fuit a Chriſto inſtitutum. nu. 44. Ejus ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. n. 45 An & ſimplex Sacerdos ex commiſſione Papæ id cōferre poſſit. n. 46. Qua ætate hoc Sacramentum recipiendum. n. 50. Qualis diſpoſitio in adultis ad id requiratur. n. 51. Nequit reiterari; ſed reiterans nō ſit irregularis. n. 52. & 53. In Confirmatione debet intervenire Patrinus n. 54. Et alius à Patrino in Baptiſmo: n 55 An extet præceptum de recipienda Confirmatione. Tr. 14. D. 2. n 68 & ſeqq. fol 591. & D. 3. n. 47. fol. 569. Prima Tonſura initiandi, debent priùs eſſe confirmati. nu. 48. Quomodo peccetur, ſi ſecùs fiat. n. 49 & Tr 14. D. 12. n. 47. fol. 707.
Confuſio. Vide V *Commixtio*.
Conjugum obligatio ad cohabitandum, qualis. Tr. 14. D. 13 n 66 & ſeq fol 719. Quomodo peccent indebitè congrediendo. n 88 fol. 723.
Conſanguinitas, quid. T. 14 D. 14. n. 94. fol. 742 Linea Conſanguinitatis quæ, & quotuplex. num. 95. & ſeqq. Gradus Conſanguinitatis, qui? & quouſque olim impedeverint, & defacto impediant matrimonium. n 98 & 99. Arbor Conſanguinitatis, quæ n 100. & 101. Tres Regulæ ad cognoſcendam diſtantiam graduum Conſanguinitatis. n. 102. 103. & ſeq. Eæ procedunt ſecundùm Canones: & quid de Jure Civili. n 106 Cōſanguinitatis in primo gradu Lineæ rectæ dirimit matrimonium Jure naturæ. n. 107 fol. 704 Quid de gradibus ulterioribus Lineæ rectæ? Ibid. Quid de ſecundo, & ulteriori gradu Lineæ collateralis n 108. In primo hujus gradu, nempe inter fratres & ſorores, dirimitur matrimonium Jure naturæ. n. 109. & ſeq.
Conſanguinei qnandoque dicuntur fratres & ſorores n. 111.
Conſcientia, unde dicta Tr 1 D. 3. num 1. fol. 34. Remorſus conſcientiæ, & Teſtimonium conſcientiæ. Ibid.
Conſcientia, quid n. 2. Dividitur in quinque membra

Conſcientia recta. n. 4. Alia practicè alia [illegible]lativè recta. n. 6. Quomodo differat à proba[illegible] n. 7. Quanta ſit obligatio ipſius. n. 8. Conſcien[illegible]is erronea, quid. n. 9. Conſcientia practicè duntaxat recta, an ſit erronea. n. 10.

Conſcientia erronea invincibilis, & vincibilis, quæ. n. 11. Erronea quæcunque, quomodo obliget. n. 12. & ſeq. Et quomodo ſit deponenda. n. 21. Quid agendum, quando utraque contradictionis pars putatur eſſe peccatum n. 23. Quid, ſi quis neſciat diſcernere, ubi ſit minus malum. n. 24.

Conſcientia dubia, quid. T. 1 D 3. n. 25. fol 28. Dividitur variè juxta variam dubii diviſionem. n. 36. & ſeq. Cum conſcientia practicè dubia illicitum eſt operari. n. 30. Operans cum ea peccat pro qualitate dubii. n. 31. & 32. Quid de conſcientia ſolùm ſpeculativè dubia. n. 33. & ſeq. Conſcientia probabilis, quid. cit. T. 1. D. 3. n. 36. & ſeq. f. 31. An licitum ſit, in rebus moralibus ſeſe conformare conſciẽtię verè probabili. n. 50. & ſeq Etiam relicta probabiliore n. 53. & ſeq. Ac quoad Propoſitiones de Fide n. 54. Quid in Quæſtionibus circa materiam facti verſantibus n. 56. & ſeq. An liceat ſequi ſententiã minùs probabilẽ in materia de valore Sacramentorum. n 57. & 58. An Medico n. 59. & 60. An Judici in judicando n. 61. & 62. An Advocato. n. 63

Conſcientia ſcrupuloſa, quæ. nu. 69. fol. 40. Ejus ſigna. n. 70. An ſit licitum, agere contra conſcientiam ſcrupuloſam n. 72. & ſeq, Vide ℣. *Scrupulus*.

Conſecratio Euchariſtiæ. Vide ℣. *Euchariſtia*. Et ℣. *Miſſa*.

Conſenſus, quid, & quando cenſeatur efficax. T. 9. D. 5. n. 48. & 49. fol. 380.

Conſilia Evangelica, an poſſint præcipi. Tr. 2. D. 1. num. 45. fol. 51.

Conſuetudo ſumitur dupliciter. Tr. 2. D. 4. num. 35. fol. 78.

Conſuetudo triplex, præter legem, ſecundùm legem & contra legem. n. 86.

Conſuetudo, quæ cenſeatur rationabilis. n. 38. Quomodo dicatur legitimè præſcripta. n. 40. An per eam poſſit tolli lex. n. 37. & ſeq. Et quo tempore per eam abrogetur Lex civilis. num. 41. Ac Eccleſiaſtica. n. 42. & ſeq. Conſuetudo peccandi, an fatenda Confeſſario interroganti, & cur. Tr. 14. D 7. n. 53. fol. 658

Conſulens. quando teneatur ad reſtitutionem. Tr. 9. D. 5. n. 45. & ſeq. fol. 380.

Contemptus, quomodo peccatum veniale per accidens reddat mortale. T. 3. D. 2. n. 19. & 20. fol. 96 Ex contemptu, quando fiat tranſgreſſio legis. Ibi.

Contentio, quid. Tr. 4. D. 7. n. 30. fol. 168. Et quale peccatum. n. 31.

Contractus, unde ſic dicti. Tr. 8. D. 1. n. 1. fol. 286

Contractus largè, ſeu pactum, quid. n. 2. & 3. Requirit plurium conſenſum in idem. n. 4. & ſeq.

Contractus propriè. n. 2. & 8.

Contractus explicitus, & implicitus, ſeu interpretativus, ac quaſi contractus. n. 10. Lucrativus ſeu gratuitus, & oneroſus n. 11. Abſolutus, & conditionatus, quid. nu. 12. Ad conſenſum pro valore contractuum requiruntur quatuor conditiones, quæ. n. 13. fol. 290. Error circa ſubſtantiam reddit contractum nullum. nu. 14. Quid de errore circa qualitatem. nu. 15. An metus gravis validet contractum. nu. 16. 17. & ſeq. Regula practica circa juſtitiam contractuum. Tr. 8. D. 4. n. 48. fol. 336.

Contritio generatim, quid. T. 14. D. 6. n. 37. fol. 645. Dividitur in perfectam, & imperfectam ſeu attritionem. n. 38. Contritio perfecta. n. 39. Et imperfecta, ſeu attritio, quid, & quomodo differant. n. 41. Attritio merè naturalis non ſufficit. n. 42.

Contritio aliqua eſt lapſis neceſſaria ad ſalutem pro quocunque ſtatu. n. 43. & 44. fol. 646. Actus contritionis perfectæ ſufficit ad juſtificationem. n. 45. Sed hæc de facto includit votum Sacramenti: & cujus n. 46. Extra Sacramentum requiritur contritio, cum Sacramento ſufficit attritio, etiam cognita. n. 48. Contritio debet eſſe univerſalis de mortalibus. n. 50. Et quid de venialibus. n. 51. An ſufficiat dolere quod non doleas. n. 55. & 56. Dolor de mortalibus debet eſſe ſummus appretiativè: quomodo n 57. fol. 6 9. Et præcedere abſolutionem. n. 58. An etiam confeſſionem. n. 59. & 60. Dolor de peccatis, quanto tempore poſſit præcedere confeſſionem. n. 61. An confitens peccata priùs omiſſa, teneatur elicere novum dolorem. n. 62. Corollarium de moribundo. n 63.

Contumacia, qualis requiratur, & ſufficiat ad incurrendam cenſuram. T. 13. D. 1. n. 15. fol. 528. Quomodò non ſolùm ob contumaciam, ſed ob alias quoque cauſas quis excommunicari poſſit. n. 14.

Contumelia, quid. Tr. 9. D. 6. n. 20. fol. 398. Fit tribus modis. n. 21. Contumelia, quale peccatum n. 22. & 23. An, & quomodo differat à convitio. num. 26.

Convitium, quid, & quomodo differat à contumelia, T. 9. D 6. n. 26. fol. 399. Leve convitium, an fieri poſſit ſine omni peccato. n. 24. & 25.

Correctio proximi duplex, judicialis & fraterna. Tr. 4. D. 6 n. 45. fol. 161. De correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum. n 46. Quid ex genere ſuo obligat ſub mortali. n. 47. Quatuor conditiones, ut hoc præceptum obliget. n. 48. Præceptũ correctionis fraternæ magis obligat Superiores, quã ſubditos. n. 49. Et hi rarius contra illud peccãt mortaliter. n. 50. In correctione fraterna ſervandus eſt ordo à Chriſto præſcriptus. n. 51. fol. 162 Caſus, in quibus non eſt neceſsè præmittere monitionem ſecretam. n. 52 Aliter corripiendus inferior, aliter æqualis, aliter Superior, quomodo. n. 53. Prælati Eccleſiæ in Concionibus non taxandi. n. 54.

Creaturæ irrationales, an ſint ex charitate diligendæ. Tr. 4. D. 6. n. 14. fol. 115.

Credere explicitè, & implicitè, quid. Tr. 4. D. 2. n. 15. fol. 117. Neceſſitas explicitè credendi aliquos Articulos Fidei, quæ. n. 15. & ſeq. Aliud eſt, explicitè credere: aliud, explicitè ſcire Articulos Fidei. n. 21. Quænam teneantur Fideles explicitè credere neceſſitate præcepti. n. 23 & 24. Vide ℣. *Fides*.

Credulitas de non relapſu, an requiratur ad propoſitum non peccandi de cætero. T. 14. D. 7. n. 52. & ſeq. fol. 648.

Crimẽ proximi manifeſtare abſque vitio detractionis, an interdum liceat, & quando. T. 9. D. 6 n 7. & ſeq. fol. 300: Crimen falſum cuipiam imponere, ſemper eſt illicitum n. 11. Crimen falſum ſcienter imponẽs, aut verum occultum revelans, quomodo reſtituat. n. 33. & 34. fol. 400. Vide ℣. *Reſtitutio*. Crimina quæ olim impediverint matrimonia

con

Digitized by Google

contrahendum. T.14. D 14.n. 10.f.728. Ea non ampliùs ſunt in uſu, n.11 Criminis impedimentum, quod,& in quibus caſibus de facto oriatur, n 84.& ſeq. fol.740.

Culpa aliter accipitur apud Juriſtas, quàm Theologos. Tr. 8 D.2 n.34.f.298 Culpa Juridica, ſeu Civilis, n.35. Culpa Juridica triplex, lata, levis,& leviſſima, n.36. Ex qua culpa oriatur obligatio reſtitutionis ratione damni dati. T.9.D.5.nu.77. & ſeq.f. 387. An inferens damnum extra officium, & contractum, teneatur ad reſtitutionem ex culpa Civili levi, aut leviſſima, n.86.& ſeq. Quid, ſi intervenit culpa Theologica venialis, num.87. Per culpam Theologicam, quando cenſeatur damnum illatum, n 88 Quid, ſi ex culpa aliqua damnum datum fuit in officio, n.93.& ſeq. Aut in contractu, n 96. & T.8 D.2 num.41.& ſeqq. fol.299. Culpa dimiſſa non ſemper remittitur tota pœna peccatis debita. Tr.14.D.10 n.2. fol.683.

Cultus,& honor, differunt: quomodo. T.5.D.1.n.5. f.173. Cultus Latrię debetur Deo n.27.& ſeq Cultus Duliæ debetur Sanctis, & cultus Hyperduliæ B.V.M.n.32. Vide V. *Adoratio*. Cultus publicus, & privatus, quis, n 39. fol.179. Corollaria de cultu privato Sanctis necdum Canonizatis impertiendo, n 40. Quid de cultu publico, n.41.& ſeq. Superſtitio ratione cultus incongrui, ejuſque diviſio. T,5.D.2.n 6 f.185. Cultus falſus, quis,& quomodo accidat, nu.7. Et quale peccatum, n.8. Cultus ſuperfluus, quis,& quale peccatum, n.9 & 10. Cultus diſparitas. Vide V. *Diſparitas cultus*.

Curator, in quo differat a Tutore. T.8. D 1.nu.32. fol. 293. Vide V. *Minorennis*.

D

Damnati nihil amplius demerentur. T.1.D.2.nu.44. f.22. Nec ſunt capaces Indulgentiarum. Tr.12.D. 3.n.36. fol 507.

Damnificatio injuſta dupliciter fit. Tr.9.D.5.n.41 f. 381. Novem genera cooperandi ad injuſtam damnificationem, n.42. & ſeq. Damnificatio, quid, n. 75.f.387. Ea variis modis accidere poteſt, nu. 76. Ex qua culpa oriatur obligatio reſtitutionis ratione damni dati, n 77. & ſeq. Quid, ſi infans, aut furioſus, damnum intulit, nu. 78. Vel animal, n.80. Quid, ſi aliquis impedivit alium a conſecutione cujuſpiam boni, n. 82.83. & ſeq. An ex ſola culpa civili levi, aut leviſſima, oriatur obligatio reſtituendi, ratione damni dati, num.86.fol.388. Vide plura V. *Reſtitutio*.

Debitum conjugale, ejuſque obligatio, qualis. Tr.14. D 13.n.71 & 78.ac ſeq.fol.720. Variæ cauſæ excuſantes a reddendo debito conjugali, nu 81. Actus cõjugalis ex ſe eſt licitus, ac honeſtus, n.71. Dummodò ſit veſtitus debitis conditionibus, nu.72. Ex quo fine haberi poſſit, n 73.& ſeq. An ſtante dubio de valore matrimonii liceat, nu.84. & 85.fol.722. Quid, ſi certò ſciatur invaliditas matrimonii, ſed non poſſit probari, nu.86. An liceat, dum conjux eſt gravida, puerpera, menſtruata, vel lactans, n. 89 & ſeq An tempore ſacro, nu.82. & 83. In debito petendo, an Mendicantes cum inceſtuoſis &c. diſpenſare poſſint. Tr.6.D.2 n.48. fol.62.

Debitum legale, & morale, quid. T.7. D.2.num.4. & 5. fol.254

Decalogi præcepta. T.9.D.1.n.1. f.340. Dividuntur in præcepta primæ, & ſecundæ Tabulæ. Ibid Excellentia ipſorum, n.2. Ea ſunt de Jure naturæ, n.2 & ſeq. Ad præcepta Decalogi reducuntur omnia præcepta Moralia, nu.8 & ſeq. Violatio præceptorum Decalogi eſt ex genere ſuo mortalis, n.11. Inter ipſa præcepta Decalogi eſt notabilis differentia, nu.13. In præceptis Decalogi an poſſit Deus diſpenſare, n.14.& ſeq. Diviſio præceptorum Decalogi, n.17.& 18.f.44. Primum præceptum Decalogi quale, nu.19. Et quæ præcipiat, vel prohibeat, n.20.& 21. Secundum præceptum, quod,& quale, n.22.& 23. Tertium præceptum Decalogi, nu.25. Eſt partim morale, partim cæremoniale, n.25. & 26. Affirmativum,& negativum, n 29 Quartum præceptum Decalogi declaratur. T.9 D.2.nu.1.& ſeq. fol.346. Quinto præcepto Decalogi, quæ prohibeantur. T.9.D 3 n.1.& ſeq.& nu 7. f.349. Sexto præcepto Decalogi, quæ prohibeantur. T.9. D 4. num.1. fol. 357. Septimum præceptum Decalogi, quale. T.9.D.5.n 1.fol.370. Octavo præcepto Decalogi, quæ prohibeantur. T.9.D.6.nu.1. fol. 395. Nonum, & Decimum præceptum Decalogi. Tr. 9.D.7.n.1 fol.405. Quænam iiſdem prohibeantur, n.6 & 7.

Decimæ, quid. T.5.D.1.n.19.fol.175.& T. 11. D.4.n. 1.fol. 476. Decimarum ſolutio eſt actus Religionis,& Juſtitiæ T.11.D.4.n.2.fol.476. Qui fraudant eas, ſunt excommunicandi, nu.3.& 4. Bona dantium,& mala non dantium decimas, n.5. Decimæ, quo Jure ſint ſolvendæ, nu. 14.& ſeqq.fol 477. Ex quibus rebus debeatur, n.18.& ſeq. Decimæ prædiales, perſonales, & mixtæ, quæ, n.20.& 21. Quomodo,& quibus ſolvendæ, n.22 Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem, n.25. Et habet ſuper iis Parochus fundatam intentionem, nu 26. Epiſcopo de Jure communi debetur quarta pars Decimarum, n.27. Quid de Decimis nullius certæ Parochiæ, n.28. Laici merè ſæculares ſunt incapaces Juris Decimarum, n.30.f 400 Quid de Laicis Converſis, ſive Regularibus, nu. 31. Laicis poteſt competere jus percipiendi fructus Decimarum, ut quid temporale ſunt, nu.32. & ſeq. A præſtatione Decimarum quibus modis aliquis eximi poſſit, n. 35 & ſeq.fol.481. Quomodo id fiat conſuetudine, n.37.& 38. Ac præſcriptione, num 39.& ſeq. Item compoſitione, n 42. Ac paupertate, n.43.

Defloratio virginis. Vide V. *Stuprum*.

Defunctis quomodo applicentur Indulgentiæ. T.12. D.3.n.41.& ſeq.fol. 508. Vide V. *Indulgentia*.

Degradatio, quid. T.13.D.1.n.50.fol.534. Et quomodo privet Clericali munere, ac privilegio, nu.51.& 52. Forma Degradationis, n.54.

Delectatio moroſa generatim, quid. T.9. D.7.nu.8. & 9.fol.407. Delectationea moroſæ venereæ quæ, & quale peccatum, n.11.& 12. An contrahant ſpeciales malitias circumſtantiarum actus externi, n.15.& 17.

Denuntiationes trinæ matrimonio celebrando præmittendæ. T.14. D.14.n 131. & 132. fol.749.

Depopulatores agrorum, qui. Tr.12 D.2.nu 31.fol. 496. Non gaudent Immunitate, n 28.& 31.

Depoſitio, quid. T.13.D.1.nu 49 fol.534. Quomodo privet Clericali munere, nu.52 Infligitur ſolùm à Judice. n.53.& 54. Differt à ſuſpenſione. T.13 D.2. nu.77. fol.550.

D. poſitum, quid. Tr.8. D.2 n.31. fol.298. Quomodo differat a Commodato, n.29. Depoſitarius re depoſita utens, an peccet, n.29 32.& ſeq Depoſitarius non tenetur de caſu fortuito, nu 37 & ſeq. An tenearur de culpa leviſſima, aut lata, n.42 & ſeqq. An poſſit ſalvare res proprias omiſſis depoſitis, ſi non poteſt utraſque, n.50.& 51. Depoſitarius non poſſidet, cur. Tr 7 D.3.n.23. fol.264.

Derogatio Legis, quid. T.2. D.4.n.27. fol.77.

Deſiderium illicitum, quid, & quomodo differat a delectatione moroſa. T.9 D.7 nu.10.& 11.fol.407. Et quale peccatum, nu 12. An contrahat ſpeciales malitias circumſtantiarum actus externi. n 14. & ſeq.

Deſperatio opponitur Spei per defectum. T.4 D.5. n.12.fol 150. Quid ſit, n.17. In quo conſiſtat, n 13 Quale ſit peccatum, n.14. Quid agendũ circa perſonas Afflictas, n.15. Deſperatio numeratur inter peccata in Spiritum ſanctum, n.16. Deſperatio poteſt conſiſtere eum & ſine actu Infidelitatis, n 17.

Detractio, quid. T 9 D 6.nu.3. f. 395. Quibus modis fieri poſſit, nu.4. Ejus gravitas, n 5. Detractio formalia, & materialis, quid, & qualr peccatũ, n.6. Caſus, in quibus abſque vitio detractionis lictum eſt manifeſtare crimẽ, vel defectũ proximi, n.7.& ſeq Crimen falſum euipiam imponere, ſemper eſt illicitum. n.11.f.396 Audita referens abſque aſſeveratione, & ſub dubio, an peccet mortaliter, nu.13. & ſeq. Qui detractorem audit, quomodo peccet, n.16 Quid, ſi ei detractio non placeat, tamen nõ reſiſtit n.17.& 18 Detractori quomodo reſiſtatur, n.19.

Devotio ut eſt ſpecialis actus Religionis, quid. T.5. D.1.n.12 fol 174. Devotionis largior acceptatio, n 13. Devotionia cauſæ, n. 14.

Deus non eſt auctor peccati. Tr.3.D.1.nn.23.& ſeq. fol.84. Quomodo dicatur hominem indurare, excæcare, &c.n 25.& 26. Deus, quomodo appelletur Charitas. T.4.D.6.n.3. fol.153. Deum, an, & quomodo teneamur ſuper omnia diligere, nu.4.& ſeqq. Deus ſecundùm ſe nequit odio haberi. Tr. 4.D 7.nu.1 fol.163 Odium Dei, quale peccatum, n.3. Deo debetur cultus Latriæ. Tr.5.D.1.nu. 26. fol.177. Deus an poſſit diſpenſare in præceptis Decalogi. T.9 D.1.n.14.& ſeqq. fol 345.

Diaconus ex commiſſione proprii Sacerdotis poteſt ſolemniter baptizare. T.14.D.3.n.34.fol 597. Diaconatus Ordo, quid. T.14.D.12 nu 7. f 696. Ejus materia, & forma, n.30. Officium Diaconi, n.31.

Diea Dominica eſt ſubſtituta pro Sabbato. T 9 D.1. n.28. fol.347.

Dignitas, quid, & an differat a Perſonatu, & Officio. Tr.11.D.1.n.44.& ſeq. fol 447.

Dignus reſpectu Beneficii, & dignior, quis, unde deſumenda major dignitas. Tr.11. D.1.num.49.50.& ſeq. fol. 453. Magis dignum trahit ad ſe minùs dignum. Tr.11.D.3.n.37.& 38. fol.472.

Dilectio ſui ipſius, & proximi, eſt præcepta T 4.D.6. n.10 & ſeq.f.154. Præceptum diligendi proximum, quantum, & unde oriatur, n.11. Et non ſatisfit per ſolos actua externos, n. 12. An debeamus diligere corpus noſtrum, n.13. Datur ſpeciale præceptum de diligendis inimicis, nu.15.f.155. Vi hujus tenemur inimicis exhibere generalia ſigna dilectionis, nu.16.& 18.& ſeq. An etiam inimicis ſint exhibenda ſigna ſpecialia dilectionis, n.21.& ſeq. Dilectio eſt præcipuus actus Charitatis internus, nu.27.fol. 158. Vide ℣. *Charitas*. Magis debet quis diligere ſe, quàm proximum, quomodo. Tr.9. D.5.n.11. & 12. fol.377.

Diſcordia, quid. T.4. D.7.n.29. fol.168.

Diſparitas cultus eſt impedimentum matrimonii dirimens, & quando. Tr.14.D.14 n.78.& ſeqq.fol. 739 Quid de Diſparitate cultus, quæ eſt inter Catholicos & Hæraticos, n.80.& ſeq.

Diſpenſatio, quid. T.2 D 4.nu.12.fol 74. A quo fieri poſſit, nu 13.& ſeq. An ſit valida, ſi fiat ſine cauſa, n.18. & ſeq Diſpenſatio ſubreptitiè obtenta non valet, n 23. In ea ſubintelligitur clauſula, *Si preces veritate nitantur*, n.24. In votis, juramentis, &c. quomodo Papa cenſeatur diſpenſare, nu.25. & 26. An diſpenſare poſſint Confeſſarii Mendicantium cum Conjugibus inceſtuoſis, aut contrahentibus cum voto ſimplici Caſtitatis ad petendum debitum. Tr.6.D.3.n.48 fol.241. Diſpenſatio impedimentorum matrimonii. T.14.D.14.n 156.& ſeqq. fol.755 Vide ℣. *Impedimenta Matrimonii* & ℣. *Matrimonium*.

Diſputare de rebus Fidei, quando licitum. T.4.D. 4 n 43.& ſeq.fol.147. Laicis an ſit prohibitum, ſic diſputare, n.44. Diſputationes in Eccleſiis an habere liceat. T.12.D.1.n.21. fol.487.

Diſtillatio, quomodo differat a pollutione. T 9.D. 4.n.56.& 57. fol.360.

Diſtinctio ſpecifica, & numerica peccatorum. Vide Verſ. *Peccatorum Diſtinctio*.

Divinatio, quid. T.5.D.2.n.15 fol.186. Contingit per expreſſam dæmonis invocationem, vel per implicitam, n.16. Utriuſque Divinationis varii modi, ac ſpecies, nu.17 18 & ſeq. Divinatio quale peccatum, n.17 & 27.& 28. Divinatio, quomodo diſtinguatur a vana Obſervantia, n.30.fol.189. Et obſervantia eventuum, n.35.

Divortium, quid. T.14.D 13.nu.9 fol.724 Sumitur dupliciter, n.92. Divortium quoad thorum, & cohabitationem, poteſt fieri, n.93. Idque generatim ex ſex cauſis, quibus, n.94.& ſeq. Differentia inter adulterium, & alias cauſas, reſpectu Divortii, num 95.

Dolor de peccatis. Vide Verſ *Contritio*.

Dolus, quid. Tr.8.D 2.n 35. fol.299. Dolo æquiparatur culpa lata, n.36.

Dominium communiſſimè, quid. T.7 D.3.nu.2 fol. 260. Dividitur in Divinum, & humanum. Ibid. Dominium humanum aliud Juriſdictionis, aliud proprietatis, nu.3 Dominium Proprietatis perfectum, & imperfectum, quid n.4.& 5 Imperfectum, ſubdividitur in Dominium directum, & utile, n.5. Sub Dominium hominis, quæ cadant. Tr.7.D 4 n. 2.& ſeq f 265. Dominium rerum, quibus modis generatim acquiratur. Tr.7 D.5.n 3 & 4. f.274. Quomodo acquiratur Nativitate, n 22 Alluvione, nu. 23 Specificatione, n.24. Acceſſione, n 25 Confuſione & Commixtione, n. 26. & ſeq. Ædificatione, n.31. Plantatione, nu.32 Fructuum perceptione, n 33.& Traditione, n.34 & 35.

Donatio, quid T.8 D.2.nu.13.fol 196. Dividitur in merè gratuitam, & remuneratoriam, n.14. Donatio mortis cauſa, quæ, n.15. Hæc poteſt ſemper revocari, n.16. Donatio inter vivos, quæ, & an revocari poſſit, n.17 Hæc ante acceptationem non obligat,

Digitized by Google

ligat, nu. 18. Cenſetur acceptari à præſente, & tacente. num. 19. An poſſit acceptari pro alio, aut pro determinata Eccleſia; & quando, nu. 20. Donatio ante actualem rei traditionem non dat jus in re, num. 21 Donatio ultra quingentos Solidos, an valeat, n. 22. & ſeq.

Dotis proprietas, an maneat penes uxorem. Tr. 7. D 4. n. 15. & ſeq. fol. 267.

Dubitans de Fide, an peccet peccato hæreſis. T. 4. D. 4. nu. 20 & ſeq. ſol. 143. Et incurrat excommunicationem, n. 23 Quid de natis inter Hæreticos n. 21

Dubium ſpeculativum, & practicum, quid, & quotuplex. T. 1. D. 3 n. 26 27. & ſeq. fol. 29. An licitum ſit operari, nu. 30. & ſeq In dubiis tutior pars eſt eligenda, quomodo, nu. 35. & 36. Dubitans de morte conjugis, ſi contrahat, an poſſit petere debitum, vel ſaltem reddere. T. 14. D. 13. n. 49. & ſeq. ſol. 716.

Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda; & qualiter. T. 9. D. 6. n. 66 f. 405. Dubitatio, quid. n. 56.

Duelium, quid, & quam graviter prohibitum. T. 9 D. 3. nu. 42. & 45. fol. 356. An in aliquo caſu poſſit acceptari, n. 43 & 44.

Dulia, quid. T. 5. D. 1. n. 25. f. 177. Cultu Duliæ honorantur Sancti in cælis. n. 32.

E

Ebrietas, quid. T. 3. D. 3. nu. 45. f. 106. Et quale peccatum, n. 47. Signa plenæ ebrietatis, quæ, n 48. Quando cenſeatur voluntaria, ſitque peccatum mortale, n. 29. Inebriare ſe cauſa recuperandæ ſanitatis, vel tuendæ vitæ, an ſit peccatum, nu. 50. Differentiæ inter dormientem & ebrium, n. 46.

Eccleſia, quid. Tr. 4. D. 3 nu. 1. fol. 125. Dividitur in Triumphantem, Purgantem, & Militantem Ibid. Eccleſia militans ſumitur dupliciter, num 2. Vera Chriſti Eccleſia in terris eſt viſibilis, n. 3 & 4. Ejus caput inviſibile eſt Chriſtus, viſibile Summus Pontifex, n. 3. & 5. Nec tamen eſt biceps, n 6. Vera Eccleſia Chriſti non poteſt errare in Fide, neque omninò deficere, n. 7. Extra eam nemo ſalvatur, nu. 8. & 9. Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti, nu. 12. & ſeq. fol. 128. Quomodo hæc ſit una, nu. 12. & 13. Sancta, n. 14 Catholica, n. 15. & Apoſtolica, nu. 16. Soli Romanę Eccleſię conveniunt hæ quatuor notæ, n. 17. & ſeq. S. Auguſtini notabile dictum de Eccleſia Catholica, n 20.

Eccleſiæ Præcepta generalia quinque. T. 10. D. 1 n. 2 fol 411. Tenor primi, & ſecundi, n 2. & ſeq. Eccleſiæ tertium Præceptum declaratur. Tr. 10. D. 2. n. 1. & ſeqq. fol. 421. Eccleſiæ quartum Præceptum, quod. T. 10. D. 3. num. 1. & ſeq fol 435. Eccleſiæ quintum Præceptum declaratur, n. 25 & ſeq.

Eccleſiarum bona ſunt triplicis generis. T. 12 D. 1 n. 24. & ſeq fol. 488. Eccleſiarum immunitas. Vide ℣. *Immunitas* ℣. *Aſylum* ℣. *Collect.* Eccleſia aliter ſumitur in materia immunitatis, quàm violationis. T 12. D. 2. n. 8 f. 491 In Eccleſia committens homicidium, vel alia crimina, an gaudeat immunitate, n 32 & 35. fol 496. Eccleſiam non valens intrare, an foris lucretur Indulgentias. T. 12. D. 3. n. 61. fol. 521. Præſertim conceſſas viſitantibus Altaria, nu 62. Eccleſia interdicta quæ cenſeantur Interdicto ſubjacere. T. 13. D. 2. n 49. fol. 552

Eccleſia polluitur quinque præcipuè modis, & quibus. T. 14. D. 5 n. 121. & ſeq fol 635 Alii duo modi a nonnullis adduntur, n. 128. In Eccleſia polluta non licet celebrare Miſſam, n. 120. Polluta Eccleſia an polluatur Cęmeterium, & è contra, n. 129. Quid ſi in dictis caſibus factum eſt occultum, n. 130 Eccleſia polluta quomodo ſit reconcilianda, n 132. & ſeq fol 637. Eccleſia polluta an reconcilietur per celebrationem Miſſæ, n 135. Quid agendum, ſi durante Miſſa violetur Eccleſia, n. 136.

Effectus ut imputetur ad culpam, veluti in cauſa, aut indirectè voluntarius, quæ requirantur. T. 1. D. 1. nu. 9. & ſeq. fol. 3. In dubio, num effectus excedat vires cauſæ naturalis, quid agendum. T 5 D. 2. n. 40. & 41. fol 191.

Electione quomodo acquirantur Beneficia Eccleſiaſtica. T. 11. D. 1. n. 20. fol. 448 Eligentium major, & ſanior pars, quæ, n. 21. & 22. Electio indigni ad Beneficium eſt ipſo iure nulla, nu. 63. f. 454. Valet tamen electio digni omiſſo digniore. n 74.

Eleemoſyna, quid. T. 4 D. 6. n 34. ſol. 159. Eſt quandoque de præcepto, n. 35. Ad obligationem dandi eleemoſynam duo concurrere debent: quæ, n. 36. & 37. Tempore neceſſitatis extremæ proximi an eleemoſyna ſit danda ſub præcepto de ſuperfluis naturæ, n. 40 & 41. De ſuperfluis naturæ, & ſtatui, danda eſt eleemoſyna etiam gravem duntaxat neceſſitatem patientibus, n. 42 An eleemoſyna ſit dãda ſub præcepto pauperibus, communẽ neceſſitatẽ patientibus, n 43. & 44. Eleemoſynæ largitione an remittãtur peccata venialia. T. 3. D. 2. n. 38 f. 99.

Emptio, & venditio, quid. T. 8. D. 4. nu. 86. fol. 330. Vide ℣ *Venditio*.

Epicheja, quid. Tr. 2. D. 4 n 9. & T. 7. D. 1. num. 9 fol. 245. Quomodo differat ab interpretatione Legum. Tr. 2. D. 4 num. 10. fol. 74 Habet quandoque locum, n. 11.

Epiſcopatus eſt Ordo. Tr. 14 D. 12 num 13. fol. 697. Comprehenditur ſub Sacerdotio amplè ſumpto, nu. 14. Sex cauſæ reſignandi Epiſcopatum. Tr. 11. D. 2. n. 35. fol. 463.

Epiſcopi, an poſſint abſolvere ab hæreſi. T. 4. D. 4. n. 29 & ſeq. fol. 144. Quid in Germania, n. 31. Epiſcopus habet fundatam intentionem ſuper collatione Beneficiorum ſuæ Diœceſis T. 11 D 1. n. 37. f. 450. Collatio Beneficii ab Epiſcopo devolvitur ad Capitulum, n. 34 Epiſcopi quomodo, & quo jure teneantur ad reſidentiam perſonalem. Tr. 11 D 1. n. 71 72. & 73. ſol. 456 Epiſcopi ſoli antiquitus erant Parochi. Tr. 11. D 4 n. 24 fol. 479 Epiſcopi, quas Indulgentias concedere valeant. Tr. 12. D. 3. n. 28. fol. 505 In quibus irregularitatibus diſpenſent. T. 13. D. 3. n. 71. fol. 566.

Error circa ſubſtantiam reddit contractum nullum. T 8. D. 1. n. 14. fol. 290 Et quid de errore circa qualitatem, nu. 15. Error perſonæ dirimit matrimonium. T. 14. D. 14. n. 51. f. 734. Error fortunę, & qualitatis, quis? & an matrimonium dirimat, nu. 52. Error conditionis, quis, n. 53.

Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas, quomodo. Tr. 4. D. 2. n. 10. fol. 116.

Eubulia, quid Tr. 7 D. 1. n. 9. fol. 245.

Euchariſtiam tenentur Fideles Jure divino ſumere, & quidem ſæpiùs. T 10. D. 3. n. 26. ſol. 439. Tempus hujus obligationis determinavit Eccleſia, præcipiendo Communionem Paſchalem, num. 27 Huic præcepto non ſatisfit per Communionem ſacrilegam.

gem, nu.28.& 29 Ad Sacram Communionem requiritur jejunium naturale, n.30.& ſeq. fol.440. In articulo mortis poteſt ſumi Sacra Euchariſtia à non jejuno, nu.34. Et quidem ſæpiùs per modum Viatici, n.35. An, qui manè communicavit ſanus, poſſit, vel teneatur infirmatus eodem die communicare per modum Viatici, n.36. An, qui Communionem Paſchalem non peregit, teneatur eam compenſare, nu 37.& ſeqq. fol 440 Ubi peragenda ſit Communio Paſchalis, n.38.& ſeq. Pueri, quando obligentur ad Communionem Paſchalem, nu. 42.& 43. Euchariſtia an poſſit miniſtrari mutis & ſurdis, n.45. Atque Energumenis, & Epilepticis, &c n 46. Quę pęnæ non communicantium in Paſchate, n.47. An aliquando poſſit differri Communio ultra tempus Paſchale, n.48 & 49. Non eſt pręceptum Divinũ ſumendi Euchariſtiam ſub utraque ſpecie. Tr.14 D 4 nu.56.& 57. fol.610. Eccleſia juſtè decrevit, ut Laici ſub una tantum ſpecie cõmunicarent, n.58.& 59. Sumens Euchariſtiam ſub una ſpecie, nulla fraudatur gratia ad ſalutem neceſſaria, n.60. Quid ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana. Tr.10 D.3. nu 50 & ſeq. fol.443. An ea Laici negotiatoribus, & conjugatis permittenda, n 54. Et quid de Monialibus, nu 55 Frequens Confeſſio, & Communio, an ſit nota Prædeſtinationis, nu.56. Communicans plures in ſtatu malo, an plura numero diſtincta peccata committat. T.14. D.1 n.49. & ſeq. fol 577.

Euchariſtię Sacramentum eſt adorandum cultu Latriæ. T.5 D.1.n.30. fol. 177. Conſiſtit in *facto eſſe*. T.4 D.1.n.16.& 17. fol. 571. Ad dignam Euchariſtiæ receptionem debet præmitti. Confeſſio de peccato mortali. T.14 D 2.nu.30. fol.584. Textus notabilis Concilii Tridentini circa hoc, n.31. Mandatum Tridentini, injunctum ex neceſſitate Celebrantibus cum contritione de peccato mortali, *confitendi quamprimùm*, quid importet, n.32.& ſeq. Ad quod tempus extendatur, nu.34.& 35. Et quid de triduo. Ibid. Dicto præcepto *confitendi quam primùm*, an teneatur Laicus, nu.42. Vel Sacerdos indignè celebrans, n.43. Si quis jam confeſſus, oblitus fuit peccati mortalis, an teneatur denuò confiteri, antequàm communicet, vel celebret, nu.36.& ſeq. f.585. Copia Cõfeſſarii quando deeſſe cẽſeatur n.40.& 41. Euchariſtia, quomodo neceſſaria, n 67

Euchariſtia vi nominis, quid. T.14. D 4, nu.1 fol.600. Euchariſtiæ Sacramentum, quid, nu 2. Eſt inſtitutum a Chriſto, n.3 Eſt excellentiſſimum, & ſimpliciter unum Sacramentum, nù 4.& 5. Non quidem unum unitate indiviſibilitatis, ſed unitate integritatis, n 6. Multiplicatur numero juxta multiplicationem ſpecierum conſecratarum, n.7. Materia, & forma Euchariſtiæ, quæ communiter dicatur, n.8 fol. 602. Explicatur communis ille modus loquendi, nu. 9. Materia Conſecrationis Euchariſtiæ eſt panis triticeus, ac vinum de vite, n.10. & ſeqq. Panis triticeus, quis. Et qualiter conficiendus, n.11. & 15. An requiratur azymus, vel fermentatus, nu. 16.& 17. Panis ex ſiligine, an ſufficiat ad Conſecrationem, n.12.13. Quid de pane ex hordeo, avena, amygdalis, vel ſaccaro, nu.14. Vinum, ut ſit materia Conſecrationis, quale eſſe debeat, n.18 fol.604. Quid de vino miraculoſo, n.22. Aut ſi vino admiſceatur alius liquor, n.23. Uva nequit conſecrari, n.19. Neque vinum in pane imbibitum, nu.24. Quid de vino congelato, nu.25. & ſeq. Aqua vino conſecrando eſt apponenda, n.29.& ſeqq. Hæc debet eſſe modica, nu.32. An convertatur in Sanguinem Chriſti, n.33.& ſeqq. Forma Conſecrationis Euchariſtiæ Tr.14.D.4 n 37 & ſeq. fol.606. Quale peccatum, aliquid in ea omittere, nu. 39. Quid in praxi circa eam obſervandum, nu 40. & 43. Quæ verba ſint de eſſentia Conſecrationis, nu 4 .& 42. Verba eſſentialia Cõſecrationis proferuntur tam recitativè, quam ſignificativè, nu.44 & 48. In Euchariſtia quomodo Chriſtus ſit præſens, nu 49.& ſeq. fol. 608. Verba notabilia Concil. Trid. circa hoc, nu.51. In Conſecratione fit tranſubſtantiatio panis, & vini, in Corpus & Sanguinem Chriſti, nu. 52. Nihilominus ſubſtantia panis, & vini, propriè non annihilatur, nu. 53 & 54 Quamdiu Chriſtus ſit præſens ſub ſpeciebus conſecratis, n.55. Euchariſtia, quando producat effectum gratiæ ſanctificantis, n.61 Præter hunc cauſat Euchariſtia alios effectus: & quos, n.62 & ſeq Euchariſtia accipi poteſt ut Sacramentum, & ut Sacrificium. T.14 D. 5 n.1 fol.612. Vide ℣. *Sacrificium &* ℣ *Miſſa*.

Eunuchorum matrimonia ſunt invalida. T.2. D.1. n.21. fol.47.& Tr.14. D.14 n.69. fol.737.

Eutrapelia, quid. T.7. D.1.n.31. fol 249.

Examen conſcientiæ, an, & quale præmittendum Confeſſioni. Tr.14. D.7. n.60 & ſeq fol.661. Ruſtici non facilè dimittendi pro faciendo meliori examine, n.63. Excommunicatio eſt una inter pœnas Hæreticorum. T.4. D.4.n.24. fol.143. Ad eam incurrendam requiruntur quatuor conditiones, quę n.25. & ſeq. Excommunicatio minor poteſt ferri ob peccatum veniale. T.13 D.1.nu.9 fol. 527. Excommunicatio major fertur ob ſolum peccatum mortale, n 8. Externum, ac in ſuo genere completum, n. 11.& 12 Et quod habet annexum contumaciam, n. 13. & 14. Qualis contumacia requiratur, & ſufficiat, n. 15. Excommunicatio eſt pœna graviſſima, n.22 f.529. An poſſit infligi ob peccatũ alterius, nu.20.21.& ſeq. An poſſit ferri in totam Communitatem, nu.21.23.& ſeq Diſparitas inter excommunicationem, & Interdictum, nu.22. Excommunicatio ex triplici capite redditur invalida, n.34.& ſeq. Vide ℣. *Cenſura* Excommunicatio vi nominis, quid. T.13 D.2.nu.1.f.536. An differat ab Anathemate, n 2. Datur in Eccleſia poteſtas ferendi excommunicationem, n.3. Ea D. Paulus aliquoties uſus fuit, n.4. Excommunicatio, quid, n.5, & ſeq. f.537. Abſolutè poſita denotat majorem, n. 6. Excommunicatio minor, quid: & quis ejus effectus n.7.& 8. Excommunicatio major, quæ, nu.9. Qui ſint effectus excommunicationis majoris, nu. 13.15.& ſeq. f. 538. Quomodo privet communibus Eccleſiæ Suffragiis, n.16 & 17. Cõmunione Sacramentorum, n.18.& 19. Uſu divinorum Officiorũ, n.20. Et ſepultura Eccleſiaſtica, n.21. Quid juris, ſi excommunicatus in loco ſacro ſepeliatur, n.22 An privatio ſepulturę Eccleſiaſticæ de facto habeat locum in omnibus excommunicatis, etiam non vitandis, n 32. & ſeq. Alii effectus excõmunicationis majoris, n.25.& ſeq. Excõmunicationes latæ, & ferẽdæ ſẽtẽtię, quę n.53. f 545. Aliæ reſervatę aliæ nõ reſervatæ, n.54 Excommunicationes in Bulla Cœnæ Domini contentæ breviter enumerantur, n.56.

Ex-

Excommunicatio in percuſſores Clericorum lata, declaratur, n.58.& ſeq.f.547. Eam incurrunt mandantes, conſulentes &c. n.64. Clerici & Monachi nomine, qui hic intelligantur, n.63 Canon, *Si quis ſuadente*, an ſit favorabilis, nec ne, n. 68. Ad hanc excommunicationem incurrendam qualis requiratur percuſſio Clerici, nu 69 & 70. An quis poſſit ſæpiùs excommunicari, n.72.& ſeq f.549. Excommunicatio minor, ſi violetur, non inducit irregularitatem. Tr.13. D.3 n 16. fol.557.

Excommunicato occulto quid liceat ad vitandam infamiam. T.2.D.2.nu.28 fol.58. Excommunicati Clerici tenentur recitare Horas Canonicas. T.6. D 1.n. 14.f.211 Non tamen debent dicere: *Dominus vobiſcum*, n.15 Inſordeſcens per annum in excommunicatione, fit ſuſpectus de hæreſi. T 13. D. 2 n.32 f 542. Excommunicati alii tolerati, alii vitandi, n 35. Excommunicati, qui de factò ſint vitandi, n.36 Caſus, in quibus non licet communicare excommunicatis vitandis, nu.38.& ſeq.fol.543 Communicans excommunicato vitando peccat, n.44. Atq; incurrit excommunicationem, & qualē, n.45.& 46. Cauſæ ab hac cenſura excuſātes eos, qui communicant cum excommunicato vitando, n.47 & ſeq. Exercitià ſpiritualia facientibus Religioſis, quæ Indulgentiæ conceſſæ. T.12. D.3 n.67.f.513.

Exorciſtatus materia, & forma, quæ. T.14. D.12.n. 20.f.659 Officium Exorciſtæ. Ibid.

Extrema Unctio, quid. Tr.14. D.11.n.3.fol.691. Eſt Pœnitentiæ conſummativum, n. 1. Et Sacramentum novæ Legis, n 2. Materia ejus remota, & proxima, quæ, nu 4 & ſeq. Quid ſi oleo ſit admixtum balſamum, nu.6. Forma ipſius, quæ, n.8. In quibus corporis partibus ſit facienda unctio, n.9. Renum unctio, quando omittēda, n.10 Quid, ſi quis careat manu, pede, &c.n. 11. Manus Presbyteris quomodo ungendæ, nu.12. An in caſu neceſſitatis ſufficiat unica unctio, n.13.& 14. Praxis quarundam Diœceſium tempore peſtis, nu.15. Effectus Sacramenti Extremæ unctionis, qui, & quomodo intelligendi, n.16.& ſeq.f.693. Subjectum ejus capax, n.22 Nequit miniſtrari ſanis, etiam damnatis ad mortem, n.23. Quid de peſte laborantibus, vulneratis, ſenibus, n.24. Infantibus, ac perpetuò amentibus, n.25. Vel adultis lapſis in phreneſin, aut amētiam, n.26. Diſparitas inter Sacramentum Extremæ Unctionis, & Pœnitentiæ, n.27.f.694 In quo periculo, & ſtatu infirmi, hoc Sacramentum miniſtrandum, n.28. Sacramentum hoc eſt iterabile, & an in eodem morbo, n.29.& 30. An ſit neceſſarium ad ſalutem, n.31 & Tr.14. D 2.n.68 & ſeq. fol.591.

F

Falcidia, quid, & unde ſic dicta. T 8.D.3.n.77. f.317.

Famæ propriæ homo eſt dominus. T.7.D 4 n.7. fol. 266 Non tamē ſine cauſa poteſt eā prodigere, n 8. Fama, & honor differunt, quomodo. T 9. D 6.n.2. f. 395 Fama injuſtè ablata quomodo reſtitui poſſit, ac debeat, n.33 & ſeq.f.400. Vide ℣. *Reſtitutio*.

Fera laqueo intricata, an ſit eximentis, vel laqueum ponentis. T.7.D.5.n.21.f.279. Vide ℣. *Venatio*.

Feſtis certis aliquid faciendi, vel omittendi conſuetudo, an damnanda. T 5 D.2. n 39.fol 191 Præceptum de celebratione Feſtorum partim affirmativum, partim negativum T.10.D 5 n.3 f 411. Dies Feſti quando inchoandi, nu 4. An in ipſis Fideles præter Miſſam teneantur ad alia pia opera, nu 5. Præſertim ad audiendam Concionem, n.6.& 7 Feſta ab Epiſcopis præcepta, etiā a Regularibus ſunt ſervanda, n.9. Opera diebus Feſtis prohibita, quæ, n.12.& ſeq Vide ℣ *Opera*. Dies Feſti Chriſtianorum non tam ſtrictè obligant, ut olim Judæorum, nu.15 fol.414 Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtis, n.36.& ſeq. Vide ℣ *Miſſa*.

Fictio, quid. T.14. D.2.n 52.f.588 Fictio negativa, & poſitiva.n.53. Baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente fictione confert ſuum effectum, nu.54 Quid de aliis Sacramentis fictè ſuſceptis, n 55.

Fides quando amittatur. T.4 D 1.n 14 & 15 f. 113. Non manet in Beatis, n 16. Fidei nomen variè accipitur. T.4. D 2.n.1 & 2. f 114. Fides ſupernaturalis, actualis, & habitualis, quid, n.3. & 4. Objectum materiale Fidei, quod n.5. Objectum ejus complexum, & incomplexum, quod, nu 6 & 7. Objectum formale Fidei, n. 8 & ſeq. Euangelio nō crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret authoritas, quomodo, n.10.fol.116 Fides explicita, quæ, n. 11. Fides quomodo neceſſaria ad ſalutem, n.15.& ſeq. An requiratur neceſſitate medii Fides explicita de exiſtentia Dei, & ut Remuneratoris, nu.16. Quid de Myſterio SS. Trinitatis, & Incarnationis Verbi, nu.17.& ſeq. Fides ex puris naturalibus non juvat ad juſtificationem, n.20 Quænam teneantur Fideles explicitè credere neceſſitate præcepti, nu. 23 & 24. Præceptum Fidei affirmativum, & negativum, quid, n.25. Obligatio eliciendi actum Fidei, Spei, & c. alia per ſe & directè, alia per accidens, nu. 26. Datur præceptum Divinum per ſe obligans quandoque ad actum Fidei, n.27. Non ſufficit, hūc tantùm ſemel in vita elicere, n. 28. Quo tempore obliget præceptum Fidei, nu 29.32.& ſeq.fol.121. Quando cuipiam cenſeatur vera Fides ſufficienter propoſita, n.30.& 32 Actus Fidei, item Profeſſio, & Confeſſio Fidei, quomodo differant, nu.39. Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externè n 40. An, & quando obligemur ad externā Fidei confeſſionem, n.41.& 43. An quandoq; Fidē licitè poſſimus occultare, n.44 45.& ſeq. Et quibus modis id licitè fiat, n.45.& ſeq. Methodus breviſſima reducendi Hæreticos ad Fidem Catholicam. Tr.4.D.2.n.22.fol.133 In materia Fidei, an liceat ſequi opinionem minùs probabilem. T.1.D. 3.nu. 54.fol.36.& Tr.4.D 2 n.31. fol.121.

Fidem reſolvere quid. T.4.D.3 n.50 f.137. Fidei reſolutio a priori, fit in primam veracitatem Dei nobis revelantis, n.51. & ſeq. Inſtantia de Circulo proponitur & ſolvitur, n.53.& 54. Motiva credibilitatis Fidei, quę, n.55. Fides non reſolvitur in motiva humana, n.56. Actus Fidei nō eſt merus actus intellectus, ſed ad ipſum requiritur pia affectio voluntatis, nu.57. Nonnullæ Propoſitiones damnatæ circa hoc, nu 58. & 59. Diſputare de rebus Fidei, quando licitum. Tr.4 D.4 n.43.& ſeq. fol.147.

Fides bona requiritur ad præſcriptionem. Tr.7.D.6. n.10.f.284. Poſſeſſor bonæ & malæ fidei quis. T.7. D.3.n 20. fol.264.

Fideicommiſſum, quid. T.8 D.3.n.68. fol.316.

Filii familias mutuò accipientes, quando juventur SC. Macedoniano. T.8.D 4 n 8.& 9 fol.320 Filiifamilias peculium. Vide ℣. *Peculium*. Filii quid debeant parentibus. Tr.9. D.2 nu.2 .& 4. & ſeqq. fol.347.

fol. 347. Filius an poſſit ingredi Religionem invitis parentibus. n 9 Quid, ſi hi ſint in gravi neceſſitate, n 10. & 11. Filius an a patre, vel matre alendus, n. 15. & 16. Vide ℣. *Parentes* Filius, an teneatur credere, matri, aſſerenti ſe eſſe ſpurium. Tr 9. D. 4. n. 32. f. 365. De furto Filiifamilias, quid cenſendum. T 9. D 5. n. 32. fol. 365. De furto Filiifamilias, quid cenſendum. Tr. 9 D 5. n. 26 & 27. fol. 379.

Finis ultimis hominis. Tr. 1. D. 1 num. 1. fol. 1. Finis mortalis adjunctus, quomodo peccatum ex genere veniale, reddat per accidens mortale. T. 3. D. 2. n. 18. fol. 96.

Fiſcus, an ſuccedat ab inteſtato. T. 8. D. 3. n. 82. f. 316.

Fętus quando animetur. Tr. 9. D 3. nu. 34 fol. 354.

Fomes peccati non prohibetur Præceptis Decalogi. T. 9 D. 7. n. 4. fol. 406

Forma Sacramentorum, quæ. T. 14. D 1. n. 19. f. 572. Fuit a Chriſto determinata, & quomodo, nu. 20 & ſeqq. Cujus mutatio quando irritet Sacramentum, n. 22. & 25. Inter formam, & materiam Sacramentorum requiritur aliqua ſimultas, & qualis, nu. 26. & ſeqq.

Fornicatio, quid & quàm grave peccatum. Tr. 9. D. 4. n 11 fol. 362. Eſt intrinſecè mala. n. 12. Ad eam reducitur concubinatus, num. 13 Fornicatio cum ſponſa alterius, an addat ſpecialem malitiam, num. 14. Quid de fornicatione Fidelis cum Infideli, nu 15.

Fortitudo, quid. Tr. 7. D. 1. nu. 33. & 34 fol 249. Ejus partes potentiales, quæ, n. 35. & ſeq. Fortitudini, quæ vitia opponantur, nu. 37. & 38. Fortitudinis actus excellentiſſimus, eſt Martyrium, n 29. Vide ℣. *Martyrium*.

Fori privilegium Clericis conceſſum, quale. Tr. 14. D 12 n 11. fol. 697.

Fratres dicuntur quatuor modis. T. 14. D. 24. n. 111. fol 745

Fratres Minores non poſſunt inſtitui hæredes. T. 8. D. 3 n 72. fol 317 Quomodo obligentur ad jejunia Regulæ. Tr. 10. D. 2. n. 79 & 80. fol. 434.

Fraus, quid, & quomodo differat a Dolo. T. 7. D. 1. n. 16. & 17. fol 247.

Fructus rei, qui. Tr. 7. D. 3. nu. 8 fol. 262. Fructuum perceptio, quomodo ſit modus acquirendi rarum dominium. Tr. 7. D. 5. n. 33. fol. 281.

Furtum, quid. Tr. 9. D. 5. num. 2. & ſeqq. fol. 376. Et quale peccatum, nu. 5. Quæ quantitas ſufficiat ad furtum mortale, nu. 7. & ſeq. In extrama neceſſitate an ſit licitum aliena ſurripere, nu. 10. & ſeq. An tunc etiam liceat furari, n. 13. Quid in gravi neceſſitate, nu. 14. Modicum furans animo ſurripiendi plura, ſi poſſet, peccat mortaliter, n. 15. fol. 378. An teneatur ad reſtitutionem, n. 16. Per furta minuta intendens diteſcere, quomodo peccet, n. 17. & ſeq. Furantes minuta tenentur reſtituere, quomodo, nu. 20. Ad furtum mortale in minutis requiritur major quantitas, & qualis, n. 21. Per furta domeſtica poteſt graviter delinqui, n. 22. fol. 379. An ex iis naſcatur Actio Furti, nu. 23. Quid de furtis famulorum, aut mercenariorum, nu 24. & 25. Quid de furto filii familias, præſertim operantis in obſequium patris, n. 27. Uxor ſurripiẽs ex bonis mariti, an peccet, & quomodo, n. 28. & ſeq. Ad furtum grave famulorum major requiritur quantitas, & unde hæc colligenda, nu. 37. & 38. Propoſitio damnata circa hoc diſcutitur, nu. 39. & 40. Novem genera cooperandi ad furtum, nu. 42 & ſeqq. Si res furtiva caſu pereat apud furem, an is reſtituere teneatur, n. 67. & 68. fol. 386.

G

Gaudium eſt actus, ſeu potiùs effectus Charitatis. T. 4. D. 6. n. 26 & 28. fol. 158.

Graſſatores viarum, qui. Tr. 12. D. 2. nu. 29. fol. 496. Non gaudent Immunitate, n. 28. & 29.

Gratia actualis, & gratia habitualis ſeu ſanctificans quid. Tr. 14. D 2. num. 2. & 3. fol. 579. Gratia Sacramentalis, quæ, n 4. Gratiam conferri ex opere operantis, & ex opere operato, quid Ibid. An, & qualem gratiam conferant Sacramenta non ponentibus obicem, nu 5. 8. & ſeqq. Gratia habitualis prima, & ſecunda, quæ n. 18. fol. 582. Quæ Sacramenta conferant primam, & quæ ſecundam gratiam, n. 19 & 23. Gratiam ſanctificantem an immediatè cauſet Sacrificiũ Miſſę. Tr. 14. D. 5. n. 43. & 44 f. 610.

Gratitudo, quid. T. 7. D. 2 nu. 10. fol. 256. Ejus officia quinque. Ibid.

Gula, quid. T. 3. D. 3. n. 41. f. 105. Committitur quinque modis. Ibid. Gula ut ſic dividitur in Commeſſationem, & Ebrietatem, num. 42. Quale ſit peccatum, num. 43. & 44. Eſt peccatum capitale, ejuſque quinque Filiæ, n. 52. & ſeq. Comedere, & bibere ob ſolam voluptatem, an ſit peccatum, n. 51.

H

Hæres neceſſarius, & non neceſſarius, qui. Tr. 8 D. 3. n 69 fol. 315. Ejus inſtituto eſt fundamentum Teſtamenti, n. 70. Qui poſſint inſtitui hæredes, n. 71. & 72 Hæredibus neceſſariis debet relinqui Legitima, & quomodo, n. 73. & ſeq. Hæredi non neceſſario quantum relinquendum, n. 76. Hæredes ab inteſtato, qui, & quando ſuccedant, n. 80.

Hæreſis unde ſic dicatur. T. 4. D 4. n 9. fol. 141. Et quid ſit, n. 10. Ad hæreſin formalem requiritur & error in intellectu, & pertinacia in voluntate, n. 11. & 13. Corollaria notabilia, n. 12 14. & 15 Pertinacia ad hæreſin requiſita, in quo conſiſtat, n. 16. 17. Dubitans de Fide, an peccet peccato hæreſis, n. 20. & ſeq. Abſolvere ab hæreſi in & extra Articulum mortis, qui poſſint, nu. 29 & ſeq. An tempore Jubilæi detur facultas abſolvendi ab Hæreſi. Tr. 2. D. 3. n. 129. & ſeq. fol. 524.

Hæretici obligantur legibus Pontificiis pro toto Orbe latis. T. 2 D. 3. n. 2. fol. 62 Methodus breviſſima reducendi Hæreticos ad Fidem Catholicam. T. 4. D. 3. n. 22. fol. 131.

Hæretici, qui T. 4. D. 4. n. 5. f. 140. Hæretici formales, & materiales, qui, n. 18 & 19. Inter alias Hæreticorum pęnas eſt excommunicatio, num. 24. & ſeq. Vide ℣. *Excommunicatio.* Quis ſit modus recipiendi Hæreticos reſipiſcentes, n. 34. & 35. fol. 145. Funera Hæreticorum, an Catholicis liceat comitari. T. 4. D. 4. nu. 46. fol. 148. Hæretici propter Sectam ſuam occiſi, non ſunt Martyres. Tr. 7. D. 1. nu. 43. fol. 260. An gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica. T. 12. D. 2. n. 23. & ſeq. ac n. 28. fol. 495.

Homicidiũ quomodocunque prohibetur quinto Pręcepto Decalogi. T. 9. D. 5. n. 2 f. 350 Quin etiam interior voluntas occidendi, nu. 4. & ſeq. Tres gradus ad homicidium, nu. 6. Quodnam homicidium ſit prohibitum, nu. 9. & ſeqq. Vide ℣. *Occidere.* Homicidium ſimplex, & qualificatum, nu. 31. f. 356. Homici-

micidium, quo parentes, conſanguinei, &c. occiduntur, ſuperaddit ſpecialem malitiam, n. 32.& ſeqq. Quid de abortu,n.33.& ſeqq. Homicidiis paricidalibus additur proditio Patriæ, & machinatio contra Principem, n.38 Homicidium ſacrilegum, quod, nu. 39. Ejus duplex ſpecies, nu. 40. Homicidium quandoque aggravatur ex modo occidendi,nu.41. Quid de Duello,nu 42.& ſeqq. Reſtitutio ratione injuſti homicidii, vel mutilationis,quomodo facienda,n.46.& ſeq fol.358. Homicidia, vel mutilationes in Eccleſiis, earumve Cœmeteriis committentes non gaudent Immunitate. T.12 D.2.n.28.& 32.f.496. Homicidiū quando cenſeatur committi in Eccleſia,n.33. Exiſtens in Eccleſia, & occidens aliquem extra eam, an gaudeat Immunitate, nu.34. Homicidium proditorium, quod,n 36.& 37.& 38 Ex homicidio etiam occulto, incurritur irregularitas. T.13 D.3.n.23.fol.25. fol. 558. Vide Verſ. *Irregularitas*.

Homo poteſt cadere ſub dominium alterius hominis, quomodo. T 7. D.4.nu 3 ſol 265. Homo non habet dominium vitæ ſuæ, n 4. & ſeqq. An ſit dominus propriæ famæ, n.7. & 8. Hominis ætates. T.8.D 1.n 21.

Honeſtas, quid. T 7. D.1.n.32. fol.249.

Honor,& cultus differunt, quomodo. T.5.D.1.nu 5 f.173. Honor parentum. Vide Verſ. *Parentes* Honor,& fama differunt, quomodo. Tr.9. D.6.nu.2. fol.395. Honor injuſtè ablatus,quomodo reſarciri valeat,n.36.& 37.f 400.& 401 Vide Verſ. *Reſtitut.*

Horæ Canonicæ, quæ Tr 9 D.1.n.2 f.208. Sunt ſeptem,n.4 Uſus Horarum Canonicarum antiquiſſimus,n.5.& 6. Obligatio eas recitandi,non eſt Juris Divini, ſed Eccleſiaſtici, nu.7.& ſeq. Quinam teneantur recitare Horas Canonicas, n.11 & ſeq. Subdiaconus tenetur eas dicere jam primo die, quo ordinatur,& quas,nu.13. Quid de Clericis excommunicatis,& ſuſpenſis,n.14.& 15 Religioſi, quinam, & unde teneantur recitare Horas Canonicas,n.17.18.& ſeq Quid de Novitiis, n.19. Quid de Societate Jeſu, & nonnullis Monaſteriis Monialiū,n.20. Quid de Religioſo Clerico,ad ſtatum Laicalem tranſlato,n 22 Aut ejecto ex Monaſterio,n 23 Clerici Beneficiarii obligantur ad Horas Canonicas,nu 25 Et quo jure,n 9.& 10. Obligati, ad Horas Canonicas, & eas in totum, vel quoad partem notabilem culpabiliter omittentes, peccant mortaliter. Tr.6.D.1.n.27. fol.213 Quænam cenſeatur pars notabilis, ſufficiens ad peccatum mortale, n.28. Quot peccata mortalia committat omittens Officium totius diei, nu 29. An peccet duplici peccato omittens Officium, ad quod tenetur ratione Ordinis ſacri, ſimul & Beneficii, n.30. Beneficiarii omittentes Horas tenentur ad reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis, n.31.fol. 214. Idque poſt ſex menſes adepti Beneficii,ac Jure Eccleſiaſtico,nu.32 Rata neglecti Officii, quomodo taxanda,n.32 & 33. Vitandæ circa hoc quædam Propoſitiones damnatæ, n.34 Officium Defunctorum,& Litaniç majores, an extra Chorum ſub præcepto dicendæ,n 35 & ſeq Quid ſit,ſtudioſè,& devotè celebrare Officium Divinum, nu.38. f. 216 Quænam intentio requiratur ad recitationem Horarum Canonicarum, n.40.& 41. Attentio triplex, n.39. Earum quælibet ſufficit ad ſatiſfaciendum præcepto, n.42. Voluntariè diſtractus abſque ulla interiori attentione,non videtur ſatiſfacere,n.43.& ſeq. Quid de leviter diſtracto, n.46. Aut ſi diſtractio non ſit plenè voluntaria,num.47. Remedia ad repellendas diſtractiones, nu. 48. Septem requiſita ad debitam Horarum Canonicarum recitationem,n.49.f 218. Contra integritatem Divini Officii,qui peccent & quomodo,nu.50. Satisfacit, qui recitat cum ſocio non obligato, n.51. Quid de occupatis in pulſandis organis, ponendis libris,&c.n.52. Continuatio Horarum, quomodo requiratur,n.53.& ſeq. Ordo inſuper, nu.56.& 57. Cauſæ licitæ invertendi ordinem Horarum,n.57. Qualitas in Divino Officio,quæ ſervanda, nu.58. Recitans Horas ex Breviario alieno, an peccet mortaliter, n.59 Non commutandum Officium unius diei in aliud, & quomodo alioquin peccetur n 60.& ſeq. Quid agendum, ſi quis hodie legit Officium,aut Lectiones diei craſtinæ,n 64. Aut omiſit hodie recitare de Feſto occurrente, nu 65. Quo loco poſſit recitari Officium Divinum.n.67.f.221. Canonici tenentur illud recitare in Choro,niſi &c n.68.& 69 Quid de Religioſis, nu.21. Horæ Canonicæ, quo tempore inter extra Chorum ſint recitandæ,n.70.& ſeq. Matutinum, & Laudes, poſſunt pridie veſperi recitari: & circa quam horam, n.71. Laudes an poſſint ſeparari à Matutino,n.3. Quo tempore recitandæ Horæ Minores, & Veſperæ,nu.72. Quid de Veſperis in Quadrageſima, n. 73. An ſatisfaciat incipiens Officium ante mediam noctem diei ſequentis, & poſt ipſam abſolvens, nu.74. An ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante dictum Matutinum, n.75. A recitatione Horarum Canonicarum quæ cauſæ excuſent. T.6.D.1 nu 76.& ſeq ſol.222. Quid de oblivione, ac dubio de recitatis Horis,vel Pſalmo aliquo cujuſpiam Horæ,n.76. Infirmitas,an excuſet à recitatione Horarum, nu.77.& ſeqq. An prævidens impedimentum futurum,teneatur præventre recitando Horas, n. 79. An morbi cauſa impeditus, teneatur audire alium,n.80 Occupatio gravis poteſt excuſare, & quæ, nu.8. An,qui non poteſt recitare totum Officium, teneatur recitare partem, quam poteſt,nu.83.fol.224. An, qui ſolus recitare nequit, teneatur adhibere ſocium, nu.84. Diſpenſatio, & metus gravis, an excuſent,nu.85. & 86. An,qui non poteſt recitare per ſe ipſum,teneatur recitare per alium, n 87 An quis Officium omiſſum teneatur recompenſare alio die, nu. 88. Et quid de Beneficiario, nu.89 & ſeq.

Hoſtia eadem an poſſit a pluribus conſecrari. T.14. D 5.nu. 137. & ſeqq. f.637 Quid de ſacerdotibus noviter ordinatis, & cum Epiſcopo verba Conſecrationis proferentibus,n.140. & ſeq.

Humilitas, quid. T 7. D.1.n.29. fol.249.

Hyperdulia, quid. Tr.5. D.1.nu.25.fol.176. Debetur B.Virgini Mariæ, n.32.

Hypotheca, an differat à pignore. Tr. 8. D.4.nu.49. fol 310.

I

Idololatria, quid. Tr.5. D. 2. num. 14 fol.328. Eſt graviſſimum peccatum,n.12. Idololatria metaphoricè ſumitur pro omni peccato mortali, n.13. Cauſæ diſpoſitivè ad Idololatriam. T.9. D.1. n.6.& 7. fol 343.& 344.

Jeju-

Digitized by Google

Iejunium Quadrageſimale an teneatur abſolvere, qui pervenit ad locum, ubi illud jam eſt abſolutum. T.2.D.3 nu.39.& ſeq.fol.61. Quid, ſi quis in fraudem jejunii illuc pergat, n.41. An è contra, qui jejunium jam peregit, teneatur alibi rurſus jejunare, nu.42. An diſcedens è loco, ubi non eſt jejunium, perventurus ad locum, ubi eſt jejunium, poſſit comedere carnes, nu.38 Non jejunare die, quo duplex occurrit jejunium Eccleſiaſticum, eſt unicum peccatum. T.3.D.1.n.46.f 89. Quid ſi quis ad alterum teneatur ex voto, n.47. Tempore jejunii moroſè ſe delectans in eſu carnium, an peccet. T.9.D 7.n.18. fol 408.

Jejunium generaliter, & ſpecialiter acceptum. T.10. D.2 n.2.& 3.fol 421. Jejunium naturale, nu.4. Et Eccleſiaſticum, quid, nu 5. An hoc frangatur per potum, n.6 & 7. Tria ad iſtud requiruntur, n.8. & ſeq Nempe delectus ciborum, & quid de Lacticiniis, n.9.& 10 Abſtinentia plurium refectionum n.11. Et certa refectionis hora, n 12 Diſpenſatus circa eſum carnium, an poſſit ſæpiùs comedere, nu 13 & ſeq ſol. 423. Jejunium, an violet replens ventrem cibis Quadrageſimalibus, nu.16.& ſeqq. Sæpiùs in die comedens carnes, quoties peccet, n. 19 An excuſet levitas materiæ a mortali. Ibid. Quid, ſi ſæpiùs comedat cibos cæteroquin licitos, nu.20.& ſeq. Collatio veſpertina an præmiſſa, nu. 23. Et qualis, n.24.29. & ſeq. Quale peccatum ſit, anticipare tempus comeſtionis, n. 33. Vel ſumpta manè collatione, differre prandium ad veſperam, num 35.

Jejunia omnia ſunt Jure Eccleſiaſtico inſtituta, Tr. 10.D 2 nu.46 f 427. Jejunium Eccleſiaſticum violare, quale peccatum, n 39. Quo tempore teneantur Adoleſcentes ad ejus obſervantiam, nu. 40 & ſeq. Et quid de ultima die vigeſimi primi anni, n 42. Jejunii Eccleſiaſtici obligatio eſt perſonalis, n. 45. fol.428. Et certis diebus affixa, nu 46. Quid de jejunio ex voto, vel pro penitentia injuncto, n.47. Solvens jejunium ex duplici præcepto obligatus, quot committat peccata, n.48.& 49. Statuens per totam Quadrageſimam non jejunare, vel nō jejunans, quot peccata committat, n.50. Alios ad jejunium violandum inducens, peccat contra præceptum jejunii, n.51. Caupo, an poſſit hoſpitibus miniſtrare carnes, n.52. Vel cœnam, n.53 Quæ cauſæ generatim excuſent a jejunio, nu. 55. & 56.f.430. & quomodo impotentia, n.56.57.& ſeq. Pietas, n.56 65.& ſeq. Ac neceſſitas, ſive labor corporalis, n. 56. 68.& ſeqq. Sexagenarii, an omnes excuſentur, nu. 62.& 63. Et quid de fœminis quinquagenariis, nu. 64 Itinerantes, an, & quando excuſentur à jejunio, nu.70.& 71. An etiam diſpenſatio excuſet à jejunio, nu.74 & 75. Qui poſſit diſpenſare in jejunio, n.76 An Parochi cum Parochianis, n.77. Cauſæ hujuſmodi, an excuſent a jejunio ex Voto debito, n.78.& ſeq. Jejunia tempore Jubilæi, qualiter peragenda. T.12.D.3 n.112.& 113. fol.521.

Ignorantia, quid. T.1.D.1.nu.35. fol.9. Dividitur variè, n.37 & ſeq. Ignorantia juris, & facti, n.38. Antecedens, concomitans, & conſequens, nu.39. Invincibilis, & vincibilis, nu 49. Craſſa, & affectata, quæ, n.41. An cauſet involuntarium, nu.42.& ſeq. Ignorantia facti, vel juris, an excuſet ab incurrenda Cenſura. T.13. D.1 nu 28 & ſeq.fol.531. Ignorantia circa aliquod peccatum ſi pœnitens laboret quid agendum Confeſſario. T.14.D.8.n.52 & ſeqq. fol.676.

Illegitimi ſunt irregulares. T.13 D 3. nu.33.fol.559. Quid, ſi Religionem intrent, nu.35 Legitimantur per ſubſequens matrimonium parentum, n.34.

Imagines ſacræ, quomodo venerandæ. T.5.D.1.nu. 34..fol. 178. Verba notabilia Concilii Tridentini circa cultum SS. Imaginum, nu. 35. Imagines poſſunt dupliciter conſiderari, nu.36 Objectio Hæreticorum contra Sacras Imagines diluitur, num.37. Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum necdum Beatificatorum, n 43.& 44. fol.180.

Immunditia, quid. Tr 9 D.4. nu 44. ſol.367. Vide V. *Mollities*.

Immunitas Eccleſiaſtica, quid. T.12 D.1 nu 3.f.484. Eſt triplex, localis, realis, & perſonalis, n.4. An ea ſit de Jure Divino, n.5 6. & ſeq. Immunitas Localis, in quo conſiſtat, nu.10.fol 486. In Eccleſiis, earumque Cœmeteriis, prohibentur fieri Judicia, quæ, & quomodo, n.11. & ſeq. Item Contractus, nu.14. & 15. Et quid de venditione Candelarum, n.16. Quæ alia ibidem fieri prohibeantur, n.17. & ſeq An etiam Diſputationes, nu. 21. Immunitas realis, & perſonalis, in quo conſiſtat, nu. 23. ſ.287. Bona Eccleſiæ, & Clericorum, an gaudeant immunitate à Collectis, & juriſdictione ſæculari, n 27 & ſeq.fol.488. Vide V. *Collecta*, Immunitas localis generatim conſiſtit in duobus, n.10.& D 2. n.1. ſol. 490. Vide V. *Aſylum*.

Impedimenta matrimonii alia impedientia, alia dirimentia. T.14.D.14 n.1.ſol 727. Datur in Eccleſia poteſtas eadem conſtituendi, n.2. Hæc quibus cōpetat, n.3.& 4. An etiam Principi ſæculari, n.5. & 6. Saltem reſpectu ſubditorum infidelium, nu. 7. Impedimenta merè impedientia de Jure antiquo, quæ, nu.8.& ſeq.fol.728 Et quæ nunc ſint in uſu, n. 11. & ſeqq. Impedimenta dirimentia matrimonii, quot, & quæ, nu.49.& ſeq ſol.734. Impedimentum Erroris, n.51.& ſeq. Impedimentum Conditionis, n.54.& ſeq Violentiæ, n.62. Impotentiæ, n. 63.& ſeq. Ligaminis, n.73. Ordinis, nu.74 & 75.fol. 738. Voti, nu.76.& 77. Diſparitatis cultus, n.78. & ſeq. Criminis, nu.84 & ſeq. Cognationis carnalis, n.94.& ſeq. Cognationis ſpiritualis, n. 112 & ſeq. Et Legalis, n.115. Affinitatis, nu 116. & ſeq f.746. Juſtitiæ publicæ Honeſtatis, nu. 126. Et impedimentum Raptus, nu.153 Quid de præſentia Parochi, ac duorum Teſtium, n.131. & ſeq.

Impedimentorum matrimonii diſpenſatio, an poſſit fieri a Papa. T.14.D.14.n.157. fol 755. Et aliquando ab Epiſcopo, nu.158 & ſeq. Et quæ conditiones ad hoc ultimum requirantur, n.159 In procuranda diſpenſatione Impedimentorum matrimonii, quid obſervandum, nu.126 ac ſeqq. Quid conſilii cum iis, qui poſt matrimonium contractum ſibi conſcii ſunt alicujus impedimenti, n.169. Diſpenſatio ſuper Impedimentis matrimonii, per quem petenda, n.170.fol.757. A quo, & quomodo, n.171. An obtenta occulti impedimenti diſpenſatione, matrimonium coram Parocho & Teſtibus renovandum ſit, num 172. An tunc ambo conjuges debeant ſcire nullitatem matrimonii, ut renovent conſenſum, nu.173. Aut aliquando ſufficere poſſit conſenſus ſub conditione, n. 174.

Imper-

Digitized by Google

Imperfectiones ſolæ non ſunt materia apta Sacramenti Pœnitentiæ. T.14. D.6. n.14. fol.641. Circa has quid obſervandum in praxi. n. 15. & 16.

Impotentiæ impedimentum, quod. T.14 D.14.n.63.f. 736. Dirimit matrimonium, & ſquando. n. 64. & ſeqq. Quid juris, ſi dubitetur, an ea præceſſerit matrimonium. n. 67. Vel an ſit perpetua. n. 68

Improperium, quid. T.9. D.6. n 27. fol.399.

Impuberes invalidè contrahunt matrimonium. T. 14. D.14. n.71. fol. 737. Et quo jure n.72. Impuberum vota poſſunt irritari à parentibus. T. 6. D. 3. n.38.fol.239 Impubes, quis. T.8. D.1.n.22. fol.292.

Impudicitia eſt circa oſcula, tactus venereos, ac hujuſmodi. T.9.D.4. n.68. & ſeqq. 371. Oſcula, tactus impudici quale peccatum inter ſolutos n 69 Quid, ſi fiant cauſa amicitiæ n. 70. Et joco, aut levitate. n.71. Vel ex cauſa juſta, v.g. medendi n.72. Quid de fricatione pudendorum. n.73. Quid, ſi fiant inter Conjuges n.74. Aut ſponſos de futuro. n.75 Ant ſint tactus in partibus honeſtis, cauſa delectationis ſenſitivæ. n.76. Tactus impudici inter perſonas ejuſdem ſexus, quale peccatum. n. 77. f. 373. In tactibus libidinoſis explicanda circumſtantia perſonarum complicum. n.78. Aſpectus, verba, & cantus turpes inter Solutos, quale peccatum. n. 79. & ſeq. Aſpectus curioſi, præſertim fixi, quàm periculoſi. n.82. Diſcrimen inter tactum & viſum. n. 81. Levitas materiæ in re venerea an detur n 83. & ſeqq. fol. 372.

Inceſtus, quid. T.9. D.4. nu. 35. fol. 364. Superaddit luxuriæ ſpecialem malitiam, & ad quot gradus. n. 36. Inceſtus inter diverſos gradus, an ſpecie diſtinguatur. n. 27. & 28.

Indulgentiæ variæ acceptiones. T.12. D. 3. nu. 1. fol. 501. Quid ſit. n. 2. & 11. Indulgentiæ non tollunt culpam, ſed ſolum pœnam peccatorum. nu. 12. & 13. Indulgentia plena, plenior, & pleniſſima, an differant.n.15 & 16. fol.503 & 504. Plenaria. n.14. Partialis, ſeu non plenaria.n.17. Perſonalis.n.220. Localis. n.24. Et Realis, quid. n.24 Indulgentiæ mille, ſeu centum annorum, aut dierum, quomodo intelligendæ n.18. & 19. Quadragena, Septena, & Carena, quid.n.20. Hæ malè negliguntur. n. 21 Datur in Eccleſia poteſtas concedendi Indulgentias. n.25. & 26. fol.505. Qui poſſint eas concedere. nu.27. & ſeqq. Ad earum valorem quatuor requiruntur conditiones. n.30. & ſeq. Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, &c. n.35. Qui ſint capaces Indulgentiarum. n. 36. & ſeq. fol. 507. An etiam Cathecumeni. n. 39. & 40. Applicantur vivis per modum abſolutionis, habentis annexam ſolutionem ex Theſauro Eccleſiæ. nu. 38. Animæ Purgatorii earum ſunt capaces per modũ Suffragii. n. 41. Clauſula, *Per modum Suffragii*, quid importet. n.42. Indulgentiæ aliter conferuntur vivis, aliter Defũctis. n.42. An certò proſint illis Defunctis, quibus applicantur. n. 43. & ſeq. Cur diverſæ Indulgentiæ pro eadem Anima applicentur. n. 47. Ad lucrandas Indulgentias, an ſit neceſſaria Confeſſio, & quando. n 48. & ſeq. fol.509. Unica Confeſſio, & Cõmunio, an ſufficiat pro pluribus Indulgentiis. n. 51. Et quanto tempore poſſit præcedere. n. 52. An eodem opere poſſint obtineri plures Indulgentiæ. n. 53. & ſeq. Et eadem repetito opere ſæpiùs. nu. 56. & ſeqq. Omittens levem partem operis injuncti, an lucretur Indulgentiam. n. 59. & 60. Non valens intrare Eccleſiam, an foris lucretur Indulgentias. n.61. & 62. Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, ac de novo Regularibus conceſſæ fuerint. n. 63. & ſeq. fol. 512.

Indulgentiæ Stationum, quo die poſſint lucrari. nu. 68. Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum obtinentur celebrando Miſſam de Feſto duplici occurrente. T.14.D.5.n.101. Indulgentiæ in Anno Sancto ſuſpenduntur. T. 12. D. 3. n. 93. fol. 508. Non tamen Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum. nu. 99. Nec Indulgentiæ pro mortis articulo conceſſæ. num. 100. Neque Indulgentia Eccleſiæ Portiunculæ. n. 101. Et quid de Indulgentiis partialibus. n. 102. & 103. Vide ℣. *Iubilæum*.

Infamia, quid. Tr.13 D.1. n. 55. fol.535. Alia juris, alia facti. num. 56. Infamia juris, ob quæ crimina contrahatur. num. 57. & 58. Quomodo tollatur. n.59. Crimina inducentia infamiam juris, inducunt irregularitatem, & quando. T.13. D.3. n.19. & ſeqq. 557

Infans, an poſſit ordinari. T.14. D.12. num. 45. fol. 703. Et an ordinatus teneatur ſervare continentiam, & recitare Breviarium. nu. 46. Infantibus non eſt neceſſaria Fides actualis. Tr. 4. D.2. n. 14. fol.117. Infantia quandiu duret. T.8. D. 1. nu. 21. & 22. fol. 291.

Infidelitas alia poſitiva, alia negativa. T.4. D.4. n.1. fol.139. Culpabilis, & inculpabilis. n. 2. Purè negativa, & privativa. n. 3. Infidelitatis ſpecies generatim tres, nempe Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis. n.4. Quæ Infidelitas ſit cæteris gravior. n. 6. An, & quale peccatum. n.7. & 8.

Infidelium filii, an baptizari poſſint invitis parentibus. T.14. D.3. n. 8. & 9. fol. 593. Caſus, in quibus hoc licitum eſt. num. 10. Infidelibus adultis quando cenſeatur vera Fides ſufficienter propoſita. T. 4. D. 2. n.30. fol. 121.

Inimici ſunt ex ſpeciali præcepto Charitatis diligendi. T.4. D.6. n.15. fol 155. Vi hujus præcepti tenemur inimicis exhibere generalia ſigna Dilectionis n. 16. & 18. Deponere odium, & internum rancorem erga eos. n. 19. Eiſque veniam rogantibus remittere injuriam, non item ſatisfactionem. n. 20. Inimicis an ſint exhibenda etiam ſpecialia ſigna Dilectionis. n. 21. & ſeq. fol. 157. An ſit licitum, odiſſe peccatum inimici. n. 24. Atque de ejus punitione lætari. n. 25.

Inſtitutio quid. T. 11. D. 1. n. 24. fol. 448. Inſtitutio triplex, videlicet authorizabilis. n. 25. Collativa, ſeu verbalis. n. 26. Ac corporalis, ſeu realis. n. 27. Hæc alio nomine vocatur *Inveſtitura*, *Inſtallatio*, &c. & quàm ſit neceſſaria n. 28.

Integritas Confeſſionis duplex, materialis, & formalis, quæ. T. 14. D. 7. n.28. fol. 654. Regulariter requiritur Confeſſio etiam materialiter integra. n. 29. & ſeqq. In quibus caſibus ſufficiat ſola ejus integritas formalis. n. 35. & ſeq.

Intentionis bonitas non ſufficit ad tollendam malitiam medii pravi. Tr. 1. D.2. n.12. & ſeq. f.14 Intentio judicat omnes, quomodo. n. 14. Intentio bona noſtris actionibus præfigenda, cur. nu. 25. fol. 17. Commendatur bona intentio manè facta, & an ea ſufficiat. n. 26. Sufficit ad meritum intentio virtualis, & quæ ea ſit. n. 27. Intentio in executione operis

præ-

præcepti, duplex. T.2.D.3.n.43.fol.70 Qualis requiratur, ut impleatur præceptum, nn.44. & ſeq Et quæ ad recitandum Horas Canonicas. T.6.D.3.nu. 40. & 41.fol. 239. Intentio triplex, actualis, virtualis, & habitualis. Tr.14. D.1.n.34 & 35.fol. 575. Qualis requiratur ex parte Miniſtri Sacramentorum, nn. 36.& ſeq. Intentio actualis in actu exercito, & in actu ſignato, declaratur, num.38. Intentio ex parte recipientis, an, & quæ requiratur, n. 39.& 40. Diſparitas quoad intentionem inter Miniſtrum, & recipientem, n. 41.

Interdictum poteſt infligi ob peccatum alterius. T 13.D.1.n.20 fol 529. Diſparitas inter Interdictum & Excommunicationem, n.22. Ac Suſpenſionem. n.26. Vide ℣. *Cenſura* Interdictum, quid. Tr. 13 D.2.n.90 & 91. fol. 551. Interdictum locale, generale, & particulare, num. 92. Interdicta Civitate cenſentur interdicta Suburbia &c.nu.93 Quid, ſi Eccleſia ſit interdicta, nu 94. Interdictum perſonale, & mixtum, nu. 95. & 96 Interdicto Clero vel Populo, qui cenſeantur interdicti, nu. 97 Interdicti triplex eſt effectus, nu.98.& ſeq Interdictum, quomodo differat à Ceſſatione à Divinis, n.108.& ſeq. fol.554

Intereſſe, ſive recipi aliquid in mutuo ultra ſortem tanquam Intereſſe, quid. T.8.D 4.n.36. fol 325

Interprete mediante, an poſſit, & debeat fieri Confeſſio. Tr.14. D.7. nu. 23. & 39 fol. 653. Interpres tenetur ad Sigillum Confeſſionis. T.14. D.9 n.36 fol 683.

Interpretatio, quid. Tr.2. D. 4.n.1. fol.72 Interpretatio legum, duplex, authentica, & doctrinalis. n 2 Quomodo fieri debeat. n.3. & ſeq.

Interrogationes, an quandoque à Confeſſario faciendæ. T.14. D. 8. n.31. & ſeq. fol. 669. Cautela circa interrogationes. n. 32. & 33. Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in faciendis interrogationibus n 34. Hic poteſt errare per defectũ, & exceſſum. n. 35. Regulæ generales circa interrogationes faciendas. n. 36. & ſeq. fol. 670. Præſertim in materia luxuriæ. n. 37. An ſint inſtituendæ poſt Confeſſionem, vel ſub ea. 39 & 40.

Invidia, quid. T. 13. D 3. n.27 fol 558. Quale peccatum. nu. 29. Rectè connumeratur inter Vitia Capitalia. nu. 30. Ejus Filiæ nn. 31. Invidus propriè, quis n 27. & 28.

Involuntarium ſimpliciter, & ſecundum quid Tr 1. D. 1. n. 26. fol. 7. An cauſetur à violentia n. 27 Metu. n.28. Concupiſcentia. n. 32 & 33. Et Paſſione n. 34. Aut ignorantia. n. 42. & ſeq

Ira, quid. Tr. 3. D. 3 n. 32. fol. 68 Eſt Satellitium rationis. Ibid. Ira inordinata, quale peccatum. n. 33. Ejus Filiæ. n. 34. & ſeq.

Irregularis occultus, an poſſit celebrare ad vitandam infamiam. Tr. 2. D. 2. n. 28. fol. 58

Irregularitas, quomodo habeat rationem pœnæ T 13. D.1.n.46 fol 534. Irregularitas, unde ſic dicta Tr. 13. D.3 n.1. fol. 554 & quid n 2. Dividitur in irregularitatem ex delicto, & ex defectu. n. 3. Et quomodo hæ differant. n. 4. Irregularitas non eſt Cenſura n 5 Eam violans, non fit denuò irregularis: ſecùs in Cenſuris. n 6. Non incurritur, niſi Jure exprimatur. nu. 7. Ea non ab homine, ſed a ſolo Jure imponi poteſt num. 8. An omnes ſolo Jure Eccleſiaſtico conſtitutæ ſint. n. 9.

Irregularitas ex delicto oritur ex Baptiſmo reiterato. T. 13. D.3. n. 10. fol. 556. Quid, ſi is ſub conditione reiteretur. nu. 11. An oriatur ex reiteratione Confirmationis. n. 10. & Tr. 14. D. 3 n. 53. fo.600. Oritur quoque ex violatione cenſuræ: & quomodo. T.13. D.3. n 12. & ſeq. fol.556 Item ob indebitam ſuſceptionem Ordinis, & quando. n. 15 & ſeq. Quid de ordinato per ſaltum, aut ante legitimam ætatem. nu. 17. Excommunicatio minor, ſi violetur, non inducit irregularitatem. nu.16. Hæretici, Schiſmatici, eorumque fautores, ſunt Irregulares. n. 18. Crimina inducentia infamiam juris, inducunt irregularitatem. nu. 19. fol. 557 Quid, ſi crimina illa ſint occulta. n. 20. & 23. Vel poſteà fiant publica. n. 22.

Irregularitas ex defectu variè contingit. T.13. D. 3. n. 24. & ſeq. f.558. Quomodo ex defectu animi. n 25. & ſeq. Ex defectu corporis n.28. Et quid de carẽte oculo, aut viſu oculi ſiniſtri. n. 29. & 30. Gibboſo, & claudo n. 32. Ex defectu nataliũ n.33 & ſeq Ex defectu ætatis. n. 36 Ex defectu libertatis. n. 37. Et ex defectu Sacramenti. n. 38 & ſeq fol 560. Non fit irregularis, qui fornicatur cum pluribus. n. 43.

Irregularitas ex homicidio dupliciter contingit, & cur, T. 13 D. 3. n.44 & 45. fol. 561. Injuſtè mutilans vel occidens fit irregularis, dummodo ſit baptizatus. n 46 & ſeq. Licet homicidium ſit occultum. n. 23. Etiam mandans, vel cooperans ad illud, fit irregularis. n. 51. Quid, ſi plures aliquem aggrediantur. n. 52. Homicidium caſuale an inducat irregularitatẽ. n. 53. & ſeq. Irregularitas etiam oritur ex homicidio publica authoritate facto. n. 57 fol. 563. Quid de cooperãtibus ad iſtud. n. 58. & 59 Quid de Clerico injuriam paſſo, & conquerente coram Judice, &c. n 60. Aut Confeſſario comitante Reum ad ſupplicium n 61 Occidens ob neceſſariam vitæ defenſionem, non eſt irregularis n. 64 f. 564. Quid, ſi ob defenſionem rerum ſuarum. n. 65. In bello juſto qui fiant irregulares. n. 62 Quid, ſi bellum ſit injuſtum. n. 63. Aut merè defenſivum. nu. 65. & 66. Et quid de Clericis. n.62 & 67.

Irregularitas tollitur per diſpenſationem. Trac 13. D. 3 n. 68. & 69 fol. 565. Papa diſpenſat in omni irregularitate. n 70. Epiſcopi, in quibus irregularitatibus diſpenſẽt. n. 71. Quid de Capitulo Sede vacãte n. 72. Prælati Regulares in qua irregularitate diſpenſent cum ſuis ſubditis. n. 73. & ſeq. Forma diſpenſandi ſuper irregularitate. n. 76.

Irreligioſitas, quid, & quæ vitia ſub ſe contineat. Tr. 5. D. 3 n. 1. fol. 194.

Irriſio, ſeu Deriſio, quid. Tr 9. D.6. n.30 fol. 399.

Irritatio legis, quid. T.2. D 4 n. 27 fol. 77. Irritatio votorum, à quibus, & quando fieri poſſit. T. 6. D. 3. n 35 & ſeq fol. 238.

Itinerantes, an, & quando excuſentur à jejunio. T. 10. D. 2. n. 70. & 71. fol. 432.

Jubilæum, quid Tr. 12 D.3. n 96. fol 517. Jubilæum Anni Sancti extẽdi ſolet ad Diœceſes id ſollicitantes. n 94 Jubilæum extra Annum S. qua ratione concedatur n. 95. Et quæ facultates in eo dẽtur n. 97 & n. 118. & 119. Quæq; opera præſcribi ſoleant n. 98 Et qua ratione hæc ſint præſtanda. n. 104. & n ſeqq. fol 519 Et quo tempore. n. 109. & ſeqq. Et quomodo eorum commutatio tunc fieri poſſit, num. 133. Jubilæum Romæ publicatum,

an

an poſſit alibi lucrari lethaliter decumbens n. 121. Jubilæum poſſunt itinerantes lucrari poſt ſuum reditum.n. 117. Jubilæum nõ poſſe bis obtineri eſt probabilius. n.120.& 121. Quamvis non deſint oppoſitum tenentes. n. 122. An ſit valida abſolutio à reſervatis, obtenta in Jubilæo ab eo, qui poſteà non peragit opera præſcripta. n. 123. & 124. fol. 523. Et quomodo talis peccet. n. 125. Virtute Jubilæi, poteſt quis abſolvi à reſervatis oblitis eo jam peracto. n. 126. An hoc ipſum procedat de commutatione votorum. n. 127. & 128. Probabilius eſt, in Jubilæo concedi facultatem abſolvendi ab Hæreſi: niſi hæc excipiatur. cit. Tr. 12. D. 3. n. 129. & ſeqq. fol. 524. Excepta Hæreſi non excipiuntur caſus eam ſapientes. n. 134.

Judæi, an obligentur legibus Eccleſiaſticis. T. 2. D. 3. n. 5. fol. 63. & ſeq. Judæi, qui. Tr. 4. D. 4. n. 5. fol 140. Judæis an fuerit licitus Libellus Repudii. T. 14. D. 13. n. 56. fol. 717. Aut à Deo conceſſum exercere uſuras. T. 8. D. 4. n 17. & 18. fol. 321.

Judex, an poſſit ſequi ſententiam probabilem, relicta probabiliore. T. 1 D. 3. n. 56. & 59. fol. 36. & 37. Quid agendum in judicando. n. 61. Præſertim, quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles. n. 62. Inter Judicem, & Advocatum differentia. n. 67.

Judicium debet eſſe comes juramenti. T. 6. D. 2. n 12 & 13. fol. 227. Judicii tres partes. Tr. 10. D. 1. n. 21. fol. 415. Judicii Forenſis actus diebus Feſtis, an prohibiti. n. 21.

Judicium quid. Tr. 9. D. 6. nu. 58. fol. 403. Iudicare de proximo ob ſufficientia improbitatis indicia, an ſit peccatum. n. 59. & ſeqq. Judicium temerarium, eſt peccatum ex genere ſuo mortale. n. 62. & 63.

Juramentum debitè factum, an ſit bonum. Tr. 6. D. 2. n. 1. fol 225. Juramentum, quid. n. 2. Aliud aſſertorium, aliud promiſſorium. n. 4. Simplex, & ſolemne. n. 5. Per ſimplicem Dei conteſtationem, & execrationem, quid. n. 6. An ſit Iuramentum, ſi quis per fidem ſuam, aut honorem Sacerdotalem, vel nobilitatis ſuæ, aliquid, affirmet, vel promittat. nu. 7. & 8. Quid ſentiendum de aliis jurandi formulis. n. 9 & ſeqq. In his intentio loquentis ſpectanda. n. 10.

Juramenti tres comites T. 6. D. 2. n. 12. fol. 227. Quale peccatum, ſi deſit judicium in juramento nu. 13. Conſuetudo incautè jurandi, quale peccatum. n. 14. Quid de cõſuetudine jurandi ſine juſta cauſa. n. 15. Juſtitia, quomodo requiratur ad Juramentum n. 16. Juramentum promiſſorium ſine animo exequendi, eſt perjurium nu. 17 Si fiat circa rem malam, quale peccatum. n. 18. Iuramentum de re illicita non obligat. n. 19. Quid ſi fiat de faciendo opere indifferenti. n. 20 & ſeqq In omni juramento, & voto, quatuor conditiones tacite ſubintelliguntur, quæ. n. 23. fol. 229. Hæ tamen non faciunt juramentum conditionatum. n. 24. Iuramentum promiſſorium de re bona obligat. n. 25. Quid, ſi fiat, de opere minus bono. n. 26. In juramento requiritur veritas, & ſub qua obligatione. n. 27. & 28 ac ſeqq. Iuramenti promiſſorii violatio, quale peccatum. n. 31. Quid, ſi res promiſſa ſit levis. nu. 32. Violare juramentum, & votum ſuper eadem re factum, eſt duplex ſpecie malitia. Tr. 3. D. 1. n. 49. fol. 90.

Iuramentum exigere à juraturo falſum, an liceat. T. 6. D 2 n. 33 & ſeqq. f. 231 Præſertim in Iudicio. n. 35. Aut à juraturo per falſos deos, vel Machometem. n. 36. Vel à juraturo bona fide contra veritatem. nu. 37. An liceat jurare cum reſtrictione mentali. n. 38. Vel æquivocè. nu. 39. & 40. Juramentum quis poſſit irritare, diſpenſare, commutare. nu. 41. In juramento falſo cur non excuſet levitas materiæ, bene tamen in voto violato. T. 6. D. 3. n. 14. fol 235. Qui poteſt diſpenſare in votis, an idem poſſit in juramentis, & quid de Regularibus. n. 52. & 53. fol. 242. Iuramentum non amplius ludendi, an valeat. Tr. 8. D. 4. n. 118. & 119. fol. 338. Iuramenti hujus violatio, quale peccatum n. 120. & 121.

Iuriſdictio, quid. T. 14. D. 8. n. 3. fol. 665. Ordinaria, & delegata, quæ. n. 9. & 10. Requiritur in Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. n. 2 & ſeq.

Ius, & lex, an differant. T. 2. D 1. n. 3. fol. 43. Ius humanum ſubdivitur in Ius Gentium, Civile, Eccleſiaſticum. nu 9. & ſeq. Iuris variæ acceptiones. Tr. 7. D. 2. n. 21. fol. 258. Ius, ut obiectum Iuſtitiæ quid. nu. 22. Dividitur in jus ad rem, & jus in re. n. 24. Ius in re, & jus ad rem, quid, & quomodo differant. n. 24 & 25. Iuris in re ſpecies quæ. T. 7. D. 3. n. 1. fol. 260. Ius utendi, & jus fruendi, quomodo differant n. 7. Ius naturæ aliud præceptivum, aliud permiſſivum. T. 7. D 5. n. 15. fol. 278.

Juſpatronatus, quid. Tr. 11. D 3 n. 1. fol. 467. Quibus modis acquiratur. n. 2. & ſeqq. Legitimè acquiſitum tranſit ad hæredes. n. 8. Et quomodo hi ſuccedant. nu. 9. Iuſpatronatus ab uno in alium transfertur quatuor modis, quibus. n. 10. & ſeq. Nequit per ſe vendi. n. 14. Procedit ex gratia Eccleſiæ. n. 15. Sed hodie cẽſetur jus. n. 16. Ejus etiam Laici, & fœminæ ſunt capaces. n. 17. & 18. Dividitur in hæreditarium, ac familiare. n. 20. fol 470. Activum, & paſſivum n. 21. Perſonale, ac reale. n. 22 Ac præcipuè in Eccleſiaſticum, ac laicale. nu. 23. & ſeqq. Ius patronatus mixtum, quid, & quomodo reguletur. n. 26. & 27. Iuſpatronatus Eccleſiaſticum, & laicale, differunt multipliciter. nu. 21. & ſeqq. Iuripatronatus laico Papa non derogat, niſi id exprimat. nu. 35. & 39. fol. 472. Quid de jurepatronatus mixto. n. 36. & ſeq. Vide V. *Patronatus*.

Iuſtitia Chriſtiana involvit duo. Tr. 4. D 1. n. 1. fol. 110. Iuſtitia requiritur ad juramentum, & quomodo. T 6. D. 2. n. 12. & 16. fol. 227. Iuſtitiæ variæ acceptiones. T. 7. D. 2. n. 1. & 2. fol. 254. Iuſtitia propriè, quid. n. 3. Reddit alteri jus, & quale. n. 4. Virtutes juſtitiæ annexæ, quæ. n. 6 Iuſtitia propriè dicta, an detur inter Patrem & filium, dominum & ſervum. n. 9. Ea dividitur in commutativam, & diſtributivam. n. 13 Iuſtitia commutativa, quæ. nu. 14. Et qualem ſervet æqualitatem. n. 15. Iuſtitia diſtributiva, quæ. n. 16. Hæc ſervet proportionem Geometricam, illa Arithmeticam. n. 17. Utraque juſtitia dividitur in præmiativam, & punitivam. nu. 19. Iuſtitiæ objectum, quale. n. 20.

Iuſtitiæ publicæ Honeſtatis impedimentum, quod Tr. 14. D. 14. nu. 126. fol. 748. Quando oriatur. n. 127. & ſeq. Corollaria circa hoc notabilia. n. 129.

Laici

L

Laici ſunt incapaces Beneficii Eccleſiaſtici. Tr. 11. D. 1. n. 6. fol. 446. Benè tamen ſunt capaces Iuriſpatronatus. Tr. 11. D. 3. n. 17. & 18. fol. 469. An etiam juris Decimarum. Tr. 11. Diſt. 4. n. 30. & ſeqq. fol. 480.

Latria quid. Tr. 5. D. 1. n. 25. fol. 176. Deo debetur cultus Latriæ. nu. 27. Chriſtus adoratur cultu Latriæ. n. 29. Eſt Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum. n. 30.

Latrones publici, qui. T. 12. D. 2. n. 29. & 30. fol. 496. Non gaudent Immunitate. n. 28. & ſeqq.

Laus Dei. Tr. 5. D. 1. n. 22. fol. 176.

Lectoratus materia, & forma. T. 14. D. 12. n. 19. f. 698. Lectoris officium. Ibid.

Legatum, quid Tr. 8. D. 3. n. 64. fol. 313. An in teſtamento minùs ſolemni ad cauſas pias facto, valeant Legata profana. n. 64. Et e contra corruente Teſtamento ad cauſas profanas, corruant Legata pia. nn. 66. & 67. An credendum Parocho, vel Confeſſario circa Legata pia à defuncto relicta. n. 27. & 28. fol. 304.

Legitima debet relinqui in Teſtamento hæredibus neceſſariis T. 8. D. 3. n. 73. fol. 317. Legitima portio, quæ. n. 74. Non habet locum in Regnis &c. n. 75.

Legiſlator, an teneatur propriis legibus. Tr. 2. D. 3. n. 17. & ſeq. fol. 65. Legiſlator, ejuſque ſucceſſor diſpenſat in lege propria. T. 2. D. 4. n. 15. & 17. f. 74. & 75.

Lex Divina nullum reddit perplexum. Tr. 1. D. 3. n. 22. & ſeqq. fol. 28. Lex, unde dicatur. T. 2. D. 1. n. 2. fol. 43. Varia Legis nomina. n. 3. An differat à jure. Ibid. Lex quid. n. 4. Lex naturalis, & poſitiva. n. 6. & 7. Poſitiva Divina duplex. n. 8. poſitiva humana, quæ, & quomodo dividatur. nu. 9. & ſeqq. Legis encomia. nu. 12. Ejus conditiones. n. 12. 13. & ſeq. Quomodo differat à ſimplici præcepto. n. 18. & 19. Ut lex obliget in conſcientia, requiritur ejus promulgatio. n. 20. fol. 46. An interdum extendatur ad præterita, & quomodo. n. 21. & 22. Scriptura non eſt de ſubſtantia legis. n. 23. Leges civiles, qualem requirant promulgationem. n. 24. & 25. Lex Pontificia Romæ promulgata, an illicò obliget pro toto mundo. num. 26. & ſeqq. Legem acceptari, & uſu recipi quid. n. 33. Ad eam an requiratur acceptatio populi. n. 34. Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quomodo. nu. 35. An legem teneatur populus acceptare. n. 36. & ſeqq. Corollaria quoad hoc. ibid. Lege humana, quænam generatim præcipi poſſint. num. 41. & ſeq. fol. 43. Idem actus poteſt præcipi pluribus legibus. n. 45. Actus interni an poſſint præcipi lege humana. n. 46. & ſeq. Quid de inhoneſto. n. 51.

Lex vetus quos obligaverit. Tr. 2. D. 2. n. 3. & ſeqq. fol. 53. Quando ceſſaverit. n. 5. Ejus præcepta alia moralia alia cæremonialia, & alia judicialia. n. 1. Hæc, an de factò obligent. n. 6. & ſeq. Differentia inter præcepta cæremonialia, & judicialia veteris legis n. 10. Lex nova, quibus nominibus appelletur. nu. 12. fol. 55. Ea lata eſt à Chriſto pro toto Mundo, obligat etiam Iudæos ac Gentiles. n. 13. Quando cœperit obligare. nu. 14. Lex nova excedit veterem multis modis. n. 15. & ſeq.

Leges humanæ tum Eccleſiaſticæ, tum Civiles, an obligent in conſcientia, & ſub peccato. T. 2. D. 2. n. 20. & ſeqq. fol. 57. An obligent cum periculo vitæ, vel gravis incommodi, & quando. n. 23. & ſeq. Lex humana moralis, & pœnalis quid. n. 29. Dantur Leges merè pœnales. n. 30. & ſeq. Unde colligatur legem eſſe merè pœnalem. n. 32. & ſeq. Leges pœnales an obligent in conſcientia ad ſubeundã pœnam. n. 34. & ſeq. Legibus Pontificiis qui obligentur. T. 2. D. 3. n. 1. fol. 62. & ſeq. An etiam Hæretici. n. 2. & ſeq. Et Judæi, ac Pagani. n. 5. & ſeqq. Leges inferiorum Prælatorum, quos obligent. n. 9. & ſeq. In legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid. n. 12. Leges Civiles an obligent Eccleſias, & Clericos. n. 13. & ſeq. Legibus à Republica latis tenentur ſinguli ex illa. n. 16. Legiſlator, an teneatur propriis legibus. n. 17. & ſeq. Peregrini an obligentur legibus & conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt. n. 20. & ſeq. fol. 66. Quid dicendum quoad hoc de legibus univerſalis Eccleſiæ, quando ipſæ alibi, ſed non in propria patria obligant. n. 27. & ſeq. Quid e contra ſi hæ in patria obligent, ſed non in loco, ubi quis hoſpitatur. n. 30. Varia quæſita quoad obligationem legum particularium locorum circa Peregrinos. n. 31. & ſeq. Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præcepto legis. n. 43. & ſeqq. fol. 70. An poſſit adimpleri præceptum legis per actum malum. n. 48. & ſeq. An uno actu poſſit ſatisfieri pluribus præceptis n. 51. & ſeq. An eodem tempore per plures actus ſatisfieri poſſit pluribus præceptis. n. 54. & 55. Tranſgreſſio legis ex contẽptu quãdo fiat. T. 3. D. 2. n. 19. & 20. f. 96. & 97.

Legum interpretatio, quid, & quomodo facienda. T. 2. D. 4. n. 2. & ſeq. fol. 72. Lex pœnalis, & odioſa, ſtrictè eſt interpretanda n. 6. & ſeq. Leges favorabiles amplè ſunt interpretandæ. n. 8. Interpretatio legũ quomodo differat ab Epicheia. n. 9. & 10. Legum diſpenſatio, an, & à quibus fieri poſſit. n. 12. & ſeq. fol. 74. Leges ſemel latæ, an, & quomodo poſſint denuò revocari. n. 28. & ſeq. Lex nova generaliter lata, an tollat priorem. n. 30. & 31. Ac conſuetudines, & ſtatuta particularia locorum. nu. 32. Ceſſante cauſa legis, an ceſſet ipſa lex. num. 33. & 34. Leges, an & quomodo tollantur per conſuetudinem contrariam. n. 37. & ſeq.

Libellus famoſus, quid, & quæ ejus pœna. T. 9. D. 6. n. 32. fol. 400. Libellus Repudii, an fuerit licitus Judæis. Tr. 14. D. 13. n. 56. fol. 740.

Libri Canonici, qui. Tr. 3. D. 3. n. 33. & ſeq. fol. 105. Hunc vel illum Librum eſſe Canonicum, unde conſtet. nu. 26. & ſeqq. Vide V. *Scriptura Sacra.* Librorum perverſorum, præſertim hæreticorum lectio rectè prohibetur. T. 4. D. 4. n. 39. fol. 146. Duplex circa eam prohibitio Eccleſiæ n. 40. & 42. An excuſet parvitas materiæ, & quæ ſit talis. nu. 41.

Linea conſanguinitatis, quæ, & quotuplex. Tr. 14. D. 14. n. 96. & 97. fol. 472.

Litaniæ majores, an extra Chorum ſub præcepto dicendæ Tr. 6. D. 1. n. 35. & ſeq. fol. 215.

Litteræ Fraternitatis. Vide V. *Suffragium.*

Locatio, quomodo differat à Commodato. T. 8. D. 2. n. 28. fol. 328. Inter Locationem, & Mutuum, magna eſt diſparitas. T. 8. D. 4. nu. 21. fol. 320.

Locupletari nemo debet cum alterius jactura, quomodo. Tr. 7. D. 6. n. 7. fol. 283.

Loth,

Loth, quomodo excuſetur ab inceſtu. Tr. 1. D. 1. nu.10. fol 2.
Ludus dupliciter accipitur. Tr.8. D 4 n.103. fol. 32 Ludus contractus an licitus. n. 104. Requiruntur tres conditiones ad ejus juſtitiam. nn.105. & ſeqq. Ludere principaliter propter lucrum, an ſit peccatum. nu. 108. & 109. Luſus alearum eſt prohibitus Clericis ac Religioſis. num.110.fol 337 Imò etiam Laico nu.111. Per luſum Alearum, quid intelligatur. nu. 112. Qui lucratur ludo prohibito, an teneatur ad reſtitutionem. n.113. Juramentum non ampliùs ludendi, an valeat. n. 118.& 119. Violatio talis juramenti, quale peccatum. n. 120 & 121.
Luxuria, quid, & quale peccatum. Tr.3 D. 3 n.17. fol.96. Rectè numeratur inter Peccata Capitalia. nu.18. Ejus filiæ ſunt octo, quæ. nu. 19. Luxuria, quid, & quæ ſpecies ejus. T.9.D.4.n.8.& 9 fol 391. An hæ omnes diſtinguantur in genere luxuriæ. nu. 10. Plures luxuriæ ſpecies concurrunt quandoque eodem actu. n. 67. Levitas materiæ in re venerea, an detur n.83. & ſeqq. fol. 374
Lyturgia, quid. Tr.14.D.5.n.15. fol.614

M

Magia naturalis, quid. Tr.5.D.2.nu.42. fol. 191. Eſt periculoſa. Ibid. Magia ſuperſtitioſa, quid. nu.43. Duplex ejus finis. n.44 Eſt peccatum mortale, habetque annexa multa alia peccata. num. 45 Vide V. *Maleficium*.
Magnanimitas, quid. Tr.7. D.1.n.36. fol. 250
Maledictio, quale peccatum. Tr 4.D.7.n.13 fol 165. Cui virtuti repugnet. n.14. Maledictio, ſive Maledictum, quid, & unde ejus malitia dimetienda. Tr.9.D.6.n.28.& 29. fol.397.
Maleficium, quid. Tr.5. D 2.num. 44 ibid. Eſt peccatum mortale, & habet annexa multa alia peccata. nu.45. Remedia adversùs Maleficia, quæ n.46 & ſeqq. Signa magica tollere, ut diabolus nocere deſinat, an licitum. num.49. & ſeqq. Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente. nu.52 & ſeqq An Maleficus pœnitens teneatur curare ſibi chyrographum à dæmone reſtitui. nu. 52. Quid agendum circa bona Malefico per diabolum data, num.55 Quomodo is muniendus contra relapſum, nu.56.
Malitia actus humani. Vide V. *Actus*.
Malum culpæ non licet facere cum ordinatione ad bonum finem. Tr.1.D 2.nu.15. & ſeqq. fol. 15. Ex duobus malis minus eligendum. Ibid.
Manſuetudo, quid, & quomodo contra eam peccetur. Tr.7. D.1. n. 26. fol 248
Martyrium eſt excellentiſſimus actus Fortitudinis. Tr.7.D.1.nu.39 fol.250. Quid ſit, num 40. Et quæ ad illud requirantur in adultis, num.41 43.& ſeqq. Quid ſufficiat in parvulis, nu. 42. Hæretici propter Sectam ſuam occiſi, non ſunt Martyres, num 43. Quid, ſi dormiens occidatur in odium Fidei, nu 45. Milites pugnantes contra Infideles, an ſint Martyres, nu. 46. & ſeqq. fol. 251. Morientes pro defenſione cujuſlibet virtutis ſupernaturalis, ſunt verè Martyres, num 49. & 50. Quid, ſi Tyrannus alios prætextus fingat.nu 51. Ad Martyrium quomodo requiratur, ut mors inferatur, nu. 52. Miſſi in carcerem, vel exilium, propter Fidem, an, & quando ſint Martyres, num.53. Martyres deſiderio, an ſint propriè Martyres, num.54 fol.242.
Pulchræ ſententiæ circa Martyrium ſine ſanguine, num.55. Morientes in cauſa pia, v. g. ſervitio peſtiferorum, an ſint Martyres, num. 56. & 57. Ad Martyrium requiritur vel ſtatus gratiæ, vel diſpoſitio ad eam, & qualis ſufficiat, nu.58 & 59. Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre, num. 60. Martyrium ſupplet vicem Baptiſmi. Tr. 14.D.2.n. 64. fol. 590. Et confert gratiam ex opere operato. Ibid.
Materia Sacramentorum duplex, remota, & proxima. Tr.14.D.1.nu.18.fol. 571. Fuit à Chriſto determinata; & quomodo, n.20 & ſeqq. Mutatio ejus, an, & quæ irritet Sacramentum, nu.22. & ſeq Uniformitas in materia, & forma Sacramentorum quomodo detur Tr.14. D.12.n.38. fol. 702.
Matrimonium, an ſit materia apta Votis. Tr.6. D.3. n 7.fol.234. An ſit neceſſarium. Tr.14. D. 2.nu.71. fol.591. Matrimonium dicitur *Magnum Sacramentum*, cur. Tr.14. D.13.num. 1. fol. 707. Appellatur Conjugium, Connubium, Nuptiæ, Sponſalia de præſenti.nu.2. Matrimonium, Contractus matrimonii, & Sacramentum matrimonii, diſtinguuntur, n.3. Matrimonium, quid, n.4. Dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum, n.5. Eſt Sacramentum novæ Legis, n.8. Quando ſit inſtitutum à Chriſto, n.9 Qua ratione jam anteà fuerit inſtitutum, nu.10. Bona matrimonii, quæ, n.1 & 13 Materia remota, & proxima ipſius, n.14.fol.709. Et forma, quæ n 15. & ſeqq. An id mutus & ſurdus contrahere valeat, n.16. Miniſter ejus, ſunt ipſi contrahentes, nu 18. & ſeqq. An contrahentes in ſtatu malo, committant duplex peccatum mortale, n.20. Parochus quomodo aſſiſtat matrimonio, nu 21.& ſeqq. Vide V. *Parochus*. Matrimonium an poſſit contrahi per Procuratorem, n.26. fol.711. Ad ejus valorem qualis requiratur conſenſus, nn.27.& ſeq. Atque ſimultas mutui conſenſus contrahentium, n.28. Quid de conſenſu ex metu præſtito, nu.29.& ſeqq. Metus reverentialis, an irritet matrimonium n.33.& ſeq. Quid de cōſenſu Parentū, n.36.& ſeqq.
Matrimonii unitas, duplex. Tr.14. D.13.n 39.f.714. Pluralitas ſimultanea uxorum, an licita, n.40. & 41. Quid de ſucceſſiva, nu.42.& ſeqq. Quid, ſi quis non certificatus de morte prioris conjugis, denuò contrahat, n.45.& ſeqq. Matrimonium eſt indiſſolubile, quomodo, n.52 & 53.& ſeqq fol 716.& 717. Quid de Lege veteri, n.57. Et Matrimonio Infidelium, n.54.& 57. Matrimonium ratum Fidelium diſſolvitur quoad vinculum per Profeſſionem Religioſam, n.58.& 59 Non verò per ſuſceptionem Ordinis Sacri, aut Votum ſimplex Caſtitatis, n. 59. An poſſit diſſolvi ex diſpenſatione SS.Pontificis, n.60. & 61. Quid de matrimonio conſummato Fidelium, n.62.& ſeqq. Diſparitas inter matrimonium ratum, & conſummatum, n.64.
Matrimonii finis principalior. Tr.14. D 13. nn.66.& ſeqq.fol.715. Quomodo conjuges teneantur cohabitare n.67.& ſeqq. Quid de debito conjugali, n 81. & ſeqq. Vide V. *Debitum conjugale*. Matrimonium contrahens mala fide, an poſſit petere, vel reddere. nn.84 fol 722 ac n.49 & 50 Quid, ſi dubium de valore matrimonii ſuperveniat, nu n. 85. Aut hujus invaliditas certò ſciatur, n 86. Matrimonii impedimenta, & à quo ſtatui poſſint Tr. 12. D.14 nu.1.& ſeqq f. 706. Vide V. *Impedimenta ma-*

trimonii. Matrimonium tempore Sacrato, quomodo ſit prohibitum. n. 12. Quid cenſendum de matrimonio inter Catholicos & Hæreticos. num. 80. & ſeqq.

Matrimonium clandeſtinum, quod. Tr. 14. D. 14. nu. 131. & 132. f. 749. Mala Irremediabilia olim ex iis orta n. 133 Annullantur per Concilium Tridentinum. n 134. Quo tempore Decretum Concilii obligare incipiat. n. 134. Quomodo Eccleſia potuerit irritare matrimonium clandeſtinum, etiam ut Sacramentum. n. 135. Ad valorem matrimonii, qualis requiratur preſentia Parochi. n. 136. & ſeqq Ac Teſtium. n. 140 & 141. Vide ℣. *Parochus* Quid juris, ſi contrahentes è loco recepti Concilii emigraverint ad locum non recepti Concilii. n. 142. & ſeqq. fol. 751. Præſertim, ſi illuc pergant ſolo animo contrahendi ſine Parocho & Teſtibus. n. 145. & ſeqq. Matrimonia Hæreticorum an valeant, non obſtante abſentia Parochi. n. 149 & ſeqq Quid, ſi Parochus metu Infidelium abſit vel lateat. n 152.

Medicus, an poſſit ſequi ſententiam probabilem relicta probabiliori Tr. 1. D. 3. n. 57. & 49 lo 36. & 37. Quid ei obſervandum in curando infirmo. n 60

Men[illegible], quid. T. 15. D. 3. n. 50. fol. 562.

Mendacium eſt triplex, jocoſum, officioſum, & pernicioſum, quid, & quale peccatum. Tr. 7 D 2. nu 11. fol. 256. mentiri in Confeſſione, quale peccatum. Tr. 14 D 7 n. 15. & ſeqq. fol. 651.

Meretrix publica quomodo ſufficienter explicet peccata ſua in Confeſſione. Tr. 14. D 7. n 33 fol. 655.

Meritum, quid. Tr 2. D. 5. n. 40. fol. 22. Meritum de condigno, & de congruo, quid. n. 41. Ad meritum de condigno requiritur ſtatus viæ, & ſtatus gratiæ. n 43. & ſeqq.

Metopoſcopia, quid. Tr. 5. D. 2. n. 20. fol. 187.

Metus, an cauſet involuntarium. Tr. 1. D. 1. n. 28. & ſeqq. fo. 8. pro nullo metu debet quis peccare. n. 29. pacta, contractus & c. metu initi, an valeant. n. 30.

Metus gravis, & levis, quid. nu. 31. Metus gravis ab intrinſeco proveniens, non invalidat contractum, Tr. 8. D. 1. n. 16. fol. 291. idem dicendum de metu ab extrinſeco, ſed juſtè incuſſo. n. 17. Quid ſi contractus ex metu gravi injuſtè incuſſo celebretur. n. 18. & ſeqq Metus gravis, an excuſet ab incurrendis Cenſuris. Tr. 13. D 1 n. 32. & 33. fol. 531. An irritet Matrimonium, ac Sponſalia de futuro T. 14. D. 13. n. 29 30. & ſeq. fol 712. Et quid de metu reverentiali. n 33. & ſeqq. Metus reverentialis, quis nu. 34

Milites pugnantes contra Infideles, an ſint Martyres. Tr. 7. D. 1. num. 46. & ſeqq. fol. 251. Exercent actum valdè meritorium; & ſententiæ notabiles circa hoc. n. 48.

Miniſter Sacramentorum, quis. Tr. 14. D. 1. n. 32 fol. 574. Aliqua Sacramenta requirunt Miniſtrum conſecratum, alia. nu. 33. Ex parte Miniſtri, qualis requiratur Intentio n. 37. & ſeqq. Ex parte ejus quæ generatim requirantur ad Sacramentorum adminiſtrationem n. 42. Miniſtri improbitas Sacramenta non invalidat. n. 43. fol 576. Tamen ad hæc licite miniſtranda requiritur in ipſo ſtatus gratiæ. n 44. Quid de Miniſtro non conſecrato. n. 45 Vel in caſu neceſſitatis. Ibid. Ab indigno Miniſtro, an poſſint peti Sacramenta. n. 54. & ſeqq. fol. 578. An is graviter peccet, dum alias Functiones ſacras exercet in ſtatu malo. n. 58. Miniſter Baptiſmi. Vide ℣. *Baptiſmus*. Tres Regulæ aureæ, à Miniſtro Sacramentorum obſervandæ. Tr. 1. D. 3. n 57. fol: 37.

Minorennis, quis Tr. 8. D. 1 n. 22. fol. 292. An poſſit contrahere ſine authoritate Curatoris. nu. 28. Corollarium de perdente ludendo. num 28. An tunc obligetur naturaliter. num 29. Quid ſi contrahat cum conſenſu Curatoris n. 31.

Miſericordia, quid. Tr. 4. D. 6. nu 30. fol. 158. Vitia eidem oppoſita. Ibid. Opera miſericordiæ alia corporalia, alia ſpiritualia, & quæ. num. 31. & 32.

Miſſam priùs audire an teneatur, qui exit è loco, ubi eſt Feſtum, ſed perventurus eſt ad locum, ubi non eſt dies Feſtus. Tr. 2. D. 3. num. 35. & ſeqq. fol. 69. Quando teneamur prævenire audiendo Miſſam, n. 37. Miſſam celebrare ante dictum Matutinum, an ſit peccatum mortale. Tr. 6. D. 1. nu. 75. fol. 222. Miſſa reverenter audienda diebus Feſtis Tr. 10. D. 1. n. 36. fol. 418. Peccat mortaliter negligens notabilem ejus partem; & quæ talis ſit. n. 37. Audire Miſſam, in quo conſiſtat. n. 38. & 39. An ſatisfaciat audiens duas Miſſæ partes duorum celebrantium ſimul. nu. 40. Vel ſucceſſivè. nu. 41. Auditio Miſſæ num præferenda Concioni. n. 42. Quæ cauſæ excuſent à præcepto audiendi Miſſam. n 44. & ſeqq. fol. 419. Quomodo impotentia phyſica. n. 45. Et moralis; & quibus modis hæc accidat. n. 46. & ſeqq. Diſtantia loci, an etiam excuſet. n 49 & 50. An impediti audire Miſſam, teneantur domi orare. n. 55. Miſſa, vox antiquiſſima, & vocatur Græcè Lyturgia Tr. 14 D. 5 n. 15 fol. 614 In ea diſtinguitur ratio Sacramenti, Sacrificii, & Miſſæ. n. 16. Miſſa Cathecumenorum, & Miſſa Fidelium. 17. In Miſſa offertur Deo verum Sacrificium num. 18. & ſeqq. Miſſæ Sacrificium eſt incruentum, cujus Hoſtia principalis eſt Chriſtus. n. 20. Panis & vinum, Hoſtia minùs principalis. n 21. Chriſtus quomodo offeratur in Miſſæ Sacrificio. n. 22 Objectio notabilis, ejuſque ſolutio, quomodo Hoſtia in Miſſæ Sacrificio immoletur. n 23. uſque ad n. 28. Miſſæ Sacrificium non offertur Sanctis n. 8. fol. 619 Omnia Sacrificia antiqua coadunantur in uno Miſſæ Sacrificio n. 14 In Miſſæ Sacrificio offerens principalis eſt Chriſtus Dominus n. 29. & 30. fo. 618. Sacerdos celebrans, proximus Miniſter. n. 31. Alii Fideles quomodo offerant, n. 32 Eſſentis Sacrificii Miſſæ in quo conſiſtat. nu. 33. 34. & ſeqq In Paraſceve non ſit Sacrificium Miſſæ n. 35. & 109. Ad iſtud an requiratur Conſecratio utriuſq. ſpeciei n. 38. & 39.

Miſſa habet valorem ex opere operato, & opere operantis. Tr 14 D. 5 n. 40. fol. 620. Eſt Latreuticum ac Euchariſticum. n. 41 Propitiatorium, & quomodo n. 42. & 43. Satisfactorium n. 42. & 43 Ac impetratorium. n 42. & 46. Ejus effectus impetratorius bonorū temporalium, an ſit infallibilis n. 47. Valor Miſſæ non eſt infinitus, haud obſtante infinitate meritorum Chriſti; & cur. n. 48. & ſeq. fo. 622. Miſſa pluribus applicata prodeſt minus ſingulis nu. 51. Quid de pluribus inſervientibus, aut adſtantibus n. 52. Sacerdos pluribus ſtipēdiis nō ſatisfacit, ſi unicam Miſſam celebret. n 53. & ſeqq. f 623. Fidelibus plus prodeſt, ſi Miſſas ſibi curent celebrari in vita, quā poſt mortē. n. 56 In miſſa duo ſunt conſideranda. num. 57. Miſſa mali Sacerdotis an tantum valeat, quantum boni. n. 58. & ſeqq. Miſſa poteſt offerri pro vivis atque defunctis, non verò pro damnatis,

Digitized by Google

natis, aut Sanctis. n.61.& 62. fol. 624. An poſſit offerri pro peccatoribus? nu 63. Excommunicatis? n. 64.65. Et infidelibus? n. 66. & ſeqq.
Miſſa tripliciter prodeſt, ſpecialiſſimè, generaliſſimè, & ſpecialiter. Tr.14 D.5.n.69 fol.626. Miſſa ſpecialiter prodeſt iis, quibus applicatur à Celebrante. n 70. Quid, ſi nemini applicetur? n 71 Aut celebrans eam applicet contra ſuam obligationem, vel voluntatem Superioris? n 72. Applicatio Miſſæ an ſufficiat habitualis? n.73.fol 627. Et quando fieri debeat? n.74. An ſit licitum celebrare cum reſervatione applicationis? n.75. Vel Miſſam applicare proximè daturo ſtipendium? n 76. Praxis optima applicandi Miſſam. n 77. Expedit etiam facere ſecundam intentionem; & quomodo? n 78 & 79. De fructu Miſſæ plus participat dignè celebrans, quàm alii. n 80 Miſſam Primam celebrantes, aut eam audientes Religioſi, lucrantur Indulgentiam plenariam. Tr. 12. D. 3 n.67. fol.513. Miſſam celebrans in peccato mortali, graviter peccat; ſed graviùs, qui fingit ſe conſecrare. Tr. 14. D 1 n.48. fol 577.
Miſſam celebrandi obligatio, ex variis titulis poteſt incumbere Sacerdotibus. Tr 14. D 5.n 81.fol.528 & ſeqq. An, & quoties per annum Sacerdos ſimplex celebrare teneatur. n. 82. Sacerdos curatus, quibus diebus celebrare debeat. n 83. An tunc teneatur Miſſam applicare pro Parochianis. n.84. & ſeqq. Beneficiarius, quoties celebrare teneatur. n 87. quid, ſi infirmetur ad tempus. n.88 An Beneficiarius, qui quotidie celebrare tenetur, poſſit quandoque abſtinere. n.89. Aut pro alia intentione celebrare. n.90. An ſatisfaciat anticipando miſſas. n.91. Obligatus ad celebrandum in certa Eccleſia, vel Altari, an, & quomodo peccet alibi celebrando n.92. & ſeqq. fol. 630. Et alibi celebrans teneatur ad reſtitutionem. n.94. nequit Sacerdos Miſſam alii dicendam dare retenta parte ſtipendii. n.95. Limitatur hoc in certis caſibus. nu. 96. An & quomodo peccet, qui eſt in mora celebrandi Miſſas debitas. n.97. & ſeqq. Sacerdos tenetur dicere Miſſam petitam, niſi obſtet Ritus Eccleſiæ. n. 100 fol 631
Quid de Miſſis votivis, ac de Requiem in Feſtis duplicibus, & Indulgentiis Altarium Privilegiatorum n 101. Obligatio celebrandi Miſſam ratione ſtipendii, qualis. n. 102. unicam Miſſam omittens, an peccet mortaliter. n.103.
Miſſa, quo tempore ſit celebranda. Tr. 14. D.5.n 104.& ſeqq. fol. 632. An ſit licitum, quotidie celebrare. n.109. quid de Feria quinta Cœna Domini, & Sabbato Sancto. n. 110. Non licet plures Miſſas eodem die celebrare. n. 111 Excepto die Nativitatis Domini. n. 112. Et caſu neceſſitatis. n.113.& 114 Miſſa, quo in loco ſit celebranda. nu 115. fol 634. quid in caſu neceſſitatis. n.116.& 117. Aut diſpenſationis. n 118. An ſit licitum, celebrare Miſſam in aqua, vel mari. n. 119. Non poteſt Miſſa celebrari in Eccleſia polluta. n. 120. & ſeqq. fol. 635. Per celebrationem Miſſæ an reconcilietur Eccleſia polluta. n.135. Quid agendum, ſi durante Miſſa violetur Eccleſia. n.120.& 136. Vel Eccleſiam ingrediatur excommunicatus vitandus. Tr. 13. D 2 nu 40. fol.544. An plures poſſint eandem Hoſtiam conſecrare. Tr.14.D.5.nu. 137. & ſeqq. fol.637. Quid de Sacerdotibus in ſua Ordinatione cum Epiſcopo proferentibus verba Conſecrationis. n. 140 & ſeqq. fol 638. Quid agendum, ſi aqua pro vino infundatur. n.144. & ſeqq.
Modeſtia, quid, & quæ vitia ei opponantur. Tr 7. D 1 n.30. fol.214.
Mohatra contractus, quis. Tr.8.D.4.nu. 26.fol.323. Eſt illicitus. n.27.
Mollities, ſeu Immunditia, quid, & quale peccatum. Tr.9 D 4 n.44. fol. 367. Eſt intrinſecè mala, & in nullo caſu licita. n. 45 An liceat Medicis applicare media ad eam procurandam. n.46. & ſeqq Omnes pollutiones an ſint ejuſdem ſpeciei. n. 49.& 50. fol. 368. indirectè voluntaria, quale peccatum. n 51 & ſeqq. An ſit licitum eam deſiderare. n. 54. Aut de ea naturaliter ſecuta gaudere. n.55 A pollutione, quomodo differat Diſtillatio. n.56.& 57.
Montes Pietatis, qui? eorumque origo. T.8. D.4. n.28.fol.327. An ſint liciti. n 29. & ſeqq
Monſtra, an, & quomodo baptizanda. Tr. 14 D 3. n.37. fol 598.
Moribundi ad actus Virtutum Theologicarum maximè excitandi. T.4. D.2.n.38 f. 123. De Moribundis, & quomodo abſolvi poſſint, notabile Corollarium. T 14 D 6 n.63. fol 650. Moribundus an ſit abſolvendus, ſi ampliùs integrè confiteri non poteſt. Tr.14.D.7.n.64. & ſeqq. fol. 662. quid, ſi dedit ſigna petitæ Confeſſionis abſente Confeſſario. nu. 66 & ſeqq. quid, ſi ſubitò ſenſibus deſtitutus tale ſignum non dederit, nec date poſſit. n.69 & ſeqq. fol 669.
Moroſitas, quid. Tr. 7. D.2 n 12. fol.256.
Mortem ſibi optare à Deo, an ſit licitum. Tr.4 D. 7.n.9 fol.164. An liceat mortem optare parentibus ob aliquod emolumentum temporale. n 10.& ſeqq. Mortis articulus, & periculum, quid. Tr. 14 D.9. n 13. fol.679.
Motiva credibilitatis Fidei, quæ. Tr. 4. D. 3 nu.55. fol. 138. Fides non reſolvitur in motiva humana. num.56
Multiloquium, quale peccatum. Tr.3.D.3. num.55. & 56. fol. 108.
Munus à manu, à lingua, & ab obſequio, quid. Tr 5. D 3.n.39 fol.202. Munus tripliciter accipitur. Tr. 12.D 1 n.2. fol 484.
Mutilatio prohibetur quinto Præcepto Decalogi. Tr.9.D 3. n. 3. fol 252. Mutilatio enormis, & non enormis. Ibid Ratione mutilationis, quæ reſtitutio facienda. nu 52.fol. 359. Ex mutilatione hominis oritur irregularitas. Tr.13. D 3 nu.46 & ſeqq. fol.561. Mutilatio, quid. n.49 & 50.
Mutis & ſurdis à nativitate, quæ Sacramenta miniſtrari poſſint. Tr. 10 D.3 nu.43 fol 442. An etiam Euchariſtia. num.45. Et quid de matrimonio. nu. 44 & Tract.14.D 13 nu. 36. fol. 594. Mutus, quomodo confiteri, & abſolvi poſſit. Tr.14.D 7.n.38. fol. 657.
Mutuum, quid, & unde ſic dictum. Tr.8.D.4 n.23. & ſeqq fol. 319. In mutuo dominium rei transfertur in Mutuatarium. n 4.& 5 Qui poſſint mutuum dare, vel accipere. n 6 Ex mutuo quando obligetur Civitas, Eccleſia, Monaſterium, &c. n.7. Quid de filiis familias mutuò accipientibus. nu. 8.& 9. Inter contractum mutui, & locationis, magna eſt diſparitas. n.21. In mutuo an poſſit aliquid exigi ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, &c. n 32. & ſeqq. fol.324.

Digitized by Google

fol. 314. Vel paciſci de pœna ſolvenda. nu. 31. & 32. An pro ſola carentia pecuniæ quid exigi valeat. nu 40. & ſeqq. In mutuo an aliquid exigi poſſit ultra ſortem authoritate Priocipum, vel conſuetudine Provinciarum. nu. 43. Quid de praxi Romani Imperii. n. 46. & 47. Inter mutuum, & cenſum, multiplex differentia. nu. 69. & ſeqq. Mutuum, qnomodo differat à Cambio. n. 73. Et Commodato. Tr. 8. D. 2. n. 29. fol. 298

N

Nativitas eſt modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium. Tr. 7. D. 5 n. 22. fol. 278

Neceſſitas medii, & præcepti, quæ. Tr. 4. D. 2. n. 12 fol 113 & T. 14 D. 2. ou. 58 fol. 589 Qua neceſſitate Baptiſmus ſit neceſſarius ad ſalutem. Tr. 14. D 2. nu. 59. & ſeqq. fol. 589. Quid de aliis Sacramentis. n. 65. Neceſſitas proximi triplex, extrema, gravis, & communis. Tr. 4. D. 6. n 38. fol. 159. Neceſſitatem patientibus quando ſit danda eleemoſyna ſub præcepto. n. 36 & 40 ac ſeqq.

Neophyti, qui. Tr. 13. D. 3. nu. 27. fol. 558 Neophyti ſunt irregulares. Ibid.

Notæ veræ Eccleſiæ Chriſti, quæ. Tr. 4. D. 3. n. 10. & ſeq. fol. 128. Eæ conveniunt ſoli Romanæ Eccleſiæ. n. 17. & ſeqq.

Novitii, an ſub culpa teneantur recitare Horas Canonicas. Tr 6. D. 1. n. 19. fol. 212. Novitii Religionum liberè teſtantur. T. 8. D. 3. n. 42. fol. 311. Noviriorum teſtamenta an ſubſint Decreto Concilii Tridentini. n. 45 & 44.

Nummi poſt commixtionem fiunt accipientis, & cur. Tr. 7. D. 5. n. 29. & 30. fol. 280.

Nuptiæ propriè, quid Tr. 14. D. 13. nu. 2. fol. 707. Prohibentur fieri Tempore Sacrato. Ibid. & Tr. 14. D. 14. n. 12, fol. 728. Nuptiæ ſecundæ non ita probantur, ſicut primæ. Tr. 14. D 13. n. 44 fol. 733. An benedicendæ. Ibid.

O

Oblatio latè, & propriè accepta, quid. T 5. D. 1. nu. 17 fol. 175 & Tr. 14 D 4. n. 9. & 10. fol. 477. Oblationes an ſint de præcepto faciendæ. n. 11. & ſeqq.

Obligatio eliciendi actum Fidei, Spei &c. alia per ſe & directè, alia per accidens. Tr. 4. D. 2 n. 26. fol 120.

Obligatio civilis, & naturalis, quæ. Tr. 8. D. 1. n. 33. fol. 293. Obligationis naturalis effectus. n. 34.

Obligatio Antidoralis, unde ſit. T. 5. D. 3 n 42. f 202.

Obſervantia ſomniorum eſt ſpecies Divinationis. Tr. 5 D 2. nu. 21. fol. 188. Et quale peccatum n. 22. Vana obſervantia, quid. T. 5. D. 2. n. 29. fol. 189. Et quomodo diſtinguatur à Divinatione. nu. 30. Obſervantia ſanitatum, quid. n 33. Et quo pacto hæc cognoſci poſſit n. 34. Obſervantia eventuum, quid, & quomodo differat a Divinatione. nu. 35. Vana obſervantia, ejuſque ſpecies, quale peccatum, n. 36. & 37 Quid in dubio, num effectus excedat vires cauſæ naturalis. n 40. & 41. Obſervantia ut virtus, quid. Tr. 7. D 2. n. 8. fol. 255.

Occaſio peccandi proxima, & remota, quæ. T. 14. D. 8 n. 45. fol. 672. Quid agendum circa conſtitutos in occaſione proxima peccandi. n. 44. Præſertim, ſi hæc facilè relinqui nequeat. n. 46. Propoſitiones circa occaſionem proximam peccandi damnatæ n. 47.

Occidere ſe ipſum directè non licet abſque Divina revelatione. Tr. 9. D. 3. n. 9. fol. 352. Facta quorundam Sanctorum excuſantur. n. 10. Indirectè ſe occidere ex juſta cauſa non eſt illicitum; & varia hujus exempla. nu. 11 & ſeqq. Non tenemur vitam ſervare niſi mediis ordinariis. nu. 13. & 14. Auctoritate publica poſſunt occidi malefactores. nu. 15. fol. 353. Auctoritate etiam privata poteſt occidi iniquus aggreſſor pro tuenda vita. nu. 16. Servato tamen moderamine inculpatæ tutelæ nu. 17. & 18. Idem licet pro tuenda pudicitia. nu. 18 & ſeq. An liceat occidere ob defenſionem ſuarum facultatum, vel honoris. n. 22. Propoſitiooes diverſæ circa hoc damnatæ, & cavendæ. nu 23. & ſeq. Vide V. *Homicidium*.

Oculus ſimplex, quis. T. 1. D 2. n. 13. f. 15. Oculo carens eſt irregularis. Tr. 13. D. 3 n. 29 fol. 559. Quid, ſi careat ſolo viſu oculi, præſertim ſiniſtri n. 29 & 30.

Odium Dei, an detur. Tr. 4 D. 7. n. 1. fol. 163 Et quale peccatum. n. 3. Odium proximi duplex, perſonæ, ſeu Odium inimicitiæ; & qualitatis, ſeu Odium abominationis. n. 2. Odium proximi, quale peccatum n. 4. & 5. Odium inimicitiæ ſemper illicitum, non ſic Odium abominationis. n. 6. Corollaria de utroque. n. 7. & ſeq. Cavendæ quoad propoſitum quædam Propoſitiones damnatæ. nu. 10. & ſeqq. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari quomodo intelligendum. Tr. 13. D 2. n. 64. & ſeqq. fol. 548. Regulæ circa hoc obſervandæ. n. 66 & 67.

Officium Eccleſiaſticum, & divinum quod. Tr. 6. D. 1. n. 2. fol. 208. Officium Eccleſiaſticum nocturnum, & Diurnum n. 3. Laudes an poſſint ſeparari à Matutino. Ibid. Officium totum conſtat ſeptem Horis Canonicis. nu. 4. Vide V. *Hora Canonica*. Officium Defunctorum in Die Commemorationis Animarum, an extra Chorum ſub præcepto dicendum. n 35. & ſeqq. fol. 215. Officia divina, quæ. Tr. 13. D. 2. nu. 20. fol. 540 Officiorum divinorum prohibitio tempore interdicti, quæ. Tr. 13. D. 2. n. 103. & 104. fol. 553.

Officium, quid, & an differat à Perſonatu, & Dignitate. Tr. 11. D. 1. n. 14. & ſeqq. fol. 447.

Oleum, ut ſit materia Extremæ Unctionis, quale eſſe debeat. Tr. 14. D. 11. n. 5. f. 691 quid, ſi ei ſit admixtum balſamum. nu. 6. An debeat eſſe benedictum ab Epiſcopo. n 7.

Omnis res, per quaſcumqua cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, quomodo. Tr. 14. D. 13 n. 55. f. 717.

Opera bona viva, mortificata, & mortua, quæ, & quomodo proſint. T. 1. D. 2. nu 46. & ſeq. f. 23. Operum bonorum communicatio datur inter fideles. T. 12 D. 3. n 7. fol. 353. Vide V. *Suffragium*. Omnia opera bona reducuntur ad Orationem, Jejunium, & Eleemoſynam. T. 14. D 10. n. 19. f. 687. Opera miſericordiæ, Vide V. *Miſericordia*.

Opera corporis, & animæ, quæ. T. 10 D. 1 n. 10. f 413. Opera ſervilia ſeu mechanica, & non ſervilia. n. 11. Quæ opera diebus Feſtis prohibeantur. num. 12. & ſeqq. An die Feſto ſit prohibitum venari, & piſcari. n. 16. Scribere ob lucrum. n. 17. Pingere. n. 18. Iter facere. n. 20. Sartoribus veſtes reficere. n. 31. Molere. n. 33. Actus judicii Forenſis exercere. n 21. Quid de Typographis. n. 19. Advocato, vel Doctore. nu. 23. Opera ſervilia per notabilem diei Feſti partem exercere, eſt mortale peccatum. nu. 24. & ſeq. Ibid. Quæ cenſeatur pars notabilis diei. n. 25. Et quæ alia circa hoc conſideranda. n. 26. Quæ cauſæ excuſent exercentes opera prohibita. nu. 27. & ſeqq. quando

do excuſet neceſſitas,n.28.& ſeqq.Vel occurſus ſuſti tranſeuntis,n.34. Aut conſuetudo, nu 35.Opera pro lucrando Jubilæo, quæ, & qualiter peragenda. T.12.D.3.n.204.& ſeq.fol. 519 Quomodo tunc eorum commutatio fieri poſſit. n. 113.

Opinio probabilis,quæ Tr.1.D.3.n.40 & 41.f.32.Opinio probabilis probabilitate intrinſeca, & extrinſeca,n 42.Eſt alia magis,alia minùs probabilis, & tuta, n.43. Per probabilitatem quantumvis tenuem, quid intelligatur, nu.42.& ſeq.Fruſtrà poſt factum inquiritur ſententia probabilis, nu.51. Opinionem probabilem,relicta probabiliori, an liceat ſequi, n. 52.& ſeq.Vide V. *Conſcientia*. In Medicina,& Jure, quomodo dentur Opiniones probabiles,n 66 Circa myſteria Fidei non licet ſequi opinionem minùs probabilem rellcta probabiliore; & cur, nu.54.fol. 36.& Tr.4.D.2.n.30.& 31.fol.121.

Oratio variè accipitur. T.5.D.1.n.45.fol.181. Oratio propriiſſimè accepta.n.46.Oratio mentalis, vocalis publica,& privata,quæ n.47. Oratio aliqua eſt præcepta, n 48. Quibus temporibus urgeat præceptum orationis,n.49. Quæ bona rectè per orationem poſtulentur a Deo nu.50.fol.193. Oratio debitè facta habet infallibilem effectum, nu.51. Sed quatuor ad hoc requiruntur conditiones, & quæ, nu.52.& ſeq. Cauſa,cur multi petant, nec accipiant, quæ nu.57. Orationes noſtræ debitè factæ, nunquam ſunt irritæ,etiam pro bonis temporalibus. nu.58. Cautela petentium bona temporalia, nu 59. Oratione quotidiana, an remittantur peccata venialia. Tr.3 D. 2.n.34 f.99. Orationes Fidelium, aliaque juſtorum opera valent ſpecialiſſimè, generaliſſimè, & ſpecialiter. Tr.14.D.5 n.69. fol 626.

Ordo Sacramentum imprimit characterem. Tr. 14. D.2 nu.46.& ſeq.fol.587 An ſit neceſſarium,nu 71. Ordo variè ſumitur. Tr.14.D.12.n.2 fol.695.& pro præeminenti gradu in Eccleſia,& pro actuali Ordinatione, n.3 & ſeq. Sacramentum Ordinis, quid, n.6.fol.696. Ordines ſunt ſeptem n. 9 Quid de prima tonſura nu.10. Ac Epiſcopatu,n.13.& 14. Omnes,& ſinguli Ordines, ſunt verum Sacramentum, nu. 15. Et cauſant ſpecialem Characterem. Ibid. Conſtituunt tamen unum Sacramentum; & quomodo. Tr.14. D.1.n.10.fol.569.& Tr.14. D.12 n.16. fol.698. Ordinum generatim, & ſingulorum in ſpecie,quę materia,& forma.T.12.D 12.n.17.18.& ſeq. fol. 493. Solvuntur objectiones notabiles contra eas.n.34.36.& ſeqq.Ordines ſacri ſeu Majores,qui, & cur ſic dicantur.n.39.fol.497. Clerici in Sacris,an vi voti Sacris Ordinibus annexi teneantur ad Continentiam.n.27.& ſeq. Ordines non ſacri, ſeu Minores, nu. 40. Soli maſculi ſunt capaces Ordinis, non fœminæ, nu. 41. Sine Baptiſmo non recipitur Ordo n.43. Poteſt recipi & validè, & licitè, nu 54. Infãs an,& quomodo poſſit ordinari,n.45 & 46. Ad Ordines requiritur Confirmatio num.47.fol.499.In ordinandis requiritur debita ſcientia, nu.48.Vitæ, morumque probitas,n 49.Ac legitima ætas,& qualis,n.50.& 51. Quid juris, ſi quis ordinetur ante legitimam ætatem,n.52.& 53 ac Tr.13. D.3 n.17 fol. 557. Aut per ſaltum cit.nu.17.

Ordinis Miniſter ordinarius,eſt Epiſcopus. T. 14 D 12 nu.54. fol 704 An poteſtas conferendi Ordines minores poſſit concedi ſimplici Sacerdoti, num.55. Epiſcopus ſine Dimiſſoriis licitè non ordinet alienum ſubditum,num.56.Subditus Epiſcopi,quibus modis quis efficiatur, nu 57.Ordines,quo tempore ſint conferendi, nu.58.& ſeqq.fol.705. An minores poſſint recipi unà cum Subdiaconatu,num. 64 Sine Titulo nemo admittendus eſt ad Ordines ſacros, n.64. Quid de Ordinibus minoribus,n.65.Materiæ Ordinis contactus phyſicus an requiratur, n.67. & ſeq.ad ſacros Ordines ſervi promoveri an poſſint. T.14.D.14.n. 61.f.736. Ordinis impedimentum reſpectu matrimonii declaratur, n.74.& 75.f.738.

Ordinatus per ſaltum, vel ante legitimam ætatem, an fiat irregularis, vel ſuſpenſus. T.13. D.3.nu.17. fol.557.& Tr.14.D.12.num.52. fol. 704. Sacerdotes noviter ordinati, quam intentionem conſecrandi cum Epiſcopo formare debeant. Tr.14. D.5.n.140. & ſeqq. fol.638.

Oſcula inter ſolutos. Vide V. *Impudicitia*.

Oſtiariatus, quid. Tr. 14. D.12 n.7.fol.696.Ejus materia, & forma.n.18.Officium Oſtiarii. Ibid.

P

Pactum requiritur ad Simoniam. T.5 D.3 num.40.& ſeq.fol 202. Unde colligendum, an quid detur vel accipiatur ex pacto Simoniaco,nec ne num.46. Pactum,quid.Tr.8.D.1.num 3. & ſeq.fol.287.Vide V. *Contractus*. Pactum Antichriſeos, quid.T.8.D.4. n.50.fol.328. Pactum Legis commiſſoriæ, quid n. 53. Et an valeat in Pignoribus. n.54.

Pagani, qui, Tr.4.D.4.n.4.& 5.fol.140. An obligentur legibus Eccleſiaſticis. T.2.D 3.n.5. & ſeq.f.63.

Palpo, quis, & quando teneatur ad reſtitutionem. Tr.9.D 5.n.50. fol.383.

Panis triticeus eſt materia apta Conſecrationis Euchariſtiæ.Tr.14.D.4 n. 16.fol.603. Panis triticeus, quis. n.11.& ſeqq. Et qualis eſſe debeat.num. 15.& ſeqq. An ſufficiat etiam alius panis.num.13. & ſeq. Panis vi Conſecrationis tranſubſtantiatur in Corpus Chriſti,n.52.fol.609. Nihilominùs propriè non annihilatur. n.53. & 54.

Papa,an obligetur præceptis totius Eccleſiæ.T.12 D. 3.n.18.f 65 Papa diſpenſat in omni lege Eccleſiaſtica,non verò Divina.Tr.1.D.4.n.13 f.74. Poteſt tamen legem Divinam interpretari.nu.14. Quomodo cenſeatur diſpenſare in votis, juramentis &c. cum tamen hæc obligent Jure Divino,nu 25.& 26. Papa eſt Caput viſibile Eccleſiæ. T.4.D 3.n.3. & 5 f.126. An poſſit involvi crimine Simoniæ.T.5. D 3.nu.13. f.202. Habet poteſtatem diſpenſandi in votis. T.6. D.3.n.42.43. & ſeq.f.240. Habet poteſtatem conferendi Beneficia totius Mundi. T.11.D.1.nu.30.fol. 449 Solet ea conferre jure præventionis, nu.31. & 32 Jure devolutionis, nu.31.& 33 Et jure concurſus,quomodo,n.31 35.& 36. Quid juris,ſi idem Beneficium a Papa, & inferiore, duobus conferatur, n.36.Papa poteſt Indulgentias conferre. T.12.D.3. n.27. f 505. Papa diſpenſat in omni irregularitate. T.13.D 3 n.70. f. 566. Papa ordinariè non reſervat ſibi peccatum, niſi ob annexam communicationem. Tr.14.D 9 n.5.fol. 678. Corollaria circa hoc, n 6.& 7. Papa an poſſit diſpenſare in matrimonio rato Fidelium. T.14.D.13 n.60.& 61.fol 718. Ac in impedimentis matrimonium dirimentibus. Tr.14. D.14.n.157. fol 755.

Parentum honor tria comprehendit.Tr.9. D.2 n.2.& ſeq fol 347. Reverentia parentibus debita, in quo conſiſtat.num.4. Et contra eam qualiter peccetur,

n.5. Parentibus debetur amor. nu.6. Non tamen hi ſunt præferendi Deo, nu. 7. Parentibus præſtanda obedientia; & in quibus. nu. 8. Invitis parentibus an poſſit filius ingredi Religionem n.9. Quid, ſi hi ſint in gravi neceſſitate. n.10. & 11. Parentum obligatio erga liberos. nu.12 f.348. Hæc generatim tria involvit, quæ nu.13.& ſeq. An pater, vel mater, teneatur alere prolem. n 14. & ſeqq. Parentes debent theſaurizare filiis, quomodo. nu. 17. Tenentur eos inſtruere in neceſſariis ad ſalutem. n.18. Et ipſis relinquere libertatem circa electionem ſtatus. nu.19 Parentum nomine, qui omnes hic comprehendantur. nu. 29. Parentum conſenſus non requiritur ad valorem matrimonii filiorum. T.4. D.13.n,36.fol. 713. Debet tamen ordinariè prærequiri.n.37.& 38.

Parochiani, an extra Parochiam ſuam, ubi eſt Feſtum, poſſint alibi laborare. Tr.2 D.3.n.33. fol. 68 An inde manè exeuntes, teneantur priùs Miſſam audire. n.35.& ſeqq.

Parocho celebraturo, & recordanti, ſe non jejunum, quid agendum. Tr.1.D.3.nu 24.fol 28. Parocho an credendum circa Legata pia à defuncto relicta. T. 8.D. 3.n.27.& 28.f.309. Parochi, an diſpenſare valeant cum Parochianis in jejunio. Tr.10 D.2 n.77. fol.434. Parochi, quo jure, & quomodo teneantur reſidere. Tr.11.D.1.nu. 68.75. & ſeq fol. 455. Parochus an aſſiſtat matrimonio ut Miniſter, vel ut Teſtis authorizabilis. Tr.14 D.13.n. 21. & ſeqq.fol. 710. Parochi præſentia ad valorem matrimonii juxta Concilium Tridentinum, qualis requiratur. Tr.14 D.14.n.136.f.750. An ſufficiat præſentia Parochi vi detenti, aut contradicentis. nu.137. Cujus Parochi præſentia requiratur, n.138.& 139. Varia dubia præſentia Parochi quoad valorem matrimonii ſolvuntur. n.142. & ſeqq. Vide ℣. *Sacerdos*, & ℣. *Clericus*.

Partes Prudentiæ, Juſtitiæ; &c. aliæ ſubjectivæ, aliæ potentiales, aliæ integrales. Tr.7. D.1.n.6.fol.245.

Patientia, quid. Tr.7.D.1.n.36 fol. 250.

Patrinus in Baptiſmo adhibendus. Tr 14. D.3.nu.40. fol. 598. Patrinus in Confirmatione debet intervenire.n.54. & alius à Patrino in Baptiſmo, nu.55. Patrinus cum quibus contrahat cognationem ſpiritualem. ibid.& Tr.14.D.14.n.113.& 114.f.745.

Patronus Eccleſiaſticus habet ſex menſes ad præſentandum, Laicus quatuor. Tr.11. D.4.nn.28.& 29. fol. 480. ille nequit variare in præſentando, ſicut Laicus, nu.30.& 31. Quid juris, ſi plures à Patrono laico præſententur. nn. 32. Quid, ſi præſentent indignum, num. 33. Patrono quatuor jura competunt, num.43 fol. 483. Quomodo jus præſentandi. nu 44. & ſeqq. Collatio Beneficii ſine conſenſu Patroni, an valeat. nu. 45. & ſeqq Patronus an poſſit ſe ipſum præſentare. nu. 48. & ſeqq. vel ſuos filios, aut conſanguineos. nu. 51. Quid juris, ſi plures ſint Patroni, & diſcordent in præſentando. n.52.& 53. Patrono debetur honor. num.54. Competit ei jus defendendi Eccleſiam. nu. 55. Quæ ipſi non liceant. nu. 56 Patrono egenti ſuccurrendum ab Eccleſia, & quomodo. nu. 57. & 58. Patronus. Vide ℣. *Iuſpatronatus*.

Pax eſt actus, ſeu potiùs effectus Charitatis. Tr.4. D.6.n 29. fol.158.

Peccator in ſtatu peccati mortalis, an per bona opera quidpiam mereatur. Tr.1.D.2.nu. 45. 47.& 48. fol.22.& 23. Peccator non diu moraliter evitat novum peccatum. Tr.10.D.3.n.8.fol 436.

Peccatum commiſſionis, & omiſſionis, quid. Tr. 1. D.1.nu.7.fol.5 & Tr.3.D.1.nu 10. & 11. fol.58. Quo tempore peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, veluti indirectè, ſeu in cauſa duntaxat voluntarium, contrahatur. Tr.1.D.1.n.17.18.& ſeqq. fol.5. Peccati cauſam tollere, quando quis teneatur. num. 16. Ob peccatum in cauſa duntaxat voluntarium, quando incurrantur pœnæ, ac inhabilitates. nu.24. Peccatum generaliſſimè. Tr.3. D. 1.nu. 2. fol.81. Peccatum artis, & naturæ, num.2. Peccatum animi. nu 3. Hoc dividitur in originale, & perſonale. num. 5. & 6. In peccata carnalia, & ſpiritualia, num. 7.& 8. In peccatum ex ignorantia, paſſione, & malitia. nu. 12. & ſeqq. In peccatum actuale, & habituale. nu. 15. & ſeqq. Contra peccatum originale, quale antiquitus remedium. Tr 14 D 1.n.14 fol.570.

Peccatum actuale, quid. Tr. 1.D.1.nu.16. & 17. fol. 83. In eo ſunt duo conſideranda, materiale ſcilicet, & formale. nu. 19. Non conſiſtit formaliter in poſitivo, ſed privativo. nu. 20. & ſeqq. Peccati auctor non eſt Deus. num. 23. & ſeqq Ejus cauſa propria, & interna, eſt ſola voluntas creata. nu. 27. Dantur etiam cauſæ externæ ipſius, quæ. nu. 21. Poſt actum peccati remanet aliquid in homine, unde is denominatur peccator, nu. 30. fol.86. Iſtud in Scriptura dicitur *Macula*. num. 31. Poſt actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, quæ. nu.35. & ſeqq.

Peccatum habituale, quid. Tr.3.D.1.num.32.fol.86. Illud qua tale an addat novam malitiam. num.33. & 34. An conſiſtat in reatu culpæ, num. 36. & ſeq. Cum potiùs conſiſtat in reatu culpæ, quàm privatione gratiæ. n.38.

Peccatorum diſtinctio ſpecifica mortalis, unde ſit deſumenda. Tr.3.D.1 nu.39.40. & ſeqq.fol.88. Ea an inferatur ex ſola diverſitate præceptorum, nu. 43 & ſeqq. Corollaria circa hoc. n.46. & ſeq. Unde deſumatur diſtinctio numerica mortalis peccatorum, nu.50. & ſeqq. fol. 90. Peccata interna, quomodo multiplicentur numero, nu.55 Sicut & peccata, quæ opere externo perficiuntur, nu.56 Unico actu occidens decem homines, an committat unum numero peccatum. num. 57. & ſeqq. Quid dicendum de actibus pravis, & incompletis, n.59. & ſeqq.

Peccatum mortale, & veniale, quid Tr.3. D.2.n.1.& 2.f.93. In quibus conveniant, ac differant, nu.3.& 4. Ad quodcunque peccatum actuale requiruntur tres conditiones n.5 & ſeq. Ad peccatum mortale requiruntur alia tria.n.8.& ſeq. Quænam cenſeatur perfecta advertentia, & ſufficiens ad peccatum mortale.n.10. & 11. Signa, quibus in dubio diſcerni poſſit conſenſus perfectus ab imperfecto. n.12. Peccatum veniale triplex, ex genere ſuo, ex parvitate materiæ, & ex imperfectione actus. nu.13 fol. 95. Peccatum mortale aliud ex genere ſuo, aliud ex accidenti. n.14. Peccatum ex genere mortale, tribus modis fit veniale per accidens. nu.15. E contrà veniale, quot modis fiat per accidens mortale. nu.16.& ſeq. Peccata venialia quibus modis remittantur. nu. 25. & ſeqq. Peccata Capitalia, quæ, & cur ſic appellentur. Tr.3.D.3.nu.1. fol. 100. & ſeq. Per omne peccatum

mor-

mortale amittitur Charitas, non Fides & Spes. Tr.4.D.1.nu. 14. fol. 113. Peccata in Spiritum ſanctum, quæ. Tr.4 D.5 num.16.fol.151. Peccata verborum maximè ſunt ex intentione dicentis diiudicanda. Tr.5.D.3.nu.58 fol.206. & Tr 6.D.2.nu. 10.& 30. fol.227.

Peccatum contra naturam, quid & quæ ſpecies ejus. Tr 9 D.4 n.43.& ſeqq fol 367 Indebitus concumbendi modus, quid, & quale peccatum.n.63.& 64. Peccata contra naturam diſtinguuntur ſpecie. nu. 65.& 66.Contra peccatum originale, quale remedium fuerit antiquitus. T.14. D 1.n.14 f 570. Peccatum originala, & peccata actualia ante Baptiſmum commiſſa, non ſunt materia Sacramenti Pęnitentię T.14 D.6 n 12.f. 641.Quid de aliis peccatis.nu 9.13.17 & ſeq Vide ℣. *Pœnitentiæ Sacramentum*. Peccata mortalia, quomodo omnia ſint confitenda. Tr.14 D.7.nu.30. & ſeq.f 654.Peccata quomodo remittantur, quando nequit fieri Confeſſio materialiter integra.n 44. Vide ℣. *Confeſſio*. Peccata dubia an ſint neceſſariò confitenda n.54. & ſeq.f.660 Dimiſſa culpa non ſemper remittitur tota pœna peccatis debitis. T.14.D.10.n.2.f 684.

Peculium, unde ſic dictum. T 7. D.4.n.9.fol 267. Peculium filiifamilias caſtrenſe, quaſi caſtrenſ, profectitium, & adventitium, quid.n 10.& ſeqq.

Pecuniã aureã alteri ſolvendam accipiens famulus, vel nuntius, an poſſit prius permutare retento lucro. T 8.D.4 n.79 & 80.f. 332. Pro ſola carentia pecuniæ in mutuo nihil poteſt exigi.n.40 & 41.f.326.

Penſio, quid. Tr 11. D.2 n 41 f.465. Reſervata Panſione an liceat reſignara Beneficium.nu. 40. 42. & 43. An in reſignatione, & permutatione Beneficiorũ, poſſit per Epiſcopũ conſtitui Penſio.n.43.& 53.

Percuſſor notorius Clerici, quis. Tr.13 D.2.nu. 37.f. 543 Excommunicatio in percuſſores Claricorum lata, declaratur. T.13.D 2.n 58 & ſeqq.f.547.

Peregrini, & advenæ, an obligentur particularibus legibus, & conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt. T.2 D.3.n.20.& ſeqq. fol. 66

Perjurium, quid Tr.6.D.2.n.28. f.230. Eſt peccatum mortale. Ibid. In perjurio non datur levitas materiæ n. 29. Poteſt tamen id fieri veniale ex defectu voluntarii, ac deliberationis. n.30.

Permutatio Beneficiorum, quomodo fieri poſſit Tr. 11.D.2.n.44.fol.465. Forma, & modus permutandi Benaficia.n.47. In permutatione Beneficiorum, an pro habente pinguiores proventus poſſit ſuppleri pretium. nu 48 & ſeqq. Nequeunt Eccleſiaſtici proventus permutari ſine Beneficio.n. 51.

Perſeverantia, quid. Tr. 7. D.1.n. 36. fol.250.

Perſonatus, quid, & an differat a Dignitate, & Officio. Tr.11. D.1.n.14.& ſeq. fol.447.

Pertinacia ad hereſin requiſita, in quo conſiſtat. Tr. 4 D.4.n.13.& 16.& ſeqq.fol. 141. & 142.

Phyſiognomia eſt ſpecies Divinationis, & quæ partes ejus. T.5 D.2 n.20 f.187. naturalis eſt licita. Ib.

Pietas variè accipitur, & quid ſit. Tr.7.D.2 nu 7.fol. 259.& Tr.9.D.2 n.3. fol.347.

Pignus, quomodo differat a Commodato. Tr. 8.D.2. n.29.fol.300 Pignus, unde ſic dictum. Tr.8.D.4.nu. 49.fol 328. Quomodo differat ab Hypotheca. Ibi. in pignoribus an liceat pactum Antichriſeos n.50. & ſeq. Vel pactum Legis Commiſſoriæ n.53.& 54.

Pingere die Feſto, num licitum T.10.D.1.n.18. f 414.

Plagium, quid. Tr.9 D.5.n.3. fol. 370.

Plantatio, quomodo ſit modus acquirendi rerum dominium. Tr.7. D.5.n.32. fol.281.

Plebei, quomodo credant Articulis Fidei ob propoſitionem Concionatoris. Tr.4. D.2.n.9. fol.116.

Pœna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententię; & Pęna ferendæ ſententiæ, quæ. T.2.D.2.n.35. f. 60. Pœna quando cenſeatur eſſe latæ, vel ferendæ ſententiæ. n.36 & ſeq. Pœnam an teneatur Reus ſubire ante ſententiam Judicis.num. 34.39.& ſeqq fol.60 & 61. Quid dicendum de pœnis corporis afflictivis.n.44. & 45. Pœnæ ob peccatum in cauſa duntaxat voluntarium, quando incurrantur. Tr.1.D 1 n.25 f.7. Pœnæ contra Simoniacos ſtatutæ, quæ. Tr.5. D.3. n 47.& ſeq. f.204. Ponam nemo imponare poteſt, niſi Superior, quomodo. T.8.D.4.n.39 f.311.

Pœna Canonica, quid. T.13.D.1.nu.44. & ſeq.f.534.

Pœnæ Canonicæ, quot. n 48. & ſeqq.

Pœnitentiæ Sacramentum per ſe confert primam gratiam. T.14.D 2 nu.19.fol.582 Quomodo ſit neceſſarium, & quibus. T.14.D.2 n 65.& 66. f. 590. & 591. Pœnitentia ſumitur ut Sacramentum, & ut virtus. T 14 D.6.n.1.fol.630. De Fide eſt, Pęnitentiam aſſe Sacramentum.n.2. Et inſtitutum a Chriſto.num.3. Et quando præcipuè.n.4.Sacramentum Pœnitentiæ, quid.n.5 & 6. Eſt neceſſarium omnibus poſt Baptiſmum lapſis.n.6. Appellatur ſecunda poſt naufragium Tabula.n 8. Materia ipſius remota, eaque vel neceſſaria, vel ſufficiens. n 9 f.640. Et proxima, quæ.n.10.Circa hanc doctrina Scoti, & Concilii Tridentini, concordant.n.11.Peccatum originale, & peccata actualia ante Baptiſmum non ſunt materia Sacramenti Pęnitentiæ.nu. 12.Quid ſolis imperfectionibus nu 14 & ſeqq. Peccata ritè confeſſa, ſunt materia ſufficiens ipſius.n.17. Solvitur inſtantia.n.18.An ſit neceſſe addere, quòd peccata jam fuerint confeſſa, nec ne n. 19.& 20.Forma Sacramenti Pœnitentiæ, quæ.n.12.f.641.Quæ verba ſint de eſſentia formæ abſolutionis, n.22. Vide ℣. *Abſolutio*. Partes Sacramenti Pœnitentiæ tres. nu.36. Pœnitentiæ virtus, ſeu contritio aliqua, eſt lapſis neceſſaria ad ſalutem, n.43.& ſeq Vide ℣. *Contritio*. Pœnitentiæ Sacramenti Miniſter eſt ſolus Sacerdos, & qualis. Tr.14. D.8. nu.1.& ſeq. fol.664. Vide ℣. *Confeſſarius*.

Pœnitentiam Sacramentalem ſibi impoſitam an poſſit pœnitens reſpuere. Tr.14 D.10.num.10.fol.686. Etiam levem. nu. 12. Tenetur pœnitens implere pœnitentiam ſibi injunctam. n.13. Et quidem per ſe ipſum.n.15. Quid, ſi hæc ſit ſolum levis.n.14. An ea poſſit ipſi commutari a Confeſſario. n.16. Et an tunc neceſſe ſit, repetere priora peccata.n.17. Doctrina Concilii Tridentini circa injunctionem pęnitentiæ Sacramentalis num. 18.fol.686. Generatim quæ opera pro ea injungenda ſint.nu.19. Confeſſarius pęnitentiam deſignaturus ad quę debeat attendere, n 20 Quæ pœnitentiæ generatim correſpondeant peccatis, nu.21. Rigor iſte in particularibus caſibus nequit ſemper obſervari.n.22. & 23. In pęnitentiæ determinanda vitandus eſt defectus, & multò magis exceſſus. nu 24. In praxi circa imponendam pęnitentiam, quid obſervandum, n 25.& ſeq Poſſunt pro pęnitentia imponi opera aliunde præcepta.n. 28.f.689. Sed communiter ſunt injungenda opera non præcepta, num.29 Injuncta miſſa

pro pœnitentia, de qua Miſſa id intelligendum. Ib. Poteſt jungi oratio pro defunctis. n. 30. & 31. Modus ſatisfactionis Sacramentalis juxta Catechiſmum Romanum. n. 32. Vide ℣. *Satisfactio*.
Pollutio. Vide ℣. *Mollities*.
Polygamia, an licita. Tr 14. D. 14. n. 40. & 41. fol 734.
Populi nomine, qui comprehendantur. Tr. 2. D. 4. n. 8. fol. 73. Populo interdicto, qui cenſeantur interdicti. Tr. 13. D 2. n. 95 & 97. fol 552.
Poſſeſſio variè accipitur. Tr. 7. D. 3 n. 18 f. 262. Poſſeſſio juris tantùm, ſeu civilis, poſſeſſio facti, ſeu naturalis tantùm, & poſſeſſio juris & facti ſimul, quid. n. 19. 20. & 21. Poſſeſſionis definitio explicatur. n. 22. & ſeq. Poſſeſſionis privilegia præcipua. n. 24. & ſeq. Rerum deperditarum poſſeſſionem, an dominus amittat. Tr. 7. D. 5. n. 7. fol. 275. Poſſeſſio requiritur ad præſumptionem. T. 7. D. 6. n. 9. fol. 282. Ea quomodo interrumpatur. n. 29. & 30.
Poſſeſſor bonæ, & malæ fidei, quis. Tr. 7. D 3. nu. 20. fol. 264. Poſſeſſor ſi ſpolietur, ante omnia reſtitui debet. n. 26. An invaſus poſſit vim vi repellere. Ib.
Poteſtas legislativa alia Eccleſiaſtica, alia Civilis; & quomodo differant. T. 2. D 2. n. 19. fol. 57. Poteſtas Sacerdotis in Corpus Chriſti verum, & myſticum, quæ. Tr. 14. D. 8 nu. 4. fol. 664. Differentia inter Poteſtatem conſecrandi, & abſolvendi, quam habet Sacerdos. nu. 5. & ſeq. Poteſtas Juriſdictionis, & quotuplex. n. 8. & ſeq.
Præceptum ſimplex, quomodo differat a Lege. Tr. 2. D. 1. nu. 18. & 19. fol. 46. Præcepta Legis veteris. Vide ℣. *Lex*. Vetus Præceptum ut impleatur, qualis requiratur intentio. Tr 2. D. 3. nu. 44. & ſeq fol. 70. Vide ℣ *Lex*. Præceptum aliud affirmativum, & aliud negativum, & quomodo differant. Tr. 3. D. 1. nu. 11. fol. 82. Ex ſola diverſitate præceptorum an rectè inferatur diverſitas ſpecifica peccatorum. T. 3 D. 11. nu. 43. & ſeq fol. 89. Præceptum Fidei, Spei, &c. Vide ℣. *Fides, Spes &c*. Præcepta Decalogi. Vide ℣. *Decalogus*. Præcepta Eccleſiæ. Vide *Eccleſia Præcepta*.
Prælati Eccleſiæ in publicis Concionibus non taxandi. Tr. 4. D 6. n. 54. fol. 164. Prælati Regulares, in qua irregularitate diſpenſent cum ſuis ſubditis. T. 13 D. 3. n. 73 74. & 75. fol. 566. Prælati quæ vota Religioſorum irritare poſſint. T. 6. D. 3. nu. 39. fol. 239. An concedere poſſint Indulgentias. T. 12. D. 3 nu. 29. fol. 506 Quid concedant per litteras Fraternitatis, ſeu ſuffragia Ordinis. n. 83. fol. 515.
Præſcriptio, quid, & an differant ab Uſucapione. T 7. D. 6. nu. 2. & 3. fol. 282. Quo jure, & cur ſit introducta. nu 4. Habet locum etiam in Foro conſcientiæ. nu. 5 & ſeq. Ad præſcriptionem quæ conditiones requirantur. nu. 8. & ſeq. An ea cum dubio poſſit inchoari, vel continuari. num. 11. & 12. Quantum temporis requiratur ad uſucapionem, ſeu præſcriptionem rerum mobilium inter privatos. nu. 21. fol. 284. vel immobilium inter eos, ſive præſentes, ſive abſentes. n. 22. & ſeqq. Quid de rebus immobilibus Eccleſiarum, & Monaſteriorum. n. 25. Ac etiam mobilibus earum. n. 27. Specialia quo ad hoc privilegia quorundam Monaſteriorum, & Ordinum. nu. 26. Præſcriptio quomodo interrumpatur. n. 28. & ſeqq.
Præſens, & abſens, in ordine ad præſcriptionem, quis dicatur. Tr. 7. D. 6 nu. 23 fol. 286. Quid de partim præſente, partim abſente. num. 24.
Præſentatione, quomodo acquirantur Beneficia Eccleſiaſtica. T. 11. D. 1 n. 23. & ſeq. fol. 428.
Præſumptio, quid, & quale peccatum. Tr. 3. D 3 n. 8. fol. 101. Præſumptio, ut opponitur Spei Divinæ, quid. T. 4. D. 5. n. 18. fol. 152. Poteſt committi dupliciter. n. 19.
Precarium, quid. T. 8. D. 2. n. 30. f. 300. Et quomodo differt a Commodato. Ibid.
Preces primæ Imperatoris. T. 11. D. 1. n. 40. & 41. fol. 431. in quibus Beneficiis non habeant locum. n. 42.
Presbyteratus eſt Sacramentum, quomodo. T. 14. D. 12. n. 4. & 5. f. 696. Presbyteratus, quid. n. 7. Ejus materia & forma. n. 32. Vide ℣. *Sacerdos*.
Pretium ſimoniacum, quid, & quotuplex. T. 5. D. 3. nu. 38 & 39. fol. 202. Pretium rerum duplex legitimum, & vulgare. T 8. D. 4. n. 87. fol. 330. Illud conſiſtit in indiviſibili n 88. Pretium vulgare triplex, ſummum, medium, & infimum. nu. 89. Pretii vulgaris juſtitia, unde deſumenda. n. 90. & ſeq.
Prima Tonſura. Vide ℣. *Tonſura prima*.
Primitiæ, quid. Tr. 5. D. 1. n. 18. fol 179. & Tr. 11. D. 4. n. 6. fol. 476 An extet præceptum offerendi primitias. n. 7. Præſertim in Lege Evangelica. n. 8.
Privilegium Fori, quod. Tr 14. D. 12. nu 81. fol. 697.
Privilegium Canonis. n. 12. Competit prima Tonſura inſignitis. Ibid.
Probabilitas quantumvis tenuis; quæ. T. 1. D. 3. n. 44. & ſeqq fol. 33. Vide ℣. *Conſcientia probabilis*. ℣. *Opinio probabilis*.
Proditio Patriæ eſt ſpeciale peccatum, & poteſt addi Homicidiis parricidalibus. Tr. 9 D 3. n. 38. fol. 357.
Profeſſione Religioſa diſſolvitur matrimonium ratum Fidelium. T. 14. D. 14. n 58. fol 736. Et quo jure. n. 59 In eam commutantur omnia vota. Tr. 6. D. 3 n. 33 f. 238. Profeſſio Fidei, & confeſſio Fidei differunt, & quomodo. T. 4. D. 2. n. 39. fol. 123.
Promiſſio, quomodo differat a ſimplici Propoſito. T. 6. D. 3. n. 2. fol. 233. & Tr 8. D. 2. n. 3. fol 296. Promiſſio ſolo animo concepta, an obliget. T. 6. D. 3. n. 3. fol. 233. Promiſſio etiam hominibus fieri poteſt. n. 5. Antequam ſit acceptata, non obligat. T. 8. D. 2. n. 6. fol. 289. Diſcrimen inter promiſſionem Deo & homini factam. n. 7. Promiſſio, quid. T. 8. D. 2. n. 2. fol 296. Quanta ſit ejus obligatio. num. 4. & ſeqq. Excuſantur multæ promiſſiones a mortali; cur. num. 29. Promiſſio variis modis obligare deſinit. n. 8. & ſeq.
Promulgatio ad obligationem legum, an, & qualis requiratur. T. 2. D. 1. n. 20. & ſeq. fol. 46.
Proportio Geometrica, & Arithmetica, quæ. T 7. D. 2. n. 18. fol. 257. Quam proportionem ſervet juſtitia commutativa, & diſtributiva. n. 19.
Propoſitum, quomodo differat a Promiſſione. Tr 6. D. 3 n. 1 & 2. fol. 225. & 226. & T. 8. D 2. nu. 3. f. 294. Propoſitum non ſervare, an ſit peccatum cit. D. 2. n 4. fol. Ibid. Propoſitum non peccandi de cætero, an pro Sacramento Pœnitentiæ ſufficiat virtuale. T. 14. D. 6. nu. 49. fol. 647. Debet eſſe univerſale de mortalibus. num. 50. Quid de venialibus. nu. 51. Ad propoſitum illud non requiritur credulitas de non relapſu. num. 52. & 53. fol. ibid. Doctrina notabilis circa tentationem de futuro relapſu. n. 54.
Proximum noſtrum tenemur diligere. Tr. 4. D. 6. nu. 10. & 11. fol. 154. Præcepto diligendi proximum, ...

ſatisfit

ſatisfit per ſolos actus externos. n.21. Vide ℣. *Dilectio*.

Prudentia, quid. T.7. D.1.n.4.fol 245. An ſit unicus habitus.n.5.Ejus encomia.n.3.Prudentiæ quæ ſint partes ſubjectivæ.n.7.& 8. Partes potentiales. n.9. Et integrales. n.10. Prudentiæ quæ vitia opponantur. nu.11. & ſeq. Prudentia carnis, quæ. num.14. Prudentia Confeſſario neceſſaria: & circa quæ. Tr.14. D.8 n.27.& ſeq. fol.670.

Pubes, Impubes, quis. Tr. 8. D.1.n.22.fol.292. Pubertas quando incipiat. Tr.6. D.3 nu. 38. fol.239.

Pudicitia, quid. Tr.7.D.1.n.24 fol. 212. Reducitur ad Caſtitatem. Ibid.

Pueri quando teneantur elicere actum Fidei.T.4 D. 3.nu.32. fol.133. Et quando teneantur ad Confeſſionem annuam. Tr.10. D 3 nu. 21. fol.438. Circa pueros in praxi quid obſervandum. nu.22. & ſeqq Pueri quando obligentur ad Communionem Paſchalem. n. 42. & 43.

Pupillus, quis. T.8.D 1.nu.23.fol.292. Pupillus pubertati, vel infantiæ proximus, qui. nu.24. Pupillus an ſine Tutoris authoritate contrahere poſſit n.26. Corollarium de Pupillo ſic emente. n 27. Vel perdente ludendo. nu.28. An is tunc obligetur naturaliter. n.29. & 30. Quid, ſi contrahat cum conſenſu Tutoris. n.31

Purgationes vulgares ſunt prohibitæ, & quæ ſint. T.5.D 3.n.6. fol. 195.

Q

Quæſtiones aliæ verſantes circa honeſtatem actus, aliæ circa materiam facti. T.1. D 3 n.47.f.34. Notabile diſcrimen inter utraſque.n.48.& 49. An circa eas liceat ſequi ſententiam probabilem.n.50.56. & ſeq. Vide ℣. *Conſcientia probabilis*.

R

Raptus, quid. Tr.9.D.4.nu 39.fol.381. Ad raptum tria requiruntur. nu.40. Quæ ejus malitia. nu 41. Pœnæ in Raptores conſtitutæ num.42. Raptus eſt impedimentum dirimens Matrimonii. Tr. 14. D 14.nu.153.fol. 754. Quid, ſi fœmina rapiat virum. n.155.

Reatus pœnæ, & Reatus culpæ, quid. T.3. D.1 nu. 35.& 36 fol. 87. An in reatu culpæ formaliter conſiſtat peccatum habituale. n. 36.

Recidivi, quomodo a Confeſſario tractandi. T.14. D.9 n. 48. & ſeq. fol.686.

Regula morum alia remota, alia proxima. T.1. D. 2. nu.5. fol. 13. Regulæ Cancellariæ nondum publicatæ obligant, & quomodo. T.2.D. 1.nu.21. & 22. fol.47.

Regulares. Vide ℣. *Religioſi*.

Religio, virtus, quomodo reſpiciat Deum. T.4. D.1. n.10 fol.112.Religio, unde ſic dicta. T.5.D 1.n.2. fol.172. Sumitur tripliciter nu.3.Religio ut virtus moralis, quid.nu 4.& 5. Ejus objectum. nu.6 Eſt inter virtutes Morales præſtantiſſima.nu.7.Ab ea poſſunt imperari actus virtutum Theologicarum & aliarum omnium. nu. 8. Religio generatim, & propriè accepta.nu 9. Actus Religionis univerſim ſunt undecim. n. 10 Religio conſiſtit in medio. Tr.5.D.2 n.1.fol. 184. Quæ vitia eidem opponantur. Ibid. Contra Religionem quomodo poſſit peccari per exceſſum. n.3.

Religionem an poſſit filius ingredi invitis parentibus. Tr.9.D 2 nu.38. Quid, ſi parentes ſint in gravi neceſſitate. num. 39. & 40. Excommunicantur qui cogunt mulierem ad ingrediendum Monaſterium. n.47.

Religioſi exempti, an teneantur legibus per Ordinarios locorum editis.T.2 D.3.n 50 f.64.Religioſi a quibus abſtinere teneantur ratione voti Caſtitatis.T.5.D.3.n.15 f.197 Religioſi quinam, & unde teneantur recitare Horas Canonicas. T.6.D.1. nu. 17.18.& ſeq. fol 211. Vide ℣. *Horæ Canonicæ*. Religioſi an habeant dominium bonorum temporalium.T.7 D. 4.n.45 & 46. f 273. Saltem in communi nu.48 & 49 Habent quaſi dominium bonorum ſpiritualium.47.Religioſi,an poſſint contrahere.T.8. D.1.n.25 fol. 292. Et an teſtari valeant. Tr.8.D.3.n.38.& ſeq.Aut facere donationem mortis cauſa n 41.An poſſint,vel teneantur, pro tuenda ſanitate petere potum,aut victum diverſum ab uſitato in Monaſterio. T.9. D. 3.n.14. fol.354. Religioſis quas Indulgentias, cæteris revocatis, Paulus V conceſſerit. T.13.D 3 n.63.66. & ſeqq f.564. Prælati Regulares,in qua irregularitate diſpenſet cum ſuis ſubditis.Tr.12 D.3.n.73. & ſeqq.f. 565.

Regulares exempti, a quo accipiant juriſdictionem abſolvendi Sæculares. Tract. 14 Diſt. 8.num.15. fol 668

Reliquiæ ſacræ, quomodo venerentur. Tr. 5. D. 2. n.34.fol.178.

Renuntiatio Beneficii,quid. T.11.D.2.n.28.fol.463. Non valet, niſi fiat coram legitimo ſuperiore. n. 29. Renuntiatio Beneficii tacita, & expreſſa:pura & conditionalis.n.31.& ſeq. Ad eam requiritur juſta cauſa n 34 Sex cauſæ reſignandi Epiſcopatum, n.35. Aliæ pro renunciatione inferiorum Beneficiorum,n.36. Reſignatio in favorem tertii, an ſit licita.nu. 37. fol. 464. Quid, ſi quis ſimpliciter reſignet, & certam perſonam ſolum recommendet. n.38. An tunc Epiſcopus teneatur, vel poſſit huic conferre. nu 39. Reſignare Beneficium reſervata Penſione, an liceat. n.40.& ſeq.

Res corporales, & incorporales, quæ.T.7.D.3.n.22. fol.264.Res incorporales propriè non poſſidentur. Ibid.Res corporales aliæ,quæ carent dominio,aliæ non. T.7.D.5.n.1. & 2.fol.274. & 275. Rerum dominium generatim quibus modis acquiratur. n.3. & ſeq.Res,quæ nullius ſunt,fiunt primò occupantis n. 5. Limitatur hoc Ibid.Res deperditæ, & ab alio inventæ,an debeant reſtitui n.6.& ſeq.Rerum deperditarum poſſeſſionem, an Dominus amittat.n.7. Ac dominium. Ibid. Res apta præſcribi, & quæ talis non ſit.T.7 D. 6.nu.16. & ſeq.fol 282. Res mobiles,& immobiles,quæ.n.20 Et quo tempore præſcribantur contra privatos, num.21.22 & ſeq.vel Eccleſias,aliaque pia loca.n.25.& 27.Minus eſt actionem habere,quàm rem,quomodo. T.8.D. 4.n.42.f.326. Res tanti valet, quanti vendi poteſt, quomodo, n.99. Vide ℣. *Bonum*.

Res quælibet domino ſuo perit: quomodo intelligendum. T.8 D.4.n 135, fol. 341.

Reſervatio Caſuum,quid. T.14 D 9.n.1.fol.678 Per actum reſervationis directè afficitur perſona Confeſſarii,n.2. Datur in Eccleſia poteſtas reſervandi caſus,n.3.Quæ peccata reſervari ſoleant,n.4.Quid de caſu dubio. Ibid Papa non ſolet ſibi reſervare peccatum,niſi ob excommunicationem annexam, n.5 f.678.Corollaria notabilia, n.6. & 7.Epiſc. poſſunt

ſunt etiam reſervare caſus pro ſuis Diœceſib. n. 9 & 10. Cautela quoad Regulares circa hoc. n. 11. A caſibus reſervatis qui poſſit abſolvere in articulo mortis. n. 12. & ſeq. fol. 679. Sacerdos excommunicatus in mortis articulo abſolvens, non fit irregularis. num. 14. Abſolutus à caſu reſervato in mortis articulo, non tenetur ſe poſtea ſiſtere Superiori. nu. 15. Niſi fuerit annexa excommunicatio. num. 16. Extra mortis articulum nequit Confeſſarius abſolvere à Caſu reſervato. n. 17. fol. 680. Quid, ſi urgeat neceſſitas. nu. 18. Et caſui reſervato ſi annexa excommunicatio. num. 19. An tunc opus ſit confiteri peccata reſervata. n. 20.

Reſidentia perſonalis, quomodo, & quo jure incumbat Epiſcopis, aliiſque Beneficiariis. Tr. 11. D. 1. nu. 67. 68. & ſeq. fol. 455. Quid de Beneficiis ſimplicibus. nu 70.

Reſolutio Fidei. Vide ℣. *Fidem reſolvere*.

Reſtitutio in integrum, quid. Tr. 8. D. 1. num. 35. fol. 296. Beneficium reſtitutionis, in quibus caſibus concedatur. nu. 36. Conceditur ætate minoribus. n. 37. Demptis aliquibus caſibus. n. 38. Competit etiam Eccleſiis, aliiſque piis locis. num. 39. Intra quod tempus debeat peti. num. 40. & ſeq. Quibus aliis competat. n. 43.

Reſtitutio ratione injuſti homicidii, vel mutilationis, qualis facienda. T. 9. D. 3. n. 46. & ſeq. fol. 358. An aliquid reſtituendum ratione vitæ, proximo injuſtè ablatæ n. 47. & ſeq. Omnia damna ex occiſione alterius ſecuta, reſarciri debent. nu. 50. & 51. Quid de reſtitutione ob mutilationem. nu 52. An pro dolore ex vulnere, ipſaque cicatrice, ſit aliquid reſtituendum. n. 53. & 54.

Reſtitutio ratione ſtupri, ſive deflorationis, an, & qualis facienda. Tr. 9. D. 4. num. 21. & ſeqq. fol. 363.

Reſtitutio ratione adulterii, partu non ſecuto, an præſtanda, n. 28. Partu ſecuto an teneatur adultera reſarcire damna. n. 29. Quibus modis id fieri poſſit. nu. 30. An teneatur revelare crimen ſuum. nu. 31. & 32. Quando, & quomodo teneatur adulter ad reſtitutionem. n. 33 & 34.

Reſtitutio circa bona fortunæ, quid. Tr. 5. D. 1. n. 57. f. 384. Eſt neceſſaria ad ſalutem. n. 58. Quæ generatim ſint radices, ſeu cauſæ reſtituendi. num 59. Obligatio reſtituendi in ſolidum, quid. nu 60. Qui omnes teneantur reſtituere ratione injuſtæ acceptionis, vel damnificationis. n. 61. Cauſa totius damni, tenetur reſtituere totum: cauſa partis, partem, nu. 26. Quid de tribus modis negativè cooperantibus. n. 63. Quo ordine ſinguli teneantur ad reſtitutionem. n. 64. & ſeq. Reſtitutio, cui facienda. nu 69. & ſeq. f. 386. Et quando nu 73. & 74. Ex qua culpa oriatur obligatio reſtitutionis ratione dãni dati. n. 75. & ſeq. An hæc oriatur ob damnum ſine culpa datum. nu. 77. & ſeq. Quid, ſi quis dolo, vel fraude damnum intulit n. 81. Aut impedivit alium à conſecutione alicujus boni. nu. 82. Quid, ſi taliter impedivit abſque vi, & fraude, ex intentione proprii, vel alieni commodi. n. 83. & ſeq. Inferens damnum extra officium & contractum, ex qua culpa teneatur reſtituere. nn. 86. & ſeq. Quæ ſit obligatio reſtituendi ob damnum in officio datũ n. 93. Quid de obligatione reſtituendi ex contractu. nu 96. & T. 8. D 2 nu. 37 41. & ſeq. Cauſæ excuſantes à reſtitutione, variæ. T. 9. D. 5. n. 97. & ſeq. f. 390. Nimirum I. Impotentia, ſeu inopia debitoris. n 98 Hæc quomodo, & quando, excuſet. n. 99 & ſeqq II. Periculum infamiæ, vitæ & membrorum. n. 107. Quid ſi, poſſit fieri reſtitutio per alium. n. 108 Cautela circa hoc & quid, ſi alter defraudet nu. 109. III Condonatio creditoris. nu. 110. Sufficit quandoque remiſſio rationabiliter præſumpta. n. 112. & ſeq. IV. Si res reſtituenda, ſit creditori nocitura. n. 115. V. Præſcriptio. n. 116. VI. Compẽſatio, & quæ conditiones ad occultam compẽſationem requirantur. nu. 117. & 118. VII. Ceſſio bonorum, & quid juris hæc tribuat. nu. 119. VIII. Ignorantia, quòd res ſit aliena n. 121. & 122. IX Dubium, & quando. n. 123.

Reſtitutio famæ, vel honoris injuſtè ablati, quomodo fieri poſſit, ac debeat. T. 8 D. 6 n. 33 & ſeq fol. 400. Cauſę excuſãtes à reſtitutione famę, & bonoris, variæ. n. 38 & ſeq Regulæ tres circa hæc nu. 39.

Reverentia parentibus debita, in quo conſiſtat. Tr. 9. D 2. nu. 4. fol. 348. Contra eam qualiter peccetur. nu 5.

Reus fugiens ad Sacerdotem SS. Euchariſtiam portantem, an gaudeat Immunitate. Tr. 12. D. 2. n. 12. & 13. fol. 492. Rei ad Aſyla fugientes, varii. nu. 15. Rei cur potiùs fugiant ad Monaſteria, quàm alia Loca pia. nu. 12. Qui gaudeant, vel non gaudeant immunitate. n. 16. & ſeq ℣. *Aſylum*.

Rixa, quid, & quomodo differat à bello. Tr. 4. D. 7. n. 40. fol. 169. Rixa, quale peccatum. Tr. 3. D. 3. n. 40. fol. 105.

S.

Sabbati ſanctificandi præceptum eſt partim morale, partim cœremoniale. Tr. 9. D. 1. nu. 3. fol 446. Sabbati loco eſt ſubſtituta Dies Dominica. Tr. 9. D. 1. n. 28. fol. 449.

Sacerdos, quis. T. 14 D. 12. n. 8 f. 696 Ejus officium. nu. 33. Sacerdos quilibet poteſt in mortis articulo abſolvere ab hæreſi, & aliis caſibus. T. 4. D 4. n. 32. fol. 145 An tunc ſimplex Sacerdos abſolvere poſſit præſente proprio Confeſſario. n. 33. Quid agendum Sacerdotibus ſibi mutuò confiteri volentibus ſi ambo ſint in peccato mortali. Tr. 14. D. 1. nu 47. fol. 557. Sacerdos plures communicans in peccato mortali, an plura peccata numero diſtincta committat. num. 49. & ſeq. Quid de Sacerdote plurium Confeſſiones audiente. nu. 53. Vide ℣. *Miniſter Sacramentorum*. Sacerdos Miſſæ Sacrificium offert ut proximus miniſter. T. 14. D. 5. n. 31. f. 518. Non ſatisfacit pluribus ſtipendiis, ſi unicam Miſſam celebret. n. 53. Sacerdotis mali Miſſa, an tantum valeat, quantum boni. n. 58. Sacerdos ex variis titulis poteſt obligari ad celebrandam Miſſam. num 81 & ſeq. fol. 618. Vide ℣. *Miſſam celebrandi obligatio*.

Sacerdos noviter ordinatus, quam intentionem conſecrandi cum Epiſcopo formare debeat. T. 14. D. 5. n. 140. & ſeq fol. 638. Sacerdotis officium, quale. Tr. 14. D. 12 n. 33. fol. 701. Vide ℣. *Parochus*.

Sacerdos ſolus eſt miniſter Sacramenti Pœnitentiæ. T. 14. D 8 n. 1. fol. 664. Debet habere legitimam juriſdictionem. n. 12. Et approbationem. nu. 14. Accipit in ſua ordinatione poteſtatem in Corpus Chriſti verum, & myſticum. n. 4. Atque poteſtatem Ordinis, non juriſdictionis. n. 3 & ſeq. Poteſtas abſolvendi declaratur apto exemplo. n 6. Hæc præſupponit poteſtatem conſecrandi, cur n. 7. An quilibet Sacerdos poſſit abſolvere a venialibus. nu. 11. & 12. fol. 665.

fol. 665. Et in mortis articulo ab omnibus pecca-tis.n.13 Vide ℣. *Confeſſarius*.

Sacramentorum novæ Legis excellentia. Tr.14.D 1. n 1.fol.568.Sacramenti variæ acceptionis. nu. 2. Ejuſque definitio n.3.& ſeq.Sacraments novæ Legis ſunt ſeptem.n.8 & ſeq.Et omnia à Chriſto inſtituta.num.9. An fuerit Sacramentum verum in Lege Moſaica,& ſtatu Legis naturæ.n.12.& ſeq. Sacraments tribus perficiuntur.nu.15.f 571.Conſiſtunt in uſu,ſeu in fieri,præter Euchariſtiam.n.16 & 17. Materia eorum remota,& proxima.nu.18.Et forma,quæ.n.19.Utraque à Chriſto fuit determinata & quomodo.nu.20.& 21.Uniformitas in materia, & forma Sacramentorum, quomodo detur. T.14 D 12 n.37.& 38.f.702. Mutatio earum,& qualis irritet Sacramentum.T.14 D.1.nu.22.& ſeq fol.572. Inter materiam, & formam Sacramentorum requiritur ſimultas aliqua,& qualis.n.26.& ſeq.Hæc declaratur in ſingulis Sacramentis.n.27.& 30

Sacramentorum miniſter eſt homo viator : & quid de nonnullis hiſtoriis T.14 D.1.nu.31.fol.574.Quæ Sacrsmenta requirant miniſtrum conſecratum. num. 33. Qualis requiratur intentio ex parte miniſtri. num.36. & ſeq. Vel diſpoſitio. num. 42. & ſeq Sacramenta, an poſſint peti ab indigno miniſtro. num. 54. & ſeqq. ℣. *Miniſter Sacramentorum*.

Sacramentorum duplex effectus, Gratia, & Charaſcter. Tr.14.D.2.nu.1.& ſeq.fol 579 Sacramenta omnia conferunt gratiam ex opere operato. nu.5. Hanc non cauſant phyſicè, ſed moraliter. nu.6.& ſeq Sacramenta præter gratiam habitualem, conferunt etiam gratias actuales. n 8. Declaratur hoc de ſingulis.n 9.& ſeq. Sacramenta mortuorum, & vivorum,quæ.n.16 & 17. fol.582. An omnia conferant primam gratiam. nu.19 & ſeq. Etiam Sacramenta vivorum,ſaltem per accidens.n.23.& 24.Sacramenta conferunt majorem gratiam magis diſpoſito, n.25. Etiam ex opere operato.n.26.Ad fructuosè recipienda Sacramenta qualis requiratur diſpoſitio.n.27. & ſeq.f.574. Quid de SS. Euchariſtiæ Sacramento.n.30.& ſeq. Vide ℣. *Euchariſtia*. Quæ Sacramenta imprimant Characterem. n.46. & 47. f. 587. Sacramenta, præſertim imprimentia Characterem & fictè ſuſcepta,an recedente fictione conferant ſuum effectum gratiæ. nu.52 & ſeq. An, & quomodo ſingula Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem.nu.58 & ſeqq. Differentia inter Sacrsmentum, & Sacrificium. Tr.14 D.5.n.44 f.621. In Sacramento matrimonii, cur pro forma ſufficiant nutus & ſigna, & non in aliis Sacramentis. Tr.14.D.13.n.17.fol.709. Sacramenta,quæ poſſint miniſtrari mutis & ſurdis à nativitate. Tr.10 D.3. nu.44.& 45. fol. 442. Tempore interdicti, quorum Sacramentorum participatio ſit prohibita. Tr.13 D.2.n.99. & ſeqq.

Sacramentalia, quid, & quot ſint. Tr.3. D 2.nu.33. fol.99. Per Sacrsmentalia an remittantur peccata venialia. n.31. 32. & ſeq.

Sacrificium propriè quid, Tr.5.D.1.n.15.fol.175. Sumitur quandoque largè. n.16 Sacrificium propriè, & impropriè. Tr.14.D 5 nu 2 3.& ſeq. fol 612. Ad Sacrificium quandoque ſufficit ſola rei oblatæ immutatio moralis. nu 5. & 6. Sacrificium eſt actus Latriæ. nu 7. Non offertur Sanctis. n.8. Sacrificia Gentilium fuerunt vera: & cur illicita.n.9.Sacrificia aliqua fuerunt in Lege Moſaica, & jam ante ipſam. n.10. & 11. Sacrificia veteris legis varia, & quæ.nu.12. & ſeqq. Omnia Sacrificia antiqua coadunantur in uno Miſſæ Sacrificio. nu.14. Vide ℣ *Miſſa*. Sacrificium, quomodo differat à Sacramento. Tr.14 D.5.n.44. fol.621.

Sacrilegium, quid. Tr.5. D.3.n.9.f.196. Ejus tres ſunt ſpecies.nu.10.& ſeq. Sacrilegium ex genere ſuo eſt peccatum mortale.nu.14. Per accidens poteſt fieri veniale.nu.16. Non omne peccatum a Perſona ſacra commiſſum, propriè eſt Sacrilegium num.17. Sacrilegium, homicidium, & duplex ejus ſpecies. Tr.9.D 3.n.39.& 40. fol.356.

Salus animæ, duplex, prima & ultimata. Tr.4. D 2. num.12. fol.117.

Sancti in cælis ſibi nihil amplius merentur. T. 1.D 2. n.44.f.22. An in ipſis maneat Fides, Spes, & Charitas. T 4.D.2.n.16.fol. 113. Quo cultu adorentur. Tr.5.D.1.nu. 23. fol. 178. Sancti necdum Canonizati,non poſſunt cultu publico honorari, benè tamen privato. T.5.D.1.n.38. & ſeq fol.179.

Sarai, quomodo dicatur ſoror Abrahæ. Tr.14 D.14. nu.111. fol.745.

Sartores quando excuſentur perficientes die Feſto veſtes. T.10.D.1.n.31. fol 317.

Satisfactio dupliciter ſumitur. T.14. D.10. n.1.f.684. Satisfactio,ut eſt,pars Sacramenti Pœnitentiæ. n. 3. Eſt aliqua a Confeſſario injungenda,regulariter loquendo.num.4.& 5. An ſit pars eſſentialis Sacramenti Pœnitentiæ nu.5. f. 685 Habet effectum remittendi partem pœnæ ex opere operato.nu. 6. Ex in peccato mortali peracta ſufficit ad integritatem Sacramenti.n.7. An tunc habeat effectum ex opere operato ſibi correſpondentem.nu.8.& 9. An poſſit pœnitens reſpuere pœnitentiam ſibi impoſitam.n.10.& ſeq. Vide ℣. *Pœnitentia*.

Scandalum, quid. Tr.4. D.7. nu.16.fol.165.Scandalum activum, ſeu datum. n 17. Eſt duplex. Ibid. Scandalum paſſivum, ſive acceptum, alia Puſillorum, aliud Phariſaicum.nu 18 Peccatum ſpeciale ſcandali, quando committatur. n.19.

Scãdalum activum, quale peccatum.n 21.& 22. Cauſa juſta ſciendi aliquid indifferens, quo aliter creditur abuſurus, quæ nu.23.& 24.Scandalum merè paſſivum interdum permitti poteſt, interdum nó; & quando.n.25 & ſeq.fol. 167. An ex cauſa licitum ſit, petere ab alio talia, quæ non ſine peccato præſtiturus exiſtimatur, n, 27. Quid dicendum de ſcandalo Puſillorum, & Phariſæorum. n.28.

Schiſma, quid. Tr.4 D 7.n.32 fol.168. Et quale peccatum. n.33. Schiſma aliud purum, aliud conjunctum cum hæreſi. n.34. Quid faciendum tempore ſchiſmatis, quando electi ſunt duo Pontifices. n. 35.& ſeqq.

Scientia eminens, & mediocris; & qualis requiratur in Confeſſario. Tr.14.D.8 nu.21.& ſeq. fol. 667.

Scriptorum Catholicorum, ſua ſcripta judicio Eccleſiæ ſubiicientium, cautela cur adhibeatur. T.4. D 4.n 14. fol 141.

Scriptura ſacra, quos Libros contineat. Tr.4.D 3.n. 23.fol 133. Vulgata Editio Sacræ Scripturæ eſt autentica.n.28. An in hac quælibet minima vocula ſit de Fide.n.29. & ſeq. Lectio S.Scripturæ in Lingua vulgari juſtè eſt interdicta.nu.32. Quid in Germa-

nia

Digitized by Google

nia,n.33. [Senſ]us S.Scripturæ generatim,eſt duplex, litteral[is, m]yſticus, n.34.f.134. Subdividitur uterque, [et q]uomodo, nu.35.& ſeq Univerſim quatuor [ſe]nſus n. 38. Et in ſingulis excellebant ſinguli [Ecc]leſiæ Doctores n.39 Senſus accommodatitius [S.]Scripturæ, quid, n 40. S.Scriptura ſæpiùs eſt obſcura ,nu. 41. & 42. Ejus interpretatio Canonica ſpectat ad Eccleſiam n.43 Quid de interpretatione doctrinali,n 44 Vide ℣. *Libri Canonici* . Abuſus ſententiarum S. Scripturæ ſpectat ad Sacrilegium . Tr.5. D.3 n.13. fol.196

Scrupulus, quid . Tr.1.D.3.nu.69.fol.40 Quæ ſit origo ſcrupulorum , n.71. Diſcrimen inter ſcrupuloſos, & timoratos timore Dei . n. 76 Mala ſcrupuloſorum , n.77 Remedia contra ſcrupulos , n.78 Conſilium pro ſcrupuloſis , n.79.& 80.

Scurrilitas, quid,& quale peccatum Tr.3.D 3.n.56. fol.108.

Seditio, quid, & quomodo differat a bello . T.4 D.7 n.40 fol.169

Sepultura Eccleſiaſtica privantur excommunicati . Tr.13 D 2.n.21.fol. 540. Quid juris, ſi excommunicatus in loco Sacro ſepeliatur, n.22. An de facto poſt Concilium Conſtantienſe ſepultura Eccleſiaſtica priventur omnes excommunicati,etiam non vitandi , n.23. & ſeq. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ , quomodo cauſetur per interdictum, n 105. & ſeqq fol.553

Servi, an validè contrahant matrimonium. T 14.D. 14.num.57.& ſeq. fol. 735. Servi propriè dicti, ſeu Mancipia : Servi adſcriptitii , & Servi originarii , qui, num.60. Prohibentur ad ſacros Ordines promoveri . n.61.

Sexagenarii , an excuſentur a jejunio Eccleſiaſtico , Tr.10.D.2.n 62. & ſeq. fol.439

Sigillum Confeſſionis, quid. T.14 D 9 n.21. fol 681 Quanta ſit ejus obligatio. nu.22. Et quo jure oriatur,n.23.& 24. Sub ſigillo Confeſſionis,quæ omnia cadant,n.25 & 26. Poteſt violari directè, & indirectè,n.27. Exempla violationis indirectæ,nu.27. & ſeq. Quando Confeſſarius poſſit uti notitia Confeſſionis n.31.& 32. f. 683. An quis ea uti poſſit ad declinandas inſidias,n.33. An liceat revelare Confeſſionem de licentia confitentis. n.34 & 35 Præter Confeſſarium qui alii teneantur ad Sigillum , n.36. Quid, ſi quis alterius Confeſſionem ſcriptam reperit , n. 37.

Simonia , unde ſic dicta. Tr.5 D 3.n.18. fol 197. Ea eſt ſpecies Sacrilegii , nu. 19. Declaratur ejus definitio, n.20.

Simonia quàm grave peccatum , nu. 21 Eſt triplex , nempè mentalis , conventionalis , & realis , n. 22 & ſeqq.

Simonia conventionalis alia mixta , alia purè conventionalis , n.24.

Simonia confidentialis declaratur, n.25 Si quid gratis detur , ac recipiatur , non ſit ſimonia , n. 27.

Simonia non eſt , intuitu ſpiritualium Functionum recipere aliquid per modum ſtipendii,num.28 An de hujuſmodi ſtipendio licitum ſit paciſci , nu.29. & 30. An ſit ſimonia , dare quid ad redimendam vexam circa ſpiritualia, nu.31. & 32. Vel recipere pretium pro labore conjuncto cum ſacro Miniſterio , n.33 34.

Simonia alia Juris Divini,alia Juris Eccleſiaſtici . T. 5 D.3.n. 35.f.201. Simoniæ crimine an poſſit Papa involvi , nu.37. Ad ſimoniam requiritur pactum : quale,n.40.& ſeq Simonia eſt,dare temporale tanquam motivum conferendi,vel efficiendi ſpirituale , nu.43. & ſeq. Plures Propoſitiones circa materiam de ſimonia damnatæ,num.43.& 45. Simonia mentalis non inducit pœnas in Jure contra Simoniacos ſtatutas, n.47. Quid de ſimonia conventionali, nu.48 & 49. Simonia realis inducit pęnas juris ipſo facto , quando fit in ingreſſu Religionis , Ordine, vel Beneficio, n.50. Quid, ſi committatur in aliis caſibus , n. 52. Quid de diſpenſatione ſuper Beneficio ſimoniacè obtento , n.51.

Sobrietas, quid. Tr.7. D.1.n.23. fol.248.

Societas,quid. Tr.8.D.4 n.122.fol 340. Eſt frequens in negotiationibus. Ibi. Societatis contractus quomodo differat a Mutuo, n.124. Societas expreſſa , & tacita n.125. Societas vitæ,& bonorum, quid n. 126. & 127. Societas quæſtuoſa , nu.127. Ad hanc requiruntur quinque conditiones & quales. n.128. & ſeq. In Societate an ſit licitum pactum de aſſecuratione ſortis principalis n.133. & ſeq.Quid circa hoc Sixtus V. ſtatuerit,n.134.& 136. In contractu Societatis,de qua culpa teneatur ſocius. n 139. & ſeq. Expenſæ factæ cauſa ſocietatis a quo ſolvendæ n. 142.& ſeq. Quid dicendum de moderatis eleemoſynis, nu 144 Expenſis itineris,nu 145. Et damnis ex cauſa Societatis incurſis,nu. 146.& ſeq. Societas finitur pluribus modis . num.149.& ſeqq. Ea finita qualiter ſit facienda diviſio bonorum, n. 154. Societati ſuas operas locans , an eas etiam alteri locare poſſit , n.151.& 156.

Societatis cōtractus,an ab uſura excuſet praxim accipiendi aliquid ultra ſortem . T 8.D.4.n.48.f.324.

Socii qui in Jure appellentur. T.8.D.4.n.123. fol.336. Socii mei ſocius , meus ſocius non eſt . Ibid. In contractu Societatis,de qua culpa teneatur ſocius, num.139.& ſeq. Socius ab aliis conventus ,non eſt condemnandus in plus, quàm commodè facere poteſt.n.141. Vide plura ℣. *Societas* .

Sodomia , quid. Tr.9.D 4.nu.61.fol.370. Sodomitarum pœna , n.62.

Solidi nomine , quid intelligatur. Tr.8. D.2 num.23. fol.298.

Sollicitare,plures habet acceptiones. T.14. D.8.n.60. fol. 675. Sollicitare pęnitentes in confeſſione , eſt immane Sacrilegium . n.57. Sollicitare hic,eſt incitare ad turpia , num. 58.& 59. Sollicitare cenſetur Confeſſarius, tradens in confeſſione turpem chartam poſteà legendam , n. 61. Sive ſollicitet ad peccandum ſecum,ſive cum alio, n.61. Pęnitens ſollicitatus tenetur denuntiare Confeſſarium ſollicitantem.n.63. Et ſub qua obligatione.n.64. & ſeqq. Conſtitutiones de obligatione denuntiandi Confeſſarium ſollicitantem,non ubique ſunt receptæ , num. 67. Sollicitatus denuntians non cogitur propriam turpitudinem detegere,n.68. Sollicitatio an ſufficienter probetur per teſtes ſingulares,num.72. Vide ſuprà ℣. *Confeſſarius ſollicitans* .

Sollicitudo temporalium , quæ , & quando prohibita. Tr.7.D.1.n 18.& 19. fol.247.

Somnium eſſe a Deo,vel potiùs a dæmone, unde dignoſci poſſit. Tr.5.D.2.nu.23.fol.188. Somniorum obſervantia,n.21.& 22.

Sortes diviſoriæ,conſultoriæ, & divinatoriæ, quæ & an

Digitized by Google

an licitæ. Tr. 5. D. 2. n. 25.. & 26. fol. 188. Sortilegium eſt ſpecies Divinationis. n 25.

Specificatio, eſt modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium. Tr. 7. D 5. n. 24. fol. 279.

Spes, an amittatur per omne peccatum mortale. T. 4 D. 1 n. 14 & 15. fol. 113. An maneat in Beatis. n. 16. Spei variæ acceptionea. T. 4. D. 5. n. 1. fol. 148. Spes Theologica, quid. n. 2. & 3. Obiectum Materiale primarium Spei, eſt Deus n. 4 Ad obiectum materiale ſecundarium Spei, quæ ſpectent. nu. 5 Obiectum formale ipſius n. 6. & 7. Spes Divina eſt infallibilis, quomodo. n. 8. fol. 149. Præceptum Spei aliud negativum, aliud affirmativum. n. 9 Et quando obliget. n. 9 10. & ſeqq. Spei per defectum opponitur Deſperatio; per exceſſum Præſumptio. n. 12.

Sponſalia, unde ſic dicta. Tr. 14 D. 14. n. 22. fol. 730. Sumuntur dupliciter. Ibid. Sunt impedimentum merè impediens matrimonium. n. 14. Sponſalia, quid. n. 23. & ſeq. Quatuor conditiones ad ea requiſitæ. n. 26. & ſeqq. Quid de promiſſione matrimonii non mutua. n. 25. Sponſalia clandeſtina, an ſint valida. nu. 30. & 31. Sponſalia juſtis de cauſis diſſolvi poſſunt, & ex quibus. n. 23. & ſeqq. fol. 730. Sponſalia filii an pater impedire poſſit. num. 47. Ad ſolvenda ſponſalia num requiratur ſententia Judicis. nu. 48. Sponſalia metu inita, an ſint valida. Tr. 14. D. 13. n. 30. fol. 712.

Sponſio, quid. Tr. 8. D 4. n. 114. fol. 338. Certus de veritate, an poſſit ſpondere, & quando. nu. 115. & ſeq.

Status viæ, & ſtatus gratiæ, quid. Tr. 1. D. 2. nu. 43 fol. 22. Requiritur uterque ad meritum de condigno. n. 42 & ſeq.

Statuta. Vide V. *Leges*.

Sterilitas non eſt impedimentum dirimens matrimonii. Tr. 14. D. 14 n. 70. fol. 737.

Stipendium intuitu ſpiritualium functionum dare, aut recipere, non eſt Simonia. Tr. 5. D. 3. num. 28. fol. 199. An de hujuſmodi ſtipendio licitum ſit paciſci. n. 29. & 30.

Studioſitas, quid, & quæ vitia ei adverſentur. Tr. 7. D. 1. n. 28.

Stuprum variis modis accipitur. Tr. 9. D. 4. nu. 19 363. Stuprum propriiſſimè, quid, & quæ pœnæ ejus nu. 20. Ratione ſtupri, quæ ſit obligatio reſtitutionis. n. 21. & ſeqq.

Subdiaconatus, quid. Tr. 14. D. 12. n. 7 fol. 696. Ejus materia, & forma nu. 24 Liber Epiſtolarum an eſſentialiter ſpectet ad materiã Subdiaconatus. n. 35.

Subdiaconus tenetur dicere Horas Canonicas jam primo die, quo ordinatur, & quas. Tr. 6. D. 1. n. 13. fol. 211. Non poteſt ſolemniter baptizare etiam ex commiſſione proprii Sacerdotis. T. 14. D. 3. nu. 34. f. 597 Subdiaconi officium. Tr. 14. D. 12. n 25. fol. 699. Ejuſque obligationis, quæ n. 26. & ſeqq.

Subditorum obligatio erga Superiores. Tr. 7. D. 2 num. 21. & 22. fol 352. Superiorum obligatio erga Subditos. n. 23.

Subſannatio, quid. Tr. 9. D. 6. n. 30. fol. 399.

Suffragium dupliciter ſumitur. Tr. 12. D. 3 n. 71. fol. 513. Suffragia Fidelium ſunt triplicis generis n. 72. Suffragiis poſſunt Fideles ſe invicem juvare. n. 73. 74. & ſeq. Ut Suffragia alteri proſint, requiruntur tria ex parte offerentis nu. 76. & ſeq. Suffragia pro aliis oblata, adhuc proſunt offerenti n. 81. & 82. per litteras Fraternitatis, ſeu Suffragia ordinis, quid concedant Prælati Regulares. n. 83. & ſeqq fol. 515 Differentiæ inter conceſſionem Indulgentiarum, & Suffragiorum Ordinis. n. 40. fol 516. Suffragia communia Eccleſiæ, quæ. Tr. 13 D 2. n. 16. fol. 539 His privantur excommunicati n. 16. & 17.

Superbia, quid. T. 3. D. 3 n. 2. fol 100 Et quale peccatum. n. 3. & Filiæ ſuperbiæ, quæ. n. 5. & ſeq. ſuperbia, cur dicatur vitium Capitale n. 10. Quæ ſint remedia contra eam. n. 11. Superiorum obligatio erga ſubditos. T. 9 D. 2 n. 23. fol. 250. Præceptum de Correctione fraterna magis obligat Superiores, quam Subditos. Tr 4 D. 6. n. 49. & 50. f. 161. & 162.

Superſtitio, quid. T. 5. D. 2. n. 2. & 3. fol. 184. Superſtitiones duæ ſunt ſpecies. nu. 4. & ſeqq Et quale peccatum. n. 8. & 10.

Suſpenſio, an poſſit imponi ob peccatum veniale. T. 13 D. 1. n. 8. & 10. fol. 527. Vel per modum pœnæ n. 18. Non incurritur, niſi ob culpam propriam. n. 25. Vide. V. *Cenſura*. Suſpenſio, quid. T. 13. D 2. n. 76. & 77. f. 549. In quo differat à degradatione & Depoſitione n. 77. Suſpenſio latæ, & ferendæ ſententiæ. n. 78. Suſpenſio ab Officio, & Beneficio. nu. 70. Totalis & partialis n. 80. Suſpenſio ab Officio, an includat ſuſpenſionem à Beneficio, & è contra. n. 81. & 82. Quid de Suſpenſione ab ordine, & juriſdictione. n. 83. Suſpenſio abſolutè lata, cenſetur totalis. n. 84. & ſeq. Suſpenſus, ſi exerceat actum ſibi prohibitum, an fiat irregularis. n. 87. fol. 551. Suſpenſionem qui poſſint incurrere. n. 88 & 89.

Suſpicio, quid, & quotuplex. T. 9 D. 6 nu 57. fol. 407.

Suſpicari ob ſufficientia improbitatis indicia, an ſit peccatum. n. 59. & ſeq. Temerè de proximo malum ſuſpicari, quale peccatum. n. 64. & 65.

Suſurratio ejuſque gravitas. Tr. 9. D. 6. n. 31. fol 399.

Synagoga, quæ. Tr. 4. D 3. n. 2. fol. 126.

T

Tactus impudici. Vide V. *Impudicitia*.

Temperantia, quid Tr. 7 D. 1. n. 22. fol. 248. Sumitur etiam largè. Ibid. Ejus partes ſubjectivæ. nu. 23. & 24 Potentiales n 25. & ſeq Et Integrantes, quæ n 32. Tentatio alia probationis, alia Seductionis. T. 5. D 3. n 2. f. 194. Tentatio Dei, quid. n. 3. Alia expreſſa, alia interpretativa. n 4 Eſt ex genere ſuo peccatum mortale. nu. 5. Solvitur inſtantia. nu. 7. Tentatio per accidens poteſt eſſe venialis. n. 8.

Teſtamentum, & qualibet donatio mortis cauſa, poteſt liberè revocari. T. 8. D. 2 n. 16. f 298. Teſtamentum, quid. T. 8. D. 3. n. 1. f. 304. Dividitur in ſolẽne & minùs ſolemne, ſeu privilegiatum. n. 2. Paganũ, & militare. n. 3. Teſtamentum ſcriptum, ſeu clauſum, & nuncupativum, quid. n. 3. Hoc à Notario ſolet redigi in ſcripturam, cur. n. 4 Ad teſtamentum ſolemne ſcriptum, quæ requirantur. nu. 5. ac ſeq. Et quæ ad teſtamentum nuncupativum. n. 11. Teſtamentum non privilegiatum, an in foro conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolẽnitates Juris civilis. n. 12. & ſeqq f. 297. Teſtamenta privilegiata, quæ T. 8. D 3. n. 20. fol. 307. Teſtamentum ad pias cauſas, quod. Ibid Ad hoc quænam requirantur, & ſufficiant. n 21 Duo teſtes in teſtamento ad pias cauſas non ſunt de forma ſubſtantiali; ſed probatoria nu. 22. Hinc ſcriptum manu teſtatoris valet abſque alio teſte. n. 23. Item ſi hæredi certò conſtet de diſpoſitione ejus ad pias cauſas. n. 24. Quid juris, ſi moriturus cœpit facere teſtamentum, &

non

non abſolvit.n.45.& ſeq. An credendum Parocho, vel Confeſſario, circa legata pia à defuncto relicta n.27. & 28. fol.299. Teſtamentum inter liberos eſt privilegiatum.n.30 Item teſtamentum militare: quomodo.n.31. Teſtamentum ad Acta,eſt privilegiatum. n. 32. Quid liceat hominibus ruſticis. Quid juris de teſtamento tempore peſtis num. 34. Quid ſpectata ſpeciali locorum conſuetudine, ſtatutis, & Regnorum legibus. n. 35. An omnes teſtari poſſint.n. 36.& 37. fol. 314 Quid de religioſis. n. 38. & ſeq. Eorumque novitiis,n.42. Teſtamenta Novitiorum an ſubſint Decreto Concil. Trid. n. 43. & 44. Clerici ſæculares, præſertim Beneficiarii, an teſtari valeant,n.45. 46. & ſeq. In teſtamento minùs ſolemni ad cauſas pias, valent Legata profana inſerta. n. 65 Corruente teſtamento minus ſolemni ad cauſas profanas, non corruunt Legata pia. nu. 66. & 67. Teſtamenti fundamentum, eſt inſtitutio hæredis n. 70. An ſit obligatio faciendi teſtamentum. n 79.

Teſtes Legitimi, qui. Tr.8. D. 3 n.7. fol. 305 Teſtes duo, an ſint de ſubſtantiali forma Teſtamenti ad pias cauſas. Tr.8 D 3 num.22. fol.308 Unicus ſufficiat ad probandum quando non agitur de alterius præjudicio. Tr. 14 D 7. n 67. fol 661.

Theologicæ virtutes. Vide. ℣. *Virtus*. ℣. *Fides*. ℣. *Spes*, & ℣. *Charitas*.

Theſaurus, quid. Tr.7. D 5.n.9. fol. 276. Theſaurus inventus, cujus ſit.n.10. & ſeq. At ſit licitū emere fundum, in quo ſcitur latere Theſaurum. n. 13

Theſaurus Eccleſiæ datus, quid ſit. Tr.12. D 3. n.3. & 4. fol. 501 Conſtat ex Satisfactionibus Chriſti, & Sanctorum nu 5. & 6. Ubi is repoſitus maneat. nn.7. Theſaurus Eccleſiæ dupliciter conſideratur. n.8. Et quomodo diſpenſ tur.n.9. & 10.

Titulus juſtus, & ad præſcriptionem ſufficiens,quis. Tr.7. D.6.nu.13 & 14.fol 283. Quando requiratur ad præſcriptionem. nu. 15. Titulus ad Ordines Sacros requiſitus, quid. Tr.14 D. 12. nu. 64. fol 705. Et quotuplex. n. 66.

Tonſura prima initiandi, debent priùs eſſe confirmati. Tr. 14. D.3 n 48. f 599. An peccet mortaliter, ſi ſecùs fiat.n.49. Prima Tonſura non eſt Ordo, ſed diſpoſitio ad Ordines. T. 14. D. 12. n.12. f. 697. Effectus, atque privilegia primæ Tonſuræ. n. 11. & 12. Ad hanc requiritur certa ætas. n. 51.

Traditio, quid. Tr.4. D.3. n.45.fol. 136. Eſt triplex, nempè Divina, Apoſtolica, & Eccleſiaſtica.n. 46. Traditiones Divinæ ſunt admittendæ num. 47. Sunt ejuſdem infallibilitatis, ac Verbum Dei ſcriptum. nu. 48 Regulæ dignoſcendi Traditiones Divinas. n. 49.

Traditio eſt modus acquirendi rerum Dominium Jure gentium. Tr.7. D.5.n.34. & 35. fol. 281.

Trebellianica, quid. Tr.8. D. 3.n 78. fol. 318.

Triticum, quid. Tr.14. D 4. n.11 & 12. fol. 602.

Tutor, in quo differat à Curatore. Tr. 8 D. 1.n. 33. fol. 295. Vide ℣. *Pupillus*.

V

Valor Miſſæ Sacrificii, quantus ſit. Tr. 14. D. 5. n. 48. & ſeqq. Vide ℣. *Miſſa*.

Vanagloria, quid. Tr. 3. D.3. n 6. fol. 109. Et quale peccatum nu. 7. Vana obſervantia Vide ℣. *Obſervantia*.

Venationem, & piſcationem, poſſunt Principes interdicere. T 7. D. 5.n. 14. & 15.fol.277. An,qui contra juſtam prohibitionem venātur, peccet, teneaturque damnum compenſare. n. 16 & 17. An his acquirat dominium Feræ captæ. n. 17 Duplex in propoſito jus conſiderari poteſt ibid. Quid de animalibus domeſticis, aut feris in certo loco concluſis. nu. 20. An feræ laqueo intricata ſit eximentis, vel laqueum ponentis.n.21. Venari, & piſcari die Feſto, an liceat. Tr. 10. D r. n. 16. fol. 414.

Venditio, & emptio,quid. Tr.8 D.4 n 86 f. 333. Ejus pretium, quotuplex. n 87.& ſeq. Juſtitia pretii vulgaris, unde deſumenda. nu.90 & ſeq. Læſio in emptione,& venditione interveniens, an ſit reſarcienda. n. 95. & ſeq. Reſtanti valet, quanti vendi poteſt, quomodo. n. 99. Invitus, an, & in quibus caſibus poſſit cogi vendere. n. 100. & ſeqq.

Veneficium. Vide. ℣. *Maleficium*.

Verba generalia generaliter ſunt intelligenda. T. 2. D.4.nu.5. fol. 73. Verborum peccata maximè ſunt ex intentione dicentis dijudicanda. Tr. 5. D. 3 n.58. fol. 206. Verba, quæ ſint de eſſentia Conſecrationis Euchariſtiæ. Tr. 14. D. 4. n. 38. 41. & ſeq. fol. 609. An proferantur tam recitativè, quàm ſignificativè.n.44. & 48. Verba proferre recitativè tantum, ſignificativè tantùm, & recitativè ac ſignificativè ſimul, quid. n. 45. & ſeq.

Verba impudica. Vide ℣. *Impudicitia*.

Verecundia, quid. T 7. D. 1. n.32. fol. 249.

Veritas duplex,ſpeculativa, & practica. Tr. 1. D. 3. n. 5. fol.24. Veritas requiritur in omni juramento. T. 6. D.2 n.12. & 27. ac ſeq Vide ℣. *Iuramentum*. Veritas, ſive veracitas, quid. T. 7. D.2. n 11. fol. 256.

Veſtibus Infidelium an ſit licitum uti. Tr. 4. D. 3. n.51. & 52. fol. 137.

Vindicta, quibus interdicta. Tr.4. D 6 n 17. fol. 156.

Vinum, ut ſit materia apta Conſecrationis Euchariſtiæ, quale eſſe debeat. T. 14. D. 4. n 18. & ſeq. fol. 604. Uva non poteſt conſecrari.n. 19. Nec acetum, aut vinum muſtum &c. n 20. Nec vinum in pane imbibitum.n.24. Quid de vino miraculoſo. n.22. Aut vino congelato. n. 25 & 26. Quid agendum, ſi vinum congeletur. n 27. & 28.

Violentia,an cauſet involuntarium. Tr. 1. D. 1.n.27. fol 8 Violentia,quid.Tr. 3. D. 3.n. 16. fol. 102. Violenta manuum injectio in Clericum, quæ. Tr.13. D.2.n.49. fol. 547. Violentiæ impedimentū reſpectu matrimonii, quod. T.14. D. 14. n. 62 fol. 736.

Virginitas, quid, quæ importet. Tr. 9 D. 4. n. 6. fol.153. Quid de Virgine vim paſſa. n.7.

Virtus, quid. Tr.4. D.1 n 2.3 & ſeq. fol. 110. Virtus ut ſic, quomodo dividatur. n. 5. & ſeqq. Virtutes intellectuales & morales. n 6. Virtutes infuſæ, & acquiſitæ dantur, & quid n. 7. Virtus Theologica, quid nu. 8. fol. 111. Virtutes Theologicæ quomodo differant à Moralibus. nu. 9. Sunt tantùm tres. n.11. Et perfectiores Moralibus. nu. 12. Inter Theologicas, quæ ſit perfectior. nu. 13. Quomodo amittantur. n.14. & ſeq. An, & quomodo habeant medium. nu. 19. Virtutes generatim quibus modis intelligi poſſint conſiſtere in medio. nu. 17. & ſeqq. Virtutes Cardinales, quot, & cur ſic dictæ. Tr. 7 D 1.n.2. fol. 244.

Vitam ſervare niſi mediis ordinariis, non tenemur. Tr.9. D.3.n.13 & 14. fol. 353.

Unctio Extrema. Vide ℣ *Extrema Unctio*.

Vo-

Voluntarium triplicitèr. Tr. 1. D. 1. nu. 2. fol. 2. & ſeqq. Voluntarium ſtrictè, n. 3. Hoc dividitur in perfectum, & imperfectum. nu. 4. Directum, & indirectum. n. 5. & 6. Voluntarium ſecundùm ſe, & in ſua cauſa. nu. 7. Voluntarium interpretativum. n. 8. Quæ requirantur, ut effectus, veluti in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam. nu. 9. & ſeqq. Quando imputetur effectus, veluti indirectè voluntarius. n. 55. Voluntarium an tollatur per violentiam. fol. 8. & ſeq. n. 27. Metum. n. 28. Concupiſcentiam. n. 32. & 33. Paſſionem. n. 34. Vel ignorantiam. n. 42. & ſeq.

Voluntas reputatur pro facto quomodo. T. 1. D. 2 n. 32. & 33. fol. 20.

Votum, quid. Tr. 6. D. 3. n. 1. fol. 223. Quanta ad illud requiratur deliberatio. nn. 4 Votum fit ſoli Deo. nu. 5 Eſt de meliori bono. nu. 6. Matrimonium, an ſit materia voti. nu. 7. Votum ſimplex, & ſolemne, quid, & quomodo differant. nu. 8. & 9. Votum perſonale, & mixtum. nu. 10 Abſolutum, & conditionatum. n. 11. Voti tranſgreſſio, quale peccatum. num. 12. & ſeqq. fol. 235. In Juramento falſo non excuſat levitas materiæ, ſecùs in voto violato: cur. n. 14. Dubius de emiſſione voti an teneatur. n. 15 & 16. Quod, ſi quis certus eſt de voto, ſed dubitat de habita intentione ſe obligandi. nu. 17. Votum ſine temporis determinatione, quando obliget. nu. 18. Voti obligatio, an ſit perſonalis. num. 19. & ſeqq. Quid de votis Communitatum. nu. 21. Factum alienum ſi voveatur, quomodo explicandum. nu. 22. Impeditus implere votum perſonale per ſe ipſum, an teneatur ſubſtituere alium. num. 24. Voti obligatio quatuor modis deſinere poteſt. n. 25. fol. 237. Votum ceſſat ceſſante cauſa finali. n. 26. Et ob mutationem materiæ. num. 27. & 28 Quid de voto conditionato, & temporali. num. 29. & 30. Votorum commutatio, an propria authoritate poſſit fieri in melius, vel opus æquale. nu. 31. & ſeqq. In Profeſſionem Religioſam omnia vota commutantur. n. 33. Vota à quibus irritari poſſint. num. 35. & ſeq. Quid de votis Impuberum. nu 38. Religioſorum. nu. 39. Liberorum puberum, ac Servorum. nu. 40 Et Conjugum. n. 41. Datur in Ecclesia poteſtas diſpenſandi in votis, n 42. fol. 240. In quibus hæc poteſtas reſideat. n. 43. Quam poteſtatem diſpenſandi in votis habeant Confeſſarii Ordinum Mendicantium. num. 44. 46. & ſeqq Vota Summo Pontifici reſervata, quæ. nu 45. Ea ſunt ſtrictè interpretanda. nu. 46. An poſſint Epiſcopi diſpenſare in voto Caſtitatis non perpetuæ n 46. Ac voto conditionato, & pœnali. ib. Diſpenſatio in votis ut ſit valida, requirit juſtam cauſam. n. 49. & 50 Quid cenſendum de votis in favorem tertii emiſſis. nu. 51, In votis quomodo poſſit dari diſpenſatio, cum tamen obligent Jure Divino. Tr. 2. D. 4 n. 25. & 26. fol. 76.

Votum, & juramentum ſuper eadem re factum, ſi violetur, eſt duplex ſpecie malitia. Tr. 3. D. 1. nu. 49 fol. 90. Quid, ſi violetur votum ſæpius renovatum. Ibid. In omni voto quatuor conditiones tacitè ſubintelliguntur. Tr. 6. D. 2. nu. 23. Hæ non faciunt votum conditionatum. n. 24.

Votum, quale impediat matrimonium contrahendum. T. 14. D 14. num. 15. f. 729. Contrahens cum voto ſimplici Caſtitatis, an peccet. nu. 17. Ac debitum petere, vel reddere poſſit. n. 17. 19. & ſeq. Quid de vovente nubere, vel Ordines ſacros ſuſcipere, aut Religionem ingreſſi. n. 21. Habens votum ſimplex Caſtitatis, an validè contrahat ſponſalia. nu. 27. fol. 731. An per tale votum diſſolvantur priora ſponſalia. nu. 36. Votum ſolenne Caſtitatis dirimit matrimonium. num. 76. fol. 738. Quid de votis ſimplicibus Societatis Jeſu. n. 77.

Vota majora in electionibus, quæ. Tr. 11. D. 1. nu. 21. fol. 448.

Uſucapio, quid, & an differat à Præſcriptione. Tr. 7. D. 6. nu. 2. & 3. fol. 281. Vide V. *Præſcriptio.*

Uſura variè accipitur. Tr. 8. D. 4. num. 10. fol. 320 Uſura, quid. nu. 11. & ſeqq. Uſura expreſſa, & palliata, quid. nu. 14. Uſuræ ſunt prohibitæ Jure tum humano, tum Divino. nu. 15 Solvitur inſtantia de parabola Patrisfamilias. nu. 16. Deus an conceſſerit Judæis exercere uſuras. nu. 17. & 18. Uſura etiam Jure naturali illicita eſt. num. 19. & ſeq. Uſura an ſit, mutuare cum pacto remutuandi, nu. 25. fol. 323. Quid de contractu Mohatra. n. 26. & 27. Et Montibus Pietatis. num. 28. & ſeq. An aliqui tituli excuſent ab uſura, & qui n. 32. & ſeq. quid de contractu Societatis. nu 48. Et Cenſibus. n. 48. 61. ac ſeqq. Poteſt Lege Uſuris ſtatui modus, non tamen eæ reddi licitæ. n 44.

Uſuræ an Jure Civili approbentur. n 45.

Uſurarius non comparat dominium rei per Uſuram acceptæ. Tr. 8. D. 4. n. 22. fol 322. Quid de pecunia uſuraria. n 23. Uſurariorum pœnæ præcipuæ. n. 24. Nomine lucri uſurarii, quid intelligatur. n. 12

Uſus facti: & Uſus juris. Tr 7. D. 3. nu. 12. fol. 262. Uſus juris, quid. num. 13. Et quomodo differat ab uſufructu. n. 7. 14. & 17. Uſurario, ſeu habenti uſum rei quæ liceant. n. 15. & 16.

Uſusfructus, quid Tr 7. D 3. n. 7. fol. 261 Jus utendi, & fruendi, quomodo differant. Ibid. Uſufructuarius, quis. n. 9. Adquid teneatur. nu. 10. & ſeqq. Uſusfructus quomodo differat ab Uſu juris n. 14. & 17.

Uxoris bona dotalia, & paraphernalia, quæ. Tr. 7. D. 4. num. 14. fol 267. Horum proprietas an maneat penes uxorem. num. 15. & ſeqq. Uxor, quomodo peccet accipiendo ex bonis mariti. num. 19. & Tr 9. D. 5. nu. 28. & ſeqq. foi. 380. An, & quales poſſit facere donationes, & eleemoſynas. Tract. 9. D. 5. num. 33. & ſeqq. fol. 387. Quid ei liceat, ſi maritus eſt diſſipator bonorum communium. num. 36. Uxor an teneatur ſequi virum mutantem domicilium, & è contra. Tr. 14. D. 13. n. 69. & 70. fol. 720.

F I N I S.

Digitized by Google

NOI REFFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA.

HAvendo veduto per la ſede di reviſione, & approbatione del P. F. Raimondo Aſperti Inquiſitore, nel Libro intitolato *Theologia Moralis juxta Sacros Canones, & noviſſima decreta &c. Auctore P. Anacleto Reiffenſtuel Ord. Min. S. Franciſci Refform. con alcune aggionte manuſcritte de immunitate Eccleſiaſtica*, non eſſervi cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per atteſtato del Segretario noſtro niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo licenza ad Antonio Bortoli Stampator, che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie nelle Publiche Librarie di Venetia, & di Padova.

Dat. 17. Novembre 1700.

(

(*Ferigo Marcello Procurator Refformator.*

(*Girolamo Venier Kav. Procurator Refformator.*

Agoſtin Gadaldini Segretario.

Digitized by Google

00586[illegible]

Digitized by Google